

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavsrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i marginen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

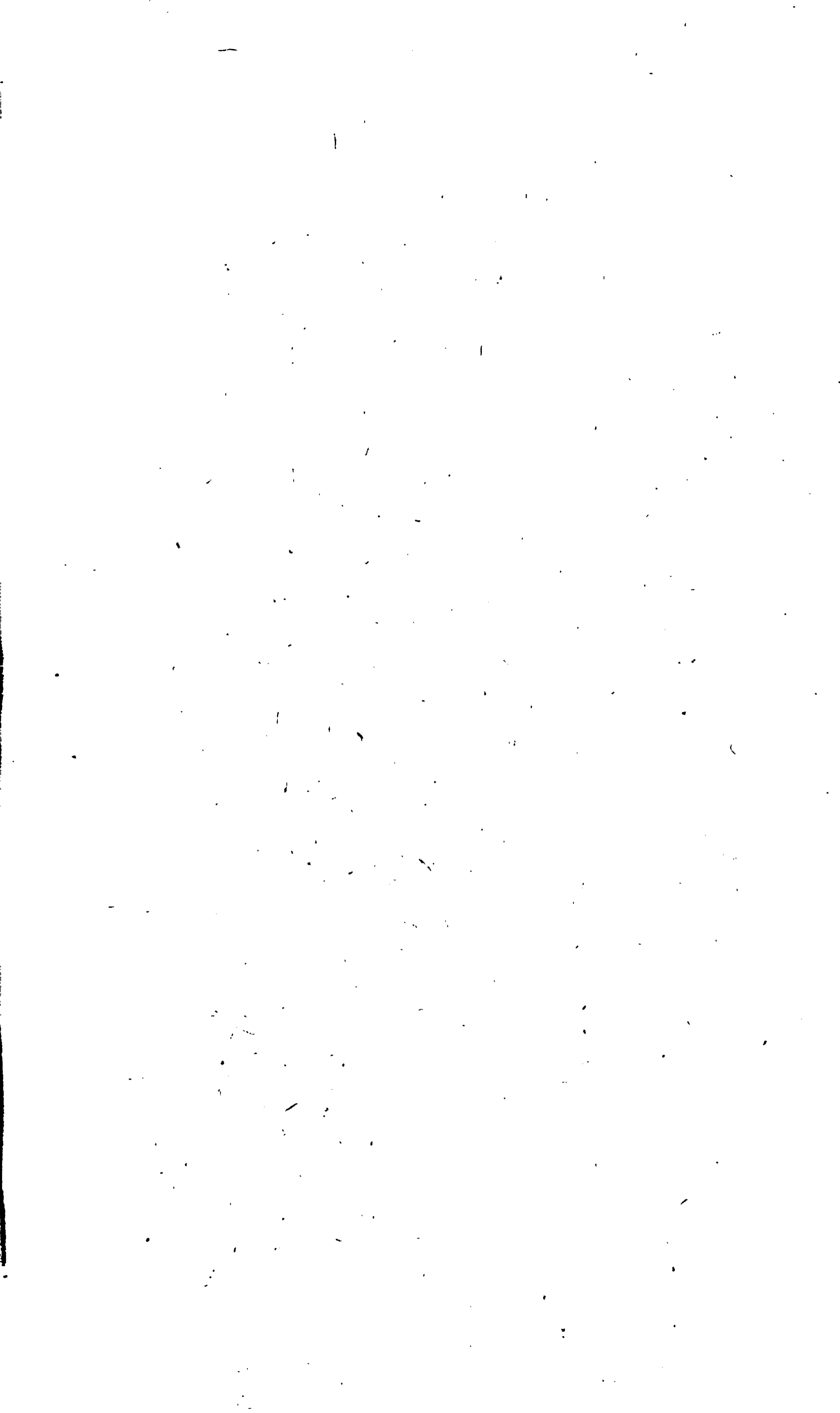
Vi ber deg også om følgende:

- **Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål**
Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- **Ikke bruk automatiske søk**
Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- **Behold henvisning**
Google-"vanmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- **Hold deg innenfor loven**
Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavsrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på <http://books.google.com/>

Stindvinger

1800-1860

Norges Historie

1800-1860

Jacob Bull.

Anden Bog af 1ste Bind.

1860

1860

1860

Christiania 1860

1860

1860

1860

1860

RECEIVED
MAY 10 1964
U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE
FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION
WASHINGTON, D. C.

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie

fra 1800 til 1815

af

Jacob Mall.

Anden Udgave i eet Bind

udgivet

med nogle Rettelser og Tillæg

af

Christian C. A. Lange.

Med Forfatterens Portræt, og hans Biographi af Amtmand J. C. Mall.

Christiania 1859.

Forlagt af J. W. Cappelen.

Købt hos S. J. Jensen.

AF

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
281248A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1926 L

Udgiverens Forord.

Jacob Aalls Erindringer er den eneste sammenhængende Fremstilling, vor Literatur endnu rier, af de minderige Begivenheder i Norden mellem Aarene 1800 og 1814. De er Udbyttet ikke blot af en i hine Begivenheder ofte selv indgribende Mand's „Erindringer“, men tillige af hans flittige Forskninger i Samtidens Optegnelser og af hans Brevvevling med forskjellige af de handlende Personer. De bære tillige overalt Præget af Sandhedsferlighed, samvittighedsfuld Stræben efter Upartiskhed, og af en næsten til Angstselighed gængsende Frygt for at være ubillig mod Noget. Disse Forfatterens almeenerkjendte personlige Egenskaber affpelle sig paa hvert Blad i hans Skrift, og de give det et historisk Bærb, som hans Samtid har paastjønnet, og Eftertiden i endnu høiere Grad vil forstaae et fatte.

Men just disse moraliske Fortrin ved Forfatteren og hans sidste historiske Arbeide gjøre dette lille til Almeenlæsning. Den milde, forsonende Mand, der gjennemtrænger det, vil efterlade et Indtryk paa Læseren af Ro og Ligevægt i Sjælen, maa stemme ham til Overbærenhed mod politiske Modstandere, og i det Hele virke dannende. Disse Erindringer faar derfor i flere Henseender passende til at komme i hver Mand's Haand; og for at dette hertil har Forlæggeren besørget denne Godtjohsudgave, saa billig, at neppe nogen Mand, der har haft Leilighed til at erhverve den ringe Grad af Dannelse, som gjør Bogens nyttige Læsning mulig, skulde af Bengehenssyn afholdes fra at anstaffe sig den.

Selv Arbeidets Mangler blive uvæsentlige, naar det betragtes som Folkeskrift. Den Lethed, hvormed den afbøde Forfatter arbeidede, selv i Alderdommens sidste Dage, førte naturlig til en Drøghed og til hyppige Gjentagelser, som kunne støde den mere orienterede Læser, men som for den almindelige Mand snarere ere til Behag og Nytte. Denne stødes ò heller ved den stundom mindre heldige Fordeling af Stoffet, hvorved enkelte Capitler ere blaae af for stort Omfang, medens andre ere blevne saa korte og indholdsløse, at de snarest kunde hørt Blads som Anmærkninger. Overalt, Udgiveren er forvisset om, at den norske Almenhed i Aalls Erindringer vil finde en sund historisk Læsning, der kan vælle og nære Etuden for Fædrelandets Interesser og Kjærligheden til dets Institutioner, og i mange Retninger virke forsonende, dannende og belærende; og om man end vilde sige, at hiin Tid's Historie kunde være skrevet med større historisk Kunst, med et hjærnesuldere Foredrag og bedre Benyttelse af Kilderne end af Jacob Aall, vil der dog ikke i vort Land lettelig opstaae en historisk Forfatter, der begynder sit Arbeide med bedre Villie, udfører det under heldigere ydre Forhold, og fuldender det med en bedre Bevidsthed om at have arbeidet i Sandhedens oprigtige Tjeneste, end det frie Norges første Mæcenat, den gamle Aall paa Aas.

Om denne nye Udgave er forøvrigt lidet at sige. Den er ingen Omarbeidelse, ei endog en fuldstændig gennemført Revision. Dertil var Tiden og Udgiverens Forberedelse

for kort. Mange, i et saa udførligt første Arbejde uundgaelige Feiltagelser ere deels stil-
tiende rettede, deels bemærkede i de tilføiede Anmærkninger. Kun et enkelt Afsnit (21de
Capitel i 2det Tidrum II) er heelt omarbejdet af Grunde, som der ere anførte. Udgi-
veren har vistnok oftere været af en fra Aalls forskjellig Mening om Begivenheder og Per-
soner, men han har ikke uden ved enkelte vigtigere Anledninger fundet det passende at
forstyrre den rolige Læsning af Bogen ved i Utrængsmaal at fremkomme med kritiske
Tviobl. Han har stedse beholdt for Øie, at Forfatteren kun har villet have sine „Erin-
dringer“ betragtede som „Bidrag“ til hans Fædrelands Historie, og i disse ere andre
Mænds unødige Rettelser og Forandringer paa det urette Sted. Som Forfatterens Erin-
dringer (Memoirer) ville de altid blive et Kildekrift til Fædrelandets nyere Historie, som
Fremtiden i mange Dele kan rette og fuldstændiggjøre, men aldrig gjøre overflødig. En
samtidig, i Begivenhederne deeltagende, uafhængig, fædrelandsfndet og klartstuenbe Mand
Mening beholder bestandig i Historien sit Værd; den hører til denne Videnskabs bedste og
uundværligste Grundstøtter. Det anskuelige og tiltalende Billede, han paa saa mange
Steder giver os af den Aand, der hvilede over Samfundsforsholdene og Norges Mand,
især i Trængselsaarene, er af ubestrideligt Værd, og fortjener at gjenkalbes i Erindringer
og bevares gennem alle Tider.

I den ydre Anordning har Udgiveren kun foretaget den Forandring, at han har an-
givet Capitlernes og Sidernes Indhold, givet Bilagene fortløbende Nummerfølge, og ind-
taget dem samlede ved Bærlæts Slutning, samt tillagt nogle nye Bilage, der paa Ind-
holdslisten ere betegne med en Stjerne. Alle af ham tilføiede Anmærkninger ere i Al-
mindelighed satte inden Klammer, hvilket og er Tilfældet med nogle Bemærkninger af
Justitiarius Berg, som her ere optagne. Denne Mand besad nemlig et ganske usæbvanligt
Kjendskab til sin Samtids Mænd; hans Dom om dem vil derfor altid beholde sit store
Værd, selv om Estertiden maatte finde, at han stundom dømte for håardt. Udgiveren
haaber, at Bergs Bemærkninger, der overalt ere betegne som hans, ere for saa til at
virke forstyrrende ved Læsningen af den milde Aalls Erindringer.

Med Hensyn til Bilagenes Behandling har Udgiveren tilladt sig noget større Frihed.
Han har overalt, hvor han kunde gjenfinde Kilden, anført denne og rettet Aftrykket i første
Udgave derefter, og for at vinde Plads for de nye Bilage, har han udeladt et Par ældre,
som deels vare bleve forældede (Danmarks Budget for 1835), deels ofte andensteds trykte
(Freden i Kiel).

Sluttelig maa han med oprigtig Tak omtale den Bistand, han ved denne Udgave har
nydt af D^r. Grev C. A. Ablesparre i Stockholm, Sognepræst Faye i Holt, Bor-
germester Platou i Christianssand og lgl. Fuldmægtig M. Strkeland i Christiania,
hvis Oplysninger i forskjellige Retninger Udgaven skylder flere Forbedringer.

Christiania, den 6te Juni 1859.

Chr. Lange.

Indhold.

Jacob Nalls Biographi (af J. C. Hall)	Sida 1
---	-----------

Første Deel.

Fortale	11.
-------------------	-----

Første Tidrum. (Fra 1800 til 1807.)

1	Capitel.	Indledning	17.
2	—	Briternes Angreb paa Kjøbenhavn 1801	20.
3	—	Briternes Overfald paa Kjøbenhavn 1807	29.
4	—	Norges Velstand før Krigen	40.
5	—	Norges Trælasthandel	42.
6	—	Norges Skibsfart	47.
7	—	Fiskerier og Fiskehandel	51.
8	—	Kongsbergs Sølvværk	54.
9	—	De øvrige Bergværker	59.
10	—	Andre mindre Industri-Anlæg	62.
11	—	Agerbruget	63.
12	—	Mangel paa høiere Dannelse	65.
13	—	Litteraturen i Norge	69.
14	—	Sædelighedens Tilstand hos Almuen	71.
15	—	Oplysning, Religiositet og Levemaade	73.
16	—	Finanser og Krigsvæsen	81.

Andet Tidrum, første Afdeling. (Fra 1807 til Udgangen af 1808.)

Indledning			88.
1	Capitel.	Krigens første Følger for Norge	90.
2	—	Den intermistiske Regjerings-Commission oprettes	95.
3	—	Englands Fredsforslag	106.
4	—	Regjerings-Commissionens første Virksomhed	105.
5	—	Foranstaltninger mod Kornmangel	107.
6	—	Grev Herman Wedel Jarlsberg	112.
7	—	Regjerings-Commissionens Virksomhed og vanskelige Overb	117.
8	—	Norges Kornforsyning overtages af Staten	124.
9	—	Chronik. Tilbageblik	129.
10	—	Landkrigen med Sverige 1808	135.
11	—	Linieskibet Prinds Christians Undergang	146.
12	—	Landkrigens Slutning	148.
13	—	Baabehvile mellem Norge og Sverige	152.
14	—	Grunde mod et norsk Indfald i Sverige	154.
15	—	Napoleon. Spanierne i Danmark	156.
16	—	Norges indre Tilstand. Grev Wedels Virksomhed	158.
17	—	Falsens, Raas's og Lønder Lunds Død	160.

Anden Deel.

Indledning	164.
----------------------	------

Andet Tidrum, anden Afdeling. (Fra 1809 til 1814.)

1	Capitel.	Nye Medlemmer af Regjerings-Commissionen	167.
2	—	Næringsveienes Tilstand	169.
3	—	Revolutionen i Sverige	171.

		Sibe.
4	Capitel. Sveriges Forhold til Udlandet efter Revolutionen	179.
5	— Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige	182.
6	— Tilstanden i Norge 1809. Grev Wedels Planer	190.
7	— Tronfølger-Balget i Sverige og Christian Augusts Forhold til samme	194.
8	— Svenske Agitationer i Norge. Frederik af Hessen	199.
9	— Brindssegildet paa Ullevold. Aalls Brevvevling med Christian August	206.
10	— Fred i Jontöping	213.
11	— Licence-Farten	217.
12	— Christian August forlader Norge	221.
13	— Universitets-Sagen 1809	227.
14	— Selskabet for Norges Vel stiftes 1810	229.
15	— Europas Stilling 1810	233.
16	— Kronprinds Carl Augusts Død.	235.
17	— Prindsen af Pontecorvo bliver Kronprinds i Sverige	244.
18	— Handel og Pengevesen. Søtrigen og Rapersarten 1810—1811	253.
19	— Frederiks Universitet i Christiania stiftes	258.
20	— De økonomiske Forhold i 1811	265.
21	— Expeditionen til Anholt	270.
22	— Nordens politiske Forhold 1811	273.
23	— Forbund mellem Sverige og Rusland	276.
24	— Fregatten Rajaden ødelægges i Lyngør	281.
25	— Aaret 1812	286.
26	— Følgerne af Napoleons Nederlag i Rusland	287.
27	— Rigsbankforordningen af 5te Januar 1813	288.
28	— Sverige optræder mod Napoleon og sikres Norge til Belønning	295.
29	— Prinds Christian Frederik bliver Stattholder i Norge	302.
30	— Carl Johan og den svenske Hær i Lydsland	309.
31	— Begivenheder i Norge 1813. Christian Frederiks Virksomhed.	313.
32	— Carl Johan i Holsteen. Freden i Kiel	327.
33	— Norges Rustninger. Christian Frederiks Raadslagninger	332.
34	— Christian Frederiks Reise til Trondhjem. Mødet paa Eidsvold	340.
35	— Christian Frederik Norges Regent. Partiernes Stilling	351.
36	— Norges Uafhængigheds-Erklæring. En Rigsforsamling sammendales.	356.
37	— Regenten vælger sit Raad. G. Anter sendes til England	369.
	— Begivenheder i Norge i Marts 1814	369.

Tredie Deel.

Forord	379.
------------------	------

Tredie Tidsrum. (April—November 1814.)

Indledning	380.
1 Capitel. Rigsforsamlingen paa Eidsvold	384.
2 — Den valgte Konges Indtog i Christiania	454.
3 — Carl Johans Hjemkomst. Christian Frederik sender et nyt Gesandtskab til England	458.
4 — Moriers Underhandlinger. Opfordring til Almeenvæbning	464.
5 — De allierede Magters Gesandter. Underhandlingerne afbrydes	469.
6 — Sidste Forsøg paa en fredelig Overenskomst	481.
7 — Sejersteds Forsvarsplan. Krigen udbræder	486.
8 — Den norske og svenske Hærs Stilling. Betragtninger	490.
9 — De Svenskes Angreb. Frederikstads Overgivelse	493.
10 — Krebs's Seier over Gahn. Kongens Bankelmød	497.
11 — Fredsforslag fra Carl Johan antages af Christian Frederik	500.
12 — Underhandlinger i Moss	503.
13 — Konvention i Moss. Vaabenstilstand. Christian Frederik overdrager Regjeringen til Statsraadet	510.
14 — Misnoie med Krigsforelsen. Døds i Christiania og ved Laurvig	516.
15 — Norges mislige Handelsvirksomhed	522.
16 — Gjensidig Smødelommen	523.
17 — Det overordentlige Storting samles. Christian Frederik nedlægger Kronen og forlader Norge	525.
18 — Stortingets første Møder. Christie bliver Præsident	533.
19 — Oberst Ed og Generallieutenant Schmettino	535.
20 — Stortinget modtager de svenske Kommissairer	537.

	Side.
1 Capitel. Stortinget beslutter Norges Forening med Sverige	544.
2 — Forhandlinger i Stortinget over Grundlovs-Forandringerne	553.
3 — Rigernes Forening fuldbyrdes 4de November	561.
4 — Stortingets senere Virksomhed	563.
5 — Forhandlinger i Odelsting og Lagting. Kronprindsen slutter Stortinget	570.
6 — Et nyt norsk Statsraad udvælges	573.
7 — Congressen i Wien og dens Indflydelse paa Norges Stilling	576.
8 — Stortingets Deputation til Stockholm hylder Carl den Trettende	581.
9 — Blik over Norges Tilstand efter Foreningen	584.

Bilag.

1. Convention angaaende bevæbnet Neutralitet	589.
2. Noteveksling mellem Storbritannien og Danmark	590.
3. Rapporter om Slaget den April 1801	593.
4. a. Danmarks Krigs-Erklæring mod England 1807	597.
4. b. Om de engelske Tropper i Sjælland	600.
5. Capitulations-Artiklerne for Staden Kjøbenhavn og sammes Etabel	601.
6. Et Dienvidnes Beretning om Bombardementet	603.
7. Kronprindsens Brev til General Beymann	605.
8. Consul Wolffs Advarsler	605.
9. Norges Indtagter 1806 og den hele Stats Udgifter 1805	607.
10. Udtog af Forordningen af 9de September 1807	608.
11. Norsk confiskeret Privatgjæld til England	608.
12. Resolutioner om Regjerings-Commissionens Oprettelse	609.
13. Angaaende Englands Fredsforslag 1807	609.
14. Uddrag af Englands Erklæring mod Rusland	610.
15. Om Udstedelsen og Omløbet af Dansk-Courant-Sedler	611.
16. Regjerings-Commissionens Skrivelse til Finants-Collegium den 20de Octo- ber 1807	611.
17. Brev Bedels Barndoms og Ungdoms Historie	613.
18. Regjerings-Commissionens Brev til Kongen 18de Septbr. 1807	619.
19. Regjerings-Commissionens Forestilling af 28de Novbr. 1807	619.
20. Regjerings-Commissionens Ordre til Opsøged Wulfsberg af 29de Decbr. 1807	621.
21. Den danske Declaration mod Sverige af 29de Februar 1808	622.
22. Det svenske Hofs Svar paa den danske Krigserklæring	624.
23. Oversigt over den saakaldte Besthærs Operationer under General Armselts Befaling	626.
24. Oberst de Seues Beretning af 18de April 1808	632.
25. Christian Augusts Rapport til Regjerings-Commissionen	634.
26. Staffeldts Rapport om Affairen ved Trangen	635.
27. Capitain Jessens Rapport	637.
28. Staffeldts Rapporter af 19de og 26de Mai 1808	638.
29. Rapport om Affairen ved Præsteballe	640.
30. General Armselt til Oberadjutant Adlersparre	644.
31. Armselts Brev til Adlersparre	645.
32. Prinds Christian Augusts Beretning af 6te Juli 1808	645.
33. Armselts Brev til Adlersparre	646.
34. Adlersparre og Staffeldts Correspondence i October 1808	647.
35. G. Adlersparres Proclamation ved Bestre-Armeens Opbrud	650.
36. Samtale mellem Kong Gustav Adolph, Præsident v. Ehrenheim og den engelske Minister Merry	652.
37. General Silversparres Beretning om Kong Gustav Adolphs Arrestering paa Slottet i Stockholm den 13de Marts 1809	655.
38. Brev fra General Adlerscreuz til G. Adlersparre	660.
39. Depesche fra den engelske Statsminister Canning til den svenske Minister i London	660.
40. Skrivelse fra den svenske Minister ved det franske Hof, 4de Decbr. 1809	661.
41. Prinds Christian Augusts Apologi for sin Fremgangsmaade i Norge under Krigen med Sverige	662.
42. Uddrag af Adlersparres Beretning om Revolutionens Udbrud i Werme- land 1809	670.

	Side
No. 43. a. Brev Carl S. Andarsbårds Brev til Jacob Hall	671.
43. b. c. To Breve fra Christian August til Georg Adlersparre	673.
44. *Christian Augusts Brev til sin Broder, 10de Marts 1809	674.
45. *Christian Augusts Brev til General v. Krogh	675.
46. Uddrag af et Brev fra Wetterstedt til G. Adlersparre af 20. August 1809	675.
47. Breve fra Prinds Christian August til Baron Adlersparre	676.
48. Uddrag af Breve fra Carl den 13de til Baron Adlersparre	682.
49. Uddrag af Oberst Gahns Breve til G. Adlersparre	690.
50. Uddrag af Baron Platens Breve til Adlersparre	693.
51. Uddrag af Breve fra Wetterstedt til Adlersparre	695.
52. G. Lagerbjelles Brev til G. Adlersparre	700.
53. *Brev fra Grev Agel D. Mörner til Kronprinds Carl Johan	701.
54. Baron Lars v. Engeströms Breve til G. Adlersparre	703.
55. Baron Engeströms Brevvegling med Grev Bernstoff	706.
56. Blandede Antegnelser angaaende Kronprinds Carl Augusts Ophold og Embedsstilling i Norge	710.
57. Høitidelighed i Christiania den 29de Decbr. 1809	712.
58 a. Tanker angaaende det svenske Tronfølgervalg i Drebro 1810	714.
58 b. L. v. Engeströms Beretning om Tronfølgervalget efter Kronprinds Carl Augusts Død	716.
59 Meddelelser af de Omstændigheder, der ledsagede det paatænkte Valg af Hertug Frederik Christian af Augustenborg til Tronfølger i Sverige	727.
60. Udtag af et Brev fra Krog-Meyer til Overlærer L. St. Platou	732.
61. Uddrag af et Brev fra Professor Treschow til L. St. Platou	732.
62. Rapporter om Affairen i Lyngser	735.
63. Brev fra Wetterstedt til Adlersparre	739.
64. Danmarks Krigserklæring mod Sverige af 3die Septbr. 1813	740.
65. Rescript til Prinds Christian Frederik om en Laane- og Disconto-Gælds i Norge af 20de Octbr. 1813	742.
66. Jacob Halls Brev til Kammerherre Peder Anker	745.
67. *Thronernes paatænkte Adresse	747.
68. Christian Frederiks Besøg i Thronhjem	749.
69. Carl XIII's Proclamation til Nordmændene	749.
70. Christian Frederiks Instrux for Carsten Anker	751.
71 a. *Brev fra Feltmarskall Grev Essen til Kronprinds Carl Johan	753.
71 b. Christian Frederiks Brev til Carl XIII	755.
72. Rigsforsamlingens Reglement	756.
73. Uddrag af Adlers og Falsens Udlaft til en Constitution for Kongeriget Norge	757.
74. To Breve fra Carl Johan til Feltmarskall Essen	758.
75. Bemærkninger over Sorenstribes Falsens den 18de April i Rigsforsamlingen paa Eidsvold fremsatte Forslag No. 2 og 3	760.
76. Uddrag af Envoyéen Rehausens Brev til Grev Rosen	761.
77. Betænkning over Fædrelandets Stilling af Jacob Hall, indleveret til Kong Christian Frederik den 21de Mai 1814	761.
78. Brevvegling mellem J. P. Morier og v. Holten	764.
79. Kronprinds Carl Johans Kundgjørelse til det norske Følk	768.
80. Hals's Rapport om Frederikstads Overgivelse	770.
81. Bulletin om Krebs's Seier ved Matrand	771.
82. Rapport fra Oberstlieutenant Stabell dat. Gemnas i Holand 11te August	771.
83. Bjørnstjernas Brevvegling om Norges Kornforsyning	772.
84. Kongens Proposition til Norges Storting af 11te Novbr. 1814	774.

Jacob Aalls Biographi.

(Af J. C. Aall.)

Jacob Aall er født i Borggrund den 27de Juli 1778. Hans Fader Nicolas Benjamin Aall havde studeret Theologi og var en kort Tid Amanuensis hos Bispen Sumnerus; men senere nedsatte han sig som Kjøbmand i Borggrund og erhvervede under den Tids gunstige Conjunctioner ved Trælasthandel og Skibsrederi en betydelig Formue. Han var en driftig Forretningsmand, men derhos vel bevandret i Dagens Litteratur og meget sproghvadig, og denne efter hine Tiders Raade for hans Skilning usædvanlige Dannelse, forenet med et vist Alvor og Værdighed i Charakter og Besen, gav ham stor Anseelse blandt hans Medborgere, der i vigtige Anliggender jævnlig søgte hans Raad. Moderen Ambros Jørgensen var en stille, from Kone, der havde ganske opoffret for sin Mand og sine Børn.

Opdragelsen i det fædrene Huus var strengere, end Nutidens Skik og Brug hær med sig. Naar Børnene kom ind i Stuen, maatte de staae opstillede ved Døren og turde aldrig uden Opfordring blande sig i de Børnes Samtaler. De maatte ikke alene være deres egne Tjenere, men de to yngste Sønner, Jacob og Nikolai, maatte stiftes til daglig at gjøre fuldstændig Ejener-Opvartning ved Faderens Bord, og gaae en Leietjener tilhaande, naar der var Fremmede. Til de to Brøders Undervisning blev der antaget Lærere, over hvis Valg der imidlertid indtraadte et besynderligt Uheld, da den Første var dristfældig, den Anden uduelig, og den Tredie havde dristfældig og uduelig. Denne Sidste, som i tre Aar forestod Børnenes Underviisning, var en ras og opførende Mand; der for de ubetydeligste Forseelser brugte haarde Revsekker, saamt det endog fremkaldte de Forbigaaendes Medlidenshed, og at en Zellebonde, der hørte vaandefulde Skrig fra Skolen, engang kom og truede Læreren med Brygl, dersom han foer saaledes affled med „Aallens Børn.“ Det var Læreren daglige Tale, at Jacob var ganske uskiftet til Studier, og at han vilde tilraade Faderen at give ham en anden Bestemmelse. Dette Ulykkesmed den Utskedelse, der hørte til hine Dages Opdragelse, valte i Børnets Hode og Bestænds Gemt en Mistillid til sig selv og en Jøselse om egen Ubetydelighed, som aldrig ganske forlod ham.

Aalls Grundriiser.

1

Hosl JUN 25 1848

Endelig blev Faderen ved et Tilfælde bekendt med, at Læreren ikke var hans Lillid værdig, og Jacob Aall blev nu, 15 Aar gammel, sendt til Nyborg Skole, hvor han kom i Huset hos Rectoren, Magister Tornøe, der dengang stod i stort Ry som en dygtig Skolemand. Her kastede han sig med stor Flid paa Studeringerne, og viiste sig snart en bedre Dom værdig end den, der af en uduelig Lærer var fældet. Da han derpaa efter tre Aars Skolegang med stor Ængstelse fremstillede sig ved Universitetet, erholdt han til Examen artium bedste Charakter med Udmærkelse og blev indkaldt som No. 2 næstefter Thorlacius. I Kjøbenhavn var Skjebnen ham paa flere Maader gunstig, og han pleiede selv at henregne de 3 Aar, som han tilbragte med at forberede sig til anden Examen og theologisk Embedsexamen, til de lykkeligste i sit Liv. Han kom til at logere hos Justitsraad Stephansen, med hvis Søn — senere Præst i Thjalling ved Laurvig — han paa Skolen i Nyborg havde gjort Bekjendtskab, og indlevedes derved i en Omgangskrets, hvis Sjæl Provst Fogh i Gjentoste var. Denne Mand havde, ved Siden af en dyb Religiositet og et mildt kristeligt Sind, en særegen Gave til at udbrede uskyldig Munterhed omkring sig, og den unge Student, der snart blev et af Kredens stadige og hæreste Medlemmer, søgte sig i denne Omgivelse beskyttet baade mod den letindtagne Tvivl om de helligste Sandheder, som hin Tids gjærende Frihedsideer førte med sig, og mod de andre Færet, hvormed Hovedstaden truede den af en fornuende og liberal Fader med. Benge vel udstyrede Ungling. Paa denne Tid lagdes ogsaa Grund den til hans Forbindelse med Stephansens yngste Datter, Lovise Andrea, der senere blev hans Kone — en Forbindelse, hvilken han under alle Livets Omvælgninger ansaae som den største Lykke, der paa denne Jord var ham skjæntet. — Imidlertid bleve Studeringerne drevne med Lyst og Iver, og allerede i Sommeren 1795 underkastede han sig theologisk Embedsexamen med Charakteren *laudabilis & quidem egregia*. Men det var ikke saa bestemt, at Jakob Aall skulde følge det geistlige Kald, til hvilket hans Studeringer nærmest styrede. Da han efter fuldendt Examen besøgte Hjemmet, blev det besluttet, at han skulde forsøge sig som Prædikant i Glendals Kirke, der ved sin affides Beliggenhed maatte indgyde den ængstelige Kandidat mindst Frygt; men skønt Tilhørerne, med Undtagelse af den forrettende Præst, senere Biskop Bøvels, kun bestode af Sognets Almue, fremkom Talen dog paa Grund af Talerens Fryghønhed i saa sagte og hurtige Toner, at en Bonde, der senere af Bøvels blev spurgt, hvorledes han syntes om Talen, ikke vidste at sige Andet, end at „det gik rat.“ Denne uheldige Prøve, tilligemed en Nttring af Faderen nogle Dage derefter: „Du bliver aldrig Præst, min Søn!“ opvakte Tvivl hos ham, om han skulde søge geistlig Ansættelse, og han lod sig derfor af senere Begivenheder faa meget lettere lede ind paa en anden Bane. Efter sin Tilbagekomst til Kjøbenhavn i Sommeren 1796 begyndte han at høre Forelæsninger over Mineralogi, Chemi og Physik, dels af Tilboielighed for disse Videnskaber, dels fordi han tænkte sig saadanne Studier som en passende Bistjæstiggelse for en Præst paa Landet i Norge, om han skulde komme i denne Stilling. I Foråret 1797 tiltraadte han en Reise til Lydstad i Selskab med sine trofaste Venner N. Hofman-Bang, Eier af Hofmansgade i Høen, og B. E. Müller, senere Professor og Biskop i Skjælland. Rejsens Niemed var vel oprindelig at fortsætte de theologiske Studier; men efterhånden bleve Naturo-

inflaberne hans kjæreste Bestjæftigelse, og da hans Fader i Begyndelsen af 1798 døde, besluttede han at anvende den Arv, som herved tilfaldt ham, til at Kjøbe et Jernværk i Norge. Efterat have hørt Forelæsninger især over Chemi og Physik i Kjøbenhavn og Göttingen, tilbragte han derfor Vinteren 1798—99 i Freyberg, hvor han hørte Berner, der dengang betragtedes som Europas første Bergkyndige. Derhos besøgte han flittig de nærliggende sachske Gruber, ligesom han ogsaa om Foråret gjorde en Rejse til de schleske Jernværker. I Sommeren 1799 vendte han tilbage til Norge, og købte om Høsten af Jacob Schnell for 170,000 Rd. dansk Kommt Røds Jernværk i Forening med sin yngre Broder, som han dog kort efter døde. Samme Høst giftede han sig og tog Eiendommen i Besiddelse.

Den unge Jernværkseier havde i Begyndelsen flere Sansseligheder at bekæmpe. Schnell var, skjønt en retfærdig Mand, dog temmelig streng i sine Fordringer til Driftsbønder og Arbeidsfolk, og da han for en stor Deel opholdt sig i Kjøbenhavn og maatte lade Værket bestyre ved Andre, var heraf opstaaet adskillige Misforstaaelser og Stridigheder, der nu veltede ind paa den nye Eier, med hvis Ungdom og Uerfarenhed Enhver troede at have let Spil. Hertil kom, at der blandt Værksfolkene ikke herskede den bedste Orden, saaat Arbejderne endog oftere kom bestjænkede paa Contoiret. Disse Sansseligheder bleve imidlertid snart overvundne. Jacob Aall gjorde intet Forsøg paa at anvende de dengang gjældende Circumferencelove, for at tvinge Bønderne til Drifter og Njorsler; men han behandlede dem med Redelighed og Liberalitet, og aabnede paa billige Villkaar sin Kasse, naar de trængte dertil. Paa denne Maade blev Værket bedre forsynet, end nogen Evangslov kunde bevirket, og ikke alene udbredte sig den Overbeviisning, at Forbindelsen med Værket var den bedste Tilflugt i enhver Nød, men der dannede sig ogsaa mellem Værkseieren og mange af de gjæveste Bønder et Venstabsforhold, som styrkede og lettede Samhandelen. Nød Værksfolkene visse han sig vel som en omhyggelig og kjærlig Husbond; men han vidste dog dermed at forbinde den Strengbed, som var nødvendig for at holde Orden. Naar nogen Nød hjemsøgte Arbeidsmanden eller hans Familie, som det stod i hans Magt at afhjælpe, var han ikke rolig, førend Hjælpen var givet, og aldrig bankede den Fattige eller Syge forgjæves paa hans Dor. Heri underkøttedes han paa mange Maader af sin Hustru, der havde en sjelden Evne til at føre den Deel af en saadan Virksomhed, som falder i Konens Nød. Men paa den anden Side taalte han ingen Udskælfelser, og den uordentlige eller driftfældige Arbejder blev strax truet med Opfyggelse. Ved dette Regimente dannede der sig efterhaanden en Stol af Arbejdere, som i Sædelighed og Hengivenhed for deres Husbond ikke let vilde finde deres Overmænd. I Hovedsagen var Værksdriften i Aarene 1800—1807 let og fordeelagtig. Værket havde fine faste Kunder, som villig modtog dets Producter til gode Priser, og heller ikke udfordredes stor Omhu ved Tilværingen, da det simpleste Product var affætteligt. Imidlertid var Jacob Aall snart betænkt paa at indføre Forbedringer i Producternes Tilvirkning, og disse Forbedringer, der især rettede sig mod den gammeldags Stobning i aaben Sand, hidtog i en senere Periode, da de fuldstændigere kom til Udførelse, meget til at belyse hans oekonomiske Stilling under mangehaande Forer.

Alene i denne Periode falder hans første offentlige Virksomhed, da han blev

Medlem af den ifølge Forordningen af 1ste October 1802 til Jordelendommænes Durdering i Districtet nedsatte Commission. Ligesaa udgav han i 1806 sit første litteraire Arbejde, nemlig en Afhandling om Jernmalmens Forekommende i Norge.

Paa de 7 fede Aar fulgte de 7 magre Krigsaar, i hvilke en norsk Jærnværks eier var omgivet med mangehaande Farer og Bekymringer. Jernet kunde for en stor Deel kun affættes i Danmark, hvorhen det maatte bringes over et med flendtlige Krydsere opfyldt Hav. Paa samme Vej maatte Kornet bringes tilbage, og de Belfærdstab og Engstelser, som vare forbundne hermed, ere i „Erindringerne“ spredte med levende Farver. Jacob Aall indstrænkede sig dog ikke til at sørge for sine Værtsfolk og Driftsbønder; men omgivet paa alle Sider af hungrige og nødtværende Mennesker, anstrængte han sig, stundom næsten over Evne, for at bringe store Kornpartier ind i Landet og derved sættes istand til at komme sine Naboer til Hjælp. Om Omfanget af hans Anstrængelser for Provideringen i denne Rødens Tid kan man tildeels danne sig et Begreb af hans Correspondence med Hofman-Bang i Jyen, der med trofast og uegennyttigt Venstab understøttede ham, og for en stor Deel beforgede Indkjøb og Expeditioner i Danmark. Saaledes beklager han sig i et Brev af 22de Juli 1808 over, at utidlige Hindringer og Embargo fra den danske Regjerings Side havde stilt ham ved 2800 Tønder Korn, at to Brigger og 4 paa Nordstrand færende Baade med deres Ladninger vare opbragte, og et Fartoi forløst, og derpaa tilføier han: „Efter alle disse Tab vil det maastee undre dig at høre; at jeg siden September 1807 har udbeelt mere end 8000 Td. Kornvarer, og at ingen eneste af mine Arbeidere og Driftsbønder har savnet det nødvendige Brødkorn, og har endnu ikke spilst enten Røse- eller Bærbrød. Mine Magaziner ere endnu et aldeles udtømte; jeg har endnu det, hvormed jeg kan vederbrøge den Hungrige i min Næds. Saaledes har jeg i det Mindste beroliget min egen Samvittigheds men jeg har lidt et Tab paa min Formue, som jeg ikke saa let kan forvinde.“ Under 16de Februar 1809 skriver han: „Mine Magaziner ere endnu taalelig vel forsynede, og jeg haader at holde Auren ud, til Farten aabnes, saaat mine Bønder og Værtsfolk ingen Hungersnød skulle lide, for Baaren kommer, uagtet jeg har mere end 7000 Td. Kornvarer liggende i Danmark.“ Fremdeles i et Brev af 13de Januar 1810: „Saaledes har jeg siden December Maanedes Begyndelse i 14 forskjellige Skibe faaet omtrent 18,500 Td. Korn.“ Den 24de Juni 1811: „Mine Magaziner ere saa vel forsynede, at jeg troer at kunne uden ny Tilhjdelse hjælpe mig til næste Aars Begyndelse, og jeg anseer det derfor ikke for klogt, saalænge ingen Licencer gives, ved Expeditioner paa denne lyse Aarstid at udsætte mig for Gjentagelse af de mangfoldige Tab, som jeg har lidt i den senere Tid.“ Den 27de September 1811: „De mørte Udfigter til Korn for det kommende Aar lade mig anstrænge alle mine Kræfter indtil det yderste Punct af min Credit, endstjont jeg for Dieblisset er langt fra at være udtømt.“ I et Brev af 8de Mai 1812 melder han, at to af Hofman expederede Fartoirer vare lykkelig ankomne til en Udhavn, men at et Fartoi med 2300 Td. Korn var opbragt, og at han endnu havde 2400 à 2800 Tønder paa Havet. Fremdeles under 11te Marts 1813, at han siden Januar havde faaet 4 Skibe hjem med omtrent 7000 Td. Korn, og at han i Lobet af Vinteren havde maattet købe Korn for 800,000 Rb. D. G. I et Brev af

26de Juli 1813 hedder det: „Hungersnøden i Norge er rædsom; men jeg flaaer mig godt endnu, og Ingen, som hører mig til, lider virkelig Hunger endnu. Men paa Beholdning er ikke at tænke.“ Meest nedstemt er Tønen i hans Breve i 1814. Saaledes skriver han den 30te Marts 1814: „Du vilde finde det utroligt, kjæreste Hofmand i hvilke Offere jeg maa gjøre for efter Evne at afværge Nøden, hvor jeg boer. Endnu har jeg ikke manglet Korn til mine Folk; men al! jeg har kun een Staans Provision tilbage, og hvilken Elendighed kommer da ikke ogsaa over dette uheldige Folk!“ og den 7de Juni s. A.: „Jeg for min Deel føler mig saa nedtrykt ved Hungriges Raab, som daglig omringe min Bopæl, og hvis Rummer jeg ikke meer formaaer tilstrækkelig at afhjælpe, at jeg sufter kun en Ende. Din Omfjerg for mit Provideringsvæsen rører mig usigelig. Sporledes skal jeg gjengælde dig? Snart aabnes dog vel bedre Tider.“

Det maa erindres, at Korntilførselen paa den Tid ikke alene var forbunden med Farer og Belfærdstab, men at i bedste Tilfælde Affæringen for en stor Deel stete til nødsiddende og forhungrede Mennesker, af hvilke nogen synderlig Fordeel hventer var at erholde, eller af en Mand, der havde Kølelse for Medmenneskers Bidesser, kunde ønskes. Det var derfor ikke med Udbyttet af heldige Kornspeculationer, at Jacob Wall kunde vælte sine mangfoldige Tab; men dette maatte streg deels med den i bedre Dage samlede Formue, deels ved Udbyttet af andre mere indbringende Besidderier, især Licenceparten paa England, hvori han tog ikke ubetydelig Andeel, Altsigvel blev hans borgerlige Stilling under Krigen alvorlig rystet.

I Slutningen af 1809 udgav han sine „Fædrelandsske Ideer,“ hvori han med en Frimodighed, som paa den Tid tildrog sig almindelig Opmærksomhed, omhandlede Landets Stilling og Regjeringens Forhold under Krigen. Ligesaa udgav han i 1813 et lidet Skrift „Om Kornmangel i Norge med Hensyn til Misværeten 1812,“ der indeholder en levende Skildring af hiin Tids Nød og Elendighed, og hvori tillige handles om Midlerne til i Fremtiden at undgaae lignende Ulykker. I det norske Universitets Stiftelse tog han levende Andeel, og subscriberede i denne Anledning 20,000 Rd. D. C.

Om Jacob Walle's Deeltagelse i Rigsdagen paa Eidsvold indeholde Skrindringerne fuldstændig Oplysning. Hans Forhold i denne Stjebnesvangre Tid kan, med Sandhed anføres som et Bevis paa hans oprigtige, af alle personlige Hensyn uafhængige Fædrelandskjærlighed. Han havde tilbragt sin Ungdoms muntreste Dage i Danmarks Hovedstad, og han havde i dette Land sine kjæreste og fortroligste Venner. Naar hertil kommer, at Forbindelsen med Danmark var ham, som Fabricant i hoi Grad fordelagtig, da de norske Bærer i Danmark vare privilegerede, og Kornværetne gik toldfrit ind i Norge, saa kan det ikke betvivles, at, baade hans Følelser og Interesser knyttede ham til Danmark, og at han med Smerte var Vidne til den gamle Forbindelses Oplysning. Herom give ogsaa alle hans Brevinger og hans Correspondence paa hiin Tid det tydeligste Vidnesbyrd; men skjønt den Slutning saa nær forhaanden, at dersom Selvstændighedsmændenes Planer lykkedes, maatte den nye Konge, der tillige var Koning til Danmark, sandsynligvis engang bevise begge Rigers Gjenforening, saa sluttede Jacob Wall sig dog ikke til dette Parti; men i den Overbeviisning, at Fædrelandets Vel fordrede dette Offer, sluttede han

for Foreningen med Sverrig, forsaavidt den kunde see paa passende Billaar. Hans fØlte sig imidlertid dybt nedbøiet, da denne Forening ved det overordentlige Stortings Beslutning i Østen 1814 var endelig afgjort, og han gienvandt først sin Interesse for offentlige Anliggender, eftersom de politiske Fordele af Foreningen i Tidens Lob bleve ham tydelige. Det var naturligt, at han i en saadan Stemning ikke modtog et Tilbud fra Grev Wedel om at optages paa Forslagslisten til det nye Statsraad, og det saa meget mindre som hans Tænkemaade og borgerlige Stilling under alle Omstændigheder maatte gjøre ham utilbøielig til en saadan Forandring.

Jacob Aall var Medlem af de ordentlige Storting i 18^{10/16}, 1821, 1827 og 1830, samt af de overordentlige Storting i 1822 og 1828. Han var ikke i Besiddelse af det Mod, som udfordres til uforberedt at holde Foredrag i en offentlig Forsamling; men hans flittige Pen fandt en stadig Beskæftigelse baade i Committeindstillinger og i skriftlige Bøte, som han under Sagernes Behandling oplæste, saaat saa Navne findes hyppigere i Stortingsforhandlingerne for hine Aar end hans. Paa Stortinget i 18^{10/16} tog han en virksom Andeel i de vigtige Spørgsmaal om Bank- og Pengevæsenet, som dengang kom under Afgjørelse. Han var en Modstander af Eidsvolds-Garantien, og hans Stemme bidrog maaskee ikke lidet til, at Rigsbanksedlerne ikke bleve indløste efter den ved Garantien bestemte Kurs 375 pCt. Det havde oprindelig været hans Mening, at Rigsbanksedlerne burde beholdes, og deres Kurs succesfult forbedres ved aarlig at inddrage et moderat til Landets Kræfter svarende Beløb; men efterat Beslutningen om Oprettelsen af en Speciesbank og Rigsbanksedlernes Omblytning med den nye Mynt var fattet, søgte han at udvirke, at dens Solvfond ikke maatte blive større end 1,500,000 Spd., hvorpaa kunde udfærdiges 3,000,000 Spd. Sedler, samt at Betingelserne maatte blive saavidt mulig fordeelagtige for Indskyderne. Han beraabte sig i denne Henseende paa Landets nedtrykte og næringsløse Tilstand, der maatte bevirke, at store Summer i Solv ikke uden mangfoldige Familiers Ruin kunde tilveiebringes. Paa det overordentlige Storting i 1822 voterede han mod at anvende Bankens Solvfond til at betale Gjælden til Danmark, og ligesaa modsatte han sig de i 1821 fremkomne Forslag til Seddelmassens Forøgelse fra 4 til 6 Millioner, der vistnok lidet harmonerede med Kursens daværende flette Standpunct. Paa senere Storting raadede han til Forsigtighed i at forbedre Kursen ved Brug af Bankens Solvfond, idet han gjorde opmærksom paa, at, skønt Banken vel havde Kræfter hertil, vilde dog enhver Kursforbedring, som ikke var en Folge af Handels naturlige Gang, virke forstyrrende paa Landets Credit- og Næringsforholde.

Som Medlem af den paa Rigsdagen paa Eidsvold nedsatte Børnepligtscommittee deeltog han i de Forhandlinger, som gik forud for Loven af 5te Juli 1816, og der findes et Foredrag af ham, hvori han tilraadede, at den staaende Armæes Styrke ikke maatte bestemmes til mere end 8 til 10,000 Mand, i Stedet for at den ved Loven blev 12,000.

Hans Stilling som Jernværkseier førte med sig, at han ikke alene paa Stortingene, men ogsaa som Medlem af flere Commissioner blev kaldet til at deeltage i de vidtløftige Forhandlinger, der have fundet Sted om Bjergværkslovgivningen. Som praktisk Bjergmand indsaa han Nødvendigheden af, at de i Bjergets Dyb

spilte metalliske Skatte bande maatte erhverves og bruges efter andre Regler end de mere tilgjængelige og simple Giendomsgjensker. Derimod erklærede han sig dog for, at Bøerterne ikke burde beholde Retten til at tvinge de i deres Circumferencer hørende Skatteiere til Drifter — en Ret, som han selv heller aldrig havde benyttet, medens den eksisterede.

For Rongsberg Schværts folte han en varm Interesse, og han var dets ständige Talsmand paa Stortinget og i de tvende angaaende Børløbs Drift nedsatte Commissioner, hvoraf han var Medlem. Medens Rongsberg i lange Tid blev betragtet som en unyttig Bøgt, der maatte slæbes frem af Statsmagtinen, holdt han fast ved Haabet og søgte at overbevise Andre om, at det var støttet til rimelige Beregninger; men da endelig Bjerget aabnede sine Solkilder med en Rigdom og Overflod, der oversteeg det dristigste Bjergmandshaab, tog Ingen mere levende Andeel heri end han, og han yttrede ofte baade i Skrift og Tale sin Glæde over, at dette Feld var blevet Staten til Deel.

Jacob Aalls politiske Anstuelser bare Præget af det Raadehold og den Altsidighed, der gjennemtrængte hans hele Væsen; men det vilde være en stor Uret eller Misforstaaelse at karakterisere dem som frygtfornne og ubestemte. Ingen fulgte mere oprigtig og trofast sin Overbevisning, Ingen var, naar det gjaldte Fædrelandet, mere uafhængig af personlige Interesser, mere frit for at ledes af noget Ønske om at vinde enten Kongens eller Folkets Gunst — han beviste dette paa Eidsvold; hvor han mod sit Hjertes skæreste Altsidigheder sluttede sig til et Parti, som paa den Tid var udført for sin Mistkjendelse baade af Tyrken og den store Deel af Folket. Naar han stante imod Forholdstragler, som kunde lede til Splid mellem Statsmagterne, naar han raadede til Enighed og Fred, og naar han søgte at overføre sit eget milde og forsædige Sind paa de stridende Partier, da fulgte han heri en i hans inderste Væsen grundet Overbevisning om, hvad der tjente Fædrelandet bedst, og han vandrede paa denne Vej med ligesaa megen Fasthed og Uafhængighed, som Rogen af dem, hvis Anstuelser bare Præget af en store Jærns hans Besigtigelses Fremhed fandt ogsaa almindelig Anerkjendelse, ikke mindre hos hans politiske Modstandere end hos hans Venner, og neppe har Rogen af dem, som have taget virksom Andeel i Fædrelandets store politiske Revolution og i de Begivenheder, som nærmest fulgte derpaa, i denne bevægede Tid vundet flere Venner og havt større Hvener end Jacob Aall. Han kunde derfor, efterat hans Stortingsvirksomhed forlangst var endt, i et Brev til en af sine Sønner med Sandhed sige: „Saa ofte jeg satte mig paa Stortingsskænken, stete det altid med et roligt og beskedent Sind, for enhver Løkke om at spille en Rolle, og Mistkjendelse og Misgunst faldt sjelden paa min simple Vej.“

De første Aar efter Krigen medførte store Kanselligheder for de fleste næringsdrivende Borgere og ikke mindst for Jernværkseierne. Danmark, der hidtil havde været et privilegeret Marked for det norske Jern, belagde nu Støbejernet med en skjællende Told, og paa samme Tid blev de danske Kornvarer beskattede i Norge; og derved et af Jernfabrikationens nødvendige Drivmidler fordyret. Naar hertil kommer, at Pengesomvælingen saa godt som ganske opslugte de store Summer, hvilke Jacob Aall under Krigen havde faaet tilgode hos sine Driftsbønder for Kornvarer;

faa er det let at indsee, at hans oeconomicke Stilling i disse Aar maatte forværris, og at den store Gjæld, som han i Krigsaarene havde paadraget sig, maatte være ham særdeles trykkende. Efterhaanden toge Tingene imidlertid en bedre Bending. Under en klog Bestyrelse overvandt Aals Jernværk efterhaanden disse Vanskeligheder, og dets Eier befandt sig i de senere Aar af sit Liv i en Stilling, der tillod ham at indrette sine Udgifter efter sit liberale Sindes Tilbøieligheder. Han var gjen-nemtrængt af den Overbeviisning, at Formue bringer sin Eier mest Belsignelse og Glæde, naar den ikke blot anvendes til egoistiske Niemed, og hans hele Opførsel var indrettet efter denne Overbeviisning. Hans Hus var et Kloster paa gammeldags Gjæstfrihed, og dets Døre stode lige aabne for den Fremmede, der meldte sig som Gjest, og den Fattige, der kom med Tiggerposen paa Ryggen. Naar nogen søgte Hjælp hos ham, stod det neppe i hans Magt at sige Nei, og han maatte ofte indskrænke sine personlige Udgifter, fordi hans store Liberalitet havde udsomt Masser. Ethvert almeennyttigt Foretagende fandt hos ham en virksom Deeltagelse, og hans Raad fandtes ved saadanne Leiligheder altid blandt dem, der bestattede sig selv stærkest. Derimod var han sparsom i Alt, hvad der umiddelbart angik hans egen Person, og han tillod sig heri neppe nogen anden Luxus, end hvad der stod i fulde bindelse med hans litteraire Besjæftigelse og Udvidelsen af hans Bibliothek.

I 1825 rammedes han af en stor Sorg, da hans Kone blev ham ved Døden berøvet. Endstaaende Smerten i hans fromme Sind aldrig kunde antage nogen heftig Charakter, og skønt han saa Dage efter sin Kones Død var istand til at udføre sine Forretninger som sædvanlig, fulgte det venodlige Sava ham dog til Livets sidste Dag, og i hans stille Sorg var der mere Stadighed, end der pleier være i heftigere Udbrud. Hans Sindstemning skildres bedst ved hans egne Ord i et Brev til Hofman-Bang: „Der begynder et nyt Lidrum af mit Liv, som aldrig kan blive saa rigt paa Glæder, som det suundne; men naar jeg under Bevidstheden af at opfyldte mine Pligter mod Enhver, kan skabe Glæder for mine Børn og mine Omgivelses, vil Livet ikke blive glædeløst.“ Han var altid en hjertelig og omhyggelig Fader; men maaskee var hans Forhold mod hans Børn efter denne Dag endnu mere, som om han følte, at han ved en dobbelt Hjærlighed maatte erstatte dem den bortgangne Moder.

Efterhaanden som Jacob Aall nærmede sig den Alder, da en Mand efter et bevæget Liv længes efter Rolighed og Hvile, overdrog han den større Deel af Aarslets Bestyrelse til sin ældste Son. Det daglige Tilhva med en stor og sammensat Virksomhed og den bestandige Omhu, som den udfordrer, var trættende for den gamle Mand, og han maatte føle, at han nu havde taget sin Andeel af det hergerlige Livs Besværigheder, og at han havde erhvervet sig Ret til Alderdommens Hvile; men paa samme Tid vendte han sig til en anden roligere Besjæftigelse, hvormed han søgte at udfylde det saaledes erhvervede Otium. Allerede i de første Aar efter Krigen havde han i Tidsskriftet „Saga,“ der blev udgivet af Biskop Munch, ladet indrykke flere Oversættelser af islandse Sagn, og han var maaskee en af de Første, der i en populær og let tilgængelig Form fremstillede disse Billeder fra en forgangen Tid. Efterat dette Tidsskrift var ophørt, indskrænkede hans litteraire Virksomhed sig i flere Aar til nogle leilighedsvis i offentlige Blade eller

Lidelselset indrettede Afhandlinger; men efterat han i 1830 havde endt sin Dase som Storthingsmand, og omtrent paa samme Tid havde begyndt at trætte sig tilbage fra de løbende Bæretforretninger, fandt hans sitlige Ben en lidigere Betsjæftigelse med litteraire Arbeider. I Aarene 1833—1836 udgav han i sit Tidsskrift „Nutt og Fortid“ en Række af Afhandlinger om Bant og Bengevæsen, Børgværten, Dagens Tone, Kongsborg Skovært, Kommunevæsenet med specielt Bemsyn til Fattigvæsenet, Rørringsveiens indbyrdes Forhold o. s. v. I Aarene 1838 og 1839 udkom hans Oversættelse af Snorre Sturlasons Kongesagaer, og endelig i 1844 og 1845 hans „Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815,“ hvoraf det sidste Bind først blev udgivet efter hans Død; og ikke af ham selv kunde faae den sidste Correctur, der besørgetes af hans troe Ven og Medarbeider, Pastor K. Jøse paa Holt. Det er ikke Bemsigten paa dette Sted at levere nogen Kritik af Jacob Aalls Birkhomhed som Forsatter, hvorover hans Bn ikke tør ansee sig for competent eller upartisk Dommer. Det er vist, at disse Betsjæftigelser for ham selv havde den højeste Grad af Interesse, og at de Udtoge til at bevare Sjælens Sindighed og Friskhed under store legemlige Lidelser. Heller ikke kunde Røgen drive Arbeidet med store Jær og Stædighed end han. Den tidlige Morgen fandt ham ved Stridebordet; og under Dagens notagtige Inddeling tilbragte han altid her de fleste Timer. Hans Ben lede hen over Baptræt med en forunderlig Hurtighed og Behæb, og naar han først havde fuldendt de Studier, der vare nødvendige for at beherske Stoffet, standse han næsten aldrig under Uarbejdelsen. Saasnart Tanken selv havde fremstillet sig for ham, var ogsaa den Form paa rede Haand, i hvilken den skulde indledes, og han var heri snarere hindret af altfor stor Overflod end af Mangel; saaat den anden Bemsengaaelse ofte bestod i at udlette det Overflødig. Med stor Laalmodighed fandt han sig i den Skæbne, der ofte rammer norske Forsattere, at deres Arbeider snarere bringe Tab end Fordeel. Dette var især Tilfælde med Oversættelsen af Snorre Sturlason, som Oversættersens Fortjærlighed havde udsporet paa en saa kostbar Raade, at Foretagendet maatte medføre et ikke ubetydeligt Tab, uagtet det understøttedes af en usædvanlig talrig Subscription, og uagtet han havde fundet uegennyttige Medarbeidere, der ingen Erstatning fordrede for deres Deeltagelse.

Under sit Ophold paa Storthinget i 1830 havde han det første alvorlige Anfald af den smertelige Sygdom, der siden aldrig forlod ham, og som med hvert Aar paaførte ham nye Lidelser. Han bar disse Lidelser med from Bengeivenhed i Forsynets Billie, og om endog Smerterne vare saa store, at han ikke kunde tilbageholde sine Klager, saa var Klagen dog aldrig blandet med nogen Bitterhed, og aldrig kom et uvenligt Ord over hans Læber. Meget mere udgik den bedste Trost for hans sørgende Familie og Venner fra den fromme Lidende selv. Naar et Anfald var overstaaet, vandt Legemet med forunderlig Hurtighed den tabte Kraft tilbage, og over Sjælens Kræfter synes denne Sygdom intet Herredomme at have. I 1844 tog Sygdommen saaledes Overhaand, at baade han selv og hans Familie ikke kunde have Andet tilbage end det sørgelige Ønske, at Døden snart maatte ende hans Lidelser. I et Brev af 7de Juli 1844 — det sidste som han var istand til at skrive — yttrede han sig saaledes: „Jeg har ofte sendt en stille Bøn til det algode

Hensyn om Fortættelse af mine Lidelser; ja af Livet selv. De udbortes Omstændigheder frembringe ikke hos mig nogen Livslede — min Tilværelse er knyttet til Livets smukke Nærhedsforhold; men det er for hård en Betingelse, naar Livets Fortættelse skal forbindes med saa store Qualer. Det forekommer mig ogsaa, at min Genvandring til en bedre Verden ikke kunde stoe under lykkeligere Omstændigheder end i nærværende Dieblit. Mit Dagværk er endt, og det forekommer mig, som jeg i det Mindste uden Anger, om ikke altid med Selvtillfredshed, kan see tilbage paa den Gjerning, jeg har udrettet. Saa vidt jeg veed, har jeg Fred med al Verden, og der gives vel saa af vore Landsmænd, som i Familienforhold og med Hensyn til Landsmænds Agtelse og milde Bedømmelse af deres offentlige Gjerning have trukket en bedre Lod end jeg." Hans sidste Timer vare smertefrie, og den 4de August 1844; nogle Dage efterat han havde fyldt sit 71de Aar, endte en rolig Dødsbed.

Med Sandhed kunde Jacob Aall paa sit Dødsleie sige, at, saavidt han vidste, havde han Fred med al Verden. I yngre Dage havde hans Temperament ikke været uden Heflighed; men Alderen afskolede det varme Blod, og aldrig viste hans Karakter sig elskværdigere end i de sidste Aar af hans Liv. Der var i hans Bæsen en Mildhed og næsten barnlig Uaflydighed, som sjelden findes hos Mænd; der have gennemvandet et langt og bevæget Liv. Ingen var mere tilbøjelig til at tænke det bedste om sine Medmennesker, og en streng Dom gik sjelden over hans Læber. I sit Forhold til Menneskene kjendte han ingen Forskiel, grundet paa deres Herdens uvæsentlige Fortrin, og han frygtede ligesaa meget for at fornærme en Ligger som en af Statens mægtige Mænd. Paa den Kreds, hvori han virkede, har han maaskee udøvet en større og mere velgjørende Indflydelse, end en Mand af Allynæs ladende store Energi vilde formaaget, og for dem, som stode ham nær, vil hans milde og hjærlige Stillelse leve som en trøstefuld Erindring til deres Dages Ende:

Grindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Første Deel.

Fortale.

I det Forfatteren heraf forelægger sine Landsmænd nærværende Arbejde, anseer han det for påseende at gjøre de Grunde bekendt, som have ledet ham ind paa denne vanskelige Deel af hans Forfatter-Bane. Der er ingen Grund til Frygt for, at Arbejdet skal ansees for ukompetent med Hensyn til den Gjenstands Vigtighed, som forelægges; thi Norges Historie har i flere Aarhundreder ikke havt den Betydning, som i det korte Tidrum, hvori Historien her behandles. Fra Calmar-Unionen af og indtil vore Dage har Norge ikke været nævnt blandt Europas Stater. Det betragtedes som en Provinds af Danmark, og Norges Navn var mestendeels kun bekendt for de faa Stater, med hvilke det stod i nærmere Forbindelse. De Omstændigheder, under hvilke Fædrelandet har erhvervet sig en ny Navnkundighed, ere saa mærkværdige, at de ikke allene fortjene at optages i vor egen Histories Spell, men at de og havde tiltrukket sig de Staters Opmærksomhed, der under Statsvoldens Udvisning, Friheds-Ideernes Gjæring og Statsforfatningernes Forbedring have søgt at bane sig en Vej til en større Fasthed i deres politiske Stilling og til en betryggende Elgevægt i Statsmagternes Fordeling. Denne lille Stat, som hverken af Naturen er udstyret med stor Indvortes Styrke og store Velstands-Elementer, ei heller formedels sin affides Belliggenhed kan have nogen mærkelig Indflydelse paa den europæiske Politikk, har fremstillet et ofte priset Mønster af en Statsforfatning, der aabner alle Statsborgere den frieste Adgang til at nyde naturlige Rettigheder, og til ubestaaet at høste Frugten af Alidens og Snillets Anstrengelser under Løvens begunstigende Smil. Paa den anden Side gives der vel intet Folk, som paa en tidligere Bane eller med lettere og naturligere Midler er gaaet over fra den største Afhængighed med Hensyn til Statsformen til en fuldkommen Selvstændighed, fra den meest ulubstrængede Regjeringsform til en passende Fordeling af Kongens og Folkets gjensidige Rettigheder. Da kunde vel lønne Umagen at eftergranske Aarsagen til denne en ubekendt og ubetydelig Stat stille Fremtræden paa Idee-Gjæringens store Skueplads, og som ved ublodige Midler fremledte et for alle Partier heldigt og, i flere Henseender, i andre Nationers Dine misantropisk værdigt Resultat.

Den norske Statsforfatnings Reform istandbragtes ingenlunde ved revolutionaire Midler; thi den overraskede ligesom Nationen selv under en ved flere Leiligheder yttret Tilfredshed med det herskende Dynastis Fremgangsmaade i Bestyrelsens Hovedsag. Ikke heller synes Reformen at være fremledet ved nogen Styrke af Indvortes Midler, som kunde begrunde Lovgivningens Visdom. Den videnskabelige Dannelse, som den rette Skole for en theoretisk vits Statsforfatning, fandtes i Norge kun i ringe Grad. Videnskabeligheden havde sit Hovedsæde i Fædrelandet, hvor de af Tidsaanden fremblede Ideer fordunkledes ved det aristokratiske Euro, som klæbde ved en forældet og Mennekerrettigheden krænkende Statsform og Statsorganisation. Højskolen var ikke i Landet selv, og det var sjelden Landets egentlige virksomme og uafhængige Borgere, som sendte deres Sønner til Danmarks Universitet, men mestendeels

Embedsmænd, som beredte disse i Videnskabernes Tempel meer en videnskabelig Sands og en uafhængig Stilling i oeconomisk Henseende, end den Uafhængighed i Ideer og den Smag for constitutionelle Statsformer, som mangesteds i Europa' begyndte at gjøre i Gemhytterne. Universitets-Opdragelsen var fast for Alle et Middel til Embedsbefordring. Ikke heller kunde det siges, at Norges Embedsmænd i Almindelighed udmærkede sig som Videnskabsmænd og Forfattere. De vigtigste verdslige Embeder vare mestendeels i unge danske Adelsmænds Hænder, for hvilke den flygtige Embedsstilling i Norge sædvanligen kun var en kort Forberedelse til vigtigere Embeder, hvortil i Danmark gaves dem Adgang. Flera Medlemmer af det danske Statsraad begyndte deres Embedsbane som Amtmænd i Norge. De underordnede, skjønt ofte indtægtsrige, verdslige Embeder vare mestendeels i danske ¹⁾ Juristers Hænder, som tildeels kun havde faaet en ringe Grad af videnskabelig Dannelse. Det var saaledes i den geistlige Stand, at vore fleste og lærdeste Videnskabsmænd og Forfattere fandtes, og i denne Henseende var Norge i Sammenligning med Danmark aldrig fattigt, ligesom de norske Digteres Sange paa den Tid sluttigen blandede sig med de danskes. Vi ville i det Følgende have at forklare, hvorfor de uafhængigste Borgere i Almindelighed vare de meest tause og mindst virksomme under Statsforandringens store Værk, og hvorlunde Afhængigheden paa den anden Side ikke hindrede Frimodighed i Uttring og den Selvstændighed i Storthingsfærd, som har været de norske Storthings Særkende. Vi ville ogsaa i denne Henseende have et blandet Billede at fremstille, i hvilket lyse og mørke Farver vegle med hverandre.

Ligesaa uøvede maatte Landets Borgere anses for at være i Alt hvad der angaaer Statsanliggender. Der gaves fast ikke en eneste Institution, i hvilken den norske Borger havde nogen som helst selvstændig Stemme. Uden at Magten i den herskende Statsstyrelses Haand i Hovedsagen kunde siges forsættligen at være misbrugt, udøvedes den eneraadig, og Borgerne havde ingen Aaledning til at gjøre sig bekjendte med Statsstyrelsens Grene, langt mindre til at deeltage i dens Udøvelse. Statsstyrelsen udøvedes i Stilhed og ligesom hemmelig, og Publiciteten havde endnu ikke opløst dens Slør. Statsomvæltningen stede saaledes, uden at Borgerne enten havde Villie eller, som det syntes, Evne til at bevirke den, og det kan ikke nægtes, at det maatte være et Særlyst at see et almindeligen erkjendt Wiisdoms værk dannes af saa uøvede Hænder.

Men jo værdigere dette Tidsrum er til at indsættes i Norges Historie, jo mere kræver Fremstillingen sin Mand, naar Værket ei skal bortskydes blandt den store Hob af Tidens Døgnskrifter, og det maatte synes dristigt at paatage sig et Arbeide, som deels af Andre heldigen er bleven forsøgt, deels er omgivet med særegne Vanskeligheder. Imidlertid har Forfatteren haft flere Grunde til at vove Forsøget, uden at han ved dets Begyndelse tør bestemme, i hvilken Grad af Fuldstændighed det vil komme for Landsmænds Line. Hans Evne til en saadan Fremstilling støtter sig mere paa deeltagende Venners Dom end hans egen; thi ligesom han aldrig uden Mistillid til egne Kræfter har forelagt sine Landsmænd noget som helst Skrift, saa maatte et Arbeide af denne Bestaaffenhed vække større Betænkelighed end noget af de foregaaende, der ere udflydte af hans Pen. Naar denne Betænkelighed var overvunden, maatte han imidlertid have flere subjective Grunde til ved denne Leilighed at fremtræde som Forfatter. Hans Livs og Virksomheds-Bane, som nu ligger ved Grændsen af en høi Alderdom, gaar igjennem en lang Periode af Norges nyere Historie. Han har i længere Tid og paa flere Maader end de fleste blandt sine Landsmænd deeltaget i de offentlige Foranstaltninger, som ere trufne for at forberede, overvæie og fremlede dets nærværende Stilling. Den Tillid, hvormed han i denne Henseende er bleven hædret, har opfordret ham til at gjøre sig bekjendt med de rige Hjælpemidler, som i vor Tid have understøttet Statsmandens aarvaagne Virksomhed, og oplyst og rettet saa mange fra Fortiden nedarvede Vildfarelser. Som Privatmand har han siden dette Aarhundredes Begyndelse staet i Spidsen for en vidløftig Virksomhed, og i dette Tidsrums forskjellige Stadier gjort Erfaringer, som maatte synes værdige

¹⁾ Vi kalde saaledes dem, som have taget dansk juridisk Examen; men vi skulle siden see, at nogle blandt Storthingenes vigtigste Medlemmer hørte blandt disse.

til at samles i et Billede over Tidens Aand og Begivenheder, og nedskrives paa Fædrelandets Segstavle. Han maatte saaledes synes at kunne have et Oversyn over Tidbrøgeffernes Stille og Rættingsveienes Forhold, som faa blandt sine Landsmænd, og dersom han tør: forudsætte Detses Tillid til hans Bestræbelser for at give sit Billede Sandhed, uden at stole for meget paa sin Forfatter-Conc, maatte han vel fristes til at lægge dette originale Maleri af Nutiden ved Siden af det, han nyligen som Oversætter gav af Fortiden.

Debnagtet har Forfatteren ikke Maalt for sig selv de Vanskeligheder, som dette Arbejde har fælles med andre af samme Art, og de særegne som hulle over dette. Saalange Historieforfatteren har Rættingsveienes Forhold at fremstille, har hans Arbejde et lettere Gang. De numeriske Opgaver, saavel i statistisk Henseende som med Hensyn til Resultatet af den borgerlige Virksomhed, ere i vor Tid saa mangfoldiggjorte, at Historikemaleren i denne Henseende ei kan mangle Materialier. Om disse Opgaver end ikke alle ere i den høieste Grad paalidelige, om de end stundom have skjulte Brist, som byder en forsigtig Anvendelse deraf; saa maae de dog i en visse Maad kunne udbrede tilstrækkeligt Lyd over Rættingsveienes, Oplysningens og den nationale Velstands Stilling i Fædrelandet, og i disse Henseender et nogenlunde paalideligt historisk Billede kunne fremstilles. Ilgjennem ere billige Læsers Krav paa den objective historiske Sandhed mindre, naar den stærke Fortids Begivenheder fremstilles af historiske Forfattere. Naar denne har opfattet den Aand, der gaar gjennem den stærke Fortid, de Rands Charakter som han fremleder paa Stuepladsen, og Spændingspotensens factiske Resultat, saa seer Læseren igjennem Tingre med den mindre flette Fremstilling af Begivenhedernes Detail. Underledes har det sig, naar Forfatteren har Personer at fremlede paa Stuepladsen og Begivenheder at fortælle, som nyligen tilbrøge sig. Her møde Vanskeligheder, som ere fast uovervindelige, og meer end andensteds i vor Norden, hvor en Forfatter stoder paa usindige Vanskeligheder og Forviklinger, naar han opsliver sine Billedet med Træk af handlende Personer; som endnu leve, eller ved hvis Grav bekyttende Frænder og Venner fremstille sig. Saadanne levende Billeder kan imidlertid en Historieforfatter, der skildrer sin Tids Begivenheder, ikke udelade paa sit Maleri. Han maa saalunde søge sit Mønster mere blandt ældre Forfattere, som i et skønt Drama lægge Begivenhederne for Læsernes Øne, og hvis Pensel er mere beskæftiget med at male handlende Personer end at forelægge en vidløffig Extrakte af omhyggeligen samlede Bidrag til at kjende Fædrelandet i sin livløse Form. Han maa blandt den nye Historieforfatteres Kunst med den gamle; thi uden denne omhyggelige Fremstilling af det Levende og den Livløse, af den handlende Borger og af Gjertningens Frugter, vil han ikke kunne skildre Begivenhederne i deres historiske Sandhed, og give det Stempel paa Tidens Aand, den Oversigt over Fædrelandets Stilling, den forandrede Statsforfatnings Rod og Forhaabningernes Rilde, som kaaner hans Billede Sandhedens Farve og paatrykker hans Bort ligesom Evighedsens Mærke. Thi vist er det, at enhver virksom Deeltager i vor forsvundne Statsforfatnings Drama, ethvert af de mærkelige Navne, som gaae igjennem vore Storhingsforhandlinger, have leveret deres Bidrag til Landets nærværende Stilling; hvad enten de gave Anledning til fremadskridende eller tilbagegaaende Bevægelser, og fortjene som saadanne en Plads i vor Historie. Det har ligesaa lidt i vore Storhingsforamlinger, som i andre Conventer, ligesaa lidt i Norge som andensteds, været den kolde og rolige Fornuft og den sindige Overveelse, som ene har fremledet store og for Fædrelandet gavnlige Resultater; men Oppositionen, endog den exalterede og i de fleste Øie usforkandige, har sin Pris; og har ydet sine Bidrag til den lykkelige Statsforandring og Statsbygningens Soliditet, som nu ligger klart for hver Rands Øie. Vore Foramlinger have havt deres høire og venstre Side, hvis Medlemmer i bestemte Retninger og bestjendte Farver, ofte i høie Toner og med stor Bitterhed, søgte imod hverandre; men de have ogsaa havt deres Centrum; hvis Øret vare meer aabne end deres Tunger løsnede, og som uden af træde ind i Forfamlingen med bestemte Meninger, heldede sig snart til høire snart til venstre Side. Historieforfatteren maa, saalidt han formaaer, give Alle sin Ret, og han vil have Ret til at forevige saavel den lille Virksomhed som den henrivende Bestalenhed. Men hvo indseer ikke, at dette Arbejde er et af de vanskeligste, som en Forfatter kan paatage sig, ja at Opgaven selv er en Gaade, som neppe lader sig løse af menneskelig Indsigt. Der hører en Snortes Kunst og Upartiskhed

til at fremstille Dagens Helte saa, at deres politiske Virksomhed og Indflydelse paa Samfundets Løb meer udlødes af deres egen Færd og Tale end af Historiestriverens ræsonnerende Dom.

Juulidertid er Uansælsgheden formindret derved, at de politiske Hovedmænds Tone er bleven roligere alt som Fædrelandets Stilling er bleven mere fast og ordnet, de vigtigste Runder, som bestjæftigede vore første Storthing, ere løste, og Tønen til Selvstyrelse voget med Udbredelsen af den store Indsigt. Under de forhen berorte Omstændigheder, under hvilke Statsomvæltningen fandt Sted i Norge, kunde vel Lidenskaberne ikke komme i det Oprør, eller Overgangens Bevægelser være saa urolige som der, hvor Reformen var et Foster af Misnøie, en stor indvortes Forvirring og Ullighed i Borgernes Stilling; men Fædrelandet deelte sig ikke desto mindre strax i tvende store Partier, som ibrigen, sjønt ikke blodigen, strede mod hinanden om den Form, hvorunder den nye Trone skulde reises, og det i visse Henseender til sig selv overlodte Nige vælge sin Fremtid. Derjom Medlemmerne af disse forskjellige Partier ikke ragede i hverandres Sjød, saa fore de desto grømmere afsked mod hverandres patriotiske Sind og Charakter. Norges constituerende Forsamling, saavel som de første Lovgiverne have haft deres Bjergparti og deres Girondister, hvilke med et pralende Mod og en djær Patriotisme paa den ene Side, en frygtløs Betænkelsghed og en rolig Overveielse paa den anden Side, under mange Slags Gjæringer søgte at lede Statsrøret i Begyndelsen af Statsforandringens Overgang. Vi ville under disse Betragtningers videre Fremstrid iagte at see, hvorlunde denne politiske Storm omsider lagde sig, en fredelig Stilstand stode i de brændende Gjærings-Elementer, og begge Partier rakte hinanden Fredens og Forligets Haand over det berøvede, og i politisk Henseende lykkelige, Fædreland. Men under disse oprørske Standsbevægelser, og medens Fædrelandshjærligheden yttrede sig under saa forskjellige, gjensidigen misforstaaede, Toner, var fast ingen rolig Anskuelse mulig, og de oprørske Elementer maatte udgjøre, jørend Historiestriveren kunde benytte dem som et historisk Stof til en Overfigt over Fædrelandets Stilling, og over Statsforandringens Gang og Betydning. Desuden var i Omvæltningens Begyndelse ingen Slags Erfaring gjort, og i ingen Henseende var enten Fædrelandets Styrke til at fremtræde som selvstændig Nation under en politisk Forening med Sverige, eller dets Repræsentanters moralske Evne til at berede Fædrelandet en lykkelig Fremtid ved vise Beslutninger, prøvet eller modnet. Overspændte Begreber om Norges Kraft paa den ene Side, utidige, af Erfaring ikke bekræftede, Angstelser paa den anden Side, blandede sig med Lovgivernes Visdom, forvildede Granskeren, og tillod ikke med sikker Haand at fremsætte noget tro Billede af Tidens Gjæringer og Fremtidens Haab.

En langt lettere Gang har nu den historiske Granskning, efterat meer end et Quart- Seculum er hentundet siden hin store Forandring. De fleste af de Mand, som førte de tvende Hovedpartiers Fane, ere nedstegne i Graven eller have forladt den politiske Skueplads, og Historiestriveren kan meer uanfægtet give dem den Plads i Historien, som deres Færd og Tale monne have berettiget dem til. Historiestriverens Arbeide lettes og derved, at han serfinder paa begge Sider store Navne, som fortjene deres Plads iblandt Fædrelandets Hædermænd, saa han ved at give Enhver sin Ret maa tvivle om, hvem han skal tildele Prisen, og hvo han maa ansee for at have den vigtigste Deel i at berede Fædrelandet sin nærværende lykkelige og faste indvortes politiske Tilstand. Disse Parti-Hovedmænd have visseligen haft sine Eftermænd, der endnu ere virksomme i Storthingsalen, og paa forskjellige Maader arbejde paa et Eftermæle, men deres Navn kunne ikke indflettes i den Krands af Constituenten, som have lagt den første Steen til Landets Forsatning. Efterhaanden som Gjenstandenes Vigtighed formindres paa Storthinget, de gjensidige Forhold imellem Constitutionens Magter ordnes, og enhver Deel deraf enten finder sig tilfreds med Magt-Fordelingen, eller i det mindste anseer en fortsat Strid derom unyttig, eller for den indbyrdes Harmoni mellem Stats-Autoriteternes Radelig, indtræder en fredeligere indvortes Tilstand og en roligere Overveielse af hvad der endnu bør gøres for at fuldende det store Værk. Under denne Tingenes Stilling lettes og Granskerens Anskuelse af Constitutionsværkets Historie, saavel som Fremstillingen af dets indvortes Bestaaenhed. Det hele Reformværk betragtes af vore Landsmænd med andre Øine nu, end i dets Begyndelse, og Materien selv kan behandles friere.

Derhos kan det vel ikke nægtes, at denne Fremstilling maatte, naar den overgaves af andre Hænder, have stor Interesse, ikke allene for Landsmænd, men ogsaa for philosophiske Smaaer, som prøve Constitutions-Beriet i Almindelighed, og veie den rette Fordeeling imellem Grundforfatningens trede Statsmagter. Thi vist er det, at Norges Statsforfatning i disse Henseender har Særegenheder, som ikke let finde Sted i andre Landes Constitutioner; og at haande dens historiske Grund og det nye Statsforholds lette og sure Udvikling, uden de ualmindelige Kystelser, under hvilke Statsomvæltningen endelig stede, er et interessant Gjenseblik for den Smaaer, der prøver Constitutionernes Fremstodt og vejer deres Bærd, saas vel som for ham, der vil nedlægge et Billede af vor Statsforfatnings Art og Oprindelse i Hændernes Arkiver. Dette indsees tydeligen, naar man betragter de forskjellige Domme, som i vore Dage sættes over det norske Constitutions-Beriet. Paa et Sted prises Norges Grundlov som et Kæmpeværk paa den højeste Stats-Vidssdom, hvis Elementer fortjene at benyttes i Detæring og Bestemmelsen af constitutionelle Forhold. Paa andre Steder anføres Afvigelsen deraf som den største Ulykke, der kunde overgaae de Lande, hvor en Forandring i Statsforfatningen ønskes og utrænges. Både Maas og Daddes har sin Grund, dels i Uensetthed med de sande Forhold, dels i de lande Statsmænds Utilkuelighed til at sætte sig ind dertil. De demokratiske Elementer i den norske Statsforfatning have deres Rod i Landets ældgamle Tilstand. I Norge var i denne Henseender lidet Stof til revolutionære Bevægelser; thi der gaves vel saa Lande, hvor de borgerlige Rettigheder udøvedes med store Frihed og Lighed end mellem Norges Fjælde, og hvor Middelalderens Lehnsvæsen maaned haade: (sefted 1). Med denne lykkelige Omstændighed styretes et Lands Kæmpe, som af Naturen var rigelig begavet. Det er viseligen et Gæst, at Norge, som i flere Aarhundreder var forbundet med et Rige, hvis Statsforfatning syntes at indeholde de mest aabnære Aarsaker af statsborgerlige Rettigheder, og hvis indre Forfatning bærer dybe Spor af Middelalderens Lehnsvæsen, endstjont formildet af en human Regjering, kunde gjennem sine Constituenters udvalgte og grundfaste en Statsforfatning, der i saa mange Henseender udmærker sig ved sine liberale Bestemmelser, og hvis Indførelse har forvoldt saa lidet Kystelse i de høiende Forhold. Udviklingen heraf vil ikke være uærdig Røserens Opmærksomhed, dersom den sættes i de rette Hænder.

Det Tidrum, som vi have at gennemgaae fra dette Aarhundredes Begyndelse, har Forfatteren deelt i trede Stadier. Den første Periode gaaer fra 1800 til Syvaarskrigens Udbrud 1807, og omendstjont denne indeholder Skildringens lysfeste Side, saa kan den ikke gaae Anledning til den vidtløftige Behandling som de senere Perioder, men maa betragtes som en Indledning til disse. Den anden Periode gaaer fra 1808 til 1814; den indeholder Krigens rædselsfulde Aar og ender med Constituenternes Sammentrædelse paa Eidsvold for at udvalgte det nye Statsværk. Denne Deel af vort Billede er viseligen den mørkeste, og maa behandles saa meget omhyggeligere som denne Periode i mange Henseender forandrede Landets economiske og moralske Stilling, og beredte Overgangen til den sidste Periode. Det er ogsaa over denne anden Periode Forfatteren bør kunne udbrede det største Lys, da den indtraf i hans Livs kraftfuldeste Alder, og i hans borgerlige Haandterings virksomste Tidrum, da han stod i Forbindelse med de Fædrelandets Ræd, som nærmest styrede Norges Anliggender paa den Tid, og da hans Stilling som Forstander for en vidtløftig Virkefreds indvilligede ham i alle de Forer, der omgave Fædrelandet paa den Tid, udenfor Krigsskuepladsen. Det er imidlertid de sidste Aar af dette andet Tidrum, som ville træde den vidtløftigste Behandling, fordi de indeholde de fleste Elementer til en historisk Overfigt. Den sidste Periode gaaer fra 1814 indtil et af de Aar, som ligger vor Tid nærmere, og det vil beroe paa Omstændighederne, om Forfatteren derpaa vil kunne lægge Haand. Ordningens Røster ere usikre og Rimeligheden af at kunne opfylde dem bortskræms dagligen. Arbeidet selv er en Alderdomsindstiel, som gæder Forfatteren en interessant Erindring om et forsvundet Næbnesvangert

1) Her tages ikke Hensyn til de flere Indskrænkninger paa Bindskibetighedens Bei og den Mangel paa Selvstændighed i denne Henseende, som fandt Sted, og hvorpaa senere gjøres opmærksom.

Uddrag, og som et var kommen for Byset medens han levede, naar han et Vertil af sagtydige Bøtner var bleven opfordret.

Forfatteren har ikke allene stølet paa sine egne Erindringer, eller benyttet sine egne Redtegnelser. Han har heldigvis bevaret i sin Brevsamling flere Documenter, som formeen lignen udbrede Lys over Dagens Begivenheder; men saa ofte han har maattet stole paa sine Erindringer, eller haft omløbende Angter om vigtige Begivenheder at fortælle, har han her vendt sig til de Mænd, som tog umiddelbar Deel i den omhandlede Begivenhed eller kjend den tilfælde. I denne Henseende har han sædvanligen mødt den meest forekomende Betvælv og har maa sætte disse Meddelelser iblandt de interessanteste Bidrag til sin Historie. Kun enkelte og sjeldne Tilfælde har han spurgt forgjæves, og er derved sat udaf Stand til udbrede det rette Lys over enkelte af Dagens dunkle Begivenheder. Forfatteren kan i sin Fremstilling have gjort sig skyldig i Gjentagelser; men deels kunne de samme Billeder fremtræde paa flere Steder i et historisk Panoram som dette, deels er der visse Hoved-Boer og Hoved-Begivenheder, hvorpaa en Forfatter lægger særdeles Bægt, deels kan Gjentagelsen være en Skyldløsheds-Felt. Gjentagelser kunne saaledes være baade vittelige og uvittelige; men i alle Tilfælde tiltrænger Forfatteren i denne, som i flere Henseender, den velvillige Røst af Gjentagelse og milde Bedømmelse. Det følger af Sagens Natur, at forskjellige Begivenheder, Charakterer og Handlinger erindres og bedømmes forskjelligt af Landsmænd. Forfatteren maa saaledes berede sig paa forskjellige Domme over sin Fremstilling, men han har her, at den Omhyggelighed, hvormed han har søgt at fremhæve den historiske Sandhed, den Sætt, han har anvendt i Brugen af sine Billeder, og den Varsomhed, hvormed han har fremstillet sine Landsmænds Færd, vil berede Bøtten en venlig Modtagelse og Forfatteren den overbærende Bedømmelse, som ikke vil lade ham angre, at han har ladet denne Slutsteen af sine literære Arbejder komme for Lyset, medens han er oven Jord.

Første Tidrum.

Fra 1800 til 1807.

Første Capitel.

Indledning.

Der gives vel neppe noget Tidrum i den almindelige Verdens-Historie, som var rigt paa mærkelige Omvæltninger i de europæiske Staters indvortes og udvortes Forhold, end den sidste Deel af det henrundne Aarhundrede, og den første Deel af det nærværende. I disse skjæbnesvangre Aar skede en alvorlig og blodig Forberedelse til en almindelig Erkjendelse af Menneskets Rettigheder, og af Borgernes Udgang til under lige Vilkaar og med retfærdigen fordeelte Bidrag at drive borgerlig Ræring, og bære offentlige Byrder. De Indretninger, som forstyrrede denne Udvikling, havde deres Rod i Middelalderens forviklede Forhold, og vare hævede ved langvarige Misbrug og tildeels kongelige Forvildelser; men de rystedes i deres dybe Grundvolde, og syntes deres Undergang nær. Der hvor Misbrugen var størst, havde Reactionen ogsaa været blodigst, og Seieren, skjønt forvansket ved den vildeste Sælsomhed, meest afgjørende. De sidste ti Aar af det forrige Aarhundrede var det mærkeligste Tidrum af den franske Revolution. Den franske Republik udviklede sig under Phænomener, som paa den ene Side opvælte Gysen og Uffry, men paa den anden Side Beundring af den Kraft, hvormed dette store Riges Selvfærdighed, uagtet al indvortes og udvortes Modstand, fremlevedes. Seierlig i Udlandet og i Landets Indre, havde Frankrige udvidet og afrundet sine Grændser, nedmyget sine ulykkeligste Fiender, indgydet dem Agtelse og Skæf, og dæmpet alle royalistiske Bevægelser i sit eget Skjød. Men det syntes som Frankrige endnu ikke gjennem Revolutionen havde naaet det Lykkeligheds og Ligheds Maal, der skulde være de lidige Opofrelsers Seierstrands. Det havde ledet en from, skjønt svag, Konge, som bar mere Byrden af Andres end sine egne Synder, paa Skafottet; men det var ikke igjen en Keiser-Trone, og underkastede sig ligesom paa ny den egenmægtige Villie. Bonapartes Tilbagekomst fra Egypten i det sidste Aar af det henrundne Seculum dannede en ny Epoke i den franske Revolution, i hvilken en Tilbagegang til det nedbrudte Regjerings-System antydedes, og nye Coalitioner i Udlandet dannedes, for at tilbagevinde det Tabte. Friheds- og Ligheds-Ideen syntes endnu ikke at have naaet sin Rodenhed. Dens blodige Begyndelse havde fremkaldt en kraftig Reaction, som, endskjønt overvunden, gjærede i Stilhed, og aabenbart stræbte det nye Dynasti efter at fremlede en Tilstand, som i Keiserens absolute Magt-Fuldkommenhed nærmede sig den fuldkastede, men som var berøvet det aristokratiske Element.

Midt i denne Reactionens Gjæring styrkedes saaledes den nationale Kraft ved den Lighed i at bære Byrder, som deels var et Foster af Revolutionen, deels befestedes ved Napoleons Regjeringsystem. Keiserens Villie skulde overalt, og Alle være den lige undergivne.

Med Begyndelsen af dette Aarhundrede begyndte en ny Strid i Europa, ikke for at dæmpe den franske Revolutions Udsejler; thi disse Blodscener vare endte; men for at tæmme den keiserlige Helts Herskelyge, som truede med at oprette et Universal-Monarki i Europa, og at hæve Brødre og Frænder paa dets Troner. Med dette Tilbagefald til en mindre fri Statsforfatning forsonedes Frankrige selv ved den store Keisers Heltebedrifter i Krigen, og hans heldige Bestræbelser for at forbedre Landets Tilstand ved vise Love. Forsigtigt Hensyn til Eiendomsretten, en fuldkommen Udvikling af Næringsfriheden, og omhyggelig Sky for ubetimeligt Forsyndervæsen i Borgernes Færd gaaer aabenbart igjennem Napoleons Lov-Coder¹⁾. Dersom han førte Keiserceptret egenmægtigen, og tog sine Beslutninger med Hensyn til de indvortes Forhold uafhængig af sit Raad, vidste han at benytte Landets bedste Talenter til at forbedre dets indvortes Tilstand, og bringe en passende Ligevægt imellem de borgerlige Rettigheder. En saadan Regjering udbredte saa megen Glæde over Frankriges Forhold til andre Magter, og gav saa megen Stof til indvortes Tilfredshed, at den store Folkemasse forsonedes med den herskelyge Regents Udvidelses-Planer, og betragtede hans Regjeringstid som en Hvile efter udstandne Lidelser. Menneſteheden gjorde imidlertid sikkre Fremstrid paa den Friheds-Bane, som den franske Revolution, under store Udsejler og under Landets mangehaande Lidelser, havde beredt. Feudalvæsenet med dets Misbrug til Galtes Fordeel paa det Helles Betsning var i sin Rod omstyrket, og reiste sig aldrig mere i sin forrige Styrke, og paa en anden Dei aabnede det øvrige Europa sig Afgang til den samme Lighed i den indvortes borgerlige Stilling, den samme Agtelse for Menneſkets naturlige Rettigheder, som Frankrige ved Revolutionen havde beredt sig. De mange Coalitioner, som skulde standse Napoleons ærgjærrige Planer, fik et uheldigt Udfald, og næst Naturen selv var det Folkenes frivillige Opofrelser, som kraftigt fremlebede Befrielsen fra Napoleons Nag. For at stemme Folket gunstigt for disse store Opofrelser, erklærede Fyrsterne sig villige til at dele Regjeringsmagten, og afstode til Folket en Deel af Statsmagten, som udeelt havde været i de uindskrænkede Fyrsters Hænder. At dette Løfte ikke overalt fuldstændigen er gaaet i Opfyldelse, angaar os ikke her; men Ideen vattes om Hensigtsmæssigheden af denne Magt-Fordeling; den realiseredes i de fleste mindre Stater; Udførelsen forberedtes i de større, og, engang vakt, vil den ikke let undervinges, om endog dens Gang vasker mellem frem- og tilbagegaaende Bevægelser, eller under en stundom tilsyneladende Stilstand..

Følgerne af den franske Revolution sporedes ingensteds mindre end i Norge, og ingensteds gjærede Friheds-Ideen mindre i det her omhandlede Tidrum end der; thi der fattedes de Elementer, som satte den i Bevægelse. Bist nok var Folket udelukket fra al Deeltagelse i Landets Regjering, og i den Henseende var Statsforfatningen aldeles ulig den, som Oldtiden kunde fremvise, da Kongerne, omgivne af deres Raad, overveiede de vigtigste Statsforhandlinger, og søgte Folkets Bisald i store Følgeforsamlinger. Men Feudalvæsenet slog aldrig dybe Rodder i Norge; Standsforskjellen har i intet europæisk Land været mindre, og de saa Adelsmand, som fandtes i Landet, vare af fremmed Blod, og kun saa blandt dem regnede sig

¹⁾ Napoleon tog ofte selv umiddelbart Deel i Discussionerne om Lov-Systemets forskjellige Afdelinger. Han afslagde da sin keiserlige Titel, og hedte kun „le chef du gouvernement.“ Han fremsatte Forslag og Indvendinger, som bleve frit bedømte og behandlet af de øvrige Tilstedeværende, og det hendte ikke sjældent, at han underordnede sin Mening Andres. Saaledes i Behandlingen af Code des mines; sfr. Legislation pour les mines par Baron Loere. Paris 1828.

for Nordmænd. I den ældre Tid, især i Olavernes Dage, fremtraadte vistnok for mægtige Lehnsmænd, som, selv omgivne med en stor Skare af Trælle og Afhængige, trodsede Kongernes Magt, underlagde sig store Stræninger af Landet, og satte en forholdsmæssig stor Pragt i Levemaade og Bøsen. Men tvende mægtige og selvstændige Konger, Svætter og Hakon den Gamle, brøde disse Stormænds Kraft, og siden den Tid har den aldrig mere hævet sig. Norges politiske Bælte, der skyldtes Nordmænds Tapperhed og Sømandskonst, tabte sig, da Rabostaterne, under et mere systematisk Forsvarsvæsen og en stigende Velstand, lettere modstode de vilde Vikingers Angreb. Særskilte National-Ulykker, saasom Pest, indvortes Krige og andre Landeplager, forværrede Landets Tilstand og hindrede Udviklingen af en Velstand, der understøtter Besiddelsen af store Eiendomme. I fordom Dage var det den personlige Tapperhed, de heldige Vikingetog og den djærve Stemme i de store Følkeforsamlinger, som skabte Stormanden; nu maatte han søge Elementerne til sin Storhed i Naturens Rigdom, i Vindstibelighed, og i en heldig Benyttelse af gunstige Omstændigheder. Men Grund-Eiendommene i Norge have ikke den samvirkende Udstrækning, som aabner Veien til et stort Feudal-System, og Odelsretten i sin gamle Form, førend den indskrænkedes ved senere Love, hindrede de smaa Eiendommers Sammenhobning til store. Et Aggregat af Jordegods, grundlagt paa Gaveri og Indskrænkning af den menneskelige Frihed, er saaledes sjældent i Norge at finde, og der er vel saa Lande i Europa, hvor der gives saa mange frie og selvstændige, skjønt i Følge Naturens Bud vist ikke mægtige og rige, Grundstætte som i Norge. Hine Omstændigheder have vist nok ikke overalt i Norge hindret Eiendommernes Sammenhobning paa enkelte Stænder; men der er ingen Stabilitet i Besiddelsen af Eiendomme, der sjældent bringe Eiere uden for Bondestanden Fordele, og som søges af disse mere for Slovens end den dyrkede Marks Skyld. Desuden med Norge i det fælles Statsforbund adskillige Fordele fremfor Danmark, og havde i det Indre bevaret meer af den gamle og friere Periodes Farve. Aldrig har Norge kunnet maale sig med Danmark med Hensyn til Grænselses-Løve og Overflod af Jordens Gaver; men der har stedse hersket i Norge en friere Tone, og dets Indbyggere have mellem hverandre indbyrdes altid staaet paa en jævnere Vandlinie. I mange Aarhundreder havde intet Hof der taget sit Sæde, og Kongernes Konger havde kun gjort flygtige Reiser og korte Ophold i Norge i dette lange Tidsrum. Ubeskjendte med Hoffets Sæder og Bøsen, lidet berørte af Standsforskjellens Indflydelse, bevarede de Nordmænd, som ikke flyttede Foden udenfor Fædrelandet, stedse en vis frihed og Selvstændighed, som ofte yttredes i kraftig Modstand mod vilkaarlige, ja endog mod retfærdige og nødvendige Foranstaltninger fra Regjeringens Side. Det samme Rige, som Naturen nærmere havde forbundet med den anden Scandinaviens Del, staaedes ofte af en Regjering, der ikke altid førte Scepteret med Kraft. Derfor maa det tilstaaes, at den danske Regjeringens milde og faderlige Sindelag mod Norge i de Aar, som ligge nærmest det her omhandlede Tidsrum, bortskærpede vilkårlig Grund til Klage, der desuden hendøde under Norges raske Fremstrid paa den Tid til Velstand under blomstrende Handels-Conjunkturer. Norge stod saaledes Frihedens Grændse nærmere, og Overgangen til den constitutionelle Forsatning var lettere; men Tiden til Statsforandring var endnu ikke kommen. Reformens stærkere Elementer vare bequemme, de nærmere frastødende for enhver Statsforandring.

Saaledes fandt de revolutionaire Ideer liden Indgang i Norge, hvor intet Duffe var om Forandring, og hvor den store Hob af Indbyggere længe havde i Hovedsagen været i Besiddelse af den Frihed og Lighed med Hensyn til Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, som hine Nationer tilkjæmpede sig paa blodige Bæle. I Norden viste derfor ingen Nation mindre Deeltagelse for hiin Omvæltning i Regjeringssystemet end Norge, som just i Begyndelsen af dette Aarhundrede stod ved en Virksomheds-Periode, der var den fordeeligste, som dets Historie har at fremvise. Det sølte ikke Trykkel af nogenformelt Tvang; dets Skattebidrag vare smaa,

og stode ikke i Forhold til Nationens Kraft til at bære dem, og i enhver Forandring i dets offentlige og politiske Stilling maatte det snarere ane en Forværring end en Forbedring. Norge fulgte derfor hine voldsomme Scener kun med den værdige Deeltagelse, som Frankriges Lidelser under Revolutionen maatte opvække, og var for øvrigt altfor beskæftiget med at høste merkantile Fordele af Krigens Bevægelse, til at skjænke nogen politisk Idee om Statsforandring synderlig Opmærksomhed. I Norges eget Skjød var saa godt som ingen Literatur, ingen Avis, som alvorligen behandlede politiske Gjenstande, og den friere Tone, som et Fostre af den franske Revolution, der begyndte at herske i offentlige Skrifter og Blade i Danmark, fandt i denne Lyffens Periode for Norge mindre Gjengang der end i Broderlandet. Forfatteren erindrer endog kun sjældent i hine Dage at have hørt omtale de Ulemper, som før og siden anførtes som Norges Klageposter over den danske Regjering, nemlig at vore vigtigste Embeder nedlagdes i unge danske Adelsmænds Hænder, og at Handels-Monopoler for danske Handlende i mange Maader indskrænkede Norges Handel. De meest indbringende Embeder beklædtes da mestendeels af Landets egne Børn, og kun hine Over-Embeder vare i danske Adelsmænds Hænder, der som oftest med egen Formue vedligeholdt en Deel af deres Glands. Det erindres vistnok fra hine Tider, i hvilke glimrende Optog disse Stormænd, der i vor Tid stille færdes paa Land og Strand, modtoges og hilstes i Byerne under Kanonerne Lørden og igjennem Borgervæbningens Rader, og hvorlunde hele Stæder strømmede dem imøde paa Landeveiene, for at ledsage dem til det festlige smykkede Gilde. — Da Norges Kapitaler høist fordeelagtigen anvendtes paa Næringsveie, som laae lige for Handelsmandens Fod, saa anledes ikke over hine Broderlandet forundte Privilegier og Monopoler, ligesaa lidet som over enkelte Barers Fordyrelse, der med Lethed udrededes af fulde Kasser. Strax efter Krigens Udbrud fik disse Klager en bitterere Betydning og en alvorligere Grund, ligesom de, ofte tydeligen nok, gif igjennem de ældre Perioder. Endog Striden om et Universitets Oprettelse i Norges eget Skjød, som blev ført med saa megen Styrke mod Slutningen af det forrige Seculum, havde lagt sig til Hvile, efterat de fleste af de Fædermænd, som førte den med saa megen Barme, vare nedstegne i Graven. Kort — det var aabenbart, at Norge hilsede dette Aarhundrede med en fuldkommen Tilfredshed med sin nærværende politiske Forfatning, hvormeget den end i sin Form krænkede de borgerlige Rettigheder; thi Regjeringens milde Udøvelse bødede paa Lovens strenge Bogstav. Ligesaa vist er det, at Norge var et roligt Bidne til den indre politiske Gjæring, som bevægede det vestlige Europa, og til Frankriges store Kamp med fast alle mægtige europæiske Riger, dels for at forsvare, dels for at udvide sine Land-Grændser. Den eneste Ulempe, som Norge følte af denne Blodkamp, var den Fare, for hvilken neutrale Magters Flag var udsat paa Havet, formedelst Englands vilkaarlige Fortolkning af Neutralitets-Retten, og dette gav Anledning til den eneste Forstyrrelse i den dansk-norske Stats fredelige Politikk i de første 7 Aar af dette Seculum.

Andet Capitel.

Briternes Angreb paa Kjøbenhavn 1801.

Med saa Linier kunne vi saaledes føre Læserne igjennem den korte Krigsbegivenhed, som indtraf i dette Fredens og den gyldne Virksomheds lykkelige Tidspunkt. I mere end 80 Aar havde den dansk-norske Stat været velsignet med Fredens Lyfsalighed, og under den franske Revolution, som siden 1793 havde forplantet sin Lue

mer hele Europa, havde Danmark og Norge nydt Neutralitetens Fordeel under en blomstrende Handel. Men til den lykkelige borgerlige Tilstand, som den langvarige Fred og de for den nordiske Virksomhed heldige Conjunkturer frembragte i begge Rigerne, svarede ikke den danske Stats finansielle Kræfter. Den havde i dette Fredens Tidrum bygget en betydelig Statsgjæld, og kunde i ingen Henseende siges at være beredt paa Krig. En Række af Orlogs-Skibe var bygget, og Sø-Arsenalerne udfyldte med Krigs-Material; men Statens finansielle Kraft var ikke stor nok til at sætte denne stolte Orlogsmagt i Bevægelse, og den lille Stat havde ikke Følelse til at bemande den, uden til sin Hoffardislaades Ødelæggelse. Vi ville ikke her søge undersøge Grunden til denne Danmarks finansielle Afmagt, da den har sin Rod i et Tidspunkt, der ligger udenfor disse Undersøgelses Omraade, men stride vi at forklare Aarsagen til denne Krigs-Tilstand og dens Følger.

I det afvige Aarhundrede havde den neutrale Skibsfarts Forhold til de krigsførende Magter givet Anledning til mangfoldige Stridigheder, uden at nogen bestemt Regel imellem Magterne indbyrdes var vedtagen. I de forskjellige Krige, som førtes med Slutningen af det 17de og indtil den Amerikanske Krig i den sidste Deel af det 18de Aarhundrede, var dette Forhold forskjelligt, og afgjordes meer efter Statens Krigskraft end efter Folkeretten. Under den Amerikanske Krig sluttede de nordiske Magter, Rusland, Sverige og Danmark, en Neutralitets-Convention, som hvilede paa den Grundsætning, at frit Skib gjør frit Gods, hvorefter altsaa den neutrale Skibsfart uforstyrret kunde finde Sted til de Lande, som førte Krig med hverandre. Dog undtoges Krigs-Kontrabande, i hvilken Henseende de Artiller, som dertil henførtes, bestemt vare opgivne. Denne Convention var fornemmeligen sikret mod England, som formedelst sin overlegne Søstyrke allerede dengang begyndte at tilbage sig Herredømme over Havet. Det maatte imidlertid da taale denne Forsøg, for ikke at forsøge det store Antal af Skender, hvormed det fjærn og nær havde at tjæmpe. Saaledes blev hiin Grundsætning fulgt under den Amerikanske Krig, og den neutrale Fart høstede den aabenbareste Fordeel af dette bestemte Forhold. Imidlertid var der ikke i nogen Traktat bleven fastsat, om det tilkom de krigsførende Magters Orlogsfartøier at vifitere Skibe, som seilede under den respektive neutrale Magts Convoi, endskønt denne Sag hidtil var afgjort efter Grens-Loven, der ei tillode at sætte Mistillid til Convoi-Chefens Erklæring. Ved Udgangen af dette Aarhundrede, nemlig 1799, begyndte England, hvis Magt paa Havet steg, medens dets Allierede paa Fastlandet sønderledes af den franske Orns Klover, at forlange Ret til, ved sine Krigsfartøier at lade de neutrale Coffardi-Skibe vifitere, om de end vare under Convoi af et neutralt Orlogsfartøi, og fandt det i den Henseende ikke under sin Værdighed, at gjøre sin Paastrand gjældende mod en af de søgste blandt de nordiske Magter. Den danske Fregat Freya, som havde en Handelskroge under sin Convoi til Middelhavet, og hvis Chef, Capitain Krabbe, havde søgt at lade sine Skibe vifitere i Kanalen af engelske Krigsfartøier, blev, efter en kort Modstand, tvungen til at stryge for Overmagten, og indbragt i en engelsk Søvn. Englands Fortolkning af Vifitationsretten og den danske Minister Bernstorffs svarende Svar derpaa havde ikke bragt denne Sag paa det Rene; men Fortolknings-Striden forblev som sædvanligt paa den Stærkeres Side. Danmark, som under begge Rigers blomstrende Handel i Neutralitetens Ly havde for meget at tabe, opgav imidlertid for Diebliffet den usorvanske Convoi-Ret, indtil en definitiv Convention derom kunde sluttet. Det anmeldte derhos for Hoffet i St. Petersburg det formentede Brud paa Neutralitets-Retten, og som en Folge deraf indbød Keiser Paul Kongerne af Preussen, Danmark og Sverige til at garantere Neutralitets-Conventionen, saaledes som den 1780 var bleven sluttet imellem Rusland og Sverige ¹⁾.

¹⁾ See Bilag No. 1.

Kongen af Sverige reiste selv til Petersburg, og den 16de December 1800 sluttedes imellem disse Magter en Convention, hvis Hoved-Indhold var at forsvare den Sætning: frit Skib, frit Gods. Derhos bestemtes visse Regler, som hindrede Udvælsen af denne Ret til den krigførende Magts Stade. Danmark tiltraadte denne Convention kun betingelsesviis og med forsigtigt Hensyn til sit fredelige Forhold med England, hvis Forstyrrelse maatte tilføie dets levende neutrale Handel et ulægeligt Saar. I samme Tone svarede Bernstorff den engelske Minister Drummond paa dennes Opfordring til det danske Hof til at give en bestemt Erklæring angaaende dets Hensigter¹⁾: at det eneste Siemed var at beskytte sin uskyldige Fart, uden at ville fornærme nogen anden Stat. Men dette ubestemte Svar tilfredsstillede hverken det engelske eller det russiske Hof. Ruslands Keiser Paul befalede sin Minister ved det danske Hof, Lillasewitsch, at forlade Kjøbenhavn inden 3 Dage. Det danske Hof bekvemmede sig derfor 16de Januar 1801 til en ubetinget Tiltrædelse til den nordiske Convention, og Lillasewitsch vendte tilbage. Følgen af Conventionen var, at der i England under 14de Januar lagdes Embargo paa alle danske, svenske og russiske Skibe.

Saa fiendtlig en gik imidlertid ikke England tilbærts mod Preussen, med hvilket det attraaede en fredelig Afgjørelse, for at befrie Hannover for Preussens Overfald. Starke Roter fra Preussens Side og eftergivende fra Englands vegledes i Winterens Løb, men kunde ikke forhindre, at Preussen den 3die April formeligen tiltraadte de nordiske Magters Convention. I Parlamentet selv, som aabnedes den 2den Februar, maatte Ministerens vilkaarlige Færd undergaae en stærk Kritik. „Hvorfor“, udbryder i Underhuset Grey, denne Nordens djærve og troe Forsvarer, „hvorfors bruges ikke samme Adfærd mod Preussen, som forsvarer samme Grundsaetning, at frit Skib gjør frit Gods?“ Det var i hans Dine en Politik, som var en stor Stat uværdig, ja et skammeligt og foragteligt Konspiret, ikke at angribe Preussen, som holdes for stærk, og betragte samme som Ven, medens Sverige og Danmark fiendtlig angribes, fordi de ere svage. Han forlangte, at man skulde see sig om, førend man bevilgede nye Subsidier, og ødslede ny Tillid paa Ministre, som stedse gjorde nye Fordringer, og bragte Slam og Glendighed over England. Det Engelske Ministerium var imidlertid vant til at høre bitter Sandheder af den talentfulde men lidet talrige Opposition, og var stedse sikker paa at see sin Politik understøttet af Pluraliteten. Saaledes besluttedes en mægtig Flaades Affendelse til Østersøen. Forgjæves indgav den Danske Minister i England, Grev Wedel-Jarlsberg, en Note²⁾, hvori det erklæredes, at Danmarks indgangne Forbindelse med de nordiske Magter kun var defensiv, uden Hensigt at trænge Danmarks fredelige Forhold til England. Paa denne Note fulgte intet Svar, Flaaden affædte, og Magt maatte sættes mod Magt. Denne Flaade bestod af 54 Orlogsskibe, hvoriblandt 20 Linieskibe, som nærmede sig Kronborg den 24de Marts.

Baade Danmark og Sverige rustede sig imidlertid til Forsvar mod denne Saaets mægtige Herre, Danmark dog med meer Alvor end Sverige, fordi det første fiendtlige Angreb aabenbart stiledes mod Kjøbenhavn. Forgjæves opfordrede den engelske Minister i Kjøbenhavn den danske Konge, eller rettere den danske Kronprinds, som allerede da stod ved Roret, til at fratræde Conventionen, og at tilstede den engelske Flaades Gjennemseiling forbi Kronborg til Østersøen. Den danske Kronprinds, som stedse var redelig i sin Politik, vilde ikke forlade sine Allerede; den engelske Minister fik sine Passer og afreiste. Den engelske Flaades Gjennemgang gennem Sundet stede ikke uden Sværdslag, da Kronborgs Kommandant fik Ordre til at beskyde den under Gjennemseilingen; men den stede uden Blods Udgydelse,

¹⁾ See Bilag No. 2 a.

²⁾ af 16de Januar 1801, indtaget i Bilag No. 2.

de de engelske Angler vare uden synderlig Virkning paa Kronborg, og de danske Angler fra denne Fæstning gjorde ingen stor Skade paa den engelske Flaade. Deres som Sveriges Forberedelser til at imodtage denne frygtelige Fiende havde været saa abortige ved Helsingborg, som Danmarks ved Kronborg og Kjøbenhavn, vilde den engelske Flaade ikke være sluppen saa vel igjennem Sundet; men dens holdt sig saa tæt som muligt under den svenske Kyst, og uadgik derved Fæstningen Kronborgs Kanoner. Historiske Sagn ynte om, at Danmark handlede i denne Henseende med stor Trods mod sine Allierede end Sverige, og at dets Konge ikke ugerne for Skablandets Gjenlydelse; men denne Falskhed laa ikke i den svenske Konges Karakter, og Sverige, der overraskedes af Krigen ligesom Danmark, kunde vanskeligt sætte sin Sømagt i Bevægelse, og lægge et Søbatteri paa det rette Punkt til Forsvar.

Den engelske Flaade lagde sig saaledes i god Orden roligen ved Den Hveen. Den danske Regjering havde visselig gjort forberedende Anstalter til at imodtage denne ventede Fiende, der med en stor og veludrustet Flaade nærmede sig Danmarks Hovedstad, i det Haab ved en let Seir at opløse de nordiske Magters Forening til Forsvar for deres Neutralitets-Rettigheder. England havde saa meget større Grund til at anse Danmark som det vigtigere Led i den nordiske Forbundsforbunde, da Sundet ved Helsingør betragtedes som Skærsøens Port, der kunde lukke Indgangen for de engelske Skibe til de baltiske Bunde, naar Sverige og Danmark vare enige om at sætte det ved et kraftigt Søværn. Desuden havde Danmark en Flaade af 20 Linieskibe i sin Orlogshavn ved Hovedstaden, samt tilstrækkeligt Material og Ammunition til at tilrette og udruste dem. Det havde paa Danmarks og Norges Kyster en Samling af Matroser og Søværn, som med Hensyn til Sømands-Hæderlighed og Mod kunde stilles ved Siden af Englands egne. I det nordiske Forbund var Danmark saaledes vist nok det mindste, men visselig det forholdsmæssigen stærkeste Led, og naar Tid og Penge gaves til at udruste og bemane den færdige Flaade, kunde denne ikke ringesættes endog af Havets stolte Dronning. Men under Tingenes uventede Stilling var denne Danmarks Overmagt kun tilfyneladende, og kunde snart løses ved et overraskende Angreb. De norske Søværn, som vare forberedte paa den lange Kyst i en livlig Koffardi-Hjælp, kunde ikke i den Hast bringes til Stedet, og ikke omgav den danske Sømandsflotte var ved Haanden samlet i Hovedstaden. Des mangrude saaledes Midler til at sætte den hertige Sklynge af Orlogsskibe, som laa i Helsingørs Bred, i Bevægelse, og den maatte være et stumt Vidne til Arigstødsdenen paa Kjøbenhavns Red, uden at kunne løse et Skud. Det var overhovedet den danske Regjeringens Ønske, at afgjøre Striden ved diplomatiske Underhandlinger, dels fordi den ei vilde lægge noget fiendtligt Sindelag for Dagen mod en Magt, hvis Venstreb det var saa vigtigt at bevare til Vedligeholdelsen af en lykkelig Freds og Neutralitets Tilstand, dels fordi Englands Politisk Formedelst Minister-Forandring hentydede paa en forbedret Tilstand. Den engelske Minister ved det danske Hof havde derhos ved Helsingør tilreds, saa ofte han sporede forberedende Rustninger.

Danmark indskrænkede saaledes sit afsvungne Forsvar til at opstille et fast Værn af Skibskibe paa Kjøbenhavns Red, og at understøtte disse ved nogle mindre, bevægbare Fartøier, og at læne den hele Forsvarsklinie til det faste og vel bevæbnede Kronens Batteri. Saaledes lagdes 7 Blokskibe, der, enkelte undtagne, som ubrugbare vare udstude af Orlogsskibenes Linie, i Slagrække, og deraf førte kun eet 74 Kanoner, de øvrige 64 og derunder, og til disse Understøttelse haledes 2 Fregatter og 6 mindre Fartøier i Linie. En lille Eskadre af et Par Orlogsskibe laa uden for Helsingør og kom ei i Slag. For at bemane det faste Søværn pressedes i Kjøbenhavn, da den engelske Flaade allerede var i Sigte, alflens Gadeslængere, Byggekølle o. s. v., der for en Gaandpenge af 15 Rd. fløbedes ombord paa det forvorne Batteri. Nogle modige unge Mennesker af Folkets højere Classer lode sig inddele i Corps, rede til at forsvare Hovedstaden i Tilfælde af Fiendens Land-

gæng. Hos den bedre Deel af Hovedstadens Indbyggere herskede stor Forbittelse over Englændernes voldsomme Angreb, ledsaget af modige Beslutninger.

Den engelske Flaade commanderedes af Sir Hyde Parker, og Nelson var næstcommanderende. Det opvakte Misnoie i England, at Commandoen ei overdroges Arthur Wellesley, der nyligen havde modtaget de meest hædrende Beviser paa sin Konges Agtelse og Nationens høieste Bisald; men Parkers sindige Eftergivenhed og Agtelse for den store Søhelt jærnede tilveels de af dette Forhold opløsnede Sanskeligheder. Nelson valgte sine egne Forholdsregler i Slaget, og adlød ei Overadmiralens. Den engelske Flaade bestod af 20 Linieskibe, 8 Fregatter, flere Bombardier-Slupper og Brigger. Af denne store Flaade detascherede Parker Admiral Nelson med 12 Linieskibe, hvoraf de fleste vare paa 74 Kanoner, mod Syd for at ødelægge den sydlige og svagere Deel af den danske Defensions Linie, medens Parker blev tilbage for at true den nordlige, og ved en fortræffelig Manøvre lykkedes det Nelson at overvinde store Sanskeligheder og bringe sin Flaade i den Stilling mod den danske Defensions-Linie, hvori den kunde gjøre størst Virkning. Imidlertid svækkedes den engelske Styrke derved, at tvende af Flaadens store Skibe — *Bellona* og *Russel* — løb paa Grund, og kunde ikke tage Deel i Slaget. Nelsons Landsnærvarrelse, som forbedrede de medbragte engelske Lodfers usikre Veiledning, reddede Flaaden fra samme Skjebne. Natten før Slaget var den engelske Flaade udsat for stor Ulempe formeddelt Nærheden af Strickers Batteri paa Amager. Derfra kastedes nemlig enkelte Bomber, som truede med ødelæggende Virkninger; men Bombefastningen ophørte, enten fordi der indtraf et Uheld ved Afskydningen, eller efter Befaling af Chefen for Artillericorpsen Oberst Rechenburg, eller fordi Communication med Landet var forbuden ¹⁾. Saa vis var imidlertid Nelson paa sin Seier, at han skal have lovet Parker at ødelægge det danske Søværn i en Times Tid; men flere lange Timer anvendtes paa denne blodige Kamp.

Medens saaledes Kirkeklokkernes Klang den hellige Stjærtorsdag Aften April kaldte Folket til Guds Hus i Danmarks Hovedstad, gled denne frygtelige Slags Flaade, begunstiget af en søielig Sydostvind, fra Kongedybet under Admiral Nelsons Commando mod det danske Søværn, hvoraf den ene Trediedeel formeddelt sin Beliggenhed kom libet i Jlden. Den danske Commandeur, Olfert Fischer, gav Ordre til at aabne Slaget Kl. 10^{1/2}, da den engelske Flaade nærmede sig Studbidde. Slaget varede i 4^{1/2} Time, og ikke alene i Fischers glimrende Beskrivelse over de Danstes Tapperhed, men og af Fienden selv tilstodes det, at Forsvaret fra dansk Side udførtes med mageløs Udholdenhed og Mod. Det paastodes i Fischers Beretning ²⁾, at den engelske Jld mod Slutningen af Slaget var betydeligen svækket, at flere engelske Skibe, hvoriblandt Nelsons eget, tilfidsst kun skød med enkelte Kanoner, ja at endog et Par Orlogsskibe havde strøget, men ved tilkommende Hjælp hedsede deres Flag igjen. Anderledes lod vistnok den engelske Beretning, efter hvilken Forbelen ganske havde været paa Englændernes Side, Tabet af Mandskab forsvækket større paa de danske Skibe end paa de engelske, hele den sydlige Defensionslinie deels ødelagt deels erobret, en stor Mængde Fanger gjort, og den engelske Flaade bragt i en Stilling, saa Kjøbenhavns Bombardement kunde begyndes med tilbørlig Virkning, dersom ikke Danmark underkastede sig de af England gjorte Freds-Tilbud. Historien

¹⁾ Robert Southey i sin Bog „Nelsons Levnet“, oversat af Schaldemoise, Kjøbenhavn 1838, fortæller Pag. 249, „at Kørserblokken til Lykke for Flaaden var bleven ubrugelig; og enten kunde de Danske ikke erstatte den med en anden, eller de tabte Retningen i Mørket.“ Zahrtmann paastaer det som bekendt, at Skydningen ophørte efter Rechenburgs Ordre, som ansaae Afstanden (10000 Skridt) for stor. Men paastaer derimod, at den standsede, fordi Fischer havde signaleret Ophævelse af Forbindelse med Landet [i. Fr. Garbe, Dansk-norske Sømagts Historie 355—356.]

²⁾ See Bilag No. 3.

maa her, som saa ofte, bevæge sig i Midten mellem de forskjellige Beretninger 1). Der er imidlertid flere Omstændigheder, oplyste i de engelske Beskrivelser selv, som viser, at Nelson ei ansaa Seieren saa fuldstændigen afgjort paa alle Puncter, som den vandsedes. Overadmiralen, Barter, gjorde flere Signaler, for at kalde Nelson tilbage, enten af Humanitets-Høielse for at standse Blodbadet, eller fordi han troede, at Nelson vovede sig for vidt i sin nærværende Stilling. Nelson agtede imidlertid ikke paa Signalet, men fortsatte Slaget med sit djærve og uovervindelige Sømands-mod, under den Yttring, at han ved sin Ulydighed udsatte sig for Ansvarlighed og endog Livs-Straf. Det var imidlertid ikke alene hans Mod, men ogsaa hans Klogskab, som indredede ham af hans farlige Stilling. Efterat den danske sydlige Drivningslinie var bragt til Lausshed, holdt Nelson et Krigsraad ombord i sit Skib for at bestemme, om de Danstes nordre Defensions-Linie skulde angribes med de mindst bestræbte Skibe; men Krigsraadet erklærede det eenstemmigen for klogeſt at bringe Flaaden, der havde lidt saa betydelig af Fiendens Rugler, ud af sin farlige Stilling. At Nelson ikke satte den største Tillid til sin Seier, det viser hans Forslag om Baabenstilstand, som han under Parlamentair-Flag lod gjøre, endstjønt han gjorde Humanitet og Agtelse for Danmarks Kronprinds til Hoved-Grund for sit Forslag 2). Hans Brev, der leveredes til Kronprindsen, lod saaledes: 3)

„Lord Nelson er beordret til at slaane Danmark, naar det ikke længere gjør Modstand; men dersom Ilden vedbliver fra Danmarks Side, maa Lord Nelson stille alle de flydende Batterier, han har taget, i Brand, uden at kunne redde de tapre Danske, som have forsvaret dem.

Til Engländernes Brødre, de Danske. 4)“.

Efterat Parlamentairen havde meldt sig hos Kronprindsen, lod denne strax sammekalde et Krigsraad. Kronprindsen havde selv været Vidne til Slaget, han havde bidraget til de i Land sendte Saaedes Pleie, og havde foranstaltet den Hjælp, der kunde raades over. Han var saaledes fremt til at ende denne blodige Scene, naar det kunde ske til Danmarks Ære. Han maatte betænke sig paa at udsætte Hovedstaden for det Bombardement, som let kunde iværksættes, efterat den ydre Forsvarslinie mod Slyn var bleven sprængt. Desuden nærmede sig Barters Division, som endnu ikke havde været i Ilden, Salpladsen, ligesom de stridende Barters Stilling heller ikke var fuldkommen bekjendt. Disse Omstændigheder bleve overveiede i det sammendulte Krigsraad; men hvad der imidlertid meest bidrog til Baabenstilstandens Indtagelse var en Courcers Ankomst fra Petersborg, som bragte Efterretningen om Kæiser Pauls Død. Om endog hans Eftermands, Alexanders, Tænkemaade i denne

1) Engländerne selv gjorde den danske Tapperhed sin Ret i dette Slag. Captain Foley, Nelsons Ven og stadigt Medlem af hans Krigsraad, roste de Danstes Tilberedelser til Slag, og erklærede, „at de syntes at være ligesaa gode Bulldogge som Engländerne selv“.

2) Southey — see Oversættelsen Pag. 264 — tilstaaer selv de store Fordele, som Baabenstilstanden bragte Nelson, og roser hans Klogskab i at bringe den i Stand. „Nelson — siger han — der ikke spildte et af de vigtige Diebtitte, som han paa denne Raade havde vundet, gav sine fornemste Skibe Signal til at lette Anker, det ene efter det andet. De havde Sandbanker at omsælle, vare for det meste ilde tilredte, og deres Vel førte dem lige forbi Trekroners Batteri“. Senere hen siger han: „Det blev snart klart, af hvilken truende Fare Nelson havde trukket sig ud.“ Han fortæller derpaa, at flere Skibe kom paa Grund ved at hale forbi Trekroner, og bleve liggende i den Tilstand i flere Timer. Det var vel saaledes ikke Humanitet alene, som ledede den store Felt.

3) Southey fortæller, som et Bevlis paa Nelsons Koldblødhed og Kandsnærverelse, at, da man tilbød ham Oblat for at forsegle Brevet, afflog han det, og satte et horte Segl med Kal end saadvanligt for Brevet med de Ord: „Her er ikke Stedet til at synes tilfærdig og skjodesløs.“

4) [Nelsons Brev er her gjengivet i Oversættelse efter hans egenhændige Skrivelse, der forvares i danske Udenlandske Departements Archiv, og derefter er trykt hos Garde, aff. Str. S. 385. De ældre Gjengivelser af dette Brev ere mindre nøiagtige.]

Henfænde et var bekendt, kunde der dog af ham ventes en fridigere Færd og et fredeligere Stndelag. Der manglede imidlertid ikke Mand i dette Arigernad, som tilraadede Baabenstilstandens Afslag, der af dem ansaaes som et Bevis paa Kændens Forlegenhed. Admiral Bille, der allerede før havde udmærket sig i Fædrelandets Tjeneste under sit Arystog i Middelhavet, gjorde det Forslag ¹⁾ at hale ud med sin lille Eskadre mod den svættede Kende; men Forslaget modtoges ikke; og General-Adjutant Lindholm sendtes ombord i Nelsons Skib med et Baabenstilstands-Flag, for at erfare Henfigten af Nelsons Tilbud i sin Røde. Nelson havde imidlertid benyttet Baabenhvilens Diebliske saa vel til de Skibes Frelse, som vare i Fare, og til at ruste sig til et nyt Angreb, at han nu kunde stemme sin Tone høiere. Nelsons Svar var den stolte Seterherres: „Blot Humanitet havde opmuntret ham til Forslaget. Han ansaa sig berettiget til at tage sine Fanger fra de erobrede Partier, og brænde disse, eller lade dem bortføre, efter som han fandt for godt, men af Uerbødighed for Kronprindsen vilde han ansee denne Seier for den største han nogenstinde havde vundet, dersom den vilde give Anledning til en lykkelig Forsoning og Forbindelse mellem Kongerne af England og Danmark.“ Med dette Svar stode Lindholm tilbage til Kronprindsen og blev af ham uførtøvet derefter sendt til den engelske Overadmiral Parter for at afslutte Baabenstilstandens Vilkaar ²⁾. Under disse Underhandlinger ophørte Slaget, hvilde Flag vaiede fra alle Skibstopper og Defensions-Batterier, og i denne rædsomme Taushed kunde begge Parter oversee Størrelsen af sit Tab. Nelson havde, som ovenfor bemærket, benyttet disse kostbare Diebliske til at redde sine Skibe af deres farlige Stilling, og hale dem forbi det farlige Trekroners Batteri. Dette var endnu uskadt, var vel forsynet med Artillerie, og havde en Besætning af 1500 Mand. Den af Englænderne paatænkte Erobring med Storm var opgivet, som under de nærværende Omstændigheder umulig. Efterat denne Fare var bortffernet, kunde Nelson give sine Underhandlinget en mere træende Gang. Han steg nu selv i Land for at handle om Baabenstilstanden, og førtes, ikke uden at være udsat for Røst af den bujende Bøvel, til Amalienborg Slot ³⁾. I hans Underholdning med Kronprindsen var der ingen Gade paa den Prins, som Nelson lagde paa de Danstes Tapperhed, som han satte over de Franskes, og han udpegede enkelte unge Officierer, hvis Mod og Conduite under Slaget havde høiligen befværet ham, og anbefalede dem til deres Konges Belønning og deres Fædrelands Skansomhed ⁴⁾. Under disse Underhandlinger sluttedes omsider Baabenstilstanden imellem England og Danmark. Den første Venskelighed gjorde dens Værlighed, da Nelson vilde have den saa lang, at han, uden at forstyrres af den

¹⁾ En af vore Landmænd, som endnu lever i en ophøiet Stilling [S. Løvenskjold?], var Kronprindsen nær, da dette Billes Tilbud gjordes, og han forsikrer, at Courerens Ankomst fra Petersborg gjorde Udslaget. R. Pauls Død indtraf 23de Marts, og Tiden synes et for kort for en Courers Flugt. [Denne Beretning er imidlertid fællagtig; thi Lidenden om Keiser Pauls Død kom først til Kjøbenhavn den 8de April.]

²⁾ Det er blevet paaanket, at Lindholm under disse Forhandlinger ikke brugte Conduite, og at han viste Nelson en Hofmands Høflighed; men Lindholm opfyldte sin Konges Villie, og kjendte de Grunde, som foranledigede Kronprindsens Ustergivenhed, og Ingen vil dable hans Uerfrygt for sin Mand, der havde den første Kæmpekundighed som Søhelt paa den Tid. Desuden var Nelson nu igjen i en Stilling, da han kunde gjøre Kjøbenhavn stor Røst. Lindholms Rinde er forsvaret af en iagtvandig Landmand, og Løhrer, som læser de af Zahrtmann fremlagte Original-Dokumenter med Opmærksomhed, maa vel erkjende Fuldstændigheden af Uerredningen.

³⁾ Saaledes berettede den Lids offentlige Tidender og Privates Breve. Det maa dog vel kun have været enkelte Høvelstrig.

⁴⁾ Han skal i denne Samtale have sagt, at han havde deeltaget i 105 Søslag; men i intet var det gaaet varmere til end i dette. Det var her den unge Lieutenant Willemoes, som han røste, trykkede ham varmt i Haanden, og anbefalede ham til Kronprindsen til høiere Befordring. Prindsen svarede ham, at dersom han fulde gjøre alle sine tappe Lieutenanter til Capitainer, beholdt han ingen Lieutenant i sin Sø-Stat.

løste Flaade i sin Røg, kunde lue den svenske og russiske Sømagt, og frembringe Jorden i Røden paa Englands Bistaar. Baabenstilstanden sluttedes saaledes paa 14 Uger med 14 Dages Opfløst, og den anden Artikel i samme gjorde Danmarks Sømagt uskadelig for England i den Tid. Den indeholdt nemlig, „at hans danske Skibets bevoebnede Skibe og Fartøier skulde forblive i deres nærværende vittelige Tilstand, saavel med Hensyn til Bevoebning og Udrustning, som til militair Position. Den Tractat, som er bekjendt under Navn af den bevoebnede Neutralitet, skulde, saavidt Danmarks active Medvirksomhed dertil angik, være suspenderet, saalænge denne Baabenstilstand forblev i Kraft. Danmarks Kystfarer langs Jylland og Bornholm skulde derimod være uulestret.“

Ligesom Slaget var langvarigt, saa at Parker under den lange Kamp havde Maanedg til at udbrøde, at den Time, i hvilken Nelson havde lovet at ende Slaget, „var Djævels lang“, saaledes var det og et af de blodigste Søslag, som den engelske Søstrig havde at fremvise. Kun Slaget ved Abukir og Trafalgar kunde i forholdsmæssigt Blodtab sammenlignes dermed. Seierherren havde imidlertid ikke store Gæstinger at prale af. Kun nogle ubrugelige Blokskibe, der mestendeels før Slaget var overtagne af Danmarks Flaade, og hvis Rudt var bortskudt eller kastet overbord, faldt i Fiendernes Hænder. Om det bedste af Skibene, Sjælland — som dog siden ogsaa brændtes — opstod Strid med Nelson, idet dets Chef paastod, at dets Flag ikke var strøget men bortskudt, og Bimpelen endnu vaalede fra Mastkumpen. Den Officer, som blev sendt til Nelson for at afgjøre denne Sag, var en af hans gamle Bekjendte, og Nelsons energiske Sprog afgjorde ogsaa denne Tvist efter hans Lykke. Den største Deel af det gjorte Bytte lod imidlertid Parker opbevare, fordi Skibene et kunde føres til England uden at gaa tilgrunde. Ogsaa havde Pittrede Nelson sin Misnøie, idet han stod i den Formening, at deres Bortdrevelse fremkomsten vilde have givet Seierherren et godt Udbytte. Overhovedet viste Nelson megen Umfandtlighed og ondt Lune under dette Angreb paa Kjøbenhavns Ad, enten fordi han følte sig krænket ved at være bleven tilsidefat for Parker som Overadmiral, eller fordi han ikke sankede de forventede Laurbær i dette Slag, og det satte Lune veeg først, da han kort efter Slaget udnævnedes til Overadmiral for den britiske Flaade. Fra den Tid af bevægede Helten sig friere, og hans Forholdsregler blev energiske; men Krigen nærmede sig sin Ende. Kun enkelte af de erobrede Skibe blev sendte til England, men ved Siden af disse maatte britiske sendes hjem i synligvis Tilstand, og en ny Undsætning hentes, for at fortsætte Krigen i Østersøen.

Tabet af Mandskab paa dansk Side angaves af den danske Chef først til 1600 til 1800 Mand, Dræbte og Saarede, men senere opgaves det nøiere efter en Forsøgelse af Admiralitets-Collegiet til 1020 Mand, nemlig 370 Døde, 104 Saarede, der siden døde, og 546 Saarede, som beholdt Livet. Blandt disse vare 10 Officiere døde, og 14 saarede.¹⁾ De Engelse undredes ikke lidet ved Synet af de mange Træsko-Helte, med hvilke de havde maalt Styrke. I dette Slag deeltog ogsaa norske Officiere og Matroser, endskiøndt ikke forholdsmæssigen saa mange som danske, og En af Beteranerne blandt Norges Statsraader, nylig afdøde Thomas Fasting, gjorde sig dengang, som Lieutenant og Commandeur af Skibprammen *Agerhus*, ved sit Mod og sin rolige Conduite under Slaget saa fortjent til Kronprindsens Dyrkelsesomhed, at han længe efter Skibsmisssen omtalte ham med stor Ugtælle. I Forsvarstintens Stælle udmærkede sig især Blokskibet *Prøvestenen*, der indtog Slagets Scene, og hvis Kanoner vare blandt de sidste som taug. Chefens, L. F. Lassens, Pris gik paa den Tid igjennem begge forenede Nationer, og ved Siden af ham nævnedes Lieutenant, nu preussisk Admiral,²⁾ Michael Bille, der

¹⁾ [Parker, Den dansk-norske Sømagts Historie 398—96, har en lidt forskjellig Opgave.]

²⁾ [Han var dansk Contra-Admiral, men ved Pension af Preussen, hvor han 1820—1838 var Navigations-Directør i Danzig, og døde i Kjøbenhavn 27de Marts 1845.]

som trodsie Commanderende paa Brovestenen udmærkede sig ved sin Kædthed, sin Evne til i en munter Stil at oplyse sine Medstridendes Mod, og ved sin Udholdenhed i Kampen. Andre Navne nævnes ved Siden af disse med Hæder i Beskrivelsen over dette Slag ¹⁾.

Englænderne angave deres Tab til 953 Døde og Saarede, hvoriblandt ikke mindre end 68 Officierer ²⁾, hvorimod de Danske forstørrede dette Tab til meer end det Dobbelte. Men paa hvilken Side end Sandheden i denne Henseende monne være, og hvilken Deel end Historiestriverens Iver for at forherlige Landsmænds Bedrifter monne have i at forhøje Glansen af dansk Tapthed og at hævde det danske Flags Ære, saa er det vist, at dette Slag kan indføres i Danmarks Sø-Annaler, som et af de blodigste og for Danmark hæderligste, som de have at fremvise, fornemmeligen naar der tages Hensyn til Fiendens Overrumpling, Danmarks uforberedte Freds-Tilstand, Stridskræfternes uforholdsmæssige Fordeling, og især til den store Søhelt, som anførte Englænderne i Slaget. Saaledes omtales dette Slag over hele Europa, og Fienden selv nægtede ikke det danske Flag sin Ære, omendstjont ogsaa han indflettede denne Seierskrands iblandt de herligste, som denne paa engelske Sø-Seire saa rige Krig havde at fremvise ³⁾. Imidlertid deltog ikke alle danske Officierer i denne Roes: Capitainlieutenant Schulz og Stabs-Capitain Westerkolb, som med en Deel af Besætningen uden Chefens Ordre forlode Linieskibet Sjælland, bleve satte under Krigsret og en værdende Straf overgik dem.

Baabenstilstanden endte foreløbigen disse krigeriske Bevægelser, og under Norges forandrede Politik formedelst Keiser Pauls Død vendte den forrige Freds-Tilstand tilbage. Hans Tronfølger, Keiser Alexander, var mere fredelig findet, og hans Bestræbelser for at tilveiebringe Fred med England gjorde alle fiendtlige Skridt fra dets Side unødvendige. Den engelske Flaade viste sig for de østersøiske Havne, men foretog intet Fiendtligt, og en foreløbig Fred mellem de nordiske Magter og England sluttedes i Mai. Det omtvistede Neutralitets-Spørgsmaal stillede i Vero, og da Efterretningen om denne Tronforandring i Rusland kom til England, ophævedes Embargoen paa alle nordiske Skibe, og Norges Handel paa England begyndte igjen i sin forrige Livlighed. Den definitive Fred sluttedes dog først i October, og da først gav England Danmark sine vestindiske Colonier tilbage.

-
- ¹⁾ Man see især Allens Beskrivelse [i Dansk Føkketalender 1842 S. 41—84] og Jahrtmanns og Schierns Bemærkninger derover.
- ²⁾ Det største enkelte Tab, som Englænderne leed i dette Slag, var Capitain Riou's Fald, hvilken Officier ansaaes for den bedste paa Flaaden næst Nelson selv.
- ³⁾ Hvor npaalidelig isvrigt Englændernes Opgave er over de Danstes Tab, sees deraf, at dette, Fangerne iberegnet, angives til 6000 Mand, endstjont alt Mandstab paa den engagerede Defensions Linie udgjorde kun 5234. Deraf døde og saarede 1020 Mand, men af de Saarede helbredees 546 Mand. Fange blev, efter at alle Nelsons Fordringer vare tilfredsstillende, [efter Garde] 1779 Mand. Englændernes Tab opgaves senere i den Strid, som opstod mellem Parker og Nelson, af Parker selv til 2237 Mand. Kanonstyrken paa de engelske Skibe var, efter Nelsons egen Tilstaaelse, 1058, foruden Karonader, der meget bevarede de danske Skibe; men af denne Kanonstyrke kunde en Deel ikke bruges, fordi et Par engelske Skibe kom paa Grund. Paa de danske Skibe var Kanonstyrken 626. Nelson beklagede sig for Lindholm over Fischers Fremstilling af Slaget, og paastod, at intet af de engelske Skibe havde strøget, ligesom det ei forholdt sig saa, at hans eget Skib kun havde studt med enkelte Kanoner; men det vil undskyldes, om Fischer, beruset af Forsvarets Held og Vidne til sine Landsmænds Tapthed, beskrev Slaget med varme og i enkelte Puncter forvanskede Træl — Rapporten af den Art gaae som oftest paa Stykker; men Nelsons Omfindtlighed lader ane hans Frygt for, at de Laurbær, som han i andre Slag saa hæderligen havde sanket, skulde anses visnede i dette. De Udtryk, som Nelson i sit Brev af 22de April 1801 til Lindholm bruger om Fischer, ere ligesaa ufortjente, som den engelske Søhelt i høieste Grad uværdige. Lindholm forsvarede sin Baabenfælde paa den værdigste og syndigste Maade, der afvang Nelson selv Forsikring om dyb Agtelse og varme Venstabsfølelser for Lindholm. See Jahrtmanns „Gjenlyd fra 1801" i Nyt Arkiv for Søvesenet No. 3. Kjøbenhavn 1842.

Denne korte Krigstorden gav ogsaa Gensid i Norge, og opvakte der store Jægt end i Danmark. Den danske Kornfart paa England og Holland var i de Dage endnu ikke begyndt, da Norge forbrugte alt Danmarks overskudige Korn, hvis Indførsel i Norge beskyttedes ved Told paa udenlandsk Korn. Danmarks meest indbringende Handel blev saaledes uforstyrret. Mange danske Ostindiefarere fandtes vist nok i Farvandet, men de fleste af disse vare hollandsk Egenhed, hvis Redere benyttede det danske neutrale Flag, medens Norges talrige Handelsflaade fast udelukkende beklædte Nordøen mellem England og Norge. Lykkeligtvis udbrod Krigen i Vintertemaanederne, da Naturen lægger sit Ijsbaand paa den nordiske Fart, og meer i hse Dage end i vore betragtedes som en Handelshvile. Da Kornforsyningen sædvanligent flæet om Høsten, og i hien gylde Handels-Periode stede meer fuldstændigen og betimelig end siden har været Tilfældet, saa blev den korte Handelsstandsning ingen mærkelig Afbrydelse i Norges Handels-Virksomhed, og ingen Rød sporedes af Angel paa Korn-Tilførsel. Et Par fornlastede Skibe fra preussiske Havne antagtes vistnok af Kystboerne paa Vestlandet, som egenmægtigen fordeelte Ladningernes Indhold, men deraf opstod ingen videre Ulempe. Misforstaaelsen af Krigs-Tilstanden, da disse Skibe vare bestemte til England, og den Orden, hvormed Uddelingen skede, formiddede Røvens Utilladelighed, og Resultatet af den i den Anledning nedsatte Commissions Undersøgelse blev kun, at Vedkommende maatte i dyre Domaner betale det rannede Korn, ligesom Udlandingen fik fuld Bærd for de ravede Varer. De Kornreftancer, som herved dannedes, fulgte imidlertid Fogdernes Regnskaber i mange paafølgende Aar, og ere først i senere Tid blevne udslattede.

Tredie Capitel.

Briternes Oversald paa Kjøbenhavn 1807.¹⁾

Fra Slaget paa Kjøbenhavns Red 1801 til 1807 løsnedes intet Fiendeskud i de forenede Riger, og den dansk-norske Stat gjorde en fornøjet Høst af Handelsens glæde Fordele, som Folge af sin neutrale Stilling. Den vindstibelige Borgers Velstand voxede betydeligen i dette Tidsrum; der var Liv og Fremstrid i alle Rætningsveie, Munterhed og Tilfredshed hos alle Classer af Borgere, og Virksomhedens korte Afbrydelse havde ligesom fremkaldt en friskere Livlighed. Men saaledes var de Statens finansielle Stilling i dette Mellemrum. Denne svækkedes aarligen deels formædelst en selvslabt Krigs-Tilstand midt i den dybe Fred, deels en misforstaaet og uheldig Anskuelse af Dagens rette Politikk, deels fordi den danske Regjering førte Søpøret mildere end en fornuftig Statshusholdnings strenge Klogslabsregler byde.

I dette Mellemrum var Europa i en fast uafbrudt Krigs-Tilstand. De mægtigste Nationer fremstode til forskjellige Tider, for i Forbund med England at stætte Slagerne paa den franske Ørn, og standse Napoleons for det øvrige Europa odeliggende Planer. Men endnu var hans Ødmørgelses-Tid ikke kommen, og i det her omtalte Tidsrum steg Napoleon over fældede Fiender til Krens og Magtens høieste Spidse. Vel sluttedes Freden med England til Amiens 1802, og derved indtraadte en kort almindelig Freds-Tilstand i Europa, men ingen af Parterne holdt sig Freds-tilbærenene efterrettelig, og Krigsluen tændtes snart paany mellem de gamle uforsonlige

¹⁾ [Udførligere og nyere Beretning om hvad i dette Capitel omhandles, findes i J. Røbers, Danmarks Krigs- og politiske Historie, 1ste Deel, og i H. G. Gardes, Dansk-norske Sømagts Historie, Kjøbenhavn 1852, S. 409—475.]

Spander, England og Frankrige. Efterhaanden stillede de mægtigste europæiske Fastlandsmagter, Østerrige, Rusland og Preussen, sig ved Englands Side mod Frankrige, men alle med lige Uheld. Østerrige maatte købe Freden med Opoffrelsen af store Landstrækninger og af rige Statsindtægter, og ved Fredsslutningen i Tifflit beholdt Preussen lidet meer end det Halve af sit forrige Statslegeme og Statsindtægt. Rusland beholdt vel sit kolossale Rige ubeskaaret, og tækkedes med en Stamp af sin ulykkelige Allieredes Land, men sin politiske Overvægt og en Deel af sin Krigshæder efterlod det paa Austerlitz's og Friedlands blodige Bal. Det er imidlertid ikke Europas men Nordens Tilstand vi have at beskrive.

Krigens Nærmelse til Danmarks tydske Stater bevægede Kronprindsen til at flytte over til Holsteen 1803, der at danne en Hoffstat, og holde en Armee paa Krigsfod. Dette Skridt, der uden Tvivl kan betragtes som den første og nærmeste Anledning til de tvende nordiske Rigers Stilsmisse, paadrog den danske Kronprinds haanlige og skarpe Bemærkninger i tydske Journaler og i den franske *Moniteur*. Disse krigerste Demonstrationer ansaaes som et uhyttigt Børn mod Frankriges kolossale Magt, der ligesaa meget lod sig standse ved en Grændsepæl, eller ved nogle paa Grændsen opstillede Compagnier, som ved den Armee-Række, der var opstillet i Holsteen. Andre Artikler i offentlige Blade anførte derimod til den danske Regjering's Forsvar, at en bevæbnet Neutralitet i krigerste Tider som disse var nødvendig for at hindre Grændse-Molest og Streifepartiens Indtrængen, at Danmarks Armee, som bestod af 70,000 Mand, var stor nok til at holde det i Respect hos de neutrale Magter, at mindre Stater end Danmark paa denne Maade søgte at holde Krigens Rædsler fra sine Grændser, og at Krigsmagtens Dvælse bedst stede i samlede Massers militaire Evolutioner¹⁾. Men vist er det, at Statens Finantsvæsen gik tilgrunde under de store med denne Krigs-Tilstand forbundne Omkostninger, uden at vi ville inklade os i at bedømme, hvorvidt den daværende gaadefulde Politiks uforklarlige Forviklinger gjorde dette Skridt tilraadeligt. Historiestriveren nævner Nygter og Sagn, som i hine Dage vare i Omløb, som fjærne Grunde til Kronprindsens Ophold i Holsteen med Armeen, uden at han vover derpaa at lægge nogen Bægt. Det paastodes nemlig, at han, endstjønt i Birkeligheden allerede Statens Styret under sin kongelige Faders Svagheds-Tilstand, fandt mere Behag i et eget kongeligt Hof, affondret fra det kjøbenhavnske, og især at Kronprindsessen havde Fortjærlighed for sit tydske Fosterland og for Kiel og dens Omegn, som herligen forskjønnedes under Hoffets Ophold, og høstede Gavn af dets Nærværelse. Men den dansk-norske Stat leed i finantstiel Henseende betydeligt. Derhos kan det ikke nægtes, at Danmarks Anstrengelser paa den militaire Bei hverken stode i Forhold til denne lille Stats indvortes Kræfter, eller dens udvortes politiske Stilling i Europa. Den dansk-norske Stat havde en Land-Armee paa 70,000 Mand, hvilken, fordeelt paa 2½ Million Mennesker, som dengang omtrent var dens Indbyggernes Tal, udgjør en ligesaa stor Armee, som den Frankrige i sin revolutionaire Selvfændigheds farligste Periode og under de circulerende Papisers første Forværrings-Flugt havde paa Benene. Desuden havde Danmark en Flaade, som med Hensyn til Skibenes Mængde, herlige Udrustning og fortræffelige Tilstand hævede Danmark til en unaturlig Rang af Europas 4de eller 5te Somagt, endstjønt det i denne Flaades bedste Tilstand kun havde forsøgt at bemane den liden Deel deraf, ligesom det ei heller dertil havde et tilstrækkeligt Antal Sofolk, naar ei al Koffardisart skulde standse. Flaaden bestod nemlig 1807 af 20 Liniestibe, som førte fra 80 til 60 Kanoner, foruden 2 paa Stabelen paa 74 Kanoner, 16 Fregatter fra 38 til 12 Kanoner, foruden mange Brigger og mindre Fartøier. Men ikke alene Flaadens Bygning, men og dens Vedligeholdelse var forbunden med store Omkostninger. Orlogsværftet i Kjøbenhavn

¹⁾ See Politisches Journal, Jahrgang 1803 Pag. 855 ff.

er mere beregnet paa at bygge end paa at reparere Skibe, og efter en kort Cyclus af War opbyggedes det ubrugte Linieskib, og en ny Phoenix opstod af dets Afse. Saa uhyre Anstrengelser maatte ødelægge en lille Stats Finantser, uagtet dens blomstrende Handel og Borgernes fremadstridende Næringsveie. Danmarks Skiebne paa Finantsernes Bei, formedelt dets overspændte militaire Stilling og mangehaande finansielle Bidjærter, forudsigtes allerede før den Tid af oplyste og fædrelandstfinede Forfattere; men Utkæringen optoges med Nishag, og hørtes med Eieghedsighed. I det Tidrum, som vi her behandle, var Danmarks Regjering i den uheldige Stilling, at den ved overspændte Anstrengelser ødelagde Statens Finantser og Bengevæsen, og formedelt denne Kraftspilde fremledte den just den Arig, som den ved disse Opoffelser søgte at afværge. Vi komme nedenfor tilbage til denne Gjenstand; her bemærke vi blot, at den danske Statsgjæld, som i Aaret 1799 udgjorde omtrent 28 Millioner Rigsdaler, var ved Arigens Begyndelse 1807 steget til omtrent 42 Millioner, og at Seddelmassen i samme Tidrum var steget fra 16 til 27 Millioner Rigsdaler.

Efter Slaget ved Friedland i Junt Maaned 1807 forandrede atter Europas Stilling, og Napoleons slagne Fiender kastedes for den franske Seierherres Fod. Fredsslutningen ved Tilsit var ødelæggende for Preussen, ydmhygende for Rusland, og isolerede England. Saa godt som fra enhver Alliance paa Fastlandet. Kun Sverige blev sin Allierede tro, og den svenske Konge fortsatte i sin Haardnakenhed og sit Had mod Napoleon afmægtigen Arigens Efterspil, der berøvede Sverige sin sidste bedste Provinds. Men, uovervundet og seierrikt paa Havet, var England langt fra at ville bøie sig under Napoleons Overmagt; det gjorde ikke engang Mine til Fredsforslag. Det samme Forsaar havde det med uhyre Anstrengelser udrustet en Flaade med Landgangstrupper, for at understøtte dets Allierede i Kampen mod Napoleon paa Østersøens Kyst, og den forstærkede Uffendelse deraf til Balpladsen paadrog England bittere Bekreidelser af dets Allierede. Efterretningen om Arigens uhykkelige Udfald og den derpaa følgende Fred forandrede Englands Planer og den udrustede Flaades Bestemmelse. Denne Forandring begroves imidlertid i en dyb Hemmelighed af det engelske Cabinet, og med Sandhed kunde Castlereagh sige i Parlamentet den 31te Juli, „at den Magt, som var Gjenstanden for denne Expedition, Intet skulde høre dærom, før den blev rammet af det dødelige Slag.“ Anden Gang var det det uskyldige Danmark, som skulde bløde, uden paa den fjærneste Maade at have krænkert eller fornærmet den engelske Leopard. Det var i Danmarks høieste Interesse at vedligeholde en venstabelig Forstaaelse med England, som var det Centralpunkt, hvorfra begge Rigers Handels-Beistand udgik. Danmarks vigtige Handel paa de transatlantiske Bænde, og dets Kornhandel paa Norge, saavelsom de vigtigste Grene af Norges Handel og Skibsfart, hvilede paa Fred med England som paa et uundværligt Fundament. For at bevare denne Fred havde Danmark paadraget sig Englands bitterste Fiendes Misnøie. Aldrig nogenfinde var vel en grusommere og uretfærdigere Arig paaført et uskyldigt Land, aldrig nogen Magt mindre forberedt paa et troløst Angreb. I sin Freds- og Neutralitets-Tilstand var der ingen europæisk Stat, med hvilken Danmark ansaa sig i et fredeligere Forhold end med England, og intet Skridt var foretaget til Beskyttelse mod denne Havets stolte Herre. Dets herlige Flaade og fyldte Arsenaler laae uden tilstrækkelig Beskyttelse inden for slet befæstede Mure, og Kjøernen af dets Landarmee var trukken over til Fastlandet til en nyttig Beskyttelse mod Englands haardnakkede Fiende. Den danske Kronprinds og hans Raad nærede ikke mindste Frygt for et fiendtligt Overfald af England. Men det engelske Cabinet anode Muligheden af, at Danmark skulde tvinges til at forsøge dets Fienders Antal, at den herlige danske Flaade skulde falde i Napoleons Hænder, styrke Frankriges Kræfter til at møde England paa Havet, og spærre Østersøens Bort. Da det engelske Ministerium siden skulde forsvare dette voldsomme Skridt mod sine bittere Opponenten i Parlamentet, og retfærdiggjøre det for den

engelske Nation, hos hvilken Danmarks Lidselse fandt store Sympathier, paastodes „at Kongen af England havde faaet den bestemteste Efterretning om, at Frankrigs nærværende Herster havde besluttet Holsteens Occupation med en militær Magt, sa at udelukke England fra alle sine Forbindelses-Kanaler med Continenten, at tvinge Danmark til at spærre Sundet for England, og benytte den danske Sømagt til Landing i Storbritannien eller Irland“. Imidlertid er denne Paastands Gyldighed aldrig ved noget offentligt Dokument bleven beviist. Den blev paa det bestemteste modsagt af det franske officielle Blad, *Moniteur*, og Danmarks Bernstorff nægtede høitideligen Tilværelsen af et saadant Forbund med Danmark, der udforsom gjendrevet af hele Danmarks Færd. Napoleon, som ikke sjældent tillod sig heftige Talemaader mod sine Fiender, kan maaskee ved ubestemte og løse Uttringer have foranlediget en saadan Formodning; men i Øvrigt var det aabenbart, at England, i sin Forbittrelse over sin arrigste Fiendes Fremstridt, havde snarere dannet sig et Strækbillede om hvad der i Fremtiden kunde skee, end grundet sin Frygt paa Hændsgjæringer og et vitteligt Forbund. — Den voldsomme Beslutning blev imidlertid tagen og grusomt udført.

Den engelske Flaade, som afgik til Sundet, bestod af et Admiralstib paa 98 Kanoner, 17 Linieskibe paa 74 og 5 paa 64 Kanoner, foruden 9 Fregatter fra 32 til 38 Kanoner, 22 mindre Fartøier og 500 Transportskibe med Tropper, Proviant og Krigsfornødenheder. Landtroppernes Antal, efterat de vare bleve forøgede med de Afdelinger af den tydske Legion, som befandt sig paa Den Rygen, og var bestemt til at understøtte den russisk-preussiske Armees Operationer ved Østersøen, beløb sig til 33,000 Mand. Lord Gambier var øverste Admiral paa Flaaden; Cathcart kommanderede Land-Armeen, og Admiral Essington en Afdeling af Flaaden, som afgik til Bæltet for at assistere Communicationen imellem Sjælland og den i Holsteen staaende danske Arme. Med denne frygtelige Krigsmagt, som, om den et Par Maaneder før var landstegen paa Østersøens Kyster, vilde have kunnet udføre hæderlige Bedrifter til Berners Lær, skulde Danmark midt i den dybeste Fred overvældes og knuses.

Flaaden afgik fra England i 2 Afdelinger den 27de Juli og 2den August, og allerede den 3die August ankrede den første Afdeling paa Helsingørs Red. Denne Gang slog ikke den engelske Flaade sig igjennem Sundet; den listede sig derigjennem som Ven og saluterede Fæstningen Kronborg. Admiralen lod Sundtolden betale og forsynede sig med Forfriskninger i Land. Nu begyndte først Underhandlingerne med den danske Regjering, og den venlige Masse afstøedes. Til den daværende engelske Minister i Kjøbenhavn, Carlisle, kunde disse Underhandlinger ikke betros; thi denne ædle og retskafne Mand havde stedse søgt at overbevise sit Hof om Danmarks trofaste og rebelige Sindelag, og, da hans Forestillinger vare unyttige, modtog han gjerne en forandret Stilling og forlod misfornøiet en Post, som han ikke længere med Ære kunde bære. Billigere Medslæber fandt den engelske Regjering i sine tvende andre Sendemænd, Taylor og Jackson. Men Taylors Forestillinger i Kjøbenhavn hos den yngre Bernstorff, og Jacksons i Kiel for Kronprindsen og den ældre Bernstorff kunde ikke bevæge den danske Regjering til at indgaa paa Englands Forslag, der vare alt for ydmygende og for Nationalæren krænkende. Der var intet Valg; det svage og uforberedte Danmark maatte vove den ulige Kamp med sin mægtige Fiende, der krævede Intet mindre, end at Danmark skulde overgive sin herlige Flaade i Englands Bold, som et Depositum indtil den almindelige Fred. For at vinde Tid henviste Kronprindsen Jackson til Kjøbenhavn, hvor hans kongelige Fader opholdt sig, og selv reiste han forklædt fra Kiel ligeledes over Bælterne derhen. Paa denne Reise var Kronprindsen i den øiensynligste Fare for at blive optaget af Englænderne, og slap kun igjennem ved en dansk Sø-Officers Hænds-

1) Danmarks Erklæring i Anledning af Fredsbruddet findes i Bilag No. 4.

anærelse. Hans Ankomst til Kjøbenhavn opvakte den største Glæde; thi den engelske Flaades Rørmæsse og Taylors Trudsler ængstede den saa godt som forsvarsløse Hovedstad. Men Glæden forvandlede sig til Betyrning og Skræk, da Kronprindsen fik et kort Ophold, i hvilket Aftale blev gjort med Fæstningens Commandant, General Beymann, om Hovedstadens Forsvar, forlod Kjøbenhavn med en Tilfærdighed, der lignede en Flugt. En Proclamation, som opsløges paa alle Hjørner, bekendtgjorde, at Kronprindsen ilede tilbage til Holsteen for at føre danske Tropper over Bæltene til Hovedstadens Hjælp. Kronprindsen havde vist nok sine Grunde til, under de forhaanden værende Omstændigheder, at forlade Kjøbenhavn, hvor hans Anærelse let kunde forvirre Statens Stilling; men vist er det, at hans Bortreise gav et stort og Modløshed iblandt Hovedstadens Indbyggere, som havde gjort sig Regning paa at han, efter sin kongelige Fars Fædretræk den Idies Exempel, heller ikke havde døet i sin Rede, end forlade den i Fjendens Stund. Svage vare derhos de Midler, hvorved Hovedstaden skulde forsvares mod den mægtige Fiende. Af Danmarks store Armeer vare kun 5000 Mand cantonerede i Hovedstaden, hvortil kom 6 Batalioner Landeværn, Kjøbenhavns Borgerstab, et frivilligt Jæger-Corps og et Stut-Corps; men de sidste Afdelinger af denne Krigsmagt manglede den tilbørlige Udrustning, endstjønt Folket vissevis ikke manglede Mod. Med denne ubetydelige Magt, med disse tildeels lidet øvede Tropper skulde Fæstningens Kanoner besættes og Udfald gjøres mod en Fiende, som, naar han havde gjort sig Ryggen fri, kunde bringe sine Skælskyts-Maskiner alt nærmere og nærmere den uheldige Stad. Mere betryggende var Søværnet paa Kjøbenhavns Rhed. Den blodige Erfaring, som var hentet fra Slaget den 2den April 1801, havde foranlediget Oprettelsen af flere faste Batalioner paa Kjøbenhavns Rhed, og disse vare besatte med tilstrækkeligt og dygtigt Sømandskab. Denne Gang forandrede Fienden saaledes sin Angrebs-Plan. Flaaden indtrængte sig til lidet betydende Skjærmydsler med det danske Søværn, hvoraf Jædelen snart var paa den ene snart paa den anden Side, og han concentrerede sin hele Kraft paa Landtroppernes Landjættelse og Hovedstadens Beskyddning fra Landen. Til at forhindre Landgangen vare kun utilstrækkelige Midler forhaanden. Landeværnet var usøvet og tildeels adspredt, Officiererne ukundige i at lægge Planer til en alvorlig Modstand, og Material og Ammunition fattedes paa det rette Sted.

Saaledes landede, uden synnerlig Modstand fra dansk Side, Hoved-Afdelingen af den engelske Landmagt den 16de August ved Bedbøl; den hannoverske Legion, som kom fra Rygen 6 til 7000 Mand stærk landede ved Sjøge, og desuden landedes 5000 Søsoldater og Matroser. Mod denne Magt opstillede sig ved Sjøge Generalerne Eastenskjold og Dyholm med omtrent 10000¹⁾ Mand slet bevæbnede, lidet øvede og slet anførte Landværnstropper. Mod dem rykkede Generalmajor Arthur Wellesley (senere Hertug af Wellington) og vandt en let og ublodig Seier. En Femtedeel af denne Landværns-Stare toges til Fange, Resten jages paa Flugt og adspaltedes uden nogenfinde meer at samle sig. Denne hele Landværns-Krig var en jammerlig Farce i dette blodige Sørgespil, og den engelske Historie har vissevisen Arret, naar den gjør denne Seier til et Blad i Wellingtons Laurbærkrands. Ligesaa overdreven, for ei at sige ubillig, var vist nok den Anklage, som siden blev ført over Wellingtons Tropper, der beskyldes for at have udmærket sig ved en haard og røverst Jædt ved Sjøge. Denne Stad maa have lidt meget før, under og efter Slaget — Blod og Ran er Slagenes Ledfager —, men den leed maaste ligesaa meget af Landsmænd som af Fiender, og Skylden var neppe Wellingtons. Han holdt god Disciplin, og beskyttede ved Sæuegarder, naar de forlangtes, Herregaardene i Nær-

¹⁾ [Ræder angiver (Danmarks Krigshist. I. 196) den danske Styrke ved Sjøge til omtrent 5700 Mand Landværn, foruden et Par tusinde Mand Kystmilice, det hele Corps næsten uden Befalingsmænd.]

heden af Armeen mod omstreifende Marodeurer. Flere Herremænd, og deriblandt G af Forfatterens Venner, have stedse omtalt Wellingtons Forhold med Agtelse og Erkjendtlighed ¹⁾. Den danske General flygtede med den lille Rest af Landværns-Armeen, som angives til nogle 100 Mand, til Falster, hvor og nogle regulair Tropper samlede sig, som paa Overfarten fra Holsteen havde undgaaet Fiendens Marvaagenhed.

Efter denne lille Landværns-Krig kunde nu den engelske Armees nærme sig det Punkt, hvorfra den kunde lade sine Obeløggelses-Maskiner spille mod Hovedstaden. Intet Punkt var dertil beqvemmere end, Fredriksbergs Balle 1½ Fjerdingsvei fra Kjøbenhavn, der behersker Byen, og hvorfra den kunde beskydes og tilintetgjøres. Der stede vel hyppige Udfald fra Hovedstaden, og Blod flød paa begge Sider under disse, men den danske Magt var alt for ubetydelig til at derved nogen alvorlig Forstyrrelse kunde skee i Fiendens Forberedelser. Ved Landstigningen havde den engelske commanderende General ladet udstede Proclamationer i Sjælland, der i Materie og Form vare lige ufuldkomne og inkorrekte ²⁾. Indholdet deraf gik i Grunden ud paa en Opfordring til det danske Folk, til at kaste sig i Armene paa en Nation, der teede sig som Danmarks værste og grusomme Fiende, forat befrie Danmark fra Overfald af en Magt, der ikke havde givet det nogen Anledning til Frygt. Men det var ikke med Grunde, men med Bomber og Kugler, at Englands Styrke viste sig i denne uretfærdige Krig mod Danmark. Den danske Regjering svarede paa Opfordringen ved en Krigs-Erklæring, som havde Sandhedens Styrke og Ustyldighedens Kraft; men Argumenterne understøttedes kun med svage og vaabenløse Hænder. Den engelske Opfordring fandt ingen Gjenklang hos det danske Folk, og Fienden spottede Sandhedens Ord. Det var imidlertid almindelig Tale, at der var Misfornøielse i den hannoverske Legion, som var uvillig over dens ambulatoriske Kalb, og nødigen lod sig bruge som Redskab til den grusomme Adfærd mod Danmark. Det paastodes endog, at denne Legion vilde have været let at overtale til at forlade Englands Fane, naar der havde været mere Kraft og Klogskab i Modstanden fra Danmarks Side, end under saadanne Omstændigheder var mulig. Vist er det, at flere hannoveranske Soldater forstak sig i Sjælland, da Legionen forlod Den, og Nogle af deres Efterkommere leve endnu paa Danmarks Sletter ³⁾.

Den 2den September vare Englænderne færdige med deres Bombardements-Tilberedelser, og den paafølgende Nat gik Brand og Obeløggelse over det ullykkelige Kjøbenhavn. Bombardementet varede med korte Afbrudelser i 3 Dage, og da alle Slutnings-Anstalter vare tilintetgjorte, al Modstand umulig, og Fienden kunde slænge sine Bomber over hvilken Deel af Byen han vilde, maatte det have været Maseri og Umenneskelighed længere at fortsætte den ulige Kamp. Den danske Høistkommanderende maatte saaledes indgaae en haard Kapitulation ⁴⁾, efterat han først havde sammentaldt et Krigsraad og hørt Medlemmernes Mening. — Vi afholde os fra detailleret at beskrive disse Rædsels-Scener. Baade i Danmark og Norge leve endnu Mange, som vare Vidne dertil, og den Tids Blade ere fulde af disse blodige Scener. Grusomheden var paa den engelske Regjerings Side, der uretfærdigen og lumskt befalede Kjøbenhavns Bombardement, men ikke paa dens Redskabers, der paa trigerst Viis udførte den grusomme Befaling. Vi indskrænke os kun til den Bemærkning, at Kathedralkirken tilligemed 305 Gaarde og Huse afbrændte, 1200 andre

¹⁾ See Bilag 4 Lit. b.

²⁾ Proclamationen, som oprindeligen er skreven paa Tydsk og ledsaget med en dansk Oversættelse, er saa slet sammensat, usammenhængende og ulogisk i Originalen, og saa forvansket i Oversættelsen, at den ei fortjener at optages blandt vore Bilag. Da ingen dansk Mand var at overtale til at oversætte dette Stykke, er Oversættelsen gjort af en Svenske, og Documentet selv røber noksom sin Rester.

³⁾ De fleste vendte tilbage til Tydskland.

⁴⁾ See Bilag No. 5.

Huse-¹⁾effabigedes mere og mindre; store Forraad af alle Slags, herlige Bibliotheker og Konstsamlinger, og flere Kostbarheder gik op i Lue; 1100 af Stadens Forsvarere og dens Indbyggere dræbtes under Byens Forsvar og under Bombardementet, eller dede af dens Følger, 800 qvæstedes, og flere tusinde Familier ²⁾ vankede mellem hverandre paa Gader og Stræder, for en kort Tid huusvilde. Der vare saa Familier, som jo havde en Død, en Saaret, eller et Belfærds-Tab at beklage. Imidlertid herskede der ingenlunde den Modløshed i den bestormede Stad, som man under saa sorgelige Omstændigheder skulde formode. Almindelig Ulykke giver gjensidigt Mod. Alle vare beskæftigede med at slukke, redd. og opmuntre hverandre indbyrdes, og der hertes mere Forbittrelse over den grusomme Fiendes Boldsomhed, end Jammer og Klage over den overhængende Fare. Det var bleven et Slags Studium at granske Bombernes Flugt og undgaae Nærheden af deres Explosion. Kun de Huse opfyldtes med Sorg, som havde en Frænde eller Ven at begræde, — Belfærds-Tab ringeagtedes aldeles. Efter 3 Dages Baagen, Arbejde og uafbrudt Anstrengelse for at afværge den værste Fare bensank den hele By, som ei var stillet paa Bagt, efterat Bombardementet var endt, i en dyb Slummer, og opvaagnede til sorgeligere Betragtninger, end under Bombardementet selv vare anstillede. Efter Baabenstilstandens Afslutning besøgte Hovedstaden i al Fredelighed af den fiendtlige Hærs Krigsmænd, og Benner og Fiender blandede sig med hverandre paa Kjøbenhavns Gader; men ved alle Leiligheder vistes Englænderne, baade af den bedre Deel af Indbyggerne og af Hobelen, at de vare uvelkomne Gæster. Forbittrelse og Haan læstes i mange Dan-³⁾nes Ansigt ved Modet med de Engelse ⁴⁾. Flere af disse følte den Danmark af den engelske Regjering tilføjede Bold, og taalte rolig den Adfærd.

Capitulationen satte England i Besiddelse af Danmarks Flaade, som havde tjent det til Baastud for denne blodige Krig. Admiral Bille havde foreslaaet at tilintetgjøre Flaaden, og Kronprindsen affendte en Officier, Lieutenant Steffens, over Bæltet for at befale dens Odelæggelse ⁵⁾; men Beymann vovede ikke at udsætte Byen for ny Fare ved Branden, og at forbitte end mere den vrede Fiende. Da Billes Raad blev forkastet, nægtede han at underskrive Capitulationen. Steffens naaede ikke Kjøbenhavn, før Capitulationen allerede var afsluttet. Saaledes faldt i Englændernes Hænder 18 Linieskibe, 15 Fregatter, 6 Brigger, 25 Kanonbaade. Et Par paa Stabelen staaende Linieskibe bleve ophugne og fordærvede. Med Flaaden skulde alt dertil hørende Sømandsgods (naval stores) udleveres; men det er næsten utroligt, til hvilken Lavhed Fienden nedlod sig under denne Plyndring. Fædermanden, Capitain, siden Commandeur, Rosenvinge, som fra dansk Side skulde overgive Kobet, klagede over, at Englænderne toge Søandværkernes Redskaber, private Eiendomme, som tildeels tilhorte Mandslabet, tildeels Borgere i Byen, ja de forsmædede end ikke Døre, Binduer, Dvne med det mindste Tilbehør, selv Kirkens Soltois, chirurgiske Instrumenter o. s. v. ⁶⁾ Kun enkelte Ting undgik Fiendens Opmærksomhed, ligesom Tokken selv, denne dyrebare Stammemoder til saa mange kostbare Flaader, blev uskadt,

¹⁾ Disse Tal kunne efter deres Natur ikke være nøiagtige; men Antallet er vist ikke for stort, da mange Individder sporløst forsvandt.

²⁾ For ikke at nedstige i en alt for vidtløftig Detail, der ei vilde passe til denne Beskrivelse, have vi i Bilag No. 6 tilføjet et Dievidnes Beretning om dette Bombardement.

³⁾ Kronprindsens Brev til Beymann findes i Bilag No. 7.

⁴⁾ Den engelske Flag-Capitain, Sir Home Popham, om hvem en engelsk Journal sagde, „at han kunde plyndre en Fiendes Døl paa den fuldstændigste og meest sciens-⁷⁾tifiske Maade“, beskyldte Rosenvinge for at han havde stjult flere Magasiner paa Holmen. Rosenvinge fordrede Popham paa Pistol, men efter Admiral Woods Mægling bilagdes Sagen saaledes, at Popham gjorde en offentlig Apologi i flere engelske og danske Officierers Mærkelse, og tilbagekaldte sine Udtryk. Der fattedes ikke paa Vidner fra begge Mariner, da Popham var lige forhadet i dem begge. See Nyt Ar-⁸⁾chiv for Søvæsenet, redig. af Dahlerup, IX. 186. Rosenvinge, Forfatterens Svoger, talede ofte med ham med Harm om Englændernes Færd ved denne Leilighed, og om sine smertelige Følelse ved denne Udlevering.

og kom snart igjen i Virksomhed ved Tilflydelse fra Danmarks store Egstove, deels ved Gaver deels ved Salg. Dette Ran af den herlige Flaade udbredte i øvrigt stor Kummer over begge Riger, og der fandtes kun liden Trost i de offentlige Blades Gentydning paa enkelte Perioder i Danmarks Historie, da dets Flaade havde været i ligesaa slet Tilstand som dengang.

Indskibningen af Holmens Effecter begyndte den 12te October og endte den 20de, men paa Hjemreisen overfaldtes den engelske Flaade af Storm, der opslugte en Deel af Rovent. Den danske Flaade modtoges af den engelske Følge med Tausshed, uden at Seierherrerne hilsees med de sædvanlige Jubelraab; Folket folte at denne Seier var ingen Heltedaa, og i de engelske Blade læste man Bitterhed mod det engelske Ministerium. Om Englændernes Dvforrel i Sjælland læses forskellige Domme, men i Almindelighed maa det vel tilstaaes, at de som Fiender, paa nogle enkelte Officierer nær, ikke viiste nogen grusom Afsærd. Flag-Capitainen, Sir Home Bopham, anføres sædvanligen som et villigt og grusomt Medskab for det engelske Ministeriums Boldsærd. Hans Balgsprog var: Ild og Sværd; og ved hans Side stode nogle enkelte Krigsmænd, der vare ham lige i Tænkemaade. Derimod nævnes de engelske Generaler Burrard, Baird og Warde, de tydske Generaler Linsingen og v. d. Decken og Admiral Hood selv som humane Mænd, der stræbte efter at overholde Orden og Krigstugt, og paa den mildeste Maade at udføre grusomme Beslutninger. En af Forfatterens Venner, Slotsforvalter Bogt, i hvis Huus engelske Officierer gik ud og ind i Beleiringstiden, og som hidrog meget til, at der af Fienden viistes Slaansomhed mod Frederiksbergs Slot og Omegnen, har forsikret ham, at Englænderne vare, som Fiender, lettere at tilfredsstille og viiste sig mere eftergivende, end Franskmændene siden, da de som Venner og Allierede indqvarteredes paa Frederiksbergs Slot. Især kunde han ikke noksom rose Chesen for det hannoveranske Corps, General Linsingen, som med blødende Hjerte udførte Englands haarde Beslutninger mod Danmark.

Danmark opfyldte troligen sine ved Capitulationen indgangne Forpligtelser, og det engelske Ministerium flammede sig ved at drive sin fiendtlige Forfølgelse videre; den engelske Krigsmagt rommede Sjælland og affeilede i October. Kronprindsen kom til Kjøbenhavn i November, og lod General Beymann tilligemed dem, der havde underskrevet Capitulationen, sætte under Krigsret. Men Beymann havde den almindelige Mening for sig, at Kjøbenhavns Forsvar mod en saa overlegen Fiende var umulig, og den haarde Fremfærd mod ham, Bielefeldt og Gedde, betragtedes almindelig som en Udføning for en Brøde, der af en høiere Haand var begaaet. Kronprindsens Flugt fra Kjøbenhavn ansaaes som et Misgreb; Grunden hertil indsaas ikke af Folket, og Daddelen derfor udslattedes ikke ved den haarde Dom, som Krigsretten fældede over Beymann og hans Fæller i Capitulationsraadet. — Forsaavidt havde nu England opnaaet sin Hensigt, at den danske Flaade var kommen i dets Hænder, og kunde ikke mere falde i Napoleons Bold; men det lykkedes ikke det engelske Cabinet at rive Danmark løs fra sin forrige Forbindelse, der styrkedes ved Englændernes Boldsærd, uagtet det engelske Ministerium hverken sparede paa Løfter eller Trudsel i den Henseende.

I Norge opvakte denne sørgelige Begivenhed en større Stræl, og en mere almindelig Deeltagelse, end maaskee i Danmark selv; thi Ulykkens stærke Tilskuere bevæges ofte ved Medfølelsen dybere end de, som umiddelbart rammes af dens Slag eller ere Vidner til de uhykkelige Begivenheders Række. Kampen selv sløver enhver anden Følelse. Da den store Flaade, den største, der maaskee nogenfinde er seet samlet paa Kattegattets Høider, mod Slutningen af Juli gled forbi Norges Kyster, gjordes adskillige Gisninger om dens Bestemmelse. Dunkle og ubestemte Rygter, pegende mod Sandheden, vare i Omløb, og nogle af disse bares fra England og

Norge til Danmark, ligesom og Danmarks Regjering derpaa blev gjort opmærksom¹⁾. Men Frygtet ændredes ikke, og det paastodes, at Regjeringen var vel underrettet om denne Flaades Bestemmelse. Den danske Kronprinds, trofast i sin Politik, fikker ved sin ærlige, tillidsfulde og venstabelige Færd mod England, forstjød enhver Tanke om Englands Fiendskab, og Sagnet naaede vel ikke i nogen paalidelig Form Kronprindsens Hof, hvor der legedes med en selvgjort Krig ved Dørtærskelen af en blodig og ubelæggende Feide. Da Efterretningen om Krigens Udbrud og Hovedstadens Fare overbragtes til Norge, udbredtes Skræk og deeltagende Rummer over det ganske Land, og med Sandhed kan det siges, at Tanken svævede meer over lidende Statsstænder end over egen forestaaende Nød, der visseligen snart teede sig i en rædsom Stillelse. England, som havde besluttet Krigen mod Danmark længe før den ved Feidebrev erklæredes, anticiperede de fiendtlige Foranstaltninger, som sædvanligen ledsage Krigens Udbrud. Der blev lagt Embargo paa alle danske og norske Skibe paa samme Tid som Flaaden afgik til Østersøen, og mangfoldige vare i Sandhed de fra uskyldige Mænd røvede Skibe og Varer, som paa denne Maade faldt i den ubekjendte Fiendes Hænder. Krigens udbrød i Seiladsens bedste Aarstid, da norske Skibe fyldte de engelske Havne, medens engelske Bimler sjældent saaes vaje i norske Havne; thi Urelaskhandelen med England dreves fast ubelukkende med norske Skibe. Hvo blandt dem, der oplevede hiin Tid, erindrer ikke med hvilken Glæde ethvert hjemkommet Skib modtoges af Næder og Mandskabets Frænder! Det betragtedes som en Skiebne's Gave under den almindelige Opbringelse. Der fattedes heller ikke paa overdrevne Rygter om Englændernes Angreb paa vore Kyster og i vore Havne²⁾. Man tiltroede den Fiende Alt, som voldeligen i den dybeste Fred angreb Kigernes Hovedstad. Mange af de forstrækkede Indbyggere af Kyststæderne og Beboerne af Norges Havstrand flyttede deres mindste Effecter, indtil nedrevne Dyne, ind i det dybe Land; men de bragte dem snart tilbage, da den første Skræk var overvunden. Uvisshed om danske Brodres Skiebne i Hovedstaden forøgede meget disse Engstelser. Efterat den engelske Landgang paa Sjællands Kyst var udført, afbrødes Postgangen imellem Danmark og Norge, og løse og ubestemte Rygter fløi om i Landet, der snart nedsløge snart opløstede det ængstede Gemyt. Snart havde en Afdeling af den danske Armee faaet sig igjennem den engelske Linie og undsat den uheldige Hovedstad, snart havde et seierriigt Udfald fra den beleirede Stad jaget Fienden fra dens Omraade, snart led Hovedstaden i Lue, og Deeltagelsen bevægedes hid og did af disse forskjellige Rygter. Reisende, som ukjendte for hverandre mødtes paa Landeveien, standsede og meddeelte hverandre den Nyhed eller det Rygte, de vidste og havde hørt, og først efter Meddelelsen sluttedes det nye Bekjendtskab³⁾. Fælles Deeltagelse skabte Fortrolighed som paa en farlig Reise. Omfider aabnedes Postens Gang, og de første Efterretninger fra Broderlandet bare Sorgens og Ulykkens Farve. Hovedstaden var

¹⁾ I Bilag No. 8 er anført Bevis for at den engelske Consul Wolf i London underrettede baade den danske Legationssecretair i London, Rist, og Oekonomi- og Commerce-Collegium om disse Rygter, men han blev ikke troet. At Danmark fra en anden Kant blev advaret om Faren, bekræfte hine ovenfor citerede Notitser af Hofmann. Han fortæller deri, at da han efter Kjøbenhavns Overgivelse besøgte den franske Legationssecretair Desaugère den yngre, fandt han ham i slet Lune, fordi den danske Regjering ikke havde villet fæste Tid til den Forsikring, som den franske Legation i Kjøbenhavn havde, efter Napoleons Befaling; givet den danske Regjering, at den engelske Expedition var bestemt til Kjøbenhavn. „Os har man et villet tro, sagde han, derimod en anden Nations Minister, som ei vil Danmarks Vel.“ Strax efter traf Hofmann ved Overfarten over Store Belt Greve Bernstorff, som yttrede: „ja, mein Lieber, wir haben es von der Seite nicht erwartet.“

²⁾ Forfatteren befandt sig ved Krigens Udbrud i en affides Fjeldbegn i Thelemarken, og de besynderligste Rygter om engelsk Voldsomhed bares ham der for Dre og fremstundede hans Hjemreise.

³⁾ Paa en Reise til Christiania i de Dage gjorde Forfatteren paa den Maade en Række af nye Bekjendtskaber.

overgives; Mord og Brand havde rammet den uhyggelige By; Flaaden, Statens herlige Juvel og bygget med Statscassens kostbareste Maro, skulde heel og holden overgives den grusomme Fiende. Da den Courer, som bragte dette Sorgens Budskab til Prinds Christian August af Augustenborg, der dengang var commanderende General [Sondenfieldd] i Norge, foer igjennem Christiania, stimlede alle Byens Indbyggere til Prindsens Standquarteer, der laa i Byens Udkant; thi nu skulde Uvishedens og de løse Nygters Mørke adspredes, og Sandheden komme for Dagen. Rolig, men høist bevæget, oplæste Prindsen den uhyggelige Depesche, og tilføiede nogle Trostens Ord, der skulde formilde den bittre Lidende. Men i dette Dieblil var Sjælen ikke aaben for Trostegrunde; der var intet Hjerte, som jo med varm Deeltagelse slog det lidende Broderland imøde, ingen Nordmand, som jo følte den høieste Forbitrelse over Boldsmandens grusomme Færd. Tilhørerne adsplittedes taus for i Genfømhed at udgøde en Sorg, som ingen Bidner taaler, og mangen heed Laare stod den Dag i det stille Kammer. Ikke alene den firehundraarige Forbindelse, der omslyngede begge Nationer, hævede dengang sin Ret i sin høieste Fylde, men tusindfold vare de Frændsabs- og Venstabsbaand, som satte Deeltagelsen i en ængstelig Bevægelse. Fra alle Norges Kanter havde Rejsende indfundet sig i Hovedstaden, deels for at søge det Hovedpunkt, hvorfra Bisheden om Kjøbenhavns Skjebne kunde faaes, deels for at erfare, hvad der kunde tjene til en pludseligen lammet Birksomheds Lær¹⁾. Disse Rejsende vendte nu tilbage til deres Hjem i en ængstelig Forventning om hvad Posten vilde bringe om Frænders og Venners Skjebne i Hovedstaden. Imidlertid vare forholdsmæssigen faa blandt Nordmændenes Frænder og Venner bleven et umiddelbart Offer for Udelæggelsen²⁾. Det var mestendeels Krigere og Folk, der stode paa Bagt, eller af ringe Kaar, som intet Ly havde og ingen Anstalt kunde gjøre til deres Frelse, der savnedes. De øvrige Følger af denne uhyggelige Begivenhed udbredte sig over begge Riger, og visseligen ikke i mindre Grad over Norge end over Danmark. Hiint blev i Krigens Lob uendeligen mere lidende end dette; men Beskrivelsen derover tilhører følgende Blade.

I Norge ventedes strax efter Kjøbenhavns Bombardement et Efterspil af Erobringskrigen i Danmark, da tilfældigviis Orlogsskibene Lovise Augusta og Prinds Christian befandt sig i Christiansand. I denne Havn laa sædvanligen i Fredstid et Orlogsskib og en Fregat, og saaledes befandt sig nu ogsaa der Orlogsskibet Lovise Augusta, et Skib, som baade med Hensyn til Skrog og Taffelage var i en maadelig Tilstand og slet udstyret. Derimod besandtes formedelst tilfældige Omstændigheder ingen Fregat i Christiansand. Orlogsskibet Prinds Christian Frederik havde under Commandeur-Capitain Sneedorffs Commando gjort et Ovelsestogt i Nordsøen med Cadetterne, og i dets Følge var Briggen Lougen som Tender³⁾. Den 10de August løb Orlogsskibet Prinds Christian ind til Christiansand, hvor det blev aftallet og halet ind paa Lovise Augustas Plads, der var bestemt at afgaae til Kjøbenhavn. Dette forhindredes kun ved et Tilfælde. Faa Timer før dette Skib skulde afgaae ankom nemlig til Christiansand Capitain L. Fabricius paa en Lystkutter, som af Kronprindsen hemmeligen var affendt til Christiansand for at underrette om Tingenes Stilling, og som havde listet sig igjennem den engelske Flaade. Lovise Augusta fortsatte saaledes Touren, i Følge denne nye Ordre, til Fredriksværn, hvorhen Snee-

¹⁾ Forfatteren befandt sig ogsaa i et saadant Vrende i Christiania.

²⁾ En Familiefader og Embedsmand i et af Collegierne, med hvem Forfatteren stod i noie Forbindelse, forsvandt sporløs uden at der siden er opdaget Noget om ham. [Formodentlig Cancellist Veder Knudsen, forh. Berg-Procurator paa Rongsberg, som antages omkommet ved Frue Laarns Fald, og hvis Efterladte Forfatteren antog sig]. Flere af Forfatterens Venner og af hans Kones Familie bleve et Offer for Følgerne af Strabadser og Lidelser under Bombardementet.

³⁾ Blandt Officiererne paa Prinds Christian vare Sneedorff, Jessen, M. Bille, J. Arieger, C. L. Ferry o. fl.

lykkelig kom med Cadetterne. Prinds Christian forblev derimod i Christianssand, og blev ved flydende Batterier og siden ved Kanonbaades Ankomst sat i Stand til at modtage Fienden. Imidlertid gjorde Englænderne, i Følge Kjøbenhavns Capitulation og Flaadens Overgivelse, Fordring paa, at ogsaa Flotillen i Norge skulde overgives dem, og til den Ende nærmede Commodore Sir Robert Stopford sig med en lille Eskadre Christianssand for at imodtage Orlogsskibet Prinds Christian. Svaret blev afslaaende, da Chefen, Capitain Jessen, ikke ansaa sig ved Capitulationen, der da engang var sanctioneret af Kronprindsen, bunden til at overgive sit Skib, og Commandantens Svar lod i samme Tone. Stopford fandt sig ikke stærk nok til at æbre Skibet med Magt i dets vel forsvarede Stilling, og forlod Stationen. Det rygtedes imidlertid, at den engelske Flaade paa sin Hjemreise fra Kjøbenhavn til England vilde gjøre et Forsøg paa med Magt at erobre den sidste Stump af den danske Marine, og Rygtet satte især Christianssands By i Stræk og Uro. Stifstamtmænd Thygeson gjorde i den Anledning alvorlige Forestillinger til den commanderende General, om at Jessen maatte beordres at forlade Christianssand, og understøttedes heri kraftigen af Commandanten¹⁾; men Prindsen erklærede sig formedelst Mangel paa Sømands-Indsigt mindre competent til at afgjøre dette, og henviiste Sagen til den i Frederiksværn nedsatte Commission. Denne bestod af Commandeur Sneedorff og Bærstschefen Capitain J. S. Fabricius, og Resultatet af dens Forhandlinger blev, at Jessen affeilede til Frederiksværn den 29de September, og forenede sig der lykkelig med Orlogsskibet Lovise Augusta. Men ikke heller der ansaaes Skibene i Sikkerhed, da Kronprindsen selv havde fæstet Lid til et Rygte, at en Eskadre af 7 Linieskibe var bestemt til at gjøre Forsøg mod Frederiksværn. Skibene affeilede saaledes til Frederiksstad, hvor de forbleve indtil de beordredes til at forsøge sig til Kjøbenhavn, og paa Veien rense Farvandet for fiendtlige Krydsere, samt bemægtige sig en til England bestemt Convoiflaade. Den sidste Hensigt opnaedes ikke, fordi Lovise Augustas slette Tilstand forsinkede og forhindrede Prinds Christians Operationer; men Skibene naaede lykkelig Kjøbenhavns Red. Samme Uarsag tillod heller ikke at sende Lovise Augusta paa Krigstogt, før det blev repareret; men Skibet Prinds Christian joges fra Togt til Togt i Østersøen og Nordsøen, indtil det i den første Del af næste Aar gif sin ulykkelige Skjebne imode²⁾. Den Expedition, som Englænderne efter Rygtet skulde have sendt mod Flotillen i Norge, gif ikke i Opfyldelse. Den hele engelske Flaade drog i October forbi Hviden af Norge med sit Rov. Det engelske Ministerium gjorde netop paa den Tid, som det syntes, alvorligen meente Fredsforslag til Danmark, og fandt det maaskee betænkeligt ved en fortsat Grusomhed at forsøge den Mission med Togtet til Kjøbenhavn, som gjenlød mangesteds i den engelske Nation.

Prinds Christian August overdrog, som commanderende General, Commandeur Sneedorff og Capitain J. S. Fabricius at træffe de fornødne Anstalter for Marinen til at forsyne Skibene med Proviant og Ammunition, besørge Rystforsvaret ved Kanonflotillens Organisation, og tilvejebringe den fornødne Forbindelse imellem Rigerne for at befordre den høitvigtige Kornfart. Prindsen gav, som ovenfor berørt, visse Rædd i denne Henseende frie Hænder, og de rygtede i Sandhed deres Grinde med Omhu og Humanitet. Sneedorff var vel øvet baade i at tale og at skrive, og Embet, der nærmede sig ham, maatte finde sig tilfredsstillt. J. S. Fabricius udmærkede sig ved den redeligste Omsorg for hvad der var under hans Hænder, en

¹⁾ For denne Opfordring har Thygeson maattet høre ilde af enkelte Medlemmer af Søstaden; men man kan ikke fortænke Stifstamtmanden i, at han tænkte mere paa Byens Redning fra et Bombardements Rædsler, end paa Vren af en unyttig Modstand. [Jfr. om denne Sag „Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814 af S. G. Garde“ 490—491.]

²⁾ I Archiv for Søvesenet 11te og 12te Bind findes en interessant Afhandling om Linieskibet Prinds Christian Frederiks sidste Campaigne i Aarene 1807 og 1808, hvortil henvises.

glødende Fædrelandskjærlighed og en stor Humanitet, og han forenede med disse Egenskaber en høi Grad af practisk Kundskab om den Sag, som var ham betroet. Det skyldes især hans Bekjendskab og den almindelige Agtelse, hvori han stod, at den lille Flotille blev forsynet med alt Fornødent paa en Tid, da Levnetsmidler overalt holdtes tilbage af Frygt for Fremtiden, ligesom og flere Kanonbaade efter hans Opmuntring leveredes til Flaaden¹⁾.

Saaledes blev Danmarks fast hundreedaarige Fredstilstand sørgeligen afbrudt. Den retfærdige Historie vil indgrave denne Boldsstrig som en mørk Plet paa Englands Saga-Table; men, Sandheden tro, vil den fritjende det engelske Folk, der i Almindelighed ikke bifaldt denne uretfærdige Krig. Hverken det engelske Folk eller det daværende engelske Ministeriums Medlemmer kunde rose sig af denne Krigs Frugter. Flaaden fik England; men det lykkedes ikke at stille Danmark fra sine Allierede, og England fik en ny Fiende i en Nation, som mangenlund i sin neutrale Stilling havde understøttet Englands Handel. Af det daværende Ministeriums Medlemmer fik tvende en voldsom Død, den ene ved fremmed, den anden ved egen Haand, og et tredie Medlem viiste ved sin senere Færd, hvorlunde hans politiske Anstuelser forandrede og formildedes. Det engelske Folk bevidnede paa mange Maader sin Deeltagelse i Danmarks ulykkelige Skjebne og dets Erkjendelse af den voldsomme Behandling, som var det vederfaret. Redenfor ville vi derpaa have Beviser at fremføre. De Krigens Aar, som ligge for os i de følgende Betragtninger, kunne ansees som Patientens og den Ulykkelige Lidelses-Dieblifte. Langsomt hensnige sig Dage og Aar, og den Lidende glæder sig ved ethvert soundet Dieblif; thi dette vender i det Mindste ikke mere tilbage. Ren Sygdom og Sorg er ofte i Forsynets Haand en Forberedelse til Sundhed og Forædling, og Mennesket finder ofte Stof til Erkjendtlighed i begge Slags Omvælinger.

Fjerde Capitel.

Norges Velstand før Krigen.

Et langt muntre Billede have vi at udlæse af Landets indvortes Tilstand og Næringsveienes og de borgerlige Syslers Fremstrid i de første 7 Aar af dette Aarhundrede, som kun, i en fast umærkelig Grad, afbrødes ved Krigen med England i Aaret 1801. Denne Krigs Skueplads vædedes med Landsmænds Blod, den forøgede og fordoblede mange Poster af Statens Udgifter, Statsgjælden voksede og Seddelmassen forøgedes, men den søede kun liden Næringsfast af et Statslegeme, der trivedes under de fordeeltigste Handels-Conjuncturer. De sidste Aar af det hensvundne og de første Aar af det nærværende Aarhundrede var i vore Næringsvetes Historie at betragte som Norges Guldalder, og med Hensyn til Landets indvortes Forfatning som et Billede paa den høieste Grad af Borger-Fred og Held, som kan blive Stater til Deel af saa liden Betydelighed og indvortes Kraft som vor. Den dansk-norske Stat var da saa godt som den eneste, der ikke var indviklet i den almindelige europæiske Krig, som paa den Tid hærjede fast alle europæiske Lande, og

¹⁾ Forfatteren, som paa den Tid stod i flere Henseender i Forbindelse med denne Commission, taler her af egen Erfaring, men han er vist ikke den eneste Nordmand, der har den aarvaagne og humane Commission saavel som Frederiksværns Værftschef i agtet og hjærlig Erindring.

Norge nød gylde Frugter af denne sin Neutralitet: Frit befælede dets Skibe alle Bunde, skundom blot underkastede den eenfaldige Control og de valende Bestemmelser, som Havets mægtige Herre foreskrev alle, men især de svagere, søfarende Nationer. Under disse Omstændigheder herskede en almindelig Tilfredshed i Landet, og der hørtes paa den Tid sjældent i Norge — langt sjældnere end i Danmark og især i Rigernes Hovedstad — Uttringer af Misnoie enten med Statsstyrelsens offentlige Færd, eller med Næringsstyernes Gang. Perioden selv var en Igjæntagelse — men i en større og herligere Stil — af de Handels-Phænomener, som under den, nogle Aar før endte, amerikanske Krig styrkede Norges Handelskraft. Endnu den Dag i Dag see vore Landsmænd, som have gennemgaaet flere Stadier af Norges Virksomheds-Periode, tilbage til dette Tidspunkt, som overhovedet til Christian den 7des Dage, som til den lykkeligste Periode, som vor Handels-Historie har at fremvise. Med den større Velstand forenede sig den større Orden i alle borgerlige Forhold, den større Læshed i de Næringsdrivendes Bevægelser, en mindre Forlegenhed og en større Stillehed i Benyttelsen af Handels-Drivemidler. I flere Henseender, som vi senere have at oplyse, herskede vist nok en større, i Lovene begrundet, Indskrænkning i Næringsdriftens Udøvelse; mellem de forskjellige Classer paa Borgerlivets Trin var der en mere stærk Afsondring, en mindre Frihedsgrad hos Nogle, en mindre Uafhængighed hos Andre, en mindre Anledning til at udvikle store Talenter og anvende statsøkonomiske Grundsætninger, end nu omstunder; men vissehelst ikke en mindre Sædelighedsgrad. Derhos gik en Rolighedens og Tilfredshedens Aand gennem den større Deel af Nationen, som en Følge af en fast almindelig økonomisk Velværen, under hvilken alle Autoriteter, større og mindre, geistlige og verdslige, have en lettere Noie med at ordne alle Forhold, fordi der paa den ene Side er mindre Nød at afhjælpe, færre Laster at afdække, og paa den anden Side større Formuekraft til at bære Byrden af passende Commune-Foranstaltninger. Vist nok hørtes ogsaa paa den Tid Klager over Bengemangel, Næringsløshed og Tidernes Tryk — Klager af den Art forstumme aldrig —, men det var den Orkesløses, Uheldiges og Uforstandiges stille Humlen, der ikke trængte igjennem den Munterhed og Tilfredshed, som sædvanligen herskede blandt de næringsdrivende Borgere.

Beviser for denne Landets stigende Velstand og udvidede Virksomhed findes ikke alene i Byernes, Aasternes og det Indre af Landets trivelige Tilstand paa den Tid, men og i Statsindtægternes Fylde, hvad enten man sammenligner dem med den foregaaende eller efterfølgende Periode. Især giver Forskjellen af Told-Indtægternes Størrelse i de forskjellige Tidrum et klart Billede af den bedre økonomiske Tilstand, hvori Norge befandt sig i de første 7 Aar af dette Seculum. Toldens Størrelse paa den Tid havde saa meget større Betydning, da saa mange af de Nydelser, der, især som Luxusvarer, gaae ind i vore Huusholdninger, endnu ikke kunde kjøbes for saa ringe Penge som i vore Dage, da den menneskelige Glids heldige Anstrengelser og Lettelsen af Færseledsmidler saa meget har udvidet Kjøbernes Kreds og forøget Brugten af Varerne selv i alle Huusholdninger. Strax efter den amerikanske Befrielses-Krig var endt, befandt Norges Handelsmænd sig vissehelst i en heldig Stilling. Formuen var betydeligen voreet blandt de store Huse, og disses Velstand udbredte Velvære paa mindre Gaand; men det befindes, at Told-Indtægterne i Aaret 1785 ikke udgjorde det Halve af hvad Tolden beløb til i Aaret 1806. I Aaret 1785 var Tolden i Norge nemlig 569,627 Rd., i Aaret 1806 udgjorde den 1,292,275 Rd¹). Den samme Fordeel er paa vort her omhandlede Tidrums Side, naar vi sammenligne dets Toldindtægt med hvilket som helst af vor nye Forfatning, da dog Told-Indtægterne udgjøre en saa vigtig Deel af vort nye Statsbudget. Dersom

¹) See Hist.-stat. Fremstilling af Danmarks National- og Stats-Huusholdning af Nathanson, Kbhvn. 1836. S. 334 og 339.

den nyere Tids Told-Budget figurerer med en større Sum end hiin, saa vil det ved nærmere Undersøgelse befindes, at Overvægten er mere tilhneladende end virkelig. Mogle af de Artikler, som nu trykkes med den høieste Indførsels-Told, gik den Gang frit ind i Landet, deels for at beskytte Frænderigets Landbo-Virksomhed, deels fordi de allerede paa de danske Toldsteder havde båret sin Told. Kornet gaves der paa den Tid saa godt som ikke, da kun udenlandske, meest østersøiske, Kornvarer fortoldedes, og disse indførtes i Riget i langt mindre Mængde end nu omstunder. Alle Colonial-Varer fortoldedes i Danmark, fordi de danske Handlende havde et Monopol i denne Henseende, der hindrede enhver directe Indførsel af disse Producter fra Udlandet til Norge. Det er aabenbart, hvormeget den indgaaende Tolds Storrelse maatte formindskes formedelt disse Subtractioner, fordi de ramme de Artikler, der spille den vigtigste Rolle paa Toldlisten. Told-Budgettet havde saaledes paa den Tid et Physiognomi, aldeles forskjelligt fra det som Nutiden viser. Nu er det den indgaaende Told, dengang den udgaaende Told, som spiller Hovedrollen. Det maa derfor give os et Begreb om den Tids Virksomhed og Velstand, naar vi finde, at Statsindtægterne for Aaret 1806 udgjorde 2,318,775 Rd.¹⁾, endstjønt de vigtigste Indførsels-Artikler vare udslattede paa Norges Toldlister, og medens Folkemængden var 25 pCt. mindre end den nu er. Der laa vist nok ikke stor Visdom i den store Byrde, der lagdes paa Udførsels-Artikler, hvorved Produktionskraften maatte formindskes, og Virksomheden i det Hele lammes; men vi have senere hen at beskrive Phænomener, som til en vis Grad neutraliserede Statsstyrelsens ufloge Færd. Her grundfæste vi alene den Tilstand, som senere Betragtninger ville bekræfte, at Statsindtægternes Storrelse, der med Lethed udrededes af virksomme Borgere, indeholde et Beviis paa Fædrelandets fremstridende Velstand i det her omhandlede Tidrum.

Femte Capitel.

Norges Trælasthandel.

Til samme Resultat kommer Granfferen, naar han opløser Landets Bindskibelighed i sine forskjellige Bestanddele, og betragter den Stilling, hvori de forskjellige Næringsveie befandt sig. Vi følge, i Henseende til Fremstillingens Orden, mere den blomstrende Tilstand, hvori enkelte Næringsveie formedelt udvortes Omstændigheder befandt sig, end deres Vigtighed og Indflydelse paa Statsvellet i Almindelighed, og begynde med Trælast-Udførslingen og Skibsfarten, som de Næringsveie, der paa den Tid bære de meest gylbne Frugter.

Trælasthandelens udvortes Forhold mod Slutningen af forrige og i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede indeholde alle Tegne paa en blomstrende Tilstand, og til et Fremstød paa denne virksomme Bane, som hverken før eller siden i den Grad har fundet Sted. England havde da i Norge sin vigtigste Kunde, og havde endnu ikke indført det Toldsystem, som paa den ene Side trykker Consumenten til Statskassens

¹⁾ See Nathansons anførte Bærl Pag. 341, Bilag 9. [Med Hensyn til Korfs. Sammenligning her mellem Toldindtægterne i Tiden omkring 1806 og da han skrev (1843), bør maaskee bemærkes, at den mindre Told af Korn og Colonialvarer m. v. dog vistnok, idetmindste for en stor Deel, opveledes ved Consumption og Accise, som i det sidste Tidrum var ganske ophævet, og ved de stadige Redsjættelser i Udførselstold, Skibsafgifter og andre til Tolden henreguede Zutrader, som efterhaanden fandt Sted.]

Krigsfe, paa den anden Side beskytter Medborgeres Virksomhed i en flern Zone¹⁾. I de baltiske Havne havde vistnok Norges Trælasthandlere store Concurrenter; men denne Handel forstyrredes ofte dengang af Krigsforhold, og den østersøiske Trælast var ikke, under lige Omstændigheder, træde i Stranke med den norske, fordi denne, endstjont sædvanligen mindre af Volume, er af en ædlere Art, og fordi Færdsels-Udsøstningerne forhøje Prisen i England paa det østersøiske Lømmer. Tvende Reiser fra Norge ligge sædvanligen paa Siden af een fra Østersøen paa England. De første Skibe i det Indre af Sverige og i den fjerde Bugt havde endnu ikke fundet, i den Grad som senere hen, Veien til Skysterne, fordi det Kanal-System, som letter Færdselen deraf, endnu ei var bragt til Fuldkommenhed, og de øvrige Vanskeligheder for Adgangen dertil endnu ei vare ryddede tilside. Norge havde saaledes et Slags Monopol paa Trælast-Udfibning til England; storbritanniske og irske Havne opfyldtes med norsk Trælast, der havde en rask Afsetning under et stærkt Forbrug. Store, høje Skibe, mere skikkede til at rumme end til en hurtig og bekvem Seilads, fore i en ensformig Fart fra England til Norge, og bære den største Deel af Englands Føring af Trælast over til et fordeelagtigt Marked. Englands Orlogsværfter have aldrig været i større Bevægelse end paa den Tid, og disse behøvede ikke alene Skibstømmer og Egelaft, hvoraf Norges Skove lidet kunde tilveiebringe, men store Mængder af uædlere Sorter, som den egentlige Bygnings Hjælpemidler, og disse købedes mestendeels fra Norge. Mindre vare de Fordele, som Udfibningen til Norges øvrige Markeder i hin Tid gav. Udfibningen til Holland, der stedse har udgjort en af de vigtigste Aflobskilder for Norges Trælast, især dets Gran, forstyrredes ofte under den Krigs-Ulykke og indvortes Forvirring, som dette Land da maatte gennemgaae, og det var først efter gjenvunden Fred, at denne Udfibning fik sin forrige Fasthed. Af langt mindre Betydning var da Udfibningen til Frankrige, hvis Handelsvirksomhed under Krigen med England meget aftog. Det var først efter Freden, at ogsaa denne Udfibning fik en større Betydning, da især Bord og Planter bleve et vigtigt Material i de franske Husebygninger. Senere hen oversteg Mængden af den Trælast, som afreides fra Norge til Frankrige, endog den, som udfibedes til England, endstjont den sidste Udfibning stedse har været den fordeelagtigere.

Til denne fordeelagtige Stilling af den norske Trælasthandels udvortes Forhold maatte Fordeelagtigheden af de indvortes. Trælasthandelen var i forholdsmaessigen saa hændt, og der hængte ikke saa mange Concurrenter paa denne Næringsgreen som nu. I enhver Udfibningsby fandtes enkelte store Huse, der ligesom monopoliserede Trælasthandelen, uden at staa hverandre ved at træde som Rivaler over for den respektive Virksomheds Omraade. De havde sine faste Kunder i Udlandet, mestendeels sine stadige Leverandører i Skovegnene, og kun da forstyrredes den gamle Orden, naar nye Rivaler reiste sig. Alle Raaben vendte sig da mod disse, og den nye Speculation lykkedes sjældent. I vore Dage er dette Udelukkelses-System i gammel Stil af ældre og mægtige Huse forsøgt; men det mislykkedes som oftest medelst Concurrenternes Mængde, uden der hvor Eiendomsretten kunde gjøres gjældende.

Der gaves desuden nogle andre Omstændigheder, der ligesom monopoliserede Trælasthandelen i enkelte Hænder. Enkelte Trælasthandlere raadede over visse Elvedrag, fordi de vare Eiere af Dammene, og ansaae sig saaledes berettigede til at udelukke andre Medbeilere fra de Skove, som dertil grændsede. Monopolet var imidlertid som oftest indbildt, og faldt sammen ved den første Berørelse. Paa andre Steder havde Naturen lagt Hindringer i Veien for Lømmerskydningen, som de Trælasthandlere, der gjerne vilde tilegne sig Udfibningens Enevoldsmagt, ikke ryddede tilside, fordi de kunde betragtes som en Bøim for Lømmerskjøbets Udvidelse. En saadan Snævring

¹⁾ [Læseren erindrer, at dette er skrevet, førend de nyere Forandringer foretoges i Englands Jold- og Søfarts-Principer, hvilke først fandt Sted efter Forfatterens Død.]

er Thelemarkens Brangefos, i hvilken ofte en saa stor Masse Lømmer sammendrynges at Forfatteren erindrer i sin Barndom at have hørt, at der ved Friktion var gaaet Guld deri. Ved denne Lømmer-Rlynge holdtes saakaldte Slotningsfoll, som efterhaanden udviklede, hvad Savene nedenfor forbrugte. Andre Elvedrag vare af den Bestaaffenhed at kun det modneste Lømmer gennem dem med Fordeel kunde nedflodes til Udslibningsstedet, fordi disse i de store Fosse og Strømsfald ere mindst underlastede Materien Forvaskning og Stoffenes Sonderbrydelse. Redslaadningen skee ogsaa, tildeels med Guld, med større Langsomhed end nu omstunder, og Trælasthandelen var saaledes kun i de mægtigste Hænder, som havde Kraft til at vente paa den langsomt nedglidende Last. Forfatteren vil ikke undersøge, hvad han paa et andet Sted har prøvet, hvorvidt det her omtalte Trælasthandelens Forhold er at foretrække det nærværende, eller hvad der er gavnlighet, enten at den er i færre eller flere Hænder. Dens nærværende Stilling er et Constitutionens Foster, som letter Afdgangen for alle Borgere til, paa lige Billaar at dyrke alle Næringsveie, og denne Udvidelse er i Tidens Gange besynderligen udviklet.

Ligesaa bestemte vare Trælasthandelens øvrige Hjælpebidler afdeelte. Enhver Udsliber af Betydning var omgivet af en fast Arbejdsstol, som stadigen ofret Huusbonden sin Tjeneste uden de idelige Omstiftninger, som nu finde Sted. I den rige Sommer-Fortjeneste, som Arbejdsmanden erhvervede ved Hugst paa Ladepladse og øvrige Udslibnings-Arbejde, stables en Fond, der førtes til Bogs, og hvorefter tilstrækkelig Understøttelse tilfaldt ham i den arbejdsløse Vintertid. Heraf dannede sig vist nok et aristokratisk Afhængigheds-Forhold, som støder an mod vor Tidsaand, og passer lidet til vor nærværende Forfatning; men nægtes kan det ikke, at deraf opstod megen Lethed i at ordne de indre Commune-Forhold, og i at bortskærne Rod og Mangel fra trængende Medborgere. Friheden paa Borgerlivets lavere Trin bortbyttede mod Foresattes Forsørgelses-Pligt under trykkende Omstændigheder. Deraf fulgte et Slags Familie-Forhold, ædlere end Huusbondens til sit Huus-Tjende, som havde Medlemmer af en vis Birketreds, fra den øverste til den nederste Grad, til hverandre De deelte Skjebne med hverandre, og derved voxede gjensidigen Interessen for det hele Kredses Velvære. I alle Tilfælde havde vedkommende Communer et muntret Udseende, samt visse Velstands-Tegn, som formindskede Fattigforsørgelsens Byrde og væltede den paa dem, som det nærmest tilkom at bære den. De forskjellige Formænd for vore Dages Commune-Indretninger kunne tale om Fortidens og Nutidens forskjellige Billeder af den Art. Saa faste Forhold lade sig nu ikke meer indføre under den idelige Omstiftning af Trælast-Udslibningens Forstandere, der staae og falde med de veglende Conjunkturer, eller begraves under egne Bildfarelser.

Trælasthandelen befandt sig altsaa paa den Tid i færre Hænder. I det sydlige Norges Udslibningssteder var det mestendeels kun enkelte Huse, som styrede Udslibningen og det var ikke sjældent, at der paa enkelt Haand udslibedes 100, og flere, Ladninger mestendeels ordinaire og stærkt begjærte Trævarer; men denne mindre Concurrence frembragte ingen Ulempe i Birkens øvrige Forhold. De enkelte Udsliberes store Behov opretholdt Lastpriserne i Landets Stovegne, og der gaves intet Tidspunkt i vor Trælasthandels Historie, i hvilket der befandtes større Velstand i de skovrige Fjeldegne, end i det her omhandlede, ligesom enhver Haand, der understøttede denne Birkensomhed, lønnedes rigeligere end nuomstunder. Hvo der vankede i Fjeldegnene hine Dage vil erindre sig, hvor mange Spor af Velstand, stundom endog af en vis Rigdomsgrad, der fandtes. De skovrige Egnes formuende Gubber vare et Billede paa Fortidens selvstændige Mænd, der fremtraadte blandt deres Medborgere i By og paa Land som Jordens Herrer, og ikke som ydmyge og afhængige Vasaller. En uhyggelig Mellemtid har fordunklet disse lyse Billeder, og hverken Fjeld eller Strand har nu saa mange af den Art at fremvise, og Velstanden maa, hvor den skimter frem, uledes af andre Kilder. — Der var langt mere Selvstændighed og Simplicitet i Trælasthandlernes daværende Aevrelse. De havde sine Commissionairer i London og

Ljubljana, der villigen aabnede sine Casser, naar det behøvedes, for de norske Indløshandlere, fordi disse gjorde hyppige Omsetninger, og deres Regninger ligesaa de havde en lys som en mørk Side. Kun meget enkelte Huse understøttede sin virksomhed ved Bærelstrykkerier, hvis Opfindelse her i Landet tilhørte disse Enkelte, og ogsaa hurtigt gif deres Undergang i Nøde. Det forvirkede Laane-System, indført i saa mange Slags Laane-Indretninger, var endnu ikke indført, og det var først mod Periodens Slutning, at disse af Staten oprettedes, uden at Virksomhedens Gilling dertil gav nogen Anledning. — Den høie Told, som var lagt paa Trælast-Udførslingen, maatte vist nok synes trykkende, som den i sig selv var uforstaaelig; men paa den ene Side kunde den betragtes som en Skat paa Slovener, der trykkede mindre end Landskatten, formedelst den høie Priis, hvormed Sloveneres Producter soltes, paa den anden Side følte Byrden ikke af Udførslerne, men bares af Consumpten i England, formedelst den villige Affæring der. Det var almindeligen Tilfældet, at Trælasten ordineredes, og det var vedtagen Skik, at Bestilleren ikke alene betalte en for Sælgeren fordeelagtig Priis for Productet, men at han ogsaa bar de med Udførslingen forbundne Udgifter, hvoriblandt ogsaa Tolden. Disse Udgifter betledes i danske Penge, der allerede da vare flettere end Sold og Sterling, men betledes af den engelske Kunde efter Pari-Cours i gode Penge, og Udførsleren kunde ligeledes lægge denne Cours-Forskiel til sin øvrige Fordeel, og da Priis-Couranten for Trælast dengang mestendeels var stadig, var Fordelen større jo større hvin Byrde (Kø). Udførslingen for Marked fandt da sjældent Sted. Naar Sommerpladsen var bleven opfyldt med udfordte Varer, stode nu og da deraf en Udførsling, og Udførsleren var tilfreds naar han beholdt et maadeligt Overflud efter Udgifternes Indtag.

Det var under disse Omstændigheder ikke at undre over, at Trælast-Udførslingen i denne Periode var overordentlig stor, og til enkelte Tider større, end den før eller siden har været. Saaledes naaede Udførslingen i Aaret 1805 en Størrelse af henved 270,000 Læster¹⁾, og omendstjont den i seneste Aar siden Freden bestandigen har været i Stigende, har den dog neppe naaet denne Størrelse, ligesom den, formedelst ovennævnte Omstændigheder, aldrig har været saa fordeelagtig for Trælast-Udførslerne. Der var desuden flere Aarsager, som forøgede Værdien af den udførslede Trælast, og styrkede Fremtidens Haab med Hensyn til Sloveneres Bedligholdelse. De fleste Trælastladninger, som paa den Tid udførslede, bestode af grovere og modnere Løv end nu omstunder, og denne kunde i større Mængde tilveiebringes. Der behøvedes saaledes færre Sloveneres Træer til at fylde Skibets Rum, og Ungsloven sparede sig. Den høie Priis fremlokkede Skovproducter fra fjærne og affides Skovegne, som ikke kunde benyttes, naar ikke antagelige Priser dækkede Færdsels-Omkostningerne. Vi mædre os saaledes ikke over at finde i Norges frodigste Skovegne paa den Tid saa formuende og endog rige Gubber, hvis Bægge prydedes med Belstand og den ligende Formues Tegne²⁾.

Den absolute Consumption af Trævarer maa være større nu end tilforn, da Folke- mængden saa betydeligen er tiltagen, og Brændeviinstilvirkningen fortærer saa stor Mængde Brændsel. Især maa dette være Tilfældet i Christiania, hvor de Familiers Antal, i hvis Huse den største Mængde Brændsel fortæres, er saa meget tiltaget, og saa stor Mængde Brændved bruges i offentlige Bygninger. Kun i Metal-Tilvirk-

¹⁾ Denne Omstændighed er ikke noksom paaagtet i Sammenligning mellem Nutidens og Fortidens Told. Hvin er betydeligen mindre, men den mindre Told søles langt mere end den større af ovennævnte Aarsag, endstjont den engelske Kunde vel maatte tage Hensyn til Udførsels-Omkostninger i sit Indkjøb.

²⁾ See Schweigaards Statistik Pag. 91.

³⁾ Det var Skik i nogle Skovbygger, at der hængtes en Kobbertjedel paa Væggen for hvert vogende 1000 Daler af Bondens Formue.

ningen vilde Brændselsforbruget være aftaget, fordi Smeltningen skeer med en langt større Besparelse af Brændemateriel end tilforn, naar ikke Productionen selv i den senere Tid var saa meget udvidet, at ogsaa denne Besparelse ei kan komme i Betragtning¹⁾. I dette Forhold ligger imidlertid ingen Anledning til Frygt for Fremtiden. Norge har bestandigen haft Perioder, i hvilke der fandtes mere og mindre frodige Skove i vore Skovegne, og til enhver Tid gaves der forsigtige Skoveiere, som behandlede deres Skove med stadigt Hensyn til Fremtidens Haab. Forfatteren erindrer meget godt, at der i hiin Tid klagedes over, at en fortsat Udfibning af saa stor Omfang som den, der fandt Sted i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede, vilde aldeles udtømme Norges Skove og for en lang Tid forvandle dem til Krattov, og dog tiltog Udfibningen aarligen efter Freden, indtil den efterhaanden meget nær grændsede til den Omfang, som Udfibningen havde i sin bedste Tid. Stige Trælastpriserne igjen, da ville gode Trævarer deels fra sparede, deels fra affides liggende Skove atter bringes paa Markedet, og Udfibningslast vil ikke fattes.

Imidlertid lagdes i dette Handels gyldne Livsrums tildeels Grundvolden til den nedtrykte Tilstand, hvortil saa mange Trælasthandlere under en senere Periode nedfank, og meest den Deel deraf, som havde samlet hiint store og kostbare Apparat af Drivemidler som Understøttelsespunkter for deres Selvstændighed. De store Savbrugseiere anlagde dette Raffineri, der visseiligen horer til det simpleste, som nogen Slags Virksomhed har at fremvise, i en saa kostbar Stil, samlede en stor Skare af dyrt lønede Betjente, og en vidtloftig, ikke hele Aaret igjennem beskæftiget Arbejdsstof, saa Indretningen maatte trykkes til Jorden, da denne Handels Fordeel, under uheldige Conjunctioner, saa meget forvansledes. Til Savbrugene lagdes ofte en betydelig Mængde Jordegods og Skove, hvoraf fulgte ofte en stor Gjældsmasse og en trykkende Forrentning. De vare saaledes kostbare at drive, og bleve vanskelige at sælge. Disse Eiendomme have derfor undergaaet hyppige Omstiftninger af Giere, de ere tildeels folgte under den i hiint Livsrums gangbare Bærd, og først da en simplere Haand er bleven lagt paa Savbrugs-Tilvirkningen, kunde disse Eiendomme igjen stilles iblandt de Fordeeltige. Sine store Navne ere saaledes for en stor Deel forsvundne, og mindre betydelige, men meer forsigtige Savbrugseiere have, advarede af Andres Bildfarelser, lagt en formindstet Maalestok paa dette simple Fabrikvæsen.

Som et advarende Exempel kunne vi her anføre det Underste Fidei-Commis, den stolteste Stillads af den Art, som i dette Land har været seet. Ved Bernt Anfers Dod i April 1805 opgaves Boets beholdne Formue til omtrent 1,400,000 Rd., efter den paa Eiendommene satte Bærd. Den aarlige Indtægt havde i nogle af de nærmeste Aar udgjort 150,000 Rd. aarligen, og enkelte Aar endog mere. Formedelt de Udgifter, som Testators Legater, bekræftede og modificerede ved Testamentets Confirmation, medførte, nedfattes Formuen betydeligen; men angaves dog endnu 1817 til 900,000 Spd. - De slette Conjunctioner, under og efter Krigen, foranledigede imidlertid en saadan Forvirring i Massens Tilstand, at Fidei-Commisset maatte gjøre Opbud i December 1819, og Administratorerne maatte ansøge om en Skifte-Commission for at tilfredsstille Creditorerne. Men endnu opgaves den beholdne Formue samme Tid til omtrent 600,000 Spd. Resultatet viste imidlertid, hvor overspændte Taxationerne havde været, da Creditorerne ikke bleve tilfredsstillede, efterat Anfers Arvinger ved Hoiesterets Dom vare bleve tildømte forlods Udbetaling af de bestemte Legater. Eiendommens Bærd ansattes efter den store Indtægt, som de i hine for Trælast-Udfibningen fordeeltige Aar kastede af sig, uden at tage tilbørligt Hensyn til Conjunctionernes mulige Forvansning. Den hele Indretning faldt sam-

¹⁾ Bergværkernes Stilling i den senere Tid giver alt for megen Anledning til Jern-Productionens Formindtelse.

men, ikke allene formedelst de flette Tider for Trælasthandelen strax efter Freden - si der paafulgte siden en lysere Periode; - men fornemmelig fordi den ikke kunde bære Byrden af den kostbare Maalestof, som var lagt paa denne vidtløftige Maskine.

Det var saaledes Trælasthandelen og Skibsfarten, som gav vore Byer i det indenlandske Norge det Udseende af Velstand, tildeels Rigdom, og en fast almindelig Schwæbe blandt de ringere Classer, som siden mangesteds er forvansket. I enhver Håndlingsby var der store, skjønt ikke mange Huse, som gjorde skridt til Velstand og Rigdom, og som vare en Støtte for en fordeelagtig Virksomhed paa andre Gaand. Vi ville senere hen faae at see, hvorlunde denne Tingenes Stilling ændrede sig, og en Handels-Classes mærkelige udvidedes, som mere var en udenlandsk end en indenlandsk Virksomheds Gaandlangere, og i hvilken en af Landets naturlige Virksomhedsarter, formedelst Foranstaltninger i fremmede Lande, der stridte mod rigtige Statshuusholdnings-Principer, og formedelst en overdreven Concurrents, og Fremfærd, og en urigtig Fordeling af Vindstibeligbedens Fordeel i Norge skik, er bleven forvansket og forstyrret, og fast ikke uden en total Grundforbedring og Omvæltning i nuværende Forhold kan gives en for det Almindelige fordeelagtigere Retning.

Sjette Capitel.

Norges Skibsfart.

Ikke mindre vare de Fordele, som Norges Skibsfart, der med Rette regnes iblandt Landets vigtigste Næringsveie, kastede af sig. Skibsfarten havde imidlertid ikke længe for denne Tid, nemlig under den amerikanske Frihedskrig, haft en af sine meest glimrende Perioder. Handels-Huse, som i Begyndelsen af hiin Krig vakkede og vare deres borgerlige Undergang nær, reiste sig med Hjælpkraft, og Handelsmænds Tænkboer, som ved Chefens Bortgang havde Ballancen paa den mørke Side, arbejdede sig, mod al Sædvane for og siden, under Boets Behandling til en stor Velstand. Ravnene ere endnu til; men Velstanden er mestendeels forsvunden. Imidlertid var det langt fra, at Skibenes Antal og Drægtighed steg saa høit under den amerikanske Krig, som under de heldige Conjuncturer, der oplivede Skibsfarten i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Under den franske Revolutions Krig voksede de norske Skibes Antal meer end 50 pCt. Den Drægtighed af Skibe, som var beskæftiget i Norges Skibsfart ved Krigens Begyndelse 1807, var tilvisse i Virkeligheden større end den som Skibslisterne vise indtil 1838, siden hvilken Tid Skibsbyggeriet og Kjøbet af fremmede, især svenske Skibe, saa betydeligen er tiltaget, at vor Skibsfart kan kaldes overlæstet med Fartøier. I Skibslisterne angives vel Drægtigheden af Norges Skibe for Aaret 1806 til 74,824 Commercialæster, og for Aaret 1838 til endog nærent 85,000 Læster. Men det maa lægges Mærke til, at Læstedrægtigheden i hin Periode havde en legitim Lettelse af $16\frac{2}{3}$ pCt., saa at en sjette Deel af Drægtigheden fortiedes. Marsagen dertil skal have været, at visse Lettelser i Holland, med hvilket Land Norge stedse har havt en levende Handel, beroede paa Læstedrægtigheden, som derfor skiltiende gaves denne formindskede Form.¹⁾ Tillige var ogsaa

¹⁾ Saavidt vides aflæstede Grev Wedel, der var en Hader af alle slige Simulationer, denne Abnormitet. [Jfr. Anordn. 9 Febr. 1815, stadfæstet ved Lov 25 Oct. s. A. §§ 1 og 2.]

denne Deel af Toldopfyndet langt slappere end den nu er, da det i hine Dage ikke var usædvanligt, efter Overenskomst med foielige Toldofficerter, at bevirke en lempelig Maaling. En senere mere streng Bestyrelse har derfor ogsaa anseet en ny Maaling af Skibsdrægtigheden fornøden, og denne har nu, baade i Norge selv og i Udlandet, mere sin sande Betydning end i det her omhandlede Tidrum. Skibsfarten var desuden af en langt anden Bestaaffenhed dengang, end den nu er. Den dreves med langt større Skibe i Almindelighed, medens nuomstunder mange smaa Fartøier indstydes i vor Skibsfart. Udstibningen til Danmark og Indførselen deraf, som siden Krigen har været ført ligesaa vel med norske som danske Fartøier, og Sildefarten paa Østersøen, som en ny Green af Skibsfarten i vore Dage, der ei fandt Sted i hiin, bestjæftige et meget stort Antal af Fartøier i den senere Tid, og forvile Sammenligningen mellem begge Perioders Skibsfart, og deres Indflydelse paa Statsfundet.¹⁾

Spor af denne fordeelagtige Livlighed i Norges Skibsfart i de første Aar af dette Seculum viiste sig saaledes ikke allene i Byerne, hvor de største men ikke fleste Skibsredere boede, men ogsaa langs hele Norges Kyst, især fra Frederikshald til Lindesnæs; thi vesten og norden for var det mestendels kun i enkelte Byer, hvor der fandtes betydelige Skibsredere. Dersom Norges Byer i Begyndelsen af dette Aarhundrede ikke vare saa befolkede, dersom ikke saa mange Huse fandtes sætede paa den nøgne Kyststrand som i vor Tid, saa var der tilvisse en større Velstand i Almindelighed i Handelsstanden og hos Skibseierne, og større bevægelige Capitaler stode til deres Raadighed. I denne Henseende udmærkede sig, da som nu, Kysten ved Lønsberg, og den som strækker sig imellem Arendal og Risør. I de simple Huse fandtes ofte store Kapitalister, og de i en fordelagtig Fragtfart omseilende Skibes betydelige Remisser skabte hurtigen en ny Kjøb, der indstjødtes i samme fordelagtige Nærings-Canal. Mange Familiers Formue i disse Distrikter var virkelig for betydelig at regne efter vort Lands Leilighed. Imidlertid var Levemaaden simpel, og Gjestfriheden øvedes meer i Stilhed, end i store Gilder og Forsamlinger. Kun naar Aarets Handels-Skjebne var endt, og den svømmende Gulddrager var lagt ved Brygge, samlede Skibenes Sameiere sig for at udligne og uddele den gjorte Binding. Da monne det vel ofte være gaaet lystig til ved den rygende Punsbolle og under Bægerets Klang; men i Almindelighed forstode disse lykkelige Borgere baade at erhverve og at spare det Erhvervede. Deres Penge-Forhandlinger vare høist simple, og de kjendte ikke vore Dages Locomotiver paa Pengeværkets Konst-Bane. Den samme Simpelhed var udbredt over disse Mænds hele huuslige Væsen, Færd og huuslige Stel. De benævnedes med deres Fornavne, tilføiet Navnet paa den Aatte, hvor de boede, og de galantere Benævnelser for begge Kjøn vare ubekjendte blandt denne Skare af Rigmænd, indtil en høflig Præstemand forandrede den simple Ranglov²⁾. Det var saaledes ikke at undres over, at Velstand og Velvære var til Huse i disse Distrikter, og der gaves i Sandhed saa lykkeligere næringsdrivende Borgere i Landet end disse Ø- og Kystboere, som i Fredens Ly høstede gyldne Frugter af andre Landes blodige Krige, uden at fraadse i Overdaadigheds Rydelsler.

¹⁾ Det vilde bortfjerne Forfatteren fra sit Maal, at berige sit Værk med vidtløstige statistiske Opgaver, og Arbeidet selv er gjort overflødig ved andre Forfatteres heldige Bestræbelser. Hos Kraft og Schweigaard vil Læseren herom finde tilstrækkelig Oplysning. Med Hensyn til Norges Handel og Skibsfart henvises Læseren til Schweigaards Norges Statistik Pag. 125—192. [Siden Forf. skrev, er ogsaa Handelsflaaden i en forhen ukjendt Grad tiltaget. Skibslisterne for Aaret 1856 angive de norske Skibes Antal til 4851 af 228,192½ Commerce-Læsters Drægtighed, deriblandt 866 Skibe over 100 Læster, tilsammen paa 132,748 Læster.]

²⁾ Det hedte saaledes: Anne Hofdan, Kari Bota o. s. v. indtil hiin Præst [Lhestrup i Dybvaag] forandrede disse Navne til Madame Beruldsen og Madame Christopherjen.

Vi ville ikke nægta, at Oplysningsgraden svarede til Velstanden og dens rige Kyster. Naar det norske Folk stundom af Fremmede udhæves formedelt et naturligt Ende og en forholdsmæssig Grad af Oplysning og Selv-Opdragelse, da er det net i Norges Fjelddale vi derom maa opsoge et bekræftende Vidnesbyrd end paa Norges Kyster. Naturens Inudrede Former udrette meer i det Indre af Landet, end den fremmede Kulture Farve paa Kysten, hvis Beboere ofte blandes med andre Nationer. Rekke stode hiin Tids Somænd i Almindelighed tilbage for fremmede Somænd i Dygtighed paa Skibet og smigængeligt Væsen paa Land; men Skibsfarten var da alt for simpel og eensformig til i Almindelighed at skabe Somænd, som i de senere Dage, da Skibsfarten omspændtes af tusindfold Farer. Om Skibsfarterne behøvedes sjældent nogen Correspondents. Skipperen seilede om Baaren til den Udskiber, som sædvanligen holdt hans Skib i Bevægelse, og naar han kom til England, havde han som oftest Intet at gjøre med Kjøberen af den ordinerede Last, uden at levere sin Ladning og modtage en ny Ordre til Udskiberen. Remissen afsendtes til Commissionairen, og, for at spare Porto, tillodes det sjældent Skipperen at melde sin Ankomst til Bestemmelsesstedet og sin Skibne der. Sjældent fore de enkelte Distrikters Fartsier paa lange Færvarde, da Farten paa disse ikke allene var smigren med særegne Farer paa den Tid, men ogsaa krævede en Conduite, hvormed disse Skipperne sjældent vare begavede. Desuden gennemfore Skipperne ofte hurtigen Somændshænen og satte sig tidligen i Ro paa Hjemstavn for at nyde Frugten af den samlede Formue. Saaledes vare disse Skibsredere og Somænd vist nok i Almindelighed mere formuende, og deres Levemaade var meer munter og sorgløs, men de vare vissefællen ikke forstandigere end deres i en anden Skole opdragne Eftermænd.

Saaledes var Tilstanden i Begyndelsen af dette Aarhundrede paa hiin golde Kyst, der hvilken Naturen ikke har udbredt sin Belsignelse af sine rige Goder for Jordhytten, og som ei besøges af store Fiskestimer; men hvis Beboere dengang vissefællen hente til Landets meest formuende og tilfredse Borgere. De nøde disse Lyffens Gaver i den fuldkomneste Rolighed, uden i fjerneste Grad at berøres af den store Revolutions Rædsels-Jdeer. De kjendte ingen anden Boktil end Handelens, og deres Deeltagelse for den fjærne Krigslarm opvakte kun da, naar Havets Skæbhed forstyrredes af vægtige Nationers vallende Regulativ for den neutrale Skibsfart, hvilket stede hoist sjældent paa Trælastdragernes eensformige Fart mellem England og Norge, til hvilken den tidet speculerende Deel af Nationen indskrænkede sig. Dertil kom, at de ikke udfæddes af store Paalæg, men nøde Lyffens Gaver temmelig ubestkaarne. De bestagedes endnu ikke dengang som Medlemmer af det nærmeste By-Samfund, til Deeltagelse i Byrder, snart til Statens Tare, snart til en Communes, med hvem de ikke halle Byrdens Fordele. Den milde danske Regjering byggede heller Skæld, end den skælagde Borgerne store Skattebidrag, og det sjældne Phænomen indtraf, at der saa godt som ingen Klage hortes over Tidens Tryk eller over utilbørlige Paalæg. Det var saaledes ingen Under, at den fuldkomneste Tilfredshed herskede i hine Egne, at den stæfælige Forandring formedelt standfæde Næringsveie, og Krigens mangehaande Rædsker, inærteligst traf disse Kyster, og at disse Kystboeres Sind og Skæld hæstede sig mere ved Særnet af en forsvundet økonomisk Lyffalighed, end ved en Statsforandring, som grundfæstede under Landets store Lidelser, og hvis heldige Følger laae i Haabets Færne. Den gamle Regjering havde der sine troeste Tilhængere, den nye Statsform le siggyldigste Tilsknere, der endog ugjerne indskrebe sig paa den Liste, der gjorde dem til virksomme Borgere. Et Glimt af den gamle Velstand maatte, under en fornyet Handels-Virksomhed, igjen oplive disse Egne, for de betragtede sig som det nye Norges egne Sonner, og endnu den Dag i Dag er hiin gamle Tilstand deres Ideal af borgerlig Lyffalighed, og Stranden saavel som Fjeldet velsignede Christian den Syvendes Regjerings-Dage.

Med den fordeelagtige Skibsfart var, i Følge en naturlig Tingenes Orden, skændet et tiltagende Skibbyggeri, som forsøgede det Liv, der fandtes paa denne

Deel af Norges Kyster. Det var naturligt at lægge en ny Udværelse ved Siden af den, som stod saa rundeligen, og at Antallet af nye Skibe forøgedes paa den virksomme Strand. Vore Egestove vare af flere Aarsager, mere end nu, i Stand til at tilfredsstille Skibsbyggernes Krav, saavel med Hensyn til Mængde som Bestaendighed af byggede Skibe. Stovene havde under en Hvile, efterat den Amerikanste Frihedsstrig var endt, igjen naaet en større Modenheds Grad, og Egestovens Behandling paa den Tid understøttede mere det sjæerne Gaab, fordi den var forbunden med en forstandigere Forsynlighed end i vore Dage. Udfibning af smaa Egelaft fandt ligesaalet som Barkfletning Sted paa den Tid, og der var saaledes ikke alene et større Forraad af Skibsmaterialier forhaanden, men en større aarlig Tilvæxt deraf. Da Skibsfarten var simpel, indskrænket mestendeels til Trælastfarten, var Udvalget af Bygningsmaterialier til det paa Stabelen satte Skib mindre omhyggelig; thi det kom mere an paa et stort Bolum af Skibstrum, der kunde indtage den største Mængde Trælast, end paa veldannede og seilbare Skibe, stærke nok og stillede til at pløie sjæerne Bunde uden for Europa. Det kan ikke nægtes, at Skibsbyggeriet, vor stærkt det end drevnes i hine Dage, stod paa et langt lavere Trin end i vore. Skibsbyggemeisterne vare mestendeels uden al theoretisk Kundskab; og, uden at være i Stand til at udfæste en Blantegning, gaves Tommerspantet den Flugt, som laa i Bygmesterens Grindring, og Erfaring var hans eneste Vejledning, uden at grunde sig paa nogen som helst Theori. Man maatte undre sig over, at der fra slige Bærster ikke bestomindre ofte udgik Skibe, som i mange Dele svarede til deres Bestemmelse. Noget bestemte Forbedringer fik Skibenes Stabelon dog allerede den Gang. Den gamle bugede Form, en Aars fra den ældre Fortid, og kun endnu synlig i de gamle saalaldte Fløiter, forsvandt efterhaanden, Skibets Form dannedes bedre baade til at skjære Havets Bølger i dets Forstav, og slippe dem i dets Bagstav. Noget af disse Bygmesteres Navne leve endnu paa enkelte Steder i en herommelig Tradition, og Forfatteren har saaledes Grindring om en Skibsbyggemeister, uden mindste theoretisk Dannelselse, som knap var skrivkundig, og hvis Skibe tilfredsstillede Skibsrederen i den Grad, at hans Navn forplantedes med Skibet selv¹⁾. Imidlertid er det en Kjendsgjerning, at Skibsbyggeriet i hvin Tid stod i Fuldkommenhed langt tilbage for vor Tids. Og dette er ikke at undres over; thi den norske Skibsfart blev i en senere Periode ikke saa eenstændig og saa let. Det var især mod Slutningen af den her omhandlede Periode, at Skibsbyggeriet tiltog i en stedse fremadstridende Grad. Nye Skibe fremstode aarlig i hver Havets Bugt paa den behøvede Strand, og det ene Skib blev, under rige Remisser til Reberne, det andets Moder. Alle Classer af Borgere, som havde nogen Sum at raade over, søgte at anbringe deres Sparestilling i en Kæringsvei, som gav sædvanligen høie Renter. Paa den Kyst, hvor Skibsfarten meest blomstredede, trængte Skibsrederiet sig over Kystlinien ind i Landet, og mangen Bondemand lagde denne Næring ved Siden af sit Landbrug. Stoveieren lagde Skibstammeret, Kystboeren Arbejdsloen og Rigg til det nye Skib, og saaledes opstod et Fællesskab, som forøgede begge Parters Velstand. Interessentstaber af den Art have og fundet Sted i den senere Tid; men hverken saa hyppige eller for Bedkommende fordelagtige som i hine Dage, da der fra Bondestanden, gennem Skibsrederi, stundom udsprang Handelshuse, hvis Navne nu spille en høi Rolle blandt Fædrelandets Rjømænd. — Vi dvæle med Bemod ved denne Fædrelandets blomstrende Virksomhed, ved hvis Grændse vi nu staae; thi ikke alene afbrødes denne Indtægtskilde pludseligen ved den uretfærdige Krig, som England paaførte den dansk-norske Stat, men en stor, og en bedre, Deel af disse Velstands-Medstaber faldt i Fiendes-Bold.

¹⁾ Bygmesteren hedte Anud Therkildsen, og saa var Skibets Navn, men det faldt tilligemed flere af samme Rebers Skibe i Fiendens Bold ved Krigens Udbrud.

Syvende Capitel.

Fiskerier og Fiskehandel.

Fiskeriets Tilstand frembyder tildeels andre Phænomener, i det Tidrum vi her omhandle, end de nysnævnte Næringsveie. Det er en af Landets naturligste Næringsgrene; thi det har sin Rod i et fiskerigt Hav, som begrænder Norges lange Kyst. Det er tillige en af de vigtigste Næringskilder i Fædrelandet, og staaer i denne henseende Landets Hoved-Næringskilde, Agerdyrkingen, nærmest. Fiskeriet er, som saadant, indskrevet paa vor ældre Histories Blade, og Fisken har i ældre Dage været et meer almindeligt Næringsmiddel end i senere; thi den overflødige Fisk havde da ikke i den Grad som nu fundet Vej til Udlandets Kjøkkener som Handelsvare¹⁾. Fisken fandtes paa vore fornemste Fædres Bord til bestemte Ugedage, og de uheldige følger af et mislykket Fiskeri sattes ogsaa i hiin Tid ved Eiden af Landmandens Laar. Der har imidlertid stedse været en stor Forskjel imellem de tvende store Grene af denne Næringsveis Stadighed, hvori Norges Fiskeri deler sig, og som har sin naturlige og ligesom Klimatiske Grænse i den nordlige og sydlige Deel af Norge. Fædrelandets Nordkyst indtil Forbjergets Stat har været Torstens og de med den beslægtede Fiskearters Forplantnings-Stade eller Jagtrevier, hvilken de paa deres Sevandringer i et stadigt aarligt Tilbageløb have besøgt, ligesom Trækfuglen i vore Skovlunde. Her er ikke Stedet til at undersøge den rimelige Grund til disse Fiske-Arters Forhærlighed for Norges nordlige og vestlige Kyster, der udspænde deres guldne Linier mod disse Hærlomme Gjæster; men det synes at være en Regel med saa Undtagelser, at Nordlandets Torste-Arter og Vestlandets Sildestimer ikke i store Starer, og i langvarige Perioder, samtidigt besøge samme Deel af vor Kyst²⁾. Det Fiskeri, som grunder sig paa Torste-Stimernes Nærmelse til vore Kyster for at gyde Rogn eller i Nærheden deraf jage efter deres Føde, har til alle Tider været en over disse Fædrelandets Højder jævnt udbredt Næringsvei.

Fiskerne paa Udskibningen af nordlandste Fiskevarer fra de første Aar af dette Seculum vise ogsaa denne Næringsveis Vigtighed paa den Tid, og kunne vel taale Sammenligning med senere Aars, endskjønt denne Næringsvei, saavel som Landets øvrige, i det Hele har faaet en friere Gang. Det vil imidlertid blive Gjenstanden for senere Undersøgelser at oplyse, hvorfor denne Næringsgren, i Folge sin særegne Beskaffenhed, ikke kan løsrive sig fra visse løvbundne Bestemmelser, der indeholde tilspindelende Indgreb i Eiendomsretten. I det her omhandlede Tidrum havde den nordlandste Fisk Aarleder, som i den senere Tid ere saa godt som lukkede, og denne Handelsgren havde dengang ikke de Rivaler i franske og engelske Fiskere, som siden ere traadte paa dens Side i det newfoundlandste Fiskeri. Denne Deel af Fiskehandelen gav saaledes paa den Tid, især den bergenske Udskiber flere og større Fordele, end nu omstunder, endskjønt Fiskehandelen af andre Grunde har igjen reist sig. — I hiin Periode gjensløde ogsaa de saa ofte gjentagne Klager over Nordlandenes Afhængigheds-Forhold til Bergen, uden at Anklagen synes at have været grundet i nogen Mishandling fra Bergens Side. Den Almuens Bane, forud at fortære, hvad der i Fremtiden skal fortjenes, var uden Tvivl ogsaa i Nordlandene forværret Almuens Stilling. Forbybet i Handelsmandens Skyldbog maatte Fiskeren finde sig i det Afhængigheds-Forhold, som Skyldneren læser i til sin Skyldherre. Derhos paastaas det af upartiske og kyndige Jagttagere

¹⁾ Historien fortæller os imidlertid, at en af Harald Haarfagers Jarler allerede 860 sendte Fisk, som var fislet ved Baagen i Nordlandene, til England, og tilbødte sig dermed en herlig Ladning Hvede, Høuning og Blin; men en saadan fredelig Mellemhandel havde neppe nogen Stadighed saa langt tilbage i Tiden.

²⁾ Dette Sammenstød har dog til enkelte Tider fundet Sted.

og Reisebeskrivere, at de Foranstaltninger, som toges og endnu tages i den store Fiskestad med Hensyn til Priis-Bestemmelsen, vel have Udseende af Tvang, men ere gjorte til Sælgerens Fordeel. Den trufne Overenskomst imellem Fiskehandlerne i Bergen indbyrdes var intet Maximum af Priis, hvorved Sælgernes Fordeel utilbørligen indskrænkes, men et Minimum, hvorved Sælgernes Tab skulde forebygges. Læger man derhos i Betragtning Nordlændingernes mindre Sands for Jorddyrking, hvorover der er bleven klaget, og som let lader sig forklare af naturlige Hindringer paa den ene Side, og Almuens Utilbøielighed paa den anden til at dele sin Opmærksomhed paa tvende Næringsfysler, saa finde vi maaskee i Nordland selv Grunden til dets saa ofte paaankede Afhængigheds-Forhold af Norges gamle Handelsdronning. Nordlændingen har, som den hele øvrige Verden, villet have sin Deel af den større Rængde Nydelser, som den udvidede Verdens-Virksomhed indleder paa alle Markeder, og formedelst denne Higen har en lykkeligere Handels-Stilling, en større Concurrence af Kjøbere og en Løsning af gamle Baand ikke kunnet bortfjerne, endstjont maaskee svækkede, de gamle Afhængighedsforhold. Det synes saaledes for en upartist Jagttager, at der maa ligge noget Naturligt, eller idetmindste Noget, som oprinder fra Nordland selv, i det Forhold, som finder Sted mellem dette og Bergen; thi siden hiint første Aar af dette Seculum, da dette Afhængigheds-Forhold saa ofte fremstilles med mørke Farver, ere flere Omstændigheder indtrufne, som vilde have tilveiebragt et Vendepunkt i dette Forhold, naar det ikke havde en dybere Rod, end som viser sig for den overfladiske Anskuelse¹⁾.

Mod Slutningen af det forrige Aarhundrede anlagdes Kjøbstaden Bodo midt i Nordlandene, og denne understøttedes af den danske Regjering med de sædvanlige Opmuntringer. Hensigten af dette Anlæg var, at tilvende Nordlandene en umiddelbar Udfibning til Udlandet, uden at Fiskevarerne skulde gjøre Omveien omkring Bergen. Men den nye anlagte Kjøbstad blev kun en ubetydelig Flække. I samme Hensigt oprettedes et kostbart Etablisement af trondhjemske Kjøbmænd; men det opløstes efter et betydeligt Tab, og den kostbare Indretning folgtes for en billig Benge til et af Medlemmerne. Dersom det falder i Forfatterens Lod at give en Beskrivelse over disse Polarlandes senere Stilling, vil han have et muntre Billede at udlaste over deres vogende Handel fra egne Udfibningssteder, uden Aftagende i den bergenske Handel, og over en Bergmands-Virksomhed, hvis Livlighed, skjønt i den senere Tid i nedstemt Tone, prises i offentlige Bedømmelser. Her bemærkes kun at Fiske-Udfibningen, som et Resultat af Polarlandenes Fiskeri, ogsaa i det Lidsrum, vi her omhandle, hævdede sin vigtige Plads blandt Landets Næringsveie²⁾.

Fangsten af Baar-Sild, mestendeels indskrænket til den Deel af Vestkysten, som ligger sønden for Stat, oplivede ikke det Lidsrum, hvorom her handles. Sildefiskeriet, især Baarsild-Fisket, har aldrig havt den Stadighed, som Torsfiskeriet; men Sildens Vandringer over Havet, deels for at gyde sin Rogn paa de nordiske Kyster, deels paa sin Flugt for forfølgende Roddyr, have havt deres periodiske Omflistninger. Vor ældre Historie bærer jævnlig Spor af, hvor vigtig denne Næringsgreen var for vore Fædre. Sildens Udeblivelse regnedes ogsaa da som en National-Ulykke, og i Lovgivningens Lyse, og Norges tildeels lykkelige Periode, mellem Hakon den gamle's Regjeringstid og Kalmar-Unionen, glemte Lovgiveren ikke sin Opmærksomhed paa denne vigtige Næringsgreen. I det 14de Aarhundrede finde vi Politi-Bestemmelser, som vise hvor vigtig denne Aarets Tid betragtedes, da Sildefiskerne strømmede til vore Kyster. De Baand, som allerede i de Dage lagdes paa borgerlig Sammenhandel, paa Kjøb og Salg især i Byerne, ophævedes ganske, og under Sildefiskeriet fandt det frieste Samkvem Sted imellem Kjøber og Sælger. Man har gjort

¹⁾ Høist interessante Bemærkninger om denne Gjenstand findes i Amtmand Bloms værdre Værk: Bemærkninger paa en Reise i Nordlandene. Christiania 1832, S. 235 fl.

²⁾ Om Fiskeriet see Schweigaards Statistik S. 94 fl.

sig megen Umage for at finde, ved Hjælp af historiske Beretninger, en vis Cyklus i Baarfildens periodiske Gang, der snart i uhyre Stimer støder paa Norges Bestkyst, snart stryger Rædsset forbi; men der er heri befunden saa stor Anomali, at ingen bestemt Regel har været at opføre. En saadan lykkelig Afvigelse har vor Tid at glæde sig over, idet det Quart-Seculum, som engang antoges for Periodens Grændse, forlængst er overstredet. Men vist er det, at det store Fiskeri af Baarfild, som i den senere Tid har beskæftiget saa mange Menneſter paa Bestkysten, og udsendt saa mange Ladninger til Sverige og Østersøen, ikke velsignede vort Land i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Det var dengang Sverige, som nød godt af denne Havets Betsignelse, endstjøndt dette Fiskeri ikke dreves i den Omfang, eller opvakte den Røringstilværelse, som senere hen paa Norges Kyst. Imidlertid fandtes i Begyndelsen af dette Aarhundrede Spor nok af denne velgjørende Virksomhed paa den svenske Kyst, ikke alene i Strandens Fiskehytter, men paa Landmandens gjødede Agre. Det var en Slags Uval for de Reisende at gjenembryde denne Sildefiskeriets Linie, som i det nordlige Sverige overspændte Postveien. Det var saaledes langt fra, at Norges Bestkyst, i de første Aar af dette Seculum, havde den Virksomhed at fremvise, som under og efter Krigen faldt i dens Lod. Med Krigen første Aar 1808 vendte Baarfilden tilbage til Bestkysten, og hidrog paa mange Maader til at lindre den da herskende Hungersnød.

Fangsten af Sommer- og Høst-Sild, som giver den fedeste og bedste Sild, er meget almindeligen udbredt over Norges Bestkyst, og vender som oftest aarlig tilbage. Dette Fiskeri tilligemed Lørfiskhandelen giver Aaledning til en Kystfart mellem Fiskekæderne og det østlige Norge, der ogsaa i hien Periode befordrede en gjensidig Virksomhed. Imidlertid var den ikke da saa levende, som den siden er bleven, fordi det gjensidige Forbrug af begge Districters Producter i senere Tid betydeligen er tiltaget. Fiskerne have nu meget at sælge, og frembyde sine Varer tildeels til billigere Priser, og den livlige Røring sætter dem istand til at anskaffe sig Bequemmeligheder i Huset, hentede fra Østlandet, som fandtes kun hos enkelte Formuende i hien Tid. Den indenlandske Vareomsætning, som sædvanligen har den gavnlige Indvirkning paa National-Industrien, fordi den er lettest og sikrest, var derfor ikke saa livlig mellem Øst- og Bestkysten i vort Tidrum, som den senere blev, og Farten paa Østersøen beskæftigede, da ikke saa mange Fartøier.

Der gjordes i de Dage paa enkelte Dele af Bestkysten, fornemmeligen i Farsund, Forsøg med at tilberede den federe Sommer-Sild paa hollandsk Maade, og at bringe i Handelen en Sild, der lignede den flamske; men Forsøget, flere Gange gjentaget, vilde ikke lykkes. Det være nu at Silden paa de forskjellige Øider, hvorpaa den fanges, har en større eller mindre Forædlings-Bequemhed; at den omhyggelige hollandske Redslægningsmaade i et eller andet Punkt forseiledes, eller at Forsøget ei har været udført med tilbørlig Kraft og Udholdenhed. For den første Aarsags Ulykkelighed taler den Omstændighed, at hollandske Fiskere, som Tilfældet bragte over paa Bestlandets Kyster, og som det overdroges at indføre den flamske Silde Redslægningsmaade, ikke formaaede at udrette noget af Betydning. Saavidt vides er intet alvorligt Forsøg senere gjort med denne forædlede Redslægningsmaade, endstjøndt der ikke fattedes paa Planer til at gjøre den til en Statsfag.

Paa samme Tid begyndte ogsaa Hummerfiskeriet at høre sig og levere en ikke ubetydelig Udskibnings-Artikel. Det samme virksomme Huus i Farsund, som gjorde hiint Forsøg med Redslægningen af Silden, maa og ansees for at have givet Hummerfiskeriet og Hummer-Udskibningen til England det alvorligste Fremstød, og endstjøndt denne Røringstilværelse ikke er bleven en Rigdomstilbe for Huset selv, hvis Handelsplaner stedse overstige dets løbende Midler, saa vidner dog Udbredelsen af denne Fiskehandel, hvorved siden saa mangfoldige Familier have vundet Røring, om de Frugter, som dets Iver og Opoffrelse for denne Sag har baaret. Det Jolum Brinch-Lundske Huus i Farsund og dets nærmeste Efterkommere faldt sammen under

Byrden af deres Speculationer; men Summerfferiets Glor paa den lange Rejs fra Laurvig til forbi Næsset udsprang af deres Virksomhed, der længe vil mindes med Taknemmelighed. Saaledes befandt den Deel af Norges Bestyrt, som gjør Fiskeriet til sin Hovednæring, sig ikke i dette Tidrum i den blomstrende Tilstand, som den ellers med Trælast-Udførsel og Skibsfart beskæftigede Rejs, og havde hverken den forholdsmæssige Folkemængde, eller de Velstands Spor at fremvise, som efter og tildeels under Krigen.

Ottende Capitel.

Kongsbergs Solværk.

I Fremstillingen af de norske Bergværkers Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede sætte vi med Føje overst det Metal, der ikke alene er det ædleste blandt vore nordiske, men og det som frembyder de interessanteste Afveglings-Perioder. De Beslutninger, som ere tagne om Solværkets Skæbne, af den forrige og den nærværende Regjering, vidne snart om dens Ugunst og Frygt for Tab, snart om dens store omsider realiserede Haab. Forfatteren agter ikke her at gennemgaae denne Metal-Oldings Historie, der overspænder meer end to Aarhundreder, hvor interessant endog dette Mindeskrift om Fortidens Bildfarelser og Bergmands-Snilletts lykkelige Anstregelser maatte vende paa Bergværkernes Saga-Table. Nogle af Nordens flittigste og lærdeste Oldgranskere i det henrundne Seculum have i den nordiske Histories ældre Arkiver omhyggeligen handlet herom, og et kort Uddrag deraf findes i Storthings-Forhandlingerne¹⁾. Det være nok at bemærke, at dette Solvælt, som fra det første Anlæg indtil Aaret 1800 havde leveret til den omlobende Solmasse over 20 Millioner Solspecies, mod Slutningen af dette Aarhundrede befandt sig i sin for Statskassen meest ødelæggende Periode. Derhos viser Solværkets Historie, at Norges Solver-Aarer oftere randt overflødig, naar Statens Stilling krævede denne Rigdom, og at Bergstadens Virksomhed formedelst denne Indvirkning paa Statsvellet hærvede sin Ret til Rationens Understøttelse.

Det forrige Seculum var endnu ikke aldeles udrundet, da den danske Regjerings Utaalmodighed over de stedse stigende Tilflugt af Statskassen, i Bergmands-sproget bekjendt under Navn af Zubus, fremkaldte forberedende Lovbud til Værkets Undergang. Siden 1768 havde intet Oversfluds-Aar mere; men Statskassens aarlige Tilflugt i de sidst forløbne Aar af det forrige Seculum nærmede sig til 200,000 Rdlr., og oversteeg endog denne Sum i enkelte af dette Seculums første Aar. Folkemængden paa Kongsberg i det hele Omfang angaves til 11,000 Mennesker, hvoraf 5000 Arbeidere af alle Slags anvendtes i en hoist ufordeelig Grube- og Værts-Drift. Blandt den store Mængde af Arbeidsrum i Berget, som vare under Belæg, var der kun meget enkelte, som bare sine Udgifter, og endnu færre, som gavede noget betydeligt Oversflud. Det være sig nu, at Bestyrelsen ikke var i kraftige og indsigtsfulde Bergmands-Hænder, eller at Grubedriften da stod i den periodiske Afmagts-Tilstand, som saa ofte har nedtrykt denne Drift. Jo lettere Oversynet er for den nærværende Slægt, som i en lang Erfarings-Skole har med større Sikkerhed lært at løse Solværkets Gaadestift og at bedømme Fortidens Bildfarelse, jo forsigtigere maa vi være

¹⁾ Storthings-Forhandlingerne for 1824 No. 6 Pag. 49 ff.

i at fælde Dom over hin Lids uheldige Bergmand. Vi ville nødigen laste Stygge over et Navn, som nævnes med Agtelse i andre Henseender blandt sin Lids Naturskyndige, og hans Bestyrelses-Tid ligger desuden ikke indenfor Grænse-Rinten af vor historiske Overføgt¹⁾. Saa meget er vist, at der vel neppe gives noget Tidspunkt i Sølvværkets Historie, hvori Bestyrelsen var mere uheldig, og mere vakkende i sine Planer, end det vi her behandle. I denne Periode staaer Graafstøeren ved Ruinerne af et Bærf, over hvilket Tillintetgjørelsens Dom blev fældet, men i den chaotiske Masse var mangen beqvem Materie, som heldigen kunde benyttes til at flabe en ny Sølvdrift. Lyfketigvits har Nationen sedse haft en vis Gortjærlighed for den gamle Sølvgrube paa Kongenberg; den har fulgt denne Drift med en færegen Døttagelse, og hvor ofte Udbyttet har skuffet Nationens Forhaabninger, er den sidste Gnist af Bergmandshaab aldrig bleven slukket. Sølvværket har ikke heller gjort sig denne Tiltid uærdig, om der endog blot tages Hensyn til Bærfets økonomiske Indflydelse paa Statsværdet, uden at beregne den Aaledning, som det giver til interessante Bergmands-Undersøgelser og Anvendelse af Bergværksdriftens Hjælpemidler. Thi naar vi afføndre de Udgifter paa Kongenberg, som ere Bergværksdriftens uodkommende, uden endog at lægge stor Vægt paa de ved Driften sets begangne Vidsfarelser, saa maas Kongenbergs Sølvværk i sin Afregning med Statskassen have Gortdelen paa sin Side i sin General-Balance.

Imidlertid kan det ikke nægtes, at Bærfets Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede var betænkkelig. I Aaret 1799 var Grube-Belæggene allene 1800 Mand, Udbyttet af Gruberne 9677 Mark Sølv, alle Sølvværkets Indtægter 156,000 Rdlr., og Aarets Jubus 174,000 Rdlr. Man sammenligne dette sorgelige Resultat med Høflighedsbetragtning af de senere 10 Aar af den nye Drift²⁾, og man vil finde næsten det tredobbelte Udbytte af Sølv med mindre end $\frac{1}{10}$ Deel af Grube-Arbejdere, og man vil kunne forklare sig Forskjellen mellem Bergmandens Forhaabninger da og nu. Dertil kommer, at der paa den Tid, da Sølvværket nedlagdes, vare meget usfordeelige Begreber i Omløb om Bergmandshaabet for Fremtiden, grundet paa en feilsaglig Anskuelse af Grubernes Forhold paa et stort Dyb. Rogle af de videnskabelige Bergmand, som ansaees for den Lids indsigtsfuldeste Theoretikere, troede at Sølvet tabte sin Mægtighed paa et stort Dyb og omsider forsvandt.

Vi finde det saaledes baade naturligt og overeensstemmende med Alogskab, at der i Aaret 1799 ved et Rescript af 12te Juni besluttedes en Indskrænkning i Bærfets Drift: „i Hensyn“, som det hedder i Rescriptet, „til Sølvværkets betydelige aarlige Jubus, som Kongens Kasse ikke længere kan udholde.“ I dette Rescript gjordes nogle foreløbige Foranstaltninger til at standse Sølvværkets Drift; men disse opfyldte ikke Lovgiverens Hensigt. Sølvproductionen voksede vel et Par Aar, og stogedes 1801 til 12,000 Mark, uden at dog Statens Tilskud formindstedes; men den aftog den igjen, indtil Productet 1804 var faldet til 5666 Mark, og Statens Tilskud noget til 204,000 Rdlr. Da besluttede Danmarks Kronprinds, der styrede Riget i sin svagfædende kongelige Faders Sted, Bærfets totale Nedlæggelse. Rogle enkelte Medlemmer af Rentekammeret, som høvede deres Stemme i dette Fordømmelses-Tribunal, for at bevirke et partielt Stø i den uddøende Virksomhed, bleve ikke hørt. Nedlæggelses-Dommen fældedes uilbagefaldeligen. Raaden stede imidlertid med det milde og forsigtige Hensyn til alle Bedkommendes Rettigheder og Stilling, som udmærkede den danske Regjerings Statsraad, der, om den ikke altid var den statsføgeste, vissefelig var den mildeste og retfærdigste. Alle legemsfæge og alderfægne Medlemmer af dette store Bergmands-Samfund, paa hvilket Trin deraf de end stode,

¹⁾ Bergbauptmand Brunnich behandlede ikke af den danske Regjering som en i Uaade falden Umbedsmænd; thi da han kom til Kjøbenhavn, høvedes han med Titel og lønnes med en god Pension.

²⁾ Efter 1830.

affledigedes med deres fulde Gage i Pension. De Arbeidere, hvis Kraft til at forsørge sig selv kun i en vis Grad var svækket, tilstodes 5 Mars Pension, og de som vare udfyrede med fuld Arbeidskraft, erholdt et til to Mars Løn, under Forpligtelse til at bevise deres Indtrædelse i en anden Næringsvei. For at fremtvinge disse kraftfulde men nøringstøse Arbeideres Overgang til en anden Arbeidsstilling oprettedes et Pioner-Corps, hvori alle Personer af denne Klasse, som ikke til en bestemt Tid i andet Arbeide vare optagne, skulde indskrives. Alle Drengsbørn, som vare anbragte i Søværnets Tjeneste, skulde føttes i Bære hos Haandværkere eller opdrages til Søværnet, og visse Fordele tilfaldt dem, der paatog sig Opdragelsens Byrde. Kort, Lovbudets Bestemmelse sørgede for, at der aabnedes den affledigede Bergmand og hans Børn Udfigt til en anstændig Forsørgelse i en anden Stilling. Men uagtet denne Lovgiverens menneskefjærlige og forsigtige Fremførd opfyldtes ingenlunde hans Henfigt, at forebygge Rød og fremlede en anden Slags Arbeidsomhed. En berømt tysk Reisebeskriver, som besøgte Norden i Aarene 1806 og 1807, Professor Gausmann, giver et mørkt Billede af Kongsberg strax efter Nedlæggelsen. Bergstadens hele Økonomi bar, i Folge denne Beskrivelse, Spor af den Rødsøshed og virkelige Rød, som Indbyggernes nøringstøse Tilstand, og alle Eiendommers formodede Nedlæggelsen faldne Værd maatte frembringe, foruden den Skummer, som den pludselige Afbrydelse af en Virksomhed, hvori hele Omegnens Interesse concentrerede sig, maatte forvalde¹⁾.

De fra Bergstaden bortviste Arbeidere udsprede sig over det ganske Land; man de vare intetsteds velkomne, uagtet den sydlige Deel af Norge, under Handelsens, Skibsfartens og Trælast-Udførelsens blomstrende Tilstand; vissetigen paa den Tid tiltrængte Arbeidsklassens Udvidelse, og med Lethed havde kunnet bestjæftige den omvankende Skare. Den søgte naturligvis nærmest til Jernværkerne, hvor de kunde finde Arbeide beslagtet med den kjære Syssel, de havde forladt, og hvis fordeelagtige Stilling paa den Tid tillod at udvide deres Bergværksdrift. Men Søværnets Bergmænd vare ikke vante til den stadige og vedholdende Arbeidsomhed, som finder Sted ved den private Bergværksdrift. Den korte Anfarings Tid i Søværnets Gruber, Arbeidets Afbrydelse i hele Arbeidsdage af Ugen, gjorde dem, meer end nogen uordentlig Bandel, uskikede til den andensteds indførte Arbeids-Orden. De kom saaledes i et Slags Udtraab paa Jernværkerne og i Østlandets Arbeidsklasse, og den bortvandrede Skare af Bergmænd, som forlode Bergstaden med friske Kræfter, udfyrede med Midler til at ernære sig selv under den første Lediggang, fik saa Steder en stadig Næring, og saare saa optoges i fast Stilling nogensteds. Saa snart derfor Landets Stilling forandrede sig under en ødelæggende Krig og standsede Næringsveie, vare disse løse Arbeidere de første som gaves Afsted, og som af Fattigvæsenets respective Forstandere tilbagesendtes til den store Bergværks-Commune, hvorfra de udsendtes. Saaledes tilintetgjordes strax i Begyndelsen Lovgiverens menneskefjærlige Henfigt, og Fattigvæsenet paa Kongsberg frembød saa mange Forvælinger, at allerede den 31te October 1806 en kongelig Resolution ansaaes fornøden til deri at frembringe Orden. Si vilde senere saa at see, hvorlunde ogsaa denne Fattigplan, der skulde raade Bod paa et ulægeligt Døde, forrykkes og fuldstændes under uheldige Tids-Conjunkturer.

Medlemmerne af den Commission, som skulde iværksætte Søværnets totale Nedlæggelse, forsaavidt Statens Bergværksdrift angik, var lidet skicket til at bevirke en Forandring i det peremptoriske Bud, om Svadant havde været muligt. Renteskammerets Embedsmand, Kammerjunker Raas, siden Baron Raaskehn, var vist seligen en Mand af et rebeltigt Sind som Embedsmand, og han havde i flere

¹⁾ Et lignende Billede have de Rejsende i øvrigt fast til alle Ader kunnet udfæste over Kongsberg. Kongsbergs Gader have steds været opfyldte med gamle og frøge Pensionister af begge Køn, som have bestormet den Rejsendes Pung, og formøvellet hans Begreber om Byens Stilling.

Har lagt sig efter Bergvidensløben, som han i Sachsen havde studeret. Men han var en Discipel af den Bernerste Skole, aldeles ubekjendt med de kongsbærgske Gruber og med Sølvværkets Forhold, og lidet skicket til at sætte sig ind i dem. Desuden gjorde han nodig denne Reise til Norden paa den Tid, da han just var paa Veien til at gaae ind i en anden Stilling, og indtræde i et ham kjært Familiesforhold. Sagens hurtigste Afgjærelse var ham derfor den kæreste, og dertil fandt han god Aaledning i det peremptoriske Bud. Commissionens første Medlem, Oves Sebbard Røllke, Stiftamtmand i Agerhus Stift, var aldeles blottet for af Jædigt i Bergværket, og i sit milde og menneskelige Sind var han mere betænkt paa at formilde Oplosningens bittere Følger for alle private Bedkommende, end paa at gjøre Resultatet af denne Oplosning gavnlig for Staten. De saa kongsbærg tilsvarende Bergkyndige havde hver for sig et berømmeligt Navn som praktiske og hæderlige Bergmænd; men deres Stemme havde vel liden Vægt i Commissionen. Desuden var den hele Commission besjælet af Afsky for det bestemte Tilintetgjørelses-Bud i det udsædte Commissarium, og de prøvede ikke paa en Modstand, hvis frimodige Uttringer endnu ei understøttedes af Tidens Mand, og hvis Unytte laa klart for Dagen i den kongelige Beslutnings bestemte Udtryk. Saaledes gjordes intet Forsøg paa at afværge Sølvværkets Undergang ved nogenformet Mod-Forestilling; Indlægget af Sølvværtsdriften paa kongsbærg for Statens Regning besluttedes tilbagesaldetigen. Vi søgte ikke Lid til de Rygter, som paa den Tid vare i Omløb, at Enkeltes egenlyttige Planer og Forhaabning om at gjøre sig de sammensaldne Ruiner nyttige, fremkaldede Indlægget. Denne var bestemt, og det maatte være tilladt for Private og usikkert for Staten, at det af Staten Forladte benyttedes med Fordeel. Imidlertid berigede denne Efterhøst ikke sin Mand.

Men var Beslutningen overilet, og for Bergstadens Interesse færdærvelig, saa var og Indlægget maaden letfindig, og for al mulig Drift i Fremtiden udelæggende. Og saa herover foreser Hausmann, der besøgte kongsbærg strax efter Sølvværkets Redtæggelse, bittere og velgrundede Klager. „Man har, siger han, ikke tåndskillet Bæret, men ødelagt det; man har tilintetgjort hvad man kunde, og hvad der ei kunde tilintetgjøres, blev givet til Pris for et forarmet Folks tyvagtige Hænder.“ Hæver og Opforbrings-Maskiner, Grubebygninger, Materialier, indtil Jern horned Maskiner og Redskaber var beslaet, folgtes for en Spotpris, og det var, som om man vilde lulle Døren til alle Forvildelser paa et Bæret, hvis Drift omfiden var bleven saa ødelæggende for Staten, endskjønt dets flette Tilstand mere var en Folge af Uvidenhed og uhensigtsmæssig Bestyrelse, end af en indvortes Armod. Lykkelige vis gaves der Indretninger, af Fortiden byggede ligesom for Evigheden, der ei kunde ødelægges, og paa hvilke en fordeelagtigere Drift i Fremtiden kunde grundlægges¹⁾.

Ans tre Gruber undtages fra den almindelige Ødelæggelse, fordi de gaves Haab om at bære de paa dem anvendte Omkostninger. Den ene, Juliane-Marie Gruben, beholdt Staten sin egen uundværlige Drift, fordi den paa den Tid gav et stort Udbytte²⁾. Men ogsaa denne fordeelagtige Drift tabte sig snart, og opfyldte ikke den gamle Haab. De tvende andre, Korste Løve og Justitsgruben, drevs for privat Regning; men den Sidstes bergmæssige Drift hindredes formedelt dens Nærhed med Kongen-Grube, der var opgaet med Vand, som ved Driftens Fortsættelse i Justitsgruben kunde trænge derind. Desuden bleve ogsaa nogle Pulværker drevne for Privatregning. Meningen om Udbyttet af disse forskjellige Drifter, der tildeels var

¹⁾ Dertil hører de kostbare Bandlejninger, der saa meget have understøttet den nye Drift.

²⁾ Den gav 1805 2812 Rtl. guldgent Sølv, 1490 Rtl. Middeltens, og 89 Ld. Scheiderts med 30 Rands. Belæg. Paa intet Bæret ere historiske Beretninger om fordamns Udbytte vigtigere end paa kongsbærg, thi under Sølvets periodiske Forekommende endog paa store Dyb tabes ikke Haabet om et rigt Udbytte efter en Armod-Lid.

i de bergtyndigste Rands Hænder, er forskjellig, i det Rogle troe, at i det mindste en Deel af disse Drifter var høist fordeelig, medens Andre derimod ikke vare af den Mening. Der har ingen udvortes Rigdomstegn hos disse Participanter i den private Bergværksdrift vilst sig, men vist er det, at Grubedriften stede tildeels usvarligt, i det den behandlede som en Roddrift, og Budsærternes udvassede Slam ubleedes i de aabne Gruberum. Store Hindringer lagdes i Beten for al tilkommende Bergværksdrift, og endog det nyeste Anlæg, som i vor Tid er besluttet, vil føle Ulemper af denne usvarlige Fremgangsmaade. Misbrug forbundne med Solvtyveri stige imidlertid til den Grad, at de oprakte Regjeringens Opmærksomhed; men saavidt vides, levede Undersøgelsen ikke til noget Resultat, og begroves i større under den paafølgende Krig opkomne Statsforger. Kun Gyttedriften vedblev under Brodrene Hændels Bestyrelse en fordeelig Gang, som vedvarede endog under Krigen.

Ikke heldigere var Staten med Hensyn til de Indretninger, som plantedes paa Solvværkets Grund, for at afløse den titintetgjorte Solvdrift. Der var adskillige Omstændigheder, som henvendte Regjeringens Opmærksomhed paa Anlægget af et Jernværk, der paa den Tid var en af de fordeeligste Virksomhedsarter, der fandtes i Norge. Danmarks Konge var i Besiddelse af Friso-Jernværk ved Laurvig, Norges største og bedste Jernværk, hvortil hørte Landets største og haabefuldeste Grubefelt, der indeholdt langt større Rigdom af de nyeste Malm, end som Værket selv indtil en stærk Fremtid kunde opsmelte. Der blev saaledes opgivet, at et Quantum af 8 à 10000 Td. Malm kunde aartigen afgives til Kongsberg af Laurvigs Gruber uden Gavn for Værket selv. I Følge et Skøn af Solvværkets daværende Oberforsker, Capitain Borch, foreskredes, at et Quantum af 20000 Tønder Kul uden Slovenes Udælgelse kunde tilveiebringes¹⁾. Efter denne store Maalestok lagdes Jernværkets Grundvold, og Udforelsen betroedes en Mand²⁾, hvis Indsigt i Maskinvæsenet, mangesidige Talent og uegennyttige Færd bør stee sin Ret, ligesom og Fædrelandet stiller ham taknemligen iblandt de første og ivrigste Stiftere af den nye Solvværksdrift; men som — af Marsager der ei bør tilregnes ham — havde intet Held til en hensigtsmæssig Bestyrelse af de Anlæg, som i den omhandlede Tid betroedes hans Overbestyrelse. Den daværende Berghauptmand Brünnich gjorde vistnok i Anlæggets Begyndelse nogle kraftige Forestillinger imod dette Omfang, og paastod at Skovfredsen omkring Kongsberg umuligen kunde afgive et saa betydeligt Quantum. Men i Indstillingen angaaende dette Anlæg tilfidesattes al Modstand, og det stolte Haab gaves, at Anlægget skulde vise Norges øvrige Værker, hvorledes Jernværker i Norge med Held og Gavn for Nationen burde drives. Dette Løfte gik imidlertid ikke i Opfyldelse. Som vi senere her have at vise, faldt den hele Indretning, som kostede Staten henved 200,000 Rd., sammen, knust af Lidene og mangehaande Bildfarelser, uden i nogen Henseende at have opfyldt de givne stolte Forhaabninger.

Ikke meer heldig var Staten i de øvrige Anlæg, som gjordes paa Kongsberg til at forsørge og passende bestjæftige den Deel af Bergstadens Indbyggere, som ikke vare i Stand til egen Forsørgelse. Den Kongelige Resolution af 31te October 1808 bestemte de Regler, hvorefter denne Forsørgelse skulde stee, efterat tvende af Omegnens Embedsmænd vare blevne tilforordnede den store Commission for at gjøre Forslag i denne Henseende. Efter Sagens Natur, og i den danske Regjeringens milde Aand, optoges i denne Forsørgelses-Plan den store Hob af udlidende og næringsløse Indbyggere af Bergstaden, som i større eller mindre Grad tiltrængte Statens Hjælp. Antallet af de Fattige, som ved Værkets Redlæggelse maatte understøttes, beløb sig

¹⁾ Denne indsigtfulge Forstmand erklærede iøvrigt den, at han ved denne Paastand hverken havde taget Hensyn til Solvværkets Forbrug eller til Bergstadens Beforsyning.
²⁾ [Borgmester Paul Steenstrup, senere Solvværks-Directeur; jfr. hans Biographie i „Lidsvoldts-Galleri“ 1ste Bind.]

til 1600. Mere Hundbyggeringer i Staden — thi efter Solværkets Nedlæggelse var disse at faae for en Spotpris — bleve bestemte til Arbeidshuse, i hvilke de fattige sysselsattes med Haandarbeide. Da disse Arbeidere have erholdt større Dvælse, indrettedes et Kædefabrik med Ballemsølle og tilhørende Jarveri. Imidlertid formindstedes ingenlunde derved Statens Udgifter, som vare i et bestandigt Stigende fra 1806 til 1813. De Fattiges Antal forogedes naturligtvis derved, at de afviste Arbeidere, som nærmede sig Svaghedens Alder, eller af andre Aarsager vare blevene næringsløse, ved intet Fattigvæsen udenfor Kongsberg domicileredes, men vendte i Krigens Aar efterhaanden tilbage til det Sted, paa hvilket Forsørgelsen hvilede, og som velvilligen modtog den nødlidende Stare. Endelig fortærede 1811 en ulykkelig Udsæde den hele Arbeids-Anstalt med sine Beholdninger og Redskaber, og da vises den store Manufactur-Colos, hvis Skiebne i et andet Tidrum vil beskæftige os. — I vort nærværende Tidrum saaes saaledes paa Kongsberg intet Spor af den fordeeltige Virksomhed, som i samme Tid, fast uden Undtagelse, beskæftigede det øvrige Land. Solværkets var en sorgelig Afledning for andre rige Statsindtægter, og Staden selv fremstillede en næringsløs Armodskontrasterende Billede mod Landets øvrige værdige og livlige Virksomhed; men Forbedringsfasten laa ved Bergmands-Virksomhedens Rod.

Tiende Capitel.

De øvrige Bergværker.

Aarsaa Robberværk, næst Solværkets, som enkelt Bergværks-Virksomhed, den vigtigste i Landet, havde i de første 7 Aar af dette Seculum en af sine fordeeltigste Perioder. Kartobber-Eilvirkningen kulminerede i den Tid, og endstjont den ikke naaede den Høide, som den i nogle Aar efter 1765 havde, nemlig 4000 Stk, da den i det bedste af hine 7 Aar kun naaede 2909 Stk, saa har vel Værkets Udbytte aldrig været større end 1801, da Overskuddet pr. Part beløb sig til 1180 Rdlr. 84 s. — Længe havde det været hebreidet denne Bergværks-Virksomhed, at den arbeidede mere for Tidens Fordeel, end med Hensyn til den kommende Tid; men i Begyndelsen af dette Aarhundrede lagdes Grunden til en klogere Fremgangsmaade. Bergmanden paa Aarsaa begyndte at ane Muligheden af, at de rigeste Leier ikke vilde kunne udholde de senere Aars stærke Drift, og ansaa det for nødvendigt at indmelte mindre rige Ertser, for at kunne udbrede sig over et større Malmfelt. Tilslige begyndte Bestyrelsen at indsee Nødvendigheden af at indføre en større Oekonomi med Kulforbruget, der var stegen til en Høide, som maatte blive ødelæggende for Omegnens Skove, der bleve alt meer og meer haardt medtagne. Imidlertid var den Forbedring, som stede i denne Henseende, saavel som i Smelteovnens Construction, indholden et Tidspunkt, som vi senere have at behandle, og som blev en Folge af den vanskelige Stilling, hvori dette tlligemed Landets øvrige Metalværker under Krigens Trængsel og vanskelige Conjuncturer blev stedt. — I Aaret 1802 udbrød nogle østlige Uroligheder iblandt Værksarbejderne paa Aarsaa, i hvilken Henseende, saavel som med Hensyn til Arbeidstid, dette Værk mestendeels har fulgt Solværkets Sti, og oftere har der været Klaget over, at Proviant-Lagten, som sættes til en for Konsumenten ufordeeltig Tid paa Aaret, har været for høi. Bergmanden har i denne Henseende sædvanligen havt sine Forsvarere i den kongelige der ansatte Embedsmand, Bergmesteren. Striden selv er senere ofte paa Stortinget bleven hørt. —

Jovrigt blibe vi her staaende ved den ovenfor gjorte Bemærkning, at de første 7 Aar af dette Seculums Kobber-Tilvirkning paa Nøraas høre til de fordeelagtigste for Rigs-Gierne, som Bærets Historie har at fremvise, og at vi saaledes kunne indsætte ogsaa denne Virksomhed paa den Rigdoms Table, som Landets fleste Virksomheds-Arter i dette Tidrum fremvise.

De øvrige Kobberværker i det nordensjeldske Norge synes ikke at have givet Gierne stort Udbytte, ligesom der ogsaa klagedes over, at de et dreves paa en for Kredsen fordeelagtig Maade, i det de vare i Handelsmænds Hænder, som dreve Sagen mindre som Bergmænd end som Kjøbmænd, og sædvanligen boede langt fra Bæret. Det Omdalste Kobberværk i Ehekemarken var paa den Tid heller ikke i Drift. Det var i en Mands Hænder, Assessor Ole Hændels paa Rongsberg, der vistnok havde Bergmands Kundskaber, men ingen Kapital, og da Bæret nogen Tid efter kom i rige Hænder, bortafledes store Kapitaler paa Bæret til Tab for de nye Giere, og uden Fordeel for Egnen.

I de første Aar af dette Seculum hørte det Modumste Kobberværk, der nu spiller en saa vigtig Rolle i denne Deel af Landets Bergværksdrift, ikke til Norges fordeelagtige Metalværker. Det var anlagt 1778 for Statens Regning, men kom først 1783 i Gang under Bestyrelse af en Udlandning, Georg Bernstein fra Hessen. Det synes imidlertid ikke, som Bæret lastede syndeligen af sig, og deelte ikke de Fordele, som Norges øvrige Metalværker i Almindelighed gave deres respektive Giere, endstjønt en nærliggende Eftertid viiste, hvilke kraftige Indtægts-Elementer indeholdtes i Bærets rige Gruber. I dets aarlige Ballance-Conto fandtes vel stedse et Overskud til Statens Bedste; men dette tilveiebragtes paa en let Maade derved, at ingen Renter regnedes af de store paa Bærets Anlæg og Indkjøb af de dertil hørende Eiendomme anvendte Capitaler. Marsagen dertil findes træffende beskrevet af den forhen nævnte udenlandske Bergmand¹⁾, og som ved Siden af sine grundede Ankepunkter lægger en profetisk Hentydning til, hvad det i private Hænder siden er blevet. De fortræffelige Farver, som Blaafarveværket allerede da leverede, tilskriver han ikke saa meget den hensigtsmæssige Fremgangsmaade, eller nogen Fuldkommenhed ved Bærets Indretninger, som det ypperlige raee Material. At Bæret paa den Tid ikke afstæde nogen betydelig Fordeel, tilskriver han mindre de flette Conjunkturer, hvorover der klagedes, end den uhenigtsmæssige Anvendelse af Produktet, idet Salget deraf besorgedes fra Kjøbenhavn, hvor en Deel forbrugtes ved Porcelain-Fabrikken. Veien var endnu ikke fundet til den store Affætning, der under Bærets forandrede Stilling senere hen saa meget berigede private Giere, og gjorde dette Bærk til en af de vigtigste, fordeelagtigste og bedst indrettede Metal-Fabriker i Landet.

Jern-Tilvirkningen, som, endstjønt ringe i Forhold til Nabolandets, er den meest udbredte og vigtigste Metal-Virksomhed i Landet, havde i vort her omhandlede Tidrum sin meest glimrende Periode, hvortil Jernværkernes Historie vanskeligen kan fremvise Mage, og disse 7 Aars gode Indtægter styrkede deres Giere til at gaae de Biderværdigheder i Møde, som under Krigens Trængsler strax efter overvældede dem. Jernpriserne naaede i dette Tidspunkt efterhaanden en Høide, som de hverken før eller siden have høit, og som i Norge ikke stod i jævnt Forhold til dem, som gjaldt i det øvrige Europa; thi medens Stangjernet i den dansk-norske Stat betaltes med 3 indtil 3½ £. engelsk Sterling pr. Skyd., gik det i Sverige fra Haand til Haand for 2 til 2½. Det vigtigste Støbegods, Kalkelovne, der i sin store Størrelse paa den Tid ikke krævede betydelig større Tilvirknings-Omkostninger end Raafæret selv, betaltes med en langt større Sum end det senere i høi Grad forfinede Gods. Ved Siden af denne høie Jernpris stode langt lettere Tilvirknings-Omkostninger, og Befrielse fra mange af de Byrder, som Værkerne senere have maattet bære. Det

¹⁾ Hausmanns Reise durch Scandinavien Stor Thell S. 78 ff.

havde Jernværkerne, med Hensyn til Forbrugs-Material, paa den Tid en stor Støve i den blomstrende Export-handel, der afsendte Stoveiernes Opmærksomhed fra Rus-tilvirkningen, som mere mærksommelig i Tilberedningen og mindre fordeelagtig i sit Udbytte; men der var endnu dengang en Rest tilbage af de Tvangsmidler, hvorved Stovens Producter i de foregaaende Aarhundreder vare fremfløede til Bærterne. De kunde vistnok ikke med nogen Kraft gjøres gjældende, og ingen fornøftig Bærterseier forsøgte at kjæmpe paa den Raade med Tidens fremstridende Friheds-Aand, men de fleste Stoveiere i Bærlets Omkreds ansaae det for en Slags Pligt at understøtte den gamle privilegerede Virksomhed. Kulpriserne og Betaling for Kjørsler holdt sig saaledes paa en ikke høi Standpunkt, og svarede ikke til den store Produkt-Pris, i Danmark bestyrtede en høi Told paa Indførsel af fremmed Jern det norske Jern, og det Material, som er det vigtigste Behovet i Jern-Productionen, Kærnet, indbragtes da toldfrit til Norge. Derhos vare Jernværkernes directe Byrder langt mindre, end de strax efter Krigen bleve. Tienden var endnu ikke indført, og den fixe Afgift, som paa den Tid af Bærterne betaltes, udgjorde for de fleste af dem knap $\frac{1}{4}$ Part af den Product-Afgift, som strax efter Krigen betyngede Bærterne under høist usordealagtige Conjunkturer. Da Danmark var saa godt som den eneste Kunde for norsk Jern uden for Norge selv, saa løb Jernproducterne aldeles ubetyngede i deres Affætnings-Kanal. Hvo kan undre sig over, at Jernværkseierne, under disse Omstændigheder, betragtede de første 7 Aar af dette Seculum, som de guldne blandt dem, der enten før eller siden ere bleve denne Virksomhed til Deel.

Men til Jernværkernes fordeelagtige Stilling svarede ingenlunde Bærtsdriftens tekniske Fuldkommenhed, eller den oekonomiske Omhyggelighed med Materialernes Anvendelse. Det var en senere Tid forbeholdent, ved denne Reaction at gaae de i Tidens Lob opdyngede Vanskeligheder i Møde. En Deel af denne Ufuldkommenhed maa tilskrives det lave Trin, hvorpaa Jerntilvirkningen fast overalt stod, en anden den Lunkenhed, som saa ofte indfinder sig under Næringsveienes lette, og ikke desto mindre fordeelagtige Gang. Masovn- og Hammer-Driften befandt sig fast i samme Stilling, som den siden denne Virksomheds Oprindelse havde været. Støberiet leverede kun det groveste Gods, og Giinstøberiet havde endnu ikke taget sin Begyndelse. Ligesaa liden Estertanke og Indsigt brugtes ved Malmblandingen for at tilveiebringe et til de forskjellige Arbejder passende Assortiment af Stangjern, da Alt kunde sælges til gode Priser. Affætningens Enformighed til faste Kunder, og dens Sikkerhed fornemmelst en almindeligen udbredt Velstand, var ikke stillet til at sætte intelligente Kræfter i Bevægelse, eller at fremskynde løstbare Indretninger, som i Diebliffet ingen Frugter bære. Der fandtes saaledes i de Dage saa godt som ingen teknisk dannet Bergmand paa Bærterne, og Bestyrelsen overdroges sædvanligen til udannede Mænd, som i det Høieste beslittede sig paa lokal Kundskab om Bærlets ydre og indre oekonomiske Forhold, et personligt Bekjendtskab til Driftsbønder og Bærtsfolk, en god Færdighed i at føre til Bogs og føre en simpel Brevvevling. Enkelte Bærter bestyredes vistnok af videnskabeligen dannede Bergmænd, nemlig af Landets tvende Bergmestere, men kun i meget enkelte Henseender svoredes deraf noget Fremstridt paa den tekniske Vej. Hjer stod Grubedriften paa en særdeles slet Fod, som en Arv af Forsædrenes rovgjerrige Drift. Nogle af Landets største Gruber vare nær ved at synke sammen, og kun meget enkelte drevs bergmæssigen. Dertil kom, at Gierne af nogle af Landets største Jernværker ikke levede paa Bærlet, Nogle endog udenfor Norge, og mange Bærter fattedes saaledes baade den Kjærlighed, det Tilsyn og den Aarvaagenhed for det Heles Bedste, som i størst Grad pleier at udgaae fra Gieren selv, naar han forøvrigt er udrustet med de fornødne Egenstaber. Enkelte Bærkseiere begyndte vist nok at indsee Nødvendigheden af en mere rationel Drift, og at ane Muligheden af en Forandring i Bærternes blomstrende Tilstand med Hensyn til udvortes Omstændigheder, og til denne Forbedring gav Gieren af Bærum's Jernværk, Kammerherre B. Under det første Stød. Men disse Fremstridt vare smaa og afbrødes snart ved Krigen

Udbrud, der henlede Opmærksomheden paa Muligheden af en simpel og tarvelig Gri-
fents. Saaledes var vistnok dette Seculums første 7 Aar høist fordeelagtige for Bærterne ;
men Bærtsdriftens Bessaffenhed indeholdt kun saa Reactions-Elementer mod den
paafølgende trykkende Tilstand, ligesom Bærtsseiernes i denne gode Tid opsparede Kapitaler
mestendeels vare anvendte paa Kjøb af Eiendomme, hvis Pris sank under de foran-
drede Conjunkturer.

Glasværkerne, endstjønt mestendeels i Statens Hænder, leverede i dette
Tidrum mange Producter og gave et godt Udbytte, ligesom de vare af stor Vig-
tighed for de Egne, hvori de vare anlagte. Det norske Glas havde ligesaa vel det
danske Marked for sig som det norske, og beslyttedes begge Steder med en høj Told
paa udenlandske Glasvarer. I denne Henseende maa vi henvise til Krafts vigtige
Bært, og komme nedensfor tilbage til denne Gjenstand¹⁾.

Tiende Capitel.

Andre mindre Industri-Anlæg.

Den øvrige Fabrik-Virksomhed i Norge var i det her omhandlede Tidrum af liden
Betydning, og indtager ingen vigtig Plads paa vort Bindstibeligheids-Register. Norges
Indbyggere have liden Aarsag til at besitte sig paa nogen anden Fabrik-Virksomhed,
end den, hvortil Naturen har givet dem rige Elementer, eller til at dyrke andre
Næringsveie, end dem, hvortil Landets Beliggenhed, og dets Somænds Mod, Raffhed
og Somænds-Færdighed i en saa høj Grad opmuntrer. Egentlige Fabrikstæder har
Norge aldrig haft, og dette har vel været en iblandt flere Aarsager, hvorfor Norges
Folkemængde ikke har været saa rasht fremskridende, førend dets udvidede naturlige
Næringsgrene have antaget Fabrikvirksomhedens Natur. Indtil Udgangen af forrige
Aarhundrede var der fra den ældste paa Historiens Blade indskrevne Tid en mærkbar
Ligevægt i Folkemængden, stedse svævende mod en Million Indbyggere. De flere
Aarsager hertil ville vi ikke nærmere undersøge, men have Grund til at ansee
Phænomenet selv som heldbringende, fordi de Næringsmidler, som Landmanden udbrager
af Jordens Skød, vilde i en højere Grad fattes, og forøge Landets Uselvstændighed
og Farer under en stor Mangfoldighed af Fabrik-Anlæg. Enkelte Virksomheder af
den Art understøttedes af Skibsfartens Livlighed og af gamle fra Færdene nedarvede
Baner. Saaledes befandtes flere Reberbaner spredte omkring i Landet, som vare
idelig bestjæftigede med at forsærdige Tougværk, der brugtes da i saa meget større
Mængde under et stærkt tiltagende Skibsbyggeri, som Jernouge endnu ikke have
fortrængt Brugen af Hampegods. Dernæst fandtes mange Tobakfabrikker og
Legbrænderier rundt om i Landet; men disse bestjæftigede formedelst deres
Simpelhed ikke mange Hænder. Hist og her oprettedes Sulferraffinaderier;
men da det ikke var tilladt at hente det raa Material dertil fra første Haand, men
Kjøbenhavn derpaa havde Monopol, kunde de intet Fremstridt gjøre. Endog efter
Foreningen med Sverige, da dette Baand hævedes, maatte disse Fabrikker understøttes
af Staten ved fri Indførsel af det raa Produkt og ved en høj Beslyttelses-Told, og

¹⁾ See Krafts Beskrivelse over Norge [I. 434 ff]. II. 23. 378 ff. [2den Udgave. I. 245. II. 16. 170., jfr. Lvettes Norges Statistik S. 95—96.]

høve dog Bømskelighed ved at concurrere med de bedre udenlandske. Enkelte Klæde-fabrikker anlagdes ogsaa uden at kunne trives, ligesom en Seilbugfabrik opstilledes i Drammen. Brændeviins-Tilvirkningen, dette Fabrikkiidens vægte Guld, var i vor Tid beskæftiget saa mange Hænder, og, især i Begyndelsen af Brændeviins-Oprettelse, berigede saa mange Entreprenører, fandt den Gang ikke Sted uden paa den forbudne Veie, og derfor i en ringe Grad. — Med Sandhed kan det saaledes siges, at Norges naturlige Virksomhedsarter befandtes i Begyndelsen af dette Aarhundrede i en blomstrende Tilstand, uden at Savnet søltes af Fabrik-Værksteder, som ei syntes at have deres naturlige Sæde i vore Klipper, og hvis Producter for en langt billigere Priis kunne kjøbes i Udlandet, end tilvirktes i Landet selv.

Elleve Capitel.

Agerbruget.

Naar Forfatteren af denne Skitse over Næringsveienes Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede kun berører korteligen den vigtigste af alle, Agerdyrkingen, da er det deels fordi der om den er lidet at sige, deels fordi han er mindre bekendt med Agerdyrkingens Tilstand i Norges meest velsignede Egne. Vist er det, at Agerdyrkingen da ikke stod paa noget høit Trin i fløvrige Egne, hvor den fandt den Opmuntring til rationelle Fremfærd. Saa høit bleve Skovprodukterne betalte, saa let var det for Skoveieren at skaffe sig de nødvendige Levnetsmidler paa det vel betyngede Kornmarked, at han sølte sig lidet opmuntret til at henvende sin fortrinlige Omærksomhed paa en Syssel, som i Norge er omgivet med særegne Bømskeligheder og naturlige Hindringer. Skoveieren fandt, at han kjøbte sit Korn for en absolut lettere Priis paa Kornmarkedet i Nabostræderne, end det stod ham, naar han mueligst skulde frembringe det af en ofte utaknemmelig Jord. Roden havde endnu ikke fremtvungen en forbedret Dyrkning paa den mindre Gaand, hvor Forbedringen end efter blev meest igennemgribende. Den store Huusmandsklasse i Skovbygderne var næsten udelukkende beskæftiget med Gaardmandens Skovbrug, og af de overflødige Smuler, som faldt af det rige Bord, skaffede han sig tilstrækkelig Underholdning for sig og Sine, uden at dyrke sin Huusmandslob med den Omhu, som senere hen. Potetes-Avlen, som fornemmeligen har sin Priis paa de mindre Lodder, hvor den smagdeligen kan rygtes, Jorden dertil forberedes, og den indskrænkede Jords Avlings-løst lettere vedligeholdes, var langt fra saa udvidet paa mindre Jordlodder, som den blev i Krigenes Aar, da den blev til en Velsignelse for smaa Agerbrug. Brændeviins-kønderier, hvis velgjørende Virkninger til store Agerbrugs Forbedring afmaledes med saa stærke, skjøndt vist tildeels vægte Farver, vare dengang kun sjældne, og maatte ikke sig formedelst Lovens Forbud derimod.

Dog sporede Agerdyrkingen i hiin Tid ogsaa Virkningen af den livlige Virksomheds velgjørende Indflydelse paa Landet i Almindelighed. Alt hvad der hørte til Hus og Gaard holdtes i bedre Stand end i den følgende Armodstid, og den Mangel, som fandtes paa arbejdende Hænder i Skovegnene, formedelst den blomstrende Skovdrift, erstattedes ofte ved Arbeidere fra andre Egne, hvor Næringsveiene ikke havde den lette Gang. Jordsysslernes Vigtighed hævdede ogsaa dengang sin Rang, og Skoveierne førte ofte paa Munden Jordens Priis fremfor Skovens, som om han mede den Bærd, hiin snart skulde faae for ham. Det var ikke heller i hiin Tid et lident Bømskømen, at af tvende ved hinanden liggende Distrikter, det ene jorddyrtende

Det andet floddtivende, hvilket i Selvfødselighed og Jærn Bestand havde Fortrinnet for dette, endstjont Formuens høiere Grader mere vare paa enkelte Gaarde i Stovegnene. Denne Opmærksomhed for Jordbruget, endog i Stovegnene, der ydedes ligesom mere af Lyft end af Rød, maa ogsaa have modereret den store Indførsel, som den nationale Industries øvrige Form maatte foranledige. Med Undtagelse maaste af Aaret 1800, og i en kort Tid af Krigs-Perioden 1801, gaves der i hine 7 Aar intet Aar, hvor jo en fuldstændig Kornforsyning over det hele Land fandt Sted, da Danmark havde nok at sælge, og Midlerne til at købe ikke fattedes i Norge. Til en saadan Tid maa Korntilførselen være paa sit Høieste, naar ellers ikke Nødvægt trækker en usædvanlig Mængde Korn ind i Landet, fordi Korn i Gjylde trænger ind i alle Huusholdninger. Bansteligent kan det siges, at Huusholdningerne i Almindelighed, smaa som store, saa fuldstændigen ere blevne forsynede i noget Aar efter Krigen, som i disse 7 Aar. I de større Huusholdninger ødsledes med Korn, i de mindre fattedes det ikke. Beregnes derhos, hvor meget Potetesavlent, som i senere Aar saa særdeles meget er udvidet, nu understøtter Kornavlent, saa kunde man undres over, at der findes saa megen Egevägt Sted imellem hin Tids Indførsel af Korn og den nærværende Tids. Saaledes var Indførselen af Korn fra 1799 til 1808 efter et Middeltal aarligen 681,500 Td., og fra 1821 til 1830 729,069, og vi have meer Aarsag til at stole paa Rigtigheden af hin Opgave end paa denne, fordi der ingen Grund var til at skjule Indførsel af en Artikel, som da gik mestendeels fuld ind i Landet, medens en Deel af det senere hen indførte, og med Told betyngede, Korn indsneges uden at komme paa Toldlisterne ¹⁾.

Det er vist nok, at Historiets store Udvidelse paa Bestandet har foranlediget et større Forbrug af Korn, at Brændeviinsbrænderierne fortære meer, deels af Landets eget, deels af fremmedt Korn end tilforn, og at Folkemængdens stærke Forøgelse siden Krigen kræver en større Portion af denne Artikel, som i vort Norden meer end andensteds udgjør den vigtigste Deel af Livets Fornødenheder. Men i de senere Aar brændes Brændeviin for største Deel af Potetes, og Brænderierne nære sig tildeels af eget Product, i det denne Axl staaer i nøie Forbindelse med Brændeviins-Tilvirkningen; men da denne tilhører en senere Periode, maa vi herom paa dette Sted afbryde vore Undersøgelser. Vi helde overhovedet til den Mening, at Agerbruget paa de større Gaarde i Stovegnene i hin Tid ikke var mere ufuldkomment, end det i vore Dage er, medens der upaatvibseligen nuomstunder findes en større Productivitet paa de mindre Lodder, og der tilvisse nu paa et givet Areal i Stovegnene frembringes flere Næringsmidler end tilforn. Derhos har nærværende Tidspunkt mangesteds Fortrin, saavel med Hensyn til Agerdyrkningsredskaber, Jordliste og en rationel Fremfærd i det Hele, medens Kræften til at gjøre Udgifter og Udtællinger, som besvære Landmandens Klasse for Tiden, men forøge Fremtidens Forhaabninger, er mindre nu end den forhen var.

Forfatteren vover ikke at fælde nogen Dom over de frugtbare Jordstrækninger midt inde i Landet, som bære det kornrige Sydlands Præg, og hvor Agerdyrknungen drives under lette Betingelser, og lønner bedre Landmandens Flid. Omendstjont de sidste Fordele ikke stedse ere Elementer til Agerdyrknungen Forbedring, saa gives der dog i Norge Stof nok i klimatiske Bansteligheder til at skærpe Landmandens Opmærksomhed i de af Naturen meest begunstigede Egne. Det er saaledes høist rimeligt, at Agerdyrknungen maatte gaae fremad i de saa Aar af dette Seculum, som løb foran Krigen, blandt hvilke der ikke findes Aaar, som stufede Landmandens Haab, og i hvilke Kornet, formeddelt den Krigs-Tilstand, hvori Europa befandt sig, sædvanligen stod i høi Priis. Ikke heller kunde disse Kornegne kaldes nedtrykte af usorholdsmæssige Skatte-Byrder; thi Jordafgifterne have i hine af Naturen velsignede Egne, i Forhold

¹⁾ Den bedre Orden, som i denne Henseende er indført i Varesfortødsning, var begyndt men ikke fuldstændigen opnaaet i de her benævnte Aar.

Jordens productive Kraft og Jordbrugets Skyld, stedsse betyngtet Agerbruget mindre end i de øvrige Egne. De ydre Tegn paa Borgerstillingens Art antyde ogsaa i disse Egne Landmandens store Velstand, ligesom Graden af Livets Rydelser der har en større Potents. Man sammenligne Landmandens Levemaade, hans hele Huusfæst og indvortes Omgivelse i hine frugtbare Egne, med hvad som findes Sted i Skov- og Høst-Bygden, og man vil bemærke en Contrast, som har sin Rod i det ene Landets jævne Velstand, rige og mestendeels fittre Erhvervsmidler, og det andets ualmindelige Forandringer i Formuens Tilstand, under Conjunkturerens Begjæmspil. Denne Sammenligning til Kornbygdernes Fordeel vil vinde Styrke under Krigens rædselsfulde Tid, og taber ikke sin Kraft ved de høie Klager, som derfra gjentode i Storthingsalen om høie Skatter, og ved deres idelige Krav paa Statens Beskyttelse. De første udsøttedes ikke ved paalidelige Kjendsgjerninger, og Storthinget fandt sig af gode Grunde et besøiet til at tage Hensyn til de sidste. Vi tale her ikke om enkelte Agerbrug, mestendeels i Nærheden af Byerne, hvoraf især et ved Christiania¹⁾ maatte sig i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Disse indeholde mere et Beviis end, hvad Jorden i en rig Mand's Haand, der dyrker Jorden for sin Fornøielse, kan frembringe, end hvorledes den ved almindelige Midler kan vorde frugtbringende for sin Eier.

Omskjønt saaledes hine Korn-Egne berøres mindre end Landets øvrige Dele af Landets Conjunkturer og politiske Omvæltninger, og endskjønt de i det ualmindelige Tidrum ikke deeltog i samme Grad som Skoveierne og Kystboerne i disse ualmindelige Landets-Periodes Fordele, saa hidtog denne dog mangelund til at forbedre deres Stilling, og ogsaa over dem at udbrede en jævn Velstand og Tilfredshed.

Tolvte Capitel.

Mangel paa høiere Dannelse.

Derimod vove vi i videnskabelig Henseende ikke at give Fædrelandet den høie Plads som Landt de skandinaviske Stater, som det visseligen indtog med Hensyn til borgerlig Velstand, statsborgerlig Tilfredshed og blomstrende Næringsveie. Norge havde paa sin Tid saa godt som ingen Videnskabelighed. Dets studerende Ungdom maatte rejse ud af Landet til Rigernes Hovedstad, Kjøbenhavn, for ved akademiske Studier at gøre sig Veie til Embedsstilling, og idet de ombyttede ligesom Fædreland, tilegnede sig fremmede Anstuelser. Det visste sig imidlertid siden, at denne Omstændighed var hindrende den strax paafølgende Statsforandrings hensigtsvarende Udførelse. Ikke længe opmuntrede Landets Forsatning dengang Norges velhavende Borgere til at give deres Børn en videnskabelig Opdragelse; thi det er ikke under en blomstrende Næringsveie, da alle Hænder ere sysselsatte med rigeligen at erhverve, at Agtelse for Videnskab og Lærdom har sit Sæde i Landet, eller at den formuende Borger finder sig tilbøielig til at sende sine Børn fra sin Side, for at dyrke Videnskaberne paa en fremmed Strand. Visseligen var Savnet af et Universitet med Hensyn til dets Udvikelse paa Norges intellektuelle Stilling stor; men Ønsket derom udtaltes lidet i de første Aar af dette Seculum, og ingen Ansøgning derom lagdes for Danmarks Throne. De gamle Sags Talsmænd vare forstummede, og de lærde Mænd, som gjorde Norges Berømmelse hertil gjældende, Dr. Hans Røller, Professorerne Wilse og Strøm, vare deels

¹⁾ John Collets Agerbrug paa Ulevold.

døde, deels gik de i Graven i de første Aar af dette Seculum. Det var senere Læseforbeholdet, under forandrede, politiske og indvortes, Forhold at opvætte nye og varme Talsmænd for Norges Universitet, og at høre Sagen selv til et National-Anliggende, der ligesom gjorde det til en Nødvendighed for Rigernes Konge at tilfredsstille en billig Forbring. Vist er det, at der ved Kjøbenhavns Universitet, mod Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede, fandtes saa formuende Nordmænd eller Kjøbmænds Sønner. Forfatteren, hvis akademiske Aar faldt i dette Tidspunkt, erindrer ikke at have fundet blandt sine theologiske Medstuderende meer end een Kjøbmands søn fra Norge, og, saa vidt han veed, saaes norske Kjøbmands sønner ligesaa sjældent i andre Docenters Høresale. Hvor langt anderledes havde det sig siden ved Norges Universitet, hvis Bænk ofte fyldes af Norges formuende Borgersønner. Tilgemaade var der paa den Tid, i en endnu større Grad end nu omstunder, Mangel paa Instituter, paa hvilke de Unglinger, som ikke gaae Videnskabernes Brodvei, kunde opdrages til dygtige næringsdrivende Borgere. Selv mellem Landets Latinstoler laa paa den Tid et saa stort Rum, at de Forældre, der havde Sands for en videnskabelig Dannelse, ofte sendte deres Børn til danske Latinstoler, som stode i et berømmeligt Ry¹⁾. Saaledes finde vi saa næringsdrivende og formuende Borgeres Sønner i Skolerne og ved det danske Universitet. De fleste vare Embedsmænds Sønner, som betraadte Fædrenes Bane i Haab om i Tidens Løb at naae deres Embedsstilling. I denne Omstændighed finde vi Grunden til flere Phænomener under Norges nye Selvstændigheds-Periode.

Det var under disse Omstændigheder naturligt, at den videnskabelige Dannelse, den høiere Intelligents, den større Ringeagt for de Beie, som alene føre til Rigdom, hovedsageligen fandtes i Embedsclassen, som fast udelukkende i Besiddelse af den akademiske Opdragelses Fortrin. Vi undre os ikke over, at finde Norges Embedsmænd iblandt de virksomste og kyndigste Concipister af den norske Constitution, eller iblandt de Storthingsmænd, som meest ledede Thingets Forhandlinger, ligesom denne Omstændighed vil senere hen lede os til andre mindre opmuntrende Betragtninger. Derhos var Rigernes Hovedstad i de sidste Aar af det forrige Seculum ligesom Brændpunktet for Udbredelsen af de fra Frankrige udgaaene Friheds-Ideer. De Landsmænd, i hvis Lod det faldt at leve i Kjøbenhavn paa den Tid, maae erindre sig, med hvilken levende Interesse den studerende Ungdom fulgte de store Begivenheder i det oprørte Frankrige, og hvormeget denne yttrede sig i Skrift og Tale. Rogle af Danmarks bedste Hoveder tillode sig saa frie Uttringer, baade i religiøse og politiske Materier, at de forvistes Fædrelandet, og Rogle af disse Martyrer saae det aldrig meer igjen. Det var et mærkeligt Særshyn, at Friheds-Ideerne udviklede sig meest i det uindstrænkede Konartis Hovedsæde. De akademiske Borgere hentede saaledes fra Hovedstaden flere Friheds-Ideer og en større Ringeagt for eventuelle Fortrin, saavel med Hensyn til Rang som Rigdom, end i eget Fædreland, der dog i andre Henseender var en bekvemmere Bugge for Udviklingen af Tidsaandens Friheds-Ideer. De studerende Unglingers videnskabelige Dannelse i Kjøbenhavn fik saaledes et Præg af Tidsalderens Aand, som passede høiligen til den Stilling, hvori de siden som Norges Lovgivere sattes: Andre Ideer samlede sædvanligen formuende Borgeres Sønner i Norge paa deres Opdragelses-Bane, der som oftest begyndte med de simpleste Linier i Fædrehuset, og endte i en eller anden engelsk Skole, hvorfra gjerne hentedes kun Evnen til at tale og til Nød skrive det engelske Sprog, Dvælse i Bogholderiet, og med raske Træet at kunne føre en Handels-Correspondents. I England var paa den Tid et rodfæstet Had mod Frankrigs Revolutions-Ideer, saavel som den stærkeste Reaction imod Frihedens udsvævende Uttringer, og den i den franske Revolutions-Tid

¹⁾ En saadan i Nyborg skulder Forfatteren sin Skole-Opdragelse, og han havde der flere Landsmænd blandt sine Skolekammerater.

hæftende Regerings grusomme Færd. I denne Opdragelses-Stole fik altsaa den unge Ungling et mindre Anstrøg af Tidens Aand end i Danmarks Hovedstad, hvor vi nok ikke Bergpartiets Grusomhed, men dets Friheds-Ideer havde sine Forsvarere og Tilhængere. Kun enkelte af vore Landsmænd, som dannede sig i den engelske Oppositions Daaugangstred, og tilegnede sig dens Ideer, forberedte sig til at underrette Norges nye politiske Stilling og Overgang til en forandret Regeringsform, og vi ville siden faae at see, hvor megen Indflydelse enkelt Mand, som opdroges i denne Stole, havde paa et Ræsterværk, der senere udflod fra Constituenterne paa Eidsvold. Det Slags Aristokrati, som i England yttret sig i Borgerklassernes forstjellige Stilling til hverandre, kan ikke overføres paa Norge, som ingen Elementer dertil har. Den Frihed derimod, hvormed Englands udmærkede Mænd stedse bedømme Regeringens Handlinger, den Indflydelse, som disse frie Ytringer øve paa Regeringens Færd, den Modvægt, som der er i ældgamle Institutioner mod Magtens Misbrug, denne Frihed kunde i Norges nye Statsværk benyttes meer end i noget andet Land, medens en større Lighed i andre Henseender, formedelst Landets indre Forhold, udbredtes over alle Borgere. Men vi afbryde disse Bemærkninger, for ikke at lade det Tidstrum forbi, som vi her nærmest behandle.

Naar Unglingen, efter den ringe Tilvæxt i Rundskaber, som han fik i den engelske Skole, kom tilbage til Fædrelandet og betraadte den ham bekemte Handelsbane, fattedes han sandsynligvis i en Stilling, der afvendte hans Tanker fra al udvortes Politik og var lidet skiltet til at skjærpe hans intellektuelle Evner. Vi have seet, hvorlunde Norges Handel paa den Tid stød de rigeste Blomster, som nogenstunde voksede paa dens Grund, og at sjældent eller aldrig hørtes et Misnøiens Ord enten over Handelens Forhold eller over den danske Regerings Færd, der før og siden saa ofte opvakte Misnøie og Dabel. Det store og jævne Begjær af Norges Trælast, beredte Sønnen en stor Beskæftigelse end den omhyggeligste Opdragelse i noget som helst Handels-Institut. De vigtigste Virksomhedsarter i Norge vare af den simpleste Bestaaffenhed, og kunde lægges saa godt som uden Forberedelses-Rundskaber. Norges Trælasthandel, Skibsfart og Benge-Omsætninger give de bedste Fordele i de simpleste Linter. Handels-Geniet udvikledes sjældent i denne Sphære; det brandte ofte sine Vinger under en høiere Flugt, og paa den Tid var lykkeligere under Ubekendtskab med de Kunstler, hvormed den senere Tids ravende Handels-Virksomhed saa ofte understøttes. De meest anseede Handels-Genier bleve ikke de heldigste paa Handelsbanen. I Norge var paa den Tid et vist Handels-Aristokrati, idet Handelen gik i Arv fra Fader til Søn, og det lykkedes sjældent nogen Fremmed at skabe sig en fordeelagtig Bane ved deres Side. Vi have derhos seet hvor liberalt Magten udøvedes, og hvor vel de Underordnede befandt sig under dette Scepter. Skibsfarten havde ogsaa det samme simple Udseende; dens Form var simpel under Skibenes eensformige og korte Vandringer.

Under disse Omstændigheder var der kun liden Tale om Trang til Anvendelse af Stats-Visdom, eller statsøkonomiske Principer. Det Freds-System, som den dansk-norske Statsbestyrelse, med en kort Afbrydelse, saa lykkeligen fulgte i de første 70 Aar af dette Seculum, dækkede alle Folger af en i andre Henseender mindre klog Bestyrelse, saavel fra de Privates som fra Statens Side. Den Mangel paa Selvstændighed, som fandtes i Norge med Hensyn til Indretninger, som fremme Benge-Omsætning, og ordne andre indvortes Forhold, følte ikke, fordi Virksomheden ikke fattedes reelle Midler i sit eget Skjød til at fortsætte den paa det fordeelagtigste. Forsøningen af den norske Handelsmands Begler paa Kjøbenhavns Børs gav ham de nødvendige Midler til en fordeelagtig Bevægelse paa Handelens Bet, og han søgte alle Savnet af de Summer, som tilflode fremmede Forsikrings-Anstalter, fordi de udgjorde kun en ringe Deel af hans store Handels-Fordeel. Statsøkonomien, som

Videnskab betragtet, var nyligen stabt, og dens Forrifter kjendtes dels ikke, dels gik de til Grunde under den europæiske Krigs Voldsomhed og de krigførende Magters Krænkelser af Folkeretten.

Imidlertid maa det Sandheden til Vore tilstaaes, at vore Handelsmænds Kultur ogsaa paa den Tid kunde taale Sammenligning med den, som finder Sted i den øvrige handlende Verden uden for de store Handels- og Hovedstæder. Det antoges almindeligen, maaskee endog i en større Grad da end nu, at Kjøbmanden i de norske smaae Handelsstæder i den Henseende havde et Fortrin for den danske, ikke alene med Hensyn til Kulturens ydre Væsen, men i solide Handels-Kundskaber. Dette monne have sin Grund tildeels deri, at dansk Handel i Smaastæderne dengang var næsten udelukkende indenlandsk, og gav ingen Aaledning til Berørelse med Udlandet, medens Nordmanden ofte færdedes i Udlandet, og nødsagedes til at fore Brevvevling i fremmede Sprog. Det var ikke usædvanligt, at norske Handelsmænd gjorde udenlandske Reiser ikke alene paa Handelsens Vegne, men for at gjøre sig bekendt med fremmede Lande; og til denne Udgift for deres Sønner var Kjøbmanden som oftest meere villig, end til at sende dem til Kjøbenhavns Universitet. Vi finde saaledes i det her omhandlede Tidrum vist nok faare saa Kjøbmænd, som havde betraadt den akademiske Bane, men flere, som udmærkede sig ved herlige Aands-gaver, som hylde og understøttede Videnskabelighed, og som overhovedet i Dannelse, Sprogkundskab og Bekjendtskab med Handelsvæsen ingenlunde stode tilbage for store Stæders, og langt større Nationers Handlende. Vi ville ikke tale om Norges store Handelsmand paa den Tid, Bernt Anker, hvis Navn var bleven foreviget i vore videnskabelige Annaler som Nordens Mæcenat, naar ikke Gideicommisset, og med det hans Legater til Videnskabernes Fremme, vare faldne sammen under Tidernes Tryk. Men ved Siden af dette glimrende Navn kunne vi sætte Andre, som virkede mere i Stilhed, men ligesaa meget til Kulturens Fremme, og som stedse vare rede til at understøtte, hvad dermed stod i Forbindelse. Lader os ikke glemme, at vi skyldte disse Mænds rige Gaver den første Grundsteen til Norges Universitet, og den alvorligste Raamindelse til den danske Regjering at opfylde et Ønske, som, længe næret og i kraftige Forestillinger frembaaret for Danmarks Trone, nu ikke mere kunde tilbagevises, da Midlerne til Opførelsen lagdes ved Siden af Ønsket. Det synderlige Phænomen fandt derfor Sted dengang, at lette og fordeelagtige Næringsveje havde Forstandere at fremvise, der udmærkede sig ved en Kundskab og Dannelse, som sædvanligen er en Følge af en omhyggelig Opdragelse og af de med Næringsveienes Drift forbundne Farer og Vanskeligheder.

I den Henseende udmærkede sig især Trælasthandlerne fremfor Boutikhandlerne og de langs Kysten boende Skibsredere. Ogjaa heri er i den senere Tid Forandringer skeet. Af de store Trælasthandlere, som udbrede deres Arme over alle Handelsgrene, ere kun enkelte tilbage paa hvert Udstillingssted, undtagen i Hovedstaden, hvor Handelen har en anden Form, grundet paa Handelsens særegne Sammenhæng og Trælastens ædlere Art. Uden for denne er Handelen mestendeels fordeelt paa mindre Hænder, og Udlandet sparer disse Handlende Umagen for udenlandsk Correspondents, ved at holde Nordmænd paa deres Kontor. Boutikhandlerne derimod besørge nu som oftest umiddelbart deres Forretninger i Udlandet, hvormed Forbindelsen, under lettede Færdselsmidler ved Dampfarten, er hyppigere end forud. Boutikhandelen har desuden nu faaet en langt større Betydning og Omfang, formedelst den uhyre Udbredelse af alskens Fabrikater og fjerne Zoners Produkter. Boutikhandlerne stride saaledes nu med vore gamle Storhandlere i Dannelse og vigtige Indgrib i Stats- og Handels-Maskinen. I vort her omhandlede Tidrum var Trælasthandlerne Norges sande Stor-

1) Egentlig Videnskabsmand var imidlertid Bernt Anker ikke, endstjønt han deraf gjerne gav sig Mine og legerede endog en Kapital til Præm, for at udgive hans Skrifter, der dog aldrig saa Dagens Lyg, fordi intet fandtes som fortjente at trykkes.

handlere, store i Handelsfærd og i Daad, og hos dem viiste sig i Almindelighed den liberalere Færd og det meest patriotiske Sind. Maaskee har denne Trælasthandlens lyse Side paa den Tid ogsaa sin Skygge. Maaskee gav just dette høiere Danmarks-Tria, hvorpaa Trælasthandlerne og Saugbrugseierne paa den Tid stode, Værdning til den store Maalestok, som lagdes paa Virksomhedens forskjellige Grader, men kunde taales, saalænge Udfibningen bar gyldne Frugter, men passede aldeles ikke til dens ufordeeltige Stilling efter Krigen. De, som stedse fulgte Trælasthandlens simpleste Veie, gik ofte heldigen igennem denne Stjærtsild, medens Mange af sine Fædermænd have bukket under for Tidernes Tryk.

Imidlertid leverede Handelens og den næringsdrivende Klasse af Borgere senere den vigtige Stortingsmænd, hvis Stemme i mange af Landets vigtigste Anliggender ikke vare bleven savnet. De have haft liden Deel i at skabe Stortingets Forvæsen — denne stærke Side af vore Stortingsforhandlinger er fast udelukkende Embedsmændenes Bort —; men i Landets indvortes Anliggender, Retsvæsenets, Handelens og Budslibelighedens Forhold have de upaatvivleligen bidraget til at rette Udsærelser og indlede sundere og renere Principer. Maaskee vilde det være stæet i en endnu højere Grad, naar de ikke deels af Magelighed og utidig Bestedenhed havde udelukket dem selv, deels af vedkommende Balgmænd af særegne Hensyn vare forbigangne paa Valglisten.

Men ikke heller iblandt denne i Sandhed oplyste Deel af Landets Fædermænd fandtes i Almindelighed misfornøiede Borgere, som i det her omhandlede Tidrum søgte en politisk Forandring, eller lydeligen udtalte Misnoie over de flere Bænd, som fandtes i Rætingsvæsenets organiske Sammensætning. Paa Bestands og Betværens Grund triveds ei Reformens Eed. Bevægelser af den Art vare en senere Ulystens Tid forbeholdne, og da naaguede det patriotiske Sind i mangen Barm, uden Hensyn til Forme og borgerlig Stilling; thi under et elstet Fædrelands Kræft sættes Lidensfæerne mængentund i Bevægelse, og de meest heterogene Elementer forene sig til et velbes Resultat.

Trettende Capitel.

Litteraturen i Norge.

Det Slags Borgere, som ere meest virksomme i borgerlige Revolutioner, vare næsten i Tal eller Vægt af nogen Betydning paa den Tid i Norge. Det er gjerne Ungdommen, som rejser sig mod Regjeringens Misbrug af Magten, eller mod dens Feilgæb i Styrelses-Været, og den studerende Ungdom var ingensteds i Landet som Corporation forbaanden. Af den frie ungdommelige Munterhed, den liberale Afskuelse, det erklærede Had mod alskens Undertrykkelse af Magten, næret af det akademiske Samliv, og understøttet af Geniets og den dannede Lands Frembringelser, der ved Universiteterne ofte griber saa alvorligen og med saa forskjellig Virkning ind i Folkesindet, og frembringer Bevægelser af en forskjellig Natur, deraf var i Norge kun saa Spor, og viiste sig sædvanligen kun i Gildesalen under Bøgerets Klang. Norges ledende Unglinger levede deres akademiske Aar i Danmarks Hovedstad, hvor de vistnok have efterladt sig mange Minder om deres Munterhed og Friheds-Joiesse; men, naar Universitets-Aarene vare endte, ansattes de som Embedsmænd i Danmarks Hovedstad, eller vendte tilbage til Fædrelandet i en Alders-Modenhed, som giver vilige Afskuelser, og efterat stundom Næringsforger, stundom et underordnet Collegies-lev, mængentund havde nedtrykt den frie Munterhed. De muntre Frihedsfange, som

udfløde fra danske eller norske Digteres Aarer, og vel stundom udsprang fra Klippen selv, tonede vel ofte høit nok i Selsaber, men de vare ingenlunde Almeengods, der gik igjennem den med langt andre Sysler beskæftigede Nation, eller havde nogen mærkelig Indflydelse paa det i Velstandskilder svælgende Folk. Det var kun Frihedens Kloker, som svævede løst om i Nationen, uden at fæste sig paa nogen alvorlig Misnoies Grund, eller danne nogen kraftig Opposition imod Regjeringens Misbrug og Misgreb.

Under disse Omstændigheder, under denne heldige System med Velstands Erhverv, denne Mangel paa videnskabelige Stiftelser, og denne vor Ungdoms Forviisning til et fjærnt Universitet i videnskabelig Henseende, kunne vi ikke vente at finde mange videnskabelige Produkter udgivne i Norge selv i det her omhandlede Tidspunkt. Saae vare i Sandhed de Skrifter, som i den Tid lagdes under Norges egne Bogpresser. Forordningen af 1799, der bestemte Trykkefrihedens Grændser, og som, i det den stiller liberale Grundsætninger i Epidfen, aavede en Strivefrihed, som i Danmarks Hovedstad længe havde været selvtagen, bragte et af vore saae periodiske Skrifter, Hermoder, til Taushed, fordi dets Forfattere ei vilde lade sig Anonymiteten berøve. Nogle af de sidste Dele af Topografisk Journal, der indeholder saa mange gode Oplysninger om Norge, udgaves vel i Christiania i dette Tidrum; men Bærkets vigtigste Medarbejdere havde endt deres jordiske Bane, eller dode i dette Mellemrum, og Bærket selv sluttedes strax efter. Videnskaberne's Selskab i Throndbjem henvendte vel sin Opmærksomhed paa videnskabelige Gjenstande, og udsendte nu og da lærde Afhandlinger; men disse enkelte Arbejder kunde paa den ene Side ikke hæve vor Literatur over sin Ubetydelighed, paa den anden Side vare de uden Birkning paa den store Hob, der ikke fordyber sig i den Slags Læsning. Wislitteraturen var i Norge paa den Tid den mavreste, uden al Interesse og Originalitet. Sjældent eller aldrig saaes i de offentlige Blade, som udgaves i Norges Stiftshæder, en Afhandling der fortjente Opmærksomhed. Provincialbladene's Forfatter, E. Fasting, var allerede død 1792, og Bladet selv har, endog til den seneste Tid, ingen Efterfølger havt, der kunde fortjene at stilles ved dets Side. Norge havde sine Digtere, hvis Sange endnu mindes og synges med Interesse, og oftere da end nu gjensløde i vore selskabelige Samqvem; men de samlede Digte udgaves i Danmarks Hovedstad, og der fremstode paa den Tid Digter=Genier, som fordunklede alle Leiligheds=Boestier, endstjont de aldrig kunde bringe de herlige Viser og Sange i Forglemmelse, som udfløde af de norske Digter=Aarer, og prentedes siden, enkelte og i Samlinger i begge Riger. Glemmes bør det heller ikke, at det Selskab i Kjøbenhavn, der var ligesom et Forvaringssted for digterisk Vid, for en stor Deel bestod af Nordmænd, og at dette Selskab vidner om vore Landsmænds Digtergaver. Nordmændene vare derhos ingenlunde uden Sands for danske og norske Forfatteres Frembringelser. Danske Boghandlere roste sig paa den Tid af, at de havde den vigtigste Affætning, uden for Kjøbenhavn, i Norge, og ethvert literairt Foretagende, som krævede Understøttelse, fandt den sædvanligen villig blandt Norges Rigmænd. Store og lærde Bogsamlinger vare vistnok sjeldne i Norge; men Datidens i Kjøbenhavn udgivne Skrifter saaes i de bedre Huse.

Den norske Presses Tilstand var saaledes paa den Tid maadelig, for ei at sige slet. I den Henseende var der en mærkelig Forskjel imellem hiin Tid og den nærværende. Trykkefriheds=Forordningen havde givet Oppositionen i Danmark et Raadestod, og Journalistikken, som paa den Tid saa godt som ingen Organer havde i Norge, befandt sig i Danmark selv i en ma' Tilstand, efter en Livlighed, der grændsede til Udskielse. Birtningen heraf var i mange Henseender viensynlig, idet Misbrug, som havde indsnegget sig i flere af de indre Forvaltningsgrene, forbleve upaaanrøbt af Pressen og øvedes med Djærved. Hvor meget der end er talt om Folgerne af Trykkefrihedens Misbrug i den senere Tid, kunne de dog ikke sammenlignes med det Gode, som den frie Presse mangenlund har frembragt. Forgjæves antaster den smudsige Presse

Sæd og Dyd; de staa fast paa deres rene Grundvold, medens den Styr for spættig Røvelse, der nu truende omgiver enhver borgerlig Stilling, hindrer alffens Rigtig og Udseelse fra Lovens og Retfærdighedens Bane. Denne Følge af en si Presser kan ikke nægtes, og ligger for Dagen i de forskjellige Tidspunkters forandrede Bunde. Det er vist nok, at utroe Embedsmænd dreve i hiin Tid mere sit djærve og ulovlige Spil, og den rovgjærrige Rigmand meer upaaantet trykkede sin Næste; si Presser havde ingen Galge opreist, hvori tvetydige Handlinger gaves Landsmænd til Friis. Vi erindre alene om den stammelige Handel, som paa den Tid dreves med Udstrivningsværket, i Følge hvilken maagestedt ingen velhavende Landmands Sam fandtes i Soldaterrækken, naar han — som det i den Tids Sprog hedte — kunde løse sig fra Tjenesten. Imidlertid havde Almuen fort for det her omhandlede Tidrum gjort nogle Forsøg paa at emancipere sig selv. Det Lofthausiske Oprør i Beklandet, mod Slutningen af forrige Aarhundrede, ledede vel ikke til noget for Almuen umiddelbart fordeelagtigt Resultat, og Hovedmanden selv blev afftraffet¹⁾; men det bragte nogle store Misbrug for Dagen, foranledigede nogle Embedsmænd til at nedlægge deres Embeder, og gjorde dem i det Hele mere forsigtige i deres Færd²⁾. Den tvædt Oprørsqvist dæmpedes imidlertid snart, og udsluktes i den strax paafølgende høstige Handels-Periode, i hvilken alvorlig Misnoie ingen dybe Rodder kunde staae. Disse Bevægelser vare en Gjenlyd fra den svundne Oldtid, og et varslende Bink om en nær forestaaende Tids Selvstændighed. Saa meget er vist, at flere Misbrug sedes i Smug i hiin Tid end nu, endstjønt Tiden selv ei var Lasternes Amme.

Fjortende Capitel.

Sædelighedens Tilstand hos Almuen.

Sammenligne vi Sædelighedens Tilstand i Begyndelsen af dette Aarhundrede med et senere Tidrum, saa vil en Beglæst om begge Epokers Fortrin og Mangler finde Sted, og i flere Henseender Fordelen være paa den forsvundne Tids Side. Sammenligninger af den Art ere vist nok vanskelige at anstille og faae ofte Bræget af den Noes, som især ældre Granskere ere saa tilbøielige til at give den svundne Tid; men vi kunne i den Henseende holde os til nogle faktiske Omstændigheder, som understøtte vore Slutninger. Dersom vi oversee Forbrydernes Liste, saa er den i den senere Tid betydeligen vorret, om endog tages Hensyn til den store Folkemængde i vore end i hine Dage. Fængslerne og Straffe-Anstalterne ere mere fyldte og Justits-Actionernes Antal er i Stigende. Men derfor er det ikke sagt, at Sædelighedens Stof er forvanstet i vor Tid, sammenlignet med den ældre; thi Grunden til hiint Phænomen kan deels ligge i Forseelernes skarvere Forfølgelse, deels i den forandrede Straffemaade. Imidlertid gives der nogle særegne Omstændigheder, som understøtte hiin Tids Sædelighed, fremfor den nærværende Tids, ligesom der gives andre, der i vor Tid forædle den menneskelige Aand, og give den et høiere Sving.

¹⁾ [Han døde 1797 i sit Fængsel, inden hans Sag var paadømt. Urolighederne begyndte 1786—1787. Jfr. S. Bergelands Fremstilling af Christian Lofthaus's Virksomhed, optrykt af Christiansands-Posten i Samlede Skrifter. VIII. 151—311.]

²⁾ Da Forfatteren [1799] overtog Næs Jernværk, fandtes endnu flere Lofthausianere der i Egnen, der havde været ligesom et Fokus i denne Gjøring; men de havde tabt deres Indflydelse, og enkelte af de meest anlagte Embedsmænd havde taget deres Afled.

Den meer udbredte Velstand, og det lettere Erhverv i Begyndelsen af dette Aarhundrede, maatte visseligen formindste Fristelsen til Forbrydelse, som altid er størst; naar Mennesket synker i Armod og Elendighed. Norges Velstand i hine Dage var temmelig almindelig, og har ikke den Charakter, som den blomstrende Fabrik-Virksomhed i andre Lande saa ofte fremviser. Der sees ofte enkelte Rigmænd omgivne af alle Velstandens udvortes Tegn, og ved Siden af dem talrige Skarer, som staae paa Livets laveste Trin, kjæmpende med Armod og Elendighed. Norges Handel og Søfart har en anden Charakter. Disse Næringsveie give i deres blomstrende Tilstand gode Gaver til alle dem, som laane dem deres Arm, fra Virksomhedens høieste til dens laveste Trin. Man vil erindre sig, at Arbejdsløn, Hyrer og Lønninger stode i hine Dage i et passende Forhold til Handelsmandens og Skibssejernes betydelige Fordele. Ligesaa naturligt maatte denne Næringsveienes Stilling i Byerne og paa Kysten virke fordeeltigt paa alle Befoldninger i Landets Indre, og forbedre Menigmands Kaar. Strandens livlige Virksomhed udbreder sine Fordele langt forbi Havkystens Bælte. Naar Handel, Søfart og Skibsbyggeri blomstrer, trættes flere og flere arbejdende Hænder fra det Indre af Landet til Kysten, Arbejdslønnen stiger overalt, og flere af Livets Nydelsestilfælde den ringe Mand. Vi have forhen bemærket, at Arbejdsklassen i hine Dage sædvanligen vel var mindre fri og uafhængig end nu omstunder; men dens Forsørgelse var sikker, og ikke som nu periodisk indskrænket til en stor Fordeel til enkelte Aarets Tider, og knap i andre. Det var i de Dage saaledes mindre Nød og større Tvang, og derfor var for menig Mand paa den ene Side mindre Fristelse til at overtræde Loven, paa den anden stod han under et større Formynderskab, i det Arbejdsmanden var som et Lem af Huusbondens Familie. De samme gyldne Perioder for Arbejdsmanden er i senere Tid oftere vendt tilbage; men Baandet mellem Huusbonde og Arbejdsmand er løst, og de velgjørende Folger af denne periodiske Velstand ere ikke saa jævnt udbredte over Arbejdsklassens Tilværelse. Denne havde under rigere Næringsstiller og en stadig Forsørgelse upaatvivleligen i hine Dage et muntreere Blyonometri.

Krolivet havde ikke i de Dage grebet saa vidt om sig som i vore, og man mødte da ikke som nu paa visse Dage i Ugen uden for Byerne den lange Linie af ravende Arbejdsfolk, hvis Regnskabs- og Svire-Dag saa ofte falder sammen. Brændevinets Priis var høiere og Brændevinet selv mindre udbredt, da det hentedes fra Frændelandet, og saae Brænderier i By eller paa Land vare oprettede. Uden at indlade os i den Undersøgelse, hvorvidt denne Virksomhed har bragt Landet de økonomiske Fordele, som i Skrift og Tale saa ofte tillægges den, vove vi trygt den Paastand, at Brændeviins-Rjedlens Forflyttelse til Norges indre Egne har mangesteds undergravet Sædelighed og Hedrueghed. Vi behøve kun at sammenligne de Bygder, som fremdeles have afholdt sig fra denne Tilvirkning, med dem, som derpaa lægge Bind. Ikke at tale om, at Barernes Priis-Nedsættelse er et sikkert Middel til at udbrede dem, især naar det gjælder en Nydelse, der sædvanligen stedse faldt i Nordboerens Smag, og i et Land, hvis Natur ei har mange Nydelsestilfælde at hyde Gansen. I det Hele var Levemaaden paa den Tid simplere; thi alle transatlantiske Produkter og Udlandets Manufacturvarer stode i en høiere Priis, og overskyllede ikke Landet i saa brede Linier fra Kysten, som nu omstunder. Derved frembragtes paa den ene Side en simplere, og til vor Almues Stilling mere passende Levemaade, og paa den anden en større Huusflid, og begge Dele havde en velgjørende Virkning paa Almuens Stilling i det Hele. Har derfor end det hele Lands Stilling i Henseende til Virksomhedens friere, og mindre betyngede Bevægelse mangenlund i vor Tid modtaget Forbedring, saa har den og sine Fristelser for Landets Borgere til at overdrive Livets Nydelsestilfælde, som stundom lede til at undergrave haabe Velstand og Sædelighed. Begge Tidrum have sine Mangler og sine Fordele, men dersom hvilket vi lade uafgjort — vor Tid i denne Henseende staaer tilbage, saa har Statsforfatningen i Sandhed ingen Skyld; men det maa tilskrives dels en uforfigtig Anvendelse af dens liberale og

udførende Grundføringer, deels et ubetænksomt Brug af den isomopolitiske Omvæltning i Aarsæts Arbejdsforhold.

Landets indre Pengeforhold vare langt simplere end de siden bleve. Det havde endnu ikke fæet Pengeforordningen af 1813, der paa saa mange Maader forstyrrede Creditors og Debtors Forhold, og gav den simple Uretlighed i Handel og Baudet et Raadstod. Strax efterat denne Forordning var kommen for Lyset, søvede den opvandede Stærkesindighed sin Kunst paa at smyge sig ind i alle denne Forordnings Svindstroe, deels for at forøge Fordeel, deels for at formindste Tab. Den Forstiel, som denne Forordning gjorde imellem Kontraktmæssige, med Brev og Stempel lovsigtede Sjælsfordringer, og den simple Soagsørsel, forstyrrede det gamle trosthyldige Forhold imellem Laantager og Laangiver. Det var nu ikke længere sædvanligt ved Ed eller Haandslag alene at afgjøre en Handel eller en Sjælspost, det maatte stee med Forordningen i Haanden, og Fordringen belægges med stemplet Papir. Især var Almenen meest udsat for en mislig Behandling i denne Henseende, fordi den var indre øvet i det Slags Penge-Omsætninger, og kunde ikke saa let trænge sig ind i Forordningens Aand og Bæsen; men den opmuntredes ikke alene derved til Forsigtighed i alle Pengeforhold, men Rangfoldige blandt dem klegnede sig den samme Uretlighed i indbyrdes Pengeforhandlinger. Enhver, som erindrer sig de forvirkede Forhold efter at hiin Forordning var sat i Kraft, vil tilstaae, at denne paa flere Maader forvanskede den trosthyldige Simpeltid, hvormed Pengeforhandlinger fordom udførtes. Ved Siden af dette Spil med Indbyggernes Formue, der pludseligen bragte mange velhavende Familier til Bettelstaven, dreves under Krigen et andet med Almens Ed, som fordom var Sandhedens dyrebareste Tegn. Vi ville siden nærmere se at hende, hvorlunde denne høitidelige Forsikrings-Alt under Krigen misbrugtes, og bemærke kun her, at en Krænkelse af en paa Thinge aflagt Ed i vort her omsvundne Tidstrum betragtedes som en Samvittighedsraag, hvis Krænkelse stemplede den medereren med dyb Foragt. Det var en senere Tid forbeholdet, efterhaanden som Handels- og Pengeforholdene simplificeredes, at nærme sig den forsvundne Simpeltid og Trosthyldighed, — i sin fulde Styrke er den Adrig mere vendt tilbage.

Femtende Capitel.

Dplysning, Religiositet og Levemaade.

Opdragelsesmidlerne vare maastee paa Landet færre, og Lærernes Omhu i det sidste ikke større i Henseende til Skolevæsenet end i senere Dage; men der saaes dog paa Landet, især i Norges Fjeldegne, mindre Spor af Dplysning. Naturen i det nordlige indre Egne har steds været virksom til at øve de Sjælskræfter, hvis Udvikling der er lagt store Hindringer. De Banskkeligheder, som ligge ved den af Agerdyrkerens og Skoveierens naturlige Synter, saavel som klimatiske Forhold, bringe Fjeldboeren til en uafbrudt Anstrengelse og Opmærksomhed, og denne idelige Gang med de udbortes Omstændigheder over Landskæsterne og letter Dplysningens Gang. I Fjeldbygderne findes dog herhos ofte stor Indolentis og Lyst til Uvirksomhed forenede med en stor Anstrengelse, og begge disse Charakter-Tringer virke skadelig paa hinanden. Bjergboeren begynder ofte sit Arbejde i Rattens Mulm; men ellers kan han ei fuldføre sit Dagværk; men naar han er kommen til sit Hjem,

slænger han sig ofte paa Bænken den lange Vinteraften, og tager ugjerne Haand i den indvortes Huusgjerning. Nordens Kulde og Sydens Varme frembringer stundom samme Virkning. Ligefom der i Norges Fjelddale findes mangensteds en Gjenlyd af gamle Toner og et Billede af gamle Former, saa have og dets Indbyggere bevaret en Interesse for Fædrelandets Skjæbne i Oldtiden. Det var som om disse vore Landsmænd end ikke i Enevoldsmagtens Tid kunde glemme den vigtige Deel, som vore Fædre havde i Landets Styrelse, og den Bægt deres Stemme havde paa Thinge. De bødte sig saaledes stedse uvillige under Tvangslove og offentlige Foranstaltninger, som krænkede formeentlige Rettigheder, eller gjorde utilbørlige Indgreb i deres Belfærd. De flokkede sig da stundom i Skarer for at øve Selvtægt uden for Lovens Grændser. I Begyndelsen af dette Aarhundrede bevarede hiint Dværgbillede af Oldtiden mere end i senere Dage, fordi der var en stærkere Affondring imellem Fjeldboerne og Indbyggerne af Norges stærkt befolkede Kyststrand. I Norges Stovegne fandtes i hine Dage langt flere selvstændige Mænd end i vore, og hverken i Henseende til Livets Nydelse eller til andre Forhold fandt den Lighed og Sammenblanding Sted, som nuomstunder. Brændeviins-Tilvirkningen var, som forhen bemærket, saa godt som aldeles udelukket fra Norges Høiland, og hedgaaet til guld sædvanligen om blandt Gæsterne, i brogede med Sententser udpyntede Skaaler. Hvor skulde vi finde i Begyndelsen af dette Aarhundrede et Billede, der svarer til det, som en af Norges Biskopper indsendte til et af vore Storthing¹⁾, hvori maales med rædsomme Farver disse Egnes Udskielser, som en Folge af Brændeviins-Tilvirkningen? Alstens Raane-Indretninger havde endnu ikke som senere hen aabnet sine falske Pengetidder, og skabt en kunstig og siebliffelig Lettelse, der senere under forogede Renter banede Veien til en desto større Armod. Fjeldets Simpelhed flygtede under saa kunstige Sammensætninger, og Kystens Søder og Skille flyttede ind i Norges indre Fjelddale. Saaledes var Simpelhed i Levemaade, Selvstændighed i borgerlige Forhold og en vis Grad af Velstand mere til Huse i Fjeldbygden i hine Dage end i vore, og der ligger imellem dette Aarhundredes ydre Punkter af Fortid og Nutid en Mellemtid, svanger med Forvæsningsstoffer, som lykkeligviis i den faldigste Tid har tabt en stor Deel af sin skadelige Indflydelse.

Med hine heldigere Betingelser for borgerlig Velvære fandtes ogsaa i hine Dage i Høilandet en større Oplysningsgrad, og en meer udbredt Læsning af de bedste Skrifter, som paa den Tid vare i Omløb. Clausens Snorre saaes endnu ofte i det lille Bogskab, og ved Siden deraf flere af de paa den Tid meest yndede Folkeskrifter. Forfatteren erindrer endnu, hvormeget han overraskedes, da han som Candidat gjorde en Reise i Thelemarken, ved i dens dybeste Fjelde at finde Bastholms Philosophie for Uærde med flere Folkeskrifter, og at træffe paa flere Bønder, der vidste med Sagkundskab at tale om deres Indhold. Det forekom ham, som han i Lærdommens Skole ei havde kunnet tilegne sig sundere Domme over Livets Former, end disse Naturens Børn i deres selv lærte Blisdom og i simple Folkeskrifter.

Hvad Religiositeten angaaer, da stod den neppe paa en svagere Fod i Begyndelsen af dette Aarhundrede end i vor Tid. Den fandt indvortes Religiositet, som viser sig i at dyrke det høieste Væsen efter sin Samvittighed, og bærer sine Frugter i en from og Gud hengiven Bændel, har til alle Tider havt sine sande Dyrkere, ligesom den er ophøiet over Medmenneskers Dom. Men den udvortes Religiositet, som teer sig i Jagttagelse af Religionens ydre Form, yttrede sig især i Byerne i større Grad i hin Tid end i vor. Norge var lidet smittet af den frivole Letfindighed, hvormed religiøse Gjenstande behandlede i Danmarks Hovedstad i Begyndelsen af dette Aarhundrede, og tog ogsaa liden Deel i den Reaktion, som fremkaldtes til Religionens Forsvar, der i Danmark siden frembragte saa bittere Fejder.

¹⁾ Biskop Munch i Aaret 1827.

Da da Universitetet oprettedes i Norge udbredtes her ogsaa denne Strids Elementer. Det vist er det, at Gudsdyrkelsens udbortes Ceremonier dengang, fornemmeligen i Norge, iagttoges omhyggeligere og med et andægtigere Sind end nu omstunder. Indtægtene vare fuldere, og der var ikke da den Skare af Kirkens Medlemmer, som holdt sig fra dens Sacramenter. Forandringens Rod ligger imidlertid ikke i de sædvanlige Embedsmænds Forhold eller større Dygtighed i den Tid. I den Henseende har neppe vor Tid tilbage for den forsvundne, hvad enten vi see hen til Præsternes Dygtighed eller deres religiøse Færd. Dersom Præsterne i Begyndelsen af dette Aarhundrede udmærkede sig i andre Henseender, som Forfattere og Fædrelandets Mænd, som vi finde deres Navne i vore Dage blandt Storthingets hæderligste og virksomste Medlemmer, da er dette Fortjenester, som give dem Plads paa andre Mindesmarker; men som Religionslærere og Embedsmænd have Nutidens Præster uden Tvivl Umiddelighed Fortrin for hien Tids. Denne Forbedring i Præsternes Embedsforhold, denne større Opmærksomhed paa deres Kaldsforretninger, maa ansees som et af den Tids Børn. Sands for den udbortes Udøvelse af Gudsdyrkelsens Ceremonier, for den Hæder og i det Hele for Religiositet, som en Trostens Kilde under Livets Omvæltninger og et Haabets Anker i Udsigten over Tilstanden paa hien Side Graven, og den dengang tildeels rodfæstet i Folkets Gemytter, og den styrkedes ved Kirkemødets Ord, som end Guds Ord foredroges i en skjodesløs Form uden Studie og Aandsgaver. Alle Menighedens Medlemmer nu løstes til Kirken i Stæderne — med Undtagelse af nogle af nogle saa — da maa det stee ved en begavet Præsts lyse og indtrængende Predikning, og Læser, som i hine Dage vædedes med Andagtsens Læser, blive nu, som de foredroges i den gamle skjodesløse Form, til Spot og Spee for det strengt sammene Auditorium¹⁾.

Hien Tids Fattigvæsen var ikke en saa indviklet Sag som nu omstunder; det kaldedes under Næringsveienes blomstrende Tilstand, en større Rigevægt imellem Almængde og Ernæringsmidler, en større Simplicitet i Lovgivning og Borgerforhold. Det egentligt systematiske Fattigvæsen var paa de fleste Steder dengang ikke til. Omhyggeligheden fattes i Bevægelse ved frivillige Subskriptioner, og en Fattigkommission bestaaende af flere Medlemmer samlede ikke saa sædvanligen til det besværlige Arbejde, at ligne Fattigbidrag efter vallende Grundsaetninger. Hvo der ei kunde gøre sig selv, strakte Haanden ud til Nærsten om Almisse, og dog var Antallet af Bettlere da ikke saa stort som i vore Dage, da Bettleriet hades og forfølges, og offentlig udskrives efter Tegnning. En saa ubestemt Forsørgelse vilde, nu under det store Antal af Rødlidende, ikke tilfredsstille Menneskelighedens Bud; men i hine Dage kunde ogsaa dette Forhold simplificeres. Fattigvæsenets rette Pleie er nu et Studium, som kræver sin Mand, og forudsætter Bekjendtskab med Principer, som ingen Gang hverken kjendtes eller ovedes. Godgjorens Blikker udsløde da umiddelbart i Christens Ord. Mangehaande Forvillinger paa den menneskelige Virksomheds Omraade have plumret den hellige Kilde, og Fattigvæsenets Forstandere maae lægge Almisse Lov ved Siden af Guds. I denne Banstuelighedens og Forvillingens Lokale ere vore Præster opdragne til dygtigere Fattigforstandere end tilforn, endstjont Opdragelsen under Tidens fremstredende Farer hverken er endt, eller dens Frugter helt lægges for Dagen.

Skole-Underviisningen er visseligen nu, i en større Grad end i Begyndelsen af dette Aarhundrede, Gjenstand for Statens og dens Embedsmænds Omhu, men den sande Oplysning ikke er større, saa ligger det meer i Næringsveienes

¹⁾ I Forfatterens Fødeby blev i hans Barndom foredraget for fuldt Huus af en lidet begavet Præst Præstener, der nu omstunder vilde opvække mere Latter end Ophbyggelse, medens den samme Kirke senere hen besøgtes af saa Tilhørere, da Prækestolen besættedes af mere begavede Læser.

Videnskab betragtet, var nyligen stabt, og dens Forrifter kendtes dels ikke, dels gik de til Grunde under den europæiske Krigs Voldsomhed og de krigsførende Magters Krænkelser af Folkeretten.

Imidlertid maa det Sandheden til Vore tilstaaes, at vore Handelsmænds Kultur ogsaa paa den Tid kunde taale Sammenligning med den, som findes Sted i den øvrige handlende Verden uden for de store Handels- og Hovedstæder. Det antoges almindeligen, maaskee endog i en større Grad da end nu, at Kjøbmanden i de norske smaa Handelsstæder i den Henseende havde et Fortrin for den danske, ikke alene med Hensyn til Kulturens ydre Væsen, men i solide Handels-Kundskaber. Dette monne have sin Grund tildeels deri, at dansk Handel i Smaastæderne dengang var næsten udelukkende indenlandsk, og gav ingen Anledning til Berørelse med Udlandet, medens Nordmanden ofte færdedes i Udlandet, og nødsagedes til at føre Brevvevning i fremmede Sprog. Det var ikke usædvanligt, at norske Handelsmænd gjorde udenlandske Reiser ikke alene paa Handelsens Vegne, men for at gøre sig bekendt med fremmede Lande, og til denne Udgift for deres Sønner var Handelsmanden som oftest meere villig, end til at sende dem til Kjøbenhavns Universitet. Vi finde saaledes i det her omhandlede Tidrum vist nok faare saa Kjøbmænd, som havde betraadt den akademiske Bane, men flere, som udmærkede sig ved herlige Kandsgaver, som hylbode og understøttede Videnskabelighed, og som overhovedet i Dannelse, Sprogkundskab og Bekjendtskab med Handelsvæsen ingenlunde stode tilbage for store Stæders, og langt større Nationers Handlende. Vi ville ikke tale om Norges store Handelsmand paa den Tid, Bernt Anker, hvis Navn var bleven forevigtet i vore videnskabelige Annaler som Nordens Mæcenat, naar ikke Fideikommisset, og med det hans Legater til Videnskabernes Fremme, vare faldne sammen under Tidernes Tryk. Men ved Siden af dette glimrende Navn kunne vi sætte Andre, som virkede mere i Stilhed, men ligesaa meget til Kulturens Fremme, og som stedse vare rede til at understøtte, hvad dermed stod i Forbindelse. Lader os ikke glemme, at vi skyldte disse Mænds rige Gaver den første Grundsteen til Norges Universitet, og den alvorligste Naamindelse til den danske Regjering at opfylde et Ønske, som, længe næret og i kraftige Forestillinger frembaaret for Danmarks Trone, nu ikke mere kunde tilbagevises, da Midlerne til Opførelsen lagdes ved Siden af Ønsket. Det synderlige Phænomen fandt derfor Sted dengang, at lette og fordeelagtige Næringsveje havde Forstandere at fremvise, der udmærkede sig ved en Kundskab og Dannelse, som sædvanligen er en Følge af en omhyggelig Opdragelse og af de med Næringsveienes Drift forbundne Farer og Vanskeligheder.

I den Henseende udmærkede sig især Trælasthandlernes fremfor Boutikhandlernes og de langs Kysten boende Skibsredere. Og saa heri er i den senere Tid Forandringer skeet. Af de store Trælasthandlere, som udbrede deres Arme over alle Handelsgrene, ere kun enkelte tilbage paa hvert Udslibningssted, undtagen i Hovedstaden, hvor Handelen har en anden Form, grundet paa Handelsens særegne Sammenhæng og Trælastens ædlere Art. Uden for denne er Handelen mestendeels fordeelt paa mindre Hænder, og Udlandet sparer disse Handlende Umagen for udenlandsk Correspondents, ved at holde Nordmænd paa deres Kontor. Boutikhandlernes derimod besørge nu som oftest umiddelbart deres Forretninger i Udlandet, hvormed Forbindelsen, under lettede Færdselsmidler ved Damparten, er hyppigere end forud. Boutikhandelen har desuden nu faaet en langt større Betydning og Omfang, formedelst den ubyre Udbredelse af alstens Fabrikater og fjerne Zoners Produkter. Boutikhandlernes stride saaledes nu med vore gamle Storhandlere i Dannelse og vigtige Indgreb i Stats- og Handels-Maskinen. I vort her omhandlede Tidrum var Trælasthandlernes Norges sande Stor-

1) Egentlig Videnskabsmand var imidlertid Bernt Anker ikke, endstjønt han deraf gjerne gav sig Mine og legerede endog en Kapital til Pram, for at udgive hans Skrifter, der dog aldrig saa Dagens Lyk, fordi intet fandtes som fortjente at trykkes.

ubestrikt Landboens Sands for alle religiøse Ceremonier, der i Umindelighed maa anses for at have samme Styrke nu, som i dette Aarhundredes Begyndelse. Præsten er paa de fleste Steder endnu som i hvin Tid. Sognets vigtigste Mand, der har meest Indflydelse paa dets moralske Standpunkt, paa dets Sædelighed og Dyd. Han er endnu, ligesaa ofte som i hine Dage, den Syges og Fattiges Trost og Hjælper, den forlænges Naadgiver, Armodens og Rigdommens Mellemmand, den uopdragne Landboens omhyggelige Fader, og dette Forhold er, under lige Omstændigheder, næsten i en Afstand fra Byerne. Men dette hjertelige Forhold er nu ikke saa let at vedligeholde som i hvin Velstandens og Simpeltidens Dage, da Folkemængde og Mængdemidler saft overalt stode i et passende Forhold til hinanden, og Kravet paa disse Hjælper ei var saa stort. Fattigvæsenets forviklede Forhold, og især vildsvarende Børns Opdragelse, som forlades af fjeddesløse Forældre, giver den samvittige fjeddesløse Præst en Bekymring og Røje, som i hine Dage i den Grad ikke kjendtes, og Præstens Forhold til Menigheden berøer langt mere paa hans Personlighed i hine Dage end i hvine. Hjertelighed til Præsten var dengang som en Deel af Religionen selv; nu maa den være Frugten af hans egne Gjerninger, og hvine Dages Præst havde den religiøse Følelse for sig, medens vore Dage finde en Hindring i dette hjertelige Forhold i Tidens materialistiske Stræben. Vi finde derfor vist vel i hvin Tid mange hæderlige Præstegubber, effede af deres Menighed, Dydens og Religionens Støtter; men vi finde flere Præstemænd da end nu, som med Hænderne røstet ligegyldigen glæde med den Tids renere Strøm, uden at styre Religionens Sag med omhyggelige Hænder. I en anden Henseende var Præsternes Embedsgang i hvin Tid lettere end i vor. De vare ikke saa overvældede med verdslige Forretninger som nu omstunder, da flere Støgs Styler i og udenfor hans Studerlammer gjøre sig Hæring paa Præstens Tid. Han var vel dengang ofte Fredsmægler; thi Fjendenskabetsnet var da allerede indført, og Præsten er Fredens naturlige Forhinder og Forsvarer; men nu er han tillige Formand, stedse i nogle, og ofte i alle Dele af det Communal-Raad, som udfører Formandskabets Bestemmelser, ligesom Bestyrelsen af Egnervalget paalægger ham ansvarfulde Pligter, der ligge udenfor hans Kald, og som han, om han snubler paa denne Vej, Lovens Eværd rammer ham viskere, end om han synder paa sin hellige Bane. I denne Stand vælges i den senere Tid alt flere og flere Storthings-Candidater, og hvor hæderligen mange Geistlige der have forvaret deres Stilling, og hvor mange laurbærkrandsede Navne vi der finde, saa gjør dog dette Kald selv Anledning til Tankens Retning mod Gjenstande, der ei ligger mod Himlen.

Præsterne havde saaledes i hine Dage mere Tid til at røgte sit egentlige Kald og flere videnskabelige Styler, og vi undre os ikke over at see alvorlige Skrifter og Afhandlinger i hvin Tid at udgaae fra den fjettige Geistligheds Studerlammer. I Præsternes Indtægter monne der i Grunden være liden Forskjel imellem hvin Tid og vor, endstjønt de dengang maaskee fløde villigere og jævner uden Hensyn til Præstens Personlighed. Naar tages Hensyn til alle Omstændigheder, til Bæremidlets Forhold og den lettere Adgang til Livets Nydelser, maae Præsterne anses for at være omtrent saaledes lønnede som forhen. Det synes som den fornuftigere Deel af Folket efterhaanden kommer til den Overbeviisning, at Statens Løve fremmes bedst, naar dets Embedsmænd ikke trykkes af Næringsforger, men sættes i Stand til at tilegne sig Livets Nydelser efter deres Stilling. Iovrigt har Nutiden mere i sin Magt end Fortiden at ordne disse Forhold, der i deres hele Reenhed kan lægges Beskatningens Hætte, og da desuden den nærværende Elægt har et rigt Ind, der efter Lovens Bogstav er bestemt til at jævne de ulige Rager.

Præsternes Stilling er saaledes i det Hele vistnok vanskeligere end fordim; men deres Indflydelse paa Landbyggerne er i det Hele ikke svækket, deres Raar ikke forsvundet, og Standens Personlighed staaer neppe i vore Dage i en mindre hæderlig Stilling til Staten, end i det Tidrum, vi her omhandle. Vel er det Forfatteren

udflode fra danske eller norske Digteres Aarer, og vel stundom udsprang fra Klippen selv, tonede vel ofte høit nok i Selsaber, men de vare ingenlunde Almeengods, der gik igjennem den med langt andre Sysler beskæftigede Nation, eller havde nogen mærkelig Indflydelse paa det i Velstandskilder svælgende Folk. Det var kun Frihedens Fløker, som svævede løst om i Nationen, uden at fæste sig paa nogen alvorlig Misnøies Grund, eller danne nogen kraftig Opposition imod Stegjerings Misbrug og Misgreb.

Under disse Omstændigheder, under denne heldige System med Velstands Erhverv, denne Mangel paa videnskabelige Stiftelser, og denne vor Ungdoms Forvilsning til et fjærnt Universitet i videnskabelig Henseende, kunne vi ikke vente at finde mange videnskabelige Produkter udgivne i Norge selv i det her omhandlede Tidspunkt. Saae vare i Sandhed de Skrifter, som i den Tid lagdes under Norges egne Bogpresser. Forordningen af 1799, der bestemte Trykkefrihedens Grændser, og som, i det den stiller liberale Grundfætninger i Epidfen, avede en Strivefrihed, som i Danmarks Hovedstad længe havde været selvtagen, bragte et af vore saae periodiske Skrifter, Hermoder, til Laushed, fordi dets Forfattere ei vilde lade sig Anonymiteten berøve. Nogle af de sidste Dele af Topografisk Journal, der indeholder saa mange gode Oplysninger om Norge, udgaves vel i Christiania i dette Tidrum; men Bærlets vigtigste Medarbeidere havde endt deres jordiske Bane, eller dode i dette Mellemrum, og Bærlet selv sluttedes strax efter. Videnskaberens Selskab i Thronhjelm henvendte vel sin Opmærksomhed paa videnskabelige Gjenstande, og udsendte nu og da lærde Afhandlinger; men disse enkelte Arbejder kunde paa den ene Side ikke hæve vor Literatur over sin Ubetydelighed, paa den anden Side vare de uden Birkning paa den store Hob, der ikke fordyber sig i den Slags Læsning. Wislitteraturen var i Norge paa den Tid den mavreste, uden al Interesse og Originalitet. Sjeldent eller aldrig saaes i de offentlige Blade, som udgaves i Norges Stiftshæder, en Afhandling der fortjente Opmærksomhed. Provincialbladenes Forfatter, C. Fasting, var allerede død 1792, og Bladet selv har, endog til den seneste Tid, ingen Efterfølger havt, der kunde fortjene at stilles ved dets Side. Norge havde sine Digtere, hvis Sange endnu mindes og synges med Interesse, og oftere da end nu gjensløde i vore selskabelige Samqvem; men de samlede Digte udgaves i Danmarks Hovedstad, og der fremstode paa den Tid Digter-Genier, som fordunklede alle Leiligheds-Poesier, endstjont de aldrig kunde bringe de herlige Viser og Sange i Forglemmelse, som udflode af de norske Digter-Aarer, og prentedes siden, enkelte og i Samlinger i begge Riger. Glemmes bør det heller ikke, at det Selskab i Kjøbenhavn, der var ligesom et Forvaringssted for digterisk Bid, for en stor Deel bestod af Nordmænd, og at dette Selskab vidner om vore Landsmænds Digtergaver. Nordmændene vare derhos ingenlunde uden Sands for danske og norske Forfatteres Frembringelser. Danske Boghandlere roste sig paa den Tid af, at de havde den vigtigste Affætning, uden for Kjøbenhavn, i Norge, og ethvert literairt Foretagende, som krævede Understøttelse, fandt den sædvanligen villig blandt Norges Rigmænd. Store og lærde Bogsamlinger vare vistnok sjeldne i Norge; men Datidens i Kjøbenhavn udgivne Skrifter saaes i de bedre Huse.

Den norske Presses Tilstand var saaledes paa den Tid maadelig, for ei at sige slet. I den Henseende var der en mærkelig Forskiel imellem hiin Tid og den nærværende. Trykkefriheds-Forordningen havde givet Oppositionen i Danmark et Raadestod, og Journalistiken, som paa den Tid saa godt som ingen Organer havde i Norge, befandt sig i Danmark selv i en maad Tilstand, efter en Livlighed, der grændsede til Udsteielse. Birkingen heraf var i mange Henseender siensynlig, idet Misbrug, som havde indfneget sig i flere af de indre Forvaltningsgrene, forbleve upaaante af Pressen og øvedes med Djærvhed. Hvor meget der end er talt om Følgerne af Trykkefrihedens Misbrug i den senere Tid, kunne de dog ikke sammenlignes med det Gode, som den frie Presse mangelund har frembragt. Forgjæves antaster den smudsige Presse

hvis Jollmængde siden den Tid er tredobbelst, kan nu ikke fremstilles Orgier, som de Balsarter, der ved Juletid foretoges til enkelte Lyft- og Landsteder. Spillesygen var, især i Hovedstaden, drevet til en Høide, hvorefter vi nu omstunder ikke kunne gøre os noget Begreb, da ikke alene flere Tusinde af gode Dalere, men hele Formuer bortspillede i Hazardspil¹⁾. Vi ville ikke tale om hemmelige Synder, som skulle være søde af enkelte rige Storhans; thi disse ere efter deres Natur kun Nygtets Ege, og er mestendeels i vort Land lykkeligvis Norkets Gjerninger. I Norden har skæmmelige Huusfreden, den ægtefabelige Trost og den qvindelige Anstændighed sit lykkelige Sæde. Men derhos maa det Sandheden til Hæde siges, at der ved Siden af disse Udsærfelser fandtes i de Dage i Hovedstaden selv en Række af sødelige og ædne Statteborgere, som levede i Stilhed, og nødde Productet af deres rige Liv i Tarvelighed, og enkelte af Hovedstadens nuværende solide og agtede Handlende ere Grene af disse Stammer. Mange af de mindre Byer vare, i Henseende til den vilde Larm i Selskabsgilder og høitidelige Fester, et Dværgebillede af hine habnalske Udsærfelser, i langt større Grad i hiin Tid end i vor. Forfatteren mindes fra sine Barndomsdage at have hørt omtale Sviregilder, Slagsmaal, Rappen i Total-Udømmelser, som nu mestendeels er gaaet af Brug. I denne Henseende er der vistelig en mærkelig Forskjel imellem Selskabsglædernes Art i vore Dage og i hine, og det er langt lettere nu end da at styde fra sig den gjæstvenlige Bærts skæmmede Bøger. Spillesygen havde ogsaa dengang udbredt sig fra Hovedstaden til de mindre Byer, og yttrede sig baade i Hazardspil, og i at vove betydelige Summer i almindelige Selskabsspil, om end ei denne Lyft drevs til den Høide som i Christiania. Morgenroden kan vel endnu i vore Dage hist og her finde Spilleren ved Spillebordet; men det er mere dette uhyttige Lidsfordrivs særegne Glæder end Gnyttten, som raader; thi som oftest handles kun om ubetydelige Summer. Vore Samfund vare, i Henseende til andre Udskælfser, i den sunde saavel som i den søvne Tid, i Almindelighed et Billede paa rene Sæder, og enhver Udsærfelse af den Art forfulgtes med Dadel.

Derhos kan det ikke nægtes, at hine Bordglædens Udsærfelser og Spillesygens Larm var i et stærkt Aftagende mod Enden af det her omhandlede Tidrum. Allerede da havde den Afholdne, uden Chilane og Overlast, følge Raadeholdenheds Regel; de skæmmelige Samqvem vare mindre larmende, og Spillesygen, som under Krigen fik Raadestød, var i Aftagende. Aarsagen hertil var vel tildeels den bedre Opdragelse, som Kjøbmandsstanden, og især den formuende Deel deraf, gav sine Børn. De fleste af disse bleve sendte til Udlandet for der at opdrages, Andre indtog udenlandste Reiser, efter at have fuldendt deres Opdragelse her hjemme, og hjembragte mere dannede Sæder, og mindre udsærfende Baner, end dem, som dengang herskede i vore Klipper. Men med disse forandrede og formildede Sæder fulgte tildeels et Anstrøg af Luxus og forfinet Levemaade, som snart viste sig i mere søvne Huse, firligere Indbo og et mere udsøgt Huusvæfen, end da var sædvanligt. Den rige Faders simple Huus og tarvelige Mobil-Udstyr tog sig ofte jammerligen ved Siden af den nylygte bosatte Sønns herlige udstafferede Bopæl og smagfulde Indbo. I alle disse Henseender vare hine Tider langt forskjelligere fra disse, hvortil ogsaa andre Aarsager bidroge, som i en senere Periode blive at omhandle. Men vist er det, at der var et Slags omvendt Forhold mod Slutningen af det forsvundne og i Begyndelsen af dette Aarhundrede i By-Borgernes Levemaade fremfor vore Dages. De bedre Classer saaes dengang oftere paa Udskælfens Bei end Almuellassen, medens

¹⁾ En Handelsmand bortspillede i et af disse Hazardspil 27000 Rd., og lagde derved Grundten til sin borgerlige Undergang. En anden [Jens Anker] fortsatte sin Spillelyst i England og forfordede der sine Dage. Enkelte berigedes ved Gevinsten, men betalte den med en Dræsløshed, der fulgte dem Livet igjennem.

Den meer udbredte Velstand, og det lettere Erhverv i Begyndelsen af dette Aarhundrede, maatte visseligen formindste Fristelsen til Forbrydelse, som altid er størst, naar Mennesket synker i Armod og Elendighed. Norges Velstand i hine Dage var temmelig almindelig, og har ikke den Charakter, som den blomstrende Fabrik-Virksomhed i andre Lande saa ofte fremviser. Der sees ofte enkelte Rigmænd omgivne af alle Velstandens udbortes Tegn, og ved Siden af dem talrige Skarer, som staae paa Livets laveste Trin, kjæmpende med Armod og Elendighed. Norges Handel og Søfart har en anden Charakter. Disse Næringsveie give i deres blomstrende Tilstand gode Gaver til alle dem, som laane dem deres Arm, fra Virksomhedens høieste til dens laveste Trin. Man vil erindre sig, at Arbejdsløn, Hyrer og Lønninger stode i hine Dage i et passende Forhold til Handelsmandens og Skibsejernes betydelige Fordele. Ligesaa naturligt maatte denne Næringsveienes Stilling i Byerne og paa Kysten virke fordeeltagende paa alle Befoldninger i Landets Indre, og forbedre Menigmands Kaar. Strandens livlige Virksomhed udbreder sine Fordele langt forbi Havstytens Bælte. Naar Handel, Søfart og Skibsbyggeri blomstrer, trækkes flere og flere arbejdende Hænder fra det Indre af Landet til Kysten, Arbejdslønnen stiger overalt, og flere af Livets Nydelse tilfalde den ringe Mand. Vi have forhen bemærket, at Arbejdsklassen i hine Dage sædvanligen vel var mindre fri og uafhængig end nu omstunder; men dens Forsørgelse var sikker, og ikke som nu periodisk indskrænket til en stor Fordeel til enkelte Aarets Tider, og knap i andre. Det var i de Dage saaledes mindre Rød og større Tvang, og derfor var for menig Mand paa den ene Side mindre Fristelse til at overtræde Loven, paa den anden stod han under et større Formynderskab, i det Arbejdsmanden var som et Lem af Huusbondens Familie. De samme gyldne Perioder for Arbejdsmanden er i senere Tid oftere vendt tilbage; men Baandet mellem Huusbonde og Arbejdsmand er løst, og de velgjørende Følger af denne periodiske Velstand ere ikke saa jævnt udbredte over Arbejdsklassens Tilværelse. Denne havde under rigere Næringsstiller og en stadig Forsørgelse upaatvivlelligen i hine Dage et muntre Physiologi.

Arolivet havde ikke i de Dage grebet saa vidt om sig som i vore, og man mødte da ikke som nu paa visse Dage i Ugen uden for Byerne den lange Linie af ravende Arbejdsfolk, hvis Regnskabs- og Svire-Dag saa ofte falder sammen. Brændevinets Priis var høiere og Brændevinet selv mindre udbredt, da det hentedes fra Grændelandet, og saa Brænderier i By eller paa Land vare oprettede. Uden at indlade os i den Undersøgelse, hvorvidt denne Virksomhed har bragt Landet de økonomiske Fordele, som i Skrift og Tale saa ofte tillægges den, vove vi trygt den Paastand, at Brændevins-Kjædens Forflyttelse til Norges indre Egne har mangedoblt undergravet Sædelighed og Edruelighed. Vi behøve kun at sammenligne de Bygder, som fremdeles have afholdt sig fra denne Tilvirkning, med dem, som derpaa lægge Bind. Ikke at tale om, at Barernes Priis-Nedsættelse er et sikkert Middel til at udbrede dem, især naar det gjælder en Nydelse, der sædvanligen stedse falder i Nordboerens Smag, og i et Land, hvis Natur ei har mange Nydelse at byde Ganen. I det Hele var Levemaaden paa den Tid simplere; thi alle transatlantiske Produkter og Udlandets Manufacturvarer stode i en høiere Priis, og overskyllede ikke Landet i saa brede Linier fra Kysten, som nu omstunder. Derved frembragtes paa den ene Side en simplere, og til vor Almues Stilling mere passende Levemaade, og paa den anden en større Huusflid, og begge Dele havde en velgjørende Virkning paa Almuens Stilling i det Hele. Har derfor end det hele Lands Stilling i Henseende til Virksomhedens friere, og mindre betyngede Bevægelse mangenlund i vor Tid modtaget Forbedring, saa har den og sine Fristelser for Landets Borgere til at overdrive Livets Nydelse, som stundom lede til at undergrave haade Velstand og Sædelighed. Begge Tidrum have sine Mangler og sine Fordele, men dersom hvilket vi lade uafgjort — vor Tid i denne Henseende staaer tilbage, saa har Statsforfatningen i Sandhed ingen Skyld; men det maa tilskrives deels en uforfigtig Anvendelse af dens liberale og

Sættende Capitel.

Finantsfer og Krigsvæsen.

Efter det Billede, som vi her have udkastet over Landets indre Tilstand i det her omhandlede Tidsrum, skulde Norges Indbyggere synes i Stand til at udholde Følgerne af den Standsning i Næringsveiene, som den udbrudte Krig foranledigede; men saaledes var det ikke med Hensyn til de forenede Rigers offentlige Stilling i finantsiel Henseende. Finantsvæsenet var i det henrundne Seculum Danmarks svageste Side, og det var dette, tilligemed Pengevæsenets Forsald i det Hele, som byggede større Hætt for Norden end Krigen selv og Næringsveienes Standsning under denne. Sigtningen af denne Forstyrrelse i Pengevæsenet rystede ikke alene den Slægt, som derved umiddelbart rammes; men Lidelsen udbredtes over den følgende, og er endnu, da Aarhundredet snart har gennemløbet sin halve Bane, ikke overvunden. Nationen kan først nu kaldes moden til uden nye Forstyrrelser at modtage et stadigt Pengevæsen, og Mange ville maaskee endnu ansee Myndigheds-Bevilgningen for alt for tidlig given. Karfagerne til dette Pengevæsenets Forsald igjennem det hele forsvundne Seculum maa findes paa andre Historiens Blade, og Forfatteren maa henvise til hvad den kintige danske Samler, Nathanson, derom har optegnet¹⁾, og det korte Udtog, som Forfatteren selv paa et andet Sted derom har givet²⁾. Vi indskrænke os alene her til de Bemærkninger, som nærmest angaae vort her omhandlede Tidsrum, og til de Hænomener, som Danmarks Handelsbørs og Finantsvæsen fremstille. Og det Billede, vi derom have at give, er i Sandhed ei lysteligt at skue.

Uagtet begge Rigerne blomstrende Handel, den store Mængde Remisser fra Norge, og dets Bæger paa Udlandet, som i Følge deraf forhandlede paa Kjøbenhavns Børs, kunde Coursen i dette Mellemrum af 7 Aar ikke hæve sig til alpari, men var aldrig under 130, sædvanligen 140, og kort før Krigen Udbrud endog 150³⁾. Karfagerne til dette besynderlige Misforhold laae vel for en Deel i en mindre klog Finantsbestyrelse og en kostbar indvortes Organisation, men fornemmeligen i en uerkoldsmaessig Anstrengelse for at udvide Krigsstyrken til Lands og Bands, og i den ubeldige Beslutning at flytte den danske Armee til Holsteen. Saaledes beløbe sig Udgifterne til Landarmeen og Flaaden i disse Aar til omtrent 5½ Million Rd. aarligen⁴⁾. De Forsøgelse af Stats-Indtægterne, som den danske Regjering ved store Paalæg af Skatter tilveiebragte, kunde ikke ballancere denne Deficit; men det skede paa den ubeldigste Maade ved at forsøge Statsgjælden og Seddelmassen. Saaledes voksede Statsgjælden, som ovenfor bemærket, fra 1799 til 1807 fra 28 til 42 Millioner, og i samme Tidsrum forøgedes Seddelmassen fra 16 til 27 Millioner. Det vilde vist nok have været vanskeligt at dække denne Deficit i Stats-Budgettet ved at forsøge de borgerlige Byrder; thi det vilde da have gjort for stort Indgreb i den private Kasses Indtægt; men det maatte upaatvivleligen have staaet i en forstandig Bestyrelses Magt at have formindsket Udgiftslisten, uden at svække den Bægt, som i politisk Henseende tilkom den dansk-norske Stat. Vi overbevise os let derom ved at oversee Budgettet for 1805⁵⁾, paa hvilket tilvisse store Indskrænkninger vare at gjøre uden Skade for Statsmaskinens Bedligeholdelse. Med Hensyn til Danmarks politiske

1) See Nathansons Danmarks National- og Statshuusholdning, Kbhvn. 1836.

2) I Heftekriftet „Nutid og Fortid“ 1ste Hefte.

3) Det er at sige, at for 3 Mk. Hamburg Banko, eller 1 Sølvspecies paa 120 Sk., betattes 130—150 Sk.

4) See Nathansons Skrift S. 119.

5) Samme Steds S. 339. See Bilag No. 9.

Stilling, da have vi forhen gjort den Bemærkning, at det ikke var Mangel paa frigerste Foranstaltninger til at væbne sig mod en Fiende; der forvoldte den for Danmark saa uhyggelige Krig; men snarere disse Anstregelsers overspændte Grad og Krigsmagtens Opstilling paa det urette Punkt. Det første Misgreb skabte en ny og voldsom Fiende, det sidste svækkede Kraften til at modstaae ham.

Imidlertid fattedes der ikke paa Tillægs-Skatter i begge Riger, som til enhver anden Tid vilde have været trykkende, men hvis Virkning neutraliseredes under begge Rigers blomstrende Handel og Virksomhed. Den alvorligste Begyndelse dermed gjordes ved Forordningen af 1ste October 1802, ved hvilken en aarlig Afgift af Besiddelse, Nytte og Brug af faste Eiendomme i Norge paabødes. Paa denne fulgte en Afgift af Skibsfragter, en Fyr-Afgift af Skibene, en Forhøielse af 12½ pCt. paa alle Sportler og Gebyrer, som beregnes den kongelige Klasse til Indtægt, samt paa stemplet Papir m. m. I Anledning af den derved tilveiebragte Forsøgelse i Stats-Indtægten indrettedes under 21de October 1803 et Skatkammerfond, der skulde tjene til „at bestride de Udgifter, som foresalde ved overordentlige Rustninger.“ Fondets Midler samlede i saa stor Stil, at der præsumeredes et Overskud, som med Renter deraf til lignende Brug skulde henlægges. Hensigten af dette Fonds Oprettelse opnaaedes imidlertid ikke. Den hele Indtægt sammenbandedes med Rigets øvrige, og opslugtes af et Budget, som i hine Dage stedse havde Ballancen paa den mørke Side. Fondet blev tillige et Middel til at forsøge Seddelmassen, og med den Statens Gjæld; thi da det var Bestyrelsen tilladt at udstede Anviisninger saavel paa de Indtægter, der i de kommende Aar skulde indflyde, som paa dem, der vare komne i Kasse, saa udvidedes derved Antallet af Penge-Repræsentativer. Derved forsøgedes Antallet af Anviisninger, der hvilede paa en ligesaa løs Grundvold, som den øvrige Seddelmasse. Fondet blev et Middel til at afhjælpe Finantsernes idelige Nød, og de givne Løfter om en bestemt Anvendelse til et foreskrevet Brug glemtes ved denne Leilighed som ved saa mange andre.

Nød de forsøgede Skatter kunde vistnok ingen grundig Indvending gjøres, da de lagdes paa en blomstrende og tilforn ei utilbørligen betyngt Virksomhed; men deres Anvendelse var beklagelig. En Finantsbestyrelses Wiisdom bestaaer ikke alene i at forsøge Indtægterne paa en passende Maade; men ogsaa i at spare tilbørligen paa Udgifterne. Og kaster man et Øie paa de Dages Budget f. Ex. paa det føromtalte for Aaret 1805, saa findes mangfoldige Posten, som vidne om en Ødselhed, der ikke passer for en Stat af saa liden Omfang og indvortes Kraft, som den dansk-norske da var. — Vist er det, at denne voldsomme Krig overraskede Danmark under et forvirret Pengevæsen og en slet Finantsbestyrelse.

Med disse finantsfælle Bildfareller forenedes andre anomaliske Foranstaltninger, som fløde af den danske Regjerings Mildhed og Lyst til at forbedre Borgernes Kaar. Vi have Vanstelighe for at dable Forholdsregler, der fløde af en saa reen Ailde, og det er lettere nu omstunder at opdage Feiltrin af den Art; men Historien følger Begivenhedernes Gang, og gjør Efterverdenen bekendt med den mørke og lyse Side af Statsstyrelsens Veie til Efterligning eller til Advarsel. — Mod Slutningen af Aaret 1799 indtraf en Handels-Krise i Danmarks Hovedstad, som rystede flere Huse og frembragte Forvirring især iblandt Kjøbenhavns Handlende¹⁾. Producternes, især de vestindiske Sukkeres, Priis faldt betydelig og Coursen hævede sig pludselig. For at raade Bod derpaa tillod den danske Regjering tildeels Handelsstanden at udstede rentebærende Committeeedler, tildeels oprettedes Depositobanken, for at aabne forlegne Borgere den Afgang til Laan, som var bleven vansteligere,

¹⁾ Forfatteren stod just paa den Tid i Underhandling om Næs Jernværk, og et af Kjøbenhavns betydeligste Handelshuse, som han i den Anledning konsulerede, fraraadede ham Handelen paa en for Handelsvirksomheden saa farlig Tid.

Jøst da Universitetet oprettedes i Norge udbredtes her ogsaa denne Strids Elementer. Men vist er det, at Gudsdyrkelsens udvortes Ceremonier dengang, fornemmeligen i Byerne, iagttoges omhyggeligere og med et andægtigere Sind end nu omstunder. Kirkerne vare fuldere, og der var ikke da den Skare af Kirkens Medlemmer, som afholdt sig fra dens Sacramenter. Forandringens Rod ligger imidlertid ikke i de geistlige Embedsmænds Forhold eller større Dygtighed i den Tid. I den Henseende faar neppe vor Tid tilbage for den forsvundne, hvad enten vi see hen til Præsternes Dygtighed eller deres religiøse Færd. Dersom Præsterne i Begyndelsen af dette Aarhundrede udmærkede sig i andre Henseender, som Forfattere og Fædrelandets Væb, dersom vi finde deres Navne i vore Dage blandt Stortingets hæderligste og virksomste Medlemmer, da er dette Fortjenester, som give dem Plads paa andre Mindesmerter; men som Religionslærere og Embedsmænd have Nutidens Præster uden Tvivl i Almindelighed Fortrin for hvin Tids. Denne Forbedring i Præsternes Embedsforøelse, denne større Opmærksomhed paa deres Raadsforretninger, maa ansees som et Tidens Barn. Sands for den udvortes Udøvelse af Gudsdyrkelsens Ceremonier, for Kirkegang og i det Hele for Religiøsitet, som en Trostens Kilde under Livets Omvæltninger og et Haabets Anter i Udfigten over Tilstanden paa hvin Side Graven, var dengang tildeels rodfæstet i Folkets Gemøtter, og den styrkedes ved Kirkens Odels, om end Guds Ord foredroges i en skjodesløs Form uden Studie og Aandsgaver. Skulle Menighedens Medlemmer nu loffes til Kirken i Stæderne — med Undtagelse maaske af nogle faa — da maa det skee ved en begavet Præsts lyse og indtrængende Foredrag, og Taler, som i hvin Dage vædedes med Andagtsens Taarer, blive nu, dersom de foredrages i den gamle skjodesløse Form, til Spot og Spee for det strengt dommende Auditorium¹⁾.

Hvin Tids Fattigvæsen var ikke en saa indviklet Sag som nu omstunder; det lededes under Næringsveienes blomstrende Tilstand, en større Ligevægt imellem Føllemængde og Ernæringsmidler, en større Simplicitet i Lovgivning og Borgerforhold. Et egentligt systematisk Fattigvæsen var paa de fleste Stæder dengang ikke til. Barmhertigheden fattedes i Bevægelse ved frivillige Subscriptioner, og en Fattigkommission bestaaende af flere Medlemmer samlede ikke saa sædvanligen til det besværlige Arbejde, at ligne Fattigbidrag efter vakkende Grundfætninger. Hvo der ei kunde træde sig selv, trakke Haanden ud til Næksten om Almisse, og dog var Antallet af Bøttere da ikke saa stort som i vore Dage, da Bøtteriets Hæder og forfølges, og Fattigstat udskrives efter Ligning. En saa ubestemt Forsørgelse vilde, nu under det stigende Antal af Røblidende, ikke tilfredsstillende Menneskelighedens Bud; men i hvin Dage kunde ogsaa dette Forhold simplificeres. Fattigvæsenets rette Pleie er nu et Studium, som kræver sin Mand, og forudsætter Bekjendtskab med Principer, som dengang hverken kjendtes eller øvedes. Godgjorenhedens Blikker udfløde da umiddelbart af Kristus Ord. Mangehaande Forviklinger paa den menneskelige Virksomheds Bane have plumret den hellige Kilde, og Fattigvæsenets Forstandere maae lægge Menneskets Lov ved Siden af Guds. I denne Banskellighedens og Forviklingens Skole ere vore Præster opdragne til dygtigere Fattigforstandere end tilforn, endstjont Dydragelsen under Tidens fremskridende Farer hverken er endt, eller dens Frugter nært lægges for Dagen.

Skole-Underviisningen er visseligen nu, i en større Grad end i Begyndelsen af dette Aarhundrede, Gjenstand for Statens og dens Embedsmænds Omhu, og om den sande Dplysning ikke er større, saa ligger det meer i Næringsveienes

¹⁾ I Forfatterens Fødeby blev i hans Barndom foredraget for fuldt Guus af en lidet begavet Præst Præstener, der nu omstunder vilde ovvække mere Latter end Dpbyggelse, medens den samme Kirke senere hen besøgtes af faa Tilhørere, da Præstestolen besteges af mere begavede Talere.

imod en overlegen Fiende. Paa den lange Linie langs Norges klippefulde Kyst monne der findes mange Punkter, bag hvilke Orlogsskibe, enten flere paa et Sted eller enkelte paa flere Steder, kunde finde Ly. Men hvad Klogskab i krigerske Foranstaltninger endog i denne Henseende kunde byde, saa forøgedes neppe Norges Lidelser under Krigen formedelst Savnet af Danmarks uforholdsmæssig store Søstyrke. Stumperne af denne Kolos vare meget mere Norge til Skade og Molest. Krigens umiddelbare Rædsler bortfjernes tildeels formedelst dette Savn fra vore Kyster, Mord og Brand rasede ikke der, og Fiendens Opmærksomhed aflededes fra en forsvarsløs Kyst, hvis Angreb ikke lovede ham noget Udbytte, og hvorfra saa Orlogsfartøier kunde udfendes til at forstyrre Englands Enevælde. Det var saaledes Norges uvenlige og for en Fiende lidet loftende Kyster, mere end et stærkt Søværn, som bortfjernede Fienden derfra.

Denne blottede Tilstand føltes meer under den paafølgende Krig med Sverige, hvis Søstyrke, der paa den Tid ikke var meget stor, lettere kunde holdes i Ave. Norges svømmende Defension, Flotillen af Kanonbaade, befandtes ogsaa ved Krigens Udbrud i maadelig Tilstand, og fuldstændiggjordes tildeels ved fædrelandssindede Mænds patriotiske Opoffelser. Den samme Mangel fandtes i vore Arsenaler, Magasiner og militaire Depots. Krudt og Kugler fandtes maaskee i et tilstrækkeligt Forraad; men andre Mordredstaber vare sparsomt fordeelte i Norges Land. Men Indbyggerne af Norges Skovegne, som ideligen ere paa Jagt efter Skovens Udbyr, og forfølge dens Bildt og Luftens Fugle under en almindelig Jagtfrihed, ere vant til at behandle Skydegevær, og disse findes derfor i Forraad i flige Egne. Denne Færdighed til at skyde kom vel tilpas, da Naboens indtrængte ind i Landet, og det djærve og heldige Forsvar fra norsk Side maa mere tilskrives vore Soldaters Dygtighed i Smaakrigen og Færdighed til at ramme sin Mand, end nogen høi Grad af Disciplin og strategisk Kunst i vor Arme; thi denne befandt sig ved Krigens Begyndelse i denne Henseende vist nok i en mindre ønskelig Tilstand.

Dette kunde ikke være anderledes under de foromtalte Misbrug med Hensyn til Udskrivning og Ovelse. Den Deel af det værnepligtige Mandskab, der som oftest har det største moralske Mod — forsaavidt dette ei øves og hærdes i en lang Krigerskole — fordi det har en Arne at væрге, smygede sig ofte gjennem Bestikkelse fra Værnepligten, og paa mange Steder udstreves ikke den Dygtigste men den Fattigste, der ingen Talsmand havde i sin Bung, til Soldat. Den kommanderende General Søndenskjelds, Prinds Christian af Augustenborg, opdagede vistnok tildeels disse Mangler paa en Inspections-Reise, som han gjorde kort før Krigens Udbrud, paa hvilken hans skarpe Kriger=Øie, øvet i den store Krig imellem Østerrige og Frankrige, fandt disse Misbrug og revsede dem; men der gaves ham ikke Tid til at høre dem ved at fylde Regimenterne med en muntrere Kriger=Skare, eller at indføre en bedre Disciplin¹⁾. Det er i Øvrigt ikke Forfatterens Hensigt ved denne almindelige Bemærkning at kaste en Skygge over den Lids Krigere. Udsaldet viiste, at der fandtes tappre og vel øvede Skarer iblandt vore Soldater og dygtige Anførere iblandt vore Officierer. Men vi troe ikke, at det kan nægtes, at Armeen befandt sig paa den Tid i en slet Tilstand, saavel med Hensyn til Material, som i Almindelighed til Krigs=Disciplin og Udskrivningens Organisation. Det første viste sig iblandt andet derved, at Krigskommissariatet, da Landkrigen udbrød, maatte sætte det patriotiske Sind i Bevægelse for at tilveiebringe de fornødne Bellædnings=Stykker til Armeen;

¹⁾ I den Egn hvori Forfatteren boer, fremstilledes 2de Compagnier mod Ost og mod Vest for Prindsen. Den ene Chef forvirredes saa aldeles under Exercitsen, at Prindsen maatte tage Commandoen fra ham, den Anden fremstillede sit Compagni med saa store Huller i dets Rækker, at Prindsen spurgte ham, om han havde stukket den øvrige Deel af Mandskabet i sin Lomme.

den store Mangel erstattedes ved vore Krigeres Kjæthed og Soldaternes Dvælse i at bruge Skydegevær, og den neutraliseredes ved Fiendens Angrebsmaade.

Men var Norge blottet og tildeels forsvarslost i militair Henseende, saa manglede det i en endnu større Grad al Selvfændighed med Hensyn til de Indretninger, som understøtte Handel og Vængevæsen og befordre den indvortes Bindstibeligbed. Aldrig gaves der vel nogen Stat, der i politisk Henseende saa løseligen var sammenbunden til Frændestaten, men med Hensyn til alle Handelsens Drivmidler meer afhængte deraf, end Norge af Danmark. Den Hovedkilde, der nærer Landets Vængekraft og understøtter dets Omsætninger, Banken, havde sit Sæde i Danmark, og Norge havde en indskrænket Adgang til de umiddelbare Fordele, som Nærheden af dette Institut giver Handelen. Derimod maatte Følgerne af Bankens uhenfigtsmæssige Bestyrelse føles her som der. Norge havde paa den Tid alle Midler til et vel befæstet Vængevæsen, som en Folge af dets levende og fordeeltige Handel, og af det Overflud som denne Handel med Udlandet gav, og det hidrog endog i denne Henseende til at forbedre Coursen paa Kjøbenhavns Børs, hvor dets Bexler paa Udlandet i en saa stor Mængde forhandlede¹⁾. Virkningen deraf var vist nok mindre mærkelig, fordi Finantsbestyrelsens Udselthed og en uheldig Politisk forsøgede Statens Fornødenheder, og dermed Trangen til udenlandsk Mynt, langt over hvad den private Handel havde at byde Kjøbenhavns Børs; men det tilstaaes af alle sagkyndige Forfattere paa den Tid, at Norges paa Kjøbenhavns Børs forhandlede Bexler hidroge mere end noget Andet til et danske Coursens Flugt mod Forværrelse, som en Folge af de danske Finantsers ustrudte Forlegenbed. Kjøbenhavn var desuden et Centralpunkt for alle Norges Vænge-Omsætninger, da det paa den Tid havde saa Forretninger med Hamburg. De Tratter, som Norge havde at afgive paa England, forsolvedes paa Kjøbenhavns Børs, og naar Udgangen dertil luffedes, eller Forlegenbed der sporedes, befandt Norges Handelsmænd sig i en meer eller mindre hjælpelos Tilstand. I Norge var ikke engang en Børs, hvorpaa Bexler forhandlede og Cours sattes, men Handelsens Operationer gif, uagtet saa mange Elementer til dens Selvfændighed, i den kjøbenhavnske Børses Ledebaand. Ligesaa lidet fandtes andre til Handelsens Understøttelse saa vigtige Hjælpebidler, og denne Mangel var bleven saa meget til en Bane, at Norge var kommen langt frem paa sin politiske Selvfændigheds Bane, før dets Borgere begyndte at tænke paa denne Uafhængighed paa Handelsens Bei. Danmark var desuden Norges Kornkammer, eller, naar dette svigtede, de østerrøiske Provindsler, hvortil Udgangen spærredes af engelske Krigsskibe. Ligesaa afhængig var Norge af Danmark med Hensyn til Opdragelsens sidste Linier, da Universitetet laa i Kjøbenhavn, og Bei'en dertil blev deels spærret deels vanskeliggjort formedelt den udbrudte Krig. Over Havet gif den billigste Reiseroute for Norges unge Studerende, og dette var saa fuldt af fiendtlige Krydsere, at den ei kunde prøves. Gjennem Sverige var Bei'en længere og Reisen kostbarere, og desuden brummede Krigens Torden ogsaa fra den Kant i det Fjerne.

Ligesom Norge i militair Henseende og med Hensyn til commercielle Understøttelses-Punkter var blottet, og derved givet til Priis for en voldsom Fiendes Angreb og Bindstibelighedens Lemlæstelse, saa var det og uselvfændigt i økonomisk Henseende. Ingensteds vare Kornmagasiner eller Oplag af andre Livets Fornødenheder, og den første Afbrydelse af Kornarten maatte fremlede truende Fare. Englands Angreb paa Kjøbenhavn skede i de sidste Sommermaaneder, da den danske Landmand begynder sin Indhøstning, og da Norges Kornforsyning for Vinteren igjennem

¹⁾ Vi betragte her et fast Vængevæsen og gyldige Vænge-Repræsentativer som en Stats-Fordeel, uden at tage Hensyn til den Fordeel, som en slet Cours ofte giver Virksomhedens og Handelsens Forstandere. Denne Fordeel kjøbes som oftest med den store Fobes Lidelser.

Danmarks fyldte Lader begynder at gaae for sig. I Høstmaanederne fyldtes vore Havne af Danmarks Kornjagter, som rigeligen forsynede vore Spiiskammere, og disse bortvistes nu af en Fiende, som vel vidste, at han paa denne Maade bedst kunde lue en svag Modstander. Dengang gik Kornfarten paa Norge mestendeels for sig med danske Fartøier, og den store norske Flotille, som stables under Krigen, og siden har fortsat denne Fart, saaes da ei paa Havet. Kornforsyningen maatte saaledes være i de usikreste Hænder; thi visseligen trængte Norge meer til at købe, end Danmark til at sælge, og danske Kornskippere havde ikke den Opmuntring til at vove Eiendom og Frihed for at forsyne Norges Havne med Korn, som dettes korntrængende Handlende og Sømænd til at sætte disse Livets dyrebare Goder paa Spil, for at forsyne Familier, som trængte til Livets første Fornødenheder. En stor Lindring i denne Nød var den rige Høst, hvormed Norge velsignedes i det første Krigenes Aar; thi omendstjont den rigeste Belsignelse af Jordens Afgrøde, hverken dengang eller siden, gjør Norge uafhængig af Danmarks Kornkammer, saa bleve dog de Districter færre, som tiltrængte Korn, og de, som sædvanligen sælge Korn, havde saa meget mere at afgive. Det var dengang, især i florrige Egne, hvor der under en levende Udfibning var størst Velstand, en almindelig Vedtægt at samle Aars-Forraad af Landmandens sædvanligste Næringsmidler. Høie Stabler af Gladbøds-Leiver prydede om Høsten enhver selvstændig Bondemand's Fædebur, og det var en almindelig Fordom, at denne gjemte Koft var drøiere, ligesom det var et bestkæmmende Armodstegn, naar Huset ikke havde denne Rigdom at fremvise. Denne Forsyning stede mestendeels om Sommeren, medens Farten var i Gang, og før Indhøstningen var fuldendt; den var saaledes steet før Krigen udbrød. Saa forsynligen har Landmanden i Almindelighed ikke siden fyldt sine Madkuber om Sommer og Høst. Det Indre af Landet havde saaledes et Modværn at sætte mod den første Mangel, og under den større Velstand langs Kysterne paa den Tid var ofte en kontant Sparekilling henlagt, hvormed de Hødemidler kunde betales, som de stigende Kornpriser fremlokkede til Torvs i Landet selv. Hos den Klasse af Borgere altsaa, som er i Stand til at samle for kommende Dage, viste sig ingen egentlig Mangel i den første Vinter efter Krigen. Mangelen trængte egentlig kun sørgeligen frem der, hvor Dagens Forbrug ligger ved Siden af Dagens Erhverv. Men snart skulde disse Hungerens Zoner i Fædrelandet blive alt flere og bredere, under en fortsat Standsning i Næringsveiene, og under Kornets sparsomme Tilførsel fra Danmark. De offentlige Magasiner vare saa slet forsynede, at de maatte strax efter Krigen's Udbrud tage deres Tilflugt til Private for at tilvejebringe de første Fornødenheder.

Ikke alene paa Korn blev der snart Mangel i Norge; men og paa andre Fornødenheder, som indtage et større Rum paa de bedre Familiers Huusholdnings-Liste end Kornet selv. Af Kolonialvarer kunde ikke let noget Forraad opdynges i Norge paa den Tid, da det ikke var tilladt at indføre disse directe fra Produktions-Stedet, men Hovedstadens Compagnier paa denne Handel havde Monopol. De indførtes sædvanligen om Høsten fra Kjøbenhavn i saa stort Forraad, som behøvedes for Vintermaanederne. Enhver By havde sin Bortfarer paa Kjøbenhavn, som regelmæssigen derfra forsynede Stæderne med de forskjellige Slags Overdaadighedsvarer til Huusholdningernes og Krambodernes Brug. I vore Dage har Kjøbenhavn faaet mægtige Rivaler i Hamburg, Amsterdam og England; men vore Landsmænd havde endnu, af Aarsager, som senere hen blive at udvikle, ei fundet Veie til Kolonialvarernes Produktionssteder, endstjont dette Tidspunkt, efter Skibsfartens Retning i den senere Tid, vel ei monne være fjernet, da norske Skibe ville indføre disse Varer fra de transatlantiske Blande. Imidlertid blev denne Trang tilfældigvis til en vis Grad afhjulpen derved, at nogle danske Vestindiefarere toge deres Tilflugt i norske Havne, ligesom Kaperfarten blev et Middel til en jævn Forsyning med disse Artikler under Krigen.

Naar vi saaledes i det korteste Uddrag sammentrænge Resultatet af ovenstaaende Betragtninger over Landets indre Tilstand i det her omhandlede Tidsrum af Fædrelandets Historie, saa møde vi en livlig og fordeelagtig Bevægelse fast i alle vore Krigsveie, en stille Tilfredshed med Landets Regjering under en fredelig Tilstand, medens blodige Fejder nedboiede fast alle europæiske Stater. Vi finde vore indre Forhold mestendeels saa vel ordnede i Henseende til Kundskab og Sædelighed, som følger i Menneskets og velorganiserede Staters Lod under Lidenskabernes Spil og Borgernes forskjellige Færd, og fra denne Side indsætter Historien disse 7 Aar blandt Norges lykkeligste, som den har at fremvise. Derimod finde vi i Regjeringens offentlige Færd, med Hensyn til Finanzer og Politik, mange Bilsfarelser, som indeholdt Spiren til den følgende Slægts Rummer, endstjont under den redeligste Aktraa efter at fremme Statens Vel. Under en uforstigtig Slosen med Statens Indtægter, en utidig Slaansomhed med formuende Borgeres Kasse, en daarlig Staaen efter at vedligeholde en forlængst forsvunden Storhed iblandt nordiske Stater, og under en uheldigen valgt politisk Stilling til Europas mægtigste Stater, fødes den dansk-norske Stat paa Udælgens Rand, og der behøvedes kun en kortvarig Krig for at bringe den sorgeligste Forvirring i Frænderigernes indvortes Stilling. Vi finde i Norge med Hensyn til den militaire Bevæbning saavel som til alle offentlige Magasiner den største Ufuldstændighed, og i Armeen selv en moralsk forfalden Tilstand i Henseende til Udskrivningen. Vi finde Norge i den meest klævede Tilstand for alle Institutioner til Handelens og Virksomhedens Understøttelse, og en sorgelig Isolering med Hensyn til Benyttelsen af Universitets-Underviisningen. Under et tilstrækkeligt Forraad af alle Livets nødvendige og behagelige Nydelser til Dagens Brug finde vi saa Beholdninger af alle Slags opsparede for de Mangelens Aar, som nærmede sig. Den hele Periode er en lys Linie i Norges Historie, som vi med Beemod forlade, for at gaae over til en af dens mørkeste Perioder, i hvilken Landet nedboiedes af Næringsløshed, Hungersnød og mange Slags Forvilder.

Andet Tidrum.

Første Afdeling.

Fra 1807 til Udgangen af 1808.

Førend Forfatteren indleder sine Læsere i det mørke Tidrum, som han nu har at beskrive, i hvilket fast alle Landeplager nedtrykte vort ulykkelige Fædreland, udsender han nogle forbedrende Ord om den Maade, hvorpaa han har behandlet sin Materie, der let kunde være mistydet og misforstaaet formedeligt det Ubeskedenheds Sprog, som han kunde synes at have givet denne Deel af sin Fremstilling. En stor Deel af de Materialier, hvoraf han har sammensat dette Afsnit af sin historiske Skildring, har han hentet af egne Kilder — deels af Erindringer om dette skjæbnevangre Tidspunkt, deels af sine Redtegnelser og sin Brevveksling med flere af Landets paa den Tid formaende Mænd. Han har derfor været nødt til i denne sin historiske Fremstilling hyppigere at omtale sin egen Person end ellers vilde være passende, og at fremdrage af sit Arkiv Documenter, som maaskee kunne udbrede et Lys over den Tids Begivenheder. De bære i det mindste Sandhedens Mærke, idet Originalerne endnu i uforandret Form ere forhaanden, og ligesom Forfatteren troer, at de fremstillede Beskrivelser og Uttringer ikke kunne modsiges af hans da levende Landsmænd, saa indeholde de Auelser om Nødvendigheden af en Reform i Landets Forfatning, og fremstille den forberedende Dvergang dertil, som laa i Landets daværende Stilling. Han maatte overhovedet mistroiske om at kunne forelægge sine Landsmænd Billedet af Tidens Begivenheder, Landsmænds Færd og herskende Meninger, med livligere Udtryk end dem, som den umiddelbare Virkning paa den mangenlind bevægede Sjæl i det Dødelik, da Begivenheden indtraf, maatte give ham i Hænde. Han har saaledes, forsaavidt han dertil har havt Materialier, søgt at male Tidens Billeder med Tidens Pensel, og hvo der med ham har gennemlevet hine Ulykens Dage, vil neppe finde, at han har brugt for stærke Farver. Med større Forsigtighed har han maattet udtrykke sig med Hensyn til de Materialier, som igjennem Andres Mund og igjennem Rygter, der ikke altid føre Sandhedens Tale, ere komne ham tilhænde. Han vil hellere være mindre interessant end mindre sandfærdig, og hellere lade aabne Rum staa i sine historiske Blade end fylde dem med upaalidelige Sagn, iserte Sandhedens Klædebon, og med dristige paa en løs Grund hvilende Slutninger om Andres Færd. Især har han ikke uden Angstelse nedskrevet sine Bemærkninger om Landsmænds Færd og Charakter i høiere og lavere Stillinger, og han har dybt maattet føle, hvor vanskeligt det er at forene en frimodig og sandhedssøgende Historiekrivers Kald med mangehaande Hensyn til de Dødes Eftermæle og de Levendes Krænkelser.

Forfatteren har troet det overensstemmende med sine Læsers Dulle at indlede de bemærkede Mænd, som have havt en vigtig Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne, i sine Læsers Bekjendtskab ved en kort biografisk Skizze over deres Personer, og især har han i en vildløstligere Skildring udbredt sig over Prinds Christian af Augustenborgs og Greve Herman

Læde-Jarlsbergs Liv og Levnet, fordi Fædrelandets Skjebne hænger paa det næreste sammen med disse Rønds Birkjomhed, der ligejom nyflabte Norges Fremtid. Derhos har Materia- lernes Paalidelighed opmuntret ham til en større Vidtsøftighed. De Notitser, som han har udvundet om Prindsen af Augustenborgs Barndoms- og Ungdoms-Historie, ere ham meddeelte gennem en af Prindsens høie Frænder¹⁾, og de biografiske Efterretninger om Grev Wedel er grundede paa hans Broders, General, Baron Wedels Meddelelser. Saa paalidelige disse troede Forfatteren at burde benytte, for at forevige i Historien det Bløde om vor Tid vigtigste Personligheder, som aldrig meer i den Sandhed og Fuldstændighed kunde fundes, som igjennem saa troværdige og paa det næreste Bekjendtskab grundede Vidnesbyrd. Et disse middelebare Meddelelser troer Forfatteren at have sørget for sine Læsers Læs, og de alle seene sig med ham i Erkjendtlighed til de troværdige Hjemmelmænd, hvorfra de udføde.

Til Slutning maa Forfatteren med ærbødig Taknemmelighed erkjende, at han ved den nye Regjerings liberale Godhed er bleven sat i Stand til at give nogle af sine Skildringer et ægtere Præg, som de ellers ikke havde faaet. Ved at tillade ham Brugen af Regjerings- Kommissionens Protokoller er han bleven sat i Stand til at følge Begivenhedernes Gang i en sammenhængende Række — især i det første Aar efter Krigens Udbrud — og at forbinde dem med egne Erfaringer. Derhos maa han beklage, at disse vigtige Documenter kun berøre en mindre Deel af vort her omhandlede Tidrum, og at de ikke indeholde de Deliberationer, som kunde udbrede Lys over den Tids dunfleste Begivenheder, eller opløse de historiske Tvivl, der saa ofte ere hørt, om de vigtigste Personers Færd og Begivenhedernes Sammenhæng. Disse Overvelelser ere enten førte i Protokoller, som ikke findes, og et ansaaes skede at haves for Efterlægten, eller og den dithørende Brevvevling er ført i et Chiffer-Sprog, hvilket ikke mere findes Noget²⁾. Savnet deraf føles dybt af Historieforfatteren, som i en sammenhængende Række vil overgive Efterverdenen Begivenhedernes Gang og afmale historiske Sagens Færd med upartist Sandhed. Han har derhos været saa heldig at kunne tildeels undgå denne Mangel ved troværdige Hjemmelmænds Meddelelser. Imidlertid maa Forfatteren være den norske Regjerings Medlemmer i en dobbelt Grad erkjendtlig for deres liberale Indvirkelse, fordi baade derved er vist en Tillid til hans Evner som historisk Forfatter, hvilken han ei selv tør nære, og fordi disse Protokoller i Begyndelsen af denne Deel af hans Arbejde har givet ham en Ledetraad, der meget har understøttet hans Fremstilling.

1) Hendes kongelige Høiheid Hertuginde Lovise Augusta, der har umiddelbart diceret Hertigens Secretair, Hofraad Cabri. disse Bemærkninger. [Redenfor S. 95—96.]

2) Disse Noter kan maaske adspredes ved Documenter, hvis Bekjendtgjørelse nøligen er bleven lovet. [Forf. her til den af G. Platen i 1812 bebudede Udgave af Prinds Christian Augusts hemmelige Brevvevling under Krigens med Kong Frederik VI., hvilken da blev forpurret af den danske Regjering, men nu deels er offentliggjort i Norske Samlinger 1ste Bind (1850), deels er under Pressen i 2det Bind af samme].

Første Capitel.

Krigens første Følger for Norge.

Efterretningen om den danske Hovedstads Bombardement og derpaa følgende Overgivelse i Fiende-Bold, gik som en elektrisk Ild igjennem hele Norge, og det derved foranledigede Krigsforhold til England frembragte en naturlig Standsning og Læmlæstelse af al Handel og borgerlig Virksomhed. Aldrig var vel Overgangen større fra den livligste Handels-Bevægelse til en fuldkommen Standsning af de vigtigste Næringsveie, og ligesom til en fuldkommen borgerlig Død, og intetsteds vare de indvortes Midler færre til at afværge eller formilde Følgerne af dette Bindstibehedens Svimeslag, end i Norge paa den Tid. Stødet traf paa en Tid, da Norges vigtigste Næringskilde, Trælasthandelen, flød paa sit rigeste; thi til ingen foregaaende Tid havde der været livligere og fordeelagtigere end just denne Sommer, da de østersøiske Havne tildeels vare lukkede for engelske Skibe, Afgangen til de store Skove i Sveriges Indland endnu ikke var aabnet i den Grad, som den siden blev, og da det canadiske Lommer endnu ikke var blevet indtounget paa det engelske Marked ved store Fordele med Hensyn til Toldsystemet. Den Aarets Tid, paa hvilken denne Handels Standsning indtraf, gjorde ogsaa denne for Norges Handelsmænd høist lidelsesfuld; thi Krigen udbrød midt i Sommerens livligste Virksomhed, da de norske Trælastdragere vare i en fast monopoliseret Fart paa England. Det norske Flag vaiede saaledes i alle engelske Havne, og da der i Norge selv ikke var den stærkeste Anelse om Krigens Udbrud, overraskede Englands tidlige Embargo, som blev lagt endog forend det første fiendtlige Kanonstød løsnedes, Hovedstyrken af vor Handelsflaade i dets Havne, og denne faldt i Fiende-Bold. Midt under denne den engelske Regjerings haarde Udfærd mod en Nation, med hvilken England stedse havde staaet i den gjensidigen fordeelagtigste Forbindelse, og i hvilken det under den franske Revolution altid havde haft de indtil Forblindelse ivrigste Tilhængere, manglede der ikke paa Exempler paa private Englænderes Deeltagelse i Norges Skjebne, eller den engelske Regjerings milde Udførelse af de med Krigens Udbrud forbundne Foranstaltninger. Mange engelske Kjøbmænd befordrede af yderste Gode de norske Skibes Afseiling, saasnart Nygtet om Embargo hørtes i Landet, og mangt et Skib kom paa den Raade udstadt til sin Hjemhavn. Alle de norske Skibe, som havde overført Trælast til Døtter eller offentlige Indretninger, bleve løsladte, og paa denne Raade undtoges mangt et Skib fra den paabudne Embargo, ligesom de største Skibe i Almindelighed vare i denne Fart¹⁾. Historien fortier ikke det engelske Folks virksomme Deeltagelse i Norges Skjebne og mange Borgeres ædle Bestræbelser for at formilde Følgerne af den uventede Krig²⁾; men den kan hverken retfærdiggjøre eller undskylde den engelske

¹⁾ [Paa Storthinget 1851 fremsattes kongl. Proposition om at give de norske Borgere Erstatning af Statskassen, som ved denne Embargo og Krigen med England havde tabt deres Skibe og Eiendomme, men Storthinget gik ikke ind derpaa. Jfr. Storthingsforhandl. 1851. III. No. 63. VII. 560. IX. 65. 82].

²⁾ Litterat Forfatteren havde nedskrevet dette, har Hr. Statsraad Notzfeldt haft den Godhed at meddele ham følgende Oplysning: „At det engelske Folk var meget misfornøjet med denne Krig, og at det viste megen Beliville mod danske og norske Krigsfanger, kan ogsaa jeg bevidne. Jeg var fra Juni 1808 til April 1809 paa Parole i Reading. Der vare deels vestindiske Officerer, deels Sø-Officerer, deels Skipperer, Stormænd og Supercargoer. Vi vare i Alt over 300, og aldrig hørte jeg, at nogen af os mødte andet end Høfvenhed. Af Beviser, som Folket gav paa sin Læntemaade i den Henseende, vil jeg anføre: Bore Parole-Pasje indeholdt, at vi skulde være i Quartier, naar Sol gik ned; men der var aldrig nogen, som brød sig om at see denne Bestemmelse overholdt, og vi vare ude saalænge vi vilde. Engang da der

Regjerings Politik, uagtet dette Skimt af Liberalitet i Udførelsen deraf. Ingensteds havde det engelske Ministerium heftigere Modstandere mod sin politiske Færd mod Danmark i denne Krig at bekjæmpe end i England selv, og ved ingen Leilighed havde det engelske Folk større Misnoie med de engelske Ministres Politik. At disse endelig bleve staaende paa deres faste Grundvold, setrende over den stærke men ikke ivrige Opposition, havde sin Grund i Parlamentets indre Organisation, hvori vi ikke kunne indtrænge. Overfor den engelske Handelsstands ivrige Bestræbelser for at fjerne de norske Handelsstibe, eller den engelske Regjerings formildende Fortolkninger af Embargoens Bud kunde hindre, at Beslaget lagde Baand paa den bedste, om ikke den største Deel af Norges Handelsflaade paa den Tid. Krigens Udbrud ikke alene afstod Landets vigtigste Næringsveie, men berøvede Fædrelandet de Redskaber, hvormed Capitaler skulde erhverves og en af dets vigtigste Næringsveie fremmes.

Nu først begyndte Norge at føle Savnet af de Indretninger, hvormed dets Uafhængighed paa Handelsens Bei kunde understøttes, og hvorom vi i det Foregaaende er talt. Den Lethed, hvormed det banede sig Bei til Virksomhedens nødvendige, Danmarks Hovedstad concentrerede Drivmidler, gjorde, at Norge i denne Henseende ikke betragtes som en sammenhængende Deel af Danmark, da begge Rigers Handelsveie paa eet Sted og ligesom i eet Samfund, endstjont paa forskellige Veie, nødte af Næringsdriftens bevægende Kraft. Paa engang splittedes nu Rigerne ad, thi deres Overflod af hine Drivmidler kunde ikke erstatte det andets Mangler; thi Norges forsvarsløse Kyst omspændtes af fiendtlige Krydsere, og paa Land siden afbrødes Handelsveierne ved Landstrækninger, som vare en Regjering undergivne, der allerede havde en truende Politik, som snart skulde gaae over til et virkeligt Fiendskab. Disse mange Udsigter maatte ikke Virksomhedens Forstandere i Fædrelandet under disse Omstændigheder have til Fremtiden. Den Aarets Tid nærmede sig, da det Mangel af Fødemidler, hvormed aarligen vore egne Laders utilstrækkelige Forraad understøttedes ved Tilførsel fra Danmark, maatte komme over Havet, og hvor meget disse Omstændigheder, som vi forhen have berørt, for Dieblisset bidroge til at formindskede Mangel, behøvedes store Quantiteter af Fødemidler for at tilfredsstille Byernes, Jordløse Kysters og Fabrikernes Behov. Kornarten var, som før bemærket, endstjont i danske Hænder, og nogle Opbringelser til engelske Havne var nok til at bortstrømme danske Kornhandlere fra en Fart, paa hvilken der vovedes langt meer end der vandtes; thi ved Siden af en Fordeel, som var usikker, og et Salg, hvis Udbytte ei uden Vanskelighed kunde erholdes, laa Fiendens og Friheds Fortabelse. Norges passive Kornhandel maatte saaledes omflades til en activ, og dets virksomme Borgere maatte ikke alene være betænkte paa at indkjøbe Korn i Danmark, men ogsaa skabe en ny Færdsels-Flotille, hvormed Kornet kunde hentes. Norges Kornhandel fik derved et forandret Udseende, hvis Følger ere gangne igjennem den hele Periode, som ligger imellem vor Tid og den nærværende.

Men endstjont Kornet er det vigtigste Drivmiddel i Norges Handels- og Fabrikvirksomhed, saa er det ikke det eneste. Ved Siden deraf maa lægges rede Udtællinger,

var bleven en ny Major, vilde denne gjøre sig vigtig, og udgav gjentagende Placater med Opfordring til Folket at tage os op om Astenen, ja han udlovede endog en Guinee for hver, som blev opbragt. Men han var ikke i Stand til at faae Rogen til at gjøre det, og vi gik ude som isør. I 1809 havde endeel af os i et Værthhus et stort Middagsjesskab paa Kongen af Danmarks Geburtsdag. Vi levede frisk, stode vel ogsaa endeel, og holdt ved ud paa Astenen. Majoren sendte da et Par Constabler, som skulde betyde Værthinden, at hun ei maatte beholde os længere, og i al Fald hjælpe hende at jage os bort. Men to gamle Borgere, som sadde nede i Distriktet, syntes det var Synd at vor Glæde skulde forstyrres, og de arrangerede det saaledes med Constablerne, at disse gik bort, imod at disse tvende Mænd forpligtede sig til at forblive i Huset og indstaae for at der ei skede nogen Uorden. Dette gjorde de ogsaa, og vi holdt ud til Kl. 4 om Morgenen uden at faae at vide før senere, at vi skulde disse Mænd vor No.

imod en overlegen Fiende. Paa den lange Linie langs Norges klippifulde Kyst monne der findes mange Punkter, bag hvilke Orlogsskibe, enten flere paa et Sted eller enkelte paa flere Steder, kunde finde Ly. Men hvad Klogskab i krigerske Foranstaltninger endog i denne Henseende kunde byde, saa forsøgedes neppe Norges Lidelser under Krigen formedelst Savnet af Danmarks uforholdsmæssig store Søstyrke. Stumperne af denne Kolos vare meget mere Norge til Stede og Molest. Krigen's umiddelbare Rædsler bortfjernes tildeels formedelst dette Savn fra vore Kyster, Mord og Brand rasede ikke der, og Fiendens Opmærksomhed aflededes fra en forsvarslos Kyst, hvis Angreb ikke lovede ham noget Udbytte, og hvorfra saa Orlogsfartøier kunde udsendes til at forstyrre Englands Enevælde. Det var saaledes Norges uventlige og for en Fiende lidet lokkende Kyster, mere end et stærkt Søværn, som bortfjernede Fienden derfra.

Denne blottede Tilstand føltes meer under den paafølgende Krig med Sverige, hvis Søstyrke, der paa den Tid ikke var meget stor, lettere kunde holdes i Ave. Norges svømmende Defension, Flotillen af Kanonbaade, befandtes ogsaa ved Krigen's Udbrud i maadelig Tilstand, og fuldstændiggjordes tildeels ved fædrelandssindede Mænds patriotiske Opoffrelser. Den samme Mangel fandtes i vore Arsenaler, Magasiner og militaire Depots. Krudt og Kugler fandtes maaskee i et tilstrækkeligt Forraad; men andre Mordredskaber vare sparsomt fordeelte i Norges Land. Men Indbyggerne af Norges Skovegne, som ideligen ere paa Jagt efter Skovens Udbyr, og forfølge dens Bildt og Luftens Fugle under en almindelig Jagtfrihed, ere vant til at behandle Skydegevær, og disse findes derfor i Forraad i sige Egne. Denne Færdighed til at skyde kom vel tilpas, da Nabofjenden trængte ind i Landet, og det djærve og heldige Forsvar fra norsk Side maa mere tilskrives vore Soldaters Dygtighed i Smaakrigen og Færdighed til at ramme sin Mand, end nogen høi Grad af Disciplin og strategisk Kunst i vor Armees; thi denne befandt sig ved Krigen's Begyndelse i denne Henseende vist nok i en mindre snstelig Tilstand.

Dette kunde ikke være anderledes under de foromtalte Misbrug med Hensyn til Udskrivning og Øvelse. Den Deel af det værnepligtige Mandskab, der som oftest har det største moralske Mod — forsaavidt dette ei øves og hærdes i en lang Krigerskole — fordi det har en Arne at væрге, smygede sig ofte gennem Bestikkelse fra Værnepligten, og paa mange Steder udstreves ikke den Dygtigste men den Fattigste, der ingen Talsmand havde i sin Pung, til Soldat. Den kommanderende General Søndenskjelds, Prinds Christian af Augustenborg, opdagede vistnok tildeels disse Mangler paa en Inspektions-Reise, som han gjorde kort før Krigen's Udbrud, paa hvilken hans skarpe Kriger-Øie, øvet i den store Krig imellem Østerrige og Frankrige, fandt disse Misbrug og revsede dem; men der gaves ham ikke Tid til at hæve dem ved at fylde Regimenterne med en muntre Kriger-Skare, eller at indføre en bedre Disciplin¹⁾. Det er i Øvrigt ikke Forfatterens Hensigt ved denne almindelige Bemærkning at kaste en Skygge over den Lids Krigere. Udfaldet viste, at der fandtes tappre og vel øvede Skarer iblandt vore Soldater og dygtige Anførere iblandt vore Officierer. Men vi troe ikke, at det kan nægtes, at Armeen befandt sig paa den Tid i en slet Tilstand, saavel med Hensyn til Material, som i Almindelighed til Krigs-Disciplin og Udskrivningens Organisation. Det første viste sig iblandt andet derved, at Krigskommissariatet, da Landkrigen udbrød, maatte sætte det patriotiske Sind i Bevægelse for at tilveiebringe de fornødne Beklædnings-Stykker til Armeen;

¹⁾ I den Egn hvori Forfatteren boer, fremstilledes 2de Compagnier mod Øst og mod Vest for Prindsen. Den ene Chef forvirredes saa aldeles under Exercitsen, at Prindsen maatte tage Commandoen fra ham, den Anden fremstillede sit Compagni med saa store Huller i dets Rækker, at Prindsen spurgte ham, om han havde stukket den øvrige Deel af Mandskabet i sin Lemme.

Andborgere, gjorde det sædvanligen paa de i Loven foreskrevne Billaar. Fire Procent er mellem Mand og Mand den almindelige Rente, og i dette Dieblit af en almindelig Forlegenhed anfaaes det for en Skam at strue Renten høiere i Beiret. Ikke alene Regel-Obligationer saaes saa hyppigt som nu. Det var et Handelshuus i Christiania, som stedse var forlegent for Benge, der bragte dette Slags Gjælds-papirer i store Omlob. Desuden var der i dette Ulykkens første Dieblit udbredt en vis Liberalitets-Jølelse, som ikke tillod at fare haardeligen frem mod Debitorer, eller gennem Lovens Sværd at inddrive privilegerede Gjældsbeviser. De fleste Krav nedfaldtes og udsattes til en bedre Tid. Regelretten, som paa den Tid sjældent nedfaldtes i sin Strengthed, suspenderedes, og den ene Borger understøttede den anden med de Midler, som han kunde have i Hænde. Landets Handelsmænd berigedes ved en fordeelagtig Product-Uffætning og Skibsfart, og ei ved Benge-Omsætninger, hvis Bærd under Benge-Forlegenhed og Cours-Fluctuationer senere hen kun i en et for høi Grad paaskjønnedes. — Kort, den almindelige Nød frembragte en almindelig Eftergivenhed og Hjælpsomhed.

De Foranstaltninger, som Danmark gjorde for at give Strigen mod England Skæbne, og staae sin Fiende, maatte ogsaa forøge Norges Forlegenhed og Mangel i dens isolerede Stilling. De vare vist nok retfærdige, formedelst Englands Fremgangsmaade mod en uskyldig Nation; men de vare ei politiske, fordi den danske Sigt manglede Kraft til at gennemføre dem, af hvilken Aarsag Regjeringen nødbrødes, førend 2de Aar af Strigen var til Ende, til at nærme sig den stolte Fiende, og se igjennem Fingre med Nationens Krænkelse af disse Forbud mod Samkvem med England. Saaledes blev ved Forordningen af 9de September 1807 ikke alene Befaling udfærdt, at alle engelske Personer og Skibe skulde anholdes, men alle Bøger, som vare trukne eller indosserede af engelske Undersætter, skulde udleveres til Regelkontoret i Altona, til Beløbets Confiskation, forsaavidt det var engelsk Egenom. Til den Ende vare vedkommende Handelsmænd pligtige til at aabne sine Bøger for en Undersøgelses-Committee. Desuden forpligtedes Alle og Enhver inden 3 Dage fra Forordningens Bekjendtgjørelse at opgive til Stedets Øvrighed, hvad han til nogen forbrittansk Undersaat var skyldig, af hvad Natur end Gjælden maatte være, og Beløbet skulde deponeres i Kongens Kasse. Stor Straf paalagdes Fæltelsen af saadanne Fordringer. Al Brevvevling med England blev afbrudt, i det alle Breve, som enten kom fra England eller vare dertil bestemte, skulde indsendes til Stiftamtmanden og ingenlunde efter Adressen udleveres¹⁾.

Lykkeligviis bleve disse Foranstaltninger, som vendte deres skarpe Braad mod Landets egne Handelsmænd, ikke i deres hele Fylde udførte, eller rettere de bleve tildeelsatte og glemte. Den befalede Undersøgelse blev, saavidt Forfatteren veed, i Norge ikke foretagen, og enhver Handelsmand kunde bevare sin Kjøbmandsbogs Hemmelighed, ligesom de fleste norske Skyldneres Billigheds-Jølelse afføndrede private Handelsforhold fra den politiske Krigs-Tilstand, og hensatte Gjældsposten til engelske Undersætter i sine Bøger, indtil Handelsamkvemmet under et fredeligt Forhold kunde gjenoprettes. Forfatteren kjender kun enkelte Handelsmænd, som adløde dette ufloge Bud, der som senere hen, da Bengenes Bærd saa betydeligen nedfaldtes, benyttede det til at afstrykke en betydelig Gjæld med en ringe Sum²⁾. Denne Foranstaltning var derhos i en høi Grad upolitisk; thi da de fleste blandt Norges Handelsmænd paa den Tid havde Ballancen paa den fordeelagtige Side i deres Regningsforhold med England, maatte den gjenfærdige Confiskation, om den iværksattes, være mere stillet mod norske end engelske Kjøbmande³⁾. Det er imidlertid Forfatteren ikke bekjendt, at nogen engelsk

¹⁾ See Bilag 10.

²⁾ See Bilag 11.

³⁾ Saaavidt vides blev denne Confiskation ogsaa af den engelske Regjering befaleet; men det er vist, at de enkelte engelske Huse, i hvis Hænder de norske Capitaler vare, ikke adløde Befalingen.

Danmarks fyldte Lader begynder at gaae for sig. I Høstmaanederne fyldtes vore Havne af Danmarks Kornjagter, som rigeligen forsynede vore Spiiskammere, og disse bortvistes nu af en Fiende, som vel vidste, at han paa denne Raade bedst kunde tue en svag Modstander. Dengang gik Kornfarten paa Norge mestendeels for sig med danske Fartøier, og den store norske Flotille, som stabtes under Krigen, og siden har fortsat denne Fart, saaes da ei paa Havet. Kornforsyningen maatte saaledes være i de uftreste Hænder; thi visseligen trængte Norge meer til at kjøbe, end Danmark til at sælge, og danske Kornskippere havde ikke den Opmuntring til at vove Eiendom og Frihed for at forsyne Norges Havne med Korn, som dettes korntrængende Handlende og Sæmænd til at sætte disse Livets dyrebare Goder paa Spil, for at forsyne Familier, som trængte til Livets første Fornødenheder. En stor Lindring i denne Nød var den rige Høst, hvormed Norge velsignedes i det første Krigenes Aar; thi omendstjont den rigeste Belsignelse af Jordens Afgrøde, hverken dengang eller siden, gjør Norge uafhængig af Danmarks Kornkammer, saa bleve dog de Districter færre, som tiltrængte Korn, og de, som sædvanligen sælge Korn, havde saa meget mere at afgive. Det var dengang, især i florrige Egne, hvor der under en levende Udfibning var størst Velstand, en almindelig Bedtægt at samle Aars-Forraad af Landmandens sædvanligste Næringsmidler. Høle Stabler af Gladbrøds-Beiver prydede om Høsten enhver selvstændig Bondemands Fædebur, og det var en almindelig Fordom, at denne gjemte Kost var drøiere, ligesom det var et bestjæmmende Armodstegn, naar Huset ikke havde denne Rigdom at fremvise. Denne Forsyning stede mestendeels om Sommeren, medens Farten var i Gang, og før Indhøstningen var fuldendt; den var saaledes steet før Krigen udbrød. Saa forsynligen har Landmanden i Almindelighed ikke siden fyldt sine Madkuber om Sommer og Høst. Det Indre af Landet havde saaledes et Modværn at sætte mod den første Mangel, og under den større Velstand langs Kysterne paa den Tid var ofte en kontant Sparestilling henlagt, hvormed de Fodemidler kunde betales, som de stigende Kornpriser fremslokkede til Løvs i Landet selv. Hos den Klasse af Borgere altsaa, som er i Stand til at samle for kommende Dage, viste sig ingen egentlig Mangel i den første Vinter efter Krigen. Mangelen trængte egentlig kun sørgeligen frem der, hvor Dagens Forbrug ligger ved Siden af Dagens Erhverv. Men snart skulde disse Hungerens Zoner i Fædrelandet blive alt flere og bredere, under en fortsat Standsning i Næringsveiene, og under Kornets sparsomme Tilførsel fra Danmark. De offentlige Magasiner vare saa flet forsynede, at de maatte strax efter Krigen Udbrud tage deres Tilflugt til Private for at tilveiebringe de første Fornødenheder.

Ikke alene paa Korn blev der snart Mangel i Norge; men og paa andre Fornødenheder, som indtage et større Rum paa de bedre Familiers Huusholdnings-Liste end Kornet selv. Af Kolonialvarer kunde ikke let noget Forraad opdynges i Norge paa den Tid, da det ikke var tilladt at indføre disse directe fra Produktions-Stedet, men Hovedstadens Compagnier paa denne Handel havde Monopol. De indførtes sædvanligen om Høsten fra Kjøbenhavn i saa stort Forraad, som behøvedes for Vintermaanederne. Enhver By havde sin Bortfarer paa Kjøbenhavn, som regelmæssigen derfra forsynede Stæderne med de forskjellige Slags Overdaadighedsvarer til Huusholdningernes og Krambodernes Brug. I vore Dage har Kjøbenhavn faaet mægtige Rivaler i Hamburg, Amsterdam og England; men vore Landsmænd havde endnu, af Aarsager, som senere hen blive at udvikle, ei fundet Bei til Kolonialvarernes Produktionssteder, endstjont dette Tidspunkt, efter Skibsfartens Retning i den senere Tid, vel ei monne være fjernet, da norske Skibe ville indføre disse Varer fra de transatlantiske Bande. Imidlertid blev denne Trang tilfældigviis til en vis Grad afhjulpen derved, at nogle danske Vestindiefarere toge deres Tilflugt i norske Havne, ligesom Kaperfarten blev et Middel til en jævn Forsyning med disse Artikler under Krigen.

Naar vi saaledes i det korteste Uddrag sammentrænge Resultatet af ovenstaaende Betragtninger over Landets indre Tilstand i det her omhandlede Tidsrum af Fædrene-landets Historie, saa møde vi en livlig og fordeelagtig Bevægelse fast i alle vore Næringsveie, en stille Tilfredshed med Landets Regjering under en fredelig Tilstand, medens blodige Fejder nedboiede fast alle europæiske Stater. Vi finde vore indre Forhold mestendeels saa vel ordnede i Henseende til Kundskab og Sædelighed, som falder i Menneskets og velorganiserede Staters Lod under Lidenskabernes Spil og Borgernes forskjellige Færd, og fra denne Side indsætter Historien disse 7 Aar blandt Norges lykkeligste, som den har at fremvise. Derimod finde vi i Regjeringens offentlige Færd, med Hensyn til Finanzer og Politik, mange Vildfarelser, som indeholdt Spiren til den følgende Slægts Kummer, endstjønt under den redeligste Attraa efter at fremme Statens Vel. Under en uforstigtig Sløsen med Statens Indtægter, en utidig Slaansomhed med formuende Borgeres Kasse, en daarlig Stræben efter at vedligeholde en forlængst forsvunden Storhed iblandt nordiske Stater, og under en uheldigen valgt politisk Stilling til Europas mægtigste Stater, fattedes den dansk-norske Stat paa Udelæggelsens Rand, og der behøvedes kun en kortvarig Krig for at bringe den sorgeligste Forvirring i Frænderigernes indvortes Stilling. Vi finde i Norge med Hensyn til den militaire Bevæbning saavel som til alle offentlige Magasiner den største Ufuldstændighed, og i Armeen selv en moralsk forfalden Tilstand i Henseende til Udskrivningen. Vi finde Norge i den meest blottede Tilstand for alle Institutioner til Handelens og Virksomhedens Understøttelse, og en sorgelig Isolering med Hensyn til Benyttelsen af Universitets-Underviisningen. Under et tilstrækkeligt Forraad af alle Livets nødvendige og behagelige Nydelser til Dagens Brug finde vi saa Beholdninger af alle Slags opsparede for de Mangelens Aar, som nærmeste sig. Den hele Periode er en lys Linie i Norges Historie, som vi med Beemod forlade, for at gaae over til en af dens mørkeste Perioder, i hvilken Landet nedboiedes af Næringsløshed, Hungersnød og mange Slags Forvillinger.

Andet Tidrum.

Første Afdeling.

Fra 1807 til Udgangen af 1808.

Førend Forfatteren indleder sine Læsere i det mørke Tidrum, som han nu har at beskrive, i hvilket fast alle Landeplager nedtrykte vort uslykkelige Fædreland, udsender han nogle forbedrende Ord om den Raade, hvorpaa han har behandlet sin Materie, der let kunde være mislydet og misforstaaet formedelst det Ubestedenheds Sprog, som han kunde synes at have givet denne Deel af sin Fremstilling. En stor Deel af de Materialier, hvoraf han har sammensat dette Afsnit af sin historiske Skildring, har han hentet af egne Kilder — deels af Erindringer om dette skjæbnevangre Tidspunkt, deels af sine Redtegnelser og sin Brevvevling med flere af Landets paa den Tid formaaende Mænd. Han har derfor været nødt til i denne sin historiske Fremstilling hyppigere at omtale sin egen Person end ellers vilde være passende, og at fremdrage af sit Arkiv Documenter, som maaskee kunne udbrede et Lys over den Tidens Begivenheder. De bære i det mindste Sandhedens Mærke, idet Originalerne endnu i usforandret Form ere forhaanden, og ligesom Forfatteren troer, at de fremstillede Beskrivelser og Uttringer ikke kunne modsiges af hans da levende Landsmænd, saa indeholde de Anelser om Nødvendigheden af en Reform i Landets Forfatning, og fremstille den forberedende Overgang dertil, som saa i Landets daværende Stilling. Han maatte overhovedet misstrive om at kunne forelægge sine Landsmænd Billedet af Tidens Begivenheder, Landsmænds Færd og herskende Meninger, med stvligere Udtryk end dem, som den umiddelbare Virkning paa den mangensind bevægede Sjæl i det Dieblis, da Begivenheden indtraf, maatte give ham i Hænde. Han har saaledes, forsaavidt han dertil har havt Materialier, søgt at male Tidens Billeder med Tidens Pensel, og hvo der med ham har gennemlevet hine uslykkelige Dage, vil neppe finde, at han har brugt for stærke Farver. Med større Forsigtighed har han maattet udtrykke sig med Hensyn til de Materialier, som igjennem Andres Mund og igjennem Rygter, der ikke altid føre Sandhedens Tale, ere komne ham tilhænde. Han vil hellere være mindre interessant end mindre sandfærdig, og hellere lade aabne Rum staa i sine historiske Blade end fylde dem med upaalidelige Sagn, iførte Sandhedens Klædebon, og med dristige paa en løs Grund hvilende Slutninger om Andres Færd. Især har han ikke uden Angstelse nedskrevet sine Bemærkninger om Landsmænds Færd og Charakter i høiere og lavere Stillinger, og han har dybt maattet føle, hvor vanskeligt det er at forene en frimodig og sandhedselskende Historiekrivers Kald med mangehaande Hensyn til de Dødes Eftermæle og de Levendes Krænkelser.

Forfatteren har troet det overeensstemmende med sine Læsers Ønske at indlede de udmærkede Mænd, som have havt en vigtig Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne, i sine Læsers Bekjendtskab ved en kort biografisk Skizze over deres Personer, og især har han i en vidtløftigere Skildring udbredt sig over Prinds Christian af Augustenborgs og Greve Herman

usig var han i private Forhold endog mod dem, der maatte føle Virkningen af hans Strænghed. I disse private Forhold viste han en høi Grad af Godmodighed¹⁾. Da han var bleven udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissionen, indskrænkede han sig i Begyndelsen til at ordne Land-Militairets Anliggender, og sætte Armeen, der videligen paa den Tid leed af mangehaande Brøst, paa en respektabel Fod. Dette Arbejde lettedes ved den foromtalte Inspections-Reise, paa hvilken han havde lært at kjende de Krigsmænd af høiere Grader, paa hvilke han kunde stole, og til hvilke han senere hen betroede vigtige Commando-Poster. Vi have ovenfor seet, hvorlunde han afholdt sig fra at blande sig i de Foranstaltninger, som hørte til Kæden og Søværnet, hvilke han overdrog den udnævnte Commission af Søofficerer, og dersom han hittede en Mening, stede det med et bestemt Tillæg om hans egen Incompetence til at domme om slige Anliggender, og hans fuldkomne Tillid til hine Kædes Indsigt og praktiske Duelighed. Med den samme Bestedenhed afholdt han sig ogsaa i Begyndelsen fra, i Regjeringscommissionen at afgive nogen afgjørende Stemme i Norges indvortes civile Anliggender, og overlod sine Colleger i Hovedsagen at ordne disse. Men det var langt fra, at han var ligegyldig ved Norges Skjebne i det Hele. Efterhaanden satte han sig saaledes ind i Norges indre Forhold, at han ogsaa i denne Henseende blev et af Regjerings-Commissionens virksomste Medlemmer, og ligesom hans Nærværelse der ikke lagde den mindste Tvang paa Forretningernes Gang, saa hindrede ikke heller hans ophøiede Stilling den frieste Nærmelse til Regjerings-Commissionen. Aldrig lykkedes det nogen Statsmand i kortere Tid, at erhverve sig Folkets Høiagtelse og Kjærlighed end Prinds Christian August. Han havde udmærket Dren og venlige Ord for Enhver, der i denne ulykkessvangre Tid nærmede sig ham for at søge Hjælp og Raad. Hans første Tiltale, naar man traadte ind i hans lille Audience-Rum, hvortil stedse var en let Udgang, var alvorlig, ja streng, og man kunde skræmmes for det markerede Ansigt. Det var hans Bane med raske Skridt at gaae hen mod den Indtrædende, og tiltale ham i en vis barsk Tone med det Spørgsmaal: „Hvad staaer til Tjeneste?“ Men naar Samtalens Gjenstand var udmærket, formilvedes hans Væsen, og med den største Venlighed, Simpeltid og Deeltagelse gik han ind i den omhandlede Materie, og gav det Raad og den Hjælp, som stod ham tilrede. Sædvanligen foregik Samtalen under en hurtig Gang op og ned i Bærelset. Hans Indtægter som General tillod ham ikke at føre nogen stor Stagt i hiin for Landets Embedsmænd i Almindelighed kummerfulde Tid; med hans ringe Apanage af det Augustenborgske Fideicommiss²⁾, og forholdsmæssigen ubetydelige Arvemidler kunde han ei omgive sig med fyrstelig Glæde; men ved ædleres Midler understøttede han sin ophøiede Stilling og banede sig Vej til Folkets Kjærlighed.

Prinds Christian August's Nærværelse i Norge ved Krigens Udbrud maa betragtes som en stor Lykke for det norske Folk. Ikke alene havde det i ham en erfaren og dygtig Krigsmand, som ledede Hærens Seiersdaad i den strax paafølgende

¹⁾ Da han paa hiin Inspections-Reise paa Vestlandet opholdt sig nogle Dage i Forfatterens Huus, gjorde han sig al Tid for at vise sig venlig mod en Compagnichef, som havde faaet Trettesættelse paa Exerceerpladsen for en forvirret Commando, fordi han blev gjort opmærksom paa, at Manden i andre Henseender var agtværdig. En Lieutenant, som havde staaet under ham i Fredericia, og nu levede som Privatmand i Norge, viste sig under denne hans vestlandske Reise meget paatrængende. Prindsen besværedes siensynligen ved dette Følge, og tog efter Aftale med sin Adjutant Lieutnant Holst, som alene ledsagede ham, paa saadan Maade Afsked med ham i Forfatterens Huus, at det var aabenbart, at han ikke støttede om hans videre Følge. „Adieu Hr. Lieutenant S.“, udbrød han efter at have sat sig i Bognen, „Lad fordi De har ledsaget mig hid, Adieu!“ Men Manden lod sig ikke skræmme, men fulgte Prindsen paa hans videre Rejse, uden at Prindsens Godmodighed tillod ham at afvise den uvelkomne Rejsefælle.

²⁾ [See om dette Wegeners Actm. Bidrag til Danmarks Historie I. 59—61.]

Krig med Sverige; men det havde og i ham en i flere Henseender udmærket *Berømt* Berømt, der i de første Krigens Aar levede og virkede alene for Norges Vel, og i hvem Nationens Kjærlighed og Hoiagtelse concentrerede sig i en udmærket Grad. Nationens Begeistring for Prinds Christian August var af en anden Art og havde en dybere Rod end den, som siden følte i saa høi Grad for Prinds Christian Frederik. Ingen udvortes Glands eller Kongecæmnets ligesom usynlige Indflydelse endog paa den meest frifindede Mand frembragte eller understøttede denne Nationens Kjærlighed for Prinds Christian August. Den toltedes ikke i saa mange Taler og Sange i Templer og Festiviteter, men den udbredtes i Stilhed og trængte dybere til Hjertet. Denne Heugivenhed fremkaldte ikke alene mangen ædel patriotisk Daad, men under disse varme Følelser for den norske Regjerings elskede Formand skabtes Tanken om en lykkelig Forfatning, bygget paa en større National-Selvstændigheds Grundvold, og Norges Forhold til Prinds Christian August udgjorde, ligesom Nationen uafvidende og vissefælg uden Prindsens personlige Medvirkning, det første Afsondrings-Element fra det gamle Dynasti. Norge havde i sine forskjellige kritiske Stillinger under og efter den sidste Krig det Held, at høit begavede og fædrelandstfædede Mænd stode tilrede for at understøtte Fædrelandets Sag, og lede den til et ønskeligt Resultat. Det er derhos en Erfaring, som alle Landes Historie giver os i Hænde, at store Mænd skabes under store Statsomvæltninger; thi det slumrende Geni og Mod vækkes under Fædrelandets Farer. Da Prinds Christian August, kaldet til en høiere Stilling, forlod Norge, traadte andre udmærkede Mænd frem paa Skuepladsen, der med Hensyn til Rigets indvortes Bestyrelse kunde siges at erstatte hans Savn. Elsket paa samme Maade som han er aldrig nogen siden blevet i Norge.

Bed Siden af Prinds Christian August stod i Regjerings-Commissionen Justitiarius, Etatsraad Falsen, en Mand, som med Hensyn til videnskabelig Dannelselse, Forretnings-Dygtighed og glødende Følelser for Fædrelandet udmærkede sig fremfor de Fleste. Enevold de Falsen, en Søn af Conferenceraad Christian Magnus de Falsen, Justitiarius i Overhofretten i Norge, var født i Kjøbenhavn 1755, og allerede i sit 10de Aar dimitteredes han som Privatist fra Kjøbenhavn til Universitetet, hvor han med megen Berømmelse tog examen artium 1765. Med ligesaa raske Skridt begyndte han sin Embedsbane. Han blev i sit 16de Aar Copist i Cancelliet, i sit 22de Aar Assessor i Overhofretten, og efter Geheimeraad Scheels varme Anbefaling constitueredes han efter Faderens Dødtgang som Justitiarius. Aaret efter [1789] forflyttedes han til Laugmandsstolen i Nordlandene og Finmarken. Paa et affondret Sted der, Stegen i Saltens Fogderi, berøvet al literair og selvstændig Omgang, som han satte Pris paa, og i en uvant Gensomhed, lagde han Grunden til en Melancholi, som siden aldrig forlod ham¹⁾. Efter sin Læges Raad forlod han efter 2 Aars Forsøb hine Egne, og begav sig, uden at have opnaaet nogen anden Befordring, paa Lykke og Fromme til Kjøbenhavn, hvor han 1791 blev ansat som Assessor i Høiesteret. I de 11 Aar, han blev paa denne Post, svækkedes hans Legeme meer og mere. Endstjønt i Manddommens Alder erholdt han tidlig Oldingens Udseende, og det syntes som kun hans virksomme og livlige Aand opretholdt hans synkende Legeme. Begivenhederne i Frankrige under Revolutionen satte hans for lovbunden Frihed sværmende Sjæl i heftig Bevægelse, og der var en Tid, da han pleiede fortrolig Omgang med Frihedsmændene B. A. Heiberg og Malthé Conrad Brun. Men ligesaa høit som han elskede Friheden, saa meget afflyede han dens

¹⁾ [Denne Melancholi havde maaskee tildeels sin Grund i Argrelse og Græmmelse over hans Forflyttelse fra Christiania til Nordlandene, hvilken var at ansee som en Forvisning, foranlediget ved det utilbørlige Forhold, der bevirkede General-Auditor D. Chr. Besjels og Frues Skilsmisse. — Ann. af J. Chr. Berg. Jfr. B. Roes Tidsskrift for norsk Personhistorie. I. 252—253.]

Udbrag, og ved hans Afhandling om Friheden¹⁾, og efterat have skrevet sin Prolog „Sjelen i Balbal“ til en Forestilling paa Theatret i Anledning af Kongens Fødselsdag, læggedes hans Forbindelse med disse Frihedsmænd. De behandlede ham som en Forræder mod den gode Sag, og angrebe ham i den Anledning i deres Skrifter, hvorfra den bekjendte Feide mellem ham og M. G. Brun opstod. Disse og flere Ubehageligheder virkede imidlertid skadeligen paa hans omsindtlige Sjæl og svækkede Legeme.

Om hans Fortjenester som Forfatter behøve vi ikke vidtløftigen at udbrede os; de ere vore Landsmænd noksom bekjendte af hans Skrifter, som samlede og udgaves af hans Ven, Professor, siden Statssekretair Platou. Allerede mod Slutningen af forrige Aarhundrede blev han Nationen fordeelagtigen bekjendt formedelst den varme Jær, hvormed han forsvarede det norske Universitets Sag, hvis Modstandere maatte lide hans skarpe Satire. I Følge sin fra Ungdommen af nærede Tilbøielighed til det dramatiske Studium berigede han Skuepladsen med flere Stykker, som med Bifald opførtes paa det kjøbenhavnske Theater og paa Privat-Theatret i Christiania, ism blomstrede under hans Beskyttelse. Under Englændernes Angreb paa Kjøbenhavn 1801 lod han sig indskrive som Medlem af det oprettede Studenter-Corps, og fortsatte i den Anledning sin bekjendte Krigsang: „Til Vaaben! see Fienderne komme . . .“ Sin Forfatter-Virksomhed fortsatte han ogsaa som Medlem af Regjerings-Commissionen. Aldrig er vel nogenstunde en Avis bleven lagt under Presse i Fædrelandet, der tjente saa meget til at vække den patriotiske Sands og ryste det lidende Folk, som Falsens Budstikke, der udgaves ved Udbruddet af Krigen med Sverige, og hvis overskydende Udbytte anvendtes til Bedste for de i Krigen Faldnes Efterladte.

Imidlertid aftog hans Helbred under hans Embedsstilling som Høiesterets-Rædfor meer og meer, og da nu dertil kom, at han flere Gange under Sessionerne i Høiesteret hjemjogtes af Hovedsvimmel og Besvimelse, som Lægerne tilskreve hans Anstrengelse og Stillesiddende under 5 Timers Sessioner dagligen, bevægede dette, og maatte Længselen efter Norge, hvor han endnu havde mange Ungdomsvenner, ham til at ombytte sin Embedsstilling med Justitiarius-Posten i Agershuus Stiftsoverret [1802.] I de første Aar efter denne Forandring i hans Stilling gik ikke heller hans Helbred tilbage; men efter Aaret 1805 nedbøiedes han alt meer og meer paa Sjæl og Legeme; hans Melancholi vendte tilbage og forsøgedes dagligen til hans Bemærks store Betyrning. Krigen Udbrud med England 1807, og hans derpaa følgende Ansættelse i Regjerings-Commissionen satte hans Fædrelandsfind i Bevægelse, og opvakte hans gamle Virksomhed, — Livskraften blussede igjen frit, og yttrede sig i en glødende Iver for at gavne sit Fædreland²⁾.

I sin Stilling som Medlem af Regjerings-Commissionen retfærdiggjorde han det paa ham faldne Valg. Med en stor Embedsdygtighed forenede han en stor Humanitet, en taalmodig Beredvillighed til at høre alle Klager, og den ædleste Attraa naar at afhjælpe dem. Simpel i sit Væsen og i sin ydre Omgivelse sporedes ingen Afstand, der kunde skræmme den Ansøgende fra at frembære sine Døster. Men Falsen havde culmineret paa Livets Bane, da han indtraadte i Regjerings-Commissionen. Endet formørkedes under Betragtninger over Fædrelandets kritiske Stilling, og et hæftet Legeme gjorde ham mindre skikket til et besværsligt Kalds Anstrengelser. Hans Virksomhed som Medlem af Regjerings-Commissionen var derfor kun kort, men visse-lygt velgjørende for Forretningernes Gang, da han havde sin store Deel i, at disse

¹⁾ Indrykket i hans efterladte Skrifter Pag. 131. [Efter den Tids almindelige Dømmelse var P. A. Helberg en endstabsfuld og spydig Mand, M. G. Brun en ubesindlig Ungling. — Anm. af J. Chr. Berg].

²⁾ Ovenstaaende biografiske Noticer skyldes Sønnen Amtmand Carl Falsen, og den korte Ekstrakt af Lærde Efterretninger, som findes i G. Falsens efterladte Skrifter.

vi flere Navne indskrevne paa den norske Histories Table, der paa flere Maader indvirkede paa Statens Vel, og som vare virksomme Haandlangere ved at grundlægge Institutioner, hvis Savn hidtil havde gjort Norge til en Skygge af en Stat.

Intet er saaledes visere, end at Oprettelsen af et Regjerings-Collegium i Landet selv, hvortil benyttedes den i Norge foresundne Dygtighed og Snille, bidrog, tilligemed Landets farlige Stilling under Krigen og den dermed forbundne Nødvendighed at hjælpe sig selv paa den offentlige og private Vel, til at forberede den Myndigheds Tilstand og den besynderlige Indsigt i Statsværket, som ved Grundlovens Udfærdigelse og mange af de paafølgende Stats=Indretninger lagdes for Dagen. Gjennem Krigenes Farer, Næringsveienes Standsning, indviklede indvortes Forhold og Blottelse for de fleste til en Stat hørende selvstændige Indretninger, luttredes Egennyttens og Egoismens grove Rudimenter, opflammedes Patriotismens Ild, skærpedes Fornuftens og Virksomhedens Reaction, og en politisk Selvstændigheds Morgenrøde frembrød over Norge. Den Green af Statsstyrelsen, som plantedes i Norge gjennem den norske Regjerings=Commission, var den første Begyndelse til Emancipations=Værket, og Selvstyrelsen slog under den saa stærke og frodige Nød, at nye Forsøg fra Danmarks Side paa at indføre den gamle Tingenes Orden og det gamle Dynastis strenge og ubøielige Former vist vilde have været forgjæves. Selvstændighedens Sæd udsaaedes af den danske Konges egne Hænder, den spirede og styrkedes under Krig, Elendighed og Farer, og den modnedes, trods nye og gamle Fienders Modstand, ved Norges egne, deels indfødte deels adopterede, Sønners Intelligents. Regjerings=Commissionens Raads=Cabinet var Constitutionsværkets første Bugge, og i Eidsvoldsalen modnedes Manddomsværket.

I en anden Henseende forandrede under Krigen de tvende forenede Rigers Forhold til hinanden og Ideernes Gang i samme. Hidtil havde Friheds=Ideerne, nærede af den franske Revolutions nærmere Indflydelse, slaaet dybere Rodder i Danmark end i Norge, og om endog dettes Sønner der blandede sig i den frittalende og fritskrivende Skare, saa stode det af Mænd, der ligesom havde omhyttet Fædreland og slaaet sig ned i Danmark. I Fjendelandet havde ogsaa viist sig, mod Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Aarhundrede, det alvorlige Studium af Statsklogskab og Statshuussholdning, hvortil Grunden var lagt af Udlandets Lærde, og dette Studium, hvis Tilværelse var lidet bekjendt for ovennævnte Tidspunkt, begyndte ivrigt at dyrkes af Kjøbenhavnske Lærde. Men ikke heller i disse videnskabelige Granskninger toge norske Lærde synderligen Deel. Under Krigen forandrede denne Tingenes Stilling. I den norske Presses Producter taltes nu et friere Sprog, og Bøger, eller i det mindste Brochurer, kom for Dagen under Krigenes Lob, der i frimodig Bedømmelse af offentlige Gjenstande kunde sættes ved Siden af den danske Presses djærveste Friheds=Tale. Landets Nød, den danske Regjerings aabenbare Feiltrin. under at afhjælpe den, dens Haardnakkenhed i sine krigeriske Foranstaltninger, den fuldkomne Mangel paa alle Midler til Selvstændighed, under en isoleret Stilling fra Danmark, løsne de Tvangens Baand, og skabte den friere Tale. Tonen i Skrift og i Tale blev saaledes langt friere; thi dersom dette Friheds=Sind forhen fløvedes under en lykkelig indvortes oekonomisk Stilling, saa skærpedes den nu, da Nationen igjennemgik en Elendighedens Stjærtsild, hvortil intet Sidestykke fandtes i Norges senere Historie. Den danske Regjering taug til denne Frihedens Tendents; thi den sølte, at Forbindelsens Baand slappedes, og en politisk Gjæring begyndte at røre sig, der frembragte Frygten for og Anelsen om en fuldkommen Opøsning — en Opøsning, hvormed maaskee den danske Konge selv efterhaanden gjorde sig fortrolig, formedelst de Lidelser, som forvoldtes begge Nationer under Krigs=Tilstanden. Da begyndte ogsaa Norges oplyste Mænd at indsee Nødvendigheden af at tilegne sig en større Indsigt i Statskunst og Statshuussholdning, og disse Videnskaber, som hidtil endnu vare mere fremmede i Norge end i Danmark, begyndte hos os at dyrkes. Det vil derhos findes naturligt, at dette Studium fik senere hen i Norge en mere

politikken i Danmark, fordi Systemets Regler lettere kunne overføres paa vore indvortes Indretninger og Virksomhed, under en større Lighed i borgerlig Stilling, en jævnere Fordeling af Capital-Formue, og en større Frihed i den industrielle Virksomheds Bevægelse. Havde derfor endog Danmark paa den Tid — hvorom der kan tvivles — de meest oplyste Stats-Oekonomer, saa fremtraadte ogsaa efterhaanden i Norge heldige Dyrkere af denne Videnskab, og Anvendelsen af dens Principer blev naturligen lettere i Norge end her. En nærmere Udvikling heraf tilhører senere Undersøgelser.

Tredie Capitel.

Englands Fredsforslag.

Englands fiendtlige Skridt strax efter Njovenhavns Bombardement vare endnu ikke afbrudte. Da Capitulationens Betingelser paa begge Sider vare opfyldte, Danmark havde overleveret sin Flaade i Englands Hænder, den engelske Armee igjen havde overgivet Sjælland, og den engelske Flaade havde forladt Sjællands Kyster, forsøgte den britiske Udenrigs-Minister Canning endnu gjennem den danske Charge d'Affaires i England, Kist, at bewirke en fredelig Overeenkomst. En dobbelt Afgjørelse foresloges Danmark: enten at dette skulde vende tilbage til sin forrige Neutralitets-Tilstand imod at afstaae Den Helgoland, eller at indgaae en nøie Alliance med England, mod at faae Erstatning for Flaaden, Garanti for alle sine Stater, og anseelig Forsøgelse af de danske Eiendomme i Vestindien. I det Canning forelagde Kist dette Forslag, tilføiede han Trudsel om de Følger, som et Afslag vilde medføre, saasom Confiskationen af alle danske og norske Skibe, som vare lagte under Embargo, Tabet af de danske Colonier, Udslæggelse af Danmarks og Norges Handel, og, som det frygteligste Punct, Njovenhavns Besættelse af svenske Tropper. Her omtales ogsaa for første Gang den Nødvendighed, England kunde komme i, at gjøre Sverige stadesløs ved Besiddelsen af Norge¹⁾. Men Danmarks Kronprinds afflog standhaftigen alle Forslag, og svarede, at han følte sig ligesaa oprørt ved Englands Tilbud som ved dets Trudsel, og tilføiede, at efter hvad der var skeet, kunde der ingen Tale mere være om nogen Separat-Forbindelse mellem England og Danmark. Det første Tilbud om Neutralitet, under lidet trykkende Betingelser, havde fortjent at tages under Overvejelse, og Afslaget maa vel tilskrives meer en afsmægtig Harm over en vistnok usædvanlig Behandling, end en politisk Kløgskab. Antagelsen deraf vilde rimeligviis have bragt Fredens, en livlig Virksomheds og Handels lykkelige Dage tilbage til det Nordens, og forhindret de tvende forenede Rigers strax paafulgte Skilsmisse. Napoleon vilde neppe have modsat sig denne Fredsslutning ved aabenbar fiendtlige Skridt; thi i Følelsen af Danmarks Svaghed tillod han senere hen, da hans Lykkes Sol allerede begyndte at dale, sin Allierede at sørge paa bedste Maade for sin egen Frelse og bane sig Vej til Fred med sine Naboer. Ved Tabet af sin Flaade havde Danmark overhovedet tabt den politiske Bigtighed i de stridende Magters Dine, som havde nedsmækket det i den uhyggelige Krigs-Tilstand. Rimeligviis stolede Danmarks Kronprinds paa Napoleons Magt, som nu havde naaet sin høieste Spidse, og paa Ruslands Hjælp, som havde lovet Danmark ei at slutte Fred med England, førend dette havde givet Danmark Erstatning for Tabet af sin Flaade. Kist nok gav Rus-

¹⁾ See Bilag No. 13.

land under 16de Oktober 1807 en fiendtlig Erklæring¹⁾ mod England, som havde Krig til Følge mellem disse tvende Magter; men der opstod en hemmelig Handelsforbindelse mellem Rusland og England, der gjensidigen behøvede at købe og sælge hinandens Producter. Krigen førtes med Lunkenhed, og endtes med et nyt Forbund imod Frankriges Kæiser. Endnu var Danmarks Sværd ikke stultet i Stede, da Rusland tillod den dansk-norske Stats Sonderlemmelse og brugte Norge som et Middel til at beholde Finland. Saaledes beredte Rusland Danmark Erstatning for sin Flaade! Den upartiske Historieskriver bør ikke bedømme Regjeringens Politikk efter en senere Udvikling af politiske Forhold, som ikke vare at forudsee, og med Lethed bygges politisk Visdom af Elementer, som Historiens Gang senere hen leverede. Danmark var imellem en dobbelt Jyd; paa den ene Side Englands Trudsel, paa den anden Frankriges og Ruslands fiendtlige Stridt, om det ikke forenede sig med dem imod England. Denne Tingenes Stilling, forenet med Napoleons store Vælde paa den Tid, som var stegen til det høieste Punkt, monne tjene til Forsvar for Danmarks Beslutning, men det er vist, at Danmarks Kronprinds havde forget bedre for Rigernes Held, om han, i Følelsen af Danmarks Svaghed, havde dæmpet sin Harm, og strax ved Krigens Udbrud tilladt den hemmelige Handelsforbindelse, i sin mægtige Allieredes Stiil, hvortil han siden ved Omstændighederne blev tvungen til at give sit Samtykke. Hvor mange Lidelser havde han ikke derved sparet de forenede Riger, men især det uhyggelige Norge!

Efter disse forgjæves Forsøg fra Englands Side paa at igjenoprette et fredeligt Forhold med Danmark, var det engelske Ministerium kun betænkt paa den meest fiendtlige Færd mod begge de forenede Riger, og England behøvede ikke at sætte store Kræfter i Bevægelse, for at paaføre en forsvarsløs Nation en ulige Kamps rædsomme Følger. Efter de gjorte Erklæringer fra Ruslands og Preussens Side skulde alle de baltiske Havne ansees lukkede for Englands Handelsflibe, og det skulde synes som alle engelske Skibe og Barer maatte forsvinde fra disse Øsider. Men disse Magters Handels-Politik, der et Dieblit maatte bise sig under Napoleons mod England stiledede Sperrings-System, foretrak snart en hemmelig Forbindelse, som fortsattes ved Hjælp af simulerede Papirer, der først efter 2 Mars Forløb midt under Krigen beskyttede Norges Handel mod England. Til de Convoier, som til den Ende ledsagede disse Handelsflaader over Nordseen igjennem Kattegat og Danmarks Estræder, søledes saaledes nogle Krydsere, som bleve stationerede paa Norges Øsider, bestemte til at opfange, og deels hjemsende til England, deels tilintetgjøre de mindste som de største Kornfartøier. Disse Krydsere indfandt sig paa deres Station, strax efter at den foromtalte Freds-Underhandling var bleven afbrudt, og det blev da vanskeligt at undgaae den aarvaagne Fiende. Medens saaledes hverken Kapere eller Krigsfartøier fandtes i Østersøen, men engelske Skibe, under falsk Flag, fore ud og ind af alle Havne langs den baltiske Kyst, vrimlede de danske Bunde og tildeels Nordseen af mindre dansk-norske Krigsfartøier og Kapere, der loffede en Mængde engelske Krigsskibe i vore Bunde, som aldrig der vare bleve sete i fiendtlig Ønsigt, naar ikke Danmarks Kronprinds, ærlig i sin Politikk som i sin hele Færd, havde anseet det under Rigets Værdighed at blande Fredens og Krigens Sysler med hverandre. Hina Mellemtid fra den danske Flaades Overgivelse indtil Freds-Underhandlingerne vare endte, var imidlertid lykkelig for Norges Kornforsyning, og vilde have været det i en høiere Grad, naar denne Fiendtlighedernes Standsning, der i øvrigt ikke hvilede paa en bestemt Overenskomst, havde været mere bekjendt. Flere Smaastuder seilede i den Tid umolesterede mellem Danmark og Norge; men en tilstrækkelig Vinterforsyning kunde derved ikke tilveiebringes.

¹⁾ I Bilag No. 14 findes Englands Svar herpaa saavdt det angaaer Norden.

Fjerde Capitel.

Regjerings-Commissionens første Virksomhed.

Den norske Regjerings-Commission traadte sammen den 1ste September 1807, og begyndte sin Virksomhed med at oversende Stiftamtmandene til Efterretning og videre Meddelelse den Plakat fra det danske Cancelli, som indeholdt Commissionens Udtaalelse. Aldrig befandt sig vel noget Regjerings-Collegium i en vanskeligere Stilling end den norske Regjerings-Commission ved Tiltrædelsen af sit vigtige Embede. Krigens pludselige Udbrud lemlæstede al Virksomhed, stoppede alle offentlige og private Indtægtskilder, forstyrrede alle Penge-Omsætninger, og frembragte Forlegenhed og Mangel overalt. Norges Forsvarsmidler vare i den betæneligste Tilstand. Fast alene Material til at forsvare Landet og lægge Bægt til den danske Regjerings sandtlige Beslutninger fattedes, saavel som de nødvendige Midler til at lønne og underholde Krigsfolket. Der fandtes ikke meer end 150,000 Rbd. tilsammen i de offentlige Kasser, og disse vare, efter den nøieste Beregning, knapt tilstrækkelige til Rigsmagtens allerfimpleste Behov for een Maaned. Fra alle Kanter indstrømmede derhos Klager over Forlegenhed og Nød, som Commissionen maatte høre uden at kunne hjælpe. Banskueligheden forøgedes formedelst Posternes Afbrudelse. Sjælland befandt sig under Englændernes Ophold der i en Slags Blokade-Tilstand med Hensyn til Communicationen med Danmark, og med Sverige opstod ogsaa gjensidige Ulemper, dels foranledigede af de Hindringer, som fra dansk Side lagdes for den svenske Post-Befordring igjennem Danmark.

Under den almindelige Røringshvile voxede Pengesforlegenheden i en frygtelig Grad, og iblandt den store Masse af Gjenstande, som Regjerings-Commissionen havde at overveie, var denne den første, som tiltrak sig dens Opmærksomhed, og som den med alvorlig Haand søgte at raade Bod paa. Det første Brev, som udgik fra den Raadsfal under 4de Septbr., omhandlede denne Gjenstand. „Et Moratorium“, siger denne Skrivelse til Finants-Collegiet, „hvor skadeligt det end er for Crediten, haves dog, under et saa presserende og specielt Tilfælde som nærværende, at være nødvendigt, om ellers ikke mange af Landets Børn, der kunne ansees for velhavende, skulle oprykkes og miste Alt hvad de eie, fordi det Meste deraf ikke vil blive betalt ned over det Halve af det virkelige Værd.“ Imidlertid gik Forslaget ud paa, at Moratorium blot skulde gives for to Maaneder, i Haab om, at Conjuncturerne inden den Tids Forløb vilde tage en gunstigere Bending. Derhos erklærede Commissionen sig beqvemt til foreløbigt at meddele jaadanne Moratorier, om de ansøgte, før den langelige Sanction derpaa kunde indløbe. Dog bleve kun saa af disse Dokumenter afbedte, dels fordi alle solide Huse, som vaagede over deres Credit, trympede sig ved at forlange saadan Beskyttelse uden høieste Nød, og heller hjalp sig ved egne Midler, og benyttede den paa den Tid herskende Eftergivenhed i Pengesager, ved directe Underhandlinger med Ihændehaveren af de paa dem løbende Papiirer, dels fordi de Ansøgende mestendeels ei kunde opfylde de paalagte Betingelser. Ansøgeren maatte nemlig paavise, at Beresfordringerne havde sin Oprindelse fra de nærværende sandtlige Conjuncturer, og tillige oplyse, at hans Status var saa betryggende for hans Creditorer, at der ved Meddelelsen Intet vovedes. Af flere Ansøgninger, som indleveredes, bevilgedes saaledes kun saa, og den hele Foranstaltning bortfaldt, da der kort efter blev sørget for et tilstrækkeligt Beløb af Papiirpenge.

Mere indgribende Foranstaltninger bleve imidlertid nødvendige, og i den Anledning udsærdigede Regjerings-Commissionen en Skrivelse af 4de September til Finants-Collegiet, hvori flere Forslag omhandlede. Deri oplystes, at Understøttelse af Regjeringen eller overordentlige Hjælpemidler vilde vorde fornødne, eftersom den

Sum, der som ovenfor meldt fandtes i Kasse, 150,000 Rd., vilde være aldeles utilstrækkelig til de fornødne militaire Operationer. Desuden vilde det blive nødvendigt at understøtte de Handlende, hvis Virksomhed paa engang afbrødes formedelst Krigen, uden at det var dem tilladt at inddrage deres Fonds i England. I samme Forlegenhed befandt sig Saugbrugs- og Bærts-Giere og lignende Virksomhedsforstandere, som vilde blive nødsagede til at indstille deres Virksomhed, naar ei betimelig Hjælp ydedes dem, og dette maatte blive af uberegnelige Følger, fordi en stor Mængde Mennesker derved maatte blive brodløse. Commissionen underrettede saaledes Collegiet om, at den, for ikke at spille noget Dieblif, havde tilskrevet Lyriigheden i Agerhuus Stifts Kjøbstæder, at forsamle hvert Steds handlende Borgere, for at anmode disse om at udnævne en eller to Deputerede, som maatte befuldmægtiges til at møde i Christiania den 12te September, for med Commissionen at afhandle det fornødne om Oprettelsen af et interimistisk Laane-Institut, der siden efter Omstændighederne kunde udvides til de øvrige Stifter. Ved dette Laane-Institut, hvis Sikkerhed deels skulde hvile paa Hypotheker, deels paa de Handlendes personlige Bederhæftighed, vilde Commissionen lade for det første sætte i Circulation 600,000 Rd. i Bankosedler, som udstedtes af en dertil af den selv bestilte Committee, og efter et Stempel, hvortil den besørgede Blader. Af denne Sum vilde den forbeholde sig $\frac{1}{3}$ Deel til Regjeringens Brug og offentlige Foranstaltninger, med Forpligtelse, at Laanet til en vis Tid efter Freden skulde worde igjen indløst med Courant-Sedler. For at træffe nærmere Aftale om denne eller lignende Foranstaltninger, benyttedes Greve Wedel-Jarlsbergs Tilbud at gjøre en Reise til Kolding, hvor Regjeringens Sæde da var.

Efter Regjerings-Commissionens Opfordring sammentraadte derefter Deputerede fra de forskjellige Kjøbstæder i Agerhuus Stift i Christiania, for at udlaste Planen til en Laane-Indretning for Norge, ved hvis Hjælp baade Staten og Private kunde aabnes Adgang til den fornødne Understøttelse under den nærværende Crisis. Laane-Indretningen kom i Stand; men det tillodes den ikke selv at udstede Sedler, ligesom den heller ikke blev et Middel for Staten til at reise Penge til dens egne Fornødenheder paa Privates Eiendomme. Regjeringen var endnu ikke tilbøielig til at tilstaae Norge nogen Selvstændighed i Pengevæsenet, og der gjordes med Grund Indvending af Handelsstanden imod, at Privates Eiendomme skulde benyttes som Midler til at redde Staten af dens Nød, medens de behøvede at raade over Eiendommenes fulde Værd, for at hjælpe sig i egen Forlegenhed. Den danske Regjering valgte de sædvanlige Midler, hvoraf den i lang Tid havde benyttet sig, for at komme Statskassens Forlegenhed og Finantsernes Underballance til Hjælp, nemlig Udstedelsen af flere Credit-Papirer. Der oprettedes en Hoved-Laane-Committee i Christiania, og denne fik Under-Committeer i de øvrige Stifter og mindre Districter, der fra den store Seddelfabrik i Danmark forsynedes med de fornødne Midler. Under Navn af Assignationsbeviser ¹⁾ udfærdigedes saaledes et nyt Slags Bankosedler, der kun havde et andet Navn, men ingen fastere Grundvold at hvile paa end den øvrige, paa det løseste Fundament hvilende Seddelmasse. Hvad den danske Finantsbestyrelse i bedre Dage ²⁾ ikke havde Klogskab og Bestemthed nok til at udføre, det havde den i denne ødelæggende Krigs-Periode endnu mindre Kraft til at drive igjennem, og Pengevæsenets Befæstelse maatte overlades en kommende Tid. Der begyndte saaledes en ny og grændseløs Seddel-Fabrikation i Altona, som hver Dag under den ulykkelige Krig arbejdede paa, i Bund og Grund at ødelægge Rigernes Pengevæsen, og endte tilsidst med den sorgeligste Forstyrrelse af alle indvortes borgerlige Forhold.

¹⁾ See Bilag No. 15.

²⁾ Under den ædle og oplyste, men i senere Aar svage Grev E. Schimmelmann. —
[Num. af J. Chr. Berg.]

venlig var han i private Forhold endog mod dem, der maatte føle Virkningen af hans Strengbed. I disse private Forhold viste han en høi Grad af Godmodighed¹⁾. Da han var bleven udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissionen, indskrænkede han sig i Begyndelsen til at ordne Land-Militairets Anliggender, og sætte Armeen, der vissefælig paa den Tid leed af mangehaande Brøst, paa en respektabel Fod. Dette Arbeide lettedes ved den foromtalte Inspections-Reise, paa hvilken han havde lært at kjende de Krigsmænd af høiere Grader, paa hvilke han kunde stole, og til hvilke han senere hen betroede vigtige Commando-Poster. Vi have ovenfor seet, hvortunde han afholdt sig fra at blande sig i de Foranstaltninger, som hørte til Flaaden og Søværnet, hvilke han overdrog den udnævnte Commission af Søofficerer, og dersom han hittede en Mening, stede det med et bestemt Tillæg om hans egen Incompetence til at domme om slige Anliggender, og hans fuldkomne Tillid til hine Mandes Indsigt og praktiske Duellighed. Med den samme Bestedenhed afholdt han sig ogsaa i Begyndelsen fra, i Regjeringscommissionen at afgive nogen afgjærende Stemme i Norges indvortes civile Anliggender, og overlod sine Colleger i Hovedsagen at ordne disse. Men det var langt fra, at han var ligegyldig ved Norges Skjebne i det Hele. Efterhaanden satte han sig saaledes ind i Norges indre Forhold, at han ogsaa i denne Henseende blev et af Regjerings-Commissionens virksomste Medlemmer, og ligesom hans Nærværelse der ikke lagde den mindste Tvang paa Forretningernes Gang, saa hindrede ikke heller hans ophøiede Stilling den frieste Nærmelse til Regjerings-Commissionen. Aldrig lyttedes det nogen Statsmand i kortere Tid, at erhverve sig Folkets Høiagtelse og Kjærlighed end Prinds Christian August. Han havde aabne Øren og venlige Ord for Enhver, der i denne ulukkesvangre Tid nærmede sig ham for at søge Hjælp og Raad. Hans første Tiltale, naar man traadte ind i hans simple Audience-Rum, hvortil stedse var en let Adgang, var alvorlig, ja streng, og man kunde stræmmes for det markerede Ansigt. Det var hans Bane med raske Skridt at gaae hen mod den Indtrædende, og tiltale ham i en vis barsk Tone med det Spørgsmaal: „Hvad staaer til Tjeneste?“ Men naar Samtalens Gjenstand var aabnet, formilbedes hans Væsen, og med den største Venlighed, Simpelt og Deeltagelse gif han ind i den omhandlede Materie, og gav det Raad og den Hjælp, som stod ham tilrede. Sædvanligen foregik Samtalen under en hurtig Gang op og ned i Børrelset. Hans Indtægter som General tillod ham ikke at føre nogen stor Pragt i hiin for Landets Embedsmænd i Almindelighed kummerfulde Tid; med hans ringe Upanage af det Augustenborgske Fideicommiss²⁾, og forholdsmæssigen ubetydelige Arvemidler kunde han ei omgive sig med fyrstelig Glæde; men ved ædlere Midler understøttede han sin ophøiede Stilling og banede sig Wei til Folkets Kjærlighed.

Prinds Christian August's Nærværelse i Norge ved Krigens Udbrud maa betragtes som en stor Lykke for det norske Folk. Ikke alene havde det i ham en erfaren og dygtig Krigsmand, som ledede Hærens Seiersdaad i den strax paafølgende

¹⁾ Da han paa hiin Inspections-Reise paa Vestlandet opholdt sig nogle Dage i Forfatterens Hus, gjorde han sig al Tid for at vise sig venlig mod en Compagnichef, som havde faaet Trettesættelse paa Græcerpladsen for en forvirret Commando, fordi han blev gjort opmærksom paa, at Manden i andre Henseender var agtværdig. En Lieutenant, som havde staaet under ham i Fredericia, og nu levede som Privatmand i Norge, viste sig under denne hans vestlandske Reise meget paatrængende. Prindsen besværedes siensynligen ved dette Følge, og tog efter Aftale med sin Adjutant Lieutn. Holst, som alene ledsagede ham, paa saadan Maade Afsted med ham i Forfatterens Hus, at det var aabenbart, at han ikke stjøttede om hans videre Følge. „Adieu Hr. Lieutenant S.“, udbød han efter at have sat sig i Bognen, „Lad fordi De har ledsaget mig hid, Adieu!“ Men Manden lod sig ikke stræmme, men fulgte Prindsen paa hans videre Reise, uden at Prindsens Godmodighed tillod ham at afvise den uvelkomne Reisesælle.

²⁾ [See om dette Wegeners Actm. Bidrag til Danmarks Historie I. 59—61.]

Krig med Sverige; men det havde og i ham en i flere Henseender udmærket Personlighed, der i de første Krigens Aar levede og virkede alene for Norges Vel, og i hvem Nationens Kjærlighed og Hoiagtelse concentrerede sig i en udmærket Grad. Nationens Begeistring for Prinds Christian August var af en anden Art og havde en dybere Rod end den, som siden søltes i saa høi Grad for Prinds Christian Frederik. Ingen udvortes Glæds eller Kongecæmnets ligesom usynlige Indflydelse endog paa den meest fristudede Mand frembragte eller understøttede denne Nationens Kjærlighed for Prinds Christian August. Den tolledes ikke i saa mange Taler og Sange i Templer og Fektiviteter, men den udbredtes i Stilhed og trængte dybere til Hjertet. Denne Hengivenhed fremkaldte ikke alene mangen ædel patriotisk Daad, men under disse varme Følelser for den norske Regjerings elskede Formand stables Tanken om en lykkelig Forsatning, bygget paa en større National-Selvændigheds Grundvold, og Norges Forhold til Prinds Christian August udgjorde, ligesom Nationen uafvidende og visseligen uden Prindsens personlige Medvirkning, det første Afsondrings-Element fra det gamle Dynasti. Norge havde i sine forskjellige kritiske Stillinger under og efter den sidste Krig det Held, at høit begavede og fædrelandstjendende Mænd stode tilrede for at understøtte Fædrelandets Sag, og lede den til et ønskeligt Resultat. Det er derhos en Erfaring, som alle Landes Historie giver os i Hænde, at store Mænd stables under store Statsomvæltninger; thi det slumrende Geni og Mod vækkes under Fædrelandets Farer. Da Prinds Christian August, kaldet til en høiere Stilling, forlod Norge, traadte andre udmærkede Mænd frem paa Skuepladsen, der med Hensyn til Rigets indvortes Bestyrelse kunde siges at erstatte hans Savn. Elsket paa samme Maade som han er aldrig Nogen siden blevet i Norge.

Bed Siden af Prinds Christian August stod i Regjerings-Commissionen Justitiarius, Statsraad Falsen, en Mand, som med Hensyn til videnskabelig Dannelselse, Forretnings-Dygtighed og glødende Følelser for Fædrelandet udmærkede sig fremfor de fleste. Enevold de Falsen, en Søn af Conferenceraad Christian Magnus de Falsen, Justitiarius i Overhofretten i Norge, var født i Kjøbenhavn 1755, og allerede i sit 10de Aar dimitteredes han som Privatist fra Kjøbenhavn til Universitetet, hvor han med megen Berømmelse tog examen artium 1765. Med ligesaa raske Skridt begyndte han sin Embedsbane. Han blev i sit 16de Aar Copist i Cancelliet, i sit 22de Aar Assessor i Overhofretten, og efter Geheimeraad Scheels varme anbefaling constitueredes han efter Faderens Bortgang som Justitiarius. Aaret efter [1789] forflyttedes han til Laugmandsstolen i Nordlandene og Finmarken. Paa et affondret Sted der, Stegen i Saltens Fogderi, berøvet al literair og selskabelig Omgang, som han satte Priis paa, og i en uvant Gensomhed, lagde han Grunden til en Melancholi, som siden aldrig forlod ham¹⁾. Efter sin Læges Raad forlod han efter 2 Aars Forløb hine Egne, og begav sig, uden at have opnaaet nogen anden Befordring, paa Lykke og Fromme til Kjøbenhavn, hvor han 1791 blev ansat som Assessor i Høiesteret. I de 11 Aar, han blev paa denne Post, svækkedes hans Legeme meer og mere. Endstjønt i Manddommens Alder erholdt han tidlig Odbingens Udseende, og det syntes som kun hans virksomme og livlige Aand opretholdt hans synkende Legeme. Begivenhederne i Frankrige under Revolutionen satte hans for lovbunden Frihed sværmende Sjæl i heftig Bevægelse, og der var en Tid, da han pleiede fortrolig Omgang med Frihedsmændene B. A. Heiberg og Malthe Conrad Brun. Men ligesaa høit som han elskede Friheden, saa meget afstøede han dens

¹⁾ [Denne Melancholi havde maastee tildeels sin Grund i Argrelse og Græmmelse over hans forflyttelse fra Christiania til Nordlandene, hvilken var at ansee som en Forvilsning, foranlediget ved det utilbørlige Forhold, der bevirkede General-Auditor D. Chr. Bessels og Frues Skilsmisse. — Anm. af J. Chr. Berg. Ifr. B. Roes Lidskrift for norsk Personahistorie. I. 252—253.]

i Søstren 1808 i aaben Lodsbaad vovede sig over Nordhavets Bølger til Nordstrand, og fra den Tid af forsedes dagligen den lille Flotille, og aldrig før saaes den Rængde af saa smaa Fartøier at trodse Storm og Uveir paa det vilde Hav. Farten selv blev vigtig ikke alene fordi den, endstjønt i smaa Partier, gav et vigtigt Bidrag til Kornforsyningen, men fordi den under Krigen bestjæftigede mange brodløse Hænder. Med de større Skibe, som fattedes i Kornfarten, hjembragtes med nogle faa Mand par Hundrede Tønder Korn ad Gangen, og vissest var denne alvorligere Fart værdt ved Siden af hiin Dværgfart, for at besørge Landets Kornforsyning. Men disse udbredte sig over langt flere Individier, i det ofte kun faa Tønder hjembragtes om Boade, der vare besatte med 2 til 3 Mand. Krigen medførte en brodløs Tilstand for den gylde Østkyst af Christiansands Stift. Matroserne havde ved Befartens Ophør, under Krigen første Aar, tabt de fleste og fordeelagtigste Herrer; det private Skibsbyggeri var saa godt som ophørt under Krigen, og i Orlogsfarten bestoedes kun Kanonbaade og enkelte Krigsskibe, som ikke tiltrængte store Skarer af mere ledige Sæmænd. Fiskeriet paa denne Kyst, som ligger østen for Ræsfet, er ikke vigtigt, men giver ikke dets Indbyggere tilstrækkelig Næring hele Aaret igjennem, og for at vinde Livets Ophold maae de lægge andre Næringsveie ved Siden deraf. Det kan saaledes med Sandhed siges, at Farten paa Nordstrand med mindre Fartøier og Boade var en lykkelig Opfindelse under hiin Tids Farer.

Men fornemmeligen maa det ansees som et stort Held for dette Stift, at en Mand som Stiftamtmand G. de Thygesson den Gang stod i Spidsen for de offentlige Forretninger derseeds. Han viste i denne kritiske og farefulde Periode en Kløgskab, Hasthed i at tage Beslutninger, og et Mod til at udføre dem, som længe vil være i Stiftets taknemmelige Erindring. Naar Taler var om at understøtte Private i deres Anstængelser med Hensyn til Norges Kornforsyning, viste han en i offentlige Forretninger usædvanlig Liberalitet, og naar han troede at kunne stole paa sin Mand, slappede han ikke sjældent den Strengbed i Formen, der vist nok i Almindelighed er hensigtsmæssig og nødvendig, men undertiden vanskeliggjør Veien til det bestemte Maal. Det rette Sieblik til at udføre vigtige og farlige Foretagender paa Kornforsyningens Bei kunde af den Aarsag ofte benyttes. Forfatteren har saaledes gjennem Stiftamtmand Thygesson faaet mange Summer i sine Hænder til Udførelsen af sine mange Provideringsplaner mod et midlertidigt Beviis til ham, inden han igjennem den vidtloftige Rættens Form kunde tilveiebringe gyldige Sikkerhedsbeviser. En umiddelbar Forbindelse med Raane-Indretningen i Christiania, hvis Medlemmer vare mere ubekjendte med hans Stilling og Færd, vilde i høieste Maade have svækket Forfatterens Providerings-Virksomhed under Krigen. Thygesson satte sig ogsaa med den ham egne Hasthed og Kløgskab ind i de ovenfor beskrevne Forhold, som vare i Regne for Christiansands Stift. Da han paa en Reise gjennem Nedens Lehn, som han foretog for at gjøre sig bekjendt med dets Tilstand, erfoer at Regjerings-Commissionen lod forsitte de Fartøier, som befragtedes til Kornfart for den offentlige Providerings Regning, erklærede han, at denne Forsikring skulde stee under hans Autorisation ogsaa for de Fartøier og Boade, som fattedes i Kornfart af dette Stifts private Korn-Spekulanter. Denne Bestemmelse blev ikke strax sanctioneret af den danske Regjering, og gjordes først gyldig, da Assurance for Opbringelse almindeligen foranstaltes af den danske Regjering; men den raske Beslutning var tagen, og bar sine Frugter i Stiftets mindre lidende Tilstand¹⁾. Desuden lod Thygesson det ikke blive ved liberalt at fremme Andres Providerings-Planer, men han benyttede sine

¹⁾ Paa den her omtalte Reise besøgte Thygesson ogsaa Forfatteren, der paa Grund af denne Forsikring fra ham udsendte flere Fartøier til Danmark, som lykkeligen hjembragte et ikke ubetydeligt Parti Korn, og kun et enkelt mindre Fartøi blev Glendens Rov, uden at, derfor kunde erholdes Erstatning, fordi Regjerings-Commissionen ei understøttede Thygessons Foranstaltning.

levedes med Sindighed og Klogskab, og at Norges Sag bares med Frimodighed for den danske Regjering. Saalænge han virkede i Regjerings-Commissionen, gif en varm Aand, en klar Fremstilling, en frimodig og alvorlig Tone igjennem Regjerings-Commissionens Brevverling med alle Vedkommende, Høie og Lave, og en mærkelig Forskiel findes i denne Henseende imellem det første og de følgende Aar af denne Brevverling. Fremdeles fandtes den samme redelige Billie, en ikke ringe Grad af Embeds-Dygtighed, den samme jævne og aabne Embedsfærd, som har udmærket den norske Regjerings Medlemmer, fra Regjerings-Commissionens Dage indtil vor Tid; men da Falsens store Aand var vegen fra Commissionens Striverpult, læses ikke mere Breve som hans. Stilen er vistnok stundom tungere end den han sædvanligen brugte i sine Skrifter, Perioderne i nogle af dem lange og indvillede; men saa var Tidens Curial-Stil, og til nogle af disse gav han vel kun en løs Concept, der indeholdt de Momenter, der skulde anføres, men Ordene sammensattes af andre Hænder.

Regjerings-Commissionens 2det Medlem, Gebhard Moltke, Stiftamtmand i Agerhuus Stift, var en Søn af Adam Gottlob Moltke, af hans 2det Ægteffab. Fra 1778* til 1789 var han Auscultant og senere Assessor i Høiefteret, og blev 1796 Stiftamtmand i Throndhjem, hvorfra han 1802 befordredes til Stiftamtmand i Agerhuus. Formedelt sit simple Væsen, velvillige Sindelag og Attraa efter at tænktes Almuen var han meget yndet af denne, ligesom han visseligen var en Mand af den redeligste Billie. Men hans Hu stod til Danmark og hans store Eiendom der, og han forlod for snart sin Stilling i Norge som Medlem af Regjerings-Commissionen, til at han kan betragtes som en virksom Deeltager i dens Forretninger. Han lever endnu i en høi Alderdom paa sit Gods i Fyen¹⁾.

Regjerings-Commissionens 4de Medlem, Kammerherre Marcus Gise Rosenfrantz, der paa den Tid var Amtmand i Smaalehnene, hørte blandt Norges udmærkede Mænd og stod i stor Anseelse i Fædrelandet. Han var født 1762 paa Gaarden Bigvold i Nærheden af Christianssand, og blev, da hans Fader som Krigsmand sad i smaa Aar, understøttet af sine Frænder i Danmark under sine Studeringer i Kjøbenhavn. Under Professor Korregaards Veiledning tog han 1784 latinist-juridist Examen med bedste Charakter. Samme Aar blev han mod sin Billie udnævnt til Hofjunker, og derhos til Auscultant i Overhofretten i Christiania, og 1785 til overordentlig Assessor i samme Ret uden Gage. Han blev modtaget i General Wackenitz's Huus, og roser meget saavel Generalens Godhed som den Fordeel, han havde af sit Ophold hos denne forretningsdygtige Mand. 1787 blev han ansat som lønnet Assessor i Overhofretten i Christiania, men da han samme Aar sit en ikke ubetydelig Arv²⁾, og tillige første Gang indgif i Ægtestand, kjøbte han et Gods i Jylland. Der blev han imidlertid kun kort formedelt sin første Kones Død, da han vendte tilbage til Norge, hvor han 1794 blev udnævnt til Præsident i Christiania og Bragerneæs. I denne Stilling blev han til 1797, da han ved sit andet Giftmaal med Enken efter General-Auditeur Wessel kom i Besiddelse af betydelige Eiendomme, nemlig det store Hafslands Gods, hvis Røgt krævede hans Opmærksomhed. Han levede her som Privatmand indtil Aaret 1804, da han blev udnævnt til Amtmand i Smaalehnene, og derefter 1807 tillige til Medlem af den norske Regjerings-Commission³⁾.

Rosenfrantz var visseligen en af Norges høiagtede Mænd; men Efterverdenen vil have meer hans hyperlige Billie end hans store Gvner at prise. Det er i

¹⁾ [Han døde paa Glornp Decbr. 1851].

²⁾ [Efter den sidste mandlige Ætling af den danske Familie Brabe. — Anm. af J. C. Berg].

³⁾ Ovenstaaende er en Utrakt af en Autobiografi, som er indført i det norske Blad Vermoder. [1822 No. 37].

indledet en activ Kornhandel med Danmark, og havde saaledes stor Lethed for at fortsætte den under Krigen. Forfatteren regner sig iblandt de sidste, og han troer af denne Grund, i sit historiske Maleri at kunne uden Ubestedenhed nævne sin egen Virksomhed paa Provideringens Veie, hvortil han ved saa mange udvortes Omstændigheder opmuntredes. Under den hele Krig sporedes ingen egentlig Mangel i den Kreds, hvori han virkede, og i denne var aldrig Talen om de usle Surrogater, hvorved Mangelen paa Fødemidler andensteds ofte maatte afhjælpes. Aldrig erholdt han nogen Understøttelse af Korn af de offentlige Magasiner, medens ikke ubetydelige Quantiteter udleveredes af hans egne til Omegnen udenfor hans Virkekreds, og til langt fjernere Egne. Han tor saaledes med Sandhed paastaae, at der ikke gaves nogen Privatmand i Norge, som under Krigen indførte mere Korn fra Danmark til Norge end han, Ingen, som mistede flere Kornslibe, deels med deels uden Erstatning¹⁾, og Ingen, som drev Kornhandelen med mindre Fordeel. Dersom han, uagtet disse Tab, bevarede sin borgerlige Selvfærdighed efter Krigen, da skyldes dette Forsigtighed og Held paa andre Veie, men han samlede dem visseligen ikke paa Provideringens Vi. Han kan ikke tænke tilbage paa hin mørke Periode af sin Virksomheds Historie uden rimelige Grindringer. Til Dagens Orden hørte dengang Uengstelser, Betymsninger, Forlegenhed og vanskelige Stillinger. Frygt for Skibets Opbringelse af Fienden veglede med Frygt for dets Fare paa det stormende Hav; thi i Nattens Mørke og i stormende Veir var Fienden mindst sikker paa sit Bytte. Dagligen fremstillede sig Billedet paa den høieste Grad af menneskelig Elendighed fra Landets indre Egne i Hungerens og Armodens yndværdigste Offere, og disse Billeder svævede høvrigt om i den Kreds, hvor de ventede den sikreste Hjælp²⁾. Derhos tilstaaer Forfatteren taknemligen, at hans fleste Anstrengelser havde været forgjæves, naar han ikke deels ved Thygesons umiddelbare Hjælp, deels ved hans anbefaling til Regjerings-Commissionen, var bleven kraftigen understøttet paa sin besværlige Korn-Speculations Vi. Thi hans egne Resourcer og hans Credit i Danmark udtømtes snart, og han maatte tyge til offentlige Kasser, der visseligen aabnedes for ham med stor Liberalitet. Han er endnu i Besiddelse af Breve fra Regjerings-Commissionen, som vidne om dennes liberale Færd; han finder i sin Copibog Breve til Commissionen, der behandle forskellige Undersøgelser, og skundom fra hans Side vare skrevne i en djærv Tone, som kun Stillings Fare, Uengstelser og Bevidsthed om en redelig Villie kunde medskyldes. Han opnaaede stedse, hvad han burde vente, og han vil altid bevare Grindringen om den humane Maade, hvorpaa han af Regjerings-Commissionen er herom behandlet³⁾.

¹⁾ Det vilde ikke være passende her at anføre det Antal af Skibe, som Forfatteren mistede under Krigen, eller den Kornmængde, han indførte. Vidnesbyrd om Sandheden af hvad han fremsøger, hviler i den Egn, hvor han har virket.

²⁾ I Norges Fjeldegne kjendes lidet til den Oekonomi, som findes i Levnetsmidlernes Forandring og Forfærelse. Blandt betragtes der neppe som Føde, og det traf ofte under Krigen, at forhungrede Fjeldboere bragte Blandt i Kjøkkenet til Salg, uden at have forsøgt dermed at tilfredsstille Hungeren i deres Hjem.

³⁾ Brevvekslingen selv vidner om, at Curial-Stilen fik en anden Tone end fordem; man nærmere sig den norske Regjering i en mindre ydmyg Stilling end den danske. Hvilken bestand af Medlemmer, som vare blandt Nationens forstandige men simple Mand, der ved Siden af Embedsmyndigheden lagde et simpelt Væsen, og en Ophævelse af de Former, som ofte bortstrømme Privatmanden fra Embedsmanden i en ophøjet Stilling. Hvilken Forskjel mellem en Audience hos en dansk Collegie-Chef og hos en norsk Regjerings-Commissair! Denne lønnes og saa tarvelig, at han ingen uagte Glands kunde laane af glimrende og officielle Beværtninger. Det Medlem af Commissionen, som havde Formue dertil, svæde Gjæstfriheden paa gammel nordisk Vis.

Sjette Capitel.

Grev Herman Wedel Jarlsberg.

Regjerings-Commissionen saa sig om efter en Mand, som den kunde benytte deels til mundtliggen at rygte dens Anliggende, at beskrive Landets lidende Forfatning og Commissionens vanskelige Stilling for den danske Regjering, deels besørge det Indkjøb af Kornvarer, som behøvedes for at forebygge Hungersnød. Formedelt Posternes usikre Gang under en krigerst Stilling og de Vanskeligheder, som Sverige lagde for den frie Passage derigjennem, var det deels usikkert at bringe Brevene til sit Sted, deels vovede Commissionen ikke at betroe Dtringer angaaende Landets indvortes Anliggender under dets vanskelige Stilling til Papiret. Til at udføre dette vigtige og vanskelige Vrende tilbød sig Grev Herman Wedel Jarlsberg, som dengang var Amtmand over Buskeruds Amt, og vi see for første Gang i Norges farlige Stilling en Fædrelandets Mand fremtræde, der siden fik en saa afgjørende Indflydelse paa dets Skiebne.

Grev Herman Wedel Jarlsbergs Bugge stod udenfor Norge, og sine Skoleaar tilbragte han i flere fremmede Lande. Han er født i Montpellier 1779 den 21de September paa en Reise, som Forældrene foretog til Neapel, hvor Faderen, Grev Frederik Anton Wedel Jarlsberg, var bleven ansat som Minister. De første 20 Aar af Grevens Levetid tilbragte han deels i Neapel, deels i Haag, deels i Holsteen og paa sit Fædrene-Gods Jarlsberg, og tilsidst og længst i London, hvor hans Fader var Minister. Brødrene Herman og Ferdinand opdroges med hinanden og vare hinandens Contubernaler indtil en modnere Ungdoms-Ulder. Faderens Strengthed og en Uenighed mellem denne og Moderen, som bevægede den sidste til at forlade Mandens Huus ved Sønnernes Hjælp, foranledigede imidlertid deres Flugt fra dette, og det lykkedes dem, fast blottede for alle Midler, at naae en Søhavn, hvorfra de med et norsk Skib seilede til Norge¹⁾.

Grev Wedel var 20 Aar, da han forlod England; men hans Ophold der bestemte hans Skridt paa hans følgende politiske Bane, hans Tilsoielighed, Anskuelser og Charakter som offentlig Statsmand. Han havde med ungdommelig Varme og Geniets hurtige Opfatnings-Gvne sat sig ind i en constitutionel Stats Fordele, og bevarede indtil sin Dødedag en høi Grad af Interesse for Alt hvad der foretoges i det engelske Parlament, ligesom han havde en noie Kundskab om den engelske Forfatnings indvortes Organisation og om Magtfordelingens Forgreninger. Dybe Studier og scientifiske Granstninger vare lidet hans Sag; thi hans fjeldne Gvne til hurtigen at opfatte de vigtigste Gjenstande, af Bøger og Samtaler at udbrage det indholdsrigeste Stof, og bevare det til eget Brug i beleilig Tid, lærte ham paa en lettere Bei at komme til det klare Oversyn over Stats-Anliggender, som hele Livet igjennem udmærkede ham. Men det engelske Statsvæsen studerede han con amore, og der fandtes stedse paa hans Bord en eller anden Bog, som behandlede denne Gjenstand. I denne Henseende kom ogsaa hans store Sprogfærdighed ham til Hjælp. I det engelske, franske og tydske Sprog var han bevandret som i Modersmaalet, og han kunde med stor Lethed tilegne sig al den Viisdom, som han i Skrift og Tale i disse Sprog onskede at gjøre sig brugbar. — Fra hans første Landstigning i Norge tiltrak han sig Nordmænds Opmærksomhed og den høieste Grad af Deeltagelse. Bestemt ved Fødselen til at blive en af Landets store Possessionater, betragtedes han tidlig som en vigtig Norges Mand, hans ulykkelige Familieforhold, som en Folge af Faderens haarde Behandling, opvakte den høieste Grad af Deeltagelse, hans herlige personlige

¹⁾ I Bilag 17 findes en vidtløftigere Udsigt over Herman Wedels Barndoms- og Ungdomshistorie, som Forfatteren troer vil læses med Interesse.

Engstaber, raske og aabne Bæsen, der ikke spillede i Fornemhedens Farver, men især den romantiske Maade, hvorpaa han var undsluppen Forsølgelse og Fare, og havde bekræftet Fædrelandets Rygte, gjorde ham allerede dengang til en almindelig Gjenstand for National-Interesse. Wedels Person, hans Historie og Udsigter for Fremtiden var i Alles Munde, og det var som om den Indflydelse anedes, som han siden fik paa Norges Skiebne. Brødrenes første Ophold i Norge var imidlertid kort, og de reis til Danmarks Hovedstad, for der at bane sig en Fremtid. Ved Ankomsten til Danmark henvendte de sig til deres Moder, som førte et stille Liv i Nærheden af København, og da Kongen af Danmark erfoer Faderens strenge Behandling, lukkede han sit Øre for Faderens Reclamationer, og tog Flygtningerne under sin Beskyttelse. De beredte sig derefter, hver paa sin Bei, til Fædrelandets Tjeneste. Snart og fæderligen tog Grev Wedel, under den bekjendte Lassons Vejledning, latinist-juridisk Examen ved Kjøbenhavns Universitet; men det juridiske Studium selv havde for ham ingen Interesse. Han fordybede sig aldrig saa meget deri, at han kunde kaldes en dygtig theoretisk Jurist, og hans virksomme og daadfulde Liv tillod ham ikke at dyrke Androm i det rolige Studerammer¹⁾.

I Danmark blev han ogsaa modtaget med den Deeltagelse, som hans uhykkelige Engdoms-Historie maatte opvække, og ved som Privatsecretair at optages i Grev Schimmelmans Huus, og af denne Statsmand overdrages vigtige Forretninger, lagdes den første Grundvold til hans offentlige Bane. Det danske Hof selv viste ham fremkommende Opmærksomhed, og bestemte ham snart til et af de paa den Tid vigtigste Embeder i Norge, som Forberedelse til høiere Raad i sin Tid. For sin fæderlige Adgjæter, den agtværdige, skjønt mere theoretisk end practisk statskloge Grev Schimmelman, nærede Grev Wedel alle sine Dage stort Vennskab og Hoiagtelse, men det danske Hof's venlige Færd kunde ikke forsones ham med de Statsstyrelsens Mangler, som han troede i Danmark at opdage. Hans Stilling som Schimmelmans Secretair satte ham i Stand til at trænge ind i Statsforholdene, og den Svaghed og Ufuldkommenhed, som han deri meente at finde, bortførerede ham tidligen fra en Regjering, hvis indvortes Organisation var ganske forskjellig fra den, han i sin tidlige Ungdom havde lært at kjende. Raadehold i Uttringer og Middelvei i at opfatte politiske Anstuelser laa ikke i Wedels Charakter. Hans store Evne til at opfatte Forholdenes sande Bæsen, og til at give sine Tanker og Meninger den indtrængende Tales Form, hans raske, for alle Hensyn til udvortes Forhold frie Anstuelse og Bedømmelse af alle Gjenstande, som kom ham for Øre, og af alle Personer, som han mødte paa Livets Bane, gave hans Domme stundom et Udseende af ubefindig Hestighed og Haardhed, som forvildede hans Medborgere, og gav endog Anledning til Mistydning og Forvanskning af hans Characters sande Bæsen. Hvor ofte har han ved denne — man kunde sige — ukloge Udfærd og uslaansomme Udtryk om Medborgere endog vist i udmærkede Stillinger, og i ham ubekjendte eller lidet kjendte Vidners Nærværelse, sat sine Benner i Forlegenhed og Uro, da de i en saadan Færd anede Spiren til en bitter Daddel og hemmelig Forsølgelse, der heller ikke udeblev paa hans Bane²⁾. Wedel havde vist nok, som Folge af Opdragelse og Barndoms Skiebne, en vis Haardhed i Charakteren, som Ingen, der kjendte ham som Mand, Fader og Ven, vil blande med Følesløshed eller Kulde under Livets sømmere Forhold; thi i alle disse Henseender byggede han Livets Lykke paa en fast Grundvold, og efterlod sig et Rinde, som aldrig forgaaer. Men han satte en Væge i at vise en Standhaftighed

¹⁾ Han nærede endog en vis Mistillid til sine productive Evner som Forfatter, der tilstrækkeligen gjendrives ved hans velstrevne Indberetninger, hans Færdighed i Brevstilen og hans senere skriftlige Udarbejdelser.

²⁾ Under saadanne raske Bedømmelser i snevrere Kredse plejede han at sige: „Vi kunne jo tale frit her imellem os,“ medens flere ham ubekjendte Mænd fandtes blandt hans Tilhørere.

og et Sjælens uroffelige Mod under Livets bitterste Modgang, der stundom gav ham Udseende af en kold Eigegyldighed. Medens dyb Sorg herskede i hans Familie, pleiede han roligen sine offentlige Forretninger. Taarer paa Mandens Kind vare ham modbydelige og forekom ham nedværdigende, og det var først under den bittere Modgang, der tilstødte ham kort før hans Død, at han ogsaa lærte at kende denne Lindring i Sorgen. Den samme Stolighed og Eigegyldighed viiste han, eller bar han til Skue for Landsmænds Domme, offentlig Mishandling eller Retstrænkelse i sin Stilling; men hans Venner opdagede stundom ved saadan Leilighed en indvortes Gjæring hos ham, der dæmpedes ved hans Selvbeherkelse, og kun udgjødes i Vennebarm. Derhos havde han en vis Fasthed i Charakteren, der stundom grændsede til Stivhed, i Følge hvilken han tog lidet Hensyn til Andres Domme og Meninger, og allermindst til den store Folkehobs. Havde han dannet sig en Idee om hvad der var Fædrelandet gavnligt, roffede han den ikke, fordi den stødte an mod den almindelige Mening, og skjulte den ikke, om den end paadrog ham Forfølgelse og Had¹⁾. Havde han fattet Hoiagtelse for en Landsmands Charakter, Talenter og Brugbarhed, kunde Intet bevæge ham til at give sin Client til Priis for Folkets Fordomme, og han agtede i denne Henseende ikke paa Dagens Tone eller Bladenes Uttringer, men bidrog efter Gode til at befordre Vedkommende til den Stilling, som han ansaa passende til deres Talent og Brugbarhed. Hans Bedømmelse og Deeltagelse er i denne Henseende neppe bleven beskæmmet. Hans politiske Meningers Rigtighed er under Historiens Gang lagt for Dagen, og de Mænd, til hvis Befordring han ved sin Indflydelse i sin høie Stilling bidrog, have hædret deres Bestytters Tillid. Især udmærkede Bedel sig fremfor Noget af sine Landsmænd i sit Forhold til Fædrelandet ved Tilfidsættelsen af egen Fordeel, og den beredvilligste Opoffelse af Tid, Arbeide, Formue, Helbred, — ja Livet selv, naar han efter sin Overbeviisning troede at kunne gavne Fædrelandet. Han gav derpaa store Beviser i sin offentlige Stilling, hvorom Historien senere har at tale. Som Statens Mand tilfidsatte han alle private Hensyn, og hverken Ven eller Frænde, men kun hans egen Overbeviisning om den Ansøgendes Værd, ledede hans Skridt under hans indflydelsesrige Stillinger til Embeders Besættelse. I saadanne Forhold vare vedkommende Ansøgere bedre tjente med at være ham ligegyldige Personer, thi venstabelige Forhold prøvede han saalunde stærkest. Man har søgt Roden til disse Dyder i en høj Grad af Uergjærrighed, Forsængelighed og Lyst til at spille en glimrende Rolle; men vi ere ikke berettigede til at nedstige i Hædersmandens Barm, og langt mindre til at underlægge dette Monster paa en Statsmands Uresvandring nogen fordunklende Folie. I intet Forhold sporedes Bedels Strengthed i sine Domme og Fæstighed i sine Uttringer meer, end naar Talen var om den danske Regjerings Udførelse og Politik, og det er intet Under at hans Navn der opføres paa Regjerings Modstanderes Liste. Hans danske Venner græmmede sig over hans formeentligen utaknemlige Færd, den danske Konge harmedes over at have opvarmet en Slange i sin egen Barm, og mange blandt Danmarks meest anseede Mænd vare ivrige i at flamplette hans Navn. Gjennem Danmarks historiske Muse ville vi saaledes ikke overgive Bedels Navn til Efterverdenen, ligesom vi ei heller agte at forsvare Grevens overdrevne, stundom ubefindige Uttringer i den Henseende²⁾; men Norges Saga giver andre, ham og Sandheden værdigere Elementer til en Skildring over Bedel som Statsmand, Virksomhedsforstander og Familiefader, og Fædrelandet vil taknemligen give hans Minde en Hædersplads iblandt sine Belgjørerere.

¹⁾ Som Repræsentant i Stortinget udtalte han ved en given Leilighed sin spottende Harme over Patrioternes Færd i Selvstændighedskrigen med en Aabenhed, som ængstede hans Venner, og gavede Uvenner Baaben i Hænderne mod ham, ligesom den vel neppe var betimelig. [Ffr. Johansons Skrift „Om ett nyt föreningsfördrag mellan Sverige og Norrige“ S. 249; S. Svvertsens Oversættelse S. 127.]

²⁾ Vi henviser til den Tale, som han holdt paa det overordentlige Storting 1814, i Anledning af Rigernes Forening. [Trykt i Sammes Forhandlinger S. 270—288.]

Efter et kort Ophold i Danmark, hvor der overdroges ham nogle vigtige Under-
 søgøelser uden stort Resultat, forflyttedes han til Norge, og hans første Embedsbane
 der, som Amtmand i Busslerud, var en Forberedelse til den høiere Stilling, hvortil
 han siden skulde hæves. I denne Stilling vidste han at forskaffe sig Agtelse hos
 Regjeringen ved sin Dygtighed og kloge Embedsfærd, og deres Høiagtelse og Hengivenhed,
 blandt hvilke han virkede, ved sit venlige og derhos Urefrøgt bydende Væsen. I
 sine yngre Dage beslittede han sig mere end i sine ældre Aar at vinde simpel Mands
 Gæst ved en vis fortrolig Tone, og ved at sætte sig ind i hans Forhold. Hans
 Særlighed var imidlertid ikke Stormandens Redbæthed, der ligesom nedstiger fra en
 høj Høide, for at blande sig blandt dem, der staae paa Livets lavere Trin. Hvor
 megen Agtelse han end i sit Indvortes monne have nærret for Livets uvæsentlige
 Fortrin, hvor skiftet han end var til at spille en Ridders Rolle fra Middelaalderens
 bedste Tid, — i sit ydre Væsen og i sin Omgang gjorde han aldrig disse Fortrin
 gjældende til Andres Besvær, men viiste stedse en oprigtig Agtelse mod dem, der var
 Agtelse værd, i hvilken Stilling i Livet end Manden monne befinde sig. Han havde
 derfor gennem sit hele Liv oprigtige og sande Venner blandt alle Klasser, og fornægtede
 aldrig dem, der vare ham kjære, i hvilken Kreds af menneskelig Høihed han end
 kom sig¹⁾. Hvor høit han end senere steg i Rang og Embeds-Virkosomhed, var
 der maaskee ingen Stilling paa hans Embedsbane, i hvilken han oprigtigere elskedes,
 end udeelt agtedes, og meer almindeligen tilfredsstillede Alle end som Amtmand i
 Busslerud, og han omtalte dette Tidspunkt gjerne, som et af de lykkeligste under hans
 Embedsliv. Det var ogsaa i denne Stilling, at han indgik i ægtefællig Forbindelse
 med Fruen Karen Anker, og beredte sig derved en paa Jorden sjelden huuslig
 Lykke, ved Siden af en af Landets elstværdigste og ædlest Qvinder. Det unge Par,
 der i Elstværdsighed kappedes med Jordens meest Begavede, reiste om i Amtet, deeltog
 i muntre Forsamlinger og Feste, og disse Districters Ældste omtale endnu hine muntre
 Samværen med høj Deeltagelse. I sin senere Embedsfærd tabte han Noget af denne
 Popularitet; thi baade er denne vanskeligere at bevare i høiere Stillinger, fordi
 Forordningerne voge jo høiere Embedsmændene stige, Berørelserne ere vigtigere og mere
 mangfoldige, og fordi han selv, paa mange Maader miskjendte, satte mindre Pris
 paa Folketsgunst. Men hvo der, Frænde eller Ven, kjendte Bedels ædle Sind og
 Charakter, hvo der havde Leilighed til at beundre hans mangesidige Talenter og store
 Omhu til at tilegne sig det Rette og Sande, bevarede sin Høiagtelse og Kjærlighed
 for ham til Graven.

Grev Bedel tilbød sig selv at gjøre den vigtige, og paa den Tid farlige,
 Rejse til Danmark, og Tilbudet modtoges med Glæde af den norske Regjerings-

¹⁾ En af hans bedste Venner var en af Christianias retsrafæste, men i sit Væsen simpleste
 Kjemænd, der tilligemed ham var Medlem af Provderings-Commissionen. Det var
 i Sandhed rørende at høre den religiøse Erik Thurmanns varme Hengivenheds-
 Udtrykker om Bedel. Han var imidlertid langt fra at smigre Grevens, men han fore-
 stillede ham ofte alvorlig det Betænkelige i hans Tilfædsættelse af alle Betænkeligheder,
 og sagde frit ud sin Mening om hvad de samtligen forhandlede i Fædrelandets Anlig-
 gender. Grevens hørte ham med en Godmodighed, der grændsede til Ærbødighed.
 Under Forfatterens fast 40aarige Venneforhold til Bedel fandt aldrig nogen gjensidig
 Misforstaaelse Sted, endstjønt de vel stundom vare af forskjellige Meninger med Hensyn
 til Fædrelandets Stilling. Med Sandhed kan Forfatteren sige, at han aldrig noget
 Lieblit har været i Tvivl om Grevens redelige Hensigter og fædrelandste Sind, ligesom
 Rigtigheden af hans politiske Anskuelse i Tidens Fylde bekræftedes. Saa varm og
 usforfærdet Grevens var i sine egne Udtrykker og i sin egen Færd, saa megen Forsigtighed
 brugte han i sine Raad til sine Venner, og meer end engang har Forfatteren sporet
 Virkningen af Grevens modererende Stemme, naar han for raast nærmede sig Rigets
 Forefatte under Krigenes Forviklinger. Dette Forhold var gjensidigt og forstyrrede
 aldrig det indbyrdes Vennskab. De Bevæiser, som Grevens har givet Forfatteren paa
 trofast Vennskab, som han aldrig fornægtede, hvor de mødtes, bevarer han i en taknemlig
 Erindring, som vil følge ham til Graven.

Sum, der som ovenfor meldt fandtes i Kasse, 150,000 Rd., vilde være aldeles utilstrækkelig til de fornødne militaire Operationer. Desuden vilde det blive nødvendigt at understøtte de Handlende, hvis Virksomhed paa engang afbrødes formedelst Krigen, uden at det var dem tilladt at inddrage deres Fonds i England. I samme Forlegenhed befandt sig Saugbrugs- og Bærks-Giere og lignende Virksomhedsforstandere, som vilde blive nødsagede til at indstille deres Virksomhed, naar ei betimelig Hjælp ydedes dem, og dette maatte blive af uberegnelige Følger, fordi en stor Mængde Mennesker derved maatte blive brodløse. Commissionen underrettede saaledes Collegiet om, at den, for ikke at spille noget Dieblif, havde tilskrevet Dyrigheden i Agerhuus Stifts Kjøbstæder, at forsamle hvert Steds handlende Borgere, for at anmode disse om at udnævne en eller to Deputerede, som maatte befuldmægtiges til at møde i Christiania den 12te September, for med Commissionen at afhandle det fornødne om Oprettelsen af et interimistisk Laane-Institut, der siden efter Omstændighederne kunde udvides til de øvrige Stifter. Ved dette Laane-Institut, hvis Sikkerhed deels skulde hvile paa Hypotheker, deels paa de Handlendes personlige Bederhæftighed, vilde Commissionen lade for det første sætte i Circulation 600,000 Rd. i Bankosedler, som udstedtes af en dertil af den selv bestilte Committee, og efter et Stempel, hvortil den besørgede Blader. Af denne Sum vilde den forbeholde sig $\frac{1}{3}$ Deel til Regjeringens Brug og offentlige Foranstaltninger, med Forpligtelse, at Laanet til en vis Tid efter Freden skulde vorde igjen indløst med Courant-Sedler. For at træffe nærmere Aftale om denne eller lignende Foranstaltninger, benyttedes Greve Wedel-Jarlsbergs Tilbud at gjøre en Reise til Kolding, hvor Regjeringens Sæde da var.

Efter Regjerings-Commissionens Opfordring sammentraadte derefter Deputerede fra de forskjellige Kjøbstæder i Agerhuus Stift i Christiania, for at udfaste Planen til en Laane-Indretning for Norge, ved hvis Hjælp baade Staten og Private kunde aabnes Udgang til den fornødne Understøttelse under den nærværende Crisis. Laane-Indretningen kom i Stand; men det tillodes den ikke selv at udfæste Sedler, ligesom den heller ikke blev et Middel for Staten til at reise Penge til dens egne Fornødenheder paa Privates Eiendomme. Regjeringen var endnu ikke tilbøielig til at tilstaae Norge nogen Selvstændighed i Pengevæsenet, og der gjordes med Grund Indvending af Handelsstanden imod, at Privates Eiendomme skulde benyttes som Midler til at redde Staten af dens Nød, medens de behøvede at raade over Eiendommernes fulde Værd, for at hjælpe sig i egen Forlegenhed. Den danske Regjering valgte de sædvanlige Midler, hvoraf den i lang Tid havde benyttet sig, for at komme Statskassens Forlegenhed og Finantsernes Underballance til Hjælp, nemlig Udstedelsen af flere Credit-Papirer. Der oprettedes en Hoved-Laane-Committee i Christiania, og denne fik Under-Committeer i de øvrige Stifter og mindre Districter, der fra den store Seddelfabrik i Danmark forsynedes med de fornødne Midler. Under Navn af Assignationsbeviser¹⁾ udfærdigedes saaledes et nyt Slags Bankosedler, der kun havde et andet Navn, men ingen fastere Grundvold at hvile paa end den øvrige, paa det løseste Fundament hvilende Seddelmasse. Hvad den danske Finantsbestyrelse i bedre Dage²⁾ ikke havde Klogskab og Bestemthed nok til at udføre, det havde den i denne ødelæggende Krigs-Periode endnu mindre Kraft til at drive igjennem, og Pengevæsenets Besættelse maatte overlades en kommende Tid. Der begyndte saaledes en ny og grændseløs Seddel-Fabrikation i Altona, som hver Dag under den ulykkelige Krig arbejdede paa, i Bund og Grund at ødelægge Rigernes Pengevæsen, og endte tilsidst med den sorgeligste Forstyrrelse af alle indvortes borgerlige Forhold.

¹⁾ See Bilag No. 15.

²⁾ Under den ædle og oplyste, men i senere Aar svage Grev E. Schimmelmann. — Num. af J. Chr. Berg.]

„Ligesom Regjerings-Commissionen med megen Gjeldstgjørelse har igjennemgaaet den Samme af Deres Gøivelbaarenhed under 22 November sidstleden tilskillede Indberetning om Fremgangsmaaden af den Dem overdragne Commission angaaende Norges Proviantering, saavel som medfulgte tabellariske Forklaringer over de anskaffede Kornvarer og Levnetsmidler, samt til disses Transport fragtede Skibe, og Fortegnelsen over de i den Anledning af Deres Gøivelbaarenhed havde Indtægter og Udgifter, saaledes opfylder nu Commissionen en behagelig Pligt ved at bevidne Deres Gøivelbaarenhed sin oprigtige Erkjendtlighed, og aflægge Dem sin Tak saavel for den Beløvhed, hvormed De paatog Dem en saa vigtig, og i Folge af Tidens Konjunkturer med ligesaa megen Fare som Anstrengelse forbunden Mission, som for den aarvaagne Hingstighed og Hurtighed, hvormed De under flere besværlige Reiser har udført samme.“

„Vi forene os Alle i det fælles Ønske, at Udfaldet af Deres Anstrengelse maa være til, hvad Planer, lagte med Klogskab og udførte med Nidkærhed, give Grund til at haabe; men under enhver Betragtning, og uafhængig af Tilfældene, ville Deres Gøivelbaarenheds patriotiske Bestræbelser stedse vorde Dem en uomtvistelig Udførelse til Regjeringens Skjønsonhed og Fædrelandets Tak.“

Syvende Capitel.

Regjerings-Commissionens Virksomhed og vanskelige Hverv.

De Foranstaltninger, som Regjerings-Commissionen fandt fornødent at træffe til at freibringe et tilstrækkeligt Benge-Repræsentativ, og sørge for Norges Providering, var ikke de eneste, som beskæftigede den i denne farefulde Tid. Tusindfold andre Omstændigheder krævede dens Opmærksomhed og paalagde den Omsorg og Angstelse. Her gave de skarpe Forholdsregler, som den danske Regjering i sin Harmen over Englands Boldsfærd troede sig beføiet til at tage mod samme, Anledning til alvorlige Forestillinger, som den henvendte til den danske Konge selv i et Brev af 18de September¹⁾. I dette forudsætter Commissionen, at det ikke er Kongens Villie at franskalte alle engelske Giendomme priisdømte i Norge, førend et saadant skendeligt Skridt af den engelske Regjering var gjort. Den gjør opmærksom paa, at en saadan Priisdømmelse af engelske Effecter vilde være til aabenbar Skade for Norge, da den vilde medføre Confiskationen af alle norske Effecter i England, der vare af langt større Værdi, end de engelske Giendomme, som fandtes i Norge. Forestillingen blev imidlertid uden Frugter, da en Forordning under 9de September var udkommen, der indeholdt de før omtalte Bestemmelser angaaende Forholdet til England under den nærværende Krigstilstand. Strax efter udstedtes under 14de September et Reglement for Raperfarten og Brisernes lovlige Baadømmelse.

Med disse Bestemmelser afbrødes saaledes al Communication imellem Norge og England. De Skibe, som i England vare lagte under Embargo, bleve der condemnerede, og da alle de Skridt, som det engelske Ministerium gjorde for at indlede fredelige Underhandlinger, vare blevne afviste, fik de engelske Krydsere i Nordsøen Ordre til at opbringe alle de danske og norske Fartøier, som fandtes der, og nu mestendeels bestode i Kornskibe. Forgjæves gjorde den norske Regjerings-Commission et nyt Forsøg paa at stemme den danske Regjering til mildere Forholdsregler, og

¹⁾ See Bilag No. 18.

bane Vej til en Skibsfart, som gjennem neutrale Fartøier kunde vedligeholde Norges vigtigste Næringsdrift¹). Ogsaa dette Forsøg mislykkes; de skarpe Love bleve givne for at hindre al Forbindelse med England, og strengt udførte. Regjerings-Commissionen saa sig, formedelst disse skarpe Kongebud, nødt til at sætte sig ind i Anstuelser, som vare fordærvelige for Norges Handel, og anvende den Myndighed, der var den overdragen, til at udføre dem. Enkelte af Norges Borgere viste sig uforstandigen virksomme til at befordre Landets Sperring, ved at henvende Regjerings-Commissionens Opmærksomhed paa de Forsøg, som gjordes paa at indlede en simuleret Handel med England igjennem neutrale Fartøier. Imidlertid stode disse Angivelser dog kun af enkelte Handelsmænd, der ikke vare Udfibere, men Skibsredere, og altsaa ei kunde umiddelbart deeltage i denne Udfibning. Vi forklare os denne Udfærd deels af den Harm, som opfyldte Nordmandens Sind i de Dage over Englands voldsomme og for Norges Handel og indvortes Velvære saa fordærvelige Udfærd, deels deraf, at offentlige Anliggender paa den Tid betragtedes fra en snævrere Synspunkt end under den senere frie Forfatning. Diet hæftede sig sædvanligen kun paa den Gjenstand, som laa nærmest ved egen Dør, og Borgeren var sjældent i Stand til at overskue indtrufne Begivenheders Sammenhæng med det hele Samfunds Bedste. Derhos stod Nordmanden, i sine, ofte siden gjentagne, høie Tanker om Fædrelandets Stilling og politiske Bægt, i den Forblindelse, at de fiendtlige Stridt, som Norge gjorde mod England, vilde saa meget forværre dette Lands Stilling, at det skulde betvemme sig til en for de forenede nordiske Lande ærefuld Fred. Regjering og Folk vare enige med hinanden i skjæve Anstuelser og ulloge Forholdsregler.

Saaledes findes i Regjerings-Commissionens Deliberations-Protokol en Forestilling af 16de December fra de Handlende i Tønsberg, hvori disse gjøre opmærksom paa „de mangfoldige Misbrug, der foregaa ved Udførelsen af norske Producter fra Norge i Skibe under neutralt Flag.“ Især skulde det være Bappenburgere eller Kniphaufere, som indtog Ladninger paa Kyfterne, og atter skulde være bestemte til England. Derhos forklarede de, at England efter alle Beretninger allerede nu leed Mangel paa Trævarer, og, udelukket fra Østersøen, skulde det blive aldeles berøvet denne uundværlige Artikel. Det var derfor efter deres Formening klart for alle Sagkyndige, hvor vigtig en Grund dette maatte blive for England til at indgaae Fred. Der var saaledes kun eet Middel til at bevirke dette, saavel som til at forebygge engelske Manufacturvarers Indsmugling her i Riget, og dette var: „aldeles at forbyde al Udfibning af Trævarer og norske Producter — det være til venstabelige, neutrale eller fiendtlige Magter — og ligeledes at forbyde al Indførsel af udenrigske Varer, af hvad Navn nævnes kan, naar undtages de første Nødvendighedsvarer til Livets Ophold. Uden denne Bestemmelse indsees intet Middel til at forebygge de utallige Misbrug og den nedrige Snighandel, som nu gaaer i Svang, — og saalænge denne vedvarer, vil vel England fildig eller aldrig bringes til den Yderlighed, som udfordres for at tvinge det til Fred.“ Saavidt kan et indskrænket Oversyn over politiske Forhold, skjæve Anstuelser og en ilde forstaaet Patriotisme drive det! Og disse Raad udfløde fra en By, som ved flere Leiligheder under Krigen lagde et sandt patriotiskt Sind for Dagen. De gode Mænd glemte eller vidste ikke, at der under hine neutrale Flag dagligen gik Skibe fra Østersøen ladede med Trælast, under engelsk Convoi stilende til England²), og at mægtigere Rationer, der stode i samme fiendtlige Forhold til England som Norge, tillode en hemmelig Forbindelse med dette

¹) See Bilag No. 19.

²) Enkelte af disse opbragtes til Norge, og et deriblandt, ladet med store Raster, blev indbragt til Christianssand, men fritjendtes paa Grund af den Sætning „frit Skib gjør frit Gods.“ Fritjendelsen blev vel misbilliget af Regjerings-Commissionen, ikke fordi det var fiendtlig Gods, men fordi Skibet førte Varer, som af Magterne indbyrdes ansaaes for Krigsfornödenheder og Contrabande.

Land. Fra Drammen opløstede sig paa samme Tid en Stemme i samme Anledning, der gjorde Regjerings-Commissionen opmærksom paa lignende saakaldte Misbrug. Den samme Mand ¹⁾ gjorde siden sit Fædreland større Tjeneste ved, som Greve Wedels og Provideringens Agent i Gothenborg, deels at fremme Korn-Provideringens store Sag, deels befordre den Fart paa England, hvorimod han nu ivrede.

Under disse Omstændigheder kunde Regjerings-Commissionen, naar den ikke ganske vilde oversee Kongens Befalinger, ei blive uvirksom, men maatte gjøre strenge Undersøgelser om denne Handel og foranstalte den hemmet. Der var desuden i Regjerings-Commissionen neppe meer end eet Medlem, som satte sig tilbørligen ind i disse Forhold, og paa hvis Raisonnement over Landets Stilling vi i ovenfor nævnte Brev, som af ham vare conciperede, have haft en Prøve. Prinds Christian August tog, som allerede berørt, især i Begyndelsen, liden Deel i Foranstaltninger fra Commissionens Side, som angik Handel og Bindlibelighed; Grev Moltke satte sig ikke ind i denne ham fremmede Gjenstand, og Rosenfrank's redelige Sjæl var ham aaben for den hogstavelige Udtydning af sin Konges Villie. For saadan Overvægt maatte Falsen altsaa vige, og boie sine liberale Ansuelser under de strenge Kongebuds Ord ²⁾. Saaledes blev Wulfsberg, dengang Byfoged i Christiania, befalet at anfille den strengeste Undersøgelse, hvis Resultat blev, at denne begyndte Udsfibning ved neutrale Skibe aldeles ophørte ³⁾. Wulfsbergs Fædrelandsind var bekjendt formedelst hans varme Iver for Universitets-Sagen, og hans store Embedsdygtighed prøvedes i mange for Fædrelandet gavnligere Stats-Vrender end dette.

Rosenfrank var saa samvittighedsfuld med Hensyn til at forhindre Udsfibning af norske Producter gjennem neutrale Skibe, hvoraf saa i Landet kunde høste saa stor Fordel som han, at han overgav til Regjerings-Commissionen et Brev fra et engelsk Huus, som overbragtes ham af en preussisk Skipper, hvori han dertil opfordredes. Ved denne Leilighed erklærede han: „at han i dette som i ethvert Tilfælde afstode Alt, hvad der syntes at kunne sigte til at lægge Dække over hans Handlinger.“ Brevet ⁴⁾ blev tilligemed en Forestilling, hvori alle Omstændigheder vidtløftigen forklæredes, indsendt til Kronprindsen og hans Bestemmelse derom indhentet. Dog anbefalede Regjerings-Commissionen Skibenes Frigivelse, paa Grund af, at de vare ankomne til Norge før Forordningen af 24de December var udkommen, hvori strengeligen forbødes under haard Straf alt Samkvem fra norske Handlendes Side med Skibe, som kom fra de brittiske Der, Colonier og Besiddelser, eller paa deres Krise havde anløbet samme. Efter et Par Maaneders Forløb faldt endelig kongelig Resolution i denne Sag, i Folge hvilken Skibene tillodes at afgaae; men Ladningerne bleve udloste, fordi der foreskrevs Skipperne saadanne Betingelser, som de ei kunde opfylde. I sit Brev i den Anledning tilsoier Kronprindsen, „at han ei kunde andet end bifalde Regjerings-Commissionens Fremgangsmaade med at stoppe fornævnte Skibes Afseiling, og med fuldeste Tilfredshed erkjender den Nærvaagenhed, hvormed Samme stræber at forebygge al Handel med Fienden, saavel directe som indirecte“ ⁵⁾.

¹⁾ Christopher Kane i Drammen.

²⁾ Forfatteren, som i den Tid oftere besøgte Christiania, for at føre sin Sag for Regjerings-Commissionen, havde i sine Samtaler med Falsen Leilighed til at overbevise sig om hans liberale Kristind og store Dnske at lette Birkjombedens tunge Skridt under Landets kritiske Stilling.

³⁾ Bilag 20. [Byfoged Jacob Wulfsberg, der Aaret efter blev Sorenskriver paa Eker og døde 1826, har efterladt sig en Samling af Afskrifter af de ved ham udførte vigtigere offentlige Commissions-Spørg m. v., hvilken Samling en af hans Eftermænd, Hr. Sorenskriver G. P. Rasch, i 1858 velvilligen har afgivet til Rigsarchivet.]

⁴⁾ Med dette Brev fulgte et andet af samme Art til Rjsbmand Jørgen Hall i Porsgrund. [Forfatterens Broder.]

⁵⁾ [En mærkelig Brevveksling mellem Rosenfrank og Kronprindsen angaaende en Rjsbmand i Lonsberg, som blev tiltalt, fordi han i Anledning af en Vexel havde sendt et Advisebrev til England, findes i Norske Samlinger (1850) I. 294—296 Noter.]

Saaledes gik en gunstig Leilighed tabt til at forbedre Norges ulykkelige Stilling ved en uskyldig, af alle de øvrige krigførende Magter tilladt, Handel med Fienden gennem Skibe med neutralt Flag, og vi have her atter et Beviis paa Kronprindsens strenge Redelighed i at opfylde sine til Frankrige og Rusland indgangne Forpligtelser; men tillige paa hans upolitiske Færd, i Folge hvilken han valgte Forholdsregler, som ikke efterlignedes af nogen af hans Allierede, ja neppe af Napoleon selv, og som paaførte hans ulykkelige Undersaatter saa store Lidelser. Dagligen seilede store Flaader af neutrale Magters Koffardi-Skibe¹⁾ — endog engelske Skibe under neutralt Flag — forbi Kjøbenhavns Red, som bragte Varer fra England til de østersøiske Havne, og fra disse igjen tilbage til England, endstjønt denne Handel i Folge offentlige Krigserklæringer var aldeles forbuden. Hvor langt anderledes vilde Norges Stilling have været, dersom den danske Regjering tidligere havde aabnet sine Dine i denne Henseende!

Et andet Forsøg til at indlede en gjensidig Udveksling af Skibe og Fanger blev ligesaa forgjæves senere gjort af Regjerings-Commissionen. En engelsk Capitain Hamilton havde bemægtiget sig udenfor Riisøer et Skib, der førtes af N. Simonsen, og som tilligemed Ladningen ansattes til en Værdi af 8 a 9000 Rd.; men Hamilton gav Simonsen fri, under Betingelse af, at han skulde udvirke Frihed for Mandskabet paa det udenfor Riisøer forliste Skib, Unity Smack. Commissionen bemærkede, at naar Hamiltons Ønske bevilgedes, „kunde dette maaskee blive en Bevæggrund for andre engelske Krydsere til en mere menneskelig Fremgangsmaade mod andre Koffardisfarere, end den de sædvanligen vise.“ Den danske Regjering vilde ikke tillade denne Omveksling. Samme Skjebne havde et Forslag, som Regjerings-Commissionen under en senere Dato gjorde om, „at samtlige her i Fangenskab værende, og paa Bergstaden Kongsberg anholdte, storbrittanske Undersaatter ved et Parlamentair-Skib maatte vorde oversendte til England, deels for derved at løse en Deel af vore i engelsk Fangenskab under en haard Behandling liggende Landsmænd, deels for at spare de store Bekostninger, som disse Fangers Underholdning og Bevogtning medtager.“ Commissionen oplyste, at disse brittiske Fangers Underholdning, foruden hvad Bevogtning ved militair Magt kostede, medtog aarligen en Sum af meer end 30,000 Rd., „og at denne Statskassens Behyrdelse endda bør henregnes blandt de mindste Uheld, til en Tid da den unyttige Fortæring af enhver Lunde Korn er et nationalt Tab.“ Den tilføiede, „at dens Borgerfølelse lider ved at see Undersaatter af en Regjering, der er Deres Majestæts Dødsfiende, fortære den Gode, hvorefter Landets betrængte Sønner sukke.“ Den oplyste, at 7000 af Danmarks og Norges Undersaatter mishandledes i brittiske Fængsler, af hvilke en Deel kunde befries fra sine Lænker ved denne Ombytning. Commissionen indstillede saaledes, om det maatte ansees passende med et Parlamentair-Skib, forsynet med Hans Majestæts aabne Brev, og ført af en dertil beordret Søofficier, at oversende de paa Bergstaden Kongsberg anholdte storbrittanske Undersaatter. Men den danske Konge vilde endnu ikke høre Forestillinger af den Art, og der kan ikke gives noget større Beviis paa, hvor stor hans Forbittrelse var over Englands voldsomme Angreb, og hvor meget han satte sit Haab til et heldigt Udfald af sine egne og sine Allieredes fiendtlige Anstrengelser, end at han afviste ethvert Skridt, der havde et fredeligt Udseende, og enhver Tilnærmelse til England, medens Norge vaandede sig under Hungersnødens Elendighed og Folerne af standsede Næringsveie. Der er ingen Grund til at tvivle om den danske Konges Kjærlighed til det norske Folk, eller hans oprigtige

¹⁾ Disse Skibe gik sædvanligen under Pappenburgeres eller Kniphauseres Flag, men disse ubetydelige Landflaader maatte have været den europæiske Handels Dronninger for at udsende saa store Flaader. Engelske Skibe gik ofte under amerikansk Flag, men skundom var det virkelige Amerikanere, og den amerikanske Regjering gjorde efter Fredens store Forbringelser paa Erstatning for disse Opbringelser, som mestendeels maatte tilfredsstilles.

Uttraa efter at lindre dets Rød under Krigen; men nægtes kan det ikke, at flere af hans Foranstaltninger, og især hans afmægtige Trods mod en overlegen Fiende, betrimod hans stærkere Allieredes Exempel, stiledede til det modsatte Maal ¹⁾.

Iblandt de Byrder, som vare Norge paalagte i denne ulykkelige Krig, og paahvilede Regjerings-Commissionen, hørte saaledes ogsaa de Foranstaltninger, som maatte træffes deels til Krigsfangernes fiktte Bevogtning, deels til deres Forpleining. Ved Krigen's Udbrud befandtes nogle engelske Skibe i norske Havne og nogle Rejsende, som tilfældigviis opholdt sig i Landet, deels for at rygte Handelsrejsender, deels for at see sig om i Norge. Deres Antal beløb sig omtrent til 200 — vist nok et ringe Antal mod de flere Tusinder, der befandt sig som Fanger i England. Men i et Land, hvor Mangelen paa Levnetsmidler var saa stor, følte enhver Forsøgelse af Provideringens Byrder. For at formindste Udgiften af Bagtholdet paa den ene Side, og tillige give de ulykkelige Fanger en større Frihed til at bevæge sig i fri Luft i Omkredsen af Byen, bestemtes Kongsberg til deres Opholdssted. Der var ogsaa, under den dagligen formindskede Folkemængde formedelst Bergværtsdriftens Indskrænkning, den største Overflod af Huusrum saavel som let Adgang til Brændsel. Til Underholdning for disse Fanger bestemtes efter deres borgerlige Stilling fra 48 St. — som i meget enkelte Tilfælde forsøgedes til 72 St. — til 24 St. dagligen. Imidlertid findes idelige Klager fra Fangernes Side over Utilstrækkeligheden af deres Underholdning, og det blev dem derfor tilladt gjennem Connerioner deels i Norge deels i Sverige at forbedre deres Stilling ved Tilflugt af egne Midler. Nogle af de engelske Fanger befandt sig saa vel under deres Fangenskab i Norge, at de giftede sig og sloge sig ned her. Der sporedes eiensynligen hos Regjerings-Commissionen Uttraa efter at lindre disse Fangers Skjebne saa meget det stod i dens Magt, saavel i Folge den Humanitets og Mennesseligheds Aand, som herskede blandt dens Medlemmer, som af Politik, for ved en god Behandling af engelske Fanger at berede mere Laudsmeend i England den samme Skjebne og lette Adgang til Fange-Udveksling. I alle Tilfælde bleve de saa engelske Fanger langt mennesseligere behandlede i Norge end de Norske i England, hvor Fangerne indsluttedes i saakaldte Prisonskibe under en maadelig Forpleining, eller fordeeltes i det Indre af Landet i smaa Byer, hvor deres Skjebne var forskjellig efter som Lykens Lod traf dem. Det lykkedes imidlertid enkelte mennesselighedsfulde Privatmeend i England ogsaa at lindre norske Fangers ublide Kaar og endog at forhjælpe dem til Flugt fra Fangenscabet, men de Nordmeend, som befandt sig i engelske Prisonskibe, omtale mestendeels deres Fangenskab i England

¹⁾ Et Forsøg, som fra den engelske Regjerings Side blev gjort paa en Udveksling af begge krigførende Magters Fanger, afvises ogsaa af Regjerings-Commissionen, rimeligviis fordi den kjendte Kongen af Danmarks Utilbøielighed til at indlade sig i fredelig Underhandling med England. Skibsfører Povel Lund fra Drammen blev nemlig 1807 i August Maaned opbragt til England, hans Skib condemnert og solgt, og han selv som Krigsfange sendt til Reading. Gjennem gode anbefalinger fra Benner i London skaffede han sig anseete Mænds Deeltagelse paa det Sted, hvor han som Fange opholdt sig, og fik ved disses Indflydelse paa Lord Sidmouth og Canning sin Frihed. Denne Leilighed benyttede Canning til at gjøre den norske Regjering et Forslag til Udveksling, som forgyves var gjort den danske. Men denne Mission paadrog Lund stor Ulempe. Han blev, som mistænkt for at have staaet i utilladelige Forbindelser i England, arresteret, tildeels behandlet som Forbryder, og først efter 7 Ugers Forløb frigivet under Forpligtelse, at han ingen Negres maatte søge for den ham tilføiede Ulempe, ligesom intet Ansvar skulde paahvile Nogen formedelst denne mod Lund anlagte Sag. En af Regjerings-Commissionens agtværdigste og humaneste Medlemmer benyttede sig ved denne Leilighed af Udtryk, som vise hvor vidt Jæren var at udføre endog nitidigen strenge Kongebud kan drives. Han paastod nemlig, „at om han alene havde haft at fælde Dom i Lunds Sag, vilde denne have mistet sit Hoved“ — og det blot fordi han havde overbragt et Forslag fra England, der aabenbart stiledede til Norges Bedste! Værdværdigt er i denne Henseende et Forhør, som blev optaget paa Agerhuus Forretning den 27de Mai 1808. [Ved lgl. Resol. af 28de August 1808 bifaldtes, at Lund fuldstændig var frikjendt.]

Regjerings-Commissionens Arbeids-Tid fandt i denne Henseende den heldigste Sammensætning Sted af en systematisk, fra Statshuusholdningens rene Principer hentet, Strengbed og en human Mildbed, som modererede hiin, og da denne lyffelige Blanding var tilstede strax i Begyndelsen af Regjerings-Commissionens Virksomhed, bestemtes derved dens Charakter, og vedligeholdtes saalænge dens ansvarfulde og vanskelige Stilling varede.

Ottende Capitel.

Norges Kornforsyning overtages af Staten.

Ligesom de Skridt, som i Danmark gjordes i Anledning af Englands pludselige og voldsomme Overfald, mere bestemtes af en naturlig Harme over Fiendens Uretfærdighed, end et roligt Hensyn til Landets sande Stilling og smaa Midler, saa var den danske Regjering ogsaa mindre heldig i sine Bestræbelser for Norges Kornforsyning. Vi have ovenfor seet, at den lod det første bequemme Dieblit efter Krigens Udbrud til at indlede et fredeligt Handels-Samkvem mellem England og Norge og en tryk Kornfart mellem Frændestaterne ubenyttet gaar forbi, og vi have tilstaaet, at den danske Regjering formedelst de stedfundne Omstændigheder var vel besejret til i Begyndelsen at overtage Provideringen og gjøre den til en Statsag. Men kun den haarde Nød kunde tvinge Staten til at give Kornhandelen denne i sig selv naturlige Retning. Det var isvrigt meest overensstemmende med Statsklogskab, at understøtte den private Kornforsyning ved Siden af den offentlige, for jo for jo heller at give den en for alle Parter mere henfigtsvarende Gang. Men den danske Regjering synes strax fra Begyndelsen af ikke at have valgt de rette Midler, og i det den gjorde Kornforsyningen strax hartad udelukkende til en Statsag, lagde den Hindringer i Veien for den private Kornforsyning. Derved opstod Misgreb, der ledede til Kornspilde, Slaphed i Kornforsyningen og stigende Kornpriser, ligesom derved Finantsernes Udelæggelse fremstyndedes. Saaledes foranstaltede Staten Opkjøb af Korn i de nordlige Provindser af Jylland, hvorved Kornet steg i en kort Tid meer end 50 pCt. paa de Steder, hvorfra Korn lettest kunde overføres til Norge, og hvor den private Kornhandel paa den Tid var livligst. Aalborg var før og under Krigen et vigtigere Kornkammer for Norge, end det siden har været, og mellem de Nordstrandske Havne var under Krigen den livligste Fart paa Norge, som førtes for en stor Deel med norske Farkoster. Fast alle Smaafartøier løbe i den Kanal. Denne Stigen i Priserne var saa meget mærkeligere, som Bengenes Værd i de første Maaneder af Krigen endnu ei var falden; men Coursen snarere forbedredes end forværedes¹⁾. Det vilde derimod — og derpaa gjorde Privatmænd i Norge de offentlige Autoriteter opmærksom — have været en let Sag, ved Kystfarere at forsende Korn fra det sydlige Danmark til det nordlige, og saaledes forhindre Priserne Stigen til Lidelse for den norske Consument. Ved Privates Fartøier i Danmark lod dette

¹⁾ Nathanson viser i sit ostenævnte Skrift om Danmarks Statshuusholdning, S. 132, at Aarsagen dertil var dels den store Mængde kinesiske og østindiske Varer, som ved Krigens Udbrud fandtes i Kjøbenhavn, hvis Værd steg ved Napoleons Forbud, dels den Mængde Sølv og Guld, der var indkommet i Landet for Korn, som 1806 og 1807 førtes til Preussen, og at Englænderne satte meget Guld i Omløb efter Kjøbenhavns Erobring.

sig ei let gøre; thi de danske Skuder bortstræmmedes snart fra Kattegattet. For at sikre sig Fartøier til Overfarten lod den danske Regjering, saavelsom Regjerings-Commissionen, de Skibe, som den for sin Regning fragtede til Korntransport, assurere for Opbringelse, og da denne Foranstaltning ikke udstræktes til den private Kornfart, vilde denne saa godt som have standset i de første Høstmaaneder, da Kornforsyningen er vigtigst, naar ikke Thygeson, som før fortalt, paa egen Haand, kjønt uden at Foranstaltningen af den norske Regjering gjordes gyldig, havde udvidet Assurancen ogsaa til Private. Det var og en stor Hindring for Privates Kornfart, at ingen Assurance her i Landet gaves for Søstade¹⁾, som Skibene i den Tid mere end ellers vare udsatte for, da de maatte benytte Storm og Uveir, for at undgaae Sjædens Forsølgelse. Fremmede Assurance-Selskaber krævede Præmier, som Kornspeculanterne ei kunde betale, og formedelt Correspondentsens Vanstælighed var Udgangen til at tegne Assurance udenfor Norge saa godt som spærret. Den danske Regjering forbedrede vel, efter nogle Maaneders Forløb, denne Mangel, og tillod Forsikring for Kornskibe og Kornladninger; men et beleiligt Dieblit var forsvundet, og Kornforsyningen kunde den Høst ei blive fuldstændig. Den norske Regjering ville vi ikke anklage, fordi den ikke paa egen Haand oprettede en saadan Forsikrings-Anstalt, hvoraf let kunde flyde stort Tab for Statskassen. Vi have ovenfor seet, hvor meget den indskrænktes i sin Virksomhed af de danske Collegier, og hvorlunde lært af dens Forslag til at forbedre Landets Stilling forkastedes. Den saae Udgifterne dagligen forøges, Indtægterne formindstes, og maatte frygte for en Udgift, der saa betænkeligen kunde forværre Statskassens Tilstand. Frygten for Ansvar var maaker ogsaa hos Commissionen mindre grundet; thi omendkjønt Ansvarligheden var udtrykt i strenge Bestemmelser, var den danske Regjering ingeni lunde tilbøielig til en bogstavelig Fortolkning af disse.

Formedelt disse Feiltrin, som strag i denne farlige Kornfarts Begyndelse bleve begaaene, fik Kornforsyningen en uhenfigtsmæssig og uheldig Charakter. Den tabte den omhyggelige Pleie, som Privatmand i en langt høiere Grad yder sine Anliggender end Staten; thi Privatmand søger sit Maal paa den meest sparsommelige Maade, og hans Narvaagenhed for sin egen Fordeel lærer ham at finde de meest passende Midler. Denne Forsynlighed er dobbelt fornøden, hvor det gjælder Kornvarer, som let forvansktes, og en Handel, der kræver en rask Omsætning fra Haand til Haand, for at kunne fornye en Speculation, der fordrer store Capitaler, og i den Tid da Hungersnøden staaer for Døren giver lidet Udbytte, fordi der heste Klager og Laarer ved Fordelen. Med denne offentlige Forsyning vare flere Ulemper forbundne, som ledte Kornet, stærkede Hungersnøden, og gav Kornhandelen selv en unaturlig Retning. Den i Danmark oprettede Providerings-Commission samlede sine Forraad i store Qvæntiteter paa engang, hvorved Prisen, som ovenfor bemærket, betydeligen steg. Saa snart den danske Regjering bestemte sig til at paatage sig Kornforsyningens Omsorg, forbandt den dermed Korn-Udskrivning i Danmark, for at have paa rede Haand det Kornforraad, som skulde oversendes til Norge. Derved uddroges den første Deel af det Korn, som førtes til Torvs til Salg, fra de sædvanlige Omsætnings-Kanaler, og den første umiddelbare Følge deraf var Kornets Stigen i Pris, til Lidelse baade for den norske og danske Consument, der ei var Landmand²⁾. Kongens Forværring senere hen, under Danmarks tiltagende Finantsnød, understøttede

¹⁾ [Denne var et Privilegium for Kjøbenhavn; se Decret 1 Juli 1746, § 1. — Anm. af J. Chr. Berg.]

²⁾ Strag efter Krigen udbrød contraherede Forfatteren med et af Aalborgs betydeligste Handelsbuse om et stort Parti Korn, men da Leverancen skulde ske, kunde den ei fuldbyrdes, fordi deels Kornet var vanstæligt at faae, deels Leverandøren et uden sin Ruin kunde opfylde Contracten. Det var ikke et slet Aar, men Kornets Forsvinden paa Torvet formedelt Udskrivningen, der foranledigede denne Mangel paa Korn i private Hænder.

troligen denne Kornprisernes nominelle Stigen, og begge National-Ulykker øvede den sorgeligste Begælvirkning paa hinanden. Disse store Samlinger af Kornvarer magasineredes med store Beløstninger, og behandlede stundom med Skjodesløshed, stundom med Underfløb. Store Masser af Penge maatte paa eengang staffles tilveie, og dertil havde Regjeringen ingen anden Udvei end en forøget Seddel-Udstedelse. De store Tratter, som i den Anledning udstedtes paa de i Danmark oprettede Begællkontorer, Bankkontorets uheldige og tildeels af ukyndige Hænder ledede Omsætninger¹⁾, bidroge meget til Coursens Forværring og en stærk Stigen af Kornets nominelle Priser. Store Misbrug fandt undertiden Sted ved Kornleverancen fra de offentlige Magasiner i Danmark selv, til Landmandens Skade, som skulde levere Kornet, og Korn-Udstrivningen var sædvanligen saa stor, at den danske Landmand kun i indskrænket Grad kunde søge Bederlag derfor paa Salgtorvet; thi han havde lidet at sælge, efterat Skattekornt var betalt. Flere af de Embedsmænd i Danmark, gjennem hvis Hænder Kornleverancen skede, især Amtsforvalterne, berigede sig ved denne Forretning. De modtog Skattekornt af Kornproducenterne i et større Maal, og indskibede det i Fartøier, der gik til Norge, i det lovbestemte²⁾. Det er desuden begribeligt, at der paa den offentlige Bei sløfedes langt mere med Kornet selv, og sparedes mindre paa alle mellemliggende Udgifter, end paa den private. Det vil ikke være let at beregne, hvormeget Korn der fordærvedes af Muggenhed og Barme ved en lang Henliggen i Danmark og Norge, hvor meget der faldt igjennem Commissariers Fingre paa begge Steder, førend det kom til den sidste Consument, og hvor meget Overførselen og Korn-Uddelingen fordyredes ved Anvendelsen af uhenfigtsmæssige Midler. Uheldig vilde den norske Kornhandler have været, naar han skulde have drevet sin Kornhandel paa denne kostbare Bei. Men under disse Omstændigheder forsvandt saa godt som al privat Kornhandel; thi Kornhandleren kunde sjældent optræde ved Siden af saa mægtige, og i Midlernes Anvendelse saa ligegyldige Concurrenter³⁾. Desuden maatte Regjeringen under Landets nedtrykte Forfatning ofte tilstaae Betingelser ved Salget, som ikke kunde gives af Private, og maatte med Hensyn til Priis og Betingelser rette sig efter Consumentens Tone til at kjøbe og betale. Privatmanden maatte hurtigen have sine udlagte Penge tilbage for at anvende dem i nye Omsætninger.

Det er let at indsee, hvor meget den indvortes Handel og Bindsliblighed maatte lide ved denne Kornvarernes Forvansning og Kornhandelens Forandring under Krigen. Dertil kom, at Kornets stedsæ stigende Priis fordrev Kornhandlerne fra Markedet, thi der kunde i hine Ulykkens Dage ingen Fordeel gjøres uden Landsmænds Uvillie og Forsølgelse, og kun de bleve tilbage paa Kornforsyningens Marked, som vare nødte til at staffe Korn til Uddeling i en vidløftig Birketreds. Ikke den høieste Wiisdom kunde lede denne Sag i Statens Haand til det rette Maal; men Uddelingen maatte skee efter en løs Kundskab, Andres Unbefaling, Barmhjertighedens mislige Bink,

¹⁾ Nathanson klager i ovenfor citerede Bærl S. 135 over, „at Bankkontoret i Kjøbenhavn folgte paa Børsen langsigtede Begler paa Bankkontoret i Altona, og indlød sig i kostbare og bagvendte Begel-Operationer, der desuden bleve saa gauche udførte af Contorets Directeur, Thygesen, at Finantjernes Forlegenhed maatte blive siensynlig for Enhver.“

²⁾ Saaledes fik Forfatteren anvist paa et af Danmarks store offentlige Magasiner 2000 Tønder Byg, ved hvis Indslibning han selv var overværende. Han forundredes ikke lidet, da Indslibningen standsede, efterat 1800 Tønder vare indslibede, og han henvendte sig i den Anledning til Amtsforvalteren for at faae det manglende Qvantum udfyldt. „Derjom De ved Skibets Ankomst til Norge, sporede han, ikke har Deres fulde 2000 Tønder, saa har De at henvende Dem til mig.“ — Saa skede det; Skibet udsløfede 2000 Tønder, og Skattebønderne havde saaledes maattet stille 200 Tønder Byg i Amtsforvalterens Lomme gjennem et stort Overmaal.

³⁾ Imidlertid folgte Privatmand sit Korn som oftest ikke dyrere end Staten, og kunde gjøre det; thi hans Udgifter vare i flere Henseender mindre. Priserne paa Forfatterens Kornmagasiner vare som oftest lavere end paa Statens.

eller Bedkommendes uforplannede Fordringer. Staten led saaledes paa den ene Haand et directe Tab ved Udsalget, paa den anden et indirecte ved standsede Næringsveie, Omsætningens og den industrielle Virksomheds Forvirring.

I andre Henseender lagdes Hindringer i Veien for den private Kornfart, som nævnte Privatmands Billie og Lovne til at indlade sig i disse paa den Tid farlige Handelsforetagender. Da Vinterens Strengthed bortjog de fiendtlige Krydsere fra de nordlige Bander, og gave vore egne, til alle Farer paa Havet hærvede Sømand et frit Raaderum, lagdes i Danmark selv Beslag paa de norske Kornskibe, som søgte sydlige Havne. I Begyndelsen af Aaret 1808 stode Overtørsfælden af franske og svenske Tropper fra Jylland til Fyen og Sjælland, for at udføre paatænkte, men aldrig udførte, Krigs-Operationer mod Sverige, og til at besørge denne Overtørsfælden alle norske, saavel som danske Fartøier, der vare bekvemme dertil og befandtes saa langt syd paa Danmark, som Aarhus¹⁾. Denne Anmasselse af vore Kornfartøier paa en Tid, da Fare for Opbringelse var mindst, og Nøden i Norge stor, opvakte ingen Misnøie i Norge, og skal Forfatteren slutte fra sig selv til Andre, var denne Standsning af de betænkeligste Følger.

Snart maatte imidlertid den danske Regjering bestemme sig til at forfikkre alle de Skibe, som anvendtes i Kornfarten, og de Kornladninger, som førtes tilbage med dem. Den danske Regjering indsaa, at dens Kraft, svækket ved Krig og et forstyrret Finantsvæsen, ikke var tilstrækkelig til at forsyne hele Norge med Korn, og at den private Kraft maatte sættes i Bevægelse, saavel som den offentlige, for at naae dette store Maal. Men de foreskrevne Betingelser vare strenge, og Fortolkningen deraf ikke altid liberal. Bisseligen var den danske Bestyrelse i den største Forlegenhed, og det var vanskeligt at finde den rette Middelvei. Krigen var en Landeplage, som nedbrøede det ganske Land, og de Foranstaltninger, som bleve truffene for at lindre den deraf lydende Nød, lagdes billig paa den hele Folkemasse i en almindelig Skat; men under disse forsøgede Udgifter, ved Siden af den egentlige Krigs-Udstyr og formindskede Stats-Indtægter, forværredes Finants- og Høvedsvæsenet alt meer og meer, hvoraf de betænkeligste Følger vare at befrygte. Den svage Stat maatte saaledes indskrænke sine Udgifter saavidt som kunde, og søge at lægge en mulig Erstatning ved Siden af den gjorte Opoffelse. Det viste sig, at den danske Stat senere hen, ogsaa i andre Understøttelser til Virksomhedens Fremme i Norge, tilegnede sig den Grundsætning, efter Nødvendighed at sætte Fordeel og Tab i Ligevægt. Saaledes kunde der vel neppe gøres nogen grundet Indvending mod Assurance-Præmien selv, hvor høi den end var; men vel mod den forskjellige Maade, hvorpaa Foranstaltningen fortolledes paa de forskjellige Toldboder, saavel som den ubestemte Tidsfrist for Assurance, afdeelt i korte Terminer. Derved forvoldtes dels indvillige Discussioner imellem vedkommende Autoriteter og de private Kornspeculanter, der tegnede Assurance, dels svækkedes den Opmuntring til Kornfart, som var Hensigten deraf. Derhos maa det tilstaaes, at den danske Regjering stedse gav den liberale Fortolkning Indgang, naar den troede at have for sig redelig sindede, og for den gode Sag ivrige Mænd, ligesom den norske Regjerings-Commission, under samme Forudsætning altid søgte ved sin anbefaling at indføre et liberalt Afgjør²⁾. Regjerings-Commissionen havde under disse Forhold

¹⁾ Forfatteren havde, efter flere Ansøgninger og vidtløftig Correspondents med Rentekammeret og Regjerings-Commissionen, omfærdig faaet Tilladelse til at købe Korn i Sjælland, og under kongelig Assurance sendt 2de Fartøier afsted til Afhentelse. Men neppe vare de ankomne til deres Bestemmelse i Sjælland, før de bleve tvungne til denne Troppe-Transport, hvorved de forsinkedes saa meget, at Nordsøen og Kattegat paa ny fyldtes med Krydsere. Det ene vovede sig ei paa Hjemveien før langt senere, det andet saldt paa Tilbageveien i fiendtlig Vold.

²⁾ Forfatteren, som i sin Provderings-Omsorg under Krigen var i mange vanskelige og kritiske Stillinger, og førte en alvorlig Correspondents med danske og norske Autoriteter, opnaede altid det Resultat, som han burde vente.

en vanskelig Stilling. Høstdagligen strømmede til den Ansøgninger, affattede i de ynkeligste Klager over Brødmangel, om Hjælp af de offentlige Magasiner, og endog flere af de Mænd, hvis Stilling, som Forstandere for en stor Virksomhed, opmuntrede til en selvstændig Kornforsyning, lagde Hænderne i Skjodet, og lode sig række den fornødne Hjælp af Statens Forraad. Især var Østlandet i Krigens første to Aar ofte i stor Nød. Der dannedes vel, strax i Begyndelsen af Krigen, nogle Associationer til Korn=Indkjøb; men Udbyttet deraf var ikke saa stort som paa Vestlandet. Det var først da Licence=Karten begyndte, at Korn=Speculationen der vaagnede i det Store med Kraften til at udføre den. Imidlertid organiseredes af daværende Amtmand i Bratsberg Amt, siden Statholder, Løvenskjold, uden Opfordring eller Autorisation, en Providerings=Commission for Amtet, som bestod af Justitsraad Bengon, Raadmand, siden Statsraad, Hall, Kjobmændene D. Cappelen og Jørgen Wright, og som Casserer Inspecteur Heuch. Løvenskjolds Virksomhed som Amtmand staaer i deres levende Erindring, som dertil vare Bidner, og Regjerings=Commissionens Protokol bærer Bidne om hans Narvaagenhed for Amtets Interesse, og hans Omsorg for at lindre dets Nød under vanskelige Omstændigheder. Med intet Amt havde Regjerings=Commissionen en saa levende Brevverling som med dette. Ved hine Mænds Credit, og med stor Bøve af egen Formue bragtes store Partier Kornvarer over Havet, ikke alene til Lindring for Amtet men og for andre Districter. Dens Virksomhed opvakte Statens Opmærksomhed, hvorved den fik offentlig Autoritet, og understøttedes af vedkommende Regjeringens Agenter baade i Danmark og Norge. „Bratsberg Amts daværende Amtmand — siger Løvenskjold — kan ikke tilbagelalde i sin Erindring hiin Nædsels=Periode uden med dyb Hoiagtelse og Erkjendtlighed at erindre de nævnte Hædersmænd, som ulønnede med ham deelte Bekymringer og Anstrengelser til Lindring af lidende Medmenneskers Nød“¹⁾.

Norge har ofte af danske Forfattere maattet høre, hvor store Offere dets Providering forvoldte Danmark, og hvor meget disse bidroge til Nationalgjældens Forøgelse og Bengevæsenets Forvirring. Offerets Storhed nægtes ikke, men Norge leed derved i en hoiere Grad end Danmark, og formedelst ukloge Foranstaltninger og en ubeldig Politil, forenet med en eenfædig Haardnassenhed i at forfølge fiendtlige Foranstaltninger, forstørredes Opostelsen utilbørligen. Norge var Danmarks Statsfrænde, det bar sine Ulemper af Forbindelsen under en Krigstilstand saavel som Danmark, men det bør ikke bære Børgten af Bilsfarelser, hvori det ingen Deel havde, men som Norge taalte uden Anur, og med større Haab om en bedre Fremtid end Misfornoieelse med det Nærværende. Man kan neppe i Danmark gjøre sig Begreb om de Lidelser og Bekymringer, som Mangel paa Livets første Fornødenheder og Omsorg for at tilveiebringe dem, i de to første Krigens Aar i Norge forvoldte. Fra dette mørke Tidrum vender hver Nordmand, som har oplevet dette, gjerne sit Øie.

Imidlertid gled Krigens første Vinter hen, uden at Elendighed og Nød viste sig i den Grad som senere hen. Den under en fordeelagtig Handel samlede Velstand var endnu ei forsvunden, den rige Høst forsynede Landets Kornegne med de fornødne Fødemidler, de i Skovegnene paa gammel Viis fyldte Fædebure vare ikke udtømte, og Befolkstens Beboere skyldte deres Nød og deres Stiftamtmands kloge og raske Foranstaltning, at endnu ingen Nød der sporedes. De mere vestlige og nordlige Egne synes, hverken i denne eller den paafølgende Vinter at have gennemgaaet saa store Lidelser som den øvrige Deel af Norge. Besten for Næsset stimede netop i denne Vinter Silden, som i flere Aar havde vendt sig mod Sverige, til Norges Kyst, og foranledigede der en Virksomhed, som bidrog meget til Indbyggernes Underholdning. En mere kortvarig og mindre grundig Understøttelse gav Kaperfarten, som i nogen

¹⁾ En af disse Hædersmænd, Jørgen Wright, en af Egnens retfærdigste, ærligste og meest fædrelandstfædede Borgere, paadrog sig under disse Anstrengelser en Sygdom, der kostede ham Livet.

Idet deres med stort Held paa den Deel af Norges Kyster, der ei tog synderlig Deel i Fiskeriet. Thronhjemms Stift var den første Vinter efter Krigens Udbrud saa nogenlunde forsynet med Korn, at Regjerings-Commissionen behøvede mindre at henvende sig til Providerings-Omsorg paa denne Deel af Landet. Bergens Stift led ogsaa mindre, ligesom der overhovedet i de Egne, hvor Fiskeriet er Hovednæring, under Krigen fandtes forholdsmæssig mindre Mangel paa Levnetsmidler end ellers i Landet, deels fordi deres Indbyggere vedbleve sine vante Næringsfysler, og, om endog Affætningen til Udlandet aftog, forøgedes saa meget meer den indenlandske, deels fordi det umiddelbare Forraad af Levnetsmidler var større. Lørfisken, naar den vel bankes og behandles, er et af Brødet's bedste Erstatningsmidler, som under Krigen udbredtes alt meer og meer. Den fandtes paa alle Magasiner, og optoges endog, naar Korn var vanskelig at faae, som en Hoved-Artikel iblandt Armeens Mynd-Provisioner. Desuden aabnedes en Kornfart mellem Archangel og de nordlige Egne af Norge, der forsynede disse med betydelige Partier Rug, som der er den vigtigste Kornfort. I det nordlige og vestlige Norge fremtræder Rug og Byg som den almindeligste Kornfort endog i de mindre Formuendes Huusholdning, medens Havren er det i de østlige. I den henseende lettedes Regjerings-Commissionens Omsorg meget ved Consul Brust's virksomme Bistand til Indkjøb af Korn i Archangel, ligesom det og synes, at Norge ved denne Leilighed nød godt af Ruslands midt under Krigen temmelig livlige Handels-Samarbejde med England. Skibe fyldte med russiske Barer, som vare indtagne i Ruslands nordlige og østlige Provindser, convoieredes af det samme Englands Orlogsskib, mod hvilket Rusland havde erklæret en bitter Krig. De russiske Skibe bragte saaledes umolestede mange Ladninger til Bodøe, og norske Skibe nød godt af samme hemmelige Forbindelse. Men Danmark skulde endnu betale flere Lærepenge ved Næringsløshed, Handelsstandsning og Hungersnød i Norge, før det lærte at blande Krigens og Fredens Sysler med hverandre. Den første Contract om Kornvarer for Norges Regning, som Consul Brust indgik med Kjøbmænd i Archangel, lod paa 2500 Tønder Rug, og Indkjøbet fortsattes siden¹⁾.

Nieude Capitel.

Thronskifte. Tilbageblik.

Den 13de Marts 1808 døde Danmarks og Norges Konge Christian den VII^{de} i en Alder af 59 Aar, og det er alene formedelt Landets Stilling under hans Regjering og de i samme indtrufne Begivenheder, at Historien kan give hans Kongebane en Betydning, som den ingenlunde kan tillægge hans Personlighed. Denne meer udlevede og gamle Monark havde lidt ved hovedfuls at forflyttes fra sin gamle Rede paa Kjøbenhavns Slot da Krigen begyndte, og ved den forandrede Levemaade ved sit nye Hof; men hans Død forandrede Intet i Rigernes Stilling og Regjeringens Fremgangsmaade. Kronen blev sat paa Frederik den VI^{tes} Hoved; men det styrende Excerpt havde siden 1788²⁾ været i hans Haand. Med Rette kaldes Christian den VII^{de} i de forenede Rigers Historie Fredens Konge; thi efter en langvarig Fred

¹⁾ Om Norges Forsyning fra Archangel skrev Kronprindsen til Prinds Christian August 12te Decbr. 1807. Norske Samlinger (1850) I. 292.]

²⁾ Egentligen allerede siden 14de April 1784.

bane Bei til en Skibsfart, som gjennem neutrale Fartøier kunde vedligeholde Norges vigtigste Næringsdrift¹⁾). Ogsaa dette Forsøg mislykkedes; de skarpeste Love bleve givne for at hindre al Forbindelse med England, og strengt udførte. Regjerings-Commissionen saa sig, formedelst disse skarpe Kongebud, nødt til at sætte sig ind i Anstuelser, som vare fordærvelige for Norges Handel, og anvende den Myndighed, der var den overdragen, til at udføre dem. Enkelte af Norges Borgere viste sig uforstandigen virksomme til at befordre Landets Sperring, ved at henvende Regjerings-Commissionens Opmærksomhed paa de Forsøg, som gjordes paa at indlede en simuleret Handel med England igjennem neutrale Fartøier. Imidlertid stode disse Angivelser dog kun af enkelte Handelsmænd, der ikke vare Udslibere, men Skibsredere, og altsaa ei kunde umiddelbart deeltage i denne Udslibning. Vi forklare os denne Adfærd deels af den Skæmme, som opfyldte Nordmandens Sind i de Dage over Englands voldsomme og for Norges Handel og indvortes Velvære saa fordærvelige Adfærd, deels deraf, at offentlige Anliggender paa den Tid betragtedes fra en snævrere Synspunkt end under den senere frie Forfatning. Diet hæftede sig sædvanligen kun paa den Gjenstand, som laa nærmest ved egen Dør, og Borgeren var sjældent i Stand til at overskue indtrufne Begivenheders Sammenhæng med det hele Samfundets Bedste. Derhos stod Nordmanden, i sine, ofte siden gjentagne, høie Tanker om Fædrelandets Stilling og politiske Bægt, i den Forblindelse, at de fiendtlige Stridt, som Norge gjorde mod England, vilde saa meget forværre dette Lands Stilling, at det skulde betvivle sig til en for de forenede nordiske Lande ærefuld Fred. Regjering og Folk vare enige med hinanden i skjæve Anstuelser og ulloge Forholdsregler.

Saaledes findes i Regjerings-Commissionens Deliberations-Protokol en Forestilling af 16de December fra de Handlende i Tønsberg, hvori disse gjøre opmærksom paa „de mangfoldige Misbrug, der foregaa ved Udførselen af norske Producter fra Norge i Skibe under neutralt Flag.“ Især skulde det være Pappenburgere eller Kniphausere, som indtog Ladninger paa Rysterne, og atter skulde være bestemte til England. Derhos forklarede de, at England efter alle Beretninger allerede nu leed Mangel paa Trævarer, og, udelukket fra Østersøen, skulde det blive aldeles berøvet denne uundværlige Artikel. Det var derfor efter deres Formening klart for alle Sagkyndige, hvor vigtig en Grund dette maatte blive for England til at indgaae Fred. Der var saaledes kun eet Middel til at bevirke dette, saavel som til at forebygge engelske Manufacturvarers Indsmugling her i Riget, og dette var: „aldeles at forbyde al Udslibning af Trævarer og norske Producter — det være til venstabelige, neutrale eller fiendtlige Magter — og ligeledes at forbyde al Indførsel af udenrigske Varer, af hvad Navn nævnes kan, naar undtages de første Nødvendighedsvarer til Livets Ophold. Uden denne Bestemmelse indsees intet Middel til at forebygge de utallige Misbrug og den nedrige Snighandel, som nu gaaer i Svang, — og saalænge denne vedvarer, vil vel England sildig eller aldrig bringes til den Oberlighed, som udfordres for at tvinge det til Fred.“ Saavidt kan et indskrænket Oversyn over politiske Forhold, skjæve Anstuelser og en ilde forstaaet Patriotisme drive det! Og disse Raad udfløde fra en By, som ved flere Leiligheder under Krigen lagde et sandt patriotisk Sind for Dagen. De gode Mænd glemte eller vidste ikke, at der under hine neutrale Flag dagligen gik Skibe fra Østersøen ladede med Trælast, under engelsk Convoi stilende til England²⁾, og at mægtigere Nationer, der stode i samme fiendtlige Forhold til England som Norge, tillode en hemmelig Forbindelse med dette

¹⁾ See Bilag No. 19.

²⁾ Enkelte af disse opbragtes til Norge, og et deriblandt, ladet med store Mæster, blev indbragt til Christianssand, men friskjendtes paa Grund af den Sætning „frit Skib gjør frit Gods.“ Friskjendelsen blev vel misbilliget af Regjerings-Commissionen, ikke fordi det var fiendtlig Gods, men fordi Skibet førte Varer, som af Magterne indbyrdes anjaaes for Krigsfornødenheder og Contrabande.

Lønd. Fra Drammen opløstede sig paa samme Tid en Stemme i samme Anledning, der gjorde Regjerings-Commissionen opmærksom paa lignende saakaldte Misbrug. Den samme Mand ¹⁾ gjorde siden sit Fædreland større Tjeneste ved, som Greve Wedels og Provideringens Agent i Gothenborg, deels at fremme Korn-Provideringens store Sag, deels befordre den Fart paa England, hvorimod han nu ivrede.

Under disse Omstændigheder kunde Regjerings-Commissionen, naar den ikke ganske vilde oversee Kongens Befalinger, ei blive uvirksom, men maatte gjøre strenge Undersøgelser om denne Handel og foranstalte den hemmet. Der var desuden i Regjerings-Commissionen neppe meer end eet Medlem, som satte sig tilbørligen ind i disse Forhold, og paa hvis Raisonnement over Landets Stilling vi i ovenfor anførte Breve, som af ham vare conciperede, have haft en Prøve. Prinds Christian August tog, som allerede berørt, især i Begyndelsen, liden Deel i Foranstaltninger fra Commissionens Side, som angik Handel og Bindstibelighed; Grev Moltke satte sig ikke ind i denne ham fremmede Gjenstand, og Rosenfrank's redelige Sjæl var ham aaben for den bogstavelige Udtydning af sin Konges Billie. For saadan Overvægt maatte Falken altsaa vige, og høre sine liberale Anskuelser under de strenge Kongebuds Ord ²⁾. Saaledes blev Wulfsberg, dengang Byfoged i Christiania, befalet at anfille den strengeste Undersøgelse, hvis Resultat blev, at denne begyndte Udfibning ved neutrale Skibe aldeles ophørte ³⁾. Wulfsbergs Fædrelandsind var bekjendt formedelst hans varme Iver for Universitets-Sagen, og hans store Embedsdygtighed prøvedes i mange for Fædrelandet gavnligere Stats-Værender end dette.

Rosenfrank var saa samvittighedsfuld med Hensyn til at forhindre Udfibning af norske Producter gennem neutrale Skibe, hvoraf saa i Landet kunde høste saa stor Fordel som han, at han overgav til Regjerings-Commissionen et Brev fra et engelsk Huus, som overbragtes ham af en preussisk Skipper, hvori han dertil opfordredes. Ved denne Leilighed erklærede han: „at han i dette som i ethvert Tilfælde afstyrede Alt, hvad der syntes at kunne sigte til at lægge Dække over hans Handlinger.“ Brevet ⁴⁾ blev tilligemed en Forestilling, hvori alle Omstændigheder vidtløftigen forklæredes, indsendt til Kronprindsen og hans Bestemmelse derom indhentet. Dog anbefalede Regjerings-Commissionen Skibenes Frigivelse, paa Grund af, at de vare ankomne til Norge før Forordningen af 24de December var udfkommen, hvori strengeligen forbødes under haard Straf alt Samkvem fra norske Handlendes Side med Skibe, som kom fra de brittiske Der, Colonier og Besiddelser, eller paa deres Reiser havde anløbet samme. Efter et Par Maaneders Forløb faldt endelig kongelig Resolution i denne Sag, i Følge hvilken Skibene tillodes at afgaae; men Ladningerne bleve udlossede, fordi der foreskrevs Skipperne saadanne Betingelser, som de ei kunde opfylde. I sit Brev i den Anledning tilsoier Kronprindsen, „at han ei kunde andet end bifalde Regjerings-Commissionens Fremgangsmaade med at stoppe fornævnte Skibes Afseiling, og med fuldeste Tilfredshed erkjender den Narvaagenhed, hvormed samme stræber at forebygge al Handel med Fienden, saavel directe som indirecte“ ⁵⁾.

¹⁾ Christopher Kane i Drammen.

²⁾ Forfatteren, som i den Tid oftere besøgte Christiania, for at føre sin Sag for Regjerings-Commissionen, havde i sine Samtaler med Falken Leilighed til at overbevise sig om hans liberale Kristend og store Ønske at lette Virksomhedens tunge Stridt under Landets kritiske Stilling.

³⁾ Bilag 20. [Byfoged Jacob Wulfsberg, der Aaret efter blev Sorensskriver paa Uler og døde 1826, har efterladt sig en Samling af Afskrifter af de ved ham udførte vigtigere offentlige Commissions-Spørg m. v., hvilken Samling en af hans Eftermænd, Dr. Sorensskriver G. P. Rasch, i 1858 velvilligen har afgivet til Rigsarchivet.]

⁴⁾ Med dette Brev fulgte et andet af samme Art til Rådmand Jørgen Hall i Borggrund. [Forfatterens Broder.]

⁵⁾ [En mærkelig Breveveksling mellem Rosenfrank og Kronprindsen angaaende en Rådmand i Lønsberg, som blevstiltalt, fordi han i Anledning af en Brev havde sendt et Advisbrev til England, findes i Norske Samlinger (1850) I. 294—296 Noter.]

Saaledes gik en gunstig Leilighed tabt til at forbedre Norges ullykkelige Stilling ved en uskyldig, af alle de øvrige krigførende Magter tilladt, Handel med Fienden gennem Skibe med neutralt Flag, og vi have her atter et Beviis paa Kronprindsens strenge Redelighed i at opfylde sine til Frankrige og Rusland indgangne Forpligtelser; men tillige paa hans upolitiske Færd, i Folge hvilken han valgte Forholdsregler, som ikke efterlignedes af nogen af hans Allierede, ja neppe af Napoleon selv, og som paaførte hans ullykkelige Undersaatter saa store Lidelser. Dagligen seilede store Flaader af neutrale Magters Koffardi-Skibe¹⁾ — endog engelske Skibe under neutralt Flag — forbi Kjøbenhavn's Red, som bragte Varer fra England til de østersøiske Havne, og fra disse igjen tilbage til England, endstjønt denne Handel i Folge offentlige Krigserklæringer var aldeles forbuden. Hvor langt anderledes vilde Norges Stilling have været, dersom den danske Regjering tidligere havde aabnet sine Dine i denne Henseende!

Et andet Forsøg til at indlede en gjensidig Udvevling af Skibe og Fanger blev ligesaa forgjæves senere gjort af Regjerings-Commissionen. En engelsk Capitain Hamilton havde bemægtiget sig udenfor Riisøer et Skib, der førtes af R. Simonsen, og som tilligemed Ladningen ansattes til en Værdi af 8 a 9000 Rd.; men Hamilton gav Simonsen fri, under Betingelse af, at han skulde udvirke Frihed for Mandskabet paa det udenfor Riisøer forliste Skib, Unity Smaat. Commissionen bemærkede, at naar Hamiltons Ønske bevilgedes, „kunde dette maaskee blive en Bevæggrund for andre engelske Krydsere til en mere menneskelig Fremgangsmaade mod andre Koffardifarere, end den de sædvanligen vise.“ Den danske Regjering vilde ikke tillade denne Omvevling. Samme Skjebne havde et Forslag, som Regjerings-Commissionen under en senere Dato gjorde om, „at samtlige her i Fangenskab værende, og paa Bergstaden Kongsberg anholdte, storbrittaniske Undersaatter ved et Parlamentair-Skib maatte vorde oversendte til England, deels for derved at løse en Deel af vore i engelsk Fangenskab under en haard Behandling liggende Landsmænd, deels for at spare de store Bekostninger, som disse Fangers Underholdning og Bevogtning medtager.“ Commissionen oplyste, at disse brittiske Fangers Underholdning, foruden hvad Bevogtning ved militair Magt kostede, medtog aarligen en Sum af meer end 30,000 Rd., „og at denne Statskassens Bebyrdelse endda bør henregnes blandt de mindste Uheld, til en Tid da den unyttige Fortæring af enhver Lunde Korn er et nationalt Tab.“ Den tilføiede, „at dens Borgerfølelse lider ved at see Undersaatter af en Regjering, der er Deres Majestæts Dødsfiende, fortære den Føde, hvorefter Landets betrængte Sønner sukke.“ Den oplyste, at 7000 af Danmarks og Norges Undersaatter mishandledes i brittiske Fængsler, af hvilke en Deel kunde befries fra sine Lænker ved denne Ombytning. Commissionen indstillede saaledes, om det maatte ansees passende med et Parlamentair-Skib, forsynet med Hans Majestæts aabne Brev, og ført af en dertil beordret Søofficier, at oversende de paa Bergstaden Kongsberg anholdte storbrittaniske Undersaatter. Men den danske Konge vilde endnu ikke høre Forestillinger af den Art, og der kan ikke gives noget større Beviis paa, hvor stor hans Forbittrelse var over Englands voldsomme Angreb, og hvor meget han satte sit Haab til et heldigt Udfald af sine egne og sine Allieredes fiendtlige Anstrengelser, end at han afviste ethvert Skridt, der havde et fredeligt Udseende, og enhver Tilnærmelse til England, medens Norge vaandede sig under Hungersnødens Glendighed og Følterne af standsede Næringsveie. Der er ingen Grund til at tvivle om den danske Konges Kjærlighed til det norske Folk, eller hans oprigtige

¹⁾ Disse Skibe gik sædvanligen under Pappenburgeres eller Kniphauseres Flag, men disse ubetydelige Landflaader maatte have været den europæiske Handels Dronninger for at udsende saa store Flaader. Engelske Skibe gik ofte under amerikansk Flag, men skundom var det virkelige Amerikanere, og den amerikanske Regjering gjorde efter Freden store Fordringer paa Erstatning for disse Opbringelser, som mestendeels maatte tilfredsstilles.

Christian den VII'ses Dage, og Spor deraf kan endnu findes mangeledes i vore Tider¹⁾.

Mod Foraarets Nærmelse 1808 begyndte imidlertid Kornmangelen i Norge endelsteds i en frygtelig Grad at tiltage, og Engstelsen for Sommeren maatte ogsaa under de daværende Omstændigheder. Om Foraaret fyldes i Fredens Aar vore Haver med danske Kornfartsier, som overføre det om Vinteren magasinerede Korn, og ved Salget deraf at dække forestaaende Termin-Udtællinger, og samle Pengene i Løst, efter Vinterens Udtømmelse. Denne Flaade udeblev nu fast aldeles, og Norges Kornhandel maatte føres med egne Fartsier, uden at dets Kornhandlere endnu var beredte paa denne pludselige Forandring i Kornforsyningen, der desuden omgaves med de største, ved Sommerens Nærmelse voxende, Farer og Risiko. Disse Farer voksedes i høi Grad formedelst Krigen med Sverige, i hvis Skjærgaard svenske Skibe kunde have et beqvemt Tilhold, for at lure paa forbiiseilende Fiender, ligesom et trobrede Bytte med Lethed der kunde indbringes.

Forfatteren har i et Brev af 3die Mai 1808 til Grev Otto Joachim Moltke, som forhen havde været Stiftamtmand i Christianssands Stift, og nu Directeur i Rentekammeret²⁾, beskrevet Norges Tilstand paa den Tid saaledes som han kjendte den, og det Foster af Engstelse og mørke Anstuelser om Landets Stilling anfører han her, fordi han troer, at det indeholder en sandfærdig Skildring af Norges Tilstand i Almindelighed paa den Tid. Otto Moltke havde under sin sædvanlige Embedsførelse erhvervet sig en høi Grad af Kjærlighed og Agtelse, især paa Landet, formedelst sin omhyggelige Omsorg for Stiftets Interesse, sin særdeles Gædsel at omgaaes Bonden, sit aabne og venlige Væsen og sin Embeds-Indsigt. Paa sine Reiser i Nedens Amt besøgte Moltke ofte Forfatterens Huus, han gav det et stort Stød til Forfatterens Deeltagelse i offentlige Forretninger³⁾, og derved lagdes Grundten til et venstabeligt Forhold, der aabnede Veien til fortrolige Meddelelser. Otto Moltke var saaledes den Mand, til hvem han troede at kunne tale et aabent og fritmodigt Sprog, og hvor frit han benyttede dette sit Forhold til Grevnen, vil ses af Brevet selv, som er indført efter den i Forfatterens Copibog deraf tagne Skrift⁴⁾.

I den Formodning, at det ikke vil være Deres Høivelbaarenhed utjært, at indtage Gjenretninger fra den Egn, for hvilken De har vist saa megen Deeltagelse, har jeg mig den Frihed at oversende Dem denne min Skrivelse, i hvilken jeg tillige har Anledning til at udbede Deres ædelmodige Medvirkning til at iværksætte fra de høieste Steder de Foranstaltninger, paa hvilke Norges Frelse fra Hunger beror.

„Deres Høivelbaarenheds Bekjendtskab med Landets ædlere Deel, og især med Land-Altuens Tænkemaade, vil ikke et Dieblil lade Dem tvivle om den almindelige Stemning i dette af Skiebneen paa saa mange Maader nedboiede Land. Den Frihed, hvormed Nordmanden pleier at give Tanken Liv, forlader ham ikke heller

¹⁾ Som et Bevis paa hvor meget Bønderne oppe i Landet havde tilovers for Christian den VII'se, eller den Tilstand, som da var i Landet, har Statsraad Nopsfeldt bemærket: „Da jeg reiste 1815 med vor Konge som Kronprinds, kom i Gulbrandsdalen en Bonde for at tale med Prindsen og for at bede om, at vi maatte faae Christian den Syvendes Religion igjen. Jeg var Tolk og oversatte først ordret, hvorved Prindsen stadsede, og spurgte mig, om der var gjort noget Forsøg paa at forandre Religionen. Men jeg kunde da berolige ham med den Forklaring, at Bondens Mening var, at de skulde faae de samme gode Løder igjen som i Christian den Syvendes Tid.“

²⁾ Senere hen Statsminister og Chef for det tydske Cancellie.

³⁾ Ved at foranledige hans Udnævnelse til Medlem af Skattecommissionen, som blev nedsat 1802.

⁴⁾ Forfatteren har ikke betænkt sig paa at indføre flere Afskrifter, Ord til andet tagne af hans Copibog, i sin Historie, fordi de, nedskrevne i det Dieblil da Begivenhederne foregik, maatte indeholde det livligste Billede om den sande Stilling, som hans Pen formaer at give.

nu. Driftigen og utilbageholdende bedømmes alle offentlige Foranstaltninger; men disse frie Tanke-Uttringer stode ikke i ringeste Maade, hos enkelte Individier undtagne, Nationens Hengivenhed for sin Konge og for den Regjering, under hvilken den saa længe har følt sig lykkelig. Nationen er rystet ved de uoprettelige Tab, som den har lidt, og ved alle Næringsveies pludselige Standsning. Landets Indvaanere see med Bekymring og Ængstelse den tilkommende Tid imode, i hvilken Nummer og Glendighed sørgeligen bebuder sig. Men de ansee ikke de Foranstaltninger, som ere trufne til Landets Proviantering, kraftfulde nok i Forhold til Landets Trang og Tidernes Crisiss. En stor Flaade af Skibe, som afsigtede Høst udsendtes til Aalborg for at afhente Kornvarer, deels for Kongens, deels for Privates Regning, blev indefrossen i Fjorden, og man oppebiede roligere, og indtil Marts Maaned, Iseas naturlige Oplosning, uden at belaste Skibene udseede i de første Vintermaaneder, medens Havet var frit for fiendtlige Skibe. En anden Flot af Skibe nedsendtes i Februar og først i Marts til Aarhus og sydligere Steder. Disse bleve uden Undtagelse lagte i kongelige Transporter, og derved saaledes opholdte, at den beleilige Tid forsvandt, og Faren paa Søen uendeligen forsøgedes. Da en Deel af disse Skibe paa deres Tilbagekomst ankrede paa Gladstrands Red, bleve de i Havnen røvede af engelske Baade, efter et Forsvar¹⁾, som Rygtet ikke talder hæderligt, og en anden Deel blev opsnappet af svenske Kapere. I Liden som disse, da enhver Korn-Speculant omspændes af tusindfold Farer, kan det ikke ventes, at enkelt Mand skal gjøre sig til Offer for det Almindelige, og uden Understøttelse villigen frembære sin hele Formue paa Fædrelandets Alter. Idelt Tab underkuer Modet, og det er saare sjældent, at deslige Opofrelser paastjønnes med Erkjendtlighed. Intet synes altsaa billigere, end at forfiktne den modige og patriotiske Borger saa stor en Deel af hvad han vover, at ikke Forliset skal medføre hans totale Undergang. Men ogsaa i denne Henseende have Banfælsighederne været mangfoldige. Medens Farten var fri og ubehindret af engelske Skibe, forlangtes af Regjerings-Commissionen 7 pCt. for at assurere Skibet ned, og 7 for Tilbagetouren — en Procent, som var alt for høi til at den kunde worde opmuntrende. Speculationerne lunknedes herved; men de ophørte ikke. Midt i Marts Maaned standsede Assurancen; den svenske Krig udbrød, og Tabet var saa sandsynligt, at saa turde vove at udsende Fartøier. De Modificationer, som denne Forordning ved senere Concessjoner har faaet, have været frugtesløse; de ere ikke bleve os bekjendtgjorte, førend den sidste Termin atter var udrundet. Saalænge Regjerings-Commissionen Intet kan foretage sig, uden at conferere med dem, som opholde sig i et utilgjængeligt Land, saalænge kan dens Foranstaltninger hverken blive kraftfulde eller lempede efter Omstændighederne. I denne rædsomme Periode er Diebliffet vigtigt, og naar det ubenyttet forsvinder, kommer den beleilige Tid ikke saa let tilbage. Jeg kan ikke nægte for Dem, høiærede Hr. Greve, at jeg i denne ulykkesvangre Tid betragter Norge som en Øjord uden Øyrde, som et Land uden Regent. Omspændt af mægtige og rovgjerrige Fiender, truet i sit Underste med Hungersnød og dermed forbundne Blod-Scener, er det tillige afftaaren fra al Forbindelse med det Land, hvorfra Føde og Frelse skulde komme. De Ulykker, som Krigen affstedkommer i Danmark, ere paa ingen Maade at sammenligne med dem, som Norge lider; thi hvilken Jammer kan stilles ved Siden af den, som Hungersnød medfører?

¹⁾ Af Kanonbaade. [Dette sidste er maaskee urigtigt; men den rette Sammenhæng kjendes ikke. Rader (Danm. Krigshistorie. III 555) fortæller, at 10 norske Kornskibe bleve tagne under Gladstrands Kanoner 27de Mai 1808, og Commandanten tilstalt, fordi han ei hindrede dette; engelske Historikere henføre vistnok samme Begivenhed til 25de April, og Garde (Danst.-norsk Sømagt Hist. 540) oplyser, at der ei kom Kanonbaade til den jydsk Kyst, førend i Mai 1808, og at Kanonflupper og Joller ikke førend i Septbr. i. A. bleve lagte ved Frederikshavn.]

„Det er ikke min egen Angstelse, jeg her beskriver, ikke engang den Egns, hvori jeg vifter. Forud ved en lykkelig Anelse advaret om hvad der skulde skee, har jeg, medens Vinteren varede, udtømt min Credit og sat alle Kræfter i Bevægelse, for at fornye mine Magasiner, og det har lykkes mig saa vel, uagtet Tabet og Udeskikelsen af 3500 Tønder Korn, at ikke alene alle mine Handelsbønder og mine Bønder indtil dette Dieblif ere rundeligen forsynede med Brød og Sædekorn, men at jeg endnu i adskillige Maanedes kan afbøde Mangelen — et Gode, som jeg vistnok har opnaaet ved de smerteligste Opofrelser og ved at sætte min hele Formue paa Spil. Men saa Egne i Landet ere saa lykkelige i denne Henseende, som denne. Alle langt herfra vises allerede Spor af den ynkværdigste Jammer, og dersom ikke Udsættning kommer inden en søie Tid, saa forestaae Scener lignende de Dem vel kjendte 1801, og endnu gjort mere rædsomme formedelst den befrygtede Umulighed af Udsættning.

„Midt i dette kummerfulde Mørke ere vore norske Brødres modige Heltebedrifter paa norsk Grændse os en Opmuntring. Disse lykkelige Begivenheder, endskjønt kun forfuld af den store Katastrofe, opflamme utroligen Nationens Mod. Den derover udbredte Glæde, som grændser til sværmende Hentyllelse, beviser hvor værdig denne modige og modige Nation er sin Konges Opmærksomhed og Kjærlighed, og at vore Hænder drømme forgæves om den Lethed, hvormed de ville overvinde os. Ingen Uendighed er i Stand til at rolle Nordmandens Hengivenhed for sin nærværende Fæderland, og overvindes han — thi hvo kjender Grændsen af den os bestemte Jammer? — saa vil han ikke længe taale det fremmede, uvante Nag.

I det jeg saaledes anbefaler Norges Sag til Deres Høivelbaareheds Beskyttelse, beder jeg om Tilgivelse for Dittinger, som jeg ikke vovede at gjøre for Andre end for Dem.“

Tiende Capitel.

Landkrigen med Sverige 1808¹⁾.

Norges sørgelige Tilstand forværredes i en høi Grad ved den i Foraaret 1808 udbrudte Krig imellem Danmark og Sverige. Under 29de Februar erklærede Danmark Sverige Krig, efterat Ruslands Krigs-Erklæring under 10de samme Maaned var forudgaaet²⁾. Den Bekymring og Angstelse, som denne Krigs-Erklæring udbredte paa Norge, lader sig let forklare af Landets hjælpeløse Tilstand; men den var ikke ublandet med en vis Forsærdelse over dette, som det syntes, unødvendige Tillæg til den Fare, hvori den dansk-norske Stat formedelst sin kritiske Stilling befandt sig, og som følger hvilede tungest paa Norge. Under den hele syvaarige Krigs-Periode

¹⁾ [Det saa udenfor Forfatterens Plan at afhandle Krigen og Krigsbegivenhederne med Fuldstændighed eller Udførlighed; Udg. maa derfor og indskrænke sig til en almindelig Henviisning til J. Raders, Danmarks Krigs- og politiske Historie, især II. 396—562, hvor Landkrigen paa norsk Grændse fra Marts til Juni 1808 udførlig er fortalt. Authentiske Bidrag hertil findes og bl. A. i Norske Samlinger (1850) I. 290—315 og i Militært Tidsskr. 13de Bind.]

²⁾ I den russiske Krigserklæring siges: „Reiseren erklærer, at Intet Forhold skal finde Sted mellem Rusland og England, førend dette har tilfredsstillet Danmark.“ [Dette opfyldte Alexander ved Traktaterne med Sverige og England 1812 og 1813!] Den danske Krigserklæring og Sveriges Svar findes i Bilag 21 og 22.

Regjerings-Commissionens Arbeids-Tid fandt i denne Henseende den heldigste Sammensætning Sted af en systematisk, fra Statshuusholdningens rene Principer hentet, Strengbed og en human Mildhed, som modererede hiin, og da denne lykkelige Blanding var tilstede strax i Begyndelsen af Regjerings-Commissionens Virksomhed, bestemtes derved dens Charakter, og vedligeholdtes saalænge dens ansvarfulde og vanskelige Stilling varede.

Ottende Capitel.

Norges Kornforsyning overtages af Staten.

Ligesom de Skridt, som i Danmark gjordes i Anledning af Englands pludselige og voldsomme Overfald, mere bestemtes af en naturlig Harme over Fiendens Uretfærdighed, end et roligt Hensyn til Landets sande Stilling og smaa Midler, saa var den danske Regjering ogsaa mindre heldig i sine Bestræbelser for Norges Kornforsyning. Vi have ovenfor seet, at den lod det første bequemme Dieblit efter Krigen Udbrud til at indlede et fredeligt Handels-Samkvem mellem England og Norge og en tryk Kornfart mellem Frændestaterne ubenyttet gaae forbi, og vi have tilstaaet, at den danske Regjering formedelst de stedsfundne Omstændigheder var vel besøiet til i Begyndelsen at overtage Provideringen og gjøre den til en Statsag. Men kun den haarde Nød kunde tvinge Staten til at give Kornhandelen denne i sig selv naturlige Retning. Det var isvrigt meest overensstemmende med Statsklogskab, at understøtte den private Kornforsyning ved Siden af den offentlige, for jo før jo heller at give den en for alle Parter mere hensigtsvarende Gang. Men den danske Regjering synes strax fra Begyndelsen af ikke at have valgt de rette Midler, og i det den gjorde Kornforsyningen strax hartad udelukkende til en Statsag, lagde den Hindringer i Veien for den private Kornforsyning. Derved opstod Misgreb, der ledede til Kornspilde, Slaphed i Kornforsyningen og stigende Kornpriser, ligesom derved Finantsernes Udelæggelse fremstjændedes. Saaledes foranstaltede Staten Opløb af Korn i de nordlige Provindser af Jylland, hvorved Kornet steg i en kort Tid meer end 50 pCt. paa de Steder, hvorfra Korn lettest kunde overføres til Norge, og hvor den private Kornhandel paa den Tid var livligst. Aalborg var før og under Krigen et vigtigere Kornkammer for Norge, end det siden har været, og mellem de Nordstrandske Havne var under Krigen den livligste Fart paa Norge, som førtes for en stor Deel med norske Farkoster. Fast alle Smaafartøier løbe i den Kanal. Denne Stigen i Priserne var saa meget mærkeligere, som Bengenes Værd i de første Maanedes af Krigen endnu ei var falden; men Coursen snarere forbedredes end forværedes¹⁾. Det vilde derimod — og derpaa gjorde Privatmænd i Norge de offentlige Autoriteter opmærksom — have været en let Sag, ved Kystfarere at forfende Korn fra det sydlige Danmark til det nordlige, og saaledes forhindre Priserne Stigen til Lidelse for den norske Consument. Ved Privates Fartøier i Danmark lod dette

¹⁾ Rathanson viser i sit ostenævnte Skrift om Danmarks Statshuusholdning, S. 132, at Aarsagen dertil var dels den store Mængde kinesiske og ostindiske Varer, som ved Krigen Udbrud fandtes i Kjøbenhavn, hvis Værd steg ved Napoleons Forbud, dels den Mængde Sølv og Guld, der var indkommet i Landet for Korn, som 1806 og 1807 førtes til Preussien, og at Englænderne satte meget Guld i Omløb efter Kjøbenhavns Erobring.

til Danmark tro — og idet den danske Politiks Klogskab eller Udsfarelse i denne henseende laa skjult i Fremtidens Begivenheder, maa det indskrives i Norges Historie som et overilet Skridt og en grusom Uagtsomhed for Frænderigets Interesse, i et sådant Tidrum at fremkalde Krigens Rædsler over dette af Skiebneens haardeste Udseer nedboiede Land¹⁾.

Krigen erklæredes, men hvormed skulde den føres? Magasinerne vare slet forsynede, Soldaten maatte fødes med de Smuler, der skulde møtte Landets Hungrige, der med det Sædetorn, der skulde lastes i Jorden, og han maatte klædes med aldeels sammentryglede Klædningsstoffer. Krigsfolket var uvant til den store Krig, og den frigerste Mand var tildeels bleven sløvet under det forhen omtalte Bestikkelses-System; flere af Officererne vare lidet øvede og lidet skikkede til at gaa Fienden møde. Under en 90aarig Fred vare Krigens Elementer slappede, og Krigen skulde begynde uden tilstrækkeligt Forraad af de fornødne Midler, og uden Understøttelse af den store Krigsmagt, som Norges Statsfrænde havde at raade over. Der var saaledes i Norge Mangel paa Alt, hvormed en Krig skulde føres, og Veien til at afskaffe Mangelen spærret af mægtige Fiender. De svenske Historiefriivere felle i Sandhed, som paaftaae, at Norge begyndte denne Krig med en fuldtallig og vel forsynet Armee.

Regjerings-Commissionen befandt sig i Begyndelsen af denne Krig i den aller-vanskeligste Stilling. Dagligen bestormedes den af de meest trængende Ansøgninger om at aabne Provideringens Magasiner for Privates store Nød, medens den ikke kunde blotte Armeen for de nødvendige Fødemidler. Der behøvedes megen Fasthed for at vægle mellem disse Mangler og yde Hjælpen der, hvor den meest behøvedes. Det var Regjerings-Commissionens kummerfulde Timer, og en Enkelt af dens Medlemmer bukkede omsider under for disse Lidelser. Den norske Regjerings uafbrudte og høje Narvaagenhed, det fædrelandste Sind, hvoraf den bedre Deel af Folket paa den Tid aabenbart besjæledes, det indgroede Had mod en Sammensmeltning med Sverige, som da blussede i sin høieste Lue, og vore Krigeres Tapperhed høvede imidlertid paa disse Mangler, og fremlevede et uventet Udfald af denne Grændsetrig. Den vanskelige og blodige Opgave løstes bedre, end Nordmanden selv i Almindelighed havde turdet vente.

Til Lykke for Norge var den svenske Armee paa den norske Grændse fast ligesaa let afsporet som den norske, og leed under Omstændigheder, som hemmede dens Fremstribt. Dens Forsyning og Færdselsmidler indtraf ikke til rette Tid, og der var ingen Sammenhold og Udholdenhed i Udførelsen af den lagte Angrebsplan. Nordarmeen stod under en tapper og duelig Overgeneral Armfeldts²⁾ Commando,

¹⁾ Af de Ordres, som i Slutningen af Mars 1808 udgik fra Napoleons Hoved-Quartier, og som i Original findes i Constant's Memoirer, sees, at Napoleon bemyndigede Prinds Pontecorvo til at gaae over til Sverige med to spanske og en fransk Division, tilsammen 22,000 Mand, dog kun under den Betingelse, at Kronprindsen af Danmark dertil lod stå 14000 Danske. Dette Udfald skulde ei heller skee, førend de russiske Tropper vare faldne ind i Finland, og rykkede frem til Åbo. Prinds Pontecorvo skulde skaae saa meget muligt de franske Tropper, ved Proclamationer tilveiebringe Uroeligheder i Sverige, og forsøge Misnøien med den svenske Konge. Napoleon bemyndigede tillige Prindsen, saasnart han var kommen til Sverige, til at beordre til Sjælland fra Hamburg et Regiment af Divisionen Dupas tilligemed 2 hollandske Regimenter, for at beskytte Kjøbenhavn. I Napoleons Ordre spores tydeligen hans Ulyst til Toget til Sverige, med mindre Danmark deri kraftigen vilde deeltage, og det kunde grundes paa et sikkert Haab om heldigt Udfald. — Den hele Plan faldt imidlertid sammen, fordi Sundet hele Vinteren var aabent, ligesom Foranstaltningen til Overmarschen gjordes saa seent, at den neppe med Held, endog under en streng Vinter, kunde udføres, da Expeditionen ei kunde gaae af før i April, til hvilken Tid ingen sikker Fis-Communication imellem Sjælland og Sverige gaves.

²⁾ Armfeldts Levnet og politiske Skiebne findes beskrevet i [G. Adlersparres] Handlingar rörande Sveriges Historia 1sta og 2dra Delen.

men som paa mange Maader lammedes i sine krigeriske Operationer. Hans tvende Armeeflöie commanderedes af Oberst Bergenstråle og den kjætte Generalmajor Begefaad; men begge vare berettigede til selvstændige Planer, og at indsende sine Rapporter directe til Stockholm, uden at Overgeneralen kunde kræve nogen umiddelbar Meddelelse deraf, og den nødvendige Eenhed i Angrebsplanen var under disse Omstændigheder ikke let mulig. Desuden kaldtes Begefaad og Bergenstråle snart til en anden Krigsflueplads, og afløstes af Obersterne Bosse og Engelbrechten¹⁾. Det svenske Armeecorps, som skulde gjøre Indfald i Norge, var bestemt til at udgjøre 16 til 18000 Mand, men svenske Krigsberetninger fra den Tid paastode, at det aldrig udgjorde meer end 10 a 12000 Mand²⁾. Den svenske Besthær [vestra Armeen] — saaledes kaldtes den mod Norge opstillede Krigerflæde — kunde saaledes lidet udrette. „Formedelt dens Svaghed, den i samme herskende Uorden og Mangel paa Alt, især paa den nødvendige Ammunition — siger en agtet Historiistriver fra hiin Tid — var det nok, at den i det mindste kunde dække Grændserne“³⁾. Den svenske Armees høire Fløi, som commanderedes af Armsfeldt selv, opstilledes langs Bermlands Grændse og bestod af 4 Brigader under Obersterne Leionstedt, Grev Schwerin, Baron Cederström og Greve Cronstedt. Desuden hørte hertil en Reserve i Carlstad, hvor Hovedkvarteret var, og et detacheret Corps ved Midtskog under Oberst Gahns Befaling. Armeens venstre Fløi, under Begefaads Commando, trak sig fra Solvum til Svinesund, og var inddeelt i 3 Brigader, der anførtes af Obersterne Baron Bosse, Baron Bunge og Belfrage. Desuden befandtes ogsaa for denne Afdeling en Reserve i Bennerborg, hvor Begefaad havde sit Hovedkvarter. Den nordre Afdeling under Bergenstråles Commando bestod af Besterbottens og Jemtlands Regimenter, og dens Formaal var at beskytte Jemtland og Herjedalen. En Flotille skulde, efterat Isen var gaaet op, lægge sig for Bugten ved Christiania, og true denne Stad; men denne forlod aldrig Kysten ved Strömstad, hvor den dækkede Hærens venstre Fløi⁴⁾.

Den norske Magt var fordeelt paa følgende Maade: i og ved Throndhjem 4000 Mand, i Bergen 1200 Mand, i Christianssand 1200 Mand, i Christiania 2000 og i Linierne fra Kongsvinger til Frederikshald 21000 Mand⁵⁾. Men naar man fraregner Garnisonerne i Fæstningerne Frederiksteen, Frederikstad og Kongsvinger, saa indsees let, at ingen stor Troppemasse kunde findes paa enkelt Sted, og denne

¹⁾ Begefaad tilskriver i sin Bog: Svenska Armeens Kåldttåg Åren 1805—1808, tildeels denne Commandoens Adspjittelse Krigens flutte Udfald paa norsk Grændse. Derhos paastaar han, at det havde været klogere, om Armsfeldt var bleven sendt til Finland for at afløse Klingensport, fordi Armsfeldt var mere duelig til at føre denne Krig, hvortilmod Begefaad ansaaes mere skikket til at føre en Guerillakrig i Norges couperede Landstrækninger. „Men det hørte — siger han — til Kongens store Misgreb, næsten aldrig ret at anvende Personer, en Uspkke, som maaskee meest af alle bidrog til hans Fald, samt Krigens bedrøvelige Udfald.“ I Øvrigt kan man vel undre sig over, at de kommanderende Chefer ikke ved stiltiende Aftale mellem sig forbedrede dette Kongens Feilgreb. Men de synes bogstaveligen at have fulgt Kongens Villie.

²⁾ [Ifølge Ræders usiagtige Opgave II. 428—434 udgjorde den 17064 Mand.]

³⁾ Schwedische Geschichte unter Gustav Ulten, vorzüglich aber unter Gustav IVten Adolph von G. M. Arndt. Leipzig 1839. Bilag No. 23 indeholder efter Arndt S. 30 ff. en Oversigt over den svenske paa norsk Grændse førte Krig, som han siger, at en svensk vel underrettet Officier i Armsfeldts Generalstab har meddeelt ham. Beretningen viser imidlertid, at denne Officier ei i alle Henseender har været vel underrettet.

⁴⁾ [Ved Indrykningen i Norge udstedte Armsfeldt den 15de April dateret, trykt Proklamation til „Norges Indbyggere“, der læses hos Ræder II. 454—455.]

⁵⁾ [Udførligere og usiagtigere Underretning om den norske Hærs Størrelse og Inddeling findes i den af G. Platou meddeelte Correspondance mellem Frederik VI og Christian August, indtagen i „Norske Samlinger“ 2det Bind, som er under Pressen. Efter en der S. 147 meddeelt Oversigts-Label udgjorde den norske Hær i Alt 1105 Mand Artilleri, 3935 Mand Cavalleri og 28570 Mand Infanteri, foruden Over- og Under-Befalingsmænd. En lignende Label har Ræder II. 41.]

maatte desuden fordeles paa den lange Forsvarslinie, da det var ubist, hvor Indfaldet skede.

Jædelertid havde den svenske Hær ved Krigens Uabning Fordelen paa sin Side. Den trykede de norske Linier tilbage over Glommen, og det paastodes, at dersom Armfeldts Armee havde været tilstrækkeligen forsynet med Ammunition og Skjts, skede Kongsvinger være falden i de Svenskes Hænder; thi Commandanten paa denne Fæstning [Oberst de Seue] erklærede den saa slet forsynet med Forsvarsmidler, og i en saa elendig Forsfatning, at han ikke længer vilde kunne holde sig. En svensk Beretning paastaar endog, at Commandanten havde skrevet til Armfeldt, „at han ikke vilde lade sig sege paa Rist.“ Efter nogle Forpostfægtninger, hvori de Svenske fik sig Fordelen, gjorde de et Angreb ved Lier den 18de April med den første Brigade, forstærket med en Bataillon af Uplands Regiment. De Norske forsvarede sig hæft fra deres Forskandsninger, og General Armfeldt, som ved denne Leilighed var commanderede, tog allerede Dispositioner til Retraite, da i det samme en Colonne under Anførsel af Major Cederstrøm, som ved Local-Bansseligheder var hindret fra at komme paa Bladsen, viste sig i de Norges Ryg. Under den Forvirring, som derved opstod blandt de Norske, stormede Baron Carl Ankersvård og Major Jørgen Forskandsningen, og indtog den efter en haardnakket Modstand. Da nu tillige Capitain Matern med en Troppes-Afdeling angreb de Norges venstre Flanke, opstod der Uorden blandt disse, de retirerede iilsærdigen og overlode Positionen i Fjendens Hænder. Fæstningen Kongsvinger lettede de Norske Tilbagetoget, hvorved deres fleste Kammer bleve frelste. De Svenske gjorde ved denne Leilighed 3 Officierer og 92 Soldater til Fange. Paa svensk Side faldt 5 Mand, og 56 Soldater, 8 Officierer og 2 Underofficierer saaredes. Omtrent paa samme Tid erobrede Oberst Lagerbring Vata-Elandsø, og de Svenske gjorde sig Haab om, at Veien til Christiania var nu aaben. Men Lagerbring blev, deels af Mangel paa Proviant og Fourage, deels fulgt af de fremrykkende Norske, nødt til at trække sig tilbage til Hovedarmeens gamle Stilling¹⁾.

Oberst de Seue blev saaledes nødt til at vige for Overmagten, og efter et Tab af henved 200 Mand Fange og Døde at trække sig tilbage over Glommen med Kongsvinger. Denne uheldige Begivenhed kastede en Skygge over de Seue, og indtog ham Overgeneralens Misnoie, der foranledigede et Forsvar fra hans Side, hvori han søgte at hævde sin og de Krigeres Hæder, der stode under hans Commando. Sagen maatte kjendes i sit hele Omfang, for derover at fælde den rigtige Dom; thi det er ikke altid den slagne Kriger, som fortjener Dabel²⁾.

Men denne mindre heldige Begyndelse af Grændsetrigen kom ikke til Nationens Kundskab, førend Efterretningen om lykkeligere Begivenheder kunde lægges ved dens Side. Den svenske Hærfører skolede paa, at de norske Tropper formedelst en lang Tid ikke vare frigsøvede, og at den norske Overgeneral skulde være nødt til at forlade sin Krigsmagt langs Kysten for at forsvare denne mod den Sørustning, som i England beredtes imod dem. Armfeldt bestemte sig saaledes til ved nogle Flyvecorps

¹⁾ De Norges Beretning om Slaget findes i Bllag No. 24 og 25, hvortil ogsaa er føie de Svenskes Beretning, taget af "Der nordische Controlleur 1808", paa Bibliotheket i Stockholm. [Jfr. Næder II. 473 ff.]

²⁾ De Seue har forsvaret sin Hæder i et Skrift om hans „Levnetsløb og Tidshistorie“, Christiania 1811. Her fortælles adskillige Samtaler, han med Prindsen har holdt; og fremlægges Breve, som han med ham har veplet, hvortil Prindsen vist nok har badlet ham i stærke Udtryk, men og formildet disse siden ved venlige og agtelsesfulde Udtalelser. De Seue hersøvedes vel sin Commando, og blev ei senere brugt i den svenske Krig, men hans Konge viste sig ikke unaadig mod ham; thi da han kort efter fik sin Afsked efter Ansøgning, meddeelttes ham Generalmajors Rang. Paa flere Maader formildede Prindsen den mod ham brugte Strengthed. [Han levede siden paa Løkken Solitude ved Christiania, hvor han døde 182°.]

at lomme den norske Magt fra sine faste Stillinger, fordele og bestjæfste den, medens Armfeldt rykkede ind med sin Hovedmagt, for at afgjøre Krigen's Skiebne ved et Hoved-Angreb. Men tvende af disse Flyvecorps bleve tilintetgjorte, sprængte og fangne af de Norske. Saaledes blev et Detaschement af Livregimentets Grenaderer og Husarer under Oberstlieutenant Grev Axel Rørners Commando, af Mangel paa tilbørlig Understøttelse, omringet og fanget ved Loverud af Major Weibyes Corps. Ved denne Leilighed faldt i de Norskes Hænder foruden Chefen 5 Officierer, 4 Underofficierer og omtrent 100 Mand Soldater. Alene Adjutanten, Baron Sparre, lykkedes det med 8 Mand at bryde sig igjennem og undkomme¹⁾.

Oberst Gabn brød med sit Detaschement den 24de April fra Midtslogen²⁾ over Grændsen, for ved denne Bevægelse at dække første Brigades høire Flanke. Men Oberst Staffeldt rykkede imod ham med sin Brigade, tournerede og omringede ham, og han maatte, efter en skarp Fægtning, overgive sig med sit hele Corps, dem undtagne, som det lykkedes at forstikke sig i Stovene. Flere norske Officierer, blandt disse Major Stabell, Capitainerne Arngeu, Rægler, Sigholdt, udmærkede sig ved denne Leilighed, og den tappre Capitain Dreyer faldt. Resultatet af denne Dags Kæmpe for de Norske var 9 fangne Officierer og omtrent 320 Gemene³⁾. Flere Døde laa paa Balpladsen, og mange Saarede indbragtes efterhaanden. Tabet paa de Norskes Side af Døde var heller ikke ubetydeligt. Fangerne fordeeltes i det Indre af Landet⁴⁾. Planens uheldige Udfald fra svensk Side tilskrev Armfeldt Mangel paa tilbørlig Understøttelse af begge sine Armeestøie. Begejsket, der havde den bedste Billie til at maale sig med sin Fiende, var færdig den 6te April til at rykke frem, men kunde ikke røre sig af Mangel paa Levnetsmidler. Bergenstråle fulgte en egen Plan, hvis Bestaaffenhed Armfeldt ikke kjendte, og rykkede til en ganske anden Kant, for at afværge et formodet Angreb af Russerne, der ikke paafulgte⁵⁾.

¹⁾ Da Grev Rørner lod slaae Chamade til Tegn paa Overgivelse, vedbleve de norske Soldater, enten af Uvidenhed om denne Rusfils Natur, eller af Forbittelse, at slyde, hvilket gav Greven Anledning til den Ytring, at han var kommen blandt Kanibaler og ei blandt Christne. Da Rørner skulde overgive sin Kaarde, var den kommanderende Officier ikke tilstede, og han maatte overlevere den til en underordnet Ungling. „Aldrig — sagde han — havde jeg troet, at jeg skulde overleveret mit Væbne til en Vilde.“ [Ræder II. 461—63.]

²⁾ [Paa svensk Side nær ved Vermundssøen i Solør, hvorfra han rykkede frem langs Klisen-Elv, der ligesom de omliggende Bænde endnu var tilfrosset.]

³⁾ [Om denne Affaire ved Trangen findes udførlig Beretning med Kart hos Ræder, II. 484—490. I følge samme var Ob. rst Staffeldt ikke personlig tilstede paa Kamppladsen, men opholdt sig ved Nyen paa Klisenelv's høire Bred, medens Commandoen under Affairen førtes af Forsatterens Hæder, Major Ræder, som Naal ikke nævner, og som til Belønning herfor strax 1ste Mai forfremmedes til Oberstlieutenant, (Sammeft. S. 560) og var den første Officier, som blev Ridder af Dannebrog'sordenen. (III. 18). Han kommanderede 18de Mai et mislykket Angreb paa de svenske Forskandsninger ved Robæk i Binger (Sammeft. S. 506—13) og døde af Typhus i Kongsvinger Leir 13de Novbr. 1808. III. 55—56.)]

⁴⁾ Gabn kom med flere af sine Officierer til Drammen, hvor hans Søster Amtmandinde Hofgaard boede.

⁵⁾ Begejsket tilstaaer vel i sin ovenfor citerede Bog, at Rørners Uheld maa tilskrives Mangel paa Understøttelse, men han tilskriver Gabns Overgivelse „hans Uforsigtighed i at rykke frem, og hans over al Maade flette Baghold.“ De svenske Historikere, og med dem de Sene, paastaae, at det var en let Sag at omringe og fange et Flyvecorps med en langt overlegen Magt. De Sene anstiller i denne Anledning en Sammenligning mellem dette Indfald, og det første under Armfeldts egen Commando, under hvilket han maatte vige for en stor Overmagt. Dette sidste vilde dog de Svenske ikke tilstaae. Til Staffeldts Beretning i Bilag No. 26 have vi sølet den svenske Rapport om denne Fægtning, uddragen af ovcnanførte „Nordische Controlleur.“

Ved denne Fægtning ved Midtslogen udmærkede sig især det leirbaiske Compagni, og blev „formedelst sin Raished og Kjæthed“ anbefalet sin Konges Dymærksomhed. I Følge deraf tilkjendegaves Compagniet hans Majestæts Bisfald med Løfte om en Belønning, som det maatte udbede sig. Men Alle som den forlangte ingen anden

Det var imidlertid let at begribe, hvilken Glæde Efterretningen om denne Krigs heldige Begyndelse udbredte over det hele Norge, der ikke uden Angstelse for sine formedelt en lang Fred uøvede Stridsmænd opstillede mod en Kriger-Mætte, der havde et stort Navn iblandt Europas Krigshelte. Ikke alene Resultatet selv, Sædet af de mange Krigsfanger, som drog gennem Østlandets Byer, og den uallige Stilling af Armeens Forsvars-Linie, men ogsaa den patriotiske og varme Lue, hvori disse lykkelige Begivenheder igjennem Budstikken foreiagdes Folket, udbredte en Stemning iblandt Norges Folk, som i den Grad aldrig har fundet Sted. Forsfatteren har forhen bemærket, hvilken besynderlig Varme der var udbredt over Budstikkens første, af E. Falsen udgivne Blade, og han maa gjentage, at han aldrig ved at have læst noget offentligt Blad med den Interesse som dette. Dertil kan han med Sandhed tilføie, at han aldrig paa sin lange Løbebane har oplevet et Ødsel, i hvilket Fædrelandskjærligheden viste sig i en varmere; renere og meer skindelig udbredt Lue, og i hvilken private Forhold, Gjenvordigheder og Lidelser var underordnede Deeltagelsen i Statens Stilling. Det var som om denne nye Hæls-Sol fordrev alle mørke Skyer. En af de vigtigste, og visseligen den i de næste Aar for Krigen meest indbringende, Næringsstilder, Trælast-Udstibningen, stoppede aldeles i denne Sommer; Skibsfarten var indskrænket til den farlige, og for Handelsmanden lidet fordeelagtige Kornfart; Fiskeriets Udbytte kunde ikke udsendes til Udlandet, Metalfabrikkerne lode af Mangel paa Affætning, Hungersnød herskede i en stor Deel af Landets kornløse Egne, og Nøden trykkede i høi Grad Arbeidsklassen og Bytbeboerne, — men saa Klager hørtes herover. Alles Dine vare henvendte paa Grændsen, og Alle glædede sig over, at Norges gamle Fiende ikke kunde sætte sin Fod paa vor Fædrenejord.

Følgerne af denne Nationens muntre Stemning viste sig snart over det ganske Land. Enhver ilede at bringe sit Offer paa Fædrelandets Alter. Provisioner, Benge og Klædningsstykker strømmede til vor paa Grændsen staaende Armee, og især bemærkede sig Grosferer John Collett i Christiania ved at samle, befordre og selv bringe til Armeens Forpleining. Fast ethvert Nummer af Budstikken havde at bekendtgjøre anseelige Bidrag af den Art, og i denne første Krig med Sverige skattede privat Godgjørenhed tildeels, hvad der, uagtet vedkommende Autoriteters Anstregelse, fattedes i den offentlige Foranstaltning af Mangel paa tilstrækkelige Midler, og formedelt Landets blottede og næringsløse Tilstand. Saaledes kunde Grosferer Collett, efterat Krigen neppe havde været i fjorten Dage, anmelden, at 55 — mestendeels Aspændige — Bogne med Proviant og Forfriskninger vare affendte til Armeen. Det var ikke alene Nødvendigheds-Barer, men ogsaa Livets overdaadige Lydelser, som sammenbragtes af deeltagende Landsmænd til Armeens Vederqvægelse. Vi have Fiendens eget Bidnesbyrd om den Overflod, som herskede i den norske Armee, især blandt de Militaire af høiere Grader¹⁾. Fra de Egne, som var Krigen nærmest, sendtes Levnetsmidler af alle Slags, fra de fjernere sendtes Munderingsstykker, saltede Provisioner og Benge, og mangesteds aabnedes Subskriptioner til Bedste for de Efterladtes Enker og Børn. De bedre Familier, som boede i Nærheden af Krigens Skueplads, især Præsterne, aabnede gjæstfrie deres Fædebure for deres fribende Landsmænd, og det var fornemmeligen til disse, at de samlede Gaver fra By og Land sendtes, for deels at erstatte Udtømmelsen af Levnetsmidler hos de

Belønning, end at 4 af deres Kammerater, som henmægtede i Fængsel paa Bergenshus Fæstning i Anledning af Urolighederne i Leirdal i Aarene 1799—1802, maatte vende frigitte. (See Morgenbladet 1843 No. 48). Saa vel Leirdølernes Udelmod som deres Tapperhed ved denne Anledning fortjener at bevares i Historien.

¹⁾ Da Adersparre, efterat det Knorringske Corps af de Norske var blevet tillutetgjort ved Bræsteballe, trykkede de norske Posteringer med stor Overmagt tilbage, og indtog deres Quartier, forbausedes han ved at finde i en Feldstation i dette Land de meest udsøgte Kaffetier."

gavmilde Familier, deels at sætte dem i Stand til at fortsætte deres patriotiske Godgjørenhed¹⁾. Ikke uden Bevægelse læses i Budskiftens første Blade de mange Uttringer af gjensidig Erkjendtlighed og privat Godgjørenhed, som veksledes imellem Giver og Modtager, saavel som den hæderlige Erkjendelse fra Regjerings-Commissionens Side af disse herlige Uttringer af en sand Fædrelandskjærlighed midt under en Lidelses-Periode, hvortil et stort Stykke af Norges Historie ei kan fremvise Rage.

Men ikke alene gennem Norge gik denne patriotiske Barme for det nedtrykte Fædrelands Sag, og denne virksomme Deeltagelse for Landets Stilling, og for de tappre norske Krigeres Held. Den viste sig i samme Grad hos vore daværende Statsfrænder, de Danske. Ogsaa de offentlige danske Blade havde postdagligen at berette om store Gaver af alle Slags, som der bleve lagte paa Fædrelandets Alter. Det var især Bidrag af Materialier til en ny Flaades Bygning, som var Gjenstand for de Danskes patriotiske Godgjørenhed. Mangfoldige Skoveiere tilbode af deres Skove uden Betaling Egetommer til Skibsbrug; Andre bestemte dertil ei ubetydelige Capitaler, eller paatog sig, som i Norge, at bygge Kanonbaade. Saaledes reistes igjen paa Holmens Bærst enkelte Orlogsfartøier, som Begyndelse til Erstatning for den rannede Flaade. Norges Armee blev heller ikke der glemt. Store Mængder af Provitioner samledes i de Egne, hvorfra Oversendelse var mulig, og omendstjont en stor Deel deraf berigede Fiender meer end Venner, saa kom dog Meget deraf over det med fiendtlige Krydsere opfyldte Hav, og bragte vore stridende Landsmænd en velkommen Bederqvægelse. Betydelige Bidrag af Penge sendtes ogsaa den norske Armee fra Private i Danmark. Der var i den Anledning nedsat i Kjøbenhavn en Committee „for frivillige Bidrag til Opmuntring for de norske Krigere, og til Understøttelse for disses Enker og Børn“, som indsamlede en Sum, der i rede Penge overgik den, som sammenbragtes i Norge. Denne Committee²⁾ deponerede i den kongelige Casse i Kjøbenhavn 20,000 Rd., som bleve anviste paa den norske Casse i Christiania, ligesom betydelige Summer anvendtes til Indkjøb af Fødemidler, især Fedevarer. Til denne Understøttelse ydede baade Kjøbenhavn og Provindserne Bidrag. Flere af Kjøbenhavns Embedsmænd og Grossererere, samt Herremænd paa Landet, ydede indtil 500 Rd., hvilket med Hensyn til Coursen³⁾, der i Forsommeren 1808 endnu ei var falden betydelig, maa ansees for en anseelig Gave. Mange danske Bønder blandede sig i denne velgjørende Skare.

Desuden oprettedes frivillige Corps i Christiania, Drammen og flere Steder; de tvende første stillede vel i Linie mod Fienden, men de toge ingen alvorlig Deel i Krigen. Kun de frivillige Jægere i Fredrikshald gjorde deres Nytte ved Tilintetgjørelsen af det Anorringske Corps. I Epidsen for et af disse, et frivilligt Jægercorps i Christiania, finde vi daværende Amtmand, Grev Wedel-Jarlsberg, ligesom Christiania Artillerie-Corps stillede under Ludvig Mariboes Commando, og Drammens frivillige Jægere under Jakob Lunds⁴⁾. Vi ville siden faae Leilighed til at fremlede Mariboe paa vor Histories Skueplads. Denne hans første Fremtræden

¹⁾ Især udmærkede sig Præsten i Sorum, Doctor Gudmundson, ved sin Gæstfrihed og Omhyggelighed for en passende Fordeling af de samlede Provitioner, men han fandt hæderlige Medhjælpere i de Præster, der, som han, boede Krigsskuepladsen nær. Disse runde Gaver bidrog ogsaa til at gjøre Krigens Følger mindre rædsomme der, hvor den havde sit Sæde.

²⁾ Medlemmerne af denne Committee vare: Raas, Colbjørnsen, N. Lønder Lund, Tre-schow, Sverdrup, Saaby, Erichsen, Dunsfeldt og Prætorius.

³⁾ Coursen var paa den Tid omtrent 150 Rigsdaler Courant for 100 Sølvspecies, og faldt i Juli Maaned til 160.

⁴⁾ [Wedels frivillige Jægercorps var hovedsagelig udrustet paa hans egen Bekostning og dannet af Bondesønner fra Aker, Aker og Bærum; dets Capitain var først Christian Magnus Falsen, til han i April 1808 blev Sorenstriver paa Follo; senere Baltazar Lange paa Ditre-Stabæk i Bærum. Enevold Falsens yngste Søn Sagbart tjente og i dette Corps.]

sa hans virksomme Bane giver blot Anledning til den Bemærkning, at hans Jværges Sag, og hans Studium af den theoretiske og practiske Deel af Krigs-
 skenet ikke gav det Resultat, som han selv havde haabet. Saavel Grev Wedel
 som Nariboe yttrede for sine Benuer, at der med Corpser af den Art, som vore,
 vante til Undværelser, idelige Marscher og stærke Strabadser, lidet var at udrette.
 Deres Underordnede vare ikke vante til den militaire Subordination, og trættedes
 snart ved Oprofrelsen af tilvante Bequemmeligheder. Ingen af dem satte derfor den
 selvsigtede Tjeneste, som de gjorde Armeen, høit. Men nægtes kan det ikke, at der i
 Raanedet, da denne Krig med Sverige varede, gif en glødende Patriotisme
 igjennem den hele Nation, som var i Stand til de største Oprofrelser, og lagde
 usædvanlige Handlinger ved Siden af de stærke Ord. Da sættedes ogsaa Kjærligheden
 og Høilystens for Prinds Christian August dybt i Nordmandens Barm; han blev
 Redskab til at befrie Landet fra den Fare, som dengang betragtedes som den
 største, der kunde vederfares det — Underkastelse under Raboriget —, og denne Kjær-
 lighedens Rod oprykkedes end ikke, da han kort efter forlod Norge, for at sætte sig
 paa Sveriges Throne.

Det kan saaledes ikke nægtes, at Held og Hæder under de første Scener af
 denne Krig med Sverige var paa Nordmandens Side, og at denne lykkelige Begyn-
 nelse hidrog til Krigens lykkelige Fremgang. Vi ville ikke her undersøge, hvor stor
 Deel Fiendens, og især den svenske Regjerings Feiltrin havde i denne heldige
 Begyndelse; men vi maatte forvanske den sande Histories Billede, dersom vi nægtede
 vore Landsmænd og vore Krigere den Hæder, som tilkommer dem. Blandt en Række
 Krigere, der vare saa uvante til dette blodige Haandværk, som de norske paa den
 Tid, befandtes vist nok — og Rygtet har ikke sparet dem — de, der viste Spor af
 et mindre Krigs-Ovelse og et mindre Mod. Men i Almindelighed udmærkede vore
 Krigere sig i denne korte og ikke meget blodige Krig ved Mod, Conduite og en
 Uæmestelighed, der kun i Kampens Hede og af Armeens djærveste Kjømpere fra
 deres Bygder stundom tilfidesattes. Vi ville derfor gjerne tilstaae med svenske
 Historikere, som have nedtegnet denne Krigs Begivenheder, at der herskede i Almin-
 delighed iblandt vore Landsmænd en stor Agtelse for det svenske Mod, Tapperhed
 og Krigersfærdighed, erhvervet paa saa mange med svensk Blod vædede Balpladse;
 men det kan derimod ikke tilstaaes, at enten denne Agtelse for de fremmede Krigere
 bragte Modløshed hos vore, eller at den svenske Krigsmagt, efter hines Paastand,
 ikke var den norske overlegen i Tapperhed eller kloge Dispositioner. I begge Lande
 er Historien optegnet disse Begivenheder, og hvad enten vi see hen til Resultatet
 eller til de anvendte Midler, kunne de norske Krigere ei ansee sig som overvundne
 eller deres Krigersfærd mindre hæderlig end Fiendernes. Anførerene for den svenske
 Armee selv give vore Soldater Fortrin for de svenske i Smaatrigen og den egentlige
 Krigs-Exercits, og de give ikke alene den norske Overgeneral den Roes, som ham
 tilkommer, men have høit flere af de norske commanderende Officierer ¹⁾. Der findes
 en stor Overdrivelse i de svenske Beretninger om den norske Armees Størrelse, som
 sættes i Bevægelse mod den svenske. Den var adspaltet paa saa mange Punkter,
 og fulgte den defensive Krigs Natur, at den ingensteds kunde fremtræde i store Masser,
 og kun ved enkelte Leiligheder var Overmagten paa norsk Side afgjørende; stundom
 endog Seieren paa de Norges Side, endskjønt det større Antal var paa de
 svenskes. Ligesaa urigtig er den Paastand i svenske Beretninger, at der i den

¹⁾ I sine Stillstands-Underhandlinger med Staffeldt giver Adlersparre de norske Jægere
 og deres dygtige Anførere deres Pris, og ved en anden Leilighed roser han den for-
 anderlige Færdighed, hvormed de klattede op og ned af Bjældene. Derimod roser han
 ikke Sikkerheden af deres Slud; men de norske Jægere viste i Almindelighed, at de
 kunde ramme deres Mand paa et langt Hold, ligesom det var naturligt, at begge
 Partier tillegnede sig Kampens Ære.

norste Armee befandtes Overflod af Ammunition og Provisioner, samlede for Statens Regning. De offentlige Magasiner vare ingenlunde vel forsynede, og den almindelige Nød tillod ikke at opdyngge nogen Overflod i Magasinerne. Herselede der nogen Overflod i Armeen, da maa den tilskrives den private Godgjorenhed, der umuligen kunde udbrede sig over hele Armeens Rækker, eller frembringe en jævn og almindelig Forsyning, der vel ogsaa kun strakte sig til Hærens høiere Grader. I Regjerings-Commissionen var det uafbrudt Gjenstand for Overveielse, hvor meget der kunde afstaaes af de offentlige Magasiner for at lindre den almindelige Nød i Landet og give Landmanden Sædelorn i Hænde. Armeens Forsyning og Omsorg for at lindre den private Nød gik ved Siden af hinanden; Regjeringen maatte dele sin Anstrengelse mellem begge og underordne Fremtidens Belysninger Haabet om en bedre Tilstand. Aaret 1807 var et slet Hø-Aar, og den udfrevne Fourage kunde vanskeligen, og paa mange Steder ikke, tilveiebringes. Hvor slet vor Armee var forsynet med Ammunition, det viste de strenge Forbud, som udgik mod privat Brug af Krud, og de Foranstaltninger, som bleve truffene for at tilveiebringe Salpeter. I vor Guerilla-Krig var lidet Spørgsmaal om Brugen af Kanoner, og paa begge Sider var der neppe stor Overflod af dette Slags Ammunition, men vi have paa et andet Sted gjort opmærksom paa, at den norste Armee i det Hele var langt slettere forsynet paa Krigs-Material end den danske, og dette bevistes noksom af de Forsøg, som gjordes paa at liste den Slags Undsætning fra de vel forsynede danske Krigs-Magasiner gjennem de paa Havet vrimlende fiendtlige Krydsere.

Vi ville ikke indlade os i Gissning om, hvad der var skeet, dersom den svenske Best-Armee, med større Eenhed i sine Planer, kraftigere understøttet i sine Midler, havde overvældet vort Fædreland. Vi ere berettigede til at troe, at vor Krieger-Hæder nu, som i fordum Dage, var bleven uplettet, og at dette Aarhundredes Begyndelse havde fremledet Forsvars-Scener, som kunde stilles ved Siden af det forrige Aarhundredes. Vi tage kun Krigens Begivenheder for os saaledes, som Krigens Historie giver os dem i Hænde. Vi ville give vore daværende Fiender Fortrin med Hensyn til pbyssit Styrke, og vel og til strategisk Kunst, og den Dvelse i Linie-Exercits, der har gjort den svenske Arme navnkundig; men deres egne kompetente Dommere have givet vore Krigere deres Ret i den Slags Krig, som dengang førtes paa vor Grændse. Den moralske Styrke var derhos uden Tvivl større hos den norste Nation og den norste Armee paa den Tid. Der var da ingen Tanke om en Scandinavisk Forening; men den gamle National-Afsky for en Underkastelse under Sverige raadede i Nordmandens Barm¹⁾. For at forebygge denne fremstod Nationen ligesom i Masse, i sin forladte Tilstand frembar den midt i sin Armod, medens Næringsløshed og den meest trykkende Mangel paa Livets Fornødenheder raadede i Landet, Alt hvad Soldaten manglede, og det saa rundeligen, at der i Leiren ofte var større Overflod end hos Borgerne selv. Ved denne almindelige National-Deeltagelse maatte Kriegerens Nød styrkes og vore. For Nordmændene gjaldt det paa den Tid at være til som Nation eller at udslettes paa Nationernes Liste. Den samme Mand gik igjennem Folket i alle Klasser, som i Krigens med Carl XII i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede. Blandt de Besværigheder for Fienden under denne Krig, hvorover Adlersparre klager, var ogsaa den, at Bønderne ved ingen Midler vare at formaae til at give Efterretning om de Norskes Bevægelser. Derimod vare de stedse paa Færde for at give de norste Krigere Efterretning om de Svenskes Planer og Marscher. Slige Beretninger vinde Troværdighed, naar de komme gjennem Fiendens Mund²⁾.

¹⁾ [At derimod de Svenske allerede paa denne Tid ønskede og haabede at bringe Nordmændene til Graftald fra Danmark, sees bl. A. af en Proklamation, der er trykt i Uddrag i C. A. Adlersparres Erindringer vid R. Bjørnstjernas Antedninger. Stockholm 1853. S. 94—95.]

²⁾ Da Adlersparre efter Fægtningen ved Berby med stor Overmagt rykkede op mod den

I det norske Forsvar og de militære Dispositioner var der en fuldkommen Eenhed. Overgeneralen havde over disse den frieste Haand; i Regjerings-Commissionen var intet Krigsraad, der nogenstunde blandede sig i at bestemme Armeens Stilling eller dens offensive og defensivt Strid, og den modsatte sig endog sin fraværende Konges Befalinger, naar deres Gavnlighed for det Hele eller Muligheden at udføre dem betvoledes af den norske Overgeneral. Prinds Christian August havde Armeens Tillid og Nationens Kjærlighed og Høiagtelse, og kunde være sikker paa at finde, i og uden for Armeen, al den Understøttelse, som behøvedes og kunde tilveiebringes, for at fuldende et hæderligt Forsvar mod den indtrængende Fiende.

Hvor langt anderledes saa det i denne Henseende ud paa vore Fienders Side! For den svenske Nation var Krigen imod Norge intet Indlingsværk. Dens hele Hu sed til at forsvare Finland mod Russernes Angreb, og Tanken om den scandinaviske Fællesskabets Forening var endnu ikke alvorlig i det svenske Cabinet. Der laa saaledes ikke den moraliske Styrke og alvorlige Villie i Angrebet som i Forsvaret. Der begyndte allerede paa den Tid at vise sig Spor af det svenske Folks Misnoie med sin Konge, som ueredes ved hans uheldige og ulloge Krigs-Dispositioner og hans stødende Færd med nogle af Sveriges meest formaaende Familier. I den svenske Best-Armee selv var ingen Eenhed, hverken i dens Commando eller i dens Dispositioner. Overgeneralen havde ikke sin Konges Tillid i nogen høi Grad, han understøttedes ikke med tilstrækkelige Midler, og han havde ikke engang fri Haand over sin Armees Underafdelinger. Hans disponible Magt svækkedes, ved efter høiere Befaling at adsplittes hid og did, og han kunde intet Dieblil være sikker paa ikke at forstyrres i sine Planer.

Men om end den tappre svenske General ikke var bleven standset i sin djærve Angrebsplan ved ovenansførte Hindringer, om det havde lykkes ham at trykke vor Hær tilbage, og indtage en Deel af det sydlige Norge, saa vilde dog neppe Norges Hæring eller dets Forening med Sverige paa den Tid være bleven fuldendt; thi den svenske Magt var under Krigen med Rusland for svag til at understøtte Krigsplanen, om den havde stillet sig paa den svenske Generals Side, og Nordmandens Modbydelighed havde lagt Hindringer i Veien for enhver fremskridende Bevægelse. Saaledes blev Forholdet, da Faren for de Svenskes Indfald var forsvunden, og den norske Konges Befaling til Norges Raad lød, at der skulde gøres Indfald i Sverige, for nu selv attraaede en fredelig Tilstand. Da sank den moraliske Kraft, Nationens Enighedsfølelse var forbi; thi dens Armeen-Villie var kun, ei at sammensmeltes med Sverige, — af Sveriges Provindser begjærede Norge Intet. En Angrebskrig fra norsk Side mod Sverige, hvis Borgere under Thronforandringen befandt sig i en uheldig Tilstand, vilde have frembragt ganske andre, og tildeels omvendte Forhold; her den moraliske og den physiske Overmagt var bleven paa Sveriges Side.

Da den første Stræk over Tilvæerten af Fiender, som Danmarks Krigserklæring mod Sverige forvoldte i Norge, var overvunden, og de gjentagne Seiers-Efterretninger havde forøget Nationens Tillid til Armeen og til vore Forsvarsmidler, da vendtes Fjællens Lænke bort fra Krigsscenen, og hestede sig fast ubelukkende paa Landets indre Led og Midlerne til at afhjælpe den. Denne Sikkerhed med Hensyn til Norges trigerste Stilling til Sverige vogede ikke lidet ved Synet af de mange Krigsfanger, som drog igennem Landet, medens Faa af vore Folk faldt i Fiende-Bold. Men det var langt fra, at de fangne Svenske følte Sporet af noget uværdigt National-Had eller af den Hæmne, som en Krig af den Art maatte opvække. De simple Soldater nødte en Disciplinering, som i det mindste kunde stilles ved Siden af de Norske. De haanedes og mishandlede ingensteds og bleve brugte deels til offentlige Arbejder, deels bleve

lille norske Krigsmagt, stødte de Svenske paa en grædende Bondegut, som beklagede sig over, at en Bondelone havde taget Hesten fra ham, og derpaa i susende Galop redet til Præsteballe, aabenbart for at advare Nordmændene om den Fare, som truede dem. Historien har ikke opbevaret Navnet paa denne Amazone.

de overlodte til Private; men ingensteds havde de Aarsag til at klage over den Behandling, de nød. Paa enkelte Steder findes endnu Spor af Arbejder, som de svenske Fanger have udført¹⁾. Endnu bedre var Officierernes Lod. De bleve tildeels optagne i Norges bedre Familier, og flere af dem have beholdt en venlig Erindring om deres norske Bærers Omgang. Forfatteren har senere talt med enkelte blandt disse Officierer, som betragtede deres Fangenskab i Norge som nogle af deres Livs bedre Dage, og i enkelte Huse findes endnu Spor af den Erkjendtlighed, som søgte at lægge for Dagen for den gæstmilde Omgang ved Anvendelsen af de fjeldige Talenter, hvoraf Nogle af dem vare i Besiddelse²⁾.

Ellevte Capitel.

Linieskibet Prinds Christians Undergang.

Historien om Norges Søkrig paa den Tid har ikke at fortælle om saa heldige Bedrifter endstjont de enkelte Sammenstød med Fienden vistnok vare mestendeels hæderfulde for vore Søkrigere. Den danske Sømagts Kjerne var knust ved Flaadens Ran, og hele Søkrigen bestod i et Slags Raperi, under hvilket vore saa Krigsfere lurede paa enkelte Fiender eller slet beskyttede Konvoier, eller vore Kanonbaade smuttede frem bag Klipper og beskjøde driftige Fiender, som nærmede sig Land. I de norske Farvande befandt sig, som forhen bemærket, ved Krigen Udbrud kun Linieskibene Prinds Christian og Lovise Augusta samt nogle Kutterbrigger, hvortil kom nogle Kanonbaade hvis Antal ikke ubetydeligen forøgedes under Krigen, deels ved offentlig Foranstaltning deels ved privat Godgjorenhed. I Vintermaanederne foresaldt adskillige Fægtninger imellem engelske og norske smaa Krigsfartøier, i hvilke Heldet forsaavidt var paa norsk Side, at de engelske Angreb affloges, og endog en engelsk Kutterbrig erobrede. I engelske og norske Blade beskrives disse Skjærmydsler paa forskjellig Maade, i de begge Landes Forfattere tilregne sine Landsmænd Slagets Hæder. Omendstjont v saaledes ikke ganske kunne fæste Lid til vore Avisers glimrende Beskrivelser over disse mindre betydende Fægtninger, saa give dog de Seierstegn, som erobrede Krigsfartøier og afviste Angreb frembyde, os Ret til den Paastand, at den dansk-norske Sømagt sin Ubetydelighed ikke med Slam maatte sig med Fienden. Denne Hæder svækkede ikke derved, at de engelske Skibschefer efter saadanne mislykkede Angreb sædvanlige forfremmedes i Tjenesten, hvilket endog var Tilfældet med Chefen for den erobrede Kutterbrig Seagull, som et Beviis paa den engelske Regjerings Tilfredshed med Chefernes udviste Mod og Conduite³⁾.

¹⁾ En Deel af den offentlige Vel ved Tangen igjennem Drammen istandsattes grundigen af svenske Fanger, og Andre bleve brugte til Opbyggelse af Broen over Laugen ved Laurvig, som siden ødelagdes ved Flom.

²⁾ Saaledes har Grev Axel Rørners Pensel herligen decoreret en Sal paa Ulesøjs hos Statéraad Aall, hvor han tilbragte en lang Tid.

³⁾ Tvende engelske Kutterbrigger, Allart og Seagull erobrede i saadanne Skjærmydsler.

⁴⁾ Man see i øvrigt Holmboes velstrevne Afhandling i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie II. 246 ff., om Britternes Krigsforetagender langs Norges Kyst fra 1808—1814. — Withs „Danske og norske Søhelts-Bedrifter fra Aarene 1797 til 1813,“ Kbhvn. 1819, indeholder for megen eensidig Ros over Alt som stede, til at være troværdig. [En mere sagkyndig og upartist Beretning om denne Søkrig har man nu i H. G. Gardes fornævnte Skrift, Den dansk-norske Sømagts Historie, hvor de i dette Capitel omhandlede Begivenheder ere fremstillede S. 497 ff.

Langt betydeligere Tab leed imidlertid den dansk-norske Marine ved Opoffrelsen af Linieskibet Prinds Christian. Man kan i Sandhed ikke uden Bemod see ham eensomme Orlogsfugl efter høieste Befaling slagre fra Vest til Ost, fra Syd til Nord, frem og tilbage i samme Linie, for ligesom at opsoge de Rovfugle, der lufede efter den danske Flaades sidste Hjerteblod. Mod Slutningen af Aaret 1807 var dette Orlogsskib lykkeligen kommen til Kjøbenhavn efter dets farlige Krydstogt til Østersøen; men for dette Skib gaves ingen Vinterhvile. Det beordredes tilbage til Norge, hvor det i Storm og Taage den 7de Januar løb ind til Frederiksværn. En Brig og en Galease, ladede med Munderingsfager og Krigsfornødenheder, vare i dens Felge, og selv bragte det Regjerings-Commissionen en Sum af 200,000 Rb. i Banksedler. Samme Maaned gjorde Jessen, i Forening med Briggen Laugen, et Krydstogt i Nordsøen, og kom paa dette i Kjølvandet af en engelsk Fregat, som bragte Subsidier til Beløb af 200,000 £ til Sverige, men Fregatten smuttede lykkeligen ind i den svenske Skjærgaard. Da Efterretningen herom kom til England, afsigtede Admiral Saumarez ufortøvet den Eskadre til Gothenborg under Parkers Commando, der siden odelagde Linieskibet Prinds Christian. I Frederiksværn blev Prinds Christian derpaa liggende indefrossen til den 20de Februar, da den atter måtte seile ned til Kjøbenhavn¹⁾. Det blev imidlertid formedelst stormende Modvind nedjaget til at anløbe Christianssand, og først den 12te Marts ankrede det ved Skjæret, da Isen hindrede det fra at komme til Kjøbenhavn. Der var udbrudt en smitsom Sygdom paa Skibet, som nødsagede Chefen til at sende 200 Mand i Land paa Lazarettet, og saaledes blev Skibsmandskabet, som i Norge var bleven gjort fuldtallig med norske Matroser og Krigsfolk, sammensat af omtrent et lige Antal af begge Nationer. De Nyankomne vare mindre øvede Folk, og der behøvedes længere Tid end der var givet for Provens Time kom, for at øve dem i den dem omkomne Tjeneste. Imidlertid var Krigen imod Sverige erklæret, og det hedte, at et fransk Corps under Prinds Pontecorvos Anførsel var paa Marschen over til Sjælland for at gjøre et Indfald i Sverige i Forening med den danske Armee. Der yttredes dog derhos Tvivl om denne de Franskes Hensigt var alvorligen meent, og den blev i al Fald ved indtrufne Omstændigheder forstjærket. Paa samme Tid rygtedes det, at en engelsk Fregat paa 36 Kanoner var afgaaet til Bæltet for at hindre Overskæret, og til at forjage denne og gjøre Bæltet ryddeligt for Armeens Transport til Sjælland fik Jessen en umiddelbar Ordre fra Kronprindsen. Men saa Limer efterat Orlogsskibet havde lettet, indløb Efterretning til Admiralitetet om, at en engelsk Eskadre af 2 engelske Orlogsskibe, en Fregat og flere Krigsfartøier laae tilankers mellem Hornbælt og Høganæs, og Admiral Bille beordrede nu Jessen at søge tilbage til Kjøbenhavns Red; men Skrivelsen naaede ham ikke, og Orlogsskibet gif sin Skjæbne imøde. Den engelske af Saumarez afsendte Eskadre laa indefrossen ved Gothenborg, men da det danske Orlogsskib passerede Bingen, besluttede den at skjære sig ud af Isen, og lette Anker for at seile til Sundet. Da den kom til Høganæs, fik den fra Helsingborg Underretning om, at Orlogsskibet Prinds Christian var gaaet under Seil, og den lettede derfor i den Hensigt at forfølge det. Den 21de Marts Kl. 2 Eftermiddag opdagedes de engelske Orlogsskibe fra det danske, og Jessen, som pragt overbeviste sig om Fiendens Overlegenhed, søgte at holde inden om Seiers, for om muligt at naae Nyborg. Men den kjendte Mand, som Jessen havde ombord, gjorde Bannselighed ved at søge ind i Bæltet, og tabte overhovedet sin Fatning paa sin Post som Lods²⁾. Nu lod Jessen holde et Krigsraad, som bestod af de ældste Officiere, Rothe, Top, Ferry og Willemoes. I dette besluttedes at gaae norden om Sjælland, deels for at lokke Fienden fra Bæltet, og derved lette Troppernes

¹⁾ Forfatteren var fra Landeveien Vidne til, at dette Linieskib en klar Winterdag under sin hele Seilmasse stak til Søes, ledsaget af alle Nordmænds Ønske om en lykkelig Fart.

²⁾ Han døde siden i Gothenborg, efter Rygtet af Græmmelse over sit Forhold.

Overfart, deels fordi man troede at kunne, som mere bekendt med Farvandene, med den nordlige Binde knibe Grunden nærmere end Fienden, og saaledes naae Sundet. Det besluttedes saaledes at gaae Fienden imøde, og under en løbende Føgtning i Mørket at vinde Seiladsen fra de engelske Forfølgere og søge ind til Kronborg. Men Fiendens Parforce-Jagt forhindrede det. De fiendtlige Orlogsskibe og Fregatter flokkede sig om det enkelte Skib, og bestjode det fra alle Kanter. Jessen forsvarede sig imidlertid til det yderste, og vilde ikke høre paa nogen Opfordring til Overgivelse, førend Skibet Prinds Christian kun med enkelte Stud kunde besvare Fiendens glatte Lag. Ved den sidste fiendtlige Salve faldt Lieutenant Dahlerup, Næstcommanderende Capitain Rothe og Lieutenant Top bleve saarede. Skibet selv faldt imidlertid ikke i Fiendevold. Jessen styrede det mod Land; det hug sig strax fast i Grunden, og blev stukken i Brand. Paa det danske Liniestib faldt 3 Officierer, Willemoes, Dahlerup og Soland, og 61 Mand; 81 Mand og Rothe bleve haardt, Chefen selv, Lieutenanterne Ferry og Loftrup tilligemed 41 Mand let saarede. Ogsaa Fienden havde lidt betydeligt, endskjønt efter Opgaven mindre end det danske Orlogsskib. Fangerne bleve førte ombord i de engelske Skibe, og saavel der som i Gothenborg mennesseligt behandlede, og de Saarede omhyggeligen pleiede. Den danske Chef deelte Cahyt-Bequemmelighed med den engelske Chef selv. Den smitsomme Sygdom, som herskede ombord i det danske Orlogsskib, angreb imidlertid ogsaa det engelske Mandskab og bortrev Mange. De Danske, der som Fanger bragtes til England, førtes tildeels ombord i et Prisonskib, hvor de deelte de uslykkelige Fangers Skiebne, som indespærredes i disse Skibe. De som førtes i Land havde vel en bedre Skiebne, men foretrak dog langt den Behandling, som af deres nordiske Fiende var bleven dem til Deel, endskjønt saavel disse, som andre danske og norske Krigsfanger rose Privatfolks mennessetjærlige Bestræbelser for at lindre Fangeplabets Qualer. — Saaledes tilintetgjordes den sidste brugbare Rest af Danmarks Flaade; thi Lovise Augusta var et daarligt Skib, som kun ved en betydelig Reparation kunde sættes i brugbar Stand ¹⁾.

De svenske Beretninger rose sig meget af en for de svenske Baaben berømmelig Sø-Træfning ved Strömstad 27de April imellem 26 danske Kanonbaade og 5 svenske, hvori de første med Tab bleve tilbagedrevne. Commandeur Lorents Gifter derimod, som commanderede den norske Flotille, og som paa den Tid var Chef for Norges Søværn, giver i sin Rapport en anden Beretning om denne Træfnings Beskaffenhed. Han paastod, at han fuldkommen opnaaede Hensigten af sit Angreb, nemlig at recognoscere Fiendens Styrke, og at han trak sig tilbage, fordi det var umuligt at udrette Noget mod Fienden i sin stærke Stilling ²⁾. I Norge omtaltes imidlertid dette mislykkede Angreb ikke med Roes, og det betragtedes som et visst Blad i den Seierstrands, som vore Krigere til Lands i de samme Dage flettede sig.

Tolvte Capitel.

Kandkrigens Slutning.

Imidlertid beredtes Norge nye Farer, som det ikke uden store Bæmseligheder vilde have overvundet, dersom de ikke ligesom af sig selv vare blevene hævede formedelst heldigen indtrufne Omstændigheder. Den svenske Overgeneral Armsfeldt overbeviste sig

¹⁾ I Bilag No. 27 findes Jessens Indberetning om dette Slag. Ovenstaaende Beskrivelse er mestendeels en Udrækt af den i Archiv for Søværnet ovenfor nævnte Afhandling.

²⁾ [Udførligere Beretning herom hos Garde 520—21 og Rader II. 546.]

helt om, at Smaatrigen var den norske Krigsmagts stærkeste Side, og bestuttede et fremgangsfuldt Angreb. I denne Plan bestyrkedes han ved den engelske Flaades Ankomst til Gothenborg i Begyndelsen af Mai Maaned, der medbragte 12000 Mand under General Moores Anførsel, hvilken Krigsmagt under visse Betingelser stilledes til Kongen af Sveriges Raadighed. Men lykkeligviis hindredes denne store Plans Udførelse, dels ved de Forholdsordres, som vare givne Moore af hans Regjering, dels ved Kongen af Sveriges Hæstighed og Egenfind. Den engelske Regjering vilde ikke tillade et saadant Brug af de engelske Tropper, som indvirkede dem i vidtløftige Krigsforetagender langs Kysten, og forbeholdt sig hvilkensombest Brug af denne Krigsmagt til andre Hensigters Opnaaelse. Deraf opstod en uvenlig Brevveksling mellem Kongen af Sverige og Moore, og denne reiste selv til Stockholm, for at gøre Bønselighederne og træffe nærmere Aftale. Men dette Møde gav heller intet Resultat. Kongen af Sverige ansaa sig, i Følge den med England indgaaede Convention, berettiget til at tage Moores Tropper under sin Overcommando, og raade om deres Bestemmelse, medens den engelske General troede sig forpligtet til nøiagtigt at opfylde de ham i hans Instrux givne Ordres, og ei adlyde Kongen af Sveriges Befaling, naar derved foranledigedes en Forandring i Expeditionen. Da saaledes Moore ikke vovede at gaae ind paa Kongen af Sveriges Forslag, at anvende den engelske Krigsmagt til Sveriges Understøttelse enten mod Norge, Finland eller Gøtland, lod han endog Moore anstaa, at han ei uden kongelig Tilladelse kunde forlade Stockholm. Fra denne Slags Arrest befriede Moore sig dog ved hemmeligen at forløbe sig til Gothenborg. Den engelske Flaade blev saaledes liggende uvirksom i Gothenborg, hvilket Sted den forlod uden at have udrettet det mindste til Sveriges Behov. Hærens Forhold paa Grændsen blev uforstyrret, og Krigen fortsattes i samme Stil som forhen, uden at noget Afgjørende stede paa nogen af Siderne.

Fleere Skjærmydsler foresaldt imidlertid paa norsk Grændse mellem den norske og svenske Krigsmagt, uden at de fleste ledede til noget synderligt Resultat. Næsten alle de svenske Corpschefer havde Rapporten at indgive om Angreb fra norsk Side. Resultatet var forskjelligt, men kun paa enkelte Punkter afgjørende. De Svenske gjorde ogsaa Indfald i Norge, men Overrumpling ved natlige Angreb var efter de Svenskes egen Tilstaaelse af ingen Nytte formedelst de Norskees aarvaagne Baghold, og endelig Forsømmelse i denne Henseende fra svensk Side gav de Norske ved enkelte Leiligheder Fordeel. Under 18de Mai gjorde Staffeldt et Anfald ved Lier, for at frjage de Svenske fra de stærke Forstaaelser, som de der opstaaede, men endstjønt de Norske intet Tab leed, opnaaede de ikke deres Hensigt. Til at udføre denne Plan sendte Staffeldt en Troppes-Afdeling, som bestod af 3 Divisioner af de Throndehøi og Agerhusiske Batailloner, at angribe Fienden. Udfaldet af dette Angreb berettes som sædvanligt forskjelligt i svenske og norske Rapporten. Stort kan Resultatet ikke have været; thi paa begge Sider rykkede Tropperne ind i deres forrige Stilling ¹⁾.

Strax efter denne Fægtning forlod Fienden sine Positioner og rykkede tilbage fra Rodenæs, Odemart og den nordlige Deel af Aremart, en halv Meil over Grændsen ind i Sverige ²⁾. Denne Bevægelse, der betragtedes som en Begyndelse

¹⁾ Staffeldts Rapport er efter Budstikken 1808 No. 23 trykt i Bilag No. 28. De Svenskes korte Rapport derom tilligemed Arndt kalde denne Affaire en af de blodigste. Paa norsk Side var den visseelig ei blodig, endstjønt Hensigten ikke opnaaedes. Skjærmydslen stod paa samme Sted, hvor de Seue var slaaet, og i hans ovenfor anførte Skrift anfører han det mindre Held, som Staffeldts Angreb havde, som en Undskyldning for sin egen Skjebne under uheldigere Omstændigheder. Nogle Dage efter fangedes og dræbtes en lille svensk Postering under Ulfsparrés Commando. Ulfsparre selv faldt og 24 Mand toges til Fange. Dette udførtes af den klække Capitain Jürgensen med det leirbalske Compagni.

²⁾ Arnsfeldt fik nemlig under 19de Mai Kongens Ordre at forlade Norge og holde sig

men som paa mange Maader lammedes i sine krigeriske Operationer. Hans toende Armeeflöie commanderedes af Oberst Bergenstråle og den kjætte Generalmajor Begefaad; men begge vare berettigede til selvstændige Planer, og at indsende sine Rapporter directe til Stockholm, uden at Overgeneralen kunde kræve nogen umiddelbar Meddelelse deraf, og den nødvendige Eenhed i Angrebsplanen var under disse Omstændigheder ikke let mulig. Desuden kaldtes Begefaad og Bergenstråle snart til en anden Krigsskueplads, og afløstes af Obersterne Bosse og Engelbrechten¹⁾. Det svenske Armeecorps, som skulde gjøre Indfald i Norge, var bestemt til at udgjøre 16 til 18000 Mand, men svenske Krigsberetninger fra den Tid paastode, at det aldrig udgjorde meer end 10 a 12000 Mand²⁾. Den svenske Besthær [vestra Armeen] — saaledes kaldtes den mod Norge opstillede Krigerflæde — kunde saaledes lidet udrette. „Formedelsk dens Svaghed, den i samme herkende Uorden og Mangel paa Alt, især paa den nødvendige Ammunition — siger en agtet Historiskriver fra hiin Tid — var det nok, at den i det mindste kunde dække Grændserne“³⁾. Den svenske Armees høire Fløi, som commanderedes af Armsfeldt selv, opstilledes langs Wermlands Grændse og bestod af 4 Brigader under Obersterne Leionstedt, Greve Schwerin, Baron Cederström og Greve Cronstedt. Desuden hørte hertil en Reserve i Carlstad, hvor Hovedkvarteret var, og et detacheret Corps ved Midtskog under Oberst Gahns Befaling. Armeens venstre Fløi, under Begefaads Commando, strakte sig fra Solpum til Svinesund, og var inddeelt i 3 Brigader, der anførtes af Obersterne Baron Bosse, Baron Bunge og Belfrage. Desuden befandtes ogsaa for denne Afdeling en Reserve i Bennerborg, hvor Begefaad havde sit Hovedkvarter. Den nordre Afdeling under Bergenstråles Commando bestod af Vesterbottens og Jemtlands Regimenter, og dens Formaal var at beskytte Jemtland og Herjedalen. En Flotille skulde, efterat Isen var gaaet op, lægge sig for Bugten ved Christiania, og true denne Stad; men denne forlod aldrig Kysten ved Strömstad, hvor den dækkede Hærens venstre Fløi⁴⁾.

Den norske Magt var fordeelt paa følgende Maade: i og ved Throndhjem 4000 Mand, i Bergen 1200 Mand, i Christianssand 1200 Mand, i Christiania 2000 og i Linierne fra Kongsvinger til Frederikshald 21000 Mand⁵⁾. Men naar man fraregner Garnisonerne i Fæstningerne Frederiksteen, Frederikstad og Kongsvinger, saa indsees let, at ingen stor Troppemasse kunde findes paa enkelt Sted, og denne

¹⁾ Begefaad tilskriver i sin Bog: Svenska Armeens Kaldttåg Åren 1805—1808, tildeels denne Commandoens Adspaltelse Krigens flette Udfald paa norsk Grændse. Derhos paastaar han, at det havde været kloget, om Armsfeldt var bleven sendt til Finland for at afløse Klingensporr, fordi Armsfeldt var mere dnelig til at føre denne Krig, hvori- mod Begefaad ansaaes mere skikket til at føre en Guerillakrig i Norges couperede Landstrækninger. „Men det hørte — siger han — til Kongens store Misgreb, næsten aldrig ret at anvende Personer, en Ulykke, som maaskee meest af alle bidrog til hans Fald, samt Krigens bedrøvelige Udfald.“ I Øvrigt kan man vel undre sig over, at de kommanderende Chefer ikke ved stiltiende Aftale mellem sig forbedrede dette Kongens Fælgreb. Men de synes bogstaveligen at have fulgt Kongens Villie.

²⁾ [Ifølge Ræders nøiagtige Opgave II. 428—434 udgjorde den 17064 Mand.]

³⁾ Schwedische Geschichte unter Gustav Ulten, vorzüglich aber unter Gustav IVten Adolph von E. M. Arndt. Leipzig 1839. Bilag No. 23 indeholder efter Arndt S. 30 ff. en Oversigt over den svenske paa norsk Grændse førte Krig, som han siger, at en svensk vel underrettet Officier i Armsfeldts Generalstab har meddeelt ham. Beretningen viser imidlertid, at denne Officier ei i alle Henseender har været vel underrettet.

⁴⁾ [Ved Indrykningen i Norge udstedte Armsfeldt den 15de April dateret, trykt Proklamation til „Norges Indbyggere“, der læses hos Ræder II. 454—455.]

⁵⁾ [Udførligere og nøiagtigere Underretning om den norske Hærs Størrelse og Inddeling findes i den af E. Platon meddeelte Correspondance mellem Frederik VI og Christian August, indtagen i „Norske Samlinger“ 2det Bind, som er under Pressen. Efter en der S. 147 meddeelt Oversigts-Label udgjorde den norske Hær i Alt 1105 Mand Artilleri, 3935 Mand Cavalleri og 28570 Mand Infanteri, foruden Over- og Under-Befalingsmænd. En lignende Label har Ræder II. 41.]

og hvilken skulde marscheres, blev han truffen ved Diet, og endte snart og uden Hæder sin uyligen begyndte hæderlige Bane." Armsfeldt søgte at forbedre Knorrings Hæder, og at tage Positionerne tilbage ved Bræsteballe, og dette lykkedes ham ved at lade flere 1000 Mand rykke frem mod de faa hundrede Norske, som vare posterede i Euningdalen, og for saadan Overmagt maatte vige. Hvad den norske Overgeneral herom indberettede, findes i Budstikken No. 37 og 38 under 9de Juli 1808 ¹⁾. Iidertid endtes den svenske Armees Krigs-Operationer mod Norge af andre Aarsager.

Under en af de Stjermhydsler og Forpostfægtninger, som i denne Tid foresaldt mellem de svenske og norske Tropper, faldt Overadjutanten den haabefulde Grev Axel Ogenstjerna ved Svinesund for et Skud af en norsk Jæger. Den Afstand, paa hvilken han blev skudt, viser de norske Jægerses sikre Haand og deres Riflers Godhed. For meget denne Unglings Død beklagedes i Sverige, og hvor nær den gif Overgeneralen, viser dennes Brev til Adlersparre, dateret vestre Edet den 2den Juli 1808 ²⁾, som den svenske Udgiver ledsager med følgende Bemærkning: „Denne med Hensyn til Natur-Anlæg, Dannelse og Charakter udmærket hæderlige Ungling syntes at være bestemt til sit Fædrelands Pryd og Ære; men endte sin Bane ligesaa sorgeligt som hæderfuldt.“ Armsfeldt talder i Øvrigt i et af sine Breve Ogenstjernas Død til Nord, fordi Skuddet efter hans Sigende løsnedes af en Jæger under Parlamenteringen; „for“, siger han, „blandt flere Officierer at udplukke denne ene, ligesom man det var bekjendt, at han var skabt til at holde Sveriges Fiender i Lomme.“ Helt nok er det, at Rogle af de norske menige Jægere, især blandt Bergenhuserne, var vanskelige saaledes at holde under Disciplin, at deres Forbittrelse jo stundom uheldigen, stundom med en vis Grusomhed, lagdes for Dagen. Derover klagedes ved flere Leiligheder af de Svenske, og det kunde ikke benegtes af de Norske selv. Men den Maade, hvorpaa denne Guerilla-Krig paa den svenske Grændse førtes i skjulte Hobe, stundom Mand mod Mand og ikke i sluttede Gelede, gav ikke Anledning til nogen streng Subordination. Derhos førtes denne Krig fra Soldatens Side ofte med et grusomt Had, hvis Udbrud Officiererne stundom havde Vansteligbed ved at holde i Lomme.

De samme Nummere af Budstikken, som forkyndte Nationen denne for vore Tropper saa hæderlige Seier, havde ogsaa at fortælle om betydelige Bidrag af Arnebidler og Penge, som fra alle Egne af Landet tilstrømmede General-Commandoren, deels til at vederqvæge vore lidende Landsmænd, deels til at pensionere de faldnes Efterladte, deels endog for at forsøge Regjerings-Commissionens svage Midler til Krigens Fortsættelse. Budstikkens Udgiver forherliger denne ædle Stemning i Nationen, og opmuntrer til fremdeles at dove Virkningen af falske Rygter ved følgende Tiltale til sine Læsere:

„Bevar, o Norge! fremdeles denne ædle Stemning, den herste med Samfunds-Kraft og Kraft, fra Vards til Glommens Udløb! Dine Sønner være Helte i Feldten, Borgere i deres Arnesteder — trods for Fordomme, som I trods for Fienderne, laaner alle Eren til Rygter, som Bankundighed eller Fordom udsprede; sætter Lid til dem, som raade, oplyse og vejlede Eder, og hvis redelige Anstrengelser fortjene Eders Tillid, saa skulle vi naae det store Maal, hvortil vi Alle sigte: Fiendens forenede Kraft skal vorde brudt af Eders Fjælde og Eders Mod. Og skulde et Folk, der saa høveligen veed at møde sine Fiender i Feldten, mangle Mod til at overvinde den onde, den foragteligste af alle, Fostret af Bankundighed og Overtro, som falder ved et Bust, og i vor Tidsalder neppe burde snige sig ind i vore Ummeftuer? Sværger det, tappre Nordmænd, at I ville fælde Fordommene, som I fælde Fienderne, og Norge staaer fast, høvedet, hædret paa Naturens og Villiens Klippegrund.“

¹⁾ Bilag No. 32.

²⁾ See Bilag No. 33, [ifr. og Ræder III. 23.]

Opfordringer af den Art vise, at der ved Siden af den Opmuntring, som vor Krigeres uventede Held paa Grændsen udbredte, herskede hos Kogle en modløs Stemning, som en Folge af Landets næringsløse Tilstand, og af den Nød og Glendighed, som Mangel paa de nødvendige Næringsmidler frembragte. Men med Sandhed var det paastaas, at Nationens Mod vogede ved disse glædelige Efterretninger om vor Krigeres Held.

Kogle af de sidste Stud, som vegledes dette Aar mellem Svenske og Norske, løsnedes i det Thronhjemste, idet General Krogh den 8de August lod gjøre et Indfald i Jæmteland og Herjedalen, hvor Oberst Engelbrechten commanderede, efterat Bergenstråle var afgaaet til Finland. Det lykkedes vel de Norske at erobre noget Feldtbagage, og de lede saa godt som intet Tab paa Mandstab, men Expeditionen selv havde ingen Folge¹⁾.

Trettende Capitel.

Baabenhuile mellem Norge og Sverige.

Imidlertid indtraf flere Omstændigheder, som gave Krigen en heldigere Bending for Norge, frembragte Slaphed i den svenske Armee, og forstyrrede den svenske Overgenerals offensive Krigsplaner. Krigsskuepladsen i Finland var en Afleder for de Farer, som truede Norge fra svensk Side. De Anstrengelser, som Sverige var nødt til at gjøre for at bevare denne skønne Juvel i Sveriges Krone, nødsagede denne Regjering til der at opstille den mægtigste Hær-Afdeling, der sammentrængte alle Landets Kræfter, og at anvende alle de Midler, som vare at raade over for at frelse denne dyrebare Provinds. Men disse Midler svækkedes paa mange Maader. Til den svenske Konges Mod til at tage raske og store Beslutninger, til hans Haardnakkethed i at udføre dem trods mødende Hindringer, svarede ikke hans Klogskab, og ham fattedes Evnen til at vinde sit Folks Agtelse og Tillid. De Skridt, som han foretog sig i den Anledning, havde stundom Udseende af gal Mandts Værk, og som en Folge deraf dannede sig strax i Begyndelsen af Sveriges Krig med Rusland og Danmark i Sverige selv et stort Parti Misfornøiede, som sukede efter Opløsning

¹⁾ Den norske vidtløftige Beretning herom findes i Budstikken No. 52 og 53 af 4de October 1808, og den svenske Rapport lyder saalunde: „Efter Oberstlieutenant Engelbrechtens Rapport ere Nordmændene 12te August brudt ind i Jæmteland med 2000 Mand, 4 Kanoner og 4 Morsere, hvorfor Oberst Skoldebrand er sendt ham til Hjælp. De Norske bestjode den 16de Hjerpestandsen, som i Hast var bleven sat i Forsvar, men forgjæves, da Major Dillner forsvarede sig kjælt. I Herjedal var indrykket 1000 Mand med 4 Kanoner og 2 Morsere. Befalingsmanden Capitain Erbom trak sig tilbage til Gade, hvor han tog Post. Fiendens Færd i Landet har været mønsterværdig. De have betalt Alt undtagen Fourage, hvorfor dog Qvittering med Løste om Betaling er givet. I Herjedalen tvang de Bønderne til at flyde Trods 1 Mil, men betalte Skydpenge. Af de Svenske blev en Underofficer dræbt og Kogle saarede.“ [Følge Ræder III, 38—42 udgjorde det norske Detaschement, som under Major Goldevin sendtes ind i Jæmteland, i alt 644 Menige med 2 Amusetter og 6 Haandmorderer. Detaschementet til Herjedalen bestod af 558 Menige med 2 Amusetter og 2 Haandmorderer, og anførtes af Brigadefesen Oberst Bang. Dette Indfald, hvoraf Ingen ventede sig nogen Frugt, efter som man hverken fra Thronhjem eller i Sverige kunde staae et Corps Underholdningsmidler for længere Tid, stede efter Kongens udtrykkelige Befaling, og Henfigten, at faae Underretning om Rusjernes daværende Stilling, opnaaedes ikke.]

den forvildede Stilling, paa hvilkenombest Raade det end stede. Da Sverige bleven sat i Krigs-Tilstand med Rusland og Danmark, formeredes treende Hærs-tinger, for deels at forsvare Rigets Grændser mod de indtrængende Russere, og for at føre en offensiv Krig paa den norske Grændse. Den fjerde Hær commanderedes af Grev Klingspore, Generalstatholder i Finland, den anden Afdeling, som var opstillet i Slaane langs Nyskerne, anførtes af Feldtmarsskalken, Baron Toll, bestod af 12 til 16000 Mand. Den tredje Afdeling var opstillet mod Norge, dens Operationer have vi ovenfor gjort os bekendt med. Det ansees af indsigts-fulde Bedømmere af den daværende Krigstilstand for et Misgreb af den svenske Konge, at hans Armee opstilledes i Slaane, hvor den lidet behøvedes, efter at Frygten for en fransk Landgang der over Isen ved Vinterens Ophør var forsvunden, ligesom hans virksomme Rolle i denne Krig gjøres til en af de djærveste Klagepunkter over hans uheldige Misgreb. Vist er det, at dersom Tolls Armee ved Krigens Udbrud i den første Maaned, da den stod virksom i Slaane, havde forenet sig med Armsfeldts Hær, havde Norge haft en haardere Forsvars-Kamp at udholde. Men Armsfeldts Hær blev slet forsynet med Krigsformodenheder, hans Styrke blev brudt ved idelige Misgreb og Formindskelser. Han søgte at bøde paa denne Mangel paa regulære Tropper ved at organisere og øve Landeværnet; men just da han var paa Veie til alvorligen at føre sin store Angrebsplan mod Norge, blev han pludseligen beordret at afsende sine bedste Tropper til den fjerde Balplads, maatte strax efter overgive Commandoen til andre Hænder og gaae i Exil. Hvor nær dette gik ham vise de Vennebreve, som han skrev til Overadjutant Adlersparre.

Da den svenske Overgeneral saaledes under ovennævnte Hindringer maatte opgive sine Angrebsplaner, slappedes ogsaa Forsvaret fra Norges Side; en fredeligere Tilstand og et Slags Vaabenhvile fandt Sted mellem de krigførende Magter. Denne Konges Neutralitets-Tilstand under en heldig Forsvars-Krig, der med gode Forhaabninger maatte synes at kunne forvandles til en Angrebs-Krig, er bleven misforstaaet og mislykket af nogle svenske Historieforfattere, og blev det senere hen i Danmark selv. De fortrolige Breve paaستااer General Armsfeldt, at der manglede Norge baade Tropper og Lyst til at fortsætte Krigen med Sverige. Kraften var, under ovennævnte Omstændigheder, visseligen ikke stor; men Ingen havde meer end Armsfeldt følt den Virkningen af dens heldige Anstregelse, og hvor meget Svagheden understøttedes af den patriotiske Sind, derom give den Tids Krigs-Annaler de hæderligste Vidnesbyrd. Lyksten til Krig med Sverige paa den Tid ikke stor, og kunde under Norges nuværende Stilling ikke være det, saa har dog Ulyksten til at bøie sig under Sveriges Hærsstyrke, eller til Forening med dette Rige, aldrig været større end under den første Tid med Sverige. Den svenske Besthær solte dette paa Balpladsen, der vædedes med mere svenskt end norsk Blod, ligesom de fleste Fanger vare i den norske Armees Hænder. Det var imidlertid under saadanne Omstændigheder en let Sag at standse den Fjendtlighederne paa den norske Grændse, eller i det mindste dæmpe den blussende Flamme. Norge begjærte kun at forsvare sine Grændser, og at erobre fiendtligt Land, men laa ikke i den norske Generals Krigsplan, eller i Nationens Ønske. Den svenske Armees Uvillighed af indvortes Forstyrrelse og Næringsløshed, og kunde ikke forbedres ved at angribe Stilling ved alvorlige Angreb mod udvortes Fiender, hvis Udfald maatte ansees for usikkert, uden at Nationen da paastjønede det Gode, som derved skulde opnaaes. Saaledes Forandring i den svenske Armees-Commando, og Svækkelse af Besthærens Styrke ved flere Detaschementers Afmarschering til den fjerde Krigs-Stueplads, gav Anledning til et fredeligt Sindelag paa svensk Side, fandt dette snart Gjenklang ogsaa paa den norske. General Armsfeldt, som forud anede denne Besthærens forandrede Stilling, havde allerede forberedt denne fredeligere Stilling igjennem en af hans betroede Betjente aabnet Brevveksling med en betydningsfuld Krigsmand i den norske Armee ¹⁾.

¹⁾ Denne findes i Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare og nyaste Historia 9de

gavmilde Familier, deels at sætte dem i Stand til at fortsætte deres patriotiske Godgjørenhed¹⁾. Ikke uden Bevægelse læses i Budstikkens første Blade de mange Øtringer af gjensidig Erkjendtlighed og privat Godgjørenhed, som veksledes imellem Giver og Modtager, saavel som den hæderlige Erkjendelse fra Regjerings-Commissionens Side af disse herlige Øtringer af en sand Fædrelandskjærlighed midt under en Lidelses-Periode, hvortil et stort Stykke af Norges Historie ei kan fremvise Rage.

Men ikke alene gennem Norge gik denne patriotiske Varme for det nedtrykte Fædrelands Sag, og denne virksomme Deeltagelse for Landets Stilling, og for de tappe norske Krigeres Held. Den viste sig i samme Grad hos vore daværende Statsfrænder, de Danske. Ogsaa de offentlige danske Blade havde postdagligen at berette om store Gaver af alle Slags, som der bleve lagte paa Fædrelandets Alter. Det var især Bidrag af Materialier til en ny Flaades Bygning, som var Gjenstand for de Danskes patriotiske Godgjørenhed. Rangfoldige Skoveiere tilbode af deres Skove uden Betaling Egetommer til Skibsbrug; Andre bestemte dertil ei ubetydelige Capitaler, eller paatog sig, som i Norge, at bygge Kanonbaade. Saaledes reistes igjen paa Holmens Bærst enkelte Orlogsfartøier, som Begyndelse til Erstatning for den ranede Flaade. Norges Armee blev heller ikke der glemt. Store Mængder af Provitioner samledes i de Egne, hvorfra Oversendelse var mulig, og omendstjont en stor Deel deraf berigede Fiender meer end Venner, saa kom dog Meget deraf over det med fjendtlige Krydsere opfyldte Hav, og bragte vore stridende Landsmænd en velkommen Bederqvægelse. Betydelige Bidrag af Penge sendtes ogsaa den norske Armee fra Private i Danmark. Der var i den Anledning nedsat i Kjøbenhavn en Committee „for frivillige Bidrag til Opmuntring for de norske Krigere, og til Understøttelse for disses Enter og Born“, som indsamlede en Sum, der i rede Penge overgik den, som sammenbragtes i Norge. Denne Committee²⁾ deponerede i den kongelige Casse i Kjøbenhavn 20,000 Rd., som bleve anviste paa den norske Casse i Christiania, ligesom betydelige Summer anvendtes til Indkjøb af Fødemidler, især Fedevarer. Til denne Understøttelse ydede baade Kjøbenhavn og Provindserne Bidrag. Flere af Kjøbenhavns Embedsmænd og Grossererere, samt Herremænd paa Landet, ydede indtil 500 Rd., hvilket med Hensyn til Coursen³⁾, der i Forsommeren 1808 endnu ei var falden betydelig, maa ansees for en anseelig Gave. Mange danske Bønder blandede sig i denne velgjørende Skare.

Desuden oprettedes frivillige Corps i Christiania, Drammen og flere Steder; de tvende første stillede vel i Linie mod Fienden, men de toge ingen alvorlig Deel i Krigen. Kun de frivillige Jægere i Fredrikshald gjorde deres Nytte ved Tilintetgjørelsen af det Snorringske Corps. I Epidsen for et af disse, et frivilligt Jægercorps i Christiania, finde vi daværende Amtmand, Grev Wedel-Jarlsberg, ligesom Christiania Artillerie-Corps stillede under Ludvig Mariboës Commando, og Drammens frivillige Jægere under Jakob Lunds⁴⁾. Vi ville siden faae Leilighed til at fremlede Mariboe paa vor Histories Skueplads. Denne hans første Fremtræden

¹⁾ Især udmærkede sig Præsten i Sorum, Doctor Gudmundson, ved sin Gæstfrihed og Omhyggelighed for en passende Fordeling af de samlede Provitioner, men han fandt hæderlige Medhjælpere i de Præster, der, som han, boede Krigsskuepladsen nær. Disse runde Gaver bidrog ogsaa til at gjøre Krigens Følger mindre rædsomme der, hvor den havde sit Sæde.

²⁾ Medlemmerne af denne Committee vare: Raas, Colbjørnsen, N. Lønder Lund, Tre-schow, Sverdrup, Saaby, Erichsen, Dunsfeldt og Prætorius.

³⁾ Coursen var paa den Tid omtrent 150 Rigsdaler Courant for 100 Solospecies, og faldt i Juli Maaned til 160.

⁴⁾ [Wedels frivillige Jægercorps var hovedsagelig udrustet paa hans egen Bekostning og dannet af Bondesønner fra Aker, Aker og Bærum; dets Capitain var først Christian Magnus Falsen, til han i April 1808 blev Sorensskriver paa Follo; senere Baltazar Lange paa Distrikts-Stubæk i Bærum. Enevold Falsens yngste Søn Sagbart tjente og i dette Corps.]

at ørette de til den Ende fornødne Magasiner. Han maatte stole paa at finde de Midler i Fiendens Land. Men dersom den almindelige Bemærkning er rigtig, den Fiende, der vil vente at gjøre heldige Fremstridt i Sverige, maa selv medbringe sit Material, saa gjældte dette fornemmeligen om den Deel af Sverige, hvori Indfaldet skulde gjøre Indfald. De første Stridt paa Fiendens Bund lovede ingen Erfrod; thi fattige og udsuede Provindser stodte til den norske Grændse, og den norske General klagede over samme Mangel som den norske, endstjønt Nøden iblandt sig Mand langt fra var saa stor i Sverige som i Norge. Den norske Armee maatte altsaa slæbe med sig transportable Forraad af Levnetsmidler, indtil den nærmede sig Sveriges rigere Egne, som laae fjernt fra den norske Grændse. Men der var ingen Himelighed for, at dette kunde skee uden at møde fast uovervindelige Hindringer fra svensk Side. Den Hær, som Prinds Christian August kunde sætte i Færd, uden at blotte Norge selv, var i Antal lidet større end den svenske norske Grændse, og var i den store Krigs Disciplin mindre øvet. Ved Siden af de udsuete Hær havde Armfeldt organiseret et Landeværn, som af ham længe var højt anset, og hvis krigeriske Holdning han i sine Breve berømmer. Denne Forsiættelse af Armfeldts Eftermand tildeels til sin Raadighed. Desuden laa General Toll i Norge med en betydelig Krigsmagt, som kunde ile Besthæren til Hjælp, og der allerede lovet den svenske General en betydelig Troppe-Afdeling derfra til Underskyldning. Under disse Omstændigheder maatte den norske Overgeneral betragte et Indfald i Sverige som betænkeligt, ligesom et saadant neppe havde vundet Nationens Tilfald, men snarere vilde have dæmpet den patriotiske Lue. Fred var i Norge det almindelige Ønske, til den gamle Tingenes Tilstand stod endnu Nationens Hu, og den delte den danske Regjerings sangvinste Forhaabninger om de store Fordele, som en Forbindelse med Rusland og Krigens Fortsættelse ved dets Side, kunde tilveiebringe den danske Stat. Kun til Forsvar, ei til Erobring stod den almindelige Tilvaretagelse og Opmærksomhed.

Disse Grunde gjorde Prindsen gjældende i Regjerings-Commissionen, og, under Indvirkning af Falsen, gif hans Mening igjennem, hvor utilboelige end Commissionens andre Medlemmer vare til at modsætte sig deres Konges Billie. Deres Høiagtelse for Prindsen og deres Tillid til hans Feldtherre-Talent overvandt derhos enhver anden Betragtning. Der er ikke mindste Anledning til at troe, at Prindsen skulde have benyttet Grunden til sit fredelige Forhold til Sverige fra Hensyn til Planer, hvis Udførelse endnu ikke kunde være ham bekjendt. I Følge den Rørmelse, som fandt Sted imellem begge Armeers Chefer, efterat Adlersparre havde faaet den vigtigste Stemme i Best-Armeens Krigsraad, vidste Prindsen vel, at der herskede Misnøie i Sverige med dets Konge, men han havde neppe Anelse om, at hans egen Person var indviklet i Planen¹⁾. Tydeligere vil dette vises i Historiens videre Fremstridt.

¹⁾ [Dette kunde Prindsen saa meget mindre have, som neppe Nogen i Sverige selv tænkte dengang (Sommeren 1808) paa at dethronisere Kongen, endmindre paa at vælge Prinds Christian til svensk Eftersølv. Det var først seent paa Høsten, at en Sammensværgelse begyndte at danne sig, og Prindsens Navn blev neppe nævnt i Forbindelse hermed, førend efter Gustaf IVdes Arrestation.]

Femtende Capitel.

Napoleon. Spanierne i Danmark.

Imidlertid begyndte Danmarks politiske Udsigter allerede nu at formørkes, og Haabet om i dets Allieredes Understøttelse at finde Erstatning for de lidte Tab at formindskes. Vel kunde det fredelige Forhold, som tilveiebragtes imellem begge Armeerne paa den norske Grændse, ikke hindre Russernes Fremstridt, som allerede før Aarets Ende bragte Finland under den russiske Krone; men Opnaaelsen af dette Krigens Formaal var tillige Grændsen for Ruslands Udvidelses-Planer paa den Kant¹⁾. Fra den Dag af lunknedes Ruslands belovede Jær for Danmarks Interesse, og dets Politik tog en anden Bending, der vendte sin Braad mod Danmark selv.

Ikke saa heldig var i Løbet af dette Aar Danmarks anden Allierede, Frankrige, for hvis Skyld Danmark især blødede og omsider sønderlemmedes. Det lod til, som den store Seierherre ogsaa skulde mindes om Lykkens Ubestandighed, og det der, hvor han mindst ventede en Hindring for sine seierlige Fremstridt, og kraftfuld Modstand mod sine store, vidt omfattende Planer. Bist er det, at Aaret 1808 var ligesom Lykkens Vendepunkt for den store Napoleon, og at Elementerne til hans Fald under samme beredtes i det Fjerne. I den første Deel af dette Aar indtraf den store spanske Revolution, hvoraf Napoleon benyttede sig for at styrke sin politiske Kraft og Indflydelse. Efterat den spanske Konge Carl den IVde nødvingen havde overdraget Scepteret i sin Søn Ferdinands Hænder, stillede Napoleon sig paa den krænkede Faders Side, loffede begge Fyrster til den franske Grændse, og tilveiebragte en Forening imellem Fader og Søn, som ledede til begge Fyrsters Thron-Uffigelse. Begge kunde kaldes Napoleons Fanger, som anvistes deres Opholdssted i Frankrige, medens Napoleons Broder Joseph hævedes paa Spaniens Throne, medens hans Svoger Murat var bleven ophøiet paa Neapels. Men den spanske Nation lod sig ikke roligen paatvinge det nye Dynasti, men vakte en Krig, som under forskjellige Stikelser har været til den seneste Tid, og som maa betragtes som den kraftfuldeste Spire til Napoleons Undergang. De Hære, som opstilledes mod hverandre, stred ikke som paa den store Krigs-Skueplads i Tydskland for en politisk Overvægt; men en ædel Nation opstod i Masse, for et forsvare sin Selvstændighed og sin politiske Stilling under et gammelt Dynasti. Den nye Konge Joseph holdt vel sit Indtog i Madrid i Juli, og Aviserne vare fulde af den Jubel, hvormed han der blev modtagen, — disse Uttringer af Bøvelens Bifald vindes for let Priis; men kun kort varede den nye Konges Ophold i Spaniens Hovedstad. Den i Spanien samlede franske Krigsmagt kunde ikke standse den udbrudte Revolutions Strøm. Den 20de Juli maatte de franske Generaler Dupont og Bedel overgive sig med 20,000 Mand, og allerede i August maatte den nye Konge igjen forlade Spaniens Hovedstad, der faldt i Insurgenternes Hænder. Napoleon kunde imidlertid ikke være ligegyldig ved denne Tingenes Forandring. Han samlede en stor Krigsmagt, stillede sig selv i Spidsen, og endnu var Aaret ikke ganske udrundet, da Frankrigs Keiser holdt sit Indtog i Madrid, og igjen indsatte sin forjagne Broder i sin nye Konge-Værdighed. Denne Revolution var saaledes endt tilsyneladende til Frankrigs Fordeel; men følgende Annaler have at fortælle om, at denne Jld vel for et Dieblif var dæmpet, men langt fra udslukt.

¹⁾ Enkelte svenske Forfattere ville endog vide, at denne Finnekrig og Ruslands Forhold mod Sverige og Norden skal have besværet Keiser Alexanders Samvittighed i hans sidste Levedage.

I Portugal udbrød ogsaa i dette Aar en Revolution, hvis første Følger syntes at maatte blive fordærvelige for Frankrig. Det portugisiske Hof var flygtet til Brasilien, hvor et nyt Keiserrike oprettedes; offentligen bekjendtgjordes, at Huset Braganza havde ophørt at regjere i Portugal, og Junot skulde i den franske Keisers Aarn regjere dette Rige. Deputerede sendtes fra Portugal til Napoleon under hans Ophold i Bayonne; disse bleve venligen af ham modtagne og formanede til at holde fast ved det Fastlands-System, der udelukkede Englænderne fra Fastlandet. Men Insurgenternes Held i Spanien, og Løfte om Englands Hjælp, foranledigede ogsaa en Revolution i Portugal, som udbrød i Juni Maaned, og kraftigen understøttedes af en engelsk Krigsmagt, saavel som af spanske Insurgenter. Den franske Overgeneral Junot, Hertug af Abrantes, reddedes kun fra at blive gjort til Krigsfange ved en Capitulation med den engelske General Dalrympel, hvis Betingelser ei bifaldtes af den engelske Regjering. Det Regentskab, som forrige Aar var bleven indsat af Prindsen af Brasilien, fornæbdes, de fraværende Medlemmer erstattedes ved nye Valg, og Englænderne gjorde Portugal til Basis for deres militaire Foretagender til Fordeel for de spanske Insurgenter. Der gaves saaledes et Tidspunkt i Aarets Løb, da Spanien og Portugal vare saa godt som befriede fra franske Tropper, og omendstjont Frankrige inden Aarets Ende igjen plantede sin Seiersbane paa den pyrenæiske Halvø, sa var det dog langt fra, at Insurrectionen kunde kaldes dæmpet.

En Scene af den spanske Insurrectionstrig forflyttedes i Sommeren 1808 ogsaa til Danmark. For at bortfjerne Kjernen af spanske Tropper fra Spanien og understøtte Napoleons Planer til Josephts Indsættelse paa dets Throne, bleve omtrent 10,000 Mand under Romanas og Rindelans Commando affendte til Danmark, under Paastud af at en Landgang paa Sverige skulde forsøges i Forening med danske Tropper. Af disse bleve 6000 Mand kantonnerede i Fyen og omtrent 1000 Mand i Jylland. Midtsommers omtrent lagdes en Plan til at bringe disse Tropper hemedigen ombord i den engelske, i de danske Blande krydsende Flaade. Det lykkedes en spansk Geistlig, forklædt som Kjøbmand, at aftale med Overgeneralen for disse Tropper, Romana, denne Plan. Paa Nyborgs Bolde, under en fortrolig Samtale, som fortes paa Latin, underrettedes Romana om Begivenhederne i Spanien, og om de foranstaltninger, som fra engelsk Side vare truffene til at modtage de befriede spanske Krigere. Planen lykkedes fuldstændigen. Paa en bestemt Dag overmandedes den danske Garnison i Nyborg, de spanske Tropper befordredes i engelske og danske Skibe, hvilke sidste de til den Ende bemægtigede sig, og kom lykkeligen ombord i den engelske Flaade, som var beredt til at modtage dem. Nogle smaa danske Krigsskibe søgte vel at modsætte sig Indskibningen, lagde sig midt i Indløbet til Nyborg Fjord, og bestjode de Skibe, som toge de spanske Tropper ombord; men de bleve let bragte til Taushed, og nødte til at overgive sig. Indskibningen skede i saa stor Hast, at Cavalleriet maatte efterlade en stor Deel af sine Heste. De løsladte vilde indbyrds Hingster rasede mod hverandre indbyrdes i Nærheden af Nyborg, myrdede hverandre, og kun saa indfangedes af danske Landmænd, som dermed forbedrede deres Hæerace. Da Spanierne vare komne vel ombord i de engelske Skibe, løslode de udelmodigen de benyttede danske Transport-Skibe. Det var ikke Had til Danmark, men Hjertlighed til Fosterlandet og Attraa efter at dele med deres Landsmænd den uendelige Revolutions Farer, som bevægede den ædle Romana og hans Spaniere til denne Krigsbedrift. De 1000 Mand spanske Tropper, som laae i Jylland, lykkedes det efter en forceret Marsch af 18 Mile i mindre end 24 Timer, at forene sig med deres Landsmænd. Saaledes indskibede 7000 Mand sig paa den engelske Flaade. Saa lykkelige vare ikke de 2 Regimenter, som vare i Sjælland. De bleve omringede af en overlegen dansk Krigsmagt, gjorde til Krigsfanger, og bleve siden sendte til det Indre af Frankrige. Den spanske Hær under Romanas Anførsel berørte paa Tilbageveien til Fædrelandet England, hvor Romana blev modtaget med store Gres-

beviisninger, og hans Tropper udfyrede med alle Fornødenheder og ny munderede. Romana gik med sin Afdeling derefter sin uheldige Stjebne under den spanske Befrielses-Krig i Møde¹⁾.

Sættende Capitel.

Norges indre Tilstand. Grev Wedels Virksomhed.

I Norge kunde den korte Landkrig efter August Maaned dette Aar, under en stil-
tiende Vaabenhvile, ansees saa godt som endt, og paa Havet havde den svage norske
Flotille sjeldent Leilighed til at maale sig med den engelske store i Nordsøen svøm-
mende Overmagt. Den danske ved Boldsfærd ødelagte Marine kunde ingen Tordens-
skjold skabe, der omtrent for 100 Aar siden paa disse Søider saa djærvt beskyttede
Rigernes Skibsfart, og ved modige Bovestykker ofte tilføiede Fienden ubodelig Skade.
Alt fattedes til at føre Krigen paa denne Maade: Skibe, Ammunition og Proviant.
Denne Søkrig førtes, som forhen bemærket, fra dansk Side som en Raperkrig, i
hvilken vore smaa Krigsfartøier smuttede ud af Klippens Ly for at affjære Østernøiere
eller Fartøier, som havde tabt deres Cours, fra en Convoi, eller som angrebe et
eensomt vandrende Krigsfartøi af mindste Caliber. Naar de enkelte store Skibe, som
vare tilbage af den røvede danske Flaade, vovede sig ud fra dansk Side, flokkede en
stor Overmagt af engelske Orlogsfartøier sig om det visse Rov og tilintetgjorde det
i en ulige Kamp.

Men om end Krigens Rædsler hvilede, vaagede tusindfold Sorger og Betym-
ringer i vort uheldige Fædreland. Alle Næringsveie vare saa godt som standsede,
Landets Forsyning med de fornødne Levnetsmidler gjordes fremdeles farlig, fordi
Nordsøen var opfyldt med fiendtlige Artydere, og den under en lykkelig Handels-
Periode opsparede Formue forsvandt alt meer og meer. Men disse Ulykker bares
imidlertid med en prisværdig Taalmodighed, og intet Middel forsømtes for at afværge
Følgerne af disse sørgelige Conjunctioner. Mindre udrettede maaskee i denne Hens-
seende de saa ideligen anpriste Surrogater for Brødet, blandt hvilke især den islandiske
Mose spillede den vigtigste Rolle, og hvis Brug paa Land og Strand i høie Toner
anbefaltes af de saakaldte Mosepræster²⁾. Langt mere udrettede en i alle Oekonomier
indført Tarvelighed, hvis Spor vise sig endog indtil vore Dage, i det mangesteds i
Smaabyerne en større Simpeltid i Gilder og Samkvem herster nu end tilforn, og
balkanalste Udskielser ere bleve sjeldnere. Paa mangen en, endog endnu formuende
Mands Bord fandtes ingen Biin, men kun Ol, og mangesteds indskrænktes Brugen
af Smør og Colonialvarer. En stor Lykke for de mindre formuende Borgerklasser

¹⁾ De Spaniere, som laae i Sjælland, roses meget for deres venlige Omgang i deres
Quarterer. De kom snart paa en vensabelig Fod med deres Værter og vare især
store Børnevener. Den franske Overgeneral Friton var en meget dannet og behagelig
Mand. Proprietair Hofman roser i ovennævnte Noticer meget en spansk Oberst Thomas
Aguero, som med sin Kone og Børn var indquarteret paa hans Herregaard. [Om
disse Begivenheder findes en udførlig Beretning af G. P. Numme, Begivenhederne i
Aften 1808; Kbhvn. 1848, samt en Afhandling af F. Schiern: "Spanierne i Dan-
mark", optrykt i hans Historiske Studier I. 1—39; jfr. ogsaa Ræder II. 158 ff.]

²⁾ Blandt disse velmenende Mænd udmærkede sig især Overlærer Flor fra Christiania;
men formedelst hans underlige Væsen mere morede end gavnede han, og Sagen selv
vandt lidet i hans Hænder. Hiit og her saae man Gilder, hvort der gaves kun Brød
af Mose; men denne bitter Spise forsvandt let blandt Gildets mange andre sødte
Nydelser.

er den udvidede Kartoffeldyrkning; thi det var først i Krigens Tid, at denne Sæds Rigtighed blev paastjønnet, ikke, som i vore Dage, for at føde Brændeviinsbrænderierne, men for at vederqvæge den Hungrige og formindste Nøden i Huusmands-Hyppen. Enkelte Tvivlsmaal der kan opløstes mod Kartoffeldyrkningens Hensigtsmæssighed paa store Lodder, naar den drives til en stor Grad uden at der paa anden Maade sørges for at styrke Jordens, ved denne udtømmende Sæd svækkede Kraft, saa er det vist, at den er en stor Belgjering paa de mindre Lodder, paa hvilke en omhyggelig Tilbedelse af Jorden, og en forholdsmæssig lettere Adgang til Gjødningsmidler paa et indskrænket Areal, lettere vedligeholder Jordens Productions-Evne. Men vist er det, at den udvidede Dyrkning af Kartofler under Krigen, og det store Tilskud af Færingsmidler, som derved tilfled ringe Mandes Huus, maa betragtes som et af de vigtigste Midler til at formindste Nøden i Landet under Krigen, ligesom denne Sæde-Act fra den Tid, især i Fjeldegnene, udgjør den vigtigste Deel af Markfrugter paa de smaa Lodder og af ringe Mandes Fødemidler.

Norges Provinding var altsaa fremdeles en Gjenstand for Regjerings-Commissionens Omsorg og forbunden med store Betyrninger. For at fremme dette Diemed blev det atter overdraget Grev Wedel i denne Høst at foretage en Reise til Danmark, herved ogsaa tilfattedes at fornøve flere Forestillinger til den danske Regjering, hvorom Regjerings-Commissionen intet Resultat havde faaet. For at fremme Hoved-Diemedet af denne Reise, Norges Provinding, bemyndigedes Greven til her i Norge, deels ved frivillig Accord deels ved Requisitioner, at fragte saa mange Skibe, som vare behøvelige til denne Fart, samt igjennem Entrullerings-Cheferne at udskrive de til Skibenes Bemanning fornødne Esfolk. Ved Hjælp af disse Skibe, saavel som af dem, det havde lyktes ham at faae fragtet i Danmark, overdroges det Greven at oversende, fornemmeligen til Agerhuus Stift, de befragtede Kornskibe; thi i dette Stift var ikke den Trang til Korn størst, men der var ogsaa Armeen samlet, for hvis Forsyning med Levnetsmidler der fornemmeligen maatte sørges. I Christianssands Stift fandt ligeledes den større Virksomhed Sted med Hensyn til Kornforsyningen, og en Deel af det fra Danmark overbragte Korn udbredtes endog til Nabo-stiftet. Greven udførte det ham overdragne Værende med sin sædvanlige Hasthed og med Anvendelsen af store Midler. Han paadrog sig endog ved omgribende og tilshneladende egenmægtige Foranstaltninger tildeels Regjerings-Commissionens Misnoie, og krydsede Privates Planer ved at indtvinge alle bekvemme Kornfartøier i den offentlige Korn-Transport. Men han indsaa snart Nødvendigheden af ei at forstyrre den private Provinding, og lavede Udførelsen af sit vigtige Værende derefter. Han udførte saaledes ogsaa denne Commission til Fædrelandets store Gavn, og sparede til den Ende hverken sin Person, sin private Credit, eller de Midler, som hans Indflydelse og mange Forbindelser i Danmark gav ham i Hænde. Ved denne Leilighed overdroges det Greven tillige at udføre paa ny de Handlendes gjentagne Ansøgninger om nye Laan, og Nødvendigheden af at flere Assignationer udfærdigedes, enten igjennem Finants-Collegiets Act, eller ved Regjerings-Commissionens Foranstaltning. Grevens Forestillinger i denne Henseende foranledigede formodentligen den danske Regjering til, strax i Begyndelsen af 1809, at udsende sin Agent til Norge, for deels at undersøge Handelsforholdene, deels aabne Virksomheden passende Tilflugtskilder. Det paalagdes Greven tillige, at søge bevirket en hastig Afgjørelse af de Sager, som for Rentelammeret var andragne, angaaende Skibe, som af Fienden vare opbragte eller ødelagte, og for kongelig Regning assurerede, „da disse Sagers længere Hensand vilde svække Villien til denne saa nødvendige Foranstaltning, samt derhos at bevirke Udvidelsen af denne Assurance til Ladninger, som herfra nedsendes.“ Til hans Værende hørte ogsaa igjennem General-Post-Amtet at foranstalte en sikker Postgang. Endeligen overdroges det Greven at bevirke Regjerings-Commissionen en Credit aabnet paa Landsborgs Bøllkasse af i det mindste 500,000 Rd., „som uomgængelig fornøden, dels for at lette de Handlendes Speculationer, og deels for at betale de af Greven

Overfart, deels fordi man troede at kunne, som mere bekendt med Farvandene, med den nordlige Vind knibe Grunden nærmere end Fienden, og saaledes naae Sundet. Det besluttedes saaledes at gaae Fienden imøde, og under en løbende Fægtning i Mørket at vinde Seiladsen fra de engelske Forsølgere og søge ind til Kronborg. Men Fiendens Parforce-Jagt forhindrede det. De fiendtlige Orlogsskibe og Fregatter flokkede sig om det enkelte Skib, og bestjøde det fra alle Kanter. Jessen forsvarede sig imidlertid til det yderste, og vilde ikke høre paa nogen Opfordring til Overgivelse, førend Skibet Prinds Christian kun med enkelte Skud kunde besvare Fiendens glatte Lag. Ved den sidste fiendtlige Salve faldt Lieutenant Dahlerup, Ræstcommanderende Capitain Rothe og Lieutenant Top bleve saarede. Skibet selv faldt imidlertid ikke i Fiendevold. Jessen styrede det mod Land; det hug sig strax fast i Grunden, og blev stukken i Brand. Paa det danske Liniestib faldt 3 Officierer, Willemoes, Dahlerup og Soland, og 61 Mand; 81 Mand og Rothe bleve haardt, Chefen selv, Lieutenanterne Ferry og Loftrup tilligemed 41 Mand let saarede. Ogsaa Fienden havde lidt betydeligt, endskjønt efter Opgaven mindre end det danske Orlogsskib. Fangerne bleve førte ombord i de engelske Skibe, og saavel der som i Gothenborg menneskeligt behandlede, og de Saarede omhyggeligen pleiede. Den danske Chef deelte Cabyt-Bequemmelighed med den engelske Chef selv. Den smitsomme Sygdom, som herskede ombord i det danske Orlogsskib, angreb imidlertid ogsaa det engelske Mandskab og bortrev Mange. De Danske, der som Fanger bragtes til England, førtes tildeels ombord i et Prisonskib, hvor de deelte de uheldige Fangers Skjebne, som indesværredes i disse Skibe. De som førtes i Land havde vel en bedre Skjebne, men foretrak dog langt den Behandling, som af deres nordiske Fiende var bleven dem til Deel, endskjønt saavel disse, som andre danske og norske Krigsfanger rose Privatfolks menneskekjærlige Bestræbelser for at lindre Fangeskabets Qualer. — Saaledes tilintetgjordes den sidste brugbare Rest af Danmarks Flaade; thi Lovise Augusta var et daarligt Skib, som kun ved en betydelig Reparation kunde sættes i brugbar Stand¹⁾.

De svenske Beretninger rose sig meget af en for de svenske Vaaben berømmelig Sø-Træfning ved Strömstad 27de April imellem 26 danske Kanonbaade og 5 svenske, hvori de første med Tab bleve tilbagedrevne. Commandeur Lorentz Gistler derimod, som commanderede den norske Flotille, og som paa den Tid var Chef for Norges Søværn, giver i sin Rapport en anden Beretning om denne Træfnings Beskaffenhed. Han paastod, at han fuldkommen opnaaede Hensigten af sit Angreb, nemlig at recognoscere Fiendens Styrke, og at han trak sig tilbage, fordi det var umuligt at udrette Noget mod Fienden i sin stærke Stilling²⁾. I Norge omtaltes imidlertid dette mislykkede Angreb ikke med Roes, og det betragtedes som et visseent Blad i den Seierstrands, som vore Krigere til Lands i de samme Dage flettede sig.

Tolvte Capitel.

Landkrigens Slutning.

Imidlertid beredtes Norge nye Farer, som det ikke uden store Vanskeligheder vilde have overvundet, dersom de ikke ligesom af sig selv vare blevene hævede formedelst heldigen indtrufne Omstændigheder. Den svenske Overgeneral Armfeldt overbeviste sig

¹⁾ I Bilag No. 27 findes Jessens Indberetning om dette Slag. Ovenstaaende Beskrivelse er mestendeels en Extract af den i Archiv for Søværnet ovenfor nævnte Afhandling.

²⁾ [Udsørligere Beretning herom hos Garde 520—21 og Ræder II. 546.]

de forlorte hans Dage. Næppe var et Aar forløbet fra hans Indtrædelse i Regjerings-Commissionen, før han faldt tilbage til sin mørke melancholske Sindsstemning, som nu forenedes med de meest foruroligende Anstrøg af Tvivlraadighed, Angst og Forestillinger, som manglede al Grund, og som grændsede til en fuldkommen Luvsforvirring. Lægers, hans Families og Benners Anstrengelse for at rive ham ud af denne sørgelige Tilstand vare frugtesløse, og han overgav sig i den Grad til denne sygelige Sjæls-Tilstand, at ethvert Forsøg paa at opmuntre ham var ham ind, og forværrede hans Tilstand. Det var i en saadan sørgelig Sindsstemning, at han en storm- og regnfuld Høstaften den 16de November 1808 forlod Thalias Tempel, som hans heldige Muse saa ofte havde opmuntret, og hvorhen han modstræbende var overtalt til at gaae; og hans forvildede Stridt lededes til Graven. Den følgende Morgen fandtes hans Liig i Christiania-Fjorden. Falsens Død udbredte en almindelig Sorg ikke alene i hans Familie, blandt Benner og Bekjendte, men over det ganske Land, som havde sporet velgjørende Folger af hans daadfulde Virksomhed og følt sig opmuntret i Nødens Stund ved hans Budstikke. Aldrig var derfor hidtil set saa stor en Sorgeskare ved en Ligbegjængelse, som ved Falsens, og den Digale, som Biskop Bøch holdt ved hans Grav, hører vist nok blandt hans bedste Luvsproducter¹⁾.

Næsten samtidig med Falsen fandt Kammerherre Georg Raas, som var udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissionen, sin Død i Bølgerne²⁾. Han gik ombord i Gladstrand en stormfuld Dag, for at undgaae de engelske Krydsere, og da Ratten efter strandede Skibet paa den norske Kyst i Nærheden af Kragerø, hvor strag over hans paa Stranden indlastede Legeme bebudede den indtrufne Ulykke.

Som en Folge af den Vacance, som ved disse Dødsfald indtraf i Regjerings-Commissionen, udnævnedes under 12te December Statsraad og Deputeret i General-Loldkammeret N. Lønder Lund, til Medlem af Regjerings-Commissionen, og fik Befaling til at forsvie sig til sin Post over Jylland. Lønder Lund var Nordmand, kjendt som dygtig Embedsmand, Videnskabsmand, især stor Naturforsker, og almindelig agtet formedelt sit Retfind og sin faste Charakter³⁾. Hans Udnævnelse opvakte saaledes et stort Haab hos Nationen. Men ogsaa han fandt paa den sørgeligste Maade sin Grav i Bølgerne ved Overfarten til Norge. Mod Slutningen af dette og i Begyndelsen af næste Aar indfandt sig en usædvanlig Kulde, som opfyldte

¹⁾ Forfatteren hørte ikke blandt Falsens Omgangsvener — deres Livs- og Virksomheds-Baner laae langt fra hinanden — men steldent har den dødelige Hengang af en Fædrelandets Mand gjort et sørgeligere Indtryk paa ham end Gnevold Falsens, og han anjaae dette Tab som et af de største, Nationen paa den Tid kunde lide. Kort før Falsens Død havde Forfatteren havt den venligste og mest tilfredsstillende Samtale med ham om Fædrelandets og sine egne Anliggender, og den kort paafølgende uheldige Katastrophe gjør denne Erindring til en af hans vemodigste fra den Tid. Beskrivelsen over Falsens Jordfærd, saavelsom de i den Anledning forfattede Gravsange findes i Budstikken No. 56 og i Bladet Liden No. 25 og 26.

²⁾ [Georg Conrad Raas, yngre Broder af Cancellipræsident F. J. Raas, var Søn af Admiral og 1ste Deputerede i Admiralitetet Frederik Christian Raas (af Muur-Raaserne). Han havde været Søofficer, men afgik fra Søetaten som Capitain i 1797. Det var formodentlig ved Broderens Indflydelse, at han 14de Septbr. 1808 fik Befaling at tiltræde den norske interimistiske Regjerings-Commission. I hans Sted blev Grev Wedel udnævnt 21de Decbr. s. A. med Sæde efter Statsraad Lund.]

³⁾ [Niels Lønder Lund var Søn af residerende Capellan ved Krue Kirke i Throndbjem Laurits Lund og Ellen Lønder, var født i Throndbjem 1749, blev Student 1765 og ansattes i General-Loldkammeret, hvor han rykkede op til Deputeret og nød stor Anseelse. I en Nekrolog over ham i Kjøbenhavns Lærde Efterretninger 1809 No. 2 af P. E. Müller udhæves hans Embeds-Førelse, Retfind, Kraft, gennemtrængende Blik, attrættelige Iver og urolkede Fasthed. Han var tillige en i sin Tid anset Videnskabsmand i det naturvidenskabelige Fag, og (1789) en af Stifterne af Selskabet for Naturhistorien i Kjøbenhavn. Se J. Chr. Berg, i Samlinger til Norske Folks Historie V. 687—688.]

Nordsoen mellem Jylland og Norge med Havis. Da imidlertid Frygten for fiendtlig Krydsere paa den Tid var større end for Farerne paa Søen, besluttede Lønder Lund at indstibe sig fra Nordstrand, for at sætte over til Norge paa det korteste Farvand. Men han naaede ikke Norges Kyst. Skibet struedes fast i Isen og forgik. De saaes fra Omegnen af Arendal i en lang Afstand, og flere Forsøg gjordes for at komme det i Havsnød stedte Skib til Hjælp. Baade vovede sig ud paa Isen, men alle Forsøg vare forgjæves. Skibet forsvandt, og der fandtes ikke Spor deraf.¹⁾

Vi gaae saaledes i vor historiske Skildring ved Enden af et Aar, som, saavel med Hensyn til Landets udvortes som indvortes Stilling med Føie regnes for en af de mørkeste og kummerfuldeste, som Norges Historie har at fremvise. Det begyndte med en farlig Krigs-Tilstand med vore Naboer, som paa mange Maader i den betænkeligste Grad forværrede Norges Stilling, og hvis Resultat, om det var blevet nok saa glimrende, ikke kunde benyttes til Norges Fordeel; thi Norge begjærte ikke, og var ikke tjent med en Grændse-Udvidelse, og det maatte have lidet Haab om langvarig Besiddelse af en mulig Erobring. Norge var udeeltagende i og fremmed for Danmarks Erobrings-Planer. Det gik imidlertid uden Skam og uden Landspilde fra denne det paatvungne Krig. Det skyldte deels sine Heltes Tapperhed, deels sine Fienders Mangel paa Sammenhold i Krigsplaner og Svaghed i Midlerne til at udføre dem, at Fienden for denne Gang ingen Fremstridt gjorde i Norge, og i den sidste Aarets Halvdeel forvandlede Krigstilstanden til en Vaabenhvile, som aabnede Udsigten til Fred. Men i det Indre af Landet var Tilstanden sørgelig. De foregaaende Aars muntre Virksomhed var ophørt, Handelsstribene laae mestendeels stille i vore Havne, det var thyst i vore Skove, og de vigtigste af vore Fabrikker opdyngede Producter, som de ei kunde sælge. Ved Siden af Næringsløshed svingede Hungeren sit skarpeste Sværd over vort uhyggelige Fædreland, og der fandtes Billeder paa Elendighed og Nød i vore Fjelddale, ja i vore af Naturen bedst begavede Bygder, som sjeldent sees enten hos os eller hos Andre. Men denne nedtrykte Stilling frembragte ingen urolige Scener, af hvilke bedre Dage under en periodisk og let afhjælpelig Mangel havde seet mange flere. Folket leed med Resignation, og et Glimt af Held paa Valpladsen frembragte en munter Stemning i Nationen, som om intet Stof var til Behymring. Fædrelandskjærligheden viste sig ligesaavel i Gjerning som i Ord, og store Offere gjordes for Almeenvellet midt under mange Gjenvordigheder paa Virksomhedens Bei og i det private Liv. Et upartisk Bidne til disse Begivenheder og disse Nationens Forhold maa ansee de tvende første Aars Krigs Aar som Ulykkens Dage, men Nationens Færd under disse som i Sandhed hæderlig. Dette Ulykkens Aar, 1808, gled til sin Ende, og dets sidste Dage betegnedes med Nationens smertelige Tab.

Dersom vi gaae et Aarhundrede tilbage i vor Historie, da finde vi Lighed og Ulighed i Landets udvortes og indvortes Forhold. Frederik den IV^{des} Politik var

¹⁾ [Januar 1809. At L. Lund blev udnævnt til Medlem af Regjerings-Commissionen er maaskee nærmest foranlediget ved en Forestilling fra Prinds Christian August af 22de Novbr. 1808 i Anledning af Kalsens Død. Han anholder deri paa det meest trængende om, at Regjerings-Commissionen snarest muligt maa blive forstærket med flere Medlemmer, da de nuværende ere overlæssede. Ved Siden heraf ytrer han som sit personlige Ønske, „om saa mere efter den uhyggelige Ansættelse af Kammerherre Raas“, hvis Død endda var ubekjendt, „at det maatte behage Deres Majestæt, foruden de, som De beslutter endnu at affende fra Danmark, desuden at ansætte 1 eller 2 af D. Majestæts Embedsmænd i Norge eller indfødtte Nordmænd ved denne Commission.“ Som Grunde herfor anfører han den norske Nations Kongen bekjendte Charakter — en Uresfølelse, en vis Nationalstolthed, der bør opmuntres. Til norske Medlemmer af Regjerings-Commissionen foreslaaer han dervaa Amtmand Sommerfelt eller Stiftamtmand Thygesson, og tillige „paa flere Grunde — den unge, udmærkede retskafne og duelige Amtmand over Bustersund Grev Wedel, der dog maatte vedblive at besørge Provindingvæsenet.“ Tildeels i Genhold hertil udnævntes Lønder Lund, Grev Wedel og Sommerhjelms i Decbr. 1808 til Medlemmer af Regjerings-Commissionen; jfr. næste Capitel.]

i sine Henseender den samme som Frederik den VI^{te}; men den var mere selvvalgt, mens Frederik den VI^{te} var mere fremtvungen af fremmed Boldsomhed, og begges Politik understøttedes af en uhyggelig Tillid til falske Venner. Frederik den IV^{de} trådte sig ind i den nordiske Krig, for, under Carl den XIIes Graværelse og Sveriges ved blodige Krige svækkede indvortes Tilstand, at vinde tilbage forlængst tabte Provindser, der udgjorde en sammenhængende, ligesom af Naturen selv bestemt Del af det svenske Rige. Han forenede sig til den Ende med Sveriges evige Fjende mod Osten, der benyttede Danmarks Kræfter for at tilintetgjøre Sveriges Sømagt, den farligste Modstand mod den russiske Czars vokende Magt. Frederik den IV^{te} gik i Snaren, førte en langvarig og blodig Krig, svækkede sine Finantser, forrøvede Fredens Virksomhed, og afbrød Handelens Fordele, og da han just var på Veie at høste Frugten af disse Opoffrelser, sluttede hans trolose Forbundsven en hemmelig Forbindelse med Danmarks Fiende, hvori Norge skulde benyttes som et Bøtmiddel til Ruslands Forstørrelse. Den svenske Kongehelt faldt, og Planen faldt et Aarhundrede ud i Tiden. Den samme politiske Scene gjentoges, men under en anden Form, i Frederik den VI^{tes} Dage. Lumskt overrumplet og grusomt mishandlet af England, kastede Frederik den VI^{te} sig i Armene paa Ruslands Keiser. Han forledes til at forsøge sine Landes, og især Norges, Lidelser ved en ukonventionel Krig, og belønnes for sine Opoffrelser med de nordiske Rigers Sømagts Genopretning. Saaledes kom Peter Czars og Carl den XIIes Plan, efter et Aarhundredes Forløb, til Modenhed og omsider til Udførelse. Thi Rusland havde ikke behøvet den skjønne erobrede Provinds, da den franske Krig udbrød, naar det ikke havde kjøbt Sveriges Neutralitet og siden dets Hjælp ved den skandinaviske Halvøes Besættelse. Det kjøbte en Fiendes Venstreb ved at sønderknuise en Ven. Frederik den VI^{tes} Landmagt høstede ingen Laurbær paa Balpladsen; men hans Sømagt var som altid seiertrig og respecteredes overalt, og hans Søhelte have sættet deres Navn i Nordens Historie. Frederik den VI^{tes} Søværn indskrænkede sig til meer eller mindre store Kapertog og Smaafægtninger Stib for Stib. Der var saaledes stor Lighed og Ulighed i begge disse Kongers politiske Færd og Skjebne; men Frederik den IV^{tes} Udførelse, i sig selv større og af en nædlere Art, skuldes under et mindre uheldigt Udfald og en lykkelig tilbagevendt Fred; Frederik den VI^{tes} politiske Felttrin fremkaldtes ved en uforudset Vending i Europas Stilling og et endnu meer uhyggeligt og uklogt Valg af Politik. Fremtidens Historiefriivere ville bedømme disse Kongers Færd retfærdigere end Nutidens. Vor nærværende Historie har et andet Maal, nemlig at afdække de Begivenheders Gang, som fremledte en Forandring i Norges politiske Stilling og Norges Tilstand under denne Gjæring.

Opfordringer af den Art vise, at der ved Siden af den Opmuntring, som vore Krigeres uventede Held paa Grændsen udbredte, herskede hos Kogle en modløs Stemning, som en Folge af Landets nærlingsløse Tilstand, og af den Rod og Glendighed, som Mangel paa de nødvendige Næringsmidler frembragte. Men med Sandhed kan det paastaaes, at Nationens Rod voksede ved disse glædelige Efterretninger om vore Krigeres Held.

Kogle af de sidste Stud, som viklede dette Aar mellem Svenske og Norske, løsnedes i det Thronhjemste, idet General Krogh den 8de August lod gjøre et Indfald i Jæmteland og Herjedalen, hvor Oberst Engelbrechten commanderede, efterat Bergenstråle var afgaaet til Finland. Det lykkedes vel de Norske at erobre noget Feldtbagage, og de lede saa godt som intet Tab paa Mandskab, men Expeditionen selv havde ingen Folge¹⁾.

Trettende Capitel.

Daabenhvile mellem Norge og Sverige.

I midlertid indtraf flere Omstændigheder, som gave Krigen en heldigere Bending for Norge, frembragte Glæde i den svenske Armee, og forstyrrede den svenske Overgenerals offensive Krigsplaner. Krigsstuepladsen i Finland var en Uleder for de Farer, som truede Norge fra svensk Side. De Anstrengelser, som Sverige var nødt til at gjøre for at bevare denne skønne Juvel i Sveriges Krone, nødsagede denne Regjering til der at opstille den mægtigste Hær-Afdeling, der sammentrænge alle Landets Kræfter, og at anvende alle de Midler, som vare at raade over for at frelse denne dyrebare Provinds. Men disse Midler svækkedes paa mange Maader. Til den svenske Konges Mod til at tage raske og store Beslutninger, til hans Haardnækkhed i at udføre dem trods mødende Hindringer, svarede ikke hans Klogskab, og han fattedes Evnen til at vinde sit Folks Agtelse og Tillid. De Stridt, som han foretog sig i den Anledning, havde skundom Udseende af gal Mandes Værk, og som en Folge deraf dannede sig strax i Begyndelsen af Sveriges Krig med Rusland og Danmark i Sverige selv et stort Parti Misfornøiede, som jukkede efter Oplosning

¹⁾ Den norske vidtløftige Beretning herom findes i Budstikken No. 52 og 53 af 4de October 1808, og den svenske Rapport lyder saalunde: „Efter Oberstlieutenant Engelbrechts Rapport ere Nordmændene 12te August brudt ind i Jæmteland med 2000 Mand, 4 Kanoner og 4 Morsjere, hvorfor Oberst Støldebrand er sendt ham til Hjælp. De Norske bestjode den 16de Hjerpestandsen, som i Hast var bleven sat i Forsvar, men forgjæves, da Major Dillner forsvarede sig kjæft. I Herjedal var indrykket 1000 Mand med 4 Kanoner og 2 Morsjere. Befalingsmanden Capitain Erbom trak sig tilbage til Hæde, hvor han tog Post. Fiendens Færd i Landet har været mønsterværdig. De have betalt Alt undtagen Fourage, hvorfor dog Qvittering med Løfte om Betaling er givet. I Herjedalen tvang de Bønderne til at skyde Trods 1 Mill, men betalte Skydpenge. Af de Svenske blev en Underofficier dræbt og Kogle saarede.“ [Følge Ræder III, 38—42 udgjorde det norske Detaschement, som under Major Coldevin sendtes ind i Jæmteland, i alt 644 Menige med 2 Amusetter og 6 Haandmorderer. Detaschementet til Herjedalen bestod af 558 Menige med 2 Amusetter og 2 Haandmorderer, og ansortes af Brigadefesjen Oberst Bang. Dette Indfald, hvoraf Ingen ventede sig nogen Frugt, eftersom man hverken fra Thronhjem eller i Sverige kunde staae et Corps Underholdningsmidler for længere Tid, skede efter Kongens udtrykkelige Befaling, og Henfigten, at saae Underretning om Rusjernes daværende Stilling, opnaaedes ikke.]

ningelse laa tildeels Roden til det danske Finantsvæsens flette Tilstand. Nødvendigheden af dette samtlige Forbindelsesmiddel imellem toende af Naturen ved et bredt Havbælte adskilte sig ikke sig dobbelt formedelst Arten af de nordiske Rigers Forbindelse. Denne sidste kunde følles ikke i Fredens Dage, og især ikke under den for Norge fordeelagtige Handelsforbindelse, hvormed det forrige Aarhundrede endte og det nærværende begyndte.

Men om saaledes end Norge leed meest under denne Krig, folte dog ogsaa Danmark derved nedtrykt, og Forbindelsen med Broderlandet tjente til at forsøge Krigens Byrder. Danmarks Finantsvæsen tiltog end mere formedelst den store Anstrengelse for at lindre Norges Trang, og tildeels formedelst den danske Regjerings uhensigtsmæssige, sjønt velmeente Foranstaltninger i den Anledning; den danske Landmand leed, fordi han maatte bringe sit Land til de offentlige Magasiner, deels uden Bederslag, deels til nedsatte Priser; Danmarks Høveder, Embedsclasse og Fabrikker leed, fordi Kornets Priser steg paa Torvet formedelst andre Masker, som sendtes til Norge, og tildeels bortsolledes under den offentlige Bestyrelse, og forsvandt eller røvedes under Overførselsen. Begge Riger folte saaledes Krigens Ulemper og Forbindelsens Unaturlighed under Krigstilstand, men aldrig meer end i Aaret 1809. Denne Krig af en isoleret og forladt Tilstand gik sig vel ingenlunde i Norge i en alvorlig, men mindre i en almindelig Attraa efter Opøsning af det gamle Forbund. Haabet om, at den lykkelige indvortes Tilstand, som ved Krigens var forsvunden, under en gjenvunden Frihed og en fornyet Handelsvirksomhed kunde vende tilbage, bortførerede Tanken om en endelig Opøsning. Men dette indsaes tydeligen, at den nærværende Tilstand el kunde fortsættes, og at de forenede Rigers Politik maatte adskilles, dersom den danske Regjering fandt sig nødt eller besløet til at fortsætte Krigens med England i den begyndte fiendtlige Stilling. Men just som denne Overbeviisning om Nødvendigheden af en temporær Skilsmisse havde givet en vis Rodenhed, stode et Vendepunkt i Danmarks politiske Færd. Dets Trofasthed og den fulge Fastlandets Politik rokkedes ikke; men den danske Regjering tillod Norge midt under Krigens Vaabenbrag at indlede en fredelig Forbindelse med England, og Norges Handelsvirksomhed oplivedes i den Grad, at alle Trængsler glemtes, og enhver Tanke om Skilsmisse fra Danmark for Diebliffet forsvandt, og der behøvedes ganske nye og forandrede Omstændigheder, for i Tidens Løb at bevirke den scandinaviske Forening. Hvad der stode 1809 indlertid som et Forspil til denne Katastrofes store Drama.

Store Undersøgelser i dette Afsnit ere omgivne med særegne Banfælligheder. Vi have den Høveder at fremstille, som paa forskjellig Maade ere indsatte i den Tid's Historie, og de Begivenheder, hvis Færd i Fædrelandet har havt den største Indflydelse paa Norges Skjebne, ere i forskjelligem Grad bleve bedømte af den Tid's levende Mænd og historiske Granskere. Paa de fleste Steder har Kjærlighed og Høilagtelse smykket disse Hædermænds Eftermæle med Historiens høieste Priis, paa det andet er det fordunklet af Mistillid til deres Hensigter og Misdømmelse af deres Handlinger. Det er ikke let for Historiestriveren at finde Sandhed i disse gjengivende Domme, og han er ofte nødt til at saare den Omfindtlighed, som ikke taaler, at den yngre Benne's Færd sættes i Skygge. Men Historien har i denne Henseende sin Ret, og Historiestriveren kan ikke tilfredsstille dens Krav, uden at fremstille Begivenhederne og Hædermænds Indflydelse paa disses Gang i sin nøgne Sandhed. Sædvanligen sørges der ikke for betydningsfulde Mænds Eftermæle ved en aaben Fremstilling af deres Færd, hvordan endog i sin Tid af Landsmænd moune være bedømt, end ved et tvetydigt Halvmørke, som glemmer de vigtigste Led i Hædermandens Indflydelse paa Fædrelandets Skjebne. Men især følger Forfatteren klart, at de fædrelandiske Mænd, hvis Færd han har søgt at male i historisk Sandhed, og som kunde blive misforstaaet af Nutiden, som den stundom blev af Fortiden, høre blandt dem, hvis Minde gennem Jordkløvet dyrebareste Vaand er ham særligt, at han vilde ansee som en Skamplet paa sin Forfattervirksomhed hver Linie, der ikke handlede hne Landsmænds Charakter, eller gav dem en værdig Plads blandt Fædrelandets virksomme Deeltagere i Afgjørelsen af dets Skjebne. Men som en Forfatter bør skrive med Brede og uden Fordom, bør han skrive uden partisk Hensyn til Venstabsforbindelse, og han maa, saavidt det staar i hans Magt, overgive til Eftertiden rene Billeder om Tidens Begivenheder og Charakterer. Forfatteren har saaledes besluttet sig paa at overlade Bedøm-

mælsen af Landsmænds Færd til Læseren selv ved en simpel Fremstilling deraf, saaledes deres Skrift og Tale, og han har henstødt sig under deres Dom, som stode hene nærmest, og vare meest berettigede til at give Forklaring og Dplysning om de enkelte Punkter. Efter saa mange hennrundne Aar kan dette Værne behandles med Rolig Upartiskhed, ligesom Frugten af hne Landsmænds Virksomhed er sammensmeltet med Statsomvæltninger og Skjebnens Sammensvininger. Men i Fædrelandet, som har seet Mænds Handlinger i deres nærmeste Lys og høstet Frugten af deres ædle Anstregelser, Billedet om deres Færd opfattes, medens det staaer levende i Erindringen, og indgaaer dets Sagataale, medens det kan laane Sandhed af Samtidens Vidnesbyrd. Forfatteren derhos dvælet længe ved disse Underøgelsler, og har søgt alle ham bekjendte Kilders udbredte Lys og Sandhed over denne Deel af sit Arbejde, for ei at lade nogen anden blive tilbage deri end den, som er en Folge af den menneskelige Evnes Uformuenhed indtrænge i Hjertets Dyb, bedømme Handlingens moralske Værd og de indvortes Motiver, som ligge til Grund for dem. Der er ingen Deel af sin Historie, hvori han heller ikke tilfredsstille sine Landsmænd, end i denne. Senere Begivenheder ligge vore Læsere nærmere, og kunne bedømmes med større Klarhed, medens mangehaande Tvivl have forhindret et tidligere Tidspunkt af Statsomvæltningens Historie. Medens Fædrelandet plukker Frugter af Statsforfatningens unge Frihedstræ, bør det ikke glemme de Hænder, som pantedet og gav det den første Vægt.

Forfatteren har især i denne Afdeling ikke været sparsom med at tilføje Bilag og Tilføjetext, hvorved Værket kunde synes at svulme til en besværlig og bekostelig Omfang, selv at gjøre sig Arbejdet let ved at berige det med Andres Bidrag og tildeels med egne af trykte Skrifter. Men han har selv ofte følt det Ubekvemme ved, under Læsningens Slags Skrifter at henvises til Værker, som ikke ere i almindeligt Omløb, eller at sværge paa Forfatterens Ord, uden at kunne undersøge hans Hjemmel. Han gjør Undskyldning for Meddelelsen af de originale, fra ansete og troværdige Mænd ham tilkomne Breve til Dplysning om kritiske Punkter i vor Tids Historie; thi han indseer, at disse er den vigtigste Deel af hans historiske Fremstilling. Men han regner fornemmeligen for sig flittige Uddrag, som han har gjort af svenske Skrifter, især af Handlingar rörande Sveriges Historia, fordi disse staae Læserne til Raadighed gjennem Skriftet selv, der findes mange Nordmænds Hænder; men han har ogsaa i denne Henseende raadført sig med de Bener, som have fundet disse Bidrag paa sit rette Sted, og han har saaledes ikke søgt sig paa at omplante dem paa norsk Grund.

Andet Tidrum.

Anden Afdeling.

Fra 1809 til 1814.

Første Capitel.

Nye Medlemmer af Regjerings-Commissionen.

Da Regjerings-Commissionen ved en overordentlig Dødsmaade havde mistet et af sine Medlemmer og 2de Mænd, som vare udnævnte til hans Efterfølgere, bødtes Kongen til at udnævne Mænd, som fandtes i Norge selv, til dens Medlemmer, og Norge havde Anledning til at glæde sig ved Valget. Saaledes indvandede i Aarets Begyndelse i Regjerings-Commissionen Matthias Leth Sommerhjelms, efter at have været i flere Embedsstillinger i Danmark og Norge nu var Amtmand i Smaalehnens Amt. Sommerhjelms stod i yngre Dage i Orde som en dygtig Embedsmand, udrustet med gode Anlæg, men Forfatterens ringe Bekjendtskab med hans Færd giver ham ikke Anledning til at udbrede sig over hans Embedsvirksomhed¹⁾. I Decbr. 1808 udnævnedes ogsaa Amtmand Greve Herman Wedel-Charlsberg til Medlem af Regjerings-Commissionen, og 19de Januar 1809 findes den første Gang at have deeltaget i dens Forretninger. Denne Udnævnelse kan betragtes som et Vendepunkt i Grevens fædrelandske Virksomhed, og, formedelsk hans Indflydelse paa Forretningernes Gang og Norges politiske Stilling, tillige som et Vendepunkt i Fædrelandets Skjebne. Hidtil havde Grevens Virksomhed mestendeels bestaaet sig til hans Embedskreds som Amtmand og til Norges Provinding; thi man betragtede selv aldrig sin Stilling som Anfører for et frivilligt Corps mod Fjenden paa Grændsen for at være af nogen Bigtighed. Hans virksomme, mod det store og Store stræbende Sjæl længtedes efter en alvorlig Virksomhed, og denne ledte ham i fuldt Maal til Deel i hans nye Stilling. I flere Henseender kunde Wedel siges fuldkommen at erstatte den afgangne Etatsraad Falsen. Dersom han end tilbage for Falsen i Henseende til videnskabelig Dannelselse, Evne til skriftlig at udvikle sine Tanker og med Bennen forsvare Beslutninger, som i Regjerings-Commissionen vare fattede, saa var han ham overlegen i med Lethed at opfatte Gjenstandens Betydning, og i Overfugt over de forskjellige Staters politiske Stilling og over Statsstyrelsens Organisation i dens høiere Led, hvilket Wedel havde gjort til et eget Studium og forfulgte gennem sit hele Liv, mestendeels i engelske Statsmænds Spor. I

¹⁾ [Jfr. S. 162. Anm. Sommerhjelms, der idetmindste i senere Aar ikke havde Ord for Embedsdygtighed eller Arbeidsomhed, blev senere norsk Statsraad og efter Peder Anker Statsminister, samt døde som saadan barnløs i Stockholm 15. Novbr. 1827.]

Femtende Capitel.

Napoleon. Spanierne i Danmark.

Imidlertid begyndte Danmarks politiske Udsigter allerede nu at formørkes, og Haabet om i dets Allieredes Understøttelse at finde Erstatning for de lidte Tab at formindskes. Vel kunde det fredelige Forhold, som tilveiebragtes imellem begge Armeerne paa den norske Grændse, ikke hindre Russernes Fremstridt, som allerede før Aarets Ende bragte Finland under den russiske Krone; men Opnaaelsen af dette Krigens Formaal var tillige Grændsen for Ruslands Udvidelses-Planer paa den Kant¹⁾. Fra den Dag af lunknedes Ruslands belovede Iver for Danmarks Interesse, og dets Politif tog en anden Bending, der vendte sin Braad mod Danmark selv.

Ikke saa heldig var i Løbet af dette Aar Danmarks anden Allierede, Frankrige, for hvis Skyld Danmark især blødede og omsider sønderlemmedes. Det lod til, som den store Seierherre ogsaa skulde mindes om Lykkens Ubestandighed, og det der, hvor han mindst ventede en Hindring for sine seierrige Fremstridt, og kraftfuld Modstand mod sine store, vidt omfattende Planer. Vist er det, at Aaret 1808 var ligesom Lykkens Vendepunkt for den store Napoleon, og at Elementerne til hans Fald under samme beredtes i det Fjerne. I den første Deel af dette Aar indtraf den store spanske Revolution, hvoraf Napoleon benyttede sig for at styrke sin politiske Kraft og Indflydelse. Efterat den spanske Konge Carl den IVde nødvingen havde overdraget Scepteret i sin Søn Ferdinands Hænder, stillede Napoleon sig paa den trængende Faders Side, loffede begge Fyrster til den franske Grændse, og tilveiebragte en Forening imellem Fader og Søn, som ledede til begge Fyrsters Thron-Uffigelse. Begge kunde kaldes Napoleons Fanger, som anvistes deres Opholdssted i Frankrige, medens Napoleons Broder Joseph hævedes paa Spaniens Throne, medens hans Svoger Murat var bleven ophøiet paa Neapels. Men den spanske Nation lod sig ikke roligere paatvinge det nye Dynasti, men vakte en Krig, som under forskjellige Stikelser har varet til den seneste Tid, og som maa betragtes som den kraftfuldeste Spire til Napoleons Undergang. De Hære, som opstilledes mod hverandre, strede ikke som paa den store Krigs-Skueplads i Tydskland for en politisk Overvægt; men en ædel Nation opstod i Masse, for et forsvare sin Selvstændighed og sin politiske Stilling under et gammelt Dynasti. Den nye Konge Joseph holdt vel sit Indtog i Madrid i Juli, og Aviserne vare fulde af den Jubel, hvormed han der blev modtagen, — disse Uttringer af Bøvelens Bifald vindes for let Priis; men kun kort varede den nye Konges Ophold i Spaniens Hovedstad. Den i Spanien samlede franske Krigsmagt kunde ikke standse den udbrudte Revolutions Strøm. Den 20de Juli maatte de franske Generaler Dupont og Medel overgive sig med 20,000 Mand, og allerede i August maatte den nye Konge igjen forlade Spaniens Hovedstad, der faldt i Insurgenternes Hænder. Napoleon kunde imidlertid ikke være ligegyldig ved denne Tingenes Forandring. Han samlede en stor Krigsmagt, stillede sig selv i Spidsen, og endnu var Aaret ikke ganske udrundet, da Frankrigs Keiser holdt sit Indtog i Madrid, og igjen indsatte sin forjagne Broder i sin nye Konge-Værdighed. Denne Revolution var saaledes endt tilsyneladende til Frankrigs Fordeel; men følgende Annaler have at fortælle om, at denne Tid vel for et Dieblif var dæmpet, men langt fra udslukt.

¹⁾ Enkelte svenske Forfattere ville endog vide, at denne Finnekrig og Ruslands Forhold mod Sverige og Norden skal have bejværet Keiser Alexanders Samvittighed i hans sidste Levedage.

Andet Capitel.

Næringsveienes Tilstand.

Da imidlertid de vigtigste Næringsveies Standsning i Norge frembragte stor Forring og Mangel iblandt næringsdrivende Borgere, Arbeidsklassen og ringe Mand, og Nøden i denne Henseende nu var stegen til en frygtelig Grad, var den danske Regjering i Begyndelsen af Aaret 1809 betænkt paa midlertidigen at afhjælpe den ved de Midler, som den havde i Hænde. Det var især Trælasthandlere og Jernværkseiere, som den gjorde til Gjenstand for denne midlertidige Hjælp, fordi Uffætning af deres Producter til Udlandet var aldeles standset, og den mindre betydelige indenlandske Uffætning ikke kunde holde disse Virksomhedsarter i tilhørlig Bevægelse. Norges vestlige fiskerige Kyster befandt sig i en mindre belligelsesværdig Tilstand, fordi der just paa den Tid var et Vendepunkt i Silbestimernes Gang, som nu igjen strømmede til Norges Vestkyst, og fordi Skaperfarten, under en beqvem Anledning til at gjøre Briser, frembragte mangesteds der en, i det mindste siebliffelig sjønt kortvarig, færdelagtig Virksomhed. Den danske Regjering besluttede at anvende en Sum Bantidler, som den udfjød fra den store Seddelfabrik i Altona, for at holde Liv i den hængende Virksomhed. Den begyndte desuden at ane Muligheden af, at Norges indadte og lidende Tilstand kunde lede til en Slappelse af Foreningen imellem begge Rigsstater, ja omsider til dens Opøsning, og den maatte overlade Conjunctionernes Færdning i Fremtiden at helbrede de nye Saar, som Coursforværringen under Parisens stærke Forsøgelse maatte foranledige.

Til at udføre dette Handelsforetagende, som ei passende umiddelbart kunde gaa igjennem Regjeringen selv, benyttede den sig af Firmaet Beschier & Co., et Handelshus, som under en vakkende Stilling var blevet understøttet og reddet ved den danske Regjeringens umiddelbare Hjælp. Huset laante imidlertid kun sit Navn til Udførelsen af dette Foretagende, og de dermed forbundne Fordele eller Tab overtog Regjeringen selv. Til at udføre Commissionen valgtes Justitsraad Wegelsen, og han afspreedes til den Ende med en Instrux, der indeholdt de Regler, som han ved Udførelsen af dette Værende havde at følge. Wegelsen var Privatsekretair hos Statsminister Reventlou og Medlem af Directionen for den grønlandske Handel¹⁾; han var fød Nordmand, elskede sit Fædreland høit, og var formedelst sin Forretningsdygtighed, sine mange Kundskaber, og sin Bøielighed til at snoe sig igjennem vanskelige Omstændigheder, særdeles skiftet til at udføre dette Værende. Instruxen blev Wegelsen umiddelbart overgivet af den danske Konge selv, som i Uffædsaudiencen i rørende Udtryk lagde ham paa Hjertet at udføre dette Værende paa den for hans hjære norske Underjaatter nyttigste Maade²⁾. I denne Instrux hedte det: „At redde den formedelst Mangel paa rede Fonds betrængte, men redelige og vederhæftige Trælasthandler, at sætte ham istand til at vedligeholde nogen Virksomhed i sin sædvanlige Drift, og derved ogsaa at understøtte de Arbeidere og Almuesmænd, som ere vante til hos ham at finde Underholdning og Fortjeneste, dette er Foranstaltningens nærmeste Formaal.“ Derhos blev det ham paalagt at udføre dette Værende saaledes, „at den trængende Ealger kunde blive hjulpen, uden at udsætte den velmenende Kjøber for Tab.“ Udtrykt med saa liberale Forholdsregler, og med en tilstrækkelig Capital, afsluttede Wegelsen betydelige Handler med norske Kjøbmænd og Virksomhedsforstandere. Det var imidlertid mestendeels Jernværkseiere og Trælasthandlere i en mindre Virksomhed og i en forvillet Stilling, som indløde sig i dette Salg. De Førstes Virketreds

¹⁾ Naastee tillige af Directionen for den almindelige Enkelasse.

²⁾ Dette har Forfatteren igjennem Wegelsens egen Mund.

beviisninger, og hans Tropper udstyrede med alle Fornødenheder og ny munderede. Romana gik med sin Afdeling derefter sin ulykkelige Skæbne under den spanske Befrielses-Krig i Møde¹⁾.

Sertende Capitel.

Norges indre Tilstand. Grev Wedels Virksomhed.

I Norge kunde den korte Landkrig efter August Maaned dette Aar, under en stil-
tiende Vaabenhvile, ansees saa godt som endt, og paa Havet havde den svage norske
Flotille sjeldent Leilighed til at maale sig med den engelske store i Nordsøen svøm-
mende Overmagt. Den danske ved Boldsfærd ødelagte Marine kunde ingen Tordens-
Skjold flabe, der omtrent for 100 Aar siden paa disse Søder saa djærvt beskyttede
Nigernes Skibsfart, og ved modige Bovestykker ofte tilføiede Fienden ubodelig Skade.
Alt fattedes til at føre Krigen paa denne Maade: Skibe, Ammunition og Proviant.
Denne Søkrig førtes, som forhen bemærket, fra dansk Side som en Raperkrig, i
hvilken vore smaa Krigsfartøier smuttede ud af Klippens Ly for at affjære Esternøiere
eller Fartøier, som havde tabt deres Cours, fra en Convoi, eller som angrebe et
eensomt vandrende Krigsfartøi af mindste Caliber. Naar de enkelte store Skibe, som
vare tilbage af den røvede danske Flaade, vovede sig ud fra dansk Side, stoffede en
stor Overmagt af engelske Orlogsfartøier sig om det visse Rov og tilintetgjorde det
i en ulige Kamp.

Men om end Krigens Nædser hvilede, vaagede tusindfold Sorger og Betyng-
ringer i vort ulykkelige Fædreland. Alle Næringsveie vare saa godt som standsede,
Landets Forsyning med de fornødne Levnetsmidler gjordes fremdeles farlig, fordi
Nordsøen var opfyldt med fiendtlige Krydsere, og den under en lykkelig Handels-
Periode opsparede Formue forsvandt alt meer og meer. Men disse Ulykker bares
imidlertid med en prisværdig Taalmodighed, og intet Middel forsømtes for at afværge
Følgerne af disse sørgelige Conjunctioner. Mindre udrettede maaskee i denne Hens-
seende de saa ideligen anpriste Surrogater for Brødet, blandt hvilke især den islandiske
Røse spillede den vigtigste Rolle, og hvis Brug paa Land og Strand i høie Toner
anbefaltes af de saakaldte Røsepræster²⁾. Langt mere udrettede en i alle Oekonomier
indført Tarvelighed, hvis Spor vise sig endog indtil vore Dage, i det mængstedes i
Smaabyerne en større Simpeltid i Gilder og Samkvem hersker nu end tilforn, og
balkanalske Udskielser ere blevene sjeldnere. Paa mangen en, endog endnu formuende
Mands Bord fandtes ingen Biin, men kun Ol, og mængstedes indskrænktes Brugen
af Smør og Colonialvarer. En stor Lykke for de mindre formuende Borgerklasser

¹⁾ De Spanlere, som laae i Sjælland, roses meget for deres venlige Omgang i deres
Quarterer. De kom snart paa en venstabelig Fod med deres Værter og vare især
store Børnevenner. Den franske Overgeneral Fririon var en meget dannet og behagelig
Mand. Proprietair Hofman roser i ovenmeldte Noticer meget en spansk Oberst Thomas
Aquiro, som med sin Kone og Børn var indquarteret paa hans Herregaard. [Om
disse Begivenheder findes en udførlig Beretning af S. P. Mumme, Begivenhederne i
Aren 1808; Kbhvn. 1848, samt en Afhandling af F. Schjern: „Spanierne i Dan-
mark“, optrykt i hans Historiske Studier I. 1—39; jfr. ogsaa Ræder II. 158 ff.]

²⁾ Blandt disse velmenende Mænd udmærkede sig især Overlærer Flor fra Christiania;
men formedelst hans underlige Væsen mere morede end gavuede han, og Sagen selv
vandt lidet i hans Hænder. Høst og her saae man Gilder, hvori der gaves kun Brød
af Røse; men denne bitter Spise forsvandt let blandt Gildets mange andre lækkre
Afdelsler.

og aabnede derom Underhandlinger med Danmarks Finanzminister Schinckelmann, der heller end gjerne benyttede denne Udvei til Finanzernes Forbedring. Ved de store Indtjeb af norske Producter og Skibe, som gik igjennem Bergens Hænder, oplyagedes disse Beholdninger paa det besværligste, og Muligheden af at slaae dem løs paa en fordeelagtig Maade maatte alt meer og meer attraaes. Den uafbrudte Sedelfabrikation, som en Følge af de store Tratter paa Altonaer Bank i alle Retninger, nedtrykte Bergens Bærd i en frygtelig Grad, og truede allerede da med at frembringe en Statsbankerot. Et vigtigt Middel til at raade Bod paa dette Onde, der i det mindste til at forsinke Papirbankens Sprængning, maatte Forsølvning af norske Bæglar og Salget af Statens egne norske Producter paa fremmede Markeder være, ligesom disse Omsætninger allerede før Krigen, under den danske Regjerings Elsen med Statsindtægterne, havde viist sine velgjørende Virkninger. En Fornæelse af Norges Handel med England maatte saaledes upaatviveligen frembringe Liv paa den kjobenhabnste Børs, og paa mange Maader udstrække sine heldbringende Virkninger til begge Lande, og især lette Statsstyrelsens Gang.

Men denne aabenbare Fordeel af en fornøyet Handelsvirksomhed paa Norges Ager var ikke den vigtigste Side af Sagen. Fra Politikkens Side var den langt rigtigere. Den danske Regjering havde Anledning til igjennem sin kloge Agent i Norge at overbevise sig om Nødvendigheden af, at der skede en Forandring i Norges Stilling. Formuesforfatningen i Norge var saa meget aftagen, Kræfterne til at bære de iørgelige Følger af en næringsløs Tilstand og af Mangelen paa Livets første Fornødenheder, som gik igjennem alle Klasser af Borgere, vare saa meget svækkede, at en Fortvættelse af denne uhykkelige Tilstand maatte rokke Nordmandens Hengivenhed for sin nærværende Regjering, og fremlede Tanken om en mulig Fordeel af Skilsmiden. Norges Forbindelse med England har stedse været inderligere og naturligere end Danmarks med dette Rige, og Trangen til Fornøelsen deraf, og Længslen efter et forbundt Handelskammer knyttede sig til Forhaabninger, hvis Opfyldelse ikke hjente til at styrke den imellem begge Riger sluttede Forbunds-Act. Der begyndte enkelte Stemmer at røre sig i Landet, der omhandlede en separat Freds-Tilstand imellem Norge og England, endog mod den danske Konges Samtykke, som en nødvendig Lindring i alle disse Lidelser. Bergens, som var en stille men skarpt Jagttager af disse Phænomener, lærte denne Stemning i sine forskjellige Retninger at kjende, og underrettede derom sine Foresatte; og den danske Konge lod sig derved bevæge til en Eftergivenhed i de strenge Forholdsregler, sigtende til at afbryde enhver Handelsforbindelse med England, som han ved Krigens Begyndelse havde paabudet, og som hidtil med uforstandig Omhu var bleven iværksat.

Tredie Capitel.

Revolutionen i Sverige.

I Sverige selv udbrød ved denne Tid en Revolution, der foranledigede en mærkelig Forandring i dets Forhold til Norge og lagde Grundstenen til en Reform i Fædrelandets Statsforfatning, som saa Nordmænd havde tænkt sig mulig, og færre ønsket. I denne Sammenhæng fortjener den i høi Grad Historiestriverens Opmærksomhed, og bør have en Plads i vor Fremstilling, der svarer til dens Vigtighed for Norge, endhønt vi maa overlade Læserne at søge dens Detail i andre historiske Under-

for Regjeringsregning sluttende Befragtninger¹⁾. Det sees heraf, paa den ene Side, hvor bunden Regjerings-Commissionen var i sin Virksomhed, i Folge alle vigtige Decisioners og offentlige Foranstaltningers Sammentrængen til et sjælt, paa flere Maader spærret Punkt, og paa den anden Side, hvor mangeartet den Nød og Fortlegenhed var, hvori Norge paa den Tid befandt sig. Den danske Regjering begyndte øjeblikkelig at indsee denne Norges mislige Stilling, og vi ville senere hen se, at den søgte at se, hvilke Midler den benyttede sig af, for at komme det til Hjælp. Til samme Tid udgik en Opfordring til alle Landmænd, at afgive de Kornværet, som de kunde afse, til Armeens Brug, for en passende Betaling, hvorhos det antydedes, at dersom det til Armeens Forsyning nødvendige Korn ikke paa denne Maade tilvelebragtes, skulde det forventes, at en Requisition til Beverance af det Fornødne vilde blive iværksat. I Regjerings-Commissionens Protokol findes, at Statmerket Bedet Aker, som boede i Nærheden af Norges bedste Kornegne, især var villig til at fremme denne Foranstaltning, hvorfor et Løffelses-Brev i den Anledning til ham blev udstedt. Statens Magasiner bleve imidlertid paa den offentlige Sei saa let forsynede, at Udskrivning maatte finde Sted, og der kunde intet større Bæviis gøres paa, hvor let Kornmagasinerne vare forsynede med Provisioner, end at Udskrivningen udvidedes til de meest fortrængende Egne, hvis Beboere ei kunde for Vinterens Ende, for de maatte understøttes med Korn, naar ei Hungerens Dødsstraf skulde indfinde sig. Regjerings-Commissionen bestormedes derfor med idelige Ansøgninger om Fris-tagelse for eller Lettelse i disse Leverancer, og den blev først senere hen, formedelt Providerings-Commissionens Narvaagenhed og den private Kornforsynings Held, sat i Stand til at udføre Foranstaltningen paa den mildeste Maade, ligesom Krigenes Ophør under Vinteren gjorde det mindre nødvendigt at forsyne saa rundeligen de offentlige Magasiner.

Syttende Capitel.

Falsens, Raas's og Tonder Lunds. Død. Tilbageblik.

Mods Aarets Slutning mistede Regjerings-Commissionen ved en overordentlig Dødsmaade trede af sine Medlemmer, hvoraf de tvende ikke engang indtog deres Sæde i Commissionen. Det største Tab var vistnok Etatsraad Falsens Hengang, der havde været et saa virksomt og talentfuldt Medlem af den norske Regjering, hvis Indflydelse paa Forretningernes Gang sporedes i alle vigtige Expeditioner, og hvis varme Fædrelandsfjnd og trofaste Tiltale i Farens Stund opflammede og opmuntrede den bedre Deel af Nationen. Endstjønt Falsen ikke havde naaet den almindelige Grændse for Menneskets Leve-Alder — han var kun, 53 Aar — saa var han dog en udlevet Mand, og saa stærk Sjælen var, saa svagt var Legemet, der ikke kunde bære Byrden af de Sorger, som Fædrelandets farlige Stilling paalagde den varme Patriot. Hans tidlige Udvikling maa vel og have haft Indflydelse paa Livsstoffets tidlige Spækkelse. Hans svage Legeme var ikke den Anstrengelse voksen, som var forbunden med hans vigtige Kald, og et Mismod over Fædrelandets Stilling, der grændsede til Mistroivl om at den snart kunde forbedres, fremkaldte en Lede til Livet

¹⁾ Denne Gjenstand findes behandlet i Regjerings-Commissionens Protokol fra 1ste Maj til 13de October 1808, Folio 173 og 174.

landets latterlige Dødsfald synes i Begyndelsen at have opvakt mere Haan end allet Rodstand, og den lille nordiske Kyrstes store Planer oversaaes under Kongens Mættelse, nye Dynastiens Dyrkelse, og de mægtigste europæiske Rigers forandrede Stilling. Napoleon saae igjennem Fingre med Gustav Adolfs Trudsel og Krænkelser; thi deels bestjæftigede andre Planer den seierlige Monark, deels brød han sig med Sverige, der, formedelst sin Beliggenhed i det fjerne Nord, udenfor hans politiske Omraade, kunde styrke og lette Englands Forbindelse med Fastlandet. Men da Gustav Adolph virkelig forenede sig med Napoleons Fiender, og tiltraadte den nye Coalition mod ham, reistes en Krig, der omsider endte med Tabet af Sveriges næste Provinds, den sidste Rest fra den store Gustav Adolfs Seierstog i Lydsland. Det svenske Folk begyndte da at ane sin Ulykke; thi dets Konges Politik var en delig Tilfædsættelse af Mogskab og af alt fornuftigt Hensyn til Landets Stilling. Snart stodte han i sine politiske Stridt mod den ene, snart mod den anden store europæiske Stat, bragte derved sit Land i farlige og pinlige Stillinger, og foranledigede Rælingsforstyrrelse og Misnoie. Omsider indgik han en noie Forbindelse med England, der satte ham i et fiendtligt Forhold til de nordiske Magter, som efter Ulster-Freden erklærede England Krig og sluttede et noie Forbund med Frankrige. Det havde vist nok staaet i Gustavs Magt at bevare en fredelig Neutralitet under disse trigerske Bevægelser; thi Sveriges meest trofaste Forbundsven, England, lod sig helligt nok ved flere Leiligheder forlyde med, at det ikke fiendtligen kunde modsætte sig Sveriges Freds-Tilstand med sine Naboer, naar det ansaaes nødvendigt for at bevare Sveriges Selvstændighed, og under den Forudsætning, at dette skede uden åbenbar Fiendtlighed mod England selv. Dette nærede desuden i Krigstilfælde Haab om en hemmelig Forbindelse med Sverige, hvis venlige Sindelag mod England det kjendte, og det havde allerede hemmeligen indledet et saadant med Rusland, under denne Magts åbenbare Tiltrædelse til en Politik, hvis Grundsteen var Udødeliggelsen af Englands Handels-Forbindelse med Norden. Men Gustav Adolph stode paa sin uferdige Sag og paa en høiere Bestyrelses Bistand, der vilde understøtte den uheldige Svaghed mod den voldsomme Styrke. Denne fromme Tro inddyssede ham i den Grad, at han forsømte endog de forberedende Rustninger, som vare fornødne for at møde en saa mægtig Fiende, og tillod sig Stridt, som mere hentydede paa en uforkandig Brede, end en klog og vel overveiet Modstand. Hær lagdes det ham meget til Last, at han lod den russiske Minister Alopæus i Stockholm arrestere, hvilket ansaaes som et Brud paa Gesandtskabets Hellighed og en Overtrædelse af aljendte Statsrettens Grundfættninger. Gustav Adolph troede sig imidlertid dertil berettiget, fordi der opfangedes en Courer i Finland, der bragte hin russiske Sendemand Depescher, som hentydede paa hemmelige Machinationer for at ryste svenske Hærsmaatters Trostab, og paa Ruslands Planer med Nabomagten til Sveriges Fæder. Men Sveriges Stilling var ikke saadan, at det kunde trodse sine Fiender ved afmægtige Bredestrytninger, uden at kunne lægge tilbørlig Modstand til det brede Od. For Rusland var denne Gustavs uforkandige Færd høit velkommen; thi det kunde af Begjærlighed efter at lægge Finland til sin store Coloss — dette Finland, hvis Rærbhed under en Krigstilstand med Sverige truede Rusland med saa mange Fær, især naar det havde andre Fiender at bekæmpe, og som desuden indeholdt en indvortes Kraft og trigerske Hjælpemidler, som kunde styrke endog det stærke Rusland.

Sverige overraskedes saaledes af en Krig uden at have beredt sig paa, ved tilberedte Forsvarsmidler og passende Rustninger at gaae den imøde. Dets Flaade var siden Gustav den III^{des} Tid efterhaanden kommen i Forsald, dets Arsenaler vare let forsynede, dets Krigsmagt ikke paa de Punkter, hvor dens Rærværelse krævedes ved Krigens Udbrud, og dets Hærsførere vare deels mistænkte af Kongen selv, deels misfornøiede med hans uoverlagte Fremfærd. I Landet selv sturede de vigtigste Ræringsgrene; uhyre Beholdninger af Landets vigtigste Producter opdyngedes paa

Arme, som han ansaa for at være sin Konge tro, og en General, paa hvis Hengivenhed han var sikker, og derpaa med samlet Magt rykke tilbage til Stockholm og adsplitte Oprørerne. For at forsyne sig med de nødvendige Midler dertil gav han Ordre til Bankbestyrelsen at udlevere ham to Millioner svensk Banco af dens beholdninger. Men Bankens Bestyrere adløde ikke hans Befaling, i det de anførte at de blot kunde modtage en saadan Befaling igjennem Nationens udlaaede Mænd der havde sat dem til Forvaltere over Nationens Midler. De Tropper, hvorom han i Stockholm kunde raade, vare imidlertid kun faa mod den store Mængde, der stod paa hans Modstanderes Side, og de Faa, paa hvilke han især burde synes kunne stole, anførtes af Chefer, der hverken havde Lyft til at vove Liv og Blod for en lidet elsket Kyrste og en dem fremmed Interesse, eller Mod og Talent til at lede militaire Operationer til et heldigt Resultat. Han besad saaledes hverken Midler eller Evne til at bringe Orden i en Sag, som hans Egenind og blinde Tillid havde i en Række af Aar bragt i Forvirring. I Bondens Barm rørte sig vist endnu en Stemme for den gamle Kongestamme, ligesom han af denne ikke betragtede med saa ugunstige Øine, som af Nationens Adelsmænd og Krigere; men denne Hjælp var under Revolutionens stærke Fremstridt alt for fjern til at kunne standse. Desuden trykledes ogsaa denne Stand af svære Byrder, og Misnoien Sæd udførtes flittigen overalt af Statsomvæltningens Ledere. Oprørs-Uveir rasede frem med Stormstridt, og han stod ene og forladt ligesom med noget Bryd mod sine fiendtlige Undersaatters dragne Sværd. Han var saaledes endnu ikke færdig med sine forvirrede og hovedfulds trufne Forberedelser til at dæmpe det udbrudte Oprør, før de Sammensvorne samlede sig paa Slottet for at lægge sidste Haand paa deres Plan. Klingenspor, Adlercreutz og Silfversparre satte hverandre og flere af Armeens betydningsfuldeste Mænd Stevne paa Slottet, hvor de indfandt sig om Formiddagen den 13de Marts for at overtale, eller i Nødstilfælde med Magt at tvinge Kongen til at nedlægge en Regjering, som truede med at fremlede Rigets Opløsning og Sonderlemmelse til Fordeel for Landets Fiender, og hvis ukloge og halstarrige Færd allerede havde stilt Sverige ved en af de skjønneste og frugtbareste Provindser.

De Sammensvorne forsøgte i Begyndelsen at overtale Kongen til en frivillig Thronaffigelse, idet de forestillede ham den almindelige Misnoie, som herskede i Nationen over hans ukloge Færd, saavel som de farlige Følger for hans Liv og for hans Families Belfærd, om han ved sin Flugt fra Stockholm beredte indvortes blodige Krigsbevægelser. Men Gustav Adolph var ikke den Mand, som aabnede sig Dre for Forestillinger af den Art. Han traf Sværdet mod Oprørsrets Hovedmand, og kaldte med høie Strig de Huusdrabanter, som befandt sig i Nærheden, til sin Hjælp. Mogle af de Nærmeste blandt disse stimlede ogsaa virkelig til, spændte det tillaaede Dør ind, og gjorde Mine til at befrie Kongen af Oprørernes Hænder. Adlercreutz's Forestillinger og Forsikringen om, at hvad der skede var til Landets Bedste og til Kongens og hans Families egen Frelse, bragte dem imidlertid til Rolighed, og den lille Hov af slet bevæbnede kongelige Huusdrabanter formaaede lidet mod den tilstimlende Mængde af Krigsmænd, som vare deeltagiggjorte i Planen, og havde faaet hver sin Rolle i Udførelsen. Kongen blev saaledes afvæbnet og omgivet af Sammensværgelsens Ophavsmand og tre Tilhængere. Imidlertid fandt han Leilighed til at bemægtige sig en af de Tilstedeværendes Bæрге — det være nu, at han enten ved et raslt Greb fik dette i sin Haand, eller at Officieren kun svagt modsatte sig Kongens Hensigt — og det lykkedes ham at undløbe den ham bevogtende Omgivelse. Gjennem Løngange, som vare ham bedre end Rogen af hans Forsølgere bekendte, styrkede han ned af Slotstrapperne, i det Haab at kunne naa Hovedvagten, og ved at kaste sig i dens Arme bevirke en Modstand mod sine Forsølgere. Dersom det havde lykket ham at naae dette Maal, kunde let de meest blodige Scener være blevene fremledte; thi Folkets Hengivenhed for en gammel

Angestamme og Agtelse for dens Hellighed omgiver Majestæten med et stærkt Bolværk, naar den stedes i Fare og Forsølgelse, og bortserner roligere Betragtninger over hvad der tjener til Fædrelandets Gavn. Men en af de Sammensvorne, Højjægermester Greiff, en modig og hæmpestærkt Mand, ilede til den Udgang, hvorigjennem han formodede at Kongen vilde undslippe, og da han der virkeligen mødte ham, kaldtes det ham, dog ei uden selv at blive saaret, at afvæbne Kongen og bære ham tilbage til sine Bærelser, hvortil de øvrige tililende Sammensvorne vare ham behjælpelige. Men nu var Kongens Kraft brudt; afmægtig blev han baaren op i et af Støttets Gemakker, og kun ved stærke Brækninger befriedes han fra en Besvimelse. Efter denne voldsomme Scene blev han omgivet af en stærkere Vagt, og under en Sammenstimlen af flere uvedkommende Personer blev den svage Konge udsat for en Behandling, som ikke var den høie Stilling, hvorpaa han endnu stod, værdig. Højkammer Zibets Ankomst gjorde dog en Ende paa denne Forhaanelse, som spillede i den franske Revolutions Farve i dens rædsomme Periode. Denne aandsstærkte Mand, der paa den ene Side ikke hørte til de Sammensvornes Parti, og paa den anden Side havde forgjæves søgt at bevæge Kongen til kloge Beslutninger i sit politiske Forhold, gjorde Kongens Farbroder, Hertugen af Sødermanland, opmærksom paa den usømmelige Væsen med Kongens Person, og nu borttoges alle uvedkommende Personer fra Kongens Nærværelse, og et anstændigere Forhold iagttoges derefter 1).

En af de Sammensvornes første Handlinger, efterat have bemægtiget sig Kongens Person, var at anmode Hertugen af Sødermanland, Carl, om at overtage Regjeringen, for hvilken nu ingen Formand var. Denne Ordning havde før, som den affatte Konges Rådmand, forestaaet Regjeringen, havde udmærket sig som Eshelt, og han besad endogsaa en vis Grad af Nationens Tillid. For at undgaae Anarkiets Farer og Uordfler, og dæmpe enhver Bevægelse til den affatte Konges Fordeel, maatte et nyt Forbud midlertidigen indtil en Rigsdags Sammenkaldelse vælges, og der var for den intet andet Valg at gjøre. Efter nogen Betænkning lovede Carl at overtage Rigsstyrelse indtil Rigsdagen, som blev at sammenkalde i Anledning af den udfundne Katastrophe, havde taget sin Bestemmelse paa Nationens Begne. Regjeringsforandringen proclameredes derefter ved en Herold. Efter den stormfulde Forsamlings-Scene vendte Rolighed tilbage i Hovedstaden, og de Sammensvorne kunde lidelig fuldende Revolutionsværket 2).

Den fangne Konge fandt sig snart i sin Skjebne, og ligesom ingen svensk Mand løstede Sværdet for at forsvare hans Rettigheder, gjorde han selv ingen Mine til at gjenvinde det forlorne Scepter. Natten efter Arresten blev han under en ubehjælpelig militair Escorte, og omringet af Revolutionens vigtigste Ophavsmand, ført til Drottningholm. Efter et kort Ophold fortes han derfra til Gripsholm, en hensigtsmæssig Konges langvarige Fængselssted, og først der tillodes det ham at samles med sin Dronning, som i sin nærværende Stilling ingen bedre Skjebne ønskede end at

1) 3 Handlingar rörande Sveriges Historia 3die Deel findes flere Beretninger om denne Revolution, saasom: Beretning om Revolutionen i Stockholm 13de Marts 1809 af en Anonym; Adlersparres Beretning til en fraværende Ven; Højjægermester Greiff's Beretning om Gustav Adolfs Arrestering ved Regimentsforandringen den 13de Marts Formiddag; General Silversparres Beretning om det Sandfærdige ved R. Gustav Adolfs Arrestering o. s. v., samt Silversparres Samtale med Kongen under Flytningen til Gripsholm. Af disse Beretninger er ovenstaaende Fremstilling taget, og Silversparres og Ehrenheims Beretninger findes fuldstændige i Bilag 37 a og b, fordi disse ere givne af Mænd, som havde forskjellige Anskuelser af Sagen. Der er isørigt megen Deventstemmelse mellem de forskjellige Beretninger som Bekræftelse paa den historiske Sandhed. Begivenheden i sin Detail er maaskee ei af stor Vigtighed for os, men efter 1809 angaaer Sveriges Skjebne Norge i høj Grad, især med Hensyn til Tronforandringen.

2) I Bilag 38 findes et Brev fra Adlercreutz til Adlersparre, som underretter denne om Revolutionens rolige Udfald.

Grindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Anden Deel.

Indledning.

Vi træde nu, i denne Histories Fremstridt, ind i det skjebnesvangre Aar, der indeholdt den første alvorlige Forberedelse til en Forandring i Norges politiske Stilling, og da de første Elementer til Oplosning mellem de i meer end 400 Aar forenede to nordiske Riger begyndte at gjære. Den urokkelige Bedbængen ved den gamle Tingenes Orden, og den trofaste Hengivenhed til den gamle Kongestamme, som herskede i Norge, især i de første Aar af dette Seculum, begyndte om ikke at valle saa dog haardt at prøves, formedelst en fortsat Trængsel og Nød under den uhykkelige nordiske Krig, og formedelst Standsning af Landets vigtigste Næringsveie. Folket begyndte at anstille Betragtninger over Fædrelandets isolerede og forladte Tilstand under en Krig, i hvilken det forlodes af Venner og omgaves af Fjender. Det begyndte at føle Mangelen af alle de indvortes Indretninger, der kunde give Alget en vis Selvstændighed, og hvis Savn under en fri Forbindelse med Danmark ikke i den Grad var mærkelig. De roligste og det gamle Forbund meest hengivne norske Borgere begyndte at gruble over denne Fædrelandets betænkelige Stilling, og at indsee Nødvendigheden af en Forandring heri, og især af en fredelig Nærmelse til Danmarks bitterste Fjende, England, fordi den afbrudte Forbindelse med denne Stat indeholdt den vigtigste Aarsag til Landets Trængsler og Nød, og fordi den indvortes Bindelighed derved lammedes. Den danske Politiks Uheld, der stundom sammenblandedes med Uklogskab, viste sig nu aabenbarligen, og Nødvendigheden indsaaes af at indlede andre politiske Forhold, om endog den regjerende Konge ingen Forandring vilde gjøre i det hidtil fulgte politiske System.

Danmarks og Norges Stilling var i denne Henseende aabenbart forskjellig. Danmark har flere indvortes Midler til at igjennemgaae en Krigsperiode og til at raade Bod paa de Trængsler og den Forvirring, som ledsager denne Landeplage. Dets indvortes meest livlige og meest blomstrende Virksomhed kan ikke aldeles lammes uden at det umiddelbart overvældes af fiendtlige Slarer. Imidlertid begyndte Danmark i denne syvaarige Krig selv at føle Ulemper af en Forbindelse med Norge, der syntes ligesom at stride mod Naturen selv. Saa længe Danmark var forbundet med Norge, var det nødt til at dele sin Opmærksomhed imellem et tilstrækkeligt Forsvarsvæsen til Lands og Bands; thi en Flaade var det eneste Middel, som under Krig med Sømagter kunde beskytte Forbindelsen imellem begge Riger. Danmark var saaledes nødt til at anstrenge sin finansielle Kraft paa et Forsvarsmiddel, som formedelst Europas forandrede Stilling havde faaet en ganske anden Betydning, for ligesom at bevare den Plads blandt Sømagterne, som det i Middelalderen havde indtaget. I denne Krafta-

mindste Spor til at saadan Plan var lagt, og efter den nøieste Opgave af hans Formue kunde den ikke bringes høiere end til 600,000 Rdlr. Banco, hvilket var en mindre Sum end den, som hans Fader efterlod ham. Vi have ovenfor seet, at Nødsnød ikke kunde lægges ham til Last. Hans Formue fortæredes snart i Udlandet, der den formindstedes formedelst mangehaande Omstændigheder, og han kom siden i mange Aar, da hans Appanage blev tilbageholdt. Da han senere hen, under sit antagne Navn Gustafson, lod i Aaret 1821 lægge paa det norske Storthings Bord en Ansøgning om at blive naturaliseret som norsk Borger, angav han sin Formue til omtrent 30,000 Rdlr. Banco.

Om Stedet, hvorhen den affatte Konge skulde forvises, var der adskillige Tvivlsmaal. Til hans trofaste Allierede, England, kunde det ikke tillades ham at gaa til sin Stavn, da derved gaves denne erklærede endnu ikke ydmøgede Fiende af det herskende politiske System i Europa alt for store Midler ibænde til en ubeleilig Indblanding i Fastlandets Anliggender. Danmark og Nord-Tydsland vare ogsaa for nær den Trone, hvorfra han var nedstødt, selv om hans fiendtlige Sindelag mod det første Land havde tilladt ham der at vælge sit Ophold¹⁾. Endnu mindre kunde andre Lande anvise ham som Opholdsted, da den politiske Grille, der grændsede til Uvædselighed, som havde gjort ham i sine egne Dine til det faldne Dynasties afmægtige Forsvarer mod den nye franske Regjering, maatte gjøre ham enhver Forbindelse med Keiser Napoleon forhadet. Saaledes valgte han Schweiz, saa mange Flygtningers og uoværdende Stormænds Tilflugt, til sin Residents. I sit Exil trøstede han sig hovedsagelig med religiøse Sværmerier, og i denne Stemning lagde han endog Planen til en Reise til det forjættede Land, som han dog opgav i et af de underlige Luncer, der ofte ledede denne besynderlige Mand's Handlinger. Nordens Opmærksomhed bortvandedes snart fra hans Personlighed; thi han efterlod sig i Sverige kun saa deeltagende Benner, ikke engang nogen høi Grad af Medlidenhed med hans uheldige Skjebne, og det nye Dynasti i Sverige havde saaledes lidet at frygte af den bortviste og snart glemte Konges Bestræbelser for at hæve sig eller sin Søn paa Thronen, ligesom han og syntes i Udlandet ikke dertil at have sat sin Hu, endstjønt han vænede sig Fosterlandet ved en paafølgende Forandring i det svenske Dynasti.

Fjerde Capitel.

Sveriges Forhold til Udlandet efter Revolutionen²⁾.

Med stor Uengstelse ventedes i Sverige paa det Indtryk, som denne Regjeringsforandring vilde gjøre paa de udenrigske Magter, som deri kunde have nogen Interesse, og det kan ikke nægtes, at hvad der var flest tjente til at redde Sverige fra Undergang, og give det, skjønt svækket og lemlæstet, igjen en fast politisk Stilling iblandt de nordiske Stater. Revolutionen i Sverige kunde ikke i Hovedsagen forstyrre Ruslands Erobringsplaner — Finland var og blev tabt; men Ruslands og Danmarks

¹⁾ Rogle Forsøg, som Gustav Adolph senere hen gjorde paa at gaa over til England med Skibsleilighed, hindredes af svenske Emisfaires, som det var paalagt at holde Die med hans Foretagender. [Han opholdt sig dog i England i henved 4 Maaneder i Vinteren 1810—1811, og 1811 en Tid i Tønningen; Schinkel-Bergmans Minnen VI. 289—295. Sammensteds V. 317—41, 373—77, VI. 285—318, 382—94 findes Efterretninger om den affatte Konges senere Skjebne.]

²⁾ [Jfr. herom Schinkel-Bergman V. 43—46, 48—49, 51—55, 96—127.]

hemmeligen aftalte Plan, end videre at sønderlemme og dele de svenske Provindsfer, standfædes brat formedelst Revolutionen. Den nye svenske Regjering var saaledes strax i sin Begyndelse betænkt paa at sende Fredsbud til alle Europas Lande af nogen politisk Betydning, deels for i Fredens Ly at bevare Rigets Grændser, deels for at helbrede de Saar, hvorunder Landet leed i sit Indre formedelst Krigen. Dens Bestræbelser vare vissevis ikke ubeldige, endstjønt — som det saa ofte gaaer — Haabet maaskee havde smigret sig med et endnu mere glimrende Udfald.

Med England maatte Sveriges Stilling især blive vanskelig formedelst denne Forandring; thi Sverige kunde ikke erholde Fred med sine nærværende Fiender, uden at indtræde i den Fastlands-Politik, som var stillet mod England, og ved kraftigen at understøtte Sverige i Kampen mod Rusland med Benge og tildeels med Krigs-magt, havde England vissevis ikke gjort sig fortjent til et fiendtligt Sindelag fra Sveriges Side. Denne Knude løstes imidlertid lettere end Sverige selv havde kunnet vente. Den engelske Minister Canning erklærede den svenske Minister i London, at det ingenlunde var Kongen af Englands Hensigt at blande sig i Sveriges indvortes Forhold, men maatte overlade det i saa Henseende at handle overensstemmende med hvad Sveriges egen Interesse bød. Kongen af England interesserede sig vel for sin troeste Allierede Gustav Adolfs Skæbne, men kunde ikke heller tage ham i Forsvar mod hans misfornøiede Undersaatter. Han indskrænkede sig til at anbefale Slaanssomhed mod den uheldige affatte Konge, og anmodede om at udsætte med en afgjorende Beslutning i den Henseende. Kun den Betingelse gjorde han for et fredeligt Forhold mellem begge Nationer, at Sveriges Regjering ingen Beslutning skulde tage, som directe stiledede til Englands Glæde¹⁾. Der aftaltes endog en hemmelig Overenskomst til et fredeligt Forhold og en fortsat Handelsforbindelse underhaanden mellem begge Nationer, i det Tilfælde at Sveriges forandrede politiske Stilling skulde tvinge det til at slutte sig til Fastlandsmagterne, og aabenbart erklære England Krig. Da dette virkelig skede, blev saaledes kun liden Forandring i begge Staters Forhold, ogarten forblev imellem dem temmelig levende, indtil en ny Forandring i Nordens Politik knyttede denne Forbindelse endnu inderligere. De offentlige Blade i England, som kunde anses for den almindelige Folkstemmes Organer, talte i samme Tone, og den fredeligste Forbindelse mellem begge Nationer afbrødes ikke uagtet det offentlige erklærede Fredsbrud.

Franriges Keiser var paa den Tid alt for beskæftiget med sine egne Anliggender til at stjænke denne Revolution i Norden nogen særdeles Opmærksomhed. Østerrige vovede en ny Kamp med Franrige, og i Spanien rasede Krigen fremdeles. Sverige beilede vist nok i sin nye Stilling fornemmeligen til den franske Keisers Gunst, ved hvis Hjælp det ventede at faae sit Finland tilbage, eller at knytte andre Forbindelser i Norden, som kunde, om ikke erstatte, saa dog formilde Tabet af denne herlige Provinds. Der dannedes noget senere i denne Henseende tvende Partier ved det franske Hof; det ene paa Danmarks Side, som understøttede dets Forstørrelsesplaner paa svensk Bund; et andet paa Sveriges Side, der ikke var utilbøielig til at fremme Foreningen af den skandinaviske Halvø, mod at tildele Danmark andensteds Erstatning. Den svenske Minister lykkedes det igjennem Fruentimmer-Indflydelse at oprække det ene Partis Interesse, og i det mindste at tilveiebringe Ligevægt imellem begge Partiers virkende Kræfter²⁾. Imidlertid skuffedes aldeles Sveriges Haab om ved Napoleons Indflydelse at erholde Finland tilbage. Napoleon gjorde paa den Tid Alt for at knytte det Venstreb, som han med den russiske Keiser havde indgaaet, end fastere, og derhen stiledede flere af hans politiske Skridt. Han var saa langt fra at forstyrre Alexanders Udvidelsesplaner paa Sveriges Bekostning, at han endog i et egenhændigt

¹⁾ I Bilag 39 findes en Depesche i den Anledning fra Minister Canning til den svenske Minister i London.

²⁾ I Bilag 40 findes en Skrivelse fra Paris til Stockholm, som omhandler dette.

Der meget bestedent udbad sig Tilladelse til at lykønske ham til Finlands Erobring. I samme Brev meddeler han sin keiserlige Ven, at han havde sluttet Fred med Keiseren af Østerrige, og smigrer sig med, at det Raadehold, som han ved denne Leilighed havde viist, vilde være Keiseren af Rusland behageligt. Fra den Kant havde Sverige saaledes ingen Hjælp at vente til Gjenvindelsen af sin tabte Provinds. Ligejaaligt kunde det stole paa Napoleons Hjælp til den scandinaviske Halvøes Forsværing, hvortil der i det svenske Kabinet allerede i dette Aars Løb lagdes Plan. Napoleons Retfærdighedsfølelse tillod ham ei at fremme Norges Forening med Sverige uden tiltrækkelig Erstatning for Danmark, og denne var under den nærværende politiske Gjæring ei let at finde. Det blev saaledes ved nogle dunkle Udtryk af enkelte danske Ministre, som hentydede paa, at Frankrige ei alvorligen vilde modsætte sig den scandinaviske Halvøes Forbindelse, naar den kunde skee uden at staae en Forbundsven. Forgjæves kastede i denne Henseende den nye svenske Regjering sig i Frankriges Arme. Den naaede ikke sit Maal; hvad der var tabt kunde ikke meer vindes tilbage.

Rusland havde vist nok begyndt denne Krig under Skin af at ville tvinge Sverige til at slutte sig til Fastlandets Politik mod England; men i Grunden for at føie Finland til den russiske Landmasse. Det havde nu virkelig erobret Finland, og dette Bytte vilde det paa ingen Raade lade sig rive af Hænderne. For Rusland var derfor Gustav Adolfs Affættelse ingeniunde velkommen; thi det førte lettere Krigen med Sverige, saalænge dette Rige styredes af en egenfindig og lidet elsket Konge, der ikke vidste at benytte et hædt Folks Tapperhed og patriotiske Opofrelser til Fædrelandets Frelse. Da derfor den nye svenske Regjering nærmede sig Hoffet i Petersborg med Forslag til Forlig, nægtede det at samtykke i andre Fredsbetingelser end dem, der havde Finlands Indlemmelse i det russiske Rige og Sveriges Tilhædselse til Continental-Systemet mod England som Grundvold. Da nu Sverige nægtede sig ved at opofre en saa vigtig Deel af Riget, førend alt Haab ved egen Kraft og fremmed Rægling at bevare det var tabt, fortsattes Krigen, vel med forlystelig Held og uden Slam for Sveriges Krigerhæder, men stedse med afgjort Overmagt paa Ruslands Side. Først da Sverige underkastede sig den haarde Bestingelse, sluttedes Freuden omsider i Frederikshamn, og Sverige satte sit Haab til Rigers Forstørrelse mod Vesten. Med Hensyn til det sidste Punkt viiste Rusland sig snart søieligere end Frankrige. Det kostede den russiske Politik paa den Tid Intet at stifte Færd, naar Fordeel derved kunde opnaaes. Allerede under Freds-Underhandlingerne i Frederikshamn viiste de russiske Udsendinger sig koldere mod de danske, og Alopæus lod Formanden for dem vide, at Danmark gjorde vel i ei at afbryde Fredsværket med Sverige¹⁾. Den russiske Minister Romanzow erklærede endog underhaanden den svenske, at Rusland, efterat det havde opnaaet en fredelig Tilstand med Sverige, skulde Intet have imod at dette udvidede sine Grændser paa en anden Kant. Fra den Tid begyndte Sverige alvorligen at forberede Skridt, som henigtsmæssigen kunde fremme den scandinaviske Halvøes Forening²⁾.

1) I en Depesche fra Baron Stedingk i Adlersparres Handlingar IV. 107, dateret 15de October 1809, siger han, at de Danske ere fortrydelige over, at de Svenske nyde en større Frihed end de, og tilføier tillige „at den russiske Gesandt Alopæus havde erklæret, at det ei var klogt af det danske Hof at gjøre unyttige Hindringer for sin Fredsslutning med os, og at Rusland visseligen ei videre vilde tage sig af den Sag.“ [Ifr. Schinkel-Bergman V. 122—124.]

2) I et Brev fra Stockholm af 29de August 1809 skriver Wetterstedt til Adlersparre: „Værdigt er at Brev Romanzow — i Følge hvad en i Forgaars ankommen Couriers Depescher omtale — har sagt til Baron Stedingk: Chaque pays a ses époques; si la Suède trouveroit occasion dans l'avenue de faire ses négociations d'un autre côté comme nous avons fait du côté de la Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer. S. E. Stedingk har faaet Befaling at tale noget om denne Uttring, men med Forsigtighed føle sig for, om dette vil sige noget meer end en almindelig Høfligheds-Phrase, for at trøste os over vort Tab.“ [Ifr. Schinkel-Bergman V. 118—123.]

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sonderlemmede Sverige bortffjeredes derved. Dersom Krigen var bleven fortsat i den gamle Stil, uden at det kunde lykkes Sverige at indgyde sine Fjender et mere fredeligt Sindelag, da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Traktat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaaet i Opsyldelse. Ved Tronomvæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at skaffe sig Napoleons Deeltagelse og Samtykke i den stete Forandring ved at kaste sig i hans Arme, og tilshyneladende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at kjøbe ved Finlands Afstaaelse, og viiste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omendstjont det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekjendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud ¹⁾; men fortsatte et fiendtligt Forhold, i Haab om gennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekjendt med Diplomatiens Krogveie, og dets Cabinet forstod ei at lede dens fine Traade. Danmark tabte saaledes alt Haab om Opreisning for lidte Tab, og maatte beqvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigerens indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere hen give os Anledning til at gjøre os bekjendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anfere, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en tilfærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaaede vist nok Sverige ved Gustav Adolfs Affættelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Oplosning eller i det mindste en Sonderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligviis vilde have fremledet. Nationens Kræfter styrkedes, i det den affatte Konges fordærlige Beslutninger tilbagekaldtes og forandrede, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grene, og National-Aanden sattes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrofes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævede Sverige fremdeles sin mægtige Indflydelse i Norden og beredte den Scandinaviske Halvoes Forening, endstjont det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Opsyldelse, ligesaa lidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel.

Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige.²⁾

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Omvæltning indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling.

¹⁾ [Se Kong Frederiks Brev til Christian August af 25de Marts 1809 i Norske Samlinger I. 319—20.]

²⁾ [Jfr. herom Christian Augusts Apologi, blandt Bilagene No. 41. Christian Augusts Biographi af C. Birch i Skilling-Magaz. 1847. S. 59—60. 66—68. 74—79. 99—102. 117—120. 130—132. (J. G. Dronsen u. K. Samwer) Actmäss. Gesch. d. dänisch. Politik seit 1806. S. 30—33. Wegeners Aftm. Bidrag I. 97 ff. Jpion, Christian August (Kiel 185°) 62 ff. Schierus Studier I. 302 ff. Malmström i Bergstedts Tidsskrift 1851. S. 449 ff. Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik," VI. 117—145. Adlersparres Anteckningar 109—25. Schindels-Bergman V. 33—43. 46—48. IV. 433.]

Si en saa meget mere befsiede til omhyggeligen at bestræbe os for at trænge ind i *naa* Sag, som denne Begivenhed kan betragtes som den første Spire til Oplosningen af en ældgammel politisk Forbindelse og til den skandinaviske Halvøes nyere Forening. Si ville erfare, at Sverige allerede da lagde en alvorlig Plan til Rigernes Forening, men ved frivillig Overenskomst end ved Baabenmagt. Men dengang bedrog det sig i *naa* Forhaabninger. Nordmandens Trofasthed i at bevare sin nærværende politiske Stilling, hans Hengivenhed for den regjerende Kongeslægt, endstjønt svækket ved en uheldig Stilling under Krigen og ved mangehaande grundede og ugrundede Anteposter, afviste alle Sveriges hemmelige Insinuationer, og det var endnu for svagt til at aare Norge ved Baabenmagt. Der vilde neppe være bleven alvorligt Spørgsmaal om den skandinaviske Halvøes Forening, dersom ikke nye Omvæltninger i Europa havde givet Sverige en ny betydningsfuld Stilling i Norden, som det deels skyldte Ruslands Krig med Frankrige, deels sin kongelige Helts kraftfulde Medvirkning til Napoleons Fald.

Da Adlersparre havde plantet Oprørsfanen, og ryttede med Bestarmeen til Stockholm for at bewirke Gustav Adolfs Affættelse, fikrede han sig først Ryggen fri ved en heldig Underhandling med den kommanderende norske General, Brindsen af Augustenborg. Den var allerede Aaret før indledet ved en venstabelig Brevvevling imellem General Staffeldt og Oberst Adlersparre (ovenf. S. 153), medens endnu General Staffeldt havde Overkommandoen, og som tilveiebragte en stillende Baabenhvile mellem de paa Grændsen staaende Hære. Brindsen af Augustenborg modte dette Adlersparres uventede Forslag med en forekommende Belvillie. Han betragtede Best-Armeens Besættelse som Forsløber til en Fred i Norden, og bidrog gjerne til at befordre et Bred, som han ansaa for det største, der under Tingenes nærværende Stilling kunde udføres Norge og Sverige. Uden saaledes at indgaae nogen formelig Baabenstillelse forpligtede han sig paa sit Ord, ikke ved noget Indfald i Sverige at forstyrre Grændsefreden under Besthærens Afmarsch til Stockholm, dog under den Forbeholdenhed, at Russerne imidlertid ikke gjorde noget Indfald i Sverige, og at Kongen af Danmark ikke befalede Brindsen at rykke ind i Sverige. Men derhos erklærede han, at om saadanne Omstændigheder skulde indtræffe, vilde Opfygelsen af Baabenhvilen fra norsk Side dog skee i betimelig Tid¹). Dette Skridt fra Brindsens Side er bleven misforstaaet og mistydet, og har, tilligemed hans Forhold under den første Krigs sidste Scener, givet Anledning til falske Rygter til Strænkelse for Brindsens gode Navn og Eftermæle. Mistanken forsegedes ved den store Vægt, som i Sverige blev lagt paa dette Brindsens neutrale Forhold under Best-Armeens Afmarsch. Thi da Talen blev paa Drebro Rigsdag om hans Opfygelse til Sveriges Kronprinds, udtæredes dette Brindsens rolige Forhold paa Grændsen „som en af de største Belvillinger, der nogenstunde er vist Sverige af en udenlandsk Mand, eller under Tingenes daværende Stilling kunde vises det“ — en Uttring, der var ligesaa ubesindig, som den var ugrundet. Thi om man end vil paastaae, at Best-Armeen ikke kunde have rykket op sin store Bestemmelse imøde, naar den norske Hær havde fortsat Fiendtlighederne paa Grændsen, saa er det ligesaa vist, at den egentlige Katastrophe, Kong Gustavs Fængsling og Tronaffættelse, var bewirket før Best-Armeen havde naaet Stockholms Porte, og at den saaledes ei fik Anledning til umiddelbart at fremme Revolutionen, om end dens Chef dertil havde udkastet de første Linier²). Revolutionen,

1) Russerne gjorde virkelig i den omhandlede Tid et Indfald i Sverige over Dvärten, og det er bleven bebreidet Adlersparre, at han ikke derom underrettede Brindsen; men Adlersparre ansværer til sit Forsvar, at han ikke havde forpligtet sig til at gjøre en saadan Anmeldelse, og at det ei kunde forlanges af ham, at han skulde gjøre et for sit Fædreland saa fordærveligt Skridt. [Se G. A. Adlersparre, 1809 års Revolution II. 12, 19. 59. Wegener, Actm. Bidrag, I. 101—102. Ræder, III. 284 ff. Sjien, 72. 73.]

2) Dette gav Gustav Adolph Anledning til et spottende Udtryk, da han i sit Fængsel paa Gripsholms Slot hørte, at Bestarmeen var marscheret ind i Stockholm, om dens eneste

søgelfer¹⁾. Fra det Tidspunct i vor Historie, hvorpaa vi nu staae, var der en langt større fælles Sammenhæng i den scandinaviske Halvøes Skjebne end nogensteds tilforn, og ingen politisk Begivenhed i denne Deel af Norden kan fra den Dag af siges at have været fremmed for nogen af Staterne.

Gustav IV^{de} Adolph havde bestegit Sveriges Throne under Nationens gode Forhaabninger om hans Regjering, og i en politisk Stilling, som lovede Riget en lykkelig Fremtid i Nydelse af Fred, og uden Deeltagelse i den store Gjæring, som dengang herskede blandt de europæiske Stater. Allerede som Barn udviklede han sig fordeelagtigen²⁾, og var som Ungling i Besiddelse af mange herlige Egenstaber. Hvad der, ogsaa i yngre Dage, fattedes ham for at bane ham Vej til sit Folks Kjærlighed, haabede Nationen vilde blive den modnere Alders Pryd. Han var retfærdig, sparsom, afholden, streng i sine Sæder og aaben for det huuslige Livs stille Lykke. Naar han var kold, stundom mørk og frastødende, tilstrevs dette en mindre blid Skjebne i Barndommens Dage, og det melankolste Bræg, som hans Faders ulukkelige Skjebne, hvis blodvædede Throne, omstyrtet af forræderiske Hænder, han besteg, havde givet hans Sindsstemning. De første Aar af hans Regjeringstid vare saaledes lykkelige baade for ham og for Nationen, og om han end ikke heller da havde nogen høj Grad af sit Folks Kjærlighed, var han i flere Henseender agtet. Men det varede ikke længe inden det viste sig, at han ikke var stiftet til at styre Riget under Europas nærværende Gjærings-Tilstand, og at han ikke var de store Planer vægen, som han lagde, til at forsvare en gammel Tingenes Orden og kuldkaste den nye, som den franske Revolution og Napoleons Seiersbane havde fremkaldt. Han ansaa sig udlaaren til at spille en Gustav Adolphs Rolle, og fremtræde som det monarkiske Systems og den fortrængte Kongefamilies Forsvarer, og en Boltgiftsmand i den politiske Omvæltning, ligesom Gustav Adolph havde forud været i den religiøse. Men han besad ikke den store Gustavs Egenstaber. Vel manglede han ikke en vis Grad af personlig Tappehed, hvorpaa han ved enkelte Leiligheder aflagde Prøve, men han manglede moralsk Mod til at understøtte den, og hans Egenfindighed og Utilboielighed til at høre Andres Raad lod ham ofte vælge urigtige Midler og forfeile sit Maal. Intet Uheld, ikke den meest afgjorte Overmagt fra hans udvortes Fienders Side, formaede at bøie hans Beslutninger, eller bevæge ham til at indlade sig i Underhandlinger, som han ansaa for at være ydmygende, eller for at kuldkaste hans Idee om sin store Bestemmelse. Han stolede paa sin Sags Retfærdighed; Ordspøget: „Grlighed varer længst“ var stedse paa hans Tunge, og han haabede, at den forvitrede Tilstand, hvori Sverige bragtes formedelst hans Haardnækkethed og hans tildeels affindige Politisk, skulde opløses i en glimrende Stats Fuldkommenhed og Seier over hans Fiender. Denne sidste fromme Tro gik efterhaanden over til et religiøst Sværmeri. I Johannes's Aabenbaring fandt han Næring for denne, der frembragte en Sindsstemning hos ham, som stundom fik Anstrog af Mandssforvirring.

Saaledes havde Gustav IV^{de} Adolph ikke længe styret Regjeringens Lomme, førend han beredte sit Rige Næringsløshed, Glendighed og omsider Sonderlemmelse, og sig selv og sin Familie Udelukkelse fra Tronen. Hans første uheldige Skridt var hans Reise til Tydskland, hvor han i Nærheden af Frankrige var saa godt som Bidne til Omvæltninger og Scener, som oprørte hans kongelige Gemyt. Men hans

¹⁾ I denne Henseende henvises Læseren til Schwedische Geschichte unter Gustav dem Dritten, vorzüglich aber unter Gustav dem Vierten Adolph von G. M. Arndt. Leipzig 1839. [Grefve M. Bjørnstjernas Anteckningar, II., Adlersparres Erinningar vid Samme. Stockh. 1853. S. 126 ff. Schterns Afhandling: Carl August og Carl Johan, i Historiske Studier I. 291—349; C. A. Adlersparre, 1809 års Revolution ock dess män; Schinkels Minnen, utg. af Bergman, IV. 361 ff.]

²⁾ Der fortælles, at han havde i sin Barndom en vis diplomatisk Takt, der ofte slog ham Feil som Konge. Hans Opdrager var vis paa, at den Saarlige Prinds vilste sig artig, naar han skulde være tilstede ved fremmede Ministres Audients.

Landets latterlige Opførelse synes i Begyndelsen at have opvakt mere Haan end almindelig Modstand, og den lille nordiske Krigs store Planer oversaaes under Kongens Afværelse, nye Dynastiets Oprettelse, og de mægtigste europæiske Rigers forandrede Stilling. Napoleon saae igjennem Fingre med Gustav Adolfs Trudsel og Krænkelser; thi deels bestjæftigede andre Planer den seierlige Monark, deels brød han stadig med Sverige, der, formedelst sin Beliggenhed i det fjerne Nord, udenfor hans politiske Omraade, kunde styrke og lette Englands Forbindelse med Fastlandet. Men da Gustav Adolph virkelig forenede sig med Napoleons Fiender, og tiltraadte den nye Coalition mod ham, reistes en Krig, der omfattede endte med Tabet af Sveriges bedste Provindser, den sidste Rest fra den store Gustav Adolfs Seierstog i Tyskland. Det svenske Folk begyndte da at ane sin Ulykke; thi dets Konges Politik var en idelig Tilfidsføttelse af Klogskab og af alt fornuftigt Hensyn til Landets Stilling. Snart stødte han i sine politiske Skridt mod den ene, snart mod den anden store europæiske Stat, bragte derved sit Land i farlige og pinlige Stillinger, og foranledigede Rædingsforstyrrelse og Misnoie. Omfattet indgik han en nøie Forbindelse med England, der satte ham i et fiendtligt Forhold til de nordiske Magter, som efter Ulster-Freden erklærede England Krig og sluttede et nøie Forbund med Frankrig. Det havde vist nok staaet i Gustavs Magt at bevare en fredelig Neutralitet under disse krigeriske Bevægelser; thi Sveriges meest trofaste Forbundsven, England, lod sig tydeligen nok ved flere Leiligheder forlyde med, at det ikke fiendtligen kunde modsætte sig Sveriges Freds-Tilstand med sine Naboer, naar det ansaaes nødvendigt for at bevare Sveriges Selvstændighed, og under den Forudsætning, at dette skede uden aabenbar Fiendtlighed mod England selv. Dette nærede desuden i Krigstilfælde Haab om en hemmelig Forbindelse med Sverige, hvis venlige Sindelag mod England det kjendte, og det havde allerede hemmeligen indledet et saadant med Rusland, under denne Magts aabenbare Tiltrædelse til en Politik, hvis Grundsteen var Udeltæggelsen af Englands Handels-Forbindelse med Norden. Men Gustav Adolph stolede paa sin usædvanlige Sag og paa en høiere Bestyrelses Bistand, der vilde understøtte den usikre Svaghed mod den voldsomme Styrke. Denne fromme Tro inddyskede ham i den Grad, at han forsømte endog de forberedende Rustninger, som vare fornødne for at møde en saa mægtig Fiende, og tillod sig Skridt, som mere hentydede paa en uforstandig Brede, end en klog og vel overvejet Modstand. Især lagdes det ham meget til Last, at han lod den russiske Minister Alopæus i Stockholm arrestere, hvilket ansaaes som et Brud paa Gesandtskabets Hellighed og en Overtrædelse af afvendte Statsrettens Grundfættninger. Gustav Adolph troede sig imidlertid dertil befriet, fordi der opfangedes en Courer i Finland, der bragte hiin russiske Sendemænd Depescher, som hentydede paa hemmelige Machinationer for at ryste svenske Underfaatters Trofasthed, og paa Ruslands Planer med Nabomagten til Sveriges Fortærr. Men Sveriges Stilling var ikke saadan, at det kunde trodse sine Fiender ved afmægtige Bredestrytninger, uden at kunne lægge tilbørlig Modstand til det brede Ord. For Rusland var denne Gustavs uforstandige Færd hoist velkommen; thi det brændte af Begjærighed efter at lægge Finland til sin store Coloss — dette Finland, hvis Nærhed under en Krigstilstand med Sverige truede Rusland med saa mange Farer, især naar det havde andre Fiender at bekjempe, og som desuden indeholdt en indvortes Kraft og krigeriske Hjælpemidler, som kunde styrke endog det stærke Rusland.

Sverige overraskedes saaledes af en Krig uden at have beredt sig paa, ved tilberedte Forsvarsmidler og passende Rustninger at gaae den imøde. Dets Flaade var siden Gustav den III^{des} Tid efterhaanden kommen i Forsald, dets Arsenaler vare stet forsynede, dets Krigsmagt ikke paa de Punkter, hvor dens Nærværelse krævedes ved Krigens Udbrud, og dets Hærsførere vare deels mistænkte af Kongen selv, deels misfornøiede med hans uoverlagte Fremfærd. I Landet selv sturede de vigtigste Rædingsgrene; uhyre Beholdninger af Landets vigtigste Producter opbyngedes paa

Magasinerne til Byrde for Producenten, den offentlige Credit vakkede, og Landet var ikke rigt nok til at bære Byrden af et stort og overordentligt Krigsstyr. Overalt herskede Misnoie, Forvirring og Mistillid til Kongens ufornuftige Færd. Gustav selv alene oversaae disse Vanstueligheder; hans Sags Retfærdighed maatte understøttes af den høie Himmel.

Saaledes brød Krigens Torden først løs paa Finlands Grændse, og Sveaborgs uventede og ubegribelige Fald afgjorde Feldttogets og Finlands Skjebne. Forgjæves var det finste Folks tappre og hæderlige Modstand. Det lukkede sit Øre for alle Burghofdens lokkende Proclamationer, det stilledes sig overalt ved den svenske Krigsmagts Side for at forjage den forhadte Fiende, og det viiste under hele Krigen en Hengivenhed for den gamle Statsfrænde og sin gamle Forfatning, som maatte gjøre Skilsmisfen dobbelt smertelig. Forgjæves vare de tappre svenske Hærføreres heldige og store Anstrengelser for at modstaae den fremtrængende Fiende, forgjæves deres mange Seievindinger, saa ofte de mødte Fienden uden at trykkes af en uforholdsmæssig Overmagt. Den sidste finste Krig er et høiligen interessant Stykke i Sveriges Krigshistorie. Balpladsen var blodig, men de svenske Krigeres Modstand kjæd, og som oftest seierrig. Vi finde der, især i Bergkrigen og i mindre Slag, en Krigsbelt, General Sandels, hvis Navn er indstrevet i den finste Krigs Annaler som en af de modigste, heldigste og Russerne farligste Hærførere, og som siden fremtraadte i Norge under Forhold, som for Fædrelandet vare vigtige og forviklede. Men de tappre Krigere understøttedes ikke af deres Konges kloge Foranstaltninger. Store Kræfter fattes i Bevægelse — aldrig var maaskee en større Krigsmagt reist i Sverige — men de kom sjelden til Krigsstuepladsen til Tid og Time, eller udrustede med det fornødne. Af de 3de Armeer, den finste, Besthæren og den skaanske, udrettede de toende sidste lidet. Vi have ovenfor bestrevet Besthærens Skjebne, dens usammenhængende Operationer, dens brudte Kraft, og dens med Tab forbundne Skærmydsler. Den skaanske Hær stod under den finste Krigs meest afgjørende Periode uirksom paa en Baabenplads, hvor ingen Fiende var, og under en Generals Commando, der efter svenske Historiestriverses Paastand besad sin Konges Tillid i en høiere Grad end han fortjente. Under saadanne Omstændigheder gif Finland tabt allerede mod Slutningen af Aaret 1808, og Ruslands Keiser kunde indlemme det i sit store Rige ved en høitidelig Proclamation af November Maaned dette Aar. Det svenske Folk følte smerteligen Tabet af Finland, og sukede under Krigens Tryk og under Forvirring i alle dets vigtigste Næringsveie. Kun Sveriges Konge beholdt et Mod, der under saadanne Omstændigheder grændsede til Raseri. Under den finste Krig havde han stødt fra sig de fornemste og indflydelsesrigeste Adelsfamilier, ved at reducere sine Livregimenters Hædersgrad, i hvis Rækker fandtes Officierer, som vare beplægtede med hine Familier. Misnoien med hine Regimenter var maaskee, efter Fleres Paastand, ei uden al Grund, men dens Uttring paa den Maade og til den Tid var uforstandig.

Efter det uheldige Udfald af Feldttoget i Finland 1808, beredte Gustav Adolph sig til at fornye det i 1809 med Anstrengelsen af Landets sidste Kraft. Til den Ende sammenkaldte han et Raad af de indsigtsfuldeste og Kongen meest hengivne Mænd. Disse forelagde Kongen en sørgelig Udsigt over Landets Stilling og Uforvarethed til at bære de med Krigens Fortsættelse forbundne Udgifter, som de anslog til 20 Millioner Bankdaler, og tilraadede ham paa det indstændigste at slutte Fred, for at lindre Landets store Nød og bringe Liv i den lemlæstede Virksomhed. Men Kongens Øren vare langt fra ikke aabne for Forestillinger af den Art. En Fred paa den Basis, at Sverige beholdt sit Finland, var ikke længer mulig at opnaae; thi det var ikke tænkeligt, at Rusland skulde give tilbage denne skønne Provinds, som det allerede havde i sine Hænder, og hvis Erobring uden Tvivl var Krigens egentlige Gjenstand, endstjønt maskeret under andre Paastud. Paa den anden Side bortførnede han ved sit personlige Forhold alt meer og meer den Deel af sit Folk, som nærmest

Angestamme og Agtelse for dens Hellighed omgiver Majestæten med et stærkt Bolværk, naar den stedes i Fare og Forsølgelse, og bortfferner roligere Betragtninger over hvad der tjener til Fædrelandets Gavn. Men en af de Sammensvorne, Højjægermester Greiff, en modig og kjæmpestærkt Mand, ilede til den Udgang, hvorigjennem han formodede at Kongen vilde undslippe, og da han der virkeltgen mødte ham, kaldes det ham, dog ei uden selv at blive saaret, at afvæbne Kongen og bære ham tilbage til sine Bærelser, hvortil de øvrige tililende Sammensvorne vare ham behjælpelige. Men nu var Kongens Kraft brudt; afmægtig blev han baaren op i et af Elstæts Gemakker, og kun ved stærke Brætninger befriedes han fra en Besvimelse. Efter denne voldsomme Scene blev han omgivet af en stærkere Vagt, og under en Sammenstimlen af flere uvedkommende Personer blev den svage Konge udsat for en Behandling, som ikke var den høie Stilling, hvorpaa han endnu stod, værdig. Højkammerets Ankomst gjorde dog en Ende paa denne Forhaanelse, som spillede i den franske Revolutions Farve i dens rædsomme Periode. Denne aandsstærkte Mand, der paa den ene Side ikke hørte til de Sammensvornes Parti, og paa den anden Side havde forgjæves søgt at bevæge Kongen til kloge Beslutninger i sit politiske Forhold, gjorde Kongens Farbroder, Hertugen af Södermanland, opmærksom paa den usømmelige Bæsen med Kongens Person, og nu bortfoges alle uvedkommende Personer fra Kongens Nærværelse, og et anstændigere Forhold iagttoges derefter ¹⁾.

En af de Sammensvornes første Handlinger, efterat have bemægtiget sig Kongens Person, var at anmode Hertugen af Södermanland, Carl, om at overtage Regjeringen, for hvilken nu ingen Formand var. Denne Olding havde før, som den affatte Konges Fæmmander, forestaaet Regjeringen, havde udmærket sig som Sæhelt, og han besad fuldes en vis Grad af Nationens Tillid. For at undgaae Anarkiets Farer og Rædser, og dæmpe enhver Bevægelse til den affatte Konges Fordeel, maatte et nyt Drethoved midlertidigen indtil en Rigsdags Sammenkaldelse vælges, og der var for Ideen intet andet Valg at gjøre. Efter nogen Betænkning lovede Carl at overtage Rigets Styrelse indtil Rigsdagen, som blev at sammenkalde i Anledning af den skændne Katastrophe, havde taget sin Bestemmelse paa Nationens Begne. Regjeringensforandringen proclameredes derefter ved en Herold. Efter den stormfulde Forandringsscene vendte Rolighed tilbage i Hovedstaden, og de Sammensvorne kunde fredeligen fuldende Revolutionsværket ²⁾.

Den fangne Konge fandt sig snart i sin Skjebne, og ligesom ingen svensk Mand løftede Sværdet for at forsvare hans Rettigheder, gjorde han selv ingen Mine til at gjenvinde det forlorne Scepter. Natten efter Arresten blev han under en ubehjælpelig militair Escorte, og omringet af Revolutionens vigtigste Ophavsmand, ført til Drottningholm. Efter et kort Ophold fortes han derfra til Gripsholm, en hollands Konges langvarige Fængselssted, og først der tillodes det ham at samles med sin Dronning, som i sin nærværende Stilling ingen bedre Skjebne ønskede end at

¹⁾ I Handlingar rörande Sveriges Historia 3die Deel findes flere Beretninger om denne Revolution, saasom: Beretning om Revolutionen i Stockholm 13de Marts 1809 af en Anonym; Adlersparres Beretning til en fraværende Ven; Højjægermester Greiff's Beretning om Gustav Adolfs Arrestering ved Regimentsforandringen den 13de Marts Førmiddag; General Silversparres Beretning om det Sandfærdige ved K. Gustav Adolfs Arrestering o. s. v., samt Silversparres Samtale med Kongen under Flytningen til Gripsholm. Af disse Beretninger er ovenstaaende Fremstilling taget, og Silversparres og Ehrenheims Beretninger findes fuldstændige i Bilag 37 a og b, fordi disse ere givne af Mænd, som havde forskjellige Anskuelser af Sagen. Der er især megen Deventersstemmelse mellem de forskjellige Beretninger som Bekræftelse paa den historiske Sandhed. Begivenheden i sin Detail er maaskee et af stor Vigtighed for os, men efter 1809 angaaer Sveriges Skjebne Norge i høj Grad, især med Hensyn til Tronforandringen.

²⁾ I Bilag 38 findes et Brev fra Adlerscreuz til Adlersparre, som underretter denne om Revolutionens rolige Udfald.

Armeer, som han ansaa for at være sin Konge tro, og en General, paa hvis Hengivenhed han var sikker, og derpaa med samlet Magt rykke tilbage til Stockholm og adsplitte Oprorerne. For at forsyne sig med de nødvendige Midler dertil gav han Ordre til Bankbestyrelsen at udløse ham to Millioner svensk Banco af dens Beholdninger. Men Bankens Bestyrere adløde ikke hans Befaling, i det de anførte, at de blot kunde modtage en saadan Befaling igjennem Rationens udlaaede Mænd, der havde sat dem til Forvaltere over Rationens Midler. De Tropper, hvorover han i Stockholm kunde raade, vare imidlertid kun faa mod den store Mængde, der stod paa hans Modstanderes Side, og de Faa, paa hvilke han især burde synes at kunne stole, anførtes af Chefer, der hverken havde Lyst til at vove Liv og Blod for en lidet elsket Fyrste og en dem fremmed Interesse, eller Mod og Talent til at lede militaire Operationer til et heldigt Resultat. Han besad saaledes hverken Midler eller Gøne til at bringe Orden i en Sag, som hans Egenind og blinde Tillid havde i en Række af Aar bragt i Forvirring. I Bondens Barm rørte sig vist nok endnu en Stemme for den gamle Kongestamme, ligesom han af denne ikke betragtedes med saa ugunstige Øine, som af Rationens Adelsmænd og Krigere; men denne Hjælp var under Revolutionens stærke Fremstridt alt for fjern til at denne kunde standses. Desuden trykkes ogsaa denne Stand af svære Byrder, og Misnøiens Sæd udstrædes flittigen overalt af Statsomvæltningens Ledere. Oprørs-Ubevret rasede frem med Stormstridt, og han stod ene og forladt ligesom med noget Bryst mod sine fiendtlige Undersaatters dragne Sværd. Han var saaledes endnu ikke færdig med sine forvirrede og hovedkulds trufne Forberedelser til at dæmpe det udbrudte Oprør, før de Sammensvorne samlede sig paa Slottet for at lægge sidste Haand paa deres Plan. Klingspor, Adlercreutz og Silfversparre satte hverandre og flere af Armeens betydningsfuldeste Mænd Stevne paa Slottet, hvor de indfandt sig om Formiddagen den 13de Marts for at overtale, eller i Nødstilfælde med Magt at tvinge Kongen til at nedlægge en Regjering, som truede med at fremlede Rigets Opøsning og Sonderlemmelse til Fordeel for Landets Fiender, og hvis ulloge og halstarrige Færd allerede havde stilt Sverige ved en af de skønneste og frugtbareste Provindsfer.

De Sammensvorne forsøgte i Begyndelsen at overtale Kongen til en frivillig Thronaffigelse, idet de forestillede ham den almindelige Misnøie, som herskede i Rationen over hans ulloge Færd, saavel som de farlige Følger for hans Liv og for hans Families Belfærd, om han ved sin Flugt fra Stockholm beredte indvortes blodige Krigsbevægelser. Men Gustav Adolph var ikke den Mand, som aabnede sit Øre for Forestillinger af den Art. Han traf Sværdet mod Oprørets Hovedmand, og kaldte med høie Skrig de Huusdrabanter, som befandt sig i Nærheden, til sin Hjælp. Nogle af de Nærmeste blandt disse stimlede ogsaa virkelig til, spændte den tillaaede Dør ind, og gjorde Mine til at befrie Kongen af Oprørernes Hænder. Adlercreutz's Forestillinger og Forstrifningen om, at hvad der skede var til Landets Bedste og til Kongens og hans Families egen Frelse, bragte dem imidlertid til Rolighed, og den lille Hov af slet bevæbnede kongelige Huusdrabanter formaaede lidet mod den tilstimlende Mængde af Krigsmænd, som vare deelagtiggjorte i Planen, og havde faaet hver sin Rolle i Udførelsen. Kongen blev saaledes afvæbnet og omgivet af Sammensværgelsens Ophavsmænd og troe Tilhængere. Imidlertid fandt han Leilighed til at bemægtige sig en af de Tilstedeværendes Bærge — det være nu, at han enten ved et rasst Greb fik dette i sin Haand, eller at Officieren kun svagt modsatte sig Kongens Hensigt — og det lykkedes ham at undløbe den ham bevogtende Omgivelse. Gjennem Løngange, som vare ham bedre end Rogen af hans Forsølgere bekendte, styrkede han ned af Slotstrapperne, i det Haab at kunne naae Hovedvagten, og ved at laste sig i dens Arme bevirkte en Modstand mod sine Forsølgere. Dersom det havde lykket ham at naae dette Maal, kunde let de meest blodige Scener være blevne fremledte; thi Folkets Hengivenhed for en gammel

mindre Spor til at saadan Plan var lagt, og efter den nøieste Opgave af hans Formue kunde den ikke bringes høiere end til 600,000 Rdlr. Banco, hvilket var mindre Sum end den, som hans Fader efterlod ham. Vi have ovenfor seet, at Djævelhed ikke kunde lægges ham til Laft. Hans Formue fortæredes snart i Udlandet, der den formindstedes formedelst mangehaande Omstændigheder, og han kom siden i lange Aar, da hans Appanage blev tilbageholdt. Da han senere hen, under sit satagne Navn Gustavson, lod i Aaret 1821 lægge paa det norske Storthings Bord en Ansøgning om at blive naturaliseret som norsk Borger, angav han sin Formue til omtrent 30,000 Rdlr. Banco.

Om Stedet, hvorhen den affatte Konge skulde forvises, var der adskillige Tvivlsmaal. Til hans trofaste Allierede, England, kunde det ikke tillades ham at sætte sin Stav, da derved gaves denne erklærede endnu ikke ydmygede Fiende af det herskende politiske System i Europa alt for store Midler ihænde til en ubeleilig Indblanding i Fæstlandets Anliggender. Danmark og Nord-Tydsland vare ogsaa for nær den Trone, hvorfra han var nedstødt, selv om hans fiendtlige Sindelag mod det gamle Land havde tilladt ham der at vælge sit Ophold¹⁾. Endnu mindre kunde fremtidsrige anvises ham som Opholdsted, da den politiske Grille, der grændsede til Hædighed, som havde gjort ham i sine egne Dine til det faldne Dynasties afmægtige Fjender mod den nye franske Regjering, maatte gjøre ham enhver Forbindelse med Keiser Napoleon forhadet. Saaledes valgte han Schweiz, saa mange Flygtningers og omvandrende Stormænds Tilflugt, til sin Residents. I sit Exil trostede han sig fundeles med religiøse Sværmerier, og i denne Stemning lagde han endog Planen til en Reise til det forjættede Land, som han dog opgav i et af de underlige Luner, der ofte ledede denne besynderlige Mands Handlinger. Nordens Opmærksomhed bortvendtes snart fra hans Personlighed; thi han efterlod sig i Sverige kun faa deeltagende Bønner, ikke engang nogen høi Grad af Medlidenhed med hans uhyggelige Skjebne, og det nye Dynasti i Sverige havde saaledes lidet at frygte af den bortviste og snart glemte Konges Bestræbelser for at hæve sig eller sin Søn paa Thronen, ligesom han og syntes i Udlandet ikke dertil at have sat sin Hu, endstjønt han nærmede sig Fosterlandet ved en paafølgende Forandring i det svenske Dynasti.

Fjerde Capitel.

Sveriges Forhold til Udlandet efter Revolutionen²⁾.

Med stor Angstelse ventedes i Sverige paa det Indtryk, som denne Regjeringsforandring vilde gjøre paa de udenrigske Magter, som deri kunde have nogen Interesse, og det kan ikke nægtes, at hvad der var flest tjente til at redde Sverige fra Undergang, og give det, skjønt svækket og lemlæstet, igjen en fast politisk Stilling iblandt de nordiske Stater. Revolutionen i Sverige kunde ikke i Hovedsagen forstyrre Ruslands Erobringsplaner — Finland var og blev tabt; men Ruslands og Danmarks

¹⁾ Nogle Forseg, som Gustav Adolph senere hen gjorde paa at gaa over til England med Skibsleilighed, hindredes af svenske Emisfaires, som det var paalagt at holde Die med hans Foretagender. [Han opholdt sig dog i England i henved 4 Maaneder i Vinteren 1810—1811, og 1811 en Tid i Lønningen; Schinkel-Bergmans Minnen VI. 289—295. Sammeleeds V. 317—41, 373—77, VI. 285—318, 382—94 findes Efterretninger om den affatte Konges senere Skjebne.]

²⁾ [Jfr. herom Schinkel-Bergman V. 43—46, 48—49, 51—55, 96—127.]

hemmeligen aftalte Plan, end videre at sønderlemme og dele de svenske Provindser, standfædes brat formedelst Revolutionen. Den nye svenske Regjering var saaledes strax i sin Begyndelse betænkt paa at sende Fredsbud til alle Europas Lande af nogen politisk Betydning, dels for i Fredens Ly at bevare Rigets Grændser, dels for at helbrede de Saar, hvorunder Landet leed i sit Indre formedelst Krigen. Dens Bestræbelser vare visseligen ikke uheldige, endstjønt — som det saa ofte gaaer — Haabet maaskee havde smigret sig med et endnu mere glimrende Udfald.

Med England maatte Sveriges Stilling især blive vanskelig formedelst denne Forandring; thi Sverige kunde ikke erholde Fred med sine nærværende Fiender, uden at indtræde i den Fastlands-Politik, som var stilet mod England, og ved kraftigen at understøtte Sverige i Kampen mod Rusland med Penge og tildeels med Krigs-magt, havde England visseligen ikke gjort sig fortjent til et fiendtligt Sindelag fra Sveriges Side. Denne Knude løstes imidlertid lettere end Sverige selv havde kunnet vente. Den engelske Minister Canning erklærede den svenske Minister i London, at det ingenslunde var Kongen af Englands Hensigt at blande sig i Sveriges indvortes Forhold, men maatte overlade det i saa Henseende at handle overeensstemmende med hvad Sveriges egen Interesse bød. Kongen af England interesserede sig vel for sin troeste Allierede Gustav Adolfs Skjebne, men kunde ikke heller tage ham i Forsvar mod hans misfornøiede Undersaatter. Han indskrænkede sig til at anbefale Slaanssomhed mod den uheldige aftalte Konge, og anmodede om at udsætte med en afgjørende Beslutning i den Henseende. Kun den Betingelse gjorde han for et fredeligt Forhold mellem begge Nationer, at Sveriges Regjering ingen Beslutning skulde tage, som directe stiledes til Englands Glæde¹⁾. Der aftaltes endog en hemmelig Overeenskomst til et fredeligt Forhold og en fortsat Handelsforbindelse underhaanden mellem begge Nationer, i det Tilfælde at Sveriges forandrede politiske Stilling skulde tvinge det til at slutte sig til Fastlandsmagterne, og aabenbart erklære England Krig. Da dette virkelig skede, blev saaledes kun liden Forandring i begge Staters Forhold, ogarten forblev imellem dem temmelig levende, indtil en ny Forandring i Nordens Politik knyttede denne Forbindelse endnu inderligere. De offentlige Blade i England, som kunde ansees for den almindelige Folkestemmes Organer, talte i samme Tone, og den fredeligste Forbindelse mellem begge Nationer afbrødes ikke uagtet det offentlige erklærede Fredsbrud.

Franriges Keiser var paa den Tid alt for beskæftiget med sine egne Anliggender til at skjænke denne Revolution i Norden nogen særdeles Opmærksomhed. Østerrige vovede en ny Kamp med Franrige, og i Spanien rasede Krigen fremdeles. Sverige beilede vist nok i sin nye Stilling fornemmeligen til den franske Keisers Gunst, ved hvis Hjælp det ventede at faae sit Finland tilbage, eller at knytte andre Forbindelser i Norden, som kunde, om ikke erstatte, saa dog formilde Tabet af denne herlige Provinds. Der dannedes noget senere i denne Henseende tvende Partier ved det franske Hof; det ene paa Danmarks Side, som understøttede dets Forstørelsesplaner paa svensk Bund; et andet paa Sveriges Side, der ikke var utilboielig til at fremme Foreningen af den skandinaviske Halvø, mod at tildele Danmark andensteds Erstatning. Den svenske Minister lykkedes det igjennem Fruentimmer-Indflydelse at oprække det ene Partis Interesse, og i det mindste at tilveiebringe Ligevægt imellem begge Partiers virkende Kræfter²⁾. Imidlertid skuffedes aldeles Sveriges Haab om ved Napoleons Indflydelse at erholde Finland tilbage. Napoleon gjorde paa den Tid Alt for at knytte det Venstreb, som han med den russiske Keiser havde indgaaet, end fastere, og derhen stiledes flere af hans politiske Skridt. Han var saa langt fra at forstyrre Alexanders Udvidelsesplaner paa Sveriges Betøftning, at han endog i et egenhændigt

¹⁾ I Bilag 39 findes en Depesche i den Anledning fra Minister Canning til den svenske Minister i London.

²⁾ I Bilag 40 findes en Skrivelse fra Paris til Stockholm, som omhandler dette.

Brev meget bestemt udbød sig Tilladelse til at lykønske ham til Finlands Erobring. I samme Brev meddeler han sin keiserlige Ven, at han havde sluttet Fred med Keiseren af Østerrige, og smigrer sig med, at det Raadehold, som han ved denne Leilighed havde viist, vilde være Keiseren af Rusland behageligt. Fra den Kant havde Sverige saaledes ingen Hjælp at vente til Gjenvindelsen af sin tabte Provinds. Tilgaaelst kunde det stole paa Napoleons Hjælp til den scandinaviske Halvøes Forening, hvortil der i det svenske Kabinet allerede i dette Aars Løb lagdes Plan. Napoleons Retfærdighedsfølelse tillod ham ei at fremme Norges Forening med Sverige uden tilstrækkelig Erstatning for Danmark, og denne var under den nærværende politiske Gjæring ei let at finde. Det blev saaledes ved nogle dunkle Udtryk af enkelte kongelige Ministre, som hentydede paa, at Frankrige ei alvorligen vilde modsætte sig den scandinaviske Halvøes Forbindelse, naar den kunde skee uden at skade en Forbundsven. Forgjæves lastede i denne Henseende den nye svenske Regjering sig i Frankriges Arme. Den naaede ikke sit Maal; hvad der var tabt kunde ikke meer vindes tilbage.

Rusland havde vist nok begyndt denne Krig under Skin af at ville tvinge Sverige til at slutte sig til Fastlandets Politik mod England; men i Grunden for at seie Finland til den russiske Landmasse. Det havde nu virkelig erobret Finland, og dette Bytte vilde det paa ingen Raade lade sig rive af Hænderne. For Rusland var derfor Gustav Adolfs Affættelse ingeniunde velkommen; thi det førte lettere Krigen med Sverige, saalænge dette Rige styredes af en egenfindig og lidet elsket Konge, der ikke vidste at benytte et hædt Folks Tapperhed og patriotiske Opofrelser til Fædrelandets Frelse. Da derfor den nye svenske Regjering nærmede sig Hoffet i Petersborg med Forslag til Forlig, nægtede det at samtykke i andre Fredsbetingelser end dem, der havde Finlands Indlemmelse i det russiske Rige og Sveriges Tilværelse til Continental-Systemet mod England som Grundvold. Da nu Sverige nægtede sig ved at opofre en saa vigtig Deel af Riget, førend alt Haab ved egen Kraft og fremmed Mægling at bevare det var tabt, fortsattes Krigen, vel med forlykkeligt Held og uden Slam for Sveriges Krigerhæder, men stedse med afgjort Overmagt paa Ruslands Side. Først da Sverige underkastede sig den haarde Betingelse, sluttedes Freden omsider i Frederikshavn, og Sverige satte sit Haab til Rigets Forstørrelse mod Vesten. Med Hensyn til det sidste Punkt viiste Rusland sig snart søieligere end Frankrige. Det kostede den russiske Politik paa den Tid Intet at skifte Farve, naar Fordeel derved kunde opnaaes. Allerede under Freds-Underhandlingerne i Frederikshavn viiste de russiske Udsendinger sig koldere mod de danske, og Alopecus lod Formanden for dem vide, at Danmark gjorde vel i ei at afbryde Fredsværket med Sverige¹⁾. Den russiske Minister Romanzow erklærede endog underhaanden den svenske, at Rusland, efterat det havde opnaaet en fredelig Tilstand med Sverige, skulde Intet have imod at dette udvidede sine Grændser paa en anden Kant. Fra den Tid begyndte Sverige alvorligen at forberede Skridt, som henfigtsmæssigen kunde fremme den scandinaviske Halvøes Forening²⁾.

1) I en Depesche fra Baron Stedingk i Adlersparres Handlingar IV. 107, dateret 15de October 1809, siger han, at de Danske ere fortrydelige over, at de Svenske nyde en større Frihed end de, og tilføier tillige „at den russiske Gesandt Alopecus havde erklæret, at det ei var klogt af det danske Hof at gjøre unyttige Hindringer for sin Fredsslutning med os, og at Rusland visseligen ei videre vilde tage sig af den Sag.“ [Jfr. Schinkel-Bergman V. 122—124.]

2) I et Brev fra Stockholm af 29de August 1809 skriver Wetterstedt til Adlersparre: „Mærkværdigt er at Grev Romanzow — i Følge hvad en i Kjørgaars ankommen Couriers Depescher omtale — har sagt til Baron Stedingk: Chaque pays a ses époques; si la Suède trouveroit occasion dans l'avenue de faire ses négociations d'un autre côté comme nous avons fait du côté de la Finlande, nous ne pouvons certainement pas nous y opposer. H. G. Stedingk har faaet Befaling at tale noget om denne Uttring, men med Forsigtighed søle sig for, om dette vil sige noget meer end en almindelig Høfligheds-Phrase, for at trøste os over vort Tab.“ [Jfr. Schinkel-Bergman V. 118—123.]

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sonderlemmede Sverige bortffernedes derved. Dersom Krigen var bleven fortsat i den gamle Still, uden at det kunde lykkes Sverige at indgyde sine Fiender et mere fredeligt Sindelag, da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Traktat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaaet i Opfyldelse. Ved Tronomvæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at stæffe sig Napoleons Deeltagelse og Samtykke i den stete Forandring ved at kaste sig i hans Arme, og tilsyneladende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at købe ved Finlands Afstaaelse, og vidste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omendstjont det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekjendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud¹⁾; men fortsatte et fiendtligt Forhold, i Haab om gennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekjendt med Diplomatiens Krogveie, og dets Cabinet forstod ei at lede dens fine Traade. Danmark tabte saaledes alt Haab om Opreisning for lidte Tab, og maatte beqvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigerens indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere hen give os Anledning til at gjøre os bekjendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anføre, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en uilfærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaaede vist nok Sverige ved Gustav Adolfs Afstættelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Oplosning eller i det mindste en Sonderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligviis vilde have fremledet. Nationens Kræfter styrkedes, i det den affatte Konges fordærvelige Beslutninger tilbagelaldtes og forandrede, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grene, og National-Manden sattes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrofes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævede Sverige fremdeles sin mægtige Indflydelse i Norden og beredte den skandinaviske Halvøes Forening, endstjont det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Opfyldelse, ligesaa lidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel.

Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige.²⁾

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Omvæltning indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling.

¹⁾ [Se Kong Frederiks Brev til Christian August af 25de Marts 1809 i Norske Samlinger I. 319—20.]

²⁾ [Jfr. herom Christian Augusts Apologi, blandt Bilagene No. 41. Christian Augusts Biographi af C. Birch i Skilling-Magaz. 1847. S. 59—60. 66—68. 74—79. 99—102. 117—120. 130—132. (J. G. Dronsen u. R. Samner) Actmäss. Gesch. d. dänisch. Politik seit 1806. S. 30—33. Wegeners Aftm. Bidrag I. 97 ff. Ipsen, Christian August (Arel 185°) 62 ff. Schierus Studier I. 302 ff. Malmström i Bergstedts Tidsskrift 1851. S. 449 ff. Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik“, VI. 117—145. Adlersparres Anteckningar 109—25. Schindel-Bergman V. 33—43. 46—48. IV. 433.]

Si ere saa meget mere besjæede til omhyggeligen at bestræbe os for at trænge ind i denne Sag, som denne Begivenhed kan betragtes som den første Spire til Oplosningen af en aldgammel politisk Forbindelse og til den scandinaviske Halvøes nyere Forening. Si ville erfare, at Sverige allerede da lagde en alvorlig Plan til Rigernes Forening, men ved frivillig Overenskomst end ved Baabenmagt. Men dengang bedrog det sig i sine Forhaabninger. Nordmandens Trofasthed i at bevare sin nærværende politiske Stilling, hans Hengivenhed for den regjerende Kongeslægt, endstjønt svækket ved en uheldig Stilling under Krigen og ved mangehaande grundede og ugrundede Ankeposter, afskædte alle Sveriges hemmelige Insinuationer, og det var endnu for svagt til at røre Norge ved Baabenmagt. Der vilde neppe være bleven alvorligt Spørgsmaal om den scandinaviske Halvøes Forening, dersom ikke nye Omvæltninger i Europa havde givet Sverige en ny betydningsfuld Stilling i Norden, som det deels skyldte Ruslands Krig med Frankrige, deels sin kongelige Hells kraftfulde Medvirkning til Napoleons Fald.

Da Adlersparre havde plantet Oprørsfanen, og rykkede med Bestarmeen til Stockholm for at bevirke Gustav Adolfs Affættelse, fikrede han sig først Ryggen fri ved en lidelig Underhandling med den kommanderende norske General, Brindsen af Augustenborg. Den var allerede Aaret før indledet ved en venstabelig Brevvevling imellem General Staffeldt og Oberst Adlersparre (ovenf. S. 153), medens endnu General Staffeldt havde Overkommandoen, og som tilveiebragte en stiltiende Baabenhvile mellem de paa Grændsen staaende Hære. Brindsen af Augustenborg modte dette Adlersparres alvorlige Forslag med en forekommende Bevillie. Han betragtede Best-Armeens Bevægelser som Forløber til en Fred i Norden, og bidrog gjerne til at befordre et Gode, som han ansaa for det største, der under Tingenes nærværende Stilling kunde udføres Norge og Sverige. Uden saaledes at indgaae nogen formelig Baabenstiltand forpligtede han sig paa sit Væresord, ikke ved noget Indfald i Sverige at forstyrre Grændsefreden under Besthærens Afmarsch til Stockholm, dog under den Forbeholdenhed, at Russerne imidlertid ikke gjorde noget Indfald i Sverige, og at Kongen af Danmark ikke befalede Brindsen at rykke ind i Sverige. Men derhos erklærede han, at om saadanne Omstændigheder skulde indtræffe, vilde Opvigelsen af Baabenhvilen fra norsk Side dog skee i betimelig Tid¹⁾. Dette Skridt fra Brindsens Side er bleven misforstaaet og mistydet, og har, tilligemed hans Forhold under den første Krigs sidste Scener, givet Anledning til falske Rygter til Krænkelse for Brindsens gode Navn og Eftermæle. Mistanken forsøgedes ved den store Bægt, som i Sverige blev lagt paa dette Brindsens neutrale Forhold under Best-Armeens Afmarsch. Thi da Talen blev paa Örebro Rigsdag om hans Opføielse til Sveriges Kronprinds, udtværedes dette Brindsens rolige Forhold paa Grændsen „som en af de største Beliggeninger, der nogenstinde er vist Sverige af en udenlandsk Mand, eller under Tingenes daværende Stilling kunde vises det“ — en Uttring, der var ligesaa ubefindig, som den var ugrundet. Thi om man end vil paastaae, at Best-Armeen ikke kunde have røkket op sin store Bestemmelse imøde, naar den norske Hær havde fortsat Fiendtlighederne paa Grændsen, saa er det ligesaa vist, at den egentlige Katastrophe, Kong Gustavs Fængsling og Tronaffættelse, var bevirket for Best-Armeen havde naaet Stockholms Porte, og at den saaledes ei fik Anledning til umiddelbart at fremme Revolutionen, om end dens Chef dertil havde udklæftet de første Linier²⁾. Revolutionen,

1) Russerne gjorde virkelig i den omhandlede Tid et Indfald i Sverige over Övärken, og det er bleven bebrejdet Adlersparre, at han ikke derom underrettede Brindsen; men Adlersparre anfører til sit Forsvar, at han ikke havde forpligtet sig til at gjøre en saadan Anmeldelse, og at det ei kunde forlanges af ham, at han skulde gjøre et for sit Fædreland saa forderveligt Skridt. [Se G. A. Adlersparre, 1809 års Revolution II. 12, 19. 59. Wegener, Actm. Bidrag, I. 101—102. Ræder, III. 284 ff. Ipsen, 72. 73.]

2) Dette gav Gustav Adolph Anledning til et spottende Udtryk, da han i sit Fængsel paa Gripsholms Slot hørte, at Bestarmeen var marscheret ind i Stockholm, om dens eneste

Danmark var Tronforandringen i Sverige endnu mindre velkommen; thi Haabet om at erholde sin Part af det erobrede og sonderlemmede Sverige bortffjernes derved. Dersom Krigen var bleven fortsat i den gamle Stille, uden at det kunde lykkes Sverige at indgyde sine Fiender et mere fredeligt Sindelag, da vilde Russerne snart have staaet for Stockholms Porte, og den hemmelige Traktat, som var sluttet imellem Rusland og Danmark, var saaledes gaaet i Dpfyldelse. Ved Tronomvæltningen i Sverige fik begge disse Rigers Stilling en anden Form. Sverige vidste at staa sig Napoleons Deeltagelse og Samthylle i den stete Forandring ved at laste sig i hans Arme, og tilsyneladende tiltræde Continental-Systemet. Freden med Rusland beredte det sig til at kobe ved Finlands Afstaaelse, og viiste sig derfor mere ligegyldig ved Danmarks Forhold. Omendstjont det svenske Cabinet derfor ogsaa gjorde det danske bekendt med Tronforandringen, gjorde det dog intet Skridt til en alvorligere Forsoning. Danmark undgik ogsaa paa sin Side al videre Forklaring, svarede ikke paa de gjorte Meddelelser og Fredstilbud¹⁾; men fortsatte et fiendtligt Forhold, i Haab om gjennem sin mægtige Medforbundne at erholde nogle af de belovede Fordele. Det danske Hof var lidet bekendt med Diplomatiens Arogveie, og dets Cabinet forstod ei at lede dens fine Traade. Danmark tabte saaledes alt Haab om Opreisning for lidte Tab, og maatte beqvemme sig til at tilbyde Sverige Fred paa en Grundvold, der Intet forandrede i Rigerens indbyrdes Stilling. Historiens Fremskridt vil senere hen give os Anledning til at gjøre os bekendt med Grunden til denne Danmarks Fremgangsmaade, og den har da at anføre, hvad der bevægede den danske Regjering til at lægge en iisfærdig Haand paa Fredsværket.

Saaledes opnaaede vist nok Sverige ved Gustav Adolfs Afstættelse store Fordele, i det den svenske Stat reddedes fra Undergang, og fra en Oplosning eller i det mindste en Sonderlemmelse, som en fortsat Krig rimeligviis vilde have fremledet. Nationens Kræfter styrkedes, i det den affatte Konges fordævelige Beslutninger tilbagekaldtes og forandrede, en større Orden indførtes i alle Forvaltningens Grene, og National-Aanden sattes i Bevægelse. Det vedkommer os ikke her at forfølge denne Katastrofes mørke og lyse Side; men aabenbart er det, at ved Revolutionen i Sverige den 13de Marts 1809 hævede Sverige fremdeles sin mægtige Indflydelse i Norden og beredte den Scandnaviske Halvøes Forening, endstjont det Haab, som laa til Grund for Revolutionen, at bevare Finland for Sverige, ikke gik i Dpfyldelse, ligesaalidt som Foreningsplanen endnu var moden til Udførelse.

Femte Capitel.

Christian Augusts Forhold til Revolutionen i Sverige.²⁾

Nærmere angaaer det os at undersøge Forholdene i Norge, medens denne Omvæltning indtraf i Sverige, og hvilken Indflydelse denne havde paa Norges politiske Stilling.

¹⁾ [Se Kong Frederiks Brev til Christian August af 25de Marts 1809 i Norske Samlinger I. 319—20.]

²⁾ [Jfr. herom Christian Augusts Apologi, blandt Bilagene No. 41. Christian Augusts Biographi af G. Birch i Skilling-Magaz. 1847. S. 59—60. 66—68. 74—79. 99—102. 117—120. 130—132. (J. G. Dronsen u. K. Samner) Actmåss. Gesch. d. dänisch. Politik seit 1806. S. 30—33. Wegeners Aftm. Bidrag I. 97 ff. Jpion, Christian August (Arel 185°) 62 ff. Schierns Studier I. 302 ff. Malmström i Bergstedts Tidsskrift 1851. S. 449 ff. Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik.“ VI. 117—145. Adlersparres Anteckningar 109—25. Schindel-Bergman V. 33—43. 46—48. IV. 433.]

hvi som i flere Anstuelser af Fædrelandets Stilling af Brindsens Mening¹⁾. Et Indfald i Sverige paa den Tid var visseligen heller ikke overensstemmende med det norske Folks Lyst, og National-Anden kunde paa den Maade ikke sættes i Bevægelse. Kongen af Danmarks store Plan om Sveriges Deling imellem Rusland og Danmark fandt ingen Gjenklang i Norge, hvor den paa den Tid kun kjendtes af Saa. De svenske Historikere, som bekræftede Sveriges Tryghed for en Angrebskrig fra Norges Side med Historiens Erfaring, monne have Ret; thi i den lange Tid, som er betrunder siden Kalmar-Unionens Ophævelse, finde vi ingen farlige Bevægelser fra Norges Side mod Sverige. Over den korte Indfaldsrig 1788 lægger Norges Historie helst et Slør, og Lordenstjolds Strømmestud vare meer en tapper Søhelts Bedrift end nogen alvorlig offensiv Krig fra Norges Side. Norge begjærte aldrig alvorligen Fodfæste i Sveriges Land, endstjønt det heldigen afviste indtrængende Angreber. Og aldrig var denne Attraa mindre end i denne Rødens Tid, som nu beskæftiger os, i hvilken enhver ny Krigscene, som ei stod i Forbindelse med en fjendtlig Fiende, erfores med Rædsel, og betragtedes som et unødvendigt Tillæg til den Tidens.

Der findes i den Tids Begivenheder ikke det mindste Spor til at Brindsen, da han sluttede den foromtalte Baabenhvile med Adlersparre, som rykkede til Stockholm for at sæde Gustav Adolph fra Tronen, havde nogen Anelse om det hæderlige Kald, kortil Revolutionens Formænd havde bestemt ham, og som senere hen efter Rigsdagens Beslutning blev ham tilbudet. Adlersparre har i sine Memoirer fuldkommen misfærdiggjort ham²⁾. Han tilstaaer, at en saadan Plan vel allerede da var bleven lagt, og at denne grundede sig paa det Haab, at dette Valg skulde lede til den fransk-russiske Halvøes Forening³⁾. Han havde endog overdraget sin Sendemand, Baron Carl S. Andarsvård, at bringe denne Sag paa Bane; men Baronens fandt ikke Udmærkelserne saa, at han troede at burde udføre det ham overdragne Værende, og Adlersparre roser Baronens Forhold ved denne Leilighed som fligere end sit eget. Andarsvård indsendt sig i det norske Hovedkvarter hos General Staffeldt for at underhandle om Baabenstilstand, og begjærte i den Anledning en Samtale med Brindsen, som dengang opholdt sig i Christiania. Staffeldt afflog dette, men sendte en Brev til Brindsen for at indhente hans Beslutning, og dennes Tilbagekomst maatte Andarsvård oppebie. Under dette Ophold i Hovedkvarteret kom Andarsvård i nærmere Berørelse med Staffeldt, og troede forsigtigen at kunne aabne sig for ham med Hensyn til den paatænkte Plan at vælge Brinds Christian August til Sveriges Tronfølger. Men Staffeldts Optringer i den Anledning vare saa heftige, at Andarsvård var glad ved at forklare sine Udtryk som et Tankespøg, hvorpaa ei burde lægges videre Vægt. Brindsen afflog umiddelbar Underhandling med Andarsvård, men sendte Major Darre med Fuldmagt til at afgjøre det Fornødne. Darre var Brindsens fortrolige Ven og i Besiddelse af Brindsens Hoiagtelse formedelst sine Talenter, sine udmærkede Egenskaber og sin militaire Dygtighed, og Andarsvård kom snart i de behageligste Forhold til ham. Begge disse udmærkede Mænd fattede gjensidig Hoiagtelse for hinanden. Men mellem Andarsvård og Darre veksledes ikke et eneste Ord om Brindsens Udnævnelse

¹⁾ Saavel Regjerings-Commissionens Deliberations- som Correspondents-Protokoller tie om disse Forhandlinger og sorgjøves søger man deri noget Lys. Hvad Forfatteren her har anført, har han af Grev Wedels Mund, med hvem han stod i fortrolig Forbindelse. [Jfr. herom Skilling-Magas. 1847 S. 101, hvor C. Birch oplyser, at man neppe i det manglende Bind af Regjerings-Commissionens Protokoller kunde ventet nogen Oplysning i denne Sag, da disse Protokoller egentlig kun ere Journaler, indeholdende Uddrag af indkomne Sager med Commissionens vedtegnede Resolutioner, uden Tillæg af Deliberationer eller deslige.]

²⁾ See Bilag No. 42. [J. Ræder, i Danmarks Krigshistorie III. 284 ff., tager ligeledes Brindsens hele Færd paa denne Tid i Forsvar.]

³⁾ [C. A. Adlersparre, 1809. års män I. 167—68.]

som havde sin Rod og Understøttelse i en almindelig Misnoie med Gustav Adolfs Forhold, fuldbyrdedes hurtigere og lettere, end dens første Ophavsmand havde tænkt sig, og der behøvedes ingen stor Krigerflaar for at omstøde en Trone, der længe havde vallet. I et Revolutions-Dieblit, naar en stor Idee gaaer igjennem Folket og dets Krigere, er der desuden lidet Haab om et heldigt Udfald af Angrebsplaner, naar ikke Overmagten er fuldkommen afgjørende paa Angribernes Side.

Af den danske Konge optoges dette Prindsens Neutralitets-Forhold under denne Revolution meget ilde. Han gav Prindsen udtrykkelig Ordre til paa den Tid at gjøre Indfald i Sverige med den norske Armee¹⁾, og, da dette ikke skede, sattes Prindsens Ulydighed i Forbindelse med hans paafølgende Balg til Sveriges Kronprinds. Men den norske General maatte nødvendigviis have store Betæneligheder ved at udføre denne Befaling under Norges daværende Stilling. Just netop i disse Vintermaaneder, da den norske Armee skulde sættes i Bevægelse, herskede der en Mangel i Norge paa Livets første Fornødenheder, som grændsede til den bitterste Hungersnød. Der fattedes Korn og Penge til at kjøbe Korn for; Bart og Mosebrød med andre elendige Surrogater tjene en stor Deel af Fjeldbygdens mindre formuende Indbyggere som almindelig Føde. Armeen selv var slet forsynet baade med Proviant og Beklædningsstoffer, tildeels endog med Ammunition, og ingen Magasiner kunde anlægges til Hærens Forsyning; thi der var Intet at fylde dem med. Alle Kæringsveie — Fisteri og Kapervæsen paa Norges Bestkyst undtagne — sturede, alle Bestfarere, der nyligen forgyldte Udflybernes og Skibsredernes Kasse, laae oplagte i Havnene, og de Skibe, som affendtes til Danmark for at hente Korn, faldt skareviis i Fiendens Hænder. Et saadant Tidspunkt var ikke skiftet til at fremkalde nye Krigens Rædsler og skabe nye Farer. Et Indfald i Sverige, om endog ledsaget med Held, vilde ikke umiddelbart have forbedret Armeens Stilling; thi den brød ind i forarmede Provindsler, der nedtryktes af Hunger som mange Egne i Norge. Dette solte den svenske Armeedivision, som ilede til Revolutionsscenen, da den paa sin Marsch til Stockholm kæmpede med stor Vanskelighed for at skaffe sig de fornødne Mund-Propvisioner²⁾ Prindsen erklærede saaledes aabenbart i Regjerings-Commissionen, at han af Mangel paa de nødvendige Midler ikke kunde gjøre noget Indfald i Sverige, men maatte mod sin Villie være sin Konges Befaling overhørig. Det samme Svar gav han de Sendebud, som Kongen af Danmark opsendte for at bringe sin kongelige Villie i Udførelse. I blandt Regjerings-Commissionens Medlemmer gaves vist nok nogle, som havde en Sky for at sidde den kongelige Villie overhørig, og som meente, at det farlige Forsøg burde voves; men saa stor var Alles Tillid, Hoiagtelse og Hengivenhed for Prindsen, at Afgjørelsen lagdes i hans Haand. Grev Wedel var

Baabendaad under denne Katastrophe. „Nu, udbrød han, dette er da og den store og glimrende Bevægelse, som denne vestlige Armee har gjort.“ Adlerparre betragtedes imidlertid stedse som Revolutionens første Stifter, [„en äkta Revolutionsmakare,“ som Carl XIII. i Spøg kaldte ham.]

¹⁾ [Dette er urigtigt. Kongen bifaldt udtrykkelig Prindsens Kærd og gav dengang ingen Befaling til Indrykning i Sverige (se hans Brev af 5te April hos Wegener I. 338); derimod begyndte samtidigt hermed Rygter om Prindsens Balg til Tronfølger at udsprede, rimeligviis fra Sverige af, og dette valte Kongens Mistanke og foranledigede Raas's Udnævnelse til Medlem af Regjerings-Commissionen i G. Moltkes Sted. Jfr. isørigt herom Christian Augusts Apologi, Bilag No. 41, som var Korf. ubekjendt, da han skrev dette Capitel, og Skilling-Magaz. 1847. S. 99 ff., Wegener I. 357.]

²⁾ Dette sees og deraf, at da Cancellipræsident Ebreheim havde i denne Vinter afsluttet den nye Subsidietractat med England, og derfor havde at vente den sædvanlige Present, udbad han sig at denne maatte gives i Penge, og for de 1000 Pund Sterling, som han saaledes modtog, lod han indkjøbe Korn i England og uddele blandt de Brødtrængende i Dalerne. Den engelske Minister anvendte paa samme Maade den ham fra Sverige tilstillede Present.

altes bekendte paa de i Overlæg med Rusland og Frankrige lagte Forstørelses-Plan, og paa Erstatning for den lidte Misbandling, at han i Indbildningen for-
 skaffede de Hindringer, som lagde sig i Veien for disse Planers Udførelse, og væltede
 Skylden for et misligt Udfald paa en uskyldig Mand, istedet for at den maatte søges
 i Adernes Utilstrækkelighed og i Norges Stilling. Denne vanskelige Undersøgelse over-
 tog Kongens høit betroede Mand og anseede Minister, Cancellipræsident Frederik
 Vilh. Raas¹⁾, og i mange Henseender maatte han i Sandhed ansees for den rette
 Mand. Raas var bekendt som en klog, retfindig og udmærket dygtig Mand.
 Med Siden af en utrættelig Arbeidsomhed, forbunden med en hurtig Opfatningsevne
 og et let Oversyn over de ham betroede Forretningers Omraade, havde han et be-
 særligt Udsvortes, et tæfteligt Omgangsvæsen og en venlig Godmodighed. Han var
 i Norge bekendt og under sine forrige Embedsforhold høit agtet og yndet Em-
 bedsmænd. Han var gift med en Enke efter Conrad Clausen, en af Christianias
 mest agtede Njebmænd, og var noie forbunden med den Ankerste Familie, med John
 Schott, og med Alt, hvad der var stort og mægtigt i Christiania paa den Tid,
 og et hørdrende Rygte om hans foregaaende Embedsforhold beredte ham en venlig
 Modtagelse. Saaledes udstyret maatte han vist nok ansees for den rette Mand til
 at løse mislige Forhold og løse vanskelige Gaader. Den ostensibte Grund til Raas's
 Sendelse var at afløse Stiftamtmand, Grev Gebhard Roltke, der kaldtes tilbage til
 Danmark, og ansattes som Stiftamtmand i Fyen²⁾. Til denne retfindige, men ikke
 med store Talenter begavede Mand, hvis Interesse ikke heller hvilede over det Slags
 Tingender, kunde et Rynde af en saa vanskelig Natur ei betroes. Men det var
 usandsynligt for Enhver, at Raas's nye Kald var af en høiere Art, endstjont Om-
 lægget af hans Virksomhed var en Hemmelighed. Han blev ogsaa i Forstningen
 modtaget med Jubel, der blev anstillet Feste til hans Vre, og Alt behudede i Be-
 troelsen hans usvættede Indflydelse.

Raas's Mission mislykkedes imidlertid af tvende Aarsager aldeles, og da han
 var tilbage til Danmark, ledsagedes han af langt andre Følelser fra den norske
 Kongs Side end dem, der under hans ældre Embedsførelse vare blevne ham til
 Del. Han betraadte Norge denne Gang med Fordom mod Prinds Christian, om
 hans forandrede Sindelag mod Danmark han nærede de samme Tanker som Kongen
 selv. Prindsens Ulydighed mod sin Konges Befaling at trænge ind i Sverige med
 den norske Armee betragtede han som en Følge af Prindsens forandrede Forhold til
 Sverige, og han bestræftedes senere hen i denne vildfarende Mening ved nogle høit
 retfindige, ugrundede og for Prindsen selv fornærmelige Udtryk, som paa den svenske
 Rigsdag bleve brugte om Prindsens mod Sverige under Tronrevolutionen viste Udsærd.
 Det kan ikke nægtes, at disse Udtryk fastede en, endstjont aldeles uskyldt, Stygge
 over Prindsens Færd, og Raas's Iver for at tjene sin Konge, og hans mindre Be-
 troelse med Prinds Christians Tænkemaade, gjorde ham usikkert til at adsprede

1) [I Samlinger til Norske Folks Historie V. 174 beretter den vel underrettede J. Chr. Berg, at det skyldtes de Oplysninger og Forklaringer, Major Darre ved sin Rædse-
 relse i Kjøbenhavn i April 1809 afgav, at Kongen forlod sin første Plan at sende
 Raas til Norge som Stattholder med udstrakt Myndighed, og alene lod ham afløse
 G. Roltke som Stiftamtmand i Agerhus og 2det Medlem af Regjerings-Commis-
 si. Det er ikke usandsynligt, at denne Skuffelse (Nall oplyser nedenfor, at Raas i Norge
 lod sig kalde Excellence og bar Stattholder-Plumage i Hatten) har bidraget Sit til at
 forbitte Raas, og forsøge Svændingen mellem ham og Prinds Christian, der paa
 denne Raade fremdeles blev Regjerings-Commissionens Formand.]

2) [Raas's Udnævnelse er uden Tvivl af 11te April (Datum er forglemt i Collegial-
 Tidenden), og meddeeltes Prinds Christian i Skrivelse fra Kongen af 12te s. M.,
 anført i de forblindtligste Udtryk (hos Wegener I. 339—40). Med Hensyn til den
 Karakteristik, Korf. giver af Raas, bør tilføies, at hans Retfindighed maastee er tvivl-
 som, i al Fald tillægger et almindeligt Rygte ham Bestikkelighed; jfr. og Christian
 Augusts oftnævnte Apologi, hvorved man dog maa erindre, at det er Raas's Fiende,
 der her karakteriserer ham.]

til Tronfølger. Mellem disse Mænd affluttedes den foromtalte Baabenstilstand. Brindsens hele Udførd har fuldkommen gjendrevet den for hans Charakter høist fornærmelige Bestyldning, at han har benyttet sin Stilling i Norge og den Kjærlighed, som det norske Folk viste ham, til paa den ene Side at lette Sveriges Midlerne til at ende Striden mod Danmark paa en for Sverige fordeelig Maade, paa den anden til hemmeligen at forberede Norges Forening med Sverige, der betragtedes som Fovedgrunden til den Ære, der vederfores ham ved Balget til Sveriges Kronprinds¹⁾. Enhver, som med Upartiskhed omhyggeligen gennemgaaer den Tids historiske Documenter og nedstrevne Uttringer, Enhver, som havde Leilighed til at høre hans fortrolige Uttringer i Bennesamtale, vil fritsende ham for enhver Plan fra hans Side til at gjøre Norges Forening med Sverige til et Takoffer for Tronfølger-Balget²⁾.

Imidlertid er det vist, at der ved det danske Hof herskede en Mistanke mod Brindsen i ovenmeldte Henseende, og at denne deelttes af mangfoldige endog iblandt Danmarks fornuftige og fordomsfrie Mænd, ligesom og at der fra den anden Side gaves Anledning til at nære denne Mistanke, endstjønt oprunden af en anden Rod uden Brindsens Deeltagelse. Brindsens Tilhængere i Norge, hvor han var saa almindeligen elsket og agtet, havde paa den Tid ofte Anledning til at forsvare ham mod danske Mænds stundom haarde og ubesøiede Angreb³⁾. Navnet Forræder hørtes ofte fra findige danske Mænds Læber, det lod igjennem de kongelige Sale, og en Gjenklang deraf bares over til Norges Fjelde. Da nemlig Kongens Ordre til Brindsen at falde ind i Sverige med den norske Armee ikke blev adlydt⁴⁾, og Rygter, fornærmelige for Brindsen, i den Anledning vare komne i Omløb, ansaa Danmarks Konge det for nødvendigt at undersøge de sande Forhold, og at træffe Foranstaltninger til at standse forræderiske Planers Fremgang. Det lader virkelig til, som Danmarks Konge, hvis hele Regjeringsførd i øvrigt viste et hjærligt Sindelag for det norske Folk, ikke retteligen satte sig ind i Norges vanskelige Stilling paa den Tid. Deels skjulte vel hans Omgivelse for ham Tingenes sande Sammenhæng, eller han kunde selv ikke sætte sig ind i den farlige Stilling, hvori Norge i denne Vinter var stedt, og de haarde Lidelser, det i samme maatte gennemgaae, deels vare hans Tanker saa

¹⁾ Forfatteren har i denne Henseende benvendt sig til Grev Carl Andarsvård selv, og hans Svar, der findes i Bilag 43 a, maa oplyse enhver Tvivl i denne Henseende. I Bilag 43 b. c findes et Par Breve fra Brindsen til Adlersparre, som oplyse Brindsens Tankemaade. [Wegener, Actm. Bidrag til Danmarks Hist. I. 101, lægger en Mening i Aalls nærværende Fremstilling af disse Underhandlinger, som aabenbart strider mod hele Aalls Fremstilling og mod Andarsvårds dertil paaberaabte Erklæring (S. 502), hvorpaa W. ikke maa have været opmærksom. Andarsvård har paaany i 1853 afgivet en bestemt Erklæring paa Tro og Ære om hvad der ved Rødet paa Kongsvinger forefaldt, hvilken ganske frijsjør Christian August; den er trykt i Morgenbladet 1853 No. 102. Jfr. fremdeles Ralmstrøms Afhandling i Bergstedts Tidsskrift 1851, S. 449—478, især 457 Anm., Ipsen 70—71, Schlerns Hist. Studier I. 313—317, Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik“ VI. 138, 139. Røders Krigshist. anf. St. og Brindsens fortrolige Brev til sin Broder, S. 290. Dette Brev, af 10de Mars 1809, er et et uvigtigt Bidrag til dette Spørgsmaals Bedømmelse, da det er et fortroligt Brev til Broderen. Udg. meddeler det derfor i Bilag No. 44 i Oversættelse efter den hos Røder trykte tydske Original.]

²⁾ [Jfr. C. Adlersparres 1809 års Revolution, II. 17, 21, 59, Schinkel-Bergmans Minnen, IV. 433. V. 32—43, især 37, hvorefter den første Meddelelse til Brindsen om hans Valg stæde sidst i Mars 1809 i et Brev fra Adlersparre til en af Brindsens fortrolige (Darre?), der svarede at inden fiendtlige Generaler havde Lov til at befatte sig med hverandres private Anliggender, maatte de afflutte sine offentlige Sverv. 28 April sendte han derpaa C. Forsell med Breve til Brindsen, Wedel og Darre.]

³⁾ Dette erfarede Forfatteren selv under et Ophold i Kjøbenhavn strax efter denne Tid, hvor han forgjæves søgte at overbevise anseede Mænd blandt sine Venner om det Ugrundede i deres Mistanke.

⁴⁾ [Urigtigt, forjaavldt Baaren 1809 angaaer. Se Anm. 1 ovenfor S. 184.]

gavte den høieste Forbittrelse mod Kaas, ligesom det er upaatvivleligt at Brindsen satte sin Fod i den Formening, at Kaas paa den Raade havde udtrykt sig ¹⁾. Imidlertid blev en Misforstaaelse heri at have fundet Sted, og at Sagen foregik anderledes end den løb om i Follemunde, og af enkelte Deeltagere i Selskabet blev berettet. End paa den Tid var det ubefindige Udtryk, som var bleven brugt paa Rigsdagen i Sverige om Brinds Christian Augusts Forhold til den svenske Armee under Baahnskrigen i Marts, bleven bekendtgjort i Aviserne, og derved gaves Anledning nok til at styrke deres Mistanke, som tillagde Brindsen Planer, der vare ligesaa fordærkelige for Danmark, som vanærende for ham selv. Det paastaaes saaledes af enkelte blandt hiint Selskabs Medlemmer, at Kaas skal have modificeret sine Udtryk om Brindsen saaledes: „Derfor det er sandt, hvad Aviserne berette om Brindsen af Augustenborgs Forhold under Forhandlingerne om Baabenstilstanden med den svenske General, da maa han være en Forræder, og en Forræders Staal drikker jeg ikke.“ Brindsen skjulte imidlertid ikke sin Harm over den ham af Kaas formeentligen tilføiede Smættelse, og lagde den for Dagen ved flere Leiligheder. Han erklærede, at efter sit Indtrufne burde han og Kaas ikke længer sidde i samme Raad, eller skrive sit Brev paa samme Pappir, og at dersom Kaas vilde komme i Regjerings-Commissionen, skulde Brindsen ei der sætte sin Fod. Dette gav Kaas Anledning til at tilbyde Brindsen den Slags Gresoppreisning, der blandt Ræd i Livets høiere Stillinger er antages for gyldig, og overlod Brindsen selv Balget af Baaben. Men da Brindsen erfoer Rimeligheden af, at Kaas ei i den af ham formeente Grad havde smættet ham, lod han sig ved Brinds Frederik af Hessens Mægling bevæge til en Forsønings-Scene, der forebyggede i det mindste Sagens videre Forsølgelse. Om saaledes den haarde Dom, der i hine Dage fældedes over Kaas's foromtalte Udtryk, i følge hans egne Uttringer og andre Tilstedeværendes dermed overeensstemmende Bidnesbyrd, maa formildes, saa kan han ei undgaae Daddel for en usorgtig og en almindelige Mening trodsende Udsærd mod Brindsen, ligesom det er vist, at denne hele ubeldige Mellemact, i det mindste for et Dieblit, bidrog til at slappe de Bånd, hvormed det norske Folk bandtes til den gamle Kongestamme. ²⁾

Reise tilbage til Danmark til Forsommeren 1809 og hans hjemkomst til Midjommers, og som følge heraf antaget, at det var ved denne Leilighed, at Kongen vilde gjort Kaas til Statholder. Uden Tvivl har Berg (se Anm. strax ovenfor) Ret, at det var i April 1809, at Darre fik denne Plan forhindret, ligesom det af et Brev fra Brinds Christian til General von Krogh (Bilag No. 45) erfares, at Kaas først reiste fra Christiania til Kjøbenhavn den 26de Jull 1809; han kom derafra tilbage til Svinesund 11te August. Da var Brindsen af Høssen alt udnævnt til Vice-Statholder i Norge, og da kunde der selvfølgelig ikke være Tale om Kaas som Statholder, og først da var det visst ogsaa, at hine Udtryk af Kaas faldt ved en Frokost, Carsten Tank gav ham i norske Svinesund. Ræder (III. 550) har ogsaa forstaaet det saaledes, og man seer, at Wegener (I. 113) har havt Opbyggelse for sig, hvorefter Kaas's Uttringer ere faldne i August. Var Begivenheden derimod, som Hall mener, indtruffet ved Midjommer, kunde Brindsen af Høssen ei optraadt som Mægler; thi han kom først til Norge i August; ei heller kunde der da have staaet noget i Aviserne om Brindsens Tjenester mod Sverige; thi dette udtaltes først i Stockholm midt i Juli.]

¹⁾ Det opvakte ogsaa megen Misnøie i Frederiksbald, at Kaas havde under sit Ophold der i Selskab med Byfoged Dahl gjort et Besøg til Sverige, uden at melde sig hos de norske Tropper, hvilket ellers norske Reisende, som i Sverige havde Noget at udrette, maatte gjøre. Af Carl den XIIIdes Breve sees og, at Kaas havde paa den Tid en Samtale med Armsfeldt (jfr. 9de Capitel). Misforstaaelsen forøgedes derved, at Kaas paa sin Reise fra Christiania til Frederiksbald ikke havde været paa Hafsund, hvor Brindsen havde sit Hovedkvarter. Stemningen for Brinds Christian lod ikke en saadan Forsømmelse eller Beviis paa Ringagt blive udadlet.

²⁾ Om de Udtryk, som Kaas brugte ved den omhandlede Anledning, gaves de meest forskjellige Beretninger, og det lader sig i følge sanddrue Ræds bestemte Bidnesbyrd neppe omstøve, at Præsidenten brugte Udtryk, som for Brindsen vare fornærmelige, omendstjont de bares til Brindsen i en forvansket Form. Ordene udfled af en under

denne Mistanke. Raas ansaa saaledes Brindsen for at være en Sag hengiven, der stillede mod Danmarks Interesse, og Brindsen vidste, at Raas var udsendt for at undersøge Tingenes Stilling, og nærede Mistanke mod en Mand, som han betragtede som en Art kongelig Spion. Deraf opstod en Kulde mellem disse opsoiede Mænd, som bortførte dem fra hinanden, og gav Anledning til Misforstaaelse og Mistjendelse, der tildeels forøgedes ved Mellemmands falske Beretninger.

Dernæst stolede Raas for meget paa sin egen Indflydelse, hvis Bægt han havde lært at kjende under sin forrige Embedsførelse i Norge, og paa den trofaste Hengivenhed, som det norske Folk stedse har viist mod sin Konge. Han meente, at Seiren vilde blive let, naar en Conflict opstod imellem den danske Konges og den svenske Kronprinds's Interesse. Men i denne Henseende kjendte han ikke tilfulde Forholdene i Norge. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa de Kjærligheds- og Hoiagtelses-Baand, som knyttede det norske Folk til Brinds Christian, hvis Styrke ikke engang kunde svækkes ved nogensombest anden noksaa mægtig Indflydelse. Kun een Følelse gjennemglødede i denne Henseende det ganske Folk, og Enhver, som har gennemlevet hiint Tidspunkt, vil derom have en levende Erindring, og i en vemodig Følelse finde Spor af disse hellige Minder. Denne Folkets Tænkemaade kunde Raas, endog udstyret med sin Konges hele Tillid, og handlende i hans Navn og overeensstemmende med hans Villie, ikke rolle, men under Striden med den elskede Brinds maatte Raas bukke under. Rød, Glendighed og Næringsløshed havde derhos for en Deel slappet det gamle Baand mellem Konge og Folk; Tanken om Nødvendigheden af en Forandring i Landets politiske Stilling begyndte at yttre sig i Nationen paa en alvorligere Maade end forhen nogenfinde havde været Tilfældet, og Nationens Tro paa Regjeringens politiske Viisdom begyndte at vakle under en Krig med Sverige, som af Mængden hverken ansaaes nødvendig eller hensigtsmæssig.

Spor af denne Folkets Hengivenhed for Brindsen, som den gamle loyale Tænkemaade endog var underordnet, opdagede Raas strax ved sin Indtrædelse i Norge. Da han ankom til Frederikshald, blev der igjennem Stadens Byfoged, Cancelliraad Dahl, paa Bestgaard foranstaltet et Gilde for Præsidenten, hvorved 12 af Byens bedste Borgere vare tilstede ¹⁾. I dette blev Brindsens Skaal proponeret og drukket med den Varme, hvormed i alle høitidelige Samkvem paa den Tid Bægeret befrandedes til den elskede Fyrstes Ære. Strax efter reiste Raas sig og erklærede, at han havde en Skaal at foreslaae „for den hæderligste og bedste Mand, som han var overbevist om Selskabet vilde tømme med samme Enthusiasme som den forrige, dersom det havde den Lykke, som han, at kjende ham for hvem den udbragtes, nemlig Danmarks og Norges Konge.“ Skaaalen blev drukket, men med en langt mindre Grad af Enthusiasme end den forrige. Raas maatte vel heraf som af andre Erfaringer drage den Slutning, at Sagerne i Norge stode anderledes end han formodede, og reiste ikke længe derefter tilbage til Danmark, for med sin Konge at aftale de Forholdsregler, som i denne Henseende vare at vælge. Han vendte derefter omtrent Midsommers tilbage til Norge, udstyret med en udvidet Fuldmagt, og efter en dengang almindeligen yttret Gisning, med den Bestemmelse, at optræde som Statholder ²⁾. Paa denne Tilbagereise berørte han atter Frederikshald, hvor han blev indbudet til et Gilde ikke langt fra Elvebredden hos en af Byfoged Dahls Svogre. Det var i dette Selskab at Raas, da Brindsens Skaal blev drukket, med Varme skal have sat sit Glas fra sig og erklæret: „at han ikke drak en Forræders Skaal.“ ³⁾. Paa denne Maade udbredtes Sagnet herom over det ganske Land, og

¹⁾ Deriblandt en endnu levende høist agtværdig og for sin Sanddrubed bekjendt Borger i Frederikshald, som har havt den Godhed at meddele Forfatteren det Passerede.

²⁾ Under et Ophold i Christiania erfoer Forfatteren, at Raas's Tjenere ved Audiencer havde givet ham denne Titel.

³⁾ [Her er nogen Urede i Aalls Beretning, foranlediget ved, at han har henført Raas's

forge, men de ere ikke i den Grad forvissede om, at Landets Forfatning sandsfærligen og frimodigen forestilles ham af de ham omringende Mænd. De indsee Misligheden af, at Foranstaltninger, sigtende til at afsørge en overhængende Fare, kunde for et Dieblig mishage vor gode, men med Tingenes Forfatning ikke fuldeligen behjendte Konge; men vi ansee det for umuligt, at deslige Forholdsregler, naar deres Grund og Nytte lagdes for Dagen, skulde opvække Misgunst og Misnoie. Hvad der i denne Henseende fandtes fornødent at gjøre stede for at sammenholde Forbindelsen mellem vor nærværende Regjering og Borgerne, og ei for at opløse den, og dersom Nationen tænkte anderledes, vilde den ikke raade til en Fremfærd, hvorved denne Forbindelse nødvendigen maa styrkes.“

„Det er ikke alene min Stemme, som den høie Regjerings-Commission berer i nærværende ydmyge Forestilling. Det er en vigtig Deel af Nationens ædle og hæderlige Mænds. Overbeviste om Nødvendigheden af en forberedende Nærmelse til vor Fiender for at erholde fri Kornfart, har jeg dovet foreløbigen at insinuer: denne Forestilling, som vil ledsages af flere visere og mere betydende Mænds Opfordringer. Vi frygte ikke for at dette Skridt af den høie Regjerings-Commission skal vorde mislykket. Det er ikke egen Interesse, som leder os. De fleste af os ere uafhængige Mænd, ikke manglende Midler til at fortsætte vore respective Virksomhedsarter. Men det er Medsyn med de ringere Stænders elendige Forfatning, som Følgen af en uhyggelig, med ulige Stræfter ført Krig sørgeligen nedtrykker, der giver os Mod til frimodigen at nærme os vor Regjering. Ikke heller frygte vi for at blive af vor souveraine Konge anseede for oprørske Mænd, uvilligen adlydende Landets Love, eller ved et Magtsprog tvingende Regjeringen til saadanne Foranstaltninger, som efter vor Overbeviisning ere nødvendige til Landets Frelse. Men vi vilde ansee det for en lastværdig Feighed i Farens Dieblig at forfølge Landets Nød, for at beskytte vor Personer og hegne om vor egen Sikkerhed. Vor Stilling til Almuen lærer os at kjende dens Nød i sit første Udspring. Den rørende Detail, som beskriver Hytternes Elendighed, kommer ikke letteligen for Landets Trone. De som omringe den kunne ikke syndigen tale den Ulykkelige's Sag, hvis Elendighed de ikke have kjendt eller kunne gjøre sig Begreb om. Saaledes byder Fædrelandskjærlighed og Medlidenskab med vore nedtrykte Medborgere os at fremføre den frimodige Sandhed for Regjeringens ædle Repræsentanter, og at opfordre den til saadanne kraftfulde Foranstaltninger, som kunde redde det fornedelst Hunger og Dyrtid høist uhyggelige Norge. Det staaer maaskee i Regjerings-Commissionens Magt, bekjendt med den udvortes Politikk, at troste Nationen i denne Henseende; maaskee Udgiften til Fremtiden er blidere, men den nærværende Tid bebuder Intet derom. Opbringelse af vore Kornfartier hører til Dagens Orden, og under saadanne Omstændigheder er det alt for voveligt at lade Skibe udløbe af vore Havne, som ikke ere forsynede med betryggende Papirer.“

Forestillingen blev forsynet med talrige Underskrifter, men det blev ved denne foreløbige Anmeldelse. Omstændighederne forandrede sig imidlertid; den meest overhængende Nød blev afhjulpen; mangfoldige Licencer udstedtes af den engelske Regjering for norske Kornskibe; Landet blev forsynet med Fødemidler, en ny og glimrende Handelsperiode aabnedes Norge ved den fordeelagtigste Trælastudfiskning og Fragtfart, som i Mands Minde er kjendt, endstjønt den var af kort Varighed. Kysternes og Stovegnenes Beboere sattes i Virksomhed, og Liv og Munterhed udbredtes over fast alle vore Næringsveie. Nu glemtes den overstandne Nød, alle Klager forstummede, og alle Virksomhedsforstandere vendte roligere tilbage til deres gamle Syssler, og beskæftigede sig kun med at helbrede gamle Saar, og berede sig en blidere Fremtid. Saaledes begroves hiin Forestilling¹⁾ under Conjunctionernes Forbedring, og Ingen

¹⁾ Da nogle Udtryk i Fremstillingen fandtes saa djærve, at de kunde paadrage Forfatteren Ueilighed, fik han den gjennem Grev Bedel tilbage, og Sagen bortfaldt under de bestrevne Omstændigheder.

tænkte mere paa at fremlede virksomme Stridt fra Regjeringens Side til Forandring af den udvortes Politik. Sine Bevægelser gjorde imidlertid uden Tvivl sin Virkning. Nationens Stemning blev Frederik den VI^{te} paa flere Maader bekjendt, fornemmeligen igjennem Raas og Wegelsen, og bidrog vist nok sin Deel til den Forandring i Danmarks udvortes Politik, som lindrede Norges Skjebne.

Fra en anden Side forberededes paa en alvorligere Maade en Forandring i Nordens politiske Stilling, endskjønt Fuldbgyrdelsen modnedes først i et fjernere Tidspunkt. Vi have ovenfor seet, at der imellem Rusland og Danmark under Napoleons Deeltagelse var lagt en Plan til det svenske Riges Opløsning og Deling mellem hine Stater. I Følge denne skulde den Deel, som ligger østen for Notala, tilfalde Rusland, den vestlige og sydlige Danmark¹⁾. Udførelsen af denne Plan forlede Danmarks Konge til en ubetimelig Krigserklæring mod Sverige, der i en høj Grad forøgede den Ulykke, som Krigen bragte over Norge. De franske Slarer, som vare samlede i de danske Stater, skulde understøtte denne i det russiske Cabinet udlastede Plans Udførelse, og over det frosne Sund haabede man i Vintermaanederne at kunne gjøre en Landgang i Sverige og erobre dets vestlige Deel, medens Russerne trængte frem over Finland igjennem den østlige. Finlands Erobring var Russernes Hovedformaal, og denne vilde de sikke sig ved Frankriges og Danmarks Bistand. Napoleon havde til den Ende lovet sin keiserlige Ven et betydeligt fransk Troppcorps, der aabnedes Gjennemmarsch gjennem de danske Stater, og med disse skulde danske Tropper forene sig for at trænge ind i Sverige over frosne Bænde. Denne Plan opvakte den største Betyrning hos de svenske Patrioter, og et Samfund af Sveriges betydningsfulde Mænd forenede sig for at modarbejde den. Det var aabenbart, at Sveriges Sonderlemmelse omfider vilde gjøre den skandinaviske Halvøe til en Deel af det russiske Rige, og paa flere Maader tilintetgjøre de ældgamle kraftfulde nordiske Staters Selvstændighed. Tronrevolutionen i Sverige, Freden med Rusland efter Opførelsen af Finland, og Sveriges betydningsfulde Indtrædelse igjen blandt de nordiske Stater var en Følge af denne patriotiske Forening. Men denne blev ikke staaende derved. Revolutionen bevirkedes paa den militaire Wei; men hine patriotiske Mænds Anstregelse fortsattes, for ved en forandret Politik i Norden at aabne Udsigten til dets fastere Stilling, og sætte et Bærn mod en fremmed Anmasselse, der truede med at berøve Norden sin Nationalitet og sin Bægt i Staternes Samfund. Den skandinaviske Halvøes Forening ansaaes som det kraftigste Middel til at frelse Nordens Selvstændighed, og i Tanken om denne Forbindelses Hensigtsmæssighed forenede sig især tvende af Sveriges og Norges meest betydningsfulde, meest oplyste og fædrelandskjendende Mænd — Grev Platen og Grev Wedel. Da Krigen imellem Norge og Sverige tog en fredelig Vending mod Slutningen af 1808, og gif over til en Baabenhvile i Foraaret 1809, lettedes Samkvæmmet imellem begge Riger, og disse Mænd fik derved Anledning til en gjensidig Nærmelse og Berøstelse af Ideer, der længere hen i Aarenes Løb gif over til en trofast Venstabsforbindelse²⁾.

I denne Forbindelse fastede Wedel et klart Blik i Fremtiden og dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til Norges Læve, og til at fremme den skandinaviske

¹⁾ [En saadan bestemt Delingsplan synes efter hvad Schinkel-Bergman oplyser (Minnen IV. 386. 395—396) alene at støtte sig til en Beretning, Armfelt vil have modtaget fra Erfurt. Men ved Keiser mødet her garanterede Frankrige Rusland ifkun Finland, Moldau og Walachiet, og forpligtede begge Keisere sig alene i almindelige Udtryk til at staae Danmark en Skadeserstatning for sine Tab, og at erkjende de Erobring, det selv kunde gjøre. (Bignon, Histoire de France, 2e époque I. 130 ff.) Herved forklæres da og den Iver, hvormed Frederik VI. paadrev et norsk Indfald i Sverige, og hans Blindhed for de dermed forbundne uoversigtelige Vanstueligheder.]

²⁾ Det nye Anlæg til Gøthaalanalens Fortsættelse, som lededes af Platen, synes at have givet den første Anledning, der nærmede disse Mænd til hinanden. Denne storartede Plan maatte falde i Begges Sind.

hans politiske Held; og hvad Historien herom har at fortælle vil ikke fordunkle hans Fæderminde. Grevens Begreber om Fædrelandets Stilling og om Elementerne af dets Fremtids Held vare allerede dengang forskjellige fra dem, der herskede i Norge, og han betragtede allerede da Forbindelsen med Sverige, under Beskyttelsen af en krigtsvarende Konstitution, som det vigtigste Middel til at læge de Saar, hvorunder Norge bløede. Wedels Blif var ogsaa i denne Henseende friere end hans Landmænds. Han var opdragen i fremmede Lande, og havde ikke fra Barnsbeen af indsuget nogen Følelse for den danske Kongeslægt; han havde kjendt Norge meer i Ulykkens end i Lykkens Dage; thi hans Embedsbane var neppe begyndt, da Krigen med sine uhyggelige Ledfagere brod ind over Fædrelandet; han havde gjort sig bekendt med den danske Statsstyrelses Mangler, og han var dagligen Vidne til de uheldige og mindre flode Skridt, hvorved de forenede Rigers Stilling alt meer og meer forvilledes og vanstelliggjordes. Han betragtede Prinds Christian August, for hvem han nærede den høieste Grad af Høiagtelse og Venskab, som et Middel til at bevirke den scandiaviske Halvøes Forening, hvilken han ansaa nødvendig i Fædrelandets daværende politiske Stilling, og at aabne Udsigten til Fremtids Held. Disse Grevens Anskuelse og hans Færd paa den Tid have kastet en Skygge over hans Charakter og Loyalitet som dansk Undersaat, men Historiens Gang har retfærdiggjort hans Anskuelse og Rigtighed, og paatrykt hans Mening, med hvilken han stod saa godt som ene blandt sine Landmænd, Bisdommens Stempel. Man har anklaget Grev Wedel for, at han lod sig lede af Uergjærrighed i sit daværende Forhold til Fædrelandet; thi aldrig har man vovet at underlægge hans Handlinger Egennyttens skjidne Grund, over hvilken han sjeldne hævdede sig. Man har endog ladet ham være Gaabet om den høieste Stilling i Sverige, hvortil en Bennerøst efter Nygtet vilde hæve ham ¹⁾. Historien kan lære flige ubestemte Nygter, men de staae uden Betydning i Grevens Levnetsløb; thi om end Sagnet kom ham for Dre, tillagde han Sagen selv ikke mindste Værd. Den Uergjærrighed besad vist nok Grev Wedel, at ville deeltage i og lede Fædrelandets vigtigste Anliggender. Privatmands Stilling tilfredsstillede ham saa lidet, at han syntes at være uden Betsjæftigelse, naar han ei stod ved Statsroret, eller i det mindste styrede en vigtig Deel af Fædrelandets offentlige Anliggender. Men med Sandhed kan det vel paastaaes, at Wedel arbejdede med den rene Fædrelandskjærlighed, som nogensinde glødede i en Nordmands Barm, og at enhver Fædrelandets Ven maa glæde sig ved den Hjælp, som han ydede det i Farens Stund og under kritiske Omvæltninger.

Man har ogsaa paastaet, at Prinds Christian August og Grev Wedel have iædet hemmelige Aenker for at fremme Norges Forening med Sverige, og at Prindsens Ophøielse til Sveriges Kronprinds dertil skulde benyttes som et Middel. En saadan hemmelig Forstaaelse fandt ingenlunde Sted. Begge disse Hædermænd handlede hver for sig i denne Sag ²⁾. Wedel ansaa Norges Forening med Sverige som en Betingelse for Norges politiske Lykkelighed i Fremtiden; Prinds Christian betragtede sig, saalænge han var i Norge, som Kongen af Danmarks General og Undersaat, pligtig til Intet at foretage, der kunde skade hans Herre og Konge. Denne Trofasthed i at opfylde sin Embedspligt bevarede han, indtil alle Hindringer for hans Ophøielse til Kronprinds vare ryddede af Veien, og alle Vilkaar for hans Samtykke, som deels Hensyn til Danmark, deels Hensyn til Sverige lod ham at bestræbe, vare opfyldte. Hvor langt hans Tanker som Sveriges Konge i Fremtiden kunde have hævet sig over Sveriges Grændser, kan Ingen bestemme; men for Tiden vil visse hans Haab og hans Ønsker ikke videre end at skaffe Fred og Ro i det

¹⁾ Der gik nemlig det Sagn, at Grev Platen paa Drebros Rigsdag havde givet ham sin Stemme.

²⁾ [N. Skilling-Magazin 1847 S. 117 ff., Tysen 147—153, Malmstrøm i Bergstedts Tidsskr. anf. St. 457, Schinkel-Bergman V. 33—43, 46—48, 77—80, 88—89, 103—8.]

tænkte mere paa at fremlede virksomme Skridt fra Regjeringens Side til Forandring af den udvortes Politik. Hine Bevægelser gjorde imidlertid uden Tvivl sin Virkning. Nationens Stemning blev Frederik den VI^{te} paa flere Maader bekendt, fornemmeligen igjennem Raas og Wegelsen, og bidrog vist nok sin Deel til den Forandring i Danmarks udvortes Politik, som lindrede Norges Skjebne.

Fra en anden Side forberededes paa en alvorligere Maade en Forandring i Nordens politiske Stilling, endstjønt Fuldbgyrdelsen modnedes først i et fjernere Tidspunkt. Vi have ovenfor seet, at der imellem Rusland og Danmark under Napoleons Deeltagelse var lagt en Plan til det svenske Riges Opløsning og Deling mellem hine Stater. I Folge denne skulde den Deel, som ligger østen for Notala, tilfalde Rusland, den vestlige og sydlige Danmark¹⁾. Udførelsen af denne Plan forlede Danmarks Konge til en ubetimelig Krigserklæring mod Sverige, der i en høi Grad forsøgede den Ulykke, som Krigen bragte over Norge. De franske Stater, som vare samlede i de danske Stater, skulde understøtte denne i det russiske Cabinet udlastede Plans Udførelse, og over det frosne Sund haabede man i Vintermaanederne at kunne gjøre en Landgang i Sverige og erobre dets vestlige Deel, medens Russerne trængte frem over Finland igjennem den østlige. Finlands Erobring var Russernes Hovedformaal, og denne vilde de sikke sig ved Frankriges og Danmarks Bistand. Napoleon havde til den Ende lovet sin keiserlige Ven et betydeligt fransk Troppcorps, der aabnedes Gjennemmarsch gjennem de danske Stater, og med disse skulde danske Tropper forene sig for at trænge ind i Sverige over frosne Bande. Denne Plan opvakte den største Bekymring hos de svenske Patrioter, og et Samfund af Sveriges betydningsfulde Mænd forenede sig for at modarbejde den. Det var aabenbart, at Sveriges Sonderlemmelse omfider vilde gjøre den skandinaviske Halvø til en Deel af det russiske Rige, og paa flere Maader tilintetgjøre de ældgamle kraftfulde nordiske Staters Selvstændighed. Tronrevolutionen i Sverige, Freden med Rusland efter Opførelsen af Finland, og Sveriges betydningsfulde Indtrædelse igjen blandt de nordiske Stater var en Folge af denne patriotiske Forening. Men denne blev ikke staaende derved. Revolutionen bevirkedes paa den militaire Wei; men hine patriotiske Mænds Anstregelse fortsattes, for ved en forandret Politik i Norden at aabne Udsigten til dets fastere Stilling, og sætte et Bærn mod en fremmed Anmasselse, der truede med at berøve Norden sin Nationalitet og sin Vægt i Staternes Samfund. Den skandinaviske Halvøes Forening ansaaes som det kraftigste Middel til at frelse Nordens Selvstændighed, og i Tanken om denne Forbindelses Hensigtsmæssighed forenede sig især tvende af Sveriges og Norges meest betydningsfulde, meest oplyste og fædrelandskindede Mænd — Grev Platen og Grev Wedel. Da Krigen imellem Norge og Sverige tog en fredelig Vending mod Slutningen af 1808, og gik over til en Vaabenhvile i Foraaret 1809, lettedes Samkvæmmet imellem begge Riger, og disse Mænd fik derved Anledning til en gjensidig Nærmelse og Begjærlig af Ideer, der længere hen i Aarenes Løb gik over til en trofast Venstabsforbindelse²⁾.

I denne Forbindelse kastede Wedel et klart Blik i Fremtiden og dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til Norges Læve, og til at fremme den skandinaviske

¹⁾ [En saadan bestemt Delingsplan synes efter hvad Schinkel-Bergman oplyser (Minnerr IV. 386. 395—396) alene at støtte sig til en Beretning, Armsfeldt vil have modtaget fra Arfurt. Men ved Keisermødet her garanterede Frankrige Rusland ikkun Finland, Moldau og Walachiet, og forpligtede begge Keisere sig alene i almindelige Udtryk til at staae Danmark en Skadeserstatning for sine Tab, og at erkjende de Erobring, det selv kunde gjøre. (Bignon, Histoire de France, 2e époque I. 130 ff.) Herved forklæres da og den Iver, hvormed Frederik VI. paadrev et norsk Indfald i Sverige, og hans Blindhed for de dermed forbundne uoverstigelige Vanskeligheder.]

²⁾ Det nye Anlæg til Gøthaanalens Fortsættelse, som lededes af Platen, synes at have givet den første Anledning, der nærmede disse Mænd til hinanden. Denne storartede Plan maatte falde i Begges Sind.

lyst Anliggender i dets nye Tilstand og at vælge en Tronfølger. Paa denne Maade blev Stændernes Takfølelse for Hertug Carl for den Deel, som han havde i dets Frelse ved at overtage Regjeringen i dets roerløse Tilstand. Ikke heller glemtes den Krigsmand, som havde spillet en Hovedrolle i Revolutionen og bidraget til et lykkeligt Udfald. Men Hovedgjenstanden for dens Overveielser var Tronfølgervalget. Nogle Stænder havde sig for Gustav Adolfs ældste Søn, som var uskyldig i Faderens Fejdheder, og som under Farbroderens Dine kunde opdrages til at være Rigets Kæmpe. Hertug-Regenten anbefalede i Begyndelsen selv dette Valg, og som det synes med fuldt Alvor, i det han forestillede Stænderne, hvor megen Daddel han udsatte sig for ved at fortrænge et ægte Stud af den gamle Kongestamme. Men derimod var alle Revolutionens Ledere og Ophavsmænd, der meente, at af en saadan Art intet ædelt Stud kunde udspringe. De toge endog deres Tilflugt til tvetydige Rygter, fornærmelige for den affatte Konges Moder¹⁾, og lagde Bægt paa den Indsigelse, som Faderens forstyrrede Sindelag og Grundfølelser, saavel som det var til det svenske Folk, som tillagdes Moderen, maatte have paa Sønnen. Men disse nægte Skingrunde lurede vel fornemmeligen Frygten for, at Sønnen skulde gøre den mod Faderen brugte Voldsomhed paa Revolutionens Hovedredskaber. Og Frygten maa i Sandhed heller ikke have været ugrundet. Den nyeste Historie gav Revolutionens Ophavsmænd Beviser i Hænde paa, at Fyrsterne skundom nyde Revolutionens Frugter og rode fra sig de Mænd, som have været meest virksomme til at fremme den. Regentens Ønske at overtage Regjeringen som Formynders for Gustav den IV^{de} Adolfs Søn til hans Myndigheds Alder, blev saaledes ikke hørt, og han lod sig omfiden overtale til at modtage den ham tilbudne Krone. Under 6te Mai erklærede den affatte Konge høitideligen at have med sin Familie i nedstigende Linie tabt al sin Ret til Sveriges Trone, og under 6te Juni ophævedes Regenten i samlet Navn af Rigets Stænder til Sveriges Konge, under Navn af Carl den XIII^{de} 2).

Deretter stred Rigets Stænder til en alvorlig Overveielse om Tronfølgervalget, i hvilken Hensigt en hemmelig Comitee blev nedsat. Til denne indgaves 7de Juli en Betænkning om Sveriges Statsforhold til udenlandske Magter, der forberedende berørte Stændernes Tanker paa det Valg, som skulde gøres. Efter nogle bitre Ord om Danmarks Forhold mod Sverige under den sidste Revolutionsscene, udtrykker Betænkningen sig om Sveriges Forhold til Norge saalunde:

„Den almindelige Tænkemaade i en betydelig Deel af det danske Rige, eller i Norge, har paa en ganske isinesfaldende Maade skilt sig fra de af den danske Regjering yttrede Grundfølelser. Fra Krigens Begyndelse har man dersteds anseet Hensigtsløshed imellem Sverige og dette Land som en unaturlig Tilstand. Begge Dets Befalingsmænd have og gjort Alt for at formilde Krigens Ulykker. Gjenfærdig og venlig Omsigtelse har endnu mere befæstet Almeentænkemaaden, og et ei alene naturligt, men i sit Slags eneste Beviis dervaa er fra den norske Side bleven givet. Det er Deres Majestæt fuldkommen bekjendt, at den vestre Armees Afmarch til det store Foretagende, som gav Deres Majestæt Midler til at frelse Fædrelandet, berod paa en Forsikring, at Rigets vestre Grændse imidlertid ei skulde angribes. Den ædle Fyrste, som nu styrer Norge, ei blot i Kraft af et Embede men ogsaa ved Hjælp af alle Indbyggernes Kjærlighed, gav denne Forsikring, og opfyldte og opfylder end dette Løfte, uagtet flere Gange gjentagne og deriblandt ganske nyligen udfærdigede bestemte Befalinger fra sit Hof at gaae angrebsviis tilværks.“

¹⁾ Disse Rygter ere i senere Tid igjen komne i Omløb.

²⁾ Landmarskalk var dengang Hædermanden den gamle Friherre Michael Anckarsvärd, Fader til de nulevende Herrer Anckarsvärd, der døde 1838 som 96aarig Olding. [Jfr. Biograf.-Lexikon öfver Namul. Svenska Män I. 195 og Ny Förlid. I. 165 ff.; S. Adlersparres 1809 och 1810 I. 68 ff.]

blødende Norden. Han elskede Nordmænd høit, han havde levet glade Dage i Norge. Hvo vil undre sig over, at det smertede ham at rive sig løs fra denne Forbindelse, og om han onskede at fortsætte den; men disse Følelser ledede ikke hans Skridt saalænge han var dansk Undersaat, — løsbrevet fra Norge var det hans Blygt ganste at opofre sig for sit nye Fædreland ¹⁾.

Grev Wedel handlede i denne Sag med sin sædvanlige Nabenhed, der stundom grændsede til en Uforsigtighed, som maatte give Anledning til Mistjendelse og Døddet. Han gav sin politiske Mening til Priis i Centrumsamtaler og i Fleres Nærværelse, han fulgte den hverken for sine Venner eller for meer eller mindre ham bekendte Landsmænd, og paa denne Maade bleve hans politiske Grundsætninger bekendte baade i Danmark og Norge. Havde Wedel anseet Foreningsplanen moden til Udførelse paa den Tid, da havde han aabent fremtraadt som dens Forfremmer. Wedel var stiftet til at lægge en Plan med Dristighed og udføre den med Kjærlighed og Mod, men han styede hemmelige Rænter og Mørkets Gjerninger. Der var saaledes ingen Mand i Norge, hvis politiske Tro var mere bekendt end Wedels, og hans hele Liv igjennem laa hans Mening om Fædrelandets Stilling, om dets Bessjæmmelse og Gæder, saavel som om betydningsfulde Mænds Færd og Væsen, som i et Speil for hans Landsmænds Øine. Der er neppe nogen Landsmand, som har staaet i nærmere tilfældige eller bestemte, flygtige eller varige, Forhold til Wedel, som jo har havt Beviser paa hans aabne Meddelelser, der sædvanligen kun er Fortrolighedens Gave. Ingen Under altsaa, at hans politiske Meninger trængte ind i den danske Konges Cabinet og der valte Ugunst og Mistillid, men Wedel var i høi Grad i Besiddelse af sine Landsmænds Hoiagtelse og Tillid; Nationen gjorde ligesom hans Skjebne til sin, og den danske Konges milde Sind tillod ingen Boldsomhed. Ikke heller er det at undres over, at Wedels Navn i hine Dage nævnedes paa forskellige Maader, eftersom de Ord, der laa paa hans Tunge, tællede eller mishagede de Øren, som optog dem. I alle Tilfælde maa det bringes til Efterverdenen, at Wedel her i Landet først og alvorligen opfattede Hensigtsmæssigheden af den scandinaviske Forening, aabent udtalte sin Mening i store og i smaa Kredse, og at han kun valgte saadanne Midler til Planens Udførelse, som kunde bestaae med Klogskabens, Krens og den sande Fædrelandskjærligheds Forstrifter.

Syvende Capitel.

Tronsfølger-Valget i Sverige og Christian Augusts Forhold til samme ²⁾.

Gustav Adolph var affat, en alderstegen Fyrste havde forelobig indtaget hans Sæde, og en Rigsdag sammendaldtes til Örebro den 1ste Mai 1809 for at overveie

¹⁾ [I Bilag No. 45 levere vi et egenhændigt fortroligt Brev fra Brindsen til General v. Krogh af 28de Jull 1809, som itadsæster disse Forfatterens Uttringer om Brindsens Stemning kort efter hans Valg. Hans samtlige endnu bevarede Breve til Krogh ville snart blive trykte paa et andet Sted.]

²⁾ [Da Forfatteren uedskrev dette Capitel, kjendte han ikke det siden modtagne Statskrift af Brindsen af Augustenborg, som han har trykt i første Udgave under Navn af Christian Augusts Apologie, og som her er optaget i Bilag No. 41. Vi udhæve denne Omstændighed, fordi den godtgjør, at Forf., selv uden denne Kilde, i det Hele har fremstillet Tronsfølgervalgets Gang paa samme Maade som Brindsen selv. Udg. har anseet det mindre hensigtsmæssigt at foretage de Smaasforandringer, som Forvisnok selv vilde have gjort, om han havde havt Apologien for sig, og beviser alene een Gang for alle til denne.]

komer fra en Helt, nær befleget med de Konger, Sverige længe har elsket og elsket, og allerede i en Alder af 41 Aar forener Alderens Stædighed, uden at lide dens Lygde. Duet og hærdet i Krig, besidder denne Fyrste en prøvet og lang Anførers Kundskaber og Erfaring, og benyttet ved Norges Styrelse har han tilvundet sig den hele norske Nations overordentlige Hengivenhed, og er endog elsket af de Provindser i Sverige, som grændse til Norge, hvilke tillige omtale hans Tapperhed, hans Sparksomhed, hans Velgjørenhed, hans Foragt for Dyrighed og Lant, hans usædvanlige Virksomhed, Tilgjængelighed, Ordenslyst og utrættelige Omtanke."

„Comiteen kan ikke dølge, hvad Erfaringen selv har bekræftet, at Prinds Christian August allerede har gjort Sverige en betydelig Tjeneste gennem den Stilstand, som denne Fyrste gav Riget paa dets vestre Grændse, en Stilstand, som var Billaaret for vor Redning, og hvilken han saa dristigen paa eget Ansvar har bevilget, og saa selvsindigen paa blotte Riddersmands Tro hidtil har vedligeholdt. Naar Comiteen endelig i Underdanighed tillader sig at tilføie, at denne Prinds er fød i Norden, vant til det strenge Climat, hærdet til Norges Vintre, og allerede har den Færdighed i at læse vore Skrifter, kjender og høiagter vor Nations Charakter, hvilke flere og gyldige Anledninger fremstille sig da ikke til at vælge denne Prinds til Tronsfølger, især da som en sandsynlig Følge af dette Valg Haabet viser sig at være Sveriges og Norges Eljebue i en mere eller mindre fjern Fremtid i en næiere Forening med hinanden? Men om denne Udfigt end ikke med fuld Visshed kan gives, synes det i det mindste høist sandsynligt, at, om Prindsen af Augustenborg bliver Sveriges Kronprinds, skal Riget fra norsk Side ikke behøve at frygte for et alvorligt Anfald."

Comiteen yttre derhos fremdeles, at Ruslands Stemme i denne Sag ei bør være afgjørende, og at alt for megen Eftergivenhed mod den tidlig eller sildig vilde kræve Riget sin Selvfærdighed. Frankrige, meente den, vilde med Tilfredshed se Sveriges Selvfærdighed, "især da Sverige kunde haabe en Tilvægt¹⁾, som søgte Rytten og Betydningen af Forbund med det, og gjengav Frankrige Haab om Egenmagten i Norden. England, Danmarks Fiende, skal ei nægte et Skridt sit Hjelpe, som alt meer og meer skal stille Sverige fra Continentalsystemet, og gjøre det Rige deraf mindre afhængigt."

Comiteen troede saaledes, at alle politiske Grunde forenede sig til Fordeel for Prindsen af Augustenborgs Valg, og meente derhos, at Valget skyndsomt burde foretages. Blandt flere Grunde for et hurtigt Valg anføres ogsaa under No. 4: „Med Norge har Sverige havt og har endnu en for os høist nyttig og nødvendig Stilling, som en Følge af Prindsen af Augustenborgs sande og kloge Dasse for Nordens Selvfærdighed, og maaskee tillige af hans Haab om at kunne en Dag til dette høieste Endemaal forene Nordens Kræfter. Men hvor længe kan denne Prinds blive i en Uvirksomhed, som stiller ham blot for det danske Hofs Misnoie? Hvor længe skal han vente paa svenske Ræds Beslutning, uden at begynde at mistænke dem for Uatnemmelighed, eller for en Eragthed og Raadløshed, der skal tvinge ham og den norske Nation til at søge et Bærn mod Ruslands truende Indgreb i noget andet end i Forening med Sverige? Om derfor Valget til Tronsfølger opsættes, har Sverige Fare at befrygte ogsaa paa dets vestre Grændse"²⁾.

Ud disse Forhandlinger paa Trebro Rigsdag 1809³⁾ sees aabenbart, at Prinds Christian Augusts Valg til Tronsfølger ikke alene var en Følge af det Bekjendtskab, som Kongen af Sveriges meest formaende Ræds havde gjort med Prindsen, og af disse Ræds høiagtelse for den ædle Fyrstes ophoiede Egenheder, men at det ogsaa grundede sig paa Vissheden om, at det fra Norges Side, naar dette Valg kom i

¹⁾ Næmlig Norge.

²⁾ See (G. Adlersparres) Handlingar IV. 59—61, 65—67, 70—72, 76—77.

³⁾ [Om Forhandlingerne i Stændernes Røder see G. Adlersparre, 1809 och 1810 I. 211—219. Valget foregik 18de Juli 1809.]

„Prinds Christian August af Holstein-Augustenburg har saaledes gjort Sverige den første Tjeneste, som det endnu af udenlandsk Mand nogenstunde har modtaget.“

„Dette gjensidige Forhold imellem Sverige og Norge, allerede i sig selv værdigt, faaer en forøget Vægt igjennem den høist usikre Stilling, som endnu vedvarer i Henseende til Rusland. I Anledning deraf behager D. N. noksom at indsee, hvor høist vigtigt det er, at, i Tilfælde alvorlige Skridt mod Rusland bleve uundgaaelige, og tillige ansaaes ledende til Fred, man da maatte have forskaffet sig den høieste Grad af Visshed for, at den norske Styrelses Forhold vedbliver saa venligt og saa fortroligt, som det hidtil har været“¹⁾.

Disse Vink og Hentydninger udtryktes ogsaa i den Tale, som Kong Carl den XIII^{de} samme Dag holdt i den hemmelige Comitee, strax efterat hiin Beretning om Sveriges Forhold til udenrigske Magter var oplæst. Efterat han deri har oplyst, at hans Haab om Frankriges kraftige Medvirkning til at ordne Sveriges politiske Forhold var bleven skuffet formedelt indtrufne Omstændigheder, og at Keiseren af Frankrige havde seet sig besøiet til at indstrænke sig til Duffer for Sveriges Vel, viser han det farlige i at lade Ræboer faae Indflydelse paa Sveriges Valg, men at dette burde skee saalunde, at al Usikkerhed for Fremtiden hævedes. Derefter udkaster han et Billede af de Egenstaber, som en Tronfølger burde have, der aabenbart kun passede sig paa Prinds Christian August.

„Dersom en Fyrste fandtes, siger han, som nedstammede fra et ædelt Huus, af hvilket Sverige allerede har modtaget flere Konger, og som kunde paa sig og sin Vt forplante den Kjærlighed, Sveafolket for dem har haaret; dersom han selv, prøvet i Stridens Farer, paa den ene Side har kendt sin høie Bestemmelse at vove sit Liv for Fædrelandets Redning, men paa den anden Side lært med Aflyt at betragte en letfindigen begyndt Krig, som ødelægger Stater og styrter Folkeslag i Glendighed; dersom han havde opnaaet den modne Alder, da Erfarenhed stiller Virkelighed fra Fant, og Estertanken forskyder Smigerens Uttringer; dersom han gradviis er ophøiet fra Lydighed til Befaling, i første Fald som Privatmand har lært at kjende og vurdere Mennesker, samt i sidste, eller som Styrende, af dem modtaget Kjærlighedens og Høiagtelsens utvungne Tribut; om han, udrustet med disse Egenstaber, maatte blive en Støtte for min Alderdom og min fornemste Medhjælper til at berede mine Undersaatters Vel; om han i Forveien har givet os en Borgen for en saadan Tænkemaade gjennem store og vigtige Tjenester, som han i det meest farlige Dieblif har viist os og vort Fædreland; om han med Hensyn til sin personlige Stilling deels var saa uafhængig af fremmede Magter, at deres Indflydelse ved hans Valg aldrig kunde fremmes, deels havde en saa indstrænket Fordring paa en Krone, at hans Ophøielse, alene beredt af mig og det svenske Folk, skulde berettige os til hans levende og uforanderlige Taknemmelighed: — Siger mig, gode Herrer og Mænd, om I ønske en saadan Efterfølger paa den svenske Trone, som jeg nu har fremstillet ham?“

Den hemmelige Comitee forstod dette Vink, og bestyrkede Gavnigheden af det paa pegede Valg i det Svar, som den allerede under 12te Juli gav Kongen. Deri yttes tillige Haabet om en nærmere Forening med Norge formedelt dette Valg. Comiteen udtrykte sig herom saalunde:

„Bed at overlægge det vigtige og delicate Spørgsmaal om Tronfølgen, hvorover Deres Kongelige Majestæt i Raade har begjært Comiteens underdanige Raad og Tanker, har den med stadig Opmærksomhed paa den ypperlige og træffende Skildring, hvormed D. N. M. har tegnet en tilkommende Konge, der værdigen kunne fremme vort Fædrelands Lykke, fundet disse opgivne og forønskede Egenstaber alene hos Prinds Christian August af Schlesvig-Holstein-Augustenburg, hvilken Prinds ned-

¹⁾ Det kan ikke nægtes, at disse tvetydige Vink maatte tjene til at opvække den danske Regjerings Mistante til Prindsens Forhold til Sverige. At Fremstillingen er eenfaldig og tildeels urigtig, har Historiens Gang ovenfor lært os.

Prindsen, som naar havde forstyrret Valget. Armeens Stilling vedblev endnu at være fiendtlig, saalænge Danmarks Haab om et heldigt Udfald af Krigen og om Qualifikationen af den med Rusland lagte Plan paa Sveriges Bekostning ei var aldeles tabt. Saalænge Rusland ei havde stukket Sværdet i Skeden, gjordes fra Danmarks Side intet Skridt til en fredelig Tilnærmelse. Af denne Krigs-Tilstand fra Danmarks Side, endstjønt under et fredeligt Sindelag fra Norges, opstod en Forvirring i begge Krigshærenes Forhold til hinanden, som forvillede Underhandlingen. Det bekendtes, at den svenske Hærfører stode for meget paa Prindsens fredelige Sindelag, medens denne maatte adlyde sin Konges Befalinger i sine militaire Operationer. Den svenske Underhandler var usorgfaldig nok til at lade Prindsen ane Haabet om en skandinaviske Forening formedelst hans Balg, og at udtrykke sig med mindre Ærbødighed om Kongen af Danmark; men Prindsen viste med Bestemthed og Kraft sin Afsthy for enhver saadan Betydning, forsvarede tvrigen sin Konges Sag og gjendrev med en Slags¹⁾ Forbittrelse de Bestyldninger, som gjordes mod den danske Konges Charakter. Dengang raadede i Sverige Had mod Danmarks Politik og Foragt for den danske Konges Færd, medens en smigrende Tilnærmelse til Norge var almindelig Tone: thi Fordelen af Norges Forening med Sverige betragtedes dengang langt mindre end senere hen i Tidens Løb, i hvilken den forberedtes paa en Maade, som de fleste svenske Mænd hverken havde ønsket eller ventet. Først da den svenske Underhandler valgte en forsigtigere Færd, og satte Foreningen udenfor al Overveielse, indlededes igjen Underhandlingerne, og Danmarks fredelige Sindelag og dets deraf følgende Fredsforslag, under alle tabte Forhaabninger, banede Veien til et forønsket Resultat, og gjorde Prindsen tilbøielig til at høre paa de gjorte Forslag. — Paa den anden Side spakte denne Udsættelse og disse Tvivl fra Prindsens Side Misnoie hos nogle Enkelte af Sveriges formaaende Mænd, der meente, at dette burde lede til at tænke paa en anden Valgcandidat; men disse enkelte Stemmer tabte sig i den store Mængdes, som ansaae Prinds Christian meest dygtig og meest værdig til at føre Riget til Fremtidens Held. Desuden havde Sveriges meest formaaende og indsigtsfulde Mænd Intet imod at Valgets Antagelse endnu i nogen Tid blev i det tvivlsomme. Carl den XIII^{de} selv og Sveriges sindige Patrioter gjorde Prindsens Fremgangsmaade sin Ret, og, saa langt fra at betragte den som en Anstødssteen for Valget, hentede de fra denne hans ædle og sindige Færd et stort Argument for Valgets Hensigtsmæssighed. Prindsens Betænkning og Tvivl lagde saaledes ingen uovervindelig Hindring i Veien for hans Opbyielse til Sveriges Kronprinds.

Ottende Capitel.

Svenske Agitationer i Norge. Frederik af Hessen.

I midlertid vare de Mænd, som havde været de vigtigste Medstaber ved Tronforandringsens Katastrofe, i bestandig Virksomhed for at undersøge Stemningen i Norge med Hensyn til Rigernes Forening, og til at fremme denne. Disse hemmelige

1) [Allerede Rasmussen har (Bergstedts Tidsskrift 1851 S. 465) gjort opmærksom paa, at Wegener (I. 117) har misbrugt dette Nalls Udtryk „en Slags“ Forbittrelse, og sat det i en af Fors. ikke udtalt eller meent Forbindelse med Forslag om Norges Forening med Sverige, som om Prindsen kun paa Skramt skulde yttret sig derimod. Tubber seer, at hans Forbittrelse, efter Nalls Ord, angik Bestyldningerne mod Kong Frederiks Charakter.]

Undersøgelser og denne mangesidige Paavirkning stede samtibigen med sine ~~aktive~~ omtalte Underhandlinger med Prindsen selv. De meest formaaende Mænd i Landet, ligesaa Kongen selv¹⁾ og de høieste Embedsmænd indtil mindre betydende Medlæber, satte sig i Bevægelse for at fremme denne Sag, der skulde sætte Kronen paa Tronforandringens store Revolution, og skabe en ny Forbindelse til Erstatning for den svenske Stats Sønderlemmelse ved Tabet af Finland.

En af de vigtigste blandt disse Speidere af det norske Folks Stemning og forberedende Medlæber til Foreningen, var Grev Axel Mørner²⁾, som havde været i norsk Fangenskab meer end et Aar, var tildeels bekendt med vore Forhold, og var sendt til Prindsen for at bekendtgjøre ham Balget. Men Mørner var forsigtig i sin Færd, hans Charakter tillod ham ingen Snigveie, han havde Agtelse for det norske Folk, i hvis Skjød han under sit Fangenskab havde levet muntre Dage, og han havde overbevist sig om, at den store Mængde af Nordmænd i alle Stænder og Stillinger tænkte paa intet mindre end en Forening med Sverige. Hans Forhandlinger med Prinds Christian August ere ikke bekendte, men vi ere berettigede til den Overbeviisning, at de bleve fremsatte med Forsigtighed og delicat Hensyn til Prindsens Stilling til sin Konge, og at Prindsen lukkede sit Øre for alle Forestillinger om en hemmelig Forbindelse til den skandinaviske Halvøes Forening. Om det saaledes endog lykkedes Grev Mørner at knytte en venstabelig Forbindelse med enkelte af Norges formaaende Mænd, der deelte Mening med ham angaaende den skandinaviske Halvøes Stilling, saa maatte han dog vist nok bringe tilbage til sin høie Committent den Mening, at Foreningens Dieblik ei endnu var kommet.

Uf mindre Betydning var Oberst, siden Generalmajor, Gahns Virksomhed i denne Henseende, en anden af de hemmelige Agenter, der skulde fremme det i Sverige rodfæstede Indlingshaab, Sveriges og Norges Forening. Ogsaa han havde været Krigsfange i Norge, hvor han havde nære Frænder³⁾; ogsaa han havde været vel behandlet under sit Fangenskab der. Men han synes i sine hemmelige Underhandlinger meest at have holdt sig til den lavere Klasse, især til Grændseboerne, som havde mange Fordele af det frie og lidet betyngede Handelsfamkvem med Sverige, der maatte blive en Følge af Foreningen. Foruden disse satte han sig ogsaa i Forbindelse med Hestehandlere, som drog ind og ud af Riget, og løst og fast berettede ham, hvad de paa deres Omvandringer havde udført. Der sees og af hans Brevverling, at en enkelt mindre betydende Kjøbmand (Smith) i Christiania har, i det mindste efter Gahns egen Formening, staaet til hans Tjeneste; men saa løse Forgreninger kunde ikke flaae nogen fast Rod. Det sees vel af hans Brevverling med Adlersparre, at der nedlagdes i hans Hænder flere Summer, som han selv kalder betydelige, men som efter hans Opgave ei udgjorde meer end nogle 100 Bantodaler af Gangen, og han udrettede saare lidet ved sine Forestillinger og sine Bestikkelser. Vist nok praalede han meget af hvad han havde udrettet, paastod at Sagen var i den bedste Gang, og lovede sine Committenter det bedste Udfald af sine Machinationer; men hans Bestræbelser vare aldeles frugtesløse, og selv tilskod han, at medens en Række af Grændseboere stode paa hans Side, og vare villige til at understøtte hans Planer, fandt han bestemt Modstand hos Præster, civile Embedsmænd, og Folk af bedre Raar inde i Landet. Hans hemmelige Virksomhed vilde saaledes være bleven

¹⁾ Mærkelige Breve fra Carl XIII herom findes i Bilag 48, uddragne af G. Adlersparres Handlinger, forsaavidt de omhandle Norge.

²⁾ Uf Carl den XIII's Breve sees, at Mørner har havt Mission til Prindsen af Augustenborg. Forfatteren, som gjorde Grevens Bekjendtskab under hans Fangenskab i Skien, og siden har havt Beviser paa hans Interesje for Norge og hans Bekjendter der, har herom umiddelbart henvendt sig til Grevens, men har formedelt ham ubekjendte Omstændigheder intet Svar faaet. Spørgsmaalet var maaskee af en altfor delicat Natur.

³⁾ [Gahns Søster var nemlig gift med den i 1811 afdøde Amtmand Andreas Fosgaard.]

skjædt for de fleste af vore nu levende Landsmænd, naar den ikke var bragt for lyft i den Brevvevling, som han derom førte med Adlersparre, og findes indført i et af os ofte citerede Brev¹⁾. Til den Egn, hvor Forfatteren boer, naaede ikke engang Rygtet om Gahns hemmelige Virksomhed.

Et langt større Betydning var Grev [da Baron] Platens hemmelige Understøttelse af denne Plan, og naar den ikke allerede den Gang kom til større Modenhed, da skedtes dette en pludselig Forandring i Danmarks Politik og uventede uforudseede Omstændigheder, som fremledte en blomstrende Handelsvirksomhed midt under en bitter Krigstilstand og Fiendens voldsomme Udfærd paa Orlogsvei. Grev Platens Aand blev ikke Anvendelsen af smaa Midler, naar han sigtede til et stort Maal, og ogsaa ved denne Leilighed gik Maalestøtten for hans bevægende Kraft til at bevirke Nordens Forening i det Store. I sit Brev til Adlersparre tilbyder han mange hundrede Tusinder til at fremme det store Maal, og lover at sætte sin rige Families og sin egen Formue i Svagelse for at understøtte disse Planer, og forebygge hans Agenters mulige Indgang under disse vanskelige og indviklede forberedende Underhandlinger. Men Bøge var ikke hans eneste, ikke hans vigtigste Behov til Understøttelse af det dristige Brev. Langt mere stolede han paa Grev Wedels Understøttelse, som i visse Henseender deelte politiske Anskuelser med Platen, og betragtede med ham den skandinaviske Halvøes Forening som Nordens Frelse mod Ruslands og Danmarks fordærvelige Planer, der sigtede til Intet mindre end det gamle Sveariges Opløsning og Eensrettelighed²⁾. Platen vidste, at alt det Guld, Everige kunde reise, her Intet vilde råde; han vidste, at forgyldte Rænker vilde bortstræmme den norske Hædersmand i enhver venlig Underhandling, og han søgte her at bane Veien gennem solidere, ædler, paa Nordens heldige politiske Stilling grundede Midler. Der er saaledes de mindste Spor til, at det Guld, som tilbødes Adlersparre i hiint Brev, er bleven afsagt, og det lader til som disse svenske Herrer selv have overbeviist sig om Umuligheden af at bringe Brevet ved Penge eller Bestikkelser til det tilsigtede Endemaal. Der findes vist nok i de Documenter, som ere givne Offentligheden til Priis, at nogle enkelte smaa Summer, nu og da nogle enkelte Tønder Korn, ophængtes som Bøddel for Hungersnøden og Mangelen; men disse Midler svævede stedse i den løse Eghare, og denne Fristelse hverken bødtes eller modtoges af Mænd, der havde nogenombestemt betydningsfuld Stilling i Staten. Sin norske Hædersmand blev bødtes ved indtrufne Omstændigheder ledet til forandrede politiske Anskuelser, og til for Liden at bortfjerne Tanken om den skandinaviske Halvøes Forening. Da Danmark forandrede sin Politik, aabnede et fredeligt Handelsforbånd med Fienden, og nærmede sig Everige ved billige Fredstilbud, skede en saadan Forandring i Norges Stilling i det Hele, at der ingen Nødvendighed var forhaanden til de forenede Rigers Skilsmisse³⁾.

¹⁾ Disse Gahns Breve meddeles i Oversættelse i Bilag No. 49 a—f.

²⁾ [Hvorvidt Ideen om Norges Forening med Sverrige som Redning mod Ruslands Overmagt først er opstaaet hos Platen eller hos Adlersparre, er maaskee endnu tvivlsomt; i August 1810 havde Platen opgjort en selvstændig politisk Plan (trykt i Schinkels Minnen VI. 324—327), medens G. Adlersparre i 1809 och 1810 III. 216 anførte et Brev fra Carl Johan til G. Adlersparre, hvorefter denne først skal have valet denne Tanke hos ham. Rimeligviis er den udsat under fælles Paavirkning.]

³⁾ Baron Platens Breve til Adlersparre i denne Afsending findes i Bilag 50. [En svensk Udsending af høist tvivlsom Charakter, Carl Wandersfeldt (egentlig Ingmann), der paa denne Tid kaldtes Landraad, og som betragtede sig selv som dansk Underkøbt siden sit Ophold i Norge i forrige Aarhundrede, ligesom han oppebar Pension af Danmark, var benyttet af General Armsfeldt i Juni 1808 i en Mission til Prinds Christian. Svad Planer Armsfeldt og han hermed havde havt, er endnu ukendt; thi de herom i Norske Samlinger II. 191—195 trykte Breve give neppe fuld Oplysning. Ogsaa i 1809 maa Wandersfeldt have drevet sit Spil i Norge, men Carl XII bemærkede ham aldeles, „saameget mere som han har været dømt her (i Sverige) for aabenbart Lyveti“; Bilag No. 48 d.]

Undersøgelser og denne mangesidige Paavirkning stede samtidsigen med hine ~~stigen~~ omtalte Underhandlinger med Brindsen selv. De meest formaende Mænd i Landet, ligesaa Kongen selv¹⁾ og de høieste Embedsmænd indtil mindre betydende Medstaber, satte sig i Bevægelse for at fremme denne Sag, der skulde sætte Krouen paa Tronforandringens store Revolution, og skabe en ny Forbindelse til Erstatning for den svenske Stats Sønderlemmelse ved Tabet af Finland.

En af de vigtigste blandt disse Speidere af det norske Folks Stemning og forberedende Medstaber til Foreningen, var Grev Axel Mørner²⁾, som havde været i norsk Fangenskab meer end et Aar, var tildeels bekendt med vore Forhold, og var sendt til Brindsen for at bekendtgjøre ham Balget. Men Mørner var forsigtig i sin Færd, hans Charakter tillod ham ingen Snigveie, han havde Agtelse for det norske Folk, i hvis Skjød han under sit Fangenskab havde levet muntre Dage, og han havde overbevist sig om, at den store Mængde af Nordmænd i alle Stænder og Stillinger tænkte paa intet mindre end en Forening med Sverige. Hans Forhandlinger med Brinds Christian August ere ikke bekendte, men vi ere berettigede til den Overbeviisning, at de bleve fremsatte med Forsigtighed og delicat Hensyn til Brindsens Stilling til sin Konge, og at Brindsen lukkede sit Øre for alle Forestillinger om en hemmelig Forbindelse til den skandinaviske Halvøes Forening. Om det saaledes endog lykkedes Grev Mørner at knytte en venstabelig Forbindelse med enkelte af Norges formaende Mænd, der deelte Mening med ham angaaende den skandinaviske Halvøes Stilling, saa maatte han dog vist nok bringe tilbage til sin høie Committent den Mening, at Foreningens Dieblif ei endnu var kommet.

Uf mindre Betydendehed var Oberst, siden Generalmajor, Gahns Virksomhed i denne Henseende, en anden af de hemmelige Agenter, der skulde fremme det i Sveriges rodfæstede Vindlingshaab, Sveriges og Norges Forening. Ogsaa han havde været Krigsfange i Norge, hvor han havde nære Frænder³⁾; ogsaa han havde været vel behandlet under sit Fangenskab der. Men han synes i sine hemmelige Underhandlinger meest at have holdt sig til den lavere Klasse, især til Grændseboerne, som havde mange Fordele af det frie og lidet betyngede Handelsfamtvem med Sverige, der maatte blive en Følge af Foreningen. Foruden disse satte han sig ogsaa i Forbindelse med Hestehandlere, som drog ind og ud af Riget, og løst og fast berettede ham, hvad de paa deres Omvandringer havde udført. Der sees og af hans Brevverling, at en enkelt mindre betydende Kjøbmand [Smith] i Christiania har, i det mindste efter Gahns egen Formening, staaet til hans Tjeneste; men saa løse Forgreninger kunde ikke slaae nogen fast Rod. Det sees vel af hans Brevverling med Adlersparre, at der nedlagdes i hans Hænder flere Summer, som han selv kalder betydelige, men som efter hans Opgave ei udgjorde meer end nogle 100 Bankodaler af Gangen, og han udrettede saare lidet ved sine Forestillinger og sine Bestikkelser. Vist nok pralede han meget af hvad han havde udrettet, paa stod at Sagen var i den bedste Gang, og lovede sine Committenter det bedste Udfald af sine Machinationer; men hans Bestræbelser vare aldeles frugtesløse, og selv tilskod han, at medens en Række af Grændseboere stode paa hans Side, og vare villige til at understøtte hans Planer, fandt han bestemt Modstand hos Præster, civile Embedsmænd, og Folk af bedre Raar inde i Landet. Hans hemmelige Virksomhed vilde saaledes være bleven

¹⁾ Mærkelige Breve fra Carl XIII herom findes i Bilag 48, uddragne af G. Adlersparres Handlinger, forsaavidt de omhandle Norge.

²⁾ Af Carl den XIII's Breve sees, at Mørner har havt Mission til Brindsen af Augstenborg. Forfatteren, som gjorde Grevens Bekjendtskab under hans Fangenskab i Skien, og siden har havt Beviser paa hans Interesje for Norge og hans Bekjendtes der, har herom umiddelbart henvendt sig til Grevu, men har formedelt ham ubekjendte Omstændigheder intet Svar faaet. Spørgsmaalet var maaskee af en altfor delicat Natur.

³⁾ [Gahns Søster var nemlig gift med den i 1811 afdøde Amtmand Andreas Hofgaard.]

hungerød, Mæringsløshed og tildeels Eghdomme høist belligelsesværdig. Norges Indbyggere følte ikke alene Landets uhyggelige Stilling, men hist og her begyndte Tanken at rulle om Nødvendigheden af at opfordre den norske Regjering til at tage afgjørende Skridt til en Forbedring deri ved at nærme sig Fienden, om endog en saadan Tilnærmelse stred mod den danske Regjering's politiske Anskuelse. Kort, der herskede en almindelig Gjæring, der dog ingenlunde bar Oprørets Farve, og det maatte være passende at foretage Noget til Gemytternes Beroligelse. Samtidig henvendte Sveriges Konge sig directe til Greven, og søgte skriftligen at fremme Foreningsplanen, som laa dybt i de meest anseede svenske Mænds Gemytter. Greven havde nyligen under andre Omstændigheder betragtet denne Forening som en Frelse for Norden, og den Overbeviisning, som han dengang nærede om Foreningens Nødvendighed for at frelse Norden, saavel som hans Hengivenhed og Hoiagtelse for Prindsen, maatte vel ogsaa nu henvende Tanken paa Foreningens Hensigtsmæssighed under en Fyrste, hvis Personlighed maatte begrunde dens Held¹⁾. Greven vilde imidlertid ikke handle eensidigen efter sit eget Hoved, ikke ene stille sig i Spidsen for de Foranstaltninger, som han troede til Landets Bedste burde gøres. Han henvendte sig til nogle af sine Venner, hvis Indflydelse blandt Landsmænd han skolede paa, for med dem at aftale de Skridt, som skulde gøres. Han valgte i denne Henseende Forfatteren og hans Broder, siden Statsraad Hall, til sine Fortrolige, og tilstred dem i denne Anledning ved en Exprese. Grevens Brev til Forfatteren lød saalunde:

„Bedste Hr. Hall! Jeg kender Dem som Fædrelandets sande Ven. Derfor er det jeg herved indstændigen anmoder Dem at ville, uden Opsigt, snarest muligt i følge med Deres Hr. Broder, N. Hall, indfinde Dem — om muligt endnu i denne Uge — paa Børums Jernværk hos P. Anker, eller her i Christiania, for at overlægge hvad der i visse Tilfælde kunde være at gøre til Fædrelandets Redning. Det ser aldeles desperat ud med Norge. Imidlertid maa Anarki og dermed følgende Uhytter hindres. Regjerings-Commissionens Forestillinger om Norges Stilling have intet frugtet uden Brede. Maaſkee flere bekjendte Mænds Erklæringer kunde virke mere. Jeg er beredt til Alt for Fædrelandet. Med den sandeste Hoiagtelse er jeg
Deres oprigtige Ven

Christiania i August 1809.

H. Bedel Jarlsberg.“

En saadan Opfordring maatte Forfatteren adlyde. Han forlod sit Huus paa en Dag, da en Familiebegivenhed var indtruffen, som meest fængslede Manden og Hustruens²⁾, og ilede til Borsgrund for at følge sin Broder til Christiania. I dette Nøde yttrede Greven, at nogle alvorlige Skridt burde gøres til Landets Frelse, men tilføiede derhos, at Omstændigheder netop i de seneste Dage vare indtrufne, som kunde berolige Nationens Angstelser med Hensyn til Landets nærværende Stilling. Kongen af Danmark havde nemlig nu paa engang forandret sit politiske System, og vist en Tilbøielighed til et fredeligt Handelsforbånd midt under Krigen imellem Norge og England, som han hidtil med eensidig Haardnattenhed havde afviist. Denne lille Raadsamling blev saaledes let enig om, at der for Tiden intet afgjørende Skridt burde foretages. Ved denne Leilighed foreviste Greven os et Brev fra Carl den XIII^{de} til ham, der i fortrolige Udtryk berørte Foreningen mellem Sverige og Norge³⁾. Forfatteren og hans Broder yttrede dertil, at Norges Hu i Almindelighed, saavidt deres Erfaring strakte sig, ikke stod til en Forening med Sverige, og at dette Middel

¹⁾ [Breve fra Grev Bedel til G. Adlersparre findes i G. A. Adlersparres 1809 och 1810 I. 201—2, 209—11, 230—31.]

²⁾ [Sønnens, nuværende Høiestrets-Assessor Jacob Halls, Hødsel.]

³⁾ Brevets Udtryk staaer ikke længere i Forfatterens Erindring. [Ifølge Schinkel V. 107 var Grev Axel Mørner Overbringer af dette Brev. Det er i saa Fald uden Tvivl af 18de Jull, den Dag, da Prinds Christian valgtes til Kronprinds, og Kong Carl sendte Mørner til ham med Tidenden herom.]

var det sidste, som burde forsøges til Fædrelandets Redning. Deres Anstuelser maatte i denne Henseende være forskjellige fra Grevens. De deelte en fra Forsædrene nedartet Hengivenhed for den herskende Kongestamme, og sølte sig utilbøielige til at deeltage i noget som helst Skridt til at opløse den gamle Forbindelse, medens de nærde deres Landsmænds indgroede Fordom mod en nyere Forbindelse med Sverige. Greven havde en renere Anstuelse, et klarere Overblik over de sande Forhold, et nyere Betsendtskab med den danske Stats Mangler og med Politikens forviklede Forhold, og kunde saaledes høre sig til et høiere og friere Standpunkt, endstjont han nu ogsaa hylkede den Mening, at der for Tiden ikke længere var Anledning til at bewirke nogen Forandring i Landets politiske Stilling. Den svenske Konges skriftlige Adresse til Grev Wedel var saaledes uden mindste Virkning, og Greven bestattede i Overlæg med sine Benner i denne Anledning Intet at foretage.

I Folge den Aabenhed, hvormed Greven behandlede Gjenstande af den Natur, blev Sagen imidlertid paa den Tid ingen Hemmelighed. Forfatteren var med Forsærdelse flere Gange Bidne til, at han paa en fri ja uforfigtig Maade udtrykte sig om den danske Konges politiske Færd, om Kongens Sendemand Raas og denne Mands Forhold til Prindsen, og han skjulte ikke sin politiske Tro, saa ofte den i en mindre Kreds kom paa Bane, endstjont han undlod at behandle Sagen i store Forsamlinger. Det var overhovedet ikke Grevens Sag i disse at føre Ordet; han behagede sig meer i en almindelig fri Underholdning, end i udelukkende at tilgæne sig Foredraget. Kun naar en Skaal skulde ledsages med en Bordtale var Greven paa sin rette Plads. Han besad en særdeles Færdighed i at udtrykke sig med Lethed og Betsalenhed, endog naar Anledningen var uventet og han selv ikke forberedt. Som en Folge af disse Grevens frie Uttringer bares Nygter, sande og falske, om denne Forening imellem Prindsen og Grev Wedel til et formeentligen forbryderisk Maal for Danmarks Trone, og troedes tildeels af Frederik den VI^{te}. Aaben i sin Færd, som denne meer retsindige end statskloge Konge var, duglte han ikke sine Lanter om hvad der foregit i Norge for dem, som nærmede sig hans Person, og dersom han med Forsigtighed udtrykte sig om Prinds Christian August, maatte Wedels Frænder og Benner ofte høre Udlæelser af den danske Konge¹⁾, som vidnede om hvor meget han havde fravendt ham sin kongelige Gunst, uden at han dog offentligen derpaa gav ham noget Beviis²⁾.

¹⁾ [Vi maa her til Bestyrkelse af Forfatterens Uttringer, efter Wegeners Actm. Bidrag I, 405 og 406, indtage Uddrag af to Breve fra Frederik VI til Prindsen af Hessen angaaende Grev Wedel. I Brev af 2den Februar 1811 skriver Kongen: „Af dem, der i Norge nævnes som dem, paa hvilke Sverige forlader sig, er Amtmand Grev Herman Wedel. Omendstjont en Regent ikke bør mistænke Nogen, for han har undersøgt det, saa byder dog Lieblikkets Trang, at Deres Durchl. som Vice-Stattholder er opmærksom derpaa. Forræderi er stræffeligt, men Tidens Historie giver saamange Exemppler derpaa, at Aarvaagenhed allevegne er nødvendig.“ — Dg 12te Febr. s. A., formodentlig i Anledning af et tvivlende Svar fra Prinds Frederik: „Esterretningerne om Grev Herman Wedel ere ikke alene herfra, men fra Stockholm og fra Berlin. De gaar ud paa, at de Svenske allevegne sige, at naar Spørgsmaalet er om Norge, saa bygge de paa ham som en Maud, de kunne være visse paa: han har meget gode Connectioner, corresponderer i Sverige og veed meget af hvad der foregaaer i Cabinetet . . . Ingen Ustyldig maa sælbes, men den Skyldige heller ikke slippe.“ — Hermed bør sammenlignes Grev Axel Wørners Beretning til Kronprinds Carl Johan om en Samtale med Grev Wedel i Gotheborg i Marts 1811, som vi meddele efter Afskriflet i Schinkels Minnen VI. 346—349, i Bilag No. 53.]

²⁾ Forfatteren har ved denne Leilighed troet at burde gjøre sine Landsmænd bekjendt med hvad han veed om Grevens Skridt i Anledning af det omhandlede Brev fra Carl den XIII^{te}. Brevet har været offentligen omtalt, og er endog saavidt vides blevet indført i et eller andet svensk Skrift. Det maa saaledes vises fremst i sin sande Sammenhang. Nogle af Forfatterens Benner, som han har forelagt sit Arbejde for det kom under Pressen, have befrygtet, at deene aabne paa Sandhed grundede Fremstilling

Da Kongen af Danmark imidlertid vist nok sporede, at Hensigten af Raas's Sendelse ikke var opnaaet, bestemte han sig til at sende sin egen Svoger, Prinds Frederik af Hessen, til Norge, troende derved at give Nordmændene et Beviis paa sin Agtelse og kongelige Omsorg¹⁾. Denne Sendelse synes at have været en Strøg i de svenske Bladmageres Regning, og saasnart Affendelsen var bleven den svenske Regjering bekendt, lod den give Ordre til at opfange ham paa Veien; men han slap lykkeligen over fra den jydsk Strand til Norge, ikke uden Fare for at blive opfanget af engelske Krydsere, fra hvilke han kun slap ved i stille Veir at roe ind mellem Skærene. Prinds Frederiks Ankomst til Norge communiceredes den svenske Regjering af den danske, som det heder i Wetterstedts Bemærkning, „med nogen Affectation“²⁾. Han fik 22de Novbr. s. A. kongelig Befaling at tiltræde den interimistiske Regjerings-Commission og der tage Sæde umiddelbart efter Prindsen af Augustenborg. Da denne kort efter forlod Norge, blev Prinds Frederik Regjerings-Commissionens Formand, indtil den ved Rescript af 26de Septbr. 1810 ophævedes³⁾. Da Prinds Frederik var hverken stiftet til at lede Cabaler, eller til at arbejde mod dem, og der var desuden strag efter hans Ankomst til Norge ikke Tale meer om Urolighed. Al Gjæring ophørte under en ny og for Norges Handel og Virksomhed høit fordeelagtig Udfibning og Fragtfart. Prinds Frederik af Hessen fik saaledes en let Rolle under sit Ophold i Norge, og endstjønt han ikke erholdt den Grad af Agtelse og Kjærlighed, som var bleven Prinds Christian August til Deel, saa var han dog særdeles yndet formedelt sit venlige Væsen, sin Tilgjængelighed for Alle, sin aabnbare Attraa efter at udrette det Gode, som stod i hans Magt, og efter at

skulde kaste en Skygge paa Grevens Færd, da det kunde see ud som han spillede en Oprørers Rolle, medens han endnu var dansk Undersaat. Men Grevens foretog endnu Intet, som kunde krænte den gamle Forbindelse; han antillede alene Undersøgelse om de Stridt, hvilkke hans Pligt som dansk Undersaat og som norsk Borger kunde gjøre tilraadelige, og han valgte at blive den gamle Forbindelse tro, jaalænge det kunde bestaae med hans Begreber om hvad der tjente til Fædrelandets Lær. Grevens Forhold ved denne Leilighed var i Alles Munde; det var noksom bekendt, at han ikke var tilfreds med den danske Regjerings Fremgangsmaade, og at han i denne Henseende bragte stærke, ja daddelværdige Udtryk. Historien bør ikke undlade at give et saubt Begreb om en i hilm Fædrelandets Hiebnesvangre Tid saa vigtig Mand. Dersom et saa vigtigt Led borttages af Begivenhedernes Kjedde, vil det aldrig meer i Fremtiden kunne udtrykkes. Det er overhovedet ikke Forfatterens Sag eensidigen at fremstille Grev Bedels Færd. Hans Minde maa tildeles den Roes og Daddel, som hans Forhold giver Anledning til; thi det er ikke hans Lovtale Forfatteren har villet skrive, men Norges Historie saa upartist, som hans Materialier give ham Anledning til. Forf. vilde troe sig berøvet Ret til at skildre denne Fædermands Charakter, dersom han ikke maade den i dens Skyggeside som i dens Lysside, og kan kun glæde sig ved, at han har laugt flere lyse end mørke Farver at give sit Charakterbillede. [Se herom Schjerns Historiske Studier I. 307—308 i hans Afhandling „Om Sveriges Ironsfolgervalg 1809 og 1810.“]

¹⁾ Prinds Frederik af Hessen udnævntes til Vice-Stattholder i Norge og commanderende General Søndenfjelds 25de Juli 1809, samtidig med at Prinds Christian blev Stattholder og Feltmarskall. — Collegial-Tidende 1809 No. 44 og 45.]

²⁾ See Bilag 51 d.

³⁾ Dette Rescript lyder saaledes: „Da Kongen har besluttet, at den for Riget Norge ved Rescript af 24de Aug. 1807 anorduede interimistiske Regjerings-Commission skal ophøre med November Maanedes Udgang indeværende Aar, til hvilken Tid den har at afflutte sine Forretninger og Regnskaber, hvorimod de Forretninger, som nu besørjes af Regjeringscommissionen, skulle fra 1ste Decbr. næstkommende overtages og besørjes af Vice-Stattholderen, hvilken og de Regjeringscommissionen nu underlagte Contoirer fra 1ste Decbr. af underlægges: saa befales herved, at Prindsen i Overeensstemmelse hermed overtager sig de meerbemeldte Regjerings-Commission paalagte Forretninger fra 1ste Decbr. d. A. af, hvorved han haver at forholde sig efter den ham under 10de Januar d. A. allernaadigst meddeelte Instruction, samt alle Regjeringscommissionen af Kongen tillagte Befalinger.“

vinde Nationens Hjærlighed¹⁾. Hans Ophold i Norge var saaledes uden alle Følger, og man fandt der ikke Spor af det Misnoie, som man i Sverige smigrede sig med vilde blive Følgen af hans Sendelse.

Niende Capitel.

Prindssegildet paa Ullevold. Aalls Brevvevling med Christian August.

Det var under Forfatterens ovenfor anførte Ophold i Christiania (August 1809), at Grosserer John Collett gav sit bekjendte Prindssegilde paa Ullevold, som begge Prindserne, Christian August og Frederik af Slessen, overværede. Præsident Raas, som ogsaa var indbudet til dette Gilde, havde undskyldt sig formedelt Upasselighed, men efter den almindelige Mening vilde han ei stode paa Prinds Christian August. Denne Festslighed var en af de største, som er givne i Christiania, og Ryens meest anseede Mænd vare der tilstede. Alle Christianias Equipager vare den Dag i Bevægelse, og efterhaanden som de rullede igjennem Haven op til Gildegården, bleve de modtagne med Fanfarer og blæsende Instrumenter. Efterat Gæsterne vare bleve herligen beværtede ved Spisebordet, indførtes de i et Sideværelse, hvori paa engelsk Viis Vin og Desert blev serveret og Skaalernes Tid begyndte. Først proponeredes Kongen af Danmarks Staal af Bårten. Næsten Alle reiste sig; men Skaalet tomtes i Taushed og uden Enthusiasme²⁾. Prinds Christian Augusts Staal blev derefter tomt med den største Jubel og Enthusiasme, og der var ingen Ende paa Hurraraab og Glædesyttringer. Prinds Frederik, som nylig var ankommen og mistænt som Bogter paa Kongen af Danmarks Begne over Christian Augusts Handlinger, maatte tællens med en almindelig Hyldning. Bårten reiste sig dernæst og foreslog Præsident Raas's Staal, i det han beklagede, at Selskabet formedelt Præsidentens Sygdom var berøvet hans Nærværelse. Neppe var Raas's Navn nævnet, før Prinds Christian August sprang op fra Bordet, lod som en Næseblødning var kommen over ham, og ilede ud af Værelset. Bårten, som ikke forstod denne Yttring af Prindsen, tog en Serviette og en Tallerken og fulgte Prindsen; men Næseblødningen var snart forbi, og Prindsen kom tilbage til sin Plads. Da denne lille Mellemscene var endt, og alle Gæsterne vare atter komne til Sæde, fornyede igjen Bårten Forslaget om at

¹⁾ [Begerer har i Actm. Bidrag I. 406 ff. aftrykt et interessant Stykke af Prinds Christian Frederiks (siden Christian VIIIs) Dagbog for Mai 1811, hvor han omtaler, hvad han gjennem Bestyreren af Frederiksværk, Oberstlieut. Tscherning, der var sendt til Norge, som det siges, i Bårkens Anliggender, havde erfaret om Stemningen i Norge, om Bedels og Ankers Planer m. v. Her skriver han om Prindsen af Slessen (S. 408—409): „Man elsker hans Godmodighed, men man troer at javne Mandighed i hans Charakter, og man agter ikke hans tydske Omgivning eller hans Stab. Han og den kommer sjelden udenfor Christiania, og Folket siger om ham: Den Prinds, vi have, er en god Mand, men vi kjende ham ikke. Derimod er den almindelige Fordring at see Kongen der oppe, eller en Prinds af Kongehuset.“ — Prindsen tilføier: „Jeg susser Intet saa varmt, som at komme til Norge,“ og beretter, at han to Gange i Foraaret 1811 havde bedt Kongen derom, men havde faaet til Svar, at det ikke var det passende Tidsstik.]

²⁾ Forfatterens Sidemand, en af de meest anseede Mænd i Forsamlingen, trykkede ham tilbage i Stolen med den Paastand, at den Staal ei burde drikkes. Men Forfatteren deelte ikke sin Sidemands Mening, og forsonde ikke med sædvanlig Rigeeghdsighed for Hyldninger af den Art at vise sin Konge sin Uærbødighed. Dette anføres kun som et Beviis paa den Stemning, der herskede i denne Forsamling, som var et Echo af de Relsjornolellens Toner, som høretes fast overalt, i Anledning af Raas's Sendelse og Forhold med Prindsen.

alle Præsident Raas's Staal med de Ord: „Det var Præsidentens Staal vi brød, Dets Durchlauchtighed.“ „Jeg haaber han befinder sig vel,“ svarede Prindsen ganske let, uden at røre sit Glas, men vendte sig i det samme til sin Kæbe, Prinds Frederik, og trykkede hans Haand med det venligste Ansigt, som om han vilde forsikre ham, at hans eget spændte Forhold til Raas ikke havde mindste Indflydelse paa hans Beskæftigelse til ham.

Efter Bordet kaldte Prinds Christian Forfatterens Broder Niels Hall og ham selv til en Samtale i en affides Deel af Forsamlingsværelset. For N. Hall httrede han, hvortil han af den danske Regjering var mistænkt for hemmelige Planer mod dens Interesse, og idet han med Harm udlod sig om, hvor ubillig og ugrundet denne Mistante var, paastod han i høitidelige Forsikringer, at hans høieste Attraa var at tilveiebringe Fred i Norden, og at han aldeles ikke kunde neblade sig til at sætte Noget, som var stridende mod det kjære Fosterlands Interesse. Til Forfatteren berømtede han sig med Annodning om, at han vilde skriftligen tilkjendegive ham sine Tanker om Landets Tilstand, og om hvad der til Fædrelandet Læve kunde udrettes. Han ventede — saa var hans venlige Udtryk — veiledende Oplysning af en Mand, som han vidste var vel bekendt med Landets Stilling. Forfatteren folte sig vist nok lidt fittet til paa denne Raade at underholde sig med den ophøiede Fyrste; thi høit Prindsens simple og venlige Bæsen stedse gav ham den fornødne Frimodighed og Selvbeherjelse i Samtale med ham, saa maatte han dog i det stille Kammer bedre kunne ordne sine Tanker om denne vigtige Gjenstand. — Det lykkedes imidlertid Raas, som ovenfor fortalt, at tilveiebringe en i det mindste tilfyneladende Udfoning med Prindsen, en Udfoning, der fra Raas's Side maatte være en diplomatisk Klogskab som sit Hof's Begne, efterat Prindsen var udnævnt til Sveriges Tronfølger. Overbevisning om, at Noget havde overdrevet den formeentlige Fornærmelse, som Raas havde tilføiet Prindsen, tilligemed Prindsens Godmodighed, banede Veie til Udfoning imellem Prinds Frederiks Rægling¹⁾.

Den Gjæring i Gemhytterne, som foranledigedes ved den danske Sendemands ulige Udfærd, varede imidlertid ikke længe, og udbrusede uden Fare for Norges værende Statsforbindelse. Røringsoeienes Læner bleve just i disse Dage brudte, mangfoldige Sikkerhedsdocumenter vare komne i Trælastudstiberues Hænder, og ved Siden af disse lagdes andre Papirer, der sikrede Norges Kornfart. I alle Norges Hænder fandtes trælastladede Skibe, befragtede under fordeelagtigere Villkaar end som nogenstunde i Fædrelandet havde været kjendte, og den losgivne Virksomhed bragte Liv langs hele Norges Kyst, og Munterhed iblandt alle dens Beboere. I de første

¹⁾ [Her er maaskee det meest passende Sted til at emtale en Begivenhed, som neppe har været Forfatteren rigtig bekendt (jfr. ovenfor S. 189, Anm. 1), og i flere Henseender er af Interesse. Armsfeldt havde snart angret den Deel, han havde taget i Revolutionen og i at fremme Prinds Christians Valg, og han haabede Intet for sig af denne Fyrste; Raas var endog, uden Hensyn til personligt Fiendskab, som sin Konges troe Djener naturligtvis Valget imod. Disse to Mænd havde nu, uden høiere Bemyndigelse, 25 August 1809, altsaa medens Prinds Christian og Raas stode stærkest mod hinanden, et hemmeligt Møde i Svinesund, hvortil Raas havde indbudet Armsfeldt. Hvad Raas her foreslog er ikke bekendt; derimod er det fra flere Kænter viit, at Armsfeldt foreslog for Raas at bevirke et Giftermaal mellem Gustav IVdes Søn, den 10aarige Prinds Gustav, og Frederik VIes ældste Datter, den 16aarige Prindsesse Caroline, paa disses Hoved forene de 3 Rigers Kroner og til Erstatning for Danmark og Norge give Kong Frederiks præsuntive Arving Christian Frederik Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen. (Schinkel-Bergman V. 134—136.) At Raas med Glæde greb denne Plan til at styrte sin Fiende, er neppe tvivlsomt, men den grundærlige Kong Frederik, hvem han foreslog dette, forfæstede Planen med Indignation. „Jeg suskede,“ skriver han 26 Sept. 1809 til Prindsen af Hessen, „at Raas blev udenfor de politiske Gjenstande. Hans Plan mod Sverige er under al Kritik. — Jeg skulde gifte min Datter til den svenske Prinds; jeg skulde begaae en Uretfærdighed mod Prinds Christian af Danmark; jeg skulde stille mit Rige ved Hertugdømmerne! Jeg gruer over Tanken, og det gjer mig ondt, at Raas kan have havt samme.“ Wegener, I. 360.]

vinde Nationens Kjærlighed¹⁾. Hans Ophold i Norge var saaledes uden alle Følger, og man fandt der ikke Spor af det Misnoie, som man i Sverige smigrede sig med vilde blive Folgen af hans Sendelse.

Niende Capitel.

Prindssegildet paa Ullevold. Aalls Brevvevling med Christian August.

Det var under Forfatterens ovenfor anførte Ophold i Christiania (August 1809), at Grosserer John Collett gav sit bekjendte Prindssegilde paa Ullevold, som begge Prindserne, Christian August og Frederik af Slessen, overværede. Præsident Raas, som ogsaa var indbudet til dette Gilde, havde undskyldt sig formedelt Upasselighed, men efter den almindelige Mening vilde han ei stode paa Prinds Christian August. Denne Festlighed var en af de største, som er givne i Christiania, og Byens meest anseede Mænd vare der tilstede. Alle Christianias Gæstgæster vare den Dag i Bevægelse, og efterhaanden som de rullede igjennem Haven op til Gildegården, bleve de modtagne med Fanfarer og blæsende Instrumenter. Efterat Gæsterne vare bleve herligen beværtede ved Spisebordet, indfortes de i et Sideværelse, hvori paa engelsk Viis Viin og Desert blev serveret og Skaalernes Tid begyndte. Først proponeredes Kongen af Danmarks Skaal af Bårten. Næsten Alle reiste sig; men Skaalen tømted i Taushed og uden Enthusiasme²⁾. Prinds Christian Augusts Skaal blev derefter tomt med den største Jubel og Enthusiasme, og der var ingen Ende paa Hurraraab og Glædesyttringer. Prinds Frederik, som nylig var ankommet og mistænkt som Bogter paa Kongen af Danmarks Begne over Christian Augusts Handlinger, maatte tæffes med en almindelig Syldning. Bårten reiste sig dernæst og foreslog Præsident Raas's Skaal, i det han beklagede, at Selskabet formedelt Præsidentens Sygdom var berøvet hans Nærværelse. Neppe var Raas's Navn nævnet, før Prinds Christian August sprang op fra Bordet, lod som en Næseblødning var kommen over ham, og ilede ud af Værelset. Bårten, som ikke forstod denne Yttring af Prindsen, tog en Serviette og en Tallerken og fulgte Prindsen; men Næseblødningen var snart forbi, og Prindsen kom tilbage til sin Plads. Da denne lille Mellemscene var endt, og alle Gæsterne vare atter komne til Sæde, fornyede igjen Bårten Forslaget om at

¹⁾ [Begerer har i Actm. Bidrag I. 406 ff. aftrykt et interessant Stykke af Prinds Christian Frederiks (siden Christian VIIIs) Dagbog for Nat 1811, hvor han omtaler, hvad han gjennem Bestyreren af Frederiksværk, Oberstlieut. Tscherning, der var sendt til Norge, som det sagdes, i Bærkets Auliggender, havde erfaret om Stemningen i Norge, om Bedels og Aukers Planer m. v. Her skriver han om Prindsen af Slessen (S. 408—409): „Man elsker hans Godmodighed, men man troer at savne Mandighed i hans Charakter, og man agter ikke hans tydsle Omgivning eller hans Stab. Han og den kommer sjelden udenfor Christiania, og Føllet siger om ham: Den Prinds, vi have, er en god Mand, men vi kjende ham ikke. Derimod er den almindelige Fordring at see Kongen der oppe, eller en Prinds af Kongehuset.“ — Prindsen tilføier: „Jeg ønsker Intet saa varmt, som at komme til Norge,“ og beretter, at han to Gange i Foraaret 1811 havde bedet Kongen derom, men havde faaet til Svar, at det ikke var det passende Dieblif.]

²⁾ Forfatterens Sidemand, en af de meest anseede Mænd i Forsamlingen, trykkede ham tilbage i Stolen med den Paastand, at den Skaal ei burde drikkes. Men Forfatteren deelte ikke sin Sidemands Mening, og forsømte ikke med sædvanlig Ligegyldighed for Syldninger af den Art at vise sin Konge sin Uerbødighed. Dette ansøres kun som et Bevill paa den Stemning, der herskede i denne Forsamling, som var et Echo af de Misforholdenes Toner, som høretes fast overalt, i Anledning af Raas's Sendelse og Forhold med Prindsen.

og dens Nødsomhed siger formædelst en mistlig Høst og de mørke Udfigter til at flaffe Korn fra Danmark. Hvad der almindeligen ansees for en Indgang til Landets Frelse her, efter min Formening, fra Begyndelsen af ikke den forønslede Virkning. For Tilbliffet opnaaes ikke derved det forhåbede Niemed. De samme formuende Mænd, som afvigte Aar anvendte deres disponible Formue til Landets Provivering, have i Aar langt andre Hensigter. Bequemme Kornflibe seile vester ud, fjernt fra de Markeder, hvorfra Korn hentes. De udtømte Landets Provissioner og borttage den Rest af Mandflab, der endnu efter saa mange Renselser maatte være tilbage. Saaledes lides visstelig ikke saa mange Kornflibe paa vore Kyster i Aar som forrige Høst, og Landets Trang er der almindeligere.

„Under disse Omstændigheder og sorgelige Udfigter er Nationens Krav paa Regjeringens kraftfulde Medvirkning til Landets Frelse vist retfærdig og billig. Det er vist ikke klogt at drive Borgeren saa vidt, at han mindes om sine Rettigheder som Menneske; og Hungersnød bereder Oplosning af alle borgerlige Forbindelser. Men den Hjælp, som skal komme, maa komme snart og maa kunne benyttes uden Uudgrib og Banskæligheder. Aaret bøier sig mod Vinteren, og der levnes neppe mere Tid end der behøves for at gaae directe til Danmark for at hente Korn. Det maa længe inden saadanne Handelsmænd, som ikke have været vant at bane sig Veien til Handel gennem Krogveie, kunne flude Bei i den Labyrinth, som nu omkræder leder til Handelsfamqvem. Den Hjælp, som loves os gennem neutrale Røgters Skibe, er usikker, kostbar og opfylder ikke den overhængende Nødvendigheds og Elendigheds Bud.

„Den danske Regjering's forandrede og formildede Fremfærd mod vore Fiender, som umolesterede svømme paa Havet, har endnu ikke frembragt nogen Forandring i Norges aarvaagne Baapassenhed paa den mindste Baad, som henter Kornvarer fra Danmark. Dagligen forfærdes vi endnu ved Efterretningen om voldsomme Angreb paa Landsmænds Skibe og Ladninger. Har den danske Regjering's Idmyggelse Intet frygtet, eller have vore Fiender andre Planer, hvis Udførelse tilskynder dem til denne hysteriske Grusomhed? Efter min individuelle Overbeviisning er der altsaa ingen anden Redning tilbage for det ulykkelige, udhungrede og udplyndrede Norge end en directe Tilsidelse fra vore Fiender til at maatte hente Korn fra Danmark uden Molest af kændtlige Krydsere. Men i det jeg indseer Nødvendigheden heraf, forbinder jeg dermed det inderlige Ønske, at dette kunde bevirkes uden voldsomme Midler. Saa meget jeg end føler, at den norske Nation har mange grundede Klagemaal at nedlægge for den danske Trone, saa troer jeg dog at skyldes Sandheden den Tilstaaelse, at Norge i det henrundne Seculum fandt sig lykkelig under det danske Scepter. Bonde og Almuesmand udgjør den største Sum af Landets Mandtal, og hvo nægter at ikke have været i Besiddelse af en Frihed, og nydt en Lyksalighed, som er sjelden i Europa? Hvo var vel friere og mindre beskattet end den norske Bonde, og udryngter ikke hver den Viderværdighed, hvormed han kæmper, enten fra ham selv eller fra Skjebnens ubsielige Bestemmelse? Af den Aarsag hersker der en rolig Bedrøvelighed ved den danske Regjering i Bondens Sjæl, og blandt Almue og Bonde skulle ikke let findes Misfornøiede. Det forekommer mig voveligt at omhytte en Forfatning som vor med nogen anden, som vi ikke kjende. Jeg kan ikke gjøre mig Begreb om en Forening med et Land, uden tillige at tænke mig, at Landets Forfatning tidligen eller sildigen blev lig det mægtigere Riges, hvormed det forenedes. Det kan ikke tænkes, at Broderlandet længe vilde være Bidne til den større Lyksalighed, frembragt ved Fritagelse fra mange Byrder og borgerlige Indskrænkninger, uden at have Byrdernes lige Fordeling og forholdsmæssig Medvirkning til fælles Bedste. Snart vilde den norske frie Bonde blive til en Træl, og Oplysningen fordunkles ved Frihedens Tab. Kun Magten kan i vore Dage borge for Statsforfatningens Urokkelighed. Undertrykkelse er Svaghedens Lod. De meest glimrende Lovter ere mestendeels skuffende Overtalelsesmidler, og glemmes saa saare Hensigten er opnaact. Jeg kan derfor ikke

Dage af September reiste sig en frygende Nordost, og Forfatterens Sjæl hævdede sig i Taknemlighedsfølelser mod Forsynet ved at see den klare af svulmende Seil, som kroge ud over Christianiafjorden, ladede med Rigdomme, der skulde bringe Trost under Landets Lidelser og Understøttelse for de forarmede Rasser. Nordøen saae efter 2de lange Mars Forløb vore stolte Skibe, der felledede omgivne af fiendtlige Krydsere, midt under fortsatte Krigsforhold med England, trygge under Beskyttelsen af en Stump Papir. I denne nyopvakte Virksomhed begroves alle Sorger, forstummede alle politiske Planer. Nationen havde opnaaet hvad den ønskede, og tænkte ikke paa en ny Statsforbindelse, som endnu paa den Tid mødte en almindelig Modbydelighed i Norge. De svenske Planer til den skandinaviske Halvøes Forening maatte udsættes til Fremtiden, og den dansk-norske Statsmaskine indstjødtes i sin gamle Bane, endstjont den fremdeles stod paa en vakkende Fod og gjemte i sine indre Forhold mange Udelæggers Elementer. Forfatteren vendte saaledes ogsaa tilbage til sit Hjem med den Hensigt at deeltage i det nye Handelsliv, uden at nære den mindste Tanke eller det fjerneste Ønske om nogen nærmere Forening imellem den skandinaviske Halvø. Kun en friere Kornhandel og en lettere Gang i den indvortes Virksomhed ansaa han for nødvendent. Hans første Arbeide efter Hjemkomsten var at opfylde Prindsens Opfordring, og give ham sine Tanker tilkjende om Landets Stilling, hvilket han gjorde i et Brev af følgende Indhold — hvorhos Læseren venligst bedes at bemærke, at Brevet var skrevet den 21de September 1809 i et Tidspunkt, da stor Mangel og Elendighed endnu herskede i Landet, og det var altsaa naturligt, at deraf endnu i Brevet fandtes Gjenklang¹⁾:

„Sildigere end jeg burde følger jeg deres Durchlauchtigheds Opfordring, men et Familieuheld, hvorved et af dens ædlestes Medlemmer berøvedes den²⁾, afbrød for et Dieblit min spændte Opmærksomhed paa Fædrelandets Stilling. Tillad mig, værdiske Prinds, at fremsætte mine Tanker frimodigen og i Forglemmelse af gjensidige Forhold. Da Deres Durchlauchtighed opfordrede mig til skriftligen at meddele Dem mine Tanker om hvad der tjener til Fædrelandets Lær, gav De mig et Beviis paa Agtelse, som undskylder den Frimodighed, jeg tillader mig.“

„Det er overflødig at beskrive for D. D. den ynkelige Forfatning, hvori Landet for nærværende Tid befinder sig; men tillad mig den Øtring, at den ei findes jorageligt der, hvor Klagen er høiest. Den tause Jammer i den fattige Almues Hytte er uendeligen større end den larmende, som høres blandt de høiere Stænder. Bant til Lidelser og til dyreste Fødemidler bærer den norske Almue sin Elendighed med en mageløs Taalmodighed. Denne er saa meget meer at beundre, som den ingenlunde skyder af Dumhed, Uvidenhed, eller af en indolent Charakter, men af en indvortes Følelse om Nødvendigheden af at bøie sig under Skjebnens nok saa sønderknusende Bestemmelse. Hvo beskriver den fattige Huusmands og Strandfidders Elendighed, som, omringet af en stor Familie, bunden til en streng Fæstesejdelss haarde Forskrift, maa blande sit Brød med Ukrud og vilde Urter, og kender ikke det ringeste til nogen af de Bedervæggelser, der skøde frommeviis i de Formuendes Forsamlinger, og der for dem ere daglige Nydelsers? Jeg kan ikke begribe, hvorledes disse Ulykkelige skulle kunne fortsætte deres kummerlige Tilværelse, naar ikke Brødet rækkes dem for billigere Priser end de nu gjældende. Denne Nød er efter min Formening den største i Landet,

¹⁾ Saavel Brevet som Prindsens Svar indføres heelt, fordi det første indeholder en Skildring om Landets Tilstand og de friere Anskuelser, som begyndte at røre sig i Norge, og det sidste indeholder et Beviis paa Prindsens Tankemaade og paa den liberale Raade, hvorpaa han tillod Mænd udenfor al offentlig Stilling at nærme sig ham paa det frieste. Efter en Vens Anmodning udlaaute Forfatteren Prindsens Brev til den danske Historiograph Geheimeraad Ralling, som overgav det til Geheim-Arkivet i Kjøbenhavn. Derfra har Forfatteren faaet en verificeret Copie af Brevet, uden at han har kunnet faae dette ham dyrebare Document i Originalen tilbage. Brevene ere ordlydende aftrykte.

²⁾ [Halls Fætter Jørgen Wright i Porsgrund, † 7de September 1809.]

„Jeg har saaledes vovet frimodigen at forelægge D. D. min individuelle Mening om Tingenes nærværende Stilling, og tilføjer blot, at ogsaa denne Egn af Landet har Nationens Hoiagtelse for Dem. Denne Følelse lade vi os ikke paa nogen Maade berøve. Vi ansee Dem for Landets Belgjører, og vi vente fremdeles Landets Høje af Dem. Vi frygte ikke for, at De overlader et Folk, der elsker Dem saa iherligen, der agter Dem saa høit, i Farens Stund til dets egen Skjebne. Modtag ogsaa denne Forsikring, værdigste Prinds! fra en Mand, der ikke gjælder meget i Staten, men som i Hengivenhed og Hoiagtelse for Deres Durchlauchtighed ikke viger for Noget.“

Prindsen besvarede egenhændigen dette Brev under 4de October saaledes:

„Med sand Taknemmelighed erkjender jeg Modtagelsen af Deres sidste Skrivelse og det mig i samme givne hædrende Beviis paa Venstreb og Tiltro. Freden med Sverige synes at være meget nær. En Vaabenstilstand er her bleven foreslaet og afsluttet paa 4 Ugers Opfigelse, og svenske Skibe bleve forsynede med Licencer, at bringe svenske og norske Producter til Danmark mod at indføre Fornødenhedsvarer til Norge. Freden mellem Rusland og Sverige skal være proclameret. En Betingelse er, at de svenske Havne slutes for de engelske armerede Skibe. Saaledes have vi et firkantet Haab, at disse maa forlade vore Egne længere hen paa Aaret. Engelske Licencer for danske Skibe med Korn til Norge, mod at disse anløbe Leith, ere at opnå i Gothenborg. Muligens kan, naar den attraaede Betaling erholdes, den samme Condition undgaaes. I al Fald ville de kunne benyttes til at anvende større Skibe til Kornfarten. Proviant-Commissionen er beordret til at sætte alle mindre skibe til Kornfarten benyttede Skibe og deres Besætning i Requisition til bemeldte Diemed, i Fald de ei dertil skulle benyttes. Kongen er bleven ansøgt indtil Freden at meddele Regjerings-Commissionen Tilladelse til at udstede Rejsebreve og paa de sædvanlige Billaar for svenske Skibe paa danske Havne. Samtlige Matroser, som komme tilbage fra Fangenskab, eller Koffardi- eller Raperfarten, eller permitterede fra den kongelige Tjeneste, deres Ophold og Tjenstdygtighed bliver nøiagtigen antegnet hos Enrouleringschefen — til hvilken de Handlende anvises. Saaledes haaber jeg nu, at vi have sikret Haab til at see den første Nød afhjulpen i de næste tvende Maaned.

„Er denne afhjulpen, da kan det vist ikke formenes nogen Undersaat, endog i Forening, at gjøre Forestilling om flere af Dem ommeldte for Landet saa vigtige Gjenstande. Derimod kan ved Indbydelse foranstaltede Forsamlinger muligens have et fabeligere Følger, da det muligen ei vilde feile paa Sværmere og lidenskabelige Rædsler i samme, som vanskeligen vilde blive at dirigere, og det sande Maal eller Diemed — som meer end sandsynlig forfeiles. De tilgiver, at jeg alt for ufuldkommen, stolende paa Deres Overbærelse, frembringer min Overbeviisning om den næste af de i Deres Skrivelse berørte Gjenstande, hvorom vi divergere.“

„Hvorledes min Stilling bliver efter Freden er i dette Dieblit meer uvist end for flere Uger. Forlader jeg Norge til den Tid, da haver jeg kun een Trøst, nemlig min Overbeviisning i min nye Stilling muligens end meer at kunne bidrage til at støtte mit Fædreland for Undertuelse. Jeg forlader det med det firkantet Haab, at ingen utvilsomme Mand, som jeg er kjendt af, vil bedømme mig urigtig — med et Hjerte, som altid med varm Følelse vil erkjende hvad han skylder Norge. Behold mig i Deres venstrelige Grindring og vær forsikret om, at Ingen sætter høiere Priis derpaa end
Deres oprigtig hengivne

4de October 1809.

Christian, Prinds til S.-Holsteen.“

Dette Brev indeholdt saa mange beroligende Puncter med Hensyn til Fædrelandets nærværende Stilling og Udgifter til Fremtiden, at den før omtalte Forening paa Bestandet for at bevæge Regjeringen til en fredeligere Nærmelse til England havde tabt sit Diemed. De i Brevet berørte Forhaabningspuncter gif efterhaanden

i Opfyldelse; blidere Dage oprandt for Norge, og ingen Nordmand tænkte mere på at stille sig fra den gamle Fjænde.

I midlertid vare de Fordele, som denne aabnede Forbindelse med England aabbarligen gav Norge, nær blevne tilintetgjorte strax i Licencesfartens Begyndelse, som medelst danske Statsmænds snævre og eensidige Anskuelser om Englands og Norges Handelsforhold til hinanden, og deres Mistanke til de underfundige Planer, som Fienden og de Svenske skulde bygge paa denne nye Virksomhed. Disse Statsmænd stode fremdeles i den Formening, at den aabnede Trælasthandel var vigtigere for England end for Norge, at England kunde mindre undvære at købe end Norge sælge, og at den hele Licencesfart var kun et underfundigt Spil for at afhjælpe Englands Trang til Trævarer, og igjennem den Kornfart, som dermed sattes i Forbindelse, at forsyne Sverige med Korn, i det svenske Skibe dertil skulde benyttes. Dette yttrede Præsident Raas tydeligen i et Brev til en Nordmand, Kjøbmanden Christopher Faye i Drammen, som paa den Tid opholdt sig i Gothenborg, var vel bekendt med Forholdene, og formedelst sit fædrelandske Sind vel betroet. Brevet viser tydeligen, baade hvilken Indflydelse Raas tiltroede sig, idet han kaldte Landets Styrer, og hvilke Begreber om Norges Forhold til England endog danske Statsmænd gjorde sig, som, formedelst en foregaaende Embedsstilling i Norge selv og mangesidigt Bekjendtskab med Landets indre Forhold, maatte forudsættes at kjende Tingenes sande Stilling.

„Det er ikke nok, siger han i dette Brev, at Kongen af Danmark har til sin Lettelse for den engelske Handel og Skibsfart paa Østersøen indstillet alt Kaperi men han har og tilladt Export af alle norske Producter til venstabelige og neutral Havne, samt hævet de strenge Forholdsregler, som Krigen med England medførte. Følgen deraf bliver, at England uden Vanskelighed erholder alle de Fornødenheder som før Krigen hentedes fra Norge. Saaledes favoriseres virkelig Handelen med England paa alle Maader, som kan bestaae med vort Lands Stilling til Samme og til sine Allierede. Men skulde dette ikke have nogen anden Følge end den at favorisere England, skulde dette Land eller dets Regjering derved ligesuldt vedblive sit grusomme, umenneskelige System, at ville tilintetgjøre en heel Nation, som aldrig fornærmede det, ved Hungersnød, saa nødes jeg til med den samme Iver, hvormed jeg arbejdede paa at bringe vor Konge til det nærværende moderate Forhold mod sine Fiender, at arbejde paa at see det forandret derhen, at ikke alene al Export forbydes, men at der tillige lægges Embargo paa alle Skibe over 10 Commerce Læster — og da forsitrer jeg, at ikke nogen Plante skal komme til England, saa længe jeg har Bestyrelsen af dette Land“²⁾. Han yttreder derhos, at denne Handel med England efter hans Mening maatte være af Bigtighed for Sverige. — Det er vist nok vanskeligt at indsee hvilke Fordele Sverige, Norges Rival med Hensyn til Exporter, skulde have af Norges Trælastudskibning til England, og denne nye Handelsforbindelse mellem Norge og England, forenet med en fri Kornfart på Danmark, indlevedes paa en langt simplere Maade uden diplomatisk Indblanding og uden Sveriges Mellemkomst. Disse Licencer bleve Handelsværet, som uden Vanske-

¹⁾ Kaperiet i de danske Bunde og Orlogskaperiet i Nordøen ophørte dog ingenlunde. Det sidste gjorde endog i de paafølgende Aar sine bedste Priser. Raas udtaler her en klog Forholdsregel, som ikke blev fulgt; men som, naar den var bleven fulgt, maaske havde hindret Rigernes Skilsmisse.

²⁾ [Dette Brev fra Raas er skrevet 3die Septbr. 1809. Altsaa paa en Tid, da den alene Prinds Christian var nominel Stattholder, men Prindsen af Hessen virkell Vice-Stattholder i Norge, tillægger Stitsamtmand Raas sig „Bestyrelsen af dette Land. Hall har med Rette udhævet dette Udtryk, som bliver høist mærkværdigt, enten det er et Udbrud af den rene Sandhed eller af løsmundet Overmod. Om end Raas havde hemmelig Instrux til at passere paa Kongens Svoger Prinds Frederik af Hessen havde han dog ikke Instrux til at meddele norske reisende Kjøbmænd dette.]

lyst vare at erholde. De kjøbtes i London af norske Agenter og solgtes igjen med Fordeel her i Landet, og oversvømmede Norge i stor Mængde. Den engelske Regjering gav hellere end gjerne sit Samtykke til et Handelsforbund, som udvidede sit engelske Affætningsmarked, forsynede England med Fornødenhedsartikler, skabte en Jædelsskand midt i Krigen, og neutraliserede Virkningen af Napoleons fiendtlige Forholdsbegreber mod Storbritanien. Paa den anden Side var Danmarks forandrede Rigsystem uden Indflydelse paa Englands krigerste Færd. De engelske Krigsoperationer rettede sig efter de danske, og de engelske Orlogsfartøier forlode ei de nordiske Søer, saalænge der fandtes danske Krydsere. Disse vedbleve bestandigen at molestere den engelske Koffardifart paa Østersøen, og England sendte Skibe fra Nordøen og Søer for at forsvare den, og gjengjælde fiendtlige Foranstaltninger. Koffardiflubbens Skæbne blandede sig, beskyttede af Sikkerhedsdocumenter, fredeligen mellem hverandre, mens den blodige Fejde fortsattes paa Orlogsvei. Iøvrigt strakte ikke Raas's Indflydelse, hvor stor den endog var ved det danske Hof, til at forandre disse Forhold. Den nye Virksomhed var en nødvendig Lindring i langvarige Lidelser, en skjønne Bønberørelse af en trængende Ansøgning, som nyligen var lagt for Rigerens Konge; den kunde ikke meer afbrydes uden at fremkalde voldsomme Scener, der allerede da havde ledet til Rigerens Skismisse, og samlet Foreningens gjærende Elementer. Raas's Navn nævnedes nu ikke i Norge med den Agtelse og Kjærlighed som tidligere. Han havde krænket Nationen i dens elskede Christian August, og Ryskerne forstørrede formodentligen det Urigtige i denne hans Udsærd. Dersom han ikke havde valgt en forsigtigere Fremgangsmaade og i rette Tid var bleven kaldt tilbage, da hvis det danske Hof havde afvist det engelske Hofs fredeligere Nærmelse paa Handelsvei, kunde det let være skeet, som han var sendt til Norge for at forhindre.

Tiende Capitel.

Fred i Jonköping.

Efterhaanden begyndte de Vanskeligheder, som havde hindret Prinds Christian August i øfrulligen at modtage Tronfølgervalget i Sverige, at hæves. Vi have ovenfor set, at han kun under den Betingelse vilde modtage Valget, at han dertil erholdt den nærværende Konges Samtykke, og at Fred imellem Danmark og Sverige virkelig var i Stand. Senere hen tilføiede han ogsaa den Betingelse, at Sverige formedelt hans Valg ikke skulde indvilles i vanskelige Forhold til Frankrige, og han erklærede kjærligt, at han i begge disse Tilfælde vilde træde tilbage¹⁾. Vi have forhen bemærket, at disse Erklæringer fra Prindsens Side ikke tilfredsstillede Kongen af Danmark, da de ledsagedes af Prindsens Ulydighed mod den danske Konges Befaling at rykke ind i Sverige med den norske Hær. For at retfærdiggjøre sit Forhold, og bryde hvert Ristantens Spor hos den danske Konge, og overbevise ham om Umuligheden for den norske General i Landets og Armeens nærværende Stilling at gaa offensivt tilværts, sendte Prindsen sin Fortrolige, Overquartiermester Darre²⁾,

¹⁾ [Hvilsten Dag Prindsen virkelig lagde paa disse Betingelser, sees af de Uddrag af hans Breve til Broderen, der meddeles hos Ipsen S. 171—172.]

²⁾ Darres Forblindelse med Prindsen efter den Dag var ikke langvarig. Han elskede Prindsen, men sit Fædreland over Alt. Han modtog derfor ikke det Tilbud, som Prindsen skal have gjort ham, at følge ham til Sverige, men vendte om Høsten

i Opfyldelse; blidere Dage oprandt for Norge, og ingen Nordmand tænkte mere paa at stille sig fra den gamle Frænde.

Imidlertid vare de Fordele, som denne aabnede Forbindelse med England aabenbarligen gav Norge, nær blevne tilintetgjorte strax i Licencesfartens Begyndelse, formedelst danske Statsmænds snævre og eensidige Anskuelse om Englands og Norges Handelsforhold til hinanden, og deres Mistanke til de underfundige Planer, som Fienden og de Svenske skulde bygge paa denne nye Virksomhed. Disse Statsmænd stode fremdeles i den Formening, at den aabnede Trælasthandel var vigtigere for England end for Norge, at England kunde mindre undvære at købe end Norge at sælge, og at den hele Licencesfart var kun et underfundigt Spil for at afhjælpe Englands Trang til Trævarer, og igjennem den Kornfart, som dermed sattes i Forbindelse, at forsyne Sverige med Korn, i det svenske Skibe dertil skulde benyttes. Dette yttrede Præsident Raas tydeligen i et Brev til en Nordmand, Kjøbmand Christopher Faye i Drammen, som paa den Tid opholdt sig i Gothenborg, var vel bekendt med Forholdene, og formedelst sit fædrelandske Sind vel betroet. Brevet viser tydeligen, baade hvilken Indflydelse Raas tiltroede sig, idet han kaldte sig Landets Styrer, og hvilke Begreber om Norges Forhold til England endog danske Statsmænd gjorde sig, som, formedelst en foregaaende Embedsstilling i Norge selv og mangeårigt Bekjendtskab med Landets indre Forhold, maatte forudsættes at kjende Tingenes sande Stilling.

„Det er ikke nok, siger han i dette Brev, at Kongen af Danmark har til sand Lættelse for den engelske Handel og Skibsfart paa Østersøen indskillet alt Kaperi, men han har og tilladt Export af alle norske Producter til venstabelige og neutrale Havne, samt hævet de strenge Forholdsregler, som Krigen med England medførte¹⁾. Følgen deraf bliver, at England uden Vanskelighed erholder alle de Fornødenheder, som før Krigen hentedes fra Norge. Saaledes favoriseres virkelig Handelen med England paa alle Maader, som kan bestaae med vort Lands Stilling til Samme og til sine Allierede. Men skulde dette ikke have nogen anden Følge end den at favorisere England, skulde dette Land eller dets Regjering derved ligesuldt vedblive sit grusomme, umenneskelige System, at ville tilintetgjøre en heel Nation, som aldrig fornærmede det, ved Hungersnød, saa nødes jeg til med den samme Iver, hvormed jeg arbejdede paa at bringe vor Konge til det nærværende moderate Forhold mod sine Fiender, at arbejde paa at see det forandret derhen, at ikke alene al Export forbydes, men at der tillige lægges Embargo paa alle Skibe over 10 Commerce-Læster — og da forsikrer jeg, at ikke nogen Blanke skal komme til England, saa længe jeg har Bestyrelsen af dette Land“²⁾. Han yttre derhos, at denne Handel med England efter hans Mening maatte være af Bigtighed for Sverige. — Det er vist nok vanskeligt at indsee hvilke Fordele Sverige, Norges Rival med Hensyn til Exporter, skulde have af Norges Trælastudfubning til England, og denne nye Handelsforbindelse mellem Norge og England, forenet med en fri Kornfart paa Danmark, indlevedes paa en langt simplere Maade uden diplomatisk Indblanding og uden Sveriges Mellemkomst. Disse Licencer bleve Handelsvarer, som uden Vanske-

¹⁾ Kaperiet i de danske Bunde og Orlogskaperiet i Nordøen ophørte dog ingenlunde. Det sidste gjorde endog i de paafølgende Aar sine bedste Priser. Raas udtaler her en klog Forholdsregel, som ikke blev fulgt; men som, naar den var bleven fulgt, maaskee havde hindret Rigerens Skismitøse.

²⁾ [Dette Brev fra Raas er skrevet 3die Septbr. 1809. Altsaa paa en Tid, da ikke alene Prinds Christian var nominal Stattholder, men Prindsen af Hessen [virkelig Vice-Stattholder i Norge, tillægger Stiftamtmand Raas sig „Bestyrelsen af dette Land.“ Hall har med Rette udhævet dette Udtryk, som bliver høist mærkværdigt, enten det saa er et Udbrud af den rene Sandhed eller af løsmundet Overmod. Om end Raas havde hemmelig Instrux til at passere paa Kongens Svoger Prinds Frederik af Hessen, havde han dog ikke Instrux til at meddele norske reisende Kjøbmænd dette.]

Danmark tydeligen, at de store Planer, som han med sine Allierede havde lagt til Sveriges Undertrykkelse, ikke mere kunde udføres, da de hver for sig sluttede Fred med Sverige saaledes som egen Interesse bod, uden at tage mindste Hensyn paa Danmark. Og dette Rige, isoleret fra sine Forbundsfrænder, var i Sandhed for langt til at understøtte sin Fordring paa Grændseudvidelse, og kunde heller ikke gøre sig gjældende ved nogen virkelig gjort Erobring. De første Stridt til Fred stede holdes fra Danmarks Side, og det saa pludseligen, og med saa meget Raadehold og Hensyn til Fredsbetingelserne, at de opvakte det svenske Kabinets Forundring, for ei at sige Haan. Sverige var meer ligegyldigt for de Stridt, som Danmark ikke gjorde, efterat det selv havde tilfredsstillet sine mægtigste Fiender. Det kunde derfor nu antage en høi Tone i sine Fredsunderhandlinger med Danmark, ligesom det svenske Hof havde følt sig krænket ved det danske Hofs Udfærd under de senere i Sverige indtrufne Begivenheder.

Da Tronforandringen i Sverige lykkeligen var tilveiebragt, forsømte ikke det danske Hof at meddele det danske samme, og havde derhos hrettet Duffe om Freds Oprettelse mellem begge Parter. Kongen af Danmarks første Følelse ved denne ventede Efterretning var Harme over den voldsomme Haand, som var lagt paa hans kongelige Fætter¹⁾, ligesom den hele Begivenhed gjorde et Slaar i Danmarks Udvidelsesplaner paa Sveriges Beføstning. Det danske Hof httrede saaledes ingen Deeltagelse for denne Katastrophe, og svarede ikke paa den gjorte Meddelelse. Det var adrent dets Hensigt at udsætte sine Beslutninger i den Henseende, indtil det havde afsæret sine Allieredes Lanter, og hvorledes disse vilde tee sig under denne Tingenes Forandring. Den danske Konges Udsættelse og Laushed var derfor naturlig. Sverige gængjældte denne Kulde fra Danmarks Side, og da det valgte sin Fiendes Overgang i Norge til Tronfølger i Sverige, gjorde det Danmark derom ingen Meddelelse. Imidlertid lykkedes det Sverige at bevirke en fredelig Tilstand med sin Næbfiende. Underhandlingerne i Frederikshavn med Rusland lovede en snart foretagne Fred-Afflutning med dette Rige, og i Folge Keiser Alexanders daværende Forhold til Napoleon, maatte ogsaa denne lede til Fred med Frankrige. Den franske Kaisers Opmærksomhed var desuden paa den Tid henvendt paa ganske andre politiske Omstænde end paa sit Forhold til Sverige, som han lempede efter den russiske Kaisers Duffe. Danmark begyndte saaledes at frygte for at blive den Tabende i Etidet for den Bindende ved denne Krig; thi Rusland lod, som sagt, ikke til at tage mindste Hensyn til Danmarks Interesse, men kun at sørge for sin egen i sine Fredsunderhandlinger med Sverige²⁾. Derhos frygtede den danske Konge for de uventede Bevægelser i Sverige, og tildeels i Norge, som gik ud paa den skandinaviske Halvøes Forening. Danmark var saaledes tilfreds med at ende Krigen uden Offer af egne Landstrækninger, opgav alle sine Udvidelsesplaner, og den danske udenlandske Minister Bernstorff aabnede en Brevvevling med den svenske Minister for de indenlandske Anliggender, Engeström, hvori Danmark foreslog Sverige en Fred, hvis Betingelser skulde grundes paa status ante bellum³⁾.

Fredsunderhandlingen aabnedes imidlertid ikke i en venstabelig Tone. Bernstorff

¹⁾ Rygtet talte om et Kraftndryk ved denne Leilighed af Frederik den VI., som henvendte paa hans Utilbøielighed til at indlade sig med oprørske Underaatter og Boldsmænd.

²⁾ [See herom Carl XII's Brev til Adlersparre i Bilag No. 48, 1, hvorefter den danske Minister i St. Petersborg Baron Blome havde indfundet sig i Frederikshavn, for at deeltage i Fredsunderhandlingerne, men — til Tak for Danmarks Trofasthed — blev afviiist af Grev Romanzow, den samme russiske Diplomat, til hvem den forblinde Frederik VI. havde ubetinget Tillid. (Wegener, Actm. Bidrag I. 348; jfr. Schinkel-Bergman V. 118, 123.)]

³⁾ Bernstorffs og Engeströms Brevvevling findes i Bilag 55, Engeströms Brevvevling med Adlersparre og med Bernstorff findes i Bilag 54 og Engeströms Brev til den franske Minister i Kjøbenhavn, Didelot, i samme Anledning findes i Bilag 55 e.

yttrede i sit første Brev til Engestrøm, at det havde røvakt stor Forbauselse ved det danske Hof, at Sveriges Tronfølgervalg var faldet paa en Fiendes Overgeneral — „et Balg af den Bestaffenhed, at Historien neppe havde noget lignende at fremvise. Den Danmark derved forvoldte Krænkelser forøgedes ved, at Balget ikke engang var blevet det danske Hof communiceret. Imidlertid erklærede han paa sin Konges Begne at Danmark vilde samtykke i Balget, naar en passende Fred kunde opnaaes; men det, indtil en saadan istandbragtes, maatte modsætte sig Prinds Christian Augusts Ophøielse til Sveriges Kronprinds. Derhos foreslog Bernstorff saadanne Betingelser som Sverige maatte ansee antagelige, nemlig det samme Forhold imellem begge Stater, som før denne Krig havde fundet Sted. Et saadant Fredsforslag maatte ansees billigt, da ingen af Magterne havde gjort nogen Erobring fra hinanden. Engestrøm gav paa sit Hof Begne først et undvigende Svar, og forsvarede det mod Bernstorffs Angreb. Han søgte at oplyse, at Kongen af Sveriges Forhold mod Danmarks Konge var foranlediget ved Sammes Læshed og uventlige Adfærd, og at Sverige, omringet af idel Fiender, havde Banstuelighed ved at undgaae Balget og en Tronfølger iblandt disse, naar det ei vilde vælge en engelsk Prinds, hvilket for den almindelige Freds Istandbringelse neppe vilde være tjenligt. Den næste Depesch var imidlertid affattet i en fredeligere Stil, og begge Rigers Befuldmægtigede nærmede sig hinanden til en fredelig Overeenskomst. Mødet til Fredens Afslutning bestemtes at skulle være i Jönköping, som laa omtrent lige langt fra begge Rigers Hovedstæder. Fra Danmarks Side modte Ministeren Niels Rosenkrantz og fra Sveriges Side Adlerberg. Der sluttedes saaledes en Fred imellem Danmark og Sverige under 10de December 1809, i Folge hvilken Rigerens Grændser bleve de samme som før Krigen. Rosenkrantz forlangte vel paa Danmarks Begne, efter den imellem de Allierede vedtagne Regel, at Sverige skulde udelukke de engelske Skibe fra svenske Havne, men da den svenske Sendemand ikke ubetinget vilde indgaae dette, lod Rosenkrantz sig nøie med en hemmelig Artikel, hvori Sverige kun indgik i Betingelsen, „forfaavdt Sveriges Hjælpemidler tillode det uden at det compromitterede sig ligeoverfor England“, og Rosenkrantz tilføiede: „Hvilket vi ere meget langt fra at forlange.“ Sveriges krigeriske Stilling til England blev saaledes kun simulair, da begge Magter hemmeligen aftalte, ikke at afbryde det fredelige Handelsfamkvem. Nogle andre mindre vigtige Punkter, saasom Delinquenteres Udlevering og fri Flaadning paa Klara-Elven til Norge, bleve let afgjorte¹⁾. Større Banstuelighed forvoldte derimod Sveriges Baastand om Ophævelse af Sundtolden for svenske Skibe og Lettelser i disses Expedition i Helsingøer. Rosenkrantz erklærede paa det Bestemteste, at dersom Sverige opnåede Fred med Danmark, maatte denne Baastand opgives. Freden blev saaledes affuttet, uden at nogen af Parterne kunde rose sig af nogen Fordeel i denne korte Krig, og Grunden til Forsinkelsen i Christian Augusts Balg til Sveriges Kronprinds var nu fra denne Side hævet²⁾.

¹⁾ Broderens, den norske Rosenkrantz's, bekjendte ædle Regennyttighed og stadige Hensyn til Fædrelandets Lære i hans offentlige Stilling gjør det vist, at der visseligen ikke lagdes nogen diplomatisk Vægt paa denne Artikel formedelst Bestemmelsens Vigtighed for de Skatbundne Godser.

²⁾ [Zpsen, Christian August, S. 153—163, giver en udførlig Fremstilling af Fredsunderhandlingerne, betragtede i et med Danmark uventligt Lys. G. A. Adlerparre, 1809 och 1810. II. 257, fortæller, at Raas skal have været Skyld i, at Fredsunderhandlingerne udhalede.]

Flebite Capitel.

Licence-Farten.

Saaledes ¹⁾ stede endnu om Høsten 1809 en stor Forandring i Norge formedelst den saa kaldte Licence-Fart, og en ny og glimrende Handelsøpøse begyndte for de norske Trælasthandlere. Aldrig have nogenstunde Fragterne for Trælastdragere steget til den Høide, og aldrig er Trælasten i England forholdsmæssigen bleven bedre betalt end i denne Høst. Den norske Trælast begjæredes meere i England end nogenstunde, og de Omstændigheder, som siden nedtrykte dens Priser, viste sig kun i det Fjerne. Trælastsølden var ikke saa trykkende høi, og Canadas Tommer oversvømmede endnu ikke i den Grad som senere hen det engelske Trælastmarked, endstjønt England under det lange Savn af nordisk Tommer havde begyndt dermed at gjøre sig fortroligt. Hverken fra Sverige over Gotheborg eller fra de finske Havne vare endnu de store Rasker løsnede, som siden saa meget nedsatte det norske Tommer. Norge havde dengang for sig alle irske og engelske Havne, der krævede norsk Tommer, medens senere hen den ene Havn efter den anden lukkedes for norske Trælastdragere formedelst det amerikanske i Prisen langt billigere Tommers Concurrents. Da Farten aabnedes i September Maaned 1809, betaltes en uhyre Fragt, som udgjorde over det 5dobbelte af den nu gangbare; thi for de første oversendte Ladninger betaltes indtil 6 & 8 Pund Sterl. for 100 beregnede Bord. Det var saaledes ikke usædvanligt, at nogle saa Reiser paa England lagde Skibets Værdi i Nedernes Klasse, og ikke desto mindre havde Trælasthandlerne sit gode Udbytte af den solgte Ladning. Men denne glædelige Periode varede vist nok ikke længe.

Imidlertid steg ikke Skibenes Værdi til den Høide, som under saadanne Omstændigheder skulde være at vente. Pengenes Værd begyndte paa den Tid stærkt at synke, og den forværrede Cours forhøiede ikke lidet Udstibernes og Skibsredernes nominelle Fordeel. Men i Almindelighed havde man endnu ikke tabt Crediten for denne løst, uden sikker Basis, omflagrende Pengemasse. Man var saa vant til at betragte sin Rigsdaler som en reel Værdi, at man ikke kunde tro den nedsat til nogle Skilling. Det var først naar Overdaadighedsvarer eller Huusholdningens Tilbehørsartikler, der i de første Krigens Aar fortæredes i en langt ringere Mængde end før og siden, indbragtes i Landet, at man følte den uhyre Forskjel mellem rene Sold og det værdiløse Papir. Vore indenlandske Producters Navneværdi var endnu ikke fællen i Forhold til de forværrede Penge. Kornets Priis gik vist nok efterhaanden stærkt i Beiret, men Aarsagen var ei alene at tilskrive Coursforværringen, men hidsigste deels fra de med Afhentelsen forbundne Farer og Omkostninger, deels fra den danske Regjerings ovenfor omtalte Foranstaltninger ved Indkjøbet, og mindre Omhu ved Magasinering og Fordeling. Vore øvrige indenlandske Producter vare langt fra fælle i det Forhold, hvori Papirpengene vare faldne. Jernets Priis f. Ex. var, endog i nominal Værdi, omtrent den samme som før Krigens, Lønningerne i Almindelighed saa godt som uforandrede; de smaa indenlandske Huusholdningsartikler gik ind i Kjøkkenet til lidet forandrede Priser, og de fleste Eiendomme gik i de første Krigens Aar endnu fra Haand til Haand i Landets daværende Pengeværdier til Priser, der ikke vare mærkeligen høiere end de, der gjaldt da vore Penge endnu vare bedre. Den Indflydelse, som Coursforandringen har paa indenlandske Varepriser, Lønninget, Haandværketes og Dagarbeideres Sold, viser sig ikke pludseligen hverken i en opgaaende eller nedgaaende Tilstand. De flette Penge gjælde sædvanligen i det indenlandske Forbrug under Coursforværringen længe som gode, ligesom gode betales

¹⁾ Ovenfor S. 213, 9de Capitel i Slutningen.

yttrede i sit første Brev til Engestrøm, at det havde spvakt for Forbauselse ved det danske Hof, at Sveriges Tronfølgervalg var faldet paa en Fiendes Overgeneral — „et Balg af den Bestaenhed, at Historien neppe havde noget lignende at fremvise.“ Den Danmark derved forvoldte Krænkelser forøgedes ved, at Balget ikke engang var blevet det danske Hof communiceret. Imidlertid erklærede han paa sin Konges Begne, at Danmark vilde samtykke i Balget, naar en passende Fred kunde opnaaes; men at det, indtil en saadan istandbragtes, maatte modsætte sig Prinds Christian Augusts Ophoielse til Sveriges Kronprinds. Derhos foreslog Bernstorff saadanne Betingelser, som Sverige maatte ansee antagelige, nemlig det samme Forhold imellem begge Stater, som før denne Krig havde fundet Sted. Et saadant Fredsforslag maatte ansees billigt, da ingen af Magterne havde gjort nogen Erobring fra hinanden. Engestrøm gav paa sit Hofs Begne først et undvigende Svar, og forsvarede det mod Bernstorffs Angreb. Han søgte at oplyse, at Kongen af Sveriges Forhold mod Danmarks Konge var foranlediget ved Sammes Laushed og uventlige Adfærd, og at Sverige, omringet af idel Fiender, havde Banskuelighed ved at undgaae Balget af en Tronfølger iblandt disse, naar det ei vilde vælge en engelsk Prinds, hvilket for den almindelige Freds Istandbringelse neppe vilde være tjenligt. Den næste Depesche var imidlertid affattet i en fredeligere Stil, og begge Rigers Befuldmægtigede nærmede sig hinanden til en fredelig Overeenskomst. Mødet til Fredens Afslutning bestemtes at skulle være i Jönköping, som laa omtrent lige langt fra begge Rigers Hovedstæder. Fra Danmarks Side modte Ministeren Niels Rosenkrantz og fra Sveriges Side Adlerberg. Der sluttedes saaledes en Fred imellem Danmark og Sverige under 10de December 1809, i Folge hvilken Rigerens Grændser bleve de samme som før Krigen. Rosenkrantz forlangte vel paa Danmarks Begne, efter den imellem dets Allierede vedtagne Regel, at Sverige skulde udelukke de engelske Skibe fra svenske Havne, men da den svenske Sendemand ikke ubetinget vilde indgaae dette, lod Rosenkrantz sig nøie med en hemmelig Artikel, hvori Sverige kun indgik i Betingelsen, „forsaavidt Sveriges Hjælpemidler tillode det uden at det compromitterede sig ligesover for England“, og Rosenkrantz tilføiede: „Hvilket vi ere meget langt fra at forlange.“ Sveriges krigeriske Stilling til England blev saaledes kun simulair, da begge Magter hemmeligen aftalte, ikke at afbryde det fredelige Handelsforhold. Nogle andre mindre vigtige Punkter, saasom Delinquenters Udlevering og fri Flaadning paa Klara-Elven til Norge, bleve let afgjorte¹⁾. Større Banskuelighed forvoldte derimod Sveriges Baastand om Ophævelse af Sundtolden for svenske Skibe og Lettelse i disses Expedition i Helsingør. Rosenkrantz erklærede paa det Bestemteste, at dersom Sverige ønskede Fred med Danmark, maatte denne Baastand opgives. Freden blev saaledes affluttet, uden at nogen af Parterne kunde rose sig af nogen Fordeel i denne korte Krig, og Grunden til Forsinkelsen i Christian Augusts Balg til Sveriges Kronprinds var nu fra denne Side hævet²⁾.

1) Broderens, den norske Rosenkrantz's, bekjendte ædle Regennyttighed og stadige Venfærd til Fædrelandets Lære i hans offentlige Stilling gjør det vist, at der vissest ikke lagdes nogen diplomatisk Vægt paa denne Artikel formedels Bestemmelsens Vigtighed for de Haskundste Godser.

2) [Ipsen, Christian August, S. 153—163, giver en udførlig Fremstilling af Fredsunderhandlingerne, betragtede i et mod Danmark uventligt Lys. C. A. Adlerparre, 1809 och 1810. II. 257, fortæller, at Raas skal have været Skyld i, at Fredsunderhandlingerne udhaledes.]

afhjælpes, maatte de taale en stor Reduction i deres Capital, medens Embedsmænds Gage da rettedes efter Tingenes nye Stilling. De mangfoldige Enters og sine Capitalisters Sul over Tidernes Tryk formedelt Bengesforvansningen var den største Anklage mod en Statshuusholdning, hvis Forvildelser havde fremkaldt den, adffent der vissestigen ikke fattedes Statsstyrelsen paa god Villie til at udbrede sig over Alle. Saaledes indeholdt vist nok den ved Licencefarten opnaaede Virksomhed et afgjørende Redningsmiddel mod overhængende Rod og Fare, men Spiren lagdes under Statens mangehaande Forviklinger, og formedelt Conjunctionernes Gang og Virksomhedens særegne Bessaffenhed, til en Uorden og Forvirring i Eiendoms- og Bengesforhold, der seent og først efter mange Landsmænds borgerlige Fald og sine Lidelser forbedredes og omsider i senere Tid er bleven ordnet. Træaden af disse Betragtninger vil paa et følgende Blad blive forfulgt.

Smidlertid var der endnu en Betsyning tilbage i Landet, som ikke blev afhjulpen ved den igjen opvakte Virksomhed, nemlig Kornforsyningen, som i dette Aar krævedes i en større Grad end tilforn, deels fordi Aaret gav en mindre rig Afgrøde end i de foregaaende Aar, og Beholdningerne vare aldeles udtømte, deels fordi Virksomhedens og Liv krævede flere Hænder, en stor Mængde Proviant behøvedes til de Skibe, som sattes i Fart, og fordi den bedre Tid tillod en fuldstændigere Madforsyning. Men ogsaa i denne Henseende oplaredes Fremtidens Haab. Ved Siden af Trælastfærcer, som tillode norske Skibe umolesterede at bringe norske Producter til England, lagdes Kornlicencer, i Folge hvilke det tillodes norske Skibe at gaae i Ballast til Danmark og derfra hente Korn til Norge. Denne tog sin Begyndelse kort efter den nye begyndte Trælastfart, og flere norske Producter gik tillige som Ballast over til Danmark. Flere vilde have gaaet, dersom ikke Frygten for at Jern og Trævarer skulde være blevet beregnet som Ballast, men som Varer, der af England vare forbudne at overføres til Danmark, havde hindret denne Slags Udslibning¹⁾. Vist nok paabød Licencen, at det med Korn ladede Fartoi skulde bringe sin Ladning til Helt, men de engelske Krydsere vidste i den Henseende god Bessed, og det er ikke Forfatteren bekjendt, at et eneste fra Danmark til Norge bestemt Kornfartoi slæbtes til Bei. Derimod hendte det oftere, at de norske Fartoi, som havde ladet i Østersøen med Korn og andre Producter, bestemte til Norge, toges under engelsk Lævo og bragtes til England, hvor de maatte sælge deres Ladninger²⁾. Men den danske Regjerings Skridt i denne Henseende vare, som oftere paa den Tid, kun halve og ufuldstændige, og derhos forestrevne af en Uerlighed i dens politiske Færd, som ikke gjengjældtes af dets Alleredes diplomatiske Forhold. Dersom Danmark, som Rusland og Sverige, havde indstillet al Kaperfart og al Jagt af Krigsskibe paa engelske Handelsflaader, som flareviis seilede til russiske og svenske Havne, saa vilde de engelske Krydsere være svundne fra de nordiske Havne, og Kornfarten imellem Danmark og Norge kunde være bleven drevet som i Fredens Ro. I de østersøiske Bæde faaes ingen anden Kaper end nu og da en ubeleilig fransk eller for fransk Regning udrustet, og betragtedes i disse Lande selv mere som Fiende end som Ven. Men det var vel Besserhavet temmelig frit for fiendtlige Krydsere, og engelske og norske Skibe vestenfor Lindesnæs behandlede hverandre som venstabelige Magters, men Kornfarten paa Danmark besværedes dagligen af engelske Orlogsmænd, som opbragte alle Fartoi, der ei med Licencer vare beskyttede. Dette fiendtlige Forhold maatte ansees fremkaldt ved den Jagt, som danske Orlogsfartoi i Nordøen, og danske Kapere, der endnu i Mængde sværmede om i de danske Bæde, gjorde paa de engelske Handelskibe, der besseilede Østersøen.

¹⁾ Forfatteren sendte med fast alle sine Kornskibe et Parti Jern, der udgjorde Skibets Ballast, til Danmark, og ikke et eneste af dem blev opbragt, naar de med Licence vare forsynede.

²⁾ Et Par af Forfatterens Fartoi havde denne Skiebne.

Men endogsaa denne Kornfart, som beskyttedes af Kornlicencer, var nær bleven forstyrret formedelt danske Embedsmænds Ubekjendtskab med disse Papirer, og en utidig Embedsiver for at forstyrre det med England ved strenge Love forbudne Samkvem. Saaledes havde Forfatteren fragtet en Brig paa 2000 Tonder Korns Rum, som, ballastet med et lille Parti Jern, var bestemt til at indtage Korn i Kallundborg. Modvind optog Skibet paa Høiden af Samsø, og Skipperen antrede ved Rynholm, hvor der laae Militaire under en Majors Commando. Skipperen gik i Land for at proviantere, hvor Majoren lod ham kalde for sig, og spurgte ham, hvorledes han var sluppen igjennem den Skare af Krydsere, som laae udenfor. Da Skipperen dertil svarede, at han var forsynet med Licence, lod Majoren sig denne forevise, stoppede Skibet og sendte Licencen med Courer til Kjøbenhavn for at faae Forsholdsordre. Lykkelighvis befandt Forfatteren sig netop dengang i Kjøbenhavn for at ordne sine Kornanliggender, og saasnart han fik Nys om hvad der var passeret, bevirkede han Skibets Frigivelse ved umiddelbart at henvende sig til Kongen selv ¹⁾. Efter den Dag blev der truffet saadanne Foranstaltninger gjennem den danske Regjering, at Skibe, som vare forsynede med Licencer, ei stoppedes af offentlige Autoriteter, og saavidt erindres laages Visitationen af saadanne Fartøier under Cheferne for Koflotillen.

¹⁾ En Audience hos Kongen af Danmark var, især for Nordmænd, paa den Tid en let Sag, naar man først havde gjenembrudt den Linie af Adjunter og Hofmænd, som belejrede Forgemakket, og udholdt den Quarantaine, som bestjernede Rænds Foretræde hos Kongen med Portefeuller under Armen paalagde. Umiddelbart efter disse indlodes sædvanligen Nordmænd, der stode paa Reisen. Forfatteren har aldrig følt sig forlegen ved sin Audience hos Frederik den VIte; thi endstjønt hans første Tilltale var kort, stundom endog streng, og hans Mæner mindre forbindtlige, viste sig under Samtalen saa megen Ligefremhed, godmodig Deeltagelse, umiskjendelig Belivillie og aabent Dre for den foredragne Sag, at Forfatteren stedse tilfredsstillet og som oftest bevæget forlod hans Gemak. Især maatte man beundre hans lykkelige Hukommelse og hans nye Bekjendtskab med Rigernes indre Forhold og med detaillerede Omstændigheder endog i det fjerne Norge. Forfatteren var desuden Kongen bekjendt, og havde før modtaget Beviser paa hans kongelige Yndest. Saaledes betænkte han sig ikke paa ogsaa i denne sin Nød at fremstille sig for Kongen, forklare ham de indtrufne Omstændigheder og ansøge om Skibets Frigivelse. Da Kongen havde hørt Sagen foredrage, udbød han: „Hvad er det for en dum Djævel af Skipper, De har havt?“ Forfatteren undskyldte Skipperen saa godt han kunde, og beraabte sig paa, at Hans Majestæts egne Agenter i Norge benyttede sig af deslige Sikkerhedsdocumenter. „Deres Skib er frit“, var Kongens Svar, og efterat han omhyggeligen og med Deeltagelse havde spurgt om Tilstanden i Norge, ønskede han Forfatteren en lykkelig Reise og Held til hans Provindingsforetagender. Aaret efter var Forfatteren atter i Kjøbenhavn og havde en anden Banskkelighed, som paa samme Wei jævnedes. Han havde indkjøbt i Sjælland et Parti Korn og dertil fragtet 2de Skibe i Kjøbenhavn, til hvilken Ende han havde forsynet sig med 2de Licencer. Naar disse Documenter skulde som gyldige respecteres af engelske Krydsere, maatte Expeditionens Datum paa Toldboden ligge indenfor Documentets Udløbsdatum. Dette var ikke Tilfældet med disse Licencer, og for at de kostbare Ladninger med Sikkerhed kunde bringes over Havet maatte Toldexpeditionen antidateres. For at opnaa dette indsendt Forfatteren sig i Toldkammeret, for igjennem en af de formaacude Herrer at faae udrettet hvad han ønskede. Han stødte paa en Deputeret, Kammerherre Oldenburg; men neppes hørte han Ordet „Licence“, før han slog det fra sig med begge Hænder og udbød: „slike Documenter kjende vi ikke, og dermed kan Toldkammeret ei besatte sig.“ Forfatteren tog saaledes Nød til sig, fremstillede sig for Kongen selv, og forelagde ham Sagen og den Banskkelighed, hvori han var stædt. Bønnen blev tilstaaet, saasnart den var gjort. „Reis De kun hjem, svarede han, jeg skal sørge for Dem.“ Den følgende Morgen meldte Generalauditeur Berg, som dengang var i Kongens Stab, Forfatteren i en Billet, at Sagen var ordnet efter Ønske. Ved en af disse Audiencer 1812 i December overgav Kongen Forfatteren et Brev med 3 Segl for, til Tegnet paa dets Vigtighed, til Prinds Frederik af Hessen, som dengang var Statthalder i Norge. „Vogt Dem, sagde han, at Svensken ikke faaer fat paa Brevet, ellers er De ulykkelig, og hils min Svoger.“ Brevet kom lykkeligen til sin Bestemmelse.

Saa mørke Udsigterne derfor end havde været til Landets Providering i September Maaned, da Landmandens Haab var sluffet formeddelt en mislig Ost, Norges Kyster vare omgivne af fiendtlige Krydsere, som opfangede de mindste Fartøier, og der ingen Udsigt var til at kunne liske Kornet over Nordsøen fra Danmark, eller i Almindelighed til at kunne reise Midler til at betale det, saa meget lysere bleve disse Udsigter inden Aarets Ende. Hele Norges Koffardislaade fra de største til de mindste Galt vare i Bevægelse deels for at føre Landets Producter over til et fordeelagtigt Marked, deels for at hente Fodemidler fra Danmark. Saavel fra England som fra Danmark bragtes Provisioner af alle Slags Nødvendigheds- og Overdaadighedsvarer, al Mangel forsvandt; thi Midlerne til at betale tilveiebragtes i Overflod ved den uopvakte Virksomhed. Der var en Travelhed over det hele Land, hvis Lige saa Tidspunkter i Norges Handelshistorie kan fremvise. Alle vilde deeltage i den nye blomstrende Virksomhed, og især var der en idelig Omsetning af Skibe. Fartøier byggedes, kjøbtes i Kjøbenhavn og andensheds, og gik fra Haand til Haand i Landet ind. De, der ikke turde stole paa Licencesfartens Sikkerhed, stille sig ved sine Skibe for en Priis, som da syntes høi, men blev lav formeddelt Bengeforandringen. Paa den Tid opstode ogsaa flere Handelsmænd, der besandt sig paa Borgerlivets laveste Trin, og berigedes ved de simpleste Omsetninger. Det var nok at købe, lade den høie Vare henligge en Tid, og da sælge for at begynde en ny Omsetningskreds; thi formeddelt Bengenes Fald betaltes det Kjøbte stedse med slettere Benge, og Overskuddet kunde bruges til en ny Gevinst. Dette Forhold vedvarede ligetil Januar 1813, da Bengeforordningen satte en Grændse for Bengeforværringen, og Speculanten sluttede Barmarkedet for at træde ind paa Bengemarkedet. Noget af disse Aplyngere opstod ligesaa hurtigen som de opstode, men andre lagde Grunden til Handelslyse, som nu ere i større eller mindre Anseelse. Vi ville senere her have at tale om, at alle disse Handelsmænd benyttede denne fordeelagtige Tidspunkt til at begrunde en god Velstand, endskjønt det var Tilfældet med adskillige, men flere ere de, som i en mindre forsigtig Færd lagde Roden til deres borgerlige Undergang.

Tolvte Capitel.

Christian August forlader Norge.

Med Slutningen af Aaret 1809 lævedes omsider alle de Betæneligheder, som hidtil havde hindret Prinds Christian August i at modtage Hædersvalget som Sveriges Kronprinds. Freden med Danmark var, som vi ovenfor have seet, definitivt afsluttet, og Frankriges Keiser havde erklæret sig tilfreds med Valget. Napoleon var alt for beskæftiget med andre store Planer til at skænke de nordiske Anliggender nogen ubørlig Opmærksomhed. Han havde endt Krigen med Østerrige ved en fordelagtig Fred; hans Hære i Spanien havde været seirrige, og Joseph var vendt tilbage til Madrid; selv beredte han sig til en ægtefællig Forbindelse med en østerrigsk Prindsesse, efterat have stilt sig ved sin forrige Gemalinde. Da Prinds Christian August saaledes havde overbevist sig om, at hans Udnævnelse til Sveriges Kronprinds ikke vilde indvilde hans nye Fædreland i krigerske Forhold med Europa, og han derhos havde sikret sig sin forrige Konges Samtykke til Valget, gjorde han ingen Indvendinger mere, men erklærede sig villig til at begive sig til sit høie Kald. Prindsen havde i denne hele Sag handlet med den største Vaersomhed og med en Delicatesse, som banede ham Vej til de meest anseede svenske Mænds Hoiagtelse. Af alle de Forhandlinger, som ere givne Historien til Priis, synes det virkeligen som Valget

Men endogsaa denne Kornfart, som beskyttedes af Kornlicencer, var nær bleven forstyrret formedeltst danske Embedsmænds Ubekjendtskab med disse Papirer, og en utidig Embedsiver for at forstyrre det med England ved strenge Love forbudne Samkvem. Saaledes havde Forfatteren fragtet en Brig paa 2000 Tønder Korns Hum, som, ballastet med et lille Parti Jern, var bestemt til at indtage Korn i Kalkundborg. Rodvind optog Skibet paa Høiden af Samsøe, og Skipperen antrede ved Ryholmene, hvor der laae Militaire under en Majors Commando. Skipperen gik i Land for at proviantere, hvor Majoren lod ham kalde for sig, og spurgte ham, hvorledes han var sluppen igjennem den Skare af Krydsere, som laae udenfor. Da Skipperen dertil svarede, at han var forsynet med Licence, lod Majoren sig denne forevise, stoppede Skibet og sendte Licencen med Courer til Kjøbenhavn for at faae Forholdsordre. Lykkeligviis befandt Forfatteren sig netop dengang i Kjøbenhavn for at ordne sine Kornanliggender, og saasnart han fik Nys om hvad der var passeret, bevirkede han Skibets Frigivelse ved umiddelbart at henvende sig til Kongen selv ¹⁾. Efter den Dag blev der truffet saadanne Foranstaltninger gjennem den danske Regjering, at Skibe, som vare forsynede med Licencer, ei stoppedes af offentlige Autoriteter, og saavidt erindres lagdes Visitationen af saadanne Fartøier under Cheferne for Roslotillen.

¹⁾ En Audience hos Kongen af Danmark var, især for Nordmænd, paa den Tid en let Sag, naar man først havde gjenembrudt den Rinde af Adjutanter og Hofmænd, som beleirede Forgemakket, og udholdt den Quarantaine, som bestjernede Rønds Foretræde hos Kongen med Portefeuller under Armen paalagde. Umiddelbart efter disse indlodes sædvanligen Nordmænd, der stode paa Reisen. Forfatteren har aldrig følt sig forlegen ved sin Audience hos Frederik den VIte; thi endstjønt hans første Tilltale var kort, stundom endog streng, og hans Mauerer mindre forbindtlige, viste sig under Samtalen saa megen Ligefremhed, godmodig Deeltagelse, umiskjendelig Bevillie og aabent Bre for den foredragne Sag, at Forfatteren stedse tilfredsstillet og som oftest bevæget forlod hans Gemak. Især maatte man beundre hans lykkelige Sukommelse og hans nye Bekjendtskab med Rigernes indre Forhold og med detaillerede Omstændigheder endog i det fjerne Norge. Forfatteren var desuden Kongen bekjendt, og havde før modtaget Bevijer paa hans kongelige Yndest. Saaledes betænkte han sig ikke paa ogsaa i denne sin Nød at fremstille sig for Kongen, forklare ham de indtrufne Omstændigheder og ansøge om Skibets Frigivelse. Da Kongen havde hørt Sagen foredrage, udbrød han: „Hvad er det for en dum Djævel af Skipper, De har havt?“ Forfatteren undskyldte Skipperen saa godt han kunde, og beraabte sig paa, at Hans Majestæts egne Agenter i Norge benyttede sig af bestige Sikkerhedsdocumenter. „Deres Skib er frit“, var Kongens Svar, og efterat han omhyggeligen og med Deeltagelse havde spurgt om Tilstanden i Norge, ønskede han Forfatteren en lykkelig Rejse og Held til hans Provi-deringsforetagender. Aaret efter var Forfatteren atter i Kjøbenhavn og havde en anden Banhelighed, som paa samme Vel jævnedes. Han havde indkjøbt i Sjælland et Parti Korn og dertil fragtet 2de Skibe i Kjøbenhavn, til hvilken Ende han havde forsynet sig med 2de Licencer. Naar disse Documenter skulde som gyldige respecteres af engelske Krydsere, maatte Expeditionens Datum paa Toldboden ligge indenfor Documentets Udløbsdatum. Dette var ikke Tilfældet med disse Licencer, og for at de kostbare Lad-ninger med Sikkerhed kunde bringes over Havet maatte Toldexpeditionen antidateres. For at opnaa dette indsendt Forfatteren sig i Toldkammeret, for igjennem en af de formaacende Herrer at faae udrettet hvad han ønskede. Han stødte paa en Deputeret, Kammerherre Oldenburg; men neppe hørte han Ordet „Licence“, før han slog det fra sig med begge Hænder og udbrød: „slike Documenter kjende vi ikke, og dermed kan Toldkammeret ei besatte sig.“ Forfatteren tog saaledes Mod til sig, fremstillede sig for Kongen selv, og forelagde ham Sagen og den Banhelighed, hvori han var stedt. Bønnen blev tilstaaet, saasnart den var gjort. „Reis De kun hjem, svarede han, jeg skal sørge for Dem.“ Den følgende Morgen meldte Generalauditeur Bergb, som dengang var i Kongens Stab, Forfatteren i en Billet, at Sagen var ordnet efter Ønske. Ved en af disse Audiences 1812 i December overgav Kongen Forfatteren et Brev med 3 Segl for, til Legu paa dets Vigtighed, til Prinds Frederik af Hessen, som dengang var Stattholder i Norge. „Vogt Dem, sagde han, at Svensken ikke faaer fat paa Brevet, ellers er De ulykkelig, og hilss min Svoger.“ Brevet kom lykkeligen til sin Bestemmelse.

Søge formindskedes aarliggen formeget Pengesforværringen, og hans Godbædighed tillod ham alle Opvarelser. Hans Levemaade var høit simpelt og tarvelig, hvortil svarende til hans Stilling som Prinds eller Rigets første Embedsmand, og han førte intet hus, der paa nogen Maade kunde sammenlignes med nogle af Christiania Byes kommende og gjæstfrie Familiers. Om noget Gilde hos Prindsen hørte man aldrig Tale, endstjønt der ofte i Byens gjæstfrie Familier gaves Fester til hans *Gre*¹⁾. Hans Pensioner til flere Enker og afledigede Officiere samt hans runde Gaver til lidende udtømte hans Kasse til den Grad, at han ofte med Længsel saa Terminen til den forfaldne Gage i Møde, og maatte mod Slutningen af Terminen bruge stor Omsorg med sine Udtællinger og indskrænke sine Gaver²⁾. Imidlertid funderede han en Stiftelse i Norge for sin Afreise, som bærer Mindet om hans Godgjørenhed til Efterlægten. Saaledes skænkede han en Gaard, som tilhørte ham i Frederikshald, til Realstolen, og bestemte at dersom denne blev hævet, skulde den tilfalde det Søndstedske Regiments og Frederikshalds Byes Fattige til lige Deling³⁾. Da han forlod Norge for at indtræde i sin høie Stilling i Sverige, kunde han ikke af egne Midler bestribe de Udgifter, som hans Rang medførte. Han havde ikke engang en passende Equipage, hvori han kunde møde den Stare af Stormænd, som vare sendte ham imøde paa Grændsen, men en Bogn maatte i en Hast staaes tilveie i Sverige, hvori han kunde fortsætte Reisen. Fra Sverige tilstilledes ham 1000 Rdr. Banco, for at han ei skulde mangle den fornødne Kressstilling, og for at kunne bestribe den ved samme Leiligheder brugelige Uddeling til de Fattige⁴⁾.

Prindsen af Augustenborg forlod Christiania den 4de Januar 1810, og der var den 4de Decbr. en stor Høitidelighed i Anledning af hans Afreise. Efter en høitidelig Afledsfest i Kirken, gaves i Kathedralstolen, den nuværende Departementsgaard, et stort Ridningselskab, hvori en overordentlig stor Mængde deltog. Der yttredes der en stor Enthusiasme for den Vortreisende, og i de Hurraraab, som høretes under Marchen, istemte den udenfor forsamlede Mængde. Om Aftenen var Bal og Byen skinnende⁵⁾. Prindsen var rørt over disse talende Beviser paa Erkjendtlighed for hvad han for Norge havde udrettet. Afleden ledsagedes med de varmeste Ønsker for hans Fremtids Vel og en almindelig Sorg, var udbredt over det hele Land ved denne Skilsmisse. Den 4de Januar 1810 ledsagedes Prindsen af en stor Mængde af Byens og Omegnens Indbyggere og Embedsmænd til Sveriges Grændse, hvor en adelig Skilsmisse fra Norge stede under Høitidsens vemodigste Omstændigheder. Aldrig var der Feste, hvori oprigtig Øiagtelse og Kjærlighed mere forenede sig med den Høitid, der skænktes Konger og Fyrster, end ved disse. Enhver, som har gennemlevet dette Tidspunkt og deltaget i disse Begivenheder, gribe i sin egen Barm! Til hvilke fulgte ingen Nordmand Prindsen uden hans Adjutant Major Holst, for hvem

Prinds Emil, der levede i Leipzig, sit Efterladenskab, om han døde i dette Feldttog; men da han kom lykkelig tilbage, hævdedes Testamentet af sig selv. Ved hans Død lagdes en Pensionsbyrde af 798 Rth. Schl. holl. Ct. og 300 Rdr. Danst Ct. paa hans Boesmasse, [hvoraf endnu i Norge levende Personer nyde godt. Det var især sine afdøde Vaabensællers usørgede Børn, han tog sig af.] Resten tilfaldt hans Broder Hertugen, Prindsesse Lovise og Prinds Emil; men de to første renoncerede paa deres Arv til Fordeel for Prinds Emil.

¹⁾ Han beboede under sine oftere afbrudte Ophold i Christiania nogle Værelser i Palæet, og led sin Mad hente fra Lomb's Episcoparteer, og heri stede endog ved fornemme Fremmedes (s. E. Platens) Besøg ingen Forandring. Sin egentlige Sundholdning havde han paa Frederikshald. Jtr. E. Birch, Skilling-Magaz. 1847, S. 34.]

²⁾ Ved disse Udtællinger paadrog han sig formodentligen den førnævnte Gjæld til den Augustenborgske Bestyrelse.

³⁾ I Bilag 56 findes nogle biographiske Notitjer om Prindsens Ophold og Embedsstilling i Norge, der synes at være af en paalidelig Haand.

⁴⁾ See Bilag 51 g, Brev fra Wetterstedt til Adelsparre.

⁵⁾ Festen beskrives i Bladet Uden 1810. No. 38. Se Bilag 57. Samme Dag nedlagde Prindsen sit Embede som Norges Statholder.

tillfredsstillede den bedre Deel af Nationen blandt Høie og Lave, og om der var nogen Misforstaaelse, maatte den skule sig og øve sine Kræfter i Stilhed.

Kong Carl den XIII^{de} yttrede det Ønske for Prinds Christian August, at han vilde ombytte Navnet Christian, der i Grindring om Christian den Andens grusomme Færd i Sverige var saa forhadet, med Navnet Carl. Han overdrog Adlersparre, der ogsaa havde Prindsens Fortrolighed, dette Forslag, og tilfod, at endstjønt dennes Omstændighed kunde synes mere ligegyldig og smaalig, vilde Prindsens Føielighed i denne Henseende bane ham en lettere Afgang til hans Fædertjærlighed¹⁾. Prindsen gif Ønsket beredvilligen i Møde, og sit første Brev derefter underskrev han Carl August. Dog forbeholdt han sig at bruge sit gamle Navn saalænge han var i Norge, i en Anelse om at dette Navnestifte ikke vilde tælles hans hjære Nordmænd.

Kort før Prindsens Afreise fra Norge faldt den svenske Konge i en Sygdom, der endog truede at blive farlig for hans Liv. Prindsens Udtryk i sine Breve om denne Gjenstand bare Spor af den høieste Deeltagelse²⁾, og forsaavidt hans Ønske stod til hans Ophøielse, maatte vist nok Carl den XIII^{des} Gengang paa den Tid have forstyrret hans adopterede Sønns Fremtids Stjebne. Førind Prindsen betraadte svensk Grund, var imidlertid Faren forbi. Dog tog Prindsen heraf Anledning til gjennem Adlersparre at foreslaae Bortfjernelsen af al Bragt og af festlige Foranstaltninger ved hans Indtrædelse i Sverige³⁾. Han meente nemlig, at en Nation, der endnu blødt af de Saar, som Krig, Ræringsløshed og en forvirret indvortes Tilstand havde forvoldt, behøvede at vise Sparsomhed i sine Foranstaltninger, og burde bruge Naadehold i sine Glædesyttringer. Hans simple Væsen passede bedst til en Modtagelse uden Bram, og i det han sigtede til et ædelt Maal, tilfredsstillede han sit eget Ønske. Derhos had han Adlersparre ikke gjøre andet Brug af hans gjorte Forslag i denne Henseende, end som Adlersparre selv fandt passende til Sagens Natur og svarende til Kongens Ønske. Forslaget blev forelagt høie Bedkommende, det blev modtaget med Erkjendtlighed og forsøgede Agtelsen for Prindsens Charakter; men Ceremonien ved hans Modtagelse var ordnet, og Foranstaltningerne i denne Henseende gif deres aftalte Gang. Ved en udvortes Glands skulde Balget gives en Høitidelighed, som hævede dets Betydning i Folkets Dine. Men just paa denne udvortes Bragt satte Prindsen liden Værd. Dersom et længere Liv var bleven Prinds Christian August beslaaret, vilde hans Simpelhed uden Tvivl havde bygget Tronens Værdighed paa en solidere Grundvold.

Da Prindsen forlod Norge, var hans Formue ikke betydelig⁴⁾, hans tarvelige

¹⁾ See Bilag 48 e og p. [3 Brev til Adlersparre (Novbr. 1809) fraraadede Gregor Bedel denne Navnesforandring, fordi Prindsen ei havde Ønske til den, ligesaalidt som til en Adoption. Bedel meente ogsaa, at en Nations „eenstemmige frivillige Valg er et saa ædelt Stempel, at alle Kongers Adoption el fortjener at staae ved Siden deraf.“ Med Hensyn til Navnesforandringen spørger Bedel, „om det med Hensyn til de Begivenheder, som vi maa haabe Fremtiden vil medføre, er raadeligt at bortkaste aldeles Navnet Christian, under hvilket vor Prinds er bleven kjendt og elsket i Norge.“ Han raader til at bibeholde begge Navne, og kun bruge August i Sverige. Adlersparre 1809 och 1810 I. 209—211.]

²⁾ See Bilag 47 g.

³⁾ [Alt hvad der angik Prindsens Modtagelse, Hofholdning, Navnesforandring m. v. blev mundtlig aftalt mellem ham og Adlersparre ved et personligt Møde paa Kongevinger 19de Decbr., hvorom udjærlig Beretning findes i G. A. Adlersparres 1809 och 1810 I. 224—228.]

⁴⁾ Prindsen besad i Følge Efterretninger, som Forfatteren har fra Augustenborg, en Formue af 40,872 Specier 44 R., som bestod i 4 pSt. bærende Statopapirer, og hans Andeel i de saa kaldte „Pensionsfondgelder“ blev hans Bo efter hans Død godtgjort med 4731 Rdlr. 37 Schl. holst. Ct. Deraf nød han Renter; men paa denne Formue havde han gjort en Gjæld paa Augustenborg af 11,400 Rdlr. Schl. holst. Ct. Af Augustenborg havde han en aarlig Apanage af 2000 Rdlr. Schl. holst. Ct. Under sit Ophold i Østerrige gjorde han et Testament, hvori han testamenterede sin Broder

Dette er mit Saab, mit Dnsste i det Dieblit jeg forlader Eder, mine Landsmænd! Lad det blive opfyldt, og det skal blive mig det sikreste Beviis paa Eders hjertige Erindring, en sand Beroligelse for mit Hjerte, som til dets sidste Slag vil sige lige varmt for Eders Bel.

Christiania d. 30te Decbr. 1809.

Christian August,
Prinds til Slesvig-Holsteen."

Paa den norske Side af Svinesund, strax ved Overfarten, blev for Prindsen givet et Aftedsmaaltid, i hvilket Prinds Frederik af Hessen, der var Prindsen oprigtigen hengiven, og tillige adskillige svenske Herrer deeltog. De Svenske folte sig bevagede som de Norske ved de uhyklede Beviser paa Hengivenhed, Prindsen nødte; thi Sorg og Savn brød igjennem Gildets Høitid. De svenske Herrer følede Selstabet for det opløstes, for at modtage Prindsen paa svensk Grund, og man gaves Aftedens Smerte frit Løb h.

Paa Svinesunds Grændse modtoges Prindsen af Revolutionens Helt, Statsraad og Baron G. Adlersparre med en Tale, hvori han yttrede Tillid til Prindsens Evne at læge Sveriges Saar, og Hoiagtelse for hans Personlighed. Prindsen svarede paa Svensk, efter hvilket Sprog han havde lagt sig siden Udnævnelser. „Med usædvanligt høitidelige Tølelser, sagde han, betræder jeg mit nye Fædrelands Grændser. Ha ny Birketreds, store og nye Pligter vise sig for mit Blik; men jeg tager ikke i Betænkning at betræde denne farlige Bane. Et ædelt og lidende Folks Tillid kalder mig. Sverige! jeg er alene svensk; jeg skal altid blive det! Jeg føler hvad Gjenlyd; jeg føler inderligt Folkets Trang. Mine Kræfter, mit Blod helliges fra dette Dieblit min Konge og mine Medborgere. Af den Evne skal jeg lære at regjere, for de Andres Bel skal jeg anvende alle mine Evner. Redeligssindede og erfarne Råds skulle understøtte mine Hensigter. Dersom det bliver min Lod at regjere et ældgamelt og berømt Folk, saa skal man vel efter min Bortgang et nægte mit Hinde den Priis, at jeg har villet gjøre mit Folk lykkelig.“

Paa den svenske Grændse modtoges desuden Prindsen af flere blandt Sveriges vigtige Mænd, og af de første Embedsmænd i ethvert District. Fra Kongen vare Grevne Brahe og Fabian Fersen sendte for at modtage Prindsen. Egnens Almue strømmede flarevilt til for at faae den Fyrste at see, om hvem Rygtet havde baaret saa meget godt ind i Landet. Overalt modtog han Beviser paa Deeltagelse og Glæde over hans Ankomst, men dog hjerteligere og almindeligerr i de lavere Stænder end i de høiere. Der gaves blandt de Sidste Enkelte, som ikke vare fuldkommen tilfredse med hans Adfærd h.

Da Landshøvdingen, Grev Rosen, paa Grændsen af sit Lehn, det første han betraadte i Sverige, hilsende den svenske Kronprinds med en Tale, svarede han, at

1) Historia om Regementsförändringen i Sverige År 1809 S. 185. [Ifølge Beretningen her holdtes det norske Aftedsmaaltid paa et Skib i Sundet. — Blandt de Nordmænd, som ledsagede Prindsen over til Sverige var ogsaa Grev Wedel, og ifølge mundtligt Udjagn af Adlersparre saae disse to Mænd da hinanden første Gang. Paa Tanum Prestegaard, hvor Prindsen overnattede, fik de Sengkammer sammen. Jfr. Adlersparre 1809 och 1810 I. 250—51; Schinkel-Bergman V. 149. Om Prindsens Reise gjennem Sverige findes Mere hos Adlersparre, anf. St. II. 19—51, 91—93, Ipsen 186—196.]

2) Saaledes skulle nogle af de svenske Officierer strax under Prindsens Reise have stødt sig over og fundet Smaaligt, at han, som stedse viste sig streng i Krigstjenesten, rettede paa nogle skuldrende Skildvagter, med hvis Holdning han el var tilfreds. Han var ogsaa bekjendt i Norge for at være streng i Tjenesteforretning, og det hendte ikke sjældent, især i Frederikshald, at Officierer fik Arrest for Korseelser i Tjenesten. [Saaledes kom en Morgen en ung Officer noget efter fastsat Tid Kl. 6 til Exercitten. Han undskyldte sig med at have blødt Næseblod, men fik til Svar: „Næste Gang, Hr. Lieutenanten bløder Næseblod Kl. 6 om Morgenen, kommer De 24 Timer i Hovedvagt.“ — Jfr. og Skill.-Mag. 1847 S. 15 f. 29 f.]

han aldrig skulde glemme, at dette Lehn var det første, han i Sverige betraadte, og at han der var bleven modtagen med umiskjendelige Beviser paa Hengivenhed. Han forfikkrede derhos Greven om sin Erkjendtlighed, og overdrog ham at bevidne Behuets Indbyggere sine velvillige Hølelser. Overalt var der ingen Ende paa Taler og Velkomsthilsener, hvormed Embedsmændene langs Brindsens Reiselinie modtog ham, deels i høie deels i simple Talemaader og Ord. Ved denne Leilighed kom hans Evne til at udtrykke sig med Lethed og uden Forberedelse ham vel tilpas. Hans Ord vare simple, og sandt Indgæng hos Folket, hvis Ven han blev i Sverige, som han var det i Norge. I Gothenborg blev han modtagen med Festlighed og Illumination.

Imidlertid udspreddes Rygter om en anden Stemning hos Nogle af Landets høie Adels, som endog kom de Mænd for Dre, der havde havt den vigtigste Rolle og Stemme i Revolutionen og Tronsfølgervalget. Der vare Breve i Omløb, som talede om, at Brindsen aldrig vilde komme til Stockholm, og den samme Ulykkes- spaaedom løb igjennem flere Munde om i Sverige. Bitterst udtrede endog i et Brev til Adlersparre¹⁾ megen Frygt for, at deslige Rygter skulde komme for Brindsens Dre, og saaledes forbitte ham en Beslutning, som han kun efter lang Betænkning havde taget, i Følge hvilken han havde forladt en rolig Stilling, som det norske Folks Kjærlighed og Hoiagtelse havde gjort ham kjær, og indtraadt i en ny, der udsatte ham for mange Farer. Med disse Rygter fattes Brindsens Upasselighed, ikke længe efter at han var kommen paa svensk Grund, i Forbindelse. Han klagede over Maveulemper og Mangel paa Appetit. Upasseligheden tiltog endog i den Grad, at han nødsagedes til at tage en Rastdag paa Strömsholm, ikke mange Stationer fra sit Bestemmelsessted, i det han erklærede sig ude af Stand til at fortsætte Rejsen. Dunkle Rygter, hvis Sandhed Historien aldeles ingen Anledning har til at oplyse, langt mindre dertil at sætte nogen Lid, bragte ogsaa denne Upasselighed i Forbindelse med en senere sorgelig Begivenhed. I alle Tilfælde er det vist, at de vigtigste Mænd, som i Sverige stode ved Roret paa den Lid, gjorde sig al Umage for at overbevise Brindsen om, at hans Valg var en Udskydelse af Nationens almindelige Ønske, og søgte paa alle Maader at berede ham en Modtagelse efter hans Sind, og at tilfredsstille hans Ønsker.

Brindsen kom lykkeligen til Drottningholm, hvor en Deputation af Rigets Stænder 20de Januar overgav ham Valgaecten, og modtog hans Underskrift under samme. Efter at Landmarskalken havde hilset Brindsen med en Tale, svarede han med følgende Ord: „Jeg overgiver til Hr. Greven og Landmarskalken denne Act, som nu for evig binder mig til det svenske Folk. Allerede slaaer mit Hjerte varmt for dets Vel. Jeg kan forsikre om min redelige Villie, om mine rene Hensigter. — Gode Herrer og svenske Mænd! Giver mig Ret til at fordre det Samme af Eder! Fædrelandets Behov ere vigtige og paatrængende. Lader os række hverandre Haanden paa, at vi med forenede Kræfter ville arbejde for vort store Maal, Fosterlandets Vel!“²⁾

Først efterat denne Bekræftelsesact var foregaaet imellem Brindsen og Rigsdagens Deputerede, kunde han fremstille sig for sin kongelige Fader, for mundtliggen at modtage Bekræftelsen paa en Adoption, som skriftliggen var ham meddeelt. Indtoget i Stockholm skede den 22de Januar, og Rigsmarskalken Grev Axel Fersen³⁾ ledsagede ham med stor Pomp til Hovedstaden, hvor han paa Rungsholmstorvet blev modtagen af Magistraten og Borgerskabets Eldste⁴⁾. Gjennem en Gade af Storgården begav

¹⁾ See Bilag 51 h.

²⁾ [Udførligere hos G. Adlersparre, aaf. St. II. 93—96.]

³⁾ Den samme uhyggelige Fersen, der nogle Maaneder efter førte Brindsens Lig til sit Hvilested, og under saa mange Lemlæstelser myrbedes ved Brindsens Grav.

⁴⁾ Ved Høitideligheder af den Art, hvorved Forfatteren ogsaa engang har været tilstede i Stockholm, er dette Optog af Magistraten og Byens Eldste Noget af det Høitideligste, endstjout i en simpel Form. De skundom gammeldags Cavipager, velsøgte, ofte

Prindsen sig, ledsaget af Grev Brahe og Adlersparre til Kongens Senglammer, hvor Kongen befandt sig omgivet af de høieste Embedsmænd, og derfra førte Prindsen ind i sit store Kabinet, hvor Præsentationen skede. Kongen ledsagede derefter Prindsen til Dronningens Bærelser, hvor den samme Ceremoni fandt Sted. I Rigssalen holdt Kongen en Tale, hvori han bekendtgjorde, at han adopterede Kronprindsen til sin Søn, og derefter oplæste Hofkansleren den af Kongen underskrevne Adoptionsact, hvori Kronprindsen som Tronfølger bar Navnet Carl August. Efterat Prindsen var heren opfordret til at aflægge Eiden, traadte han frem, og med Haanden paa den helige Skrift fremsagde han den sædvanlige Eidsformular, som Udenrigsministeren læste ham. Kongen og Kronprindsen vekslede derefter hjærlige Ord med hinanden, og da Prindsen nærmede sig Kongen for at kysse hans Haand, sluttede Kongen ham i sine Arme med en synlig Bevægelse, som meddeelte sig alle Tilstedeværende¹⁾. Derefter aflagde Stænderne og alle i Rigssalen forsamlede Embedsmænd Hyltingsorden, som blev dem foresagt af Udenrigsministeren, og Dagen endtes med de ved sådanne Leiligheder sædvanlige Festsigheder.

Vi forlade nu vor elste Prinds ved et Hof, hvor han vist nok iblandt Sveriges meest formaende, betydningsfulde og retfærdige Mænd erhvervede sig mange vigtigen hengivne Venner, der agtede ham høit, og onskede at jævne alle Bankegheder paa hans nye Bane; men ved hvilket ogsaa tildeels herskede Rabaler, politiske Meningsforskjellighed og en urolig Partiaand, som ofte forbittede ham hans hele Opbold i Sverige. Og vi vende tilbage til Norge, hvis Stilling, beroliget ved Freden med Sverige, og opmuntret ved det nye Handelsliv, som opvattes imellem England og Norge, nu tildeels tabte den sørgelige Interesse, som en forvirret Rigtstilstand og mangehaande Lidelser frembringe. Vi have saaledes et Par Aar at indføre paa vor Histories Blade, i hvilke Fredens Syner dreves i Norge under den kortvarige Krig, og hvori vi have meer at fortælle om Fredens Gjæringer end om Krigens Rædsler.

Trettende Capitel.

Universitets-Sagen 1809.

Endnu var Aaret ikke udrundet, før Nationens Luste om et Universitet igjen bragtes paa Bane. Under Krigen med Sverige, og under Norges blokerede Tilstand, medens

umage Heste, de simple Rudstæ og Tjenerdragter, de ærværdige Herrer selv i deres bedste borgerlige Pynt gjorde et høitideligere Indtryk paa ham end al den øvrige moderne Pragt og det glimrende Baabenstue.

¹⁾ En af Sveriges meest udmærkede Mænd, som var tilstede ved denne høitidelige Act, har forfattet Forfatteren, at han aldrig har bivaanet en offentlig Handling, som har grebet ham høitideligere end denne, og han omtalte Prindsens Anstand og Forhold ved denne Leilighed, som det meest udmærkede af den Art, hvortil han har været Vidne. I Norge havde Prindsen liden Leilighed til at udvikle det Slags Naturgaver. Der udmærkede han sig ved stor Sæmvelshed og Godmodighed i sit Væsen, endstjønt det ikke let skulde falde Nogen ind at glemme sig i hans Rærværelse. [Sin Tilstale til Kong Carl XIII^{de} sluttede han med disse gribende Ord: „Dg naar engang Deres Majestæt, ledsaget af dette Lands Betsignelser, gaar bort at lægge Deres Udødelighed til Deres Forfædres, og endnu en Sorgens Dag overskyer Sverges Land — maa denne Dag være langt borte! — da skal min Bøn til Himlen blive om en stor Arv efter D. N., større end den Krone, som æmnes mig: Carl XIII^{des} Døder og hans Folks Kjærlig bed.“ Hist. om Regementsförändr. 186.]

Nordsøen vrimslede af fiendtlige Krydsere, havde Norge i en højere Grad end nogen-
 finde tilforn følt Savnet af dette Oplysningsinstitut; men lammede Velstandskræfter
 og physiske Mangler havde afledet Opmærksomheden fra enhver Gjenstand for Forbe-
 dring i den Deel af Landets Stilling, som ikke umiddelbart tjente til at afhjælpe
 Diebliffets Nød. Men Ønstet boede stiltiende i hver fædrelandssindet Nordmands
 Barm, og endnu var den patriotiske Barme i frisk Minde, hvormed saa mange hen-
 farne Landsmænd mod Slutningen af det henrundne Seculum havde bragt Sagen
 paa Bane. De skrevne Ord og den kraftige Tale ledede dengang ikke til Raadet;
 men hine Hædermænds fædrelandste Sind havde forplantet sig til deres Efterkom-
 mere, og der behøvedes kun en Gnist, udsprungen af deres Land, som havde været
 Universitetets Talsmænd, for paa ny at reise den patriotiske Lue. Neppe var derfor
 den nye Virksomhed opvakt, Livets physiske Sorger mestendeels overvundne, og vore
 Trælastdragere igjen indledte paa en gylden Bane, for dette Nationens Ønske hævdede
 sig med en Kraft, som ingen Tilbageviisning meer taalte. Denne Gang sattes saa
 store Midler i Bevægelse, Nationens Begjæring udtalte sig i saa kraftige Toner, saa
 store Subscriptionssummer lagdes ved Ønstets Side, at den danske Konge, hvis Sind
 var Norge i Kjærlighed hengivet, maatte finde det betænkeligt længere at udsætte
 Opfyldelsen af et saa billigt og fromt Ønske. De Begivenheder, som vare indtrufne,
 gjorde desuden Danmarks Konge tvivlsom om Nordmændenes Hengivenhed, og han
 benyttede gjerne en Anledning til at knytte det norske Folk til dets Konge ved en
 Velgjerning, som blot syntes at bestaae i en forsigtig og hensigtsvarende Anvendelse
 af de Midler, der tilbødes og frembares af Norge selv; thi af de subskriberede Sum-
 mer kunde ikke alene Grundstenen lægges til Universitetet, men en stor Deel af Byg-
 ningen opføres.

Der kunde vanskeligen gives et beqvemmere Tidspunkt til at grundlægge et Na-
 tionalinstitut af den Vigtighed, som et Universitet, end det nærværende. Et fædre-
 landst Sind, virksomt i ædel Daad og uegennyttige Opofrelser af alle Slags, havde
 gjort sig gjældende under den korte svenske Krig, og neppe har den fædrelandste
 Land, siden Carl den XII^{tes} Indfald i Norge, gaaet igjennem Nationen i en renere
 Stillelse, eller Folket viist sig meer deeltagende for Fædrelandets Anliggender end da.
 Denne Stemning var endnu den herskende, og kunde med Lethed benyttes i hvilken-
 somhelst ædel Retning til Fædrelandets Gavn. Derhos havde Folkets Tænkemaade
 og offentlige Uttring taget en friere Retning. Norge var i mange Henseender under
 Krigen bleven overladt til sin egen Skjebne, og den forstandigere Deel af Nationen
 havde vænnet sig til med større Frimodighed end før at yttre sig om Statsanliggender,
 fordi Udtrykkene henvendtes til Medlemmerne af den norske Regjering, som vare simple
 i deres Bæsen og tilgjængelige for frie Uttringer. Der havde desuden dannet sig et
 Samfund i Landet, som tiltog sig Ret til at give sin Stemme i vigtige Anliggender,
 som havde forenet sig til Planer, der ansaaes velgjørende for Fædrelandet, og som i
 sin Nærmelse til Statsstyrelsen havde i en vis Grad tilfidesat et uindskrænket Mon-
 arkies Former. De nærværende Supplicanter tilføiede saaledes frimodige Uttringer
 til store Materialier til Bærlæts Udførelse; og det blev ligesom en Nødvendighed for
 begge Rigers Konge at tage Hensyn til begge Dele. Endeligen aabnede sig nu for
 Landets vigtigste Handelsmænd et fordeelagtigt Tidspunkt, der lovede saa store Ind-
 tægter, at et Offer paa Fædrelandets Alter vilde falde lettere end tilforn. Disse
 sammenstødende Omstændigheder fremmede det store Bærl, og ligesom Tidspunktet var
 beqvemt til derpaa at lægge Haand, saa stede Bærlæts Fuldbjærdelse just da det for
 Fædrelandet havde den højeste Værd. Den Bægt, som lægges paa disse Omstændig-
 heder, har dog ingenlunde til Hensigt at formindste den Værd, som maa gives Fre-
 derik den VI^{tes} kongelige Beredvillighed til at gaae Folkets Ønsker i Møde, der
 satte Kronen paa Uttringen af hans faderlige Sindelag for Norge, og knyttede et

Saad fæstere, som snart skulde opløses — ikke i Folge et almindeligt Rationalisme, men en stændtig Politisk Magtsprog ¹⁾.

Sagen fattedes med Aarets Slutning paa en alvorligere Maade i Bevægelse gennem det topographiske Selskab. Under et Motto af Lyge Rothe bekendtgjordes i Bladet *Tiden* ²⁾, at en Præmie af 1000 Daler var af en Patriot udsat for den bedste Afhandling om dette Emne ³⁾. Dette hedsende Selskab, som hvilede paa en jævnlig Virksomheds herlige Laurbær i en forsunden Tid, beholdt imidlertid ikke Sagen længe i sin Haand. Da Selskabet for Norges Vel stiftedes i Begyndelsen af dette Aar, lagdes dette Rationalanliggende i dets Hænder, hvor det drevs med saa megen Iver og Held, at Selskabet derved alene har gjort sig fortjent til Nationens evige Erkjendtlighed.

Ved Siden af hiin Opfordring læstes i samme Blad: „Norges retfærdige og vilige Døds“ af en S. ⁴⁾, hvori udtredes Haab om at see flere Mangler i Norge afskylne, og deriblandt en Rationalbank og et Universitet. Tidens Tryk havde lært Nationen Statsorganisationens Mangler at kjende, og senere Begivenheder havde ikke paalet den Frimodighed, hvormed Nordmanden havde været vant til at udtrykke sine Laster. — Der begyndte saaledes en ny Frihedens og Frimodighedens Æra i Norge, hvis Gttringer dog alene gik ud paa at forbedre, men ei i sin Grundvold at forandre den nærværende Statsforfatning og indvortes Statsforhold.

Fjortende Capitel.

Selskabet for Norges Vel stiftes 1810.

Spor af den patriotiske Stemning, som aabenbarligen gik igjennem Nationen under Landets nedtrykte Stilling, medens Krigen førtes med Sverige, viste sig længe efter at Rod og Fare mestendeels vare overvundne. Disse Følelser vare snarere oplivede end slappede ved den elste Brinds Christian Augusts Bortgang. I denne Henseende begyndte det nye oprundne Aar i samme Stil, hvori det hengangne var endt. Vi have seet at den nye Handelsvirksomhed neppe var begyndt at forbedre Handelsmændenes Stilling, førend Tanken om et Universitets Oprettelse vaagne i Nationen, og lae Ideer om en større Selvstændighed med Hensyn til Statens indvortes Orga-

¹⁾ Ved Slutningen af 1809 havde ogsaa Forfatteren heraf bragt denne med flere Norges Ankeposter paa Bane i sit Flyveskrift „Fædrelandste Ideer.“ Denne lille Piece, som var en Forstegsøbe af hans litteraire Arbejder, har vissehelgen i sig selv ingen stor Værd, men den omhandlede flere nationale Anliggender med en Frimodighed, som vidnede om Nationens Stemning paa den Tid. Fra den Side af gjorde Bogen nogen Opfigt og blev hurtigen affat.

²⁾ Rothes Motto lød saaledes: „Nu er Liv spvakt i norske Sjæle, nu behandles Sagen med ædel Iver. Nu staae I frem, prisværdige Mand! og indbyde hver Fædrelandets Søn til at tale i Sagen og raadslaae med Eder. Er det ikke som et herligt Morgenbrud? Er det ikke som Forberedelse til et festligt Optog? Som noget Saadant er det for mig, og jeg seer fra nu af, at hvordan end Tidernes Bestaenhed vorder, saa faaes snarere eller senere et Universitet. Ved denne Tanke frydes jeg.“ Bladet *Tiden* No. 34 den 9de December 1809.

³⁾ [Mere herom nedenfor i nittende Capitel.]

⁴⁾ [d. e. Sogneprest til Berg ved Frederikshald, Provst Hount, som for dette Stykke i Bladet *Tiden* 1809 No. 34 nær var paaført en Trykfridhedsag. Jfr. Roes Lidskrift for Norsk Personahistorie I. 162—176. Norsk Forfatter-Lexikon 309—10.]

Nordføen vrimslede af fiendtlige Krydsere, havde Norge i en høiere Grad end nogen-
 finde tilforn følt Savnet af dette Oplysningsinstitut; men lammede Velstandskræfter
 og physiske Mangler havde afledet Opmærksomheden fra enhver Gjenstand for Forbe-
 bring i den Deel af Landets Stilling, som ikke umiddelbart tjente til at afhjælpe
 Diebliffets Rod. Men Ønstet boede stiltiende i hver fædrelandssindet Nordmands
 Barm, og endnu var den patriotiske Barme i frist Minde, hvormed saa mange hems-
 farne Landsmænd mod Slutningen af det henrundne Seculum havde bragt Eagen
 paa Bane. De skrevne Ord og den kraftige Tale ledede dengang ikke til Naalet;
 men hine Hædersmænds fædrelandste Sind havde forplantet sig til deres Estertom-
 mere, og der behøvedes kun en Gnist, udsprungen af deres Land, som havde været
 Universitetets Talsmænd, for paa ny at reise den patriotiske Lue. Neppe var derfor
 den nye Virksomhed opvakt, Livets physiske Sorger mestendeels overvundne, og vore
 Trælastdragere igjen indledte paa en gylden Bane, for dette Nationens Ønste havde
 sig med en Kraft, som ingen Tilbageviisning meer taalte. Denne Gang fattes saa
 store Midler i Bevægelse, Nationens Begjæring udtalte sig i saa kraftige Toner, saa
 store Subscriptionssummer lagdes ved Ønstets Side, at den danske Konge, hvis Sind
 var Norge i Kjærlighed hengivet, maatte finde det betæneligt længere at udsætte
 Ophjælpelsen af et saa billigt og fromt Ønste. De Begivenheder, som vare indtrufne,
 gjorde desuden Danmarks Konge tvivlsom om Nordmændenes Hengivenhed, og han
 benyttede gjerne en Anledning til at knytte det norske Folk til dets Konge ved en
 Velgjerning, som blot syntes at bestaae i en forsigtig og hensigtsvarende Anvendelse
 af de Midler, der tilbødes og frembares af Norge selv; thi af de subskriberede Sum-
 mer kunde ikke alene Grundstenen lægges til Universitetet, men en stor Deel af Byg-
 ningen opføres.

Der kunde vanskeligen gives et beqvemmere Tidspunkt til at grundlægge et Ra-
 tionalinstitut af den Vigtighed, som et Universitet, end det nærværende. Et fædre-
 landst Sind, virksomt i ædel Daad og uegennyttige Opofrelser af alle Slags, havde
 gjort sig gjældende under den korte svenske Krig, og neppe har den fædrelandste
 Land, siden Carl den XII^{tes} Indfald i Norge, gaaet igjennem Nationen i en renere
 Skikkelse, eller Folket viist sig meer deeltagende for Fædrelandets Anliggender end da.
 Denne Stemning var endnu den herskende, og kunde med Lethed benyttes i hvilken-
 somhelst ædel Retning til Fædrelandets Gavn. Derhos havde Folkets Læntemaade
 og offentlige Uttring taget en friere Retning. Norge var i mange Henseender under
 Kriegen bleven overladt til sin egen Skjebne, og den forstandigere Deel af Nationen
 havde vænnet sig til med større Frimodighed end før at yttre sig om Statsanliggender,
 fordi Udtrykkene henvendtes til Medlemmerne af den norske Regjering, som vare simple
 i deres Væsen og tilgjængelige for frie Uttringer. Der havde desuden dannet sig et
 Samfund i Landet, som tiltog sig Ret til at give sin Stemme i vigtige Anliggender,
 som havde forenet sig til Planer, der ansaaes velgjørende for Fædrelandet, og som i
 sin Nærmelse til Statsstyrelsen havde i en vis Grad tilfidesat et uindskrænket Mon-
 arkies Former. De nærværende Supplicanter tilføiede saaledes frimodige Uttringer
 til store Materialier til Bærlæts Udførelse; og det blev ligesom en Nødvendighed for
 begge Rigers Konge at tage Hensyn til begge Dele. Endeligen aabnede sig nu for
 Landets vigtigste Handelsmænd et forbeelagtigt Tidspunkt, der lovede saa store Ind-
 tægter, at et Offer paa Fædrelandets Alter vilde falde lettere end tilforn. Disse
 sammenstødende Omstændigheder fremmede det store Bærl, og ligesom Tidspunktet var
 beqvemt til derpaa at lægge Haand, saa stede Bærlæts Fuldbjærdelse just da det for
 Fædrelandet havde den høieste Værd. Den Bægt, som lægges paa disse Omstændig-
 heder, har dog ingenlunde til Hensigt at formindske den Værd, som maa gives Fre-
 derik den VI^{tes} kongelige Beredvillighed til at gaae Folkets Ønster i Møde, der
 satte Kronen paa Uttringen af hans faderlige Sindelag for Norge, og knyttede et

Saand fæstere, som snart skulde opløses — ikke i Følge et almindeligt Rationalisme, men en stændtig Politisk Ragsprog¹⁾.

Sagen fattes med Aarets Slutning paa en alvorligere Raade i Bevægelse gjennem det topographiske Selskab. Under et Motto af Lyge Rothe bekendtgjordes i Bladet *Tiden*²⁾, at en Præmie af 1000 Daler var af en Patriot udsat for den bedste Afhandling om dette Emne³⁾. Dette hedsende Selskab, som hvilede paa en gunstig Virksomheds herlige Laurbær i en forsvunden Tid, beholdt imidlertid ikke Sagen længe i sin Haand. Da Selskabet for Norges Vel stiftedes i Begyndelsen af dette Aar, lagdes dette Rationalanliggende i dets Hænder, hvor det drevs med saa megen Iver og Held, at Selskabet derved alene har gjort sig fortjent til Nationens evige Erkjendtlighed.

Ved Siden af hiin Opfordring læstes i samme Blad: „Norges retfærdige og billige Ønsker“ af en H.⁴⁾, hvori udtredes Haab om at see flere Mangler i Norge afhjælpne, og deriblandt en Nationalbank og et Universitet. Tidens Tryk havde lært Nationen Statsorganisationens Mangler at kende, og senere Begivenheder havde ikke søkket den Frimodighed, hvormed Nordmanden havde været vant til at udtrykke sine Laster. — Der begyndte saaledes en ny Frihedens og Frimodighedens Æra i Norge, hvis Øttringer dog alene gik ud paa at forbedre, men ei i sin Grundvold at forandre den nærværende Statsforfatning og indvortes Statsforhold.

Fjortende Capitel.

Selskabet for Norges Vel stiftes 1810.

Spor af den patriotiske Stemning, som aabenbarligen gik igjennem Nationen under Landets nedtrykte Stilling, medens Krigen førtes med Sverige, viste sig længe efter at Rod og Fare mestendeels vare overvundne. Disse Følelser vare snarere oplivede end slappede ved den elste Prinds Christian Augusts Bortgang. I denne Henseende begyndte det nye oprundne Aar i samme Stil, hvori det hengangne var endt. Vi have seet at den nye Handelsvirksomhed neppe var begyndt at forbedre Handelsmændenes Stilling, førend Tanken om et Universitets Oprettelse vaagne i Nationen, og læe Ideer om en større Selvstændighed med Hensyn til Statens indvortes Orga-

¹⁾ Rod Slutningen af 1809 havde ogsaa Forfatteren heraf bragt denne med flere Norges Ankeposter paa Bane i sit Fjyvestrift „Fædrelandske Ideer.“ Denne lille Piece, som var en Forsteprøve af hans litteraire Arbejder, har visstigen i sig selv ingen stor Værd, men den omhandlede flere nationale Anliggender med en Frimodighed, som vidnede om Nationens Stemning paa den Tid. Fra den Side af gjorde Bogen nogen Opfigt og blev hurtigen affat.

²⁾ Rothes Motto lød saaledes: „Nu er Liv opvakt i norske Sjæle, nu behandles Sagen med ædel Iver. Nu staae I frem, prisværdige Mænd! og indbyde hver Fædrelandets Søn til at tale i Sagen og raadslaae med Eder. Er det ikke som et herligt Morgenbrud? Er det ikke som Forberedelse til et festligt Optog? Som noget Saadant er det for mig, og jeg seer fra nu af, at hvordan end Tidernes Bestaenhed vorder, saa faaes snarere eller senere et Universitet. Ved denne Tanke frydes jeg.“ Bladet *Tiden* No. 34 den 9de December 1809.

³⁾ [Mere herom nedenfor i nittende Capitel.]

⁴⁾ [D. e. Sogneprest til Berg ved Frederikshald, Provst Gount, som for dette Stykke i Bladet *Tiden* 1809 No. 34 nær var paaført en Trykfrihedssag. Jfr. Roes Lidskrift for norsk Personalhistorie I. 162—176. Norsk Forfatter-Lexikon 309—10.]

nisation lagdes ved Siden deraf. I den næste Forbindelse dermed stod Oprettelsen af Selskabet for Norges Vel, hvortil allerede Forslag var gjort mod Slutningen af 1809, men som først kom til Udførelse i en af de første Maanedes 1810. Dette Selskab skulde egentligen være en Fortsættelse af det saakaldte topographiske Selskab for Norge, som i Aaret 1791 stiftedes af daværende Stiftamtmand F. Moltke, og hvis Hensigt var at ordne og udgive topographiske Beskrivelser over norske Egne, Byer og Bygder. Af dette Selskab var efterhaanden udgivet Topographisk Journal i 33 Hefter, samt det skjøne, af Major Darre forfattede Kort over Egnen om Nisjen. Mange herlige Topographier skyldes dette Selskabs Medlemmer, og det havde visse- ligen tjent til at udbrede Kundskab om Fædrelandet, dersom Selskabets Virksomhed i ovennævnte Retning var bleven fortsat indtil vor Tid. „Men flere tilfældige Om- stændigheder — hedder det i Budstikken — uforudsete Tab, flere virksomme Medlem- mers Forskyttelse eller Dødsfald svækkede Selskabets Kraft.“ Den samme Skiebne havde det patriotiske Selskab for Agershuus Stift. Intet af disse Selskaber havde et saa almindeligt Formaal, som det nye Selskabs Stiftere havde for Øie, og dette havde allerede viist sig, da Ideen om Oprettelsen af et norsk Universitet, mod Slut- ningen af 1809, igjen begyndte at røre sig i Folkets Gemytter. Man var da for- legen med Hensyn til Valget af det Organ, som skulde bruges. Begge hine Sel- skabers Medlemmer forenede sig derfor mod Slutningen af 1809, for at oprette et Selskab i en større Stil, hvis Virksomhed skulde strække sig til alle Norges Egne, og omfatte saavel oekonomiske og litteraire som andre almennyttige Gjenstande. I litterair Henseende har imidlertid Selskabet for Norges Vel ikke udrettet saa meget som det topographiske Selskab. Et sluttet Selskab af Videnskabsyndere og Videns- skabsdyrkere er meer i Stand til at fremme et partielt litterairt Niemed, og ligesom det topographiske Selskab talte nogle af Landets lærdeste og flittigste Videnskabsmænd blandt sine Medlemmer, saa var ogsaa hiin Tid Skribent-Virksomheden langt gun- stigere end den nærværende, da Embedsmændenes Sind i Almindelighed dybt biesedes af oekonomiske Sorger.

Man bedømme ikke dette Selskabs Art og Virksomhed i dets Oprindelsesperiode efter dets døsiges Tilstand i den senere Tid, da det med megen Nøie holdes sammen, da det slæber paa nogle saa villige og for dets Hensigts Fremme ivrige Medlemmer, ved Siden af de mange Flere, der ligesom indtrygles i dets Kreds ¹⁾. Dette Sel- skabs Oprettelse i hiin Tid var ligesom en Gjenklang af den patriotiske Stemning, som var opvakt i Nationen under Krig og Farer, og som løb endnu over Landet, efterat disse vare overvundne. Det var dette Selskabs virksomme Bestræbelser, dets Medlemmers runde Belgjorenhed, som lagde det første, i Sandhed grundstærkte Fun- dament til det norske Universitets Oprettelse, ikke alene ved Skrift og Tale, og ved denne Rationalsags alsidige Døstelse, men ved Bidrag, som i Størelse overgik Alt hvad der til et patriotisk Niemeds Opnaaelse nogenfinde er blevet subskriberet i Norge. Denne Stemning i Nationen, de varme Toner, hvormed Begjæret om dette Oplys- ningens store Element lagdes for Danmarks Trone, henrev den danske Regjering selv, og døvede en Modstandsstemme, som stedse havde reist sig i Danmark mod et norsk Universitets Oprettelse. Da denne Indretning var grundlagt, var Selskabets Virk- somhed saa godt som tilendebragt. Ingen nye Planer for dets Virken, snart til at befordre litterair Arbeidsomhed, snart til Landvæsenets og Industriens Fremme, vilde trives efter den Dag; det har stedse siden ravet mod Død og Undergang. Men dette tør vi paastaae, at Selskabet for Norges Vel i sin første Morgenrøde var lige- som et Bindemiddel imellem den ældre og yngre Deel af den 7aarige Krigsperiode, og tjente til at vedligeholde de varme patriotiske Følelser, som sædvanligen gaae meer

¹⁾ [Efter Forfatterens Død har dette Selskab, som bekjendt, atter udfølet en større Virk- somhed i landøkonomisk Retning.]

igjennem onde end gode Tider. Den Periode, hvortil vi nu nærme os, har visse-
 ligen i flere Henseender et Pphysiologi heel forskjelligt fra det Tidrum, som vi
 indlade. Dersom dette gav vor hele indvortes Virksomhed en lettere Gang og bort-
 fjædede vore Ræringsforger, saa byggede i Sandhed den nye Virksomheds forvillede
 Jærner i Handelsinteressens blomstrende Værksted store Farer for Landets moralske
 Tilstand. I en saadan Stilling gives liden Plads for høiere Statsformaal, og
 altsammen maatte hver Institution være, som mindede Landets virksomme Borgere om,
 at der gaves et Fædreland, som havde Fordring paa Deeltagelse og Medvirkning til
 at befordre dets sande Vel, og holdt den ligesom indslumrede Fædrelandskjærlighed
 vægen. En saadan Indretning var Selskabet for Norges Vel i sin første Opri-
 telse, og vi ere derfor besejdede til at indskrive dets Virksomhed paa vor Histories
 Blade, og forfølge dets Skiebne igjennem Liv og Død.

Man har bragt Oprettelsen af Selskabet for Norges Vel i en politisk Forbin-
 delse med den fædrelandste Interesse, og anseet det som en Fortsættelse af politiske
 Planer, som vare udfæstede af Enkelte af Nationens meest udmærkede Patrioter, der
 længe førend deres Landsmænd dannede sig et rigtigt Begreb om hvad der tjente til
 fædrelandets Gavn i Fremtiden. Det kan være at en saadan Plan spillede i det
 Hænde — Forfatteren veed derom Intet at fortælle, fordi han derom ingen anden
 Kundskab har end ubestemte og tvetydige Rygters Hvissen. Men det er vist, at
 Nationen ei var tilbøielig til at indlade sig i Planer af den Art, og at Selskabets
 Medlemmer i Almindelighed indskrev sig i dette Samfund med den rene Hensigt at
 trænge fædrelandets Lær i det Hele, og at de især med varm Kjærlighed hæstede
 sig ved Tanken om Oprettelsen af et Universitet. Var altsaa Selskabet et Foster af
 en politisk Idee, da bøde den i Undfangelsen, fordi den ingen Ræring fandt i Na-
 tionens Stemning, og Stifternes store Planer begroves i mere almindelige Bestræ-
 belser for at befordre Rigets indvortes Organisation og tilveiebringe en længe savnet
 Selvstændighed.

Paa den store Høitidsfest, som blev given i Anledning af Prinds Christian
 Ludvigs Afreise til sin høie Bestemmelse, udfæstede en Indbydelse til at indtræde i
 dette Selskab, som blev udsendt trindt om i Landet¹⁾. Til Præsæs for Selskabet
 udnævnedes Prinds Frederik af Hessen, og blandt Constituenternes Navne fandtes
 Norges meest agtede Mænds, der opholdt sig i Christiania eller i Nærheden deraf.
 Med Hensyn til Selskabets Organisation maae vi henvise til Budstikkens 2den Deel,
 der indeholder en omstændelig Beskrivelse. Antallet af dets Medlemmer voksede i en
 kort Tid betydeligen. Allerede i det første Møde indskrev sig 200 Medlemmer; i
 Mai var Subskribenternes Antal 900, og efter et Aars Forløb var dette vokset til
 1000. Filialafdelinger af den store Moderstamme sloge sine Forgreninger trindt om
 i Landet; overalt modtoges med Deeltagelse Ideen om et patriotisk Samfunds Op-
 rettelse til at fremme store Niemed, overalt fandt Selskabets Stiftere villige Hænder
 til at understøtte den store Plan. Især udfæsttes mangfoldige Præmier for at op-
 hjælpe den indvortes Bindstibelighed. Det er imidlertid ikke denne Deel af Selska-
 bets Virksomhed, som har været meest frugtbringende, da det stundom paa denne Bei-
 lighed sig i en Detail, som afsøndte Opmærksomheden fra store nationale Niemed.
 Noogle Forsøg paa at fremme Planer, som mere grebe ind i Landets indvortes Or-
 ganisation, og skaffede det en Selvstændighed paa Handelsvei, som det længe havde
 savnet, vilde ikke lykkes. Det var senere Dage forbeholdent at bane sig Bei til en
 fri og renere Anstuelse i denne Henseende²⁾.

¹⁾ Planen var forfattet i Udtryk, som ikke vare frie for den Svulst, der saa let ind-
 trænger sig under en exalteret Stemning, uden hvilken Foretagender af stor Interesse
 ei let komme i Stand. Saaledes hedder det: „naar Uveirsløyer mørkne Himlen, naar
 Stormen raser, Lordnen ruller o. s. v.“

²⁾ Saaledes foreslog det Arendalske Districtsselskab, for hvilket Forfatteren var Formand,

Mod Slutningen af forrige Aar havde Keiser Napoleon stilt sig ved sin Gemalinde, Keiserinde Josephine, og ægtede i dette Aar en østerrigsk Prindsesse, Marie Louise, og der fattedes ikke paa Benfaldsyttringer og Høitideligheder i Anledning af denne Forbindelse mellem Magter, der nyligen havde endt en blodig Kamp med hinanden. Østerrige nød saaledes i dette Aar en dyb Fred, og tænkte kun paa at lægge de Saar, som en ulykkelig Krig havde givet, og at ordne et Finantsvæsen, som var i den største Forvirring.

Rusland holdt endnu i dette Aar fast ved Continentalsystemet, og vedligeholdte en fredelig Forbindelse med Frankrige. Det havde realiseret sine Udvidelsesplaner mod Norden, det befandt sig i en stor Finantsforlegenhed, og det var indvillet i en Kamp med sine sydlige Naboer, Tyrkerne, som blev ført med forskjelligt Held, men som mod Aarets Slutning tog en Bending, der truede Salvaanen med Undergang.

Sverige kunde ogsaa siges i dette Aar at glæde sig ved en udvortes fredelig Stilling; thi endstjønt det nødvinget havde tiltraadt Continentalsystemet, og sat sig i et tilsyneladende fiendtligt Forhold til England, saa vedligeholdte det ikke desto mindre stiltiende en fredelig Handelsforbindelse med samme, og paa ingen af Siderne var Krigen alvorligen meent. Engelske og svenske Skibe svømmede fredeligen ved hverandres Side i de nordiske Bunde, intet fiendtligt Stød løsnedes imellem disse Magter, og snart gik den maskerede Krig over til en Alliance, som ledede Sverige til en Forbindelse, hvortil dets Hu længe havde staaet, og gav dets politiske Stilling en naturlig Retning. Sverige var omhyggeligen beskæftiget med at ordne sine indvortes Anliggender. Dets nye Konge var ikke i alle Henseender tilfreds med den i Aarets Løb afholdte Rigsdags Beslutninger, af hvilke han ansaa nogle for trænkende sine kongelige Rettigheder. Saavel Kongen selv som det Parti, der nærmest stillede sig om Tronen, udtrykte sig i Breve med Harm og Haan over de Forsøg, som gjordes paa at rolle Kongens og befæste Folkets Myndighed, hvilket flere ivrige Oppositionsmænd ikke ubeldigen forsøgte¹⁾. Den ædle Mand, som Revolutionen havde fremkaldt, viste sig iblandt flere Rigsdagens Medlemmer i alle Stænder i en liberal Rørmelse til et Equationsystem mellem Mægtige og Ringe, og mangt et Adelspatent bragtes som Offer for denne Stemning. Imidlertid fandt Kongen og hans Raadgivere det kloge at see Tiden an, og ikke strax i den nye Regjerings Barndom vække nogen alvorlig og betænkelig Modstand. En ny Trykkefrihedslov blev givet i dette Aar; men endstjønt den udvidede Skrivefriheden, indeholdt den tillige Bestemmelser, som have givet Stof til Misbrug og Forvikling. Derimod lykkedes det ikke den svenske Konge at indføre Constriptionen i Landet. Den svenske Rigsdag modsatte sig denne nye Foranstaltning, som forstyrrede det forrige, omhyggeligen sammensatte Bævnings-system, paa det bestemteste. Kongen yttrede sin Harm derover i fortrolige Breve; men han fandt det dog ikke passende at paadrive Børet alvorligere, og lod sig nøie med den offentlige Uttring, at han vel var overbevist om Hensigtsmæssigheden af sit Forslag, men indsaa, at Nationen ei var moden til en saadan Forandring.

¹⁾ I Breve til Adelsparre yttre Carl den XIIIde paa flere Steder sit Misnoie med Rigsdagens Færd.

Sjette Capitel.

Kronprinds Carl Augusts Død¹⁾.

Men neppe var Sveriges indvortes og udvortes Statsforhold blevne ordnede, og det politiske Held i Fremtiden grundfæstet paa store Forhaabninger, før en ny Ulykkesbegivenhed indtraf, som truede at omstyrte den til almindelig Held og Tilfredshed sammensatte Statsbygning. Sveriges Kronprinds synes, siden hans Indtrædelse i en oplysede Stilling, ikke at have levet glade Dage i Sverige, og hans tilsyneladende blomstrende Sundhed og stærke Constitution at være bleven i høj Grad formindstet og svækket²⁾. Formedelt sit aabne og naturlige Væsen, sin Fromhed og Hjertegodhed, og sin venlige Tone mod Alle, der nærmede sig hans Person, hvor der en Afstand der end var i Henseende til Livets udvortes uvæsentlige Forhold, blev han snart elsket og agtet af den større og bedre Deel af Nationen. Han blev folket Ben, og viiste sig aldrig uden at have modtaget Beviser paa, hvor meget han havde rundet dets Kjærlighed og Deeltagelse. Især havde han ved hiint simple og ærbødige Væsen draget Meningmand og den store Bondelasse til sig, der i ham saa et Bærn mod det Tryk, som forældede Feudalindretninger endnu lagde paa den ringere Landmand; de uadelige Stænder betragtede ham som en simpel og ædel folket Rand, der vilde træde i Stranke mod Sveriges Adelsaristokrati. Prindsens Simpelt og Tarvelighed viiste sig i alle hans Forhold, og i den Henseende havde hans oplysede Stilling ingen Indflydelse paa ham. Disse Egenskaber fulgte ham til Sverige³⁾. Han havde saaledes ogsaa i den store næringsdrivende og handlende Borgerklasse oprigtige Tilhængere, og modtog derpaa ved festsige Anledninger under iklædte Glædesyttringer veltalende Beviser. Paa dette Borgerlivets Trin pleie Kjærlighedens og Agtelsens Udbrud at bære Sandhedens og Oprigtighedens Præg, og den ofte ufrivillige Ytring deraf giver Beviser paa den almindelige Stemning⁴⁾. Det er saaledes upaatvileligt, at Kronprinds Carl August vilde være bleven folket Afgud i Sverige, ligesom Prinds Christian August havde været det i Norge,

¹⁾ [Om hans Ophold i Sverige og Død findes udførligere Efterretninger i Adlersparres 1809 och 1810, 2den og 3die Deel, i Schinkel-Bergmans Minnen V. 4de Kapitel; Jysen, Chr. August 184 ff. jfr. Skil.-Magaz. 1847 S. 158 ff.]

²⁾ Vi have imidlertid ovenfor seet, at han fra sin tidlige Ungdom af var Epiren hos sig til Sygeligheds symptomer. Under Krigen i Norge, i hvilken han ingenlunde sparede sin Person, men deelte Soldatens Besværligheder, og under Jagten, paa hvis Glæder han satte stor Pris, udjatte han sig for Strabadser, der nok kunde svække en stærk Constitution.

³⁾ Da hans Appanage bestemtes til en Sum, som var langt under den Maalestok, som siden blev valgt, betænkte han sig paa at modtage den, i det han yttrede, at Sverige i sin nærværende Forsatning tiltrængte enhver Besparelse i Udgifter. [„Efter sin Ankomst til Sverige udtalte Prindsen under Rigsdagen ofte sit Ønske at faae vide, hvad Indtækt han skulde erholde, idet han altid lagde til: Det er mig aldeles ligegyldigt, om det bliver lidet eller meget, men jeg er Calculant, og vil derefter indrette min Levemaade. — Efter utallige Overveelser og Omveie blev der for Prindsen bevilget en aarlig Sum af 24,000 Rdlr. Bankommt, hvormed han var vel fornøiet. Siden forandrede Bevillingen saaledes, at Kongens Rjotten skulde forsyne Prindsen med Mad, og at derfor skulde lortes 12000 Rdlr. i Appanagen mod Ret til 10 Converts hver Uddag. Prindsen tilfagde alligevel ikke en eneste Gæst al den Tid, han boede paa Slottet, for ikke — som han sagde — at volde sin Fader Bekostning. (Adlersparre 1809 och 1810. II. 12—13.)]

⁴⁾ Kort efter at han var bleven hyllet som Kronprinds, gav Magistraten og Borgerne ham paa Børsen et stort Festmaal, og ved denne Høitidelighed vandt han saa meget de Tilstedeværendes Tilfredshed ved sit simple og humane Væsen, samt passende Talnemligheds Ytringer, at han med stor Jubel ledsagedes hjem til sin Bosted. [Jfr. Sammensteds. II. 103—105.]

naar hans Livsbane ikke var bleven afbrudt ved en uhykkelig Begivenhed just i Begyndelsen af hans nye Stilling; thi Egenstaber som de Prindsen var i Besiddelse af maatte, jo længere han levede, jo mere bane ham Bei til Folkets vogende og varige Kjærlighed.

Ikke saa almindeligen var han elsket og agtet i den høiere Adelskreds; thi til at stille sig høit i dennes Gunst kræves Egenstaber, hvoraf den valgte Kronprinds ikke var i Besiddelse. Historien finder sig ikke besøiet til at berøre Intriguer, som gjære ved Hofferne, og som i hine Dage vissest ikke have været fremmede for det svenske. Men der er aldeles ingen Grund til at antage, at nogen dyb og udbredt Cabale havde dannet sig iblandt Hoffets Store, for at omstyrte Nationens erklærede Valg af det nærværende Dynasti, allermindst for igjen at hæve den forstødte Kongefamilie paa Tronen¹⁾. For den affatte Konge reiste sig ingen Stemme, og der var neppe nogen svensk Mand, som alvorligen tænkte paa at bringe Gustav Adolph eller hans Slægt igjen paa Tronen. Hans Navn var udslettet paa Historiens Fremtidstabel, og det stod anklaget i Fortidens som første Aarsag til Sveriges Idmyggelse og Sonderlemmelse. Var der saaledes — en Formodning, til hvis Bekræftelse denne Historie ingen Kjendsgjerninger har at fremlægge — endog enkelte Familier, som vare endnu den affatte Kongefamilie hengivne, eller som i en Tronforandring søgte at vinde tilbage en tabt Indflydelse, eller samle ny Understøttelse for en tilbagegaaende Formuesforfatning, saa tabte disse enkelte Stemmer sig i et fast almindeligt, til Had grændsende Misnøie med den affatte Konge, og i det store Haab, som Nationen satte til den valgte Tronfølger, der uden at udmærke sig ved glimrende Talenter vissest var i Besiddelse af de Egenstaber, som bane Bei til Folkets Kjærlighed, og berettigede Nationen til store Forhaabninger om dets Fremtid. Der smededes saaledes neppe ved det svenske Hof hemmelige Rænter for at tilintetgjøre Folkets Valg, men Prindsens simple og humane Væsen, der strakte sig til hver Slags Omgang, tættedes ikke altid den stolte svenske Adels. Naastue anede Rogle af disse i den liberale Prinds en Modstander, som vilde arbeide paa en Rivelling imellem de forskjellige Stænder, der ikke var Adelen hjærkommen, og endnu ikke var tilbørligen forberedt. Derfor foresaldt Scener imellem Prindsen og nogle høie Adelsmænd, der havde et uvenligt og Prindsen trængende Udseende. Han skjulte ikke sit Misnøie mod Intriguer, der vare fornærmelige, for dem han agtede, og bortffjernede fra sin Person de Mænd, der saaledes havde paadraget sig hans Misgunst. Det hedte derfor, at han undertiden, naar han blev gjort opmærksom paa den Forsigtighed og Værdighed, hvormed han burde omgive sit Væsen, fordi han stundom syntes at glemme sin ophøiede Stilling, og viste Andre en Opmærksomhed, som var usædvanlig i denne, tilbageviste Paamindelsen med en Fyrstes naturlige Omfindtlighed, der ei modtager Trettesættelse af sine Undergivne²⁾.

¹⁾ [Hvad Schinkel-Bergman, Minnen V. 130—146, fortæller om forskjellige gustavianiske Stemplinger i Slutningen af 1809, for at saa Prindsen af Augustenborgs Valg omgjort, er vistnok ikke blottet for Sandhed, men kan neppe tillægges synderlig Betydning, ligesom Beretningen om dem er bilagt med færre historiske Beviser, end han sædvanlig har at paaberaabe sig. Hall har saaledes nok Ret, naar han vel troer paa en Cabale i denne Retning, men hverken antager den dyb eller udbredt. De la Gardie, Raath, Fersen og hans Søster Grevinde Piper vare dette Partis indflydelsesrigeste Personer. Ogsaa Armsfelt — denne Sveriges Alcibiades, hvem Revolutionens Fordele vare gledne af Hænderne — vendte sig fort efter Christian Augusts Valg atter til Gustavianerne, men man havde tabt Lilliden til ham, og han intriguerede derfor en Tid paa egen Haand.]

²⁾ Der var saaledes paa den Tid ogsaa her i Norge Rygter i Omloeb om Scener af den Art mellem den uhykkelige Fersen og Prindsen, skønt ingenlunde af den Natur, som hentyede paa forbrøderste Hensigter fra Fersens Side. [Schinkel-Bergman, der anfører et Par Sammenstød mellem Prindsen og Fabian Fersen (Minnen V. 151. 167), beretter ingen slige mellem hiin og det uhykkelige Offer for Nobelen, Grev Axel Fer-

Disse Scener forbittede Prindsen Kundom Høflivet, og han tral sig ofte tilbage fra Hoffets Larm til det stille Kammer, for at lette Sindet ved søde og søde Udvælgelser. I saadanne Timer, helligede Rolighed og hjære Erindringer, fandt han især Glæde i at spille Skak med sin forrige norske Adjutant og tre Selskaber, Oberklientenant Holst, som var bleven Prindsen uundværlig ved de smaa Opmærksomheder i det daglige Liv, som bane ofte mere Bei til Benstab og Indest end store og vigtige Tjenester. Holst var ingen Mand af udmærkede Talenter, og han besad ikke Prindsens Fortrolighed i den Grad som Major Darre, men han havde Egenskaber, som gjorde ham skikket til at være Prindsens daglige Selskab. Han var som en Grav, og var aldrig udenfor Prindsens Kammer, hvad han der hørte hjemme. Han var utrættelig i Omfæng for Prindsens smaa Fornødenheder, der vist nok ikke vare af stort Omfang eller vanskelige at tilfredsstille, men i en bestemt Orden vandt tilbage i hans daglige Forretningstræds. Men hvad der i Prindsens sidste Dage især gjorde ham Holst kjær og uundværlig var det, at han var saa godt som den eneste Mand i hans Omgangstræds, med hvem han frit kunde omtale sine hjære Erindringer om det Land, han havde forladt, og som beholdt hans Kjærlighed til den sidste Stund. Dertil kom, at hans Helbred, strax han indtraadte paa svensk Grund, leed ved Colikmerter og Maveordener, der i høi Grad foruroligere ham, og hvorved hans Sind, der tillige boiedes af andre Sorger, endnu mere nedtryktes. Merede tidligen fattes disse Ulemper af Nygtet, der saa gjerne bærer Gift paa sin Tunge, i Forbindelse med forbrudte Planer mod Prindsens Liv, og flere af Sveriges ædelstænkende Mænd, der vare Prindsen oprigtigen hengivne, vare bekendte med dette Nygte, og søgte, som ovenfor fortalt, at skjule det for ham. Men Historien behøver neppe at give denne Prindsens Sygelighed en saa giftig Rod. Den udløses naturligen af en forandret Levemaade, et festligt Liv, af den lidenskabelige Standsbevægelse, som maatte ledsage hans nye Stilling, og den nedtrykte Sindssværmung, som bittere Erfaringer foranledigede hos en saa smæbel og naturlig Charakter, og som længe havde været ham fremmed, samt, og maaskee fornemmeligen, af den forhen omtalt Uorden i hans Livsorganer, der yttrede sig meest, naar han førte et stille Liv.

I Mai Maaned dette Aar foretog Prindsen en Rejse til de sydlige Provindser i Sverige for at undersøge Forsvarsanstalterne, og gjøre sig bekendt med Troppernes Tilstand. Paa denne Rejse skulde han tillige møde sin ældste og høit elskede Broder, Hertugen af Augustenborg, som han i lang Tid ikke havde seet. Men han var ikke kommen længere end til det tredje Skifte fra Stockholm, førend han allerede befandt sig syg. I Aby spiste han en kold Postei, og følte sig strax derefter saa underligt uvel, at han faldt paa den Mistanke, at den havde været forgiftet. Doctor Ledin i Linköping, hvis Lægehjælp han søgte, vilde vel berolige ham med den Forsikring, at hans Onde ei skrev sig fra en saadan Uarsag, i det ellers hans Rejsefælle maatte have havt samme Uheld som han. Men han paastod, at Ingen uden ham havde nydt af Posteien, og Frygten forlod ham ikke. Denne Prindsens Paastand tjente til at forplante Nygtet om hans Forgiftelse, som derefter udbredte sig alt

sen, og det er derfor saameget rimeligere, at Nygtet i Norge har forvevlet disse Brodere, som Grev Axel i Foraaret 1810 i Almindelighed havde Tjenestefrihed, og hans Hofembede udførtes af Broderen. Stridighederne vare og af uskyldig Natur, simple Stiflette-Sager, som Prindsen ringeagtede.]

7) [Med Hensyn til Formodningerne om Gift henviser vi til Schinkel-Bergman V, især 168—171 og 213—236. Da Udg. føler sig ligesaa overbevist som Gorf. om, at Kronprindsen døde alene af Slagflod, og at samtlige Gifthistorier ere grundløse, bør Rummet ikke optages med Beretninger derom. Vi bemærke kun, at Schinkel et kjænder Historien om den kolde Postei i Aby. G. Andersparre var nok den svenske Stormand, der bestemt og længst troede paa en Forgiftning. I Norge har denne Tro, som bekendt, efterat den første Sorg var over, aldrig været almindelig.]

meer og meer. Han fortsatte imidlertid Reisen til Carlstrona, men Svimmelhed og Brækning forfulgte ham bestandigen. Da Kongen fik Efterretning om Brindsens Sygdom, sendte han sin Livmedicus Rosñ til ham; men Brindsens Tilstand forværedes, og gik endog undertiden over til en vis Grad af Sjælsvildelse, der mærkeligen viiste sig ved hans første Møde med Broderen, som fandt Sted i Ramlösa. Han kendte ikke sin Broder igjen, men spurgte med hvem han havde den Ære at tale¹⁾. Imidlertid hævede Glæden over Mødet med en elsket Broder endnu hans Sjæl til muntre Følelser, og han tilbragte nogle lykkelige Timer i sin Broders Selskab, hvorhos han dog meddeelte ham sine sorgelige Ænner, hvis Ugrund Broderen forgjæves søgte at bekæmpe. Den 28de Mai reiste Brødrene til Helsingborg, hvor de toge en sorgelig Afsted med hinanden, begge anende, at dette Møde var deres sidste, og Hertugen af Augustenborg vendte tilbage til Kjøbenhavn.

Efterat Brindsen havde nytt en tarvelig Frokost²⁾, ilede han til Lvidingeheide, for at lade de der opstillede Rornerste Husarer passere Revue. Han tog imidlertid ingen Deel i Commandoen, som overlodes Regimentets Oberst. Brindsen befandt sig midt for den venstre Fløi af Regimentet, og Oberstlieutenant Holst kun nogle Skridt bag ham. Brindsen blev af Ordonnansofficieren underrettet om, at Regimentet skulde gjøre en Attaque, og han blev anmodet om at stille sig ved en af Fløiene, for at kunne oversee Regimentets Evolutioner. For at efterkomme dette Bink ilede han til den venstre Fløi i Gallop; men neppe havde han redet et Par hundrede Alen, før Hatten faldt af ham, som hans anden Ordonansofficier, Ritmester Barnetov, optog og leverede ham. Men efter et kort Ridt begyndte Brindsen at valse, og han faldt baglænds af Hesten, hvorefter den gallopperede afsted uden Rytter, uden at nogen anden Årsag kunde opdages til Brindsens Fald end Svimmelhed og Ræthed, som lod ham tabe Ligevægten. Oberstlieutenant Holst, der var Brindsen nærmest, ilede ham til Hjælp, og strax efter flere af Brindsens Suite og af de i Nærheden værende Officierer. Men Brindsen fandtes uden Livstegn liggende paa Ryggen. Fra det nærmeste Huus, Lvidinge Bræstegaard, bragtes en Seng, hvori Brindsen lagdes og bæres ind i Huset, men alle de Midler, som anvendtes af de tilstedeværende Læger, der vare Livlægen Rosñ behjælpelige, vare frugtesløse. Dødens firkte Tegns indsendt sig — Brindsen vaagnebe ikke meer til Livet. [28de Mai 1810.]

Der skredes derpaa til Ligets Undersøgelse, hvilken dog efter den almindelige Mening foretoges med en Skjodesløshed, der siden tjente til en Støtte for en stræffelig, skjønt vist nok ugrundet, Mistanke og de meest nedslaaende Rygter om Brindsens Forgiftelse. „Der fandtes, hedte det, tre til fire Grøn³⁾ saa store som Sandtorn“ i den Dødes Mave, uden at man havde analyseret disse Bestanddele, eller givet nogen beroligende Oplysning om Udfaldet af Synsforretningen. Kun i almindelige Udtryk tilskreves Brindsens Død et apoplektisk Tilfælde. Men til denne

¹⁾ [I Ramlösa ytrede Brindsen, som i den senere Tid oftere til sine Fortrolige havde hentydet til, at hans Liv ei blev langt, til sin Adjutant Forsell: „De mange betovningsfulde Rætter, jeg tilbragte det sidste Aar i Norge, har sikkert grundlagt denne Sygdom.“ Schinkel V. 170.]

²⁾ Nogle vaastaae dog, at han havde taget en stærk Frokost.

³⁾ [Disse, vistnok saare uskyldige „Grøn“ spille en stor Rolle i denne Obductionshistorie, og omtales af alle Forfattere; men Schinkel-Bergman (V. 225) er dog den eneste, Udg. bekjendt, som har fundet, at de vare „hvvide“ (Arsenik altjaa?). Ved Godhed af Livmedicus Dr. Liljewalch, Søn af en af Obducenterne, har Udg. havt Aaledning til at gennemløse samtlige Actstykker vedkommende Brindsens Død og Obduction, og de efterlade det Indtryk, at Obductionen efter Omstændighederne var forivarlig og dens Resultat ubetinget rigtig, samt at Berzelius's Udsættelser derved robe en iørgellig Paa-virkning af den almindelige Gjæring. Den eneste Døddel, som kunde have nogen Grund, maatte være, at der iledes formeget med Obductionen, hvortil Kongen sendte Læger fra Stockholm, der kom for seent; men havde Mistanken tiert, om Rosñ havde ladet Liget forraadne?]

Dødsmaade troede man paa den Tid ikke at finde tilstrækkelig Grund i Brindsens herige Helbredstilstand eller hans Legemsbygning, og den for omtalte Svaghed, som i visse Tilfælde havde ledsaget ham fra hans tidlige Ungdom, kjendtes kun af Haa. Over de nærmere Omstændigheder ved Brindsens Dødsmaade blev der ført en Protokoll, og Obductionsforretningen blev med Courteren Ehrenheim affendt til Stockholm. Kongen lod den afgive til Collegium medicum, hvis Betænkning bestyrkede de ved ligets Obduction tilstedeværende Lægers Formening, at Døden var foranlediget ved en pludselig indtruffen Apoplexi. Kongen havde strax ved Efterretningens Modtagelse affendt Livmedicus Pontin og Professor Berzelius for at foretage Obductionen, men da de var ved disses Ankomst allerede foretagen, og disse berømte Mænds Skjon, isærlig den som gaves af Berzelius, var ikke stillet til at have den gruelige Ristelse¹⁾. Justitskansleren fik derfor kongelig Befaling til at anstille den omhyggeligste Undersøgelse af alle Omstændigheder, som kunde give nogen Oplysning, og Befalingen selv indeholdt et Bink om, at Rygtet om en Forgiftning havde givet Anledning til denne kongelige Foranstaltning. Men opdagedes imidlertid Intet, som kunde begrunde den rædsomme Tvivl, hvorimod de faktiske Omstændigheder syntes at kunde paa, at Brindsen var død af Slag, hvis Følger vare bleve gjorte dødelige ved den Rystelse af de indre Dele, som hans Fald af Hesten havde foranlediget. En af Norges paa den Tid agtede Læger, den siden saa ulykkelige Doctor Geiberg i Drammen, bekjendtgjorde under 2de Juni et Udcast til en Bedømmelse over denne Obductionsforretning, hvori han skarpt dablede den Skjodesløshed og uvidenskabelige Maade, hvorpaa den var behandlet, men fandt dog ingen Symptomer ved Dødsmaaden, som hentydede paa Forgiftelse²⁾.

Efterretningen om Brindsens Død, og de dermed forbundne Omstændigheder, vakte Bestyrtelse og Sorg hos den svenske Nation, men især blandt Bønder- og Bønderklassen. Jo meer elsket Brindsen havde været, jo dybere Sorgen, jo mere vandre Beviserne paa Deeltagelse i den indtrufne Ulykke, og desto større den Hæder, der skænktes hans Minde. Da Brindsens Liig førtes fra Slaane til Stockholm, samlede Landsfolket fjern og nær sammen, for at see de dyrebare Levninger af den døde Brinds, og overalt blev Ligvognen trukket af den bedrøvede Mængde — en Art, der ei var vederfaaret noget kongeligt Liig siden den store Gustav Adolfs Tid.

Imidlertid forenede sig snart med disse Uttringer af en dyb Sorg Betragtninger over Brindsens Dødsmaade, og over de dunkle Bink om den rædsomme Anledning dertil, som fandtes i den skjodesløse Behandling af den anstillede Synsforretning. Store Ulykker af den Art, især naar de ramme udmærkede Personer, er den offentlige Stemme tilbøielig til at tilskrive usædvanlige og overordentlige Omstændigheder. Ofte betragtes Høffet som en Focus for slige Misgjerninger, og en Cabale, endstjønt anlagt i en mindre blodig og forbryderst Hensigt, faaer under saa uventede og sorgelige Begivenheder let Snigmordets Farve. Noget af Stockholms Blade bidroge til at udbrede Tanken om Brindsens Forgiftelse som Anledning til hans Død. I et af de meest læste Blade „Nya Posten“, fandtes en Fabel, der allegorisk fremstillede

¹⁾ Betterstedt beklagede meget den Virkning, som dette Skjon gjorde paa Folket, endstjønt det indeholdt mere nogle dunkle Udtryk end bestemte Hentydninger til nogen straffelig Misgjerning.

²⁾ Hans Bedømmelse endte saaledes: „Til Slutningen skylder jeg Sandheden at tilføie, at ingen af de bekjendtgjorte Symptomer, hverken før eller efter H. A. S. Kronprindsens sorgelige Død, give Ret til at troe, at H. A. S. Liv er forkortet ved Gift, men ved en saadan Fyrstes pludselige Død falder den almindelige Mening let paa en lig Formodning, og det er derfor meget at beklage, at denne skal finde en Støtte ved Mangel paa Retagtighed ved Obductionsforretningen.“ [Da ingen bekjendt Gift frembringer saadanne Symptomer og Obductions-Resultater, som Brindsens Dødsmaade og Lig afgave, har man maattet tage sin Tilflugt til den eventyrlige aqua topkana, hvis Tilværelse nok med fuld Sikkerhed kan benægtes.]

Prindsens Gengang ved Gift, og Fersens Søster; Grevinde Piper, som Officiærens; derhos henpegedes paa Grev Axel Fersen som Deeltager i Uglerningen. „En hemmelig Cabale, sammenspundet paa Samfundets Hoder af Ophavsmænd, som Historien ikke nævner, og som lededes af Uvind og Had til den Fersenske Familie, opvorte uden bestemt Plan, men ved udsprede Rygter Folkets Gemytter, og lagde Spiren til et Resultat, som vissefælgelig var blodigere end den lagte Plan.“¹⁾ Som Rigsmarskalk ordnede Grev Axel Fersen Rigetogets Modtagelse i Stockholm, og Tilbagegængens Ceremonier, og han vilste sig ved denne Anledning med den Pomp, som svarede til hans høje Embedsstilling og hans store Formue. Den samme Mand, som for faa Maaneder siden havde under Folkets Jubel ført Carl August ind i Stockholm for at hylde som Kronprinds, bragte nu hans Tilg til de svenske Hørskers Høllested. Den 20de Juni kom Rigetoget til Stockholm, og strax ved Indtrædelsen i denne Stad begyndte Pobelens Mishandling af Grev Fersen. Det havde faaet i Fersens Magt at undslippe, men han var for stolt til at slippe en Fare, som han var sig bevidst ikke at have foranlediget. Da imidlertid Mishandlingen fortsattes, Stene kastedes ind i hans Vogn, sammes Binduer itusloges, og man skødte med Skæppe og Regnstjærme efter Grevens selv, sprang han paa Riddersholmstorvet af sin Vogn og reddede sig i et Hus ved den franske Kirke, hvor han søgte Skul i et lidet Overværelse. Men den ophidsede Pobel, hvoriblandt flere velkædte Personer, forfulgte ham ind i Huset og bestormede hans Smuthul. Forgjæves stillede Generaladjutant Silversparre sig ved Grevens Side, forgjæves bad Grevens selv med foldede Hænder om Slaansel, i det han paa det høitideligste forfikkrede om sin Ustolbigthed, og lovede derfor at fremsøre de gylbigste Beviser. Mishandlingen fortsattes, og da Silversparre med en anden Officeer forte den afmægtige og stærkt saarede Greve ud af Huset, for over Torvet at bringe ham i Arrest, i Haab om at tilfredsstille Pobelens paa denne Maade, myrdedes han paa det hækkeligste med Stød af Støtte og Regnstjærme, og det lemlæstede Tilg blev, efterat alle Decorationer og Klæder vare blevene bortslængte, grusomt mishandlet. Men endnu tilfredsstillede dette Mord ikke den vilde Pobelstare; den ilede til Grevinde Pipers, Fersens Søsters, Hus i samme mordiske Hensigt, men hun havde allerede fundet et sikert Tilflugtssted. Excellencen Ugglas og flere Stormænd svævede iligemaade i siensynlig Fare. Men omsider standsees disse Mordselscener ved Anvendelse af Baabenmagt. Feldtmarsskalk Klingspor havde just den Dag nedlagt sit Embede som Overstatholder, og Generalmajor Stöldebrand var traadt i hans Sted. Denne modige og agtede Krigsmand bevirkede kongelig Tilladelse til at ende disse Mordscener ved Baabenmagt, efterat Rogle af Folket og nogle Soldater vare blevene dræbte og saarede. Han holdt en Tale i denne Anledning til Borgermilitairet paa Borsen, og hans Anseelse hidrog meget til at bringe Rolighed igjen tilveie. Kun enkelte af Forbryderne overgik imidlertid en exemplarisk Straf; Rogle blandt dem, som mistænktes for at have været meest virksomme Deeltagere i Mordet, bleve arresterede; selv Silversparre truedes med Sagsanlæg, fordi han paa den Dag ikke havde truffet noksom kraftige Foranstaltninger til at fremme Almeensikkerheden; der udsattes store Præmier for Opdagelsen af Ophavsmændene til dette blodige Oprør; men, enten nu alle disse Foranstaltninger lededes med Lunkenhed og Slaansomhed for den offentlige Mening, eller og de mangfoldige Deeltageres borgerlige Stilling ei gjorde den høieste Strenghed tilraadelig, — Resultatet af disse Undersøgelser svarede ikke til den udoevende Udaad. Kun tvende af de strafværdigste Oprørsfikkere, som bleve overbeviste om at have deeltaget i denne Udaad, Skuespilleren Lambert og Guldsmeden Hellborn, straffedes med Fængsel paa Livstid. Roligheden tilveiebragtes igjen, og Mordscenen glemtes.

¹⁾ Denne Mening om hlin uhykkelige Katastrophe er bleven Forfatteren umiddelbart meddeelt af een af Sveriges meest bekjendte Mænd, og han har ei betænkt sig paa at gjøre den til sin.

Saaledes faldt en af Sveriges meest agtede og meest formuende Stormænd for Nordenhaand, uden at han i mindste Raade kan ansees skyldig i den Ugjerning, hvorfor han opofredes¹⁾. Fersen befandt sig, i den sidste Deel af sin Levetid, i en fuldkommen politisk Rolighed, og havde ingen Deel taget i den sidste Tronforandring i Sverige. I den franske Revolution havde han, som en ægte Riddersmand, stillet sig ved den kongelige Families Side, i hvilken Rygtet sagde han havde knyttet herlige Forbindelser, og havde med Livsfare for sin Person søgt at befordre den kongelige Families Flugt og Frelse. Han agtedes høit af den affatte Konge, og var af ham befordret til en af Rigets høieste Embedsposter, men uden politisk Betydning og Indvirkning paa det store Statsværk. Han stod i stor Anseelse baade for sine udvortes og indvortes Egenheder. Han var personligen elskværdig, og vilste sig velgjørende og tjenstagtig mod sine Medmennesker, endskjønt han med Stolthed holdt paa sine udvortes Fortrin som Adelsmand. Han var i Sandhed for stolt til at lade sit Navn med Giftblandingen, og denne Betydning er aldrig bleven troet af nogen svensk Mand, der kjendte Fersen og Forholdene paa den Tid. Der var Rygtet i Omloeb om, at Fersen ikke hørte til Brindsens Venner, at han som ceremoniel Hofmand stundom havde at udsætte paa Brindsens simple Bæsen²⁾, og at Brindsen lodt ham inden sine Grændser ved en alvorlig Tilbageviisning; men Brindsens Simmelighed var paa rette Sted forbunden med høi Bærdighed, og mellem Mænd, der begge kjendte dennes sande Bæsen, kunde neppe forargerlige Scener have fundet Sted. Dens Rygtet om disse Scener, hvis Art sædvanligen ikke formildes i Folkemunde, og som udbredtes ved hiin ovenfor berørte Kabale, saavelsom den Bragt, hvilken Hofet lagde for Dagen under Liigprocessionen som en Følge af sin Stilling som første Ceremonimester, og ligesom haanede Folkets Sorg, var rimeligviis den første Anledning til Forbittrelse mod ham, der under Gemytternes indbyrdes Ophidsen steg til det høieste Maseri. Affendelsen af Stockholms berømteste Chemiker for at anstille et Eksperiment over Dødens Art maa og ansees som en af Aarsagerne til Fersens Mord. Den Rygtet om Forgiftelsen underlagdes deri udtrykkeligen som Aarsag til Affendelsen, og derved bragtes Bøvelen, den høiere og den lavere, paa uhyggeligen vildledende Spur. Da Mordet var begaaet, vare vel alle offentlige Tidender, endog de som med sammelige Allegorier havde ophidsset Folkets Gemytter, enige i at fristende Fersen for den grusomme Anklage, men Mordet selv betragtedes som et Sonoffer paa Brindsens Grav for den blotte Mulighed af den mistænkte Udaad. Det ansaaes som et uendeligt Beviis, der lagdes for hele Verden, paa den Afsty, hvormed Forbrydelsen behandlede af den svenske Nation, og som næredes ved den skjodesløse Raade, hvorpaa Undersøgelsen om Aarsagen til Brindsens Død var anstillet. Lægerens Udsagn, Hofets dunkle Forklaring, Kongens Foranstaltninger — Alt forenede sig for at opvække en gruelig Mistanke, som i Bøvelens Haand blev en straffende Remeis for en Døds, der ei var begaaet. Fersens Søster, Grevinde Sophie Piper, en livlig og sød Dame, var ogsaa indflettet i denne Anklage, men efter sagkyndige Mænds Dom ligesaa uskyldig som Broderen. Hun fremstillede sin Uskyldighed i et, i et værdigt Sprog forfattet, Brev til Kongen, og i de Forhør, som efter hendes Forlangende bleve optagne, opdagedes Intet, som henpegede paa hendes eller hendes Broders Deeltagelse i den Misgjerning, hvorfor de anklagedes³⁾.

¹⁾ „Den uhyggelige Fersen“, siger hiin forontalte Hjemmelsmand, „var ligesaa lidet deeltagtig i noget Attentat mod Brindsens Liv som jeg, og aldrig er et uhyggeligere Offer faldet for Avind, Partiaand, Had, med mere Slegt, end Fersen.“

²⁾ I Norge var paa den Tid en Anekdote i Omloeb, at Brindsen en Gang havde bukket sig for at tage et Lørklæde op, som var faldet fra en Dame, og at nogle Ord vare veglede mellem Fersen og Brindsen om det Upassende hert fra Brindsens Side og det Ujæmnelige fra Fersens. [Denne Anekdote gjælder vistnok ogsaa Fabian, ikke Axel Fersen.]

³⁾ Rygtet har stillet disse Anklager mod andre Personer, men Historien maa ansee det under sin Bærdighed at gjendrive grundløse Betydninger. [Jfr. S. 243. Anm.]

Historien har overhovedet ingen Grund til at fremstille Brindsens Død som en Følge af Forgiftelse, ligesom der, som ovenfor fortalt, heller ikke findes Spor til, at nogen Rabale er bleven lagt for at bevirke en Forandring i det stete Tronfølgervalg til Bedste for den affatte Kongefamilie, om der endog gaves nogle saakaldte Legitimister, der sukede over dens Bortgang. Ikke heller kan man finde Grund til en saadan Udaad i Had eller Ringeagt mod Brindsen selv. Dersom enkelte svenske Familier fandt sig stufede i Brindsens Person, enten fordi Haabet om den skandinaviske Halvøes Forening igjennem ham ikke gik i Opfyldelse, eller fordi man maaskee fandt hans Talenter mindre eminent end man havde ventet, fordi de faldt mindre i Dinene, saa gave disse Betragtninger ikke Stof til et saa afskyeligt Snigmord. Efterretningen om hans Død gjorde et saa stærkt Indtryk paa Kong Carl den XIII^{de}, at det svage Regeme var nær ved at bukke under, og Sveriges bedste Mænd ansaa et stort Haab at gaae tilgrunde i Brindsens Person. Hans Egenstaber maatte styrke denne almindelige Hoiagtelse. Hans Tarvelighed, og en i hans høie Stilling usædvanlig Forsynlighed med Statens Midler, Ringeagt for den tomme Pragt, og høie Agtelse for Menneskets væsentlige Fortrin, i hvilken Stand de fandtes, lovede i ham en Fyrste, som passede til vort Norden, hvis Former ere simple men kraftfulde. Derhos besad han en Værdighed og Anstand i sit Væsen, en Lethed i at udtrykke sig i en passende Form, som beundredes endog i en Kreds af Mænd, som have Ord for at have i en høi Grad tilegnet sig disse Egenstaber¹⁾. „Han var — for at benytte en forhen nævnt svensk Hædersmands Udtryk — en Urtyp af hvad Scandinavien behøvede for at fremme sin Styrke, sit Velvære, sin Velstand og Lykkeligbed.“ Er det at undres over, at Brinds Carl Augusts Grav vædedes med de bedste svenske Mænds bittre Taarer?

Der var heller Ingen iblandt de Mænd, som vare Brindsen meest oprigtigen hengivne, og nærmest omgave hans Person, der nærede Mistanke om at Gift havde endt hans Dage. Vi kunne ikke nære mindste Tvivl om Oberstlieutenant Holsts Hengivenhed for Brindsen, grundet paa en ubegrændset Hoiagtelse, en daglig Omgangsfortrolighed, og tusindfold Beviser paa Brindsens Godhed for denne sin mangeaarige og daglige Omgangsvæn, ligesaa lidet om der kan tvivles om at hans Sorg over Brindsens pludselige Død var dyb og oprigtig. Men aldrig er en Uttring kommen over hans Læber, som havde den fjerneste Betydning til Mistanken om et lumskt Mord gjennem Forgiftelse. Tvertimod erklærede han sig høit mod denne opdigtede Årsag til Brindsens Død, hvilken han tilskrev hans ved en forandret Levemaade svækkede Constitution, og en pludselig Sygdoms Symptomer, udledet af denne Svækkelse, hvis Rod han allerede medbragte fra Norge som en Følge af Strabadser under Krigen og Ungdomsuforsigtighed under Jagtlivet. Holst gav derpaa det meest aabnbare Beviis, da han forblev i Sverige og der modtog Embedsstilling, hvilket han visseligen ikke havde gjort, dersom han havde betragtet Brindsens Død som en Følge af en snigmordisk Forbrydelse. I Norge blev imidlertid dengang hans Beslutning at forblive i Sverige mistkjendt, eller i det mindste dadlet; thi det dunkle Rygte om Brindsens Forgiftelse, som var i Omlob i Sverige, udbredte sig endnu meer i Norge, og man vidste, at Holsts Stilling i Armeen var ham i hans Fædreland forbeholdt²⁾. Men Enhver, som kjendte Holst, vil visseligen frifinde ham for den Eiegenlydighed, at han af egennyttige og ærgjerrige Grunde havde opoffret sine Følelser for Brindsen, naar han havde havt Anelse om hans Død ved en forbryderisk Udaad³⁾.

¹⁾ Vi have ovenfor derpaa anført Exempel.

²⁾ Brinds Frederik af Hessen, som tilfældigviis var i Forfatterens Huus, nogle Dage efterat Sørgbudskabet om Brindsens Død var kommet til Norge, erklærede sin Glæde over, at Holsts Tilbagekomst til Fædrelandet var ham lettet derved, at hans Nummer i Armeen her stod ham aabent.

³⁾ I Sverige er bleven anført som et Beviis paa Agtelse for Brindsens Minde, at der

Brindsens Kammer tjener Juul vilde ikke forblive i Sverige, men ilede snart Brindsens Død tilbage til Augustenborg. Der fattedes ikke paa liberale Tilbud fra det svenske Hof's Side for at holde ham tilbage; thi det vilde hærde Brindsens Munde ved at berede en ham saa dyrebare Tjener en sorgfri Fremtid og lykkelige Alderdomsdage. Juuls Bedrøvelse havde en dyb Rod; han havde været om Brindsens fra hans tidligste Ungdom, og ledsaget ham paa hans udenlandske Reiser, og under den østerrigske og norske Krig. Naar Juul talte om Brindsen, stode det sjeldt i høi Begeistring; han var uudtømmelig i hans Hoes, og det var aabenbart, at det var meer Kjærlighed til Brindsen end Haabet om de Fordele, som han i hans Tjeneste kunde vente sig, der bandt ham til Sammes Person. Da nu Brindsen var død, vilde Juul ikke forblive et Dieblit længer i Sverige, end der behøvedes for at rufe de dyrebare Levninger den sidste Verbodighed, og at ordne sine Tjenesteanliggender. Denne hans hurtige Afreise fra Stockholm og Afslag af de gjorte Tilbud har givet Aaledning til den Formodning, at Juul nærrede Mistanke om Brindsens Forgiftelse, og flyede et Land, hvor han troede Brindsens Dage ved Udaad forkortede. Men til en saadan Formodning gives ikke mindste Grund. Juul, der overhovedet var taus og forsigtig i sine Udladelser, har aldrig saalænge han levede paa Augustenborg ytret noget Saadant, og talte overhovedet meget lidet om Brindsens Opførsel i Norge og Sverige. Hans Enke, som endnu levede 1843, har forfikkret, at der ikke blandt hans Papirer findes det Mindste herom, og at hun ikke har hørt et Ord af hans Mund, som hentyder til en saadan Mistanke. Han levede paa Augustenborg efter sin Tilbagekomst fra Sverige, pensioneret af Brindsens Efterladenskab, saarelig af det svenske Hof, og døde 1834. Forfatteren har ogsaa Marsag til at troe, at ikke heller Brindsens Familie paa Augustenborg sættede nogen Tro til dette Rygte, men betragtede hans Død som en Folge af en Sygelighed, som han i sin Ungdom ved Uforsigtighed, i en modnere Alder ved Strabadser havde paadraget sig, og hvor-til kom en tilfældig Sygdoms Symptomer¹).

I Norge udbredte Efterretningen om Brindsens pludselige Død den oprigtigste Deeltagelse og den dybeste Sorg. Mindet om hvad Nationen skyldte den Hedenfarne viltredes, og det syntes som han i Dødens Blund var gjengiven det norske Folk, og hans korte Ophoielsesdage vare udslettede i hans Livs Historie. Frygtet om den udsomme Maade, hvorpaa Brindsen skulde være kommen af Dage, kom tilligemed Dødsbudskabet, og den større Deel af vore Landsmænd lagde saa meget villigere Ore til dette Rygte, som man endnu i de Dage intet Godt ventede fra Sverige, og som man havde hørt megen Tale om dette Hof's Intriguer, Brindsens sygelige Tilstand og nedtrykte Sindsstemning under hans Ophold i Sverige. I Norge var kun een

blev tilstaaet Holst en betydelig Pension efter Brindsens Død. Forfatteren kjender ikke disse Forhold, men Holsts Levemaade har ingen Symptomer af en glimrende Stilling. Brindsens Privatsecretair i Sverige, Kullberg, senere Biskop i Calmar, har ogsaa erklæret sig overbevist om, at Brindsen ei døde af Gift.

1) Disse Reddelekker om Juul har Forfatteren fra Augustenborg selv. [I det vi afflutte Beretningen om disse løse Rygter om Giftmord, maa vi endnu nævne et Rygte, som Forf. maaske ikke har hørt, men som ei heller mangede Udbredelse, især i Sverige, kjent, eller maaske fordi, det var det usandsynligste. Man har sagt, at Brindsen skulde være forgiftet paa dansk Anstiftelse, da den danske Regjering frygtede for Norges Tab, naar han blev Sveriges Konge. Hans Valg til Kronprinds var vistnok, netop paa Grund af denne fra Regjeringens Standpunkt neppe ubesiedede Frygt, samme høist ubehageligt, men saavel Kong Frederik VI's som hans Raadgiveres Charakter havde dem over enhver Mistanke for at have anvendt slige Midler. I G. K. Ridderstads Gömdt är icke glömdt IV. 48 er trykt et Brev fra Armsfelt af 2 October 1810, hvori han i Aaledning af Brindsens Død skriver: "En propos jag af President Kaus (Raas) hört i Svinesund den 25 Augusti 1809, då han var litet bedrucken, gjorde att jag satt på dansk räkning denna vår olycka." Ser har man vel Rygtets Rilde.]

Stemme med Hensyn til Prindsen; Folkets Kjærlighed og Høiagtelse for ham var udeelt, hans Færd i Landet var uden Daddet, og han havde tilfredsstillt Alle. Efterretningen om hans Død tilligemed Nygtet om de Omstændigheder, som ledsagede samme, nedscænte derfor det ganske Land ligesom i en dyb og almindelig Familieforg. Det var under disse Omstændigheder naturligt, at der fæstedes i Norge mere Lid til Nygtet om Prindsens unaturlige og voldsomme Bortrykkelse, end det fortjente. Almindeligen beklagedes, at han havde forladt et Land, som bar ham i udeelt Kjærlighed og Trost i sit Hjerte, for at modtage en ophøiet Stilling, i hvilken han sjældent fandt sig tilfreds, og hvori Dødens Bøger formeentes ham raft af forbrøderste Hænder. Danske og norske Digtere forenede sig for at forberlige hans Minde, men især tilstalte følgende Linier af Rabbet det norske Folt:

„For ham tre Rationers Laarer rinde,
 Hans Fødsel brammer Danneriget af,
 Erkjendtligt Norge har hans Seiersminde,
 Sam Sverig lod en Krone, gav en Grav.
 For hine leved han, for dette er han død,
 Hvis Graad mon stoltest, hvis retfærdigst flød?“

Denne Begivenhed bortfjernede end mere Tanken om en politisk Forbindelse mellem den skandinaviske Halv, som nyligen mangesidig i Sverige var bleven bragt paa Bane. Den betragtedes nu i Norge med en fast forøget Modbydelighed. Enhver Grund til Foreningen med Sverige, hentet fra Landets udvortes Farer eller indvortes Ræringsforvirring, var bortfjernet formedelst den nyopvakte Virksomhed og vore Træprodukters fordeeltige Afgang til England. Prinds Christians Person, elsket og agtet af Alle, var det eneste Led i denne Forbindelseskjæde, og ved hans Død opløstes det sidste svage Element. Efter Prindsens Død var intet Spor i Norge af Ønsket om Norges Forening med Sverige at finde.

Syttende Capitel.

Prindsen af Pontecorvo bliver Kronprinds i Sverige.

I Sverige var Regjeringen imidlertid betænkt paa et nyt Valg til Tronfølger¹⁾. Den udlovede Præmie for Opdagelsen af Fersens Morder, saavelsom den anstillede Undersøgelse om Aarsagen til Prindsens Død, havde ikke ledet til noget Resultat, og af ovennævnte Grunde syntes det, som Regjeringen ikke vilde trænge dybere ind i disse Undersøgelser. Under 28de Juni blev det bekendtgjort, at en overordentlig Rigsdag skulde aabnes i Örebro, hvis fornemste Hensigt var at tage et nyt Tronfølgervalg under Overveielse. Det sædvanlige Rigsdagsstæde, Stockholm, fandtes nu ikke passende, fordi Urolighederne i Sverige endnu maatte aves med en stor Krigsmagt, og det var at befrygte, at Gjæringen under en Rigsdags Sammenkaldelse i

¹⁾ [Hermed kan jævnføres Wegeners udførlige Fremstilling af Forhandlingerne om Tronfølger-Valget i Actm. Bidr. til Danm. Hist I. 127—167; E. G. Malmstrøms Bemærkninger derved i Bergstedts Tidsskrift 1851 S. 470 ff.; Schinkel-Bergmans Minnen V. 172—279; Dronjen u. Samwers Actenm. Geschichte S. 34 ff. og Paludan-Müllers Bidrag til en Kritik over samme S. 15 ff.; E. A. Adlersparres 1809 och 1810. III. 131—160.]

fredstaden ei vilde ophøre. De fleste nævnedes Hertugen af Augustenborg, den afdøde Kronprinds's Broder, Andre Kongen af Danmark, Andre Brindsen af Oldenburg, den russiske Keisers Svoger, og Brindsen af Danmark, Christian Frederiks, som blev ved denne Leilighed ogsaa nævnet. Imidlertid synes Stemningen i Beslutningen at have sættet sig paa Hertugen af Augustenborg, og Holst til den Ende at være affendt til Augustenborg. Reisen skede saa hurtig, at Holst ikke engang berørte Kjøbenhavn. Det samme Parti, som havde arbejdet for Christian Augusts Balg, arbejdede nu ogsaa for hans Broders, og i Spidsen for dette stod Adlersparre og Platen, hos hvem vel endnu den gamle Idee om den skandinaviske Halvøes Forening raadede. I en Skrivelse til Kongen fra en unævnt Raadgiver¹⁾ anbefalede meget dette Balg, og deri lægges stor Vægt paa „den norske Nations levende hengivenhed“ for den afdøde Brinds, der rimeligviis vilde gaae over paa Broderen. Ved Hertugens Nærværelse i Kamlosa havde han vundet de Tilstedeværendes almindelige Gnist ved sine Kundskaber, sit simple og forekommende Væsen, ligesom han i det Udortes ikke var Brindsen ulig. I Danmark troede man, at Hertugen, der var bekjendt som Videnskabsmand, nødig forlod sin philosophiske Rolighed for at indtræde i en Stilling, som havde givet hans Broder liben Glæde, og som han havde fundet en tidlig Grav. Det hedte derhos, at Hertugens Gemalinde skædede at aflaae en Krone, som hun troede burde sættes paa hendes Broders, Frem for den VI^{tes} Hoved. I Sverige paastod man, at Hertugen ikke viiste sig utilboielig til at modtage Balget, men gjorde den samme Betingelse, som hans afdøde Broder under lignende Omstændigheder havde gjort, nemlig at Balget skulde have Kongen af Danmarks Bifald. Underhandlingernes Bestaendighed er lidet bekjendt, og de ledes af en Mand, som brugte den største Forsigtighed i sine Udtalelser, og Høvelighed i Udførelsen af det ham betroede Værende. Da Holst imidlertid kom tilbage til Stockholm, var Tonen der aldeles forandret, og det hedte nu, at Hensigten af Holsts Reise kun havde været at ordne den afdøde Brinds's private Familieanliggender. Balget synes heller ikke at have været efter Kongen af Danmarks Sind, som selv havde den Plan at lægge denne Krone til sin egen²⁾. Vi ville ikke her indlade os i at bedømme, hvorvidt hiin lærde, retsindige og med mange elskværdige Egenskaber begavede Fyrste besad den Charakteersaasthed, det Overblik over Statsanliggender, og overhovedet den Evne til at styre et Rige, som kunde erstatte Sverige Tabet af hans uforglemmelige Broder; men Hertugens egen Betænknelighed ved at modtage Balget, Kongen af Danmarks Modstand og nye Balgplaner, udfastede af Sveriges formaaende Mænd, gjorde det let at forstyrre dette Balg³⁾.

¹⁾ See G. Adlersparres Handlingar IX. 1 ff. [Om Hertugen af Augustenborgs Balg er i Bilag No. 59 leveret den Augustenborgske Fremstilling af Sagens Gang, samt i Bilag No. 60 et Brev fra Krog-Meyer til Lndv. St. Platon.]

²⁾ Der var endog Tale om at Frederik den VI^{te} havde i Sinde at forhindre Hertugens Afreise, og til den Ende havde sendt et lille Krigsfartøi til Augustenborg, og at den commanderende Officeer paa samme erklærede Hertugen, da han vilde gjøre en Reise til sit 3 Mile fra Augustenborg liggende Sommerslot Gravenstein, at han havde Ordre til at hindre Hertugens Afreise. Denne Adfærd skal have krænket Hertugen meget. [Det er vist, at der sendtes nogle Kanonbaade til Alasund, for at passe paa Hertugen: Paafluddet for dette usædvanlige Skridt var at sørge for hans Sikkerhed, da Røgtet gik, at man vilde bortføre ham til Sverige; se Wegener, Actm. Bidrag I. 152. Schiern, Hist. Studier I. 322. Hertugen søgte paa Grund heraf sin Afsted af dansk Tjeneste, og trak sig tilbage fra alle Forretninger. Han døde 1814 uden at have seet sin kongelige Svoger siden denne Begivenhed.] I Bilag 58 a. findes nogle Uttæring om Hertugen af Augustenborgs Balg, som synes at være af Adlersparre.

³⁾ I Sverige vilde man vide, at Grev Wedel, gjennem sin Ven Grev Platen, havde fraraadet at vælge Hertugen — i Norge vidste man Intet derom. [Schinkel (Minnen V. 261 ff. jfr. VI. 101.) beretter om dette. Ved et Møde mellem Platen og Wedel ved Lilla-Edet i Bohuslän midt i Juli 1810 skal denne have fraraadet Hertugens Balg, og meent, at Pontecorvos ikke vilde lade Stemningen i Norge.]

Det er ligeledes vist, baade at Kongen af Danmark selv bestræbte sig for at forene de skandinaviske Riger, og at han havde et ikke ubetydeligt Parti for sig paa Rigsdagen. Til den Ende havde Frederik den VIe udsendt en Agent til Sverige, og udstyret ham med Midler til at vinde Stemmer, men Værendet var neppe i de rette Hænder, og Sagen havde ingen Fremgang, uagtet den understøttedes af betydningsfulde Mænd i Sverige¹⁾. Fornemmeligen strandede dette Valg paa Nationalfordomme, der ligesom fra Barndommen af vare indpodede i Gemhytterne. Først i den senere Tid have de tre nordiske Nationer lært at overvinde disse Fordomme, og at betragte hverandre som Grene af een Stamme, der ere forenede ved fælles Sprog, Sæder og Charakter. En politisk Forening mellem de tre Riger, med hvor mange Banskkeligheder den end vilde være forbunden, og hvor lidet ønskelig den i flere Henseender vilde være, vilde under saa gunstig en Anledning, som den vi her have at fremstille, ikke møde den Modstand nu som dengang; thi vist er det, at Tanken om Sveriges Forbindelse med Danmark under eet Scepter fandt paa den Tid ligesaa liden Sympathi i svensk Mands Barm i Almindelighed, som Norges Forening med Sverige i Nordmandens. Et saadant Valg vilde og uden Tvivl have været forbundet med store, fast uovervindelige Banskkeligheder. Den souveraine danske Konge havde neppe beqvemet sig til at paalægge sig de Baand, hvormed Sveriges Grundlov indskrænkede den executive Magt. At regjere tvende Riger under forskjellige Forfatningsformer og med forskjellig Magtautoritet vilde neppe tænktes den uindskrænkede Monark, ligesaa lidt som den danske Statsstyrelse paa denne Tid monne have haft Visdom til at løse en saa vanskelig Opgave. Ikke heller kunde Frederik den VIe tiltræde sin Stilling i Sverige som Kronprinds, medens han var Konge i Danmark. Carl den XIIIe havde da enten maattet nedlægge en Krone, som nyligen var ham givet af Folkets eenstemmige Billie, og som han vel ei var villig til at overgive i andre Hænder, eller og vare begge Fyrster komne i en underlig Stilling til hinanden. Foreningens Elementer vare saaledes endnu alt for stridende og tilbagestødende, og ogsaa denne Plan, som ingen dylt Mod havde, var let at kuldfaste. Valget af Brindsen af Oldenburg, eller af Christian Frederik, hvor meget det sidste Valg end i mange Henseender maatte have for sig, synes ei alvorligen at være kommet paa Bane paa Rigsdagen, ligesom hiint foromtalte paa en norsk Hædersmand²⁾, som ubestemt og udtalt af enkelte Stemmer, neppe kan faae Plads i Historien.

Imidlertid fik Valgplanen i Sverige pludseligen en uventet Retning, og det gik her som saa ofte i Verdens Historie, at store Begivenheder fremledes af ubetydelige

¹⁾ Det er, og det vist nok med Grund, bleven paastaet, at Kongen af Danmarks Bestræbelser understøttedes af et Par betydningsfulde Svenske, hvilke som Deestagere i Gustav den III^{des} Nord vare flygtede til Danmark og nu opholdt sig i Kjøbenhavn. Men de Betingelser, som synes betydningsfulde Venner gjorde Kongen af Danmark, forkastedes efterhaanden, hvorved deres Interesse for Valget luknede, og ingen Tale videre blev derom. [Schlern, Hist. Studier I. 323 ff. omtaler de mange anonyme Flyvestrifter, som i denne Sommer udkom i Danmark for at fremme Frederik VI^s Valg, og beretter, at den anseede Professor Munk af Rosenschöld fra Lund blev af den danske Regjering indbudet til Kjøbenhavn, hvor han havde gamle Forbindelser, især med den landsforviste Ehrensvärd (Willembourg), men at det tog saa lang Tid, førend Frederik VI. blev enig med Rosenschöld om de konstitutionelle Villkaar for Valget, at Sagen var afgjort i Drebro, førend den danske Minister i Stockholm kunde begynde at virke; jfr. Schinkel-Bergman V. 268 ff.]

²⁾ [Grev Herman Wedel-Jarlsberg. Schinkel-Bergman (Minnen V. 262) anfører det kun som et Rygte, at Platen og Wetterstedt en Tid alvorligt tænkte paa at foreslaae Wedel til svensk Tronsfølger, men ifølge Platen's egne Meddelelser var han paa Drebro Rigsdag en af Bernadottes ivrigste Talsmænd, og har saaledes opgivet hilm Tanke, førend Valgdagen kom. — Angaaende Prinds Christian Frederiks Valg opmier Schinkel (V. 188), at hans Talsmænd vare Adlercreuz, Brødrene Løvenhjelm, samt Lagerbring og Pålanson, og at de som Villkaar opstillede, at Brindsen samtidig med Valget til svensk Kronprinds skulde af Kong Frederik udraabes til Konge i Norge. Paa denne Raade skulde da Norges og Sveriges Forening sikres.]

Lærfager. For vor Historie ere disse Forhold saa meget vigtigere, som derved lagdes Grundvolden til en stor Forandring i Norges politiske Stilling, uden at der fra dets Side gjordes mindste Skridt til at forberede, langt mindre fuldbyrde den. Den første Tanke hos dem, der ledede Tronfølgervalget i Sverige, var at vinde den store og feierrige Slets Bistand, som dengang med sikker Haand styrede Europas Jættlands Politik. Kong Carl den XIII^{de} og de Mænd, der stode ved hans Side, troede dengang, at Hertugen af Augustenborgs Balg burde foretrakkes ethvert andet, og det blev magtpaaliggende dertil at erholde Napoleons Bifald. Til som Courer at overbringe disse Meddelelser, tilligemed de for den svenske Minister i Paris fornødne Instruer, valgtes en ung Mand, Baron Rorner. Balget af denne Mand, der blev saa afgjorende i Henseende til Tronfølgervalget, stode meer efter et Tilfælde, for at vise en svensk Statsmand, der da var i Fremstigende, en Opmærksomhed, end fordi Manden dertil havde fornøden Dygtighed og diplomatisk Egenstaber. Wetterstedts Svoger, Baron Rorner, skildres af Sveriges oplyste og indflydelsesrige Mænd som „en Etourdi“, og det viiste sig, at han langt overstred sit Værendes Grændser, som han var at overlevere sine Depescher, men ei indlade sig i Sagen. I Stedet derfor udfærdigede han Underhandlinger med Prinds Pontecorvo selv. Hvorledes disse indledes af en betydningsfuld svensk Mand, og hvorlunde Rørners egenmægtige Skridt udføres af Sveriges formaende Mænd, sees af Minister Engestrøms Forklaring dærunder¹⁾. Denne Bending i Balgsagen satte imidlertid de svenske Ministre i Begyndelsen i stor Forlegenhed formedelt det afgjorende Skridt, hvormed man havde nærmet sig Hertugen af Augustenborg, og de Grunde, som fremdeles talte for dette Balg. Den gamle Konge synes at være bleven let overtalt til at forandre sine Ansættelser, og give den franske Prinds sin Stemme; men Kongens Raadgivere fandt det betænkeligt, og ikke overensstemmende med Kongens Værdighed, at træde tilbage, efterat han alvorlige Skridt vare gjorde. Forslaget var dog ledsaget med saadanne tilsynende officielle Tilbud, hvis Fordeklagtighed maatte opvække Ministrenes Opmærksomhed. Talen var desuden her om en Prinds, som ved sin Charakter, sine Talenter og krigeriske Daad havde erhvervet sig et stort Navn i Europa, og vundet de Nationers Agtelse og Kjærlighed, med hvilke han havde staaet endog i fiendtlig Berørelse²⁾. Dergangen til dette nye Balg lettedes derhos deels ved Hertugen af Augustenborgs egne Betænkeligheder ved at modtage Balget, og den danske Konges Modstand mod samme, deels ved de Skridt, som foretoges paa Rigsdagen. Alt bidrog til at krænke den svenske Nation for det nye Balg.

Rigsdagen i Örebro var sammenkaldt, og indgav 13de August en Adresse, hvori den bevidnede Kongen sin Deeltagelse i hans og Landets Sorg over Kronprindsens Død, og talte for Rigsdagens Sammenkaldelse. I sit Svar talte Kongen for det Beviis, Stænderne gave ham paa deres Deeltagelse, og glædede sig over at finde deres Tænkemaade i Henseende til Nødvendigheden af at sammenkalde en Rigsdag overensstemmende med sin egen. Derefter skred Rigsdagen til Dagens Orden. Men neppe vare Forhandlingerne om denne vigtige Gjenstand begyndte, før Coureren Journiers Ankomst fra Paris gav Spørgsmaalet en ny og uventet Retning. Med et i Upsala-Lidenden indrykket Brev fulgte et Portræt af Prinds Bernadotte selv, hans Son og Gemalinde. Denne Artikel indeholdt tillige et usikkert Rygte om, at denne Prinds, i Tilfælde Balget skulde falde paa ham, vilde nedlægge i den

¹⁾ See Bilag 58 b. Skjønt dette Dokument ikke er officielt, og der saaledes ikke habes Sikkerhed for Rigtigheden af dets hele Indhold, saa har Forfatteren troet at burde optage det, da det — ulmodsiget — er antaget som skrevet i hiin Tid og af Sveriges daværende Udenrigsminister, og derfor maa have Interesse.

²⁾ [Allerede ved en foregaaende Leilighed havde Prindsen af Pontecorvo stræbt at blive regjerende Fyrste, idet han, ifølge Langs Memoiren, i 1806 sendte en Besuldmægtiget til Nürnberg, for at blive valgt til Fyrste af Anspach under fransk Overhøjhed. Se Schiers Studier I. 327.]

svenske Bank 8 Millioner Franter af egne Midler, og tilbagekjøbe de svenske Domainer i Pommern, som Napoleon havde skjænknet sine Generaler, og som ved Fredsslutningen imellem Frankrige og Sverige vare disse forbeholdne. Beløbet af disse Godser formeentes at udgjøre 3 Millioner svenske Bankodalere. Desuden smigrede Forfatteren af denne Artikel Nationen med, at Bernadotte skulde bevirke Napoleons Samtykke til en fri Handelsforbindelse med England, der kunde betragtes som et Offer paa det Benstabsalter, der bandt Keiseren til sin store General. Denne Artikel, som var forfattet under Rigsdagens Dine, var aabenbart udsendt for at forberede Nationen paa den uventede Vending, som Valgforretningen havde taget.

Denne nye Retning med Hensyn til Tronfølgervalget bestyrkedes ved Grev Bredes Tilbagekomst fra Paris. Han havde lært at kjende den nye Valgcandidat og de Omstændigheder, der kunde fremme dette Valg. Under 15de August fandtes i den i Örebro udgivne Rigsdagstidende nogle Anmærkninger, som nærmere antydede Rigsdagens Mening. Korteligen berørtes de Fordele, som Kongen af Danmarks Valg vilde medføre, og som ansaaes langt mindre end de dermed forbundne Ulemper. Gamle, bittere Erindringer raadede i denne Deel af Fremstillingen. Med større Forhaabninger om Held berørtes Hertugen af Augustenborgs Valg; men han var ikke General, og kunde i den Henseende ikke yde Sverige den Hjælp, som det i sin nærværende Stilling behøvede. Ikke heller kunde man være sikker paa, at Kongen af Danmark vilde tillade en af sine Undersaatter at bestige en Trone, som han ønskede sig selv. Derimod var der meer end Sandsynlighed for, at Napoleon ønskede Valget af sin Broders Svoger, Prindsen af Pontecorvo. Baade Politik og Benstabsmaatte fremme dette Napoleons Ønske, og for Sverige maatte Valget være af saa meget større Værd, som der i Prindsens Person fandtes forenede Egenstaberne af „en stor Feltherre, en stor Statsmand, en velgjørende Menneksen, og den kraftfulde modne Mand, der forstaaer at styre et Rige.“ Hertil sæiedes det allerede i ovennævnte Artikel af Upsaladidenden berorte Haab, at Pontecorvo vilde anvende en Deel af sine bekjendte store Rigdomme til Sveriges Bedste, og der yttredes Formodning om, at dette Haab snart vilde ophoies til Bished. Artikelen ledsagedes med en kort Udsigt over Bernadottes Liv. Hans Fortjenester som Felt og Statsmand udhævedes, og at han som Menneksen velsignedes af de svenske Krigsfanger. Som Privatmand skildredes han som maadeholden, uden Gang til Overdaadighed eller forsængelig Pragt¹⁾. Var han end ikke af høi Byrd, saa havde han, ved selv at bane sig Vej til den Høide, hvorpaa han nu stod, gjort sig nøiere bekjendt med alle Klassers Stillinger i Staten. Hans Fortjenester gave ham i denne Henseende større Fordringer end Lyffens Gaver. Han forstod vel ikke Landets Sprog, men med sine store Talenter vilde han let deri kunne tilegne sig den fornødne Færdighed²⁾.

Efter denne Gemhytternes Forberedelse gik den nye Valgforretning rast fra Haanden. Den hemmelige Committee indgav sin Betænkning overensstemmende med disse Anskuelser; Forslaget droftedes og antoges i Statsraadet, og Kongen ilede at indgive sin Proposition til Stænderne. I denne udvikledes Grundene for Valget, hvori der især hentydedes til Napoleons Ønsker. Deri fremsattes alene Nødvendigheden af, at det maatte gøres til Pligt for den valgte Tronfølger at antage den lutheriske Religion, førend han betraadte svensk Jord, og tillige ligesom den afdøde Kronprinds understrive en Forsikringsact. Saaledes hævdedes alle Betænkeligheder. Bondestanden erklærede sig først; dog voterede 7 af de tilstædeværende 140 Med-

¹⁾ Ved denne Roes vilde man formodentligen fornøye Erindringen om den afdøde Kronprinds's Simpleshed, der saa meget takkedes Folket.

²⁾ I en Samtale med Grev Bredde havde Prinds Pontecorvo omtalt denne Vanstællighed og imødegaaet den, ligesom han med Hensyn til Religionsforskjellen ansøgte Henrik den IVdes Exempel. Om Rigsdagsforhandlingerne see „Historia om Regementsförändr.“ S. 270 ff. [Schinkel-Bergman V. 208, ifr. 201.]

kommer for den affatte Konges Søn. Præstestanden erklærede sig dernæst, og yttrede at Religionsforskjellen ingen uovervindelig Hindring kunde være, da han efter Overgangen til den lutheriske Religion vilde med desto større Iver fremme den herskende Kirkes Sag. Borgerstanden erklærede sig eenstemmigen for Prindsen af Pontecorvo. Paa Ridderhuset afgjorde General Libells Tale Valget. Han talede med Begeistring om Prindsen, og hans Tale maatte have saa meget større Vægt, som han havde lært at kjende Frankriges udmærkede Mænd, medens han besørgede Fangeudveerlingen imellem begge Nationer¹⁾.

Prinds Pontecorvo blev saaledes valgt til Sveriges Kronprinds, og ved en høitidelig Deputation, bestaaende af Grev Rosen, Grev Rörner og Kammerjunker Rindsköld²⁾, blev Valget Prindsen meddeelt. Imidlertid ilede den officielle Tidende, Juristtidningen, at gjendrive de fra Drebro gennem Upsala-Blad udsprede Rygter. Den modsagde aldeles, at der var kommet Depescher fra Paris, som havde medbragt Bernadottes Portræt, og endnu meer at han havde gjort de omhandlede glimrende Løfter om Pengesforstrækninger³⁾. Sverige havde valgt ham formedelst hans store Egenstaber, og ikke formedelst hans Guld, til Tronfølger. Den sidste Tante afsvistes ved Haan. Der vare paa den Tid Rygter i Omløb, at Bernadotte, som nyligen havde staaet i vanskelige Forhold til Napoleon, ikke var i Gunst hos Keiseren som General, og at denne ikke var fuldkommen tilfreds med Valget; men ingen offentlig Uttring fra Keiserens Side henpegede paa noget Saadant, da Keiseren tilkjendegav den svenske Deputation sin Deeltagelse for Prindsen, og forsikrede Sverige om sit Beskab. Der gik endog det Rygte, at Napoleon havde udstyret Prindsen med en Million Francker, for at han kunde vise sig med tilbørlig Anstand i sin nye Stilling⁴⁾.

Den affatte svenske Konge satte sig i Bevægelse under denne Tronforandring i Sverige. Han nærmede sig Nordtysklands Grændser i Haab om, at han eller hans Søn Kulde komme i Betragtning ved det nye Valg. Men med Undtagelse af de for omtalte 7 Deputerede i Bondestanden rørte sig ingen Stemme paa Rigsdagen for den affatte Kongefamilie.

For Danmark vor Frankriges Billie en Lov, og efterat Napoleon havde yttret sig venstabelig i Henseende til Sveriges Tronfølgervalg, havde Danmark ingen Indvending at gjøre. Den danske officielle Avis gjenslod af Roes over Sveriges valgte Kronprinds, og talede meget om det Beskab, som var imellem Danmarks Konge og General Bernadotte under dennes Ophold i Danmark som Chef for de franske Tropper. Bist nok havde disse ikke været velkomne Gjæster i det af Krigen og søngehaande Tab og Lidelser haardt medtagne Land. Det paaftodes endog, at det

¹⁾ [Saavel af Libells som Grev N. G. Rörners Taler paa Ridderhuset ere trykte hos C. A. Adlersparre 1809 och 1810. III. 136—146.]

²⁾ [Den Eldstuvante omtales hverken af Schinkel (V. 278. 288.) eller C. Adlersparre anf. St. 182. — Efter Adlersparre, III. 155—164 var Bondestandens Valg eenst.]

³⁾ Bernadotte havde som General saa meget mindre havt Anledning til at samle saa megen Formue, som det var noksom bekjendt, at han i de Lande, hvor han havde camperet med sine Hære, ikke havde fulgt mange af de franske Generalers Udsuelses-system, men røstes overalt for Humanitet og Eftergivenhed. Lægges alle Omstændigheder sammen, er det klart, at de Løfter, som Fournier tilsviede sin Mission, ikke ere tagne af Prindsens egen Mund, eller i høi Grad af ham ere blevene misforstaaede. De benægtes, som anført, i den officielle Tidende, Engeström anjaae det for nødvendigt uoiere at undersøge Udsagnets Paalidelighed, og de staae ingentunde i Sammenhæng med det Begreb, man maa gjøre sig om Prindsens Formuesforfarming paa den Tid. Det er i alle Tilfælde vist, at Prindsens Valg beroede paa solidere, begge Parter mere værdige Grunde, end hine historisk ubegrundede Løfter. [Jfr. Schinkel-Bergman V. 273. 275.]

⁴⁾ Forholder dette, som gjentages i flere historiske Beretninger fra den Tid, sig saaledes, er det Beviis nok, for at Bernadotte ei som riig Mand traadte ind i sin nye Stilling. Hans Gemalindes Formue kunde være stor for Privatmand, men var mindre end frykkelig, og dens Kapital var desuden efter de franske Love ikke disponibel for hendes Gemal.

havde køstet mindre at tilfredsstille Englænderne som Fiender end Franskmændene som Venner; men Bernadottes egen humane Færd og blide Væsen havde ogsaa der skaffet ham almindelig Agtelse og Andest. Med Tilfidsættelse af politiske Planer lod Danmark sig saaledes nærme med Haabet om i den nyvalgte Kronprinds at finde en fredelig Rabe¹⁾.

Sidst i September gav Sveriges Kronprinds sig paa Veien, og hvor han drog frem modtoges han med den Udmærkelse og Hæder, som svarede til hans nye Stilling. Hans Reiselinie gik mestendeels igjennem Lande, hvor han havde kantonneret som fransk General, og ved sin humane Færd rundet Folkets Hjerter. I Danmark glædede man sig over det Beskab, hvormed Frederik den VIe og den nye Kronprinds behandlede hinanden, og derpaa byggedes et Fremtids Haab, som snart skulde stufes under nye politiske Omvæltninger. I Helsingør mødte den svenske Erkebiskop med flere Geistlige den valgte Tronfølger, for i Centrum at modtage hans forandrede Troesbetjændelse. I denne Forhandling med den svenske Geistlighed erklærede Prindsen, „at han i sin tidlige Barndom havde været underviist i den reformeerte Religion, og at han i Tydskland havde lært lutheriske Præster at kjende, og ved Samtaler med dem overbevist sig om, at Guds sande Ord og Christi Lære indeholdes i den Augsburske Confession.“ Fra Helsingborg ledsagedes Prindsen af Kongens Udsendte gjennem Landet til Drottningholm. De samme Ceremonier, den samme Guds- og Hyltingsakt, som havde fundet Sted ved Prinds Christian Augusts Modtagelse, gjentoges nu ved Prinds Pontecorvos Indtog.

Imidlertid havde den franske Prinds paataget sig et vanskeligt Øverv i det høie Nord. Han betraadte et Land, som var nedtrykt af Folgerne af en uheldig Krig, som endnu leed af standsede Næringsveie, et forvirret Bønderæsen, og en paa mange Maader lammet Statskraft. Han medbragte et politisk System, som for Tiden ikke lovede Sverige Opreisning for sit Tab, eller Lindring i sine Lidelser. Ombytningen af Alliancen med Frankrige i Stedet for det gamle Forbund med England kunde ikke være velgjørende for Sveriges indre Rørelse, der i Handelsforbindelsen med England havde sin vigtigste Støtte. Med Undtagelse af Freden, som var kjøbt med smertelige Opofrelser ved Tabet af en vigtig Deel af Sverige, havde dette ingen af de Fordele opnaaet, som det havde lovet sig af Forbindelsen med Frankrige. Ikke heller havde den franske Prinds bragt Rigets Finantser de Fordele, hvorom dunkle Rygter havde været i Omløb. Det svenske Hof var ofte Sæde for Kabaler og Partiaand, og Aarsagerne til hans Formands Dødsmaade vare indhyllede i et Mørke, som maatte indgyde Mistillid til den Lykke, der var den valgte Prinds vederfaret. Han forstod ikke Landets Sprog, var ubekjendt med Landets Sæder og indre Forhold, og han maatte danne sig en Kreds af Mænd, der kunde vejlede og raade ham i hans nye Stilling. Saaledes maatte han i Begyndelsen indskrænke sig til at være en blot Tilskuer af hvad der foregik om ham, uden at kunne virksomt indgribe i den indvortes Bestyrelse, og med Forsigtighed og udeelt Hensyn til Sveriges Interesse bestemme sit Forhold til udenlandske Magter. Sveriges Historie har at fortælle, hvorlunde den nyvalgte Kronprinds løste disse Gaader. Den Lykke, som havde fulgt ham igjennem hans hele Liv, og hævet ham fra Borgerlivets laveste til dets høieste Trin, forlod ham ikke heller i hans nye Stilling. Ved ganske at løsrive sig fra sit gamle Fosterland og alle dets Interesser, og udelukkende at opofte sig sit nye Fædrelands, beredte hans Klogskab ham selv og hans Familie en betryggende Fremtid. Et heldigt Resultat paatrykte Sveriges Politikk i de Aar, som kom, Wiisdommens Stempel, medens Danmarks sattes i Skygge formedelst et aldeles uventet uheldigt Udsald. Ikke længe efter hans Ophøielse til Carl den XIII^{tes} Tronfølger fik Sveriges udvortes Politikk en uventet Skikkelse, som gjorde hans Personlighed som Helt og Statsmand

¹⁾ [Nærmere Oplysninger om Napoleons Støtning, den afslatte Konges Planer og Kongen af Danmarks findes i Schinkels Minnen V, især 280—301, 327 ff. Adelspartets 1809 og 1910, 182—186.]

højt vigtig for det svenske Folk, og som ledede Sverige til et længe eftertragtet MaaL, der blev en vigtig Støtte for hans kongelige Værdighed.

Men neppe var Carl Johan — saaledes lod han sig kalde i Følge Kongens Enste — traadt ind i sin ophøiede Stilling som Sveriges Kronprinds, førend Sverige maatte føle Virkningen af sin forandrede Politik og sin Nærmelse til Frankriges Keiser. Paa Fastlandet havde Napoleon nu som det syntes, deels ved Selvindinger deels ved stærke Alliancer, sikret sin Overmagt og ligesom begrundet et Slags Universalmonarki, men til Søes havde han følt Englands Overmagt, saa ofte Englands og Frankriges Flaader maalte deres Kræfter. Hans Forbittrelse mod England voxede i Følelsen af hans Afmagt, og han brugte sin mægtige Indflydelse paa alle sine Allierede for at isolere England fra Fastlandet, og ved at forstyrre dets økonomiske Stilling og dets Handelsforhold fremlede en Svækkelse og Forlegenhed, som han ei ved Baabenmagt kunde fremtvinge. Saaledes nødte han ogsaa Sverige til at erklære England Krig, og vilde, at denne skulde føres alvorligere end mellem Rusland og England, mellem hvilke Lande en fredelig Handelsforbindelse ikke ophørte midt under en offentlig erklæret Krig. Rusland var den eneste Magt paa det europæiske Fastland, mod hvilken Napoleon viiste en ærbødig Skaansel. Han var saaledes ikke tilfreds med de — vist nok ikke alvorligen meente — Foranstaltninger, som i Sverige vare truffene for at hindre engelske Vares Indførsel, men forlangte, at det skulde stride til de meest fiendtlige Foranstaltninger mod England. Napoleon lod ved sin Minister i Stockholm, Alquier — denne for det svenske Ministerium besværlige udenlandske Minister, der i en overmodig Stil udførte den stolte Keisers strenge Bud¹⁾ — forelægge Sveriges Konge en officiel Note, hvori der kun levedes det svenske Hof 5 Dage til at vælge mellem at erklære England aabenbart Krig, eller sætte sig i en fiendtlig Stilling til Frankrige. I et egenhændigt Brev af 19de November 1810²⁾ til Napoleon skildrer Kronprindsen den vanskelige Stilling, hvori han ved denne Erklæring blev sat, og den Sundhedssvækkelse, som derved var forvoldt Sveriges Konge selv. Han tilføier: „at, da han bestemte sig til at modtage Balget som Sveriges Kronprinds, havde han haabet at kunne forene det Lands Interesse, som han havde tjent med Troslab, og i 30 Aar forsvaret, med det Lands, som havde udlæret ham; men neppe havde han sat Foden paa Sveriges Grund, førend han maatte frygte for at see dette Haab stufset; og Sveriges Konge selv har kunnet bemærke, hvor smertelig denne Kamp mellem hans Hengivenhed for Keiseren og Følelsen af hans nye Pligter havde været.“ Han gjorde Napoleon opmærksom paa de sorgelige Følger, som en Krig med England maatte have for Sverige, idet den vilde ødelægge dets Handel og standse dets Udførsel af dets vigtigste Producter; at de svenske Magasiner ifølge en uhyggelig Krig vare tomme, Orlogsværfterne uden Virksomhed, og Staten uden Fonds til at beskæftige dem, og at der behøvedes mange Millioner for at udruste Flaaden og samle Armeen, medens Kongen ingen Magt havde til at paalægge nogen Stat uden Stændernes Samtykke. „Men — saaledes ender dette Brev — alle disse Betragtninger have maattet vige for den Pligt at tilfredsstille Deres Majestæt. Kongen og hans Raad have lukket deres Øre for Glendighedens Raab, og besluttet en Krigstilstand med England alene af Ærbødighed for Deres Majestæt, og for at overbevise vore Bagvaskere om, at Sverige, efterat være kommet under en vis og maanedholden Regjering, kun attraaer Fred paa Havet. Ulykkelig vilde Sverige — dette Sverige, som hidtil har været saa lidet fiendt — være, dersom det for al sin Hengivenhed kunde erholde nogle Beviset paa Deres Majestæts Belvillie“³⁾).

¹⁾ Den svenske Udenrigs-Minister Engeström klagede ofte over det Besvær, som Alquier forvoldte ham.

²⁾ Recueil de lettres etc. de Charles Jean. Stockholm 1825, p. 24.

³⁾ I et senere Brev udtrykker han Rentingen af denne Sætning, nemlig Haabet om Frankriges Hengeunderkastelse.

Til dette Brev fæiede Kronprindsen tvende andre af 8de og 19de December, som han adresserede directe til Keiseren, „og benyttede saaledes en gammel Fordeel, som han ønskede fremdeles at bevare, og som maatte fornøje i hans Sjæl ligesaa behagelige som hæderlige Grindringer.“ Deri lægger han fremdeles Napoleon Sveriges hjælpeløse Tilstand paa Hjertet, og erklærer, at det vilde være umuligt for Sverige at bære de med Krigen forbundne Udgifter, naar ikke Frankrige kom det til Hjælp. Sverige havde vel erklæret England Krig, og fordoblede sine Anstrængelser for at give den Bægt, men det kunde ikke udføre Constitutionsystemet i den strenge Stil, som Frankrige havde foreskrevet. Constitutionen garanterede i Sverige Enhvers Retlighed, og om Kongen handlede derimod, vilde Statsraadet dertil ikke kunne give sit Samtykke. Han selv, som troede at have Nationens Mening for sig, vilde aldeles forstjærte den, dersom man kunde tiltroe ham den Hensigt at gjøre mindste Brud paa Constitutionen. „Sveriges Konge — saaledes ender han Brevet af 19de December — tilbyder Frankrige sit opofrende Vensteb, men jeg beder D. M. udstændigen at tilstaae os den Tillid, som vi formedelt vor oprigtige og uforanderlige Hengivenhed fortjene.“

Saaledes havde Carl Johan strax i Begyndelsen af sin nye opviede Stilling store Vanstueligheder at gaae imøde. Napoleon, som nu var paa sin høieste Magts Spidse, og for hvis Fod det europæiske Fastland ligesom laa overvundet eller hdmptget, behandlede Sveriges Kronprinds som sin forrige General, og forlangte af ham en ubetinget Opfyldelse af sine Ønsker. Keiserens besværkelige Minister i Stockholm krævede, hvad Sverige ikke kunde tilstaae uden Opofrelse af sine dyrebareste Interesser. At erklære England en virkelig Krig, bortvise engelske Skibe fra sine Havne og consistere engelsk Eiendom; var at lægge Baand paa Sveriges vigtigste Næringsveie. Den største Deel af Sveriges Jern gik ud af Landet, og deraf allerede paa den Tid en stor Deel til Amerika. Standsning af denne Fart vilde smerteligen føles i Sveriges store Øiland, hvor det vrimler af Jernfabrikker. Nationen havde ventet, at dets nye Kronprinds formedelt sin nye Forbindelse med Napoleon skulde berede Sverige Fred med Frankrige uden noget saadant Brud med England, der maatte forstyrre dets Handel; og nu forlangtes en ligesaa streng Jagttagelse af Fastlandets Spærrings-system med Hensyn til England, som Napoleon selv og hans Allierede fulgte. Carl Johan indsaa denne sin vanstuelige Stilling, og begyndte at gjøre sig fortrolig med Tanken om at stille Sveriges Interesse fra Frankriges, og at bringe sin Kjærlighed til sit gamle Fædreland som et Offer for sine nye Forhold. For Tiden maatte han vel sige Napoleons Villie, og aabenbart erklære England Krig, og fra begge Sider gjordes tilsyneladende de sædvanlige fiendtlige Foranstaltninger; men hemmeligen fortsattes Forbindelsen imellem Sverige og England, og deres Skibe seilede fredeligen ved hverandres Side i de nordiske Bunde. Ikke meget over et Aar var henrundet fra Kronprindsens Ankomst til Sverige, førend den skjulte Forandring i Prindsens Lænestemaade aabenbarede sig i hans, i stærke Udtryk, med Keiser Napoleon førte Brevveksling, og Sverige kom da i samme Stilling til Frankrige og England, som for Gustav IV^{de} Adolphs Afsættelse, men med større Kraft til at understøtte sin nye Politik.

I Aaret 1810 stod saaledes Sverige i en politisk Stilling, heel forskjellig fra den, som i 1809 havde fundet Sted. Da var det fast Englands eneste Forbundsfrænde paa Fastlandet, og i blodig Kamp med sine Naboer. Nu havde det forenet sig med Fastlandet, og erklæret England Krig. Men i det nye Fiendskab viiste sig endnu Spor af det gamle Vensteb, ligesom Træl af det forrige Fiendskab under det nye Venstabs Maste. Denne tvetydige Tilstand varede endnu i 1811, men udviklede sig i sin sande Skikkelse 1812.

Attende Capitel.

Handel og Pengesæsen. Søkrigen og Skapersarten 1810—1811.

Dgsaa i dette Aar var Norges fornøede Trælastudskibning til England og Fragtfarten fordeelig, og med Hensyn til de umiddelbare Resultater gaves der neppe noget Aar i Norges Handelshistorie, som i denne Henseende kan stilles ved Siden af Aaret 1810. Flere gamle Huse styrkedes og lagde Grunden til stor Rigdom, der ivrantedes til Efterlægten, nye Huse reiste sig, og der fandtes Navne paa Handelsmændenes Liste, som vare ligesaa ubekjendte, som deres Stilling i Borgerlivet havde været ubetydelig og ringe. Naar imidlertid Sporene af denne tiltagende Velstand ikke i forventet Grad udbredtes over et følgende Tidspunkt, men afløstes af Forlegenhed og endog borgerlig Undergang paa mange Stænder, saa maa det tilskrives Aarsager, som i vor Skildring korteligen maa berøres. — De Handelshuse, som henlagde Udblyttet af deres Handels Virksomhed i den gode Nyntfort, hvori det var erhvervet, eller nedlagde det i Udlandet til Raadighed derover i sin Tid, samlede vist nok en Rigdom, der ikke forvansledes under den Handelsstandsning, som strax efter indtraf. Flere af de Handelshuse, som til den seneste Tid regnes iblandt de solideste og rigeste, lagde i den saakaldte Licencetid Grunden til deres Rigdom. De derimod, som omvante sin udenlandske Nynt i Landets slette Penge, og som, under Foragt for det omværende Repræsentativ, forøgede Speculationer, der i Tidens Lob bleve mindre indbringende, eller kjøbte Eiendomme, som ikke aflastede de simpleste Renter, og siden i en ufordeelig Handelsperiode sank meer og meer i Værdi, indvilledede sig i vanskelige Forhold, der efterhaanden ledede til Undergang. Eiendomme, især Jordegods, kostede allerede den Tid høit i nominal Priis, og de kjøbtes ikke sjeldent for engelsk Stæling formedelst den Ringeagt, hvori Papiirpengene allerede da stode. Men ingen Eiendomme ere mindre indbringende i Norge end Jordegods i deres Stænder, som ei umiddelbart kunne gjøre sig dem nyttige, og naar ikke særegne Viemed derved kunne gaaes. Kun store og let adgængelige Skovstrækninger have bragt enkelte Kjøbere Fordeel; men denne er dyrekjøbt, naar Kjøbesummen skal hentes i udenlandske Kasser, høit forrentes, og tilbagebæres i gyldige Værdier. Det var almindeligt paa den Tid, at Trælasthandlernes søgte at skaffe sig en vis Selvstændighed ved Kjøb af Jord- og Skov-Eiendomme, og dette Slags Omsætninger vare da hyppigere end nogenstinde¹⁾. Men netop disse gave Anledning til store Tab og Forvillinger. Det hændte vel endog, naar en Deel af Kjøbesummen ved Afslutning af Kjøb af Jord- og Skov-Eiendomme betales strax, eller i nogle paafølgende Terminer, at den solgte Eiendom faldt tilbage i Sælgerens Haand for den ubetalte Rest, fordi Kjøberen ei kunde fuldbyrde den indgaaene Contract²⁾. Under deslige idelige Omsætninger reiste mange Huse store Summer hos engelske og danske Commissionairer — tyske, benyttedes den Tid sjeldnere — og satte sig i Gjæld i en Pengesæderdi, som deels havde Solvets Gyldighed, deels uden ikke faldt saa dybt som norske Papiirpenge. Pengesæderdiene 1813 forøgede disse Forvillinger, forværrede Skyldneres Forhold, og gav et Spillerum for deres Konspic, som havde Penge at fordre og Penge at bortlaane, og vilde benytte Rædens Forlegenhed.

Desuden var Aaret 1810 endnu ikke til Ende, før Handelsvirksomheden i det Hele blev mindre fordeelig, og især Trælastudskibernes Naar forværredes i Forhold til Skibsredernes. Disses Handelsbetingelser have ofte, baade før og siden, staaet

¹⁾ Det maatte da være i den seneste Tid, da mindre Jordegods under den stigende Udvandringsslyst saa hyppigen falbydes.

²⁾ F. Ex. Guldstoven ved Drammen. Kjøberen betalte de første Terminer, hvorefter Eiendommen faldt tilbage til Sælgeren.

i ulige Forhold til hinanden, og Trælastudstiberne have ofte hørt iblandt dem, der ei have gjort rigtig Beregning imellem Udgift og Indtægt. Det store Forstud, hvori de nødvendigen maae staae, fordi den kjøbte Vare ofte først efter Mars Forløb kommer i deres Hænder, nødsager dem ofte til at tage deres Tilflugt til fremmede Kasser; Trælastens Priis fluctuerer ofte paa Udsalgsmarkedet, trykket af en stor Concurrence, og Begjærligheden efter at udslibe har ofte drevet Fragtpriserne i Veiret. Det har saaledes steds været et sædvanligt Handels-Phænomen i Norge, at Skibsredernes Fordeel har været større end Udstiberens, og saaledes var det ogsaa i hine Dage. Deraf fulgte ogsaa, at disses Velstand under Licence-Farten sjelden slog saa dyb en Velstandsrod i en gylden Tid som Hines, og at alle kunstige Midler til at oprette en synkende Tilstand have været meer almindelige iblandt Trælasthandlernes end blandt Skibsredernes, flere Formuesomsætninger og Fallissementer iblandt hine end blandt disse. Dertil kommer, at der sædvanligen i Fædrelandet, og dengang i en høiere Grad end nuomstunder, har været en besynderlig Mangel paa indenlandskte Understøttelsesmidler for Benge-Circulationen, til Hjælp for Bindstibeligbedens periodiske Trang, og at saaledes vore virksomste, stundom fuldkommen vederhæftige Handelsmænd have maattet i en betænelig Grad forsøge deres Afhængighed af udenlandskte Commissio-nairer. I hiin Periode fandt saaledes Phænomener Sted, som ofte siden ere gjen-tagne, og den tilsyneladende Glands, som Licence-Farten udbredte over den Tids Handelsvirksomhed, skjulte hemmelige Mangler, der i den senere Tid paa en uheldig Maade lagdes for Dagen.

I Aaret 1810 gik Coursforværringen den raskeste Gang, og de danske Bank-sedler begyndte at nærme sig i Værdi den Lap Papiir, hvorpaa de vare skrevne. Aaret begyndte med en Cours lidet over 400, men knap var det udrundet, før den faldt ned til 800. Dette maatte synes at være et underligt Phænomen, da der i dette Aar ikke fattedes Midler til at inddrage udenlandskt Mynt i de Handelendes Hænder, under hvilke Omstændigheder Coursen pleier at forbedre sig. Men selv denne bedre Handelsstilling monne have sin Deel i Bengeforværringen. Saalænge Handelen sturede, var man nødt til at respectere det cirkulerende Papiir, fordi intet andet Omsetningsmiddel var forhaanden, og dette derfor, uagtet det løse Fundament, holdtes i en vis Agtelse; men da Handelen igjen aabnede Kilden til gyldige Værdier, forskjødes de flette Benge, og man benyttede den fremmede bedre Mynt i sine Omsætninger. Det i Danmark kjøbte Korn betaltes ikke længere med Banksedler, men med udenlandskte Tratter, og Huusholdningens Tillægsartikler og Luxusvarer hentedes umiddelbart fra England, og betaltes med Handelens Overskud. I dette Aar indstrømmede desuden en saa stor Mængde Colonial- og engelske Manufacturvarer til Norge, som vel neppe nogenstunde før der har været seet. Det gjordes nemlig af det engelske Ministerium til Betingelse for den aabnede Trælastaffætning til England, at der for en stor Deel af de norske Produkter skulde tages Colonial- og engelske Manufacturvarer, og Landet opfyldtes saaledes med en stor Mængde af disse Artikler. Fra den Tid udbredtes ogsaa disse Varer i en bredere og bredere Zone ind over Landet. De vare saa meget velkomnere, jo længere man havde maattet indskrænke Nydelsen deraf. Rasksedlen kom igjen i Gang, og det i en større Grad end nogenstunde tilforn, og Menigmand, som af Mangel paa Tobak ofte havde tygget den Lomme, hvori Tobakken i bedre Dage var gjemt, kunde tilfredsstille sin gamle Lygghyst, og den flette jydsk Tobak kunde ombyttes med den gode liverpoolskte. Disse hjemkomne Varer brugtes som rede Benge, og i Omsætningernes Kredsløb anvendtes lidet Papiir. Paa den Tid var Omsætningen af Benge overordentlig hurtig; thi alle Hænder vare paa den productive Veie i idelig Bevægelse. Det er bekjendt, at jo hurtigere Bengeens Omløb er, jo mindre Mængde af Benge-Repræsentativer behøves der, og det var ingen Under at den uhyre Masse Papiir, som Regjeringen til mangehaande Brug satte i Omløb, og som alle Hænder med Foragt stodte fra sig, naar de ikke i Statens regulære Betalinger bleve Bedkommende paatvungne, efterhaanden sank saa godt som til ingen Værdi. Denne

gælde Bistandskab fortsattes derimod bestandig; — den Masse Baviir, som Regjeringen satte i Omlob, svarede til Statens voxende Fornødenheder under Krigen, og Sed-
skretsen i Altona var en af de meest bestjæftigede Fabrikker i Landet. Vi have
jæt hørt meget Norges Providering, tildeels formedelst mindre kloge Foranstaltninger,
hidrog til Bengenes Forværring. Krigsmagtens Forsyning paa Krigsfod baade i Dan-
mark og Norge frævede overordentlige Summer, og Danmark var midt under Krigen
Trængsler betænkt paa atter at skabe en Flaade. En stor Phoenix — saaledes kaldtes
det første Orlogsskib, som byggedes efter Flaadens Tab — opstod allerede i dette Aar
af den berømte Flaades Aste, og flere mindre udsløge sine Binger ved dens Side.
Under alle disse forsøgede Statsudgifter formindskedes Stadsindtægterne, og i Bud-
gettet var ingen Ballance at tænke paa. De fleste Intrader tilfode Staten i flette
Penge, og udgjorde saaledes en langt mindre Værdi end tilforn; og det extraordinaire
Krigsbyrs Udbytte svarede ikke til Forventningen. De norske Toldintrader have vist-
nok paa den Tid været betydelige, og Opbringelse af Priser ved Kaperne og Orlogs-
fartøier maa vel have bragt Statskassen betydelige Summer, fordi Beløbet tvangsvis
mod Statspapirer maatte indsættes i den, ligesom den og berigedes gennem Fortold-
ning af de erobrede Varer og af de udenlandske Produkter, der i saa stor Overflod
led ind i Landet gennem den stimulerede Handel over Tønningen. Men de direkte
Statter indgik i flette Penge, og Statens Forbrug forsøgedes dagligen. — Historien
har neppe nogen Klage at indføre i sine Annaler over den danske Finantsbestyrelse
under Krigen; den maa henflotte sin Anke til en ældre Periode, og den maa beklage
de Omstændigheder, som nødsagede den danske Regjering til Skridt, der maatte styrte
den Høvedsøesen i Gruus. Klagen maa files mod de Magter, som uretfærdigen droge
Sværdet mod en uskyldig Stat, der samvittighedsfuld undgik alle Fornærmelser. Ikke
væler maa den anklage den danske Konges Politik, som grundede sig i Europas da-
værende Stilling. Den har maaskee kun at beklage, at den danske Regjering med sin
ringe Kraft førte Krigen i sin fulde Strengbed, medens mægtige Nationer vidste at
blande Fred og Krig med hinanden. Norge leed imidlertid under Licence-Fartens kedre
Tidsde mindre under Coursforværringen end Danmark. Det savnede hverken gyldig
Saluta eller udenlandske Varer, og det var kun, som forhen bemærket, en vis Klasse
af Landets Indbyggere, som led under Tilintetgjørelsen af Baviirpengenes Værdi, fordi
Staten ikke orkede at forbedre sine Gageringer i Forhold til Bengenes Forværring, og
Privatmænd i sine Tønninger ofte fulgte samme Stil.

Endskjønt Havet i dette Aar har saa Spor af Orlogstrig mellem England og
den dansk-norske Stat¹⁾, saa var Kaperfartøierne og de saa armerede Krigsfartøier, som
kommede omkring i de nordiske Bunde, i idelig Bevægelse, og de sidste havde at rose
sig af et besynderligt Held. Ingen Fangst af den Art under Krigen var dog større
end den, som Capitain Johannes Krieger i August 1810 gjorde med de 5 Or-
logstrigger, som vare under hans Commando. Af en Flaade af omtrent 200 Kof-
skibstibe, som kom fra østersøiske og svenske Havne, og convoieredes af flere engelske
Orlogsskibe og mindre Fartøier, udskar han en flet bevogtet Deel af de bagerste Skibe
i Convoien, og indbragte dem lykkeligen til Christianssand. De fleste af disse Skibe
vare ladede med østersøiske Producter; kun nogle saa af dem bleve frikjendte, som til-
hørende neutrale Nationer, og Beløbet af de erobrede Ladninger, som ved Auction
blev solgte 1811, var ikke mindre end 7,613,842 Rdlr²⁾. I Statskassen indfod
en ikke ubetydelig Sum som Told af disse Varer, endskjønt en stor Deel af dem,
som saa Producter, erlagde kun en ringe Told. Landet blev ved dette Salg vel for-
synet med Skibsmaterialier, og især berigedes Christianssand ved disse Omsætninger,

¹⁾ Paa smaa Skjærmydder fattedes dog ikke, især i Danmarks Bunde.

²⁾ Formedelst Bengenes Slethed, den tvungne Indsættelse i Statskassen, og den senere
Reduction, formindskedes Summen betydelig; men Vedkommende høstede dog stor For-
deel af denne Coup.

og den dermed forbundne Virksomhed. Overhovedet høstede denne By under Krigen store Fordele af sin Beliggenhed, baade med Hensyn til sin naturlige Handelsvirksomhed, og til de ved Kaperfarten og Orlogsfartøier dertil indbragte Priser. Der var saaledes intet Sted i Norge, der ved Toldafgifter saa meget berigede Statskassen som Christianssands Toldsted, der i 1811 kunde indlevere i Toldkassen 508,135 Rdlr. og i 1812 680,857 Rdlr. Denne Byes fordeeltige Beliggenhed for Kornfarten, de driftige Mænd, som især i Stiftamtmand Thygesons Spor beslittede sig paa denne Gort, og den stærke Trælastudskibning deraf, gav tilligemed Kaperfarten, der drevs meest i Christianssand og paa de nærmeste Kyster vestenfor samme, og hvis Priser der forauktioneredes, en Livlighed og Byen selv en Tilvæxt af Folkemængde, som under paafølgende mindre fordeeltige Handels-Conjuncturer gav Anledning til Forvillinger og Stadens tilbagegaaende Formuestilstand. Paa Handelsveien ligger sædvanligen den onde og gode Tid vekselvits ved Siden af hinanden, og det er klogt under begge Slags Conjuncturer at forberede sig paa en Forandring, endstjønt denne Klogskab efter Sagens Natur ei kan ventes iagttaget. De Fordele, som Kaperfarten i denne Egn indbragte, forsvandt snart under letfindigt Brug af de let erhvervede Midler, under forandrede Handels-Conjuncturer og Bengenes idelige Forsald. Der er saaledes kun meget enkelte Familier Forsfatteren bekjendte — og disse findes ikke i Christianssands By — som ved Kaperfarten lagde Grund til en Velstand, der udbredtes over en senere Fremtid. Armoden blev endog saa meget større i enkelte af de virksomste Kapersteder, som Indbyggerne bleve vant til en Overdaadighed, hvilken de ei kunde vedligeholde. Der vare latterlige Anecdoter i Omkøb om silkeklædte og udmajede Lodskoner i disse vestlige Byer, og om den Luxus, som denne pludselige Rigdom foranledigede blandt disse Livets høiere Rækker uvante Familier. Glendigheden afløste den korte Velstand, Silkepjalterne blandedes med den gamle Badmelsdragt, da den overdaadige Leve-maade ei kunde vedligeholdes, medens Smagen derfor engang var opvakt. Da Virksomheden under Freden vendte tilbage til sin naturlige Bane, og Christianssand kun folgte det Korn og andre Varer, som forbrugtes i Byen selv og dens Opland, samt igjen dens Velstand. Senere hen har den vel ofte haft god Fordeel ved Havarivæsenet, der stundom behandles i Kapervæsenets Form; men Velstanden og Virksomheden i denne By er kun en Skygge af hvad den var under Krigen, og den har med Noie baaret Byrden af en Folkemængde, som i denne Stad kun ved overordentlige Omstændigheder finde tilstrækkelige Næringsmidler.

Den øvrige Deel af Norge tog liden Deel i Kaperfarten, især efter Aaret 1809, da Forbindelsen med England igjen var aabnet, og kun meget enkelte Byer¹⁾, som ikke befattede sig med Trælastudskibning, deltog i Fællesskab med vestlandske Kaperudrustere i denne Gort. Saavel denne, som Orlogsmændenes Jagt efter Kofs-fardiflaader, som fore imellem England og Østersøen, var endog almindeligen forhadet i den øvrige Deel af Norge, og betragtedes som et farligt Indgreb i den Slags Neutralitetstilstand og fredelige Handelsforbindelse med England, som ved Licencesfarten var tilveiebragt. Krigens Bitterhed voxede under denne gjensidige Molest, som næredes af Privatinteressens uden at fremme Statens Lær. Norges Forhold til England grændsede saa nær til et livligt Handelsforbunden i den dybeste Fred, at Overgangen til en Fredstilstand, eller i det mindste en Baabenhvile, lig den der fandt Sted imellem Sverige og England, var ligesaa naturlig som let, og Følgerne deraf vilde have virket velgjørende endog paa Danmarks Sletter. Men Privatinteressens hæver sig sjelden til store Hensyn til Fædrelandets Lær, og Danmarks Konge var endnu ikke fredelig stemt mod England.

I Danmark var Kaperfarten baade meer indbringende, og indeholdt fra den Side en større Opmuntring til privat Deeltagelse, og tillige fandt den Sted under en fuldkommen Afbrudelse af den danske Skibsfart paa fjerne Bunde. Den var saa at sige

¹⁾ Af disse erhvervede et i Christian' s sig en ikke ubetydelig Formue.

er den eneste private Somandsvirksomhed, da endog danske Kornstuder under Krigen sjældent saaes i Kattegattet. Derhos var den danske Kaperfart en saa alvorlig Hindring i den engelske Fart paa de kystlige Baae, at den danske Regjering let kunde kendes ved Haabet om at tue sin overmodige Fiende, og tælle sin mægtige Allierede, til Opnaaelsen af store politiske Fordele, naar Fredsslutningen fandt Sted. Den danske Konge syntes at have gjort nok, da han aabnede Norge Anledning til en fredelig Handelsforbindelse med England, og i denne Henseende betragtede han Norge som den eneste af det strenge Affondringsystem, der var ham forestrevet af Frankriges Keiser, og som han fulgte lige til Napoleons Fald. Dette Brud paa sit politiske System gjorde ham vel og i Norge for at hindre Rigernes Skilsmisse. Oprigtigheden af sin Bedrøvelighed ved sit fiendtlige System mod England lagde han isvrigt for Dagen ikke alene i diplomatiske Noter, men i effective Foranstaltninger. Saaledes var det naturligt, at Kaperfarten drevs i Danmark med langt større Alvor og Held end i Norge. I de snevre Passager mellem de danske Sunde og Baae ligesaa Stagen af, indtil Østersøen aabner sin brede Flade, var det vanskeligt endog for de bedst convoierede kystlige Flaader at smutte igjennem, og der gik sjældent nogen Handelsflaade forbi, uden at den maatte yde sin Tribut af et eller flere Handelsstibe, som afftares af dristige Kapere eller danske Krigsfartøier¹⁾. Priseretten var saaledes i idelig Bevægelse, og condempnerede Skibe med kostbare Ladninger faldt dagligen i private Armateurers eller den danske Marines Hænder. Efter Fredens Slutning havde vistnok den danske Stat sine Ulemper af denne midlertidigen fordeelagtige Kaperfart, og af de hyppige Condemnationer, hvor omhyggeligen endog Priseretten søgte at værne om den neutrale Skibsfarts Rettigheder. Der skede da hyppige Reclamationer fra de Skærs, nær Amerikas, Side, som troede Neutralitetsretten krænket ved de danske Tributtørs Prisdomme, og den danske Statskasse fik i den Anledning store Byrder at bære. Foruden ovennævnte Fordele havde den danske Stat andre og store af denne Fart. Betydelige Summer indflode i Statskassen igjennem Tolden af oplaprede Varer; Danmark selv forsynedes paa denne Vej med mangfoldige Varer, som det paa fredelige Veie ikke kunde erhverve, og da en Deel af Prispengene maatte indbetales i den danske Statskasse, hvor de sattes fast i Kaperobligationer, hvis Udbetaling henstilledes til en kommende Tid, saa fik den derved et velkomment Tilskud²⁾. Den danske Statskasse optog, stedse forlegen, alle Tilskydelse, og henstød Tilbetalingen til en fjernere Tid. Den danske Kaperfart havde ikke alene Fordelen af at sætte Beliggenheden og Indbyggernes ivrige Kaperfind under Landets særegne Stilling for sig frem for den norske, men ogsaa det overflødige Mandskab. Den fordeelagtige Skibsfart i Norge paa denne Tid beskæftigede alle dygtige Matroser, som ikke vare udstrevne til Orlogs, og de lode sig heller høre i denne fredelige Fart, der aflastede en flittig og stor Fordeel, fremfor at gaae ombord i Kapere og udsættes for at slæbes i de engelske Prisons. Formedelt Handelsens Hvile var der i Danmark flere ledige Matroser overalt end i Norge, og naar Udskrivningen til Orlogs der var endt, bleve mange Somænd tilbage, som gladeligen gik ombord i Kapere, der ofte gjorde store og gode Fangster. I Danmark rasede saaledes Krigen med England i sin fulde Kraft, Norge blomstrede Handelsens Sysler, og hvad der lagde Hindringer i Veien for dem blev forskudt og forhadet.

¹⁾ Det paastodes endog, at Danmarks Konge selv, som Generalisimus, tog sin Deel af Prispengene.

²⁾ Ved en Cancelliplakat af 3die November 1810 blev bestemt: „Naar en Pris, som er condempneret til Fordeel for nogen med kongl. Kaperbrev forsynet Kaper, ved Auction udbringes til meer end 10,000 Rdlr., da skal det af hvad Prisens Realisationssum overstiger 10,000 Rdlr. gjøres frugtbringende i Kongens Kasse.“ Efter 4de § skulde derfor udstedes Obligationer, lydende paa Opsigelse efter 6 Aar med 4 pCt. Rente. Disse Obligationer bleve en stor Gjenstand for Salg.

Rittende Capitel.

Frederiks Universitet i Christiania stiftes.

Selskabet for Norges Vel tabte ikke den Hovedsag af Sigte, som det havde faaet i Arv fra det topographiske Selskab, Norges Universitet, og det er dets Virksomhed i denne Henseende, som indskrives dets Navn med uudslettelige Træk i Norges Historie. Det havde modtaget en Sum af 1000 Rdlr., som af tvende Patrioter¹⁾ var udsat for en tilfredsstillende Besvarelse af didhørende Spørgsmaal, og til at bedømme de i den Anledning indkomne Afhandlinger var der nedsat en Committee, bestaaende af 5 Medlemmer, nemlig Biskop Nech, Professor Rosted, Overlærer Platou, Slotspræsident Bavelis og Grev Wedel-Jarlsberg. Iblant de indleverede Besvarelser kronedes den, som var indsendt af Adjunct N. Bergeland, med en Præmie af 800 Rdl., og Bedømmelsen deraf, som indleveredes 6te Februar, lod saaledes:

„Blandt de indsendte Besvarelser udmærker sig fortrinligen Skriftet med Titel Mnemosyne. Fuldstændighed, Grundighed, Barmhjertighed for sand Videnskabelighed, Lydelighed i Fremstillingen, samt et ædelt og correct Sprog ere dets umistjendelige Egenskaber. Da imidlertid Forfatteren paa nogle Steder, især ved tredie Spørgsmaals Besvarelse, ei aldeles har opfyldt de Fordringer, man troede at burde gøre til den, der skulde vinde den hele Præmie, har man fundet det passende at fradrage en femte Deel. Skriftet Mnemosyne tilkjendes saaledes en Præmie af 800 Rdlr.“

Men ikke alene kronedes dette Skrift med den største Deel af den udsatte Præmie, men med Sandhed kan det siges, at det modtoges over hele Norge med Bifald, endog med Enthusiasme. Forfatteren erindrer ikke let, at have læst noget Skrift, som har meer opvarmet hans Følelser for en stor Fædrelandsinteresse end dette, og han hørte paa den Tid ofte samme Dom af andre Læsere blandt sine Landsmænd. Bergeland fik derpaa talende Beviser ikke alene i den hæderlige Bedømmelse af hiint Selskabs Committee og ved den ham tilkjendte Præmie, men fra flere Kanter bevidnedes ham Landsmænds Erkjendtlighed for dette Nationalværk, der saavidt Forfatteren ved endog ledsagedes med et Honorar fra enkelte Hænder²⁾. Men den største Tilfredshed maatte han finde i det Stød, som han derved havde givet til et stort Nationalaandskæmpes Fremme — og aabenbarligen bidrog Værket til at vedligeholde og forsøge den almindelige Interesse, som Universitetsagen fandt i Norge paa den Tid.

I Danmark blev ikke Bergelands Bog modtaget saaledes som i Norge. En af Danmarks lærdeste og grundigste Jurister, A. S. Ørsted, undertastede Bogen den skarpeste Kritik³⁾, søgte at blotte dens Mangler og tilbagedrive dens skarpe, og vist nok tildeels ubefoiede Ankeposter over Norges Savn og stedmoderlige Behandling fra Grænderigets Side. Recensenten gav isovrigt det fædrelandske Sind, som den norske Nation ved denne Leilighed viiste, sin Ret, og glædede sig i Haabet om det Frem-

¹⁾ [Præmierne for den bedste Afhandling om et norsk Universitet vare udsatte af a) Kjøbmand Johannes Thrane med 400 Rdl. Cour.; b) Grev Wedel-Jarlsberg og Svigerfader Peder Anker med 600 Rdl. Cour.; c) af Kjøbmand Westbye Egeberg med 200 Rdl., tilsammen 1200 Rdl. Courant. — J. Chr. Berg.]

²⁾ [Han modtog ikke ubetydelige Pengesummer fra taknemmelige Medborgere; fra Drammen 1200 Rdl. (jfr. Illustr. Nyhedsblad 1858 No. 29) og fra Borsgrund 500 Rdl., paa sidste Sted efter Indbydelse fra Hans Røller. Endog fra Kong Frederik VI^{de} modtog han en Haandskrivelse i de naadigste Udtryk, ledsaget med en Gave af 300 Rdl. D. G.]

³⁾ I Dansk Litteraturlidende 1811 S. 593 ff. [Mnemosyne udkom paa Selskabets Bekostning i dets Historisk-Philosophiske Samlinger. Chra. 1811, 1ste Deel i 2 Bind. Om Ørsteds Kritik jfr. hans Skrift: Af mist Læs og min Tidts Historie I. 262—66. II. 141 ff.]

et, som denne Indretning vilde give Videnskabeligheden i Norden. Han var endog i visse Punkter enig med Forfatteren og udhævede fordeeltigt disse; men han gik ud paa at sætte især læs paa Bergelands Udfald mod Frændestaten, og blottede Angivelserne i hans Udkast til Universitetets indre Organisation. Recensenten beholdt vist et Balmpladsen, forsaavidt han ikke gjendrevs af noget alvorligt Gjenmæle. De Nordmænd, som havde tilkjendt Bergeland Prisen, lode det blive ved enkelte Nævninger af Misnøje over den strenge Behandling, og paa Bergelands Landsmænd havde Recensenten ingen spænderlig Virkning til Glæde for dens første fordeeltigt Indtryk. De fleste Nordmænd, som interesserede sig for denne Nationalaffag, fulgte alene med spændt Opmærksomhed Sagens Materie. Denne var valgt ved Bergelands Bog, og de vare alle ligegyldige for de Planer, der lagdes for Universitetets Form, som de troede vilde blive bestemt af de rette Hænder. Bergeland vaandede sig under Recensionen og tog ikke alvorligen til Gjenmæle. Han gjemte de bittere Følelser, som Recensenten forvoldte ham, til en beleiliger Tid, og gav dem senere hen, da Norge var bleven forenet med Sverige, Udbrud paa en Raade, som opvakte Misnøje baade i Norge og Danmark.

Denne Recension virkede imidlertid i en anden Retning. Den lagde Lomme paa ubefindige Udtryk af en eenfædig Fædrelandskjærlighed, som saa let blander ubestemte Anføjelse og indbildte Fornærmelser med Bevæggrunde, der hvile paa Sandhed og Ret. De saa Skribenter, som bestjæftigede den norske Presse, bleve mere forsigtige, og Nordmændene indskrænkede sig til i Gjærningen at fremme denne Nationalaffag. Det blev Nordmændene alt meer og meer klart, at der behøvedes en Høielse i Landets eget Skjød, deres Attraa vogede efter en videnskabelig Selvstændighed, som aldrig kunde opnaaes saalænge den akademiske Dannelse maatte fuldendes i Kjøbenhavn, og af den Aarsag indskrænkes til et mindre Antal Studerende. Vi have allerede ovenfor bemærket, at det nærværende Dieblif af flere Aarsager var særdeles hensigtsmæssigt til at fremme dette Nationalanliggende. Nationen havde under Krigen, især da som fortæst med Raboriget, lært at kjende sin isolerede Stilling med Hensyn til Universitetsopdragelsen, da Antallet af de i det kjøbenhavnske Universitet indskrevne Studenter var i den Grad aftaget, at Norge med Høie kunde kaldes udeluftet fra Gæng til denne videnskabelige Indretning¹⁾. Dette Savn følte man saa meget dybere, da Norge saa godt som ingen Institutioner havde til Understøttelse for den høiere Grad af akademisk Dannelse. Danmark, af Omfang langt mindre, i Folkemængde var ikke meer end en halv Gang større, kunde rose sig af 3 Indretninger af den Art, og kjendte den ene af dem dengang var mere til Bryd end til virkelig Gavn for dem, som attraaede akademisk Dannelse. Nationens Følelser vare ikke alene i Almindelighed opvakte under Landets forladte Stilling og hæderligen overvundne Farer, men vare de i Bevægelse ved de Skridt, som i denne Anledning vare foretagne, og ved den kraftige Stemme, som havde udtalt sig om Sagen. Nationen begyndte derefter igjen at samle nye Kræfter. En saadan Stemning maatte benyttes, et saa bestemt Dieblif til at afhjælpe det store Savn ei forsømmes. Det var betænkkeligt at lade den patriotiske Lue, der var opflammet og næret under fælles Farer og Trængsel, afhjælles under en fornyet og fordeeltigt Virksomheds koldere Beregninger; — og i Sandhed, Erfaring har lært, at Tilboielighed til Opofrelse ikke altid ligger ved et let erhvervet Rigdoms Side.

¹⁾ 3 Anemosejone I. 129 findes en Tabel over de i 1792—1809 indskrevne norske Studenter ved Kjøbenhavns Universitet. Deraf sees, at de norske Studerendes Tal ingenstunde udgjorde over $\frac{1}{4}$ Deel af Studenternes Antal i det Hele — et i Sandhed lidet Forhold med Hensyn til Folkemængden, da Slesvig og Holsteen maatte undtages. I Krigen Tid var Antallet saa meget aftaget, at i 1808 Ingen, i 1809 kun 7 indskrevtes, om ellers Opgaven er paalidelig eller Forfatteren deraf maaskee manglede de fornødne Data. Men i alle Tilfælde var Forholdet ringe.

Directionen for Selskabet for Norges Vel besluttede at benytte denne Stemning og disse gunstige Omstændigheder, til at træffe alvorlige Foranstaltninger for at fremme det Hædersværk, som var dens Hænder betroet. Den lod de indkomne Afhandlinger trykke, for at Udbredelsen deraf kunde forberede Gemytterne til Værkets Understøttelse, og de bleve indrykkede i Selskabets philosophiske og historiske Samlingen hvis bedste Trydelse de udgjorde¹⁾. Efter Opfordring af flere Medlemmer og adskillige Districtscommissioner udstedte Directionen i Selskabets overordentlige Møde den 1ste Juni 1811 en Indbydelse til Subscription til alle Selskabets Districtscommissioner for dertil at modtage Enhvers Bidrag. Indbydelsen lod saaledes:

„Landsmænd og Brødre!

Længe følte tænkende Nordmænd Savnet af et norsk Universitet. Flere Gange lod Norges Ønske høit: at opreise Videnskabernes et Højsæde i eget Skjod! Men Mænd, hvis Minde er og bliver Nordmænd helligt, talte med Barme og Kraft dens vigtige Nationalsag. Men mange Vanskeligheder hindrede til dette Dieblif samme Sværtsættelse. Forsynet forbeholdt Kong Frederik den VI^{tes} Regjering den udsødelig Hæder, at grundlægge Videnskabernes Tempel i Norge.

„Store Ulykker, som rammede Staten og truede at søndertause den, lod Norge mere levende end nogenfinde føle ethvert Savn, og fremlodte tillige en for ukjend Kraft til at afhjælpe disse. Ønsket om et Universitet opflammedes meer end nogenfinde forhen; thi Fiender baade til Lands og Vands lagde nye Farer, ny Vanskelighed i Veien for den studerende Ungdom, og den ved Krigen Ulykker vakte først Stræben til Fuldkommenhed i enhver Bindstibeligheids Green gjorde dagligen Fordring paa mangehaande manglende Kundskaber.

„Norges Ønsker naaede Tronen, og Frederik den VI^{te}, der ei kan ville Andet end sine Undersaatters Vel, der ei kan taale, at nogen Deel af den forenede Stat tilfidsættes, vil sikkerligen give Norge et Universitet, naar Midlerne, som udfordres til dets Oprettelse og Vedligeholdelse, tilveiebringes. Af Regjeringen bør vi med Tillid vente, at den kraftigen vil bidrage til disse Midlers Tilveiebringelse; men kan vi, eller bør vi vente, at den vil gjøre Alt! — Nei, Landsmænd! Utallige vigtige Gjenstande gjøre Fordring paa Regjeringens Opmærksomhed og dens ved Krigen svækkede Midler; derfor skyldes vi vor egen som vore Landsmænds Gre at forene og anstrænge vore Kræfter, for at opreise og vedligeholde Videnskabernes Tempel i Norge paa det ikke Samtidige og Efterkommere skulle sige: „Nordmænd talte i en lang Række af Aar om Nødvendigheden og Nyttens af et norsk Universitet, men de bidrog kun lidet ved kraftfuld Daad til at skaffe deres Fædreland dette saa uskatteerlige Gode. — Dog Nei! Sligt skulle Aarbøgerne ikke vidne om Norges nulevende Sønner! De fandt Glæde som med trygt Haab forudsee Undertegnede, der for Nutiden nyde den Held at staae i Spidsen for vort fædrelandske Samfund, at den samme høie Aand og nordiske Kraft, som under Anførsel af Norges hedsfarne men udsødelige Helt og Ben værnede om Norges Selvstændighed mod Fiendens Skarer, under Kamp tillig med Hunger og Nød, ogsaa vil vise sig i Nordmænds Anstrengelser for et norsk Universitet. Med Glæde vil den Rige ile at ofre sin Overflod, og den mindre Formuende at indstrænke sine Fornødenheder, for at reise Norges Universitet paa en fast Grundvold. Alle brave Nordmænd ville kappes om at bidrage til den store Nationalsag; thi hvo blandt os er saa forsynet, at han ei ser Vigtigheden af, at Norges studerende Ungdom, dets vigtigste Haab, dannes i dets eget Modersskjod paa en til Landets Natur passende Maade, og hvo iblandt os er saa bold, at han ei henrykkes ved Tanken om at see med et norsk Universitet en ny Morgenrøde fremstraale over Norges Fjælde.

„I denne Overbeviisning og efter flere brave Nordmænds Opfordring opfyldte Directionen i det kongelige Selskab for Norges Vel herved en behagelig Blygt, a

¹⁾ Biskoppen i Nordlandene, M. B. Krohg, havde ogsaa indgivet en Afhandling, som blev kronet med accessit.

de Nationen Leilighed til offentligent at yttre sin Iver for et norsk Universitets Grundtæggelse og Vedligeholdelse, ved at fremlægge for vore ærede Medborgere, og igjennem samtlige Districtscommissioner en Subscriptionsplan, hvorpaa enhver kan bære sig, hvad og hvorledes han vil bidrage til hiin vigtige Nationalsag, — saa sig enten paa engang med Gaver af Guld, Sølv eller Pengesummer, af Jordergods eller andre faste Eiendomme, af Bibliotheker eller Naturaliamlinger, Instrumenter og Andet deslige — eller aarligen ved at anvise Indtægter af staaende Capitaler, private Eiender, bortbyggede Landgodser m. m.

Ligesom vi forud ere overtydede om, at alle vore brave Medborgere, saavel i sin udenfor dette vort Fædrelands-Samfund, kraftigen ville bidrage til dette ædleste Næmmeds Opnaaelse, saaledes tør vi forsikre, at i denne vigtige Sag Intet fra vor Side skal vorde forsømt til vort Korriges Bel."

Christiania, i Directionen af det kongelige Selskab for Norges Bel, den 1ste Juni 1811.

Friederich Brinß zu Hessen.

S. Rasmussen. J. Rosted. Stoud Platou. J. L. Bull.
Peder Anker. N. G. Rosenkrantz. H. Wedel-Jarlsberg.

Planen blev derefter trykt og forelagt i Directionsmodet den 8de Juni, og samme Dag subscriberedes allerede 85,500 Rdlr., nemlig Brinßs Frederich af Hessen 5000 Rdlr., Peder Anker og Grev Wedel-Jarlsberg 50,000 Rdlr., Rosenkrantz 30,000 Rdlr., Overlærer Platou 500 Rdlr. De øvrige Medlemmer af Directionen subscriberede aarlige Bidrag til et Beløb af 150 Rdlr. Ved dette Møde var kun Directionens Medlemmer forsamlede, og til dem alene indskrænkede sig Subscriptionen. Planen blev derefter tilsendt det Underste Fideicommiss, hvis Formue, som endnu paa sin Tid, endstjønt meget formindsket mod hvad den forhen havde været, var meget betydelig, den afdøde Bernt Anker havde bestemt til Norges Gavn, og især til Opbyggelsens Fremme, og Administrationen for samme gav derpaa følgende Paategning:

"I intet Tilfælde kan med større Grund gjøres Fordring paa Bidrag af det Underste Fideicommiss end i nærværende, hvor det gjælder om et saa længe ønsket, saa høit tiltrængt Universitet i Norge, hvorved Testators Formaal tillige paa den kraftigste Maade vil blive fremmet. Alligevel vil det falde Fideicommisset vanskeligt, under dets med Gjæld behæftede Forsatning, nu at udtælle en saadan Capital, som Planens Bigtighed, og det af de for Sagen varme Landsmænd hæderværdigen givne Eksemplum maatte fordre. Man haaber derimod, at et aarligt Bidrag kunde for Universitetet blive af lige Nytte, og dette vilde for Fideicommisset være meest beqvemt. Men Administrationen formener, at i ethvert Tilfælde bør en underdanigst Forestilling, om om Capital paa eengang eller om aarligt Bidrag, ikke nedlægges for Hans Majestæt til allernaadigst Approbation, forinden man har erfaret, hvad der af begge Dele i Norges med Gode og Billie begavede Mænd vil indkomme, da vi troe, at dette Beslutning bør lægges til Grund for vor allerunderdanigste Forestilling." Denne Udvalgte foranledigede imidlertid, at intet Bidrag fra det Underste Fideicommiss tilfaldt det norske Universitets Fond; thi da Subscriptionen var sluttet, og Fideicommisset derefter skulde gjøre den tilfattede Foranstaltning, var dets Forsatning bleven saa forsvækket, dets virkelige Formue saa meget formindsket, at Administrationens Opmærksomhed maatte udelukkende henvendes paa at redde denne uformelige Bygning fra en Undergang, som saa Aar derefter [1819] virkelig paafulgte¹⁾.

1) [Ved Kongl. Res. 24 Marts 1812 blev Fideicommissets Bidrag til Universitetet bestemt til 5000 Ldr. Byg aarlig; men da det ikke kunde udrede dette, nedjattes Bidraget ved Regentens Res. 2 Mai 1814 til 100,000 Rdlr. D. C., omskrevet til 15,000 Spd. eengang for Alle og 1000 Ldr. Byg aarlig, fra 1813 at regne, hvoraf dog hele Capitalen og meget af Kornrenten var ubetalt, da Opbudet foregik. Jfr. Mere herom i Norske Stiftelser III 45.—46.

Ikke forgæves gjorde Directionen for Selskabet for Norges Vel denne Opfordring til det norske Folk. Overalt, hvor Subscriptionsplanen viste sig, berigedes den med store Bidrag; men de vigtigste skyldtes Handelsstanden. Denne samstemte Iver for en vigtig Nationalssags Fremme, udtrykt i større Bidrag end nogenfinde bleven offret af private Hænder i Norge til Statens Gavn, opvakte den danske Konges Opmærksomhed og fremskyndte hans Bifald ¹⁾ — et Bifald, hvortil vi ikke alle ville hente Grunden i en klog Agtelse for et Folks Stemme, hvis Hengivenhed i det gamle Forbund i Majestættens Tanker nyligen vakkede, men fornemmeligen i den Kjærlighed til det norske Folk og oprigtige Attraa efter at fremme dets Gavn, se viiste sig i alle hans Handlinger. Saaledes udkom et kongeligt Rescript af 20 September 1811 til Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, som af den kundgjordes saaledes:

„Bed allerhøieste Resolution af 2den Septbr. d. A. har det behaget S. M. at bestemme og befale: at i Kongeriget Norge skal oprettes et fuldstændigt Universitet som paa den Maade skal organiseres, at ved Samme ikke blot skal foredrages alle demiste Videnskaber for de egentlige Studerende, som have til Hensigt at danne sig til lærde og videnskabelige Embedsmænd, men og gives hensigtsvarende Underviisning i almecennyttige Kundskaber for dem, hvis nærmeste Formaal er at vinde praktisk Duelighed for det borgerlige Liv ²⁾. — Lærerpladsene ved dette Universitet ere i det forste bestemte til i Alt 19 Professorater og 2 Lectorater, og under disse Tingelser er Staden Kongsberg ³⁾ af S. M. udseet som det bequemteste Sted i Norges Universitet.

„Til dette Universitet vil Allerhøihsamme have skjænket og bestemt: a) Den S. M. nu tilhørende Colbjørnsenske Samling tilligemed Doubletterne af det kongelige Bibliothek; b) Doubletterne af det Kjøbenhavnske Universitets Naturaltheat i Forening med de offentlige Stiftelsers Doubletter af Naturalier, samt den Samling af Mineralier, som Bergseminariet i Kongsberg nu er i Besiddelse af; c) Beløbet af den under Navn af Studiistat Præstefaldene i Norge paalagte aarlige Afgift som hidtil har tilfaldt Kjøbenhavns Universitet; d) Beløbet af de Legater, som i Norge i sin Tid ere skjænkede til Understøttelse for Studerende ved Kjøbenhavns Universitet, hvorhos S. M. allernaadigst er fundet, at ville give sin allerhøieste Tilsludelse til: e) at der, saaledes som Omstændighederne efter noiere Overveielse maatte tillade og medføre, ydes Bidrag til det nye Universitet fra det forsiske Akademik fra det ankerske Fideicommis, fra det angelske Legat, og fra det offentlige og beneficerede Jordegods i Norge.

„Bed det norske Universitets Oprettelse skal Candidaternes Prøvelse ved Embedsexamen i Fremtiden aldeles affondres fra Universiteterne i begge Riger, og derimod foretages paa saadan Maade, som S. M. maatte finde for godt nærmere at fastsætte, hvorom Directionen er befalet i sin Tid at indkomme med allerunderdanigst Forslag.

„Tovrigt har S. M. bemyndiget Directionen til, i Henseende til forhenmeldte Hovedbestemmelser at træde i Brevverling med det kongelige Vicestatholderflab i Norge, det kongelige danske Cancelli, det kongelige Rentekammer og øvrige vedkommende kongelige Departementer, for derefter til allerhøieste Beslutning at forelægge de fornødne udførlige Forslag til det norske Universitets Indretning“ ⁴⁾.

¹⁾ [Ifølge Treschows Brev blandt Bilagene No. 61 skal Brev Wedel egentlig have været den, som ved sin Nærværelse i Kjøbenhavn drev Sagen igjennem hos Kongen.

²⁾ Ved denne Bestemmelse toges maaskee Hensyn til de store Bidrag af næringsdrivende Borgere; thi paa den Tid raadede Humanisterne mere end Realisterne.

³⁾ [Ved Igl. aabent Brev af 10de April 1812 bestemtes Christiania til Universitetsstaden og Professorernes Antal forøgedes til 27, der skulde ansættes i tre Perioder, saaledes at Universitetet var i fuld Virksomhed 1ste Septbr. 1815.]

⁴⁾ [I Slutningen af Septbr. j. A. nedsattes i Kjøbenhavn en Commission, for at gjenneføre Kongebudet. Den bestod af D. Walling som Formand, og forøvrigt af

De kongelige Gaver, som herved tilfagdes det norske Universitet, bleve tildeels ¹⁾ lange oversendte, endog efter at Omstændighederne ved Rigernes Skismisse havde ændret sig. Nogle Bestemmelser kunde efter deres Natur ikke gaae i Opfyldelse; men især blev det beneficerede Gods i sin Tid en vigtig Kilde til Indtægt for det nye Universitet.

Subscriptionerne i Norge selv havde imidlertid den heldigste Fremgang, og udtredtes utroligen ved Districts-Commissionernes umiddelbare Omfarg for deres Udbetaling. Sædvanligen ombæres Subscriptionlisterne af de bestyrende Medlemmer fra Hums til Hums, og ikke forgjæves stede Opfordringen til det fædrelandske Sind. End paa den Tid havde de næringsdrivende Borgeres Stilling i Norge meget forbedret sig. Handelen med England havde faaet en vis Fasthed, og det gamle Forhold var igjen indtraadt. Kornforsyningen var lettet, ikke alene fordi denne tildeels indførtes af foromtalte Sikkerhedsdocumenter, men og fordi engelske Krynseres Næringskab paa vore Kornfartsier slappedes under det fredelige Forhold, som fandt Sted imellem England og Norge. Bare saaledes Bidragene betydelige, saa findes vi neppe noget Aar i Norges Handelshistorie, i hvilket de lettere kunde udredes af en Klasse af Borgere, som ydede de fleste og største. Især var Fragtfarten forbedret, og den Indtægt, som denne skundom gav, falder for vor nærværende Erfaring fast i det Utrolige. I Aarets Løb vorede saaledes Subscriptionerne til over et Million Rigsdaler, foruden et aarligt Bidrag af 750 Lønder Byg og 25 Lønder Havre ²⁾.

Range Omstændigheder bidroge imidlertid til at formindste disse Gavers nominelle Værd, uden at formindste Værdien af Givernes ædle Hensigt. En ubetydelig Deel af den subskriberede Sum betaltes strax, medens de fleste henstode Gavers Udbetaling

Rosenkrantz, Grev Wedel, Bispe Borch, Moldenhawer, Rothe og Trechow. Til Sekretær valgte Commissionen L. Engelstoft efter nogen Strid, da Trechow og Borch ønskede Sverdrup. Se Begener, Antegnelser om Engelstoft S. 64.]

- ¹⁾ Tildeels — thi især skal den kongelige Gave under Ultr. u. Doubletterne fra det kgl. Bibliotek, langtsaa ikke i fuld Udstrækning være kommen Norges Universitet til gode, idet mange af de kostbareste og sjældneste Doubletter holdtes tilbage af Universitetssagens tvrige Modstander, Overbibliothekaren Moldenhawer. Denne Doubletsamling var bestemt til Salg, og der var forlangt 30,000 Rdlr. Blo. derfor i 1805. Den Deel, Norge fik, udgjorde omtr. 20,000 Bind efter Sverdrups Angivelse, der modtog den; efter Kraft skal den have udgjort 4000 Follanter, 5000 Quarter og 20,000 Claver. Berlauff, Efterretn. om det kgl. Bibl., 2den Udg., 256.]
- ²⁾ Bidragene engang for alle udgjorde nemlig omtr. 782,000 Rdlr., der i det Hele kom i Kasse med 75,773 Spd., og de aarlige Bidrag 13,352, som ansloges til 150,000 Rdlr. Kornbidragene indskrænkede sig i Forvejsagen til Anders, Wedels, Rosenkrantz's og Lovensholds paa deres Gods her hvilende Kornbidrag, som aarligen ere blevne betalte, indtil Stortinget 1842 besluttede deres Ophævelse. Disse Bidrag vare de forholds- mæssig betydeligste, og de Ydende kunne paa en Raade betragtes som Universitetets Constituenten. Det af Follongs District ved Sorenstriver, siden Generalprocureur, faktisk bevirkede Bidrag ophørte derimod tidligere. Det maatte vistnok være betænkeligt at indkræve med Strengthed Bidrag, hvortil dette District havde forpligtet sig efter enkelt Embedsmands Opfordring, uden at Exemplet fandt nogen Efterligning i det øvrige Land, og især naar Districtet modsatte sig Udredelsen. [Der tegnedes ogsaa mangfoldige mindre Kornbidrag i de øvrige Districter omkring Christiania, men udenfor disse Egne saare faa. Af Pengebidragene indkom de største fra Agerhuus Stifts Kjøbstæder, saasom 2000 Species fra D. Chrystie paa Rois, 20,000 Rdlr. D. G. fra Jacob Hall, 10,000 Rdlr. fra P. A. Heuch i Kragerø, 10,000 Rdlr. D. G. fra 11 forskjellige Handelsmænd. Det væstligste Bidrag af denne Størrelse var fra B. Holm i Christianssand. I det Nordensjællske, ligesaa Mandal af, vare Bidragene langt færre og paafaldende mindre. Bergens og Thronbjems Rigsmænd subskriberede paa enkelte Undtagelser nær eengang for alle et Beløb, hvorfor de neppe i den subskriberede Mængde kunde høbe sig en ny Klædning. Dette Forhold i de frivillige Gaver til Universitetet er i mange Henseender mærkeligt, og bør derfor her opbevares. Listerne over samtlige Givere ere trykte i Bladet Budstikken for 1811 og 1812; jfr. og Norske Stiftelser III. 49 ff.]

indtil det Tidspunkt, da der blev virkelig lagt Haand paa Bærket, eller de betingede sig en succesfuld Udredelse. Bengenes idelige Synken i Bærd, og Bengesforordningen af Januar Maaned 1813 reducerede Gaven høist betydelig, og en mindre Deel af de subskriberede Summer gik tabt i Ophudsmasser og nogle af Subskribenternes Bengesforlegenhed, frembragt ved en ny kort efter indtruffen Crisis. Formedelt disse Omstændigheder reduceredes vistnok Gaven betydelig, men dog ikke i den Grad, at den jo fremdeles maatte betragtes som den største, der nogensinde til et fædrelandsk Niemed er frembaaret i Norge. Det var saaledes uden Grund, at der i den Overagt, som gaves om Universitetsagen af Selskabets Secretair, klagedes over, at der ikke var gjort nok. Han hentydede paa 100,000^{der}. ja Millioner, der skulde være i deres Komme, der Intet bidrog, og meente, at der burde ventes langt meer af det fædrelandsk Sind i Norge ¹). Men hvor findes en fuldkommen samstemmig Interesse for Fædrelandets endog vigtigste Anliggender? Hvad der gjordes var al Værd, og fortjente med Berømmelse at omtales. Handelsstanden viste en prisværdig Agtelse og Iver for Videnskabelighedens Lær og Fremme ved sine betydelige Bidrag, og Embedsmandens Gaver maatte ansees saa meget betydeligere og for Giverne hæderligere, som de gaves i et Tidspunkt, i hvilken den største Deel formedelt Bengesforværringen kummerligen ernærede sine Familier. Sine gave mestendeels af Overflodens, disse af Armodens Kasser, og begge Parters Bidrag maatte i Bærd lappes om Prisen.

Da saaledes al Tvivl var hævet om at Universitetet vilde blive oprettet i Norges eget Skjod, besluttede Directionen for Selskabet for Norges Vel at foranstalte en stor og almindelig Takkefest, som berammedes til 11te Decbr. 1811, i hvilken Anledning der udfædtes et Circulaire til alle Districtscommissioner, for at Høitideligheden kunde blive udført samstemmigen, og paa en til Sagens Vigtighed og Bærd passende Maade. Festen holdtes mestendeels overalt i Kirkerne, fordi Mængden af dem, som deri deeltog, ikke kunde rummes i private Localer. Fast overalt holdtes Taler, Musik og Sang opførtes, og Dagen endte som sædvanlig ved saadanne Leiligheder med Festmaaltid og Dands. Ogsaa af den norske Afdeling i Kjøbenhavn høitideligholdtes Festen, forherliget ved Musernes Gaver, og Kongen gav ikke alene i naadige Udtryk sit Bifald tilkjende over denne Høitidelighed, men var med det kongelige Hof tilstede ved Festen, ved hvilken flere Taler bleve holdte af Præsidenterne for de forskjellige videnskabelige Stiftelser i Danmark og Norge og endog i det fjerne Udland, i hvilke Taksigelser afslagdes til den kongelige Stifter for denne vigtige Forsøgelse af Landets videnskabelige Institutioner. Der fremstod ogsaa Prinds Christian Frederik og hilfede som Præsæs for Videnskabernes Selskab i Trondhjem det vordende Universitet med en kort Tale. Der blev i Norge talt meget om den Effect, som denne Tale havde gjort paa Tilhørerne, ikke alene formedelt det til Sagen passende Indhold og de vakre Ord, men og den Anstand og Bærdighed, hvormed den blev foredragen. Vi forbigaae at tale om de forskjellige Maader, hvorpaa denne Fest udførtes i de forskjellige Egne, der mere udmærkede sig ved Munterhed og hjertelig Deeltagelse end ved Pragt og Festligheders sædvanlige glimrende Tegn. Men dette vove vi at paastaae, at Dagen var en Glædesdag for de fleste Nordmænd, og at Ranges Hjertet hævede sig i Tak til Forsynet og den ædle Giver for det Gode, som var Norge skjænkent. Denne Gave af Frederik den VIe gjordes i Sandhed i beleilig Tid, og maa betragtes som et af de herligste Forberedelsesmidler til at gjøre den politiske Forandring, som kort efter indtraf, heldbringende for Fædrelandet, og som den bedste Støtte for det nye Selvstændighedsværk. Med Rette bærer derfor Norges Universitet

¹) Derjom derved meentes de flette Penge, som validerede i Norge med Slutningen af Aaret 1811, kunde der vel da findes Millioner i Norge. I gode Penge havde de til alle Tider været et Særsyn, ligesom stor Formue i det Hele ikke findes paa mange Stænder i Norge.

Stifterens Navn, og Mindet om denne Beljærning vil bevares i Norge med Taknemmelighed af en færdig Efterslægt¹⁾.

Tyvende Capitel.

De økonomiske Forhold i 1811.

Med Hensyn til Norges Handel kunde Aaret 1811, som ovenfor udviklet, kaldes et Fredens Aar, og i Hensende til indvortes livlig og fordeelagtig Virksomhed kunde det stilles ved Siden af det nys henrundne. Norges Handelsvirksomhed overgik i dette Aar ogsaa Danmarks, og bidrog til at forbedre Fæderiget's Tilstand. Danmarks active Handel laa ogsaa i dette Aar i en dyb Dvale. Dets Ostindie- og Chinafarere, som nyligen før Krigens Udbrud havde sat saa mange Hænder i Bevægelse, ikke alene for dansk, men i en mere betydelig Grad for hollandsk Regning, laa nu stille. Skibene forvansledes eller folgtes, forsaavidt de vare bekvemme Trælastdragere, til Norge. Fast ingensteds var den danske Kjøbmand aabnet nogen Vel til directe Handel, og den indirecte kunde blot drives paa besværlige og kostbare Snigveje. Kort før Krigens Udbrud havde Danmark, især Kjøbenhavn, under en blomstrende Handel paa China og Ostindien, ikke alene i Overflod forsynet Danmark og Norge med Colonialvarer; men det var et Oplagssted for de østersøiske Provindser, der deels ikke toge Deel i denne Handel med fremmede Zoner udenfor Europa, deels formedelt Krig med Frankrig derfra vare udelukkede. Denne livlige Handel ophørte nu brat. Handelsforbindelsen imellem Kjøbenhavn og Norge, saa levende før Krigens Udbrud, var under denne saagodt som afbrudt, og Forholdet var endog tildeels blevet omvendt. De udelukkende Privilegier, som vare Hovedstaden tildeelt med Hensyn til Handelen med Colonialvarer, havde gjort Kjøbenhavn til begge Rigers Oplagssted for disse Producter, der i en stadig Canal beskæftigede mangfoldige Skibe og berigede Mange blandt Hovedstadens Stor- og Smaahandlere. Norge blev nu, som før fortalt, udsat for en større Overflod af disse Producter paa det engelske Marked, end det selv kunde forbruge, og ikke saa Partier deraf listede sig, gennem Fartøier, der vare forsynede med Korn-Licencer, til de danske Provindser. En stor Forandring foretog saaledes under Krigens Udbrud med Hensyn til Omsætning af udenlandske Varer imellem Norge og Kjøbenhavn. Denne er aldrig mere vendt tilbage i sin forrige Livlighed; thi med den frie Forbindelse mellem Danmark og Norge efter den gjenbundne Fred kom tilføjede friere Handelsforhold for Norge. Kjøbenhavns privilegerede Handel til Norges Skade ophørte; for Norge aabnedes alle Havne med lige Frihed, og det forsynede sig med sine Ligningsvarer paa de Markeder, hvor de billigst sælges. Endog den danske Kornhandel førtes under Krigens Udbrud mere activ fra Norges Side end før samme. Tilforn var det mest dansk Skuder, der tilførte Norge det Korn, som det i saa stor Mængde behøvede, og Norge fandt bedre sin Fordeel ved at beskæftige sine Matrojer paa store Trælast- og Fragtfarere, som besøgte fordeelagtige Markeder, og nød godt af de nordiske Rigers Neutralitet, under fast det hele øvrige Europas Krigstilstand. Under Licencefarten var det mestendeels kun norske, og især store, Skibe som sattes i Bevægelse i Kornfarten, fordi disse Sikkerheds-Documenter fløde lettere gennem

¹⁾ [Se Indberetninger om Nationalfesten 11te Decbr. 1811, udg. af L. St. Platon. Chra. 1812, og Forhandlinger ved Festen i Kjøbenhavn. Abbv. 1812.]

norske Canaler under Norges livlige Handel med England, og fordi Norge havde flere Skibe af den Drægtighed. Kun Nordstrandsfarten fortsattes fremdeles med mindre norske Farkoster, og i denne blandede sig ofte danske Smaaskuder. Nordstrandsfarten havde — som ovenfor udviklet — under Krigen overhovedet en sær Betydning, fordi Kornhandelen formedelst den korte Afstand mellem Danmark og Norge førtes lettere derfra, og den aarvaagne Fiende lettere skuffedes. Under Licencefarten fik den en endnu større, fordi Norges Overflod af Colonialvarer under denne lettere overførtes til denne Kyst, og derfra igjen udbredtes over de danske Provindser.

Men Danmarks mindre heldige Stilling end Norges under et Par Krigenes Aar, medens Licencefarten blomstrede her, forbedredes formedelst flere gunstige Omstændigheder, ligesom dets Kræfter til at udholde Krigenes Rædsler og Næringsveienes dermed forbundne Forulempelser ere langt større end Norges. Savnet af Colonialvarer erstattedes i Frændestaten paa flere Maader. Lykkeligviis befandtes, som overfor bemærket, ved Krigen Begyndelse et stort Forraad af Colonialvarer i Kjøbenhavn, som ikke alene for en Tid tjente til Danmarks egen Forsyning, men endog forsendtes til Hamburg. Vi have seet at denne Forsendelse tilligemed andre Aarsager bidrog til at forebygge Coursens Fald i flere Maaneder efter Krigen Udbrud, som ellers maatte være bleven en Folge af saa mange for den danske Statskasse og Privates Formuestilstand trykkende Omstændigheder¹⁾. Da dette Forraad udtømmtes, erstattedes Savnet paa flere Maader. Under Krigen opsnappedes flere fiendtlige Skibe i de snævre Sunde, hvorigjennem der strømmede Skarer af fiendtlige Coffardskibe, ladede med alle Slags europæiske og transatlantiske Varer, af danske Kapere og Orlogsfartøier, og den stærkeste Convoi kunde ikke hindre, at kostbare Ladninger skundom afflares fra den beskyttende Flaade. De Auctioner, som ideligen holdtes over dette Slags Kostbarheder, udbredte dem derfor skundom i ikke ringe Mængde i Hovedstaden. — Efterat Krigen med Sverige var endt, drevs megen Handel over Gothenborg med Colonial- og engelske Manufacturvarer. Især var denne Omsætning livlig i Aaret 1811, og der var i den Tid megen Tale om Begunstigelser, som tilfløde Kongens Adjutanter og Indlinger gennem Indførsels-Lisenser²⁾, der solgtes til Kjøbmænd. Amerikanske Skibe bragte ogsaa mange exotiske Producter til Kjøbenhavn. Der var saaledes overhovedet ingen Mangel paa disse Artikler i Kjøbenhavn under Krigen, og det var først i en fjern Afstand fra Hovedstaden, at disse Nydelser formindskedes eller erstattedes ved Surrogater³⁾.

Der fattedes saaledes ikke Hovedstaden paa Overdaadigheds- ligesaa lidt som paa Fornødenhedsvare, men det kunde synes som Midlerne til at betale dem maatte svækkes under den store Handelsforvirring og Standsning af Slibsfarten paa udenlandske Farvande. Men Krigen er et Uhyre, som nærer sig af sit eget Blod. Danmarks Udruftninger og Militærets Forsøgelse i Hovedstaden foranledigede der store og fordeeltige Omsætninger. I en stor By er desuden den indenbyses Omsætning af største Bigtighed, i det det ene Forbrug rækker det andet Haanden i Omsætningernes Kredsløb. Kjøb og Salg løbe ved Siden af hinanden i en idelig fortsat Kæde, og Livets mangfoldige Krav udvidede Virksomhedens Kreds i alle Retninger. Kjøbenhavns Folkemængde aftog saaledes ikke under Krigen, og om end Formuen betydeligen formindskedes paa enkelte Hænder, der udelukkedes fra den før Krigen saa fordeeltige

¹⁾ Denne Coursforbedring vilde vel have fundet Sted i en højere Grad, naar ikke en stor Deel af disse transatlantiske Varer havde tilhørt fremmede Handelsbuse, til hvilke Remisser i gyldig Valuta maatte sendes.

²⁾ Indførsel af engelske Export-Artikler var nemlig forbudt i Napoleons Stil.

³⁾ Forfatteren opholdt sig i Kjøbenhavn og Danmark i Vinteren 1811, og han sporede vistnok overalt en fortrykt Stilling, især iblandt Embedsstanden, men i Hovedstaden aldrig Undværelse af de almindelige Luxusartikler. Hos sine Venner i Provindserne, hvoriblandt flere Herremænd, drak han ikke sjældent Rugbrødvand istedetfor Thee, og fra bedre Husets Bord var ofte Vin forølst.

Handel paa Ostindien og China, og om end Kjøbenhavn's største Guse rystedes i deres Velstands Grundvold, saa accumuleredes Formuen igjen paa de mindre Hænder. Desuden begyndte paa den Tid en særegen Virksomhed, som vi ere langt fra at betragte som et Held for det dansk-norske Statssamfund, men som udbredte et stort Feldt for Speculationer og Omsætning — nemlig Agiotage med Baxer og Penge. Der kjøbles og solgtes paa Børsen uden noget bestemt og reelt Handelsviemed Bexler den ene Postdag, for den næste at drive den samme Omsætning. Andre, som anede Coursens Skjebne og det circulerende Papiers Tilintetgjørelse, købte for dette, medens det endnu havde nogen Værd, rede Sølv eller en Myntsort, som er høvet over Cours, og indsluttede det enten i sine Gjemmer eller betroede det til fremmede Kasser. Paa samme Maade kjøbtes og solgtes Baxer ideligen gjennem samme Hænder, og der fandt dengang Phænomenet Sted paa Kjøbenhavn's Børs, liig dem der vare almindelige i Amsterdam, hvor ofte Korn solgtes, som ei havde i Forraad. Ingen Forsøgelse, ingen offentlig Foranstaltning var istand til at bortstrømme disse Speculanter. De vare Conjunctionernes Børn, der næredes af naturlige Omstændigheder. Der var i de Dage i Aviser og i daglig Tale megen Strig over dette Spil med Bexler, Baxer og Penge, der stempedes med Navn af Landsforræderi, grusom Ubarmhertighed og Egennyttens affhyelige Fostre. Men Ulykken laa ikke i disse Omsætninger selv, men i de Omstændigheder, som havde fremledt dem. Krigsudgifter, uheldig Finantsbestyrelse allerede fra ældre Tider, mislig, sjont i Sandhed velmeent, Anvendelse af Statens Midler under Krigen selv, bidrog til Papiropengenes daglige Forværring, og hvorledes vilde man opholde et Repræsentativs Værd, som Staten med egne Hænder, tvungen af en haard Nødvendighed, dagligen bidrog til at forvirre og derfor selv viiste Ringagt? — Naar Baren frembydes i større Overflod end Afsetningens Omraade kræver, falder dens Værd; bliver den sjeldnere, stiger den. Disse Phænomener ere saa naturlige paa Handelsens Bane, at kun Uvidenheden midter sig eller harnes derover. Desuden vare mange af disse Kjøbere af Bexler og fremmede Penge naturlige Speculanter; de havde Penge at betale i Udlandet og søgte dem der hvor de vare at finde. Det hændtes saaledes ofte, at Courjen var lettere i Kjøbenhavn end i Hamburg, fordi der vare flere i Kjøbenhavn, der maatte remittere end kunde trassere. — Vi føle intet Kald til at forfølge Sporet af Regjeringens Bexel-Omsætninger¹⁾. Den maatte drive et ufordeeltigt Spil med Kjøb og Salg af udenlandske Bexler og Papiere, for at snoe sig igjennem en uafbrudt Forlegenhed for gyldig Valuta, og reise de fornødne Midler til en ulige Kamp's Fortsættelse. Det største Handelshuus, som den dertil benyttede, vandt ingen Fordeel ved at lade sig bruge som Regjeringens Agent. — Alle Regjeringens Foranstaltninger til at forhindre dette Coursjobberie paa Kjøbenhavn's Børs — Landets eneste paa den Tid — vare tildeels unyttige, tildeels endog skadelige. Der forhødes at sende Bankoscedler med Posten uden een Gang om Maaneden, at trække danske Bexler paa længere Sigt end 8 Dage; det halve Beløb af Priispenge maatte indleveres i Kongens Kasse, og man tillod, at Toldafgifterne af Colonialvarer i Hertugdømmerne, som ei optog de danske Bankoscedler i den almindelige Circulation, maatte betales med Sedler. Intet formaade at standse Pengesforværringens Flugt, og i hine Dage vare Lægemidlerne ofte ligesaa dræbende som Sygdommen selv. Den korte Sigt af Bexler lagde stor Evang paa Handelen i Norge, hvor en naturlig Bexelhandel og en reel Omsætning formedelst et fordeeltigt Salg af Landets Produkter fandt Sted. Denne Indskrænkning i Bexelens Lovetid, som i begge Riger fortsattes længe efter Krigen, har svækket Virksomhedens Creditmidler, indtil begge Landes Lovgivning i

¹⁾ Man finder herom høist interessante Oplysninger hos den flittige Samler, Nathanson, der i sine Skrifter har gjemt saa mange vigtige Bidrag til at oplyse Pengevæsenets og Finantsjernes Stilling paa den Tid. [Se især hans Danmarks Statshuusholdning (1844) S. 523 ff.]

denne Henseende har taget sig andre Landes Exempler til Mønster, og mestendeels hævet den.

I de danske Provindser fandt ogsaa Omstændigheder Sted, som lindrede næringsdrivende Borgers Lidelser under Krigen. I Hertugdømmene aabnedes midt under den en Birkfomhed, der i visse Dele deraf endog overgik den, som i Fredens Dage sædvanligen der drives. Allerede i Aaret 1809 begyndte Tønningen en stor Omsætning af udenlandske Producter, som ikke alene solgtes i Landet selv, men store Partier kunde forsendes til det sydlige Fæstland. Tønningen blev et Oplagssted for engelske Colonial- og Manufacturvarer igjennem en simuleret Fart af engelske Skibe under neutralt Flag, eller neutrals Magters Fartøier. Hvor betydelig denne Fart var, sees deraf, at Toldintraderne i denne lille By i Aaret 1809 beløbe sig til 344,399 Rth. S. h. Et., og i 1810 endog til 504,476 Rth. Et.¹⁾ Da Napoleon opdagede denne stærke Fart paa Tønningen, der forstyrrede hans Plan at udelukke engelske Varer fra Fæstlandet, fremtvang han vel deri en Indskrænkning; thi for Danmark var Napoleons Villie dengang en Lov; men de indførte Varer bleve imidlertid udbredte trindt omkring i Landet, og gjennem franske Sikkerhedspapirer ogsaa paa Fæstlandet sønden for, hvor denne Omsætning blev en Rigdomskilde for franske Generaler. De danske Provindser, især Jylland, lode mindre under Krigen, da Kornet, som der udgjør en saa vigtig Exportartikel, steg høit i Priis, hvorved Landmandens Vilkaar meget forbedredes. En stor Deel af Smaastædernes Indbyggere følte vel Krigens Tryk, men Kornhandelen udgjør ogsaa der en vigtig Næringsgren, som under Krigen var meget livlig. Under Licencifarten forbedredes den danske Kornhandel meget formedelst de norske Kjøbmænds store Soliditet og Evne til at betale de kjøbte Fødevarer med gyldig Valuta. Privatmænd toge ogsaa i Aarene 1810 og 1811 mere umiddelbar Deel i Norges Kornforsyning, og denne var ikke saa meget i Statens Hænder som for og siden.

Den danske Koffardifart var visseligen ikke i den livlige Gang som den norske, men om de store danske Handelsflibe hvilede i danske Havne, saa vare ikke de danske Matroser og Kystboere ledige. En stor Deel brugtes i den danske Marine, som mestendeels bestod af Kanonbaade og mindre Fartøier, medens Orlogsfarten maatte søvne sin sædvanlige Understøttelse af norske Matroser; en anden Deel beskæftigedes, som ovenfor berørt, i Kaperfarten. Nu og da fandt og danske Matroser Beskæftigelse paa de danske Skibe, som blandede sig i den norske ved Licencer besyttede Trælakffart. De sendtes under Sikkerheds-Documenter til Norge med Korn, domicileredes der som norske Fartøier for at kunne beselle engelske Havne med norske Varer, og toge sin Deel af den vundne Fordeel. Dertil kom, at en Skare af mestendeels danske Sømcænd sendtes til franske Havne for at bemande enkelte franske Orlogsskibe²⁾. Der hørtes saaledes oftere i Danmark Klage over, at brugbare Hænder unddroges andre naturlige Sysler i Landet selv formedelst Udskrivningen, end over Mangel paa Sømandshyre. Derhos gjorde Danmarks Fabrikvæsen i flere Henseender gode Fremstridt under Krigen, og flere Hænder beskæftigedes dermed end tilforn. Enkelte Manufactur- og Fabrikvarer fordyredes under Krigen formedelst den Blokade-Tilstand, hvori Danmark befandt sig, og det var ikke at undres over, at naar de Fabrikker trivedes, som forefinde i Danmark selv tilstrækkelige Materialier til Forædling. Uldne Varer forædledes saaledes i Danmark paa store i Provindserne anlagte Klædesfabrikker, og endog Bomuldsfabrikker vare i god Gang, da Amerikannerne og Priiser, som erobredes af Orlogsmænd og Kapere, dertil leverede Stoffe.

¹⁾ See Nathansons ovennævnte Værk (ældre Udgave) S. 117.

²⁾ Mandflabet blev vel modtaget, og den store Keiser gav under et Hærstue i Bliesingen sin Tilfredshed saavel med Søofficerer som med Søfolket tilkjende; men de vendte tilbage uden at være blevne brugte.

Den produktive Klasse af Borgere manglede saaledes, ligesaalet i Danmark som i Norge, i Krigen midterste Aar Anledning til at skaffe sig igjennem sine Hænders Arbejde de fornødne Næringsmidler, der i Danmark ligge ved Virksomhedens Fod. Anderledes havde det sig vistnok med den uretteligen kaldte inproductive Klasse, der søger sine Indtægtskilder mere i Sjælens end Legemets Virksomhed, og gavner Staten mere med deres Hoved end deres Hænder, eller som lever af oplagte og forhen samlede Capitaler. Vi have forhen bemærket, hvor meget disse Statsborgere lede under Krigen, og vi kunne henvise til de lydige Klager, som derover i hin Tid førtes i offentlige Blade, hvoraf længe efter Gjenlyd hørtes i Norges Stortingssal.¹⁾ Men Lidelsen strakte sig ogsaa til Besidderne af faste Eiendomme. For forstyrredes Forpagtningsvæsenet. En stor Deel af Jordegodsset var paa ubestemte Aarskræfter bortforpagtet paa en Tid, da Sold og dets Papiirrepræsentant næsten vare lige gyldige Bærdier. Nu sank Bengenes Værd under Krigen efterhånden til den størst mulige Dybde, og Ejerne befandt sig stundom i en langt flattere Tilstand end deres Forpagtere. Dette Slags Lidelser vare langt større i Danmark end i Norge. Forfatteren kjendte flere Herremænds-Familier, som formedelst denne Omstændighed vare nedsunkne til Livets trangeste Aar. Men disse Enkeltes Klager, som desuden sjelden ere høirøstede, trængte ikke igjennem den Virksomhed, som sandt Sted iblandt productive Borgere under Krigen, og tildeels næredes af den.

Aaret 1811 var saaledes at betragte som et af Norges lykkelige Handelsaar, i hvilket det høstede store Fordele af den stiltiende Eftergivenhed, hvormed de krigførende Magter tillode en fredelig Forbindelse og et levende Samkvem mellem England og Norge, medens gjensidigt Had og Forbittrelse herskede i Cabinetterne, og alvorlig Kamp i de samme Have, hvor de krigførende Magters Skibe seilede fredeligen ved hverandres Side. Norges Stilling var, som ovenfor bemærket, i denne Henseende lykkeligere end Danmarks; men det trængte meer end dette til en fredelig Handelsvirksomheds Beljærninger. I Norge begyndte allerede de Elementer, som i de paafølgende Aar fremledte en tilbagegaaende Velstandsperiode, deels hentede fra den mindre Forsigtighed, hvormed heldige Handelsperioder ofte benyttedes i Norge, deels fra de offentlige Foranstaltninger, som forvirkede de indvortes Næringsforhold. Norge stod saaledes ved Foden af en Forandring i dets fremstridende Velstandsforhold, som det manglede indvortes Kræfter til i tilbørlig Grad at modstaae, medens Danmark, velsignet med større Naturens Gaver og større Styrke af indvortes Hjælpe-midler, ikke kunde bøies af den øieblikkelige Rød og Fare, hvorunder det leed i Krigen.

Bengenes Forværring, der fremledede den store Statsbankerot, som paafølgte 1813, følte ikke i nogen af Rigerne inden den borgerlige Virksomheds Omraade i den Grad under Krigen som efter den. I denne Henseende befandt Landet sig i en Slags Febertilstand, og Sygdommens Følger viiste sig i en høiere Grad efterat Freden var sluttet, og Lidelserne maatte synes endte. Saalænge Krigen varede, gav den stigende Ringagt for det omløbende Repræsentativ Anledning til idelige Omsætninger. Saasnart Sedlen var kommen i den virksomme Borgers Haand, udstrømmede den derfra i nye Omsætninger, af Frygt for, at den Dag snart skulde komme, da den fik de franske Assignaters Skjebne. Ingen Capital henlagdes paa Ristebunden i den Tid. Alle Byrder af en Finantsforstyrrelse, som havde sin Rod i et heelt Aarhundredes Bildfarelse, og nu nærmede sig den sidste Udelæggelse, henstjodes paa Efterlægten. Den Slægt, som levede under Krigen, bar mange Byrder; men den mindre Deel af Nationen bar denne. Skrækkelige bleve derimod Følgerne af denne Statsbankerot paa de Slægter, som overlevede Krigen, hvis Beskrivelse hører til en anden Deel af Norges Historie. Vi gjentage kun her den Slutningsbemærkning, at

¹⁾ En Tale af den Art var en af vore agtede Stortingsmænds Svanesang, hvormed banliligesom steg i Graven.

Norges Tilstand i de Krigens Aar, som her beskrives, i det Hele var bedre end Danmarks, men at Danmark, med Hensyn til dets Borgeres Velvære, snart igjen vandt den Velstandspris, som dette mærkværdige Lands indvortes Kraft, som en Folge af Naturens Betsignelse, giver dets Indbyggere i Hænde.

Genogtyvende Capitel.

[Expeditionen til Anholt¹⁾.

I Marts 1811 skede under Commando af Solieutenant Conrad de Falsen²⁾ den uheldige Expedition til Den Anholt. Allerede 18de Mai 1809 var denne Ø bleven besat af de Engelse, især for at have dets Fyr tændt og derved lette den farlige Seilads i Kattegattet. For at sikke Besiddelsen havde de omkring Fyrtaarnet paa Dens Nordost-Bjunt anlagt et stærkt Fort med 40 Kanoner og en Garnison af 400 Mand. Den danske Regjering havde lagt Planer til Dens Gjenerobring om Vinteren 1809—1810, men Falsen, som var bestemt til at udføre Forsoget, havde fra-raadet det, fordi det vilde være forbundet med store Vanskeligheder, og selv om det lykkedes, ikke vilde hindre Fienden fra med liden Uleilighed, naar hans Skibe næste Aar atter vare Herrer over Kattegattet, at tage Den tilbage, og derfra fremdeles forurolige Farten langs Jylland. Stormende Veir havde imidlertid hindret Angrebet i 1810, ligetil engelske Krydsere indsendt sig og gjorde det umuligt; men saasnart Farvandet i 1811 var isfrit, samlede 650 Mand Infanterie med nogle Kanoner i Gjerild Bugt nordensfor Grenaa i Jylland under Commando af Major Ketil J.

¹⁾ Udg. har troet at burde gjøre en Undtagelse med dette Capitel, ved ganske at omarbejde det. Nalls Beretning om Toget til Anholt (1ste Udg. II. 226—229) er hovedsagelig bygget paa en i Saml. til Norske Folks Historie V. 325 ff. trykt Beretning, som han blandt de ham tilgjængelige Kilder har tillagt størst Troværdighed, „fordi den er forfattet af et Dievidne, som ingen Interesse har af at dølge Sandheden.“ Men det Svar fra Falsens Side, som Nalls Fremstilling foranledigede, har sat Sammenhængen med denne Expedition i et nyt Lys, ved at give Anledning til mange nye, for-ubekjendte Actstykkers Offentliggjørelse. Udg. handler derfor i den Afledes Aand, naar han giver Sandheden Hæren, og skriver en ny Beretning om dette Tog, væsentlig efter Gardes Dansk-norske Sømagts Historie 555—568, hvori hine Oplysninger ere benyttede i Forbindelse med utrykte Archivdocumenter og Samtidiges Udgagn. Nalls Hjemmelsmand har vistnok været Dievidne og vel ei heller villet forfølge Sandheden, men han har aabenbart været en subaltern Landofficier, der ikke havde haft Anledning til at lære Sandheden at kjende. Den sørgelige Animositet mellem Sø- og Land-Staten, som næredes ved Begivenhederne i 1801 og 1807, og i de følgende Aar tiltog i Styrke i Danmark, medens den til Lykke var mindre fremtrædende i Norge, fremhæver overalt af Beretningen, og har gjort Beretteren, sjønt Dievidne, uskicket til at give en uupartisk og paalidelig Fremstilling af en Expedition, hvis Sammenhæng han ikke overskuede. Nærmere Detailler findes i Falsens Rapport i Collegial-Tidende 1811 No. 14, i hans Oplysninger i Dansk Folkeblad 1846 No. 3 og 32, jfr. No. 22 (optrykte i Morgenbladet s. A. No. 172, 288 og 1847 No. 18) og i Lønborgs Svar til Falsen i Militairt Revertorium, 2den Række IV. 173—185. Naval Chronicle XXV. 343 ff. James, Naval History V. 499.

²⁾ Jørgen Conrad de Falsen var Statsraad Enevold Falsens Søn, født i Sægegaard i Oslo 1785; han blev Søofficier 1801, var meget afgjort af Frederik VIe, der endog gjorde ham som Lieutenant til Commandeur af Dannebrog, var Sommeren 1814 i Norge, som han forlod i Anledning af Conventjonen i Moskø, udgik 1838 af den danske Marine som Commandeur-Capitain, og døde paa sit Gods Søvnsgaard i Fyen 23 Aug. 1849 som titulær Contreadmiral.

Melsted, og til ham sluttede sig Falsen med 12 Kanonbaade, en Lugger, nogle Recognoscere-Fartøier og 12 Transportbaade, for at føre Tropperne over.

Angrebsplanen var lagt af Melsted og Falsen i Forening og bifaldt af Kongen. Den gik ud paa at overrumple Fortets Besætning, førend noget Krigsskib kom fra England; men Fienden betalte rigeligt Spioner, og fik saaledes strax Underretning. Commandanten Capitain Maurice meldte allerede først i Februar hjem, at en Expedition mod Anholt udrustedes i Jylland, og den engelske Regjering affendte derfor strax en Fregat og en Brig did. Man havde desuden hver Nat Bagter udstillede over Den. Dagen før Expeditionen afgik, lod Falsen Den recognoscere, og der jages intet Krigsskib undtagen en liden armeret Skonnert, som havde overvintret der, og som man ikke frygtede; men senere ud paa Dagen ankom de to nævnte Krigsskibe og antrede Nordvest for Fyrtaarnet, uden at Expeditionen herom havde Kundskab. Efter en heldig Overfart Ratten mellem 26de og 27de Marts landede de Danske paa Sydenden af Den. Ifølge den approberede Plan, gik 200 Mand af Kanonbaadernes Besætning, anførte af Søl lieutenant G. Holsten, først i Land, og rykkede, efter hvad der synes vist, med Støi og Uorden frem mod Fortet. Men det er end sikkere oplyst, at to af Fienden nær ved Landgangsstedet udstillede Ryttere ilede affted foran dem; Commandantens Rapport oplyser, at han i Tide af disse Udkrigsmænd blev underrettet om Fiendens Ankomst, saa at han, før nogen rykkede frem mod Fortet, havde ved Skud og Flag kaldt Krigsskibene til Hjælp og udsendt en Deel af sin Besætning for at recognoscere. Denne Tropp stodde paa de fremrykkende Matroser og træk sig tilbage for dem.

Saaledes mislykkedes Overrumplingen, men Major Melsted, som imidlertid havde udløst Landtropperne og rykket frem efter Holsten, besluttede ligesuldt at storme Fortet; thi endnu var de engelske Krigsskibes Nærværelse ubekendt. Falsen roede med Kanonbaadene, der nu kun havde halv Besætning, langs Østkysten op mod Fortet, og sendte det nogle Kugler, men maatte opgive Angrebet og trække sig tilbage, da Fregatten Tartar uventet med god Bind kom frem forbi Dens Østspunt. Under Angrebet paa Fortet faldt Major Melsted, Capitain Bryg og Søl lieutenant Holsten, hvorved Corpsset paa een Gang berøvedes sine tre øverste Befalingsmænd, og Capitain Borgen, som overtog Commandoen efter Melsted, og ikke saa nogen Sandsynlighed for at tage det vel befæstede og godt forsvarede Fort med Storm, medens dets Kugler udbredte stor Ødelæggelse blandt Mandskabet, besluttede at dele det i to Afdelinger, og stæffe Folkene Læ bag Sandbatterne. Da han senere saa Kanonbaadene roe vesterud langs Landet for at undgaa Fregatten, troede han sig forladt af disse og overgav sig Kl. 10 med 500 Mand. Falsen havde imidlertid sendt flere Bud i Land, for at underrette Tropperne om Grunden til sin Bevægelse og befale dem at trække sig tilbage til Landgangspladsen, hvor han ligetil Kl. 12 vedblev at indskibe de øvrige Tropper, som havde modtaget denne Ordre. Det stod endnu tilbage om muligt at frelse Kanonbaadene og Resten af Expeditionscorpsset, men dette var saameget vanskeliggere, som en Mærsejls Kuling af Vestenvind i høieste Grad maatte lide Koningen tilbage til Jylland og begunstige de to fiendtlige Krigsskibes Jagt paa dem. Da Transportskibene, som nu vare næsten tomme, meget lignede Kanonbaadene, befalede Falsen hine at søge sydover indtil Isefjorden, medens han selv med disse roede vestom Anholt; men her mødte den engelske Brig ham, med hvilken han paa Grund af tiltagende Kuling og høi Sø ikke kunde indlade sig, og maatte derfor befale Kanonbaadene spredte at søge nærmeste Land. Dette lykkedes tildeels. Falsen løkkede den fiendtlige Brig¹⁾ til at gjøre Jagt paa hans velseilende Fartøi, hvorved de øvrige Kanonbaade fik noget Forsprang, men han kom selv derved saalangt ned i

¹⁾ Sheldrake, ført af Lieutenant J. P. Stewart, der til Belønning for denne Affaire blev Postcapitain, og Aaret efter som tilfældig Chef paa Linieskibet Dictator ødelagde Fregatten Rajaden i Lyngøer.

Var, at han maatte opgive at følge de øvrige til Jylland og naaede Morgenens efter ufladt Kjøbenhavn. Chefen for Kanonflupperne ankom ogsaa med 8 af disse lykkelige til Jylland, en frelste sig i den svenske Skjærgaard, men to, hvoraf den ene strax sank, faldt med to uvæbnede Fartøier i Fiendens Hænder. At saa mange Kanonbaade frelstes tilskrives Garde Secondlieutenant Buhls kjække Conduite. Han havde som Cadet mistet en Arm i 1807, og førte nu en Kanonflup, som under Flugten var noget agterud. Med denne opholdt han i $\frac{3}{4}$ Time den fiendtlige Brig, og da han nødtes til at stryge, negtede han at lægge paa Siden af Briggen, uagtet man med Seværsflud søgte at tvinge ham dertil. Han lod sine Folk lægge sig under Loftterne, medens han selv uforfærdet udsatte sig for Kuglerne¹⁾. Fienden maatte selv sætte Baade ud for at tage Kanonbaaden i Besiddelse; under den skarpe Kuling medtog dette Tid, og Resten af Flotillen undkom.

Saaledes beretter Garde Begivenhedens Gang efter de paalideligste Efterretninger. Men ganske anderledes blev denne Expedition bedømt af Samtiden, som ubekjendt med de engelske Rapporter fæstede Tid til et Hvgte om, at Fienden netop den Nat havde forsømt Bagtholdet, fordi der havde været Fest i Fortet om Aftenen i Anledning af Forskandsningernes Fuldførelse og Krigsskibenes Ankomst; og man troede derfor, at dersom den fornødne Forsigtighed og Stilhed var bleven iagttaget ved Landgangen, vilde Fienden være bleven overrasket i sin Seng og Overrumplingens Held været fuldstændig. Den faldne Major Melsted var en kæl og almeenagtet Officier; hans Fald forbittede Stemningen, og der var Mismod og Misnøie med Togets flette Udfald i begge Riger, men især i Danmark, hvis Sønner her vare faldne, fangne eller jagede paa Flugt.] Især udlod man sig i Kjøbenhavn²⁾ med hoi og bitter Misnøie over dette Tog, hvis uheldige Udfald alene lagdes Falsen til Last; man troede endog, at han ei vilde blive sin Konge velkommen. Men offentlig stede Intet, som bevidnede den danske Konges Misnøie med Toget. Den offentlige Beretning derom indeholdt ingen Dabdel over Mangel paa Conduite eller Sammandskjæthed.

Historien har forøvrigt ikke at fortælle om nogen Krigsbegivenhed i dette Aar, der fortjener at udhæves. Fiendtlighederne indskrænkede sig mestendeels til Kaperfarten i Danmark, og engelske Krydsfæres Opbringelse af smaa norske Baade mellem Jylland og Norge³⁾. De engelske Chefers Adfærd var i denne Henseende meget forskjellig, idet de fleste forsmaaede disse usle Priser, eller i det høieste lode sig nøie med nogle Forfriskninger, medens Nogle af dem tilintetgjorde de mindste Baade, der ofte førte mindre end 20 Tønder, og slæbte Folkene til England i Fængsel.

¹⁾ Lieutenant Buhl udløstes kort efter, faldt atter i. A. med Falsen i engelsk Fangenskab, udvegledes paany, og mistede Livet paa Rajaden i Lyngør 1812.

²⁾ Jac. Hall opholdt sig paa den Tid der og var Dlenvidne til den almindelige Misnøie.

³⁾ [Lieutenant G. F. Klindts Affaire i Kongsbavn 5 Mile udenfor Uddevalla 24de April 1811 fortjener dog Omtale. En engelsk Kutter the Swan holdt til i den svenske Skjærgaard, og havde der taget 30 Smaaskibe. For at tage eller forjage denne afjendtes Klind med 3 Kanonflupper, overrumplede the Swan, og en anden Kutter Star; den første strøg og sank, den anden undkom ved en Maanedslieutenants Felt, men skal være sunken udenfor Skjærgaarden. Klind blev Ridder af Dannebrog, Maanedslieutenant Falch Dannebrogemand, og dette Farvand var senere en Stund fri for fiendtlige Krydsere. Ligejaa tog Capitain Holm med Briggen Lolland 2den Sept. d. A. den engelske Orlogsbrig Manly udenfor Arendal. Garde Dansk-norske Somagt 571—72.]

Togtbyende Capitel.

Norden's politiske Forhold 1811.

Sverige fulgte, som ovenfor viist, en klogere, eller i det mindste med Hensyn til den snart paafulgte Forandring i Europas Stilling heldigere Politik, og vidste under en offentlig erklæret Krigstilstand med England at maakere en fredelig Handelsforbindelse med dette Land. Det havde valgt en Tronfølger iblandt Napoleons Generaler, og som en Folge deraf tilsyneladende sat sig i Krigstilstand med England, men dets Statsmænd ansaa denne noiere Forbindelse med Frankrige altfor dyrefjæbt, naar den skulde lede til et virkeligt Brud med England, der maatte foranledige en Etandsning af alle dets vigtigste Indtægtskilder. Efter mange forgjæves Underhandlinger og ydmænge Notevekslinger med det franske Hof havde Sverige omfæder, som ovenfor fortalt, beqvæmet sig til at erklære England Krig, men den virkelige Stilling forandrede derved lidet. I de franske officielle Aviser klagedes over, at Sverige naaget Krigserklæringen vedblev at forsyne den engelske Flaade med Fornødenheder, at det modtog talrige Handelsflaader under engelsk Convoi i sine Havne, og at engelske Manufacturvarer og med engelske Skibe indførte Colonialvarer ingensteds havde en villigere Afgang end i Sverige. Selv i engelske Blade praalede der af, at et stort Antal Englændere under Navn af Amerikanere opholdt sig i Gothenborg, og at den engelske Flaade derfra rigeligen provianteredes. Sveriges Lunkenhed for Continentsystemet og Uvillie til aabenbar Feide med England viiste sig i en endnu hoiere Grad, da det blev af Frankriges Keiser opfordret til at sende sine Matroser til Frankrigs Havne for at bemande den franske Flaade, men afflog det. Sveriges Kronprinds, der stedse maatte fremtræde som dets Talsmand hos Napoleon i vigtige Anliggender, søgte vel at formidde Afslaget i de venstabeligste Udtryk; men det antoges som et aabenbart Beviis paa Sveriges forandrede Politik, og forberedede den strax derpaa fulgte fiendtlige Stilling imellem begge Nationer. Der var saaledes Intet tilbage uden at slutte sig noiere til Rusland, som netop da ogsaa satte sig i en mindre fredelig Stilling til Frankrige, og de fiendtlige Skridt, som Napoleon gjorde mod Sverige i Begyndelsen af 1812, forvandlede den indtraadte Kulde mellem disse toende Nationer til en aabenbar Krig.

Rusland havde nu ikke mere den Marsag som før til at smigre den store Keiser, naar det i Norden havde naaet den forvænste Grændsendvidelse og Fasthed i sin Grændseudstrækning. Imod Sunden førtes vel endnu i Lobet af dette Aar Krigen mod Tyrkerne med veglende Held, mestendeels fordi Rusland der, under dets mindre fredelige Stilling til Frankrige, ei kunde anvende sin hele Magt. Sciren var endog sundom paa Tyrkernes Side. Men mod Aarets Ende vendte atter Lykken sig til Ruslands Fordeel, og ved Englands Rægtling stod det paa Boien til en Fredsslutning, som sikrede det nye Erobring. Derimod havde Ruslands Keiser Marsag til at frygte Napoleons fremstridende Bæide og egenmægtige Politik. Han havde ikke alene forenet Holland og de tydske Hansesæder med det franske Rige, uden at tage Hensyn til sin Forbindelse med Rusland, men han havde ogsaa indlemmet i sine Udvidelsesplaner en Kyrstes Land, Hertugen af Oldenburgs, som var Keiser Alexanders nære Blodfænde, og som tog sin Tilflugt til Petersburg for at fremføre sin Anke. Naaget derfor Napoleon yttrede det sikre Haab, at Freden paa Fastlandet ei vilde blive forstyrret, var det dog tydeligt, at Venstabet mellem begge Keiserne var afløst, og at Keiser Alexander var betænkt paa, saasnart han ansaa sig stærk nok, at standse Frankriges Anmasselser. England aabnede endog mod Aarets Slutning Underhandlinger med det russiske Hof igjennem en Minister, og Alt behudede, at den korte og med Lunkenhed førte Krig imellem England og Rusland skulde gaar over til Fred og Alliance med Frankrige.

Sverige benyttede sig af denne Forandring i Ruslands Politik, for at gøre sig mere selvstændig med Hensyn til sin Stilling til Frankrige, og nærme sig et fredeligere Forhold til England. Til den Ende ordnedes de Foranstaltninger, som vare fornødne i Aaledning af Finlands Indlemmelse i Rusland, paa det fredeligste; Salget af deres Eiendomme, der ikke vilde forlade det gamle Dynasti, iværksattes efter en venstabelig Overenskomst, og det var aabenbart, at Forbindelsen imellem Sverige og Rusland knyttedes i samme Grad fastere, som den slappedes mellem Sverige og Frankrige. For derhos at give sin politiske Stilling tilbørlig Bægt besluttedes en stor Forsøgelse af Sveriges Landtropper. Til den Ende bestemtes Armeens Udvidelse ved en almindelig Udskrivning af 50,000 Mand, hvoraf dog kun 15,000 Mand strax skulde stilles under Vaaben. I denne Foranstaltning anede den svenske Nation en Tilnærmelse til det franske Conscriptiønssystem, hvorimod Rigsdagen kort forhen havde erklæret sin Uvillie, og paa enkelte Steder udbrod Misnøien i aabenbare Uroeligheder, der dog dæmpedes uden videre Folger. Det var saaledes mod dette Mars Slutning tydeligt, at Sveriges Regjering havde forandret sin Politik, og ventede kun paa en beqvem Lelighed til at vende tilbage til en politisk Forbindelse, som befæstede Grundvolden for dets indvortes Velstand.

Det var derhos i Sandhed ei at undres over, at Danmark holdt sig fjernt fra denne Forandring i de øvrige nordiske Rigers Politik, og støttede sig alt meer og mere til Frankriges mægtige Keiser. Ved Hansfestædernes Indlemmelse i det franske Rige var Frankriges Endeskrav ligesom flyttet til det danske Riges Grændser, og ethvert fiendtligt Forhold fra Danmarks Side mod Frankrige vilde have Erobringen af dets vigtigste Provindser til Folge. Haabet om Erstatning for alle dets usforskyldte Lidelser, som en Folge af fremmed Voldsomhed, og for alle dets Opofrelser under den største Forstyrrelse i alle indvortes Forhold, maatte aldeles forsvinde ved en Forandring i dets Politik, om det endog lykkedes Danmark med den franske Keisers Samtykke at sætte sig i Neutralitetstilstand. Det havde derimod de største Fordele at vente ved at stille sig under en Setersfane, for hvilken det hele Europa endnu maatte bøie sig. Der var paa den Tid aldeles ingen Grund til at tvivle om Napoleons Kraft til at kue sine nye Fiender; — han havde tilforn søndersplittet frygteligere Forbund, og ydmyget farligere Fiender end dem, der nu reiste sig mod ham. Bar Rusland mægtigt, saa var det ogsaa fjernt; det havde nyligen følt Frankriges Overmagt, og Ingen tænkte paa at sammenligne Ruslands Hære og dets Generaler med Napoleons seierbetranskede Krigere. — Det maa saaledes betragtes mere som en uheldig end som en uklog Beslutning, at Danmarks Konge i det afgjørende Diebtik lagde sin politiske Skjebne i Napoleons Haand. Loddet om en Forbindelse mellem Østens eller Vestens mægtige Riger skulde kastes, og det var ikke den høieste politiske Viisdom givet at bestemme den Bane, hvorpaa den fuldkomneste politiske Selvstændighed og de største Fordele vare at vinde. Desuden maatte Danmark langt mere stole paa Napoleons Venstabs end paa Ruslands. Danmark laa aldeles udenfor den franske Keisers Forstyrrelsesplaner, og i Napoleons Venstabs maatte det vente en ædelmodigere og kraftigere Bistand end i Ruslands, der midt under Danmarks Opofrelser for dets Sag, og under de heiligste Forsikringer om kraftig Medvirkning til en for Danmark hæderlig Fred, havde vist sig som Danmarks tvetydige, for ei at sige falske, Forbundsfrænde, saasnart det havde fuldført sine Erobringsplaner. Hvad havde Danmark vundet ved at indvillie sig i en ny Krigs Farer, og smerteligen forøge Norges indvortes Rød og Elendighed, for at lette Rusland Byrden af Finlands Erobring? Rusland glemte under Fredsslutningen med Sverige, at Danmark var til, og dets Diplomater gave et hemmeligt Bink om Ruslands Algegyldighed ved, at Sverige søgte Erstatning for sit Tab i Hjertet af Danmarks Stater. Skal Historien rose eller dable Balget af den danske Konges Politik paa den Tid? Den vil vistnok være forsigtig med sin Døddel, naar den vil dømme efter Europas Stilling i Almindelighed og Danmarks i Særbeleshed. Derimod var den haardnækkethed at beklage, hvormed

den danske Konge, tværtimod sine Naboers Eksempel, vedblev i sin Afmagt det meest fjendtlige Forhold mod en Nation, der midt under Krigen viste den meest aabenbare Villighed til at føre den paa den for begge Partier mindst fordærvelige Maade. Men hans Forbittrelse over en gammel Vennestats voldsomme og uskyldige Anfald paa hans Lande tillod ham ikke, før i yderste Nød og ved Toden af en Indvortes Krig, at tilegne sig det hemmelige Fredsansøg, som satte Rusland i Stand til at oprette Fredens Virksomhed midt under Krigen's Raabenlarm.

Allerede i Begyndelsen af 1811 anedes fra dansk Side Muligheden af en Krig med Sverige. I et Brev af 10de Februar 1811 meddeler Brindsen af Hessen, Konges Vice-Stattholder, Contra-Admiral Lütken under strengeste Taushed denne Mulighed, og paalægger ham at equipere Flotillen og Briggerne. Den samme Meddelelse gjør Brindsen Generalmajor Garthausen, og paalægger ham, som Armeens Inspektør, at træffe de fornødne Anstalter til Providering. Men kort efter erklærer han under 29de Marts sin Forviisning om, at ingen Krig vil udbrude. Senere hen paa Aaret gave nye Rygter Vice-Stattholderen Anledning til nye Forsigtighedsregler; men Rygterne synes dengang at have været ugrundede, og fra Sveriges Side gjordes intet i Lobet af dette Aar intet fiendtligt Skridt, endstønt flere Planer med Hensyn til Nordens politiske Stilling vel allerede mod Aarets Slutning begyndte at gjære i det svenske Cabinet.

Aaret 1811 var ikke saa rigt paa blodige Begivenheder i det vestlige Europa som de foregaaende, men i Englands og Frankriges Politik var der i Hovedsagen en Forandring. I England havde Brindsen af Wales, som Brindsregent, i Følge en Parlamentsact stillet sig i Spidsen for Rigets Beskyttelse i sin Faders uhykkelige Sygdomstilstand; men ingen Forandring skede derfor i Englands Politik. Det modsatte sig med Haardnakenhed enhver fredelig Tilnærmelse til Frankrige, hvortil Napoleon aabnede det Anledning, og forelagde samme saa ydmygende Fredsvillkaar, at de ingen Adgang kunde finde hos Frankriges Keiser. Evig Krig med Frankrige, saalænge dets Keiser fulgte et System, som aldeles forstyrrede Ligevægten i det europæiske Fastlands Politik, var Løsenet i Parlamentet og i de offentlige Blade, og hverken Napoleons Seiervindinger eller Englands egne Færd formedlede en vovende Statsgjæld og indvortes Forstyrrelse i Rengevæsen og Handelsforhold kunde formaae det til at ændre sin Politik. England fortsatte saagodtsom ene fremdeles sin djærve og modige Modstand mod Napoleons frygtelige Universalherredømme paa Fastlandet. I Storbritanien fandtes i flere Henseender Spor af en vældig Kraft til at udholde Krigen's Trængsler. Overalt herskede den største Virksomhed; en Mængde Husebygninger reiste sig i Hovedstaden som et Beviis paa dens Fylde af Velstandsmidler, og der fandtes aldrig Subskribenter til de store Statslaan, som Krigstilstanden paatrængte. Det erobrede den ene af Frankriges transatlantiske Besiddelser efter den anden, og var især i dette Aar i den Henseende heldig. Omendstønt Englands Hære paa den pyrenæiske Halvøe som oftest maatte vige for Napoleons seterrige Generaler, vedlygholdtes dog Krigen der, og det lykkedes ham ikke at indsætte sin Broder i rolig Besiddelse af Spanien, eller aldeles at forjage Englænderne fra Portugal. Krigen paa den pyrenæiske Halvøe blev et Element til Napoleons Undergang. — Østerriges Keiser, fremdeles beskæftiget med at raade Bod paa Følgerne af den uhykkelige Krig, hastes hastere at slutte sig til sin Svigersøns Politik, og Preussen kunde i sin forlyste og lemlæstede Tilstand hartad betragtes som en fransk Provinds.

Treogtyvende Capitel.

Forbund mellem Sverige og Rusland.

Maret 1812 havde en politisk Betydning for Danmark og Norge, som gjør det til et af de mærkværdigste i de Seclers Række, i hvilke Foreningen havde været; thi i dette Aar forberedtes Skilsmisfen imellem dem. Det fremstiller saaledes et læreligt Blad i vor nordiske Historie, og giver Stof til blandede Betragtninger over Magternes forskjellige diplomatiske Færd. Men hvilke Bevæggrunde der end fremledte denne Forandring i Nordens og især i Norges politiske Stilling, ved hvilke tvetydige Midler den end bevirkedes, saa levedes Begivenhedernes Sammensøining af den store Betyrrelse til et endeligt Udfald, som for Scandinaviens Fremtid maatte anses gavnlig.

Allerede i Marts Begyndelse viiste der sig en Forandring i Sveriges og Frankriges gjensidige Forhold, der bebudede, at Carl Johans Erbhødighed for Frankriges Keiser, og hans Stilling til det gamle Fædreland, ikke gjorde ham blind for det Lands Interesse, til hvis Styret i Fremtiden Sveriges Folk frivilligen havde udtæret ham. Han bestemte sig til at opløse den ældre Forbindelse, og handle som svensk Mand. Vi have ovenfor seet, hvor mange forgjæves Forsøg Napoleon havde gjort paa at formaae Sverige til alvorligt fiendtlige Foranstaltninger, for at udelukke England fra Fastlandet, og afbryde den Handelsforbindelse, som styrkede denne haardnatte Fiendes Kraft til Krigens Fortsættelse. Det er tillige ovenfor viist, hvorlunde Sverige paa flere Maader fortsatte Fredens Gaandværk under en offentligen erklæret Krig med England. Napoleon bestemte sig nu til at fremtvinge en alvorligere Krigstilstand i Sverige, hvis Styrelse han ansaa for at være i Bennehaand, og i en Fyrstes, paa hvis Eftergivenhed mod hans Ønsker, for ei at sige Lydighed mod hans Villie, han troede at kunne stole, og hans Forbittrelse blev desstørre jo meer uventet Modstanden var. — Den franske Minister Alquiers Forsøg paa at tilveiebringe et nordisk Forbund i Lighed med Rhinforbundet, for at sætte en Dæmning mod Rusland, var mislykket, og den franske Ministers heftige Roter i Stockholm besvaredes fra Kongen af Sveriges Side med en Anmodning til Napoleon om at bortferne den besværlige Minister. Napoleon betragtede imidlertid dette Forlangende som en Krigserklæring. Allerede i Januar Maaned rykkede Divisionen Friant ind i Pommern, lagde Beslag paa de svenske Kasser, besatte Embederne med Franskmænd og fordrede store Contributioner. Saavidt gik endog den franske General i sit fiendtlige Forhold, at tvende svenske Regimenter afvæbnedes og sendtes som Krigsfanger til Frankrige. Men Intet formaaede at rulle Sveriges Beslutning, at knytte Forbindelsen med Rusland og England i samme Grad fastere, som den slappedes med Frankrige. Pommern og Rygen var et ringe Offer mod den Erstatning, som Sverige ved andre Udvidelsesplaner søgte at berede sig. Carl Johan forandrede i Folge heraf den ydmyge Tone, som hidtil havde hersket i hans skriftlige Adresser til Napoleon. Hans Brev til denne Keiser af 11te Februar 1812 aander en større Selvstændighed og Alvor end hans forhen omtalte Breve, og udgjør i den Henseende et af den Tids meest mærkværdige historiske Documenter¹⁾. Deri beklager han sig over, at en Division af Prindsen af Saksen-Weimars Armee Ratten mellem den 26de og 27de Januar havde gjort et Indfald i Pommern, derpaa trængt ind i Hertugdømmets Hovedstad, og bemægtiget sig Rygen, og tilføier, at Kongen af Sverige venter en Forklaring over Grunden til en Fremgangsmaade, der strider saa aldeles mod bestaaende Traktater. Han beraaber sig fremdeles paa den Ret, som hans gamle Forbindelse med Napoleon giver ham til en aaben Fremstilling, og til at ansøge om en usfortøvet Forklaring af Bevæggrunden til dette fiendtlige Forhold fra Frankriges Side, paa det han kunde blive i Stand til at

¹⁾ See Recueil de lettres &c. S. 55. Brevet, hvoraf i Teksten findes en Extract, fortjener heel igjennem at læses.

de Sveriges Konge sin Mening tilkøende om den Politik, som Sverige for Fremtiden har at følge. „Den Fornærmelse, — skriver han — som uforstyldt er tilføjet Sverige, føles af Folket og dobbelt af mig, Sire, som er bleven overdraget den Ære at forsvare det. Om jeg end har bidraget til at gjøre Frankrige seierrikt, og bestanden har ønsket at see det agtet og lykkelig, er den Tanke aldrig falden mig ind, at opoffre det Lands Ære og Uafhængighed, som har adopteret mig. Deres Majestæt bedømmer saa rigtig de fædsundne Omstændigheder, at Samme kan sætte sig ind i min Beslutning. Uden at eftertrage den Ære og den Magt, som omgiver Dets Majestæt, forlanger jeg kun, ei at betragtes som Deres Vasal. Deres Majestæt hersker over den store Deel af Europa, men Deres Herredomme strækker sig ikke til det Land, til hvilket jeg er kaldet. Min Krigsjerrighed indskrænker sig til at forsvare det, og jeg betragter dette som den Lod, Forsynet har tildeelt mig. Den Virkning, som det Indfald, hvorover jeg beklager mig, har gjort paa Folket, kan have uærgnelige Følger, og endstjønt jeg er ingen Coriolan og hersker ikke over Volster, har jeg dog den gode Mening om det svenske Folk, at jeg kan forsikre Deres Majestæt, at det er i Stand til at vove og foretage Alt for at hevne Fornærmelser, det ei har fremkaldt, og forsvare Rettigheder, som det maaskee hænger ligesaa fast ud, som ved dets Tilværelse.“ — Paa dette alvorlige Brev svarede Napoleon kun ud at fortsætte og forøge de mod Sverige begyndte Fiendtligheder.

Der var nu for Carl Johan intet Andet at gjøre, efter en saa bestemt og aaben Erklæring af sin politiske Tro som Sveriges Kronprinds, end at slutte sig noiere til Rusland, og indgaae Fred med England. Der tral saaledes et mørkt Uveir op paa de tvende forenede Rigers, Danmarks og Norges, politiske Horizont, formedelst en Coalition imellem Rusland, Sverige og England. Denne Plan blev lagt under en Udskommen, nyligen sluttet, Fred mellem de nordiske Magter, uden at Danmark efter Indslutningen havde gjort et eneste Skridt til at forstyrre det fredelige Forhold. Sveriges Had til Danmark, der saa ofte havde gjort, sjønt uheldige, Forsøg paa at knytte Sveriges Svaghed til dets Ydmygelse og egen Forstørrelse, og Ruslands Samvittighedsløshed, som forlod sin Allerede efter at have studt ham frem paa Krigsflodsen for at befordre sine Forstørrelsesplaner, bragte en Forening i Stand, som ikke gik ud paa mindre, end at rive Norge løs fra Danmark. I Danmark kjendte man i Begyndelsen lidet til denne Plan, og i Norge varede det længe, inden man kom til nogen Kundskab.

Enkelte Stemmer af Oppositionen i Sverige have offentlig med Bitterhed bemærket denne Beslutning, hvis Rilde med Rette ansaaes at udspringe fra Sveriges Kronprinds, men deres Udfald mod denne Hvirvle synes ligesaa lidet at være grundet i Sagens Natur, som Resultatet henpeger paa nogen Misledning¹⁾. Dine have yttret den Mening, at Finlands Gjenforening med Sverige kunde skeet paa en fredelig Underhandlingsvej, da Rusland maatte anses mere tilbøielig til at opoffre en nyligen døde Prorinds, hvis Kjærlighed til den gamle Statsfrænde ei var udslukt, end at behandle en fredelig Naboes Land, hvis Indbyggere aldrig havde viist nogen alvorlig Synt til at indgaae en ny Forbindelse og mindst med Sverige. Paa den Tid, som her omhandles, yttrede denne afvlgende Mening sig dog ingenlunde i en aabent Modsigelse mod den svenske Regjerings Politik. Denne er frembragt ved senere indtrufne Omstændigheder og tildeels sluffede Forventninger. — Tage vi Hensyn til Resultatet, da ligger det Held, som ledsagede Sveriges, og det Uheld, som ledsagede Danmarks politiske Forhold under denne skjebnesvangre Katastrophe, klart for hver Raads Øie. Men uden at tage Hensyn hertil, maatte Sveriges Regjering, naar

¹⁾ [Om Sveriges saakaldte „1812 Aars Politik“ kan det her ikke være Stedet at give nærmere Oplysninger. Man finder en Række mere og mindre autentiske Beretninger herom samt en Samling af vigtige Aktstykker i Schinkel-Bergmans Minnen VI. s. 17. og Schierns Historiske Studier I. 335—349.]

den hensaa til Fremtiden, betragte Norges Forening med Sverige som en sikrere Tilvægt i dets politiske Styrke end Finland. Rusland vilde neppe for bestandig have opoffret en Besiddelse, som det saalænge havde eftertragtet, og som det maatte anse som en sikker Formuur mod Indfald fra Sverige i Krigstid. Dersom det nu, indvillet i en blodig Feide med Napoleon, ikke kunde opstille store Stridskræfter paa sit vestlige Grændse, saa maatte det engang, naar Freden styrkede denne colossale Magt, der har en fast tyvedobbelt Folkemængde mod Sveriges, og hvis Regjering mere vil laarlig kan raade over Undersaatternes Liv og Kræfter, snart kunne overvælde Finland, og vise Sverige tilbage til sine naturlige Grændser. Finland ligger paa den anden Side af den bothniske Bugt, i en sammenhængende Række med Ruslands østlige Provindser, og tidlig eller sildig vilde denne Sammenstøbning, der giver Rusland saa mange Fordele og begge Naboriger en naturlig Afrundning, have fundet Sted. Ikke at tale om den Fasthed, som denne Afsondring, forenet med Skilsnit fra Resten af Sveriges tydske Provindser, under den forudsatte Forening med Norge, maatte give den scandinaviske Halvøes Politik i Fremtiden, der ligesom gjorde den fremmed for det øvrige Europas Omvæltninger, og tillod det at henvende et langt større Grad af Opmærksomhed paa Fredens Gjerninger end før. — Det svenske Cabinet maatte finde sig fra den moralske Side mindre afstræffet end Rusland for at angribe sin Nabo, medens Fred herskede i Landene, fordi Rusland skulde overfalde en Ven, der oftere, uden Nytte for sig selv, havde understøttet dets Udvidelsesplaner, medens Sverige ofte i betænkelige Krigsforhold var bleven angrebet af Danmark. I Frankrige, endog i dets nærværende store Bælde, havde Sverige Intet at frygte, da engelske Flaader holdt det franske Flag aldeles borte fra de nordiske Bænde.

Meer almindelig var maaskee den Mening i Sverige, at dette burde have benyttet Ruslands kritiske Stilling i den nævelige Kamp, hvori det indlod sig, for at vinde Ulands Verne tilbage, som i Ruslands Hænder vare et farligt Angrebsspunkt, naar Sverige kom i Krig med Rusland; men ogsaa disse staae i saa naturlig Forbindelse med Finland, og kunne i Krigstilfælde saa let tilbageerobres af Rusland, at det vilde være betænkeligt ogsaa i denne Henseende at have kastet en Stridsbandst ud i Fremtiden¹⁾.

Den første Frugt af Sveriges forandrede Politik var den i Petersburg under Ste April (24. Marts) 1812 imellem Rusland og Sverige indtegnede Alliance-tractat. I denne forpligtede de contraherende Magter sig til med forenet Styrke af 25,000 til 30,000 Svensker, og 15,000 til 20,000 Russere at gjøre en Diverfion mod Frankrige og dets Medforbundne paa det Punkt af den østlige Kyst, som maatte findes passende. Som Grund anførtes den franske Regjering's Besættelse af svenske Pommern, og de franske Armeers truende Bevægelser imod Rusland. Derhos fastsattes: „at da Kongen af Sverige ei i Overensstemmelse med sit Lands Sikkerhed kunde gjøre denne Diverfion, saalænge det maatte ansee Norge for sin Fiende, saa forbandt Rusland sig til, enten ved Underhandling eller ved Medvirkning, at forene Norge med Sverige, og garantere Sverige dets fredelige Besiddelse.“ Begge Magter forbandt sig desuden til at betragte Norges Erhvervelse for Sverige som en foreløbig Begivenhed, der skulde stee før Diverfionen paa den østlige Kyst fandt Sted. Det hele Corps stilledes af den Marsag under Carl Johans Commando. Da man imidlertid et uden Rød vilde gjøre sig Kongen af Danmark til Fiende, saa besluttedes en Underhandling med ham om at tiltræde Forbundet, men uden at fornytte dets Basis, Norges Afstaaelse, for hvilket der skulde

¹⁾ Som Grund for Kronprindsens Raad at forene sig med Rusland er det bleven anført, at han forudsaa den franske Armees Nederlag i Rusland og dette Togs uheldige Udfald. Men da Alliancen mellem Rusland og Sverige fandt Sted, maatte Napoleons Angrebsplan være lidet bekjendt, og det kunde ikke heller forudsees, at hans store Feltherre-Talent i denne Krig skulde ligesom folgte ham paa alle Punkter, og hans Kriegerheld forlade ham.

gdes Danmark fuld Sladesløsholdelse i de tydske Stater. Det kunde imidlertid let sandsæes, at Danmarks Konge ikke vilde tiltræde et Forbund, der skilte ham ved et Jøst, som med Trostøb havde holdt fast ved Foreningen med Danmark, og derfor modtage Erstatning af Lande, der først skulde erobres, og hvorom ikke engang noget bestemt Forslag kunde gøres. Desuden var Kongen af Danmarks Tillid til Napoleons Størhed og Held til at overvinde sine mægtige Fiender endnu ikke svækket, og han kunde ikke være tilbøielig til at løsrive sig fra en Forbindelse, hvoraf han ventede sig Erstatning for alle Tab og Opofrelser. Derhos vare den franske Keisers Anstøinger og Tilberedelser til at sælde den nye Fiende saa store, at Danmarks Haab om et lykkeligt Udfald visseeligen ei kunde kaldes ugrundet, aldenstund Intet var skeet, som kunde bebude det Modsatte. Da Forslaget i det paafølgende Aar gjordes det danske Cabinet, blev det ogsaa med Uvillie forkastet. Danmark forblev endnu sit med Frankrige indgangne Forbund tro, og indskrænkede sig til at sætte sin Krigsmagt paa en respektabel Fod, uden endnu at forene sig med de franske Stater.

Paa dette Forbund, som blev sluttet imellem Rusland og Sverige, fulgte strax efter Freden imellem England og Sverige, som undertegnedes i Drebro den 12te Juli 1812. Ved denne Fred oprettedes igjen aabenbart den forrige Handelsforbindelse mellem begge Stater, der skjult havde fundet Sted under Krigen, og England forpligtede sig til at forsvare Sverige mod enhver fiendtlig Magt, som vilde overfalde det med Krig i Anledning af dette Forbund. I denne Tractat var indbragt ikke Talen om Englands Garanti for Norges Forening med Sverige; — var en saadan Artikel til, maatte den være hemmelig ¹⁾. Men det engelske Cabinet synes ikke at have indlemmet Norge i det Forbud, som det havde svoret den danske Regjering. Mellem Norge og England var en Fredstilstand midt under Krigen, det ligesom afplittede begge de forenede Rigers Politik, og det engelske Ministerium maatte frygte den store Opposition i Parlamentet, der i bjærve Toner talde de forenede Rigers og fornemmeligen Norges Sag. Strax efter tilfidesattes dog disse Betænkkeligheder; da Napoleons Fiender, efter hans Uheld i Rusland, samlede alle Kræfter for at hæmskubde hans Undergang. — Den Plan at forene Norge med Sverige maatte imidlertid for det Første udsættes, indtil Udfaldet af den store Kamp bestemte de ligeførende Magters Stjebne. Franske Armeer, samlede i Frankrige selv og i de af Frankrige afhængige Stater, større og fuldstændigere udrustede, end den senere Historie paa eet Sted fremstiller, overvældede det russiske Rige. I flere Slag havde Napoleon Overmagten. — De russiske Hære tral sig tilbage, og de franske Stater trængte ind i Ruslands Hjerte. Under saadanne Omstændigheder gjaldt det kun at forsare sig; den hele russiske Magt maatte concentreres paa det af Napoleon angrebne Punkt, og der var ikke mere Tale om nogen Diversion paa den østersøiske Kyst, langt mindre om nogen foreløbig Erobring af Norge.

Imidlertid lod Sverige sig ikke ved dette Napoleons Held afstrække fra at knytte Forbindelsen med Rusland end fastere. Mod Slutningen af Juli Maaned dette Aar mødtes Ruslands Keiser og Sveriges Kronprinds i Åbo i Finland. Carl Johan blev der modtagen med de høieste Hæsbewiisninger, og Alt vliste, hvor megen Brist Keiser Alexander satte paa en Forbindelse, der aldrig nogenfinde havde været vigtigere for Rusland end nu, og paa en Høstes Personlighed, der med et stort Rygte som duelig Hærfører forenede Bøjsendtskab med Napoleons Krigsforsel. Keiseren af Rusland naæde fuldstændigen Hensigten af dette Møde. I Åbo besæftedes ²⁾ den forhen sluttede Alliance-Tractat imellem Rusland og Sverige; Antallet af de Tropper, saavel russiske som svenske, der skulde stilles under Carl Johans Commando, forsøgedes, men Erobringsplanen af Norge udsattes til videre. Det var isvrigt mere Sveriges Mo-

¹⁾ [Følge Schinkel-Bergman VI. 206 skal den engelske Gesandt Thornton hemmeligt (og kun mundtlig?) have forpligtet England til at understøtte Sveriges Planer paa Norge.]

²⁾ [Ved Overenskomst af 30/10 August 1812.]

dengang en almindelig Mening, at Krigen paa vore Kyster blot med Held kunde føres som en Defensionstrig, og at det mere kom an paa at underholde en sammenhængende Linie af Kanonbaade til Kysternes Forsvar, end at udsende store Skibe, der maatte blive et let Bytte for de talrige engelske Krydsere. Kanonbaadene havde indgydt vore Fiender Respect. Ustraffede kunde de lægge sig bag Klipper og Stjær, og pludseligen overraske Fienden med dræbende Skud, naar han vovede at nærme sig vore med Baaer¹⁾ og Stjær af Naturen beskyttede Klippestrand. Men saa fiendtlige Lanter havde visseligen paa den Tid ikke de engelske Krydsere, og det laa ikke i den engelske Regjerings Plan at forstyrre de norske Kysters Fred. Selv Norges Providering kunde, naar der brugtes Forsigtighed, stee under Fredens Fane. Kort, Intet havde været lettere end paa den Tid at tilveiebringe en fredelig Tilstand i Nordsøen, og denne forstyrredes kun, naar en forsøgt Styrke af danske Orlogsmænd tiltrak sig engelske Krydsers Opmærksomhed. Og England maatte i Sandhed være ligesaa besejret som mægtigt til at lue de danske Orlogsmænd paa disse Øider; thi de havde ofte tilføjet dets Koffardislaade stor Molest. Endnu maatte det være i fast Minde, at en heel Række af Koffardislaade vare tagne ud af en stor Convoislaade, der kom fra Østersøen, og at det erobrede Bytte udgjorde flere Millioner Dalere²⁾. — Nordmændene, som igjen vare vant til at betragte England som en Bennestat, og Norges Handel med dette Land som en Kilde til Velstand og et Middel til at afværge de Farer, som vare forbundne med Norges Providering i Krigstid, erfarede derfor med bange Hjerter Forstærkningen af den danske Orlogsflootte i Nordsøens Bunde, og anede et sorgeligt Udfald. Ikke let stod Landsmænds Blod unyttigere for Fædrelandets Sag, end det som udgjødes i Lyngøers Havn, og ikke let kunde fra Danmarks Side vælges et ubegvemmere Dieblif til at forsøge Krigen Bitterhed, end da det mægtige Forbund knyttedes, som besluttede de forenede Rigers Skilsmisse.

Rajaden kom, og betroedes til en modig Officier, Capitain Hans Peter Holm, der forhen havde udmærket sig i den danske Søtjeneste, og han samlede om sig en Flotille af Rutterbrigger, som sværmede langs vore Kyster, i Haab om at forulempe den engelske Fart paa Østersøen. Til at gjøre Jagt paa denne Estadre, hvis Odelæggelse maatte gjøre den engelske Koffardifart paa disse Øider saagodt som fittet, fordi den danske Orlogsmagt ingen brugbar Krydser mere kunde levere, bestemtes Orlogsflootten Dictator paa 64 — efter Andre paa 70 — Kanoner, og i dets Følge vare tre Rutterbrigger. Formedelt Chefens Død faldt Commandoen i Capitain Stewarts Hænder, som da var neppe 20 Aar gammel, og brændte af Begjærlighed efter at udmærke sin Begyndelsesbane med en modig Bedrift. Til en saadan ødelæggende Jagt var Aarstiden saare beqvem, da Dag og Nat faldt sammen i et uafbrudt Lys, og store Dele af Havets Glade ere i klart Veir stedse at overse, medens de i Dagens Løb sædvanligen omspillende Land- og Søvinde paa vore Kyster understøtte Fartøiernes forskjellige Seilmanøvrer mod bestemte Punkter. — Den 6te Juli havde Rajaden med sine 3de Følgesvende Laaland, Samso og Kiel, laftet Anker i Øresfjorden ved Havn, en tryk Ankerplads, som ligger indenfor Kystens Stjærgaard. Paa Fregattens Krydstogt Dagen i Forveien var ingen fiendtlig Krydser bleven seet, og Chefen troede sig fuldkommen tryk i sin Havn. Imidlertid steg Mogle af Rajadens Officierer ved Middagstid op paa Klippeknatten ovenfor Husene i Havn, for at gjøre Udkig, og forundredes ikke lidet over at see en stor Orlogsmænd, med 3de mindre Fartøier i sit Kjølvand, nærme sig Kysten og stile lige mod

¹⁾ Blinde Stjær.

²⁾ [Ovenfor S. 255, hvorved mærkes, at det var 19de Juli 1810 Kriegeret med de norske Rutterbrigger udsat 47 Skibe af en engelsk Convoi 7—8 Mile Syd for Lindesnes. Convolen var kun dækket af en eneste Orlogsbriig, der var saa langt agterud, at den ikke kunde forsvare Handelsflibene. Dette var den største Rangst i denne Krig, og udbragtes til 5½ Millioner Rdlr. eller efter Middelskurs omtr. 1,100,000 Soluspecies.]

den Havning, som førte ind til Rajadens Ankerplads¹⁾. Opdagelsen heraf frembragte en stor Forvirring i vor lille Eskadre. Alt Mandskab ilede ombord, og Chefen bødte sig ved en hastig Flugt, understøttet af en strygende Sydvest, at undgaae den følgende Fiende. Den driftige Englænder styrede i Fregattens Rjolvand lige ind mellem det nævre Sund imellem Borsen og Sandsen, og fulgte det bugtede Løb mellem Sandsen og Fastlandet til Lyngøer Gab. Det paastodes, at Fregatten var en bedre Seiler end Orlogsskibet, og at den kunde have undgaaet sin Fiende ved at gaae lige til Søes. Men Holm vilde ikke opofre Rutterbriggerne, som da vare bleve et sikkert Bytte for Fienden. Lillige er det blevet fortalt, at den Lods, som Holm havde ombord, lovede at styre Fregatten igjennem et Løb, som vel var dybt nok for Fregatten, men hvor Orlogsskibet nødvendigvis maatte løbe paa Grund. Holm styrede saaledes ind i Lyngøersgabet, og i sine Lanter tryg for videre Forsølgelse kastede han Anker og opgav sine Seil²⁾.

Orlogsskibet slap imidlertid ikke sit Bytte, men trængte ind i Lyngøersgabet i Fregattens Rjolvand, og fik der, med den ene Ende paa Grund, en saa fordeelagtig Stilling mod Fregatten, at det kunde bruge den hele Bredside af sit Batteri mod sin Fiende, medens derimod Fregatten havde under Antringen svinget saa uheldig op, at den kun med enkelte Kanoner kunde spille mod den allerede i sig selv langt overlegne Fiende. Kampen var derfor kort, og ødelagde Rajaden efter en halv, efter andre, efter halvanden Times Forløb. Der fortælles, at det første Skud rammede den Lods, hvis uheldige Raad gaves Skylden for Rajadens Ødelæggelse. Frygteligt var Blodbadet paa Rajaden, især da det øverste Dæk, idet Fregattens tre Master alle paa een Gang bleve overskudte, faldt ned paa Batteriet og knuste de Ulykkelige, som befandt sig i Skibets Rum og Lazarettet, hvorved ogsaa alle 3 Chirurger bleve dræbte. Af det hele Mandskab, som bestod af omtrent 300 Mand, reddedes 180 Mand, hvoraf 80 vare mere eller mindre lemlæstede og saarede. Flere Officierer

¹⁾ With S. 187—188 fortæller, at Stewart af de Nordmænd, som jore paa England, beskyttede af Licencer, var bleven underrettet om Fregattens Stilling, og lader norske Fiskere forplante Efterretningen. At der kunde gives saa nederdrægtige Landsmænd i Norge som andensteds, ville vi ikke nægte, men det er høist ubilligt deraf at drage nogen for Nordmændene fornærmelig Slutning med Hensyn til den almindelige Stemning i Landet. Denne viiste sig noksom i den almindelige Bedrøvelse, som Rajadens Undergang over hele Norge opvakte. I Anledning af dette Rygte udlovede Admiral Lütken en Doncent til den, som beviisligen opgav Navnet paa det Skib, der sagdes udenfor Christianssand at have givet Fienden Underretning om, at Rajaden var i Søen, og den Fisker, der røbede ham Fregattens Ankerplads. Men Oplysningen kom ikke.

²⁾ I Anledning af den almindelige Tro, at Stewart blev lodset ind til Lyngøer af en Nordmand, saar With Leilighed til at udgyde sin Harm over det Slags Forræderi. „Daglig gif og kom — siger han — norske Rjovmandsskibe med engelske Licencer. Disse bragte Fienden Efterretning om hvert Skridt, den i Norge commanderende Admiral D. Lütken foretog sig, og hvad Fienden ei kunde faae at vide af disse, det vare de norske Fiskere paa Kysten saa godhjertlige troligen at rapportere, saa at Intet var skjult for ham.“ — Derimod paastodes det i Norge, at det var en Svenske, der længe havde opholdt sig i Lyngøer, som lodsete Stewart ind. Ingen af Delene er rigtigt, da Stewart selv for norske Officierer, som senere havde Leilighed til at omgaaes med ham, forklarede med Bestemthed, at han vel havde norske Matroser ombord, saavel som andre Nationers, men ingen Lods, og at han [fra Haven til Lyngøer] fulgte Fregattens Rjolvand. [Saavel i sin Rapport som mundtlige Forklaring oplyser han, at han blev ledet til at søge Rajaden i Haven Havn, ved at opdage dens høie Mastetopper over Fjeldet.] Der er ingen Tvivl om, at der var flere norske Matroser i engelsk Tjeneste, især før Krigen. Den engelske Marine hvervede Mandskab ved Presning, ligesom det heller intet Under var, at norske Matroser, som under deres Fangenskab vare udjatte for stor Mishandling, stundom gif til Orlogs for at forbedre deres Aar. Ikke alle Landsmænd ere i Stand til at sætte deres Handlinger i Forbindelse med Fædrelandets Lær. Den langt større Deel valgte visseligen ikke denne Læring i Nøden. De fleste udholdt taalmodigen Fængslets Kvaler.

dræbtes og quæstedes¹⁾. Under Slaget selv viiste Chefen det største Mod, og det var som han søgte Døden ved at udsætte sig for den største Kugleregn. Først da alt Haab om Skibets Frelse var forbi, og Enhver reddede sig saa godt han kunde ved at svømme fra et Brag, som hvert Dieblit truede med at springe i Luften, blev Holm, som selv ikke kunde svømme, ført til Land af en svømmende Matros²⁾.

Rutterbriggerne vare imidlertid i største Fare for at blive erobrede af Fienden. Briggen Samsø blev dog, efter at Chefen var bleven haardt saaret, reddet derved, at den styrede ind i en Bugt, hvor Fienden ei kunde forfølge den. Briggerne Kiel og Laaland maatte stryge og foreløbigen overgive sig, efterat den sidste var stukken i Brand. Men da Holm havde mistet sin Fregat, overtog han Commandoen over de saa Kanonbaade, som befandtes i Havnen, og ved en vel stilet Ild reddede han de erobrede Rutterbrigger. Fienden søgte ved Parlamentering at bevare disse, under Tilbud af at give alle Fanger tilbage, dersom han under Udseilingen blev umolesteret; men Holm afflog Tilbudet, og kun ved Hjælp af en gunstig Brist lykkedes det Stewart at forlade sit farlige Ankerleie og komme til Søes. Dersom saaledes end Holms Foranstaltninger til Fregattens Redning vare uheldige, saa kan det ikke nægtes, at han og de øvrige Officierer ved tappre Krigeres uforsædede Mod og Landsnær-værelse under og efter Slaget bevarede den danske Sømandshæder, og reddede Stumperne af den lille Flotille.

Et andet Spørgsmaal omtvistedes meget paa den Tid, nemlig om den temmelig talrige Flotille af Kanonbaade, som befandtes paa Kysterne i Nærheden, med tilberlig Hast havde ileet Rajaden til Hjælp. Kanonbaadene fra Niisser, og endog de, som befandtes paa de nærmeste Stationer vesten for Arendal, kom til forventet Tid paa Balpladsen; men det var fornemmeligen mod den Arendalske Flotille, under Lieuten. Dietrichsons Commando, at Rygtet stillede sin Anklage. Ogsaa denne Flotille begav sig betimeligen paa Veien, men kom undervejs i Engagement med 2de engelske Rutterbrigger, som under Indseilingen vare løbne paa Grund, og først efterat denne Affaire var endt, kunde de fortsætte Veien til Balpladsen, hvor imidlertid Ødelæg-gelsen var skeet. Forfatteren har hørt dygtige Officierer, som vare tilstede ved Slaget, paastaae, at der ikke kunde bebreides Chefen for Arendals Flotille nogen Forsinkelse ved denne Leilighed, da han ikke kunde vide, hvad der foregik ved Lyngoer, og havde god Marsag til at angribe de engelske Rutterbrigger, hvoraf en laa paa Grund³⁾. De ansaae det derimod for meer ubestemt, om ikke Rutterbriggernes Entring burde været forsøgt. Nu slap de derfra med noget Tab af deres Rig, hvoraf enkelte Stumper bragtes til Arendal som Seierstegn, og Kanonbaadene kom selv hele og holdne uden Tab af Mandskab tilbage til deres Station. Saameget paastodes imidlertid, endog i Chefens Beretning om Slaget, at Orlogsskibet Dictator ikke var sluppet til Søes, naar alle Kanonbaade havde kunnet indtræffe i Lyngoer førend den søielige Vind brisede op, der bragte den til Søes. I den officielle Beretning om Slaget og i trykte Beskrivelser over Slaget fritjendes hiin Chef aldeles.

Paa Borsen var anlagt et lille fast Batteri, som skulde beskytte Indløbet til Ørffjorden, men formedelst uheldige Omstændigheder kunde dette lidet udrette. Com-mandoen var overdraget en Kystværns-Chef, som vistnok var en høistagtværdig Mand,

¹⁾ [Ifølge Garde 579 blev af Rajadens 315 Mand 127 dræbte og 88 saarede; af Of-ficierer faldt Lieutenanterne Grodtshilling og den ovenfor S. 272 nævnte Buhl samt to af Lagerne og Proviantforvalteren. Briggerne havde lidet Tab, men Samsø's Chef saaredes, og paa Kiel faldt en Maanedslieutenant og saaredes en Lieutenant. Britterne opgave sit hele Tab til 9 Døde og 35 Saarede.]

²⁾ En af Rajadens Mandskab, som siden kom i Forfatterens Tjeneste, fortalte ham, at Holm, da hele Mandskabet, som kunde svømme, søgte at redde sig, havde svurgt: „Er der Ingen, som vil redde Jer Chef?“ og var derpaa af en Svømmer bragt i Land.

³⁾ Denne reddede sig kun derved, at den kastede sine Anker og Kanoner overbord, hvoraf Ankerne og nogle af Kanonerne siden opstilledes. Briggen selv slap derefter til Søes.

om ingen Krigshelt. Efterat den første Salve var løst, hvis Skud gik over Kutterbriggerne, og frembragte kun et Surraraab fra deres Mandflabers Side, flygtede han til Skoven uden at tage videre Deel i Bombardementet. Han afløstes vistnok af en særdeles modig Skibsfører, Axel Jensen, som stiledede sine Kanoner saa vel, at en anden Art af Strig reiste sig paa de engelske Kutterbrigger, men der var ingen Ammunition meer, og den modige Somand maatte i Fortvivlelse og Harm lade sine Kanoner tie. Ligesaa mangelfulde og forvirrende vare de øvrige Kystværnsforanstaltninger. Kystfolket skimlede i Mængde til paa enkelte Punkter, og kunde have dannet en respectabel Landstorm, og fra Nogle blandt Kystværns-Anførerne tilvædtes hiin foromtalte Chef, at Mandflabet var samlet til hans Raadighed. Hans Svar var, at han skulde lade dem vide, naar Mandflabet kunde bruges; men Ordren kom ikke, og Dictator forulempedes paa sin Seiersplads ikke af Kystværnet. Den blev liggende paa Grund, indtil en søielig Vind befriede den fra sin farlige Stilling.

Admiral Lützens glimrende Rapport til Danmarks Konge om dette Slag, som endte med den Paastand: „Saa Skibe ere tilintetgjorte paa en hæderligere Maade end Deres Majestæts Fregat“, foranledigede, at flere Søderstegn uddeledes. Mange kom vistnok paa det rette Sted, formedelst udviist Tapverhed og Somands-Conduite; Nogle af den Dags Helte, som havde udviist begge Dele, bleve forbigangne; men nogle syntes neppe vel fortjente. Ikke engang han glemtes, som flygtede for Krudtvegen og afløstes af en modigere Eftermand, der vel ikke prydedes med noget Kors, men hædredes desto meer af sine Landsmænd. — Dette uheldige Slag udbredte indlertid en almindelig Sorg over vore Kyster, og med Undtagelse af Kjøbenhavns Bombardement har neppe nogen isoleret Krigsbegivenhed opvakt saa megen Deeltagelse i Norge. Var det danske Flags Væ, efter Lützens Paastand, fremmet ved dette Slag, da var den dyrestøbt ved over 100 Landsmænds Blod og Ranges Lemlæstelse, som fulgte dem Livet igjennem. — Rajadens Ankomst i vore Bunde opvakte ingen Glæde; thi man anede Englands Opmærksomhed paa dette herlige Skib, der kunde tilføre engelske Convoiflaader og enkelte Krydsere stor Glæde; men den sorgelige Raade, hvorpaa det forsvandt, opvakte almindelig Deeltagelse og dyb Betyrning. Den engelske Chef selv har i Samtaler med norske Officiere erklæret dette Angreb som et stort Bovestykke, der sjældent lykkes, og let kunde have faaet et Udfald, der havde paadraget ham Ansvar.

I Lyngør Havn bleve flere Huse ramponerede, men Indbyggerne skaanedes paa Liv og Lemmer, som de beskyttede ved Flugten. Der blev siden foranstaltet en Undersøgelse gjennem Stiftamtmand Schouboe, hvorefter en passende Erstatning blev dem tilstaaet. Længe efter den Dag havde Lyngør-Indbyggerne ikke siden Fortjeneste ved Opfykningen af de mange brugbare og tildeels kostbare Ammunitionsfager, som vare sunkne med Rajadens Brag. Nogle af Lønsbergs Byes Borgere, der udmærkede sig ved deres patriotiske Sind, lode undersøge Bragets Stilling, i den Tanke at lade det optage, og uden Bederlag gjengive den danske plyndrede Marine; men det befandtes umuligt. Rajadens Chef fandt ikke længe efter ved en uhyggelig Gænskelse sin Dod i Bølgerne, og hans Baabenbrødre hædrede hans Minde ved et Monument paa Langesunds Kirkegaard ¹⁾.

Ikke længe efter fandt en anden uheldig Fegtning Sted i de nordlige Farvande. I Finnmarken angreb nemlig Lord Stuart, Chef for Fregatten Horatio, med overlegen Magt den August Lieutenant Bodenhof, som med to smaa armerede Provi-

¹⁾ Rapporten om dette Slag fra Contre-Admiral Lütten og Capitain Holm findes efter Kjøbenhavns Næste Skilderi, 9de Aargang No. 59, i Bilag 62. [Holm forliste og omkom Natten til 25de October 1812 lige i Langesunds-Løbet. Over de i Lyngør Faldne blev ligeledes paa det Sted ved Kysten, hvor de sættes begravet, senere reist en Mindestøtte.]

deringsfartøier skulde besvære den engelske Fart paa Archangel. Overmagten var stor og Bodenhofs Fartøier bleve erobrede efter en fortvølet Modstand, som omtales med stor Berømmelse af den engelske Chef selv. De Engelse havde ved denne Leilighed flere Dræbte og Saarede baade af Officiere og Menige.

Femogtyvende Capitel.

Åaaret 1812.

Åaret 1812 havde en anden sørgelig Betydning for Norge, som i en høj Grad bidrog til at forværre dets Stilling og nedtrykke en stor Deel af dets Indbyggere. Det var et af de største Misvæxtaar, som i Mandes Minde var kjendt. Foraaet havde været meget koldt og fugtigt, og Landmanden havde paa de fleste Steder ikke lagt Sæden i Jorden førend hen i Juni Maaned. Om Sommeren stred vel Vegetationen rasht frem under betimeligt Veir, og man begyndte at gjøre sig Haab om en god Høst, da Rattetfulden allerede i de første Dage af September indfandt sig i en saa stærk Grad, at Sædens Modning paa de fleste Steder hindredes, og Kornet hængte grønt og slimet paa det visnede Straa. Efter den Dag hindredes baade Kornets Modning og Indbjergning formedelst tiltagende Fugtighed og Kulde, og en tidlig Sne dækkede mange Kornstøre, som hængte fulde af umodent Korn. Denne Ulykke forsøgedes i en høj Grad derved, at Kartoflerne, som under Krigen udgjorde mange Bygders Hovedføde, især i Fjeldegnene, saa godt som aldeles mislykkedes. Kort, Åaret 1812 kunde betragtes som et fuldkomment Misvæxtaar, hvis Følger maatte blive saameget betænkeligere, som Kornet intetsteds i Krigen's Aar var opdygnet i Forraad, men under en besværlig Kornforsyning kun havde været tilstrækkelig til at tilfredsstille Dagens Behov. — Danmark havde vel ikke et saa afgjørende Aaar som Norge, men alle Danmarks Landmænd vare enige i, at Åaret maatte regnes til de middelmaadige. Dertil kom, at Åaret 1811 ikke heller havde hørt til Danmarks rige, og at Kornbeholdningerne vare saa aldeles udtømte, at den danske Landmands første Omsorg maatte være henvendt paa at forsyne det ham nærmest liggende Marked. Hele Åaret igjennem fertes Klage i Danmark over Kornets Stigen i Priis, ja endog over Mangel paa det fornødne Mundforraad. Dertil bidrog især de store Udskrivninger, som Regjeringen paabød Landmanden i Danmark for at fylde Magasinerne med Korn, der skulde oversføres til Norge. Forfatteren opholdt sig i Danmark i Årets sidste Maaned, for at indkjøbe det i hans Virkefærd fornødne Korn og besørge dets Afslibning, og han var i det Tilfælde, at han maatte afgive en Deel af det Korn, han havde kjøbt, eller som paa de offentlige Magasiner var ham anvist, til Fordeel for den Landmand selv, hos hvem Kornet skulde hentes. Det udstrevne Korn udtømte stundom saa aldeles den danske Bondes Forraad, at han tildeels manglede baade Brød- og Sædesorn.

Norges Kraft til at bære Byrden af et Aaar og en dermed forbunden vanskelig Provivering var allerede i Løbet af dette Aar bleven svækket. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa de Omstændigheder, som efterhaanden forvanskede Handelsforholdene paa den ene Side formedelst overspændte Speculationer og ubesindig Fremtræden paa en let Handelsbane, paa den anden formedelst indtrufne Handelsconjuncturer i England selv, der formindskede Begjæret efter nordiske Producter og indledte andre Rivale paa Trælastmarkedet. Men især var Pengestræken til at kjøbe formindsket derved, og Tilladelsen til at indføre Trælast til England var, som ovenfor viist, forbunden me

Jærligheden til at udføre igjen engelske Manufactur- og Colonial-Varer. Saaledes steg Overdaadighedsvarer i samme Grad som Antallet af udenlandske Væxler mindskedes, og der fandtes ikke saa mange rede Midler i deres Hænder, som maatte gøre Indløb af Livets Fornødenheder i deres Kredse. Under den første Overflod af Livets Nødenheder paa dets høiere Trin, begyndte saaledes ved Slutningen af dette Aarsaar den sorgeligste Mangel at vise sig paa dets lavere. Dertil bidrog ogsaa Norges stærke Fald, der nu ikke længer ved noget Middel lod sig styre, og som hindredes ved den større Trang til at indføre Livets første Fornødenheder, og forødsel en større Sjældenhed af udenlandske Væxler paa Forhandlingsbørsen. Deraf opstod store Lidelser og Rød, især paa den mindre Gaand, medens den Deel af velkomne Borgere, som sadde ved Sølvets Kilde og inddroge Værdien af solgte Varer fra Udlandet, vare mere ligegyldige ved det omløbende Repræsentativs sunkne Værd. Ikke alene steg Kornets Pris af denne Aarsag, og fordi Kornet var i større Mængde forhaanden; men det var tillige af en slettere Art, mindre føderigt i Næring og vansteligere at forflottes uden at bedærves. Den sidste Omstændighed var især betænkelig, fordi der under en fartlig Transport var længere Tid imellem Indlæsning og Udlosning, og fordi Transporten selv var tildeels i ligegyldigere og mindre sikre Hænder. Vi undre os saaledes ikke over, at Kornets Pris mod Aarets Slutning steg i en foruroligende Grad, at Norges Tilstand, uagtet Handelsstilstandens tilspændende Livlighed, mærkeligen forværredes, og at Mangel og Rød begyndte at vise sig i de lavere Klasser, og iblandt dem som lønnedes med faste Gager eller Løn af Renterne af Capitaler, hvis Værd dagligen formindskedes. — Den ovenfor skildrede Forbindelse mellem England, Rusland og Sverige gjorde og en Forandring i Englands venlige og fredelige Politik med Hensyn til Norge. Fra den Tid af besværliggjordes den i disse Aar saa livlige Handelsforbindelse mellem England og Norge alt meer og meer. Allerede mod Slutningen af dette Aar indskrænktes Hæmsfarten, og kunde alene paa besværlige Omveie fortsættes; Kornfarten blev mere indskrænket og kort efter opstod en fiendtlig Tilstand, der ved et fuldkomment Afsonnings- og Blødesystem skulde fremtvinge Norges Skilsmisse fra den gamle Forbindelse. Norges gyldne Tid endte saaledes endnu i dette Aar, og en Række af Aar, fulde af Lidelser, Savn og en tilbagegaaende Næringstilstand, fulgte derefter, hvis følger hvilede tungt paa Landet længe efter at Norges udvortes Politik og udvortes Statsforfatning havde taget en lykkelig Bending, og Fædrelandet kunde ligesom stabe sin egen Skjebne.

Serogtyvende Capitel.

Følgerne af Napoleons Nederlag i Rusland.

Europas Politik fik mod dette Aars Slutning ved de franske Armeers Undergang i Polen og i de russiske Provindser et forandret Udseende; thi omsider svækkedes Napoleons Kraft, og under en almindelig Opstand af Europas mægtigste Nationer blev hans Fald. Den franske Armees uheldige Stilling, foranlediget mere ved ødelæggende Naturphænomener end ved Fiendens Naabenheld og strategiske Kunst, styrkede ikke alene Russernes Mod, men forvandlede Frankriges tvungne Forbundsvenner til ubehagelige Fiender. Østerrige som Frankriges Allierede stak et Sværd i Steden, som det i Aarets Løb lidet havde brugt mod Frankriges Fiender. Det udsatte imidlertid, uden formedelsk det østerrigske Hofs Familieforbindelse med det franske, eller fordi det ikke var tilbørligen udruftet til Krig mod en Magt, der saa ofte havde ydmyget det,

is som i den i den, og indskrænkede sig foreløbigen til en fuldstændig
 ... derimod, som i sin svækkede Tilstand, og paa alle
 ... af den franske Krigsmagt, havde været nødt til en mere
 ... i Frankriges Angrebskrig mod Rusland, benyttede det første
 ... Napoleons Flugt igjennem Polen for at løsrive sig fra det trykkende
 ... Tilskuende stede dette mod den preussiske Konges egen Billie, idet
 ... General York paa egen Haand forbandt sig med Russerne; men
 ... om den sande Sammenhæng, der snart lagdes for Dagen ved et
 ... imod den fælles Fiende. En bedre Behandling kunde Napoleon ikke
 ... af en Stat, som han havde sønderplittet, og af en Konge, som han paa mange
 ... og forhaanet. — Med Preussen forenede Mecklenburg sig.
 ... saaledes Enden paa Napoleons Universalmonarki, og nu syntes det klart,
 ... Konge havde valgt den bedre, Danmarks Konge den flettere Lod, end
 ... krigførende Magters forandrede Stilling visseligen meest var en Folge af
 ... uheldige Omstændigheder og grove Bidsfarelser, der vare ligesaa umulige
 ... at forudsæe, som mindre rimelige at forudsætte. — Smidertid var det store Befrielses
 ... endnu ikke fuldendt og Napoleons Nidmygelse ikke fuldstændig. Napoleon var
 ... af hans Veteraner var begravet i russiske Provindser eller flæbt som
 ... til Sibirien; men han selv med sine store og dygtige Generaler var und-
 ... Faren; herlige Rester af de tappre Hærskarer vare, især under Viceløngen
 ... Anførsel, bragte i Sikkerhed i tyske Fæstninger, som endnu vare i
 ... Bold. Inden Paris's Mure rugede Napoleon igjen over store Angrebs-
 ... blodige Fortsættelse under Anspændelsen af sit mægtige Riges yder-
 ... Kraft. Der forberedtes saaledes en ny Kamp, som skulde afgjøre Napoleons
 ... og vi træde med en vis Rædsel ind i et Aar, i hvilket dette i Hovedsagen
 ... skulde skee.

Syvogtyvende Capitel.

Rigsbankforordningen af 5te Januar 1813.

Arets første Dage bragte den skjebnesvangre Bengeforordning, som skulde raade Bod
 paa en Forvirring i det dansk-norske Bengevæsen, der havde sin Rod i en fiern For-
 tid, men i de sidste Aar havde opnaaet en frygtelig, alle indvortes Giendomsforhold
 forvirrende Modenhed. Forordningen selv er vel i sine Hovedbestemmelser saa langt
 fra at kunne betragtes som et finantielt Misgreb, eller som et nyt Tillæg til de Ulyk-
 ker, som trykkede Nationen i denne Henseende, at den meget mere maa ansees som
 nødvendigt, klogt og passende Middel til at bringe saa megen Orden i en forvirret
 Sag, som under de forhaandenværende Forhold var muligt. Det dansk-norske Folk
 har Aarsag til at beklage de Omstændigheder og de Misgreb, som foranledigede Ro-
 vensigheden af en saadan Forordning; men denne selv gav ingen Anledning til Klage
 Over den, hvis Interesse rammes af Lovens Bud, enten fordi hans Opriktighed
 blev mindre end han havde ventet, eller hans Speculationer paa Medborgeres For-
 indskrænkedes, eller af andre Aarsager, jamrede sig, og Klagerne lode høit i de Dage
 over det ganske Land. Reconvalescentens Smerter ere ofte større end Patientens. —
 Aldrig er vel en Forordning kommen ud i Norden, der har foranlediget en saa
 Provelse end denne; thi den berørte alle Interesser. De Bestemmelser, som For-
 ordningen indeholdt, var en Efterligning af dem, som indeholdtes i en flere Aar for-
 udgiven Bengeforordning i Østerrige, og Detaillen deraf ligger udenfor Grændsen af
 disse Undersøgelser. Det var naturligt, at en Forordning, der paa saa mange Ma-

vi vilde paa Eiendoms- og Pengeforholdene, fremkaldte de forffjelligste Domme og Udførelser; det er ligesaa naturligt, at der hos Lovforfatteren ei kunde forudsættes en vis Bekjendtskab med alle locale Forhold, og at Uregelmæssigheder i denne Henseende maatte finde Sted; men den samme dygtige Haand, som udlastede den, forsvarede den, og til dette Forsvar maae vi henvise Læserne ¹⁾.

Den sidste Syvaarskrig medførte mange physiske Ulemper for Norge; det nedtrængtes af partiel Hungersnød, Sygdom og alflens Viderværdighed; men disse kunne ingenlunde sammenlignes med de uhyggelige moralske Følger af hiin Tids mangfoldige Forvællinger, som have strakt deres Rod til Fremtiden, og endnu spores. Den Række af Sædelighedsfordærvelse, som vare Fostere af Tidens Tryk under Krigen, og af Reactionen mod de sorgelige Følger deraf, har Pengeforordningen i en vis Grad forøget, og idet dens Hensigtsmæssighed og Nødvendighed erkjendes, kan Historien ikke undgaae at berøre den mørke saavelsom den lyse Side af dens Regulativ. Vi finde maaskee i disse samtlige deprimerende Omstændigheder en medvirkende Grund til den Sædelighedens Forvanskning, hvorfor vor Tidsalder anklages, og for hvilken man henter Beviset i det voksende Antal af Forbrydere og Retsforfølgelser, og i Borgernes mindre simple og rolige Færd. Enhver Tidsalder bør gives sin Ret, og vor Tid har sin Ret som den forsvundne, og om Sammenligningen har sin mørke, har den ogsaa sin lyse Side. Men et klart Speil af Fortidens Monstre og af dens Forvællinger kan give de styrende og lovgivende Magter Midler i Hænde til en Forbedring i Borgernes physiske og moralske Tilstand.

Strax i Krigens Begyndelse traf Regjeringen Foranstaltninger, der ved deres Strenghed ligesom forstyrrede et hidtil almindeligen udøvet Retsfærdighedsprincip. For at råde en overmodig og uretfærdig Fiende, krænkedes i Følge offentlige Lovbud Forpligtelser, som i Handelsforhold stedse ere bleve betragtede som hellige, og ligesom liggende udenfor Politikkens Omraade. Imidlertid undgik vore Handelsmænd mestendels denne Fristelse til at berige sig paa uskyldig Mandts Betøftning, ved en stikende Uhygighed mod de strenge Love. Da den danske Regjering begyndte at indsee det Altsige i sin afmægtige Strenghed, der skadede Landets Borgere ufælgelig mere end Udlandingen, og tillod et stikende Handelsamqvem med Fienden, stede det tildeels under Betingelser, som ledede til Misbrug med en hellig Forpligt. Vore Landsmænd have i Almindelighed betragtet Eden som hellig, men under Krigen drevs med denne et letfærdigt Spil til Understøttelse for den hemmelige Forbindelse med Fienden. I Landets uhyggelige Stilling, under Næringsløshed og Mangel paa Livets første Fornødenheder, laae store Fristelser til Udsteielser paa alle Hænder, og ikke alle Sjæle vare stærke nok til at modstaae dem; men ved Siden af disse Sædelighedsfordærvere gik en glødende Fædrelandskjærlighed, aabenbaret i virkelige Opofrelser, igjennem den da levende Slægt, som ikke alene tjente til at forbedre Landets Stilling, men virkede velgjørende paa Nationalcharacteren. En meer indirecte og meer snigende Indflydelse paa Nationalcharacteren havde den Forandring i Levemaade, som foranledigedes af den Overflod af Luxusvarer, der under Krigen overskyllede vore Kyster, da hine brugtes af vore Kunder som et Slags Penge-Repræsentativ til dermed at betale kjøbte Varer, og som saadanne ogsaa anvendtes i indenlandske Omsætninger. Derved forøgedes Lysten til Livets høiere Nydelser, under hvilken Landets Simpelhed begroves, og Almenen vænnede sig i en bred Linie fra Kysten til en Overdaadighed, som den vanskelig kunde og vilde undvære.

Pengeforordningen hidrog til ligesom — Læseren tilgive Ordet — at forkonstle forbums Simpelhed. Den gav Anledning deels til at Debitorernes Skjebne under lige Skyldforhold blev, under særegne med Hensyn til Gjældens Natur indifferente

¹⁾ Se Orsted's *Eunomia*. [I. 337—599 og II. 457—596. — A. S. Orsted var dog nok ikke ene om at udarbejde denne Forordning; Jonas Collin skal have havt stor Deel deri. — J. Chr. Berg.]

Omfærdigheder, høist forskjellig, deels til at Egennytte og endog Bedrageri i Mørket kunde øve sine fordærvelige Konster til Næstens Glæde. Især maatte det Fortrin, som gaves Gjældsfordringer, der kunde belægges med stemplet Brev eller Obligation, fremfor simple Bogfordringer eller gyldige private Contracter og Forpligtelser, have en uheldig Indflydelse paa dette Slags borgerlige Forhandlinger. Tilforn afgjordes deslige Penge-Transactioner ofte paa den simpleste Maade, idet en mundtlig Forening, bekræftet med et trosfast Haandslag, eller nogle Ord nedskrevne paa en simpel Papir, gav Forhandlingen den samme nagelfaste Bekræftelse, som et i Lovens Form udstedt og stemplet Gjælds-brev. Den nye Pengelov nedbrød i høi Grad disse simple Papiers og Gjældsfordringers Værd. I sin Rangforordning med Hensyn til Bevisets Alder tog den kun Hensyn til de Documenter, som havde Lovens stemplede Form, eller til rentebærende Fordringer, og satte alle simple, renteløse Forordninger og Gjæld efter Bogførsel, i hvilket som helst Tidspunkt af Forbedrings-Scalaen Gjælden var stiftet, iblandt de mindste Værdier¹⁾. En Obligationsgjæld fra 1807 gik over fra gammel Daler til en ny Rigsbanksdaler Sølvværdi; den samme Gjældsforrelse udtrykt i Boggjæld, eller betroet Debitor paa Tro og Love uden Rente, nedtryktes til en sjette Deel af denne Værdi. Fra den Dag og indtil en ny Fasthed gik igjennem Landets Pengevæsen, forsvandt mestendeels al Gjæld af denne simple Natur, og det blev et Studium at indrette sine Gjældsfordringer saaledes, at de kunde undgaae Lovens Forvanskninger af en vitterlig Gjæld og denne uheldige Classification imellem Fordringer, som efter deres oprindelige Natur havde en lige gyldig Værdi. Da bleve og Procuratorerne vigtigere end de tilforn havde været; thi Enhver, som var mindre bekendt med den juridiske Form, eller ikke rigtigheden kunde stave Pengesforordningens forviklede Paragrapher — og denne Skare var stor — bevæbnede sig med en juridisk Consulent, for at undgaae uforstyldt Tab og retteligen tyde Lovens Bud. Fra den Tid af har Gjældens Materie og sande Bestaaffenhed været mindre paaagtet end Gjældens Form, og Menigmand var endog hist og her i vore Hjeldebygger falde tilbage til de Thingrænter, Lovfordreininger og den forviklede Sagsførelse, som udmærkede en vis Periode af vor ældre Historie. Før Pengesforordningen udlom, kunde een juridisk Consulent overtage et vidtløftigt Districts Thingsager og indbyrdes Pengesforhandlinger, nu fik flere Hænderne fulde.

Forordningen frembragte en stor Rystelse og de forskjelligste Billaar iblandt de Capitalister, som uden at tage Deel i Handelsvirksomheden havde levet af Renterne af sine Capitaler. Det var ikke usædvanligt i de Dage, da endnu ingen Sparbanker gaves, at de, der eiede mindre Capitaler, især Enter, affledigede Embedsmænd og de, der foretrak en i deres Tanter jævnt og sikker Indtægt for uviste Speculationer og urolige Syssler, indsatte deres Capitaler hos dem, som sadde i stor Hørelse og gjældte for redelige og formuende Mænd. Mange af disse Capitaler gik forlorne under Fallissementer, foranledigede af forandrede Conjunctioner og usorgfattede Speculationer og Omsætninger, men mange forvanskedes og forringedes, fordi de vare indsatte paa Tro og Love, uden at Fordringen var gaaet over til Obligationsgjæld. I Sandhed, Forordningen vædedes med mange af disse Ulykkeliges Taarer, ligesom og Lovens forskjellige Udtydning gav Anledning til en stor Forskiel i Bedkommendes Skjebne. Det var vist nok Lovens Mening, at Capitaler, som beviisligen havde været rentebærende, skulde nyde den fordeeligste Omsætning efter Gjældsstiftelsens

¹⁾ Grunden til denne Forskiel passede ikke altsid til de indvortes Forhold i Norge paa den Tid. Det forudsattes rimeligviis, at en Bogfordring grundede sig paa en for Creditor fordeelig, mestendeels uhligen foregaaet, Omsætning med Debitor, og at hlt saaledes havde haft en Rjebmandsfordeel, som opveiede Rentefordelen. Men det oversaaes, at Coursforværringen under den største Deel af Krigen ikke havde virket forholdsmæssig paa Varepriserne, og at Creditor, som havde krympet sig ved at indkræve strengt sin Fordring under mislige Conjunctioner, havde allerede lidt et stort Tab ved Creditposten, der smerteligen forsøgedes ved Omsætningen i Rigsbankpenge.

Udskiftet; men ældre Forordninger om Pemptet Papiir indeholdt Bestemmelser til Statskassens Fordeel, som tilintetgjorde Forbringens Gyldighed, naar den ei var freen paa Pemptet Papiir. Desuden nøde nogle af disse Capitaler, efter Overenskomst imellem Creditor og Debitor, stundom en høiere Rente end den lovhjemlede, og var Confiscation underkastet, naar den kom i Rettens Hænder. Det Lovlige er ikke altid det Billige, og Rentefodens Indskrænkning har visseligen ofte den Charakter; thi Intet kunde være billigere, end at Creditor betingede sig paa denne Tid 5 a 6 pCt. Renter af Capitaler, som Debitor under en livlig og blomstrende Virksomhed ofte mangedobbelt kunde gjøre frugtbringende. I Afgjørelsen af dette Slags Fordringer fandt derfor den forskjelligste Opgjørelse Sted, deels efter Bedkommandes bedre eller slettere Stilling, deels efter hans Begreber om Ret og Billighed.

Men især var det Spil, som Forordningen gav Egennytten og tildeels Uredeligheden, af de betæneligste Følger. Vi maae vel ogsaa her mere beklage de Omstændigheder, som frembragte Forordningen, end dadle denne selv; men Følgerne vare saubare. Forordningen bestemte tvende forskjellige Hovedværdier, Solværdi og Navneværdi, og da de uhyggelige Krigs-Conjuncturer, som havde nedtrykt det omskiftende Papiir, rasede i sin høieste Fylde strax efter Pengeforordningens Udstedelse, kunde ikke engang den Slags Fasthed, som Bengeloven havde bestemt den nye Bengesort, vedligeholdes, men Bengewærdien fluctuerede aldrig meer end i det Tidspunct, som den Forordningen nærmest. Da desuden just netop i denne Periode de vigtigste Kæmpeveie standsede eller i det mindste gik en slæbende Gang, saa fik de nye Capitalister — de gamle vare mestendeels forsvundne — en større Magt over deres værgende Medborgere end nogenfinde tilforn. Ved Siden af disse variable Størrelser af Solværdi og Navneværdi var en tredje af rede Solv, som var ophøiet over al anden Usikkerhed end den, som Solvets forskjellige Priis paa det store europæiske Marked kunde foranledige, og som her lidet kommer i Betragtning. Det vil være i hver Mand's Minde, hvilket egennyttigt Spil der dreves med disse forskjellige Værdier. Der gaves Laan i Navneværdi, og Laantagerne skrev sig for Solværdi, eller Laanet stede i Solværdi og Gjældsbeviset udstedtes i rede Solv — Værdiernes Tid grændsede hinanden saa nær. — Det hændte saaledes ikke sjældent, at Gjælden fordobledes 100 pCt., ikke efter Coursens fremstridende Forbedring (thi den stede jævnere), men fordi Debitor af Uvidenhed eller i sin Forlegenhed forhøiede Gjældens Potents. Hvor megen Formue og Virksomhed gik til Grunde under denne deels lovhjemlede, deels af Lovens vage Bestemmelser udledede Mishandling!

Hvor dunkel isvrigt denne Forordning var i sine Bestemmelser, og hvor vanskelig for Landets Borgere at sætte sig ind i disse nye Pengeforhold, det vise de mangfoldige Spørgsmaal, som bleve Autoriteterne forelagte til Oplosning af de skjundne Tvivl, og til Lovens Anvendelse paa de forskjellige Forhold. Postdagligen besvaredes Collegium med Spørgsmaal af den Art, og ideligen gjordes Corrolarier til Loven fornødne, for at udvide dens Anvendelighed. Formedelt indtrufne uhyggelige Conjuncturer kunde Lovgiveren ikke engang hævde den reducerede Bengewærdies Gyldighed efter den opstillede Scala. Høitidelige Løfter maatte atter trækkes, om ikke directe — thi ved sit kongelige Ord havde Lovens Herre forpligtet sig til, ei at udstede flere Rigsbanksedler end de bestemte 46 Millioner — saa indirecte ved at sætte andre Slags Repræsentativer, som senere kunde indløses, ved Siden af Rigsbanksedlerne. En Deel af disse 46 Millioner var bestemt til at indløse den store Masse af gamle Courantsedler, som vare i Omløb¹⁾, en anden Reservefond bestemtes

¹⁾ I Begyndelsen af Aaret 1813 udgjorde de cirkulerende Sedler omtrent 142 Millioner, til hvis Indløsning behøvedes 23½ Million Rigsbankdaler. Banken havde desuden at indløse de i Hertugdømmerne cirkulerende Sedler med 3½ Million Rigsbankdaler. 4 Millioner Rigsbankdaler bestemtes til Laanefond, og 15 Millioner bleve som Reservefond stillet til Finantsernes Raadighed. Banken udgav saaledes 46 Millioner

til at afhjælpe Finantsernes Nød under Statens forøgede Udgifter ved en fortsat Krig med England, nye Fienders Boldsomhed, og under formindskede Indtægter for medelst Næringsveienes Standsning. Det var Lovens Mening, at det omløbende Papiers Reduction til $\frac{1}{6}$ skulde herefter afgive en fast Maalestok for Sedlernes virkelige Værdi, og at den Ustædighed, som havde hersket paa Coursbørsen og i Bæreforhandlinger, skulde forsvinde. Derom talede Lovens Fortolkere og Tilhængere ideligen i offentlige Blade, i Samtaler og paa Salgtorvene. Men den Grundvold, hvorpaa denne Tillid til de nye Benge skulde bestå, var for løs til at kunne bevirke denne Stædighed. Mangel paa rede Sølv ved Siden af den store Masse Papir, som var i Omløb, havde bevirket Sedlernes Fald igjennem de meest blomstrende Handelsperioder, og under Krigen med dens dræbende Følger for Handel og Industri vare de sunkne til en ubrugbar Værd, og agtedes nu ikke stort meer end de franske Assignater under Nædselsperioden. Vel underlagdes den nye Papiermasse en reel Værdi, men en aldeles ubequem, hvis Gyldighed ikke erkjendtes i Bengeforhandlinger; thi lidet eller intet Sølv samlede til Basis for den nye Rigsbank, men ved et Magtsprog grundlagdes den paa Borgernes faste Eiendomme. Det danske Hof opofrede det Guld-Taffelservice, der som en Reliquie fra bedre Tider bevarede paa Rosenborg Slot, og trængende Opfordringer stede til Borgerne at følge dette Exempel, og lægge deres Sølv paa Fædrelandets Alter. Men Erfaring har lært, hvor liden Samdrægtighed der er i saadanne Opoffelser. Byrden falder kun paa enkelte Patrioter. Desuden maatte formuende Borgere betænke sig paa at levere deres Sølv i Hænder, der hidtil endog i bedre Tider end disse havde saa lidet forstaaet at bringe Orden i Landets Bengevæsen, og i den Henseende saa ofte havde misbrugt den Myndighed, der var dem betroet.

Den nye Bank havde saaledes kun saa Midler til at sætte sine Sedler i Respekt; thi den kunde ikke skaffe Sølv til Sedlernes Indløsning, og ikke forvandle det Jordegods, der tjente som Pant for de nye Papiropenges Værd, til et gyldigt Benge-Repræsentativ. Og under haarde Tider som disse, da Staten betyngedes med store Byrder som en Folge af dens udvortes Politik og indvortes Næringsforvirring, kunde Intet uden Berling med Sølv have skaffet Rigsbankens Sedler Credit. Blot ved udenlandske Laan kunde disse rede Midler være bleve tilveiebragte. Men af saadanne Capitaler vare paa den Tid udenfor England kun saa forhaanden. Den Dag var endnu ikke kommen, da private Capitalister strømmede til Bengetorvet, og kappeviis frembød Capitaler til laansøgende Stater. Og den danske Stat var i Sandhed ikke heller i en Stilling, som kunde give den Sikkerhed for et Laan, som Laangiveren kræver. Den stod paa Randen af sin Sonderlemmelse. Det politiske System, som Kongen af Danmark siden denne Krigs Begyndelse stadig havde fulgt, udviklede netop i dette Mars Begyndelse sin uheldige Indflydelse. Napoleon havde lidt et Tab, som ansaaes for uopretteligt, og talrige Fiender reiste sig for at fuldende hans Fald. Under saadanne Omstændigheder var den danske Stat indskrænket til sine egne Hjælpekilder, og hvor rige end disse ere, og hvor kraftfuld denne lille Stat er til at overvinde temporaire Uheld, saa var dog den disponible Formue paa den Tid ikke stor nok til at yde nogen betydelig Hjælp, ligesaa lidt som Villien til at opretholde en svag Bygning var forhaanden.

Den første Tid efter at Rigsbankforordningen var udkommen var saaledes en Forvirringsperiode, i hvilken Mistillid fra Borgernes Side og stiftet Forventning fra Regjeringens, forenet med en under Krigen nye Farer vøgende Nød, lagde uovervindelige Hindringer i Veien for Regjeringens velmeente Hensigt med Bengeforandringen. Forærgelige og fast latterlige vare de Scener, som Forordningen frem-

Rigsbanksedler. See Nathansons før nævnte Skrift S. 148. Finantsernes Deel forsvandt snart i Krigen's Afgrund.

hægte paa Salgtorvet og i de daglige Omsætninger, især i Danmark og meest i hovedstaden. Paa de simpleste Fornødenheder satte Sælgeren stundom en Priis, som mange Gange oversteg Bærdien. Gjældsord vankede i Aviserne, og endog stundom Slagsmaal paa Torvet, og Regjeringen nødsagedes til at tiltræde som Mæglersmand imellem den vindesygge Sælger og den trængende Kjøber. Den maatte af Nød tage sin Tilflugt til det uheldigste Middel, nemlig til at bestemme et Maximum for de vigtigste Salgsartikler. Men det behøves ikke her at udvikle, hvor skæbende Omsætningen blev under saa ubequemme Lægemidler til at helbrede en ulægelig Sygdom. Kort efter aabnedes et Blink af bedre Tider, da Napoleon reiste ig med Hjælpkraft, og for et Dieblit seirede over sine mægtige Fiender. Den første Stræk veeg da for en bedre Udsigt; men i den senere Deel af Aarets Løb forværedes Danmarks Stilling under en ødelæggende Krig i den Grad, at intet Middel kunde afhjælpe den finantssielle Nød og hæve de nye Sedlers Credit.

I Norge foranledigede ikke Pengeforordningen i dens første Fremtrædelse saa stor Forvirring som i Danmark. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa, at de vigtigste Forhandlinger i Handel og Wandel i Norge afgjordes mindre ved Omsætninger af rene Penge end ved Credit og Bøggørsel. Virksomhedens Forstandere behøvede saaledes ikke saa fulde Kasser, og der var ikke saa stor Mængde af Bankosedler i Omløb i Norge som i Danmark; Reductionen maatte altsaa der virke i en mindre Grad. Norge havde i Aarene 1809—1812 ført en fordeelagtig Handel paa England, som havde sat den vigtigste Deel af dets handlende Borgere i Besiddelse af en Saluta, hvis Gyldighed var ophøiet over de danske Papirpenges Fluctuationer. Denne Virksomhed standsede vist nok for en stor Deel 1813, men store Rester af den rige Indtægt fandtes endnu i forsigtige Hænder. Formedelt de Betingelser, hvorunder England indskrænkede Handelen med norsk Trælast i Aaret 1811 og 1812, var Norge bleven opfyldt med store Partier af Colonial- og Manufactur-Varer, og den Mængde, som deraf bragtes til Torvs, nedtrykte deres Priis. Man horte derfor ikke her i Landet tale om de urimelige Torvepriser, som klagedes over i Danmark. Landets vigtigste Fornødenhed, Kornvarer, maatte vistnok stige forholdsmæssigen høit i Aaret 1813, baade fordi 1812 var et Misværgaar i Norge, og fordi Pengenes Værdi faldt alt dybere og dybere. Men Kornhandelen befandt sig for en stor Deel i Statens Hænder, og med hvor stor Ulempe denne Forandring i dens sædvanlige Stilling i andre Henseender var forbunden, saa medførte den dog den Fordeel, at der bestemtes faste og efter Conjuncturernes Bestaafenhed moderate Priser paa Livets første Fornødenheder. Regjeringen foreskrev sig selv en Agtelse for sine finantssielle Beslutninger, som den ei kunde paatvinge Folket.

Men desto større var Forordningens Indflydelse paa Gjældsforholdenes Stilling i Fremtiden. I Norge var, efter de borgerlige Forholds Natur, saavel som efter Sitt og Sædvane, mange Pengeforhandlinger afgjorte paa Tro og Love, og ikke ved skrevne Documenter. Den uheldige Forstjæl, som var gjort mellem Obligationer og Bøggjæld eller andre vitterlige Gjældsfordringer, frembragte saaledes i Norge en større Ulighed i de forskjellige Creditors og Debtors Forhold end i Danmark. De fleste Virksomhedsforstandere havde seet sig i Krigens første Aar nødte til at søge Hjælp i de offentlige Kasser, for at raade Bod paa en Næringsstandsning, som ansaaes kun for øieblikkelig. Der var desuden en Periode i Krigens Begyndelse, da saa Virksomhedsforstandere tænkte paa Selvopholdelse, men kun paa at holde Liv i den matte Virksomhed, og forsyne dens Medlemmer med Livets første Fornødenheder. De byggede saaledes selv en Obligationsgjæld af større Gyldighed, medens de bortlaante Summer ofte udsattes som Bøggjæld, hvilken i sin Tid fik en mindre Bærdi. Mod Krigens Slutning indtraf atter Tidsomstændigheder, som forværedes de norske Virksomhedsforstanderes Stilling. For at skaffe sig det fornødne Korn i deres Virkefreds aabnede de Credit, deels ved at laane Korn af de danske Regjeringer, deels hos danske Commissionairer. De danske Penge havde da deres

dybeste Standpunct, og Varerne betalt med store Summer i Rigsbankpenge. Handelsens Standsning svækkede Nordmandens Evne til at betale, og Svækkelsen fortsattes længe efter Krigen formedelst de ufordeeltige Betingelser, under hvilke Handelen fornyedes, og Gjælden blev tildeels staaende i den danske Stats og den private danske Creditors Bog til en Tid, da de danske Penge nærmede sig alt meer og meer Paricours. Strax efter Licencefartens Forvirring og Ophævelse var upaatviveligen Fordelen af Regningsballancen mellem Danske og Norske paa Nordmandens Side ¹⁾, men efter den Tid var Forholdet omvendt, og hidrog meer end nogen anden Folge af forandrede Conjecturer til at forværre hans Tilstand. Derved rystedes mange Virksomhedsforstanderes borgerlige Stilling, Fallitter udbrod, og gamle Huses Navne udslattedes.

I Norge var man derimod langt mindre forud beredt paa denne Forordning end i Danmark og især i Kjøbenhavn, og kunde saaledes mindre tage passende Forholdsregler til at hindre dens voldsomme Indflydelse. Forordningens Forfattere troede vel at gaae tilværts med den største Gemmelighed; men offentlige Foranstaltninger af den Vigtighed og Omfang, og til hvis Forberedelse saa mange Hænder maa benyttes, kunne aldrig fuldkommen skjules, hvor strengt der end paalægges Beskommende Taushed. Der hørtes saaledes, allerede flere Maaneder før Forordningen kom tilsyne, i Danmarks Hovedstad tale om, at et Regulativ var under Arbeide, og omendstjønt Detaillen deraf ikke var bekendt, vidste man, at den nogle Aar før udkomne østerrigste Forordning var lagt til Grund for samme, og at en Classification af Fordringer efter Gjældens Alder vilde finde Sted. Dette Bekendtskab med hvad der skulde skee benyttedes derfor meer i Danmark end i Norge, hvor kun enkelte af formaaende Benner underrettedes om hvad der var i Gjære ²⁾. Midlerne til at benytte denne Kundskab vare og langt flere i Danmark end i Norge. Kjøbenhavn havde til alle Tider før Skismissen været i Besiddelse af det omløbende Repræsentativ, saavel som af de Understøttelsesmidler, som befordre Pengeomsætningen. Om endog derfor Nordmændene havde vidst, at et saadant Regulativ var paa Bane, havde de saa Midler ihænde til at reise de fornødne Summer for at benytte denne Kundskab. Forordningen udkom paa en Tid, da en Stilstand var indtraadt i Norges vigtigste Næringskilder. De fleste havde bundet deres Capitaler ved Indkjøb af faste Eiendomme og Skibe, og ved Forstøb for at give deres Virksomhed et større Sving. De fleste offentlige Kasser vare tomme og havde Intet at laane bort, og de fleste faste Eiendomme vare behæftede med Gjæld, og kunde ikke tjene til gyldigt Pant for store Forstrækninger. Der vare saaledes vistnok enkelte her i Landet, som advarede af deres danske Benner om Forordningens Udstedelse, opsgavde deres ældre Creditorer de forstrakte Capitaler, og stiftede en Gjæld af yngre Dato; men disse saa erholdt Midlerne til denne Omsætning fra offentlige Kasser i Danmark. Iøvrigt er det begribeligt, at Forordningens Natur tillod den meest forskjellige Regulering af de stedfundne Gjældsforhold efter Enhvers Stilling, Retfærdighedsfølelse og andre Omstændigheder.

Den Paastand er vel derfor ikke ugrundet, at Forordningen af 5te Januar 1813 gav Anledning til et Vendepunct i vore indvortes Pengeforhandlinger og Virksomhedens Forhold, og at den saavel i oeconomisk som moralsk Henseende har yttret betænkkelige Følger, som seent ville forvindes. Pengevæsenets Fasthed, som

¹⁾ Dette har Chefen for store Handelsbuse, som stode i Forbindelse med Norge, ogsaa forfikkret Forfatteren.

²⁾ [Saaledes benyttede en af Prindsen af Sessens Adjutanter sig af det Nys, han havde faaet om Pengeforordningen, til i Julen 1812 med Creditors Samtykke, uden Opfigelse, at betale contant Kjøbesummen for en stor Gaard i Christiania. Omfat efter Forordningen vilde den have indbragt Sælgeren det Rangedobbelte, da Gaarden var solgt i saakaldte gode Penge, der nu betaltes Daler for Daler med de fletteste Penge.]

svaades først $\frac{1}{4}$ Seculum efter den her omhandlede Tid, har vel nogenlunde raadet Sed paa hinc Forordnings uheldige Følger i oeconomisk Henseende. Efterat hele Elagter ere borgerligen gangne til Grunde under disse voldsomme Rystelser, efterat nogle Offere ere gjorte for at samle et Guld-fond sammen til en Bank, har omsider vist Bengevæsen faaet en Fæsthed, som synes at slaae sine Rødder til den fjerne Fremtid. Men seent ville de moralske Følger af hine Forvildelser forvindes, og naturligen vil Fortidens Simpelhed og Trosthyldighed i Bengeforhandlinger og Gjældsforhold vende tilbage. Hiint Tidrum af et heelt Aarhundrede, fuldt af Bildfarelser og Forvirring paa den finantzielle Bei, indeholder saaledes store Lærdomme for dem som syre Folkets Skiebne, idet deri viises, hvor farligt et valende Bengevæsen, frembragt ved Misgreb og Misbrug, er for Eiendomsfæstheden og den borgerlige Selskabs Fremme, og hvor betænkeligt det er at forlade den simple Bane, hvorpaa Landets Bengevæsen bør ordnes og vedligeholdes. Bengevæsenet er Virksomhedens Pulsåre, der vel med Livlighed men og med uroffelig Stadighed maa lede Arbeidslybhedens Gaster igjennem det store Statslegeme.

Otteogtyvende Capitel.

Sverige optræder mod Napoleon og sikkes Norge til Belønning.

Ved det ulukkkelige Tog til Rusland var Frankriges Magt bleven svækket, men ei tilintetgjort. Napoleons bedste Generaler have overlevet dette Tog, og Napoleon selv bekræftigede sig alvorligen med at samle en ny Krigsmagt i Frankrige, for i 1813 at gjenvinde de tabte Fordele. Store Udskrivninger af det vaabendyggtige Mandskab fandt Sted og han samlede omtrent 300,000 Mand — men den største Deel af hans herlige Veteraner laae begravne i Polens Sletter. De fleste og vigtigste russiske Fæstninger vare imidlertid endnu i hans Magt, og Rhinforbundets Fyrster vovede ikke endnu at rive sig løs fra deres Forbindelse med Frankrige. Kort, Alt bebudede en alvorlig Krig, og fra alle Sider rustedes til den store Kamp. Saasnart Kongen af Preussen var kommen udenfor de franske Armeers Omraade, erklærede han sit Samtykke til det Skridt, som General York havde gjort, og et almindeligt Opmaal stede fra Breslau, hvorhen Kongen havde forsoiet sig, til Nationen at reise sig i en almindelig Landvæbning, for at afrykke det tunge Nag, som Frankrige i 6 Aar havde paalagt Preussen. Opraaet fandt Gjenklang i alle Stænder, og baade tjenstpligtige og frivillige Skarer af alle Classer stimlede til Faneerne.

Ruslands Hære havde vel og lidt betydeligen under det sidste Vinterfelttog mod de franske, men deres Lidelser maatte formedelst mangfoldige Omstændigheder vare mindre end den franske Armees, deres Tab lettere kunne erstattes, og Uabniggeme i den forfølgende Hærs Rækker hastigere udfyldes. Dette stede i Vinterens Lob med den Kraft, som staaer dette store Rige til Raadighed. Mod Baaren nærmede den russiske Armee sig, forøget med en betydelig Forstærkning fra det Indre af Rusland, under Kutusovs Anførsel, og forenet med Preussen, beredte den sig til Skridt for Skridt at tilbageerobre de preussiske Fæstninger, som vare besatte af franskmænd, og derefter at søndersplitte Rhinforbundet og nærme sig Frankriges Grændser. Den russiske Armee gik imidlertid langsomt frem under den gamle og forsigtige Kutusov; men da hans Død af en Febersygdom paafulgte i Marts Maaned, fik Krigen et rasere Sving under den nye Overgeneral Wittgensteins Commando. — Ekstrige, som havde ført Krigen mod Rusland med mindre Fynd under Schwar-

zenbergs Commando, begyndte nu ogsaa at forandre sit Forhold og at vise Kulde mod den franske Keiser. Dog ansaa det sig endnu ei beredt til et aabenbart Brud med Frankrige, men indskrænkede sig til de alvorligste Rustninger, og tilbød sig at fremtræde som Fredsmægler imellem de frigsørende Magter. Napoleon smigrede sig imidlertid endnu fremdeles med, at hans Svigerfader ei vilde stille sig i hans Fienders Række. De franske officielle Blade pralede endnu af den fredeligste Forstaaelse imellem Frankrige og Østerrige, og Napoleon lod det ikke mangle paa glimrende Tilbud for at bevare Østerriges Venstab.

Man troede det svenske Hof, at den gamle Plan til den scandinaviske Halvøes Forening omsider var kommen til Modenhed, og derpaa lagde det i dette Foraar den alvorligste Haand. I 1812 havde det sikret sig Ruslands Samtykke dertil ved Tractaten til Åbo, og ved den, som blev sluttet [i Stockholm] imellem England og Sverige under 3die Marts 1813¹⁾, betingedes nu ogsaa Englands Medvirkning og Samtykke til denne Forandring i Scandinaviens politiske Stilling. Ved denne Tractat forpligtede Sverige sig til at anvende [i det mindste] 30,000 Mand til en Expedition paa Fastlandet mod fælleds Fiender, og denne tilligemed en Deel af den russiske Hær skulde stilles under Carl Johans Overcommando. I den anden Artikel af denne Tractat forpligtede England sig til, ei alene ingen Hindring at lægge i Veien for Norges Forbindelse med Sverige til evig Tid, men endog til Opnaaelse deraf at anvende sin Medvirkning til Søes i Forbindelse med de svenske og russiske Tropper. Dog tilføiedes den Betingelse, at man ei skulde stride til med Magt at drive dette igjennem, med mindre Danmark fandtes utilbøielig til at slutte sig til den nordiske Alliance under de mellem Hofferne i Petersburg og Stockholm fastsatte Betingelser. Desuden skulde Kongen af Sverige forpligte sig til at have Omsorg for, at denne Forening finder Sted, med Jagttagelse af alle mulige Hensyn til det norske Folks Frihed og Lykke. Derhos tilstod England Sverige en Subsidie af en Million Pund Sterling, som skulde betales med 200,000 £. St. maanedlig. Endeligen overdroges Sverige Den Guadeloupe. Det engelske Ministerium viiste sig paa den Tid stedse liberalere mod Norge end mod Danmark, om hvis Cabinet og Konge de engelske Ministre sædvanligen udlode sig med en vis Grad af Had og Aingeagt. Det var som om det vilde retfærdiggjøre sin egen usforsthyldte Boldsfærd mod Danmark ved at laste den danske Konges og den danske Regjeringes Forhold²⁾. Desuden havde Norge, især ved denne Leilighed, store Talsmænd iblandt de vigtigste Medlemmer af Oppositionen i Parlamentet, og, hvor vis det engelske Ministerium end var i sin Sag formedelst det ministerielle Parties Overvægt i Parlamentet, saa maatte det dog ansee det for klogeft ei at fremkalde en saa mægtig og talentfuld Oppositions yderste Modstand. Dennes Braad søgte den saaledes at løse ved at bevirke Norges Forening med Sverige paa de liberaleste Vilkaar. Lord Liverpool forberedte i Overhuset Parlamentets Bifald til de nordiske Rigers Skilsmisse, ved at vise Vigtigheden af Sveriges Medvirkning til et heldigt Udfald af Fastlands-krigen, ei alene ved at levere en anseelig Hær af tappre Krigsmænd, men en Felt-herre i Sveriges Kronprinds, der kunde maale sig med Napoleons bedste Generaler. Imidlertid skintede dog nogen Mistillid til Sveriges Udholdenhed igjennem i de Forsigtighedsregler, som foresloges. Naaskee advaredes England i den Henseende af

¹⁾ [Tractaten er trykt i norsk Oversættelse efter Kainus Manuscript de 1813 I. 281—286 i Samlinger til Norske Folks Spr. og Hist. II. 150—154 med Bemærkninger af J. Chr. Berg. Den findes først trykt i Moniteuren 1813 No. 184 for 3die Juli, og i denne staaer i 1ste Artikel, at Kongen af Sverige skal anvende i det mindste (d'au moins) 30,000 Mand paa Fastlandet, hvilket Ord mangler i Oversættelsen S. 151.]

²⁾ Canning sparede ikke Frederik den 6tes Person i sine diplomatiske Forhandlinger med Rabomagterne.

lige Mars Erfaring, da en lignende Forening var gjort, men formedelst indtrufne Omstændigheder ei blev udført. Saaledes gjordes det til Betingelse, at ingen Deel af Subsidierne til Sverige skulde udredes, før de svenske Tropper virkelig havde sat Fod i Land paa Krigsstuepladsen.

Mod Napoleon forandrede derefter Sveriges Kronprinds, der nu ledede alle diplomatiske Forhandlinger, ganske sin Tone. De foregaaende Noter, som siden Carl Johans Opbøielse vare sendte fra det svenske Hof til det franske, havde stedse aanded et vis Erbødighed for Napoleon og det Ønske at rette sig efter hans Villie. Sverige vilde derved formilde Napoleons Forbittrelse over dets hemmelige Forstaaelse med England, over den fredelige Afgang, som denne Frankriges Fiende derved havde til Fastlandet, og den Fordeel, som England høstede ved Affætningen af sine Producter til samme. Napoleon maatte lufte sine Dine for Ruslands hemmelige Forbindelse med England; men Sveriges Snighandel med samme paaanlede han i høie og truende Toner. Carl Johan havde imidlertid snart lært, at en fredelig Forbindelse med England var for Sverige af langt større Vigtighed end Frankriges Venstabs. Han indsaa let, at kun en saadan Politik kunde befæste ham paa Sveriges Trone; thi over hele Sverige, blandt Høie og Løve, var dette den herskende, af Landets Stilling foreskrevet, Tro om den Politik, Sverige burde følge. Nu var Napoleon uuden, efter det i Rusland lidte Nederlag, ikke mere den frygtelige Verdens Herre, der kunde foreskrive det sjerne Norden Love, men dette kunde vælge sit politiske System efter sin Interesse. Under disse Omstændigheder affendte Carl Johan, kort efter at Forhandlet med England paany var blevet befæstet, og Sverige troede at staa ved Raadet af sine Ønsker, en høist mærkværdig Skrivelse til Napoleon af 23de Mars 1813, der aandede lidet af fordums Erbødighed eller personlig Hengivenhed for sin tidligere Souverain og Baabenfrænde.

I dette Brev beklagede Carl Johan sig over Hertugen af Bassanos skriftlige Hæring til den svenske Gesandt, der røbede en aabenbar Hensigt at stifte Splid mellem den svenske Konge og Kronprinds paa samme Maade, som i Spanien var sket. „Paa de Meddelelser — skriver han — som det var Hr. Signeul overdraget at gjøre efter Deres Majestæts Befaling, lod Kongen svare: at Sverige, som var stærkt om, at det kun skyldte Dem Tabet af Finland, aldrig kunde troe paa Deres Venstabs for Samme, naar De ikke forhjalp det til Norge som Erstatning for det Tab, Deres Politik har tilføiet det¹⁾. Med Hensyn til Alt, hvad Hertugen af Bassanos Note indeholder om Indfaldet i Pommern og de franske Raperes Forhold, tak Kjendsgjerninger, og ved at sammenligne Data vil man kunne dømme, om D. N. eller den svenske Regjering har Ret. Hertugen af Bassano siger, at D. N. ikke har fremkaldt Krigen, og dog har D. N. passeret Niemen i Spidsen for 100,000 Mand. Fra det Dieblik da D. N. fordybede Dem i det Indre af Rusland, var Udfaldet ikke mere tvivlsomt. Keiser Alexander og Kongen forudsaa allerede fra August Maaned Enden paa Campagnen og dens unraadelige Resultater²⁾. Alle militaire Combinationer indeholdt Sikkerhed om, at D. N. maatte blive fange. De har undgaaet denne Fare, Sire, men Deres Armees, Frankriges, Tydsklands, Italiens bedste Tropper ere ikke mere til. Der hvile de Kjøttes Been uden Grav, som reddede Frankrige ved Fleurus, som sejrede i Italien, som modstode Egyptens brandende Klimat, og som ilede fra Seier til Seier under Deres Faner ved Marengo, Austerlitz, Jena, Halle, Lübeck, Friedland &c. Maatte Deres Sjæl bevæges, Sire, ved dette rørende Maleri, og dersom det behøves mere for at røre den, maatte D. N. erindre Dem meer end en Million Menneskers Død, der hvile paa Grens

¹⁾ Dette maatte da være ved ikke at anvende sin Indflydelse paa Frankriges daværende Allierede Ruslands Keiser, og denne vilde vistnok have været forgjæves, da Finland var Rusland for vigtig.

²⁾ Ovenfor er vist, at Historien har tillagt Carl Johan denne Forudseenhed.

Mark som Offre for de Krige, De har ført! D. M. paaberaaber Dem Deres Ret til Kongens Venfkab; men det være mig tilladt at erindre Dem om, Sire, den ringe Priis, som D. M. satte derpaa i det Dieblif, da en gjensidig Harmoni i Lænkemaade havde været Sverige meget nyttig. Da Kongen, efterat have tabt Finland, skrev til D. M. for at anmode Dem om at redde Ålands Øerne for Sverige, svarede De ham: „Henvend Dem til Keiser Alexander, han er stor og ædelmodig“; og for at sætte Kronen paa Deres Ligegyldighed lod De indføre i en officiel Journal i det Dieblif, da jeg afreiste til Sverige (i Moniteuren af 21de Septbr. 1810 No. 164), at der var et Interregnum i dette Rige, under hvilket Englænderne ustraffet dreve Handel. — — Deres System, Sire, vil forbyde Nationerne at udøve den Ret, de have faaet af Naturen, den nemlig at handle og hjælpe hverandre indbyrdes, at have Samqvem og leve i Fred, og dog er Sveriges Existents afhængig af vidtudstrakte Handelsforbindelser, uden hvilk: det ikke kan bestaae. Jeg kjender Keiser Alexanders og det engelske Cabinets Tilbøielighed til Fred; Fastlandets Glendighed kræver den, og D. M. bør ei forskyde den. Skulde De, som besidder det skønneste Monarki paa Jorden, bestandigen ville udvide dets Grændser, og efterlade en mindre mægtig Arm end Deres egen den sorgelige Arv af uendelige Krige? Skulde D. M. ikke heller beslitte Dem paa at læge en Revolutions Saar, hvoraf Frankrige kun har tilbage Erindringen om sin Krigerhæder, og om sande Ulykker i sit Indre? Sire! Historiens Lærdomme forkaste Ideen om et Universal-Monarki, og Uafhængighedsfølelsen kan vel krænktes, men ei udslættes af Rationernes Hjerte. D. M. overveie alle disse Betragtninger, og tænke engang alvorligen paa den almindelige Fred, hvis vanhelligede Navn har ladet saa meget Blod flyde. Jeg er fød i det skønne Frankrige, som De behersker, og dets Hæder og Lykke kan aldrig være mig ligegyldig. Men endskjønt jeg ikke ophører at nære de bedste Ønsker for Frankriges Lyksalighed, vil jeg dog med alle min Sjæls Kræfter forsvare saavel det Folks Rettigheder, som har kaldet mig, som den Fyrstes Ære, der har hædret mig med Navnet af sin Søn. I denne Kamp imellem Verdens Frihed og Undertrykkelse vil jeg sige til de Svenske: Jeg strider for Eder og med Eder, og de frie Nations Ønsker ledsage mine Anstrengelser. I Politiken, Sire, gives hverken Venfkab eller Had, der gives kun Pligter at opfylde mod det Folk, som Forsynet har kaldet os til at regjere. Deres Love og deres Rettigheder ere dem dyrebare, og dersom man for at hjemle dem disse er nødt til at frasige sig gamle Forbindelser og kjære Familienforhold, saa bør en Fyrste, som vil opfylde sit Kald, aldrig være tvivlsom om hvilken Beslutning han har at fatte.“ — Efterat have fremført flere Beviser paa Napoleons fiendtlige Forhold mod Sverige ender Carl Johan saaledes: „Hvad de Trudsler angaaer, som indeholdes i Hertugen af Bassanos Noter, saavel som de 40,000 Mand, som D. M. vil give Kongen af Danmark, troer jeg saa meget mindre derom vidtløstigen at burde udlade mig, som jeg tvivler om at Kongen af Danmark deraf kan høste nogen Nytte. Med Hensyn til min personlige Urygghed, da tilstaaer jeg at have en meget stor, den nemlig at tjene Menneskehedens Sag, og at jikkre den scandinaviske Halvøes Uafhængighed. For at opnaae dette stoler jeg paa den Sags Retfærdighed, som Kongen har befalet mig at forsvare, paa den svenske Nations Standhaftighed og dets Forbundsvenners redelige Sindelag. Hvad endog Deres Majestæts Beslutning maatte blive med Hensyn til Krig eller Fred, vil jeg ikke destomindre bevare for D. M. en gammel Baabenbroders Følelser.“

Dette mærkværdige Actstykke indeholder en bestemt Erklæring om det politiske System, som Sveriges Konge vilde følge, og er affattet i Udtryk, som maatte gjøre Venfkabsbruddet mellem Napoleon og Carl Johan ulægeligt. Det indeholder derhos et Beviis for, at Carl Johan allerede da ansaa Sverige og Norge forenede. — Napoleon sølte sig dybt krænktes ved dette Brev, og erklærede det i sin Forbittrelse for et Product af Utaknemmellighed og Banvid.

Danmark, som hidtil havde heftet sin Skjebne til Frankrige, begyndte nu ogsaa

at ville i sin Tilid til Rigtigheden af denne Politik, og var betænkt paa at tiltræde Alliancen mod Napoleon. Men alle dets Skridt i denne Henseende vare forgyveres; — den danske Stats Sønderlemmelse var besluttet af Rusland og England, og Sveriges Bistand og dets Kronprindses Beileidning til at berede Napoleons Undergang skede hjøbes ved Norges Forening med Sverige. Idet Keiser Alexander forandrede sin Politik og indgik Alliance med England og Sverige, glemte han aldeles den Interesse, som han høitideligen havde erklæret at tage i Danmarks Tab af sin Flaade. De stolte Ord, som han strax efter Flaadens Ran af Englænderne havde ladet falde, vare som ikke talte, medens Danmark ved det ene blodige Offer efter det andet til at fremme Ruslands Forstørrelsesplaner havde beredt sig Ret til Østets Hjælpelse. I den nye Tractat mellem Rusland, England og Sverige forlangtes den Danmarks Stemme for at give sit Samtykke til de tvende forenede Rigers Sønderdelte. Mod Slutningen af Maret 1812 lod man Kongen af Danmark vide, at han kunde tiltræde denne Alliance, naar han fremfor Alt vilde afstaae Norge til Sverige, hvormod der lovedes ham en ubestemt Erstatning derfor, saavel som for Flaaden. Det blev paa samme Tid tilmeldt Kongen, at Keiser Alexander havde ladet Sverige 30,000 Mand for at bidrage til Norges Erobring, om Norges Afstaaelse nægtedes. Til denne Oplosning af en ældgammel Forbindelse vægrede Kongen af Danmark paa det bestemteste at give sit Samtykke, og nærede endnu det Haab, ved fredelige Underhandlinger at afværge dette Uveir. Napoleons uheldige Gæbne i Rusland, der — som vi ovenfor have seet — nærmest udviklede sig mod Norges Slutning, fremstyndede Danmarks fredelige Tilnærmelse til hans Fiender, og gjorde ogsaa disse mindre tilbøielige til at agte paa Danmarks Tilbud. Den danske Konge bemyndigede derfor sin Minister i Petersburg, Blome, til at indlede en saadan Forening igjennem det russiske Hof¹⁾, men dette, bundet ved Tractaten af Åbo, henviiste Blome til Sverige. I Begyndelsen af Januar 1813 tilkjendegav den danske Konge Napoleon, at hans Landes Interesse krævede hans Tilnærmelse til Storbritannien, og at især Norges Frelse gjorde ham dette til Pligt. Napoleon besluttede selv at indsee Nødvendigheden af at Danmark sluttede Fred med England, og lærde Kongen paa en Raade, som gav ham billigt Haab om at gjenvinde Fred med sine naturlige Allierede efter en ødelæggende Krig, uden at have noget at frygte af Frankrige, ligesom det formedelst sin Stilling til de øvrige europæiske Magter kunde være berettiget til at see dette Haab opfyldt. Det danske Hof beredte sig haledes til at aabne en Underhandling med den engelske Regjering, hvoraf det haabte det heldigste Udfald. Men dette Haab stufedes ved den Alliance, som allerede i Juli Maaned 1812 var indgaaet imellem England og Sverige, da denne Tractat havde en hemmelig Artikel, som bestemte Danmarks og Norges Skilsmisse. Statsraadet sig til denne Garanti foreslog den svenske Regjering i en stolt Tone i Begyndelsen af 1813 Danmark at afstaae Norge mod en passende Godtgjørelse. Keiser Alexander sendte i samme Anledning Prinds Dolgoruck til Kjøbenhavn i Marts Maaned, dog med saa megen Slaansel, at der i Keiserens Brev til Frederik den Sjette ikke var Spørgsmaal om denne vigtige Artikel. Det indeholdt kun Venstabsforpligtninger og forbindtlige Ord. Dolgoruck, der vel ikke kjendte tilfulde sit Hofes sande Sindelag, beroligede Kongen med Hensyn til hans Forhold til Rusland, og det han bad den danske Konge at glemme det Forbigangne i Anledning af Afstaaelsen af Norge, og idet han indbød ham til at lade et Corps af hans Tropper støde til de Allierede mod Napoleon, lod han ham haabe, at denne Danmarks Understøttelse af de Allieredes Sag vilde bortfjerne Spørgsmaalet om Norge. Birkelig blev en Convention sluttet med Dolgoruck, hvori Kongen lovede at lade 20,000 Mand støde til de Allierede, hvoraf 10,000 strax skulde marschere, og 10,000 Mand blive i

¹⁾ See Wetterstedts Brev til Adlersparre i Bilag No. 63.

Reserve. Følgen viiste imidlertid altfor vel saa Uger efter, endnu medens Dolgoruchy opholdt sig i Kjøbenhavn, at den svenske Regjering var vis i sin Sag med Hensyn til Norges Afstaaelse. Kongen af Sverige kaldte sit Gesandtskab tilbage fra det danske Hof og erklærede al Communication med samme afbrudt, naar det afflog Norges Afstaaelse i Mindelighed. Paa samme Tid kom det længe forventede Svar fra London, der stemmende med Ruslands Erklæring indeholdt, at Veien til Fredsunderhandling maatte gaae over Sverige, og Kongen af Danmark maatte henvende sig til den engelske Minister i Stockholm, som skulde blive bemyndiget til at underhandle med Danmark. Den danske Konge indsaa noksom Betydningen af dette Svar, som henpegede paa Norges Skilsmisse fra Danmark, men opgav endnu ikke Haabet om at vinde Storbritannien for sig. Han sendte til den Ende sin Minister Grev Joachim Bernstorff til London med Fredsforslag, og gav ham Ordres til at give efter i Alt undtagen i Afstaaelsen af Norge. Bernstorff blev kaldt modtaget og neppe hørt; England erklærede det umuligt, at Danmark kunde erholde Fred, naar ikke Norge blev afstaaet. Det blev atter gjentaget, at den engelske Minister i Stockholm havde Forholdsordres i den Henseende, og den danske Regjering henviistes paany til ham.

Paa samme Tid blev den førnævnte Forbundstractat afsluttet imellem England og Sverige (Marts 1813). Den svenske Regjering syntes urolig over Prinds Dolgoruchys Ophold i Kjøbenhavn, og han blev tilbagekaldt af Keiser Alexander, som viiste sig misfornøiet med hans Underhandling i Danmark. Den danske Minister, Carl Moltke, var kort efter Dolgoruchys Ankomst til Kjøbenhavn bleven sendt til Keiser Alexander, der var paa Veien til Dresden. Moltke medbragte samme Forslag og indstændige Forestillinger til Rusland, som Bernstorff skulde forelægge England, men de bleve ligesaa lidet hørt. „Norges Forening med Sverige, eller Krig“ var det første som det sidste Ord overalt. Imidlertid vare alle Kongen af Danmarks Skridt beregnede paa at overbevise de Allierede om hans fredelige Sindelag og hans Beslutning, ved at forene sine Tropper med deres, at gjøre deres Sag til sin. Den russiske Oberst, siden General, Lettenborn kom ved denne Tid til Hamburg, og efterat de Franske havde forladt denne Stad, besatte han den. Dette skede just da Dolgoruchy kom til Kjøbenhavn. De danske Tropper fik Ordre til at forene sig med Lettenborn, for at hindre de Franskes Tilbagekomst, og kom virkelig flere Gange i Haandgemæng med de franske, da disse under General Bandamme vilde gaae over Elben. Det tilbød endog at forsvare Hamburg og Lübeck mod de Franske. Saa nær maatte Danmark gaae sin forrige Forbundsven, Frankriges Keiser, for at overbevise de Allierede om sin oprigtige Attraa efter at gjøre deres Sag til sin. Men de Allierede, og især Rusland, satte for megen Priis paa Sveriges Deeltagelse i den fælles Angrebskrig mod Napoleon, og paa den svenske Kronprindses Feltherre-Talent til at agte paa det danske Hofs Indvendinger og Forslag. De taalte heller at see Hamburg i Fiendevold end at bortfjerne Carl Johan, ved at bryde det Sverige givne Løfte. Den danske Regjering maatte saaledes stille sine Tropper fra de Allieredes og overlade Hamburg til sin Skæbne. Den gjorde Lettenborn bekjendt med den Nødvendighed, som disse forgjæves Forsøg til Forlig paalagde den, at forsvare de danske Stater mod deres nye Fiender. Følgen var, at Russerne maatte vige for den franske Overmagt, og Davoust rykkede med en Afdeling af den franske Hær ind i Hamburg. Imidlertid bevirkede dansk Mægling hos Davoust gjennem den danske Præsident Raas, at Hamburgs Indtagelse af de Franske skede uden at dets Indbyggere altfor haardt maatte bøde for deres fortidlige Jubel over Russernes Indmarsch og Franskmændenes Bortfjernelse. Hamburg befriedes fra den truende Indtagelse ved Storm, og Lettenborn overgav Hamburg til de Danske, som siden igjen overleverede det i Franskmændenes Hænder, uden at voldsomme Scener fandt Sted.

I Begyndelsen af Mai Maaned gif Carl Johan med den svenske Hærsafdeling under Sell fra Carlscrona. For Afreisen udstedte han en Proclamation til den Deel af Armeen, der forblev i Landet under Felt-Marschallerne Tolls og Essens Commando,

og underrettede dem deri om de Foranstaltninger, som vare truffene til Rigets Forsvar. De Baabenbrødre, der ledsagede ham, tiltalte ham saalunde:

„Soldater! En ny Hædersbane og nye Ailder til Held aabne sig for vort Fæderland. Tractater, grundede paa en sund Politik, og hvis Viemed er Nordens Beskyttelse, stitte de skandinaviske Folkeslags Forening. Lader os gøre os værdige den høje Stjebne, som loves os, og lad de Nationer, som strække deres Arme imod os, aldrig angre deres Tillid til os. Soldater! Vore Fædre udmærkede sig ved en høj Kjærlighed og et findigt Mod; lad os med disse Heltedyder forene Krigshæder med Enthusiasme, og Gud vil beskytte vore Baaben!“

Imidlertid stufedes endnu de Allieredes stolte Forhaabninger formedelst Napoleons seirrige Fremstribt i Tydskland i dette Foraar. Efterat han havde slaaet de hollandske preussiske Hæere ved Groß-Görschen den 2den og 3die Mai og ved Bautzen den 11de Mai, sluttedes en Baabentilstand, som varede til mod Slutningen af Juni. Med dette Napoleons fornyede Held steg ogsaa Danmarks Haab om at see sine Fiendes Placer tilintetgjorte, det styrkedes derved i sin Bestemmelse at slutte sig noiere til Napoleon, og Danmarks Forhaabning maatte, efter denne uventede Kraftstyttring paa den franske Keisers Side, ikke være ugrundet. Østerrige havde endnu ei erklæret sig mod Napoleon; hele Tydskland (med Undtagelse af de preussiske Stater og Mecklenburg), Holland og Italien syntes endnu at tjene Frankrige. Efter de Allieredes høieste Afviisning af ethvert tilnærmende Strid fra Danmarks Side, stod der for den danske Regtning tilbage, naar de danske Staters Sønderlemmelse skulde forhindres, end at søge sig i Armene paa Napoleon, om hvis Magt og Talent til at rede sig ud af en vanskelig Stilling det endnu ei kunde være tilladt at mistvivle. Kongen af Danmark sluttede sig saaledes noiere til Napoleon og sendte sin Yndling, Præsident Raas, til hans Hovedkvarter i Dresden. Raas blev vel modtagen, og en Tractat forberedtes, som den nærmere affluttedes mellem den franske Minister i Kjøbenhavn Alquier og den danske Minister Rosenkrantz, i hvilken begge Magter gjensidigen garanterede hinanden deres Besiddelser saavel i som udenfor Europa¹⁾. Under denne Underhandling kom den 31te Mai 1813 en engelsk Parlamentair paa Kjøbenhavns Red, der bragte Brev fra den engelske Minister i Stockholm, Thornton, og fra den svenske Hofcantskriver Betterstedt. De vare daterede fra det engelske Skib Defiance, som commanderedes af Admiral Hope, og laa i Kjøge Bugt. Den russiske General Suchtelen var ogsaa med paa dette Skib, og Brevene indeholdt, at denne General saavelsom Thornton og Betterstedt kom, bemyndigede af deres Hoffer, for at underhandle med den danske Regtning. Deres Forslag vare følgende: „Kongen af Sverige vil, for at vise sin Uafhængighed og Raadehold, lade sig noie med Afstaaelsen af Thronhjems Stift og tiliggende Land, som hidtil har udgjort Grændsen mod Rusland. Kongen af Danmark forpligter sig til at afgive 25,000 Mand, og disse Tropper skulle forenes med de allierede Magters imod Frankrige, samt stilles under Kronprindsen af Sveriges Commando.“ Paa denne Basis tilbød den engelske Minister at handle om Fred med Kongen af Danmark, men bemærkede derhos, „at førend de danske Tropper vare overførte til Kronprindsen af Sveriges Raadighed, kunde der ei blive Spørgsmaal om nogen Baabenstilstand med Storbritannien.“ Han tilføiede, at de danske Colonier efter Fredslutningen skulde gives tilbage undtagen Den Helgoland, ligesom ingen Skatning skulde gives for Flaaden. — Disse Betingelser maatte ansees for uantagelige. Norge betragtedes som en væsentlig Deel af de danske Stater, og at afstaae Thronhjems Stift var i Grunden at afstaae hele Norge. Det Forslag at stille et betydeligt Antal danske Tropper under Kronprindsen af Sveriges Commando syntes at være en haanlig Spot, da hver Deel af det danske Monarki derved gaves i Sveriges

¹⁾ Den sidste Garanti havde vistnok under Tingenes daværende Stilling liden Betydning, da alle danske og de fleste franske Besiddelser udenfor Europa vare i Engländernes Hænder.

Bold. Disse Forslag bleve saaledes forcastede. En ny Tractat blev sluttet i Kjøbenhavn imellem Kongen af Danmark og Napoleon, og et Corps af 10,000 Mand tillet til den franske Keisers Raadighed. Dette Corps forenede sig med Marschall Davoust og røllede frem til Mecklenburg.

Niogtyvende Capitel.

Prinds Christian Frederik bliver Stattholder i Norge.

Da saaledes Norges Løsrivelse fra Danmark igjen saa alvorligen var kommen paa Bane, og en fast Forening i den Henseende sluttet imellem Rusland og Sverige, og sanctioneret af England, besluttede Kongen af Danmark [11te Mai 1813] at sende Tronarvingen, Prinds Christian Frederik, til Norge, deels for at overbevise Norge om sin alvorlige Hensigt til det Yderste at forhindre Rigerens Skilsmisse, deels for at standse mulige Planer i Landet selv til Forening med Sverige. Med den forrige Vice-Stattholder, Prinds Frederik af Hessen, havde Nordmændene al Aarsag til at være tilfredse. Vel var han ingen Mand af meget store Talenter, og fra den Side ikke skiftet til at spille nogen stor Rolle; men en høi Grad af Godmodighed og Elstværldighed i det daglige Liv, forenet med stor Simpelhed i hans Væsen og Tilgjængelighed for Enhver, gjorde ham visseligen i en høi Grad afholdt i hans Omgangskreds, og yndet hvor han viiste sig, og der var intet Ønske i Landet om hans Afreise. Prindsen selv havde udbedet sig Commando over det Corps, som var tilbudet de Allierede mod Napoleon, men da Danmark ei vilde undertaste sig de Allieredes Betingelser, blev Prindsen Chef for de Tropper, som skulde forsvare den danske Grændse mod de indtrængende Fiender. Paa denne Balplads var mere Hæder end Held at vinde. Norge tiltrængte, saalænge der endnu var Fart paa England, og de vigtigste Næringsveie under den trivedes, ikke nogen stor Virksomhed fra Regjeringens Side; thi under saa heldige Omstændigheder bestaaer Statsklogskaben i at overlade Virksomheden til sin rolige Gang uden noget Fremstød fra Regjeringens Side, ligesom Norge var ubekjendt med hine diplomatiske Forhandlinger. — Nu var der foregaaet en Forandring i disse Forhold, og det var besluttet i det store europæiske Forbunds-Raad, at Norge skulde rives fra Danmark og forbindes med Sverige, uden at Folkets Stemme i nogen af disse tvende Stater blev raadspurgt, eller mindste Hensyn taget til Retfærdighed eller til Danmarks særegne Forhold til de contraherende Magter. Begge Riger bleve ved den nye Krigstilstand atter saagodtsom affondredt fra hinanden, og Erfaring havde lært, hvor lidet Norge var i Stand til at udholde denne under Næringsveienes Standsning. Og denne maatte under nærværende politiske Forhold forventes, ligesom den og allerede viiste sig i Fartens Fortrytelse paa England. Licencer udstedtes allerede i denne Sommer ikke directe til norske Trælaskdragere. Det tillodes kun norske Skibe at anløbe svenske Havne, der at gjøre de norske Ladninger til svenske, og saaledes overføre dem til det engelske Marked. Men paa denne Vei vilde Afslibningen til England ikke trives. Flere norske Skibe og Ladninger condemneredes ved Ankomsten til England, fordi den sande Sammenhæng opdagedes. Med Trælaskfarten gik ogsaa Kornfarten i Staa, fordi ingen Korn-Licencer udstedtes mere, og England begyndte at sætte sig ind i Sveriges Plan, vel Udhungring at befordre Halvøens Forening. Derhos vilde Korntilførsel til Høsten blive høist fornøden, da Forraadene formedelst Misvæxten 1812 vare aldeles udtømte, og Kornet i 1813, der isøvrigt var et rigt Kornaar, mangesteds afmeiedes, førend det var fuldmodent, for at hindre Brødmangel.

Der behøvedes saaledes en ophøiet og begavet Mand, der kunde tage selvstændige Beslutninger i hvad der angik Rigets Lære, træffe alle Foranstaltninger til at gøre de trædende Farer i Næde, og ved sin personlige Indflydelse bevare det norske Folks Troghed for Danmarks Konge, som, endstjønt aldrig svigtet, let under nærværende politiske Forhold og formedelst nye Lidelser kunde komme paa en betænkelig Prøve. En saadan ophøiet Mand troede Danmarks Konge at sende sit elskte Norge i Prinds Christian Frederik, og han var vistnok i mange Henseender den Rette; thi han besad mange af de Egenheder, som kunde gøre ham fortjent til den Løn, der vistnok af Danmarks Konge, og til at vinde Nationens Kjærlighed og Høiagtelse. — Prinds Christian Frederik var dengang i sin sagreste Ungdom, begavet med en høi Grad af Gudsfrødselighed og et venligt Bæsen, der maatte indtage Alle, som nærmede sig ham. Han var en Under af Videnskaberne og deres heldige Dyrker; han var i Stand til at sætte sig ind i Landets forskjellige Forhold, saavel i dets oeconomicke som i dets Naturforhold¹⁾, og til derom med Sagkundskab at underholde sig med de lærde og oplyste Mænd. Han besad en høi Grad af Betsalenhed, og hans Tale indvirkede paa alle Tilhørerne ved en heldig Ordform, og ved Talens til Maalet forende Klarhed, men og ved den Anstand og Tælle, hvormed Foredraget stede. Han kom til Norge med det oprigtige Ønske at vinde Nationens Hjerte, og paa denne Grundlag, den trygge Støtte for Kyrsternagten, at styrke den ældgamle Forbindelse imellem de to Rigerne. Christian Frederik var saaledes visstligen bleven en Fredens Konge, som havde kunnet gøre Norge, efter de Forhold, som da fandt Sted, og den Tænkeskade, som Nationen da nærede imod Landets Konge, til et af de lykkeligste Lande. Men for Norge kunde han i sin Fremtrædelse ikke være, hvad Prinds Christian August havde været. Savnet af denne hengangne Kyrste kunde han ikke erstatte, og den høie Grad af Kjærlighed og Høiagtelse, som Nationen havde baaret for hiin hedenfarnede Kyrste, kunde Prinds Christian Frederik ikke naae. Christian Augusts simple Bæsen og enkelte Levemaade i borgerlig Stiil, som lod glemme Afstanden imellem Kyrsten og Borgeren, hans besynderligen utonstede Hjertelighed i Omgangstone, hans Fødsel selv ikke saa ophøiet over den simple Borgerstand, der i Norge er den overvægende, kende ham en Bei til Folkets Hjerte, som det var vanskeligt for nogen Anden at finde. Christian August havde desuden deelt Farer og Gjenordning med Nationen i et kritisk Dieblit, havde med Mod og Klogskab overvundet dem, og gjort Landets Grændse for et fiendtligt Indfald, og givet Krigen med Sverige et lykfuldt, som overgik Nationens Forventning. Det var ikke Christian Frederik bestemt som Krigshelt at gavne Norge, han var hverken øvet i Krigshaandteringen eller til saa skicket. Desuden vare nu Conjuncturerne anderledes. Christian August slog sig tilbage, som var slet udstyret og i smaa Afdelinger gjorde Indfald i Norge med Alvor og uden fiendtligt Sind, — Christian Frederik skulde gaae en Fiende i Næde, som havde Europas store Magters Beslutning for sig, og som i Overflod var udstyret med Krigen Apparater. Det var imidlertid Christian Frederik forbeholdt at gøre sig Bei til det norske Folks Erkjendtlighed ved store og uforglemmelige Beslutninger.

Umiddelbart før Prindsens Afreise til Norge havde den danske Regjering givet den Overførsel over Landets politiske Stilling, der i Statstidenden lød saaledes: „Det danske Hof har fundet forgodt at tilbagekalde Sammes Chargé d'Affaires, som nyliedt var bleven ansat ved H. S. Majestæts Hof. Den kongelige Chargé d'Affaires ved det svenske Hof kommer derfor ogsaa hid tilbage fra Stockholm. Omendstjønt den sædvanlige Bei til at befordre Nationens Anliggender ikke længer staaer aaben mellem de respective kongelige danske og svenske Majestæter, saa kunne de ministerielle Meddelelser ved Brevveksling endnu finde Sted. Det saaledes stedfindende forandrede For-

¹⁾ Mineralogi og Geognosi var hans Udvalgsstudium, som han fortsatte indtil et høiere Rald faldt i hans Lod.

hold imellem begge Hoffer kan ei andet end tildrage sig Undersaatternes Opmærksomhed. Kongen har ingen Anledning givet dertil fra sin Side. At Hs. Maj. har vægret sig ved at afstaae sit Kongerige Norge eller en Deel deraf, mod Tilbud af Erstatning derfor ved Tilgængelse af Stæder og Lande, der grændse til Hertugdømmerne, er Noget som Enhver af Hans Undersaatter tilvisse er overbevist om. Hs. Majestæts samme Kjærlighed er dem Borgen for, at deres Arveherre og Konge sætter altfor megen Tillid til deres Trofast og Hengivenhed, for at kunne af nogensombælt Aarsag bestemme sig til at bytte dem bort mod Fremmede, paa hvis Hengivenhed Allerhøiøstamme intet Krav har, naar de ei af egen Drift skulde anholde om Hans Majestæts Bestyttelse. — Vant til at see sine tro Undersaatter villigen opoffre Liv og Belsærd i en langvarig Forsvarstrig, er Hs. M. forsikkert om, at den samme Redebønhed til at forsvare Statens Uafhængighed og dens udeelte Bedligeholdelse stedse vil findes hos alle Danske, Nordmænd og Polstenerer, i Fald Høiøstammes Bestræbelser for igjen at tilveiebringe Fred skulde, uagtet de havende Udfigter til at opnaae dette, blive uden Birkning, eller om ufremsthyndede Fornærmelser skulde tvinge Hs. M. til at fordre af Hans troe, Kjære Undersaatter nye Anstrængelser til Tronens og dens Sitterheds Bestyttelse."

Samtidig med denne Erklæring gav Danmarks Konge andre Beviser paa sin Opmærksomhed for Norges Tilstand. Efter Vice-Statholderens Forslag bestemtes, at en Capital af 25,000 Rbd. skulde udlaanes til Landmænd, som trængte til Sædekorn, med Løfte om at denne Sum kunde ventes udvidet, dersom den ikke skulde findes tilstrækkelig. Tillige forhøiedes ogsaa Skyldsbetalingen. Selskabet for Norges Vel havde indsendt til sin kongelige Bestytter en Samling af de ved dets Foranstaltning udgivne Skrifter, og fik derpaa et Takfælsesbrev, som ogsaa hentydede paa Landets farlige Stilling. „Med allerhøieste Tilfredshed" — hedte det heri — „have Vi modtaget de oversendte Dele af Selskabets litteraire Samlinger. Jo mere vi føle at dette Tidspunkt fremfor noget andet fordrer fuld Anstrængelse af Fædrelandets Mænd, jo mere Vi erkjende, at Anstrængelser for den paa sand Oplysning og gavnlige Kundskabers Udbredelse byggede moralske Tilværelse ere dobbelt hæderlige i en Tid, da Alt synes at forene sig for at gjøre Kampen for den blotte Tilværelse haard og vanskelig, jo mere vide Vi Selskabet i Almindelighed og dets Direction i Særdeleshed Tak for hver kraftfuld Anstrængelse, hvormed det søger at virke til Opnaaelsen af det Siemod, der er den høieste Gjenstand for Vore landsfaderlige Duster, Bort kjære og troe norske Folks Hæder, Velstand og Gavn."

Danmarks og Norges Arveprinds¹⁾ satte over i en Baad fra Jylland til Norge, og var paa denne Reise ikke uden Fare for fiendtlig Forsølgelse. For at undgaae Opmærksomhed havde han tilligemed de 2de Officierer, som ledsagede ham, forklædt sig som Matros, og landede den 21de Mai om Morgenen Kloften 5 paa Øvalserne²⁾. Efter den Svænding, som dengang herskede mellem det svenske og danske Cabinet, vilde neppe Prindsen have faaet en ubehindret Overfart, om han var stødt paa en svensk Krydser. Sverige havde allerede havt i Sinde at nægte Vice-Statholderen, Prinds Frederik af Hessen, fri Passage, uagtet den Slags Baabenstilstand, som herskede mellem den norske og svenske Krigsmagt. Men de Reisesendes Held tilintetgjorde disse fiendtlige Planer. Paa Reisen til Christiania, som Prindsen foretog til Søes til Frederikstad, lod han sig forevise den paa disse Øider stationerede Koflotille, og de militaire og borgerlige Corps i Frederikstad. I Nærheden af Christiania blev han modtagen af Vice-Statholderen med flere af Byens Embedsmænd, Militaire og Borgercorps, og der fattedes ikke paa den høitidelige Modtagelse, som sædvanligen bliver

¹⁾ Det danske Hof erkjendte ikke Christian Frederik som Arveprinds, og han førte derfor endnu ikke Titlen af „Kongelig Høiøst" men blot „Hans Høiøst."

²⁾ Baaden blev lodset af en svensk Løds, som fik en anseelig Gave med den Anledning, at det var Prindsen, han havde lodset.

højelige Personer til Deel. Ankomstdagen den 22de Mai udfædte han i Christiania en Kundgjørelse til det norske Folk af følgende Indhold:

„Nordmænd! Eders Konge kjender og paaskjønner Eders urokkelige Troslab for sin og for den norske og danske Kongeslægt, som nu i flere Aarhundreder har regjeret over Eders Fædre og Eder. Hans landsfaderlige Du staaer til at see Broderskærlighedens og Samdrægtigheds uopløselige Baand befæstet imellem Tvillingrigets Folk. Sjette Frederiks Hjerte er kedse hos Eder; men hans Omhu for Staten i de dens Dele nægter ham den Glæde, at see sig omringet af sit troe norske Folk. Derfor sender han mig til Eder med Fuldmagt, som Statholder i hans Rige Norge, at udrette Hans Villie, som var Han Selv blandt Eder tilstede. Hans Bud skal være min Lov, at vinde Eders Tillid min Bestræbelse; Eders Hviagtelse og Kjærlighed werde min Løn! Naaskee endnu haardere Prøvelser forestaae os; med Tro paa Guds Hjælp og med freidigt Mod skal jeg gaae dem i Møde, og overvinde dem ved Guds Bistand, trofaste Nordmænd; thi jeg veed, at jeg kan stole paa Eders Troslab mod Kongen, at I vil bevare Norges Selvstændighed, og at det Løsen der forener os Alle er: for Gud, Kongen og Fædrelandet!“

Christiania, den 22de Mai 1813.

Christian Frederik,

Prinds til Danmark og Norge, Statholder
over Kongeriget Norge, commanderende
General.

Samme Dag¹⁾ udfædtes følgende Circulaire til de civile Over-Vyrigheder:

„Lykkeligen ankommen til Norge er det min første Tanke at kundgjøre dette saavel som min Sendelse selv for det norske Folk, som vil deeltage i den Glæde, jeg føler ved den. Desaarfsag tilstilles Dem vedlagte Kundgjørelse, som De ville lade komme til Almeentkundskab paa den til Hensigten meest passende Maade. Jeg kjender den hie Mand, som besjæler Nordmanden for sin Konge og sit Fødeland, og jeg anseer det for en hellig Blygt at vise, hvor megen Værd der bør sættes paa samme. Hvor meget alle personligen kan virke til det store Niemed at vedligeholde denne Stemning, som ene giver Nationen Kraft og Selvstændighed, der fordrer jeg dette af Hs. Majestæts Embedsmænd, og de ville være forvissede om, at jeg skal paaskjønne den Nidkærlighed, som hver i sin Stilling udviser, hvilket deres Fædrelandsfind vil give dem den Leilighed end denne til at øve, som en af de første Embeds- og Borgerpligter. Biskopperne ere tilfillede lignende Kundgjørelse til Oplæsning fra Prædikestolen.“

Circularet til Biskopperne havde samme Indledning, og Prindsen ender med de Ord: „De ville paalægge Religionens Lærere ved denne Leilighed som enhver anden, hvor det kan være passende, at anvende deres høie Kald til at opflamme Nationens Mod, der hos det norske Folk er bygget paa den urokkelige Grundvold, Tillid til Guds Forsyn, Troslab mod Kongen og Fædrelandskjærlighed.“ — Til Contra-Admiralen hedte det efter samme Indledning: „Jeg stoler paa, at jeg som commanderende General vil møde samme Nidkærlighed i Kongens Tjeneste, samme mandige Mand og Mandet paa Fædrelandskjærlighed, som har gjort Fædrene berømt, og de norske Krigere i seneste Feide ikke mindre fortjente til Hædersnavnet af Kongens og Fædrelandets troe Mænd.“

Søndagen den 23de Mai overtog Prinds Christian Frederik de ham overdragne Embeder. Den fratrædende Vice-Statholder oplæste Kongens Ordre i den Anledning, og Statholderen tiltalte Vice-Statholderen saalunde: „Du modtage, værdige Forsøger og Ven! Kongens og Nationens Tak for Din gavnlige Idræt til Norges Bedste. Gud lønne Dig derfor! Dette tilønsles Dig af taknemlige Hjerter. Jeg stoler paa Dit gode Raad, saalænge vi ere samlede, og paa Dit Venstab indtil Døden.“

¹⁾ Strax efter Prindsens Ankomst til Norge skrev han ogsaa et Brev til General Krogh i Trondhjem, der i lige Grad hædret Prindsen og hien værdige Mand.

Derpaa henvendte Statholderen sig til Forsamlingen med følgende Tale, som han udførte med en Kraft og Værdighed, der gjorde Indtryk paa alle Tilstedeværende. „Bed at overtage et saa vigtigt Embede her i Norge gjennemstrømmes mit Hjerte af Følelser, jeg kun ufuldkomment formaaer at tolke. Jeg føler dette Røds Storhed, og beder Gud forlene mig Kraft til at opfylde dets Fordringer, saaledes som jeg dertil har den redeligste Villie. Intet Beviis paa Kongens Tillid kunde være mig dyrebare end den Befaling, jeg modtog at virke som Statholder i dette trofaste Klippeland. Ja Nordmænd! Eders Konge elsker Eder og paastjønner Eders Værd. Modtag mig som et Pant derpaa, nu da Fædrelandets Tjeneste andetsteds fordrer, at han bortkalder min Ven, Eders værdige Vice-Statholder. Kongen ønsker at knytte det Broderbaand, der omstlynger Tvillingrigerne, endnu fastere. Han har vist ikke sendt mig til Eder, for at jeg skulde fraskrive ham eller hans Slægt deres gamle Retligheder til Norges Krone, som er gaaen i Arv til dem med Folkets Kjærlighed — for skulde denne min Haand afvisne. — Lad mig, idet jeg udretter Kongens Villie og virker for Fædrelandet, finde min Løn i Nationens Kjærlighed og Hengivenhed, lad denne engang gaae i Arv til min Son! — Jeg gjentager, hvad jeg i min Kundgjørelse har sagt Dem, at maaskee haardere Prøvelser endnu forestaae os, men at vi bor Alle som een Mand gaae dem imøde med Tro paa Guds Forsyn og med Standhaftighed. — Lad mig hos Enhver, i hvad Stand og Rald han end er, finde det Fædrelandsfjnd, der ene kan frelse os; troer, at jeg skal vide at paastjønne denne høie Mand, som besjæler Dem, ligesom den fordum udmærkede Fædrene! — Jeg modtager for Guds Afsyn Deres Løfte om Samdrægtighed og Opoffrelse for den retfærdige Sag, for Kongen og Fædrelandet.“

Saa Dage efter fandt en Høitidelighed Sted i Selskabet for Norges Vel, i hvilket Selskabets Vicepræsæs Biskop Bech i en Tale bevidnede den fratrædende Præsæs, Prinds Frederik af Hessen, Selskabets deeltagende Belymring over hans Fratrædelse formedelst hans Rald til anden Bestemmelse, og gav den nye Præsæs, Prinds Christian Frederik, sin Velkomsthilsen. Vice-Statholderen var saa bevæget, at han neppe kunde fremføre de saa og hjertelige Ord, hvormed han takkede for dette Beviis paa Deeltagelse. Han forlod Norge [29de Mai] for at overtage Commandoen over den danske Armee i Holsteen, og han ledsagedes af de varmeste Ønsker for hans Fremtids Held; thi Nordmændene vare ham taknemligen hengivne for hans ædle og venlige Færd under hans Ophold i Norge.

Kort efter begyndte Prinds Christian Frederik sin første Reise omkring i Norge med at besøge de Steder, hvor de vigtigste Fegtninger under den svenske Krig vare forefaldne, og begav sig derefter til de frugtbare Landstrækninger ovenfor Christiania. Fra Gidsvold udgav han [10de Juni] en Opfordring til det norske Folk til Waaderholdenhed. Han opfordrede deri Embedsmændene, de formuende Jorddrotter og Brugsieiere, saavel som Byernes hemidlede Indbyggere til at indstrænke Brugen af alle Gryn- og Meelspiser i deres Familier og iblandt deres Huusfolk, hvorved Kraften til at mætte hungrige Trængende vilde forøges. Ligeledes opmuntrede han til at bruge de Hjælpemidler, som Naturen har anvist i Mangel af Brødkorn. „Da skal“ — siges deri — „de Uger snart forsvinde, hvori Mangelen endnu kan hjemføge os, inden Guds Forsyn hjælper os med den velsignede Høst, som over hele Landet tør forventes.“

Med denne Opfordring til Sparsomhed i Brødkornets Anvendelse fulgte ogsaa en Bekjendtgjørelse fra det norske Sundhedscollegium om at drøie Kornets Brug til Brød ved Blanding med islandsk Mos. Der opgaves flere Proportioner af denne Blanding, og der ivredes meget mod den Fordom, der havde udbredt sig mod Brugen af dette Surrogat. Det er imidlertid ikke Forfatteren bekjendt, at denne Blanding af Mos med Brødkorn i nogen mærkelig Grad formindskede den stigende Brødtrang. Den simple Mand forstod kun lidet den rette Behandling deraf, og der blev fædse, naar Mosen anvendtes, en bitter Smag tilbage, som forhindrede Nydelsen. Fattigmand tog hellere sin Tilflugt til Bart, der blandet med lidt Meel saa ofte maatte

gjøre ham til Føde i Stedet for Brød, og i de bedre Huusholdninger kunde den bittere Rod-Spise ikke uden stor Vanskelighed faae Indpas. Disse Roselager vare saaledes som i Krigens første Aar mestendeels kun Skueretter, hvormed der i Aviserne gjordes megen Bram, men hvoraf der i Virkeligheden kun nødtes lidet. Mere velgørende og mere almindelig blev derimod Lørfisken, deels for sig selv som en nærme Spise, deels blandet med Meel. Saa langt Historien rækker findes Lørfisken at have været en yndet og almindelig Spise, hvis Nydelse udbredtes endnu meer, efterat Christendommen var bleven indført, hvorved Rjodspiser under talrige Festsdage og lange Fastetider forviistes fra Spisebordet. I denne og den paafølgende Sommer blev saaledes Brugen af Lørfisk i en høi Grad, og blev ikke alene en stor Artikel i fornuende Privates Huusholdninger, men samledes ogsaa som et vigtigt Fødemiddel paa Krigsmagasinerne¹⁾. Prisen paa denne Artikel var ogsaa forholdsmæssig billig, deels fordi vore indenlandske Producter endnu ikke vare stegne i Forhold til Kongens Fald, deels fordi Udskibningen af Lørfisk som af andre norske Producter led under de paany indtrufne Krigsomstændigheder.

Bisnøt var Landets Nød atter stor denne Sommer haade formedelt standsede Hæringsveie og Fiendens aarvaagne Jagt paa de Kornfartsøier, som løb imellem de fjendene Riger. Krigen med Sverige var vel endnu ikke aabenbar erklæret, men de fjendene Rigers Skilsmisse var bestemt i den store Alliances Raad, og hele Sommeren kunde den svenske Kyst betragtes som en fiendelig. Licencesarten var allerede i Foråret ophørt, da England havde tiltraadt det nordiske Forbund i alle Punkter. Vi have seet, at de Licencer, som det foregaaende Aar udstedtes til en indirecte Fart over Sverige, vare Nordmændene mere til Tab end til Fordeel. Den fuldkomne Næringsløshed, som havde hersket i Aarene 1808 og 1809, indfandt sig saaledes igjen i denne Sommer i en høi Grad. Mangfoldige Skibsrederes og Trælastudfiveres nye Planer, som vare byggede paa en fortsat Forbindelse med England, standsedes pludseligen, og Spor viiste sig allerede til den Forstyrrelse i Formuesforfatningen og gamle Huses Fald, der siden foranledigede saa store Forandringer i Handelsstandens Stilling²⁾.

Men disse Nødens Spor viiste sig ikke paa den Reise, som Prinds Christian Frederik foretog omkring i Norge denne Sommer, paa hvilken der i By og paa Land betødtes ham en festlig Modtagelse, forherliget ved alle udbortes Tegn paa Folkets Hengivenhed for sin Konge og den kongelige Slægt. I mangfoldige Aar havde ingen kongelig Person besøgt Norge, hvis Indbyggere stedse bevarede en hellig Vrefrygt for deres Konge, og nu fremstillede sig blandt Folket den formodede Tronarving, som ved sin personlige Elskværdighed tiltrak sig Hjerterne, som i disse vanskelige Krigsomstændigheder stræbte efter at vinde Folkets Yndest og bevare dets Troslab mod det regierende Kongehuus, og som formedelt sin videnskabelige Dannelse forstod let og passende at stille sine Ord i de forskjellige Kredse, som omgave ham. Under saadanne Omstændigheder tilvende Fyrsterne sig med let Nøie Nttringer af Folkets Kjærlighed og Troslab mod dets Konge. Prindsens Reise var saaledes en uafbrudt Linie af Festligheder; Folket jublede ham imøde, ikke med tomme eller bestilte Hurraraab af en tankeløs Bobel, hvis Tunge og Hænder let sættes i Bevægelse ved Synet af en kongelig Mand, uden at Hjerterne røres, men det var mestendeels en uhyklet Glæde over at see den Prinds, som engang skulde bestige Rigernes Trone, i Folkets Midte.

¹⁾ Paa Forfatterens Magasiner var Lørfisk i den Tid en stadig Artikel, som ikke alene som særskilt Spise nødtes i Mængde i Omegnen, men ogsaa blandet med Meel. Den paa Forjædrenes og Islændernes Blis vel bandede Lørfisk ligger Melet nærmest som Fødemiddel.

²⁾ Forfatteren finder i sin Brevveksling med Grev Otto Moltke paa den Tid, at han har afmalet denne Landets Forfatning med de mørke Farver, hvorpaa han har givet sine Landsmænd Prover; men han maatte betænke sig paa at forelægge Læserne flere Exemplarer af disse mørke Billeder.

Intet Dieblig kunde Brindsen tvivle om, at det norske Folk endnu bar den regjerende Konge i sit Hjerte, og at kun et Magtsprog af fremmed Uretfærdighed kunde opløse den gamle Forbindelse.

Paa en Deel af denne Reise ledsagedes Brindsen af Stuespiller Amudsen, og hans muntre Sange ved bredden Bord under Bægrets Klang bidrog ikke lidet til at oplive Gildernes Munterhed. Men denne glade Stemning, disse Sange og Skaaler gav imidlertid hist og her Anledning til Mistydning, hvortil Brindsen selv, der vidste den største Afholdenhed under disse Libationer, vissefælgelig ikke gav den mindste Anledning. Nogle af de Privatmænd, hvis Huus Brindsen gjæstede, samlede nogle af Egnens gjæveste Bønder, deels for at gøre Brindsen bekendt med Fjeldets herlige Sønner, deels for at gøre disse selv deelagtige i den Glæde at see Arvingen til Norges Trone. Nogle af disse forvildedes ved denne Sang og Voculering, og yttrede Frygt for, at deraf skulde opstaae Baner, fordærvelige for Brindsens Fremtid. Men denne Misforstaaelse frembragtes kun af hans Omgivelses overdrevne Jær for at exaltere et Folk, som intet udvortes Birremiddel behøver for at yde Tronens Nærmeste oprigtige Hengivenheds Beviser. Hele Brindsens Færd og Bæsen vidste Glæde over disse trostydige Uttringer af Folkets Kjærlighed til Kongehuset, som dagligen frembares ham paa denne Reise midt under Næringsveienes Standsning, under en trostfænde Brødmangel i de ringere Stænder, og under mange Slags Forstyrrelser og Forlegenhed i den indvortes Stilling.

Det var paa denne Reise, i Nærheden af Jarlens egen Borg, at Brindsen og Grev Wedel havde en Samtale, hvori Greven fremsatte sin Mening om Landets politiske Stilling med en Frimodighed, der var ligesaa usædvanlig, som Uttringen selv var en Mislyd i Brindsens Øren. Wedels Tænkemaade med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Stilling og sælles politiske Interesse kunde ikke være Brindsen ubekjendt. Wedel lagde ikke Skjul paa sin politiske Tro, endstjønt han paa den Tid ikke gjorde noget eneste Skridt til at fremstjynde den politiske Forandring; han frembar aabent sin Mening for Bekjendte og Ubekjendte, og Brindsen maatte have hørt tale om, hvad der i denne Henseende allerede foregik, da Brinds Christian August ophjødtes til Kronprinds. Brindsen, som kjendte Wedels Stilling og Indflydelse i Landet, endstjønt Greven den Tid levede alene som Privatmand, fandt det vistnok klogt at nærme sig ham med udvortes Agtelse og Belwillie. Men paa den ene Side gjorde Greven intet Skridt for at knytte nogen venlig og fortrolig Forbindelse med Brindsen, og paa den anden Side forsmaaede Brindsen at tilsmigre sig nogen Privatmands Indest. Greven tog saaledes ingen Deel i de Glædesyttringer og de Festligheder, som ledsagede Brindsen paa hans Reise omkring i Landet, og Brindsen begyndte desuden allerede da at ansee sig saa fast i Folkets Kjærlighed, at han kunde være ligegyldig for en, stjønt anseet, Personligheds Mistillid til Norges nærværende politiske Stilling, der deelttes af Jaa. Der opstod saaledes mellem Brindsen og Greven, strax da Hiin satte sin Fod paa Norges Grund, en Kulde, som næredes under paafølgende Begivenheder¹⁾. Paa denne Reise gjorde Brinds Christian ogsaa Bekjendtskab med en Deel af de Mænd, af hvilke han siden benyttede sig som Redskaber for sine store Planer.

¹⁾ Forfatteren havde i den Anledning en Samtale med Grev Wedel i sit eget Huus, saa Dage efter at Brindsen havde besøgt dette, hvori Greven fortrolig yttrede: „Det vil nu snart vise sig, om Carl Johan eller Christian Frederik skal blive Herre i Norden.“ I denne Samtale yttrede Greven tillige, at han aabent havde aflagt sin politiske Tro for Brindsen ved et Røde i Lønsberg.

Tredivte Capitel.

Carl Johan og den svenske Hær i Tyskland.

I Danmark havde imidlertid Stillingen taget en krigerst Bending. Danmarks Konge havde endnu ikke tabt Haabet om at bevare Rigernes Heelhed under Napoleons Besættelse. I Foraaret havde Lykken, som ovenfor fortalt, igjen smilet til Frankriges Keiser; de russiske og preussiske Hære vare blevene slagne af Napoleon selv, hvis Arme bestod mestendeels af Rekruter; hine maatte vige, og derpaa fulgte en Baabensstilstand. — Carl Johans første Skridt paa Fastlandet opvakte i det nordlige Tyskland for et Dieblit Mistillid til hans alvorlige Udførelse af de efter Overenskomst med Rusland og Preussen lagte Planer. Han overlod Hamburg, som igjen besattes af de Franske, aldeles til sin Skiebne, og kaldte ikke alene de 2400 Mand, som den svenske General Döbeln havde sendt Hamburg til Undsætning, tilbage, men lod sætte en Krigsret over Döbeln, der dømte ham fra Livet, endstjønt Dommen samvildedes til en kort Arrest. Den kloge Overgeneral vilde ikke indlade sig i nogen Diverſion fra den store Plan, som var lagt til Napoleons Undergang. Han holdt saaledes sin Nordarmee, som bestod af 30,000 Svensker, og forovrigt Preussere og Rusiere, og udgjorde omtrent 80,000 Mand, samlet, ændsede ikke Nordtysklands Strig eller Hamburgs Jammer, og gjorde langsomme men sikre Skridt til at formere den Cirkel, der skulde indeslutte Napoleons Hære, og trykke de Masser af den franske Hovedhær tilbage, som søgte at vinde en fast Basis for Napoleons Operationer. Da imidlertid ikke Baabensstilstanden ledede til Fred, og fast hele Tyskland glødede af Baabenslyst og Attraa efter at aflaste Napoleons Nag, og da Østerriges Nægling til Fred Intet formaade, traadte Carl Johan sammen med Keiser Alexander og Kongen af Preussen i Trachenberg i Schlesien¹⁾, for at aftale den Plan, som skulde følges, naar Krigen paany skulde begynde sit blodige Spil. Der mødte Carl Johan ikke som Sveriges Kronprinds, men som Overgeneral, der i Krigsraadet gav sin Stemme, og den erfarne og prøvede Generals Mening havde visseligen sin Vægt, ligesom den afgjørende bidrog til Krigenes Fornøjelse. Hans Afstedshilsen til denne ophøiede Forsamling var de omineuse Ord: „Vi sees igjen i Leipzig.“ — Baabensstilstanden, som paa begge Sider syntes kun at være bleven sluttet for at vinde Tid til med fornøjede Kræfter at fortsætte Krigen, opsigdes, og den blodige Kamp begyndte igjen. Østerrige forandrede nu ogsaa sin Neutralitet til en aabenbar Krigserklæring, og store Krigermasser væltede frem fra Østerrige, Rusland og Preussen mod det franske Hovedkvarter i Dresden. Imidlertid var Lykken endnu ikke ved Krigenes Fornøjelse de Allierede gunstig. Slaget ved Dresden faldt ud til de Franskes Fordeel. Store Masser af de Forbundnes Hære, især Østerrigere, faldt i de Franskes Hænder, og Balpladsen var bedækket med Døde. Der satte og General Moreau Livet til.

Under saadanne Omstændigheder, og da alle Danmarks Forsøg paa en fredelig Rørmelse til de Allierede vare uheldige, fordi Frederik den VI^{te} ingenlunde vilde bemønstre sig til de forenede Rigers Skilsmisse eller Norges Sonderlemmelse, som var den ubetingede Basis for Freden, sluttede Danmark sig nøiere til Frankrige, og ventede at forsvare det gamle Forbund under Napoleons seierlige Fane. I den Anledning blev i Kjøbenhavn under 3die Septbr. udstedt en Declaration, som indeholdt de Grunde, der nødte Danmark til at følge sin nærværende Politikk²⁾, og til at erklære Sverige Krig. Erklæringen igjennemgaaer vidtløftigen alle de Beviser, som Sverige

¹⁾ [Om dette Røde, hvor ogsaa Norges Forening med Sverige yderligere skredes af Østerrige, ere Usterretningerne samlede i Schinkel-Bergmans Minnen VII. 181—209.]

²⁾ Declarationen er trykt i Bilag No. 64.

havde givet paa et fiendtligt Sindelag ved en uforskyldt fiendtlig Fremgangsmaade mod Danmark. Og Beviserne kunde i Sandhed ikke være vanskelige at finde, da Sverige ingen anden Grund havde til sit fiendtlige Forhold mod Danmark midt i Freden, end den Plan at løsrive Norge fra sin gamle Forbindelse og forene det med Sverige.

Men neppe havde Danmarks Konge gjort sin Skjebne aldeles afhængig af den franske Keisers, og erklæret hans Fiender Krig, før Krigslykken vendte sig afgjørende fra Napoleon til de Allierede. Slaget ved Dresden var den sidste Seier, som Napoleon vandt i Tyskland over sine Fiender, og fra den Dag blev hans Stilling alt meer og mere betænkkelig. De forskjellige Corps, som han havde opstillet deels sønden deels norden for sit Hovedkvarter, bleve slagne, opløste og tildeels fangne. Den kjælle, men i Tyskland forhadte General Vandamme blev med sit Corps gjort til Fange i den böhmiske Bjergkjæde sønden for Dresden, og Generalen selv blev som Fange sendt til Rostau. Under Carl Johans Anforsel vandt Preusserne to Slag mod Marschallerne Dudinot og Ney ved Groß-Beerren og Dönnemitz. I disse blodige Slag var det betydeligste Tab paa de Franskes Side. Berlin blev befriet, og de franske Hæere tabte den fordeelagtige Operationslinie, som de i Nordtyskland havde indtaget.

Disse vundne Slag vare imidlertid ublodige for de svenske Tropper, der lidet toge Deel i dem, og Seiersdagens Held og Hæder tilhørte det preussiske Mod, forenet med Overgeneralens Dugtighed og kloge Dispositioner. Carl Johan havde sparet sine svenske Tropper, og efter flere Maaneders Felttog talte han næsten den hele Stare af Krigsmænd, som han havde ført over fra Sverige til Tyskland. Deraf opstod de tyske Hærføreres Mistjendelse og Misnoie med den svenske Overgenerals Fremfærd, og selv en Murren i den svenske Armee, som Intet bedre ønskede end at maale sig med Fienden, og dele Seirens Priis med sine Vaabenfrænder. Men Carl Johan havde vel Marsag til at skaane sin svenske Afdeling. Han vidste, at den ikke let igjen kunde gøres fuldtallig, dersom den opreves under Krigsskjælnens Omvælinger; thi den i Sverige tilbageblevne Deel af den svenske Krigskraft kunde behøves mod en Fiende, som Sverige der havde fremkaldt. Den svenske Statskasses flette Tilstand tillod ikke at reise en ny Krigsmagt, naar de engelske Subsidier udebleve, og disse vare udtømte paa den Udrustning, som allerede var flett. Men især havde Carl Johan sit Die stadig henvendt paa den Hovedgrund, der havde bestemt ham til at slutte sig til de Allieredes Sag, nemlig Norges Forening med Sverige. Han vidste, at efterat Finland var tabt, stod Sveriges Øu til denne Forening, som længe før hans Ankomst til Sverige var forberedt, og hans Attraa efter at opfylde dette Sveriges National-Ønske maatte forøges, efter at Leiligheden til at vinde Finland tilbage nu var aldeles tabt. Ulmede der i Sverige nogen Misnoie — hvilket dog, som ovenfor ytret, neppe fandt Sted i den Grad som er paaftaaet — over at denne Leilighed til at gjenvinde en dyrebar Provinds, under Ruslands betænkkelige Stilling i 1812 ikke var benyttet, saa maatte denne aldeles dæmpes ved den skandinaviske Halvøes Forening. Carl Johan behøvede saaledes sine svenske Tropper, ikke alene for at bidrage til at undertvinge Napoleon, men for at fiktte sig Prisen for sin Deeltagelse. Under den Masse af Tropper, som stimlede sammen for at fælde Napoleon, maatte Carl Johans Person, hans Raad og Veiledning som Overgeneral være langt vigtigere end den lille Stare af svenske Krigere. Sveriges Kronprinds maatte vente, at Danmark anstrengede sin sidste Kraft for at forhindre de nordiske Rigers Sønder-splittelse, og den franske Krigsmagt ved Hamburg var, endskjønt svækket, endnu i Stand til alvorlig Modstand. Hvor stort Haab Carl Johan endog som Feltherre kunde have om et heldigt Udfald af den til Napoleons Ødelæggelse lagte Krigsplan, saa maatte dog denne store Mandes Vaabenfælle, der havde været Bidne til det Feltherretalent, den Klogskab og det Held, hvormed han havde udredet sig af saa mange vanskelige Stillinger, ikke være aldeles fiktter i sin Sag, — han maatte være forbe-

ndt paa en langvarig og blodig Kamp. Saaledes kunde Carl Johan lægge sine Planer saa, at han ikke alene traf det rette Punct til at tage sin Deel af Seirens Pris, men ogsaa give sin Hær den Stilling, og saa længe udsætte med at føre den i Uden, at Seiren kunde vindes uden nogen stor Udgyldelse af svensk Blod. Seirene ved Gros-Beeren, Dennewitz og Leipzig vandtes ved Preussernes og deres Allieredes Blod, og dermed blandede sig kun lidet af de Svenskes, men Carl Johans Mand og selbhetretalent fremledede tildeels disse Dages heldige Resultat.

Imidlertid lykkedes det vel de Allierede i Sommerens Løb deelsviis at staae de franske Hære, men ei at opløse og sonder splitte dem. De dygtige og kjælle franske Generaler samlede snart igjen sine Starer, som havde været nødte til at vige for Fjendens Overmagt, og de beredte sig til at understøtte den franske Hovedarmee, der rullede ud af sin farlige Stilling ved Dresden for at levere de talrige forenede russiske, preussiske og østerrigske Hære et afgjørende Slag. Thi omsider var den Enighed i de krigførende Magters Operationer, og den Enighed imellem Fyrsterne selv bleven tilveiebragt, som forgjæves under den franske Revolutionstrig, og siden under Krigene med Napoleon, var bleven søgt. Alle Splidens og Mistillidens Elementer opløstes under det fælles store Viemed, at afnytte Frankriges Aag, gjenvinde tabte Provindser og paa ny tilkjæmpe sig den Stilling og Stemme i Europas Anliggender, som var tabt eller svækket i de franske Krige. Med sikre Skridt og med fuldkommen Overeensstemmelse mellem de allierede Magters Generaler, hvis Planer man ikke lededes dog umiddelbart bifaldtes af Majestæterne selv, der ledsagede sine Hære, samlede de tre store Magters Krigsstarer sig i en Kredslinie om den franske ved Dresden indsluttede Hær, og fulgte denne, efterat Napoleon havde skaffet sig Luft, til en meer aaben Balplads paa Sletterne ved Leipzig. Thi Napoleon havde besluttet — en Beslutning som stærkt er bleven dadlet af den strategiske Kritik — endnu engang at prøve sin Seierslykke førend han forlod det tydske Rige, hvis Kræfter saa ofte havde maattet tjene til at forsøge hans Storhed, men hvis Krigere villigen fulgte hans Faner efter de Nederlag, som de havde lidt paa fjerne Balpladse og i en dem uvedkommende Sag. Napoleon havde atter ladet Leiligheden gaa forbi til at slutte Fred, og afviklet sin Ewigersaders, som det syntes, alvorlige Straa efter at bringe en almindelig Fred i Stand paa Congressen i Prag. Want at være Boldgiftsmand i det europæiske Fastlands Anliggender, vilde han ikke indskrænke sig til at regjere Frankrige inden dets naturlige Grændser, og Tydslands Guld var vigtigt for Napoleons Finantser, hvis Udgifts-Budget vilde haardt trykke Frankrige, naar fremmede Tillob standsede.

Men Napoleon imødegik ikke alene en mægtig Hær, samlet af Østerriges, Preussens, Ruslands og Sveriges bedste Kræfter, under Generaler, der med en i Krigshistorien ubekjendt Enighed i fælles Krigsoperationer sammensmeltede den ueensartede men umaadelige Kraft mod den fælles Fiende, men han havde ogsaa store Uheld at overvinde i sin egen Hær i dens forskjellige Afdelinger, formedelst Lunkenhed for Frankriges Sag og Trafald af store i hans Hær opstillede Krigerrækker. Bayern, der hidtil havde sendt saa mange Starer til de franske Hæere, og endnu i dette Aars Felttog havde kraftigen maattet understøtte Napoleons Angrebsplaner, var allerede for begyndt at valse i sin Trofskab, og ilede nu, da Østerrige havde erklæret sig mod Frankrige, og Napoleons Stilling ved Dresden blev alt mere betænkelig, at forlene sine Faner med de Allieredes. I Begyndelsen af October, endnu før Slaget ved Leipzig, sluttede Bayern en Forening med Østerrige, hvorved det garanteredes sin nærværende Territorial-Grændse, og derimod forpligtede sig til at træde alvorligent i Stranken mod Napoleon. Det var høie Tid for Bayern at stifte Parti, for ei at henrives med Napoleon i den Undergang, som allerede med Rimelighed kunde forudsees, og Bayern, som den mægtigste blandt Rhinforbundets Stater, var et saa stort Exempel for Forbundets øvrige Medlemmer, at det vel var den Opoffrelse værd at sikkre det sine nærværende Besiddelser. Saaledes blev den bayerske General Wrede

udnævnt som Anfører for en Reserve-Armee, der skulde opstilles i Napoleons Ryg, naar han trykkes tilbage til Frankriges Grændse.

Den sachsiske Konge blev, deels formodentlig sin med en vis Religiositet bevarede Trosskab mod indgangne Forbund, deels formodentlig sin store Tillid til Napoleons Talent og Held, trofast indtil Enden i det politiske Parti, han havde valgt; men det sachsiske Folk og den sachsiske Hær henreves af den almindelige Gjæring i Tyskland, der sigtede til at forjage Franskmændene fra dets Grændser. Endnu i Sommerens Løb havde den sachsiske General Thilemann forladt den sachsiske Hær-Afdeling og taget Tjeneste i den russiske Hær. Længe søgte han at bevare en af Landets vigtigste Fæstninger, Torgau, som en Støtte for Sachsen under et muligt Brud med Frankrige, og da han efter sin Konges Befaling maatte overgive denne til de Franse, forlod han den sachsiske Tjeneste. Men det var under Leipziger-Slaget selv, at den sachsiske Armees Overtræden i Fiendernes Rækker bidrog mærkeligen til at afgjøre Dagens Skjebne. I Napoleons egen Generalskab svigtede Enkeltets Trosskab, og deris blandt Schweizeren Jomini, som allerede tilforn forgjæves havde søgt sin Afsked fra fransk Tjeneste.

Fra det nordlige Tyskland rykkede Carl Johan med sine Skarer til Leipzig, og løste saaledes det Løfte, som han i Trachenberg havde givet sine høie Allierede at møde dem paa Leipzigs Sletter. De Slag, som han havde leveret de Franse indenfor sin Operationslinie, havde vist nok formindsket hans tyske Rækker, men de vare igjen blevne udfyldte med nye Forstærkninger, og han kunde mod Slagets sidste Udvikling opstille en Armee paa den blodige Balplads, der ikke uvæsentligen bidrog til at afgjøre det store Slags Skjebne. Omringet saaledes af en overlegen Fiende sloges Napoleon fra den 14de til den 18de October paa Sletten ved Leipzig, men maatte omfiden vige for Overmagten. Beskrivelsen af dette blodige Slag, der afgjorde Europas Skjebne i en lang Fremtid, Napoleons Flugt og de dermed forbundne Begivenheder, vil Læseren finde fuldstændigen hos andre historiske Forfattere. Vi henvende os til hvad der imidlertid skede i Norden.

Det var Danmarks uheldige Skjebne paa den Tid, at vælge den uheldigste Politik i Begivenhedernes meest afgjørende Dieblit, og saaledes udfædtes dets Krigs-Erklæring mod Rusland og Preussen saa Dage efter Slaget ved Leipzig, og førend endnu det for Napoleon uheldige Udfald deraf kunde være det danske Hof bekjendt. Den danske Konge lod det vissest ikke mangle paa Forsøg paa at afværge de truende Farer. Historien har meer at anklage den Uretfærdighed og Boldsomhed, hvormed Benner og Fiender rasede mod denne svage Stat, som iagttog den strengeste Neutralitet, og samvittighedsfuldt opfyldte alle indgangne Forbund og Fredsforbindelser, end den danske Regjerings Ulogskab eller Mangel paa Opmærksomhed paa det nordlige Europas Stilling. Denne Danmarks redelige Færd og aabenbare Attraa efter at vende tilbage til en lykkelig Freds- og Neutralitetstilstand, kunde ikke redde den dansk-norske Stats Heelhed. Det var bestemt i den store Alliance, at en vigtig Del af de danske Stater skulde være Kjøbesummen for Sveriges Medvirkning til Napoleons Undergang — en Medvirkning, der ei alene var vigtig under dets østlige Naboes vaandefulde Krigstilstand, men formodentlig dets Tilflugt af Tropper, og fornemmeligen den Generals Personlighed, der skulde anføre dem. Derhos besmykkedes denne Danmark uskyldigt paaførte Krig deels med de svageste Grunde, deels skjultes Grundenes Svaghed under de mægtigste Staters Tausshed. Efter Slaget ved Leipzig og i det Dieblit da Danmark, med mere Sandhed end Klogskab, havde i offentlige Erklæringer forklaret sine Grunde til fiendtlige Forholdsregler mod Rusland og Preussen, stod Danmark saa godt som ene paa den nordiske Balplads mod en Skare af de mægtigste Fiender. Napoleon, til hvem det nyligen havde sluttet sig ved det nyeste Beskyttelses-Forbund, havde paa Leipzigs Sletter tabt Prisen for alle sine Seiervindinger, og maatte som Flygtning ile tilbage til Frankrige med et Fragment af sin store Armee, lykkelig om han kunde bevare Frankriges Grændser, og uden Haab om

menstede at faae den afgjørende Stemme i Europas Anliggender, som han havde gaaet. Men Davoust var tilbage i Hamborg med en Hærsdeling, som langt fra var de talrige Fiender, der omringede ham, voksen, og denne Generals eneste Attraa var at redde sine Krigere for sin slagte og forfulgte Keiser, ubekymret om hvorledes det gik Frankriges svage Allierede i Norden, hvis Skiebne glemtes under den store Kamp om Liv og Død, og som Napoleon ikke mere kunde yde den ringeste Beskyttelse.

Under disse Omstændigheder væltede store Skarer af Fiender frem imod Danmark og truede at oversvømme dets frugtbareste Provindser, medens det kun havde en lidet Hær at sætte imod den store Overmagt, og dets Finantser vare i den allerbedrøveligste Forfatning. Danmark endte denne ulykkelige Krig under Forhold, som vare ugunstige mod dem, hvorunder den begyndte. I 1807 stod den Armee i Holsteen, som skulde bruges i Sjælland, nu stod en stor Deel af den Krigsmagt i Sjælland, som skulde bruges i Holsteen. Men om hele Danmarks og Norges Krigsmagt havde været samlet ved Borten af Danmarks Grændser, saa vilde den ikke have kunnet modstaae de Hærmasser, som nylig kom frem mod de danske Stater, berusede af Seier over den mægtige Keiser. Der kunde ikke være Spørgsmaal om Udfaldet, kun om at redde Eren, og dansk Blod skulde atter, unyttig med Hensyn til Resultatet, offers paa dennes Alter. Senere Blade ville vise, hvorlunde Gaaden løstes.

Genogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge 1813. Christian Frederiks Virksomhed.

Norge befandt sig imidlertid vel umiddelbart udenfor Krigens Rødsler; men det blev forsværet med haarde Lidelser. Følgerne af det afvigte Mars Misvært havde gjort sig saa meget ubeligere, som Farten paa England i denne Sommer var meget indskrænket, og Kornfarten imellem Danmark og Norge, under de engelske Krydserses Forhæjning og de Svenskes hemmelige Forfølgelser, var omgivet med store Farer. Til Gothenborg vare flere med Kornlicencer forsynede norske Fartøier indbragte af engelske Krydsere, men da disse af Admiralitetsretten i London bleve frikendte, bad Landshøvdingen under intetsigende Paaskud at lade dem afgaae. Det var uendeligt, at det svenske Cabinet forberedede Udførelsen af dets politiske Planer med Hensyn til Norge ved at vanskeliggjøre dets Provinding, eller i det mindste lade dem blive en Folge af dets vilkaarlige Uheldmod. Danmark havde desuden, som vi har set, ingen Overflod af Kornvarer. Til at udholde disse Lidelser var imidlertid en stor Deel af Rationen styrket ved Udbyttet af Licence-Farten, der nylig havde fyldt Udskibernes Kasse, og som, endstjønt i dette Aar besværet med store Hindringer, endnu ikke var aldeles ophævet. Den Velstand, som derved udbredtes paa enkelte Stæder, kom ogsaa de ringere Stænder tilgode, og selv Bengesforværringen bidrog til at forbedre disses Stilling. Den almindelige Ringeagt for det circulerende Papis, hvis Værd dagligen sank, gav Anledning til store og hurtige Omsætninger, og til et fortsat Omløb af et Nummerair, som intetsteds lagdes paa Ristebunden. Naar en Pengesum var indløben i Kasse, studeredes der paa at sætte den i en ny Bevægelse, da Eierne den paafølgende Dag maatte vente en mindre Værdi for den end den foregaaende. Der stede saaledes idelige Kjøb af Eiendomme, Bygninger af alle Slags opførtes og repareredes, alstens Arbeidere holdtes i idelig Bevægelse, og selv Landmanden benyttede Dieblisset til at foretage Grundforbedringer ved Hjælp af det i Overflod circulerende Papis. Dertil fattes især den Landmand i Stand, der

etede Forbegrebs af nogen Betydning, hvis Producter han med Sine ikke kunde fortære, men kunde bringe en Deel deraf til Torvs. Thi Aaret 1813 var et af Landets frugtbare, og Korn og Jødemidler stode formedelst udbortes politiske Omstændigheder og en besværet Tilførsel i høi Priis. Men stedse blev der en ulykkelig Skare tilbage i de høiere og lavere Classer af Borgere, der ikke inddroges i den store Virksomheds Kreds, og som sunkede under Mangel paa Brodkorn, og under Savn af Livets første Fornødenheder. En anden Deel af Landets virksomme Borgere forlevedes ved Bengenes sunkne Værd til Kjøb og Omsætninger, som i Tidens Løb undergrove deres borgerlige Velfærd. Diebliffets Fordele af Bengesforværringen vare flygtige og forbigaaende; fordærvelige Følger lagde sig ofte ved deres Rod, og den falske Velfærdstilstand naaede ikke engang alle Borgerclasser paa den Tid den randt; men den Forvirring, som fulgte derpaa, da det Onde skulde afhjælpes, var langvarig, nedbrød Velfærdigheden paa flere Steder, og bragte Forvirring i alle borgerlige Forhold.

Imidlertid formørkedes Udsigten til Fremtiden formedelst den sig alt meer og meer nærmende Krig, og Statskassens dermed forbundne Forlegenhed. Paa flere Maader søgte Regjeringen at komme Statskassen til Hjælp, deels ved at forsøge Landets Skattepaalæg, deels ved at fixere Indtægterne til bestemte Værdier, som vare uafhængige af det vakkende Bengesvæsen; men ingen tilstrækkelig Hjælp kunde paa denne Maade tilveiebringes; thi Landets Velfærd aftog, og Handelskraften lammedes alt meer og meer under trykkende Tidsumstændigheder. Under 14de October paalagdes en Afgift af 8 pCt. for eengang paa Varer, som fandtes i Forraad til Salg, til Bearbejdning, eller til en længere Tid end et Aars Forbrug: „saasom — hedte det — Kongens nærværende Indtægter ikke ere tilstrækkelige til at afholde de overordentlige Udgifter, som Conjunctionerne, og især Forsvarsvæsenet, have gjort fornødne.“ Men Paabudet kunde ikke bringes til Udførelse, fordi de Begivenheder, som splittede Rigerne ad, nu fulgte Slag i Slag paa hverandre. Under 8de September befalede, at alle Toldafgifter i Danmark og Norge skulde erlægges i rede Sc'lv. Men ogsaa dette Paalæg berigede ikke Statskassen synderligen, da Skibsfarten i Norge formedelst Licencefartens Ophor var saagodt som afbrudt, og desuden den Aarstid nærmede sig, da Skibene lagdes i Vinterleie, og kun de vare i Bevægelse, som vare beskæftigede med Kornfarten. Denne maatte nu igjen paa alle Maader opmuntres, da Krigen med Sverige forøgede de fiendtlige Krydsers Antal, i det nu svenske og engelske Kapere og Orlogsfartøier kappedes om at opbringe alle norske Fartøier, som fandtes paa Havet. Fra Norge kunde saaledes ingen Indtægtskilder ventes til Berigelse for den danske Statskasse. Norges Kornforsyning krævede igjen store Offere, og maatte opmuntres paa alle Maader, naar ikke Norge skulde blive et let Bytte for Statens Fiender. Præmierne for Tilførsel af Korn bleve saaledes forøgede, og den lille Flotille af Kutterbrigger, som fandtes i norske Havne, bleve satte i Bevægelse, for at beskytte Kornskibene i det mindste mod de mange svenske Kapere.

Danmark sparede visseligen heller ikke for nye Skatter og Paalæg. Under 25de October udstreves en Mobiliekat af al rorlig Formue, som bestod af Indbo, Huusgeraad og Bohave, der skulde erlægges i Forhold til sammes Mængde og Værdi. Under 29de October paalagdes en extraordinair Korn- og Fourage-Leverance af Ager- og Engs-Hartkorn i Danmark: „deels til vor Tjeneste her i Riget, og deels til vort Rige Norges Providering.“ Leverancen skulde bestaae af Kornvarer, Hø og Halm, og Betalingen nærmere bestemmes. Men Intet viiste mere Statens Forlegenhed for at reise de fornødne Indtægter end den offentlige Auction, som i Octbr. Maaned blev afholdt paa Kjøbenhavns Børs over Kornvarer, der først i Tidens Løb skulde leveres. Paa denne Auction optaabtes mod contant Betaling 8,000 Tønder Rug, 12,000 Tønder Byg, og 4,000 Tønder Hø, der i en vis Tid skulde komme aarligen i de Høistbydendes Hænder. Dette Parti optaabtes paa 10 og 20 Aar, og skulde endog udvides til 40 Aar. Men ikke heller heraf opfyldtes Hensigten;

hi under den betænkkelige Stilling, hvori den danske Stat befandt sig, var der ikke mange Liebhabere. Til saadanne Midler maatte Staten tage sin Tilflugt, da Sedesfabrikationen var standset, og det kongelige Ord givet, at der ikke skulde udstedes flere Sedler end ved Forordningen om Pengevæsenet var bestemt, medens der paa den anden Side var et sørgeligt Forhold mellem Statens Indtægter og Udgifter.

Især blev den Udskrivning, som ved det norske Statholderflabs Placat af 5te October 1813 blev paalagt Agershuus og Christiansands Stifter til Armeens Brug, tykkende for mange Egne i Norge. Statholderen solte dette, og fandt derfor for nødvendigt at indlede Forordningen ved en Opmuntring til Folket. „Nordmænds Troslab, hede det, kan ikke roffes ved en trædsf Fiendes Rænter; men disse nødvendiggjøre Selvforsvar, og have fremægget Krigen. Norske Mænd værne om Norge, og Hvo der ei selv fører Bærg, opfylder med Glæde den Borgerpligt at forsyne disse brave Stridsmænd. Efter en med Standhaftighed overvunden Prøvetid har Forsynet vellykket Landet med Jordens bedste Afgrøde, som rigeligen forsyner dets Indvaanere, indtil Bistand af Fødemidler for kommende Aar ved Kongens kraftfulde Foranstaltninger og gode Borgeres Medhjælp kan tilføres. Det vilde være tilstrækkeligt i denne Mellemtid at sige til Nordmænd: Lader ikke Eders Sønner, som værges for Landet, savne Brød, og al Mangel skulde afværiges, men der bør sørges for, at disse villige Anstrengelser ikke blive byrdefuldere for de nærmere end for de fjernere Egne, hvis Besiggenhed dog tillader at forsyne Armeen med Laan af Kornvarer, ligesom og at denne Bistand ydes med den Lettelse, som Orden i Foranstaltningerne fra Overrighedens Side og Omstændighederne muligviis tillade.“ Beløbet af det Korn, som i Folge denne Placat maatte leveres til Armeen, skulde nærmere bestemmes ved Circulair-Skrivelse til de forskjellige Overøvrigheder. Det Halve skulde leveres frag, og den øvrige Halvdeel forblive i Eierens Bærg, dog under den Betingelse, at den ei maatte røres indtil Brugen deraf anvistes. Som Straf for de Udeblivende eller Eendragtige bestemtes, at der skulde leveres det dobbelte Quantum i Tilfælde af sig Mislighed ved Leverancen. Imidlertid var det hele kun at betragte som et Laan, der skulde tilbagebetales Underen inden 3 Maaneder efter Leverancen med en Skæppe Overmaal, ligesom og Transportstyksen til og fra Magasinerne skulde udredes af Staten. For den frugtbare Deel af Norge, som hører til Hovedstadens Opland, havde denne Udskrivning Intet frygteligt, da Aaret havde givet en god Afgrøde, og disse Egne tildeels kunne sælge Korn af den indhøstede Avl. Men paa Bestlandet var Iværksættelsen af denne Foranstaltning forbunden med store Vanskeligheder, og store Rædsler udbredtes over mange af disse Egne formedelt denne Udskrivning. Landmanden bringer der intet Korn til Torvs, og i alle Stovegne maa han gjøre betydelige Indkjøb af Kornvarer til sin Huusholdning. Kysterne vrinle af Menneſter, der søge deres Næring ved Søen og Fiskeri; og hele Vinteren igjennem tiltrænges Korn fra Udlandet, som fast udelukkende er Bestkjstens Kornkammer. Leverancen lade imidlertid ogsaa paa Bestlandet uden Anurren, i Overbeviisning om at Foranstaltningen var fornøden for at proviantere Armeen; men Budet opvakte Mismod og Frygt for Fremtidens Farer blandt disse Egnes Beboere.

For end videre at opmuntre Tilførsel af Kornvarer blev under 9de October fra Statholderflabet bekendtgjort en Præmie-Forhøielse for Indførsel af Korn, som under 13de September var besluttet af Danmarks Konge. Denne Præmie bestemtes denne Gang til Skipper og Mandflab, og udgjorde fra 13½ til 24 Rbd. Commercetøsten, eftersom Kornet leveredes enten Søndenffjelds eller Nordenffjelds, eller indførtes i en ubeskadiget eller bedærvet Tilstand. Derimod bortfaldt den Afsladerne tilstaaede Indførselspræmie. Da Søen vrinlede af fiendtlige Krydsere, vilde man derved opmuntre de Søfarende til at underkaste sig de med Kornfarten forbundne Farer for Opbringelse og Arrest i fremmede Lande, medens der vare trufne andre Foranstaltninger til Bedste for Afsladerne, ved at aabne dem Adgang til de offentlige Magasiner, og tilstaae dem en passende Udsættelse med Betalingen. Der fandt ogsaa

Associationer Sted især paa Østlandet, som subskriberede betydelige Capitaler til Indkjøb af Kornvarer, der besørge des deels ved Commissionairer i Danmark, deels ved Agenter, som sendtes fra Norge selv. Paa Vestlandet fandt saadanne Indkjøbsforbund lidet Sted, men enkelte Privatmænd vare der, af ovenfor anførte Aarsager, under hele Krigen mere virksomme med Hensyn til Landets Forsyning. Et Held for Norges Provinding var det, at der endnu var betydelige Kasser i Landet, som en Folge af Licencesartens Udbytte, og det var endnu paa den Tid en almindelig Stemning i Landet, at bringe ethvert Offer for at undgaae Farer, som paany truede de tvende Rigers Forbindelse. Saa vigtig ansaaes derhos Korntilførselen paa den Tid, at der ugentligen gaves i de offentlige Tidender en Beretning om de Kornquantiteter, som vare indførte deels for offentlig deels for privat Regning, og mestendels overstege disse hine.

Alt som Krigenes Farer nærmede sig meer og meer de forenede Riger, bleve Foranstaltningerue meer alvorlige og mangfoldige. I September Maaned udgaves en kongelig Befjendtgjørelse angaaende Besidderne af faste Eiendomme i Danmark og Norge, som opholdt sig i Udlandet. Disse befaledes at indfinde sig i de forenede Riger inden Januar Maaned 1814, eller for vedkommende Dyrighed at indsende fyldestgørende Forklaring om Aarsagerne til den forlængede Udeblivelse. Forsaettes dette, skulde de tilsvare det Dobbelte af alle directe Skatter og Afgifter af deres Eiendomme, som nu vare paabudne eller herefter paabødes. Faste Eiendomsbesiddere, som ved udbrydende Fiendtligheder maatte staae i fremmed Krigstjeneste og ikke uforsøvet toge Afsted fra denne, skulde taale deres Eiendomme sequestrerede.

Men især krævede den herskende Pengemangel, Beugevæsenets Forvirring og Næringsveienes Standsning Regjeringens Opmærksomhed. Norge befandt sig i en isoleret Stilling uden de fornødne Midler til at sætte sig i Forsvarstilstand mod den Rabomagt, der betragtede det allerede, i Folge det store Raads Samtykke, som forenet med samme, og til at tilveiebringe de fornødne Fødemidler, medens Nordsoen var opfyldt af fiendtlige Krydsere. Det lod til at være disse Fienders Hensigt at gøre denne Erobring let ved et strengt igjennemført Udhungringsystem, og dette vilde bedst iværksættes, naar det lykkedes Fienden under Vinterens Løb at forhindre Korntilførsel. Faren nærmede sig alt meer og meer, og man maatte være betænkt paa at gaae den imøde. For Diebliffet havde en god Høst bortffjernet disse Farer, den fordeelsagtige, nyligen ophørte Licencesart havde styrket Landets Formuekraft, og ved den tvungne Udskrivning, tillagt det Forraad, som fandtes paa de kongelige Magasiner og dagligen forøgedes, var der for Vinteren nogenlunde sørget for Armeens tarvelige Forsyning. Sveriges Hoved-Armee befandt sig under Anførsel af den svenske Kronprinds i Lydsland for at bidrage til den store Keisers Fald, og det havde hverken Penge eller Følk til med Alvor at føre Krigen i Norden, saalænge dets Hovedstyrke befandt sig i Syden. Det kom saaledes an paa at benytte det skjebnesvangre Diebliff til, paa den ene Side at bevare Nordmandens Trofskab mod ældgamle politiske Forhold under Næringsveienes Standsning og under truende Farer, paa den anden Side at sætte Riget i tilbørlig Forsvarsstand under Fiendens mulige offensive Forhold. Til at bevirke dette behøvedes det Middel, som til alle Tider har været anseet for det vigtigste Krigs-Element, nemlig Penge eller et Repræsentativ, der kunde ansees gyldigt i det borgerlige Livs Omsætninger. Den danske Rigsbank kunde ikke komme Norge til Hjælp med den fornødne Understøttelse. Dens Sedler faldt dagligen, fordi Banken var anlagt paa en ubequem Grundvold, medens Statens vokende Afgifter under en farlig Krigstilstand gjorde saadanne Skridt nødvendige til at reise Penge, som maatte svække Bankens Credit, og gjøre Brud paa de meest hoitidelige Løfter. Den havde kun lidet Sølv i sin Kjelder, og de pantsatte Eiendomme, som skulde give Sedlerne Gyldighed, kunde ikke forvandles til realisable Bærdier, der alene begrunde en Banks Anseelse.

Under disse Omstændigheder maatte det overlades til Norge selv at reise de

høvede Midler til at proviantere sig, forsvare sig og gennemgaae de Trængsler, som landets Rørringsveie maatte foranledige. Den danske Regjering begyndte at udføre Norges Trang til Selvstændighed i sit Vægeværn, især under en isoleret Tilstand, og maatte overlade det selv Valget af de dertil fornødne Midler. Den indlagde den norske Statholder denne Gjenstand til Undersøgelse af de locale Forhold, og af Borgernes Tilbøielighed til at understøtte Regjeringens Hensigt ved Oprettelsen af en hensigtsvarende Indretning. I den Anledning veglede Brinds Christian Frederik Brev med flere af Landets Borgere, hvori omhandlede Planen til Oprettelsen af en Bank og den hensigtsmæssigste Raade, hvorpaa Vægeværnet kunde ordnes. Han henvendte sig i den Henseende ogsaa til Forfatteren i et Brev af 7de Septbr., som besvarede kort efter. I sit Svar gjorde Forfatteren opmærksom paa Ubequemheden af den Grundvold for Banken, der var foreslaet, svarende til den, hvorpaa den danske Bank var funderet. Derhos søgte han at vise, at det nærværende Dødelik var udfillet til at skaffe de rene Midler tilveie, som alene betragtes i Udlandet som en gyldig Valuta. „Nationens Mangel paa Indtægtskilder — hedte det i dette Brev — og National-Industriens Standsning gjør Norges Handelsbalanee meer udelelig end den længe var, hvorfra følger en større Udstrømning af Solvets værdige Repræsentativer som alene for Tiden bestaaende i Handelsstandens udenlandske Midler.“ Da Stove og Saugbrug ogsaa vare anførte i Planen som et Funderingsmiddel for Banken, gjorde han opmærksom paa, at disse, formedelt deres ubestemte Værdi under omflistende Handelsconjuncturer og Eierens meer eller mindre omhyggelige Behandling deraf, vare endnu mindre skikede til Underlag for Banken end det faste Indegods, der skylder Agerbruget sin Hovedværdi. Han meente saaledes, at kun midlertidige, og ikke gennemgribende Foranstaltninger, der sigtede til Vægeværnets hurtige Regulering, nu kunde gøres. Han ender Brevet saaledes 1):

„Det være mig til Slutningen tilladt at gjøre Deres Høihed opmærksom paa disse farlige Omstændigheder i Landet med den Frimodighed, som kun finder Udtryk i Tidernes Forvirring, der berettiger enhver Borger, som er sig sin gode Hensigt bevidst, til frit at yttre sine Tanker. Finantsvæsenet har naaet en Forvirringsgrad, hvortil Historien ikke kan fremvise Lige, og det er efter min Mening saare vigtigt at lade Nationen føle Følgerne deraf i en høiere Grad, end Nødvendigheden klder. Det er umuligt at raade Bod derpaa saalænge Handelen sover, og alle de af Finantsvæsenets Bestyrere foreslaagne Palliativer — endog de, der ved Kongebud have faaet Lovens Stempel — ere aldeles utilstrækkelige til at afværge Landets Nød i denne Henseende, og kunne derfor umuligen bestaae i deres nærværende Form, men maaskee forandres, naar engang Fredens Lykke skænkes os. Den danske Stat er formedelt en uadvortes Politisk at betragte som et rorløst Skib, der tumler om paa havet. Etsteds kommer det vel i Havn, og da er det Tid at kalfatre det. Men disse Foranstaltninger fra Finantsvæsenets Side, som skulle læge det for Tiden vægellige, forvirre den handlende og kultiverede Deel af Nationen, og gjøre den mere udygtig for en Statsforandring, end den ellers formedelt sin Kjærlighed til det danske Dynasti og Had til Nabostaten vilde være. Den største Deel af Nationen har neppe den Grad af Cultur, at den er tilbøielig til at opofre sin egen borgerlige Lykkelighed for Efterslægtens — og jeg spørger frimodigen, hvilken Stilling kan være frygteligere og ufordeleligere end Norges nærværende? Jeg tilstaaer oprigtig, at jeg ikke vilde høiagte den norske Handelsstands Kundskaber, dersom den har sit

1) Forfatteren maa her gjentage en Bemærkning, som han før har gjort, at Læserne maaskee vilde finde det ubestemt, at han saa ofte indfører sine egne Breve og Betragtninger fra hin Tid; men han har ingen sikrere Kilde til den Tids Historie i sit Brev, og han tiltager sig ikke nogen Dom over deres Værd. Hans Stilling i den Tid, som mange Menneskers Forsorger under vanskelige Tidsumstændigheder, maatte især vigtigt give hans Billeder og Betragtninger en mørk Farve.

Selv til en Bank, der er grundfæstet paa en saa ubequem Grundvold som den projecterede, og som har en Masse af Sedler at bære paa, der evig vil hindre dens Flor."

„Den anden farlige Omstændighed er Kornpriserens høie Standpunkt — høi i Forhold til de ringere Classers Dagløn og Midler til Erhverv, under Frygt for at de endnu skulle stige høiere. Denne Omstændighed vil bringe den fattige Dagleier, Strandfædder og Huusmand i en fortvilet Tilstand, og ogsaa han vil gladeligen ombytte sin Glendighed med hvillensomhelst Forandring, der bydes ham, enten af den ene eller anden Regjering. Deres Høihed kan i Deres Stilling ikke lære at kjende Landets Nød, som den findes i Glendighedens Sytte; men i disse ynkværdige Menneskers Ravn beder jeg Dem tage denne Sag i nøiere Overveielse, og ikke voldgive den fattige Almue til Privates Forsorgelse alene, som jeg i Sandhed ikke troer kunne raade Bod paa Landets Trang. De Opoffrelser, som maa gøres, ere store og usorholdsmæssige til Statskraften, men med Forsnyets Bistand er det Ustyidighedens og Retstæffenhedens sidste Anstrengelse mod Bold og Uretfærdighed¹⁾."

Det lader til at den danske Regjering paa Grund af Statholderens Indstilling opgav foreløbigen Ideen om Oprettelsen af en Bank, og lod det blive ved at tilstaae Oprettelsen af en privat Laanekasse, hvilket skede ved Rescript af 20de October. Til at tage denne Sag under nøiere Overveielse udsædte Prindsen derefter en Indbydelse til 72 af Landets formuende og indsigtsfulde Mænd til at møde i Christiania, for deels at gøre et Udkast til Indretningens Detail, deels til at lægge en alvorlig Haand paa Bærket selv ved en tilstrækkelig Subskription. Byerne Bergen og Trondhjem sendte en Deputation af selvvalgte Mænd til dette Møde²⁾. I denne Forsamling fandtes imidlertid ikke den Mand, der i alle Henseender maatte anses competent fremfor Rogen, saavel formedelst sin Stilling i Staten som dens største Possessionat, som formedelst sine Indsigter, til at deeltage i saa vigtige Forhandlinger. Men den danske Konges gamle, med Hensyn til dens Retning ikke ugrundede Mistanke til Grev Wedel var ogsaa vaagnet, og der frygtedes for, at hans bekjendte Politik med Hensyn til den skandinaviske Salvoes Forening skulde vinde Fremgang under den betænkkelige Stilling, hvori den danske Stat befandt sig. Man kaldte ham saaledes fra en Stueplads, paa hvilken hans udmærkede Personlighed og vigtige Stilling i Fædrelandet kunde afgjørende indvirke paa Begivenhedernes Gang, og Prindsen saae gjerne en Mand bortfjernet, der aabent for ham havde lagt en politisk Mening for Dagen, der altfor meget understøttedes af Dagens Begivenheder. Som Baastud til Wedels Redkaldelse til Danmark maatte Universitetsagen tjene. Universitetet var stiftet og nogle Professorer udvalgte; det var besluttet, at Bygninger skulde opføres, og at Indretningen i det Hele skulde sættes paa samme Fod som i Kjøbenhavn. Nu hedte det, at den sidste Haand alvorligen skulde lægges paa Bærket, og det syntes som den danske Konge ei kunde betjene sig af et bekvemmere Redskab end den Mand, der i høi Grad dengang besad Nationens Tillid, om hvis Indsigt og Dugtighed der kun var een Mening, og som saa rigeligen selv havde udfyret Universitetet. Wedel selv anede imidlertid let den sande Aarsag til Kongens Redkaldelsesbud, og lod sig ei blende af den høie Grad af Opmærksomhed, hvormed han behandledes under sit Ophold i Kjøbenhavn. Aldrig var han bleven behandlet med saa isinesaldende Beviser paa udvortes Gunst. Der var ingen Ende paa Indbydelsener til Hofdineer; han havde hyppige Audientser hos Danmarks Konge, der alle havde det venligste Anstrøg; men den Hovedsag, hvorfor han tilsyneladende var kaldet, behandledes med Lunkenhed, og en Mand af Wedels Skarpsindighed kunde ikke være i Tvivl om

¹⁾ Brevet ender med den Bemærkning, at Forfatterens egen Stilling ei har foranlediget disse Betragtninger, da han i den Henseende var beroliget.

²⁾ Til dette Møde indfandt sig ogsaa Forfatteren efter Prindsens Indbydelse af 17de November 1813. See Bilag 65, som indeholder det kongelige Rescript i den Anledning.

ke sande Mening¹⁾. Da Norges Stjebne var afgjort, forlovedes Greven i al Stilhed; thi Danmarks Konge opgav alt Haab om de nordiske Rigers vedvarende Forning, og havde ingen Grund mere til at holde en Mand tilbage, hvis Planer harmonerede med Nordens nye, nu af den danske Konge selv vedtagne Politik. Striden mellem Frederik den VI^{te} og Wedel var nu endt; thi Frederiks redelige Sind tillod ham ikke ved hemmelige Machinationer at undergrave de Forpligtelser, han offentligen havde indgaaet, og det laa nu ikke længere i hans Plan at neutralisere en Mand's Virksomhed, der paa saa mange Maader kunde gavne sit Fædreland. Dette var ikke det eneste Spor af Frederik den VI^{tes} vedvarende Interesse for Norge. — Derimod uddes en ny Strid imellem Prinds Christian Frederik og Grev Wedel, som reiste sig af den danske Prindses høie Planer at bygge sig en Trone i Norge, eller idetmindste ved en saadan Mellemact at berede de nordiske Rigers Gjenforening i et stærkt Fæderation — Planer der stiledede sig imod Grevens Begreber om hvad der tjente til at fremme Norges politiske Held i Fremtiden.

Det forømtalte Møde fandt Sted den 15de December i Christiania. De 72 indkaldte Mænd forsamledes i Cathedralskolens Høresal; Prindsen selv indfandt sig i Forsamlingen, og fra den Talestol, fra hvilken Stortingets Forhandlinger i Tidens Løb lededes, holdt han følgende Tale til Forsamlingen:

„Norges Handlende, Brugseiere og Jorddrotter, samlede her, for med redelig Villie at bidrage til Fædrelandets Lær! Jeg byder Eder velkomne i Kongens og Fædrelandets Navn! Udsligelig tilfreds føler jeg mig, omgiven af oplyste og agtbare Mænd; med Glæde seer jeg alle Besværligheder overvunden for, selv fra fjernere Stæde, at møde i en Forsamling af Medborgere, som Alle have eet og samme Formaal. Men vigtigt er det, og Hvo føler ei det? Hvor belønnende for fædrelandsskjædede Mænd at virke til Statens Bedste! Næringsveie skulle oplyses; den Alt nedtrykkende Pengemangel tildeels vige for den Indretning, som privat Credit i Dag grundlægger. Vor gode Konge har med Glæde opfyldt det Ønske, Jeg, stolende paa Dets Bistand, foretog ham som en Belgjerning for Norge. Han har villet aabne os et Betalingsmiddel for Landets første Nødvendighed, Korn, og Magasiner skulle igennem den Indretning stables, hvilke i Fremtiden skulle sikre Nationen mod Hungersnød, og spare Opoffrelser lige dem, der i dette Tidspunkt kræves. Erkjender I denne Belgjerning, Medborgere! og lad denne end mere opflamme Eders Jær, Eders Følelse for det Bærl vi nu begynde, og hvortil jeg af ganske Hjerte ønsker Eder. Grundlægger Bærltet med Indsigt, bygger det med Tillid, da skal det krones med Held!“

Efter denne Indledningstale legitimerede sig de Nødende, som tildeels mødte personligen efter Statholderens umiddelbare Indkaldelse, deels ved Fuldmagt efter vedkommende Stæders Valg, og deres Navne indførtes i en dertil indrettet Protokol for de første Constituerter af Norges Laane- og Discontokasse. Efter Prindsens Forslag

¹⁾ Forfatteren har af Grev Wedels egen Mund efter hans Tilbagekomst fra Danmark hørt Resultatet af denne Rejse, saavel som hans Begreber om dens Beskaffenhed fremsatte, som anført. [Imidlertid finder vistnok her en Forveksling Sted i visse Henseender. Det var i 1811, at Grev Wedel blev nedkaldt til Kjøbenhavn som Medlem af Commissionen for et Universitet i Norge, men denne var færdig med sit Forslag i Foraaret 1812. — Derimod var — saavidt jeg har hørt, bemærker J. Chr. Berg ved dette Sted — hans Rejse til Danmark sidst i 1813 gjort af egen Drift og i private Anliggender. — Saavidt vides blev Grev Wedel kun een Gang, nemlig i 1811, kaldet til Kjøbenhavn, og det saa pludselig, at han ved Tilbud hentedes fra Wallingdal, hvor han som Amtmand var paa Thingreiser. Han reiste samme Stund derfra, var nogle Timer hos sin Familie paa Bærum, gik fra Lønsberg i en Dødsbaad til Svæ, fik en usædvanlig heldig Bør, og overraskede saaledes Vedkommende i Kjøbenhavn, som, efter Rygtet, skulde have havt i Sinde at anlægge Høiforræderi-Sag mod ham. Deres Fremgangsmaaden hermed var endda ei aftalt, og Norges Universitet maatte da tjene som Grund for hans Indkaldelse.]

udnævntes derefter en Committee, bestaaende af 15 Medlemmer¹⁾, som skulde udarbejde Conventionen til Prøvelse i den store Forsamling, ligesom Brindsen udnævnte Stiftamtmand Thygeson til at fungere som Formand, naar Brindsen et selv var tilstede, og ved hans Side udnævntes Carsten Anker, Agent Rielsen og Carsten Tank for at besørge det Fornødne. Forhandlingerne varede til den 5te Januar, da Conventionen var færdig og gennemgaaet; men det vilde være overflødig at gjøre Læseren bekendt med dens Indhold og Bogstav, der begroves under den store strag paafølgende Statsomvæltning, endstjønt Mødet selv øvede sin indirecte Indflydelse paa Fædrelandets Stilling i Fremtiden.

Under dette Møde fattedes der ikke paa fejlige Forsamlinger, i hvilke Sang bleve affjungne til Brindsens Ære, og hvori Slaaler, passende til Fædrelandets Stilling, udbragtes. Iblandt Forsamlingen udmærkede sig især Bergenserne Meyer og Bøsch som herlige Sangere, og deres Stemme høretes flittigen i Sange, tildeelt medbragte fra Bergen og forfattede af Digteren Lyder Sagen. De saa, som endnu leve, der vare tilstede ved disse Gilder, ville med Forfatteren erindre, hvilket Indtryk disse Sange gjorde paa Gæsterne. Tiden, Stedet og Foredraget selv gjorde dem til de høitideligste Bordsange, Forfatteren nogenstunde har hørt. Stiftamtmand Thygeson viiste Forsamlingens Medlemmer den meest gjæstfrie Opmærksomhed, og i hans Huus forsamledes disse ofte til den Munterhed, som under Landets daværende Stilling var mulig. Desuden gaves Brindsen af forskjellige Byens Borgere Fester, hvor til flere af Forsamlingens Medlemmer vare indbudne, og i nogle af disse gif Jule-Syøgen, som i Christiania paa den Tid og især kort før, i Begyndelsen af dette Aarhundrede, i enkelte Familier var i sin Flor, stundom lystigen for sig. Glædefarter under Falketog, Jule- og Bantelege anstilledes, og Brindsen selv tog stundom Deel i denne Munterhed, og forherligede den ved sin personlige Elskværdighed. Over hans Bæsen hvilede dog sædvanligen den Alvor, som Tidens Crisis gjorde naturlig.

Imidlertid formaade denne Munterhed ikke at frembringe nogen almindelig glad Stemning iblandt Forsamlingens Medlemmer. Fædrelandets Stilling nedtrykte Alles Sind, og Opmærksomheden var med Frygt og Ængstelse henvendt paa den store Scene i Holsteen, som afgjorde Fædrelandets Stjebne. Desuden vare de fleste Medlemmer nedtrykte af Betsymring over den Hungersnød, som truede Landet paa den Tid formedelst Korntilforselens Banskkelighed, og de, som stode i betydningsfulde Virksomhedsforhold, heftede Tanken lidet ved Festerne, ja selv ved de Arbejder, som vare Mødets egentlige Hensigt, og af hvilke de under nærværende Omstændigheder ikke turde spaae Landet store Frugter. Sin Gjenstand for en almindelig Ængstelse, og den mørke Udsigt til Fremtiden, var det almindelige Underholdningsstof iblandt den alvorligere og betydningsfuldere Deel af Forsamlingen, og disse toge med en vis Modbydelighed Deel i de muntre Gilder, hvormed Tanken fjernedes fra Dagens Sorger. Det første Spørgsmaal i alle Forsamlinger var stedse Dagens Nyhed fra sydlige Egne, og saa ofte de Deputerede mødtes, verledes fortroligen de Beretninger, som vare hver Enkelt ihændekomne. Brindsen og hans Fortrolige forsømte ikke at give Forsamlingen til Prtis især de gode Efterretninger — men at! hvor sjeldne vare disse — som han havde modtaget fra Danmark, og som allerede dengang gjordes saa tilfredsstillende for Nordmanden, som Sagens Bestaaffenhed nogenlunde tillod, og det egentlige Tingenes Forhold hentedes mere fra de private Efterretninger, som flere blandt Forsamlingen fik fra danske Bener, end fra de offentlige Bulletins. I en af Aarets sidste Dage vare de fleste Medlemmer af Forsamlingen indbudne til Stiftamtmand

¹⁾ Disse vare i alphabetisk Orden følgende: Jacob Aall, Niels Aall, Conferentraad Carsten Anker, Kammerherre Peder Anker, P. v. Cappelen, Grosserer Johansen, Consul A. Konow, Rjebmand Lorch, Stadscapitain Mener, Agent Jacob Rielsen, Consul Reinhardt, Kammerherre Rosenfrank, Grosserer Tank, samt Stiftamtmandene Thygeson og Grev Trampe.

Thygeson, og flere blandt dem, hvorimellem Bergensere, Thrøndere, Kjøbmænd og Adelige fra Ost- og Vestlandet, havde grupperet sig sammen, for at meddele Thygeson de forudsigende Efterretninger fra Krigskuepladsen, som deels private Breve og Bøger havde bragt dem, deels vare i Omløb blandt Publikum. Under disse tal og mørke Meddelelser fremtraadte Thygeson blandt sine Gæster, og forkyndte dem med glad Mine, at han havde en god Efterretning at meddele Selskabet, og at det snart var at vente i Landet. En munter og glad Stemning udbredte sig heri i den nye saa nedslagne Forsamling; men Munterheden nedstemtes snart ved Thygesons fortsatte Meddelelse. „Der maa — vedblev han — gøres et stort Ost- og Throndhjems Stift skal forenes med Sverige¹⁾. Ved denne Tilfætning veeg al Mæltighed fra Forsamlingen, og flere af dens Medlemmer, især Bergenserne, erklærede med høj Røst, at heller maatte hele Norge forenes med Sverige end saaledes forstyrres. Der blev ikke mere talt om dette Glædesbudskab, og det forsøgte kun at være sig selv nyttigt.

Under disse Omstændigheder fremmedes Hovedhensigten af denne Forsamlings Tid ikke ved de Deeltagendes Interesse, endstjont med stor Hurtighed. De fleste af de meest formaande og klarsigende Mænd indsaae Umuligheden af at bringe dem i Landets Bengevæsen under saa trykkende Forhold som nærværende, og de søgte at slutte en i deres Tanker unyttig Forretning, for i deres Hjem at væbne sig mod Dagens Farer ved hensigtsmæssige Foranstaltninger. Man begyndte imidlertid i Rådets Slutning at hente om, at Prindsen under Forandringen i de politiske Forhold, og Umuligheden af Danmarks Forsvar mod overmægtige Fiender, var betænkt som en forberedende Forandring, gjennem hans personlige Medvirkning, i Nordens Forhold. En Combination af finantzielle Foranstaltninger og raske Beslutninger til en saadan Forandring ansaaes af Prindsens fortrolige Raadgivere som det bedste Middel til at forebygge den Forvirring, som Norges Skismisse fra Danmark maatte foranbringe. Historien kan derhos ikke oplyse, hvorvidt Prindsen allerede dengang bifaldt denne Plan, og i sit lille Raad af nærmeste Fortrolige²⁾ lagde Haand paa deres Forslag, endstjont den med Visshed kan forudsætte, at han valgte den Fremgangsmaade, som han ansaa for gavnligst for de tvende forenede Riger. Bist er det, at der gjordes nogle Forsøg paa at stemme Forsamlingen til at forsøge Statholderens Forslag og tillægge ham Kongenavn og Kongemagt. Forfatteren erindrer aldeles ikke om den Seddel, som skal være lagt under flere af de Deputeredes Couvert og Opfordring at udraabe Prindsen til Konge, og flere af Forsamlingens endnu levende Medlemmer erindre ikke heller det mindste derom³⁾. Men desto sikrere er det, at Opfordringen, hveden den end monne komme, stede paa en anden Veje, som derom har umiddelbar Erfaring. Der blev mod Slutningen af dette Røde Råd flere Medlemmer af Forsamlingen forseglede Sedler uden Navn, hvori der skrevs til at udraabe Christian Frederik til Konge. Et saadant Brev blev ogsaa bragt ind i Forfatterens Logis, uden at han kunde opdage, hvo der havde bragt det. Andre Breve vare andre Medlemmer af Forsamlingen tilstillede; men de, som i disse Breve henseende aabnede sig for hverandre, bleve enige om at forholde sig heri aldeles

¹⁾ Osterrige, der var fremtraadt som Mægler mellem de nordiske Magter efter Danmarks forlangende, optog nemlig det Forslag, som nylig af Sverige var gjort; men derved blev nu Carl Johan, under Krigens lykkelige Vending, ikke staaende, men forlangte hele Norge. [Se Wegeners Actm. Bidrag I. 192—193. 421. Redensfor S. 328.]

²⁾ [Disse vare især Thygeson og Carsten Anker. Oberstlieutenant Gaffner var nok ogsaa en af dem, som Prindsen havde Fortrolighed til, dog maaskee kun i personlige Anliggender. — J. Chr. Berg.]

³⁾ See Bergelands Norges Constitutions-Historie S. 66. Men bestemt vover Forfatteren ei at modsige det af Bergeland Anførte, da Tilfældet maaskee gjorde, at hans Brev og han ei kom i Besiddelse af en saadan Seddel. Kun veed han med Visshed, at han ei hørte tale derom.

passive. Stemningen var overhovedet under dette Møde, skønt alvorlig og stundom mørk, mere rolig og mindre exalteret, end den siden under det politiske Schisma blev, og Brindsen, i al sin Elstværdsighed og i Besiddelse af Folkets Indest, ovede ligesaa lidet som hans Fortroligste den Indflydelse paa Folkets Stemning, som senere hen. — Der var endnu Intet officielt bekendtgjort om Norges Løsrivelse fra Danmark; kun ubestemte Rygter vare derom i Omløb, og Tilliden til den nærværende Bestyrelse var endnu ikke saa stor, at man fandt det raadeligt blindt hen at laste sig i dens Arme. Overalt troede de fleste blandt de Mænd, som pleiede dette Raad med hverandre, at det var mere overensstemmende med Nationens daværende Sindelag at lade Rigernes Skilsmisse blive en nødvendig Folge af en udvortes Tvang, og af mægtige Nationers Villie, end at gjøre i Norge selv noget bestemt Stridt til Rigernes Skilsmisse. Kampens Ende nærmede sig, og med den afgjordes Norges Skiebne.

Mødets Forhandlinger endtes den 4de Januar, og den 5te forsamledes Constituenterne af den private Laane- og Disconto-Indretning i det før omtalte Locale, hvor Brindsen besteg Talestolen og tiltalte Forsamlingen saaledes:

„Norges Handlende, Brugseiere, Jorddrotter! Saa Uger ere forløbne siden vi samledes her i glad Forventning at see en Indretning grundlagt, af hvilken Norge tor spaae sig Held i Fremtiden. Hvilken Nordmands Hjerte brænder ei af Iver for Fædrelandets den gode Sag! Denne Høielse har besjælet Committeeen, som af Eders Midte udvalgte, og i Dag forelægges Eder Conventionen for Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Kasse, hvilken er udarbejdet med ligesaa megen Driftighed som Indsigt!“ — Derefter oplæste Professor Rasmussen Conventionen, og Statholderen fortsatte saaledes sin Tale til Forsamlingen: „Opfordret hertil ved Eders Ønsker, Medborgere, og ledet ved min Overbeviisning om Indretningens Henfigtsmæssighed, saavel som ved mine Høielser for Norges Vel, undertegner jeg min Garanti som første Constituent. Hvo der tænker som jeg, han efterfølge mig! Hvem der inden Februar Maanedes Udgang melder sig til Directionen som Interessent og tegner sin Garanti, bør at agtes med Kassens første Constituent. Skulde nogen inden saadan Tid have Bemærkninger at fremsøre ved den antagne Convention, da skulle disse, naar de skriftligen leveres til mig, blive tagne under Overveielse.“

Efter denne Opfordring indførtes de forskjellige Tilstedeværendes Subscriptioner i Indretningens Protokol, og Statholderen tegnede sig selv for 60,000 Solvdaler ¹⁾ til Laane-Indretningen og 30,000 til Disconto-Indretningen. I hans Spor fulgte den hele Forsamling, og der subscriberedes saaledes i Alt 1,720,000 Solvdaler til Laane-Indretningen, og 696,000 Solvdaler til Disconto-Indretningen. Constituenterne fra Bergen forbeholdt deres Committerede Ret til nærmere at opgive de Summer, for hvilke de vilde tegne sig. Subscriptionen skede vissest ikke af alle tilstedeværende Constituenter med store Forhaabninger, eller med Tillid til at en fast Grundvold for Norges Bengevæsen under den farlige politiske Stilling, hvori Norge nu befandt sig, og under en almindelig Standsning i de vigtigste Næringsveie, kunde lægges. Men den ene Subscription skjød den anden frem, og Brindsens Grempe rev Mængden med sig. Skulde Indretningen virkelig være kommen i Stand efter Forslaget, da vilde mangen en Subskribent være kommen i Forlegenhed med at opfylde den indgangne Forpligtelse; thi flere Navne fandtes paa Listen, der siden stødtes i stor Forlegenhed i den borgerlige Stilling, og der gaves Saa, som ei vilde have følt sig forlegne ved at reise en Sum, som de, henrykte af Fædrelandskærlighedens Barme, med let og rund Haand havde subscriberet.

Da Subscriptionen var endt, skredes til Valg af Directeurer, og dertil opfordredes Forsamlingen af Brindsen med følgende Ord: „Den Forret at vælge en Directeur, som jeg paaskjønner, at Samfundet har havt den særdeles Opmærksomhed at tilbyde mig, kan jeg ikke gjøre nogen værdigere Brug af, end at give min Stemme

¹⁾ [Hermed menes formeentlig Rigsdaler Solvvardi.]

Stiftsamtmand Thygeson, men jeg veed, at man i Almindelighed paa lige Maade
 ogsaa at erkjende hans Fortjenester af Indretningen. Directionsvalget paa samtlige
 3 Directeurer bør derfor have uafbrudt Fremgang." — Efter en saadan Opfordring
 kunde Valget af første Directeur ikke være tvivlsom. Thygeson var allerede da bekendt
 som en af Brindsens fortrolige Raadgivere, der havde hans Tillid i høieste Grad;
 han ansaaes for en af Landets meest formuende Mænd, der ved sine disponible Midler
 kunde give Indretningen Anseelse; han havde vundet Agtelse i Nationen ved sin Em-
 bedsfærd, og den hele Forsamling havde et ventligt og erkjendeligt Sindelag til ham
 særlig hans humane og venlige Færd under Forsamlingens Møde, saavel ved For-
 samlingsbordet som i hans gjæstfrie Huus. Den anden Directeur, Conferentsraad G.
 Wedel, blev iligemaade valgt efter Brindsens Sind som en af hans fortrolige Raad-
 givere, og som en Mand, der i Danmark var bleven brugt i vigtige Erinder. De
 øvrige 3 Directeurer, Grev Wedel, Ths. Johs. Festske og Agent Nielsen, vare deri-
 med Forsamlingens eget Valg. Da Wedel selv endnu var i Danmark, da han
 længtes at befædde Brindsens Tillid allerede før havde staaet i et spændt Forhold til
 ham, og da den danske Konge selv delte denne Mistillid til Wedel, saa maatte
 hans Valg til Directeur anses som et talende Beviis paa Nationens Tillid, der
 i sig selv kunde svækkes under Indflydelsen af en høiere Misgunst. Agent Nielsen
 var i stor Agtelse som dygtig Forretningsmand, hvilken han som Bestyrer af det
 kongelige Fideicommis havde erhvervet sig, og det formodedes, at han som en af de
 dygtigste Formænd for hiin Indretning vilde styrke Institutets Virksomhed gjenneu-
 givende Fideicommissets Rigdom, og under Stifterens bekjendte Hensigt at understøtte fædre-
 landets Anliggender. Festske valgtes som en af Hovedstadens dygtigste, redeligste og
 mest formuende Handelsmænd. De 3 tilstedeværende Directeurer bleve fremkaldte og
 fik den i Rescriptet af 20de October 1813 befalede Ed paa, at de efter bedste
 Indsigt vilde med Trofasthed og Redelighed udføre Interessentskabets Forretninger, hvor-
 for Brindsen tiltalede dem saaledes:

„Hædrede med Medborgeres Tillid ønskes Dem Held til Deres vigtige Bestilling.
 Med Fortrosthed overgives Indretningens Flor og Fremgang i agtede Medborgeres
 Hænder, og Alles Ønsker forenes om, at den maatte bære de heldige Frugter, som
 den har Grund til at forhåbe." — Nu endtes den hele Forretning, og Forsamlingen
 sluttede af Brindsen med følgende Slutningstale: „Vore Forhandlinger ere sluttede.
 — Saa drager hjem, Medborgere! med den Selvbevidsthed, at I have virket Gavn
 for det elskede Norge; drager hjem og udbreder den Stemning, som luer i Hvers
 Sjæl. Sandt Fædrelandsfind er i denne Stund lagt for Dagen; det befæler enhver
 Mand i sin Kreds, og Mismod skal fly langt fra hans Bolig. See vi ei Guds
 Skjæbne til vort Bedste? Nystaars Morgen bragte os jo Trost og Redning, da vi
 mest trængte til den¹⁾. Det vil inderligen glæde vor gode Konge, at hans Be-
 søgninger til vor Frelse krones med Held, og vi ville yde ham vor Taknemmelighed.
 Trofasthed og Samdrægtighed være vort Løsen! Længe leve Kongen! — Held Norge!"

Forsamlingen istemmede larmende dette Udraab, og dertil foiedes et ligesaa høit
 og varmt: „Leve Brinds Christian Frederik!" En enkelt Stemme udraabte: „Leve
 Kong Christian!" men den hændte i Forsamlingsalen, uden at igjentages af Rogen.
 Der yttredes den Formening af flere Tilstedeværende, at Forfatteren af for omtalte
 bekjendte Breve ansaa det nærværende Dieblif beqvemt til at iværksætte en Forandring
 i Norges politiske Stilling, som var forberedt ved den skriftlige Opfordring²⁾. Men
 kunde den ene og den anden Opmuntring hengled uden Virkning, og saa godt som
 bemærket i en Forsamling, der hverken havde Lust eller Kald til paa den Maade

¹⁾ Derved hentydedes til den Efterretning, som da var kommen, at 60 Skibe med Korn
 vare under Capitain Riegers Convoi lykkeligen ankomne til norske Kyster.

²⁾ Det ansaaes ikke passende at undersøge, hvorfra denne Stemme kom, og Forfatteren
 kan ingen Oplysning meddele herom.

at gribe ind i Fremtiden. Enkelte af Forsamlingen yttrede sig fortroligen med Harm derover. — Saaledes opløstes en Forsamling, hvis egentlige og nærmeste Formaal maatte anses forfeilet; thi neppe vare dens Medlemmer dragne til deres Hjem, for det hele Arbeide saavel som Subscriptionen glemtes under den store strax derefter følgende Statsforandring, og i de Bestemmelser, som senere hen bleve tagne for at ordne et forvirret Pengevæsen, toges intet Hensyn til denne Laane- og Disconto-Indretning eller til de gjorte Subscriptioner. Ligesaa unyttige maatte ogsaa Bedkommendes Bestræbelser — om de ellers vare alvorligen meente — være for at forberede en Forandring i Norges politiske Stilling og en begyndende Selvfærdighedsstilstand, for at forhindre den Forening mellem den Scandinaviske Halvøes Stater, som var besluttet af det europæiske Forbund. Begivenhederne, som ledede til Skilsmisfen imellem Danmark og Norge, fulgte saa rasht paa hverandre paa den afgjørende Krigsstueplads, at Opmærksomheden bortvendtes fra alle indvortes til udvortes Statsanliggender.

Men dette Nøde havde en indirecte og ikke uvigtig Indflydelse paa Norges Skjebne i Fremtiden, og var ligesom en Forberedelse til Folkets Deeltagelse igjennem sine Repræsentanter i Statens Anliggender. Det var første Gang at Nationens Mænd, deels udkaarede af Regjeringen selv, deels valgte af Medborgeres Tillid, vare sammenkaldte i et Samfund for at pleie Raad i Landets vigtige Anliggender. I Alt hvad der angik disse, Statens oeconomiske Forfatning, indvortes Indretninger og Finantsvæsen, havde Nationen paa denne Maade aldrig taget Deel, og som en Folge deraf var Opmærksomheden ikke henvendt paa de Hjælpemidler, hvorved denne Kundskab og dette Studium til Fædrelandets Gavn kunde fremmes. Her vare nu Rogle af Landets bedste, meest formuende og fædrelandskfærdede Mænd samlede, de bleve opfordrede til at give deres Mening tilkjende om Fædrelandets store Sag, og begyndte at indsee Nødvendigheden af at forberede sig selv til at fortjene den derved viste Tillid ved alvorligen at trænge ind i Sagen selv. De meddeelte hverandre deres Idæer, de øvede sig i at forklare deres Tanker i større Forsamlinger, og indsaae Nødvendigheden af at agte paa, hvad der foregik i andre Lande under Folkets Deeltagelse gjennem sine Repræsentanter i Statens Anliggender. Paa den Tid trængte den Frihedsaand, som hjemler Folket Udgang til gjennem constitutionelle Former at deeltage i Statens Anliggender, sig til det nordlige Tydskland, og derfra til det høie Nord. For at opflamme Folkets Mod til at afryste den franske Keisers Nag, bekvemmede Fyrsterne sig til det Løfte, at dele den regjerende Magt med Folket, og en friere Forfatning efter constitutionelle Former blev lovet som en Belønning for store Opofferelser. — Da Danmarks Konge i Begyndelsen af den sidste syvaarige Krig i Norden indsatte norske Mænd som Medlemmer af det norske Regjeringsraad, opdroges enkelte betydningfulde Nordmænd til en Deeltagelse i Regjeringen, hvorfra de hidtil i Norge selv havde været saa godt som udelukkede, og dertil aabnedes nu flere af andre Folkets Klasser Udgang, da et Raad, bestaaende af talrige Medlemmer, sammenkaldtes for at raadslaae om vigtige Anliggender. Begge Dele vare virksomme Elementer til at bringe den Grundform istand, hvorpaa Norges nye Forfatning byggedes, og til at opdrage de Mænd, hvoraf den lovgivende Magt sammensattes, saavel som dem, af hvilke den executive Magt benyttede sig til at udføre den nye Lovgivnings Bestemmelser. Men nu forestod ogsaa mange af Landets Borgere mindre rolige Dage end forhen, da de, udelukkede fra al Deeltagelse i Statsstyrelsen, alene havde private Ønsker at røgte. Den større Forbindelse med Fædrelandet, den i en høiere Grad opvakte Interesse for dets Vel og Væ, som Deeltagelse i dets Bestyrelse maa give, maatte kjøbes med stort Besvær, Tilfidesættelse af privat Fordeel og Gavn af Familieliglæder. I en anden Henseende havde denne Forsamling en reen Charakter og et fædrelandsk Anstrog. Efter Valgets Natur kunde ved samme ingen Cabale finde Sted. Brindsen havde, understøttet af sit Raad og sin under sin Eriksgata samlede Erfaring, udkaaret de Mænd, som med Hensyn til Kundskab, patriotisk Sindelag og betydningsfuld Stilling ansaaes for Landets Kjærne, og de Udvalgte stufede ikke Brindsens

til. Der maatte vel i denne Forsamling herske stor Mistillid til egne Evner, stor Angst for i en saa agtet Kred af Landsmænd at give Tanken Ord, og tildeels Angst paa Kundskab om den Gjenstand, som skulde behandles; men Argjerrighed og Egennytte havde der intet Raaderum. En sorgmodig Stemning over Fædrelandets tilfældige Stilling gik igjennem den hele Forsamling, og hvert enkelt Medlems Attraa hylede alene over Midlerne til at gaae Faren i Møde. Egennytten drev ikke heller ved denne Leilighed sit Spil; — saavidt vides, gaves intet Bederlag for de med Rødet forbundne Udgifter. Kun Fristyds — den virkelige som dengang præsteredes af Landmanden in natura, uden at tildele den Rejsende noget fremmed Emolument — benyttedes, men hverken Qvarteerpenge eller rige Diæter forlangtes eller gaves. Enhver, som endnu lever af denne Forsamlings Medlemmer — og Staren er ikke for — vil erindre sig dette Mødes Dage som nogle af de mørkeste i hans borgerlige Livs Periode, men hans Sjæl vil opløstes ved Erindringen om de rene Uttringer af fædrelandst Sind, som ledsagede denne Forsamling. Den var en herlig Forgaard til det Constitutions-Tempel, som strax efter byggedes. Imidlertid droge de fleste Medlemmer af denne nu ophævede Forsamling med et betymret Sind tilbage til deres Hjem, hvor Scener, fremledte af Nød og Trængsler, gjorde en sorgelig Contrast mod det festlige Liv, som de havde ført i Hovedstaden, og Enhver anede, at et stort og skjelsfuldt politisk Uveir var i Udbrud. Dog lykkedes det uagtet Fiendens Nærheden at liste betydelige Partier Kornvarer fra Danmark over til Norge i Vinsløms Løb.

I dette Aar 1813 gjorde Norges Universitet gode Fremstribt til en fuldstændigere Organisation, og en partiel Virksomhed tog sin Begyndelse. I de første Aarets Maaneder berigedes det med flere Gaver af lærde Sager fra Private, og Kjøbenhavns vigtigste Boghandlere forpligtede sig til at indsende et Exemplar af ethvert af deres Faglæsekrifter. Fem Professorer og en Rector vare blevne udnævnte, nemlig: Treschow til første Professor i det philosophiske Facultet, Sverdrup til Professor i det græske Sprog, Rathke til Professor i Naturhistorien, S. Rasmussen i den theoretiske Medicin, Blaton i Historien, og Hersleb til Rector i Theologien. I de sidste Dage af Juni og de første af Juli Maaned holdtes den første Examen ved Frederiks norske Universitet, hvorved der fremstillede sig 17 Examinander, og deraf fik 8 Charakteren laudabilem, 8 haud illaudabilem og 1 non contemnendum. I de første Candidaters Antal finde vi flere Mænd, som senere udmærkede sig i deres Embeds-Pligter, og deriblandt den Mand, der siden saa ofte hædredes med Balget til Storhingsmand, og baade ved sin Storhingsfærd i Almindelighed, og som Storthingets Præsident har vist sig dette Kald og sine Committenters Balg værdig — Biskop Abderbold.

Det var Kongens Villie, at Universitetets Virksomhed skulde begynde efterat den første Examen var afholdt. I den Anledning udgav Professor Treschow en Indbydelse paa Latin og Dansk, hvormed tillige fulgte en Fortegnelse over det første Halvaars Forelæsninger. Paa det akademiske Collegiums Meddelelse herom til Kongen fik det under 27de Septbr. 1813 et naadigt Svar, hvori det hedte: „Ligesom vi med største Belbehag have erfaret, at Underviisningen ved Universitetet har taget en saadan Begyndelse, saa er det os særdeles kjært at vide, at denne Begyndelse iværksættes ved Mænd, hvis Lærdom, Nidkjærhed for sand Oplysnings Fremme, og Hensigtighed for os og Fædrelandet, i lige høi Grad sætter dem i Stand til at kunne udføre vore landsfaderlige Hensigter ved at skjænke Vort kjære og troe norske Folk denne Højskole.“ Universitetets Virksomhed havde saaledes gjort en Begyndelse; men det følte i høi Grad Savnet af det belovede Bibliothek, som formedelst de sandtlige Krydsfers Mængde i Nordsøen ei kunde betros Havet, og heller ikke kom Universitetet tilhænde, før Freden var sluttet. Det akademiske Collegium var strax i sin Virksomheds Begyndelse betænkt paa at skabe et Fond til fattige Studenters Understøttelse, i hvilken Anledning det henvendte sig til det Underste Fideicommis, der

For det løbende Aar stillede 500 Rdr. til dets Raadighed, samt 100 Rdr. til Indkjøb af Bøger. Hiint Collegium søiede dertil en Opfordring til Private at følge dette Exempel.

I de sidste Maaneder af dette Aar udbrod Krigen mellem Danmark og Sverige, som fra Sveriges Side forlængst var forberedt. Under 4de Septbr. 1813 gjorde Prinds Christian Frederik General Krogh i Trondhjem bekjendt med, at de politiske Forhold i Tydsland vilde gøre Krigen med Sverige uundgaelig, men han ansaa kun defensive Foranstaltninger hensigtsvarende, da Magasinernes slette Tilstand gjorde store Troppesamlinger saagodt som umulige. Under 5te Septbr. gav han Ordre til at opbringe alle svenske Coffardiske, og tilmeldte Contra-Admiral Lütken, at Kaperbreve snart vilde blive udstedte, men paahyder stor Forsigtighed i at begynde noget Angreb over svensk Grændse, for ei at fremloffe skendtlige Skridt fra Sveriges Side. Dette Brev omhandler ogsaa Rygter om Napoleons Fremrykken paa alle Punkter i Tydsland mod sine Fiender med 400,000 Mand. Under 8de Septbr. sendte han til de forskjellige Chefer til Lands og Bands den danske Parolbefaling af 3die Septem-ber, som indeholdt Krigserklæringen mod Sverige, og befalede i den Anledning at træffe de fornødne Foranstaltninger; dog forbød han fremdeles at gøre noget Angreb over Grændsen uden nærmere Ordre, og befalede at indstrænke sig til at tilbagedrive mulige Angreb fra svensk Side. Disse Ordres indeholdt tillige Forbud mod at molestere de fredelige Beboere paa svensk Grændse, og han paalagde strengeligen at overholde god Mandstugt selv ved mulige Indfald i Sverige. Dersom de Svenske ved lignende Tilfælde forholdt sig anderledes, skulde dette omstændeligen tilmeldes ham, hvorhos han yttre, at han har Feltmarskall Gessens Tilfagn om, at samme Maadehold vil blive iagttaget fra svensk Side. „Det er, siger han, kun mod bevæbnede Fiender, at Krigen skal føres.“ — Ved Urolighedernes Udbrud ansaa den høiagtede, men af Alderdom og Svaghed nedbøiede Olding, General Krogh, sig beføiet til at ansøge om Afled, og Prindsen yttrede sig derom i Brev af 8de Octbr. til Generalen saaledes: „Det har bedrovet mig meget, at see Hs. Maj. Kongens Tjeneste berøvet en saa udmærket duelig Mand, men jeg har maattet give efter for Deres Grunde, og har indstillet Deres Ansøgning til Hs. M. Kongen.“

Under 28de October gjorde Prindsen Admiral Lütken bekjendt med, at der var samlet en anseelig Somagt, bestaaende deels af engelske deels af svenske Krigsfartøier, i Nærheden af den norske Grændse, og at et Angreb mod Norge over Stromsønd kunde befrygtes, for hvis Udfald han dog ei var ængstelig. Men der blev Intet af dette Angreb. Han yttre derhos, at han ei anseer det hensigtsmæssigt at følge deres Raad, som vilde, at de i Norge stationerede Rutterbrigger skulde krydse mellem Sverige og Skagen, for at gøre Farvandet ryddeligt for svenske Krigsfartøier, da han befrygtede, at derved blot en større Styrke af skendtlige Krydsere vilde lokkes til dette af norske Kornskibe opfyldte Farvand. Han ansaa det for rigtigere at lade Rutterbriggerne convoiere Kornfartøierne imellem Norge og Skagen; „men jeg beder Dem, tilføier han, veilede mine Idcer ved Deres Erfaring.“ Lütken var enig med Prindsen, og ved denne kloge Foranstaltning lykkedes det ogsaa at bringe store Partier Korn fra Jylland til Norge. I Begyndelsen af November foreslog Oberstlieutenant Krebs at gøre et Indfald i Sverige mod Gda Skandsen, men Prindsen fraraadede dette, saalænge ikke dermed kunde forbindes en alvorligere Indtrængen i Sverige. Derimod meente han „at det vilde være en onskelig Anledning for vore Krigere at maale sig med de Svenske, naar disse med deres Hovedstyrke vilde opstille sig mellem Grændsen og Gda.“

Der foresaldt imidlertid ingen Fiendtligheder. Magasinernes slette Tilstand tillod ikke at holde mange Tropper samlede paa eet Punkt, og da den svenske Krigsmagts Hovedstyrke var ude af Landet, havde vel Overgeneralen i Sverige, Feltmarskall Gessen, ikke heller den fornødne Styrke til et offensivt Angreb mod Norge, hvor der paa Grændsen let kunde samles betydelige Troppemasser til Modstand. Det blev

indledes ved enkelte Parlamenteringer mellem svenske og norske Officiere, hvis offentlige Hensigt var at udvegle Fanger og træffe gjensidig Aftale til at fere Krigen uden Grændseboernes Molest, men derhos tillige paa den ene Side at undersøge Nordmandens Stemning, paa den anden Side de Svenskes Hensigt. Saaledes giver Brindsen i et Brev til Oberstleutenant Stabell af 6te November sit Minde til at modtage den tilbudne Sammenkomst imellem ham og den svenske Oberst Gay i Evinehus, for at besvare nogle Klager over Molest fra norsk Side mod enkelte Indbyggere¹⁾, og træffe fornøden Aftale til Sikkerhed i den Henseende. „Ved Samtalen med Oberst Gay, siger Brindsen, skal De kun lade ham snakke; det skader ikke at høre, hvad de Herrer have at fortælle; men kommer han med det sædvanlige Sprog om Norges Forening, da svar ham som han fortjener, og forfætte ham, at de Norske aldrig ville være svenske. Mit og Nationens Ønske, at leve i god Forstaaelse med Nabolandet, maa De gjerne benævne, naar han giver Leilighed dertil.“ — Ligeledes fandt en Samtale Sted mellem Vissens Overadjutant Winblad og Lüffens Adjutant Capitainlieutenant Euenfon om Fangerens Udveksling, i hvilken det var denne paalagt, „at forhøre hvad Winblad maatte videre have at forebringe; men naturligviis ikke indlade sig i nogen Underhandling om andre Gjenstande.“ Brindsen indskjærpede endnu mod Aarets Slutning Corpscheferne, „ikke ved smaa Angreb, som intet Resultat give, at skærpe Fiendens Narvaagenhed, som i Tilfælde af et vigtigere Angreb snarere maatte ønskes at være sløvet ved en vant Møilighed.“ — Saaledes gik Aaret til sin Ende, uden at den erklærede Krig endnu foranledigede nogen Krigsarm paa Grændsen imellem Sverige og Norge.

Toogtredivte Capitel.

Carl Johan i Holsteen. Freden i Kiel.

Smidlertid afgjordes Nordens politiske Skjebne paa Krigen Skueplads, og i Midten af Januar 1814 sluttedes Freden i Kiel, som opløste den gamle Forbindelse mellem Danmark og Norge, og forberedte Norges Forening med Sverige. Da Napoleon havde maattet flygte til Frankrige, og Davoust havde trukket sine Tropper fra Hamburg, forsvarede den lille Skare af danske Krigere sig med Mod og stundom med Held mod den store Overmagt. De Tropper, som stode under den svenske Kronprindses Commando, udgjorde efter en usiagtig Opgave 86,300 Mand. Den Rest af danske Tropper, som indsluttedes i Rendsburg, udgjorde knapt 9000 Mand. I Sjælland og Fyen laa vel en Hær af 16,000 Mand, men der gaves saa Midler til at bringe den over til Balpladsen. Et Forsøg blev virkelig gjort paa at bringe nogle af disse Tropper over til Holsteen; men et i November Maaned usædvanligt vindstille forsinkede Overfarten, saa kun 3000 Mand kom til Jylland, Resten til Fyen. Deels var da allerede den danske Hærs Skjebne afgjort, deels formaade denne svage Undsætning kun lidet mod den langt overlegne Fiende. Commandoen over de danske Tropper i Holsteen var overdraget Brinds Frederik af Hessen, men det var egentlig den franske General Lallemand, som ledede Krigsoperationerne, og Byernes Tillid til Generalen „med de røde Bouser (Buzer)“ var ubegrændset. Mod

¹⁾ En Lieutenant Kelle havde gjort sig skyldig i en saadan Forseelse, men den fandtes saa ubetydelig, at han slap med simpel Cachot. [Sfr. Kelles Oplysninger herom i Morgenbladet 1848 No. 22.]

en saa bestemt Overmagt kunde imidlertid forsvaret ikke længe fortsættes med Held. Der var mere Spørgsmaal om at redde Hæren end at vinde nogensomhelst afgjørende Fordeel. Den danske Hærs Tab kunde ikke erstattes; thi ingen Armee kunde reises igjen, medens Abningen i Fiendens Kælder strax kunde udfyldes ved nye tililende Skarer. Den danske Armee maatte saaledes ideligen trække sig tilbage, og omendkjønt den seirede i Fægtningen mod Hannoveranerne ved Sehested 10de Decbr., hvor den gjorde 800 Fanger, og tilføiede Fienden et dobbelt saa stort Nederlag som den selv leed, maatte den søge Tilflugt i Fæstningen Mendsburg. Fæstningerne Frederiksfort og Glückstadt overgave sig, den lille danske Skare indesluttedes alt meer og mere af den fiendtlige Hær, og da omsider den danske Konges Depescher til Prinds Frederik af Hessen opfangedes, hvori han opfordredes til at slutte Vaabenstilstand under hvilket som helst Betingelser, fordi alle Statens Resourcer vare udtømte og intet Haab om en heldig Fortsættelse af Krigen var forhaanden, maatte Danmark underkaste sig de haarde Fredsvilkaar.

Et svagt Haab om Fred paa mindre haarde Vilkaar var vel oprundet for Danmark mod Aarets Slutning, men det forsvandt snart igjen. Mod Enden af November 1813 kom nemlig en østerrigsk Officeer, Greven af Bombelles, til Kjøbenhavn, og medbragte et Brev fra Fyrst Metternich til Statsminister Rosenkrantz. Metternich udtrykte deri Keiserens gode Hensigter til Kongen af Danmarks Bedste, og indbød Ministeren til at sætte fuld Lid til Bringeren af dette Brev. Bombelles foreslog Rosenkrantz, at Kongen skulde bestemme sig til at afstaae Lhrondhjems Stift til Sverige mod en passende Erstatning, og at Keiseren da vilde fremtræde som Mægler mellem Kongen og de allierede Magter. Hvor meget dette Offer end kostede Frederik den VIte, indgik han dog paa Forlaget efter selv at have talt med Bombelles. Kongen skrev i den Anledning til Keiseren, i hvis Arme han ubetinget kastede sig, og den østerrigste Minister i Kjøbenhavn, Grev Lüzau, lod dette Brev afgaae med en Courer, tilligemed et andet fra Bombelles til General Balmoden, som commandede de allierede Tropper, som man endnu ikke vidste vare forenede med de svenske. I dette sidste Brev blev sagt: „at Kongen af Danmark havde med ligesaa megen Nabenhed som Tillid overladt sig til Keiserens Mægling, som vilde paatage sig at bringe et Forlig tilveie mellem begge Parter. I det Tilfælde at de allierede Tropper havde betraadt Holsteen, bad Bombelles General Balmoden indstændigen om at trække dem tilbage, paa det Underhandlingerne ei skulde generes.“ Disse Breve kom den 11te December, Dagen efter Affæren ved Sehested, med Courer til Slesvig, mod hvilken By Fienden rykkede frem fra alle Kanter, uden at den var istand til at forsvare sig. Det Haab, som denne Courer bragte, udbredte Glæde i alle Gemytter. Imidlertid erklærede Balmoden, til hvem Coureren strax sendtes, og som befandt sig ikke langt fra Mendsburg, at han ei kunde tilstaae denne Vaabenstilstand, da han stod under Kronprindsen af Sveriges Ordres, som befandt sig i Neumünster. Dog indgik han efter flere Underhandlinger og Betingelser en Vaabenstilstand paa 3 Uger med Prinds Frederik af Hessen. Da Kongen var bleven underrettet om Alt, hvad der foregik i Holsteen, sendte han Hr. Bourke til Kiel for at underhandle med Kronprindsen af Sverige om Fred; men Kronprindsen afflog ethvert Forlig, naar ei foreløbigen hele Norge blev afstaaet. I Haab om Østerriges Bistand forsinkede Kongen imidlertid saa meget muligt sit Samtykke til denne Afstaaelse. Paa samme Tid udløb Vaabenstilstanden, og Kronprindsen af Sverige truede Jylland. Kongen besluttede nu at forsøke sig med en Deel af sine Tropper fra Sjælland til Fyen. Han forlod Hovedstaden den 3die Januar, og da Vaabenstilstanden udløb den 5te, begav Fienden sig paa Marschen for at rykke ind i Jylland. Strax efter Kongens Ankomst til Fyen, hvor han havde sit Hovedquarteer paa Hindsø, fik han Keiseren af Østerrigs Svar, som den Courer, der var afgaaet i December, bragte ham. Dette tiltetgjorde den sidste Gnist af Kongens Haab om at bevare Norge. Brevet var affattet i forbindtlige Udtryk, men Keiseren erklærede Kongen, „at han i dette Dieblil

Intet kunde gjøre for ham, men tiltraadede for enhver Priis at arrangere sig med de allierede Magter, hvis Tropper oversvømmede hans Stater, og da Norges Afstaaelse var den første Betingelse for Freden, maatte Kongen deri samtykke, om han ei vilde sætte sig for total Undergang." Dette var Indholdet af det Svar, hvoraf Kongen havde lovet sig saa meget. Paa samme Tid fik han igjennem Bourke den sikreste Efterretning om, at den russiske General Schouwaloff dagligen forventedes i Kiel hos Kronprindsen af Sverige, og at denne General vilde paa Keiser Alexanders Begne foreslaae Kronprindsen at besætte Hertugdømmerne, indtil Fæstningernes Overgivelse i Norge. Det russiske Cabinet viiste paa den Tid stedse et unaturligt og uforstyldt Hensigt mod Danmark. Den engelske Minister Thornton havde ogsaa forfikkret Bourke, at dersom Underhandlingen om Norges Afstaaelse ei strax blev endt, var det ham paalagt paa sin Regjerings Begne at erklære, at en engelsk Flaade vilde til Januaars bemægtige sig Sjælland og opløse det danske Monarki, som kun ved huns Afstaaelse var at redde. Under disse Omstændigheder var der for Kongen af Danmark Intet at gjøre uden at give efter. Danmarks Undergang frelste ikke Norge, og en og forladt blandt saa mange bitre Fiender, vilde det være uforfvarligt og et blodspildende Raseri at fortsætte en Krig, hvis Udfald ikke mere kunde være uvis. Hvor meget det kostede Frederik den VIte at samtykke i denne Rigernes Skilsmisse, det viiste hans nedtrykte Sindstemning paa den Tid, og derom vidner hans Correspondance med hans Søster Lovisa Augusta, som sendte ham Trøstebreve i denne Ulykkens Periode. — Med denne Norges Afstaaelse vendte Bourke tilbage til Kiel, og overgav den til Sveriges Kronprinds. En Baabenhvile fandt strax derpaa Sted, og en Fredsunderhandling aabnedes. Det svenske Cabinet lovede, at det vilde anvende sin Rægling for strax at tilveiebringe en Baabenstilstand med Rusland, Preussen og England, og saasnart muligt Fred med disse Magter. Kronprindsen af Sverige forbandt sig paa samme Tid til at staa Kongen af Danmark en passende Erstatning for Norge, og tilføiede mundtlig, „at han Intet mere havde at forlange af Kongen, og at det nu var hans Sag at undertvinge Rordmændene." Saaledes sluttedes Fredstractaten i Kiel den 14de Januar 1814¹⁾.

Denne Tractat indeholdt imidlertid Bestemmelser, som Norge i deres hele Udformning ikke kunde erkjende, og som heller ikke i deres hele Omfang ere blevne tagne til Folge. I den 5te Artikel hedder det nemlig: „Hans Majestæt Kongen af Sverige forpligter sig paa den formeligste og meest forbindende Maade til at lade Indbyggerne af Kongeriget Norge og dets tilhørende Dele beholde Ryddelsen af dets Love, Friheder, Rettigheder, Friheder og Privilegier, saadanne som de ere for nærværende Tid." Det maatte naturligviis paa den Tid forudsættes, at Kongen af Sverige forklarede denne Artikel til sin Fordeel, og ansaa Norges tilkommende Skjebne, med Hensyn til den indvortes Organisation, voldgivet i sine Hænder. Den danske heretaine Konge kunde ikke sætte sig ind i den constitutionelle Forms Gavnlighed for Norge, og troede at have gjort nok, naar han havde sørget for Bevarelsen af en status quo i denne Henseende. Men Bestemmelsen selv svarede ikke til de Fordele, som efter den engelske i Tractaten med Sverige i Marts 1813 indførte Garanti skulde tilflyde Norge ved Foreningen med Sverige, ligesom Norge maatte være berettiget til at deeltage i Bestemmelsen af de Vilkaar, under hvilke Foreningen skulde stes. Vi komme igjen tilbage til denne Artikel — her bemærkede vi kun, at Norges Forhold til Danmark havde været af en besynderlig Art, idet despotiske Love havde voldgivet Landets Skjebne aldeles i Kongens Hænder, medens en mild Udførelse deraf stedse havde taget Hensyn til Landets indvortes Forhold. De indre Forhold vare dannede

¹⁾ Forfatteren har i Fremstillingen om denne sidste Krigscene benyttet et paa Frankrigs Kabinetstykke (forfattet i August Maaned 1814), som er bleven ham sendt af en Ven i Danmark, der er bekjendt som sagdyndig Historieforsker. [2. Engelsk. — Tractaten i Kiel findes trykt i de almindelige Lovsamlinger.]

efter Naturens Simpleshed og tilbørlige Hensyn til Menneskets naturlige Rettigheder. Norge maatte saaledes protestere mod den i Kieltractaten indeholdte Garanti af en Statsforfatning, hvorefter det nu de jure regjeredes, aldenstund det ei kunde gjøre sikker Regning paa, at det Maadehold og det Hensyn til Landets indre Forhold, som den gamle Regjering havde viist, ogsaa herefter i Virkeligheden blev fulgt.

Fra Ribbelsart udstedte derefter Frederik den VIte 18de Januar et kongeligt aabent Brev angaaende Norges Afstaaelse til Sverige saalydende:

„Vi Frederik den VIte af Guds Naade Konge til Danmark o. s. v. gjøre bitterligt: At da Vi under mange haarde og sammenstødende Omstændigheder for Bort Monarki have, for at gjenoprette Freden i Norden, og for at afværge fra Kongeriget Norge en det overhængende Hungersnød, ved Fredstractat af 14de d. M. frasagt Os, saavel for Os som Vore Efterfølgere til Danmarks Trone og Kongerige, til Fordeel for S. Maj. Kongen af Sverige og hans Efterfølgere til Sveriges Trone alle Vore Rettigheder og Adkomster til bemeldte Kongerige Norge, saa have Vi ved samme Fredstractat afløst, ligesom Vi og ved dette Bort aabne Brev afløse alle Norges Indbyggere i Almindelighed, og Enhver af dem især, fra den Hyltings- og Trostabsed, de, som Undersaatter i Almindelighed eller som Embedsmænd i Særdeleshed, Enhver i sin Stilling, civil eller militær, geistlig eller verdslig, til Os have aflagt; hvorhos Vi, paa Grund af og i Overensstemmelse med Tractatens 16de Artikel, indbyde dem Alle til med Orden og Rolighed at gaae over til den nye Regjering, som paa den meest forbindende Maade har forpligtet sig til at lade Norges Indvaanere beholde og nyde deres Love, Fritagelser, Rettigheder, Friheder og Privilegier saadanne, som de for nærværende Tid ere.“

Med dette aabne Brev fulgte en Adresse til det norske Folk¹⁾, hvori Kongen af Danmark vidtløftigen forklarede de Omstændigheder, som havde foranlediget Skilsmisfen. Især gjordes den Grund til Afstaaelsen deri gjældende, at Norge ved en fortsat Krig udsattes for Hungerens Rædsler, idet ikke alene Tilførselen vanskeliggjordes i yderste Grad, men og Landet selv formedelst standsede Næringsveie fattedes ud af Stand til at betale de Fødemidler, som kunde listes igjennem en aarvaagen Fiendes Orlogstrydserie. Disse Frederik den VItes sidste Afstedsord til det norske Folk vare rørende, og forfeilede ikke deres Virkning hos et Folk, som i Almindelighed hverken glædedes ved Skilsmisfen fra Danmark eller ved Foreningen med Sverige.

„Aldrig kunne — siger Danmarks Frederik — aldrig ville Vi glemme den Trostabs og Hengivenhed for Os og Vor Stamme, hvilken det ædle norske Folk i alle Tider og Tilfælde har givet saa rørende Beviser paa. — Saalænge Trostabs blandt Folkeslægterne agtes som en Dyd, ville Nordmændene nævnes som de, der stode ved Siden af eller overgik ethvert andet Folk i denne Dyds Udøvelse. — Bort oprigtige Ønske er, at Lykke og Held maa til den seneste Tid blive det kære og ædle norske Folks Lod!“²⁾

Strax efter udgik fra det danske Cancelli en Bekjendtgjørelse under 5te Februar, hvori det befalede alle Embedsmænd i Norge, som enten ikke der vare fødte, eller ei besluttede sig til at forblive under den nye Regjering, at de, saasnart deres af den svenske Regjering udnævnte Eftermænd vare ankomne, skulde forlade deres Poster. Dette Bink til at vende tilbage til Danmark benyttede enkelte Embedsmænd, mestendels af Kjærlighed til Fosterlandet og Misfornøielse med de nordiske Rigers Skilsmisse; men Enkelte søgte ogsaa derved at befri sig fra den Ansvarlighed, som kunde være en Folge af en foregaaende mislig Embedsførelse. Senere hen flyttede endog norske fødte Embedsmænd til Danmark, fordi de vare misfornøiede med, at de ikke belønnes med fortjent Dymærksomhed fra den nye Regjerings Side, eller for hvilke

¹⁾ Først trykt i Tiden 1814 No. 68, og senere i Lovsamlingen.

²⁾ Det hedte i Norge, at Dre Walling havde forfattet denne Adresse.

der formædelt deres Forbindelse i Danmark aabnedes Adgang til gode Embeder der. De sidste vare mestendeels Geistlige, men disse Emigranter vare i det Hele meget saa.¹⁾ Der var ikke stor Friskelse til at forlade et Land, som i Begyndelsen af den nye Forfatning havde Mangel paa Embedscandidater, og træde over i et andet, som havde stor Overflod deraf. Den nye Statsforfatnings første Aar vare i Sandhed en guldne Tid for Embedscandidaterne. Der maatte staves et stort Antal af nye Embeder, og forskjellige Departementer organiseres for at besørge Statens indvortes Anliggender, hvilke tilforn vare gangne igjennem Collegierne i Kjøbenhavn. En ny højeste Domstol maatte stiftes i Norge selv, og Universtitetet havde ikke faaet sin fulde Besætning af Embedsmænd. Jo mere Norge i sine indre Statsforhold affondredes fra det nye Grænderige, jo flere Medstaber behøvedes for at besørge den indre Styrelse. Der stede saaledes strax i Begyndelsen af Norges nye Statsforfatning store Befordringer i Embedsklassen. De Mænd, som enten havde banet sig Vej til Regjeringens Lidsid, eller ved deres Talenter tiltrukket sig Opmærksomhed, forfremmedes til de højeste Embeder, og store Vacancer fandt Sted i de Embedsstillinger, som her i Landet ere de meest indbringende. Nædens Embedernes Antal paa den ene Side rødede, formindskedes paa den anden Embedscandidaternes. Indfødsretten gjordes snart gjældende, endog førend den gaves Lovens Gyldighed, og norske Embeder, som før deelttes imellem danske og norske Candidater, stundom endog med Overvægt paa de danskes Side, besattes nu udelukkende med Nordmænd, eller med Danske, der vare naturaliserede i Norge og deelte dets Skjæbne. Under Selvstændighedsperioden jeres mestendeels alle udvortes Forhold, og der toges lidet Hensyn til Borgerlivets serhen privilegerede Fordele. Regjeringen behøvede de dygtigste Embedscandidater, den vilde vinde den store Folkestemme for sig, og tilfidesatte mestendeels Betragtninger af Gunst eller Fødselens væsentlige Fortrin. Embedsmænd paa underordnede Poster, endog Mænd udenfor Embedsstanden, uden andet Navn end deres hæderlige Borgerfærd, ophøiedes til de vigtigste og højeste Embedsposter i Landet. — Universtitetet, denne Hovedstamme for de vigtigste af Landets Embeder, kunde endnu saa godt som ingen Candidater levere. Først Aaret før Statsforandringen fandt Indskrivning af Studenter Sted, og det varede flere Aar, inden de gjennem Embedsexamen kunde fremstille sig som Embedscandidater. I Begyndelsen var desuden Antallet af de Studerende langt mindre end det siden blev.

De første Aar efter Statsforandringen var derfor Lykkens Tid for Landets Embedsmænd. De, som stode paa et lavere Embedstrin, stige flug til et høiere, og det hændte vel og, at Unglinger, som knapt havde gjort sig færdige til at betrede Embedsbanen, bleve indsatte i saa fordeeltige Embedsstillinger, at de i deres Levetid ikke mere forlode dem. De nye Embedsbesættelser faldt naturligviis meest i Juristernes Lod, og Mangelen paa dem blev saa stor, at der lidet Hensyn kunde tages til en mere videnskabelig Dannelse og omhyggelig Forberedelse. Vi have imidlertid allerede bemærket, at der ingen Ulempe er bleven sporet af denne Sammenblanding af juridiske Examenstrader. Men ogsaa i Henseende til geistlige Embeders Besættelse var Statsreformens første Periode fordeeltig for Embedscandidaterne. Af denne Art staves vel saa godt som ingen nye Embeder, men Embedscandidaternes Antal formindskedes saa pludseligen, at enhver færdig Candidat kunde gjøre sig Haab om Ansættelse, og de ældre om fordeeltige Omflytninger. I disse Embedsposter finde naturliggen mange Vacancer Sted, og paa den Tid kunde Universtitetet ikke endnu levere norske theologiske Candidater. Staten maatte saaledes benytte dem, som fandtes i Landet, eller de norske Candidater, som vendte tilbage fra det Kjøbenhavnske Univer-

¹⁾ [Af Militaire forlode, saavidt vides, kun fire Nordmænd sit Fædreland, nemlig de fra Danmarks sidste Krig med Tydskland bekjendte Generaler Schleppegrell og Rye samt Oberst Helgesen; Oberst Brod forlod Norge med Christian Frederik.]

stet, efter at de der havde taget Examen. I den Henseende maatte der gøres Concessioner, og alle Charaktergrader maatte sammenblandes for at tilvejebringe det fornødne Antal af geistlige Embedsmænd. Det er ufornødent at gøre opmærksom paa, hvor meget disse Forhold efterhaanden alt meer og mere have forandret sig. Mere det er begribeligt, at denne raske Stigen paa Embedsbefordringens Bane, som især under Selvfændighedsperioden var mærkelig, gjorde den nye Forandring kjær for den Klasse af Borgere, som besad den høieste Grad af Dannelse, og at Selvfændighedsværket fik sine ivrigste Talsmænd iblandt den Deel af vore Landsmænd, som havde størst Evne til med Ordets Hjnd at forsvare det. Ved denne Bemærkning ville vi ikke krænte deres Udgang til Nationens Erkjendtlighed, som af ædlere Grunde have grebet ind i Statens Anliggender. — Ved Selvfændighedsperioden forandrede Embedsmændenes Stilling til de næringsdrivende Borgeres. Under Krigen Aar, især den sidste Deel deraf, leed Embedsstanden usigelig, medens der i flere af disse var stor og mestendeels fordeelagtig Virksomhed blandt Norges Handelsmænd. Efter Krigen fandt stor Forstyrrelse Sted i de næringsdrivende Borgeres Stilling, den gyldne Tid blev kort og sporadisk, medens stedse Omstændigheder ere indtrufne, som i Almindelighed have forbedret Embedsmændenes Aaar og skrevet deres Stilling, endstjønt den raske Befordringsperiode snart forsvandt.

Trogtredibte Capitel.

Norges Kustninger. Christian Frederiks Raadslagninger.

Strax i Aarets Begyndelse gjorde Prinds Christian Frederik alvorlige Foranstaltninger til at møde den Krigen Alvor med Sverige, som han anede maatte blive en Følge af den danske Hærs Stilling i Holsteen, og af den danske Konges Afsmagt til at modstaae sine talrige Fiender. Under 4de Januar anmoder han General Krogh, hvis Ansøgning om Afsted saaledes ei endnu maatte være tilstaaet, at lade de 2 Infanteribatailloner og den Skiloberbataillon, som var bestemt til det sydlige Norge, opbryde og sætte sig i Marsch efter opgivne Marschrouter. For at vinde Tid skulde disse Tropper med deres Bagage befordres ved Skyds, hvortil Dyrighedens Medvirkning skulde kræves. Formedelt den indtrufne Kulde udsattes imidlertid Troppernes Marsch, indtil en mildere Temperatur indtraf. Gjennem Generalquarttermester Daffner og Generalmajor Parthausen gjør han under 7de Januar Foranstaltning til Troppernes Forlægning og Proviantering efter Forslag, som af dem vare indgivne. Iligemaade sørger han for Fæstningerne Frederikstads, Frederiksteens og Kongsvingers Proviantering for 3 Maaneder, samt for enkelte Troppeafdelingers Madforsyning, som under indtrufne Omstændigheder kunde blive indkastede i disse Fæstninger. Til samme Tid overdrager han Oberstlieutenant Krebs — denne tapre og aarvaagne Bevogter af Rigets Grændser ved Kongsvinger — at foretage en Inspectionsreise langs Grændsen, og paa denne aftale med Major Arnßen om, „hvortledes en almindelig Bevæbning af det meget dygtige Mandstab, som er i Østerdalen, kunde organiseres til Grændsens Forsvar i paakommende Tilfælde — Mennester og god Villie feiler der vist ikke. Krudt og Bly, som mangler, maatte bringes derop. Stemningen for en saadan Opstand i Masse maatte undersøges ved at tale med Mandstabet.“ For at Krebs's Graværelse, medens han rogtede disse Grinder, ei skulde føles, tilforordnedes ham Major Aubert i Commandoen ved Kongsvinger.

Imidlertid af Brindsen ubestemte Efterretninger fra Danmark om den danske Armees mislige Stilling i Holsteen, om det danske Monarkies Farer, og den danske Konges Engstelser under mægtige Fienders Fremtrængen i hans Staters Hjerte. Men hvor nedslaaende end disse Efterretninger vare, bestyrkede de kun den Beslutning, han havde fattet, ikke at forlade Norge under de Farer, hvormed dets Selvstændighed i et saadant Tidspunkt truedes. Førend han endnu kunde kjende Storrelsen af det Onse, hvortil Frederik den VIte maatte beqvemme sig, skrev han den 17de Januar følgende mærkværdige Brev til Generalmajor Lowzow i Bergen:

„Jeg har ikke villet undlade herved at meddele Hr. Generalmajoren de seneste Efterretninger fra Danmark, som desværre ikke ere beroligende. Baabenstilstanden udløb den 5te dennes, og den fiendtlige Hær rykkede frem, og truede, idetmindste med Streifcorps, at oversvømme Jylland. Den danske Armees Hovedstyrke er samlet i Jpen, og truer saaledes Fiendens Flanke, fornemmeligen naar Lillebelt tilfrøses, som formodes nu at være Tilfældet. Den svenske Kronprinds's Fordringer stige med hver Dag; men hvis vor gode Konges Bestræbelser ei krones med Held, tiltroer jeg Nordmanden, at hiin Erobrer ei skal vinde Norge i Danmark. Imidlertid maa Begivenhedernes Udvikling dernede imødesees med Rolighed og Standhaftighed. — Saaledes ønsker jeg, at den nærværende Stilling maatte kjendes uden Engstelighed for Fremtiden, som staaer i en retfærdig Guds Haand. Forsigtighed byder, at ingen Fartsier indtil videre udklareres til Danmark, hvilket er tilkjendegivet Stiftet.“

Til Commandeur Fabricius, Oberste Arenfeldt og Oberste Mejlønder skrev han 25de Januar Breve af følgende Indhold:

„Jeg vil ikke undlade at tilkjendegive Dem den igaar Aftes meddeelte Efterretning, at Fredspreliminarierne den 14de dennes ere undertegnede mellem Danmark og de allierede Magter. Den første Folge heraf vil uden Tvivl være en friere Skibsfart, naar blot Jsen vil tillade ret snart at benytte den. Da jeg endnu er uvidende om Tractatens Ord, saa kan jeg heller Intet bekjendtgjøre, og ikke tillade Skibes Afseiling; men hvorledes end Fredsvilkaarene maatte være, haaber jeg, at Norge skal kunne bestaae ved egen Kraft. Jeg skal vist ikke stille mig fra dette herlige Land. Jeg gjentager, at Rolighed og Standhaftighed ere de første Borgerpligter, som hvilkede Tillid til Regjeringen og Tro paa Guds Forsyn bør styrke Enhver. Jeg holder paa Dem og Deres Undergivne i enhver Henseende.“

I Skrivelser af samme Dato til Commandanterne i Fæstningerne Frederiksteen, Frederikstad og Kongsvinger paalægger han dem den yderste Forsigtighed i Forholdet til de Svenske. — „Det er muligt, siger han, at disse i dette Dieblit drive deres Uafstemmenhed saa vidt, at de fordre Indmarsch, ja vel endog Frederiksteens Overgivelse. Deres bestemte Svar angaaende Indmarschen er, at sligt ikke skeer uden den commanderende Generals udtrykkelige Befaling, og Magt afvises med Magt. Ligesom jeg er overbevist om, at Norge ønsker at holde sig saa fast mod Fienden, som De i Deres Fæstning, saaledes kan De stole paa, at jeg ikke skal forlade Dem.“ Ingen Svensk, selv ingen Parlamentair, maatte komme længere end til nærmeste Postering eller Bagten i Svinesund, og det forbødes vedkommende Officerer, under Straf i Overtrædelsestilfælde, at holde ufornoden Samtale med de Svenske, og fornemmeligen ikke at melde til Andre end den vedkommende Chef, hvad de erføre. Depescher skulde modtages og sendes Brindsen selv. Tillige skjærper han Opmærksomheden mod Svenske paa Grændsen og mistænkelige Personer. „Det er ei Tid, siger han, til lemsfældig Redfart mod deslige Personer. Dette mit Brev, slutter han, meddeles ikke til Nogen, og hvad heraf maa befales, kan skee mundtlig ved Parolen eller til vedkommende Officerer ved disses nærmere Foresatte; det er egentligen kun en Skjærvelse af ældre Befalinger. — Commandanten vilde meddele mig Underretning, om De mangler Noget til Fæstningens Forsvar, enten Ammunition eller Provision paa 3 Maaneder.“

Oberstlieutenant Krebs tilmelder han under samme Dato sin Tilfredshed med

den Raade, hvorpaa Oberste Gahns Affending, Lagerlöf, vil blive modtagen og afviist, og tilføier, at Krebs kunde give følgende Svar: „Sr. Obersten tilkjendegtes Modtagelsen af Deres Skrivelse af 24de (?) Januar. De vil skjonne, at jeg som Høistcommanderende i en Fæstning ikke indlader nogen Officeer som Parlamentair uden den commanderende Generals, Hans Høihed Prinds Christian Frederiks, udtrykkelige Tilladelse eller Befaling.“ I et Brev af samme Dato til Krebs tilføier han: „Jeg skjonner ret meget paa det gode Sindelag blandt Tropperne, som jeg aldrig har omtvilet at finde Sted. Lige høert har det været mig at erfare den Beredvillighed, med hvilken Bevæbningen i Østerdalen kan ventes fremmet.“

Af ovenstaaende Uttringer fra Prinds Christians Side er det klart, at Tanken om at forsvare Norges Selvstændighed og at forhindre dets Forening med Sverige opstod hos Prinds Christian Frederik, endog før Resultatet af Danmarks Krig med sine Fiender var bekjendt, og at Tanken om at dele Skjebne med Norge havde saaledes rodfæstet sig hos ham, at han trodsede Kieltractatens Bestemmelse med Hensyn til Norges Forening med Sverige. Saaledes forandrede han ikke sit fiendtlige Forhold til Sverige, efterat Kieltractaten i alle dens Punkter var bleven bekjendt i Norge. Derhos understøttedes Beslutningen vistnok af hans nærmeste Raadgivere, og modtoges med stor Glæde af en Deel af Armeen.

Efterretningen om den med saa store Opoffrelser fra Danmarks Side kjøbte Fred i Norden opvakte langt mere Stræf og Betyrning i Norge end i Danmark, deels fordi deri stede en Forandring i Norges Stilling, hvorved Nationens Sind i Begyndelsen langtfra med Glæde heftede sig, deels formedelsf den Raade, hvorpaa Efterretningen udbredte sig omkring i Landet. Aldrig er vel nogen politisk Efterretning i falskere Farver bleven forlagt Landsmænd end det Fredsbudskab, som Bladet Tiden udsendte i et Extrablad af 25de Januar af følgende Indhold:

„Den mørke og for menneskelige Dine uigjennemtrængelige Taage er splittet, og et Glimt af Solens Klarhed blander næsten det glade stirrende Sie. — Fred, Fred i Norden! — I Følge aldeles paalidelige Efterretninger ere Præliminarierne for Freden til Lands og Bands afsluttede mellem Hs. M. Kongen af Danmark og Norge og de allierede Magter. Om Freds-Præliminarierne kan Udgiveren Intet tilføie, da han ikke kender dem, og da de rimeligviis i den Skynding, hvormed dette Budskab er bragt os, ei kunde blive fuldstændigen meddeelte; men det faste Haab ville vi nære, at de ei kunne være vanærende, og ikke skulle worde ødelæggende for Danmarks, for Norges Lyksalighed. Saa freidigen stole vi paa Gud, som er Hærenes Herre, og paa den Kraft, der luer i begge Nationers Bryst, at vi uden Banghed tør see Fremtiden imøde.“

Det følgende Extrablad under 28de Januar forbedrede ikke denne falske Anskuelse af Tingenes Stilling. Det indeholdt til Slutningen følgende: „Private paalidelige Breve melde, at Jylland aldeles ikke har været betraadt af Fienden. Hs. Majestæt har fra sit Hovedkvarter i Fyen negocieret med de allierede Magter. Præliminairfreden afsluttes, og efterat dette er skeet have de allierede Tropper strax rømmet det Slesvigste, og vare i Begreb med at forlade Holsteen. Det er høist sandsynligt, at der er foresaldet Noget ved Rhinen eller Holsteen, som har bidraget til deres saa hastige Afmarsch didhen. Dette Begivenhedernes usformodede Lob er et Beviis for, hvor utidigen vi ofte haade frygte og haabe, og hvorledes vi daarligen, lig Hjorten i Fabelen, rose vore indbildte Fordele og dadle vore virkelige Held.“

Aldrig er vel nogen Efterretning om Fædrelandets politiske Anliggender bleven modtaget af Nationen med større Glæde end dette Fredsbudskab, og aldrig har den vel følt sig mere nedstemt paa Fædrelandets Vegne, end ved den sorgelige Forklaring af en Avisstrivers Gaadestrift¹⁾. Wissheden om det uslykkelige Udfald af den spyaarige

¹⁾ Forfatteren lod i sin første Glæde over Fredsbudskabet Extrabladet opslaae paa et Sted, hvor dets Indhold kunde blive Omkredsen bekjendt, men han nødsagedes snart

Enig udbredte Sorg og Betsymring over begge tilforn forenede Riger. I Danmark vare de venodige Folelser ved Skilsmisfen almindelige og Betsymringen udeelt, og disse gave sig Luft i Aviser og flere velstrevne Afhandlinger. I Norge selv var der i Sandhed saare Enkelte, som glædede sig ved den scandinaviske Salvoes Forening, der deri anede Fremtidens Held for Fædrelandet. Man ventede i Norge et uheldigt Udfald af Krigen; thi man vidste at store Krigermasser væltede ind over de danske Stater, og at Danmark kun havde en uforholdsmæssig liden Styrke at sætte imod sine Fiender. Men de mange Nygter, som vare udbredte om mægtige Nationers Nagling, Lilliden til at Englands Interesse for Norge skulde vaagne med fornyet Kraft i Krigen's sidste Oplosning, havde opvakt Forhaabninger i Norge, som næredes derved, at vore Aviser optog blot hvad der kunde tjene Nationen til Trost, og der fra Regjeringen selv mestendeels udgik beroligende Betragtninger over de udbortes Forhold. — Da imidlertid Fredsflutningen i sit hele Omfang og med sine nedslaaende Betingelser var bleven Nationen bekjendt, var det første Indtryk, som Efterretningen gjorde paa den større Deel af Nationen udenfor Hovedstaden, forsaavidt den var overladt til sine rolige Betragtninger, Folelsen af en vis Nødvendighed at boie sig under en uundgaaelig Skjebne, og Haabet om at Foreningen med Sverige kunde stee med Bevarelsen af Norges Selvstændighed og en passende constitutionel Form. Læsten om en Modstand mod en Beslutning, som var tagen i det store Raad af Europas mægtigste Stater, faldt endnu kun forholdsmaessigen saa Landsmænd ind, og Haabet støttede sig, som ovenfor anført, i denne Henseende til de Fordele, ved hvilke Foreningen i Folge Englands Garanti var betinget. Forfatteren modtog paa den Tid Breve fra Mænd, der siden deels ved Brindsens Side spillede en vigtig Rolle i Selvstændighedskræftet, deels paa Gidsvold segede djærveligen for samme, hvori de erklærede sig enige med ham deri, at Modstand vilde være unyttig og endog for Fædrelandet skadelig, men at Kraften burde spares for at gjøre Foreningens Betingelser hæderlige og for Norges Fremtid gavnlige. Strax efter at Kieltractatens Betingelser vare blevene bekjendtgjorte, herskede saaledes ikke det politiske Schisma udenfor Hovedstaden, der siden deelte Nationen. Spiren dertil lagdes ved Brindsens Hof, og udgik fra de ham nærmest omringende Raadgivere, og fra hans egen Afsty for en Forbindelse, der for Evigheden adspalttede begge de forbundne Nationer, forenet maasske med et stille Haab om, at han kunde bevare Norges Krone for den danske Kongerlægt. Vi have ovenfor gjort os bekjendt med nogle sjerne Forberedelser i denne Henseende, der gif frugtesløse hen, saalænge Rigerne's Skilsmisse endnu ei havde fundet Sted. Ved Christian Frederik's Side stode Mænd, der styrkede ham i disse høie Planer, og fra dem, især fra Stiftamtmand Thygeson, udgik Flammestrift til Landets meest formaende Mænd, hvori der forestilledes det Uværdige for den norske Nation i at lade sig paatvinge en Forening, hvoraf intet Godt kunde komme for Fædrelandet — kun Trældom, Ulykker og Nedværdigelse. „Man har — hedde det i disse Breve, hvoraf Forfatteren ogsaa fra samme Haand fik et, — solgt Huden for Bjørnen er skudt.“ Det var den Indflydelse, som en saa bestemt Resningsyttring, der udgik fra Regjeringens Sæde selv, havde, som forandrede den almindelige Stemning, og det var saameget lettere at stabe et Modstandsparti mod Kieltractatens, i ulloge, og den tænkende Deel af Nationen stødende, Udtryk affattede Beslutninger, som der i Nordmandens Barm boede en almindelig, og ligesom med

til at nedrive det falske Document. Dagen efter denne Posts Ankomst blev Fredens sande Bestaendighed ham meddeelt gjennem en af hans Venner fra Arendal, og hans Glæde over Fredsbudskabet gif over til den bitterste Betsymring. I et Brev til Kammerherre Anter, som han skrev under 31te Januar, bestreb han sine Folelser i denne Anledning, og han tør troe, at de paa den Tid deelted af den større Deel af Nationen. Grev Wedel var, som ovenfor fortalt, dengang i Danmark, og Forfatteren gjorde Anter en Meddelelse, som egentligen var Wedel bestemt. Brevet findes i Bilag 66. [Fredstractaten kom til Christiania 24 Januar, men hemmeligholdtes.]

Modermellen indfuet Modbydelighed mod en Forening med Sverige, hvis indvortes Forhold, naar de gik over i Norges, ikke syntes stillede til at berede Fædrelandet Fremtids Held.

Det var engang en almindelig herskende Mening, som er bleven gjentagen af historiske Forfattere, at Prinds Christian Frederiks Beslutning, at modsætte sig Norges Overgivelse efter Kieltractatens Indhold, hvilede paa en hemmelig Aftale med Danmarks Konge, som i Følge denne Mening skulde nære det Haab, at der i Tidens Løb, og medens der endnu herskede en vis Gjæring i Europas Politik, kunde indtræffe Noget, der forandrede de paa den Tid gjældende Anskuelse, og forstyrrede de mægtigste Staters Enighed, og at en ny Omvæltning kunde igjen fremlede de tvende nordiske Rigers Forening. Men der er ikke allermindste Grund til at troe, at Danmarks Konge, om han end nærede et stille Haab herom, har indledet nogensombest hemmelig Underhandling i denne Henseende med Prindsen, ligesom intet af Sammes Stridt henpegede paa noget Saadant¹⁾. Prindsen søgte tværtimod at undgaae Alt, hvad der kunde opvække Formodning om en saadan Forbindelse, og brugte den største Forsigtighed i sine Forhandlinger med de danske Sendemænd, der i politiske Hender opsendtes til Norge. Slig Falskhed, hvor sædvanlig i politiske Forhold, og hvor undskyldelig under den Mishandling, som var Danmark vederfaaren, laa ikke i den danske Konges Charakter, der ikke forstod hemmeligen at undergrave indgaaene Forpligtelser. Desuden var Freden Danmark nødvendig, og det fulkede under Krigens Byrder, saalænge Kieltractatens Fredspunkter ikke vare gangne i Opsyldelse. De danske Stater, allerede forud svækkede ved en uhykkelig Krigstilstand, bleve fremdeles besatte af fremmede Hære, saalænge Norges Forening ei var istandbragt efter Tractatens Medfør. Det svage Haab, som Danmark kunde nære om en Forandring i Europas Politik, maatte snart forsvinde, da Napoleons Skjebne afgjordes i Begyndelsen af April, han selv nedlagde sin Keiserkrone, og førtes til Elba. Der rygtedes vist nok om Uenighed imellem Sveriges Kronprinds og de allierede Magter, da han vægrede sig ved at følge disses store Troppemasser ind i Hjertet af Frankrige, eller i det mindste seendrøgtigen nærmede sig Valpladsen, idet han maatte have Betænkelighed ved at betræde sit Fædreland som Fiende. Men Carl Johan havde opfyldt de med sine Allierede indgaaene Forpligtelser; han havde bidraget sin Deel til Tydsklands Befrielse fra Napoleons Nag, og da dette var steet, vendte han sig mod Norden, for efter Tractatens Indhold at hente Lønnen for sin Deeltagelse i den store Krig. Hær maatte han vente sin østlige Naboes trofaste Opsyldelse af en høitideligen indgaaen Tractat, hvis Sag han saa kraftigen og betimeligen havde understøttet, og som betalte Offeret med en anden Fyrstes Hjerteblod. Under saadanne Omstændigheder kunde en Plan til Danmarks og Norges Gjenforening ikke modnes eller bringes til Udførelse.

Det maa derhos paa den anden Side tilføies, at Prindsens og hans Raadgiverses Modstand mod en bogstavelig Opsyldelse af Kiel-tractaten — en Modstand, der understøttedes og ligesom sanctioneredes af det norske Folk — i en vis Henseende var betimelig, ligesom den visseligen var gavnlig og fremledte omsider et for Norges Fremtid ønskeligt Resultat. Prindsen og hans Raad kunde have valgt mere passende Midler til at gennemføre denne Modstand, og have udført den med større Kraft; men en ubetinget Beredvillighed til at underhandle med Everige paa Kieltractatens Basis, kunde let have ledet til en Sammensmeltning af begge Rigers indvortes Forhold, som, unaturlig i sig selv og aldeles stridende mod begge Rigers, men fornemmeligen

¹⁾ [J. Chr. Berg antager, at han ved sin Udnævnelse til Stattholder i Norge 1813 allerede havde faaet en hemmelig, mundtlig Instrux i saa Henseende. Den svenske Regjering troede sig i 1814 overbevist derom, og i Norge har det altid været en temmelig almindelig Tro, hvis Grund eller Ugrund først Fremtiden kan opklare; jfr. Morgenbladet 1848 No. 49 og 60; Schinkel-Bergman VIII. 32. 48.]

Norges, Interesse, maatte have bragt en langt større Ulykke over Landet, end de sielikkelige Lidelser og blodige Opofrelser, som en Modstand endog med Vaabenmagt maatte fremlede. Disse den levende Slægts Lidelser vare forbigaaende, og at betragte som en Gave til Efterslægten, der begrundede Fremtids Held, medens en Sammenfæctning af begge Rigers indvortes Forfatning vilde berede vore Eftertkommere en varig Ulykke, hvis Folger i Fremtiden vare uberegnelige. De Betingelser, under hvilke Kongen af Danmark affod sin Ret til Norge, vare ikke saadanne, at de kunde betrygge Norges politiske Lyksalighed ved den nye Forening. Frederik den Sjette var en Konge af den gamle Skole, og kunde endnu paa den Tid — thi senere maatte han og for en Deel agte paa Ideernes Gang — ikke sætte sig ind i de Statsforfatningers Hensigtsmæssighed, som dele Statsmagten imellem Kongen og Folket gjennem dets Repræsentanter. Han overgav saaledes Norge til Sveriges Konge med den Rettighed og i den Statsform, hvorefter det danske Kongehus i halvandet hundrede Aar havde styret begge Riger. Kun de Privilegier og Rettigheder, hvoraf de nu var i Besiddelse, og som med Hensyn til den offentlige Bestyrelse ingen Betydning havde, betingede han sine gamle Undersaatter, uden Garanti for at Folkets naturlige Ret i gammel Stil skulde vorde respecteret. Den Mangel paa en indvortes Selvændighed, hvorunder Norge leed, kunde ikke ved Kieltractatens Artikler vorde afhjælpes; thi den hjemlede Norge kun Besiddelsen af bestaaende Rettigheder.

Langt mere vandt Norge ved at løsrive sig fra Kieltractatens Bestemmelser; thi da kunde det lægge en ny Basis for sin Statsforfatning, grundet paa de herskende Begreber om Statsmagtens rette Fordeling, og med tilhørligt Hensyn til de høist forskjellige indvortes Forhold i Sverige og Norge. I denne Deel af sin Modstand lod ikke heller Norge alene og forladt af det øvrige Europa. Til paa denne Raade at grundfæste sit politiske Held maatte Norge vente Understøttelse af den Magt, som kunde anses for at være den vigtigste, og saa at sige raadende i det store europæiske Forbund, forsaavidt dette bevægede sig igjennem dens gyldne Midler. Da England nemlig ved Tractaten i Stockholm [3die Marts 1813] gav sit Samtykke til den skandinaviske Halvøes Forening, da stede det under den Betingelse, at der skulde tages Hensyn til Norges Held og Frihed. Denne Betingelse var nedbrudt ved Kieltractaten; den kunde ventes opreist ved Englands Medvirkning. Hvor egenmægtig og interesseret endog Englands Politik skundom viser sig i sine udvortes Forhold til andre Stater, saa liberalt handler England sædvanligen i dem, der ligge uden for Omraadet af dets umiddelbare Interesse. Det betragter sig som de constitutionelle Forfatningers Beskytter, og som en Forsvarer af Mennekehedens Rettigheder i Staternes indvortes Organisation. England havde i foromtalte Fredstractat viist sig liberalere mod Norge, end Rusland som Ven, da dette i Tractaten eenfaldigen tog Hensyn til egen Interesse, og lod enhver anden Betragtning af Synne. Fra den Kant kunde heller ikke ventes nogen Understøttelse til at indføre constitutionelle Former. Norge kunde saaledes vente, at England ei vilde tillade Sverige at tvinge det til en ufrivillig Forening paa de Betingelser, som Kieltractaten indeholdt, i Folge hvilke den fuldkomne Forstyrrelse i Landets indvortes simple Organisation, og en Indpodning af en fremmed og ufuldkommen Statsforfatnings urene Safter vilde affødes. Modstanden maatte saaledes fra denne Side betragtes være ligesaa betimelig som gavnlig.

Det var derhos af stor Bigtighed og en Lykke for Norge, at en udmærket Personlighed var ved Haanden, som midlertidigen kunde overtage Regjeringens Løkke, indtil Rigets Skjebne var bestemt, og at ikke Christian Frederik forlod Norge i dette Overgangens betydningsfulde Dieblif. Norge vilde ellers være blevet i en forladt Tilstand; Norden og Forvirring vilde have udbredt sig i alle Forvaltningens Grene, og dets Overgang til en ny politisk Stilling kunde let være bleven fuldbyrdet under mindre lovende Udsigter til Fremtids Held. Prinds Christian Frederik lagde i Ord og Gjerning for Dagen, at det norske Folks Interesse var ham dyrebar, og at det var hans Beslutning at dele dets Skjebne under den forvilede og høist vanskelige

Stilling, hvori det frag efter Skilsmisfen fra Danmark kom. Norge kan altsaa med større Jøie end Sverige, ved en foregaaende Anledning om en anden dansk Prinds, sige om Christian Frederik, at han ved sin Nærværelse i Norge i Skilsmisfens Dieblif viiste dette Rige saa stor Tjeneste, som ved lignende Leilighed er viist nogen Nation. Det kan vel heller neppe omtvivles, at Norge var lykkeligere ved denne Fyrstes Nærværelse, end om dets Skjebne i dette vigtige Dieblif var bleven lagt i en norsk Statsmands Haand, som vi før have nævnt. Denne Statsmands Ideer gik ud paa en lettere, og maaskee endog nøiere Forbindelse med Sverige end den, der i Aarets Lob Inyttedes, og endstjønt Wedel i sit Fædrelandsfind visseligen, under Bestemmelsen af Foreningsvillkaarene, vilde have taget alle mulige Hensyn til Norges Interesse, saa var dog Fædrelandet bedre tjent med at Foreningen stede under Oppositionens end under Sympatiens Farve. Det vide vi med Visshed, at de Begivenheders Traade, som fremledte Norges nye Stilling, vare i Forsynets Haand valgte til Fædrelandets Held, og i Norges Historie bør et erkjendeligt Minde reises om den Fyrstes Mellemkomst og ædle Hensigt, som i Farens Stund overtog Rigets Bestyrelse.

Men om vi end saaledes have Marsag til at glæde os over Sagens endelige Resultat, saa kan Historien neppe ubetinget rose Prindsens og hans Raadgiveres Fremgangsmaade i det Hele. Det kan neppe siges, at enten Regjeringens Chef paa den Tid — hvorvidt han senere tilegnede sig disse Egenstaber, det vil Danmarks Historie i sin Tid indskrive paa sine Blade — eller hans nærmeste Raadgivere vare i Besiddelse af den Sindighed, Klogskab og Kraft, der behøvedes for at lede en Modstand af den Art, som sigtede til at underkjende en uigjensaldelig og med uhyre Statskræfter understøttet Beslutning. Prinds Christian Frederik var visseligen i Besiddelse af store Talenter, han havde en videnskabelig Dannelse, forenet med en stor Evne til at give sine Ideer og Bekjendtgjørelser en passende Indklædning¹⁾, og han havde stor Lethed i at sætte sig ind i sin Omgivelses Former²⁾. Derhos var han besjælet af det oprigtigste Ønske, at fremme det Lands Lykkelighed, hvis Skjebne han havde paataget sig at styre, og i Folkets Kjærlighed høstede han derfor sin Løn. Men Statsmandens Egenstaber vare endnu ikke hos ham i den forønskede Grad udviklede, og Heltens havde han ikke havt Leilighed til at vise. Der fattedes ham ikke Mod til at fatte store Beslutninger, men under Begivenhedernes Lob syntes Kraften at svigte; i et kritisk Dieblif satte Indbildningen ham ud over al Fare — Virkeligheden gjorde ham tilspøneladende urolig, modløs, forlegen. Han lyttede heller til en bevægelig Jøielighed for sine Ideer — det kongelige Øre er sjældent aabent for Indvendinger — end til en alvorlig Modsigelse, og stød saaledes ikke sjældent fra sig de Mænds Raad og Mening, som det havde været ham gavnligt at høre. Historien maa imidlertid være forsigtig i sin Anklage for tilspøneladende Mangel hos ham paa Krigertalent, og for hans vallende Færd under Selvstændigheds-Krigen, der uden Tvivl mestendeels maa tilskrives et samvittighedsfuldt Hensyn til Norges Lær. Vi finde ham under hans hele Ophold i Norge i idelig Bevægelse for at ordne Landets militaire Anliggender med Indsigt og Kraft, og fra hans Cabinet udgik sædvanligen egenhændige Ordres i den Anledning. Historien vil vise, hvorlunde denne Virksomhed i Krigens sidste Periode fik en Charakter af Modløshed og ubestemt Vaklen, medens han egentligen kun gav efter for tvingende Omstændigheder og et liberalt Hensyn til Norges Lær. I Fredens Dage kunde han have beredt Norge, forbundet med denne eller hiin nordiske Stat og under Ly af en passende Constitution, Held og Lykke; men han fremtraadte under en farlig Krigstilstand, uden tilstrækkelige

¹⁾ [Grev Wedel sagde derfor om ham: „Det er dog en Prinds, man kan tale med.“ — J. Chr. Berg.]

²⁾ Ved hans Taffel, som besøgtes af Gæster af alle Stænder, herskede en Munterhed og Frihed i Underholdnings-Tone, som man kan finde den i de meest tvangsfrie Privat-Selskaber.

Adler til at forsvare sig mod mægtige og talrige Fiender, og uden Beilebning af noget stort Talent i sit Krigsraad. Constitutionens Velgjerning skylder Norge Christian Frederik, forsaavidt som han uden Bægning gav Ublasket dertil sit Bifald, og gav den derved en Tilværelse, som ei kunde roffes under en paafølgende Statsforandring; men Historien maa lade uafgjort, om ikke Conjuncturernes Bestaenighed, og hans særegne Stilling til det norske Folk, bevægede ham til at antage en liberalere Regjeringsform, end som i Grunden var efter hans Sind.

Det kunde ansees tvivlsomt, om Brindsen i sin første Raadgiver, Conferentsraad Carsten Anker, havde gjort det rette Valg. Han var vistnok en Mand af Talenter, forstandig i sin Tale og særdeles interessant i Underholdning, endstjønt hans Døvhed gjorde Samtalen tung; men han havde lidet sat sig ind i Menigmands Rettigheder, og hans Ideer om hvad der tjente til Landets Gavn, hentede han mere fra den forudne Tids Feudalisme end fra den nærværende Tids liberale Anstuelser. Han havde vist nok været brugt i flere vigtige Forretninger, og vi ville ikke paatage os at bedømme Resultatet af hans Arbejder, men han var ikke heldig til at udføre de offentlige Commissioner, som under Selvstændigheds-Perioden, og efter Norges Forening med Sverige, bleve ham overdragne¹⁾. Det vigtige Værende, som betroedes ham af Christian Frederik, mislykkedes aldeles. Det var formodentlig hans fine og takkelige Bæsen, saavel som hans herlige Underholdningsgave, der indtog Brinds Christian Frederik, som det siden indtog Brindsens Eftermand, og i denne Henseende var han vist nok uimodstaaelig²⁾.

Stiftamtmand Emanuel de Thygesson, Brindsens anden Raadgiver, havde paa den Tid et stort Navn i Norge formedelst en heldig Virksomhed i sin Embedsstilling og i Provideringsvæsenet, saavel som for den liberale Maade, hvorpaa han nyligen under det store Mode af indkaldte Borgere havde deeltaget i Forsøget til at ordne Bøngevæsenet, og den forekommende Gjæstfrihed, hvormed han aabnede sit Huus for den store Kreds af sine Bekjendte og for Reisende, som besøgte Christiania. Som Stiftamtmand i Christiansands Stift havde han erhvervet sig et Navn som Faa i den Stilling, og som Stiftamtmand i Agerhuus Stift stred han frem paa samme Bane³⁾. Men som stor Possessionat i Danmark, hvor han snart skulde modtage betydelige Land-Eiendomme, maatte hans Interesse nærmest være hestet til hans Fædreland. Det var saaledes hans Kjærlighed til Brindsen, hans Deeltagelse i den danske Tronarvings Stjebne og maastee Haab om i sin Tid at bevirke Foreningen med Danmark igjen i gammel Stil, som lod ham tage saa virksom Deel i Brindsens store Beslutninger, hvilke han forplantede og anbefalede over det ganske Rige. Det var overhovedet Thygessons Art at lægge store Planer med Kjæthed, og udføre dem med Hasthed, ligesom hans Virksomhed efter Fleres Mening derom ikke var fri for en vis Bram. Imidlertid varede hans Deeltagelse i Norges Selvstændigheds-Sag kun kort. Han gjorde en Reise til Danmark, som det hedte i Brindsens Anliggender, og derfra vendte han ikke mere tilbage. Hans Navn nævnedes siden kun sjældent i Norge, og kun i taknemmelig Erindring om hans velgjørende og liberale Virksomhed under Krigen i begge sine Embeds-Stillinger. Det var saaledes kun det første Stød til Brindsens Beslutninger efter Norges Skilsmisse fra Danmark, som kom fra Thy-

¹⁾ Han var et løstbart Medlem af de Commissioner, hvis Formand han var, og trak Sagerne ud til en utilbørlig Længde. Forfatteren stod, som Medlem af Bergværks- og Solværks-Commissionerne, i flere Berørelsespunkter med ham, og de havde i den Anledning flere Stridspunkter, som dog afgjordes uden personlig Uvillie. [Han blev aldrig færdig med nogen Ting. S. Chr. Berg.]

²⁾ [Han var en slet Huusholder og i en nedtrykt økonomisk Stilling, og han satte Politiken i Evne eller Færdighed at kunne bebrage. Man kunde derfor ikke have nogen Tillid til ham, hvilket Kong Frederik VI. heller ikke havde. — S. Chr. Berg.]

³⁾ [Som Amtmand i Hedemarkens Amt, hvilket var hans første Skridt paa Embedsbanen her i Landet, var han og meget vel lidt. — S. Chr. Berg.]

gesons Haand; men dette var kraftfuldt og i Forening med Carsten Anders vist nok af Betydning for Sagen selv.

Fireogtredivte Capitel.

Christian Frederiks Reise til Trondhjem. Mødet paa Eidsvold.

Da Prindsen havde taget sin Beslutning, ikke at forlade Norge under dets nærværende kritiske Stilling, og at modsætte sig Norges Forening med Sverige, var han betænkt paa at reise de Midler, hvorved Børket kunde fuldkomnes, og paa at vinde Folkets Bifald ved et passende Regjerings-Forhold. Hans første Omfarg var at udnævne Cheferne for de forskjellige Corps, som skulde forsvare Grændsen mod de Svenskes mulige Indfald, og at postere disse paa passende Punkter. Han saae sig i denne Henseende om blandt de Mænd, som vare bleve ham personligen bekjendte eller anbefalede som hæderlige, dygtige og sit Fædreland opofrede Mænd¹⁾. Fra hans Cabinet udgik i den Henseende under 1ste Februar Ordres til disse Chefer, blandt hvilke især Oberstlieutenant Krebs og Oberst Hegermann syntes at have været i Besiddelse af Prindsens fortrinlige Tillid. Han tillod endog Oberst Hegermann i enkelte Tilfælde at tage sin Beslutning paa egen Haand, uden derom at gjøre Melding til Generalmajor Staffeldt, til hvem det i Almindelighed var Corps-Cheferne paalagt at rapportere deres Bevægelser. I sin Ordre til Hegermann siger han, at hans Brev kun var et Udlaft, som Obersten selv nærmere maatte udarbejde, og hvorom Prindsen vilde conferere med ham ved næste Sammenkomst. Det er imidlertid af hans Ordres Kart, at hans Mening kun var at føre Krigen defensiv og ikke gjøre noget Indfald i Sverige, hvorimod han aabenbart ventede, at et Angreb vilde skee fra Sveriges Side; og derpaa søgte han ikke alene at forberede sig, men han syntes endog at ønske, at de svenske Krigere vilde paa denne Maade give de norske Anledning til at maale Kræfter med hverandre. I sit Brev til Hegermann siger han: „Er Alt færdigt, ønsker jeg, at Fienden vilde komme.“ I Begyndelsen af Februar befalede han Oberst Sejersted at inspicere Fredrikstads Fæstning og indberette ham dens Tilstand, hvorhos han bemyndigede Staffeldt til at afsætte Commandanten Mechlenburg, „om han havde tabt Hovedet“, og indsætte Schilling i hans Blads. Senere gjordes Major Hals til Commandant. Han indskærpede fremdeles Armees-Intendanten, Generalmajor Harthausen, at fremskynde Foranstaltningerne til Armeens Proviantering og Beklædning. Han befalede, at de militære og civile Magasiner skulde affondres fra hverandre, og de første forsynes med hvad der manglede i den reglementerede Beholdning, som uden hans specielle Tilladelse et maatte anvendes til andet end militært Brug. Tillige paalagde han Overproviderings-Commissionen hver Maaned at indgive en i Rubrikker inddeelt Liste over Beholdningen ved Maanedens Begyndelse, over Indtægt og Udgift i Maanedens Løb, og over den virkelige Beholdning ved Maanedens Udgang.

Til alle disse Foranstaltninger behøvedes Penge, og for at reise disse maatte Prinds-Regenten tage sin Tilflugt til Statens eneste Kilde paa den Tid — Fabricationen af Papiirpenge. Til at bestride de fornødne Stats-Udgifter lod han saaledes ved Bekjendtgørelse af 27de Januar 1814 udfærdige Beviser til en Sum af 3½ Millioner Rigsbanksedler, der skulde modtages i alle Kasser og Opbeholdere. Disse saakaldte Prindses-Sedler vare Begyndelsen til Selvfændigheds-Mynten, der siden

¹⁾ Krigshistoriens Løb vil efterhaanden lære os at kjende disse Mænd.

Et en lang Række af Efterfølgere. Ved denne Leilighed var der, befyndelig nok, ikke Tale om den Forberedelse, som af hiin forømtalte store Forsamling var gjort til at ordne Regeringen. Man gik i den gamle Stil og udstedte Sedler uden at lægge nogen Grundvold, der kunde gives Gyldighed. Derefter besluttede han i et Møde paa Eidsvold¹⁾, hvorved nogle Faa af Landets vigtigste Embedsmænd vare tilstede, at sammenkalde formaaende Mænd, for siden gjennem Nationens Repræsentanter at befæste sin store Beslutning og bestemme den nye Regeringsform. Derhos bestemte han sig til at gjøre en Reise til Trondhjem, hvorved han baade fik Leilighed til at besøge den folkerigste og frugtbareste Deel af Landet, og tillige den, som fra historiens ældste Tid har tilegnet sig Ret til at afgjøre Fædrelandets Skjebne i kritiske Øieblik. Men en Konges Reise gjennem Landet har i vore Dage en anden Art af Betydning end i Oldtiden, da Kongerne lidet kunde udrette, naar de ikke havde Folkets Stemme for sig i de store Folkemøder, og det saaledes maatte være af Betydning forud at sikre sig Nationens Bisald til vigtige Planer. En kongelig Person's Reise igjennem Landet var et Særskyn paa den Tid, og ledsagedes af Glædesyttringer, som afgive kun et ufuldkomment Tegnet paa den i Nationen herskende Mening. Man maan imidlertid troe, hvad derom dengang er bleven sagt og siden nedskrevet, høres ogsaa paa denne Reise de frimodige Yttringer, hvormed Kongerne hilstes i samme Tid, og hvis Spor fandtes i vore Tjælde endog under de meest uindstrænkede Kongers Regering. Derhos var det en let Sag for en Mand i Brindsens ophvædte Stilling paa den Tid at fremlokke Modbydelighedsyttringer mod hvilken som helst Forring med Sverige; thi denne boede vissefægen i Bondens Sjæl og deelttes af den store Mængde i alle Borgerklasser paa alle Dannelsesstrin, og Tronarvingen, som har Loftet og Haabet om en Selvstændighedstilstand i denne Henseende paa sine Læber, maatte i Følge denne Stemning være høist velkommen. Brindsens Reise var saaledes et Triumflog, paa hvilket der ikke manglede paa Jubel og Glædesyttringer. Det er tværtimod ikke Forfatterens Hensigt at følge Brindsen Skridt for Skridt paa denne Reise, som blev stykkevis indført i forskjellige Nummere af Bladet Liden, og hvoraf Brindsens Reiser findes i Bergelands Constitutionshistorie. Brindsen ansaa sig ikke sikker for Hæder fra svensk Side mod sin Person, og befalede derfor 1ste Februar Major Arngen ved Patroullering og Vagt paa de Steder, hvor Brindsen holdt Nattequarteer paa Tilbagereisen igjennem Østerdalen, at sikre ham for Forurokigelse af Fienden.

Om Hensigten af denne Brindsens Reise til Trondhjem har der været yttret forskjellige Meninger, der mestendeels gaae ud paa, at det var Brindsens Plan, der et lade sig udraabe til Konge, og saaledes benytte Trøndernes i Oldhistorien bekjendte Indflydelse paa Norges Anliggender og paa Kongevalget, for at gjøre sin kongelige Arveret gjældende. Men der er ikke Anledning til den Mening, at Reisen havde en saa alvorlig og dyb Plan. Den synes meget mere kun at have været deels en Udforberedelse-Reise efter den spændte Sindsstemning, hvori Dagens vigtige Begivenheder og hans Hælle Beslutning havde sat ham, deels foretagen for at vinde Tid til at give Ubladet sine Meddelelser, og tillige fornemmeligen for at overbevise sig om Folketsstemningen i den vigtige Deel af Landet, hvorigjennem Reisen gik, og i Trondhjem selv²⁾. Hans Ophold i Trondhjem, som varede fra 5—10 Februar, var en uunter Afvejtning af de sædvanlige Festsigheder, under hvilke Intet fra Brindsens Side foretoges, som kunde have mindste Hensyn til en saadan Kroningsplan. Nogle af Trondhjems meest anseete endnu levende Borgere, som toge Deel i disse Festsiteter, have i Brindsens Færd under hans Ophold der Intet kunnet opdage, som sigtede

¹⁾ Dette Møde gik forud for det, som siden fandt Sted paa Eidsvold, og nedensfor omhandles. Det ene foregik sidst i Januar, det andet 16de Februar.

²⁾ Hans Reisesølge bestod kun af Statsraad v. Holten, Oberstlieutenant Gaffner, Lieutenant Schwarz og Grev Vargas Bedemar, alle Ublændinger. Han reiste op over Dovre og tilbage over Moraas.]

dertil. Et Rygte om, at noget Saadant vilde blive forsøgt fra Prindsens Side, var vistnok gaaet forud for denne Reise, og havde givet Anledning til nogle forbedrende Stridt i en anden Retning. Omtrent 60 af Trondhjems meest anseete Mænd forenede sig og forfattede en Adresse, som henpegede paa en Regjeringsform, der værnede om Folkets Rettigheder og befordrede en passende Magtsfordeling; men Udsæderne besluttede i et samlet Møde ei at afgive den, fordi dens Forudsætning, Norges Afstaaelse til Sverige, ei var officielt bekjendt under Prindsens Ophold i Trondhjem. Deres Hensigt opnaaedes kort efter, da Rigsforsamlingen sammensaldtes.¹⁾ Fuld af den Tanke at forsvare Norges Selvfærdighed til det Yderste mod udenlandsk Bold, lod Prindsen vistnok denne sin Hensigt indflyde i flere af de smaa Taler, som han holdt i Trondhjem, men intet Ord om at gjøre denne Stad til en Fodstamme for sin Tronbestigelse. Ved sin Ankomst til Trondhjem steg han af ude paa Jlevolden, og holdt ridende sit Indtog til Byen, efterat Commandanten havde overleveret ham Røglerne. I den Anledning tiltalte han den forsamlede Skare omtrent med de Ord: „Med Genrykkelse har jeg gennemreist Eders Land, og dette herlige Land skulde Svensken erobre? Det skal i Evighed aldrig skee.“ Da Byens Geistlige, militaire og civile Embedsmænd tilligemed Byens fleste Borgere mødte til Cour i Stiftamtmandsboligen, tiltalte han dem saalunde: „Jeg udtrykker Dem min Tilfredshed ved at see mig i Deres Midte. Hvor lykkelig vilde jeg være ved at bringe Dem sikkert Haab om Fred; det er Nationens Ønske og Maalet for mine Bestræbelser; men kun det selvstændige Norge kan nyde Fredens Belsignelser. Skulde den kjøbes med Underkastelse under fremmed Nag, da vilde det være en ligesaa stor Bannære for den nærværende Slægt, som Uheld for vore Efterkommere. Foruroligende Rygter behudede, at gamle Norge skulde stykkes ud — det skulde aldrig have skeet; dertil staaer Tanken ei heller; men nu gjælder det det hele; dog Norge kan og skal bestaae ved Samdrægtighed. Jeg er uadskillelig fra Norge; min Tillid staaer til det norske Folk, mit Haab til Gud, min Løn skal være Folkets Kjærlighed. Jeg paaskjønner det Fædrelandsfind, jeg overalt møder, og jeg vil glædes, hver Gang jeg kan give dette Samfund Prøver paa min Belvillie.“²⁾

Saaledes raadede nu Tanken om at forsvare Norges Selvfærdighed hos Prindsen, og derpaa lagde han nu den alvorligste Haand. Med Reisen til Trondhjem og det dermed opnaaede Resultat var Prindsen vel tilfreds. I et Brev til Contre-Admiral Rütten af 13de Febr. siger han: „Jeg er fuldkommen vel efter en i alle Henseender behagelig og vel tilendebragt Reise.“

¹⁾ Den originale Adresse med sine 58 Understrifter eies nu af Sogneprest A. Fane i Holt, til hvem dens Forfatter Carl Falsen, da Byskriver i Trondhjem, har foræret den, tilligemed en Deel her benyttede nye Oplysninger. Den er underskrevet af Byens bedste Mænd af alle Klasser, undtagen General v. Krogh, Generalieut. Grev Schmettow, Stiftamtmand Grev Trampe og Biskop Bugge, som undslog sig paa Grund af deres Embedsstilling. Ligesaa mangler den meget anseede Bergmester Erik D. Knoph, Directeur paa Røraas, men han var netop fraværende fra Trondhjem, da han af Prindsen var afsendt til Falun, for at saa kjøbt Krudt til Kobberverket og med det samme udforske Stemningen i Dalarna. Trampe forlangte og fik en Afstrift af Adressen, for at forevise den for Prindsen, som altsaa kom til Kundskab om dens Indhold. Vi meddele den i Bilag Nr. 67.]

²⁾ Forfatteren har i Henseende til denne Fremstilling henvendt sig til en af sine fortrolige, i Trondhjem og i Norge høiagtede, Benner, Bankdirektur Schnitler, som personligen var tilstede ved de Festsigheder, som gaves Prindsen, og af hans Meddelelse er Ovenstaaende en Extract. Dertil har han søiet i Bilag Nr. 68 nogle Notiser af Trondhjems Adresselontvir, ledsagede af nogle Anmærkninger af Overinspektur Schmidt, en af Medlemmerne af Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Styrke for den Mening, som i Texten er ytret. At Souverainitetsideen i den gamle Forsatnings Stil spogede i nogen Trønders Hoved — er vistnok en ugrundet Paastand, der noksom gjendribes ved den omhandlede Adresse, der henpegede paa Tidsaandens Krav i den Henseende. [„Trampe, Schmettow og Bugge søgte“, fortæller

Paa Tilbagereisen fra Trondhjem standsede Prindsen paa Eidsvold, og berammede et Møde med nogle af Nationens vigtige og udmærkede Mænd. I Valget af disse Mænd havde han vistnok i den gamle danske Stil taget Hensyn til de høie Embedstillinger, hvori de Tilfaldte befandt sig, men han havde ogsaa tilstevnet Mænd, som vare bekendte med Folkets Stemning og Landets indre Forhold, og som gjorde deres Mening gjældende med Frimodighed og Indsigt. Om Hensigten af dette Møde er der yttret saa forskjellige Meninger, de historiske Beretninger ere saa afvigende fra hinandre, og bære saa meget Farven af de politiske Partier paa den Tid, at det er usikkert for Historiefrieveren at give en fuldstændig, paa reen Sandhed grundet Fremstilling derom. Forfatteren har derfor maattet stille Andres Erfaringer og flere Mænds velvillige Meddelelser, som vare tilstede ved Mødet, ved Siden af de Kjendsgjæringer, som han selv under et Ophold i Christiania paa den Tid umiddelbart har samlet og nedtegnet, for saavidt muligt at adsprede det Mørke, som hviler over dette vigtige Møde, der foreløbigen styrkede Prindsen i hans Beslutninger, og bestemte hans færdige Strid til at befæste sig paa Norges Regjeringsæde. Det er, som ovenfor bemærket, høit rimeligt, at Prindsens første Tanke, efter at Kieltractaten var bleven ham bekendt, var at bestige Norges Trone som odelsbaaren¹⁾ Fyrste, og at han efter Kongeloven troede sig berettiget til at indtræde i sine Forfædres Rettigheder. I disse høie Begreber om sin Stilling til Norge efter Rigernes Skilsmisse bestyrkedes han ved de enkelte Raadgivere, som i Oplosningens Dieblis stode ved hans Side, og gav ham sin Souverainitetsidee Medhold. Forsaavidt det var hans Hensigt, under alle Omstændigheder at forhindre Norges Forening med Sverige, og saaledes ved en bestemt Modstand bevare Norges foreløbige Selvstændighed, for senere hen, til beleiligt Tid og under forandrede politiske Forhold, at tilveiebringe de tvende nu ved Bold afslitte Rigers Forening igjen, maatte Kongeloven for et Skud af den oldenborgske Etanne være den snæverste Basis for Tronbestigelsen. Men det varede ikke længe, inden Rygtet om denne Prindsens Souverainitetsplan, endstjønt det i Begyndelsen udtredtes i en ubestemt Form og svævede alene om i et indskrænket Omraade, opvakte Engstelse hos flere blandt Landets anseete Mænd. Det var enkelte blandt disse, som, endnu før hiint Møde paa Eidsvold fandt Sted, med Mod og Held befæstede hiin Souverainitetsidee, og forberedte en Forandring. Det vil være i de paa hiin Tid levende Landsmænds Erindring, hvor megen Omtale der dengang var om Prindsens Samtale med Professor Sverdrup i denne Anledning, og for derom at have fremlægge den paalideligste Fremstilling, har Forfatteren modtaget en historisk Beretning af Fædermanden selv, som han her ordlydende indfører:

„Det var en af Markedsdagene i Christiania i Aaret 1814, da jeg, som i nogle Dage havde været upasselig og derfor holdt mig inde, modtog et Besøg af Professor Schmidt i Eger, og, saavidt mindes, Feltprovst Munch. De fortalte mig, at der i Byen gik det Rygte, at Prinds Christian efter sin Tilbagekomst fra Trondhjem vilde lade sig udraabe til Konge i Norge, og at dette Rygte havde vaakt Urolighed i den norske Krigshær, som laa paa Grændsen. Efter mit Forslag bleve de med

høvenabente Bantdirecteur Schnitler i et senere Brev til Presten Faye, „ved alle mulige Midler at hindre Prindsen fra at komme i nærmere Berørelse med den gamle General v. Krogh, men dette mislykkedes aldeles, da her ingen Mand var, som Prindsen tilspøseladende viste større Opmærksomhed og Bevaagenhed, som han strax efter Ankomsten og kort før Afreisen besøgte, samt indtog en stor Middag hos ham, og var særdeles forekommende og elstværdig mod ham. — Just under denne Middag ankom Major Brod som Coureur fra Danmark, hvem Prindsen stedebe til Audients ved Bordet, rakte ham sin Haand at kysse, og reiste sig kort efter, for at gjøre sig bekendt med Depecherne.“]

¹⁾ Dette Udtryk optog han rimeligviis gjerne, fordi han meente, at det maatte have en god Klang i den norske Bøndes Øren, og fordi det betegnede hans Arveret i Følge gamle Institutioner, endstjønt Tronen neppe kunde ansees som Odels- og Gjentomsgods, som andre Fordeindomme.

mig enige i at gaae til Stiftamtmand Thygeson, som den høieste Øvrighedsperson paa Stedet, og som den Mand, der med sin meget dannede Forstand og stærke politiske Blik i Almindelighed ansaaes for at have en stor Indflydelse paa Brindsen, for at foreholde ham de Følger, det Skridt, Brindsen efter Nygtet stod i Begreb med at gjøre, vilde have for Norge, og at formaae ham til ved sin Indflydelse at søge at afværge det. Begge ovennævnte Mænd gif fra mig, for at udføre nogle Forretninger, de i Byen havde at besørge, med Løfte om at komme tilbage til bestemt Tid. Da dette ikke skede, gif jeg ene til Stiftamtmanden, som forfikkrede, at han ikke havde hørt tale om Bevægelse hverten i Armeen paa Grændsen, eller noget andet Sted i Riget; men at det var vist, at Brindsen vilde lade sig udraabe til Konge, hvortil han havde fuldkommen Ret. Da jeg benegtede Brindsens Ret til Norges Trone, fremtog Thygeson den danske Kongelov, og viiste mig deri den Artikel, paa hvilken Brindsens Ret skulde være grundet. Mine Bestræbelser for at godtgjøre, at den anførte Lovbestemmelse modtog en anden og efter min Formodning rigtigere Fortolkning, og min Paaviisning af dens historiske Grund, vare ikke istand til at bevæge ham til at frasalbe sin Paastand. Han var, lagde han til, saa meget meer overbevist om Rigtigheden af sin Fortolkning af den omtvistede Lovbestemmelse, som han Aftenen i Forveien derom havde talt med Statsraad Treschow, som var fuldkommen af samme Mening. Med Treschow kom jeg ikke til at tale derom, da min Uopasseligbed i de Dage endnu ikke tillod mig at gaae ud, og jeg strax efter at være restitueret gjorde en lille Rejse til Bollebæk, hvorhen jeg af Sorenstriver Falsen var indbudet tilligemed Kammerherre B. Anker og Professor Blatou, for at give ham vor Mening tilkjende om det Udkast til en Grundlov, han havde udarbejdet.¹⁾

„Den 16de Februar modtog jeg om Morgenen meget tidlig — Klokken mellem 2 og 3 — Ordre fra Brinds Christian at møde endnu samme Dags Formiddag til et bestemt Klokketid, paa Gidsvold. Næsten til samme Tid som Ordren indløb, lod Thygeson mig ~~byde~~ Tjener anmode at komme til ham, førend jeg tiltraadte Rejsen til Gidsvold. Thygeson sagde, at han nu havde erfaret, at der paa flere Steder i Landet vare Uroligheder igjære, men at Brindsen desuagtet havde fast besluttet at tiltage sig Kongemagten. Han bad mig søge at formaae Brindsen til at afstaae fra dette Forsæt, hvortil jeg svarede, at jeg, som ingen nærmere Udgang havde havt til Brindsen, i denne Henseende vist Intet vilde kunne formaae, idet jeg tillige erindrede ham om vor forrige Samtale.

„Paa det sidste eller næstsidste Skifte fik jeg til Skydskarl en meget gammel Bonde, som strax indlod sig i Samtale med mig og spurgte, hvorfor der i Dag reiste saa Mange til Brindsen paa Gidsvold. „De skal vel, kan jeg tænke, sagde han, med Brindsen overlægge, hvorledes Norge skal overgives til Sverige; skal Du være med i dette Lag, da maa Du for Guds Skyld aldrig give din Stemme til at Norge overgives til Sverige; jeg vil, forfikkrede han, give mit og Mines Liv og Alt, for ikke at opleve den Dag, da Norge bliver underkastet Sverige“, og han endte sin Forfikkring med disse Ord: „men hvad Du siger eller gjør, saa husk for Alting paa, at Gud er ataat (tilstede).“ Hvilken Virkning den gamle Bondes Ord havde paa mig, behøver jeg vist ikke at sige. — Det var langt over Middag, da jeg kom til Gidsvold, hvor de andre Mænd, som vare tilfagte at møde, Alle hver især allerede, saavidt jeg veed, havde havt privat Samtale med Brindsen²⁾. Jeg havde netop aflastet Rejseklæderne, førend jeg blev kaldet til Brindsen. I Forstuen modtog Agent Nielsen mig med følgende Ord: „Brindsen vil endnu være Gnevoldstonge.“ Nielsen, en Mand af meget bestemt Charakter, elskede med Barme og oprigtig Kjærlighed sit Fædreland, for hvilket han var beredvillig, naar paatrævedes, at gjøre de

¹⁾ Ved dette Møde, som varede i 2 Dage, var ogsaa [Udkastets Med-Forfatter] Adler, dengang Lærer ved Skolen i Frederikshald, tilstede.

²⁾ Ikke Alle havde havt privat Audience hos Brindsen, som nedenfor vil sees.

høste Opoffrelser. I andre Udtryk sagde Generalauditeur Bergh mig det samme, det jeg traadte ind i Brindsens Bærelse¹⁾.

„Brindsen modtog mig med følgende Ord omtrent: „Jeg har ladet sammentale nogle af Norges meest anseete Mænd, for i dette for Landet høist vigtige Tidspunkt med dem at overlægge, hvad der bør foretages for at afsørge Anarkiets Rødfler, og for at betrygge Rigets Selvstændighed og Vel. Da H. M. Kong Frederik den VIte har været nødt til at afstaae sin Ret til Norges Trone, anseer jeg mig efter Kongeloven og Norges Odelslov for arveberettiget til den, og i denne min Mening er jeg bleven bekræftet af mange af Norges dygtigste og meest oplyste Mænd. Jeg har hørt, at De skal være af en anden Mening, og har derfor ladet Dem kalde for at høre Deres Grunde.“

„Saa klart og bestemt som det var mig muligt fremsatte jeg mine Grunde mod Brindsens Arveret, og søgte at vise, at Kong Frederik den VItes Fravigelse af sin Ret til Norges Rige vel ingen anden Betydning kunde have, end at han ikke længer saa sig istand til at hævde Forbindelsen mellem Danmark og Norge, og at dette saaledes igjen var kommet i Besiddelse af sin naturlige og uomtvistelige Ret til selv at bestemme sin Forfatning, og til, uden alt andet Hensyn, at overdrage den executive Magts Udøvelse til hvem det vilde og dertil ansaa dueligst.

„Brindsen hørte mig med spændt Opmærksomhed, og afbrød vel flere Gange min Argumentation med Indvendinger imod mine Grunde, een Gang med Bebreidelse for Sophisteri, men med megen Blidhed tillod han mig dog nærmere at forklare og udvikle mine Grunde. Da jeg endte min Argumentation med den Uttring, at jeg ikke tvivlede om, at det norske Folk ved frit Valg til Konge vilde laare Brindsen, da i Jarens og Nødens Stund med en saa høimodig Opoffrelse havde villet knytte sin Skjebne til Folkets, og at jeg var overbevist om, at H. K. H. vilde finde det meget hæderligere, at Harald Haarfagers og Sverrers ga^{de} Trone overrattes dem af et frit Folk, end om han fik den ved Arv eller paa „. . . n Raade, sagde Brindsen med et Smil: „Nu bliver De poetisk.“ Jeg forsikrede, at kun Kjærlighed til Sandhed og Fædreland havde ledet min Tale. Brindsen traadte derpaa hen til mig, omfavnede mig og sagde: „De har Ret, jeg er bleven overbevist.“ Han bad mig derpaa for det samlede Møde, han nu vilde holde, at gjentage, hvad jeg til ham havde sagt, men om muligt inden dette at forsøge paa at faae Biskop Bech og Conferenceraad Anker til at gaae over til min Mening.

„Med den dybeste Hoiagtelse for Brindsens rene Sandhedskjærlighed, og med den Overbeviisning, at Kongemagten langt mindre end Norges Vel og Selvstændighed var det, som laa den ædle Hjerste paa Hjertet, traadte jeg ud i Forsamlingsbærelset, hvor jeg til de Mænd, som vare tilstede, fortalte min Samtale med Brindsen, og derpaa opsogte Biskop Bech og Conferenceraad Anker, som tilligemed Generalmartermeester Hassner opholdt sig i et Sideværelse. Bech gik efter nogle saa Indvendinger over til min Mening, men Carsten Anker afviste den koldt og kort med den Bemærkning, at Norges nærværende Stilling krævede andre og mere energiske Forholdsregler.

„Hvad der i det forsamlede Møde af Enhver blev talt og sagt, erindrer jeg hin meget ufuldkomment. Jeg var af Reisen og maastee ikke mindre af min Samtale med Brindsen saa udmattet, at jeg ikke uden den største Møie med Opmærksomhed kunde følge Forhandlingernes Gang. Hvad jeg imidlertid med Bestemthed troer at erindre er, at Kammerherre P. Anker var den første, som, efterat Brindsen havde ladet Fredstractaten i Kiel og Frederik VItes aabne Breve om Norges Afstaaelse oplæse, paa Opfordring af Brindsen erklærede, at hverken han eller nogen af de Mange, han kjendte,

¹⁾ Berghs Ord indeholdt en Opmuntring til Sverdrup om at gjøre sit Bedste for at faae Brindsen overtalt.

vilde undertaste sig Sverige, men tværtmod med al Kraft stræbe at forsvare Norges Uafhængighed og Selvstændighed¹⁾. Rosenkrantz erklærede sig overbevist om, at Norge ikke i Følge Fredstraktaten vilde undertaste sig Sverige, men han kunde ikke erkjende Prindsen for arveberettiget til Norges Trone. Prindsens Krav paa Norge, efterat det ved en formelig Fredstractat af dets retmæssige Regent var affaaet, vilde, meente han, være en Krænkelse af den almindelige Folkeret, og gjøre enhver Fredsslutning for Fremtiden umulig. Den Følge, hvortil Slutningen af Rosenkrantz's Tale, saaledes som jeg forstod den, umiddelbart forekom mig at føre, bevægede mig til at falde ham i Taler med den Baaftand, at der gaves en høiere Lov, som hjemlede ethvert Land, ja enhver enkelt By, der under samme Omstændighed som nu Norge var affaaet, Ret til at forsvare sin Selvstændighed, og at Ingen nu havde større Ret end jeg eller enhver Anden til Norges Trone, der var hjemfalden til det norske Folk, som vel vilde vide at overdrage den til den, hos hvem det troede at finde de største Talenter, og den største Dydighed og Dyd. Her var det Statsraad Treschow udraable: „Det er det Rigtige.“ Hvad han videre sagde, erindrer jeg ikke. Amtmand Collett tog nu, om jeg erindrer ret, Ordet og søgte med Grunde af den almindelige Retslære at understøtte min Baaftand, idet han derhos yttrede, at den Mening, som nu i Forsamlingen gjorde sig gjældende, ogsaa var den, som efter hans Erfaring fuldkommen stemmede overeens med Folkets almindelige Ønske. I længere eller kortere Taler, som jeg ikke erindrer, erklærede Alle sig af samme Mening; kun C. Anker og Haffner vare de eneste, som forsvarede Prindsens Arveret, den Sidste især med megen Barme. Hans Tale syntes især rettet mod mig, hvilket jeg og slutter deraf, at Prindsen afbrød ham med de Ord: „Professor Sverdrup har overbevist mig“, og derpaa gik over til de Forhandlinger, hvoraf Resultatet gennem Trykken er offentliggjort, og saaledes almindelig bekjendt.

„Hvad de Mænd, som med mig toge Deel i dette Møde, i deres private Samtaler med Prindsen have yttret, har jeg aldrig hørt eller erkjendigt mig om. Meget af hvad der i Mødet foregik, blev talt og sagt, svæver kun for mig i en dunkel Erindring. Hele Aar ere henrundne, i hvilke jeg ikke har tænkt paa hine Dages Begivenheder eller med Nogen talt derom. Min Samtale med Prindsen er mig i levende Erindring, og saaledes som jeg har nedskrevet den, har jeg fortalt den til Candidat Ræder og Bureauchef Bergeland, til den Første mundtlig, og til den Anden skriftlig.“

Denne forstandige og hæderlige Eftergivnehed fra Prindsens Side lettede vistnok hans Skridt paa den Bane, han havde forestrevet sig; men paa den constitutionelle Bygning, som Norges Mænd stode paa Veien at reise sig, havde den neppe en saa overveiende Indflydelse, som det er paaftaaet. Ditt Gjæring, foranlediget af Frygt for Souverainitetsideen, indskrænkede sig mestendeels til Hovedstaden og maaskee nogle enkelte Hærskeddelinger. I en Afstand derfra anedes ikke en saadan Plan²⁾, ligesom Bekjendtskab dermed visstnok ikke vilde have banet Prindsen Veien til Folkets Hjerte. Rangehaande forberedende Omstændigheder havde henbendt Nordmandens Sind paa en friere Forsatning, en større Deeltagelse i at ordne Norges indvortes Anliggender, og i at raade Bod paa flere Mangler i den indvortes Statsorganisation, som under en almindelig Omstøbning af kosmopolitisk Forhold og af den norske Handels- og Virksomhedsstilling vilste sig i en statvære Form end nogenfindé. Vi have ovenfor gjort opmærksom paa, hvorlunde disse friere Begreber om Folkets Rettighed og

¹⁾ Man har heraf ubledet den Mening, at Ankers politiske Liv var anderledes end det siden blev. Senere hen komme vi tilbage hertil. Vist er det, at Almuens Afstød mod Forbindelsen med Sverige var stor.

²⁾ Paa sin Reise til Christiania fra sit Hjem fra den 12te til 16de Febr. hørte Forfatteren paa den hele Linie tale om Politik i alle Kroge, men intetsteds om noget Frygt for sig Anmasselse, langt mindre sporede han nogen Gjæring i den Anledning

Symptomen alt meer og meer udbredte sig; de styrkedes end mere ved det store Møde, som fandt Sted i Christiania før Skismissen, og de understøttedes ved Udvikelsen af de liberale Ideer om Nationernes Ret til gennem sine Repræsentanter at deltage i Statsstyrelsen, som de ved blodige Anstrengelser mangeledes havde tilvirket sig. Det vilde saaledes have været ugjortligt at erholde Nordmændenes frivillige Samtykke til at vende tilbage til den forrige despotiske Forfatning, efterat Norge ved Kieltraktaten var bleven emanciperet. Til at bevirke dette, vilde blodige Tvangsmidler været fornødne, til hvis Anvendelse hverken Evne eller Villie var forhaanden. Gaves der Raadgivere, som styrkede Prindsen i en Beslutning, der saa meget stred mod Folkets Lønskemaade og Tingenes Stilling, saa var deres Stemme afmægtig, og den kunde vel forlede Prindsen til falske Skridt, men det uheldige Udfald maatte være klart for Enhver. Sverdrups Samtale med Prindsen kunde saaledes vistnok for Prindsen selv være af Betydning og Vægt; thi den hindrede ham maaskee til dels i at tage Beslutninger, som paa engang vilde have lemlæstet hans Virksomhed i Norge; men nogen politisk Fare for Nationen med Hensyn til Regjeringsformen var ingenlunde forhaanden. Den største Deel af Nationen kjendte ikke Faren, og den lille Areds, som understøttede den despotiske Idee, bestod af saa Personer, der deels ved Indflydelse havde, deels betragtedes som Fremmede i Landet¹⁾. Derhos kan det vistnok ikke nægtes, at en bestemt Beslutning fra Prindsens Side, at forsøge paa at sætte Eidsvoldregent efter Kongeloven at bestige Norges Trone, vilde have kunnet afkomme Uroligheder og Misnøie i Nationen, og forstyrret den Begivenhedernes Sammensvining, der omfider ledte til det for Norge lykkeligste Resultat, og fra denne Side betragtet ledede Sverdrups Alvorsord tilligemed andre Indvirkninger ikke alene Prindsen paa ret Bei, men virkede ogsaa til Gavn for Norges Fremtid.

Bed Modet paa Eidsvold den 16de Februar være følgende tilstede²⁾:

Af Staben Oberst og Chef for Generalstaben, J. Sejersted, Oberstlieutenant Mølle og Generalquartiermester Gaffner, Contre-Admiral Lütken³⁾, Biskop Bech, Justitiarius i Stiftsretten, Etatsraad Falbe, Generalauditeur Bergb, Generalmajor og Intendant for Armeen Garthausen, Etatsraad og Professor Treschow, Professor Sverdrup, Amtmand i Buskerud Jonas Collett, constitueret Amtmand Foged Poul G. Holst, Kammerherre Peder Anker, Generalmajor Peder Anker, Conferenceraad L. Anker, Grosserer C. Tant⁴⁾, Agent Nielsen, Amtmand i Smaalehnene Conferenceraad Sommerhjelm, Kammerherre Rosentrang, Major Brod, hvorimod Stiftsamtmand Thyggeson var reist tilbage før Modet begyndte⁵⁾. De Mænd, som ikke var i Prindsens Følge paa Eidsvold, bleve indbudne til dette Møde ved en Gaandskreds fra Prindsen, der formodentligen var af ligegyldende Indhold til Alle, kun med forskjellige Datoer⁶⁾. Den lød saa:

„Betjendt med Deres varme Høieller for Fædrelandet og Hengivenhed for mig, må jeg at tale med Dem i vigtige Anliggender betræffende Rigets nærværende Stilling, hvorfor De herved antodes om at indfinde Dem i Morgen Eftermiddag

¹⁾ Hverken Gaffners eller C. Ankers Stemme kunde i denne Henseende siges at have nogen Vægt i Nationen, og om Thyggeson paa den Tid stod i stor og fortjent Anseelse i Norge, saa var han dansk Mand, og hans Interesse som stor Eiendomsmand i Danmark var fremmed for Norges Sag i dets nye Stilling.

²⁾ I Følge Statssekretær Platous Optegnelse saa Dage efterat Modet holdtes, men Optegnelsen synes at indeholde alle indbudne Medlemmer, medens Enkelte frivilligen eller ufrivilligen udebleve.

³⁾ Lütken indsendt sig ikke, efter Føregivende fordi han havde væltet paa Beien, men rimeligviis fordi han som Kongen af Danmarks tro Undersaat ei vilde indfinde sig ved et Møde af den Art. [Derimod deltog Oberst Arenfeldt i Modet (Birkelands Bidrag til Norges nyere Hist. S. 1.)]

⁴⁾ Flere Tilstedeværende erindre ikke hans Nærværelse.

⁵⁾ Forfatteren talte med Thyggeson samme Dags Formiddag i Christiania.

⁶⁾ Forfatteren har seet 2 saadanne originale Skrivelser.

inden N. 4 Glet paa Gidsvold Jernværk til sig Samtale. Til Deres Befordring findes paa Skrimstad og Dragvold 1 løs Hest N. 11 og 1.

Statholderskabet i Norge, Gidsvold, den 15de Febr. 1814.

Christian Frederik.

Efterhaanden som de Tilkaldte ankom, samlede de i en til Mødet bestemt Sal, og Nogle af de Mødende bleve indkaldte til Privat-Audience hos Brindsen. Blandt disse var Amtmand Sommerhjelm, Generalauditeur Bergh, og, som for omtalt, Sverdrup. Sommerhjelm troedes indkaldt af den Grund, at Brindsen vilde vide, om han som dansk fød vilde blive i Norge, og Sverdrup fordi Thygeson rimeligviis havde gjort Brindsen bekendt med Sverdrups fra Brindsens afvigende Mening om hans Ret til at bestige Norges Trone efter Kongeloven. De bleve saaledes ikke efter en anden Historiestrivers Paastand ¹⁾ En for En indkaldte til Brindsen, og Samme havde for sin Samtale med Sverdrup ikke haft Anledning til at erfare alle de forsamlede Mænds Mening om Souverainitetsideen, endstjont han vel kunde kjende nogle Enkeltes ²⁾ Ikke heller kunde disse Mænd, som af samme Forfatter paastaet, lægge nogen Sorgmodighed for Dagen over den Bægt, som denne Souverainitetsidee havde hos Brindsen; thi derom havde de fleste for Sverdrups Ankomst ikke haft Leilighed til at ytre sig. En sorgmodig Alvor maatte vistnok formedelsk Fædrelandets kritiske Stilling være udbredt over Mænd, som vare tilkaldte for at give deres Mening tilkjende om hvad der burde foretages under Fædrelandets kritiske Stilling, og som i den Henseende maatte kaste et mørkt Die i Fremtiden; men der kunde hos disse Mænd ingen Fortvivlelse herske over en Beslutning fra Brindsens Side, som endnu ei bestemt var fremsat, og som, om den af Nyttet var dem bekendt, de maatte vide ingen Fremgang kunde faae. Den Mand [Agent Nielsen], som Bergeland lader fremtræde som den, der bebudede Sverdrup hiint Sørgebudskab om Tingenes fortvilede Tilstand, og som skyldte Carsten Anker sin Hædersplads som Medlem af denne Forsamling, har vistnok overdrevet sin Beretning om hvad der var passeret. Han maa have grundet denne paa sin Erfaring om enkelte af sine Bekjendteres Begreber om denne Sag, og nogle af hans Benærs, især Generalauditeur Berghs, Beretning, med hvem han stod i nære Venstabsforhold, og hvis Ord vistnok maatte have Bægt, men ei paa sin Kundskab om samtlige Medlemmers Mening, som endnu ei havde haft Anledning til i samlet Raad at ytre den.

Da Brindsen efter hiin foromtalte Privataudience traadte ind i Forsamlingen, aabnede han Dagens Forretning med flere Meddelelser. Han lod sin Privatsekretair, Statsraad Holten, oplæse Tractaten imellem Danmark og Sverige, og derefter den med Danmark og England. Umiddelbart derefter opfordrede han de Tilstedeværende til at erklære, om det efter deres Bekjendtskab med Stemningen i Landet kunde antages, at Folket godvilligen vilde underkaste sig Bestemmelserne i førstnævnte Tractat, hvilket eenstemmigen benægtedes. Da Souverainitetsideen siden kom paa Bane, var der flere Modstandere, som bestemt modsatte sig den. Statsraad Collett, et af Forsamlingens Medlemmer, udtrykte sig i et Brev til Forfatteren derom saaledes:

„Flere af de paa Gidsvold Tilstedeværende fraraadede Brindsen paa det bestemte et saa betænkeligt Skridt, som det at erklære sig for Enevoldskonge, hvorved han let kunde sjerne sig fra et Maal, som sandsynligviis ikke kunde forseiles ved en sindigere Fremgangsmaade, der respecterede Nationens Rettigheder og Nationalfølelsen. Brinds Christian var desuden, da dette foregik, ikke vanstelig at overtale, da han var for klog til ikke klarligen at indsee, at den modsatte Plan var

¹⁾ Bergelands Const.-Hist. 2. H. i Bilagene S. 21. [Samlede Skrifter IX 443.]

²⁾ Sverdrups udsansorte historiske Fremstilling modsiger ikke flere endnu levende Tilstedeværendes bestemte Ytringer i denne Anledning.

ubefølg efter Nationens oplyste Mands daværende Stemning¹⁾. En saadan Ufor-
 mion kunde ikke stemme gunstig eller vække Sympathier udenrigs, og især ikke i
 England, som man dengang meest stolede paa, — endstjønt, som Udfaldet viiste,
 uden uden Grund. Bist nok var Professor Sverdrups Stemme af megen Bægt,
 da Brindsen agtede ham høit fra deres Bekjendtskab i Kjøbenhavn, og deres Sam-
 handlinger under Universitetsfagets Afgjørelse, men de samme Raad gaves, som
 endt, fra flere Sider og harmonerede med Brindsens egen Overbeviisning." Collett
 erindrer Carsten Ankers Paastand, at Brindsen som Odelsbaaren uden videre kunde
 bese Norges Trone, og at Gaffner talede om Bigtigheden af Armeens Stemning
 hændtst dens Stilling i Landet²⁾, uden at Brindsen selv, ligesaa lidt som For-
 samlingen, vilde tilstaae den en saadan Fortrinsret til at afgjøre Fædrelandets Skjebne.
 Brindsen, siger Collett, lyttede til hvad der blev fremsført i Forsamlingen med Op-
 mæksomhed, tog det fornødigste Parti, og endte med at erklære sig som Regent,
 hvorefter han handlede og valgte sit Raad." Collett erindrer sig ogsaa Rygtet om
 Besigten af Brindsens Reise til Trondhjem, der at lade sig krone, men troer ikke,
 at dette var Brindsens Mening, hvordan han end havde fundet Stemningen nordensfjelds.

Saaledes udtrykker sig ogsaa Statsraad Holst. Hans Beretning om hvad der
 begik paa det omhandlede Møde paa Gidsvold er fuldkommen overensstemmende med
 Collets, og i sin Fremstilling har Forfatteren fulgt disse tvende Fæderismænds Ro-
 sler. Begivenheder af den Art indpræge sig dybt i Erindringerne, og om endog deres
 Detail i Tidens Løb kan være vanskelig at gjemme, saa maa dog Hovedtrækkene være
 ubestuelige i deres Hukommelse, der med saa megen Varme deeltog i Sagen —
 og det er fornemmeligen disse Historiestriveren maa ønske at overgive Efterslægten.
 Det er tillige Holsts Mening, at om end Brindsen før sin Afreise til Trondhjem
 havde Tanke om at bestige Norges Trone som souverain Konge, maatte denne Idee
 efter Tilbagekomsten være bleven meget modificeret, og at der ei behøvedes stor Mod-
 stand for at undertrykke den³⁾.

Det er ikke Forfatterens Hensigt ved denne Fremstilling at fordunkle den Glands,
 som med hengangne og levende Landsmænd have omgivet Fæderismændens Professor
 Sverdrups Navn som en fortrinlig Forsvarer af Norges constitutionelle Frihed, da
 det ved Kieltractaten var løsrevet fra den gamle Statsforbindelse. Det er ikke den
 mest Anledning, hvori han i Underholdning med Landets Store har talt Sandhedens
 Sag i frimodige Ord. Der ligger en vis starr og ærefrygtbydende Alvor i hans
 Ord, Mener og Stemme, som ikke forfeiler sin Virkning, og i klart, skarpsindigt
 Foredrag, hvad enten paa Cathedret, i Storthingsalen eller Bennesamfund, have faa
 hørt vore Landsmænd naaet ham. Forfatteren har blot, som Historiestriver, villet
 give enhver Sit, og forebygge, at en censuridig Fremstilling til enkelt Mands Roes
 harvet andre Landsmænd deres Fortjeneste formedeltst deres Medvirking til samme
 Mål, eller kaster Skygge paa den ophøiede Fyrste, der i et Skjebnesvangert Dieblis,
 for Norges Frelse under en farlig Stilling, satte sig i Spidsen for Regjeringen.
 I ovenstaaende Fremstilling, som bekræftes af de saa Deeltagere i det omtalte Mødes
 Handlinger, som endnu leve, er det klart, at flere af hine Medlemmer understøttede
 Sverdrups Mening, at Ideen om et uindskrænket Monarki paa det gamle omstyrkede

¹⁾ Det er ovenfor viist, hvor alvorlig Brindsen syntes at have sættet sin Tanke ved at
 bestige Norges Trone som Enevoldskonge, og den Virkning, som Sverdrups Samtale
 havde gjort paa ham, hvoraf der maatte vise sig Spor i Mødets Underhandlinger.
 Sverdrup selv lader det dog være uafgjort, hvorvidt Brindsens Paastand var alvorlig
 meent, eller kun fremsat for at fremkalde Sverdrups Modgrunde.

²⁾ Efter dette maatte altsaa Stemningen i Hæren være deelt, og ikke alle Krigsmænd
 erklærede Modstandere af Enevoldsmagten.

³⁾ Benturini har i sin Chronik des neuzehten Jahrhunderts XI. 694 s. en Fremstilling
 af dette Møde, som han synes at have øst af en god Kilde [Ablen], og som Collett
 anseer i Hovedsagen rigtig. Navnene ere paa sædvanlig mængde Wiis meget forvanskede.

Forbunds Ruiner hverken fandt Gjenklang hos Nationen i Almindelighed, eller hos Fleertallet af det Naads Medlemmer, som var tilfaldt. Lillige er der historisk Grund til at troe, at Brindsen selv ikke med langvarig Haardnattenhed hængte ved denne Souverainitetsidee, der vel kunde for en Tid opstaae hos en oldenborgsk Tronarving, men hvis Udførelse under nærværende Omstændigheder maatte være umulig, om han end ikke paa sin trondhjemske Reise havde gjort Erfaringer, der maatte overbevise ham om Utilraadeligheden af et saadant Forsøg. Vist er det, at han meget snart og fuldstændigen paa den Tid satte sig ind i Hensigtsmæssigheden af at give Folket sin Ret i Stabelfen af Rigets Forfatning, idet han gav Constituenterne fuldkommen Frihed til at udkafe en Grundlov, der omhyggeligen vaagede over Folkets Rettigheder og gav den sit ubetingede Bifald. — Forøvrigt var Sverdrups Genrums-Tale med Brindsen ikke den eneste, hvori frimodige Uttringer fremsattes om Landets Stilling i Almindelighed og Brindsens Planer i Særdeleshed, og om han end aldrig i nogen saa bestemt har givet efter for overbevisende Grunde, som i Samtalen med Sverdrup, saa har dog Modstanden gjort sin Virkning og opvakt hans Opmærksomhed.

Ligesaa lidet har Forfatteren ved disse Bemærkninger villet nedfætte Værdien af den Udmærkelse, som Stortinget gav Professor Sverdrup ved en ham med rund Haand tildeelt Pension; thi mange og store ere Mandens Fortjenester, og Stortingets Erkjendelse deraf hædrer lige meget begge Parter. Det Ord, som Sverdrup talte i Statsomvæltningens Dieblil, hans frag derpaa følgende Færd paa Eidsvold og et senere Storting, den velgjørende Indflydelse, han har havt paa det norske Universitets Hæder og Held, hans uforgjængelige Fortjenester som Doent, vil bringe hans Navn til den sildige Efterflægt; men denne vil i at bedømme hans Forhold til Fædrelandet lægge mindre Værd paa den første af disse Fortjenester, end paa Rækken af de øvrige. Dersom Stortinget i en hellig Urefrygt for Constitutionen, og en taknemmelig Erindring om dens Velgjerninger, har omvendt Sverdrups Fortjenester af Fædrelandet, og gjort den mindre til den større, bør Historien ikke følge dets Spor, men sætte Mandens Fortjenester paa sin rette Plads, og taknemmelige Landsmænd ville glæde sig over at de erkjendtes ¹⁾.

Under disse Forhandlinger i dette Møde toges kun lidet under Overveelse, om Nationen havde Kraft til at forsvare sin Selvstændighed mod det europæiske Forbunds Beslutning. Man lod det blive ved den almindelige Erklæring i Forhandlingens Begyndelse, at Foreningen med Sverige, under hvilken som helst Form, var aldeles stridende mod Folkets almindelige Ønske, og henstjød sine Undersøgelser til en kommende Rigsdag.

I dette Møde paa Eidsvold, der kunde betragtes som Brindsens Cabinetsraad, besluttedes saaledes foreløbigen, at Kieltractatens Artikler, Norge angaaende, ei skulde anses bindende for dette. Brindsen stillede sig i Spidsen for Rigets Styrelse, og ntog det for Nationens Billie at forsvare sin Selvstændighed. Derefter indrettede han sine offentlige Skridt, og formedelst Kronprindsen af Sveriges Fraværelse paa Krigsstuepladsen gaves ham imidlertid de frieste Hænder, indtil Folkets Billie gennem dets Repræsentanter mere bestemt kunde afgjøre Rigets Skjebne. — Men de Forhaabninger, hvorpaa Beslutningen foreløbigen var grundet, gik ikke i Opfyldelse.

¹⁾ Sverdrup har steds saavel i private Samtaler som offentligen yttret sig med Betsedenhed om sine Fortjenester af Fædrelandet i den Anledning. I September 1841 indsendt sig hos ham en Deputation af Studerende for at bevidne ham deres Hoiagtelse i Anledning af hans Fratrædelse fra sin Lærerpost. Deputationens Formand, Konrad, henpegede ogsaa deri paa hans Fortjenester „ved at fremdrage og opelste det Frihedsstræ, i hvis Stygge vi nu samtligen saa glade finde Ly . . .“ Sverdrup fremstillede i den Anledning med Betsedenhed sin politiske Virksomhed, som et Livens Foster, „da han var optraadt som den almindelige Stemmes Organ i det Dieblil, da ingen Nordmand betænkte sig i Balget mellem Afhængighed og Selvstændighed, Trældom og Frihed.“ [Sverdrup døde i Christiania 8de Decbr. 1850.]

Man stolede nemlig paa Frankriges Held mod sine Fiender og paa Englands Understøttelse, og fandt Grund til dette Haab i Begivenhedernes Gang. Lyften havde vel i det suundne Aar omfider ganske erklæret sig mod Napoleon, men endnu var Krigens Udfald ikke bestemt. De Allieredes store Hære rykkede vistnok frem mod Paris, men deres Fremstrid var hverken hurtige eller stadige, og endog afbrudte ved flere Nederlag. Saaledes anedes endnu Muligheden af, at Europas Skjebne kunde paany lægges i Napoleons Haand. Men især stolede Brindsen og hans Raad paa Englands Bistand. Norges Selvstændigheds-Sag fandt i den engelske Nation store Sympathier, og fra Oppositionen og dens Organer blandt de offentlige Tidender løb mangen en Bisalds-udtryk over til Norge, der opmuntrede den raske Modstand. Haab og Dristelse ligge saa ofte ved hinandens Side. Man lyttede til Oppositionens vistnok paa Sandhed og Følgeret grundede Kraftsprog, men man glemte, at den i Stemmegivningen i Parlamentet stedse var det svagere Parti, og at Ministeriets Billie altid med stor Pluralitet gik igjennem. Derhos var der, som ovenfor bemærket, for Tiden lidet at frygte fra Sverige og dets Krigsmagt, hvis Hovedstyrke laa i et fjernt Land, uden at kunne kaldes tilbage til Hjemmet, før Sommerens Nærmelse gjorde Overfarten mulig, om den endog havde endt sit Arbejde paa Fastlandet. Uden siebliffelig Fare kunde saaledes Norges Regentstab tale høie Toner, og tage for Diebliffet store Beslutninger i Norge. Det var dengang en temmelig udbredt Mening, at der vilde ske et Indfald fra norsk Grændse ind i Sverige, for at afstvinge den svenske Regjerings Samtykke til Norges Selvstændighedsplan. Norge kunde stille 30,000 Krigere i Felten, og omendstjont Armeen var slet forsynet, især med Proviant, haabedes, at den i Fiendens Land vilde finde fornødne Provisioner. Dette Rygte grundede sig indlertid neppe paa nogen alvorligen lagt Plan, ligesom ovenfor er viist, at Brindsens Planer indskrænkede sig til det Defensive. Norge havde nu ingen Overgeneral, som kunde lede de krigerske Operationer, endstjont det ikke fattedes dygtige og i forrige Aar prøvede Underfelt herrer, og Brindsen manglede tilvisse Midler til at udføre en saadan dristig Plan. Desuden havde Sveriges Kronprinds, da han drog til Lydsland med Hjærnen af den svenske Armee, organiseret en Forsvarshær i Sverige, der havde kunnet stille sig paa Grændsen, for at forsvare den mod et Indfald fra Norge, om hvis Betydning for Sverige Historien ikke giver noget Vidnesbyrd. Denne Indfaldsplan blev saaledes kun ved Tanken eller maastee kun ved Rygtet, og Brindsen overgav sin Sag til en høiere Bestyttelse, i Haab om at Noget skulde skee til dens Fremme gjennem den Magt, som styrer alle Rigers Skjebne.

Femogtredivte Capitel.

Christian Frederik Norges Regent. Partiernes Stilling.

Da Beslutningen saaledes var tagen i Brindsens Raad, var han betænkt paa at gjøre den bekjendt for Nationen og foranledige den bragt i Udførelse. En Række af Proclamationer udsendtes til geistlige og verdslige Autoriteter, for at gjøre Folket bekjendt med Norges Stilling og forberede et Folkemøde, hvorpaa Folkets Billie gjennem dets Repræsentanter skulde afgjøre Rigets Skjebne med Hensyn til de udvortes Forhold saavel som dets Regjeringsform. Men fornemmeligen maatte det være Brindsen som at gjøre, at forklare og retfærdiggjøre sin paa hiin Beslutning grundede Fremgangsmaade for Kongen af Danmark, hvis Billie han ikke adlød, idet han overtog

Beskyrelsen af et Land, som hiin havde befalet ham at forlade og overgive i den svenske Regjerings Hænder. Han tilskrev saaledes Frederik den VIte følgende Brev:

„Deres Majestæt, høitelskede Hære Hr. Fætter!

„Forenet med Dem ved Slægtstabs, Venstabs og Taknemmeligheds Bånd, skulde det være mig en ligesaa smertelig Tanke som frænkende Bebreidelse, om jeg ved den i Dag udfærdigede Kundgjørelse af det norske Folks Billie, og i mit eget Forhold som dets Regent, skulde have gjort mig skyldig i en for Guds Domstol uretmæssig og uforsvarlig Handling. De har nødtvungen frasagt sig Deres Ret til Norges Trone til Fordeel for Sveriges Konge; De har befalet mig at foranstalte Fæstningerne og Landet overleveret til de svenske Tropper, og dernæst at forlade min Post og vende tilbage til Danmark.

„At lyde Dem var min Blygt, saalænge jeg formaaede det, og ei høiere Blygter hode mig at handle anderledes. De har løst det norske Folk fra dets Trostabsseed mod Dem, det er altsaa overladt til sig selv, og aldeles ikke forbundet til imod sin Billie at bukke under det Nag, som den svenske Regjering vil paalægge samme. — Jeg har noie prøvet Nationens Mand og Sindelag; den almindelige Stemning er: heller at døe og opoffre Alt, end at blive Svensk. Norsk vil hver Mand være, og Fædrelandets Forsvar er Alles Fordring. De har sat mig i Spidsen for dette troe Folk, og det har været min Bestræbelse at vedligeholde denne Stemning, som ene kunde sikke Norges Uafhængighed; nu skulde jeg dæmpe denne høie Følelse, forlade det Folk, jeg er kaldet til at forsvare, overlade det til den indvortes Gjæring og Forstyrrelse, som Kampen for Frihed og Fædreland uden Foreningspunkt i Anførsel nødvendigen maa fremkalde? — I Sandhed, om Noget kunde nævnes at svige sin høieste Blygt, da havde det vel været at handle saaledes.

„Jeg føler det høie Kald at redde et frit Folk fra Undertrykkelse, hvilket jeg troer, at Forsynet har bestemt mig til. Jeg stiller mig i Spidsen for Fædrelandets Forsvarere som Norges Regent, og skal med kraftig Haand værne om de Rettigheder, som ere tilbagegivne Folket, selv at bestemme sin Regjeringsforfatning og tilkommende Skjebne. Nationen har fæstet sin Lid til mig. Ikke egen Fortjeneste har banet mig Veie til Folkets Kjærlighed; den er gaaet i Arv til mig fra vore Forsædre, og det er min høieste Bestræbelse at fortjene den, ligesom det skal være min Løn, at en taknemmelig Efterverden skal nævne mit Navn blandt dem, der vare villige til at opoffre sig for et Folk, hos hvilket Fædrelandssind og det sande høie Mod luer i gammel nordisk Reenbed. Himlen vil velsigne min Idræt, naar jeg gjør hvad Ret er; mit Formaal er Folkets Lyksalighed, Fred min Bestræbelse, Selvforsvar en hellig Blygt. — Danske og Norske skulle — det give Gud! — altid som Venner mødes paa Hav og Land; aldrig skal Nordmanden først trække Sværdet mod sin Broder. — Norge forenet med Sverige vilde tidlig eller sildig have overvældet Danmark med en uimodstaaelig Overmagt. Nu ere de danske Stater sikkret fra denne Side, og Deres Majestæt har en oprigtig Ven i mig istedetfor den trolofeste af alle Venner i Sveriges tilkommende Konge. Selv igjennem kommende Slægter vil fælles Interesse vedligeholde den for begge Nationer lige nødvendige Fred, som jeg anseer for en Regents første Blygt at bevare til Bedste for sit Folk og for Menneskeheden i Almindelighed.

„Redbedende Himlens bedste Betsignelse over Deres Majestæt og det elste danske Folk nævner jeg mig Deres Majestæts, min høitelskede Hr. Fætters,

oprigtigen hengivne Fætter og Ven

Christiania 19de Februar 1814.

Christian Frederik.

Til Deres Majestæt Kong Frederik den Sjette!..

Vi afholde os fra enhver Commentair over dette Brev, der ligger i Conjuncturerne og strax derpaa fulgte Begivenheder. Samme Dag udstedte Prindsen, som Norges Regent, et aabent Brev til det norske Folk angaaende Rigets Stilling og tilkommende Regjeringsforfatning af følgende Indhold:

„Jeg Christian Frederik, Norges Regent¹⁾, Prinds til Danmark, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg, Gjør vitterlig: At det norske Folk, løst fra sin Eed til den Stormægtigste, Høibaarne Fyrste, Frederik den VIte, Konge til Danmark, de Benders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg, og saaledes gjengivet et frit og uafhængigt Føls fulde Ret til selv at bestemme sin Regjeringsforfatning, lydeligen og eendrøeg- ligen har yttret sin bestemte Villie til ikke at samtykke i nogen Underkastelse under Sveriges Konge, men derimod til at hævde sin Uafhængighed og Selvstændighed. Odelshaaren til Norges Trone, og bestemt i denne Stund til at staae i Spidsen for et trofast og tappert Folk, følger jeg villigen det hellige Kald, og anseer det for min hellige Pligt, af yderste Gode at virke for det norske Folks Frihed og Sikkerhed. Som Norges Regent, hvilken Titel jeg antager med alle Rettigheder og med den Myndighed, som Frederik den VIte har frasagt sig, og som Nationen vil forlene mig, for i Farens og Trængselens Stund at afvende Uorden og Jordærvælse fra Landet, skal min oprig- tige Bestræbelse være at vedligeholde Freden med alle de Magter, som ikke krænte det norske Folks Rettigheder.

„Af Nationen valgte oplyste Mænd skulle samles den 10de April forstkommende i Eidsvold udi Agershuus Amt, for at antage en Regjeringsform, som fuldkommen og for bestandig kan betrygge Folkets Fred og Statens Liv.

„Gud den Allerhøieste vil velsigne og beskytte en retfærdig Sag og et sam- menligt Folks Anstrengelser mod fremmed Undertrykkelse, der altid var og skal være kjædt i gamle Norge.“

Regentshabet i Norge den 19de Februar 1814.

Christian Frederik.

v. Holten.“

Samme Dag udfædtes følgende Kundgjørelse:

„Nordmænd! Kundbart er det for Eder, at Hs. Majestæt, Kong Frederik den VIte, uagtet sin Kjærlighed til det norske Folk, som vi taknemmeligen erkjende, nødedes at ved den svenske Regjerings Mænter, understøttede af talrige Hære, at frasige sig sin Ret til Norges Trone. Med Garme have I erfaret, at I ere overgivne til en Regjering, der har vist Eder den Foragt, at troe ved søde Ord og tomme Løfter at kunne lokke Eder til Utrofskab mod Eders Konge, ligesom den og har udøvet det åbenbare Fiendskab midt under Freden at ville udhungre Eder, for ved dette umennes- kelige Middel at rulle det Mod, som den vidste ellers at være urokkeligt; og nu strøer den Eder den Svaghed godvilligen at underkaste Eder det svenske Nag og samme Ulykker, som Sveriges Sonner nu maae taale, for en Udlændings Hærskryge og fremmede Bønge at stride i et fremmed Land.

„Dog det frie norske Folk kan selv bestemme sin Skjebne.

„Sværger at ville hævde Norges Selvstændighed, kræver Gud den Almægtige at Bidne paa Eders Eeds Oprigtighed, og nedbeder Himlens Velsignelse over Eders alle Fædreland!

„Det er Guds Styrelse, trofaste Nordmænd! at jeg, Norges Trones Odelshaarne, i denne Stund er midt iblandt Eder; nu kunne I worde reddede ved den Samdræg- tighed, som boer i Eders Barm!

„Jeg har hørt Folkets lydelige Stemme for Uafhængighed, for djærv og ube- sænket Modstand mod fremmed Vold. Dette er Kald nok for mig, der besjæles af varm Følelse for Norges Held og Hæder, til at forblive blandt dette trofaste Folk,

¹⁾ Denne Titel antog Prindsen herefter indtil Kongevalget, og ansaa sig saaledes dertil bemyndiget i Følge det Raad, som han med Kabinetetsforsamlingen paa Eidsvold havde pleiet. Denne Raadslutning og Bttringer, som paa hans Reise vare blevne ham bekendte, betragtede han som Folkets eenstemmige Villie.

naar det gjælder dets Selvstændighed, og saalænge min Stilling kan bidrage til a vedligeholde Rolighed og Orden blandt Nordmænd.

„Af Forsynet bestemt til i denne Stund at styre Riget, skal jeg med kraftig Haand, uden at ændse Møje og Farer, værne om Norges Sikkerhed og holde Loven i Hævd.

„En Samling af Nationens selvvalgte, oplyste Mænd skal dernæst, ved me Wiisdom og Samdrægtighed at bestemme en Regjeringsform for Norge, give denn Stat fornøjet Kraft mod aabenbare og hemmelige Fiender¹⁾, og af dens Bestemmelse vil det afhænge, om jeg fremdeles skal søgte det Hverv, hvortil Nationens Dasse denne Stund kalder mig.

„Elskede norske Folt! Mange Prøver har jeg allerede modtaget paa Eder Kjærlighed og Tillid. Blandt Eder vil jeg stedse finde mig glad og tryk. Fre og derved oplivede Næringsveie og Velstandskilder vil jeg stræbe efter at erhverve, o ingen Idret være mig vigtigere, end at afvende Krigens Plager for Norge. Nu naar Bolds mænd krænte Rigets Frihed og Selvstændighed, da skulle de søle, at de boer Kraft i Nordmandens Arm til at bevne Forurettelser, og Mod i hans høi Sjæl til at foretrække Død for Undertuelse.

„Kummer og Trængsler ville vi tilsammen freidigen gaae imøde, hvis uforsonlig Fiender ei ville unde Riget Ro; men inden vore Grændser skal herste Gendrægtighe og Fædrelandsfind til villigen at opoffre Alt for at bævde det gamle Norges Væ og atter at hæve det til fordums Glæds. Da skulle engang vore fælles Bestra belfer, velsignede af Gud den Almægtige, krones med et heldigt Udfald, og Nord manden skal give et Beviis paa den Sandhed, at et Folt er uovervindelig, joi frygter Gud og søler varmt for Fædrelandet.

Regentskabet i Norge, Christiania den 19de Februar 1814.

Christian Frederik.

v. Holten.“

Rundgjørelsen forfeilede ikke den af Regjeringen tilsigtede Hensigt, endstjønt den Indhold visseligen ikke tilfredsstillede Alle. Hos den større Deel af Nationen hersket Modbydelighed for hvilkensomhelst Forening med Sverige, der under nærværende For hold paa den meest krænkende Maade blev Nationen paatvungen, og Brindsen og han Omgivelse benyttede sig af Talemaader, som maatte opvække Formodning om, at ha havde et hemmeligt Støttepunkt for sine dristige Planer. Alt hvad der var Brindsen nær, alle de Mænd, som han valgte til sine Raadgivere, vare af hans Mening; o om de end havde dannet sig andre Begreber om hvad der tjente til Landets Lær henreves de til et taust Samthkke til de Skridt han foretog af den Erbødighed, joi en kongelig Person saa let indgiver, og visseligen paa den Tid i en høiere Grad en senere hen. Der dannedes saaledes om Brindsen et stort Parti, som tillagde sig sel det stolte Navn: Selvstændighedens, der førte i sit Skjold den store Blan at forsva Norges Uafhængighed i sin fuldeste Udstrækning, trods Kieltractatens Indhold, ma alle fiendtlige Foranstaltninger til at bævde den, og under Foragt for enhver Tilnæ melse fra Sveriges Side. Dette Parties Meninger, der visseligen hos Mange var hentede fra et reent Fædrelandsfind og egen Overbeviisning, udgit i alt større o større Kredse fra Regentens Hovedsæde til den øvrige Deel af Nationen, og nærel det fædrelandske Sind ved høie Talemaader, hentede fra Norges Stilling i den ældi Fortid, og fra den Boldsomhed, hvormed en fremmed Billie vilde paatvinge det i forhadet Nag.

Bed Siden af dette herskende Parti dannede sig, vistnok meer i Stilhed, i andet, som mere roligen overveiede Landets Stilling, med større Vængstelse saae i

¹⁾ Herved sigter Regenten rimeligviis til de Mænd her i Landet, som han ansaa fr at være Modstandere af Selvstændighedsværket.

hættede indse, for hvilke Fædrelandet udsattes ved at modsætte sig en Foreningsplan, der var besluttet af det store europæiske Forbund, og som meente, at en Forening med Sverige kunde danne en lykkelig Fremtid for Norge, naar den grundfæstedes paa lykkelige og for Nationens indvortes Frihed og Selvstændighed betryggende Betingelser. Disse Mænd fandt sig vissest ikke tilfredsstillende ved Prindsens Kundgjørelse, der i deres Øine var mere skicket til at blende end til at overbevise. Den indeholdt de bittere Udmeldelser mod Nabomagten og Sveriges Kronprinds, at den maatte gjøre enhver fredelig Tilnærmelse umulig, og paa eengang afbryde al Underhandling, der ikke gjorde Norges fulde og frie Selvstændighed som en egen Stat til Hovedbetingelse. Man fandt heri et Sideskifte til den ærlige, men for en svag og paa Krig uforberedt Nation utroge Diplomati, der i denne Krig af Danmarks Konge var bleven brugt, og som i skarpe og skjærende Talemaader lagde det alvorligste Fiendskab aabenbart for Dagen, medens en forsigtig og klog Fremgangsmaade og Diplomatiens gaadelige Oratørsprog kunde, idetmindste i Vinter- og Vaarmaanederne, have bevaret en lykkelig Tilstand, der nu nærmede sig overalt, og var Norge saa uundgaaelig nødvendig. — En saa bestemt Mening som den, der udtredes i Kundgjørelsen, ansaaes som en aabenbar Foregriben af de Beslutninger, som i det store Folleraad mellem Nationens Repræsentanter skulde tages for at ordne Rigets Skæbne i Fremtiden. Af disse Mænd ansaaes Kundgjørelsen vissest ikke som et Bisdommens Beskræftelse, der vidnede om Sindighed, Klogskab og diplomatisk Skarpsindighed, for sig selv at forberede Gjennemførelsen af dristige Planer. Den betragtedes derimod som et Stridsvæbne, der udfæstedes i Nationen selv, splittede dens Kræfter, og opløste den samdrægtige Villie til at lede Fædrelandet under en kritisk Stilling til en indvortes og udvortes lykkelig Tilstand. Dette Parti kaldtes det svenske, og med dette Navn haanedes det baade i Danmark og Norge, endstjønt man ved at overse dets Medlemmer vil finde Mænd, som ved en anden Leilighed havde talt mod Foreningen, og som ved denne nye Forbindelse meest rystedes i deres borgerlige Stilling. Disse Mænds politiske Virksomhed søgte de meest Exalterede af Selvstændighedspartiet at neutralisere ved at omtale hemmelige Fiender af Fædrelandets gode Sag, som i Gylthed rugede over forræderiske og for Fædrelandet fordærvelige Planer. Prindsen havde ikke heller dette Oppositionsparti i sine Proclamationer; men henpegede ikke sig til dets Excellens, dets svage, ufædrelandske, og fra Forsædrenes høie Mand skattede Mistillid til Nationalkraften. Disse Mænd bortførte han fra sig, og søgte vel endog sin Stridskraft under Sommerkrigen, ved at give dem Beviser paa frygtelig Unaade og Mangel paa Tillid.

Men dette Parti var derhos det svageste og det mindst virksomme. De vigtigste af dets Tilhængere, som paa den Tid vare i Landet, vare ikke i betydningsfulde Embedsstillinger i Staten; de manglede enten Evne eller Villie til, ved en bestemt og offentlig erklæret Modstand at forsvare deres Mening, og dem fattedes i Almindelighed — thi ogsaa heri gaves Undtagelser — Mod til at gaae den store Skare af høitilalende Patrioter i Møde. En stor Deel af disse Mænd begyndte ogsaa at vavle i deres Meninger, og lode sig henrive af den almindelige Jubel og de glimrende Forhaabninger, hvormed Selvstændighedsværket drevs og forsvaredes. Partiets Tilhængere formindskedes dagligen. Men især hidrog Grev Wedels Fraværelse — han som ovenfor fortalt, i det meest kritiske Dieblid i Danmark — til at svække dette Parti i sin første Dannelses Tid. Han betragtedes med Høie som dets Formand, og til ham lænede sig dets øvrige Tilhængere, som til en prøvet Fædrelandets Mand, der ikke fattedes Talent og Kraft til at stille en Modvægt mod Hines exalterede Begjæring. Mod denne Hædersmand — hvis politiske Anstuelser med Hensyn til Skandinaviens Historie staae som et stort Talents skarpsindige Overblik — udfæstedes fra de høiere Kredse en Mistillid, som voxede formedelst hans Fraværelse, og i den Grad svækkede hans Indflydelse, at han ved Tilbagekomsten Intet kunde udrette, men maatte, med Hensyn til Rigets udvortes politiske Skæbne,

stille sig iblandt de rolige og uirksomme Tilskuere, indstræntet til Haabet om en bedre Fremtid.

Imidlertid ville vi ingensunde paastaae, at Selvfærdighedens Mænd byggede deres Tro paa hule Sætninger. Der var tilvissé Stof nok i den udvortes Boldsomhed, hvormed Norges Skjebne egenmægtigen bestemtes i et fremmed Raad, til at hade den besluttede Forening, om hvis Bessaffenhed der herskede en dyb Uvidenhed, og til den Frygt, som maatte raade i Nordmandens Barm for dens Indflydelse paa Norges Fremtid. Europas politiske Forhold vare endnu saa indviklede, Udfaldet af den store Kamp, der netop i denne Vinter med væglende Held udfegtedes paa Frankriges Sletter, saa ubestemt, Uttringerne om Norges Selvfærdighedsstrid omtaltes med saa megen Smiger i udenlandske Blade, saa at det vel maatte være tilladt at vente en heldig Bending for Norges Sag af Fremtiden. Der var noget Hæderligt, noget med Tidens Aand og Ideernes Udvikling Beslægtet, i et Folks Kjærlighed, der fremstod i Masse, vægrende sig ved at underkaste sig Boldsmands Bud, og trævende selv en Stemme i at ordne sine Statsanliggender. — Hvo der kjendte Brindsen maatte desuden være overbevist om hans rene Hensigter med Hensyn til Norges Skjebne. Der er ikke Een blandt de Mænd, som han senere hen valgte til sit Raad, og hvoraf flere vel fortjente Nationens Tillid formedelst deres Indsigter og rene patriotiske Sind, som jo gjøre Brindsens varme Følelser for Norge og oprigtige Attraa efter at fremme dets Vel den tilhørlige Ret, hvorimod de fleste af disse Mænd ikke anfaae ham for at besidde den Fasthed og Energi i Charakteren, som var nødvendig for at gennemføre saa store og saa dristige Beslutninger, ligesom det ikke kan negtes, at Brindsens Attraa efter at bestige Norges Trone bevægede ham til en Fremgangsmaade, som beredte ham selv store Qualer og Norge mange Ulemper.

Norges Skjebne udsattes imidlertid ved denne bestemte Modstand til et fjernere Tidspunkt, da Europas Skjebne var afgjort, den store politiske Gaade sammesteds var løst, da Norge i Overgangens Dieblik erholdt kraftfulde Talsmænd for den heldigste og hensigtsmæssigste Forening, og da Sverige, svækket som Norge, ikke havde den sikre Støtte i sine mægtige Allierede, men fandt det klogere at gaae Norges Fordringer imøde end at fortsætte Forbittrelsestrigen. Sin heftige Strid er saaledes glemt, Historien har givet ethvert Parties ædlere Medlemmer deres Ret; men Stridens Følger staae med uforglemmelige Træk indgravede i Fædrelandets Annaler. Norges indre Historie, siden Foreningen med Sverige, fremstiller lignende Virkninger af lignende Aarsager.

Serogtredivte Capitel.

Norges Afhængigheds-Erklæring. En Rigsforsamling sammenkaldes. Regenten vælger sit Raad. C. Anker sendes til England.

For at styrke Selvfærdighedens Sag benyttede Brindsen sig af Midler, som neppe kunde kaldes hjemlede i Tingenes sande Bessaffenhed, medens de ledede ham til det forønskede Maal. Han forudsatte som givet, at der herskede en almindelig Modvillie mod hvilkenensomhelst Forening med Sverige, og at den eenstemmige Mening, som derom i den præliminaire Forsamling paa Eidsvold var ytret, var en Gjenklang af den Stemme, som var almindelig i Norge, paa Fjeld og i Dal. Nu opfordredes derhos Nationen i Masse til, høitideligen at aflægge Eed paa at ville hævde Norges Selvfærdighed, hvorved der spærredes ethvert Parti Udgang til at modsætte sig eller hindre Brindsens modige Bestemmelse. Denne gav han den religiøse Farve, som bedst styrker Mennekeværelsets Svaghed. Til den Ende udstedte han under 19de

februar et Circulaire til Biskopperne, for gjennem dem at foranstalte en Samling „i Guds Tempel, som skulde gjøre Folket bekendt med Kongen af Danmarks Tron-
 sigelse og Brindsens Kald til at styre Riget.“ „Efter en kort men kraftfuld Ind-
 ledningstale, naar Frederik den VItes aabne Brev af 14de Januar og mit af 19de
 Februar er oplæst, skal Folket opfordres til at aflægge følgende høitidelige Ed:
 „Swærg 3 at hævde Norges Selvstændighed, og at vove Liv og Blod for det
 ældte Fædreland? hvilket med opløstede Fingre besvares med: „„Det swærg vi, saa
 Guds hjælp og Gud og hans hellige Ord.““ — Dagen skulde betragtes som en
 Bededag over hele Riget. Til Bekræftelse om at Ceremonien paa befalet Maade var
 udført, skulde de tilstedeværende Embedsmænd tilligemed Presten underskrive et
 Bædebyrd om, at den vedkommende Menigheds Medlemmer havde med Fædrelands-
 lid sklagt denne Ed, og Documentet skulde in duplo sendes igjennem Biskoppen
 til Regjeringen for at bevares i Rigets Arkiv. — Saavidt vides gjordes ingensteds
 Modstand mod Edens Aflæggelse, endstjønt Mange stiltiende afholdt sig fra at gjøre
 den, og Andre forklarede dens Indhold efter sine Begreber. Udtrykket „Selvstæn-
 dighed“ var en bred Grundvold for forskjellige Fortolkninger. Paa samme Dag fore-
 toges Valg af tvende blandt Menighedens Embedsmænd, Brugseiere, Jorbdrotter
 eller Gaardbrugere over 25 Aars Alder, der skulde møde paa et Sted midt i Amtet,
 som af Amtmanden nærmere maatte bestemmes, for at vælge 3 af Amtets meest op-
 lysede Mænd, der skulde møde paa Gidsvold den 10de April, for at bestemme og paa
 Nationens Begne antage Norges Regjeringsform. Paa samme Maade skulde Valg
 ske i Sverne.

Bed et Circulaire af samme Dato bekendtgjordes, at de ikke norss fødte civile,
 geistlige eller militaire Embedsmænd, som ikke vilde bestemme sig til at tjene Norges
 Sag, men i Følge det danske Cancellies Bekjendtgjørelse af 5te Februar 1814 fore-
 tog at vende tilbage til Danmark, kunde strax nedlægge deres Embeder i Regentens
 Hænder. — Paa denne paa Rundgjørelser frugtbare Dag, den 19de Februar, ud-
 stedtes endeligen en angaaende det norske Folks fredelige Forhold til andre Nationer
 og Kaperiets Ophævelse. Den lod saaledes:

„Jeg Christian Frederik, Norges Regent o. s. v. Gjør vitterligt: At jeg til-
 kjendte det norske Folk erkjender det for en udmærket stor Velgjerning, som det har
 modtaget af Os. Majestæt Kong Frederik den VIte, at Høist samme saa Dage førend
 han løste Folket fra sin Trostabsæed stjænkede Norge Freden med Storbritannien. 1)
 Det skulde have været min første Bestræbelse at naae dette Gode; det skal stedse være
 mit Formaal at vedligeholde samme for det hjære norske Folk, ikke alene med Stor-
 britannien, men med alle øvrige Magter. Thi erklæres høitidelig: 1) At Kongeriget
 Norge har Fred med alle Magter; ikkun den er dets Fiende, som vil krænke det
 norske Folks Selvstændighed, og som med væbnet Haand betræder de norske Grændser
 eller Norges Kyster. 2) Alle Nationers Krigs- og Handelsflibe tilstedes Udgang til
 Kongeriget Norges Havne. 3) Alle de under den forrige Regjering udstedte Regle-
 menter for Capersarten ophæves. 4) Alle Fanger skulle tilbagegives i Masse, og
 den private Gjæld, som de norske Fanger maatte have gjort, betales. 5) Alle Na-
 tioners Skibe, som tilføre Kongeriget Norge Korn eller Fødemidler indtil $\frac{2}{3}$ af
 Fartseits Drægtighed, kunne uden Indstrænkning ved nogetsomhelst Forbud, og under
 alle Omstændigheder imod anordnet Tolds Erlæggelse, udføre hvad norske Producter
 de maatte ønske, Fødemidler undtagne; dog skulle Fiskevarer i ovennævnte Tilfælde
 kunne udføres indtil $\frac{2}{3}$ af Skibets Drægtighed.“

Men uagtet denne høitidelige Fredserklæring vendte Freden ikke tilbage til Norge.
 Krigen fortsattes i en frygteligere Stil end tilforn, Norges Kyster blokeredes strengere,

1) [Norge fik, som bekendt, ikke Fred med Storbritannien; thi Kieler-Freden af 14de
 Januar med dette Rige angik kun det egentlige Danmark, ikke det til Sverige af-
 staaende Norge.]

og Kornfarten var omgiven med større Farer end nogenstinde under denne Krig. Sverige hvæssede sine Baaben, understøttet af Europas mægtigste Riger, og Selvstændighedsperioden begyndte under de mørkeste Udsigter.

Imidlertid modtoges Brindsens Bestemmelse om at kalde en Rigsdag sammen for at afgjøre Landets Skjebne med Taknemlighed og stor Glæde. Forfatteren, som dengang var i Christiania, udtrykker sig derom i et Brev til en Ven paa følgende Maade: „Efterretningen om Brindsens hæderlige Bestemmelse kun at tage interimistisk Deel i Landets Bestyrelse, og at overlade en af Folket selv valgt og fra alle Stæder og Districter indkommen Repræsentation at afgjøre Alt, hvad der angaaer Landets Stilling, har opvaft stor Glæde. Saavidt jeg har erfaret, ere Meningerne saa deelte, at jeg ikke kan troe Andet end at Alt, hvad der kan siges for og imod Foreningen med Sverige, paa denne Maade bedst vil blive drøftet. Maatte nu kun Sverige give os saa megen Rolighed, som behøves til at undersøge denne vigtige Sag, og ikke kræve af os nogen Beslutning for Tiden!“

Imidlertid var Brindsen betænkt paa at vælge de Embedsmænd, hvoraf han vilde sammensætte sit Statsraad. Ogsaa dette var forberedt deels ved hans Raadgivere, deels ved de Bekjendtskaber, han paa sine Reiser i Landet havde gjort. Gjennem Thygeson vare Breve sendte til forskjellige af de Mænd, som havde Brindsens Tillid, hvilke Breve skulde tilbageholdes paa det Postcontoir, som var Angiældende nærmest, for paa en vis Dag at blive ham tilsendt. Et saadant Brev tilhændelom ogsaa Forfatteren, og indeholdt Brindsens Billie, at han skulde indfinde sig i Christiania til en bestemt Dag. Forfatteren adlød Befalingen og reiste til sin Broder, Niels Hall, der havde faaet samme Befaling, for med ham at følge Brindsens Opfordring ¹⁾. Han kom til Christiania den 16de Februar, og meldte sig strax hos Stiftamtmand Thygeson, der opmuntrede ham til at drage til Eidsvold til det vigtige Deliberationsmøde, som just den Dag holdtes. Men han undslog sig derfor, deels fordi han ikke havde nogen directe Opfordring dertil af Brindsen, og intet Kald følte, uden en saadan, til at trænge sig ind i en saa vigtig Forhandling, deels fordi hans Ankomst til Eidsvold ei kunde blive betimelig, da Dagen knapt vilde strække til Reisen. I Samtalen med Thygeson, med hvem Forfatteren stod paa den Fod, at han ikke for ham dulgte sin Overbeviisning, men frit kunde udtale, hvad han tænkte om Landets Stilling og Brindsens Forhold, yttrede han sin Frygt for, at Brindsen havde paataget sig et Værk, som oversteg Landets Kræfter at udføre, naar hans Plan ikke havde en hemmelig, Nationen ubekjendt, Understøttelse. Saavel af denne Brindsens Indkaldelse til Christiania som af private Meddelelser troede Forfatteren at have sporet Brindsens Hensigt at benytte hans Tjeneste under den nye Statsorganisation. Men han havde forladt sit Hjem med den urokkelige Beslutning ikke at indtræde i nogen offentlig Stilling, hvortil han følte sig mindre stillet baade i Følge sine Evner, og fordi hans borgerlige Stilling i Fædrelandet krævede hans Tid og hans Opmærksomhed. Efter hans yttrede Anskuelse om Landets Stilling maatte ogsaa Thygeson overbevise sig om, at Forfatteren ei var den Mand, som Brindsen kunde bruge til Udførelsen af sine Planer.

Saa Dage efter kom Brindsen til Christiania, og Forfatteren ilede nu at melde sin Ankomst efter hans Befaling, og udbede sig en Audience for at erfare hans Billie. Brindsen tog vel naadig imod ham; men han mærkede strax Spor af, at Thygeson havde gjort Brindsen bekjendt med hans Mistillid til et heldigt Udfald af detagne Forholdsregler. Brindsen erklærede ham sin Bestemmelse, ikke at undertaste sig Kielertractatens Villkaar, men at sætte Magt imod Magt, og at forsvare Riget, om fornødent gjordes, med Baaben, dersom dets Selvstændighed antastedes. Denne Beslutning grundede han paa sin Erfaring om Folkstemningen over det hele Rige.

¹⁾ N. Hall kunde formedelst Sygdom ikke gjøre Følge, og kom først nogle Dage senere.

Forfatteren yttrede med Betsedenhed, at Nationens almindelige Modbydelighed for en Forening med Sverige vel var ham bekjendt; men at den tillige var underordnet Betragtningen over hvad der kunde tjene til Landets Vel under nærværende Omstændigheder. Han troede ikke, at Nationen havde Kraft til at modsætte sig Foreningen, naar den var bestemt af et saa mægtigt europæisk Forbund, som det Sverige havde paa sin Side, ikke heller at Norge kunde bestaae som selvstændigt Rige, naar det indvilgede sig i Krig med Sverige og England, og han ansaa det for rigtigt at undersøge de Betingelser, under hvilke Foreningen kunde stee, førend nogen bestemt Bøtning i denne Henseende erklæredes. Især lagde han Vægt paa den Mangel af Midler, som herskede i Landet, og paa den Hungersnød, som vilde blive Følgen af at Norges Kyster blokeredes af engelske og svenske Krigsskibe. Brindsen svarede: „Er der ikke en Gud i Himlen? ham maa Norge stole paa i en saa retfærdig Krig som denne.“ Isvrigt gjentog han den Forsikring, at han under den ham bekjendte Jællestemning ikke vovede at understøtte en Forening med Sverige, der vilde afdække samme rædselsfulde Scener. — Efterat Forfatteren havde yttret sin Mening med Frihed, søgte han ikke Rald til videre Indvending, og en Samtale endte, hvis Indhold ikke havde tilfredsstillet nogen af Parterne.

Efter denne Samtale ønskede Forfatteren Intet meer end at vende tilbage til sit hjem; men han blev opholdt i 3 Uger i Christiania, fordi Brindsen havde overtaget ham at ordne et Anliggende, i Sammenhæng med ovenfor omhandlede Bøtningensmåde, som under Conjuncturernes Gang var blevet uden mindste Betydning, og paa hvilket enhver Noie kunde ansees spildt. Disse tre Uger vare nogle af de ubehageligste, han nogenstinde i Selvlivets har levet, ikke alene formedelst Brindsens formentligen forandrede Forhold mod ham, der ikke svarede til hans foregaaende Forloommenhed, men fornemmeligen formedelst den Misgjendelse, for hvilken han var udset af sine Landsmænd. Det var en Qual i de Dage at være tilstede i store Selskaber eller endog i Bønnelag, naar man ei kunde deeltage i de patriotiske Sværmerier og høie Talemaader om Nationens Kraft, Regentens Visdom og andre Staters uheldige Mishandling af Fædrelandet, som gaves til Priis i Sang og i Prosa. Han maatte ofte spørge sig selv, om han i sine Ansuelser om Fædrelandets Stilling virkelig var saa aldeles paa Afveie, at han fortjente at regnes blandt dem, der vilde foraae dets dyrebareste Interesser. Lykkeligviis traf han paa Venner og anseete Mænd i Fædrelandet, der tænkte som han om dets Stilling, og han blev snart enig med dem om at forholde sig passiv under disse muntre Bevægelser, og rolig oppebie Guds Opløsning.

Den 22de Februar var en af den Tids Høitidsdage, hvori Brindsen for en Forsamling af samtlige militaire, geistlige og civile Autoriteter — Forfatteren var ogsaa der tilstede — oplæste Kongen af Danmarks Declaration i Anledning af Nigerskes Skilsmisse, hvorefter han holdt en Tale til Forsamlingen, hvori Danmarks uheldige Stilling erkjendtes, og den Fyrste beklagedes, som uskyldigt stedtes i samme. Under denne Tale var Brindsen saa bevæget, at Ordet gik fra ham, og han maatte standse et Øieblik; men efter en behændig Talevending, hvori han erklærede sig saa vort, at han ikke kunde finde Udtryk for sine Følelser, optog han igjen Talens Traad, og fortsatte den med den ham egne Færdighed under de Tilstedeværendes meest aabne Deeltagelse. Han endte Talen med de Ord:

„I Folge heraf er jeg tilbagekaldt og besejlet at overlevere Fæstningerne til de svenske Tropper, — men jeg har raadført mig med Folkets Stemning; overalt har den gjenskydt for mig: Vi ville være Norske og ikke Svenske! Jeg følger villigen dette Rald, at forsvare et uafhængigt Folks Rettigheder; hvis jeg forlod det, vilde dette give Fienden Midler i Hænde til at udsprede Splid og Uorden. Hører min Beslutning, og hvorledes jeg for denne Forsamling, som for hele Folket, kundgjør samme.

Efterat Brindsen derefter havde forelæst det forhen anførte aabne Brev og Kundgjørelsen tilføiede han: „Mit Øste til Norges Sag nedlægger jeg for denne For-

samling, og fra Enhvers Hjerte møder jeg vist det samme. Paa Bededagen skulle vi samlede høitideligen aflægge vor Sed for Guds Naahyn." Efterat flere til Dagen hørende Documenter vare blevne oplæste, endte Prindsen dette Møde med de Ord: „Dg nu, Medborgere! giver Hverandre Hænderne med det Løfte samdrægtigen at virke som trofaste Nordmænd for Norges den gode Sag, hvilken Gud velsigne!“

Prindsens Tale gjorde stort Indtryk, og Løftet gik under stor Bevægelse fra Haand til Haand uden Nttring af nogen Meningsforskjel. Derpaa red Prindsen gjennem Byens Gader, viiste sig for Folket under Hurraraab, og blev paa Torvet hyldet af det forsamlede Militaire, til hvilket Prindsen ogsaa talte nogle begejstrende Ord. Hele Christiania var den Dag i Bevægelse, som til Høitideligholdelsen af den største Blædesfest, og den var dog egentligen en Indgang til store Lidelser og Savn. Festsigheden endtes med et stort Middagstafel, hvortil Alle vare indbudne, som havde været tilstede ved Formiddagshøitideligheden i Palais.

Samme Dag ankom til Christiania en Deputation af svenske Herrer, bestaaende af Landshövdingen i Gøteborg Grev A. Rosen, Baron Sköldebrand og Lilliehorn, hvis Erinde var at forelægge en fra Kongen af Sverige udstedt Proclamation til Nordmændene¹⁾. For at give sit Svar derpaa et officielt Anstrog og tillige gjøre Indtryk paa de Svenske, havde Regenten samlet om sig flere af sine Officerer og fornemste Embedsmænd, som opstilledes i en Række ved den ene Side af Salen. De svenske Herrer traadte ind i Salen med oienfynlig Forundring over den Maade, hvorpaa de bleve modtagne. Prindsen henvendte i stor Bevægelse nogle heftige og bebreidende Ord til dem, hvori han gik løs paa de Midler, som den svenske Regjering anvendte for at vinde Norge, især paa det Hungerssystem, hvorved den vilde bane sig Vej til Rigerens Forening. „Er det saaledes — udbrød han — at Deres Konge vil vinde Norge?“²⁾ Prindsen var heftig, og syntes at behage sig i at affærdige de svenske Sendemænd haanligen i de forsamlede norske Mænds Rørværelse. De svenske Herrer hørte tause paa denne haarde og ved saadan Leilighed mindre passende Tiltale, og forlode Audiencsalen lidet tilfredse med, hvad der var passeret. De gik udenfor Prindsens Gemak deels med Haan, deels med Forbittrelse over den Behandling, som var dem vederfaret³⁾. De reisste saaledes tilbage med uforrettet Sag; men deels manglede Kongen af Sverige endnu Midler til at tvinge Norge med Magt, deels stolede han vel paa den forestaaende Rigsforsamlings Beslutning paa Tidsvold, og udsatte derfor alle flendtlige Foranstaltninger. Kun Blødesystemet fortsattes paa Kyften med Haardnakkenhed.

Intet kunde mere lægge Prindsens faste Beslutning for Dagen, at afsjæ enhver Tilnærmelse fra Sveriges Side, som havde det fjerneste Hensyn til at gjøre Kielertractaten gjældende, end denne haanlige Affærdigelse af de svenske Sendemænd. Der ved viiste han tillige sine store Forhaabninger til sin Sags Retfærdighed, som lod ham foragte enhver diplomatisk Klogskab og den sindige Færd, der maatte lette ham Midlerne til at udføre sin store Sag. Den roligere Deel af Nationen, der ikke

¹⁾ Proclamationen paa Svenskt, tilligemed en Oversættelse paa Norsk, som ledsagede den, findes indført i Tiden No. 72, 1814. See Bilag 69 a. I samme Bilag b. meddeles Kronprindsens første Ytringer og Befalinger i Anledning af Kielerfreden.

²⁾ Vi have af Kong Carl den 13des ovenfor i Bilagene anførte Breve seet, at han foretrak aaben Feide for dette Udhungringsystem.

³⁾ Statsraad Treschow, som var en af de Tilstedeværende under denne Audience, fortalte det Passerede, saaledes som anført, i et Selstak, hvori Forfatteren var, og hvorhen Treschow kom lige efter Audiencen. Treschow, dengang Prindsens Sag hengiven, fandt dennes Færd passende. Grev Wedel, som paa sin Tilbagereise til Norge igjennem Sverige talte med Grev Rosen, forsikrede, at Rosen mere lod end harmedes over den Modtagelse, den svenske Deputation havde faaet i Norge. [Begivenheden er omtrent ligesom her berettet i Schinkels Minnen VIII. 42—43. Grev Rosen afreisste samme Dag fra Christiania, uden at modtage Prindsens Indbydelse til Middag.]

med Regjeringens Ubes henreves til sværmeriske Forhaabninger om et heldigt Udfald, kieldt ikke denne Brindsens aabne, men ukloge Færd, og anede sorgelige Følger deraf. Hvor meget vilde Brindsen ikke have lettet sig Midlerne til at udføre sine store Planer, naar han havde gaaet Sveriges Konge i Møde med en ventligere Færd, iagt at forhale de diplomatiske Forhandlinger og med dem de fiendtlige Skridt fra Sveriges Side! Han havde hertil den gyldigste Anledning, da kun Magten midlerdigen var lagt i hans Haand, og han kunde henslyde Sagens endelige Afgjorelse til den store Forsamling, som om en kort Tid skulde møde paa Eidsvold, og veie det vigtige Statsanliggende. Han havde derved banet sig Vej til en fredssommeliger Mellemtilstand, i hvilken forberedende Anstalter kunde gøres til at forebygge Hungersnød og samle Forsvarsmidler. Nu derimod vare alle Brindsens Skridt beregnede paa at afvise enhver Underhandling med Sverige, høit for hele Europas Dine at aflære Norges bestemte Billie at forsvare sin Selvstændighed uden noget Slags hensyn til Kieltractaten, og han fremloftede derved ligesaa unyttigen som uklogt den fiendtlige Udfærd fra Raborigets Side, der meget forværrede Norges Stilling. Hvor megen Grund der end er til at antage, at Brindsen havde den reneeste Billie til at befordre Norges Vel, kan det vel ikke nægtes, at han ei i denne Henseende førte Regjeringens Tømme med Klogskab, men gav sig i rolige og upartiske Dommers Dine Mine af, at Dnslet om at ophøies til Norges Konge laa ved Siden af hin ædelmodige Attraa efter at befordre Norges sande Vel. Idet vi saaledes holde fast ved den Tro, at Brindsens Mellemkomst, efterat den gamle Forbindelse var opløst, i mange Henseender var velgjørende for Norge, og beredte en lykkelig Oergang til den nye Statsforfatning, kunne vi ikke holde den Mening tilbage, at hin ubligen bestrevne Mellemact i Selvstændighedens store Stuespil, som stærkede Sveriges fiendtlige Foranstaltninger, var et stort Feilgreb fra Regentens Side, som med Letthed kunde været undgaaet. Hans aabne Færd kaster ingen Skygge paa hans Character som Menneske, men fordunkler hans diplomatiske Evne paa den Tid til at gennemføre vigtige Statsanliggender.

Nogle Dage efter kom Grev Wedel tilbage fra Danmark, hvorhen han af Narfager, som ovenfor ere fortalte, var bleven nedkaldt.¹⁾ Wedels Kald til Danmark paa den Tid kunde ansees som et glimrende Exil fra hans Fædreland, under hvilket han overvældedes med udvortes Høflighedsbeviser, medens hans politiske Færd var en Gjenstand for Mistante. Efterat Kongen af Danmark var bleven nødt til at aflaae Norge, var der ingen Grund til meer at holde Greven tilbage i Kjøbenhavn, og han vendte nu hjem til Fædrelandet. Han foretog Reisen igjennem Sverige, og Rygtet sagde, at Greven paa denne havde underholdt sig med flere betydningsfulde Evenster om de norske Anliggender, uden at det er Forfatteren bekjendt, om Rygtet medførte Sandhed; — for ham udlod Greven sig derom ikke. — Da Greven var

¹⁾ [Sfr. ovenfor S. 319 Anm. Paa Opreisen til Norge tog Greven, neppe uden Hensigt, en Omvei om Wenersborg, Feltmarskalk Essens Hovedkvarter, og havde her en Samtale med denne, hvorom Essens Brev til Wedel af 27de Juni 1814 (trykt hos Schinkel-Bergman VIII. 347) giver interessant Oplysning. Essen minder heri Wedel om, at denne ved hin Sammenkomst havde erklæret, at dersom det Haab, man i Norge nærede om, ved Englands og de andre Stormagters Bistand at havde sin Selvstændighed, ikke var et Blendverk, skulde han (Wedel) være den første til at modsætte sig Svenssens Fremtrængen over Landets Grændser. Nu, da Erfaringen har viist, at dette Haab var Blendverk, opfordrer Essen Greven til at holde sit for dette Tilfælde givne Løfte, ved at anvende alle Midler, som staa i hans Magt, til i Norge at oprette den eneste Sagens Stilling, som kan befæste saavel dette Lands som Sveriges Sikkerhed og Lykke. „De allierede Magters Herrer Commissarier, slutter han, som kjende Indholden af dette Brev og behage at overbringe det, ville ikke undlade at paavise Dem den Vej, De har at tage, for at fortjene Norges Taknemlighed og vinde Agtelse i hele Norden, som har sine Dine fæstede paa Dem.“]

kommen tilbage, meldte han sig strax hos Regenten, som tilfagde ham en Audience. Forfatteren var tilfældigviis i Brindsens Forgemaal, da Greven traadte ind i samme til Audience. Da Wedel saa Forfatteren, gik han ham i Møde, hilsende ham, og spurgte ham med Høftighed temmelig høit: „Hvad er det for dumme Streger I gjøre her i Norge?“ Han traf nu Greven hen i en Vinduesfordybning, og underrettede ham om, at Stemningen i Christiania, som og blandt de her Tilstedeværende, var saadan, at slige Udladelser ikke vilde være paa det rette Sted, og sagde derhos, at han endnu samme Aften vilde indfinde sig paa Bogstad for at sætte ham ind i Sagerens sande Sammenhæng. Greven bekvemmede sig derfor til en roligere Fremgangsmaade, og blev, efterat han efterhaanden havde hilset paa sine Bekjendte, indladt til Brindsen. Samtalen imellem dem blev ført saa hvirostet, at den opvakte deres Opmærksomhed, som vare forsamlede i Forgemakket, hvor meget end den fornuftige Deel af samme søgte at aflede den fra den urolige Scene. Ordene trængte ikke fra Brindsens Cabinet ud i Forgemakket, men de høie Toner antydede heftige, alvorlige og mindre end venstabelige Discussioner. Greven fortalte siden Forfatteren, at hans Samtale med Brindsen var gaaet ud paa Dagens store politiske Spørgsmaal. Brindsen havde da ogsaa henstodt sig under Nationens almindelige Bifald til den af ham valgte Fremgangsmaade, og lagt sin Sag i det guddommelige Forsyns Haand, som ikke vilde, at Uretfærdighed skulde seire, og Sandhed og Ret forgaae, hvorhos han yttrede Haab om Englands Understøttelse af Norges Selvstændigheds Sag. Greven derimod beraabte sig, til Understøttelse for sine Anstuelser, paa de europæiske Magters Billie, paa Norges Svaghed til at imodstaae en saadan Magt, og lagde Bægt paa, at Tiden nu var kommen til at forene de Scandinaviske Riger under en constitutionel, paa begge Rigers indvortes Forhold grundet Forfatning. Han meente, at Regenten var forpligtet til at høre, hvilke Forslag Kongen af Sverige havde at gjøre, førend han afsloot al Underhandling, og at han uforbeholdent burde forelægge Folkets Repræsentanter alle Omstændigheder i en aaben og upartist Fremstilling. Striden endtes uden Resultat. Utilfredse, for ei at sige forbittede, skiltes begge fra hinanden, og paa Grevens Ansigt sporedes, da han med stærke Skridt traadte ud i Forsamlingen, den høieste Grad af en oprørt Sindssforfatning, hvis Høftighed dog beroligedes ved Samtale om ligegyldige Gjenstande med flere af Grevens Benner og Bekjendte i Forgemakket.¹⁾ I en roligere og fortrolig Samtale paa Bogstad samme Aften gjorde Forfatteren Greven bekjendt med Tingenes sande Stilling, og søgte at afholde ham fra den raske Indgriben i Tingene, hvortil han følte et indvortes Kald, og som laa i hans Charakter. Greven var vant til af sine Landsmænd at modtage Beviser paa Høiagtelse, og at tage virksom Deel i Landets vigtige Anliggender; han havde djærvt Mod til at sige reent ud sin Mening, ubekymret om i hvis Øren den faldt, og den Tanke var ham utaalelig, at han nu skulde behandles som en Fædrelandets Forræder, og nødes til at lægge Skjul paa en Overbeviisning, der hvilede paa Sandheder, som han meente laa klart for hver Mands Øine. Da han imidlertid, fornemmeligen gjennem sin Svigerfader, Kammerherre Anter, blev nøiere bekjendt med de sande

¹⁾ [Schinkel-Bergman, som (VIII. 47) omtaler denne Samtale tildeels efter Hall, tilføier følgende Ytringer af Wedel: „Deres Høiæde compromitterer Danmark og Norge paa een Gang. De udsætter Dem for selv at tabe Arveretten til Tronen, da alle Magter have forenet sig mod os. Jeg bringer D. Høiæde Kongen af Danmarks Tænke, at De opfylder Deres Pligt og forlader Norge. Schimmelmann og Rosenkrantz have udtalt samme Tænke.“ Denne Tiltale røgede Brindsen, som spurgte Greven, om han var ræd. „Naadige Herre, svarede Wedel, som nærmede sig og satte Brindsen i Armen; man maa være af kongeligt Blod, for at bøde at gjøre mig dette Spørgsmaal. Jeg vil aldrig kunne dele Deres Hensigter, thi De styrter Norge i en Afgrund af Ulykker. Men skal Mod lægges for Dagen i en bedre Sag, saa kom med mig, og vi skulle see, hvem af os har meest.“ — Disse Ytringer af Greb Wedel har Udg. ogsaa for længere Tid tilbage hørt rygteviis omtale.]

Forhold i Fædrelandet paa den Tid, overbevistes han om, at det vilde være et nyttigt Arbejde at ville bringe Brindsen og hans Tilhængere til at forandre den høie Beslutning, eller svække deres Haab om en fremmed, især engelsk, Understøttelse, da dette Haab næredes ved de ofte gjentagne Bemærkninger til Nøes for Nordmandens hjertelige Modstand, som gjordes af engelske Journalister og gjentoges af danske og norske Blade. De bleve saaledes enige om at forholde sig aldeles passive, og om end ikke fornægte sin Tro og Overbeviisning, ja dog ikke foretage noget positivt, i dette Dieblig aldeles nyttigt, Skridt til at forandre de nærværende Forhold, i det Haab, at der inden Rigsforsamlingen fattes, og især paa den, vilde fremkomme Oplysninger om Tingenes sande Stilling, der vilde forandre Regentens og den større Deel af Folkets Anskuelse om Rigets politiske Stilling.¹⁾

Den befalede Bededag høitideligholdtes i Christiania den 25de Februar, og Brindsen, omgivet af sin Stab og eskorteret af Stadens Borgergarde med et Detachment ridende Jægere, begav sig Kl. 11 Formiddag igjennem det en høie opstillede Militaire til Hest fra Palæet til Kirken. Der opførtes foruden den almindelige Orgeelmusik ogsaa Sangmusik af Hovedstadens bedste Sangerinder, hvis virkelig store Talent paa den Tid ofte fattes i Bevægelse. Biskop Bech holdt Indledningstalen, og efter denne oplæstes Brindsens Kundgjørelse. Derpaa forlod Brindsen sin Kirkestol og steg ned i Kirken til en ved Choret anbragt Forhøining, som han besteg, omgivet af sin Stab, af Hovedstadens vigtigste geistlige og verdslige Embedsmænd og af Byens Repræsentanter. Nu opfordrede Biskoppen den forsamlede talrige Menighed, der udfyldte hver Plads i Kirken, til Edens Afleggelse, hvilket skede idet Regenten og den forsamlede Mængde med oprakte Fingre svore paa: „at ville hørde Norges Selvstændighed, og love Liv og Blod for det elskede Fædreland.“ Brindsen selv var dybt bevæget, og den høitideligste Stemning sporedes hos ham som hos alle Tilstedeværende. Efter Edens Afleggelse henvendte Regenten sig til Forsamlingen med følgende Tiltale:

„Gud den Almægtige har hørt vor Eed. Han kjenner min Dyrtighed, og han vil skjænke mig Kraft og Visdom til at udføre det store Bærl til Folkets Frelse og dets Rettigheders Forsvar. Vort Haab staaer til Forsynet, som vil velsigne vor uskyldige Sag formedelt den Samdrægtighed, der besjæler os Alle, og paa hvilken den Bøgt, vi have indgaaet, er bygget saa fast som paa Norges Klippegrund! Nu lyde Bønnen i Herrens Huus!“

Efterat Thaarups Hymne: „Gud Jehova, vi prise Dig“ var affjunget, holdtes den egentlige Prædiken af Biskop Bech, hvis Taler sjelden vare udmærkede, men aldrig maadelige, og af ham oplæstes efter Prædikens Slutning adskillige Documenter angaaende Norges politiske Forhold. Acten endtes med et Recitativ henvendt til Brindsen, og med et Udraab af Biskoppen, hvori hele Forsamlingen istemte: „Geld for Norge, Geld for Norges Regent!“ Denne Hylдинг besvarede Brindsen fra Kirkestolen med de Ord: „Elskede norske Folk! Modtager mit Hjertes Tak! Folkets Kjærlighed er min Glæde og min Løn. Lad mig altid finde en saadan Stemning iblandt Ed, og Gud skal velsigne os Alle.“ Høitideligheden gjorde et dybt Indtryk paa den hele Forsamling, og der var vist ingen for sit Fædreland folende Nordmand, til hvilken politisk Farve han end monne høre, som jo forlod denne Høitid med et rørt Sind og de varmeste Ønsker for Norge. Forfatteren veed aldrig at have bivaanet nogen Kirkehøitid, hvorved han som Nordmand har følt sig mere bevæget. Høitidshandlingen feiredes paa samme Maade over det ganske Land, og det kan ikke nægtes, at den Virkning, som var beregnet, ved den at begeistre Nationen for Selvstændig-

¹⁾ I denne Samtale fortalte Greven Forfatteren, at Kongen af Danmarks sidste Ord til ham ved Afledsaudiencen var, at „dersom Nordmændene endnu havde nogen Godhed tilbage for Danmark og det danske Kongehuus, maatte de ikke modsætte sig Foreningen.“

dens Sag i Brindsens Forstand, i en høi Grad opnaedes, endstjønt ikke alle Sværgende gave den Brindsens Fortolkning.

Efterat Brindsen saaledes havde helliget sin Beslutning og for Guds og Menneskenes Dine bekræftet Selvstændighedens Sag, var han betænkt paa at organisere den norske Regjering. Han oprettede i den Anledning den 2den Marts et Regjeringsraad med 5 Departementer, til hvis Chefer han udnævnte følgende Mænd under Navn af Regjeringsraader, nemlig:

Generalmajor Saxthausen til Chef for første Departement for Finantserne, og til Medlem deraf Kjobmand Carsten Lant¹⁾. — Jonas Collett, Amtmand i Buseruds Amt, udnævntes til Chef for andet Departement for de indre Anliggender. — Conferentsraad Sommerhjelm til Chef for tredje Departement for Justitsvæsenet. — Raadmand Niels Hall til Chef for fjerde Departement for Handels- og Toldfaget. — Conferentsraad Carsten Anker til Chef for femte Departement for Fabrik-, Stov- og Bergvæsen. — Kammerherre Rosenkrantz udnævnedes til Regjeringsraad og Directeur i Rigsbanken. — Til samme Tid oprettedes en Committee for Oplysningsvæsenet, det lærde og Almuestolcvæsenet, samt for geistlige Embeders Besættelse, til hvis Medlemmer udnævntes Biskop Borch, Professorerne Treschow og Sverdrup. — Regjeringsraadene tildeelttes en Rang lige med No. 2 i den gjældende danske Rangforordnings 2den Klasse.

Med Hensyn til dette Balg have vi kun lidet at tilføie. Vi have deels i det Foregaaende haft Leilighed til at fremstille Enkelte iblandt disse Regjeringsraader for vore Læsere, deels vil Historiens Fremstridt give os Anledning til at gjøre os bekendt med deres Værd og Indflydelse paa Fædrelandets Anliggender. Alle vare de tilvisse besjælede af den varmeste Iver for Selvstændighedens Sag; Alle glødede de af ædel Varme for Fædrelandets Held og Lykke; Alle vare de — saavel de, der gjemmes i Gravens Skjød, som de, der endnu leve — Brindsen og den Sag, til hvilken de havde svoret, oprigtigen hengivne, og de ivrigste og kompetenteste Forsvarere for hans Færd under paafølgende veglende Skjebne. I Regjeringsvæsenet kunde de ikke være lige øvede; thi Nogle havde aldrig deri taget Deel. Statsstyrelsens simpleste Former maatte endog være Enkelte af dem ubekjendte, og Statsvidenskaben i sin daværende Skikkelse havde Ingen af dem grundigen studeret. Men overhovedet maa det siges om dem, at de ved deres Færd, som Medlemmer af Statsraadet under den korte Selvstændighedsperiode, ikke bestjæmmede det trufne Balg, ligesom de og, endstjønt faste i deres politiske Tro, hørte til de moderate og toleranteste af Selvstændigheds-partiet. Nogle af dem satte deres borgerlige Belskær paa Spil under deres Deeltagelse i Statsstyrelsen²⁾, og reiste sig aldrig af den Forstyrrelse i deres private Stilling, som derved forvoldtes dem, endstjønt de ved Fratvælsen under Regjeringsstiftet intet Bederlag forlangte for deres Opoffrelse³⁾. Nationen skylder saaledes disse Mænd Erkjendtlighed, og Historien vil give dem som et Statsraadsfamfund det Eftermæle, at de opfyldte vanskelige Embedspligter med Held og et fædrelandst Sind, og at de med Klogskab og Værdighed forberedede den lykkelige Overgang til Norges nye Statsforfatning. I Landets kritiske Periode, under Krigen 1814, vistes flere blandt Statsraadets Medlemmer et Mod og en Conduite, der neppe tilhørligen er bleven paaffjønnet.

Saxthausens Udnævnelse til Finantsminister var vistnok et mindre heldigt Balg. Forfatteren vil ikke paatage sig at sælde Dom over en Mand, som faa af vore Landsmænd forstode at bedømme, og hvis Færd som Embedsmand han havde

¹⁾ [Efter Gjessings Christian VIII.'s Historie S. 68 antog Lant paa Forslag af Lector Abler Titel af Calculator.]

²⁾ [Dette antager Berg var Tilfældet med Niels Hall.]

³⁾ Rosenkrantz nød i sine sidste Dage, da Mæringsforger begyndte at trykke den agtværdige Dolding, en Pension. [De her nævnte Mænd ere nu alle døde.]

den Leilighed til at kjende; men med Visshed tor det vel paastaas, at han ikke var Finantsmand i den Forstand, som det under Landets daværende Stilling kunde behøves. Desuden var han i den sidste Tid saa overlæsset med Forretninger af forskjellig Beskaffenhed, at han med Joie kaldte sig selv den Stundesløse¹⁾. Denne Overlæselse, der ikke passede sig for en Mand, der havde mere Embedsdygtighed i en bestemt Retning end Forretningsvane i den ham anviste Embedsvirksomhed, gav Anledning til en skjodesløs Behandling af hans Embedslysler, som blev straffet hårdere, end han fortjente, fordi Anklagen stiledes til en Brode, som ei var hans.

Cant var meer en færdig Regnemester end duelig Financier, og i hans Hoved søggede mange underlige Finantsplaner. Det er imidlertid mere som Storthingsmand end Statsraad han har vist Svaghed i denne Henseende; thi under sin korte Finantsbeskyrelse, hvori Garthausen tog liden Deel, søgte han at hindre betænkelige Skridt i Pengesænsnets Sag, og da dette ikke lykkedes ham, tog han allerede i Sommerens Løb sin Afsted.

Amtmand Jonas Collett var allerede forud bekjendt som en dygtig og for sit Kald ivrig Embedsmand, og som saadan findes han af Regjerings-Commissionen i Krigens første Aar anbefalet til sin Konges Raade. Det faldt i denne agtede Embedsmands Lod, som nu efter et virksomt og gavnligt Embedsliv lever rolige Dage i sin Alderdom, at vise sit Fædreland de meest vigtige Tjenester, hvorom Historien senere hen har at tale²⁾.

Raadmand Niels Hall var en i sin Virkefreds høit agtet Handelsmand, der allerede før havde vist sin Dygtighed til at udføre offentlige Forretninger. Formedelt i sin Sprogfærdighed, sine Handelskundskaber og mangesidige Dannelse, sin Anstand og Agtelse bydende Bæsen maatte han være særdeles stiftet til at indtræde i det nye Statsraad, og den Raade, hvorpaa han udførte de ham af Christian Frederik overdragne Forretninger, viste, at han var sin Konges Tillid værdig. Tidlig gik han ud af en Stilling, i hvilken han gjorde større Opoffrelser end de fleste af sine Landsmænd, men det lykkedes ham forinden i Forening med Statsraad Collett at udføre med Klogskab og Held et vanskeligt Fædrelands-Åuliggende i det farlige Overgangs-Øieblik³⁾.

En mindre bemærket Indflydelse har Statsraadets simple Organisation, strax da den stede, havt paa Rigets indvortes Bestyrelse, og den bør ikke glemmes af vore Landsmænd. Saa simpelt deres Bæsen var, ligesom en Forskættelse af deres forrige Stilling⁴⁾ og af de simple Livets Former, som de forlode, saa tilgængelige vare deres Personer paa deres høie Posten, saa let for Statens Borgere med dem at afgjøre sine Forhandlinger med det Offentlige. Ingen Audiencegemakker, ingen besværlig Linie af Tjenere at gjennebrude, ingen underdanig Erbødighed for den ophøiede Embedsmand. Deres Dør stod aaben som en Privatmands for ethvert Besøg, og naar de vilde udføre vigtige Dele af sit vanskelige Embede, maatte de lukke sig inde

¹⁾ Han var paa samme Tid Statsraad, Medbestyrer af Finantserne, Commandant paa Agershuus Fæstning, Arme-Intendant og første Medlem af Overproviderings-Commissionen.

²⁾ Dersom Grev Wedels Stav aabnede, efter kyndige Bergmands Raad, Sølvværkets tilstoppede Kilde, saa var det Colletts Udholdenhed og Mod til at overskride en indtænbene Linie i Budgettet, som hindrede Værkets Undergang. En anden Virksomhed (Dampskibsfarten) har han ved en rast Embedsfærd fremkaldt, og derved paa flere Maader frembragt Liv i Landets Virksomhed, og det uden Tvivl længe før, end dette ellers vilde være skeet.

³⁾ Denne Dom, som under det kjerligste Broderforhold let kunde blive partist, har Forfatteren nedstrevet efter Landsmænd, som kjendte Statsraad Halls Færd, og de Kjendsgjerninger, han har at indføre paa et følgende Blad i sin Skitse, ville bekræfte denne Dom. [N. Halls store Borgerværd er eenstemmig erkjendt.]

⁴⁾ Der var blandt dem et Par Mænd af høi Byrd, som havde været Medlemmer af den forrige Regjering, men i deres Omgangs-bæsen var intet Spor af Fornemhed.

i deres eget Cabinet. Regenten selv maatte vel iagttage et strengere Ceremoniel; thi deres Mængde var for stor, som nærmede sig hans Genat; men man behøver kun at sammenligne Forgemaernes Qualer ved det danske og norske Hof paa den Tid, for at lære den mærkelige Forskjel at kjende¹⁾. — Christian Frederik fremtraadte i Norge under vanskelige Stillingen, og i et for den gamle Forenings Bestandighed kritisk Dieblit. Han maatte drage Nordmænd til sig ved at tilegne sig Landets Former, og give dem en let Udgang til sin Person. Da han satte sig i Spidsen for Selvstændighedsværket, behøvede han i en endnu høiere Grad Folkets Tilfredshed og Kjærlighed, og han maatte vise sig i det simple og folkelige Væsen, hvorved de Store her i Landet meest drage Folket til sig. Brindsen var desuden en i Sandhed høist elskværdig Stormand, der søgte at bortfjerne alt besværligt Ceremoniel. Derom var i Landet kun een Stemme. Denne simple Stil i de høieste Embedsmænds Færd og Væsen ved Afgjørelsen af Borgernes Anliggender er vedbleven som en Arv fra det første Regjeringsraad indtil de seneste Dage, og forgjæves vilde Forsøget være, under vor Tids Rivelling af alle Former, at indføre de Ceremonier, som andensteds besvære Borgernes Forretningsgang til de Stores Sale²⁾. Denne Simpelhed er i vort Fædreland som en Naturlov, grundet i Landets pbyffte og moralffe Forhold. En Tendents til en Forandring heri skede fra den høieste Haand strax efter Kongevalget, da et Hofceremoniel med sin uvæsentlige Glans i gammel Stil indførtes i Landet; men denne Glimmer forsvandt som et Stjernestud, og den gamle Simpelhed vendte snart tilbage, uden siden at blive forstyrret. Hofbetjenternes Tilværelse lægges neppe Mærke til i dette Land. Rigernes Konge omgiver sig med langt større Simpelhed i Norge end i Sverige, som en Folge af Frænderigernes forskjellige Organisation, og ved dette vise Hensyn til Norges Simpelhed har han rodfæstet sig i vore Hjerter.

Et af de valgte Medlemmer af Norges Regjeringsraad, Carsten Anker, overtog ikke det ham bestemte Departement, og saavidt vides, som dets Forretninger ikke i hans Hænder. Regenten udlaarede ham til sin Sendemand til det engelske Ministerium, for at bevirke en Freds- eller idetmindste en Neutralitets-Tilstand med England under Norges Selvstændighedskamp. Valget faldt paa Anker, fordi han længe havde opholdt sig i England i det Kjøbenhavnske asiatiske Compagnies Anliggender; og der havde sluttet Forbindelse med flere betydningsfulde Statsmænd, og fordi han troedes at besidde den diplomatffe Kløgt og den fine Omgangstone, som kunde bane Veie til Værendets heldige Udfald. I dette Forsøg paa at stemme det engelske Ministerium gunstigt for sin store Plan bestyrkedes Brindsen ved Ankomsten af en engelsk Kutterbrig til Frederiksværn i Midten af Februar, som medbragte Freds-budskab og Admiral Hopes Befaling at indstille Opbringelsen af danske Skibe, og foreslaae Fangerens Udvevling. Kieltractatens Afslutning, hvis Antagelse i Norge det engelske Ministerium rimeligviis forudsatte, gav vel Anledning til dette fredelige Stridt fra Englands Side, der imidlertid snart ombyttedes med fiendtlige Foranstaltninger, saasnart Norges Bægning ved at forene sig med Sverige blev bekjendt. I et Brev til Admiral Lütken af 13de Februar yttrede Brindsen sin Glæde over dette fredelige Stridt fra Englands Side, og befalede det bekjendtgjort i Aviserne. „Conferentsraad Ankers Sendelse, siger han, kan nu faae mere Autenticitet, og en Rut-

¹⁾ I Frederik den VItes Audiencesal har Forfatteren aldrig fundet sig generet; i hans Forgemat har han ofte befundet sig i en ydmygende Stilling. I det kongelige Forgemat i Norge forsvinder al Standsforskjel. Tidens Mand er maaskee nu gaet igjennem begge Rigers Forgematter.

²⁾ Vi ville ikke herved tilegne Fædrelandet noget Fortrin fremfor andre Lande, eller haane hvad der andensteds monne være anderledes, men vi henpege kun paa en naturlig Simpelhed i vore indre Forhold, og glæde os ved, at der i den første Organisation af Rigets høie Embedsposter ingen Purpurlapper sattes paa Norges naturlige simple Dragt.

løbriig kan overføre ham." Han overdrog derhos Capitain, senere Statsraad Fasting, i Udtryk, som vise hans Tillid til denne Soofficiers Dygtighed og Fædrelandsfind, at besørge det Fornødne med Hensyn til Ankers Reise.

C. Anker udstyredes med en Instrux, som gjorde ham bekendt med hans Grenses Bestaaffenhed, og forestrev ham den Maade, hvorpaa det skulde udføres. Denne Instrux viser aabenbarligen Brindsens Haab, at det engelske Ministerium, naar det blev bekendt med Norges ufravigelige Beslutning, vilde paatage sig at mæggle imellem Sverige og Norge, og idet der gaves Sverige Erstatning for sin Medvirkning til et heldigt Udfald af Fastlandstrigen paa en anden Maade, bevirke en Handelstractat mellem England og Norge. Han medgav ham i den Anledning et Brev til Brindsregenten med Bemyndigelse til at forevise den engelske Minister det, om der lagdes Hindringer i Veien for den umiddelbare Overgivelse af Brevet i Brindsregentens Hænder. Især gjorde han ham det til Pligt at undersøge, hvorvidt det var Englands oprigtige Ønske at see Norge forenet med Sverige, og til Afværgelse af dette Dade paalagde han ham „at handle med Conduite og efter Omstændighederne." Han nærede det Haab, at det Brev, som han havde medgivet ham til Hertugen af Gloucester¹⁾, vilde bane ham Veien til at indhænde Brindsregenten Brinds Christians Brev. Isørrigt henvisste han Anker til den danske Consul i London, hvis Vejledning han skulde følge. Han nærede det Haab, at en for England og Norge gjensidigen fædeelagtig Handel kunde aabnes, naar engelske Skibe bragte Korn fra danske og østerriske Havne, og igjen udførte norske Producter til England, men paalagde Anker derhos at erklære, at det ikke vilde blive engelske Skibe tilladt at udføre Trælast fra Norge, med mindre der af dem dertil var blevet indført Korn. Brindsen lagde saaledes samme Bægt paa Englands Trang til norske Producter som den forrige Regjering, endstjønt Omstændighederne i de senere Aar, især formedelst Englands Fred med Rusland, Preussen og Sverige, vare meget forandrede. Til Slutning paalagde han Anker at forestille den engelske Minister, hvad Folgen vilde blive „ved at overlade et Folk saa usfortjent til Fortvivlelse, hvoraf vilde følge, at den blodigste Hevn over Sverige og over dets Ven vilde blive en Lov for Norge", hvorhos det paalagdes Anker „aldrig at vige fra Haabet om, at England indseer sin Uret mod os." For at give Underhandlingerne mere Bægt, blev det Anker paalagt at lade indføre i de engelske Aviser, hvad der i Norge var blevet bekendtgjort, og at stemme det engelske Folk til Norges Fordeel, som en Understøttelse for de Medlemmer af Parlamentet, som toge sig af Norges Sag²⁾. I den Formodning, at der skulde gives Carsten Anker Anledning til at møde paa den Congres, som forudsattes at blive holdt paa Fastlandet, og rimeligviis i Frankrige, i hvis Hjerte de allierede Magters Hære nu trængte alt dybere og dybere ind, og hvor Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland og Kongen af Preussen nu befandt sig for at ende den blodige Krig, tilføiede Brindsen Breve ogsaa til disse Fyrster. Han paalagde Anker tillige mundtlig „at tolke dem de Følelser af Erbødighed og Tillid, som det norske Folk nærede for Souverainer, som vilde beskytte et uafhængigt Folks Rettigheder³⁾." I disse Breve indsluttedes

1) Formodentligen havde han lært Hertugen at kjende under dennes Ophold i Kjøbenhavn.

2) Instruxen findes heel indført i Bilag 70.

3) I sit Brev til Keiser Alexander siger han: „Naar jeg overveier de Grundsætninger, for hvilke Deres Majestæt har grebet til Vaaben, bør jeg ikke tvivle om, at De jo vil bifalde og agte Nationernes Rettigheder, som det norske Folk eenstemmigen gjør Fordring paa, og for hvilke det snarere vil opoffre sig, end taale et fremmed Nag. D. M. vil ikke mistjende et Folk, som kun forlanger Fred, og som især vil agte sig lykkelig ved at finde en Ven og en Beskytter i en Souverain, som har saa retfærdigt Krav paa de Folks Erkjendtlighed, hvis Rettigheder han har forsvaret, og hvis Frihed han har igjenerobret."

I Brevet til Keiseren af Østerrige siger han: „Det Retsfind, som stedse har karakteriseret Deres Keiserlige og Kongelige Majestæts politiske System, lader mig ikke tvivle om den Modtagelse, som De vil tilstaae en Communication af en Natur

Ankeren ved den 14de April 1814

i deres eget Cabinet. Regenten selv maatte vel iagttage et strengere deres Mængde var for stor, som nærmede sig hans Gemal; men at sammenligne Forgemaltens Dvaler ved det danske og norske for at lære den mærkelige Forskjel at kjende). — Christian Norge under vanskelige Stillinger, og i et for den gamle krittisk Dieblit. Han maatte drage Nordmænd til sig ved Former, og give dem en let Udgang til sin Person. for Selvstændighedsværket, behøvede han i en endnu høj og Kjærlighed, og han maatte vise sig i det simple Store her i Landet meest drage Folket til sig. Brihøist elstværdig Stormand, der søgte at bortfjerne var i Landet kun een Stemme. Denne simple Færd og Bæsen ved Afgjørelsen af Borgernes fra det første Regjeringsraad indtil de senere være, under vor Tids Rivelling af alle andensteds besøgere Borgernes Forretningspælhed er i vort Fædreland som en Natforhold. En Tendents til en Forand Kongevalget, da et Hofceremoniel førtes i Landet; men denne Glim Simpelhed vendte snart tilbage, værelse lægges neppe Mærke til langt større Simpelhed i R forskjellige Organisation, og rodspæstet sig i vore Hjerter

... gaaet
... gbeder bleve
... vænder).

Et af de valgte overtog ikke det ham ikke i hans Hænder Ministerium, for England under længe havde op ggender; og fordi han tr

... der, Generalgouverneur som dansk Gouverneur i Ost, og havde indgaaet flere Forbin- I Følge Brindsens Fuldmagt bemyn- ... ge Gesandt hos Brindsregenten af Storbrit- ... oprettede Bendskabsforbindelser med denne Magt, og ... resse sammesteds." Det blev ham derhos paalagt, at

der gjøres Dem af et Folk, som haaber med Tillid at finde i Dem en af sin Sag, siden den er retfærdig, og som kun har til Hensigt at bevare uafhængighed og de Nationerne tilkommende Rettigheder, saavel som Fred og en enskab med alle de Magter, som ville respectere dem." Til Kongen af Preussen skrev han: "Deres Majestæts Folk har givet et stort Exempel paa den Styrke, som boer i Villien imod en fremmed Undertrykkelse. De vil ikke uden Interesse see den norske Nation besjælet af de samme Følelser, og jeg haaber med Tillid af Deres Majestæts retsindige Charakter, som jeg har havt den Fordeel i Nærheden at kjende, at De vil være den Første til at erkjende et Folks Rettigheder, som kun forlanger Retfærdighed og Fred."

- 1) Han gjør tillige deri opmærksom paa, at Norges Fred med England gjør det nødvendigt, at de amerikanske Kapere herefter ikke indbringe engelske Priser i norske Havne, men at derimod de amerikanske Kapere maatte forlade Norge med de Priser, som vare gjorte efter 14de Januar. Forøvrigt indeholder Brevet de sædvanlige Bendskabsforstikringer, og Undte om Oprættelsen af en gjensidigen fordeelig Handdelsforbindelse.
- 2) [Sfr. herom Ankers Brev til Thygesson, fra London 11te April 1814, i N. Birte-lands Bidrag til Norges nyere Historie S. 10—14; særst. Astryk af Illustreret Nyhedsblad 1858.]
- 3) Ved det overordentlige Storthing 1814 blev der gjort et Forslag om at befrie Anker fra Gjældsarresten ved et Laan af 8000 £ Strl. mod Pant i hans Eiendomme. Resultatet findes ikke. [Han blev tilbagekaldt af Norges Statsraad strag Carl XIII var valgt til Norges Konge.]
- 4) [Denne P. Anker ansaaes af Alle for en brav og retsaffnen Mand, ligesaa paa- lidelig som Broderen Carsten var upaalidelig. — J. Chr. Berg.]

og vedligeholde en fuldkommen privat Charakter ved Ankomsten til London, han fik Kundskab om hvorledes hans Broder var bleven modtagen. Stulde de Modtagelse ikke have været efter Ønske, paalagdes det ham dog at forblive i London, under Paastud af at sørge for sin Helbred, „for at pleie de tjenlige Connectioner, og benytte hver fordeelig Begivenhed eller Forandring, samt meddele Prindsen de Underretninger, som kunde være ham tjenlige i Rigets nærværende Stilling.“ I det Tilfælde, at Carsten Anter skulde gaae til Fastlandet for at fortsætte Forbindelsen med Castlereagh, medgaves Generalgouverneuren en Fuldmagt for at optræde som Prindsens overordentlige Gesandt hos de allierede Fyrster ved en almindelig Fredscongres. — Denne ærværdige Olding gjorde imidlertid denne Reise meget nødvendig. Han var en fortrolig Ven af Grev Wedel, deelte hans politiske Ansættelser og nærede intet Haab om Selvstændighedsværkets Held¹⁾. Reisen havde det samme Udfald i diplomatisk Henseende som hans Broders, og han vendte strax tilbage med uforrettet Sag. Et lignende Resultat havde en tredje Deputation, hvorefter vi senere have at tale²⁾.

Syvogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge i Marts 1814.

Efterat Forfatteren havde sat sig paa et bestemt Standpunkt med Hensyn til sine politiske Ansættelser om Fædrelandets Stilling, ønskede han Intet mere end at vende tilbage til sit Hjem, for at skjænke sine egne private Anliggender tilbørlig Opmærksomhed. Thi Regentens store Beslutning at sætte sig i en aabenbar fiendtlig Stilling til Sverige, og bestemt afvise enhver fredelig Tilnærmelse, grundet paa Kielertractaten, fremledte i Sandhed store Farer, og især store Vanskeligheder ved Tilvejebringelsen af de fornødne Levnetsmidler under den strenge Blokade af Norges Kyster. Biskop liftedes endnu betydelige Partier Korn- og Fødevarer over det med fiendtlige Krydsere opfyldte Hav, og Prindsen forsonte ikke gjennem de offentlige Tidender at udbrede de gode Efterretninger, som han herom kunde have at give, men Noden var større end Hjælpen, og endnu sporedes Folgen af den Mangel paa Levnetsmidler, som Misværeten 1812 havde frembragt. — Den unyttige Syssel, som var Forfat-

¹⁾ Forfatteren mødte Gouverneuren i Holmestrand paa hans Reise til England. Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Værende, og yttrede ikke mindste Haab om et heldigt Udfald.

²⁾ [Ogsaa i en anden Retning søgte Regenten om muligt at forebygge Kielerfredens Følger. Han sendte Generallieutenant Grev Schmettow til Feltmarskalk Grev Esen i Strömstad, hvor han ankom 5te Marts, med et egenhændigt Brev til Carl XIII, men egentlig for at foreslaa Svenskerne at afsætte Carl Johan og vælge Christian Frederik til svensk Tronfølger. Esen, der kjendte Schmettow fra Frankrige, benyttede dette Bekjendtskab til at persiflere det hele Forslag, og indberettede Sagen strax til Kronprindsen. Essens Beretning om denne Sammenkomst findes i Bilag Nr. 71 efter Schinkels Oversættelse af den franske Original (Minnen VIII. 293—296.) Sammensteds 49—52 fortælles, at Esen har skildret Schmettow som „en Slags Militair-Diplomat fra den gamle gode Tid med pudret Hoved, og som i Udfærd og Sprog forenede alle de ulige Nuancer af Marquis og Commis.“ Schmettows Forslag om at vælge Prinds Christian slog Esen hen i Spøg med en Antydning til Prindsens frastilte Gemalindes Forbindelse med Sangeren du Bay. Prindsen havde ligeledes gjennem Schmettow udbedet sig en Sammenkomst med Esen paa Grændsen, og var i den Anledning reist til Hafsund.]

Bekjendtgjørelsen af 19de Februar, „hvori Folket erklærer sin Villie at ville forsvare Norges Uafhængighed og give sig en Constitution, og hvori Prindsens Beslutning bekjendtgjøres, ikke at ville forlade dette Folk i dette kritiske Dieblil.“ Han medgav tillige Anker et Brev, som skulde fra England oversendes Præsidenten i de amerikanske Stater, hvori han meddeler ham, „at den norske Nation, som Kongen af Danmark havde afstaaet til Sverige, havde erklæret sig uafhængig, og at han havde besluttet ikke at forlade dette Folk i dette kritiske Dieblil, men at ville forsvare dets Rettigheder mod enhver fremmed Undertrykkelse¹⁾.“ — Endeligen overdrog han ogsaa Consul Konow i Bergen at gøre en Reise over til Holland for at vinde Prindsen af Oranien for Norges Sag, og knytte en gjensidig Handelsforbindelse med dette Land. For at understøtte dette Forslag, skrev han tillige et Brev til Prindsessen af Oranien, som han personligen kjendte.

Resultatet af Ankers Mission svarede imidlertid ingenlunde til Forventningen.²⁾ Greven af Liverpool tilstod Anker en Audience, men deri udviklede han for ham de Grunde, som bestemte den engelske Regjering til at holde fast ved det antagne System og opfylde sin med Sverige sluttede Tractat om Norges Forening med samme. Derhos opfordrede Ministeren Anker til at vende tilbage, da ethvert Forsøg paa at rolle de allierede Magters Beslutning angaaende den scandinaviske Halvøes Forening vilde være forgjæves. Da imidlertid Anker var bleven indviklet i vanskelige Handelsforhold, kunde han ikke adlyde Opfordringen. Han blev nemlig formedelst gammel Gjæld til engelske Handelshuse af et af disse belagt med Gjældsarrest, og erklærede, at han ikke kunde vende tilbage, for ei at udsætte de Mænd, der havde indgaaet Caution for hans Tilstedeværelse, for Ubehageligheder. Da disse Vanskeligheder bleve hævede, var Norges Skæbne afgjort, og Statsroret lagt i andre Hænder³⁾.

Strax efter Carsten Ankers Afreise sendtes hans Broder, Generalgouverneur Peder Anker⁴⁾, til England i lignende Hænde. Som dansk Gouverneur i Ostindien havde ogsaa han staaet i en vigtig Stilling, og havde indgaaet flere Forbindelser med formaaende Mænd i England. I Følge Prindsens Fuldmagt bemyndigedes han til „som hans overordentlige Gesandt hos Prindsregenten af Storbritanien og Irland at pleie de gjenoprettede Venstabsforbindelser med denne Magt, og iagttage det norske Folks Interesse sammesteds.“ Det blev ham derhos paalagt, at

som denne, der gjøres Dem af et Folk, som haaber med Tillid at finde i Dem en Bestyrer af sin Sag, siden den er retfærdig, og som kun har til Hensigt at bevare sin Uafhængighed og de Nationerne tilkommende Rettigheder, saavel som Fred og Venstabs med alle de Magter, som ville respectere dem.“

Til Kongen af Preussen skrev han: „Deres Majestæts Folk har givet et stort Exempel paa den Styrke, som boer i Villien imod en fremmed Undertrykkelse. De vil ikke uden Interesse see den norske Nation besjælet af de samme Følelser, og jeg haaber med Tillid af Deres Majestæts retsindige Charakter, som jeg har haft den Fordeel i Nærheden at kjende, at De vil være den Første til at erkjende et Folks Rettigheder, som kun forlanger Retfærdighed og Fred.“

¹⁾ Han gjør tillige deri opmærksom paa, at Norges Fred med England gjør det nødvendigt, at de amerikanske Skæpere herefter ikke indbringe engelske Priser i norske Havne, men at derimod de amerikanske Skæpere maatte forlade Norge med de Priser, som vare gjorte efter 14de Januar. Forøvrigt indeholder Brevet de sædvanlige Venstabsforklaringer, og Tilstætte om Oprettelsen af en gjensidigen fordeelagtig Handelsforbindelse.

²⁾ [Sfr. herom Ankers Brev til Thygeson, fra London 11te April 1814, i N. Birkelands Bidrag til Norges nyere Historie S. 10—14; særst. Afskrift af Illustreret Nyhedsblad 1858.]

³⁾ Ved det overordentlige Storting 1814 blev der gjort et Forslag om at befrie Anker fra Gjældsarresten ved et Laan af 8000 £ Strel. mod Pant i hans Eiendomme. Resultatet findes ikke. [Han blev tilbagekaldt af Norges Statsraad strax Carl XIII var valgt til Norges Konge.]

⁴⁾ [Denne P. Anker ansaaes af Alle for en brav og retsaffen Mand, ligesaa paalidelig som Broderen Carsten var upaalidelig. — J. Chr. Berg.]

at tage og vedligeholde en fuldkommen privat Charakter ved Ankomsten til London, indtil han fik Kundskab om hvorledes hans Broder var bleven modtagen. Stulde end denne Modtagelse ikke have været efter Ønske, paalagdes det ham dog at forblive i London, under Paastud af at sørge for sin Helbred, „for at pleie de tjenlige Connectioner, og benytte hver fordeelig Begivenhed eller Forandring, samt meddele Prindsen de Underretninger, som kunde være ham tjenlige i Rigets nærværende Stilling.“ I det Tilfælde, at Carsten Anter skulde gaae til Fastlandet for at fortsætte Forbindelsen med Castlereagh, medgaves Generalgouverneuren en Fuldmagt for at optræde som Prindsens overordentlige Gesandt hos de allierede Fyrster ved en almindelig Fredscongres. — Denne ærværdige Olding gjorde imidlertid denne Reise meget nødvendig. Han var en fortrolig Ven af Grev Bedel, deelte hans politiske Ansættelser og nærrede intet Haab om Selvstændighedsværkets Held¹⁾. Reisen havde det samme Udfald i diplomatisk Henseende som hans Broders, og han vendte strax tilbage med uforrettet Sag. Et lignende Resultat havde en tredje Deputation, hvorefter vi senere have at tale²⁾.

Syvogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge i Marts 1814.

Forfatteren havde sat sig paa et bestemt Standpunkt med Hensyn til sine politiske Ansættelser om Fædrelandets Stilling, ønskede han Intet mere end at vende tilbage til sit Hjem, for at skjænke sine egne private Anliggender tilbørlig Opmærksomhed. Thi Regentens store Beslutning at sætte sig i en aabenbar fiendtlig Stilling til Sverige, og bestemt afvise enhver fredelig Tilnærmelse, grundet paa Kielstractaten, fremledte i Sandhed store Farer, og især store Banskkeligheder ved Tilvebringelsen af de fornødne Levnetsmidler under den strenge Blokade af Norges Kyster. Biskop ligesåes endnu betydelige Partier Korn- og Fedevarer over det med fiendtlige Krydsere opfyldte Hav, og Prindsen forsømte ikke gennem de offentlige Tidender at udbræde de gode Efterretninger, som han herom kunde have at give, men Noden var større end Hjælpen, og endnu sporedes Følgen af den Mangel paa Levnetsmidler, som Misvæxten 1812 havde frembragt. — Den unyttige Syssel, som var Forfat-

¹⁾ Forfatteren mødte Gouverneuren i Holmestrand paa hans Reise til England. Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Værende, og yttrede ikke mindste Haab om et heldigt Udfald.

²⁾ [Ogsaa i en anden Retning søgte Regenten om muligt at forebygge Kielersfredens Følger. Han sendte Generallieutnant Grev Schmettow til Feltmarskalk Grev Esen i Strömstad, hvor han ankom 5te Marts, med et egenhændigt Brev til Carl XIII, men egentlig for at foreslaa Svensterne at afsætte Carl Johan og vælge Christian Frederik til svensk Tronfølger. Esen, der kjendte Schmettow fra Frankrige, benyttede dette Bekjendskab til at persiflere det hele Forslag, og indberettede Sagen strax til Kronprindsen. Essens Beretning om denne Sammentkomst findes i Bilag Nr. 71 efter Schinkels Oversættelse af den franske Original (Minnen VIII. 293—296.) Sammensteds 49—52 fortælles, at Esen har stildret Schmettow som „en Slags Militair-Diplomat fra den gamle gode Tid med pudret Hoved, og som i Adfærd og Sprog forenede alle de ulige Nuancer af Marquis og Commis.“ Schmettows Forslag om at vælge Prinds Christian slog Esen hen i Spog med en Anhydning til Prindsens frastilte Gemalindes Forbindelse med Sangeren du Ruy. Prindsen havde ligeledes gennem Schmettow ubudet sig en Sammentkomst med Esen paa Grændsen, og var i den Aaledning reist til Hafslund.]

teren med flere overdragen, at ubearbejde Statuter for en Bankindretning, der under nærværende Omstændigheder ei kunde blive til, og hvorom der siden aldrig blev Tale, var tilendebragt, og for Forfatteren var Intet meer at udrette i Christiania. Han var imidlertid indkaldt af Regenten og maatte af ham forloves, medens Brindsen paa den anden Side intet Skridt gjorde i den Anledning. For at ende denne ubehagelige Stilling og forkorte et viinligt Ophold, sagte Forfatteren Audience hos Brindsen. I denne Yttrede han, at det skulde gøre ham ondt, om han havde paa draget sig Brindsens Unaade ved sine frimodige Yttringer, og bad ikke at maatte regnes blandt dem, som i en aabenbar Modstand vilde hindre Udførelsen af Brindsens Beslutninger. Han havde sagt sin frimodige Mening, uden at vove dervaa at lægge nogen Bægt, og ønskede at vende tilbage til sit Hjem, for at søgte sine besværlige Privatysler, da han Intet meer i Statens Anliggender kunde udrette. Brindsen svarede ham i forbindtlige Udtryk, at han var overbevist om hans Fædrelandsfind, og til Beviis paa, at han endnu bevarede sin Tillid til ham, overdrog han ham det Hverde at befordre Provideringens Sag ved Opmuntring til Privatsubscription til Korntilførsel i Byerne mellem Christiania og Christiansand. Forfatteren erklærede sig beredvillig til at opfylde Brindsens Billie, men betragtede hos sig selv denne Commission mere som et Ugtelsestegn, end et Hverde af nogen Betydning, og han kunde paa den Bei meget lidet udrette.

Overalt var man paa den Tid beskæftiget med at vælge de Mænd, som skulde sendes til den berammede Rigsforsamling paa Eidsvold, og Alles Tanker vare beu vendte paa at træffe det rette Valg til disse vigtige Forretninger. Efter Brindsens Bestemmelse skulde et forholdsmæssigt stort Antal Krigsmænd møde, og det maatte være vigtigt at stille selvstændige Mænd ved Siden af hine præsumerede Afhængighed af Brindsens Billie. Erfaring lærte imidlertid, at Mange blandt de valgte Krigsmænd viiste Competence til at deeltage i disse Forretninger, formedelst deres Indsigter og rene Fædrelandsfind, uden Hensyn til Stilling. Bist er det, at stor Omhyggelighed og reent Hensyn til Fædrelandets Lær raadede i disse Valg i By og paa Land ¹⁾.

I det Mellemrum af Tid, som forløb indtil Rigsforsamlingens Sammentrædelse paa Eidsvold, søgte Brindsen at berolige Nationen med Hensyn til de udenlandske Magters, især Englands, Stemning for Norges Uafhængighed, og ved indvortes Foranstaltninger foreløbigen at organisere den nye Stat og ordne dens Anliggender. Flere Bekjendtgørelser udgik saaledes igjennem Statssecretair v. Holten, og paa samme Bei gjordes Nationen bekjendt med de Partier Kornvarer, som det egentligen lykkedes at lifte over fra Danmark til Norge gennem de fiendtlige Krydsere, hvormed Nordsoen var opfyldt. De gamle Frænderiger vare adskilte, men Hjerterne hængte endnu ved hverandre. Danmark vedblev endnu fremdeles at understøtte det trængende Norge med Korn, og aldrig var dets Foranstaltninger, endstjønt de vare udelukkende i Privates Hænder, kraftfuldere, dets Handlendes Udsærd mod norske Kornjobere liberalere end i dette Foraar. Overhovedet havde Selvstændigheden store Tilhængere i Danmark, og Nogle af dets endog høiere Embedsmænd udsatte sig for Ubehageligheder formedelst deres Deeltagelse i Norges Skjæne. Dets Konge derimod gjorde intet Skridt til at understøtte Selvstændigheden, og, sin Charakter tro, opfyldte han redeligen den indgangne Fredspagt; men saa længe han levede, gav han Nordmændene Beviis paa, at han bar sine gamle Undersaatter i et kjærligt Sind. Iøvrigt forlængede Selvstændighedsværket Danmarks Lidelser og Byrder.

¹⁾ Da Forfatteren kom tilbage til sit Hjem, var Valgforretningen endt, og han var ikke bleven valgt i Valgforretningen, fordi Valget skulde ske af dens egen Midte. Forsamlingen blev imidlertid enig om at indgive til Regenten Ansøgning om, at han maatte vælges, endstjønt han ei havde været tilstede ved Valget, da Saabant var Forsamlingens eenstemmige Ønske. I smigrende Udtryk gav Regenten dertil sit Samtykke, og Forfatteren udkæredes saaledes til Repræsentant.

Efterhaanden som Regenten troede sig meer og meer fik paa Nationens Bifald til de Skridt, han havde gjort, og som Antallet af Selvfændighedens Tilhængere voksede, bleve de Bekjendtgjørelser, som forelagdes Nationen, mere fuldstændige, og mindre endog aabenhjertige. I Begyndelsen meddeelttes kun saadanne Efterretninger, som indeholdt Trost og Opmuntring for det selvstændige Norge og Haab om et lykkeligt Udfald af den besluttede Modstand mod Sveriges Planer til at forene den nordnorske Ha'vs. Men efterhaanden behøvedes ikke denne Forsigtighed; Selvfændighedsideaen rodæftede sig saa dybt i Hemytterne, at ogsaa de Efterretninger, som maatte bidrage til at nedtrykke det stolte Haab om Englands Bistand, eller i det mindste dets Neutralitet under Selvfændighedskampen, kunde forelægges Nationen. Det var imidlertid ikke før Rigets Repræsentanter vare blevne forsamlede paa Eidsvold, og Regenten havde overbeviist sig om, at Stemmerne for hans kongelige Plan var de overveiende, at alle Efterretninger, onde og gode, lagdes for Folkets Dine.

Saaledes bekjendtgjordes under 19de Marts gennem Statssecretariatet: „at der vare indløbne Breve fra London af 22de Februar, som indeholdt de meest berømligste Efterretninger med Hensyn til Englands Forhold.“¹⁾ Som Organer for den norske Regjerings Hensigt valgtes 2de Oppositionsblade, the Morning Post og the Courier, hvis Betragtninger over Norges Stilling gaves Publicum til Priis. I Følge disse Uttringer glædede det engelske Folk sig i Almindelighed over de Skridt, som det norske Folk havde gjort, og Nordmændenes djærve Tænkemaade og Uffry for fremmed Magt udbøvedes. Det hedte dernæst: „I England yttredes en almindelig Fryd derover, og man troede endog, at Regjeringen under andre Omstændigheder vilde have understøttet Norges Bestræbelser for Uafhængighed, og antog som afgjort, at England havde opfyldt alle sine Forpligtelser til Sverige hvad Norge angaaer, ved at bevirke dette Riges Afstaaelse ved Freden, og at Sverige forøvrigt maatte afgjøre det med Nordmændene selv, saafremt disse ei frivilligen underkastede sig.“ Dertil sværedes den firkte Formodning, som skulde være almindelig herskende i England, at Fjenden mellem Danmark og Norge vilde blive uforstyrret. Der yttredes fremdeles i Morning Post det Haab, at ingen Magt vilde blive anvendt for at gjøre Norge til en svensk Provinds, fordi den kjække svenske Armee derved vilde blive nødt til at vende tilbage til Norden, medens den endnu kunde behøves for at firkte de Allierede et heldigt Udfald af Krigen mod Napoleon. Der hentydedes paa, at Talen ei kunde være om at berøve Kronprindsen af Sverige den Belønning, som han saa vel fortjente, fordi han kraftigen havde bidraget til det heldige Udfald af den store Krig, men at Sverige kunde faae sin Erstatning paa en anden Vej, deels ved Afstaaelsen af nok en Coloni udenfor Europa, deels derved, at Keiseren af Rusland gav Sverige et Finland tilbage, som han under ganske andre Forhold havde bemægtiget sig. — Under 22de Marts bekjendtgjordes vel, at der var lagt Embargo paa alle i England værende norske Fartøier, men at der ikke destomindre udklareredes Skibe fra engelske Havne under forskjellige Flag til Norge med Fodemidler, og at allerede en Deel saadanne med forskjellige Slags Provisioner ladede Fartøier vare ankomne til vore Havne. Dertil sværedes, at de ovenfor anførte Uttringer havde vaakt en almindelig Sensation i England, og at man der havde ladet dem oversætte paa Dansk og sende dem over til Norge.

Disse Efterretninger udbredte sig som en Røbeild over det hele Rige. De styrkede i hoi Grad Selvfændighedens Tilhængere i deres Anskuelser om Landets Stilling og opvaakte deres Opmærksomhed, der ansaae en hæderlig Forening med Sverige som ønskelig. Det ene Parties Tilhængere voksede, det andet Parties aftog. Det kan derhos ikke nægtes, at der paa den Tid, som ovenfor bemærket, virkelig gaves nogle lyse Punkter for Selvfændighedens Sag. Kampen med Napoleon var

¹⁾ See Bladet, Liben Nr. 77.

endnu ikke endt. Dersom de Allieredes Armeer igjen joges ud af Frankrige, og de lykkes Napoleon at flytte Krigen igjen over paa Fiendens Grund, saa maatte de store Forbund anvende sine Kræfter paa en langt anden politisk Plan end Slandiaviens Forening. Det syntes derhos utvivlsomt, at der paa den Tid herskede en vis Kulde mellem Sveriges Kronprinds og det store Forbunds Formænd, formædet den Langsomhed, hvormed den svenske Hærmasse rykkede ind i Frankrige. Det syntes virkelig som Sveriges Kronprinds i Februar og Marts Maaneder med Flid forsinkede sin Marsch til Frankrige¹⁾, enten af Ulyst til som Fiende at betræde sit gamle Fædrelands Jord, eller for at spare sine svenske Tropper til Udførelse af sin Plan Norden. I Januar, medens Kronprindsen endnu gjorde sig Haab om, at Norge Forening med Sverige vilde foregaae i Mindelighed, fulgte den ene Parolbefaling efter den anden til de ham underordnede Afdelinger af den allierede Magt til at rulle mod Fiendens Grændse. Den 12te Februar var endog hans Hær saa langt frem rykket, at han havde Rhinfloden for sig, og udstedte en Proclamation til det franske Folk, hvori han udtrykte sine Følelser ved at maatte betræde Frankriges Grund som nødtvungen Fiende, fordi han som Sveriges Kronprinds maatte gjøre dette Rige Sag til sin egen²⁾. Men da han blev underrettet om Nordmændenes Selvfærdighedsplan, maatte han vel ane det Brug, han vilde komme til at gjøre af sine Krigere naar han ikke skulde forseile det Maal, hvortil han under alle sine politiske Planer de 2 sidste Aar havde sigtet. Fra den Dag af bleve hans Ordres sjeldnere, hans Armeekorps rykkede langsomt frem, og hans svenske Krigere løsnede neppe et Skud til Understøttelse for de Allieredes Sag. Der taltes saaledes om Behreidelser fra de øvrige Overgeneralers Side, om Kulde imellem Kronprindsen af Sverige og Forbundets Fyrster, og endog om Misnoie i selve den Troppeafdeling, som var under hans Commando, og det maatte være tilladt paa saadanne Omstændigheder at bygge Haabet om Sveriges formindskede Bægt i det store Forbund, eller om at et andet Udfald af Krigen, end forventedes, kunde frembringe nye politiske Bænomener. — Snart stillede imidlertid Krigslykken sig afgjorende paa de Allieredes Side; Napoleon blev assat, og de Allieredes Planer udførtes i den Stiil og det Omfang, hvori de vare aftalte.

Fra flere Egne i Norge indlob derhos paa den Tid Efterretning om den Enthusiasme, som det af Prindsregenten besluttede Selvfærdighedsværk opvakte hos Nationen. Saaledes indgav Generalkrigscommissair Bibe, hvem det var befalet at reise til Bergen for at foranstalte det Fornødne i Aulledning af den indtrufne Regjeringsforandring, en Indberetning, hvori han skildrer den Stemning, som han havde fundet i de Egne af Landet, han havde gennemreist. „Med Glæde, siger han, havde jeg den Lykke at være Vidne til saa mange skønne Optrin, der udmærkede det bergenske Folks ædle og fædrelandiske Aand.“ Efterat have berettet, med hvormeget Enthusiasme Bededagsfesten var feiret, vedblev han: „Paa min Reise gjennem Stiftet havde jeg Leilighed til at bemærke Almuens hæderlige Tænkemaade;“ og efter at have givet derpaa flere Beviser, slutter han med de Ord: „Saaledes er den bergenske Folks Stemning, som sikkerligen i Hengivenhed og Troslab ei giver Roget af sine Landsmænd efter. En Stat, der har saadanne Borgere, er uovervindelig, og er en Fyrste som Deres Kongelige Høihed værdig.“ Det var ogsaa i Bergen, at denne Enthusiasme for Selvfærdighedens Sag herskede i den højeste Grad, og fortsattes indtil dens sidste Aandedræt. Biskop Nordal Brun, bekjendt som en af Norges meest veltalende og kraftfulde Prædikanter paa den Tid, slængede sine Van-

¹⁾ [Nærmere, til den diplomatiste Brevvevling støttede, Oplysninger om Carl Johans Stilling til de Allierede og Grunden til hans lange Ophold i Lüttich findes hos Schinkel-Bergman VIII. 53—112.]

²⁾ Proclamationen findes i det nævnte Skrift: „Recueil des ordres &c.“ 639.

haaler mod Selvfændighedens Modstandere¹⁾, og iblandt denne Brevs Udsendinger til Rigsforsamlingen paa Eidsvold havde Selvfændighedens Sag sine djærveste og nærreste Forsejtere.

Ogsaa i Trondhjem herskede den samme Tone og den samme Iver for at hævde Norges Selvfændighed. I Bladet Liden Nr. 83 indrykledes derfra en Opfordring, hvori der yttredes: „at den Time nu var kommen, da det maatte bestemmes, om Norge skulde gjenvinde sin Ære og Selvfændighed eller bulle under for fremmed Aag.“ Norge prisedes lykkelig, som havde en Mand i sin Midte, der gjengav Jøkket sit tabte Mod. Deri opfordredes tillige til at fuldføre den stolte Bygning, hvis Grundvold kun var lagt, „og til at afgive en Deel af vor Formue til vort fædredte Fædrelands Tjeneste, som det første Beviis paa, at vi oprigtigen ville handle for Norges Selvfændighed. Lader os ikke, yttredes der fremdeles, give Repræsentativer, som vi vide have undergravet Landets Velstand, men sand Bærbi, værre hine kunne være overflødige — — —.“ Som Følge af denne Opfordring gjordes et Sammenstod af 1720³/₄ Lod Guld, 361 Rd. grov Courant, 200 Rd. og 100 Lod i Skillemynt, 124 Skyd. Kobber, 370 £ Sterling og en ikke ubetydelig Mængde Levnetsmidler²⁾.

Brindsen svarede derpaa:

„Med sand Erkjendtlighed har jeg modtaget det talende Beviis paa Trondelagets patriotiske Sindelag, som det paa Indbydelsen af 1ste Marts d. A. tegnede betydte Sammenstod vidner om. Et Folk, hvis Sønnen i Gjærningen vise, at Intet er dem helligere end Nationalæren og Opretholdelsen af den Selvfændighed, under hvis Ly Børgersfrihed og Lyksalighed ene trives, er stærkt ved sig selv, og beskyttet af Gud den Almægtige tør det haabe at nyde Lou for sin Samdrægtighed i Fremtids lykkeligere Dage. De Krigere, der komme til at nyde Godt af de tilbudne Levnetsmidler, ville dobbelt glæde sig ved om fornødent gjøres at værne om deres Børgerees Eiendom. Anvendelsen af den subscriberede rede Baluta forbeholder jeg mig til Betaling af Korn for Trængende i Trondhjems Stift, saasnart en Nationalbank træder i Virksomhed, og saaledes tillader at anvende den paa en for Staten i det hele dobbelt gavnende Maade. Jeg forbliver samtlige Deeltagende i dette patriotiske Bidrag med Erkjendtlighed forbunden.

Regentskabet i Norge, Christiania den 8de April 1814.

Christian Frederik.

Imidlertid hørte ikke alle Repræsentanter, som Trondhjem sendte til Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Selvfændighedens ivrige Forsejtere, og iblandt Amtets Udsendinger vare Nogle, som i det mindste vakkede i den stærke Tro. — Denne Varme for Selvfændighedens Sag deelte ogsaa den større Deel af Christiania Stift, især nærmest omkring Hovedstaden og i dets østlige Deel. I den vestlige Deel derimod, og i den større Deel af Christiansands Stift, havde den ikke saa varme Tilhængere;

¹⁾ En saadan udsendte han ogsaa mod Forfatteren i et Brev til en Ven i Nærheden af Arendal, men dog formildet ved venlige Udtryk om Forfatteren af „Fædrelandste Ideer.“

²⁾ Dette Sammenstod blev imidlertid ikke paatrævet og ei ydet. [Paa den originale Indbydelse „For Norges Sag“, der findes i Rigsarchivet, ere Bidrag tegnede i følgende Orden: J. C. Bogelsang, Peter Schmidt, Carl Falsen, Hans Collin, Lord & Sønnen, D. Bejer, General v. Krogh, Overquarttermester Krogh, Bisop Bugge, L. Ejd, J. P. Müller, J. S. Gram, F. Ring, Oberst Sejersted, A. Sand, Major Lammers, E. Weibye, M. Lie, Høe & Co., Joh. Lorenzen, Meindes Sønnen, L. Rust, P. A. Hansen, D. Iversen, N. G. Fridt, Majorerne Røjsfeldt og Hegermann, Hans Wensell, D. Gadebusch, Major Lyng, S. W. Finne, E. Deding, E. Wensell, Grev Trampe, D. Martens, D. Blechingberg, S. Angell, Byfoged Ubbøe, A. Braamann, J. M. sal. Sehestedt, E. Meinde sal. Lysholms, Hegge, Grabow, Krigsraad Holtermann, Hans Knudsen & Co. og Grev Schmettow.]

thi der dæmpede Mangelen paa Livets Fornødenheder og den Rød, som standfæd Næringsveie forvoldte, Enthusiastens Glød, og gav Rum for roligere Betragtninge over Fædrelandets Stilling.

I den Tid, som forløb for Rigsdagens Åbning paa Eidsvold, henvendte Prindsregenten sin Opmærksomhed paa at ordne Landets indvortes Anliggender. Saaledes bestemtes ved en Placat af 20de Marts, at en Enkelasse skulde oprette under Navn af den almindelige norske Enkelasse efter de samme Regler og Grundsaetninger, som ere paabudne i Foundationen for den almindelige Enkelasse af 30de August 1775. De samme Forpligtelser skulde hvile paa de norske Embedsmænd med Hensyn til Indslud i denne Kasse, som hvilede paa de danske. — Det var rimelig viis for at opmuntre Landtrigerne, styrke deres Hengivenhed for den nye Regjering, og deres Rød til at fægte for Selvstændighedens Sag, at Prindsen under 28de Marts [paa Forslag af Generalauditeur Bergh] afflaffede Epidrodsstraffens Anvendelse ved den norske Armee. I Stedet for denne sattes eensomt Fængsel fra 10 til 90 Dage efter Forbrydelsens Art. „Jeg har den Forventning, siger Regenten Indledningen til denne Anordning, at der for Fremtiden skal findes ganske faa, hvis Forhold ikke maatte svare til denne min Tillid, og for hvem Høielse af Ære og Borgerpligt ei er tilstrækkelig til at afholde dem fra Lovens Overtrædelse. For disse skulle andre, Høielse og Helbreden mindre krænkende Straffe anvendes.“

For at lette den private Providerings Omsorg, der vanskeliggjordes under nærværende Conjunctioner, og formindste Skatteydernes Byrder, udgaves en Placat af 28de Marts angaaende Tilbagebetalingen af det Kornbidrag, der som Laan til Armeens Brug var udstrevet i Agershus og Christiansands Stifter under 5te October 1813. I denne Placat forklaredes Aarsagen til, at dette Laan ei endnu var tilbagebetalt, hvilken laa i den strenge Vinter, som havde hindret Tilførsel over Havet, samt i den Nødvendighed at sammensalde den største Deel af Armeen til Landets Forsvar. I Placaten erkjendtes Forpligtelsen til, ved første Tilførsel at erstatte dette Kornlaan, ligesom Jyderne fritoges for at levere den endnu tilbagestaaende Rest af dette paabudne Korn. Det overlodes derhos Jyderne at modtage Godtgjørelse i Penge, om de foretrak Saadant, hvilken Fogderne fik Befaling at udbetale. Betalingen skulde skee efter en Middelpriis af 2de løbende Aars Capitelstatter. Rugen ansattes saaledes til 52 Rbd. 79½ sk. R. B., Bygget til 34 Rbd. 12 sk. og Havren til 23 Rbd. 48 sk. Vi faae herved et Begreb om de daværende høie Kornpriser, og bemærke kun, at Conjunctionerne ved Enden af afvigte og i Begyndelsen af det løbende Aar havde faa meget forværret sig, og Bengenes Værd var efterhaanden faa dybt sunket, at Kornpriserne i dette Aar betydeligen maatte stige.

Korntilførselen til Norge afbrødes ikke strax. Fra England sendtes ikke ubetydelige Partier, især til Bergen, med neutrale Skibe. Denne sidste Tilførsel ophørte imidlertid snart. Det var vistnok et stort Held, at Tilførsel af Korn kunde skee under den strenge Blokade af Norges Kyster gennem fiendtlige Skibe. Men i de første Maaneder efter Fredens Afslutning imellem Danmark og England vare alle engelske Krydsere i Nordsøen forsvundne, og de svenske Krydsere kunde formedelst den strenge Vinter ikke i tilstrækkelig Mængde der indtage deres Station, medens de svenske Kapere holdtes i Ave af vor lille Flotille af Kutterbrigger. Det manglede ikke den svenske Regjering paa Billie til at blokere Norges Kyster, saasnart den havde overbevist sig om Prinds Christian Frederiks Hensigt at modsætte sig de nordiske Rigers Forening. At forøge Norges Lidelser ved Hungersnød var paa denne Tid en af Sveriges største Trubler og alvorligste Midler til at høie Nordmandens Haardnakenhed, ligesom Forsendelse af Korn til at understøtte Norges Mangel var en af de løkkende Midler, hvoraf det betjente sig for at berede en fredelig Forening imellem begge Riger. Men Trublerne foragtedes, og Løfterne gjorde ingen Virkning, ligesom Norge i Sverige aldrig har fundet sit Kornkammer, som Naturen og en ældgammel livlig Handelsforbindelse fra Arilds Tid anviste det i Danmark og de østerrøste

senere hen paa Aaret, da engelske og svenske Orlogsfartøier gennemkryd-
ede Nordsoen i alle Retninger, forøgedes betydeligen Provideringens Banskellighed.

Naar Provideringens Sorger og den Rod, som standsede Næringsveie maatte
indbringe, undtages, vare de umiddelbare Byrder, som paalagdes Nationen formedelst
Selvstændighedskrigen, ikke overvættede store. Byrdefulde Requisitioner til Armeens
Brug fandt ikke Sted i Vinterens Løb, og Skatterne udrededes i gammel Form,
men med større Lethed formedelst de flette Benge. Der udstredes vistnok Heste til
Armeens Brug, men de leveredes kun i de Egne, som vare Armeen nærmest. For-
ørigt hjalp den nye Regjering sig ved en fortsat Udstedelse af de saakaldte Prindses-
sedler, hvoraf vi have seet, at der strax i Begyndelsen af Selvstændighedsperioden
udstedtes 3½ Millioner Rigsbankdaler, en Sum som i Sommerens Løb flere Gange
fordobledes. Men Byrden af disse Repræsentativer, som ikke hvilede paa noget Fun-
dament, væltedes paa Efterslægtens). Vistnok stillede nogle Summer ved frivillige
Bidrag til Regentens Naadighed; men denne Udskyldelse af enkelt Mand's Godgjørenhed
gjælder ikke Statsklassen i nogen betydelig Grad, og de meest høitidelige Patrioter
manglede deels Gyde deels Villie til at frembære store Offere paa Fædrelandets Alter
i Selvstændighedsperioden. Der viiste sig saaledes ikke nogen alvorlig Øttring af
denne Slags virksomme Fædrelandskjærlighed, og mestendeels kun paa den mindre
værende Haand, hvor Hjælpen vist ikke er mindre hæderlig, men mindre kraftfuld.
Mange fædrelandssindede Nordmænd skolede desuden ikke paa et heldigt Udfald af den
sine Selvstændighedsag, og der var saaledes ingen samstemmig Billie til at under-
støtte den. Tvivlernes Antal var vel det mindste, men med Hensyn til borgerlig
Stilling neppe det mindst betydningsfulde. Disse holdt sig deels tilbage, eller glede
udtvingne, og i Gæmildhedens meest indskrænkede Maalestof, med den alminde-
lige Strøm.

Alt som Tiden til at møde i Rigsforsamlingen nærmede sig, forøgedes Rytterne
om de Begivenheder, der tjente til at understøtte Selvstændighedens Sag. Vi have
knæppet paa det grundede Haab, som laa i disse Omstændigheder, men dets Smiger
hævede Mængden, som opfattede begjærligen Alt, hvad der kunde understøtte en
nodig Beslutning. Ved Siden af disse Rytter lagdes senere hen bestemte Efterret-
ninger fra England om formaaende Mænds Deeltagelse i Norges Skjebne, og Oppo-
sitionens kraftige Modstand mod Ministeriets fiendtlige Forhold mod Norge for at
understøtte Sveriges Planer. Whitbread bragte Eagen paa Bane i Underhuset.
Han spurgte om Regjeringen virkelig havde givet Befaling til at tvinge Norge ved
hænger til at underkaste sig Sverige. Spørgsmaalet besvaredes af Ministeren und-
vigende. Alvorligere var imidlertid Grev Greys Angreb mod Ministeriet i Over-
huset, idet han paastod, at den britiske Politik havde faaet en Blet, som ei kunde
udplettes ved Tractaten med Sverige, dersom den ikke fuldstændigen blev retfærdig-
gjort. Han oplastede det Spørgsmaal, om hiin Tractat retfærdiggjorde saadanne
Forholdsregler, som de der nu vare valgte imod Norge; om samme kunde forsvares
efter Folkerettens Grundsætninger; om Sverige med Ret kunde fordre saadanne
Begunstigelser af Storbritanien, og om sund Politik gjorde dem tilraadelige? Han
udbredte sig med stor Beltalenhed over disse Spørgsmaal, anførte de bedste ældre og
nyere Forfatteres Meninger, og besvarede alle de fremsatte Spørgsmaal benægtende.

) Det er først i senere Tid at enkelte svenske Kornladninger fra Staane bydes tilfals
i Norge. [Denne Handel har længe været i jævnt Stigende, og Indførselen af
svensk Korn har i Aarene 1855—1857 været 120—150,000 Tønder aarlig.]

) Det har ofte forundret Forfatteren, at der i den Tid slet ikke var Tale om den nye
Laane- og Disconto-Indretning, som med saa megen Nøie var kommen i Stand,
og hvortil betydelige Summer vare subscriberede. Men Regjeringen undgik paa den
Tid Alt, hvad der frembragte Byrde og Besvær, for ei at gøre Selvstændigheds-
værket modbydeligt. Det givne Løftes Opfyldelse kunde desuden blive besværlig nok
for mange Subscribenter, ja for Prindsen selv.

i deres eget Cabinet. Regenten selv maatte vel iagttage et strengere Ceremoniel; thi deres Mængde var for stor, som nærmere sig hans Gemal; men man behøver kun at sammenligne Forgemaffernes Qvaler ved det danske og norske Hof paa den Tid, for at lære den mærkelige Forskiel at kjende¹⁾. — Christian Frederik fremtraadte i Norge under vanskelige Stillinger, og i et for den gamle Forenings Bestandighed kritisk Dieblif. Han maatte drage Rordmænd til sig ved at tilegne sig Landets Former, og give dem en let Afgang til sin Person. Da han satte sig i Spidsen for Selvstændighedsværket, behøvede han i en endnu høiere Grad Folkets Tilfredshed og Kjærlighed, og han maatte vise sig i det simple og folkelige Bæsen, hvorved de Store her i Landet meest drage Folket til sig. Brindsen var desuden en i Sandhed høist elstværdig Stormand, der søgte at bortfjerne alt besværligt Ceremoniel. Derom var i Landet kun een Stemme. Denne simple Stil i de høieste Embedsmænds Færd og Bæsen ved Afgjørelsen af Borgernes Anliggender er vedbleven som en Art fra det første Regjeringsraad indtil de seneste Dage, og forgjæves vilde Forsøget være, under vor Tids Rivellering af alle Former, at indføre de Ceremonier, som andensteds besvære Borgernes Forretningsgang til de Stores Sale²⁾. Denne Simpelhed er i vort Fædreland som en Naturlø, grundet i Landets vhyffte og moralfke Forhold. En Tendents til en Forandring heri skede fra den høieste Haand strax efter Kongevalget, da et Hofceremoniel med sin uvæsentlige Glæds i gammel Stil indførtes i Landet; men denne Glimmer forsvandt som et Stjerneflugt, og den gamle Simpelhed vendte snart tilbage, uden siden at blive forstyrret. Hofbetjenternes Tilværelse lægges neppe Mærke til i dette Land. Kongernes Konge omgiver sig med langt større Simpelhed i Norge end i Sverige, som en Folge af Frænderigernes forskjellige Organisation, og ved dette vise Hensyn til Norges Simpelhed har han rodfæstet sig i vore Hjerter.

Et af de valgte Medlemmer af Norges Regjeringsraad, Carsten Anker, overtog ikke det ham bestemte Departement, og saavidt vides, kom dets Forretninger ikke i hans Hænder. Regenten udlærede ham til sin Sendemand til det engelske Ministerium, for at bevirke en Freds, eller idetmindste en Neutralitets-Tilstand med England under Norges Selvstændighedskamp. Valget faldt paa Anker, fordi han længe havde opholdt sig i England i det københavnske asiatiske Compagnies Anliggender; og der havde sluttet Forbindelse med flere betydningfulde Statsmænd, og fordi han troedes at besidde den diplomatisk Kløgt og den fine Omgangstone, som kunde bane Veie til Grendets heldige Udfald. I dette Forsøg paa at stemme det engelske Ministerium gunstig for sin store Plan bestyrkedes Brindsen ved Ankomsten af en engelsk Kutterbrig til Frederiksværn i Midten af Februar, som medbragte Fredsudkast og Admiral Hopes Befaling at indstille Opbringelsen af danske Skibe, og foreslaae Fangernes Udvevling. Kieltractatens Afslutning, hvis Antagelse i Norge det engelske Ministerium rimeligviis forudsatte, gav vel Anledning til dette fredelige Skridt fra Englands Side, der imidlertid snart omblyttedes med fiendtlige Foranstaltninger, saasnart Norges Bægring ved at forene sig med Sverige blev bekjendt. I et Brev til Admiral Lütken af 13de Februar yttrede Brindsen sin Glæde over dette fredelige Skridt fra Englands Side, og befalede det bekjendtgjort i Aviserne. „Conferentsraad Ankers Sendelse, siger han, kan nu faae mere Autenticitet, og en Aut-

¹⁾ I Frederik den VIes Audiencesal har Forfatteren aldrig fundet sig generet; i hans Forgemaal har han ofte befundet sig i en ydmygende Stilling. I det kongelige Forgemaal i Norge forsvinder al Standsforskjel. Tidens Aand er maaskee nu gaaet igjennem begge Rigers Forgemaffer.

²⁾ Vi ville ikke herved tilegne Fædrelandet noget Fortrin fremfor andre Lande, eller haane hvad der andensteds monne være anderledes, men vi henpege kun paa en naturlig Simpelhed i vore indre Forhold, og glæde os ved, at der i den første Organisation af Rigets høie Embedsposter ingen Purpurlapper sattes paa Norges naturlige simple Dragt.

triblig kan overføre ham." Han overdrog derhos Capitain, senere Statsraad Fasting, i Udtryk, som vise hans Tillid til denne Coofficiers Dygtighed og Fædrelandsfint, at besørge det Fornødne med Hensyn til Ankers Reise.

C. Anker udstyredes med en Instrux, som gjorde ham bekendt med hans Grenses Bestaafenhed, og forestrev ham den Maade, hvorpaa det skulde udføres. Denne Instrux viser aabenbarligen Brindsens Haab, at det engelske Ministerium, naar det blev bekendt med Norges ufravigelige Beslutning, vilde paatage sig at mæggle imellem Sverige og Norge, og idet der gaves Sverige Erstatning for sin Medvirkning til et heldigt Udfald af Fæstlandsstrigen paa en anden Maade, bevirke en Handelstractat mellem England og Norge. Han medgav ham i den Anledning et Brev til Brindsregenten med Bemyndigelse til at forevise den engelske Minister det, om der lagdes Hindringer i Veien for den umiddelbare Overgivelse af Brevet i Brindsregentens Hænder. Især gjorde han ham det til Pligt at undersøge, hvorvidt det var Englands oprigtige Ønske at see Norge forenet med Sverige, og til Afværgelse af dette Onde paalagde han ham „at handle med Conduite og efter Omstændighederne." Han nærede det Haab, at det Brev, som han havde medgivet ham til Hertugen af Gloucester¹⁾, vilde bane ham Veien til at indhænde Brindsregenten Brinds Christians Brev. Isvrigt henvisste han Anker til den danske Consul i London, hvis Beileidning han skulde følge. Han nærede det Haab, at en for England og Norge gjensidigen fædeelagtig Handel kunde aabnes, naar engelske Skibe bragte Korn fra danske og skotske Havne, og igjen udførte norske Producter til England, men paalagde Anker derhos at erklære, at det ikke vilde blive engelske Skibe tilladt at udføre Trælast fra Norge, med mindre der af dem dertil var blevet indført Korn. Brindsen lagde saaledes samme Bægt paa Englands Trang til norske Producter som den forrige Regjering, endstjønt Omstændighederne i de senere Aar, især formedelst Englands Fred med Rusland, Preussen og Sverige, vare meget forandrede. Til Slutning paalagde han Anker at forestille den engelske Minister, hvad Folgen vilde blive „ved at overlade et Folk saa usfortjent til Fortvielse, hvoraf vilde følge, at den blodigste Hevn over Sverige og over dets Ven vilde blive en Lov for Norge", hvorhos det paalagdes Anker „aldrig at vige fra Haabet om, at England indseer sin Uret mod os." For at give Underhandlingerne mere Bægt, blev det Anker paalagt at lade indføre i de engelske Aviser, hvad der i Norge var blevet bekendtgjort, og at stemme det engelske Folk til Norges Fordeel, som en Understøttelse for de Medlemmer af Parlamentet, som toge sig af Norges Sag²⁾. I den Formodning, at der skulde gives Carsten Anker Anledning til at møde paa den Congres, som forudsattes at blive holdt paa Fæstlandet, og rimeligviis i Frankrige, i hvis Hjerte de allierede Magters Hære nu trængte alt dybere og dybere ind, og hvor Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland og Kongen af Preussen nu befandt sig for at ende den blodige Krig, tilføiede Brindsen Breve ogsaa til disse Fyrster. Han paalagde Anker tillige mundtlig „at tolke dem de Følelser af Erhødighed og Tillid, som det norske Folk nærede for Souverainer, som vilde beskytte et uafhængigt Folks Rettigheder³⁾." I disse Breve indsluttedes

¹⁾ Formodentligen havde han lært Hertugen at kjende under dennes Ophold i Kjøbenhavn.

²⁾ Instruxen findes heel indført i Bilag 70.

³⁾ I sit Brev til Keiser Alexander siger han: „Naar jeg overveier de Grundsætninger, for hvilke Deres Majestæt har grebet til Vaaben, bør jeg ikke tvivle om, at De jo vil bifalde og agte Nationernes Rettigheder, som det norske Folk eenstemmigen gjør Fordring paa, og for hvilke det snarere vil opoffre sig, end taale et fremmed Nag. D. M. vil ikke miskjende et Folk, som kun forlanger Fred, og som især vil agte sig lykkelig ved at finde en Ven og en Beskytter i en Souverain, som har saa retfærdigt Krav paa de Folks Erkjendtlighed, hvis Rettigheder han har forsvaret, og hvis Frihed han har igjenerobret."

I Brevet til Keiseren af Østerrige siger han: „Det Retsind, som stedsse har karakteriseret Deres Keiserlige og Kongelige Majestæts politiske System, lader mig ikke tvivle om den Modtagelse, som De vil tilstaae en Communication af en Natur

Bekjendtgjørelsen af 19de Februar, „hvori Folket erklærer sin Villie at ville forsvare Norges Uafhængighed og give sig en Constitution, og hvori Brindsens Beslutning bekjendtgjøres, ikke at ville forlade dette Folk i dette kritiske Dieblif.“ Han medgav tillige Anker et Brev, som skulde fra England oversendes Præsidenten i de amerikanske Stater, hvori han meddeler ham, „at den norske Nation, som Kongen af Danmark havde affaaet til Sverige, havde erklæret sig uafhængig, og at han havde besluttet ikke at forlade dette Folk i dette kritiske Dieblif, men at ville forsvare dets Rettigheder mod enhver fremmed Undertrykkelse¹⁾.“ — Endeligen overdrog han ogsaa Consul Konow i Bergen at gøre en Reise over til Holland for at vinde Brindsen af Oranien for Norges Sag, og knytte en gjensidig Handelsforbindelse med dette Land. For at understøtte dette Forslag, skrev han tillige et Brev til Brindsessen af Oranien, som han personligen kjendte.

Resultatet af Ankers Mission svarede imidlertid ingenlunde til Forventningen.²⁾ Greven af Liverpool tilstod Anker en Audience, men deri udviklede han for ham de Grunde, som bestemte den engelske Regjering til at holde fast ved det antagne System og opfyldte sin med Sverige sluttede Tractat om Norges Forening med samme. Derhos opfordrede Ministeren Anker til at vende tilbage, da ethvert Forsøg paa at rulle de allierede Magters Beslutning angaaende den skandinaviske Halvøes Forening vilde være forgjæves. Da imidlertid Anker var bieren indviklet i vanskelige Handelsforhold, kunde han ikke adlyde Opfordringen. Han blev nemlig formedelst gammel Gjæld til engelske Handelshuse af et af disse belagt med Gjældsarrest, og erklærede, at han ikke kunde vende tilbage, for ei at udsætte de Mænd, der havde indgaaet Caution for hans Tilstedeværelse, for Ubehageligheder. Da disse Vanskeligheder bleve hævede, var Norges Skjebne afgjort, og Statsroret lagt i andre Hænder³⁾.

Strax efter Carsten Ankers Afreise sendtes hans Broder, Generalgouverneur Peder Anker⁴⁾, til England i lignende Hende. Som dansk Gouverneur i Ostindien havde ogsaa han staaet i en vigtig Stilling, og havde indgaaet flere Forbindelser med formaaende Mænd i England. I Følge Brindsens Fuldmagt bemyndigedes han til „som hans overordentlige Gesandt hos Brindsregenten af Storbritanien og Irland at pleie de gjenoprettede Venstabsforbindelser med denne Magt, og iagttage det norske Folks Interesse sammesteds.“ Det blev ham derhos paalagt, at

som denne, der gjøres Dem af et Folk, som haaber med Tillid at finde i Dem en Bestytter af sin Sag, siden den er retfærdig, og som kun har til Hensigt at bevare sin Uafhængighed og de Nationerne tilkommende Rettigheder, saavel som Fred og Venstabs med alle de Magter, som ville respectere dem.“

Til Kongen af Preussen skrev han: „Deres Majestæts Folk har givet et stort Exempel paa den Styrke, som boer i Villien imod en fremmed Undertrykkelse. De vil ikke uden Interesse see den norske Nation besjælet af de samme Følelser, og jeg haaber med Tillid af Deres Majestæts retfærdige Charakter, som jeg har haft den Fordeel i Nærheden at kjende, at De vil være den Første til at erkjende et Folks Rettigheder, som kun forlanger Retfærdighed og Fred.“

¹⁾ Han gjør tillige deri opmærksom paa, at Norges Fred med England gjør det nødvendigt, at de amerikanske Kapere herefter ikke indbringe engelske Priser i norske Havne, men at derimod de amerikanske Kapere maatte forlade Norge med de Priser, som vare gjorte efter 14de Januar. Forøvrigt indeholder Brevet de sædvanlige Venstabsforsiktringer, og Tunge om Oprettelsen af en gjensidigen fordelagtig Handelsforbindelse.

²⁾ [Sfr. herom Ankers Brev til Thygeson, fra London 11te April 1814, i N. Wirke-lands Bidrag til Norges nyere Historie S. 10—14; særst. Afskrift af Illustreret Nyhedsblad 1858.]

³⁾ Ved det overordentlige Storthing 1814 blev der gjort et Forslag om at befrie Anker fra Gjældsarresten ved et Laan af 8000 £ Strel. mod Pant i hans Eiendomme. Resultatet findes ikke. [Han blev tilbagelaldt af Norges Statsraad strax Carl XIII var valgt til Norges Konge.]

⁴⁾ [Denne P. Anker ansaaes af Alle for en brav og retsaffen Mand, ligesaa paalidelig som Broderen Carsten var upaalidelig. — J. Chr. Berg.]

antage og vedligeholde en fuldkommen privat Charakter ved Ankomsten til London, indtil han fik Kundskab om hvorledes hans Broder var bleven modtagen. Stulde end denne Modtagelse ikke have været efter Ønske, paalagdes det ham dog at forblive i London, under Paastud af at sørge for sin Helbred, „for at pleie de tjenlige Connectioner, og benytte hver fordeelagtig Begivenhed eller Forandring, samt meddele Prindsen de Underretninger, som kunde være ham tjenlige i Rigets nærværende Stilling.“ I det Tilfælde, at Carsten Anker skulde gaae til Fastlandet for at fortsætte Forbindelsen med Castlereagh, medgaves Generalgouverneuren en Fuldmagt for at optræde som Prindsens overordentlige Gesandt hos de allierede Fyrster ved en almindelig Fredscongres. — Denne ærværdige Dding gjorde imidlertid denne Reise meget nødvendig. Han var en fortrolig Ven af Grev Bedel, deelte hans politiske Ansættelser og nærede intet Haab om Selvstændighedsværkets Held¹⁾. Reisen havde det samme Udfald i diplomatisk Henseende som hans Broders, og han vendte strax tilbage med usforrettet Sag. Et lignende Resultat havde en tredje Deputation, hvorom vi senere have at tale²⁾.

Syvogtredivte Capitel.

Begivenheder i Norge i Marts 1814.

Efterat Forfatteren havde sat sig paa et bestemt Standpunkt med Hensyn til sine politiske Ansættelser om Fædrelandets Stilling, ønskede han Intet mere end at vende tilbage til sit Hjem, for at skjænke sine egne private Anliggender tilbørlig Opmærksomhed. Thi Regentens store Beslutning at sætte sig i en aabenbar fiendtlig Stilling til Sverige, og bestemt afvise enhver fredelig Tilnærmelse, grundet paa Kielertraktaten, fremledte i Sandhed store Farer, og især store Banstueligheder ved Tilvoiebringelsen af de fornødne Levnetsmidler under den strenge Blokade af Norges Kyster. Biskop listedes endnu betydelige Partier Korn- og Fedevarer over det med fiendtlige Krydsere opfyldte Hav, og Prindsen forsømte ikke gjennem de offentlige Tidender at udbrede de gode Efterretninger, som han herom kunde have at give, men Noden var større end Hjælpen, og endnu sporedes Folgen af den Mangel paa Levnetsmidler, som Misvæxten 1812 havde frembragt. — Den unyttige Sysjel, som var Forsat-

¹⁾ Forfatteren mødte Gouverneuren i Holmestrand paa hans Reise til England. Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Værende, og yttrede ikke mindste Haab om et heldigt Udfald.

²⁾ [Ogsaa i en anden Retning søgte Regenten om muligt at forebygge Kielerfredens Følger. Han sendte Generallieutenant Grev Schmettow til Feltmarskalk Grev Esen i Strømstøb, hvor han ankom 5te Marts, med et egenhændigt Brev til Carl XIII, men egentlig for at foreslaa Svensterne at afsætte Carl Johan og vælge Christian Frederik til svensk Tronsfølger. Esen, der kjendte Schmettow fra Frankrige, benyttede dette Bekjendtskab til at persiflere det hele Forslag, og indberettede Sagen strax til Kronprindsen. Essens Beretning om denne Sammenkomst findes i Bilag Nr. 71 efter Schinkels Oversættelse af den franske Original (Minnen VIII. 293—296.) Sammensteds 49—52 fortælles, at Esen har skildret Schmettow som „en Slags Militair-Diplomat fra den gamle gode Tid med pudret Hoved, og som i Udsærd og Sprog forenede alle de ulige Nuancer af Marquis og Commis.“ Schmettows Forslag om at vælge Prinds Christian slog Esen hen i Spog med en Antydning til Prindsens frastilte Gemalindes Forbindelse med Sangeren du Ruy. Prindsen havde ligeledes gjennem Schmettow ubedet sig en Sammenkomst med Esen paa Grændsen, og var i den Anledning reist til Hafsland.]

teren med Flere overdragen, at udarbejde Statuter for en Bankindretning, der under nærværende Omstændigheder ei kunde blive til, og hvorom der siden aldrig blev Tale, var tilendebragt, og for Forfatteren var Intet meer at udrette i Christiania. Hans var imidlertid indlaadt af Regenten og maatte af ham forloves, medens Brindsens paa den anden Side intet Skridt gjorde i den Anledning. For at ende denne ubehagelige Stilling og forkorte et viinligt Ophold, søgte Forfatteren Audience hos Brindsen. I denne yttrede han, at det skulde gjøre ham ondt, om han havde paa draget sig Brindsens Unaade ved sine frimodige Ytringer, og bad ikke at maatte regnes blandt dem, som i en aabenbar Modstand vilde hindre Udførelsen af Brindsens Beslutninger. Han havde sagt sin frimodige Mening, uden at vove derpaa at lægge nogen Bægt, og ønskede at vende tilbage til sit Hjem, for at røgte sine besværlige Privatshsler, da han Intet meer i Statens Anliggender kunde udrette. Brindsen svarede ham i forbindtlige Udtryk, at han var overbevist om hans Fædrelandsfind, og til Beviis paa, at han endnu bevarede sin Tillid til ham, overdrog han ham det Herende at befordre Provideringens Sag ved Opmuntring til Privatsubscription til Korntilforsel i Byerne mellem Christiania og Christiansand. Forfatteren erklærede sig beredvillig til at opfylde Brindsens Billie, men betragtede hos sig selv denne Commission mere som et Ugtelsestegn, end et Herende af nogen Betændighed, og han kunde paa den Bei meget lidet udrette.

Overalt var man paa den Tid beskæftiget med at vælge de Mænd, som skulde sendes til den berammede Rigsforsamling paa Eidsvold, og Alles Tanker vare benvendte paa at træffe det rette Valg til disse vigtige Forretninger. Efter Brindsens Bestemmelse skulde et forholdsmæssigt stort Antal Krigsmænd møde, og det maatte være vigtigt at stille selvstændige Mænd ved Siden af hines præsumerede Afhængighed af Brindsens Billie. Erfaring lærte imidlertid, at Mange blandt de valgte Krigsmænd viiste Competence til at deeltage i disse Forretninger, formedelst deres Indsigter og rene Fædrelandsfind, uden Hensyn til Stilling. Viist er det, at stor Omhyggelighed og reent Hensyn til Fædrelandets Tarv raadede i disse Valg i By og paa Land ¹⁾.

I det Mellemrum af Tid, som forløb indtil Rigsforsamlingens Sammentrædelse paa Eidsvold, søgte Brindsen at berolige Nationen med Hensyn til de udenlandske Magters, især Englands, Stemning for Norges Uafhængighed, og ved indvortes Foranstaltninger foreløbigen at organisere den nye Stat og ordne dens Anliggender. Flere Bekjendtgørelser udgik saaledes igjennem Statssecretair v. Holten, og paa samme Bei gjordes Nationen bekjendt med de Partier Kornvarer, som det ugentligen lykkedes at liste over fra Danmark til Norge gjennem de fiendtlige Krudsfere, hvormed Nordsoen var opfyldt. De gamle Frænderiger vare adskilte, men Hjerterne hængte endnu ved hverandre. Danmark vedblev endnu fremdeles at understøtte det trængende Norge med Korn, og aldrig var dets Foranstaltninger, endstjønt de vare udelukkende i Privates Hænder, kraftfuldere, dets Handlendes Udfærd mod norske Kornjobere liberalere end i dette Foraar. Overhovedet havde Selvstændigheden store Tilhængere i Danmark, og Mogle af dets endog høiere Embedsmænd udsatte sig for Ubehageligheder formedelst deres Deeltagelse i Norges Skjebne. Dets Konge derimod gjorde intet Skridt til at understøtte Selvstændigheden, og, sin Charakter tro, opfyldte han redeligen den indgangne Fredspagt; men saa længe han levede, gav han Nordmændene Beviiser paa, at han bar sine gamle Undersaatter i et kjærligt Sind. Iøvrigt forlængede Selvstændighedsværket Danmarks Lidelser og Byrder.

¹⁾ Da Forfatteren kom tilbage til sit Hjem, var Valgforretningen endt, og han var ikke bleven valgt i Valgforsamlingen, fordi Valget skulde ske af dens egen Midte. Forsamlingen blev imidlertid enig om at indgive til Regenten Ansøgning om, at han maatte vælges, endstjønt han ei havde været tilstede ved Valget, da Saadant var Forsamlingens eenstemmige Ønske. I smigrende Udtryk gav Regenten dertil sit Samtykke, og Forfatteren udtæredes saaledes til Repræsentant.

Efterhaanden som Regenten troede sig meer og meer stillet paa Nationens Bifald til de Skridt, han havde gjort, og som Antallet af Selvfændighedens Tilhængere varede, bleve de Bekjendtgjørelser, som forelagdes Nationen, mere fuldstændige, og mindre endog aabenhjertige. I Begyndelsen meddeelttes kun saadanne Efterretninger, som indeholdt Trost og Opmuntring for det selvstændige Norge og Haab om et lykkeligt Udfald af den besluttede Modstand mod Sveriges Planer til at forene den nordnorske Ga'vs. Men efterhaanden behøvedes ikke denne Forsigtighed; Selvfændighedsideen rodæstede sig saa dybt i Hemytterne, at ogsaa de Efterretninger, som maatte bidrage til at nedtrykke det stolte Haab om Englands Bistand, eller i det mindste dets Neutralitet under Selvfændighedskampen, kunde forelægges Nationen. Det var imidlertid ikke før Rigets Repræsentanter vare bleve forsamlede paa Eidsvold, og Regenten havde overbevist sig om, at Stemmerne for hans kongelige Plan vare de overveiende, at alle Efterretninger, onde og gode, lagdes for Folkets Dine.

Saaledes bekjendtgjordes under 19de Marts gennem Statssecretariatet: „at der vare indløbne Breve fra London af 22de Februar, som indeholdt de meest berømligste Efterretninger med Hensyn til Englands Forhold.“¹⁾ Som Organer for den norske Regjerings Hensigt valgtes 2de Oppositionsblade, the Morning Post og the Courier, hvis Betragtninger over Norges Stilling gaves Publicum til Priis. I Følge disse Optryk glædede det engelske Folk sig i Almindelighed over de Skridt, som det norske Folk havde gjort, og Nordmændenes djærve Tænkemaade og Afsty for demmed Mag udhævedes. Det hedte dernæst: „I England yttredes en almindelig Fryd derover, og man troede endog, at Regjeringen under andre Omstændigheder vilde have understøttet Norges Bestræbelser for Uafhængighed, og antog som afgjort, at England havde opfyldt alle sine Forpligtelser til Sverige hvad Norge angaaer, ved at bevirke dette Riges Afstaaelse ved Freden, og at Sverige forøvrigt maatte afgjøre det med Nordmændene selv, saafremt disse ei frivilligen underkastede sig.“ Dertil føiedes den sikre Formodning, som skulde være almindelig herskende i England, at Farten mellem Danmark og Norge vilde blive uforstyrret. Der yttredes fremdeles i Morning Post det Haab, at ingen Magt vilde blive anvendt for at gjøre Norge til en svensk Provinds, fordi den kjække svenske Armee derved vilde blive nødt til at vende tilbage til Norden, medens den endnu kunde behøves for at sikre de Allierede et heldigt Udfald af Krigen mod Napoleon. Der hentydedes paa, at Talen ei kunde være om at berøve Kronprindsen af Sverige den Belønning, som han saa vel fortjente, fordi han kraftigen havde bidraget til det heldige Udfald af den store Krig, men at Sverige kunde faae sin Erstatning paa en anden Vej, dels ved Afstaaelsen af nok en Coloni udenfor Europa, dels derved, at Keiseren af Rusland gav Sverige et Finland tilbage, som han under ganske andre Forhold havde bemægtiget sig. — Under 22de Marts bekjendtgjordes vel, at der var lagt Embargo paa alle i England værende norske Fartøier, men at der ikke desto mindre udklareredes Skibe fra engelske Havne under forskjellige Flag til Norge med Fodemidler, og at allerede en Deel saadanne med forskjellige Slags Provisioner ladede Fartøier vare ankomne til vore Havne. Dertil føiedes, at de ovenfor anførte Optryk havde vakt en almindelig Sensation i England, og at man der havde ladet dem oversætte paa Dansk og sende dem over til Norge.

Disse Efterretninger udbredte sig som en Løbeild over det hele Rige. De vakte i hoi Grad Selvfændighedens Tilhængere i deres Ansæelser om Landets Stilling og opvakte deres Opmærksomhed, der ansaae en hæderlig Forening med Sverige som ønskelig. Det ene Parties Tilhængere vorede, det andet Parties astog. Det kan derhos ikke nægtes, at der paa den Tid, som ovenfor bemærket, virkelig gaves nogle lyse Punkter for Selvfændighedens Sag. Kampen med Napoleon var

¹⁾ See Bladet, Tidn Nr. 77.

thi der dæmpede Mangelen paa Livets Fornødenheder og den Nød, som standfede Næringsveie forvoldte, Enthusiasmens Glød, og gav Rum for roligere Betragtninger over Fædrelandets Stilling.

I den Tid, som forløb før Rigsdagens Åbning paa Eidsvold, henvendte Prindsregenten sin Opmærksomhed paa at ordne Landets indvortes Anliggender. Saaledes bestemtes ved en Placat af 20de Marts, at en Enkekasse skulde oprettes under Navn af den almindelige norske Enkekasse efter de samme Regler og Grundsaetninger, som ere paabudne i Foundationen for den almindelige Enkekasse af 30te August 1775. De samme Forpligtelser skulde hvile paa de norske Embedsmænd med Hensyn til Indskud i denne Kasse, som hvilede paa de danske. — Det var rimeligvis for at opmuntre Landkrigerne, styrke deres Hengivenhed for den nye Regjering og deres Mod til at sægte for Selvstændighedens Sag, at Prindsen under 28de Marts [paa Forslag af Generalauditeur Bergb] afflaffede Epidrodsstraffens Anvendelse ved den norske Armee. I Stedet for denne sættes eensomt Fængsel fra 10 til 90 Dage efter Forbrydelsens Art. „Jeg har den Forventning, siger Regenten i Indledningen til denne Anordning, at der for Fremtiden skal findes ganske faa, hvis Forhold ikke maatte svare til denne min Tillid, og for hvem Høielse af Ære og Borgerpligt ei er tilstrækkelig til at afholde dem fra Lovens Overtrædelse. For disse skulle andre, Æresfølelsen og Helbredden mindre krænkende Straffe anvendes.“

For at lette den private Providerings Omsorg, der vanskeliggjordes under nærværende Conjuncturer, og formindske Skattendernes Byrder, udgaves en Placat af 28de Marts angaaende Tilbagebetalingen af det Kornbidrag, der som Laan til Armeens Brug var udfæret i Agerhus og Christiansands Stifter under 5te October 1813. I denne Placat forklaredes Aarsagen til, at dette Laan ei endnu var tilbagebetalt, hvilken Laan i den strenge Vinter, som havde hindret Tilførsel over Havet, samt i den Nødvendighed at sammenkalde den største Deel af Armeen til Landets Forsvar. I Placaten erkjendtes Forpligtelsen til, ved første Tilførsel at erstatte dette Kornlaan, ligesom Nderne fritoges for at levere den endnu tilbagestaaende Rest af dette paabudne Korn. Det overlodes derhos Nderne at modtage Godtgjørelse i Penge, om de foretrak Saadant, hvilken Fogderne fik Befaling at udbetale. Betalingen skulde skee efter en Middelpriis af 2de løbende Aars Capitelstaxer. Rugen ansattes saaledes til 52 Rbd. 79½ sk. N. B., Bygget til 34 Rbd. 12 sk. og Havren til 23 Rbd. 48 sk. Vi faae herved et Begreb om de daværende høie Kornpriser, og bemærke kun, at Conjuncturerne ved Enden af afvoigte og i Begyndelsen af det løbende Aar havde faa meget forværret sig, og Bengenes Værd var efterhaanden faa dybt sunket, at Kornpriserne i dette Aar betydeligen maatte stige.

Korntilførselen til Norge afbrødes ikke strax. Fra England sendtes ikke ubetydelige Partier, især til Bergen, med neutrale Skibe. Denne sidste Tilførsel ophørte imidlertid snart. Det var vistnok et stort Held, at Tilførsel af Korn kunde skee under den strenge Blokade af Norges Kyster gjennem fiendtlige Skibe. Men i de første Maaneder efter Fredens Afslutning imellem Danmark og England vare alle engelske Krydsere i Nordsoen forsvundne, og de svenske Krydsere kunde formodentlig den strenge Vinter ikke i tilstrækkelig Mængde der indtage deres Station, medens de svenske Kapere holdtes i Ave af vor lille Flotille af Kutterbrigger. Det manglede ikke den svenske Regjering paa Billie til at blokere Norges Kyster, saasnart den havde overbevist sig om Prinds Christian Frederiks Hensigt at modsætte sig de nordiske Rigers Forening. At forøge Norges Lidelser ved Hungersnød var paa denne Tid en af Sveriges største Trubler og alvorligste Midler til at høie Nordmandens Haardnakenhed, ligesom Forsendelse af Korn til at understøtte Norges Mangel var en af de løkkende Midler, hvoraf det betjente sig for at berede en fredelig Forening imellem begge Riger. Men Trublerne foragtedes, og Løfterne gjorde ingen Virkning, ligesom Norge i Sverige aldrig har fundet sit Kornammer, som Naturen og en ældgammel livlig Handelsforbindelse fra Arilds Tid anviste det i Danmark og de østøstlige

knæler mod Selvfændighedens Modstandere¹⁾, og iblandt denne Brevs Udsendinger til Rigsforsamlingen paa Eidsvold havde Selvfændighedens Sag sine djærveste og nærmeste Forfegtere.

Ogsaa i Trondhjem herskede den samme Tone og den samme Iver for at hævde Norges Selvfændighed. I Bladet Liden Nr. 83 indrykkes derfra en Opfordring, hvori det yttredes: „at den Time nu var kommen, da det maatte bestemmes, om Norge skulde gjenvinde sin Ære og Selvfændighed eller bukke under for fremmed Æg.“ Norge prisedes lykkeligt, som havde en Mand i sin Midte, der gjengav folket sit tabte Mod. Deri opfordredes tillige til at fuldføre den stolte Bygning, hvis Grundvold kun var lagt, „og til at afgive en Deel af vor Formue til vort gjenfødte Fædrelands Tjeneste, som det første Beviis paa, at vi oprigtigen ville handle for Norges Selvfændighed. Lader os ikke, yttredes der fremdeles, give Repræsentativer, som vi vide have undergravet Landets Velstand, men sand Bærdis, hvorved hine kunne være overflodige — — —.“ Som Følge af denne Opfordring gjordes et Sammenstud af 1720³/₄ Lod Guld, 361 Rd. grov Courant, 200 Rd. og 100 Lod i Skillemynt, 124 Skyd. Kobber, 370 £ Sterling og en ikke ubetydelig Mængde Levnetsmidler²⁾.

Brindsen svarede derpaa:

„Med sand Erkjendtlighed har jeg modtaget det talende Beviis paa Trondelagets patriotiske Sindelag, som det paa Indbydelsen af 1ste Marts d. A. tegnede betydelige Sammenstud vidner om. Et Folk, hvis Sønner i Gjærningen vise, at Intet er dem helligere end Nationalæren og Opretholdelsen af den Selvfændighed, under hvis Æs Borgerfrihed og Lyksalighed ene trives, er stærkt ved sig selv, og beskyttet af Gud den Almægtige tør det haabe at nyde Lon for sin Samdrægtighed i Fremtids lykkeligere Dage. De Krigere, der komme til at nyde Godt af de tilbudne Levnetsmidler, ville dobbelt glæde sig ved om fornødent gjøres at værne om deres Bælgjørerens Eiendom. Anvendelsen af den subscriberede rede Baluta forbeholder jeg mig til Betaling af Korn for Trængende i Trondhjems Stift, saasnart en Nationalbank hæder i Virksomhed, og saaledes tillader at anvende den paa en for Staten i det hele dobbelt gavnende Maade. Jeg forbliver samtlige Deeltagende i dette patriotiske Bidrag med Erkjendtlighed forbunden.

Regentskabet i Norge, Christiania den 8de April 1814.

Christian Frederik.

Imidlertid hørte ikke alle Repræsentanter, som Trondhjem sendte til Rigsforsamlingen paa Eidsvold, til Selvfændighedens ivrige Forfegtere, og iblandt Amtets Udsendinger vare Nogle, som i det mindste vakkede i den stærke Tro. — Denne Varme for Selvfændighedens Sag deelte ogsaa den større Deel af Christiania Stift, især nærmest omkring Hovedstaden og i dets østlige Deel. I den vestlige Deel derimod, og i den større Deel af Christiansands Stift, havde den ikke saa varme Tilhængere;

¹⁾ En saadan udsendte han ogsaa mod Forfatteren i et Brev til en Ven i Nærheden af Arendal, men dog formildet ved venlige Udtryk om Forfatteren af „Fædrelandste Ideer.“

²⁾ Dette Sammenstud blev imidlertid ikke paatrævet og ei ydet. [Paa den originale Indbydelse „For Norges Sag“, der findes i Rigsarchivet, ere Bidrag tegnede i følgende Orden: J. C. Bogelsang, Peter Schmidt, Carl Falsen, Hans Collin, Lord & Sønner, D. Bejer, General v. Krogh, Overquarttermester Krogh, Biskop Ruggé, L. Ejb, J. P. Müller, J. S. Gram, J. King, Oberst Sejersted, A. Sand, Major Lammers, G. Weibye, M. Lie, Høe & Co., Joh. Lorenzen, Meindes Sønner, L. Muft, P. A. Hansen, D. Iversen, N. H. Fried, Majorerne Møsfeldt og Hegermann, Hans Wensell, D. Gadebusch, Major Lyng, H. W. Finne, C. Deding, C. Wensell, Grev Trampe, D. Martens, D. Blechingberg, H. Angell, Dvsfoged Udbye, A. Braamann, J. M. sal. Sehestedt, C. Meinde sal. Lysholms, Hegge, Grabow, Krigsraad Holtermann, Hans Knudsen & Co. og Grev Schmettow.]

thi der dæmpede Mangelen paa Livets Fornødenheder og den Rød, som standfede Næringsveie forvoldte, Enthusiasmens Glød, og gav Rum for roligere Betragtninger over Fædrelandets Stilling.

I den Tid, som forløb før Rigsdagens Åbning paa Eidsvold, henvendte Prindsregenten sin Opmærksomhed paa at ordne Landets indvortes Anliggender. Saaledes bestemtes ved en Placat af 20de Marts, at en Enkekasse skulde oprettes under Navn af den almindelige norske Enkekasse efter de samme Regler og Grundsaetninger, som ere paabudne i Foundationen for den almindelige Enkekasse af 30te August 1775. De samme Forpligtelser skulde hvile paa de norske Embedsmænd med Hensyn til Indskud i denne Kasse, som hvilede paa de danske. — Det var rimeligviis for at opmuntre Landtrigerne, styrke deres Hengivenhed for den nye Regjering og deres Mod til at sægte for Selvstændighedens Sag, at Prindsen under 28de Marts [paa Forslag af Generalauditeur Bergh] afflaffede Epidrodsstraffens Anvendelse ved den norske Armee. I Stedet for denne sattes eensomt Fængsel fra 10 til 90 Dage efter Forbrydelsens Art. „Jeg har den Forventning, siger Regenten i Indledningen til denne Anordning, at der for Fremtiden skal findes ganske Faa, hvis Forhold ikke maatte svare til denne min Tillid, og for hvem Høielse af Ære og Borgerpligt ei er tilstrækkelig til at afholde dem fra Lovens Overtrædelse. For disse skulle andre, Æresfølelsen og Helbredden mindre krænkende Straffe anvendes.“

For at lette den private Providerings Omsorg, der vanskeliggjordes under nærværende Conjunctioner, og formindste Skatthændernes Byrder, udgaves en Placat af 28de Marts angaaende Tilbagebetalingen af det Kornbidrag, der som Laan til Armeens Brug var udstreuet i Agershus og Christiansands Stifter under 5te October 1813. I denne Placat forklaredes Aarsagen til, at dette Laan ei endnu var tilbagebetalt, hvilken laa i den strenge Vinter, som havde hindret Tilførsel over Havet, samt i den Nødvendighed at sammenkalde den største Deel af Armeen til Landets Forsvar. I Placaten erkjendtes Forpligtelsen til, ved første Tilførsel at erstatte dette Kornlaan, ligesom Jyderne fritoges for at levere den endnu tilbagestaaende Rest af dette paabudne Korn. Det overlodes derhos Jyderne at modtage Godtgjørelse i Penge, om de foretrak Saadant, hvilken Fogderne fik Befaling at udbetale. Betalingen skulde skee efter en Middelpriis af 2de løbende Aars Capitelstaxer. Rugen ansattes saaledes til 52 Rbd. 79½ sk. N. B., Bygget til 34 Rbd. 12 sk. og Havren til 23 Rbd. 48 sk. Vi faae herved et Begreb om de daværende høie Kornpriser, og bemærke kun, at Conjunctionerne ved Enden af afvigte og i Begyndelsen af det løbende Aar havde saa meget forværret sig, og Pengeens Værd var efterhaanden saa dybt sunket, at Kornpriserne i dette Aar betydeligen maatte stige.

Korntilførselen til Norge afbrødes ikke strax. Fra England sendtes ikke ubetydelige Partier, især til Bergen, med neutrale Skibe. Denne sidste Tilførsel ophørte imidlertid snart. Det var vistnok et stort Held, at Tilførsel af Korn kunde skee under den strenge Blokade af Norges Kyster gjennem fiendtlige Skibe. Men i de første Maaneder efter Fredens Afslutning imellem Danmark og England vare alle engelske Krydsere i Nordsøen forsvundne, og de svenske Krydsere kunde formedelst den strenge Vinter ikke i tilstrækkelig Mængde der indtage deres Station, medens de svenske Kapere holdtes i Ave af vor lille Flotille af Kutterbrigger. Det manglede ikke den svenske Regjering paa Billie til at blokere Norges Kyster, saasnart den havde overbevist sig om Prinds Christian Frederiks Hensigt at modsætte sig de nordiske Rigers Forening. At forøge Norges Lidelser ved Hungersnød var paa denne Tid en af Sveriges største Trudsler og alvorligste Midler til at høie Nordmandens Haardnaaktenhed, ligesom Forsendelse af Korn til at understøtte Norges Mangel var en af de løftende Midler, hvoraf det betjente sig for at berede en fredelig Forening imellem begge Riger. Men Trudslerne foragtedes, og Løfterne gjorde ingen Virkning, ligesom Norge i Sverige aldrig har fundet sit Kornkammer, som Naturen og en ældgammel livlig Handelsforbindelse fra Arilds Tid anviste det i Danmark og de østerrøisste

same¹⁾. Senere hen paa Aaret, da engelske og svenske Orlogsfartøier gennemtrydte Nordsoen i alle Retninger, forsøgedes betydeligen Provideringens Bauskelighed.

Naar Provideringens Sorger og den Nød, som standsede Næringsveie maatte frembringe, undtages, vare de umiddelbare Byrder, som paalagdes Nationen formedelst Selvstændighedskrigen, ikke overvættede store. Byrdefulde Requisitioner til Armeens Brug fandt ikke Sted i Vinterens Løb, og Skatterne udrededes i gammel Form, men med større Lethed formedelst de flette Penge. Der udstreves vistnok Heste til Armeens Brug, men de leveredes kun i de Egne, som vare Armeen nærmest. Forsørigt hjalp den nye Regjering sig ved en fortsat Udstedelse af de saakaldte Brindsesedler, hvoraf vi have seet, at der strax i Begyndelsen af Selvstændighedsperioden udstedtes 3 $\frac{1}{2}$ Millioner Rigsbankdaler, en Sum som i Sommerens Løb flere Gange fordobledes. Men Byrden af disse Repræsentativer, som ikke hvilede paa noget Fundament, væltedes paa Efterlægten²⁾. Vistnok stillede nogle Summer ved frivillige Bidrag til Regentens Naadighed; men denne Udskydelse af enkelt Mand's Godgjørenhed hjalp ikke Statsklassen i nogen betydelig Grad, og de meest høitidelige Patrioter manglede deels Evne deels Villie til at frembære store Offere paa Fædrelandets Alter i Selvstændighedsperioden. Der viiste sig saaledes ikke nogen alvorlig Yttring af denne Slags virksomme Fædrelandskjærlighed, og mestendeels kun paa den mindre formuende Haand, hvor Hjælpen vist ikke er mindre hæderlig, men mindre kraftfuld. Mange fædrelandstjændede Nordmænd stode desuden ikke paa et heldigt Udfald af den hore Selvstændighedsag, og der var saaledes ingen samstemmig Billie til at understøtte den. Tivlernes Antal var vel det mindste, men med Hensyn til borgerlig Stilling neppe det mindst betydningsfulde. Disse holdt sig deels tilbage, eller glæde nedtvungne, og i Gæmildhedens meest indskrænkede Maalestof, med den almindelige Strøm.

Alt som Tiden til at møde i Rigsforsamlingen nærmede sig, forsøgedes Rytterne om de Begivenheder, der tjente til at understøtte Selvstændighedens Sag. Vi have knæppet paa det grundede Haab, som laa i disse Omstændigheder, men dets Smiger bedaaede Mængden, som opfattede begjærligen Alt, hvad der kunde understøtte en nodig Beslutning. Ved Siden af disse Rytter lagdes senere hen bestemte Efterretninger fra England om formaaende Mænds Deeltagelse i Norges Skjebne, og Oppositionens kraftige Modstand mod Ministeriets fiendtlige Forhold mod Norge for at understøtte Sveriges Planer. Whitbread bragte Eagen paa Bane i Underhuset. Han spurgte om Regjeringen virkeligen havde givet Befaling til at tvinge Norge ved Svinger til at underkaste sig Sverige. Spørgsmaalet besvaredes af Ministeren undvigende. Alvorligere var imidlertid Grev Greys Angreb mod Ministeriet i Overhuset, idet han paastod, at den britiske Politik havde faaet en Plet, som ei kunde udplettes ved Tractaten med Sverige, dersom den ikke fuldstændigen blev retfærdiggjort. Han oplastede det Spørgsmaal, om hiin Tractat retfærdiggjorde saadanne Forholdsregler, som de der nu vare valgte imod Norge; om samme kunde forsvares efter Folkerettens Grundsaetninger; om Sverige med Rette kunde fordre saadanne Begunstigelser af Storbritanien, og om sund Politik gjorde dem tilraadelige? Han udbredte sig med stor Beltalenhed over disse Spørgsmaal, anførte de bedste ældre og nyere Forsfatteres Meninger, og besvarede alle de fremsatte Spørgsmaal benægtende.

¹⁾ Det er først i senere Tid at enkelte svenske Kornladninger fra Staane bydes tilfals i Norge. [Denne Handel har længe været i jævnt stigende, og Indførselen af svensk Korn har i Aarene 1855—1857 været 120—150,000 Tønder aarlig.]

²⁾ Det har ofte forundret Forsfatteren, at der i den Tid slet ikke var Tale om den nye Laane- og Disconto-Indretning, som med saa megen Nøie var kommen i Stand, og hvortil betydelige Summer vare subscriberede. Men Regjeringen undgik paa den Tid Alt, hvad der frembragte Byrde og Besvær, for ei at gjøre Selvstændighedsværket mobhydeltigt. Det givne Løstes Opfyldelse kunde desuden blive besværlig nok for mange Subscriberer, ja for Brindsen selv.

Sit kraftfulde Foredrag endte han med en Bøn til Prindsregenten, at han vilde give Befaling til at ophæve den besluttede Blokade. Kun svage vare de Grunde, hvormed Ministrene forsvarede sig, og disse gjendrevs med Kraft af Lorderne Grenville og Holland. Ved denne Leilighed faldt mange bittere Ord fra Oppositionens Side over Sveriges Politik. Ved Diverstonen til Holsteen, hedte det, havde Kronprindsen udsat den fælles Sag for stor Fare, han havde kun haft Sveriges Interesse for Nie, og tøvet saa længe, at han ikke før 16 Dage efter Slaget ved Montmartre, og efter at al Fare var forbi, havde vist sig uden Armee i Paris. Men alle disse tordnende Taler udrettede Intet for Sagen. Ministrene seirede med 113 mod 34 Stemmer, og det besluttedes at understøtte Sveriges Planer mod Norge. Flere af Overhusets hæderligste Medlemmer, endog kongelige Prindsen, indgave en Protest mod „de ædle Nordmænds stammelige Undertrykkelse.“ Udenfor Parlamentet fandt Oppositionens Uttringer i hele England deeltagende Gjenglang.

Det var ikke at undres over, om Selvstændighedens Forsvarere benyttede saadanne Materialer til at understøtte det store Bært, og de havde vel god Grund til at nære de bedste Forhaabninger; thi de hørte paa den offentlige Bei Lidet eller Intet, som kunde nedbryde dem. Det var først da den norske Regjering var vis i sin Sag, og da den forudsaa Udfaldet af Rigsforsamlingens Overveielser, at den anden Side af Sagen igjennem andre, hine modsigende, Efterretninger forelagdes Nationen. Det er saaledes vist, at hine Forsvarstaler, der udrevoe af fremmede Blade indskjedes i vore Tidender, gjorde stor Birtning i Nationen. Forenede med de bestemte Uttringer, som udgik fra Regjeringen selv med Hensyn til Norges Evne og Billie til at forsvare Rigets Selvstændighed, styrkede de dennes trofaste Forsvarere, bragte dem som valkede i Troen til en bestemt Beslutning, og sløvede deres Baaben, som ikke stode paa et heldigt Udfald. — Prindsen lagde en fast Tillid til sin gode Sag og et eensidigt Haab til den udvortes Politik som en Fodstamme for sin Trone; til dette Maal sigtede aabenbart alle hans forberedende Skridt før og under Rigsforsamlingen, og derefter indrettede han de Bekjendtgjørelser om udvortes og indvortes Statsforhold, som han gav Nationen til Priis. Antallet af Selvstændighedens Tilhængere voksede derfor fremdeles betydeligen, og beholdt jo nærmere Rigsforsamlingen, jo større Overvægt. Forfatteren saa blandt Regjeringstraadets Medlemmer Mænd, der havde haft samme Begreber som han om Fædrelandets politiske Stilling, og yttret samme Tvivl om Muligheden af at forsvare Norges Selvstændighed mod dens talrige udenrigske Fiender, og som nu vare bleve dens forrige Forsvarere. Før han drog fra sit Hjem til Eidsvold, samlede en lille Kreds af Repræsentanter i hans Huus for at overlægge om Rigets Anliggender, og samtligen yttrede de Meninger overensstemmende med hans om Fædrelandets Stilling. Men da de kom Selvstændighedens Brændpunkt nærmere, skiftede Mogle af dem Mening, og bleve de ivrigste Forsvarere af Prindsens Beslutning. Da Norges Mænd samledes fra alle Rigets Egne og veglede deres Ideer med hverandre paa det Sted, hvor Rigernes Skjebne skulde afgjøres, da forandrede Anstuelserne, Lidenskaberne kom mangensund i Bevægelse, de forskjellige Partier fik en bestemt Farve, og som i Krige paa Liv og Død taaltes ingen Neutralitetstilstand.

I Midten af Marts Maaned indløb Kongen af Danmarks Ordre til Cheferne for den i Norge stationerede Flotille, at afgaae til Danmark med de Orlogsfartøier, som vare under deres Commando, hvortil var soiet den Erklæring, at dersom de ikke inden 1ste Mai havde forsøiet sig did, vilde de blive anseete som udtraadte af dansk Tjeneste. I Anledning deraf skrev Prindsregenten under 30te Marts til Contre-Admiral Pitten, at han som Kongeriget Norges Regent vel erkjendte Kongen af Danmarks Eiendomsret til de i Norges Havne værende Brigger, men sølte sig tillige forpligtet til „at bevare denne Søstyrke i Norges Tjeneste, saalænge den til sammes Forsvar der fornødigedes, og fornemmeligen indtil Kongen af Danmark havde erkjendt Norges selvstændige Regjeringsforsatning.“ Han erklærede derhos, at han ei vilde

alle Briggernes Afgang, men fordrede, at de Officerer, som ei vilde sværge til Norges Sag, skulde nedlægge deres Commando, og give deres Vresord for, ei at ville udføre nogen voldsom mod Brindsens Ordre stridende Handling; „i modsat Fald, siger han, ser jeg mig nødt til at betage dem Muligheden til saadan mod god Orden og Rolighed stridende Adfærd.“ Han forudsatte i dette Brev, at de norstfødte Officerer a vilde svigte deres Fædrelands Sag og gaae over i en fremmed Somagts Tjeneste, der muligens kunde blive anvendt mod deres eget Fædreland; men gav dem, saavel som de danstfødte Officerer og Mandstabs, Frihed til ufortøvet at' afreise til Danmark, hvilket skulde skee strax naar Herten aabnedes, og paa den norste Regjerings Beløftning. „Den Agtelse — saa slutter han — som jeg har for Hr. Admirals fri-
 mædige Adfærd og bekjendte redelige Sindelag, lader mig vente Deres Beslutning ufortøvet meddeelt, og hvo der troer saaledes at maatte handle, vilde meddele mig anmeldte sin Erklæring, som herved affordres samtlige Søofficerer, der ei ville sene under det norste Flag.“ Admiral Lütken afflog denne Opfordring, idet han ogsaa sig forpligtet til at opfylde sin Konges Ordre, hvilket gav Brindsen paa ny Anledning til at opfordre ham til at betænke sig, og ikke handle mod god Orden i Staten og Overmagt. Derhos erklærede han, at han havde givet Oberst Arenfeldt sine Ordres, om Admiralen fremdeles modsatte sig hans Opfordring. Samtidig dermed befalede han Oberst Arenfeldt at forsoie sig til Christianssand, og forstikke Staten Befiddelsen af Orlogsbriggerne, og derpaa heise det norste Flag, hvorefter samtlige Søofficerer skulde indbydes til at gaae i Land, hvor Enhver skulde affordres hans Eed til Norges Sag eller den forlangte Erklæring, og derefter skulde Commandoen af Briggerne overgives de Officerer, som havde aflagt Eden. Derhos befalede han ved militair Magt at hindre Briggernes Afseiling, og paalagde ham at lade Officererne arresteres i det Hus, hvor de vare forsamlede, og sende dem til Arendal; men at de maatte losgives, saasnart de gave deres Vresord for, med Rolighed at ville forsoie sig til Danmark. Det overdroges iligemaade Major Brodt at hindre Briggen Hollands Afseiling fra Lønsberg til Danmark, ligesom det samme Errende gjøres Generalmajor Lowzow og Oberst Sejersted med Hensyn til de i Bergen og Trondhjem værende Seilsfartøier. Samtidig dermed overdrog han Capitain Gasting at bidrage til at udføre denne Foranstaltning, og tilføiede, at det beroede fornemmeligen paa ham at forekomme ubehagelige Optrin. „Jeg opfordrer Dem, siger han, som en redeligstndet norst Mand til at handle saaledes, som De skal kunne forsvare det for Deres Fædreland og Medborgere — —. At Omstændighederne have nødet mig til at sætte Admiralen ud af Virksomhed, smertes mig; men De vil indsee, at det ene er skeet for at tjene til hans Retfærdiggjørelse for hans Monark, og De veed at jeg bærer den største Agtelse for denne Mand. Samme Agtelse forstikker jeg hele Staten, og Dem, Hr. Capitain, i Særdeleshed. — Lad Fædrelandet aldrig savne Deres Tjeneste.“ — Brindsregentens Befalinger bleve punktligen efterkomne. Briggerne forbleve midlertidigen i Norges Bærge og bleve strax equiperede. Snn saa Søofficerer vendte med Lütken tilbage til Danmark.

I Begyndelsen af April Maaned droge de udlaarede Repræsenterer til det bestaamede Thingsted, og det er vanskeligt at forestille sig, med hvilken Ungstelse, Mistillid til egen Kyndighed i at behandle det Værl, der skulde fuldbyrdes, og varmt Onske om et heldigt Udfald, den større Deel af disse Repræsenterer, ved hvis Valg omhyggeligt Hensyn var taget til Rygte for Dygtighed og Retfærdighed, paatog sig den besværlige Reise. Aldrig kunde en Reise, der for Mange var lang, gjøres paa en ubegvemmere Aarets Tid, paa Veie, som i Foresaldet vare fast ufremkommelige, og aldrig ændsedes mindre Reisens Besværligheder. Tanken svævede over høiere Gjenstande, ingen Bekymring, som ei stod i Forbindelse med Fædrelandets Sag, kunde binde dens Flugt. Det Arbeide, som forestod paa Eidsvold, bestjæftigede alle Gemytter; den gode Billie medbragte Alle — den fornødne Kundskab og Dygtighed han saa.

Tredie Tidrum.

April—November 1814.

Indledning.

Forsfatteren har nu i sin historiske Skitse naaet det Tidspunkt, da udklaarede Repræsentanter mødte paa Eidsvold for at give Norge en ny Statsforfatning; men førend han indleder sine Læsere i Forsamlingsalen, tillader han sig nogle Bemærkninger til Oplysning om den Bane, han har forestrevet sig selv under Behandlingen af denne Deel af sit Arbeide, og til Forsvar for den Tone, han deri har brugt. Da han selv var een af disse udklaarede Mand, burde han ansees i Stand til at give sin Fremstilling Sandhedens Farve; men han har i denne Henseende en Bemærkning at gøre, som, idet den henpeger paa hans vanskelige Stilling, vil berede ham Landsmænds venlige og overbærende Bedømmelse af hans Arbeide. Den største Deel af Nationen vidste vel, i sin Forsædelse over den indtrufne politiske Katastrophe, neppe hvilket Begreb den skulde gøre sig om Fædrelandets Stilling og dets Fremtids Skjebne, men den meest tænkende Deel, der ligesom repræsenterede Nationens Intelligents, var deelt i tvende store Partier, der efterhaanden affondredes i skarpe Linier, og tildeels udgjorde mod hinanden den Bitterhed, der ofte ledsager Partihadet. Det var naturligt, at denne Meningsforskjel udtalte sig stærkest paa det Sted, hvor Fædrelandets politiske Skjebne skulde afgjøres, og at denne Strid vagede, alt som de vigtigste politiske Spørgsmaal forelagdes Forsamlingen til Afgjørelse. Under saadanne Omstændigheder var ingen Neutralitetstilstand mulig — der maatte sværges til den ene eller den anden Fane — og der var lidet Rum for rolige og fordomsfrie Overveielser over Landets Stilling og over de Beslutninger, som burde tages for at bringe det i Rod og Fare stedte Fædreland i en sikker Havn, og befæste Fremtidens Vel ved Valget af en hensigtsvarende Statsforfatning. Især satte Spørgsmaalet om, hvilken Regent der skulde sættes i Spidsen for Regjeringen, Gemytterne i den uroligste Bevægelse, og det var kun, naar Grundlovens øvrige Paragrapher overveiedes, at der herskede Fred og Enighed i Rigsforsamlingen og Rolighed i dens Overveielser. Der dømmes om indviklede politiske Gjenstande, paa hvis Afgjørelse Fædrelandets Vel berøer, ofte langt anderledes i det rolige Kammer end i den store Raadsal, hvor endelige Beslutninger skulle tages. Raldets Hæder kjøbes ofte med urolige Engstelser og Tvivl, Misshjendelse, og stundom med en qvælende Frygt for at have valgt det Urette for et elsket Fædreland. I et saa uroligt Tidspunkt stødes Forsamlingens Medlemmer hen til det ene eller andet Parties Anstuelser, og ligesom tvinges til at antage et vist Parties bestemte Farve, uden at give den sit Bisald i alle sine Nuancer. Vi have tilforn gjort opmærksom paa disse tvende Partiers forskjellige Meninger, det ene sægtende for Norges absolute Selvstændighed, det andet for en betinget Forening med Sverige. Den Hestighed, hvormed forskjellige af disse Partiers Tilhængere forsøgte deres Mening, hentet Mængden til Bisald og Modstand, og derved dannedes en Opposition, som gif maastee videre end den oprindelige Hensigt. Dette Phænomen er oftere gjentaget under vigtige Materiers Behandling paa følgende Storting.

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie fra 1800—1815.

Tredie Deel.

Forord.

Den 2den Deel af „Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815“ udkom, før Norden tabt deres elskelige Forfatter, Hædersmanden Jacob Aall. Efter langvarige Lidelser endte han sit daadfulde Liv paa Næs Fjernværk, den 4de August 1844, i en Alder af 71 Aar. Bommen faldt af den lidende Oldings matte Haand, medens han var bestjæfning med Udarbejdelsen af Erindringernes 3die og sidste Deel. Da han anede, at Døden vilde hindre ham i at forelægge sine Landsmænd denne Deel, som han udarbejdede under en smertefuld Sygdom, anmodede han paa sit Dødsleie Undertegnede om at tage sig af Udgivelsen. Jeg lovede at opfylde denne Anmodning og troer at have imødegaaet et almindeligt Ønske ved at udgive denne hans Svanesang uden Forandringer og uden Tillæg, det jeg har betragtet den som et Document, der burde forelægges mine Landsmænd usforandret endog paa Steder, hvor jeg var overtydet om at Forfatteren, hvis han havde levet, vilde have gjort Forandringer og Tillæg. Jeg haaber, at Erindringernes Læsere vilde undskylde de Savn og de Mangler, som ere en nødvendig Følge af at en Forfatter ei selv kan lægge sidste Haand paa sit Arbejde.

Jeg er overbevist om at handle efter hans Ønske, naar jeg paa hans Begne bevidner alle dem, som ved Bidrag og Bemærkninger have understøttet ham i Udarbejdelsen af dette Bænk, den Tak, som saa ofte lod fra hans Læber til hans nærmeste Omgivelse. Ethvert Bidrag, enhver Oplysning fra Vennehaand, som angik hans Erindringer, foraarsagede ham saa megen Glæde, at han derover ikke sjelden i den Grad oplivedes, at han for en Tid glemte de langvarige Lidelser, fra hvilke alene Døden kunde befrie den ædle og taalmodige Forfatter.

Holts Præstegaard, den 31te December 1844.

H. Faye.

Tredie Tidrum.

April—November 1814.

Indledning.

Forsfatteren har nu i sin historiske Skitse naaet det Tidspunkt, da udlaarede Repræsentanter mødte paa Eidsvold for at give Norge en ny Statsforfatning; men førend han indleder sine Læsere i Forsamlingsalen, tillader han sig nogle Bemærkninger til Oplysning om den Bane, han har forekrevet sig selv under Behandlingen af denne Deel af sit Arbeide, og til Forsvar for den Tone, han deri har brugt. Da han selv var een af disse udlaarede Mænd, burde han ansees i Stand til at give sin Fremstilling Sandhedens Farve; men han har i denne Henseende en Bemærkning at gjøre, som, idet den henpeger paa hans vanskelige Stilling, vil berede ham Landsmænds venlige og overbærende Bedømmelse af hans Arbeide. Den største Deel af Nationen vidste vel, i sin Forsærbelse over den indtrufne politiske Katastrophe, neppe hvilket Begreb den skulde gjøre sig om Fædrelandets Stilling og dets Fremtids Skjebne, men den meest tænkende Deel, der ligesom repræsenterede Nationens Intelligents, var deelt i tvende store Partier, der efterhaanden affondredes i skarpe Linier, og tildeels udgjorde mod hinanden den Bitterhed, der ofte ledsager Partihadet. Det var naturligt, at denne Meningsforskjel udtalte sig stærkest paa det Sted, hvor Fædrelandets politiske Skjebne skulde afgjøres, og at denne Strid vovede, alt som de vigtigste politiske Spørgsmaal forelagdes Forsamlingen til Afgjørelse. Under saadanne Omstændigheder var ingen Neutralitetsstilstand mulig — der maatte sværges til den ene eller den anden Fane — og der var lidet Rum for rolige og fordomsfrie Overveielser over Landets Stilling og over de Beslutninger, som burde tages for at bringe det i Rod og Fare stedte Fædreland i en sikker Havn, og befæste Fremtidens Vel ved Valget af en hensigtsvarende Statsforfatning. Især satte Spørgsmaalet om, hvilken Regent der skulde sættes i Spidsen for Regjeringen, Gemytterne i den uroligste Bevægelse, og det var kun, naar Grundlovens øvrige Paragraffer overveiedes, at der herskede Fred og Enighed i Rigsforsamlingen og Rolighed i dens Overveielser. Der dømmes om indvillede politiske Gjenstande, paa hvis Afgjørelse Fædrelandets Vel berøer, ofte langt anderledes i det rolige Kammer end i den store Raadsal, hvor endelige Beslutninger skulle tages. Kaldets Hæder kjøbes ofte med urolige Uengstelser og Tvivl, Misghendelse, og stundom med en qvælende Frygt for at have valgt det Urette for et elsket Fædreland. I et saa uroligt Tidspunkt stødes Forsamlingens Medlemmer hen til det ene eller andet Parties Anstuelser, og ligesom tvinges til at antage et vist Parties bestemte Farve, uden at give den sit Bisald i alle sine Nuancer. Vi have tilforn gjort opmærksom paa disse tvende Partiers forskjellige Meninger, det ene fægtende for Norges absolute Selvstændighed, det andet for en betinget Forening med Sverige. Den Hestighed, hvormed forskjellige af disse Partiers Tilhængere forsøgte deres Mening, henreb Mængden til Bisald og Modstand, og derved dannedes en Opposition, som gik maastee videre end den oprindelige Hensigt. Dette Phænomen er oftere gjentaget under vigtige Materiers Behandling paa følgende Storting.

Det vil saaledes maaskee findes, at Forfatterens Fremstilling bærer Præg og Farve af det politiske Parties Anskuelse, hvis Meninger han paa den Tid deelte, og en anden historisk Pen vilde muligens paa anden Maade have fremstillet disse Begivenheder og benægtet Landsmænds Færd fra andre Synspunkter. Men han har imidlertid omhyggeligen søgt at undgaae en maniereret Pensels Fortegninger. Under den Forudsætning, at man kan alle sit Fædreland høit, endskjønt man i sine Betragtninger over dets Stilling er paa Afveie, har han afholdt sig fra at underlægge noget Parties Fremfærd en uædel, Fædrelandets Ræd uværdig Grund, om han end har fundet Anledning til at hadle deres politiske Færd. Endnu have Forfatterens politiske Meninger stedse haft en vis Ligevægt formedelst hans uafhængige Stilling i Staten, der gjorde ham fremmed for Higen efter enhver Slags Gunst, eller Attraa efter at spille nogen Rolle. Det Standpunkt, hvorpaa han satte sig strax efter Norges Skilsmisse fra Danmark, og med hvilket han har gjort sine Læsere bekendt ved at forelægge dem sit Brev til Kammerherre Anker af Januar 1814 (ovenfor S. 335 og Bilag No. 66), har han saagodt som uforandret bevaret igjennem den store Gjæring, som gik forud for den skandinaviske Halvøes Forbindelse, og troer sig endnu den Dag i Dag befoiet til at hylde de deri fremsatte Meninger om Fædrelandets Stilling og de Forholdsregler, som burde vælges til at ordne dets Anliggender. Denne Rolighed i hans Anskuelse burde sætte Forfatteren i Stand til en upartist Bedømmelse af Andres Færd, hvor forskjellig endog deres politiske Mening monne være. Omendskjønt han saaledes i det her omhandlede Tidspunkt hørte til Oppositionen, der ikke hylde Regentens eller hans Tilhængeres Politik, saa er han dog ikke saa blind Tilhænger af noget Parti, at han jo er i Stand til at gjøre adrents forskjellige Medlemmer Ret og Skel. Dette bør saa meget lettere kunne see, efter at saa mange Aar ere henrundne siden denne skjebnesvangre Omvæltning. Overfigten er nu langt lettere, og kan see under en roligere Sindstemning, ligesom Forfatteren selv kaaer ved den Aldersgrænse, da Lidenskaberne tie og Dommen er meer upartist. Overhovedet har han ogsaa i denne Deel af sin Fremstilling søgt at grunde sine Betragtninger paa uomstødelige Kjendsgjerninger.

Hvad der imidlertid maatte lette Forhandlingernes Gang, og tillige give Constituenternes Fremfærd og gjensidige Forhold til hverandre Humanitetens Anstrøg, var Bestaffendeden af den Tingsamling, som mødte paa Eidsvold. Prindsen havde vistnok tilkaldt flere Repræsentanter af Krigsstanden, ved hvis Valg de sædvanlige Valgprinciper ikke fulgtes, og som i visse Henseender, især under den Crisis, hvori Norge nu befandt sig, maatte anses afhængige af hans Villie, eller i det mindste tilbøielige til at dele hans Anskuelse. Men ogsaa dette Valg var steet med saa megen Forsigtighed og Omhu, at det var mere riise Mænds Talenter, Kundskaber og fædrelandste Aand, end nogen udenfra virkende Indflydelse, der gjorde sig gjældende under deres Deeltagelse i Constitutionsværket. Folkets Valg af sine Repræsentanter var i Almindelighed steet med den største Omhyggelighed og med det rene Hensyn til Sagen selv, uden at nogen af de Lidenskaber, som siden ofte raadede ved disse Valg, kom i Bevægelse. De Mænd, som havde den høieste Grad af deres Medborgeres Tillid, og ansaaes for de meest kyndige, bleve udvalgte til dette vigtige Hverv; thi den Overbeviisning gik igjennem det ganske Folk, at der behøvedes Indsigt og Erfaring til at fuldbyrde det store Værk. Formuen betragtedes ved disse Valg mestendeels som et underordnet Valg-Element. Ikke heller toges der ved dette Valg Hensyn til politiske Meninger; thi dels var disses Betydning lidet bekendt for Vælgerne udenfor Hovedstaden, dels havde Landets Mænd endnu ikke saa bestemt deelt sig i de foromtalte Partier. De allerførste Stridt paa vor nye Statsforsatnings Bane vare simple, rolige og frie for de gjærende Lidenskaber, som sædvanligen raade under store Revolutioner. Statsforandringen var, som før bemærket, ikke noget Værk af en indvortes Gjæring eller høi Grad af Misnøie med det Bestaaende. Stødet kom uden og ikke inden fra, og Overgangen fra en ufri til en fri Statsforsatning blev ligesom Nationen paatvungen. I Omvæltningens første Udspring, før Prindsens og hans Raadgiveres Mening yttrede sin store Indflydelse, var ingen foruroiligende Lidenskab i Bevægelse, og Tanken var alene henvendt paa at grundfæste en Forsatning, som kunde bringe Folket Lyksalighed i Tid og Fremtid. Den mindste Deel

af Nationen kunde gjøre sig et Begreb om Bessaffenheden af den Forandring i Statsforfatningen, som beredtes den. En almindelig Mening herskede vel, at der i flere Henseender var en indvortes Trang til selvstændige Indretninger, og denne Mening var styrket ved det nys afholdte Møde, hvori Bengevæsenets Anliggender forhandlede, ligesom flere Forfattere i djarve Ord havde gjort den gjældende; men om Raaden at afhjælpe den paa havde Saa eller Ingen gjort sig et Begreb. Kun derom var man overbevist, at Nationens bedste Kræfter maatte sættes i Bevægelse for at styre til det rette Maal. — Ethvert Hensyn til Bengefordeel, som i de følgende Valgforsamlinger ofte var et ledende Element, var ved dette Valg aldeles tilsidefat. Der var intet Bederlag bestemt for dem, som drog til Thinge, og de maatte gjøre sig beredte paa at bære selv en stor Deel af de Udgifter, som vare forbundne med at røgte dette Hverv. Valget var saaledes i alle Henseender et **Utesvalg**. En adel Fyrste havde overtaget Rigets Styrelse, da det ved Skilsmisken fra en gammel Statsfrænde var overladt til en ubestemt Skjebne, omgivet af Farer og mørke Anelser om dets Fremtid. Folket havde med Tillid bekræftet den Beslutning, som i den Anledning var tagen i en foreløbig Raadsfæmning paa Gidsvold, og ved en aflagt Ed i Herrens Tempel paatrykt den et helligt Stempel. Nu sendte det i de udklaarede Constituenter de Bedste, som de troede Landet kunde fremstille, til at bestemme Rigets Skjebne i Fremtiden. — De valgte Mænd stufede ikke den dem viiste Tillid. Uerfarne vare de Fleste, for ei at sige Alle, og i større eller mindre Grad uforberedte til at lægge Haand paa det store Værk; men aldrig gaves nogen Forsamling, hvis Medlemmer meer eenstemmigen og oprigtigen havde Nationens sande Gavn for Øie, skjønt med forskjellige Anskuelser om hvad der tjente til Fædrelandets Gavn. Især var dette Tilfældet under Constituenternes Sammentrædelse, og om end under Sagens Behandling Lidenskaber vaagnede, som bare en uædlere Farve, og opvattedes af indvortes og udvortes Paavirkninger, saa opløstes Forsamlingen i den samme Harmoni med Hensyn til et fædrelandst Sind, hvormed den var sammentraadt.

I en saadan Forsamling kunde vel herse den største Meningsforskjel, og denne yttre sig med stor Hestighed, ja med Bitterhed; men Sindighed og Anstand maatte være Forsamlingens Grundtone, og om heftige Lidenskaber stundom forberedte urolige Scener, saa maatte disse Udbrud aues af den rolige Fornuft. De varmeste Forsægtere af deres politiske Anskuelser om Fædrelandets Stilling vare mestendeels de humaneste og sindigste, og de Splidens Elementer, som under Lidenskabernes Oprør kunde fastes ind i Forsamlingen, maatte aues af det store Centrum Raadehold, og talentfulde Medlemmers mæglende Beileledning. — Vi forklare os saaledes let Gangen i denne Nationalforsamlings Fremfærd og Granskninger. Alle traadte sammen med den redelige Attraa efter at bidrage sin Skjæb til Fædrelandets Lærv; under Forhandlingen selv sattes Lidenskaberne paa flere Raader i Bevægelse; de forskjellige Partiers Meninger bleve mere bestemt affondrede, og deres Svindinger optraadte mod hverandre med en vis fiendtlig Djarvhed og Partihadets skarpe Raaben; Prindsens Ophold i Nærheden af Rigsforsamlingen, og hans Omgivelses Paavirkning paa dens mindre betydende, men i Stemmegivning vigtige Medlemmer, forstyrrede stundom, endog uden Prindsens umiddelbare Medvirkning, Forretningernes rolige Gang; men Constitutionsværket selv fuldbyrdedes til Nationens Hæder og Gavn, og Forsamlingen opløstes i Venstab og Overbeviisning om, at Enhver havde handlet med et redeligt og Fædrelandet hengivent Sind, skjønt i forskjellige Retninger af Anskuelser. Desuden var det mestendeels kun et enkelt, endstjønt saare vigtigt Punkt, nemlig med Hensyn til Valget af Regjeringens Overhoved, og til Begreberne om Fædrelandets politiske Forhold i det Hele, at der i Forsamlingen herskede en bestemt Meningsaffondring. I Overveielserne om Constitutionens Bygning selv, som var Mødets Hovedformaal, herskede ofte Enighed og stedse en vis Grad af Rolighed. Alle tænkte paa at gjøre den fast, folkelig og overensstemmende med de liberaleste Begreber om constitutionelle Forfatninger. Prindsen selv — hvad endog hans individuelle Mening herom monne have været — satte sjældent, og stedse med Forsigtighed, Nogen i Bevægelse for at udvide Kongemagten over de rette Grændser; thi derved maatte han bortfjerne sig fra det Maal, hvortil han aabenbart stillede. —

Arbejdet nedlagdes lykkeligvis i Forsamlingen et vel udtænkt Udkast til en Grundlov, der måtte give en herlig Veiledning under Norges simple og naturlige Statsforhold.

Som Materialier til denne Deel af sin Historie har Forfatteren benyttet en Dagbog, som han har holdt under sit Ophold paa Eidsvold og postdagligen hjemsendt til en Ven, samt en Charakteristik over de forskjellige Medlemmer af Forsamlingen, som han nedskrev sig efter sin Hjemkomst. Den første har han næsten bogstaveligen fulgt, forsaavidt den gik ham den fuldstændige Traad han behøvede, fordi han derved meest troede at nærme sig den historiske Sandhed med Hensyn til Begivenhedernes Folge og Bestaffenhed. Charakteriseringen er i det Mindste et tro Billede af Forsamlingens Medlemmer, saaledes som Forfatteren paa den Tid opfattede dem, men han maa overlade de endnu levende Medlemmer af denne Forsamling at bedømme, hvorvidt han har truffet Sandheden, eller hvorvidt den politiske Meningsforskjel har havt Indflydelse paa hans Dom. I denne Hensigt gjør han ikke Regning paa at tilfredsstille alle sine Læsere, ligesom han paa denne Sei er meest udsat for Bidsfarelser. — Til disse sine nedskrevne Materialier til den Tids Historie har han søiet Grindringer, som endnu ere levende hos ham, om et Tidspunkt, der mer end nogen anden Deel af hans Levetid har opvakt hans Deeltagelse og berørt hans kjerlige Stilling, og som er fornyet ved et andet Medlem af Rigets Forsamlingens deels middelbare, deels umiddelbare Meddelelser, der ere lagte for Landsmænds Dine. *) — Som i dette Værks foregaaende Dele har Forfatteren ogsaa øst af andre autentiske Kilder, og i den Anledning henvendt sig til Mænd, som umiddelbart havde taget Deel i Dagens Begivenheder og i Rigets Bestyrelse under Selvstændighedsperioden, og han tilstaaer taknemlig, at, om hans Skildringer befindes at have noget Værd, maa han dele Æren derfor med flere Frønder og Venner. †) Især skylder han sin Broder, Statsraad Hall, flere vigtige og veiledende Oplysninger. Han var dengang Medlem af Statsraadet, og tog en ruffom Deel i Rigets Bestyrelse; han blev af sin Konge betroet et vigtigt diplomatisk Erande, og han udførte tilligemed Statsraad Collett med stort Held Fredsunderhandlingerne med Sveriges Kronprinds. Han var daglig Vidne til Christian Frederiks Færd, og ligesom han besad sin Konges Ndeest og Fortrolighed, bar han for ham dyb Hoiagtelse og æderjaatlig Kjærlighed. Vedre Hjemmelsmand kan Forfatteren saaledes ikke fremstille for sine Læsere, i Alt hvad der angaaer hans Deeltagelse i Rigets Styrelse paa den Tid.

Til Slutning maa han gjentage den Bemærkning, at hans Medtegnelser ere mere at betragte som et Bidrag til Dagens Historie, end som en fuldstændig Chronik, om hvis fuldendelse han i sin Alder ei kunde gjøre sig noget Haab, medes den venlige Dom, som er faldet over dette Værks foregaaende Dele, har opmuntret ham under Udarbejdelsen af Værkets Slutning.

*) (Næmlig N. Bergelands' anonymt i 1830 udgivne „Fortrolige Breve til en Ven, skrevne fra Eidsvold i Marts 1814“ og hans Meddelelser til Sønnen S. Bergelands „Norges Constitutions Historie.“ 1—3. Gbra. 1841—1843 (ufuldendt), optrykt i hans samlede Skrifter IX.)

†) [Kjæmte dem, der have Hall nye og ham forhen ubekjendte Bidrag til dette sidste Bind, var og nuværende Forfatteren Platon, hvis Meddelelser dog først indløb, efterat Forfatterens Concept var færdigt, og da Døden kort efter afbrød Arbejdet, blev kun en liden Deel deraf benyttet. Udg. har nu atter fra Hr. Platon modtaget flere værdifulde Oplysninger, som ere indtagne i Anmærkningerne.]

var truffen Enhver i den huuslige Indretning. — Brindsen skulde efter Bestemmelsen være kommen den 8de, men kom først den 9de. Han var bleven forsinket af en svensk Udsending, Lagmand Glad, som efter Nygtet bragte nye Stræmsler fra den svenske Regjering, der vare ligesaa spildte som de foregaaende. Ved Siden deraf bragtes mangfoldige Nygter i Omløb iblandt Forsamlingens Medlemmer, som skulde herolige Gemytterne angaaende Rigets Stilling. Udlandets Politik skulde have forandret sig med Hensyn til Norge; store Partier Kornvarer skulde være ankomne til Bergen¹⁾, og Fiskeriet for Trondhjems Regning have det heldigste Udfald. Men disse og andre Nygter bares om i Forsamlingen paa forskjellige Maader. Noget ansaae det for Forræderi mod den gode Sag at tvivle om Sandheden af slige Fortællinger, medens Andre tvivlede baade om Sagen selv og den Frelse, som derved skulde vindes.

Den 10de April, Rigsforsamlingens første Sessionsdag, oprandt mild og klar, og ingen Taage formørkede Horizonen, som i flere foregaaende sollose Dage. Alle Deputerede bleve om Morgenen ved omsendte Bud tilfagte at møde i Kirken Kl. 11. De forsamledes paa Kirkegaarden, og de saa Dieblitte, som forløb for Brindsens Ankomst, anvendtes til at hilse nyligen ankomne Repræsentanter, som formedelst det flette Føre vare blevne forsinkede. Brindsen kom, ledsaget af Regjeringsraadet, og for ham paraderede en Deel Jægere til Hest og til Fods. Hele Brindsens Færd og Væsen under hans Ophold i Norge for Kongevalget var i høieste Grad simpelt. Ingen stor Staldetat, ingen glimrende Cavivager, ingen stor Overdaad ved hans Taffel, ingen rundhaandet Ddselhed med Hensyn til Gæstgæfter. Han færdedes som en Privatmand, og satte sig fuldkommen ind i de simple Former, som herske i Norge. Om han end ikke var ligegyldig for Livets Nydelser, saa tilegnede han sig dem ikke i Hoffernes kostbare Stil, og viiste ingen fyrstelig Pragt. Man tænke sig ikke Norges Brindsregent, ei engang Norges Konge, som de Konger, der synes i Tronens Glands ligesom at søge Beskyttelse for dens gamle Rettigheder. Norges Regent var simpel i sit Væsen, som det Lands indre Forhold, hvis Trone han vilde bestige. Med samme Simpelhed fremtraadte han ogsaa i Dag. Han hilfede Forsamlingen venligen med de Ord: „Vi ville, mine Herrer, udbede os Himlens Betsignelse til vort vigtige Foretagende.“ Derpaa gik han ind i Kirken, hvorhen den hele Forsamling fulgte ham uden nogen bestemt Orden og tog Plads i Kirkens nederste Stole, som til den Ende vare blevne ryddiggjorte. Oldingen, Professor Leganger, besteg Prædikestolen og holdt en Tale, hvis Thema var: „Enhver, der efter Christi Exempel opoffrer sig for den gode Sag, fortjener Udødelighed og erholder den.“ Sproget i Talen var i Almindelighed godt, og den havde sine vakkre Steder, som gik til Hjertet. Den Roes, som Taleren i rundt Maal tildeelte Brindsen for hans Opoffrelser og for de Belgjerninger, han havde skjænket det mishandlede Folk, saavel som hans Opfordring til Rigsdagsmændene at hylde Brindsen som Landets Frelser, var en Gjenklang af de Toner, som paa den Tid fast uden Undtagelse gik igjennem alle Templer i Norge, og Brindsens personlige Nærværelse kunde ikke hidrage til at nedstemme den. Mindre behagede Oldingens meer velmeente end betimelige Formaning til Rigsforsamlingen „at betænke, at Eenhed i Bestyrelsen giver Kraft“, hvortil foiedes Advarsel mod, „i Regjeringsformens Dannelselse at overlade sig til Phantasiens Spil.“ Denne Deel af Talen bedømtes skarpt af flere²⁾. Efter Prædiken gik imidlertid

stak indtil Dagens Ende. Samme inderlige Forbindelser fandt viist ogsaa Sted paa Selvstændighedspartiets Sted.

¹⁾ Man tilskrev disse Afslibninger mestendeels den norske Sendemand G. Ankers Be-
stræbelser, som opmuntrede Rjebmænd i det nordlige England dertil; men Ankers
fortrykte Stilling i London, formedelst private Gjeldsforhold og Mangel paa Re-
misser fra Norge, lammede hans Virksomhed. Beløbet af disse Tratter kaldedes
med Roie, og først efter Foreningen med Sverige kunde denne Gjæld ganske afbetales.

²⁾ Der er fældet en uforbeholdt Dom af andre Forfattere over denne Tale, men

og hørte om Eftermiddagen til Forsamlingsstedet, for at modtage Bestemmelse for den følgende Dag¹⁾. I Bærseierens store Hovedbygning fandt vi mange Deputerede, Rogle knurrende over, at de maatte drage saa langt paa Landet fra Forsamlingsstedet, Andre over de slette Foranstaltninger, som vare gjorte, og denne surrende Gruppe af bekjendte og ubekjendte Arbeidsfæller var høiligen interessant. Der vankede imidlertid allerede skjæve og forskende Blik, deels af dem, som kendte hverandres modstridende Anskuelse om det store politiske Rigsdagsæmne, deels af dem, som spejdede efter hvad der monne hoes hos den ubekjendte Rigsdagsmand, endstjønt den store Flok ikke endnu stillede sig under nogen særskilt Fane, hvilket først senere hen blev Tilfældet. De skandinaviske Repræsentanter, som mere bekjendte med Meningsforholdene, og blandt hvilke Brindsen talte sine ivrigste Tilhængere, ansaae Vesterlænderne — Bergenserne maatte dog ikke i denne Henseende regnes til disse — som saakaldte svenske Indvandrere, der vare misfornøiede med Brindsens Fremgangsmaade, og især ikke bifaldt Selvstændighedsværet i den af Brindsen og hans Tilhængere vedtagne Stil. Rygtet havde allerede udpeget Rogle af de meest anseete blandt begge Partiernes Tilhængere, og disse nærmede sig hverandre med Forsigtighed, yttrede sig ubestemt om Dagens Tiliggende, og først naar man havde fundet En af Sine, fik Samtalen en friere og fortroligere Gang. Brindsens Tilhængere, og de, som gave ethvert af hans foretagne Skridt det meest ubetingede Bifald, vare imidlertid de meest høirostede; thi de troede, at de havde den store Mængdes Stemme for sig. I dette foreløbige Møde udbrød saaledes allerede Rogle i de meest smigrende Lovtaler over Brindsen og hans Adfærd, medens den mindre talrige Opposition mestendeels lagde sin Tvivl om Blisdommen i den valgte Adfærd for Dagen ved en fuldkommen Taushed. Der gaves dog ogsaa blandt Lovtalerne nogle høitlaltende Mænd, som allerede da aabent fremlagde sin Mening om Landets farlige Stilling. I denne Henseende udmærkede sig især Amtmand, senere Statholder, Løvenskiold, som allerede den Dag i Samlingsstedets Vestibul med brede Ord udtalte sin Mening. Hele Rigsdagen igjennem, under Forhandlingerne selv, ved Spisebordet og i Vestibulen, yttrede han sig med samme Fritalenhed, og han fremsatte sine Tvivl om Hensigtsmæssigheden af de gjorte Foranstaltninger, og om Landets Stilling i det Hele med en Aabenhed, som, agtværdig i sig selv, stundom udsatte ham for Ubehageligheder. Men forøvrigt fandt man kun liden Friction Sted imellem Partiernes, og den store Strid flyttedes egentligen til Rigsdagsalen. Den store Skare rugede over sine Tanker; Partihøvedingerne kvasjede sine Baaben til Kampen. Derhos traf Forfatteren flere Hædersmænd, som i Begyndelsen af Mødet deelte hans Tvivl, og stode ligesom paa Politikens Korsvei, bestemte til hvilken Fane de skulde sværge, men som under Forhandlingerne bleve Selvstændighedens ivrige Forsvarere. Ogsaa fandt han senere hen flere af disse, der efter Kongevalget ligesom forfærdedes over sine egne Gjerninger, og med bange Hjertter saae Fremtiden i Møde. Den første Samling var imidlertid i Hovedsagen høit fredelig, og Eftermiddagen henrandt under venlige Hilsener, forsigtige Rørmøller, Stiftelse af nye Bekjendtskaber, som under harmonerende politiske Anskuelser ofte bleve Grundvolden til varigt Venstabs²⁾, og Meddelelsen om den forskjellige Skiebne, som

¹⁾ Bærrens Heste stode til Repræsentanternes Raadighed, men deels for Bevægelses Skyld, deels for at spare Bondens Heste under en fodertrang Vaar, stolpede de fleste i Sluss til Forsamlingsstedet.

²⁾ Omendstjønt Forsølgelse og Had formedelst forskjellige politiske Meninger, hvis Værd liden alene kan lære, er velindede Mænd uværdig, og Forfatteren dermed aldrig har besmittet sit Sind, saa er det vist, at Harmoni i Anskuelse om Fædrelandets Forhold, og om Midlerne til at fremme dets Vel, giver Anledning til de varmeste Venstabsforbindelser, og Forfatteren har under sit Ophold paa Gidsvold sluttet Venstabsforbund med flere Landsmænd, grundet paa denne Harmoni, som siden aldrig ere blevne svækkede. Døden har ogsaa formindsket denne lille Skare; men vanskeligen er noget Venstabsforbund sluttet under Fædrelandets Crisis mellem Meningsfrænder, som har været varmere i sin Begyndelse, og er vedligeholdt med mere Tro-

sættelse af Mødets vanskelige Forhandlinger og af de forskjellige Partiers Meningsstrid. Dette var skundom Tilfældet baade ved Rigsforsamlingen og ved paafølgende Storting. Mænd, hvis Stemme sjældent hørtes i Thingsalen, vare ofte veltalende ved Spisebordet, hvor Enhver uden Tvang og Orden kunde blande sig i Samtalen. I denne Dags Møde sporede ingen Stridslyge. Mødets Bigtighed optog Alles Tanker, og Ingen kunde gøre sig Begreb, hverken om Forretningernes Gang, eller om hvilken Mening vilde blive den herskende. Efter Bordet opførtes i Vestibulen Janitscharmusik, der siden saa ofte opmuntrede Forsamlingen. I dette lille Corps, som efter Brindsens Ordre gjennem Oberst, siden Statsraad, Hegermann var sendt til Gidsvold, udmærkede sig især en Trompetblæser, hvis gennemtrængende Toner og færdige Spil ofte vandt Forsamlingens Bifald. Kl. 7 skiltes Repræsentanterne ad, og hver drog til Sit. Om Aftenen fortalte Forfatterens Broder, Regjeringsraad Hall, ham, at den svenske Udsending, Lagmand Flack, havde bragt Brindsen Castlereaghs Budskab til den engelske Minister i Stockholm, Thornton, at den engelske Regjering fremdeles vedblev sin Beslutning at understøtte Sveriges Sag, men at Brindsen ikke desto mindre haabede det Bedste af den engelske Nations Enthusiasme for Norges Frihed. Forfatterens Tvivl mødte i den Henseende ikke hans Broders Haab. Flere Medlemmer, som hørte til Oppositionen, fortalte, at Brindsen havde havt dem dygtig i Stole for deres Mistillid til den gode Sags Fremgang. Forfatteren var, som ovenfor fortalt, sluppen vel derfra.

Den 11te April om Formiddagen indfandt alle Repræsentanterne sig i Hovedbygningens Vestibul for at bivaane Mødets Åbning. Forsamlingens Oekonomiforstander, der, som før bemærket, tillige forrettede en Ceremonimesters Tjeneste, opraabte igjen alle Forsamlingens Medlemmer efter Stædernes og Districternes alphabetiske Orden, og de Opraabte, som hørte til et District, steg derefter op i den til det store Møde bestemte og dertil dekorerede Sal. Efterhaanden som de indtraadte i Salen, toge de Sæde paa lange med rødt Klæde overtrukne Bænke, som i to Rader vare opstillede langs med den aflange Sals første Række. Da disse efterhaanden bleve fyldte, bleve nogle faa Medlemmer fra de Districter, hvis Navne hørte til den fjerneste Bogstavrække staaende paa Gulvet, og for dem opstilledes Stole¹⁾. Repræsentanterne opsteg i følgende Orden²⁾:

Agershuus Amt:	Grosserer Melker.
Kammerherre Peder Anker.	Grosserer Jens Rolffen.
Sorenstriver Falsen.	Residerende Kapellan J. Rein.
Bonden Ch. Kollerud.	Bergenhuiske Infanteriregiment:
Agershuus ridende Jægerkorps:	Capitaine D. G. Hold.
Major B. G. W. Sibbern.	Musiketeer N. J. Loftens.
Agershuus Skarpskytter-Regiment:	Nordre Bergenhuis Amt:
Oberstlieutenant Stabell.	Cancelliraad, Sorenstriver Jrgens.
Commandeersergeant J. Melleby.	Sognepræst N. Nielsen.
Arendal:	Bonden P. Sjermand.
Districtslæge A. Møller.	Søndre Bergenhuis Amt:
Artillericorpsset:	Sorenstriver Koren.
Capitaine B. Møjsfeldt.	Sognepræst G. C. Jerfin.
Sergeant S. Haslum.	Bonden B. A. Gjerager.
Bergen:	Bratsberg Amt:
Sorenstriver W. F. K. Christie.	Kammerherre, Amtmand Lovenstjold.

¹⁾ Da Forsamlingen siden ordnedes og enkelte Lærbænke anbragtes i den ene Ende af Salen, var det kun Repræsentanten fra Østerrisøer, som fik Stol.

²⁾ I Bergelands Konst.-Historie, 2 H. Bilagene S. 13 ff. findes disse Repræsentanters Afgang og nærværende Stilling. [Sfr. isvrigt B. Moes Efterretninger om Gidsvolds Repræsentanter og Stortingsmænd, 1845, samt det i 1857 paabegyndte „Gidsvolds-Galleri“ med udførlige Biographier af B. Botten Hansen.]

Forsamlingen op til Offers, og denne Beslutning var saa meget Diebliffets Foster, at den ene Repræsentant maatte laane den anden Offerbidrag. Efter Kirketjenesten viste alle Repræsentanterne, uden nogen Orden eller Parade, til Bæretets Hovedbygning, i hvis Vestibul de forsamlede sig, for at følge Ceremonimesterens — Ritmester Giesens — Bink at indlevere sine Adresser. Nogle af Forsamlingen yttrede Utilfredshed med, at denne Overleveringsakt af Guldmagterne ei skede paa en høitideligere Maade. Giesen opraabte i Districternes alphabetiske Orden de Repræsentanter, som skulde indlades, og enhver Byes og ethvert Amts Repræsentanter bleve paa eengang indladt. I det Bærelse, hvor Adresserne modtoges, var Brindsen, Regjeringsraad Sommerhjelm, Biskopperne Bæch og Bugge, og de sidste trende Herrer reviderede, som i en Comitee, de indleverede Guldmagter. Guldmagternes Revision kunde endnu ikke beqvemt overdrages Forsamlingen selv, hvis Virksomhed endnu i ingen Henseende var ordnet. Brindsen paatog sig saaledes selv at afgjøre de Spørgsmaal, som i Henseende til Guldmagterne kunde opstaa, ligesom han selv havde bestemt Reglerne for Repræsentantvalget¹⁾. Derved simplificeredes og forkortedes Rigsforsamlingens Arbejde, da denne Revision ved følgende Storting ofte har været vanskelig, og især ofte medtaget en lang Tid.

Da Forfatteren overleverede Brindsen Adressen for Redenæs-Lehn, yttrede han med Mildhed, at det havde været ham en Fornøielse at føie et almindeligt Ønske ved at tilstaae Valgmændene for Redenæs-Amt deres Ansøgning om at maatte vælge Forfatteren²⁾. Da Guldmagterne vare overleverede, gik derefter den hele Forsamling af Repræsentanterne til Bords, de saa undtagne, som vare indbudne til Brindsens Læsel, som denne Dag var Hovedstadens Deputerede. Der blev spist i tvende Bærelser ved lange Borde, omgivne af Bænke; Repræsentanterne sadde blandede mellem hverandre, og Kammerherre Anker og Kjøbmand Cappelen paatog sig en Bærets Forretninger. Dette var saaledes den første Spiseforsamling af den Art, som bestod af de meest blandede Medlemmer, der siden saa ofte ere gjentagne ved vore Stortingsmoder, og let var i Sandhed denne Overgang til Klassernes Sammenbundning ogsaa ved Spisebordet; thi ingensteds staae de forskjellige Borgerklasser hverandre saa nær som i Norge, og ingensteds gjælder den ydre Afsondring af Borgere, hvis Stilling i Livet frembyder Ulighed med Hensyn til uvæsentlige Fortrin, mindre end her. Denne Dags Anretning var tarvelig men god. Marskallens Forskaltninger til Repræsentanternes Bespisning vare i Rigsdagens Begyndelse tilstrækkelige til at fyldestgjøre deres Fordringer, men det varede ikke mange Dage inden Sværtningens Gensformighed og Slethed opvakte Mængdens Klagen og Knurren. — I dette første Spisemøde var der endnu mestendeels en munter Tone, og man hørte ikke endnu de larmende Stridigheder, der senere hen stundom bleve ligesom en Fort-

Forfatteren har nedskrevet sin efter sin Dagbog, og efter det Indtryk, som den gjorde paa ham, da den holdtes. [Ifr. H. Bergelands Konst.-Historie 2 S. 19, Bilag 31, med et Tillæg i Saml. Skrifter IX. 30. G. Bloms Geschichte d. Staatsumwälz. Norwegens 1814, S. 66.]

¹⁾ Saaledes var f. Ex. Capitain, nu Statsraad, Mossfeldt [† 1ste April 1854] valgt baade for Artilleriet og for Bergens-By. Brindsen bestemte da, at han skulde møde for Artilleriet, og at Melker — som da var i Christiania i anden Anledning — skulde indtræde i hans Sted for Bergen, som den, der efter de Valgte havde de fleste Stemmer. Major, nu Statsraad, Sibbern [† 1ste Jan. 1852] var iligemaade valgt for agershusiske ridende Jægere og for Smaalehnens Amt. Brindsen bestemte, at han skulde tage Sæde for Jægerne; men der kom Ingen istedet for Amtet.

²⁾ Der er anført ovenfor S. 370, at Valgforsamlingen i Følge Regentens Skrivelse af 26de Februar ei troede sig berettiget til at vælge udenfor sin egen Midte. — Brindsen underholdt sig nogle Diebliffe med Bonderepræsentanten fra Holts Sogn, Lehnmand Thor Lilleholt, som han gjenkjendte fra sit Ophold paa Næs. Han spurgte ham om Holts Sogn havde sit Sædetorn, og da Thor svarede, at ikke Halvdelen af Sognet havde dette, beklagede han det veemodigen, og yttrede Haab om saa stor Tilførsel inden 3 til 4 Uger, at ogsaa denne Trang vilde blive afhjulpen.

Søndenfjeldske Dragonregiment: Kaptajn Ramm. Corporal B. Paulsen Balke.	Trondhjemske Dragoncorps: Premierlieutenant J. S. Heidemann. Quartiermester B. J. Grøgaard.
Søndenfjeldske Infanteriregiment: Oberst, Kammerherre D. F. Petersen. Musikfører D. Svendsen.	Første Trondhjemske Infanteriregiment: Capitaine G. U. Rasmuth.
Tellemarkske Infanteriregiment: Capitaine E. S. Høyum. Commandeersergeant G. M. Røed.	Sergeant D. L. Stevig. Andet Trondhjemske Infanteriregiment: Capitaine J. Lange. Sergeant S. U. Gedeboe.
Trondhjem: Statsraad, Justitiarius Rogert. Grosserer B. Schmidt.	Tønsberg: Grosserer Carl Stoltenberg.
Nordre Trondhjems Amt: Provst Midelfart. Sognepræst S. Heverdahl. Bonden Sivert Bratberg.	Vesterlehniske Infanteriregiment: Major G. H. Underjæger D. Bjørnsen.
Søndre Trondhjems Amt: Klokker L. Forsæth. Sørenskriver Kambeck. Sognepræst J. S. Darre.	Osterrisøer: Kjebmand, Jernværkseier S. Carstensen H.

Efter et kort Ophold, hvorunder der herskede en dyb Taushed, som en Folge af Forsamlingens høitidelige Stemning i Forventning om hvad der skulde komme, anmeldtes Brindsens Ankomst. Foran ham gik en stor Mængde civile og militaire Embedsmænd, Bar om Bar, der efterhaanden, som de kom til den øverste Ende af Salen, bødte sig om et for Brindsen paa en Forhøining anbragt Sæde, der iøvrigt kun var en tilkebetrukket Lænestol. Brindsens Folge opstillede sig i to Rækker paa Gulvet. Salens Bæge vare behængte med Granbar¹⁾, og prydede med adskillige, tildeels smukke, tildeels frivole, Malerier, og deriblandt paraderede Kong Christian den 4des Portrait i Legemsstørrelse midt paa Bæggen²⁾. Brindsen tog Sæde og aabnede Rigsforsamlingen med følgende Tale:

„Nordmænd! Helligt er det Kald, som samler Eder ved Fædrelandets Alter. Det norske Folks Hu staaer til Eder, dets udvalgte Mænd, at I ville vide med Wiisdom og Samdrægtighed at grundlægge den Statsforfatning, af hvilken nærværende og kommende Slægter kunne vente Held, Orden og Velstand inden Riget. — Den viseste Regjeringsform er uden Tvivl den, som, sikrende Borgerfred og Lovens Hellighed, giver den udøvende Magt Myndighed til at udrette alt Godt, og til at haandhæve Lovene; men I skulle ikke kunne give Norge en Regjeringsform, der svarer til Folkets Forventning, uden ved samdrægtigen at ville virke til et og samme Maal: Folkets Lyksalighed. Bantysker enhver Tvivl, Frygt eller Mistanke fra Eders Barm, naar det gjælder om at bestemme Norges Grundforfatning; ethvert Medlem af denne Forsamling vise sig som trofast, retsindig Nordmand, og, idet han yttre sin Overbeviisning, tænke han tilbage paa de Medborgeres Stemning, i hvis Navn han taler!

¹⁾ [Fra Finmarkens og Nordlands Amter mødte ingen Repræsentanter, da Tiden var for kort, til at Valg derfra kunde finde Sted.]

²⁾ Saalænge Granbaret var friskt, sporedes deraf ingen Ulempe, men efterhaanden som det tørrede, faldt Raalene ned paa deres Hoveder og Klæder, som sadde langs Bæggene. Saa ofte Forsatteren og hans Contubernal kom hjem til deres Logis, maatte de stille sig ved dette Rigsdags-Frug.

³⁾ De andre Malerier bleve siden nedtagne og Christian den 4des Portrait, copieret af Professor Hansen efter Carl v. Mandern, var det eneste som hangte tilbage i Salen, indtil det ombyttedes med et Portrait af Brinds Christians Søn. Hiint er nu i Forsatterens Bæge. [Det skænktes af Kalls Arvinger til den af Provst Krag stiftede Forening til Istandbringelse af et Portrait-Galleri i Tidsvolds-Bygningen.]

Justitsraad, Foged Cloumann.
 Bonden Tollef C. Huvestad.
 Bustruds Amt:
 Provst F. Schmidt.
 Foged Johan Collett.
 Bonden Chr. Hoen.
 Christiania:
 Professor Georg Sverdrup.
 Soldsprokureur Ch. F. Omsen.
 Christians Amt:
 Sognepræst H. J. Stabel.
 Sorenskriver L. Weidemann.
 Bonden A. Lysgaard.
 Christiansand:
 Ref. Kap. N. Bergeland.
 Grosserer O. C. Mørch.
 Christiansund:
 Kjobmand J. Moses.
 Drammen:
 Forvalter N. Scheitlie.
 Frederikshald.
 Cancelliraad, Byfoged C. A. Dahl.
 Frederiksstad:
 Cancelliraad, Byfoged A. M. Heiberg.
 Hedemarkens Amt:
 Amtmand Bendele.
 Sorenskriver Kjonig.
 Lehnsmænd D. D. Evenstad.
 Holmestrand:
 Sognepræst H. H. Nyfom.
 Jarlsbergs Grevskab:
 Grev Herman Wedel-Jarlsberg.
 Sorenskriver G. P. Blom.
 Bonden D. N. Apencæs.
 Ingenieurbrigaden:
 Capitaine H. F. A. Sibbern.
 Kongsbjerg:
 Bergmester P. Steenstrup.
 Krageroe:
 Auditeur, Byfoged C. H. Hornemann.
 Laurvig:
 Justitsraad, Byfoged Diriks.
 Laurvigs Grevskab:
 Proprietair J. Hesselberg.
 Stibscapitaine A. Grønneberg.
 Klokker D. D. Amundrød.
 Listers Amt:
 Kjobmand G. Lund.
 Foged J. Erichstrup.
 Bonden L. J. L. Lundegaard.

Mandals Amt:
 Bonden O. A. Lomsland.
 — E. H. Jaabel.
 — E. A. Teg.
 Molde:
 Byfoged F. Mokseldt.
 Moss:
 Auditeur, Byfoged G. Wulfsberg.
 Redens Amt:
 Jernværkseier Jacob Wall.
 Sognepræst H. J. Grogaard.
 Lehnsmænd Thor R. Lilleholt.
 Nordenfjeldske Infanteriregiment:
 Capitaine B. B. Brydø.
 Musketeer H. E. Baagaard.
 Norske Jægercorps:
 Capitaine B. R. Fleischer.
 Corporal N. Dyhren.
 Dølandiske Infanteriregiment:
 Oberst D. Hegermann.
 Commandeersergeant Haraldstad.
 Borsgrund:
 Grosserer Jorgen Wall.
 Naabygdelagets Amt:
 Sorenskriver L. Bryn.
 Bonden E. L. Lande.
 Lehnsmænd D. R. Løten.
 Romsdalens Amt:
 Amtmand H. M. Krohg.
 Provst Etub.
 Bonden E. D. Balbo.
 Roraas Bergcorps:
 Capitaine R. Flor.
 Stien:
 Grosserer D. v. Cappelen.
 Smaaløhønes Amt:
 Provst P. Hount.
 Bonden J. Hansen.
 Stavanger:
 Kjobmand P. B. Rosenkilde.
 Stavanger Amt:
 Sognepræst L. Østedahl.
 Kjobmand C. Molbach.
 Bonden A. D. Regelstad.
 Sodefensionen:
 Commandeur J. S. Fabricius.
 Lieutenant L. Konow.
 Underofficer P. Johnsen.
 Matros Even Thorsen¹⁾.

¹⁾ Lever endnu i fattige Kaar i Dybvaags Præstegjeld. [Han fik i 1857 Pension af Stortinget.]

lemmer fra de forskjellige Stifter. — Regjeringsraadet skal være beredt at forelægge de Oplysninger om Rigets Resourcer, som have været mulige at forskaffe i en saa kort Tid; men saasom Tidsomstændighederne forhindre den i sig selv vidtløftige Opgjørelse af de gjensidige Fordringer med Kongeriget Danmark, og Rigets Indtægter og Udgifter desuden ei lade sig bestemme efter et Krigsjaar som det afviste, ligesaa lidet som ubetinget efter fordums Fredsjaar, saa vil ei heller noget fuldstændigt Budget for Aaret 1814 kunne forelægges Rigsforsamlingen. Jeg ønsker derimod, at det efter Constitutionens Bestemmelse maatte overveies, om ikke Tilforordnede af Rigsforsamlingen kunde tilligemed Regjeringsraadets første Departement udarbejde Rigets finantzielle Stat og Forslag til nye og nødvendige Hjælpelilder for Finantserne. — Den til Næringsveienes Oplivelse saa uundværlige Eaaneindretning, som under 5te Januar d. A. blev antagen af sammes Constituenten, er hidtil standset i sin Virksomhed, fordi de senere indtrufne Omstændigheder have gjort en Forening om en Nationalbank ønskelig, hvis Plan ligeledes skal forelægges Rigsforsamlingen til Bedømmelse¹⁾. Overhovedet venter jeg med Fortrosthed al den Bistand af Rigsforsamlingen, som Kjendskab til Land og Folk, og som varm Høielse for Norges Vel vil indgive hvert dens Medlem. — Mine Hensigter kjendes af Alle; i redelig Villie skal Ingen overgaae mig, og min bedste Løn skal til alle Tider være Folkets Kjærlighed og de Rettskafnes Høiagtelse.“

Brindsen havde nedskrevet sin Tale paa et Papir, som han havde i Haanden, dog holdt han den med Frihed, Kraft og Værdighed. Den gjorde stort Indtryk paa de Tilstedeværende, endstjønt enhver Deel deraf umuligen kunde tælles Alle, ligesom den indeholdt mange Tirader og Forudsætninger, som ikke kunde taale udadlet Drøftelse. — Brindsens Ansigt var blegt. Nogle vilde endog have bemærket Spor af Taarer i hans Øine, og enkelte Gange skjævede hans Tone; men da han kom til det Sted i Talen, hvor han dablede den Kleinmodighed, som ikke tiltroer Norge Kraft til at bestaae som selvstændig Stat, steg Affecten, Stemmen blev høiere, og ligesom tordnende. Forfatterens Sind blev dybt nedstemt ved dette Sted i Brindsens Tale. Han hørte her en fast Beslutning, og Alt bebudede, at den var tagen med modent Overlæg, ligesom han vidste, at Brindsens Ænske og Hensigt, at fremme Norges Gavn, var oprigtig og ædel, medens han paa den anden Side overveiede Landets smaa Midler til at understøtte en Plan, hvis Grundvold undergroves af Europas mægtigste Stater. Derhos forudsatte Talen, klogt nok til Hensigtens Opnaaelse, en almindelig Attraa efter at forsvare den absolute Selvstændighed, som ingenlunde kunde siges at være tilstede, endstjønt den visseligen havde dybt rodfæstet sig i mangen en fædrelandskindet, forstandig og retsindig Nordmands Barm. Talens Udtryk faldt saaledes paa en forskjellig Grund, eftersom Haab eller Tvivl opmuntrede eller ængstede de forskjellige Gemytter. Forfatteren vedede imidlertid kun at aabne sin Ængstelse for fortrolige Venner; thi det begyndte allerede at blive betænkeligt at yttre Tvivl om en heldig Fuldbgyrdelse af Selvstændighedsværket i den anlagte Stil. Den Trost, som Brindsen gav med Hensyn til Norges fredelige Forhold til Udlandet, opmuntrede kun rettroende Gemytter; den var ingen for dem, som vidste at Krig med dens rædsfulde Følgesvende, Hungersnød og Næringsløshed, omspændte Landet fra alle Kanter. Men hvad der endog kunde siges mod flere Bendinger i denne Tale — dens sieblikkelige Virkning var utvivlsom. Alle Tilstedeværende, Alle, i hvis Hænder den faldt, vare udtømmelige i at rose Brindsens Talegaver, og Mange roste Talens Indhold.

Det franske Brev, som Brindsen havde sendt Sveriges Konge²⁾, men uaabnet

¹⁾ Dette gik dog ikke i Opsyldelse, da Forsamlingen gik en anden Vej i sin Beslutning. Der vare desuden mange Omstændigheder, som hindrede Oprettelsen af en Bank paa den Tid.

²⁾ Findes i Oversættelse i Bilag No. 71, [ifr. S. 369 Anm. 2.]

„Skulde Nogen fortælle Eder, at Norge ikke kan bestaae som selvstændig Stat, da læ Kjærlighed til Fædrelandet dobbelt høit i Eders Barm; da mindes hine Oldinge, hine kraftfulde unge Mænd, der bøde Eder Held til det Herre, I gif hen at rogte! Hine sagde: Bannslægter ei fra Fædrene, og disse: Stoler paa den Kraft, som hviler i vor Arm som i vor Billie! Er det norske Folk da ikke mere sine Fædre høit? Skulde Sønnerne ikke ligesaa godt som de kunne forsvare sine Fjænde? Er vi ei rante til Savn, og kan noget Slags Savn lignedes ved Frihedens? Staaer det ei i Folkets Magt at indrette sin Regjeringsforfatning efter Statens Laro og de Rikter, den besidder i sit Skjød? — Norge har ingenfinde forlangt, at Danmark skulde afholde dets Statsudgifter; i fredelige Tider har dette Rige givet Overskud i Statskassen; og skulde Sverige ønske Forening med Norge for at forsørge det norske Folk med Almisse? — Hvortil lede endeligen disse hange Tvivl? — Kun til frivillig Underkastelse. I Sandhed, hvad var vel det Folk værd, der frygtagtigen opoffrede sin Selvstændighed og Herre? — Kun de Slavelænder, som fra Evigheden vare beredte for samme! — Dog Held os! Vi ere ei vanslægtede! Med høi Følelse af eget Bærd har det hele Folk i Herrens Tempel aflagt den høitidelige Sed, at hævde Norges Selvstændighed. Denne Sed skulle I besegle, trofaste Nordmænd, ved at grundlægge den Regjeringsform, under hvilken I ville leve og som I ville forsvare mod ethvert Forsøg paa at fuldstaae den. Mistvivler ei om, at I jo besidde Kraft til selv i Rodgang at haandthæve den, og mistvivler ei heller om, at en retfærdig Gud beskytter et frit og ubetvunget Folks Anstrængelser. Herren er mit Haab og min Tillid!

„Jeg har anseet det for min første Pligt, som dette Lands Regent, at kundgjøre Nationens fredelige Forhold til andre Magter, og indtil denne Dag er ingen uhyndelighed af nogen Magt øvet mod Norge. Jeg har tilskrevet alle de Fyrster, hvis Benskab er væsentligt for Norge, og af hvis Retfærdighed man kunde haabe Hjælp ved en saa retfærdig Sag, saasnart Omstændighederne tillade dem at ytre deres Sindelag til vor Fordeel¹⁾. Rigets affondrede Beliggenhed har endnu tilbageholdt disses Svar, men imidlertid er det engelske Flag gjenseet og med Glæde modtaget i norske Havne. — De Svenskes Konge har jeg tilskrevet saaledes, som det skal blive forelagt Rigsforsamlingen; men denne Monark har sendt min velmeente Skrivelse uaabnet tilbage. O! Gid den Konge, der siger at ville være det norske Folks Fader, ogsaa vilde ære dets Rettigheder og stænke Norge Fred og lykkelige Dage! Vi ønske os kun at leve uafhængige, i god Forstaaelse med et i sig selv agtværdigt Nabo-folk.

„Jeg skulde ansee det for en kjær Pligt, hvis jeg udførligere med nogen Sandhæd eller Bished kunde skildre Norges politiske Stilling, men Ingen formaaer at forudsee de Begivenheder og Omvæltninger, som Europa i det Hele eller enkelte Stater kunne være underkastede, forinden den almindelige Fred gengiver Ro og kalder Hykkelighed og Velstand tilbage. Held imidlertid det Folk, som uagtet Trængsler og mangehaande Gjenwordigheder med urokkelig Trofasthed, først mod sin egen Konge og siden mod sine egne Rettigheder og sit Nationalværld, bestaaer den gode Strid indtil videre Dage oprinde! Europa skal ikke nægte det sin Høiagtelse og Beundring, og kommende Slægter skulle velstige dets Minde. Ja, Held Norge!“

Dette Udraab „Held Norge!“ gjentog hele Forsamlingen 3 Gange, og Brindsen bedblev derefter saaledes:

„Jeg indbyder Rigsforsamlingen til at vælge sig en Præsident, som kunde ombyrde ugentligen, saavel som en bestandig Sekretair, og til at udarbejde Forslaget til Constitutionen vil det findes fornødent at udvælge en Comitee, bestaaende af Med-

¹⁾ Med Conferentsraad Anker havde han nemlig tilskrevet Keiseren af Østerrige, Keiseren af Rusland, Kongen af Preussen, Prindsregenten af England, Præsidenten i de forenede Stater, og gjennem Consul Konow Prindsen af Oranien.

En glad Mumlen hørtes i Forsamlingen ved dette Budskab. „Forsamlingen — heber det i Forfatterens Dagbog — gif nu til Bords, spiske og drak, sang Drikkeviser til Norges Ære, og en til Brindsens, der var forfattet af Pastor Rein, og i mine Tanker hørte til hans mindre gode Digter-Arbejder, skreeg Hurra, klappede i Hænderne, hørte Janitscharmusik — fort der var en Glæde og Larm uden Ende, morsom nok for Mange, men en dræbende Qual for den, som savnede det rolige Huusliv, og hvis Sjæl var opfyldt med bange Anelser om Fremtiden.“ Senere hen paa Dagen fortaltes, at Brindsen havde over Sverige faaet officielle Dokumenter i Hænde, udstedte af Castlereagh og en russisk Minister, som erklærede, at Norge skulde erobres, om det ei frivilligen forenede sig med Sverige. Derved dæmpedes vel den muntre Stemning, men Selvstændigheds-Mændenes Mod nedsløges ikke, ligesaa lidet som deres Haab om at en Forandring i den udvortes Politik skulde give Norges Sag en bedre Bending.

Forsamlingen begyndte allerede i Dag at gruppere sig i de snevrere Kredse, hvori Medlemmerne valgte deres Omgang udenfor de store Møder og deres Bopæl. Forfatteren og hans Stuefælle søgte deres hos Kammerherre Anker, der havde faaet sit bekvemme Logis, bestaaende af flere Bærelser, i en af Hovedgaardens Sidebygninger. Der samledes de tilligemed Wedel, Lovenskiold, Sorenskriver Blom, og ofte Bergeland, tilligemed Nogle af de Medlemmer, der deelte Tvivlens Meninger med hverandre. — Man kan ikke let tænke sig en elskværdigere, mod sine Omgangsvener og Gjæster meer opmærksom, og i daglig Omgang interessanter og behageligere Mand end Kammerherre Anker. Især var han et Mønster af en fortræffelig Bert, og Forfatteren tilstaaer gjerne, at han i den Henseende aldrig har fundet hans Ræge. Han kjendte i Udøvelsen af sin Gjæstfrihed ingen Grad i det borgerlige Livs Stilling, ingen Klassification mellem sine Medborgere, men skjænkede ethvert Besøg sin Opmærksomhed, og uddeelte til enhver Gjæst paa den meest utvungne og humane Maade Hospitalitetens milde Gaver. Videnstabeligen dannet var Anker ikke; men han var en praktisk erfaren Mand, vel bekendt med Borgerlivets Forhold, og beklædte hæderligen de høie Poster, paa hvilke han sattes. Han forstod i en sjelden Grad at benytte kyndige Mænds Raad og Veiledning, og at give Enhver sin tilhørlige Deel af den Roes og Hæder, som ledsagede det udførte Værk. Han var en fin Hofmand uden Falshed, lagde ikke Skjul paa sin Hjertes Mening, og bevarede i alle sine Forhold den rette Takt og Værdighed, forenet med det simpleste Væsen og den godmodigste Høflighed. Banskelligt er det at finde en Mand saa agtet i de høiere Kredse, saa udmærket af Rigets Høieste, og saa elsket i sin snevrere Omgangskreds og af sine Undergivne, hvis Ven han i flere Henseender var. Aldrig vil hans Minde udslættes i den Kreds, hvori han virkede. Strax efter Norges Forening med Sverige udnævnedes han til Statsminister, og intet Valg kunde være heldigere. Hvor meget hans rigtige Takt og hans elskværdige Personlighed bidrog til i Begyndelsen at ordne Forholdene i Stockholm paa en god Maade, det bevares i hæderlig Erindring af alle dem, som dertil vare Bidne, og af Ingen meer end de norske Statsraader, som stode ved hans Side. — Paa Gidsvold levede Anker ikke behagelige Dage, og han befandt sig der tildeels i en ham fremmed Stilling. Hans Mening om Fædrelandets offentlige Stilling og Forhold, og om Brindsens Færd, var fuldkommen den samme som Grev Wedels, hvem han elskede som en Son og agtede som Landets gjæveste Mand¹⁾. Uagtet han tog liden Deel i Debatterne, leed han stundom store Krænkelser,

De fleste bleve dog, saavidt vides, i Norge, mestendeels af Hengivenhed for Brindsen og den Sag han forsvarede, Nogle og fordi dem fattedes Midler til at fortsætte Reisen. Ovenfor S. 377 er fortalt, hvad der i den Anledning stede.

¹⁾ Det er neppe rigtigt, hvad H. Bergeland fortæller i sit Skrift 2 Hefte S. 32 [Saml. Str. IX. 136], at han strax efter Norges Skilsmisse fra Danmark „var en af Brindsens ivrigste Beundrere“ og at han siden skiftede Farve efter Wedels Paavirk-

er bleven sendt tilbage, blev oplæst af Etatsraad v. Holten, først paa Fransk og den paa Dansk, men han stilte sig maadelig ved begge Dele. Hvor vel end dette Brev var skrevet, kunde der ikke være stor Interesse ved at høre et Brev forelæse, der ikke havde naaet sin Bestemmelse. Nu beviste det kun Brindsens Evne til at strøtte sig med Held, og derom havde Forsamlingen forud det høieste Begreb.

Da Brindsen med sit Følge havde forladt Forsamlingen, stred den efter den i Løen stete Opfordring til Valg af Præsident, Vicepræsident og Sekretair. Valget faldt paa Kammerherre Anker til Præsident, Etatsraad Rogert til Vicepræsident, og Sorenssriver Christie til bestandig Sekretair. Kammerherre Anker fremstod derefter og med saa Ord komplimenterede Forsamlingen. Han udbad sig dens Overbærelse under det ham paalagte Hverv at lede Forretninger, som vare ham ubekjendte, men den af hans Medrepræsentanter viiste Tillid gjorde ham til Pligt at modtage. Derhos gjorde han opmærksom paa, at Forsamlingen, i Følge Brindsens Bestemmelse, om 8 Dage maatte være betænkt paa et nyt Præsidentvalg. Efter en kort Bulder i Forsamlingen, hvis Skridt endnu ikke vare ordnede ved noget Reglement, bestemtes, at der skulde udnævnes en Comitee bestaaende af 6 Medlemmer, for at forfatte et Reglement for Rigsdagens Forhandlinger samt en Taladresse til Brindsen for hans Bestræbelser for Landets Vel under den midlertidige Regjering, hvilken Adresse næste Dag skulde forelægges Forsamlingen til Bedømmelse. Nødvendigheden af et Reglement viiste sig allerede i dette Møde. Medlemmerne talde den Dag i Munden paa hverandre som i en Comitee, der bestaaer af saa Medlemmer; Tungerne løsnedes under den almindelige Snakken og Forvirring, og den Frygt forsvandt, der som oftest holder utilbørlig Snakksomhed i Ave, naar Talerens Foredrag lyder ene i en Forsamling af agtede Medborgere. Det hændte endog den Dag, at enkelte Medlemmer tog Præsidenten Ordet af Munden, og blandede sig i Forretninger, hvis Udførelse var deres Natur ene tilkom ham. Til Medlemmer af Comiteen udnævnedes: Ererdrup, Omsen, Segermann, Falsen, Bergeland og Diriks. Forsamlingen opløstes derefter og Mødet berammedes igjen til næste Dags Middag Kl. 12, til hvilken Tid Comiteen troede at blive færdig med sit dobbelte Arbejde. Man seer, at der til vigtige Arbejders Udførelse gaves i dette første Thingmøde kun forholdsmæssig liden Tid, hvoraf fulgte megen Simpelhed saavel som et kort Omfang i Bestemmelserne, og let fremmedes Arbejdet under Forsamlingens Hænder. Den uøvede Haand var rastere end den øvede senere blev. Paa de følgende Storthing gik Comiteens Behandling af Udløstet til et Reglement og Debatteerne derover sædvanligen langt ind i dettes Forhandlingstid. Derhos havde Rigsforsamlingen saa, skjønt høist vigtige, Gjenstande at behandle, og disses Klassification og Comiteernes forskjellige Birketreds, som sædse har været saa vanskelig at ordne, kunde forbigaaes. Reglementet kunde indskrænke sig til almindeligen at ordne det indvortes Politi.

Der forløb derefter et Par Timer før Forsamlingen gik til Bords, og kort før Bordsædet anmeldtes, at Brindsen havde Noget at berette Forsamlingen. Den større Deel deraf forsamledes derfor i Vestibulen, hvor Brindsen indfandt sig, og med en venlig Mine erkyndigede sig om, hvorledes Repræsentanterne vare indlogerede. Han tilføiede, hvor ugjerne han havde erfaret, at nogle Repræsentanter ikke havde det efter Ønske; men at Anstalt var truffen til, at man nærmere kunde rykke sammen. Derpaa sagde han, at det var ham en Fornøielse at kunne berette Forsamlingen, at Orløgsbriggeerne vare conserverede for Fædrelandet, og at kun Briggen Allart havde gjort et forgjæves Forsøg paa at fortrække, men som ved det norske Mandstabs Kjærlighed var bleven forhindret. Brindsen yttrede, at Officererne paa Allart, efter hans Overbeviisning, ved denne Leilighed havde handlet mere efter Pligt mod deres Souverain, end efter Hjertets Høiesser, som bød dem at forsvare Norges Sag¹⁾.

¹⁾ Commandeur Lütken opfordrede de i Norge værende danske Søofficerer til at vende tilbage til Danmark, da de ellers maatte tilskrive sig selv Følgerne af deres Uhygighed.

Forhandlingerne, og den Sikkerhed og Holighed i det indvortes Politi, som udmærker vore Storting. Tiden til det daglige Møde berammedes noget senere end ved følgende Storting. Forhandlingerne skulde nemlig ikke begynde før Kl. 10, fordi nogle af Repræsentanternes Bopæle laae saa langt fra Forsamlingsstedet, at de ei for beqvemt kunde møde; men da ingen Hviletid gaves, forfordedes ikke derved Forsamlingstiden. Forøvrigt gav allerede Rigsforsamlingen paa Eidsvold Exempel paa den fast mageløse, skjønt ulige fordeelte, Arbeidsudholdenhed, den strenge Tidsinddeling, og den Slags skarpe Skoledisciplin, hvorved vore Storting udmærkte sig fra de fleste andre Folkemøder af den Art.

Derefter blev Udkastet til en Takadresse til Brindsen oplæst, og i den Anledning opstod nogle Debatter. Bergeland søgte i en Tale at vise Nødvendigheden af, at Rigsforsamlingen sanctionerede hvad der paa Eidsvold var forhandlet, og at en Takadresse udstedtes til de Mænd, som ved dette Møde vare tilstede, hvilket han tilstod, hvor uretmæssigt det isøvrigt monne have været, havde haft sine gavnlige Følger for det almindelige Bedste. Derhos paastod han, at Brindsen burde anmodes om at vedblive Rigets Bestyrelse, indtil Constitutionen var grundlagt og en ny Tingenes Orden indført¹⁾. Hans Hensigt var ved dette høitidelige Skridt at bevise, at Souverainiteten var gaaet over i Folkets Hænder igjennem dets Repræsentanter, og at hævde den Myndighed, som laa hos det. I denne Henseende fandt Bergeland sin første Opponent i Grev Wedel, som yttrede, at den fremsatte Motion ei var passende. Takadressen betragtede Wedel som en simpel Compliment, hvis Udtryk ei saa nøie burde drøftes. Forsamlingen paa Eidsvold var i Grevens Tanker en passeret Sag, for hvilken intet Regnskab burde kræves, og den hele Undersøgelse kunde let lede til bittere Bemærkninger, som strax i Begyndelsen kunde give Rigsdagens Forhandlinger en uvenlig Tendents. Han paastod derhos, at Takadressen burde frembringes i den Form den havde. Wedels Bemærkninger gjorde sin gode Virkning, og denne hans Moderation strax i Forhandlingernes Begyndelse glædede saameget mere hans Venner, som de vidste, at Adressens Udtryk ingenlunde tilfredsstillede Greven. Præsidenten Kammerherre Anker erklærede, at Mødet paa Eidsvold, hvorved han selv havde været tilstede, ikke egentlig var at betragte som en Bemyndigelse til Brindsen at vedblive Rigets Bestyrelse, men som et Raad, og at Acten var sanctioneret af Nationen selv ved den høitidelige Eeds Afleggelse i Kirken, som senere paafulgte. I alvorligere Udtryk gav Sverdrup sit Misnoie tilkjende med Bergelands Indvendinger og Bemærkninger ved Mødet paa Eidsvold, og henskjød sig under Wedels Mening. Grengaard yttrede, at naar en General nedlægger Commandoen, optager den Næstcommanderende den igjen, og at man fra den Side maatte være Brindsen taknemmelig; men heraf fulgte ingenlunde, at jo Souverainiteten var i Folkets Haand, og at det ei skulde staae i Folkets Magt gjennem sine Repræsentanter at bestemme Norges Statsforfatning. Efterat flere havde yttret sig i den Anledning, blev Bergelands Forslag, der vel var i Hovedsagen grundet i Sagens Natur, men under den nærværende Stemning mindre betimeligt og klogt, med stor Pluralitet forkastet, og Takadressen blev antagen i den af Comiteen udkastede Form. Den ansaaes forfattet af Sverdrup og Falsen, og lod saaledes:

„Da Norge, løsrevet fra sin ældgamle Forbindelse, var blevet bestemt til et Kov for erobresyg Uergjerrighed, var dette vort elskte Fædreland dog ikke forladt; thi det havde sin faste Lillid til Gud, sit nedarvede Mod og sin Kraft; det havde Dem, ædle Fyrste, som efter det norske Folks almene Dussler greb og førte Roret med Visdom, Værdighed og Kraft, som med stor og beundringsværdig Opoffrelse forebyggede Anarkiets Rædsler, og lovede med Liv og Blod i Forening med Folket

¹⁾ Hans Tale i den Anledning findes indført i Bergelands Konstitutionshistorie 2de Hefte, 4de Bilag, S. 18. [Den er ikke optaget i hans Samlede Skrifter.]

fordi han var i det Tilfælde at maatte ved sin Stemmegivning bekjende sig til Meninger, som ei vare Pluralitetens, ligesom han heller ikke kunde siges at være stillet til som Præsident at lede Forhandlingerne. Efter den bestemte Tidsfrist steg han derfor gjerne ned af Præsidentstolen.

I denne Omgangstreds tilbragte Forfatteren mange behagelige Timer under sit Ophold paa Gidsvold, og især knyttedes hans Venstreb med Wedel der end fastere. Naar der ingen Divergens mere i deres politiske Anskuelse. Foreningen med Danmark, som de forhen betragtede fra forskjellige Synspunkter, var, som det syntes, ujenfaldelig hævet, og Begge ansaae Norges Forbindelse med Sverige under en fri forfatnings Ly som ønskelig og nødvendig. Paa deres Vandringer om Aftenen efter et Dagarbejde var Fædrelandets Stilling og Anliggender stedse Gjenstanden for deres Samtaler. „Skulde — sagde Wedel — disse Strigere (man erindre sig Wedels skarpe Udtryk, naar han bedømte Andres Færd) have Ret, og vi Uret, skulde det virkelig lykkes Prindsen at sætte Kronen paa sit Hoved trods Europas Beslutning?“ Intet er et stærkere Beviis paa Styrken af Selvstændighedspartiet end Grev Wedels egen Tvivl, som nødvendigen maatte opstaae, naar han oversaa den Række af Fæderesmænd, der forsvarede en Mening, som var hans egen modsat. Denne Tvivl dæmpede ogsaa Hestigheden af Wedels Modstand, og bestemte ham til at være et roligt, skjønt vissehligen ikke ligegyldigt Bidne til Begivenhedernes Gang. Wedel og hans Benner betragtede tildeels, efterat have sat sig ind i den herskende Stemning, Selvstændighedsspørgsmaalet som liggende udenfor Debatternes Omraade i Rigsforsamlingen. Enhver af dem havde beredt sig paa en djærv Modstand, Flere havde uarbejdet lange Taler til Bidnesbyrd om deres politiske Tro, og for at forhindre haarlige Beslutninger. De meddeelte hverandre disse Uarbejdelser, og holdt saaledes et Slags Stuething, hvori de ordnede Statens Anliggender paa deres Vils. Men da de havde overbevist sig om Umuligheden af at bøie den raadende Mening, stak de deres Taler i Lommen, og bleve enige om, ikke ved en unyttig Modstand at foranledige end stærkere Udbrud af en i deres Dine forvildet Patriotisme. See vi imidlertid hen til Resultatet, saa var det ene Parties Taushed ligesaa ønskelig, som det andet Parties høie Toner; thi det første forhindrede Norges Forening med Sverige i en mindre ønskelig Form, det sidste foranledigede mere passende Foreningsbetingelser mellem de tvende nordiske Riger. Historien maa i Udmyghed give en holere Gaand Pilsen og Vren. Kun en enkelt Modstander af Selvstændighedsværket [M. Bergeland] — vi ville snart faae Leilighed til at indlede ham i vore Læses Bekjendtskab — kunde ikke følge sin Overbeviisning om Værkets Skrobelighed og de Farer, som Nationen udsattes for ved at vedblive i den begyndte Still, men han betalte sin Frilødsmodighed tildeels med mange Krænkelser.

Den 12te April forsamledes igjen Repræsentanterne i Vestibulen, og steg op i Forsamlingen i den Orden, som de igaar havde fulgt. Præsidenten foredrog den vedsatte Comitæes Indstilling om Reglementet. Den bestod i 15 Paragraffer, som derefter bleve debatterede og med saa Modifikationer antagne¹⁾. De fleste have fulgt alle Storthingsforhandlinger igjennem den lange Række af paafølgende Storthing. Det viiste sig imidlertid allerede i denne Forsamling, at der var udeladt adskillige Bestemmelser, som vare nødvendige for at tilveiebringe den Orden og Værdighed i

ning. Forfatteren havde Anledning til fortrolig Underholdning med Anter om Fædrelandets Stilling for Grev Wedels Tilbagekomst, der først stede i Februar, og han var en af de Mænd, der meest styrkede ham i hans politiske Anskuelse. Et Udtryk som det af Bergeland anførte: „Bare nu ikke German kommer!“ kunde vel undfalde Anter; thi han glædedes ved lunefuldt Spøg, og slog selv gjerne den Tone an; men man feiler uden Tvivl naar man troer, at disse Ord vare et Skilt for hans Selvstændigheds-Tro; thi paa Prindsens Evne til at gennemføre denne stolede han aldrig, ligesaa lidt som han ansaa den passende for Landets Stilling.

¹⁾ Trøkt i Rigsforsaml. Forhandl. I. S. 21—24 og derefter i Bilag No. 72.

Forhandlingerne, og den Sikkerhed og Holighed i det indvortes Politi, som udmærker vore Storting. Tiden til det daglige Møde berammedes noget senere end ved følgende Storting. Forhandlingerne skulde nemlig ikke begynde før Kl. 10, fordi nogle af Repræsentanternes Bopæle laae saa langt fra Forsamlingsstedet, at de ei for beqvemt kunde møde; men da ingen Hviletid gaves, forkortedes ikke derved Forsamlingsstunden. Forøvrigt gav allerede Rigsforsamlingen paa Eidsvold Exempel paa den fast mageløse, skjønt ulige fordeelte, Arbeidsudholdenhed, den strenge Tidsinddeling, og den Slags skarpe Skoledisciplin, hvorved vore Storting udmærke sig fra de fleste andre Folkemøder af den Art.

Derefter blev Udkastet til en Takadresse til Brindsen oplæst, og i den Anledning opstod nogle Debatter. Bergeland søgte i en Tale at vise Nødvendigheden af, at Rigsforsamlingen sanctionerede hvad der paa Eidsvold var forhandlet, og at en Takadresse udstedtes til de Mænd, som ved dette Møde vare tilstede, hvilket han tilstod, hvor uretmæssigt det iøvrigt monne have været, havde havt sine gavnlige Følger for det almindelige Bedste. Derhos paastod han, at Brindsen burde anmodes om at vedblive Rigets Bestyrelse, indtil Constitutionen var grundlagt og en ny Tingenes Orden indført¹⁾. Hans Hensigt var ved dette høitidelige Skridt at bevise, at Souverainiteten var gaaet over i Folkets Hænder igjennem dets Repræsentanter, og at hævde den Myndighed, som laa hos det. I denne Henseende fandt Bergeland sin første Opponent i Grev Wedel, som yttrede, at den fremsatte Motion ei var passende. Takadressen betragtede Wedel som en simpel Compliment, hvis Udtryk ei saa usie burde drøstes. Forsamlingen paa Eidsvold var i Grevens Tanker en passeret Sag, for hvilken intet Regnskab burde kræves, og den hele Undersøgelse kunde let lede til bitre Bemærkninger, som strax i Begyndelsen kunde give Rigsdagens Forhandlinger en uvenlig Tendents. Han paastod derhos, at Takadressen burde frembringes i den Form den havde. Wedels Bemærkninger gjorde sin gode Virkning, og denne hans Moderation strax i Forhandlingernes Begyndelse glædede saameget mere hans Benner, som de vidste, at Adressens Udtryk ingenlunde tilfredsstillede Grevens. Præsidenten Kammerherre Anfer erklærede, at Mødet paa Eidsvold, hvorved han selv havde været tilstede, ikke egentlig var at betragte som en Bemyndigelse til Brindsen at vedblive Rigets Bestyrelse, men som et Raad, og at Acten var sanctioneret af Nationen selv ved den høitidelige Eeds Afleggelse i Kirken, som senere paafulgte. I alvorligere Udtryk gav Sverdrup sit Misnoie tilkjende med Bergelands Indvendinger og Bemærkninger ved Mødet paa Eidsvold, og henskjød sig under Wedels Mening. Groggaard yttrede, at naar en General nedlægger Commandoen, optager den Næstcommanderende den igjen, og at man fra den Side maatte være Brindsen taknemmelig; men heraf fulgte ingenlunde, at jo Souverainiteten var i Folkets Haand, og at det ei skulde staae i Folkets Magt gjennem sine Repræsentanter at bestemme Norges Statsforfatning. Efterat Flere havde yttret sig i den Anledning, blev Bergelands Forslag, der vel var i Hovedsagen grundet i Sagens Natur, men under den nærværende Stemning mindre betimeligt og klogt, med stor Pluralitet forkastet, og Takadressen blev antagen i den af Comiteen udkastede Form. Den ansaaes forfattet af Sverdrup og Falsen, og lød saaledes:

„Da Norge, løstrevet fra sin ældgamle Forbindelse, var blevet bestemt til et Nov for erobreskyg Værgjerrighed, var dette vort elskte Fædreland dog ikke forladt; thi det havde sin faste Tillid til Gud, sit nedarvede Mod og sin Kraft; det havde Dem, ædle Fyrste, som efter det norske Folks almene Ønsker greb og førte Roret med Visdom, Værdighed og Kraft, som med stor og beundringsværdig Opoffrelse forebyggede Anarkiets Rædsler, og lovede med Liv og Blod i Forening med Folket

¹⁾ Hans Tale i den Anledning findes indført i Bergelands Konstitutionshistorie 2det Hefte, 4de Bilag, S. 18. [Den er ikke optaget i hans Samlede Skrifter.]

at forsvare Norges den gode Sag, og hævde dette ældgamle Riges Selvfærdighed og Frihed. Deres Kongelige Høihed har med Ord og Daad skjønt og kraftigen udtalt Deres varme Følelser for Norges Held og Hæder, Deres utvørlige Trofasthed og Hengivenhed for et frit Folks retfærdige Sag, Deres utrættelige Omsorg for dets Tryk og Frelse. Hvor ønskede vi værdigen i Folkets Navn at kunne tolke den dybe og inderlige Følelse af Ærbødighed, Hoiagtelse og Kjærlighed, som enhver ægte og redelig Nordmand føler for Dem; den Taknemmelighed, hvormed det hele norske Folk i Deres Sendelse erkjender en af Forsynets største Velgjerninger imod et frit og trofast Folk i Farens og Nødens Stund; den Forvisning, det har, at Deres sjældne Talenter, Dyder og trofaste Hengivenhed for det gamle Norges gode Sag, ville blive det norske Folk uforglemmelige, saalænge det ikke forglemmer sig selv!"

Saaledes hørte man allerede den Dag i Thingssalen nogle af de Mænds Stemmer, som siden oftere toge Ordet. Bedel maatte uden Tvivl regnes blandt Forsamlingens færdigste Talere, og han lod sig, især i Forhandlingernes Begyndelse, oftere høre. Senere hen blev han mere taus, da han, misfornøiet med Tingenes Gang, mindre interesserede sig for de Beslutninger, der hængte sammen med Landets politiske Stilling, og alle i en uimodstaaelig Strøm stilede imod, hvad der efter Grevens Mening tjente til Nationens Lære, og han indskrænkede sig mestendeels kun til at drøfte den udtalte Constitutions Paragrapher. Han havde en særdeles Lethed til at opfatte den Gjenstand, der i Thinget fremsattes til Behandling; han drøftede den med Skarpsindighed, og gjendrev sin Modstander med Alvor, men paa Gidsvold i Almindelighed med stor Sindighed og Maadehold. Med Rolighed, Landsnærværelse og Selvbeholdelse begyndte han her sin Virksomhed som Taler i Thinget, og Hændelsen vilde at han vendte sine Blikke mod en Meningsfælde, med hvis Begreber om Fædrelandets Stilling han ellers harmonerede. Bedel kom paa Gidsvold, ogsaa da naar han misforstodes, og naar Prindsens Tilhængere angreb ham og hans Tilhængere med sikkende og haarde Udtryk¹⁾, hviist sjældent ud af sin rolige og sindige Thingsfærd; han tillod sig ikke der noget bittert Ord imod Rogen, men forsvarede sin Mening skarpsindigen, og som oftest heldigen. Bedel havde hentet sit Monster som Thingtaler i det engelske Parlament, og om der var flere, som kunde være ham vorne i Kundskab om den Slags Materie, hvormed der handlede, og i dybe Studier, saa var der gennem hans hele Thingsfærd faa, der kunde nævnes ved hans Side som Parlamenttaler. Forfatteren har vel stundom paa efterfølgende Storting hørt heftige Taler af Bedel, i hvilke han altfor djærvt gik løs paa yndede Folkemening, og altfor skarpt og tildeels eensidigt bedømte Landsmænds Handlinger; men han beundrede ofte den Rolighed og Sindighed, som han viiste paa Gidsvold, der usigeliggen bidrog til en grundig og rolig Drøftelse af Fædrelandets vigtigste Anliggender. Dette paastaer Forfatteren, at der baade paa dette og følgende Storting vare faa Talere, der hørtes med større Interesse, og gjorde meere Indtryk ved sit værdige Bæren og personlige Holdning, fri for alle Jagter, og ved et let og flydende Foredrag uden Hæften og Stammen, og ofte fuldt af træffende Billeder.

Groggaard viiste sig vissefælig som et talentfuldt Medlem af Rigsforsamlingen. I vittige Taleendinger, heldig, stundom sarkastisk, Gjendrivelse af hans Modstanderes Eetninger overgik Ingen ham, og Talerens Miner og Gebærder understøttede Geniets sprudlende Taleflod. Hans Uttringer vare stedse vel formede og kryddrede med spillede Bid, men derhos stundom bidende i den Grad, at han ikke sjældent stødte sin Bederpart. Hans Modstandere i Politiken, blandt hvilke Mange gjorde hans Talenter Ret og Skjel, fandt, at han stundom spillede paa Overfladen for at angribe sin Bederparts svage Side; men naar han ikke altid gik tilbunds i Betragtningen af de

¹⁾ Saa megen Agtelse nød imidlertid denne mærkværdige Personlighed ogsaa paa Gidsvold, at fornærmelige Udtryk sjældent eller aldrig faldt i hans Lod.

Gjenstande, som behandlede, saa var Marsagen vel den, at han ansaa ethvert Hovedangreb paa Modstandernes politiske Mening for unyttigt, og ledende til at forbitte Gemytterne til Skade for det egentlige Constitutionsværk. Da han ikke var Medlem af Constitutionscomiteen, havde han ikke Anledning til i den Grad, som flere af Forsamlingens udmærkede Mænd, at trænge dybt ind i det egentlige Grundlovsarbejde; thi om dette var der i den store Forsamling forholdsmæssigen saa og lidet vidtløftige Discussioner; men i enkelte af disse, saasom Adelsagen og Jodesagen, lagde han noksom for Dagen, at han alvorligen havde drøftet disse Gjenstande og forstod grundigen at behandle dem. Hvo der kjendte Groggaard til Grunde, og lagde Mærke til hans Færd paa Rigsforsamlingen, maa tilstaae, at Saa eller Ingen i Forsamlingen folte varmere for sit Fædreland end han, Saa opfattede klarere dets sande Interesse, besad dybere Kundskaber endog udenfor sit Embedsfag, og vidste at indflette sine Tanker i et livligere, fyndigere og tælligere Foredrag. Men Groggaard var aaben i sin Færd, som i sine Meningsyttringer, og han hverken frygtede eller undgik heftige Sammenstød, i Thingtalen og i privat Samtale, med sine Meningsmodstandere, og gjorde sig ofte lystig over deres i Biser og Taler flammende Patriotisme¹⁾. Derhos var han selvstændig i sine Meninger, og snertede Venner og Uvenner med sine stærke Baaben, naar han havde en Idee at forsvare, som han havde taget af sin Overbeviisning. Hans Bittighedspile stilede ligesaavel mod Benner's Stjerner, Baand og uvæsentlige Fortrin, som mod Modstandernes stussende Billeder og opsvulmede Forhaabninger. Han begyndte sine Debatter i Dag i sin sædvanlige vittige Stil, men kun for at stemme Gemytterne til roligen at behandle Hovedgjenstanden for Dagens Forhandling, og bortskjerne delicate Undersøgelser om Rigtigheden af hvad der var passeret.

Wergeland viiste ogsaa under denne første Debat sin Færdighed og Frimodighed som Thingtaler. Han var fast den Eneste af Oppositionspartiet, hvis stærke Overbeviisning om Rigtigheden af hans politiske Tro ikke tillod at tilbageholde sin Mening, saa ofte der gaves Anledning til at lægge denne for Dagen. Hans Tale havde i Forfatterens Tanker mange vakre Steder, men han brugte stundom dristige og mindre correcte Billeder, der gave hans Modstandere Stof til spottende Angreb. Talerne gjorde derfor i deres Heelhed ikke altid det tilsigtede Indtryk, ligesom de stundom havde en Bredde, der trættede baade Modstandere og Meningsfrænder, og indeholdt en docerende Tone, der ingeniunde tællede denne Forsamling. Der var derhos ofte i hans Meningsyttringer en vis Haardhed, Bestemthed og Ringeagt for Andres Meninger, der ligesom syntes at indeholde den Baastand, at han fremfor Noget i Forsamlingen havde gennemtrængt en Grundforfatnings sande Væsen, og vidste at give den en for Fædrelandets sande Lære passende Form. Hans Frimo-

¹⁾ Forfatteren, som næsten stedse var ved Groggaards Side paa Eidsvold, var Vidne til flere saadanne Sammenstød, og nogle af dem, som Wergeland omtaler i sit Skrift, staae ogsaa for hans Grindring, endstjønt ikke udmalede i hiin Forfatters Farve. De vare sædvanligen flygtige, og overstred ikke Selstabslivets venlige Anstand. Groggaard var i Almindelighed agtet i Forsamlingen, og man angreb ikke lettigen et Medlem, som vidste at pille det latterlige ud i ethvert tvetydigt Udtryk, hvori han sporede et Angreb eller en Mistydning. En af Forsamlingens geistlige Medlemmer [formodentlig Fr. Schmidt], der hørte blandt Brindsens ivrigste Tilhængere, og gav hyppigen Sidebug til Oppositionen, især i sine Leilighedsdigte, vilde ham gjerne tillivs, og Forfatteren søgte stundom at moderere hans Udfald mod denne i flere Henseender agtværdige Mand. — Groggaard var visseligen bleven en Prydelse for vore Storting, naar han oftere var bleven udkaaret til Repræsentant. Han vilde vistnok ikke have faaet den nederste Plads blandt den Række af Hædersmænd, som den geistlige Stand har leveret til Stortinget. Men hans politiske Mening hindrede hans Valg til Stortinget 1814, og siden glemtes han under andre Slags Valgkabler. [Sfr. Groggaards Biographi af P. Botten Hansen i Eidsvolds-Galleri S. 52—62.]

ighed var prisværdig; thi den flød af et patriotisk Sind og Overbeviisning om den Sags Ræenhed, som han forsvarede, men formedelst Djærigheden i hans Uttringer kostede han stundom bittere Frugter af sin Beltalenhed, ligesom der ofte var mere Studium end practisk Viisdom i hans Sætninger. I Forfatterens Dagbog har han plantet Bergeland en Mindeblomst, der vidner om den Hoiagtelse, som han følte for hans frimodige og ofte kraftfulde Beltalenhed, hans omhyggelige Studium af Statsforfatningens Bæsen, og hans Djærighed til at udtale sin Overbeviisning, hvori han uetgik alle sine Meningsfrænder¹⁾.

Lovenskiold viiste ogsaa ved denne Dags Debat sit parlamentariske Talent. Han taledede i Almindelighed med Lethed, Skarpsindighed og en Frimodighed, der aldrig led sig forstyrre ved Modpartiets djærveste Angreb. Der var, som ovenfor bemærket, en bestemt Aabenhed i hans hele Færd paa Eidsvold, som foragtede at lægge Skjul paa politiske Meninger, hvorsomhelst disse kom paa Bane. Men denne aabne Modstand tællede ikke den store Hob. Saaledes maatte han døie flere Ubehageligheder i og udenfor Forsamlingen; thi han hørte blandt de aabenbareste Modstandere af Selvstændighedsværket. Hvad han i Dag foredrog, var i Bedels findige Tone, og kunde ingen Skjærv lægge til at forbitte Gemhytterne eller nære Partihadet. Iøvrigt gik det ham som Sorensskriver Blom og flere dygtige Repræsentanter af det tvivlende Parti, at de blandede sig oftere i Begyndelsen end i senere Sessioner i Debatterne om politiske Materier. De undgik at deeltage i disse vanskelige Undersøgelser, hvis Afgjørelse tog en Bending, der ingen Modstand taalte, og som kun forviklede ved en unyttig Kamp. Det var kun, naar de Grundlovens Paragrapher, der ordnede Statens indvortes Anliggender, debatteredes, at de gavede deres Mening tilkjende, og det maa med Sandhed siges, at deres Foredrag ofte hidrog til at berige Grundloven med hensigtsmæssige Bestemmelser.

Ogsaa Capitain Mossfeldt tog Deel i disse Debatter, og Forfatteren maa tilføie, at der var Faa i Forsamlingen, som han heller hørte end ham. Han taledede ofte, baade ex tempore og af Papiret, men hans Foredrag bar stedse Præget af Skarpsindighed, Kundskab og Humanitet. Han var en af Selvstændighedens ivrigste Forsægttere, en varm Forsvarer for Brindsens Fremgangsmaade, og Ingen viiste meer Affky end han for enhver Tilnærmelse til Sverige, som han erklærede for Fædrelandets Erke-Urve-Fiende. Men han forfulgte ikke sine Tingsfæller, som havde en anden Overbeviisning, med Had og Mistkjendelse, og det gik vel an at staae paa en venstabelig Fod med ham, uden at sværge til hans politiske Fane. Det Talent, som Mossfeldt udviklede paa Eidsvold, endstjønt det understøttede en Sag, som Forfatteren ei kunde give sit Bisald, og hans humane Færd mod Tingsgets Medlemmer, hvad endog deres politiske Mening var, lagde Grunden til Forfatterens Hoiagtelse for denne udmærkede Mand, der har fulgt ham paa hans paafølgende ophoiede Embedsbane, paa hvilken han har viist den Fasthed, Frimodighed og det Fædrelandssind, som strax i Begyndelsen af hans offentlige Virksomhed henvendte Nationens og Kongens Øine paa ham.

Sverdrup, som følte sig krænkede ved Bergelands Udladesser om den foreløbige Raadsfaling paa Eidsvold, tog en alvorlig Deel i denne Dags Debatter. Maaskee

¹⁾ Forfatteren har i sin nedskrevne Dom om Bergelands Færd, som Medlem af Rigsforsamlingen, lempet sin egen Mening efter høitagtede Medrepræsentanters, der kan ansees meer upartist, og grundet paa det almindelige Indtryk, som samme gjorde i Forsamlingen. Der var Ingen paa Eidsvold, som ved omhyggelige Studier saaledes havde forberedt sig til Deeltagelse i Rigsforsamlingens Forhandlinger som Bergeland, og Ingen, der havde flere udarbejdede Foredrag i denne Henseende i Beredskab. Men ofte ere slige Forberedelser, naar de sigte til et bestemt Maal, mindre gavnlige for Sagen, idet de let foranledige en vis Eenfaldighed i Anskuelse, der svække Sjælens Boielighed til at lempe sig efter Omstændighederne, og vige for de bedre Grunde, som Andre kunne have at fremsætte for modsatte Meninger.

førte han, at hans Nærværelse der, og hans private Samtale med Prindsen, om hvilken vi ovenfor have talt, havde bidraget til at give de der stedfundne Discussioner en lykkelig Bending, og kunde ikke taale, at der kastedes en Skygge over denne forberedende Akt til Statsomvæltningen i Norge, med hvor megen Forsigtighed end Forslaget var fremsat af Bergeland, som i Form af en Takadresse vilde paatrykke hiin foreløbige Beslutning Rigsforsamlingens Sanction. Sverdrup var derhos en farlig Modstander, saavel formedelt sin Skarpsindighed, sine Kundskaber og filosofiske Aand, og sin Færdighed til at udtrykke sig, som formedelt sit udvortes værdige Væsen, dybe Alvorsstemme, og den skarpe Satire, hvormed han ofte ledsagede sine vel stillede Ord. Kun ved enkelte Leiligheder tog han paa Eidsvold alvorlig Deel i Debatterne, men da var det deels for at blotte Oppositionens Røgenhed, deels for at begeistre Selvstændighedens Tilhængere til trofast Udholdenhed, og der var fast Ingen uden Bedel, og skundom Bergeland, som alvorligen traadte i Stranke mod den filosofiske Kjempe. Striden i Dag var imidlertid let udfægtet, da han havde paa sin Side begge Partiers Coryphæer. Hans Forslag, som vel neppe var alvorligen meent, at kræve Bergeland til Regnskab for hans Udsættelser, blev knapt bemærket, langt mindre understøttet af Forsamlingen. Med al sin udvortes strenge Alvor og skarpe Dialektik var Sverdrup imidlertid en af Eidsvolds humane Selvstændighedshelte, der tilstod hvert Parti sin Ære, og opløste ikke gamle Venstabsforbindelser formedelt Divergens i politiske Anskuelser.

Sorenstriver Blom talede og ved denne Leilighed nogle Ord, men han var endnu ikke kommen i Aande som Storthingsmand, og han tabte efterhaanden Lysten til at blande sig i andre Discussioner end dem, der angik Grundlovens Bestemmelser, og da vare hans Bemærkninger træffende. Munterhed og Vid, blandet med en vis Satire, spillede ofte i hans Foredrag. Han var iøvrigt et trofast Medlem af det lille Parti, som tvivlede om Selvstændighedsværkets Hensigtsmæssighed for Fædrelandet.

Saaledes traf dette lille Uveir over ved Partihøvdningernes fælles Bestræbelser, der ikke vilde begynde Forsamlingens vigtige Forhandlinger med forvirkede Undersøgelser, som let kunde have sat de herskende Partier i Harnisk mod hinanden, og ikke banede Veie til den vigtige Sags Afgjørelse, som var den egentlige Gjenstand for Mødet.

Derefter skredes til Udnævnelsen af tvende Comiteer, nemlig Redactionscomiteen og Constitutionscomiteen. Til Medlem af den første valgtes Sverdrup, Grøgaard og Jacob Wall¹⁾. Ligesom dette Arbeide ikke kunde behandles med Omhu, fordi Medlemmernes Tid var optagen af Thingforretninger, saa kunde det efter sin Natur heller ikke blive interessant. Det maatte være en kort og tør Journal over hvad der dagligen blev forhandlet, uden politisk Farve, og uden at optage den interessanteste Deel af Forhandlingerne, nemlig Debatterne over de behandlede Gjenstande. Dertil kom, at der manglede Anstalter til en Trykning, der med tilbørlig Hurtighed forplantede Begivenhederne, medens de havde Nyhedens Interesse. Der befandtes vel paa Eidsvold et Feltrykkeri²⁾, men det arbeidede langsomt og maadeligt. Man maatte saaledes kun vente at finde Forhandlingernes tørre Ribbeen, og disse kom tildeels saaseent i Publicums Hænder, at de offentlige Tidender havde antepiceret Beretningens Nyhed. Hvad der leveredes til denne, kom mestendeels fra Grøgaards Haand, som dertil havde meest Tid, da han ei var Medlem af Constitutionscomiteen³⁾. — Derefter

¹⁾ Dette Valg gik temmelig uordentlig til, idet enkelte Medlemmer blandede sig i Præsidentens Function, og styrede Valget.

²⁾ [Det kan maaskee i Fremtiden interessere at vide, at dette lille og usle Bogtrykkeri senere kjøbtes af nuværende Generalmajor Birch, som lod det bringe til Tromsø, hvor det en Tid benyttedes til Trykning af Finmarkens Amtstidender, og at det nu bevarer i Bergens Museum. Efterkommerne ville ved her at see det forbauses over de ringe Midler, hvormed man i hine Dage maatte hjælpe sig.]

³⁾ Hverken denne eller de følgende Storthingstidender kunne, som interessant Lecture,

sammenfattes Constitutionscomiteen, og til dens Medlemmer, hvis Antal bestemtes til 15, udnævnedes i følgende Orden efter Stemmernes Antal: Sogermann, Falsen, Svendrup, Jac. Hall, Rein, B. Kopsfeldt, Rogert, Grev Bedel-Jarlsberg, Diriks, Berglund, Stabell, Omsen, Fr. Schmidt, Petersen og Middelfart -- de sidste tvende efter Udløstning med Christie.

Samme Dag overgaves Brindsen Forsamlingens Takadresse gennem den Comitee, som havde udarbejdet den, og Brindsen gav derpaa følgende Svar: „Ehvert Beviis paa det norske Folks Tilfredshed med mine Bestræbelser er mig dyrebart, hvor meget mere Bærd maa det have for mig, fremført ved Nationens udvalgte Mænd. Min Bevidsthed siger mig, at jeg har udrettet Noget til Fædrelandets Frelse; det er til Dem at udrette Mere. Ved det Fædrelandsfind og den Driftighed, der vil bestyrelse Deres Forhandlinger, vil De snart tilendebringe det vigtige Foretagende, at skænte Norge en Constitution, som eendragtigen skal forsvares og haandthæves, og hvortil jeg ønsker Dem Held. Jeg beder Dem at bevidne Rigsforsamlingen min Tak.“ — Om Aftenen skal Brindsen have yttret sin Tilfredshed med det Udfald, som Bedels Føring havde givet Bergelands Forslag, og derhos det Haab, at man i Forsamlingen vilde afholde sig fra personlige Fornærmelser, og at der maatte gives Medlemmerne Anledning til paa det Korte at ytre deres Tanker.

Den 13de April begyndte Constitutionscomiteen sit vigtige Arbejde, og det vil næppe ikke være upassende at indlede vore Læsere i en Forsamling, som i et Par Uger fuldbyrdede Udkastet til en Grundlov, der vistnok har sine Ufuldkommenheder, men som senere saa ofte er bleven rost af de meest competente Dommere. Det maatte vælte Forundring, at et Arbejde af den Vigtighed og vanskelige Bestaffenhed kunde løses og fuldbyrdes i et saa kort Tidsrum af Mænd, som mestendeels ingen Deel havde taget i Statsstyrelsen, som havde været Medlemmer af en Stat, i hvilken der ikke gaves Folket Anledning til at give sin Stemme i Statens Anliggender, og som derfor havde bortfjernet Tanken fra Alt, hvad der angaaer Statsform og Statslykke. Sagen syntes saaledes nedlagt baade i ukyndige og usøvede Hænder. Men dels lettedes Arbejdet ved en forberedende Understøttelse af kyndige Mænd udenfor Forsamlingen, dels ved Medlemmernes særegne Talent og Kundskaber, dels ved den store Simplicitet i det norske Statslegemes indvortes Organisation, og ved Constituenternes rolige, mestendeels fra udvortes Paavirkning befrieede Stilling.

Et særdeles vigtigt Middel til Arbejdets Fremme var de forskjellige Udkast til en Constitution, som indleveredes til Comiteen. Af disse Forslag indsendtes flere, samt et Exemplar af de forenede Staters Constitution, ligesom enkelte Medlemmer havde udarbejdet andre, som ei fremlagdes, men som Comiteen benyttede under Paragraphernes Udarbejdelse. Men især var det Udkast, som var forfattet af Sorenstriver Falsen og Lector Udler, til stor Nytte og Veiledning ved Comiteens Arbejde, og det var som en bestandig Ledetraad, der førte den Stridt for Stridt igennem dens

sammenlignes med Provindsstændernes Tidender i Danmark; thi begge ere redigerede paa forskjellig Maade og i forskjellig Hensigt. Stortingsforhandlingerne indeholde ingen Debatter, men kun Indstillinger og Beslutninger, der udtages ordret af Protokollerne i deres tørre kronistiske Form. Stændertidenden redigeres med meer Omhu, og giver Repræsentanternes Foredrag, Replikker og Dupliker i en sammenhængende Orden, tildeels vel og i Stil og Periodens Runding forbedret af Redactionens Hvil. Stortingsaannalerne ere saaledes de troværdigste men vel og mindst interessante Annaler, som kunne overgives Efterverdenen, og Historiestriveren maa hente af Svarstribernes ikke stedse paalidelige Kilder denne Beenbygningens Bekræftelse. Dertil kommer, at Stændersforsamlingen har sin egen, udenfor Forsamlingens Midte valgte, Sekretair, som ene bestyrelser sig med sine Extracter af Forhandlingerne og Redactionen deraf. Han kan saaledes, da han ingen Deel tager i Forretningerne, roligere og uden den Sinduro, som umiddelbar Deeltagelse i Fædrelandets vigtigste Anliggender medfører, opvise sig for en Forretning, der visstnok i Danmark er udført af dygtige Hænder.

Diriks var som Comiteens Legiton med Hensyn til andre Landes Constitutioner. Saa snart en Paragraph kom under Behandling, vidste han, hvortledes Sætningen var formet i andre Constitutioner, og hans lykkelige Sukommelse og store Lovkundskab kom Forsamlingen herligen tilpas. Da han med Hensyn til politiske Partier iagttog en bestemt Neutralitet, og som dansk Mand stor Tilbageholdenhed i sine Uttringer, deltog han i Forretningerne paa Tidsvold i det Hele med stor Rolighed, og uden at blande sig i Afgjørelsen af det store politiske Spørgsmaal. Smidlertid fulgte han opmærksomt Forretningernes Gang, og holdt en Dagbog over Forhandlingerne, som han meddeelte sine Comitenter, og som vidnede baade om hans Upartiskhed i hans Domme, og hans Virksomhed under den vigtige Forretning¹⁾.

Rogfeldt hørte ogsaa til Comiteens virksomste Medlemmer. Han var næst bekendt med den engelske Forfatning, var en ivrig Forsvarer af Folkets Rettigheder, og prøvede med Skarpsindighed og Sagkundskab de Sætninger, som i Comiteen behandlede.

Bergeland var en opmærksom Iagtager af Forhandlingernes Gang, og flittigen tilrede med Bemærkninger, tagne af hans medbragte Udlaft til en Forfatning, der dog ikke fuldstændigen blev forelagt Forsamlingen til Bedømmelse. Det feilede heller ikke, at hans Anmærkninger ofte faldt paa det rette Sted, og tildeels ogsaa toges til Folge; men stundom hændte det og, at han forsinkede Forhandlingens Gang ved at holde fast paa Meninger og Ideer, som han bragte med sig fra sit Studeskammer, og som ikke altid vilde passe i Anvendelsen. Der var, som ovenfor bemærket, Ingen tilstede paa Tidsvold, der omhyggeligere end Bergeland havde sat sig ind i Statsforfatningens Former, og flittigere derom meddeelte sine Ideer; han stilles derfor med Rette blandt de virksomste Constituenten, ligesom nogle ikke uvigtige Bestemmelser i Grundloven skyldes ham.

Begermann var især virksom ved Børnepligtens Bestemmelser, om hvilke han havde de strengeste Begreber, der gik ud paa deres lige Fordeling paa alle Statens Borgere. Især ansaa han den almindelige Udøvelse af Børnepligten som gavnlig og nødvendig under Statens nærværende Stilling. Men han fremsatte sine Meninger stedse med stor Humanitet, han hørte ventligen paa de Indvendinger, som gjordes mod hans Sætninger, og fremkaldte just Modstand for at foranledige en omhyggeligere Drøftelse. Han gav derpaa et stort Beviis, da Medlemmerne af Børnepligtcomiteen skulde vælges; thi da bidrog han Sit til, at der valgtes Mænd, der havde været hans ivrigste Opponenten.

Foruden Falsen og Diriks havde Comiteen tvende juridiske Medlemmer, Rogert og Omsen²⁾. Om Rogerts Kundskaber kunde ingen Tvivl være, men hans Sæge-

Færd og Charakter, at laste Skygge paa Prindsens høie Modstander i Raboriget, derpaa anvendte han al sin Skarpsindighed og sit hele Talent som Forfatter og Repræsentant, og der var Ingen paa Thinge, der meer eensidigen arbejdede til dette Maal end Falsen; thi det var Mandens Charakter, at heste sig med glødende Barme ved den Idee, han havde fattet, men derhos satte han ingen Værd i at hænge fast ved et vildfarende System, naar Fornuft og Erfaring havde aabnet hans Sind. Men Falsen var ikke den Mand paa Tidsvold, som kunde vinde Oppositionen for den Sag, han forsøgte. Der laa noget Frastødende i hans Væsen der, noget Stolt i hans Mine, noget Barst i hans Udtryk, som bortstræmte dem, der nærmede sig ham, og som ei vare bundne til ham ved Venstabsbaand eller ved Meningsharmonier. — Der var Ingen paa Tidsvold, som Forfatteren skæde meer end Falsen, Ingen, hvis Færd han i sit stille Sind mere dablede end hans. Men han har senere haft Leilighed til at rette denne sin vildfarende Mening om denne høistagværdige Mand, som formedelst sine Talenter, sine Skrifter, sin Dydighed som Stortingspræsident og Repræsentant, og formedelst sin ædle Barme for sit Fædreland har udmærket sig fremfor de Fleste. Da Forfatteren paa senere Stortingsmøder arbejdede ved Falsens Side, modtog han Beviiser paa hans Agtelse og Tænkensind, som han stedse bevarer i taknemlig Erindring.

¹⁾ Diriks corresponderede under Rigsforsamlingen flittigen med Forfatterens Svoger, Præsten Stephanson paa Tjølling, og Brudstykker deraf bleve Forfatteren meddeelte.

Anders. Disse Mænd vare under de reneſte fædrelandſke Henſyn af det nyfødte Konges ſtore Valgforsamling udlaarede til at møde paa Thinge, og ved et engere Valg, iblandt de udlaarede Thingmænd ſelv, vare de af Rigsforsamlingen udpegede ſom de dygtigſte Grundlovsforfattere. Og nægtes kan det ikke, at flere af Comiteens Medlemmer vare udruſtede med Evner og Kundſkaber, ſom gave deres Stemme Vægt i Comiteen, og befordrede Arbeidets Fremme.

Grev Wedel var ogſaa i denne Henſeende en af dens meeſt indſigtsfulde og wiſdomme Medlemmer. I Særdeleſhed var han vel behandret i Statsformens høiere Indretninger, hvilke han deels kjendte af Erfaring, ſom Medlem af den forrige Reſtingscomiſſion, deels med Flid fra Barndommen havde ſat ſig ind i efter den nyſte Statsſtyrelſes Norm. Med Henſyn til den udøvende Magts Rettigheder, og dens Forhold til den lovgivende Magt, ſaavelſom til Statsorganisationen i Statens høiere Led, var Wedels Raad og Stemme den vigtigſte. Enhver af de Paragrapher i Grundloven, ſom omhandlede denne Sag, bleve af ham omhyggeligen drøftede, og de ſteſte Beſtemmelſer af den Art ſkyldes hans Virkſomhed. Paa en Raade kunde han betragtes ſom det ariftokratiffe Princip og den udøvende Magts Repræſentant i Comiteen. Han gav viſnok ikke den demokratiffe Aand, ſom gik igjennem Comiteens Arbeidets Beſtemmelſer, ſit ubetingede Biſald, og ſøgte derhos at give den udøvende Magt den Kraft og Indflydelse i Statsſtyrelſen, ſom kunde tilveiebringe en paſſende Forvaltning. Men da det demokratiffe Princip var det raadende, var hans Modifikation til den modsatte Retning paa ſit rette Sted, og denne Begelvirkning af forſkellige Ideer mellem oplyſte og fædrelandſkjendede Mænd maatte være til Gavn i Sagen.

Da Falſen, Comiteens Formand, var tilſtedeværende Forfatter af det Udkaſt, ſom behandlede, ſaa maatte det ventes, at han tog varm og jevniig Deel i Debatten. Men ſom han var en af Comiteens kyndigſte Medlemmer, var han derhos ogſaa en haardnackten Forſvarer af egne Meninger. Falſen manglede ikke den Bøielighed i Ideernes Opfatning, ſom er Reſultatet af Tidens Fremſtridt, prøvet Erfaring og en dybere Grundſtning. Men den Stilling, hvorpaa han for Dieblillet ſtod, forsvarede han med en Feſtighed, der ſtundom grændſede til Genſidighed, og et Alvor, der ikke ſjeldent nærmede ſig til Barſthed. Saaledes var han viſſeligen en af de wiſdomme Forfremmere af det Grundlovsværk, hvortil han havde indleveret et Udkaſt; men han fulgte ſit Thema Skridt for Skridt, og det var vanſkeligt at bevæge ham til Forandringer, hvorved Diskuſſionerne ſtundom gik i Langdrag. Paa dette Sted kunde imidlertid denne Ubøielighed ogſaa ſin ſtore Nytte; thi derved fængſledes Comiteens Arbeide til det indleverede Udkaſt, og tilveiebragte en vis ſystematiſk Orden i Forhandlingerne. I denne Skole kunde desuden ingen ſig Idee uprøvet finde Indpas; thi den prøvedes af Medlemmernes ſunde Fornuft, liberale Anſkueller og ſikre Takt i deres Overſyn over det Hele¹⁾.

desuden, at en ſaadan politiſt Forening i mange Henſeender maatte befordre Fædrelandets Held. Gjenforeningen med Danmark laa derfor ſjernt fra hans Tanter. Derimod kunde han ikke forklare ſig den tilſyneladende Inconſequent's hos Medlemmerne af Selvſtændighedspartiet, at de, under en aabenbar Ubillie mod en Gjenforening med Danmark, ivrede for at ſætte Norges Krone paa den danſke Tronarvings Hoved, da der dog ingen Tvivl kunde være om at Prindsen foretrak Danmarks Krone for Norges, og at hans Ophøielſe til Norges Konge maatte lede til hiin Gjenforening. Denne Synderlighed var ofte Gjenſtand for Forfatterens Venneſamtaler med Wedel. Et af Statsraadets Medlemmer, ſom beſad Prindsens Agtelſe og Fortrolighed, har fortalt Forfatteren, at han engang ved en given Leilighed ſpurgte Prindsen, om han vilde opoffre Danmarks Krone for at beholde Norges, og at han — ſom rimeligt var — med Beſtemthed benægtede dette.

1) Falſen kunde iøvrigt betragtes ſom Formand for Selvſtændighedspartiet, og han var Prindsens varmeste Tilhænger. Ingen var mere bekjendt end han med Prindsens høie Planer, Ingen beſad i høiere Grad Prindsens Fortrolighed. At roſe Prindsens

svarer af liberale Anskuelse med Hensyn til de Paragrapher i Grundloven, som angaae den herskende Religion, og det var ikke hans Skyld, om disse tildeels fik en Form, der afviger fra den liberale Aand, som gaaer igjennem Grundlovens Bud. Hans Foredrag understøttedes senere ved hans Taler i Thinget, som vare blandt de smukkeste og grundigste, som bleve horte inden Eidsvoldsfælens Bæge¹⁾.

Sverdrup tog vel sjældent nogen alvorlig Deel i Detaillen af Comiteens vidtløftige Debatter om Constitutionsværket; men hans Bemærkninger vare der som i den store Forsamling træffende, skarpe og veiledende, og bidrog til at give mange Sætninger saavel i Form som Materie sin rette Plads og Betydning.

Stabell og Petersen, begge dygtige og høiagtede Officierer, gjorde ingen Forbring paa Bekjendtskab med Constitutionens Væsen, og lode kun sjældent deres Stemme høre uden naar militaire Gjenstande forhandlede²⁾.

Der gaves saaledes vistnok flere Medlemmer af Constitutionscomiteen, af hvis Virksomhed der ikke viiste sig mange aabenbare Spor, fordi de lidet havde forberedt sig ved foregaaende Studium af Statsforfatningens Væsen, og ikke medbragte skriftlige Redtegnelser. Men det tjente derhos til Sagens Fremme, at der gaves Mænd, som uden forudfattede Meninger overveiede og bedømte den forelagte Gjenstand, og som toge sine Beslutninger efter den Sags Bestaenhed, som forelagdes dem, meer end efter det Normal, som de selv havde medbragt. Det kan derfor ikke nægtes, at Constituenternes Personlighed, deres Evner, varme Iver for Sagen og deres fædrelandske Sind bidrog til at give Værket den Grad af Fuldkommenhed, som det monne have modtaget, og at de forberedende Arbeider og Medlemmernes foregaaende Studium meget lettede dets Gang. Denne heldige Omstændighed raadede tildeels Bod paa den Mangel paa Indsigt og Erfaring i Statsstyrelsen, som maatte forudsættes i en

1) Videlsart horte forøvrigt blandt Forsamlingens meest samvittighedsfulde Medlemmer, der søgte Sandheden med et reent fædrelandst Sind uden at kunne finde en fast Grundvold for sine politiske Meninger. Han kom til Eidsvold med en vakkende Tro til en heldig Udførelse af Prindsens store Planer; under Forhandlingerne styrkedes hans Haab, men efter Kongevalget var han ikke uden Angstelse for Fremtiden. Da Videlsart var en stor Ven af Groggaard, pleiede Forfatteren en venstabelig Umgang med hiin Hædermand under Opholdet paa Eidsvold, og han bevarer Grindringen derom i et kjærligt Sind.

2) Forfatteren har lidet at tilføie om sin egen Virksomhed i Comiteen, hvilken han ingenlunde tor tillægge nogen stor Betydning. I dette første store Repræsentantmøde arbejdede han ikke med den tilbørlige Sjælens Munterhed, og hans Tanker hvilede meer over Fædrelandets kritiske Stilling end over en Statsforfatning, paa hvis Bestaendighed, truet med de mægtigste Staters Spydstager, han ei turde gjøre sig noget Begreb. Kun naar Statens indvortes Forhold skulde ordnes, vaagnede hans Opmærksomhed; han indsaa grant, at det var nødvendigt at begne om Folkets Rettigheder, hvordan end Norges politiske Skiebne monne vorde, og Rigsbægsforhandlingerne vidne om, at han i denne Henseende ikke har været uvirksom, men at han har deeltaget i Forretningerne efter de Begreber, som han, der endnu stod paa Dørtærskelen af dette Slags Studium, nærede om disse Gjenstande. — Hent. Bergeland har i sin, iøvrigt med mildt dømmende Træk udfastede, Charakter-Skitse aftegnet Forfatteren som en „ultra-loval Temporist“, og denne Dom — om han end ellers har opfattet dette moderne Udtryk rigtig — kan han, ved at føle i sin egen Barm, ei gjøre til sin. I denne historiske Skildring troer han at have viist, at han har baaret frimodig Sandhed for Fædrelandets Høieste, og hans borgerlige Færd troer han ikke bærer Spor af en nolende Forsigtigheds Blyvagt. Men han har steds vedtaget sig for en lidenskabelig Opsatning af de omhandlede Ideer og Undersøgelser. Det frie Oversyn, hvortil han, i Folge sin Stilling i Staten og et flittigt Studium af liberale Mestere, har jøgt at have sig, har sat ham i Stand til, uden Fordom, Lidenskab og egoistiske Hensyn at deeltage i vigtige Fædrelandets Anliggender, og i disses Behandling at give hver Sit, uden at frygte for at støde an mod det ene eller det andet Parti. Han troer i denne Henseende at kunne lægge Storchingsforhandlingerne, der bære Spor af hans Virksomhed som Storchingsmand, ved Siden af en i hans Tanker mindre besøiet Bedømmelse af hans Færd.

lyst hemmede hans Virksomhed. Denne alvorlige og stille Mand, der var meer alting formedelst Svaghed end af Alder, tog liden Deel i Comiteens Forhandlinger, som i Rigsforsamlingen i det Hele. Fædrelandets politiske Farer foregedede hans mest alvorlige Stemning, hvilken han dog sjeldent og kun i Benneskreds lagde for Dagen i enkelte Ulykkes-Eraadomme. Kun da Talen var om Kongens Kroning kom han meget i Vande, og ivrede for at den skulde stee i Trondhjem, hvilken Bestemmelse i Grundloven ogsaa skyldes ham.

Omsen, som havde et mere praktisk Blik end dybt Studium, var især virksom ved Udarbejdelsen af Capitlet om den dømmende Magt. Forøvrigt var han en af Forsamlingens frimodigste Medlemmer, der udtalte sin Mening og Overbeviisning uden Frygt og Bibensyn. Der var Ingen i Rigsforsamlingen, der udtrykte sig friere om Landets politiske Stilling og om Selvstændighedsværket, og gik dets vigtige Forsægtere nærmere paa Klingen end Omsen¹⁾.

Af de 3de geistlige Repræsentanter, som foruden Bergeland vare Medlemmer af Constitutionscomiteen, Rein, Schmidt og Midelfart, toge de tvende første liden Deel i det egentlige Constitutionsværk. Deres Taler vare mestendeels henvendte paa Fædrelandets politiske Stilling, Selvstændighedens Forsvar og Kongevalget. Der var intet Medlem paa Thinget, hvis Taler i denne Henseende gjorde større Indtryk paa Forsamlingen end Reins; de henrevede den til det meest larmende Bifald, og undertog de mest Brindsens store Planer. Forøvrigt var han, baade i Comiteen og i Forsamlingsalen, mestendeels taus, og kun da Paragraphen om Adels Rettigheder skulde indføres i Grundloven, udtalte han sin Ringeagt for disse uvæsentlige Rettigheder, som han i sine Digte og sin daglige Omgang stedse lagde for Dagen²⁾.

Brovsten Schmidt hørte med Liv og Sjæl til Selvstændighedspartiet, hvis Sag han paa alle Raader søgte at fremme; men ogsaa han tog mindre Deel i det egentlige Constitutionsværk, og de faa Forslag, som han gjorde i Comiteen og Forsamlingen, faldt igjennem³⁾.

Brovsten Midelfart var i Comiteen som i Rigsforsamlingen en human For-

¹⁾ Wedel var Statsmand, og gjorde ingen Forbring paa at regnes iblandt lærde Jurister.

²⁾ I Begyndelsen af Forhandlingerne paa Eidsvold var man uvis om, til hvilket Parti Omsen hørte. Nogle af hans Uttringer og Voteringer syntes at hentyde paa, at han var en Tilhænger af Selvstændighedsværket, men det viste sig senere tydeligen nok, at han ansaa Brindsen for at have taget en vovelig Beslutning, og især troede han, at Kongevalget var ubetimeligt.

³⁾ Rein var bekjendt som geistlig Taler, og Forfatteren, som i Eidsanger Kirke, hvor han var Præst, ofte havde blandet sig blandt den store Skare af Tilhørere, der fyldte Kirken for at høre den veltalende Prædikanant, medbragte til Eidsvold en stor Agtelse for Rein. Forskjellige politiske Anstuelser, og den Bitterhed, hvormed Rein angreb Oppositionspartiet, bortførte Rein fra Rein paa Eidsvold; men for Skilsmisken vendte det forrige venstabelige Forhold tilbage, der ei kunde forstyrres ved en forskjellig Anstuelse om Fædrelandets politiske Stilling.

⁴⁾ Han var fornemmelig virksom paa Eidsvold som Leilighedsdigter, og hans Sange bleve affungne ved Bordet ved flere festlige Anledninger. I Grøgaard, som kaldte ham Selvstændighedspoeten, havde han sin største Opponent, der ofte skarpt recenserede hans Digtninger. Schmidt var isørigt en anseet Præstemand, høit elsket af sin Menighed, kundstabsrig og behagelig i Omgang. Han forlod Norge 1817, misfornøiet af forskjellige Grunde, foretog 1818—1819 en Reise til Italien, tog derpaa Afsted af norsk Tjeneste og fik 1820 Himmeløvs Præstelald ved Høestilde, men man yntede om, at han angrede at have forladt Eger. I 1826 tog han den theologiske Doctorgrad i Kjøbenhavn, hvortil han indbødes af det theologiske Fakultet i Anledning af Prinds Frederiks Formåling med Prindsesse Wilhelmine. Forfatteren traf ham der, og han talte med Deeltagelse om det Land, han havde forladt. [Han døde 16de Februar 1840. Berg bemærker, at man troede han forlod Norge fortroden over, at han ikke kom i Betragtning til Bergens Bispestol 1817, som Babels til. Han var stolt.]

Forhold og Rettigheder. Vi have her kun at gjøre opmærksom paa de Belgjærninger, som han skændte Fædrelandet i Skilsmisens Dieblig. Men hvordan endog hine monne have været, saa vare de underordnede andre Betragtninger. Det var oienlynt, at Regenten var Norges Selvfændighedsfag med Liv og Sjæl opoffret, og at hans Hu stod til at besejge Norges Trone. Endstjønt han vel vidste, at Meningerne om Landets politiske Stilling vare deelte, og at Ideer derom, forskjellige fra hans, vare i Omløb, forudsatte han det dog som givet, at Almeensømmen var paa hans Side. Han slyngede et Anathem mod dem, som ikke hylde den absolute Selvfændighed, og alle hans Foranstaltninger og Uttringer vare som en Fodskammel til den nye Trone. Neppes vil man kunne nægte, at jo Regenten og hans Tilbærgerne gjorde Forsøg paa at lede Forsamlingens Stemme med Hensyn til et Kongevalg — og paa hvem kunde Valget dengang falde uden paa Brindsen selv? — Derimod er det ikke Forfatteren bekjendt, at Brindsen alvorligen søgte at tilegne sig nogen afgjørende Indflydelse paa Constitutionsværkets indvortes Bygning og Bestemmelser, omendstjønt han gjorde nogle Forsøg paa at fremme sine Ønsker. Flere af hans Uttringer gif endog ud paa en Opbylding af Grundfætninger, der indskrænkede Kongemagten og understøttede Rationalønsker og Fordomme. Pluraliteten, og det for en stor Deel talentfulde og tænksomme Medlemmer, stiledes til samme Selvfændighedsmaal som Regenten. Det var dem saaledes magtpaaliggende at gjøre Grundloven folkelig og vinde den store Hob, ved at bringe saavidt muligt Egevægt i Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, og forevige Institutioner, som ere rodfæstede i Alderdommen, og hvorved Folkets Sind hænger. Hertil høre de liberale Almeensætninger om Næringsfriheden, Bærnepligten samt Odelsrettens evige Forplantelse til Efterfølgten o. s. v. Enkelte Paragraffer smage af den Haand, som udlastede dem, saasom Forbudet i den 98de § mod, at nogen Afgift skal svares til Statskassen af Sportler, som erlægges til Rettens Betjente¹⁾.

Naar vi saaledes ville eftergranske Grunden til, at et Værk af den Art kunde fuldbyrdes saaledes og i en saa kort Tid, saa maa vi oversee den Række af Mænd, i hvis Hænder Nationen havde nedlagt sin Skjebne; vi maa betænke den Simpelhed, som allerede forud herskede i Landets indvortes Forhold, og den Frihed, hvormed det var Constituenterne overladt at fuldbyrde Værket. Derhos kunne vi ikke gaa i Rette med dem, som yttre den Mening, at Grundloven — endstjønt den visjeligen ikke i fyrstelig Stil kan kaldes et Hæstværksprodukt — i flere Stykker havde kunnet modtage en større Fuldkommenhed, naar større Kundskab og især større Erfaring havde raadet i Forsamlingen, og naar en længere Tid havde været givet til Værkets Fuldbyrrelse. Værket selv er isøvrigt blevet behandlet med saa megen Uresværgt af Nationen, at dens Repræsentanter efter 30 Aars Forløb saagodt som ingen Løddel have forandret i dens Bestemmelser.

Den 14de April forlod Brindsen Gidsvold, og før Afreisen kaldte han Kammerherre Anker for sig, og erklærede ham, at det herværende Militaire nu var underlagt Rigsforsamlingens Befaling, og at han som Præsident havde at meddele Ordres til dem og de civile Betjente der paa Stedet. I Følge deraf indfandt sig nogle Officierer hos Præsidenten for at erfare, om han forlangte Uresværgt for Forsamlingen, hvilket han paa dens Begne frabad sig²⁾. Der blev iligemaade af Rigsforsamlingens Marskalk, Elieson, spurgt Anker, om han vilde spise ved eget Bord, omringet af et udvalgt Selskab, men ogsaa dette frabad han sig. — Ved Brindsens Afreise overleverede han Anker en Hoben Aviser til Fremlæggelse i Forsamlingen med den Bemærkning, at han vilde finde, at han (Brindsen) deri ei var bleven roft. Det mærkeligste i disse Aviser var 2de Breve, som vare indrøkkede i en svensk Avis, fra

¹⁾ Denne § har derfor ogsaa faaet Navn af Sørenstribes-Paragraffen.

²⁾ Til Uresværgt paa Gidsvold afgaves fra Hegermanns Brigade, der cantonerede paa Romerige, daglig en Afdeling, hvis Chef spiste med Forsamlingen.

forsamling af den Art, medens det ikke er at undres over, om denne Mangel hist og her maatte give sig tilkjende i enkelte Grundlovsbestemmelser.

Men disse Elementer til et passende Constitutionsværk vare ikke de eneste, som laadte dets henfigtsvarende Udførelse. Den særdeles simple Organisation af Norges indre Forhold bidrog usigeligen til at lette Arbeidet. Norge havde vistnok i flere Aarhundreder været undergivet en Regjering, som Lovens despotiske Bogstav giver en hæg Haand over Folkets Skjebne, men som i Hovedsagen havde ført Scepteret med milde Hænder. Det havde mange Klager at nedlægge for den danske Trone, og længe skundom sin Røst høit i denne Henseende, men Klagerne angik mere Handels- udsømmens Bevægelser, som efter dennes almindelige Stilling, og formedelst usunde Begreber om Reglerne for den indvortes Bindstibeligbed, paa mange Maader ind- skruledes, end de væsentlige og uvæsentlige Fortrin, som lette Enkeltes Skridt paa den jordiske Bane paa deres Medborgeres Betøftning. I denne Henseende havde Norges Stilling under Foreningen stedse været heist forskjellig fra Danmarks, og det laade betragtes som en Foederativstat, der styredes efter ganske andre Principer end Førbundsstaten. Norges Natur er simpel i sine Gaver; den lader ikke dets Ind- byggere mangle Ernærelsesmidler, og giver et blandet Felt for den borgerlige Bind- stibeligbed; men der gives ikke den Anledning i Norge til at sammenhobe store Gien- domme, og der at indføre Feudalismens systematiske Evang, som i de af Naturen mere velstignede Lande. Denne Simpelhed i Landets indvortes Forhold er desuden fremledet af historiske Grunde, som det ligger udenfor dette Værks Grændser at efter- grundste. Vi herøre kun denne Omstændighed som en forklarende Grund til at lette Constituenternes Arbeide. Endog mindre kyndige Bygmestere kunde af saa simple Elementer opføre et Constitutionsværk, som havde en vis Grad af Fuldkommenbed, og tilfredsstillede Folkets Krav paa Lighed i borgerlig Stilling.

Men i Særdeleshed maatte Constituenternes frie Stilling, uden nogen mærkelig indvortes Paavirkning, meget lette deres Bestræbelser for at sammensætte en paa Frihed, Lighed og en passende Magtfordeling grundet Statsforfatning. I den Henseende lyder Norge Regenten stor Erkjendtlighed; thi om han end ikke ganske afholdt sig fra Indblanding i Forsamlingens Virksombed, gjorde han dog stedse dette med Del- tagelse og Raadehold¹⁾. Uden denne Frihed i Undersøgelsernes Gang vilde neppe Grundloven have faaet et saadant Udseende. Under Selvstændighedens Afgide og i Afsen af Landets egne Repræsenter, fik Værket uden Tvivl en langt anden og liberalere Form, end om det var blevet til under Sveriges imponerende Indflydelse, der understøttedes af Europas mægtigste Stater, og grundede Foreningsacten paa Betingelser, der i høieste Grad krænkede Folkets Rettigheder. Nu afgjordes Grund- lovens Paragrapher med stadigt og udeelt Hensyn til Norges eget Lard, og der var ikke mindste Tanke om at indpode nogen Green af fremmede Landes Indretninger i den nye Stat, eller at modificere Grundformen efter nogen Art af Sammensmeltning med et andet Rige. Constituenterne vare endog betænkte paa at bortfjerne Mulig- heden af at indblande fremmede Saster i Statslegemet, og dertil henpegede aabenbart nogle af Grundlovens Bestemmelser. Fra denne Side betragtet maa Selvstændigheds- værket gives sin Priis; thi det skyldes dets Tilhængeres Udsielighed, deres hjælle og dristige Beslutninger, at Grundloven fik sin til Landets indvortes Bestaffenbed værende Form. Dertil kom, at Regentens særegne Stilling meget befordrede Con- stituenternes Frihed i deres Undersøgelser, og bevægede ham til kun med Barsombed og Raadehold at blande sig i deres Diskussjoner og Bestemmelser. Det tilkommer os ikke her at bedømme Regentens Anstuelser om Folkets og Regjeringens gjensidige

¹⁾ Det er vist, at Prindsen nogle Gange kaldte Præsidenten og Vicepræsidenten til sig og diskuterede med dem en og anden af de Gjenstande, der forelagdes Forsamlingen, endstjønt vistnok mestendeels uden Virkning, og stedse paa den venligste og huma- neste Maade.

Forhold og Rettigheder. Vi have her kun at gjøre opmærksom paa de Belgieringer, som han skjænkede Fædrelandet i Skilsmisfens Dieblit. Men hvordan endog hine monne have været, saa vare de underordnede andre Betragtninger. Det var oienlykt, at Regenten var Norges Selvfændighedsfag med Liv og Sjæl opoffret, og at hans Hu stod til at besejge Norges Trone. Endstjont han vel vidste, at Meiningerne om Landets politiske Stilling vare deelte, og at Ideer derom, forskjellige fra hans, vare i Omlob, forudsatte han det dog som givet, at Almeenstemmen var paa hans Side. Han slyngede et Anathem mod dem, som ikke hylde den absolute Selvfændighed, og alle hans Foranstaltninger og Uttringer vare som en Fodskammel til den nye Trone. Neppes vil man kunne nægte, at jo Regenten og hans Tilhængere gjorde Forsøg paa at lede Forsamlingens Stemme med Hensyn til et Kongevalg — og paa hvem kunde Valget dengang falde uden paa Brindsen selv? — Derimod er det ikke Forfatteren bekjendt, at Brindsen alvorligen sogte at tilegne sig nogen afgjørende Indflydelse paa Constitutionsværkets indvortes Bygning og Bestemmelser, omendstjont han gjorde nogle Forsøg paa at fremme sine Ønsker. Flere af hans Uttringer gif endog ud paa en Hylde af Grundsetninger, der indskrænkede Kongemagten og understøttede Rationalønsker og Fordomme. Pluraliteten, og det for en stor Deel talentfulde og tænksomme Medlemmer, stiledes til samme Selvfændighedsmaal som Regenten. Det var dem saaledes magtpaaliggende at gjøre Grundloven folkelig og vinde den store Hob, ved at bringe saavidt muligt Egevægt i Betingelserne for den borgerlige Virksomhed, og forevige Institutioner, som ere rodfæstede i Alderdommen, og hvorved Folkets Sind hænger. Hertil høre de liberale Almeensætninger om Røeringsfriheden, Børnepligten samt Odelsrettens evige Forplantelse til Efterlægten o. s. v. Enkelte Paragraffer smage af den Haand, som udkastede dem, saasom Forbudet i den 98de § mod, at nogen Afgift skal svares til Statskassen af Sportler, som erlægges til Rettens Betjente¹⁾.

Naar vi saaledes ville eftergranske Grunden til, at et Bærk af den Art kunde fuldbyrdes saaledes og i en saa kort Tid, saa maa vi overse den Række af Mænd, i hvis Hænder Nationen havde nedlagt sin Skjebne; vi maa betænke den Simpelt, som allerede forud herskede i Landets indvortes Forhold, og den Frihed, hvormed det var Constituenterne overladt at fuldbyrde Bærket. Derhos kunne vi ikke gaa i Rette med dem, som yttre den Mening, at Grundloven — endstjont den visjeligen ikke i fyrstelig Stil kan kaldes et Hastværksprodukt — i flere Stykker havde kunnet modtage en større Fuldkommenhed, naar større Kundskab og især større Erfaring havde raadet i Forsamlingen, og naar en længere Tid havde været givet til Bærkets Fuldbyrkelse. Bærket selv er isvrigt blevet behandlet med saa megen Vresvagt af Nationen, at dens Repræsentanter efter 30 Aars Forløb saagodt som ingen Løddel have forandret i dens Bestemmelser.

Den 14de April forlod Brindsen Gidsvold, og før Afreisen kaldte han Kammerherre Anker for sig, og erklærede ham, at det herværende Militaire nu var underlagt Rigsforsamlingens Befaling, og at han som Præsident havde at meddele Ordres til dem og de civile Betjente der paa Stedet. I Folge deraf indfandt sig nogle Officierer hos Præsidenten for at erfare, om han forlangte Vresvagt for Forsamlingen, hvilket han paa dens Begne frabad sig²⁾. Der blev iligemaade af Rigsforsamlingens Marskalk, Gieson, spurgt Anker, om han vilde spise ved eget Bord, omringet af et udvalgt Selvskab, men ogsaa dette frabad han sig. — Ved Brindsens Afreise overleverede han Anker en Hoben Aviser til Fremlæggelse i Forsamlingen med den Bemærkning, at han vilde finde, at han (Brindsen) deri ei var bleven rost. Det mærkeligste i disse Aviser var 2de Breve, som vare indrykkede i en svensk Avis, fra

¹⁾ Denne § har derfor ogsaa faaet Navn af Sorenstiber-Paragraffen.

²⁾ Til Vresvagt paa Gidsvold afgaves fra Segermanns Brigade, der cantonerede paa Romerige, daglig en Afdeling, hvis Chef spiste med Forsamlingen.

en svenske Kronprinds til Feltmarskall Esjen, i hvilke han yttre sin store Forundring over Prinds Christians Fremfærd¹⁾. Disse Breve vare ikke stiftede til at berolige Gemytterne, da de deels indeholdt faktiske Urigtigheder med Hensyn til Rigets Stilling og Folkets Læntemaade, deels grundede Sveriges Ret til Norges Overgivelse paa Argumenter, hvis Gyldighed Norge ei kunde erkjende, og endeligen behandlede en saadan Hæder med en Ringeagt, som ingen Gjenklang fandt i Nationen. Disse Breve vakte derfor med saft almindelig Uvillic. Den samme svenske Avis indeholdt imidlertid andre Efterretninger, som vare mere nedslaaende. Der paaberaabtes officielle Documenter, som beviste Englands Hensigt at understøtte Sverige, og deriblandt et Brev fra Castlereagh til den svenske Minister, hvori det samme berettes om Keiser Alexander, og hvori der med haarde Udtryk om Norges Fremfærd erklæres, at Norge skulde undertvinges, om det ikke godvilligen forenede sig med Sverige. Disse Documenter gjorde vel Indtryk paa de Tilstedeværende, men de formaaede ikke at berøve Selvstændighedens Forsvarere Haabet om et lykkeligt Udfald af Prindsens høie Planer; thi man troede bestandigen, at den Stemme, som havde reist sig i England for Norges Sag, skulde bevirke Englands Neutralitet, ja endog dets Understøttelse af Norges Selvstændighedskamp. Andre Medlemmer, som vare mere svagttroende, foreskaffede den Dag Breve fra England, hvori der fortaltes, at der var lagt Embargo paa norske Skibe, og at Communicationen med Norge var hævet. Men Efterretninger af den Art gik kun fra Haand til Haand imellem dem, som havde samme politiske Anfættelser, og meddeelede kun de moderateste Selvstændighedsmænd, da de Jørgen blandt disse vare saa faste i deres Meninger, at ethvert Forsøg paa at røkke dem vilde været forgjæves, og kun have fremkaldt unyttige og bittere Tvistigheder imellem Hæderpartierne.

Den 15de April var Constitutionscomiteen i Arbeide baade Formiddag og Eftermiddag, og overveiede de Grundsaetninger, paa hvilke Regjeringsformen skulde bygges. Man blev enig om at udelade de almindelige Grundsaetninger, Laanesaetninger af Filosofi og Folkeret, som findes i nogle andre Constitutioner, og som ogsaa vare ikke i Spidsen for det Udlær-Falsenske Udkaast, og strax skride til Constitutionens positive Bestemmelser. For imidlertid at lette Arbeidet og gaae frem med Sikkerhed i sine Overveielser, besluttedes gjennem Comiteens Formand at forelægge Forsamlingen de udarbejdede Principer til Antagelse. Disse Grundsaetninger vare folgende:

1) Norge bør være et indskrænket og arveligt Monarki; 2) Folket bør udøve den lovgivende Magt igjennem sine Repræsentanter; 3) Folket bør alene have Ret til at bestemme sig igjennem sine Repræsentanter; 4) Krigs- og Fredsretten bør tilkomme Regenten; 5) Regenten bør have Ret til at benaade; 6) Den dømmende Magt bør være særskilt fra den lovgivende og udøvende; 7) Trykkefrihed bør finde Sted; 8) Den evangelisk-lutheriske Religion bør forblive Statens og Regentens Religion. Alle Religionssektorer tilstedes fri Religionsøvelse, dog ere Jøder fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget; 9) Nye Indskrænkninger i Røringsfriheden bør ei finde Sted; 10) Personlige eller blandede arvelige Forrettigheder bør ikke tilstedes nogen for Fremtiden; 11) Statens Borgere ere i Almindelighed lige forpligtede til paa vis Tid at værne om Fædrelandet uden Hensyn til Stand, Fødsel eller Formue. — Nærmere Bestemmelser og Indskrænkninger ville blive at tilføie ovenansførte Grundsaetninger ved Statsformens Udarbeidelse."

Et Exemplar af disse Grundsaetninger blev uddeelt til hver Repræsentant, og Debatterne om dem udsattes til den følgende Dag.

Den 16de April var en urolig Dag, paa hvilken Gemytterne gjærede meer end sædvanlig. Strax om Morgenen var Posten ankommen og havde medbragt adskillige hverandre ganske modsigende Efterretninger, som til forskjellig Hensigt bleve

¹⁾ See Bilag No. 74.

i andre Undersøgelser, og allermindst den foreslaaede, der var af en saa indviklet og vanskelig Natur. Omsen bifaldt, uventet for Oppositionen, raast Everdrups Mening, og flere Stemmer sloge sig paa samme Side. Wedel derimod erklærede med Barme: „Brindsen skal fremlægge for Forsamlingen de Oplysninger, som han er i Besiddelse af om Landets Forhold til udenlandske Magter; det er overeensstemmende med Forsamlingens Værdighed at kræve dem, og under Brindsens Værdighed at nægte dem.“ Præsidenten afbrød Debatterne, som begyndte at udarte til en betænkelig Hestighed, med den Erklæring, at det var udsat til næste Møde at undersøge, hvor mange Comiteer der skulde nedsættes, og dermed opløstes Forsamlingen. Den afbrudte Strid fortsattes imidlertid privat efter Mødets Oplosning, og der var en larmende Rumlen i Forsamlingen, der lod ane, hvor urolig den Session vilde blive, hvori de i Dag omhandlede Læstioner endeligen skulde afgjøres.

Der laa imidlertid endnu en volig Dag imellem disse Debatter. Den 17de April tilbragtes med gjensidig Besøg af de Medlemmer, som vare enige i deres Anskuelser om Fædrelandets Stilling, og man aftalte med hverandre det Forhold, som burde iagttages under Afgjørelsen af den udsatte Læstion. Grev Wedel, som denne Dag med Blom gjorde Grøgaard og Forfatteren et langt Besøg, fortalte, at Kammerherre Anker havde faaet et Brev fra Gothenborg, hvori der berettedes, at Norge skulde trues med et Indfald fra alle Kanter, og at der nyligen havde været en Landskøding i Christiania med Meddelelser til Rigsforsamlingen, men at han ei var kommen afsted, fordi Ingen vilde befordre ham. Der udbredtes ogsaa det Rygte i Dag, at Brindsen ei vilde modtage Kongetitlen, men der vare faa, som troede det.

Den 18de April hørte til Forsamlingens uroligste Dage. Om Formiddagen var Constitutionscomiteen samlet, og om Eftermiddagen var der Møde i Thinget, for at vælge Præsident. Til Præsident valgtes Hegermann, til Vicepræsident Falsen. Forsamlingen vedtog efter Falsens Forslag, at en Comitee til at undersøge Statens Finantsvæsen skulde udvælges af Repræsentanternes Midte, og at denne Comitee skulde bestaae af 9 Medlemmer. Dertil valgtes Kjøbmændene Melzer, Schmidt, Rolffen, Mørch, Lund og Stoltenberg, Foged Collett, Amtmand Krohg og Kjøbmand Rosenkilde, efter Lodkastning med Amtmand Bendike.

Nu reiste Falsen sig og holdt et Foredrag, hvori han vidtloftigen søgte at vise, hvorlunde de her forsamlede Repræsentanter ikke kunde indlade sig i Lovgivningens Detail, langt mindre i diplomatiske Undersøgelser, og at den executive Magt, som ikke kunde komme i Folkets Hænder, ene havde Midler og Anledning til at kjende Landets udvortes Forhold og afgjøre det fornødne i saa Henseende¹⁾. Til den Ende foreslog han²⁾: 2) At en Comitee, bestaaende af 5 kyndige og erfarne Mænd, hvad enten i eller udenfor denne Forsamling, udnævnes af Rigsforsamlingen, saasnart denne har endt sine Forhandlinger, for at gennemgaae og ordne vort Lovgivningsvæsen, hvorefter den har at forelægge den første, eller om dette ikke er muligt, den anden lovgivende Forsamling Resultatet af sit Arbeide. 3) At denne Forsamling, saasnart Constitutionen er antagen og Kongen valgt, anses som hævet.

Da Falsen havde sat sig, reiste Grev Wedel sig i stor Sindsbevægelse, og med en Hestighed, som berovede hans Foredrag noget af dets sædvanlige Klarhed og Orden, søgte han at vise, hvor urigtigt det var at gjøre saadanne Motioner, der laae udenfor Dagens Orden, og ei forud vare anmeldte i Forsamlingen til Debat. Han paastod, at en Lovcomitee ikke kunde nedsættes, forinden det var bestemt, i hvis Hænder den lovgivende Magt var og hvorledes den skulde virke, og at han endeligen ansaa det sidste Forslag som et Indgreb i Nationens Rettigheder, efter hvilke den kunde kræve alle fornødne Oplysninger af Regenten. Præsidenten Anker erklærede,

¹⁾ Falsens Tale findes i Bergelands Constitutionshistorie 2 Hefte S. 53 ff. [Saml. Skrifter IX. 167—170.]

²⁾ Falsens første Forslag angik det allerede antagne Valg af en Finantscomitee.

Medmennesker formedelst Troesforstjæl af vort Statssamfund. Hans Mening understøttedes af Flere. Ogsaa Wedel ansaa det for inhumant at udtale Jødernes Udelukkelse som en Grundlovsbestemmelse. Mod Jøderne talede især Grøgaard. Han fandt det betænkeligt at høre en saa ældgammel Bestemmelse, og frygtede for at Landet vilde blive oversvømmet med Udskuddet af denne stakrende Nation, som ikke fandt sig bunden ved Landets Religion og Statsformer. Der fandtes, meente han, intet Inhumant i at indføre en Bestemmelse, der bevarede en gammel Tingenes Orden. S. Møgelst bemærkede, at det ikke var Religionsforstjællen, som bevægede ham til at stemme for Jødernes Udelukkelse. Han fandt et vigtigere Argument derfor i den Erfaring, at Jøder i intet Land, endog efter flere Generationer, assimilerede sig med Folket, men ansaae sig stedse kun som Jøder. Pluraliteten bifaldt denne Anskuelse og Grundfættningen blev staaende som den af Comiteen var foreslaaet¹⁾.

Titmester Heidemann fremsatte i Anledning af den 10de Grundfættning et Forslag, at Adelens arvelige Rettigheder skulde indskrænkes til deres nærmeste Arvinger. Men dette Forslag udsattes indtil Undersøgelsen om Paragraphens Tillæg og Modificationer senere skulde foredrages.

Da den 11te Grundfættning om Børnepligten fremsattes, oplæste Løvenskiold en velstregen Plan, som af Mange blev optagen med Bifald, der gik tildeels ud paa at indføre den gamle Udskrivningsmaade, at visse Lægder skulde levere Mandstater, uden at Børnepligten skulde være personlig, og at Lægderne skulde forsyne det killede Mandstater med det Fornødne. Men dette Forslag lignede for meget den gamle Udskrivningsmaade, og gav formegen Anledning til personlig Fritagelse for Børnepligt, til at kunne vinde Stemmeflerhed for sig. Især fandt Ideen en stor Modstander i Hegermann. Ogsaa han oplæste nogle Bemærkninger, som han havde gjort om Udskrivningsvæsenet, der gik ud paa at Alle burde være lige værnepligtige. Han tilføiede, at han havde udarbejdet en Plan, som han i sin Tid vilde fremlægge. Med Hensyn til Løvenskiolds Forslag erklærede han, at han med Modbydelighed vilde kommandere over slige Leiesvende, som Armeens Rækker, om dette Forslag gik igjennem, vilde blive fyldt med. Wedel derimod og Flere med ham opponerede stærkt mod Hegermanns Forslag, der gik ud paa Conskription, hvilket Greven ansaa for at være saa forhadet af den almindelige Mening, at dens Indførelse kunde medføre mange gode Borgeres Emigration. Disse Debatter gave Anledning til Sagens Udsættelse, for at give Grundfættningen sin rette Form paa sit Sted i Grundloven.

Præsidenten gjorde derefter Forsamlingen opmærksom paa, at den i Folge Reglementet til næste Mode maatte være betænkt paa Valget af en ny Præsident, og tillige paa efter Reglementets Forlangende at udnævne en Comitee, der skulde undersøge Finantsernes Tilstand, og i Overlæg med Finantsdepartementet forfatte et Udkast til et Budget over Landets Indtægter og Udgifter. I den Anledning erklærede Løvenskiold, at ikke alene en saadan Comitee burde nedsættes, men at der efter hans Formening ogsaa burde udnævnes en Comitee for at undersøge Norges Stilling til Udlandet, hvortil officielle Efterretninger fra Regenten, forsaavidt disse vare meddeelte, kunde tjene til Veiledning. Dette Forslag understøttedes af Bergeland. Sverdrup erklærede, at han troede sig kun berettiget til at behandle Spørgsmaalet om Statsfættningen og Grundlæggningen af en Constitution, og at man ei burde indlade sig

¹⁾ Om Leis Lundegaards Kraftudtryk, som Hent. Bergeland omtaler i det Hefte S. 50, [Saml. Skrift. IX. 165], hvormed denne Debat skulde være endt, erindrer Forfatteren Intet, og finder det heller ikke optegnet i sin Dagbog. De endnu levende Medlemmer af Forsamlingen, med hvem han har talt herom, vide heller Intet derom. Hvor bjærb Lundegaard end var, havde han visseligen ei den Indskydelse i Thinget, at hans Reising skulde have revet Alle, endog Jødernes Forsvarere, med sig, om endog Pluraliteten reiste sig med ham. [Beretningen maa dog være sand; thi den er ogsaa fortalt af den tilstedeværende Sørenskriver Bryn i Brev af 2de April 1814. Bogts Rigsretssag S. 169.]

i andre Undersøgelser, og allermindst den foreslaaede, der var af en saa indviklet og vanskelig Natur. Omsen bifaldt, uventet for Oppositionen, raast Eversdrups Mening, og flere Stemmer sloge sig paa samme Side. Wedel derimod erklærede med Barme: „Brindsen skal fremlægge for Forsamlingen de Oplysninger, som han er i Besiddelse af om Landets Forhold til udenlandske Magter; det er overensstemmende med Forsamlingens Værdighed at kræve dem, og under Brindsens Værdighed at nægte dem.“ Præsidenten afbrød Debatterne, som begyndte at udarte til en betænkelig Hestighed, med den Erklæring, at det var udsat til næste Mode at undersøge, hvor mange Comiteer der skulde nedsættes, og dermed opløstes Forsamlingen. Den afbrudte Strid fortsattes imidlertid privat efter Modets Oplosning, og der var en larmende Rumlen i Forsamlingen, der lod ane, hvor urolig den Session vilde blive, hvori de i Dag omhandlede Qvæstioner endeligen skulde afgjøres.

Der laa imidlertid endnu en solig Dag imellem disse Debatter. Den 17de April tilbragtes med gjensidig Besøg af de Medlemmer, som vare enige i deres Ansættelser om Fædrelandets Stilling, og man aftalte med hverandre det Forhold, som burde iagttages under Afgjørelsen af den udsatte Qvæstion. Grev Wedel, som denne Dag med Blom gjorde Grøgaard og Forfatteren et langt Besøg, fortalte, at Kammerherre Anker havde faaet et Brev fra Gothenborg, hvori der berettedes, at Norge skulde trues med et Indfald fra alle Kanter, og at der nyligen havde været en Landskøpning i Christiania med Meddelelser til Rigsforsamlingen, men at han ei var kommen afsted, fordi Ingen vilde befordre ham. Der udbredtes ogsaa det Rygte i Dag, at Brindsen ei vilde modtage Kongetitlen, men der vare Faa, som troede det.

Den 18de April hørte til Forsamlingens uroligste Dage. Om Formiddagen var Constitutionscomiteen samlet, og om Eftermiddagen var der Mode i Thinget, for at vælge Præsident. Til Præsident valgtes Hegermann, til Vicepræsident Falsen. Forsamlingen vedtog efter Falsens Forslag, at en Comitee til at undersøge Statens Finantsvæsen skulde udvælges af Repræsentanternes Midte, og at denne Comitee skulde bestaae af 9 Medlemmer. Dertil valgtes Kjøbmændene Melzer, Schmidt, Rolffen, Mørch, Lund og Stollenberg, Foged Collett, Amtmand Krohg og Kjøbmand Rosenkilde, efter Lodkastning med Amtmand Bendese.

Nu reiste Falsen sig og holdt et Foredrag, hvori han vidtloftigen søgte at vise, hvorlunde de her forsamlede Repræsentanter ikke kunde indlade sig i Lovgivningens Detail, langt mindre i diplomatiske Undersøgelser, og at den executive Magt, som ikke kunde komme i Folkets Hænder, ene havde Midler og Anledning til at kjende Landets udvortes Forhold og afgjøre det Fornødne i saa Henseende¹⁾. Til den Ende foreslog han²⁾: 2) At en Comitee, bestaaende af 5 kyndige og erfarne Mænd, hvad enten i eller udenfor denne Forsamling, udnævnes af Rigsforsamlingen, saasnart denne har endt sine Forhandlinger, for at gennemgaae og ordne vort Lovgivningsvæsen, hvorefter den har at forelægge den første, eller om dette ikke er muligt, den anden lovgivende Forsamling Resultatet af sit Arbeide. 3) At denne Forsamling, saasnart Constitutionen er antagen og Kongen valgt, anses som hævet.

Da Falsen havde sat sig, reiste Grev Wedel sig i stor Sindsbevægelse, og med en Hestighed, som berøvede hans Foredrag noget af dets sædvanlige Klarhed og Orden, søgte han at vise, hvor urigtigt det var at gjøre saadanne Motioner, der laae udenfor Dagens Orden, og ei forud vare anmeldte i Forsamlingen til Debat. Han paastod, at en Lovcomitee ikke kunde nedsættes, forinden det var bestemt, i hvis Hænder den lovgivende Magt var og hvorledes den skulde virke, og at han endeligen ansaa det sidste Forslag som et Indgreb i Nationens Rettigheder, efter hvilke den kunde kræve alle fornødne Oplysninger af Regenten. Præsidenten Anker erklærede,

¹⁾ Falsens Tale findes i Bergelands Constitutionshistorie 2 Hefte S. 53 ff. [Saml. Skrifter IX. 167—170.]

²⁾ Falsens første Forslag angik det allerede antagne Valg af en Finantscomitee.

med et Vieskast til Falsen, at det ikke var rigtigt at fremkomme i Forsamlingen med afsluttede Taler og Projekter, hvorover skulde debatteres samme Dag, og paa hvis Behandling Medlemmerne ei vare forberedte. Han foreslog derfor, overensstemmende med Reglementet, at udsætte Motionens Behandling til næste Dag, og dette blev af Forsamlingen vedtaget.

Oberstlieutenant Stabell fremlagde den 18de det Tillæg til sit Botum, som han den 16de havde anmeldt, og det dermed forbundne Forslag. I sin Indledning yttrede han sin Utilfredshed med, at der i Forsamlingen fremsattes Spørgsmaal, som Medlemmerne ei vare beredte paa at besvare, hvorved han som en læg Mand, og flere med ham, kunde overrastes til at afgive en Stemme, som de ved næriere Overlæg maatte ønske tilbagefaldd. Han foreslog derfor, hvilket Forslag ogsaa var undertegnet af Sergeant Mellebye, at følgende Tillæg, saavidt det ei allerede laa i Tingenes Natur, maatte blive Reglementet tilføjet: „At Præsidenten ei maa tillade Noget at gøre Tilføjninger til de Qvæstioner, som den Dag ere fremsatte til Debattering og Besværing, men at sige alene maatte kunne tilføjes det, som i Henseende til Lydelighed maatte kunne synes at mangle, og at, naar en Tilføjning eragtes fornøden, Qvæstionen da udsættes indtil den, efter forandret Tilstand, kan leveres til fastsat Betænkningstid¹⁾.“ — Falsens Foredrag og Forslag optoges forskjelligt. Nogle mente, at det var fremsat for at berede Brindsens Ophøielse til Konge, og ved denne Overræffelse at forebygge den Opposition, som kunde ventes af dem, der intet saadant Kongevalg ønskede. Andre derimod yttrede den høieste Tilfredshed med Falsens Forslag og gave hans Tale lydeligt Bifald.

Da der kun var levet den korte Tid fra 7 om Aftenen til 10 om Morgen til at berede sig paa næste Dags Afgjørelse af Falsens Forslag, saa blev der en travl Aftenstund for Mange, som den følgende Dag agtede at tale for og imod det omhandlede Forslag. Man indsluttede sig i sit Kammer, og deres Penne, som tilvædede sig Gode til at kunne yttre sig om Sagen, var flittigen i Bevægelse. Den lille Kreds, som dagligen samledes hos Anker, var ved denne Leilighed heller ikke virksom. Enhver af dem opsatte skriftligen sine Tanker; de meddelte hverandre deres Indlæg, og besluttede djærveligen at modsætte sig Falsens Hensigt, allerede nu at fremskynde Brindsens Valg. De indsaae, at Norges Skjebne afhængte af Forsamlingens Beslutning i denne Henseende, og holdt det for deres Pligt at forebygge enhver overilet og ubetimelig Afgjørelse. Men det viiste sig, at de forgjæves arbejdede mod Strømmen, og at den i Forsamlingen herskende Mening understøttede Planen til at fremskynde Kongevalget.

Den 19de April mødte Forsamlingen henved Kl. 11. Alles Forventning var høi paa denne Dags Forhandling, da Mange af Medlemmerne ved skrevne og memorerede Taler havde beredt sig paa deels at forsvare, deels at angribe det af Falsen fremsatte Forslag, som den nye Præsident, Hegermann, strax satte under Debat. Den først fremsatte Qvæstion, hvorvidt en Lovcommission strax skulde nedlægges, foranledigede ikke mange Debatter. Lovenskiold tog først Ordet, og viiste i et kort men vel udarbejdet Foredrag, at Lovgivningens Ordning for Fremtiden vel var en ønskelig Sag, men at Falsens Forslag antipicerede Forhandlingens Gang, og at man først burde i sin Tid undersøge, hvorvidt Forslaget lod sig forene med de Konstitutionsbestemmelser, som Forsamlingen var i Færd med at grundlægge. Da desuden Redskættelsen af denne Komitee var forbunden med Udgifter, fordi Medlemmerne maatte lønnes for Opoffrelsen af deres Tid og Kræfter, saa burde det først

¹⁾ Der vare de i Forsamlingen, som troede, at Stabell ploiede her med fremmed Kalb, men til denne Mening var ingen Grund. Stabell var den Mand, der baade selvstændig kunde tage sin Beslutning og forstod skriftligen at fremsætte den. Forslaget blev ikke nærmere behandlet, fordi Bestemmelsen i sin Hovedsag fandtes i Reglementet; men det var en ikke overflødig Erindring om at holde sig dette efterretteligt.

undersøges, hvorvidt Finantsernes Tilstand tillod en Udgift for at fremme en Sag, der var ønskelig, men for Tiden ei trængende nødvendig. I al Fald troede han, at Lovcomiteens Arbejder ved Trykken burde bekendtgjøres, paa det at samme kunde komme under Bedømmelse af Nationens kyndige Mænd. — Omfem troede, at Sager burde for Tiden udsættes, og henvises til Constitutionscomiteen. Efter Opfordring af meer end $\frac{1}{3}$ af Forsamlingen foretoges skriftlig Bøtering, og ved 58 mod 52 Stemmer blev Forslaget antaget, dog uden Bestemmelse i Henseende til Antallet af Comiteens Personale, „hvilket i sin Tid bliver nærmere at afgjøre naar Valget stæer.“

Falsens andet Forslag: „at denne Forsamling, saasnart Constitutionen er antagen og Kongen valgt, skulde ansees som hævet“, foranledigede alvorlige og langvarige Debatter. Løvenskiold tog atter Ordet, og lagde i et findigt og vel forfattet Foredrag Forsamlingen paa Hjertet, at see sig nøie for, førend den gav dette Forslag sit Bifald. Hvor ubetimeligt end Forhandlingens unødvendige Forlængelse maatte være, var det dog langt vigtigere at det stede vel end hastigt. Han ansaa det for høist fornødent, at forinden indhentes Oplysning om Fædrelandets Forsyning med Livets Fornødenheder, dets Bengeresourcer og Stridskræfter. I Mangel af disse Oplysninger kunde Forsamlingen dekretere Fædrelandet en uhykkelig Fremtid, som hverken for Gud eller Mennesker kunde forsvares. Da Brindsen selv havde meddeelt Forsamlingen flere Oplysninger om Landets Stilling, saa kunde det vel ei være urigtigt at kræve end flere. Ikke heller kunde Oplysning herom være unødvendig, da Fædrelandets Statsforfatning uden den ei kunde bestemmes. Napoleon og Frankriges Exempel, som havde maattet bøie sig under Overmagten, viiste, at man ei burde være ligegyldig med Hensyn til mægtige Forbund. Han frasagde sig alt Ansvar for de uhykkelige Følger, „som en saa utilgivelig Ligegyldighed maatte nedlyne over vort uhykkelige Fædreland.“ Han indstillede saaledes: „at alle anmeldte Oplysninger maatte af Regjeringen udbedes, at der paa de erholdende Oplysninger maatte vorde taget Hensyn under Constitutionens Udarbeidelse og Antagelse, og at Forsamlingen først maatte ansees hævet efter Antagelse af en Constitution, grundet paa sikre Data, som kunde love Fremtids Sikkerhed og Held¹⁾.“ Denne Tale gjorde en oienfynlig Birkning i Forsamlingen og bidrog sit til at bringe de forstjellige Meninger om Sagens Realitet i Ligevægt. Forsamlingen indsaa, at Rigets Skjebne afhængte af Beslutningen om Kongevalget, og dette nærværende Spørgsmaals Afgjørelse betragtedes derfor af Forsamlingen som afgjørende Selvstændighedens Liv eller Død.

Efter Løvenskiold fremstod Bergeland, og i en fyndig og blomstrende Tale viiste han Nationens Ret til at undersøge Landets Tilstand og de udvortes Forhold, samt dens Bestemmelse, om den lod sig denne Ret berøve. Men han brugte strax i Foredragets Begyndelse Udtryk, som vare mindre passende, og umuligen kunde tænkes det stærke Selvstændighedsparti, hvorved han beredte sin Tale en uventlig Modtagelse af denne Pluralitet i Thinget, ligesom sig selv senere hen store Krænkelser. Paa den Dag undergik disse Udtryk ikke nogen alvorlig Anke, men senere hen bleve de paa en uparlamentarisk Maade Gjenstand for heftige og ubetimelige Angreb. „Med inderlig Kummer, sagde han, har ogsaa jeg reist mig for at yde mit Klagesuf over Nationalforsamlingens døende Selvstændighed, over Folkets tabte Haab til os. Jeg tør tale med Frimodighed — Intet strækker mig. — Haanden fæster jeg i Himlen og lader Kloden rulle; ingen Hvirvel af Partier skal rulle, skal anfægte mig. Foden fæster jeg paa Religionens Klippe, og smiler ad hine truende Bolger.“ Efter denne vistnok i en Forsamling som denne mindre passende Indledning gif han over til at vise Inconsequentsen af at paastaae, at Souverainiteten var i Folkets Haand, men at dets Repræsentanter ikke havde Fuldmagt til at spørge, hvorledes er

¹⁾ Løvenskiolds Tale, der fortjener heel at læses, findes i Bergelands citerede Strift 2det Hefte S. 60 ff. [Saml. Skrifter IX. 176—179.]

det sat med os? Han oplyste det Spørgsmaal, „hvad Trost vi havde at give det længselfulde Folk, naar det efter Hjemkomsten spurgte os, hvad vi havde udrettet? Maatte vi ikke rødmande paa Vinene ned, naar vi intet andet Svar havde end dette: vi have bygget Eder en Trone — Andet maatte vi ikke. — Tor vi saaledes gaae den gule Hunger?“ Han gjorde opmærksom paa, at det var meest Almuen som leed, naar Sværdet droges, at det var dens Blod, der skulde flyde. Den ventede Fred, og nu bødes den Krig, Krig, Stat, Stat, uden at Noget desangaaende var taget under Overveielse. Han tilføiede endeligen, at Prindsen havde givet Forsamlingen frie Hænder, og at den ei selv burde binde dem, og ligesaa lidt have Mistillid til sine egne Medlemmer. „Vi have Ret — saa sluttede han — til Alt, som sigter til Folkets og Fædrelandets Held. Dertil have vi Fuldmagt af Gud, af Fornæsten, af Naturen — amicus Christianus, amicus Fredericus, sed magis amica patria!“¹⁾

Da Bergeland havde sat sig, reiste Sverdrup sig, og gjorde nogle sartastikke Bemærkninger i Anledning af nogle af Bergeland brugte Udtryk. „Ikke min Haand, sagde han, men mit Haab sætter jeg i Himlen“, og yttrede derhos den Mening, at man kunde være fædrelandstindet uden at dele Bergelands Ansuelser. Imidlertid indledte han sig ikke alvorligen i nogen Gjendrivelse. — Cancelliraad Dahl lod nogle Ord falde om at Bergeland nærmere burde forklare sine Udtryk; men de bleve ikke bemærkede, og Angrebet gjorde dengang ingen Virkning. Det kom, som forhen bemærket, siden paa en upassende Tid i meer indflydelsesrige Hænder. — Wedel talende i samme Tone som Løvenskiold og Bergeland, og advarede mod de Farer, som en saaledes besluttet Beslutning kunde bringe over Fædrelandet, ved at bygge Tronen paa Sand²⁾. Ogsaa Groggaard understøttede sine Meningsfrænders Taler ved sit sædvanlige livlige og vittige Foredrag.

I Modsetning mod disse Taler fra Oppositionens Side holdt Rein en Tale, som ikke forveilede sin sædvanlige Virkning paa Forsamlingen. Han forudsatte, at Kongen maatte have forudsæet de Banfeligheder, som vare forbundne med at forsvare Rigets Selvstændighed, at han kendte dem og vidste at overvinde dem; thi dersom havde han for tidligen opfordret Folket til at besværges Selvstændigheden, og for tidligt havde Nationen aflagt Eed paa, at ville vove Liv og Blod, Belsærd og Ærlighed for Noget, der blot var en Drøm og aldrig kunde komme til Virkelighed. „Alle vore Forhaabninger vare da et Børneværk.“ Imidlertid ansaa han det for nødvendigt, at en Overføgt over Landets Fordele og Mangler, Hjælpeplaner m. m. lagdes for Nationalforsamlingens Dine. Men derved burde man blive færdige. Han ansaa det for en overdreven Angstelse, ei passende i de kraftfulde Røds Mund, der førte denne Tale, at ville bestemme vort Forhold til udenlandske Magter, eller som det synes fordre ministerielle Beviser paa, at fra Udlandet ingen Hindring skulde møde vort Foretagende. Ingen fiendtlig Flaade omgav vore Kyster; der høres Intet om Opbringelser; Kornladninger komme ubehindrede i vore Havne, vore loddemnerede Skibe frigives og komme med Korn til vore Havne. „Dette er kjærlighedsgjerninger. Skulle vi overse dem, og derimod lade os bortskræmme fra kraftfulde Handlinger ved Spøgelse, Trudsel om en forenet svensk, britisk, russisk og engelsk Armee, der vilde oversvømme vort Land? Og dersom vort Land — og forudsætter hvad jeg ei kan overtale mig til at troe — dersom Norge nærrede en

¹⁾ Talen findes heel i hans „Politisk Tale til det norske Folk“ og i Sønnens Const.-Historie, Saml. Skrift. IX. 179—183.]

²⁾ Dette Udtryk fik Wedel siden igjen af Thingets sluttige Digter [Provst Fr. Schmidt], som forfattede en Vordsang, hvori det heder:

Paa Retfærdigs evig faste Grund
Og ei paa Sand vi bygge o. s. v.

hvilken Sang endog nød den Ære at affynges ved Prindsens Bord. [Ogsaa Løvenskiold havde brugt dette Udtryk. Breve fra Eidsvold, S. 48.]

Mening ikke var saa bestemt mod en passende Forening med Sverige, som han forestillede sig, og hans Omgivelse vilde bevæge ham til at troe. Der herskede vistnok et gammelt Nationalhad mod de Svenske, og fra denne Side megen Rødbhydelighed mod Forbindelsen, men usigelig Rød og Glendighed, forbunden med Ræringssløshed, havde opvakt hos mange uslykkelige Mennesker en fortvivlet Længsel efter hvilkensomhelst Forandring. Han blev imidlertid let enig med Brindsen deri, at denne Forening var den sidste Udvei, Nationen havde at vælge, og at Beslutningen maatte hvile paa rene Data, bestemte Oplysninger og antagelige Betingelser. Med denne Tro kom Forfatteren til Gidsvold, og denne havde han ikke forandret. Brindsen lod under denne Samtale nogle Ord falde, som syntes at hentyde paa hans Haab om, at Sverige, dersom Noget tilstødte Carl Johan, vilde vælge ham til Thronfølger¹⁾. Denne Samtale endte imidlertid som de forrige med, at Brindsen beholdt sin Mening og Forfatteren sin, hvorhos han forsikrede Brindsen, at han, hvordan Resultatet af Rigsforsamlingens Forhandlinger vilde blive, skulde vedblive i sin Kreds at virke det Gavn han formaade. Brindsen erklærede Forfatteren i de venligste Udtryk, at han var overtydet om hans redelige og gode Villie. I denne Samtale fortalte Brindsen, at han havde faaet Efterretninger, om hvis Paalidelighed han ei kunde tvivle, om at Paris var indtaget af de Allierede. Efterretningen om denne mærkelige Katastrofe var ham tilsendt gennem Feltmarskalk Esjen²⁾.

Den 22de April. Grev Wedel fortalte idag, at der var skrevet fra Christiania, at Carsten Anker under sit Ophold i London ikke havde kunnet faae Brindsregenten i Tale, men var bleven henviist til Lord Liverpool, som heller ikke havde villet høre ham. Men Intet var i Stand til at rokke Selvstændighedsmændenes trofaste Tillid til et godt Udfald af den Sag, Brindsen havde paataget sig at forsvare. Fra Christiania var i Dag skrevet til Nogle af Forsamlingen, at hoist trættende Rygter vare udbredte i Hovedstaden om Grev Wedels Forhold paa Gidsvold. Man gik saa vidt, at der paastodes, at Greven havde tragtet Brindsen efter Livet, ja endog i den Hensigt lagt sig under Brindsens Seng med et skjult Bærg, og flere Urimeligheder, som ei fortjene at gjentages. Grev Wedel forholdt sig, som forhen bemærket, aldeles rolig paa Gidsvold, og gjorde intet Skridt for enten ved Rænter eller voldsomme Midler at fremtvinge en Statsforandring, som han for Fædrelandet ansaa gavnlig. Flere af de tilstedeværende Rigsdagsmænd af begge Partier yttrede stor Misnøie over disse stammelige og legnagtige Rygter; Andre Klagede over at de vare omringede med Spioner. En hoist agtværdig Officeer gjorde Forfatteren herpaa opmærksom, men selv sporede han aldeles ikke noget Saadant. Sagen var vel, at Slikt ei trives i Norge, og at Bedkommende med overdreven Mistanke betragtede, hvad der stede omkring dem. Nogle tjenstfærdige Hoffolk virkede vel her og der paa Forsamlingens lidet tænksomme Deel, men denne Skare var liden, og Effekten kunde ei blive stor. For Resten fulgte den store, tænksomme Hof sine politiske Meninger med Overbeviisning, trofast Bedholdenhed og et redeligt Sind.

Dagene fra den 23de til den 26de April vare saa eensformige, at der ikke gaves nogen Materie for en Dagbog. Der vare daglige Møder i Constitutionscomiteen, som skred raist frem i sit Arbejde, og ved dets Bord forstummede alle Rabaler, og al Meningsforskjel om Landets politiske Stilling opløstes i det almindelige Ønske, at forfatte en Constitution svarende til Landets Løb. Forfatteren finder saaledes i sin Dagbog kun anført nogle Bemærkninger om de forskjellige Partier paa Gidsvold. Til det første regnede han det, i hvis Epidie Falsen stod, hvis Niemed forneumeligen gik ud paa at gjøre Norge til et absolut selvstændigt Rige, og Brinds

¹⁾ [Ifr. ovenfor S. 369. Anm. 2.]

²⁾ Denne Samtale har Forfatteren nedskrevet saagodt som ordlydende efter sin Dagbog, i hvilken han indførte den umiddelbart efterat den var holdt. [Ifr. Bryn, anf. St. 171.]

Benfene. Det var hans sædvanlige Maneer at stige langt frem i Forsamlingen med nogen Armbevægelse og mange Complimenter til Forsamlingens Medlemmer paa begge Sider, og man var saa vant til at see og høre noget Komiskt af dette Medlem, saa der gjerne opstod en ufrivillig munter Bevægelse i Forsamlingen, saasnart han reiste sig for at tage Ordet. Denne Gang forfikkede han sine Collegaer med forvirrede Taleendringer, at hans Committenter havde paalagt ham at forsvare Selvstændighedens Sag til det Yderste, men endte med det Saab, at Ingen af Forsamlingen var af hans Mening. Forsamlingen opløstes virkelig med en vis Munterhed formeddelt denne Epifode¹⁾.

Udenfor Forsamlingen havde ogsaa Rabalet været i Bevægelse for at frembringe det stedfundne Resultat. Rjogemeesteren, Ellefson, kaldte nemlig for sig Naabygdeligets Repræsentant, Ole Tveten, beværtede ham vel og opfordrede ham til at votere for Galsen²⁾. Ole Tveten var et Exemplar fra den gamle Oldtid, redebøn til at understøtte en Mening med djærve, ja blodige Midler. Han havde for ikke længe siden i en Ræve- og Tolleknivkamp sældet sin Modstander, men var bleven aldeles skændt, fordi han var bleven overfaldet og Drabet saaledes var nødværge og Saadesgjerning. Det var ham, som efter en anden Forfatter talte om „at stinge“ Brindsens Modstandere³⁾. Brindsens Adjutant, Lieutenant Schwarz, en Søn af den berømte Kjøbenhavnske Akteur, arbejdede paa sin Side til samme Maal. Han kaldte Løvenstjolds Medrepræsentant, Tollef Huvestad, for sig, og forestillede ham, at Løvenstjold var svenstændet, og ligesaavel som Grev Wedel bestukken af den svenske Regjering for at understøtte Sveriges Sag. Men Tollef var selvstændig Mand, og agtede ikke derpaa, endstjont han var Brindsens Sag hengiven. — Forfatteren havde ogsaa denne Dag en lang Samtale med Lieutenant Schwarz, som paastod, at den almindelige Stemning var for Gjenforeningen med Danmark, hvilket Forfatteren vidste aldeles ikke saaledes forholdt sig. De fleste Medlemmer forstjode Forbindelsen med Danmark maaskee endog meer end med Sverige, endstjont de, som forhen bemærket, i en synderlig Inconsequens havde bestemt sig til at vælge en Brinds, som var Koning til Danmarks Throne, og visseligen ei vilde ombytte den med Norges. Om Aftenen kom Brindsen tilbage; man havde ikke ventet ham saa hastig. — De næste følgende Dage anvendtes til uafbrudt Arbejde i Constitutionscomiteen, og der var neppe noget Medlem af denne, som jo ønskede en hurtig og lykkelig Ende paa disse Forhandlinger.

Den 21de om Morgenen havde Forfatteren Audience hos Brindsen, og atter en af de alvorlige Samtaler, hvis Ubehagelighed han for havde følt. Brindsen var imidlertid i Dag meget forbindtlig. Han erklærede, at han vel ikke havde de bedste Forhaabninger om Englands Understøttelse, men efter hans Overbeviisning var Nationens Stemning saaledes, at de, som tilraadede Foreningen med Sverige, vilde afsættes for at blive et Offer for Folkets Harm. Det var intet Under, at Brindsen nærede en saadan Mening, eftersom alle de, der omgave ham, saavelsom de, der nærmede sig ham, istemte Selvstændighedens Tone, der klang saa behagelig i Brindsens Øren. „Derfor England, tilføiede han, erklærer sig imod os, anseer jeg mig vel forbunden til at gjøre Nationen bekendt med de Farer, som omringe den; men jeg vover ei at opfordre den til Forening med Sverige.“ — Forfatteren svarede ham, at han som ærlig og sanddru Mand kunde forfikkede Brindsen, at den almindelige

¹⁾ Han var iøvrigt af sund Dømmekraft, og en af Vestlandets virksomste og helbigste Handelsmænd. [Carstensen fra Riisøer.]

²⁾ Dette blev Forfatteren fortalt af Sørenskriver Bryn, en troværdig Mand, hvis Medrepræsentant D. L. var.

³⁾ Men lige Tanker nærede Ole visseligen ikke paa Gidsbold, da han saa Mand, som han agtede høit, staa ved Siden af Brindsens saakaldte Modstandere. Han var Forfatteren til sin Dødsdag hengiven.

vare Enkelt — meget Enkelt — som flankerede til alle Sider, uden at man kunde blive klog paa, hvilken Mening de bekjendte sig til. Man talte om, at en enkelt Repræsentant¹⁾ havde hemmelige Skrinder fra hin Side; men deels kunde Rabaler af den Art ikke trives i en Forsamling, hvis Medlemmer udmærkede sig ved et fædreslandst Sindelag, deels var Rytet rimeligviis grundløst.

Der manglede i disse Dage ikke heller paa Rytter, heel trostelige for Selvstændighedsagen. Man vilde vide, at der til Gothenborg var ankommen en Courer fra England, som havde bragt ostensibele Depescher til den svenske Regjering, indeholdende det engelske Ministeriums Forsikring om Ankers Afvisning fra London med uforrettet Sag, men derimod hemmelige til Brinds Christian, som formodedes at være af langt andet Indhold. Disse Rytter gaves forskjellige Nuancer efter de forskjellige Partiers Anstuelser. Det var naturligt, at ethvert Parti fæstede meest Tro til de Rytter, som bare paa Begivenheder, der understøttede deres Sag, men de Rytter, som understøttede det svagere Oppositionsparties Mening, kastedes for Bunden, medens de, der smigrede det stærkere Selvstændighedsparties politiske Tro, forplantedes i høiere Toner.

Flere Korste kom i disse Dage tilbage til Norge fra Danmark for at søge Ansættelse i deres Fædeland, og Alle vare eenstemmige i at bevidne de Danstes Enthusiasme for Norges Regent, og Misnoien i Danmark med Frederik den Sjette paa den Tid beskrevet som stor. Der lagdes i Almindelighed ingen Hindring i Veien fra svensk Side for de Korstes Gjennemreise gennem Sverige, og især behandlede alle Nordmænd af den humane Grev Esen med stor Forekommenhed. Kun Enkelte bleve anderledes behandlede. Rosenkrantz og Thygeson vare af Brindsen nedsendte til Kongen af Danmark for at gjøre ham bekjendt med Stillingen i Norge og retfærdiggjøre Brindsens Fremgangsmaade. Frederik den Sjette tilljendegav dem sin store Misnoie med hvad der var skeet i Norge, der saa meget forlængede Danmarks Lidelser ved Krigen, og udsatte det for det europæiske Forbunds Mistanke. Rosenkrantz vendte ubehindret tilbage til Christiania, medens Thygeson reiste til sine Godser i Jylland. Rytet gik, at Thygesons uforsigtige Ubladelser i det svenske Hovedkvarter paa Rejseren havde spærret ham Tilbageveien til Norge; men det var paa den ene Side rimeligt, at Thygeson som stor Eiendomsmand²⁾ ikke vilde sætte sin Stilling i Danmark paa Spil, og paa den anden Side, at den svenske Regjering nægtede en Mand Tilbagereisen til Norge, der havde været en af de Raadgivere, som meest havde opmuntret Brindsen til at lægge Haand paa Selvstændighedsbrevet. — Det var ogsaa paa denne Tid, at Kammerjunker Gyldenpalm's uforsigtige Færd forvoldte ham selv og flere anseete Mænd i Danmark Ubehageligheder. Gyldenpalm, som havde været benyttet i den diplomatiske Carriere, var efter Kieltractatens Afslutning kaldt tilbage til Kjøbenhavn. Han var bekjendt som en Mand af Talenter, endskjønt han for tidlig afbrød sine akademiske Studier, men han manglede en Diplomats nødvendige Egenkab, Taushed og Forsigtighed i Udførelsen af sine Embedsærender. Kjærlighed til Fædrelandet og Haab om der at blive ansat drog ogsaa ham til Norge, og han erholdt af den svenske Gesandt i Kjøbenhavn [Kriberre Lawast] et Pas til denne Reise. Han tilbød at modtage Breve til Norge fra Bennet og

somt, dersom ikke England — som man haabede — vilde understøtte Norge." Samtaler med Jac. Hall om den sidste Side af Sagen antager han har bragt Hall til at henregne ham til Wedels Parti.]

¹⁾ [Formodentlig sigtes her til Cancelliraad Dahl.]

²⁾ [Fra rig Mand og betydelig Godseier blev han, formodentlig ved uforsigtige Handeler og flette Conjunctioner, fattig og trængende. Han opholdt sig, et Snees Aar efter Foreningen, længe i Norge og boede paa Gaarden Østre Skoien ved Christiania, hans Frues Arvegod's efter Forældrene, og det Æneste, han havde i Behold; men omstøder toge ogsaa Creditorerne denne Eiendom. Han lever, saavidt vides, endnu og er bosat i Rom.]

Christian Frederik til dets Konge, hvilket Maal de søgte at fremme ved alle de Midler, som stode dem til Raadighed. Til de bestigste blandt disse, som Forfatteren skædede særdeelt deres barste Miner og den haarde Dom, som de fældte over deres Meningsmodstandere, hørte Falsen, Fr. Schmidt, Collett, Rein, Gold, Weidemann, Stoltenberg, Lybgaard og nogle mindre Navne¹⁾. De mere moderate af dette Parti havde en inderlig Overbeviisning om, at Foreningen med Sverige under hvilket som helst Bilkar vilde lede til Landets Ulykke, og at Norge heller burde igjennemgaae alle Gader af Glendighed, for det underkastede sig svensk Herredømme, eller endog dermed fornægte sig; men de vare ikke saa indtagne af deres egne Meninger, at de jo havde Agtelse for Andres Overbeviisning, ligesom de pleiede venlig Omgang med Flere af dens Opponenters. Dertil regnedes Mossfeldt, Sverdrup, Hegermann, Fabricius, Jørgen Hall, Doctor Røller²⁾, Heidemann, Christie, Melzer, Steenstrup og Flere. Det andet Parti, som maaskee var det talrigste, bestod deels af samvittighedsfulde Mænd, som ikke kunde blive enige med sig selv om hvilken Side de skulde følge, deels af Mænd, som ingen Mening havde, som ængstelig lyttede efter hvad den høflende Tone monne være, for ikke at støde deres Fod paa nogen Steen. De frygtede for personlige Krænkelser i Rigsforsamlingen, og for Brindsens Misgunst, og nogle — vistnok den allermindste Deel — tænkte ikke over Sagen. Dagbogen indeholder mærkelige Exempler paa den Forandring, som i den Henseende under Rigsforsamlingens Forhandlinger foregik med adskillige Medlemmer, der lode sig henvirke af det herskende Partiers imponerende Udsærd til at skifte politisk Farve.

Det tredje Parti var det saakaldte svenske, der mistvilede om Norges Kraft til at naae Selvstændighedens Maal, og som ansaa Forbindelsen med Sverige under væssende Bilkar for den bedste Ende paa Landets Lidelser, og som en af Europas vægtigste Stater forestrevent Nødvendighed. Disse Mænds Stilling paa Rigsdagen var vistnok den ubehageligste, og om dem udspreddes de meest nærgaaende Rygter, herpaa ovenfor er givet Exempel. Til dette Parti hørte Wedel, Løvenskiold, Grossgaard, Bergeland, Anker, Blom, Cappelen, Østedaal, Røsbach, Sibbern, Stabell, Skjæper, Omfen, Cloumann, Mørch, Moses, Kjøbmand Schmidt, Horneman, Bryn, Eriksrup, Bultsberg, Stub, Rogert og Jacob Wall³⁾. Foruden disse Partier

¹⁾ Forfatteren vil ei strides med dem, der ville tilskrive det uvenlige Anstreg, som Divergens i politiske Meninger let giver, denne Dagbogens strenge Dom. Han har ovenfor tilstaaet, at han med Hensyn til Flere var paa Afveje. Men han beskriver med historisk Sandhed de Anstuelser, som han havde paa Eidsvold. De fleste af disse Mænd gav han endnu før Forsamlingens Oplosning Forsoningsens Haandtryk.

²⁾ Forøvrigt En af Forsamlingens varmeste og bestigste Patrioter.

³⁾ Et af Rigsforsamlingens nulevende Medlemmer har tvivlet om, at Oberst Stabell, Hofoged Horneman og Kjøbmand Schmidt kunde regnes til dette Parti; men mener, at de heller maa regnes blandt de samvittighedsfulde Tvivlere. Forfatteren veed med Visshed, at Stabell hørte dertil, da Wedel derom havde overbeviist sig, og Forfatteren ved umiddelbar Omgang med Stabell fandt dette bekræftet. Men Stabell var i et Embedsforhold, der ei tillod ham at udstille sin politiske Side; han var høit Officeer, og frygtede som saadan ikke Krigen, og han forstod at skjule sin Mening naar fornødent. I sin Omgang med Horneman, med hvem Forfatteren allerede paa Eidsvold sluttede en siden bestandigen fortsat Venneforbindelse, troede han at opdage en overensstemmende politisk Tro. Saa bestemt vover han ei at sige dette om Kjøbmand Schmidt, endskjønt han fornedelst denne humane Representants venlige Tilnærmelse, og tvivlende Udtryk om den attraaede Selvstændigheds Opnaaelse, dertil troede sig berettiget. [I Brev til Udg. af 15. Februar 1858 har Hr. Assessor Hersleb Horneman oplyst, at han ikke hørte til dette Parti; derimod stemmede jeg overens med Pluraliteten deri, at enhver som helst politisk Forening med Sverige vilde blive til Norges Ulykke (en Mening, Erfaring siden har viist at være aldeles urigtig), og at man derfor burde vove en Kamp, for at bevare Norges Selvstændighed. Men tillige var jeg med Flere af den Mening, at denne Kamp vistnok vilde blive haard og Udfaldet tvivl-

vare Enkelte — meget Enkelte — som flankerede til alle Sider, uden at man kunde blive klog paa, hvilken Mening de bekjendte sig til. Man talede om, at en enkelt Repræsentant¹⁾ havde hemmelige Erindrer fra hiin Side; men deels kunde Rabaler af den Art ikke trives i en Forsamling, hvis Medlemmer udmærkede sig ved et fædrelandst Sindelag, deels var Rytet rimeligviis grundløst.

Der manglede i disse Dage ikke heller paa Rytter, heel trostelige for Selvs-
stændighedsagen. Man vilde vide, at der til Gothenborg var ankommen en Courcer fra England, som havde bragt ostensible Depescher til den svenske Regjering, indeholdende det engelske Ministeriums Forsikkring om Anfers Afvisning fra London med uforrettet Sag, men derimod hemmelige til Brinds Christian, som formodedes at være af langt andet Indhold. Disse Rytter gaves forskjellige Nuancer efter de forskjellige Partiers Anskuelse. Det var naturligt, at ethvert Parti fæstede meest Tro til de Rytter, som bare paa Begivenheder, der understøttede deres Sag, men de Rytter, som understøttede det svagere Oppositionsparties Mening, kastedes for Binden, medens de, der smigrede det stærkere Selvsstændighedsparties politiske Tro, forplantedes i høiere Toner.

Flere Korste kom i disse Dage tilbage til Norge fra Danmark for at søge Ansættelse i deres Fædeland, og Alle vare eenstemmige i at bevidne de Danskes Enthusiasme for Norges Regent, og Misnoien i Danmark med Frederik den Sjette paa den Tid bestreves som stor. Der lagdes i Almindelighed ingen Hindring i Veien fra svensk Side for de Korstes Gjennemreise gennem Sverige, og især behandlede alle Nordmænd af den humane Grev Esen med stor Forekommenhed. Kun Enkelte bleve anderledes behandlede. Rosenkrantz og Thygesson vare af Brindsen nedsendte til Kongen af Danmark for at gjøre ham bekjendt med Stillingen i Norge og retfærdiggjøre Brindsens Fremgangsmaade. Frederik den Sjette tilkjendegav dem sin store Misnoie med hvad der var skeet i Norge, der saa meget forlængede Danmarks Lidelser ved Krigen, og udsatte det for det europæiske Forbunds Mistanke. Rosenkrantz vendte ubehindret tilbage til Christiania, medens Thygesson reiste til sine Godser i Jylland. Rytet gik, at Thygessons uforstigtige Udladelse i det svenske Hoved-
quarteer paa Redreisen havde spærret ham Tilbageveien til Norge; men det var paa den ene Side rimeligt, at Thygesson som stor Eiendomsmand²⁾ ikke vilde sætte sin Stilling i Danmark paa Spil, og paa den anden Side, at den svenske Regjering nægtede en Mand Tilbagereisen til Norge, der havde været en af de Raadgivere, som meest havde opmuntret Brindsen til at lægge Haand paa Selvsstændighedsværket. — Det var ogsaa paa denne Tid, at Kammerjunker Gyldenpalm's uforstigtige Færd forvoldte ham selv og flere ansæete Mænd i Danmark Ubehageligheder. Gyldenpalm, som havde været benyttet i den diplomatiske Carriere, var efter Kieltractatens Afslutning kaldt tilbage til Kjøbenhavn. Han var bekjendt som en Mand af Talenter, endssjønt han for tidligen afbrød sine akademiske Studier, men han manglede en Diplomats nødvendige Egenkab, Taushed og Forsigtighed i Udførelsen af sine Embedsærender. Kjærlighed til Fædrelandet og Haab om der at blive ansat drog ogsaa ham til Norge, og han erholdt af den svenske Gesandt i Kjøbenhavn [Friherre Larwa] et Pas til denne Reise. Han tilbød at modtage Breve til Norge fra Benner og

somt, dersom ikke England — som man haabede — vilde understøtte Norge." Samtaler med Jac. Hall om den sidste Side af Sagen antager han har bragt Hall til at henregne ham til Wedels Parti.]

1) [Formodentlig sigtes her til Cancelliraad Dahl.]

2) [Fra rig Mand og betydelig Godseier blev han, formodentlig ved uforstigtige Handeler og flette Conjunctioner, fattig og trængende. Han opholdt sig, et Gnees Aar efter Foreningen, længe i Norge og boede paa Gaarden Østre Skoien ved Christiania, hans Frues Arvegods efter Forældrene, og det Gneste, han havde i Behold; men omsider toge ogsaa Creditorerne denne Eiendom. Han lever, saavidt vides, endnu og er bosat i Rom.]

Slagtinger i Kjøbenhavn, men bar sig med disse saa uforsigtig ad¹⁾, at Brevene bleve fundne hos ham og tilligemed Kammerjunkerens selv sendte til Stockholm, hvorfra Brevene siden tilhændigedes Danmarks Konge. En af Danmarks høieste Embedsmænd, Statsminister F. Moltke, som havde været Stiftamtmand i Norge, havde ogsaa med Gyldenpalm sendt Vennebreve, hvori han udtrykte sig med Deeltagelse for Norges Sag. Følgen af denne Uforsigtighed blev, at han faldt i Unåde og ombyttede sin høie Post med Stiftamtmandsløbet i Aalborg. Gyldenpalms egen Embedsstolpe var nu saagodt som udspillet, og omendstjont han siden ansattes paa en underordnet Post ved den norske Statsraadsafdeling i Stockholm, levede han der forglemt og i smaae Aar.

Den 27de April var Constitutionscomiteen indbudet til Møde med Finantscomiteen. I dette forelagde den sidste den første de Oplysninger, som den af Finantsdepartementet havde erholdt om Landets Indtægter og Udgifter for nogle forbigaaende Aar, og fremlagde Planen til at ordne Landets Bengevæsen. Oplysningerne vare tildeels ufuldstændige, tildeels mindre rigtige, Planerne vare umodne og utilstrækkelige til at naae Maalet, og det Hele var saare liden Opmærksomhed værd. Sagen var, at der i Spidsen for Finantsdepartementet stode Mænd, som deels ikke var deres Embede værd, deels vare overlæssede med andre Forretninger i Statens Tiliggender, som formedelst dennes kritiske Stilling vare i høi Grad forviklede. Derhos var den borgerlige Virksomhed saa lemlæstet formedelst Næringsveienes totale Standsning, at der ikke lod sig tænke Muligheden af at grundlægge Landets Bengevæsen paa en fast Grundvold. I den Henseende havde Stillingen meget forandret sig siden det store Møde i Christiania mod Slutningen af 1813, endstjont det allerede da fandtes vanskeligt at berede Fremtiden et sikkert og paa en solid Grundvold bygget Bengevæsen. Der manglede vistnok ikke den paa Eidsvold nedsatte Finantscomitee paa dygtige Mænd, udrustede med de fornødne Kundskaber, hvilke de i disse og senere Forhandlinger noksom lagde for Dagen, men der fattedes paa Materialier til at bringe Orden i et forvirret Bengevæsen, og især paa Evne, ja tildeels Villie, til at sammenbære de Midler, der ene kunde føre til Maalet. En stor Deel af Forsamlingen — og denne Mening deelte den større Deel af Landets meest formuende Mænd udenfor samme — som vare istand til i Gjerningen at understøtte Sagen, ansaa desuden disse Anstrengelser for unyttige og for sig farlige, saalænge Fædrelandets politiske Stilling var ubestemt, og de vægrede sig ved at bringe store Offere for en Sag, til hvis heldige Udførelse Udgifterne aldeles ikke vare smigrende. Der fattedes vistnok ikke paa kraftige Opfordringer til formuende Privatmænd til at gjøre de fornødne Tilskud til en saadan Indretning, og de ledsagedes med bitter Klager over Mangel paa et patriotisk Sind hos dem, som holdt sig tilbage; men man begyndte at indsee, at den Patriotisme, som lemlæster Kraften til borgerlig Virksomhed, grændser til Uforstand og lønnes aldrig med Medborgernes Erkjendtlighed. For den større Deel af Landets meest formuende Mænd var derhos Selvstændighedens Sag, der isolerede Norge fra alle andre Stater, tvetydig i sine Følger, og den betragtedes i sine lyseste Farver mestendeels kun af dem, som havde Tidet at opoffre. Imidlertid bleve begge Comiteer enige om at tage hver for sig igjennem sine kyndige Medlemmer under Overveielse, hvorlunde Nationens Ret til at bestatte sig selv kunde forenes med Regentens store Trang til Bengeressourcer, og hvorlunde denne Rigsforsamling, som

¹⁾ Allerede i Kjøbenhavn pralede han af, at han skulde gemme Brevene, saa at de skulde undgaae svenske Visiteurers Dine. Dette kom den svenske Gesandt for Øren, som hemmeligen derom underrettede Feltmarskalk Essen. Essen har selv fortalt En af vore nulevende Statsraader, at han havde gjort Gyldenpalm opmærksom paa at han vidste, at han medbragte Breve, men at han onskede at undgaae Kongens Uleilighed. Essen var derpaa gaaet hen til Vinduet for at give Gyldenpalm Anledning til at kaste Brevene i Kammen, men paa dennes gjentagne Forsikkring om at han ingen Breve medbragte, kunde Undersøgelsen ei undgaaes.

egentligen kun var sammentaldt for at forfatte og grundfæste en Statsforfatning, kunde, uden Beraummelsen af et nyt Møde, see sig berettiget til at gjøre en saa vigtig Anvendelse af Grundlovens Bestemmelser. Man indsaar derhos, at Intet kunde foretages til at forsvare den nye Stat i sin valgte Selvstændighed, og til at ordne dens indvortes Statsforhold, uden de nødvendige Midler. Den hele Maskine maatte under saadanne Omstændigheder snart gaac i Staa, ligesom Statskreditten var rystet ved Statens fallende Stilling og en forestaaende Krigs Rædsler. Saaledes valgtes den Udvei, der i Forlegenhedens Stund er den sædvanlige, at udsætte den endelige Afgjorelse indtil videre, og det kan ikke nægtes, at der opstod megen Forvirring i Fremtiden deraf, at man senere hen forsømte at tage Sagen under noiere Overveielse, og at den Partiaand, som herskede mellem de forskjellige politiske Meningers Formænd, deels foranledigede uhenfigtsmæssige Beslutninger, deels sammenblandede og forvirrede de forskjellige Statsmagters indbyrdes Rettigheder til at bestemme de vigtigste Statsforhold. Folgerne viste sig senere hen aabenbarligen.

Moderne i Constitutionscomiteen fandt imidlertid dagligen Sted til bestemte Tider. De begyndte om Formiddagen Kl. 10 — tidligere kunde det ikke vel see, fordi mange Medlemmer boede langt fra Forsamlingsstedet — og varede til 2 Eftermiddag, og fra Kl. 4 om Eftermiddagen til 7 om Aftenen. Sessionernes Historie var den sædvanlige. Der disputeredes ofte med Hestighed om mindre betydelige Ting og om grammatikalste Rettelser i Stilen. Comiteens Formand, som vel kjendte Bærdien af den Myndighed, der var lagt i hans Haand og søgte at haandhave den, paahød ofte Taushed og Orden, men efter et Dieblif var hele Forsamlingen stundom igjen i en larmende Strid i Anledning af den omhandlede Gjenstands Afgjorelse. Man var endnu ikke vant til den Orden og Takt i Diskussionerne saavel i den store Forsamling som i de mindre Moder, der siden af en Resterhaand tilveiebragtes. En og samme Paragraph formedes forskjellige Gange, dikteredes ligesaa ofte, og Medlemmernes Manuskripter saae saa bemalede ud, at de neppe kunde finde Rede i dem. Man indsaar saaledes, at en Redaktion af enkelte Medlemmer var fornøden for at bringe Eenhed i Stilen og Orden i Materierne. Comiteen havde imidlertid ogsaa sine rolige Diebliffe, i hvilke Hovedsagen skred stadigen frem til Endemaalet, og dette lettedes meget derved, at Diskussionerne om den udvortes Politif og om Balget af Regjeringens Overhoved aldeles bortfjernes fra dens Overveielser.

Den 29de April ankom fra England og Danmark hertil de mærkværdige Aviser, som indeholdt Paris's Erobring af de Allierede. Begivenhederne vare saa detaillerede, at man ikke kunde tvivle om Beretningens Authenticitet. Den 30te Marts blev den franske Armee under Marmont og Mortier slaaet under Paris's Barriere; den 31te rykkede Keiser Alexander, Kongen af Preussen og Prindsen af Schwarzenberg ind i Paris. Den letfindige franske Pobel overlod sig til den høieste Jubel. Alexander forgubedes, Napoleon forbandedes, og høie Raab krævede Bonaparte affat og Ludvig den 18de tilbage. Hele Egnen om Paris og en stor Deel af det øvrige Frankrige erklærede sig for Ludvig. Senatet, Talleyrand i Spidsen, erklærede Bonaparte affat og Ludvig Konge. En Deel af den franske Armee, saavel som de vigtigste franske Generaler, svore til det nye Dynasti. Den engelske Avis tilføier, at paalidelige Efterretninger fra Dünkirkten berette, at Napoleon har modtaget Keiseren af Ruslands Tilbud om Den Elba som et Tilflugtssted for ham og hans Familie. — Hvor bestemte end disse Efterretninger vare, havde man Noie med at fæste Lid til dem. De bleve imidlertid modtagne af Medlemmerne med stor Deeltagelse og foranledigede en urolig Gjæring i hele Forsamlingen. Det eneste Trøstelige ved disse Nyheder fra Besten var Haabet om Fred, som nu maatte synes mere grundet end tilforn, da det svage Norge vel maatte underkaste sig det mægtige Europas Bestemmelser. Saaledes raisonnerede den roligere Deel af Forsamlingen. Men disse Efterretninger vare endnu ikke i Stand til at nedtrykke de sværmende Selvstændighedsmænds sangvinste Forhaabninger. Endnu denne Formiddag deltog Forfatteren i en politif Ventilation,

hvor de besynderligste politiske Meninger bleve fremsførte. Man stolede endnu paa Englands Bistand, man gjorde sig de bedste Forhaabninger om Carsten Ankers Ude-
kivelse, man glædede sig over, at Carl Johan ikke havde været tilstede ved Napoleons
Aderlag — og hvad Stof mere man kunde have til glade Udsigter for Norges
Selvstændighed. Rosenkrantz var ogsaa nyligen ankommen fra Danmark, og ogsaa
han lagde stor Bægt paa den Entusiasme for Norges Sag, som sporedes overalt der.

Den 1ste Mai ankom atter engelske Aviser af 12te April, i hvilke gjentoges
de officielle og autentiske Efterretninger, at Napoleon havde antaget de Allieredes
Lilbud, og for 2de af sine forrige Generaler erklæret sig villig til at erkjende Ludvig
den 18de som Frankriges retmæssige Konge, og havde derefter begivet sig paa Veien
til Elba. Frankrige var beroliget, den nye Constitution antaget, og Freden smilede
til det hele Europa — kun i Norge vajede Blodfanen! — Atter i Dag var hele
forsamlingen fuld af Beretninger om ankomne Kornskibe. Til Bergen skulde være
oversjort fra England meer end 20,000 Tønder Kornvarer, og til mangfoldige andre
Steder vare ikke ubetydelige Partier ankomne¹⁾. Til Christiania var isaar ankommen
et Skib under svenskt Flag med 1000 Tønder Rug, som havde en svensk Supercargo
ombrødt, og herom fældedes de meest forskjellige Domme. Ved Siden af hine mærk-
værdige politiske Nyheder fra Vesten udbredtes i disse Dage det besynderlige Nygte,
som begjærligen optoges af Brindsens Tilhængere, at Carl Johan havde gjort det
Lilbud at renoncere paa den svenske Throne, og at modtage en hoi Post i Frankrige
eller et Fyrstendomme i Tydskland, og at den affatte svenske Konges, Gustav 4de
Adolfs, Søn befandt sig i det russiske Hovedkvarter for igjen at sættes paa Sve-
riges Trone. Man talte om, at ikke alene de engelske Krydsere havde ladet vore
Kornskibe ubehindret passere; men endog høfligen convoyeret dem ind i Skjærene²⁾.
Hermed contrasterede de Efterretninger, som bragtes af Lieutenant Falbe fra Kjøben-
havn. I Wenersborg opholdt sig nemlig den danske Admiral Steen Bille og en
dansk Oberst Lonborg, der vare udsendte af Kongen af Danmark, for som Kommiss-
sairer fra dansk Side at overlevere de norske Fæstninger til Sverige. Fra disse var
Lieutenant Falbe tilligemed en anden Lieutenant affendt til Brinds Christian med
Devescher. Brindsen afviste imidlertid Kommissairerne og nægtede at overlevere
Fæstningerne. Med Falbe kom Afskriften af et Brev, hvilket han selv kaldte officielt,
fra den svenske Envoyé i London, Rehauzen, til Grev Rosen i Gothenborg af 22de
April, hvori det berettes, at der var afgaaet Fregatter fra England, som skulde
blokere Norges Havne og hindre Overførsel af Korn³⁾. Men ikke heller dette Brev
gjorde nogen Virkning paa Selvstændighedens Forsvarere, det blev anseet som en svensk
Løgn, opdigtet for at indjage Nationen Skræk. Imidlertid gave disse hverandre
modsigende Efterretninger og Nygter Anledning til levende Controverser mellem de
Mænd, der opholdt sig paa Gidsvold⁴⁾. Den 25de April valgtes for de næste 8
Dage Commandeur Fabricius til Præsident og Rein til Vicepræsident.

¹⁾ Disse deels historiske Begivenheder, deels falske Nygter kunde synes at staae paa sit
urette Sted; men Forfatteren har troet at burde efter sin Dagbog give et Billede
af Rigsforsamlingens Physiognomi i det Hele. Det er ikke hans Grindring, men
hans Dagbog, som her og andensteds i hans Fremstilling om Rigsforsamlingen har
veiledet ham, og som han fast bogstaveligen har affrevet.

²⁾ Nemlig i Begyndelsen af Aaret. Jfr. ovenfor S. 371.

³⁾ I Bilag No. 76 er indtaget et Uddrag af dette Brev.

⁴⁾ Forfatteren havde samme Dag en Ordveksel hos sin Broder Regjeringsraad Wall med
Sommerhjelm, som ogsaa var Medlem af Regjeringsraadet. Forfatteren havde for-
dybt sig i en Samtale med sin Broder om Landets politiske Stilling, hvori hans
egen Frygt og hans Broders Haab spillede den sædvanlige Rolle. Forfatteren meente
nemlig, at der var lidet at stole paa Englands Bistand, og at dette neppe vilde
svigte sine til Carl Johan givne Løfter. Samtalen førtes med fortrolig Aabenhjer-
tighed, fordi den meentes holdt under fire Dine. Men S. befandt sig i Sideræ-
relset, hvortil Døren stod aaben, og da han hørte Samtalen, kom han ud og sagde

Munkte ikke maatte taales. Midelfart, som havde stridt for at Jøderne ikke skulde nægtes Adgang til Riget, søgte ogsaa i et veltalende Foredrag i samme Aand at forhindre Indførelsen af dette Tillæg, hvilket han ansaa som et Beviis paa en uchristelig Intolerance at indføre i Grundloven; men Christies Forslag gik igjennem med 94 Stemmer. Denne § var isørigt anderledes redigeret paa Eidsvold end den i Grundloven findes indført. Der hedte den saaledes: „Den evangelisk-lutheriske Religion forbliver Statens offentlige Religion. Alle christelige Religionssefter tilstedes fri Religionsøvelse, dog ere Jøder og Jesuiter fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget. Munkeordener maa ikke taales. Landets Indbyggere, som bekjende sig til Statens Religion, ere forpligtede til at opdrage deres Børn i samme.“ Det er ikke Forfatteren muligt at forklare Grunden til denne Forandring i Redaktionen, men han er fuldkommen vis paa, at den blev antagen som her anført, og som den ogsaa findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger¹⁾. Det er formodentligen en Redaktionsfeil, hvorved Komiteens Udkast er bleven trykt i Stedet for den af Christie redigerede og af Forsamlingen antagne Paragraph; thi en Redaktionsrettelse kan det ikke være.

Den 4de § lod saaledes: „Kongen skal stedse have bekjendt og bekjende sig til den evangelisk-lutheriske Religion, haandthæve og beskytte den.“ — Mein understøttede denne Bestemmelse ved en kort Tale, hvori han søgte at vise, hvor farligt det var at vælge en Konge, der havde skiftet Religion. „Ethvert Folk, sagde han, fordrer, at dets Konge skal have en Religion. — — Naar en Konge ikke tager i Betænkning at affværge den Religion, han engang har bekjendt sig til, og hvori han er opdragen, og at antage en anden for at vinde en Krone, saa lægger han klarligen for Folkets Dine, at han virkelig slet ingen har, og dette kan, dette maa ikke være noget Folk ligegyldigt, at see en Konge paa sin Trone, der spotter saavel med sine Fædres, som med den sidst antagne Religion¹⁾.“ Debatterne spillede paa Grændsen af Betragtninger om Carl Johans Person, men Striden nedbøjsedes, da Ingen gjenmælede mod Weidemann, som egentligen havde begyndt den. Den Deel af Forsamlingen, som tænkte sig Muligheden og endog Rimeligheden af, at Carl Johan engang vilde komme til at bære Norges Krone, forudsaa, at dette vilde blive en af de Paragrapher, som i Tilfælde af den skandinaviske Halvøes Forening let kunde blive forandret, og de fandt det upassende derom for Tiden at fremkalde nogen Strid. De lode det saaledes blive ved stiltiende at votere derimod, og Komiteens Forslag blev med 77 Stemmer uforandret antagen.

Den 5te Mai fortsattes Forhandlingerne om Udkastet til Grundloven. §§ 21—28 bleve antagne med ubetydelige Forandringer saaledes som de af Komiteen vare foreslaaede. Men om den 28de § bleve nogle varme Debatter. Den led i Komiteens Forslag saalunde: „Kongen maa ikke modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Stortingets Samtykke, hvortil i dette Tilfælde $\frac{2}{3}$ Stemmer udfordres.“ Om se næstefter sig i denne Anledning, og søgte med lidenskabelig Hestighed at vise, hvorlunde Antagelsen af denne § i sin nærværende Form vilde bringe Norge tilbage til en Forbindelse, som havde været saa ufordeelagtig for Fædrelandet. Han paastod, at Norges Konge under ingen Betingelse burde kunne antage en anden Krone, og at Ordene „uden Stortingets Samtykke“ burde udgaae. Bergeland istemte samme Tone, og understøttede Omsens Forslag ved et langt Foredrag, hvori han søgte at bevise Gavaligheden af en ubetinget Bestemmelse i Grundloven, der hindrede Kongen fra at antage en fremmed Krone. Hans Mening blev imidlertid bestridt af Everdrup og Flere, og Forfatteren fremsatte ogsaa sine Tanker korteligen herover. „Det kunde, meente han, blive et Indgreb i Landets tilkommende National-Lykke at forbyde i nærværende

¹⁾ [Sfr: herom Rigsretssagen mod Bogt 171—172, Gl. Winter Hjelm i Munchs Norske Maanedsskrift IV. 379—380 og M. Everdrups Erklæring i Aftenbladet 1858 No. 142.]

²⁾ Meins Tale findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger I., S. 100 ff. [Sfr. Bogts Rigsretssag S. 172. Blom S. 71—72.]

Constitution paa en absolut Naade Norges Konge at modtage en fremmed Krone. Det var umuligt for nærværende Forsamling at forudsee alle de Tilfælde, som kunde gøre en saadan Indskrænkning farlig for Samfundet. Overken denne eller andre Bestemmelser, der ikke kunde betragtes som Grundlovsprinciper, hvis uforanderlige Værd igjennem alle Tidsaldere er bleven erkjendt, bør gjøres saa uroftelige, at de jo kunde modtage de Modifikationer, som Tid og Omstændigheder, Landets Tarv og forandrede Culturtilstand maatte gjøre fornødne¹⁾." Comiteens Forslag gik imidlertid igjennem med 98 Stemmer og Tillægget blev staaende.

I Anledning af den 31te § foreslog Leis Lundegaard tilligemed flere Bønder, „at det beneficerede Gods maatte anvendes som et Bidrag eller Hypothek for at opbygge Statens Pengevesen, oprette en Bank“ o. s. v. De grundede Forslaget paa, at dette Gods var en Levning fra den katolske Tid, at dets Anvendelse ikke passede til nærværende Forhold, og blev ikke heller, som det nu benyttedes, bragt til den Jaldkommenhed, som var ønskelig. De meente, at Præsterne burde sættes paa fast Gage, der skulde rettes efter de forskjellige Præstegaardes Bestaafenhed, der nu bringe betydelige Indtægter. Skulde deres Forslag ikke gaae igjennem, men Indtægterne af det beneficerede Gods efter Comiteens Forslag henlægges til Oplysningsvesenet og Geistlighedens Bedste, foreslog de, at denne Bestemmelse kun midlertidigen skulde tages, og at det skulde overlades næste Storthing at afgjøre Sagen. Dette Forslag reiste store Debatter, da især Forsamlingens geistlige Medlemmer søgte at oplyse, at dette Gods i Folge sin Bestemmelse var legeret til gudeligt Brug, og især til Geistlighedens Røtte, og at man ikke uden at krænke Testators Villie kunde anvende det til anden Bestaafels Dynaaelse. Comiteens Forslag gik imidlertid igjennem med omtrent $\frac{2}{3}$ Stemmer. Christies Forslag, at det beneficerede og de offentlige Stiftelses Gods ei maatte bortsalges, blev ikke heller antaget²⁾.

I Anledning af Forslagets 33te § saalydende: „Kongen har Ret til at sammenkalde Tropper, begynde Krig og slutte Fred, indgaae og ophæve Forbund, sende og modtage Gesandter“, fremlagde Sibbern sin Betænkning, der gik ud paa at indskrænke en Rettighed, som han ei troede ubetinget burde nedlægges i Regentens Haand, og søgte at understøtte sit Forslag ved at henvise til Historien, „som indeholdt mange Beviser paa, at denne Ret af Regenten har været misbrugt.“ § blev imidlertid antagen i Comiteens Form med 90 mod 14 Stemmer³⁾.

Den 37 § gav 7de Mai Anledning til megen Debat. Der var følgende Forslag fra Comiteen: „Kongen kan meddele Rang, Titler og Ordener til hvem han forgodt befinder til Lon for udmærkede Fortjenester, dog saaledes at ingen maa være arvelig, give Ret til fritagelse fra Statsborgernes fælles Pligter og Byrder, eller medføre

¹⁾ Foredraget findes i Rigsforsaml. Forhandl. I. 3die Hefte S. 9. [Ifr. Bogts Rigsretssag S. 175.] I Anledning af denne § kaldte Brindsen Sverdrup og Nopselbt til sig og forestillede dem Urigtigheden af den allerede for nogle Dage fættede Beslutning om Kongens Udelukkelse fra Adgang til fremmed Throne. Han anførte at det engang i Tiden kunde blive til stort Held for Norge, om Kongen fik et Rige til at regjere over. De nægtede ikke Muligheden deraf, men ansaae det for afgjort, at i et saadant sjældent Tilfælde vilde Storthinget ei nægte sit Samtykke. — Saaledes kaldte Brindsen flere Gange Præsident og Vicepræsident til sig og diskuterede med dem om en og anden af Forsamlingens Beslutninger, men stedse med Blidhed, Delikatesse og Naadehold, og næsten altid uden Virkning.

²⁾ Dersom det ikke kan nægtes, at den senere hen tagne Beslutning at realisere det beneficerede Gods har været Staten til stort Gavn, var det vistnok et Held, at dette Forslag ei gjordes til en Grundlovsbestemmelse, især da Erfaring har lært, hvor vanskeligt det har været at bevirkte forandret en Loddel i Grundloven. [Ifr. Rigsretssagen mod Bogt 176—177.]

³⁾ [Hvad der angaaende § 36 (Grundlovens § 17), hvis rette Forstaaelse var Gjenstand for Rigsretssagen mod Statsraad Bogt i 1845, mundtlig forhandlede paa Eidsvold, haves Erklæringer og Bryns Beretning i nævnte Rigsretssag S. 160—165 og 178.]

fortrinlig Afgang til Statens Embeder. Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Nogen for Fremtiden."

§ Anledning heraf gjordes forskjellige Bemærkninger og Forslag, hvoraf især Grøgaard's udmærkede sig ved hans interessante, vittige og tildeels bidende Foredrag. Han ansaa ikke alene Titler og Rang, med Undtagelse af Embedsrang, upassende, men troede heller ikke, at det burde staae i Regentens Magt at uddele Ordener. Han gjorde sig lystig over de mange Alen hvide Baand med røde Kanter, som i Flæng vare uddeelte, og formedelst denne hensigtsløse Uddeling havde nedsat Udmærtelsens Værd. De danske Ridderordener vare ikke istand til at opretholde den dansk-norske Stat, ligesaa lidt som Napoleons Grevlegion det franske Keiserdomme. Han foreslog en saadan Redaktionsforandring: „Ingen personlige eller blandede arvelige Rettigheder maa tilstaaes Nogen for Fremtiden; ikke heller blotte Titler eller anden Rang end Embedsrang. Ingen Ridderorden maa stiftes i Norges Rige. De, der nu bære noget udenlandsk Ordenstegn, maa vedblive at bære dette." — Doktor Koller udbredte sig derefter vidtløftigen over denne Sag, og fik derved Anledning til at lægge sin af en reen Fædrelandskjærlighed udspringende Enthusiasme for Fædrelandets Frihed og Selvstændighed for Dagen, der har fulgt ham til hans sidste Dage¹⁾. — Ogsaa Forfatteren blandede sig i disse Debatter. Han meente, at i en Stat som Norge, der vel ikke vilde blive istand til at lønne alle Embedsmænd passende til Embedsmændens Nøie og Embedets Bigtighed, kunde Rang betragtes som et Gode, eller i det mindste som et uundværligt Onde. Forsængelighed vilde vel ikke heller fly denne Stat, men dens Tilfredsstillelse blive et Middel til at opmuntre Statsborgernes Fliid. Titler ansaa han derimod i vor lille Stat for overflødige, indeholdende noget vist Latterligt og fordunklende sande Fortjenester. Han foreslog derhos, at Embedsrangen ei ophørte med Embedet. Tillige foreslog han, at overlade til Lovcomiteen at prøve Adelsens Rettigheder, og forelægge et kommende Storthing Resultatet af denne Underjøgelse.

Efterat flere af Forsamlingen havde talt om denne Paragraphs Form²⁾, blev den tilført Protokollen saaledes: „Kongen kan ikke uddele nogen anden end Embedsrang og Titel. Den Embedsmand, som i Raade afskediges, beholder den Titel og Rang, som hans havde Embede har medført. Til Belønning for udmærkede Fortjenester kan Kongen uddele Ordener til hvem han forgodt befinder, men ved Ordenens Tildeelse skal offentlig kundgjøres de Fortjenester, hvorfor de ere givne. — Intet Hæderstegn kan give Ret til fritagelse fra Statsborgernes sælles Pligter og Byrder, eller medføre Afgang til Statens Embeder. Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Nogen for Fremtiden."

Efterat denne § var antagen, oplæste Falsen en Erklæring, hvori han for sig og sine Descendenter frastrev sig deres hidtil havde Adel med alle de Rettigheder, som dermed kunde være forenede³⁾. Dette Offer modtoges imidlertid med taus Eiggelighed af Forsamlingen og efterlignedes ikke af nogen tilstedeværende Adelsmand. Den mindste Deel vidste, at Falsen var det.

Man troede i Dag at spore Virkningen af Brindsens Nærværelse, der vissefængen ellers høist sjelden lod sig føle. Grev Wedel havde dikteret i Comiteen den 41 og 42 § i Grundloven, som indeholdt Fordelingen af Statsstyrelsen mellem 5 Statsraader og bestemte disses Forretninger. Der meentes nu, at Comiteens Formand, efter Aftale med Brindsen, bevægedes til at gjøre en Forandring og fremsætte et Forslag, som var forskjelligt fra Comiteens, da man der Intet derom havde hørt.

¹⁾ Endnu den Dag i Dag give Discussioner af den Art den 80aarige Olding Ungdommens Barne. [Han døde 28. Decbr. 1847; jfr. Biographi af P. B. Hansen i Eidsvolds-Galleri I. 47—51.]

²⁾ De Taler, som i denne Anledning bleve holdte, findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger I. 3die Hefte, S. 19 ff. [Jfr. Rigsrettsagen mod Bogt 178—179.]

³⁾ Sammesteds S. 46—47.

Han udviklede nemlig i en lille Tale, at dens Forslag i 41 og 42 § efter hans Formening stred mod det engang antagne Princip, at den executive Magt bør være i Kongens Hænder. Man burde ikke uden Hensigt indskrænke Kongens Myndighed. Dagen kunde bedre end Kongen bedømme, paa hvad Raade Forretningerne bedst forveedtes. Han lagde megen Vægt paa de ubehagelige og hensigtsløse Indskrænkninger, som derved paalagdes Regjeringen. Staten havde Garanti nok, naar der sørgedes for at Udgifterne ikke unødvendigen forøges, og enhver Statsraad staaer til Ansvar for de Expeditioner, der udgaae fra hans Departement¹⁾. Han foreslog derfor, at Paragraphen skulde faae følgende Form:

„Kongen vælger selv et Raad af norske Borgere, som ikke ere yngre end 30 Aar. Dette Raad skal i det mindste bestaae af 5 Medlemmer, men foruden dem kan Kongen ved overordentlige Leiligheder tilkalde andre norske Borgere, kun ingen Medlemmer af Stortinget, til at tage Sæde i Statsraadet. Forretningerne fordeler han blandt dem saaledes, som han det for tjenligt eragter.“ Efter Wulfsbergs Forslag afsieedes Paragraphen den Slutning: „Fader og Søn eller tvende Brødre maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.“

Bedel, hvis Mening det i Almindelighed ingenlunde var utilbørligen at indskrænke den executive Magts Myndighed, indvendte Intet mod denne Forandring, og Falkens Forslag gik igjennem med 99 mod 3 Stemmer, og Wulfsbergs eenstemmigen. Derimod havde Wulfsbergs Forslag, at Statsraadet skulde vælges af Stortinget, kun een Stemme for sig.

Præsidenten Diriks foreslog ved Enden af denne Dags Debat, at Forsamlingen, for at fremme Forretninger, hvis Ende Nationen og hvert enkelt Medlem af Forsamlingen saae med Længsel imøde, skulde fortsættes Morgendagen, som var en Søndag. Derom opstod stor Strid, især fordi nogle af Bræsterne ansaae det for en Helligdagsbrøde, hvorimod Loven indeholdt Forbud. Omfjend afgjordes det, at man Morgendagen skulde tage Middag Kl. 2, og derefter møde Kl. 4, da Helligdagen maatte anses endt. Forfatteren erindrer meget godt, at den Scene, som Provst Bergeland fortæller i sine Fortrolige Breve²⁾, foresaldt mellem Sverdrup og L. Lundegaard. Lundegaard fremtraadte allerede paa Eidsvold med et vist djærvt Væsen, som dog udvikledes meer paa de følgende Storting til en vis Grad af Raahed, der stundom foreledte ham til upassende Intringer, og voldte ham Ubehageligheder. Men han lod sig mindre høre i Forsamlingen paa Eidsvold end senere i Stortingssalen, deels fordi den afhandlede Materie i Almindelighed var ham mere fremmed, deels fordi der endnu fattedes ham Mod og Evne til at tale for Mængden. Han lagde isørigt noksom for Dagen, at han var en Mand af sund Forstand, der dømte rigtig om flere af Landets Forhold, ligesom hans Bemærkninger vare ikke sjældent træffende, kjønt stundom bidende. Han indskrænkede sig saaledes mestendeels paa Eidsvold til nogle Kraftudtryk udenfor Forsamlingen, og var da stundom meget høirostet, og et saadant, omtrent som Bergeland fortæller, undfaldt ham ogsaa i den anførte Samtale mellem Sverdrup og ham. — For Sagen i det Hele maatte det anses gavnligt,

¹⁾ Sammesteds S. 51. [Af Debatten om § 48 over Statsraadernes Ansvarlighed har Bryn et kort Uddrag. Rigsretssagen mod Bogt S. 180.]

²⁾ S. 83, hvor den fortællers saaledes: „Det veed jeg, sagde Teis, at hverken Guds eller Kongens Lov tillader at arbejde paa en Søndag.“ — „Men veed Du ikke og, svarede Sverdrup, hvad der staaer i Bibelen, hvad Kristus siger . . .“ „Græft og Latin, replicerede L. — det maa I forstaae, men lær I mig ikke min Christendom; hvad Guds Ord siger, veed jeg nok. I Bibelen staaer der: salder en Døge eller et Asen i en Grav paa en Helligdag, saa kan Du trække den op igjen. Er der en Døge eller et Asen at trække op paa Rigsalen, skal D. g. i m. jeg ogsaa komme og hjælpe den op.“ Et dygtigt Slag i Bordet var Punktum og Amen til denne droie Præken, som var og blev sans replique.“ [Bryn har samme Anekdote. Rigsretssagen mod Bogt S. 181.]

at Evnen til at tale offentligen endnu ei fandtes i nogen ubvilket Grad hos Repræsentanterne paa Eidsvold. Man tænke sig de vigtige Gjenstande, som der overveiedes, saaledes behandlede som paa senere Storting. Færdighed til at kunne fremsætte fine Tanker, og Mod til at lade sig høre i offentlige Forsamlinger, har ofte ved senere Storting utilbørligen forhalet Forhandlingernes Gang. De samme Argumenter, med en ringe Afvigelse i deres Orden og udvortes Form, ere gangne igjennem mangfoldige Munde, den omtvistede Gjenstands Behandling er bleven udværet til det Yderste, og de grammatikalste Rettelser have ofte været trættende. Paa Eidsvold havde kun enkelte Medlemmer det i sin Magt at føre Parlamentstriden med Færdighed og Held, og disse saa hørte til Forsamlingens talentfulde Mænd, der vare deres Syssels vogne, og mestendeels kun betænkte paa at befordre Hovedsagens Fremme til sit rette Maal. Mishagede enkelte ved deres Bidtløstighed, da var det ligesaa ofte Fordom og politisk Meningsforskjel, som Talerens Misbrug af Forsamlingens Tid eller uhenigtsmæssig Behandling af hans Materie, der foranledigede Mishaget. De fleste medbragte hvad de havde at sige skriftlig, og naar dette var fremsagt manglede der Mange enten Mod eller Vaaben til at gaae Modstanderne imøde. — Men især bidrog den almindelige Længsel efter at ende dette vigtige Arbejde til dets Fortællelse — en Længsel, der hos de fleste fulgte af en velmeent Zver for snarest muligt at bygge Fædrelandets Held i Fremtiden ved en passende Grundlov, og Ultraa efter at kunne vende tilbage til Borgersysler, som under Fædrelandets mislige Stilling paa mange Maader forvilledes; hos enkelte Andre af en vis Ligegyldighed for et Arbejde, der med Hensyn til Landets udvortes Forhold ingen Bestandighed ansaaes for at kunne have. Vi have ovenfor søgt at forklare Aarsagen til den Hurtighed, hvormed Norges Grundlov, uden at stade dens omhyggelige Bearbejdelse, fremmedes i Comiteen, og ovenstaaende Bemærkninger kunne maaskee tjene til at forklare den Hasthed, hvormed de vigtigste Materier i Rigsforsamlingsalen afgjordes.

Søndag Eftermiddag den 8de Mai mødte Forsamlingen, og Ingen udførte sin Trudsel at udeblive fra denne Helligdagsforretning, da kun to Medlemmer udebleve, hvilket var det mindste Antal af Udeblivende i de daglige Møder. Der fandt imidlertid varme Debatter Sted, og Sessionen hørte i denne Henseende blandt de urolige. Den § i Grundloven, som omhandler Indfødsretten, debatteredes, og flere af Forsamlingen viiste sig ivrige for at udelukke alle Fremmede og især Danske fra Norge. Brovst Stabel fremsatte først det Forslag, som han tildeels havde laant af det af Weidemann indleverede Constitutionsudkast, at kun Norssøbte skulde gives Adgang til norske Embeder. Bryn og Weidemann, som Begge gif endnu videre end Stabel, understøttede dette Forslag i heftige Taler, og især lagde Weidemann Bægt paa, hvormeget norske Borgere under den danske Regjering vare bleve fortrængte af Danske. Han anførte Exempler paa, at fortjente Mænd, som vare Medlemmer af denne Rigsforsamling, vare bleve ligesom forviiste til Embeder i de fjerneste Polaregne¹⁾, medens Udlændinger og unge uerfarne Adelsmænd vare befordrede til Landets vigtigste Embeder. I samme Stil talde Bryn. Derimod søgte flere af Forsamlingen at vise det Uhenigtsmæssige i, nu for Tiden at udelukke de Danske, der ved saa mange Baand vare bundne til Norge, og meente at dette ikke kunde endnu undvære disse Mænds Talenter og Kundskaber til at reise og understøtte den nye Statsbygning, aldenstund der ikke endnu fandtes i Landets Skjød tilstrækkelig Mængde af norske

¹⁾ Herved meentes Præsten Rein, som, endstjønt han var den Første, der underkastede sig Store-Philologicum, ei kunde bringe det videre end at opnaae Kautokeino Kald. Aarsagen skal have været, at Rein ved en Leilighed skal have ladet Cancellideputeret Brandt sole sin bittre Satire. Rein kom imidlertid ikke til Kautokeino, da Generalauditeur Wessel kaldte ham til reiserende Kapellan i Steberg, hvortil han havde Kaldsret. I vore Dage kaldes en Befordring til et Kald i Polaregnene ikke en Forviisning.

Candidater til at besætte Landets Embeder, og Universitetet endnu ei var i fuld Vished til at danne dem. Midelfart, som hørte til Forsamlingens humaneste og liberaleste Medlemmer, tog ogsaa her Ordet, og havde i den Anledning nedskrevet en vel sammenfat Tale, og han understøttedes af Sverdrup, Jørgen Aall, Forfatteren og flere¹⁾. Sagen blev ved disse forskjellige Ansættelser saa tvivlsom, at Forsamlingen besluttede Remisje til Comiteen, for ved en ny Behandling at søge Nægling mellem de forskjellige Meninger.

I Constitutionscomiteen, som til den Ende samlede næste Formiddag, og blev færdig med sit Arbeide til Kl. 12 Middag, blev denne Sag behandlet med liberalt Hensyn til Landets Lær, og dens Medlemmer bleve enige om at danne denne Deel af Udkastet saaledes, at ogsaa danske Mænd kunde befordres til Landets Embeder, naar de enten havde opholdt sig længe nok i Landet for at kunne ansees naturaliserede, eller ved en høitidelig Akt havde erklæret, at de deelte dets Stjebne med Hensyn til de lagte Beslutninger. Constitutionscomiteen maatte overhovedet betragtes som en Rættens-Instans, der med Sindighed, Indsigt og en reen Oversigt forberedede de Gjenstande, der i Rigsforsamlingen skulde afgjøres. Derhos lettedes dens Arbeide meget ved den Tillid og Agtelse, som den nød i Forsamlingen. Naar den omhandlede Sag blev tvivlsom formedelst Dyringen af modsatte Meninger, afgjordes den ikke endeligen i Thinget, førend Comiteens Mening paany var bleven hørt. Det er tillige let at forklare, at der paa dette første Folkemøde var en stor Ideernes Gjæring. Den pludselige Overgang fra en fuldkommen Udelukkelse fra Statsstyrelsen, og fra en Forfatning, der paa mange Maader krænkede Borgernes naturlige Rettigheder — hvordan endog den executive Magt monne have udøvet denne Myndighed — til en fulstændig mindskrænket Statsstyrelse og Folkets afgjørende Deeltagelse i Lovgivningen gennem sine Repræsentanter, maatte give Anledning til udskielde Meninger om Folkets Rettigheder, som ikke til Statssamfundets Gavn kunde finde praktisk Anvendelse i den nye Statsforfatning. Bevijer paa disse Udskielser ligge tydeligen for Dagen i de foreslåede Forslag, som indleveredes til Rigsforsamlingen paa Eidsvold, saavel af dem, hos hvilke den fornødne Kundskab og Statsklogskab ei kunde forudsættes, som af indsigtsfulde Mænd, der befandt sig i en Slags exalteret Stemning, som ei tillader rolige Overveielser. Dette viste sig især i Debatteerne paa Eidsvold om Røringsfriheden og den lige Fordeling af Statens Byrder og Rettigheder mellem de forskjellige Birkembedsarter i Landet. I dette første Thingmøde dannede sig allerede et, senere hen mere udviklet, Schisma mellem Embedsstanden og næringsdrivende Borgere, i Folge hvilket de i en Art af Opposition vegelsvis stred mod den gjensidige Interesse. Embedsmændene søgte at bryde Staven over alle de Forrettigheder, som hindrede Røringsdriftens frieste Udvikling og Udøvelse, og fandt alene i denne Frihed Sikkerhed for den borgerlige Velvære. Til denne pludselige Overgang fra mangehaande Tvang og Indskrænkninger til en fuldkommen Lighed iledes, især i Begyndelsen, med stærkt Strid, og en stor Forvirring kunde have fundet Sted i de bestaaende Forhold, naar alle Constitutionscomiteens findige og forstandige Medlemmer havde forberedt en passende Middelvei mellem en gammel aristokratisk og en ny demokratisk Ideegang. — Paa den anden Side vaagnede hos Menigmand Mistillid til Embedsstanden, og en Sammenligning mellem Stændernes forskellige Kaar med Hensyn til Livets Nøddelser

¹⁾ Disse Taler findes i Rigsforsaml. Forhandl. I. 3. Hefte S. 65 ff. og i Bergelands Const.-Historie 3die Hefte S. 67 ff., hvor disse Debatter fuldstændigen findes anførte. En chronistisk og fuldstændig Fremstilling af Rigsforsamlingens Forhandlinger ligger ikke i Forfatterens Plan, og vilde kun blive en Gjentagelse af hvad der forhen er Landsmænd forelagt. Han fremstiller kun det Billede, som hans Dagbog og hans Erindringer, understøttede af Benner's Bemærkninger, der vare Medlemmer af Forsamlingen, give ham i Hænde. De Ord, Forfatteren talede i Anledning af Indfødsretten, findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger II. Bind, 6te Hefte S. 117 ff. [Ifr. Rigsretsagen mod Bogt S. 182.]

og udbortes Fortrin, som udtalte sig i Forsøg paa at deprimere Embedsmændenes Stilling. Det var imidlertid, i Folge Bestaffenheden af Medlemmernes Sammensætning, mere den første end den sidste Meningsyttring, som under Beskyttelse af enkelte varme og eenfaldige Forsvarere af Næringsfriheden raadede paa Eidsvold, og den vilde have viist sig langt mere virksom, naar ikke Comiteens Medlemmer havde ved at foreslaae passende Bestemmelser lagt Tømme paa Hines Udseelser. Vi have seet, hvorlunde en enkelt Mand i Comiteen tilveiebragte en passende Ligevægt imellem den Myndighed, som tildeles Statsmagtens forskjellige Afdelinger, ved Forslag til hensigtsmæssige Bestemmelser, og Fornuft og Sindighed var stedse tilrede for at mægle mellem de forskjellige Interesser. Vi finde saaledes i vor Grundlov udtalt visse Grundsætninger, som hørde Menneskets naturlige Rettigheder; men ved Siden af dem opstilledes andre modificerende Bestemmelser, der toge tilbørlig Hensyn til de bestaaende Forhold, og forebyggede en pludselig Fortrykkelse i borgerlige Stillinger. Denne sindige og upartiske Behandling af indbyrdes Forhold vilde maaskee have fundet Sted i en høiere Grad, naar ikke enkelte høitformaaende, kundskabrige og talentfulde Medlemmer af Forsamlingen, med stadigt Die fæstet paa Selvstændighedsideen, havde søgt at gjøre denne fakkelig ved at understøtte og fremme visse Folkemeninger. Paa den Maade indførtes i Grundloven Almeensætninger og urokkelige Bestemmelser, som have besværet en senere Lovgivning, foranlediget vidtløftige Undersøgelser og vakkende Bestemmelser, og ligesom forstenet forældede Institutioner, hvis Indflydelse paa Samfundet kan siges at have et dobbelt Ansigt.

Da Thingets Medlemmer samledes igjen den 9de Mai og Constitutionscomiteens forandrede Redaktion kom under Debat, gjorde vel Indfødsrettens Forsvarere et nyt Forsøg paa at forfægte den, endstjønt nu med vigtige Modifikationer, men Comiteens Forslag gik igjennem med 84 mod 26. Dog tilsoiedes efter Weidemanns Forslag: at de, som saaledes naturaliseredes, ikke maatte have vægret sig ved at have gjort Selvstændigheds-Eden — et Tillæg, som forøvrigt havde Lidet at bethyde, da en saadan Vægring efter den Maade, hvorpaa Selvstændigheds-Eden var aflagt, ei vilde være let at bevise¹⁾.

Samme Dag fik Forsamlingen sit Navn Storthing. Det varede længe inden man bestemte sig til denne Benævnelser, som var foreslaaet af Bergeland. Man havde at vælge mellem det i Falsens og Adlers Udkaft foreslaaede Althing i den gamle Stiil og Bergelands Storthing; men man blev staaende ved det sidste, fordi det fandtes mere passende og karakteriserende, endstjønt Mange i en from Erindring om Fortiden havde Forkjærlighed for det gamle „Althing.“ Iligemaade bestemtes i Dag Storthingets Inddeling i Lagthing og Odelsting, som dog ikke gik igjennem uden stor Modstand af enkelte blandt Thingets dygtigste Medlemmer. Især gjorde Røgsfeldt derimod alvorlige Indvendinger. Han anser Inddelingen deels unyttig, deels skadelig. Dersom der blandt Repræsentanterne var en afgjort Overvægt af en vis Interesse eller af et vist Parti, da vilde Balget af Lagthingsmænd efter Tingens Natur blive saadan, at dette Parti vilde faae Overhaand paa begge Thing, og Afdelingen blive unyttig; dersom derimod de dygtigste Medlemmer valgtes til Lagthingsmænd, saa vilde Odelstinget blive saaledes svækket, at det ei kunde opfylde sit vigtige Kald. Han meente, at den Hensigt, som man vilde opnaae ved denne Inddeling, nemlig at forhindre at ikke Partiaand eller Overvægt skulde fremvirke en Beslutning, som siden vilde fortrydes, kunde bedre opnaaes ved at bestemme, at ethvert Lovforslag skulde debatteres i 3 forskjellige Dage — en Efterligning af Billens 3de Gang gjentagne Læsning i det engelske Parlament. En fuldkommen Efterligning af

¹⁾ Da Forfatteren den følgende Dag hørte blandt dem, som i den bestemte Omgang vare indbudne til Prindsens Taffel, henvendte Prindsen nogle venlige Ord til ham, fordi han havde søgt at bidrage til et passende Udfald af Bestemmelserne om Indfødsretten.

det engelske Parlaments Inddeling i Overhuus og Underhuus fandt Comiteen ikke passende, fordi en saadan Stands-Uffondring var mindre folkelig, og fordi der i Norge ikke fandtes nogen saa talrig Klasse af mægtige Possessionater, der kunde danne et fast Overhuus, som formedelst dets Medlemmers imponerende Stilling i Staten kunde være mest interesseret i, at dens vigtigste Unliggender fremmedes. Man fandt det imidlertid hensigtsmæssigt at give Anledning til Sagernes omhyggelige Behandling ved at dele Thinget i tvende Afdelinger, og saaledes tilvejebringe en omhyggeligere Drøftelse, en alvorligere Overveielse under et Mellemrum af Tid, og at lade overlede Beslutninger. De Exempler, som hentes fra andre Lande, hentyede paa et virkeligt Overhuus, bestaaende af faste Medlemmer, hvis Competents til at møde paa Thinget alene stred sig fra uvæsentlige Fortrin; men i det norske Storting tænkte man paa at danne et, som, overveiede i Sindighed og Intelligents, kunde tjene som et Regulativ for Lovgivere, der vare mindre øvede i Lovgivningsvæsenet og Statsstyrelsen. Dersom ikke Hensigten fuldstændigen opnaaedes, fordi Forudsætningen ikke gik i Opfyldelse, og neppe uden Skade for den gode Sag i sin Heelhed kunde fuldbyrdes, saa er det dog vist, at denne Deling af Stortingets Medlemmer i 2 Thing har gjort sin gode Nytte. Vel har man længe vallet i Maaden at vælge Sagthingets Medlemmer paa, der i de første Storting mestendeels stede efter Embedsrang, og tillige har man længe været uenig om Grændsen for begge Afdelingers Autoritet, der har foraarsaget lange Debatter; men det er siensynligt, at Indretningen i det Hele har været gavnlig. — Møjsfeldts Bemærkninger havde imidlertid som altid stor Vægt, og Comiteens Forslag fik kun en Overvægt af 2 Stemmer.

Der blev i Dag foretaget nyt Præsidentvalg, og man valgte Sorensskriver Falsen og Amtmand Krohg. Præsidentvalgene, der vare aldeles i Selvstændighedspartiets Haand som det talrigste, begyndte nu mere at see med Hensyn til den Sag, som behandlede. Man valgte saadanne Mænd, som ansaaes bedst at kunne lede de vigtige Forhandlinger, som Constitutionsværket efterhaanden fremkaldte. I Begyndelsen af Forhandlingerne blev der mellem hiint Parties Medlemmer aftalt en Plan for Valget af Præsidenter og Vicepræsidenter. Det var som Folge deraf, at Anker, Fabricius og Hegermann — for at vise disse hæderlige Mænd, tildeels vel ogsaa deres Stillinger, skyldig Opmærksomhed — bleve valgte; men med Flid i de første 3 Uger, da man tvivlede om deres Gyde til at fungere, naar Constitutionsudkastet skulde behandles. I de sidste 3 Uger begyndte man at see sig om efter de dygtigste Ledere, og det kan ikke nægtes, at Valget havde det heldigste Udfald. Grev Wedel havde stedse adskillige Stemmer ved Præsidentvalget; men det lille Oppositionsparti, som stod ved hans Side, formaaede ikke at hæve ham paa Præsidentstolen, og af Selvstændighedspartiet var der neppe Noget, der tænkte paa ham ved den Leilighed. Tilfældet vilde, at et Par Gange Sorensskriverne bleve valgte til Præsidenter og Amtmænd til Vicepræsidenter, og man lagde Mærke til, at Amtmændene stedse mødte i civil Dragt, medens Sorensskriverne næsten altid præficerede i Embedsdragt.

I disse Dage var Brindsen bestjæftiget med at affærdige de danske Commissairer, Kammerherre Bille og Oberste Lønborg, der, som ovenfor meldt, vare opsendte for at opfordre Brindsen til at overgive de norske Fæstninger i Sveriges Hænder. Efterat Brindsen gennem Lieutenant Falbe havde givet disse Herrer et afslaaende Svar paa den Opfordring, som deres Vrende indeholdt, indsendte de til Kommandanten paa Frederiksteens Fæstning, Generalmajor Ohme, et Brev, der indeholdt samme Opfordring, at overgive Fæstningen, hvilket Brev Ohme tilstillede Brindsen. I den Anledning paalagde Brindsen Ohme at svare de danske Commissairer: „at De, siden Kongen af Danmark løste Dem og Garnisonen fra Deres Trostabsæed, ikke erkjender nogen anden Befalende i Norge end Regenten, samt at De desuden kjender Deres Pligt, ei at overgive Fæstningen.“ Da Kammerherre Bille paa den officielle Veie Intet kunde udrette, udbad han sig en partikulair Samtale med Brindsen, som der paa svarede i Brev af 13de Mai:

„I Anledning af Deres sidste private Skrivelse, ved hvilken De anmoder mig om en venstabelig partikulair Samtale, da pligter jeg at tilmelde Dem, at jeg troer, at De i Deres Stilling, som Hans danske Majestæts Befuldmægtigede, maa være yderst forsigtig, for at de Svenske, som kun lure paa en Anledning til at passere Danmark de Ulykker, som Norge hidtil er blevet befriet for, ikke skal tage Anledning til at sige, at De officielement har rogtet Deres Vende, men hemmeligen har bestrykt mig i, standhaftigen at vedblive en Handlemaade, der ene, om Noget skal gjore det, kan afværge Danmarks fremtidige Undertuelse under svensk Overmagt. At jeg ei kan opoffre den norske Nations Vel for Skygebilleder, det vil De indsee; altjaa bliver vores Samtale, hvad dens Resultat i det Væsentlige angaaer, frugtesløs. Skulde Hr. Kammerherren, disse Bemærkninger uagtet, thi jeg gjentager det, De bør et tale med mig, naar De kunde troe, at de Svenske paa den fjerneste Raade kunde udlægge det som en Forstaaelse imellem Kongen af Danmark og mig; skulde De, siger jeg, bestemme sig til at ville tale med mig, da skal det fornøie mig at see en Mand, som jeg fra min Ungdom har agtet, paa Søndag Formiddag paa Hølands Præstegaard. Hestene ere bestilte for Dem paa Loverdag og Søndag. Skulde De efter modent Overlæg maaskee opoffre Venstabsfølelse for Klogskabs Bud, da beder jeg Dem blot at skrive et Par Ord til General Staffeldt, at De ikke kommer, hvilket han da sender mig imøde. Jeg onsker fremdeles under lykkeligere Omstændigheder at kunne bevidne Dem den Fornøielse, jeg altid skal føle ved at see Dem igjen o. s. v.“ — Imidlertid gik dette Møde ikke for sig.

Den 11te Mai behandlede de tvende vigtige Paragraffer, som angaae Børnepigten og Privilegiernes Ophævelse. Hegermann stred i et vidtloftigt og vel motiveret Forslag¹⁾ for Børnepigtens almindelige Udøvelse. Alle Norges Søner skulde øves aarligen i 8 Dage paa beqvemme Tider i Gymnastik, Skiveskydning og militaire Øvelser. Exercitien paa Eli skulde øves om Vinteren. I alle lærde Skoler, Borger- og Realskoler skulde holdes Forelæsninger over Taktik og Tjeneste i Feldten. Studenter skulde deeltage i de aarlige nationale-militaire Øvelser, tildeels som Anførere, indtil de faae Embede. Byindbyggerne skulde organiseres i Borgervæbninger til Byens Forsvar. Enhver Børnepligtig skulde personlig forrette sin Tjeneste; Ingen kunde leie for sig. Ved den almindelige Børnepligt „skulde efter saa mange Aars Fred igjen vækkes den indslumrede Aand og Følelse, for ved egen personlig Tjeneste saavel i Fred som i Krig at yde en Skærv paa Fædrelandets Alter.“ Lovenskiold havde indleveret til Constitutionscomiteen i Anledning af den 11te Grundregel for Norges Constitution et Forslag, hvori han understøttede sin forhen yttrede Idee, efter 3 Aars Forlob at forandre den personlige Børnepligt til den forpligtelse for visse Distrikter og Lægder at stille en frivilligen antagen indfødt vaabendygig Mand. Flere Officerer, Heidemann, Ramm, Underofficer Bratberg understøttede Hegermanns Idee. Patrioten Dr. Møller stred i sin varme Stil for Sagen; Jørgen Hall og Hount yttrede sig ogsaa herom, men med Modifikation af Hegermanns Forslag. Mod Konfiksionen talte Bergeland og Forfatteren²⁾. De Indvendinger, som gjordes mod Hegermanns Forslag, bevægede den humane Proponent til at modificere det, hvorved han foranledigede den Form, som Paragraffen fik. Den Pligt at værne om Fædrelandet blev udtrykt i en almindelig Grundfætning; men de Betingelser, under hvilke Børnepigten skulde udøves, de Indskrænkninger, som den skulde undergaae, overlodes til første ordentlige Storthings Afgjørelse, efterat alle Oplysninger vare indhente ved en Comitee. Det er ovenfor bemærket, at da denne Comitees Medlemmer skulde udnævnes, bestræbte Hegermann sig for at den blev sammensat af

¹⁾ Rigsforsamlingens Forhandl. II. 4de Hefte S. 33 ff. [Rigsretssagen mod Bogt S. 186—187.]

²⁾ De forskjellige Taler i Anledning af Børnepigten findes i Rigsforsaml. Forhandl. II. 4de Hefte S. 29 ff. Forfatterens Foredrag i 6te Hefte S. 119 ff.

Mænd, som havde modsatte Meninger om Sagen, paa det at den fra alle Sider kunde blive drøftet. Det var aabenbart, at den almindelige og ubetingede Udøvelse af den personlige Børnepligt aldrig kunde anses nødvendigere end i det Dieblis, da Nationen havde høitideligen bestemt sig til at forsvare Norges Selvstændighed mod en Rædsel og de mægtige Næderforbundne, som understøttede Sveriges Planer, og det er i Sandhed et stort Beviis paa Hegermanns Upartiskhed og Fædrelandsfæd, at han ikke benyttede de Midler, som han havde i Hænde til at drive Konstriktionen igjennem, og saaledes fremme den Sag, for hvilken han ivrigt arbeidede. Det var den almindelige Udøvelse af Børnepligten, forenet med det voldsomme Indgreb i Privatretten, som satte Frankrige istand til at overvinde sine talrige Fiender, og hindre al fremmed Indflydelse i dets indvortes Anliggender i Revolutionens farligste Dieblis. Et Efterspil i det Smaa, og i en mindre grusom Stil, kunde under Pluralitetens Stemning ventes paa den Tid i Norge. Det er ingen Tvivl underkastet, at en Bestrævelse, som den af Hegermann foreslaaede, var gaaen igjennem, dersom Proponenten værdig vilde have benyttet sin Fordeel. De militaire Medlemmer af Forsamlingen, Forslagets naturlige Forsvarere, vare ikke saa, og med disse vilde upaatvivleligen den Stand have forenet sig, som bestandigen og saa godt som udelukkende har maattet bære Børnepligtens Byrder, saavelsom de ivrige Selvstændighedens Forsvarere, som i denne satte Fædrelandets Frelse og Hæder, og ansaae ingen Opoffrelse stor nok til at fremme et saa dyrebart Formaal. — Hvor vanskeligt det er blevet at mægle mellem de stridende Interesser, for paa den ene Side at benytte Borgernes physiske Kræfter til at værne om Fædrelandet, uden at svække Landets moralske Interesse til Ordens Bedligholdelse, Næringsdriftens Fremme og Kulturens Udvikling, og paa den anden Side at fordele Børnepligtens Byrder lige mellem Samfundets i lige Grad værnepligtige Borgere, det har Erfaring viist. Denne Sag, som definitivt skulde været afgjort paa det første ordentlige Storthing efter Rigsforsamlingen, er efter 30 Aars Forløb endnu ikke bragt til en endelig Afgjørelse. Den ene Comitee har afløst den anden, Principerne i dem ere flere Gange blevene forandrede, og endnu er Sagen ikke paa noget Storthing bleven afgjort¹⁾. Det er imidlertid langt fra, at vi ville ansee denne Udsættelse skadelig for Sagen selv; thi nu maa et klarere og roligere Oversyn derover være mere muligt end i Statsforsatningens Morgenrøde, da saa mange Omstændigheder foranledigede eensidige Anskuelse. Børnepligtens hensigtsmæssige Udøvelse er ikke den eneste vigtige Statsag, som har fremledet dybe og alvorlige Gransninger, der i en lang Række af Aar ere blevene fortsatte, førend de kom til endelig Afgjørelse.

Da denne Sag var afgjort, foreslog Steenstrup, at alle Privilegier og Monopoler skulde ubetinget ophæves efter 7 Aars Forløb, og efter samme Tid skulde al Liende- og Skattefrihed ophøre. Forslaget understøttedes af Dr. Møller, som gjennem sit hele Liv har viist sig som en varm Forsvarer af Frihed og Lighed i alle borgerlige Forhold. Mod Forslaget reiste sig imidlertid flere Talere²⁾. Det var visseligen et Beviis paa Forsamlingens Klogskab og Forsigtighed i sine Beslutninger, at Forslag af en saa gennemgribende Art, der maatte klinge saa vel i en stor Deel af Forsamlingens Øren, og som fremsattes af Thingets oplyste Mænd, ikke ubetinget bleve antagne, men at der stedse toges Hensyn til det Bestaaende af Frygt for en Forrykkelse i vigtige Næringsforhold og Tilintetgjørelse af lovligen erhvervede Rettigheder. Saaledes fremkom en §, der vistnok udtrykker tilbørlig Agtelse for den borgerlige Virksomheds Udøvelse under lige Betingelser, men tillige beskytter midlertidigen den nærværende Virksomhed, om den endog i en forældet Stil krænker nogle af hine. Det var imidlertid fornemmeligen Saugbrugseiere og Bærkseiere, mod hvilke Steen-

¹⁾ [Børnepligtsagen afgjordes først ved Lov af 26de August 1854.]

²⁾ Hvad Forfatteren derom yttrede findes i Rigsforsamlingens Forhandlinger II. 6te Hefte S. 123.

Strups Forslag stillede, og han var udsendt fra et Distrikt, hvor hine Privilegier udførtes i en høist trykkende Grad udøvedes. Steenstrup understøttedes af Christensen, der foreslog, at det skulde være Skoveieren tilladt at forædle egne Skovprodukter, uden at Saugbrugsprivilegierne skulde deri kunne være til Hinder. Tilgemaade foreslog han et Forbud mod Opløb af flere Landeiendomme af enkelt Mand, for at hindre Udvidelsen af Leilændingsvæsenet. Alle disse Forslag havde imidlertid een og samme Skjebne. De henviistes til endelig Afgjørelse paa følgende Storting, efterat Lovcomiteen havde indleveret sit Arbeide.

Den 109de § om Trykkefriheden, som var redigeret af Diriks, blev eenstemmig og med taus Bifald antagen. — I Anledning af den 110de § om Odelsretten oplæste Bold et Foredrag, hvori han søgte at bevise, at Odelsrettens fra Fædrene nedarvede Bedligeholdelse havde foranlediget, at Jordeløddommene for største Deel vare forblevne i de naturlige Besidderes Hænder, og at Leilændingsvæsenet ikke i nogen stor Grad havde fundet Indpas. Derfra skrev han ogsaa den større Oplysning, som han paastod Bondestanden i Norge besad fremfor de fleste andre Landes Bønder. Fra nogle Bønderepræsentanter indleveredes ogsaa et Forslag til nogle Bestemmelser i Odelsloven. Om Odelsrettens Bedligeholdelse, besæfted ved en Grundlovsbestemmelse, yttredes ingen Meningsforskjel; men man blev enig om ogsaa at afgjøre Odelsloven i sit hele Omfang paa et følgende Storting¹⁾.

Den 13de Mai var en af Forsamlingens meest larmende Dage, paa hvilken Kronen fattes paa Selvstændighedsværket; thi da gaves Regenten Midler i Hænde, uden hvilke ingen Modstand mod Selvstændighedens udvortes Fiender var mulig. Finantscomiteen havde nemlig indleveret til Forsamlingen sin Indstilling. Den havde visseligen saa fuldstændigen trængt ind i den Sag, der var den til Overveielse overdragen, som Tidens Korthed og de Materialier, som vare givne den i Hænde, gjorde muligt. Den begyndte sin Indstilling med at give en Oversigt over Norges Indtægter for de 10 Aar, som vare forløbne før Krigen. Denne Oversigt maatte være glimrende og hentyde paa et stort Overflud. Deels hørte disse 10 Aar til de fordeelsagtigste Handelsaar, som i Mands Munde vare kendte, deels vare mange af Norges Statsudgifter skulte i det store danske Statsbudget, og de vilde faae et ganske andet Udseende, naar Norge, især som et selvstændigt Rige uden politisk Forbindelse med nogen anden Stat, vilde faae sine egne Udgifter at bære²⁾. Den oplyste endvidere, at Statsgjælden for udstedte Rigsbankpenge var over 5 Millioner Rigsbankdaler, foruden hvad Norge vilde blive paalaagt som Andeel i den danske Seddelmasses Indløsning. Den sidste Sum troede dog Comiteen at kunne lade ud af Betragtning, fordi Norge maatte have betydelige Contrafordringer, der, om ikke aldeles, saa dog for en Deel maatte nedsætte Summen, og Sagen i det Hele ikke kunde afgjøres, førend en endelig Afgjørelse i sin Tid fandt Sted. Den gjorde derhos overensstemmende med Finantsdepartementets Formening opmærksom paa, at det var umuligt at gjøre et endog approximerende Overflag over hvad der vilde blive fornødent til næste Storting, som antoges at ville blive sammenkaldt i næste Februar 1815, da dette afhængte af, hvor stor en Armee der maatte holdes, hvormeget det fornødne Korn vilde koste m. m. Der opgaves imidlertid, at der strax til Korns Indkøb vilde behøves 4 Millioner Rigsbankdaler, og at der fra 1ste Mai 1814 til 1ste Marts

¹⁾ [Beb § 113 forlangte Leis Lundegaard at vide, hvorledes den led paa Korsik, eller hvad Protectorier, Moratorier og Dispensationer vilde sige. Rigsretssag mod Bogt. 187.]

²⁾ Udgifterne havde efter Comiteens Beregning aldrig naaet 900,000 Rd. Courant, medens de under en senere Periode efter Skilsmisfen oversteg 2 Millioner Species. Hvor meget større maatte denne Udgift blive under en Selvstændighedstilstand! [Om Behandlingen af Finantsagen se Blom, Statsumwälz. 73—90, Bogts Rigsretssag 187—189.]

1815 vilde behøves 10 Millioner, nemlig 1 Million maanedlig¹⁾). Blandt flere forslag gjordes saaledes et under No. 2: „at Rigsforsamlingen ei alene skulde garantere den nuværende Statsgjæld, forsaavidt den af Stortinget erkjendes rigtig, men ogsaa de 14 Millioner Rigsbankdaler R. B., eller hvad mere der kunde behøves til næste Storthingsmøde, og hvorfor vil blive aflagt Regnskab — Alt til den af Rigsbanken den 1ste August (1813) satte Cours af 375 pCt., hvilket strax maatte blive bekendtgjort.“

Det var fornemmeligen dette No. 2 i Comiteens Forslag, som foranledigede Dagens Debatter og urolige Scener. Grev Wedel, som i flere Dage havde været vækkelig af Bodagra og holdt sig hjemme i sit Logis, kumpede den Dag paa Krykker ind i Forsamlingen, for at deeltage i Debatterne om denne vigtige Gjenstand. Han var den første, der tog Ordet da dette Nummer af Comiteens Forslag blev taget under Behandling. Han viiste hvor ufuldstændige de forelagte Data vare, hvor forskjellig Norges Stilling var fra den, som passede sig til de meddeelte Oplysninger, og hvor meget Nationen vovede ved at indlade sig i de gjorte Forslag. Han udviklede dette med sin sædvanlige Klarhed og Skarpsindighed, og viiste til Slutningen, hvorlunde man ved noie at sætte sig ind i Sagen kom til et langt andet, men mindre fordelagtigt Resultat, end det som af Comiteen var fremstillet. Finantscomiteens Formand, Amtmand Krohg, ansaa Grev Wedels Udladelser som fornærmelige for Comiteen, og søgte at forsvare den, uden dog at indlade sig i nogen detailleret Gjendrivelse af Wedels Opposition. Wedel erklærede, at det ingenkunde var hans Hensigt at fornærme Comiteen eller bebreide den at have forsømt nogen af sine Pligter; han gjorde dens omhyggelige Flid for at udføre det den overdragne Hverv sin Ret; men han bemærkede, at Comiteen efter de den meddeelte Oplysninger ikke kunde udrette mere, end at saa ufuldstændige Materialier, som den havde faaet i Hænde, opføre en fuldkommen Bygning. Da imidlertid Ingen af dens Medlemmer eller nogen Anden i Forsamlingen var istand til at gjendrive Grevens Bemærkninger, blev man efter Præsidentens Forslag enig om at tilkalde første Departements Chefen Garthausen og Tank for at tilveiebringe de fornødne Oplysninger. Disse Herrer mødte saaledes i Forsamlingen, og dette var indtil denne Dag første og sidste Gang, at man har seet nogen af Regjeringens Medlemmer møde i Norges Storting for at meddele Oplysninger, og deeltage i Debatterne. — Der opstod nu en heftig Strid imellem Tank og Wedel om Bestaffenheden af de Oplysninger, som Departementet havde meddeelt. Tank havde en flydende Tunge, en utrættelig Bedholdenhed i at forsægte sine Mening, og stor Dristighed til at tale i den første Forsamling. Men om han i den Henseende kunde stille sig paa sin Modstanders Side, saa var han ham ikke nogen i Randskab om den Materie, som var under Behandling, og i Skarpsindighed til at bedømme den forelagte Gjenstand, ligesom det maatte være en let Sag at blotte den Svaghed og Utilstræffelighed, som laa i de fremlagte Oplysninger. Der hørtes imidlertid forskjellige Domme om denne Strids Udfald, idet flere Medlemmer tildeelte snart den ene snart den anden af de stridende Talere Seirens Priis — en Dom, der dog mere grundede sig paa forskjellige politiske Anskuelser, end paa Stridens Bestaffenhed og egentlige Udfald. Derhos viiste det sig, at Begge i Hovedsagen vare enige, og at det kun var en Gressstrid, hvori Tank forsægtede Rigtigheden af de af Finantsdepartementet meddeelte Oplysninger, uden Hensyn til de Resultater, som deraf kunde udledes. Tank gjorde nemlig Forsamlingen opmærksom paa, at det Forslag, efter hvilket Statens nuværende og tilkommende Gjæld skulde garanteres af Rigsforsamlingen efter en Cours af 375, ikke kom fra første Departement, og at han endog ansaa dette for farligt. At dette forholdt sig saa i Sandhed, det viiste sig

¹⁾ Udfaldet viiste, at endog denne store Sum var utilstræffelig, da de omhandlede 14 Millioner med et Tilskud af endnu flere vare medgaaede inden November 1814.

senere, da Lant som Medlem af det første ordentlige Storting var en af de ivrigste Opponenten mod Gidsvoldgarantiens Opretholdelse¹⁾. Da Lant og Garthausen, hvilken Sidste ingen Deel havde taget i disse Forhandlinger, havde forladt Forsamlingen, løsnedes Talernes Tunger, og Striden fortes over paa den egentlige Hovedgjenstand for disse Undersøgelser. Det indsaes, at hvordan end Beskaffenheden af de meddeelte Oplysninger monne være, var en Beslutning angaaende de fornødne Bengemidler nødvendig, naar ikke hele Selvstændighedsværket skulde falde i Gruus, og at dette Skjebne saaledes afgjordes af denne Times Forhandlinger. Falsen, Hegermann, Stoltenberg, Møsfeldt, Collett, Schmidt, Møller, Kolffen, Rein og Flere holdt Taler i den Anledning²⁾. De søgte paa den ene Side at vise Nationens Styrke til at bære de med denne Bestemmelse forbundne Byrder, paa den anden Side Nødvendigheden af at paalægge Nationen dem, naar den ikke vilde underkaste sig de Ulykker, som vare forbundne med en Forening med Sverige. Især lagdes af alle Talere Vægt paa den ubetydelige Byrde, som ved denne Garanti paalagdes Nationen, som, om den endog forøgedes til 14 Millioner Rigsbankdaler, ikke vilde udgjøre een Million £ efter Rogles, $\frac{2}{3}$ Million £ efter Andres Beregning³⁾. Der vankede i disse Taler, som rimeligt var, mange Sidehug til de Medlemmer i Forsamlingen, som tvivlede om Selvstændighedens Mulighed, og til Landets formuende Mænd, som rugede over store Midler, uden at ville frembære dem paa Fædrelandets Alter. Men ingen Tale gjorde dog den Dag større Virkning end Reins. Han beklagede, at da nu endeligen det forønskede Tidspunkt var kommet, i hvilket Norge kunde blive en selvstændig Stat, Hindringer, som kaldes uovervindelige, lægges i Veien derfor af Mangel paa Fødemidler. Men han ansaa disse Banskkeligheder nu for hævede. Korn tilstrømmede Norge i Overflod; men nu talde man om de Hindringer, som Finantsernes flette Tilstand lagde i Veien for Norges Selvstændighed, og om Krigens Ulykker. Han spottede over disse Tvivleres omme Kjærlighed, og over den misundelsesværdige Skjebne, som blev Norge til Deel, naar det forenedes med Sverige, „et Land, som flyder af Mælk og Honning, et sandt Elaraffenland, hvis Bengevæsen er i en hyppelig Tilstand, hvis Forraadskilder ere udtømmelige, et Land, hvor Undertrykkelse og vilkaarlig Behandling, hvor misbrugt Stormandsvælde ere ubekjendte Navne, et Folk, som stedse har elsket os broderligen, som vil paatage sig at bære alle vore Byrder.“ — Han ansaa flige Fortællinger som Beviis paa, at Patriotismen kan gaae til Afjindighed. Han spottede med den Ubetydelighed, som behøvedes for at købe vor Selvstændighed — nogle gamle Dalere, nogle Lønder Korn, som Skat paa hver Mand, vilde gøre Sagen færdig. Han talde om Embedsmændenes flette Kaar i Krigens Tid; men den usle Rest, som han havde tilbage efter disse Trængsler, offrede han med Glæde for Norges Selvstændighed. Han havde ikke arvelige Privilegier og Forrettigheder for værdigere Mænd, ikke engang saameget som Uner at efterlade sine Børn; men dette ønskede han een Gang at kunne sige: „Norge er frit og uafhængigt, og ogsaa jeg har efter min Evne bidraget dertil.“ Han henvendte sig derpaa i sin Tale til Norges Odelsmænd, og spurgte om de Intet vilde opoffre for at bevare Norges Selvstændighed? „Vælg — sagde han — svensk Herredomme, og

1) Lant har yttret for Flere, at hans Uenighed med Regjeringens øvrige Medlemmer i denne Henseende var Hovedårsagen til at han tog sin Afsted, ligesom han og paa Gidsvold erklærede, at dette var hans Hensigt. Men da han først søgte fra Afsted langt hen paa Sommeren, da Statsraadens Eiendomme vare omspændte af Fienden, og han tilligemed Provst Hount — vistnok i den redeste Hensigt — brugtes af Sveriges Kronprinds som Fredsmægler, har man søgt en anden Grund til hans Udtrædelse.

2) Se Rigsforsamlingens Forhandlinger II. 5te Hefte S. 26 ff.

3) Det viiste sig imidlertid, at de i Selvstændighedstiden udstedte Millioner, endstjønt Fabrikationen af disse Sedler standsede i November, vilde have udgjort $1\frac{1}{2}$ Million Rd. Sterl., dersom Garantien var bleven overholdt.

var da engang i Tiden Dine Efterkommere, medens de arbeide som Trælde under det uærdige Adelsaag, medens de udsues og sultende læse i Kroniken, hvad Norge, hvad Nordmænd engang havde været, — naar de paa dette sidste Blad i Kroniken læse: da man skrev Aar efter Christi Byrd 1814, da fulgte Norges Mænd deres Nations gamle Hæder, deres Frihed og Uafhængighed, deres Børns Edel for en Sum, hvorved hver Mand kunde kjøbe en Tønde Korn, — da ville de forbande vort Rinde, og bittert spotte med vor Uføselighed.“ — Overalt jubledede man Friheden imøde; Sydland og Spanien havde for at vinde den trodsset de største Lidelser. „Og Eder, Nordmænd, tør man opfordre til saa stammelig Feighed, til saa skjændigen at forvilde det gjengivne Fædreland — at bortgive det til Fremmede, til en Arvesiende, istat spare en Haandsfuld forslidte Bankoscedler! — Europas Dine ere heftede paa os, — O! lader os dog ikke bedække vort Navn med Skjændsel! — Her gives Rind blandt os, der true med at forlade Fædrelandet, saafremt det bliver frit. Fort med dem! Lad dem længe nok fly det Land, hvis uægte Sonner de ere! Kun at de ville gjøre os den Tjeneste at fortie, fra hvilket Land de uddrage¹⁾. — Jeg for min Deel antager altsaa Finantscomiteens Forslag. Om jeg eier eller kan tilbringe den Sum Rigsbankcedler, som af mig maatte fordres, det veed jeg ikke, men at jeg opoffer indtil den sidste Rest, det veed jeg.“

Da Rein satte sig, reiste Forsamlingen sig, den Enne ligesom fremstødt af den Anden — Selvstændighedens Modstandere undtagne — og applauderede med Klap og Bravoraab denne Tale, der vistnok har sit rhetoriske Værd, men vrimler af falske Sætninger, overdrevne Begreber om Landets Kraft, og utilbørlig Nedsættelse af de Dnere, som krævedes af Nationen, og især af bitre og upassende Sidehug til de Rind i Forsamlingen, som vare af en anden Mening. Det var Rosenkilde, som åbnede denne Scene, og det var ogsaa denne, i sit private Liv isøvrigt agtede og humare Mands eneste Virksomhed under Rigsforsamlingen, ligesom dette var en af de saa Gange, at slige larmende Bifaldsyttringer rungede igjennem Storthingsalen. Rein neppe havde Forsamlingen sat sig igjen, førend Omsen reiste sig, og nedkaldte Forsamlingens Opmærksomhed paa koldere Betragtninger. „Poesi er et — begyndte han — Prosa et andet,“ og derpaa fremsatte han sine Tanker om Sagen selv i et Foredrag, som han havde nedskrevet. Han undersøgte, om Forsamlingen var berettiget til at tage dette Finantsspørgsmaal under Prøvelse, og paalægge Nationen disse Byrder, og dernæst, om det nu var hensigtsmæssigt at fatte en saadan Beslutning. Han gjorde opmærksom paa, at Rigsforsamlingen var sammenkaldt for at forfatte en Grundlov, og var ei berettiget til at udskrive Skat. Den var Lovgiver og ei udværende Magt. Vilde Forsamlingen ikke misbruge sin Myndighed, saa blev den staaende ved Grændsen af den Forretning, som var den overdragen, og dekreterede, at et Storting strax skulde sammenkaldes, for at bestemme, hvorledes de fornødne Summer skulde reises, Bengevæsenet funderes og Skatterne udredes. „Men lader os for Guds Skyld ikke begynde med at undergrave vor egen Bygning, Constitutionen.“ Han søgte derefter at oplyse, at om end Forsamlingen ansaa sig bemyndiget til at udvide saaledes de den paahvilende Undersøgelser, saa sandt han det dog høist betænkeligt nu at tage en Beslutning som den foreslaaede. Dertil manglede Forsamlingen al fornøden Beileidning og Oplysning. Man kjendte ikke Statens Indtægter i det sundne Aar, man havde ingen Oversigt over Udgifterne i det kommende Aar, og han ansaa det baade for nødvendigt at indhente disse Oplysninger, og muligt for Finantsernes Bestyrere at give dem. At forudsætte det Modsatte, vilde være at nære en ubillig Tvivl til de Mænds Indsigter og Duellighed, som stode i Spidsen for Finantsvæsenet.

¹⁾ Rein hentydede især til en enkelt frittalende Mand [Lovenstiold], som ved Spisebordet skulde have talt om at forlade Landet, dersom man vedblev at gaae frem paa den farlige Selvstændighedsbane, og paa den af Wedel foromtalte Yttring under Børnepligtens Behandling.

Endeligen gjorde han opmærksom paa, hvor betænkeligt det maatte være at tage Beslutninger, som forvillede Bengevæsenet i en farlig Grad, og saaledes forøge de Ulykker, som Bengevæsenets Forvirring allerede havde forvoldt Nationen. Han forudsaa, at Folgerne af denne store Seddel-Emission vilde, uagtet Garantien, blive, at alle Varer, saavel Overdaadigheds- som Fornødenhedsvarer, vilde stige til det Dobbelte. Han endte med det Barselsraad: „I samme Dieblig, som vi indvilge 14 Millioner ufunderede Rigsbanksedler, og Ret til at gjøre flere efter Fornødenhed, i samme Dieblig dekretere vi Dyrtd, Hungersnød og mange Medborgeres Undergang og Død.“ Talen blev holdt med megen Varme¹⁾ og blev visseligen modtagen med stort Bifald af Thingets Tivlere; men Modet til at understøtte ham var disse ligesom berøvet ved den Beruselse for Selvstændighedens Sag, som den store Pluralitet havde lagt for Dagen ved de stormende Bifaldsraab til Reins Tale, som nyligen skingrede igjennem Salen. Omsens Ord, endstjønt talte i rette Tid, og endstjønt deres Gyldighed og Værd altfor meget bekræftedes ved senere Begivenheder, blev fremsat uden Virkning. Selvstændighedspartiet lod Ordene hendse i Salen i dyb Tausbed, og, vis paa sin Seier, ansaa det Gjendrivelse ufornøden, ligesom den visseligen vilde have været vanskelig. Omsen havde henpeget paa simple Erfaringsætninger, som ikke lode sig gjendrive ved Argumenter af den løse Bestaffenhed, som den Dag vare horte i Forsamlingen. Modpartiet vilde imidlertid ikke spilde sin Kraft paa en unyttig Kamp, og det var ligesom lemlæstet ved Forsamlingens nyligen udtalte Mening angaaende Landets politiske Stilling. Wedel selv havde indskrænket sig til at oplyse Ufuldstændigheden af de fremlagte Oplysninger, og lod det blive ved dette indirekte Angreb mod Hovedsagen, overbeviist om at ethvert Ord, som videre blev udtalt, vilde være spildt og nedbryde den Rest af Popularitet, som han selv med Nogle af Partiets Medlemmer kunde have. Endog Lovenstjold, der ellers hvetten manglede Mod eller Evne til at tale i Forsamlingen og understøtte sin Mening ved et grundigt Foredrag, taug med sine øvrige Meningsfrænder, endstjønt han ogsaa var meent blandt dem, der udviistes af Rein fra Fædrelandet, fordi han ei deelte Modpartiets Mening om Fædrelandets Stilling, og skjulte den ikke, hvorfombest den kom paa Bane. Det var som en stiltiende Aftale mellem de 30 Mænd, som deelte samme Mening om Selvstændighedsværkets Mislighed, ikke at modsætte sig den rivende Strom. Men dersom end Omsens Tale den Dag henklang som en tom Lyd i Forsamlingen, saa blev den paa et senere Storthing betragtet som en Protest mod Rigsforsamlingens Bestemmelser, og et Støttepunkt for Beslutninger, der havde en afgjørende Indflydelse paa Fædrelandets Bengevæsen.

Omsen bar saaledes den Dag Prisen for at have frimodigen og sandt talt mod farlige Beslutninger, og hans Uheldsprophetier, som altfor bogstaveligen opfyldtes i Tidens Løb, maae staae i den Tids Historie som et Vidnesbyrd om Mandens Indsigt og Mod, og som en Forsvarstale for det lille Forbund af Meningsvenner, der deelte Ansuelser med ham om Landets Politik. Ved Rigsdagens Aabning var Bergeland det svagere Parties varme Forsvarer; mod Rigsdagens Slutning fremstod Omsen og talte djærve Ord for at forhindre overilede Beslutninger. Historien vil saaledes indskrive disse tvende Mænd paa sin Tavle som de frimodigste og virksomste Medlemmer af Oppositionen. Derhos har et følgende Blad i Historien at oplyse, hvorlunde de driftige Beslutninger med Hensyn til Fædrelandets politiske Stilling under Begivenhedernes Løb fremlede det heldigste Resultat.

Nogle af de 29 Medlemmer, som voterede mod Garantien, indleverede skriftlige Boteringsfedler til Beviis for, at de ikke havde givet deres Bifald til dette Comitæens

¹⁾ Grev Wedel, som sad lige foran Omsen, klagede smilende over, at den sprudlende Taler vædede hans Haar. Men der var Ingen i Forsamlingen, der mere bifaldt denne Tale end Wedel.

forflag, og blandt disse udmærkede sig især Ostedahls og Nølbachs¹⁾. De betragtede Rigsforsamlingen som en af Folket selvvalgt Constitutionscomitee, men ikke som en Rigsdagsforsamling, og troede ei at burde fremtræde som Organer for Folkets Billie i andre Henseender, uden for saavidt denne var dem bekjendt. De bestyrkedes deri ved de Indskrænkninger, som Forsamlingen ved andre Undersøgelser havde paalagt sig selv, ligesom og at Garantien kun maatte gives af dem, som den blev paalagt.

Rein nød lovrigt ikke alene sin Triumph over sit Seiersord ved Forsamlingens brændende Bifald i Rigssalen; men en Efterklang deraf trængte ogsaa ind i Spiseværelset ved Dagens Middagsbord. Efter Sverdrups forslag blev Norges Skaal drukket, og lige i Hælene af den: Norges kraftfulde Talers, Pastor Reins. Men dette var og det sidste larmende Bifald, som blev Taleren til Deel. Gift og her begyndte man at pttre Misnoie med Talers heftige Udfald mod enkelte Medlemmer, og flere blandt dem, som deelte Reins politiske Meninger, lode sig i Samtale med forfatteren forskaae med, at flere Udtryk i Talen havde været paa det urette Sted. Selv paa høiere Steder vandt Talen ikke ubetinget Bifald, da Brindsen erklærede det for urigtigt at benytte slige Vaaben mod sine Modstandere, og saaledes mistjende Nedborgeres fædrelandste Sind.

Med Hovedsagen var Brindsen og hans Raad dog aldeles ikke tilfreds. De indsaa, at denne udvidede Emission af Sedler, som gaves dem i Hænde til at fortsætte Selvstændighedskrigen, deels kunde bygge Farer for Nationen, deels var utilbrækkelig til at fuldbyrde det store Værk. Det var Rigmandens Sølv, som man vilde fremdrage af sine Gjemmer, det var en Bank, som man vilde have funderet paa en solid Grundvold, for at komme i Besiddelse af en Valuta, hvis Gyldighed erkjendes af Alle, og som baner Staten den letteste Veie til at skaffe baade sig selv og Private sine, især udenlandske, Fornødenheder. Men Sølvet var paa den ene Side vanskeligt at skaffe tilveie under Fædrelandets nedtrykte og næringsløse Tilstand paa den Tid, og paa den anden Side sidder det sædvanligen ingensteds fastere end i de Kasser, hvor det findes i største Overflod. I den Anledning havde forfatterens Brøder, Regjeringsraad Wall, ham dygtig i Skole, fordi Rigsforsamlingen ikke vilde give Regjeringen passende Midler i Hænder til at bestride Statens Udgifter; men han meente sig brødefri, fordi Bestemmelser af den Art laa udenfor Rigsforsamlingens Omraade.

Efter dette stormfulde Møde nærmede imidlertid Rigsforsamlingens Medlemmer sig hverandre mere fredeligen og venstabeligen. Det ene Parti syntes at erkjende, at det var gaaet for vidt, det andet ventede roligere paa hvad der skulde komme, og troede sig ved, Intet at have bidraget til de tagne, i deres Dine farlige Beslutninger. Sverdrup gjorde endog Undskyldning for Grev Wedel for et Udtryk i sin Tale, hvorved Greven muligens kunde ansee sig krænket, endskjønt der i Udtrykket egentligen ikke laa nogen Fornærmelse. Det store politiske Spørgsmaal nærmede sig sin Afgjørelse, Udfaldet kunde ikke være uviist, og Selvstændighedens humane Forsvarere søgte at formilde den Bitterhed, der saa ofte ledsager den politiske Divergens.

Den 15de Mai forlod Brindsen Eidsvold for at gjøre en Inspektionsreise til Blaker Skanse. Man hørte til hverandre, at han, som vidste, at den store Katastrophe var forhaanden i Rigsforsamlingen, vilde ved sin Fraværelse give Repræsentanterne Anledning til en friere Behandling af det vigtige Spørgsmaal om Valget af Rigets Overhoved. Han kom imidlertid tilbage samme Dags Aften. — De forskjellige Rygter vare atter i Dag i Omløb blandt Medlemmerne. En engelsk Avis ombæres i Forsamlingen, hvori det paastodes, at Norge vilde blive en vanskelig Erbring for Sverige, i hvilken Henseende Avisforfatteren henstod sig under Spaniens Exempel. Man talte om Høflighedsbeviser, som engelske og norske Krydsere skulde

¹⁾ Dette velstrebne Botum findes i Rigsforsaml. Forh. II. 5te S. S. 77 ff.

have givet hverandre, ja der fortaltes endog, at de Svenske vare slagte i Holsteen. Derimod forevistes fra den anden Side Breve, hvori der berettedes, at en engelsk og russisk Ambassade skulde sendes til Norge, for at gjøre Prindsen de sidste Forskninger, og at Norges Blokade nu af det store Forbund vare uigenkaldeligen bestemt. Paa denne Maade holdt Medlemmerne af de forskjellige politiske Meninger hverandre i Skat hele Rigsforsamlingen igjennem.

Den 16de Mai var en af Forsamlingens rolige Dage. De Forslag, som af Finantscomiteen vare forelagte, og som stode i en naturlig Forbindelse med hvad Forgaarsdagen var besluttet, gik igjennem uden Debat. Medlemmerne af de forskjellige Comiteer, Lovcomiteen, Børnepligtcomiteen og Finantscomiteen bleve nævnte, og de fleste valgtes udenfor Forsamlingens Midte¹⁾. Da Grev Wedel af Stemtegivningen mærkede, at Valget som Medlem af Finantscomiteen vilde falde paa ham, henvendte han sig til flere af sine Venner, og raadspurgte sig hos dem, om de troede han burde modtage Valget, da han dog mindst af Alle i Forsamlingen bifaldt de ved dette Rigsdagsmødetagne Beslutninger. Men de tilraadede det eenstemmigen, da hans Vejledning maatte være af den største Nytte, hvordan end Statens politiske Stilling maatte blive, og Greven modtog Valget. Derefter besluttede Forsamlingen, at næste ordentlige Storthing skulde sammenkaldes til første Sognedag i Februar 1815.

Da nu Grundlovens Paragrafer vare gennemgaaede og afgjorte, oplæste Formanden for Redactionscomiteen den redigerede Grundlov. I Henseende til Paragrafernes Orden havde den undergaaet adskillige Forandringer, men i Henseende til Udtrykkene kun liden. — Det hele Bæret var saaledes fuldbjort, og det stod kun tilbage at afgjøre Valget af Statens Overhoved. Præsidenten, Sverdrup, anmeldte, at dette Valg vilde foregaae den følgende Dag, og det blev derfor af Forsamlingen vedtaget, at dersom nogen Repræsentant skulde faae Forsald til at møde, han da maatte indsende skriftligt Botum, forsynet med Indsenderens Underskrift. — Hverken Stoltenbergs Indbydelse til Rigsforsamlingen, som var indleveret den 12te Mai, at gjøre et Sammenstud for at lindre Brodres Nød, eller Hounts Forslag, der gik ud paa at communicere Sverige, at Constitutionen var istandbragt, og at Norge havde bestemt sig til at forsvare den, men at det onskede at leve i god Forstaaelse med andre Nationer, blev taget under Behandling. Flere Forslag, som vare indleverede af Bønder fra forskjellige Distrikter til Forsamlingen, opvakte mere Munterhed end alvorlige Diskussioner i Forsamlingen, da de indeholdt tildeels komiske og eensidige Hensyn til særskilte Statsøiemed, og kun faa sunde Betragtninger.

Den 17de Mai var bestemt til at afgjøre Spørgsmaalet om Kongevalg, og Dagens Bigtighed udbredte en høitidelig Stemning over hele Forsamlingen. Sverdrup var bleven valgt til Præsident og Møsfeldt til Vicepræsident, tvende af Prindsens varmeste Tilhængere og de ivrigste Modstandere af Foreningen med Sverige. Sverdrup aabnede Dagsmødet med en Tale, i hvilken han gjorde Forsamlingen opmærksom paa Bigtigheden af denne Dags Forhandling, og opfordrede den til at stride til skriftlig

1) Til Medlemmer af Lovcomiteen udvænedes Professor Krohg, Justitsraad Diriks Generalauditeur Bergh, Statsraad Treschow, Assessor Debes. Til Suppleanter Sorenstriver Christie, Sorenstriver Weidemann, Assessor Gjertsen. Til Medlemme af Børnepligtcomiteen valgtes Oberst Hegermann, Commandeur Fabricius, Jacob Hall, Lehnsmænd Lysgaard, Sorenstriver Falsen, Matros J. Svernsen og Ridsmand Iver Holter. Til Medlemmer af Finantscomiteen valgtes Professor Rasmussen, Assessor Bogt, Grosserer Johannes Thranes, Kammerraad Holst, Grev Wedel Jarlsberg. Til Directeurer for Rigsbanken valgtes Agent Nielsen, Grosserer Thomas Joh. Hestve og Grosserer Westve Egeberg. [Disse 3 Mænd maatte betale for deres Underordnedes David Thranes Uredelighed, som kom i en Kassemangel a omtr. 95000 Spd. Han var dem anbefalet af den godmodige Rosentrang, under hvem han havde arbejdet i Rigsbanken og faaet Ord for dygtig og paalidelig Mand J. Chr. Berg.]

Botering. Motionen modtoges med Gurraraab og Klap — dog toge ikke alle Munde og Hænder Deel i disse larmende Uttringer. Selvstændighedens Modstandere sadde mestendeels tause i Forventning om hvad der monne komme. Imidlertid forlod Rodet ikke Omfængen, men han vovede at reise sig midt i denne Bisaldslarm, og foreslog, at Kongevalget skulde udsættes indtil Norges Selvstændighed i det mindste af een Magt var vedtagen, da Nationen i denne Stund var omspændt af saa mange Farer, at intet Valg efter hans Formening for Tiden burde skee. Over denne dristige Uttring og dette djærve Forslag opstod megen Larm i Forsamlingen; men Forslaget forkastedes med stor Pluralitet, den samme, som styrede alle Quæstioners Udfald af den Natur. Saaledes skredes til Botering. Det faldt i Ankers Lod, som første Repræsentant fra det Distrikt, der havde det første Bogstav i Alphabetet, først at votere. Han gav det bestemte Svar, at Valget efter hans Mening burde udsættes. Men Præsidenten, og med ham Secretairen, gjorde heftige Indsigelser mod at indføre dette Botum. Det var, meente de, allerede under et Møde i April bestemt, at Forsamlingen først skulde opløses, naar Constitutionen var antagen og Konge valgt, og denne Beslutning kunde ikke tilbagekaldes. Det viiste sig nu, hvilken dyb Betydning hiint Forslag af Falsen havde havt, som endog havde undgaaet den skarpsindige Grev Wedels Dømmelse, der dengang betragtede Spørgsmaalets Afgjorelse som ligegyldig, idet derved han antydedes, at naar Forsamlingens Forretninger vare endte, kunde den opløses. Kongevalget, der var indsludt i Forslaget som en Mellemsetning, ansaaes derved bestemt, og en af de vigtigste Quæstioner, som Forsamlingen havde at afgjøre, kom derved ikke engang under alvorlig Debat; men Forsamlingens Hænder bandtes ved en foreløbig Beslutning. Flere Talere, Falsen, Rambech, Jersin, Dr. Møller, understøttede Kongevalget¹⁾. Der opstod derefter en mundtlig Strid imellem Præsidenten, Secretairen og Anker, hvori den øvrige Forsamling tog liden Deel, og hvori Anker fremdeles vægrede sig ved Kongevalg, som han troede burde udsættes, fordi Nationen gik store Farer imøde ved at foretage det. Det var i Sandhed for en Deel af Forsamlingen krænkende og tildeels rørende, at være Vidne til denne ærværdige Oldings mandefulde Kamp mellem sin Overbeviisning og Pluralitetens Mening, men Striden førtes med ulige Baaben, da Anker ikke var sine Modstandere voksen, og hans Modstandere støttede sig til en forhen tagen Beslutning. Forgjæves anmærkede Grøgaard med Bitterhed, at han ikke kunde ansee sig som fri Mand i en fri Forsamling, naar han ikke kunde handle og votere efter Fornuft og Samvittighed; forgjæves forenede Løvenstiold sig nu med ham i at understøtte Ankers Protest. Man raabte, at man kunde vælge til Konge hvem man vilde, men Kongevalg maatte efter Forsamlingens Beslutning foregaae. Efter en halv Times Ventilationer, som tildeels foregik paa Gulvet ved Ankers Plads mellem de tre ovennævnte Medlemmer, saa Anker sig nødt til Kongevalg og afgav følgende Botum: „Da vi Alle ere uvidende om vor nærværende politiske Stilling i Europa, saa troer jeg det rigtigst og forsigtigst, ikke at fremme for noget Kongevalg i dette Dieblit, men derimod at anholde hos Prindsregenten om, at han indtil Videre vil vedblive Bestyrelsen af Kongeriget Norge, efter den af Rigsforsamlingen sanctionerede Constitution. Efterat denne min Mening var anført til Protokollen²⁾, fandt Rigsforsamlingen som Lov, at jeg skulde nævne en Konge, og vælger jeg da naturligviis Prinds Christian Frederik.“

Nu gik Boteringen rasst fra Haanden uden at blive standset ved Debatter, og mestendeels i Enhvers Botum laa hans politiske Mening. Nogle indhyllede deres Botum i Udtryk, der smigrede Prindsen og ophøiede hans Færd som Norges Regent; Andre gjorde deres Valg uden videre Bemærkninger. Nogle derimod gave tydeligen nok tilkjende, at de nødvingue foretog Valget, og kun ifølge den tagne Beslutning,

¹⁾ See Rigsforsamlingens Forhandlinger II. 6te Hefte, S. 21 ff.

²⁾ Den var dog egentligen ikke ført til Protokols, da Præsidenten dertil ei vilde give sit Samtykke.

at Valget skulde foregaae. Til de Sidste hørte vistnok de Mænd, omtrent 30 i Tallet, som gjennem hele Mødet havde hyllet de samme politiske Anstuelser; men neppe 20 udtrykte denne deres Mening tydeligen i deres Botum. De Dvrigge stode rimeligviis i et saadant Forhold til Brindsen, at de ved denne Leilighed ikke vilde fremtræde som hans Opponenten. — Ostedahls Botum forekom Forfatteren et af de simpleste og bedste; det lød saaledes: „Den Krone, som det selvstændige Norge nu har at give, er jeg overbevist om, at Stavanger Amt ikke tilbyder nogen heller end Brinds Christian Frederik. Dette er ogsaa min individuelle Mening, og derfor tilbyder jeg den herved paa mine Comitenters Begne.“ Forfatterens Botum lød: „Da Kongevalg efter de fleste Stemmer i Rigsforsamlingen skal finde Sted, vælger jeg Brinds Christian Frederik til Konge.“ — Saaledes blev vel Christian Frederik paa en Raade eenstemmigen valgt, og den skjulte Hensigt af en foregaaende Botering opnaaet; men deres Navne, som ikke vilde noget Kongevalg for Tiden, staae tydeligen nok indførte i Rigsforsamlingens Protokol.

Efterat Boteringen var foregaaet, reiste Præsidenten, Sverdrup, sig og tiltalte Forsamlingen med de Ord: „Reist er altsaa inden Norges Enemærke Norges gamle Kongestol, som Adelsstener og Sverrer besejdede, og hvorfra de med Visdom og Kraft styrede gamle Norge. At den Visdom og Kraft, der prydede hine vort Hedenolds store Konger, ogsaa maa besjæle den Fyrste, vi, Norges frie Mænd, overensstemmende med hele Folkets Ønske, af Taknemmelighed og Erkjendtlighed i Dag eenstemmigen have valgt, er et Ønske, som sikkerligen enhver Norges ægte Søn med mig nærer. Gud bevare gamle Norge!“ — Det sidste Udraab gjentoges af den hele Forsamling. Efter Præsidentens Forslag bestemtes, at en Deputation skulde udvælges for at tilkjendegive Brindsen i ærbødige Udtryk Forsamlingens Beslutning, og det blev Præsidenten overladt at vælge denne, hvis Antal bestemtes til 18 Medlemmer. Saa vis var Præsidenten i sin Sag i Henseende til Kongevalget, at han havde færdig en Adresse til den valgte Konge, skrevet paa stort Belinpapir, som han havde medbragt i Forsamlingen. Den lød saaledes:

„Vi undertegnede Norges Repræsentanter gjøre hermed vitterligt: At vi, overensstemmende med Folkets Ønske og Deres Kongelige Høiheds Opfordring, have, i Følge de os meddeelte Guldmagter, forenet os om at forfatte en Grundlov for Kongeriget Norge, saaledes som vi efter bedste Skjønnende eragtede samme at være Riget tjenligst. Vi have til den Ende søgt at fordele den souveraine Magt saaledes, at Lovgivningen nedlægges i Folkets, og den udøvende Magt i Kongens Haand. — Efterat have udarbejdet denne Grundlov, blev det os en kjær Blygt at vælge en Konge, der ved sin vise og kraftfulde Styrelse kunde betrygge og haandhæve Rigets Sikkerhed, Held og Hæder. — Det kunde ikke være tvivlsomt for det norske Folks Repræsentanter, hvem de skulde udkaare til denne høie og vigtige Post. Tillid, Taknemmelighed og Kjærlighed opfordrede os ligemeget til at sætte vore Dine paa Deres Kongelige Høihed. De kom til os i Farens og Nødens Stund; De tænkte og virkede med utrættelig Iver for vort Fædrelands Lær; De knyttede Deres Skjebne uadskillelig til vor, og De har som Landets Regent viist ligesaa megen Agtelse for Folkets Rettigheder, som Nidkjærlighed for dets Lykke og Hæder. — Vi ere forvisse om at have opfyldt det norske Folks Ønske og Billie, ved i Dag at udvælge Dem til Norges Konge; og idet vi fremlægge denne Rigets Grundlov for Deres Kongelige Høihed, glæde vi os i det Haab, at den maa findes Deres Bisald værdig, og at De vil modtage en Krone, som frivilligen rækkes Dem af et frit Folk.

I Rigsforsamlingen paa Eidsvold, den 17de Mai 1814.

Efter Forsamlingens Beslutning undertegnet paa samtlige Repræsentanters Begne af

G. Sverdrup,
p. t. Præsident.

Mogfeldt,
p. t. Vicepræsident.

Christie,
Sekretair.“

Deputationen, som skulde overbringe Adressen og efter Forsamlingens Beslutning udnævnedes af Præsidenten, bestod af Følgende: Af Ugershuus Stift: Anker, Sib-

kers, Hovmt og Lybgaard. Af Bergens Stift: Gold, Koen, Kølfsen og Brønild Sjerager. Af Trondhjems Stift: Rogert, Heidmann, Darre og Forseth. Af Christiansands Stift: Ostedahl, Mørch, Rød og Ole Eveten, samt af Sødefensionen Commandeur Fabricius og Matros Ewen Thorsen. — Deputationen ¹⁾ forsoiede sig trav til Brindsens Gemal. Brindsen var ligesaa forberedt paa dette Tilbud, som Præsidenten havde været paa Kongevalget. Han havde forfattet sit Svar skriftlig og oplæste det for Deputationen. Det lod saaledes:

„Denne Dag er en af de vigtigste i Norges Arsbøger. Det Bert er fuldendt, som skal grundfæste det norske Folks Held. Constitutionen er et Palladium for Folkets Frihed, som selv Uretfærdighed og Bold ei ustraffet skal antaste. — Denne Dag er den hæderligste for mig; thi Nationens Lillid kalder mig og min Æt til at håndhæve denne Grundlov paa Norges Throne. Dømmer selv om de Folelser, som nødvendig maa opfylde mit Sind, og tilstedes mig nogen Tid til modent Overlæg, efter hvilken jeg skal meddele Rigsforsamlingen mit Svar. Naar jeg følger Rigsforsamlingens yttrede Villie, steer det ene fordi hellig Bligt imod det norske Folk lyder det, og jeg veed, at det altid staaer i Guds Haand, om mine redelige Bemælinger skal krones med Held, eller om det skal worde min skjønne Lod, selv i Døden at opoffre mig for Fædrelandets Frihed og Selvstændighed. Jeg beder Dem at tilkjendegive Rigsforsamlingen min Hoiagtelse og Erkjendtlighed, og at underrette Sammes Medlemmer om, at jeg paa Torsdag den 19, om Formiddagen Kl. 11, efter høitideligen at slutte Rigsforsamlingen.“

Dette Svar blev skriftligen saa Minuter efter Deputationens Tilbagekomst indleveret til Præsidenten. Om Udfaldet af Brindsens Beslutning var ikke mindste Tvivl i Forsamlingen, da alle Forberedelser til Høitideligheden vare gjorte, og Professor Pegganger endog tilfagt at foranstalte Gudstjeneste, og den 19de holde en Præken, passende til Kongevalget. Denne korte Frist skjænkedes saaledes kun Anstanden, og behøvedes for at fuldende Forberedelserne.

Da denne Akt var forbi, forlode Medlemmerne Salen, og samlede sig i Grupper dels i Vestibulen, dels paa fri Markt, og meddeelte hverandre deres Tanker i Anledning af Dagens Beslutning, og det var naturligt, at der i fortrolige Samtaler fældedes forskjellige Domme om det Skridt, som var foretaget. Forfatteren stødte paa forskjellige Repræsentanter, der med stor Iver havde drevet paa, at Kongevalget trav skulde foretages, og hos hvem der nu opstod Betænklichkeiten med Hensyn til følgerne. Der var en støiende Mumlen imellem Medlemmerne, men uden bitter Hentydning til det Passerede. Den sidste Akt havde beroliget alle Gemytter; thi Eagen var endeligen afgjort. Det gik som saa ofte, at de, der befandt sig i den høie Opposition, vare mere rolige og tilfredse med deres Modstandsfærd end de, der havde seiret paa en Bane, der truede Fædrelandet med store Farer for Fremtiden. I Forsalen traf Forfatteren Etatsraad Rogert, som formedelst Sygelighed og Ulyst til at blande sig i larmende Debatter liden Deel havde taget i Forhandlingerne, men som Forfatteren under dette Møde fortroligen havde nærmet sig, fordi de havde samme Anskuelse om Fædrelandets politiske Forhold. Paa Forfatterens Spørgsmaal, hvad han syntes om Dagens Forhandlinger, svarede han: „Ja vi have valgt Konge, men denne Herlighed varer kun kort; om 2 à 3 Maaneder er den Glæde forbi.“ — Altfor sandt blev dette Barselsord ²⁾.

Den 18de Mai var atter en af Forsamlingens urolige og ubehagelige Dage. Repræsentanterne vare forsamlede i Rigssalen for at underskrive Constitutionsakten,

¹⁾ Deputationen anførtes af Præsidenterne og Secretairen. Formodentlig var altsaa Sverdrup dens Ordfører. Rigsfors. Forhandl. II. 6 S. 54.]

²⁾ Om Eftermiddagen foregik den Scene mellem tvende Repræsentanter, hvortil Bergeland hentyder i Fortrol. Breve S. 143. Den var den Eneste af det Slags og opbatte stor Harm hos den største Deel af Forsamlingen over et usforkyldt Angreb

og da dette var skeet, fremstod Petersen og erklærede, hvorlunde han følte sig fornærmet ved adskillige Udtryk, som Bergeland i en Tale den 12te April havde brugt. Petersen havde stor Agtelse i Forsamlingen som retsassen og dygtig Officier, en fleersidig dannet Mand og varm Fædrelandsven. Men han var derhos af et vitteligt Sind, var paa Gidsvold sygelig og havde hidtil taget saare liden Deel i Forhandlingerne¹⁾. Bergeland havde nemlig paa hiin Dag, for 5 Uger siden, talt om „den døende Selvstændighed og Nationens stufede Tillid til Forsamlingen;“ og Petersen paaastod, at Bergeland burde kalde disse Udtryk tilbage. Der reiste sig nu flere ved Siden af Anklageren og erklærede sig enig med ham deri, at Bergeland burde kaldes til Regnskab for disse Udtryk, og paalægges at tage dem tilbage. Tilfældigviis var Bergeland selv ikke tilstede, og der blev nu Spørgsmaal om at hente ham, for at den ham tiltænkte Indmygelsesakt kunde blive udført. Saavidt erindres var det Bonden Elling Balbo, som af Præsidenten anmodedes om at formaae Bergeland til at indfinde sig i Rigsforsamlingen²⁾. Kort efter kom virkelig Bergeland, som opholdt sig i den lille Lund, der grændser til Gidsvolds Hovedbygning, tilstede. Han var bleg og syntes forundret over denne uventede Indstevning. Petersens Motion blev atter oplæst og understøttet af Christie. Med en Fatning, som man under saadanne Omstændigheder neppe kunde vente, og som beroligede hans Venner, der i høi Grad harmedes over denne i deres Dine uparlamentariske Udfærd, begyndte Bergeland sit Forsvar: „Han vidste ikke, sagde han, hvorvidt et Medlem enten i denne eller nogen anden Parlamentforsamling kunde, overensstemmende med Reglement og Bedtægt, kaldes til Regnskab for Udtryk, som han havde brugt for saa lang Tid tilbage, og hvorved han kun frimodigen havde udtalt sin Mening om den Sag, der var forelagt til Undersøgelse, uden ringeste Hensigt at ville fornærme noget Individ.“ Men han vilde ikke benytte denne sin Ret som Repræsentant til at neddykke den gjorte Anklage, men forsvare sig mod det uforstyldte Angreb. Dersom han havde udtrykt sig med Varme, saa var det en Folge af hans Interesse for den omhandlede Gjenstand, og hans Følelse for Fædrelandets vigtige Anliggender, og han troede, at de Krænkelser, som han derved kunde have tilføiet Nogen i Forsamlingen, ikke kunde sammenlignes med dem, som han selv i lignende Diskussioner maatte taale. Dersom han havde fornærmet Nogen, var han villig til at staae den Fornærmede til Ansvar, men kun for sine rette Dommere³⁾.“ Præsidenten forenede sig nu med Bergelands Angribere, krævede ham til Regnskab for hvad han havde sagt om Gidsvoldforsamlingen, og paaastod, at da Rigsforsamlingen havde eenstemmigen erklæret Bergeland for at have forbrudt sig mod den, burde han ogsaa kalde de paaankede Udtryk tilbage. „Altsaa endte Præsidenten, har Forsamlingen bestemt, at Bergeland skal kalde de paaankede Udtryk tilbage.“ Da reiste Forfatteren sig og erklærede: „Ikke hele Forsamlingen, Hr. Præsident! jeg erklærer høit, at jeg ikke føler mig fornærmet ved Bergelands Udtryk.“ — „Ikke heller jeg“ —

mod en anseet Repræsentant. Striden kan visseligen ikke give Ophavsmanden nogen behagelig Erindring. Forfatteren græmmede sig dobbelt derover, fordi hans Forsøg paa at bringe Fornærmeren til en passende Afgjorelse mislykkedes, endstjont Striden strax efter Medets Oplosning bilagdes, og blev uden Folger.

¹⁾ Det er ikke Forfatterens Hensigt at laste en Skygge paa denne værdige Officiers Minde, hvis Færd ved denne Leilighed, endstjont vistnok uparlamentarisk, maa udledes af hans til Umfindtlighed grændsende Fædrelandsfint. Denne Varme havde han lagt for Dagen ved en anden Leilighed, idet han med stor Vanskelighed afholdtes fra at kræve Præsident Kaas til Regnskab for hans Udfærd mod Christian August i det Frederikshaldske Gilde.

²⁾ Dette skal han have gjort paa den Maade, at han opfordrede Bergeland at indfinde sig i Forsamlingen „for at rette for sig.“

³⁾ Saavidt Forfatteren erindrer, og i Folge hans Bemærkninger i sin Dagbog, var Gangen i Bergelands Forsvar den, som han angiver i „Fortrolige Breve,“ S. 134—143.

gjæled nu et flerstemmigt Raab i Forsamlingen, og Forfatteren troede at finde, at flere forenede sig i denne Protest, end den Minoritet, som deelte politiske Ansættelser med hverandre. Grøgaard reiste sig og sagde, at naar man vilde vilde Udtryk ud af Fleres Taler, kunde man finde større Bitterhed mod enkelte Medlemmer af Forsamlingen end den, som Bergeland havde betjent sig af. Det Samme erklærede Forfatteren og tilføiede, at han havde taalt disse Krænkelser med Taalmodighed som en Folge af den Stilling, hvori Repræsentanterne befandt sig. Der blev nu megen Larm i Forsamlingen, megen Snakken i Munden paa hverandre, indtil Striden afgjordes ved den humane Røgsfeldts Mellemkomst. Han yttrede, at da Bergeland havde erklæret, at det ikke var hans Hensigt at fornærme Rogen, saa burde dette antages for Gyldest. Præsidenten fandt det nu raadeligt at tage sit Forslag tilbage og nedbryde Sagen med den Ytring, at Forhandlingerne burde endes venstabeligen. Den Udmygdelse, som var Bergeland tiltænkt, bortfaldt saaledes, men Oppositionens Villie over dette Forslag tiltog alt meer og meer, og aldrig veed Forfatteren at have under sin hele Storthingsfærd følt sig i en stærkere Sindsbevægelse end ved denne Leilighed. I denne Krænkelser, som var tiltænkt en Meningsfrænde, laa Grindringen om en Række af haanlige Talemaader og krænkende Anklage for et upatriotisk Sindslag, som den lille tætsluttede Skare, der vovede at tvivle om Hensigtsmæssigheden af den af Brindsen og Pluraliteten af Forsamlingen valgte Politik, havde maattet taale. Wedel og Lovenstjold vare den Dag ikke tilstede i Forsamlingen formedelst Upasselighed, men da den Udsærd, som var viist mod Bergeland i Thinget, blev dem fortalt, deelte de deres Benneres Harmen derover.

Da Larmen i Forsamlingen havde sat sig, og der ingen Tale mere blev om de med Bergeland fremførte Anker og Trudsel, gik han op til Præsidenten for at indlevere et Dokument til Protokollen. Paa denne korte Vandring gik flere af Bergelands Benner, hvoriblandt Forfatteren, ham imøde og bevidnede ham deres Deeltagelse. Men den bitre Følelse, som hiin krænkende Udsærd forvoldte ham, søgte han i Gensombhed at blive Herre over. Han forlod derfor Forsamlingen, og indsluttede sig i et Siderærelse. Mødet hævdes under stoiende Bevægelser, der fortsattes nede i Vestibulen, men med Sandhed kan det siges, at der sporedes i Almindelighed mere Misnoie end Tilfredshed med det mod Bergeland gjorte Angreb. Minoriteten havde ogsaa omsider vundet en lille Seir, som dog ingen Indflydelse kunde have paa Hovedsagen.

Den 19de Mai skulde Kronen sættes paa Selvstændighedsværket. Brindsens Erklæring om Kongevalget modtages, og den høitidelige Akt feires ved foranstaltede Ceremonier, Kirkegang og alle Festers muntre Ende, et festligt Maaltid. Da Medlemmerne mødtes om Formiddagen i Vestibulen, sporedes tydeligen Virkningen af Forværet for Bergeland. Flere af Selvstændighedens varme Forsægttere, som i deres Taler ikke havde sparet Oppositionspartiet, vare i Dag bestjæstigede med at nærme sig flere af dets Medlemmer, og tildeels søge at formilde Indtrykket af disse Sigtelser. Nogle af disse, som fortroligen omgikkes hverandre paa Gidsvold, havde flere Scener af den Art at meddele hverandre. Saaledes kaldte Foged, senere Amtmand, Collett Sorenstiver Blom, med hvem han stedse havde staaet i den venstabeligste Forbindelse, tilside, og bad, at de maatte stilles ad som Benner. Til Grev Wedel nærmede sig flere og bevidnede ham deres Agtelse. Professor Sverdrup yttrede for Forfatteren sit Haab om, at de fremdeles maatte være Benner som tilforn, og Forfatteren ilede at give en Mand denne Forsikring, for hvem han følte dyb Agtelse og Venstabel. Kun den foregaaende Dags Scene havde Begge at glemme; for Næsten veglede de intet uvenligt Ord med hinanden paa Gidsvold. Rein kaldte Forfatteren tilside og erklærede ham, at han ingenlunde havde sigtet til ham i sin Tale, og tilføiede venligen, at han var overbevist om hans Retsskaffenhed og Fædrelandsfind, som han ved andre Leiligheder havde lært at kjende. Det kostede i Sandhed Forfatteren Intet at give denne Hædersmand et forsonende Haandtryk. Rein talde isvrigt om

Rattevandringer, som af Oppositionspartiet vare foretagne for at hverve Stemmer, og det var vanskeligt at overbevise ham om, at han i denne Henseende var ført bag Lyset. Uttringer af den Art lagde noksom for Dagen, at begge de store politiske Partier ikke skænkede hinanden Noget med Hensyn til Anklage og Mistanke.

Klokken 11 mødte hele Rigsforsamlingen i sin bedste Stads i Forhandlings-salen, og den venlige Baardag, en af de blideste i denne valtre Aarstid, syntes at smile til Dagens Høitid. Der blev udvalgt en Deputation for at modtage Prindsen, som havde ladet Forsamlingen underrette om, at han ikke vægrede sig ved at modtage Norges Krone, og Deputationen bestod af de samme Medlemmer, som havde overleveret ham Beslutningen om Kongevalget. Disse modtog ham ved Trappen, og gik foran ham ind i Salen. Med Prindsen fulgte Regjeringsraadet, tvende Bisper, tvende Stiftamtmand, og flere Embedsmænd tilligemed hans Adjutantstab. Forsamlingens Medlemmer bleve paa deres Pladse, men reiste sig, da Prindsen treen ind i Salen. Denne havde i Dag faaet en ny Brydelse for at forherlige Dagens Høitid. Christian den Fjerdes foromtalte Portrait var borttaget, og i dets Sted var opbængt et Maleri af Capitain Munch, der forestillede Prindsens unge Søn — der dengang var i Bornealderen — i Legemsstørrelse, legende med en Hjørholt¹⁾. Prindsen tog sit Sæde paa en Stol, som var anbragt for ham øverst oppe i Salen, og da han satte sig, fulgte Rigsforsamlingen hans Exempel, men hans Suite blev staaende om ham. Han holdt nu følgende Tale:

„Nordmænd! Det høie Rald, hvortil Medborgeres Tillid udklaarede Eder, er fuldbyrdet. Norges Statsforfatning er grundlagt; Nationen har gennem Eder, sine udvalgte Mænd, haandhævet sine Rettigheder, befæstet dem for Fremtiden, og ved en viis Fordeling af Magten sikret Borgerfrihed og den Orden i Staten, som den udøvende Magt er pligtig og formaaende at vedligeholde. — Den for andre Stater dyreljødte Erfaring har lært det norske Folks Repræsentanter i lige Grad at vogte Regjeringsformen for Despotismens Kjendemærker og for Folkeregjeringens Misbrug. — Dette gamle Kongerige forlanger en Konge, men han skulde i Formen ligesaa lidet som i Gjærningen være Despot; — Rei! Sit Folks første Ven og Fader bør han være. Dette venter Nationen at finde i mig, og dens Tillid er for mig et helligt Rald til, uagtet de Farer og den Møie, der vente mig, ganske at opoffre mig for Norges Held og Hæder. Med disse redelige Hensigter, og styrket ved Tro paa Guds den Almægtiges Bistand, haaber jeg at svare til denne Nationens Forventning. Jeg antager Norges Krone som en Gave af et oprigtigt og trofast Folk, et Pant paa dets Kjærlighed for mig og min kongelige St.

„Jeg lover og sværger at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Constitution og Love; Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord.“

„Min store Forgjænger, Fjerde Christians, Aand følge mig i al min Gjærning! Han var det norske Folks gode Konge og Fader. Hans Mønster skal tidligen indprentes i min elskede Sønns Hjerte, og Folkets Kjærlighed skal gaae i Arv til ham; thi han skal lære at agte denne Arv høiere end Kronens Glands. — Og nu Norges udvalgte Mænd, dets troe Sonner! besværges den Grundlov for det selvstændige Norge, som vi troligen ville haandhæve og forsvare! — Hellig er den afslagne Eed! Du høre og velsigne den Gud! — Endnu staaer tilbage at meddele Rigsforsamlingen, hvad jeg seer mig i Stand til, angaaende Rigets politiske Stilling — en Meddelelse, jeg gjerne havde ønsket at kunne give samme, førend Kronen overdroges mig, men dette Ønskes Opfyldelse er bleven mig nægtet ved Udeblivelsen af Indberetningen fra de betroede Personer, som jeg har affendt til England og de allierede fyrster; og paa svenske Tidender bør jeg ei bygge nogensomhelst Gising eller For-

¹⁾ Munch havde ført dette Maleri med stor Beløftning med sig til Lands fra Kjøbenhavn, men ved en Forglemmelse af den nye Konge og Forsømmelse af hans Dølgivelse fik Munch, efter sit eget Udsagn, derfor ingen Betaling.

antagning. Imidlertid er ingen Hændelighed udøvet eller nogen Trigsretklæring af nogen Art udstedt imod Norge. Kongen af Sverige har under 12te April erklæret Norges Ryske i Blotadetilstand, og lader udsæde Raperbreve for at opbringe alle til og fra Norge seilende Skibe; nogle Skibe ere opbragte til svenske Havne, hvorimod ogsaa kunde svenske Raperere ere indbragte af norske Krydsere. Under vore Briggers Besyttelse have betydelige Kornforraad, til Beløb af omtrent 150,000 Tønder, naaet vore Havne, og man tør saaledes med Taknemlighed mod Forsynet ansee de fleste af Rigets egne Aarsvækkelse mod Hungersnød. — Angaaende Forholdet med Danmark seer jeg mig i Stand til at forelægge Rigsforsamlingen nogle oplysende Udtalelser, i hvilke jeg ønsker, at den fra min Side maatte finde det norske Folks Værdighed iagttaget, tilligemed hvad jeg til denne Dag skylder en høit elsket Færende og et trofast Folk, hvilket Folk, selv efter Kraftløsheden fra Norge, viser, at det ønsker at bistaae det norske Folk af hverste Gode, og som derfor har Fordring paa enhver retsindig Nordmands Hæder og Erkjendtlighed. — Saaledes sluttet Rigsforsamlingens Forhandlinger. Dog ville Præsidenterne og øvrige Embedsmænd fungere indtil Protokollerne med videre ere underkrevet. Drager hjem, Medborgere! med den lønnende Overbeviisning, at Enhver har handlet med det Fædrelandsfind, som befæler ham, og at Folket med Tilfredshed vil erkjende, at Rigsforsamlingen har viist sig dets Tillid værdig, idet den har hævdet Nationens Ære og beredt dens Fremtids Vel. Hertil vilde Gud lægge sin bedste Belsignelse, om hvilken vi i Dag samlede i Herrens Tempel ville anraabe den Almægtige!“¹⁾

Da Brindsen berørte sit Haab om at kunne svare til Nationens Forventninger, hævede hans Stemme, hans Ansigt var blegt, og hans hele Væsen viiste en dyb Bevægelse, ligesom der neppe var Røgen i Forsamlingen, der jo deelte denne med ham. Tanken om hvad der kunde blive Folgen af disse store og djærve Beslutninger, og om de blodige Optrin, som kunde forestaae under den ulige Kamp for Selvstændigheden mod det europæiske Forbunds erklærede Bestemmelse, stemte Forsætters og visse en stor Deel af Forsamlingens Sind til den dybeste Bæmød. Rigsforsamlingen og alle Tilstedeværende aflagde nu Eder, og svore Constitutionen og Kongen Lydighed, — en Scene, der baade var høitidelig og rørende. Det norske Flag vajede udenfor Salens Vinduer, og 3 Gange 27 Skud stralbede i Fjeldene. Kongen forlod derpaa Salen, ledsaget af et almindeligt: „Kongen leve!“ og i samme Procession, hvormed han var indtraadt i den.

Forsamlingen blev indbudet til en stor Cour, som bestod deri, at saamange af dens Medlemmer, der kunde rummes, proppede sig sammen i Brindsens snevre Bærelse; Resten blev staaende udenfor i Vestibulen. Den nyvalgte Konge kom ind og yttrede med den venligste Tone, at han ønskede at kunne tale med Enhver af Forsamlingens Medlemmer, men Tiden tillod ham kun at benidne den hele Forsamling sin Agtelse, og at han blot da kunde føle sig lykkelig, naar de, som Folkets Repræsentanter, vare det. Denne Tilstale blev modtagen med et almindeligt Hurraraab. Enkelte Klapbedydsjedes, da denne Hyltingsmaade, der saa ofte upassende anbringes under Udbrud af høitidelige Følelser, med Grund ved denne Leilighed især ansaaes for at være paa det urette Sted. Under disse Glædesyttringer viiste sig ingen Dissonanser; der var Ingen, som tænkte paa nogen Meningsforskjel. Loddet var kastet, Kongen var valgt, al Meningsstrid var hævet, og ethvert Medlem forenede sig i det almindelige, øyrtige og fromme Ønske, at den tagne Beslutning maatte bringe Held og Belsignelse over et elsket Fædreland. De forskjellige Partier havde, om ikke ved Ord, saa ved Stemmegivning, udtalt deres Mening om Landets politiske Forhold, og nu hviode Alle sig under de fleste Stemmers Villie. Forfatteren følte en Rolighed i sin

¹⁾ De af Statssekretæren i dette Møde oplæste Dokumenter findes i Rigsforsaml. Forhandl. II. 6te S. S. 72 ff.

Sindsstemning, som havde været ham fremmed under hans hele Ophold paa Eidsvold. Biskop lastede han et frygteligt Die til den uvisse Fremtid; men Nationen havde selv valgt sin Skjebne, og hver retsindig Nordmand maatte føle sig forpligtet til at bidrage sin Skjærv til den heldigste Udførelse af den tagne Beslutning. Det var, som ovenfor bemærket, som om begge Partier havde spillet Rolle; Ungtalsen var nu paa Selvførelsesmændenes Side. Mange blandt dem forfærdedes over deres egen Gjerning; Roligheden var paa Tvivlernes Side; de havde ingen Deel i den dristige Beslutning, men de glæde med den seirende Menings rivende Strøm. Men denne Stemning var som et Rørmølle-middel til at forsone Gemutterne. I Fred og Enighed blandede sig de forskjellige politiske Partier mellem hinanden.

Efter denne Cour forsøiede Kongen, hans Raad og Suite, saavel som hele Rigsforsamlingen sig til Kirke, hvor en høitidelig Gudstjeneste, svarende til Dagens Fæst, den christelige i Anledning af Christi Himmelfart, og den borgerlige i Anledning af Norges nybreiste Trone, var forberedt. Aldrig har vel en Procession i en simplere Skikkelse uden Bram og Ceremoni fundet Sted ved et høitideligt Kongevalg. De fleste jumpede afsted paa simple Bondeskjærrer, eller rede paa magre Rosnanter, der, udvante af en langvarig Estervinters Fodermangel, neppe kunde slæbe sig afsted, Andre, hvoriblandt Forfatteren, gik paa deres Fod, og der fandt ingen ceremoniel Orden Sted i den lange Række. Den nyvalgte Konge selv kjørte i en simpel aaben Bæstton, forspændt med ulige farvede Heste, og ingen udvortes Pragt bebudede den kongelige Færd uden den lille Skare af ridende Jægere, som omringede Bognen. Ceremoniens Simpelhed var et Billede paa den Trone, som Norges Konge havde besteg, og den besynderlige Blanding af alle Klasser, uden udvortes Spor af Standsforskjel, var en Udfoldning af den Ringagt for disse Fortrin, som er den norske Forfatnings Særkjende, og en Gave af Naturen og indvortes Statsforhold. En mild Sol smilede paa denne vakre Baardag til Forsamlingen, men Vinteren bar endnu sine Spor i de af Tellegrøpe gængende Veie.

Da Kongen var kommen til Kirke, blev han modtagen af Regjeringsraadet og andre Embedsmænd, som ledsagede han ind i Kirken. Forsamlingen bestod ikke alene af de Personer, der efter deres Stilling og Rald deltog i Dagens Høitid, men ogsaa af en stor Skare af Omegnens Beboere, der vare stiplede til Kirke. Kongen hilsende venligen den hele Mængde med de Ord: „Himlen smiler til os i Dag.“ Professor Reganger var atter Dagens Taler, og det maatte ventes, at den Præken, han holdt, strømmede over af Priis og Smiger til den nyvalgte Konges Ære, og kunde faa ledes ikke tælles alle Tilhørere. Der vare visseligen faa Høitidstalere i de Dage, som ikke istemte disse Toner, og de maatte naturligviis stige høiest der, hvor Kroningen ligesom foregik¹⁾. Efter Prækenen var hele Selskabet indbudet til en Dejeuner i Præstegaarden. Det var formodentligen en Erkjendlighed for det Offer, som var lagt paa Præstens Alter af Forsamlingen ved dens første Kirkebesøg. Anretningen var foranstaltet i Haven, hvor lange Borde vare opstillede. Men ved Gilder af den Art, endstjønt foranstaltede af en venlig og gjæstfri Opmærksomhed, er der ofte kun lidt Tale om Nydelse; denne faldt kun i deres Lod, som kunde pusse sig frem til de dækkede Borde, og Mange gik derfra med tørre Munde. — I en blandet uordentlig Brimmelse vendte den hele Skare uden Ceremoni tilbage til Eidsvold, og høitideligheden var endt. Storthinget gik til sit sædvanlige Spisebord, som den Dag udmærkede sig ved fire Anretninger og en bedre tillavet Spise, der imidlertid vadedes med slet Madera. Kongens Skaal blev drukket med stor Enthusiasme og under høie Hurraraab, og efter dette kom Hans Majestæt selv ind fra det Bærelse, hvor han spiste, takkede Forsamlingen for dens Hengivenhed og forsikrede den om sin Agtelse.

¹⁾ Forfatteren var Grev Wedels Sidemand i Kirken, og da Prædikanten salvede den nye Konge „med overflødig Salve“, hvistede Grev: „Suf Dem, ellers falder Smertelsen ned i Hovedet paa os.“

Præsidenten bekræftede igjen nogle Taksigelsesord til Kongen, som derpaa vendte tilbage, ledsaget af Glædesyttringer og Hurraaab. For Adskillelsen tilkjendegav Præsidenten Forsamlingen, at den i Morgen for sidste Gang havde at møde i den store Sal, for at underskrive Protokollen, og derefter opløses.

Denne høitidelige Dags Munterhed forstyrredes dog ogsaa et Dieblis ved en Mellemscene, som indtraf paa Kirkegaarden og paa Beien derfra. Regjeringsraad Lant havde i Falsens og en stor Mængde Tilhøreres Nærvarrelse ved Kirken i Dag aklaret, at Rigsforsamlingen havde paadraget sig et stort Ansvar ved at garantere Statens Gjæld og dens fremtidige Behov af Banksedler indtil Marts 1815 til en Cours af 375, og at ikke 20 Aars Fred kunde gjøre denne Bilsfarelse god igjen. Han tilføiede, at han af den Årsag agtede at tage sin Afsted som Regjeringsraad¹⁾. Hans Udtalelser vare meget heftige og, fremsførte i en stor Almues Nærvarrelse, ingen kunde vel overløgte. Nogle af Repræsentanterne opsøgte derfor Præsidenten Sverdrup, for at formaae ham til at stille Lant tilrette. Men da Sverdrup var hos Brindsen, bekræftede Kammerherre Petersen, som især harmedes over Lants Udtryk, sig til Vicepræsidenten Møjsfeldt, for at han skulde tage sig af Sagen. Det skede; men Lant modtog Møjsfeldts Rægling med saa megen Heflighed, at han ei videre vilde have med Sagen at gjøre. Paa Hjemveien fra Kirken blev der en heftig Scene mellem Sverdrup og Lant²⁾, hvori Fahren ogsaa tog Deel. Der taltes endog om at indføre Lant for Rigsforsamlingen; men flere blandt Medlemmerne bleve enige om at forhindre en saa ubehagelig Forlængelse af Forretningerne. Saa vidt kom det heller ikke, da en Forsoning mellem Lant og Sverdrup senere fandt Sted.

Det sidste Møde i Rigsforsamlingen den 20de Mai var i høi Grad tilfredsstillende. Der var ikke Tale om nogen politisk Meningsforskjel; Alle rakte hverandre Haanden til den venligste Afsted. Dertil bidrog meget et Forslag fra den blide og høilignende Commandeur Fabricius, der ingenfinde havde yttret et uvenligt Ord mod sine Kollegaer, eller misforstaaet noget Medlem formedelst forskjellige Anstuelser, og nu foreslog, at hele Forsamlingen skulde bortkaste alt Uenighedsstof, og i en Broderkjæde med sammenslyngede Arme ligesom forene den hele Forsamling i en eneste Person. Dette skede, og der var neppe Een i Forsamlingen, som jo med oprigtig Forsonlighed og besværgt Hjerte tog Deel i denne Afstedscene. Saaledes opløstes en Forsamling i Fred og Enighed, under hvis Forhandlinger den største Meningsforskjel og de uroligste Gjæringer havde fundet Sted. Men det fælles Ønske, som næredes varmt og vigtigt i de Tilstedeværendes Barm, at fremme Fædrelandets sande Gavn, lettede Arbeidet, skjønt Beien til dette fælles Maal gik i forskjellige Retninger. Den øvrige Deel af Dagen anvendtes til en munter Forberedelse til Afreisen. Man havde en høilign Afsted at tage med Benner, som under samme politiske Fane havde deelt Rigsdagens Sorger med hverandre, og et venligt Ord at sige dem, der bortførnedes under Mødet formedelst Meningsforskjel, og nu skiltes ad med et forsonligt Sindelag. Aldrig har Forfatteren deeltaget i nogen offentlig Forretning, som hos ham har efterladt høitideligere Grindringer end Mødet paa Eidsvold; og han har ikke betalt disse for dyrt med de Angstelser og Belymringer, som han der oplevede. Han forlod Eidsvold med en rolig Sindstemning med Hensyn til sin Færd som Repræsentant, og vendte hjem til sin Familie og sine Sysler, beredt paa at gaae de Farer i Møde, som den store Beslutning maatte fremkalde, og i denne Henseende laa i Sandhed en kummerfuld Sommer for ham.

Førend Forfatteren forlod Eidsvold den 21de Mai, søgte han Audience hos den

¹⁾ Han paa Sommeren tog han virkelig sin Afsted, men efter en almindelig Mening af andre Årsager.

²⁾ Da Garantispørgsmaalet senere her paa Stortinget 1815 blev omhandlet, henstjød Lant, som ogsaa dengang var en af Garantien ibrigste Modstandere, sig under den Slags Protest, han paa Eidsvold imod den havde fremsørt.

nyvalgte Konge, og udbad sig Tilladelse til at maatte reise sig til sit Hjem, udsat at tage Deel i de Høitideligheder ved Kongens Indtog i Christiania, som vare en Folge af Kongevalget. Der var vel i denne Henseende Intet foranstaltet fra hvoers Steder, og ingen Evang var Medlemmerne af Rigsforsamlingen paalagt, men Forfatteren maatte frygte for at blive misforstaaet, naar han ligesom listede sig bort fra Forsamlingen uden at deeltage i de Glædesyttringer, hvormed den nye Konge hilsendes i Hovedstaden. Tillige benyttede han denne Leilighed til at erfare Kongens Forhaandlinger med Hensyn til Landets udvortes Stilling, og fremdeles henvende hans Opmærksomhed paa Landets Nød og Farer. Kongen vilde sig særdeles naadig, og var tilsyneladende glad i hvad der i Rigsforsamlingen var bleven udrettet. Han yttrede sin store Tilfredshed med Grundloven, som han ansaa for et i alle Henseender fuldkomment Værk, der fulgte Middelveien imellem Despoti og Demokrati. Men med Bedrøvelse erfoer Forfatteren tillige i denne Samtale, at Kongen havde urigtige Begreber om Landets Tilstand. Han paastod, at Landet var forsynet med Korn for et heelt Aar, og forgjæves forstredte Forfatteren ham om, at dette var saa langt fra at være Tilfældet, at der allerede nu sporedes Mangel paa Brød og Sædekorn. Kongen paastod nu, som oftere forhen, at Nationens Stemme, som ubetinget afstøede enhver Forbindelse med Sverige, gjorde ham det til Pligt at forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste. Da Løddet nu var kastet, var derimod ingen videre Indvending at gjøre. Forfatteren udbad sig alene Tilladelse til at overlevere Hans Majestæt en skriftlig Deduction af hans Begreber om Fædrelandets Stilling, som det havde været hans Hensigt i Rigsforsamlingen at fremlægge, men hvori han var bleven hindret formedelst Omstændighederne og Forhandlingernes Gang. Kongen behagede at svare, at han med Fornøielse læste hvad Forfatteren skrev¹⁾, og yttrede sig med Tilfredshed om hans Forhold i Rigsforsamlingen, og om de korte Foredrag, han der havde holdt om forskjellige Gjenstande. Derhos yttrede Kongen, at han ingen kunde tvivle om, at England vilde true, men troede sig ligesaa overbevist om, at det ei vilde udføre sine Trudsel. Det var formodentligen Oppositionens stærke Yttringer i Parlamentet til Understøttelse for Norges Sag, og mangen en Stemme fra det engelske Folk, der styrkede hans Forhaandlinger. Han ansaa det derhos for rimeligt, at en russisk Sendemand vilde komme til Norge, og ønskede at det maatte blive en retfærdig Mand, der selv kunde overbevise sig om Nationens Stævnning. Til Slutning tillod Forfatteren sig det Spørgsmaal, om Kongen troede, at Norge kunde forsvare sin Selvstændighed, naar England og de allierede Magter erklærede sig mod den. „Jeg vil, svarede Kongen, forsvare den, saalænge jeg kan.“

Midt under disse muntre Scener havde Brindsen, eller som vi herester maa kalde ham, Kongen, vigtige Foranstaltninger at træffe, for at høgne om Norges unge Selvstændighed, ligesom Begivenheder indtraf, der maatte volde den valgte Konge

¹⁾ Denne Udarbeidelse havde en besynderlig Skjebne. En Kopi deraf havde Forfatteren sendt til en af sine Venner i Kjøbenhavn, som meddeelte den til Andre. Saaledes kom den i en svensk Avis, og blev deraf extractviis indført og opst i Brebrows Chronik, Bossische neue Zeitung og Venturinis „Skandinavien und Carl Johan“, hvor den indførtes som en Tale, der virkelig var bleven holdt. Forfatterens Rygte Leeb i Danmark, fordi han ansaats for en Tilhænger af det svenske Parti, og Selvstændighedsagen fandt i Danmark en meer udeelt Sympathi end i Norge selv. For at redde Forfatterens Rygte, havde hans Venner sat dette Dokument i Omløb. Det findes i Bilag No. 77. [Det maa være med dette Aalls Skrift, at Statsraad Christen Pram i Sommeren 1814 skrev sin lidenskabelige Afhandling: „Kan og bør Norge, skilt fra Danmark, danne sig til en særskilt Stat? En Undersøgelse til Svar paa en i Haandskrift omspredt Afhandling besaangaende, der udgives at være forfattet for at foredrages for den i April 1814 holdte Rigsforsamling.“ Svaret er naturligviis bekræftende, støttes til statistiske Opgaver over Norge fra 1801—1804, og rober heelt igjennem det meest gløbende Had mod Carl Johan. Det findes i flere Afskrifter, bl. A. paa Universitets-Bibliotheket.]

store Betyrninger; men hans Tilfredshed med Rigsforsamlingens eenstemmige Valg spædes at lette enhver Omfarg, og formilde enhver Betyrning. De Meddelelser, som i de Dage udfløde fra den nye Konges Kabinet, bære Spor af en høi Grad af Tilfredshed med Kongevalget, ligesom de vidne om en alvorlig Beslutning og et høit Mod til at gaae de Færet imøde, som kunde blive en Følge af den store Forandring, som var foregaaet i Christian Frederiks Stilling.. Hans Tanker maatte især være henvendt paa at sørge for Landets Kornforsyning; thi Hungrens Sværd var det største i Fiendens Haand til at omskrifte den nyopførte Selvstændighedsbygning, og som det gamle Frænderige maatte være den Kilde, hvorfra Landets Frelse i denne hemsende udsporang. Brindsen havde betroet dette vigtige Værende fornemmeligen til Professor, senere Statsraad, Krohg, og dennes kraftfulde Foranstaltninger, troligen understøttede af fideordnede Landsmænd, af danske Autoriteter og liberale danske Hanslemænd, skildtes en Kornaffendelse, som efter de daværende Omstændigheder var fast noklig stor, og med et udmærket Held lykkeligen naaede sin Bestemmelse. I et Brev af 17de Mai udtrykker Brindsen denne Hædersmand sin Erkjendtlighed for hans Besværelser i den hemsende, og Brevets Slutning hentyder paa hans Tilfredshed med de Dags Forhandlinger i Rigsforsamlingen. Brevet lod saaledes:

„Min kjære Krohg! Ikke noksom kan jeg takke Dem for alle Deres gode Besværelser i Jylland. Jeg haaber, at De inden fjorten Dage skal have Remisser for over en Million i Jylland; herom vilde De underrette Statsraad Kjellerup, som De vilde forviise om, hvor meget dette ligger mig paa Hjertet. Glæd Dem med mig over, at vore fire Brigger senest lykkeligen have convoieret 32,000 Tønder til Norge, alle i Gavn i Paasyn af en svensk Fregat, som ei turde angribe dem. — Nu er den svenske Magt for stor, og vi kunne gjøre en Pause — altsaa for det første ingen Convoi og ingen Skibe afsendt fra Jylland uden med sikre engelske Pavirer, eller under en engelsk Beskyttelse, hvis samme om soie Tid gives, eller — som Gud forbyder — hvis Fienden skulde trænge ind i Jylland; men er den svenske Sømagt stor, da er det vel bedre at Skibene gaae til Samsø, end at vove meer end Klogskab her. Vi have havt stort Held med alle Expeditioner — Norge er frelst fra Hungersnød, og har faaet meget Sædekorn, især fra fremmede Steder. — Gud velsigne Dem for den Deel, De ved Deres Aktivitet har deri.

„Det vil være Dem kjært at erfare, at Rigsforsamlingen i Dag har overdraget mig Norges Krone, hvilken jeg høitideligen antager tilligemed Constitutionen Torsdagen den 19de Mai. Hermed er Rigsdagen til Ende. Lad mig snart erfare gode Tidender. Tidsvold, den 17de Mai 1814.

Deres velvilligste

Christian Frederik.“

Paa samme Tid meddeleltes ham Efterretninger fra Sverige, at de udenlandske Magters Sendemænd vare underveis til Norge, og han kunde ingen Tvivl nære om, hvad Hensigten hermed maatte være. Efterretningen bekræftedes ved Kammerherre Billes Brev af 16de Mai, der tilhændekom Brindsen den 19de, strax efterat han havde afsendt til Rigsforsamlingen sin Antagelse af Kongevalget. Dersom disse Nygter, hvilket af Mangel paa bestemte Efterretninger maa blive ved en Formodning, vare Brindsen tilhændekomne, førend han havde meddeelt Rigsforsamlingen sit bekræftende Svar paa dens Tilbud af Norges Krone, havde han vistnok sparet sig selv mange Betyrninger, og Landet den Sommer mange Lidelser, om han havde udsat sin Bedtægelse, indtil han havde gjort sig bekendt med Bestaffenheden af disse Sendebud, og ved en aaben Fremlæggelse deraf for de da endnu forsamlede Rigsdagsmænd givet Taledning til en alvorligere Drøftelse af Norges politiske Stilling, end som endnu var skeet. Men derhos kan det med Visshed forudsættes, at det egentlige Resultat ikke var blevet saa heldigt for Norge, som det ved senere Begivenheders Sammenføjning virkelig blev. Hvilke Beslutninger den nyvalgte Konge tog, sees af hans Brev til Generalmajor Staffeldt af 20de og til Kammerherre Bille af 21de. Brevet til Staffeldt lod saa:

„*Fr. Generalmajor Staffeldt!* Ved Efterretninger fra Sverige er jeg bleven underrettet om, at en russisk Affending, en General Orlov, ventes her til Landet, en preussisk Major Martens ligeledes, og maaskee Kammerherre Admiral Bille vender tilbage til Strømstad. Skulde disse Herrer, eller En af dem, forlange at reise til Christiania, da kan det fra Mandag af den 23de tilstedes dem. Rosenørn kan følge dem; men Oberst Lønborg maa ei følge med Kammerherre Bille, og denne maa udtrykkelig erklære for *Fr. Generalmajoren*, at han ei kommer som dansk Kommissair til Fæstningernes Modtagelse, i hvilken Egenkab jeg aldeles har afsøgt ham. Svenske Kommissairer maae aldeles ei modtages, men melder der sig en anden Affending fra Feltmarskalk Essen, da vilde De nærmere underrette mig derom og afvente Ordre. Kun Lagmand Glac har jeg lovet fri Indpas.

„Det vil være fornødent at have et vaagent Væ paa Singelfjorden; thi den svenske Kanonflotille er i Farvandet. Angreb fra Land siden er iøvrigt neppe at forvente for det første. Jeg forbliver *Fr. Generalmajorens* bevaagne og velvillige Eidsvold, den 20de Mai 1814. Christian Frederik.“

Til Kammerherre Bille skrev han:

„*Fr. Contreadmiral Bille!* Deres Skrivelse af 16de indløb efter at jeg havde meddeelt Rigsforsamlingen Mit bekræftende Svar paa det trufne Valg af Mig og Min Vt til Norges Throne. Nationens saa bestemt yttrede Bille, at vove Alt for dens Uafhængighed, maatte desuden være den bestemte Lov for mine Handlinger; thi hvor Svaghed yttres, der er Faldet nær. Jeg afventer med Nøilighed, hvad de allierede Magters Affendinge bringe Mig; — de Billaar, de hyde, synes at være de letteste, der nogensinde kan ventes, selv efterat være overvunden, altsaa langt heller falde med Vre, saa vil hver Nordmand tænke. — Som dansk Kommissarius har *Fr. Kammerherren* Mit Svar, som Min Ven skal det være Mig kjært at see Dem tilligemed bemeldte Gesandter, men hverken den anden Kommissair eller nogen svensk Kommissair modtages. — At bringe til Folkets Kundskab, hvad der fra fremmede Hoffer ei engang files til Mig, og allerhelst da Jeg venter først at tale med Bedkommende, det kan De begribe ei at blive Tilfældet, men underhaanden at meddele det til Mine commanderende Officerer, saasom til *Fr. Captain Fasting*, det skulde *Fr. Kammerherren* heller overlade til de Svenske. — Det gjorde Mig ondt, at den lange Afstand i Søndags lod Mig forseile det hensigtede Møde med Dem paa Hølands Præstegaard, hvor jeg modtog Deres Brev seent paa Aftenen. — Eidsvold, den 21de Mai 1814. Christian Frederik.“

Andet Capitel.

Den valgte Konges Indtog i Christiania.

Saa snart Forfatteren havde faaet Kongens Samtykke til Afreise, begav han sig paa Hjemreisen. Paa denne erfoer han iøvrigt, hvor forskjellig Dom der fældedes af Almuen over de tagne Beslutninger og om Selvstændighedsværket, og hvor lidet der var at stole paa de Uttringer, som i denne Henseende opfangedes paa Landeveien. Svaret blev ofte efter den Raade, hvorpaa Spørgsmaalet fremsattes. Saaledes hørte Forfatteren allerede paa det Skifte, som ligger Eidsvold nærmest, Manden i Huset yttre Frygt for, at Selvstændighedskampen mod saa mange mægtige Fiender ei vilde faa et heldigt Udfald. Da Forfatteren efter et kort Ophold i Christiania kom til Ravensborg, hørte han de Velkomsthud, hvormed den valgte Konge hilsendes

i Christiania, og Een af de tilstedeværende Almuesmænd udbrød ved denne Leilighed: „Gud naade os, hvad skal der blive af Alt dette?“ Dette anføres ikke som et Bidskrift om den herskende Tænkemaade paa den Tid om Fædrelandets Stilling, thi der fattedes ikke paa Udtryk baade blandt Pøse og Pave, som vidnede om en fast Vilid til et heldigt Resultat af de paa Tidsvold tagne Beslutninger til at bestemme Fædrelandets politiske Stilling. Der antydes kun herved, hvor let det var paa den Tid paa Land og Strand at opfatte Uttringer, der smigrede det Parti, hvortil man henhørte sig, eftersom Dret luffedes eller aabnedes for det ene eller andet Slags politiske Besjendelser.

Med Ankomsten til Laurvig erfoer Forfatteren, at den nye Konge havde udnævnt 18 Kammerherrer og 12 Kammerjuntre, og han kan ikke beskrive, hvor dybt hans Sind nedbøiedes ved denne luxuriøse Overflod af den nyvalgte Konges Raadegaver. Derved antydedes den høie Stil, hvorefter Kongen vilde indrette sin Hofstat, og som rimeligvis vilde blive fulgt i andre Henseender, medens det laa tydeligen for Dagen, at Norge umuligen kunde bestaa som selvstændig Stat, der nu ene skulde bære Byrden af Statsforvaltningen, af den indvortes Organisation af Statsindretninger, og af Forsvarsvæsenet, naar ikke den største Simplicitet og Sparommelighed lagdes til Grund under Stabelfen af det nye Kongerige. Blandt de saaledes udmærkede Mænd fandtes vistnok flere, der kunde fortjene deres Konges Raade og deres Medborgeres høieste Agtelse; men just disse maatte finde sig lidet smigrede ved en Udmærkelse af den Art. Det ligger udenfor denne Fremstillings Grændse at trænge dybere ind i disse Beslutninger; men dette Stridt af den nye Konge, som den upartiske Gransker vel tør kalde mindre vel overlagt, gav den roligere Deel af Folket en Udsigt til Fremtiden, der maatte nedslaae dens Forhaabninger. Vist er det, at dette Hofstatens rige Udstyr modtoges fast overalt, endog blandt den nye Politiks Tilhængere, med Mismod og Behyrdning.

Den nye Konge hilsendes imidlertid ved sit Indtog i Hovedstaden med utvetydige Beviser paa Folkets Kjærlighed og Tilfredshed med de tagne Beslutninger. Lusten gjenslod af Kanonernes Torden og Folkets Hurraraab, og Kongens Indtog feiredes ved en almindelig Illumination. Formuen ydede sin Skjærv til de Fattiges Bederøvelse i Hovedstaden ved at foranstalte deres Beværtning. Ved den ved Byens Grændse oprettede Grevport¹⁾ modtoges Kongen af Byens Magistrat og Repræsentanter, og 24 unge Piger bestrøede hans Bei med Blomster. En af disse overleverede Kongen en Krands af Egelsø med de Ord: „Fortjent Hæder;“ en Anden et Dokument, som indeholdt Tilbudet af en Gave, der af Christiania Borgere var sammenskudt og stillet til Kongens Raadighed. Kongen tiltalte disse unge Piger med de Ord: „Det hulde Kjøn forskjønner enhver Fæst, forskjønner Livet; taknemligen skal jeg erkjende enhver Blomst, det vil frøe paa min Bei.“

Magistratens Gilsen besvarede han saaledes: „Den gode Modtagelse, jeg nyder, og mit Folks Jubel, vækker de blideste Følelser i min Sjæl, men ingen Følelse er i denne Stund mit Hjerte nærmere, end Ønsket at bidrage til Christiania Byes og dets Indbyggeres Vel.“

Indenfor Porten var i en lang Række opstillet Borgervæbningen og alt tilstedeværende Militair af Land- og Sø-Staten. Kongen hilsende Borgerskabet med de Ord: „Christiania Borgere ville mindes med mig, at dette er Marsdagen da jeg første Gang saae mig omringet af dem. Det henrundne Aar har været mig dyrebart, thi jeg har lært Nordmænd at kjende. I Fremtiden skal det glæde mig hver Gang jeg kan bidrage til Eders Held.“ — Til de Militaire henvendte han sig med de Ord:

¹⁾ Da en Deel af denne salbt ned strag efter Opførelsen, antoges dette som et slet Barstel. Der tales om og om andre ubeldspaaende Barstler; men Rygter af den Art, som ofte sættes i Omløb af et misfornøiet Parti, fortjene ei at forplantes.

„Norges Krigere! Kongen og Folket stoler paa Eder. Bærer forvissede om min faderlige Omsorg, og Intet skal glæde mig meer, end at see Eder lykkelige.“

Festen selv forherligedes ved den Kirke-Ceremoni, hvormed den sattes i Forbindelse, og paa denne Naade søgte den nye Konge ligesom at paatrykke Folkets Kald et guddommeligt Stempel. Han afsteeg ingensteds i Byen, men forsoiede sig lige til Kirken, hvor han modtoges af Statsraadet — dette Navn havde nu Regjeringsraadet faaet — og Geistligheden, og ledsagedes til den kongelige Stol, hvortil var gjort en Opgang, klædt med rødt Klæde. Den kirkelige Ceremoni hoitideligholdtes paa sædvanlig Naade under Musik, Sang og Taler fra Prækestolen. Musikken udførtes af det musikalske Lycæum, Taler holdtes af Biskop Bøch¹⁾. Derefter oplæstes Rigsforsamlingens Adresse af 17de Mai angaaende Kongevalget tilligemed Kongens Kundgjørelse af 19 s. M., og denne Deel af Ceremonien endtes med en Bøn og Velsignelse over det norske Folk, Kongen og hans Slægt. De sædvanlige Glædesjubeløsnedes derefter paa Boldene, og den forsamlede Menighed istemte Alle med een Mund et Held for Kongen. Kongen tiltalte den forsamlede Menighed fra Kongestolen med nogle hjertelige Ord, som bare Bræget af en inderlig Følelse, og han endte med Ordet „Held for Norge“, hvilket Menigheden jublende gjentog. — Fra Kirken forsoiede Kongen sig til Kongeboligen — det Huus, som af Kammerherre Bernt Anker var stænkent til offentlig Brug, hvilket bestedne Huus indtil denne Dag stedse har været de kongelige Personers Residens²⁾ — under de sædvanlige Glædesjubel. Derefter var almindelig Cour hos Kongen, som holdt sit Taffel med nogle Faa af de høieste Embedsmænd. Om Aftenen var af Byens Borgere foranstaltet en Folkefest i Haven udenfor Palaiet, hvormed denne Dags Høitid endtes.

Men ikke alene paa denne Naade yttrede Byens Indvaanere deres Glæde over Kongevalget; men der var ogsaa sammenskudt ikke ubetydelige Gaver, som overlødes til Kongens Naadighed under Fædrelandets vanskelige Stilling. Disse Gaver ledsagedes af det ovenfor omtalte Dokument af følgende Indhold: „Ustrømtet Pengivenhed og Tillid til Deres Majestæt har hos Christiania Indbyggere fremkaldt det Ønske, at bringe Dem sin oprigtige Hylдинг. Bærdiges, naadigste Konge, at modtage en ringe Gave som et Beviis paa vort Sindelag, og især paa vor Glæde over Deres Tronbestigelse. — Naar Fædrelandets Vel fordrer Offere, vil hver ægte Nordmand glædes ved at opoffre Alt for at befæste Deres Majestæts Trone, det sikreste Bærn om vor Frihed og Lykhalighed. Gud velsigne Kongen og Fædrelandet.“

Gaven bestod af 52 Rod Guld, 12,550 Rod Sølv, 8,200 Rigsbankdaler, 372 Rd. Sterl., 7½ Skpd. Kobber, nogle Levnetsmidler og andre Artiller. — Denne Gavnildhed, hvortil først Exemplet var givet i Thronhjem, efterlignedes siden af Norges øvrige Byer.

Endeligen foranstattedes efter kongelig Befaling en Talle- og Bønfest i et Afskript til Norges Biskopper af følgende Indhold: „Vi Christian Frederik, af Guds Naade og efter Rigets Constitution Norges Konge, Prinds til Danmark, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenborg. Vor synderlige Gunst tilførn! Rigsforsamlingens Adresse til Os af 17de Mai, og Vort aabne Brev tilligemed Kundgjørelsen af 19de Mai, tilstilles Dig herved, med Befaling at anordne udi enhver Kirke i det Dig anbetroede Stift en Talle- og Bønfest, at afholdes til Høimesse første Søndag efter denne Vor Befalings Meddelelse. Ved samme Fest skal præles over Lerten i Davids Psalme den 125de, 1ste Vers, og Rigsforsamlingens Adresse af 17de Mai, samt Vort aabne Brev og bemeldte Kundgjørelse af 19de Mai oplæses, hvornæst Prækenen slutes med en hjertelig Bøn, hvilken Du haver at anordne,

¹⁾ I Tiden, 2den Aargangs 2det Bind, findes Festen omstændelig bestrevent No. 100, S. 233 ff.

²⁾ [Efter Forfatterens Død er, som bekjendt, det kongelige Slot i Christiania blevet fuldført og taget i Brug.]

og i hvilken Gimmens Betsignelse nedbedes over det norske Folk og over Os og vor kongelige Slægt. Vi forlade Os trygt paa Gud den Almægtige, at han vil bistaae en retfærdig Sag, og udføre al vor Gjerning til Bort elskede Folks Held og Hæder. Befalende Dig i Guds høie Baretagt. Givet paa Eidsvold den 19de Mai 1814.

Christian Frederik."

Den paaberaabte Kundgjørelse lød saaledes: „Elskede norske Folk! Modtager vort Konges første og huldeste Hilsen! — Vi have med Glæde ved Rigsforsamlingen seet et frit og uafhængigt Folks første Rettighed, at bestemme sin Regjeringsform, udøvet, saavidt Mennesker formaae at stjerne, med det Overlæg og Fæderlandsfand, som nu formedelst Constitutionen sikrer Borgerfrihed og Statens Lære og Hæder. — Det gamle norske Kongerige fordrer en Konge, og Eders Kjærlighed og Lillid have kaldet Os til Norges Trone; intet Adkomstbrev skulde kunne være gylligere, end dyrebare for Os. — Forsædres Minde, meer end egen Fortjeneste i den herte Tid, Vi have kunnet virke iblandt Eder, har foranlediget Eders Balg. — Fine vore Konges Minde skal uafsladeligen være Bort Kongespeil, og tidligen skal vor elskede Søn dannes til engang at blive Folkets første Ben, dets Haab og Glæde.

„Riget trænger til Fred, og Eders Forventning skal ikke stufes, naar I haabe af Os, at Vi ville bestræbe Os for at vedligeholde denne med alle Magter. — Dette er Kongens første Bligt; — men lige lydigen fordrer den fæderlandsfandede Borger, at Rigets Hæder og Selvstændighed skal haandhæves; han er villig til enhver Opoffrelse for dette store Formaal, og nærværende saavel som tilkommende Slægters Held kan ei bestaae uden at det opnaaes. Ogsaa heri vente I at see Eders Konge som den første, der villigen foregaaer Eder med et følgerdigt Mønster paa Selvopoffrelse, na fæderlandsfand og Manddomsdaad. Eders Forventning skal ikke stufes, Jeg har lovet det for Guds Aashyn; — ja, samdrægtige stulle Kongen og Folket bistaae hinanden, og ingen Magt skal adstille dem, saavist som Herren er med Os.

„Vor Sag er retfærdig, det skulle, det haabe Vi, til deres egen Hære, Jordens Magtige erkjende, og for at give dem Anledning dertil, overbringes Bort aabne Brev og efterfølgende høitidelige Erklæring, udfærdt af Rigsforsamlingen, til de Magter, hvis Venkab og gode Forstaaelse er væsentlig for Norge. Denne, indeholdt i Rigsforsamlingens Adresse til Os af 19de Mai, er saaledes lydende:

„Det norske Folk, som, løsgivet fra sin ældgamle Forbindelse med Danmark, ved sine fritvalgte Repræsentanter har konstitueret sig som en selvstændig Stat, ser med saameget mere Lillid en glad og lykkelig Fremtid imøde, som det i Deres Majestæt har været heldig nok til at finde en Regent og Beskytter, der ikke tager i Betragtning med fulblommen Selvopoffrelse at forene Deres Skjebne med vor.

„Men idet vi i Folkets Navn erklære dets faste og urokkelige Bestemmelse at forsvare sin Frihed og Selvstændighed — var det endog med Opoffrelse af det Kjæreste det eier — idet vi høitideligen gjentage den Eed, vi engang have svoret fæderlandet, det gamle Norge, hvis Fald eller Skændsel vi ikke ønske at overleve, vove vi at anmode Deres Majestæt om, at De, paa samme Tid som De i Kraft af den Dem ved Constitutionen overdragne Myndighed meddeler de udenlandske Magter Udsalbet af Rigsforsamlingens Forhandlinger, tillige vil kundgjøre dem denne den norske Nations bestemte og urokkelige Villie. Norge ønsker og haaber at leve i Fred og god Forstaaelse med andre Magter; overbevist om, at en blodig Krig med Naboriget tilsidst vil ende med at blive ødelæggende for begge Riger, ønsker det Venkab og Forbund med samme, hvorved fælles Fordeel kunde opnaaes og betrygges. — Det norske Folk føler sig forvisset om, at de mægtige Stater, der i de sidste Aar med saamegen Anstrengelse og Held have kæmpet for at gjengive Europa Frihed og Ro, ikke ville kunne samtykke Undertrykkelsen af et Folk, der ikke forlanger Andet end at leve frit imellem sine Klipper, og som, hvis dette Haab skulde slaae Feil, er bestemt til at foretrække Død for Slavelænder.“

„Med sand Tilfredshed gjentjender Eders Konge heri Brevet af gammel norsk

Retfærdighed og Trofasthed, og Vi glæde Os ved at kundgjøre dette til et Minde om den Mand, der besjæler det Folk, Himlen har bestemt Os til at regjere, og som Vi saa inderligen ønske at lykkeliggjøre. Anbefalende Eder, Bort elskede norske Folk, i Guds høie Baretægt. Givet paa Eidsvold Jernværet den 19de Mai 1814.

Christian Frederik."

Tredie Capitel.

Carl Johans Hjemkomst. Christian Frederik sender et nyt Gesandtskab til England.

Medens saaledes Constitutionsværet paa Eidsvold, forenet med Kongevalget, fuldbyrbedes uden at forstyrres af nogen udvortes Indflydelse, medens alt Samkvem med fremmede Underhandlere af Christian Frederik forhindredes, og Constituenterne mestensdeels vare i Uvidenhed om den udvortes Politikk, var Carl Johan paa sin Side ikke ubirksom for at komme i Besiddelse af den Belønning, som var lovet for hans Deeltagelse i den sidste Krig med Napoleon. Den tilsyneladende Kulde, som var indtraadt imellem de allierede Magter og Sveriges Kronprinds under Vinterens Løb, fordi han med Lunkenhed havde understøttet de store Hæres Indfald i Frankrige, var borte, og ved sin Nærværelse i Paris under de forbundne Fyrsters Røde der havde Carl Johan sikret sig Opfyldelsen af det Løfte, som var ham gjort med Hensyn til den skandinaviske Halvoes Forening. Napoleon var fældet, og et af de vigtigste Redskaber til hans Fald maatte ikke blive ubelønnet. Det maatte synes naturligt, at Carl Johan skulde at betræde sit gamle Fædreland som Fiende, og rimeligt at han bevarede sin militære svenske Styrke for med Magt at tvinge Nordmændene til at underkaste sig en Beslutning, hvorefter de ikke godvilligen vilde føle sig. Den Krigsmagt, som var tilbage i Sverige, efterat Kjernen af dets Hære var ført over til Tydskland, var et tilstrækkelig til at bevirke Norges Undertvingelse ved Vaabenmagt. Paa Grændsen var en norsk Hær samlet, som, naar den kunde forenes paa eet Punkt, udgjorde henved 30,000 Mand, og de svenske Hærførere havde i den forrige Krig lært at agte de norske Soldaters Tappehed og de norske Hærføreres Duelighed, ligesom den djærveste Modstand var at vente af den bestemte Modbydelighed; hvormed Norge gennem sin nuværende Regjering og sine Repræsentanter paa Eidsvold erklærede sig imod en Forening med Sverige. Feltmarskalk Essen, som førte Commandoen over den i Sverige tilbageblevne Krigsmagt, maatte saaledes indskrænke sig til Underhandling og Trudster, og kunde Intet foretage, før Kronprindsen vendte tilbage til Sverige med Armeens Hovedstyrke.

Med sin Nærværelse i Paris i April Maaned banede nu Carl Johan sig Veien til Norges Erobring ved Vaabenmagt. Keiser Alexander tilfikkede ham til den Ende et Hjælpekorp af 30,000 Russer. England vedblev ikke alene at betale de hidtil betingede Subsidier, men forpligtede sig til med 6 Orlogsskibe at blokere Norges Kyster. De tvende andre store Magter, som ingen umiddelbar Deel toge i denne Krig, forbandt sig til at sende Befuldmagtigede til Christian Frederik, for at underrette ham om de politiske Forholds sande Beskaffenhed, og om de Farer, der truede det norske Folk og ham selv, naar han fremdeles modsatte sig de allierede Magters urokkelige Beslutning. — Saa mange Kræfter fandt Sverige fornødne for at frembringe den skandinaviske Halvoes Forening.

Det eneste Haab, som smilede til Forsvarerne af Norges ubetingede Selvstændighed, fremgiktede i det engelske Parlament, hvor Norges Beslutning fandt talent-

fulde og dygtige Forsvarere blandt dets mest udmærkede Medlemmer. Vi have seet der Grey, Whitebread, Grenville og flere fremtræde som Norges Forsvarere; men vi have og seet, at Ministeriets Billie med en stor Pluralitet af Stemmer var gaaet igjennem. Oppositionens Protest gjemmes i Historien som et hæderligt Forsvar for Ulykkelighedens Sag; men paa den Tid var den Norge mere til Skade end til Gavn; thi den fremkaldte overilede Beslutninger og forlængede Landets Lidelser. Neppe havde Prinds Christian bestemt sig til at modtage Norges Krone, naar han ikke havde næret et hemmeligt Haab om, at alle Englands Trubler kun vare Strømmestud, og at det, naar det kom til Virkelighed, ikke vilde laane sin Arigsmagt og aabne sit Statshammer for med Bold og Magt at fremtvinge en Forening, hvortmod Norges Ræd erklærede et saa bestemt Had. Oppositionen i det engelske Parlament gav Brændstof til den nordiske Arigsbue i 1814.

Efterat Carl Johan havde ved disse Forberedelser banet sig Vej til med Magt at udføre, hvad han ei paa den fredelige Vej kunde opnaae, var han betænkt paa at lægge sidste Haand paa sin store Plan. Han ilede over Holland tilbage til Lübet, og indskibede sig der tilligemed Regimentet Royal Suédois for at sætte over til Sverige. De kraftigste Foranstaltninger bleve truffne for at overføre den øvrige Rest af Tropper til Sverige, og kun et lille Korps blev foreløbigen tilbage i Lübet. For Wellingens udstedte Kronprindsen 21de Mai en Proklamation til den svenske Hær, entrent samtlidig med Christian Frederiks Proklamation til det norske Folk. Den lød saakunde ¹⁾:

„En Erobrer, ligesaa frygtelig ved sine Planer, som ved sine Hjælpemidler, knede at undertvinge Europa og lod Tydskland sulke under Bægten af sin Magt. Sverige tog den ædelmodige Beslutning at medvirke til det tydske Folks Befrielse; men ser det lod sine Forsvarere betræde et fremmed Land, maatte det sikke sig mod et Raboland, der stod under den almindelige Fiendes Indskydelse. Ved at forhindre at et Forbund dannedes i Norden, havde Eders Konge vistnok bevaret Fædrelandet for den Ulykke at vorde et andet Riges Provinds; men det kunde ikke sikke sin Frihed uden at gjøre Nordmændene til den svenske Nations Benner. Høitidelige Traktater ere blevne indgangne, som sikke Norges Forening med Sverige, og Kongen af Danmark har, ved at afstaae sine Rettigheder til Norge ved Freden til Kiel, givet disse Traktater en hellig og uforkrænkelig Charakter.

„Soldater! Mager er sønderknust, Tydskland er frit, og I have bidraget til dets Befrielse. En Prinds, i hvis Haand Nordmændenes Belsærd var lagt, vil opoffre deres Lykke. Ved at følge den Politik, mod hvilken de Allierede have væbnet sig, udslaaer han sig for, uagtet Nationens Billie, at bringe en Traktat i Udøvelse, som har givet Danmark foruden andre tilstaaede Fordele Hertugdømmene Slesvig og Holsteen tilbage, over hvilke denne Prinds selv engang maa ønske at regjere. Dersom han vedbliver at modsætte sig Pligtens og Fornuftens Stemme, dersom vi tvinges til den ulykkelige Nødvendighed, ved Vaabenmagt at gjøre Traktatens Indhold og Sveriges Rettigheder gjældende, da erindrer Eder, Soldater, at det ikke er den norske Nation, mod hvilken vi føre Arig, at det kun er de Ophidsere, der forsøre den, som vi ville straffe, og at vi kun ville vende vore Vaaben mod de bevæbnede Ræd, som vedblive at beherske den. Slaaner forvildede Brødre, som ville indsee deres Bildfarelser og erkjende, at, idet den svenske Regjering ønsker begge Rigers Forening, har den ingen anden Hensigt end at sikke Nordens Rolighed, og at gjøre Nordmændene frie og uafhængige.

„Soldater! Gjennemtrængt af den samme Tilid, med hvilken jeg har ført Eder til de Kyster, vi nu skulle forlade, vil jeg føre Eder til Opfyldelsen af de hæderlige Pligter, hvortil Fædrelandets Interesse kalder Eder. I ville opfylde dem; thi I ere Svenske. Gud velsigne Eders Sag; thi den er retfærdig.“

¹⁾ See Recueil de lettres etc. de Charles Jean. Stockholm 1825. p. 101 sqq.

Medens saaledes de Begivenheder, som satte Stempel paa Norges modige Beslutning, at forsvare sin Selvstaendighed til det Yderste, raadt fulgte paa hverandre, samlede Sverige alle sine Kræfter for at omskyrte det nye Dynasti, og da det tillige væbnede sig med de europæiske Staters Hjælp i Ord og Gjerning, var det let at forudsæe, hvad Enden vilde blive, dersom ikke uventede Begivenheder indtraf til dens afbøttelse for Norges Sag.

Den nye Konge vendte nu sit Haab mod England, hvor lidet trostelige endog Efterretningerne om Kingens Stilling der vare. Det først udsendte Sendebud, Conferentsraad Anders, uheldige Skjebne er ovenfor fortalt; den anden Sendemand, Generalgouverneur Anker, var ikke vendt tilbage med noget Fredens Drebblad. Han besluttede nu at aabne Underhandling med England i Egenkab af Norges Konge, og at affende en Deputation af større Ansæelse, sammensat af sit eget Raad og af Rigsforsamlingens Medlemmer. Hans Valg faldt i denne Henseende paa Statsraad Niels Hall, Soverskriver Christie og Consul P. B. Rosenkilde. N. Hall syntes særdeles stillet til at udføre sin Konges Vrende. Han havde tilbragt nogle Ungdomsaar paa et engelsk Opdragelsesinstitut, og havde mange Forbindelser med engelske Huse, ligesom han med Hensyn til Handelsstikning var en agtet og dengang uafhængig Kjøbmand. Han var det engelske og franske Sprog lige mægtig, og havde en Letthed og Ansæelse i sit Bæsen, som maatte gøre ham stillet til diplomatisk Underhandlinger. Han havde megen Færdighed i at udtrykke sig baade mundtlig og skriftlig. Især var han en varm Tilhænger af Norges Selvstaendigheds Sag, sin Konge oprigtigen hengiven, og hørdet med hans fulde Tillid. Christie havde været Rigsforsamlingens beständige Sekretair, og havde allerede da bestøjet de første Trin af den Admiration, der senere blev ham til Deel paa Norges Storting. Han var bekendt for sin Sindighed, sine Kundskaber og sin Hengivenhed for den politiske Stilling, Norge havde valgt sig. Han var en varm Ven af sin Konge og sit Fæderland. Rosenkilde maatte alene skyldes den varme Jær for Selvstaendighedens Sag, som han havde vist paa Gidsvold — hvor vi have fundet ham blandt de brutale Klappere — forenet med et tælligt Udsvortes, at han valgtes til Medlem af Deputationen; thi forøvrigt var han lidet stillet til et saadant Vrende¹⁾. Doctor Gartner, der med et indtagende Bæsen forenede megen Dannelse og en behagelig Omgangstone, og som havde gode Bekjendtskaber i Edinburgh, blev efter Halls Anmodning valgt til Deputationens Sekretair, og Skibskapitajn Kruse fulgte den for at benyttes som Courser, naar Saadant behøvedes.

Deputationen fik Ordre til at begive sig til Christianssand, og lade et af de bedste der liggende Provideringsfartøier udruste, for dermed at lifte sig over til Skotland. Ved Overkomsten havde Deputationen Kongens Befaling at henvende sig til Conferentsraad Anker, for af ham at modtage Efterretninger om Kingens sande Stilling, og veiledende Raad med Hensyn til de Skridt, som burde gøres. Det var Deputationen paalagt, at underrette det engelske Kabinet om Kongevalget i Norge, saavel som om Nationens høitideligen erklærede Bestemmelse at modsætte sig Foreningen med Sverige, og tillige at formaae det engelske Ministerium til at modificere Kiøbenhavnstraktatens Artikler, som hindrede denne Beslutnings Udførelse. Der skulde i den Henseende kun forlanges Englands Neutralitet og Ophævelse af den Blokade, som hindrede Overførsel af Korn fra Danmark til Norge, samt frit Handelsomkvem mellem England og Norge. Drebbliftet dertil syntes saameget beleiligere, som de fyrstelige Medlemmer af den store Alliance, tilligemed deres første Generaler og Diplomater, netop nu befandt sig i London for at fejre det lykkelige Udfald af den store europæiske Krig med Napoleon. Christian Frederik vidste, at England havde gjort det til en

¹⁾ Deputationens Sekretair, Dr. Gartner, har fortalt Forsfatteren, at Rosenkilde stundom ved et vist ubehøvet Fusentasteri kompromitterede Deputationen. Isøvrigt var han en godmodig og venlig Mand i Omgang, agtet i sin Kred.

Stingsse i den Taalkat, hvori den Randnaviske Galdses Forening var besluttet, at de skulde søges Gensyn til Norges Interesse, og skulde derfor paa, at England et ikke tilstode den, naar et alene Norges Samtykke vægredes, men endog en høitidelig Beslutning var fattet. Deputationen medbragte tillige private Breve fra Kongen til Kæd af Indskydelse; blandt Andre ogsaa et Brev til Hertuginde af Weimar, paa hvis Indskydelse som Keiser Alexanders Frænde han især skulde.

Deputationens Formand fandt det imidlertid betænkeligt at betroe sig til et norsk fartoi, da Fartoiet var indledt af svenske Krydsere og Kapere, der let kunde indbringe Deputationen i svensk Havn. Han udbad sig derfor Kongens Tilladelse til at aabne Underhandling med Chefen for den engelske Blockeringsflaade, som krydsede i Nord-see langs med Norges Kyster, og denne Underhandling understøttedes af den ny ankomne engelske Sendemand Morier. Chefen erklærede sig beredvillig til gaar Deputationens Bønne imøde, og tilbød den Passage paa et af Flaadens mindre Fartoi, der just nu var bestemt til at afgaae til Leith for at udbedres. To Dage efter viste dette Fartoi sig ved Fjellers og modtog Deputationen. Saaledes kom de ombord i Tutterbriggen *Chestrate*, kommanderet af Capitain Brine. Den modtoges af Skibets Officiere ved Faldrestrappen, og da den var kommen ombord, fremsendte Formanden den engelske Flaadrechefs Brev, der indeholdt Deputationens Beskrivelse. Brine forsikrede i de forbindeligste Udtryk, at det var ham en Hær Blygt at opfylde Chefens Bønne, og præsenterede derefter de Reisende for de øvrige Officiere og Mandskab, hvilke han paalagde at vise dem al mulig Forsømmelighed. I denne Rejse vare de ogsaa i de bedste Hænder. Da Chefflibet derefter nærmede sig, gjorde Brine Deputationen det Forslag at complimentere Flaadrechefen paa dennes Skib. Dette skeds; den indfandt sig paa Chefflibet, som var den ved Bombardementet af Sjælbhavn erobrede Fregat *Freya*, der kommanderedes af en gammel med Skram-mer kaldet Krigsmand. Han udtrykte sig med stor Deeltagelse om Norges Stilling, og erklærede, at han med sin Villie lod sig bruge til at hindre Norges raske Beredning, men ønskede oprigtigen, at Norges gode Sag maatte seire. Deputationen bemærkede ved at finde i Chefens Kabot Christian Frederiks Bortræt hængende paa Væggen, hvilket Chefen havde forbeholdt sig som sin Andeel af et Kornfartoi, hvilket han i Folge sin Instrux havde været nødt til at opbringe. Overreisen var temmelig lang og stormende efter Væretiden, men fornemmelst Englændernes humane Behandling behagelig. Paa Weien mødte de et Krigsskib, som efter Signalerne maatte anses for fiendtligt, nemlig en Amerikaner, som paa den Tid førte Krig med England. Der blev saaledes gjort Hart Skib, og de Reisende vare allerede betænkte paa at søge et Sted paa Skibet, som var sikrest for Englere, da det opdagedes, at det var en engelsk Seiler, som havde givet et urigtigt Signal.

Med Ankomsten til Leith henvendte Formanden for Deputationen sig til Havne-Admiralen i en skriftlig Note, hvori han underrettede ham om Deputationens Bestemelse, og udbad Tilladelse for den til at stige i Land og fortsætte Rejsten til London. Brine, som vilde complimentere Admiralen, tog denne Note med sig og bragte strax efter det Svar tilbage, at der fra Admirals Side Intet var i Weien for Deputationens Landstigning. Men neppe havde denne sat Fod i Land, førend Tolldirektøren i Leith indfandt sig hos Reiseselskabet, og forlangte at see dets Rejsepasse, og da Formanden bad sig underrettet om, med hvilken Autoritet denne Fordring gjordes, erklærede han, at the home Departement (Departementet for det Indre) havde beholdt sig om, at en Deputation fra Norge var undervejs til England, og da den engelske Regjering ikke havde ifaade at indlade sig med en saadan, var der udfærdiget en almindelig Ordre til at anholde Deputationen, hvor den maatte vise sig, og indtil videre tage den under strengt Opsyn. Forgjæves beraabte Formanden sig paa Admirals Tilladelse, som Direktøren paa stod i dette Tilfælde maatte have overskredet sin Myndighed. Deputationen nødtes saaledes til at give efter for Overmagten; men efter Direktøren havde faaet en ny Forklaring over Deputationens Værende, og

erfaret, at den engelske Agent i Norge, Mörner, havde bidraget til dens Afreise betragtet fra, formildedes hans Strengbed. Han erklærede, at han, endstjønt han efter sin Instrux var forpligtet til at behandle Deputationen som Krigsfanger, dog vilde, i den Overbevisning, at han handlede med Mænd af Ære, ei gjøre anden Indskrænkning i Deputationens personlige Frihed end forlange dens Hæderord for, at det hele Følge skulde blive at staa i det Hotel, hvor det nu befandt sig, fra Klotten 10 om Aftenen til 10 følgende Formiddag, og dertil maatte Deputationen naturligvis forpligte sig. Strax efter indfandt Dennovan — en Broder af den senere hen bekendte Underhandler i Bodsøfagen — sig hos Deputationen og bekræftede Tolldirektorens Bemyndigelse til sit Forhold, men foreslog derhos at benytte en Express, som afgik samme Aften til London, for at underrette Anker om Deputationens Ankomst til Leith og om den Modtagelse, den der havde faaet, samt tillige gjøre et Forsøg paa gjenneem ham at erholde Rejsepasser til London som Privatmænd for at rygte Handelsforretninger der. Da den ordinaire Post, som skulde medbringe Direktorens Indberetning, ikke afgik før 24 Timer senere, vilde saaledes Brevet til Anker kunne komme forud og Passer blive udstedte. Dette Brev benyttedes. — Deputationen tilbragte 6 Dage i dette Slags Fangenskab, under hvilket det modtog mange Beviser paa den flotteste Gæstfrihed og Støtternes Deeltagelse i Norges Sag. Selv Tolldirektoren indbød Deputationen til et Selskab hos sig, og robede siden det første Møde i det Legn til Nistantke, hvilken Deputationen ogsaa omhyggeligen søgte at undgaae ved strengt at holde sig til det givne Hæderord.

Da Formanden omfæder modtog Svar fra Anker tilligemed de forlangte Passer til London, troede han at burde complimentere Havneadmiralen, som til den Tid havde undskyldt sig for at modtage Deputationen paa Grund af Tolldirektorens Meddelelse. Admiralen modtog Formanden, men ønskede ikke hele Deputationens Besøg in corpore. Han indbød ham til den heldige Bending, som Sagen havde faaet, og lagde som alle de engelske Søofficerer, som Deputationen havde truffet paa, tydeligen for Dagen en stor Interesse for Norges Sag. Han gav tillige nogle Brev om Nødvendigheden af strax at benytte Passerne, da en Misforstaaelse rimeligvis havde foranlediget Udstedelsen deraf. Derhos formaadede han Tolldirektoren til at visere Passene, idet han forestillede ham, at Deputationen var at behandle som private Reisende. Den begav sig derpaa strax til London og erfoer siden, at Posten Dagen efter dens Afreise havde medbragt Ordre til at opholde Deputationen i Leith, indtil Leilighed gaves at bringe den tilbage til Norge.

Da Deputationen var ankommen til London, opsogte den strax Statsraad Anker, som slog Hænderne sammen ved at see den, og fortalte, at der fra den engelske Regjeringss Side vare truffne alle mulige Foranstaltninger for at hindre Deputationen i at optræde i London, og at den danske Konsul i London, Hornemann, gjennem hvem Anker havde besørget de Deputationen tilsendte Passer, havde faaet en drøi Lektion gjennem vedkommende Autoritet, fordi han havde ført den bag Lyset. Formanden havde imidlertid opsat en Adresse til Ministeren for det Indre, Lord St. John, hvori han erklærede: at da Deputationen havde modtaget saa utvetydige Beviser paa den engelske Regjeringss Uvillie mod den Sag, som det var Deputationens Hæder at forebrage, ansaa han det for stridende mod den norske Nations Værdighed at anholde om en Conference med det engelske Ministerium, men udbad blot Tilladelse for Deputationen til at forblive nogle faa Dage i London for at besørge nogle private Anliggender, for hvis Skyld den havde ansøgt om de erholdte Passer, og tillige for at komme i Besiddelse af en Deel Bagage, der var sendt tilføes fra Leith, men endnu ei ankommen. Medens der handlede om, hvorledes denne Adresse skulde blive sendt, indfandt sig hos Anker den første Secretair i Departementet for det Indre, og med ham Hornemann, der visste stor Forstrækkelse over det Passerede. Til Secretairen overleveredes nu Adressen, hvorpaa han erklærede, at den nærværende engelske Politikk ikke tillod den engelske Regjering at vise nogen Slags Følelighed for Depu-

tionens Duffe, med Undtagelse af frit Sejle over Søen til Norge igjen, at saavel Koniogs som Gvadrefensens Udsærd i denne Henseende høiligen misbilligedes af det engelske Kabinet, og at dette aldeles ikke var fundet at bryde sit Sverige givne Ord. Ved imidlertid at indlade sig i nærmere Samtale med Sekretairen, underrette ham om den virkelige Stemning i Norge, og berigtige den Bilsfarelse, han nærede, at de i Norge gjorte Skridt alene vare foretagne til Bedste for den gamle Forening med Danmark, viiste ogsaa denne liberalsindede Mand høi Interesse for Norges Sag; han beklagede den uheldige Stilling, hvori Norge var sat, og de Omstændigheder, som deng England til for Liden at modsætte sig de Planer, som i Norge vare lagte for at forsvare en ubetinget Selvfændighed. Han gav endog et Bink om, at dersom Norge kunde udholde Kampen for sin Selvfændighed indtil Wienerkongressen, det skulde sammentræde om 2 à 3 Maaneder, var der al Rimelighed for at England skulde forandre det System, som samme nu fulgte¹⁾. Saaledes havde den Lids Historie mange Exempler at fremvise, som vidnede om at det engelske Kabinets diplomatiske Forhandlinger havde en paa Traktaten med Sverige grundet fast Charakter, medens engelske Privatmænds Uttringer og Skridt i Almindelighed hentydede paa en levende Deeltagelse for Norges skjæle Beslutning og Nordmændenes Uafhængighedsfølelse.

Imidlertid erklærede Sekretairen Deputationen, at han havde det ubehagelige Hænde at paalægge den, usfortøvet at forsøie sig til Dartmouth, hvortil den fornødne Befordring stod for Døren, og hvorhen et armeret Fartøi strax vilde blive sendt for at føre den tilbage til Norge. Dette Bud maatte adlydes, men Formanden udbad sig alene, noget smfndtlig over denne iisfærdige Afvisning, Tilladelse til at oppebie Deputationens udeblevne Bagage, som var paa Veien fra Leith; men ogsaa dette afslygs. Derimod lovede han at overlevere Ministeren for det Indre Ordførerens Note, og at sende Svaret til en Station 10 engelske Mile fra London, hvor Deputationen skulde overnatte. Han paatog sig tillige at befordre foromtalte Breve, som Ordføreren medbragte fra Norges Konge. Saaledes maatte Deputationen forlade London efter et Ophold af 24 Timer, og paa denne ommeldte Station oppebie Ministerens Svar, som og indløb samme Dags Aften med et Statsbud. Deri tilkjænegav hans Hørlighed, at han ikke kunde bevirke nogen Forandring i den tagne Beslutning, og at Overbringeren havde Befaling at ledsage Deputationen til Dartmouth og forblive der indtil Indskibningen, — rimeligviis i den Hensigt at see Befalingen noiagtigen opfyldt. Der sporedes dog ikke noget Tegn til Tvang, men Deputationen anvisttes Logis i et af de største Hoteller i Dartmouth. En af Stadens meest ansete Kjøbmænd indfandt sig tillige hos Deputationen og tilbød den sin Tjeneste, hvor den maatte behøves — en Opmærksomhed, som dog rimeligviis skyldtes Formandens Bekjendtskab i London.

Saa Dage efter Ankomsten til Dartmouth havde Deputationen den Fyldestgjærelse, i de offentlige Blade at læse en bitter Daddel over Ministeriets Fremgangsmaade mod Deputationen, som et Ekko af hvad Danmarks og Norges trofaste Forsvarer, Lord Grey, i Parlamentet havde yttret. Han indløb sig ikke i den engelske Politikk om en Sag, der forud var bestemt, men han bebreidede Ministerne den Haan, som de havde vist den norske Nation ved at bortvise dens Sendemænd uden at ville høre dem, og han ansaa denne Fremgangsmaade som et Tilbagestridt i Civilisationen, der maatte nedsette det engelske Kabinet i hele Verdens Øine. Men disse Uttringer forandrede ikke i mindste Maade det engelske Kabinets Udsærd.

Efter 6 Dages Ophold i Dartmouth indfandt sig hos Deputationen den engelske Escapitain Bryan, med Ordre at bringe den til Christianssand eller hvilken som helst

¹⁾ Formanden for Deputationen fik virkeligen kort efter Wienerkongressens Aabning en anonym Opfordring til igjen at træde i Underhandling med det engelske Ministerium, men da var Striden endt og Norge havde paa en sikrere Wei opnaaet den ønskelige Selvfændighed.

anden af Norges sydlige Havne, den ønskede at anløbe. Det var atter et Fartoi af den ved Kjøbenhavn borttagne Flaade, som Deputationen maatte bestige, nemlig Brevdrageren, som var bestemt til Paletstib til Ostindien. I Capitain Bryan fandt Deputationen en maaskee mindre dannet, men høist godmodig og forekommende Mand, som bidrog hvad der stod i hans Magt til at gjøre sine norske Passagerer det beqvemt og behageligt ombord i sit Stib. Reisen var heldig; efter 3 Dages Seilads helsefuldt Stibet sit Parlamentairflag ved Flecters, og Deputationen begav sig derfra over Land til Christiania, hvorfra den Dagen efter Ankomsten agtede at begive sig til Hovedkvarteret, som den Tid var paa Moss, for at aflægge en mundtlig Rapport om Udsaldet af Missionen; den skriftlige var forudsendt deels fra Leith, deels fra Christianssand med Courer. Men samme Aften indløb en kongelig Befaling til Statsraadet, ufortøvet at indfinde sig paa Moss, hvor Hovedkvarteret var, og Ordføreren maatte som Medlem af Statsraadet stille sig fra Deputationen, og ene fremstille sig for Kongen og afgive sin Rapport¹⁾. Der var imidlertid indtruffet Begivenheder i Norge, som havde henvendt Kongens Opmærksomhed paa andre Gjenstande, der meer umiddelbart berørte Norges politiske Stilling. Saaledes havde dette Forsøg paa at bevirke Englands Deeltagelse for Norges Selvstændighed, eller i det mindste dets Neutralitet under Kampen, det samme Udsald som de foregaaende. Intet kunde rolle det engelske Ministeriums Beslutning at opfylde det Løfte, som var Sveriges Kronprinds givet²⁾.

Fjerde Capitel.

Moriers Underhandlinger. Opfordring til Almeenvæbning.

Imidlertid havde, som ovenfor fortalt, Følgerne af Norges Beslutning at forsvare sin Selvstændighed alt meer og meer udviklet sig, og Sverige bestemte sig til med Magt at fremtvinge en Forening, som ei godvilligen lod sig istandbringe. Saa snart Carl Johan havde samlet de fra Tydskland tilbagekomne svenske Tropper, beredte han sig paa med stor Krigsmagt, understøttet af engelske Subsidier, at gjøre et Indfald i Norge. Til dette Angreb rustede han sig med en erfaren Generals Klogskab og Forsigtighed. En Armee af 17000 Mand, vel forsynet med Ammunition og Proviant, rykkede under Carl Johans egen Anførsel mod Frederikshald og Frederikstad; 13000 stode paa Sveriges Grændse, beredte til at gjøre Indfald paa første Bink, og alle langt derfra stode 10000 Mand Reserve. Overalt paa Marschlinien vare Magasiner anlagte, hele Skarer af Dyr fulgte Hæren, og Alt bebudede Carl Johans alvorlige Beslutning at fremtvinge Foreningen med Magt.

Derhos gjordes endnu det sidste Forsøg paa at ende Striden ved Underhandlinger, og igjennem Sendemænd fra alle de store allierede Magter at overbevise Norges nyvalgte Konge om det store Forbunds bestemte Billie, at understøtte Sverige i Opfyldelsen af Kieltraktatens Indhold med Hensyn til Norge. Saaledes landede ved Arendal i Begyndelsen af Juni den engelske Sendemand, J. P. Morier, der var afsendt af sin Regjering for at gjøre Rigsforsamlingen, som endnu troedes samlet, bekendt med Tingenes sande Stilling, og fremlede en fredelig Forening imellem Rigerne. Da

¹⁾ [Det var umiddelbart før Afsluttelsen af Conventionen paa Moss, at Statsraad Hall ankom hid. Han deeltog i Statsraads møde den 13de August, men var endnu fraværende ved Mødet den 11te.]

²⁾ Denne Beretning om Deputationens Reise skylder Forfatteren dens Formand, sin Broder, som har meddeelt ham den Dagbog, han i den Anledning har holdt.

han var kommen i Land i Arendal, lod han paa Gadehjørnerne opslaae den Proclamation, som det var ham paalagt at forelægge Rigsforsamlingen; men denne blev af Borgerne nedreven. Raanedskientenant Doran blev beordret at ledsage Norier til Christiania, hvor han ankom den 5te Juni. Noriers private Uttringer svarede imidlertid ikke til det offentlige Budskab, som han frembar. Det paastodes, at han i private Samtaler gav Nordmændenes raske Fremfærd sit Bifald og sin Beundring, og at han endog havde tilføiet det Haab, at England under Norges fortsatte Udholdenhed i sin Modstand maastee vilde forandre sin strenge Adfærd og understøtte Norges Selvstændighed. Det vare nu, at den liberale Britte virkelig med Deeltagelse erfoer den Enthusiasme for Uafhængighedens Sag, som dengang raadede i Norge, og lod sig henrive til uforfigtige Uttringer, der strede mod hans Instrux, eller at disse ere blevne misforstaaede af hans Tilhørere og lempede efter Nationens Ønske med den Lettroenhed, hvormed man i vigtige Begivenheder saa ofte former Andres Meninger og Uttringer efter de Ønsker og Forhaabninger, hvori man glæder sig. Norier havde imidlertid vist sin Attraa efter at understøtte Nationens Forhaabninger ved den Anledning, som han gav hvin nyhigen omtalte Deputation til at udføre sit Errende til den engelske Regjering, endstjønt det vilste sig, at han her havde handlet mod dennes Villie og Ønske.

At Christian Frederik selv deelte Nationens Forhaabninger i denne Henseende, derom vides hans Breve af 9de Juni 1814 til Stiftamtmandene i Christiansands, Bergens og Trondhjems Stifter, hvori han udtrykker sig saaledes: „Jeg har ikke villet undlade herved at underrette Dem om, at en engelsk Gesandt, Norier, ankom hertil igaar ¹⁾ fra Christiansand. Hans Errende var egentligen at erklære Rigsforsamlingen, at England ikke kunde afvige fra sine Løfter til Sverige, eller antage sig det norske Folks Sag, førend dette erkjendte Sveriges Souverainitet. Men deels fordi han har tilstaaet mig, at man i England ikke kjendte det norske Folks Stemning og Almeenvillie, men at han i Folge sin Bestemmelse ansaa det for sin Pligt at kunne underrette sit Hof om Stemningen og Sagernes sande Sammenhæng, deels endeligen fordi jeg i denne Mand har fundet en human Mand fuld af god Villie til at mægle Fred; dette Alt bestyrker mit Haab, at Underhandlingerne med England ville lykkes, og at dette skal frelse Norden. — Det er aabenbart, at England vil hindre Blodsudgydelse i Norden. — En særdeles Belvilte har Gesandten ligeledes vist mig ved at tillade, at det norske Folks Repræsentanter, Statsraad Wall og de 2 Medlemmer af Rigsforsamlingen, Christie og Rosenkilde, maae seile over til England ombord i det Skib, som skal overføre hans Sekretair med hans for Norges Sag saa fordeelagtige Rapport, medens Gesandten forbliver her.“

Derimod bære alle Noriers diplomatiske Roter Spor af den Bestemthed, hvormed den engelske Regjering, som et Medlem af det store Forbund, understøttede Sveriges Planer i Norden. Dette Præg bære ogsaa den Note, som han under 6te Juni afgav til Christian Frederik. (Bilag No. 78.) I denne erklærede han, at han fra sin Regjering havde en Mission til det norske Folk, hvis Repræsentanter han havde haabet at finde samlede; men da dette ei var Tilfældet, nødsagedes han til at forelægge samme den Regjering, som han fandt etableret i Christiania, uden dog at erkjende dens Lovmæssighed. Han gjentog deri, at England havde ved en Traktat med Sverige [3die Marts 1813] forpligtet sig til at tilvejebringe den Scandinaviske Halvøes Forening, men at denne skulde see med ethvert Hensyn til Norges Frihed og Lykke, og at det nu stod til det norske Folk at berede sig Englands Medvirkning til en hensigtsmæssig Forening ved at føie sig efter den Hovedbestemmelse, som hvin Traktat indeholdt. Det var nemlig nu hans Errende til Norge, at erklære for Prinds Christian og det norske Folk den engelske Regjeringes Stilling med Hensyn til dens Forbindelse med Sverige og de allierede Magter, og dens faste Beslutning at opfylde sin Forpligtelse med Op-

¹⁾ Han kom, som ovenanført, egentligen den 5te Juni.

rigtighed og Kraft. Til Slutning udtrykte han det Haab, at det norske Folk, ved godvilligen at underkaste sig Traktaten i Kiel, vilde spare sig den Ulykke og Banære, som en fremtvungen Underkastelse under hiin Traktat vilde medføre.

Denne Note besvarede Christian Frederik gjennem sin Statssekretair v. Holten, da Bestaffenheden af Moriers Note ikke tillod ham at fremtræde som Norges Konge. Deri erklæredes: „at Norge med Rette havde anseet England som sin første Ven og naturlige Allierede. Det erkjendtes, at England i Traktaten mellem Sverige og Storbritanien havde viist en Agtelse for Norges Frihed og Lyksalighed, som paa sig sjønnes. Han søgte derhos at vise, at denne Frihed og Lykke ei kunde opnaaes ved Norges Forening med Sverige, og at alle dettes Skridt i denne Henseende havde ledet til det Modsatte. Norge selv havde gjennem sine Repræsentanter tydeligen nok udtrykt dette. Disse havde med den største Frihed i sine Overveielser udarbejdet en Constitution, der bærer Præget af, at den ei var dikteret af en ærgjærrig Fyrste, men udarbejdet af Mænd, som vilde deres Fædrelands Vel. Pluraliteten af disse Mænd havde derefter anseet det nødvendigt, at foretage Kongevalg. Dette var faldet paa ham, og han maatte derved finde sig opfordret til at antage en Krone, som Folkets Kjærlighed og Tillid overrakte ham. Han havde med Folket svoret at ville forsvare Norges Frihed og Selvstændighed, og det er klart, at han ei af egen Myndighed kunde opoffre den Nations Statsforfatning, der, i Tillid til at dette var ham muligt, havde overdraget ham Kronen. En saadan Forandring kunde alene skee gjennem Folkets egne Repræsentanter. Han havde tillidsfuldt henvendt sig til Englands Prindsregent for at paakalde hans Mediation imellem Norge og Sverige paa en Grundvold, hvorved det norske Folks Frihed og Lykke kunde sikres. — Han erklærede til Slutningen, at dersom denne Englands Mægling ei stred mod Rigets Constitution eller Rigsforsamlingens Erklæring af 19de Mai, vilde han ansee det for sin Pligt at sammekalde Rigsforsamlingen, men at dertil fordreides en Tid af 3 til 4 Maanedes, hvorhos det da var nødvendigt, at der tilveiebragtes fuldkommen Neutralitet, fri Tilførsel og Samfærse med England.“

I et Statsraad, som Kongen holdt paa Ladegaardssøen den 8de Juni, og i et andet i Christiania den 9de Juni, gjorde han Statsraadets Medlemmer bekendt med Moriers Note og sin Beslutning, „at det skulde tilkjendegives Gesandten i Kongens Svar, at Balgene til et Storthings Sammentaldelse skulde vorde befalede, i den Tillid at England, fremtrædende som Mægler, skulde bevirke en Indstilling af Sveriges Fiendtligheder, og at England skulde blive neutral og tillade fri Samfærse i denne Mellemtid.“ — Derhos foreslog han sit Statsraad en Opfordring til almindelig Bæbning over hele Riget, som blev befalede at trykkes og publiceres. I et Statsraad, som blev holdt 11te Juni paa Ladegaardssøen, befalede Hans Majestæt, „at der til Opfyldelse af § 51 i Kongeriget Norges Grundlov skulde udfærdiges et Circulaire til samtlige Overøvrigheder og Biskopper¹⁾ med Befaling til Forsnævnte²⁾ at drage Omsorg for, at det i bemeldte § bestemte Mandtal over alle stemmeberettigede Indvaanere vorder optaget, saavidt muligt inden Juli Maanedes Udgang, og derefter uden al Henstand at indberette, naar Mandtallet saaledes er optaget, til nærmere alenaadigst træffende Foranstaltning; samt til Sidstnævnte at tilkjendegive Præsterne, at de rette deres Leilighed efter at møde ved de offentlige Thing paa saadan Tid, som dem af Fogden opgives, ligesom og at Biskoppen over Nordlandene og Finmarken samt begge Amtmænd i disse Distrikter skulle tilkjendegives, at Valgforsamlingerne der skulle holdes strax efter Mandtallets Optagelse³⁾.“

Den ovenanførte Note var imidlertid ikke af den Bestaffenhed, at den kunde lede

¹⁾ [Disse Circulærer udgik 13de samme Maaned.]

²⁾ I disse første Statsraads møder synes kun Kongens Meddelelser og Beslutninger at være forhandlede; da Forholdene mere forvildedes, søgte han ogsaa Statsraadsmedlemmernes Raad, og de fremførte da deres selvstændige Mening.

til det foreskuede Maal, at ændre de Allieredes urokkelige Beslutning, eller bidrage til at forandre det Grendes Natur, som det var den engelske Sendemand overdraget at frembringe. Strax den 9de Juni afgav Norier følgende Svar til v. Holten:

„Min Herre! Siden Prinds Christian ikke har fundet sig foranlediget til at sammekalde et overordentligt Storting, for at forelægge den norske Nation den tristes Stilling, samme befunder sig i som en Folge af den af de Allieredetagne Beslutning, at handle til Opfyldelsen af Forpligtelserne til Traktaten til Kiel, saa maa jeg anmode om, at min Note af 7de dennes vorder bekendtgjort i dette Lands offentlige Tidender. Jeg venter at denne Anmodning ikke vil møde nogen Indvending, og i saa Fald at blive underrettet derom endnu i Dag.“

Denne Note besvarede samme Dag saalunde: „Undertegnede Statssekretair har modtaget Deres ærede Skrivelse af Dags Dato, og ikke undladt at forelægge S. M. samme. Allerhøiøst samme har deraf seet, at det er Deres Højs særdeles Ønske, at den ved Dem overgivne Erklæring skulde forelægges et Storting. Hans Majestæt, der altid ønsker at handle fælles med sit Folk, finder det aldeles overensstemmende med sin i min Note af Gaars Dato tilkendegivne Hensigt, at befale Valgene til et overordentligt Storting strax foretagne, idet han med Tillid forlader sig paa, at England, oplyst om den Mand, der bestjæler det norske Folk og de Grundsetninger, der have ledet hans Handlemaade, vil fremtræde som Mægler med lige Agtelse for Folket, som det norske Folk paakalder, og for dette Lands Lyksalighed, hvorhos den paa samme Tillid og paa Billighed grundede Fordring om Neutralitet, om Englands Paavirkning til Indstilling af Sveriges Hændtlighed og fri Samsærsel med England i denne Mellemtid af 3 til 4 Maaneder, inden hvilken Stortinget umuligen kan være afholdt, gjentagende fordres som en nødvendig Betingelse, uden hvilken Stortinget ei kan sættes og afholdes med Rolighed, og dets overordentlige Sammenkaldelse for Folket ei kan retfærdiggjøres.“

Herpaa indløb strax samme Dag følgende Noriers Svar under Couvert til Holten: „Undertegnede har modtaget en Note af D. D., adresseret til ham fra Hr. v. Holten, som Svar paa hvilken Undertegnede anseer det tilstrækkeligt at observere: saasom England ikke har nogen anden Interesse for Norge end den, som staaer i Forbindelse med dets Allieredes, saa kan Undertegnede ikke modtage noget Forslag af de Norske, som ikke har Anerkjendelsen af Sveriges Souverainitet til Grundvold.“

Dermed afbrødes Underhandlingerne med den engelske Gissair. Norier expectede sin Sekretair til England med de til ham indløbne Svarskrivelser, og Kongen lod under 13de Juni udsærdige et Reskript til samtlige Overøvrigheder i Landet med Befaling, overensstemmende med Statsraadets Beslutning, at foranstalte det i Grundlovens § 51 bestemte Mandtal over alle stemmeberettigede Indbyggere optaget¹⁾.

Imidlertid fandt Kongen det nødvendigt at forberede sig paa en alvorlig Modstand mod de fiendtlige Foranstaltninger, som maatte blive en Folge af Afbrudelsen af disse Underhandlinger med England, og lod under 9de Juni udgive den i Statsraadets besluttede „Opfordring til almindelig Bevæbning af Norges vaabendygtige Mandskab“, som var af følgende Indhold:

„Vi Christian Frederik o. s. v. Gjør vitterlig: at Vi efter indkomne Beretninger om betydelige Rustninger i Nabolandet, der ikke kunne have anden Hensigt end at krænke det norske Folks Frihed, og Selvstændighed, finde Os foranledigede til at opfordre Norges Sønner til Bevæbning, og til at være rede til at møde den overmodige Fiende, naar han skulde træde Rigets Grændse; thi opfordre Vi: Samtlige Reserve-Landeværn, eller de i Reserverollerne indskrevne Mandstaber, samt alle andre vaaben-

¹⁾ Kortere havde det været at sammekalde de samme Repræsentanter, som havde mødt ved Rigsforsamlingen; men disse vare ikke valgte paa den i den antagne Grundlov bestemte Maade, og kun dette Valg kunde erkjendes gyldigt. Nu behøvedes vistnok 2 & 3 Maaneder til at optage Mandtal og derefter foretage Valg.

dygtige Nordmænd, som frivilligen ville møde til Fædrelandets Forsvar ... og hvilken Nordmand er ikke rede dertil? — have i Kompagnidistriktet paa de af Amtmanden bestemte, gennem Fogderne bekendtgjorte Dage, at møde ved Kirkerne udi hvert Præstegjæld, hvor Lensmanden tilligemed de i Distriktet hjemmeværende Officerer eller ældste Underofficerer af Kompagniet eller Landeværnet, forfatter og underskriver en Mandtalsliste over samtlige dette Mandstab. — Til samme Tid og Sted skal Mandstabet medbringe de Vaaben, de eie og ville betjene sig af, og bliver da tillige optegnet, hvor Mange der savne Vaaben, eller hvor der til samme maatte mangle Ammunition o. s. v. Beretning herom indsendes snarest muligt gennem Amtmanden efterhaanden som de fra Fogderne indkomme. — Hvert Præstegjælds saaledes samlede vaabendygtige Fædrelandets Forsvarere udvælge mellem sig for hver 30 Mand en Rodeansfører, som de have meest Tillid til, og disse Roders Samleplads bestemmes dernæst foreløbigt af Fogden, indtil de for hvert Bataillons- eller hvert Regimentsdistrikt senere udnævnte Autoriteters Bestemmelse om Samlingspladsen ved almindelige Opbrud kan meddeles. — Samtlige disse Bevæbningsmandstaber eller Mandhusinger, som de i visse Distrikter kaldes, skulle under Vaaben til Tegn bære graae Kofarber med grøn Kant. Naar de i Krigstilfælde rykke længere bort fra deres Hjemstavn, end at de derfra kunne drage Ophold, da underholdes de af militære Magasiner, og underordnes de ved Brigaderne kommanderende Officerer, samt bruges til Bedækning af Transporter, Bevogtning af Magasiner og Fanger, Forsvar af Desfileer og ved andre Leiligheder, hvor de efter deres Vaaben og Indretning som Fædrelandets ægte Sønner kunne tjene til Forsvar af Arne, af eget Hjem, til Bevogtning for Kone og Børn, og hvorved enhver Nordmand vil kappes om at vise Mandemod, lig Fædrenes, der aldrig ustraffet lode nogen Fiende betræde Norges lykkelige Dale¹⁾.”

Tillige gav Kongen under 2den Juli ligelydende Ordres til Generallieutenant Staffeldt, Oberst Hegermann, Oberstlieutenanterne Stabell og Haffner²⁾, i Folge hvilke Reserven for Middelvebrigaden skulde forstærkes ved Almuevæbningen, og det Terrain, som forsvares ved Grændsen, gjøres utilgængeligt ved Forhugninger. Endeel af Kommandoen over Almuevæbningen skulde overdrages Præsten Jens Aars, en anden Capitain Lindemann paa Holleby, ligesom denne Forsøgelse af Reserven skulde understøttes ved forskellige Armeekorps. Samtidig dermed angav han de Punkter, hvortil de forskjellige Armeefdelinger maatte retirere, for derfra igjen ved given Leilighed at falde Fienden i flanken. Han bestemte dertil fornemmeligen Eggen ved Skien, Kongsbjerg og Holmestrand. I Almindelighed vilde han have det bestemt som Regel, der ikke noksom kunde indprentes de Kommanderende: „at de stedse maatte være betænkt paa en defensiv Forsvarstrig, saaledes som den saakaldte lille Krig i vore Bjerge giver saa megen Anledning til.“

Under disse alvorlige Forberedelser til Modstand nærrede Kongen derhos bestanden et hemmeligt Haab om Englands Understøttelse. Et Beviis derfor har Forfatteren i et egenhændigt Brev, som han i Provideringsanliggender under 22de Juni modtog fra Kongen. Deri udtrykker han sig saaledes: „Kort er endnu vor Horizont, men saalænge den engelske Gesandt, en saare retsindig Mand, bliver her, er der ogsaa Haab om Englands Mægling, som jeg har forlangt med Agtelse for Nationalværdighed og Lykkelighed.“

¹⁾ Saavidt vides havde denne Opfordring ingen alvorlige Følger. Kun hist og her gjordes nogle forberedende Foranstaltninger, hvorved Egennytten drev sit Spil.

²⁾ Man seer heraf, at han ikke erkjendte Staffeldt som Overgeneral, der kunde tage selvstændige Forholdsregler, og meddele Divisionscheferne fornødne Ordres, men han betragtede sit eget Quartier som Hovedquartier, hvorfra disse Ordres udgik.

Femte Capitel.

De allierede Magters Gesandter. Underhandlingerne afbrydes.

Det blev imidlertid ikke ved den nysannede Erklæring fra det engelske Hof om de Allieredes Beslutning at understøtte Sveriges Planer. Den 30te Juni antom ogsaa Sendemænd fra samtlige allierede Magter gennem Sverige til Christiania, nemlig: General, Baron Steigentesch for Østerrige, Generalmajor Orlow for Rusland, Aug. J. Forster for England, og Major, Baron Martens for Preussen, der vare udstyrede med Fuldmagt til at underhandle med Christian Frederik, og gjøre ham bekendt med de Allieredes Politik. Forinden disse Sendemænd indleverede sine offentlige Noter til den norske Konge, traadte de i Underhandling med ham for om muligt i Mindelighed at udføre Hensigten af deres Vrende. Deres Forholdsordres vare bestemte, men deres Agtelse for Christian Frederik¹⁾, deres Hensyn til Omstændighederne og Norges vanskelige Stilling, bevægede dem til at indgaae i et Forslag om Vaabenslutaad paa visse Villkaar, og under Betingelse af Kongen af Sveriges Sanktion. Mange Forslag bleve gjorte og forkastede, indtil omsider de Allieredes Sendemænd fremsatte deres Ultimatum i en indleveret Note.

En saa høitidelig Ambassade, der medbragte en saa bestemt Erklæring fra de Allieredes Side, maatte gjøre Norges Konge opmærksom paa sin Stilling og vakkende i Henseende til sine forhen tagne faste Beslutninger. Han vilde imidlertid ikke egenmægtigen afgjøre denne vigtige Sag, men besluttede at høre sit Statsraads Mening, og for at give sine Overveielser mere Bægt tilkaldte han nogle af Rigsforsamlingens Præsidenter, for saaledes ligesom at forene den eksekutive og lovgivende Magts Stemme i deres Repræsentanter. Om dette Møde indeholder Statsraadets Protokol følgende:

„Anno 1814 den 6te Juli, om Formiddagen Kl. 10, var Statsraadet forsamlet hos H. M. Kongen paa Ladegaardsøen, og vare General-Bei-Intendant Kammerherre Auler, Kammerherre Oberst Hegermann, Kammerherre Kommandeur Fabricius, Kammerherre Major Brod, Professor Sverdrup og Secapitain Holstein tillige tilstede, for efter allerhøieste Befaling at overvære det afholdende Statsraad. — H. M. behagede allernaadigst at tilkjendegive, at han ved Rigsforsamlingens Slutning ikke formaade at meddele nogen udførlig Skildring af Rigets Forhold til udenlandske Magter, men at han senere fra sin Affendte i England havde erfaret, at Folket, som næsten overalt i alle Lande, er for Norges Sag, men at Regjeringen er imod samme, hvorom den anordnede strenge Blokade og Parlamentets Beslutninger i saa Henseende vidne, og hvilket de herværende engelske Gesandter ikke mindre bestemt have erklæret,

¹⁾ Sær var det Ruslands Gesandt, Orlow, som Christian Frederik havde bundet for sin Interesse, hvorom den til Keiser Alexander indgivne Note vidnede. Mellem Rusland og Sverige var sjelden nogen diplomatisk Sympathi. De øvrige Magters Sendemænd bifaldt vel ikke Christian Frederiks Forhold, men de vare alle enige i sine Bestræbelser for at afgjøre Sagen i Mindelighed. [Da Gesandterne paa Tilbagereisen fra Norge traf Carl Johan 21de Juli i Uddeballa, var dennes første Tale rettet til Orlow: „Eders Sendelse var uden Resultat. Jeg ventede det; thi uden Oprigtighed og Redelighed vinder man Intet.“ Og da Orlow senere slog paa, at man bedst vilde vinde Nordmændene ved at give efter for den Opinion der, som holdt strengt paa sine politiske Rettigheder, spurgte Kronprindsen ham spødt: „Staaer det ogsaa i Deres Instructioner, at De skal tale til Fordeel for en Constitution i Norge?“ Kronprindsen sendte i denne Anledning Grev Løvenhjelm til Keiser Alexander, og erklærer i Brev til Forstnævnte af 7de Aug., at han af paalidelige Kilder, blandt andre af hvad Lant havde sagt til Esen, vidste, at Prinds Christian var bleven ganske vankelmødig ved Steigentesch's Forestillinger og var nær ved at forlade Landet, da Orlow var Aarsag i, at han skiftede Mening, ved at raade ham til at holde ud endnu en Tid. Schinkel-Bergman. VII. 190—192.]

ligesom og at der fra de øvrige allierede Magter, Rusland, Østerrige og Preussen er gjort de samme Erklæringer ved disses hidkomne Gesandter, og at disse i det bestemteste Sprog fordre Norges Forening med Sverige, men dog paa den anden Side tilbyde alle Billaar, som det norske Folk kun maatte vide at nævne for at fikke dets constitutionelle Rettigheder, og tillige ønske, at Norge skal være et adskilt og saavidt muligt uafhængigt Rige af Sverige, dog under samme Overhoved.

„Da Magten saaledes skal afgjøre Sagen, hvis ikke disse Forestillinger virke til det hensigtede Niemed, da et russisk Armeekorps, som nu truer Danmark, er skilet til Kronprindsen af Sveriges Disposition, og det neppe er Tvivl underkastet, at ligesom Rusland tillader dets Anvendelse mod Norge, saaledes vil England ikke i det nærværende Forhold forhindre dette, og da Europas samlede Magter paa ovennævnte Raade true Norge, saa ansaa *H. M.* det at være Statsbestyrerens Pligt at beregne sine Stridskræfter, førend han ubefindigen styrter Staten i en ulige Kamp, hvis dette paa nogen ærefuld Raade kan undgaaes, og at det, siden Billaarene, som tilbydes den norske Nation ved Foreningen med Sverige, ere ærefulde og fordeeltige i og for sig selv betragtede, vilde være uforsvarligt, hvis han ikke raadspurgte sig med Nationen, om den vil tage Hensyn paa disse, for at undgaae en sandsynligvis uundgaaelig Undergang, eller om den vil vove Alt for Alt.

„*H. M.* tilkjendegav derfor, at det var *H. M.* ønske at samle et Storthing, og at foredrage Rigets Stilling for samme, ligesom og at Allerhøiøstsammes Beslutning var, villigen at nedlægge Kronen, hvis større Uheld derved kunde afvendes fra Norge; men ogsaa lige villigen at gaae i Døden for Norges Sag, hvis Nationens Repræsentanter efter modent Overlæg foretrække den haarde og ulige Kamp med hele Europa for en fredelig Forening med Sverige, hvilken under de store Magters Garanti skal kunne fikke det norske Folks Rettigheder.

„*H. M.* behagede fremdeles at anføre, at han ved at beregne Landets Stridskræfter ei saa hen til Antallet af Fædrelandets Forsvarere, hvilke sikkert ei vilde mangle, naar det gjaldt, men at han havde Hensyn til Forraadene, som ei vare tilstrækkelige til at udholde flere Maaneders Kampagne; at en Baabenstilstand, der kunde fikke Tilførselen følgerigen var Alt, hvad man kunde ønske at opnaae; at det havde lykkedes ham at overbevise de allierede Magters Gesandter om Umuligheden af at opfylde Kongen af Danmarks Fordring til ham, inden 14 Dage at afhandle Foreningen mellem Norge og Sverige, og at disse havde tilbudet sliq Baabenstilstand; ligesom og Gesandterne havde indseet Nødvendigheden og Vigtigheden af et Storthings Sammentaldelse og Afholdelse; og at de, skjønt deres Instruktioner byde dem at afgjøre Alt inden 14 Dage, have indvilget at underhandle med Sverige om denne Baabenstilstand paa en Tid af 3 Maaneder, som hertil vilde udfordres; men at de tillige fordre Garanti for Blokadens Ophævelse ved Grændsefæstningerne Frederiksteens, Frederikstads og Kongsvingers Overleverelse til svenske Tropper og Neutralisering af Terrainet indtil Glommen samt Hvalserne. Dog formeentes, at Besætningen af Kongsvinger ikke bestemt vilde paastaaes, ligesom ogsaa at den paa ingen Raade med Hensyn til dens Vigtighed i militair Henseende bør at overgives, men at derimod Frederiksteens og Frederikstads Fæstninger ikke vare af saa megen Vigtighed, første fordi den kan omgaaes, og ei er til synderlig Nytte, naar Fienden ei kan mødes med nogen Hovedstyrke paa hiin Side Glommen, og sidste fordi den i og for sig selv er en slet Fæstning, og Glommen er flankeret ved den svenske Overmagt til Søes, som ikke vil kunne forhindres at landsætte Tropper mellem Frederikstad og Moss; samt at den samme Overmagt til Søes gjorde Positionerne ved Hvalserne farlig for den svagere norske Flotille.

„*H. M.* gif derfra over til at betragte disse Fæstningers Overleverelse med Hensyn til den offentlige Mening, at man vilde kalde det uværdigt at overgive disse til de svenske Tropper, som dog aldrig bør beholde dem, og om dette ikke vilde anses for Feighed og Forræderi. Han troede vel, at den Statsmand, som koldt beregnede

Løbet af tvende Fæstninger med Fordelene af fri Tilførsel i 3 Maaned, ikke vilde være tvivlsraadig, saameget mere som saa meget kan hændes i dette Tidsløb til Norges Fordeel, men han har dog først villet høre de Nænds Mening, som han har Tillid til, førend han bestemt erklærer sig til noget i saa Henseende.

„H. N. tilkjendegav endvidere, at han har troet at gaae en Middelvei ved at tilbyde een eller tvende Fæstninger besatte af allierede Tropper, saalænge Baabenstilstanden varer, hvilket ikke strider aabenbart mod Constitutionens 25de Artikel, og vel af Folket vilde taales, naar dette seer hen til de store Fordele, som derved opnaaes; og han forelagde derpaa Statsraadet og de øvrige tilkaldte Mænd, hvis de bifaldt dette Tilbud, følgende Spørgsmaal: „Om de troe, at han kan gaae videre? og om man under nogen Betingelse kan indlade svenske Tropper i Fæstningerne, indtil de Allierede ankomme, eller indtil 1ste September, da de Allierede skulle besætte dem, for siden ved Baabenstilstandens Ophørelse at levere dem tilbage til de Norske, Alt under de allierede Magters Garanti, eller mod Besættelse af Gda Skanse i Sverige af norske Tropper indtil Baabenstilstanden opsiges, da i saa Fald Frederikshald og Gda gjensidigen skulle rømmes? — H. N. opfordrede de Tilstedeværende med Overlæg at veie Fordelen af en Baabenstilstand, der sikrer Tilførselen, den militaire Vigtighed af de fordrede Garantier, den offentlige Menings Bægt, hvad Statens Sikkerhed kan fordrø, og den Fare den svæver i ved at afvise det gjorte Tilbud af Europas mægtige Stater, der have forenet sig mod samme.

„Statsraadets Medlemmer og de øvrige Tilkaldte vare samtlige bestemt enige om, og tilkjendegave hver for sig, at de ikke troede, at H. N. kunde gaae videre, at de svenske Tropper paa ingen Maade maatte tilstedes at besætte norske Fæstninger, da dette ikke alene stred mod Rigets Grundlov, men tillige maatte kunne lede til indvortes Urolighed, saasom det i Særdeleshed var det Punkt af Fredstraktaten mellem Danmark og Sverige, som havde indigneret Nationen. Derimod tiltraadte de H. N. Formening, at der som Garanti kunde tilbydes Besættelsen af Frederiksteens og Frederikstads Fæstninger af de allierede Magters Tropper, hver med nogle hundrede Mand, at Hvalerne neutraliseres under Baabenstilstanden, at den svenske Flotille kunde tillades at henlægges ved disse, at de norske Tropper kunde trækkes tilbage paa denne Side af Glommen, saaledes at Strætningen paa hiin Side af Elven neutraliseredes, at ovennævnte Fæstninger strax evalueredes, mod at de, indtil de Allieredes Tropper ankom, besattes af Frederikshalds og Frederikstads Borgerstab; at Overleverelsen af disse Fæstninger nu og efter Baabenstilstandens Ophørelse stede af de dertil fra begge Sider udnævnte Kommissairer, og endeligen at Tiden til Ophørelsen af Baabenstilstanden bestemtes til 14 Dage.“

Hvor alvorligen Kongen meente denne fredelige Tilnærmelse til Sverige, for at bevirke en passende Forening mellem de tvende nordiske Riger, sees ogsaa deraf, at han i et Statsraad, som holdtes 7de og 8de Juli, hvortil General-Politidirektøren Diriks var tilkaldt, gennemgik de Forandringer og Tillæg i Grundloven, som maatte anses passende og nødvendige i Tilfælde af en fredelig Overenskomst med Sverige. Forandringen gik i Hovedsagen ud paa, at Kongen af Sverige skulde udøve al sin Myndighed i Norge ved en Viceløng i Forbindelse med Statsraadet, hvilken skulde residere i Christiania. Disse Forhandlinger fortsattes senere den 16de ¹⁾.

Disse Forsøg paa at tilveiebringe en mindelig Forening, strandede imidlertid dels paa de Vanskeligheder, som den nyligen vedtagne Grundlovs Bestemmelser lagde i Veien for Antagelsen af Gesandternes Forslag, dels paa den svenske Regjerings Sikkerhed for at naae sit Maal gjennem sine Allieredes Medvirkning og Anvendelse

¹⁾ [I 1ste Udg. er henviist til et Bilag, der skulde indeholde de i disse Statsraads-møder førte Forhandlinger, men et saadant Bilag er ikke optaget, og kan ei heller i denne Udgave meddeles, da man ei har Afgang til Statsraadets Forhandlings-Protokol.]

offrelser fra min Side. Disse ere udtrykte i vedlagte Forslag til Baabenstilstanden. De allierede Magters Gesandter have paastaet, at svenske Tropper skulde besætte Fæstningerne; men jeg har ikke kunnet indvilge dette, fordi den Constitution, jeg har besvoret, binder mine Hænder, og fordi jeg tilfulde kjender min Nations Tænkemaade, som ikke vil taale, at svenske Tropper uden Modstand komme ind over Grændsen. Jeg bør folgeligen foretrække en Krigs Ulykker for en indvortes Krigs Rædsler, men jeg forlader mig aldeles paa Deres Majestæts Visdom, at De vil tiltræde de Midler, hvorved, saaledes som jeg ønsker, en Krig kan undgaaes, som vilde gjøre den paa tænkte Forening uantagelig, og som vilde bringe store Ulykker saavel over det svenske som norske Folk, hvilket De ønsker at regjere over, og hvilket De ikke bedre kan vinde end ved en mild Fremgangsmaade, bestaaende i Føielighed for den almindelige Mening og Ophævelsen af Blokaden, som jeg beder Dem om, hvilket vil vorde anseet som Belgjerninger, der skyldes Deres Gøimodighed og Deres Kjærlighed for dette Folk. — Min Stilling er smertelig, men min Kjærlighed for Norge overvinder min Smerte.

„Hvis De antager Forslagene til Baabenstilstanden samt Grundtrækkene og Bestemmelserne til Foreningen, giver jeg Dem mit Ord for, at anvende al min Indflydelse paa den norske Nation for at bringe den til at antage denne Forening som det eneste Redningsmiddel, der levnes samme. — Bær mig med Deres Fortrolighed; jeg troer at fortjene den, undertegnende o. s. v.

Samme Dag afgaves til de allierede Magters Sendemænd følgende Note B. „Stjont de allierede Magters Herrer Gesandter, til hvilke en særdeles Sendelse i Norge er overdragen, erklære ikke at være Mæglere imellem Norge og Sverige, er det dog uden Tvivl uadskilleligt fra deres Vrende at være Borgen for de Bestemmelser, som skulle have Sted mellem begge Riger. Saaledes er det, at jeg indbyder Dem til at give mig Forsikring om, at De vil garantere de Grundtræk for Foreningen, som Kongen af Sverige maatte antage, samt Baabenstilstanden i alle de Punkter, som endeligen maatte vorde bestemte, ligesom dennes Bevarelse i det aftalte Tidrum. — Ligeledes ønsker jeg, at de allierede Magters Befuldmægtigede, hvis de ere tilstede, ville bidrage til at jevne de Misforstaaelser af alvorligt Slags, som under Baabenstilstanden kunde reise sig, og overlader jeg fra min Side til Deres Bedømmelse, om Baabenstilstanden maatte forlænges, for roligen at tilendebringe Storthinget. — Jeg anmoder Dem om, jaafremt Baabenstilstanden finder Sted, at De i al den Tid garanterer Blokadens Ophævelse fra Englands og Ruslands Somagters Side, ligesom fri Handel og Skibsfart saavel for Ind- som Udførsel fra og til Norges Havne, samt at der uden Ophold meddeles Tilladelse til at udføre Kornvarer og andre Levnetsmidler fra Danmark, Havnene i Østersøen, England, Holland og det hvide Hav. Hvis Udførselen af Kornvarer fra Archangel til Trondhjem, Nordlandene og Finmarken skal sættes til et vist Antal Tschetwert, forlanger jeg 25,000.

„Jeg vil ogsaa hendraage Deres Opmærksomhed paa Kongen af Danmarks Stilling til Norge. De vil tilstaae, at denne Monark har gjort Alt for at opfylde Traktaten til Kiel; den Behandling, som han bidrager til at hans forrige Undersaatter, der have givet ham saa mageløse Beviser paa Troslab, maa udstaa, overstrider de Grændser, som Mennesskeligheden burde foreskrive enhver Souverain. Disse strenge Forholdsregler burde han tilbagekalde. Den Stilling, i hvilken jeg befinder mig, bestemmer mit Forhold. Kongen af Danmark har ingen Indflydelse paa Norges Skjebne. Det er folgeligen grusomt at gjøre ham ansvarlig for denne, og jeg indbyder Dem til at virke hos Deres Souverain for at befri ham herfor, og for at bevirke, at hans Undersaatter efter saa mange Lidelser ikke længere skulle have fremmede og talrige Hære at underholde. — Jeg anmoder Dem, mine Herrer, at meddele mig Svar paa denne Note, forinden De forlader Norge, ledsagede, derom være De forsikrede, med Enhvers gode Ønsker, som har lært at kjende Dem, og har Aarsag til at agte Dem ligesaameget som Deres velvillige

Christian Frederik.“

Paa begge disse Noter svarede Gesandterne under 15de Juli:

„Undertegnede have modtaget de Meddelelser, som H. S. Prinds Christian Frederik af Danmark har behaget at give dem. Ved at overrække deres Note af 7de dennes smigrede de sig med, at det skulde lykkes dem at jevne de store Vanskeligheder, ved at indlade sig i H. S. Hensigter med Stortingets Sammentaldelse og Underhandling om Waabenskiikand, og at de fortjente Tillid nok for at deres Forslag kunde antages uden nogensomhelst Indstrækning. Imidlertid er intet af de trende af Undertegnede foreslaaede Punkter fuldstændig bleve antagne som Grundtræk for Waabenskiikanden. Enhver af dem har undergaaet Afvigelser, som, om de ikke aldeles tilintetgjøre Virkningen, dog i det mindste gjør det tvivlsomt, om H. S. svenske Majestæt antager samme.

„Uden at indgaae i nogen Detail, som kunde give Anledning til nye Forhandlinger, troe de sig dog forpligtede til udtrykkelig at erklære, at de Fordele, som ere foretagne i Grundtrækkene til en Forening, aldeles ikke staae i Forhold til de ved Waabenskiikanden tilstaaede Fordele. Undertegnede see sig derfor indstræbte til at væge paa Kongen af Sveriges Høimodighed for det gode Udfald af deres Underhandlinger, og hvor megen Smerte de end føle ved at see alle deres Bestræbelser for en fredelig Forening tilintetgjorte, lykønske de sig dog med fuldkommen at kunne overlade til H. S. svenske Majestæts Samvittighed at antage H. S. H. S. Forslag, for derved at give ham Leilighed til at begynde sin Indflydelse paa Norge ved en udmærket Belgjerning.

„Betræffende Garantien for de af Kongen af Sverige antagne Grundtræk til Foreningen, og for Waabenskiikanden i alle dens Punkter, saaledes som samme endelig bestemmes, troe Undertegnede med Rette, at hverken de fire Magter, hvis Besuldmægtigede de ere, eller Sverige selv vilde nægte denne Retfærdighedshandling, ligesom Opbøvelsen af Blokaden, hvis H. S. Majestæt tiltræder denne, efter sin Natur vil medføre Opbøret af alle de fiendtlige Midler, som have været anvendte mod Norge.

„De Bemærkninger, som H. S. H. tilføjer i Noten B. angaaende Danmarks tænge Stilling, bringer Undertegnede til at observere, at Prindsens Beslutning, at satte sig i Spidsen for en ulovlig Modstand, er den eneste Årsag til hans sande Fædrelands Ulykker, og at han saavel burde have sparet Danmark for de allierede Magters Mistante, som Undertegnede for det Ubehagelige at sige dette i en officiel Note. — Slutteligen maa Undertegnede have den Ære at anmode H. S. H. om en lille Prøve paa hans Oprigtighed, nemlig om snarest mulig Beskjendtgjørelse af deres officielle Noter. De støtte sig paa det Princip, at Norge bør være underrettet om alle de Farer det stedes i, og om deres Sendelses sande Hensigt. — Da Undertegnedes Reise er uigjensaldeligen bestemt til Søndagen den 17de Juli, have de den Ære at bevidne D. S. sin Ærbødighed, og at gjentage Forsikringen om deres dybe Høiagtelse.“

De Allieredes Sendemænd havde Afskedsaudients hos Kongen den 17de Juli, og vendte Dagen derpaa tilbage til Sverige. Morier havde allerede nogle Dage i Forveien forladt Christiania, for at begive sig fra Frederiksværn til Gothenborg med et engelsk Krigsfartoi.

Det var naturligt, at disse Begivenheder rokkede Christian Frederiks faste Tillid til et heldigt Udfald af den Sag, som han havde paataget sig at forsvare, og hans Haab om at bevare den Krone, som Nationens Mænd havde overrakt ham, og hvori han selv saa meget havde glædet sig. Ovenstaaende Noter vise allerede, hvor meget hans Tone i denne Henseende havde forandret sig. Det viiste sig deri aabenbarligen, at han indsaa hvor farlig hans Stilling var, idet han erklærede sig beredt til at gjøre et personligt Offer af sin opboiede Stilling, og til at lægge sin Skjebne i Folkerepræsentanternes Hænder. Det Sprog, han deri brugte mod Rabomagten, der hidtil steds i hans Proklamationer var bleven behandlet med Haan og Ringeagt, var langt moderatere end tilforn. Han henvendte sig mere til den svenske Regjerings Udel-

De Erklæringer, de have givet mig, forvisse mig om, at Om sorgen for Norges Frelse fordrer, at man maa give efter for den Stærkeres Ret, og jeg erkjender, at disse samme Magter, der ikke ønske at bringe Krigens Ulykker over Norge, ville tage Hensyn til Alt, hvad der saa meget muligt kan sikke Norges Lykke i Forening med Sverige. Jeg seer mig istand til at virke for det norske Folks Vel, idet jeg bringer Offeret af en personlig lykkelig Stilling. Jeg er ikke tvivlraadig ved at gjøre dette paa en Maade, der er Manden af Gode værdig, værdig den Krone jeg bærer, og det Folk, der har overdraget mig samme.

„De have erkjendt, at det er ene i Rigsforsamlingens Hænder jeg kan tilbagegive mine Rettigheder, og det er tillige kun denne Forsamling af Rigets Repræsentanter, der kunne afgjøre, om Nationen vil foretrække en ulige Kamp for sin Selvstændighed for de hæderlige Bilkkaar, der blive Norge tilbudne som et med Sverige forenet Kongerige. Det er min Pligt, jeg erkjender det, at underrette Nationen om alle de Farer den udsætter sig for, og forestille den de Fordele, som bør blive den sikrede, naar den skal indgaae en constitutionel Forbindelse med Sverige, men De kjender mig noksom for at vide, at jeg, min Forpligtelse tro, ikke stiller min Skjebne fra Folkets i det Tilfælde, at en tapper Hjert modstand mod Europas forenede Kræfter foretrækkes for en ærefuld Udsoning, for hvilken jeg skal anvende al min Indflydelse. Det er i denne Aand at jeg har stilet min Skrivelse til Kongen af Sverige, hvorefter jeg vedlægger Gjenpart, og ved hvilken jeg tiltræder det første Grundtræk for Vaabensstilstanden, som De ligeledes have anseet nødvendig, og som jeg forlanger af H. svenske Majestæt paa ærefulde og antagelige Bilkkaar.

„Til det andet Grundtræk for Vaabensstilstanden svarer jeg, at dersom det gjælder Afbrydelsen af Underhandlinger, der alene kunne tilveiebringe en Forening i Mindelighed, indrømmer jeg, at norske Tropper rømme Landstrækningen imellem Glommen og den svenske Grændse tilligemed Hvalserne og Fæstningerne Frederiksteen og Frederikstad, paa det Bilkkaar at denne Landstrækning saavel som Fæstningerne blive neutrale under Vaabensstilstanden. Da Kongsvinger er paa den østlige Bred af Glommen, og een Miil indenfor den neutraliserede Landstrækning, vilde jeg finde det passende ikke at paastraae denne Rømning. — Med Hensyn til Fæstningernes Besættelse af svenske Tropper, anseer jeg det for min Pligt at lade Dem bemærke, at de Forbringere, som engang have opflammet hele Folket til Fædrelandets Forsvar, aldeles ikke burde gjentages, dersom man vil troe at kunne berolige Gemtterne; at den umiddelbare Folge af svenske Troppers Indmarsch vilde være en almindelig Reining af Folket, og at jeg i dette Tilfælde burde foretrække Krig med Giender for Borgerkrig, hvilken jeg vilde have foraarsaget, naar jeg af en i Nationens Dine strafværdig Svaghed overtraadte Constitutionen. Dersom Kongen af Sverige ønsket en Forening i Mindelighed og ei Krig, vil han ikke paastraae dette, men han vil antage det Forslag, jeg har gjort ham, at overlade Fæstningerne Frederiksteen og Frederikstad til Borgernes Bevogtning. Rømningen af disse 2 Fæstninger af de norske Tropper, hvilket lader dem uden tilstrækkeligt Forsvar, vil forstaae de Svenske alle militaire Fordele, og det er med Hensyn til de ædelmodige Følelser, der bør lede H. svenske Majestæt, at jeg har troet denne Monark ogsaa vilde ansee det for tilstrækkeligt at bestemme den neutrale Landstrækning paa den østlige Bred af Glommen til 3 Miles Afstand omkring disse Fæstninger.

„Hvad det tredie Grundtræk angaaer, maa jeg ligeledes bemærke, at den foreslaaede Ophævelse af Norges Blokade, hvilken jeg anseer som et uadskilleligt Bilkkaar for Vaabensstilstanden, og som et utvetydigt Beviis paa de allierede Magters Uenestekjærlighed og Velvillighed mod det norske Folk, burde udstrækkes til alle Puncter paa Kysten, dersom man vil at den skal erkjendes som en sand Velgjerning; ellers vilde den give Anledning til Stridighed og bestandige Trætter, som vilde altfor let kunne foranledige Vaabensstilstandens og de derpaa følgende Underhandlinger Afbrydelse. — Saaledes har jeg forlangt det af Kongen af Sverige, og jeg haaber at

Konges Konge indvirkedes derved i Banstueligheder, som hverken han eller hans Raad havde overvinde, og som kun ved Spydstagen syntes at kunne afgjeres. Christian Frederik havde modtaget Norges Krone, — og havde vistnok sin Deel i at forberede Beslutningen herom — i det Haab, at en saa bestemt erklæret Villie fra Nationens Side at modsætte sig Foreningen med Sverige skulde forandre de allierede Magters Beslutning. Da denne befandtes urokelig, ledede det overilede Kongevalg ham ind i Banstueligheder og Forvillinger, som forvoldte ham Sindsbelymring. Ved at overse de diplomatiske Noter, som veksledes mellem Christian Frederik og de allierede Magters Sendemænd, maa det tilstaaes, at der vel ikke manglede dem Betsalenhed og Kraft; men at derhos de valgte Udtryk ikke altid forberedede et fredeligt Udfald. Underhandlingens Hovedgjensstand bortffjernes under Diskussioner, som ei kunde klinge godt i Modpartiets Øren, og den store, fast uovervindelige, Banstuelighed ved at grundlægge Baabenstilstanden paa den forelagte Basis, fremhævedes ei med tilbørlig Bægt. Det er aabenbart, at de allierede Magters Udsendinger vare tilbøielige til at bane Konges Konge Vej til en hæderlig Tilbagetrædelse, og at de søgte at bevæge Sveriges Kronprinds til at tage Hensyn til Christian Frederiks Stilling; men det spændte Forhold mellem disse tvende Fyrster hindrede en mindelig Afgjørelse. Sverige forlangte hvad Norges Konge ei kunde tilstaae, og Christian Frederik lagde ikke den Bægt paa Carl Johans Indflydelse paa de allierede Magters politiske Forhold, som den i Hverningen viiste sig at have. Underhandlingerne gik saaledes i Staa, og en Periode fuld af Angstelser og Qualer aabnede sig for Norges valgte Konge.

Men hvordan endog dette var, saa havde Christian Frederik paa den Tid stor Underkøttelse for sin Udholdenhed i at forsvare Selvstændighedssystemet i den Deel af Folkets Stemme, som kom ham for Dre. Den langt større og meest betydnende Deel deraf syntes fuldkommen enig med sin Konge i hans Modbydelighed for Foreningen med Sverige under hvilke som helst Betingelser, og denne Stemning udtalte sig dels i de Gaver, som fra fast alle Rigets Egne netop i den Tid nedlagdes i Kongens hænder, dels i det Had og den Forsølgelse, for hvilke de, der nærede andre politiske Meninger, vare udsatte¹⁾. Derhos maa det bemærkes, at Nationen, efterat Rigsforsamlingen var ophørt, havde liden Anledning til at give sin Mening tilkjende om politiske Gjenstande. Det var Regjeringens sædvanlige Fremgangsmaade i denne Selvstændighedsperiode at holde vigtige politiske Efterretninger tilbage, indtil den havde overbevist sig om, at Nationens Stemning tillod en aaben og fuldstændig Meddelelse. Da de allierede Magters Sendemænd gjorde en trængende Opfordring til Christian Frederik at bekjendtgjøre de stedfundne Forhandlinger for Nationen, stode det først nogen Tid efterat disse vare endte og Sendemændene afreiste. Det stod da ikke i Nationens Magt at forandre sin Konges Beslutning, kun at bedømme den, og efter den større Deel af Nationens Sindelag paa den Tid kunde han i Sandhed vente den mildeste Dom over en Fremgangsmaade, hvormed den før havde viist sit Bifald, og som havde vundet saa megen Sympathi i Landet. Derhos talde disse Noter — og især den ærgreste Sendemands, Moriers, som maatte synes liberalest fremt i denne Henseende — om Norge som en Provinds af det Rige, hvormed det havde været forbundet, og Norge betragtedes som en Erobring ved Baabenmagt, der var Sverige overgivet med samme Rettigheder, som det gamle Forbunds Konge havde udøvet, og paa en saadan Grundvold lod sig ikke Norges politiske Lyksalighed bygge, og for saadan Grundvold kunde det ei vente at bevare den liberale Forfatning, som det havde givet sig selv, og som af dets valgte Konge var bifaldt. I at modsætte sig en Forening af den Art forenede sig alle Stemmer.

¹⁾ Her var den almindelige Mening mod Grev Wedel, og der var endog Rygter i Omloeb om blodige Planer mod hans Liv. Han levede om Sommeren i Stilhed paa Jarlsberg, og da han hørte tale om hine Planer, reed han uden Følge gennem Lonsberg, der laa nær ved hans Bopæl; men Ingen gjorde Mine til at molestere ham.

offrelser fra min Side. Disse ere udtrykte i vedlagte Forslag til Baabenstilstanden. De allierede Magters Gesandter have paaftaaet, at svenske Tropper skulde besætte Fæstningerne; men jeg har ikke kunnet indvilge dette, fordi den Constitution, jeg har besvoret, binder mine Hænder, og fordi jeg tilfulde kjender min Nations Tænkemaade, som ikke vil taale, at svenske Tropper uden Modstand komme ind over Grændsen. Jeg bør folgeligen foretrække en Krigs Ulykke for en indvortes Krigs Rædsler, men jeg forlader mig aldeles paa Deres Majestæts Wiisdom, at De vil tiltræde de Midler, hvorved, saaledes som jeg ønsker, en Krig kan undgaaes, som vilde gøre den paa-tænkte Forening uantagelig, og som vilde bringe store Ulykker saavel over det svenske som norske Folk, hvilket De ønske at regjere over, og hvilket De ikke bedre kan vinde end ved en mild Fremgangsmaade, bestaaende i Føielighed for den almindelige Mening og Ophævelsen af Blokaden, som jeg beder Dem om, hvilket vil vorde anseet som Belgjæringer, der skyldes Deres Gøimodighed og Deres Kjærlighed for dette Folk. — Min Stilling er smertelig, men min Kjærlighed for Norge overvinder min Smerte.

„Hvis De antager Forslagene til Baabenstilstanden samt Grundtrækkene og Bestemmelserne til Foreningen, giver jeg Dem mit Ord for, at anvende al min Indflydelse paa den norske Nation for at bringe den til at antage denne Forening som det eneste Redningsmiddel, der levnes samme. — Bæer mig med Deres Fortrolighed; jeg troer at fortjene den, undertegnende o. s. v.

Samme Dag afgaves til de allierede Magters Sendemænd følgende Note B. „Stjont de allierede Magters Herrer Gesandter, til hvilke en særdeles Sendelse i Norge er overdragen, erklære ikke at være Mæglere imellem Norge og Sverige, er det dog uden Tvivl uadskilleligt fra deres Vrende at være Borgen for de Bestemmelser, som skulle have Sted mellem begge Riger. Saaledes er det, at jeg indbyder Dem til at give mig Forsikkring om, at De vil garantere de Grundtræk for Foreningen, som Kongen af Sverige maatte antage, samt Baabenstilstanden i alle de Punkter, som endeligen maatte vorde bestemte, ligesom dennes Bedvarelse i det aftalte Tidrum. — Ligeledes ønske jeg, at de allierede Magters Befuldmægtigede, hvis de ere tilstede, ville bidrage til at jevne de Misforstaaelser af alvorligt Slags, som under Baabenstilstanden kunde reise sig, og overlader jeg fra min Side til Deres Bedømmelse, om Baabenstilstanden maatte forlænges, for roligere at tilendebringe Storthinget. — Jeg anmoder Dem om, saafremt Baabenstilstanden finder Sted, at De i al den Tid garanterer Blokadens Ophævelse fra Englands og Ruslands Sømagters Side, ligesom fri Handel og Skibsfart saavel for Ind- som Udførsel fra og til Norges Havne, samt at der uden Ophold meddeles Tilladelse til at udføre Kornvarer og andre Levnedsmidler fra Danmark, Havnene i Østersøen, England, Holland og det hvide Hav. Hvis Udførselen af Kornvarer fra Archangel til Trondhjem, Nordlandene og Finmarken skal sættes til et vist Antal Tschetwert, forlanger jeg 25,000.

„Jeg vil ogsaa hændrage Deres Opmærksomhed paa Kongen af Danmarks Stilling til Norge. De vil tilstaae, at denne Monark har gjort Alt for at opfylde Traktaten til Kiel; den Behandling, som han bidrager til at hans forrige Undersaatter, der have givet ham saa mageløse Beviser paa Trostid, maa udstaa, overskrider de Grændser, som Menneskeligheden burde foreskrive enhver Souverain. Disse strenge Forholdsregler burde han tilbagekalde. Den Stilling, i hvilken jeg befinder mig, bestemmer mit Forhold. Kongen af Danmark har ingen Indflydelse paa Norges Skjebne. Det er folgeligen grusomt at gøre ham ansvarlig for denne, og jeg indbyder Dem til at virke hos Deres Souverain for at befri ham herfor, og for at bevirke, at hans Undersaatter efter saa mange Lidelser ikke længere skulle have fremmede og talrige Hære at underholde. — Jeg anmoder Dem, mine Herrer, at meddele mig Svær paa denne Note, forinden De forlader Norge, ledsagede, derom være De forsikrede, med Enhvers gode Ønske, som har lært at kjende Dem, og har Aarsag til at agte Dem ligesaameget som Deres velvillige

Christian Frederik.“

Indførelse. Gud og Efterverdenen skal domme os imellem. Modtager, mine Herrer, Forsikringen om den Høilagte" o. s. v.

Samme Aften antom de allierede Magters Gesandter til Kofs, havde Audience hos Os. Maj. om Morgenen derpaa, og vendte derpaa tilbage til Sverige.

Sjette Capitel.

Sidste Forsøg paa en fredelig Overeenskomst.

I Anledning af disse nu tilendebrogte Forhandlinger med de Allieredes Sendemænd holdt Kongen et Statsraad af 29de Juli, hvori „Os. M. forelagde en Note af 25de Juli fra de allierede Magters Gesandter, hvori disse have erklæret, at Kongen af Sverige ikke har villet antage Forslag til Vaabenstilstand uden paa de Billaar, som af dem have været tilbudne i deres Note af 7de Juli, og tilkjendegav Os. M. tillige, at Fjendtlighederne som en Folge deraf allerede vare begyndte den 27de Juli fra svensk Side ved at lande Tropper paa Hvalserne. — Videre forelagde Os. M. en Rundgjørelse af 28de Juli med Bilage, hvorved det norske Folk underrettes om denne Rigets Stilling og de Underhandlinger, som have fundet Sted med de allierede Magters Gesandter. — Sluttelig behagede det Os. M. allernaadigst at observere, at de allierede Magters Gesandter havde indfundet sig hos ham den 28de, at de mundtlig havde gjentaget Sveriges Forbring om Fæstningernes Besættelse af svenske Tropper og Kronens ubetingede Nedlægning som Betingelse for Vaabenstilstanden; og at de, efterat dette paa de Grunde, som i Rundgjørelsen ere anførte, paanyt var aflaaet, atter havde begivet sig tilbage over Grændsen.“

Ommevante Rundgjørelse af 28de Juli lod saaledes: „Det norske Folk vil af udfølgende Roter, vegtede mellem Os og de allierede Magters Gesandter, erfare Udvaldet af Underhandlingerne, som have fundet Sted for at forekomme Krigens Udbrud imellem Sverige og Norge. Vi have den Overbeviisning, at der fra Vort Side er tilbudet Alt, hvad der kunde tilbydes, for uden Opoffrelse af Nationens og Vort egen Hære at undgaae en for Norden ødelæggende Krig. Vi ere maaskee gaaet videre end det norske Folk i Almindelighed vil billige, idet Vi have viist Os villige til med Selvopoffrelse at frastige Os og i Folkets Hænder at nedlægge de Rettigheder, som dets Tilbud skænkede Os, saafremt et Storthing, der ene kunde bestemme Rigets Skjebne, erkjendte, at en constitutionel Forening med Sverige, som kunde skaffe det norske Folk Rettigheder og Fordele, var at foretrække for et fortvivlet Forsvar mod Europas mægtige Stater, forenede mod Norge. — Aldrig har egen Fordeel eller Hærseslyge ledet Vore Handlinger; Vi have kun villet det norske Folks Held, og den tilbudne Opoffrelse af personlig Tilfredshed var, under den Forudsætning, at denne muligen ogsaa kunde lede til Folkets Held, det største Beviis herpaa, som Vi fornaede at give Vort Folk og de Magter, som talede til Norge.“

„Imidlertid ere Vore Bestræbelser for at forekomme Krigens Udbrud blevne frugtesløse. Den svenske Regjering har, under Skin af at ønske Fred og at ville bevilge Vaabenstilstand, fordret som Billaar for samme en ubetinget Erklæring af Os, at Vi fra denne Stund af nedlagde Kronen, samt at svenske Tropper skulde besætte Fæstningerne. Vi ville og Vi kunne aldrig svige Vort Eed og Pligt mod det norske Folk; Vi kunne ei indvilge i Fæstningernes Overgivelse til de svenske Tropper, hvilket saa aldeles strider mod Nationalæren og den offentlige Mening; Vi troe at have handlet overensstemmende med Vort første Pligt og med Folkets Ønske ved at aflaae disse forhaanende Billaar. — En Folge deraf vil være, at Krig, som de Svenske

modighed, og tilbød sig ved store personlige Offere at gaae deres Planer imøde. Han gif endog saa vidt, at han erklærede Foreningen med Sverige, der hidtil af ham stedsse var fremstillet som en Ulykke for Norge, for Norges eneste Frelse i dets nærværende farlige Stilling. Brindsens Stemning vakkede vel endnu i denne Tid imellem Frygt og Haab, men aabenbart var hans Frygt for et uheldigt Udfald overveiende. Det sporede ogsaa Formanden for den foransførte Deputation, Statsraad Wall, da han personligen afgav sin Rapport til Kongen om Udfaldet af det ham overdragne Værende. Han blev modtagen af Kongen, og hans Beretning hørt¹⁾ — vel med den forekomende Venlighed, som var ham egen, og som tiltrak ham i en sjelden Grad deres Hengivenhed, der nærmest omgave ham, men tillige med fjendelige Tegne paa en nedtrykt Sindsstemning, som og en Aelse om at hans kongelige Rolle snart var udspillet. Han viiste i den Audience lidet Opmærksomhed for Deputationens Skjebne, som han, efter hvad der i Norge var forefaldet, maatte ane, og henvendte Talen paa de Allieredes Meddelelser som Forbud paa den Forandring, der forestod i hans Stilling.

Han maatte nu ogsaa i Sandhed finde sig sat i det vanskeligste Forhold. Han havde med Nationens Repræsentanter svoret at ville forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste, og Eden kunde blot gives tilbage i Nationens egne Hænder. Imidlertid forlangtes af de allierede Magter igjennem deres Befuldmægtigede som et uafvigeligt Bilkar for en fredelig Tilnærmelse hans Nedstigen fra Norges Trone, og Overgivelse af Norges vigtigste Fæstninger i Sveriges Hænder. Til det første kunde Christian Frederik let beqvemme sig; thi han indsaa nu, hvad han før ikke synes at have anet, at Norges Forening med Sverige var uigjensindelig bestemt, og at Norges Midler vare for smaa til at modsætte sig en med saa bestemt Overmagt understøttet Beslutning. En Forandring maatte nu foregaae i hans Begreber om hvad der tjente til at befordre Norges politiske Lyksalighed, der var Hovedformaalet for hans Bestræbelser, og hans glade Følelser ved at bestige en Trone maatte dæmpes af roligere og mindre muntre Betragtninger. Efter den Tone, der dagligen lød i hans Øren, maatte han hidtil have anseet Norges absolute Selvstændighed som et almindeligen udtrykt Nationalønske. I Kongens Raad vare der Faa, som indløde sig i at bedømme Selvstændighedens Art og Natur, eller dens Følger for Nationalvelstanden. Dertil manglede tildeels den fornødne Erfaring og Bekjendtskab med Landets Kræfter. Disse vare skjulte for Nationen, fordi Indtægterne vare flydte i Frænderiget's Statskasse, og begge Rigers Udgifter vare uadskilleligen sammenblandede. Dertil kom, at en rolig Betragtning herover forskjødes under Rængdens exalterede Stemning som en Bisag, hvis Vanskelighed vilde jevne sig, naar først Selvstændighedens Trone var reist. De Mænd af Brindsens nærmeste Omgivelse, som kunde være istand til at anstille disse Betragtninger, vare Selvstændighedens ivrigste Forsægtere, besjælede af den stærke Uvillie mod enhver Slags Forening med Sverige, og ethvert Forsøg paa at gjøre Kyrstens og Folkets Tro paa Selvstændighedens Sag vakkende betragtedes og behandledes som et Landsforræderi, eller i alle Tilfælde som et Beviis paa en Svaghed og Frygt, der var den stolte norske Nation uværdig. Saaledes var Christian Frederik, deels formedelst egne Anstuelser, deels af udvortes Omstændigheder fremstødt paa Selvstændighedens Bane, og det var først de fra de allierede Magter udsendte Underhandlere, som aabnede fuldkomment hans Øine for de Farer, der truede hans Stilling. Nu ønskede han vistnok at træde tilbage og nedlægge den Krone, som var sat paa hans Hoved; men det stod nu vanskeligen i hans Magt at indgaae paa de forlangte Betingelser. Han maatte lade Nationen selv bestemme sin Skjebne; den Ed han havde aflagt, at forsvare Selvstændigheden, kunde han blot give Nationen tilbage gjennem dens Repræsentanter, og Fæstningernes Overgivelse, der gjordes til en uafvigelig Betingelse for Baabenstilstanden, kunde han ikke uden Sværdslag tilføde.

¹⁾ [Paa Moss den 12te eller 13de August (jfr. ovenfor S. 464), altsaa efter Frederiks Stabs Overgivelse og umiddelbart før Conventionens Afslutning.]

gang at aabne Fredens og Forsønlighedens Dei for forvildede Undersaatter, inden
 Rigsens mundgaaelige Ulykker sammenblende den Ustyldige med den Brodefulde. —
 Byggere af Norge! Eders politiske Tilværelse er urokeligen bestemt igjennem
 Rigsbegivenhedernes endelige Udvikling, og stadfæstet igjennem de høitideligste For-
 bund. Det beroer ikke længere paa nogle urolige Partistiftere, der søge at forlede
 eder fra Lydighed mod Lovene og Redelighed, at lægge Hindring i Veien for en
 Linges Orden i Norden. Den er eenstemmigen forfikkret af Europas mægtigste
 Regeringer.

„Sveriges uomtvistelige Ret til den tilsigtede Forening med Norge er bleven
 for dyrtkjøbt ved Vore Undersaatters Blod og patriotiske Bestræbelser, til at Vi
 noget Dieblit skulde tage i Betænkning at understøtte den, og gøre den paa det kraf-
 tige gjældende ved alle de Midler, Forsynet har nedlagt i vore Hænder. — For
 alle de Opoffrelser, som Vi under et blodigt og hæderfuldt Felttog frivilligt have
 gjort Europas almindelige Frelse, have Vi aldrig ønsket nogen anden Belønning end
 den skandinaviske Salvoes Ro og Sikkerhed i Fremtiden. — Det var for at befordre
 denne velgjørende Forening imellem Sverige og Norge, samt for at befæste den ved
 alle Hæderens og Redelighedens Baand, at Vi have samtykt i at tilbagegive Os.
 Kongen af Danmark de rigeste af hans Besiddelser paa Fastlandet, der allerede
 vare erobrede af Vore og Vore Alleredes seirende Tropper. Det var for at vinde
 dette Formaal Vi ilede at estergive Betalingen af de Paalæg, som allerede vare ud-
 gaaene inden det danske Riges Grændser, høitideligen at frasige Os de Erstatninger
 som Hoffet i Kjøbenhavn, hvortil Vore Undersaatter siden længere Tid have været
 berettigede, samt endeligen i Forening med disse uegennyttige Fredsvillaar at tilbyde
 endnu dyrebare, for Vort Hjerte meer omsindtlige Opoffrelser, som en yderligere
 Gædeserstatning for Norges fredelige Afstaaelse.

„Ulykkeligvis har indtil nu en enkelt Person med nogle Faa af hans Tilhæn-
 gere modarbejdet Vore egne og Vore høie Forbundnes sælles Bestræbelser. Os. danske
 Majestæts forrige Statholder i Norge er den, som alene tillader sig at misbruge
 Eders Tillid, og forlede eder til en brodefuld Modstand mod alle de Magter, som
 have stadfæstet den skandinaviske Forening, og offentligen erkjendt Vort retvise Viemed
 og Vort estergivende Handlemaade. Forgjæves skulde Prinds Christian forsøge paa
 at gøre Selvfændigheden af Eders nærværende Tilstand gjældende. En saa ube-
 sriet Selvfændighed modsiges ikke mindre af Eders egne Fordele end af den sande
 Statslæres usoranderlige Grundfætninger. Thi dersom Kongen af Danmark har løst
 eder fra den Trostabsed, som I have svoret ham, saa har han i samme Stund
 maalagt eder den uvilkaarlige Bligt, at indgaae med Os og den svenske Krone samme
 Forbindelse, som forud bandt eder til det danske Monarki, og alene som en Følge
 af de Os i denne Henseende givne Forsikringer have Vi paa Vort Side forbundet
 Os til de derimod svarende Opoffrelser.

„Norges Indvaanere! Det er i Tillid til Eders rene og ukunstlede Tænkemaade,
 at Vi endnu tiltale eder med dette fredelige og fortrolige Sprog, inden Vi lade
 Baanden give Vort retfærdige Sag Vægt. Forgjæves have Vi flere Gange opfordret
 Prinds Christian til Lydighed mod Herrens og Bligtens forenede Røst, forgjæves til
 eder selv ladet udsærdige Kundgjørelser, som burde have oplyst eder om Vore vel-
 gjørende Hensigter, og adspredt det Blendværk, hvormed oprørske og ræntefulde Frem-
 mede have haabet at dølge Eders virkelige Forhold til Europas øvrige Magter.

„Tilsvielige til med faderlig Omhed ei at betragte Nordmændene anderledes end
 som Brødre af Vore svenske Undersaatter, have Vi længe smigret Os med at kunne
 undgaae alle strengere Forholdsregler, overbeviste om at Nationen selv, for eller
 senere, høitideligen skulde misbillige en fremmed Embedsmands brodefulde Ubetænt-
 somhed. Med skaansom Belvillie mod Vore nye Undersaatter have Vi forhalet det
 Tidspunkt, da Vi skulle gøre Vore Rettigheder gjældende ved Udvikling af Vore
 Kræfter. Imidlertid stables af den forrige Statholder en Follerepræsentation, over-

den 27de have begyndt ved at besætte Øvalserne, som Roskottlen efter Vor Befaling og uden Tab forlod, vil fortsættes, og store Opoffrelser og Savn vil fordres af Vort elskede Folk, for at bestaae i samme mod talrige Fiender. Men Vi forlade Os trygt paa Vort troe Folk, at det vil vide at hævde sin Ære, og med Samdrægtighed og Uforsagthed at modstaae de fiendtlige Skarer, som ville kuldkaste dets Selvstændighed og Frihed. Vi opfordre Folket til at lægge for Dagen, at Rigsforsamlingens høitidelige Erklæring af 19de Mai, heller at ville bøde end at foretrække Slaveløster, var talt i Folkets Mand. Enhver Nordmand vise sig sit Ravn og sine Forsædres værdig! — Paa Gud og paa Vor retfærdige Sag ville Vi forlade Os trygt, og vente tidlig eller sildig Forløsning af den Almægtige, naar Vi fremdeles handle som Vor Samvittighed, Vor Gød og Pligt byder Os. Givet i Moss den 28de Juli 1814.

Christian Frederik.¹⁾

Og til Krigshæren udfædtes følgende Kundgjørelse: „Baabenbrødre! Timen er kommen, da I skulle besegle den Gød I have svoret, at hævde Norges Selvstændighed, ved at vove Liv og Blod for det elskede Fædreland. Den svenske Regjering har som Vilkaar for en Baabenstilstand, den Vi attraaede for at pleie fredelige Underhandlinger, fordret at svenske Tropper skulde besætte Grændsefæstningerne Frederiksteen og Frederikstad. Dette Forlangende have Vi holdt for Pligt at afslaae, fordi det stred i lige høi Grad mod Constitutionen og mod den offentlige Mening, og fordi det tilkjendegiver den svenske Regjerings Hensigt at ville krænke Nationens Ære i samme Stund, som gyldne Løfter og Forsikringer gives i offentlige Kundgjørelser. Vi see ikke høn til de personlige Fornærmelser, som disse indeholde. Vort Folk hender Vor Handlemåde og Vore Hensigter; forgjæves skal Fiendens Rænker stræbe at stille Os fra Folket, og Folket fra Os; thi Folkets Sag er ene Gjenstanden for Vor Omhu, og for dets Frelse ere Vi villige til den høieste Selvopoffrelse. Men den svenske Regjering har erklæret, at den ikke erkjender den afholdte Rigsforsamlings Gyldighed, og at den vilde begynde sin Indflydelse paa Norge ved at kuldkaste Rigets Grundlov — den vi Alle have svoret Troskab.

„Svenske Tropper have allerede betraadt norsk Grund. Hvad andet Valg end Kamp og Selvforsvar levnes os da? Med Os skulle I, tappre norske Mand, stride for Ære, for Frihed og Selvstændighed, og gamle Norges Ravn og Hæder skal haandhæves ved Eders Mandemod. Mangehaande Savn og haarde Prøvelser kunne forestaae, men i Tro paa Guds Bistand ved vor retfærdige Sag skal disse overvindes, og den Kriger, som vender tilbage fra den hæderfulde Kamp, skal bele Ære med den, der offerer sit Liv for det elskede Fædreland. — Frihed eller Død være vort Løsen! — Hovedkvarteret Moss, den 29de Juli 1814.

Christian Frederik¹⁾.”

Imidlertid manglede fra Sveriges Side ikke heller Forsøg paa at rokke det norske Folks Tillid til Selvstændighedsværket, og bewirke en fredelig Forening mellem begge Riger, endstjønt de dertil valgte Midler neppe vare hensigtsførende. Under 10de Juli udfædtes af Sveriges Konge en Proklamation af følgende Indhold:

„Vi Carl, af Guds Raade Sveriges, Norges, de Gothers og Benders Konge o. s. v. tilbyde samtlige Vore Undersaatter, Norges Riges Indbyggere, Vor faderlige Gnist, naadige Bevaagenhed og gunstige Billie med Gud den Almægtige.

„I samme Dieblit da Vor høiærelselige Fr. Søn, Sveriges Kronprinds, er beredt i Spidsen for Vore Armeer til Lands og Vands at tage Kongeriget Norge i Besiddelse, kunne Vi ikke nægte Vort faderlige Hjerte den Tilfredsstillelse, endnu

¹⁾ Forfatteren havde under 1ste August et egenhændigt Brev fra Kongen i Anledning den forømtalte Afhandling, som var indrykket i Gothenborgs Tidende, hvori utrigtigen Statsraad N. Wall var angivet som Forfatter. Deri siger han mod Slutningen: „Krigstordenen er begyndt, og jeg lægger mit Haab om et lykkeligt Udfald i Forsynets Haand.“

gang at aabne Fredens og Personlighedens Veie for forvildede Undersaatter, inden Rigens uundgaaelige Ulykker sammenblænde den Ustyrbige med den Brodefulde. — Byggere af Norge! Eders politiske Tilværelse er urofteligen bestemt igjennem Rigsbegivenhedernes endelige Udvikling, og stadfæstet igjennem de høitideligste Forskud. Det berøer ikke længere paa nogle urolige Partistitere, der søge at forlede Eder fra Lydighed mod Lovene og Rebelighed, at lægge Hindring i Veien for en ny Tingenes Orden i Norden. Den er eenstemmigen forstikret af Europas mægtigste Regeringer.

„Sveriges uomtvistelige Ret til den tilsigtede Forening med Norge er bleven afbrudt dyrtkjøbt ved Bore Undersaatters Blod og patriotiske Bestræbelser, til at Vi noget Dieblit skulde tage i Betænkning at understøtte den, og gøre den paa det krasseste gjældende ved alle de Midler, Forsynet har nedlagt i vore Hænder. — For alle de Opoffrelser, som Vi under et blodigt og hæderfuldt Felttog frivilligt have gjort Europas almindelige Frelse, have Vi aldrig ønsket nogen anden Belønning end den skandinaviske Halvøes Ro og Sikkerhed i Fremtiden. — Det var for at befordre denne velgjørende Forening imellem Sverige og Norge, samt for at befæste den ved alle Hæderens og Rebelighedens Baand, at Vi have samtykt i at tilbagegive H. S. Kongen af Danmark de rigeste af hans Besiddelser paa Fastlandet, der allerede var erobrede af Bore og Bore Alleredes seirende Tropper. Det var for at vinde dette Formaal Vi ilede at estergive Betalingen af de Paalæg, som allerede vare udførte inden det danske Riges Grændser, høitideligen at frafige Os de Erstatninger som foresat i Kjøbenhavn, hvortil Bore Undersaatter siden længere Tid have været lættede, samt endeligen i Forening med disse uegennyttige Fredsvillkaar at tilbyde endnu dyrbare, for Bort Hjerte meer omfindtlige Opoffrelser, som en yderligere Erstatning for Norges fredelige Afstaaelse.

„Ulykkeligvis har indtil nu en enkelt Person med nogle Faa af hans Tilhængere modarbejdet Bore egne og Bore høie Forbundnes sælles Bestræbelser. H. S. danske Rigsstats forrige Statholder i Norge er den, som alene tillader sig at misbruge Os Tillid, og forlede Eder til en brodefuld Modstand mod alle de Magter, som have stadfæstet den skandinaviske Forening, og offentligen erkjendt Bort retvise Viemod og Bore estergivende Handlemaade. Forgjæves skulde Prinds Christian forsøge paa at gøre Selvstændigheden af Eders nærværende Tilstand gjældende. En saa ubestemt Selvstændighed modsiges ikke mindre af Eders egne Fordele end af den sande Statsares uforanderlige Grundsaetninger. Thi dersom Kongen af Danmark har løst Eder fra den Trostabsed, som I have svoret ham, saa har han i samme Stund pålagt Eder den uvilkaarlige Pligt, at indgaae med Os og den svenske Krone samme Forbindelse, som forud bandt Eder til det danske Monarki, og alene som en Følge af de Os i denne Henseende givne Forsikringer have Vi paa Bore Side forbundet Os til de derimod svarende Opoffrelser.

„Norges Indvaanere! Det er i Tillid til Eders rene og ukunstlede Læntemaade, at Vi endnu tiltale Eder med dette fredelige og fortrolige Sprog, inden Vi lade Dem give Bore retfærdige Sag Bægt. Forgjæves have Vi flere Gange opfordret Prinds Christian til Lydighed mod Grens og Pligtens forenede Røst, forgjæves til Eder selv ladet udfærdige Kundgjørelser, som burde have oplyst Eder om Bore velgjørende Hensigter, og adspredt det Blendværk, hvormed oprørske og ræntefulde Fremmede have haabet at dølge Eders virkelige Forhold til Europas øvrige Magter.

„Lilbsielige til med faderlig Omhed ei at betragte Nordmændene anderledes end som Brodre af Bore svenske Undersaatter, have Vi længe smigret Os med at kunne indgaae alle strengere Forholdsregler, overbeviste om at Nationen selv, for eller senere, høitideligen skulde misbillige en fremmed Embedsmands brodefulde Ubetænkthed. Med skaansom Velvilie mod Bore nye Undersaatter have Vi forhalet det Tidspunkt, da Vi skulde gøre Bore Rettigheder gjældende ved Udvikling af Bore Kræfter. Imidlertid stables af den forrige Statholder en Folkerepresentation, overs-

ensstemmende med Ophavsmandens Hensigter, ikke med Nordens ældgamle Sædvaner. Fremmede Embedsmænd, som med ham deelte lige Interesser, deltog i denne Forsamling, ved hvilken den beværnede Styrke meer end Medborgerlighedens Stemme havde Indflydelse. Udfaldet blev svarende til denne Foranstaltning, ikke til Nationens sande Fordeel.

„Ved en saadan Tingenes Bending i dette til Os allerede lovligen aftraadte Kongerige skulde en vedvarende Slaansomhed fra Vor Side alene opmuntre Broden og de hemmelige Stemplinger, hvormed den almindelige Holigheds uforsonlige Fiender aldrig skulde ophøre at undergrave den skandinaviske Halvøes fremtidige Lykke. En Fyrste, der er ligesaa fremmed for Norge som for Sverige, og alene bunden til Danmarks særskilte Fordeel, har allerede valgt de voldsomste Skridt for at sætte Eder i Oprør mod Eders lovlige Øvrighed, og i aabenbart Krigsforhold til England, Rusland, Østerrige og Preussen.

„En saadan Tilstand af Splittelse og Oplosning hverken kan eller bør have Barighed. Lige farlig for alle tilgrændsende Stater fordrer samme deres Samvirken for at kvæle den Evedragtsaand, som allerede truer med alene fra Norden at bortfjerne Fredens velgjørende Virkninger. Vi ile saaledes at opfylde en uestergivelig Pligt mod Vore samtlige Undersaatter, da Vi nu, under Paakaldelse af den Almægtiges Bistand for Vor retfærdige Sag, anbefale Vor høitilseede Fr. Son, Sveriges Kronprinds, at begive sig til Norges Grændser med hele Vor Krigsstyrke, understøttet af Vore Medforbundnes kraftfulde Medvirkning, for uden yderligere Udsættelse at tage dette Rige i Besiddelse. Og have Vi iligemaade overdraget G. R. G. at, saasnart han er indtraadt inden Grændserne af Vore nye Stater, ufortøvet i Vort Navn og med Vor kongelige Myndighed at sammenkalde det norske Folks Stænder, hvilke, efterat de igjennem deres Medborgeres frie Valg tilbørligen ere befuldmægtigede, skulle have fuldkommen Ret til mellem sig at overlægge om en Grundlov, der kan berede Landets Vel i Fremtiden, samt at forelægge samme til Vor kongelige Prøvelse. — Vi glæde Os ved at gjentage ved denne Anledning, at Vi, langt fra nogensinde middelbart eller umiddelbart at tilfigte nogen Indskrænkning i de Rettigheder og Friheder, hvoraf de norske Undersaatter hidtil have været i Besiddelse, endnu yderligere og paa det høitideligste stadfæste samme, overbeviste om at den skandinaviske Halvøes tilkommende Ro og Lykke ei kræve noget Andet af begge Folk end uoploselig Forening af deres indbyrdes Fordele.

„Imidlertid erklære Vi herved den af Prinds Christian sammenkaldte Rigsforsamling lovstridig og fornærmende ei mindre mod Vore end alle lovlige Regjeringers og selve det norske Folks uomtvistelige Rettigheder. Vi erklære yderligere alle Handlinger og Beslutninger, som ere udgaaene i denne Forsamlings Navn eller med dens Myndighed, i enhver Henseende for ugyldige, uden Kraft og Forbindelse, samt forbyde udtrykkeligen Enhver af Vore norske Undersaatter at lyde eller efterleve dem paa nogen Slags Raade. Vi byde og befale derhos, at alle Fremmede, som for nærværende Tid opholde sig i Norge, ufortøvet skulle begive sig ud af Riget, eller og for Vore Embedsmænd sværge Os tilbørlig Tro og Guldstabsæed, saa fjært det er dem ei at ansees og straffes som Oprørsstiftere og Espioner. Hvorhos Vi, for endnu yderligere at lægge Vor sømme og faderlige Tænkemaade mod Vore nye Undersaatter for Dagen, udtrykkeligen herved love og forsikre, at alle indfødte Nordmænd, som hidtil kunne ansees mislede eller forførte af egennyttige Fremmede, af Os herefter under en fuldkommen Forglemmelse af det Forbigaaene skulle omfattes med al kongelig Raade og Gnist, saafremt de nu ufortøvet vende tilbage til Trostab og Lovlydighed, og ile med undersaatlig Iver og Undergivenhed at efterleve alle de Bud og Befalinger, som paa Vore høie Begne til dem ere udsærdigede. — Vi befale Eder Alle i Almindelighed og Enhver i Særdeleshed den almægtige, naadige Gud.

Stockholms Slot den 10de Juli 1814.

Carl.

v. Brindmann.“

Denne Proklamation var ingenlunde stillet til at berolige Gemytterne eller stemme dem for Foreningen. Hverken kunde Rigtigheden af Statslærens deri anførte Grundsætninger, eller af den Slags Eiendomsret over Norge, som her omtales, erkjendes. Om Danmark afstod sin Ret til Norge til et andet Rige, fulgte ikke deraf Norges Forpligtelse til at underkaste sig en anden Forbindelse, uden at gives Anledning til at overveie Foreningens Billaar. For disse vare bestemte kunde det ei ventes, at Norge ubetinget skulde kaste sig i Sveriges Arme. Den Paan, hvormed en almindeligen elsket Fyrste behandlede, og især Kuldkastelsen af Rigsforsamlingens Arbeide, der allerede da betragtedes med hellig Grefrygt, saarede Gemytterne, og Proklamationen ansaaes almindeligen som et slet begrundet Aktstykke, hvis Gyldighed blot kunde underkøttes af Spydstagen. Samtidig hermed bekjendtgjordes en Kundgjørelse fra Sveriges Kronprinds¹⁾, der vistnok vidnede om meer Agtelse for den norske Nation med Hensyn til dens Fremtids Laro; men nogle af de deri anførte Sætninger havde ingen historisk Grund, andre klang paa den Tid ikke godt i et Folks Øren, hvoraf en Deel endnu hadede Foreningen med Everige, en Deel ansaa den som et nødvendigt Onde, der maatte vælges for at frelse Nationen. Hverken den ene eller den anden Bekjendtgjørelse stilede til Maalet, og den svenske Regjering nødtes til at anvende andre Midler, og mere lempe sig efter den almindelige Mening om Nationens Stilling, for omsider at bringe Foreningen i Stand.

Christian Frederik, som nu troede at burde forsøge alle Midler til en fredelig Afgjørelse, henvendte sig ved denne Tid til Sveriges Kronprinds med et Brev af 13de Juli saalydende:

„Min Hr. Fætter! Det er til en Modstander, hvis Agtelse og Tillid jeg skulde ønske at erhverve, at jeg henvender mig ved at tilskrive Dem. Jeg vedlægger her Gjenparten af mit Brev til Hs. M. Kongen af Everige. Dette bærer Præg af mine Følelser, og angiver de personlige Opoffrelser, som jeg vil være villig til for at sikre Freden i Norden. Den norske Nation skal bestemme, om den vil foretrække en Krig med Europas forenede Magter for den Skjebne, som man byder samme; jeg skal gjøre den en tro Skildring af hvad den kan have at vente.

„De kan erobre Norge; men de vil regjere over Undersaatter, som ere Fiender af sine Undertrykkere. Ved milde og menneskelige Midler, og ved at tage Hensyn til den offentlige Mening vil De kunne haabe at sikre de scandinaviske Folkfreds Rolighed og Lykke. Vælg De, min Prinds, og tvivl ikke om, at De skal finde mig paa Pligtens Bane i Spidsen for et Folk, som forsvarer sin Uafhængighed, eller som værdig Mægler fra det Dieblik af, at man viser skyldig Agtelse for dets Rettigheder og Lykke. Jeg undertegner mig, min Hr. Fætter, Deres ganske velvillige

Christian Frederik.“

Paa dette Brev svarede Sveriges Kronprinds 20de Juli fra Goteborg saaledes:

„Min Hr. Fætter! Jeg iler at besvare Deres Brev af 13de dennes, som jeg først i Dag har modtaget, og hvilket var vedlagt Gjenpart af en Skrivelse til Hs. M. Kongen, min Herre. — Den norske Nation, forledet af en dansk Prinds, som havde spæret den for en ødelæggende Krigs Glendigheder, kan endnu i nogen Tid forblindes, men retfærdig og frimodig vil den erkjende sine Pligter mod sin retmæssige Overherre, og selv vide at straffe dem, der have vildledet den. Kongen min Herre er beredt til at tilstaae denne dygtige Nation langt meer end det, den med Høie kunde forlange; men det er ene Nordmændene, som Hs. M. vil høre, og ikke de ulovlige Autoriteter, som han hverken kan eller bør erkjende, og som have Hensigter, der ere aldeles fridende mod Norges Held og Hæder. Som dansk Prinds havde De kjendt Deres Pligter, som tro og retfærdig Undersaat burde De have adlydt den Monark, som havde sat Dem i Spidsen for den norske Regjering, og ingenlunde benyttet Dem af denne Myndighed for at fremkalde Borgerkrigen i Norden.

¹⁾ Trykt i Bilag No. 79.

Jeg har aldrig havt istude at forene Norge med Sverige med Vaabenmagt; jeg trængte efter en mildere Erobring. De Folkeslag, som Krigshændelserne have underlagt min Bestyrelse, erkjende tilfulde de Grundsætninger, som have ledet mine Handlinger, og den offentlige Mening, som De taler om, og som stedse skal være Verdens Dronning, har allerede erklæret sig imod Dem.

„De scandinaviske Folkeslags Ro og Lyksalighed er mit eneste Maal, og jeg vilde, min Prinds, med Opoffrelse af min sidste Blodsdraabe siktre deres Held, deres Uafhængighed og deres Frihed. — Man gjør ingen Opoffrelser, naar man nedlægger en usurperet Magt, og man er ikke paa Pligtens Bei, naar man ikke erkjender Heligheden af Traktater og af Folkeretten, som disse ere byggede paa.

„Prinds, jeg vil nu udføre min Konges Befalinger, og jeg skal ikke ophøre at gjentage for de Svenske, at de bør rætte Haanden til de gode Nordmænd, og aldrig blande disse med Oprørsstiftere og de Udlændinger, som de gaae i Strid med.

„Jeg er, min Hr. Fætter, Deres velvillige Carl Johan.“¹⁾

Syvende Capitel.

Sejersteds Forsvarsplan. Krigen udbrænder.

Efter disse forgjæves Forsøg paa at afgjøre denne Strid i Mindelighed maatte Norges Konge berede sig paa at gaae i Strid med sin Modstander. Men saa slet rustet Nationen var i militair Henseende til at begynde Krigen mod saa overlegne Kræfter, saa nedtrykt var den med Hensyn til den borgerlige Bindeligheds Stilling. Den vigtigste Deel deraf, Udsibningen til England, var under dettes nærværende Politik aldeles standsat, og som en Folge deraf laa Skibene oplagte i de forskjellige Havne. Kornforraadene, om hvis Tilstrækkelighed til at bortfjerne al Rod Forhaabningerne nylig havde været saa store, vare paa de fleste Steder saa aldeles udtømte, at der sporedes mangesteds Mangel og Hungersnød. Helt og her havde endog denne Kornmangel foranlediget urolige Scener og Almuens Sammenstimlen til Byernes Magasiner for at tiltvinge sig Brodlorn²⁾. Men dette var imidlertid kun partielle Bevægelser, foranledigede af den sletteste, ikke engang den meest lidende, Deel af Folket, og virkede Intet til at forstyrre den almindelige Rolighed i Landet selv. Den større, og med Hensyn til Indflydelse meest betydningsfulde Deel af Nationen stod paa Prindsens Side, og bifaldt hans stolte Plan, at forsvare Norges Selvstændighed til det Yderste. Den Deel af Nationen derimod, som tvivlede om et heldigt Udfald af Selvstændighedskrigen, bestod mestendeels af rolige Borgere, der tænkte paa Intet mindre end oprørske Bevægelser for at modsætte sig tagne Beslutninger, og paa de Enkelte, som kunde have Mod og Lyst til at anvende voldsomme Midler, bandtes Hænderne formedelst Selvstændighedspartiets store Overvægt. Det hele Land saa derfor vistnok den store Begivenhed, som foretog, imode med en Forventning blandet med Frygt for Udfaldet, der maatte være naturlig formedelst den militaire Styrke, anført af en prøvet General, hvormed Anfaldet skede fra Fiendernes Side; men Ingen

¹⁾ [Disse to Breve findes i svensk Oversættelse i Schinkel-Bergmans Minnen VIII. 185—186 og 350—351.]

²⁾ Saaledes rottede en Flok — vistnok af Egnens sletteste Indbyggere — sig sammen for at tiltvinge sig Understøttelse af de Privates Kornmagasiner i Arendal. Borgerne søgte at forsvare sig, og en af Byens formuende Røbmænd mishandlede under Oplobet i den Grad, at han rimeligviis maatte bøde med Livet derfor. Hoben adspittedes imidlertid uden at naae sin Hensigt. I Bergen var der ogsaa urolige Scener af den Art.

ikke paa at understøtte Sveriges Sag enten aabenbart eller hemmeligen. Meningerne om den diplomatiske Klogskab, som Kongen fulgte, vare vistnok forskellige, og i mangen Sam kunde det lille Ønske, at Kongen paa en venligere Raade havde, især strax efter Skismissen, nærmet sig det svenske Kabinet, for at prøve en Scandinavisk Forening tilveiebragt paa gjensidigen fordeelagtige Billaar, og saaledes forebygge en uhyttig Kamp mod en bestemt Overlegenhed. Men da Beslutningen var tagen, var Nationen lædt paa, uden Kun at underkaste sig de dermed forbundne Viderværdigheder¹⁾.

1) En af Forfatterens nulevende Venner, som var en af Selvstændighedens varmeste Forsvarere, og hentede sin politiske Tro af den rene Fædrelandskjærlighed, har i den Anledning ytret: „Jeg tvivler om at nogen venstabelig Nærmelse fra Prinds Christians Side til det svenske Kabinet kunde have ført til noget rimeligt Resultat. Mærkeligt er det forøvrigt, at der — endskjønt der paa Eidsvold ofte henpegedes paa en mindelig Forening med Sverige — saavidt jeg veed aldrig forklaredes, ja maaskee ikke kunde forklares, hvordan denne Forening skulde kunne blive. Jeg for min Deel kunde aldrig forestille mig, at Sverige, støttende sig paa Kieltraktaten, vilde gaae ind paa andet end: enten at Norge skulde besiddes af den svenske Konge som et ham tilhørende Rige med Enevoldsmagt, eller at Norge skulde sammensmeltes med Sverige, og Norges Indbyggere faae de samme constitutionelle Rettigheder som de Svenske og sælles med dem. Ingen af disse Alternativer kunde jeg ville gaae ind paa. Skulde jeg nogensinde blive nødt til at vælge et af disse sørgelige Alternativer, da troer jeg, at jeg havde valgt det første; thi den Deel, Norge efter det andet vilde faaet i den svenske Repræsentation, var saa liden og intetsigende, at Norge vilde blevet underlagt ei alene Kongen, men ogsaa de svenske Stænder. Ved denne Forening vilde da ogsaa Norges Nationalitet været aldeles tabt.“ [Berg antager, at her menes Statsraad Røhsfeldt.]

Hvad Forfatterens politiske Mening var, er ovenfor omhandlet. Det havde dog upaatvibelig simplificeret og lettet Forandringen i Norges politiske Stilling paa den Tid, dersom alle Sveriges Nærmelser til Norges Regjering for at tilveiebringe en fredelig Forbindelse ikke vare blevne haanligen afviste. Der sees Intet til Hinder for, at Foreningen kunde være skeet om Foraaret under lignende Betingelser, som den skeede om Høsten, med samme Concessjoner fra Sveriges Side, og med samme Hensyn til begge Rigers forskellige indvortes Forhold og indre Organisation. Eidsvoldforsamlingen kunde uforstyrret udarbejde Constitutionen, og udkafe en Grundlov passende til disse Forhold, og ved Siden deraf prøve de Tilbud til en fredelig Forening, der paa saa mange Maader gjordes af den svenske Regjering. At forsvare denne Grundlov til den sidste Blodsdråbe var et større Hædersværk, end at værne om et Kongevalg, hvis Indskydelse paa Norges Skjebne i alle Tilfælde var tvetydig. Det kan derhos ikke nægtes, at Norge var blevet forslaaet for mange Lidelser i Tid og Fremtid, naar en klogere Diplomati var bleven anvendt af Norges Regent. Der skød i denne Sommer vist ikke meget Blod, men Forberedelserne til denne Krig kostede Nationen Anstrengelser, hvis Byrde i en trykkende Grad følte i mange Aar efter Krigen, ligesom den fuldkomne Standsning i Norges vigtigste Næringsveie i Sommeren 1814 frembragte en Næringsløshed, der forberedede mange Handelsmænds borgerlige Undergang, og en til Hungersnød grændsende Mangel, der blot kunde sammenlignes med den, der fandt Sted i Krigen værste Aar. Derhos er det aabenbart, at Christian Frederik med større Frihed og paa en hæderligere Maade havde kunnet føre Underhandlingerne om Baabenstilstand og Fred, naar han ikke ved at antage Kongevalget paa mange Maader havde vanskeliggjort sin Stilling. — At disse Ideer ikke bleve i sin hele Omfang fremsatte af Oppositionen paa Eidsvold, dertil have vi viist Grunden i den foregaaende Fremstilling. De bleve noksom antydede i flere Opponenters Foredrag; men Alt hvad der henpegede til at omstyrte Selvstændighedsværket, hørtes med saamegen Uvillie og afvistes med saa megen Bestemthed, at Opponenterne bragtes til Lausshed, endskjønt der ingen Tvivl kunde være i Forsamlingen om deres Mening. Antagelsen af Falsens Forslag den 19de April afbrød desuden disse Diskussioner, der saldt sammen med den Bestemmelse, at Konge skulde vælges. — I begge Partiernes Færd ligger imidlertid et Forsvar for deres Anskuelsers Reenhed og deres Forsægteres patriotiske Sind, idet begge oversaa de med deres subjektive Ønsker forbundne Folger af deres politiske Tro. Blandt Oppositionen fandtes flere, hvis Sind i Stilhed endnu boiede sig mod den gamle Forening, og disse bortskjernede dog aabenbart al Tante derom ved at tilraade en fredelig Forening med Sverige. Forfatteren tilstaaer, at han kun af Overbeviisning om, at Norges politiske Stilling til udenlandske Magter krævede denne Forening,

Krigens Udbrud var saaledes uundgaelig, og den begyndte i de sidste Dage af Juli Maaned. Allerede i det afdvige Aar havde Generalmajor Sejersted udstedt „en Disposition for de forskjellige Korpsers og Afdelingers Bevægelser, naar Fienden skulde bryde ind“, hvilken ogsaa blev lagt til Grund for den Forsvarskrig, som nu beredtes. Sejersted var bleven Prinds Christian Frederik varmt anbefalet af Prinds Christian Frederik af Hessen¹⁾, og han fortjente stor Tillid formedelt sit Soldat-Rjendskab og sin Dugtighed som Officier; men tyndige Officierer paastaae, at han ikke kunde erstatte Savnet af Prinds Christian Augusts Adjutant, Major Darre. Sejersted gik ud fra den historiske Erfaring, at enhver offensiv Krig fra enhver af de to Rationers Side ikke har været kronet med Held, og stolede derfor paa, at det heller ikke vilde lykkes de Svenske at gøre varige Fremskridt til Landets Undertvingelse, om end Angrebet var forbundet med partielt Held. Hans Plan var saaledes ikke alene en Forsvarsplan, som den efter Fiendens Stilling og Styrke og denne Krigs Natur nødvendigen maatte være, men en idelig fortsat Retirade og Opgiven af de vigtige Pässe, som i forrige Krig med Held vare forsvarede. Major Darre havde under Prinds Christian Augusts Dine med stor Kunst kombineret en Forsvarskrig, hvorved de væsentligste Officierer kunde blive satte til Anførere, og de til Norge førende vigtige Pässe bleve ifølge denne Plan godt forsvarede, men denne Deling af Hæren og Sondersplittelse af de militaire Kræfter passede sig mindre nu, da Angrebet var saa forskjelligt fra det, som fandt Sted 1808, og nu stede paa enkelte Punkter med saa store Troppemasser. Sejersted forudsatte et Indfald fra tre forskjellige Punkter, og viiste hvorledes Armeen burde opstilles, for med Held at drive Fienden tilbage; men hvormeget han end vaagede over Planens Hemmeligholdelse, yttrede han dog den Formodning, at den var bleven Fienden bekendt, da dennes Indfald stede mestendeels

stillede sig i Opposition mod Selvstændighedspartiet, og at han i Foreningen selv anede mange Farer baade for Norge og sin egen borgerlige Stilling. Det var i Sandhed ikke Lysten, som dengang bestemte hans politiske Tro, hvor meget han end siden er bleven overbevist om, at hvad der stede var for Norge det Bedste. Paa den anden Side oversaa Selvstændighedspartiet aldeles, at Christian Frederiks Valg til Norges Konge nødvendigen, under de politiske Konjunkturers ordentlige og let forudseede Gang, maatte lede til en Sammensøining med Danmark, mod hvilken de forstandigste og retsindigste Hovedmænd i stærke Toner udtalte sig. Begge Partier henreves saa aldeles af deres Overbeviisning om deres politiske Troes Rigtighed, at de tilfidesatte subjektive Følelser og oversaa politiske Forviklinger. Imidlertid maa Forfatteren gjentage, hvad han før har haft Anledning til at yttre, at han ikke kan ønske noget Led borttaget i den Række af forberedende Begivenheder, som i Sommerens Løb fremlede Foreningen med Sverige, da han holder sig overbevist om, at Folkets Prøvelse under Selvstændighedens Forsvar ikke forgjæves gik over det Hoved, og at Foreningens rette Tidspunkt rammedes, efterat Europas Politik ved Wienerkongressens Aabning havde faaet et andet Udseende. Ovenstaaende Betragtninger tjene kun til at gøre Landsmænd opmærksomme paa begge Hovedpartiers rene Hensigter og deres Tilhængeres patriotiske Sind.

Den samme Hædersmand har gjort opmærksom paa, at der eksisterede et Parti paa Eidsvold, som ansaa Forbindelsen med England ønskelig. Forfatteren synes ogsaa at erindre, at noget Saadant virkelig fandt Sted, ligesom det og lader sig let forklare af Nordmændenes Forhjulighed for England formedelt den vigtige Handelsforbindelse dermed. Men alvorlig fremtraadte den vist aldrig, ligesom denne Forbindelse maatte være en af de uheldigste politiske Kombinationer, som Fædrelandet kunde indgaae.

¹⁾ Sejersted havde gjort Krigstjeneste i Holsteen, og der traf Forfatteren ham i Kiel Sommeren 1797, hvor han under sit Ophold ved Universtitetet der glædede sig meget ved Omgang med denne agtværdige og venlige Landsmand. [I en Samtale med Carl Johan skal den østerrigiske Gesandt Baron Steigentesch efter Tilbagekomsten fra Norge have yttret: „Efter hvad man siger, skal Sejersted have Kundskaber, men han er itkun stærk i Theorien og fører Krigen efter Bøger. Som Stabschef betragtet er han ei stillet til at indgive kraftige Beslutninger, ligesaalidt som til at staalsætte Prindsen, naar Energi er nødvendig.“ Schinkel-Bergman VIII. 193.]

fra andre Punkter end de af ham forudsatte. Selv var Sejersted fraværende, og uopholdt sig i Throndhjem da Krigen udbrød; han kunde saaledes ikke umiddelbart bidrage til den af ham lagte Plans Udførelse eller Modifikation efter Omstændighederne¹⁾. Han klager derhos i sit Tilsvær i Anledning af den mod Staffeldt anlagte Proces over, at da han kom tilbage fra Throndhjem, blev hans Mening næsten aldrig ubetinget fulgt, og at han var uvidende om de vigtigste Krigsoperationer. Det maa isørrigt bemærkes, at den samme Klage fortælles af de fleste blandt de Officiere, som nærmest omgave Kongens Person, og gjorde Fordring paa at deres Raad skulde have nogen Bægt. Sagen var, at Kongen indsaa Nødvendigheden af at give efter for Overmagten, og hørte intet Raad mere, som havde til Hensigt at forlænge Selvstændighedskrigen, om hvis Udfald han liden Tvivl meer nærede. Ordres og Contra-Ordres krydsede hverandre, men hans Plan at træde tilside, naar det kunde ske med Gode, syntes urokkelig, hvor meget Bankelmød der end tilsyneladende herskede i hans Beslutninger²⁾. Kongens Forhold i de saa Uger Krigen varede maatte være en Gaade for hans Omgivelse, og er vistnok tildeels urigtigen bleven fortolket af disse Mænd.

Den 26de Juli begyndte Fiendtlighederne fra svensk Side. Den svenske Admiral Bute, der havde udmærket sig i Finlandskrigen, og besad i høi Grad sin Konges Tillid, opfordrede Flotillen paa Hvaløerne, som stod under Kommandeurkapitain Jastings Befaling og udgjorde 40 Kanonbaade, til at overgive sig, og tilsendte ham i den Anledning den svenske Kronprindses Proklamation af 17de Juli. Opfordringen afsløges, men Jasting trak sig, efter høiere Ordres at vige naar han angrebes af Overmagten, om Ratten til den 27de Juli tilbage til den vestlige Side af Christianiafjorden, efterladende Lieutenant Klind med en lille Afdeling til Observation³⁾. Den 27de om Morgenen nærmede den svenske Somagt, der bestod af 4 Linieskibe, 4 Fregatter, nogle Brigger og 70 Kanonbaade, sig Hvaløerne og satte Tropper iland paa forskjellige af Øerne, hvorefter Klind trak sig tilbage i god Orden uden Tab. De svenske Tropper, som besatte Hvaløerne, kommanderedes af Generalmajor Grev Gustav Morner; Oberst Gay gjorde Landgang paa den nordre Sandø, Oberst Skjoldebrand paa den østre og Major Gay paa Hersol.

¹⁾ [Sejersteds Forsvarsplan, der er dateret Christiania 2den August 1813 og trykt i Morgenstjernes Udgave af Staffeldts Proces I. 113—143, har ikke den af Fors. ovenfor angivne Titel, der i den egenhændige Original, som eies af Udgiveren, lyder saaledes: „Forsøg til en Defensionsplan for den sydlige Deel af Kongeriget Norge“ o. s. v. Det synes af Aalls Referat, som om den „Disposition“, han har havt for sig, har været den samme som Defensionsplanen, men muligt er den første en nærmere Udvikling af den sidste, og er i saa Fald Udg. ubekjendt.]

²⁾ En af Kongens Ordonnans-Officiere, der stedse var i Nærheden af Prindsen, og som var saa ivrig for Norges Selvstændigheds Sag, at han troede Norge burde, som han udtrykte sig, „forsvare sig saalænge der var en Plads stor nok til, at Christian Frederiks Stol kunde staae sikker derpaa“, har i et Brev til Forsfatteren beklaget sig over, at han deels blev udviist, naar saadanne Planer vare paa Bane, der sigtede til at træde tilbage, deels at hans Indvendinger ikke paaagtedes. Da han saaledes tillod sig nogle Uttringer, som gjorde Hensigtsmæssigheden af Sejersteds Forsvarsplan, der gik ud paa en idelig Retirade, tvivlsom, svarede Kongen, at Mangel paa Bekendtskab med Landets Lokale frembragte disse Tvivl, og at Sejersteds Mening maatte være den rette. „Paa den ene Side — vedbliver denne Officier — gik Sejersteds Plan ud paa at vige for at sætte sig fast paa et beqvemt Punkt til Forsvar, paa den anden Side gjentog Harthausen stedse Magasinernes flette Tilstand, og det Urimelige under saadanne Omstændigheder at føre en Angrebskrig, og da begge disse Mænd umiddelbart afhandlede disse Gjenstande med Kongen, toges Beslutningerne uden Tilkalbelse af Andre.“

³⁾ [Ifølge Schinkel VIII. 199 havde Bute Befaling at tage eller sænke den norske Flotille, og Carl Johan skal have taget ham, i Carl XIII.s Paahør, alvorligt i Stole, fordi han ikke havde gjort dette, men ladet Jasting i god Ro og Orden trække sig tilbage, istedetfor at affjære ham med Seilskibene og angribe med Skjærgaardsflaaden.]

Ottende Capitel.

Den norske og svenske Hærs Stilling. Betragtninger.

Vi kunne ikke her inklude os i nogen vidtløftig og detailleret Beskrivelse over denne Sommerkrig, der truede med at blive en blandt Nordens blodigste. Deels mangler Forfatteren de fornødne Kundskaber og Materialier til at meddele en vidtløftig Krigshistorie, deels maa vi henvise til andre Skrifter, som behandle denne Gjenstand ¹⁾. Kun en kort Skitse have vi at forelægge vore Læsere. — Den norske Armee, som var opstillet mod Fienden, udgjorde omtrent 26,000 Mand. Den blev vistnok hist og her, haade i Danmark og Norge, angivet til henved 50,000 Mand. Men en saadan Armee, om den endog kunde stilles i Marken ved at blotte Udskrivnings-Rollerne gjennem de forskjellige Alders-Stadier, i hvilke Børnepligten er Landets Borgere paalagt, kunde hverken armeres eller provianteres. Denne Armee var posteret paa følgende Maade: Brigaden Staffeldt, som bestod af 8000 Mand, kantonnerede paa den østlige Side af Glommen, i Berg, Skiberg, Tune, Rallestad, Gidsberg, Trøgstad osv. Brigaden Hegermann, som udgjorde noget over 7000 Mand, laa i Sorum, Allensager, Gidsvold osv. Krebs laa ved Kongsvinger med 2000 Mand, Reservebrigaden under Generalmajor Arenfeldt med omtrent 4000 Mand i Drammen, Christiania osv. Generalmajor Meyländer ved Frederiksværn med 2000 Mand, og Oberst Rode paa Hedemarken med omtrent 1000 Mand. Endelig kommanderede Oberstlieutenant Stabell et Avantkorps af omtrent 2000 Mand, der havde trukket en Kordon fra Krogfos i Høland til Skotbergfund. Denne lille Armee, som paa flere Punkter var adspaltet, fordi det var ubestemt hvor Fiendens Indfald vilde ske, manglede ligesaa lidt modige Soldater som dygtige Hærførere; men deels var den svenske Armee, som var opstillet paa Grændsen og i Nærheden deraf, og udgjorde med sine Reserver over 40,000 Mand, den langt overlegen, deels var der større Eenhed og Kraft i den svenske Hærs Anførsel, under en Overgeneral, der uindskrænket ledede alle Angrebsplaner, var øvet i Krigshaandværket og anførte Tropper, der nyligen havde endt et feierrigt Felttog. Kronprinds Carl Johan var selv Overkommanderende over denne Armee, og Feltmarskalk Grev Esen var Armeens Secondchef. General Baron Adlercreuz var Chef for den svenske Armees Generalstab, Generalmajor Sparre var Chef for de indre og Generalmajor Bjørnstjerna for de ydre Anliggender. Den fra Tydsland tilbagekomne Armee var deelt i tre Hovedafdelinger under Cheferne Generalmajor Poisse, Generallieutenant Sandels og Generallieutenant Boye. Det senest samlede Armeekorps var deelt i 2 Divisioner under Generalmajor Grev S. Mørner og Generalmajor Baron Rosenblad. Sveriges Kronprinds begav sig, ledsaget af sin Søn Hertugen af Södermanland, den 12te Juli fra Stockholm for at overtage Overkommandoen over den svenske Armee. Det første Armeekorps koncentrerede sig i Eggen af Strömstad, og didhen havde Kronprindsen forlagt sit Hovedkvarter. Didhen forsøiede sig ogsaa den svenske Konge og Dronning, som den 18de Juli havde forladt Stockholm, da Kongen selv havde besluttet at overtage Kommandoen over Flaaden.

Den norske Armee var slet forsynet med Proviant, der ikke fandtes samlet paa bequemme Punkter, medens den svenske Armee, som tildeels underholdtes ved Hjælp af engelske Subsidier, ingen Mangel leed. Mangelen paa Proviant i den norske Armee var saa stor, at der til den ofte uddeelttes i Stedet for Meel tør Havre, som Soldaterne selv maatte besørge formalet og bagt, fordi Armeen ei var tilbørligen

¹⁾ See „Felttoget i Norge 1814“, af en norsk Officier, og „Historisk Beretning om Staffeldts Forhold under den norske Krig o. s. v.“, udgivet af Morgenstjerne, samt „Frederiksteen i Beleiringen 1814“, af en norsk Officier.

forbundet med Feltovne. Da Soldaterne kom tilbage til deres Hjem, havde de at fortælle om, hvorledes de snart vare blevne bedre snart flettere underholdte efter deres Forsattes større eller mindre Omhu for deres Underholdning, eller efter de Distrikters Beskaffenhed, hvori de laa kantonnerede. Men denne Mangel vilde neppe, under Nationens daværende Stemning, især i den Deel af Landet, hvor Armeen laa, have været følelig, naar der var bleven brugt tilbørlig Forsigtighed med den Proviant, som var forhaanden, naar den var bleven samlet i Depots paa passende Punkter, og især naar den private Belvillie til at forsyne Arigerne var bleven benyttet, endskjønt der vistnok ikke i Almindelighed gik den patriotiske Aand, beredt til at gøre store Opoffrelser og taale haarde Trængsler for at modstaae en indtrædende Fiende, igjennem Nationen i denne Sommerkrig med Sverige, som i Felttoget 1808. — Ikke heller vare Soldaterne vel klædte, eller fornøden Ammunition forhaanden paa de kritiske Punkter. Soldaternes Rundur var tildeels saa slet, at de paa flere Steder maatte belæsse sig med en tung Oppalning af egne Klæder, for ei at vise sig nøgne og pjaltede i Tjenesten. Dertil svarede ogsaa den til Hestene brugte Fourage, som var høist maadelig, og maatte stundom søges i Landmandens blomstrende, paa den Tid til Modning grændsende Agre. En kyndig Officier¹⁾ mener, at Armeens Soldater burde været underholdt med en drøiere Føde, som Fjæst, Græs, Gryn o. s. v., og at den Havre, hvormed deres Tornistre vare fyldte, burde været lagt for Hestene. Men vore Soldater, som i deres Hjem ere meest vant til Meelsviser, og især paa Ølandet til Gladbrod af Havremeel, kunde have ladet sig nøie med en mindre Portion af hine drøiere Fødemidler, naar Brod, Smør og Meel i tilstrækkelig Mængde havde været forhaanden. Desuden vare hine kraftige Fødemidler ikke lette at tilveiebringe i store Masser, og naar derfor ikke var sørget om Baaren og Vinteren, mens der herskede en Slags Baabenhvile, og Havet var mindre opfyldt af skændtlige Krydsere, maatte det under Landets nuværende Stilling være for seent, da Norges Kyster meer end nogenstunde vare omspændte med aarvaagne Fiender²⁾. Men i hiin beqvemme Tid slappedes Provideringsomsorgen under Foranstaltninger til at fremme Christian Frederiks store Planer, og opflamme Nationens Mod til at fuldføre en nedværdigende Forenings-Kontrakt. Det var saaledes langt fra, at de Foranstaltninger, som bleve truffne til Armeens Forsyning, i alle Henseender i Kraft og Omfang svarede til den velmeente Hensigt, som laa til Grund for den alvorlige Modstand. Barthausen, i hvis Hænder denne Omsorg laa, var overlæstet med andre Forretninger, men fornemmeligen manglede han de fornødne Midler til at anskaffe saa dyrebare Provitioner, der sjældent findes i Overflod i Landet, naar Høstens samlede Forraad ere fortærede om Vinteren, og nu især maatte fattes, da liden eller ingen Tilforsel fra Danmarks rige Forraads-kamre kunde gives. Kraftigere Foranstaltninger gjennem flere og dygtigere Hænder paa forskjellige Punkter burde vistnok været truffne for at fremme Armeens Providering; men Regjeringen indbysedes tildeels ved de egentlige Lister over indkomne store Partier Kornvarer fra Udlandet, som i Aviserne bekendtgjordes, og Regjeringens Chef var ofte i den Tid den Baastand paa Tungen, at Tilførselen af Korn om Vinteren og Baaren fuldkommen vilde tilfredsstille Sommerens Behov. Men disse Lister fik efterhaanden mod Sommerens Nærmelse og under Fiendens, formedelft de paa Eidsvold tagne Beslutninger, skjærpede Blokadesystem, et mægtigt Udseende, og det befandtes, at det ankomne Korn hverken beskyttede mod Hungersnød, eller tilstrækkeligen fyldte de militaire Magasiner, ja ikke engang satte alle de Landmænd, der havde fortæret deres Kornforraad om Vinteren, istand

¹⁾ [S. G. Mejdell], Forfatteren til Felttoget 1814.

²⁾ Den milde Regjering krympede sig ved at anvende de Midler, hvormed de talrige Hæte underholdtes under den franske Revolutions skarpeste Periode, da Penge toges i de Kasser, hvor de fandtes, og Heste og alstens Proviant ved haarde Trængsler skaffedes tilbage.

Ottende Capitel.

Den norske og svenske Hærs Stilling. Betragtninger.

Vi kunne ikke her indlade os i nogen vidtløftig og detailleret Beskrivelse over denne Sommerkrig, der truede med at blive en blandt Nordens blodigste. Deels mangler Forfatteren de fornødne Kundskaber og Materialier til at meddele en vidtløftig Krigshistorie, deels maa vi henvise til andre Skrifter, som behandle denne Gjenstand ¹⁾. Kun en kort Skitse have vi at forelægge vore Læsere. — Den norske Armee, som var opstillet mod Fienden, udgjorde omtrent 26,000 Mand. Den blev vistnok hidt og her, haade i Danmark og Norge, angivet til henved 50,000 Mand. Men en saadan Armee, om den endog kunde stilles i Marken ved at blotte Udskrivnings-Rollerne gjennem de forskjellige Alders-Stadier, i hvilke Børnepligten er Landets Borgere paalagt, kunde hverken armeres eller provianteres. Denne Armee var posteret paa følgende Raade: Brigaden Staffeldt, som bestod af 8000 Mand, kantonnerede paa den østlige Side af Glommen, i Berg, Skiberg, Tune, Rallestad, Gidsberg, Trøgstad osv. Brigaden Hegermann, som udgjorde noget over 7000 Mand, laa i Sorum, Ullensager, Gidsvold osv. Krebs laa ved Kongsvinger med 2000 Mand, Reservebrigaden under Generalmajor Arenfeldt med omtrent 4000 Mand i Drammen, Christiania osv. Generalmajor Meylænder ved Frederiksværn med 2000 Mand, og Oberst Rode paa Hedemarken med omtrent 1000 Mand. Endelig kommanderede Oberstlieutenant Stabell et Avantkorps af omtrent 2000 Mand, der havde trukket en Kordon fra Krogfos i Høland til Skotbergfund. Denne lille Armee, som paa flere Punkter var adspaltet, fordi det var ubestemt hvor Fiendens Indfald vilde skee, manglede ligesaa lidt modige Soldater som dygtige Hærførere; men deels var den svenske Armee, som var opstillet paa Grændsen og i Nærheden deraf, og udgjorde med sine Reserver over 40,000 Mand, den langt overlegen, deels var der større Eenhed og Kraft i den svenske Hærs Anførsel, under en Overgeneral, der uindskrænket ledede alle Angrebsplaner, var øvet i Krigshaandværket og anførte Tropper, der nyligen havde endt et feierrigt Felttog. Kronprinds Carl Johan var selv Overstkommanderende over denne Armee, og Feltmarskalk Grev Esfen var Armeens Secondchef. General Baron Adlercreuz var Chef for den svenske Armees Generalstab, Generalmajor Sparre var Chef for de indre og Generalmajor Bjornstjerna for de ydre Anliggender. Den fra Lydsland tilbagekomne Armee var deelt i tre Hovedafdelinger under Chefene Generalmajor Basse, Generallieutenant Sandels og Generallieutenant Boye. Det senest samlede Armeekorps var deelt i 2 Divisioner under Generalmajor Grev S. Mørner og Generalmajor Baron Rosenblad. Sveriges Kronprinds begav sig, ledsaget af sin Søn Hertugen af Södermanland, den 12te Juli fra Stockholm for at overtage Overkommandoen over den svenske Armee. Det første Armeekorps koncentrerede sig i Eggen af Strömstad, og didhen havde Kronprindsen forlagt sit Hovedkvarter. Didhen forsøiede sig ogsaa den svenske Konge og Dronning, som den 18de Juli havde forladt Stockholm, da Kongen selv havde besluttet at overtage Kommandoen over Flaaden.

Den norske Armee var slet forsynet med Proviant, der ikke fandtes samlet paa bequemme Punkter, medens den svenske Armee, som tildeels underholdtes ved Hjælp af engelske Subsidier, ingen Mangel leed. Mangelen paa Proviant i den norske Armee var saa stor, at der til den ofte uddeelttes i Stedet for Meel tør Havre, som Soldaterne selv maatte besørge formalet og bagt, fordi Armeen ei var tilbørligen

¹⁾ See „Felttoget i Norge 1814“, af en norsk Officier, og „Historisk Beretning om Staffeldts Forhold under den norske Krig o. s. v.“, udgivet af Morgenstjerne, samt „Frederiksteen i Beleiringen 1814“, af en norsk Officier.

nde mod Frederikstad, hvis Erobring ved et Sammenstød af Overmagt i Angreb, Fjæln og Svaghed i Forsvaret, var den første uheldige Begivenhed, hvormed denne Krig aabnedes.

Tiende Capitel.

De Svenskes Angreb. Frederikstads Overgivelse.

Den første Kolonne af svenske Tropper trængte under Feltmarskalk Essens Kommando frem igennem Enningdalen, og nødte Spørd, som der var posteret med et Kavalerkorps, til at vige for Overmagten og trække sig til Øveden, hvorved der aabnedes den svenske Hær Veien til Frederiksteen. Det er blevet General Staffeldt bekendt, at han ikke betimeligen undsatte Spørd, og derved hindrede Fiendens Indmærschen. Men han har forsvaret sig dermed, at han ingen umiddelbar Overkommando havde, men maatte adlyde Kongens Ordres fra Hovedkvarteret, som ikke var kommet fra Staffeldts. Disse gik ud paa at forsvare det ham anviste Terrain mod fjendtligt Overfald, og ved at adsplitte sine Tropper for at understøtte Forposterne vilde han have gjort sig skyldig i Subordinationsfeil. Kongens Ordres lod overbevædet paa at vige for Overmagten, og disse meddelelser de underordnede Kommandanter, der skundom altfor bogstaveligen adløde Befalingen. Paa denne Maade hindredes ogsaa Major Butenschon i at ile Spørd til Undsætning. I Følge Sejerstedts Plan var desuden Glommen den Forsvarslinie, bag hvilken den norske Armee skulde opstille sig, og den Deel deraf, som var fremstødt mod den svenske Grændse ved Svinesund, var ikke stærk nok til at modstaae de derover fremtrængende Hærmasser. De Svenske trængte saaledes igennem de samme Indgangspunkter, som i den forrige Krig 1808 saa heldigen vare blevne forsvarede af de norske Krigere.

Efterat Spørd af Mangel paa Hjælp var trængt tilbage fra det Punkt, hvor han stod opstillet for at hindre Fiendens Indmarsch, satte han sig fast ved Øveden, men ogsaa der blev han følgende Dag angreben med saadan Overmagt, at han maatte retirere til Njolen. Nu var der Intet, som hindrede Fienden fra at udbrede sig over Smaaleneens Sletter og fremstjynde Frederikstads Erobring. Fienden lod sig deri ikke hindre ved Positionen ved Svinesund, og opholdt sig ikke med at oppebie Frederiksteens Erobring, der var bedre forsynet med Ammunition og Provission end Frederikstad, og hvis Kommandant havde besluttet at forsvare Fæstningen til det Yderste¹⁾. Positionen ved Svinesund blev omgaaet, Frederiksteen afløses fra al Forbindelse med den norske Armee, en Afdeling af Hæren efterledes for at blokere og erobre denne Fæstning, og en stor Division blev affendt for at fremstjynde Frederikstads Overgivelse, som imidlertid uden stor Opoffrelse fra svensk Side var foregaaet.

Disse Fiendens raske Fremstridt bevægede Christian Frederik til at træffe Foranstaltninger, dels for at hindre, at Statens Eiendomme faldt i Fiendens Hænder, dels for at dennes Indtrængen i Landets frugtbare Distrikter kunde forebygges, og om den Ulykke indtraf, Indbyggernes Lod da blive mindre sorgelig. Saaledes befalede han under 1ste August Adjutant Lundh²⁾ at besørge, at den paa Ballo Saltværk værende Saltbeholdning blev bragt til Drammen, og 2000 Tønder tilligemed Statens

¹⁾ [Kommandanten Generalmajor D hme var en kjæl Olding, der dog overlod Alt til Vicekommandanten, den østere i disse Grindringer nævnte Eidsvolds-Repræsentant Generalmajor Petersen, hvem derfor Fæstningens Forsvar maa tilskrives.]

²⁾ [Den som Professor i 1826 afdøde Gregers Fougner Lundh.]

Kornbeholdning i denne By over Svangstranden til Ringerige og Land. Den øvrige Saltbeholdning saavelsom Koboltforraadet skulde gennem Kjøbmand Peder Cappelen's Foranstaltning ved pro forma Salg overlades til Kjøbmænd i Drammen, i hvis Hænder han troede disse Varer sikrere end i Statens. Tillige befalede han Kundh i Forening med Oberst Weybye, ved Forbugning og Sprængning at gøre Defleerene ved Holmestrand og Drammen utilgjængelige for Fienden, og lade Almuevæbningen og Kystværnet opstille sig paa bekvemme Punkter til Forsvar, ligesom og at lade nogle Buer af Drammens-Broen afbryde, om Retirade derigjennem fandt Sted. Kommandanten paa Agershuus paalagde han ikke at overgive Fæstningen, førend ingen Proviant og Ammunition meer var tilbage, hvorimod Byens Neutralitet kunde tilstaaes, om Fienden foreslog dette. — Ingen af disse Foranstaltninger kom imidlertid til Fuldblyrdelse, fordi den strax derpaa fulgte Vaabenstilstand afbrød alle Fiendtligheder.

Den svenske Flaade nærmede sig Kragerøen den 3die August, og gjorde Mine til at angribe den fra flere Punkter¹⁾. Angrebet skede med stor Overmagt. Fra den svenske Flaade var detascheret 3de Divisioner Sø- og Landkrigere. Den første under Oberst Wirsén førte paa 27 Kanonslupper 2000 Mand Landgangstroppe og 300 Baadsmænd med Feltartilleriet. Den anden Division under Oberstlieutenant Brunerona med omtrent 1900 Mand Landgangstroppe og 200 Baadsmænd. Den tredje Division havde 4 armerede Barkasser og 8 armerede Slupper med 300 Bølonteurer og 800 Baadsmænd. Kragerøen har imidlertid efter kyndige Officiers Dom en Beliggenhed, som ikke kunde gøre det vanskeligt at dække Den, der bestaaer af steile Klipper, mod en Landgang, og omendstjont der kunde været gjort bedre Anstalter til dens Besættelse ved at oplaste flere Batterier, var dog den almindelige Mening, at Den med sin Besætning af 1200 Mand, som deres Anfører, Oberstlieutenant Hjermann, nogle Dage forud havde erklæret tilstrækkelig til dens Forsvar, kunde været beskyttet eller i det mindste længere og hæderligere forsvaret mod Fienden. Men Forsvar blev kun svagt forsøgt. Hjermann strækkedes for den store Styrke, der halede ind paa ham, og forlod denne af Naturen befæstede Position uden at have nogen Mand dræbt eller saaret. Han flygtede over Frederikstad til Onss. Hjermanns Forhold, som tilskreves Mangel paa Mod, dables i denne Krigs Annaler af hans egne Krigsfæller, og Dadelen gjenslod paa den Tid over hele Norge²⁾. Imidlertid reddede Hjermanns Flugt en lille Krigerskare, som kunde gøre den første Nytte paa andre Punkter under Fiendens store Overlegenhed i Troppeantal.

Kragerøens Fald bestemte Frederikstads, hvis Formuur den kunde siges at være. Fæstningen var, efter kyndige Rænds Raad, i en ubegribelig slet Tilstand, hvilket var saa meget mere uforvarligt, som Frederikstad var et af Hovedpunkterne i Forsvarsplanen. Den manglede Kanoner og Ammunition, den var slet forsynet med Proviant, der fattedes bombefaste Hvalvinger saavel for Besætningen som for Magasinholdningerne. Besætningen, 1200 Mand, udgjorde kun Halvdelen af det Mandskab, som til Fæstningens Forsvar behøvedes. Saavel den afgaaede som den nu fungerende Kommandant Hals havde gjort opmærksom paa Nødvendigheden af at sætte Fæstningsværkerne i bedre Forsvarsstand, forsyne den bedre med Skyts og forsøge dens Garnison. Strax efter at den fiendtlige Flaade var brudt igjennem ved Hvalserne, indfandt sig fra Hovedkvarteret Stabsadjutanterne Krog og Holstein, og efter

¹⁾ [I sit Tilsvær paa de ham i Staffeldts Sag forelagte Spørgsmaal yttre Sejrested, at dette Angreb vist kun var en Demonstration, for at lokke den norske Hær ned mod Kysten og saaledes lette Hovedangrebet gennem Rakkestad, men „da Demonstrationen lykkedes over al Forventning, forandrede Fienden den i et virkeligt Angreb.“ Staffeldts Proces I. 165; Munchs Saga I. 252.]

²⁾ [Hjermann benyttede sig og senere af den Afgang, den kongelige Resolution af 5te Mai 1815 gav, idet kun de Officiere skulde sættes under Tiltale, som selv maatte ønske deres Forhold afgjort ved Dom, til ikke at begjære dette, men henstyre sig under Kongens Raade og den almindelige Amnesti. Sfr. Munchs Saga I. 366.]

officielt Raad med Kommandanten blev i Folge høiere Ordres en Deel af Fæstningens og Udenværternes svære Skjots bortført, og mindre Kanoner opførte i Stedet. Det var saaledes aabenbart, at Kongen intet Haab havde om denne Fæstnings Redning, og at han vilde redde dette Skjots til et haabefuldere Forsvar af andre Punkter. Sammenhængt Kongen var bleven underrettet om Kragerøens Fald, ilede en Kourer fra Hovedkvarteret, der skulde befale Kommandanten med sin Garnison at forlade Frederikstads Fæstning, og give den i Fiendens Bold; men den krydsede den Kourer, som bragte Efterretning om Fæstningens Fald. Endnu levende Mænd, som befandt sig i Frederikstad under denne Beleiring, paastaae, at Hals opførte sig med megen Mod og Koldblodighed under Beleiringen; og endog udsatte sig for saa megen Fare af Fiendernes Kugler, at han blev anmodet af sin Omgivelse om at spare sin Person. Derved bebrejdedes ham, at han for tidlig gav efter for Borgernes indstændige Namsøring om at spare unyttig Blodsudgydelse, og Byen for et ødelæggende Bombardement, og at han ikke for at redde Krigerøren fortsatte Forsvaret længere. Hans egen Erklæring om Muligheden af et længere, skont unyttigt Forsvar begrundede tilsluttet den hårde Krigsretsdom, der fældedes over ham; thi efter Kragerøens Fald, og efterat ingen Hindring meer var for Osen at sende Beleiringstroppe og Skjots, var Fæstningens Skjebne afgjort. Hals heisede saaledes Parlamentairflag, og Klokkeren 7½ om Morgenen den 4de August affendte Generalmajor Rørner Oberst Skjoldbrand og Oberstlieutenant Nordenfjeld, med hvem Kapitulationen affluttedes¹⁾. Som en Folge deraf rykkede den svenske Hærsdeling Kl. 7½ om Aftenen ind i Fæstningen, og besatte den tilligemed alle dens Udenværker. Imidlertid havde den største Deel af Garnisonen begivet sig bort; kun 1 Officier, 18 Underofficierer og 188 Mænd vare frivilligen blevene tilbage. Indtagelsen kostede de Svenske kun 7 Døde og 12 Saarede. Det Mandskab, som havde overgivet sig til de Svenske, blev det tilladt at drage til sine Hjemsteder under Løfte af, ei mere i denne Krig at tjene med Sverige²⁾. Til Commandant i Frederikstad udnævnedes Oberstlieutenant Cederstrøm. De norske Tropper, som havde strakt Gevær, bleve paa deres Hjemreise ikke vel modtagne, og vare endog i nogle Byer udsatte for en ufortjent Molest, da de ingen Deel havde i det indtrufne Uheld, hvoraf Stammen, om den var forhaanden, i alle Tilfælde maatte falde paa deres Chefer. Men endnu luede Haabet om et lykkeligt Forsvar af Norges Selvstændighed i Nordmandens Barm, og Alt hvad der forstyrrede dette Haab, forbittede og formørkede det patriotiske Sind. — Frederikstads Erobring aabnede de Svenske fri Adgang til Glommen, og sikrede deres Flaade en fast Station, fra hvilken Kommunikationen med Sverige let kunde vedligeholdes, og Streiftog foretages mod Christianiafjordens Kyster. Begivenheden selv udbredte Skrak og Behyrring ikke alene i Armeen, men over det ganske Land.

At Christian Frederik endnu i de Dage beredte sig paa en alvorlig Modstand mod Sverige, hvor uslykkelige end Følgerne deraf kunde blive for ham selv, det viser det Statsraad, som han holdt i Hovedkvarteret i Moss den 3die August, hvorom Statsraadsprotokollen indeholder følgende:

„Anno 1814 den 3die August var Statsraadet forsamlet i Moss om Formiddagen Kl. 12 Slet. H. S. Majestæt tilkjendegiver Statsraadet følgende, og befaler det indrykket i sammes Protokol. Krigens Hændelser kunne være mangehaande; den

¹⁾ Kapitulationsvillkårene vare: 1) Fæstningen Frederikstad med Kongsteen og alle dertil hørende Værker og Forstæder overgives med Kanoner og Forraad til S. M. K. af Sveriges og Norges Tropper Kl. 7 i Dag (Eftermiddag). 2) Garnisonen overgiver sig til S. M. K. af Sverige og Norge. 3) Alle saavel Militaires som andre Indbyggerses Eiendomme skal respekteres, og ingen Krigskontribution eller andre Paalæg skal paalægges Indbyggerne, men de skulle have de Rettigheder, som Kongen af Sverige og Norge høitideligen har lovet Norges Indbyggere. 4) Paa en halv Mil nær Fæstningen skal Stilstanden række indtil Kl. 8 om Aftenen.

²⁾ Hals's Beretning om Frederikstads Overgivelse findes i Bilag No. 80.

Ulmægtige raader for Menneffets Skjebne. Skulde det være Forspæts Billie, at Vi, som Gud forbyde, skulde geraade i Fangenskab, da erklære Vi høitideligen, at enhver Erklæring, ethvert Løfte eller Fravigelse, som Vi maatte blive nodt til at afgive i bemeldte Bort Fangenskab, skal være og ansees som aldeles ugyldigt, førend et constitutionsmæssigen valgt Storthing med frit Overlæg har antaget samme for gyldig eller forbindende for Nationen. Indtil denne Tid bør Regjeringen føres af Statsraadet i Bort Navn.

„I det Tilfælde, at det er Herrens Billie at kalde Os herfra til en bedre Verden, stole Vi lige trygt paa Nordmændenes Trofast mod Vor Sou som mod Os; thi Vi ere overtydet om, at det er Nationens bestemte Billie at modsætte sig det svenske Aag. Vi erklære altsaa enhver Afstaaelse af hans Rettigheder til Norges Krone, som Kongen af Danmark eller nogen Anden paa Vor Soms Begne, førend hans myndige Alder maatte give, for ugyldig. Kun et i Folge Grundloven lovligen valgt Storthing, som delibarerer med Frihed og Ro, kan efter modent Overlæg tiltræde Foreningen med Sverige; men Vor Soms eget Samtykke i myndige Aar udfordres, for at denne Akt kan være gyldig eller forbindende for ham eller hans Efterkommere. Seer han Nidler til at gjøre sine Rettigheder gjældende, da bør han vælge imellem Danmarks og Norges Kroner; thi forenede kunne de ei blive paa hans Hoved, saaledes som Politiken nu byder.

„Regjeringen skal altsaa efter Vor Død føres af Statsraadet i Vor Soms Navn, hvilket efter de fleste Stemmer maa have Ret til at udøve alle Regjeringshandlinger, at forflytte Regjeringens Sæde, og at tilkalde nye Medlemmer til Statsraadet. Statsraad Anker maa tilbagekaldes fra England for at forestaae de udbortes Anliggender.

„Armeen bør kommanderes i Kongens Navn af hans Generaladjutant Sejersted, som har det forud for de øvrige høiere Officierer i Armeen, at han er norsk fød. Hvem, der paa Grund af Anciennetet ei vil staae under hans Befaling i Kongens Navn, maa heller udtræde af Tjenesten; men Vi ere forvisset om, at een Aand og eet Sind vil besjæle enhver Nordmand, Enhver som tjener Norges den gode Sag.

„Sverige og Europas øvrige mægtige Stater have besluttet Norges Undergang, uden ringeste Hensyn til det norske Folks Lykke; det kan altsaa ikkun forsvare sig selv, uden at stole paa Andre. Saalænge det er muligt at holde Tropper i Marten for at forsvare Bjergene, bør, efter Min Formening, ingen Underhandling eller Fred sluttet med Norges Arvefænder de Svenske, der nu senest, ved at afflaae Baabens Tilstanden, og ved at erklære Rigsforsamlingen paa Eidsvold ugyldig, have lagt deres Hensigt for Dagen, at træde Nationens Lykke og Rettigheder under Fødder, hvilket ei har lænet Os andet Middel end i Tillid til Gud og Bort Folk at sætte Magt mod Magt, for at hævede gamle Norges Ære og Selvstændighed. — — —

„Os. Majestæt befalede allernaadigst, at Zahlkassen skal flyttes fra Christiania i 3 Afdelinger over Ringeriget til Randsfjorden, og derfra til Bando til Land; — samt at Halvparten af det militaire Depot skal flyttes til Rongsberg, og den øvrige halve Deel til Hadeland. Om Bureauernes Flytning have Bedkommende at afgjøre det Fornødne med Statsraadet.

Christian Frederik.

Rosenkrantz.

Sommerhjelm.

v. Holten.

Tiende Capitel.

Krebs's Seier over Gahn. Kongens Vankelmød.

Omtrent samtidig med den uheldige Begivenhed ved Frederikstad vandt de Norske den 3die og 5te August en afgjørende Seier over de Svenske ved Kongsvinger, hvor Oberklientenant Krebs var posteret med omtrent 2000 Mand. I den Hensigt, som det syntes, at omgaae den norske venstre Fløi, detascherede den svenske General et Korps, bestaaende af 2000 — efter Andre af 3000 — Mand, for at gjøre et Udfald ved Kongsvinger. Dette Angreb overdroges Generalmajor Gahn, den samme, der som Oberst i 1808 var bleven tagen til Fange med den største Deel af sit Korps (seef. S. 140.) Men han fandt sin Modstander vaagen paa sin Post, og Gahn maatte retirere med betydeligt Tab. Det var fornemmeligen det norske Artilleri, som drog til det for de Svenske uheldige Udfald. Gahn satte sig derefter fast ved Matrånd i Nærheden af Eidsflovens Kirke. Der blev han igjen angreben af Krebs, og omendkjønt Gahn tilsidst tappert og hæderligt slog sig igjennem, blev en stor Deel af hans Korps nedsablet, mellem 200 og 300 Mand fangne tilligemed Offi- cører, og Gahns hele Korps kunde ansees som fanget eller adspaltet¹⁾. Efterretningen om dette Nederlag skal have opvakt den svenske Overgenerals Forundring. At et Korps af omtrent lige Styrke med Fiendens, som havde Valget af Angrebepunktet, og anførtes af en duelig og tapper General, blev saa aldeles adspaltet og tildeels tilintetgjort, maatte vække Opmærksomhed og indgyde Agtelse for en Fiende, hvis Modstand man havde givet sig Mine af at ringeagte. Det er endog rimeligt (og Overgeneralens egne Udtryk om dette Sammenstød bestyrke denne Mening), at dette Nederlag nedstemte i en vis Grad de Svenskes Tillid til en let Seier over Nord- mændene i dette Felttog, og banede Vej til en billig Overeenskomst mellem de krig- svennde Rager²⁾.

De Norskes Tab angaves senere til 50 Mand døde og 60 Mand saarede, og Taben savnedes Lieutenant Lobroe med 4 Underofficerer og 12 Mand. Blandt de Saarede var Capitain Flor af 2det Trondhjemske Infanteriregiment, Lieutenanterne Angreen, Th. Broch og Colbjørnsen. Krebs kunde imidlertid ikke videre forfølge sine Fordele, og udføre den Plan at gaae løs paa Eda, da han maatte sende For- høringer ned til den haardt ængstede Hovedarmee. Ved denne indtraf ogsaa strax for Begivenheder, som fremlede de Krigens Ende. Kongen havde trukket Hegermanns og Staffeldts Korps, der udgjorde omtrent 16000 Mand, der dog ikke alle endnu den 5te August vare komne tilstede, sammen ved Rallestad, formodentlig i den Hen- sigt at være et Slag mod Fienden den 5te. Denne Beslutning synes at være tydelig af en Armeebesaling, som Kongen, grundet paa ovenanførte i Statsraadet den 3die

¹⁾ Svenske Beretninger (Göttlins Antäkningar under svenska Armeens Fälttog 1813 och 1814. III. 90 ff.) angive de svenske Troppers Antal kun til 1500, og Krebs's derimod til 4472, hvilket sidste Antal aabenbart er overdrevet, og deri regnet Troppekorps, som til andre Punkter vare detascherede. Det er vanskeligt at finde Sandhed i Beretninger, som gives saa forskjellig fra ethvert Parti. Umiddelbart fra Krebs selv findes ingen Rapport i de offentlige Tidender om Slaget. Det paastaes imidlertid, at om det norske Infanteri var kommet tilstede til rette Tid, vilde Gahns Nederlag blevet fuldstændigere; nu var det ham en let Sag at slaac sig igjennem de tynde Jægerækker. [Schinkel-Bergman, Minnen VIII. 202, angiver Gahns Styrke til 3000 Mand, og Krebs's til 2,500. Kronprinds Carl Johan utrede sig, ifølge Schinkel, med Berømmelse om Nordmændenes Tapperhed og dadlede Gahns Uforsigtighed, ligesom denne Begivenhed gav Anledning til en Forandring i Kron- prinsens Operationsplan (9de Aug.), hvorefter alt concentreredes til et Hovedangreb paa den norske Stilling mellem Moss og Glommen.]

²⁾ Generalmajor Sejerstedts Kundgjørelse om dette Slag findes i Bilag No. 81.

August tagne Bestemmelse, endnu den 5te om Morgenen udfædte, og overleverede fra Generaladjutant Sejersted med Ordre at gøre Brug deraf ved indtræffende Leilighed. Den lyder saaledes:

„I Tilfælde at Vi skulde falde i Fiendens Bold, eller træffes af en fiendtlig Kugle, da skal Generalmajor Sejersted som Kongens Generaladjutant føre Kommando over Armeen. Han har det Fortrin fremfor andre høie Kommanderende, at være norsk fød, og hvem der paa Grund af Ancienniteten ei vil faa under ham, maa heller udtræde af Tjenesten. Han tilligemed Statsraadet er underrettet om Vor sidste Billie og Ønske i saa Henseende¹⁾.“

Saaledes var Kongens Bestemmelse om Formiddagen, og han satte sig virkelig i Spidsen for Tropperne for at udføre den. Imidlertid kom senere ud paa Dagen Efterretning om Kragerøens og Frederikstads Indtagelse, hvilket synes at have bestemt Kongen til at forandre sin Beslutning om Angreb, eller i det mindste givet ham en østensibel Grund til at holde sig til det Defensive. Om Eftermiddagen samme Dag besaa Kongen Troppernes Stilling ved Rallestad, og udtrede, at han ansaa Retraite nødvendig, fordi Fienden ved Frederikstads Kapitulation var kommen i Besiddelse af en af Glommens Overgange. Sejersted gjorde paa Stedet Forestilling derimod som den fletteste mulige Bevægelse. „Skal der ikke prøves Slag her, udbrød han, saa ved jeg ikke, hvad herefter skal kunne udrettes²⁾.“ Endelig bad Sejersted Kongen at lade Tropperne blive staaende indtil næste Morgen, deels i det Haab at bringe Kongen paa andre Tanker, deels i den Formodning, at Fienden vilde ved et Angreb nøde Armeen til at blive paa den østre Side af Glommen³⁾. Flere Officierer forenede sig med Sejersted i disse Forestillinger, og Tropperne vare saa godt stemte, at Ordren til Retraite endog skal have saaret og forbitret dem, og Bergenhuserne vare nærved at gøre Opstand i den Anledning. Men Kongen forlangte, at hans Ordre skulde udføres, og den maatte adlydes. Iøvrigt have vi ovenfor seet, at Frederikstads Overgivelse ikke kunde være Kongen uventet, da han selv havde givet Kommandanten Ordre til at forlade denne Fæstning ved en Depesche, som var udfærdiget af Major Brod den 4de August i Hs. Majestæts eget Bærelse, uden Tilkaldelse af nogen høiere Officer.

Denne Ubestemthed fra Christian Frederiks Side, denne Haardnakkenhed i, mod sine dygtigste Officierers Raad, at lade Tropperne trække sig tilbage og undvige Slag, lader sig kun forklare deraf, at Kongens ovenfor berørte Mistillid til et heldigt Udfald af Selvfærdighedskampen i det Hele nu begyndte alvorligen at rodfæste sig hos ham, og af hans Ønske om med Gode at kunne trække sig tilbage. Men disse Qvaler, denne Strid mellem Pligtens, Grens og Mennesselighedens Bud, paa den ene Side fremkaldte af Hensyn til den Gæd, han havde svoret Norges Constitution, paa den anden Side af den Nødvendighed at hoi sig under en vundgaaelig Stjebue, meddeelte han ikke sin Omgivelse i Almindelighed, endstjont han ikke kunde holde disse Høielser tilbage, naar han enten overraskedes af Begivenhedernes Gang, eller og aabnede sig for enkelte Fortrolige. Forøvrigt indsluttede han mestendeels disse qvalfulde Betragtninger hos sig selv, og deraf opstod en Ulighed i hans udbortes Forhold,

¹⁾ Denne Armeebefaling, som ikke blev bekendtgjort eller kom til Anvendelse, blev af Sejersted fremlagt for Overkrigscommissionen. Man seer heraf Kongens Mistillid til Staffeldt, der som ældre Officier af høiere Charge, og hvis Duelighed og Tapperhed noksom var prøvet i forrige Krig, ellers maatte være den rette Chef. Kongen nærede vistnok ingen Tvivl om Staffeldts Duelighed, men han tvivlede om, at han var den Sag hengiven, for hvilken der strebes. [Man maa dog her ogsaa erindre, at Staffeldt var født i svensk Pomern, altsaa strengt taget født svensk Undersaat. Denne Omstændighed maatte dog, selv uden andre Hensyn, gøre det utilraadeligt under de daværende Forhold at betro ham den øverste Commando over den norske Hær.]

²⁾ Efter en Officiers Udsagn, som var tilstede den 5te August ved Rallestad.

³⁾ Dette paastaaer Sejersted i sin Besvarelse af de Qvæstioner, der bleve ham af Krigscommissionen forelagte. (Staffeldts Proces I. 148.) Andre anseede Officierer paastode imidlertid, at Kongens Omgivelse ikke stedse tilraadede modige Beslutninger.

han opvakte Forundring hos hans Omgivelse, og har kastet en Frygtagtighedsmaffe over hans hele Bæsen i de skjebnesvangre Juli- og August-Dage 1814. Naar gode Efterretninger — men ah! hvor sjeldne vare disse — indløb, deelte han Glæden derover med sin Omgivelse, og stemtes derved til at tage kraftfulde Beslutninger, men strax efter indløb han sig Kundom i hemmelige Underhandlinger med Fienden, og forberedte de Skridt til sin Thronfravigelse, som nødvendigen maatte lemlæste alle heroiske Beslutninger. Det var desuden betænkligt at vove et Slag, om end Kongen havde kunnet stille den norske Armee samlet mod den svenske overlegne Krigsmagt, og dobbelt farligt i dette Dieblit under Adspjittelsen af Armeens forskjellige Detaschements. Garnisonen i Frederikstad havde strakt Gevær, og en Deel af dens Mandstab kunde i denne Krig ikke meer opstilles mod Fienden. En Afdeling af Søeren stod ved Kongsvinger for at imødegaae Fiendens Planer der. Staffeldts og Hegermanns Divisioner vare betydeligen svækkede ved forskjellige Detascheringer. Stabells Skarer vare at betragte som et flyvende Korps, ideligen engageret med en overlegen Fiende, der søgte at vinde Fod paa Glommens vestlige Bred. Stabells Skildring af sin Stilling ved Bjørnstad og Bodal den 6te August er skreven i en aabenbar mismodig Tone. Forsøgt af en overlegen Fiende, som var forsynet med alle Krigens ødelæggende Elementer, medens han selv havde Mangel paa de vigtigste, havde han den Dag lidt et betydeligt Tab, og ventede den næste samme Skjebne. Dertil kom oprørste Spor af de Soldaters Misnoie, som havde sit Hjem i de Distrikter, der vare Krigens Gæde. „Hjemme, yltrede de, bleve de ødelagte af Fienden, her sultede de, og kunde dog ei modstaa Overmagten¹⁾.“ Arenfeldt ængstedes af svenske Tropper, som trængte frem over Glommen²⁾, og af den svenske Flaade, som uden at de Norske vovede nogen Modstand gjorde fittre Skridt langs Kysten for at understøtte Landarmeens Bevægelser. Han vaandede sig i sine Meldinger under dette dobbelte Tryk, og gav lidet Haab om at slippe ud af den Kile, hvori han var indsluttet. Han behøvede Hjælp og kunde ikke give den. Endeligen manglede en Overgeneral, som kunde stilles mod den store Feltherre, der trængte ind og allerede havde fast Fod i Landets Hjerte. Kongen selv syntes ikke at nære stor Tillid til sin Feltherrekunst³⁾, endstjønt de Mænd, som i længere Tid havde kjendt ham, og dagligen omgave hans Person, ikke fraregnede ham Kundskaber og Evner som Krigsmand, ligesom de Ordres, som udgik fra hans Kabinet, bære noksom Spor af hans militaire Virksomhed. Men han stod lige over for en af Europas største og meest erfarne Feltherrer. Til den Mand, som var meest skicket til at sættes i Spidsen for Armeen som Overgeneral, Staffeldt, havde Kongen, som ovenfor bemærket, ingen Tillid, endstjønt han uden Tvivl havde været den rette Mand. Ophøiet til en saadan Hæderspost vilde hans Vresfølelse og hans Omsorg for at bevare de Laurbær, han i den forrige Krig havde sanket, stærket hans Jær, ligesom han havde arbeidet friere, naar et saa vidt Felt var bleven aabnet for hans Krigertalent. Men Christian Frederik vilde ikke nedlægge Kommandostaven, for, under de mørke Udfigter til et heldigt Udfald, at kunne ved passende Leilighed aabne Underhandlinger til Fred, og imidlertid afværge unyttig Blodspilde. De øvrige Chefer vare dygtige Divisionsgeneraler, men neppe skikkede til at anføre den samlede Hær.

¹⁾ Dette gil saa vidt, at endog en Officier kastedes i Bandet af de Misfornøiede, uden at han dog tilfattede Livet. Men disse Misnoiens Udbrud vare kun enkelte; Historien opdager isvrigt ingen oprørste Spor hverken i eller udenfor Armeen paa den Tid. Folket deelte taalmødigen Skjebne med sin Fyrste.

²⁾ [I første Udgave læses her „Grændsen“, hvilket maa være en Skriv- eller Trykfeil, da Svenskerne forlængst havde overstredet samme, medens de netop paa denne Tid trængte Arenfeldts Brigade over Glommen ved Rjølberg Bro op imod Karlshuus.]

³⁾ I det Raad, som han holdt i Rakkestad, som ovenfor fortalt, for at forberede et Slag, erklærede han: „hvorkunde han af Benner var gjort opmærksom paa, at han indløb sig for meget i Detail, og tabte Hovedsagen Kundom af Sigte, og at det nu var hans Bestemmelse at gaae alvorligere tilværks.“

Selv Sejersted, som af Kongen dertil var udseet, om han selv havde forladt Krigsfluepladsen, havde ingen Prover givet paa sin Dygtighed som Overgeneral, og efter nogle af de Officierers Dom, der kjendte ham, havde han Egenstaber, som dertil gjorde ham mindre flittet. Han var desuden jygelig, taalte ikke gjerne Modsigelser af Underordnede og manglede den fornødne Virksomhedsaand¹⁾.

Ellevte Capitel.

Fredsforslag fra Carl Johan antages af Christian Frederik.

Kongens Befaling at forlade Glommens østre Bred og trække Armeen over Ørn- og Onstad-Sunde til den vestre, maatte betragtes som et Vendepunkt i Forsvarstrigen, der henpegede til dens Ende, og neppe havde Kongen henlagt sit Hovedkvarter paa denne Side af Glommen, førend der gaves ham Anledning til Underhandling gennem Emisfائرer fra den svenske Overgeneral.

Den 7de August ankom Statsraad Tank, der fort for Fiendens Indbrud efter Ansøgning var traadt ud af Statsraadet og havde sat sig i Nolighed paa sit Landgods Rod, og Provst Hount med Forslag til Vaabenstilstand fra det svenske Hovedkvarter²⁾, og Kongen besluttede i denne Anledning at sammenkalde sit Statsraad.

„Anno 1814 den 8de August var Statsraadet efter H. K. M. allerhøieste Befaling paa Spydbergs Præstegaard, hvor da blev taget under Overveielse det af H. K. H. Kronprindsen af Sverige ved Hr. Statsraad Tank oversendte Udlaft til de Billaar, hvorunder Foreningen imellem Norge og Sverige skulde kunne iværksættes, og da disse fandtes paa det nærmeste overensstemmende med de Billaar³⁾, som forhen have været antagne til Forelæggelse for et holdende Storting, saa kunde der forsaavidt nu intet Videre være derimod at erindre, end at de jo kunne være at forelægge det sammenskaldende Storting til Overlæg, Antagelse eller Forkastelse.

„Statsraadet maa her udtrykkelig bemærke, at det i Forveien allerunderdanigst havde bedet H. M. om, at Dhrr. Generalmajor Sejersted og Oberst, Kammerherre v. Hegermann maatte blive tilkaldte for at afgive deres bestemte Erklæring, om og

¹⁾ Der var paa den Tid i Norge megen Tale om Hensigtsmæssigheden af at sætte en fransk General i Spidsen for den norske Armee, og man henvendte Opmærksomheden paa Lallemand, der i saa høj Grad havde vundet Jydernes Tillid. Det er muligt, at Krigen saaledes var bleven forlænget, og vel endog som et lysere Punkt bleven indført i Norges Krigsannaler; men Landets Lidelser vare ogsaa blevne forlængede, uden at noget lysere Resultat var blevet opnaaet end det, som faldt i Norges Lod.

²⁾ Tank og Hount bleve skarpt badlede af flere Landsmænd, fordi de paatog sig dette Ærende; men det er vanskeligt at finde noget upatriotisk i et Skridt, som efter disse Mænds Overbeviisning ledte til Statens Gavn, og hvis Hensigtsmæssighed retfærdiggjordes af paafulgte Begivenheder.

³⁾ [Kronprindsens Forslag vare, ifølge Schinkel VIII. 204, hovedsagelig: 1) Vaabenstilstand med Løfte om 2) Antagelse af den paa Gidsvold givne Grundlov, hvori alene de for Foreningen med Sverige fornødne Ændringer skulde foretages, og dette med Stortingets Samtykke; imod at 3) Christian Frederik strax sammenskalder Stortinget, nedlægger Regjeringen i Statsraadets Hænder og forlader Norge. — Det er neppe Tvivl om, at de Norges Held under Krebs i væsentlig Grad har bevæget Carl Johan til pludselig at indgaa paa de for forkastede Billaar, hvoraf Grundlovens Anerkjendelse var af gennemgribende Bigtighed for Norges hele Fremtid. Derved var Kieler-Fredens Grundlag opgivet og Norges Selvstændighed erkjendt.]

hvorvidt det endnu var militairt muligt, at Armeen kunde bække Christiania, uden at denne Hovedstad havde nogen videre Invasion at befrygte. Saavel Generalmajor Sejersted som Oberst Segermann erklærede, at det kunde antages, at det ikke længere lod i Armeens Magt at forhindre, at jo Fienden inden en kort Tid kunde være i Christiania, da der imod hans Overmagt til Bands, forenet med en betydelig Landskyrte, ikke var noget at udrette, i Betragtning af det Terrain, han havde vundet, og med Hensyn til de militaire Manœvres, hvormed hans Armee avancerede, ligesom ferdi den var saa overlegen, bestandig gik frem uden at kunne tvinges til Slag, da de norske Tropper vare udsatte for stedse at overskies af den fiendtlige Magt. — **Hs. K. M.** befalede, at saavel **Fr. Generalmajoren** som **Fr. Obersten** skulde indlevere denne deres Erklæring skriftlig, hvilket de og lovede strax allerunderdanigst at efterkomme. Hvad dernæst Armeens Provivering angaaer, da erklærer jeg, General-lieutenant Harthausen, at jeg maa aldeles henholde mig til de fra Tid til anden til Generalkommandoet indleverede Lister over de i Behold værende Levnetsmidler, som ikke, at der kun er Proviant for Armeen indtil Midten af denne Maaned, foruden en Beholdning af henimod 4000 Tønder Korn, som findes paa Brageruæs, Land og flere Steder. Vel kunde der være Haab om en ikke ubetydelig Indhøstning, naar Saadant kan stee for fiendtlig Overlast, men aldrig vil den kunne være tilstrækkelig til Armeens fremdeles paatrængende Fornødenheder, og endnu mindre til at holde Hungersnøden ude i Riget. Der kan altsaa ikke bygges paa et varigt og heldigt Forsvar under saadanne Omstændigheder.

„Paa Grund af disse Oplysninger fordristede Statsraadet sig ikke til at fraraade **Hs. K. M.** den anbudne Waabenstilstand, da Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen allerede ere, den første besat med svenske Tropper, og den anden, som nu efter de indløbne Beretninger bombarderes, fuldkommen indsluttet uden at kunne udsættes, saa at denne Waabenstilstand, som nu bringes i Forslag, i Grunden ikke er andet efter de forandrede Omstændigheder, end hvad forhen har været tilbuden den svenske Regjering.

„**Hs. M.** gav sit kongelige Ord paa at anvende Alt for at erholde Blotaden uophævet, og at fri Tilførsel maa blive tilstaaet saavel til Lands som til Bands, samt tillige at udvirke saadanne Betingelser for det norske Folks fremtidige Rettigheder, der i det mindste ere ligesaa fordeelagtige som det fremlagte Udkast¹⁾ indeholder, og overalt at sikke Nationen en Waabenstilstand, hvorunder dens Repræsentanter kunne sammentrædes til et holdende Storthing, for der nærmere at bestemme Vilkaarene mellem begge Nationer, Norges Selvstændighed uforbrændt.

Christian Frederik.

Rosenkrantz.

Commerhjelm.

Jonas Collett.

v. Holten.

Foruden hvad der saaledes forhandlede i Statsraadet den 8de August, maa Kongen tillige have medgivet Statsraad Tank to Privatskrivelser til Sveriges Kron-

¹⁾ [Schinkel anf. St. formoder, at Kongen ikke har meddeelt Statsraadet det hele svenske Forslag, men at Abdikationen maatte endnu var en Hemmelighed mellem Carl Johan og ham. Dette er muligt (jfr. S. 505 nedens.) Abdikationen var dog intet Nyt, men af Kongen flere Gange tilbuden ved Underhandlingerne i Juli, og saaledes naturligvis Statsraadet forlængst bekjendt, og man seer af det i Statsraadsprotokollen paa dette Sted anførte, at et nyt "Udkast" til Overenskomst var "fremlagt", hvilket ikke kan være noget andet end det af Tank og Hount medbragte, hvis hele Indhold Schinkel meddelel. Overhovedet er det af alt mere end klart, at Vanskelighederne ligesom Moriers Afreise ikke laa i Christian Frederiks Lyst til at beholde Norges Krone, men i hans samvittighedsfulde Omhu for at bevare Norges Selvstændighed. Da denne sikredes ved Carl Johans Antagelse af Grundloven, var den væsentligste Hindring hævet. Dette bør saameget mere udhæves, som Samtiden og i det mindste den nærmeste Eftertid ikke paastjønede dette Christian Frederiks ugenyttige og ligeoverfor den almindelige Stemning saare vanskelige Forhold.]

prinds¹⁾, som rimeligviis indeholdt den norske Konges Bestemmelse at nedlægge sin Kongeværdighed i Stortingets Hænder. Senere hen i Statsraadsprotokollen [13de August] findes nemlig Kronprindsens Svar²⁾ (uden Datum) der lyder saa:

„Min Hr. Fætter! Jeg vil ikke spille et Dieblif for at udtrykke Dem den Tilfredsstillelse, som de tvende Breve, Hr. Tank har bragt mig fra Deres Kongelige Øiend, have forvoldt mig. Den Beslutning, som De har taget, vil stæffe Dem Ret til almindelig Deeltagelse. Jeg fornyer D. R. Ø. den høitidelige Forsikkring om Alt hvad H. Maj. Kongen vil og skal gjøre for det Folks Frihed, Velvære og Ønske, hvis Lykke De ikke mere modsætter Dem. Som adopteret Son af min Konge, som Arving til hans Trone, har jeg Pligter at opfylde mod denne Monark og mod den Nation, der tilligemed ham har adopteret mig. D. R. Ø. vil selv indsee, at jeg, uagtet mit personlige Ønske, ikke kan have nogen Sammenkomst med Dem, førend De har overgivet den executive Magt til den norske Nation. Naar D. R. Ø. har gjort dette Skridt, er det mig, som levende vil ønske at see og tale med Dem, og jeg skal særdeles gjerne indfinde mig, hvor D. R. Ø. ønsker det. Jeg skal bevise Dem, at de Følelser, som De indgyder mig, efterat jeg har modtaget hine tvende Breve, er en oprigtig og sand Vens Hengivenhed.

(Egenhændig:) Jeg er D. R. Ø. meget hengivne Fætter
Carl Johan.“

Men under denne Tilnærmelse fortsattes Krigsoperationerne paa det Alvorligste, hvorved den svenske Overgeneral rimeligviis havde til Hensigt at give sine Underhandlinger større Bægt. En stærk Arrieregarde var under Oberstlieutenant Stabell og Major Butenschon bleven tilbage paa den østre Side af Glommen. Denne blev angreben med Overmagt og maatte vige tilbage over Glommen til Toeten, hvor Stabell satte sig fast og samlede en Magt af 3500 Mand, uden at han, efterat have pleiet Raad med sine Officierer, vovede at foretage noget offensivt mod en Fiende, hvis Krigsstyrke var hans mange Gange overlegen³⁾. Ved Langenæs i Nærheden af Onstad-Sund var der bleven slaaet en Pontonbro over Glommen, der blev dækket af et vel anlagt Brohoved. Den 9de August angreb Fienden dette med stor Heflighed, men blev slaaet tilbage med et betydeligt Antal af Døde og Saarede; men Kongens Rædsel for uhyttig Blodspilde afbrød en Modstand, der fra Nordmændenes Side fordeelagtigen var begyndt under Oberst Hegermanns Kommando, hvilken ved et Tilfælde var kommen i hans Hænder⁴⁾. Da nemlig hans egen Division var svækket ved flere Detascheringer hist og her, udbad han sig Kommandoen ved Langenæs, hvor der var ingen høiere Officierer, og hvor der kunde ventes et Angreb. Kongen kom just til da Fienden var dreven tilbage, og Hegermann mødte ham med det glade Udraab: „Vi have seiret, Deres Majestæt“, men fik til Svar: „Min Gud, Hegermann, vil De opoffre to Bataillonner?“ Da just i samme Dieblif den ved denne Affaire saarede Lieutenant Hauch med nogle saarede Soldater bares forbi Kongen, bevægedes han ved dette Syn⁵⁾, og da der paa samme Tid hørtes en stærk Bevær-

¹⁾ Den ene har formodentligen været til Kongen af Sverige, den anden til Kronprindsen.

²⁾ [Dette Brev fremlagde Christian Frederik i Statsraads mødet paa Ross Fjernværk 13de August tilligemed de øvrige Documenter vedkommende den af Sverige foreslaaede Vaabensstilstand, hvilke Bjørnstjerna havde overbragt ham. Jfr. næste Capitel.]

³⁾ See Bilag 82. Forfatteren har hørt flere agtværdige Officierer, som deeltog i denne Krig, yttre, at den almindelige Mening blandt Officiererne var, at Krigens Udfald under Armeens Stilling og Fiendens bestemte Overmagt var let at forudsee, uden at denne Overbeviisning havde nogen for den egentlige Krigstjeneste skadelig Indflydelse.

⁴⁾ [Dette er uden Tvivl urigtigt, og maa grunde sig paa en Misforstaaelse. Samtlige Tropper, der ved Onstad Sund vare i Jlden, hørte til Hegermanns Brigade, og han var sølgelig selvstreven Overbefalingsmand der, saalænge Kongen ikke personlig var tilstede.]

⁵⁾ Da Hauch førtes forbi, udbrod Kongen fortvivlet: „Min Gud, er jeg Skyld i alt

Id, som en Folge af Fiendens Forsølgelse, yttrede han, at Fienden vist snart kom igen, og gav Ordres til Pontonens Afbrydelse og Positionens Rømning. Denne Befaling, hvis Udførelse hindrede de Norske aldeles i at benytte de vundne Fordele, blev modtagen med megen Betyrning, og en af de høie Officierer, som var hos Prindsen, udbrod med Fortvivlelse: „det er forbi.“ Det skjønnede Brohoved blev nu forladt, de Kanoner, som ei kunde bortføres, nedskændedes, og Pontonen overlodes til Floden. To Dage efter angreb Fienden Stabell, som stod ved Tveten med omt. 4000 Mand, trykkede ham tilbage og nødte ham til at retirere over Fædtsund.

Vi have imidlertid ovenfor seet, at Kongen i Folge den i Statsraadet Dagen før dette Slag tagne Beslutning saavel som sin Bestemmelse at overgive Kronen i Fjaltets Hænder, var besejret til at forhindre den unyttige Blodsudgydelse, der var forbunden med Krigens Fortsættelse. En Indledning til Waabenstilstand var alvorlig begyndt, og Kongen havde forpligtet sig til at tilveiebringe de hederligste Betingelser. Uagtet hine foreløbige Underhandlinger mellem Christian Frederik og Carl Johan, vedblev dog Christian Frederik at træffe de fornødne Foranstaltninger deels til Armeens Proviantering, deels til at dække Hovedstaden mod fiendtligt Overfald. Den 10de og 11te August fremlagde Haxthausen fremdeles i Statsraadet et mere omsigtigt Oversyn over Magasinbeholdningerne af alle Slags, og over hvad der fremdeles fornødigedes til at forsyne Armeen. I denne Anledning besluttedes, at en Deel af den Beholdning af Kornvarer, som fandtes i Magasinerne i Bergen, skulde transporteres sydøst, og en Opfordring stee til Nationen om et frivilligt Sammenbud af Levnetsmidler til Armeen, „da man havde det største Haab om, at saadan Opfordring vilde have den gavnligste Virkning.“ Samtidig dermed udstedte han under 11te August Ordres til de forskjellige Chefes, Arenfeldt, Hegermann og Stafeldt, at samle Tropperne ved Svindal, og forhindre Fienden fra at afskjære den norske Arme fra Christiania, ligesom han beordrede Stabell med sit flyvende Korps at forvrolige Fienden i Ryg og Flanke, om han efter Overgangen over Glommen skulde rykke mod Christiania.

Tolvte Capitel.

Underhandlinger i Moss.

Imidlertid fik Christian Frederik Anledning til nye Underhandlinger, da 2de Kommissairer fra den svenske Kronprinds indsendt sig i Hovedkvarteret paa Moss, som medbragte nye Forslag til Waabenstilstand for at forberede Freden. Til den Ende sammenskaldtes Statsraadet den 13de August, og om dette Møde indeholder Statsraadets Protokol Følgende:

„Aar 1814 den 13de August var Statsraadet efter H. M. allerhøieste Befaling forsamlet paa Moss Jernværk, hvor da tillige af H. M. vare tilkaldte Justitsraad Diriks, Sorensskriver Falsen og Professor Sverdrup, hvilken sidste endnu ikke var tilstede, da Samlingen begyndte. „H. M. underrettede Statsraadet om, at

dette?“ Denne Kongens Afsærd, disse af Hjertets Dyb undslupne Udtryk, forklares naturligen af hans Overbeviisning om Krigens Unytte; men hos mange af Tropperne gjaldt Alt dette som Mangel paa Mod hos Kongen og svækkede Lilliden. Svenske Officierer, som vare med i det angribende Korps, have fortalt Statsraad Møhsfeldt, at de Dagen efter, da de ventede et alvorligt Angreb, neppe kunde troe sine egne Øine, da de saae, hvad de Norske havde foretaget.

der til hans Hovedkvarter var fra Hs. svenske Majestæt ankommen svensk General Bjornstjerna ¹⁾ med Forslag til en Waabenstilstand, hvilke i Udlaft Hs. M. nu overleverede, bestaaende i følgende: No. 1. Opsatte Betingelser for Waabenstilstanden, indeholdende 11 Poster. 2. Tvende saakaldte Separat-Artikler. 3. En Declaration af 10de August sidstleden fra Sveriges Kronprinds til Norges Folk ²⁾. Hs. Majestæte befalede, at disse Papiere og Forslag skulde af Statsraadet og de tilfaldte Herretages under nøieste Overveielse, til derom afgivende Formening, som skulde forelægges Hs. M. Til den Ende overleverede Allerhøiøstsamme tillige en Dags Dato af Dørr-Generalmajor Arenfeldt og Kammerherre Oberst Hegermann udfærdiget Declaration angaaende Forsætningen og Stemningen ved deres Armeekorps, hvorefter Allerhøiøstsamme tilkjendegav, at Armeen er i største Mangel paa Proviant, der er saa stor, at der ved Generalmajor Arenfeldts Brigade tildeels ikke findes Forraad for mere end 2 Dage, og at der ikke findes Udfigter til at kunne anskaffe samme. Oberstlieutenant Stabell, som var bleven tilbage paa den østlige Side af Glommen, var bleven trængt tilbage til Fedtsund, og blev dette forceret, saa vilde Armeen i sin nærværende Stilling være indsluttet, og ikke findes anden Resource end at forlade Christianiafjorden og kaste sig over paa Vestlandet. Fra Mosselanten kunde hvert Dieblis ventes et Angreb, som man mod den fiendtlige Overmagt ei kunde vente at afflaae, og som da vilde have den Folge, at Moss inden saa Limer kunde være besat af Fienden. Under disse Omstændigheder, og da et videre drevet Forsvar vilde paadrage Landet uberegnelige Ulykker, uden at lede til noget onskeligt Resultat, saa maatte Hs. M. nu tilkjendegive sin bestemte Beslutning, at han, overveieende at hans redelige Bestræbelser fra nu af ikke mere vilde kunne gavne Nationen, men kun paadrage samme den Skjebne at blive behandlet som et erobret Folk, vilde nedlægge den ham overdragne Krone i Storthingets Hænder, som til den Ende snarest mulig skulde blive sammensendt, og befalede Hs. M. Statsraaderne Collett og Wall, efterat de fremslagte Forslag paa det nøieste vare drøftede, og det samlede Statsraads og Tilforordnedes Mening var dem meddeelt til Efterretning, at træde i nærmere Underhandling med den sig her opholdende svenske General ³⁾.

- ¹⁾ Egentligen vare to Kommissairer, nemlig Generallieutenant Skjöldebrand og Generalmajor Bjornstjerna, assendte fra det svenske Hovedkvarter for at underhandle, men den første blev ved et for ham uhykkeligt Tilfælde hindret i at møde. For nemlig at give Underhandlingerne om Waabenstilstanden større Vægt var et Angreb fra svensk Side bleven iværksat paa samme Tid som Kommissairerne afreiste, og dette skede saa tilfældig, at de endog vare udsatte for deres Landsmands Rugler. Under dette Angreb blev General Skjöldebrands Søn, Oberstlieutenant Skjöldebrand, haardt saaret, idet hans Been blev afstødt, og denne Efterretning, som Generalen fik om Morgenen, gjorde ham usikkert til at deeltage i Forhandlingerne. [Det her anførte svenske Angreb skede paa Arenfeldts Brigade, som dækkede Moss fra Syd-siden. Det begyndte Nat til 14de August Kl. 12, og vedvarede til Kl. 1 Efterm., i hvilken Tid Arenfeldt ikkun trykkes tilbage til Gaarden Trømen i Dns, kun en stiv Fjerdingvei ovenfor Kjølsberg-Bro, og her faldt de sidste fiendtlige Stud mellem Nordmænd og Svensker, idet Conventionens Afslutning standsede Kampen. Det er ikke usandsynligt, at Arenfeldts haardnakkede Udholdenhed under dette langvarige Angreb har virket fordeeltigt paa Underhandlingerne. Af Schinkels Minnen VIII. 206—209 seer man, at Bjornstjerna alene blev assendt til Moss den 11te August, hvorfra han s. D. sendte en Courer med Kongens Tronfrøsigelse m. v. Skjöldebrand assendtes først af Kronprindsen den 13de om Eftermiddagen med Carl Johans Ultimatum, og ankom til Moss om Morgenen den 14de, da Conventionen allerede var vedtaget, skjønt ikke undertegnet; (jfr. nedenfor). Skjöldebrands Søn er altsaa uden Tvivl bleven saaret under Arenfeldts Tilbagetog fra Kjølsberg Bro.]
- ²⁾ [Den indeholdt en formelig Anerkjendelse af Eidsvold-Forsætningen, Løfte om almindelig Amnesti m. v.]
- ³⁾ Collett og Wall vægrede sig længe ved at overtage dette vanskelige Hverv, som de ansaae sig mindre i Stand til at udføre; men de maatte give efter for Kongens indstændige Anmodning.

„Statsraadet foretog sig derefter at gennemgaae de samme overdragne Papirer i Forening med de Tilforordnede, og fandt da samme efter nøieste Overlæg at maatte gøre følgende Bemærkninger.“ (Disse Bemærkninger findes nu i Protokollen; men alle Artillerne selv; dog sees det, at Statsraadet i Hovedsagen fandt disse Artiller antagelige, kun med nogen Forandring i Henseende til den af de Svenske foreslaaede Demarkationslinie, og at Garnisonen i Frederikstens Fæstning skulde rykke ud med fuld militair Honneur, og Folkene hjemmitteres. I Henseende til Separat-Artillerne i Dokumentet No. 2 findes følgende Bemærkning): Ved 1ste Post (der formentligen indeholdt, at Kongen skulde nedlægge sin Myndighed og overgive den i Statsraadets Hænder): „Umulig at indgaae, da Statsraadet som ene Autoritet uden Kongen ikke rober at paatage sig at holde indvortes Orden og Rolighed vedlige til Stortingets Holdelse.“ Ved 2den Post (der bestemte Statsraadets Virksomhed, saalænge interregnum varede): „Statsraadet kan i ingen Deel fungere uden i Overensstemmelse med Constitutionen, saalænge denne er i Kraft. Man kunde ikke tilraade, at H. M. bortskjernede sig fra Regjeringens Sæde, i det mindste ikke forinden han havde nedlagt Regjeringen i Nationens Hænder, om hans Beslutning i saa Henseende er fast og uforanderlig¹⁾.“

„Endelig formeente Statsraadet og Tilforordnede, at naar Statsraaderne Collett og Hall, overensstemmende med Ovenstaaende, kunde bringe Vaabenstilstanden tilveie, kunde af dem tillige paastaaes, at Kongen af Sverige skulde forbinde sig til at anvende al sin Indflydelse hos Kongen af Danmark, for at formaae ham til at tilbagefalde de Anordninger og ophæve de Foranstaltninger, som han siden 14de Januar d. A. maatte have gjort eller truffet, enten mod H. M. Kongen, mod Norge i det Hele eller herværende Embedsmænd i Norge. Da dette Tillæg blev H. M. forelagt, saa erklærede Allerhøiøstamme bestemt, at denne sidste Underhandlingspost aldeles ikke maatte berøre hans personlige Interesse, da denne skulde være udenfor al Negotiation. Iovrigt bifaldt Kongen Statsraadets og Tilforordnedes yttrede Formening, der blev Allerhøiøstamme forelæst som Basis for de Underhandlinger, som Statsraaderne Collett og Hall nu havde at indlede.

„Medens disse Statsraader vare fraværende for at underhandle med General Bjørnstjerna, indsendt Professor Sverdrup sig, der blev underrettet om det Passerede, hvorved han efter Omstændighederne Intet fandt at erindre, og især troede han, at Mangelen paa Proviant maatte afgjøre Spørgsmaalet. Da saavidt var passeret, blev Sessionen for denne Stund hævet, efterat det endnu en Gang²⁾ paa det Kraftigste blev indstillet til H. M., om Armeen ikke kunde gaae offensiv tilværks.“

Statsraaderne Collett og Hall skrede saaledes ufortøvet til at udføre Kongens Befaling, at underhandle med den svenske Kommissair. Underhandlingerne fandt Sted i et privat Huus i Moss, hvor General Bjørnstjerna var indkvarteret. De sammentraadte Underhandlere bleve snart enige om Hovedpunkterne i Vaabenstilstanden: Krigenes Ophør, Sammenkaldelse af et overordentligt Storting, og Kongen af Sve-

¹⁾ Forfatterens Broder har meddeelt ham, at saavel Statsraaderne som de tilforordnede Medlemmer, især Sorenstriver Falsen, tilraadede Kongen hellere at vove et Slag, end indgaae disse ydmygende Betingelser, da dog hidtil Intet endnu var tabt, efter som ikke Slag men kun Skjærmydsler havde fundet Sted. Hall tilbød sig i den Anledning ved personlig Medvirkning at tilveiebringe fra Kjøbstæderne den fornødne Proviant, som den vigtigste Hindring for Krigenes Fortsættelse. Kongen syntes et Lieblit at have givet dertil sit Samtykke; men tog det senere tilbage. Vi have ovenfor seet, at han havde bundet sine Hænder ved foromtalt Breve til Kronprindsen; men dette Skridt var Statsraadet aldeles ubekjendt. Hall bemærker derhos, at hiint krigerste Botum ei blev ført til Protokoll, ligesom det kun i almindelige Udtryk findes indført mod Slutningen.

²⁾ Af dette Udtryk bekræftes Statsraad Halls Yttring, at denne Modstands-Idee tidligere i Forsamlingen har været paa Bane, uden at derom findes Noget i Protokollen anført.

riges Erkjendelse af den Tidsvoldste Constitution, hvori der ei skulde foreslaaes andre Modifikationer end dem, Foreningen med Sverige gjorde fornødne, og ved nærmere Overenskomst med Stortinget fandtes antagelige¹⁾. Storre Vanstueligheder opvakte Bjørnstjernas Forlangende, at Fæstningen Frederiksteen skulde overgives, at Bergen skulde modtage en svensk Garnison af 5000 Mand, og at den svenske Armees Demarkationslinie skulde udstrækkes til paa denne Side Moss. Frederiksteens Fæstning forsvarede sig kjækt mod det svenske Belæiringskorps, og Kommandanterne Ohme og Petersen havde besluttet ikke at overgive Fæstningen forend i yderste Nød. Da imidlertid denne Fæstnings Fald under Krigens Fortsættelse var let at forudsee, fordi den var afskaaren fra al Undsætning fra Hovedarmeen, og fra al Tilførsel af Provision og Ammunition, troede de norske Kommissairer at maatte give efter i dette Punkt. Derimod bestemte de sig paa eget Ansvar til at modsætte sig Bergens Besætning af svenske Tropper, der rimeligviis vilde fremlede Scener, som vilde tilintetgjøre Underhandlingens Niemed, og omsider gav Bjørnstjerna, der viiste en siensynlig Tilboielighed til en fredelig Afgjørelse, efter i denne Henseende. Den fra svensk Side forlangte Udstrækning af Demarkationslinien paa hiin Side Moss, og langt nærmere Hovedstaden end det Punkt, paa hvilket den svenske Armee nu befandt sig, kunde de norske Kommissairer ikke tilstaae, da den Rolighed og Frihed, hvormed Stortingets forhandlingerne skulde pleies, let kunde forstyrres, naar den svenske Armee plantede sine Faner saa godt som ved Hovedstadens Porte. Da Underhandlerne ikke kunde blive enige om dette Punkt, forenedes de om at underskrive betingelsesviis med Hensyn dertil, idet enhver Part forbeholdt sig sin Paastand, og Bjørnstjerna lovede at anvende al sin Indflydelse paa Sveriges Kronprinds, for at formaae ham til at vedtage den i den af de norske Kommissairer foreslaagne Form, hvilket og senere skede. Derhos erklærede Bjørnstjerna ved Forhandlingens Slutning, at han, da han havde overstredet sin Fuldmagt ved at indgaae disse Vilkaar, ikke kunde borge for en ubetinget Antagelse deraf; men lovede redeligen at arbeide derpaa. Under disse Forhandlinger var den største Deel af Dagen forløben²⁾. Da Kommissairerne havde gjort Kongen Rede for Udfaldet af deres Værende, yttrede han sig dermed særdeles vel tilfreds, og erklærede, at han ikke havde ventet saa megen Eftergivenesshed fra svensk Side. Umiddelbart derefter sammenkaldte han sit Statsraad, hvorom Protokollen indeholder Følgende:

„Samme Dags Eftermiddag (den 13de August) blev Statsraad atter holdt, og leverede da Statsraaderne Collett og Wall tvende Udkast, hvoraf det ene angik de militaire Betingelser for Vaabenstilstanden under Titel: „convention d'armistice“, og det andet, under Titel „Traité“, de Vilkaar, hvorunder Stortinget skal sammenkaldes og Kongen nedlægge sin Myndighed i dettes Hænder. Disse Dokumenter vare efter foregaaende Negociation og Underhandling med den svenske General Bjørn-

- ¹⁾ Artillerne angaaende den norske Konges Fratrædelse fra Regjeringen behandlede vel ikke i dette Nøde, da disse, som allerede noksom forberedte, umiddelbart afgjordes mellem Christian Frederik og Carl Johan. [Vaabenstilstandens 2den Artikel, hvorved Blokaden ophævedes, omtales ikke her af Wall. Den var dog, efter hvad Schinkel (VIII. 210) beretter, det Punkt i sine Instruktioner, hvorimod Skjoldebrand opponerede. Men Kronprindsen vilde her ingen Indvending høre. „Hvad? — udraabte han — vil De, at jeg skal udsulte en Nation, som jeg siden skal regjere over?“]
- ²⁾ For de norske Kommissairer var denne Dag en Hungersdag. Ved deres Tilbagekomst til Kongens Residens fandt de alle Levnetsmidler fortærede, alle Bogne forspændte for at føre Kongen og den kongelige Suite bort fra Krigsscenen, og stor Nødskehed hos flere af Kongens Omgivelser [blandt Andre Sommerhjelm], som forhen havde viist et større Nød. De gode Efterretninger, som Collett og Wall havde at meddele, udbredte dog snart mere Munterhed hos Alle. [Denne Uro i Hovedkvarteret kan dog ikke være foranlediget ved Kongens personlige Afrejse fra Moss; thi denne foregik ikke den 13de August. Den 16de udstedte han endnu berfra sin Kundgjørelse til Folket om Conventionen, og først den 19de August kom han tilbage til Ladegaardsboen.]

Stena af denne egenhændigen nedskrevne med den Erklæring, at skønt han for sin Person antog, at Propositionerne kunde være antagelige, dristede han sig dog ikke til at underskrive dem, endog paa forventende Ratifikation, men var besluttet, saafremt hans Adjutant, som han ventede endnu i Aften, ikke bragte ham Fuldmagt i saa højsænde, at reise direkte til den svenske Kronprinds for at faae hans Ultimatum. Deklarationen fra den svenske Kronprinds havde Komparenterne formaaet General Bjørnstjerna, efter Conference med Originalen, som ham anvist, at verificere. Statsraadet forelagde derefter S. M. Resultatet af disse Underhandlinger, hvormed Allerhøihsamme erklærede sig tilfreds.

„Disse her benævnte Dokumenter bleve derefter in duplo reenskrævet, og samme Aften tilfældede den svenske General Bjørnstjerna med Betydning, at man derefter forventede den hastigste mulige Afgjørelse.

Rosenkrantz.

Sommerhjelm.

Jonas Collett.

Nall.

v. Holten¹⁾.”

For saa hastig som muligt at bevirke disse Betingelsers Sanktion af Sveriges Kronprinds sendte Kongen sin meest betroede Adjutant, Major Brod, samme Aften²⁾ til Frederikstad, hvor Carl Johan opholdt sig. Kronprindsen modtog Brod i grande costume, omgivet af 2 Officierer af sin Stab, og af sin Son Arveprindsen med dennes Hofmester; men da han gjenkjendte Brod fra Flensborg og Danmark, og vidste, at han kunde underholde sig med ham paa fransk, lod han de Tilstedeværende udtræde og underholdt sig med Brod alene. I Begyndelsen gjorde Kronprindsen nogle Banffeligheder ved at ratificere Waabenstilstanden, idet han gjorde opmærksom paa de store Fordele, den svenske Armee allerede havde vundet, og henpegede i den Anledning paa et Kort, der laae opslaaet paa hans Bord, og var fuldt af de sædvanlige Antydningsspundter af mærkelige Steder. Prindsen førte Samtalen med den Barne, der var ham egen, naar Gjenstande omhandlede, der interesserede ham; men han formildedes strax ved Brods bestedne Bemærkninger, med Hensyn til det usikre Udfald af et Slag, som endnu ei var prøvet, og Banffeligheden af en Krig mellem Bjerge og Snævringer, og raabte ud i Forgæmlet: „du papier etc.“ Da han havde faaet dette, skrev han Conceptet til Bekræftelsen af Konventionen i Moss, gav dette Papir ud, fik det reenskrævet tilbage, og forsynede det med sin Underkrift³⁾. Medens han udførte dette, spurgte han Brod, om han ikke havde endnu et Brev til

1) Den originale Protokolation ved disse mærkelige Statsraads-Sessioner den 15de August blev ført paa løst Papir og nedskrevet af Sørenskriver Falsen, og findes underskrevet, foruden af de Statsraader, hvis Navne ere tilførte Protokollen, tillige af Saxhausen, Diriks og C. M. Falsen. Protokollen var tillige vedføjet den ovenanførte Skrivelse til Christian Frederik fra Carl Johan. Det i Statsraadsprotokollen Anførte er aldeles overensstemmende med den originale Protokolation, naar undtages at Slutningen i Protokollen „efterat det endnu engang — tilbærts“ ikke findes i den originale Protokolation. Følgende Passus: „Statsraadet forelagde derefter S. M. Resultatet af disse Underhandlinger, hvormed Allerhøihsamme erklærede sig tilfreds“, har oprindeligen været affattet som følger: „Statsraadet ic., hvormed Høihsamme erklærede sig saa meget mere tilfreds, som han ikke kunde ventet saa megen Eftergivenesshed“, men den sidste Passus findes overstrogen. Holten har ei underskrevet den originale Protokolation. [Ogsaa Christie kom tilstede paa Moss den 15de August, men senere end Nall og først efterat Underhandlingerne om Conventionen allerede vare paabegyndte. Se Platous og A. Sagens Biographi af Christie i Bergenske Blade 1849 No. 186. 187.]

2) Det maa være Morgenen den 14de August, ikke den 13de; thi Conventionen er dateret hin Dag og selvfølgelig da underskrevet af Commissairerne. Desuden viser en Rapport fra Arenfeldt (Liden 1814 No. 127), at Fiendens Angreb paa hans Stilling Syd for Moss vedvarede lige til den 14de Kl. 1 Eftermiddag, hvilket vilde været umuligt, hvis Conventionen var overbragt den 13de.]

3) Ratifikationen er af 15de August, og er derfor ovenstaaende Beretning aldeles rigtig, maa Brod først denne Dag have faaet Audients hos Carl Johan.]

ham. Brod svarede, at han havde et til Kongen af Sverige, som han fremtog, men bemærkede, at han havde Ordre til først at aflevere det, naar Konventionen var ratificeret. Kronprindsen tog ham Brevet af Haanden med den Erklæring, at han havde sin Faders Fuldmagt til enhver Afgjørelse, og efterat have læst Brevet yttrede han stor Tilfredshed dermed, og Ratifikationen gik rasst fra Haanden¹⁾. Ved Afstedens tilbød Kronprindsen Brod en fordeelagtig Ansættelse i den norske Armee, som dog Brod, der havde bestemt sig til at følge Christian Frederik til Danmark, afflog. Derefter havde Brod det sørgelige Værende at bringe Kommandanten paa Frederiksteen Generalmajor Ohme Ordre til Overgivelse af Fæstningen til de Svenske; men han fandt Fæstningens Tilstand saaledes, at Ohme ikke syntes utilfreds med at see denne Ende paa Sagen. Ved Tilbagekomsten til Moss fandt han Christian Frederik i en høist nedtrykt Sindsstemning²⁾.

Der var Militaire i høiere og lavere Stilling, som beklagede sig over, at ikke militaire Personer var tilkaldte ved disse Forhandlinger imellem Kongen, hans Statsraad og de svenske Kommissairer, og som paastode, at store Feil af den Aarsag havde indsnegget sig i Konventionen. Især er dette steet af Generalmajor Sejersted i hans Tilsvær paa den Overkrigskommissionens Spørgsmaal, som var nedsat for at undersøge de militaire Forhold i denne Krig. I sit Svar paa det 11te Spørgsmaal, som i den Anledning blev ham forelagt, yttre han³⁾: „Hs. Majestæt har i denne Henseende ikke værdiget at høre min Mening derover, hvilket jeg dog formodt min Stilling kunde have formodet; men jeg erfarede ikke denne Afslutning, førend Hr. Major v. Brod afreiste til det svenske Hovedquarteer for at faae den ratificeret, og dens Indhold ikke førend efter Majorens Tilbagekomst med Ratifikationen, hvorefter jeg blev befaleet at udsærdige de fornødne Ordres til Troppernes Tilbagemarsch. Hvorfor hverken jeg eller nogen militair Person blev brugt ved dette Anliggende, er mig aldeles ubekendt, og jeg formoder at det høie Statsraad vil derom kunne give den bedste Oplysning, da dette affluttede Baabenstilstanden.“ Men om end Sejersted, hvilket ikke ubetinget kan tilstaaes, havde Ret med Hensyn til det urigtige i hans og andre Militaires Udelukkelse fra denne Raadspleie, kunde dette see uden at derved lastes mindste Skygge over Christian Frederiks Omhu for Landets Vre, eller over hans Klogskab under Underhandlingerne. Efter de Begreber, som Kongen havde dannet sig om Tingenes nærværende Stilling, det Oversyn han havde over Begivenhedernes Gang i det Hele, hans fuldkomne Bekendtskab med de Allieredes uroftelige Bestemmelse, og hans Overbeviisning om at den svenske Armees seierlige Skridt ikke mere vare at standse, maatte han betragte en Baabenstilstand som absolut nødvendig for at tilveiebringe et heldigt Udfald af Krigen. Han havde gjort sig fortrolig med den Tanke, at Norges Forening med Sverige ikke mere var at forhindre, og det stod kun tilbage at søge denne bevirket paa en Maade, som beredte Norge Held i Fremtiden. Derhos havde han faaet aabenbare Beviser i Hænde paa, at hans personlige umiddelbare Deeltagelse i Rigets Bestyrelse betragtedes som en uovervindelig Hindring for

¹⁾ [Konventionen og Baabenstilstanden ere trykte i næste Capitel.] Ved Major Brods Nærværelse i Kronprindsens Hovedquarteer erfoer han, hvor noie Carl Johan var underrettet om hvad der foregik i Norge, da han endog kunde fortælle Brod de Udtryk, hvoraf han havde benyttet sig ved Kongens Taffel i Anledning af en vigtig Melding fra Staffeldt.

²⁾ [Dette er saare rimeligt og stadfæstes af flere Vidner. Da Sverdrup kom til Moss 13de August og fik Audients, viste Kongen sig særdeles bedrovet, og beklagede det meget Blod, som var flydt for hans Skyld, hvortil Sverdrup kort bemærkede, at Nationen ei beklagede, at der var flydt formeget, men forlidet Blod. Christian fandt ham i høieste Grad fortvilet. „Alt er forbi, sagde han, alt Gaab ude!“ — „Nei, Deres Majestæt, svarede Christian, alt er ikke forbi, saalænge De er os bevaret.“ Men hertil svarede Kongen, at han ei kunde udrette mere til Landets Gavn, og lastede sig grædende i Sofaen.]

³⁾ See Morgenstjernes Staffeldts Proces I. 162.

enher fredelig Tilnærmelse, og han havde ædelmodigen besluttet at bringe dette Offer af sin personlige Interesse, for at befordre et lykkeligt Udfald af den begyndte Modstand. Det maatte saaledes ansees naturligt, at Christian Frederik i denne sidste Regjeringsakt ikke søgte Raad hos de Mænd, hos hvilke han kunde vente en bestemt Opposition mod en Plan, til hvis Udførelse han af indvortes og udvortes Grunde havde bestemt sig, og hvis militaire Befæhning maatte ansees underordnet høiere Formaal. Men denne Sejersteds Bebreidelse er desuden ikke paa sit rette Sted, uden at vi ved denne Paastand ville kaste en Stygge over en dygtig og retsaffen Officiærs hæderlige Eftermæle. Vi have ovenfor seet, at Sejersted tilligemed flere Divisionschefer i det Statsraad, som afholdtes den 8de August, havde skildret Armeens Stilling som høist betænelig, og ikke istand til at hindre Fiendens Fremtrængen til Landets Hovedstad. I militair Henseende var altsaa Udfaldet klart for enhver, og det kom nu an paa at underhandle om de bedste Betingelser for en mindelig Overenskomst. Til denne Underhandling valgte Kongen to af sine Statsraader, som selv havde viist sig som de ivrigste Modstandere af Foreningen med Sverige, som vare ham personligen hengivne, og som formedelst deres Stilling i Staten og Forhold til Kongen maatte have det reneste Oversyn over Underhandlingens Gjenstand. Han maatte i Sandhed ansee Norges Læve og sit eget vel forvaret i saadanne Hænder, og Udfaldet retfærdiggjorde hans Tillid.

Mindre betydende ere vistnok de Indvendinger, som ere gjorte mod de Bestemmelser i Konventionen, der angaae Demarkationslinien¹⁾. I denne Henseende vare Kommissairernes Hænder bundne. Baabenstilstandens Afslutning under hvilke som helst Betingelser, der kunde opnaaes, var det første og ufravigelige Punkt i deres Instrux, og vi have ovenfor seet, hvor nær de norske Kommissairer gif den Grændse, som de svenske omfæder bekvemmede sig til at tilstaae. Demarkationsliniens Indskrænkning til Norges Fordeel var et dieblifteligt Gode, hvis Folger tabte sig i den strax paa følgende Fred. De øvrige ved Konventionen for Norge betingede Fordele sloge deres Rod i den fjerneste Fremtid og sikrede Norge en politisk lykkelig Stilling, som det under disse Omstændigheder neppe havde kunnet vente.

Strax efter Baabenstilstandens Afslutning skulde Fæstningen Frederiksteen overgives. Denne Fæstning havde under den kjække Ohmes Kommandantskab forsvaret sig med held, og hverken Trudsel²⁾ eller Løfter kunde bevæge ham til at overgive sig. De Beleirendes Tab af Dode og Saarede var større end de Beleiredes, endstjønt Fæstningens Hus og Bygninger havde lidt betydelig af Fiendens Kugler. Endstjønt Kommandanten selv forudsaa Fæstningens Fald under en fortsat Beleiring og fremdeles Udeblivelse af al Undsætning, brændte Besætningen, i det Dieblift da Ordre kom til at overgive Fæstningen, af Lyst til at fortsætte Forsvaret³⁾. Efter Overenskomst med Christian Frederiks Adjutant aabnedes Fæstningen om Natten, og de svenske Tropper marscherede ind, uden at Besætningen var bekendt med Overgivelsen. Deraf

¹⁾ Felttoget i Norge 1814 af en norsk Officer (J. G. Mejdell) S. 61. 62.

²⁾ [Disse Trudsel gif temmelig vidt. I Brev af 5te August tilkjendegiver Oberst August Andarswård efter sin Konges Befaling Commandanten, at hvis han ikke strax overgiver Fæstningen, vil han efter dens Fald „blive behandlet som Rebel og som saadan hængt!“]

³⁾ Efter svenske Beretninger paastaas vel, at Beleiringskorpsen, der leedes af den svenske General Suremain, var saavidt fremrykket, da Ordre til Overgivelse ankom, at Fæstningen om meget kort Tid maatte falde, men da der dog var Proviant i Fæstningen for flere Uger, Ammunition endnu ikke fattedes, og Alt inden Fæstningen var i god Orden, endstjønt flere af dens Bygninger vare ramponerede, er der Grund til at tvivle om, at Erobringen var bleven saa let. Svenske Beretninger paastaa ogsaa, at der herskede Misnoie i den norske Garnison, og Ulyst til at fortsætte Forsvaret, men denne strakte sig i det mindste ikke til Garnisonen selv, hvis Mod eenstemmigen rostes af de i Fæstningen værende Officierer, hvilket og kan sees af de utrolige Scener, som Overgivelsen foranledigede.

opstod Mameri og endog Kædetamp imellem de svenske Soldater og de norske Korste, som stilledes deels ved de norske Officiers Mellemkomst, der vare bekendt med Tingenes Stilling, deels ved de svenske Troppers Disciplin og Eftergivenshed. De Svenske viste tilbørlig Agtelse mod den lille Krigerstare, der saa hæft havde forsvaret sig; de Norske græmmede sig over at maatte forlade en Fæstning, som de endnu havde Midler til at forsvare¹⁾. Dagen efter Overgivelsen tog Sveriges Kronprinds med sin talrige Suite Fæstningen i Diesyn. Intet undgik hans Omvædsomhed, og han roste Garnisonens og dens Kommandants hæfte Forhold under Beleiringen²⁾. Da Kronprindsen kom til det Sted, 150 Skridt fra Glaciet, hvor Carl den 12te blev slagt, blottede han med Bevægelse sit Hoved, hvilket hans hele Omgivelse fulgte, og Kronprindsen talede ved denne Leilighed om den tappe Kriger, hvis Minde Stedet tilbagekaldte³⁾. — Da Garnisonen efter Udmarschen passerede forbi den svenske Linie, modtog den Salut. Kronprindsen tilbød de norske Officierer deres tilbagestaaende Gage i svenske Benge, og Rogle blandt dem endog Forfremmelse; men de afløge begge Dele formedelst Uvished om, hvad Beslutning Stortinget vilde tage med Hensyn til Fædrelandets Fremtid. — Ohmes og den Frederiksteenske Garnisons Brist løb paa den Tid i Alles Munde over det ganske Norge.

Trettende Capitel.

Konvention i Moss. Vaabenstilstand. Christian Frederik overdrager Regjeringen til Statsraadet.

Vaabenstilstanden var nu afsluttet, og Udset til Fred var aabnet. Det stod nu tilbage at gøre Nationen bekendt med denne vigtige Begivenhed, og at træffe de fornødne Foranstaltninger til at efterkomme Konventionens Bestemmelser, og fornemmeligen til at sammenkalde et Storting, der skulde tage Beslutning om Krig og Fred. I denne Henseende var Statsraadet herefter mestendeels overladt til sig selv, da Kongen ved en hemmelig Artikel havde forpligtet sig til at træde tilside og ingen umiddelbar Deel videre tage i Regjeringen. Efter den 14de August mødte saaledes Kongen alle

¹⁾ See herom „Frederiksteen i Beleiringen 1814 af en norsk Officer [N. W. Brod.] Christiania 1826.“ Deri ankes over, at Ohme, hvis Tapperhed og Mod under Beleiringen gives al Ret, ikke gjorde Besætningen bekendt med Overgivelsesordren førend om Morgenen, hvorved den omtalte Uorden foranledigedes. [At Frederiksteen ligesaalidt nu som under tidligere Beleiringer blev indtaget af de Svenske, men ifølge høieste Befaling overgaves paa Grund af Conventionen i Moss, er uimodsigeligt. Ikke desto mindre ere de fleste fremmede Beretninger formede saaledes, at Læseren maa antage det Første. Mærkeligt i denne Henseende er det, at Bjørnstjerna, som selv afsluttede Conventionen, i sin Udgave af Mémoires du Comte de Stedingk (Paris 1847. III. 241.) kan skrive: Les forteresses norwégiennes, parmi lesquelles on compte d'abord Frederikshall . . . furent prises l'une après l'autre. Kun een norsk Fæstning blev tagen (prise) af de Svenske, og det var Frederikstad. Schinkel fremstiller Begivenhederne rigtigt. Udførlig Underretning findes i Kongs Frederikshald og dens Krigshistorie S. 106—147.]

²⁾ [Det maa være en simpel Trykfeil, naar Schinkel (Minnen VIII. 209), der ellers med Saghundskab og Upartisthed omtaler Felittoget 1814, angiver Frederiksteens Besætning til 11,200 Mand, da den ifølge den originale Beleiringsjournal i Et og Alt udgjorde 800 Soldater og Landværn. Fæstningen overgaves den 16de August.]

³⁾ Spørgsmaalet blev endog om et Minde, der skulde oprejses til Ære for Selten — men Ideen forlæstes snart. [Den er i den sidste Tid paany optaget.]

med i Statsraadet. Under 17de August modtoges i det samlede Statsraad Major Brods Skrivelse, hvori han efter Hs. Majestæts Ordre underrettede Statsraadet om, at Kronprindsen havde ratificeret Baabensstilstanden tilligemed den gjorte Reservation angaaende Demarkationslinien. I den Anledning blev det vedtaget „allerunderdanigst at forestille Hs. M. Nødvendigheden af at Foranstaltninger træffes til Stortingets Sammenkaldelse den 7de October, som den seneste Dag sammes første Seance efter Konventionen kan bestemmes til, saaog at det norske Folk hastigst muligt bliver underrettet om, at Baabensstilstanden er bevirket og Bilkarene for samme.“ Den 20de August blev i Statsraadet forelagt Hs. Ms. Reskript af Gaars Dato, hvori Statsraadet under Allerhøihsammes Sygdom tillægges Befaling at antage sig og besørge alle Regjeringsanliggender, samt at afgive alle Ordres og Resolutioner med Underskrift „„efter allerhøieste Befaling““, og uden Segl.“ Til samme Tid fremlagdes Kongens Rundgjørelse til det norske Folk af 16de August, samt Gjenpart af Expeditionerne til Biskopperne og de civile Værdighedspersoner om Stortingets Sammenkaldelse til 7de Octbr. d. A., og Oversættelse af Konventionen og Baabensstilstanden af 14de d. A.

Rundgjørelsen til det norske Folk lød saaledes:

„Nordmænd! Da Vi efter Opøsningen af Eders Forbindelse med Danmark overtog Styrelsen af Norges Anliggender, var det for at hindre at ikke Borgerkrig og Partiaand skulde sønderlide Eders elskede Fædreland. Eders Ønske kaldte Os til Norges Throne; Vi fulgte Eders Kald; Eders Lidd og gode Sag fordrede Vår Deltagelse. Vi besluttede at underkaste Os enhver Opoffrelse for at fore Eder hinc Guder imøde. Vel øinede Vi Farer, som i en ulige Kamp truede at tilintetgjøre Eder og Vort Haab; men Vi kunde umuligen fatte, at Europas mægtigste Stater vilde forene sig for at undertrykke et ædelt og uskyldigt Folk, hvis billige Ønsker var Frihed, og hvis eneste Attraa var Uafhængighed.

„Smidlertid lode Sveriges mægtige Bundsforvante Os ved deres Sendebud erklære, at Norges Forening med Sverige var uigenkaldeligen besluttet. Det er Eder bekendt, at Vi vare villige til at opoffre en personligen lykkelig Stilling, naar et sammenkaldt Storting fandt, at det kunde berede Folkets Held; men det er Eder ogsaa bekendt, at de Bilkar, som da bleve tilbudne for en Baabensstilstand, vare af det Slags, at Vi ikke kunde antage dem, førend Krigslykken blev prøvet, idet de vare stridende mod Grundloven. Vi maatte saaledes beklage, at Vore redelige Bestrebelser for at undgaae Krigen i Norden bleve frugtesløse. Norges udstrakte Grændser og Søhyer have gjort det nødvendigt at fordele Tropperne. Sverige rustede sig med Anstrengelse paa flere Steder, og, uvisse om paa hvilken Deel af Riget dets Angreb kunde ventes, maatte Vi vælge en Stilling, hvorfra Vi baade kunde dække Rigets indre Provindser, og tillige ile de angrebne eller truede Punkter til Hjælp. Glommen synes i denne Henseende at tilbyde de fleste Fordele.

„Bed Efterretning om Fiendens Indbrud over Idesletten og Svinesund ilede Vi at samle et Armeekorps ved Kallestad, for ved et Angreb fra denne Side at standse Fienden fra at gjøre videre Fremgang, men Frederikstads uventede Overgivelse nødte os til at søge Glommen, thi Fienden havde derved vundet en sikker Overgang, og Beien til Christiania kunde forceres. Overlegen til Soes kunde Fienden ved idelige Landgange tournere vor Flanke. En langvarig Blokade af engelsk og svensk Somagt havde hindret Magasinernes tilstrækkelige Forsyning; de vare næsten udtømte, og Mangel paa de fleste Fornødenheder truede at knække det Mod, som Fiendens Overmagt ei kunde bryde. Rigsforsamlingens Afsendte¹⁾ bleve ei modtagne af det engelske Mini-

¹⁾ Saaledes kalder Kongen den Deputation, som Kongen afsendte strax efter Rigsforsamlingens Opøsning, og talte tvende af dennes Medlemmer. I Rigsforsamlingen selv var ikke en saadan Deputations Afsendelse besluttet, langt mindre skede dette i dennes Navn.

terium, og kom saaledes tilbage uden Haab om Hjælp eller Fornibelse af dette Rigets fiendtlige Forholdsregler. Under disse Omstændigheder foreslog Sverige Baabenstilstand. Af de to Fæstninger, hvis Besættelse af svenske Tropper i de afbrudte Underhandlinger var omtvistet, var den ene allerede i deres Magt, og den anden afflaaret af Udsætning og bombarderet. Krigslykken havde erklæret sig mod os, og Kampen i nærværende Stilling maatte blive Fædrelandets Udelæggelse. For at afværge dette, og at give Folket Leilighed til at skjønne Rigets Tilstand ved at beramme et Storting, gjentog Vi Vort Tilbud beredvilligen at træde tilbage fra den lykkelige Stilling, hvortil Eders Tillid kaldte Os. Baabenstilstanden og Konventionen af 14de dennes bleve undertegnede, og som en Følge deraf have Vi ved Reskript af D. D. til samtlige Overovrigheder ladet sammenkalde et overordentligt Storting, at aabnes i Christiania den 7de Octbr. dette Aar.

„Elkede norske Folk! Kun den bydende Nødvendighed — det ville I ikke omtvivle — kunde bevæge Os til et Skridt, som Eders Hengivenhed gjorde os dobbelt sørgeligt. Vor Attraa var at fortjene Eders Kjærlighed, Vor Trost er Overbevisning om Eders Sindelag, og den Bevidsthed, at Eders Vel var Maalet for alle Vore Handlinger. Givet paa Moss, den 16de August 1814.

Christian Frederik.

Konventionen lod saaledes:

„Konvention sluttet mellem Hans Kongelige Høihed Kronprindsen af Sverige i Hans svenske Majestæts Navn paa den ene Side, og den norske Regjering paa den anden Side, sluttet under Betingelse af Stadfæstelse ved Undertegnede paa Moss den 14de August 1814. Art. 1. Hs. K. Høihed Brinds Christian skal, efter den i Constitutionen foreskrevne Maade, strax sammenkalde Kongeriget Norges Storting, som skal aabnes den sidste Dag i September, eller, om dette ikke er muligt, i de første 8 Dage af October. Art. 2. Hs. M. K. af Sverige skal staae i umiddelbar Underhandling med Stortinget ved en eller flere Kommissairer, som han udnævner. Art. 3. Hs. M. K. af Sverige lover at antage den ved de Deputerede i Rigsforsamlingen paa Eidsvold udarbejdede Constitution. Hs. M. vil ikke foreslaae andre Forandringer end de, der ere nødvendige for begge Rigers Forening, og forbinder sig til ikke at gjøre dette uden i Aftale med Stortinget. Art. 4. De Løfter, som ere givne det norske Folk, saavel af Hs. M. Kongen af Sverige som Hs. K. H. Kronprindsen i Kongens Navn, skal samvittighedsfuldt blive opfyldte og stadfæstede af Hs. M. for det næste Storting. Art. 5. Stortinget skal forsamles i Christiania. Art. 6. Hs. M. Kongen af Sverige erklærer, at Ingen skal blive forfulgt enten umiddelbart eller middelbart for Meninger stridende mod begge Rigers Forening, som han til dette Dieblik har maattet yttre. De civile og militaire norske Embedsmænd eller Udlændinger i Landet skulle blive behandlede med den Agtelse og Bevillie, som den høieste Myndighed skylder dem. Ingen af dem skal kunne drages til Ansvar for sine Meninger. De, som ikke vedblive i deres Tjeneste, skal tilstedes Pension efter Landets Love. Art. 7. Hs. M. Kongen af Sverige vil anvende al sin Indflydelse hos Hs. M. K. af Danmark for at faae tilbagelaldt de Forordninger og Edikter, der ere udgivne efter 14de Januar 1814, saavel mod de offentlige Embedsmænd, som mod Norge i Almindelighed. Foretaget paa Moss, den 14de August 1814.

Stjøldebrand,
Generallieutenant.

M. Bjørnstjerna,
Generalmajor.

Jonas Collett. Hall.
Statsraader.

Ratificeret af Hs. M. Kongen og Hs. K. H. Kronprindsen af Sverige.

Additional Artikel. 1. „Hs. K. H. Brinds Christian erklærer og forpligter sig høitideligt til at overgive den ham overdragne executive Magt i Nationens Hænder uden noget Forbehold; og at det er til Opfyldelse af denne Formalitet han sammenkalder Rigets Stænder. Fra det Dieblik de ere forsamlede skal han fornye

denne Erklæring og lade den bekendtgjøre i hele Riget, og derefter skal han forlade Norge, om endog Stænderne skulle ville formaae ham til at forlænge sit Ophold i dette Rige. Til Bekræftelse heraf skal Hs. K. S. Prinds Christian overgive dette Brev skriftligen i tilbørlig Form, forsynet med hans Underkrift og Signet, til Hs. K. Kongen af Sverige, saa hurtig det lader sig gjøre. Denne Artikel skal ei publiceres før 8 Dage efter Rigsdagens Begyndelse. Denne additionelle Artikel skal have samme Kraft og Virkning, som om den ordlydende var indtagen i Konventionen af 14de August 1814.

Jonas Collett.
Statsraader.

Nall.

A. F. Skjøddebrand.
Generallieutenant.
Ratificeret

M. Bjørnstjerna.
Generalmajor.

Christian Frederik.

2. Separat og hemmelig Artikel. 1) Hs. K. S. Prinds Christian skal siden under et eller andet Naastub overdrage den executive Magt til Statsraadet, som skal beholde den til Rigsdagens Slutning, eller indtil Stænderne have bestemt erklæret sig angaaende Regjeringsmaaden. 2) Statsraadet skal udøve sin Funktion overensstemmende med Constitutionen. 3) Indtil Stænderne ere blevne forsamlede, skal Statsraadet undertegne Forvaltningens Akter (løbende Affairer) „paa høi Befaling.“ — Givet i Moss. Christian Frederik.

3. „Jeg erklærer og forbinder mig høitideligen til at overgive den executive Magt, som er mig overdragen, i Nationens Hænder uden noget Forbehold. Jeg fornyer denne Erklæring og skal lade den bekendtgjøre i hele Kongeriget, saasnart Stænderne ere forsamlede, hvorefter jeg skal forlade Norge, om end Stænderne skulle ville formaae mig til at forlænge mit Ophold i dette Land. Til Bekræftelse heraf undertegner jeg dette og sætter derunder mit Signet.

Til Hs. M. Kongen af Sverige. Christian Frederik.“ 1)

Den afsluttede Baabestilstand var af følgende Indhold:

„Baabestilstand

mellem de svenske Tropper paa den ene og de norske Tropper paa den anden Side, sluttet under Betingelse af Stadfæstelse ved Undertegnede paa Moss den 14de August 1814.

„Art. 1. Fiendskaberne skulle ophøre baade til Lands og Vand imellem de svenske Tropper og Flaader paa den ene og de norske Tropper og Flaader paa den anden Side, at regne fra den Dag denne Baabestilstand undertegnes indtil 14 Dage efter Rigsdagens Aabning, og med 8 Dages Opfyldelse efter den bestemte Tid.

Art. 2. Blotaden af de norske Havne skal ophæves fra den Dag, denne Forening er undertegnet. Al Indførsel og Udførsel skal være fri, dog de norske Soldintrader uforbrændte. Art. 3. Dersom Frederiksteens Fæstning ikke har kapitulert, skal den strax overleveres med samtlige dertil hørende Værker til Hs. svenske Majestæts Tropper. Garnisonen skal gaae ud af Fæstningen med Baaben og Bagage og alle militaire Honnører. Det skal være Officererne tilladt at gaae hvorhen de ville. Soldaterne vende tilbage til deres Hjem; saavel de Første som de Sidste skal love ikke at ville tjene mere mod Hs. svenske Majestæts Tropper. Art. 4. Der skal trækkes en Demarkationslinie mellem de tvende respektive Armeer. Den svenske Linie skal hælde sig til Soner, gaae over Govi, Onstad-Sund hen til Djern-Øs, og følge Glommen lige til Kragerud. De svenske Tropper i Bermeland maae ikke gaae forbi Ullangen. Den norske Linie skal hælde sig til Drøbak, gaae forbi Korsegaarden og Krogstad til Djern-Øs, og siden følge den høire Bred af Glommen lige til Kongsvinger.

1) Det var rimeligvis disse tvende sidste Dokumenter, som bleve Kronprindsen af Major Brod overleverede, og som bevægede ham til Sanction. Saavel disse hemmelige Artillers Form som Materie røde en svensk Forfatter. Her tales om „Rigsdag“ og „Stænder“ ifølgelig om Stortinget og Stortingets Medlemmer.

Art. 5. De norske nationale Tropper skal strax gives Orlov at gaae tilbage til deres respektive Hjemsteder. Der skal kun være under Vaaben de gerorbne Troppercorps, nemlig: a) Det søndenfjeldske Regiment. b) Det nordenfjeldske Regiment. c) Det oplandske Regiment. d) Agerhusiske Skarpskyttere. e) Artilleribrigaden. Disse Corps maa aldeles ikke gaae over den i den 4de Artikel bestemte Demarkationslinie saaledes, at Landstrækningen fra Drøbak, Korsegaarden og Krogstad til Soner, Hovi og Onstad-Sund skal være aldeles fri for Tropper. Art. 6. Der skal kun blive tilbage i Norge to svenske Divisioner med forholdsmæssig Artilleri og Kavalleri. Resten af den svenske Armee skal gaae tilbage til Sverige. Art. 7. Den Deel af den norske Armee, som bliver under Vaaben, skal gaae ind i Demarkationslinien i bestemte Dagmarscher, og opbryde to Dage efter denne Vaabensstilstands Undertegnelse. Den Deel af den svenske Armee, som gaaer tilbage til Sverige, skal bryde op saasnart skee kan. Art. 8. Naar Fiendtlighederne have ophørt, skal svenske og norske Generaler gjensidigen gives Ordres, sigtende til at god Forstaaelse kan herste imellem de tvende Armeer, og at Krigens Byrder og Spor kan forsvinde. Ingen Kontributioner og Requisitioner af hvilketombest Slags skal høves i Landet. Alt, hvad Indbyggere maatte levere, skal betales med rede Penge. De norske Generaler skal forbyde al Bortførsel af Kreature, og de svenske Generaler skal nøiagtigen lade iagttage de Befalinger, som ere givne med Hensyn til denne Gjenstand. Art. 9. Krigsfangerne skal sættes i Frihed paa begge Sider, saa hastig som det lader sig gøre. Art. 10. For at give Nationens Repræsentanter, sammenkaldte til et Storting i Christiania, fuldkommen Frihed i deres Forhandling, skal det ikke tillades hverken svenske eller norske Tropper at nærme sig bemeldte Storting paa en Afstand af 3 Mile, saalænge Stortinget holdes. Borgerne i Christiania skal besætte Bagterne i Byen og paa Agerhuus Fæstning, medens Stortinget varer. Art. 11. For at spare videre Blodsudgydelse skal der være en Vaabenhvile, regnet fra dette Dokuments Undertegnelse, med 12 Timers Opsigelse. Art. 12. Det norske Flag skal respekteres medens Vaabenhvilen varer. Hovedkvarteret Moss den 14de August 1814.

Skjoldbrand.

Bjørnstjerna.

Collett.

Wall.

„Med den Reservation, at Demarkationslinien af de respektive Armeer skal være status quo for den svenske Armee, og for den norske Armee en Linie, som gaaer igjennem Soner, Spydeberg og Hovi til Blommen.

Samme Understrifter.

Ratificeret af S. M. Kongen og derefter af Kronprindsen med følgende Baa- tegning: „Jeg ratificerer ovenstaaende Konvention med Reservationen, og jeg griber med Fornøielse denne første Anledning til at give Beviis paa mine Følelser for Nationen og den norske Armee. I mit Hovedkvarter Frederikstad den 15de August 1814.

Carl Johan.“

Under 16de August udstedte Christian Frederik til Biskopperne og Overøvrighederne Bekjendtgjørelser, hvori de underrettedes om Rigets Stilling og Vaabensstilstanden, med Befaling at kundgjøre samme for Folket, og at træffe grundlovmæssige Foranstaltninger til Valget af de Repræsentanter, som den 7de October skulde sammenkaldes til et overordentligt Storting i Christiania. Denne Bekjendtgjørelse var den sidste Regjeringshandling, som udgik umiddelbar fra Christian Frederik. Alle følgende Bekjendtgjørelser stede, som ovenfor meldt, i Folge den hemmelige Artikel i Konventionen, af Statsraadet gjennem Statssekretariatet: „paa allerhøieste Befaling“ og paa Statsraadets Ans og Tilsvær. Fra den 16de August kunde Christian Frederik ikke længere betragtes som Norges Konge. For at give denne Forædelse et antageligt Baaflud, hedte det, at Kongen var sygelig — og hvo kunde undre sig over, om dette efter saa mange Sjælens Nystelser virkelig var saaledes? — og kunde ikke deeltage i Forretningerne. Som Folge heraf udgik under 23de August følgende Bekjendtgjørelse fra Statsraadet til samtlige geistlige og verdslige Overøvrigheder:

„Da Statsraadet den 19de dennes har modtaget Hs. Majestæts allernaadigste Reskript saalydende:

„I Dag Morges ere Vi ankomne her til Ladegaardsøen, men i en saa søgelig Tilstand, at Vi for Tiden ei kunne befatte Os med Statsstyrelsen. Idet Vi underrette Bort Statsraad herom, befale Vi tillige herved, at Samme fra nu af har at antage sig og besørge alle Regjeringens Anliggender, samt at afgive alle herved fornødne Ordres og Resolutioner med Understrift: „Efter allerhøieste Befaling“ uden at vedhefte noget som helst Segl. Herved stæer Vor Billie.““
og det tillige af Lægernes Indberetning er bragt i sørgeligt Erfaring, at Hs. Majestæts Sundhedsforfatning endnu er den samme, saa haver Statsraadet i allerunderdanigst Følge af denne tilkjendegivne allernaadigste Billie, og i Overensstemmelse med Grundlovens 42de og 43de Paragrapher, indtil Videre overtaget den udøvende Magt, hvilket Hener til Efterretning og fornøden Bekjendtgjørelse for de Dem underordnede Embedsmænd, og ville saaledes samtlige Breve, der forhen adresseredes til Hs. Majestæt, være at fremsende til Norges Riges Statsraad.

Statsraadet i Christiania den 23de August 1814.

Rosenkrantz.

Sommerhjelm.

Jonas Collett.“

Henviisningen til de ovennævnte Paragrapher i Grundloven tilkjendegiver tydeligen nok den sande Mening af ovenanførte Christian Frederiks sidste kongelige Reskript. Deri foreskrives nemlig, hvad der skal foranstattes, naar Riget befinder sig i saadan Tilstand, at det kan ansees for at være uden kongeligt Overhoved, der selv umiddelbart kan sætte sig i Spidsen for Regjeringen, og kan ei fortolkes om saadanne midlertidige Foranstaltninger, som gjøres i Anledning af Kongens forbigaaende Sygelighedstilstand.

Det var naturligt, at den norske Konge under disse raast paa hverandre fulgte Begivenheder, Tilintetgjørelsen af sit stolte Haab om at bevare sin kongelige Stilling og Norges Selvstændighed, maatte føle sig nedtrykt og bekymret, og saaledes beskrives hans Sindstemning ogsaa af dem, som i den Tid nærmest omgave ham. D: fandt ham mestendeels mismodig, indsluttet i sig selv, og ligegyldig for den Omhu for sin kortes Person, som han i bedre Dage aldrig pleiede at forsømme. Denne mørke Sindstemning laa ogsaa udtrykt i de private Meddelelser om Tingenes Stilling, som han gjorde de kommanderende Officierer. Saaledes skriver han under 16de August til Generallieutenant Staffeldt:

„Sr. Gen. Lieutn. Staffeldt! Den Mangel paa Fornødenheder, som Armeen lider, og som man ei formaaer at afhjælpe, har nødte mig til at indgaae Baabensforhold med de Svenske. Disse overskride ikke Grænsen. Det vil være fornødent, at Tropperne paa det næste underrettes om Nødvendigheden af en sliig Foranstaltning. Jeg er syg af Bekymring.“

I Følge Christian Frederiks Forpligtelse at afholde sig fra en effektiv Indblanding i de offentlige Regjeringsforanstaltninger, og under alle Omstændigheder nedlægge den norske Krone, forsoiede han sig til sin Sommer-Residents udenfor Christiania, Ladegaardsøen. Der holdt han sig indtil sin Afreise fra Norge indsluttet i sine indre Gemakker og i sit Sovelabinet. Med Kongen fulgte Major Brock, Capitaine i Søetaten Holstein og daværende Lektor, nu Konferentsraad, Adler, som dengang arbejdede i Kongens private Sekretariat. Han modtog under dette sit Ophold der ikke gjerne Besøg fra Christiania, og kun enkelte, som han hædrede med sin særdeles Gunst, havde Udgang til ham. Han spiste sædvanligen alene paa sit Bærelse eller med Major Brock, og da denne mod Slutningen af August gjorde en kort Reise til Kjøbenhavn, maatte Generalchirurg Thulstrup dagligen føre ud til Ladegaardsøen for at spise med ham. Han forlod kun sin Residents for at gjøre korte Spadsseer-ridt i den temmelig vidtløftige Have, som omgiver Ladegaardsøens Hovedgaard, og indskrænkede sig da til at ride op og ned i Gangene med sin Adjutant i en modesløs Paaklædning. Sin Dag tilbragte han sædvanligen med Læsning i

fit Kabinet, og modtog derhos Besøg af hine 3 Mænd, der opholdt sig hos ham paa Labegaardsøen, og i deres Selskab tilbragte han sædvanligen nogle Aftentimer, indtil han i god Betids gik til Hvile. De sidste Affledsscener med hans Statsraad, og Krasfigelsesakten, der foregik mellem ham og Storthingets Affendinger, hvilken vi senere have at beskrive, vare meget angribende, og han maatte visseligen under vemsdige og blandede Følelser forlade et Land, hvor han havde modtaget saa mange Beviser paa oprigtig og tro Hengivenhed og Tillid, og hvis sande Gavn han med et redeligt Sind havde søgt at befordre.

Fjortende Capitel.

Misnoie med Krigsforelsen. Oplob i Christiania og ved Laurvig.

Efterat denne Vaabenstilstand var afsluttet, og Christian Frederik, ved aldeles at træde tilside og frasige sig al umiddelbar Deeltagelse i Regjeringen, havde ryddet den vigtigste Hindring af Veien for den scandinaviske Satvæses Forening, gjorde den svenske Regjering Alt, hvad der stod i dens Magt, for at overbevise den norske Nation om sin Hensigt, at bringe Rolighed, Virksomhed og en fredelig Tilstand tilbage i Landet, og i politisk Henseende berede Norge en lykkelig Fremtid. Til den Ende afgav General Bjørnstjerna, som Ss. svenske Majestæts Kommissair i Norge, 2den Septbr. en Note, der beroligede Statsraadet med Hensyn til Blotadens Ophævelse. Han forsikrede deri, at de fornødne Meddelelser vare gjorte Sveriges Allierede, og at der efter hans Overbeviisning ingen Fare var for de norske Handlende ved igjen at begynde et fredeligt Samkvem med England og Danmark. Da imidlertid det danske Hof, sin Forpligtelse tro, endnu ikke havde tilladt fri Udførsel af Korn til Norge, indleverede den svenske Minister i Kjøbenhavn en Note til Grev Schimmelmänn, hvori han yttrede Kongen af Sveriges Ønske, at Handelsforbindelsen imellem Danmark og Norge igjen maatte vorde oprettet. Schimmelmänn ilede paa Dronningen af Danmarks Begne, der bestyrede Rigets Anliggender under Kongens Fraværelse i Wien, i sit Svar at forsiikre, at Intet var meer stemmende med Ss. Majestæts Ønske, end at see Handelsforbindelsen med Norge, som kun efter Sveriges Anmodning var afbrudt, igjen fornyet, og at de fornødne Foranstaltninger i den Henseende vare truffet. „Den danske Regjering glæder sig — saaledes ender Schimmelmänn sin Note — ved at være sat istand til i saadan Henseende at handle i Overeensstemmelse med den svenske Regjering, og at kunne lade de danske og svenske Stater nyde gjensidige Fordele.“

Tillige var den svenske Regjering betænkt paa, under Vaabenstilstanden at afhjælpe den midlertidige Trang til Korn ved Indsendelse og Uddeling af flere Partier Kornvarer. I den Anledning blev 23de August fremlagt i Statsraadet en Skrivelse fra Bjørnstjerna, dateret Moss den 22de s. M., hvori denne tilkjendegav „den svenske Kronprindses Ønske om at see Norge forsynet med Korn, og at der til den Ende maatte affendes tvende, eller flere norske Medborgere, for der med de Mænd, som af ham udnævnes, at overlægge om de tjenligste Midler til Jværksættelsen af denne vigtige Sag.“ Statsraadet besluttede at svare, „at det paaskønnede den svenske Kronprindses Opmærksomhed for det norske Folks Læve, at det ligeledes ansaa Provianteringen som en hellig Gjenstand for Statsraadets Bestræbelser, og at samme, idet det nærede det Haab, at de alt længe etablerede Provideringskommissioner og især de Handlendes Anstrengelser vilde tilveiebringe det fornødne Korn, tillige sinede det virksomste Middel til Opfyldelsen af det tilsigtede Mæled i det Billaar af Na-

hæftigheden, hvori Prindsen lover at afvende de fiendtlige Measures mod Norges Handel. Imidlertid vilde Statsraadet gribe det Tilbud, som Prindsen har gjort, frejvædt det uden Hensind og under nærværende Konjunkturer er muligt, og paa Grund deraf søge at formaae tvende Handelskyndige at møde paa Ross, for i For-
ning med Oberst Hegermann at afhandle denne Gjenstand."

Derimod troede Statsraadet sig ikke besejret til at lade uddele et Parti af om-
rent 2000 Tønder Kornvarer, som Kronprindsen havde indsendt som en Gave til
de meest trængende Norges Indbyggere. I sit Svar til Bjørnstjerna yttrede det:
„at det ingenlunde mistjendte Kronprindsens ædle Hensigt med denne Gave, men at
det holdt sig overbevist om, at Uddelingen deraf under nærværende Omstændigheder
ikke alene vilde vække den slumrende Partiaand og sætte Folkets Tillid til Statsraadet
i Fare, men og give den Nationaluvillie, som Tidens Begivenheder havde fremvirket,
en Røring." Det indstillede saaledes at udsætte denne Uddeling, indtil Stortinget
var bleven samlet, hvorimod det tilbød sig at modtage og paa de offentlige Magas-
iner bevare dette Korn til nærmere Raadighed derover. Bjørnstjerna anmodede der-
efter Statsraadet om at berettige Fattigvæsenets Bestyrelse, eller andre vedkommende
Autoriteter til at gjøre de fornødne Foranstaltninger i den Henseende, enten efter egen
Skjønsomhed eller efter Aftale med ham. I sit Svar undslog Statsraadet sig frem-
deles fra al Deeltagelse i Uddelingen af dette Korn, og haabede i Kronprindsens
milde Bedømmelse at finde Undskyldning for denne sin Beslutning. Bjørnstjerna hen-
vendte sig tilfaldt til Stiftsdirektionen, men med samme Resultat. Den fløttede sin
Begrundning til Statsraadets Forhold i denne Henseende¹⁾.

Bed samme Leilighed gjorde Kronprindsen opmærksom paa Hensigtsmæssigheden
af at regulere Forholdet mellem Værdien af norske og svenske Penge, da de sidste
under den svenske Armees Ophold i Landet saa meget udbredte sig, og han foreslog
derfor, at der til at aftale Midlerne til at afhjælpe Norges Korntrang maatte udvæl-
ges Mænd, som ogsaa vare bekendte med Norges Finansforfatning, paa det der
med dem kunde provisorisk afhandles om Forholdet af disse Pengeværdier, og begge
soll see Billighed og Ret. I denne Anledning bemærkede Statsraadet i sin Svare-
skrivelse, „at Alt, hvad der vedkommer Statens Finantser, kun ved Stortinget kan
afgjøres, og at der ved Rigsforsamlingen paa Eidsvold er foreskrevet denne Green
af Statsbestyrelsen visse Normer, som ikke kunne fraviges, uden at Statsraadet paa-
tager sig Ansvar for Nationens Repræsentanter. Skulde derimod Meningen af denne
Dorrenskomst være at enes om et Coursforhold imellem svenske og norske Repræsen-
tatter i Anledning af Leverance til de paa norsk Grund forblivende svenske Tropper,
da vilde Statsraadet tillige meddele ovennævnte Kommissairer fornøden Instruction."

Gemytterne vare imidlertid ikke aldeles beroligede, men der viiste sig endnu et
Eftervil af de urolige Bevægelser, som havde fundet Sted ved Underhandlingerne
om Norges Forening. Der vare Rygter udbredte om Lunkenhed og Skjodesløshed,
som skulde være viist af høie Embedsmænd og militaire Chefer i Udførelsen af deres
Embedspligter, ja endog om Forræderier, som skulde være begangne under den sidste
Krig, og om en forræderst Brevvevling, som skulde være bleven ført mellem enkelte
norske Mænd i ophøiet Stilling og svenske Autoriteter. Ikke alene krævede den
offentlige Stemme, at en Undersøgelse i denne Anledning maatte blive anstillet, men
Statsraad Sommerhjelm foreslog i et Statsraadsmøde af 20de August, at en Un-
dersøgelingskommission desangaaende maatte vorde nedsat. I Christiania vare disse
Anklager især stiled mod Statsraad Garthausen, som ansaaes for ved Forsømmelse i
Kommissariatets Anliggender at have foranlediget Armeens flette Forsyning og Krigens
derpaa fulgte uheldige Udfald. I det sidste maatte dog Garthausen anses uskyldig
formedelt Statens svage Kraft til at give ham de fornødne Midler i Hænde, lige-

¹⁾ Korrespondencen om denne Kornuddeling findes i Bilag No. 83.

som vissefægen ingen upartist Mand anklagede ham for at have gjort sig skyldig i forræderiske Planer eller et underfundigt Samkvem med Fienden. Om han ikke altid rygtede Provideringens Sag med tilbørlig Narvaagenhed, maatte dette tilskrives de mange tildeels heterogene Embedsforretninger, der vare læssede paa hans Skuldre. — Kort efter Vaabenstilstanden stimlede saaledes en talrig Bobelhob sammen udenfor hans Huus paa en Dag, da han havde en Bennesamling paa sit Landsæde udenfor Byen, og truede at mishandle ham ¹⁾. Garthausen blev nødt til at forstikke sig, men Generalauditeur Bergh, som var en af hans Gjæster og havde Folkets Tillid, beroligede den forsamlede Hob, hvoriblandt nogle velklædte Personer, med den Forsikring, at Statsraad Garthausen Dagen efter frivilligen vilde nedlægge sit Embede, hvorefter hans Forhold lovligen kunde blive undersøgt. Derefter adspredte Følkehoben sig. Den følgende Dag tilmeldte Garthausen Statsraadet, „at han efter det stedfundne Oplob i Christiania og den ham under dette viiste Opsørsel har fundet det rigtigst at forlade Byen ²⁾, samt at den konstituerede Amtmand over Ugershuus Amt, Kammerraad Holst, havde erklæret sig villig til at tiltræde første Departement som Committeret.“ Dennes Constitution blev derefter gennem Statssekretariatet udfærdiget, og kort efter renoncerede Garthausen paa sin Gage som Statsraad.

En anden Bobelskare, i hvis Spidse fandtes Enkelte, der vissefægen ei kunde finde sig tjent med denne Klassifikation, stimlede sammen udenfor den svenske Kommissair, General Bjørnstjernas Logis hos Trakteur Carstens, og slog endog Binduer ind i det Bærelse til Gaden, hvor han boede, men ogsaa denne Følkehob adspredtes uden at videre Voldsomhed udøvedes. Det norske Folk er lidet tilbøielig til at belægge sine Trudsler og høie Talemaader med blodige Handlinger, og der gives i den sidste Krigshistorie intet Exempel paa, at noget Individ personligen er bleven mishandlet, hvor megen Anledning der endog under enkelte tumultuariske Scener synes at have været til at befrygte saadant ³⁾. Da imidlertid General Bjørnstjerna i Anledning af denne ham tilføiede Ulempe var afreist, afsendtes Admiral Baron Cederstrøm paa et Krigsskib til Christiania, for at undersøge Forholdene ⁴⁾. Ved Cederstrøms Landstigning fandt vel en urolig Gjæring Sted i den forsamlede Følkehob; men det lykkedes ham dog uden videre Ulempe at frembringe sit Værende for Stats-

¹⁾ Det er endog rimeligt, at Garthausen havde foranstaltet denne Bennesamling, hvoriblandt flere af Byens agtede og yndede Mænd, for at være desto sikrere i denne Omgivelse under et Angreb, hvorom han havde Mæs. [Følkehoben opsøgte først Garthausen i hans Gaard i Christiania (den forrige Bibliothek-Bygning i Raadhussgaden), men da han ei var der, slog den Ruderne ind, og drog ud til hans Landsted Lille-Frogner. Her havde han Selskab hos sig, hvoriblandt Bergh og Eversdrup, som begge talte Hoben til Rette. Infulden mod Bjørnstjerna, hvorom strax nedensfor, var derimod tilfældig, og efter hvad Udg. har hørt af Deeltagere i Oplobet, mod Ledernes Hensigt og Luste. Da nemlig Bjørnstjerna havde sit Kvarter nær ved Garthausens Gaard (hos Carstens paa Hjørnet af Kongens Gade), og Folkestimmen fyldte Gaderne der omkring, antog Mange, at det gjaldt den svenske Kommissair, og man slog derfor ogsaa Ruderne ind der.]

²⁾ Han søgte sin Tilflugt hos sin Ven, Provst Wilhelm Lassen paa Gran. Men han behøvede ikke længe at skjule sig, da Gemøtterne snart beroligedes. [Neppe var han kommen ind i Præstegaarden, førend han og der blev opstræmt ved en Steen, som kastedes ind i Bærelset. Den forfulgte, uheldige Mand sprang sotsærdet op med Udraabet: „Stal og Steenkast forfølge mig her?“ Men han beroligedes snart ved Dplysning om, at det var Provstens lille Sønnesøn, som under sin Leg i Gaarden havde gjort det.]

³⁾ Den tilfældige Molest, som tilføiedes en Kjøbmand i Arendal under et Folkeoplob, (ovenf. S. 486), kan ikke regnes hertil, da det ikke var denne sammenløbne Følkehobs Hensigt at myrde, men at røbe.

⁴⁾ Der gik endog det Rygte, at det svenske Regiment „Royal Suédois“ skulde rulle ind i Christiania for at hindre slige Oplob, men den fornuftige Deel frygtede ikke for dette Brud paa Vaabenstilstanden. [Carl Johans Ordres og Tilbud i Anledning af Oplobet i Christiania findes hos Schinkel VIII. 355—356.]

medet, som i den Anledning var forsamlet den 24de August i Kongens Palais. I Statsraadet overrakte Cederstrøm en Skrivelse, hvori han anmeldte at være sendt fra S. R. S. Kronprindsen af Sverige i Anledning af det Oplob, som forleden Nat havde fundet Sted i Christiania, og at det var ham paalagt at gjøre Forespørgsel, om Statsraadet ved egne Midler troer sig stærkt nok til at tilveiebringe og vedligeholde Rolighed i Staden og paa Landet, da Prindsen i modsat Tilfælde skyndsomt vilde træffe de Foranstaltninger, som Regjeringens Sikkerhed og indgangne Forpligtelses Hellighed fordrede." — Herpaa besluttede Statsraadet at svare: „at Sammenfær sig fuldkommen istand til at overholde den indvortes Rolighed, at de urolige Optrin undersøges af vedkommende Autoritet, at en Commission vil blive nedsat, naar de væsentlige Forhør indløbe, for at paasee Uroffisterne tiltalte og straffede, og at der, saavidt Statsraadet bekjendt, Intet er forefaldet, som har havt nogen personlig Fornærmelse mod Generalmajor Bjørnstjerna eller medhavende Officier til følge, da der uophødelig blev serget for disses Sikkerhed." — Cederstrøm ledsagedes tilbage under Misnoiens Udbrud af den sammenstimlede Folkehob¹⁾.

Men det var ikke alene i Hovedstaden at disse Uroligheder fandt Sted; de viiste sig med større Virkning udenfor samme. General Staffeldt, der af Aarsager, som mere havde sin Grund i et uheldigt Sammenstød af Omstændigheder og i Mistillid til hans politiske Tænkemaade, som udgik fra høiere Steder, end i nogen virkelig Brøde fra hans Side, maatte ogsaa bære sin Deel af Folkets Misgunst. Efterat Baabensforretningen var sluttet, viiste sig allerede i Armeen selv Spor af denne Misnoie, og det forstiktes af Dienvidner, at Staffeldt kun ved Forklædning undgik de forbittede Soldaters Mishandling. Med denne truedes han ogsaa, efterat han var kommen hjem til sin Bopæl ved Laurvig. Ikke alene bleve Blakater, affattede i de mest ærerørige Udtryk, opslagne paa hans Benners Huusdøre, men en Hob, bevæbnet med alflens Baaben, marscherede ud fra Frederiksværn for at angribe ham paa hans Gaard Rolighed, hvilket dog ved formaerende og moderat tænkende Nænds Mellemkomst blev forhindret²⁾. Staffeldt maatte af Frygt for Gjentagelse af slige Scener tage sin Tilflugt til en gammel Ven, som havde været Auditeur ved Jægerkorpset, Rancealliraad Bruenech i Skien, der modtog ham i sit Huus uden at ændse den Fare, for hvilken han derved udsatte sig. Foreløbigen undslap saaledes Staffeldt denne Forfølgelse; men større Lidelser forestode snart denne Olding.

Disse urolige Scener og et almindeligt Nationalønske, som gjenløb i alle offentlige Tidender, foranledigede Statsraadet, i hvis Hænder nu Regjeringen var, til at udnævne en Overtrigscommission, bestaaende af Generalmajor Meyer, Generalauditeur Bergh og Oberst Ramm, „der skulde sammentræde for at undersøge de mulige Uordener og formeentlige Feil, hvorover den almindelige Stemme saa høitigen havde beklaget sig", og som under forskjellige Kommandeurers Ansørgsel skulde være begaaede i dette Felttog. Gjenstanden for deres Undersøgelse skulde fornemmeligen og allerførst blive Kragerøens Forsvar, og saavidt muligt Frederikstads Kapitulation, samt overbøvedet alle de Tilfælde, som under Fiendtlighedernes Gang maatte være indløbne. Resultatet af denne Commissions Undersøgelse, og den videre Sagsforfølgelse mod de Anklagede, tilhører et følgende Tidstrums Historie; men især blev det ulykkeligt for den gamle Staffeldt, der formedelst samme lagdes i Graven³⁾.

¹⁾ Generalmajor Bjørnstjerna anlede i en Skrivelse til Statsraadet over, at Cederstrøm personligen var bleven insulteret; men Statsraadet svarede ham, at han var urigtigen underrettet, og at Cederstrøm derimod med sit Følge havde mødt al Forekommenhed. Fobelens Sammenstimlen var ikke heller forbunden med nogen Slags Boldsomhed.

²⁾ Morgenstjerne, Staffeldts Proces I. 6—7.

³⁾ Staffeldt synes meer at være falden som et Offer for en politisk Mening end for en virkelig Forbrydelse. Han havde ingen Deel i den ublastede Forsvarsplan. Denne havde Prinds Christian længe før Krigens Udbrud betroet Sejersted, som dengang

Alle disse urolige Bevægelser og tumultuariske Optrin, som viiste sig blandt den mindre tænkende, mindre oplyste og mindre dannede, eller dog mindre fordomsfrie Deel af Nationen, denne strenge Fremgangsmaade fra deres Side, som stode paa Selskabets høiere Trin og styrede dets Anliggender, vare tildeels et Fostet af den Græmmelse, som et skuffet Haab maatte opvække hos Selvfændighedens Forsvarere, og af den Overbeviisning, at denne Kamp under en tro Opfyldelse af alle Bedkommendes Blikker vilde have faaet et heldigere Udfald; men den Befaling, som gik ud fra Statsraadet om en streng Undersøgelse af enkelte Krigeres Forhold, maa ansees som en hæderlig Omfarg for at redde Nationalæren, og et klogt Hensyn til en fast almindelig Fordring af Folkestemmen. I Hovedsagen var visseligen Nationalæren ikke krænket i den sidste Krig, men over enkelte Krigsbegivenheder hvilede bestjæmmende Rytter, og Straf maatte gaae over dem, som havde foranlediget det mindre hæderlige Udfald.

Den svenske Regjering forholdt sig mestendeels rolig og neutral under denne indvortes Gjæring i Norge, og viiste et Maadehold, som endog kunde synes at styrke disse Bevægelser uforstyrrede Fremgang, men havde sin Grund i Europas forandrede politiske Forhold. Sveriges Kronprinds¹⁾, hvis vise og heldige Politik under denne sidste europæiske Krig vi have haft Leilighed til at fremhæve, indsaa dette, og valgte derefter Forholdsregler, som isøvrigt saa meget stemmede overeens med hans liberale og ædle Sind. Overalt viiste han sig ved sin Indtrædelse i Norge mere som Ven end som Fiende. Gjorde endog de Banstraaler, som han havde udslyngt mod Norges valgte Konge og Selvfændighedens Tilhængere, ikke sin Virkning, og opirrede endog tildeels Folkets Gemytter, saa havde de Skridt, som han umiddelbart foretog sig ved at betræde norsk Grund, en mildere og klogere Retning. Han forlovede alle Fanger, som han havde gjort i Frederikstad og paa Balspladsen, under den venligste Behandling, og forlangte kun, at de ikke skulde bære Vaaben mod ham. Han behandlede de Egne, som berørtes af hans Krigerstærker, med den største Slaansomhed, og lod dem det mindste muligt føle Krigens Byrder. Han paalagde ingen Krigsstyr, men betalte med rede Penge, hvad der af Landets Indbyggere leveredes hans Armeer.

havde hans ubetingede Tillid. Staffeldt havde liden eller ingen Afgang til Kongens Raad under Krigen, og modtog, efterat denne var ubrudt, flere Brevser paa Kongens Tilfbesættelse og Mistillid. Han var saaledes kun at betragte som Divisionschef, der havde at udføre de Ordres, der udgik fra Hovedkvarteret, og disse vare mestendeels af den Art, at de lammede Krigerens Virksomhed. De øvrige Divisionschefer vare aldeles uafhængige af Staffeldt, meddeelte ham ikke deres Stilling og opererede ikke efter Aftale med ham. Han følte sig krænket ved denne sin Konges Tilfbesættelse og Mistillid, og hans Hænder vare bundne ved Kommandoens Søndersplittelse. Ingen Under altsaa, at Staffeldt ikke fremtraadte i denne Krig med samme Lyft og Krigerlynd, som i den første Krig, hvilken han seierbetrunderet førte under en Overgeneral, til hvilken han stod i et gjensidigt Tillidsforhold. Derhos forudsaa hans skarpe Krigerøie let Krigens Udfald, og han udlod sig skundom derom maaskee altfor frimodig. — Den første Domstol, Overkrigskommissionen, frikjendte Staffeldt; det høieste Tribunal domte ham fra Liv og Ære. Hans Konges Benaadning reddede ikke hans Liv; thi han sank i Graven af Græmmelse og Sorg, idet Dødsens Livsstof fortæredes under Sjælens Kvæler. Men om han end sælvedes af den dommende Retfærdighed i sidste Instant, langt ophøiet over Lindviedes og Mærbes Dom, maa det være tilladt at befri hans Minde fra Forræderiets Stempel. Den Overbeviisning kunde aldrig berøves Staffeldts Venner og upartiske Jagttagere af hans hele Færd, at han var moralisk uskyldig, om han end juridisk maatte sælvedes.

¹⁾ [I de sidste Dage af August afreiste Kronprinds Carl Johan fra Frederikshald til Stockholm, for der at overlægge med det svenske Statsraad om de Forandringer i Eidsvold-Grundloven, som Foreningen med Sverige gjorde nødvendige (Schinkel-Bergman VIII. 219 efter Carl Johans Brev til Esen af 5te Septbr.) Rimeligviis har han modtaget til Bedømmelse det i norsk Statsraad (ovenfor S. 471) behandlede Udlast, som antoges hovedsagelig forfattet af Diriks. Carl Johan vendte ud i September over Gøteborg atter tilbage til Frederikshald.]

Det fik venlige Bøsen, sin humane og fordringsfrie Modtagelse tiltrak han sig alle den, som nærmede sig ham. Aldrig har nogen Fyrste havt det meer i sin Magt at forjage al Frygt og Tvang hos dem, som havde Roget at foredrage for ham i hans Kabinet. Det var ikke Fyrsten men Privatmanden, der underholdt sig med sine Lige uden Spor af nogen besværlig Titette, og Enhver, som forlod ham, troede at have opnaaet hvad han ønskede. Saaledes vare deres Høiester, der under Baabens tilfalden og efter Kongevalget i Stortinget indlodes i hans Audience-Gemat, og denne venlige Tone er aldrig veget derfra under hans hyppige Ophold i Norge¹⁾.

Dette Maadehold i den svenske Regjerings Fremgangsmaade, understøttet af Konprindsens personlige Humanitet, formædelsft hvilken han styede Alt, hvad der kunde væk Rationen ubehageligt, og beslittede sig paa hvad der kunde tælltes den, forbrændet med en fuldkommen Forglemmelse af alle forbigangne Udbrud af Had mod Forbindelsen med Sverige, styrkede deres Mod, der nu stode sørgende ved den absolute Selvstændigheds Grav, og satte dem istand til, ligesom i et Efterspil at fortsætte deres Bestræbelser for at hævde Fædrelandets Ære, og give det sin tilbørlige Vægt og uafhængige Stilling i det nye Forbund. Længe efterat dette var indgaaet, var hiint Selvstændighedsparti endnu høitallende, og dets vigtigste Medlemmer stode oprøst mod sine Modstandere, uagtet Ideernes Seier egentligen var paa disses Side. Gælle af det jaakaldte svenske Parties Tilhængere opløstede vel sin Stemme strax efter Foreningen, og fremhævede i forskjellige Brochurer deels de Ulykker, som den forrige Forening skulde have bragt over Norge, deels Fordelen af den ny, hvilken de betragtede som Historiens Billie, og som grundet paa begge Landes naturlige Forhold og politiske Stilling. Men ingen af Delene fandt Gjenslang hos den større Deel af deres Landsmænd. Kjærligheden til den gamle Statsforbindelse var ikke udryddet

¹⁾ En Audience hos Carl Johan i hans norske Kabinet havde visseligen et i Fyrste-Kabinetter usædvanligt Præg. Hans særegne Bøining med Hovedet, ledsaget med et venligt Haandtryk og det franske „Adieu“ ved Indtrædelsen, hans fuldkomne Tilfidsfættelse af sin opstode Stilling under Samtalen, den særegne Færdighed, hvormed han lettede dem, der vare mindre øvede i det Sprog, som han alene forstod, Bønen til at udtrykke sig, hans fromme Velsignelse „que dieu vous benisse“ ved Afreden, maa gøre Erindringer om disse Audiences levende, dyrebare og uudflettelig. Det kunde vistnok have, naar i Samtalens Lob Gjenskandelse kom paa Bane, der frembragte hos ham ubehagelige Erindringer, eller Roget fremførtes, som mindre tælledes ham, at hans Miner og Udtryk fik Præg af en libensfabelig Fæstighed, der for et Dieblil ængstede hans Tilhørere; men aldrig var Overgangen fra den libensfabelige Fæstighed til den venligste Tale og det blideste Bøsen større end i disse private Audiences. Forfatteren har stundom været i det Tilfælde, at han maatte for sin Konge berøre fædrelandske Anliggender, om hvilke Fyrsten havde dannet sig Begreber, der i Forfatterens Tanker ikke svarede til de sande Forhold, og beskrive Landets Stilling med andre Farver end den fra andre Sider var bleven ham afmalet. — Saaledes troede Forfatteren i Slotsagen, som Formand for den i denne Henseende nedsatte Comitee, at burde gøre Kongen opmærksom paa, at den lagte Plan til Slotsbygningen, stridende mod en foregaaende Stortingsbeslutning, var for stor for Landets Kræfter, og forudsagde at den ikke vilde gaae igjennem i Stortinget, hvis Begreber herom Forfatteren kjendte. Hans Bemærkninger, endstjønt fremsatte med underkastelig Ærefrygt, frembragte Misnoie og heftige Udbrud hos Fyrsten; men da han mærkede, at dette gjorde Indtryk paa hans Tilhører, gik han strax over i en venlig Tone. „Vær rolig, sagde han, Jeg har min Mening, De har Deres, Enhver yttre sin, og vi ere derfor lige gode Venner.“ Og Forfatteren sporede i Sandhed aldrig en Forandring i hans venlige Færd, eller Formindstætte af hans kongelige Gunst, om han end frimodigen havde udtalt sin Mening om vanskelige Anliggender. Det norske Folk har gjennem sine Repræsentanter ofte havt delikate Materier at afhandle med sin Konge; det har, under en med Constitutionens Aand overensstemmende hellig Ærefrygt for Kongens Majestæt, i Virkeligheden modsat sig Forslag paa hvilke han lagde megen Vægt, og fattet Beslutninger, der mindre tælledes ham; men denne Modstand har ikke forstyrret det kjærligste Forhold mellem Konge og Folk, som i en vøgende Grad varede til den sidste Skismisse. Han tog det norske Folks Kjærlighed udeelt med sig i Graven.

af alle Hjertes — den sæstede endnu dybe Rødder i Landets Indre — og til dets nye var Tilliden endnu ikke befæstet. Sine Forsøg bleve modtagne med fast almindeligt Misshag, og gjendrevne med Alvor. Dette Forhold forandrede sig ikke, da den nye Statsorganisation fandt Sted. Den svenske Regjering sammensatte sit norske Raad mestendeels af Mænd, som havde været Foreningens ivrigste Modstandere. Grev Wedel var den eneste af det saakaldte svenske Parti, som optoges i det norske Statsraad. De fleste af dette Partis Tilhængere tral sig efter Foreningen stiltiende tilbage i sin forrige Stilling. Vi ere langt fra — og derpaa er ofte henpeget — at antage denne Tingenes Stilling skadelig for Fædrelandet. Formedelt denne kunde sine Mænd Skridt for Skridt iagttage Nationens Løb med Hensyn til Foreningens Betingelser, og ligesom afvinge de svenske Underhandlere en Eftergivenhed, der meer syntes at passe sig for den Overvundne, end for Seierherren.

Femtende Capitel.

Norges mislige Handelsvirksomhed.

Da Waabenstilstanden var sluttet, begyndte Næringsvirksomheden sin afbrudte Gang, men den kunde ikke igjen bringes i sin forrige fordeeltige Stilling. Et heelt Aars Uvirkomhed havde lammet Kraften til at gjøre store Handelsforetagender, og Omstændighederne havde uheldigen forandret sig. Neppe vil man kunne erindre et saa næringsløst Tidsrum i vor Handelshistorie, som det, der ligger indenfor Selvstændighedsperiodens Grændser. Kun Aaret 1808 kan maaskee dermed sammenlignes. Engelske og svenske Orlogsmænd blokerede Norges Kyster og hindrede Tilførsel af Korn, og der kunde ingen Udførsel af Landets Produkter finde Sted. Da denne nu igjen efter Waabenstilstandens Afslutning begyndte, fandt de affræbte Produkter ikke saa villig Afsetning som tilforn. England havde lagt alvorlig Haand paa de Foranstaltninger, der besværede Indførselen af østersøist og nordist Trælast, og lettede den for de engelsk-amerikanske Besiddelser. De norske Huse havde saaledes den største Banstæthed ved at reise de Benge, som behøvedes for at dække Kjøbet af de til Vinterens Behov fornødne Fødemidler, og Bengevæsenets Afsondring i begge Riger, idet de begge paa forskjellige Veie søgte at bringe Orden i dets Forvirring, lagde store Hindringer i Veien for Handelsfamqvemmet imellem dem. Den store Mangel, som herskede i Landet saavel paa Fødemidler som paa Benge, og de under Handelsstandsningen opdyngede Udførselsvarer gjorde ogsaa, at der strax ved Fartens fornødne Åbning stede store Udførslinger til alle Kanter, hvorved de udenlandske Markeder overlæsesedes, de udfræbte Varers Priser faldt, og der var mindre Forslag i de gjorte Remisser. Denne Nød fersgedes ved idelige Manebreve fra Nordmændenes Kommissjonairer og Kreditorer i Danmark. Diskontoen i Kjøbenhavn steg i dette Aar til en betydelig Høide, og det var ikke sjeldent, at Nordmændenes Kommissjonairer beregnede sig under Navn af Diskonto 24 pCt. Rente af forstude Kapitaler. Norges Gjæld til Danmark tiltog under disse Omstændigheder i en frygtelig Grad. Formedelt den standsede Handelsvirksomhed under Krigen havde saa Handelshuse det i sin Magt at dække ved tilbørlige Remisser Beløbet af det Korn, som de i Vaarens og Sommerens Løb behøvede for at standse Mangelen i deres respektive Kredse, eller at gjøre Afdrag paa gammel Gjæld. Der var i Danmark en almindelig, af Interesse for Sagen selv oprunden, Attraa efter at understøtte Norges Bestræbelser for at forsvare sin Selvstændighed, og da Handelen i Danmark ogsaa mestendeels stand-

se under den sidste politiske Katastrofe, saa var Kornets Afgang derhen de danske Kornhandlere høist velkommen. I denne Sommer fordybede Norges Handlende sig saaledes i en Gjæld til danske Kommissionairer og Kornsælgere, som siden i Tidens Løb blev høist trykkende, da Forholdene mellem Kreditor og Debitor under Bengeværdernes Fluktuationer fik en Retning, som var modsat den, der under Krigen havde fundet Sted. Formedelt Danmarks vakkende politiske Forhold og Krigenes Byrder freg Barernes nominelle Priis under Selvstændighedsperioden til en Høide, som den endog under den værste Periode af Krigen med England ikke havde naaet. Bedvarende flette Handelskonjunkturer for Norge i de første Aar efter Skilsmissen forbedrede alle Norges Stilling, medens Bengeværset i Danmark strax efter Krigen undergik en mærkelig Forbedring, deels formedelt en fordeelagtig Afgang i dets vigtigste Afslibningsprodukt, Korn¹⁾, deels formedelt de kunstige Midler, hvorved Coursen gaves en tvungen Retning til al pari. Den Gjæld, som saaledes Nordmændene fordybede sig i til Danmark under Sommeren 1814, blev en svær Post at afdrage, da de danske Benge i Tidens Løb toge en fremsthyndet Flugt mod pari, og flere Huse kulsede under for denne Byrde. Disse trykkende Handelsomstændigheder lastede en mørk Skygge over Norges politiske Stilling i de første Aar efter Skilsmissen fra Danmark; thi Stats- og Handelsforhold sammenblandes ofte, og Regjeringerne prises eller dables for sine Foranstaltninger efter den bedre eller flettere Tilstand, hvori Rætningsdriften befinder sig — men det vilde være paa det urette Sted her dybere at trænge ind i denne Materie.

Sextende Capitel.

Gjensidig Imødekommen.

I Genhold til Conventionen i Moss blev et overordentligt Storting sammenkaldt, som skulde aabnes i Christiania den 7de Octbr. Vi have ovenfor seet, at Grundlovens Bestemmelser hindrede en tidligere Sammenkaldelse, hvormeget end denne paabevæges af den svenske Regjering, da den nye Forsamling maatte vælges paa en anden Maade end den Tidsvoldste var bleven valgt. Ved dette Valg viste det sig, at Selvstændighedsideen endnu var den herskende i Landet, da mestendeels de Mænd udtvaredes, som havde været dens ivrigste Forsvarere²⁾. Da det Rygte var udbredt, at nogle Fuldmagter skulde indeholde en bestemt Instrux til de udtvarede Repræsentanter, at rette sin Stemmegivning i Anledning af Sveriges og Norges Forening efter den vælgende Kommunes Forstrift, var der i Bladet „Liden“ indført et Raisonnement om det Upassende i et saadant Forhold, idet den valgte Repræsentant efter Sagens Natur, og i Medhold af Grundlovens Udtryk, kun havde at følge sin Overbeviisning og votere derefter. Ikke desto mindre fandt dette Sted ved en enkelt Fuldmagt, idet Bølgernes næsten eenstemmige Billie lod mod en Forening med Sverige. Men denne Protest havde ingen Indflydelse paa Stortingets Beslutning, og blev,

¹⁾ Den Misvægt, som indtraf i en stor Deel af Europa 1816 og 1817, rammede kun partielt Danmark.

²⁾ Forfatteren udvalgte denne Gang ikke til Repræsentant, fordi en af hans Venner i Valgforsamlingen, der havde stor Indflydelse, frygtede for, at hans bekjendte Trivsel om Selvstændighedsværkets Mulighed skulde paaføre ham Uleilighed.

da denne blev tagen, givne saa, at Repræsentanternes sande Mening noksom lagdes for Dagen ¹⁾.

Christian Frederik opholdt sig under Vaabenstilstanden, som ovenfor bemærket, udenfor Christiania paa Ladegaardsøen, og afholdt sig fra al Deeltagelse i Regjeringen. Imidlertid nærmedes endnu i Sverige Frygt for, at Kongens Nærværelse i Norge skulde have en skadelig Indflydelse paa det sammenkaldte Storthings Beslutninger, og ved en ny Mission søgte Sveriges Regjering at styrke Tronaffigelsen, og fremsthynde Christian Frederiks Afreise. Saaledes indfandt sig Friherre, siden Grev Platen, denne ivrige Befordrer af Foreningen, for Storthingets Åbning, i Christiania, uden Tvivl i den Hovedhensigt at fremsthynde Kongens Afreise, men derefter indtraadte han iblandt de svenske Kommissairer, der underhandlede med Storthinget. Faa Dage efter Platens Ankomst indfandt sig iligemaade en engelsk Kutterbrig i Christianiafjorden, og tilbød Christian Frederik sin Tjeneste til Overfarten til Danmark. Men Kongen afslog Tilbudet, da han vilde benytte et dansk Orlogsfartøi til Befordring. Han vilde overalt ikke forlade Landet, førend han høitideligen havde nedlagt i Folkerepræsentanternes Hænder det Scepter, som Folkets Stemme havde overdraget ham.

I den Mellemtid, som forløb mellem Vaabenstilstandens Afslutning og Storthingets Åbning havde det norske Statsraad flere tildeels vanskelige Gjenstande at afhandle med den svenske Kommissair, Generalmajor Bjørnstjerna, idet begge Parter vare vaagne paa deres Post for at paasee Vaabenstilstandens Villkaar overholdte. Statsraadet søgte især at paasthynde de Foranstaltninger fra svensk Side, som kunde foranledige Blokaden ophævet, Kornfarten og Udsfibningen frigjort, og Løftet om at bortfjerne den større Deel af den svenske Krigsmagt til Lands og Bands fra Norges Grændser bragt i Opfyldelse. Den svenske Regjering gif Statsraadet i første Henseende i Møde med den meest forekommende Belvillie, og denne Sag kom saaledes meget snart i Orden. Den svenske Flaade forlod snart Norges Kyster, men med den svenske Landmagts Udmarsch af Riget gif det derimod langsommere, end Statsraadet troede Vaabenstilstandens Villkaar medførte; men Kronprindsen af Sveriges alvorlige Foranstaltninger tilfredsstillede dog ogsaa i denne Henseende omfjerd Statsraadet. — Det lod som Bjørnstjerna havde Betæneligheder ved at møde i Christiania, for der at sætte sig i umiddelbar Forbindelse med Statsraadet, og de forhen berorte, i sig selv lidet betydende, Folkeopløb vare formodentligen Skyld deri, men Statsraadet beroligede ham aldeles i denne Henseende, og han drog ind i Hovedstaden uden senere at lide nogensomhelst Molest. Derhos antede han i flere Skrivelser til Statsraadet over, deels at Oplysningen af den norske Armee ikke stede efter Vaabenstilstandens Medfør, deels at Troppesamlinger fandt Sted, som stred mod denne, og endeligen over at enkelte Chefer, blandt hvilke nævnedes Oberstlieutenant Krebs, opæggede Almuen til at modsætte sig Foreningen med Sverige, og overhovedet til et uventligt Stændelag mod de Svenske. Men Statsraadet overbeviste ham om, at det lod sig det være magtpaaliggende at opfylde Vaabenstilstandens Betingelser, og beviiste med Krebs's egen Forklaring, at Bjørnstjerna var ført bag Lyset, og at den gjorte Beskyldning mod Krebs var ugrundet. Derhos raadede Statsraadet Bod paa nogle ubetydelige Misligheder, der stridende mod Vaabenstilstanden vare indtrufne. Overalt lævnedes disse Vanskeligheder paa det venstabeligste formeddelt Statsraadets urokkelige

¹⁾ Det var Repræsentanterne fra Bergen, til hvilke en Repræsentant fra Bergens Stift sluttede sig, som troede sig bundne ved deres Kommunes yttrede Billie, men endstjønt disse Mænd senere hen maatte fik en anden Anskuelse om Nødvendigheden af at høre deres Notum efter vedkommende Valgmænds Billie, var der vistnok paa den Tid meget, som talede for den Fremgangsmaade de valgte, ligesom flige Indskrænkninger i Fuldmagten, og især bestemte Løfter fra de Valgtes Side at hylde visse Meninger i særlige vigtige offentlige Anliggender, ikke ere sjeldne i England, med hvis Constitution nogle af hine Mænd vare meest fortrolige. Førend de forløbe Bergen indtraf imidlertid Omstændigheder, som røkkede deres politiske Tro.

løst i sin Fremfærd, og dets Omsorg for at beskytte den Bærbighed, som var det betroet, og formedelt de svenske Kommissairers Humanitet og Dnsse om venligen at afgjøre enhver opkommen Tvist. — Kronprindsen vedblev fremdeles at bidrage Alt til en ventlig Opgjørelse, og i den Anledning affendtes Oberste Hegermann, der opholdt sig i det svenske Hovedkvarter for at ordne det Fornødne med Hensyn til Baasens tilstanden, til Christiania for at tolke Statsraadet det venstabelige Sindelag, som Kronprindsen nærede for den norske Nation og dens nærværende Regjering.

Under 27de August blev det allerede Statsraadet tilkjendegivet, at General-Feltmarskall Grev Esen var udnævnt til Generalgouverneur i Norge; men Statsraadet tog endnu ingen Notice af dette Valg, der ei kunde erkjendes gyldigt, saalænge Foreningen ei var iværksat. Den 2den Septbr. indfandt sig i lignende Anledning General-lieutenant Boye, Statssekretair Birsen og Generalmajor Bjornstjerna, og overleverede det norske Statsraad den svenske Kronprinds's til dem udstedte Fuldmagt til at handle med det norske Statsraad om Gjenstande, vedkommende den fra svensk Side attraaede Forening mellem begge Riger. Dernæst foretog disse Herrer mundtlig i Statsraadet Hs. M. Kongen af Sveriges Dnsse, „at Statsraadet vilde sysselsætte sig med at udarbejde de Forandringer i Norges nuværende Constitution, som maatte ansees nødvendige for den af Allerhøiøstamme intenderede Forening.“ Men Statsraadet svarede dertil, „at da det ikke kunde erkjende Foreningen mellem begge Riger som afgjort, hvilket er en Sag, der ene kan bestemmes af det sammenkaldte Storting, saa kunde det heller ikke afgive sig med at gjøre Forslag til Basis for en saadan Forening.“ Ligeledes afflog Statsraadet at gjøre nogensomhelst Foranstaltning til Bekjendtgjørelse af det Passerede eller til Storthingsvalg i de Distrikter, som vare besatte af de Svenske, da en svensk Gouverneur der var ansat, og det tilkom det nu sammenkaldte Storting at antage eller forkaste de Repræsentanter, som for disse Distrikter bleve valgte.

Under 21de September meldte Bjornstjerna i Statsraadet, at efternævnte Mænd vare udnævnte til svenske Kommissairer ved det norske Storting: Hs. Excellence Statsraad Baron Rosenblad, Hofkansler Baron Wetterstedt, Statssekretair Birsen, Statssekretair Grev A. G. Mørner og Biskop Rosenstein¹⁾, med Anmodning om at der maatte gjøres Anstalt til disses Indkvartering i Byen, og i den Anledning tilkjendegav Statsraadet Generalmajoren, at det gennem Politimesteren vilde foranstalte det Fornødne. Derhos anmodede Bjornstjerna om, at den svenske Konges Kundgjørelse af 30te August, hvori de Løfter, som af Kronprindsen af Sverige vare givne den norske Nation, end videre bekræftes, maatte vorde offentlig bekjendtgjorte. Dertil svarede Statsraadet, at det for sit Vedkommende Intet havde imod, at Kundgjørelsen indrykkes i Christiania Intelligentsedler, naar Generalen derom selv vilde henvende sig til Bladets Udgiver.

Syttende Capitel.

Det overordentlige Storting samles. Christian Frederik nedlægger Kronen og forlader Norge.

De til at møde ved det overordentlige Storting udnævnte Repræsentanter mødte den 7de Octbr. Kl. 9 Formiddag i den Forsamlingsaal, hvor Stortinget siden steds

¹⁾ [De svenske Kommissairers Tal blev 12te October forøget med Foreningens ældste Ben, Statsraad B. B. v. Platen.]

er bleven holdt, nemlig i den lærde Skoles Bygning¹⁾ i Christiania. Fra alle Norges Egne vare Repræsentanterne forsamlede, undtagen fra Nordlandene og Finmarken, som i disse første Storthingsmøder, formedelst den lange Afstand og den korte Frist for Valgene, ikke kunde tillalbes. Repræsentanten fra søndre Trondhjems Amt, Oberstlieutenant Krabbe, mødte ikke, fordi han deri forhindredes ved nogle uventede krigeriske Begivenheder i det Trondhjemske. — Repræsentanterne besluttede eenstemmigen at udvælge en midlertidig Præsident og Sekretair til at besørge det Fornødne indtil Stortinget havde konstitueret sig, og Valget faldt paa Justitsraad Diriks som Præsident og Sorenssriver Christie som Sekretair, hvilke begge Mand i samme Egenstaber havde fungeret i Rigsforsamlingen paa Eidsvold. Derefter blev nedsat en Comitee, bestaaende af 9 Medlemmer, som skulde gjenngaa samtlige Repræsentanters Fuldmagter og meddele Stortinget sin Betænkning om disses Lovlighed. Denne Forretning skred denne Gang hurtig fra Haanden, endstjønt der var flere Tvivlsmaal opstaaede om enkelte Repræsentanters Ret til at tage Sæde i Forsamlingen. Men Stortinget begyndte strax med den Liberalitet i Fortolkningen af deslige tvivlsomme Spørgsmaal, som siden bestandigen er fulgt, da Afvisning kun i enkelte Tilfælde, naar Afgang til at møde i Stortinget ikke kunde bringes i Harmoni med Grundlovens klare Forskrifter, har fundet Sted. Saaledes gaves endog Repræsentanterne fra Smaalehnene, hvilket Distrikt mestendeels var besat af svenske Tropper, og hvoraf endog en enkelt Repræsentant — Provst Hount — havde haft svensk Hænde som Fredsunderhandler at udføre i det norske Hovedkvarter, Afgang til Storthingsalen, efterat Repræsentanterne fra dette Amt havde erklæret, at de ingen Eed havde aflagt til den svenske Regjering. Derimod afviste Repræsentanten fra Frederikshald [Kjebmand Hanssen], fordi det oplystes, at han tilligemed denne Byes Indbyggere havde aflagt Trostabsæed til Sveriges Konge. Han beraabte sig forgjæves paa, at denne Eed var ham afsvungen, og at han ansaa sig løst derfra ved den under 14de August afsluttede Konvention.

Efterat den interimistiske Præsident og Sekretair vare blevene valgte til virkelige, besluttedes eenstemmigen, at disse Embedsmænd skulde paa Stortingets Vegne uforsøvet tilkjendegive Statsraadet, at Stortinget havde konstitueret sig, med det tilføiede Ønske, at det maatte blive aabnet den følgende Dags Formiddag. Da Kongen ingen umiddelbar Deel mere tog i Regjeringsforretningerne, i hvilken Henseende han havde givet forbindende Løfter til Sveriges Kronprinds, saa maatte Stortingets Aabning ske igjennem Statsraadet, i hvis Hænder Regjeringen var nedlagt. I den Aaledning indløb en Skrivelse fra Kongen af 8de Octbr. til Stortingets Præsident, hvori han forlangte, at en Deputation skulde sendes til ham, eftersom hans Sundhedstilstand ei tillod ham at møde personligen i Thinget. Skrivelsen lod saaledes:

„Da vor svækkede Sundhedstilstand ikke tillader Os, saaledes som vi ønske, personligen at aabne Stortinget, som efter Os given Meddelelse nu har konstitueret sig, saa anmode Vi Norges Riges Storting ved denne Vor Skrivelse til Dig, som dets interimistiske Præsident, at udvælge en Deputation, som kunde møde hos Os paa Ladegaardsøen Mandag Formiddag næstkommende, for af Os at meddeles Underretning om de Gjenstande, paa hvilke Vi ønske at henlede det saaledes aabnede Storthings Opmærksomhed. Ladegaardsøen den 8de Octbr. 1814.

Christian Frederik.“

Kongen havde vel saaledes erklæret Stortinget aabnet, men dette fandt sig ikke besejret til at betragte denne Kongens Skrivelse som en høitidelig Aabningsakt, men besluttede eenstemmigen at foranledigede Stortingets Aabning paa en høitideligere Maade. Med 69 Stemmer mod 7 bestemtes, at Stortinget skulde bevirke sin Aab-

¹⁾ [Nu Departements-Gaarden, hvortil den ved Magestifte med Kathedralskolen afgaves i 1823 eller 1824.]

ning ved en Deputation til Statsraadet. Til Medlemmer af denne udnævnte Præsidenten 4 Repræsentanter af ethvert Stift, der strax begav sig til Statsraadet, og begjærede Stortinget aabnet paa den i Grundlovens 74de § foreskrevne Maade. Statsraadet svarede, at dets Medlemmer inden en halv Time vilde indfinde sig i Stortinget for paa Kongens Begne overensstemmende med Grundloven at aabne det. Statsraaderne Rosenkrantz, Sommerhjelm, Collett og Wall mødte til den bestemte Tid, men uden det store Følge af Autoriteter og Embedsmænd, som senere hen ledsagede Regjeringens Medlemmer ved Stortingets Aabning, og uden den militære Pomp, som derved siden stedse brugtes. Kammerherre Rosenkrantz, som den ældste og første Statsraad¹⁾, fremstod paa Kongens Begne, og aabnede Stortinget ved en Tale, som han erklærede at have modtaget af Hs. Majestæt med Ordre paa Stortinget at oplæse samme. Talen lød saaledes:

„Hørdmand! Senved 5 Maaneder ere henrundne siden jeg i Eders Samfund modtog den Krone, Eders Lillid skienkede mig, og som jeg, haabende paa Forsnyets Bistand i vor retfærdige Sag troede at kunne bære til Eders Held: det eneste Formaal for mine Bestræbelser. — Dengang omhylledes Fremtiden af en Taage, som de uhygen indtrufne vigtige politiske Begivenheder endnu ikke havde lettet. Uvist var det, om Europas mægtige Stater fremdeles vilde enes om at undertvinge et Folk, der kun fordrede samme Rettigheder og den Frihed, de med saa megen Opoffrelse havde tilkæmpet andre Folkesærd, og skjønt man ikke kunde nægte sig selv, at Norge, hvis det stedes i Kamp med disse, eller blot i vedvarende Uvenskab med England, ikke vilde kunne udføre sit begyndte store Værk, var der dog indtil den Stund ingen grundet Anledning til at mistvile om et muligt heldigt Udfald, heller ei for mig til ved yttrede Betænkeligheder at udbrede Mismod blandt Folket.

„Uden Bægning modtog jeg den Krone, hvis Byrder jeg ingenslunde oversaa. Bekymringen for Norges Fremtids Held, hvilket jeg endnu kun usfuldkomment formaade at berede, var den tungeste blandt disse, og kunde ene lattes ved Bevidstheden, stedse at ville det Gode, og derved at fortjene Folkets Kjærlighed. Om end Skjebnens Død og mangehaande Banheld sonderbryde mit Haab, saa skal denne Selvbevidsthed heroligende følge mig, og de Rettskafnes venlige Erindring være min Trøst.

„Snart udviklede sig de europæiske Magters Sindelag mod Norge. De med deres hertil ankomne Gesandter veglede Noter, som ere bekendtgjorte og skulle forelægges Stortinget, vise hines bestemte Villie at see Norge forenet med Sverige, samt hvorvidt jeg tillod mig at give efter for deres Forestillinger, for om muligt at forekomme den ulige Kamp, hvormed Norge trueedes. Den Bekymring, at det norske Folk maaskee af Hengivenhed for mig skulde udsættes for større Byrder og Plager, end uundgaaelig nødvendigt var, saafremt Stortinget efter moden Overveielse af Rigets Tilstand vilde give Gesandternes Forestillinger Gehør, gjorde det Dnsse levende hos mig at see et Storting forsamlet, der kunde drøfte disse vigtige Anliggender, og for hvilket jeg kunde nedlægge min oprigtige Erklæring, at jeg er villig til at opoffre min personlige Stilling for at afværge Rigets Udelæggelse. Men Villkaarene, under hvilke denne min Hensigt med en forlangt Baabenstilstand ene kunde opnaaes, vare, efter Gesandternes seneste Erklæring, tvende Fæstningers Overgivelse til svenske Tropper, og fra min Side en ubetinget Fravigelse af Kronen. — At indvilge dette nødvendigheden kunde jeg ei forsvare for Folket og for min Samvittighed; thi det krævede Grundloven. Krigen blev uundgaaelig, dens Hændelser ere bekendte, de ere Hjenstanden for en Undersøgelse, hvis Resultater skulle vorde Nationen forelagte.

„Enhver, der upartist vil veie Fiendens Stridskræfter med vore, vil indsee, at den norske Armee snart nødvendig maatte indskrænkes til Forsvarskrigen, og med For-

¹⁾ [Anter var nemlig endnu i England, og Hartzhausen havde, som ovenfor nævnt, nedlagt sine Embeder.]

raad paa saa Uger blev dens Stilling dobbelt afhængig af Sjendens Foretagender. Det stod i hans Magt, enten at lade os uangrebne, da maatte Armeen omfærd af sig selv have opløst sig, eller og med Overmagt at forcere Glommen nordensfor Christiania, og tillige ved landsatte Tropper at affjære os fra vore Magasiner. Omgaaet havde Armeen da maattet bane sig en Vej til Sjeldene, men største Delen af den vilde uundgaaelig have været opoffret.

„Kyndigere Krigere ville ikke kunne nægte, at jo denne Stilling bod, ikke letstændigen at aflaae de Tilbud om Baabensstilstand, som gjordes; denne var for Diebliffet Armeens Redning, og som saadan maa dens i sig selv haarde Betingelser betragtes. Den har standset Krigens Ulykker, den har bidraget til at bjerge Østens rige Ugrøde, den har aabnet vore Havne for Handel og Tilførsel, den har gjort det muligt for mig at sammenkalde et Storthing, paa det Rigets Tilstand modent kan drøftes. Hvilket Emne kan tænkes vigtigere for Fædrelandsvennen, for den gode Landsfader, der stedse bør stræbe at afværge de Plager, som true, og at afhjælpe de Mangler og Gjenvordigheder, som hvile over Land og Folk?

„Norges Tilstand altsaa kunne vi desværre ei nægte os at være et efter 7 Aars Krigsanspændelser, ved næsten uafbrudt Savn af Udfibning og Tilførsel, svækket Riges, hvis Hjælpekilder til Indbyggernes Underholdning, til Næringsveienes Drift og til Armeens Forsyning herved maa besværliggjøres, om ei aldeles standse. Med utrolige Anspændelser ere de Forraad, som endnu have, tilvelebragte; Landet er i Aar velstuet med en ypperlig Øst, og længere end sædvanligt vil Mangelen derved afværges; men sikkert Haab til blidere Udsigter i Fremtiden giver dette ei, saalænge alle Tilførselskilder ere stoppede, og saalænge vore ved den dansk-norske Stats fortræde Bengevæsen dybt sunkne Papirpenge ei kunne tjene til Betalingsmiddel udenlands.

„Rigsforsamlingen paa Eidsvold udsatte Oprettelsen af en Bank¹⁾, og den berammede Raaneindretning, som dermed skulde staa i Forbindelse, kunde et heller forinden næste Storthing bringes i Virksomhed. Saaledes seer Staten sig berøvet alle Midler til Betaling af en stor Deel af de indførte Fødemidler, samt til at anskaffe flere Forraad; alle Statens Udgifter have hidtil maattet bestrides ved de af Rigsforsamlingen bevilgede 14 Millioner Rbd. N. B., men hvis Krigen vedvarer, vil næste ordentlige Storthing være nødt til at forsøge Statsgjælden; thi Indtægter af Tolden eller Skatter af de forarmede Indvaanere er ei at regne paa. Et udenlandst Raad kunde have afbødet megen Forlegenhed, og samme burde vist have været Gjenstanden for Storthingets Opmærksomhed; men saalænge de udvortes politiske Forhold vedblive at være os imod, er saadant ei at opnaae.

„Nogen direkte eller indirekte Bistand af de større europæiske Magter var — hvo nægter sig det? — nødvendig til Norges Redning, og jeg byggede mit Haab paa Forventningen herom. Men deres bestemte Erklæringer tilintetgjorde dette Haab; dog mod alle Forestillinger viiste det engelske Ministerium Rigsforsamlingens Affendte²⁾ tilbage, og dets Blokadesystem styrkedes, ja udvidedes til Kysterne af Bergens og Trondhjems Stifter. Saaledes berøvet alt Haab om Understøttelse og Tilførsel, med dette Billede af Rigets Tilstand for Dine, burde jeg, det forekom mig at være en fuldkommen Blygt, selv ikke vægre mig ved at bringe Fædrelandets Frelse det høieste Offer, noget Menneske formaaer at frembære: Offeret af sin Lykke, af sin Tilfredshed. At jeg i Folkets Hænder skulde nedlægge den udøvende Magt, som jeg af Folket havde modtaget, blev fordret som en usædvanlig Betingelse for Baabensstilstanden.

¹⁾ Rigsforsamlingen havde en Constitution at grundlægge. Forslag til Oprettelsen af en Bank maatte skee paa et senere sammenkaldt overordentligt Storthing.

²⁾ Det var Christian Frederik selv, som affendte denne Deputation, der var sammensat af een af hans Raad og to Medlemmer af Rigsforsamlingen. Denne havde hverken med Sagen selv eller med Udnævnelsen noget at gjøre.

„Havde jeg, ledet af Urygter, blot villet forsvare min Krone til det Yderste, da havde jeg fortsat Kampen, mindre bekymret for Norges Skjebne, hvis det, efterat dets Stridskræfter vare udtømte, blev afhængigt af Seierherrens Vilkaar; jeg havde maattet opoffre Folket for min Skyld, uvis om, ved de mægtige Staters Mellemkomst omfider at see Striden endt til Fordeel for Norge; thi skulde dette Rige længe friske den Skjebne, at stride med egne Kræfter uden fremmed Bistand, da var dets Udergang lige vis.

„Bed at ende Kampen førend man var aldeles overvunden, ved at byde Haanden til Forlig, da den svenske Regjering antog Grundloven af 17de Mai som Basis for Foreningen, hvis Stortinget fandtes villig til samme, ved endeligen, saaledes som Nødvendigheden bød det, at forbinde mig til at nedlægge den udøvende Magt, opnaaedes, og kunde ene opnaaes det, som Mennesselighed og min Omhu for Folket gjorde mig saa saare onskeligt: Landets Redning for Udelæggelse. Jeg vilde ikke bære Norges Krone til Folkets Held.

„Saasnart jeg indsaa, at jeg med den redeligste Villie, uagtet al Anspændelse af mennesselige Evner, formedelst vor egen Tilstand og saa Forsvarsmidler, og formedelst vore Forhold til fremmede Magter, ikke kunde føre det begyndte store Værk igjennem; saasnart jeg troede, at Folkets Lidelser for min Skyld forøgedes, da skyldte jeg Nationen at fremstille Billedet af Rigets Tilstand for dens Øine, og ikke, for at haandhæve min Stilling i Staten, at berede dens Vanheld i højere Grad end Skjebnen uafvigeligen synes at have bestemt. De Saar, som syv Aars Krig har forvoldt, trange til Lægebrug, og ved Fredens Betsignelser ville de lykkeligere Dage, som jeg desværre ikke formaade at berede dette Land, kunne vindes.

„Rigets Tilstand byder at høre og overveie de Forslag til Forening, som Sveriges Konge har forbeholdt sig umiddelbart at meddele Stortinget, og hvorved han har forpligtet sig til at fornøye de Bøfter, han allerede har givet det norske Folk.

„Rigets udvalgte Mænd kunne nu med modent Overlæg, og uden andet Hensyn end Fødelandets Lære, bedømme Rigets Stilling, og vælge hvad der efter Omstændighederne kan tjene til dets Bedste.

„Lader mit Minde leve iblandt Eder, Nordmænd! som en Bøns, der vilde Eders Hel, der hidtil bevarede Landet fra Anarkiets Rædsler, der, nægtet al Bistand af andre Magter, favnede Midler til at føre det store Værk for Norges Uafhængighed igjennem, og som opoffrede sin Tilfredshed og personlige lykkelige Stilling iblandt Eder, for ei at see Norge udelagt, men derimod dets constitutionelle Forfatning sikret, og saavidt muligt dets Selvfærdighed derved bevaret. Jeg havde sat min Hæder og min Glæde i at lykkeligjøre det norske Folk, nu vil jeg finde min Trøst i den Bevidsthed, at have virket hvad jeg formaade til at lindre de Trængsler, der tungt hvile over det elskede Fædreland.“

Da Statsraadet havde forladt Stortingsalen, besluttedes eenstemmigen, at en Deputation, bestaaende af 25 Medlemmer, skulde udnævnes for at begive sig den 10de Octbr. til Kongen i Anledning af hans Skrivelse til Stortinget af 8de. Til Formand for denne Deputation udnævnedes Statsraad Treschow. Den begav sig til Ladegaardsøen til bestemt Tid, og foresandt Kongen, vel ikke syg, men høist bevæget ved den Abdikationsakt, som skulde foregaae. Bevægelsen meddeelte sig den hele Forsamling, og Formanden, Treschow, var selv saa rørt, at han ikke kunde fremføre sin Tale for Kongen, men hans Sidemand, Biskop Bøch, maatte tage ham Ordet af Munden. Deputationen modtog derefter af Kongen en Erklæring, hvorved han nedlagde Norges Krone tilligemed den udøvende Magt i Folkets Hænder. I det første Ublast frasagde Kongen sig Thronen kun for sig Selv, men ikke for sin Afkom, og da Formanden opdagede dette, søgte han en Privataudience hos Kongen, som i denne Frag erklærede sig villig til at tilføie det Forlangte. Den skriftlige Deklaration blev af Kongen leveret i Rosenkrantz's Hænder, som oplæste den. Den bevægede Fyrste manglede Kraft til denne gjennemgribende Akt. Den var af følgende Indhold:

„Jkun til Folkets Held har jeg villet bære Norges Krone. Rigets nærværende Tilstand, Europas forenede Villie mod Norge, og Høvelsen af at de Midler, der levedes os til at forfølge Norges Uafhængighed, ikke ere tilstrækkelige for mine redelige Hensigter, endeligen mit ved Vaabenstilstandens Afslutning givne Lofte, bevæge mig til at nedlægge Norges Krone tilligemed den udøvende Magt, uden Forbeholdenhed, i Folkets Hænder for mig og min Afkom. Jeg løser altsaa det norske Folk fra dets Trostabsseed til mig, og ihvor smerteligt det end maa være for mig at forlade et Folk, som jeg elsker, og som har givet mig saa uforglemmelige Prøver paa sin Hengivenhed, saa bringer jeg dog dette Offer, for at bevare Riget for Udødeliggelse. Betygget ved Constitutionen, som det norske Folk selv har givet sig, vil det norske Folks Frihed og Selvstændighed ikke færdes¹⁾, men lykkeligere Dage, det give Gud! opnaaes ved Fredens Betsignelser.“

Denne Erklæring blev af Rosenkrantz overleveret Deputationens Formand, og Treschow bevidnede derefter paa dens Begne Storthingets Erkjendtlighed for de store Prøver, som Kongen havde givet det norske Folk paa sin Kjærlighed og Omsorg for Rigets Vel, hvilken Forsikring Statsraadet blev anmodet om at frembære for Kongen paa det forsamlede Storthings Begne. Da Statsraadet opfyldte denne Anmodning, modtog Kongen dette Beviis paa det norske Folks Hengivenhed med et bevæget Hjerte, og beredte sig derpaa til at forlade Norge. Til den Ende forsøiede han sig til Frederiksværn, hvor et fra Danmark nyligen ankommet Orlogsfartoi laa færdigt for at modtage ham²⁾. — Den svenske Regjerings Omsorg for at see Christian Frederiks Lofte opfyldt, at forlade Landet, fulgte ham til Afreisens sidste Stund. Ved Ankomsten til Frederiksværn bemærkedes der svenske Officierer, aabenbart i den Hensigt at see den danske Prinds forlade de norske Kyster, og derved en af de vigtigste Hindringer for Foreningen hævet.

Det tilkommer os ikke at kaste et Blik i Christian Frederiks Sjæl ved hans Skilsmisse fra Norge, men dets Histories Blade fra den Tid indeholde Beviser nok, der aabenbart lægge hans Kjærlighed til det norske Folk og hans Interesse for dets Vel for Dagen, og den har havt Begivenheder at fortælle, som vidne om hans virksomme Bidrag til at berede det en lykkelig politisk Stilling, om endog i en anden Stil end som af ham var udkastet og attraaet. Fra det første Dieblil da han, opsendt til Norge af sin kongelige Fætter for at knytte det gamle Forbund mellem Danmark og Norge, der begyndte at slappes, end fastere, steg i Land paa Norges Kyster, indtil han i Folge de vigtigste europæiske Staters egenmægtige Erstatningssystem ligesom forjoges fra dets Klipper, modtog og fortjente han i lige Grad Folkets Erkjendtlighed og kjærlige Hengivenhed. Paa hans første Eriksgata glennem Norge gaves ham umiskjendelige Beviser paa det norske Folks Hengivenhed for den gamle Kongestamme, og Glæden over at see den tilkommende Tronarving i sin Midte forhoiedes ved den unge Fyrstes elskværdige Omgjængelighed, muntre Væsen og simple Færd. Saaledes havde Folkets Kjærlighed til Prinds Christian Frederik fæstet dybe Rodder, før den store, i Norge paa den Tid lidet bekjendte, Bending i den nordiske Politisk forandrede og forrykkede Scandinaviens indbyrdes Forhold. Nu blev han en sand Belgjører for Norge; thi det lader sig ikke nægte, at hans Nærværelse der i Skils-

¹⁾ Dette Ord bruges her i den usædvanlige Betydning „komme i Fare.“

²⁾ [Dette er ei ganske noiagtigt. Prindsen afreiste 10de October om Aftenen fra Ladegaardssøen paa en Lystjagt, og gik den 11te ved Jelsøen ombord i den norske Orlogsbbrig Alart, der førtes af daværende Premierlieutenant Søren L. Lous, for at afseile til Danmark. Men Briggen kom for Nødvind ind til Frederiksværn, hvorfra Afseilingen udhaledes, uden Trivl fordi Prindsen vilde oppebie Storthingets Beslutning om Foreningen. Carl Johan paastændede den ved Courerere og Adjutanter, men først efterat Foreningen betingelsesviis var bestemt, afgik han 28de October paa den danske Orlogsbbrig Bornholm, der imidlertid var ankommen for at hente ham, og ankom efter en farefuld Overreise til Aarhus paa Foreningsdagen den 4de Novbr.]

missens Stund forberedte den lykkelige Forandring i Norges politiske Stilling, som vil udbrede Held til de sildigste Slægter. Kongen af Danmark befandt sig i den grusomme Rodvendighed, ikke alene at maatte forstyre en Krone, som han og hans Kongeslæggt havde baaret i meer end 400 Aar; men han maatte give sit Samtykke til en paatvungen Forenings Vilkaar, der for Norge var ligesaa nedværdigende, som de truede at forstyrre dets politiske Held i Fremtiden. Norge kastedes i Erstatnings- og Belønningssystemets Vægtstaaal som et dødt Liggendesæ, og ikke som en selvstændig Nation, der havde sin Stemme i Raadslutningen. Ingen af de i den svenske Regerings Proklamationer til det norske Folk anførte Sophismer, ikke dens vredne Brug af Statslærens rene Sætninger, kunde svække det norske Folks Overbevisning om, at det mishandlede, og at dets klareste Rettigheder traadtes under Fodder. Norge var vistnok længe blevet styret af en Regering, hvis Grundform var despotisk, men det havde i Gjærningen hverken erkjendt eller følt det despotiske Aag. — Prinds Christian tilbagekaldtes til Danmark, og Norge skulde overlades til sin egen Skjebne. Men nu fremstod den høimodige Fyrste, og erklærede sig villig til at bidrage Sit til at give Norges politiske Stilling en heldigere Bending, og at dele Skjebne med det, saalænge Kampen varede. Vi have ovenfor henpeget paa den Indflydelse, som enkelte Raadgivere i Prindsens nærmeste Omgangskreds havde paa denne Beslutning, og vi ville ikke indlade os i at bedømme, hvorvidt Gaabet om Gjenforeningen med Danmark stod i Baggrunden deraf. Den Beslutning, ikke at boie sig under Kielstraktatens Fersaag, var i alle Tilfælde en Velgjerning for Norge. Et stort Ønske og et ikke mindre Haab understøttede den modige Beslutning. Udenbart gik Prindsens Plan ud paa at sætte Norges Krone paa sit Hoved, og han satte sit Haab til at de udenlandse Magter, fornemmelig England, som havde gjort Norges Frihed og Lykke til en Betingelse for Foreningen, ikke vilde tillade at denne blev Norge paatvungen mod Folkets almindelige Ønske. De Banfeligheder, som vare forbundne med at gøre Norge til en uafhængig Stat, der selv bar alle sine Udgifter, bleve skudte tilside, og Overveelsen derover udsat indtil Selvfærdighedens Bygning var opført. — Kongevalget fandt Sted, og hvad der endog kan indvendes mod en saa dristig Beslutning under de uheldigste udvortes Omstændigheder, og hvor overilet den maatte ansees under Nationens Kraftløshed til at understøtte den svage Trone, saa havde den vistnok en stor Indflydelse paa Norges politiske Skjebne. Det var den høilideligste Erklæring af Nationens bestemte Villie, ikke at ville underkaste sig den Fornedelse, Kielstraktaten indeholdt, og det maatte gøre Sverige tilbøielig til at lempe Forælingsbetingelserne meer efter Billighed og Folkeret, end efter Seierherrens vilkaarlige Behandling; thi Sverige maatte betænke sig paa en Erobringskrig, der kunde blive lige fordærvelig for begge Parter. For Prinds Christian selv blev derimod Kongevalget en Epire til store Qualer og en raadløs, vakkende Fremfærd. Da hans store Haab om Hjælp eller i det mindste Neutralitet, medens Selvfærdighedskampen varede, fra de udenlandske Magters Side ganske tilintetgjordes, og hans Sendemænd til England i den Anledning haanligen afvistes, indsaa han Umuligheden i at forsvare den absolute Selvfærdighed, og den modtagne Krone begyndte at trykke hans Hoved. Han ansaa sig forpligtet til at træde tilside, for ei at hindre en fredelig og gjenfærdig gavnlig Forening imellem Sverige og Norge, men han var bunden ved sin kongelige Sed til den norske Constitution. Hans Samvittighed, der forbad ham at foranledige unyttig Blodsudgydelse, stred med de Pligter, han som Norges Konge skyldte sit Folk. Hans ubestemte Færd under Sommerkrigen, de modige Beslutninger, som tilbagekaldtes i det Dieblil, de skulde bringes til Udførelse, de usammenhængende Øtringer i hans Noteverlinger og Proklamationer, de lange Anelser, som han ikke kunde dolge for sin Omgivelse, forklæres, som forhen bemærket, langt bedre af hans angstelige og samvittighedsfulde Omsorg for at undgaae unyttig Blodsudgydelse, end af Rodløshed og Mangel paa Feltherre-Talent, som han havde liden Leilighed til at lægge for Dagen.

Men de samme Omstændigheder, som forværrede den norske Konges Stilling, ledede til en Forbedning i Norges. Medens hans kongelige Person var Gjenstand for den svenske Regjerings Forsølgelse og Had, vare alle dens Stridt beregnede paa at aabne Nordmændenes Gemytter for en venstabelig Forening; medens alle Roter og Proklamationer aandede Bitterhed og Haan mod den valgte Konge, afsledes med Løfter og venlige Ord i de umiddelbare Meddelelser til det norske Foll. Saavidt gik den svenske Overgeneral i sin Estergivenhed midt under sine raske Fremstridt i Norge, at han erkjendte den Gidsvoldste Constitutions Gyldighed, der af den svenske Regjering længe betragtedes som et Oprørsstridt, ugyldigt i sin Oprindelse og i sit Resultat. Aabenbart nedstemte Sveriges Ultraa efter at bortfjerne Christian Frederik fra Stuepladsen dets høie Toner med Hensyn til Foreningsvillkaarene, og Ailetraktatens for Norge fornødrende Artikler ombyttedes med andre, der vare begge Nationer mere værdige, og af Norge efter den heldigste Krig ikke bedre kunde ventes. Medensfor vil Historien kunne gjøre opmærksom paa udvortes Omstændigheder, som lettede Foreningsværket, og frembragte et Resultat, der var gavnligt for begge Nationer.

Christian Frederik opfyldte troligen sin Forpligtelse at træde tilside, at nedlægge Regjeringen i Statsraadets Hænder, og overlade Nationen selv at afgjøre sin Fremtids Politik. Han tilbragte den sidste Deel af sin korte Kongebane i rolig og uvirkelig som Gensomhed paa Ladegaardsøen tæt ved Christiania, og i den Tid hvilede et mørkt Slør over Landets politiske Forhold. I de Egne af Landet, som vare fjerne fra Krigsstuepladsen, herskede især i denne Henseende stor Uvidenhed, og paa flere Steder kunde man ikke gjøre sig fortrolig med den selvstændige Konges Affættelse. Der fandtes endog i flere Repræsentanters Hænder, der mødte ved det overordentlige Storthing, Adresser til Kongen, som indeholdt Fortegnelse over Guld og Edelstene, som Brydelse for en Krone, der allerede var nedlagt. Imidlertid aabenbaredes Sagens sande Sammenhæng altsom det overordentlige Storthingsmøde nærmede sig, og Repræsentanterne ankom til Hovedstaden ¹⁾. Under dette mørke Tidrum af Christian Frederiks Ophold i Norge tabte han noget af den Agtelse og Kjærlighed, der i saa høi Grad var bleven ham til Deel. Hans Forhold misforstodes, og Fyrste og Foll lappedes om at vælte Skylden for det flette Udfald af Selvstændighedskampen paa gjenfaldige Forsvildelser. Men det kan ikke nægtes, at saavel Begyndelsen af Selvstændighedsværket som Enden derpaa udmærkedes ved store Belgjæringer fra Christian Frederiks Side, hvad der endog kan siges at fattes i Værdighed og Klogskab under disse Begivenheders Mellemspil. Han hindrede, efter sine egne Udtryk, Anarkiets Rædsler ved at sætte sig i Spidsen for den norske Regjering, og han forberedte en sand og lykkelig Selvstændighedstilstand for Norge, i sine Følger langt mere velgjørende, end den attraaede absolute Uafhængighed, ved at træde tilside just i det Dieblit, da Foreningen kunde stee paa den for Norge lykkeligste Maade. — Om Christian Frederiks senere kongelige Færd vil et andet Lands Historie have at fortælle, i Norges staaer han som dets uforglemmelige Belgjører, og en Kjærlig og taknemlig Erindring vil skænkes den Fyrste, som var et Redskab i Forsynets Haand til at berede Norge et i politisk Henseende lykkeligt Statsforbund.

Prindsens Afreise forsinkedes, som anført, ved Modvind, og efter et stormende Veir paa Overreisen landede han omsider i Aarhus. Da imidlertid Frederik VII var afreist til Kongressen i Wien for at tale sit Riges Sag, sparede Prindsen foreløbigen for den Forlegenhed, hvori det første Møde med Kongen af Danmark maatte sætte ham. Da Mødet senere hen fandt Sted, lettedes Forlegenheden ved Prindsens Betydning som Tronarving, ved Slægtsskabsforhold, og begge Fyrsters Charakter og Personlighed.

¹⁾ Selv Repræsentanterne fra det for Selvstændighedsværket saa varme Bergen fik for deres Afreise til det overordentlige Storthing Estertretninger fra Krigsstuepladsen, der nedstemte deres Forhaabninger og forandrede deres Begreber om Tingenes sande Stilling.

Attende Capitel.

Stortingets første Møder. Christie bliver Præsident.

Den 11te Octbr. foredroges i Stortinget, af Deputationens Formand, Statsraad Treschow, hvad der var foregaaet imellem den fratrædende Konge og den, hvorhos Christian Frederiks Erklæring, forsynet med Deputationens Paategning, blev oplæst. Norges Kongestol var nu igjen bleven ledig. Præsidenten Diriks yttrede sig derefter saaledes: „Kong Christian Frederik har gjengivet Kronen i Folkets Hænder. Agtværdige Medbrødre, Rigets udvalgte Mænd! Eders Sindighed, Eders Wiisdom skal bestemme Fædrelandets Skjebne. Kun faa af os kjende noie dets Tilstand, dets Fordele, dets Mangler. Denne Kundskab er nødvendig for at bedømme dets Læve. Opfordret ved min Blyt som Borger, og end mere ved den Post, hvortil Eders hødrende Tillid kaldte mig, foreslaaer jeg derfor, at en Comitee vorder nedsat til at undersøge Rigets Forfatning, og overveie de Midler, der sikkest kan berede dets Held.“

Stortinget havde imidlertid først Beslutning at tage, saavel med Hensyn til Udnævnelse af Præsident for de forskjellige Afdelinger, som til Balget af Lagthingets Medlemmer, og at bestemme de forskjellige Afdelingers Virksomhed under Behandlingen af de forelagte Gjenstande. Forskjellige Meninger bleve yttrede i den Anledning. Nogle meente, at Lagthingets Præsident tillige skulde være Stortingets, og betragtede i denne Henseende denne Afdeling som Stortingets Balgmænd. Andre meente, at Odelsthingets Præsident ogsaa rettest blev Stortingets. Man blev imidlertid efter nogen Debat enig om at følge den naturlige Regel, som siden stedse er bleven iagttaget, at de forskjellige Afdelinger hver for sig valgte deres Præsident. Længe, endogsaa langt hen i det næstpaafølgende lange Storting, fulgtes imidlertid den Sædvane at vælge samme Præsident for Odelsting og Storting, hvilket havde sin Grund i den store Agtelse, som Stortingets Præsident, Sorenskriver Christie, med fuld Føie nød.

Der gjordes flere Forsøg paa at bestemme Balget af Lagthingsmændene efter visse Regler, for ikke paa den ene Side at svække Odelsthingets Kraft ved at berøve det sine forstaaeligste og meest virksomme Medlemmer, og paa den anden Side give alle Distrikter i Riget sin Ret til at repræsentere i de forskjellige Afdelinger. Men efter lange Debatter afgjordes Questionen naturligt saaledes, at Balget blev frit, hvilket ogsaa synes meest overeensstemmende med den simple Organisation, som finder Sted i Norges indvortes Forhold. Iøvrigt afholdtes flere Storting, for Lagthingets Forhold til Odelsthinget blev ordnet paa rette Maade. Den 76de § i Grundloven var igjennem mange Storting et Tvistsens Gjenstand mellem Stortingets forskjellige Afdelinger, og det er først i de senere Storting, at en fast Regel er bleven indført, som har mestendeels endt disse vidtløftige og trættende Diskussioner. Lettere bleve Stortingets Medlemmer enige om Maaden, hvorpaa de forskjellige Afdelinger skulde udføre sine Forretninger under nærværende Storningsmøder. Det var aabenbart, at alle de Forhandlinger, som stode i Forbindelse med Hovedgjenstanden for samme, nemlig at afgjøre Norges politiske Skjebne, hørte under det samlede Stornings Afgjørelse, og de øvrige Afdelingers Virksomhed var ikke af nogen Vidtløftighed, da der lidet kunde blive Tale om enkelte Lovbestemmelser.

Samme Dag anmeldte Statsraadet, at det ønskede for Forsamlingen at foredrage en Sag af Bigtighed, og, efterat Statsraadet in pleno havde indfundet sig, oplæste Rosenkrantz følgende Skrivelse fra Statsraadet: „Stortinget er nu ved den Deklaration, dets Deputation modtog igaar fra H. M., tilfulde underrettet om Rigets Stilling i Henseende til den udøvende Magt. Det vil formodentlig finde, at det Tilfælde, hvori Norge nu befinder sig, har stor Lighed med det, som omhandles i Constitutionens 48de §, og at denne og sammes 42de § nu blive

anvendelige¹⁾. Statsraadet maa derfor indstille til Stortingets nærmere Overveelse, hvad det i denne Henseende finder fornødent at bestemme, og dette er egentligen Hensigten af vort Møde i Stortinget i Dag. Dog skulle vi ikke undlade tillige at tilkjendegive, at Statsraadet har modtaget de herværende svenske Kommissariers skriftlige Anmeldelse om deres Ankomst, med Anmodning om at tilmelde Stortinget dette. Vi maa i Henseende til denne Anmeldelse overlade til Folkets Repræsentanter at bestemme Tiden, naar de ville modtage disse kongelige svenske Kommissariers Andragender og Forslag, der ifølge Vaabenstilstands-Konventionen skulle frembringes direkte for Stortinget. — Endeligen udbede vi os, at Stortinget vil behage at udnævne en Comitee, som Statsraadet kan forelægge dets Protokoller og en detaljeret Forestilling om Rigets sande Forfatning, som den nu er. Vi indstille til de Herrer Repræsentanters indsigtsfulde Omdømme, hvorvidt denne Comitee tillige kunde bemyndiges til at modtage de kongelige svenske Kommissariers Forslag for at forelægge Stortinget samme.“ — Præsidenten svarede, at disse Gjenstande skulde blive tagne under en omhyggelig Overveelse, og Svar derefter ufortøvet blive Statsraadet meddeelt, hvorefter Statsraaderne bortfjernede sig.

Derefter indleverede Reglement-Comiteen sit Udkast til et Reglement for Stortingets Forhandlinger. Dette var naturligtvis kortere end de følgende Stortingsreglementer, da Erfaring og Prøvelse, og især Inddelingen af Comiteernes Virksomhed, gjorde mangehaande Tillæg fornødne; men dette Reglements saa Bestemmelser ere i Hovedsagen senere blevne fulgte. Major (siden Statsraad) Sibbern foreslog et Tillæg til Reglementet, hvorefter „al Applauderen, saavel som ethvert lydligt Tilkjendegivende af Mishag med en eller anden inden Stortinget foredragen Sag, burde som en saadan Forsamling upassende og uværdig, være aldeles forbuden.“ Aarsagen til dette Forslag var den S. 439 omtalte Scene i Rigsforsamlingen paa Gidsvold. Forslaget blev antaget, og denne Bestemmelse saavel som Reglementets øvrige Bestaffenhed forenet med den Præsidents Sindighed, som styrede Forretningernes Gang under de første Forsamlinger, har usigeligen bidraget til at tilvelebringe en Orden, Rolighed og sindig Taft i Stortingsforhandlingerne, som neppe findes større i nogen Forsamling af den Art. Dersom Interessen for Tilhørerne af disse Forhandlinger er mindre, dersom det forekommer Fremmede, at der raader en vis Døsigbed og Sløvhed under de almindelige Diskussioner formedelst det strenge Reglement, saa maa denne Folge med Hensyn til Sagens Behandling ganske oversees, naar man betragter Forhandlingernes Resultat.

Da derpaa Lagthingets Medlemmer vare valgte²⁾, udnævntes Sorenstriver Christie til Stortingets Præsident, og Dagen efter (12te Octbr.) valgtes han tillige til Odelstingets Præsident. I Lagthinget valgtes Grev Wedel-Jarlsberg til Præsident, ligesom han havde de fleste Stemmer til Præsident i Stortinget næst efter Christie³⁾. I disse Valg udtryktes Pluralitetens politiske Mening, da de Valgte endnu ingen Leilighed havde havt til at lægge deres Talent og Dydighed som Præ-

¹⁾ Den 48de § i Gidsvolds-Grundloven lyder saaledes: „Er den mandlige Stamme uddød, og ingen Thronarving udklaaren, da sammenskaldes Stortinget strax paa den i § 46 foreskrevne Maade, for at vælge en ny Konge. Imidlertid forholdes med den udoende Magt efter 42de §.“ Den 42de § lyder saaledes: „Er ingen saadan fuldmægtig Prinds til, fores Regentflabet af Statsraadet i Forning med de Mænd, som Stortinget maatte finde fornødent at tilforordne, under Ansvar efter 45de §. Den første af Statsraadets Medlemmer har da Forsæde og 2 Stemmer.“

²⁾ Til Lagthings-Medlemmer valgtes: Amtmand Collett, Grev Wedel-Jarlsberg, Amtmand Krohg, Biskop Bøch, Statsraad Treschow, Sorenstriver Berg, Kammerraad Holst, Landsdommer Nansen, Politidirektor Diriks, Kjøbmand Iver Holter, Capitain Røsfeldt, Assessor Lange, Sorenstriver Koren, Sorenstriver Bryn, Kammerraad Tidemann, Sorenstriver Manthey, Garvermester Jørgensen, Assessor Hagerup og Provst Hertzberg.

³⁾ [Wedel og Diriks havde næst Christie ligemange (19) Stemmer.]

identer for Dagen. Christie var bekendt som en af Selvfændighedens ivrigste Forjærere og den afgangne Konges varmeste Tilhængere. Selvfændighedens Modstandere derimod gave deres politiske Tro tilkjende ved at vælge Grev Wedel til Præsident, og af denne Aarsag stod han Christie nærmest i Balget til Storthingspræsident, endstjont han kun havde omtrent 20 Stemmer for sig. Der var saaledes omtrent det samme Forhold blandt de forskjellige politiske Partiers Medlemmer nu, som ved Rigsforsamlingen paa Eidsvold, naar der tages Hensyn til det forskjellige Antal af begge Forsamlings Medlemmer¹⁾, endstjont Medlemmerne tildeels ikke vare de samme; men de toende Partier forenede sig efterhaanden til de samme Beslutninger, og hver for sig havde de sin Deel i det sidste heldige Resultat.

Ved Sammensætningen af Lagtinget raadede andre Principer, der tildeels forplantede sig til senere Storthing. Det har været sædvanligt ved Balget af Lagtings-Medlemmer at tage fornemmeligen Hensyn til Medlemmernes høiere Embedsstillinger, saa at de høieste Embedsmænd som oftest ere bleve valgte til Lagtings-Medlemmer. Stedse var det vistnok ogsaa Mening at indsætte Medlemmer af Bondestanden i Lagtinget, men da Balget deraf som oftest spredtes mellem Mange, hvorved Stemmerne fordeeltes, opnaaedes ikke altid Hensigten. Senere hen ere vistnok andre Principer bleve fulgte i disse Balg. Da Odelstingets Forhandlinger give Anledning til de vidtløftigste Diskussioner og Ordstrid, har man søgt at bortffjerne de vidtløftigste Sættere saavel som eenfaldige Menings-Zeloter fra Odelstinget og sat dem i Lagtinget; tildeels har man og søgt at fordele mellem begge Afdelinger dem, som vare i Besiddelse af den største juridiske Kundskab. Efterhaanden have de senere Storthing ogsaa i denne Henseende slaaet ind paa en bedre Wei, og have søgt at sammensætte Lagtinget af blandede Elementer.

Nittende Capitel.

Oberst Eck og Generallieutenant Schmettow.

I Trondhjem var imidlertid indtruffen en Mislighed, foranlediget af en svensk Overofficiers ufloge Forhold, som for et Dieblit forstyrrede den Rolighed, hvormed Freds-værket forevrigt fremmedes. Under 26de Septbr. meddeelte nemlig Oberst Eck, Chef for den 11te Brigade ved den svenske Armees 2det Armeekorps, den kommanderende General Nordenfjelds, Grev Schmettow²⁾, at han, ifølge den svenske Kronprindses Forlangende, agtede at forlægge de Tropper, som stode under hans Kommando, ind i Norge. Han paastod, at dette skede efter Overenskomst med den Overstkommanderende over de norske Tropper, og tilføiede det Haab, at Schmettow uden Banfelighed herfor vilde give sit Samtykke, og derved vise „sin undersaatlige Agtelse og Lydighed mod Hs. M. Høihed, vor naadigste Herres naadige Billie, hvorved det medborgerlige Bønskeforbund vil opnaaes mellem disse nye Landsmænd, saaledes som det allerede er sket i den søndre Deel af Norge.“ Han foreslog derhos, at de under hans Kommando staaende Tropper maatte stationeres paa Moraas, i Brekke, Suul og Merager. — Den norske General fandt sig imidlertid aldeles ikke besejret til at tilstede denne de

¹⁾ [Paa Eidsvold mødte 112, paa dette Storthing 80 Repræsenter.]

²⁾ [Det er den samme Grev Schmettow, som først i Martz havde Sammenkomsten med Grev Esfen, ovenfor S. 369 og Bilag No. 71.]

svenske Troppers Indrykken i Norge, som var stridende mod den ratificerede Konvention, langt mindre til at anvise dem Kvarteer, og erklærede, at dette kun vilde skee, naar han fik den endnu i fuld Kraft værende norske Regjerings Befaling dertil. Han tilføiede, at han vel i Tillid til den svenske Redelighed havde sendt de under hans Kommando værende Tropper til deres Lægder, men at disse vare saa nær, at de meget snart kunde sammenkaldes, og at det var hans Hensigt med Baabenmagt at beskytte den Constitution, hvortil Nordmændene have svoret, dersom de svenske Tropper kom ind over Grændsen. „Og da — tilføier han med Stoltthed — den Deel af disse Tropper, som først i August vare paa Rier og Matrænder, ogsaa blive de første til at modtage ethvert fiendtligt Foretagende, tør jeg ogsaa vente de samme Følger deraf.“

Schmettows Svar og kjælle Forhold ved denne Anledning hindrede aldeles Udførelsen af Gæts ubetimelige og ukloge Planer, og de svenske Kommissairer ilede med at bekjendtgjøre, at Kronprindsen „havde fundet Oberst Gæts Fremgangsmaade uoverensstemmende med hans erholdte Ordre, og da Kronprindsen var meget omhyggelig for en nøiagtig Opfyldelse af Konventionen af 14de August, havde han ladet Oberst Gæt, som indtil videre var bleven entlediget fra sin Kommando, befale ufortøvet at indfinde sig i Frederikshald for en Krigsret.“ Derhos tilkjendegav Kronprindsen gennem de svenske Kommissairer sin Misnoie med General Schmettows Afsærd, idet han havde gjort formeget Bæsen af Gæts Opfordring, hvortil ingen fiendtlige Hensigter laa til Grund. Han meente, at Generalen, om han endog havde været berettiget til, uden vedkommende Autoriteters Medvirkning at udfærdige den omhandlede Kundgjørelse, burde have været varsommere i Valget af de brugte Udtryk, og at det i Særdeleshed havde været hans Pligt vel at overveie, hvad der fremførtes for Publikum i et Die-blik, da Gemytterne meer end nogensinde trængte til Rolighed, og da Repræsentanternes umiddelbare Sammenkomst høit fordrede samme. Derhos forlangte Kommissairerne, at Statsraadet, til hvilket de i denne Henseende henvendte sig, skulde meddele Stortinget fuldstændig Underretning om denne Begivenhed i sin hele Sammenhæng. — Den norske Nation i Almindelighed, og Stortinget i Særdeleshed, betragtede ikke Schmettows Afsærd saaledes som Kronprindsen. Et almindeligt Bifald blev ham til Deel for hans raske Modstand. Dette Storting fandt sig ikke besejret til videre at behandle denne Sag; men det paafølgende gav Schmettow aabenbare Beviser paa sin Tilfredshed. Dette krigeriske Mellemspil gif imidlertid forbi uden anden Følge end den, at Gemytterne derved kom i fornøyet Gjæring.

Oberstlieutenant Krabbe, som ved disse Uroligheder var bleven hindret fra at tage Sæde i Stortinget, indfandt sig den 12te, og forklarede Grunden til sin Udeblivelse. Samme Dag bestemtes ved 64 mod 10 Stemmer, at to Mænd skulde tilforordnes Statsraadet, for i Forening med det indtil videre at føre Regentskabet, og den følgende Dag udnævnedes dertil Oberst Hegermann og Commandeur-Capitain Fasting. Denne Sidste søgte vel at unddrage sig denne Forretning paa Grund af de militaire Pligter, som hans Embedsstilling iøvrigt paalagde ham; men hans Bægring blev ei antagen for gyldig.

Statsraadet beskæftigede sig imidlertid med militaire Foranstaltninger, i Tilfælde af at Krigen paany skulde udbrude. Saaledes bemyndigedes Generalmajor Arenfeldt i Følge hans Indstilling til at besætte de militaire Befalingsposter i Armeen saaledes, som han troede det nødvendigt, uden Hensyn til Anciennitet. Statsraadet anfører i sin Protokol som Grund, „at det svenske Felttog havde viist, hvor nødvendig en saadan Foranstaltning vilde være.“ At Staffeldt ogsaa ved denne Leilighed blev forbigaaet, var en nødvendig Følge af, at han allerede da var udpeget blandt dem, mod hvilke Sag skulde anlægges. — Udvaaret af hvad der var passeret i Trondhjem med de svenske Tropper under Oberst Gæt, besluttede Statsraadet at forstærke den Bergenske Besætning under Generallieutenant Lowzow til 2400 Mand, og at lægge en Deel af disse Tropper i Lægder i Nærheden af Bergen, at de kunde være paa rede Haand om Krigen brød ud.

Mod Slutningen af September organiseredes ogsaa Høiesteret, dens Medlemmer udnævnedes, og disses Gager bestemtes, dog skulde Embederne ikke tiltrædes eller Gagen høves, før Retten efter Justitiaris Ankomst til Christiania kunde organiseres¹⁾.

Tyvende Capitel.

Stortinget modtager de svenske Kommissairer.

Den 13de October bleve de svenske Kommissairer²⁾ indførte i Stortinget ved en af Præsidenten udnævnt Deputation af Stortingets Medlemmer, efterat Præsidenten ved Skrivelse fra Statsraad Rosenkrantz var bleven underrettet om, at Kommissairerne vilde indfinde sig Kl. 10 Formiddag, og efterat Præsidenten var bleven bemyndiget til at afgive Svar paa Stortingets Begne. Den svenske Statsraad Rosenblad foretog som Kommissairernes Ordfører disses Værende, og overleverede Præsidenten deres Fuldmagter tilligemed et af Kommissairerne samme Dag understreuet Forslag til Norges Grundlov, affattet i det svenske Sprog med en vedføiet norsk Oversættelse.

Rosenblads Tale lød saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd! Præsident og Medlemmer af Norges Riges Storting! Vor allernaadigste Konge og Herre har udnævnt os til hans Kommissairer ved Norges Riges Storting, og vi maa herved overlevere de Fuldmagter, som af H. Majestæt i denne Henseende ere blevene udfærdigede. — Det er en høi og hæderstillende Pligt, for et frit og ædelt Folks Repræsentanter offentligent at kunne lægge for Dagen Kongens Tænkemaade, at bringe hans Hilsen til Eder, gode Herrer og norske Mænd! og at rælle Eder den første broderlige Haand. Gne gennem kraftfulde og hastige Beslutninger kan den nordiske Halvøe, længe sparet under Europas almindelige Rystninger, og af Naturen bestemt til stedse at bevares derfor, vinde Rolighed for det Nærværende, Sikkerhed og Jæsthed for Fremtiden. Kongen ventet disse Beslutninger af Eders Visdom, af Eders Kjærlighed for Fædrelandet.

¹⁾ Til Medlemmer af Høiesteret udnævnedes følgende Mænd med følgende Gager. Til Justitarius Stiftamtmand i Bergens Stift, Bull, med 4000 Rbd. S. B. aarlig. Til Assessorer: Statsraad Falbe med 2600 Rbd. S. B., Justitsraad Collett med 2400 Rbd. S. B., Stiftsretsassessor Mandig med 2200 Rbd., Stiftsretsassessor Debes, Sorenstiver Rjønig, Byfoged Mogfeldt hver med 2000 Rbd. S. B. Til Justitssekretair Cand. juris Boul Holst med 1400 Rbd. S. B., og til Protokolsekretairer Candidaterne Peterfen og Riis, hver med 1000 Rbd. S. B. Gage.

²⁾ [Disse antom til Christiania 5te October og havde paa Veien did hørt af Bjørnstjerna, at Kronprindsen skulde have lovet Hegermann, at indgaa paa Norges Unster hvad Grundloven angik, naar kun Hovedsagen, Rigerens Forening, ingen Modstand mødte. Mod dette Løfte gjorde Commissairerne Forestilling gennem Wetterstedt. Carl Johan svarede 7de October herpaa, at han havde ytret saadant til Hegermann. „Men troede Commissairerne, tilføiede han, at kunne stasse ham 40,000 Mand og mindst 6 Millioner i Penge, skulde han tvinge Nordmændene til ei at gjøre Forbring paa andre Rettigheder, end som et erobret Land kunde vente.“ Commissairerne kom til Christiania med den Tro, at Folket var Foreningen hengiven, og at alene Christian Frederik og nogle Danske stode den i Veien; men de fik snart en anden Overbeviisning. De mødtes med Uvillie og Mistanke, fik ikke Møblement i den dem anviste Bolig, og næsten Alle tral sig tilbage fra dem. Sibbern, som havde mødt dem ved Demarkationslinien, afflog deres Indbydelse til Middag, Provst Hount, hvem de for havde omgaaes venstabeligt, tral sig tilbage; alene Greb Bedel og Peder Anker lagde aabenlyst sin Velvillie for Dagen. Den sidste gav dem en stor Middag paa Bogstad. Schindels Minnen VIII. 22—24, 357—59.]

„Hs. Majestæt har overdraget os at begjære af Norges Riges Storting, at en Comitee maatte udnævnes, til hvilken vi kunde meddele de Oplysninger, som staae i uadskillelig Forbindelse med de almindelige Anliggender. Hs. Majestæt har derved havt til Hensigt at forberede de offentlige Meddelelser til Stortinget, som ene kunne blive en Følge af begge Rigers Forening. Med Blikket fæstet paa dette Kongens Formaal, henstille vi nu til Eder, gode Herrer og norske Mænd, at udvælge en saadan Comitee, og at overdrage den at træde sammen med os, samt at indkomme til Eder med Beretning og Forslag.

„Igjennem de Underretninger, som vi maatte afgive til denne Comitee, skal den overtydes om, at de Forandringer i den Eidsvoldste Constitution, som Kongen har anseet uundgaaelig nødvendige, ikke i nogen Henseende rolle de Friheds-Rettigheder, hvorpaa denne Grundlov hviler. Med Beskyttelse for den evangelisk-lutheriske Bære, med Repræsentationsrettens Bedligholdelse, med fri Lovgivnings- og Bestatnings-Ret, med Sikkerhed for al Undertrykkelse eller egenmægtig Behandling, med den fuldbyrdende Magts lovbundne Udførelse, med den dømmende Magts Uafhængighed, med Embedsmændenes constitutionelle Ansvarlighed, med Trykkesfrihedens usforstyrrede Brug, have de gjorte Forandringer ene Hensyn til det nye Forbund, som stiftes mellem Scandinaviens tvende Riger, og til den nye Bestyrelses Former, som deraf nødvendigen maatte opstaae.

„Kongen er forvisset om, at disse Grundsætninger for Norges Constitution med fuldkommen Tillid kunne klarligen lægges for Dagen for et Folk, som længe har savnet en sikker Oplysning om Kongens virkelige Hensigter, og det er for at give dem en større og hurtigere Offentlighed i et Tidspunkt, da Alt fordrer en aabenhjertig Handlemaade, at Kongen har tilladt os at meddele Eder, gode Herrer og norske Mænd, Hs. Majestæts Tanker om dette vigtige Emne. Omendkjønt de ere fremsatte i Form af et ordentligt Forslag, som indeholder Alt, hvad Kongen i Henseende til Grundloven agter at foreslaae for Stortinget, er det vor Pligt, da vi nu forelsbigen overlevere Eder samme, derved udtrykkeligen at erklære, at al fælles Overlægning derom med os, alle Spørgsmaal om de Modificationer og Tillæg, som fra Eders Side kunne gjøres, beroer paa den høitidelige Erklæring af begge Rigers Forening under een Konge, men under Overholdelsen af gjensidige Grundlove.

„Dette Forbund, som Scandinaviens Lykke og Selvstændighed saa høiligen kræver, venter nu af Eder, gode Herrer og norske Mænd, sin Fuldbyrdelse. Vi mere med truende Vaaben, men med broderligt Haandslag bor Nordmænd og Svenske møde hverandre, til fælles Vres Haandhævelse, til fælles Friheds Bevarelse.“

Stortingets Præsident besvarede denne Tiltale saalunde:

„Det norske Riges Storting har nu hørt, og ved mig, dets Præsident, modtaget Hs. svenske Majestæts Kommissariers Andragende. Emnet er af den største Vigtighed for det norske Folk, og fordrer paa det noiagtigste og roligste at overveies. Dette vil skee af Norges udvalgte Repræsentanter saa hastigt som Emnets Omfang tillader det. Fødelandskjærlighed og Klogskab vil lede Deliberationerne. Resultaterne skulle blive Hs. svenske Majestæts Kommissarier meddeelte.“

Efterat Kommissairerne havde forladt Forsamlingen, blev den norske Oversættelse af deres Forslag til Grundloven oplæst, og det blev besluttet, at den svenske Ordførers, Statsraad Rosenblads, Forlangende om en Comitees Udnævnelse til nærmere at conferere med Kommissairerne skulde udsættes til den følgende Dag. Til samme Tid udsattes Kansens Forslag til Underhandling med Sverige om: 1) at forlænge Vaabenstilstanden i 14 Dage, eller jaalænge indtil Stortinget saa sig istand til at afgive sit Ultimatum, og 2) at Opsigelsen af Vaabenstilstanden maatte forlænges til 4 Uger.

Den 14de Octbr. afgjordes med 76 Stemmer mod 2¹⁾, „at en Comitee skulde

¹⁾ Godemann og Schulz meente nemlig, at Stortinget først maatte blive bekendt med

ned sættes for at modtage nærmere Oplysning fra de svenske Kommissairer, og meddele Stortinget disse." Antallet af dens Medlemmer bestemtes til 9, hvoraf de 3 skulde udvælges af Landalmuens Klasse. Valget faldt paa Christie, Lange, Treschow, Collett, Arngen, Sibbern, Bech, Nordgaard, Forseth og Erik Nor. Lange skulde indtræde i Comiteen i Stedet for Christie, saalænge denne fungerede som Præsident. — Det anmeldtes i dette Møde, at der i Jydernes og Dalernes Fogderi og i Romsdals Amt vare gjorte betydelige Sammenstød til Krigens Fortsættelse, om den igjen skulde udbryde, og at lignende Offere vilde bringes fra Hedemarken og Trondhjem.

Fra Statsraadets Side var imidlertid blevet foranstaltet Bekjendtgjørelse til Nationen om Kongens Tale og hans Declaration angaaende Kronens Redlæggelse, hvilket meddelees Stortinget i Statsraadets Skrivelse af 14de Octbr. Kansens nysnævnte Forslag om Baabensstilstandens Forlængelse udsattes, „indtil Omstændighederne maatte give flere Medlemmer Anledning til derom at movere."

Den 18de Octbr. behandlede Capitain Røeders Forslag om, 1) at en Takadresse skulde af Stortinget udfærdiges til Statsraadet, fordi det havde hævdet Lovene ved at sætte de militaire Personer under Tiltale, som formodedes at være Skyld i de sidste ubeldige militaire Begivenheder; 2) at Stortinget igjennem Statsraadet skulde Raffe sig Underretning fra den kommanderende General om, hvilke de Personer og Chefer ere, der have hævdet Nationens og deres egen Ære i den Grad, at de kunne fortjene Stortingets og Nationens Tak¹⁾. Dermed forenede Repræsenteranten fra Drammen, Iver Holter, Forslag om, „at Stortinget skulde lade sig meddele de fornødne Oplysninger om, hvorvidt der med denne Undersøgelse er avanceret." „Nationens Ære, og Retfærdiggjørelse for en saare frænkende Mistanke, synes saa meget at beroe paa Resultatet af dette Arbeide, at man sikkerligen ikke kan gjøre for meget for at faae samme udført som det bør." Forslaget understøttedes ogsaa af Præsidenten Kjøll i et skarpt Foredrag, hvori det blandt Andet hedte: „Det eneste Middel til at afvætte den Skjændsel, som maaskee kunde hvile over Nationen, er, at den selv med Bestemthed fordrer den strengeste Undersøgelse af de sildigere Begivenheder, og de Aarsager, der fremskyndte det ubeldige Udfald. Hvad enten Forening eller Ufforening mellem Norge og Sverige finder Sted, er det nærværende Repræsenterants Pligt, medens de endnu ere samlede, at æsse alle mulige Oplysninger i den Henseende, hædre de Værdiges Forhold, betegne de Uværdiges med fortjent Skam og Skjændsel, og saaledes vise Verden, at om end Enkelte vare ligegyldige for Æren, saa fortjener Nationen dog endnu i det Hele at agtes og hædres." Grev Wedel gjorde opmærksom paa, at ingen militaire Personer endnu vare satte under Tiltale, men en Overkrigskommission var nedsat, for at undersøge om Noget burde tiltales. Denne Sag var saaledes i sin nærværende Stilling udenfor Stortingets Omraade, og var i den dommende Magts Hænder. Det Eneste, der for Tiden kunde høre under Stortingets Deliberation i den Henseende, var af Statsraads-Protokollerne at undersøge,

Rigets Tilstand og Midlerne til Krigens Fortsættelse, førend den Comité, der skulde undersøge de svenske Kommissairers Forslag, blev nedsat.

1) Et Forslag af den Art var allerede tidligere gjort i Statsraadet af Sommerhjelm, i Folge hvilket en Overkrigskommission allerede var udnævnt, som skulde anstille Undersøgelse i den Anledning. I Folge endelig Dom tilkjendtes nogle Chefer haard Straf; men det findes ikke, at Belønning faldt i Kongens Lod. [Da Foreningen var indgaaet, stod det til Kongen at belønne, og Carl Johan gjorde det. Krebs f. Ex. blev udnævnt til Oberst, Adjutant hos Kongen og Ridder af Sværdordenen, en mærkelig Samling af Hædersbeviisninger mod den Officier, som nys havde slaet Evensterne; Arenfeldt blev Storkors, Sejersted Commandeur af Sværdordenen; Fleischer blev Adjutant hos Carl Johan og Ridder af Sværdordenen, Stabell ligesaa, samt Oberst og Generaladjutant for Armeen og Chef for Generalstaben. Sa selv gamle General Ohme blev ikke hængt (S. 509), men fik Sværdordenen og forflyttedes som Commandant til Frederikstad, da han ved Overgivelsen af Frederiksteen havde svoret paa, aldrig at sætte sin Fod der mere.]

hvorvidt Statsraadet i denne Sag havde opfyldt sin Pligt, og det meente han hørte nærmest under Odelsthingets Afgjørelse. Med 57 Stemmer blev det derefter afgjort, „at Ræders og Holters Forslag skulde udsættes til Afgjørelse, efterat man havde modtaget Indberetning fra de forskjellige Comiteer“, og med 61 Stemmer fastsattes endvidere, „at denne Sag, naar den igjen foretages, først skulde foredrages i Odels-thinget og derefter i Lagthinget.“

Forslag af den Art viiste noksom Stortingets Stemning, der kunde betragtes som en Gjenklang af den, der endnu mangesteds herskede blandt Folket. Selvstændighedens ivrigste Forsvarere indsaa Umuligheden af at fuldbyrde det begyndte Bærl, og Nødvendigheden af en Forening med Sverige. Men endstjønt de saaledes maatte bøie sig under den haarde Nødvendighed og de forbundne Staters Magtsprog, maatte det være dem magtpaaliggende at overbevise Nationen om, at de didhørende Beslutninger vare tagne med klogt Overlæg og tilhørligt Hensyn til Fædrelandets Lær, og at det mindre heldige Udfald tildeels maatte tilskrives en mod Norge udøvet uretfærdig Boldsomhed, deels var en Folge af en strafværdig Lunkenhed, om ikke Forræderi, fra deres Side, ved hvilke Selvstændighedsværket skulde udføres og forsvares. Underlige Stjebner forenede sig for at lægge lige stor Bægt i begge politiske Partiers Fremfærd til at frembringe et for Fædrelandet lykkeligt Resultat.

Den 18de Octbr. kommunicerede de svenske Kommissairer Stortinget, at Contreadmiral Baron Platen var af Kongen af Sverige befuldmægtiget til at deeltage i de Hærender, som var Formaalet for deres Sendelse til Norges Storting. Det havde, som for bemærket, været Platen overdraget at udføre nogle Kommunikationer med Christian Frederik, og efterat disse vare endte, tiltraadte han den svenske Kommission.

Under 19de Octbr. indleverede den til at undersøge Rigets Tilstand nedsatte Comitee gennem sin Formand, Capitain Møgsfeldt, sin Indberetning, og denne var med Hensyn til Muligheden af Krigens Fortsættelse ingenlunde opmuntrende. Landarmeens Styrke maatte ansees for at staae langt tilbage for den svenske mod Norge opstillede Landhærs. Dennes Styrke angaves for Baabensstilstanden til 30,000 Mand, som deels vare indrykkede i Norge, deels stode slagfærdige til at gjøre Indfald, foruden 10,000 Mand Reserve. Af denne Krigsmagt stod allerede 17,000 Mand i Norge, fordeelt paa den i Baabensstilstanden bestemte Demarkationslinie. Den norske Armee paa Demarkationslinien, tilligemed Christianias og Kongsvingers Garnisoner, udgjorde neppe 10,000 Mand, og denne Styrke, om man endog tog Landeværnet med, kunde først om 5 Uger bringes til 21,000 Mand, i hvilken Tid den svenske Armee kunde gjøre store Fremstrid i Hjertet af Norges bedste Provindser, og forsøges med den paa Grændsen og i Nærheden deraf opstillede Reserve. (Der taltes ogsaa om en Forstærkelse af 6000 Mand Russer, der skulde angribe fjernere Punkter af Riget). — Søstyrken stod i et endnu slettere Forhold til Fiendens. Den svenske Styrke ved Angrebet paa Hvaløerne, siden hvilken Tid den ikke havde lidt mindste Tab, var: 4 Liniestibe, 3 Fregatter og 75 store Kanonflupper, foruden en Deel andre Fartøier. Den norske Styrke, som i dette Efteraar kunde bringes i Virksomhed, var dertilmod kun 6 Brigger, 4 Kanonstønerter og 36 Kanonflupper. Der fandtes vel i Trondhjem 10 Kanonflupper, og i Bergen 2 Kanonstønerter; men disse kunde ei bringes i Beregning, da de vare for langt fra Kamppladsen. Af Kanonjoller vare vel en Deel i Frederiksværn og Christianssand, men de kunde ikke bruges paa denne Aarets Tid. Desuden havde de svenske Krigsfartøier tildeels sværere og bedre Styts samt fortrinligere Krudt end de norske. Af de Magasiner, som vare anlagte eller skulde anlægges nordensfor Christiania, kunde en Armee paa 20,000 Mand neppe fødes i 2 Maaneder, om end Kornforraadene til rette Tid kunde forvandles til Meel og Brød, hvoraf itkun havde ubetydelig Beholdning. Da Landet var blevet velsignet med et frugtbart Aar, kunde disse Beholdninger vel betydeligen forsøges, men det var fast umuligt at fremstafte dem til Tid og Sted. Armeen havde vel godt Forraad af adskillige Klædningsstykker, men manglede dog

den til et Vinterfelttog nødvendige Befordring. Den havde taalelige Lazareth-Foranstaltninger, men savnede et betydeligt Antal Læger. Den var nogenlunde forsynet med Haandgeværer, men havde derimod stor Mangel paa Ammunition til det grove Skuds og til Fæstningerne. Den største Deel af Ammunitionen befandt sig desuden i Agersthuus Fæstning, som maatte befrygtes at falde i Fiendernes Hænder strax efter Fiendtlighedernes Udbrud. General Arenfeldt havde erklæret, at det under disse Omstændigheder neppe vilde være muligt, endog under det hæfteste Forsvar, at hindre Fienden fra at trænge frem til Christiania og bemægtige sig Agersthuus, men at den norske Armee maatte vige til de nordenfor Christiania liggende Landstrækninger, og der oppebie Forstærkninger. I denne Beskrivelse laa ingen Opmuntring fra den militære Side til Krigens Fortsættelse.

Med Hensyn til Landets Finantsevæsen var den af Comiteen indgivne Beretning ikke mindre nedslaaende. Den cirkulerende Seddelmasse beregnedes til omtrent 18 Millioner Rigsbankdaler (det viiste sig senere, at den endnu var større), og som Hypothek derfor havde Rigsbankens Bestelser, hvis rette Beløb ansloges til $4\frac{1}{2}$ Mill. Rbd. Solo, der, naar den paa Gidsvold udstedte Garanti toges til Følge, udgjorde omtrent $8\frac{1}{2}$ Millioner Rigsbankdaler Navneværdi. Der blev saaledes omtrent $9\frac{1}{2}$ Million ufunderede Sedler tilbage. Dersom Krigens paany udbrød, vilde Krigsomskostningerne beløbe til 3 a 4 Mill. Rbdlr. maanedlig, og Statens almindelige Udgifter vilde kræve 150,000 til 200,000 Rbd. maanedlig, medens Styrken til at bære disse Udgifter vilde formindstes, alt som det lykkedes Fienden at udbrede sig over flere og flere Landstrækninger, og saalænge Landets Skibsfart, Udfibning og Fabrikvirksomhed laa i Dvale. Disse Udgifter vilde nominelt betydeligen blive forsøgede, dersom Bengenes Værd sank, hvilket vilde være høiligt at befrygte under en fortsat Udvidelse af Seddelfabrikationen. Garantien kunde ikke beskytte mod denne Papiirpengenes Forværrings-Flugt; thi Statens som Privatmænds Kredit beroer paa Kraften til at opfylde indgangne Forpligtelser og ikke paa givne Løfter. Kongen havde baade nu og for flere Maaneder siden henpeget paa Oprettelsen af en Bank og paa udenlandsk Laan. Men til at opføre den første manglede baade Lov og Billie, formedelt Næringsveienes Standsning og Statens fallende Stilling, og for en Stat, som befinder sig i Forlegenhed og er i synkende Velstandsforhold, staae ingen Laanere tilrede. — Denne Landets Finantsnød var næsten en større Hindring for en kraftfuld Modstand end Armeens Svaghed i Forhold til den svenske. Norge lader sig i Følge Landets physiske Bestaafenhed ikke let erobre ved Baabenmagt. Krigens Ulykker ere somofteft øieblikkelige og partielle, og ved denne Leilighed forvildedes de ved en Fiendes Slaansomhed og Eftergivenesshed, som beslittede sig paa at vinde Gemytterne for den Sag, for hvilken han segede. Bengesvæsenets Forvirring derimod udbreder sin Rod i den fjerne Fremtid, og sin Gift til det ganske Land i alle Borgertlasser.

Denne Comiteens Fremstilling af Landets Krigsstyrke i Forhold til den svenske, og af Finantsernes Tilstand, forenet med Betragtningen over Følgerne af Krigens Fortsættelse, hævede alle Tvivl hos Storthingets Medlemmer om den Beslutning, som i den Henseende burde tages, og der var neppe nogen blandt dem, som i sit Hjerte skolede paa Muligheden af Selvfærdigheds heldige Forsvar. Dertil kom, at de af de svenske Kommissairer indgivne Foreningsbetingelser vare langt moderatere end de fleste havde ventet, endstjønt de vare affattede overeensstemmende med den paa Ross affluttede Konvention, i hvilken den Gidsvoldste Constitutions Gyldighed erkendtes. Denne var saaledes respekteret i de fleste Bestemmelser af de svenske Kommissairers Forslag. Norge skulde som Foederativ-Stat beholde sin Selvfærdighed og en indvortes Organisation, der passede til dets simple Naturforhold. Sveriges Konge fik en ny Krone, men Landene forbleve affondrede og regjeredes efter forskellige Love. Under disse Omstændigheder mærkedes lidet til den Meningsstrid, som paa Gidsvold reistes imellem Partierne. Alles Mening samlede i Nødværdigheden af den

Scandinaviske Halvøes Forening, endstjønt flere Medlemmer gave sine patriotiske Jølelser Luft i høie Talemaader eller vemodige Reminiscenser. De fleste Medlemmer, som kunde lægge et Ord med i denne vigtige Sag, beredte sig imidlertid paa at ledsage den store Beslutning med meer eller mindre vidtløftige Foredrag, og Taler, som skulde været holdte paa Gidsvold, men tilbageholdtes af Agtelse for den der herskende Mening, gjenløde nu i denne Storthingsaal.

Med Siden af disse Betragtninger over Landets Kræfter, og Muligheden af at forsvare Norges Selvstændighed ved en fortsat Krig med Sverige, indleveredes imidlertid en Skrivelse til Stortinget fra Oberst og Generaladjutant-Lieutenant Nobe. Deri udvikledes det Spørgsmaal: „Kan Norge fortsætte Krigen med Sverige, uden at frygte for dens Udsald?“ Forfatteren sammenlignede i den Henseende Sveriges Stridskraft med Norges, og lagde især Bægt paa, at Sverige kun havde Grobrerens Mod, der svæktes ved Modstand, medens Norge havde Fortvivlelsens Mod, der stiger med denne. Dersom den svenske Armee kunde angribe Norge, hvor den fandt det bekvemtest, saa havde den norske Armee Balget af Forsvarspunkter, og kunde gjøre dette saa fordeelagtigt som muligt. Dersom endog den svenske Armee var dobbelt saa stærk som den norske, saa kunde den Linie, som denne vil vælge ved en fornyet Krig, betragtes som den ydre Rand af en forstandset Leir, og Angrebet paa en saadan kræver dobbelt Styrke. Dersom den svenske Armee let kunde fordobles ved sin Reserve og den Deel af Armeen, der stod paa Grændsen, saa vilde den norske Armee dagligen være derved, at den bevæbnede Almue stødte til Armeen, hvorved den kunde sørges indtil 20 til 30,000 Mand, foruden den regulære Styrke. Vinterens Nærme maatte vanskeliggjøre Transporten til Fiendens Armee, der mestendeels maatte skee til Søes, medens Vinterføret lettede Landtransporterne for den norske. Denne kunde vel i Begyndelsen blive nødt til at vige for Fienden, men den vilde derved nærme sig sine i Nyggen liggende Magasiner, medens Fienden fjernede sig fra sine, og ved Fremrykningen vilde Fiendens Overmagt forringes, medens den norske Armees Kræfter voksede ved Tilbagetoget. Han gjorde videre opmærksom paa de Vanskeligheder, som Fienden havde at overvinde paa den eneste Vei, paa hvilken han kunde trænge ind i Landet, og især paa Vanskeligheden af at føre med sig de nødvendige Magasiner. Til Slutning erkjendte han, at det fornemmeligen kom an paa, om de fornødne Quantiteter af Korn og Kjød kunde tilveiebringes. Disse anslog han til 70,000 Tdr. Korn og 3000 Tdr. Kjød, hvilke han dog troede at kunne erholde i Landet selv; men henviiste til Kommissariatet med Hensyn til det Nærmere herom. Han tilstod, at den fornødne Ammunition og det tilstrækkelige Antal af Skydegeværer ei var forhaanden; han meente, at Landalmuen selv var forsynet med Baaben og Krudt. „Mod væbner ligesaa let, siger han, som Nøisomhed møttes, naar begge ere Børn af en fast Villie.“ — Denne velmeente og velskrevne Afhandling rokkede dog ikke Stortingets Beslutning, at ende Krigen ved en passende Forening imellem begge Riger, hvis Nødvendighed Omstændighederne alt meer og meer kaldte frem. Man begyndte desuden at indsee, at den heldigste Krig neppe vilde kunne fremlede et lykkeligere Resultat end det, hvortil de begyndte Underhandlinger gave Udseet.

Imidlertid nærmede den Tid sig, da Baabensstilstandens Termin var udrunden, og da Foreningsbeslutningen maatte tages, eller Selvstændighedskrigen fortsættes. Som Formand for Comiteen til at modtage Meddelelser fra de svenske Kommissairer afgav Statsraad Treschow en mundtlig Beretning om, hvorvidt der kunde ventes Samtykke i flere Punkter til Comiteens Forslag til Grundlov for Norge. I Anledning af denne Indberetning ønskede Mogensfeldt og Flere at vide, om de Meddelelser, som de svenske Kommissairer havde givet, vare at betragte som Ultimatum. Formanden erklærede, at, hvorvel de ei vare givne som Ultimatum, maatte de dog som saadant betragtes, indtil Hovedspørgsmaalet var afgjort. Han anmærkede derhos, at Kommissairerne paa Comiteens Uttring om Baabensstilstandens Forlængelse havde erklæret, at denne vilde blive aldeles afflaet, og at den blotte Begjæring derom vilde

bevirkte Underhandlingernes Afbrydelse og Kommissairernes siebliftelige Tilbagereise. Treschow fremsatte derefter de didhørende Forslag, idet han gjorde opmærksom paa, at dersom Stortinget ikke afgjorde det vigtige Foreningsspørgsmaal, vilde rimeligviis Krigen igjen begynde inden 8 Dage med større Bitterhed end før, og om med Udflugt til større Held, det maatte han overlade Forsamlingen at bedømme efter de forelagte Oplysninger om Landets Stridskræfter og indvortes Forfatning i det Hele. Han foreslog saaledes: „1) Da Hs. M. Kong Christian Frederik har nedlagt Regjeringen i Folkets Hænder, løst Norges Indbyggere fra den til Høist samme aflagte Trostabsæd, og frasagt sig alle Rettigheder til denne Krone, og da Norge efter Grundloven altid bør regjeres af en Konge, saa kan og bør der snarest muligt strides til at vælge og antage en anden Konge i hans og hans Afkoms Sted; 2) Det norske Storting erklærer en Forening med Sverige i Overensstemmelse med den første § af de af de svenske Kommissairer fremlagte Forslag for at være begge Riger gavnlig, og i Henseende til de udvortes Forhold og derpaa grundede Sikkerhed og Selvstændighed for nødvendig; 3) Da Kongen af Sverige, Carl XIII, ved Erkjendelsen af Rigsforsamlingen paa Gidsvold og den der givne Grundlov i dens væsentlige Punkter, og ved den Erklæring, at han kun vil foreslaae saadanne Forandringer i samme, som til Forening med Sverige maatte blive nødvendige, da han tillige ved de til dette Storting formedelst sine befuldmægtigede Kommissairer virkelig gjorde Forslag, og tillige ved de givne, disse meddeelte, Bestemmelser og Oplysninger ei alene har givet de meest overtydende Beviser paa sin Agtelse for det norske Folks Ære, Friheder og Rettigheder, men og paa sin Tilbøielighed til at søie vore billige Fordringer og høre vore Forestillinger, saa udvælges Allerhøist samme Hs. M. Kong Carl den Trettende til Norges Konge; 4) Indtil disse Forslag ere debatterede og afgjorte, tages intet Forslag, som hidtil er indkommet eller kunde indkomme, til Overveielse i Stortinget selv; 5) Botering om det andet og tredie Forslag skeer mundtlig til Protokollen; 6) Udvalgelsen maa være ubetinget; thi da Meningerne om Vilkaarene, paa hvilke Foreningen bør finde Sted, kunde være meget forskjellige, saa vilde paa denne Naade ingen Enighed være mulig. Den til den Ende nedsatte Comitee kan umuligen blive færdig med de mange i den Anledning indkomne Forslag til den Tid, da Beslutningen maa tages, og en Overielse vilde være meer at befrygte forud end siden, da efter Kongevalget vil være Tid nok for Stortinget til at tage hvert Forslag til Forandring i Grundloven under Overveielse.“

I samme Anledning holdt Præsten Abel en kort Tale, hvori han „antog for afgjort, at de fleste af Norges tænkende og retsindige Mænd have erkjendt baade Muligheden og Nyttens af en Forening med Naboriget, endog længe for Sværdet sidste Gang droges, maaskee til liden Ære for begge. Men da Norge ingenlunde havde erkjendt det Overherredømme, som Kielstraktaten tilstiftede Sverige, hvilket ved Konventionen til Moss synes bekræftet, kunde Norge selv som et frit Folk med roligt og modent Overlæg bestemme de Grundsætninger og Betingelser, hvorpaa Foreningen mellem Norge og Sverige bør hvile, dersom den findes for Tiden gavnlig for Landet. — Efterat have i disse Bestemmelser taget tilbørligt Hensyn til Norges Ære, Frihed og Borgerrettigheder, lader os være de første, der række det svenske Folk en oprigtig Broderhaand, da lader os tilbyde Carl den Trettende et Scepter, som hidtil ikke blev hans Lod at føre. — I dette Tilfælde burde alt forhen Skeet forglemmes. Blev derimod den Constitution, som Landets Borgere maatte være berettigede til at grundlægge, forkastet, da var det Tid at reise sig mod en herstefyg Regent, da er endnu Norges fulde Kraft tilbage, med den kunne vi seire, med den kunne vi døe, og i begge Tilfælde kunne vi ved den gjevvinde vor Ære.“ — Ved Siden af Treschows Forslag lagde Ransen et Forslag til Fredstraktat med Sverige, og det besluttedes, at begge Forslag, saavidt Tiden tillod det, skulde foretages næste Dag, og at Forhandlingerne da skulde foregaae under lukte Døre.

Samme Dag indfandt Statsraadets Medlemmer sig i Stortinget, og aflagde

den i Grundlovens 44de § foreskrevne Tid, og denne i Statsraadets Hænder nedlagte midlertidige Regjering varede indtil Kongevalget var foregaaet.

Genogtyvende Capitel.

Stortinget beslutter Norges Forening med Sverige.

Den 20de Octbr. var den vigtige Dag, paa hvilken Norges Skjebne skulde afgjøres og Loddet kastes, enten Foreningen med Sverige skulde af Stortinget besluttes, eller en blodig Handske kastes til en Fiende, som med overlegen Magt, og styrket ved de vigtigste europæiske Staters erklærede Bistand, truede at fornye en Krig, hvis Forspøl Sommerens frigerste men ikke meget blodige Scener kunde ansees for at være. For Stortinget stred til Sagens Afgjørelse oplæstes det Spørgsmaal: „Kan nærværende Storting ansee sig berettiget til, i Anledning af Kong Christian Frederiks overleverede Abdikationsakt, at tage hvilken Bestemmelse det vil og finder gavnlig for Riget i Henseende til et nyt Kongevalg?“ Dette Spørgsmaal blev besvaret efter Navneoppraab mod en eneste Stemme¹⁾ med Ja.

Derefter stred man til Hovedspørgsmaalets Afgjørelse: „Skal Norge som et selvstændigt Rige under visse Betingelser forenes med Sverige under een Konge?“ — Man blev foreløbig enig om, at Spørgsmaalet kunde afgjøres ved Pluralitet, uden at der udfordredes $\frac{2}{3}$ Stemmer.

Der blev i denne Anledning holdt Taler af 18 Repræsentanter, hvoraf 14 indleverede deres Foredrag til Protokollen. I flere af disse Taler yttredes frygtfulde Tvivl om Foreningens Hensigtsmæssighed; Nordmændenes gamle Had til denne nye Forbindelse med Sverige gjorde sig gjældende i stærke Talemaader; men Alle endte med at erklære Nødvendigheden af en saadan Forening. Vi maa henvise Læserne til det overordentlige Storthings Forhandlinger, hvor disse Taler findes indførte (S. 125 ff., 2den Udg. S. 195 ff.), og indskrænke os til at udhæve nogle af de mærkeligste Utringer. Biskop Bech aabnede denne Undersøgelse med et Foredrag, som formedelst den Sindighed, Klarhed og Indsigt i Tingenes sande Stilling, som Taleren deri lægger for Dagen, udmærker sig blandt de bedre. Efterat han har vist, at hverken Norges Kræfter eller dets Interesse gjør det tilraadeligt at opgive det til en Enestat, og at Norges Kraft til at gøre Modstand var mindre nu end for nogle Maaneder siden, og Nationens Meninger i denne Henseende deelte, besvarer han de Indvendinger, som kunde gøres mod Foreningen, hentede fra Sverige selv. I Sveriges egen Interesse fandt han en Garanti for Foreningens Held og Sikkerhed, og i en fast Bedholdenhed ved den Eidsvoldste Constitution et Værn mod Indflydelsen af Sveriges fra Norges forskellige Institutioner. Paa Norges Fordringer burde det i denne Henseende ikke give Slip; „den Konge vi vælge maa erkjende den og vedtage at opfylde den, ligesom og Sveriges Konge tydeligen har erklæret, i den under 14de August hidstleden til Moss afsluttede Konvention, at ville opfylde den.“ Den Tvivl, at Foreningen, i sig selv gavnlig, maaskee ikke vilde faae Barighed paa den Maade, som kunde være Nationen gavnlig, besvarer han ved at gøre opmærksom paa de Magters høitidelige Garanti, som havde besluttet Foreningen. „For min Deel, siger han, foretrækker jeg den Garanti, som Norge har i sig selv. I fornuftig, gavnlig og flere Aars rolige Forbindelse med Sverige, tænker jeg mig ikke, at Norge blot

¹⁾ Formodentligen: Sobemanns, som havde talt bertmob.

svagere eller til mindre Kraft, end det nu besidder. Jeg antager meget mere det Rodfatte. Bar der nu Almelighed til at kunne forsvare sig som Gnestat, Kraften maatte da ikke i det mindste blive mindre. Norge maatte da med end større Kraft kunne havde sin Frihed og sine Rettigheder, og det havde da en langt uligere og ringere Kamp at bestaae, end nu. Det havde ikke da hine mægtige Stater og deres stærke Billie mod sig. Maaskee det endog fandt da den Bistand, det endnu ikke tør haabe. I os selv maatte vi derfor søge vor Garanti." „Maatte man, saa slutter han, istan udfinde en ligesaa paalidelig Formuur mod det Slags Adelsvælde, som multiverede og umoralste Bengemænd desværre have en Raadighed til at udøve, der ikke er at sætte en Grændse for! Det øvrige Adelskab vil Norge og Constitutionen vel vide at forebygge, og Frygten derfor ligner mere den for Spøgelse, end for en virkelig Gjenstand)."

Bestigere lode andre Repræsentanters Udtryk, endstjont de i Hovedsagen henpegede til samme Resultat. I Repræsentanten fra Nedens Amt Præsten Petersens Tale forekom følgende Udtryk: „Vil Sveriges Konge ikke dette — nemlig Foreningen med Norge overensstemmende med den norske Nations Laro, — da ere hans Hensigter ei redelige, og Nordmændenes Undergang bestemt. Da Landsmænd! da lader os opbyde Alt, hvad krænket Ære, Friheds Forliis og rasende Fortvivlelse indgive os! Ei frygte de Faren, ei frygte de Død og Døffrelse, som udsendte mig i Eders Midte; dette ville de vise Eder paa Kampens Dag. Da skal Enters og Faderlofes hulen være en Seierssang paa den faldne Krigers Gravhøi, men de Døendes Ralsten skal forene sig med de Esterladtes graadvalte Stemme, og lig hæse Sukke fra Aigrunden raabe Bee over Sveriges Konge, Bee over hans Erobringslyst! Da domme Gud imellem os og ham, naar vi stedes til Regnskab for alle Bøfseners evige Fader!"

I samme Stiil udtrykte sig Præsten Herberg: „Skulde ingen Forening med Sverige være at opnaae, uden at krænke vor Frihed, Selvstændighed og Ged, da er det vistnok bedre at døe med Ære, end at leve med Skam. Beslutte vi det Første, at døe med Ære, maa vi tage de Bestemmelser, der sigte til Maalet; thi den der vil Hensigten, bør ville Midlerne; jeg foreslaaer: 1) Ethvert Kompagnidistrikt skal føde og klæde sine Soldater, ethvert Skibrede sine Matroser; thi skal det komme an paa et frivilligt Sammenstud, da kan ingen Overfigt have eller holdes over hele Forraadet. Rogle Egne ville vistnok anstrenge sig meer, andre mindre, ja det kunde hælde, at Rogle vilde falde fra i Kristellens Tid. 2) Byerne skulle føde og klæde Garnisonerne. De Byer, som ingen have, skulle bidrage med Landsfolket. 3) Fra Byerne maa usfortøvet transporteres herop i vore Fjelddale, som lettest kunne forsvares mod Fienden, alt det Forraad af Klæder og Madvarer, som nu have; thi skal det eller gjælde, maa det blive helligt lovet og ubrodeligt holdt. 4) Kommer Fienden for nogen By, der har Fæstning, skal Kommandanterne under Livs, Æres og alle Giendommers Fortabelse være befalede, at naar Byen ei længer kan forsvares, da skal han sthyde den i Brand, og under benævnte Straf forsvare Fæstningen til sidste Mand. 5) De andre Byer og Stæder, hvor ingen Fæstninger ere, maa ikke forlades ubrændte. Enhver Borger antænde sit Huus for han forlader det, og hvilken Borger, der træffes fra en af Fienden besat ubrændt By, han hænges som en æreløs Ridning og hans Giendom konfiskeres. Enhver Beboer paa Landet være samme Straf underkastet, saa-

*) Den sidste Frygt var deels grundet paa Beskaffenheden af Norges indre Forhold, deels var den et Foster af Tidens Tegn. Norges Adel i aristokratisk Forstand har aldrig spillet nogen vigtig Rolle i Norge, og dets Indbyggere have været mere udsatte for Bengearistokratiets Misbrug, end for Undertrykkelse af en privilegeret Adelsvælde. Taleren stod derhos netop nu ved Grændsen af et Tidspunkt, da Rigdom tildeels let erhvervedes under Licencesarten, deels kom i udannede Mænds Hænder, medens Embedsstanden var i en høist nedtrykt Tilstand. Men snart forandrede disse Forhold, idet store Formuer bortstyledes under forvilledede Handelskonjunkturers ødelæggende Indflydelse.

fremt han forlader sine Huse uden som Aftehohe, naar Fienden maatte besætte Gaarden. 6) Hvilken som helst Sø- eller Landkriger fra den Høieste til den Laveste, der træffes som en Flygtning, han flydes, og hvo der lader sig fange uden haardt saaret, saa hans Landsmænd kunne see Kampens dybe Mærke, skal, naar han udvexles, alle hans Eiendomme konfiskeres. 7) Enhver, som kan føre Vaaben, han gribe dem, Bersertergang forsyne med Vaaben; end vil han ei svinge dem, han svinge ved Strikken i nærmeste Træ! Er end dette Forslag skrevet med Drageblod, som det heber, vil dog saa til. Mildhedssystemet er nu ei længer anvendeligt, uden mod fangne Fiender. Godsporene af hidtil brugte Fremgangsmaade forstrække. Det er saaledes muligt at vi kunne seire, vel og muligt at vi nu levende Nordmænd udslettes af de Levendes Tal, men vort Navn udslettes aldrig af Verdens Aarsøger, og vi lærte Jordens mægtige Bolds mænd, at det norske Folk ikke er afhændeligt Jæ. *Dixi et quidem ego liberavi animam meam* 1).“

I mildere Toner udtryktes andre Repræsentanters patriotiske Følelser. Repræsentanten fra Borsgrund, Kjøbmand Jørgen Wall, som allerede paa Eidsvold havde viist sig beredt til de største personlige Offere for at understøtte Fædrelandets sande Interesse, holdt et varmt Foredrag, hvori han erkjendte Nodvendigheden af en Forening med Sverige, naar den kunde skee paa hæderlige Vilkaar, og Norges Selvstændighed sikres ved Erkjendelsen af den paa Eidsvold antagne Constitution. Der som Krigen skulde udbrude igjen, fordi de svenske Kommissairer foresloge andre Modifikationer end dem, som dette Storting ansaa overeensstemmende med Grundlovens Aand, sagde han god for, at de Stæders Borgere, som havde udsendt ham, vilde ofre en betydelig Stjærv paa Fædrelandets Alter til Bestridelse af Krigens Byrder. Selv tilbød han 200 Tdr. Byg, som til dette Brug skulde ligge færdig paa hans Magasin. „Hvad min Person angaaer, tilføier han, da, endstjont dette maaskee bliver det mindst gavnlig Offert, jeg ved denne Heilighed kunde bringe mit Fædreland, føler jeg dog det stærkeste Kald ogsaa at tilbyde den til dets Tjeneste.“ Han tilbød sig at overtage en liden Kommando, helst i det Tellemarkiske Regiment, og lovede ei at forlade denne sin Post, førend enten Fienden tilbyder Fred, eller Døden blev hans Lod som Norges Forsvarer.

Blandt disse til eet Maal — nemlig Norges Forening med Sverige, under Betingelse af at den Eidsvoldske Constitution skulde i sine Hovedpunkter antages af Sveriges Konge — førende Taler var Provst Dahls den eneste, som havde en anden Retning. Han foreslog nemlig en militair Forening med Sverige og Udsættelse af et nyt Kongevalg og af Eeds Afkæggelse til en ny Konge. Han gjorde opmærksom paa, med hvilke Følelser vore hjemmeverende Landsmænd vilde modtage Budskabet om et nyt Kongevalg, hvad Stemningen vilde blive, og hvilke uberegnelige Følger det vilde have, om Landalmuen atter 3die Gang i et Tidrum af 9 Maaneder skulde affordres en ny Eed, „en Eed vi vist Alle, der kjende Nordmandens Herlighed, maa tilstaae vil stride mod Mængdens Overbeviisning og Samvittighed.“ Han endte sit Foredrag saalunde: „Jeg og venteligen Alle i denne ærede Forsamling ere overbeviste om, at H. M. Kong Christian Frederik havde det norske Folks Frelse fra Anarki og Borgerkrig til nærmeste Diemed ved at modtage Kronen, og at han har havt det samme Folkets Held for Die ved igjen at nedlægge den. Han vil altsaa ikke mis-

1) Hertzberg har senere i sin Selbbiographi, Bergen 1835, S. 243, erklæret, at disse Uttringer ikke vare alvorligen meente, men fremsatte for at latterliggjøre den exalterede Patriotismes Overdrivelser, og dæmpe dens Ruus, og at nogle forstandige Mænd i Thinget havde forklaret Taleren som en Satire paa Bedkommende. Men den almindelige Mening var, efter flere kyndige Medlemmers Paastand, at Hertzbergs anførte Forslag vare alvorligen meente, ligesom en spottende Tone om en Gjenstand af den Bigtighed som den her omhandlede neppe var passende anbragt. Det var isøvrigt hans Stil at indklæde sine Ideer i underlige Bendinger og en særegen Udtryksmaade. Forøvrigt var han en i sin Embedskreds høit agtet Mand.

have os, om vi udsætte Betragtelsen af denne Hs. Majestæts sidste Opoffrelse, for ogsaa derved at frelse Norge fra Borgerkrig og Oprør, og endelig først da fritage ham for hans med os indgaaene Forpligtelse, naar Diebliffet er forhaanden, at denne kan paany indgaaes med en anden. Skulde disse mine individuelle Tanker finde flere af mine ærede Medborgeres Bifald, ville de af dem vorde nøiere undersøgte og prøvede, og vover jeg i den Hensigt ærbødigt at overlevere dem til den med Hensyn hertil af Stortinget udvalgte Comitee." Men Ingen blandt Stortingets Medlemmer deelte Provstens Mening, og Forslaget blev ei taget under Overveielse og Bøtering.

Denne Talerætte endte Grev Wedel. Hvad han havde høvt ifinde for en stor Deel at foredrage paa Eidsvold, og der allerede havde foreviist sine Bønner, men af Tugtelse for den herskende Mening havde tilbageholdt, foredrog han nu, tilskaaet efter senere indtrufne Begivenheder og Landets nuværende Stilling. Nu troede han med rene Ord at kunne udtale Ideer og Meninger, som han havde næret længe for denne Tid, og med hvilke han, for Norges ved Kielstraktaten forandrede Stilling, stod saa godt som ene blandt sine Landsmænd.

Efterat have omhandlet Styrken af Landets Sø- og Langmagt, som vedkomende Comitees Indstilling havde givet ham i Hænde og ovenfor er anført, tilføier han: „Resultatet af Alt dette er, at vi fra Søfiden med en Magt, der ikke er halv saa stærk som den svenske, skulle gjøre Modstand, og at vi til Lands med omtrent 20,000 slet klædte og slet fødte Tropper skulle møde en krigsvant Armee af omtrent 40,000 Mand, som ved Hjælp af britiske Subsidier er i den ypperligste Stand, som har et fortrinligt Artilleri og Kavalleri, og som anføres af Sveriges Kronprinds. Udfaldet kan man letteligen beregne. Norges lille Armee var lykkelig, om den uden alfor stort Tab, og uden at affjæres fra sine Magasiner, kunde naae Kjeldbyggerne. Denne Fremstilling af Begivenhederne er bygget paa den Forudsætning, at Armeen bejæles af een Mand. Men den svenske Armees gode Opførsel, det Maadehold hvormed Kronprindsen har benyttet sine vundne Fordele, Kong Christian Frederiks Afreise, og 7 Aars bestandige Uro og Savn, har betaget en stor Deel af Armeen Lyst til at indlade sig paa den lidet held lovende Kamp, som Kogle synes at ønske. Der mangle ikke de norske Troppeskorps Mod og Kraft, men de ville vide, for hvilket Die med de skulle opoffres og Landet ødelægges. Begivenhederne i denne Sommers korte Felttog synes at give denne Formodning Styrke — ei at tale om Almuens Uvillie til at gjøre videre Skyds, der snart vil gjøre militair Tvang nødvendig, hvis Folger man let kan beregne." — „Men, mine Herrer, vedbliver Greven, disse Banskelligheder, hvor store de end synes, ere endda ikke de største! Fra Finantserne, denne Pandoras Kiste, fremstiger en ny Sværm af Befymringer og Ulykker." Efterat han derpaa havde i Folge Comitee-Indstillingens Opgaver anført Storrelsen af den cirkulerende Seddelmasse og den deraf fulgte Indfrielsesbyrde for Landet, vedbliver han: „Under saadanne Omstændigheder indseer man letteligen, at Repræsentativernes allerede sunkne Værd maa formindskes i en betydelig Grad i det Dieblif Fiendtlighederne udbrøde, om end ikke Fabrikationen blev fortsat; men flere dette, saa ville Repræsentativerne meget snart blive til intet Andet end Makulaturpapiir, og saaledes dele Skiebne med Frankriges Assignater. Naar denne os saaledes fra den danske Regjering testamenterede indbildte Rigdomskilde ophører at flyde, ophøre tillige Midlerne til at lønne Armeen og til at tilveiebringe dens Fornødenheder. Vi have hørt, at en Krigsmaaned koster omtrent 3 til 4 Millioner Rigsbankdaler, hvormod de ordentlige Statsindtægter neppe udgjøre 200,000 Rbd. maanedlig, naar Krigen standser Handelen og Skibsfarten. Skulde Krigen altsaa fortsættes, maatte Statter og Udgifter vorde i det mindste 20 Gange større, end de nu ere. Men jeg spørger, om Nationen kan og vil bære denne Byrde? Svaret kan Enhver give sig selv." — „Jeg troer det ganske overflødigt at anføre mere til Beviis for, at Norge uden Foreningspunkt, uden Allierede, uden øvede Generaler, uden Handel, uden Skibsfart, uden Finantser, ikke kan udholde Krig med Sverige understøttet af Europas største Magter."

Han gik derpaa over til at undersøge, hvilken politisk Forening for Norge var ønskelig, da det beviisligen ikke kunde bestaae som isoleret Rige. Han gjorde det Spørgsmaal: med Danmark? og giver derpaa følgende Svar: „Neppe kan nogen Nordmand for Alvor nære Tanken om Gjenforening med Danmark, hvis politiske System er saa stridende mod Norges Interesse, hvis Regjeringsform er den despotiske, hvor Kongen er Lovens Begyndelse og Lovens Ende, hvis Beliggenhed forbyder al gjensidig Hjælp, hvis forstyrrede Finantser længe har været et Ordsprog, hvis indviklede Collegialvæsen dræber al Aand, hvis fordærvelige Charakterløshed altfor meget har smittet os, hvis Smaahedsaand har efterladt saa mange Spor hos os. Ei at tale om at de Magter, som have bevirket Adskillelsen, nok ville vide at forhindre Gjenforeningen.“ Foreningen med Rusland troede han ei kunde være Gjenstand for nogen alvorlig Tanke, og om end Foreningen med England af Mange kunde anses ønskelig, saa var dog Religion, Love og Indretninger altfor forskjellige til at Foreningen kunde give Held. Norge vilde formedelst sin Fattigdom i Forhold til Englands Rigdom blive betragtet som en Koloni. Derom kunde desuden Talen ei være, da England havde garanteret Foreningen. Han gik derpaa over til at omhandle Foreningen med Sverige, „som han ansaa ønskelig, fordi den var naturlig med Hensyn til Beliggenhed, fælles Oprindelse, fælles Religion, fælles Sæder, fælles Tapferhed, fælles Frihedskjærlighed, fælles gamle Love, fælles gamle Sprog, sjønt renere i Sverige end i Norge, fælles politisk og Handels-Interesse.“ Han gik dernæst de Indvendinger imøde, som vare gjorte mod Foreningen, nemlig: at Norge maatte frygte for den svenske Adel; men dens Rettigheder vare i sig selv ikke farlige, ligesom Norges Constitution udelukker den. Den svenske Regjerings Lyst til Krig og Erobring meente han at være dæmpet ved bitre Erfaringer, og det stod til Norge at indskrænke Militaires Anvendelse til den scandinaviske Halvøes Forsvar. Ikke heller havde man at frygte for at den svenske Regjering skulde misbruge sin Magt til Norges Undertrykkelse, da Garantien derimod maatte søges i egen Kraft. Den Indvending endelig, som hentedes fra Nationalhadet fandt han især uanvendelig, da et saadant ufornuftigt og uchristeligt Had maatte forsvinde ved fornuftig Estertanke, ved nærmere Bekjendtskab i Tiden og en god Behandling fra Regjeringens Side. Han kastede derpaa atter et Blik tilbage paa Foreningen med Danmark, og udhøvede med skarpe Træk alle de Lidelser og Forurettelser, som Norge havde maattet gennemgaae under denne Forening, og drog deraf den Slutning, at Norge maatte vinde uendelig ved Byttet.

„Af denne Sammenligning, vedblev Greven, af Norges Tilstand under dansk Herredømme, og dets Forsatning i Forening med Sverige, vil jeg blot drage den Slutning, at, om end denne Forening ikke i alle Henseender skulde opfylde Nordmandens Ønsker, saa har dog Norge vundet uendelig meget ved Byttet. — Saaledes har jeg, sluttede han, med den Frimodighed og det kolde Overlæg, som jeg skylder Sagens Vigtighed, min Ære og min Samvittighed, fremsørt min Mening om den vigtige Sag, vi omhandle. Nu skal Eders Wiisdom afgjøre, om I, ved at erklære Norge og Sverige forenede under een Konge, med Forbeholdenhed af Eidsvolds-Constitutionen og af Konventionen afluttet paa Moss, ville befæste Norges constitutionelle Frihed og Selvstændighed, eller om vi skulle udsætte os for ved Krigens Baaben at vorde et underkuet Folk, der ei har anden Villie end Erobrerens vilkaarlige Bud; om Norge, som i 7 Aar har sultet efter Rolighed, skal giengives den gyldne Fred, Handel, Skibsfart, Næringsveie, Overflod — eller om vort kjære Norge skal gives til Priis for alle de Rædsler og Plager, som Krig, borgerlige Uroligheder, Mangel og stansede Næringsveie medføre. Den, som vælger Krig, maa vel betænke, hvor mange Ulykkeliges Sukke ville besvære hans Samvittighed i den sidste Stund, og hvor mange Forbandelser han tager med sig i sin Grav. Han maa betænke, om han for den Almægtiges Domstol kan forsvare, at have i Dag affagt Dødsdom over tusinde Ukyldige, som ville vorde Krigens Offere.“

Denne Grevens Tale var imidlertid mere at betragte som et Indhold af Talerens politiske Grundsætninger, hvortil han i flere Aar og saagodt som ene blandt sine Landsmænd havde bekendt sig, end nogen formedelst det omhandlede Spørgsmaals Stilling paatrængende Opfordring til Stortinget, at tage en hensigtsmæssig Beslutning; thi derom var under Tingenes nærværende Forhold ikke mere nogen Tvivl. De fleste Talere vare komne til den Overbeviisning, at Norges Forening med Sverige var gaarlig, ja nødvendig; men de benyttede Leiligheden til at forsvare deres Ansættelser, hvad enten de havde bekendt sig til den ene eller den anden politiske Tro, og de ansaa det for utilbørligt at være tause ved Afgjørelsen af Fædrelandets politiske Skjebne¹⁾. — Ved Botering besvarede 72 af de tilstedeværende 77 Medlemmer Spørgsmaalet om Norges Forening med Sverige med Ja, og 5 med Nei, og disse gave deres Benægtelse paa en Maade, som stiede til Betræftelse. Professor Hagerup lod nemlig følgende Botum tilføre Protokollen: „Paa Grund af hvad de fleste af Bergens stemmeberettigede Borgere udtrykkelig have tilkjendegivet mig som en af deres Repræsentanter ved dette Storting, anseer jeg mig pligtig til at votere saaledes: Norge skal ikke forenes med Sverige under Sveriges Konge.“ Konow, Christie og Møjsfeldt henholdt sig til Hagerups Botum, og dette gjorde iligemaade Præsten Dahl, forsaavidt nordre Bergenhuus Amt angaaer.

Professor Krohg, som formedelst Sygdom var fraværende, indsendte et skriftligt Botum af følgende Indhold: „1) Kongeriget Norges Forening med Sverige anseer jeg som gavnlig og nødvendig. Ved at forlæste Foreningen, og derimod lade Norges Skjebne bero paa Udfaldet af en Krig med en overlegen Fiende, vilde man udsætte Norge for den siensynlige Fare, at underkastes vilkaarlig Behandling af Seierherren; thi Norges Stridskræfter ere i Sammenligning med Sveriges altfor utilstrækkelige til at love de norske Baaben Seier, og fremmed Hjælp kan ikke ventes. Ved Foreningens Antagelse forsikres det norske Folk det Væsentlige af de Goder, hvis Dynaaelse var Gjenstanden for den Ted, som Folket har aflagt, om at vove Liv og Blod for Norges Selvstændighed; thi denne Ted kunde ikke gaae ud paa en forgiæves, og, som saadan, hensigtsløs og uforsvarlig Bortodslen af Borgernes Liv og Landets Kræfter, men paa gavnlige Bestræbelser for at sikre Norges Rettigheder, og gøre Norges nuværende og tilkommende Indbyggere lykkelige. 2) Paa Grund af det opligen Anførte voteres: Sveriges Konge Carl den Trettende bør erklæres for Norges constitutionelle Konge.

Endeligen oplæstes samme Dag det Spørgsmaal: Skal Konge nu vælges? Repræsentanten Præsten Bull holdt i den Anledning en Tale, hvori han yttrede, at det var urigtigt længere at udsætte Kongevalget, dersom alle Hindringer for Kongen af Sveriges Valg vare ryddede tilside; men Hindringerne forsøgedes ved Sveriges

¹⁾ Grev Wedels Tale blev i Almindelighed hørt med Bifald i Stortingsalen, og maatte fremhæve hans Talererne; men hans Udfald mod Danmark fandtes af Flere at være paa det urette Sted. Gaavel Grevens politiske Ansættelser med Hensyn til den scandinaviske Halvøes Forening, som hans Bedømmelse af de danske Kongers Færd fremkaldte disse Ytringer, og han havde kun levet en kort Tid i Norge under dets lykkelige Stilling i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Anderledes dømte den Deel af Norges Indbyggere, som havde levet lykkelige Dage under det danske Scepter, som havde seet Fædrelandet blomstre i en fredelig og rolig Nydelse af en lykkelig borgerlig Stilling, uden at agte paa de Spirer, som lagdes til en mindre lykkelig Fremtid. Disse Mænd kunde ikke saa hastigen omstemme den erkjendtlige Tilfredsheds-Jubel, hvormed den danske Throne kort for Krigen omgaves, med den mørke Dæddel, som, fortjent og ufortjent, nu tildelees den. Forfatteren yttrede i et fortroligt Brev for Greven sin Bekymring over disse Udtryk, som han i nogle Henseender ansaa ugrundede i Sagens Natur, og i andre ubetimelige, forbi der i Europas erklærede Villie var et uomstødeligt Argument for Skismissen, hvortil det ei var fornødent at føie nogen Bitterhed. Greven modtog ikke alene disse Bemærkninger med et uforandret Vennesind, men tilstod at hans Udtryk vare mindre moderate, end de burde have været.

utidige Paastand, at Carl den Trettende skulde erkjendes som Konge, førend Storthinget vidste, om han vilde samtykke i de Forandringer i Grundloven, under hvilke han ene burde udlaares, naar ei Nationens Ære, Værdighed og Rettigheder skulde kræntes. Endnu var han ei bleven enig med Storthinget i de væsentligste af disse Forandringer, „og blindthen at troe, at denne Enighed senere hen vilde blive tilveiebragt til Norges Held, naar vi først havde betroet den executive Magt i hans Haand, var vistnok det største Mesterstykke af Dumhed, som vore Committenter vilde bebrejde os i vor nærværende politiske Negotiation.“ Frygt for Krigens Rædsler burde ei forlede Storthinget til Ubefindighed i sine Beslutninger. Han opfordrede derfor Storthinget til decisivt at erklære for de svenske Kommissairer: „at ene Haandhævelsen af Norges Hæder og Held er den absolute Betingelse, under hvilken vi kunne udlaare Sveriges Konge til vor Konge.“ De fra de svenske Kommissairer indleverede Forslag modsigte vel ikke disse Betingelser, men opfyldte dem heller ikke i den onskeligste Grad; de behøve Forandring og Modifikation, og dette maatte nødvendigvis gaa forud for Resultatet. Han opfordrede til Slutning at give den bestemte Erklæring: „at i det Dieblig. Vaabenstilstanden vorder opsagt, endstjont vi nu arbeide paa en for begge Riger lykkelig Forening, maa Storthinget erklære sig for hævet, medens Enhver af os uopholdeligen iler hjem til Sine for at leve eller døe med Norges Frihed, og saaledes at misundes af Efterverdenen.“

Med 47 mod 30 Stemmer afgjordes det, at Kongevalget ei skulde foretages førend man var bleven enig om de Forandringer, som Rigets Grundlov i Anledning af Foreningen skulde modtage, uden at der toges Hensyn til de bestemte og mindre passende Erklæringer, som efter Proponentens Forslag skulde ledsage Beslutningen. — Capitain Møksfeldt foreslog Naaden, hvorpaa de svenske Kommissairer skulde underrettes om Storthingets fattede Beslutning i Henseende til Rigerne's Forening, og Præsidenten blev i Følge deraf bemyndiget til at udfærdige denne Meddelelse. Præsidentens til den Ende forfattede Concept blev eenstemmigen vedtagen og led saaledes:

„Norges overordentlige Storthing, som i flere Dage har været samlet for at deliberere om Rigets Læve, har i Dag taget den Beslutning, at Norge skal som et selvstændigt Rige forenes med Sverige under een Konge, men under Overholdelse af dets Grundlov med de til Rigets Held, og i Anledning af dets Forening med Sverige nødvendige Forandringer. Disse Forandringer i den af Hs. Majestæt Kongen af Sverige ved Konventionen paa Moss af 14de August d. A. erkjendte Constitution vil paa det hastigste muligt blive overveiede og beslattede af Storthinget, og saasnart dette er skeet, vil Storthinget igjen høitideligen udvælge og erkjende Sveriges Konge, Hs. Majestæt Kong Carl den Trettende, som Norges constitutionelle Konge. Hvilket jeg efter Storthingets Beslutning, og med Hensyn til Hs. svenske Majestæts Kommissairers Øttring ved deres Nærværelse i Storthinget den 13de d. M. herved giver mig den Ære at meddele. De ville derhos modtage Bevidnelsen om min fuldkomne Hoiagtelse.“

Lillige overdroges det eenstemmigen den Comitee, som var nedsat for at modtage Meddelelser fra de svenske Kommissairer, i en Deputation at overlevere disse Præsidentens Meddelelse.

Den 21de October indkom til Storthinget de svenske Kommissairers Forlangende at blive horte i Storthinget Kl. 12, og Præsidenten bemyndigedes eenstemmigen til at tilkjendegive Kommissairerne, at Storthinget var beredt til at modtage dem ¹⁾.

De indfandt sig til bestemt Tid i Storthinget, som Statsraad Rosenblad tiltalte saakunde:

„Gode Herrer og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storthing! Vi have ikke villet opsætte, gode Herrer og norske Mænd! offent-

¹⁾ [Kommissairernes Brev herom af 20de Octbr. er trykt i 1ste overord. Storthings Forhandlinger S. 305—306.]

ligen for Eder at lægge for Dagen vor levende og ustrømte Glæde over den af Eder igaar fattede høitidelige Beslutning. Den er saaledes kommen, den evig minderværdige Dag, som skal ende Nordens langvarige Misforstaaelser, og aabne nye Tidsalder af Fred, Vre og Held. Nordmænd og Svenske skulle nedlægge de Vaaben, som de nyligen vendte mod hverandres Bryst, for paa Spidsen af de Fjelde, som fordem betegnede fiendtlige Grændser, at opreise et Minde for Forsoningen og den nye Broderpagt. Der skulle de affværge alle Fordommens Forvildelser, alle omfludt-lige Grindringer af det Forbigangne, og love hverandre Enighed i Raadslag, Enighed i Farens Stund, indbyrdes Overbærelse, ubøielig Kraft mod Undertrykkelsen. Derfra skulle de kundgjøre for Verden, at de ikke stræbe efter nogen anden Vre, end at leve selvstændigen blandt deres Klipper, og at Nordpolen og Havet paa engang ere Grændser for deres Herredømme og deres Forhaabninger. — Det er saaledes paa Kongens Begne, i hans Søn og Sønesøns Ravn, og det fælles Fædrelands, at vi til Eder, gode Herrer og norske Mænd, frembære deres forenede Taksigelser. Forsynet, som har vaaget over Norden under alle ublide Omvælinger, der have overgaaet Europa, velsigne denne Stund, da tvende Folk af samme Stamme, samme Friheds-aand og samme Nationalcharakter, skulle under en fælles Konge søge Beskyttelse for gjensidige Rettigheder! — Af Eders Beslutning have vi erfaret, hvor vigtigt I selv ansee det, snart at optage til Overveielse og Afgjørelse de af Kongen foreslaaede Forandringer i Grundloven. Vi dele med Eder en lige Overbeviisning, uden Ophold at bringe denne vigtige Sag til et forønsket Udfald, saa ingen Hindring meer skal udsætte den høitidelige Erkjendelse af Kongen og hans ved Successions-Ordnningen af 26de Septbr. 1810 bestemte Efterfølger. Vi ere derfor beredte strax med den af Eder anordnede Comitee at indlade os i en nærmere Granskning af Constitutionsfor-slaget, forviisende om, at fra Eders som fra vor Side intet Dieblit skal forsømmes, at trykke det sidste Segl paa begge Rigers Forening. — Da vil Kongen i Eders Skjød nedlægge den Eed, som vil blive Eder en Borgen for hans Regjeringsløre og Tænkemaade. Da skulle I modtage den Fyrste, som, kaldet til en Dag at fortsætte sin Faders omme Omhu for Scandinaviens Riger, allerede seer sin Vre forenet med det ældgamle Norges Vre, og sin egen Lykke ene blive en Folge af den, han kan berede for Eder. Af hans Mund skulle I lære, hvor høit han skatter et Folk, som hender sit Bærd, og veed at sætte Pris paa sin Frihed. I denne Tænkemaade opfostrer han sin Søn, som med et nordist Navn skal hilse Eder i Nordens gamle Sprog, og omgivet af Haabets Blitke tolke Eders Ønsker for sin Farsaders Throne og ved sin Faders Side."

Præsidenten svarede: „Med stadigt Hensyn paa Fædrelandets Vel og den skandinaviske Halvøes Held, ville Norges Repræsentanter uafsladeligen gaa frem i at overveie og beslutte de Forandringer i Grundloven, som blive nødvendige i Anledning af Norges og Sveriges Forening."

Samme Dag foretoges det Spørgsmaal, som af Tidemann den 20de Octbr. var fremsat om de hemmelige Fuldmagter af følgende Indhold: 1) Er det constitutionsmæssigt og lovligt, at en Repræsentant foruden den Fuldmagt, der giver ham Adgang til Stortinget, medbringer en anden hemmelig og indskrænket Fuldmagt, der hindrer ham fra at give sin Stemme til Fordeel for den muligen gjængse Mening? 2) Erkjendes Gyldigheden og Lovligheden af en saadan Fuldmagt, bør da Besidderne ikke erklære at være i Besiddelse af en saadan, og lade den oplæse i Forsamlingen af Stortingets Sekretair, paadet man kan være forviiset om, at sliig Fuldmagt virkelig eksisterer, og ei blot som Paaskud for egen individuel Dom anføres.

Forslaget sigtede aabenbart til de Bergenske Repræsentanter, som ved at afgive deres benægtende Botum til Spørgsmaalet om Rigerens Forening havde paaberaabt sig deres Committenters bestemte Erklæring, og det var rimeligviis gjort for at bringe til almindelig Kundskab, at Foreningen med Sverige uagtet disse benægtende Stemmer i Grunden eenstemmigen var antagen. Men Forslaget havde ingen Fremgang;

efter en drøi Tilrettevæisning fra Bergensernes Side, især fra Capitain Møjsfeldt, til Proponenten for hans formeentligen ubeføiede Indblanding i deres individuelle Overbeviisning om Rigtigheden af deres Færd som Storthingsmænd, bekvemmede Tidemann sig til at tage sit Forslag tilbage med den Erklæring, at han derved ikke havde havt ifinde at krænte nogen Medrepræsentant.

Mansen havde iligemaade den foregaaende Dag gjort et Forslag, som ogsaa nu kom til Afgjørelse, nemlig: „At den executive Magt ufortøvet maatte tilmeldes Storthingets Beslutning i Henseende til Rigernes Forening, med Anmodning om at bringe samme paa sædvanlig Maade og snarest muligt til Nationens Kundskab, og med Tilføiende, at da Norges udkaarne Mænd, efterat have noie overveiet Rigets indvortes Forfatning og udvortes Forhold, toge deres Beslutning, havde ikke mindste Stin af pbyffist eller moralsk Evang Indflydelse paa deres Bestemmelse. Som frie Nordmænd indgik de Foreningen, som ærlige, trofaste Nordmænd skulle de ubrødeligen holde den.“

Storthinget bifaldt dette, og efter Bisshop Bechs Forslag overdroges det Capitain Møjsfeldt¹⁾ at forfatte Kundgjørelsen, hvorefter den skulde forelægges den Comitee til Bedømmelse, som var udnævnt til at modtage Meddelelser fra de svenske Kommisfairer, og naar den havde faaet deres Bifald, skulde en dermed overeensstemmende Bekjendtgjørelse udfærdiges fra Præsidentstabet, og tilstilles den executive Magt med Anmodning om dens Kundgjørelse for Nationen igjennem Autoriteterne paa den hurtigste Maade. Derved afgjordes Mansens Forslag, som frafaldt videre Motion i den Anledning. Kundgjørelsen, undertegnet af Præsidenten og Sekretairen, lod saaledes:

„Kundgjørelse fra Norges Riges Repræsentanter til deres Landsmænd.

„Norges Riges Repræsentanter samledes efter kongelig Kundgjørelse, grundet paa den paa Moss afsluttede Konvention. Af denne vidste de Hovedgjensstanden for Storthingets Forhandlinger. At Landets Tilstand i det Hele var mislig, og at dets Stridskræfter ved den sluttede Baabenstilstand vare meget svækkede, var dem bekjendt, førend de droge fra deres Hjemstavn, men som Nordmænd mistvivlede de ikke om, at, dersom en hæderlig Fred ei kunde opnaaes, de jo skulde finde Midler til at hævde Landets Frihed og Ære under den Konge, som Norges Mænd havde lovet og tilsvoret Trosskab.

„Kong Christian Frederiks Sygdom, der saa længe havde ængstet det norske Folk, vedvarede tildeels endnu. Kongen kunde ei selv aabne Storthinget. Af den Tale, Allerhøiøstamme lod oplæse i Storthinget, erfarede, foruden Rigets mislige indvortes Forfatning, den sørgelige Visshed, at ingen Hjælp for Norge kunde ventes fra Europas mægtige Stater, men at disse vedbleve deres Forbund med Sverige, og at vor elskede Konge med den samme Kjærlighed til Nordmændene, der bestemte ham til at sætte sig i Spidsen for Folket, havde bragt samme det store Offer, at forbinde sig til at nedlægge Kronen, da dette var den eneste Betingelse, under hvilken den Baabenstilstand kunde opnaaes, som var nødvendig for Armeens og en stor Deel af Landets Frelse. Kongen udfærdigede den følgende Dag den Akt, hvorved Allerhøiøstamme for sig og sine Arvinger nedlagde Norges Krone uden al Forbeholdenhed, hvorefter Hs. Majestæt samme Aften afreiste.

„Norges Frihed, Æder og Selvstændighed var det Maal, Storthinget havde at arbejde til. Om dette Maal kunde opnaaes ved fornyet Kamp, om Landets Stridskræfter og Hjælpemidler vare tilstrækkelige til en maaskee langvarig Krig med en overlegen Fiende, der allerede var i Besiddelse af betydelige Fordele, om der var Haab nok om Kampens heldige Udfald for at man burde udsætte en stor Deel af Landet

¹⁾ Møjsfeldt forestillede forgjæves, at det sædvanligen overdroges Præsidenten at koncipere slige Dokumenter, at han for Tiden var betyngtet med Comitee-Arbejde, og at det syntes underlig, at han, der havde voteret mod Foreningen, skulde forfatte denne Kundgjørelse. Storthinget blev ved sin Beslutning, og denne Koncept blev et Ratte-arbejde for Møjsfeldt.

for Krigens Rædsler, om man endog efter den heldigste Kamp fremdeles kunde vente at forsvare Landets Grændser og opnaae den for Norge nødvendige Fred paa Havet, eller om Folkets Frihed og Selvstændighed kunde betrygges ved en hæderlig Forening med Sverige under Haandhævelse af Norges Grundlov — disse vare de vigtige Spørgsmaal, som Stortinget skulde afgjøre. — Stortinget gjorde sig strax til Blygt at indhente nærmere Oplysning om Rigets Tilstand, saavel i Henseende til Provianteringen som Pengesæsenet. Kommissairer fra Hs. Kongelige svenske Majestæt fremlagde Forslag til de Forandringer i Grundloven, som de fandt nødvendige for en Forening med Sverige. At disse Forslag ville blive modificerede og bestemte saaledes, at Norges Frihed og Ære kan bestaa med Foreningen, derfor borger Konventionen paa Moss.

„Tiden, da en Beslutning maatte tages, var forhaanden. Efter det modneste Overlæg, besjælet af lige Iver for Norges Ære som for dets Fred, — med Hensyn til den Stemning, som Norges Repræsentanter hver i sin Egn kjendte som den herskende, og ikke uopmærksom paa de politiske og oekonomiske Fordele, som en Forbindelse med Sverige kan forskaffe Norge — har Stortinget taget følgende Beslutning: Norge skal som et selvstændigt Rige forenes med Sverige under een Konge, men under Overholdelsen af dets Grundlov, med de til Rigets Held og i Anledning af dets Forening med Sverige fornødne Forandringer. Disse Forandringer i den af Hs. Majestæt Kongen af Sverige ved Konventionen paa Moss af 14de August d. A. erkjendte Constitution — skulle det hastigste muligt blive overveiede og besluttede af Stortinget, og saasnart dette er skeet vil Stortinget høitideligen udvælge og erkjende Sveriges Konge, Hs. Majestæt Kong Carl den Trettende, som Norges constitutive Konge.

„Bed Overveielsens af disse Forandringer i Grundloven skal Omhu for Folkets Frihed og Statens Tryghed lede Stortingets Arbeide. Landsmænd! Norges Repræsentanter, som Eders Tillid hædrede med det høie Rald de have, ere forvissede om, at Eders Bifald vil lønne deres Bestræbelser — at J med den Sindighed, der er Nordmænd egen, ville modtage deres Beslutninger — og at J med dem dele det Haab, at en hæderlig Forening med Naboriget skal vorde til Held for det stedse frie og selvstændige gamle Norge. Christiania i Norges overordentlige Storting den 21de Octbr. 1814.“

Loogthvende Capitel.

Forhandlinger i Stortinget over Grundlovs-Forandringerne.

Efterat saaledes Foreningen mellem Norge og Sverige foreløbigen var besluttet, lagde Stortinget alvorlig Haand paa at gennemgaae de Forandringer i Grundloven, som det efter Overenskomst med de svenske Kommissairer ansaa fornødne i denne Anledning. Dette Arbeide lettedes meget ved den Liberalitet og det Naadehold, som Kommissairerne viiste i deres fremlagte Forslag. Et upartist Bidne til disse Forhandlinger skulde hartad troe, at Magten til at styre disses Udfald laa i Stortingets og ikke i de svenske Kommissairers Haand. Stortinget ændrede ikke den svenske Krigsmagts truende Stilling, det tog ikke Hensyn til Sveriges vundne Fordele og begge Rigers forskellige Stridskræfter, og de svenske Kommissairer gjorde ikke disse Omstændigheder gjældende i sine Underhandlinger¹⁾. Der blev saaledes kun alvorlige

¹⁾ Et Par Gange taltes der dog ligesom truende om, at 6000 Russer kunde paa første Binf landsættes i Bergens Stift, og engang, da Mossfeldt bemærkede, at et vist

Debatter om nogle enkelte Punkter i Grundloven, og Stortingets Fasthed i at forsvare Nationens Rettigheder og værne om den paa Eidsvold antagne Grundlovs Bestemmelser, saavidt det kunde bestaae med den besluttede Forening, ledede visseligen denne Sag til det ønskeligste Resultat. Det var saaledes dette overordentlige Storting givet, omgivet af svenske Bajonetter, at hævde den Hoiagtelse for Grundloven, og den Sky for at gjøre nogen Forandring i dens Paragraffer, som har gaaet igjennem alle vore Storting indtil denne Dag. Efterslægten har saaledes vistnok Marsag til at være det første overordentlige Storthings Medlemmer taknemlige, der med saa megen Fasthed, ja Haardnakenhed, under en vanskelig udvortes Stilling forsvarede Folkets Rettigheder, og ikke vege en Fodbred fra den paa Eidsvold antagne Grundlovs Bestemmelser, uden der, hvor Sveriges og Norges Forening gjorde det absolut forusdent. Det er langt fra at vi med Behag kunne læse alle de vidtloftige Taler, som gjensløde i Storthingsalen under dette Møde. De bære stundom Præg af en uægte Fædreslandskjærligheds bombastiske Ordshylde, ja endog af den franske Rædselsperiodes blodige Farver. Men den norske Nation har Marsag til at fryde sig ved disse en varm Fædreslandskjærligheds tvetydige Svingninger, hvorved Norges Lyksalighed i Fremtiden begrundedes og befæstedes. Af disse Misfostre af Beltalenhed, blandede med Frembringelser af et ædlere Indhold, frembragtes et Bærk, som Efterslægten i den fjerne Fremtid vil prise, og som allerede nu har haaret herlige Frugter.

Efterat den Comitee, som var nedsat til at underhandle med de svenske Kommissairer om de omtalte Forandringer i Grundloven, foreløbigen var bleven enig med disse om de fleste Grundlovsbestemmelser, ledede Undersøgelsen til at afgjøre fornemmelig visse Punkter, hvorom der mellem begge Parter vare forskellige Meninger. Disse, som endnu uafgjorte, bleve derefter nøiere afhandlede i et Møde mellem Comiteen og Kommissairerne den 18de October, og deri forlangte Comiteen følgende Oplysninger af Kommissairerne:

1) Nøiere Oplysning om Indfødsrettens Meddelelse til Svenske og andre Fremmede. 2) Om Kongens Magt over de norske Tropper, samt til med svenske Tropper at besætte norske Stæder og Fæstninger. Angaaende hvad Tid de svenske Tropper, som nu ere i Norge, kunde ventes at begive sig tilbage. At svenske Tropper ingenlunde maa kunne besætte andre Stæder og Fæstninger i Norge end de, af hvilke de for Tiden ere i Besiddelse. 3) Angaaende Forandring af den Bestemmelse i Forslaget, at Kongen skal bestikke Ordfører i Odels- og Lagthinget. 4) Om Hs. svenske Majestæt ikke, ifald den norske Nation ønsker det, skulde være tilbøielig til for det første blot at slutte en militair Forbindelse med Norge?

Paa det første Spørgsmaal svarede Kommissairerne undvigende, at et Forslag til Lov angaaende Naturalisation vilde blive nærværende Storting forelagt, for paa et næste ordentligt Storting at blive taget under Overveielse. Storre Concession troede de ei at kunne gjøre, men tilføiede, at det ingenlunde var Hs. Majestæts Hensigt at lade Landet oversvømme med svenske Embedsmænd, saaledes som tilforn havde været Tilfældet med de danske. Dog tilstode de senere, at Naturalisation, indtil en Lov herom kom i Stand, ene skulde meddeles af Stortinget, men saaledes at Kongen har Beto og Ret til provisorisk, naar Stortinget ei var samlet, at meddele Naturalisation paa Stortingets forventende Samtykke. En saadan Lov vilde og blive forelagt de svenske Stænder paa næste Rigsdag, hvilken Lov vilde komme til at staae i umiddelbar Forbindelse med denne. — Til 2det Punkt svarede Kommissairerne, at de vel ingen Bemyndigelse havde til at bestemme den Tid, da de svenske Tropper skulde forlade de norske Fæstninger; men de vare overbeviste om, at det ei vilde være

Forslag aldrig vilde gaae igjennem i Stortinget, udbrod en af de svenske Kommissairer i Hestighed: „ja då vore bättre at vapnen decidera.“ Men da Medlemmerne af Storthings-Comiteen stedse beholdt en rolig og fast Holdning, hørtes ikke mere til Trudselen.

lange inden det skede, ligesom og at Agerhuus Fæstning ei vilde blive besat. De mente og, at Grændsefæstningerne strax efter Foreningen vilde blive sprængte, ligesom de og vare overbeviste om, at ingen svenske Tropper vilde blive sendte til Bergen eller Trondhjem. — Afgjørelsen af 3die Punkt troede de ingen Banstælighed vilde medføre, men at det vilde blive Stortinget overladt selv at vælge Ordførere. — Derimod modsatte Kommissairerne sig aldeles det Forslag, som indeholdtes i 4de Spørgsmaal. De erklærede dette for stridende mod 1ste § i det af dem indleverede Forslag til Forandringer i Eidsvold-Grundloven, der lod saaledes: „Kongeriget Norge skal være et frit, selvstændigt og udeleligt Arverige, forenet med Sverige under een Konges Styrelse. Dets Regjeringsform er indskrænket monarkist.“ For at give Erklæringen herom med Bægt, tilkjendegave de, at dette Forslag, om det gjentoges, kunde give Anledning til, at de strax opsigde Baabenstilstanden og begave sig bort.

Med disse almindelige Tilfagn fra de svenske Kommissairers Side vilde imidlertid Stortinget ei lade sig nøie, men skred i Rødet den 24de Octbr. til Prøvelsen af de forskjellige Stridspunkter. Efter Steenstrups Forslag oplæstes det Spørgsmaal: „Hvorvidt man var berettiget til at gjøre Forandringer i den norske Grundlov?“ og med 69 Stemmer blev det vedtaget som et almindeligt Princip, „at ingen andre Forandringer i Grundloven ved dette Storting maatte tages under Overveielse og gjøres, end de, som ere nødvendige formedelst Norges og Sveriges Forening.“ Tilgemaade erklæredes eenstemmigen, „at Stortingets Beslutninger til Forandringer i Grundloven blot skulde ansees som Svar paa de svenske Kommissairers Propositioner, og ikke for Tiden høitideligen erklæres som Ultimatum.“

Samme Dag oplæste Præsidenten nogle fra Statsraadet indløbne Breve. I et af disse meddeelte det Stortinget, at det havde anseet sig besøiet til at bevilge Statsraad Barthausen Permission paa 3 Maaneder til at foretage en Reise til Danmark i private Anliggender, mod at han forpligtede sig til paa første Bink, enten for Undersøgelseskommissionen, eller nogen anden dertil bemyndiget Autoritet, at indfinde sig, hvis det maatte ansees fornødent, for at tilsvare sine Handlinger. Dette underrettede Statsraadet Stortinget om, i Tilfælde derimod maatte være noget at erindre. Da Barthausen imidlertid erfoer, at hans Forhold under Krigen vilde blive prøvet af Undersøgelseskommissionen, erklærede han ikke at ville benytte Tilladelsen, men forblive i Norge for at give fornødent Tilsvær. — I en anden Skrivelse underrettedes Stortinget om, at Statsraadet overeensstemmende med Præsidentens Begjæring af 18de havde anmodet begge Generalkommandoer at meddele den forlangte Underretning om de Korps'er og Chefer, der i det tilbagelagte Felttog fordeeltigen have udmærket sig. Ligesaa udbad Statsraadet sig ved Stortinget meddeelt en almindelig Bestemmelse, efter hvilken Regel Godtgjørelse til Stortingetsrepræsentanter for de ved deres Reise forarsagede Udgifter skulde refunderes dem, da flere Andragender i den Anledning vare indkomne.

Endelig foreslog Treschow en Takadresse til Kong Christian Frederik i Anledning af de Tjenester, som han havde viist Riget; men Forslagets Behandling udsattes til Videre. Senere hen frasaldt Proponenten dette sit Forslag, der ligesaa lidt som et andet af samme Natur af A. Konow kom under Behandling. Efterat Foreningen med Sverige var besluttet, dæmpedes Enthusiasmen for den danske Prinds.

Den 25de October aabnedes alvorlige Debatter om de af de svenske Kommissairer indleverede Forslag til Forandring i Grundloven, hvis 25de og 26de §§ toges under Behandling. Forhandlingen begyndte med nogle almindelige Betragtninger, som af flere Talere anstilledes over de Grundsætninger, som burde følges. Blandt disse udmærkede sig Pastor Schulz — et Navn, som fortjener en høj Plads i Stortingets Annaler — ved Foredragets Kraft og Veltalenhed. Han mente, at begge Partiet maatte indsee Nødvendigheden af, at Eidsvold-Constitutionen maatte undergaae mange, tildeels væsentlige Forandringer; men Forandringen maatte fra Stortingets Side gjøres med Frihed og ikke efter Sveriges Forskrift, og saaledes at Nationens Væ

kunde bestaae med Foreningen. „Da skal, siger han, Norges Held kunne forenes med Sveriges, og den 20de October 1814 kunne blive velsignet blandt Norges Fjelde.“ — „Lader os da, saa slutter han, handle om Norges Sag saaledes, at det kan bestaae med Folkets Hæder og Værdighed, og at vore Efterkommere ikke skulle sulte over os, naar de ved Historiens Lys søge de ærværdige Høie og tause Grave, hvor Norges hæderlige Slægter hvile.“ — Tidligen fremtraadte Schulz saaledes som en varm og heldig Forsvarer af Folkets constitutionelle Rettigheder. I senere Storting lagdes dette Forsvar ofte i hans Haand; han satte ofte i Spidsen for de vanskeligste og meest kritiske Undersøgelser, og aldrig svigtede han den ham viiste Tillid. Den patriotiske Ild, der stundom luede i glødende Hestighed, dæmpedes vel efterhaanden; Alder og Erfaring modificerede hans Anskuelse, men hans varme Iver for Fædrelandets sande Gavn afsjolede aldrig, og han hørte blandt de saa lyftelige Stortingmænd, som elskedes af Mange, agtedes af Alle, og mistjendtes af Faa. Det hændte vel stundom, at Schulz ræddedes for det Udfald af vigtige Sager, som han selv havde forberedt, og at hans Glæde var større, naar de haardeste Punkter i hans gjorte Indstilling ikke toges til Følge, end naar de gik igjennem; men han havde eengang paataget sig at værne om Constitutionen i alle dens Punkter, og under Bevælsen selv betragtede han de omhandlede Misligheder med et strengere Øie, end hans milde og menneskekjærlige Sind tillod ham, naar han troede sig beføiet til at følge dette. I Dagens Foredrag udtastede han ligesom et Provemonster paa sin Stortingssæd, og denne blev han, i en ædlere Stil jo længere han stred frem paa Banen, tro indtil Enden.

Sibbern's Tale i samme Anledning havde en forsonende og rolig Tendens. Han hørte til den lille Skare, som paa Eidsvold ansaa en Forening med Sverige under nærværende Omstændigheder nødvendig, og beskyttet af den Eidsvoldske Grundlov, i politisk Henseende gavnlig. Hans livlige, flydende og raske Foredrag gjorde ham til en af Thingets færdige og gjerne hørte Talere, ligesom dette, forenet med hans Forsretningsdygtighed, oftere hævede ham paa Præsidentstolen paa de følgende Storting. Ved sin Tale i Dag var det hans Hensigt at opmuntre Forsamlingen til en rolig Overveielse af et vanskeligt Æmne, og at forebygge gjensidige Misforstaaelser. Han ansaa det for en ugrundet Forudsætning, at Forskorelseslyst og Herflesyge var Grunden til den af Sverige saa heftig attraaede Forening; men kun Sveriges Ønske at have en fredelig Ven og Nabo i Vesten istedetfor en Fiende. „Lader os derfor, siger han, ikke altfor ængstelige veie Ord og Udtryk; vi bygge da paa Mistillids sig selv forstyrrende Grundvold, og Foreningen vil bringe fælles Uheld istedetfor Held. Ængstelig Frygt og Mistillid er desuden Nordmandens ædle Charakter ubekjendt, og rober Mangel paa egen Kraft, og ligesaa vist som den bedste Grundfætning, uden fornøden Kraft og Villie til at overholde den, vil være et Intet, ligesaa vist vil en tilspynsladende mindre god Constitution, men bygget paa rigtige Grundfætninger, og med Kraft og Værdighed haandhævet, sammentaget med Sveriges egen Interesse, være vor Friheds og Selvstændigheds fuldkomne Palladium.“ — Efter ham tog Arendals Repræsentant, Doktor A. Møller, Ordet med den Iver, vi oftere have omtalt, og forfægtede den Mening, „at Constitutionen skulde forsvares med Drageløser.“

Da man, efterat flere havde yttret sig i denne Anledning, stred til at behandle den 25de og 26de S, gjorde Neumann det Forslag: „at i Beslutningen angaaende Forsvar eller Angreb skulde det udtrykkelige betinges, at Norge aldrig drager ud mod Danmark i offensiv eller defensiv Krig, naar ikke Norges eget Land af Danmark angribes.“ Men dette Forslag, der indeholdt et venligt Afslædsord til en gammel Statsfænde, kunde efter sin Natur ikke indføres i Grundloven, ligesom det ingen Gjensklang fandt i den større Deel af Forsamlingens Sind, og Proponenten fandt sig senere hen beføiet til at tage det tilbage.

A. Konow fra Bergen, som ved dette Storting stillede sig paa den ivrigste Oppositions Side, og modsatte sig baade Foreningen og de foreslaagne Modifikationer

i den Gidsvoldste Grundlovs Bestemmelser, medtog Comiteen haardt i Anledning af dens Forslag om Troppernes Brug. „Var jeg ikke, sagde han, allerede vant med at høre her ved Stortinget de særsonneste Propositioner, der ledede os til at laste os i Sveriges Arme, førend Sverige selv offentligen forlangte det, saa vilde jeg høiligen forandre mig over dette af Comiteen fremsatte Forslag. Alt hvad Nationen meest kæmper sig for, eller er meest stemt imod, bevirkes ved samme. Det er at befrygte, at de herester følgende Storting ville blive meer og meer eftergivende, og kunne maaskee lidet modstaae en Kyrstes naadige Smil, der forventede dem, som viiste sig høielige; især bliver dette Tilfældet, naar vi ei burde spærre dem Veien, der kunne i Stockholm erholde vigtige Kresposter, og opnaae høie Titler. Men hvad der endnu er værre og kroner Værket, er at Statsraadet, som vælges af Kongen, og paa hvilket han kan have saa stor Indflydelse, skulde i 3 Aar, som er ethvert Storthings Mellemtid, kunne bestemme at vore Tropper maa bruges i fremmede Lande. Man maa jo indsee, at flere tusinde Nordmænd saaledes kunde blive slagtede i Ulandet mod Nationens Onse.“ Disse for Comiteen krænkende Udtryk og haarde Bestyrdninger bleve ikke strax paaankede af dens Medlemmer, og da En blandt dem, Sibbern, i et senere Møde krævede Konow til Regnskab derfor, og forlangte en fyldestgjørende Erklæring, ansaaes Tiden til Sagens Optagelse forløben, og den faldt bort.

Rogsfeldt, der visseligen iøvrigt var En af de Storthingsmænd, der meest vaa-geude over den Gidsvoldste Constitutions Reenhed, og havde meest ivrig modsat sig Norges Forening med Sverige, gav nu Anledning til at ende denne langvarige Debat ved et Inpromptu-Forslag til disse Paragraphers Redaktion, hvortil han af Grev Bedel opfordredes. Han meente, at de svenske Kommissairers Forslag burde antages saaledes som det var forfattet, forsaavidt det har Hensyn til fremmede Magters Tropper, og norske Troppers Uddragelse over begge Rigers Grændser. Derimod burde en Bestemmelse gjøres, hvorvidt norske Tropper bør inddrages i Sverige eller svenske i Norge. Han ansaa det krænkende for Norges Mænd, om svenske Tropper skulde holde norske Fæstninger besatte. Følte Norge sig trykket ved Foreningen, vilde et Par Garnisoner ei kunne lue Nisnoien. Han foreslog derfor Paragraphen saaledes redigeret: „Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt. Den maa ikke forsøges eller formindskes uden Stortingets Samtykke. Den maa ikke overlades i fremmede Magters Tjeneste, og ingen fremmede Magters Krigsfolk, undtagen hjælpetropper mod fiendtligt Overfald, maa inddrages i Riget uden Stortingets Samtykke. I Fredstid maa aldrig andre end norske Tropper være i Norge, og ingen norske Tropper i Sverige; men naar Sveriges Kyster eller Grændser angribes, skal den halve Deel af Norges organiserede Landmagt kunne bruges i Sverige, og naar Norge angribes, skal Sverige komme Norge til Hjælp med saa megen Landmagt, som den halve Deel af den norske Landmagt udgjør. En større Hjælp skal ikke gives eller modtages uden Stortingets Samtykke; ei heller maa norske Tropper uden Stortingets Samtykke bruges udenfor Sveriges Grændser.“

Foreløbigen antog Forsamlingen den saaledes redigerede Paragraph; men da denne Forandring blev forelagt de svenske Kommissairer, foranledigede den et Diktat til Protokollen fra de svenske Kommissairers Side, som fremledede nye Modifikationer¹⁾. De gjorde deri opmærksom paa, at Foreningen imellem Sverige og Norge blev af den Natur, at begge Riger deelte Skjebne med hinanden med Hensyn til Krig og Fred. Det var vistnok Folkets Rettighed at bestemme Antallet af det stridbare Mandstab efter Folkemængde og finantzielle Kræfter; men det kunde ikke blive Folkets Ret, at indskrænke Kongens Magt til at disponere over den engang til Folkets Sikkerhed og Kronens Anseelse bestemte Krigsmagt. Der var ingen Sammenhæng imellem den Bestemmelse i Gidsvold-Grundloven, der ogsaa findes i alle Constitutioner,

¹⁾ Det er høelt trykt i 1ste overord. Storthings Forhandl. 1ste Noobr., S. 486—498.

som giver Kongen høieste Befaling over Krigsmagten, samt Ret til at begynde Krig og slutte Fred, og mellem den Forudsætning, at han i visse Tilfælde kun kan benytte en Deel af den bestemte Vaabenmagt, og Iværksættelsen heraf vilde lede til Splid og Mistro mellem Konge og Folk. I Følge den svenske Constitution laa Rodvægten mod Misbrug i det Ansvar, som er paalagt Kongens Raadgivere, men fornemmeligen i Nationens Ret til at beskutte sig selv; uden Benge kunde ingen Krig føres. Dernæst gjorde Kommissairerne opmærksom paa, at Konventionen til Ross ikke gav det norske Folk umiddelbar Ret til at beslutte Forandringer i Grundloven, men at Kongen foreslaaer dem, og at det var Folkets Ret at antage eller forkaste disse Forslag. Iøvrigt troede de det meest passende, at berøre med Barsomhed det politiske Forhold, hvori Norge nu var kommen til Sverige. Den Bestemmelse, som af Stortinget er foreslaaet, finder desuden ikke Sted ved nogen anden Forening imellem Forbundsstater. Kongen kunde ikke tilstaae det norske Folk større Ret end det svenske i denne Henseende har forbeholdt sig, der tillidsfuldt i et saadant Tilfælde havde lagt sin Skæbne i Kongens Haand. Ikke heller kunde en saadan Beslutning kontrolleres. Kongen havde ved flere Bestemmelser søgt at bringe en passende Ligevægt imellem Kongens og Folkets Rettigheder, og voldgav Sagen til den hele norske Nations Dom. — De erklærede til Slutning usorbeholdent, at den 25de §, saaledes som den af Stortinget blev foreslaaet, ei af dem kunde blive antaget, men at Kongen for at berolige Folkets muligen strækkede Forestillinger i Henseende til H. S. Majestæts Hensigter, hvilke en fremmed Interesse har søgt at fremstille i et urigtigt Lys, tillod en Forandring i §§ 25 og 26 af den Eidsvoldske Constitution, men hvori ingen videre Modification kan finde Sted. „Hvis Stortinget, tilføiede de, ikke antager disse saaledes af os fremfattede §§, da maa de i Følge den Eidsvoldske Constitution nu gjældende Bestemmelser forblive uforandrede.“ Dette Kommissairernes Forslag var — paa en eneste Modification nær angaaende Landeværnet — ordlydende som 25de og 26de § i Norges Grundlov nu lyde. — Dette Diktamen foranledigede, at hine §§ igjen bleve tagne under Overveelse den 1ste Novbr., og flere Taler bleve holdte deels for deels imod dette af de svenske Kommissairer gjorde Forslag; men ved 57 mod 21 Stemmer antog Stortinget, at den Beslutning, som forhen var tagen angaaende den 25de og 26de §, kunde forandres, og med samme Pluralitet vedtoges derefter, at de svenske Kommissairers Forslag med Hensyn til disse Paragrapher bifaldtes.

I den 23de § havde Kommissairerne udeladt den sidste Bestemmelse: „Ingen personlige eller blandede arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Kongen for Fremtiden.“ I Anledning af denne Udeladelse gjorde Comiteen de svenske Kommissairer det Spørgsmaal: „Af hvilken Aarsag Forslagets 23de § har udeladt en Deel af Grundlovens Bestemmelser, og om denne Udeladelse ansees saa nødvendig, at Foreningen uden den ei kan komme istand, om dette end ellers kunde blive Tilfældet?“ — Dertil svarede Kommissairerne, „at Grunden til den omhandlede Udeladelse er, at da Kongen af Sverige altid har udøvet den Ret at meddele Udeladelse som et blot Middel til at belønne Fortjenester, saa vilde det have været upassende, om han i et Forslag, der fra hans Side blev gjort til den norske Nation, havde frasagt sig denne Ret, da det i saa Fald kunde synes, som om han ikke vilde lønne Fortjenester i Norge. Men naar det er Nationens Ønske, at Udeladelsen skal finde Sted, kan der fra Kongens Side Intet være derimod.“ Paragraphen blev saaledes formet, som den befandtes i den paa Eidsvold antagne Constitution, og Bestemmelserne med Hensyn til den nu i Landet værende Udel togtes paa de følgende Storting.

En alvorlig og langvarig Debat fandt Sted om Kongens Ret til Naturalisation, som de svenske Kommissairer i den 82de § havde foreslaaet. Denne lod i det svenske Udlaas saaledes: „Til Embeder i Staten skulle udnævnes de norske Borgere, som bekjende sig til den evangelisk-lutheriske Religion, have svoret Kongen og Constitutionen Troskab, og tale Landets Sprog. Som Følge af Kongeriget Norges Forening med Sverige skal Kongen foreslaae begge Rigers Repræsentanter ved deres næste

Sammenkomst en Lov til Antagelse om Billaarene for gjensidig Borgerret for Nordmænd og Svenske. Imidlertid skal det beroe paa Kongen ved enkelte Tilfælde, hvor han finder det særdeles nødvendigt, at ansætte norske Embedsmænd i Sverige og svenske i Norge, dog saaledes at til Præster og Dommerembeder alene kunne udnævnes Indfødte. Til Lærere ved Universitetet og de lærde Skoler, til Læger og til Konsuler paa fremmede Steder kunne Udlændinge bestilles. Ingen maa bestilles til Stiftamtmand eller bestaaende de Embeder, som i § 22 ere nævnte, førend han er 30 Aar gammel, og Ingen bestilles til Magistratsperson, Underdommer eller Foged, førend han er 25 Aar gammel."

Det var vistnok fornemmeligen Kronprindsens Frygt — der ved senere Leiligheder viiste sig tydeligere — for at det norske Storting af gammel Kjærlighed for det danske Dynasti, og især for Christian Frederik, skulde naturalisere danske Mænd, og forstyrre den imellem den skandinaviske Halvøes Riger tilveiebragte Forening, der gav dette Forslag sin Form. Men vi have ovenfor anført Beviser nok paa, hvor lidet denne Frygt var grundet, ligesom den ingenlunde af Erfaring er bekræftet. Større Aarsag maatte vel Norges Storting have til Frygt for svenske Embedsmænds Balg til norske Embeder, deels formedelst Exempler, hentede fra Erfaringer, der vare gjorte under den forrige, nu opløste Forening, deels formedelst den Ulighed, som naaget den lykkelige tilveiebragte Forening finder Sted mellem begge de forenede Staters Organisation og indvortes Forhold. Begge Stater have deres gjensidige Fordele og Mangler, og de første vilde ikke forbedres, de sidste ikke afhjælpes ved en nyere Forening end den, der nu finder Sted mellem Sverige og Norge.

Røsfeldt aabnede Debatterne om denne §. Han ansaa det for utvivlsomt, at det var enhver af Repræsentanternes Pligt at arbejde paa, at Foreningen, naar den blev besluttet, blev fast og varig. Lige Rettigheder og Fordele for begge Nationer bør være Hovedprincippet. Men derhos kunde man ikke tabe Nationalmeningen af Sigte. „Naar den største Deel af Nationen har Uret, har den Ret." Det var ei nok, at man har Rimelighed for, at Retten til at vælge Embedsmænd ei af Regenten vorder misbrugt, det er Constitutionens Sag at sørge for, at den ei kan misbruges. Da Nationen nu — være sig af hvilkensomhelst Grund — havde Mistro til de Svenske, hvorfor skulde man da tilstede dem Udgang til Embeder uden Stortingets Samtykke? — Det vilde være liden Ære for Nationen, dersom Haabet om Fjærfremmelse, eller Restituter og Adelskab, loffede Nordmænd til Sverige, ligesom man og var berettiget til at troe, at de Svenske ei gjerne see Nordmænd fremmede i Sverige. Liden til at prøve paa at blande Nationerne var endnu vist ikke forhaanden. Findes dette engang tjenligt, saa staaer det jo i begge Nations Magt at enes om en Lov til denne Hensigt. Han foreslog saaledes, at den Eidsvoldske Grundlovs Bestemmelser i Henseende til denne Gjenstand skulde blive uforandrede.

I samme Tone talede Sark, Jørgen Hall, Sørensen og Sodemann — den sidste i stærkere Udtryk end de Øvrige. „Kongen kan, sagde han, naar han og ikke Stortinget har denne Ret, indsætte i Norge svenske Generaler o. s. v.; om han saa vil kan han give os svenske Bisper, ja Klokkere. Han kan give os Svenske til Amtmænd, Stiftamtmand og andre civile Embedsmænd. Kongen kan, siger jeg, om han vil. Hvad er os Borgen for, at han ikke vil? Det lader sig tænke, at en mod Norge ikke vel intentioneret Konge sidder paa de forenede Rigers Trone; thi Fyrsterne have Lidenskab for andre Menneſter. Denne Ene kan bringe Nationen til Fortvivlelse ved at underlægge den svenske Embedsmænd. Han kan tilintetgjøre sin Formands Bestræbelser for at stifte Enighed og Venſkab imellem Nordmænd og Svenske, og hvem har da Nationen at anklage for Norges Bancere? Os, som nu sidder her i Dag paa Stortingets Bænke, os, Rigets Mænd, der uden Nødvendighed opgive Nationens Rettigheder. — Brødre! disse Ting bør ei saa at være."

Da Boteringen efter Navneopraab foretoges, befandtes 70 Stemmer mod 7 at have bestemt, at de Paragrapher i Grundloven, som angaae Indfødsretten og Natu-

ralisationen, skulde forblive uforandrede saaledes som de i den paa Tidsvold antagne Grundlov vare indførte.

Med denne Beslutning var imidlertid de svenske Kommissairer ikke tilfredse, og androge paa at den i 83de § indeholdte Bestemmelse, der giver Stortinget Naturalisations-Ret, maatte udgaae. Da Stemmerne herom ved foretagen Botering vare lige deelte, besluttedes ved Pluralitet, at denne Sag efter Reglementet skulde udsættes i 2 Dage, og da igjen foretages til ny Botering. Sagen blev saaledes under 2den November igjen foretagen, og da blev af flere Talere Stortingets Ret til Naturalisation forsvaret, og ved Pluralitet antaget; og nu vægrede de svenske Kommissairer sig ikke længere ved at antage Stortingets Beslutning.

Om flere andre Forslag, som af de svenske Kommissairer og af Stortingets Medlemmer vare gjorte til Forandring i Grundloven, var der meer og mindre vidtløftige Debat'er, i hvilken Henseende vi henvise til det overordentlige Stortings Forhandlinger for 1814. Saaledes foreslog Dr. Møller, at det i den 111te § skulde hede: „Norge skal have sit eget Koffardiflag“ istedetfor: „Norge har Ret til at have sit eget Koffardiflag.“ Han paastod, at det var ham udtrykkelig paalagt af hans Committenter, at gjøre denne Paastand med Hensyn til Fragtfarten, som vilde lide naar det norske Flag sammenblandedes med det svenske. Kommissairerne erklærede, at de Intet havde imod at Norge fik sit eget Flag, naar det vilde selv bære de dermed forbundne Udgifter. Imidlertid beholdt Paragraphen sin forrige Form.

Den 26de October¹⁾ tilfillede Statsraadet Stortinget følgende Skrivelse fra de svenske Kommissærer af 23de Octbr. om de svenske Troppers Udmarfch af Norge:

„Hs. Kongelige Høihed har, efterat have erholdt Kundskab om den af Norges Riges Storting den 20de dennes tagne Beslutning angaaende Kongeriget Norges og Sveriges Forening, i Raade fundet for godt at befale den svenske Arigsmagt til Lands og Bands efterhaanden at bryde op og vende tilbage til Sverige, og er dette Tilbaagetog for en stor Deel allerede iværksat²⁾. Desuden har Hs. K. H., i Folge den Dispositionsret, Hs. M. Keiseren af Rusland har givet ham over de i Holsteen under General Bennigsens Kommando staaende Tropper, ladet Ordre afgaae til bemeldte General om successive at forlade nysnævnte Land. Som en useilbar Folge af dette forventer Hs. K. H., at de norske Tropper og Flaader ligeledes hjemforloves og sættes paa Fredsod. — Idet Undertegnede have den Hre at tilkjendegive Norges Riges Statsraad dette, maa de tillige anmode om, at Statsraadet vilde behage derom at meddele Stortinget Underretning.“

¹⁾ [Samme Dag besluttede Stortinget, at dets Præsident Christie tilligemed Røsfeldt, Sørensen, Diriks, Grev Wedel og Schulz skulde tiltræde Underhandlings-Comiteen med de svenske Kommissairer. Grunden hertil var, at man fandt Comiteens Formand Treschow for svag og estergivende; det var en almindelig Mening, at han ei var Opgaven voksen, ligesom det er vist, at hans Iver for at imodelkomme de Svenskes Luster nu var ligesaa stor, som den i den første Halvdeel af Aaret havde været for at opfylde Christian Frederiks. Nu derimod lagdes Underhandlingens Ledelse i Christies kraftfulde Hænder, og Treschow var dermed faktisk affat som Formand i Comiteen, en Forandring, der var af overordentlig Bigtighed.]

²⁾ [Strax Kronprindsen fik Kundskab om Stortingets Beslutning af 20de Octbr., gav han Ordre til de svenske Troppers Opbrud fra Norge, meddeelte den russiske General Bennigsen Tilladelse til at begynde Hjemmarschen til Rusland, og affagde den Hjælp af 3000 Preussere, som stod til hans Raadighed. Nogle Dage senere vakte vistnok Efterretningen om Christian Frederiks forlængede Ophold i Frederiksvern, og Stortingets Ulyst mod at antage den svenske Konge-Arvesølge, Carl Johans Wistanke, i hvilken Anledning han 26de og 27de Octbr. tilskrev Kommissairerne og lod Armeen gjøre Holdt; men da alt dette næsten samtidigt hermed ordnedes efter hans Luste, blev de svenske Troppers Udmarfch i Grunden ikke derved forsinket.]

Treogtyvende Capitel.

Nigerens Forening fuldbyrdes 4de November.

Da saaledes begge Parter vare enige om de Forandringer, som skulde foregaae i den Tidsvoldste Grundlov i Anledning af Sveriges og Norges Forening, samledes Stortinget den 4de November om Eftermiddagen for at foretage Kongevalg, og da Her Carl den Trettende eenstemmigen valgt til Norges Konge. Nogle af Forsamlingen tilsoiede deres Botum de Grunde, som havde bestemt dem til dette Valg, og det de vare traadte ind i Forsamlingen med det Forsæt at stemme mod Foreningen; Andre henpegede paa Foreningens Hensigtsmæssighed, og yttrede store Forhaabninger om et heldigt Udfald deraf; men de fleste udtrykte Valget med simple Ord. ¹⁾ — Valget blev derefter ved en Deputation bekendtgjort Statsraadet og de kongelige Kommissairer, og Stortinget besluttede, at dette Valg ved en Deputation af 7 Medlemmer skulde kundgjøres H. M. Kongen af Sverige, eller H. K. S. Kronprindsen paa hans Begne, samt at denne Deputation af Præsidenten skulde udvælges. Til at udføre dette Errende valgtes: Grev Wedel Jarlsberg, Biskop Sørensen, Major Hegermann, Justitsraad Diriks, Konsul Konow, Lensmand Forseth og Gaardbr. Sandvig.

Samme Dag tog ogsaa Stortinget en Bestemmelse med Hensyn til den Takadresse, som Treschow havde foreslaet. Konsul Konow havde allerede den 3die Novbr. fraaldt sit Forslag om en Errestotte og Appanage for den fratrædende Konge Christian Frederik, „formedelst de Ubehageligheder, som samme i nærværende Tid vilde forvalde.“ I Anledning af Treschows Forslag besluttede Stortinget: „En Erklæring skal udfærdiges til Kong Christian Frederik om, at Nationen antager hans Abdikation paa den norske Krone, hvorimod de øvrige Forslag ikke tages til Folge.“

I Mødet den 7de November oplæstes en Skrivelse af Ste f. M. fra Statsraadet saalydende: „Som en Folge af den Statsraadet under Gaars Dato fra Præsidentens Kommunicerede det overordentlige Storthings Beslutning at vælge Sveriges Konge, H. M. Majestæt Kong Carl den Trettende, til Norges constitutionelle Konge, har Statsraadet under D. D. tilkjendegivet den sig i London opholdende Statsraad, Carsten Anker, at hans Sendelse ved hlin Beslutning maa ansees tilendebragt. Men da Statsraadet af private Efterretninger er underrettet om, at bemeldte Statsraad, formedelst en uafgjort Handelsaffaire, ikke vil kunne vende tilbage til Fædrelandet, med mindre der vorder stillet en Kaution for ham til Beløb af 6—8000 Pd. St., overlader Statsraadet til Præsidentens Overveielse, hvorvidt det maatte ansees væsende — i Betragtning af de Opoffrelser og den Iver, denne Fædrelandets troe Mand har vist i dets Tjeneste — at foreslaae det nu forsamlede Storthings Medlemmer, paa Nationens Begne at indgaae en saadan Kaution, mod Nægres i Mandens Eiendomme, naar noget Udlæg heraf skulde flyde, og under Forudsætning af at han derved sættes i Stand til at vende tilbage til de Poster i Fædrelandets indre Bestyrelse, som af den forrige Regjering vare ham overdragne“ ²⁾.

Ligesaa oplæstes Statsraadets Meddelelse af 4de Novbr., at Kommandeur Fasting havde maattet afreise til Frederiksværn, i det vigtige Errende at stille Uroligheder, som vare udbrudte mellem Matroserne der i Havnen. Ved Fasting's Anseelse

¹⁾ See. Storthingsforhandlingerne 1ste Udg. S. 356 ff.

²⁾ Til dette Forslag blev formodentligen intet Hensyn taget, da derom Intet findes i Storthingsforhandlingerne. [Man seer kun, at det af Stortinget oversendtes Obelthinget, men i dets trykte Forhandlinger findes det hverken refereret eller behandlet.] Han blev ikke igjen ansat som Statsraad, og det var først senere hen, at Regjeringen brugte ham i nogle Kommissioner. [Han var en kostbar Mand, især ved Glasværkernes Bestyrelse. J. Chr. B.]

blandt disse, og ved hans kloge Opførsel, dæmpedes imidlertid snart Urolighederne, uden at de havde videre Folger.

Om Eftermiddagen oplæstes den redigerede Deel af Grundloven, og Stortinget bifaldt, at Grundloven maatte udfærdiges i den saaledes redigerede Form, men at Redaktions-Comiteen, som bestod af Sorenstriver Berg, Kammerraad Holst og Landsdommer Ransen, skulde forinden træde sammen med den Afdeling af den store Comitee, som konfererer med de svenske Kommissairer, og forelægge disse det redigerede Exemplar af Grundloven, om de i den Anledning havde Noget at erindre. — Doktor Møller, som var stedse indtil Engsteligbed aarvaagen for at hævde Norge den Hæder, som det tilkom i sine udvortes Forhold til det nye Frænderige, foreslog nu en Tillægs-Paragraph af følgende Indhold: „I alle Forhandlinger og Befalinger, som angaae Kongeriget Norge alene, skal Kongens Titel med Hensyn til dette Rige nævnes først.“ Men da dette Forslag næste Dag kom under Debat, fandt han sig besejret til at tage det tilbage. Sodemann, som havde været en af de ivrigste Modstandere mod Norges Forening med Sverige, og i denne Henseende brugt de stærkeste Kraftudtryk, erklærede nu i Anledning af hans misforstaaede Formening om Edens Afslæggelse til Kongen og Constitutionen, „at han med Glæde aflæggede Eden til Constitutionen, da han var overbevist om, at den for Fremtiden vilde betrygge hans elskede Fædrelands Frihed og Selvstændighed, og han havde derfor besluttet tilligemed de øvrige Norges hæderlige Mænd at aflægge Eden til Constitutionen og Kongen.“

Da saaledes Rigerens Forening var besluttet og Carl XIII. valgt til Konge, blev det, efterat forskjellige Meninger vare yttrede, med 44 Stemmer besluttet, at Frederikshalds Repræsentant, Kjøbmand Hansen, ikke kunde tilstedes Sæde og Stemme paa dette Storting, førend Kongen af Sverige høitideligen havde antaget Norges Grundlov. Til Medlemmer af en Comitee, som Stortingets Afdelinger eenst. havde besluttet nedsat, for at gennemgaae Overkrigscommissionens Protokoller og Papirer, og meddele Stortinget Rapport om den befalede Undersøgelse henfigtsmæssigen var udført, valgtes Capitainerne Ræder og Røgsfeldt samt Sorenstriver Koren.

Den 7de November afreiste den for nævnte Deputation til Frederikshald for at underrette Kronprindsen om Kongevalget. Den blev ufortøvet indladt til Audience, og Deputationens Formand, Grev Wedel, holdt følgende Tale til ham:

„Høibaarne Fyrste, Sveriges og Norges Kronprinds! Naadigste Herre! Kongeriget Norges Storting har paalagt os den behagelige Pligt at overbringe D. K. S. den Efterretning, at det norske Folks Repræsentanter den 4de Dag i denne Maaned eenstemmigen have valgt og erkjendt som constitutionel Konge S. M. Kong Carl den Trettende og Efterkommere, i Overeensstemmelse med Successions-Ordnningen af 26de Septbr. 1810. — Saaledes er da den Scandinaviske Halvøes tvende gamle Kongeriger, som Naturens Herre forenede, men som menneskelige Lidenskabers og Fordomme adskilte, atter sammenknyttede med uopløselige Bånd, og den lykkelige Tid kommen, da Nordmænd og Svenske kunne favne hinanden som Brødre, der have en fælles Fader, og da de kunne kappes om at vise denne fælles Faders Lydighed, Trofasthed og Hengivenhed. — Denne lykkelige Forening var allerede for Aarhundreder siden Gjenstand for oplyste Nordmænds og Svenskes Ønsker; men det var S. M. Kong Carl XIII. og hans værdige Son forbeholdt at fuldføre dette herlige Værk. Nægtet om S. M. Majestæts faderlige Regjering over hans Forsædres Rige, og Gjenlyden af Europas Beundring for D. K. Høiheds Dyder og Heltebedrifter bortryddede de Hindringer, som ulykkelige Tildragelser have opreist derimod.

„Idet vi høiligen beklage, at S. M. Majestæts Helbred hindrer ham fra, i denne strenge Aarstid at glæde sine nye Undersaatter med sin Nærværelse, tillade vi os paa vore Medborgeres og egne Begne at yttre for D. K. S. det oprigtige Ønske, at De og Deres haabefulde Son vilde naadigen behage i Norges Hovedstad at modtage Pantet paa det norske Folks usvigelige Trofasthed og urokkelige Hengivenhed for dets nye Konge og Konge-Vet, og at D. K. S. derved vilde give os Leilighed til nærvæde

at beundre den Hyrte, hvis fældne Egenstaber bestemte ham til at bære Norges og Sveriges forenede Kroner, naar Os. Majestæt, møt af Dage og ledsaget af sine Underfaatters Betsignelse, er gaaet til Hvile ved Siden af sine store Forfædre!")."

Kronprindsen svarede:

„Mine Herrer! Ugerne bære de Svenske Vaaben imod Nordmænd. Krigen var uden Viemed i det Dieblis, da Eders Ansører tilbød at ville tilbagelevere den udøvende Magt i Nationens Hænder. Kongen har ikke villet gjøre sine Rettigheder gjældende. Standhaftig paa den Bei, han havde valgt, ansaa han sig lykkeligere ved at regjere over en fri Nation end over et ved Vaaben undertvunget Folk. Han gav Eder derfor Tid til at raadslaae over de vigtige Grundsætninger, hvorpaa Samfundets Frihed og Selvstændighed skulde bygges. — Jeg kjender den Mand, som har hersket i Stortinget. Om end Feiltagelser i Grundsætninger enkelte Gange viste sig, sporede jeg dog stedse med Fornøielse Redelighed i Eders Forsæt. Lader os takke Forsynet, som foreskrev os vore Pligter, og lader os betænke, at vi have fælles Interesser at forsvare, fælles Farer at gennemgaae, fælles Lykke, fælles Ære at haabe. — Jeg opfylder gjerne Eders Ønske, og skal i Morgen med min Søn afreise til Christiania.“

Disse faa og simple Ord, som lidet berørte nyligen endte vanskelige Forhold, og kun korteligen omtalte de tilkommende, forseilede ikke sin Virkning, og Prindsens venlige Bæsen og den Forekommenhed, som han vilste alle Medlemmer af Deputationen uden Undtagelse, indtog dem Alle, og de forlode i en munter Stemning Gemakker, som Rogle med Ængstelse og vemodig Følelse af Modets Betsigt havde betraadt.

Fireogtyvende Capitel.

Stortingets senere Virksomhed.

Da saaledes det store Foreningsværk var fuldbyrdet, og en lykkelig Fred gjorde alle krigerske Foranstaltninger oversflodige, gav Kronprindsen Ordre til den svenske Armees Oprykken fra norsk Grund og Tilbagemarsch til Sverige. Men forinden henvendte han 8de Novbr. følgende Afskedsord til de hjemvendende Krigere:

*) Denne Tale indeholdt vistnok meer end Pluraliteten af Stortingets Medlemmer og den norske Nation ønskede udtrykt, og den var neppe bleven saaledes, dersom den først var bleven gennemgaaet i Stortinget; men Ordføreren udtrykte oprigtigen den Mening, som han stedse havde haft. Den indeholdt faktiske Omstændigheder, som neppe bekræftes af Historien. Om endog den Scandinaviske Halvø af Naturen er forenet, som flere andre Lande, der grændse til hverandre, og hvor der tales eet Sprog, uden at Indbyggerne hylde een Regjering, saa kan det ikke siges at de vare blevene adskilte ved mennesselige Lidensstaber og Fordomme; thi kun en kortvarig og tilfældig Forening havde fundet Sted mellem dem. Foreningen betragtedes nu tildeels med Uvillie fra norsk Side, og der var kun faa oplyste Nordmænd, der havde ønsket denne Forbindelse, der blev fremtvungen ved et Magtsprog af de store europæiske Magter. Mange meente vel og, at den Hyldest, som allerede forud gaves den nye Konge, var for stærkt udtrykt, og at det var meer Haab og Ønsker, der burde udtrykkes. Men Taler af den Art maa ikke strengt bedømmes efter deres Indhold, ikke tillægges historisk Værd, eller ventes at bære Sandhedens Farve i sin rene Betydning. De ere sædvanligen kun Komplimenter, der i en vedtagen Kurial-Stil ydes den ophøiede Stilling, og deres Værd maa bedømmes efter denne Form. Kun dette ville vi antyde ved denne Anmærkning, at Taleren neppe udtrykte den almindelige Stemning i og udenfor Stortinget.

„Soldater! Allerede længe har de skandinaviske Folkeslags Forening været Eders som alle Eders Landsmænds Ønsker. For at naae dette store Maal have vi grebet til Vaaben. Forsynet har kronet vore Bestræbelser; vore Forhaabninger ere opfyldte. Fra nu af have Svenske og Nordmænd de samme Interesser at forsvare, den samme Ære at hævde, og den samme Fremtids-Lyke vil blive Prisen for de samme Dyder. Soldater! Dette er et af de lykkeligste Dieblit i mit Liv, da jeg i Kongens og Fædrelandets Navn tolker Eder begges Erkjendtlighed for den Tapperhed, den Krigstugt og det herlige Forhold, ved hvilket I, Eders Forfædre værdige, have gjort det svenske Navn ligesaa elsket som agtet. Vender tilbage til Eders fredelige Ære; opfylder Eders medborgerlige Pligter med den samme Kjærlighed til Eders Fædreland, den samme Lydighed mod Lovene, der har udmærket Eder som Krigere. Eders Konges Bevaagenhed og Eders Medborgeres Agtelse vil vorde Eders Belønning.“

Den 9de November underrettede Præsidenten Stortingets Medlemmer om, at Kronprindsen vilde ankomme til Christiania samme Aften, og at han Kl. 2 den følgende Dags Eftermiddag vilde møde i Stortinget. Det besluttedes derefter, at Præsidenten alene om Aftenen skulde indfinde sig i Palaiet og komplimentere Kronprindsen, men at en af Præsidenten udnævnt Deputation, bestaaende af 12 Medlemmer, skulde næste Dags Formiddag begive sig til Samme, for at bringe ham Stortingets Velkomsthilsen. — Den 10de Novbr. indfandt sig Kronprindsen og hans Son, Hertugen af Sødermanland, Prinds Oscar, ledsagede af Norges Statsraad, de svenske Kommissairer med flere Embedsmænd af alle Klasser, i Stortinget, og indledtes af en dertil af Præsidenten udnævnt Deputation. Kronprindsen holdt en Tale paa Fransk, som Prinds Oscar oplæste paa Svensk, og hvoraf en norsk Oversættelse blev Præsidenten overleveret af Statsraad Rosenkrantz. Den lød saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storting! Kongen har opnaaet Maalet for de Ønsker, som han stedse har næret for den skandinaviske Halvoes Lykke og Selvstændighed. Dens tvende Folkeslag have affvoret deres lange og ulykkelige Tvistigheder, og herester skulle de alene kappes i fælles Kjærlighed til deres fælles Fædreland. I have medvirket, gode Herrer og norske Mænd! til dette store Formaal, og derved forhvervet Eder hellige Forbringer paa Eders Konges Velbehag og Eders Medborgeres Taknemlighed. Den dobbelte Ære var Kongen forbeholden, at see tvende frie Folk utvungne og eenstemmige at tilhyde ham Kronen. Hos de Svenske gjorde han ikke sin Arveret gjældende, og hos Eder foretrak han de Forbringer, som havde en større Værd for hans Hjerte — de nemlig, som hentedes fra Eders Kjærlighed — fremfor de Rettigheder, som hoiddelige Forbund havde forhvervet ham.

„Kongen har altid villet, at Nordmænd og Svenske, lige i Rettigheder, skulde nyde samme Fortrin i Henseende til deres Statsforsatninger; og den nye Grundlov, som I nylig fælles med Kongen have antaget, skal paa eengang tjene til Borgen for Eders Frihed, og til Beviiis for Europa paa Eders Konges Agtelse for Eders Rettigheder. Gode Herrer og norske Mænd! I ville svare til den retmæssige Tilid, han sætter til Eder. I ville vejlede dette redelige Folk, og efterat I med Ridhæd have opfyldt Lovgiverens Kald, ville I anvende Eders Kundskaber og Bestræbelser for at gjøre den Regjering elsket, som I have oprettet. For at berede Ridlerne dertil er det meget magtpaaliggende at oplyse Nationen om dens Tilstand og mulige Forhaabninger; det er nødvendigt, at den ei tilregner sin nye Regjering Ulykker, som denne ikke har forvoldt; det er nødvendigt, at Folket faaer at vide, i hvilken Tilstand Kongen har fundet Eders Bengevæsen og de offentlige Sagers Bestyrelse, for upartist at kunne bedømme de Forbedringer, som bør blive en naturlig Folge af hans Regjering. I skulle erholde en Proposition angaaende de forberedende Skridt, som i denne Henseende maa gøres.

„Foreningen mellem Sverige og Norge er grundet paa deres geographiske Beliggenhed, paa begge Folks Nationalcharakter, paa deres indbyrdes Fordele, og paa den

Biisdom, som raader i deres Overvejelser; — jeg lægger til, paa den Nærslighed, som begge føle for personlig Frihed, for Eiendomsrettens Hellighed og en repræsentativ Regjeringsform. Vi skulle altid blive tvende forenede og uafhængige Folk. Tilfredse med de Grændser, Naturen har anvist os, og overbeviste om den store Sandhed, at udover disse Grændser ei for os gives noget virkelig Gode, skal vor Statslære blive, aldrig at begynde en Krig, men at bevare den gode Forstaaelse, som vi finder Sted med alle Magter. Da Forsynet saaledes har indsluttet vor Lyksalighed og vore Blikker indenfor den samme Kreds, tager jeg ikke i Betænkning for Verdens Dine at aflægge det høitidelige Løfte, at aldrig fremmed Vold skal besmitte Eders Land eller krænke Eders Rettigheder.

„Gode Herrer og norske Mænd! Kongen antager Grundloven saaledes, som I derom ere komne overeens med Hs. Majestæts Kommissairer. Han forbeholder sig at fremsætte til de svenske Stænders Betænkning de Artikler, hvorved Forandringer eller Lempninger i den svenske Grundlov foranlediges. Det er i Kongens Navn, at jeg nu overleverer til Eder, gode Herrer og norske Mænd! Hs. Majestæts Sed, at ville styre og regjere Kongeriget Norge efter dets Constitution, og opfordrer Eder til at aflægge Eders Sed til Kongen. Det Forbund, som han har indgaaet med det norske Folk, skal saaledes naae sin endelige Fuldbgyrdelse. Maatte Forsynet, som vaager over Rigernes Skjebne, velsigne denne høitidelige Stund, som for begge Scandinaviens Folkeslag aabner et nyt Tidrum af Fre og Lyksalighed. Jeg skal understøtte Kongens faderlige Omhu for Nordmændenes Vel, og hos min Søn indplante den Kjærlighed og Hengivenhed, jeg selv føler for dem.

„Midt iblandt Baabnens Larm, og idet jeg fra Germaniens Marker, i Forening med Sveriges Bundsforvante, gik hen for at modsætte mig det forfærdeligste Tyranni, som nogenstunde har trykket Europa, var mit Blik altid fæstet paa denne Stund, som den høieste Belønning for mine Anstrengelser, og den fredelige Palme, som jeg idag modtager af et frit Folk, overgaaer i mit Hjerte alle Seierens Laurbær. Jeg gjentager for Eder, gode Herrer og norske Mænd! Forsikringen om mine ligesaa levende som oprigtige Følelser.“

Kronprindsen overleverede derpaa til Stortingets Præsident Kong Carl den XIII.s skriftlige constitutionelle Sed, saalydende:

„Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Constitution og Love, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord!
Carl.“

Efter Præsidentens Opfordring med følgende Ord: „Medbrødre, ærede Medlemmer af Norges overordentlige Storting! Lader os høitideligen sværge Constitutionen og Kongen Trostøb“, aflagde samtlige Stortingets Medlemmer Eden i følgende Udtryk: „Jeg lover og sværger, at vise Constitutionen og Kongen Lydighed, saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord!“

Præsidenten sluttede Akten med følgende Tale: „Eden er aflagt; et helligt uopløseligt Baand er knyttet mellem Norge og Sverige. Begge disse Riger staae nu ved Siden af hinanden, hvert støttende sig paa sin særskilte Grundlov, hvis nøiagtige Overholdelse vil sikke deres Uafhængighed. Naar Tvillingrigets fælles Konge med Biisdom vælger, og med Opmærksomhed hører sit Raad, aldrig adskiller det ene Riges Interesse fra det andets, og aldrig glemmer, at begge ere Essende, der have lige Krav paa hans Fader-Omhu; naar Begges Sønner paa Land og Hav kunne mødes som Kjærlige Brødre; naar Norske og Svenske aldrig tabe af Sigte, at det ene Riges Hæder er det andets, og at kun fælles Bestræbelser og Opoffrelser give fælles Fordeel og Sikkerhed: da vil Foreningen staae til sildigste Slægter; da vil den Dag, paa hvilken Baandet knyttedes, blive en Festdag for Efterkommerne; da vil andre Nationer med Misundelse see hen til Nordens lykkelige Halvøe. Dette venter, dette haaber den norske Nation af sin valgte Konges og hans Efterkommeres Biisdom, og af den svenske Nations Brodersind, ligesom den selv redeligen vil bidrage dertil. Gud bevare

Kongen og hans Riger!" — Derefter forlod Kronprindsen med sin Suite Stortings-
salen, og aldrig har vel nogen Forsamling følt sig høitideligere fremt ved Forhand-
linger af den Art, end de Mænd, som da fyldte den.

Den 12te Novbr. blev Hegermanns Forslag om, „i en Adresse at ansøge **S. M.** Kongen om at udnævne **S. K. S.** Kronprindsen til Vicekonge i Norge og Chef for et gevorbent Regiment“, behandlet. Stortinget bifaldt Forslaget og besluttede, at det skulde overdrages Præsidenten at forfatte en Ansøgning, hvis Koncept skulde forelægges Stortinget førend den udfærdigedes. — Efter Forslag af Diriks nedfattes en Komitee, som havde at gennemgaae alle de Forslag, der i Anledning af forskjel-
lige Gjenstande vare indkomne og endnu uafgjorte, for at afgive Betænkning derover til Stortinget. Til Medlemmer af Samme udnævntes Konow, Holter, Diriks, Stoltenberg, Hegermann og Grev Wedel. Tiden til at indlevere videre Forslag ind-
skrænkedes efter Sibberns Forslag til den paafølgende Tirsdag.

Den 14de Novbr. besluttedes, at Kronprindsen ved en Deputation af 5 Med-
lemmer skulde forespørges, om han paa Kongens Begne og til Landalmuens Bero-
lligelse vilde give Løfte om, at ingen Børnepligtig, der er over 25 Aar, skulde blive udkommanderet inden næste Stortings Afholdelse. Samme Dag behandledes et af Steenstrup anmeldt Forslag, hvortil senere indkom et fra Provst Hertzberg, om at udsætte næste Stortings Afholdelse til midt i Juni 1815. Dette Forslag blev i et senere Møde den 23de Novbr. bifaldt, og ved Pluralitet besluttedes: „Næste ordent-
lige Storting skal begynde sine Forhandlinger den første Søndag i Juli Maaned næstkommende Aar 1815.“ Lillige bestemtes, at Præsidentskabet ved Skrivelse til Lov-Komiteen, Finants-Komiteen og Børnepligts-Komiteen skulde indhente Betænkning om, hvorvidt disse vare istand til, senest inden Juli Maaned næste Aar, at forelægge Stortinget deres Arbejder enten i det Hele eller for en Deel. — Samme Dag kom-
municeredes Stortinget, at Kronprindsen paa **S. M.** Kongens Begne havde udnævnt **S. Excellence**, en af Rigets Herrer, Feltmarskalk Esfen til at indtræde i Statsraadet som Statholder, og at han som saadan havde fremlagt skriftlig Eed til Kongen og Constitutionen.

Fra Kronprindsen overbragte Statsraad Rosenkrantz en kongelig Proposition om Nedsættelsen af en Komitee, bestaaende af 12 Medlemmer, fordeelte i 3 Sektioner, nemlig een for Finantserne, een for det Militaire og een for den indvortes Oekonomi, hvilken Komitee skulde indtil næste Storting fuldstændig undersøge Rigets nærværende Tilstand, samt udarbejde et Forslag til de Forholdsregler og Anordninger, som i hver af dens Grene passeligst kunde ventes. Til denne Komitee skulde det og overdrages at holde Kontrol over Rhytvæsenet. Derhos skulde den, naar Statsudgifterne indtil næste Storting ere regulerede og Fonds dertil anviste, erholde en passende Instru-
ei alene i Henseende til de nødvendige Grændser for Seddelmassens videre Foregelse, men og saavidt muligt foranstalte en succesfuld Inddragelse deraf, for imidlertid at holde Pengene i den Bærdi, som Nationens Garanti og de anviste Hypotheker med Rette her forstaae samme¹⁾.

Blandt de Forhandlinger, som i den øvrige Deel af dette Stortingsmøde bleve foretagne, vare de Beslutninger, der toges i Anledning af den Deputation, som afsendtes til Kronprindsen for at erfare, naar de svenske Tropper kunde beordres at forlade Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen. Deputationen indleverede 18de Novbr. gjennem sin Formand Moxfeldt herom følgende Beretning: „Undertegnede Deputation begav sig igaar ifølge Stortingets Befaling til **S. K. S.** Kronprindsen, for at blive underrettet om der var taget nogen Bestemmelse i Henseende til hvad Tid de svenske Tropper kunde ventes at forlade Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen. **S. K. S.** erklærede i den Anledning, at han vilde gjøre Forestilling til **S. M.**

¹⁾ Propositionen findes in-extenso i Bilag No. 84.

Kongen om, at disse Tropper maatte rykke bort, saasnart Egen var aflagt paa de forskjellige Steder i Landet; at han intet hellere ønskede, end strax at lade bemeldte Tropper gaae bort, men at der endnu var en Mængde svære Kanoner, samt en heel Deel Krigsforbodenheder, ja indtil 2 Millioners Værdi, Sverige tilhørende, i bemeldte Fæstninger, hvilke Ting paa denne Aarets Tid ei kunde vel blive borttransporterede; men bestemt kunde han love, at de svenske Garnisoner ganske skulle have forladt Fæstningerne den 1ste Juli, da, som Kronprindsen formodede, næste Storthing skulde holdes; og at der mod den Tid maaskee neppe vilde være meer end et Par Kompagnier tilbage, da Tropperne efterhaanden som det bliver muligt skulle trække bort. **H. K. S.** Kronprindsen bad Deputationen gjøre Storthinget opmærksom paa, at hans Grund for at beholde Tropperne endnu en Tid i Fæstningerne ingenslunde kan være Mistillid til Nationen, da bemeldte Tropper ei kunde svare til nogen Hensigt i saa Henseende, saasom det Hele kun er 1100 Mand, nemlig 400 Mand paa Frederiksteen og 700 Mand i Frederikstad."

I den Anledning yttrede Jørgen Aall, som havde været Medlem af Deputationen, og længe havde underholdt sig med Kronprindsen, at dette Kronprindsens Svar vel ikke kunde synes tilfredsstillende, men da han tillige havde yttret, at en Kommando var af ham bleven betroet en norsk Officier, kunde han maaskee lade sig bevæge til at indvilge, at Frederiksteens og Frederikstads Fæstninger sættes under dennes Kommando, og de svenske Tropper bleve hjemsendte, samt at de svenske Krigsforraad sættes under denne norske Officiers eller en svensk Commissairs Varetagt. Storthinget hestede imidlertid sin særdeles Opmærksomhed paa denne Sag, fordi det troede, ikke at kunne gjøre nok for at befri Fæstningerne fra disse Garnisoner, og saaledes opfylde et almindeligt Nationalønske. — Komiteen gennemgik saaledes paany Sagen, og indgav 19de November en fornøjet Indstilling, hvori den fremsatte følgende Forslag:

„Komiteen troer, — siger den deri — at indsee, at Fæstningerne Frederiksteen og Frederikstad, især paa denne Aarets Tid, saare vanskeligen ville kunne ryddiggjøres og tilbageleveres for Februar Maaned 1815. Naar **H. K. S.** for en til ham i den Anledning paany afsendt Deputation naadigst behager at give den Forsikkring, at tidsmældte Fæstninger igjen skulle overleveres til Besættelse af norske Tropper til ovennævnte Tid, holder Komiteen for, at Storthinget, saavel paa sine egne som Commitenters Vegne, kan ansee Constitutionen efterlevet. Skulde **H. K. S.** ikke kunne meddele en saadan Forsikkring, vover den at indstille, at den Deputation, som afgaaer til Etodholm, maatte til **H. M.** Kongen medbringe Storthingets kraftige Andrageude i denne Nationalsag."

Da dette bifaldtes, blev en ny Deputation sendt til Kronprindsen, og blev strax indladt til Audience. Den foredrog derpaa for **H. K. S.**, at da Grundloven udtrykkeligen bestemte, at ingen svenske Tropper maatte være stationerede i Norge i Fredstider, saa ansaa Storthinget det for sin Pligt at annode **H. K. S.** om, at det maatte blive befaleet de svenske Tropper at forlade de besatte Fæstninger snarest muligt. Tillige yttredes, at Storthinget troede, at dette kunde bestemmes til Udgangen af Februar, eftersom Egen til den Tid sikkert kan være aflagt af samtlige Tropper og Embedsmænd, ligesom de til denne Tid ikke bortførte Magasiner kunde under svenske Kommissairs Tilsyn indtil Videre forblive i Fæstningerne, endstjønt de svenske Tropper forlode samme.

H. K. S. behagede derpaa i meget naadige Udtryk i det Væsentlige at tilkjendegive Deputationen, at Mistro ingenslunde var Marsag til det Ønske at beholde Fæstningerne til Juli Maaned; at han for sin Person allerede var overbevist om den norske Nations Oprigtighed; at Kongen attraaer altid at behandle Norge og Sverige lige, og at vise, at det ene Rige er ham ligesaa kjær som det andet; samt at han er overbevist om, at denne Regels Udøvelse er den sikreste Borgen for Foreningens Varighed og Held. Men Kronprindsen er for nærværende Tid, saa gjerne han end vilde det, ei istand til at opfylde Storthingets Begjæring uden Kongens Indvilliging,

eftersom han alt har anmeldt, at efter Overenskomst med Kommissarerne og Stortinget, skulde disse Fæstninger forblive besatte af svenske Tropper. H. R. S. bad derfor Stortinget om, at den til Stockholm afgaaende Deputation maatte forebringe for H. M. Kongen denne Stortingets Begjæring, og forsikrede derhos, at han selv vilde sætte sig i Spidsen for denne Deputation og understøtte den med sin Forsikring om det norske Folks Oprigtighed, hvorefter H. R. S. aldeles ikke betvivlede, at jo Fæstningerne vilde blive tilbageleverede langt hurtigere, end Stortinget maaskee selv kunde vente."

Efter dette Svar besluttede Stortinget eenstemmigen: „Det skal være Bligt for den Deputation, som afgaaer til Stockholm, mundtlig at andrage for H. M. Kongen paa Stortingets Begne, og som dets Forbring i den norske Nations Navn, i Overensstemmelse med Grundloven, at H. M. vilde give et positivt Boste om at hjemdrage de i Fæstningerne Frederikstad og Frederiksteen liggende svenske Tropper inden Februar Maanedes Udgang næste Aar.“ Derhos besluttedes, at samme Deputation ved Tilbagekomsten skulde meddele den i Norge værende øverste executive Magt H. M. Kongens Svar paa Stortingets forskellige Andragender i denne Anledning, paa det at disse kunde blive offentligen bekendtgjorte. Saaledes lykkedes det Stortingets Fasthed og Aarvaagenhed for Alt, hvad der angik Fædrelandets Gavn og Ære, ogsaa i denne Henseende at bevirke et heldigt Resultat. — Da Deputationen ved sin Ankomst til Stockholm foredrog Kongen af Sverige Stortingets Anmodning, understøttedes dette troligen af Kronprindsen, og Kongen lovede, at de svenske Garnisoner i hine Fæstninger skulde, saasnart Efterretning til H. M. var indløben, at de norske militaire og civile Embedsmænd havde aflagt deres Sed til Constitutionen, ufortøvet kaldes tilbage til Sverige, og alle Tropper i al Fald have forladt Norge inden Februar Maanedes Udgang 1815, hvilket ogsaa skede.

Præsidenten Christian forelæste 21de Novbr. det af ham forfattede Udkast til Ansøgning til Kongen om Kronprindsens Bestikkelse til Vicekonge i Norge og Udnævnelse til Chef for et gevorbent Regiment. Den lød saaledes: „I flere Aarhundreder har Norge været forenet med Danmark under fælles Konger, der stedse have resideret i Danmarks Hovedstad. Norges affides Belliggenhed, og dets Adskillelse fra Danmark, saavel ved Havet som ved en betydelig Strækning af et fremmed Rige, har forarsaget, at Kongerne sjældent have besøgt Landet, og aldrig havt stadigt Ophold sammesteds. At Norge derved har savnet alle de Fordele, som ere en Folge af Kongernes Ophold i Riget og deres noie Bekjendtskab med samme, er en unægtelig Sandhed. Formeligen løst fra sin Forbindelse med Danmark, har Norge constitueret sig til et selvstændigt Rige, og derefter ved dets Repræsentanter besluttet en stedsevarende Forening med Sverige under en fælles Konge. Af denne Forening haaber Riget de meest velgjørende Virkninger for Fremtiden. Det var Deres Majestæts Wiisdom forbeholdt at bevirke Foreningen, og det er ifølge D. Majestæts Forslag, at Grundloven bestemmer, at Kronprindsen eller hans ældste Søn kan være Vicekonge i Norge. D. M. har naadigen behaget at sende til os Deres dyrebare Søn, Rigernes Kronprinds. Vi ere bleve overbeviste om Sammes ophoiede Tænkesmaade, hans redelige Sindelag og udmærkede Talenter. Vi kunne saaledes ei andet end ønske hans længere Nærværelse iblandt os, for at han kunde blive noiere bekendt med Landet og dets Indretninger, samt derefter ordne og fastsætte det Fornødne, saavel i Henseende til det Civile som til det Militaire. Den norske Nation vil ansee det som det høieste Beviis paa D. M.s Velvillie og faderlige Omsorg for Norges Vel, om det maatte behage D. M. at udnævne H. R. S. Kronprindsen til Vicekonge i Norge, og tillige til Chef for et af dets gevorbne Regimenter, og derom vove vi paa det indstændigste at ansøge Deres Majestæt.“

Ligeledes oplæste Præsidenten et latinsk Digt, som var forfattet af Professor Olafsen paa Kongsberg i Anledning af Rigernes Forening, med en Oversættelse deraf. Gjennem Præsidenten tilsendtes Professorens et Taksigelsesbrev for hans Opmærksomhed.

Blandt de Ansøgninger, som i en Adresse skulde forelægges Kongen, var ogsaa den, at Os. Majestæts Medvirkning skulde ansøges til at skaffe norske Skibeiere Erstatning for de norske Skibe og Ladninger, der efter den engelske Regjering's Foranstaltning bleve lagte under Beslag i England, forend Krigen mellem England og Danmark i Aaret 1807 udbrod, hvilke Eiendomme senere solgtes, og Værdien deraf deponeredes i Englands Statskasse. Den samme Erstatning skulde søges for de norske Skibe, som i Aaret 1808 bleve bragte fra portugisiske og spanske Havne til England, og der solgte. — Ogsaa denne Ansøgning blev overleveret af hin Deputation, og Kongen lovede den kraftigste Medvirkning, men uden noget heldigt Udfald. Sagen har ofte siden paa flere Maader været paany optagen, men den engelske Regjering har ikke villet beqvemme sig til denne Erstatning for Fremmede, og har indskrænket sig til at erstatte det Tab, som dens egne Undersaatter paa den Maade have lidt. Nordmændene fik ingen Erstatning for disse under Freden tilbageholdte Eiendomme, ligesaa lidt som for dem, der vare bortførte fra et Land, med hvilket Norge ingen Krig havde¹⁾.

Der var i den Tid megen Tale om Lieutenant Schwarz's Forviisning fra Norge, der almindeligen troedes foranstaltet af den svenske Regjering, der i saa Henseende ansaaes for at have overstredet sin Myndighed. Men Politimesteren i Christiania oplyste, at Schwarz's Afreise var frivillig, ligesom det var naturligt, at han fulgte Brinds Christian Frederik, hvis Adjutant han var. Paa samme Tid omtrent forlod Amtmanden i Laurvig, Lomzow, Riget, og der var i Odelsthinget 1816 Tale om at kalde Statsminister Anker, Statsraaderne Krohg og Møjsfeldt, der ansaaes for ikke at have modsat sig den præsumerede Forviisningsbeslutning, til Ansvar. Men det oplystes, at Lomzow havde forladt Landet deels efter sin Konges Befaling, deels formedelst Chikaner, som vare gjorte ham i Laurvig. Den svenske Regjering havde vistnok en, i sig selv ugrundet, Mistanke til de danske Embedsmænd, som de frygtede for vilde lede Folkets Tanker tilbage til den gamle Forbindelse, men den var derhos — og visseligen ikke mindst i Foreningens Begyndelse — meget omhyggelig for at undgaae Alt, hvad der kunde støde Nationen og sigte til at overtræde den executive Magts Grændser. De dansksødte Embedsmænd stode derhos sædvanligen ikke tilbage for norssødte i Beviser paa et Norge hengivent Sind; men slige Meningsyttringer vare en Gienklang af en gammel Nationaluvillie mod vor svenske Nabo og en Mistillid til hans Hensigter, og det varede længe inden denne hændede blandt vore Fjelde.

Fra Finants-, Lov- og Værnepligts-Comiteerne indkom Beretninger om det Umulige i at blive færdige til Februar Maaned med deres Indberetninger og Indstillinger. Finantscomiteen yttrede, at den endnu var langt fra at være kommen i Besiddelse af de fornødne Oplysninger; men meente, at den i Midten af Sommeren vilde faae tilendebragt sine Forhandlinger. Lovcomiteen gjorde opmærksom paa de Hindringer, som vare lagte for dens Virksomhed ved nogle af dens Medlemmers Valg til Stortinget, fremdeles paa Arbeidets Banskælighed og Bidtløstighed, og den gav intet Haab om at kunne forelægge Stortinget noget Forslag til en ny almindelig Civil- og Kriminal-Lov forend paa andet ordentlige Storting. Værnepligtscomiteen ansaa det aldeles nødvendigt, at dens Forhandlinger og Forslag ikke affordredes den før i Slutningen af Juni. Disse Indberetninger begrundede den for omhandlede Udsættelse af næste Storthings Mødetid. Til Medlemmer af den Deputation, som skulde afgaae til Stockholm, udnævntes Sorenstriver Christie som Formand, Gaardbruger Ræs, Sognepræst Neumann, Gaardbruger Nordgaard, Sognepræst Abel, Major Hegermann og Assessor Hagerup. Da Abel fik Sygdomsforfald, valgtes i hans Sted Statsraad Lundzon.

¹⁾ Det forekommer Forfatteren, at han har hørt tale om en enkelt Erstatning af sidste Art.

Femogtyvende Capitel.

Forhandlinger i Odelsting og Lagting. Kronprindsen slutter Stortinget.

De vigtigste Forhandlinger, som i Odelstinget ved dette Storting bleve foretagne, vedkom dets Anklagemyndighed, nemlig Undersøgelse om de Misligheder, som havde fundet Sted under den med Sverige førte Krig. Det satte sig i denne Anledning i Forbindelse med den nedsatte Undersøgelseskommission, og Resultatet blev følgende Beslutning af 22de November:

„Odelstinget finder ikke nogen Grund til at paaanke Statsraaderne Rosenkrantz's, Sommerhjelm's, Colletts og Wall's Forhold i Anledning af hvad som er passeret i Statsraadet om og ved Afslutningen af Conventionen til Moss, da de have gjort deres Pligt. — Foranlediget af de indkomne Oplysninger dekretterer Odelstinget, at Statsraad Garthausen, for sin Opførsel som Statsraad ved Ventilationen i Statsraadet angaaende den sluttede Baabenstilstand og Conventionen, og med Hensyn paa de der aflagte, og efter de indkomne Udskrifter af Statsraadets Protokoller af ham selv derefter tildeels erkjendte urigtige Beretninger, som synes at have motiveret for en Deel Statsraadets Beslutninger¹⁾, skal sættes under Tiltale for Rigsretten.“ — Dette Dekret blev tilmeldt Præsidenten i Lagtinget, paa det han, som Præsident i Rigsretten, kunde foranstalte det i Folge deraf Fornødne. Ved den følgende Dags Beslutning tilføiedes efter Weidemanns Forslag: „Det skal indstilles til den executive Magt, om den ikke finder det passende, paa en lovlig Maade at lade undersøge, hvorvidt de Indberetninger, som Kommissariatskommissionen under sidste Felttog har tilstillet Kongen om Magasinbeholdningerne fra 1ste Juni d. A. og indtil Conventionen paa Moss blev afsluttet, medføre Sandhed, og, saafremt de findes urigtige, at lade dem, som have underskrevet dem, dommes for deres Handlinger, om de end ved at være undkomne fra Riget skulde undgaae Dommens Execution. Denne Beslutning skal tilstilles Lagtinget, og i Skrivelse til samme tillige anføres de Grunde, som have motiveret samme, nemlig de forskjellige hinanden modstridende Beretninger, som Generallieutenant Garthausen har givet i Statsraadet den 8de, 9de og 10de August.“

I Lagtinget bleve disse Odelstingets Beslutninger tagne under Overveielse den 24de og 25de Novbr., men efterat Lagtinget havde haft en Konference med Høiefæret, oplastedes det Spørgsmaal, om Rigsretten nu kunde constituere sig, eller den skal udsættes til næste Storting. I denne Anledning remitteredes Sagen til Odelstinget, men dette vedblev sin forrige Beslutning, og overlod Rigsretten at afgjøre, hvorvidt det var muligt at fremme Sagen, da dette var en Dvæstion, hvis Afgjørelse ligger udenfor Odelstingets Kompetence. — Der vare vistnok flere Medlemmer af Lagtinget, som ogsaa vare ivrige paa, strag at faae Rigsretten imod Garthausen i Gang; men flere erklærede sig derimod. Møjsfeldt ansaa det især for betænkeligt at sætte en saa vigtig Ret, der havde en saa ubetinget Magt til at afgjøre Bedkommendes Skjebne, i Virksomhed, medens Gemytterne endnu vare saa oprørte, og bemærkede derhos, at dette Storthings Repræsentanter ikke vare valgte for 3 Aar, men kun specielt til et overordentligt Storting; naar dette var hævet, vare de ikke længer Repræsentanter, kunde altsaa ikke heller som saadanne sidde i Retten. Til disse Grunde føiedes, at Rigsretten ingen Instrux eller Reglement havde, at ikke alle Høiefæretsmedlemmer vare ankomne og Høiefæret saaledes ei fuldtallig, ligesom Regle af Lagtingets Medlemmer vare udnævnte til Embedsposter, som gjorde det umuligt for dem at kunne beklæde Rigsretten som Medlemmer. Saaledes satte vel Odelstinget Garthausen under Rigsret, men dennes Afholdelse udsattes til næste Storting.

¹⁾ Vi have ovenfor seet hvad der fornemmeligen fremledte Baabenstilstanden og Conventionen paa Moss.

I Anledning af Regjeringens Forestilling om Nødvendigheden af at forsyne Statskassen med de fornødne Midler til Statsudgifternes Beskrivelse, toges med Pluralitet følgende Beslutning: „Regjeringen bemyndiges til at reise et Laan, eftersom fornødent gjøres, til Statens Udgifter paa 2 Millioner Rigsbankdaler R. B. Dette Laan skal besørjes optaget inden Riget; men forsaavidt dette sker, maa Forstrivningerne ei lide paa høiere Renter af Kapitalen end i det Høieste 6 pCt. om Aaret. Forsaavidt dette Laan ikke inden Riget kan erholdes, skal Regjeringen være berettiget til at optage samme udenfor Riget. Naar og forsaavidt Laanet optages udenfor Riget, overlades det til Regjeringen at bestemme og betinge Renternes Størrelse. Indtil næste ordentlige Storting fatter sin Bestemmelse, maa ikke flere Papirpenge fabrikeres end de navnlig af Rigsforsamlingen paa Eidsvold bestemte 14 Millioner R. B. — Ved en senere Beslutning overdroges det den executive Magt at give den samlede Comitee for Finantserne Instrux med Hensyn til Seddelmassens mulige Inddragelse. — Det besluttedes, at Præsidenten i Skrivelse til Christiania Magistrat skulde takke Indbyggerne for deres Velvillie mod Stortingets Medlemmer under deres Ophold i Staden. Lillige skulde Stadshauptmanden, Borgervæbningen og de frivillige Jægere paa samme Maade bevidnes Stortingets Tak og Erkjendtlighed for den uforsvarede Besørgelse af Bagterne ved Stortinget. — Efterat Præsidenten Christie og Sekretairen Weidemann paa Anmodning af Vicepræsidenten Diriks havde vejet Sæde, og Vicepræsidenten og Vicesekretairen havde indtaget deres Plads, oplæste Diriks en af ham efter Stortingets Beslutning forfattet Takadresse til hine. Stortinget vedtog eenstemmig disse Adresser, og besluttede at de næstfølgende Dag skulde blive Præsidenten og Sekretairen overleverede i Stortinget. Da Lagthingets Præsident derefter anmeldte, at der fra Lagthinget ikke vilde komme flere Forretninger til Stortinget, udnævnedes Præsidenten en Deputation, som om Eftermiddagen skulde meddele Kronprindsen, at Stortingets Forhandlinger kunde anses afgjorte, og begjære sig tilkjendegivet, naar det maatte behage Kronprindsen at opløse denne Forsamling, hvilket Kronprindsen berammede til næste Dags Middag.

Den 26de Novbr. opløste saaledes Kronprindsen Stortinget ved en Tale i det franske Sprog, som af Prinds Oscar oplæstes paa Norsk. Den lød saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd, Præsident og samtlige Medlemmer af Norges Riges Storting! I have modt Kongens Hensigter ved at fastsætte den Grundlov, hvorved det norske Folks Frihed for Fremtiden skal bevares. Omendstjont Eders Ønsker, formedelsk en hastig Overgang fra Enevælden til en lovbunden Regjeringsform, stundom have baaret Præg af Belymring, maa dog Anledningen dertil alene søges i Mindet om forbigangne Tider og Forhold. Hos Eder var en retmæssig Iver for at forsvare Folkets Rettigheder, hos Kongen en alvorlig Beslutning at erkjende dem, grundet saavel paa hans egen Tilboielighed, som paa det svenske Folks frie Statsforfatning. — De Folkeslag, som med Opmærksomhed have fulgt Eders Overveielse, skulle i deres Gang og i det Udfald, de have havt, erkjende saavel at Eders Konges Løfter ere hellige, som at han agter den nationale Frihed. De skulle indsee, at H. S. Majestæts Wiisdom har fjernet Eder baade fra Anarkiets Farer og Forvildelser, og fra Despotismens egenmægtige Bud. Tilfredse med en tiltagende Forbedring i vor Handel og i vort Agerbrug, skulle vi ei eftertrage den vanskelige Væ, at optage i Verdens Aarbøger nogen anden Plads end den, der tilkommer et lykfsaligt Folk. Men hvis Freden alene er vort Øiemed, bør vi ei heller glemme, at det sikreste Middel dertil beroer paa vor egen Kraft. Den Pligt at forsvare Fædrelandet, som er Krigsmandens ædlestes Bestemmelse, giver ham en retmæssig Forbring paa hans Medborgeres Agtelse, den er ogsaa hans dyrebarestes Belønning for de Besværligheder, han gaaer imøde. Bant med at styre et frit Folk, har Kongen med levende Tilfredshed erkjendt de Rettigheder, Grundloven giver den agtværdige Klasse af Landsmænd, hvis Arbeide ernærer Staten, og hvis Arm værner om Fædrelandet.

„Gode Herrer og norske Mænd! Da Eders Forhandlinger nu ere tilendebragte,

giver jeg Eder i Kongens Navn tilkiende, at han med den Magt, Grundloven tillægger ham, nu opløser dette overordentlige Storting. I vende nu tilbage til Eders fredelige Boliger, lykkelige ved Eders Samvittigheds Bidnesbyrd, at I have medvirket til Fædrelandets Selvstændighed, og til at befæste Eders Medborgeres Frihed. Erindrer Eder da stedse, at Orden og Enighed udgjøre en Stats Styrke, og at dens Lyksalighed og Værdighed kræver Alles Lydighed for Lovens hellige Bud.

„En Fyrstes første Pligt er at bevare Loven hellig — denne høiere Magt over Konge og Folk. Aldrig have Nordens ældgamle Nationer skjænket det Tilnavn „den Gode“ til Mildhed uden Kraft. Viser Eder som en værdig Afkom af disse agtværdige Forfædre. Beholder som de Fædrelandets Vel til Maal for alle Eders Bestræbelser, lærer som de Eders Børn, at den sikreste Borgen for deres Rettigheder er troligen at opfylde indgangne Forpligtelser. Begynder atter de Forretninger, som I forlode for at svare til den almindelige Tillid. Frygt for Gud er den eneste Frygt, et frit Folk bør have. Gid han blive Eders Veileder og Loven for Eders Gjerninger; Lyksalighed skal da sætte sin Bolig hos os, og Scandinaviens Frihed skal staae urokkelig som dets Fjelde. Gid Forsynet vaage over Kongen og beskytte hans tvende Riger, og gid det stedse beholde Eder, gode Herrer og norske Mænd, i sin høie og hellige Varetægt!“

Stortingets Præsident svarede saaledes:

„Raadigste Fyrste! de forenede Rigers, Norges og Sveriges Kronprinds! De vigtige, i Nordens Aarbøger evig mindeværdige Forhandlinger, som vare Gjenstanden for dette overordentlige Stortings Sammenkomst, ere nu tilendebragte, og Stortinget er i Folge deraf ved Kongens Bud hævet. Med Barsomhed og ikke uden Belysning have det norske Folks Repræsentanter gaaet frem i at overveje og beslutte den nu saa heldigen tilveiebragte Forening imellem Norge og Sverige. De kjendte ikke, og kunde ikke kjende Kongens Hensigter, og det gjaldt en Beslutning, som maatte have nærværende saavelsom tilkommende Slægters Lykke eller Ulykke til Folge. Kongen stillede dem Forslag, der vare byggede paa Erkjendelsen af Nationens Rettigheder. De bleve frembaarne af hæderlige Mænd, hvis Afsyn indgjode Tillid, hvis Fremfærd vandt Repræsentanternes fulde Agtelse og Bifald. Indbyrdes Omsorg for begge Rigers Held og Hæder bevirkede Foreningen; indbyrdes Enighed og fælles Bestræbelser ville — det ønske og haabe vi Alle — befæste den.

„Deres Kongelige Høihed har ved Deres Nærværelse blandt os givet umiskjendelige Prover paa Deres Agtelse for Nationens Rettigheder, Deres Omhyggelighed for dens Lykke og Ære. De har selv havt Leilighed til at erfare, at Ærlighed, Sindighed og Fasthed ere Hovedtræk i Folkets Charakter. Vigtige Forretninger falde snart D. N. S. tilbage til Broderlandet. De selv og Deres haabefulde Son, H. N. S. Arveprindsen, ville da for H. S. Majestæt, vor fælles Konge og Fader, tolke Nationens Høielse, Ønsker og Forhaabninger, og De vil troligen staae ham bi i at haandhæve dens Rettigheder. Overbeviist om, at den, der med Sindighed og Barsomhed fatter sin Beslutning, ogsaa med urokkelig Fasthed følger den, ville De tillige forsikre Kongen, at han har vundet et Folk, hvis usvigelige Hengivenhed og Trostøb det ikkun beroer paa ham selv at erhverve. Det hæderlige svenske Folk vil kunne oplyses om, at Sveriges nordlige og vestlige Grændse beboes af et Broderfolk, som for Eftertiden kun bestræber sig for at opnaae fælles Lykke, fælles Sikkerhed, fælles Hæder.

„Medbrodre, Landsmænd! Vi reise nu hjem hver til sine fredelige Sybler. Ledede af Fædrelandskjærlighed have vi besluttet Norges og Sveriges Forening; med urokkelig Standhaftighed ville vi, som Fædrelandets Benner, søge at bidrage til dens Værdighed. Vi ville tolke vore Medborgere Regjeringens redelige Hensigter, og vi ville ikke undlade at gjøre dem opmærksomme paa, at de ved Kongens Side have en Talsmand, der vil vaage over, og en Helt, der vil forsvare, deres Selvstændighed og Frihed.

„Naadigste Prinds! Naar De — som vi haabe snart seer — vendet tilbage til Norge, og vore grundede Forhaabninger ere stadfæstede, da ville jublende Storer af lykkelige Nordmænd ile Dem imøde, og paa det tydeligste bevidne Dem Folkets Kjærlighed og Hengivenhed.“

Efter Storthingets Oplosning indfandt samtlige Storthingsmedlemmer sig hos Kronprindsen til Afskedscur, og den nye Stattholder, Grev Esen, gav Storthinget et Afskedsgilde, der som sædvanligen opmuntredes ved flere udbragte Staaer.

Serogthvende Capitel.

Et nyt norsk Statsraad udvælges.

Da Foreningen var besluttet og eedfæstet, bestjæftigede Kronprindsen, der ogsaa i denne Henseende havde den valgte Konges Fuldmagt, sig med at organisere det nye Statsraad, og han valgte i denne Henseende Grev Wedel til sin Raadgiver, der efter denne Dag fik en vigtig og velfortjent Indflydelse paa Statsstyrelsen og den nye Regjerings Fremfærd. Feltmarskalk, Grev Hans Henrik v. Esjen, var 10de Novbr. bleven Stattholder i Norge, og 18de s. M. blev Kammerherre Peder Anker udnævnt til Statsminister, og til Statsraader Grev Wedel-Jarlsberg, Generalmajor Hegermann, Statsraad Treschow, Justitsraad Diriks, Professor Krohg og Capitain Røsfeldt. I deres forrige Stillinger forbleve Rosenkrantz, Sommerhjelm og Collett; Kammerherre Anker maatte ansees for Nationens værdige Repræsentant paa den Post ved Kongens Side, hvortil han ophjædes, saavel formedelst den Anstand og Lethed, hvormed han bevægede sig i alle Cirkler, høie og lave, hans praktiske Blik over og Bekjendtskab med Fædrelandets Forhold, som og formedelst hans Forbindelse med Grev Wedel, der satte ham ind i alle Sager, som, forberedte i Norge, skulde forelægges Statsraadsafdelingen i Stockholm og afgjøres af Kongen. Med Hæder beklædte han sin Post, indtil Alderdom og Svaghed nødte ham til at sætte sig i Rolighed.

I sit Forslag til dette Valg, som formedelst Bægten af Proponentens Stemme kunde sættes ved Eiden af Valget selv, viiste Greven upaatvivleligen stor Klogskab, et upartist Hensyn til Sagen selv og den herskende Opinion, og til Bedkommendes Evner og fædrelandste Sind, uden at see hen til deres politiske Anskuelser og Færd under Selvstændighedsperioden. De Medlemmer af det forrige Statsraad, som forbleve i deres Stilling, hørte blandt dem, som havde været Prinds Christian Frederik personligen meest hengivne, og blandt de nye Medlemmer, som indtraadte i Statsraadet, befandtes kun tvende, som havde hørt til Oppositionen, nemlig Anker og Wedel. — Professor Krohgs Mening var lidet bekjendt, da han, som bestandig syg under det overordentlige Storthings Forhandlinger, liden eller ingen Leilighed havde havt til at yttre sin Mening om Fædrelandets Stilling. At dømme efter hans Botum i Anledning af Kongevalget, hørte han blandt dem, som ansaa Foreningen gavnlig for Fædrelandet¹⁾. Blandt de øvrige udvalgte Statsraader havde tvende — Røsfeldt og Hegermann — viist sig som Foreningens ivrigste Modstandere, idet de havde erklæret Sverige for Norges Arvesteende, og yttret den Mening, at Foreningen vilde være en Ulykke for Fædrelandet. Men Røsfeldt havde haade paa Gidsvold og det overordentlige Storthing lagt store Talenter og Kundskaber for Dagen, og neppe kunde Valget i denne Henseende træffe paa nogen Værdigere. Det var ilige-

¹⁾ [Han var en Mand af Kundskaber og Duelighed, men forsigtig indtil Vengsteligbed. B.]

maade at vente, at han vilde blive et frimodigt Medlem af Statsraadet, som hverken af Frygt eller for Gunst vilde holde Meninger tilbage, som han troede at kunne forsvare, og understøtte Foranstaltninger til Fædrelandets Gavn. Saaledes viiste ogsaa Manden sig i sin Statsraads-Færd, og om han ikke altid banede sig Bei til Bisfald og Gunst, nød han dog stedse sin høie Foresattes Agtelse, og havde den almindelige Follemening for sig, at Fædrelandets Sag i hans Haand var vel forvaret. — Hegermann forblev kun kort i sin Stilling som Statsraad, da han strax efter indlod sig i en Ægteskabsforbindelse, der bragte ham ind paa en ganske ny Virksomhedsbane, som krævede hans hele Tid og Opmærksomhed¹⁾. Iøvrigt viiste Hegermann sig som en dygtig, kundskabsrig og retfærdig Mand, i hvilken Stilling han end fremtraadte, og orienterede sig med Lethed i enhver. — Diriks havde yttret sig med megen Barsomhed om Fædrelandets Stilling, og bestræbte sig for at give ethvert Parties Tilhængere sin Ret. Paa Eidsvold følte han sig krænkert ved flere bittere Udtalelser mod Danmark og danske Embedsmænd, og havde afholdt sig fra al Deeltagelse i politiske Diskussioner, medens hans Lovkundskab, som ovenfor viist, var Constitutions-Comiteen til stor Veiledning under Grundlovens Udarbejdelse. Det var vistnok denne Lovkundskab, som banede ham Bei til en Post, hvortil han havde flere indvortes end udvortes Egenstaber. — Treschow havde stedse viist sig som en varm Ven af Prinds Christian Frederik og en Tilhænger af det System, Prindsen havde valgt; men da den norske Konge forlod Scenen, vakkede ogsaa Treschows politiske Tro, og under Forhandlingerne paa det overordentlige Storting overbeviste han sig alt meer og meer om Foreningens Hensigtsmæssighed. Grev Wedel var længe ubestemt, hvem han skulde sætte paa sin Forslagsliste som Chef for Oplysningsvæsenet, enten Treschow eller Sverdrup, hvilken Sidste vistnok havde flere Egenstaber, der i denne Henseende gave ham Fortrinnet. Men Treschow stod i den høieste Agtelse som Philosoph og Forfatter, og Oplysningsvæsenet syntes at maatte kunne fremmes under saadanne Hænder. Hvad han var som praktisk Embedsmand i en høj Stilling, maatte Erfaringen lære²⁾. Derhos ansaaes Sverdrup, der nød den høieste Agtelse som Professor, som en uundværlig Støtte for det unge Universitet, da han formedelst sine Kundskaber, sit Foretags-Talent, sit alvorlige Væsen og sin værdige Holdning maatte især være skikket til at virke paa den unge Slægt.

Rosenkrantz modtog ikke egentligen nogen Statsraads-Virksomhed, men reddes at styre Rigsbankens Anliggender. Endstjønt han aabenbart bekyndte sig til den Mening, som Prinds Christian Frederik havde om Fædrelandets Stilling, og forsvarede den med sin sædvanlige Varme, saa begyndte han dog af flere Aarsager snart at vakte mellem de gamle og nye politiske Forhold. I Danmark havde han sine nærmeste Frænder; hans Broder Nils Rosenkrantz var Statsminister og Chef for de udenlandske Anliggender, og igjennem ham indviedes han i de store Ulemper, som Prindsens Beslutninger forvoldte den danske Regjering. Efter sin Tilbagekomst fra sit Værende i Danmark om Foraaret 1814 slappedes derfor hans Iver for Selvstændighedens Sag, og han begyndte at nære bange Anelser om et uheldigt Udfald. Han tog derfor liden Deel i Prindsens store Beslutninger, og endstjønt han jævnlig tilkaldtes i det Raad, hvori Christian Frederik overveiede Statens Anliggender, var det mere Mandens velfortjente Agtelse end hans Stemmes Vægt, som der beredte ham nogen Udmærkelse. Da Foreningen var sluttet, tabte han Lysten til en alvorlig Deeltagelse i Statsforretninger, og ved en frivillig Fratrædelse udelukte han sig fra Forretninger, hvis Byrde han neppe, under Tingenes nye Skikkelse og Statsstyrelsens forandrede Former, var skikket til at bære.

¹⁾ Han ægtede nemlig Consul Haaachsens Enke i Christianssand Hanna Susanne Christiane Riberos. [Ifr. hans Levnet i Norsk Forfatter-Lexikon, og især i Eidsvold-Galleri af P. B. Hansen.]

²⁾ [Han viste sig ikke saa udmærket fra den praktiske Side, som han havde viist sig som Lærd. Desuden var han for gammel til at betrede en ny Bane. B.]

Sommerhjelm og Collett beholdt deres Embedsposter. Den første stod dengang i hørt Rygte som kyndig Jurist og dygtig Embedsmand, og han var stillet til at sætte sig ind i den høiere Sphæres forskjellige Stillinger. — Vi have havt Leilighed til at gøre vore Læsere bekendt med Colletts store Navn som dygtig Embedsmand allerede i Regjeringskommissionens Dage, hvilket Navn tildrog ham Christian Frederiks Dømmetsomhed, saavel som med hans store Fortjenester af Fædrelandet ved Afslutningen af Konventionen paa Ross. Paa hans Embedsbane som Statsraad var det Collett forbeholdent at vise sit Fædreland Tjenester, som aldrig ville glemmes, endstjønt vi ikke kunne berøre dem, uden at anticipere Historiens Gang.

Statsraad N. Hall tral sig tilbage i sin private Stilling, efterat han den 28de Novbr. havde faaet sin Afsted i Raade. Tolddepartementet, som han havde bestyret, forenedes efter Bedels Plan med Finantsdepartement, for hvilket Grev Bedel blev Chef, og af Aarsager, som vissefeligent ikke vandrede N. Hall, fattes han ikke paa Bedels Forslagsliste, da dette stede efter Halls eget Ønske. Han opfyldte hæderligent sine Pligter som Statsraad, og ved vigtige Tjenester banede han sig Vej til Fædrelandets Erkjendtlighed. Som Brindsen oprigtigen hengiven og personligen yndet af ham, blev han brugt i de vigtigste Forretninger, og han deelte med Statsraad Collett Hæden af at afslutte Konventionen i Ross med den svenske Overgeneral paa de for Norge fordeelagtigste Betingelser — en Fordeel, som utroligen lettede det overordentlige Storthings vanskelige Forhandlinger med de svenske Kommissairer. Intet Medlem af Statsraadet opoffrede saa meget som han ved at indtræde i dette; hans private Stilling forvildedes derved paa mange Maader, og det var intet Under, at han længtes tilbage til Syder, der høiligen krævede hans Omsorg¹⁾.

Til Chefer for de forskjellige Departementer udnævnedes derpaa under 30te November: 1ste Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet, Statsraad Treschow. 2det Departement for Justitsvæsenet, Statsraad Sommerhjelm. 3die Departement for Politifager, Statsraad Diriks. 4de Departement for det Indre, Statsraad Collett. 5te Departement for Finants-, Handels- og Toldfaget, Grev Bedel-Zarlsberg. 6te Departement for Krigsvæsenet, Statsraad Hegermann. Statsraaderne Nøjsfeldt og Krohg fik Ordre til at forsoie sig til Statsraads-Afdelingen i Stockholm. — Siden organiseredes det 7de Departement for Marinen, og Fasting blev Statsraad og Chef for dette.

Den 17de Novbr. udnævnedes Slotsfoged Holst til Statssekretair. Han havde ved Aarets Begyndelse været constitueret Amtmand, og blev senere hen constitueret Chef for Finantserne i Høsthausens Sted, hvilket Embede han endog forestod, medens han var Medlem af det overordentlige Storting. Da Holst overtog Statssekretariatet, havde dette Embede en langt større Betydning, end det siden fik. Departementcheferne refererede dengang ikke som nu færdige Indstillinger om de Gjenstande, der efterat være foredragne i Statsraadet skulde expederes til Stockholm, men leverede kun Momenter dertil i et fragmentarisk Foredrag med Bilag. Holst maatte derefter forfatte motiverede Indstillinger, og, efterat de vare bifaldte, expedere dem. Holst var imidlertid opdragen til Arbeidsomhed i Rentekammeret, havde en ualmindelig hurtig Opfatningssevne og et let Oversyn, ligesom han forstod med Klarhed at fremsætte sine Tanker. Derhos havde han en Arbeidsomhed, der som oftest strakte sig til den dybe Nat. Det var Holst senere forbeholdent at vise Fædrelandet de største Tjenester som Kommissair ved Sjældens Opgjørelse med Danmark.

¹⁾ Forfatteren kom ogsaa paa Grevens Forslagsliste; men i et fortroligt Brev af 20de November til Grevens undslog han sig for denne Forandring i sin Stilling, deels fordi han troede sig mindre stillet til en saa ophøiet Post, og fandt sig mere uafhængig i sin nærværende Stilling, deels fordi hans Virksomhed som Børstseier krævede hele hans Dømmetsomhed, medens han troede at kunne gavne sit Fædreland mere paa anden Maade.

Syvogtyvende Capitel.

Congressen i Wien og dens Indflydelse paa Norges Stilling.

I Henseende til de europæiske Staters Politik og Forandring i deres udvortes Stilling var dette Aar et af de mærkværdigste, som Historien har at indskyde i de europæiske Annaler. Den Haarige Krig syntes at være endt ved de skjebnesvangre Begivenheder, som fremledte Pariserfreden og Napoleons Forviisning til Den Elba. Keisere og Konger, der som Dienvidner, om ikke som Deeltagere, havde fulgt deres tappre Legioner, havde med en Skare af Diplomater været samlede i London i en Jubelfest, efterat det store Maal for deres Anstrengelser var opnaaet og den blodige Kamp syntes at opløse sig i Fred og Enighed. Kun et flygtigt Die fastedes til den lille Krig i Norden, som til et Efterspil i det store Krigsdrama, og dette troede vedkommende store Magter at kunne bringe til Ende ved diplomatisk Underhandling, og ved Trudsel at anvende alvorlige Midler. Sveriges Kronprinds, der som General og Raadgiver meer end ved de svenske Krigsflarer, han anførte, havde været et vigtigt Medskab til at befordre Napoleons Undergang, skulde nyde Frugten af sine heldige Anstrengelser, og de Løfter, som vare ham givne i det store Raad, skulde bringes til Opfyldelse.

Krigens Lue syntes saaledes slutt; men da Fredsværket skulde ordnes, Staternes Anstrengelser belønnes, de under Krigen sonderlemmede Dele samles eller Tabet erstattes, retsindig Mægling mellem de forskellige Fordringer tilveiebringes, og en Ligevægt i politisk Styrke, der aabnede Udsigt til en fredelig Fremtid, bevirkes, fandtes Elementer nok til Gjæring, Splid, og et indbyrdes fiendtligt Sindelag, der forviklede og vanskeliggjorde den store Opgave i sin første Begyndelse. Kongressen til Wien berammedes, og aldrig saaes saamange Fyrster og diplomatisk Underhandlere samlede for at afgjøre og ordne saa vigtige Forhold, som nu i denne Keiserstad. Men ikke heller gaves nogenfinde vanskeligere Opgaver at løse. De store Magter gjorde ubyre Fordringer som Lon for det lykkeligen udførte Værk, de mindre modsatte sig en fortsat Sonderlemmelse af en svag politisk Styrke. — Preussen, som havde gjort de største Opoffrelser for at ende den langvarige Blodscene, og meest havde bidraget til Krigens heldige Udfald, forlangte at Sachsen skulde lægges til dets Stater som Erstatning for andre Opoffrelser, for at styrke dets politiske Kraft og afrunde dets for fiendtlige Indfald aabne Grændser. Rusland, hvis diplomatisk Sprog vel aandede Religiositet og menneskekjærlige Hensigter, men som havde vidst at sørge for sin Etorhed paa Benners og Fienders Bekostning, forlangte hele Polens Organisation som særskilt Stat, og dets Forening med Rusland under en Vicelonge. Begge disse Staters diplomatisk Repræsentanter forenede sig til dette Maal, de førte Overmagtens djærve Tale, og de fandt i den sachsiske Stats totale Oplosning et Middel til at opfylde disse store Fordringer. Udgangen dertil syntes let formedelst den sachsiske Konges trofaste Bedholdenhed ved Napoleon, indtil det sidste Dieblif da han forjoges fra Tydskland¹⁾. Østerrige opgav vel Fordring paa den tydske Keiserværdighed med det dermed forbundne Supremati, hvis Betydning det indsa nu at være tabt, men ved sine Staters Udvidelse, især i Italien, ved en for Fremtiden betryggende Afrunding, og ved en vigtig Stemme i det foreslagne tydske Forbund beredte det sig en større politisk

¹⁾ Den nederlandske Minister, Gagern, som udførte sin Fyrstes diplomatisk Forretninger paa Kongressen, har i „Mein Antheil an der Politik. II. Stuttgart 1826“ givet interessante Efterretninger om Forhandlingerne paa Kongressen. Han fortæller om Keiser Alexander, at han paastod ubsielig Sachsens Oplosning og tilføier S. 70: „Il (Alexander) disoit aussi, que le Roi de Saxe ne seroit pas le premier qui mourroit prisonnier en Russie.“

Styrke og Indflydelse paa det tydske Riges Anliggender i Fremtiden, end ved en pralende Titel og et ubestemt Forhold til de øvrige tydske Stater, der forhen havde lammet det Heles Kraft til at modstaae mægtige Nabostender. Bayern, som ved sin sidste kraftige Medvirkning til den franske Keisers Fald netop i Afgjørelsens Krisis havde udsløttet Grindringen om dets forrige Forening med Frankrige, førte gjennem dygtige Diplomater et kraftigt Sprog, for at arbejde sig frem til en vigtig Plads og en fideordnet Stemme i det tydske Riges Anliggender. Det maatte afstaae til Østerrige igjen dets gamle Arvelande, som i en uheldig Krig med Napoleon vare tabte, men det krævede og fik Erstatning i andre Landstrækninger.

Der var saaledes Stof nok til Strid og Uenighed imellem de samlede Magters Diplomater for at belønne og straffe vedkommende tydske Fyrster og ordne de forskjellige politiske Forhold. Lykkeligviis lagdes uovervindelige Hindringer for hine seiersfulke Magters Udvidelses-Planer til Forstyrrelse af den politiske Ligevægt. Østerrige kunde ikke taale hele Sachsens Forening med Preussen, hvis politiske Styrke derved skulmede til stor Fare for Østerriges til Sachsen grændsende Arvelande. Den samme naturlige Frygt for Ruslands Tilvæxt gjennem det frugtbare og ved sin Krigsstyrke betydningsfulde Polen, maatte bevæge Østerrige til at modsætte sig denne Forening. Men især var Frankrige og England Mæglere i disse forskjellige Interesser, gjennem det Førstes kloge Diplomat, og det Sidstes i denne Henseende liberale Politik. Frankrige var vel ligesom sat udenfor disse politiske Diskussioner; det var tilbageviist til en overvunden Stats underordnede Rolle, men dets imponerende Forhold til de europæiske Stater kunde ikke tabes af Sigte. Dets ydmyge Stilling for Tiden kunde ikke lade glemme dets kraftige Fremtrædelse som mægtig og sammenhængende Stat i Fremtiden. Frankriges Skjebne var desuden forud bestemt, den overvundne Stats nye Grændser afrundede, og de tydske Staters indbyrdes Statsforholde stode ikke dermed i Forbindelse. Dets kloge Repræsentant paa Kongressen, Talleyrand, indsaa dette Forhold, og benyttede det ved en kraftfuld Mægling i de Anliggender, som sigtede til at tilveiebringe Ligevægt imellem de mægtigere, og en retfærdig Behandling af de mindre mægtige Stater. Hans Noter paa Kongressen vare veltalende Forsvarere for hine Retfærdigheds Principer. Men endnu mere afgjørende maatte Englands Mægling være, der ved sin Udholdenhed og sine Subsidier havde nærmest foranlediget Krigens lykkelige Resultat, og nu, tilfreds med at have forstyrret Napoleons farlige Planer, lod sig nøie med at bringe de europæiske Stater i deres gamle Stilling, og en passende Ligevægt i deres politiske Forhold. Denne Jalousi mellem Østerrige, Preussen og Rusland indbyrdes, denne Frankriges og Englands vægtige, paa Retfærdighed og Magtens passende Fordeling grundede Indflydelse, saavel som de mindre Staters alvorlige Fordring at tildeles sin Ret i det store Raad, nærmede omsider disse Forhandlinger til en fredelig Ende, da Napoleons Landsigning i Frankrige frembragte nye Konvulsioner og nye Forvillinger, der tilsidst opløstes i en almindelig Fred.

Denne urolige Gjæring i det sydlige Europa, disse vanskelige Forhandlinger paa Wiener-Kongressen, vare langt fra at være uden middelbar Virkning paa vort Norden, endstjont dets Anliggender lidet der kom paa Bane. Især var der to vigtige Omstændigheder, som i det skjebnesvangre og for Norge farlige Dieblit, da den gamle Forening med Danmark skulde opløses og en ny indgaaes, havde den meest afgjørende Indflydelse paa Norges Skjebne, og stillede sig som Forsvars-Elementer under dets Forhandlinger med Everige. Disse Omstændigheder gjorde, at Norges Repræsentanter, ikke ydmygede men stolte, og fikre under de Forhold, som dannede sig omkring dem, kunde føre Selvstændighedens djærve Sprog, og tilveiebringe en Ligevægt imellem Fordring og Tilstaaelse, der fremledte en Forsatning saa fuldkommen, som om Seierherren kunde have foreskrevet den. — Netop i det Dieblit, da det overordentlige Storthing saaledes i Christiania, og Everiges Krigsmagt havde leiret sig i Norges østlige Grændselande, beredt til at benytte sine Fordele, oversvømme Norges frugt-

bareste Provindsjer og overvælde dets Hovedstad, beredte Danmarks Konge sig til sin Rejse til Wiener-Kongressen for der at tale sin Sag. Han reiste med store Forhaabninger og efter mægtige kronede Benners Opfordring; thi han havde den retfærdigste Sag, og de mægtigste fyrstelige Medlemmer af Kongressen havde ikke ladet det mangle paa gyldne Løfter. Danmark havde vistnok ikke formaaet at give noget Stød til den store Krigs Afgjorelse, hverken som Fiende eller som Ven, men i det forfærdede splittede danske Monarkies ene Trediedeel havde Rusland fundet Middel til at forsonne en Fiende og kjøbe en Ven. England ved sit voldsomme Angreb paa Danmark, Rusland ved sine gyldne men uopfyldte Løfter, havde Mishandling at forsonne og Gjengjældens Dag synes nu at være kommen. Det fredelikkende og politisk uskyldige Danmark var fra Krigens Begyndelse til dens Ende aabenbart bleven overløst og mishandlet, og det fremtraadte blandt de i Wien forsamlede Fyrster med den gyldigste Fordring paa en liberal Behandling, og paa Erstatning for uforlydte Lidelser og tunge Opoffrelser, uden at Nogen kunde forudsee, hvor Erstatningen skulde findes. Danmarks Frederik var en af de første i Fyrste-Rækken, som indfandt sig i Wien. Formedelt sin ædle Simplicitet, aabne Færd og forstandige Tale, banede han sig Vej til flere af de mægtige Fyrsters Venstah, som til Diplomaternes Agtelse og Folkets Gunst. „En venlig, indsigtsfuld Herre, som havde fortjent en bedre Skjebne“, kaldes han af en tilstedeværende Diplomat, som hidtil ikke havde staaet i nogen Forbindelse med ham, og gjorde alene hans Færd i Wien til Maalestok for sin Dom¹⁾. Paa Kongressen i Wien var der — i det mindste hos de meest betydningsfulde Staters Repræsentanter — en aabenbar Tendents til at forsvare Legitimiteten med Hensyn til fyrstelige Forhold, og at bringe saavidt muligt Staternes politiske Stilling til samme Punkt — enten identisk eller modificeret igjennem Erstatningsystemet — som den for den nyligen endte Krig havde været. I begge Henseender havde Frederik VI. store Fordringer, som Repræsentant for et af Europas ældste Kongerige, og formedelt hine foromtalte Løfter om Erstatning. Derimod vare de fleste nye Troner omstyrkede, og Sveriges Kronprinds blandt de Faa, hvis Stilling i denne Henseende sattes ved Siden af de legitime Fyrsters. Men kunde han under Diplomatiens smidige Form — især det Lands, paa hvis Erkjendtlighed han havde den største Fordring — gjøre sikker Regning paa at høste Frugten af sine Anstrengelser, og kunde Belgjeringen ikke glemmes, naar Fordelen var høstet?²⁾ — Det var naturligt, at Kronprindsen af Sverige kunde nære en stille Frygt for saadan Utaknemlighed, og fremstyndede Foreningsoieblikket mellem Rigerne, idet han befæstede den ved begge Rigers fælles Samtykke, førend et fremmed Magtsprog blandede sig i Underhandlingen til Fordeel for Danmark. Bestaaffenheden af Norges Forbindelse med Sverige hvilede ikke paa Kieltraktatens krænkende og ugyldige Bestemmelser, der alene ved en faldkommen Erobring kunde gøres gjældende. Forbindelsens Art var meget mere allerede ved den Traktat, som var indgaaet mellem Sverige og England i Stockholm, paa en langt liberalere Maade afgjort, og ved denne var der sørget for en Forbindelse, der kunde fremme Norges Frihed og Lykke. Sverige havde desuden selv bundet sine Hænder ved Konventionen til Moss, som kunde ansees garanteret af Forbundstaternes Befuldmægtigede³⁾, og i Folge denne var Constitutionen paa Eidsvold lagt til Grund for Foreningen. Vistnok var Sveriges Frygt for de Allieredes Biggyldighed for

¹⁾ Sagern i hans ovenfor citerede Bærl S. 174.

²⁾ Flygtig omtales ogsaa dette paa Kongressen. Hiin foromtalte Diplomat anfører S. 93 en Note: „qui parle de finir la revolution en réinstallant les anciennes dynasties (Saxe) et en chassant les nouvelles (Joachim). J'ai fait l'objection: Et Bernadotte! Ces Messieurs Talleyrand et Lobesnardier vouloient distinguer — mais ils sont convenus, qu'ils ne demandoient pas mieux, et que son tour viendroit.“

³⁾ De vare vel reiste fra Norge, da Konventionen undertegnedes, men den russiske Generalconsul Brunet, der kunde ansees som deres Agent, var tilstede ved Konventionen.

Sveriges Interesse — om den nogenſinde var forbaanden — ugtindt. Det vilſte ſig under Kongrefens Forhandlinger, hvor hule hine Lofter til Danmark havde været, og hvis Diplomat bemærker i ſin Beſkrivelse: „Le Roi de Dannemarce nous a quittés très peu ſatisfait.“ Men dette Reſultat vilſte ſig forſt ſenere, eſtetat Forbindelſen mellem Norge og Sverige ved Carl den Trettendes Abværelſe til Norges Konge var gaaet for ſig. Der var ſaaledes Grund nok for Sverige til at fremſkynde Foreningen, og at tilſtaae liberale Betingelſer for den.

En anden Omſtændighed, ſom havde en vigtig Indflydelse paa den Raade, hvorpaa det norſke Conſtitutionsværl under Repræſentanternes Hænder paa det overordentlige Storting 1814 fuldbyrvedes, var det Opſving, ſom de almindelige Begreber om Folkets Rettigheder og Statsmagtens Fordeling juſt paa den Tid havde ſaaet. En Befrielseskrig var nyligen endt, og dens heldige Udfald maatte fornemmeligen tilſkrives Folkemaſſens ſamſtemmige og kraftfulde Anſtrengelſer. En ligesom almindelig Landſtorm, fremkaldt af Folkevillien for at rodſætte de gamle Fyrſteſtammet paa deres Arvtroner, at forhindre Rigernes Oploſning og Søndersplittelse og beſkytte deres gamle Omraade, havde lykkeligen endt det ſtore Bærl. Under denne kraftfulde Anſtrengelſe vare alle Stænder blevne ligesom ſammenblandede, alle tilfældige i Adeldommen rodſættede Forrettigheder havde. En almindelig Barme for at forſvare Rigernes Selvſtændighed mod fremmed Bold og afryſte et paatoungt Uag gjennemgledede Folkene, og Fyrſterne havde ſaaet de ſtærkeſte Beviſer paa en almindelig Jærl for at bevare Staternes Uafhængighed og underſtøtte en fælles Sag. Men andet denne Anſtrengelſe havde Folket lært at kjende ſin Etyrke og ſine Rettigheder, og Fyrſterne havde indſeet Nodvendigheden af at følge Jdeernes uimodſtaelige Strøm, og give de forſkjellige Statsafdelinger ſin Bægt i Raadspleien om Staternes indvortes Anliggender, om Statteværlen og Lovgivning. Det var nær Tydfland, og navnlig Preuſſen, hvor denne Gjæring nu havde vilſt ſig alvorligt, hvor Folket havde gjort de ſtørſte Anſtrengelſer for at forjage en overmodig Fiende, og hvor Regjeringen havde indſeet Nodvendigheden af at give efter for det almindelige Krav paa en mere paſſende Fordeling af Statsmagten mellem Fyrſten og Folket. Man havde talt om Samdrægtighed i Anſtrengelſer, om tydſt Eenhed og om frie Statsforfatninger, man havde lovet diſſe i offentlige Proklamationer, og dermed opvarmet, elektriferet Ungdommens Hjerter, under at kalde den til Fanerne, og dermed glædet og troſtet Nationen under dens ſtore Offere. Saaledes blev i Kongreſalten i Wien en Beſtemmelſe indført i den 18de Artikel, i Folge hvilken „Landſtænder ſkulde indføres inden Ar og Dag, hvilke ſkulde tilſtaaes viſſe Rettigheder med Henſyn til Statteværlen og de almindelige Landsforanſtaltninger.“ Denne mørre Beſtemmelſe, med en dertil ſvøiet Modifikation, lagde viſtnok ſenere hen Hindringer for Conſtitutionsværlens Fuldbyrdelſe i en paſſende Form; men det kan ingen Tvivl være om, at en liberal Anſkuelſe af Folkets Rettigheder i denne Henſeende raadede i Gemtyterne og krævede Statskyrelſens Opmærksomhed.

Men hvad der i denne Henſeende maatte fornemmeligen underſtøtte den norſke Forſamlings alvorlige Anſtrengelſe, var den Raade, hvorpaa England maatte forventes at ville antage ſig det norſke Folks konſtitutionelle Rettigheder, ſaavelſom det traktatmærlige Bærl, det havde givet Norges Frihed og Selvſtændighed. Diſſe liberale Anſkuelſer bleve ogsaa tydeligen udtalte paa Wienerkongreſſen af den hånoverſke Miniſter, ſom vel i denne Henſeende maatte betragtes ſom den engeliſke Regjering's Organ. I den Note, ſom han om denne Gjenſtand indleverede til Kongreſſen, ſiger han: „I Begrebet af Souverainitet ligger ingenlunde Jdeen om Despoti. Kongen af Storbritannien er unægtelig ligesaa ſouverain ſom enhver anden Fyrſte i Europa, og hans Folks Friheder befærl hans Trone iſtedeffor at undergrave den.“ Han fore-

*) Og et andet Stærl ſiger han: „Le Dannemarce perd une couronne; et malgré les plus belles promesses et les plus positifs, on lui donne peu ou rien.“

fløg derfor, at det for Fremtiden skulde erklæres som Lov, at a) Stændernes Samtykke er fornøden til at paalægge Skatter. b) De have en Stemmeret med Hensyn til de Love, der blive udgivne. c) De have Medopsyn med Anvendelsen af bevilgede Skatter. d) De ere berettigede til at begjære skyldige Stats tjenere afskaffede i Tilfælde af Malversation. Kun ved saadanne liberale Grundsætninger, tilføier han, kunne vi under den tydske Nations billige Fordringer haabe at give den nærværende Tidsaand sin Hellighed og Tilfredshed tilbage."

Disse Grundsætninger vare et Ekko af hvad der allerede før af de vigtigste tydske Stater var udtalt, og de maatte især for den lille nordiske Stat, hvis Skiebne vi her omhandle, have Bægt igjennem det Organ, som udtalte dem. Englands Samtykke til den tvungne Skilsmisse mellem Danmark og Norge, og dets Forening med Sverige, var betinget, og grundede sig paa Beskyttelsen af Norges Frihed og Lyksalighed, og de Grundsætninger, som her fremsattes, maatte betragtes som den Form, under hvilken Norges constitutionelle Forfatning skulde bestemmes. — Disse Forhandlinger paa Wienerkongressen kunde vel ikke i sin detaillerede Omfang endnu være den svenske Regjering bekendte, da de skede omtrent samtidig med det overordentlige Storthings; men da den havde sendt C. Lovenhjelm til Kongressen for der at iagttage Sveriges Lær, maatte den være bekendt med den Mand, der hvilede over disse Diskussioner, og maatte agte paa den under dem, der foregik i Norden. Ingen kunde desuden være nøiere bekendt med disse Forhold, end Sveriges Kronprinds, som havde tilbragt flere Aar i Tydslands Midte, som havde været Vidne til dets Anstrengelser, og under Krigens sidste Optrin benyttet dem til at ende den europæiske Krig. Og Ingen kunde ventes mere tilboielig til at erkjende en fri Forfatnings Fordele, end den liberale Helt, som i yngre Dage havde været Frihedens varmeste Forsvarer, hvis Talenter vare udviklede under en blodig Krig for sit Fædrelands Frihed, og som paa sin Seiersbane stedse havde hyldet Menneskehedens Rettigheder¹⁾.

Enhver, som med Alvor og Upartiskhed sætter sig ind i disse Forhold, vil tilstaae, at hverken før eller siden noget saa beqvemt og karakteristisk Tidspunkt gaves, da det norske Folk af sine Repræsentanter kunde have modtaget sin Statsforfatning i sin nærværende Form, og at denne begunstiges af de heldigste Omstændigheder, men især af de liberale Ideer, som gik igjennem alle Stater efter Folkets almindelige Anstrengelser i den sidste Befrielseskrig, og hvis Gyldighed erkjendtes af Staternes Overhoveder, ligesom de nøksom aabenbarede sig i de Constitutionsudkast, som kom for Lyset og flere Steder opboiedes til Lov. Det varede ikke længe, inden denne Stilling forandrede. En ungdommelig sværmerisk Opfatning af hine liberale Constitutionsideer paa den ene Side, Fyrsternes Reaktion mod disse Ideers Fremskridt paa den anden Side, har paa flere Steder udsat og forsinket Constitutionsværket, eller forvansket dets Form i meer end et Qvart Sekulum. Norges Grundlov derimod blev givet i rette Tid, udkastet og antaget under heldige Omstændigheder paa Tidspunkt, med saa Forandringer igjensødt paa det overordentlige Storthing, og ligesom den har sin Rod i Landets simple indvortes Forhold, hvorom der længe herskede stor Uvidenhed i Udlandet, saa lykkedes det Folkets Repræsentanter paa begge disse Røder, formedelst hine lykkelige Omstændigheder, at give og forsvare en Constitutionsform, under hvilken det norske Folk seer sig i tryk Besiddelse af en af de meest liberale, og for vort Land meest passende Statsforfatninger. Vi kunne saaledes ikke betragte Norges Grundlov som en Raadegave af en seirende Fiende, men som et Fødsel af lykkeligen sammenstodte Omstændigheder, og af norske Mænds vedholdende, faste og kloge Anstrengelser, saavel under Skabelsen af Landets Forfatning, som under dens Forsvar. Ved disse Anmærkninger ville vi ingenlunde fordunkle den Fyrstes

¹⁾ „Jeg er Frihedens Søn“ var et af denne kongelige Helts ofte gjentagne Udtryk, endog efterat Sveriges og Norges Kroner vare satte paa hans Hoved.

Hæder, som med et klart Overblik oversaa Tingenes sande Forhold, og handlede derefter, eller formindste den norske Nations Taknemmelighed for de Belgierninger, som hans Kloge og betimelige Eftergivnehed skænkede Norge i et kritisk Dieblif.

Det bør heller ikke paa dette Sted forbigaaes, hvor megen Indskydelse Valget af de svenske Kommissairer, der sendtes til Norge for at underhandle med Stortinget, havde ikke alene paa det endelige Resultat, men paa den Raade, hvorpaa Underhandlingerne fortes. Valget erkjendes af de Mænd, som umiddelbart deeltog i disse Forhandlinger, og senere havde Leilighed til at kjende deres Embedsfærd, som udmærket Klogt og heldigt. De vare Alle dannede, oplyste og særdeles dygtige Forretningsmænd. De fleste havde for været betroet vigtige udenlandske Anliggender, og Alle vare de hæderlige Mænd. Uagtet de mange skundom heftige Disputer, som den delikate og vigtige Gjenstand, der var at forhandle, foranledigede, bevaredes mellem dem og de meest anseete norske Medlemmer af Comiteen, der siden traadte i nærmere Embedsforhold til dem, varig Agtelse og Venstab. Den norske Nation maa vistnok være den svenske Regjering taknemlig, der valgte saa dygtige og liberale Rædsfaber til at udføre en vanskelig Underhandling.

Otteogtyvende Capitel.

Stortingets Deputation til Stockholm hylder Carl den Trettende.

Da Stortinget var opløst, Kronprindsen med sit talrige Følge havde forladt Christiania ¹⁾, og Storthingsmændene vare dragne til deres Hjem, beredte den udnævnte Deputation sig til Afreisen til Stockholm, for at udføre det den overdragne Værende, at hylde den nyvalgte Konge og nedlægge Nationens Lykønskning og Forhaabninger for hans Trone ²⁾. Deputationen forlod Christiania 1ste Decbr., og den følte snart Virkningen af den ublidde Værstid, der i Begyndelsen af dens Reise især lagde store Hindringer i Veien for dens beqvemme Befordring. Den ledsagedes af den svenske Generaladjutant og Kabinets-Kammerherre Ridderstolpe, som det af den svenske Regjering var overdraget at sørge for de Reisendes Beqvemmeligheder, og dette udforte han med den største Omhu og Liberalitet. Overalt hvor Deputationen drog frem blev den modtagen paa det venligste og behandlet med den meest forekommende Gæstfrihed. Fast i alle Byer var foranstaltet Feste til Deputationens Ære, og den ledsagedes skundom til at tilbringe i festlige Gilder de natlige Timer, som den heller havde skænket Rolighed efter en udmattende Reise. Flere Foræringer, mestendeels trykte Skrifter, gjordes de Reisende, og overalt i Sverige viistes en almindelig Jubel over den nye Forening, om hvis egentlige Bestaafenhed man vel dengang ikke gjorde sig det rette Begreb. Alle Deputationens Reiseudgifter bestredes dengang af den svenske Regjering — ved en følgende Anledning havde Rigsdagen foranstaltet denne Fri-Reise — og det blev paalagt de Stockholmske Bærter at levere sine Regninger for Deputationens Ophold i deres Logier til høiere Steder.

¹⁾ [Afreisen foregik den 29de Novbr. og den 1ste Decbr. ankom han til „den forrige“ Rigsgrændse, som det — betegnende for den første Opsatning af Foreningens Natur — udtryktes i svenske Tidender fra den Tid.]

²⁾ Om denne Reise har man udførlig Beretning af Deputationens Medlem J. Neumann i Munchs Saga II. 138—204.

Den 14de Decbr. modtog Carl XIII. paa Nissfaleu under de høitideligste Former den norske Deputation. Formanden, Christie, holdt her følgende Tale:

„Naadigste Monark, de forenede Rigers Sveriges og Norges Konge! Norges overordentlige Storting, som, besjælet af Omsorg for Rigets Vel, besluttede en stedsevarende Forening imellem Sverige og Norge, har til os dets Deputerede overdraget den hæderlige Forretning, i Underdanighed at overbringe Deres Majestæt Norges nye Grundlov tilligemed Efterretningen om Rigerens Forening, om det eenstemmige Valg og Erkjendelsen af Deres Majestæt som Norges constitutionelle Konge. — D. Maj. behage naadigst at anhøre følgende Stortingets Uttringer:

„Det norske Folks Repræsentanter, sammenskaldte for at undersøge og overveje Rigets Tilstand, og fatte de for dets Belfærd tjenligste Beslutninger, have nu tilendebragt deres vigtige Foretagende. De have indseet, at en Forening med Naboriget ikke alene burde ende al Bekymring for Krig, men tillige, naar den bygges paa rigtige Grundfætninger, aabne Udsigten til en evig Fred for Fremtiden, og give Nordens Riger fuldkommen Fasthed og Styrke til at modstaae udnortes Fiender. Deres Majestæt tilbød en saadan Forening, erkjendte Folkets Ret til at constituere sig selv som en selvstændig Stat, og udsendte hæderværdige Mænd til at tolke Deres Majestæts redelige Hensigter, og saaledes befordre Foreningen. Nationens Repræsentanter, ledede af Nidkjærhed og Omsorg for Landets Sikkerhed, Belfærd og Fre, have derfor besluttet en stedsevarende Forening mellem Norges og Sveriges Riger under een fælles Konge, have givet Norge en paa et frit Folks oprindelige Rettigheder grundet Constitution, og den 4de i denne Maaned eenstemmigen udvalgt og erkjendt Deres Maj. som Norges constitutionelle Konge. Folkets Repræsentanter have ikke et Dieblil tvivlet om, at jo Deres Majestæt, som begyndte med at erkjende Nationens Rettigheder, vil fortsætte med at haandhæve og beskytte dem. De ere saaledes forvissede om at have handlet overeensstemmende med Nationens Villie, og vove at forjætte Deres Majestæt om ubrødelig Trofast og Hengivenhed af et Folk, som hidtil aldrig glemte sin Pligt mod sin Konge. — Gud den Almægtige styrke Deres Majestæt til, i Overeensstemmelse med Deres redelige Hensigter, at styre de Riger, Hans Wiisdom har anbetroet Deres Majestæt!

Christiania, i Norges overordentlige Storting, den 26de Novbr. 1814.“

Naadigste Konge! Modtag med Velbehag det norske Folks velmeente Hilsen, dets Hylde, dets oprigtige Pusse for Deres Majestæts Vel! Den norske Nation venter i Deres Majestæt at finde en Fader, paa hvem den kan trygt forlade sig, en fortrolig Ven, med hvem den kan raadfore sig, og en Beskytter, som vil haandhæve og beskytte dens Rettigheder. Hvad Nationen formaaer for at opnaae dette, tilbyder den villigen, Tillid, Hengivenhed og Trofast. Veien til alle Nordmænds Hjerter staaer Deres Majestæt aaben; paa den vil Deres Majestæt fremdeles erfare, at det er Folkets Kjærlighed, som fremfor Alt formaaer at lette Kronens Byrder. — Vi vide, at Deres Majestæt har Ugtelse for Folkets Rettigheder, og elsker dets lovlige Frihed. Vi have lært at kjende Deres Majestæts Son, Rigerens Haab, Hs. S. S. Kronprindsen, som besjæles af samme Tænkemaade, og troligen deler Regjeringens Byrder, og vi erfare med Glæde, at Rigerens Alt lovende Arveprinds dannes til at følge hans Faders Grundfætninger, og træde i hans Fodspor. Hvad Nationen venter sig af sin nye Regjering, har den saaledes grundet Haab om at see opfyldt.

„Hæderværdige svenske Medborgere! Modtager vor og vore Landsmænds broderlige Hilsen! Vi have herefter blot eet Formaal, Tvillingrigets Selvstændighed, Rykke og Hæder. Derhen skulle vi rette alle vore Bestræbelser; deri skulle vi endeligen staae hinanden bi. I rakte os Broderhaand, vi modtog den med et ærligt Haandslag, og skulle aldrig drage Haanden tilbage. — Snart vende vi tilbage til vore Landsmænd, som med Længsel vente at see Deres Majestæt hos sig, og høre Deres landsfaderlige Uttringer, og som med Glæde vil erfare det Broderfind, der besjæler det redelige svenske Folk, og hvorpaa de allerede have modtaget saa mange usvigelige

Prøver. Give Gud, at Deres Majestæt maa i Fremtiden længe nyde den Lykke at regjere over frie, selvstændige og lykkelige Folk, og at dette iligemaade maa blive Deres Majestæts Efterkommeres Lod! Give Gud, at den Enighed og det Broderskabs Aand, som allerede nu oplives og ved nærmere Bekjendtskab end mere vil blive herskende hos det svenske og norske Folk, maa stedse vedblive, da vil Foreningen urygseligen bestaae indtil de sildigste Slægter."

Efter Taleren steg Christie efter et givet Bink op til Tronen og overrakte Norges af Kongen allerede besvorne Grundlov tilligemed Valgatten fra det norske Storting, og kysjede Kongens Haand. Derpaa tog Kongen selv til Orde, men efterat han havde fremfort nogle Sætninger af sin Tale, overgav han den til Statsminister Engestrøm, som derpaa fuldendte den. Den lød saaledes:

„Gode Herrer og norske Mænd! Deputerede fra Norges Riges Storting! Det er med den behageligste Tilfredshed, at jeg modtager de Forsikringer om Trofast og Hengivenhed, som I give mig i det norske Folks Navn. Denne høitidelige Stund, der trykker det sidste Segl paa den mellem Everige og Norge saa lykkeligen bestaaede Forening, var længe ønsket som en af Nordens retmæssige Fordringer. De tvende Folk, som behoe Scandinaviens Halvø, kunde ikke i Tidens Længde adlyde en forskjellig Interesse; Alt fordrede en Forbindelse imellem dem, bygget paa indbyrdes Agtelse, beskyttet af fælles Frihedsaand og fælles Ære. — Da jeg under truende Udfigter optraadte paa Everiges Trone, hentede jeg Kraft mod Farerne og Haab for Fremtiden fra en uindskrænket Tillid til det svenske Folk. Det har ikke sveget min Forventning, og agtet staaer det nu blandt Nationerne, dette Folk, som saa ofte har været et Maaal for Skjebnens haarde Slag. Med samme Fortrosthed har jeg nu modtaget Norges Krone af Stortingets frie og eenstemmige Valg, og denne Handling, en Bergen for min Regjeringsløre, skal have samme lykkelige Følger. Beskyttet mod udvortes Farer, besjælet af en ædel Kappen om at befordre indbyrdes Velstand, skal den nordiske Halvø betragtes med Agtelse af Europas Folkeslag.

„Nordmænd! Jeg har allerede ved min hjertelkelige Son givet Eder Forsikring om at styre Kongeriget Norge efter dets Constitution og Love, og derfor antaget den Grundlov, som er bleven afhandlet og besluttet imellem mine befuldmægtigede Kommissairer og Norges Riges Storting. Jeg gjentager nu disse høitidelige Løfter. Bærer overtydede om, at det stedse for mit Hjerte vil blive en kjær og hellig Blygt, at møde det norske Folks Ønsker med venstabelig Beredvillighed. — Priset være det beskyttende Forsyn, som efter saa veglende Omstændigheder, og saa lange indbyrdes Tvistigheder, skænkede Norden Ro og Enighed! Lader os overgive os til det blide Haab, som den lysende Fremtid tilbyder! Nordmænd og Svenske! Svenske og Nordmænd! — stedse skal min faderlige Omfarg sammensatte disse Navne — Skuer her ved min Side, byttet af Eders forenede Taknemlighed, den Helt, som næst Almagten er Stifter til Brodersforbundet imellem Eder! Som Konge og Fader har jeg villet benytte denne Leilighed til at tolke ham min og det fælles Fædrelands Erkjendtlighed. Det er til ham, at jeg en Dag ved mit Livs Grændse skal med faste Forhaabninger overlevere de tvende Kroner, som straalende af ældgammel Ære vil laane af ham en ny og forhoiet Glands. Det er ham, der skal opretholde det store Værk, han grundlagde, og som jeg kun kan begynde, med Mildhedens Ret at herske over Eder og beskytte Eders Frihed; med Seierherrens Mod forsvare Eders Selvstændighed. Da ville I velsigne den Stund, hvori Foreningen sluttedes mellem Scandinaviens Folk, og mit Minde skal leve blandt Eder for mine faderlige Bestræbelser til Eders Vel, og for den Fyrste, jeg skænkede Eder til at vedligeholde og fortsætte det. Jeg forbliver Eder, gode Herrer og norske Mænd! med al kongelig Naade og Gjyldest velbevaagen."

Kronprindsen havde Deputationen den Dag til Middags-Taffel hos sig, og saa Dage efter gav Stockholms Borgerskab den et Bal paa Borsalen, hvorved en Kantate blev affunget, hvortil Dupuy havde komponeret Musikken. Den 17de Decbr. afgav Deputationen Stortingets forskjellige Ansøgninger i Kongens egen Haand.

Ansøgningen om, at de svenske Tropper snarest muligt maatte kaldes tilbage fra de norske Fæstninger, havde Stortinget især lagt stor Vægt paa, og dertil svarede Kongen, at dette skulde skee, saasnart Underretning til H. M. var indløben, at det norske Militaire og de norske Embedsmænd havde aflagt deres Eed til Kongen og Constitutionen, og at disse Tropper i alle Fald skulde være tilbagekaldte og have forladt Norge inden Februar Maanedes Udgang. I Anledning af Ansøgningen om at H. K. H. Kronprindsen maatte udnævnes til Vicekonge i Norge, og tillige til Chef for et af de gevorbne Regimenter dersteds, svarede: „at H. M. med landsfaderligt Velbehag har modtaget dette Beviis paa Folkets Hengivenhed for hans kongelige Huus, og vilde med Glæde opfylde hans tro norske Folks Ønsker, dersom hans tiltagende Alder og ustadige Helbred ei gjorde H. K. H. Kronprindsens Nærværelse ved hans Side nødvendig; men ogsaa der er han ikke mindre Norges Vicekong, da han stedse bliver Norges Talsmand ved Kongens Trone. Saa tidt imidlertid som Omstændighederne kunde tillade H. K. H.'s Nærværelse i Norge, skal han opfylde Kongens ivrigste Attraa, den at virke til det norske Folks Held og Bedste. Det overordentlige Storthings Begjæring, at H. K. H. maatte udnævnes til Chef for et af de gevorbne Regimenter i Norge, blev saameget heller naadigst bevilget, som Kongen derved giver norske Krigere Leilighed til end mere umiddelbart at tjene under den store Feltherre, der, om Krig engang skulde nærme sig Scandinaviens Grændser, skal føre dem til Seier og Hæder.“ Paa de øvrige Ansøgnings-Punkter, som Deputationen havde at frembære, gav Kongen det naadigste Svar, og lovede saavidt muligt at opfylde Storthingets Ønske; men det viiste sig i Henseende til enkelte af disse, at det ikke stod i Kongens Magt at tilfredsstille Nationen. De ved Krigens Udbrud 1807 borttagne Skibe kunde ikke mere faaes tilbage, og England har aldrig villet beqvemme sig til derfor at give nogen Erstatning. Ikke heller kunde den svenske Regjering bevirke nogen Beslutning fra engelsk Side stridende mod Navigationsakten. Lidet udrettedes, saavidt Forfatteren veed, ogsaa med de Opbringelser, som af Svenske vare gjorte af norske Fartøier til svenske Havne før Krigens Udbrud 1813 og efter Norges Skilsmisse fra Danmark i Januar 1814. Efter Kronprindsens Indbydelse forblev Deputationen flere Dage i Stockholm end den havde bestemt sig til, og forlod først den 9de Januar Sveriges Hovedstad. Nogle reiste tilbage over Upsala, Andre over Eskilstuna, og den 17de Jan. kom den tilbage til Christiania.

Klogtyvende Capitel.

Blik over Norges Tilstand efter Foreningen.

Foreningen imellem Sverige og Norge var fuldhjrdet, men dens Begyndelse var ingen lys Periode i Norges Historie, ligesom det ikke kan siges, at Nordmændenes Hjerte i Almindelighed hængte ved den nye Statsforfatning. Statsforholdene bedømmes sædvanligen efter den nuværende Tids Phænomener og de nu levende Borgers Velvære, og Folket hæver sig i sine Betragtninger over Fædrelandets Stilling ikke let til det hule Standpunkt, hvorfra Fremtid og Fortid ligesaa vel som Nutiden oversees i et ublandet Lys. Fremtidens Forhaabninger erstatte ikke Nutidens Lidelser, og Statsformens Fuldkommenhed, forbunden med Statsstyrelsens Wiisdom i Anvendelsen deraf, er ofte en svag Beskyttelse mod uheldige Tidsumstændigheder og udvortes Hindringer for Bindeligheds Fremme. Folgerne af industrielle og kommercielle Bildfarelser og af vanskelige Konjunkturer væltes ofte over paa Statsstyrelsen, i hvis Magt det ikke staaer at styre Privatlivens Forsigtighed og Klogskab i dens Uttringer, eller at forandre kosmopolitiske Forhold, skabe villige Kunder for lidet søgte Varer, og lægge Baand paa en stigende Konkurrence i fremmede Lande. — Store Vanske-

ligheder lagde sig i Sandhed ved Fædrelandets Fod i Begyndelsen af den skandinaviske Halvøes Forening, og den store Mængde søgte Roden dertil mere i Landets forandrede Politik, end i udvortes Omstændigheder og forandrede Handelskonjunkturer, som maatte nedtrykke Bindeligheden og forvikle dens Forhold, hvordan end Statsforfatningen monne være. — I Folkets Hjerte raadede, som vi ovenfor have bemærket, ingen almindelig Utilfredshed med den forrige politiske Tilstand. Den sidste Deel deraf, før det voldsomme Rift gennem en grusom og uretfærdig udvortes Politikk splittede den gamle Forbundsstat, var velsignet med de indvortes Fordele, som et Land med Norges indvortes Kraft kunde begjære og haabe, og den store Mangel paa Selvstændighed formedelst Savnet af Virksomhedens vigtige Drivemidler i Landet selv dækkedes under en fordeelig Handelsperiode. Lyden af de Klager, som hørtes i hiin Tid, gaaer igjennem vor Tid endskjønt i forandrede Toner, og Statshuusholdningens Mangler i hiin Tid afløstes af andre Mangler i vor. Norge havde just i Skismissens Dieblit af den danske Konge modtaget Belgjerninger, som det aldrig vil glemme, som vil bære Frugter i den sildigste Fremtid, og betrygge den vigtigste Deel af dets Selvstændighed. Folket tog liden Deel i den Snurren og Klagen, som hørtes i de saakaldte høiere Stænder, eller som forplantedes af vore lidet beskæftigede Presser. Dette viiste sig, da nogle enkelte Forfattere strag efter Skismissen søgte at fremstille den gamle Forening i det usordeeligste Lys og begrunde den nye Forbindelses Bærd igjennem historiske Kjendsgjerninger. De modtoges ikke med Bifald og gjendrevs med Alvor. Nationen havde store fra Forsædrene nedarvede Fordomme at overvinde; den var vant til at betragte sin Nabo som Fiende, og havde flere Gange afviist hans fiendtlige Indfald. Der herskede i Norge høist urigtige Begreber om Landenes gjensidige Forhold, og disse vare styrkede ved den fratraadte Regjerings bittere Udfald mod de Svenske. Det kan saaledes ikke siges, at der i Almindelighed vorte sig Glæde og Haab i Nordmandens Barm i den nye Forenings første Periode.

I Naboriget herskede i Begyndelsen større Tilfredshed med den skandinaviske Halvøes Forening. Sverige deelte ikke Naboens Fiendskab med Norge. Endog for Foreningen modtoges ikke alene Nordmænd i Sverige med venlig Forekommenhed, men det aabnede sine Naboer villigen Udgangen til at gøre dem bekendt med sine Indretninger og dele Frugten af sine Opfindelser¹⁾. I Foreningens Begyndelse steg denne venlige Forekommenhed i en høj Grad. Den norske Statsminister, Statsraaderne, ja næsten hver Norsk mødte ved deres Ankomst til Stockholm baade af Høie og Lave en udmærket, ja næsten entusiastisk Modtagelse. De urigtige Begreber, som man i Sverige gjorde sig om Foreningens Art, monne vel deri have haft sin Deel. I Sverige betragtedes Forbindelsen med Norge som en Erstatning for Tabet af Finland. Man tænkte sig Norge forbundet med Sverige som Finland havde været det, begge Statslegemer med Kjød og Blod forenede, og begge Rigers Indbyggere sammenblandede i Statsværkets indvortes Organisation. Norge betragtedes som en Erobring, der maatte modtage Selerherrens Vilkaar. Vi have lært at kjende de langt heldigere Omstændigheder, under hvilke Foreningen fuldbyrdedes, hvis Vilkaar, til Lykke for Norge og uden Skade for Sverige, formedes langt anderledes, end Meeningen fra Sveriges Side i Begyndelsen var. Norge blev forbundet med Sverige som en Föderativstat, i fuldkommen Rydelse af indvortes Frihed og Selvstændighed, og kun saaledes kunde Forbindelsen bære gode Frugter for Norge. Sveriges og Norges indvortes Organisation er saa forstjellig, at een og samme Rigsdag, i den

¹⁾ I Aaret 1802 gjorde Forfatteren en Reise i Sverige for at gøre sig bekendt med det svenske Jernværksvæsen, der paa den Tid dreves fuldkomnere end det norske. Han behandlede overalt med den meest forekommende Gæstfrihed, og der gaves ham den frieste Udgang til at opfylde Hensigten af sin Reise. Intet Værksted, hvor nye Opfindelser det end havde at fremvise, har nogensinde været lukket for Forfatteren i Sverige.

svenskes nærværende Stil, ikke kunde give passende Lov for begge. Med Letthed glider Norges Stat ind paa den nye Bane, som vore Dages Statskonst lærer, der jævner Betingelserne for den menneskelige Virksomhed i alle borgerlige Stillinger, medens der i Rabolandet gives mange Vanskeligheder at overvinde, mange Knuder at løse, førend denne Simpeltid i de borgerlige Forhold kan opnaaes. Hvilke Fortrin Sverige i flere Henseender maa siges at have for Norge — Fortrin, som Nordmændene i deres Selvgodhed sjældent ville tilstaae — saa kan det ikke nægtes, at Elementerne til en simpel, Menneskets naturlige Rettigheder betryggende Statshuusholdning og Statsindretning ligger nærmere forhaanden i Norge end i Sverige, og at Rigerne ikke kunne sammensmeltes i een Stat, regjeret i alle Dele efter samme Lov, uden at Norge vilde blive i hoi Grad den Tabende. Norge kan ikke blive hvad Sverige er, uden en sorgelig Forvirring i dets indre Forhold, uden at frembringe de Ujævnheder i den indvortes Statsorganisation, som Statskonsten søger at hæve; — om Sverige vil indføre Norges Simpeltid i sin indvortes Organisation, det maa blive Frugten af dets egne Overveielser; men for dette stærk kan ingen noiere Forbindelse mellem Rigerne finde Sted til Fordeel for begge. Sveriges fornuftige Mænd indsee dette, og Talen om Amalgamation forstummer efterhaanden. — Den Forekommenhed, som i Begyndelsen af Foreningen viiste sig i en saa hoi Grad, tabte sig, saaledes efterhaanden, og gik, endog i en Mellemperiode mellem Foreningens første Dilemma og Nutiden over i en vis uventlig Tone, der visseligens befordredes ligesaa meget af norske som svenske Publicister. Ubillige Fordringer, overspændte Begreber om eget Nationalværde, og misforstaaede Begreber om Regjeringens Virksomhed og Indblanding i Statens indvortes Anliggender paa den ene Side; stussede Forventninger, og en aldeles falsk Opfatning af Forbindelsens sande Natur og Viemod paa den anden Side, forbittede stundom Gemutterne i en hoi Grad og gav Anledning til fiendtlige Diskussioner i begge Riger. Men denne uventlige Strid fortos sædvanligen imellem Avispresserne, for hvilke Strids-Elementer af forskjellig Art synes nødvendige, for at udbrede Liv over en Læsning, der ellers hos os giver lidet Stof til Underholdning. I den senere Tid har ogsaa denne Strid mestendeels tabt sin Bitterhed, og de, der bebude sig som den nationale Zones Repræsentanter i begge Lande, nærme sig sædvanligen hverandre i en fredeligere og humanere Tone, naar nye Stridspunkter bringes paa Bane. Den større Deel af Nationen har lidet taget Deel i disse Stridigheder. Hvor Svensk og Norsk have modt hinanden, have de indvortes Tegn i Almindelighed hentydet paa gjensidig Agtelse og Tilfredshed med det lykkelige Forbund, som i politisk Henseende forenede Scandinaviens Riger og styrkede deres Selvstændighed, uden at berøve nogen af dem Elementerne til en indvortes heldig Organisation.

I Henseende til Landets Formuestilstand, Handelens og Virksomhedens Betingelser, Landets indvortes Midler til at organisere en selvstændig Stat igjennem de forskjellige Styrelsesgrene, da befandt Norge sig visseligens i en vanskelig og betænkelig Stilling, da det nye Forbund sluttedes. Det havde under Selvstændighedsperioden befundet sig i en Slags Febertilstand, i hvilken alle Hindringer for den borgerlige Velstand glemtes, idet alle Bestræbelser sigtede til eet Maa, Befrielse fra det svenske Nag. Vi have paa de foregaaende Blade beskrevet Landets Tilstand under Krigen og under Licencefarten midt i denne, og henpeget paa de Omstændigheder, som forvanskede Frugten af den sidste Farts Fordele. Nu havde igjen Norges vigtigste Næringsveie hvilet i Uvirksomhed et heelt Aar igjennem, Dyrtid havde hersket i Landet, og Pengeværsets idelige Forværrelse havde forstyrret fast alle pecuniære Forhold. Den opsamlede Formue var formindsket eller endog fortæret, et fordærveligt Laanestystem, som forlængede men ikke forbedrede en tilbagegaaende Virksomhed, havde udbredt sig overalt, og mange gamle Huse, stærke Stammer fra en forsvunden gylden Tid, vakkede og faldt efter saa Aars Forløb. Nu skulde ved Fredens Slutning Virksomheden fornyes, men den gamle gyldne Stil var ikke at finde. Vore Træ-

produkter kunde ikke meer indledes i de gamle Kanaler med den Fordeel, som tilforn; thi England havde faaet en ny Tilførsel fra sine Kolonier, og betyngede den nordiske Trælast med en Indførselsold, der i sine Virkninger nærmede sig et Indførselsforbud, og Østersøen og Sverige aabnede sine rige Stove under en fri Handel og lettere Transportmidler. Fragtfortens Fordele formindskedes, fordi alle Nationers Skibe færdeligen besejlede alle Bænde, og fordi en almindelig Lemløstelse besværede Handelsvirksomheden over den største Deel af Europa og forstærkede Omfætningen.

De første Aar efter Freden maa saaledes regnes iblandt den senere Handelsperiodes usfordeeligste, og ingenlunde stikede til at hæve en sunken Velstand. Der gaves især en Deel af Norges Virksomhed, som trykkes umiddelbart fornødtst Foræningen med Sverige, nemlig den Udførsel, som stede af Norges Produkter til Danmark, og under disse Rigers Forening paa mange Maader beskyttedes og lettedes. Under Krigen havde denne betydeligen tiltaget, og førtes da fra Norges Side mere aktiv end tilforn, idet den største Deel af de norske Produkter overførtes i norske Fartøier og danske Produkter tilbageførtes i disse. Denne Virksomhed, som steds har været af stort Omfang, fik nu en langt usfordeeligere Stilling; norske Produkter belagdes med en høj Told i Danmark; Norges naturlige Bærsteder plantedes over paa dansk Grund, og Danmark satte, i en Art af fiendtlig Foranstaltning, norske Skibe blandt de uprivilegerede, der betalte 50 pCt. højere Told end de danske ¹⁾. I Henseende til denne Slags Affætning fremstod ogsaa Norges nye Statsfrænde som dets farlige Rival. Af mange Aarsager, som ikke her kunne udvikles, har en vigtig Deel af begge Landes Virksomhed en lettere Gang i Nærøret, ligesom Sverige paa denne Bei har en langt større Betydning; men især slæber den norske Retaktivilkøring, omgivet med store Vanskeligheder, sig tungt ved Siden af den svenske. Disse Omstændigheder berøres her kun korteligen, da deres nærmere Udvikling tilhører en senere Periode. Betragtningen herover leder kun Granskeren til det Resultat, at store Vanskeligheder og forvanskede Virksomhedsbetingelser, uledede tildeels af den nye Forbindelse tildeels af Verdensvirksomhedens farlige Stilling strax efter den almindelige Fred, formærkede den første Periode af det nye Statsforbund.

Men ikke alene formindskedes Indtægterne paa den almindelige Bindstibeligheidsbane, men Statsudgifterne maatte i Foreningens Begyndelse betydeligen forøges. Under Foreningen med Danmark havde Norge med Hensyn til sine indvortes Forhold, til Bindstibeligheids Hjælpemidler, Forsvarsmidler og Regjeringsforanstaltninger ingen Selvstændighed havt. I alle disse Henseender lænede det sig til en Statsfrænde, og løstrevet derfra stod den norske Stat som et Skelet uden Liv og Sæfter. En ny Selvstændighed paa denne Bei maatte staves og kjøbes med dyrebare Opoffrelser, der trykkes meest den da levende Slægt, fordi Staten ikke havde den fornødne Kredit, og de nye Statsbyggemestere hverken Klogskab eller Villie til at fordele den paa Efterslægten. De Gjenstande, som i denne Henseende vara at ordne, vara i Sandhed af et foruroligende Omfang; thi Mangelen var almindelig, Kræfterne til at afhjælpe den svage, Nødvendigheden af at give Statslegemet en Form, der passede til den nye Statsforfatning, bydende og overhængende, den praktiske Statsklogskab her i Landet i sin første Barndom, og Landets Skjebne i denne Henseende endnu ikke i de rette Hænder. Især maatte det flette Pengevesen give store Belymninger, og det maatte være en af de vanskeligste Opgaver for Lovgivningen, at bringe denne forvilledede Sag i sin rette Orden. Det danske Pengevesen var igjennem et heelt Aars hundredes Bildfarelser nedfunktet til en Grad af Forvirring, der alene kunde løses ved

¹⁾ Reciprociteten fra Norges Side i denne Henseende afhjælp ikke denne Ulempe. Norges Toldvesen gif paa den Tid i sin forrige Glendrian, og det stærkere Tilfyn havde endnu ikke øvet sin gavnlige Indflydelse. Store Partier Korn- og Fedevarer indsmugledes, saalænge den forhøiede Told varede, i danske Kornskibe, medens denne Indsmugling af norsk Trælast i norske Skibe i Danmark ei kunde finde Sted, fordi den fortoldedes efter en sikker Beregning.

et Magtsprog, som smerteligen forstyrrede Eiendomsforholdene. Det var endnu uafgjort, om Norge skulde bære en Deel af den Byrde, som disse Fortidens Bildfarelser paalagde Forbundsstaten, men det kunde ventes, at den danske Statsstyrelse derpaa gjorde Fordring, da det paastodes, at en Deel af Seddelforogelsen skyldtes den Hjælp, der maatte ydes Norge i Nødens Tid. I Norge selv fandt de samme foruroligende Phænomener Sted med Hensyn til de Foranstaltninger, som vare trufne for at skaffe den nye Stat de nødvendige Pengemidler. En stor Masse ufunderede Sedler vare satte i Omløb, der hvilede paa en kraftløs Stats Garanti, tvetydig i sin Form som i sin Materie. Det norske Storting gif igjennem Lovgivningen en usædvanlig Bei; det skaanede den kommende og trykkede den levende Slægt til Jorden, og i denne Henseende kunde de Statsborgere, som hilsede den nye Statsforfatning, betragtes som et Offer for Fremtidens Lykke. Statsforfatningens Bygmestere havde viist Klogskab i at udlafe Norges Grundlov; dens Principer vare mestendeels hentede fra den rene Statskonst; Simpelhed i de indvortes Forhold lettede Arbeidet, og Tidsaanden, forædlet ved en særegen Harmoni paa den Tid imellem Statsmagterne, under Folkets og Fyrsternes Stræben til eet Maal, havde veiledet de mindre øvede Constituenten. Men da Grundlovens Bud skulde anvendes paa den borgerlige Virksomheds Forgreninger, og de indre Statsforhold ordnes, viiste det sig stundom, at de nye Lovgivere ikke vare deres Arbeide vogne, eller ikke altid kunde hæve sig til et reent Oversyn over det Heles Løb. Vi kunne ikke fordybe os i denne Materie, uden at gribe for tidligen ind i Undersøgelser, som tilhøre et tilkommende Tidspunkt, og hvilke Forfatteren maa lægge i andre Hænder. Men vi undre os ikke over, at den norske Stat i Gjenfødelsens Dieblif, i Henseende til mange af dens indre Forhold, stod paa en huul Grundvold, og at vi mangesteds støde paa en tilbagegaaende Velstand, en tung Bevægelse paa Virksomhedens Bane, Udslættelsen af flere store Handelsbuses Navne, og paa store Lidelser under de trykkende Byrder, som med en uretfærdig Genfidighed paalagdes den levende Slægt. Vi undre os ligesaa lidet over, at vi i Begyndelsen af det nye Statsforbund opdage Misnoie med de offentlige Foranstaltninger, en slet forstaaet Statskonst, en uheldig Anvendelse af dens Forskrifter, et stille Savn af et nøligen forsvundet lysere Tidspunkt i Næringsdriftens Stilling, og en uforstandig Sammenblanding af Aarsagerne dertil, en uheldig og ufornuftig Strid mellem de forskjellige Borgerklasser ved Lovenes Udsærdigelse, Egennyttens tvetydige Epil under Balget af Lovgivere og under at ordne de indvortes Forhold, en urigtig Opfatning af Grundlovens liberale Bud, og de menneskelige Lidenskabers Stræben efter at forvanste Lovgiverens Bestemmelser og gode Hensigt. — Ikke heller maa vi undre os over, at der efterhaanden opstod bittere og vanskelige Stridigheder imellem Statsmagtens Afdelinger. I Tidens Løb modificeredes Constitutionsideen i Europa, den antog en mindre liberal Form, og de gylde Løfter om at give Folket sin Ret bleve ikke overalt opfyldte. Det lod som den executive Magt ogsaa i vort Norden begyndte at angre sin Eftergivenhed; den gjorde gjentagne Forslag om at udvide sine Rettigheder, der mødte Stortingets naturlige og vedholdende Forsvar for de Rettigheder, som vare lagte i Folkets Haand igjennem dets Repræsentanter. Efterhaanden gaves store Gaader at løse, og enhver Deel af Statsmagten søgte at udvide sit Omraade under Striden.

Alle disse Omstændigheder udbredte vel stundom ugunstige Begreber om Landets Stilling og Foreningens Værd, og gave Stof til Fremmedes Mistydning af Landets sande Tilstand; men under alle disse Forviklinger og indbyrdes Gnidninger har en uroffelig Overbeviisning rodfæstet sig i Nationen, at Norges nærværende Statsforfatning indeholder Betryggelse for dets politiske Lyksalighed. Efterhaanden ere Vanskelighederne jævne, de indvortes Forhold ordnede, Striden mellem de forskjellige Statsstyrelsens Afdelinger afgjort eller bragt til Hvile, og det indsees alt meer og meer, at, naar Norges Virksomhed lider under store Hindringer for en fordeelagtig Fremgang, da maa dette dels tilskrives udvortes Omstændigheder, som ligge udenfor Statsstyrelsens Paavirkning, dels Bedkommendes egne Bildfarelser, og at disse Ulemper, saalangt fra at være en Folge af Statsforfatningens Mangler, i dennes Fortrinlighed maa efterhaanden forhaabes afhjulpne.

Bilag.

No. 1 (til Side 21).

Convention angaaende bevæbnet Neutralitet.

Den nye Convention, som blev sluttet imellem Rusland og Sverige i Petersburg 16de December 1800, og siden tiltraadtes af Danmark, er overensstemmende med den, som blev sluttet mellem Rusland og Sverige 1ste August 1780. Selv Udtrøkkene ere mestendeels de samme; og den bestod af 13 Artikler. Den første Artikel indeholder: „Hans Majestæt Kongen af Sverige og S. M. Keiseren af Rusland erklære, at de ville vaage over den strengeste Udførelse af det Forbud, som er bleven givet mod deres Undersaatters Contrabande-Handel, med hvilken Magt det end maatte være, som enten allerede er i Krig eller i Fremtiden kunde indvirkles deri.“ Den 2den Artikel opregner, hvilke Varer og Ting skulle ansees som Contrabande, dog uden Præjudice for ældre Traktater. Den 3die Artikel bestemmer, at al anden Handel skal være fri, og for i denne Henseende at stille Naturretens almindelige Grundsætninger under en tilstrækkelig Beskyttelse, saa have de besluttet, ikke længer at lade samme afhænge af en vilkaarlig Fortolkning, som dicteres af en eensidig øjeblikkelig Interesse, til hvilken Ende de ere blevne enige om: a) at ethvert Skib kan seile frit fra den ene Havn til den anden, som tilhører krigsførende Nationer, og langs disses Kyster; b) at Effecter, som tilhøre krigsførende Nationers Undersaatter, ere frie paa neutrale Skibe, med Undtagelse af Contrabande-Varer; c) at kun de Havne skulle ansees for blokerede, i hvilke det er en aabenbar Fare at indløbe, fordi de angribes med bestemte Skibe, som ere tilstrækkelig nær; derhos maatte dette Skib tilbørligen være bleven underrettet om Blokaden af dennes Commandeur; d) at neutrale Skibe blot af retfærdige Aarsager og indlysende Grunde maae kunne anholdes, og at Proceduren derom skal være prompte, lovmæssig og eensformig, og at, dersom de neutrale Skibe ei befindes skyldige i nogen Overtrædelse, skal der gives dem fuldstændig Satisfaction for den Insultering, som er tilføiet Deres Majestæters Flag; e) at den Officers Erklæring, der kommanderer Deres Majestæters Krigsskibe, som ledsage en Convoi: at hans Convoi ingen Contrabande har ombord, skal være tilstrækkelig til at forebygge Gjennemfølgelsen paa hans Skib eller hans Convoi. For at forebygge enhver Misbrug i denne Henseende forpligtede de contraherende Magter sig at fornøje deres strengeste Forbud, saavel til Førere af Krigsskibe som af Koffardi-Skibe, ikke at skjule Varer ombord, som efter denne Convention ansees for Contrabande, til hvilken Ende et Reglement tilføiedes Conventionen. Den 4de Artikel indeholder, at vedkommende Magter have besluttet, at udruste et Antal Krigsskibe og Fregatter, for at beskytte disse Grundsætninger. Den 5te Artikel bestemmer, at kun de Skibe skulle ansees som det Lands Eiendom, hvis

Flag de føre, hvis Skibscapitain og halve Besætning ere vedkommende Lands Mandstab. Den 7de Artikel bestemmer, at Conventionen ei skal have nogen retro-aktiv Kraft og ei angaae Tvistigheder, som før dens Afslutning kunne have fundet Sted. Den 8de Artikel bestemmer Raaden, hvorpaa en saadan muligen opstaaet Tvist skulde forsøges i Mindelighed afgjort, og at først Repressalier skulde bruges, naar en fredelig Afgjørelse forgjæves var forsøgt. Skulde een Magt fornærmes formedelst denne indgaaene Convention, var den anden pligtig til at tiltræde dens Forsvar. I Følge 11te Artikel gave de contraherende Magter deres Samtykke til, at andre neutrale Magter tiltraadte denne Convention, og beelte sammes Fordele ¹⁾. I 12te Artikel vedtoges, at disse mellem de contraherende Magter truffne Arrangements skulde meddeles de krigsførende Magter.

Til denne Convention var føiet Kongen af Sveriges Reglement, efter hvilket Sveriges Skibsfart i Krigstider skulde rette sig.

No. 2 (til Side 22).

Note-Begling mellem Storbritannien og Danmark.

a.

Den engelske Charge d'Affaires i Kjøbenhavn Hr. Drummonds Note til Greve Bernstorff 27de Decbr. 1800.

„Da Hoffet i London er blevet underrettet om, at fiendtlige Negotiationer mod det britiske Rige meget levende ere bragte paa Bane, saa anseer det sig under saadanne Omstændigheder pligtig til at henvende sig til hans danske Majestæts Minister, for at fordrø af samme en frimodig og tilfredsstillende Erklæring. Ved alle Europas Hoffer taler man offentlig om en Confoederation imellem Danmark og flere andre Magter, for med Magt at hindre Udvælsen af Sorettens Grundfætninger, paa hvilke det britiske Riges Anseelse til Søs fornemmelig berøer, og som i alle Krige ere blevne befulgte af alle Magter, saamt erkjendte af deres Tribunaler. Hans Majestæt har ikke forlangt af Dem nogen Erklæring over dette Punkt, i Tillid til hans danske Majestæts Loyalitet og til Jagttagelsen af de nyliken mellem begge Hoffer indgaaene Forbindtligheder. Det var Sammes Onske at oppebie det Tidspunkt, da Danmark vilde ansee det for sin Pligt at modsigø disse Rygter, som ere saa fornærmelige før dets redelige Sindelag, og lade sig saa lidet forene med Vedligeholdelsen af den gode Forstaaelse mellem begge Lande. En af disse Magters Forhold og offentlige Erklæring, som efter Forlydende have indgaaet denne Confoederation, tillader ikke Hans Majestæt nu længer at tagttage sin forrige Læusshed. Undertegnede finder sig derfor forpligtet til at fordrø af G. Exc. Greve af Bernstorff et tydeligt, aabenbart og tilfredsstillende Svar angaaende Bestaaenheden, Gjenstanden for og Indholdet af de Forbindtligheder, som hans danske Majestæt har indgaaet, eller angaaende de Negotiationer, som finde Sted med Hensyn til en Sag, som interesserer hans britiske Majestæts Værdighed og hans Folks Interesse. Hans britiske Majestæt, steds beredt til at gjengjælde de Venstabs-Beviser, som Samme maatte modtage af hans danske Majestæt, haaber nu i det danske Hoffs Svar paa denne Opfordring at finde ny Anledning til at begrunde et nyt Venstabs. Undertegnede benytter sig af den Leilighed, som denne Note giver ham, til at bebidne den fuldkomne Foragtelse, med hvilken han har den Hære o. s. v. Drummond.

¹⁾ I Følge heraf tiltraadte Danmark og Preussen strax efter denne Convention.

Berpaa fulgte Bernstorffs Svar af 31te December 1800.

„Stetat Underkøgnede Statssecretair for de udenlandske Anliggender har underrettet Kongen, sin Herse, om Indholdet af den Note, som Hr. Drummond har gjort ham den Ære at tilstille ham under 27de dennes, og han bleven besuldmægtiget til at svare følgende derpaa:

Hoffet i London maa have faaet meget urigtige Efterretninger, da det et Øjeblik har været i Stand til at troe, at Danmark har udfattet fiendskelige eller saadanne Planer mod det, som ei lade sig forene med Bedrøvelselsen af den høiløstlige Enighed, som bestaaer mellem begge Kroner; og Kongen er hans britiske Majestæt meget forpligtet, fordi Samme har givet ham Anledning til paa det allerpositiveste at igjendrive de Rygter, der ere ligesaa ugrundede, som de stride mod Kongens aabenbare Sindelag. Den Negociation, som er bragt paa Bane i St. Petersburg imellem Rusland, Preussen, Sverige og Danmark, har været andet Døgn med, end at fornye de Forbindtligheder, som i Aarene 1780 og 1781 ere indgangne mellem de samme Magter til deres Skibsfarths Beskyttelse, og som dengang bleve alle Hoffet i Europa communicerede. Da S. M. Keiseren af Rusland foreslog de nordiske Magter at retablere disse Forbindtligheder i deres oprindelige Form, har Danmark taget saa meget mindre i Betænkning at samtykke deri, som det aldrig har opgivet de Grundsætninger, der 1780 bleve erkærede, hvilket det har anseet det for sin Pligt at forsvare, ved alle Leiligheder at gjøre gjældende, og i Hensyn til samme ei tilstede andre Modificationer end dem, som uledes af dets Tractater med de krigførende Magter.

Langt fra det Ønske at forstyrre disse Magter i Udførelsen af de Rettigheder, som Krigen giver dem, har Danmark ingen andre Hensigter med Negociationen med sine Allierede, end saadanne, som ere defensive, fredelige, og ei i Stand til at fortrænge eller optre nogensomhelst Magt. De Forbindtligheder, som det vil indgaae, ville alene blive grundede paa den strengeste Opfyldelse af de Forpligtelser, som dets Tractater paalægge det, og naar det ønsker at sikke sin ustyldige Skibsart mod aabenbare Misbrug og Boldsomheder, som Søkrigen kun alt for let fører med sig, saa troer det at bevise sin Agtelse for de krigførende Magter ved den Forudsætning, at de, langt fra at ville autorisere eller taale saadanne Misbrug, ville fra deres Side gribe de bedste Forholdsregler til at forhindre og undertrykke saadanne. Danmark har ikke iagttaget nogen Hemmelighed angaaende nogen Gjenstand for dets Negociationer, om hvors Bestaaenhed man har indgivet Hoffet i London nogen Mistillid; men det har tillige tænkt, at det ei var afvigende fra den brugelige Form, naar det ønskede at oppebie det definitive Resultat deraf, forinden det officielt derom underrettede de krigførende Magter.

Da Underkøgnede ikke veed, at een af de Magter, som ere interesserede i denne Negociation, har gjort nogen Erklæring, eller har taget saadanne Forholdsregler med Hensyn til Negociationens Gjenstand, som kunde støde Storbritannien eller opvække dets Mistanke, saa kan han ikke svare paa dette Punkt af Hr. Drummonds Note uden sammes videre Forklaring. Endnu mindre kan han begribe, i hvilken Henseende de ved den foreløbige Convention af 29de August sidstleden indgangne Forbindtligheder kunne ansees for at stride mod dem, som Danmark er i Begreb med at indgaae med de neutrale og forenede Magter i Norden. I alle de Tilfælde, hvor han skulde opfordres til at bekæmpe eller bortfjerne Lovul, som man maatte nære med Hensyn til Kongens Oprigtighed, vil han finde denne Forretning meget let, saalænge den samme Oprigtighed finder Steb paa den anden Side med Hensyn til de Bebreidelser eller den Mistanke, som man maatte sætte i Bevægelse mod hans Majestæt. Han smigrer sig med, at den engelske Regjering vil, naar den har faaet de forlangte Oplysninger, have den Frimodighed at tilstaae, at den provisoriske og siebliffelige Opgivelse, ikke af et Princip (Spørgsmaalet med Hensyn til samme bliver uafgjort), men af en Forholdsregel, hvors

Magt aldrig er bleven og aldrig kan blive gjort stridig, ikke i ringeste Raade kan findes at staae i Modsigelse med de almindelige og bestandige Principer, med Hensyn til hvilke de nordiske Magter ere i Begreb med at oprette en Cooperation, som, langt fra at compromittere deres Neutralitet, alene er bestemt til at befæste den.

Undertegnede glæder sig ved den Tro, at disse Oplysninger maatte tilfredsstille Hoffet i London, og at det sidste vil lade Kongens Hensigter og Tænkemaade vederfares Retfærdighed, men især erkjende Hans Majestæts uforanderlige Onste, ved alle i Sammes Magt befindelige Midler at befæste det Venstab og gode Forstaaelse, som raader imellem Danmark og Storbritanien. Han har den Ære at give Hr. Drummond Forsikringen om hans meest udmærkede Hoiagtelse.

Bernstorff.

b.

Derpaa fulgte en Proclamation fra hans britiske Majestæt angaaende Embargo paa alle russiske, svenske og danske Skibe, samt Forbud mod Handel og Skibsfart til disse Rigers Havne, under 14de Januar 1801, hvilken Bestemmelse notificeredes de danske og svenske Gesandter i London i en Note af 15de Januar 1801. I denne Note fremsører Grenville Grunden til dette fiendtlige Skridt fra Englands Side; men ender Noten saaledes: „Men ved at gribe disse Forholdsregler vil Hans Majestæt bære Omsorg for, at ingen haard eller streng Fremgangsmaade skal vorde iagttaget mod uskyldige Individuer. H. M. nærer endnu stedse den oprigtige Attraa, at de Omstændigheder, som have gjort dette Skridt absolut nødvendigt, maatte vorde bortfjernede, og at Samme maatte blive i Stand til at vende tilbage til hine Forhold med Hofferne i Stockholm og Kjøbenhavn, som sandt Sted mellem dem, førend denne gjensidige Forstaaelse blev afbrudt ved nærværende Forsøg paa at fornye fordums Pretensioner.“

Den Danske Gesandts Grev Wedel-Farlsbergs Svar af 16de Januar 1801.

„Undertegnede, hans danske Majestæts overordentlige Gesandt, vil i Dag med Betydning oversende til sit Hof den officielle Communication, som han igaar har erholdt fra Lord Grenville, angaaende den Embargo, som er bleven lagt paa de danske Skibe i de britiske Havne. I det han venter sin Herres Befalinger i Anledning af denne offensive Forholdsregel, kan han ikke undlade at protestere mod Skyldigheden af de Bevæggrunde, som ere bleve anførte i omtalte Note, og mod Retfærdigheden af de Følger, som den britiske Regjering troer at maatte accreditere imod Hoffet i Kjøbenhavn. En Differenti, som er opstaaet imellem Hofferne i Petersburg og London under Negotiationer, som alene ere bestemte til at beskytte en fuldkommen Neutralitet i Norden, har slet Intet med Embargoen at gøre; og da hans keiserlige russiske Majestæt har udstedt en formelig Declaration over Grundene til de af Samme tagne Forholdsregler, saa finder Danmark deri en fuldkommen Gjendrivelse af den af hans britiske Majestæt anførte Beviisgrund. Hvad de nordlige Magters Grundsætninger i Henseende til de hellige Neutralitets-Retigheder angaaer, saa ere de aldrig bleve opgivne. Rusland har i sin krigsførende Egenstab blot udsat sammes Anvendelse, og Danmark og Sverige have ved deres Convention af 27de Marts 1794, der officiel er bleven meddeelt alle krigsførende Magter, i Europas Nafn erklæret, at deres Bestyttelses-System til Gunst for en uskyldig Handel er uforanderlig. Det følger heraf, at hans danske Majestæt blot har fornyet Baand, som hidtil ikke ophørte at eksistere. Undertegnede troer sig derfor berettiget til formeligen at protestere mod en Fremgangsmaade af saa fiendtlig Bestaaenhed, hvilket Kongen, hans Herre, maatte ansee som en aabenbar og overlagt Provocation, naar ikke Communicationen var ledsaget af den Forsikring, at hans britiske Majestæt endnu bestandig ønsker at vedligeholde den gode Harmonie med Danmark; et Onste, som hans danske Majestæt bestandigen har yttret, og derpaa givet de utvetydigste Beviser. Undertegnede, som ønsker sig til Lykke med at have i en Række af Aar været en Løll for Kongens, hans Her-

en uforanderlige Tænkemaade, beklager nu saa meget meer, at falske Indtryk true den gode Forsaaelse mellem begge Hoffer. Han ønsker, at han maa være Medskabert til en saadan Opgjævelse, som gaaer ud paa at rydde fornærmende Tvivl tilside, og bortspærre uberegnelige Følger for begge Magters Interesse. Med denne Tænkemaade og med Hølelsen af den største Hoiagtelse fornyer han Lord Grenville Forsikringen om sin Respect.

Wedel-Jarlsberg.

No. 3 (til Side 24).

Rapporter om Slaget 2den April 1801.

Den 1ste April om Eftermiddagen Kl. 3 $\frac{1}{2}$ lettede de to Divisioner af den engelske Flaade, under Vice-Admiral Nelson og en Contra-Admiral, gik tæt østen om Middelhavet og antrede strax sønden for den. Denne Force bestod af 12 Linieskibe, endel svære Fregatter, Bombarderere og mindre Fartøier, i alt nogle og tredive Seilere. Den 2den April om Formiddagen Kl. 9 $\frac{3}{4}$, Binden S. D., Bransletskuling, lettede denne saavel Sønden for Middelhavet liggende Force, som den Norden for samme værende, under Admiral Parkers Commando. Linieskibene og de svære Fregatter, under Viceadmiral Nelson, holdt rumt hen i Kongebødet, for at tage efterhaanden Blads paa Siden af den mig anfortroede Defension. Bombardererne og de mindre Fartøier posterede sig nærmere til Byen, og Admiral Parkers Division af 8 Linieskibe og nogle mindre Fartøier krydsede sig med Force af Seil sydheden mod Defensionens nordre Fløi. Kl. 10 $\frac{1}{2}$ passerede de forreste Skibe af Viceadmiral Nelsons Force de sydligste Skibe af Defensionen, og jeg gjorde Signal for de Skibe, som vare paa Stud nær, at begynde Slaget. Blotskibene Prøvesteen og Wagrien, og strax efter Jylland, imellem hvilket og Dannebrog det første af de engelske Skibe (et 74 Kanonstib) hoppede for et Anker agter fra, adløb strax dette Signal med en vel styret og fortræffelig vedligeholdet Ild. Efterhaanden opkom de øvrige, og ved deels at forbiøile den først antrede, deels at stille sig agter for ham, dannede en tæt Linie, som, da den ikke strakte sig længere Nord end til Orlogstibet Sjælland, kun angreb omtrent $\frac{2}{3}$ af den mig anfortroede Defension, da Tretroners Batteri, og da Blotskibene Elefant og Mars ikke, og Fregatten Hjælperen kun lidet kom i Ilden.

Slaget var inden $\frac{1}{2}$ Time almindeligt. 12 Linieskibe, hvoriblandt et paa 80, og de fleste øvrige paa 74 Kanoner, og 6 til 8 Fregatter paa den ene Side — paa den anden 7 Blotskibe, hvoraf kun 1 førte 74 Kanoner, de øvrige kun 64 og derunder, 2 Fregatter og 6 mindre Fartøier — saaledes vare Stridskræfterne fordeelte i det Hele. Fienden havde allesteder 2, hvor vi havde 1, og Blotstibet Prøvestenen havde foruden Contraadmiralen og 1 Linieskib, 2 Fregatter, som stød ham hele Liden ret for ind, uden at den kunde besvare disse et Stud. Naar jeg altsaa blot historisk melder, hvad Deres Kongelige Høihed Kronprindsen selv har seet, og med Dem saa stor en Deel af Danmarks og Europas Borgere, at denne (jeg kan vel kalde den saa) høist ulige Kamp vedvarede og vedligeholdtes med en uforlignelig Tapperhed 4 $\frac{1}{2}$ Time, at den overlegne Magts Ild 1 Time før Slagets Ende allerede var saaledes svækket, at adskillige af de engelske Skibe, hvoriblandt Viceadmiral Nelsons, kun stød med enkelte Kanoner; at denne Helt i dette Dieblit, midt i Slagets Hede, sendte en Parlamentair i Land for at foreslaae Vaabenstilstand; naar jeg tillægger, at det er meldt mig, at 2 engelske Linieskibe allerede havde strøget, men ved Opseiling af flere Skibe bleve understøttede og hejste igjen, — saa er det mig vel tilladt at sige, tilladt at trope, at Fienderne selv ville tilstaae: at Danmarks gamle Søtrigere Vere den Dag lyst i saa utrolig Glands, at jeg taffer Himlen for at have havt Europa til Bidne derpaa.

Endnu hang Seirens Bøgtfaal, om ikke lige, dog var den langt fra ikke sjunken til Stade for Danmark. Selv de første og haardest angrebne sydlige Skibe, selv den omringede, med al min høie Idee om dansk Tapperhed ubegribelige Prøvesteen, slog endnu en Stund, indtil næsten alle Kanonerne vare demonterede. Omfider maatte disse vige for Overmagten, og den danske Flåde ophørte derpaa efterhaanden Sonden fra og Nord efter. Allerede Kl. 11 $\frac{1}{2}$ blev Orlogsskibet Dannebrog, paa Siden af hvilket Viceadmiral Nelson laa, stød i Brand. Jeg begav mig med min Stander paa Orlogsskibet Holsteen af nordre Fløi; men Dannebrog stred længe under den strax istedet for heiste Bimpel. Den havde ved Enden af Striden 270 Mand døde og bleserede. Kl. 2 $\frac{1}{2}$ var Orlogsskibet Holsteen saa forstødt, havde saa mange Døde og Saarede, og et saa stort Antal Kanoner demonterede, at jeg atter omstiftede min Stander der med Bimpelen, og da Sjælland, hvis Louge vare overstødte, allerede var i Drift, begav jeg mig til Tretroner-Batteri, hvorfra jeg commanderede den nordre Fløi, som var i let Engagement med Barkers Division, indtil jeg Kl. 4 modtog Deres Kongelige Høiheds Ordre at ophøre med Slaget.

Defensions-Linien sønden for Tretroner kom saaledes i Fiendens Bold, undtagen Fregatten Hjælperen, som, da den tilsidst havde at stride imod en alt for overlegen Magt, kappede og holdt ind til Stubben; Repetitøren Elven, som efterat have faaet adskillige Grundstød, Master og Taktelag forstødt, endeel Døde og Saarede, holdt inden for Kronen; Skjotprammene Nyborg og Aggershuus, som, den sidste taget paa Slæbetoug af den første, holdte synkefærdige ind til Kysten, og det gernerste Flaadebatteri, som var meget ilde tilredt; endelig Blotsskibet Dannebrog, som kort efter Slaget sprang i Luften. Foruden det Tab, Fienden synlig har lidt, er jeg vis paa, at han, saavel paa Mandskab som paa Skibe, har lidt betydelig; ogsaa er Fordelen af Seiren kun ubrugelige Skibe med for det meste fornaglede Kanoner, og Krudtet overbord kastet.

Bestemt kan Antallet paa Døde og Saarede ei endnu opgives, men jeg anslaaer det fra 16 til 1800. Paa de første's Liste maa jeg med Smerte anføre: Chefene for Blotsskibet Indfødsretten og Fregatten Kronborg, Capitain Thura og Premierlieutenant Hauch, samt adskillige andre brave Officierer. Paa de sidste's staaer først: Chefen af Dannebrog, Capitain Ferdinand Braun, som foruden adskillige andre Saar har mistet den høire Haand. Til Officierernes og Mandskabets mageløse Mod har jeg intet Udtryk. Slaget selv kan kun beskrive det.

Doqven, den 4de April 1801.

Difert Fischer.

Over denne Beretning blev Nelson meget forbittret, og skrev et Brev til General-Adjutant Lindholm for at gjendrive den. I dette yttrede han, at han ansaae det for sin Pligt at give Prindsen bedre Underretning, da G. K. Høihed var kaldt til Bidne, da han ellers vilde have behandlet Fischers Rapport med den Foragt, som den fortjente. Efterat have udpeget nogle Usandheder (som Nelson kaldte det) vedbliver han: „hvad den Snak betræffende Seiren angaaer, da vil G. K. H. ikke stænte ham nogen Tillid. Hele Forsvarslinien indtil Syden for Tretroner's Batteri stød jeg i Scant, opbrændte og entrede jeg, eller drev Skibene ind i Havnen. Han siger, at det er bleven ham meldt, at to britiske Skibe havde strøget deres Flag. Hvorfor tog han dem da ikke i Besiddelse? Jeg tog hans, saasnart de havde strøget deres Flag. Grunden er klar — fordi han ikke troede det; han maatte indsee, at en saadan Melding var falsk. Han angiver, at det Skib, paa hvilket jeg havde den Ære at heise mit Flag, havde ved Enden af Slaget kun affyret nogle enkelte Stød. Og det er sandt, thi faste og koldblodige stode mine Gutter, og vilde ikke lade et eneste Stød gaae tilspilde. Han synes at ville spotte over, at jeg sendte et Vaabenstilstandsflag i Land. Men De veed, og G. K. H. veed, at de Kanoner, der bleve affyrede fra Kysten, blot kunde føre gjennem de danske Skibe, der havde overgivet sig, og at, naar jeg fyrede mod

lysten, det heller ikke kunde ske paa nogen anden Maade. Gud bevare mig fra, at jeg skulde ville tilintetgjøre en Danst, der ikke gjorde nogen Modstand mere. Da de bleve mine Fanger, blev jeg deres Bestyrter.“¹⁾ Med Hensyn til Styrlens Døgtighed paastod de Engelse, at Fischer uretteligen havde udeladt Trekroners Batteri og det paa Amager, og derimod optaget de engelske Skibe, som vare strandede og ikke kunde deeltage i Slaget.

Nelsons Rapport til Parler.

Elephanten, Kjøbenhavn d. 3die April 1801.

M. S. I Følge Deres Ordre at give Dem Rapport om den Eskadres Operationer, som De gjorde mig den Ære at underlægge min Commando, tillader jeg mig at meddele, at efterat jeg ved Hjælp af den duedige Officier Capitain Riou, og ved Capitain Brisbanes Utrættelighed, samt især ved Hjælp af Styrmændene paa Amazon og Cruizer, havde med Bøier betegnet det østre Løb og Middelfgrundens Beliggenhed, gik Eskadren udsat igjennem og ankrede ved Drags om Aftenen den 1ste. Igaar Morges gjorde jeg Signal til at lette og angribe den danske Linie, som bestod af 6 Linieskibe, elleve flydende Batterier, med Skjot fra 26 Fireogtyvepundere til 18 Attenpundere, og et Bombardeerstib, foruden sønnerbyggede Kanonbaade. Disse understøttedes af Kronserne²⁾, der havde 88 Kanoner, og af 4 Linieskibe, som laae for Anker i Indløbet, og nogle Batterier paa Den Amager.

Bombeskibene og Kanonbaadene undskyede, de øvrige 17 Skibe, som udgjorde den hele Linie syd for Kronbatteriet, ere sunkne, brændte eller tagne efter en Battaille af 4 Timer.

Det høist intrikate Farvand forvoldte, at Bellona og Russel uheldigviis kom paa Grund, men endstjønt de ikke indtog den Plads, der var anvist dem, kom de dog til at ligge saaledes, at de gjorde stor Nytte. Agamemnon kunde ikke lægge Middelfgrunden forover, og blev nødt til at ankre, men ikke den ringeste Daddel kan tillægges Capitain Fancourt; det var en Hændelse, som ethvert Skib er undertastet. Disse Omstændigheder hindrede vor Linies Udstrækning med disse 3 Skibe, som jeg er vis paa vilde have bragt Kronserne og de to ødre Skibe i Havnemundingen til Lausshed, og forebygget det stærke Tab paa Desfance og Monarch, som bragte den kjække, brave Capitain Riou (hvem jeg havde betroet Anførselen af Fregatterne og Corvetterne Blanche, Alceme, Dart, Arrow, Bephyr og Otter, for at understøtte Angrebet paa Skibene i Indløbet af Havnen) under en meget svær Ild; Følgen blev Capitain Riou's Død med mange brave Officierer og Folk paa Fregatterne og Corvetterne. Bombeskibene anvistes og toge deres Station ved Siden af Elephant, og kastede nogle Bomber paa Arsenalet. Capitain Rose, som tilbød sin frivillige Tjeneste til at anføre Kanonbrigerne, gjorde Alt hvad der var muligt for at føre dem frem; men Strøm-

¹⁾ Morning Chronicle pttter sig 21de April herom saaledes: „Da Ministeren Abington opfordrede Underhuset til en Takadresse til Lord Nelson o. s. v., tilskrev han det Lord Nelsons yderst store Mennekeljærlighed, at han havde foreslaaet Waabensstilstand, og vi have hidtil ligesrem troet det samme. Det gjør os imidlertid ondt at finde i et ministerielt Blad, at Lord Nelsons Bevæggrund var at udrede 3 af sine Skibe af den farligste Stilling. Lord Nelsons Forslag synes ikke at have været Mennekeljærligheds Handling, men en Krigslist, og vi ere endnu ikke ganske visse paa, om den egnede en ærlig Kriger.“

„Tre af vore Linieskibe“, siger hiint Blad, „Bellona, Russel og Agamemnon, vare paa Grund og udsatte for den skrækkeligste Ild fra Trekroner. Lord Nelson saa deres farlige Forfatning, og det var blot en kold omfattende Mand, som hans egen, der kunde udfinde det Middel til at redde dem, som han strax anvendte. Han gik ind i sin Kabin og skrev et Brev til Kronprindsen, hvori han bad ham, at lade Ilden ophøre strax fra Trekroner, da de saarede Danske, som vare i hans Bold, ikke kunde reddes, hvis Ilden vedblev. Ordren dertil blev givet, og en Stilstand paafølgte.“

²⁾ D. e. Trekroners og Lunettens Batterier; det sidste var uden Kanoner.

men var for stærkt for dem til at gjøre Tjeneste under Angrebet. Ikke desto mindre skyldes Capitain Rose og alle Officiererne saavel som Mandstabet paa Kanonbrig-gerne den største Roes for deres Bestræbelser. Baadene fra de Skibe, som ikke vare beordrede til Angrebet, ydede os enhver Bistand, og deres Officierer og Mandstab fortjene mit varmeste Bifald. Desfrée tog sin Stilling saa den bestjød det sydligste danske Linieskib langskibs, og gjorde den største Tjeneste.

Actionen begyndte 5 Minuter over 10, Avanten ført af Capitain G. Murray paa Edgar, som gav et herligt Exempel paa Uforsagthed, der efterfulgtes af enhver Capitain, Officier og Mand i Estadren. Det er min Pligt at bevidne for Dem Contraadmiral Graves's udmærkede Fortjeneste og Kjærlighed. Jeg føler mig Capitain Foley høilig forbunden, som tillod mig at heise mit Flag paa Elephant; hans Raad var nødvendigt ved mange og vigtige Leiligheder under Slaget. Jeg maa ligeledes erklære mig enhver Capitain, Officier og Mand høiligt forbunden for deres Tjenestiver og udmærkede Kjærlighed ved denne Leilighed. Oberst Stewart gjorde mig den Ære at være ombord paa Elephant, og han selv saavel som enhver Officier og Soldat under hans Commando deeltog med Glæde i Dagens Møie og Farer. — Tabet i en saadan Bataille har naturligviis været meget stort. Blandt mange andre brave Officierer og Mænd, som bleve sludte, maa jeg med Smerte anføre Capitain Moss paa Monarch, som efterlader Kone og 6 Børn til at begræde hans Tab, og mellem de Saarede Capitain Sir Thomas B. Thompson paa Bellona. Jeg har den Ære at være ic.

Nelson og Bronte."

Paa den engelske Liste opgaves det totale Tab af Døde og Saarede til 943, hvoriblandt 20 faldne og 48 saarede Officierer. Fra dansk Side er ytret den Formening, at Officierernes Antal er angivet nøiagtigere end de Meniges, fordi hine have Slægtninger og Venner hjemme, som derom maa underrettes, og slutter deraf, at de Engelses Tab har været langt større end opgivet.

Om den sluttede Waabenstilstand fandtes i Collegial-Tidenden for 11te April 1801 følgende Oplysninger: „De Rygter, som have udbredt sig i Publi- angaaende den engelske Admirals Fordringer eller foreslagne Villkaar ved de Underhandlinger, som have fundet Steb, forinden den indstrænkede Waabenstilstand blev sluttet paa Kjøbenhavns Rhed, ere saa mange, saa forskjellige, og for en stor Deel saa urigtige, at Udgiveren af Collegial-Tidenden skylder dette Blads Læsere Underretning om, hvad der nu med Visshed vides at være foregaaet i denne Henseende, hvilket i det væsentlige er følgende:

Den engelske Admiral, Sir Hyde Parker (som var forsynet med Fuldmagt fra sin Regjering) foreslog først en defensiv Alliance imellem Danmark og Storbritannien, i hvilket Tilfælde den engelske Regjering forbandt sig til at understøtte Kongen af Danmark med en Flaade af 20 Orlogsskibe, i det mindste, i Østersøen; hvorimod Danmark ogsaa skulde forpligte sig til at holde en Flaade af 10 Orlogsskibe i bemeldte Sø. Dette Forslag blev strax afflaet som stridende mod de nordiske Magters bevæbnede Neutralitets-Forbund. Derefter erklærede den engelske Admiral, at han var villig til at indhente nærmere Instructioner fra sit Hof, dersom han imidlertid kunde ansee Kjøbenhavn som en venstabelig Havn, og dersom Danmark vilde afstaae fra den nordiske Coalition. Fra Danmarks Side blev der udnævnt 2de militaire Kommissairer (Generalmajor v. Walterstorff og Generaladjutant Lindholm) for at indhente nærmere Forklaring over den førstnævnte Punkt; den sidste blev derimod aldeles afflaet. Efterat Commissarierne havde havt et Par Samtaler med Admiralen betræffende en Waabenstilstand og de dertil hørende Betingelser, gav han et (saakaldet) Ultimatum, som gik ud paa, at Danmark enten maatte indgaae en defensiv Alliance med Storbritannien, eller

og besærmere, og han forlangte bestemt Svar herpaa inden 24 Timer. Men det blev ham tilkjendegivet, at begge disse Forslag fandtes upassende og uantagelige. Den næste Dag tilbød han den Forandring i Vaabensstilstands-Billaarene, at Danmark skulde høre op med at armere; at dets Krigsstille skulde blive in statu quo, at der skulde iagttages den strengeste Neutralitet i Henseende til Storbritannien, og at det skulde suspendere Virkningen af det imellem de nordiske Magter indgaaene Forbund, saalænge, indtil den nuværende Uenighed med Kongen af England var bleven bilagt, eller til Admiralen havde faaet nærmere Forholdsregler fra sit Hof. Endelig bleve Commissarierne fra begge Sider enige om de Billaar, som indbefattes i den vedtagne Vaabensstilstand, hvis Indhold er indtrykt i Collegial-Libensens sidste Nummer."

No. 4 a. (til Side 32).

Danmarks Krigs-Erklæring mod England 1807. (Paa Frans).

Hele Europa hender det System, som Danmark har fulgt med uforanderlig Bedholdenhed under 15 Aars Krige og Uroligheder. Den strenge Overholdelse af en aaben og upartist Neutralitet, og en samvittighedsfuld Opfyldelse af alle de Pligter, den medfører, have udgjort den eneste og bestandige Gjenstand for alle dets Ønsker og Bestræbelser. I alle sine Forhold til andre Stater har den danske Regjering vist en Ligefremhed og en Redelighed, der svarede til dens Hensigters Reenhed, og til den Kjærlighed til Fred, hvori den ei kan mistænkes for nogenstunde at have vallet. Hidtil havde Forsynet velsignet dens Bestræbelser. Skyldfri og angerløs mod alle Magter, var det løftedes den at vedligeholde en god Forstaaelse med enhver af dem, og naar Omstændighederne fra Tid til anden have foranlediget Reclamationer og Discussioner fra de krigførende Magters Side, saa have de sjeldne haft sit Udspring fra den Upartisthed i den danske Regjering's Opførsel, og Strengbed i dens Grundsætninger, som hine Forhandlinger kun have tjent til at bekræfte.

Denne Freds- og Sikkerheds-Tilstand er pludselig bleven tilintetgjort. Efterat den engelske Regjering ved en flammelig Uvirkosomhed har forraadt alle sine Allieredes Interesse, der vare indviklede i en ligesaa alvorlig som usikker Kamp, har den pludseligen udviklet sin hele Styrke for at overrumple og angribe en neutral Stat, som ikke havde paa fjerneste Maade fornærmet den. Planen til at overfalde Danmark, som er forbunden med Storbritannien ved ligesaa gamle som heilige Baand, er bleven forberedt med ligesaa megen Hemmelighed som Hurtighed. Den danske Regjering har seet den engelske Krigsmagt ankomme til sine Kyster, uden Væelse om at den var stilet mod Danmark. Den Sjælland besandtes omringet, Hovedstaden truet, den danske Grund haanet og krænket, førend Hoffet i London ved et eneste Ord havde lagt sine fiendtlige Hensigter for Dagen. Disse bleve dog snart tydeligen nok udtrykte. Men Europa vil have Banffselighed for at sætte Tro til hvad det faaer at høre. Den forfæstede, den voldsomste, den grusomste Plan, som nogenstunde er bleven lagt, er blot grundet paa en foregiven Efterretning, eller snarere et løst Rygte, om et Forsøg, som efter det engelske Ministeriums Paastand skulde gøres for at rive Danmark ind i Forbindelser, som vare fiendtlige for Storbritannien. Støttende sig paa denne Forudsætning, som den meest løselige Undersøgelse snart viste kun var en falsk Formodning, lod den engelske Regjering paa den bestemteste Maade erklære Hoffet i Kjøbenhavn, at Danmark, for at beskytte sin egen Interesse og sørge for sin egen Sikkerhed, kun havde Valget mellem en Krig og mellem den nøieste Alliance med Storbritannien. Og hvilken Alliance pøvede man at tilbyde? En Alliance, som til første Pant paa

Danmarks Undertvingelse overgav dets Krigsflåde til den engelske Regjering. Salget mellem disse Forslag kunde ikke være tvivlsomt. Forslaget selv, ligesaa fornærmeligt i sit Tilbud, som i sine Trubler, kunde end ikke foranledige nogen Betænkning. Den retfærdigste og dybeste Skade maatte overveie enhver anden Betragtning. I dens Stilling mellem Skam og Fare havde den danske Regjering intet Valg. Krigen udbrød. Danmark skjuler ingenlunde for sig selv de Fare og de Tab, hvormed denne Krig truer det. Uforberedt overfaldet paa den troseste Maade, angrebet i en isoleret Provinds, som var blottet for alle Forsvarsmidler, med Magt henrevet i den meest ulige Kamp, kan det ikke smigre sig med at undgaae smertelige Uheld. Men endnu har Danmark at redde en usmittet Ære og den Agtelse, som det tør smigre sig med ved en pletløs Fremgangsmaade at have forstaaet sig i Europas Dine, og det troer at vinde meer Ære i en Modstand, som bukker under for Magten, end dets Modstander i en Triumf, som misbruger den. Det frygter ikke Europas Dom over denne nye Tvist, det troer forud derved at finde sig hædret. Lad upartiske Kabinetter dømme, om der for England var nogen politisk Nødvendighed, eller nogen Sikkerheds Betragtning for Haanden, for hvilken det tillader sig uden Betænkning at opofre en Stat, som aldrig har fornærmet eller paa nogen Maade udæstet det. Stærk ved sin gode Samvittighed, ved sin Tillid til Gud, ved de hædte og troe Nationers Kjærlighed og Hengivenhed, som ere forenede under eet elsket Scepter, nærer den danske Regjering det Haab, at den uden Svaghed vil kunne opfylde den alvorlige, sjønt farefulde Pligt, som Ære og Nødvendighed har paalagt den. Den troer sig berettiget til at stole paa de europæiske Kabineters Deeltagelse og Retfærdighed, og haaber at spore Virkningen deraf især fra de høie Souverainers Side, hvis Hensigter og indgangne Forbindelser have maattet tjene til Baastub for at besmykke den meest strigende Uretfærdighed, og hvis Tilbud, sigtende til at give den engelske Regjering Midler i Hænde til en almindelig Freds Indledning, ikke have kunnet afholde denne fra en Boldsomhed, der maa oprøre alle retfærdige og ædle Hjertier i England selv, der udsætter en dydig Souverains Charakter for Dabbel, og besudler for evig Storbritanniens Annaler."

Den engelske Erklæring udkom først (affattet paa Engelsk) den 25de September 1807, efterat Kjøbenhavns Skiebne allerede var afgjort, og lyder saaledes:

„Hans Majestæt skylder sig selv og Europa en aaben Fremstilling af de Bævegrunde, som have foranlediget hans seneste Forholdsregler i Østersøen.

Hans Majestæt har udsat denne Forklaring ene i Haab om en fredeligere Overenskomst med Hoffet i Danmark, hvilken det var Hans Majestæts inderligste Ønske og første Bestræbelse at opnaae, for hvilken han var rede til at gjøre store Anstrengelser og store Offere, og som han aldrig tabte af Sigte, endog i det meest afgjørende Fiendtligheds Dieblit.

Hvor dybt endog Hans Majestæt har følt sig stuffet i dette Haab, har han dog den Trøst, at ingen Anstrengelse fra hans Side har været sparet for at tilveiebringe et modsat Resultat. Men i det han beklager den grusomme Nødvendighed, som har tvunget ham til at tage sin Tilflugt til fiendtlige Handlinger mod en Nation, med hvilken det var Hans Majestæts alvorligste Attraa at indgaae en Forbindelse til fælles Liv og Alliance, føler Hans Majestæt tillidsfuld, at Retfærdiggjørelsen for Sammes Forhold vil findes i en uundgaaelig Pligts Byden, der for en Fyrste overgaaer alle en Souverains øvrige Forpligtelser, den Pligt nemlig at sørge, medens der endnu er Tid, for sit Folks umiddelbare Sikkerhed.

Men Hans Majestæt kunde ikke undlade at drage sig til Minde, at da det danske Hof, ved Enden af den forrige Krig, indløb sig i et fiendtligt Forbund mod Storbritannien, grundede dets Retfærdiggjørelse, fordi det saa uforvarligen

krænke en Neutralitet, som Hans Majestæt aldrig havde ophørt at respectere, sig paa dets Uformuenhed til at modstaae Virkningen af en udbortes Indflydelse og en frygtelig Rabomagts Trudsel. Hans Majestæt maatte nødvendigvis sammenligne den Grad af Indflydelse, der paa den Tid bestemte Kongen af Danmark til en Beslutning, der krænke en positiv Forpligtelse, som først for et halvt Aar siden var indgangen, med den langt større Virkekraft, som Frankrige nu havde Midler til at give det samme Stræmsels-Princip, da det saae Kongeriger lastede for sine Fødder, og havde hele Nationers Befolkning under sine Faner.

Faren var ikke heller mindre overhængende end vis. Den Armee, som var bestemt til et Indfald i Holsteen, var forsamlet paa det neutrale Hamburgs krænke Grund. Og naar Holsteen først var besat, var Den Sjælland i Frankriges Bold, og Danmarks Somagt til dets Raadighed.

En britisk Magt kunde, det er sandt, have banet sig Veie til Østersøen, og for en Tid ariet den danske Somagts Bevægelser. Men den Aarstid nærmede sig, da denne Forsigtighedsregel vilde været uden Nytte, da Hans Majestæts Flaade maatte have forladt hiin Sø, og tilladt Frankrige i uforstyrret Sikkerhed at forsøge sine Midler til et Angreb imod Hans Majestæts Besiddelser.

Dog, selv under disse Omstændigheder og i det H. Majestæt opfordrede Kongen af Danmark til at give den Satisfaction og den Sikkerhed, som H. M. var nødt at fordrø, og i det Samme forlangte det eneste Pant, hvorved denne Sikkerhed kunde gives med nogen Virkning, — ledsagede H. M. dette Forlangende med at tilbyde enhver Betingelse, som kunde forlige det danske Hofs Interesse og Følelser med samme.

Det blev Danmark selv overladt at bestemme de Billaar og de Betingelser, som det maatte forlange.

Dersom Danmark frygtede for, at Overtvælsen af dets Flaade vilde oprække Frankrigs Forbittrelse som en Frieligheds-Handling, saa havde H. M. Majestæt i Beredskab en Krigsmagt af saa frygtelig Størrelse, at den selv i Frankrigs Dine maatte retfærdiggjøre enhver Eftergivenhed, i det den gjorde enhver Modstand aldeles unyttig.

Var Danmark virkelig beredt paa at modstaae Frankrigs Forlangende og forsvare sin Uafhængighed, saa tilbød H. M. Majestæt sin Medvirksomhed til dets Forsvar — ved en Flaade, ved Tropper og Pengehjælp; end videre Garantie af dets europæiske Lande, og Sikkerhed for dets Colonial-Besiddelser samt Forsøgelsen deraf.

At Sværdet er bleven draget for at udføre en Foranstaltning, som var fornøden til at sikre H. M. Majestæts Lande, maa H. M. Majestæt oprigtigen og bitterligen beklage. At Verdens Stilling og Omstændigheder ere saa, at de have krævet og retfærdiggjort de Forholdsregler til Selvforsvar, hvortil H. M. har fundet sig tvungen til at tage sin Tilflugt, er en Sandhed, som Samme dybt beklager, men hvorfor han ingen Deel er ansvarlig.

Hans Majestæt har længe fortsat en høist ulige Kamp af samvittighedsfuld Overbærelse imod uafslægtig Bold og Undertrykkelse. Men denne Overbærelse har sine Grændser. Da den Plan aabenbart vedkjendtes og allerede var for langt fremrykket, til at fuldenbe de europæiske Magters Undertrykkelse under en almindelig Anmasselse, og ved Stræf eller ved Magt at forene dem til et Forbund mod dette Kongeriges Sorettigheder og politiske Tilværelse, blev det nødvendigt for H. M. at forekomme et Systems Held, som ikke var mere farligt for Sammes egen Interesse, end for de Magters, som vare bestemte til at være Medstaber for dets Udførelse.

Det var paa Tide, at Virkningerne af den Frygt, som Frankrig har indgydet Verdens Nationer, skulde finde en Modvirkning i en Anstrengelse af Storbritanniens Magt, der blev fremkaldt af trængende Omstændigheder, og afmaalte efter Farens Størhed.

Uagtet Krigserklæringen fra den danske Regjerings Side, staar det endnu til Danmark at bestemme, om Krigen mellem disse Nationer skal fortsættes. Hans Majestæt vil foretrække en fredelig Overenskomst. Han attraaer ivrigt at stille et Sværd i Steden, som Samme saa ugjerne nødtes til at drage. Han er rede til at vise Danmark og Verden, at, ligesom han alene har handlet i Overbeviisning om hvad der skyldtes hans egne Landes Sikkerhed, snstter han af ingen anden Bevæggrund, eller for noget andet Hensyn til Fordeel eller Forstørrelse, at drive de fiendtlige Forholdsregler over Grændserne af den Nødvendighed, som frembragte dem. Westminster den 25de Septbr. 1807.

No. 4 b. (til S. 34).

Om de engelske Tropper i Sjælland.

Hofman-Bang, Eder af Herregaarden Hofmangsgave i Byen, en af Forfatterens fortroligste Ungdomsvenner, som i 1807 tillige eiede Bistrup-Gaard tæt ved Røestilde, og som under de Engles Ophold i Sjælland var i idelig Bevægelse for at gaae Gæstestjold til Gaande, og tjene sit Fædreland, har meddeelt nogle Notitser i den Anledning, hvoraf herved gives et kort Uddrag. Gjærne havde Forfatteren leveret disse Notitser, der ere forfattede under Katastrophen selv, og udflyde fra en Pen, som stedse har været Sandhedens Tolk, fuldstændigen, men af Frygt for at gjøre sit Værk alt for vidtløftigt, har han ogsaa paa dette for ham høist interessante Bidrag maattet lægge en Forkortnings-Maalstok.

Saa snart Jacksons Forlangende om Flaadens Ublevering var af Kronprindsen bleven afviist, bleve Landværnsoldaterne indkaldte. Nogle af dem kom i Garnison i Kjøbenhavn, Andre bleve samlede under General Gæstestjolds Commando. Herremændene rundt om i Sjælland mistede derved Mange af deres Karle, og ved denne Formindstelse af Arbeidskraften forsinkedes Høstbjergningen. Flere af Kjøbenhavns Indbyggere, især Fruentimmer, flygtede ud af Byen til Benner paa Landet, og Bistrup Herregaard fik ogsaa den Slags Indquartering. De kongelige Prindsesser flygtede ogsaa kort før Bombardementet fra Hovedstaden, og General Baird, der havde besat Frederiksberg og kjendte dem da de passerede forbi, lod presentere Gevær for dem. Efter nogle Dages Ophold i Røestilde, flyttede General Gæstestjold sit Qvarteer til Egnen af Lethraborg, hvor man samlede Landværnet, der bestod af en Hov flét bevæbnede Mennesker, som deels i flere Aar havde været uvante til Krigstjenesten, deels vare over den Alder, i hvilken Militair-Tjenesten tilbørligen kan udføres. Nogle af dem, der indfandt sig paa Herregaarden Bistrup, vare isorte gamle Husar-Uniformer og saa flét bevæbnede som muligt. De saae ynkkelige ud. Hofman paatog sig at opsøge Gæstestjold for at meddele ham nogle ham ihændekomne Efterretninger om Fiendens Anmarsch. Han fandt den ærværdige gamle Mand til Hest paa en Høi uden for Rjøge, hvor Slaget stod nogle Timer efter. Udfaldet af den ulige Kamp mellem en velorganiseret Armee, forsynet med Artilleri, og det flét munderede uøvede Corps af Soldater og Landværns-Officierer, maatte den gamle Krigsmand have indseet; thi Hofman fandt megen Alvor i hans Væsen, da han forlod ham. Generalen overlod Hofman at sørge for sin Krigskasse, hvilket efter mange Hændelser omkring i Sjælland omsider lykkedes ham. Strax efter dette Møde med Generalen var det at Rjøge-Slaget stod, og det Gæstestjoldste Corps efter Englændernes lette Seier splittedes ad.

Under disse Omstændigheder udbredte Englænderne sig over hele Sjælland og kom ogsaa til Røestilde. Da Herregaarden Bistrup ligger tæt derved, frøgtede Hofman for Molest for sig og sin Familie, og søgte at erholde en Sauegarde.

Han henvendte sig i denne Anledning til General Wellesley (nu Wellington) selv, der lovede ham samme godmodigen, endstjønt han spørgende bemærkede, at han fandt Hofman noget paatrængende; men han undskyldte sig med sin Rones Forsætning, hvis Nedsættelse forestod. Samtalen førtes først paa Engelsk, siden paa Fransk, og da Hofman tilkjendegav sin Forundring over den Lethed, hvormed Generalen talte dette Sprog, bemærkede han, at han havde tilbragt en Deel af sin Ungdom i et irsk Collegium i Frankrige. Da imidlertid Leidebrevet udeblev, frede Hofman den følgende Dag og fornyede sin Bøn, hvortil han svarede den, at en Møllebygger, Porter, som havde arbejdet for ham, og som han troede arresteret, maatte blive frigiven. Han fik derpaa følgende egenhændige Svar fra Generalen.

Monsieur.

Blæseborg ce 2 Septbr. 1807.

Si les troupes vont du coté de Holbech, j'aurai soin que Madame de Hofman aura une sauve-garde. S'ils ne vont pas de ce coté - la, cette précaution ne sera pas nécessaire. — Si je le peux j'aurai l'honneur de vous faire une visite. Je ne crois pas que Mr. Porter a été arrêté.

J'ai l'honneur d'être, Monsieur, Votre très obéissant serviteur

Arthur Wellesley.

à Mons. Mons. Hofman.

Den følgende Dag gjorde Generalen med sine Adjutanter Hofman et Besøg og tog Frokost hos ham. Generalens Escorte bestod kun af toende Matroser til Hest. Under Besøget besaa Generalen Hofmans gode Malerisamling, hvori fandtes meget gode Stykker, og da Hofman tilbød ham et Maleri til Erindring om hans Besøg, afslug han det med forbindtlige Udtryk. Adjutant Cotton yttrede derimod, at hans Fader ogsaa samlede paa Malerier, men dette Bink vilde værten ei forstaae. Hofman anfører i sine Notitser flere Exempler paa Englændernes Godmodighed, hvormed de optog hans stundom djærve Tiltale, som en patriotisk Harme over det engelske Tog lagde ham i Munden, ligesom flere blandt dem, især blandt Hannoveranerne, udtrykte sig med Bitterhed over denne Englændernes Expedition mod Danmark. — Saavel Englænderne som Hannoveranerne holdt i Almindelighed god Mandstugt i Sjælland, og Marodeurer straffedes paa Stedet. Saaledes blev en Soldat, som tog et Uhr i en Landbys — Høie Løstrup — straffet i de forsamlede Troppers Nærværelse med Kat. Under Englændernes Ophold i Sjælland, stiftede en Godseier (B. . . g paa S. m) en Conspiration mod Englænderne, hvori Hofman ingen Deel vilde tage. Den opdaagedes, men Hannoveranerne gave de danske Anledning til at tilintetgjøre de dikhørende Papirer.

No. 5 (til S. 34).

Capitulations-Artiklerne for Staden Kjøbenhavn og sammes Citadel, vedtagne mellem Generalmajor Walterstorff, Contre-Admiral Lütken og General-Adjutant Kirchhoff, som dertil ere behørigt authoriserede af K. E. Generalmajor Beymann; og ved Generalmajor A. Wellesley, Sir Popham, og Oberstlieutenant Murray, behørigt authoriserede af Admiral Gambier og General-lieutenant Cathcart.

1. Naar denne Capitulation bliver understrevet og stadfæstet, skulle hans britiske Majestæts Tropper sættes i Besiddelse af Citadellet. 2. En Vagt af hans britiske Majestæts Tropper skal ligeledes besætte Holmen. 3. Stibene samt Krigsfartøjerne af enhver Bencønnelse, tilligemed alle hans danske Majestæt tilhørende Skibsfager og Sø-Inventarium skulle overgives i de Personers Bærge, som blive udnævnte for hans britiske Majestæts Krigsmagt, og de skulle ufortøjet

sættes i Besiddelse af Holmen samt alle de dertil hørende Bygninger og Forraads huse. 4. De sig i hans britiske Majestæts Tjeneste befindende Forraads- og Forselskibe skulle tillades, hvis fornødent gjøres, at komme ind i Havnen, for igjen at indstibe hvad Skibsfager og Tropper de have hidbragt til denne D. 5. Saa snart Skibene ere blevne udbragte fra Holmen, eller inden 6 Uger fra denne Capitulations Datum, eller før om muligt, skulle hans britiske Majestæts Tropper overantvorde hans danske Majestæts Tropper Citadellet i den Tilstand, hvort det findes, naar de besætte samme. Hans britiske Majestæts Tropper skulle ligeledes inden foremelbte Tid, eller snarere om muligt, igjen indstibes fra Den Sjælland. 6. Fra denne Capitulations Datum skulle Fjendtlighederne ophøre over hele Sjælland. 7. Ingen Person, være sig hvo det er, skal vorde molesteret, og al Eiendom, offentlig eller privat, undtagen de førnævnte hans danske Majestæt tilhørende Skibe og Krigsfartøier samt Inventarium, skal respecteres, og alle civile og militaire Betjente i hans danske Majestæts Tjeneste skulle vedblive i den fulde Udøvelse af deres Embedsforretninger over hele Sjælland, og Alt skal anvendes, som kan sigte til at fremme Enighed og god Forstaaelse mellem de tvende Folk. 8. Alle paa begge Sider tagne Fanger skulle ubetinget tilbagegives, og de Officierer, som ere fangne paa Wresord, skal befries for samme Forpligtelse. 9. Al Engelsk Eiendom, som maatte have været sequestreret i Følge de stedhavende Fjendtligheder, skal tilstilles Eierne. — Denne Capitulation skal stadfæstes ved de respective Høistkommanderende, og Stadfæstelserne skulle udvekles før Kloften 12 denne Dags Middag. Givet i Kjøbenhavn den 7de Dag af Septbr. 1807.

Walterstorff.

Lütken.

Kirchhoff.

Arth. Wellesley.

Home Popham.

G. Murray.

Stadfæstet og bekræftet ved os i det britiske Hovedquartier paa Hillerup denne fornævnte syvende Dag i September 1807.

J. Gambier.

Cathcart.

7de September udfæstede den commanderende General Beymann i Kjøbenhavn saadan Bekjendtgjørelse: „Medborgere! Efterat alle vore Forsvarsmidler ere blevne utilstrækkelige, og vi ikke have kunnet forhindre Fienden fra at anlægge Forskandsninger saa nær ved Stadens Volde, at han kan, saa ofte han finder for godt, sætte Staden i Brand paa flere Steder, uden at vore Slutnings-Anstalter (der ere ødelagte baade ved deres Brug og Fiendens Skyds) kunne formaae at standse Fjendens Udbredelse; saa har jeg, saavel i Betragtning heraf, som da efter min egen og de øvrige høistkommanderende Officierers fuldkomne Overbeviisning vor svækkede Styrke i dens nuværende Forsatning ikke er istand til med nogen Sandsynlighed at afværge, at jo Fienden er istand til at indtage og sætte sig i Besiddelse af Staden, og som en Følge deraf af begge Holmene og Flaaden, uagtet disses Forsvar fra Søiden er aldeles betryggende, været sat i den uheldige Nødvendighed, for at spare uskyldige Borgeres Blod, og Staden fra de uberegnelige Følger, dens Indtagelse med Storm maatte drage efter sig, at indgaae Capitulation med den fjendtlige Krigsmagts Anfører, og derved maattet overgive Flaaden, samt indrømme Fienden Besiddelse af Citadellet Frederikshavn og Holmen i saa lang Tid, som udfordres til at føre Krigsskibene ud paa Rheben, dog med Billaar, at baade disse Steder skal tilbageleveres, og Den Sjælland inden 6 Uger i det længste skal være forladt af de engelske Tropper, samt at alle private og offentlige Eiendomme baade her i Staden og overalt paa Den Sjælland skulle af dem blive uantastede og urørte. Medborgere! Idet jeg gjennemtrængt af Behyrning meddeler Eder denne Efterretning, maa jeg tillige minde Eder om; at den første Borgerpligt af Eder; hvis Liv og Gods nu saaledes ere betryggede, er Nødsnød og Orden, og jeg bør tillige advare Eder om, at Overtrædelse af denne Pligt er en Forbrydelse, som kunde drage bedrøvelige Følger efter sig.“

Samme Dag søgte en Hoven Følt at gjøre Opløb uden for Traktør Raus Gaard, men blev ved Hjælp af den bevæbnede Magt strax standset.

No. 6 (til S. 35).

Et Dienvidnes Beretning om Bombardementet.

(Efter Bultbergs „Efterretninger og Dymuntringer“ 17de Septbr. 1807).

„Hvor eller hvorledes skal jeg begynde at fortælle Dem den Glendighed, som Kjøbenhavn og dens Indvaanere i en Tid af næsten 3 Gange 24 Timer have maattet udstaae og endnu føle, og sikkert længe ville føle Følgerne af, — det ved jeg ikke. Jeg troer, at jeg i mit sidste Brev meldte, at Engellstmændene vare landede: de rykkede immer nærmere og nærmere for Byen. Vel gjorde vore Tropper adskillige smaa Udfald mod dem, hvorved især Kongens Livjæger-Corps, som altid blev brugt og sendt i Spidsen for de andre, udmærkede sig paa en ærefuld Maade ved Mod og Tapperhed — det mistede og adskillige Døde og har mange Saarede —, men alle disse Udfald vare dog af ingen synderlig Nytte, da Fienderne vare saa mange, og vi vare saa faa, og desuden ingen ordentlig Armee havde, da den kun bestod af Borgere og Frivillige.

Fienden kom os omsider saa nær, at vore yderste Forposter kun stode nogle Stridt paa hiin Side Stadsgraven; han oplastede imidlertid de frygteligste Batterier, især et bag ved Ladegaarden, og ellers rundt omkring Byen. De Gale bleve, efter Overenskomst imellem os og Fienden, af ham selv forflyttede ud i Landet, og indkvarterede i Kirker og andre Steder; thi vore Bomber og Kugler fra Bolden vilde ellers have dræbt og saaret Mange af disse Ulykkelige. Vi sat nu selv i Brand den forreste Deel af Vesterbro, men den ydre kunde vi ikke komme til for Fienden, da vi begyndte for sildig derpaa; thi Broerne burde strax, da Fienden nærmede sig, have været afbrændte, endstjønt det var En i Hjertet, at see saa smukke Bygninger som de paa Vesterbro at stige op i Røg; — dog dette var kun Forspillet til et end strækkeligere Skuespil. En Deel af Nørrebro og Østerbro blev ogsaa afbrændt. — Al Passage var imidlertid spærret, Portene bleve lukkede, der afgik ingen Post og der kom ingen Post. Fienden opfordrede os nu adskillige Gange til at overgive ham vor Flaade, hvilket vi naturligvis haardnakket affloge, det han dog ikke havde ventet; thi han troede ikke, at vi turde gjøre Modstand, naar han først var kommen i Land og var Byen saa nær, næsten paa et Pistolstuds. Saaledes gik da Tiden indtil den første Septbr., da Fienden formelig opfordrede Beymann til at udlevere sig Flaaden. Hertil svarede han bestemt Nei.

Den 2den September om Eftermiddagen kom her en Parlamentair for at hente den engelske Consul Hills Datter, som var i Huset hos Falbes, hvoraf man kunde slutte, at de havde noget Alvorligt i Sinde, hvilket vi ogsaa snart fik see; thi samme Dags Aften henimod Kl. 8 begyndte Fienden et aldeles mageløst Bombardement. I Forbigaaende maa jeg bemærke, at de Bomber, Fienden forhen havde kastet, just ikke vare med de bedste, hvoraf man havde taget Anledning til i de offentlige Blade at forsikre os, at kun $\frac{1}{20}$ vilde træffe, og de andre springe i Luften; men nu stede just det Modsatte. Fremmede Officerer, som opholde sig her i Byen, paastaae, at der aldrig endnu i Verden har været Mage til et saadant Bombardement, og at det var meer end Menneffeligt, at vi holdt os saa længe, som vi gjorde. — Man bestjød os med Bomber, Granater, Ildkugler, gloende Kugler og Brandraketter, og gjorde derved 2den September ligesaa mærkværdig som 2den April. Der kan nok neppe tænkes noget Strækkeligere og Frygteligere end dette Bombardement, og Ingen uden den, der har været tilstede der-

ved, kan gjøre sig en Idee om det Gyselige deri. Man tænkte sig Luften fuld af hurtigen løbende Stjerner — eller de saakaldte Stjernefald; thi omtrent saaledes saae Bomberne ud i Farten, at sigte ved mørk Nat — man tænkte sig disse at fare frem med en pibende Svinen, styrte ned i et Huus, med græsselig Bulder at slaa Tag, Loft, Bjælker, Gulv og flere Etager itu, omsider selv med et frygteligt Skrald at springe, og derpaa Luen at slaae ud igjennem Binduer, Loft, Døre o. s. v., saa har man omtrent et Billede af det Syn, hvortil vi her næsten hvert Secund vare Tilskuere. Hertil kommer, at næsten ved hver Bombe saaman Menneſter enten blive dræbte eller kvæstede paa Arme og Been, og at dette Bombardement vedblev for det første hele Natten mellem 2den og 3die Septbr., holdt noget op henved Morgenen, men begyndte igjen om Aftenen den 3die, og vedblev hele Natten mellem den 3die og 4de Septbr., indtil lige ud paa Eftermiddagen den 4de, begyndte derpaa igjen om Aftenen den 4de, og vedvarede hele Natten mellem den 4de og 5te Septbr. indtil ud paa Dagen den 5te, da det holdt op for bestandig.

Denne stræffelige Angstelses-Periode for Kjøbenhavns Indbyggere varede saaledes omtrent 3 Jævn døgn. Af Nætterne var vel den første særdeles rædsom, da vi endnu ikke vare vant til et saadant Syn; men alle Brandanstalter vare dog i god Stand, saa at Ilden ingen Overhaand kunde tage; der brændte op et Par Huse, men det var Intet at tale om; den anden Nat brændte der vel mere, især paa Nørregade, da Fienden immer sigtede efter Fruetaarn, men man var mere vant til det, saa at den Nat i det Hele taget ei var saa frygtelig. Men nu kom den tredje og sidste, og denne var den stræffeligste. Strax henad Aftenen angrebe de vore Batterier ved Lommerpladsen, stak Ild i alt Lommeret, saa at hele Himlen syntes at staae i Lue; de fik ogsaa ved deres Bomber Ild i adskillige Huse rundt om Fruetirke; Allarmen og Forvirringen blev immer større og større, Brandanstalterne vare ved Ilden og Bomberne fordærvede, Brandsolkene faldt som Fluer, da Fienden stedse smed Bomberne lige i Ilden for at hindre Slutningen; omsider maatte vi forlade Batteriet paa Lommerpladsen, og Krudtforraadet sprang i Luften. Paa Batteriet blev Capitain Nestorff, som havde en Bryggergaard paa Nørregade, stukt tværs over. Henad Natten kom der omsider Ild i Fruetaarn, som Fienden længe nok havde sigtet efter, og som han nu ogsaa fik Bugt med. Der kan neppe gives noget, at jeg saa maa udtrykke mig, stræffelig stoltere Syn, end det, at see en saadan Ildpyramide, som Fruetirke remviste, da det med Taarn og Alt stod i lys Lue. Ilden blev nu ved Taarnets Nedstyrtelse almindelig, og brændte da og den paafølgende Dag følgende Gader og Steder: hele Nørregade, lille Kjøbmagergade, Kultorvet, Nørrevold, Stubbegaden, Fiolstrædet, det meste af Kannikestrædet, Studiegaarden, Borchs Collegium, noget af Bimmelstastet, Klædeboderne, Fruestole 2c. 2c.

De fiendtlige Batterier laae i en saadan Linie omkring Byen, og saaledes, at der intet Sted var sikkert, hvor der jo saa at sigte regnede Død og Lemlæpelse ned. Vore Brand-Anstalter vare fordærvede, saa at vi ei kunde slukke den overhaandtagende Ild; der var altsaa intet andet tilbage for os, for at spare uftoldige Oldingers, Koners og Børns Blod, og Byen for ganske at ødelægges, end at capitulere; hvorfor da ogsaa Beymann den 5te om Eftermiddagen begyndte at underhandle med Fienden, og den 6te kom Capitulationen i Stand saaledes: at Fienden skal have hele vor Flaade, og selv udruste den her med alt Fornødent, til hvilken Ende han skal besætte Holmen og Kastellet, hvilket stede den 7de September; men inden 6 Uger skal de engelske Tropper have forladt Den Sjælland. Man siger, at de allerede næsten skulle have 2 Skibe færdige. De saae i Alt omtrent 21 Linieskibe og 16 Fregatter; det er haardt; men af to onde Ting maa man vælge den mindst onde.

... De Engelske skulle være mellem 30 og 40,000 Mand, og 6000 skulle staae

ved Rosser, for at hindre Kronprindsen Overfarten med sin Armee. De have, saavidt man endnu har erfaret, just ikke begaaet nogen Molest i Landet, men skulle have holdt en meget streng Krigstugt. Den commanderende General hedder Cathcart; Flaaden, som commanderes af Bopham, har intet gjort men lagt ganske rolig.

I Tirsdags bleve Portene for første Gang aabnede, men lukkedes Kl. 7 om Aftenen. I Dag afgaae for første Gang Posterne til Hamborg og Norge. — Nu maa jeg fortælle Noget om, hvorledes det er gaaet mig: jeg var, som De ved, i Studentercorpsen, og vi havde Ordre til, saasnart Generalmarsch sloges, sieblikkelig at indfinde os paa Bolden, hvor Enhver havde sin anviste Plads. Den første Nat mødte jeg altsaa paa Bolden, endstjønt jeg om Morgenen havde meldt mig syg; her forblev jeg da om Natten. Min Post var ved Vesterport, og der blev Ingen hverken dræbt eller saaret, da vi vare meget forsigtige og løb af Veien for Bomberne, som faldt paa Bolden. Ved Nørreport, hvor de nok havde været mindre forsigtige, blev 3 Studenter dræbte, og 7 saarede; blandt de dræbte vare Statsraad Golds og Justitsraad Holms Sønner; vi have i Alt ved Corpsen 6 Dræbte.

Den anden Nat mødte jeg ogsaa paa Bolden, endstjønt jeg ikke var tilsagt; men fik Lov til at gaa hjem igjen, hvilket jeg ogsaa gjorde, og forblev der indtil om Morgenen, da jeg formedest Bomberne, som faldt ned i Huset, maatte retirere ned i Kjelderens, som var det eneste Sted, man kunde være nogenlunde sikker; men snart nødte en Bombe, som faldt ned ogsaa her, os Alle til at forlade den; hun værtten, som eiede Huset og var Spekhøker, paastod at ville blive, og 2 Timer efterat vi vare gangne bort, kom en Bombe og tog ham hele Underdelen bort fra Møven af.

No. 7 (til S. 35).

Kronprindsens Brev til General Beymann.

„Saa ubehageligt det end er, at tænke sig Muligheden af Kjøbenhavns Overgivelse til Fienderne, saa lidet jeg ogsaa befrygter denne Overgivelse, medens De fører Overkommandoen, finder jeg det dog nødvendigt herved at bekendtgjøre for Hr. Generalen: at det er hans Majestæts Kongens Villie og Befaling, at De, hvis den Ulykke — som Gud forbyde — skulde tilbringe sig, at Kjøbenhavn blev indtagen, skal, forinden Stadens Indtagelse, lade antænde og opbrænde Flaaden, da hans Majestæt af tvende onde Ting vælger den mindste, og det virkelig for hans Maj. er et mindre Onde at vide sin Flaade brændt, end det langt større at vide samme i deres Hænder, som ere Fiender af hans Majestæt og Landet, og derved at give disse Ugjerningsmænd en Triumph, som ingen dansk Underfaat vil kunne taale.“

Steffens kom Kjøbenhavn paa 1½ Mil nær, da han blev opfangen og bragt til Fiendens Hovedkvarter; men det lykkedes ham at tilintetgjøre sine Depescher, hvis Indhold ingen Trudsel kunde afstvinge ham.

No. 8 (til S. 37).

Consul Wolffs Advarsler.

Blandt dem, som gjorde danske Autoriteter opmærksomme paa Rygtet om, at Expeditionen gjældte Danmark, var ogsaa den danske Consul i London, Wolff, Associé af Huset Wolff & Dorville. Dette Hus fik 2den Juni et anonymt

Brev af følgende Indhold: „Det er nogle vel underrettede Personers Mening, at den Expedition, som nu udrustes i dette Land, er bestemt til at tage Kjøbenhavn og hele Den Sjælland i Besiddelse. Derom burde Deres Regjering visse- ligen i Tide underrettes, for at berede sig paa disse Tropper ic. Onsdende Fred blandt hele Mennefteslægten er jeg ic. —“ Dette og andre Rygter om denne Expedition bevægede Consulen til derom at gjøre Indberetning til General-Land-Deconomie- og Commerce-Collegium, som 25de Juli besvarede Brevet saaledes:

„I Anledning af det i Hr. Consulens Skrivelse at 14de d. M. indberettede i London udbredte Rygte om befrygtende Misforstaaelse mellem Danmark og Storbritannien, unblader man ikke at give Dem tilkjende, at dette Rygte er aldeles ugrundet, at Intet fra vor Side er forefaldet, hvorved den mellem begge Hoffer herflende gode Forstaaelse paa nogen Maade kunde ansees svækket eller afbrudt. Vi maa derfor herved anmode Hr. Consulen om bestemt at modfise alle saadanne ugrundede Rygter, og berolige vore Søfarende med den Forsikring, at hertil aldeles ingen Anledning er forhaanden, da Collegium ikke vilde unblade, naar nogen uforudseet Omstændighed havde Indflydelse paa Danmarks hidtil iagttagne Neutralitet, betimeligen igjennem de Kongelige Consuler at lade de Søfarende meddele det Fornødne til Efterretning.“

Omtrent samtidig dermed gjorde Consul Wolff den danske Legationssecretair Rist opmærksom paa disse Rygter; men med samme Virkning. Rists Svar af 14de Juli 1807 lød saaledes:

„Gjentagelsen af alle de Rygter, som circulerede i forskjellige af Dagens Aviser disse sidste Dage angaaende Tilværelsen af uvenstabeligt Forhold mellem dette Land og Danmark, paalægger mig den Pligt, at underrette Dem om, at de ere uden mindste Grund. Jeg er i Stand til gjennem den bedste Autoritet at kunne sige Dem, at den britiske Expedition, langt fra at være stoppet i Sundet, er ufortøvet for en stor Deel passeret til Østersøen. De sidste Depescher, som Regjeringen har modtaget fra dets Minister i Kjøbenhavn Mr. Carlke, dateret 3die Juli, nævner henved 50 Transportflibe, som have fortsat Touren til Østersøen, og at de øvrige snart ventedes.“

Jeg stoler alt for tillidsfuld paa den Tilfredsshed, som denne Underretning, og den Forsikring som jeg dertil kan sige, at den gode Forstaaelse mellem begge Hoffer ikke er undergaaet nogensombest Forandring, vil give Dem, for ikke at benytte den første Leilighed til at meddele Dem den, især da jeg seer de offentlige Blade endnu fare vilb, og derhos overveier de alvorlige Følger, som saadanne Beretninger kunne have paa vor Handel. Jeg ønsker derfor, at De vil have den Godhed at udbrede denne Efterretning saa meget muligt i hans danske Majestæts Consuler og Vice-Consuler i Storbritannien, saa vidt som disse Rygter kunne have udbredt deres skadelige Indflydelse. Med Hensyn til Anmodningen om at anstaafe Passer for Reisende, som jeg har modtaget af Dem for nogle Dage siden, beder jeg Dem have den Godhed at underrette mig om Alien Office har nogen- sinde, og især nyligen, gjort nogen Banstælighed ved at udstede sige Passer (licences) efter Forlangende af Deres eller noget andet respectabelt Handelshuus, hvilket jeg ei kan formode, og ei kan finde nogen Grund til. Er det imidlertid Tilfældet, skal jeg gjøre det til en Gjenstand for videre Undersøgelse; er det derimod ikke, saa skulde jeg ønske, at den sædvanlige Maade i dette Punkt maatte blive fulgt.“

Jeg er ic.

14de Juli 1807.

J. Rist.

Consul Wolff ytrede for flere af sine Venner baade i Danmark og Norge samme Frygt. Saaledes skrev han til Statsraad Thorkelin i Kjøbenhavn: „Prenez garde à Vous, car le diable est à la porte“, og han gjorde ogsaa flere af sine Venner i Norge bekendt med sine Anelser, ligesom og Rygtet derom udbredtes i Norge af flere, der kom fra England.

No. 9 (til S. 42).

Norges Indtægter 1806 og den hele Stats Udgifter 1805.

Norges væsentligste Indtægter i 1806:		Rigsdaler.
Told-Indtægter	1,292,275.	Landstutteri 6,505.
Consumtion	110,631.	Støds- og Delliavent-Omkostninger 7,989.
Contribution	255,669.	Diverse Udgifter (Fragt og Reiser) 20,079.
Jordebogs-Indtægter	77,092.	Forstvæsenet 36,962.
Folke- og Familiefat	11,588.	Udgifter i Aalebning den nye Matrikul 29,784.
Gage og Rangfat	11,973.	Adskillige Refusioner, Livrenter 18,969.
1/4 Procent-Stat	40,586.	Toldbetjenternes Procenter af Told-Indtægterne 98,220.
Jord- og Bygningsafgift	227,310.	Pensioner 572,342.
Afgift af Arv	18,024.	Extra-Gage 160,000.
Sportler, Skifter o. s. v.	27,205.	Landmilitair- Staten samt Douceur og Marsch-Penge 2,781,022.
Adskillige Indtægter	70,149.	Land-Rekruterne i Hertugdømmerne 55,902.
Stempelpapir-Afgiften	85,000.	Rytterhold 27,676.
Robbetienden omtrent	25,000.	Søe- Staten 1,746,711.
I Alt Rdlr. <u>2,242,502.</u>		Renter af Statsgjælden 1,743,246.
		Forstjellige Indretninger 12,636.
		Steenbruddet paa Bornholm 8,817.
		Quartprocent-Stats Godtgjørelse 33,628.
		Fyrvæsenet 51,335.
		Etablisementet paa Rypsten Guinea 31,417.
		Præmie for Hval- og Robbefangsten, samt Fiskeriet under Island 29,839.
		Landveienes Istandsættelse 15,928.
		Udgifter ved Glasværkerne i Norge 9,155.
		Udgifter ved Saltværket i Norge 49,806.
		Omkostninger ved Courantbanken 1 Mar 27,798.
		Mynnten 4,690.
		Bestindiste Der 58,653.
		Esrom Canal 9,000.
		Forstuddet af Landveienes Istandsættelse 75,206.
		Courantbankens Seddel-Inddragelse 349,284.
		Frijs Jernværks Udgifter ¹⁾ 25,000.

Statsudgifterne i Aaret 1805:

	Rigsdaler.
Det kongelige Huses Deputater	199,954.
Hofholdning	110,132.
Hofbetjente samt Stald- Staten	106,766.
Patrikulair- og Chatolcasjen	52,500.
Civil- Statens Lønninger og Lillæg	875,233.
De kongelige Slotte og Bygninger, Theatret	135,390.
Ministrene udenlands	115,704.
Det udenlandske Departement	79,248.
Afrilandske Stater og Consulater	154,678.
Adskillige Udgifter, hvorunder det kongelige Bibliothek 6810	84,850.
Pleie-Anstalter	37,500.
Understøttelse for Fabriker	39,271.
Kjøbenhavn's Fattigvæsen	25,000.
Opmuddringen i Kjøbenhavn	50,000.
Korn- og Fourage-Anstaf- felse (med Kostleie)	669,853.
Kongsberg Sølvværk og Blaafarveværk	162,406.
Landvæsenets Forbedring	36,399.

¹⁾ Saavel denne Udgift som den ovenfor for Saltværket og Glasværkerne maa være mere end erstattet ved disse Indretningers Indtægter. Frijs Værk gav i Aaret 1805

	Rigsdaler.	Diverse mindre Udgifter .	Rigsdaler.
Dvarantaine-Indretning .	18,639.		3,747.
Den synkende Fond . . .	379,400.	3 Alt Rdlr.	12,402,402.
Extraordinaire Udgifter ved Civil-Etaten ¹⁾	960,542.		

No. 10 (til S. 93).

Udtog af Forordningen af 9de Septbr. 1807.

Forordningens 1ste Capitel indeholder Maaden, hvorpaa de Personer, som ere engelske Undersaatter, skulle behandles. 2det Capitel foreskriver, hvad der med engelske Skibe og Varer, Bøgler og Gjeldsfordringer skal foretages. Den 25de § indeholder: „Alle Bøgler, som ere trasserede eller endosserede af nogen storbritannisk Undersaat, skal fremdeles honoreres efter Regelretten, dog saaledes, at Betaling ikke maa stee umiddelbar til Præsidenten, men til en Comitee, som Kongen for hans Riger og Hertugdømmer til det Diemed vil anordne i Altona, hvilken Comitee det skal paaligge at undersøge og forviise sig om, hvorvidt den udbetalende Sum maatte være engelsk Fordring, da den i saa Fald bliver at deponere i den kongelige Kasse indtil videre; i modsat Fald erholder Præsidenten Bøglens Beløb udbetalt.“ (Ifølge Plakat 16 Octbr. skulde Bøglens Eier være pligtig til at fremlægge sine Handels-Bøger eller en Notarial-Afskrift, eller om fornødent gjordes for Retten at aflægge sin Ed paa, at Bøgelgjælden ei tilhørte storbritannisk Undersaat). 3die Capitel indeholdt i 28de §: „Alle Breve uden Undtagelse, som komme fra England, eller ere bestemte derhen, saa og alle Breve til storbritanniske Undersaatter, skal, naar og hvor de antræffes, indsendes til Stiftamtmanden, og ingenlunde udleveres efter Adressen“ o. s. v.

No. 11 (til Side 93).

Rorst confisteret Privatgjæld til England.

Huset Wolff & Dorville, som dengang vare de norske Trælasthandlernes vigtigste Commissionairer i England, opgiver de Summer, som i Norge confisteredes, saaledes:

2,266 £	8 s.	7 d.	Henrik Gerner, Moss.
1,373	- 3	- 6	- Magnus Tyrholm, —
1,274	- =	- =	- Hans Jensen Blom, Stien.
640	- 8	- 8	- Christian Heperdahl, Christiania.
199	- 5	- 6	- Johannes Bergh, —
230	- =	- =	- Dantel Elleffen, —
141	- 3	- 1	- Salomon Clausen, —
130	- 11	- 8	- Sivert Rud, Moss.
136	- 16	- =	-
6,441 £	17 s.	= d.	

et betydeligt Overskud, Saltværket havde en god Ballance, og dette man og have været Tilfældet med Glasværkerne. (Forf. Anm.)

Herunder indbefattedes Afdrag paa Kjøbet af Laurvigs Grebflab . . .	240,000 Rdlr.
Greb Lerches Gaard	86,000 —
Til Dombusets Opførelse	76,282 —
Godtgjørelse til en Deel af Interessenterne i det ophævede Bryggerlaug	817,900 —

(Nathanfons. Anm.)

Den danske Consul i London, Jens Wolff, ligger i sin „Appeal and Memorial, London 1833“ baade over Constitutionen selv, som han anseer stridende mod Folketretten, og derover er han, som dansk Consul, dert blev indlemmet. Derhos oplyser han, at disse hans Debitorer kvædberede deres Gjæld tildeels med 1 Schilling Sterling i Pundet. Der var vel og norske Debitorer til andre engelske Huse, som opgave deres Gjæld til Staten; men neppe vare de enten mange eller Summerne af Betydning.

No. 12 (til S. 95).

Resolutioner om Regjerings-Commissionens Oprettelse.

Det Cancelli-Plakat af 24de August 1807 bekendtgjøres: „At Kongen, under nærværende Omstændigheder, anordner en interimistisk Regjerings-Commission for Norge, bestaaende af Gen. Major, Prinds Christian August af Augustenborg, der fører Præsidium, saa ofte den ham overdragne militaire Commando tillader ham at være tilstede, Stiftamtmand over Agershuus Stift, Kammerherre, Grev Sebhard Moltke, og Justitiarius i Agershuus Stifts-Overret, Statsraad Halsen, og at han derhos har tillagt denne Commission Ordre om, paa eget Ansøg og Tilsvær at afgjøre Alt hvad den til Landets Lær anseer fornødent, og hvortil den ei betimelig kan erhverve speciel Kongl. Resolution, samt befalet, at alle Over- og Under-Ovrigheder i Norge uden Undtagelse skal indhente Forholds-Ordre fra denne Commission.“

Rescript af 2den Septbr. 1807 lyder saaledes:

„Da Regjerings-Commissionen skal levnes Tid til at tænke og virke for det Heles Bedste, saa skal den paa ingen Maade bebyrdes med Forretninger og Expeditioner af den Natur, som enten kunne uden Skade udsættes, eller uden Betænkelighed overlades til Stiftsbefalingsmændenes Afgjørelse. Stiftsbefalingsmændene skal derfor under nærværende Omstændigheder meddele temporaire Bevillinger og afgjøre alle Sager af det Slags, som i Følge de kongl. Anordninger kan ansees som expediti juris. Til den Ende bemyndiges herved Regjerings-Commissionen til at bestemme, hvilke Sager der kan henlægges til Stiftsbefalingsmændene at afgjøre, ligesom Kongen har tillagt Collegierne og Departementerne Ordre til at meddele Commissionen de fornødne Oplysninger i saa Henseende. I Øvrigt overlades det Regjerings-Commissionen selv at organisere sine Forretningers Gang. Da Hensigten med Regjerings-Commissionen alene er, at den i alle paatrængende, og for Norges Lær vigtige Tilfælde skal være i Besiddelse af den Myndighed, at kunne iværksætte Alt, hvad Kongen ellers gennem sine forskjellige Collegier og Departementer lader foranstalte, saa vedkommer dens Forretninger ikke den egentlige Commando, som er overdraget vedkommende Generaler, hvilke derimod i deres Instructioner ere beordrede til at henvende sig til Regjerings-Commissionen i alle de Tilfælde, hvor Forsvarsvæsenet og det Militaire maatte kræve Foranstaltninger af det Slags, som Stiftsbefalingsmændene ei ere bemyndigede til at iværksætte.“

No. 13 (til S. 103).

Angaaende Englands Fredsforslag 1807.

1.

Udtog af en Rapport fra Hr. Rist, forhen dansk Chargé d'Affaires i England, til Statsministeren Grev Bernstorff. London den 27de Septbr. 1807.

„— — Det var sandsynligen for at forsøge Bægten af disse Bemærkninger, at Hr. Canning iqaar, da han forelæste mig sit første Udkast til dette Hofs bestemte Forslag, har troet at burde tilføie en Oversigt af de Følger, som det vilde have for os, om vi affloge en Overeenkomst. Han forelæste mig derpaa følgende 5 Trubler, som deri vare angivne: 1) Constipation af alle vore Skibe, som ere eller maatte blive anholdte. 2) Vore Coloniers Indtagelse. 3) Vor Handels Udelæggelse. 4) Muligheden at man kunde blive nødt til at lade svenske Tropper rykke ind i Kjøbenhavn. 5) Den Nødvendighed man kunde komme i at belønne og stadesløsholde hans svenske Majestæt med Besiddelsen af Norge. Imidlertid har Hr. Canning fundet det Passende, at udelade disse Trubler af Copien af den verbale Note, som han har sendt mig.“

2.

Udtog af en Rapport fra Samme til Samme. London 2den Octbr. 1807.

Jeg havde Grund til at troe, at Hr. Merry var reist, da han iqaar Formiddag kom til mig for at sige mig, at Efterretninger, som hans Regjering nøligen havde faaet, havde forsinket hans Afreise, og opvakt det Onske hos Hr. Canning at see mig endnu en Gang hos sig, før han affendte ham. Som en Følge deraf indfandt jeg mig hos Ministeren, ledsaget af Hr. Merry. Gjenstanden for denne Samtale var at underrette mig om, at en Coureer var ankommen denne Morgen, som havde bragt Bekræftelsen paa hans svenske Majestæts Beredvillighed til at samvirke med hans engelske Majestæt til fælles Interesse, i det Tilfælde man behøvede Sammes Hjælp, eller med andre Ord, at svenske Tropper vare rede til at afløse den engelske Regjerings Tropper i Sjælland, dersom de sidste enten formedelst Capitulationen eller en anden Bestemmelse skulde blive nødt til at rømme denne D. Hr. Canning tilføiede til Slutningen, at han havde villet foreslaae mig endnu at benytte mig af Hr. Merrys Afreise, for at opfordre min Regjering til at indgaae en Forening, hvis Afslag useilbarligen vilde have Sveriges Medvirkning til Følge, og for at fremstille Samme Nødvendigheden af snart at komme til præliminært Forlig.

No. 14 (til S. 104).

Uddrag af Englands Erklæring mod Rusland.

Den i Petersburg af hans Majestæt Keiseren af Rusland udstedte Erklæring har opvakt den største Bestyrtelse og en følelig Smerte i hans Majestæts Sind. Hs. Maj. var ikke ubekjendt med Bestaffenheden af de hemmelige Forpligtelser, som Rusland har været tvunget til at understrive under Forhandlingerne i Tilsit; men han havde haabet, at Estertanke over hiin ulykkelige Forhandling, og en rigtig Bedømmelse af dens Følger for det russiske Navns Hæder og det russiske Riges Lær vilde have bevæget hans russiske Majestæt til at løsrive sig fra de nye Raadslag og Forbindelser, som Samme havde antaget i et Bestyrtelses og Modløsheds Dieblil, og at han heller vilde vende tilbage til en Statspolitik, som var mere overeenstemmende med de Grundsætninger, som han saa usorandret havde bekjendt sig til, og som mere betryggede hans Krones Ære og hans Landes Vel. Hs. Maj. havde megen Marsag til Mistanke og billig Grund til Klage; desuagtet afholdt han sig fra al Bebreidelse. Hs. Maj. troede det nødvendigt at forlange Erklæringer, i Hensyn til visse med Frankrig truffne Aftaler, hvis Hemmeligholdelse for Hs. Maj. ikke kunde andet end bestyrke ham i den Forstilling, som han allerede havde gjort sig om deres Natur og Gjenstand.

Hs. Maj. anseer sig ei forbunden til at retfærdiggjøre sig for Keiseren af Rusland i Henseende til Toget mod Kjøbenhavn. Ikke dem, der have deeltaget i

de i Tilsit gjorde hemmelige Aftaler, tilkommer det at forlange Godtgjørelse for et Skridt, som disse Aftaler gav Aarsag til, og hvorved en af deres Planer lykkeligen er bleven tilintetgjort. Hs. Maj.s Retfærdiggjørelse i Henseende til Toget mod Kjøbenhavn ligger for hele Verdens Dine; Keiseren af Ruslands Erklæring vilde tilføie den hvad der manglede, hvis Noget ellers behøvedes tilføiet for at overbevise de meest Bantroende om de Omstændigheders uimodstaaelige Bægt, der bestemte hs. Majestæt. Men lige til Bekjendtgjørelsen af den russiske Erklæring havde hans Maj. ingen Grund til den Formodning, at Keiseren af Rusland, hvad endog hans Mening var om Begivenhederne ved Kjøbenhavn, kunde hindres fra, efter Storbritanniens Forlangende, at paatage sig samme Rolle som Ræglar, som han saa gjerne opfyldte til Fordeel for Frankrige. Hans Majestæt ved ogsaa heel vel, at de første Kjendtegn til en fornøyet Fortrolighed, siden Freden til Tilsit, viste sig just i det Dieblit, da Efterretningen om Kjøbenhavns Belæring var kommen til Petersborg. — —

Hans Majestæt kan ikke begribe, at han ved at forslaa Kronprindsen af Danmark saadanne Freds-Betingelser, som den fra Danmarks Side lykkeligste Krig neppe kunde have forskaffet ham, udsatte sig for den Bestyldning enten at have forbitret Danmarksarme, eller fornærmet dets Værdighed. — — Hans Majestæt har gjort saa meget for at ende Krigen med Danmark, at enhver Erklæring fra hans Side med Hensyn dertil bliver unyttig; men han har Bænstelighed for at forene Keiseren af Ruslands Iver for at erholde et saadant Resultat med det Afslag, han nyligen gav, da han anmodedes om at anvende sin gode Mellemkomst for at opnaae et saadant.

No. 15 (til S. 106).

Under 18de Septbr. 1807 udkom en Forordning betræffende Udstedelsen og Omløbet af Danst-Courant repræsenterende Assignationsbeviser i Norge. Ved denne bekjendtgjøres, at Kongen har besluttet at lade udfærdige Assignationsbeviser lydende paa 1, 5 og 10 Rd. G., som af Regjerings-Commissionen skulde besørge sætte i Omløb i Norge, skulde gaae imellem Mand og Mand, og i alle Oppebørfler modtages i de kongelige Kasser lige med den Kjøbenhavnste Courant-Banks Sedler og Sølv- samt Kobber-Mynt. Disse Assignationsbeviser kunde paa Forlangende blive ombyttede med Danst-Courant i Rendsborg og Aalborg ved de derværende kongelige Kasser.

No. 16 (til S. 107).

Regjerings-Commissionens Skrivelse til Finants-Collegium den 20de Octbr. 1807.

Efterat have omtalt de Foranstaltninger, som Regjerings-Commissionen allerede havde truffet for at lindre den almindelige Bengeforlegenhed, og gjort opmærksom paa, hvad der fremdeles i den Henseende burde foretages, vedbliver den saaledes:

„Ligesom disse vore Forestillinger indeholde alle de Midler, vi have kunnet udtænke til under de nærværende besværlige Conjunkturer, da al Handel standser, og som Følge deraf Landets betydeligste Indtægtskilde tilstoppes, at bevirke Landets Redning, og til at tilveiebringe de nødvendige Fonds til Krigsfornødenhedernes stedse stigende Krav, — saa fordrer vor undersaatlige Stilling, ligesom vi

Skulde vor egen Sikkerhed, paa den besværlige Post, vi ere satte, at udbebe os H. Majestæts allernaadigste Resolution i disse tvende for Norges Vel høit vigtige Spørgsmaal. A. Maa Regjerings-Commissionen til de Handlendes Understøttelse bevilge Laan imod Hypotheker, efter den i Hensyn dertil det Kongl. Finants-Collegium forelagte Plan, og med de Forsigtigheder i Henseende til den i Circulation beregnede Seddelmasse, som Tingenes Vigtighed fordrer? B. Maa Regjerings-Commissionen, i Fald den ikke hastigen kan fourneres med 1 a 2 Millioner i Assignationsbeviser til denne og flere Norges uopsættelige Fornødenheder, hertil sætte efter dens Foranstaltning her fabrikerede Creditsedler i Omløb, og imidlertid, for ikke ved at udgive forskjellige Sorter af Repræsentativer at stæde eller nebbryde det enes eller det andets Credit, lade Assignationsbeviserne henligge ubrugte?

Den under Litr. A benævnte Resolution er uubgaaeligen nødvendig, for at vi kunne give de Laansøgende det afgjørende Svar, som de smerteligen forvente, og som, hvis det maa blive et Afslag, siebliffeligen vil have en Deel, og hvoriblandt ikke saa betydelige, Handelshuses hidtil med megen Kraft og Anstrængelse afværge de Dødbud til Følge. Den er fremdeles nødvendig for Regjerings-Commissionens Stilling, hvis den ikke aldeles skal tage den Tillid hos sine Medborgere, uden hvilken den med den bedste Villie ingen Nytte kan stifte paa den slibrige Post. Efter Norges Forfatning, i Følge af den Mangel det har paa offentlig Bank eller nogen anden Indretning, ved hvilken Laan kan erholdes — hvilket har den uundgaaelige Følge, at de bedst funderede Handelshuse, der i en Tidspunkt som denne, da enhver Indtægtskilde stoppes, og de maae savne de betydelige Fonds, de have staaende saavel hos Venner som Fiender, hvilke de ikke kunne indbringe, befindes i Forlegenhed — ansee vi det i den af os udkastede Plan foreslaaede Laane-Institut som det eneste Middel til at redde Norge for total Undergang. Vi sammenkaldte Deputerede fra alle Stiftets Kjøbstæder, for at oplyses om deres Trang, og med dem at overlægge Mødlerne til Landets Redning. Deres første Raab var Moratorier. Anseende disse deels for Palliativer, deels stabelige for den offentlige Credit, deels ledende til et total Amnesti for hver Debitor, afsløg Commissionen hidtil enhver Ansøgning herom efter strengt dragne og ufravigeligen hævede Grundsætninger. Skulde nu de Trængendes sidste Haab om Laan forsvinde, bør de vide, at det er Kongens Villie, som enhver Underaat i Underdanighed bør lyde, og ikke mistroe Commissionen for at have stuffet samme, fordi at dens Indsigelse og enhver dens Virken fra dette Dieblil vil være spildt.

Den under Litr. B benævnte Kongl. Resolution fordres i lige Grad af vor underaatlige Stilling og Pligt og for vor Sikkerhed. En kongelig Forordning af 18de Septbr. d. A. benævner Assignationsbeviser som det midlertidige Repræsentativ af dansk Courant, hans Majestæt erkjender og allernaadigst vil have surrogeret i Norge. Commissionen befunder sig her i det Dilemma, at den paa den ene Side føler Utilstræffeligheden af dette Surrogat til at afhjælpe Norges Trang, og tilveiebringe de fornødne Pengesummer; paa den anden Side finder den det meget betænkeligt at tilside sætte en kongelig Forordning, og uden speciel Autorisation at udøve det Regale, at fabricere et Penge-Repræsentativ og sætte det i Omløb i Landet.

Skulle altsaa Commissionens Operationer ikke aldeles lammes, og dens reedelige Bestræbelser for at virke, hvad der, i et saa kritisk Tidspunkt som nærværende, efter bedste Overlæg lader sig bevirke, ikke tilintetgjøres, saa maa den forene Regjeringens Tillid med Publikums, den maa enten i Almindelighed, som fraværende og adskilt fra Regjeringens Side, gives frie Hænder, uden dog i denne Henseende at underkaste sig andet Ansvar end det Værd og Redelighed gjør til enhver Mand, men især til Embedsmændens Pligt, — eller den maa være berettiget til at anholde om klare og nøiagtige Forholdsordres, og i det her omhandlede Tilfælde, hvor den korteste Opsættelse kan have de uberegneligste Følger,

maa den ubbebe sig dem medbeelte saa hastigen muligt, deels for selv at kunne bestemme sit Forhold, deels for bestemt at kunne afgjøre Norges Skjebne, og opfylde eller fuldfaste de Forventninger, i hvilke dets Belsærdschaab hidtil har været grundet."

No. 17 (til S. 112).

Grev Wedels Barndoms og Ungdoms Historie.

Grev Herman Wedel-Jarlsberg er født i Montpellier den 21de September 1779 paa en Reise, som Forældrene foretog til Neapel, hvor Faderen, Grev F. A. Wedel-Jarlsberg, var bleven ansat som Gesandt. I sit 5te eller 6te Aar kom Greven efter et Besøg i Danmark med sine Forældre til Haag, hvorhen Faderen forflyttedes, og forblev der til 1788. Dette Aar tilbragte Forældrene med alle deres Børn paa Jarlsberg, og her modtog Greven tilligemed hans 2 Aar yngre Broder, Baron, nu General, Ferdinand Wedel-Jarlsberg, deres første Underviisning af en Privatlærer, Scavenius. Fra den tidlige Barndom til den modne Ungdom deelte disse 2de Brødre uafbrudt Skjebne med hinanden, hvorved det varme og faste Broderhjelms-Baand knyttedes imellem dem, som gjennem hele Livet forenede dem. Under deres første Lærer gjorde Brødrene ikke store Fremfærd, da han var en estergivende Mand, som ingen Tvang paalagde de muntre Drengene. I Aaret 1789 blev Grevens Fader udnævnt til Gesandt i London, og begav sig derhen, hvorimod Moderen med Sønerne tog til hendes Søster, Kammerherrinde Bjelle i Slesvig. Her bleve begge Brødrene i Fællesskab med deres Fætttere underviste af en Læder ved Navn Schulze, der endnu i en mindre Grad end den forrige Lærer indskrænkede sine Lærlinge i deres Frihed. Han var saaledes dagligen et roligt Vidne til de alvorlige Feider, der stundom udbrød til Nævekampe mellem Brødrene og deres mandstærkere Fætttere, mod hvilke de altid gjorde fælles Sag, naar En af dem angrebes¹⁾.

I Foraaret 1790 kom Greven omtrent 11 Aar gammel med sin Moder og Søstende til London, og forblev der indtil sit 20de Aar. Begge Brødre havde under Opholdet i Faderens Huus flere Lærere, danske og tydske, og da disse hyppigen omstiftedes, gaves der egentligen ingen Fasthed i Underviisnings-Metoden, men det skyldtes kun Grevens gode Hoved og lette Fatte-Gvne, at han ikke desto mindre gjorde gode Fremfærd paa den literaire Bane²⁾. Blandt hans flere Lærere skyldte han især Kruse, dansk Candidat i Theologien, hvis grundige Underviisning han nød i 3 Aar i Faderens Huus i London fra 1790—1793, sin første literaire Dannelse. Da Kruse vendte tilbage til Danmark, blev en Læder, ved Navn Kellner, der var en alvorlig og sindig Mand, antagen som Lærer, og da ogsaa han forlod England 1794, kom en anden tydsk Mand ved Navn Schükler, der var en duelig Lærer og en Mand af et livligt og opvakt Hoved, i hans Sted; men han reiste 1797 til Amerika. Efter ham kom en Königsberger, Mitsch, som havde gjort sig bekendt med den kantiske Philosoph, over hvilken han endog med Bisald holdt Forelæsninger i London. Mitsch rettede især Underviisningen paa

¹⁾ I disse Nævekæmper tog Fættternes Søster, Fruen Julie Bjelle, der ofte i senere Aar har besøgt Norge, sædvanligen Deel, og maatte under samme taale mangt et Pus.

²⁾ Den gamle Greve stiftes i Uvenskab fra alle de Lærere, han havde antaget til Brødrene, og disse bleve af ham haarbt irettesatte, da han opdagede, at de corresponderede venstabelig med Lærerne efter deres Afreise. Især forstørnedes han, fordi de corresponderede med Kruse, efterat han var kommen tilbage til Danmark. Schükler, en af deres tydske Lærere i London, omtaler i et Brev dateret Hamburg 1802 med den varmeste Interesse sine forrige Disciple, og beder indstændigen om Efterretning fra dem.

Philosofi og Mathematik, og hans Disciple hørte ham dagligen forebrage Kants „Sittenlehre“ og „Critik der reinen Vernunft.“ I øvrigt modtog Brødrene saavel under denne, som under de 3 foregaaende Lærere, Underviisning i de ældre Sprog og i de almindelige Skolevidenskaber. I Familien taltes i Almindelighed, før den kom til England, Fransk, og der fik Børnene strax Lærere i Engelsk, hvilket Sprog naturligviis taltes i Husets Selskabs-Conversation. Under de første Lærere, der vare danske, meddeltes Underviisningen paa Dansk, men da tydske Lærere antoges, blev den givet paa Tydsk. Herved erhvervede Greven sig den Færdighed, hvormed han udtrykte sig i fremmede Sprog. Engelsk talte han som sit Modersmaal, og i det franske og tydske Sprog udtrykte han sig med stor Lethed. Lærerne vare i Almindelighed tilfredse med hans Fremgang, og han lærte hurtigen og uden Vanskelighed de ham givne Pensaa. Tidligen viste sig Charaktertræk hos Greven, som senere meer udviklede sig. Raffhed, Livlighed, et usforfærdet Mod, som stundom overgik hans Legemskræfter, til at gaae Modstand og Modgang imøde, vare Egenstaber, der gave ham Midler i Hænde til helbigen at gennemgaae en tornefuld Barndoms og Ungdoms Bane. Faderen agtedes som Diplomat og udførte vanskelige Forretninger til sit Hofis Tilfredshed, ligesom han havde tilegnet sig et behageligt Væsen og en fin Omgangstone. De meest oplyste og anseete Mænd gik ud og ind i hans Huus, og en saadan Omgang maatte have en velgjørende Indflydelse paa Greven, der forblev i sin Faders Huus indtil sit 20de Aar. I sin Familietred var den gamle Greve en streng Fader, og saa lidet han paa skønnede sin elstværdiske og almindeligen agtede Kones fortræffelige Egenstaber, saa lidet forstod han at vinde sine 2de Søners Kjærlighed, som under dette Forhold naturliggen heftede sig til Moderen. Den gamle Greve lod sine Børn opdrage med den største Simpelhed. I deres Klædebragt var aldeles Intet, der mindede om at de vare Ministerens Børn, og deres Forsøg paa at give den et mere moderne Tilskud og et mere passende Udseende straffedes med Strengthed. Greven og hans Broder vare uden al Opvartning, og de maatte selv pudse deres Klæder, og tildeels høde paa, hvad der i deres Garderobe trængte til Eftersyn¹⁾. Der blev dem af Faderen paalagt de forskjelligste Arbejder, der ellers kun falde i Børns Lod, hvis Forældre havde den simpleste Stilling i Livet. Saaledes maatte de arbejde i Haven, roe Faderen paa Themsen, male Værelser o. s. v. I deres fritimer beskæftigede de sig af egen Lust med Haandarbejde, Snebren

¹⁾ En Søndag bleve begge Brødre kaldte ned til Faderen og med megen Høitidelighed hver overleveret en af hans gamle Klædninger, bestaaende af en Klædestjole med store Knapper, en Vest og et Par sorte Floiels Knæbuzer. Da Faderen var en lille Mand, og begge Unglinger allerede stude ham langt over Hovedet, vare disse Klæder i alle Gænder for korte, og det var især ikke muligt at faae Vesten til at naae ned til Bugerne, hvorved et Stykke af den midterste Deel af Legemet blev ubedækket. Da de derfor lode Klæderne ligge ubrugte, spurgte Faderen dem flere Gange, hvorfor de ikke gik med dem, „om maastee ikke de Klæder, han selv havde brugt, vare gode nok for hans Herrer Søner?“ For nu at faae noget brugbart af Klæderne maatte begge Brødrene sætte sig til at sprætte op hvert Stykke, og igjen paa deres Viis sye dem sammen efter deres andre Klæder. Da de ikke kunde fordrage de store Knapper, som Ingen dengang brugte, købte de sig mindre for deres saa Sparestillinger, og fik saaledes af disse Stumper en passabel Dragt. Den første Gang, de viste sig for Faderen, fik de imidlertid en drøi Frettesættelse, fordi de havde casjeret Knapperne. Efter den gamle Mode maatte de ogsaa bære Haaret langt og ved høitidelige Leiligheder pudret; men da alle unge Mennestter i London begyndte dengang at bære Haaret à la Titus, tillode de sig en Dag, da der var Gæster hos Faderen, at beslippe de lange Lokker. Reppe viste de sig imidlertid for Faderen i denne nye Frisur, før de bleve alvorligen irettesatte for slige „Jacobiner-Rykker“, som han truede at pille ud af dem ved næste Gang at luffe dem inde, indtil Haaret var voxet ud til den forrige Længde. Greven var dengang saa godt som et voxent Menneske. Som et Beviis paa den tarvelige Opdragelse Brødrene fik kan ansøres, at Ingen af dem havde et Par Støvler før de vare 18 Aar gamle, men maatte steds bære Støv.

o. s. v. Endeel af denne Strengbed og Simpeltbed i Opdragelsen horte imidlertid til Dagens Tone, og deri laa Spiren til Legemets Hærdelse og Sjælens Bequemhed til at boie sig efter vanstelige Forhold i Livet. Greven lod sig aldrig, saalænge Helbreden stod ham bi, genere ved en Mangel paa Bequemmelighed eller Hjælp, og hans senere Liv giver mange Exempler paa Haardsorbed, som en Folge af hans Opdragelse. Dem tillodes næsten ingen Omgang med deres Jævnaldrende, og de gjorde intet noiere Bekjendtskab med nogen engelsk Familie. Den eneste Kammerat, som de saae og omgiktes med, var en Søn af den russiske Minister Woronzoff, senere Gouverneur i Syd-Rusland. Ikke heller gav Faderen dem nogen umiddelbar Anledning til at gjøre sig bekjendt med Dagens Politik og Avis-Litteratur. Denne Kundskab ihændekom dem paa en indirecte Wei, i det de om Søndagen maatte indhefte Ugens Aviser, hvis Indhold de begjærligen tilægnede sig, og satte sig ind i Dagens Begivenheder og Livens Charakter meer i Moderens end Faderens Aand. Faderen var en Aristokrat af den gamle Skole, der lagde for Dagen et bittert Had til de Omvæltninger i de indvortes Statsforhold, hvortil den franske Revolution pegede; hvorimod Moderen havde de liberaleste Grundsætninger, og fulgte med Deeltagelse den ædlere Deel af denne Friheds-Tendents. Denne Kundskab om den ydre Verden understøttedes ved de Fremmedes Meddelelser, som besøgte Huset og lærte dets indre Forhold at kjende. Den store Agtelse, som Moderen nød, beredte Sønerne Gæsternes og Huusvennernes Deeltagelse og Opmærksomhed, hvorpaa de dagligen modtog Besøger. Paa denne Maade fik de Leilighed til at lære at kjende Dagens Politik saavel som de engelske Forhold, og Greven opfattede disse Meddelelser med en Livlighed, der gav ham et Oversyn over de engelske Institutioner og en Interesse for samme, som han senere anvendte og som ledsagede ham igjennem hele Livet. Denne Omgang med Fremmede, Moderens liberale Tænkemaade og det tilfældigen heldige Valg af Lærere gav Brødrenes Aand en Retning, som den strenge og affødrede Opdragelse de fik ellers neppe vilde have givet den.

Savnet af Faderkjærlighedens Uttringer erstattedes tildeels ved Moderens Ombed og Kjærlige Omsorg for sine Børn. Det sømteste Forhold fandt Sted mellem Moderen og alle hendes Børn, som hun viste den største Ombed og Kjærlighed. Dette Forhold til Moderen foresvævede steds Greven som et af de lysfeste Puncter i hans Liv, og var af væsentlig Indflydelse paa hans Character-Udvikling, ligesom Moderens liberale Anskuelse, modsat Mandens, lagde Spiren til de friere Ideer, som udviklede sig hos Greven. En Familie-Katastrophe, fremledet af Faderens voldsomme Lidensflaber, og som ikke tilhører Historien, forvoldte Moderen de heftigste Sindslidelser, og nødte hende til den Beslutning med sin ældste Datter at forlade Mandens Huus, som den eneste Udvei til at undgaae dybere Krænkelse. Efterat de Flygtende paa Weien til den engelske Kyst vare blevne overfaldte af Røvere, og berøvet en Deel af deres rebe Penge, kom de ombord paa et Skib, der lykkeligen bragte dem til Danmark. For at staafe Moderen Penge til denne Reise gjorde Brødrene Herman og Ferdinand Wedel, der med sønlig Kjærlighed deeltog i hendes ulykkelige Skjebne, uden Faderens Vidende, et Laan

1) Professor Suedorff, som omkom paa en Reise i England 1792 og ofte besøgte Ministerens Huus, sælber om hende denne Dom: „Grevinde Wedel er en af de agtværdigste Damer jeg har kjendt; agtværdig hvad enten man seer hende mellem sine Børn eller i en lille Kreds af Venner, eller i den store Verden, hvor hun altid er en Værd for Norge, som hun elsker med Barm. Hendes Kundskaber om Verden, som hun har seet meget af, hendes fine og fordomsfrie Anmærkninger gjør, tilligemed hendes blide Væsen, hendes Samtale yderst behagelig. Giv hendes Børn arbe og bevare hendes Hjerte og Forstand! Det er, troer jeg, det Bedste jeg kan ønske denne fortræffelige Dame.“ (Suedorffs Skrifter I. 457). Dette Vidnesbyrd er i Sandhed i flere Henseender mærkværdigt.

af 200 Pund Sterling hos en i London boende Schwetzer, ved Navn Henry Bogearb, der havde været Kammertjener hos den gamle Greve og i denne Tjeneste havde oplagt en Deel Penge. Dette Laan havde imidlertid en afgjørende Indflydelse paa Brødrenes Stjebne. Efterat det ved Hjælp af de Midler, som Moderen fra Danmark sendte Brødrene, var blevet afbetalt, fik Bogearb, hvis økonomiske Stilling imidlertid havde forværret sig, senere hen flere falske Begler, hvilke han forsynede med Grev Herman Wedel-Farlsbergs efterstrevne Navn, hvormed han ved den for de taante 200 Pund udstedte Begel var bleven bekendt. En Dag i Sommeren 1799 indfandt en Slagter ved Navn Marschal sig hos Grev Wedel, og foreviste ham en saadan under hans Navn udstedt Begel paa 25 Pund, under Opgave at den var ham transporteret af Bogearb. Da Greven nægtede at have udstedt Begelen og at afgjøre dens Værd, begav Marschal sig strax til Politiet og anklagede Bogearb for Falsk. Til det Forhør, som derefter blev optaget, tilkaldtes begge Brødrene, og afgave en usorbeholden Forklaring om det mellem dem og Bogearb Passerede og det hos ham optagne men forlængst afbetalte Laan¹⁾. Nogle Dage efterat Forhørene vare optagne, fandtes i de engelske Aviser en Anmeldelse af hvad der var passeret for Old Baily, og i denne indeholdtes ogsaa Brødrenes Forklaring om Laanet hos Bogearb, hvorom deres Fader fremdeles var uvidende. Da han nu en Morgen læste denne Beretning i Aviserne, ilede han strax med disse i Haanden op til Sønnerne, der paa deres Bærelse modtog Underviisning af deres Lærer Mitsch. Da de paa Faderens Spørgsmaal frimodigen vedkjendte sig saavel den i Aviserne indeholdte Beretning om deres Vidnesbyrd, som dette Vidnesbyrds Sandhed, opflammedes Faderen til den heftigste Forbittrelse, hvorunder han først overvældede dem med de stærkeste Bebrejdelser, og da Sønnerne paa hans fortsatte Spørgsmaal opgave, hvorledes de havde anvendt de taante Penge, fulgte derpaa den voldsomste Scene, i hvilken den faderlige Myndighed let sejrede over den sønlige Uærbødighed, der ingen Modstand tillod sig, og som endte med at Brødrene bleve satte i Arrest og indeluktede i forskjellige Bærelser, medens Faderen blev bortkaldt i Anledning af et Besøg. Det Bærelse, hvori Greven blev indelukt, havde 2 Døre, hvoraf Faderen havde glemt at lukke den ene. Af denne smuttede Greven ud, og af den Støi, som Broderen gjorde i sit Indelukke, fandt Greven ham strax, og de fløgte ud af Faderens Huus. Deres Lærer Mitsch bad dem paa det indstændigste ikke at forlade Huset, da han derved blev sat i den største Forlegenhed, men Frygten for en Gjentagelse af den sidste sorgelige Scene overvandt alle Betæneligheder²⁾. De besluttede nu snarest muligt at begive sig til Danmark, hvor deres Moder opholdt sig, og hvorhen de længe forgjæves havde bedet Faderen at sende dem; for at de kunde begynde deres Bane. De bevæbnede sig hver med en ladet Terzerol, pakkede et Stykke Linned i en Bylt, og begav sig uopholdeligen fra det Landsted ved Themsen, hvor Faderen dengang boede, til London. Huusfolkene, der alle vare paa Brødrenes Side, forsamledes ved Borten, da disse forlode Huset, men for at

¹⁾ Efter en Extract af Retsprotocollen forklarede Marschal for Retten, at den unge og den gamle Greve, der ogsaa kom til, paa hans gjentagne Opfordringer bleve meget opbragte og truede med at kaste ham ud af Vinduet, da de ansaae ham for en Falskner. Dette gav Anledning til Anmeldelsen, da Marschal derover blev høiligen fornærmet. Forhøret optoges ved „Old Baily“ og sluttedes 22de Juni 1799. Lord-Dommeren tiltalte de unge Vidner meget venstabelig og opmuntrende, og den Raade, hvorpaa de unge Mennester fremstillede sig, omtaltes fordeeltigen i Aviserne. Efter de under Forhøret fremlømte Oplysninger blev Bogearb kjendt skyldig og hængt.

²⁾ Mitsch blev ogsaa haardt medtagen af den gamle Greve, da denne fik at vide, at Flugten var fuldført, og lod sig stræmme til at give en Erklæring, der var aldeles til Faderens Fordeel, og som gik ud paa at Brødrene ingen Mishandling havde lidt, og ingen Grund havde til Klage. Senere gjentaktes han imidlertid denne Erklæring og gav en anden til Brødrenes Fordeel.

Sagen skulde anses som Mebdider, traf de deres ladede Terzerol og truede at skyde den ned, der modsatte sig deres Flugt, hvorefter Hoben strax gjorde Plads for dem. Kæppe vare de komne ind i en Spyrevogn, før de ved at see sig tilbage opdagede Faderens gule Livree paa en velbespændt Vogn, der i fuld Fart satte efter dem. Ved at laske sig plat ned paa Bunden af Vognen undgik de imidlertid at opdages, og kom i god Behold til London. De henvendte sig der strax til en Landsmand, Major Friboe, der dengang var i London ¹⁾, og af ham erholdt de, efterat have gjort ham bekendt med deres Stilling, et Laan af 50 Pund til at bestride Udgifterne ved Hjemreisen, hvortil en anden Ven, der var ansat ved en af de fremmede Legationer og kjendte Familieforholdene, forstafede dem de fornødne Pässe. Efterat Flugtningerne havde tilbragt Natten paa et usfelt Straaleie i et af de simpleste Bertshuse i Charing Cross ²⁾, traf de den følgende Dag Mitsch paa et med ham aftalt Sted i London ³⁾. Mitsch medbragte et skriftligt Forsoningsforslag fra Faderen; men da dette var af et saadant Indhold, at Brødrede deri ikke troede at burde indlade sig, og Gaarsdagens Rædser endnu stode dem i frist Minde, tegnede de begge med egen Haand deres afflaende Svar paa Documentet. Efterat Mitsch forgjæves havde søgt at overtale Brødrene til at vende tilbage til Fædrenehuset, og efterat han havde bedet dem at maatte træffe dem den følgende Dag paa samme Sted, for det Tilfælde at han kunde bringe andre Forslag fra Faderen, begave Unglingerne sig atter paa deres Vandring i London. Da de nu for at søge deres Aftensmad gik ind paa et Kaffehuus, fandt de her en Avis, hvori Faderen med deres fulde Signalement lod dem efterlyse, og udlove en Præmie af 20 Pund for deres Opdagelse ⁴⁾. Foruroligede ved denne Efterlysning, som hentydede paa at de vilde blive behandlede som Deserteurer, og hvorved de ansaae den med Mitsch gjorte Aftale brudt, besluttede de skyndsomt at forlade London. De afgik ogsaa den følgende Aften, efterat have tilbragt Natten paa samme Maade som den foregaaende, og efter at have forsynet sig med en Kuffet, der udgjorde deres hele Reise-Garderobe, til Edinburg som outside passengers paa en Mail coach. Paa denne Reise gjorde de under deres paatagne Navne ⁵⁾ Bekjendtskab med flere unge Engelmænd, og i deres uvante Frihed glemte Unglingerne snart de Livelser, de i Fædrenehuset havde haft, og den Stilling hvori de befandt sig ⁶⁾. Denne havde derhos, naar hine Rædsels-scener vare glemte, noget saa eventyrligt og overordentligt ved sig, som maatte vække Unglingernes Interesse og forsone dem med de dermed forbundne Undværelset og Savn. De ilede desuden en kjær Moder og Gaabet om at aabne sig en ny Løbebane i Fædrelandet imøde. I Edinburg købte de sig en Kuffert ⁷⁾, som de selv derefter bare, og begave sig til Fods til Leith for at finde Skibslighed til Danmark eller Norge. Hos den danske Consul, til hvem de i Leith henvendte sig, bleve de meget venflabeligen modtagne, deeltogede oftere i hans Selstabskredsse, og foretogede med hans Sønner og en Deel andre unge Mennesker en munter Excursion paa et Par Dage i den omliggende Landegn. Ved et Aftenselskab hos Consulen fortalte denne sine

¹⁾ Friboe, siden Generalmajor i dansk Tjeneste, var nyligen bleven gift med en Datter af den rige Bødenhof, og gjorde da med sin Kone en udenlandsk Reise.

²⁾ Det betales 4 eller 6 Pence for Natteleie, og det var et sædvanligt Tilhølb for Tyve og Røvere.

³⁾ Mitsch blev strax jaget ud for at opsøge Deserteurerne, men vovede ei at sige den gamle Greve, hvor de vare at træffe.

⁴⁾ Signalementet er af 29de Juni 1799. Greven signaliseres der med „some pimples (Finner) in his face“ og med „thick fingers.“ Om Generalen hedder det „of gentil appearance, aviline nose etc..“

⁵⁾ Greven kaldte sig Smith, Generalen Meyer.

⁶⁾ Alle som kjendte Forholdene vare paa deres Side, og deres Skiebne opvakte vistnok dengang i de private Kredse almindelig Deeltagelse.

⁷⁾ Som de dog tilbeels spjble med Steen for at give den Udseende af en Rejsekuffert.

Efter Alt hvad der i London var passeret med dem selv, uden at vide at han havde de Flygtende selv hos sig. Da han imidlertid senere ledsagede Flygtningerne ombord i det Skib, hvormed de skulde afgaae til Norge, fortalte de ham til hans Forundring, at de selv vare de omtalte Personer. Efterat de vare komne til Land i Langesund, underrettede de ved Exprese Stiftamtmand Grev D. Moltke, deres Fætter, om deres Ankomst, og han ilede ud til Langesund for at tilbyde dem sin Tjeneste¹⁾. Skibsfører Sark og hans Familie gjorde store Dine, da Stiftamtmanden i en segaaret Baad lagde til Bryggen, og lod spørge til de to ubekjendte unge Mennesker, som logerede i Huset. Det lod til som man ikke ret vidste, om man skulde ansee dem for meget farlige eller meget anseete Personer, indtil Stiftamtmandens Hilsen og venlige Modtagelse gav dem det rette Lys i Sagen. Fra Langesund begave de sig med et Skib til Helsingør, og opsogte strax Moderen, der da opholdt sig paa en Eiendom ved Eskrom Sø i Sjælland. Efter saa Dages Ophold hos hende reiste de til Kjøbenhavn, hvor de erføre, at Faderen havde reclameret dem ubleverede og oversendte til England. Reclamationen blev dog, efterat Cancelliet i denne Anledning havde anstillet Undersøgelse, nægtet Opfyldelse²⁾, og de to Flygtninger bleve overalt modtagne med den største Deeltagelse og Forekommenhed. Efterat de vare forestilte Kongen, begyndte Enbrer af dem den Bane, han havde valgt. Greven forberedte sig saaledes til juridisk Examen, som han absolverede 1802, og blev derefter ansat som Privat-Secretair hos Grev Schimmelmann, der viste ham megen Tillid og Fortrolighed.

Den Lærer, som den gamle Greve gav sine yngre Børn, Dop, nu³⁾ Præst i Baale, var ikke saa misfornøiet med ham som de foregaaende Lærere. Det heftige Sind maatte have formildet sig med Alderen. Han sølte sig lykkeligere med sin anden Kone, Comtesse Minna v. Luchner, som var langt yngre end han. Der fandtes ogsaa Spor til, at han angreb sin haarde Opførsel mod sine ældre Sønner og gjorde Skridt til Forsoning. Under hans Ophold paa Jarlsberg viste han, at hans ældre Sønner vare i hans hærliche Erindring. I sin smalle Haves Buegange paa Jarlsberg havde han ladet opføre Bænte til Erindring om sine Børn, der steds med Omhu vedligeholdtes. Her var saaledes en Bænt, som han kaldte „Hermans Sæde“, og en anden, som hedte „Ferdinands Glæde“. Han yttrede for dem, som han gav Haab om Befordring paa sit Gods ved indtruffen Vacance, at hans Søn Herman, som han da nævne med Agtelse, vilde hædre hans Løste, og hans Haab stufedes ikke. Forfatterens Ven og Frænde, Proprietair Jørgensen paa Melsom, besøgte ham ofte, og var stundom hos ham nogle Dage. Han fandt hans Omgang behagelig og hørte ham ofte med Deeltagelse tale om sin Søn Herman, hvis Navn da allerede nævnedes med almindelig Høilagtelse blandt Landsmænd. Grevens Behandling af sit Gods omtalte Jørgensen ofte som besynderlig, hverken stikket til at give ham Fordeel eller hæve Godsets Værd. Der indførtes imidlertid under ham en Estergivenhed med Hensyn til Udelsen af Pligt-Arbejde, som paalagdes Huusmændene, der banede ham fra den Side Vej til Navnet af en god Huusbonde, medens hans Estermand

¹⁾ Grev Otto Moltke, senere Minister og Chef for det tydske Cancellie, var dengang udnævnt til Stiftamtmand i Christianssand, men opholdt sig endnu som Amtmand i Bratsberg Amt paa Gaarden Reen mellem Skien og Porsgrund.

²⁾ Moderens Erklæring blev ogsaa i den Anledning indhentet, og hun anfører dertil, at Faderen saavidt hun skønnede aldrig havde behandlet Brodrene saaledes, at han kunde vinde deres barnlige Tillid og Kjærlighed.

³⁾ [Frederik Anton Dop døde som Sognepræst til Baale i Jarlsberg 1850].

herimod i Begyndelsen betragtedes som streng, fordi han formodt et raffere Sving i Dyrknings-Processen under den indsigtsfulde Sverdrups Bestyrelse krævede mere Bygselfablernes bogstavelige Opfyldelse.

No. 18 (til Side 117).

Regjerings-Commissionens Brev til Kongen, 18de Septbr. 1807.

Skjøndt vi ikke have modtaget Deres Majestæts allerhöieste Befaling om at foranstalte de saa engelske Eiendomme, som findes her i Riget, priisdømte, og vi altsaa troe os overbeviste om, at det ingenlunde er Deres Majestæts Villie, at der i Deres Stater skal strides til nogen Priiskjendelse over disse Eiendomme, saalænge den engelske Regjering hverken har ladet de mangfoldige danske og norske Skibe, som til England ere opbragte, eller der anholdte, siden Krigen udbrød, eller Deres Majestæts Undersaatteres i England under Beslag lagte Effekter eller tilgodehavende Kapitaler, condemnere, saa troe vi det dog henhørende til de os allernaadigst paalagte Pligter, i allerdybeste Underdanighed at forestille de Følger, vi troe engelske Eiendommers Confiskation i Deres Majestæts Stater vilde have for Norge.

Vi vove derfor allerunderdanigst at andrage, at en saadan Confiskation af engelsk Eiendom i Danmark eller Norge useilbarligen vilde bevirke, at den engelske Regjering beordrer det Samme udført mod al dansk og norsk Eiendom, som findes paa de brittiske Der, enten de maatte bestaae i Varer eller tilgodehavende Penge, som, efter vor Kundskab om hvad norske Indvaanere især paa denne Tid af Aaret have tilgode i de engelske Stater, sandsynligen langt vil overstige Værdien af de engelske Varer, som findes i Deres Majestæts Riger, især da de næsten i ingen europæisk Stat mere maa sælges. Deraf vilde altsaa opstaae et overordentligt National-Lab, som tillige vilde bevirke, at mange Familier, ja de fleste Handlende, der for Diebliffet have Alt hvad de eie i engelske Hænder, enten i Varer eller Penge, vilde blive forarmede.

Overbeviste om, at Deres Majestæt har forudsæet dette, vilde vi ikke have vovet at neblægge for Deres Trone nogen Forestilling herom, i Fald vi ikke vare bleve gjorte opmærksomme derpaa ved Gjennemlæsningen af et offentlig Blad: Iversens Fyenske Avertissements-Lidende No. 140, hvor anføres, at fra Lønningen er meldt Følgende: „at Sagerne angaaende engelske Eiendomme i disse Dage skulle paadømmes. Politimesteren dommer i første Instans, og en dertil udnævnt Commission affiger den endelige Dom“. Foranlediget af disse Udtryk i et offentligt Blad haabe vi i allerdybeste Underdanighed, at hvor overflødig denne vor allerunderdanigste Forestilling maatte være, dens Bevæggrunde ville finde Deres Majestæts allerhöieste Bifald.

No. 19 (til Side 118).

Regjerings-Commissionens Forestilling af 28de Novbr. 1807.

Under 18de Septbr. indgav Regjerings-Commissionen en allerunderdanigst Forestilling til Deres Majestæt, af hvilken vi herved lige underdanigst vedlægge en bekræftet Afskrift. Ligesom Commissionen paa den Tid ansaa det for sin Pligt at skildre de Følger, Priisdømmelsen af de i Deres Majestæts Stater under Beslag lagte engelske Varer og Fordringer kunde have, saa troe vi det ei en mindre vigtig Pligt i Anledning af Deres kongelige Majestæts allernaadigste Plakat af 30te f. M. allerunderdanigst at forestille, at nogle Udtryk i samme maatte kunde virke, at den et af Alle vilde blive eens fortolket, hvorved der blev lagt

Indringer for de Handlende i saadanne Foretagender, der blot sigtede til deres Belfærds Conservation, og som det følger ikke er Deres Majestæts Billie skulle være forbudne. Blandt de Udtryk i den benævnte allerhøieste Plakat, som ved urigtig Fortolkning kunde blive de Handlende til Tab, vove vi at bemærke, den i 1ste § omhandlede middelbare Handel med Rigets Fiender, der maaste vilde opvække Tvivl, om ved middelbar Handel med England blot bør forstaaes saadan Handel, som under et laant Navn føres med denne Nation, eller om det endog skulde ansees for middelbar Handel med samme Land, at Norge sælger til venstabelige Staters Borgere saadanne Varer, som sædvanligen ei affættes uden til Britterne. Extenderes Meningen af denne Plakat saavidt, vil Følgen blive, at norske Produkter af den Bestaaffenhed, at de hidtil ei have kunnet afhændes uden til England, heller ikke kunne sælges til de saa neutrale Magters Undersaatter, der maaste i denne Tid kunde finde Fordeel ved at gjøre Indkjøb deraf. Commissionen formoder saa meget mindre, at denne sidste Fortolkning er grundet, som dens Virkning vilde blive stadeligere for Norge end for England, til hvilket fra Norge egentligen ei affættes uden Trælast, der for det meste kun er en Luxusvare for Englænderne, men hvis Salg næsten er det eneste Middel til at forstaae det søndenfjeldste Norge de behøvende Summer til Indkjøb af Landets Fornødenheder. En saadan Fortolkning om hvad der bør forstaaes ved middelbar Handel kan endog bidrage til at fremhæfte det sørgelige Dieblit, da vore Fiender ville stride til Condemnation af de betydelige Summer, de stjæle Nordmænd, og af den Mængde dansk-norske Eiendomme, de have i deres Hænder, hvilket, om det steer, vil sandsynligen for Norge blot i tilgodehavende Fordringer udgjøre Millioner, og naar hertil lægges det store Antal af Stibe og Ladninger, som ere lagte under Beslag, for begge Riger uhyre Summer.

At saadan urigtig Fortolkning af denne § i Plakaten, saavel som af Ordet Samkvem med Landets Fiender, kan finde Sted — have vi Grund til at formode, da det almindelige Forbud mod al Brevvegling med Fienden af Rogle er bleven saa bogstavelig forstaaet, at de endog have troet det utilladeligt at indbringe deres Fordringer i England, hvorved de staae Fare for, nu da man med hver Post kan vente Efterretning, at ogsaa tilgodehavende Kapitaler af den engelske Regjering ere lagte under Beslag om ei condempnerede, at tabe hvad de saaledes, af Frygt for at overtræde en Kongl. Lov, have forsømt at indfordre, hvilket vilde blive en ei ubetydelig Binding for vore Fiender, og et ubodeligt National-Tab for Norge. Paa de anførte Grunde vover Commissionen allerunderdanigst at foreslaae, at det til at afværge de stadelige Følger, en saadan, deels efter vor Formening urigtig, deels alt for bogstavelig Fortolkning af Deres Majestæts allerhøieste Forbud mod Handel og Brevvegling med Landets Fiende vilde medføre, allernaadigst maatte behage Deres Majestæt at befale, at ved middelbar Handel med England kun kan forstaaes saadan Handel, som, under et laant Navn af en neutral Magts Undersaat, i Grunden dog er Handel mellem en af Deres Kongl. Majestæts Undersaatter og Rigets Fiender, og at derimod ethvert Salg af Varer, hvis Udførsel ei i Almindelighed er forbunden til venstabelige Magters Undersaatter, fremdeles som hidtil maa være tilladt, saa og at det maa være enhver af Deres Majestæts Undersaatter tilladt, at affende saadanne Breve til England, som aabne indleveres paa Postkontoirerne, og ved Undersøgelse findes Intet at angaae uden Fordringer eller Anmodning om Benge-Udtællinger af Englændere.

Ved saadan allernaadigst Tilladelse kan maaste endnu noget reddes af de betydelige Fordringer, norske Huse have i England, og uden denne Deres Majestæts allernaadigste Tilladelse vil det blive umuligt for danske og norske Undersaatter at lindre de mangfoldige til England opbragte Landsmænds Nød.

No. 20 (til Side 119).

Regjerings-Commissionens Ordre til Byfoged Wulfsberg af 29de
Decbr. 1807.

„Ved herhos at fremsende Afstriften af en fra Christopher Faye i Drammen til Regjerings-Commissionen indkommen Skrivelse af 26de dennes, maa Commissionen anmode Hr. Byfogden det snarest muligt at ville begive sig til Sveldvigen for at undersøge, om det forholder sig saaledes som angivet er, at dertil er indkommet et Skib fra en forbrittanisk Havn for at indtage Ladning, og derfra rejsere til England, da De, om saaledes maatte befindes, herved bemundtges til at foranstalte de fornødne Messures til at forsikre Dem bemeldte Skib, samt til at opdage, hvem i denne forbudne Handel skulde have gjort sig skyldig. Hr. Byfogden anmodes videre at ville fortsætte Reisen til Brevig og Borsgrund, for med den Nødsigtighed, som Commissionen er berettiget til at vente af Deres Embedsiver, og som Sagens Bigtighed fordrer, at undersøge det Videre, som Skrivelsen indeholder, angaaende en ligeledes der med Landets Fiender brevent forbuden Handel, og ligesom Stiftamtmanden vil meddele Hr. Byfogden det fornødne Fristidspas til Afbenyttelse paa Deres Reise, saa paalægges det vedkommende Underøvrigheder og Betjente, imod Foreviisning af denne Regjerings-Commissionens Ordre, at være Byfoged Wulfsberg assisteerlig, naar og saa ofte han til Befordring af dette ham betroede Værende maatte requirere deres Bistand, ligesom alle de Vedkommende, hvor han i denne Anledning maatte finde det fornødent at afholde noget Forhør, skulle, naar de dertil tilkaldes, corporligen indfinde sig, eller i vidrig Fald maa vente at blive behandlede efter de i saa Henseende udgangne Anordninger.“

Under 16de Januar 1808 underrettede Byfoged Wulfsberg Commissionen om, at han havde anstillet den befalede Undersøgelse, og befundet, at de 4 Skibe alle vare efter Sigende bestemte til Frantrige, Holland og Portugal, men at Omstændighederne satte det uden for al Tvivl, at de gik til England. Imidlertid var der ingen Grund til at antage, at Afladerne havde begaaet nogen lovstridig Handling, saa meget mere som Stiftet under 17de October paa Forespørgsel har resolveret, at man maatte sælge Trælast til svenske Skibe, naar disse for egen Regning og Resito vilde føre samme til England. Der var ingen Grund til at omtvile, at de 3 Skibe jo virkelig vare preussiske, hvad Bremeren derimod angaaer, da ligne hans Papirer i alle Henseender engelske Fabrikater, og disse indsendte han derfor til Commissionens Bedømmelse, ligesom han og havde nedlagt Forbud paa Borsgrund's Toldkammer mod disse Skibes Expedition for Regjerings-Commissionens Ordre indløb. Til Slutning bad Wulfsberg at maatte møde personligen for Commissionen, for mundtligen at foredrage den Dplysning, han om denne Sag kunde give Commissionen. Efter disse Dplysninger troede Regjerings-Commissionen ikke at kunne opholde Skipperne, da de tilstræffeligen havde oplyst at være neutrale Magters Undersaatter, fra at fortsætte deres Reise. Men da Ladningens Bestaaffenhed, og de i England udgangne Dekreter angaaende saadan Handel, noksom viser, at disse Skibe enten vare bestemte til engelske Havne, som synes rimeligst, eller og maatte være betryggede ved de saa kaldede Licencer, saa turde Regjerings-Commissionen ei tillade dem at afgaae med de indtagne Ladninger; men sætter det i de 4 Skipperes Valg, enten de vilde udlosje Ladningerne og bortseile med Ballast, eller oppebie en kongelig Resolution, hvorvidt det kunde blive dem tilladt med deres Ladninger at blive klareret paa Toldboden, og imidlertid blive under Embargo. Derom anmodedes Grev Moltke at indhente Skippernes Svar. Efter denne Resolution beskikkede de 4 Skipperer under 2den Februar Borsgrund's Toldkammer til at meddele dem Toldklarering

for deres førende Skibe. Regjerings-Commissionen lod imidlertid Sagen henstaae indtil den Ansøgning, som Skipperne havde foregivet at ville indsende, indkom. Skibene maatte ballastede affeile.

No. 21 (til Side 135).

Den danske Declaration mod Sverige af 29de Februar 1808.

Den danske Regjering har med Laalmodighed oppebiet Virkningerne af de Bestræbelser, som Hoffet i Petersborg har anvendt for ved venstabelige Midler at bringe Sverige tilbage til den Interesse, som det har tilfælles med det hele Norden, og til de Grundsætninger, som udgjøre de første Led i dets Forbindelse med Rusland og Danmark. Da disse Bestræbelser bestemt ere mislykkede, befinder den danske Regjering sig sat mod Sverige i en Stilling, som ikke længer kunde tillade den at taale nogen Uvisshed i sine Forhold til det. Man kan ikke dsige sig hvad disse Forhold ere blevne til, siden et lumst Angreb pludselig har udrebet Danmark fra den Bane, som det i en lang Række af Aar ikke har tilladt sig den mindste Afvigelse fra. Den af Storbritanien mod et neutralt og fredeligt Land udsøvede Volds-gjerning har bragt hele Europa til at gjenlyde af et eneste Harm-Raab, og man bestrebte sig fra alle Sider for at give den danske Regjering Beviis paa den meest levende Deeltagelse. Hoffet i Stockholm ene iagttog, trods de særegne Baand, der forenede det med det Kjøbenhavnste, en bestemt Laushed, og har omstøder ifkun brudt den, for at fremføre de mindst retmæssige Klager, og meget ilde grundede Bebreidelser i Henseende til de Uleiligheder, som umiddelbart fulgte for det af Krigsbegivenhederne, saavel som de Strengheds Forholdsbregler, som den voldsomme Stilling, den danske Regjering paa engang saa sig bragt i, med Magt tvang den til at antage, og som de Rænter og Drillerier uden Ende, man fra Sveriges Side har foraarsaget den, kun lidet egnede sig til at bringe den til at afstaae fra. Det danske Kabinet havde været meget forlegen med at forklare sig denne Adfærd af en Souverain, hvis Interesse, Grundsætninger og Følelser det havde ønsket at kunne betragte i lige Grad saarede af en Skændselsdaad, der pludselig har tændt Krigsluen i Norden, dersom det ikke snart havde haft Leilighed til at iagttage, at det Sindelag, der i denne Henseende har bestemt Kongen af Sveriges Beslutninger, langt fra ikke var Ligegyldighedens. Den forunderlige Redebonhed, hvormed denne Monark, adskillige Uger førend Stralsunds Overgivelse, har samtykket i den større Deel af den engelske Nagts Afreise fra Pommern, hvor den ikke syntes at være ankommen uden for at oppebie Dieblittet, for at føres til Sjælland, og den Umage, hans svenske Majestæt gjorde sig for at underrette sin Nation om, at denne Gjenindstribning stede i Kraft af en Artikel i hans Convention med Storbritanien, have givet de første Kjendtegn paa en lønlig Forstaaelse paa Danmarks Bekostning. Disse Kjendtegn forsøgedes meget snart. Den danske Regjering er uvidende om Bestaaffenheden af de Tjenester og Understøttelser, som dens Fiender have faaet i Sveriges Havne; men den har følt dens Virkninger paa en for den sørgelig Maade. Det Indtryk, som Forhold af hvert Slags og de uafbrudte Connexioner, som Englænderne ingen Banffelighed fandt i at underholde med Sverige, maatte gjøre paa den danske Nation, er let at begribe. Det kunde ikke blive ubemærket af Noget, hvor meget Krænkelende for Danmark der laa i den Glæde, Kongen af Sverige syntes at finde ved at være paa Kysten lige for Sundet personlig Vidne til alle de Uretfærdigheder og Forurettelser, der udsøvedes mod dette Raboland, i de Smigrerier og de Udmærkelser uden Tal, der ødsledes paa Høvdingerne af den engelske Krigsmagt, i den Hæd, disse paa deres Side ibrigen bestrebte sig for at bevidne deres Sou-

verains Budsforvant, og i de Agtelsesbeviser til Gunst for hans svenske Majestæt, som de danske Krigsskibe, bortførte med Magt fra Kjøbenhavns Havn, paa deres Fart igjennem Sundet maatte give endog under Kanonerne af den Fæstning, hvis Salutering var deres Pligt. Hvor lidet gunstigt det Lys var, hvori Samstødet af disse forskjellige Omstændigheder nødvendiggen maatte sætte Kongen af Sveriges Sindelag mod den danske Regjering, vilde denne dog ikke bebreide sig, uden Grund at have overdrevet de sandsynlige Marsager til Klage, som det Stockholmske Hof, langt fra at bestræbe sig fra at bortfjerne, meget mere syntes at arbejde paa at frembringe, nære og bestyrke ved Alt, hvad der kunde gaae i dets Magt. Men det blev snart Andet end simple Sandsynligheder. Den engelske Regjering var den første, der opdagede Danmark hans svenske Majestæts fiendtlige Sindelag. Europa kjender allerede de Forklaringer, som denne Angivelse har foranlediget mellem Danmark og Sverige. Man har seet, at Kongen af Sverige, opfordret paa den meest aabenhjertige og venstabelige Maade til at forklare sig over denne Gjenstand, har begyndt med at ville undgaae denne Nødvendighed, og at hans Majestæt, endnu mere trængende opfordret, har endt med at give et skjævt, tvetydigt og fornærmeligt Svar. Da dette Svar imidlertid syntes at indeholde en vis Usandheds Bestyldning mod England, lod den danske Regjering sig for Dieblillet nøie dermed, og troede at burde skjule sine billige Klagegrunde mod Sverige under det Haab, at dette, opløst om sit sande Løb, og modent overveiende Følgerne af sine Beslutninger, vilde ende med at føie sig efter de Forestillinger, som Hoffet i Petersburg har gjort det med ligesaa megen Slaansel som Laalmodighed, for at formaae det til at afstaae fra sine Forbindelser med Storbrittanien, som aabenbart ere blevne unyttige og ufordragelige med Nordens Rolighed, og især med Danmarks Sillerhed.

Den danske Regjering kjender kun meget ufuldkommen Bestaffenheden af de Forbindelser, Sverige har indgaaet med England. Men hvilken end Gjenstanden, hvilket end Diemedet for samme imidlertid er, vilde ingen bedre end den vidst at indsee eller agte den Modbydelighed, som hans svenske Majestæt undlod at vise de indgangne Forbindelser. Men Kabinettet i Kjøbenhavn er ikke uvidende om, at den svenske Regjering selv har indrømmet, at den for dens Forpligtelser bestemte Tid er ganske nyligen udløben, og efterat Kabinettet i St. James har afslagt Massen i hele Europas Ansyn, og det havde været en Fornærmelse mod det Stockholmske Hof at formode, at det i nærværende Tidspunkt vilde indgaae nye Forbindelser med en Magt, der har anvendt Alt for at gjøre det kjed deraf, og som har givet det de retmæssigste Bevæggrunde til at bryde sine Forbindelser med den ¹⁾. Har man i Sandhed kunnet glemme i Stockholm, at England har opofret sine Allierede, den ene efter den anden, med blot Hensyn til sin troløse Egoisme, og at det, efter længe at have bedraget og mislebet Sverige ved falske Løfter, omsider kun har sendt det seen Undsætning for at lade dets Uheld gjøre end større Opsigt? Har den svenske Regjering da ikke virkelig følt, at den, krænket eller forraadet ved de Communicationer, som det brittiske Ministerium har gjort Danmark, compromitteres af sin Budsforvant i hele Europas Dine? Kunde denne Regjering virkelig følge sig, at den i Sundet udøvede Bold, at Østersøens Krænkelse, at en Brand kastet med grum Haand ind i Norden, vilde æfte af de fornærmede, krænkede eller truede Magter en Modstand, som ufortøvet og nødvendig vilde bringe Sverige i det Alternativ, enten at medvirke til det fornærmede Nordens Forsvar og Hevn, eller at affværges sin meest

¹⁾ Forfatteren har fulgt den trykte Declaration, som han har havt for sig, endstjønt dens Udtryk baade her og andetsteds er utydelige og ei godt valgte. Den har været skrevet paa Fransk og er slet oversat. [Enkelte klare Feil har Udg. rettet.]

aabnbare Laro, sine ælbste Grundfætninger og sine løvligste Rettigheder, for at gøre sig til et blindt Redskab for en Regjerings rasende Hensigter, der har vøbet at gøre Angreb paa de første Grundvælde for de nordiske Magters Sikkerhed, Velfærd og Værdighed? Kunde disse Betragtninger vel opveies af den usle Fordeel af Subsidier, for hvis Pris det londonste Kabinet bestandig vifer sig redebent at kjøbe Allierede, som det paastaer netop derved at forbeholde sig Ret til at behandle som Leiesvende?

Da Kongen af Sveriges Beslutninger imidlertid have ruffet hans Naboes største Forhaabninger, saa kan den danske Regjering paa sin Side ikke være tvivlsraadig om at tage det Parti, som dens Sikkerhed, Nordens almindelige Laro, dens Hengivenhed for Rusland, og Naturen af dens Forbindelse med denne Magt bydende foreskrive den. I det Dieblif da Sjælland paa ny trues af en engelsk Magt, som allerede de svenske Havne tjene til Foreningspunkt, da Nordens Fiender ville forstærke sig det stockholmske Hofs Afhængighed ved nye Benge-Understøttelser, da det engelske Ministeriums offentlige Taler noksom aabnbare de Forbindelsers Natur, der endnu existere eller ere fornvede imellem begge Magter, troer den danske Regjering sig berettiget til at foretrække en aabenbar Fiendskabs-Tilstand for precatre og tvetydige Forhold til en Nabo, hvis Sindelag er blevet mere og mere mistænkeligt, og som den i lang Tid ikke har kunnet ansee for andet end en maffret Fiende. Hans Majestæt Kongen af Danmark erklærer følgerigen, at Allerbøisamme antager i det Hele Ruslands Beslutninger i Henseende til Sverige, og at hans Majestæt i Intet vil adstille sin Sag fra hans Majestæt Keiser Alexanders, hans opbriede og troe Bundsforvant.

No. 22 (til Side 135).

Det svenske Hofs Svar paa den danske Krigserklæring.

Det danske Hof havde indgaaet et Forbund med Frankrige, gjort alle Forberedelser til franske Troppers Modtagelse i sit Land, samlet Forselsstibe i sine Havne, rustet Kjøbenhavn alt hvad det kunde, for at vælle et fransk Tog mod Sverige, da dette Hof tilfids gjorde en Krigserklæring, hvori det anklager Sverige for at være Marsag til dette Fredsbrud, paa Grund af at det ikke havde bedibnet Danmark nogen Sorg over dets Flaades Forliis, at det ikke vilde medvirke til at hevne denne Udmygelse, og i Særdeleshed at det søgte Bistand i England mod et Anfald. Hans Majestæts Forhold til denne Magt laa indenfor Grændserne af en egentlig Fred. Intet Slags Forbund eller Overeenkomst afpælede nogen for begge Hofferne fælles politisk Bane; ogsaa syntes Danmark, da Sverige, Rusland og Preussen i Forening strede mod Frankrige, i Styggen af sin Neutralitet at være en Ven af Alle. Vidne til dette System, og ved nogle i Aaret 1806 begjærte Dplysninger overtudet om Umulighed af heri at bevirke nogen for Sverige fordeelagtig Forandring, havde hans Majestæt ikke mere noget Haab om, at see den danske Sømagt nogensinde werde ham nyttig. Efter Freds slutningen i Tilfitt havde man tværtimod al Marsag til at frygte, at denne Styrke, ved Ruslands og Frankriges Indflydelse, engang kunde bruges mod Sverige, og hans Majestæt ansaa det derfor for passende at iagttage en dyb Laushed i Henseende til Begivenheder, som i forrige Efteraar fandt Sted i hans Nabolag, overladende til England og Fremtiden at retfærdiggjøre og bømme dem. Man stulder imidlertid Sandheden at erklære, at Høffet i London ikke har anmodet Sverige om at deeltage i dette Tog, og ikke engang betroet det Kundskab herom for i Udførelsens Dieblif. Ogsaa stæde ved denne Leilighed ikke mindste Bevægelse i Sverige. Den engelske Flaade kom og seilede bort, uden at løbe ind i nogen

svensk Gavn, og de Skæpetropper, som indstibedes i Bommern, tilbageleveredes i Kraft af en Separat-Artikel i den Convention, som i den Anledning sluttedes i London den 17de Januar 1807, og som underhandlede, da der vist nok ikke var Spørgsmaal om dette Tog. Denne Artikel lyder saaledes: „Det er en fuldkommen Overenskomst, at dersom uforudseede Omstændigheder kunde gjøre denne Conventions Formaal ubeførlig, eller om hans storbritanniske Majestæt skulde finde det fornødent at drage benævnte Tropper fra svensk Bommern, da skal denne Convention i ingen Henseende kunne hindre hans storbritanniske Majestæt fra at give saadanne Befalinger, som han maatte ansee passende til videre Bestyttelse for disse Tropper, som nu stilles under hans svenske Majestæts Befaling“.

Det engelske Hof har senere fuldkommen retfærdiggjort dette Foretagende, og hver Dags Erfaring retfærdiggjør det endnu mere. Talrige franske Armeer sætte sig fast i Nedresachsen og synes at have Noget i Sinde mod Norden. Endnu sandtes der Folkeslag at undertue, Gavn at lufte, og Kræfter at anvende mod England. Disse Hære skulde, det koste hvad koste vilde, trænge ind i Norden; de havde i ethvert Tilfælde gjort det under hvad Baastub der kunde optænkes; nu er hiint Anfald paa den danske Flaade bleven Løsen og Foreningsordet for hele Ligen. Det fortjener at anmærkes, at den danske Regjering, som allerede var omgivet af franske Tropper, styret, drevet, ja endog betalt af Frankrige, udgiver en Krigserklæring imod Sverige, uden engang at turde nævne den Magt, som leder dens Foretagender. Med Forlegenhed op søger Danmark Grund og Anteposter for at have Anseende af en egen Villie i denne Beslutning. Det anfører Sveriges Forestillinger mod de svenske Posters Standsning som Ubehageligheder, da det, for at hindre den engelske Brevvevling, ei var istand til at lade disse Poster gaae frit igjennem Landet, saaledes som Tractaterne foreskrive, og tilstaaer at være uvillkaarligen tvunget til denne Fremgangsmaade. Det gjetter hans Majestæts Tanker, og indbilder sig at de ere fiendste, medens det allerede i adskillige Maaneder hemmeligen er kommen overeens om et Anfald paa Sverige. Det giver sig af med at dømme om dette Lands Interesse, medens det selv har overladt baade sin Interesse og sin Selvstændighed til fremmed Indflydelse. Det bebrejder endeligen Sverige, at have beredt Forsvarsmidler ved en Subsidiatrat, medens det er betalt for en Angrebskrig, og bruger, ligesom af et Slags Forlegenhed, mod Sverige Ordet Leiesvende, hvilket den Regjering, som betaler Danmark, maastee har havt den Haardhed at foreslaae.

Man bør ogsaa her give hans storbritanniske Majestæt det fuldgrundede og hvitidelige Bidnesbyrd, at han i alle sine Underhandlinger og Overenskomster med Sverige aldrig har forlangt nogen angribende Forholdsregel eller Stridt, og aldrig villet andet end hvad der bestod med dette Riges Tryghed og Selvstændighed. Det seneste og meest overtydende Beviis herpaa er den Beredvillighed, hvormed den engelske Minister strax samtykkede i hans Kongl. Majestæts Forslag at frede Østersøen formedelst et formeligt Løfte, ikke at ridsende noget Krigsstib, paa Billaar, som havde været nyttige og hædrende for hele Norden. I dette ene Forslag læse den danske Regjering den fuldkomneste Igjendrivelse af alle de Klagemaal, hvormed dens Manifest mod Sverige er opfyldt, og i estertænlende Dieblit sammenligne Danmark den Tilstand, hans Majestæt har søgt at bevirke, med den Rusland og Frankrige nu indføre. De læse, alle Frankriges Budsforvante, i dette Englands Samtykke Forskjellen mellem de Baand, der forene begge Hoffer, og dem, hvort de selv ere fængslede, og dømme da, paa hvilken Side der er meest Agtelse for hver Partis Løb tilligemed den største Gavnlighed og Retfærdighed for det Almenes. Selv Danmark har længe været en Gjenstand for dette Raadbehov, og ophørte kun at være det, da dette Hof begyndte at blive virkelig farligt. Da Nedresachsen hærjedes og Hansfestæderne plyndredes, hvad gjorde Danmark da for at hævde det forurettede Norden? Sverige, Rusland,

England førte Krig i denne Hensigt; ingen tænkte paa at tvinge Danmark til at tage Deel derti. Da, som nu, var Danmark Ruslands Bundsforvant, hvi understøttede det ikke samme Sag? Hvad havde det at anføre for sin Rettighed, som Sverige nu ikke kan anføre for sin? Alt dette kan forklares ved den Uafhængighed, som Danmark søger at fortie, at det nu er i den franske Regjerings Bolb. Havde England fulgt denne Fiendes Grundsætning, saa havde det ikke tøvet med at gjøre Danmark vaabenløst indtil det Dieblit, da dette havde besluttet at hengive sig. Det havde adskillige Aar tilforn bemøgtiget sig, ja endog beholdt dette Land paa Grund af Nordens eget Bedste.

Selv Danmarks gamle Forbund med Rusland skal tjene til at besmykke denne Angrebskrig, skjønt hele Verden veed, at dette Forbund blot er sluttet til Forsvar, og som saadant ikke var gjældende for Ruslands seneste Krig, da denne Magt maastee alligevel kunde fordret det opfyldt. For at retfærdiggjøre sig vover det danske Hof at anføre Alt; det paatager sig tilsidst Ruslands Uretfærdighed, forraader en overlagt Aftale, Alt for at bølge en eneste Grund, den fornemste, at det er Frankriges Bundsforvant. Uretfærdighed og Falskhed have deres Grændser. Ære og Sandhed skulle i deres Orden seire. Stolende fuldelig paa sin Sags Retfærdighed, stolt af at regjere et stridbart og trofast Folk, der saa mange Gange prøvedes i Farer; og altid opholdtes ved den Almægtiges Haand, haaber hans Kongl. Majestæt, at samme Forsyn skal velsigne hans Vaaben, og gjenstjente hans Undersaatter en sikker og hæderlig Fred med Fiendernes Udmøggelse.

No. 23 (til S. 138).

Oversigt over den saakaldte Westhærs Operationer under General Armfeldts Befaling.

(Efter Arnolds Schwedische Geschichte S. 301 ff., efter Meddelelse af en Officier i den svenske Generalstab.)

Feldttoget mod Norge er blevet saa forskjellig bedømt, at det synes nødvendigt at give en kort Oversigt derover, som med Forbigang af Bisager blot berører de store Punkter. Mod Enden af Marts 1808 skulde en Hær samles omkring Drebroy under Navn af Reservehær. General Armfeldt fik Befaling derover. Men da de Danske just dengang havde erklæret Kongen Krig, saa maatte han fremstjynde alle tagne Forholdsregler, og paa det hurtigste sammentrække alle de Tropper, som skulde agere mod Norge. En særegen Afdeling deraf fik Navn af Westhær. Alle de Tropper, som befandt sig omkring Sundsvall og endnu høiere mod Nord, bleve anseede som sammes høire Fløi, under General-Adjutant Oberst Bergenstråles Commando, og alle Tropper fra Amål til Svinesund i Gothenborg og i Elfsborgs Landskøpsregimenter hedte den venstre Fløi og commanderedes af Generalmajor Baron Vegesack. General Armfeldt blev anset som Over-General, men med saadanne Indstrænkninger med Hensyn til begge Fløie, at disse Stærer neppe hængte sammen med Centrum, og udgjorde intet mindre end en inderligen forbunden Deel af det Hele. De Herrer Vegesack og Bergenstråle havde Ret til at indsende directe Rapporter til Stockholm, uden at Overgeneralen kunde kræve Meddelelsen af deres Indhold. Om end heraf ikke udsprang anden Ulempe end en bestandig Uvisshed med Hensyn til Udførelsen af alle combinerede Operationer, saa var dette allerede meget, og man vil nedenfor see, at dette ikke var det største Onde, som Delingen af Lillid og Magt frembragte.

Undersøger man dette System, som lænkebandt ethvert betydeligt Foretagende, lægger man Mærke til den Behændighed, hvorved Hærens gode Villie og Birlsommelighed læmmedes, saa kan man ikke afholde sig fra at begræde Sveriges Ulykke,

de Officere og Soldat siden Krigen Begyndelse, fra Uerns Brædder og Karellens Orkener til Glommen og Kattegattets Kyster, have hæderligen udmærket sig. Denne dybt og fra det Fjerne anlagte Fortrykthed sigtede steds til General Armfeldt, og det maatte være hans Ære, om han alene havde været et Offer derfor. Men Fædrelandet og den Hær han kommanderede ere langt meer at beklage end han.

De Norske havde ved Feldttogets Aabning 17000 Mand regulære Tropper, hvilke, omendkjønt ikke krigsøvede, i det mindste vare fuldkommen forsynede med alle sine Fornødenheder ¹⁾. Landmilitien, som bestod af Veteraner, beløb sig til 13000 Mand, og man havde været saa forstandig at incorporere dem i Linietropperne ²⁾. Disse 30000 Mand vare dækkede ved Dovrefjeld, Glommen, Kongsvinger, Frederikshald og Frederikstad paa den svenske Side, og paa Søiden ved lidet tilgængelige Kyster, og desuden beskyttet af Christiansand, Bergen, Christiansund, Agerhuus og Trondhjem; en Flotille paa 40 Sæll dækkede Christiania-Fjorden ³⁾.

Den svenske Hær skulde fra Sundsvall til Gothenborg beløbe sig til 16000 Mand; men den var aldrig 10000 Mand stærk, undtagen i Begyndelsen af Juni, da Landeværnet og Regimenternes Wargerier ⁴⁾ var stødt til den. En Flotille skulde lægge sig for Bugten ved Christiania, naar Isen gik op; men den foretog aldrig Kysterne ved Strömstad, hvor den dækkede Hærens venstre Fløi, der forøvrigt støttede sig til Marstrand og Warberg, og blev forsynet derfra og fra Lohuset i Gothenborg, uden at regne de Magasiner, som man anlagde i Wenersborg og Uddevalla. Centrum, som paa hiin Side Karlstad skulde rykke frem imod Grændsen, havde endnu den 18de Marts ingen Magasiner, omendkjønt det skulde agere i Sveriges usrugtbareste Landstaber. Naar man slog Fienden og trængte frem til Glommen, saa var den grueltigste Elendighed, og en fuldkommen Mangel paa alt, det eneste Tiltrækkende, som denne Orken frembød. Man havde sammenbragt noget Foder og Levnetsmidler i Drebro, Karlstad og Eda; men neppe havde man begyndt med at agere og naaet Grændsen, saa vare disse svage Hjælpemidler udtømte. Alt Krigsforraad maatte man faae fra Stockholm, og der var saa lidet sørget for Foder, at Halvdelen af Rytteriet blev allerede sendt tilbage, efterat det havde været 14 Dage i Arboga. Desuden fandtes paa denne hele Linie intet eneste befæstet Støttepunkt, endnu mindre en Forraadsplads. Eda, hvor der forhen havde været et Fort, havde siden 1788, da General Armfeldt der havde ladet gjøre nogle ubetydelige Reparationer, været fordsomt til Forglemmelse.

Beskærens Centrum skulde være 9 til 10000 Mand; men det udgjorde aldrig meer end 6000. Bataillonerne bestode kun af 400 til 500 Mand, som kunde bære Baaben, og denne Prøve paa en Hær manglede Alt.

Norges Magt var fordeelt paa følgende Maade:

3 Trondhjem og Omegn	4,000 Mand.
Bergen og Christiansand	1,200 —
Christiansund ⁵⁾	1,200 —
Christiania	2,000 —
Linierne fra Kongsvinger til Frederikshald	21,600 —
	30,000 Mand.

¹⁾ Det var langt fra, da der maatte sammentigges hos Borgerne, hvad der behøvedes til Armeens Forpleining. Oversætterens Anmærkning.

²⁾ Ogsaa her seiler Beretteren. D. A.

³⁾ Forfatteren maa her mene Kanonbaade; thi af Raaseilere havde Norge kun enkelte Kutterbrigger. D. A.

⁴⁾ Wargerier heber den halve Fordobling af et inddeelt Regiment, som i Krigstid i Rødstilsælde og for at udfylde Tabet maa med i Feldten. D. A.

⁵⁾ 3 Christiansund laae vel neppe 1200 Mand. D. A. [Der skal vist læses Christiansund i Linien ovenfor, og Christiansand her; thi paa sidste Sted maatte Christian August holde det hele vesterlenste Regiment samlet paa Grund af Krigen med England.]

I de første Dage af April meldte den høire Flot, at den uagtet de Hindringer, hvorpaa den kunde støde, vilde overrumple Nøraas og true Trondhjem. Den venstre Flot underrettede Stockholm og den hele Hær om, at den var færdig til Angreb. General Armsfeldt brændte i Følge deraf efter at angribe. Dgsaa lovede man ham til denne Hensigt skyndsomt at sende Alt hvad han kunde behøve. Men Alt kom kun stykkeviis. Dog besluttede Armsfeldt at give alle andre Hensyn til Priis for Lykkens Luner, og de Resultater han kunde vente af Hærens Tapperhed og Beredvillighed; kun Tiden vilde han ikke tabe. Som Beviis paa den overordentlige Stjodesløshed, som herskede i alle Krigsforvaltningens Grene, og hvor lidet man havde tænkt paa at sætte Hæren i Krigstilstand, anfører jeg kun, at der manglede Flintestene og Kugler, ja endog Støbeformerne til disse, saa at man maatte lade købe hos Kjøbmændene i Karlstad, Kristinehamn og Drebro Alt, hvad man hos dem kunde finde, og i en Hast lade gøre Kugleformer, paa det de Tropper, som vare sendte for at bæfte nogle Magasiner paa Grændsen, og sikkert at kunne sammentrække det Vermelandste Regiment, i det mindste kunde gøre nogle Flintestud. Havde de Danske benyttet det første Dieblit, da man ikke havde taget nogle Forholdsregler til Forsvar, saa havde de sandsynligen kunnet ødelægge det hele Land til Drebro, før et eneste Kompagni af den hele Besthær var samlet. Under at omtale den Stjodesløshed, som har holdt Stridt med den dumme Forvovenhed, maa man ikke glemme den Tilstand, hvori Vaabnene i Begyndelsen af dette Feldttog vare. Af 400 Geværer vare neppe 60, som Soldaten med Tillid kunde bruge, meget mere vare nogle saa flette, at han maatte frygte for at lade dem. Dgsaa Klæderne vare mere eller mindre flette, desuden fattedes de i et saadant Klima høist fornødne Rapper, eller de vare forslidte. Og for at bedømme den Indflydelse, som Beflædningsmaaden har paa Soldaten, behøver man kun at sammenligne den Dødelighed og det Antal af Syge, som har været i de Regimenter, som bleve klædt og udrustede af Fordebrugseiere, med de samme Plager i de Regimenter, som ere overladte Krigskollegiets faderlige Omsorg¹⁾.

Uagtet alle disse Uordener, og den fuldkomne Mangel paa alle Hærens Fornødenheder, var Armsfeldt den 14de April saa vidt, at Brigaderne vare organiserede, Patronerne fyldte, Magasiner anlagte for et halvt Aar osv. osv., og paa denne Dag angreb han af følgende Grunde, og efter den Plan, som dertil stottede sig. a) De norske Tropper ere formedelst en lang Tid ikke krigsøvede; de svenske derimod ere det. b) Nordmændene frygte de Svenske og Englænderne, og den Sørustning, som beredes i England, tvinger dem til ei at blotte deres Kyster. c) Bergenstråle holder 4000 Mand i Aande. d) Den nærværende Operationslinie er næsten 40 svenske Mile lang, den fra Magnor til Kongsvinger vilde kun være 12 til 15. e) General Vegefachs Skare er tilstrækkelig til at holde Besætningen af Frederikshald og Frederiksstad i Aande, og saasnart Havet er aabent, vil Flotillen komme og spille Mester i Bugten. f) Er man Herre over Magnor, saa er man det ogsaa over Udspringet af Vandene imellem Glommen og Grændsen, saavel som over den venstre Bred af denne Flod til Søen Dieren; desuden holder man Alt i Aande paa den venstre Bred af Søen Njosen. g) Løveiret, som rimeligviis indtræder inden 3 Uger, tillader at bevæbne Søerne.

Altjaa holdes i Aande (eller i Skat)	
paa Kysterne	5000 Mand.
I Trondhjem og Omegn	4000 —
- Kongsvinger	6000 —
- Frederikshald og Frederiksstad	6000 —
	21000 Mand.

¹⁾ Hvor Krigs-Collegium havde Omsorg, der var Mangel, Røgenhed og Død; thi der var Dovenstab, Uvidenhed eller Forræberi og Tyveri. Arndts Ann.

Saa blive i det høieste 9000 Mand tilbage at staaes imod.

Plan.

1) Oberst Bergenstråle vil efter den Demonstration, som han skulde gjøre, benytte Fiendens Uvisshed og hans første Stræf for at sende 400 til 500 Mand til Elfdalen, og begynde Angrebet i Forbindelse med den flyvende Leir, som gaaer under Oberst Gahn's Commando, og vil saaledes saavidt muligt søge at trykke Fienden tilbage til den øvre Deel af Glommen. 2) Den første Brigade vil i samme Dieblit marschere mod Kongsvinger og besætte Magnor. 3) Naar den anden Brigade er bleven Mestre af Kroffos, vil den over Haneborg rykke frem til Blatjær, og den 3die, som gaaer over Hanesjeld, vil, efterat have bemægtiget sig Orje, Opsal og Lund, trænge frem over Basmo til Onstad, og i det den slutter sig til den anden Brigade, vilde den imidlertid passere det 4de Smugfund for at rykke ind i Aremarl. Saaledes rettende sig efter General Begefacs Bevægelser vilde den true Fienden og drage hans Opmærksomhed mod Deignæs og Rallestad. 4) Begefacs vilde derved med stor Letthed kunne trænge frem mod Skieberg's-Gletten, i det han slutter sig til den 4de Brigade og tillige holder Fæstningerne Frederikshald og Frederikstad i Skaf. 5) Saasnart Glommens Bred er feiet reen, vil man sætte over den med den 3die Brigade, og udstrække sig mod Havet, for i Nødsfald at understøtte Flotillens Operation. 6) Begefacs, som forstaaer sit Haandværk godt, og er en Mestre i at handle efter Omstændighederne, vil efter Mulighed benytte Flotillens Operation, der vil søge at trænge frem i Bugten, for at bombardere det fra denne Side flet besættede Frederikstad. 7) I denne Stilling vil man oppebie Englænderne eller Forsærtninger. Ifald Fienden ikke taber saa meget sin Fatning, at han forsømmer alle Fordele af sin Stilling, eller man af Mangel paa Hjælp er for svag til at foretage noget videre, vil man i alle Tilfælde have forkortet Krigsgrændsen fra 40 til 12 Mile, og begge Fæstninger ville før Høsten falde af sig selv af Hunger.

Nu komme vi til Udførelsen af denne Plan, som efter Landets Natur maaskee vil fortjene enhver erfaren og upartist Soldats Opmærksomhed. Oberst Gahn, som commanderede i Elfdalen, angreb den 14de April, og rykkede frem 3 Mile over Grændsen. Angrebet paa Standserne ved Lier skede den 18de April, og Fienden blev kastet over Glommen under Kongsvingers Kanoner. Fra Magnor til Lier havde Hæren brugt 2 Dage, for at drive Fienden ud af alle sine fordelagtige Stillinger. Den anden Brigade var, efterat den havde jaget Fienden fra Haneborg, ligesom den 3die nær ved at opfylde sin Bestemmelse. Havde General Armsfeldt haft et eneste Artilleristykke af saa stærkt Kaliber, at den elendigste Hytte i Kongsvinger derved kunde være bleven stikken i Brand, saa havde Fæstningen kapituleret den 19de. Kommandanten havde skrevet ham til, at hverken han eller hans Besætning havde Lust til at lade sig stege paa Rist. General Armsfeldt havde siden Marts Maaned uophørlig og indstændigen forlangt disse svage Nødvendighedsmidler, i det han angav et saadant Tilfælde som muligt; men Intet var beredt, og foruden meget gode Serpunder-Batterier ankom Intet før Enden af Mai.

Imidlertid kunde General Begefacs Stare, som i Følge hans Beretninger var færdig siden den 6te April, af Mangel paa Levnetsmidler og Færdselsvogne intet Stridt gjøre. Denne Tværstreg tillod Fienden at blotte begge Fæstninger og sende 4000 Mand til Høland og Blatjær, som forenede sig med dem, som vare sendte fra Christiania og ved Onstad Sund gik over Glommen. Resultatet deraf var, at vore Tropper saavel i Høland som Lund bleve tvungne til Rettræde, efterat en lille Hov, som commanderedes af Grev Mørner, var bleven tagen til Fange.

Disse Uheld standsede pludseligen en almindelig Bevægelse, og bragte Hæren i en meget mislig Stilling. Denne blev endnu stemmere ved et andet Tab.

Bergenstråle havde, istedet for at gjøre hvad han ved Enden af Marts havde lovet, og følge den aftalte Plan, truffet sig — Armsfeldt vidste ikke hvorfor — mod Qvarnen, hvor man med Uret frygtede et Indfald af de russiske Tropper. Ved denne uventede Bevægelse, hvormed Overgeneralen og Oberst Gahn begge vare lige ubekjendte, kunde den fiendtlige Skare, som skulde holdes fast ved Trondhjem, let komme ned og fortrykke Gahn i samme Dieblif, da han var rykket frem for at virke fælleds med den første Brigade. De Danske, i det mindste 6 Gange stærkere ¹⁾ end Gahn, omringede og toge ham til Fange, efterat Halvdelen af hans lille Hov var bleven paa Pladsen. Derved var Veien fra Dalby til Karlstad aaben, og alle Hærens Magasiner vare i Fare, naar vore Fiender havde forstaaet at benytte vore Uheld.

Den anden Brigade fandt sig, for ei at blive omringet, imidlertid tvungen til at blive i Linierne ved Kroffors og Stangencæs, imedens den 3die besatte den venstre Bred af Or- og Bog-Søerne. Den 4de Brigade, posteret imellem Omegnen af Odemark og Aremark i Otteis og i Basset ved Bøn, bandt sig til en Deel af den Begesædste Skare, som endelig havde posteret sig ved Bjørhæl og Slottsberg, og bemægtigede sig Præsteballe og Berby mod Enden af Mai.

Just nu foresaldt ved Strömstad en for de svenske Baaben meget hæderlig Fægtning imellem 5 svenske, og 26 danske Kanonbaade, hvori de sidste med Tab bleve tilbagedrevne. Den udmærkede Officier Norberg, som commanderede dengang den lille Flotte af Flotille, som vi skulde have, tabte Commandoen, da han var stærk nok til at gjøre Noget. Den forblev ogsaa i den fuldkomneste og fladeligste Uvirkfomhed, og dens Befalingsmænd havde, om man skal troe deres Beretninger, stedsse Elementerne mod sig.

Uagtet de Tab, som Hæren havde lidt, havde Fienden kun alt for meget følt, hvilken Overmagt vore Tropper ved deres Mod og deres Tapperhed havde over ham. Han undgik ogsaa saa meget muligt enhver afgjørende Fægtning, og indskrænkede sig til den lille Krig og til Oversald, som ikke er den glindsende Side af vor Krigskonst. Man maatte altsaa tvinge ham til at forlade sit System, og paa en kraftig Maade søge Opreisning for vore lidt Tab. General Armsfeldt var ogsaa bestemt til at søge Leiligheden til at levere et Slag. Han lod derfor sit Artilleri rykke frem paa Punkterne ved Orje og Opsal, og opstillede den 2den, 3die og 4de Brigade saa, at de inden 4 Dage kunde forene sig for at rykke ind i Momarken og udbrede sig paa Sletten ved Edsberg. Man vilde angribe en fiendtlig Skare af 8000 Mand, som stod i denne, og saaledes afgjøre Feldttoget. Just i dette Dieblif kom en Coureer fra Gothenborg med Efterretning om den store engelske Sørustnings Ankomst. Armsfeldt nærede nemlig den ganske naturlige Tanke, at da den var landet paa disse Kyster, var den sandsynligen bestemt til Medvirkning mod Norge. Han besluttede altsaa endnu at ble, fordi hans Angreb under det lykkeligste Resultat dog ikke saa omfindtlig kunde stabe Fienden, som naar man angreb med en forenet overlegen Magt. Til den Ende sendte han en af sine betroede Adjutanter til General Moore, for at erfare hans Hensigter, og en Officier til den engelske Admiral, med Anmodning om at tilstille ham Planerne til de danske Fæstninger, som ligge paa Kysten, hvilket var meget vigtig for Anføreren for en Eskadre, om han vilde forurolige Fienden paa dette Punkt. Den svenske Generals Diemed var, saa meget muligt at bringe en fuldkommen Overensstemmelse i alle Operationer, og at hæve forud alle Banfligheder, selv Forsængelighedens, som er forbundne Troppers farligste Fiende. Den engelske General syntes meget tilbøielig til at gaae ind i den svenske Generals Ansuelser, ja han syntes endog at ønske en Samtale, for desto lettere at forenes om Alt. Men han kunde Intet afgjøre, førend han havde faaet et Svar fra

¹⁾ Beretningen ved af andre Beretninger, hvor overdrevet dette er.

Stockholm, hvorhen han havde sendt Chefen for sin Generalstab, for at modtage Kongens Befalinger. Den engelske Admiral havde, fuld af den bedste Villie, affendt en Deel af Flaaden til Østersøen, og havde ikke et eneste Skib tilbage, der var passelig til at understøtte vor Flotille, om den nogensinde havde kunnet bestemme sig til at forlade Dnyetilen. De Danske, som nu truedes af et combineret Angreb af de Svenske og af Englænderne, søgte at drage den svenske Generals Opmærksomhed mod Nord. Fra Elfdalen til lige under Magnor stede dagligen nye Bevægelser, og meer eller mindre heftige Angreb, af hvilke det ved Mørkøl og Tier den 18de Maj var det blodigste. Fienden blev med Tab slaet tilbage, og de svenske Vaabens Vre bevaredes uplettet. Armfeldt var langt fra at ville forandre sin engang lagte Plan, men søgte at hæve alle forekommende Hindringer, som tildeels vare af en fortviblet Natur. Men just midt i disse Historier fik han en Befaling af 19de Mai ganske at forlade Norge, og indskrænke sig til det strengeste Defensive. Dette traf ham som et Tordenslag, men dog vovede han ikke alene at forestille Kongen, hvor flabelig denne Forholdsregel var, men tilføiede endnu mere, at nu eller aldrig det Dieblif var forhaanden, enten med Englændernes Hjælp, eller ved Sendelse af Forstærkninger, at erobre det sydlige Norge. Men Alt var forgjæves, og man maatte adlyde. Paa denne første Befaling fulgte en anden, at affende 2 Batailloner Linietropper og 22 Artilleristykker deels til Staane, deels til Gothenborg; hvorimod man lovede at forstærke Besthæren med Landeværn, som vare uden Vaaben og Klæder og utilfredse med deres Bestemmelse, omendstjont man havde havt den falske Tante, at underkaste dem en Disciplin, der var ganske forskjellig fra den, som brugtes i den øvrige Hær. Disse sammenrasede Menneſter, som manglede alle physiske og moraliske Midler til en militair Organisation, bleve anførte af Officierer, som enten havde forladt Tjenesten, eller deri endnu ingen Færdighed havde — fort dette Opbud i Masse, som kunde være blevet frygteligt, dersom det var blevet gjort efter faste Grundfætninger, antog strax i sin Oprindelse den uheldigste Form, man maa nu betragte det som Soldat og Politiker, eller som Borger og Menneſte. Armfeldt, overbevist om disse Sandheder, er den eneste, som har vovet at forandre den seilagtige og forstyrrede Plan i dette Landeværns Organisation, Dannelselse og Opvæltelse, og ved hans Afreise fra Besthæren gaves der 3 Batailloner, som inden kort Tid lovede at kunne i alle Dele gjøre det ligesaa godt som Linietropperne. Efter nogle Ugers Forløb beredte endelig den engelske Udrustning, som synes at være kommen for Intet at gjøre, og neppe havde givet Skinnet af Hjælp, sig til at forlade os, og i dette Dieblif antom en tredje Befaling til Generalen, at affende 6 Batailloner fortræffelige Tropper og en Bataillon Artilleri til Finland, Han fandt sig nu lige over for en overlegen Fiende, der var befriet fra al Frygt for Englænderne, og var fuldkommen underrettet om vor Stilling.

Saaledes strandede Erobringen af det sydlige Norge paa Mangel af Tropper, Mangel paa Understøttelse og god Villie hos dem, som, om end ikke alle Midler stode dem tilrede, dog ikke havde skullet lægge Vaand paa hvad der endnu kunde bevæge sig, eller hemmeligen lægge Hindringer i Veien¹⁾. Besættelsen af en Deel af Norge vilde have været et Pant for Finland, for Sveriges Sikkerhed, og have forøget Hjælpekilderne i den Grad, at en Styrke kunde være bleven sendt til Finland, der kunde have understøttet den hjælle finste Hær, som med det meest glimrende Held svækkede sig ved sine Seiervindinger, uden nogensinde at kunne blive anderledes end deelsviis understøttet. Jeg tvivler om det nogensinde vil komme til Esterverdenen, ved hvilke forkeerte Forholdsregler den nærværende Slægt forulempedes og Fædrelandet blev drevet til Afgrundens Rand. Naar man ikke kan troe paa Fatalisme, som halvveiede eller endog tilintetgjorde alle de bedste Planer,

¹⁾ Oversættelsen har her mere fulgt Meningen end Ordene i sin Original.

saar maatte man troe paa et fint Bæb af Forræderi, eller paa en Lyflæs-Trolddom, der holder dem omtaagede, som vove at foretage noget mod Napoleon, hans Trælle og Drabanter.

Omendstjont Armsfeldt bestjæftigede sig med Landeværnets Organisation, for endnu i Juli Maaned efter Mulighed at kunne erstatte sine Tab, saa kunde han dog ikke følge for sig selv, at ikke alene Norges Erobring var bleven umulig, men at man maatte tværtimod tænke paa at indrette et Defensivt, passende til Omstændighederne. Han befalede derfor at bygge Fæstningsværter, som man siden har gjort i Eda, og gjorde hvad der stod i hans Magt, for at ernære Armeen og holde den i Stand. Dog, Høsten og Vinteren kunde ikke andet end forurolige ham, især naar han betænkte Bestaffenheden af den Grændse, han havde at forsvare, saavel som den Maade, hvorpaa Soldaten var udrustet, til at kunne udholde hine strenge Værsstider. En Stilstand med Norge kunde i enhver Henseende være os gunstig, og Generalen fik Tilladelse af Kongen til at gøre Overgeneralen i Norge, Prindsen af Augustenborg, Forslag derom. Prindsen havde i denne Henseende gjort nogle nærmende Forslag; men da man kom til at prøve Betingelserne, viste sig saa mange Vanstueligheder, og Prindsens Tone, naar han talte om Kongen, var saa lidet sømmelig, at Underhandlingerne maatte afbrydes uden at give noget Resultat. General Armsfeldt sendte en Courer til Kongen om disse Anliggender; og istedet for nogetsomhelst Svar bragte denne ham Efterretning om hans Afsted og Gtil. Tre Dage forløb imidlertid før den nye Overgeneral kom og den 16de August overgav Armsfeldt ham Commandoen¹⁾.

No. 24 (til S. 139).

Oberst de Seues Beretning af 18de April 1808.

Efterat den mellem Kongsvinger og Magnor værende Deel af Oberst de Seues Brigade, formedelst Fiendens pludselige Indrykken fra Adelsfors til Krogfors, var bleven afflaaren fra den Side af Brigaden, som var i Høland, bleve den 16de April Defleerne ved Kongetorp og Nabogen, som ligge i den alfare Bei til Magnors Grændse, besatte med det fornødne Artilleri af et halvt 3pundig Fodbatteri og 4 Regimentskanoner med den fornødne Bedækning Grenaderer, for at forbyde Fienden Passagen til Kongsvinger, og dette var saa meget mere fornødent, som de indløbne Efterretninger meldte, at General Armsfeldt var gaaet over Grændsen mod Midtstoven, medhavende baade Artilleri og Cavalleri. Da nu Fienden allerede trængte frem med sine lette Tropper, og forsøgte at tournere Batterierne Kongetorp og Nabogen, uden at disse kunde staae Fienden, hvilken forsøgte fra Høderne at bestyde Batterierne, saa blev det besluttet at trække sig tilbage, for at indtage Passerne ved Lier en halv Mil fra Kongsvinger, som ikke er kommanderet af omliggende Høder, og har en temmelig stor Plaine i høire Flanke. Den 17de om Formiddagen viste Fienden sig allerede i den venstre Flanke, hvor han, efterat have vexlet Kugler med Grenaderernes Skarpskyttere og de lette Tropper, angreb tillige Centrumet; men da Kanonerne strax begyndte at spille, tral han sig efter en Times Engagement illsærdigen tilbage uden synderligt Tab paa nogen af Siderne. Den 18de Kloften 11^{1/2} Formiddag rykkede Fienden atter frem forsynet med Artilleri og Cavalleri, og blev strax flankeret paa alle Sider,

¹⁾ Saavidt den Armsfeldtske General-Stabsofficiers Beretning. Det var et Under, at Armsfeldt ikke tidligere affledigedes i Unaade; thi i alle Beretninger og Forbringinger havde han tilladt sig de bitreste Yttringer over Medlemmerne af Krigskollegium og den Seendragtighed og Skjodesløshed, hvormed Udrustningen og Forsyningen gik for sig. Og han førte en karp Pen. (Originalens Anmærkning).

og Hær af Divisionerne Capitaine v. Sabolin og Gråner, hvorefter han trak sig noget tilbage. En Time derefter begyndte en levende og virksom Kanonade af det virksomme trepundige Fjorbatteri, commanderet af den brave og hjælle Lieutenant v. Meibell, understøttet fra alle Kanter af Grenaderer, Pelotons og Infanterister. Dette Engagement varede i 3 Timer, og det syntes kun at være een Ild og eet Skud bestandig. Fiendens Tab var uensynligen betydeligt; Døde og Blesserede laae om hverandre i Plainen; men Antallet vides ikke. Nu sprængte ei alene det fiendtlige Cavalleri til, men og de fiendtlige Riffelstyttere paa en Distance, som blot Kanonerne kunde række, men ingenlunde vore glatte Geværer, og da vore Tropper i flere Dage og Nætter ei havde været af Klæberne, foruden de stieblikkelige Afstræftelser og Tab af Døde og Saarede, blev Retiraden befalet for igjen at gaae over Glommen under Kongsvinger.

Ved en saa ulige Styrke mod en udhvilet Fiende, forsynet med Cavalleri, og hvis Styrke man i det mindste kan anslaae til 2000 Mand, anførte af General Armsfeldt — efter flere Dages Skjærmydsring — og endeligen 4 Timers vedholdende Fægtning, har dette Corps nødvendigvis maattet lide et ikke ubetydeligt Tab. Den hjælle, usforsagte og tjenestivrige Premierlieutenant v. Blix, der var Anfører for Skarpskytterne, er haardt saaret. Tvende Lieutenanter bleve fangne, v. Baludan og Fabritius, og endeligen beklage vi Tabet af 50 Døde, 70 Fangne og Blesserede. Ligesaa den utrættelige, hjælle og talentfulde Major v. Kreutz, som var anbeforet den specielle Disposition og Commando ved denne Leilighed, til den sidste Officier, var der ikke een, som jo i Gjærningen og Mod viste, at de fortjente Navnet af ædle Nordmænd, og Grenadererne og det lette Infanteri lappedes om at sanke de første Laurbær mod Fædrelandets Fiender.

Den i Texten omtalte svenske Beretning lyder saaledes:

„Under 19de April meldes fra Hovedkvarteret Lier, at det norske Corps 6000 Mand ¹⁾ stærkt var drevet tilbage over Glommen. Forstandset og omgivet af Forhugninger forsvarede Fienden sig i 3 Timer med meget god Holdning. Oberadjutant, Capitain ved Livgarden, Major Hård ved Uplands Regiment, stormede den første Redoute, og i samme Dieblit viste sig Major Baron Carl Cederstrøms Colonne i Fiendens Ryg for at affjære Tilbagetoget. Denne Colonne havde stødt paa mange Naturhindringer, som Cederstrøms Mandsnærværelse dog raadede Bod paa. De Svenske havde omtrent 100 Døde og Saarede, hvoriblandt 3 Officierer. Fæstningen lettede Fienden Tilbagetoget, saa deres fleste Kanoner bleve frelste, men Ammunition og Ammunitionsvogne ere tagne. Den hele Styrke, som stormede ved Lier, udgjorde ikke 1000 Mand.

Omtrent paa samme Tid erobrede Lagerbring Blaker Standse og fangede Commandanten. Standsen var i bedste Stand, og Veien til Christiania er nu aaben. En anden Standse er forladt af de Norske. Under 23de April meldte Armsfeldt, at flere skarpe Fægtninger havde fundet Sted paa Grændsen. Oberst Lagerbring var af Mangel paa Proviant og Fourage, og omgivet af en overlegen Fiende, tvungen til at trække sig tilbage fra Haneborg til den faste Stilling ved Manglefjeld.

Oberstlieutenant Grev Mørner, som skulde recognoscere Eggen om Blaker, blev den 18de efter tapper Modstand mellem Loverud og Urstog afflaaret af en

¹⁾ I en Beretning fra Armsfeldt siges, at Fienden var 4 a 5000 Mand, iberegnet Bingers Besætning, som deltog i Affairen. Marskens Banfeligheder vare ligesaa store som Modet og Raffheben under Udsærelsen. Baron Andarsvård og Major Hård, som stormede Redouten, have meget udmærket sig; desuden Jager-Capitain Barth, Capitainerne Matern, Lilliestrom, Lieutenanterne Selfrage, Uggla v. s. v. Hård, Uggla og flere bleve saarede, 92 norske Soldater bleve fangne med 3 Officierer, hvoriblandt en stærk saaret. En Metallkanon og 104 Geværer bleve gjorte til Bytte. Hård blev Storlors af Sværdordenen.

øverlegen Fiende og fangen med sit Corps, som bestod af Capitain Stjernham, Lieutenanterne Schesmann, Møller, Aminoff, 2 Underofficerer, 64 Grenaderer, Ritmester Ingeloff og 30 Husarer. Lykkeligere var Lieutenant Grev Axel Dgenstjerna, som ved Rallestad blev omringet af en tredobbelt Fiende, som han hjælt bød Spidsen og slog sig med Tabet af 3 Mand igjennem, til han naaede Corpset ved Haneborg. Han blev kort efter Ridder af Sværdorden¹⁾.

No. 25 (til Side 139).

Christian Augusts Rapport til Regjerings-Commissionen.

(Efter Udsigten 1808 S. 19—21).

Den 13de eller 14de blev mig indmeldt, at Fienden havde sendt stærke Patrouiller imod Grændsen og udsat sine Poster ved Svinesund, og at han truede med et Indfald i Marter. For at forsikre mig om dette var Alvor, sendte jeg en stærk Patrouille fra Berby paa Veien til Betland. Resultatet af denne lille Expedition var Fiendens hastige Retraite og 4 Fanger. Lieutenant Hegge og en Overjæger have distingveret sig ved denne Leilighed ved deres Conduite. Den 13de blev mig indmeldt, at Fienderne havde trængt vore Forposter tilbage og var trængt ind i Marter. Jeg reiste uden Ophold til Skjeborg, hvor Brigaden Holt blev beordret at concentrere sig, og vilde netop tiltræde min Marsch til Marter, da man tilmeldte mig, at Fienden var trængt ind over Mangesjeld til Hølands Præstegaard, og derfra videre til Blater, hvilken Standse han havde indtaget.

Tropperne, bestaaende af 3 lette Infanterie-Compagnier og Grenadeer-Bataillon af 2det Agershuus og Tellemarken, blev tilbagetrykt og retirerede til den vestre Side af Glommen. Jeg saae mig derfor nødt, da Fiendens Styrke blev angivet til at være nogle 1000 Mand, at ile dette Sted til Hjælp. Med Filmarscher naaede jeg Trøgstad; jeg gav derfor Befaling, at til samme Tid som jeg angreb Fienden, en liden Colonne skulde gaae ham i Ryggen fra Fedtsund, og en lignende stærkere fra Blater, for at tilbagevinde Standsen, og at fordrive Fienden fra denne Side, samt at gaae ham i Ryggen, da Glommen, som paa de fleste Steder er passabel med Bogne og Heste, ved Ritmester Darres kraftige og indsigtsfulde Foranstaltning var bleven garneret, til hvilken jeg havde givet mit Opdrag, og dette blev effectueret med Bæthed og Indsigt. Den 19de, som den til Attaqven bestemte Dag, stødte jeg paa Fienden mellem Hemnæs og Hølands Præstegaard. Lieutenant Harthausen med en Patrouille angreb en fiendtlig Patrouille, hvoraf 4 Døde og 4 Fanger vare Resultatet; vi havde Een blesseret de skød paa hverandre i saa Strids Distance; men Vores Raskhed fordrov Fienden. Herpaa formerede vi da Ræden, og begyndte Attaqven med Jæger-Corpsset, understøttet ved Flanke-Colonnerne. Vi drev Fienden tilbage næsten 1 Mil til over Rallestad og henimod Haneborg i største Forvirring. Ved Løken stødte 2 Compagnier, som havde gjort Udsaldet fra Fedtsund, til os, og disse tabte ved denne Leilighed 2 Døde og 2 Saarede. Fiendens Styrke skal have været 3 à 400 Mand — i denne coupeerte Egn var den ei let at bedømme. Han var imidlertid saaledes sat i Stræk, at han den anden Dag for en af vore Patrouiller flygtede fra Haneborg til Mangan o. s. v. Den samme Dag erholdt vi Efterretning om, at Fienden rykkede frem mod os fra Rødenæs, som dog ei aldeles stadfæstedes.

Capt. Barbell af nordensjeldske Regiment, som med Skarpskytterne af nordensjeldske og med nogle Commandeerte af søndensjeldske Regiment var betascheret,

¹⁾ Han blev senere hen sludt i denne Krig paa den nordre Grændse.

greb Fienden an ved Sund den 20de d. M. om Eftermiddagen, drog han med hans brave Mandskab tilbage, hvorved han blev understøttet af nogle Landværn. Expeditionen fra Blaker var ligesaa heldig; Colonnen, som bestod af Musteteer-Bataillonen Dpland under Major Weibye og Grenadeer-Bataillonen af 2det Agershuus og Tellemarken under Capt. Ditten, forjagede Fienden fra Blaker-Strandse, pousjerede længere frem, og omringede ham ved Hjælp af det Allensagerste Dragon-Compagnie under Ritmester Ingier, om Natten ved Løverud, hvor den hele fiendtlige Trop tildeels blev sprængt, tildeels blev ødelagt, tildeels gav sig fangen. En Oberstlieutenant og Brigadefes, Grev Axel Mörner, 5 Officerer, hvoraf 2 ere siden døde, 72 Livgrenaderer, 34 Husarer, desuden 7 Læs med Bagage og Proviant og de disse skydsende Knegte bleve tagne.

Bed denne Affaire har Musteteerbataillonen Dpland fortrinligen, ligesom de øvrige viist Mod og Standhaftighed, som det sømmer ægte Nordmænd, og sætter dem i Ligning med de længst tjente Krigere, om ei høiere. Engageret for første Gang, og om Natten, vedligeholdtes Orden, og enkelte Blesjerede, som havde faaet Stud i Armen og i Læggene, vedblev desuagtet at gjøre deres Tjeneste, og løde sig ei forbinde, førend Affairen var endt. Generalcommandoen forbeholder sig den behagelige Pligt, offentlig at bekjendtgjøre disse Braves Navne, ligesom samme ei tvivler paa, at Nationen vil sætte Priis paa deres Daad, og bevise det imod deres Esterladte.

Saaledes er da Fienden givet et Beviis paa, at det ei bliver saa let at betvinge Nordmanden, naar han med Forsædres Mand og Kraft værger for sit Fædreland. Generalcommandoen ønsker, at dette maa have Indflydelse paa de øvrige Landets Beboere, for med forenet Kraft at bortstjerne en Fiende, som mere kan ansees for en Røverbande, der ved enkelte smaa Troppe-Corps søger at indsnige sig i Landet og ødelægge samme, naar den ei finder Modstand, og tillader sig at plyndre, og til aldeles at forhindre dette er Armeen ikke tilstrækkelig stærk. Ikkens forenet Kraft efter vore Forsædres Exempel kan forekomme dette. Til Exempel paa forommeldte Exceser, som Fienden tillader sig, hvorom Generalcommandoen forbeholder sig at bekjendtgjøre flere, tjener, at Undertegnede fandt i et Par Quarterer, at Statoller ere blevne opbrudte og Benge efter Sigende borttagne, ligesaa Bøger og andre Effecter, hvilke siden ere blevne fundne. Paa Retiraden bleve vore Hænder med Pistolen for Brystet astvungne de Benge, som Fienden havde betalt til dem for Leynetsmidler. I et Lazareth, hvor og deres egne Blesjerede laae, er studt ind af Binduerne, Provianten borttagen o. s. v. I det Mindste giver Ovenmelde ei et Beviis paa Disciplin i den fiendtlige Arme, og maa, hvor der er Kraft, opflamme til Selsforsvar og forenet Modstand.

Hovedquarteret ved Blaker den 22de April 1808.

P. S. I Lieutenant Harthausens Affaire ved Gaarden Enger stjød Foureer Dahl 2 Fiender, og Baabenmester Hegum var i Spidsen, da Folkene løb Storm mod Gaarden. Den unge Halsmaaneblaaser, Ole Berg, slog en fiendtlig Jæger, som havde lagt an paa ham, Riflen af Gaarden og stak ham sin Hirsch-fænger igjennem Livet. Underjæger Niels Hansen Finholdt af 4de Compagnie, der som Marode var bleven tilbage, hørte paa Veien Capitain Barbell engageret, meldte sig strax og gjorde Tjeneste, saalænge Affairen vedvarede, med udmærket Mod.
Christian, Prinds til Slesvig-Holsteen.

No. 26 (til Side 140).

Staffeldts Rapport om Affairen ved Trangen.

(Efter Substitten 1808 No. 7 og 8).

I Dag Morges Klotten 7 $\frac{1}{2}$ blev mig meldt Fiendens Indrykkelse, jeg løb derpaa uopphølgelig det igaar bestrengte Pas ved Kjellaasen, hvor Sløven allerede

forhen var nebhuggen, besætte med 2de Grenadeer-Divisioner under Capitain von Rægler's Commando, og rykkede med det Øvrige frem mod Nyen, efterat jeg i Forveien havde ladet recognoscere, om det skulde være at befrygte, at flere Tropper end de alt indrykkende skulde komme efter, og da jeg i denne Henseende havde faaet fyldestgjørende Efterretning, lod jeg de bag liggende Veie besætte og patrullere, rykkede derpaa frem over Flisen-Elv med de øvrige Tropper, og efter 3½ Times haard Fægtning lykkedes det mig at tournere Fienden og komme ham i Ryggen. Capitain v. Dreier af 2det Trondhjemske Regiment blev under Fægtningen dødeligen blesseret; hans Kone og Børn anbefales underdanigen Deres Høifyrst. Durchl. Forsorg. Vi have desuden mange Døde og Blesserede, hvis Tal endnu ei bestemt kan opgives. Resultatet af denne Dags Affaire blev følgende:

Den hele svenske Trop blev fangen, hvorfra de undtages, som i Stoven havde forstuffed sig, og som formodentligen tildeels endnu kan opbringes, men efter hvad man i en Hast kan tælle ere de Fangne følgende: Commandeuren Hr. Oberste von Gahn; Capitain Godee, blesseret; Capt. Knorring, savnes; Capt. Eggers, fanget; Capt. Fahnehjelm, fanget; Lieutenant Udd, fanget; Lieut. Sveiberg, savnes; Fendrik Dren, fanget; Oberjægermester von Rothén, fanget; Adjutant Ahlstedt, fanget; Adjutant Engestrøm, fanget, og omtrent 320 Mand, foruden en Mængde Døde og Blesserede.

Bort Tab er ikke ubetydeligt. Ved Dagens Affaire har i Besynderlighed udmærket sig Capitain Arnken af det Høfste Skiløber-Compagni, for hvem jeg underdanigst tør ubede mig en naadig Belønning. Dernæst kan jeg ikke noksom rose Hr. Major von Stabell, hvis Midhærdighed og Iver har bidraget meget til Dagens heldige Udfald. Fremdeles har Capitain v. Ræder af 2det Trondhjemske Infanteri udmærket sig, og jeg vil være usjønksom, dersom jeg ikke anbefalede det hele Officier-Corps, hvorunder især Major v. Ræder af 2det Trondhjemske Infanteri-Regiment, der med megen Usforsagthed førte Tropperne i Ilden.

Efter dette heldige Udfald sendte jeg Capitain v. Rægler med sin Grenadeer-Division, det Elverumske Skiløber-Compagni og 50 Skarpskyttere til Midtstougen, for at ophefte hvad endnu maatte være, saavel af Tropper, som Kanoner, Ammunition, og om muligt at erholde det svenske Magasin i Dalby-Sogn 3 Mile fra Midtstougen. Udfaldet af denne Expedition kan jeg endnu ikke have den Ære at rapportere. Falder den heldig ud, saa troer jeg at have ryddet af Veien hvad der kunde være, og er derefter at bruge med Brigaden, hvor Deres fyrstelige Durchlaughtighed naadigst maatte bestemme.

Commandeurens for den Trondhjemske Skarpskytter-Division, Capitain von Sigboldts raste Fremrykning bør jeg fremdeles ikke lade være ubemærket.

Bjørneby den 25de April 1808.

Underdanigst

Staffeldt.

Svensk Rapport om Gahns Overgivelse.

„For at opfylde sin Bestemmelse at indtage sin Stilling paa Leyonsteds Brigades høire Fløi, inden slette Veie og optøet Sne og Is gjorde Communicationen umulig, brød Oberste Gahn op den 24de April Kl. 11 om Aftenen med 480 Mand, og marscherede paa Veie, hvor man maatte vade i Sne og Vand. Om Morgenen fordrov han den første stendtlige Bøsting, og rykkede 3 Mile ind i Landet, hvor Fienden gjorde en samlet og alvorlig Modstand. Det lykkedes dog Gahn ved et heftigt Angreb, hvorved Capitain Godee udmærkede sig, at drive Fienden tilbage. Imidlertid havde den overlegne Fiende deels trukket sig hen til det svenske Corps Flanke, deels overvældet Bagtropperne, som skulde vælte de Svenskes Tilbagetog, og saaledes afstaaet dette Corps's Forbindelse med Sverige. Da Gahn saa sig omringet, samlede han sin disponible Styrke, og søgte at slaae sig igjennem den i Ryggen falvende Fiende. To Gange lykkedes

det at drive den fiendtlige Hæde tilbage, men da den heftige Ild, som havde vedværet over 3 Timer, havde medtaget al Ammunition, 40 Stub pr. Mand, og han desuden havde et betydeligt Antal Døde og Saarede, var det ham umuligt at bringe de ved Anstrengelser og Lab forknøtte Soldater til atter at angribe en overlegen, af et hælt og regulært Mandskab bestaaende Fiende, og han maatte med sit Corps overgive sig. Tallet af Døde og Saarede anslaaes til over 200. Med sine Officiers Lapperhed og Dygtighed var Obersten tilfreds, men derimod misfornøiet med Soldaterne, som ei havde vist den forønstte Lydighed og Standhaftighed. I Begyndelsen af Fægtningen blev 2 Pelotons under Captain Knorring og Lieutenant Bweyboert affendte for at understøtte Jægerne paa venstre Flanke, og hindre de Norske fra at omgaae de Svenske, men om deres Skjebne vidste Obersten Intet. Et gammelt Saar i Oberstens Been havde ved Dagens Anstrengelse betydeligen forværret sig. De Fangne bleve paa det Anstændigste og Bedste behandlede af Nordmændene." Bjørneby 25de April 1808.

No. 27 (til S. 148).

Capitain Jessens Rapport.

(Efter Udsigten 1808, No. 18-19.)

Efterat være affeilet fra Helsingørs Kæde den 21de Marts om Morgenen, gik jeg om Eftermiddagen imellem Hasteens-Grunden og Sjællands Rev, saae 3 Seilere, hvoraf de 2 kjendtes at være Orlogsmænd, og den 3die, som søgte ned til dem, gav mig tvivlsom Idee om at være Orlogsmænd eller ei, dog da jeg havde Binden fra dem, og Binden ikke søiede for at fortsætte min Bestemmelse, antrede jeg om Aftenen imellem Seiersen og Refsnæs.

Morgenen den 22de lettede jeg; de 2de Orlogsmænd, som vare til Anters, lettede og vare forenede med den 3die, som nu kjendtes at være en Orlogsmænd, men af hvad Force kunde jeg ikke bedømme; kun saa meget vidste jeg, at de 2de af dem vare i det mindste svære Fregatter, og den 3die en mindre Fregat. Binden var østlig, da jeg lettede og seilede til Belterne; men strax efter blev Binden S. D. Jeg troede det Bligt at løbe Nord efter igjen, og søge Forstærkning paa Københavns Kæde, da jeg med denne alene saae mig istand til at opfylde min Bestemmelse, ønstende de fiendtlige Skibe skulde jage mig.

Koget efter Middag saaes 2de Skibe komme Nord fra, Binden nordligere end Ost, og da jeg antog den ene for en Tredecker, og den anden for et svært Orlogsskib, søgte jeg, efterat være passeret mellem Hasteens Grund og Sjællands Rev og Ost for samme, at vinde til Luvart af dem, stræbende tillige at naae Sundet. Det lykkedes ikke; det ene Skib holdt til Luvart af mig, det andet søgte ned i mit Kjølvand. Kl. henimod 7 Eftermiddag var Orlogsskibet the Statelv i Kjølvandet paa Stub nær; de agterste Kanoner bleve affyrede, som jeg troer, med Effect; det 2det Orlogsskib holdt ned, Fregatterne krydsede op, og jeg kunde forud see, at Prinds Christian Frederik vilde blive et Offer. Jeg søgte derfor at komme Grunden saa nær, at den maatte tilfætte, i det jeg ikke kunde undgaae Slag med en saa overlegen Magt. Orlogsskibene the Statelv og the Nassau, hver af lige Styrke med mig, og for saavidt stærkere, som deres Garnader ere 32pundiger, bragte deres Kanoner til at bære paa mig næsten paa een Tid, den ene om Styrbord, den anden om Bagbord, henimod Kl. 8. En fortsat Attaque fra begge Skibene under den heftigste Ild vedvarede i meer end 2½ Time; den blev besvaret af os med en Kraft, som jeg er forvisset om gjør alle mine Officierer og hele Mandstabet Ære, saavel som det med saa megen Ret hædrede danske Flag.

For en kort Tid under Actionen bleve begge Skibene bragte til at tie for at reparere; de lode sig falle og kom op igjen, men Tiden var for kort for os til at istandsætte den ledte Skibe. Koret var affrudt, hele Skibets Laskelage saa godt som tilintetgjort, begge dets Sider aldeles forstubte, og efterat have modtaget end et Lag af de Fiendtlige, som endnu blev besvaret, da jeg var saa nær Grunden, at jeg var sikker paa, det mig anfortroede Skib ikke kunde blive Fiendens Bytte (de fiendtlige vare begge staaende fra Land, the Stately tæt forud om Bagbord, the Nassau agter ud om Styrbord, de 3de Fregatter vare nu komne op) ansaae jeg det for umenneskeligt, at opofre flere af de brave Officierer og Mandstab, jeg havde den Ære at commandere; Skibet var saa godt som tilintetgjort; jeg overgav mig til the Stately, og Aftenen til den 23de (da Skibet strax efter Overgivelsen var kommen paa Grund) blev det sat i Brand.

I det jeg føler mig stolt af at have havt den Ære at commandere et saa bravt Mandstab, bløder mit Hjerte ved at indberette, at de brave Officierer, Premierlieutenant Willemoes, Secondlieutenant Dahlerup af Sæetaten, Premierlieutenant Soland af Land-Staten, og 61 Mand af det gode Mandstab bleve dræbte, og at Capitaine Kothe, hvis standhaftige og virksomme Mod er det høie Collegium forud bekjendt, tilligemed den brave og tjenstivrige Lieutenant Top, og henimod 80 Mand ere haardt blesserede. Capitaine Kothes venstre Arm er knuset, og den venstre Side betydelig forslaaet; Lieutenant Top har mistet det høire Been. Mindre betydelig saaret er Premierlieutenant Ferry, som og udmærkede sig ved koldt Mod, og den brave Lostrup tilligemed 40 Mand. Hvad Tab Fienden har havt paa Mandstab veed jeg ikke; men at Skibenes Master, Strog og Laskelage har lidt betydeligt, veed jeg. The Stately maa have nye Master og begge Skibene have med megen Anstrengelse ikke kunnet ende deres Reparation, for at gaae til Søes, i 5 Dage; jeg veed deres Tab ikke har været ubetydeligt.

Da Mandstabet fra Brinds Christian Ratten til den 23de og hele Dagen den 23de skulde bringes ombord, var Kulingen meget haard med Baalands-Vind, og man ilede saa meget for at faae dem fra Borde (dog med behørig Omsorg for de Saarede), at man ikke tillod hverken Officierer eller Mandstab at bjærge deres Equipager; mig er en liden Deel af Linned og Gangklæder bleven sparet; alt er brændt med Skibet. Jeg, Officierer og Mandstab bleve derimod behandlede paa de engelske Orlogsskibe med en Omhu, som efter min Følelse gjør Cheferne og deres Underhavende megen Ære.

Den 1ste April blev det friske Mandstab bragt i Land til Gothenborg Forstad. Den 10de April var Veiret først gunstigt for at lande de Saarede, med disse bleve og alle de Herrer Officierer landede. De øverste Befalingsmænd har vist os al mulig Agt, og Indbyggerne tage Exempel af dem. Den engelske Consul Smith gjør sig megen Umage med at gjøre det saa behageligt for Folket, som deres tilstaaede Diætpenge vil tillade, og fortjener min Tak.

Dateret Forstaden i Gothenborg den 13de April 1808.

G. W. Jessen.

No. 28 (til S. 149).

Staffeldts Rapporter af 19de og 26de Mai 1808.

(Efter Endstikken 1808 No. 23.)

Extract af en Rapport fra Oberst Staffeldt, dateret den 19de Mai:
 „Da indhente de Efterretninger fortalte, at Fienden forstaaede sig stærkt paa den høire Fløi, saa anordnede jeg, for at fordrive ham fra denne Position, 2

Divisioner Grenaderer af den Trondhjemske Batalion, 1 Division No. af 1ste Agerhuske, 1 Skarpskytter-Division fra Trondhjem og det Leerdaalse lette Infanteri-Compagnie samt 2 Skiløber-Compagnier at angribe paa denne Flod den 18de d. M. om Formiddagen Kl. 11. Til samme Tid befalede jeg det Namodtske Skiløber-Compagnie og 50 Mand af det Bingerste lette Infanteri-Compagnie at gøre en Demonstration paa hans venstre Flanke.

Demonstrations-Corpsen begyndte sin Attaque den fastsatte Tid og udførte samme meget godt. Fienden blev af Fændrik Gill med 50 lette Infanterister fordrivet fra sine Forposter; men da han retirerede sig paa sin Hovedstyrke ved Kier, kunde han kun forfølges et Stykke, hvorved 2de af Uplands Regiment bleve gjort til Fanger, nogle ihjelskudte og blesserede, samt 4 Geværer erobrede, uden at paa vor Side en eneste Mand blev bestadiget.

Angrebet paa den høire Flanke skede i 3 Colonner. Major¹⁾ v. Ræder af det 2det Trondhjemske Regiment, som Høifskommanderende for det Hele, anførte selv den ene Colonne, som skulde angribe Forstandsningen paa Møbæl. Capitain Fjergensen, Chef for det Leerdaalse Compagnie, skulde med den anden Colonne angribe Forstandsningen paa Standsgaarden i Flanken, medens Capitain Rægler af det Trondhjemske skulde gøre Attaqven herfra med den 3die Colonne. Det lykkedes snart disse Colonner at fordrive Fienden fra Standsgaarden. Han søgte over Broen mellem Skillerbøl og Overud, brækkede Broen efter sig, og satte sig paa den anden Side af Elven i en stærk Position.

Den af Major v. Ræder anførte Colonne gjorde imidlertid Angreb paa Forstandsningen ved Møbæl med Stub fra de foran Forstandsningen liggende Huse, medens Grenader-Divisionen af 1ste Agerhus og det Leerdaalse Compagnie efter fuldent Affaire ved Standsgaarden skødte til og angreb med Bajonetten, men da man efter adskillige gjentagne Angreb erfarede, at det ikke uden alt for betydeligt Tab af Mandstab vilde være muligt at fordrive Fienden ud af Forstandsningerne, og man tillige blev vaer, at han paa den anden Side af Elven havde nok en Forstandsning, der dominerede den første, og altsaa vilde have forarsaget et dobbelt Offer af Mennesker, saa besluttede man at indeholde med flere Forsøg, og tral sig i bedste Orden og uden at blive forfulgt tilbage til de forhen indehavte Poster. Fra de fiendtlige Forstandsninger faldt næsten som en Hagel, ikke alene af de almindelige Mustettugler, men ogsaa af et større Slags af Jern, hvilke sidste formodes skudt af de saa kaldte Mustetændere.

Bort Tab er 7 Døde og 27 Blesserede, af hvilke 4 bleve liggende under Fiendens Forstandsninger, og af ham tagne til Fanger. Af de øvrige 23 ere 4 haardt og de øvrige let blesserede. Desuden ere blesserede Capitain v. Sigholdt og Lieutenant Steenbut, begge i høire Arm, og Lieutenant Rossius i venstre Laar. Fiendens Tab maa have været langt betydeligere."

Underdanig Rapport.

Kongsvinger den 26de Mai 1808.

Da jeg efter indhentet Efterretning havde bragt i Erfaring, at et Jæger-Compagnie af Fienden skulde ligge fordeelt paa Gaarden Jersket og Degaarden paa Vestmarken, og blot havde en liden Vagt betascheret til Gaarden Garstad,

¹⁾ [Det er betegnende, at Staffeldt her kalder Ræder „Major“, skjønt han allerede 1ste Mai af Prinds Christian var udnævnt til Oberstlieutenant, som Belønning for Affairen ved Trangen; dette Advancement var vistnok endnu ikke af Kongen approberet, men at Staffeldt i Rapport til Prindsen ikke respecterer denne Udnævnelse, er uden Tvivl et Vidnesbyrd om det spændte Forhold, som synes at have fundet Sted efter hin Affaire ved Trangen, og hvoraf Sonnens J. Ræders Fremstillinger i hans Historie hid og her bære Præg.]

beordrede jeg Capitain Jürgensen med det Leerdaalske lette Infanterie-Compagnie og det Namodtske Skiløber-Compagnie at gaae over Fjeldet fra Spitals-Krogen over til benævnte Gaard, for at hæve disse Qvarterer. Capitainen med Commandoet blev Natten mellem den 23de og 24de liggende paa Fjeldet, og sendte en bekendt Mand frem for at erholde fuldkommen Visshed, og da denne bragte Efterretning, at det meste af Compagniet var paa Gaarden Jerspet, og at ifkun en Bagt af 5 Mand var paa Degaarden, og en noget større Bagt længere tilbage paa Gaarden Garstad, besluttede han at rette sit Angreb alene paa Hovedstyrken paa Jerspet. Han marscherede derefter saaledes af med sin Commando, at han kunde indtræffe der ved Midnatstiden imellem Kl. 12 og 1. Natten mellem den 24de og 25de Mai naaede han Stebet, inddeelte Mandstabet, og paa givet Signal var Gaarden omringet. Ved at nærme sig Huset stjode de Svenske igjennem Døre og Binduer; herover blev Folket forbitret, og en almindelig og stærk Skydning var uundgaaelig. Den der commanderende svenske Officier, Lieutenant Baron Ulfsparre, blev tilligemed endeel fiendtlige Soldater, hvis Antal ei nøiagtig kan opgives, men troes at have været en Snees Mand, stude, og 24 tagne til Fanger. Desuden erholdt vi 25 Stk. Geværer med Bajonetter, deels svenske deels franske, ligesaa mange Patronaster og Feldtflaster; en heel Deel Ammunition, som der foresandtes, og ei kunde medføres over Fjeldet tilbage, blev iturevet og forbrævet. De Fange ere Regiments-Jægere af Uplands Regiment, og de franske Geværer ere af dem, som i afvigte Aar i Pommern bleve gjorte til Bytte.

Bort Tab ved denne Expedition er en Død og 2de Saarede af Leerdaals lette Infanterie-Compagnie. Captain v. Jürgensen, der ved denne Expedition har viist megen Conduite, som og det hele Commando, der af Capitainen erholdt det bedste Vidnesbyrd, kan jeg ikke andet end anbefale til Deres høifyrstelige Durchlauchtigheds Raade.

Underdanigst
Staffeldt.

Svensk Rapport.

Brigadechef Carl Lejonstedt meldte, at den 18de Mai Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Formid. angrebes de Svenske paa flere Steder med Hestighed, i det de Korste paa 2 Steder gik over Blommen, men Kl. 5 nødtes de til at trække sig tilbage. Major Ederström, som næsten den hele Tid var i Flden, udmærkede sig tilligemed Major Bergenstråle m. Fl.

Den 25de Mai tidlig om Morgenen blev en Postering af 2den Brigade under Oberst Schwerin omgaaet og angrebet af en overlegen Fiende ved Hjerpæter. Lieutenant Baron Ulfsparre, som commanderede Jægerne, blev strax stude og hans af 28 Mand bestaaende Trop, som nu var uden Anfører, blev fangen. De andre Posteringer samlede sig imidlertid, og gjorde den overlegne Fiende tiel Modstand. Fendrik Wiinblad, som med 25 Jægere den 24de om Aftenen var affendt for at recognoscere, og ved borttagelse af Posteringen ved Hjerpæter blev affaaren, trak sig ad ukjendte Stove tilbage, og naaede, efter en Marsch af 8 Mile, uden Tab af en Mand, Rangrud Præstegaard Kl. 11 om Aftenen den 26de.

No. 29 (til S. 150).

Rapport om Affairen ved Præsteballe.

(Efter Substikken 1808 No. 29-30.)

„I underdanig Følge af Deres høifyrstelige Durchlauchtigheds Ordre, at gjøre et Forsøg paa at sprænge Centrum af den fiendtlige Postering i Gunningdalen

og videre om muligt at lase den ud over Grændsen, indhentebe jeg alle de Efterretninger om Fiendens Styke og Positioner, som det var mig muligt at bekomme, og fandt, at de vare ungefær 1400 Mand fordeelte paa Berreby, Ende, (Præsteballe som Centrum), Gedelund, Holtet, Hallerød og Jacobsrud. Man vidste, at Præsteballe tilligemed Ende mod Nord med næsten sammenhængende Forstandsninger var omhyggeligen befæstet; man vidste, at den fra Ende løbende Bæl ved anbragte Dæmninger var gaaet over sine Grændser; man vidste, at Fienden bag nogle af sine Forstandsninger havde Kanoner, der i Forening med Terrainet og det øvrige gjorde hans Positioner overmaade stærke.

Med Hensyn paa anførte blev til et Angreb bestemt i Alt 876 Mand, hvoraf 106 under Lieutenant v. Magnussen, med Stibscapitainerne Frederichsen, Jonassen, Lund og Andersen, som bestod af det frivillige Jæger-Corps, nogle Regiments-Artillerister og Rekrutter, som bleve indskibede paa 3 Bramme og 14 Baade med 2 Amusetter, 1 Gaubits og 7 Gaand-Mortererere, for at gjøre en fausse Attaque og om muligt forvandle den til virkelig paa Krogstrand og Berreby i Jødesfjorden.

Efter de givne Instructioner satte sig Alt i Bevægelse, nogle før, andre senere, for til Klokken 2 om Morgenen den 10de Juni at være paa sine Puncter efter Aftale og Signal. Lieutenant Magnussen, som skulde begynde Kl. 1, kunde formedelst Beirliget ei komme til sin Bestemmelse før end Kl. 3; hans originale Rapport følger vedlagt. Kl. 3½ begyndte Lieutenant v. Spørd Attaquen paa Præsteballen, for at losse Kanonerne fra Forstandsningerne, saa Capitain v. Huitfeldt blot havde Elven og Forstandsningerne at overvinde. Det lykkedes fuldkommen, og Signalstuddet af en Gaandmorteer fra Capitain v. Huitfeldt stede Kl. 4, hvis Folk med Modighed ventede at komme afsted. De brød nu frem, Lieutenant v. Birch sprængte Bagten ved Stenersrød, og tog nogle Fanger. Det gik i 3die Marsch over en nedfældet Skov 300 Skridt. Dæmningen og Broen over Elven bleve forcerede, og Forstandsningerne med Dærøhed anfaldte og indtagne.

I samme Dieblit brød Lieutenant v. Lamb's ind med sine 100 Mand fra den anden Side af Præsteballe, og efterhaanden de til andre Steder betascherede smaae Troppecorps, saa Fienden efter næsten 2 Timers Fægtning var omringet og maatte give sig. Lieutenant v. Hejde opfyldte sin Bestemmelse saa godt, at omtr. 150 Mand og 2 Kanoner, som vilde retirere til Ende, saae sig afstærne og maatte capitulere. Nu var Lieutenant Magnussen ogsaa fremkommen mod Berby, og gjorde Mine til Landgang. Fienden gjorde et Kanonstud, og retirerede i en saadan Hast, at en Spundig Kanon, som 11 Heste traak, veltede af Jilsærdighed, og var nær ved at blive forladt.

Efterat disse Fremstridt vare gjorte, stod endnu Berreby tilbage, der var besat med omtrent 500 Mand og nogle Kanoner; men da vore Folk af Marschen baade før og i Attaquen vare blevne afsmattede, Detaschementet ogsaa ved de mange Fangers Transport betydeligen var bleven svækket, saa var det en Umulighed for denne Gang at gaae videre, hvorfor Lieutenant Spørd med megen Behændighed vidste at forstafte en Raabensstilstand, der blot kunde opsiges af de Korste, hvorved vi for det Første forstredes om det Grobrede.

Resultatet af Affairen er: Fangentagne Officierer: Oberstlieutenant og Baron Knorring, Capitainerne Strømbom, Osengius og Palmkrang; Lieutenanterne Katochdag, Elfman, Lillie, Wirgin, Silversparre, Sachvik, Westfeldt, Debesche og Grev Løvenhaupt.

Fanejunkere: Bergin, Hulling, Agelsberg, Sachvik, Schiøle, v. Gerdtén og Edmann.

Sergeanter: Hansson, Keppe, Meyer, Østerdahl, Gustafsson, Segerdahl og Hoff.

Fangne Soldater	334 Mand
Saarede —	24 —
Døde og Begravede	60 —
Fangne Officierer, Fanjunkere og Sergeanter	27 —
Tilsammen 445 Mand.	

Bort Tab var den raske haabefulde Lieutenant v. Sæter, Corporal Trane, 3 Soldater døde og 6 blesserede.

Dernæst er erobret 2 Stkr. 4pundige Haubtger med tilhørende Lade- og Rjoretøi samt Ammunition, Geværer med Bajonetter 309 Stkr.; Bandoleer og Laster 290 Stkr. fulde med skarpe Patroner, 240 Feldtflaster, 6 Trommer, nogle Musik-Instrumenter, en Medicin- og Instrument-Kiste, endel Proviant og Levnetsmidler, samt ellers adskillige Sorter, som det er for vidtløftigt at specificere. De Herrer Officierer, som deeltog i Affairen ved Præsteballe vare Capitain v. Gultfeldt; Lieutenanterne v. Lambs, v. Hejde, v. Spørck, v. Myhre, de Seue, v. Leth, v. Reichmann, v. Klis, v. Birch, v. Qvisling, v. Heidenreich og v. Sæter.

Frederikshald den 17de Juni 1808.

Underdanigst

Juul.

Uddrag af Adlersparres Rapport om denne Fægtning.

„Den 9de Juni kom jeg til Verby, hvor jeg efter Generalens Ordres overtog Commandoen over de derværende Tropper. Den 10de hørte man svære Kanonstød fra Jødefjorden, og Fienden lagde sig med et stort Fartøi og 24 Joller og Schalupper ved Sandvigen. 200 Livgardister bleve beordrede med to Serpundiger at forene sig med dem, som vare posterede ved Jødefjordens Sydside. Kort efter kom der Efterretning om at Posten ved Præsteballe o. s. v. var angreben. Ende, som var Replikpost for Præsteballe, var af største Vigtighed. Min Ordre om at forstærke Verby fra Ende blev derfor tilbagetagen, og i dets Sted sendt 100 Mand fra Verby til Ende. Strax efter nærmede den fiendtlige Flaade sig og begyndte at bombardere Stillingen ved Verby henimod Jødefjorden. Efterat denne Ild havde varet en halv Time, kom Efterretningen om, at Posteringen ved Præsteballe havde capituleret med Tilføende, at 900 Mand marscherede mod Enningsdals-Broen. Der stod 2 Serpundiger og 2 Feldtkanoner med tilhørende Bedækning. Jeg sendte dithen smaa Afdelinger, eftersom jeg kunde undvære dem. Tilbagetoget fra Ende og Verby blev befalet, at Posteringen ved Jødefjord tilbagetrukket og en ny Stilling indtoges ved Verby Bro.“

Kl. 8 $\frac{1}{2}$ kom en Parlemantair, som forlangte en Stilstand for at transportere og forpleie de mange ved Præsteballe saarede Soldater. Den sluttedes saaledes, at den fra Fiendens Side skulde opsiges 4 Timer forud, men at de Svenske uden formelig Opsigelse kunde begynde Fiendtlighederne.¹⁾ Adlersparre sendte i det samme Tilbud til Brønstrøm med Anmodning om at marschere med begge Westmanlandste Batailloner over Långewalls Bro, og til Oberstlieutenant Lars Hjerta at sende de Tropper, han kunde undvære ved Besættelsen af Bobalsviken og andre vigtige Posteringer.

Blandt de Banstelaheder, hvorover Adlersparre klager, var at Bønderne ved ingen Midler vare at bevæge til at give Efterretning om Fiendens Bevægelser. Efterat Brønstrøm havde forenet sig med Adlersparre, besluttede denne at gjenerebde de tabte Stillinger. Kl. 1 om Natten den 14de blev Stilstanden opagt, med den Erklæring, at Fiendtlighederne begyndte Kl. 5. Paa samme Tid mærkede man en synlig Uro og Forvirring hos Fienden. Der marscheredes frem og tilbage, alle Poster og Bedetter inddroges hastigen.

¹⁾ De Norske forklarede denne Artikel i Capitulationen ombvendt. [Sfr. S. 643 og 645.]

„Al. 5 om Morgenen rykkede Oberstlieutenant Skjöldebrand med 700 Livgrenaderer og Jægere og 2 Feldtkanoner over Enningdals-Broen ved Præsteballe. Undervejs traf de paa en grædende Bondegut, som beklagede sig over, at en Bondedone havde taget Hesten fra ham og derpaa i susende Galop redet til Præsteballe.

Paa samme Tid rykkede 4 Sexpundiger fra Enningdals Bro hen mod Berby-Siden. Begge Westmannlandske Batailloner, som den foregaaende Dag havde gjort en besværlig 9 Miles Marsch, og i de 3 sidste Dage levat af een Dags Proviant, rykkede med synlig Eyst og Munterhed op mod Veien til Berby Bro. Da Capitain Feilig af Livgrenadererne, som commandede Fortroppen af denne Colonne, der bestod af 300 Mand, nærmede sig Berby Bro, lod Lieutenant Sachwig ved Artilleriet, som bestod af 6 Sexpundiger og 3 Trepundinger, Stoven paa høire Haand af Broen rense med Kartotcher. Dette skede for at beskytte Bronstrøms og Feilig's Tropper, som skulde vade over Strømmen, for Jægernes Flo, da man formodede, at Fienden vilde forstyrre Broen, hvilket de dog ikke gjorde. De Svenske gik over Broen, og Fienden forsvarede sig ved Berby kun ved Jægerflod, og traf sig iilsom tilbage. Mod Berby rykkede 200 Bermelænder med 2 Kanoner, og besatte denne Post og Stranden ved Iddefjord, medens den øvrige Styrke, som hastigen rykkede mod Ende, efter lang Modstand kastede Fienden ind i Bjergene. Den Styrke, hvorpaa Skjöldebrand skede, traf sig ogsaa efter ubetydelig Modstand tilbage.

Bed disse smaa Haandgemæng maatte man beundre de fiendtlige Jægere's ubestribelige Færdighed i at bestige og rømme de utilgjængeligste Bjerge. Deres Stud var derimod høist usikre og gjorde liden Skade. Den Orden og Munterhed, som de svenske Soldater viste, gjorde at man kunde ønsket mere Standhaftighed hos Fienden. — Præsteballe, Ende og Berby ere nu stærkt besatte og ville kunne trodse Fienden, naar ikke større Magt og uventede Begivenheder indtræffe. De Svenskes Tab bestaaer af Oberst Knorring, 10 Compagni-Officerer, 15 Underofficerer, 14 Artillerister, 1 Dragon, 70 Livgrenader, 190 af Staraborgs og 101 af Elfsborgs Regiment.“

Knorrings Rapport.

„Den 10de Juni 3¼ om Morgenen blev den svenske Postering ved Præsteballe angreben af en overlegen fiendtlig Styrke, deels af det søndenfjeldste Regiment, deels af Starystøttere og Vandværn, som bestod af 800—900 Mand, hvilke, som jeg befrygtede og herfra havde antydet, omgik Posterne, og afflar de gamle Feldtvagter. Desuagtet forsvaredes vor Stilling til et Qvarteer paa 6 i det Haab at faae Hjælp fra Glenne og Berby, men da denne udeblev og jeg fik Efterretning, at Lieutenant Elfman var saaret, Lieutenant Ratochdag, og Fændrit Grev Lövenhaupt og Debefche med deres Detaschementer vare fangne, besluttede jeg at trække mig ad den eneste aabne Wei til Glenne, men ved min Ankomst did, som kostede meget Folk, fandt jeg at Veien var besat af et betydeligt fiendtligt Detaschement, og at Communicationen var spærret. To Gange forsøgte jeg at flaae mig igjennem, men forgjæves. Stedse meer og meer omkringede maatte vi give os fangne. Ratochdags, Lövenhaupt's og Debefches blodbestænte Klæder viste blandt andet, at man gjorde hvad man kunde. Jeg kan ikke noksom rose den uomærkede Agtelse, som bevistes os, efterat vi kom i Fangenskab. Al Øyndring blev hindret. Frederikshald 11te Juni 1808.

No. 30 (til S. 150).

General Armsfelt til Oberadjutant og Ridder Adlerparre. 1)

(Efter Adlerparres Hændlinger. II. 177—180.)

Det var en forbandet Historie med Knorring, og Borttagelsen af den hele omkringliggende Bostering; værre i dette Dieblit end nogensinde, da Ordres komme paa Ordres at sende bort de regulære Tropper. At en Bostering som den ved Præsteballe kan blive forceret, ja tourneret, er ikke underligt; men heelt og holden borttaget — det overgaaer mine militaire Begreb, og Knorring maa langt fra have opført sig, som han burde²⁾. Jeg troede ikke, at Kanonerne endnu vare ved Præsteballe men ved Glenna — men naar det skal gaae ilde, forene alle Ulykkes-Hændelser sig.

Inden jeg rapporterer Hans Majestæt dette Tab, maa jeg have fra Dem, min bedste Ven, en detailleret Rapport over Omstændighederne og Tabet, m. m. Man maa vise Nødvendigheden af Bosteringen, der den stod, for at vække Magtstærker m. m., samt at det alligevel ei var nødvendigt, at den heelt og holden skulde enleveres — en Sag, som aldrig bør komme Dispositionen af Tropperne til Last.

Den 9de om Morgenen effectuerebes den 3die Brigades Retraite fra Orje, og Brändström har rimeligviis den 10de dennes været ved Bodalsvil, og saaledes truffet Deres Ordres. Jemtlands-Bataillon, uden Stær og Buger, har her maattet gjøre Holdt, for at faae sine nødvendige Fornødenheder. De marschere nu den korteste Vej; men kunne umuligen hastig naae sin Destination. Bliver imidlertid Fienden underrettet, slæder det ikke, at han veed, at flere Tropper nærme sig fra flere Kanter og successive. Jeg reiser herfra i Morgen Eftermiddag, og tænker om Mandag at være i Strömstad; indret altsaa derefter Alt, hvad der skal til mig.

Formedest mit unaturlige Ubekjendtskab med Localiteterne, falske Charter og Uvisshed om hvor Tropperne vare henlagte, kan jeg ikke give nogen præcise Forholds-Ordres. Disse vare i alle Tilfælde lidet passende, fordi Omstændigheder ei kunne forudsees; men da der blandt Befalingsmændene findes mange, som ei ere paa-lidelige, bør vi vove det mindste muligt, og undvige Positioner, der let kunne tourneres, især ikke garnere saadanne med Artillerie, og et saadant Artillerie, som Fienden aldrig burde lært at kjende uden igjennem Effekten. Vil Fienden vove Noget, og gaae imellem os, kan han visseligen slæde os; men aldrig corpsviis borttage det ene Detaschement efter det andet. — Jeg kjender Deres Talent og Deres Landsnærverelse, og stoler paa Dem med fuldkommen Tillid. Med Ben-
skab og Hoiagtelse Deres

Edmunde Ejener
G. M. Armsfelt.

P. S. Jeg har den Mistanke, at der ligger en større Plan til et Skjelm-stykke (Bostrel) under deres Parlamentering. Maatte jeg deri bedrage mig!

¹⁾ [Dette Brev er udateret, men nærmest af 11 Juni, da han efter dette Brev vilde komme til Strömstad den paafølgende Mandag, som var 13de Juni.]

²⁾ Den svenske Udgiver gjør den undskyldende Bemærkning: „Valget af den uhensigtsmæssige Position var ei Detaschements-Anførers, og om man muligens kunde bebrejde ham nogen mindre Narvaagenhed, nogen i den svenske Armee ei ganske usædvanlig Forsømmelse i Feldttjenesten, saa bør tillige anmærkes, at baade Anfører og Tropper ved denne Ulykkesbegivenhed lagde en udmærket Tapperhed for Dagen, som endog beundredes af Fienden.“

No. 31. (til S. 150).

Armfelts Brev til Ablerparre.

(Efter Ablerparres Handlingar II. 180.)

Strömstad den 16de Juni.

Jeg havde for længe siden burdet besvare den lille Billet fra Prædikestolen¹⁾, langt opbyggeligere end mange Prædikener; men jeg har haft Fandens meget at gjøre her. Flaader, Kapere, og igaar en 8 Mills Recognosering, som bliver mig nyttig, have borttaget min Tid. I Morgen skal jeg have den Ære at komme til Næsbø, da vi skulle raisonnere å fond over hvad der bør gjøres og lades, hvorved tillige alle mine Hemmeligheder, komme fra den gode Silde, skulle udflyde i Deres Skjød. Bøsse er da tillige in loco.

Præsteballe var en slet Position med en liden Tropp, og slettere i daarlige Hænder. Dette var min Tante, og det fra første Stund Begesack sagde til mig „Jeg har lagt Knorring i Præsteballe.“ Men hvorledes kan det hjælpes, naar det engang er gjort? To Tusinde Alen bagensfor det Steb, hvor Knorring stod, paastaae de, som have seet Positionen, at der Intet var hændet ham; men vor fordomte Kjærlighed til Guus og til de Ideer, som hænge ved Inddelingsværket, vil længe slæbe denne Armee, om de ikke forandres. Men vi skulle videre tales herom, min bedste Ven. Nu Farvel — Høiagtelse og Venstabs!

G. M. Armfelt.

(No. 32 til S. 151.)

Brinds Christian Augusts Beretning af 6te Juli 1808.

(Udgiften 1808 No. 37 og 38.)

Efterat den fiendtlige Postering ved Præsteballe havde overgivet sig til vore Tropper, blev som forhen meldt mellem disse og det fiendtlige Corps ved Berbye og Omegn en Waabenstilstand sluttet, som kun af os kunde opsiges med 4 Limmers Barsel, og hvis Hovedbetingelse var, at Tropperne skulde beholde deres indehavende Positioner. Desuden blev Waabenstilstanden nogle Dage efter formelig opsagt af Fienden²⁾, og uagtet Capitain Guitfeldt henviste dem til ovenmeldte Forpligtelse, de selv havde indgaaet, rykkede Fienden med en meer end tidobbelt overlegen Styrke, som blev angiven til 6 a 7000 Mand, imod vore ved Fangernes og de øvrige Transporter svækkede Tropper, som altjaa traf sig tilbage efter et let Engagement, og tog Positionen ved Jbdebsen, uden Tab af en eneste Mand. Da dette blev mig indmeldt, sendte jeg strax af den for nylig til Schieberg Sogn ankomne Brigade et passende Corps under Major v. Krebs til Enningdalen, for at soutenere vore der staaende Tropper, at opholde Fienden og om muligt hevne det Foresaldne; men Omstændighederne og militaire Grunde forhindrede det sidste Niemeds Opnaaelse for Diebliffet, fortrinlig da Fienden efterhaanden traf sig tilbage over sine egne Grændser. Jeg erfarede imidlertid, at det var et almindeligt Rygte ved den fiendtlige Armee, at Krigen med Norge var til Ende, og at deres Tropper skulde bruges mod Fiender, som vare landede øster i Sverige;

¹⁾ Den svenske Udgiver tilføier i en Note: „Rapporten om Tilbagetagelsen af Positionen ved Præsteballe (S. 142—143) skreves og dateredes Prædikestolen i Præsteballe.“

²⁾ [I den nedenangførte Waabenstilstand var, ved Forsømmelse fra norsk Side, ingen Bekræftelse indtaget om Tiden, naar den af Svenskerne kunde opsiges. Dette forklarede Ablerparre som Ret til at begynde Fiendtligheder uden Barsel, men opsagde dog Waabenstilstanden forud, medens man seer, at Brinds Christian har villet forklare den, som om Svenskerne aldeles ikke vare berettigede til dens Opsigelse.]

hvorpaa jeg gav den fornødne Befaling, for at overbevise dem om det Modsatte. Foruden den sidst ommeldte dristige og saa hæderlig udførte Affaire ved svensk Svinesund, foresalde næsten dagligen smaa Fægtninger i Egnen af Baaboen og det til Enningdalen grændsende Sverige. Vore Forposter staae i Sverige, og Krogstrand er af os besat.

Fienden, som igaar gjorde et Forsøg derfra at belogere vort der under Fændrik Grimseth af det nordensfeldske Regiment stationerede Detaschement, blev afstødt ved Hjælp af vore bevæbnede Fartøier. Den fiendtlige Armee staaer med sammes Styrke fordeelt i en vis Afstand, indenfor sine egne Grændser. Kysten langs Svinesund og Iddefjorden er af dem for det meest tømt, eller ikkun ubetydelig besat. Alle indkommende Rapporter give nyt Bevis paa vore Troppers Mod og Længsel efter hæderfuld Kamp for elstet Konge og Fædreland.

En Afstrift af den ommeldte, mellem Capt. Guitfeldt og den svenske Over-Adjutant Adlersparre sluttede Baabensstilstand giver jeg mig den Ære at vedlægge.
Christian, Prinds til Slesvig-Holsteen.

Afstriften af Baabensstilstanden lyder saaledes:

„Siden Oberstlieutenant Baron Knorring har overgivet sig med Commandoet ved Præsteballe og Positionen til den kongelige norske Nations Baaben, og ved Misforstand af Sprogets Lydelse har disponeret over Verby med tilhørende Posteringer, hvilke dog ikke staae under hans Befaling, saa for at tværksætte den af Oberstlieutenant Knorring indgaaede Capitulations Vilkaar angaaende de Fangnes og Blesseredes Transport herhen, for siden desto lettere at kunne føres Soveien, vorder herved sluttet en Baabensstilstand med fire (4) Timers Opsigelse fra norsk Side, hvorunder de norske Tropper ikke avancere, men beholde deres nu indehavende Positioner, ligeledes de kongelige svenske Tropper deres nu indehavende Stilling. Verby-Elven og Iddefjorden blive Grændselinien imellem begge Armeer. Skulde de norske Tropper paa andre Steder have erholdt Fordele, gaae de tilbage til den Stilling, de i Dag den 10de dennes Kl. 10 (Ti) Formiddag indehavde. Verby, den 10de Juni 1808.

Gustav Lilljehorn.

S. M. Kongen af Sveriges tjenstg. Overadjutant.

Spørd.
Brigadeadjutant.

Denne Stilstands Overenskomst vedtages.

Verby, den 10de Juni 1808.

Georg Adlersparre.

Overadjutant af Dagen hos General en chef, Befalingsmand over Tropperne af venstre Fløi og vestre Armee.

A. Guitfeldt.
Norsk Detaschements-Commandeur.

No. 33 (til S. 151).

Armfelts Brev til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. II.)

„Sparre vil have underrettet Dem, min bedste Ven, om Dgenstjernas Død; jeg er utrokelig i alle Henseender; en Sønns Tab havde kanske givet mig mindre Ghygrin. Men mine Skjebner ere nu ikke at betragte anderledes end en Rjæde af paafølgende Ulykker og Sorger. B[ergenstråle?] gjør Sottiser og vil gjøre flere, siden Dgenstjerna ei mere leder ham, retirere, springe, see Millioner Danske, ubtænke Planer for dem, og slabe deres store Forsøg med en levende Indbildning, som gjør dem til Alt, og os til Intet. Blandt andre Dumheder striger han paa Secours fra Rosse, som ikke kan give ham nogen. Maaskee er Strømstøb i dette Diebt forløbt og Hr. B... i en fortrolig Samtale om gamle Fændbesser med Provsten i Lanum.

Men det var ikke herom jeg just precis vilde tale med Dem. Det var vor stort store Antal Kanoner ved Lyngmark. De sextenpundige Haubiger burde snarest faae i Reserve end trækkes frem; thi deres Borte synes mig for kort med Hensyn til den paaregnede Effect. Examineer dette nøiere, og gjør, som De finder bedst. Der siges at vor store Flaade har gjort Merveiller. Begesacts Affaire er ikke farlig, undtagen at mange Officierer ere blevne blesserede, som er Fanden saa ilde hos os. Gils August. Hans Moder er „kraslig“, og hvem skulde nu kunne være rigtig frisk?

Besvra Ed 2 Juli 1808.

Deres ydmyge Tjener og Ven

G. M. Armfelt.

No. 34 (Hl S. 154).

Adlersparres¹⁾ og Staffeldts Correspondence i October 1808.

(Efter Adlersparres Sandtlinger. IX. 9 ff.)

a.

Høvelbaarne Hr. General, Kammerherre m. m.

Hidtil har enhver Parlementering i Hr. Generalens Hovedkvarter været mig behagelig; jeg har derved modtaget Underretning om Hr. Generalens Velbefindende og Beviser paa hans Venstab. Oprigtighed og endnu andre Considerationer forbre, at jeg uden Omvei erklærer, at den Parlementering, som fandt Sted i Gaar, har paa mig gjort et stærkt, men med de foregaaende ufige, Indtryk. Hr. Generalen har derved brugt følgende mærkværdige Uttring: „Naar man sender en Parlementair som Spion, bør man tale Sandhed i sine Meddelelser.“ Jeg skulde altsaa have sendt en Parlementair som Spion? En svensk Officier skulde dertil have ladet sig bruge? Er det paa den Maade, gjennem saadanne Udtryk, fiendtlige Befalingsmænd og Tropper vise hverandre indbyrdes Agtelse efter den civiliserede Verdens Brug? Eller er Hensigten dermed atter at indblande i Nationernes Tvistigheder de Følelser af Privathad og Foragt, som udmærke Krigen mellem Barbarer og Vilde?

Derhos følger Lieutenant Ugglas skriftlige Beretning om den her omhandlede Begivenhed; jeg maa erklære hans Dnsse personligen at træffe Hver og En, som sætter Sandheden af hans Ord i Tvivl.

Hr. Generalen har erklæret sig misfornøiet med, at Parlementairer sendes for mindre vigtige Anliggendes Skyld, f. Ex. for Breves Aflevering. Jeg har gjort mig en Fornøielse af at vise Hr. Generalen svenske Officierer af alle Raaben; den gracieuse Maade, hvorpaa Hr. Generalen altid har modtaget dem, har overbevist mig om, at Hr. Generalen gjerne har seet dem. Til min Forundring har jeg nu maattet erfare, at denne min Overbevisning var ugrundet, og jeg giver mig den Ære at forsikre, at dette for mig særdeles behagelige Samkvem fra denne Dag med al Vished skal ophøre.

Det har længe været mig bekjendt, at den militaire Jæger-Metiers store Fuldkommenhed i Norge skyldes Hr. Generalen; just derfor assendte jeg en ung Mand, som er et virkeligt Geni i dette Fag, i lige Grad udmærket formedelst Talenter og Bedrifter. Her Generalen maa selv dømme, hvilken Tilfredshed jeg

¹⁾ Adlersparre skildres af Arndt S. 445 som en god Soldat, en Mand med grundige Kundskaber om sit Fædrelands Historie og Forsatning, en theoretisk og praktisk Kjender af Agerdyrking og Statshuusholdning. Her var han bekjendt af sit Lidskrift „Läsning i blandade Amnen“, som Arndt kalder det indholdsrigeste Marskrift, der nogeninde er udgivet i Sverige, og blev indbraget af Hofkantsler Ribet. Men Arndt beskylde Adlersparre for Uaktæmmelighed mod Gustaf Adolf, for umættelig Bergjærighed og sit Egenraadighed, der endog badledes af hans Venner, mere smidig en oprigtig.

nu nyder af denne fra min Side velmeente Attention for en Chef af høi Forhøielse.

Det staaer nu for mig tilbage, at sige nogle Ord om de Breve, som gennem Officierer ere blevne overleverede. Den unge Baron Armfeldt udbød sig paa mine Begne Underretning om, til hvem det tillodes ham at overlevere et Brev til en nær Beslægtet af vor nuværende General en chef. Hr. Generalen behagede selv at modtage det med de gracieuseste Expressioner. Lieutenant Ugglas afgik med den fangne Lieutenant Kroghs Rapport, samt for at tilkjendegive hans tryllende Trang til Klæder. I begge disse Tilfælde kan jeg vel ikke have feilet i Attention for Hr. Generalen; jeg troer tværtimod derved at have lagt for Dagen et Beviis paa en vis Grad af Omsorg for en fiendtlig Officier. Min Feil maa da have bestaaet deri, at jeg vovede at anbetroe Hr. Generalen et Anliggende, som meget nær og i høi Grad angik en Ven af mig og følgelig mig selv. Jeg maa give mig den Ære at gjentage, at al Nærmelse til en større Fortrolighed skal fra min Side ophøre.

Det vil til alle Tider blive vanskeligt at overtræffe den ærbødige Høilagtelse og Hengivenhed, hvormed jeg har havt den Ære at forblive

Høivelbaarne Hr. Generals m. m.

ydmuygste Tjener

G. Adlersparre.

Sophienlund 10de Oct.

b. Staffeldts Svar herpaa.

Høivelbaarne Hr. Over-Adjutant af Dagen, Oberstlieutenant og Ridder!

Jo mere Besiddelsen af Deres Høivelbaarenheds Agtelse og Venstab var mig smigrende, jo mere var det mig paasaldende, at modtage udi Deres Høivelbaarenheds Skrivelse af 10de hujus, Udtrykket af en Misforstaaelse, der let kunde lede til at afbryde den reciproque Attention, hvormed 2de Befalhavere, omenblyst de gennem Staternes fiendtlige Politik ere satte i fiendtlig Stilling imod hverandre, dog stedse lægge Adelsind og Humanitet for Dagen, naar der finder [Brevvegling?] Sted mellem dem.

At modtage Deres Høivelbaarenheds Parlementairer var mig stedse behageligt — jo behageligere jo mere den Sag, som forhandlede, vedrørte enten et offentligt eller Deres Høivelbaarenheds eget private Anliggende af Bigtighed — og Deres Høivelbaarenhed har i denne Anledning gjort mig en sand Fornøjelse, i det De udi omtalte Deres ærede Skrivelse lader Dem være angelegent at udrette den Mistydning, opvakt ved Lieutenant Ugglas, der blev ankyndiget ved min venstre Fløi som Parlementair, i det Dieblit da man agerede fiendtlig imod min høire, og hvis Beretninger til Deres Høivelbaarenhed sandsynlig maa hidrøre fra en eller anden Mistydning, foranlediget af det fremmede i Sproget hos de Officierer, som han talte med; thi af vore Tropper, som ingen Død havde, bleve ingen begravet, ligesom heller ingen Officierer bleve suspenderede efter den ved Bilsberg foresaldne Affaire.

Det vil fremdeles være mig særdeles behageligt, at overtøye deres Høivelbaarenhed om den Høilagtelse, med hvilken jeg har den Ære at være

Matrand 18de Oct. 1808.

Høivelb. Hr. Overadjutant af Dagen,

Oberstlieut. og Ridder,

Deres ærbødige Tjener

Staffeldt.

c. Ugglas Rapport til Adlersparre.

Den Beretning, jeg efter Skyldighed ved Hjemkomsten fra en Parlamentering mundtliggen afgav Hr. Oberstlieutenant m. m. Adlersparre, maa jeg herved efter Forlangende skriftliggen meddele.

1) Ingen fiendtlig Post eller Postering træffedes forend paa den anden Side af Magnors Gjestgivergaard, og de som fandtes vare i fuld Marsch med Bagagen uden Bedækning, først.

2) Først modtoges jeg et Stykke paa denne Side af Slagsmoen af en Officier ved Skiloberne; siden kom en Capitain til med en rød Uniform, hvis Navn jeg ei erindrer. Under Ridtet med denne Officier ralsouneredes om den Affaire, som Dagen i Forveien var forefalden imellem de Svenske og de Norske, hvorved han fortalte mig, at tvende Capitainer vare suspenderede, fordi de ei havde secunderet Feldvagterne, hvorhos nævnedes (om jeg mindes ret) Navnet Bohman paa en af de suspenderede. Samme Officier spurgte mig, om nogle af de Svenske vare bleve begravede i de Grave, som i Skoven vare gjentastebe; men da jeg vidste, at vi ei havde mistet nogen Mand, antog jeg det for afgjort, at nogle af de Norske der vare bleve begravede.

Hermed ender min Beretning, hvilken jeg paa mit Ordres Ord bevidner at være sand, og den, som herefter vover at bestride dens Sandfærdighed, maatte vende sig directe til min Person.

d. Afskrift.

Hans høiforstelige Durchlauchtighed, den commanderende General Søndenfjelds General Brinds Christian August til Schlesvig-Holsteen, har overdraget mig at formelde Deres Høivelbaarenhed: at jeg i Anledning af den mig ved Hr. Lieutenant og Stabs-Adjutant von Andarsvärd gjorte Proposition har den Befaling at svare: at naar man kunde komme oveeens om Villkaarene, hvorpaa han ikke tvivlede, naar General Cederström af Hs. Majestæt Kongen af Sverige dertil var befuldmægtiget og altsaa kunde give sit Ordres Ord paa, at Betingelserne ved Baabenstilstanden samvittighedsfuldt skulde blive opfyldte, han da i Betragtning af Kærstiden til Soulagement for Tropperne, og overhovedet til fælles Lær, ikke var utilbøielig til at indgaae en saadan Convention; men Hovedbetingelserne maatte være:

1) At de mod os staaende Tropper, hverken i det Hele eller i enkelte Dele deraf, maa bruges mod vore Allierede hverken i Staane eller Finland. 2) Baabenstilstanden maa sluttes paa en bestemt Tid af 4 Uger, og angaae saavel Armeen som Flotillen, der er stationeret paa vore Grændser. 3) Efter ovennævnte Tids Forløb maa de 4 Uger forud opsiges, og bliver, saalænge den ikke er op sagt, som vedvarende anseet. Forestaaende Terminer blive regnede fra Undertegnelsens Døielik, eller Opsigelsens Imodtagelse. 4) Begge Armeer cantonnere sig ikke længere mod Norden, hverken i deres indtagende Cantonnements, eller i Tilfælde fiendtlighederne igjen fornyes, end i deres ved Conventions Undertegnelse havende Position, naar de til den Ende rykke mod Grændsen. 5) Communicationen mellem begge Riger bliver vedvarende forbuden, og enhver Svensk, som træffes i Norge, ligesom enhver Norsk, som træffes i Sverige, uden at have Tilladelse af den i Landet commanderende General, bliver som en mistænkt anseet og behandlet. 6) Alle Parlemantairer sendes enten til Svinesund eller Magnor, hvor de der stationerede Bagter forblive.

Over de øvrige Betingelser og Differencer vilde man letteligen komme oveeens, og hans høiforstelige Durchlauchtighed forventer i Følge Ovenansførte Hr. General v. Cederströms Andragende. Dette jeg ikke skulde unblade at meddele til behageligt Underrettelse.

Matranb 13de Oct. 1808.

Staffelbt.

Høivelbaarne Hr. Overadjutant og Oberstlieut.
v. Ablerparre.

e. Concept.

Med Græmmelse har jeg nys modtaget Efterretning om, at svenske Soldater ved den sidste Recognoscering paa de norske Forposter have brugt Bold mod

norste Indbaanere paa en Gaard ved Siden af Lanum eller detsmkring, og endog frataget dem deres Eiendom. Om denne Hændelse er sand, skal en saadan Stampet paa de svenske Vaaben med Blod udvættes.

Jeg vover derfor hos Høivelbaarne Hr. General, Kammerherre m. m. paa det indstændigste at anholde, om det maatte behage Hr. Generalen at lade undersøge alle Omstændigheder ved denne Volds gjerning; hvorledes Troppernes Uniform omtrent var, hvad Gaardens Navn var, paa hvad Maade og hvilket Klokket Indbyggerne lede denne Vold, samt hvad Pengeværdien kan være af den bortrøvede Eiendom. Jeg skal med allerstørste Erkjendtlighed modtage alle de Underretninger, jeg kan erholde om denne Volds gjerning. Erstatningen til de Lidende skal blive hastig, og et Exempel af haard Afstraffelse skal gives, der aldrig skal kunne glemmes.

I et Sygehuus i Nærheden af Eda ligger en norst bleseret Soldat. Jeg maa give mig den Ære at underrette Hr. Generalen om, at denne Soldat kan, naar Hr. Generalen saa behager, afhentes ved Forposterne, eller og skal han afgives ved de Kongelige Norste. Han er saa meget bedret af sine Saar, at han kan føres paa Bogn, men ei gaae uden Krykker. Denne Anmodning og dette Forslag giver jeg mig den Frihed at fremføre for Hr. Generalen og Kammerherren med Overbeviisning om, at samme vil ansees med Velvillie, hvorom jeg tillige giver mig den Frihed at anholde.

Sophielund 1ste Novbr, (1808).

Georg Adlersparre.

No. 35 (til Side 175).

G. Adlersparres Proclamation ved Bestre-Armeens Opbrud.

(Oversat efter G. A. Adlersparres 1809 års Revolution. II. 13—16.)

Et betydeligt Antal Krigsmænd have grebet til Vaaben for at begive sig til Hovedstaden og give vort fælles, nu ullykkelige, sønderlemmede, døende Fædreland Freden tilbage.

Naar enhver Medborger indseer, at vore Hensigter lade sig forene med hvad Samvittighed og Ære byde i ethvert dydigt Bryst, saa kunne vi ikke seile i den faste Overbeviisning, at vor uforsædede Iver vil understøttes og billiges af Enhver, som elsker det svenske Fædreland, af alle vore Vaabenbrødre ikke mindre end af vore ubevæbnede Medbrødre.

Hvilke ere altsaa vore Hensigter?

Vi have rakt hverandre Haand paa, at Rigets Fædre og Lovgivere skulle have Frihed til under vore Vaabens Beskyttelse at sammentræde for at overlægge og beslutte om det lidende og ellers snart ødelagte Fædrelands Anliggender.

Vi have rakt hverandre Haand paa, for deres Fødder at nedlægge de Vaaben, som vi have grebet for deres Frihed; uforsædede Krigsmænds sammenholdne Sværd ville da om de svenske Lovgiveres Raadsfæder danne en Støttemuur, som ingen Volds magt formaaer at gjennembrude.

Vi have rakt hverandre Haand paa, at Død og Fordærvelse skal træffe Enhver, som endnu vil forlænge Sveriges Lidelser, være sig fremmed Magt eller en indenlandsk Voldsmand.

Sveriges tykke Lande ere Fienden overladte; Finland, dette Fædreland for det tapreste, ædleste Folk, er besat af Fienden. Vi have rakt hverandre Haand paa, at ingen Aen meer af det svenske Fædreland skal overgives i Fiendens Hænder.

Sveriges Bjergværker og Handel ligge øde. Sveriges Ungdom er reven bort fra Bøven for nøgen og vanvædet at blive et Rov for Sygdomme og Død. Landmandens Lyngder og Byrder ere saa store, at han med al sin Laalmodighed

ei længere kan bære dem. Udsuende Statter ere uden Staausel indbrevne; Banmagten, Elendigheden, Drelæggelsen gribe fra Dag til Dag paa en forfærdelig Maade om sig. Vi have raat hverandre Haand paa, at Landets Fædre og Vise skulle have Frihed til at gjensføre Lykke, Velstand og Lovlighed i Fosterbygden.

Maatte de høiere og lavere Stænder ligesom vi modigt og fortroligt række hverandre Hænderne paa, at Fædrelandet skal frelles. Deres Enighed er Rigets Styrke, deres Uenighed Undertrykkerens Fremgang.

Maatte Sveriges Fædre og Vise snart byde Sveriges Naboer Fred og Tillid; men maatte dette Tilbud ledsages med den Forsikring, at hver svensk Mand heller ligger begravet under svensk Jord, end at han ser sit Fædrelands Selvstændighed røffet eller opløst.

Vor Forbundsfulle England skal vide at agte et Folk, som bryder sine Lænder og befæster lovlig Frihed i sit Skjød. Frankrige og alle Aarhundreders Helt skal hviagte et Folk, som ligner det i Stordaad og Krigerhæder. Ruslands og Danmarks Regenter, uophørlig arbejdende for sine Nationers Oplysning og økonomiske Omstabelse, skulle ikke fiendtlig forurolige et Folk, som har det samme Viemed. Naar al personlig Forbittrelse ryddes tilside, staaer Intet tilbage uden fælles Hviagtelse, fælles Fordele, fælles Forsæt at leve eller døe som selvstændige Folkeslag.

Vi have med Bedrøvelse seet Sveriges Hjælpemidler spredte, formindskede over Landets vide Grændser, bortsløsende uden Viemed, uden Plan, uden at tilsigte nogen virkelig Nytte, uden Fremgang paa noget eneste Punkt.

Maatte Sveriges sidste, endnu overblevne Kræfter ikke af Uforstand misledes til Ugavn eller virkelig Skade, isald Fædrelandet paakalder Anvendelsen af disse Kræfter.

Disse ere vore Ønsker for Fosterbygden. Vi ville med Glæde og Tilfredshed ofre Liv og Velsærd for deres Opfyldelse.

Stor og yndig bliver for Sverige den Høitidsdag, da enhver svensk Mand med bibeholden Ære og Selvstændighed vender tilbage til sin fredelige Syssel, til ny Velstand og til Lykke i sit eget Huus.

Forsvaret paa en af Rigets Grændser er for en kort Tid svækket ved vor Afmarsch, men hvis Fienden, mod al Sandsynlighed og mod givne Løfter, benytter sig deraf, saa skal han, ved vor hastige Tilbagekomst, ved blodige Tab saa erføre Forskjellen mellem en Krig, som føres af Herskernes personlige Had, og den, som udspringer af et trolost Brud paa Nabovenstab mellem Folkeslagene.

Vi regne paa enhver Krigsbefalingsmands Iver i at virke med os, med Lynstraalens Hurtighed og Styrke at virke mod indenlandste Voldsmænd og udenlandste Fiender.

Til Slutning vove vi for alle vore elskede Landsmænd og Medbrødre af alle Stænder at yltre det Ønske, at den nye paabudne almindelige Krigsstyr ei maa vorde udredet, førend Rigets Stænder have udtalt sig om dens Gyldighed.

Carlstad den 7de Marts 1809.¹⁾

Befalingsmanden

over de i Wermeland stationerede Tropper.

¹⁾ [Afskriften hos G. A. Adlersparre har ikke Datum, men denne findes i det Afskrift i Arndts Schwedische Geschichte, 441 ff, hvorefter dette Bilag i første Udgave er medbeelt, da Originalen dengang ei var trykt. G. Adlersparre skrev denne gribende Opfordring allerede 8de Januar 1809 i Olna Gjestgivergaard paa udrevne Blade af Styksbogen, da han intet andet Papir havde. Handl. III. 25. 33.]

No. 36 (til S. 167).

Samtale mellem Kong Gustav Adolph, Præsident v. Ehrenheim og den engelske Minister Merry.

(Efter G. Adlerparres Handlingar. I. 154-167.)

Underhandlingerne med England om en Forsøgelse i Subsidierne af 50,000 £ Strl. om Maanedens var nær ved at afsluttes, da den blev afbrudt ved Forholdet mod General Moore. Krigsrustninger, større end Midlerne dertil, og liben Sparsomhed i Udgifterne havde i Løbet af det paafølgende Felttog foraarsaget alt meer og meer en betydelig Mangel i Krigskassen, hvorved Kongen fandt sig foranlediget til den 6te Decbr. (1808) at kalde den hidkomne engelske Minister Merry til sig, og at erklære ham, at dersom ikke 70,000 Punds maanedlige Forsøgelse i Subsidierne bevilgedes, og Bexler til dette Beløb ei ufortøvet af ham udstedtes, skulde de svenske Havne tillukkes for England. Ikke saa lidet forbausset over en saa uventet Paastand af en Bundsforbåndt, vægrede Ministeren sig i Begyndelsen aldeles ved at efterkomme denne Fordring, saasom dertil ei af sit Hof bemyndiget, og han vilde alene fornye den forrige Subsidie-Tractat. Men da Kongen heftigen og bestemt vedblev at holde paa bemeldte Alternativ, vedtog Ministeren den Middelvei at udstede Bexler paa 300,000 Pund som Forstud og i Afregning paa de Subsidier, hvorom man fremdeles paa begge Sider kunde komme overeens. Hermed var Kongen for Tiden nogenlunde tilfredsstillet, men fandt forgodt i et egenhændigt Haandbrev til Kongen af England at true med Havnenes Tillukkelse, isald den fordrede Subsidieforsøgelse vægrede. Den tidlige Vinter og den strenge Kulde, som afbrød al Forbindelse med England paa flere Maaneder, gjorde, at den engelske Regjerings Uttring herover ei ankom før mod Slutningen af Februar 1809. I en Audience den 24de s. M. om Formiddagen overleverede Merry Kongen af Englands Svar og en Note fra Udenrigsministeren. I det første siger Kongen, at han var bleven meget forundret over Brevets Indhold, og da han af Erfaring vidste, hvor forgjæves det var, at Kongerne directe underhandlede med hverandre, havde han overgivet denne Sag til sin Udenrigsminister. Denne erklærede derimod i Noten, at naar man søgte at afstvinge England Forsøgelse i Subsidierne, var det under dets Bærdighed at bevilge dem. Tillige gav Merry tilkjende, at hans Hof havde misbilliget Bexlernes Udstedelse, og at han derfor havde modtaget Bebreidelser. Fortrædelig herover erklærede Kongen, at om den begjærede Forsøgelse vægrede, vilde han ei slutte nogen Subsidie-Tractat med England. Merry lod forstaae, at da han af sit Hof alene var hidsendt for at afslutte denne Tractat, maatte han i saa Tilfælde begive sig herfra og efterlade sin Legationssecretair. Kongen sagde da: „Reiser De bort, skal Legationssecretairen snart komme efter.“ Under denne Samtale blev Kongen meer og meer opbragt, og udbrød i heftige Ubladelser. Til Slutning blev han aldeles udenfor sig selv af Bredde, gjorde et Sprang paa Gulvet, satte med Hestighed Hatten paa Hovedet, og gik med en vild Mine hastigen mod Ministeren. Denne, som troede, at Kongen nu vilde med den saaledes ledige Haand trække Kaarden ud og rende den igjennem ham, gjorde først et dybt Bul der han stod nære Kongen, drog sig derpaa til Døren, bukkede atter og gik ud af Bærelset uden at sige et Ord. Denne Anecdote gjorde Merry først bekjendt nogle Dage efter Regjeringsforandringen, sigende alene paa Spørgsmaal om, hvad der foregik ved Audiencen, at Kongen var meget forstørnet, og at det var umuligt at afgjøre Affairer med ham. Strax efter at Audiencen var endt, skrev Kongen i Bredesmod et egenhændigt Brev til General en chef for Bestarmeen, Cederstrøm, som havde sit Hovedkvarter i Wenersborg, og befalede ham at lægge Embargo paa al engelsk Eiendom, Handels- og Krigsskibe i Gøttheborg og dens Skærgaard. Dette Brev sendte Kongen forseglet hjem til

General Elbell, som var noget upasselig, med Befaling ufortøvet at sende det af med en Courer. Ingen fik det mindste at vide om dette ubetænksomme Skridt. Cancellipræsidenten, som sædvanligen pleiede at opvarte Kongen efter Audien- tancer med fremmede Ministre, for at erfare om Kongen i Følge af dem havde Noget at befale, ventede forgjæves paa Audience alt til Klotten 4, under hvilken Tid Cabinetssecretairen, Baron Wetterstedt, var bestandig inde hos Kongen; og hørte derefter hjem. Følgende Dag ud paa Formiddagen indsendt Cancellipræsidenten sig i for anmeldte Tiemed hos Kongen, som endnu viiste samme Sinds- heftighed som Dagen før, og nu først berettede den paabudne Embargo. Cancellipræsidenten gjorde alvorlige Forestillinger i Henseende til Følgerne af dette Skridt: at samme sandsynlig skulde lede til et Fredsbrud med England, og for- vandle denne Magt, Kongens Bundsforvandre og eneste Støtte, til Fiende; at de allerede før utilstrækkelige Midler til Krigen udførelse skulde, under Savn af Subsidier, blive endnu utilstrækkeligere; at store Tab vilde tilføies Staten og Private, som beredvilligen havde forstrakt store Summer paa de af Merry udstedte Bexler, som i Tilfælde af Fredsbrud sikkert ikke honoreredes. Han anholdt derfor paa det Indstændigste om, at Embargo-Ordren maatte blive tilbagelaldt. Da disse Forestillinger aldeles Intet udrettede, spurgte Ehrenheim, om Kongen ikke var betænt paa at underrette Hoffet i Petersburg om denne Embargo, for at berede Veien til en Fredsunderhandling? „Nei svarede Kongen, det russiske Hof skal ei faae det at vide, førend af Gazetterne.“ Yderligere foresattes Kongen Umuligheden af at føre Krig med sine forrige Fiender og England tillige. Svaret blev: „Jeg slaaes med dem Alle, men først og fremst med Engelsemandene, thi de ere hovmodige og næsvise, dem skal jeg knække.“ Dette sagde Kongen med heftige Gebærder, slaaende med knyttet Næve flere Gange i Bordet. Videre ved- blev han: „Jeg har nok mærket, hvorledes man længe har søgt at stræmme mig til Fred, men jeg skal vise, at jeg ei lader mig stræmme af Noget, ei heller af Jer, min Baron“, udstrækkende ved disse Ord den knyttede Næve i Ansigtet paa Ehrenheim. Denne svarede, at hans Hensigt ingenlunde var at stræmme Kongen, men at opfylde en undersaatlig Pligt, idet han viste den Fare, for hvilken Kon- gen udsatte hele Nationen, sig selv og sin Familie. Kongen udlob sig: „Jeg er tjed af Alt dette her; jeg hører ei Andet end Mangler og Banfeligheder fra alle Kanter; jeg vil døe, men jeg skal døe med Hæder.“ Efterat Kon- gen saaledes længe havde givet sin stormende Hestighed Udbrud, blev han omsider mere rolig til Sinds, enten af Mæthed, eller fordi han blev rørt af flere Gange fornøede Forestillinger om hans Børns og Families Skiebne. Er- indringer om Nationens Fare virkede ligesaa lidet nu som altid tilforn. Man havde ofte før hørt ham si: „Hvad betyder Nationen mod min Hæder?“ Under de voldsomme Udbrud, hvortil han overlod sig ved nærværende Leilighed, undsalbt ham denne mærkelige Udtalelse: „Nationen skal faae bøde, fordi den ei adlød min salig Fader.“ Herpaa svarede Ehrenheim: „Deres Majestæts Hr. Fader var elsket af Nationen, og den fulgte ham frivillig i Krigen.“

Efterat denne Samtale havde varet omtrent halvanden Time, astraadte Can- cellipræsidenten, uden at faae at vide eller kunne gjætte sig til Virkningen af sine Forestillinger. Efter en Stunds Forløb fik Baron Wetterstedt Befaling skriftlig at underrette den engelske Minister om, at Kongen attraaede at tale med ham om Eftermiddagen. Merry indsendt sig, og i denne roligere Conference blev afgjort, at den forrige Subsidie-Tractat skulde uden nogen Forandring fornyses, og Spørgs- maalet om Forgøelse af Subsidierne skulde udjættes til fremtidig Underhandling, naar den engelske Minister havde faaet Leilighed til at forberede denne Sag i Parlamentet. Paa denne Conference fulgte Embargo-Ordrens Tilbageløbelse, der ligeledes skede igjennem General Elbell.

Disse Contraordres kom ei til Gøttingen førend 18 Timer efter de første,

under hvilken Tid Embargoen iværkattes gjennem Trommeslag, og affebkom megen Bestyrrelse og Forvirring dersteds. Den samme udførtes let paa engelsk Siendom i Staden samt paa de i Havnen indefrosne Handelsflibe, men den var umulig med Hensyn til den engelske Estadre under Admiral Keith, som da allerede var i aabent Vand. Denne de engelske Krigsflibes Stilling var flere Dage før bleven almindelig bekendt; alligevel yttrede Kongen om Formiddagen sin Glæde over at faae disse Krigsflibe i sin Bold, og da Baron Wetterstedt, til hvem dette sagdes, bemærkede, at det turde blive vanstelig at tage dem, saasom de laa udenfor Elfsborg, sagde Kongen med et moqvant Smil, som han stundom affecterede; naar han var i høieste Grad irriteret: „Jo, det skal nok gaae an.“ Dette anføres som et Beviis blandt mange andre, til hvilken Grad Dømmekraften savnedes hos Kongen, naar han var bragt i Passion.

Til Cancellipræsidenten nævnede Kongen ei et eneste Ord om Embargo-Ordrens Tilbagekaldelse, uden tvivl fordi det kostede hans Stolthed for meget, at have maattet give efter for en Andens Mening.

Da Subsidie-Tractaten nu skulde opsættes og forfattes, opstod en ny Vansteligheid, idet Kongen paastod, at England skulde udtryffeligt forbinde sig til enten at forstaae Finland tilbage eller en tilsvarende Erstatning. Det var let at forudsee, at den engelske Minister derved skulde gjøre Vansteligheid, og i al Fald maatte Underhandlingen derom trættes i Langdrag, til stor Uleilighed for de mange Pengebehov, som krævede hurtig Hjælp. Endeligen bragte Ehrenheim det med stor Møie dertil, at Kongen lod sig nøie med, at der i Tractaten indførtes den sædvanlige Formular angaaende Garanti af begge Parter's Stater. Saaledes affendtes den 2den Marts Subsidie-Tractaten til London, ratificeret og undertegnet af Kongen. Dog nægtede han, for at have et Baand paa England, at underskrive en allerede i Udfast færdig Handelstractat med denne Magt, hvilket Ehrenheim havde tilraadet maatte stee ved samme Anledning for at undgaae dobbelte Præsenter. Dette var et Træk af dennes Uegennyttighed, hvorpaa som yderligere Beviis kan anføres, at der med samme Coureer, som overførte Tractaten til London, afgit til den svenske Envoyé dersteds, Brindmann, et Haandbrev fra Baron Ehrenheim, med den Commission at begjære, at den ham bestemte Present maatte gives i Penge, og Envoyén for samme lade opkjøbe Korn og affende dette til Landshövding Lilliehorn i Wenersborg, for at uddeles til Nødlidende i Westergöthland og Westgöthadal. Bemeldte Landshövding havde nogen Tid tilforn været hos Cancellipræsidenten og givet en bedrøvelig Skildring af Tilstanden der i Egnen.

Da den trykkende Pengetrang saaledes nødte Kongen til at indgaae Subsidie-Tractaten, vilde han gjengjelde den Forulempning, som han troede at have erfaret af den engelske Regjering, dermed, at han aldeles nægtede samme Gang at underskrive Handelstractaten. Der bemærkedes i disse Dage en Høvnjærrighed i Kongens Sind, som rimeligviis tidlig eller sildig skulde have opløst den nære Forbindelse imellem Sverige og England, om hans Regjering havde vedvaret noget længere.

Den 24de Marts antom Underretning fra London om, at den engelske Minister, uagtet hvad der var foregaaet i Gotheborg, allerede havde betalt Halvdelen af de Bøxer, som Merry havde udstedt over sin Instruction, eller 150,000 R. Strl., samt at der var al Grund til at formode, at den anden Halvdeel iligemaade vilde blive honoreret, saasnart den ratificerede Subsidie-Tractat var fremkommen og Ratificationernes Udveksling var gaaet for sig. Dette var en glad Tidende for Præsidenten i Statscontoiret, Lagerheim, der havde overtalt flere Handelshuse i Stockholm og Gotheborg til at acceptere Bøxer for samme Sum. Næste engelske Post, som formedelst den vedvarende Nordenvind forsinkedes til den 11te April, medbragte Bekræftelse paa denne Formodning. Udvekslingen af Subsidie-Tractaten

var gaaet for sig og de uindløste Begier paa 150,000 Rind Stvl. vare bleve betalte. — — — Nogle Dage derefter ankom til England fra Merry Beretning om Regjeringsforandringen. Den engelske Minister bedømte samme med megen Staaensomhed, og lod gjennem fornævnte Minister erklære, at han ei havde Noget at indvende mod, at Sverige søgte Fred med sine Fiender. Eventl Stib og Guds skulde ei løbe mindste Fare, hverken i aaben Ss eller engelsk Havn, naar alene Sverige ikke indgik i Forbindelser, som vare stridende mod Englands Ssrettigheder. Det vilde ei paa mindste Naade blande sig i Sveriges indvortes Anliggender. Alene tilkjendegav Sanning paa sin Konges Begne Sammes særskilte Ønske, at ei nogen Voldsomhed maatte udøves mod den affatte Konges Person.

No. 37 (til S. 177).

a.

General Silfversparres Beretning om Kong Gustav Adolfs Arrestering paa Slottet i Stockholm den 13de Marts 1809.

(Efter G. Adlersparres Handlingar. III. 174–187.)

Den 13de Marts 1809, Kloften omtrent 7 om Morgenen, kom Major de la Grange til mig, hvor jeg boer i G. R. G. Brindjessens Palais, med en Hilsen og Anmodning fra General Adlercreuz, at jeg skulde komme op paa Slottet Kl. omtrent 8 $\frac{1}{2}$ i et for Fædrelandet vigtigt Anliggende. Jeg gav uforsøvet det Svar, at jeg til den Tid skulde indfinde mig i Pelare-Salen. Kl. 8 begav jeg mig allerede paa Veien, og kom paa Stedet Kloften et Qvart paa 9, hvor jeg alene traf nogle Personer, som kom til paa samme Tid i den Hensigt at tage Afsted med Kongen inden hans Afreise. En kort Stund derefter indfandt sig Oberstlieutenanterne Gustav v. Otter og de la Grange, Majorerne Ulfsparre og Adlercreuz, samt Lieutenant Arnell. Jeg begyndte at tale med En og Anden af disse Sidste, for at høre om de kjendte Hensigten med General Adlercreuz's Budskab til mig igjennem de la Grange, og fandt at de vare der i samme Hensigt. I det Samme kom General Adlercreuz ind i Salen og strax hen til mig, hvorpaa vi, efter nogle Ord's Samtale med fornævnte 4 Herrer, uforsøvet gif ud, først igjennem Kongens nedre Garderobe, derpaa opad den lille Trappe ind i den øvre Garderobe, og derpaa uden Ophold ind i Kongens eget Værelse, hvor han stod midt paa Gulvet fuld paaklædt med sit Bærg ved Siden i Samtale med Hans Excellence Klingspor, som da var alene i Værelset med ham. Vi nærmede os strax Kongens Person, og General Adlercreuz yttrede: at saasom det var os overdraget ei alene af Rigets første Embedsmænd, men af hele Armeen og Folket, at forsikre os Hans Majestæts Person, saa begjærede vi Sammes Sabel. Hver paa svarede Kongen med nogen Hestighed: „Hvad er det? Hvad skal det betyde? I ere forledte.“ — „Nei, Deres Majestæt, det er vort fulde Alvor“, svarede vi. Kongen: „Dette er Forræderi, og I blive Alle ulykkelige, om I fortsætte saa forræderste Skridt.“ — Vort Svar blev det samme, og vi nærmede os end mere hans Person. I det samme ilede Kongen nogle Skridt tilbage og drog sit Bærg for at forsvare sig, men vi skyndte os at gribe Kongens Person. General Adlercreuz tog ham om Livet, og jeg tog strax Bærg af Kongens Haand, satte det fra mig bag et Bureau i Nærheden, og ilede tilbage til Kongen for at holde ham fra andre Udbrud, som han yttrede under et fortvivlet Strig paa: „Forræderi, Mordere, Hjælp, Frels! o. s. v.“ Derimod erklærede vi med de stærkeste og helligste Forsikringer, at det just var os, som vilde frelse hans Person fra alle de truende Farer, som fitterligen vilde indtræffe, om han kom ud fra Slottet. Imidlertid samledes Drabantvagterne, i bestemt Hensigt at komme Kongen til Hjælp, fra alle Drabantjale med deres Gheser udenfor Værelset, hvor

vi vare, og hvortil Døren under Katastrophen indenfra holdtes stængt af Oberstlieutenant Otter, Major Adlercreuz og Lieutenant Arnell. Lieutenant Hjerta, som disse bleve vaer udenfor, blev strax sluppen ind; de Øvrige søgte paa alle Viis, sjønt forgjæves, at komme ind, uagtet de med saadan Styrke søgte at forcere Døren, at det ene Dørspeil sloges itu. Efterat Kongen endeligen var bleven noget roligere og havde ophørt at strige, lode vi ham Frihed til at spadserere frem og tilbage paa Gulvet, hvorefter Døren aabnedes, og en Deel af Drabantcorpsen, som da kom frem, gik efter General Adlercreuz's Befaling efterhaanden igjen til sine Poster. Derpaa gik Adlercreuz ud i næste Værelse, hvor han traf Oberst Melin, der som tjenestgjørende Generaladjutant havde Staven og Befaling over Alt, men maatte efter nogen Modstand levere Staven fra sig, og denne toges tilligemed Commandoen af Adlercreuz. Jeg var ogsaa nærværende ved denne Begivenhed, og strax derpaa traf jeg H. E. Grev af Ugglas og General Strømfeldt, som jeg formaaede til at gaae ind i Kongens Værelse til hans Selskab. Men da jeg kort efter kom derind, fik jeg med Forundring see, at Kongen havde blottet Bærge i Haanden, hvormed han gik frem og tilbage paa Gulvet. Jeg erindrede da, at jeg havde sat hans eget ved Bureauet, og frygtede for at det var det samme, Kongen nu bar. Jeg gik derfor uformærkt did for at see om det fandtes paa samme Sted, hvor jeg satte det, hvilket dog ikke var Tilfældet. Da jeg imidlertid fandt, at Kongen havde et andet Bærge, spurgte jeg, hvorfra Kongen havde faaet den Sabel han bar, hvortil svarede mig, at det var General Strømfeldts, som Kongen ved hastigen at springe ind paa Generalen havde uddraget og siden saaledes bar. Jeg blev nu meget nysgjerrig efter at vide, hvo der havde taget Kongens eget Bærge, som jeg havde sat i hans Værelse ved Bureauet, og da der forud var bleven forstfret mig, at begge de øvrige Døre i dette Værelse vare saa sikkert stængte, at de ei fra nogen Side kunde aabnes, fandt jeg ingen Fare ved at give Kongen Frihed til at gaae i Værelset med dette Bærge i de Herrers Selskab, som da vare derinde. Jeg gik derfor ud i næste Værelse, og spurgte høit, hvo der havde taget Kongens Sabel, hvorpaa Major Ulfspærre svarede, at han havde taget og gjemt den. Jeg begjærede derpaa at faae den, hvorfor Majoren og jeg gik ned for den lille Trappe ind i den nedre Garderobe, hvor han havde gjemt den i en Bedkasse. Jeg bar den op i det øvre Værelse, hvor jeg traf Lieutenant Gripenwald, som jeg paalagde at bringe den i Generaladjutant-Værelset i Forvaring; men han bad mig at maatte beholde den indtil Videre, med Forsikring, at Ingen uden Ordres skulde faae den fra ham, uden med Tabet af hans Liv. Deri samtykkede jeg, og gik derefter ind i Kongens Værelse, hvor jeg fandt ham roligere end før. Hos ham vare da Oberstlieutenant G. v. Otter, som fra Begyndelsen af uafbrudt havde været inde i Værelset, samt H. E. Grev af Ugglas, General Strømfeldt og Hofmarskalk de Beche, der havde faaet Lov til at komme ind i samme Hensigt som General Strømfeldt og Exc. af Ugglas. Kongen gik da frem og tilbage paa Gulvet, bestandig med Bærget i Haanden, hvilket jeg ansaa for at være uden al Fare. Han fordrede da meget strengt af mig at faae sit eget Bærge tilbage, samt yttrede Mishag med, at Oberstlieutenant v. Otter var inde hos ham med Surtouten paa, og befalede ham flere Gange, sjønt uden Virkning, at gaae ud. Efter en Stund gik Oberstlieutenant v. Otter ud i næste Værelse efter min Begjæring, for at skaffe nogle Officiere ind, som kunde være tilstede som Bevogtning. Da deres Ankomst forhalede noget længere end jeg ventede, gik jeg ud i næste Værelse, hvor jeg vidste at General Adlercreuz var, for at bede ham befale et Par Officiere komme ind som Vagt. Dette skeede, men efter nogle Minutter, da vi begge paa eengang gik ind i Værelset, fik vi see, at Kongen havde faaet Døren op lige for, og skyndte sig alt hvad han kunde, for at undkomme den Bei. General Adlercreuz, Oberstlieutenanterne v. Otter og de la Grange, Major Adlercreuz

og Lieutenant Hjerta flode i fuld Fart efter, og jeg tog Delen gjennem det store Galleri og Dronningens Bærelser, for der at søge at træffe ham. Hofjægermester v. Greiff, som under dette var i de ydre Bærelser, og fik høre Kongens Forsøg paa at undkomme, soer strax ud for den store Slotstrappe, og tog hændelsesvis Veien strax over Borggaarden til Lejonhvælvet, hvor han nogle Skridt fra dette Inde paa Borggaarden traf Kongen, som da vilde forsvare sig med det Bærge, han havde i Haanden. Greiff afsperrede Stødet med den venstre Haand, greb Kongen om Livet med den høire, og førte ham tilbage ind i Hvælvet, hvor General Adlercreuz med sine fornævnte Ledsagere traf dem begge. De fulgte samtligen Kongen, og ved Ankomsten til Dronningens store Trappe, bære de ham, der var meget mat, op for denne til Dronningens Spisosal, hvor Kongen igjen begjærede at gaae. Marschen fortsattes nu gjennem de store Bærelser og Galleriet, hvor Kongen da selv begjærede at gaae ind i det hvide Bærelse, hvilket og flode. Der fremsattes en Stol, hvorpaa Kongen satte sig, og blev siddende der over een Time ganske stille. Jeg kom ind i Bærelset paa samme Tid som Kongen, og der sattes strax 4 Officierer Vagt, hvorpaa General Adlercreuz og jeg kom overeens om, strax at gaae op til H. K. H. Hertugen for at underrette ham om Begivenheden fra dens Begyndelse til denne Stund, hvilket Alt var H. K. H. ganske ubekjendt. Vi ankom i Hertugens smaa Bærelser, traadte uforsøvet ind, og omtalte med den meest levende Bevægelse, hvad vi havde gjort for at frelse vort Fædreland, berettede, at vi nu havde Kongens Person i al Sikkerhed, og anmodede H. K. H. paa det indstændigste om, at han uforsøvet vilde antage sig Styrelsen, og i Kraft deraf som Fædrelandets Frelser og Regent tage de Forholdsregler, som nu udfordredes og ei af nogen Anden kunde eller burde iværksættes. H. K. H. modtog denne Tidende med stor Bevægelse, og lovede endelig efter nogen Tids Betænkning at opfylde vort Ønske.

De høiere Embedsmænd, som havde faaet Underretning om Begivenheden, kom nu op til H. K. H., og der blev sendt Bud efter dem, som derom endnu vare uvidende, hvilke ogsaa uforsøvet indsaandt sig. Alt sattes i fuld Virksomhed, og denne lykkelige Regjeringsforandring proclameredes strax ved Herold paa sædvanlig Maade. Jeg fik derpaa uforsøvet H. K. Høiheds Ordres til at være ansvarlig for Kongens Bevogtning, hvorfor jeg strax gik tilbage til Kongen, og forblev der tilligemed de ovennævnte 4 Officierer indtil Kl. 1½ paafølgende Morgen den 14de Marts, da Afreisen foretoges til Drottningholm i følgende Orden.

Kongen i en firehjædig Bogn med mig, Oberstlieutenanterne v. Otter og de la Grange. Paa Rudsteskædet, ved Siden af Rudsten, Hofjægermester Greiff; bag paa Bognen Lieutenanterne Trawensfeldt og Gripenwald. De øvrige 12 udseede Vagtofficierer deels i Staldvogne og deels i Hjevogne. Estorten bestod af 50 Mand Guitasserer til Hest med to Officierer. Kl. 8 om Morgenen kom vi til Drottningholm, hvor Kongen fik sit eget Sengkammer til Beboelse, bevogtet af tvende Officierer i samme Bærelse. Resten af Officiererne tilbragte denne Dag mestendeels alle udenfor i de øvrige Bærelser, hvorvel der var foranstaltet Indkvartering for Enhver af dem i andre Bærelser. Efterat Kongen havde ladet sig klæde af, gik han strax til Sengs, og forblev i den under god Hvile til om Eftermiddagen Kl. 5, da han stod op og klædte sig paa. Paa Drottningholm varede Opholdet til den 24de om Morgenen, da vi Kl. 8 afreiste derfra Sveien, hvorpaa endnu fandtes stærk Is, til Gripsholm i følgende Orden: 1) Avantgarden bestaaende af 100 Mand Grenaderer med Commanderende, 4 Mand paa hver Slæde, med Ordre ei at kjøre hinanden nærmere end paa 10 Alens Afstand mellem hver. 2) Første Hofstaldmester Baron Kålamb, som Landshøvding, i en Slæde. 3) Kongen i en Slædevogn tilligemed mig. 4) Oberstlieutenanterne Carl v. Otter og Reutertrona i en Slædevogn. 5) Oberstlieutenant Gustav v. Otter og Lieutenant Hjerta som vagthavende Adjutant i en Slæde. 6) Vagt-

officiererne, 16 i Tallet, 2 og 2 i hver Slæde. 7) Livmedicus Weigel og Expeditionssecretair Wallin i en Slæde. 8) Kongens Kammertjener samt Garde-robe-Effecter i 4 Slæder. 9) Bataillons-Chefen, Major Enstjöld med sin Adjutant i een Slæde, samt 10) Resten af Livregimentets Grenadeer-Bataillon med Underofficierer 4 i hver Slæde.

Disse 6 Mile fortsattes uden at stifte Heste alene med 2de Hvilestunde af en halv Time paa hvert Sted, hvor saavel Mandstabet som Skydsbønderne bleve forpleiede. Det maa tillige bemærkes, at hvorvel jeg proponerede Kongen at stige af sin Slædevogn, blev han dog siddende stille, idet han under den anden Hviletid tog en Sup Brændevlin og spiste en Hjerpe m. m. Kl. 1½ om Eftermiddagen kom vi til Gripsholm Slot, hvor Kongen strax bragtes ind i de Værelser, som for ham der vare beredte, nemlig hans sædvanlige Sengekammer og Værelset indenfor, det saakaldte Conseilværelse, der nu blev udseet til Kongens Sovestammer, og hvorhen hans Seng strax indflyttedes. Vagten indrettedes saa, at 2de Officierer altid vare i det Værelse, hvor Kongen opholdt sig, samt to udenfor i næste Værelse, foruden en af Overadjutanterne eller de befalende Officierer, hvoraf En vaagede baade Nat og Dag, ligesom de 4 sidstnævnte altid skulde være tilstede, den Sidste dog med Frihed til at gaae ind og ud imellem Værelserne efter Behag. Hvad der dagligen foresaldt, udviser den hemmelige Journal, som med Nøiagtighed førtes, og hvoraf gjordes daglige Extracter, som ved enhver beqvem Leilighed endog udenfor Postdagene i Underdanighed tilsendtes K. R. S. Rigsforstanderen.

b.

Beretning af Cancelli-Præsident Ehrenheim.

(Efter af G. Adlersparres Handlingar. III. 153—160.)

Cancellipræsidenten, som ogsaa havde faaet Befaling til at følge Kongen, men efter Begjær fik Tilladelse til at reise forud til Nyköping, kjørte op til Slottet henimod Kl. 10 om Formiddagen for at indhente yderligere Ordres af Kongen inden Afreisen. Da han kom til den ydre Borggaard, mødte Vagten hans Vogn, og den vagthavende Officier sagde, at han havde Ordres til ei at tillade Kongen at kjøre op til Slottet. Uden at begjære Forklaring herover vendte Cancellipræsidenten hjem igjen, og fik kort efter Besøg af en Person, som tilkendegav ham, hvorlunde det berettedes, at Kongen skulde være arresteret. Omtrent en Time derefter blev han kaldet til Hertugen gjennem 2de Adjutanter, Ekstedt, tjenestgjørende hos Hertugen, og Ulfssparre hos Hs. Excellence Klingspor, i hvis Vogn han tilligemed Ulfssparre kjørte op til Slottet. Den anden Adjutant gik tilføds bag efter, tilligemed en civil klædt Person ved Navn Claeson¹⁾, forhen Geberström, som sikkert paa eget Begjær havde faaet Tilladelse til at gjøre Tjeneste ved denne Leilighed. Saaledes havde denne Afhentning til Slottet et Udseende af militair Bevogtning, som man siden søgte at undskyldte dermed, at Cancellipræsidenten skulde, efterat være bleven kaldet, have nægtet at indfinde sig, hvilket var en aabenbar Usandhed. Da Hofkantsleren Bibet ved samme Tid, eller kort før, begav sig op paa Slottet, hændte ham det samme, at hans Vogn hindredes af Vagten i at kjøre frem. Bibet, som ei saa let lod sig afvise, begjærte at tale med den vagthavende Officier, og sagde ham, at da han havde hørt Kongen agtede at reise, vilde han forinden opvarte H. M. for at erfare om Samme havde Noget at befale, og antog, at dette ingenlunde kunde nægtes ham. Officieren svarede høfligt, at han noksom vidste, at han talede med En af de høiere Embedsmænd, som vare berettigede at kjøre op til Slottet, men beklagede, at hans modtagne Ordres hindrede ham i nu at tillade det. Baron Bibet spurgte, paa hvis

¹⁾ En af de Adelsmænd, som paa Rigsdagen havde nedlagt sit Adelspatent og forandret sit Navn fra Geberström til Claeson.

Ordres dette flæde, og da der svarede: paa den tjenestgjørende Generaladjutant Adlercreuz's Ordres, begjærede han i det mindste at kunne opsende sin Tjener til Adlercreuz, for at afhente hans Svar. Officieren sagde, at ogsaa dette var ham forbudet. Derefter hjorte Hofkantsleren tilbage, søgte først Statssecretair Lagerbring, som ei var hjemme, og siden Rigsdrosten. I Salen befandtes Admiral Grev Clas Wachtmeister, som pustende holdt paa at rive op Vest og Hals-tørflæde. Bibet spurgte, hvad det var for Toilette Greven gjorde, hvorpaa denne berettede, at Kongen var arresteret, og at Medlemmerne af den kongelige Beredningen vare kaldte til Hertugen. Da Rigsdrosten i Følge heraf besluttede at lade sig bære op til Slottet, endstjønt han endnu ei var helbredet af en svær Sygdom, syntes Bibet, at han som Medlem af Beredningen ogsaa burde indfinde sig, endstjønt ingen Kaldelse endnu var kommen ham ihænde, og hjorte saaledes tilbage til Slottet, og slap nu uhindret frem. Under Døgningen spurgte han, hvor man samlede sig? Der blev svaret, at i det hvide Bærelse indenfor det store Galleri vare mange Mennesker. Hofkantsleren begav sig did, fandt Bærelset i megen Uorden, Dronningens Toilette midt paa Gulvet, og Kongen sidende bleg og mat i en Lænestol med Hatten paa Hovedet, heftig angreben af Oplastelse, samt blodig paa Haanden og Kjolestjødet. Bibet bad Kongen skylle sin Mund med koldt Vand for at stille Oplastelsen. Dette hjorte Kongen, begjærede et Glas Vand, og skyllede Munden dermed, hvorefter Bræfningen standsede. Under dette formaaede Kongen af Natthed knapt at aabne Vinene. Ved hans Stol stod Borgensstjerna, og Bærelset var opfyldt med militaire og civile Personer, som mestendeels vare Bibet ubekjendte, hvilke gif fra og til, flustet klædte i Sur-touter, og slængte sig skjodesløst i Stolene. Efterat Hofkantsleren en Stund med Bevægelse havde betragtet Alt dette, og selv modtaget ikke blide Dietast af de her Forsamlede, blandt hvilke befandt sig Adskillige af dem, som paa Norrköping Rigsdag frasagde sig Adelskabet, og som ved nærværende Begivenhed havde spillet en ganske virksom Rolle, spurgte han, hvor Medlemmerne af kongelige Beredningen vare, som vare blevne opkaldte. Man svarede: Hos Hertugen. Han begav sig da didover, og traf der de høiere Embedsmænd og Generalitetet. Hertugen kom ud, og tilkjendegav i en Tale, at han med Hensyn til hvad der nøjlig havde tildraget sig, havde, som den nærmeste fuldmyndige Værling af den kongelige Familie, seet sig nødt til at forlade sin Ro og paatage sig indtil videre Rigsstyrelsen i Egenstab af Rigsforsander. Derhos gav han tilkjende, at han havde ophævet den kongelige Beredningen, og i dens Sted tilforordnet et Conseil, i hvilket hiins Medlemmer anmodedes følgende Dag at indfinde sig. Derefter forestillede Feltmarskalk Klingenspør Vigtigheden af, at der til Kongens Beskyttelse maatte udsees et sikkert Forvaringssted for Kongen, og foreslog dertil Gripsholms Slot. Inden Hertugen kunde svare herpaa, udbad Baron Bibet sig Tilladelse til i denne kritiske og smfindtlige Sag at yttre nogle Ord: Han var forvisset om, at Hertugen, langt fra at ville forsøge Smerten af Kongens Stilling, var beredvillig til at staae al den Lindring, som kunde forenes med Almeen-Sikkerheden; han forestilte, hvorledes blot Navnet Gripsholm maatte vække en smertelig Følelse hos Kongen, ved at minde ham om den uheldige Skiebne, som der tilforn havde mødt en svensk Konge. Han troede, at Kongen med al Sikkerhed kunde forvares paa Stockholms Slot, hvor han fik Anledning til at see og leve med sin Familie, hvilken Trøst han aldrig kunde formode Hertugen vilde nægte ham. Her faldt General Adlercreuz meget højrøstet ham i Taler, „at dette var et Spørgsmaal, som senere kunde afgjøres.“ Bibet derimod paastod, at det var just nu Spørgsmaalet burde afgjøres; thi naar Kongen var bortført til et affides Sted, var det for seent. En og Anden begyndte nu ogsaa ganske varfomt at lade sig mærke med at være af samme Tanke. Hertugen, som syntes tvivlraadig, sagde, at han vilde videre tænke derpaa.

Inden Hofkansleren aftraadte, berettede han for Hertugen med sin sædvanlige Frimodighed, at han af en Hændelse var kommen ind i det Bærelse, hvor Kongen var; at han troede at være i Tempeltaarnet¹⁾, saa foragtelig opførte man sig der imod Kongen. Derpaa berettede han, hvad ovenfor er anført, og tilføiede, at Hans Kongelige Høihed turde erindre sig, at da le Masque de Fer sættes i Fængsel, blev Commandanten forbuden at sætte sig i hans Nærværelse. En sliq egard syntes endnu med større Grund at burde vises den, som nys havde været regjerende Konge; at Hertugen vissefelig tænkte for ædelt til at ville forsøge Smerten af en Stilling, som desuagtet var tung nok. Hertugen blev synlig rørt ved disse Forestillinger, og befalede Generaladjutant Adlercreutz at bortvise fra Kongens Bærelse alle uvedkommende Personer, og alene lade de Bagt-havende blive tilbage, hvilket ufortøvet iværksattes. — —²⁾

No. 38 (til S. 177).

Brev fra General Adlercreutz til G. Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar. III. 151—152.)

Stockholm den 17de Marts 1809.

Det er med den glædeste Tilfredsstillelse jeg venter at gjøre Betjendtskab med en Mand, som fra længere Tid tilbage har vakt min Opmærksomhed og Høiagtelse, og som for Tiden er Formaalet for hver redelig svensk Mands Erkjendtlighed. Uden Deres Medvirkning troer jeg neppe, at Noget her var steet. Hvad jeg har gjort er en Følge deraf, at ingen Betæneligheder kunde meer afholde mig fra at understøtte et saa stort og ædelt Foretagende. Alt er her lykkelig fuldbyrdet, uden at noget Individ er bleven compromitteret. Alle velsigne den No, som hersker i ethvert Huus, og Ingens Hjerte har behøvet at frygte for en Faders, en Søns, en Broders, en Slægtnings eller Vens Sikkerhed. Jeg er overbevist om, at De stemmer overeens med mig i disse Principer, og vi skulle, forenede i en fælles Bestræbelse, bringe vort store Foretagende til en lykkelig Ende. Mange vigtige Omstændigheder fordre Deres snare Hidskomst. Hav ingen Betænelighed; jeg svarer med mit Hoved for Deres Sikkerhed, fuldkommen overbevist om, at De kun vil møde samme Favnetag af den nationale Erkjendtlighed. Godt Quarteer er bestilt hos Brugspatron Björkman; naar Tropperne antomme, kan Quarteer tages paa Mon-Bijou, om saa synes. Russerne have med 20,000 Mand besat Mland, hvilket gjør, at vi maa tage nogle Arrangements til Kystens Forsvar, ihvorvel jeg ikke troer, at de have nogen Planer paa denne Side Havet. Man maa imidlertid et give sig, men vi skulle, medens vi negociere paa alle Kanter, anvende vore yderste Kræfter for at sætte os i Forsvarsstand. Det er i denne og flere andre Henseender jeg ønsker ufortøvet at see Dem her.

No. 39 (til S. 180).

Depeche fra den engelske Statsminister Canning til den svenske Minister i London.

(Oversat efter den franske Original i Adlersparres Handl. III. 136—138.)

Min Herre!

Udenrigs Departement 10de Juli 1809.

Jeg har den Ære at erkjende Modtagelsen af det Brev, som De har tilskrevet mig under 25de Juni, som anmelder G. R. G. Hertugen af Sønderman-

¹⁾ Ludvig den Sertendes Fængsel i Paris.

²⁾ [Slutningen af denne Beretning er her ubeladt. Den handler om Hertug-Regentens første Regjeringshandlingar.]

lands Bestigelse af Sveriges Trone, og hvori De begjærer en Audience hos Hs. Majestæt for at præsentere de Creditbreve, som De har modtaget af Deres nye Souverain.

Jeg benytter denne Leilighed til at fornøje de Forsikringer, som jeg allerede for har gjort Dem, om den varme og oprigtige Deel, som H. M. tager i Alt, hvad der angaaer Sveriges Lykke og Velvære, og for paa ny at erklære Dem, at H. M. aldeles desavouerer enhver Lyst eller Tilbøielighed til at blande sig i dette Kongeriges indre Anliggender. Og om H. M., indbuden til offentlig at erkjende en Tingenes Orden, som er grundet paa en Monark's Fald, der var den Eneste blandt alle Europas Souverainer, med hvem Høistfamme var forenet med en Alliances Baand, føler Attraa efter at vise sig erkjendtlig herfor idetmindste ved en midlertidig Udsættelse, saa kan jeg ikke afholde mig fra at udtrykke Haabet om, at dette ei med Grund vil kunne betragtes som en Fornærmelse mod den svenske Nation, eller mod den høie Person, som Sveriges Stænder have beklædt med en Konges Titel og Myndighed.

Jeg beder dem derfor indstændigen, ikke for Diebliffet at trænge paa Overleveringen af deres Creditbreve, og jeg er overbevist om, at De vil forelægge Deres Hof de Bevæggrunde, som foranledige denne Udsættelse, paa en Maade, der udelukker Muligheden af den Opsatning, at der i disse Bevæggrunde er nogen Blanding af uventlige Følelser for Sverige.

Et tilstrækkeligt Bevis for, at H. M. Følelser for Sverige ere langt fra at være mindre venstabelige eller ligegyldige, er de Ordres, som allerede ere givne den Høistbefalende for H. M. Flaade i Østersøen, og jeg maa udtrykke mit Haab, at det vil blive Dem tilladt at forblive her, for Tiden uden speciel Character, for at kunne tjene som Organ for Bevarelsen af den gode Forstaaelse mellem begge Lande. Hs. M. har fra sin Side ikke i Sinde at kalde sin Chargé d'Affaires i Stockholm tilbage, indtil det Tidspunkt, da de diplomatiste Forhold mellem begge Riger kunne fornøjes paa den meest formelle Maade.

George Canning.

No. 40 (til S. 180).

Skrivelse fra den svenske Minister ved det franske Hof, 4de Decbr. 1809.

(Oversat fra Fransk efter Afskriften i Adlersparres Handlingar. IV. 138-142.)

Der har været og er fremdeles i Keiserens Omgivelser to Partier, som betragte Sveriges Anliggender paa aldeles modsat Maade. Det ene vil vedligeholde Frankriges gamle politiske System med Hensyn til Norden; det er i Fortvivlelse over hvad der er skeet; det erkjender den overdrevne Udstrækning, Keiseren har givet sin Misnøie med den forrige Konge, og hvis sørgelige Resultater ere ligesaa aabenbare som de ulykkeligviis ere vanskelige at rette; det ønsker at gjøre Alt for lidt efter lidt at sætte Sverige i en Ligevægts-Tilstand imod Rusland, og gjør sig endog let fortrolig med vore Planer med Hensyn til Norge. Det andet Parti har kastet sig paa Danmarks Side; det har udfækket Ideen om dette Kongeriges Forening med Sverige, men under Kongen af Danmarks Souverainitet, og har ikke manglet at gjøre denne Forening gjældende, som det eneste Middel til at danne en Magt militair mod England og militair mod Rusland. Marskalk Hertugen af Friaul og Hertugen af Bassano (Maret), Keiserens Indlinger, ere aabenbart paa Sveriges Parti, og Prindsen af Benevento, endstjønt Marskalkens Fiende, er altfor stor Politiker til at bestride denne Mening. Hr. Dreyer, Danmarks Minister og Senior i det diplomatiste Corps, der nyder megen Agtelse formedels de væsentlige Tjenester, som han gjorde mange Folk under Revolutionens Storme, er Sjælen i det andet Parti, og har stæffet sig forstjellige

Personers Stemmer ved Hoffet og Armeen. Næsten alle Damer, som hverten elste Keiseren eller Revolutionen i Sverige, ere det sidste Parti hengivne, og der er intet Land i Verden, hvor Damernes Mening saa let blive Mændenes som i Frankrige. Hr. de Dahlberg sagde mig tilsidst, at uagtet det ringe Haab, som det danske Parti endnu nærede, maatte man aldeles ikke være uden Frygt, men handle consequent, med Iver og Forsigtighed. Han anbefaler den dybeste Hæmmelighed.

Jeg indfaa let, at Hertugen af Friauls Hjælp ikke er nok til at tilintetgjøre en Intrigue af den Slags med saa mange Forgreninger, fordi hans Stilling hos Keiseren gjør ham mere stillet til personlig og detailleret Fortrolighed, end til store politiske Combinationer, hvori han siger, han ikke blander sig. Jeg ansaa det derfor nødvendigt at søge nogen Forbindelse med Hertugen af Bassano (Maret), der er ligesaa høit elstet af Keiseren, men i Følge sin Stilling er meer i Stand til at tage Deel i de egentlige saakaldte Affairer end Hr. de Friaul. Forsøget var ikke let, formedelst den ulykkelige Etiquette, som hindrer os i at gaae til de høie Embedsmænd og Ministre før Undertegningen. Men jeg havde gjort Bekjendtskab med Hr. Ducrest de Billeneuve, som har Hertugen af Bassano at takke for sin Post som *Sécretaire général des Droits réunis*, og til hvem Hr. af Peyron, (Ministeren), havde givet mig et Brev, paa Grund af et gammelt Bekjendtskab. Denne Billeneuves Rone er Keiserindens *Dame de présentation*; hos hende saae jeg Hertuginde af Bassano. Jeg søgte at sætte mig i Gunst, og det var Fruen selv, som foreslog mig at gjøre hendes Mand's Bekjendtskab. Hændelsesviis stødte jeg paa ham nogle Dage efter hos Hertugen af Cadore, og vi havde da den Samtale, som er anført i den officielle Depesche til Kongen. Siden har jeg haft en privat Samtale med Hertugen af Bassano, og har fundet ham vel stemt for os. Det var let at lade ham indsee, at de Danstes Hovedgrund til Fordeel for begge Kongerigers Forening, nemlig Oprettelsen af en maritim Magt, vilde langt lettere og naturligere opnaaes ved Norges Forening med Sverige. Det danske Fastland er ei af nogen Betydning for en Søstat; men hvad der er vigtigt er, ei at forsøge paa at forene to Nationer, som umuligt kunne forliges med hinanden, det er ikke at gjøre et Forsøg, hvis Udførelse vilde koste Strømme af Blod, medens det tilsigtede Niemed kunde opnaaes uden at udgyde en Draabe. Jeg er vis paa, at Hertugen af Bassano har fulgt Traaden af min Fremstilling, og har interesseret sig derfor; jeg er vis paa, at han vil sige Keiseren igjen, hvad der er foregaaet imellem os. — — —

No. 41 (til Side 182).

Prinds Christian Augusts Apologi for sin Fremgangsmaade i Norge under Krigen med Sverige. ¹⁾

(Meddeelt i et Brev til hans Broder Hertugen af Augustenborg.)

Du har, kjære Broder, forlangt en Apologi for min Fremgangsmaade. Her følger den. At den imidlertid tilligemed de til Oplysning medfølgende Bilag

¹⁾ [Afskrift af denne Apologi er bleven Aall sendt fra Prinds Christians Broder søn Hertugen af Augustenborg. Udg. kjender ei den tydske Text, men maa antage, at den stemmer med det af Ipsen i „Christian August, Kiel 1852“, S. 287—298 leverede Aftryk deraf, og da dette ikke altid stemmer med Aalls Oversættelse, ere de fleste Afvigelser her anførte som Anmærkninger. Strax i Begyndelsen, hvor Aall uden Grund har forlortet Prindsens Beretning om Bilagene, sjønt den indeholder en særdeles vigtig Oplysning om, hvorlænge Brevene mellem Kongen og Prindsen i Regelen vare undervejs, har Udg. indtaget Ipsens fuldstændige Aftryk i Oversættelse. Hverten Aall eller Ipsen have haft Abgang til de oprindelig vedlagte høist vigtige Bilage, et Gavn, som det i Historiens Interesse vilde være saare onstelig snart at faae afhjulpet.]

bliver en Hemmelighed, er en Selvfølge. Jeg anbetroer den med Sikkerhed i Din Forvaring. Kun da, naar min Skiebne og min Families Ære skulde fordr det, maa et Uddrag deraf komme til Publicums Kundskab.

De til Forstaaelsen nødvendige hermed følgende Bilage er: 1. En Afstrift af samtlige G. Maj's. Befalinger fra Begyndelsen af den svenske Revolution, og Kladderne til mine i den Tid affendte Rapporter. Ved begge beder jeg Dig omhyggelig efter Datum at ordne Forestillinger og Resolutioner, hvorpaa vel undertiden intet Hensyn af Kongen blev taget, naar begge krydsede hinanden underveis, eller Mangt henlaa længe ubesvaret. Alle disse ere befordrede med Courer, som Sommer og Vinter var 3—4 Dage, Seenhøstes eller tidligt om Aaaren 4—5 Dage underveis. 2. Min hele med Svenskerne førte Brevvevling, som er lidt i Uorden, men lettelig kan ordnes efter Indholdet.

Jeg haaber at mit Forhold indtil Begyndelsen af ovennævnte Revolution ingen Apologi behøver, da selv mine første Stridt ved sammes Udbrud fandt Kongens fulde Bifald, som Du vil see af Bilagene. Du kjender mine daværende Duster og Planer, da jeg overdrog min afsøde Ven, Darre, at meddele Dig dem. Allerede dengang foreslog jeg det eneste Middel, der foretom mig hensigtsmæssigt — en med passende Moderation forfattet (gemåfigte) Constitution for Danmark og Norge — saavel til Nordens Forening, og Opnaaelsen af dens velgjørende Følger, som til vore Finantsers Redning og Forebyggelse af Statens Oplosning. Jeg turde ikke gjøre dette uden Forsigtighed¹⁾, da jeg ikke var fuldkommen bekendt med det kjøbenhavnske Terrain, og havde nogen Mistillid, der i Fremtiden vilste sig at være altfor grundet. Mit Forslag fandt intet Bifald²⁾; for mig bleve altsaa kun nogle meget usikre Midler tilbage, for at naae dette Diemed. Det lykkedes mig imidlertid at vinde En af Hovedmændene³⁾, en Oberst von Platen; han lovede mig med Haand og Mund at handle for omtalte Diemed, og han har holdt Ord; men alle Bestræbelser maatte blive frugtesløse af følgende Aarsager: Vor Konges Opsørsel mod Grev Løvenhjelm,⁴⁾ der blev for-
talt med Forbedringer. Nogle sande eller usande, men planmæssigen udsprede Rygter om ringeagtende Uttringer om den svenske Nation. Nogle med en Hogarth's Pensel udfastede Skildringer af vor Konges Omgivelse. Den danske Administration's Fremgangsmaade; modus procedendi i Statsstyrelsen.⁵⁾ Hr. von Raas's Gidsendelse, bekendt som Kongens Fortrolige. Han berusede sig allerede paa sin Rejse herop⁶⁾ i Gothenborg, og meddeelte til ham ubekjendte Svenske sine hemmeligste Tanker og ikke venstabelige Bemærkninger over herværende Embedsmænd. Den svenske Adels Indflydelse, som afstrækkedes ved den danske og hollandske Adels Skiebne, og som omhyggeligen samlede og udbredte Esterretninger om den danske Regjerings Fremgangsmaade med Hensyn til enkelte Individuers Rettigheder og Privilegier. De danske Finantsers Tilstand. Det Vaklende i det danske Cabinets Beslutninger og System, o. s. v. o. s. v. o. s. v.

Alt ovenomtalt frembragte en almindelig Stemning, som med det vesuhen saa rodfæstede Had⁷⁾ mod de saakaldte Fjender tilintetgjorde det helbige Resultat af alle Bestræbelser. Erfaring lærer, at Nationer, som med Tapperhed have fægtet mod hinanden, og afvunget hinanden gjensidig Afgtelse, have endt med et

1) Ipsen har vistnok rigtigere: Jeg vovede ikke at gjøre dette directe (d. e. til Kongen selv.)

2) Ipsen: Dette virksomste Middel kunde ikke blive anvendt.

3) Disse tre Ord mangle hos Ipsen.

4) [Grev Carl Løvenhjelm, der 1809 sendtes til Kjøbenhavn, for at melde Konge Frederik Revolutionen i Sverige og indlede Fredsunderhandlinger.]

5) S. har kun: — — Schilderungen seiner Umgebungen, des modus procedendi u. s. w. Naar er Noget her oversprunget.

6) S. har: Raas, der ogsaa dengang drak sig fuld i Gothenborg.

7) S. har: Det omhyggelig opstriffede Nationalhad.

gjensidigt venligt Sindelag. Havde de Danske benyttet en af begge de sidste Vintre, om endog kun for en kort Tid, og ved deres Mod og deres Anføreres Talent erhvervet sig Agtelse i Sverige, da er jeg overbevist om, at Diemedet let vilde være blevet opnaaet.

Først senere blev jeg underrettet om hin ugunstige Stemning, og nu blev intet andet Middel tilbage, end at anvende Frygt for russisk Slaveri og for den danske Magts Medvirkning, dog under den Forsikring, at vi vel vilde være deres Rettigheder, men nødvendigen maatte og vilde besætte Rigets sydlige Provindsjer. Dette gjorde jeg rebelig. Dette var Grunden, som bevægede mig til at indlede den i Bilagene omtalte Samtale med Oberst Bøsse.

De her omtalte Bansteligheder bleve, som Du vil see, meldte af mig, da jeg skulde handle alene. Her begyndte nu Misundelsen og Intriguen. Igjennem Kammerherre Eppinger og Grev Ruth indbildte man Kongen, at han havde et Parti i Sverige, at man der elskede og ærede ham, og paa denne Maade blev Mistilliden til mig indledet. Hr. v. Raas, Hovedet for denne Kabale, blev sendt herop¹⁾; han skulde spille en vigtig Rolle i Sverige, var, som han skabte for mig (vorplauderte), først bestemt til Gesandt, saa til min Ledfager, og skulde formentlig erholde Statholderskabet her eller i Sverige til Belønning for sine troe Tjenester. (Her var han f. Ex. strax Strubssjederen, en Statholders Udmærkelse, i Gatten.) Man holdt os, og navnlig mig, for altfor eenfoldig til at jeg strax skulde indsee det Fornærmelige i hans pludselige Mission. Imidlertid vidste jeg at holde Hr. v. Raas i tilbørlige Stranker; han slubder gjerne og jeg lod ham mærke, at jeg havde ham i min Magt; han følte, at han havde med Mænd at gjøre, og fandt, at der var en mærkelig Forskjel mellem disse, som ere vante til at handle og ikke til at lade sig lede, og svage Mennesker, hos hvilke man kun finder Liv, naar de intrigue. Dette frembragte den hos Mennesker af hans Slags sædvanlige Virkning, en vis Sky, som man med Uret²⁾ kalder Agtelse. Mærkwærdigt er det, at da Hr. v. Raas skulde ansættes her, var det Rygte almindeligen udbredt i Kjøbenhavn, at en Rebellion her var udbrudt. Den her anførte Intrigue var nære forbunden med en anden, som kun havde enkelte Indviders³⁾ Interesse til Diemed, og altsaa ikke fortjener her nærmere at udvilles.⁴⁾ Raas's Fraværelse, som formedelst hans Indskrænkethed og Epicuræisme steds maa blive ham til Skade, foranledigede senere, at man bevægede ham Gaabet om at erholde Gesandtskabsposten, under Naastud af ikke at kunne undvære ham her som Leder.

Imidlertid fortsattes mine Negotiationer med de Svenske uafbrudt. Nu blev Hertugen af Södermanland udraabt til Konge. Saaledes gaves der nu kun to Midler til at naae Maalet, Valget af vor Konge til Successor eller en Contrarevolution til hans Gunst. Det sidste Middel synes af ovennævnte Marsfager problematisk og farligt, i Fald det russiske eller den forrige Konges Parti skulde vinde Overhaand. Jeg forsøgte altsaa det Første, men uden Held. Uvillien, ja Hædet, var altfor almindelig. I den sidste Halvdeel af Juni og den første af Juli blev den Idee et Par Gange ytret for mig, at jeg skulde antage Successionen for min Person. Jeg svarede steds det Samme⁵⁾, og da den Idee var meget naturlig, at den egentlige Hensigt med dette Valg var Norges Løsrivelse og Forening med Sverige, yttrede jeg tillige foreløbig, hvorledes Stemningen her

¹⁾ Ipsen har: heruntergesandt.

²⁾ Ipsen har: Maskiner.

³⁾ Ipsen: Kun altfor almindelig.

⁴⁾ Ipsen tilføier: (Gazthausen, Tyggelsen u. s. v.)

⁵⁾ Ipsen tilføier: Raas var herved Gazthausens Vertstøi, for at vinde to Maal paa een Gang.

⁶⁾ Ipsen tilføier: Som Du vil see af mine Meldinger.

var imod Sverige, som var bleven endnu mere ophidsset ved Krigen og Nationens Lod formedelst de engelske Røverier¹⁾. Jeg talede om et saadant Rygte, gjorde opmærksom paa sammes Absurditet, og hvorlidet man kunde vente et saadant Forhold af et Folk²⁾ med den udmærkede Charakteer, under saa forskjellig indre Forfatning og tildeels modsat Interesse o. s. v., og jeg følede til, at jeg, saa længe jeg levede, af alle Kræfter vilde modarbejde en saadan Troløshed, og satte mit Hoved i Pant paa, at Norge hverken ved Erobring eller Fortæveri skulde falde i Sveriges Hænder. De Svenskes ovenomtalte Intringer³⁾ meldte jeg Kongen et Par Gange, bad om Forholdsbesalinger, men fik aldrig Svar; thi fremmede Cabinetters, fornemmelig det petersborgske Cabinets, Intriger i Forbindelse med Høftjenernes ovenomtalte, hvis Misundelse forlangte Hevn og vilde have mig af Beten, foranledigede Kongen til at troe, at Alt kun var en Krigs-List af de Svenske, ved hvilken jeg lod mig bedrage.

Nu kommer jeg til en Periode, som bliver mig uforglemmelig, fordi den ved Rabale blev den pinligste i mit Liv, forstyrrede min Sundhed, og vilde, da mine Kræfter synligt aftog, inden saa Uger havde fremledet mit Livs Endeligt, naar man ikke omsider havde troet den ved eget Dieslyn overberisste Prinds Frederik af Hessen, og naar ikke Hovedintriganten havde ved en Række af Ubesindigheder selv bragt til at bringe Sandheden for Lyset. For ganske at blive forstaaet maa jeg være noget vidtløftig.

Jeg har aldrig kunnet Andet end ansee det for stabeligt og en Forberedelse til Sveriges og Norges Ubekuelse, naar Rusland vilde gjøre Erobring paa denne Side af den bothniske Havbugt. Dette yttrede jeg, men det blev, som Du vil see af Bilagene, meget unaadigen optaget, thi dengang var allerede Rygter om mit Valg til Tronfølger udbredt. Jeg havde imidlertid ventet, at jeg skulde faae Befaling til at rykke ind; jeg maatte gjøre det, saasnart jeg fik Efterretning om, at Russerne rykkede frem indtil Græden af Hernøsand, hvor først en Forbindelse med dem var mulig. Jeg udfastede derefter en Plan, som berodde paa det Axiom, at hurtige Fremstribt ere det eneste mulige og hensigtsmæssige Middel til Maalet i et af Hungersnød og Epidemier lidende Land, hvor man af Mangel paa Transportmidler skal leve af Requisitioner, som overhovedet i ethvert bjergigt Land⁴⁾. Min Plan var altsaa succesive at rykke frem fra venstre Flod, for at vælte vore Allieredes Flanker, og stedse meer at forstærke dem. At jeg sagde Kongen min Mening, kan vel aldrig ansees som et Forsæt at være ham ulovlig, ligesom det var min Pligt at forestille Kongen: a) Umuligheden af en isoleret Operation med min adspredte og ubetydelige Magt imod en Overmagt, som Stenden let fra Stockholm kunde lade fremrykke. b) Umuligheden ved den almindelige Mangel paa Levnets- og Transportmidler saavel her som i de stendlige Provinser, der skulde besættes, at holde sig længe i Stillingen ved Klara- og Obtha-Elven, da man formedelst Bjergheder og Søer maatte opløse sig i enkelte smaae Corps. c) Den ringe Sandsynlighed for i Gothenborg, som Raas⁵⁾ forestillede ham, at finde de manglende Subsistensmidler, da, ei at tale om at alle Efterretninger modsagde denne Paastand, Fienden havde Tid nok til at bortføre og tilintetgjøre de formodede Varer, hvilket desuden lettedes ved Gothenborgs Beliggenhed ved Havet og formedelst en seilbar Canal. d) De uberegnelige Følger, som et tvunget eller frivilligt Tilbageog, eller Tilintetgjørelsen af dette Corps maatte have o. s. v. o. s. v., som Bilagene vise. At det var min Pligt og ingen forsættlig Udydighed at forestille dette, vil Ingen nægte.

¹⁾ Ipsen: durch den Krieg und die Beschüpfung der englischen Räubereien.

²⁾ Ipsen: Absurditeten af at vente saadant af et Folk.

³⁾ Ipsen tilføjer: angaaende Valget.

⁴⁾ J. tilføjer: hvori en stricte Defensive er uhensigtsmæssig.

⁵⁾ J. har: Andre (Raas).

Resultatet af mine Forestillinger vare altsaa:

1) At en isoleret Operation, ved hvilken man blot skulde gaae frem til et vist Punkt, og holde sig paa dette, var ligesaa umulig som yderst uovsømt og farlig i sine Følger.

2) At et lykkeligt Udfald kun var at vente af hurtige Fremstribt.

3) At det af denne Grund ogsaa var nødvendigt at operere i Fællesskab og Forbindelse med vore Allierede.

4) At uagtet muligste Staaansel af Magasinerne (ved Permitteringer) alle Forraad og Resourcer vilde være udtømte ved Enden af August.

5) At, da vi forstørstedelen maatte subsistere af egne Magasiner, var enhver Operation efter Julimaanedes Udgang umulig.

Førend Waabenstilstanden blev sluttet 1808 laae de svenske Hovedmagasiner ved Bennerisøen og ved Havet. Af disse bleve de forskjellige Depots forsynede paa 14 Dage. Efter Waabenstilstanden bleve disse Magasiner tomte, undtagen et i Carlstad, et i Gothenborg og nogle Depots, og selv i disse efterledes kun det Nødvendige. Saa meget til at forstaae det Følgende.

I de første Dage af Juli Maaned medbragte flere Rejsende det meer og meer udbredte Rygte om mit Valg til Tronsfølger. Dette bevægede Hr. v. Raas, som derved kom i Fare for ikke at kunne holde sit Kongen daarligen givne Løfte, og som tabte Udsigten til at spille en glimrende Rolle i Sverige som Negotiateur, foruden flere andre Grunde, til den 8de Juli uden derom at høre min Mening at forestille Kongen Nødvendigheden og Muligheden af at rykke ind, uden at oppebie Russerne. Besynderligt nok var det, at da dette ubesindige Menneſte senere hen udplubrede dette for mig, og efter en Dispute viiste mig sin Concept til denne Forestilling, fandtes deri et udstrøget Sted, der dog endnu lod sig læse, hvori han talte om Banstueligheden, ja Umuligheden af en saadan Operation. Hans Majestæt troede imidlertid med Hensyn til denne Gjenstand sin Cancelliepræsident meer end sin General, og dette foranledigede Ordren af 14de Juli (hvorom mere siden); thi til den Tid havde jeg Ordre først da at indrykke, naar jeg blev underrettet om Russernes Fremstribt, og kunde operere i Forbindelse med dem.

I disse Dage, da Hr. Raas's famøse Strivelse af 8de afgit, eller nogle Dage tidligere, indløb Efterretning om, at Russerne rykkede frem fra Umeå. Naturligviis maatte man vente, at de vilde fortsætte Operationen og i kort Tid tilbagelægge de 17 til 20 Miles Wei til Hernösand. Jeg anmodede altsaa General Krogh om at lade de dertil bestemte Tropper rykke ind i Jemteland; de til Herjedalen og en Deel af de til Dalekarlien bestemte Tropper stode færdige i Årøaas til Opbrud. Her bleve alle Permitterede hurtig indfaldte. Nogle Dage senere fik jeg Efterretning om en afsluttet Waabenstilstand og Russernes Tilbage- tog, om den russiske Colonne's usforholdsmæssige¹⁾ Styrke, om Umuligheden i at lade den tilhændekomme Forstærkning over den bothniske Havbugt²⁾. De til Jemteland bestemte Tropper vare imidlertid indrykkede, men Russerne, som snart igjen havde opsagt Waabenstilstanden, vare dog 10 Dage senere endnu ikke komne til Hernösand. Efterat altsaa vore Tropper igjen maatte trække sig tilbage fra Jemteland, og ingen videre Fremstribt fra Russernes Side kunde ventes, turde jeg ikke vove at rykke ind, og det saa meget mindre som Reserven i og omkring Stockholm blev med Filmarscher beordret mod vor Grændse.

Den 14de [Juli] om Aftenen fik jeg General Kroghs Melding om Expeditionen til Jemteland, og ved Oberst Skjöldebrand Statsraad Adlersparres første

¹⁾ Iysen har: usforholdsmæssig ringe, hvilket maa være det ene rigtige.

²⁾ Iysen har: Umuligheden af, at denne kunde faa Soutien over den bothniske Bugt. — Dette maa og være det rette; thi Brindsen taler neppe her om en Hjælp han, men Russerne selv skulde yde dette Corps.

Brev, i hvilket Balget blev mig tilkjendegivet. Baade Brevet og Svaret finder Du i Bilagene; det sidste var Anledning til min Udnævnelse til Stattholder og Feltmarskalk ligesom Prinds Frederik af Hessens til Commandoen. Nogle Dage senere fik jeg gennem Grev Mörner Kongen af Sveriges Brev, og endelig fik jeg den 19de vor Konges Ordre af 14de Juli¹⁾. Kongens Ordre eller Udtrykket deri: „physisk umulig“ maatte jeg dog vel forstaae saaledes, at man ikke vilde vide Corpset og jiden Landet opofret. Jeg fandt det altsaa for Pligt at gjentage alle forhen anførte Grunde mod Indrykningen, og at oppebie Svaret, al Opfordring fra Hr. Raas's Side uagtet, som blev ved sin Paastand, at vort Kanaan var i Gothenborg. Desuden havde han fort forhen bedet mig contramandere Expeditionen til Jemteland, men ikke at melde Kongen det o. s. v.²⁾ Nogle Dage senere fik jeg først Befaling at afgive Commandoen til Prindsen af Hessen. Denne skulde, (man var godmodig nok til at vente Tilladelsen dertil fra Sverige) først komme herop til Lands, men senere til Lands over Jylland. Hans Ankomst maatte altsaa dog oppebies. Imidlertid holdt jeg alt beredt. Hvor er der da i Alt dette Spor af Ulydighed?³⁾ Mangel paa Local- og Sagkundskab i Forbindelse med Jaloust udtalte dog min Fordømmelsesdom. Jeg var paa eengang bleven en eenfoldig, egenfindig Stymper, der som en Løse lod sig føre bag Lysen (Übertölpeter). Hr. v. Raas i Forbindelse med nogle Diplomater⁴⁾ og begunstiget ved bekjendte Omstændigheder, f. Ex. det fameuse⁵⁾ Sted i den kongelige Proposition angaaende mit Valg⁶⁾, holdt det nu for tjenligere til Riksmødet at stemple mig som Forræder. Alt hvad der af mig var bleven anført, skulde nu ingen Hindring være; jeg havde kun ikke villet. Jeg tilbød mig at bevise Sandheden af min Melding med Vidnesbyrd af enhver Officier i den norske Armee, som kjendte Landet og Sagernes Stilling. Jeg foreslog Flere dertil, men det blev afflaaet. Jeg nedsendte den gamle General Kroghs Betænkning, der stemte fuldkommen overeens med mig, men det hjalp ikke. Gjerne havde jeg strax taget min Afsted, naar jeg ikke havde indseet, at dette Stridt vilde gjøre et slemt Indtryk her i Landet, være skadeligt for Kongens Tjeneste, og give Bagvaskelserne i Kjøbenhavn ny Næring.

Under disse Forhandlinger havde Mangelen overalt tiltaget. Det ubetydelige Korn, som ankom, saavel som en Deel af Beholdningen var trængende nødvendig for at forebygge Hungersnød. Beholdningerne for Armeens complete Styrke (ved umærkelige, dog i det Hele betydelige Permitteringer udstrakte man disse til midt i September) vare kun tilstrækkelige for 4 til 5 Uger; en Indmarsch i Sverige var nu fuldkommen umulig, thi efter denne Lids Forløb vilde Armeen af Mangel maattet gaae fra hinanden; dog, omendstjont jeg havde indsendt en detailleret Oversigt over Beholdningerne og det daglige Behov, — dog turde og

¹⁾ [Kall har her, som det synes unødvendigt, om det end i et historisk Aktstykke som dette var tilladeligt, omsat Prindsens Beretning, der hos Ipsen lyder saaledes: „Den 19. fik jeg først Kongens Ordre af 14de, blandt Bilagene. Den 14de om Aftenen fik jeg General Kroghs Melding o. s. v. — Denne Orden i Fremstillingen er vistnok ikke kronologisk, men just derfor den kritisk sandsynligste. Adlersparres Brev med Skjoldbrand maa være af 8de eller 9de Juli og indeholde Beretning om, at Prindsen nu var foreslaaet af Kongen til Tronsfølger; Mörner bragte Carl XIIIs Brev om at Balget var tiltraadt af Secrete-Udstøttet.]

²⁾ Ipsen tilføier: Efter Kongens Befaling skulde han (Raas) ledsage mig, og staa mig bi med sit Raad. Da de ovennævnte Befalinger og Meldinger krydsede hinanden, erholdt jeg Befalingen at overgive Commandoen til Prindsen af Hessen først nogle Dage senere, da denne skulde o. s. v.

³⁾ J. har kun: og jeg seer heri ingen Ulydighed.

⁴⁾ Ipsen: fremmede Ministre. ⁵⁾ mangler hos Ipsen.

⁶⁾ Nemlig hvori omtales de store og vigtige Tjenester, Prindsen skulde have gjort Sverige som norsk General.

skulde ingen Waabenstilstand sluttes. Genimod den 24de Juli¹⁾ kom Sagen paa Tale i Regjerings-Commissionen, og alle Medlemmer, Hr. v. Raas indbefattet, vare fuldkommen overbeviste om, at en hurtig Waabenstilstand var det eneste Middel til Landets Redning. Man besluttede at lade en kraftig Forestilling, som Hr. v. Raas tillige underskrev, personligen overrække ved et Medlem af denne Commission, der tillige ved mundtlige Oplysninger og Tilfættninger²⁾ skulde understøtte den. Hertil tilbød Hr. v. Raas³⁾ sig. Dette var den eneste Commission, som han lovede troligen at udføre. At dette imidlertid ikke var hans Hensigt med denne Reise, viiste Udsaldet; thi han udbettede aldeles ikke den sidste Deel af sit Grinde, og undskyldte sig med, at Kongen var bleven unaadig over Forestillingen, og ikke havde været at bevæge. Herpaa svarede jeg ham, at han ikke kunde indbilde mig, at Kongen af Uvillie mod enkelte Individer eller af Lune skulde sætte Halvdelen af sit Folks Vel og en Krone paa Spil, naar han blev tilbørlig underrettet, og det gjorde mig ondt, at Raas⁴⁾ ikke havde svaret til vore Forventninger.

Da Raas reiste til Kjøbenhavn, erfoer han det Adlersparreste Corpses Marsch; hvad han tænkte herom, og vovede i den Anledning at skrive til mig, finder Du i et af ham egenhændigen skrevet Bilag. Keppe var han ankommen til Kjøbenhavn, før Striget⁵⁾ mod mig der blev dobbelt heftigt. Paa sin Tilbagereise hertil berusede han sig i Vestgaard, den første Station paa denne Side af Svinesund, i et Selskab af Kjøbmænd og nogle unge Officierer, blandt hvilke ogsaa et Par Svenske besandt sig, sladrede, skjældte mig ud, og da jeg erfoer dette (han skal have skjældt mig for en Forræder) forlangte jeg, at han, for ei at passere for en 3 Marks Mand, enten skulde gjøre en trykt Erklæring bekendt, at Rygtet om at han paa denne Maade havde forbrudt sig var usandt, eller skulde forlange et Thingsvidne. Begge Dele nægtede han. Jeg erklærede ham da, at jeg ikke vilde staae i noget Collegialforhold med ham, og han blev uden videre Omstændigheder borte fra Regjeringscommissionens Møder. Jeg klagede for Kongen, forlangte Fyldestgjørelse — jeg fik den ikke. Siden indlod Raas sig, uden kongelig Autorisation, og uden at underrette mig om den Gjenstand som afhandlede, i en Negociation med Armsfelt og Wandersfeld, ved hvilken han søgte at tilintetgjøre mit svenske Valg, og forfikkede blandt Andet Armsfelt, at jeg var ham ugunstig o. s. v. Planen var, at Prinds Gustav skulde vælges til Successor og ægte vor Kronprindsesse. Paa denne Maade skulde senere hen Foreningen mellem de 3 Riger bevirkes; men Prinds Christian Frederik strax affindes med Hertugdømmerne. Men denne smukke Plan synes ingen-
 • keds at have fundet Udsald. Armsfelt fik sin Afsked, og Raas blev beordret til Kjøbenhavn⁶⁾. Til alt Foregaaende kommer den bekendte Historie med Brevet i de engelske Tidender, med Hensyn til hvilken jeg nødte ham til en skriftlig halv Bekjendelse, og indsendte denne. Hundrede andre Ubesindigheder, Dovenstab i Forretninger, Utilgjængelighed, Stolthed indtil Grovhed, Sandfællighed uden al Anstand⁷⁾,

1) Ipsen har: mellem 18 og 29 Juli.

2) Ipsen har alene: ved kraftige og mundtlige Forestillinger.

3) Ipsen har: denne Mand.

4) Ipsen tilføier: efter sit Løfte.

5) Ipsen har: das Geschwäg, Sladderet.

6) [Da Raas efter det Passerede kom tilbage til Kjøbenhavn, skal det have spøget for hans Afsked; men han forstod at dæmpe Kong Frederiks Uvillie ved at forestille ham, at hvad han havde gjort var stæet af Hengivenhed og Ridhæd for sin Konges Tjeneste. Raas var ellers en Mand med et godt Hoved og Embeds-Routine, og hvorvel en Vellystning dog taalelig arbeidsom i den Tid han fra omtr. 1783—1807 var ansat i Norge. — S. Ghr. Berg.]

7) Ipsen tilføier: betegnede hans herværende Ophold.

— hvorledes den herbørende Stemning efter en saadan Dvsførsel er mod ham, kan Du forestille Dig.¹⁾

Hr. v. Raas bragte mig den Depesche, som indeholdt vor Konges Onske, at jeg skulde modtage det svenske Tilbud, og mit bekjendte Svar fandt Kongens Bifald. Nogle Dage senere²⁾ (i den første Halvdeel af August) ankom Prinds Frederich af Hessen med den Efterretning, at der ikke mere blev tænkt paa et Indfald i Sverige, men at man hurtig maatte tænke paa at slutte Fred, fordi Rusland havde indladt sig i Underhandlinger angaaende en Separatfred, men at ingen Waabenstilstand maatte slutes paa længere Tid. Forestil Dig min Fortvivlelse, da kun Brød var forhaanden for 14 Dage til 3 Uger, og der i Landet mestendeels var Misvægt. Jeg plaiderede, foreslog heller at døe med Sværdet i Haanden, end at lade sig undertvinge, had om min Afsted, da jeg ikke kunde være ansvarlig o. s. v. Alt hjalp Intet. Raas arbejdede imod. Dette kunde imidlertid ikke vare længe. Prinds Frederik af Hessen blev snart overbevist, lærte H. v. Raas nærmere at kjende, og forenede sine Forestillinger med mine. Vi forsøgede de Permitteredes Antal, og saaledes lykkedes det os at kunne oppebie den attraaede Autorisation til en Waabenstilstand. Da den endelig kom, havde vi kun Brød for 10 Dage. Ved min Foranstaltning ansøgte Fienden selv om en Waabenstilstand. Fra dette Dieblit af har jeg kun havt Græmmelse fra Hr. v. Raas's Side, men den er nu overstanden. I Begyndelsen var Kongens Breve kolde. Jo mere Hr. Raas blottedes, i samme Forhold forandrede sig Tonen i disse Breve. Imidlertid fik jeg ikke den ansøgte Fuldbestgjørelse³⁾, uagtet mit Embede, mine Tjenester, og Herrens Bligt at beskytte enhver Undersaat. Du seer heraf, i hvilken piinlig Stilling jeg blev sat ved Andres Uvidenhed, Enfoldighed, Misundelse, Forsængelighed og Intrigue. Følelsen af min Ret holdt mig opreist, og den Tanke, at et falst Sten stedse med Tiden maa give Plads for Sandheden, var min Trøst.

Ogsaa det her Fortalte er et Beviis for, hvor let Regenter kunne bebrages, hvor let det er muligt at forlede dem endog til Uretfærdigheder mod deres troeste Tjenere, naar Intriganten rigtig beregner sin Plan. Ofte har jeg siden strengt prøvet mit Forhold, men ved den evige Sandhed, om jeg endnu havde Valget, vilde og kunde jeg ikke handle anderledes. Jeg var ikke ulydig mod Kongens Befalinger, hverken af Egenindighed eller Egennytte. Dette er klart af ovenstaaende; jeg var Kongens Interesse stedse ganske hengiven, og at mit Diemed ikke lykkedes mig, dertil laa Grunden i andre Menneskers ukloge Forhold, ikke hos mig. Dog nok — Sagen taler for sig selv, og dem, som af menneskelig Svag-
hed gif mig for nær, vil jeg tilgive og glemme. Lev vel. Christian.

Prinds til Slesvig-Holsten.⁴⁾

P. S.⁵⁾ Skjønt Bilagene maa opklare Alt, naar de omhyggeligen ordnes efter Datum, maa jeg dog tilføie følgende:

1. Nogle af de her anførte Dateringer for Melbinger og Befalinger tiltrænge maaste Berigtigelse.

2. Differencerne mellem Magasin-Opgaverne og Opgaverne paa Behovet

¹⁾ Vi behøve neppe at gjøre vore Læsere opmærksom paa, at Prindsen her af Forbittrelse mod Raas er gaaet ham for nær med Hensyn til hans Character og Embedsfærd. Med sine Egenstaber havde han neppe bevaret sin Konges Yndest usorandret, eller beholdt sin Stilling til sin Dødsdag. Hans Forhold mod Prindsen var vistnok for at bruge det mildeste Udtryk usforsvarligt. (Anm. af Hall.)

²⁾ Ipsen har bestemtere: Nogle Dage efter Raas.

³⁾ Ipsen tilføier: Sagen skulde jo være personel, uagtet o. s. v.

⁴⁾ Den Hall tilstillede Afstrift havde følgende Paategning: „Forestaaende Brev til Hertugen af Augustenborg er skrevet fra Christiania kort før Prindsens Afreise til Sverige.“

⁵⁾ [Ogsaa af dette Postscriptum har Hall kun gjort et Uddrag. Istedetfor samme leveres det her fuldstændigt efter Ipsen.]

forklares af Permitteringer, forandrede Forpleinings-Reglementer, saasom Havre-meel for Brød, o. s. v.

3. Den Armseltste Brevvevling har ingen Indflydelse paa det Anførte. Han faldt i Unaade, Cederstrøm blev hans Eftermand, og sjønt man anede Noget, da Misnøien var almindelig, havde man før Adlersparres Mission ingen Tidende om en Sammensværgelse. Min Handlemaade ved det Adlersparreste Corps's Tog mod Stockholm, — som vandt Kongens og Fleres Bifald, er altsaa de vigtige Tjenester, jeg har viist Sverige. At jeg aldrig har givet dem det infame Løfte, at de fra vor Side kunde være sikre, sjønt jeg maaste ved nogle Uttringer i Kongens Befaling kunde have retfærdiggjort mig selv derfor, vil Du tro.

4. Jeg skulde være et Politiskens Offer. Derfor skulde jeg paa Sandhedens Bekostning have Uret, hvis Frankrige havde dædlet Danmarks Uvirkfømhed. Smidlertid havde nok Napoleon mere Interesse for de svenske Anliggendet, end han vilde være ved; dette reddede mig fra det russiske Cabinets Intriguer. Min bekjendte Character, Overbeviisningen om, at jeg ikke vilde lide taalmodig, men undertaste min Retfærdiggjørelse Publicums Dom, og hertil manglede mig ikke Materialier, som gyldige Vidnesbyrd o. s. v., beskyttede mig mod Hofmændenes Intriguer og Jaloussiens Virkninger.

5. Allerede fra Decbr. 1808 vare flere og uafbrudte Forsøg gjorte saavel af General Krogh som mig paa ved Skiløbere at komme i Forbindelse med Russerne; men alt uden Følge. De fleste vare forsynede med Breve til den russiske General. Den første og nordligste Vej, hvor en Forening af de gjensidige Tropper var physisk mulig, er den som fører fra vor nordlige Grændse over Jerpe og Frøsøen i Jemteland til Hernösand. Paa en mellem begge de allierede Cabinetter aftalt fælles Operationsplan var ikke tænkt, altsaa end mindre Detaillen, Tids- og Steds-Bestemmelse o. s. v. udarbejdede. — — Og hvem skulde have gjort Rigt i R.?

No. 42 (til Side 185).

Uddrag af Adlersparres Beretning om Revolutionens Udbrud i
Wermeland 1809.

(Af hans Handlingar. III. 34-35 og 39-40.)

„Strax efter Indrykningen i Carlstad affendtes Baron Andarsvård til den norske Befalingsmand paa Grændsen, General Staffeldt, for aldeles ligefrem at underrette ham om vor paatænkte Afmarsch og Hensigten dermed, samt for at begjære hans bestemte Uttring, hvorvidt han vilde lade Grændsen i Fred under vort Fravær. Han skulde yderligere forklare, at vort Foretagende sigtede til at forstaae Fred med vore Naboer, hvilket saa nøie stemte overeens med den norske Nations Ønsker. Efterat den Coureer, som General Staffeldt i Anledning heraf affendte til den Høistcommanderende, Prindsen af Augustenborg, var kommen tilbage, erholdt Baron Andarsvård det bestemte Svar, at Grændsen skulde blive fredet af den norske Armee, uden i 2de Tilfælde, hvilke det ei beroede paa Prindsen at afværge: 1) Om bestemt Anfaldsordre ankom fra den danske Regjering. 2) Om Russerne faldt ind i det egentlige Sverige. Alligevel forsikredes, at vi selv i begge disse Tilfælde skulde blive underrettede 10 à 12 Dage før Indfaldet.“ — — —

„Man har troet, at den Stilhed, som de Norske iagttog paa vor Grændse under vort Fravær, stod i Forbindelse med det paafølgende Tronsfølgervalg. De, som have næret eller nære denne Overbeviisning, ere i den dybeste Ukyndighed om den usædvanlige Mand's Character, som vi have eiet og tabt. Det fjerneste Forsøg paa at sætte disse Begivenheder i Forbindelse med hinanden skulde have berøvet os Prindsens hele Velvillie, som havde alene til Formaal: Fred og Fri-

hed i Norden. Jeg bør her tilføje, hvad der gjør Baron Andarsvårds Starpsindighed, der langt overtræffer min egen, Ære, at han indsaa dette før og bedre end jeg. Jeg havde virkelig paalagt ham at give Prindsen et Brev i denne Henseende; men han gjorde det ikke, og derfor har han min evige Erkjendtlighed. Det er min Pligt her at forsikre, at da jeg paa Kongens Befaling indfandt mig paa den norske Grændse for med Prindsen at underhandle om det allerede stede Tronfølgervalg, vilde han ei antage samme. En Trone, hvilkensomhelst, var for ham i ingen Henseende tilløkkende. Pligten at svare til en tapper Nations almindelige og usædvanlige Tillid, og en anden Pligt, som var hans første Passion — den at forsvare de nordiske Folkeslags Selvstændighed og Frihed, var den Grund, som siden virkede hos ham en forandret Beslutning.“

No. 43 (til S. 186).

Brev Carl S. Anckarsvårds Brev til Jacob Aall.

Gjennem et Brev til min Broder, Oberst August Andarsvård, har jeg fundet et Spørgsmaal fremsat, hvorvidt og i hvilken Grad Prinds Christian August kunde være vidende om den 1809 i Sverige indtrufne Statsombæltning, under Beregning derigjennem at komme i Besiddelse af den svenske Tronfølge, og da jeg i denne mærkelige Tildragelse var en af de meest handlende Personer, anseer jeg det som en Pligtstyldighed, paa Tro og Ære at give Oplysninger om Alt, hvad mig er bekjendt om Prinds Christian Augusts politiske Forhold ved dette Tidspunkt og i Henseende til den svenske Revolutionsbegivenhed.

Anledningerne til 1809 Aars Statsombæltning ere for vel bekjendte til her at behøve Omtale, men hvad maastee i Forbigaaende bør nævnes, er, at der om Prinds Christian Augusts Personlighed før selve Revolutionsudbrudet aldrig engang var noget Spørgsmaal iblandt Revolutionsmændene, eller ringeste Tanke dertil fæstet, førend daværende Oberstlieutenant Ablersparre, efter Revolutionsudbrudet, Aftenen til den 7de Marts 1809, overdrog mig at reise til Kongsvinger, for at søge en Stilstand tilveiebragt for at vinde nogen Sikkerhed for Revolutionscorpset, under dets Marsch til Hovedstaden, ei at blive forurologet ved et fiendtligt Indfald fra den norske Side, og med Antydning om, som et Middel til Diemedets Opnaaelse, at lade Prinds Christian August ane den svenske Tronfølge som Resultatet. Ved min Ankomst til Kongsvinger, opgav jeg for General Staffeldt Formaalet for min Reise, forsaavidt den angik Negotiationen om Stilstand, men uden i Begyndelsen at nævne noget om Tronens Bestemmelse til Prindsen. Jeg begjærte af General Staffeldt at maatte afreise til Christiania i det opgivne Diemed, for der personligen for Prindsen at fremsætte mit Erinde; men fik af Generalen et benægtende Svar paa min Begjæring, og Antydning at oppebie Tilbagekomsten af en Coureer, som Generalen vilde affende til Christiania for at indhente Prindsens Forholdsordre. I denne Mellemtid samtalede jeg naturligviis meget med General Staffeldt, ogsaa om den store Tildragelse og dens Resultater. Generalen viiste sig i Begyndelsen noget studs og mistænksom, at hele mit Forlangende kunde være en mulig Krigslist, for ubindret at kunne drage Tropperne fra Grændsen til en større paatænkt Operation mod de russiske Armeer, hvilket Generalen retsindig forestillede mig, fra norsk Side ikke kunde eller burde fremmes. Til Svar herpaa foreviiste jeg i Haandskrift den Proclamation fra den vestre Armee, som ved min Afreise fra Carlstad endnu ei var trykt. Jeg tog mig derhos den Frihed at udvikle for Generalen Forholdene, og begjærte hans Opmærksomhed paa, at Krigen mellem Sverige og Norge var antinational, men at den snart fra svensk Side kunde blive det modsatte. Jeg bad Generalen lægge Mærke til, at Revolutionsarmeen allerede havde 10 á 12 Dages Marsch forud for den norske Armee, om denne skulde i dette Dieblit bryde

ind over den svenske Grændse; jeg bad ham være overtydet om, at Revolutionsarmeen i saa Tilfælde blot endnu yderligere skulde anstrænge sine Kræfter for hastigen at ende sit eventyrlige Foretagende, og i Diebliffet vende sig mod den norske Armee for at fordre Hevn over en troløs Behandling mod Brødre, som blot begjærte Fred med Naboerne og Ro til at ordne sine egne Anliggender. Jeg begjærte Generalens Dpmærksomhed paa den norske Armees egen Stilling med Hensyn til Underholdningsmidlerne ved at trænge frem i et allerede udtæret Land; jeg opgav ham tillige ganske aabenhjertig og uforbeholdent, at Eda Standse alene var besat med 300 høist elendigt udrustede Landeværnsmænd, og at den norske Armee ingen Modstand havde at befrygte, førend Revolutionsarmeen efter vel forrettet Vrende kunde gaae den i Møde, og for denne lovede jeg, at den i saa Fald ei skulde undlade i forsøget Grad at opfylde sine Pligter baade mod sig selv og mod Nationen, hvis af Revolutionen oprørte Befolkning useilbart skulde forsøge Stridskræfterne til et for den norske Armee muligen uventet Resultat. Dette aabenhjertige Sprog syntes at gjøre noget Indtryk paa den varme, hæderlige General Staffeldt, saa at han i sit Forhold til mig syntes at blive noget medgjørligere, og da hans venstabeligere Sindstemning lod til at være i jevnt Tiltagende, lovede jeg løseligen at fremkaste Tanken om Prinds Christian August, som den in petto affatte Gustav IVde Adolfs Efterfølger paa den svenske Trone; men denne Tanke modsagdes med en saa heftig Livlighed fra Generalens Side, at jeg var glad ved strax at kunne erklære den for et Slags Tankespøg, alene udgaaet af min, af Begivenhederne let forklarlige, Indbildning, og det var paa Grund af Staffeldts varme Fremstilling af Prindsens rene Character, uindstrænkede Pligtfølelse og Mangel paa Vergjerrighed, at jeg fandt det raadeligst ikke videre at udføre det Vrende, som jeg i saa Henseende af Oberstlieutenant Adlersparre havde faaet.

Efter 2 Dages Venten kom Prindsens Adjutant, Major Darre, med hans Svar, at han ei kunde modtage mig i Christiania, og at han isvrigt hverken kunde eller vilde indlade sig i directe Underhandling med en Befuldmægtiget fra et revolutionært Troppecorps, men at Major Darre var sendt for at modtage mig i Egenstab af Parlementair, og indhente de Meddelelser, som jeg kunde have at gjøre. Jeg fandt i Major Darre en usædvanlig dannet, oplyst og genial Mand, og kom meget snart i det behageligste Forhold til ham, hvoraf Resultatet blev en mellem mig og ham affluttet Convention om 12 Dages Stilstand, dog saa, at den skulde ansees som brudt fra den Dag, da Revolutionsarmeen eller nogen af dens Afdelinger paa nogen Maade virkede mod Ruslands Armeecorps eller Troppesafdelinger. Under denne Forhandling med Major Darre kan jeg forsikre paa Tro og Ære, at aldrig et Ord nævnedes med Hensyn til Prindsens Dystigen paa den svenske Trone, eller til Revolutionsarmeens Hensigter og Planer i saa Henseende. Jeg har siden i et udgivet Skrift, kaldet „Politisk Troesbekjendelse“, paapeget det Usandsfærbige og Daarlige, for ei at sige Gemene, i den Fremstilling, som først for hemliga Utflottet og senere for Rigets Stænder aabent antydede den Fortjeneste, man vilde tillægge Prinds Christian August, „at have gjort Sverige den største Tjeneste, som det nogensinde af udenlandsk Mand har modtaget“, som en Grund til at fremme Tronsfølgervalget til Prindsens Fordeel, og i hvilken Afhandling jeg aabent har lagt for Dagen Grundløsheden af den Skygge, som den velmenende men blinde Iver ved denne Leilighed saa uforflammet og flamløst har kastet paa denne blandt Fyrster saa udmærkede Character. Denne min Fremstilling er aldrig i mindste Maade bleven bestridt eller gjendreven af Hans Excellence Adlersparre¹⁾, som da endnu levede, og som burde været inter-

¹⁾ Adlersparre har ved sine i Bilag 42 anførte Uttringer bekræftet Andarsvårds Mening om Prindsens Færd i denne Henseende og fuldkommen retfærdiggjort Prindsen.

effert i at fravælte sig en Kuffage for at have skjændet en saa plettet Hjørte, som Prinds Carl August efter min Overbeviisning og efter det Bekjendtskab, jeg havde til hans Personlighed, virkelig var. Underhandlingerne med Prinds Christian August efter Revolutionen i Henseende til den svenske Tronfølge dreves hovedsageligen gennem Grev Axel Mörner som Fange i Norge, og det maa uden Tvivl være ligesaa bekjendt i Norge som i Sverige, hvor usdigen Prindsen omfiden lod sig overtale til at modtage Valget.

Dette er Alt, hvad jeg veed om det omspurgte Forhold, og dette har jeg anseet som en kjær Pligt at meddele paa Tro og Ære til mulig Benyttelse af en upartist og sandhedselstende Historiestriver, og jeg lever og døer i den faste Overbeviisning, at den svenske Tronfølge i intet Tidspunkt af Prinds Carl Augusts Levet indgik som Motiv for hans Handlemaade i nogen Henseende. Hos mig lever denne fyrstelige Personlighed i et uforglemmeligt Minde som en Urtyp af hvad Scandinavien behøvede for at fremme sin Styrke, sin Velvære, sin Velstand og Lykkeligbed.

Carlshund i April 1842.

C. G. Anckarsvärd.¹⁾

No. 43. b. o. (til Side 186²⁾.)

To Breve fra Christian August til Georg Adlersparre.

b.

(Efter den franske Original i Adlersparres Samlinger. V. 68—70.)

De Efterretninger, som De har havt den Godhed at meddele General Staf-feldt, tillade ingen Tvivl om, at Deres Hensigt at staffe Deres Fædreland Fred og derved bidrage til Kongerigernes Lykke i Nord-Europa, vil blive opfyldt, og jeg ønsker Dem af ganske Hjerte til Lykke med den glimrende Anledning, som har været Dem givet, og som De har benyttet med den Characterens Kraft og Adel, hvorfor De er saa hæderlig berømt. Endstjønt jeg ingen Tvivl nærer om, at enhver Bevæggrund til denne ulykkelige Uenighed mellem Nationer, der ved fælles Interesser ere saa nøle forbundne med hinanden, er bortffjernet, og at Sveriges politiske System har undergaaet en total Forandring, finder jeg mig dog beføiet til at bede Dem, min Herre, have den Godhed i den Henseende at berolige mig. Denne Meddelelse er mig i enhver Henseende af Vigtighed, men fornemmeligen med Hensyn til nogle Foranstaltninger i det Indre af Landet, Foranstaltninger, som ingenlunde have noget fiendtligt Viemed, men alene har Hensyn til at lindre Norges Indbyggere. Jeg kan give Dem mit Æresord for, at De kan stole paa min Discretion, og at jeg ved denne som enhver anden Leilighed vil gjøre mig det til Pligt at give Beviser paa den fuldkomne Høiagtelse, jeg nærer for Dem.

Jeg haaber, at der i dette Tilfælde ingen Banffelighed vil gjøres for Cou-ererens Passage mellem Norge og Kjøbenhavn? Bringeren af dette Brev, Hr. Bagge, har bedet mig om Tilladelse til at gjøre en Rejse til Gothenborg for at

¹⁾ [Grev Anckarswärds Brev har desuden et Tillæg af mere privat Natur, hvilket Hall har udeladt. Udgiveren troer dog deraf at burde tilføie Begyndelsen, der lyder saaledes: „Første Spørgsmaal er besvaret ovenfor, og maa jeg alene tilføie, at Prinds Chr. Augusts Forbindelser med den svenske General-Commando under Krigen for Revolutions-Udbruddet vare aldeles ingen; hvilket jeg i min Stilling som Oberadjutant hos den Hofstbefalende, General Armsfelt, kan bevidne.“ — Man seer fremdeles, at Anckarsvärd er den af Hall ovenfor S. 227. 240—41 paaberaabte svenske Hjemmelsmand, samt at det i Anm. 3 S. 241 antydede Rygte, ikke (som Udgiveren har formodet og derfor henviist til S. 243) gjælder Frederik VI, men Carl XIII!]

²⁾ [Disse Breve meddeles som Bidnesbyrd om, at det var en fredelig Tilstand mellem Norge og Sverige, Prindsen tilføjede.]

tale med Hr. de Platen om forhen omhandlede Anliggender. Der vilde i Sagernes nærværende Stilling ingen Banffelighed være fra min Side ved at tilstaae ham dette Forlangende under den Betingelse, at han faaer Tilladelse til at vende tilbage hid, naar han finder for godt, da han har Forretninger af Bigtighed her i Landet, som ei vilde tillade ham en lang Fraværelse. Af denne Grund har jeg valgt ham til Parlementair, for at være i Stand til at tale med Dem om sit Anliggende, som efter hvad jeg forhen har meldt, afhænger af Deres Afgjærelse, og som De vil have den Godhed at indslutte i det Svar paa dette Brev, som han vil bringe mig.

Christiania den 24de Marts 1809.

Med Høiagtelse o. s. v.
Christian,
Prinds til Slesvig-Holsteen.

c.

(Efter Originalen paa Dansk sammesteds 70—71.)

D. Hs. ærede Skrivelse af 22de f. M. er et nyt Beviis paa den Tænkemaade, som udmærker Dem, og som giver den Mand, der reddede sit Fædreland, forsøget Afgang til enhver retskaffen Nordboes Erkjendtlighed.

Ei forsynet med den fornødne Fuldmagt, ei tilstrækkelig underrettet om den sig saa ofte forandrende politiske Stilling, seer den for Kongeriget Norge anordnede Regjeringscommission sig ei i Stand til at tage en afgjørende Beslutning om den af D. H. gjorte Proposition, forinden samme har modtaget Hs. Maj. Kongens Befaling. [Formodentlig af 6te Mai 1809.]

No. 44 (til S. 186.)

Christian Augusts Brev til sin Broder, 10de Marts 1809.

Atter flere Boster, og intet Brev fra Dig, kjære Broder! Hvorledes skal jeg forklare mig dette? Jeg havde meget at skrive til Dig om; Noget af meget stor Bigtighed vil Du erfare af min Melding til Kongen, om Stjebnen forhindrede, at det før blev indmeldt. Jeg haaber, at Himlen skænker mig en Anledning til at kunne gjøre vor Konge og Fædreland en glimrende Tjeneste, og da — heureux le séjour, où la liberté et la loyauté trouve un asyl. Jeg haaber at skulle opleve dette. Udsigter ere aabnede for mig; dog dette mellem os. For at undgaae mere Snaf — derfor har jeg ikke meldt det. Imidlertid, ganske uden Grund er det ikke — thi uden Egenhjørighed, man agter og sætter Priis paa mig — i et vist Land, hvorom Talen er. Er dette lykkeligt, da allerhelst Privatlivets No paa A—¹⁾ og mine Onster ere opfyldte. Glad vilde jeg tilbringe mit Livs sidste Dage; den nyttige Virksomheds Aar ere da forbi, og man træder med Ære og glad Selvbevidsthed fra Stuepladsen. Mit Hjerte siger mig, at jeg fortjener Tiltro. Maatte man aldrig miskjende mig; Du maa nu skrive mig til eller ikke, og Grunden til, at Du ei tænker paa mig, være hvilkensomhelst — saa veed jeg, at Du kjender mig, og dermed er jeg forvisset om Dit

¹⁾ o: Augustenborg. Wegener (Actmæssige Bidrag I. 124, Anm. 208) betragter Droyens og Samwers Beretning om Prindsens Plan, at staae Frederik VI. Sveriges Krone, og selv tilbringe Resten af sit Liv som Privatmand paa Augustenborg, som et Digt. Men dette Brev, som vistnok røber en let forklarlig, urolig Sindstemning, hvis Uttringer maastee ikke have været varige, beviser i alle Fald, at en saadan Tanke var den første, der krydsede hans Sind ved Tidenden om de Svenskes Foretagender mod Gustaf IV, og Beretningen er altsaa historisk sand.]

Benfob. Maatte mine Døfter blive opfyldte, og vi Gaand i Gaand med Ere tilbringe vort Livs sidste Dage — i vores Kreds.

G. 10. 3. 809.¹⁾

Hils Alle paa A—.

Ganste Din
Christian.

No. 45 (til S. 189 og 194).

Christian Augusts Brev til General v. Krogh.

(Efter den heelt egenhændige Original i norske Rigsarchiv.)

Deres Excellence mig tilsendte Meldinger fra Herr Divisionsadjutant Krogh bliver tilfattet Hans Majestæt, saasnart de kan blive særdischifferet; det om Indbøggerne ommeldte m. m. gjør det nødvendigt. Imidlertid erholder Hs. Maj. herom foreløbig mundtlig Melding af Rancellipræsident Raas, som forigaars er reist i dobbelt Grinde til Kjøbenhavn. Deres Excellence vil nemlig have erfaret, at Rigets Stænder i Sverig haver bevist mig den Ere unanimiter foruden Bøtering at vælge mig til Successor. Om eller hvorvidt jeg kan antage dette, dependerer aldeles af vores Konge — hvis Svar jeg oppebier daglig. Mit Fædreland bliver jeg sikkert et utro og uden Befaling antager jeg ikke denne Lønkrone. Men uagtet jeg gjentagen har averteret de Svenske herom, uagtet de lader rykke deres Armee imod vores Grændser, er dette ikke det vanskeligste — det som gjør Sagen desperat, er den almindelige Misvæxt, den daglig tiltagende Hungersnød, den spærrede Communication med Jylland, da Englænderne have paa den østre Side besat Anholt og paa den vestre Manø ved Riibe og Helgoland. Denne Landets Stilling maa Kongen nøie hende, og det kan ikkuns ske ved en Mand's mundtlige Foredrag, til hvilken han har Tiltroe. Vores Magasiner ere ikkuns forsynet til medio September, kommer intet Tilførsel maa Armeen gaae udaf hverandre. At alt dette herommeldte maae holdes yderst hemmelig, naar Landet ei skal blive tabt,²⁾ vil Deres Excellence alt sely indsee, jeg beder altsaa at dette Brev efter Igjennemlæsning maatte tilintetgjøres. Jeg har holdt det for Pligt foreløbigen at avertere Dem, og fornemlig da jeg formodentlig inden den Tid maae sende de mig laante Trupper tilbage til Nørås. En Desperation Coups ved at indfalde er ikke at vove; thi i Wermeland og Bahus er næsten Hungersnød og i Gothenburg findes vel Colonialvarer men ikket Korn, 19 à 20 Rdr. en Tønde Rug. Vores kjære Allierte³⁾ vare endnu den 8de ved Umeo, og de forbliver da der sandsynlig indtil Vinteren med deres 4000 Mand!! De haver havt Affairer, hvorved de af 1800 Mand i 5 Dage vandt 4 à 5 Mile.

Jeg beder Deres Excellence endnu for Himlens Skyld, at det herommeldte ei kommer for nogen andens Dine eller Øren. Med et sandelig bekymret Hjerter anbefaler sig til Deres Excellences venstabelige Grindring

Christiania 28de Juli 1809.

ærbødigst
Christian
Prinz til S. Holsteen.

No. 46. (til S. 198).

Uddrag af et Brev fra Wetterstedt til G. Adlersparre af 20. August 1809.

(Efter G. Adlersparres Handlingar. IV. 105—107.)

„— — Jeg havde skrevet dette, da store og vigtige Tidender kom os tilhørende med en Courer fra S. E. Stedingk, der afgik fra Frederikshavn den

¹⁾ d. e. Christiania 10de Marts 1809. ²⁾ Understreget af Prindsen. ³⁾ d. e. Russerne.

17de i denne Maaned. Tre Dages Conference havde da fundet Sted, Continentalsystemet er behandlet paa den Maade, vedlagte paa begge Sider vedtagne projet d'articles indeholder, men forøvrigt er Grev Romanzoff ubevægelig i Spørgsmaalet om Kalix-Strømmen og Åland. Paa alle Demonstrationer svares, at Keiseren aldrig gaaer fra disse Punkter, og at her ei er Spørgsmaal om Grændserne mellem Sverige og Finland, men alene om de nye Grændser, som imellem Sverige og Rusland bør bestemmes. Da G. E. Stebingk og Oberst Skjöldebrand bestemt erklærede, at de ei kunde indgaae i Spørgsmaalet om Ålands Afstaaelse, standsedes til Slutningen derved, at en Courerer skulde afsendes for at begjære positivt Svar, paa hvilket Krig eller Fred skulde berøve.

Det behøver at overveies, og den hemmelige Komitee skal raadspørges. I Dit Brev af 13de synes Du ei at lægge stor Vægt paa Åland, og ei at ansee Forsøget paa at beholde denne D at svare mod Faren ved en ny Krig og Bortførelsen af den med Freden forbundne Successionsorden. Det var vel, om Dine Tanker i dette Emne med største Skyndsomhed kunde indkomme, inden Courereren sendes tilbage til Rusland. Nu vilde en heldig Decision i Norge være af yderste Vægt, men jeg anseer den ei mulig, saalænge Prindsen har samme Tanker som nu. — — Alopæus, som og er i Frederikshavn, har berørt Prindsens af Augustenborgs Valg, samt at Keiseren vilde tage den forrige Kronprindses Parti, men Stebingk har saa raadt (vertement) afbrudt denne Fremstilling, at derom ei et Ord meer er bleven nævnt."

No. 47 (til Side 198).

Breve fra Prinds Christian August til Baron Adlersparre.

(Efter G. Adlersparres Haandlinger. V. 71—100.)

a.

Jeg haaber, at ved den Negociation om nærmere Bestemmelse og Udvikelse af den mellem begge Armeer bestaaende Vaabenhvile, som i disse Dage efter fatter Formodning maa finde Sted mellem Hr. Oberst v. Basse og den fra Kjøbenhavn retournerende, af mig dertil beordrede, Overquartiermester v. Darre, der kunde tages nærmere Aftale om et militairt Arrangement, hvorved, naar endog den danstørste Stats Stilling gjør nogle Restrictioner uomgjængelig nødvendig, D. G. ædle Hensigt og Omhu for det meste vil kunne opfyldes.

Alt hvad de Pligter, jeg skylder mit Fædreland, hvad som min Overbeviisning og mine Grundfætninger mig tillader, skal af mig bidrages til at oprette, og alt meer befæste Forstaaelse imellem begge Nationer — Nationer, som have Grund til gjensidig Høiagtelse, ifkuns kan og bør kun have een Interesse, og som D. G. rigtig bemærker, bør være Venner.

Med sand Taknemmelighed og med den Interesse, Sagens Vigtighed for hver Nordbo maa have, har jeg modtaget det mig af D. G. venstabeligen meddeelte Project til en Grundlov for den svenske Nation.

Europas, men fortrinlig de nordiske Rigers Dine ere henvendte paa Sveriges Rigsdags-Beslutning. Danmark og Norge — og dette er almindelig Stemme fra Statens første Mand¹⁾ til de nedre Classer — seer tillidsfuld paa den for

¹⁾ [Saaledes i Adlersparres Aftryk og i Sønnens „1809 och 1810“ I. 202, som Udg. ei har været at fravige, da det kan være rigtigt og betegne Kong Frederik VI selv som Kroncandidat. Hall har i første Udgave rettet dette Udtryk til Mænd, som ikke synes nødvendigt. Det bemærkes, at det i Prindsens Haandskrift i Almindelighed er meget vanskeligt at skjelne mellem a og æ.]

Nordens Fremtids Lykke saa vigtige Beslutning; thi det forlader sig paa de Mænd, som staae i Spidsen, agtet for deres Talenter og Charakter, og paa den Oplysning og den Fædrelandskjærlighed, som den svenske Nation har Grund til at være stolt af. Det formenes af Alle, at den tappre svenske Nation vil, uden Hensyn til enkelte Individuers Interesse, sikre Nationens Frihed og Rettigheder, at den med Hensyn til Europas Stilling vil handle og vælge som selvstændigt Folk; at den træffer saadant Valg, hvorved Nordens Fremtids Lykke sikres. Varm Kjærlighed for mit Fædreland, sand Agtelse for den svenske Nation, inderlig Overbeviisning om Diebliffets Vigtighed, og om at det for Norden vigtige Niemed kan og vil opnaaes ved de oplyste, for Fordomme og Egenlybte befrieede Mænd af den svenske Nation, har foranlediget disse Uttringer. Disse Motiver ville undskyldte min Frimodighed hos den oplyste og retskafne Mand, som sikkert veier Europas og Nordens politiske Stilling mod dets Kræfter, som indseer Diebliffets Vigtighed for Nordens Fremtids Skjebne, og som jeg troede at skyldte denne Frimodighed som et sikkert Beviis paa min Høiagtelse. Jeg tør anmode om at fornye mig i Hr. Oberst v. Platens venstabelige Erindring. Siden den mig uforglemmelige Samtale med denne agtværdige Mand har Europas Stilling meget forandret sig, men denne har end mere forøget de Motiver, hvorpaa de af mig anførte Sætninger grundede sig.

Det er med den fortrinligste Høiagtelse jeg har den Ære at undertegne mig o. s. v.

Christiania den 6te Mai 1809.

Christian, Prinds til Slesvig-Holsteen.

b.

Høiædelbaarne Hr. Statsraad, Oberst og Baron!

Min Stilling og den Høiagtelse jeg bærer for D. H. gjør mig det til Pligt med den mig naturlige Aabenhjertighed at besvare Deres mig ved Hr. Oberst-Lieut. Skjöldebrand tilstillede ærede Skrivelse. Jeg maa forud bede om at blive undskyldt, naar jeg maa tilbeels gjentage tilbeels referere mig til det, jeg flere Gange har havt Leilighed at yttre om den omhandlede Gjenstand. At den for nylig i Sverige stedsfundne Regjeringsforandring vilde have til Niemed at tilbagegive Sverige Freden, var min og den almindelige Formening, og vi glædede os over at see Ende paa en ligesaa ødelæggende som uhenigtsmæssig Krig. Ingen tvivlede altsaa paa, at Sverige hertil vilde gjøre det første Skridt og vælge det eneste Middel, hvorforsuden, naar man tager Hensyn til Sveriges og de øvrige Staters nuværende Stilling, ingen Fred var mulig. Denne Forventning er ei bleven opfyldt. Nordens Stilling er uforandret, og mig bliver illuns den Trost, for mit Bedkommende og forsaavdt det lod sig forene med min Stilling og Charakter, at have virket efter Gode til dette for Nationernes Lykke saa vigtige Niemed. Det er altsaa Sagernes vedvarende uheldige Stilling, som nøder mig til her at igjentage, at det, saalænge denne vedvarer, og foruden S. M. Kongen min Herres Lilla delse, er umuligt for mig, at antage Noget, endog det meest smigrende og hæderfulde Andrag. Naar jeg holder det for Pligt her at yttre mine uforanderlige Grundsætninger og min faste Beslutning, da beder jeg D. H. være overbeviist om, at jeg med varm Følelse erkjender den mig beviiste Liltro og det Hæderfulde for mig i det ommeldte Beviis paa en ædel og brav Nations Agtelse; at jeg inderligen ønsker, at den politiske Stilling snart maatte give mig Anledning til at give Beviis paa denne min Følelse. For at forekomme ethvert falskt Skridt, ethvert som kunde give D. H. Anledning til feilagtig at bedømme en Mand, som bærer sand Høiagtelse for Dem og altid ønsker at besidde Deres, har jeg troet aabenhjertig at burde anføre forømmelte min Overbeviisning, grundet paa vores Fædrelands gjenfaldige Stilling i nuværende

Dieblit, forfikkret om at D. G. og enhver Retslaffen vil agte den Mand, som bliver sin Charakter, altsaa sine Grundsætninger tro, som ei tjender nogen Interesse, naar den colliderer med de Pligter, han skylder sit Fædreland.

Ved at bevise min Erkjendtlighed for Deres ærede Skrivelses venflabelige og for mig saa meget smigrende Indhold, undertegner jeg mig med den meest udmærkede Høilagtelse H. B. Hr. Statsraads, Obersts og Barons

tjenstvilligt ærbødige Tjener

Christiania . . 1) Juli 1809.

Christian,

Prinds til Sl. Holsteen.

c.

Høivelbaarne Hr. Statsraad, Oberst og Baron!

I Følge den fra Hr. General v. Staffeldt til mig indløbne Rapport maa jeg frygte for at en Misforstaaelse fandt Sted ved Hr. Grev Andarsvårds sidste Sendelse til Kongsvinger. Jeg har derfor beordret Overbringeren af dette, Major v. Darre, som nyder min fuldkomne Tiltro, og anmoder D. G. om at meddele ham Deres Opdrag²⁾ til mig.

Jeg ønsker, at de tvende officielle Skrivelser, som Hr. Grev Mørner medbringer, finder Deres H. B. Bifald. De ere affattede efter min Overbeviisning om det, Ære og Pligt byder mig i min nuværende Stilling. Jeg kan ei nægte, at jeg ønsker, at der, forsaavidt det kan undgaaes, ei maatte gjøres en officiel Brug af samme. Jeg haaber at da, som det synes, Alles Ønske heri forene sig, det i ovenmeldte Skrivelse anførte Tidspunkt, Freden i Norden, snart vilde indtræffe, hvorforinden jeg ei seer mig i Stand at afgive andet Svar, og, D. G. tilgive min Frimodighed, ei heller kan ønske at maatte afgive Anbudet officielt i dette Anliggende.³⁾

Det er med v. s. v.

Christiania 15de August 1809.

Christian,

Prinds til Sl. Holsteen.

d.

Til Oberstlieutenant Greve af Anckarsvård!

Fra General Staffeldt er mig bleven tilmeldt, at D. G. har ønsket at have en Samtale med mig. Da jeg inden saa Dage haaber at kunne oversende Grev Mørner med mit allerunderdanigste Svar til H. M. Kongen af Sverige, saa maa jeg paa denne og flere Grunde ønske, at den omhandlede Samtale og videre Negotiation om hvad det end maatte være, for saa længe maatte udsættes. Jeg har imidlertid beordret Overbringeren af dette, Hr. Major v. Stabell, som har min fuldkomne Tiltro, og paa hvis Discretion man kan forlade sig, at modtage

¹⁾ [Prindsen har ikke udfyldt Dagen, og saaledes er det og trykt i Adlerspartes Handlingar. Hall har i første Udg. tilføjet „Øde“, som ubetinget er urigtigt, da Prindsen denne Dag ei kunde svare paa et Bølg, som først foregik 18 Juli; jfr. Paludan-Müller i „For Literatur og Kritik“ VI. 131—132.]

²⁾ I Prindsens Breve indsniger sig undertiden tydske Ord og Bendinger. Saaledes her Opdrag (Auftrag, Errende, Commission) og Anbud (Tilbud).

³⁾ Heraf sees Resultatet af Grev Mørners Sendelse til Prindsen, som var at underhandle om Tronsfølgervalget. Prindsen gjorde Fred i Norden og Fred med Frankrig til Betingelse for at modtage Fædervalget.

D. S. Andrag, og herom uden Ophold at indsende hans Rapport, hvorefter jeg strax skal give mig den Ære at meddele mit Svar. Jeg beder o. s. v.
Christiania 11te August 1809.

Christian,
Prinds til Sl. Holsteen.

e.

Høvelbaarne Hr. Statsraad og Baron!

Jeg er pligtig at erkjende Modtagelsen af D. Ss. tvende sidste ærede Skrivelser, og at bevidne Dem min oprigtige Taknemmelighed for dette nye Beviis paa Deres Velvillie, som jeg ønsker og skal stræbe fremdeles at erholde mig.

Jeg holder det for overflødigt at forstikke D. S., at den i de Bilag, jeg giver mig den Ære herved at remittere, omtalte ubestindige Proposition et er og et var bleven mig gjort ustraffet. Jeg maa smertelig beklage naar enkelte Individuers ubestindige og urigtige Fremgang, naar af politiske eller andre Diemed udsprede falske Rygter skulde kunne kaste en Skygge paa Kongen af Danmarks ædle og loyale Charakter. Jeg tør med fuld Overbeviisning paastaae, at Tiden maa oplyse det Urigtige i disse Anstuelser, og jeg haaber ved det nye Bekjendtskab, og de mange Beviser paa Kongens Tænkemaade hertil i Fremtiden at kunne bidrage.

H. M. Kongen af Sveriges Ænste, Anliggendernes nuværende Stilling i Sverrig og det af den almindelige Opinion ommeldte — ere for vigtige Grunde for mig til et at opstøde min forehavte Rejse til Danmark. Jeg anmoder D. S. ved foresaldende Leilighed at nedlægge min underdanigste Respect for H. M.

Bed den mig af D. S. venstabelig meddeelte Formular til Valgacten og Forsikringen kan fra min Side for Diebliftet Intet være at erindre.

Naar Freden imellem begge Riger tillader mig at nedlægge mine Charger, og saaledes fri fra de med samme forbundne Pligter at underskrive den ommeldte Forsikring og tiltræde min nye hæderfulde Stilling, da vil D. S. tillade mig at yttre det Ænste, forinden noget officielt Skridt i denne Henseende maatte gjøres, til den Tid at ansøge om en personlig Sammenkomst med Dem, eller En, som nyder Deres fuldkomne Tiltro, ved den næste Grændse, paa det Sted D. S. selv maatte behage at bestemme.

Den for mig paa flere Grunde saa vigtige Overbeviisning, at mit Valg er bifaldt af H. M. Keiseren af Frankrige; den Umulighed jeg ligeledes af flere Grunde seer her at kunne modtage nogen solemne Deputation, med flere Motiver, foranlediger dette Ænste og denne Anmodning til D. S., som jeg haaber De et vil nægte mig. Jeg slutter med det Ænste, at D. S. i denne Skrivelses Indhold ikkun vil see min oprigtige Attraa, forsaavidt mine Evner det tillader, og foruden alle Bihensigter at kunne opfylde de med min Stilling forbundne Pligter, og anmoder Dem om den Godhed at antage Forsikringen om den uindskrænkede o. s. v. Christiania den 2den November 1809.

Christian,
Prinds t. Sl. Holsteen.

f.

Høvelbaarne Hr. Statsraad, Gen.-Adj., Oberst og Baron!

Jeg erkjender Modtagelsen af D. Ss. ærede Skrivelse af 15de d. M., som er mig tilkommen i disse Dage. Bed at referere mig til mine forrige Skrivelser maad jeg tjenstlig anmode om, at D. S., saasnart De maatte erholde Efterretning om at Freden i Jönköping er undertegnet af vedkommende dertil befuldmægtigede Ministre, De da behagelig vilde opgive mig Tiden og Stedet, hvor jeg kunde

1) [G. Adlersparre har her 17 August, men ifølge velvillig Meddelelse fra Sønnen Hr. Greve C. A. Adlersparre kan Tallet ogsaa læses 11, hvilket maa være det rette, da Greve Mörner endnu ikke var afreist fra Christiania, da dette Brev skreves.]

have den Fornøielse at møde Dem enten paa Kongsvinger eller Mager. Denne Deres ærede Skrivelse oppebier jeg her. Jeg gjenlager det Dnsste til den Tid at kunne erholde den i min forrige Skrivelse yttrede, for mig og min Stilling saa yderst nødvendige Overbeviisning.

Med Glæde seer jeg det Dieblit imøde, som skaffer mig den længe ønskede Leilighed mundtlig at kunne bevidne den sande Høiagtelse og Hengivenhed, med hvilken o. s. v. Christiania den 25de November 1809.

Christian,
Prinds til Gl. Holsteen¹⁾

g.

Høi velbaarne Hr. Statsraad ic.

Bed Hr. Capt. Forsfæll har jeg havt den Ære at modtage D. H. Skrivelse af 2den d. M. Jeg er ei istand tilfulde at udtrykke den Bedrøvelse og den Følelse, som den i samme erholdte sørgelige Efterretning har opvakt hos mig. Maatte mine Dnsster opfyldes og Himlen bevare H. M. til den svenske Nations Lykke. Jeg ansøger D. H. saa ofte som muligt gjennem Commandanterne paa Eda og Kongsvinger at ville meddele mig Efterretning, og snart haaber jeg at høre den glædeligste af alle, at Hs. M. er i Forbedring. Jeg ønsker min underdanigste Rapport²⁾ nedlagt for Høiisamme, med den underdanige Forsikring, at jeg med et taknemligt og rørt Hjerte erkjender Høiisammes naadige Tænkemaade, at min fornemste Attraa, naar jeg seer mig i Stand til at nærme mig Høiisammes Trone, da steds vil være den at vise den bedste Billie til efter Gode at kunne svare til Kongens og Nationens Forventning og deres for mig saa hæderfulde Tillid.

Saa snart jeg erholder den mig af D. H. lovede Efterretning, at Freden i Jøntøping er understreven — og jeg haaber at den ommeldte Difference snart vil være jævnet — da skal jeg uden Ophold afgaae til Kongsvinger, hvor jeg haaber at finde D. H. behagelige Bestemmelse om Stedet og Tiden, hvor jeg kan have den Ære at møde Dem den paafølgende Dag.

Med megen Ængstelse modseer jeg den Underretning om Udfaldet af den kongel. svenske Mission til Cabinettet i S. Cloud, hvortil D. H. har havt den Godhed at give mig Haab, og hvorom Meldingen efter de offentlige Blade formodes at maatte være indløben i disse Dage til Stockholm. Ingen kan være meer overbevist om Nødvendigheden, at enhver Beslutning af en fri og ædel Nations Repræsentanter maa være aldeles uafhængig af udenlandske Magters Indflydelse. Nationernes Ære, Frihed, Selvstændighed — hviss Erholdelse³⁾ maa være det vigtigste Diemed saavel for den Konge, som er saa lykkelig at staae i Spidsen for et frit Folk, som for enhver Statens Borger — kræver dette ubetinget. Men D. H. tillade mig at yttre: hvilken Indflydelse har og maa Keiser Napoleons Beslutninger i Europas nærværende Stilling uimodstgælsigen have paa Sveriges og Danmarks tilkommende Skjebne? Kan jeg og bør jeg indtræde i en Stilling, hvori jeg, forinden jeg haver den fulde Overbeviisning om ovenmeldte det franske Cabinets Beslutning, vover at paaføre et Land — som har ved den mig beviiste usfortjente Tiltro saa megen Ret til min Taknemmelighed, samt det Land, hvor jeg er født og ligeledes skylder megen — maastee alene ved mit Individuum en ny Krig? en Ulykke, som sandsynligviis vilde have begge Landes Ruin til Følge. Efter det her Anførte — og jeg appellerer til D. Hs. Charakter, som sikkert stemmer overeens med disse Grundsætninger — forbyder mig efter min Overbeviisning Ære og Pligt at indgaae nogen lignende Forpligtelse,

¹⁾ [28 Novbr. sendte Prindsen til Adlersparre en Afskrift af dette Brev, som han frygtede for ei rigtig var fremkommet.]

²⁾ Non ei Respect? ³⁾ [Erhaltung — Opretholdelse.]

eller at underskrive Forsikringsacten, forinden Freben med Danmark er undertegnet, og forinden jeg har erhøbt den ovenmeldte, for min Sindro uomgængelig fornødne Overbeviisning.

I Følge heraf vil D. S. selv indsee, i hvilken yderlig Forlegenhed jeg vilde være, naar S. M. Kongen forinden den Tid, hvilket Gud forbyde, skulde blive os frarøbt. Jeg har imidlertid uden Ophold herom indmeldt til S. M. Kongen af Danmark. Saasnart Høisthammes Svar indløber, skal jeg skyndsomst give mig den Ære, herom at tilsende D. S. den fornødne Communication. Mine herværende Forretningers Tilendebbringelse, saasnart jeg efter Forommeldte seer mig i Stand til at tage en Beslutning, vil da ei udfordre mere end 8 à 10 Dage. Det er med o. s. v.

Christiania den 5te Decbr. 1809.

Christian
Prinds t. Gl. Holsteen.

h.

H. B. Hr. Statsraad, Gen.-Adj., Oberst og Baron!

Næsten til samme Tid som jeg havde den Fornøielse at modtage D. Ss. første ærede Skrivelse, erhøbt jeg ligeledes den i Jönköping undertegnede Tractat tilsendt fra Kjøbenhavn. I den sistre Formodning, at denne Tractat maa være tilføiet nogle ei communicerede hemmelige Artikler, og at, efter D. S. Uttring, Freben med Franfrige inden kort Tid vil sluttes, bærer jeg ingen Tvivl om, at ommeldte Tractat alt er eller snart bliver ratificeret, og at den saaledes reablerede Harmoni mellem Sverige og Danmark, som er aldeles overensstemmende med begge Landes Interesse, vil have den Bortighed, hvorom Overbeviisning er for mig i min Stilling — som jeg gav mig den Ære mundtlig at yttre for D. S. — saa vigtig som nødvendig. I denne forudsatte og af mig inderlig ønskede Forventning haaber jeg altsaa, forsaavidt den ommeldte ratificerede Tractat inden den Tid skulde være udvejlet i Jönköping, og den ansørte Dag erholder D. S. Bisald, at kunne indtræffe den 6te næste Maaned til mig nærmere behagelig meddelende Tid af Dagen i svenskt Svinesund, for derafra at fortsætte min Reise i Følge Ss. Maj. naadigste Bestemmelse. Jeg anmoder D. S. at ville ansee disse Uttringer som officielle, og ansøger i Følge heraf at bære mig med Deres Svar.

Den sorgelige Efterretning, som D. S. meddeler mig, bedrøber mig inderlig. Maatte denne Deres Formodning ei indtræffe! De behager at yttre i en af Deres forrige Skrivelser, at i Fald S. M. skulde hændes noget for os Alle høit sorgeligt, da Reisen for mig maatte paastøndes og alle Ceremonier bortfalde, og jeg indseer fuldkommen Nødvendigheden heraf. Jeg indstiller derfor til D. Ss. behagelige Omdømme, om i saa Fald — dog under ovenmeldte forudsatte, for mig nødvendige Overbeviisning — ei Reisen uden videre Ceremonier, og om nødvendig incognito i muligste Hast og paa den korteste Wei burde fortsættes til Stockholm. Maatte jeg i saa Fald kunne bevidne S. M. de Gølelser, som opfylde mit Hjerte, og modtage Høisthammes Befalinger. D. S. tilgiver, naar jeg her med sædvanlig Frimodighed yttre mine Ideer, og underkaster dem Deres Omdømme.

Skulde og burde i Sveriges nærværende Stilling efter en saa ødelæggende Krig, men fortrinlig for saalænge en af os Alle elsket Konge er paa Sygeleiet og ei restitueret, alle med Beføstninger forbundne Ceremonier og Feter ei undgaaes? Jeg haaber, at D. S. kjender min Tænkemaade; men det er for mig, som ei kjender tilstrækkelig den offentlige Mening, og altsaa ei hvad Omstændighed og Forholdene uomgængelig kræve, umuligt at bedømme, om og hvorvidt jeg kan og bør yttre noget Dnsste i denne Henseende, samt til hvem jeg i saa Tilfælde kunde adressere det. Det er end paa disse Grunde, at jeg udsætter at

besvare H. M. allernaadigste Skrivelse, indtil jeg er saa lykkelig at erholde D. Hs. behageligste Svar, som jeg af flere Grunde forventer med Længsel. — Om Capitain Holsts Ansættelse forbeholder jeg mig mundtlig at tage nærmere Aftale med D. H., da han for det første i dansk Uniform vil gelejde mig til Stockholm. Jeg beider o. s. v.

Christiania d. 22de Decbr. 1809.

Christian
Prinds t. Sl. Holsteen.

i.

Høivelbaarne Hr. Statsraad o. s. v.

Det er med sand Fornøielse og Taknemlighed, at jeg har modtaget og herved giver mig den Ære at remittere de Bilage, D. Hs. Venstab har anfortroet mig. Beroliget ved sammes, men fornemmelig Grev von Wetterstedts seneste Skrivelses Indhold, som bortrydder for mig alle Bamseligheder, seer jeg mig i Stand til Formiddagen den 7de d. M. at indtræffe i Svinesund, for derfra at fortsætte min Reise efter den af Hr. Oberstlieutn. v. Skjöldebrand lagte Plan, forsaavidt mine Uttringer til ham og til Grev Andarsvärd, og D. Hs. Bestemmelse, i Følge det af mig yttrede og af H. M. naadigst approberede Ønske m. m., ei skulde forandre samme. For at undgaae al Misforstaaelse bør jeg tilføie, at jeg ei har havt den Ære at tale med Oberstlieutn. Skjöldebrand og Grev Andarsvärd, efterat have modtaget D. Hs. Skrivelse. Jeg tilføier i Medfør deraf: 1) At jeg ønsker at erholde forinden min Afreise fra Frederikshald D. Hs. behagelige Bestemmelse i Henseende til Uniforms Anlæggelse m. m., hvorom det Videre vil tilmeldes af Hr. Grev Andarsvärd. 2) Hvad den mig af Hs. M. tiltænkte Raade betræffer, da er jeg pligtig til at antage samme med allerunderdanigste Taknemmelighed som et nyt Bevis paa Hs. Ms. Raade og Tillid. Det bliver en meget naturlig Selvfølge, at tilføie mit Navn det af en inderlig elsket og agtet Konges, og vil, efter min Indsigt, herved og ved offentligen at ubelade Navnet Christian H. Ms. Diemed formodentligen opnaaes, og D. Hs. Ønske tillige kunne opfyldes. Men da Forandringen af mit Navn sandsynligen ei vil komme under Ventilation forinden jeg ankommer til Stockholm, saa forbeholder jeg mig herom at tage nærmere Aftale, naar jeg har den Ære at møde D. H. i Svinesund. 2) Hr. Kullberg ønsker jeg meget at kunne have den Fornøielse at tale med i Frederikshald den 6te d. M., paa hvilket Sted jeg indtræffer den 6te om Aftenen. Jeg slutter med Anmodning om at være anbefalet i Deres Høivelb. behagelige Erindring o. s. v.

Christiania den 1ste Jan. 1810.

Carl August,
Svea Rikes Kronprinds.

No. 48 (til Side 200).

Uddrag af Breve fra Carl den 13de til Baron Adlersparre.

(Oversat efter G. Adlersparres Handlingar V, 22—67.)

a.

[Udateret; formodentlig af 18de Juli 1809.]

Mit bedste Adlersparre! Jeg feliciterer til en lykkelig Seier og tillyse til de gode Udbønder, som De har faaet med den nyankomne Parlamentair. Mørnet reiser intorgen Kl. 10 Form. og har i Aften faaet sin Instruction efter Overeenkomst. Han må iligemaade have givet Eder Svar om den nyankomne Nordmands Præsentation for mig i Morgen efter Rapporten. Kan jeg nævne Noget til ham om det nye Valg? Jeg ønskede at vide dette inden jeg seer ham,

fligemaade om han er min nys accoucheerde Søn personlig hengiven? Lad mig vide dette inden Præsentationen skeer. Nu ønsker jeg Dem en meget rolig Nat. Det, som i Dag er foresaldet, skal gjøre den meget rolig for mig.

Carl.

b.

[Udateret.]

Min bedste Adlersparre! Nu begynder Dansen at gaae. Gjennem mit Embedsbrev seer De, hvor dumt de bære sig ad, og hvor nødvendigt de finde at lade min nærværende Søn, saa godt som mod sin Villie, antage det Tilbud, som han kanstee af en usædvanlig Delicatesse ellers vilde have refuseret. Narvaagen bør man være saavel fra svensk som norsk Side; vaage over, at Ingen fra Jylland faaer søveis passere til Norge, og gjøre Surprise der. Jeg lægger dette paa Deres Samvittighed. Denne Tidende kommer ellers à propos for at sætte Nordmændene i Harnisk, om de ere ret sindede. Som en ægte Revolutionsmager overlader jeg denne Sag blindt i Deres Hænder, forvisset om at den useilbarligen maa lykkes.

Med fuldkomment Venstabs er jeg altid Deres gode Ven

Carl.

e.

Stockholm 8de August 1809.

Min bedste Adlersparre! Med Extrapost ankom idag til en af Rigets Herrer, Friherre Engestrøm, vedfæiede Brev fra Grev Bernstorff; dets Indhold er af den mærkelige Betydning, at jeg uden Ophold har villet meddele Dem samme. I den vigtige Commission, som jeg har overdraget Dem, m. b. A., har det ikke kunnet undgaae mig, hvor meget denne Underretning kan være Dem til Nytte. Imidlertid har Ingen her derom faaet mindste Underretning, undtagen Engestrøm og Wetterstedt. Jeg har overdraget den Sidste at meddele Dem, vidtløftigere end Tiden nu tillader mig det, mine Tanker og den Beslutning, som Engestrøm har faaet Befaling at meddele som Svar. Jeg venter med Længsel paa Resultatet af det, som De anførte i det Brev, jeg fik fra Dem igaar med Cabinets-Coureer Lundqvist. Fra Axel Mørner har jeg ei hørt et eneste Ord; jeg veed blot at han har passeret Wenersborg; men siden veed jeg ei om han er fløiet eller sunket. Han burde være fremkommen, og om saa er, burde jeg ogsaa have nogen Underretning fra ham. Staf mig at vide, hvorledes det forholder sig dermed, og sæt mig i Stand til at kunne bringe de uretfærdige Munde her til Lausshed. De forstaaer hvad det vil sige. Armaden mod Nord er kommen til Dregrund, hvor den har mødt Modvind. Stebingt er kommen til Aland, videre veed jeg for Tiden ei. Farvel nu saalænge. Jeg er altid Deres gode Ven

Carl.

d.

I et Brev til Adlersparre, dateret Stockholm 14de August 1809, siger Carl i en Efterkrift.

„Jeg maa avertere Dem om, at ingen Coureersfart imellem Norge og Danmark har været afbrudt; at P[ræsident] Raas endnu ei er reist fra Kjøbenhavn.¹⁾ Det Saabant er sagt, er det en reen Usandhed. Fligemaade har Statsraad Blaten sagt mig i Dag, at en vis Landsraad Mandersfeldt²⁾ skulde udgive sig

1) [Raas var dog, da Kongen stred, afreist; thi han kom den 11te August til Svinesund. Dens. S. 189.]

2) [Om denne svenske Eventyrer Carl Ingman, som 1780 abledes Mandersfeldt, senere kom til Norge, hvor han i flere Aar havde Tilhold hos Grev Danneskiold i Laurvig, hvis Kaitresse Fru Achelepe han ægte, derefter var bosat i Christiania, Kjøbenhavn og Wenersborg, hvor han døde 1813, se Saml. t. Norske Folks Historie VI. 600, 609.]

for et hemmeligt Sendebud fra mig i Norge, hvilket er en stor Usandhed, og som jeg maa anmode Dem om at dementere paa det ivrigste, og det saa meget mere, som han har været dømt her for aabenbart Lyveri."

e.

Stockholm den 15de^d) August 1809.

Med Axel Mørner, som kom hid forleden Lørdag Eftermiddag, som var den 19de, modtog jeg Deres Brev, m. b. A., tilligemed Prindsen af Augustenborgs. Jeg behøver ei at beskrive Dem min inderlige Glæde over Sammes Svar, og i Særdeleshed det ostensibele, som han har tilstrevet Dem. Det maler hans Charakter og Tænkemaade, samt retfærdiggjør Alt, hvad De har sagt mig om hans ædle Hjerte. Jeg anseer mig nu aldeles tilfredsstillet ved at have valgt ham til min Eftermand, og kan nu med Tryghed døe, da jeg er vis paa at overlade et elsket Fødeland til en Mands Forsorg, hvis Tænkemaade om Hæder og Ære er saa overeensstemmende med min. Nu længes jeg blot efter at faae ham at see og gjøre hans nærmere Bekjendtskab, samt som Fader slutte en elsket Søn i mine Arme. Jeg havde strax ved Modtagelsen af Deres Brev svaret samme Dag som det kom, men da jeg først vilde meddele den hemmelige Comité Sagen, og derved betragte Bedkommendes Miner (Åtbörder), har jeg opsat dette til i Dag. Jeg kommer nu derfra og er bleven tilfredsstillet ved mange glade Ansigter, hvorimod ganske Faa, hvis Næser bleve noget forlængede, have i lige Grad moret mig. Imidlertid agter jeg ei at give Plena nogen videre Efterretning herom, inden Freds-Negotiationerne have antaget en mere fast Form, som bøier sig mere til vor Fordeel. Jeg har imidlertid proponeret Jönköpings til Samlingssted for de danske Negotiationer; men jeg maa henstille til Dem, om det ikke var muligt, at Prindsen kunde formaaes til at begive sig hid, naar Freds-Negotiationerne med Danmark ere aabnede, og at han da i Egenkab af Tronsfølger samtykkede i at aflægge Hyltings- og Trostabs-Eden i Stændernes Nærværelse. Derved afbrødes paa engang al Forbindelse med Danmark, og Følgerne af hvad der kunde foresalde i Norge efter hans Afreise kunde iligemaade siden aldrig sættes paa hans Regning. Ligeledes var det en ny Grund for Nordmændene til hastig at tage deres Parti, i Fald Danmark ansatte en ny Høistcommanderende i hans Sted, hvis Ankomst og maastee strenge og positive Opførsel ufortøvet skulde sætte dem i den Nødvendighed i en Hast at tage det Parti, som ønskes, for at undgaae et ubehageligt Forhold. Jeg har her befaleet, at eftersom Høsten overalt har været meer end gunstig, skal Korn paa alle Steder være i Beredskab for at understøtte Norge, hvor den efter troværdige Beretninger ei har været fordeeltig, om man ei kan sige at overalt har været Misvæxt. Det kunde og gives Nordbaggerne tilkjende, at Sverige er rede til paa al Maade at understøtte deres Behov.

Som jeg formoder vil De, m. b. A., snart faae en entrevue med Prindsen. Stig ham paa mine Begne Alt, hvad det forblindligste Venkab og Agtelse for hans Person kan indgive mig, og det Indtryk af Admiration, som hans hæderlige Svar hos mig har opvakt. Han har derved tilbundet sig min oprigtigste Hengivenhed, og jeg betragter ham fra denne Stund med samme Øie, som en Fader sin Søn. Kunde De ved denne Leilighed tillige forestille ham, at om han som min Søn vilde optage mit Navn, eftersom det han bærer, gennem den som hidtil har baaret det, er bleven saa forhadet for vor Almeenhed, var det ikke alene en Glæde for mig, men ogsaa af Nytte for ham; dog gjør heri som De finder tjenligst.

^d) [Feilskrift af Kongen, rimeligvis for 22de. jfr. Paludan Müller: For Literatur og Kritik. VI 182.]

Underret mig forøvrigt om, hvorledes han ønsker at modtages; om Deputerede fra Stænderne skulle møde ham ved Grændsen, eller reise til hans Residens? Hoffstaten, som jeg sender, bør med Rette forsøge sig til den sidste; men Alt bør lempes efter hans Altraa, og derom ønsker jeg udførlig Efterretning. Jeg sender Dem tilbage Brindsens private Brev¹⁾, som ei skalde vises, samt Bagges, og er altid Deres troe og oprigtige Ven

Carl.

f.

Stockholm den 16de August 1809.

M. b. A.! Jeg fik i Formiddags med Coureer Cronland Deres Strivelse af 13de, og jeg længes efter Resultatet af denne angelegne og vigtige Sag med den Følelse, som naturligviis vættes saavel af den varme Deel, jeg tager i Udsaldet, som af den inquietude, jeg maatte føle, om den skalde mislykkes. Jeg tilbagesender det vedlagte Brev, i Fald det kunde tjene Dem til nogen videre Nytte. De Danske synes at have alt meer og meer nedsat deres Prætenfioner. Et Forbud mod Raperier er udfærdiget, og med sidste Post blevet hidsendt af Lawast.

(Han fortæller i dette Brev, at Garnisonen paa Christiansø paa Bornholm havde rebelleret og havde deserteret til Carlshamn, og mener, at de Svenske „her have gjort en god Coup, som i det mindste skal bringe Ministeren paa dansk Side til forøget Høflighed.“)

g.

Stockholm den 28de August 1809.

M. b. A.! I Gaar Aftes ved min Tilbagekomst fra Rosersberg modtog jeg fra General Armsfelt en Rapport, som er bleven ham meddeelt gjennem en Reisende, at Brinds Frederik af Hessen paa en Baad er gaaen over fra Jylland til Norge. Hans uventede Ankomst frygter jeg kan have en ubehagelig Indflydelse, og jeg iler derfor at underrette Dem derom. I Gaar Aftes meget seent ankom Andarsvård fra den nordre Armee, hvor Wachtmeister i 2 Dage har slaaes med Russerne. De have forceret sig igjennem og forladt Umeå tilligemed deres Sygehuus og nogle Kanoner. Deres Tab skal være stort, men vi have og tabt mange Folk. I Dag er Brindsen af Augustenborg høitideligen bleven erklæret som Tronsfølger, hvilket stede paa Rigssalen. Wetterstedt og Engeström har jeg befalet at meddele Dem alt det Nye, som er foresaldet. Jeg har blot Tid til at skrive disse Linier, eftersom jeg nu skal expedere Andarsvård til Nordarmeen. Om nogle Dage skal jeg skrive vidtløftigere; vær alene forsikret om mit bestandige Venstabs.

Carl.

h.

Stockholm den 31te August 1809.

M. b. A.! For tvende Deres Breve af 24de dennes har jeg at takke. — — — Fra Besten har jeg faaet indsluttede Brev. Jeg sender det som jeg har faaet det, paa det De selv kan domme om Sagens Natur, og hvad Tro man kan sætte til saadant Snaf. Man har desuden berettet mig, at Brevforfatteren²⁾ har brugt flere inconstante Udtryk saavel i Wenersborg som Gøtteborg; han synes være misfornøiet med ikke at kunne spille en betydende Rolle. Den han agter sig at udføre, frygter jeg for bekommer ham ilde, om han vedkliver i den Smag. Jeg tilbagesender Dem Grev Wedels Brev, og i Følge deraf venter jeg blot paa Deres Svar paa, hvad jeg i dette Emne skrev til Dem. Bengene, som De har begjært, assender Engeström i Dag. Det er altfor godt Kjøb, om de bidrage til vort Wiemeds lykkelige Fuldbyrkelse. — — — Jeg kommer igjen

¹⁾ Formodentlig det Brev, som i 47de Bilag Littr. b er anført. ²⁾ [Kas?]

tilbage til min meest angelegne Sag, nemlig Brudsen af Augustenborg. Gaa Dinene med hans nysankomne Vicarius. De til Frankrige sendte Negotiatører ere ankomne til Stralsund, og ville skyndsomst fortsætte deres Reise; jeg længes efter snart at høre Noget fra dem. Med Ønske om al Fremgang forbliver jeg
o. s. v.

Carl.

i.

Stockholm den 13de September 1809.

M. b. A.! Da den Post, som jeg uforsøvet udsærbigede ved Modtagelsen af Deres sidste Skrivelse, nu maa være ankommen til Dem, saa haaber jeg, at De er underrettet om alle de Foranstaltninger, jeg har truffet til Hovedsagens Befordring. Paa min Befaling maa ogsaa De have faaet Underretning af Engeström om hvad der er foresaldet, og den mærkelige Declaration, som den engelske Charge d'Affaires Forster har givet om sin Ministers Tanker angaaende Norges Forening med Sverige. Jeg har saaledes ikke villet forsøge Deres Correspondance med mine Kragertræer; men da Carl Løvenhjelm fortalte mig i Gaar, at han agtede at besøge Dem, har jeg ikke kunnet spare mig den Fornøielse at skrive Dem disse Linier til, for at bevise Dem min Tilfredshed med alle de gode og vel anlagte Forholdsregler og Skridt, som De har taget til vort store Viemeds Fremme, hvilket jeg haaber, uagtet alle hidtil gjorte Indvendinger og Modgang, omsider dog skal lykkes, trods alle smaa Intriger, og til Spot for alle Lykkesgeres Planer. — — — I dette Dieblil fik jeg en Rapport fra Bute, at han med den store Flaade lykkeligen er kommen til Dregrund, endstjønt han paa Reisen har været hjemstøgt med stærk Taage og Storm. Den Mand er uforslignelig, og saadanne Folk vogt ei paa Træer; ligesaa høit som forstandig, elstet af sine Underhavende har han ikke sin Lige, og jeg føler mig lykkelig ved at eie en saadan Embedsmand. Jeg længes nu snart efter at faae høre glædelige Tidender fra Norge. En Coureur til Norge er passeret Helsingborg. Hans Navn er Wedel-Jarlsberg; han er ved den danske Garde til Hest. Farvel nu saa længe
o. s. v.

Carl.

k.

Stockholm den 21de Septbr. 1809.

M. b. A.! Jeg fik i Gaar Aftes fra Wetterstedt Deres Brev til ham med Indholdet af den nye Baabenhvile. Jeg feliciterer Dem til vundet Endemaal. Tidenden glæder mig, og jeg længes efter at faae den endelige Bekræftelse af Dem for end meer at takke Dem derfor. Jeg haaber saaledes, at dette nærmer os endnu mere til den afgjørende Sags Stund. Bencøvnelsen: en militairst Baabenhvile er besynderlig; thi man har aldrig hørt om en civil Baabenhvile. Det er sikkerligen en Arv, Nordmændene have faaet af de Danske, at tale figurativt som de; men det maa forblive for deres Regning. Naar Hovedsagen er god, er det forøvrigt ligegyldigt, hvad Navn man behager at give den; blot frygter jeg, at Bencøvnelsesmaaden underkastes en Ridicule af visse flette Railleurer her; men det maa blive deres Sag; den leer bedst, som leer sidst. Da de la Grange reiser til Vermeland, sender jeg mit Brev med ham. — — I Ridderhuset lides om Smaating, som ei angaae det Hele. Individuelle Interesser strides her, uden at gjøre noget Hovedsageligt for det Almindelige. Det er dog beklageligt, at de, som ved deres Byrd ere Tronen nærmest, bortfjerne ved deres sædvanlige Opsørsel den Agtelse, som de burde have hos deres Medfænder. De la Grange kan berette alle Medlemmernes besynderlige Motioner og Optrin. — —

l.

Stockholm den 22de Septbr. 1809.

M. b. A.! I Norges N. 8 ankom Cabinetscoureren Ostbom med den af Ambassadeur Stebingt og Gen. Adj. Skjöldebrand understrevne Fredstractat

til min Ratification. Hvorvel Billærene ere haarde formædelt Finlands Af-
 faelse, saa seer jeg mig dog tvungen, gjennem det Dnsste Almeenheten har yttret,
 til at undertegne for at fæste mit Fædreland No. Jeg anseer mig lykkelig, et
 at have været Marsag til Tabet af et Land, hvis Indbyggere paa en for Efter-
 verdenen saa mærkelig Maade har lagt for Dagen deres Kjærlighed til et elsket
 Fædreland og en usvigelig Trostid mod sin Regjering. Denne for mig saa
 smertelige Catastrophe er Følgen af den Conduite, som den forrige Regjering's
 forvirrede System har foraarsaget, og den er saa almindelig bekjendt, at jeg
 Substelov er fri for alle de Bestyblninger, som kan lægges foregaaende Galstaber
 til Laft. For Tiden sat ud af Stand til at hjælpe en uhjælpelig Sag, befrier
 min Samvittighed mig, og den trostende Tanke bliver mig tilbage, at jeg paa
 ingen Maade har undladt at gjøre Alt, hvad jeg har kunnet, for at formindste
 Tabet samt fæste Sverige Fred og No. Vor nærværende Grændse er fra nordst
 Grændse langs med Torneå Flod gjennem den hotniste Bugt, Alands-Havet og
 Middelltnien af Østersøen. — — Danmark er ikke bleven indbefattet i Freben,
 hvorvel det har meget drevet derpaa gjennem Baron Blume, dets Minister ved
 det russiske Hof; han havde ogsaa til den Ende indfundet sig i Frederikshamn
 for at faae Anledning til at gjøre sine Paastande, men blev af Grev Romanzow
 selv til Slutning afvist derfra. Vi have saaledes sluppet nogen russisk Mægler.
 Jeg venter nu yderligere en dansk Negotiateur efter min første Proposition. Det
 bliver curieust at erfare, hvorledes denne Fred bliver betragtet i Norge, da Rus-
 land ei har nævnet Danmark i sin Fred. Jeg troer at det kun gjøre en god
 Virkning. Om et Par Dage skal alt dette forelægges Stænderne.

Carl.

m.

Mofersberg den 8de Octbr. 1809.

M. b. A. Med Capitain Bagge modtog jeg i Onsdags Aftes Deres
 Brev af den 1ste d. M. Dagen derpaa ankom fra Grev Bernstorff et Brev til
 Engeström med Tilkiendegivende, at en Rosenkrantz var udseet til Fredens Af-
 slutning, og skulde saa fort Svar kom tilbage indfinde sig i Jönköping. Mi-
 nister Adlerberg fik usfortøvet derom Befaling og Svaret afgik i Torsdags. Saa-
 ledes er Fred paa alle Sider at vente.

Hvad Udsultningssystemet angaaer, da har dette aldrig været min Plan;
 jeg har anseet det for ulempefuldt og som halve Midler, der aldrig due. Vil
 man en Sag med fuldkommen Billie, bruger man saadanne Midler, som aldrig
 svige, nemlig Haandkraft. Den stærkeste har da altid Ret, og den listigste Uret.
 Er det Nordmændenes Billie, bør de tale af Skjægget og stoppe Munden paa
 de Sædducæer. Silfersparre har jeg aldrig beseet, ei at sælge Noget af de vestre
 Magasiner, men overlader Saadant til Deres Bedømmelse; han har rapporteret
 mig, at han har adlydt min Befaling. — — Jeg haaber, at Freben med Dan-
 mark skal være afgjort inden Maanedens Slutning, og at jeg saaledes ogsaa
 snart vil faae min Estermand at see, efter hvis Ankomst jeg længes. Apropos
 om ham, saa skrev jeg Dem til for en Tid siden, m. b. A., hvorpaa jeg ei fik
 Svar, om mit Dnsste, at han ved sin Hidkomst skulde aflægge sit forrige Navn
 Christian, som et forhadet Navn for alle Svensker; et Lapperi i sig selv, men
 som paa de lavere Klasser gjør stort Indtryk. Jeg ønskede at han vilde kalde
 sig Carl August. Lad mig vide, om det gaaer an at gjøre en saadan Proposi-
 tion. — —

n.

Stockholm den 20de Octbr. 1809.

M. b. A.! Med Grev Andarsvård modtog jeg Deres Brev af 12te dennes.
 Om de omtalte Confusioner, som ere indtrufne ved Bestarmeen i Henseende til

Krigsforvaltningens og General-Felttoimesterens Expeditioner, har jeg befalet Ret-
teller. En ilde forstaaet god Hensigt har været Aarsagen til dem, som herefter
skal blive rettet. — — Det vilde være for vidtløftigt her at omtale alle besyn-
derlige og uanstændige Scener, som her ere foresaldne; dog er det nødvendigt
endnu en Tid at have Taalmodighed, indtil Øblet bliver modent. I Dag er
der kommen Brev med Extrapost fra Grev Bernstorff, at den forventede danske
Negociateur inden kort Tid skal tiltræde sin Reise, og at man blot venter Kon-
gens Tilbagekomst fra Holsteen, som vel sker om faae Dage, for at expedere
ham. Jeg længes med Utaalmodighed efter denne Sags Slutning, for snart at
kunne see min Eftersølger, hvilken jeg ønsker maa ræffe mig Haanden, som en
hæderlig Mand i mine brydsomme Betyrninger. — —

Carl.

o.

Stockholm den 23de Octbr. 1809.

M. b. A.! — — Skjønt jeg ikke troer, at De for nærværende Tid kan
virke meget paa Brindsen af Augustenborgs Beslutning, at foretage den fore-
staaende Reise til Kjøbenhavn, hvorhen han anseer det for sin Pligt at reise, for
at give den Konge, han hidtil har tjent, et Erkjendtlighedstegn, saa maa jeg dog
anmode Dem, som min Ven, at hindre denne Reise paa alle Maader ved Deres
Raad og Forestillinger. Jeg troer, at det er min Skyldighed at fraraade denne
Reise for hans egen Skyld, for derved ligesom at betage den herværende Al-
meenhed, og især dem, som ville paa alle Vis kaste en Skygge paa hans Fore-
tagende, Aarsag til den Dabbel og Misnøie, som en saadan Reise skulde affed-
komme.

Hele Verden veed, at det danske Hof er høist misfornøiet med hans Ud-
nævnelser. De frugtesløse Stridt, som det har gjort for at tilintetgjøre dette
Valg hos den franske Keiser, Keiserens nyligen til det russiske Hof givne Bisald
dertil, den qualte Bitterhed, som under falske Complimenter fremlyser i alle dets
Ministres Uttringer derom, den unødvendige Langsømhed, som det danske Hof
desuden anvender i Affendelsen af dets Freds-Negociateurer, hvilket iligemaade
vidner om dets Uvillie — Alt beviser, at Brindsen af Augustenborgs Ophold i
Kjøbenhavn kan ei Andet end blive desagreabelt for ham, om ikke farligt. En
saadan Reise giver ligeledes hersteds dem Waaben i Hænderne, som gjøre unyt-
tige Forsøg paa hos de Beltænkende at formindske den gode
Opinion, som man har søgt paa alle Maader at fæste i Alles
Sind. Alle disse Grunde overlader jeg til Deres Prøvelse, som har været det
kraftige Hovedmiddel til hvad der er gjort, og jeg var ei min tilkommende Ef-
termands Ven, om jeg ikke som ærlig Mand derom yttrede mine Tanker. Jeg
besværger dem derfor at afvende denne Reise, hvorved De fresser ham fra en
sikker forestaaende Ulykke¹⁾, som jeg frygter saameget meer, om Reisen gaaer i
Fuldbyrkelse, som det er en mærkelig Omstændighed, at en vis Mand har sagt,
at En har spaaet, at han ei skulde leve længe. Naar jeg lægger dette sammen
med Reisesens Omtale, er et saadant Snal ei uden sin hemmelige Grund. Gjør
heraf uden directe at nævne mig den usage, De finder bedst.

Hvad den norske frie Handel angaaer, agter jeg derom at gjøre Motion i
Statsraadet, og jeg haaber, at samme inden kort Tid bliver behjendtgjort, og

¹⁾ Om endog i sin Tid noget Skin af en saalunde formodet Fare sandt Sted, saa veed
man nu saa meget sikrere, at den var aldeles ugrundet. Det er endnu den Dag i
Dag og bliver det rimeligviis evindeligen usforklarligt, hvorledes saadan Mistanke kunde
opstaae om en udmærket ædel Nations udmærket ædle Regjering.

med det Ord: „indtil videre“, som De har foreslaaet. At miste en hæderlig Mand, er altid et smerteligt Tab; det er saameget føleligere, naar det er en Mand, som har opoffret sin hele Tid paa sit Fædrelands Bedste. Dette Sagn hæder saavel Prindsen som Rordmændene. De Danstes Chicaner styrte mine Betænkeligheder ved hans forestaaende Reise. Deres svage Politik gjør dem falske, og Sjalusiden er capabel til Alt, naar Frygt og Had støde sammen. Derfor siger jeg end engang: gjør, hvad gjørligt kan være, for at hindre denne Reise, som i al Fald kan hjælpes ved et Haandbrev fra ham til hans forrige Monark. Det er mig uhiært, at han har tabt sin Ven; saadanne ere sjeldne for Personer af vor Stand, og deres Tab er uerstatteligt. Det er af lige Bestaaffenhed, som om man mister en Arm eller et Been; man kan vel have Nytte af den øvrige Krop, men man savner altid hvad man har tabt, og Mindet om Tabet er en smertelig Følelse, som aldrig kan lindres. 1)

Carl.

P.

Stockholm den 10de Novbr. 1809.

M. b. A. ! Med megen Fornøjelse modtog jeg igaar Middag Deres Brev af 9de dennes, som De har affendt med Coureer. Med meget Andet, hvorfor jeg har at takke Dem, har De ogsaa ved dette Tilfælde forsøgt min Erkjendtlighed ved Deres lykkelige Bestræbelse for at afvende Kronfølgerens uvelige Rejse til Kjøbenhavn. Hans Brev er et nyt Beviis paa hans hæderlige Tænkemaade, det bekræfter de Tanker, jeg altid har næret om hans ædle Egenstaber, men borttager dog ei hos mig Grunden, der foranledigede mig til at nære en vis Frygt for Følgerne af en Rejse, som i alle Henseender kunde blive af mere end uberegnelige Følger for hans Person, der paa enhver Maade ligger mig alt meer og meer om Hjertet, og som jeg anseer bunden til mit og mit Fædrelands Fremtids Vel. (Det Følgende af Brevet indeholder Maaden, hvorpaa Prindsen skulde modtages i Sverige, og som senere blev fulgt. Brevet ender derpaa saaledes):

Saa snart De har haft Deres første Samtale, lader De mig dette vide gennem Coureer af en dertil paalidelig Adjutant. Ved Deres Sammentkomst med ham, underretter De mig om, hvilke Domestiker han vil tage med sig. Danste Cavallerer undviges, thi de kunne ei betjene en svensk Kronprinds; ligeledes maa jeg paany minde Dem om Forandringen af Navnet Christian. Vil han, at jeg adopterer ham som Søn, er dette det bedste Middel. Det satte mig strax paa en mindre fremmed Fod med ham, og jeg vilde have den dobbelte Glæde at blive Fader og faae en hæderlig Mand til min Søn; det Nationen saa forhåbte Navn Christian hørtes ikke mere, og blev desuden ei mere et Middel for ilbestndede Mennesker til at kaste Skygge paa en Person, som jeg ønsker skal besidde Alles Kjærlighed og Tillid, uden at den skal blive deelt i Folkets Hjertes. Jeg ledes af den Attraa, at vi efter hans Ankomst skulle være Eet, og aldrig en Ønst af Afsondring skal findes mellem os. Jeg ønskede og oprigtigt at hende hans Ønsker med Hensyn til hans private Liv, for at bidrage til alt det, som paa en eller anden Maade kan være ham behageligt, hvilket jeg paalægger Dem at sige mig oprigtigt og uden Krus.

Efterat jeg har givet Dem, m. b. A., mine Tanker tilhørende om det første Punkt af Deres Brev, som jeg anseer for det vigtigste, kommer jeg til det andet. Jeg er meget vel tilfreds med Deres Foranstaltninger i Gøtteborg, og hvorvel jeg haaber og formoder, at de med Guds Hjælp blive overflødige, stemmer jeg overeens med Dem deri, at de blive uforandrede til Rigsdagens Slutning. Vore

1) Herved menes Major Dannes Død, som indtraf ved denne Tid.

Fremmede hves her, og trætte Tiden ud, alt hvad de kunne; de søge her som andensteds at udsprede Misnøie og Uro, men jeg haaber at holde dem fra Livet (vid marginalen). Deres Snaf skal ophøre ved vor nye Søns Ankomst, om ikke før, og naar de omsider engang stilles ad og drage til Provindsjerne, har jeg Grund til at troe, at deres herbærende Opførsel vil gjøre en modsat Virkning der, og at de, som ei vogte sig, ville beklage at maatte til deres egen Ulykke fælde det gamle Ordsprog, at den, som graver en Grav til en Anden, falder som oftest selv deri¹⁾.

De trange Bengeresourcer, og visse herbærende Medlemmer af Stats-Udflottets Strig, foraarsagede Indskrænkningen ved Bestarmeen, da Stilstanden blev bekjendt. Jeg har siden sat Officiererne paa Reisereglement. Dette var vel endnu ei kommet til Dem, m. b. A., inden De skrev Deres sidste Brev, men jeg haaber, at det nu er Dem tilhændekommet. Jeg har befalet Adlercreuz med Gouverneur at oplyse Dem herom; ligesaa har jeg befalet Engeström og Wetterstedt at meddele Dem de sidste saavel indenlandste som politiske Nyheder. De senere ere tilfredsstillende; de første ere som sædvanligen blandede med Dumheder og Sottiser, som skulde strømme dem, der ere meer uvante end jeg til alle Rigsdagsplaisirs, men som i mine Laufer ere saa noie forbundne med Sagens Natur, at de ei kunne undviges, og som ved alvorlig og kold Conduite visjeligen lede til Besvær for den Styrende, men dog til ingen Følger for det Almindelige. Hvad det Første angaaer, saa faaer man gjøre sin Skyldighed. Besværlighederne ere noie forbundne med mit Kald, og derpaa maa jeg ei være noieregnende, saalænge der ei er nogen Uleilighed at befrygte af det Sidste, hvilket dog i alle Henseender bør være det vigtigste, og paa en eller anden Maade være fredet mod alle utilbørlige Anstød. Jeg tilbagefender Brindsens Brev: det er for vel skrevet til ei at overgives til sin Eier; jeg anseer det som et classist Opus.²⁾ Jeg flutter med fornyet Anmodning om at forsikre Brindsen, naar De træffer ham, om mit uforanderlige Venkab, Agtelse og Velvillie, og at jeg ønsker derpaa at give ham uomstødelige Beviser. Farvel nu saalænge o. s. v.

Carl.

No. 49 (til S. 100—101).

Uddrag af Oberst Gahn's Breve til G. Adlersparre.³⁾

(Efter Adlersparres Handlingar VL 83—115.)

a.

Gæter den 24de August 1809.

(Han søger i Begyndelsen at berolige Adlersparre med Hensyn til Dalekarlenes befrygtede Misnøie med Kongens Affættelse, og vedbliver om fire Brugspatroner i Dalarna: „Jeg er fuldt og fast overbevist om, at de som Hædermænd skulle gjøre Alt for at bibeholde den Tingenes Orden, vi nu have; tillige have de 5 Punkter angaaende Tronsfølgen og vort Forhold til Norge, som D. G. meddeelte, gjort en særdeles god Virkning; thi en aaben Communication med Norge, og især Foreningen dermed, er en ønskelig Sag for Dalekarlen. Jeg lod

¹⁾ Men dette kan ansees som en Spaadom om det siden indtrufne sorgelige Optrin i Hovedstaden? (Den sv. Udg. Anm.)

²⁾ [Farvel menes formodentlig Brindsens Brev til Adlersparre af 2 Novbr.; ovenfor S. 679.]

³⁾ Med Hensyn til disse Breve fra Oberst Gahn og Forsøgene fra svensk Side paa at bringe Nordmændene til Fravald fra Danmark, kan jevnføres G. A. Adlersparres „Erindringer vid Grefve Magnus Bjørnstjernas Anteckningar. Stockholm 1853“, hvor bl. A. S. 94—95 en svensk Proklamation i denne Retning er trykt.]

At det vedkommende faae flere Uddrag af disse Punkter, og isvorvel der paa denne Maad er næsten ingen Communication med Norge fra Østerdalarne, saa skulle dog Mine ufortøvet udsprede det ved Grændsen, og staffe dem, som føre Nygdet videre. Grev Ruth har et Herboert i Mora, og da hans Forvalter dersteds — som er en paalidelig Mand — tillige har sin Patrons Tillid, saa have vi arrangeret det saa, at Noget kan opsnappes igjennem den Canal. — —

b.

Sæter 10 Septbr. 1809.

Gahn begynder med den Bemærkning, at der er ligesaa liden Misnøie med Regjeringsforandringen i Vestdalarne som i Østdalarne, og at Alt er roligt. Derpaa kommer han tilbage til Yndlingsmaterien paa den Tid, Forbindelsen med Norge. Han siger, at der blev stor Glæde i Lima Sogn ved Grændsen af Lapsfil, da han meddeelte dem Adlersparres Thema, som han satte paa flere Variationer, tilligemed Breve i Bondestil. Det Brev, som skulde over Grændsen, var oversat paa Norst. Især blev Glæden stor, da de erføre, at Alle indtil videre uden Hindrer eller Vikstation kunde gjøre Reisen frem og tilbage fra Norge i Handels-Speculationer. Han har indsendt tre paalidelige Mænd med disse Flyvestifter, for at udbrede dem i Hedemarken, Elverum og Gudbrandsdalen, og har tilsendt tre betydelige Handlende Paa til Sverige. *) Han fortæller, at en norsk Handlende havde talt om den store Trang, de i alle Henseender havde til Sveriges Hjælp og Venstabs. Denne havde og berettet, at man i Hofs Sogn havde læst i Aviserne, at deres gode Prinds var tilbuden at blive svensk Kronprinds, hvorpaa de spaaede meget Godt. Da der næsten havde været Misvært endog paa Hedemarken, formedelst Tørke, saa kunde Hungeren blive en excellent Medhjælper til Olemedets Opnaaelse. Der var Tale paa flere Steder i Sverige om det Haab, man kunde gjøre sig om Forening med Norge, samt om en fri Handel og Toldens Ophævelse paa norsk Side. Gahn taler om en svensk Præst Ahrenborg i Säma, som han havde overdraget forsigtigen at sondere Oberst Bang, der commanderede ved Moraas, med Hensyn til Foreningen, men derimod at tale mere reent ud med Almuen. Brugspatron Claesson i Dalarne havde igjennem en hemmelig Canal frevet til en Kjøbmand Smith † i Christiania, som havde megen Handel paa Sverige, og roses for sin Virksomhed paa sin Kant til Planens Fremme. Derhos beder han Adlersparre at holde ham Nyggen fri, især fra Toldbestyrelsens Side, da han har tilladt fri Handelskomvæm paa Grændsen imellem Sverige og Norge. Derpaa vedbliver han saaledes: „Jeg haaber snart nok at kunne give Rapporten og Resultater i Anledning af de Demarcher, som nu ere relaterede; men D. H. maatte være saa god at lade mig vide, hvad der gjøres, og hvorledes Alt avancerer til den god Sags Nussite paa Deres Side og i det Hele, samt i Særdeleshed give mig Instruction om hvad videre bliver herfra at gjøre. Skal nogen virkelig Glæde gjøres eller foretages, saa vil jeg formode, at vi her skulle kunne bidrage en god Deel igjennem vore svenske og norske Emisfarier. Det er paa en Strækning fra og med Hedemarkens og Elverums Fogderier op ad Moraas, at vi herfra skulle arbejde, i hvad der kan befordre vore Hensigter, og D. H. vil finde, det ei er en ubetydelig Deel af Norge. — — — Smidlerth; og indtil jeg faaer D. H.s graciøse Yttring om Alt dette, ventet jeg paa Effecten af hvad allerede er gjort, uden videre at foretage Noget. — —

B. Gahn.

*) Gahn nævner deres Navne: Halsteen Halsteenson Tjern og Jon Svarson Lange fra Hedemarken samt Hans Sønson Torud fra Elverum, altsaa formodentlig Landskammerere eller reisende Handelskarle.]

†) [Paa bære Kjøbmand Jens Christian Smith. — J. Chr. Berg.]

E. S. Glasfon, som har Handels-Relationer gennem sine Manufacturer baade i Hærjedalen og Jemteland over vore Stove, har hid og derfra ladet Puncterne udbredes o. s. v.

c.

Sæter den 28de September 1809.

Jeg har i Dag havt den Ære at modtage min naadige Herres Skrivelse af 25de og de indsluttede 500 Rd. Banco — mange Penge, men dermed skal huusholdes og senere aflægges Regnskab. Efter det gode Løfte venter jeg med Utaalmødighed paa videre Nyheder fra D. H. Tilgiv min Baatrængenhed; men jeg ønskede at kunne udrette noget esfentiellere for den gode Sag, og dertil finder vel D. H., at jeg bør have en fuldstændigere Veiledning at agere efter. Jeg tager mig den Frihed at repetere det: en snar Fred med Danmark, derigjennem den dobbelt gode Sag, at vor Kronprinds forlader Norge og at der hersker en truende Hungersnød efter en total Misvægt. Den engelske Krig, som endnu vedvarer, og i Følge deraf den strængeste Blokade paa deres Kyster, skal i Forening bidrage til, at Nordmændene faste sig i Armene paa deres Benner Svenskerne.

Imidlertid lover jeg al Virksomhed fra min Side, og giver mine Herrer og Mænd, som have chargeret sig med Agentstabet, ei mindste Ro! før de vise mig Prøver paa deres Konst at gjøre Proselyter af de Danssindede. Siden mit Sidste med Major Ekman, har jeg Rapport fra Vesterdalarne, at 6 norske Handelskarle ere indkomne til Trysil med Heste, for at føle sig for, om de givne Løfter om fri Handel hos os og Venskab ere virkelige. Opmuntrede ved Modtagelsen, skal 4 have begivet sig hid udover til Fahlun, og den Forstandigste lovet sig hid til mig; i Overmorgen bør han være her, og jeg faar see hvad med Manden kan udrettes. Af min sidst Udsendte erfarer jeg fremdeles, at næsten alle deres Jægere, Skiløbere og Krigsfolk ere komne til deres Hjemsteder. De ligesom alt Bondesolket har til Løsen: Venskab, Fred og Forening med Sverige. Overalt ere vore fredelige Principer, eller, som de kalde dem, Proclamationer, fremtrængte og gouterede, og de som komme fra os blive vel behandlede næsten som gamle Benner (välsägnade); men hvad jeg tillige her hører, hvilket stemmer overeens med Efterretningerne fra Ostbalarne, er, at Præster og mindre Standspersoner nok ei just have samme Tænkemaade. Dette er en Sag af Consequence, og bliver at arbeide paa. Jeg venter med stor Impatience paa Nytt fra min Præst, som nu snart burde være kommen fra Nøraas eller i det mindste lade høre om sin Expedition. — —

G a h n.

d.

E. L. Hr. Baron og Statsraad!

Sæter 5te October 1809.

Siden jeg sidst havde den Ære at skrive, har jeg havt Besøg af alle de norske Bønder, som jeg da omtalte og som kom herover. Det var forstandigt, at mine Folk deroppe obligerede dem til at gjøre Reisen hid ned og til Fahlun, hvorved de formedelt den i Almindelighed og paa flere Steder beviste høflige og venstabelige Behandling skulde føre gode Principer og en god Tone tilbage til deres Land. En flu Corporal var efter deres Forlangende given dem som Beviser m. m. De vare ogsaa i de bedste Dispositioner og for Foreningen, hvilket de forsikrede, at Almuen i Almindelighed og endog deres hjemkomne Militaire ønskede. Men deres Herrer og Præster, i det mindste paa Landet, troede de ei vare saa fuldt af den Tanke, efter hvad de havde hørt langt omkring i Landet, hvor disse Bønder stryge omkring paa Hestekjøb. En af dem, en forstandig og dristig Gut, som og var bleven brugt fra Vermelandsiden, ved Navn Christian Olsen Lutaa, var nær bleven arresteret af Præsten i Trysil, fordi han der udbredte Exemplarer af det Skrift, som han havde faaet fra Vermeland om Foreningen, og som han

viste mig i en Afstrift, der var noget ulig vor, men valter. Han læste med Henrykkelse, at neppe den halve Deel af deres Armee behøves, om de forenede sig med Sverige; iligemaade, at om deres Militaire indrettedes efter svensk Maade, vilde Bondens Sønner ei med Magt tages fra Landbruget m. m. Efterat de havde faaet deres Heste vel betalte, ere de nu fornøiede vendte tilbage. — — —

d.

Säter 15de October 1809.

Siden det Seneste, hvormed jeg havde den Ære at opvarte (5. Oct.), er just Intet særdeles forefaldet. Jeg har haft fortsatte gode Nyheder om den for os fordeelagtige Disposition hos vore Grander, men Intet essentielt eller en detail, som jeg havde ventet, ikke heller Noget om den norske Foged i Elverum og den norske Magnat i Bjørneby, som jeg tilskrev, og det Besynderligste er, at jeg endnu ikke har faaet avis om Pastoren i Särnas Hjemkomst, som længe siden burde været hjemme. Gud lade Bedkommende i Nøraas eller Trondhjem ikke have opslugt min Magister, om han har bobet sig did. — — Intet skal imidlertid forsømmes for den gode Sag, og Alt som maatte komme skal blive expederet. Jeg har precautioneret Alt. For øvrigt er min gode Secundant, Baron Friesendorff, her i Nærheden.

f.

Stockholm 11te Novbr. 1809.

— — Efter mine sidste Breve ere nu igjen flere Handlende¹⁾ komne over fra Norge, og heelt ned til vor Trakt. Endog En af de meest betydende fra Hedemarken er expres kommen til mig i Säter, som han sagde for at tale om vigtige norske Sager. Alle føre den Langage, at de ei længer kunne være under det danske Herrevælde, men ville paa Conditioner forene sig med Sverige, og vente paa den Bei et eller andet Skridt fra de Betydende ved Regjeringen og de Mægtige i Christiania. Endog fra Trondhjems = Siden lyder Tonen nu mildere og finder den danske Forening absurd. Med eet Ord: jeg kan ikke forestille mig Andet, end at den gode Sag skal faae en god Fart, og gaae let nok, naar vi først faae vor Kronprinds derfra. Vær nu imidlertid saa naadig og tænk paa det forberedende Udkaft til vor forlangte Virksomhed, saa skal uforsøvet jeg med hele mit Anhang gribe fat i Værket, og oversvømme den lange Strækning, vi have af Norge mod vor Side, og kanslee endog, om saa behøves, agere lidt ved den vestre Kyst, hvor vi bibeholde gode Relationer.

Jeg synes at Artillerne i Jønkøping ei kunne blive vidtløftige, og at vi saaledes snart maatte have vor Skydsengel her. Al Riv, Intriger og Svagheder, som her paa Stedet foresalde, vil jeg ikke besvære med, da de uden Tvivl fra flere Hænder blive hvert Dieblif fuldstændigere meddeelte. Jeg svarer imidlertid for, at alt hvad som her end siges eller skeer, saa skal det ei have ringeste Virkning paa Dalarnes gode Principer, og saa haaber jeg, at man snart skal have den vestre Styrelse²⁾ her, ledsaget af Kronprindsen, og dermed skulle med det samme de smaa Intriger forsvinde og den nødvendige Energi tage Roret.

G a h n.

No. 50 (til S. 201).

Uddrag af Baron Platens Breve til Adlersparre.
(Efter Adlersparres Handlingar. VI. 19—31.)

a.

Stockholm den 22de August [1809.]

— — „Jeg sender Wedels Brev og mit Svar; deraf seer Du mere end jeg har Tid til at skrive om igjen. Du faaer selv forsegle det, men jeg ønsker

¹⁾ [Handlende — her Handelskarle.] ²⁾ [o: G. Adlersparre.]

at det ei sendes uden med ganske sikkert Bud, til hvilken Ende jeg skriver det aabne Brev til Bagge,¹⁾ som efter Aftale giver ham tilkjende, at Wedels Brev er paa Grændsen. — — Jeg har vel tilskrevet Bagge at komme hid, og det kan vel i vis Henseende være nyttigt; men ellers kan der være god Tid til jeg nærmere averterer; idetmindste bør det da være med Wedels Instructioner om Provideringen²⁾; thi denne er af yderste Bigtighed, og finder Du, at Noget af Bægt derved kunde udrettes, saa maa Du trygt engagere Dig for et ganske betydeligt 100,000 Tal. Jeg og min Svoger, som allerede er streven efter, skulle vel holde hvad Du lover. Anledningen seer Du af indlagte Fragment af hans Brev. Sagen er allerede her i Statsraadet ventileret; men det er bedst at haandtere denne Sag noget varsomt ogsaa i Henseende til Nordmændene, som vel til en Deel turde behøve at lære Nødvendigheds-Loven at kjende. — — Adlercreuz gjør stundom Noget, som ligner Avancer. Jeg agerer moderat, og i Dag er han paa Prøve, om han for Alvor vil tiltræde den gode Sag gjennem Udfærdigelsen af Din General-Commando.

I alle Fald kunne vi blive Venner, ei Fortrolige; man kan ei tjene to Herrer, og, da jeg engang har undertastet mig den (Din?) ubegribelige Herstelyst, er det bedst for Sagernes Gang at blive derved. Skriv langt og mangt enten til Bøsse, Wetterstedt eller mig, saa slipper Du skrive til mere end een.

b.

Uden Dato.

— — Med Forster har jeg ofte samtale; han forsikrer mig, at den engelske Regjering paa hvad Maade som helst understøtter Unionen, enten ved Blotadens Ophævelse eller Fred med Norge, og efterat jeg i Dag har haft en Samtale med ham om et gjensidigt Arrangement med os baade fra engelsk og fransk Side, som torde kunne befrie os fra Havnestængningen, en Idee, som Ragerbjelle næriere vil have detailleret, saa nævner han vist derom med en Coureer, som han i Aften affender til England. For sin Deel tyktes han at gaae ind i den Idee, at om Frantrige cederer Havnestængningen, England cederer os at handle med visse Varer paa visse franste Havne med sædvanlige Restrictioner. — — Dumheder gjøres, Svagheder sees, Intriger af en infamere Art spilles, men endnu mislykkes de uden i Bagateller. — — Det store Punct er Krigens Fortsættelse, som jammerligen stræmmer de fleste, og hvorfor det var vel, snart at faae Decision fra Norge. Jeg ønskede nu, at man i Norge indsaae sin Stilling, efterat vi have avanceret saa meget. — —

c.

Min Hjertens Brøder!

Stockholm 28de Decbr. 1800.

Jeg benytter Leiligheden med den Coureer, som i Dag affendes til Dig, for at bevidne Dig min inderlige Tilfredshed over det trøstende Omdømme angaaende Brindsens Person, som Du har oversendt mig med et Par Vinter, til-

¹⁾ [Den her og ovenfor S. 187 nævnte Bagge er uden Tvivl Samuel Bagge, som efter Opfordring af Peter Anker gjorde Overslag til Kanal mellem Diern og Christiania (Budstikken VI. No. 31—38, 41—54), samt for Anker byggede den saakaldte Rehr-Rath over Krog-Skoven; Agent Thomas Bagge, der i Førelse med Agent Nielsen bestyrede Bernt Ankers Fidei-Commis, og døde i 1811, er neppe den her omtalte. Ifr. og Platen's Brev i Adlersparres Handlingar VI. 14, hvor Bagge omtales som hans Fortrolige i Spørgsmaalet om Göta-Canal].

²⁾ [S. 201 burde været bemærket, at Platen's Tilbud om Penge efter dette Brev tydelig alene angaaer Indkjøb af Korn for Norge. Udg. var ikke opmærksom herpaa, fordi Udbraget af dette Brev i 1ste Udgave var altfor ufuldstændigt.

ligemed Nordstrøms Brev om Beien. Det kan være temmelig ligegyldigt, om man betragter et sædvanligt Menneske fra andet Synspunct end andre Mennesker, men naar der handles om den, der skal styre Rigets Stjæbne, er man virkelig bekymret for de Oplysninger, man har givet sine Venner, og nu er denne Bekymring i det mindste for mig forbi, sjønt andre staae tilbage, hvoriblandt den, som Dine Breve, der ankom igaar. Aftes med Bagge, indeholde, ei er den mindste.

Sagen vil Wetterstedt i Dag med langt mere baade Kundskab og Dygtighed, end jeg kan opdrive, sætte i sit rette Lys, men hvad jeg vover med Tryghed at forsikre, er at alle Forudsætninger af nogen Plan, Dig uafvidende, hvori Wetterstedt og jeg skulde deeltage, er en Feilslutning, som vi vel taalmodigen bære, men som dog er i høieste Grad uretsfærdig og bliver det stedse. At Armeerne i Fred sættes paa Fredsfod, vnde vore Resourcer peremptorisk; at Expeditionerne betom stee paa en for Dig tilforn bekjendt Maade, er vel ei heller noget Nyt for Dig. Jeg kan dog ei tro, at Alt som gaaer urigtigt, ei er i Planen, end-
 sjønt jeg ei heri deciderer, helst da det ei vedkommer mig; men for den gode Sags Skyld haaber jeg, Du ei gjør noget Stridt, som skulde gjøre de første Dieblit ubehagelige for vor Prinds.

Ewigt v. s. v.

B. v. Platen.

No. 51 (til S. 202.)

Uddrag af Breve fra Wetterstedt til Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar VII. 12-48.)

a.

Stockholm den 17de August 1809.

Gronland bragte mig igaar Nat Dit Brev af 11te, for hvilket jeg maa bevidne Dig min meest venstabelige Tak.

Bisfeligen bør aldrig den dyrebare Forening mellem Sverige og Norge tabes af Sigte, og den mandige Selvfølelse aldrig forspildes, hvortgjennem et Fristed for Verdens Selvfændighed muligens kunde beredes inden den nordiste Halv; men herved forekomme vigtige Betragtninger, hvis Grund Du sikkert med mig vil dele. For Dieblittet ere vi aldeles enige; Rigets Trang til en snar Fred er af Dig erkjendt; ingen Erobring, ledsaget af nye Farer, skulde i vor nærværende Stilling kunne erstatte Opsættelsen af Fredsværket. Lad os derfor nu strax flytte os til en fjernere Fremtid, da Nordmændenes Sindelag for Sverige vil have vundet sin endelige Udvikling, da ei mere Hjelbene adskillige stridige Folkeslag, og Sverige efter nogen Lids Rustum har kunnet vinde sine Kræfter tilbage, i det mindste i den Grad, at det kan give den vundne Territorial-Forsættelse Magt, Beskyttelse og Forsvar. Kunne vi vel, siger jeg, i denne Forholdenes Stilling, under Forudsætning af at Foreningen med Norge stede mod Frankriges Onse, og at vi saaledes paadroge os Krig med denne Magt, med Rimelighed haabe i Længden at kunne, endog med Englands Bistand, hæve os til Højnere og Forsvarere af Fastlandets Frihed, og især at lykkes i dette djærve Forehavende? Enten falder Frankriges jættelige Behersker i Lobet af sine endnu ufuldendte Planer og den Regjerings-Bygning, som han har opført, adspilttes over Europa og tilbagestjænter dets Troner den forrige Selvfændighed, i hvilket Fald ingen paataler Sveriges Sammensmæltning med Norge; og Rusland, ligesom England, af alle mulige politiske og commercielle Grunde bestemt til et noie og vedvarende Forbund, gjerne seer vor Opmærksomhed afledt fra vore østre til vore vestre Grændser. Eller og er og forbliver Napoleon Continentets Behersker, og strækker sin Magt ligesaavel til os som til fjernere Landstaber, om vi tæt

slutte os til hans uforsonlige Fiende England. Jeg tilføjer, at vor locale Beliggenhed er fortræffelig, men Udsigten til en evig Krig for at bevare et Forbund med Storbrittanien giver alligevel intet trøstende Resultat; thi Tilgang til Folt; om ei til Penge, skulde altid fattes. Krigen, just fordi den bliver defensiv, vil i Vintertiden, da ingen engelsk Søstyrke kan beskytte os, blive baade folkespildende og besværlig, da en lang og tilgængelig Kyst er at forsvare; thi jeg forudsætter altid, at Rusland og Danmark, saalænge Napoleons Magt er den samme som nu, stedse paa hans Bink gribe til Vaaben, om Noget skeer paa vor Side, som kunde være stridende mod hans almindelige Planer. For saaledes at resumere mig, troer jeg — men kan tage Feil — at Norge, forenet med Sverige og garanteret af Frankrige, bliver sikkrere og mindre farlig, end samme Forening forbunden med en Krig med Fastlandet, hvorved den engelske Sømagt blev vor Støtte og Værn. Du svarer mig, at fri Handel er det eneste Motiv for Norge til at erklære sig for os; men mon i Tilfælde af en almindelig Krig, undtagen med England, denne Magt kan forsyne Norge med saa stort Quantum Korn, som kan tilføres det fra Jylland og Archangel? Desuden om Frankrige i Fremtiden, og jeg haaber den ei maa være langt borte, angriber Rusland og opfordrer os til at virke paa vor Side, hvilket sikkerligen er det største Slag, som kunde stiles mod den engelske Handel paa Østersøen, hvad bør vi da gjøre i det Tilfælde de russiske Barbarer vises igjen tilbage til Asien? Skulle vi da overgive Finland, og ei med Opofrelse af vor sidste Kraft søge at tilbagevinde en tusind-aarig Besiddelse, hvor enhver Indbyggers Navn fortjener at ristes paa Medborgerlighedens Altar? Jeg er overbeviist om, at der blot kan være een Tanke herom; og skulde Valg nødvendig finde Sted imellem Finland og Norge, saa, hvorvel jeg erkjender det sidste Fortrin i geographisk og militair Henseende, skulde jeg ei kunne sove rolig i min Grav, om jeg ei havde stemt for vore Medbrødre. England kan med den bedste Vilde ei staffe os Finland tilbage; det kan ei heller i Længden forsvare os i en Krig, hvortil en, af Europas Continental-Magter ei bifaldt Forening med Norge skulde give Anledning. Derimod kunne begge disse Tilfælde lempes paa Frankrige. Fra Selnens Strande kan den Torventile tilbageflynges mod Nevas Bredder, som nu har rammet den edleste Formuur for Sveriges fremtidige Selvstændighed, og da først kunne vi som frie og tilfredse Mænd nedstige i vore Grave, naar Østersøens nordre Strande fra Ladoga til Nordøen faa blot et eneste Folkeslag.

England har selv tilladt os Gabeluffelsen, og med Barme erkjendt den Barfomhed, hvormed vi have gaaet tilværts i Spørgsmaalet om denne Sag; men ganske sikkert er det, at den Interesse, som vi nu vække hos det engelske Ministerium, forsvinder aldeles, dersom Rusland svinger om og gaar over til det engelske Parti; thi da aabnes for England en saa vidt udstrakt Udsigt i Handelsveien, at Sverige ei engang mere bemærkes. Da er det den gamle Modvægts-Plan indtræder, som fæster Sveriges Interesse til Frankriges. Men jeg har været baade vidtløftig og trættende i Haab om at Du med sædvanlig Godhed tilgiver mig.

Oberste Gahn har faaet et Brev fra Kongen, som vedlægges i Afskrift. Du skriver saa mystisk, at jeg ei anderledes kunde opsætte det, og jeg haaber det maa være tilstrækkeligt. — — Grev Mörner turde nu vel ei længere udeblive. Uroen og Efterspørgselen om Svaret fra Norge tiltager dagligen, og der paastaaes endog, at En og Anden har villet forsøge i Plena at gjøre Anmærkning om en Seendragtighed, som tilskrives en mindre Opmærksomhed for Algets Bærdighed.

G. af Wetterstedt.

b.

Stockholm den 22de August 1809.

— — Kongen har idag meddeelt den hemmelige Komite i Oversættelse saa-

vel Prindsens Brev til G. M. som hans paa Korf til Dig. Det skste er i Særbeleshed vel og værdigen forfattet. Af den Tale, som Kongen holdt i Comiteen, vedfrier jeg en Afstrift; jeg haaber, at den maa stemme med Din Raade at bestemme dette Anliggende paa.

Jeg har læst de private Breve, som Kongen selv vil tilbageferbe. Gr. W. S¹) har hele Stemplet af en mandig og kraftfuld Character; men ikke desto mindre troer jeg altid, at vi, for at faae Prindsen, først maa have Fred, og saalænge Fred ei er sluttet, og han saaledes bliver tilbage i Norge, stier intet Udbrud; men at det er og bliver bedst, mindst farligt for Liden og meest ledende til en Garanti for en uforstyrret Besiddelse i Fremtiden, om vi paa en fredelig Raade kunde tilveiebringe Foreningen mellem Sverige og Norge. De danske Sæget faaer Du af Exc. Engestrøm. Brev Romanzow har sagt, at den danske Minister i Petersburg har pleinpouvoir til ogsaa at underhandle om Fred. De ende aldrig hvor de begynde. — —

c.

I Brev af 24de August anfører Wetterstedt, at han ei anseer Aland saa vigtig, at Tvisten derom skulde lede til en fortsat Krig, især naar Havneluffelsen modificeres, og tilføier derpaa: „Er det sandt, at Wedel er reist til Kjøbenhavn for at udvirke Tilladelse for Prindsen at komme strax? Denne Tidende har jeg fra Kongen.

Jeg maa prævenere Dig, at G. E. G. har tilskrevet General Armsfelt, for at foreslaae ham at nedlægge Befalingen over den vestre Armeé.”

d.

Stockholm 24de August 1809.

— — Nu kom Brev fra Lagerbjelke. Han var endnu den 24de i Utsid for Nodvint. Prindsen af Hessen skal lykkeligen være ankommen til Norge; i det mindste har man fra dansk Side med megen Affectation underrettet os derom. Det var interessant at vide, hvad Sensation denne Fyrstes Ankomst har gjort i Norge.

e.

Stockholm 24de August 1809.

Efterat den hemmelige Comitee er bleven hørt og eenstemmigt, med visse ubetydelige Modificationer, er bleven staaende ved den Beslutning, at Riget i sin nærværende Stilling ei videre kan udholde Krigen, hvorfor Fred med Rusland tilraades endog paa de opgivne strenge Bistaar, om der ingen Forandring muligen er at vinde, blev i Gaar Statsraadet in pleno med Statssecretarietne sammenskaldt, og der blev iligemaade Freben den almindelige eenstemmige Tanke. I Følge deraf er Svar afgaaet til Rusland, grundet paa følgende Punktet:

1) At anvende alle mulige Forsøg paa at forsvare de omtvistede Punkter. 2) Afgive den Forpligtelse, at Aland ei skal befæstes, om denne D forblev i svensk Bold. 3) At fordre samme Forpligtelse, om den aftrædes til Rusland. 4) Erklære, at om Intet hjælper, vil Kongen saavel om dette Punkt som om Grændsen ved Galiz indhente Napoleons Raad og Tanke, inden en afgjort Beslutning tages²⁾.

Den Mediation, som tilbydes Frankrige, skal, om Ruslands Stilling til dette Rige er usikker, virke Eftergivenhed hos det russiske Hof, for ei at indblande den

¹⁾ [d. e. Brev Wedel. Her menes det Svar, han maa have afgivet paa Carl XIII's 8. 203 omtalte Brev. Man seer af Wetterstedts Uttringer, at den svenske Konge har fortsat Brevvevlingen.]

²⁾ Det sees af Carl Johans senere Breve til Napoleon, at Sverige dengang virkelig henvendte sig til Frankriges Keiser i den Anledning, men fik til Svar: „Henvend Dem til Keiser Alexander, han er stor og ædelmodig.”

franske Keiser, i Fredsunderhandlingen; eller og, om Rigsgrændsen, som nu paa-
 staaes, i Forveien er bleven aftalt imellem begge keiserlige Hoffer, tydeligen lægge
 for Dagen for Nationen, som stoler i Almindelighed paa Frankrige, at man da
 først har givet efter, naar et længer Udvei var til Opsættelse uden at sætte Freds-
 værelt paa Spil, der kræves saa høit af Nationens almindelige Stemme, af
 Successions-Ordenens fremtidige Fasthed, og Nødvendigheden af at, knække et vist
 herværende Parti for den forrige Kronprinds. Jeg har skrevet et langt Botum i
 Statsraadet, som jeg med det Første skal sende Dig, og som tydeligen udvifler,
 hvor uundgaaelig nødvendigt det er at slutte en hastig Fred, for at frelse hvad
 der endnu er tilbage af Riget, befæste en endnu valkende og af deelte Partier
 omgivne Trone, forstaae os en Kronprinds, som vi af meer end een Grund be-
 høve, og give Steentulsarbeidere¹⁾ og Consorter lange Næser, der give et blodigt
 aristokratisk Sindelag Lust til Fordeel for et saataldet lidende Barn. Mærtoer-
 digt er, at Grev Romanzow (i Følge hvad en i Forgaars ankommen Courteers
 Depescher omtale) har sagt til Baron Stedingk: „Chaque pays a ses époques;
 si la Suède trouverait occasion dans l'avenir de faire ses acquisitions
 d'un autre côté, comme nous en avons fait du côté de Finlande, nous
 ne pouvons certainement pas nous y opposer.“ G. E. Stedingk har faaet
 Befaling ei at slippe denne Uttring, men med Forstigtighed føle sig for, om dette
 vil sige noget mere end en flau Høfligheds-Phrase for at trøste os over vort Tab.
 Ligesaa mærkeligt er det ogsaa, at en Hr. Krehmer, en stor Kjøbmand i Peters-
 borg, skriver til den herværende Hr. Lang: „Die Sachen könnten hier etne große
 und wunderbare Veränderung nehmen“. Naar dertil lægges Engelmændenes
 gjentagne Formaninger til os at slutte Fred, deres fortsatte Bægring ved at er-
 kjende Kongen, deres Lamhed og aabenbare Hensyn mod Rusland, som nu er
 gaaet saa vidt, at de have sendt tilbage de 4000 Matroser, som forrige Aar
 toges i Lissabon paa Admiral Senjavins Flaade: saa kunde det vel hændre, at
 Rusland og England ere hemmelig enige om at nærme sig til hinanden efter
 sluttet Fred med os. Men da kunde det let hændre, at vi gjaennem disse for-
 enede Omstændigheder og uden Vanskelighed sit Norge os overladt. Det Samme
 gjælder og, om vi i Forening med Frankrige skulle angribe Rusland. Dette
 Anfald bliver imidlertid heel vanskeligt, eftersom den engelske Flaade naturligvis
 skalde affjære alle Communicationer. Du faaer i Dag Armselts Conversation
 med Raas. G. E. Stedingk er bleven underrettet om den Usandhed, som er
 bleven sat paa hans Regning.

Jeg haaber, at Prindsen og Du blive tilfredse med den Måde, hvorpaa
 jeg har forfattet Kongens Tale paa Rigsdagen. — — Efter Din Samtale med
 Prindsen turde vi faae sikrere Opgave om den daarlige Rolle, Prindsen af Hes-
 sen skal have spillet i Norge.

f.

Stockholm den 26de Decbr. 1809.

(Brevets første Deel handler om Freds-Underhandlingerne med Frankrige.)
 Jeg sender en Afskrift af Instructionen for G. E. Fersen. Begge Deres
 Excell. have været nær ved at komme i Rangstrid. Du skal i Overmorgen faae
 flere Afskrifter og Detailler i disse Etilet-Spørgsmaal. — G. M. K. anmærkede,
 at Du som Statsraad er af for høi Grad til at præsentere for Prindsen, hvor-
 for dette er overdraget Kammerherren. — — Kulberg kommer med og udnævnes
 forud til Expeditions-Secretair. Hans Placering siden som Haandsecretair hos
 Prindsen berøver paa G. K. H. eget Godtbestående, Kongen har befalet mig at

1) Hermed sigtes formodentlig til Grev de la Gardie, der ansaaes for Gustavianer og
 som Possessionat i Slaane eiede Steentulsgruber der.

anmode Dig om strax ved Svinesund at tale med Prindsen, om G. M. s. Onkel at adoptere ham som Søn, samt ved dette Tilfælde at kalde G. R. G. Carl August. G. M. ønskede, at Du directe vilde hidsende Underretning om Prindsens Svar, saa at G. M. derefter kunde rette sine Demarcher. — —

g.

Stockholm 28de Decbr. 1809.

— — — —. I den sidste Formodning, at Du nu ikke unddrager Dig for at modtage Kronprindsen, og derved undvølger den ubehagelige Virkning, som dette skulde have paa hele Landet, tilbagesender jeg Dig nu Storadmirals-Diplomet, for af Dig at overleveres G. R. G., og iler at indgaae i nogle for Kælsen nødvendige Detailler (angaaende Rattetvarteer m. v.) — — Tilgemaade har Capitain Bagge sagt, at Prindsen ei har egen Equipage længere end til Svinesund, og at han der ventede at faae Bogn mod sig. I Følge Grev Fersens Instructioner, som jeg med forrige Extrapost af 28de dennes medbeelte Dig, seer Du, at Prindsens herfra sendte Reise-Equipage ei før end i Gøtteborg skulde møde. Du turde derfor, i Tilfælde Du ei kan anstaffe noget tjenligt Kjøretøj, som kunde bruges imellem Grændsen og Gøtteborg, med den samme Courer, som Du angaaende Hof-Deonomiens Røde i Uddevalla afsender til G. Excell. Fersen, ogsaa yttre Dig angaaende Behov af en Bogn, da en saadan tilligemed Deconomien skal blive Dig sendt fra Lidköping til det af Dig bestemte Sted. — —

I Dag er Kronprindsen i Extra-Ordens-Capitel bleven udnævnt til Ridder af Seraphimen med Ret til at bære tilligemed denne Ordens Insignier ogsaa Sværd-samt Nordstjerne-Ordenens, samt strax efter Modtagelsen anlægge og bruge den.

Du har i Dit Brev begjært Svar paa nogle Puncter i Prindsens sidste Brev til Dig af 22de, som herhos følger: 1) Ved Du, at Freden er ratificeret, og jeg sender Dig 2 trykte Exemplarer deraf. 2) Er ved denne Tractat ingen anden hemmelig Artikel tilføjet end den herhos i Afskrift bilagte, hvorom jeg har alt præveneret Dig. 3) Er Prindsens Yttring om at indstille Festiviteter et nyt Bepis paa hans ædle Læntemaade. I den Anledning turde Du bruge den Fremgangsmaade, hvad Gøtteborg angaaer, som Du finder tjenligst. Her i Stockholm er aftalt et at gjøre nogen Illumination, men derimod sammenskyde en Sum til Ved til de Fattige. 4) Holst er allerede udnævnt til Oberstlieutenant og Oberadjutant; men maa naturligviis i dansk Uniform følge med Prindsen efter Sammes yttrede Onske. Prindsen faaer i Gøtteborg overleveret en Sum af 1000 Rd. Banko i svensk Mynt, meest Sølv, for at kunne uddele til de Fattige paa Veien.

G. R. M. har befalet mig at sige Dig, at han haaber Du ei unddrager Dig det Dig givne Hverv. G. M. var meget tilfreds med Prindsens Brev. Han skrev Dig til i Forgaars om Adoptionen, hvorpaa G. M. sætter megen Pris; ogsaa troer jeg i Ordene respect. filial i Prindsens Brev at hente Anledning til at troe, at han ei personlig er derimod.

En Proposition skal afgaae til Stænderne om Udnævnelsen af en Deputation for paa Drottningholm at aflevere Valgacten. Den tilligemed Successions-Orduingen ere nu trykte, og skal saa snart muligt er i Landet publiceres. — —

h. (til S. 226.)

Stockholm den 13de Januar Kl. halv 1 om Aftenen.

Jeg skriver dette efter en Conference med flere paalidelige Personer hos Baron Mannerheim, hvor et vigtigt Emne er blevet discuteret. Længe har det

1) [Dette har Hensyn til en Forklaring i Brevets Begyndelse om Aarsagen til, at Bestre-
Armsen paa Grund af Freden var opløst, hvorover Adlersparre i et Brev af 28de
Decbr. med Capitain Bagge sees at have følt sig stødt, endog i den Grad, at han
ikke vilde modtage Prindsen.]

blevet udsprede, at Kronprindsen aldrig skulde komme over den svenske Grændse. Dette Foregibende er, efterat flter Tidende er indløben om hans Gikkomst, bleven ombyttet med det Rygte, at han fra Gøttheborg skulde vende tilbage til Norge. I Eftermiddag er sagt og forsikret, at¹⁾ — — Prindsen aldrig skulde komme fra Drottningholm. Jeg vil troe, at Rapporterne herom ere overdrevne, eller og at den blot er et Stræmmestud for at formaae Regjeringen til Composition med Liguens Hovedmænd, men i alle Fald blev hos Baron Mannerheim besluttet, at jeg — — — burde underrette Dig, og Dig alene derom, saa at Du ubemærket og hemmeligen kunde tage Dine Forsigtigheds-Skridt. — — — Jeg har herom Intet sagt til — — — fordi jeg til Dig alene overlader at gjøre hvad Brug af denne Fortrolighed, Du troer den fortjener, og det desuden, som Du let vil finde, er af yderste Bigtighed omhyggeligen at fortie Sagen for Prindsen, som i alle Fald har gjort et uhykkeligt Bytte af en stormende, svag og livessyg Stat mod en rolig, og af Alles Kjærlighed omgiven og beskyttet Stilling. Blot Mistanken om Muligheden af et saa bestaffent Rygte, som det omhandlede, maatte gjøre et høist ubehagelige Indtryk paa hans Sind og saaledes undviges. Da imidlertid Drottningholm er særstilt paaapeget, torde en fordobbelt Narsaagenhed der blive nødvendig. — — —

i.

14de Januar Kl. 8 Morgen.

— — Da Kronprindsen et før den 20de kommer til Drottningholm, vil Stændernes Deputation see følgende Dag den 21de, og det høitidelige Indtog see Mandagen den 22de. I det nu trykte Ceremoniel, som ei længer kunde opsættes, staaer Du indført som ved Indtoget førende efter Kronprindsens Bogn.

I Anledning af Dit Brev til Kongen, som med stor Glæde blev modtaget, er jeg nu isærd med at forfatte Adoptions-Acten. Deri kommer ei Noget til at staae om Navnesforandringen, hvorom Prindsen i sit Svar turde bedst og lempe- ligst vælte Spørgsmaal; men alt dette bør see inden han aflægger sin Ed. Thi skal G. K. Høihed hedde Carl August, bør han sværge under dette Navn. Kulberg skriver til mig og paaberaaber sig en Bulletin, som aldrig er fremkommen, og som skulde indeholde en Beskrivelse over Reisen og Festerne, samt den rørende Afsted fra Norge.

No. 52 (til Side 202).

G. Lagerbjelkes Brev til G. Adlersparre.

(Efter Adlersparres Handlingar VII. 70).

Private Apostille.

Pstab 24de August 1809.

Du ser af mit Brev, som før min excellente Collegas Skyld har faaet Embedsform, hvorom Spørgsmaalet er. Jeg troer vel, at Du ligesaa snart som jeg er bleven underrettet om Prinds Frederik af Hessens Ankomst til Norge; men i al Fald har jeg burdet meddele det. Kjedsommeligheder kunne deraf opstaae, og vor Kronprinds faae en ny Vanstielighed i sin allerede svære Rolle. Imidlertid er Frygten i Danmark stor, og det beviser Realitet i Sindstemningen i Norge. Hvad som atter beviser de Danstes Frygt, det er Bernstorffs i en ganske anden Lyne forfattede Brev af 3die August tilligemed Engestrøms Svar af 9de, begge flkert Dig strax meddeelte. Fredstilbudet med status quo ante bellum er talende i nærværende Omstændigheder. Svaret syntes mig passende. — — —

¹⁾ [Her og i det Følgende har Adlersparre udeladt Stykker af Wetterstedts Brev.]

No. 53 (til S. 204).

Brev fra Grev Agel D. Rørner til Kronprinds Carl Johan,

(Oversat efter Aftrykket i Schjuel-Bergmans Minnen. VI. 346-349.)

Göteborg 27de Mars 1811.

Jeg har høvt den Ære i min underdanige Skrivelse af 25de dennes at underrette D. Rgl. Høihed om, at jeg skulde have en Samtale med Grev Wedel, og at jeg skulde have den Ære strax at underrette D. Rgl. Høihed om Indholdet deraf. Da denne Samtale fandt Sted igaar før Grev Wedels Afreise, vil jeg nu, saavidt det er mig muligt, Ord for Ord berette D. R. H., hvad han har sagt angaaende en Forening med Norge. D. R. H. skal herved faae Anledning til at erfare, hvad en Mand tænker i dette Æmne, som ved den Indflydelse, han har i en Deel af Landet, sandsynligt er den eneste Nordmand, som er i Stand til at gjennemdrive denne Forening.

Da jeg under mit Ophold i Norge ofte havde Anledning til at samtale om Sagen med Grev Wedel, som da viste mig megen Fortrolighed, kunde jeg nu let spørge ham, om han endnu følte sig lige tilbøielig til at bidrage til en for begge Lande saa lykkelig Begivenhed. Han svarede mig:

„Jeg ligesom de fleste blandt mine Landsmænd, som ere oplyste nok til at kunne bedømme Nordens sande Interesse, er af ganske den samme Overbeviisning nu som da. Alle ønskede da at styres af høist salig Kronprinds Carl August, da denne under et langt Ophold i Norge havde forstaaet at vinde almindelig Kjærlighed og Tiltro, og fra det Dieblit, da han blev valgt til Tronsfølger i Sverige, var det ganske let at stemme Sindene til Fordeel for en Forening mellem begge Lande. Men Brindsens Samvittighedsfuldhed lagde Hinder i Veien for Udførelsen, albenstund han endda beherskedes af en Følelse af Hengivenhed for sin gamle Souverain. Hvad Sveriges nuværende Kronprinds igjen angaaer, da behøver han vistnok ikke at holdes tilbage af slige Betæneligheder, som nu ere forsvundne, men der behøves Tid for at vække denne Tiltro til Brindsen, som den danske Regjering gjennem sine Stemplinger har gjort Alt for at tilintetgjøre.“

„De veed, at denne Regjering, som altid frygter for at miste Norge, benytter sig af den mindste Omstændighed, for at bortfjerne dette Tidspunkt. Til en Begyndelse har man, for at gjenoplive det Tab, man stedse har søgt at underholde mellem begge Nationerne, og som var nær ved at udslukkes, forstaaet at bestyrke dette ulykkelige Rygte, som udsprebtes efter salig Brindsens Død; at denne Død ikke skulde have været naturlig, samt at man alene af den Grund havde valgt ham til Tronsfølger i Sverige, fordi man deri fandt et Middel til at blive af med en Første, som man frygtede i Spidsen for en Armee, der skulde modsætte sig Sveriges ærgjerrige Planer paa Norge. Slige Beretninger have ingen Virkning paa de Oplyste, men have ikke undladt at forbitte den simple Mand,“

„De mindes fra deres Ophold i Norge, hvor fiendtlig Sindstemningen da var mod Engländerne. Alle erindrede sig med Fortrydelse, hvor uretsfærdigt England havde røvet Danmarks Flaade i Kjøbenhavn, og sin Bligt tro anvendte Pressen al sin Indflydelse for at vedligeholde denne Stemning. Men den har nu undergaaet en fuldstændig Forandring. Nordmændene erindre sig de Fordele, de have høvt af sine Handelsforbindelser med England, og ønske at see dem gjenoplivede; Danmarks Forbund med Frankrige udgjør derfor ogsaa en af deres fornemste Klagepunkter mod den danske Regjering.“

„Her finder De nu en Anledning, som kan tjene den danske Regjering til et nyt Baaben mod Sverige. Man har nemlig klogtigt benyttet sig af denne Nordmændenes bekjendte Uvillie mod Frankrige, for at opstrømme dem i Anledning af Eders nye Kronprinds's Ankomst til Sverige, og man har søgt at fremstille hans Valg som en Følge af Keiserens directe Indflydelse, da han, for efter

Behag at kunne styre Norden, behøvede paa Sveriges Trone en Prinds, som alene havde at udføre hans Villie. Man har tillagt, at ifølge dette Valg skulde man i Norden snart faae see samme Optrin, som de der foregik i Spanien."

"Saadant var det Sprog, som paa den Tid førtes af Alle, som ankom fra Kjøbenhavn. Nu derimod, da man af den svenske Regjerings Opførsel i Forhold til Frankrige som og af Kronprindsens personlige Færd har fundet, at man ikke længere vil kunne holde os i denne Vilfarelse, har man i Kjøbenhavn grebet til at udsprede den Anskuelse, at om der mærkedes nogen Skulde mellem Keiseren og den svenske Kronprinds, var den alene tilsyneladende. Jeg omtaler alt dette for Dem, for at De kan vide, hvorledes man har søgt at skabe Kronprindsen i mine Landsmænds Omdømme. De Midler, man benytter, ere uden Tvivl temmelig svage, men Almeenheten er let at føre bag Lyset, og det gaar langsomt at udslette daarlige Indtryk."

"Hvad mig selv angaar, saa om jeg et Dieblit har ladet mig stusse i Spørgsmaalet om Prindsens Tænkemaade, er jeg nu kommen paa bedre Tanker, og det Sprog, jeg herester agter at føre hjemme hos mig, skal idetmindste tjene til at udslette de slette Indtryk og den Mistillid, som sige Antydninger have kunnet foraarsage. Men der behøves Tid, og jeg er vis paa, at den Hensigt, hvormed den svenske Nation betragter sin Kronprinds, skal gaae over paa Nordmændene, og alt efter som de faae see den svenske Regjering bejætte sig og et lykkeligt Resultat træde de Beslutninger (mått och steg), Sverigs Prinds tager, skulle de ligesaa ivrigt ønske at regjeres af ham som forud af hollandsk Prinds Carl August."

"De mærker, at jeg taler med Dem uden Forskillelse, og giver Dem oprigtigt Oplysning om min Tænkemaade. Derfor siger jeg, at om Deres Regjering inden hvilkensomhelst Green af Statsstyrelsen skulde gøre sig skyldig i nogen Gjerning, som kunde vække Tvivl om dens Hensigter eller ibrigt mislykkes, da skulde dette meget skabe den Sag, hvormed her er Tale, og man følger i Norge med stor Opmærksomhed hvad som tilbringer sig hos Eder. For saameget som muligt at paastynde det afgjørende Dieblit, skulde det sluttelig være ønskeligt, at Kronprindsen paa en Reise i Sverige nærmede sig vore Grændser. Hans Popularitet, hans elskværdige Væsen (sætt at vara) skulde ikke undgaae ogsaa at blive bekendt hos os. Mange skulde af Nysgjerrighed reise for at see ham, og deres Fortællinger om ham ved Hjemkomsten være af den største Nytte. Senere skulde intet mere bidrage til Sagens Fremme, end om Danmark erklærede Eder Krig; forgæves skulde man da befale den norske Hær at gaae over Grændsen, og I skulde have frie Hænder til at operere mod Sjælland, hvis Erobring er let udførlig med engelsk Bistand. Derimod maatte man aldrig tænke paa at tilbeibringe Foreningens uden deres Medvirken."

Jeg har nu havt den Ære for D. R. H. at berette, hvad Grev Wedel har sagt mig. Jeg har gjengivet hans Udtryk med Trofast, og han har bemyndiget mig til at lade dem komme til D. R. H., efterat han har taget mit Væresord paa, at jeg skulde meddele dem til D. R. H. alene. Wedel tillagde: "Jeg aander alene for mit Fædrelands Vel, og en Forening med Sverige er det, som kan sikre mine Efterkommeres Lykke og Fred. Saaledes bør jeg af Sjæl og Hjerte arbejde for den, og jeg skal gøre det; men jeg siger Dem ogsaa, at om Sverige nogenstunde skulde med Vaaben i Haand imod os ville bringe Foreningen i Stand, — aldrig skal den da blive af." — — —

No. 54 (til Side 215).

Baron Lars v. Engeströms Brev til G. Adlersparre.

(Adlerparres Handlingar. V. 101—118.)

a.

Höivelb. Hr. Baron og Statsraad.

Stockholm 26de Juli 1809.

Hofkanslern Baron Wetterstedt vil i et vidtløftigere Brev give Hr. Baronen flere Underretninger. Jeg har den Ære herhos at ovensende et trykt Exemplar af General Kroghs Proclamation i Jemtland, hvilket Baronen maatte kunde behøve at vise sine Rødmænd. General Brede skriver, at de, som ere salbne ind i Jemtland, sige, at Kongen af Danmark har ladet udstede en Proclamation mod Prindsen af Augustenborg. — —

b.

Stockholm 26de Juli 1809.

Herhos har jeg den Ære at oversende et Uddrag af et Brev fra Baron Lantast til mig, som for nogle Timer siden ankom med Courer. Kongens naadige Villie er, at Hr. Baronen udforsker Prindsen af Augustenborgs Dulle i dette Spørgsmaal, og derom saa snart, som det kan underrettes H. M. Anseer Prindsen de danske Courerets fortsatte Gang igjennem Sverige til Norge farlig for sin Person, saa skal den usfortøvet indføres. Troes den derimod at være af uskyldig Natur, saa faaer den tillades. Kongen selv vil underrette Hr. Baronen om den for Landgreven af Hessen begjærte Tilladelse at reise gjennem Sverige, og det Svar derpaa gives. Skulde dette formaae denne Herre til incognito at gaae over Fladstrand, eller søge at komme frem nogen anden Wei, saa var det maatte vel, om vore Krydsere passede paa at hindre det.

c.

Stockholm 7de August 1809.

— — Kongen vil i sit egenhændige Brev have forklaret sin fuldkomne Tilfredshed over Baronens underdanige Beretninger. Baron Wetterstedt meddeler Hr. Baronen det vigtige Brev, jeg i Dag fik med Extrapost fra Grev Bernstorff. Man seer, at Rædslen er stor i Kjøbenhavn; thi paa eensgang er Kongen af Danmark bleven saa fredelig sindet — han som ved Udeblivelsen af Svar paa alle høflige Forestillinger har tvunget os til aldrig mere at fremkomme med flige. Et prelabelt Svar afgaaer igjen i Morgen. Det skal med Torsdags-Posten blive medbragt. Jeg har anseet det af saa stor Vigtighed, at Hr. Baronen, stundsom læste at hende Indholdet af Grev Bernstorffs Brev, at jeg ei troede at burde opholde det, indtil Svaret derpaa kunde medfølge. Første Svar bliver naturligvis i almindelige ubestemte Udtryk og saaledes evajst. Det var vel om Hr. Baronen, inden det næste kommer til at afgaae, kunde give os nogle oplysende Underretninger. Jeg har nu gjennemlæst Wetterstedts Brev. Det indeholder det Svar, jeg tænker at give, og jeg nu gaaer at begjære Kongens Tilladelse til Verba formalia skulle dog komme med næste Post. Med den meest udmærkede o. s. v. Jeg aabner Brevet for at tilføie, at Grev Bernstorffs Brev alene er bekjendt for Kongen, mig, Wetterstedt og Ehrengrenat.

d.

Stockholm den 14de August 1809.

For nogen Tid siden fik jeg et Brev fra Carl Wandsfelbt (Ingman). Jeg overleverede det til Hr. Baronen og svarede Ingman, at hans Brev var afgivet til den Person; til hvem Kongen havde overdraget det Hver, hvorom Taler var. Derved troede jeg mig befriet fra al Brevvegling med en Mand af den Bestaffenhed; men igaar fik jeg et langt Brev, som indeholdt en Beretning om en Reise til Norge. Jeg vilste det usfortøvet til Baron Platen, og svarer ikke der-

paa; men da jeg af Baron Platen har faaet hans Raastand at høre, at have faaet Cabinets-Ordre til at foretage denne Reise, er dette ikke nok. Formodentligen ere saadanne Befalinger ikke af nogen Cabinets-Kammerherre udfærdigede, og fra Cabinettet for Udenrigs-Anliggender ere de det ganske vist ikke. Jeg ønsker saaledes, at Hr. Manderfeldt maatte faae Befaling til at fremvise sin saakaldte Cabinets-Ordre. Jeg har i Formiddag talt med Kongen om Manderfeldt, og skal paa naadig Befaling autorisere Hr. Baronen til at erklære, at Manderfeldt intet Gvern har faaet af Kongen til at reise til Norge, end mindre her at tale eller underhandle i hans høie Navn — —. Paa Ridderhuset Klammes Koget. Jeg anser det ingen Dymærksomhed værd og ønsker, at man ei vil være for eftergivende paa høiere Steder. Det gjør Børnene selvraadige.

Vi vente med Utaalmodighed paa Gronland og de Yttringer, han fra Hr. Baronen medbringer; thi inden Ugens Slutning maa Kongen sige Statsraadet, at Danmark har tilbudet Fredsunderhandlingernes Aabning. Det steer dog ved et fornuftigt Uddrag af Documentet, og ingenlunde ved dets Meddelelse in extenso. Mit Svar til Grev Bernstorff var struet for at vinde Tid. Det næst paafølgende behøver ikke at blive afgjørende, men bør nærme sig, og strax derefter bør man stride til Underhandling. En for lang Udsættelse bliver farlig.

Jagen Standsning af Courserfart imellem Danmark og Norge har fundet Steb. De Danske have formodentligen villet oppebie vort Svar, inden de yttre sig mod Prindsen af Augustenborg, og dette Svar kan sætte dem i Forlegenhed; thi det er høfligt, saa de et Klage for Frankrige, og saa lidet opløsende, at de efter dets Ankomst ikke vide meer end før.

Jeg kommer tilbage til Manderfeldt. Da intet skriftlig findes af ham om de saakaldte Cabinetsordrer, skulde han kunne nægte at have sagt sig høit saadanne; men han citerer Baron Sparre, til hvem han har skrevet et Brev, som ikke er fremkommet. Baron Sparre tør kunne sige, med hvis Pas han er gaaet over Grændsen; med Kongens var det ei; thi da maatte Hofkansleren vide det. Med fuldkommen o. s. v.

e.

Stockholm den 17de August 1809.

Indlukkede Brev har Hs. Maj. Kongen befalet mig at oversende til Hr. Baronen. Imorgen sammentræder Statsraadet tilligemed alle Statssekretererne for af Kongen at modtage Meddelelsen af den Deel af Grev Bernstorffs Brev, som angaaer Fredstilbudet. De skulle da i Følge Regjeringsformens 13de § yttre sig, den Yngste først og den Ældste sidst. Jeg formoder, at Jagen voterer Krig. Derefter skal et yderligere og mere bestemt Svar afgaae til Grev Bernstorff. Det skal blive Hr. Baronen meddeelt. — Jeg har udbebet mig H. Ms. Befaling i Henseende til de Midler, som Hr. Baronen anser fornødne til at naae et stort Niemed. Mig paalagdes at tale med Baron Lagerheim. Han sagde, at han havde Penge [tillgångar], men vovede ei at benytte dem uden Kongens udtrykkelige Befaling, som han ønskede meddeelt inden Statsraadet. Der møder formodentligen ingen Vanskelighed. Kongen maatte af Baronen faae at vide hvor stor Sum der skulde behøves, for at kunne staae den til Veie, saavidt muligt. — — —

f.

Stockholm 22de August 1809.

Prindsen af Augustenborgs Brev til Hr. Baronen var guddommeligt¹⁾, og gjorde, som det burde, Indtryk paa hver tænkende Mand. De andre Breve, som Kongen har lovet at tilbagefænde, ere af stor Interesse. Man bør søge, saa

¹⁾ [Formodentlig Brevet af 15de August, ovenfor Bilag No. 47 c.]

meget muligt herfra see kan, at bortrybde alle de Gindringer, som kunne sigge Hr. Baronen i Veien.

At jeg af Sjæl og Herte for Fædrelandets Skyld arbejder derpaa, det vilde Gødvarende. 5000 Rd. Banco, som mod min Qvittering er bleven ubleveret af Statscontoret, følge herhos. Hvad Underhandlingerne med Danmark angaaer, saa hverken bør eller kunne de afvendes; men for at see hvad Stillingen med Norge kan byde os, bør Tid vindes. Derfor blev mit første Svar dilatorisk. I Dag skal det definitivt udfærdiges (vedsies under Littr. a¹). Igaar Aftes kom et Brev fra Grev Bernstorff, som vedsies under Littr. b. Det ubviser nogen Arrighed og megen Frygt. Derpaa har jeg givet det under Littr. c. vedlagte Svar. Hr. Bernstorff faaer saaledes to Breve fra mig. Hele min Brevvevling med ham er meddeelt den franske Minister i Kjøbenhavn, Hr. D'Arles, ved Brev, hvoraf Afkrift Littr. d. vedsies. Vi faae nu see, hvad de Danske svare. Ved Underhandlingerne kan ei undgaaes at antage status quo ante bellum; da vi Intet have taget fra dem, men jeg finder ei fornødent, at man préliminairement yttre sig bestemt. — Jönköping er valgt til Underhandlingssted, fordi det ligger midt imellem begge Hovedstæderne. Jeg anseer det ikke nyttigt i dette Øieblik at have nogen Dansk her, og man behøver ikke at lade en svensk Minister reise til Kjøbenhavn. — —

g.

Stockholm 31te August 1809.

Kongen sender Hr. Baronen i Aften et Brev fra Baron Armsfelt, som er mærkværdigt. Hr. Raas's Fortrolighed til ham er stor og vedvarende. Det, som i dette Brev fæster min Opmærksomhed, er det Brev fra Grev Bernstorff, som Raas har forevist. Hr. Baronen tjender G. C. Baron Stedingk. Han er ikke taletrængt, lyver ikke, stryber ikke. Keppe skal Kongen findes, som mindre end han compromitterer sig. Jeg bør heller ikke troe, at Grev Romanzow har sat noget Sligt paa hans Regning, men formoder, at enten den danske Minister i Kjøbenhavn eller den danske Minister i Petersborg har sammensmedet denne Historie. Hr. Blome, som er dansk Minister ved det russiske Hof, skal være en hed Fuserkast (Fjøsker), og den danske Minister er saa arrig, at han ei veed hvad han skal finde paa. Hvo der end har forfattet denne Saga, bør den erklæres for hvad den er, Usandhed. Det var vel, om Baronen fik Anledning til herom at oplyse Nordmændene og advare dem for Raas's Nyhed. Med Coureren, som i Dag afgik til Frederikshavn, har jeg derom underrettet Stedingk.

Hr. Tourdonvall kom iforgaars fra Frederikshavn; han medbragte Intet Andet end Hr. Blomes Forslag at underhandle for Danmark om Fred med Baron Stedingk og Skibdebrand. Grev Romanzow har fremlagt den, men uden at understøtte samme paa nogen Blis. Derpaa svarede, at det danske Hof havde foreslaet en directe Underhandling mellem Hofferne, saa at Intet Hensyn kunde tages til Blomes Forslag, og dette Svar bestyrkedes ved at meddele den Brevvevling, som herom havde fundet Sted mellem mig og Grev Bernstorff. I en Samtale med Baron Stedingk har Grev R. yttret, at Rusland ikke [havde noget imod at Sverige] kunde faae Erstatning for sit Tab i Finland. Dette bør vi beholde i Grindring, men ei omtale. Fra Danmark er endnu Intet Svar kommet.

h.

Stockholm 22de Septbr. 1809.

Kongen har med Forundring seet den Fremstilling, som er bleven Hr. Baronen gjort om Handel; dreven af svenske Skibe mellem Danmark og Norge. Det er en Gjenstand for diplomatisk Underhandling, og skal, saasnart det fra det

¹) [Disse og følgende Breve findes i sidste Bilag].

danste Hofs Side fremstilles, tages under Overveielse. Man bør formode, at S. K. danske Maj., efterat Freden imellem Rusland og Sverige er bleven affluttet, ikke vil dvæle med at stride til Åbning af de Fredsunderhandlinger, han selv har foreslaet. Imidlertid vil Kongen, for at vise sin Belvillie for Norges Indbyggere, tillade at de fra Sverige maae optjæbe de Provisioner, de behøve. Herhos følger et Brev fra Hans Maj.

i.

Stockholm 3die Decbr. 1809.

Igaar ankom Cabinetscoureren Cronland fra Paris med Depescher, som love Fredens snare Undertegning. Cronland troer, at en Brev Lewenhaupt, som har været Krigsfange, skulde den 15de eller 16de affendes med selve Fredsinstrumentet. Det synes som vi skulle komme nogenlunde vel fra denne brydsomme Sag. Jeg kalder det vel, naar al Mulighed til Handel med England ikke affjæres. At Keiser Napoleon intet har imod Tronsfølgeren, det sees 1) deraf, at der under Underhandlingerne intet Spørgsmaal har været om Tronsfølgen; og 2) deraf, at Keiser Napoleon samtykker i Affendelsen til Schweiz. Alle franske Ministre og Autoriteter faae Befaling til at fremstynde Reisen. I Begyndelsen syntes Keiseren, at Schweiz var noget nær, men bevilgede det til Slutningen, for at vise sit virkelige Venstab for Kongens Person. — Dette er alene bekjendt for Platen, Wetterstedt, Adlercreuz og mig. Vi dølge det for at undgaae Opmærksomhed paa Reisen. Onsdag Morgen rejser Posten med nogle Officierer til Carlsrona med Prinds Gustav. Dagen efter Silversparre og Skjoldbrand med den forrige Konge, og 1 à 2 Dage efter v. Otter med Dronningen og Prindsesjerne. Allesammen embarqueres i en Fregat, som bringer dem til en tydsk Havn. Skjoldbrand følger med igjennem Tydskland. — Silversparre har havt en forfærdelig Scene med Gripsholm-Herren og har sagt ham stærke Sandheder. Gudnat! — Wetterstedt skriver noget andet interessant. Herhos følger Kongens Brev til Kronprindsen med en Afstrift til Hr. Baronens Underretning.

k.

Stockholm den 25de Decbr. 1809.

Nyt er her ikke, men Wetterstedt har lovet et Brev, som ikke kommer. Saaleeds griber jeg Pennen for at skrive disse Linier. Rigsdagen hviler; Contrapartiet formodentligen ikke; men jeg anseer det ude af Stand til at gjøre Andet end smaa Forargelser. Om Lørdag afreiser Brahe, Fersen &c. Kronprindsen kommer, og da er Grunden lagt, paa hvilken vi skulle forsøge at bygge Sveriges Vel.

Igaar kom Depescher fra Frankrige med Robert som Courer. Lagerbjelle siger, at han ei kan sende nogen af de mange Adjutanter. Andarsvärd berømmer han. Han er ham behjælpelig ved Arbeidet. Lagerbjelle har vist store Talenter. Keiser Napoleon vil Sverige vel; men han har sin Maade at see vor Lykke paa, som just ikke er vor. I den Havsnød, hvori den forrige Konge har overladt os, er Spørgsmaalet om at redde, og kunne vi vinde aldrig saa lidet, har Sverige gjort Storbærk. Diebliffet er ei gunstigt; Fremtiden kan blive bedre. — Keiser Napoleons Btring om vor Konge i hans seneste mærkværdige Tale er sand og mærkelig. — —

No. 55 (til S. 215).

Baron Engestrøms Brevvegling med Grev Bernstorff.

(Efter Afstrøffene paa Graust i Adlersparres Handlingar V. 120—134).

a.

Engestrøms Brev til Bernstorff.

Det Brev, som D. E. har gjort mig den Ære at tilskrive mig under 3die August, har jeg igaar modtaget og iler at svare derpaa. Jeg beder Dem, Hr.

Greve, at ville kalde tilbage i Deres Erindring alle de Stridt, som Kongen har labet gjøre, for at faae oprettet den gode Forstaaelse med S. M. Kongen af Danmark. Det egenhændige Brev, som han under 23de Marts stred til denne Første, er blevet uden Svar. Baron Ehrenheims Brev til D. E. af 17de Marts og Baron Lagerbjelkes af 8de April have havt samme Skjebne. Dette synes paa en altfor tydelig Maade at bevise Kongen af Danmarks faste Beslutning ikke at ville høre noget Forslag fra Sveriges Side, til at Kongen kunde forene den Meddelelse, som De synes at have ventet, med hvad han skyldte sig selv, især i et Dieblit, da et Indfald i Rigets nordlige Provinds¹⁾ af en Division af S. Danske M.s Armeer satte denne Førstes fiendtlige Planer udenfor al Tvivl.

Derksom den Succession til Sveriges Trone, som er tilbuden Hs. Høihed Prinds Christian af Holsteen-Augustenburg, er en Begivenhed, hvorpaa Historien intet Exempel giver, som jeg virkelig troer, da er den ikke mindre en nødvendig Følge af de Omstændigheder, hvori Norden nu befinder sig. Det eneste Land, med hvilket Sverige befinder sig i Fredstilstand, er England. Derksom den svenske Nation, som bør ønske Tronfølgen saa snart som muligt grundfæstet, havde udvalgt en Prinds af det hannoverske Hus, skulde det for en lang Tid have fjernet den Fred, som den saa levende attraaer. Den var følgelig nødt til at henvende sin Opmærksomhed paa Lande, med hvilke den befinder sig i Krig, og det er ganske naturligt, at Balget faldt paa den Prinds, der som nærmere Sverige end alle de øvrige var bedst fjendt, og som man vidste ivrig tog sig af det Folks Vel, som han havde den Ære at commandere, og af hvilket han af den Grund er affet. D. E. kan domme om det Haab, som dette Bekjendtskab har maattet give den svenske Nation, og hvor stor Indflydelse det maatte have paa det Balg, som har fundet Sted. Desuden vidste man, at S. M. Kongen af Danmark hædrede ham med hele sin Agtelse.

Det Forslag at aabne en Fredsunderhandling, som er antydet af D. E., har særdeles meget glædet Kongen; men jeg tilstaaer det, Hr. Greve, man var, efter alt hvad der var forudgaaet, saa lidet forberedt derpaa, at jeg umulig i dette Dieblit kan give et bestemt Svar med Hensyn til Detaillerne. Det skal ufortøvet komme. Imidlertid har Kongen bemyndiget mig til at erklære D. E., at Høistamme i den Depesche, som De har gjort mig den Ære at tilstrive mig, med stor Tilfredsstillelse siner Haabet om en lykkeligere Fremtid for Norden.

Stockholm den 9de August 1809.

L. v. Engestrøm.

b.

Brev Bernstorffs Brev til Engestrøm af 16de August 1809.

Jeg har modtaget D. E. Brev af 9de d. M. til Svar paa det, som jeg under den 3die havde den Ære at tilstrive Dem. Jeg tilstaaer Dem, Hr. Baron, at dette Svar forvolder mig virkelig Smerte. Jeg seer med Bekymring, at man i Stockholm har taget Feil af Grundene til en Meddelelse, hvis Medskab jeg agtede mig lykkelig ved at være. Dette Forslag havde alene til Viemed at lette Fuldbgyrdelsen af et Onste, som Kongen min Herre troede sig besvøiet til at formode hos den svenske Regjering, og som S. M. selv deelte, nemlig at fjerne de Hindringer, som gjøre det umuligt for Hs. Høihed Prindsen af Augustenburg at modtage det hæderlige Tilbud, som er ham gjort af den svenske Nation.

Jeg finder i D. E.s Brev et sørgeligt Beviis paa, at Kongens Hensigter stedse ere blevne miskjendte i Sverige. De have stedse været afgjort fredelige, og jeg troer at den, saalænge Krigstilstanden varer, ikke kan blive modsagt ved reent militaire Operationer. Om isvrigt mit Hof, strax efter Regjeringsforandringen i Sverige, har betænkt sig paa at svare paa de første officielle Meddelelser, som

¹⁾ General Kroghs Indfald i Jemteland i Juli 1809.

bleve det gjorte fra det stockholmske Hof's Side, saa har denne Banffelighed — det har man maattet føle i Sverige — kun havt sin Grund i en Formqvæstion, hvis Oplosning Danmark naturligviis har maattet lade afhænge af en foreløbig Aftale med sine Allierede. De mundtlige Forklaringer, som i sin Tid gaves i den Anledning, maa have kunnet tilfredsstille den svenske Regjering. Jeg maa veduden bede Dem bemærke, Hr. Baron, at dHr. Baron Ehrenheims og Lagerbjelles Breve af 17de Marts og 8de April egentligen kun vare Introductions-Breve for dHr. de Suremain og Lövenhjelm, og kunne sølgelig ikke strengt taget ansees for at være af den Natur, at de behøvede Svar.

Kongen min Herre havde troet ikke at kunne give den svenske Regjering et mere afgjørende Beviis paa sit Onste, ved alle de Midler, han havde i sin Magt, at fremstynde en Fred, som han troer at være i alle Parters Interesse, end ved at foreslaae en directe Underhandling og en Forligs-Basis, som ved sin store Simpelhed syntes at burde forebygge enhver Banffelighed og gjøre al detailleret Discussion overflødig. Da Hofset i Stockholm synes at have dømt anderledes, staaer der kun, indtil jeg seer mig i Besiddelse af det mere bestemte Svar, som D. G. har bebudet mig, tilbage at bemærke, at dersom den Maade at underhandle paa, og den Basis for Underhandlingen, som jeg er bleven bemyndiget til at foreslaae Dem, ikke af den svenske Regjering findes passende, bliver mit Hof, stuffet i sit Haab om et hurtigt og directe Forlig, derved sat i Stand til i en fremtidig Underhandling at foreslaae alle de Betingelser, som andre Omstændigheder, de mod dets Onste forlængede Krigsbegivenheder, og Betragtninger aldeles forskjellige fra dem, der nu have lebet dets Handlemaade, kunde give det Anledning til.

c.

Brev fra Engestrøm til Bernstorff af 21de August 1809.

Jeg har den Ære at meddele D. G., at Kongen antager med en sand Tilfredsstillelse det Forslag til at aabne en Fredsunderhandling, som S. M. Kongen har gjort i det Brev, som De, Hr. Greve, har gjort mig den Ære under 3die d. M. at tilskrive mig.

Baron v. Stedingk og Hr. Skjöldebrand bestinde sig for Tiden i Frederikshamn i Underhandling med S. M. Keiseren af Ruslands Befuldmægtigede. Grev v. Essen og Baron Lagerbjelle ere paa Veien til Paris, forsynede med de Pässe, som den franske Keiser har tilstaaet dem. Kongen, som med Smerte havde seet Danmarks Hof modsætte sig Nordens Lykke, iler saa meget heller at gaae S. D. M.s Onster imøde til Fordeel for den gode Harmonies Gjenoprettelse. — Kongen ønsker inderlig, at Underhandlingerne begynde snarest muligt. Begge Landes Befuldmægtigede kunne mødes i Jönköping, en By i Småland, der ligger omtrent i lige Afstand fra begge Hovedstæder. Dersom dette Forslag behager S. M. Kongen af Danmark, skal de nødvendige Foranstaltninger uforsøbet træffes, saavel for den danske Missions Bequemmelighed som for Communication ved Coureer imellem den og Kjøbenhavn. Kongen venter kun, Hr. Greve, paa det Svar, som det maatte behage Kongen, Deres Herre, at give ved D. G., for at meddele Dem, til hvem han vil betroe sin Interesse. Jeg beder Dem troe, at han ikke vil være den Sidste ved et Møde, hvoraf begge Landes Vel afhænger.

d.

Brev fra Engestrøm til Bernstorff af 22de August 1809.

I det Dieblit jeg skulde affende indsluttede Brev, havde jeg den Ære at modtage det, som det har behaget D. G. at tilskrive mig under 16de sidstleden, og iler at svare derpaa. Det vilde gjøre mig meget ondt, Hr. Greve, om man, som De troer, her havde taget Feil med Hensyn til Motiverne for den Medde-

lelse, hvis Organ De har været. Jeg haaber Nei. Man har troet og troer endnu, hvad De gjentager i Deres sidste Brev, paa S. M. Kongen af Danmarks afgjort frebelige Sindelag. Der var en Tid, jeg tilstaaer D. G. det, da man havde en anden Overbeviisning, og om Kongen Deres Herres Lænemaade dengang misliendtes, var man undskyldt; thi i saadanne Tilfælde kan man lundomme efter Apparencerne. Men nu, Hr. Greve, er Talen om et Forlig. Det Forbigangne bør glemmes. De vil ikke tage det ilde op, at jeg ei indlader mig i nogen Discussion herom, hvor seltrig jeg end maatte troe at kunne gjøre den; thi jeg vil bestemt det Bedste, og sege at bortfjerne Alt, som kan vække Splid. — Forøvrigt viser vedføiede Brev tydelig nok, at Kongen lader S. Danste M. S. Lænemaade vederfares Ret. Underhandlingernes Aabning afhænger alene af det Svar, som Samme vil bemyndige Dem til at give, og som vi vente med Utaalmodighed. |

e.

Engestrøms Brev til Hr. Didelot, fransk Minister ved det danske Hof, dateret 22de August 1809.

Jeg har den Ære hosføiet at meddele Dem: 1) Det bestemte Svar, som var lovet Greve Bernstorff, og hvorom jeg underrettede Dem i mit sidste Brev, 2) Et Brev fra denne Minister, som jeg fik igaar, og 3) mit Svar. Jeg havde ønsket, at Greve Bernstorff ei havde gjort sig den Umage at undskyde, hvad der ei lader sig undskyde. Han omtaler ikke Kongens Brev til S. danske M., som er blevet uden Svar. De mundlige Forklaringer, hvorom han taler, have aldrig været venstabelige, og jeg forsikrer Dem, at man har forsøgt at gjøre os alt det Onde, som man har kunnet. Men Alt dette maa glemmes. Det afhænger nu ganske af Danmarks Hof at fremstynde eller forsinke Fredsslutningen. Jeg vedbliver, min Herre! som De seer, at meddele Dem Alt, hvad der staaer i Forbindelse med vore Underhandlinger, i det Haab at det ved Dem kommer til S. M. Keiseren af Frankriges og Kongen af Italiens Ministeriums Kundskab.

f.

Bernstorffs Brev til Engestrøm af 30te August 1809.

Jeg har modtaget og uførtøvet forelagt Kongen, min Herre, de to Breve, som De har gjort mig den Ære at tilskrive mig 21de og 22de d. M. S. M. har med saa meget større Tilfredshed erfaret, at Stockholms Hof samtykker i uførtøvet at indlade sig i Fredsunderhandlinger med samme, som Antagelsen af det i denne Hensigt gjorte Forslag nødvendig maa indbefatte en fuldstændig Betagelse af de Betingelser, hvortil dette Forslag var knyttet. Da imidlertid den foreslagne Underhandlings Udfald alene afhænger af dette Punkt, er det vigtigt for mit Hof, før Underhandlingerne aabnes, at erholde en usorbeholden Forsikkring om, at den svenske Regjering virkelig acqviiescerer ved de Betingelser, under hvilke S. R. M. har tilbuden at underhandle om Fred med den.

Jeg vover som en Følge heraf at indbyde D. G. til paa en bestemt Maade at meddele mig Deres Hof's Hensigter i denne Henseende, og jeg holder mig overbevist om, at De selv vil søle, at dette Forlangende er grundet paa Attras efter at bortfjerne en Uvisshed og forebygge Banstueligheder, som udsætte mit Hof for at see sine Forhaabninger stufede og sit Diemed forfattet. Dette Diemed var intet andet end at komme det hurtigste muligt til det Forlig, som mit Hof levende ønsker, ellers ¹⁾ skulde S. M. have indstrænknet sig til at oppebie den almindeligste Underhandling, som Hoffet i Petersburg har behaget at foreslaae samme, og til hvilken Kongens Minister i Rusland befindes forlængst forsynet med Fuldmagt

¹⁾ [S Aftrykket i Ablersparres Handl. V. 133 er her og ovenfor uden Tvivl enten noget oversprunget eller Trykfeil indløben. Oversættelsen er givet efter den sandsynlige Mening.]

og Instructioner. Forslaget, at beramme Underhandlingen i Jönköping, møder ingen Indvending fra vor Side, og dersom D. E.s Svar, hvorom jeg ikke tvivler, vil blive overensstemmende med vore Ønsker, vil mit Hof snarest mulig udnævne og affende den Person, som det hertil vil vælge.

No. 56 (til Side 223).

Blandede Antegnelser angaaende Kronprinds Carl Augusts Ophold og Embedsstilling i Norge. 1)

(Efter Adlersparres Handlingar V. 1-11.)

On honest man the noblest work of God.
Pope.

Denne Fyrstes fleeraarige, glimrende og hæderlige Forsvar af det nordiske Rige, hvis Styrelse og Forsvar til Lands og Vandts var ham anbeføjet, udfordrer en vidtløftig Bearbejdelse, der vissefælgelig ei vil savne en passende og værdig Behandling i en meer eller mindre fjern Fremtid; saa meget sikrere som fuldstændige og talrige Materialier til en saadan ere i sikker Forvaring. Under Forventning af denne fremtidige Fremstilling bør man ei tvivle om, at jo mere og mindre betydelige Efterretninger om denne, med Hensyn til Mandighed, opløst Forstand, Redelighed, simple Sæder og klippefast Character, i Sandhed nordiske Prinds skulle ansees af Værd for hver, i ædel, mandig og reen Betydning nordisk Mand.

Denne Prinds udnævnedes den 10de Juni 1803 til Generalmajor, commanderende General over Tropperne Søndensjelds, Inspecteur over Infanteriet og de lette Tropper i samme District, Chef for det Søndensjeldske Regiment, samt Commandant over Frederikssteens Fæstning med 8000 Rd. aarlig Løn, foruden de i Norge saakaldte Generals-Tillæg og Emolumenter.

Prindsens Kundskab og Embedsiver i den militaire Virketreds er ophøiet over al Berømmelse. Han omfattede med sin Omsorg alle Anliggender og søgte at afhjælpe alle Brøstfældigheder. Han forbedrede Fangeindretningerne, forskaffede Fangerne bedre Underholdning og gavnlig Beskjæftigelse til Nytte saavel for Staten som for Private. Krigsstanden ansaa han værdig den omhyggeligste og utrætteligste Omsorg, fri for al Tant, barnagtig Leg og glindsende Pragt; han ansaa dens ifølge Natur og Bestemmelse givne Alvor uforenelig med det yngre eller ældre Barns Smaahedsaand, Lege og Prydelser. Mandighed, Legemets Haardførhed, Iver for Fædrelandets Selbstændighed, Frihed og Velstand, burde i hans Tanter staae i stadig Forbindelse med og under sikker Veiledning af theoretiske Kundskaber i alle Krigshaandteringens Grader og Classer. Han ansaa dette for noget ganske andet, end hiin Tids gjøglende Øvelser og Beklædningsraffineringer, som i andre mere og mindre fjerne Lande, til Latter og Foragt for hvert seende Die, ansaaes nødvendige og vigtige for Rigets Forsvar. Han indsaar tillige med inderlig Tilfredshed, at han havde at gjøre med en ufordærvet Nation, som forstod at vurdere og med varm patriotisk Iver paastjønne hans Bestræbelser for dens Vel.

1) [Disse Optegnelser ere ifølge Adlersparres Bemærkning oversatte fra Norsk, og altsaa her atter førte tilbage i dette Sprog. Den ubekjendte Forfatter synes at være en Officer paa Frederikshald, maaste Spørsk, da denne har bekræftet det Aftryk af Gavebrevet til Frederikshalds Skole, som ogsaa er trykt af Adlersparre og altsaa indsendt med Optegnelserne.]

I Aaret 1804 stiftede han Garnisonen et Exerceerhuus, som tillige kunde rumme en Underviisningsanstalt for Underofficierer, *) og for denne Anstalt udvirkede han af Regjeringen en aarlig Sum til Underviisningens Fremme. For at forene Praxis med Theori lod han Eleverne ligge 3 Uger i Leir paa Exerceerpladsen og øve sig i Landmaaling efter Niemaal, Afstands Bedømmelse, Standsjers Opførelse, Standskurves og Fastiners Forsærdigelse m. m. Udgifterne saavel ved Provianteringen som ved Anstiftelsen af Munderingsstykker og andre Materialer udrededes af Prindsens egen Kasse. Han indrettede tillige paa egen Bekostning en høiere Klasse for Underviisningen, hvori de Underofficierer, som havde gjort de bedste videnskabelige Fremstridt, optoges. Dette medførte den Nytte, at 7 af disse Elever i Aaret 1807 og 1808 befordredes til Officierer efter udholdt Examen, og alle disse have gjort sig fortjente til deres Foresattes Tillid og Bisat. — For Officiererne i Garnisonen foranstaltede han Forelæsninger i militaire videnskabelige Emner. Paroldagene, d. e. to Gange om Ugen, examinerede han selv Officiererne i Exercretsreglementet og Felttjenesten. Sygehuset og hver syg Krigsmand, af hvad Rang og Værdighed som helst, Officier eller Soldat, ydede han en særdeles og omhyggelig Opmærksomhed gjennem en offentlig Forsorg og egne private Besøg. For Militaires og Borgeres Børn af begge Køn indrettede han 1805 paa Frederikshald et Institut, hvortil han af egne Midler købte en Eiendom, hvilken han 1810 aldeles skænkede Indretningen, og udvirkede til samme af Kongen 800 Rb. aarligen. †)

Gjennem denne ædle Fyrstes uafbrudte Bestræbelser og Opmuntringer, gjennem hans aldrig hvilende nsiagtige Narvaagenhed over Opfyldelsen af Embeds- pligter, blev Tjenestgjøringen saavel i Fred som i Krig forrettet med levende Hu og fuld Alvor, og aldrig blev Kongen fornærmet ved uforstyldt offentlig An- klage. Prindsens ædle og gode Hjerte, som ei kunde nægte dem, der henvendte sig til ham, Hjælp og Understøttelse, foraarsagede ofte, at hans indskrænkede Ind- komster ei svarede til hans Velgjørenheds-Udgifter, og det indtraf ikke sjældent, at

*) [Slige Underviisnings-Anstalter vare paabudne i alle Garnisoner ved Kgl. Res. 8. Juni 1804. — B.]

†) Gavebrevet lod saaledes: „Til Directionens behagelige Efterretning formeldes herved, at den mig tilhørende Gaard paa Frederikshald No. 560, hvor den oprettede Skole findes, skal fra nu af være af mig aldeles overladt, skænket og givet til Skolens be- standige Brug og dens Eiendom for Fremtiden, hvortil den ved dette mit Misfide med dens havende Inventarium skænkes og gives, dog med den udtrykkelige Betingelse, at dersom Fremtidens Forandringer skulde indtræffe, at Realskolen blev ophævet, og Hensigten af denne Gave altsaa ei meer vilde finde Sted, saa er det min Villie, at saavel Gaarden som Inventarium skal ved Auction offentlig bortsælges, og den derfor indløsende Capital tilfalde til lige Deling Frederikshalds Bues og det Søndenfieldeste Infanteri-Regiments Fattigvæsen, hvoraf da enhver af disse offentlige Stiftelsers Bestyrrelser modtager det halve Beløb, der anvendes lige med andre saadanne Gaver, der ydes til milde Stiftelser. Det til mig paa Gaarden udstedte Skjøde forbliver da fremdeles i Realskolens Directions Bærg, hvor det hidtil har været beroende, og op- hører fra dette Dødblik af at være mig tilhørende.

Om denne Skrivelses Indhold udbeder jeg, at vedkommende Bestyrere af Bues og Søndenfieldeste Infanteri-Regiments Fattigvæsen maa vorde underrettede. ved at med- deles hver for sig en bekræftet Gjenpart deraf fra Realskolens Direction, hvis gode Tilstaaelse at dette er fuldbyrdet jeg udbeder Hr. Oberstlieutenant Sejersted meddeelt. For det Øvrige skulde jeg tilføie, at da dette Brev maaskee kunde fornødiges thinglyst for vedkommende Jurisdiction, hvilket jeg og ønsker at maatte skee, saa paatvioler jeg ikke, at Directionen for Realskolen, efter dens mig velbekjendte roesværdige Nidhærhed for Alt, hvad med Indretningens Nytte og Fremtard staaer i Forbindelse, ogsaa for en saadan public Beljendtgjørelse efter Lovens Form har den Godhed at bære Omsorg.

Christiania den 8de Januar *) 1810.

Carl August,
Kronprinds af Sverige.

*) [Denne Dag staaer i alle bekjendte Afskrifter af Gavebrevet, uagtet Udnederen forled Christiania den 1de Januar, saa at det maa være en Feil enten ved Stedet eller Dagen.]

naar en Nødlidende kom til ham med Ansøgning om Hjælp paa en Tid, da det leed noget hen i Maaneden, han da bad den Ansøgende komme igjen næste Maaned, naar Prindsens Maanedsløn var falden. Hans Belgjæringer vare utallige, men de udsøvedes i den største Hemmelighed, uden mindste Skin af Braleri eller Fordring paa nogen højrøstet Taknemmelighed eller slavisk Afhængighed af hans Villie. Han havde mange Pensionairer saavel i Fredericia, hvor han før opholdt sig, som i Norge.

Hans daglige private Omgang og Levemaade, hvori Aabenhjertighed, Benflab og den varme Oprigtighed, som uforandret Redelighed indgiver, vare egentlige Bestanddele, havde, som hans Person, sin høie og sande Værdighed ved den rene Simpelhed, der indgød sand Høiagtelse, og skabte en Anseelse, som ei var Foster af Yppighed og skinnende Glands eller en smaaagtig Storhed, men gav ham Venner og saa at sige Dyrkere, som forbleve hans Venner endnu i Dødstimen, og hos hvilke hans elskede Minde ei før med Livet forsvandt eller forsvinder.

Nogle Træk af hans Levemaade, endstjønt i sig selv maastee tilspæteladende ubetydelige, turde dog fortjene at nævnes. Den udmærkede sig ved den største Tarvelighed, hvorved Midler til Belgjørenhed sammensparedes. Han stod op hver Morgen Kl. 6, og drak da en Kop Kaffe. Middagsspisning stede bestemt og i Hast Kl. 1, og bestod af 3 Retter Mad med et Par Glas Rødvin; derypaa indtoges atter Kaffe. Til Aftenen nød han Intet, og Kl. 10 gik han til Hvile. Formedelst hans saalunde bestemt ordnede tarvelige Levemaade og Lidsinddeling gjordes, som allerede bemærket, Besparelser, hvilke satte ham istand til at lette og bortskjerne Medmenneskers Lidelser, og tillige give sine Embedssteder en ordnet, paapasselig, aldrig seendragtig, vaklende og uregelbunden Gang. — Hans Tjenerstab bestod af 1 Kammertjener, 1 Jæger, 2 Rideskægte og 1 Kof. Hans Stald bestod af 2 Rideheste for ham selv, og 1 for hans Rideskægt, som fulgte ham. Denne Indstrænkning i Levemaade og Udgifter turde være sjelden blandt Personer af hans høie Byrd og Værdighed.

Prindsens fornemste Fornøielse i ledige Timer var Jagt. Den legemlige Anstrengelse, som derved anvendtes, var baade et Beviis paa hans stærke og hærdede Legemsbygning og bevarede dens Kraftfuldhed; men den gik nu og da over til en for Prindsens Helbred farlig Overdrivelse. Hans Helbred retablereedes dog snart uden Lægehjælp. 1808 den 15de Mai udnævnedes han til Generallieutenant. Samme Aar den 30te Juni udnævnedes han til General, som Belønning for de Bedrifter og det Held under Krigen, som udmærkede Norges Forsvar. Ved en kongelig Forordning af 20de Januar 1808 var allerede bleven fastsat, at den norske Armees første Division skulde, foruden Agershus og Christiansands Stift, tillige indbefatte Bergens Stift, men hvilken Bestemmelse dog ei skulde sættes i Værk, førend den i Bergen commanderende General Hesselberg tog sin Afsted, hvilket stede 30te Januar 1809. Aar 1809 den 30te Juli udnævnedes Prindsen til Feltmarskalk og Stattholder i Norge. Aar 1810 erholdt Prindsen Afsted fra sine Embeder i Norge, som udkaaret Kronprinds i Sverige.

No. 57 (til Side 223.)

Høitidelighed i Christiania den 29de Decbr. 1809.

(Af Bladet Alden 1810 No. 38.)

At Fredag den 29de Decbr. 1809 var bestemt til en Taknemmeligheds og Fredsfest, det havde Borgerstabet i Christiania tilmeldt Repræsentanterne i samtlige Stiftets Stæder, og her i Staden kundgjort ved en trykt Indbydelse, men det forkyndtes ogsaa ved Solens Opgang samme Dag ved Kanonernes Løsning. Paa samme Tid heisede alle Stibe og Batterier deres Flag, som valedede hele

Dagen igjennem. Kl. 10 aabnedes vor Frelser's Kirke, hvor Festligheden skulde begynde, til hvilken at høre og stue henved 2500 Mennesker — som er hvad Kirken kan rumme — bleve indladte. Det første som mødte Tilskuernes Bine var det paraderende Militaire og Borgermilicen i Kirkens Gange; en Obelisk, som efterlignede Marmoret, i Midten af Kirkens Kors; en Forsamling af Sangere og Sangerinder og Musici i Choret. Paa Obeliskens 4 Sider var anbragt regelvise Kongens og hans Vens, Norges elste Hærførers, Navnetræl og Kroner. Ovenover luede i Gulb den norske Løve. Kl. 11 knaldede atter Kanonerne for at tilkjenbegive, at Alting var beredt til Festen, ligesom der fra nu af ringedes med alle Kirkens Klokker, indtil Høitideligheden begyndte. Kort efter kom Norges og denne Festsdags Hædersmand og laurbekrandsede Gælt, den til Tronfølger i Sverige udtarne Prinds Christian August, og i hver Mine, i hver Bevægelse, eller rettere sagt i den udbredte Laushed fra dette Dieblif af og indtil denne Deel af Høitideligheden havde Ende, kunde man læse den Erbsvighed og Taknemlighed der var i Alles Hjertes. Han blev modtagen af Byens Repræsentanter. S. R. Høihed saavelsom Hans Durchlauchtighed Prinds Frederik af Hessen toge Plads paa Hs. Majestæet Kongens Stol, til hvilken var anbragt en ny Trappe inde i Kirken, betrukket med rødt Klæde. De høie Herrers Adjutantstab saavelsom Statens øverste Embedsmænd toge Plads i de tvende Stole ved Siden af Kongens Stol.

Efter Orgelets harmoniske Lyd betraadte Slotspræst Pabels Præbikestolen og holdt en Indledningstale, om hvilken Anmelderen ei vil foregribe Publikum i dets Dom, da han veed fra paalidelig Haand, at den vorder trykt. Da dennes Tale var tilende, istemmedes et herligt udført Chor, der var forfattet af den bekendte Digter Provst F. Schmidt; derefter et Recitativ og en Quartet af samme Forfatter. Den skønne Musik hertil skyldte man Statsraad Falbe. Nu fremtraadte Bisshop Bøch, og fra en ved Obelikken anbragt Talestol holdt en Tale; som ogsaa efter Forfatterens Løfte skal kunne ventes trykt. Mod Slutningen af Bishoppens Tale spingedes med de forskjellige Corpsers Faner, der vare plantede foran Obelikken. Den firkellige Deel af Festen endtes med et Chor; Ligt og Musik af benævnte Forfattere. Ledsaget af dem, der havde modtaget ham, gik S. R. H. Prinds Christian August samt S. D. Prinds Frederik under alle Tilstedeværendes ærbødige Laushed ud af Kirken. Kort efter havde Bishoppen med den nærværende Samling af Præster Oppartnings-Audience hos Prindserne.

Kl. 3 samlede et af Borgerstabet indbudet Selskab af Mandspersoner, omkrent 260 i Tallet, paa Cathedralstolens Bærelser. Der saaes samtlige Stadens civile, militaire og geistlige Embedsmænd, Repræsentanter fra alle Agerhus Stifts Kjøbstæder, og Borgere, som havde foranstaltet Høitideligheden, samt saa mange af de til Byen ankomne Fremmede, som Rummet kunde modtage. Ved 6 smagsfuldt og elegant dækkede Borde placeredes Alle uden Forskiel efter udtrukne Billetter. Begge Prindserne, den kongl. Regjeringscommission, Stiftamtmanden, Bishoppen, Prindsernes Adjutantstab og isørigt Personer af alle Stænder spiste ved Bordet No. 4. Under dertil forfattede Sange af Slotspræst Pabels, Pastor Wulfsberg og Overlærer Platou, under Kanonernes Torden, samt Hurraraab og Haandklap bleve følgende Slaaler udbragte: D. M. R. Frederik den Sjette! D. M. Dronning Maria! D. R. H. Prinds Christian August, Tronfølger til Sverige! D. S. D. Friederich til Hessen! Forsvarsstanden til Lands og Blands! Freden med Sverige! Held Naboriget og Held det ved dets Tronarving! Norge og Danmark!

S. R. H. havde den Gudhed, efterat hans Skaal var drukken med alle de Glædesyttringer, som man kunde vente af erkjendtlige Nordmænd imod deres frelsende Velgjører, at gaae igjennem de andre Bærelser, og hilse paa samtlige Gæster. Man kunde læse paa den Edles Masyh hans Hjertes Bønløser.

Alle vegne blev han modtaget med et fornyet Glædesraab, hvilket selv den udenfor forsamlede Mængde besvarede af Hjertets Grund. En glædere Stemning forenet med høitidelig Enthusiasme og passende Maadehold kunde man neppe tænke sig. S. R. S. foreslog og udbragte en Skaal for Christiania Borgere, og behagede gunstigen at yttre sin Tilfredshed og sit Sindelag. Det smukke Rjens Skaal blev heller ikke glemt, men som det sømmer Forstandige, brød man af midt i Glæden, for ei at overdrive Nydelser indtil den bliver modbydelig. — Nogle forsamledes nu i andre Værelser til Samtale og passende Forfriskninger. Andre forlystede sig ved at tage omkring i Byen for at bestue den alle vegne anstillede Illumination, og derved adskillige smukke og betydningsfulde Transparenter. Kl. 10 om Aftenen samledes nogle hundrede Damer og unge Mandspersoner til et prægtigt Bal, som vedvarede til næste Dags Morgen. Ja selv denne Dag var en fortsat Fæst; thi paa den blev hele Garnisonen beværtet til Fornøielse. De Fattige havde man paa Festens Dag ikke forglemt. Kort Intet syntes at være forglemt, som kunde bidrage til Dagens Hæder og Festens Forstjønnelse, og længe — længe vil denne erindres i alle retsindige Nordmænds Hjerter. Søndagen næstefter, som var Aarets sidste Dag, forsamlede sig med eendrægtig Hu samtlige Stadens civile og militaire Embedsmænd tilligemed andre her nærværende Honoratiøres og Borgerkabets Repræsentanter, hvilke en corps gjorde S. R. S. deres Opvartning og naadigst bleve modtagne. Enhver af disse Scener var meer end en blot Ceremoniel; thi de kom fra Hjertet og gik til Hjertet. Førsten vilste sig som Menneſte, som ædelt Menneſte, ja som deres Ven, hvis Værd han kjendte og agtede.

Men vor Glædes Himmel blev snart formørket ved den sørgelige Forestilling om den forestaaende og al! uundgaaelige Skilsmisse fra denne Norges varme Ven. Efterat han havde udstedt den hjertelige og søndige Tiltale til Nordmændene, som er dateret 30te Decbr. afvigte Aar, drog han bort fra Christiania den 4de Januar om Morgenen, og hans høie Afreise blev tilkjendegivet fra Fæstningens Volde med 27 Kanonstød, hvoraf ethvert syntes ligesom at faare alle ham hengivne Hjerter. Han blev ledsaget af S. D. Pr. Friderich af Hessen; men et stort Selstab af Embedsmænd og Andre var i Forveien reist ud til Nas Bræstegaard, 2½ Mil fra Christiania, hvor de modtog S. R. S., som indtraf der ved Middagstid. Selstabet blev beværtet af Stabsofficererne fra Christiania. Efter et Par Timers Ophold stilledes S. R. S. fra dem paa en meget rørende Maade. Ikke Faa fulgte med ham endnu længere, og allerede har Nygtet givet foreløbig Efterretning om den glimrende Hæder, hvormed han alle vegne paa sin Reise blev modtagen, og Liden vil vist ikke forsømme at berette os det Nærmere herom.

No. 58 (til Side 245).

Tanker angaaende det svenske Tronfølgervalg i Drebro 1810.

(Oversat af Adlersparres Handlingar. IX. 1-8.)

Underdanig B. M.

J Anledning af Gaarsdagens Samtale, samt for at adlyde de Befalinger, D. R. M. da i Raade behagede at give mig, maa jeg i Underdanighed anføre følgende. Prinds Frederik af Augustenborg synes at være en meget elstværdis Mand. Han omtales ved Kamlösa med stor Berømmelse, var yndet af Alle,

*) [Forfatteren af dette Brev til Kongen og det følgende Udkast (til Votum paa Rigsdagen) er uden Tvivl G. Adlersparre, som om Sommeren 1810 var udtraadt af Statsraadet.]

markerebe i sin Samtale store Kundskaber, og maa i Danmark være vel bekendt. Han har t. Ex. Overblikket over det hele Underviisningsværk. Om han ei fuldt kan sættes ved Siden af den uforlignelige Søn, D. K. M. i en bedrøvelig Stund har tabt, begavet med alle store og elstværdiske Egenstaber, saa kan han desuagtet være værd D. K. M.s og det svenske Folks Kjærlighed. Han er den ogsaa værd i Følge de Underretninger, som jeg har kunnet indhente. I Gaarets Farve, i Dinnes Udtryk og i Bægten har Prinds Frederik Lighed med sin afdøde Broder. Han var usigelig yndet og elstet af Alle ved Ramlösa. Allerede i Egenstaber af at være Broder til Prinds Carl August eier han Fortrinset til D. M.s Kjærlighed, til den svenske Nations Hoiagtelse, til den norske Nations levende Hengivenhed. Jeg vover ei at yttre mig tydeligere. Han er en uafhængig Prinds, har et i Fremtiden lovende Slægtstaber med det danske Kongehuus, uden at være nu i dets Fortrolighed. Det er en maastee meget betydelig Fordeel, at han har en 12 Aars gammel Søn, som heter Carl August. Om jeg nu eiede den Lykke at være D. M.s constitutionelle Raadgiver, saa vovede jeg i Underdanighed at tilraade:

1) At Prinds Frederik strax igjennem en Udsending i Naade inviteredes hid, under Paastud af at overse sin Broders Papirer og Esterladenskaber. 2) Sammentaldelsen til Rigsdag udsærdiges i Dag for at forekomme uden- og indenlandste ellers uundgaaelige Rabaler. 3) Tilgemaade udsærdiges i Dag et af H. K. M. selv forfattet Brev til Keiser Napoleon, som udtrykker hele Følelsen af det lidte Tab, som levende beskriver den Hedengangnes Opsørsel under D. K. M., som afmalder den Kjærlighed han nød af det svenske Folk, og udtrykker den Trøst D. M. skulde føle ved at faae den Afdødes Broder til Søn.

Udtog af en Concept.

— — — Det er min Overbeviisning, at de Grunde, paa hvilke man har støttet den allerede afgivne Betænkning, være fuldkommen gyldige; at Prindsen af Augustenborg saavel i Henseende til sine Egenstaber som sin private Stilling fortjener Fortrinet fremfor alle Andre ved vort Valg af Tronsfølger, at de nyeste Documenter, som ere blevne os meddeelte, ei ere af den Bestaaffenhed, at de bør medføre nogen Forandring i hvad man har troet og yttret. Det er ei Lovgivningen tilladt, at grunde en Mening paa Documenter, som ikke have noget Skin af Autenticitet. Disse kunne virke paa hver Mands private Overbeviisning; de kunne opløse en Sag og en Stilling, de kunne medføre stor Virkning; men de bør aldrig lægges til Grund for en officiel Betænkning.

Andre Omstændigheder ere alligevel nylig indtrufne af den Bægt, at jeg skulde ansee mig utilgivelig at tilsidefætte mine Pligter imod Konge og Fædreland, ligesom min Dømmekraft fortjente høiligen at badles, om jeg ei tog dem med i Beregning. Jeg siger endnu engang: vigtige Omstændigheder ere nyligen indtrufne; de have viist sig siden den hemmelige Comitee afgav sin underdanige Betænkning. Paa det Synspunkt, under hvilket man seer, beregner og leder disses Virkning, beroer i mine Tanker mit Fædrelands Oplosning eller Bestaaen. Den almindelige Mening i Sveriges lovgivende Forsamling har betydeligt og ganske nylig forandret sig. En Pluralitet for Prindsen af Augustenborg skulde nu efter min Overbeviisning usikkert kunne ventes. Om den, næsten aldeles mod hvad man kan formode, kunde vindes, blev den lidet overveiende.

H. K. M. har i sin sidste naadige Skrivelse givet tilkjende, at H. M., hvis høie Opmærksomhed og Villie tilforn har været alene rettet paa Prindsen af Augustenborg, nu af uforglemmelig Omhed for sit Folk, og med ædel Tilsidefættelse af sin ømmeste Tilbøielighed, har fæstet sin høie Opmærksomhed paa en anden Prinds. De Documenter, som nu ere blevne os meddeelte, indeholde Tilbud af Fordele, som det ei staaer i Prindsen af Augustenborgs Magt at give.

Kundskaben om disse Fordele er med stor Omhyggelighed bleven udbredt blandt Almeenheden. Det er ikke deres egentlige Værd, jeg har taget i Beregning, men deres Virkning paa en ædel og klarsynet Prinds, som ei kan tilbyde Sigt. De Forstninger, som jeg med yderste Omhyggelighed har kunnet anstille, de Grunde jeg har kunnet underkaste mit Omdømme, har fuldkommen overtydet mig om, at Prindsen af Augustenborg er en Fyrste af udmærket og usædvanlig Dplysning, af den æbleste Tænkemaade og Fasthed i Charakteren, og begavet med de Egenskaber, som skulde oplive vor alderstegne Landsfaders sidste Leveaar. Alligevel ere Domme af en ganske modsat Art blevene udbredte overalt og have overalt rodfæstet sig; de ere af den Bestaffenhed, at de skulde gjøre den svenske Tronsfølge modbydelig for denne Prinds, enten før eller efter hans Tidkomst; de ere ei af den Art, at de kunde lokke en ikke ærgjærrig Prinds fra huuslig Lyksalighed og philosophisk Rolighed til Storme og Farer. — — — Alene den ham mødende almene Kjærlighed, Velvillie og Tillid skulde have denne Kraft. Sverige var aldrig blevet Carl Augusts Fædreland, om han havde bemærket en Splid i den lovgivende Magts Tænkemaade, eller en ham mødende almindelige Uvillie fra sine nye Landsmænds Side.

Disse ere de Omstændigheder, som ganske nyligen ere indtrufne. Jeg saae et tydeligt Samtykke i Prindsens Svar; jeg seer nu med fuldeste Overbeviisning, at han ei modtager den svenske Tronsfølge, om han endog dertil vælges. Jeg maa endog bekjende, at jeg med Smerte skulde see en ædel, dydig og velvillig Prinds under disse Omstændigheder betræde den svenske Jord. En længere Forhaling af Tronsfølgervalget; et Valg som ei antages; stridende Meninger, maafee en Brydning mellem Konge og Folk; vore tilbageværende Nationalkræfter i Strid med hverandre; en ankommende Tronsfølger mødt med Uvillie og Mistro: — see der det ældgamle Sveriges jikkre Oplosning, et Alt omstyrrende Tidstrum, forfærdeligt ved Storme og Skibbrud. — Naar det af de Grunde, som jeg har anført, er en Umulighed, at Carl Augusts Broder kan blive vor Prinds, staaer der efter min Overbeviisning blot et Formaal tilbage: Prindsen af Pontecorvo. Dette Valg synes nok ledsaget af Farer og Uleiligheder; men hvert andet skulde true med større Farer. Dette Valg kan paadrage os Uvillie og Fiendtlighed fra Verdens største Sømagt; den Prinds, vi vælge, skal i Begyndelsen være fremmed for vore Sæder, vore Love og vort Sprog; men enhver opløst Ven af det svenske Fosterland skal dog med Overbeviisning kunne sige: naar En af Europas største Feltherrer leder vor Krigshær i Striden, kan Sverige et lues af udenlandsk Magt. Under en kraftfuld Mand's Styrelse skulle alle indenlandske Kabaler og alt Pøbel-Rasert opløses. Den Prinds, som af sit Fædreland og i Fiendens Land er lige høit elsket for sit Retfind og sin Mennesselighed, skal med dobbelt Nidkjærhed antage sig sine nye Landsmænds Rettigheder og Velsærd, naar de have givet ham det høieste Bidnesbyrd, som kan gives, paa Tillid og Kjærlighed. Paa disse Grunde kunne svenske Mænd efter min Overbeviisning støtte sit Valg og sine Forhaabninger. — —

No. 58. b. (til Side 247).

L. v. Engestrøms Beretning om Tronsfølgervalget efter Kronprinds Carl Augusts Død.

(Af Grusenstolpes Portefeuillen. II. 175—199.)

Christi Himmelfartsdag, som var den 31te Nat, kom Kronprindsens Gaand-Secretair Kullberg til mig omtrent Kl. 10 Formiddag, just da jeg agtede mig at gaae ud. Han saae forstyrret ud. „Hvad fattes? sagde jeg. „Er De syg?“ — „Nei; men jeg har faaet ubehagelige Lidender.“ — „Hvad da? — Er Kron-

prindsen syg? — Har han Feber —?” — „Nei, det er værre —.“ — „Slig frem!“ — „Han er død.“ — Min Bestyrtelse kan jeg ikke beskrive.

Jeg skyndte mig til Cabinettet og bad Kullberg komme hid med Major Forsell, som havde bragt Livenden fra Qvidinge. Han kom og berettede mig og Hoffantsleren Sagen. Jeg bad da Wetterstedt anmode samtlige Statsraadets Medlemmer at samles hos mig, paa det vi kunde raadslaae. Jeg sendte Bud efter Livmedicus Weigel og Archiater Schulzenheim, af hvilke den sidste var hos sin Søn paa Frösunda, og begav mig saa op til Kongen. Længe maatte jeg vente, indtil jeg fik bort alle ved saadan Leilighed undværlige Personer. Af dem var Biskop Murray den vanskeligste at blive af med. Jeg betroede nu Sagen til Cancellieraad Battram, og vi gik ind. Lang Tid behøvedes for at berede Kongen paa en sorgelig Livende. Først vilde han ei troe, at Prindsen var syg, og siden ikke, at det var farligt. Endelig sagde han: „Lever Prindsen?“ — „Nei Deres Majestæt.“

Da begyndte han at skjælve paa en saa stræffelig Maade, at jeg begyndte at frygte for ham selv. Battram gik ud for at søge Hjælp, og jeg satte Kongen paa en Lænestol. Schulzenheim var just ankommen. Han og Weigel kom ind med Battram, og droge Omsorg for Herren. Han brast endelig i en heftig Graad, og blev siden noget mere stille. Jeg bad S. M. tillade Statsraadet at tage de for Dødblikket nødvendige Forholdsregler, paa det han kunde tilbringe den øvrige Deel af Dagen uden Besvær. Dette bifaldtes. Jeg overgav Kongen i Lægernes Hænder og traadte af. I Forgemakket fandt jeg Overkammerjunker Baron Claes Flemming, og bad ham følge mig til Dronningen, som var ved sit Toilette, men dog modtog os, da jeg sagde, at mit Errende var af vigtigste Betsaffenhed. Hun tænkte paa ingen Ting mindre end den Hændelse, jeg havde at berette, og havde hele Formiddagen sysselsat sig med en Dragt for Hoffruentimmerne under Hoffets Ophold paa Drottningholm og Haga, som da paatænkes. Jeg sagde hende: „Jeg kan give Deres Majestæt den tilfredsstillende Efterretning, at Kongen befinder sig vel, endstjønt jeg har været nødt til at bringe ham den sorgelige Efterretning, at Kronprindsen ikke er meer til.“ Hendes Forundring over en saa uventet Livende var stor. Hun vilde ufortøvet gaae op til Kongen, men vi bade hende biev, indtil Kongen kunde noget fatte sig.

Jeg begav mig derpaa hjem, hvor jeg fandt hos mig Statsraaderne Rosenblad, Platen og Adlerbeth, Hoffantsleren Wetterstedt, Statssecretairene Rosenstein, Järta, Börzell. Adleroreutz, nommé conseiller-d'état après Adlorsparre, n'était pas en ville. Il revint dans la nuit. Rosenstein, som holdet af at perorere, som vil erstatte med Phraser, hvad der fattes ham i Styrke, hævede sin Røst og sagde: „Lader os nu være Venner og glemme Alt Sammelt.“ — „Til hvem taler Du? sagde jeg, Jeg har Intet hverken at bebreide mig eller at glemme.“ — Om Formiddagen blev intet Andet afgjort, end at Prindsens døde Legeme af Chymister skulde undersøges, for at udforske, om han var forgivet, og disse burde nedsendes fra Stockholm. Jeg forestillede forgæves, at man derved skulde give Anledning til en Tro, som kunde have ubehagelige Følger. Jeg bad da, at man skulde sende Rogle fra Lund, for at vække mindre Opmærksomhed; men jeg blev overstemt. Berzelius og Pontin skulde reise, og Følgen af denne Reise blev — den uskyldige Grev Tersens Mord.

Om Eftermiddagen gjorde jeg en Skildring af Sveriges politiske Stilling, som satte os ud af Stand til rigtigt at lide paa nogen anden Magt. Jeg foreslog, at Kongen skulde skrive til Keiser Napoleon, og begjære hans Raad med Hensyn til Tronsfølgen, for at interessere ham for dens Forsvar, som blev valgt. Det vandt Alles Bifald, og Rosenstein vilde ikke lade denne Anledning til at smigre Wetterstedt ubenyttet. „Og da bør, sagde han, vor bedste Negotiatour sendes til Paris. Baron Wetterstedt er den Eneste, som kan gjøre Riget denne

vigtige Tjeneste." Jeg lod det gaae første Gang; men da han kom igjen anden Gang, svarede jeg: „For det første er ikke Spørgsmaal om at underhandle, men om at afgive et Brev. Dernæst har Kongen Ministre ved det franske Hof; saa er og Hofkantsleren nødvendig hjemme, og endelig spørges Herrerne tilraads om Sagen, ikke om Maaden at udføre den paa." — Hermed afbrødes Spørgsmaalet. — Midt under vore Overlægninger kom den forargelige Chargé d'Affaires Desaugiers og plagede mig med sine Klagemaal over Handel med England. Med Nøie blev jeg ham qvit, og sit affluttet hvad der var paa Bane. Jeg bør anmærke, at Wetterstedt og Järta vare de ivrigste for at faae Berzelius og Pontin affendte. Efter endt Raadspleie gik jeg op til Kongen for at aflægge underdanig Beretning og modtage Sammes Befalinger til Morgendagens Statsraad. Aftenen tilbragtes i Cabinettet, for at expedere d'Her. Chemister og nødvendige Estafetter. Seent sluttedes denne betydningsfulde Dag.

Morgenen derpaa fandt jeg Baron Adlersparre i Kongens Forgemaal. Han havde ikke et saa bedrøvet Udseende, som jeg havde formodet. Han kom da fra Kongen, og havde overtalt H. M. til at udsee Hertugen af Augustenborg til hans Broders Eftersølger. Medkommen i Statsraadet erklærede Kongen os sin Beslutning; Alle understøttede den; dog foreslog Adlercreuz Hertugen af Oldenburg, mod hvilket virkeligen Intet var at indvende uden hans Forbindelse med Rusland. Jeg sagde, at jeg ikke kjendte Hertugen af Augustenborg, men han var en Broder af en elstet og savnet Herre; han havde tvende Sønner, og saaledes fjernedes Tanken om en Tronledighed, og han var saa ubetydelig, at vi for hans Skyld ei skulde komme i Trætte med nogen anden Magt. Brevet til Keiser Napoleon skulde alligevel afgaae, men stiles saa, at det skulde udmærke Hertugen af Augustenborg som den der ønskedes, og — NB. paa Baron Platens indstændige Begjær, saa, at det afvendte al Tanke om Valget af en fransk General. Wetterstedt opsatte Brevet, der justeredes den 2den Juni. Baron Adlerbeth, endstjont ligesaa stor Huusholder for Kronen som for sig selv, paastod, at endelig to Courerere skulde sendes, hvoraf den med Doubletterne over Pommern, for ei at løbe Fare for at opsnappes af de Danske. Denne Baron Adlerbeths Frygt lagde Grunden til Prindsen af Pontecorvos Valg, som nedenfor skal berettes.

Torsdag Aften kom Tidenden om Prindsens Død til Upsala, og Fredag Eftermiddag stod Baron Otto Mörner i Cabinettet. Hans tilkommende Svoger Hofkantsleren bad om Tilladelse for ham til at gaae som Courer til Paris. Han havde været i Frankrige, kjendte Duroc, og skulde ganske vist udrette store Ting for Fædrelandet. Derpaa regnede jeg vel ikke stort; men jeg havde hørt sige, at han havde udmærket sig i Krigen, og jeg vilde vise Wetterstedt Benstad. Saaledes staffede jeg ham Kongens Tilladelse, og han reiste til Upsala, for at komme tilbage Søndag Aften. Løverdag Aften affærdigedes en Cabinetscourer med Brevet til Keiser Napoleon. Træt efter Arbeide, som nu næsten havde været i 3 Dage, sagde jeg ved Bortgangen fra Cancelliet til Statssecretair Järta: „I Morgen skal jeg sove længe, og ingen Ting gjøre hele Formiddagen." — — „Det er D. G. ikke sikker paa", svarede han — og rigtigt var det sagt; thi Kl. 7 Søndag Morgen blev jeg vaagnet af Majoren Baron Andarsvård, som var affendt af Baron Lagerbjelke for at forberede paa en hundrende Note, som skulde indkomme fra den franske Chargé d'Affaires, for at erklære, at Keiseren ansaa sig i Krigstilstand med Sverige, saafremt ikke den engelske Chargé d'Affaires Forster inden 5 Dage havde forladt Stockholm. Knapt havde jeg giennemlæst Lagerbjelkes jamrende Depesche, førend den franske Chargé d'Affaires Desaugiers ankom og fremviste de Befalinger, han havde faaet. Jeg svarede at jeg over hans Andragende skulde indhente Kongens Uttring, og reiste ogsaa strax til Haga. Dronningen befalede mig til Middag. Endstjont jeg ellers er

Resten nok over mig selv, til ei at lade mærke Sorg og Uro, saa jeg dog nedslagen ud. De Kærværende tilstrev det Kronprindsens Død. Den havde vel sin Deel deri; men Træthed, Mangel paa Søvns og Bekymring over den franske Rote havde lagt saa megen Lyngde i Bægtstaalen, (råga på målet) at jeg laa under. Alt, hvad videre hører til Fosters Reise, hører ei hid. At den skulde finde Sted inden fastsat Tid, derom blev Lagerbjelle underrettet med en Courer, som overførte Doubletterne. Ancarsvård sagde, at det burde være ham, da han paa ingen andre Billaar havde paataget sig Lidelsen. Saaledes var Mørner paa Veien ikke at komme til Paris, men han kom overeens med Ancarsvård, og de reiste sammen Mandags Aften.

Da Kongen skrev til Prindsen af Augustenborg for at tilbyde ham Successionen efter sin Broder, valgte H. M. til Brevbærer Oberstlieutenant Holst, salig Kronprindsens Adjutant; thi — sagde Kongen — han kan bedre end nogen Anden overbevise Hertugen om, at hans Broder ei blev forgivet i Sverige. Nogle Dage efter Holst's Afreise sagde Wetterstedt til mig i Platen's Kærværelse: „For at være sikker paa, at Hertugen modtager det, er det vel bedst at sende Baron Platen til ham, og han er færdig at reise.“ — „Kongen“, svarede jeg, „kan ikke stille nogen Statsraad som Courer, det er under dennes Værdighed. Naar Spørgsmaalet bliver om at modtage Hertugen, da bør Platen ihukommes.“ — „Steer det ikke snart“, sagde Platen, „saa er det for seent.“ — Wetterstedt indvendte, at man burde sende en Svensk, og at Holst, som Nordmand, ei var at lide paa. — „Da Herrerne forleden Dag“, svarede jeg, „bevilgede ham en større Pension, end nogen Svensk har faaet, berømte de hans Paalidelighed.“

Dette mislykkede Forsøg affrættede ikke. Nogle Dage senere, efterat Statsraadet var forbi, kom Wetterstedt med H. E. Grev Essen til mig, for at overbevise mig om Nødvendigheden af at sende en Svensk til Hertugen af Augustenborg, og at denne Svensk burde være Platen. Jeg svarede, at jeg ikke ansaa det nødvendigt, men for at tilfredsstille deres Samvittighed kunde vi jo alle Tre gaae til Kongen og indhente Sammes naadige Villie. Vi begjærede og fik Audience, i hvilken jeg sagde, hvad Grev Essen og Baron Wetterstedt attraaede; at jeg for min Deel fandt det unødvendigt, da Kongen havde gjort et saa godt Valg af Brevbærer, som Oberstlieutenant Holst's; men skulde H. M. finde, at Holst behøvede et aarvaagent Die, saa kunde ingen saa betydende Mand som en Statsraad sendes, i Særdeleshed da man ikke havde noget Grinde at give ham, som var ham værdigt. Behøvedes Noget, som skulde overtale Hertugen til at modtage Successionen, saa kunde dertil bruges Essens Svoger, General, Baron Bligen von Finede, som fra sin Eiendom i Fyen kunde heelt ubemærket gjøre en Reise til Hertugen. Skulde blot Holst's Opsærsel bevogtes, saa kunde Wetterstedts gode Ven Kammerherre Silfverstolpe sendes. Til hans Afsendelse havde man en Anledning; thi Kronprindsen havde efterladt sig Doubletter af de danske Ordener. De han havde faaet af Kongen af Danmark, burde overleveres høibemeldte Herre, og de øvrige tilhørte Hertugen. For at Udvalg kunde gjøres, skulde alle afleveres til sidstnævnte Herre. Dette vandt Kongens Bisald, og Silfverstolpe afreiste. Det forsvundne Haab, at bemægtige sig Hertugens Person, affledkom en Forandring, som senere hen skal sees.

Freitag Eftermiddag, den 6te Juli, kom Wetterstedt til mig i Cabinettet og sagde, at Baron Mørner var kommen tilbage og havde vigtige Ting at berette, hvilke han blot kunde sige os Begge. Han kom ind. „Det gjør mig ondt“ — sagde jeg til ham — „at De ei længer har kunnet more Dem i Paris. Hvad fører Dem saa hastigt hjem? Har De Ondt eller Godt at sige os? — „Godt“, svarede han. — „Naa, Gud stee Lov; det ere vi ikke vant til. Hvor ere Deres Depescher?“ — „Jeg har ingen flige; thi jeg vilde ei modtage Noget af Baron Lagerbjelle.“ — „Hvad bringer De da?“ — „At jeg har formaaet

Prindsen af Pontecorvo til at modtage den svenske Krone." — „Hvorledes kunde De tale med ham derom, uden at være befuldmægtiget?" — „Der tales i Paris om Kongen af Danmark. Vælges han, saa bliver Sverige en dansk Provinds. Vor eneste Redning er Prindsen af Pontecorvo." — „Er De stiftet paa, at han modtager Tilbudet, saa at De ei paa dobbelt Maade compromitteres?" — „Na nei, jeg har her et Brev." — „Fra ham til Dem?" — „Nei, fra mig til ham." — „Hvad beviser det?" — Under denne Samtale indtraadte G. G. Grev Esfen. Da han saae Wetterstedts og min Forundring, spurgte han om Marsagen. Jeg bad Mørner berette. Efterat han havde endt, sagde Esfen: „Dreng (Poike), Du burde sidde der, hvor hverken Sol eller Maane skinner." — Søndag Morgen afreiste jeg til Haga, og indgav underdanig Rapport om Mørners Beretning. Baron Adlercreuz var ogsaa derude og fik Kongens Befaling til at forkynde Mørner Arrest.

Den 13de Juli begroves Prinds Carl August. Da vi vare komne fra Begravelsen, spurgte Wetterstedt mig, om jeg ei vilde betro Sagen til Statsraad Baron Platen, som skulde reise tidlig næste Morgen for at træffe Grev Wedel, og siden komme til Drebro Rigsdag (NB. Platen og Adlersparre sagde altid, at Sverige skulde gennem Wedel faae Norge). Den 13de om Aftenen betroede jeg Platen, hvad Mørner havde medbragt. Den 14de reiste han, og den 20de var han i Drebro, arbejdende for Prindsen af Pontecorvo. Han sagde, at Grev Wedel fraraadede Hertugen af Augustenborgs Valg og talte for Prindsen, hvilket alligevel syntes lidet troligt, da de aldeles ikke kendte hinanden.

Afskrift af et Brev fra Grev Brede, Paris 28de Juni 1810.

Dagen efter min Afskedsaudience hos Keiseren begjærede Baron Mørner en Samtale med mig, under Vilkaar af den dybeste Taushed, og min parole d'honneur, at jeg til Ingen skulde opbæge, hvad han havde at betro mig. Hans oprørte Ansigt gav mig Anledning til at troe ham engageret i en Duelsag, og jeg gav ham med Haand og Mund det affordrede Taushedslofte. Jeg nævner denne Omstændighed, for at oplyse D. G. om Marsagen, hvorfor jeg fortaug Mørners Hemmelighed for Lagerbjelle. Jeg var ordentligen bundet gennem en parole d'honneur, og jeg har endnu den Forbom fra gamle Tider, at jeg anseer et saadant Engagement heiligt. Hvor støvende det maa synes, at lade Kongens Minister paa Stedet (og hvad næsten meer er, en Person, som viser mig alt Respekt og Fortrolighed) ukyndig om en Demarche af Natur som denne, saa maa han dog tilgive denne irregularité en faveur af et Briacty, som han ei kan dable. — Men jeg kommer tilbage til Sagen. Mørner betroede mig, at mange Folk i Sverige hviagtede Prinds Pontecorvos store Egenstaber, og at han rimeligen ved Rigsdagen vilde faae et stort Parti, om han satte sig paa Listen af Candidaterne til Tronsfølgen; at Mørner i Anledning deraf havde nærmet sig Prindsen, som syntes meget smigret af denne Tillid, men som havde svaret ham, at, endstjønt han troede Keiserens hemmelige Tilsielighed var for ham, kunde han dog ei love, at Keiseren gjorde noget offentlig Skridt til hans Favør, fordi han ei vilde øve nogen Indflydelse paa de Svenskes frte Valg, og at han (Pontecorvo) meget vel vidste, at Keiseren hverken havde givet Lagerbjelle eller mig (Brede) noget ret bestemt Svar, ikke heller til en vis Grad bundet sig ved det Brev, han havde skrevet til Kongen af Sverige; men han skulde ikke bestomindre usfortøvet betro Keiseren Sagen og indhente hans Tanker.

„D. G. kan let indsee, hvor forbausset jeg blev ved denne Fortrolighed. Jeg havde i min Conversation med Keiseren altid fundet Noget saa ubetrukket, en saa liden interet for alle de Personer, hvorom der var Spørgsmaal som Tronsfølger, at jeg altid havde den Mistanke, at Keiseren i Grunden ønskede en Anden. Nu troede jeg at have en Straale af Lyb, og jeg besluttede at gøre

Alt, for at opdage det Sande. Lykkeligtvis havde jeg den Dag god Anledning til at see Prindsen. Han havde Morgenen før sendt mig et Par Pistoler ved G. Mørner, og jeg maatte takke for Presenten. Jeg valgte hertil just det Dieblif, da han kom tilbage fra St. Cloud. Prindsen nærmede sig mig strax med en Aabenhjertighed, som er ham egen, i det Mindste i dette Land. „Kjender De, min Herre, spurgte han, en ung Baron Mørner, og den Fortrolighed, han har vist mig? Jeg begjærer Deres oprigtige Tanker baade om Tingen og om Personen.“ — Hvad Personen angaaer, svarede jeg, saa kan De see, af hans Figur og fornemmelig af hans Demarche, at det er en ung étourdi og Enthusiast. Hvad Sagen derimod angaaer, saa bør jeg ei tvivle om, at jo i dette Dieblif, og inden Gemytterne kunne samle sig til en Eenhed, den Tanke har kunnet opstaae hos flere Personer, at en Person med Deres Fortjenester tillige var en passende Candidat. Om denne Tanke er meer eller mindre almindelig, kan jeg saa meget mindre sige, som Kronprindsens Død er indtruffen siden min Afreise, og jeg saaledes ei kan vide, hvad man i Anledning af hans Succession her og der omkring i Riget kan ønske. Alt hvad jeg veed er, at jeg officielt intet Ord har hørt herom, og at jeg med den Oprigtighed, De affordrer mig, bør sige, at De har tre Ting imod Dem, hvoraf i det Mindste to er af stor Betydning, 1) Religion, 2) Sproget, og for det 3de troer man, at De er i en mindre god Stilling til Keiseren.“ — „Hvad det Sidste angaaer, svarede han, smigrer jeg mig med, at det er ugrundet. Sproget derimod er en Grund af Betydning i det Mindste for nogen Tid. Men De bør vide, at jeg er født i Henrik den Abes Land, og at min hele Slægt har været Protestanter¹⁾. Min Moder er død i den Lære; jeg selv er instrueret i den, endstjønt min Fader som Catholik har ladet mig følge sin. Hvad Henrik den Abe har gjort, troer jeg ogsaa at kunne gjøre. m. m.“ Resten af hans Conversation gik ud paa hans Agtelse for den svenske Nation, paa hans Forsæt aldrig at virke for, men aldrig undvige, hvad Skiebne i den Vel kan beslutte. Han ønsker ei en Krone, men han frygter den ei m. m. Umuligt kunde jeg udfinde, om han havde nogen virkelig Bistand at vente af Keiseren; men han stillede dog flere Phraser saa, at jeg burde gjætte mig dertil.

„Imidlertid befandt jeg mig gennem Alt dette paa en vis Maade compromitteret ligeoverfor Keiseren. Han havde paa en saa fortrolig Maade talt med mig om Sveriges Affairer; han havde saa cordialement affordret mig en oprigtig Beretning om de Partier, som muligen kunde opstaae i Anledning af Tronsfølgen, at han med Grund maatte finde det underligt, at jeg havde fortiet et Parti for hans egen Undersaat. Jeg fandt mig krænket ved den Mistanke, at synes dobbelt eller Intrigueur. Jeg gik derfor directe til Hertugen af Cadore, med Begjæring, at han skulde forklare for ham, at jeg havde ageret med ham med den største Oprigtighed, at om jeg havde kjendt et Parti for Prinds Pontecorvo, skulde jeg allersørst have berettet dette; men at jeg først Dagen efter min Afstedsaudience havde erfaret Mørners Demarche hos Prinds Pontecorvo og det saakaldte Parti, som skulde være for ham i Sverige; at jeg vel kjendte den svenske Kjærlighed for Frankrige, og den svenske Admiration for Keiseren, som maaskee var rejalleret paa hans Generaler; men at jeg dog ei troede den Basis, hvorpaa Mørner grundede sin Opinion, determineret nok til at fortjene nogen stor Opsigt; med hvad mere jeg kunde sige, for gennem en længere Conversation at udele Cadores Tanker om Sagen; men det var som at vinke til en Død. Ministeren

¹⁾ I Rue de Bauly i Paris skal endnu den Dag i Dag findes et Handelshuus, hvorpaa hænger det Skilt: Bernabotte & Comp. Om dette Firma er beslægtet med det svenske Kongehuus, er Udgiveren ubekjendt. (Anm. i Portefeullen.)

var endnu mere boutonneret (indbesluttet) end sædvanligt, men fulgte mig dog et Par Bærelser længere ved Afsteden end i sædvanlige Tilfælde.

„Ligeledes har jeg havt en lang Conference med Alquier i samme Emne og Stil, uden at jeg kunde ulede det Mindste, som jeg kan med Sikkerhed opgive som Beviis for, at Keiseren vil understøtte Pontecorvo. Spørger D. E. mig, hvad jeg virkelig hos mig selv troer, saa svarer jeg, at Keiseren kanstke snstter det; men at han aldrig compromitterer sin Protection i noget Tilfælde, hvor Udfaldet er tvivlsomt; men at Alquier har med sig Gemmeligheden af Gaaden.

„Jeg stnder mig at reise hjem, saa snart mine Etiquetsvisiter give mig Frihed dertil. Jeg troer min Hjemkomst nyttig for Kongen ved det Begreb, jeg kan give om visse Ting her, som jeg troer bedre at kjende end nogen Anden; men som ei ere stiftede til at sættes paa Papiret, hverken en clair eller en chiffre.

„Spørger D. E. om mine Tanker om Prinds Pontecorvo, saa svarer jeg oprigtigt: at jeg for ham har en ubegribelig stor Hstagtelse, ei alene som Statsmand og Feltherre, men som dydig og ædel Mand. Vox populi, vox Dei. Hele Lydsland og hele Frantrige have denne Tanke. I sit private Liv er han her et virkeligt Exempel uden Lige; god Mand, god Fader, god Ven, god Formand, er han elstet af Alt, hvad der omgiver ham. En Slags Independance i hans Væsen har rimeligviis givet Anledning til den Mistanke, at han staaer sig mindre vel hos Keiseren. Jeg har dog flere Gange seet dem sammen, uden at see Anledning til denne Supposition. At han virkelig er hstagtet af Keiseren, vide Alle. Nu har jeg sagt Alt, hvad jeg veed om Prinds Pontecorvo — Alt, hvad jeg har gjort i Anledning af Mørners Etourderie. Jeg har været et Slags Diplomat her, og jeg har saaledes ageret en consequence. I Sverige bliver jeg simplement Baron Brede, og min Stemme giver jeg til den meest Fortjente. — —“

Afstrift af et Brev fra Grev Brede, 16de Juli 1810.

„En Attaque paa Dinene nøder mig til at indstille den Hastighed, hvormed jeg hidtil har gjort min Reise, og derfor assender jeg med en Courer Baron Lagerbjelles Depescher. Saasnart Baron Mørner var afreist fra Paris, underrettede jeg strax Baron Lagerbjelle om Mørners underlige Bestitning, og hvad jeg havde gjort for at følge denne Sags Spor. Jeg lader det staae derhen, om Sveriges politiske Stilling tillader at vælge en Franstmand til Tronsfølger; men at ville en Mand uden personlig Fortjeneste, er at tegne vor Dødsdom som Stat. D. E. behage at tilgive min Aabenhertighed: af Alle dem, som mulig kunne komme paa Tale ved Tronsfølgen, anseer jeg Prindsen af Augustenborg som den mindst passende. Jeg har omgaaes med Menneffer, som kjende ham personligen, og mit Omdømme er ei paa det Løse. (på høft).“ — —

I Drebro forsøgedes dagligen det Parti, som ønskede Prindsen af Pontecorvo til Tronsfølger. Næsten eller aldeles Ingen tænkte paa Kongen af Danmark. Historien om denne Herres Forsøg paa at opnaae den svenske Tronsfølge, findes i mit Bibliothek. Den 22de Juli ankom Grev Brede til Drebro og besøgte mig Dagen efter. Han syntes ikke da saa entusiastisk for Prindsen af Pontecorvo, som han havde været i sine Breve, men talde dog altid for ham. C'est le seul Français qui j'ai trouvé à Paris (sagde han); les autres généraux sont des Allemands roides et ennuyeux. Man kan ikke nægte, at Alt, hvad der fornemmeligt stiftede Prindsen Bennet, var Svensernes gamle Hengivenhed for Frantrige, og Haab om Keiser Napoleons Venstabs, tilligemed Overbeviisning om hans Krigskonst, Tapperhed og Algt. Baron Lagerbjelles Depescher begyndte at blive interessanter. De vare vel strevne; men hans Uttringer vare saa opstruede, at han haabede at kunne forklare dem til dens Fordeel, som til Slutning skulde blive valgt. Hvad der fattedes

dem i Lybelyghed, det erstattede Baron Wetterstedt gennem sine Forklaringer. Han, som siden sin tilkommende Svogers Tilbagekomst var aldeles omvendt fra det augustenburgske Parti til det pontecorviske, begjærede, at Lagerbjelkes Depescher skulde meddeles Statsraadet. De bleve af dem læste, og af Wetterstedt saaledes forklarede, at den hæderlige Adlerbeth, som ventede Sveriges Sikkerhed fra Franrige, overtydedes om at Keiser Napoleon ønskede Prindsen af Pontecorvo. Han saa det med Betyrning, eftersom han var gaaet ind paa Tanken at vælge Hertugen af Augustenborg; men troede at burde opoffre sin Overbeviisning for Fædrelandets Vel. Rosenblad taug. Biskop Rosenstein, hans Slægtning, og Adlersparre, til hvem han bar en uindstrænket Tillid, vare ibrige for Augustenborg. Han tænkte at følge Pluraliteten. Gyllenberg var nykommen og yttrede sig libet. Brede var for Prindsen af Pontecorvo og Adlerskreuz aldeles imod Augustenborg. Jeg overvar sjelden disse Herrers Overlægninger, men blev urypgelig ved mit Forjæt, ei at forlade Kongen. Jeg havde aldeles Intet bidraget til at lade hans Valg falde paa Hertugen af Augustenborg; men efterat det var gjort, burde jeg forblive derved, indtil Kongen forandrede sin Tænkemaade. Platen og Adlersparre vare de, som havde fremsat dette Forslag. Platen havde siden forandret sig; men Adlersparre holdt ud med en ham egen Paastaaelighed.

Den 29de Juli kom Oberstlieutenant Holst tilbage med 2de Breve fra Hertugen af Augustenborg til Kongen. Det ene var Svar paa Kongens Brev, som Holst havde medbragt, og det andet paa det, som Silfverstolpe havde afgivet. Den Sidste kom iligemaade tilbage og afgav underdanig Beretning om sin Sendelse. Deres Tilbagekomst gjorde ingen mærkelig Sensation i Stænderne. Hertugen erkjendte, sagde Silfverstolpe, at han ei var stiftet til Konge; han var tvivlraadig, om han skulde antage eller ikke et Tilbud, for hvilket han havde, sagde han, Kongens Godhed og sin Broder at takke; men han troedes dog at kunne formaaes dertil. Hertuginde var aldeles derimod; thi hun vilde, at hendes Broder, Kongen af Danmark, skulde faae den svenske Krone. Endstjønt det var aldeles tvivlsomt, om Hertugen vilde modtage Tronsfølgen, vare hans Tilhængere lige ibrige. Adlersparre havde Kongens Haand-Secretair Battram i sine Hænder. Denne, som hver Aften var inde hos Kongen og sladdrede med ham, talte da bestandig foragteligt om Prindsen af Pontecorvo, og kaldte ham „Sergeant.“ Man snakkede saa for Kongen, at H. M. skrev selv til Oberstholderen, som var meget for Prindsen, et Brev med fornærmelige Udtryk om ham. Saasnart jeg fik det at vide, skrev jeg til Skjöldebrand, og bad ham tilintetgjøre Kongens Brev, paa det intet Mindesmærke om saadan Uretfærdighed skulde findes. Jeg tillagde: vi tænke ulige om Valget af Tronsfølger; men dette hindrer mig ikke i at gjøre Prindsen af Pontecorvo den Ret, man er ham skyldig. — Adlersparre og hans Tilhængere formaaede Kongen til at kalde Grev Brede til sig. H. M. sagde til ham: „Min salig Fader var Deres Faders store Belynder; min Broder har gjort Deres Lykke, og jeg har altid været Deres Ven. Hvorledes kan De nu være mig imod?“ Brede svarede: „Jeg erkjender med Grefrygt Kong Adolf Frederiks Godhed imod min Fader; at Kong Gustav den 3die vilste mig Raade, skal jeg aldrig forglemme, og D. M. skal jeg til min Dødsstund være huld og tro; men at D. M. vil, at Sverige, efter Deres Bortgang, skal styres af en Ludimagister, det er for meget begjært.“

Prindsen af Pontecorvos Venner forsøgedes dagligen, saa at Pluraliteten var afgjort til hans Fordeel; men den hæderlige Tænkemaade raadede hos Stænderne, at de ei vilde stille sig fra Kongen, men ønskede, at han vilde give dem sit Bifald. Flere af mine Venner, udsendte af Prindsen af Pontecorvos Parti, kom til mig, for at formaae mig til at gaae over til hans Side. De sagde, at jeg alene opholdt Sagen; thi jeg kunde overtale Kongen. De tillagde, at Adlersparre og hans Foll vare mine Uvenner, og skulde styrte mig, om de fik

Overhaanden. Jeg svarede: Det veed jeg; men intet privat Hensyn har nogen-
 finde virket paa mig. Jeg har ikke viraagt Kongen den Tanke at foreslaae Her-
 tugen af Augustenborg til Tronsfølger. Det gjorde Adlersparre og Platen; men
 siden de havde faaet ham til at gaae saa langt, som steet er, kan jeg ei tilraade,
 at han modsiget sig selv. — Jeg skriver dette for Efterverdenen, og bør oprigtigt
 bekjende, at jeg desuden havde ondt for at vænne mig til den Tanke, at Sve-
 rige skulde styres af en fransk General. Mit politiske System er det gamle, bygget
 paa Venstrib med Frankrige, men ei paa Afhængighed, og Prindsens rette Lænke-
 maade kjendte Ingen. Baron Wetterstedt omtalte Alt, hvad Keiser Napoleon
 skulde gjøre for Sverige af Venstrib for Prindsen. Erfaring har lært, hvor lidet
 han kjendte dem begge To. — Tingene balancerede paa den Maade, nu er bleven
 omtalt, da en Hændelse indtraf, som vendte Alt til Prindsens Fordeel. Den
 10de August meldtes mig seent om Aftenen en Coureer. Det var en Svensk
 ved Navn Bonsac, som jeg havde seet i Paris 1795. Han var dengang det
 for at varetage det Kantske Huses Anliggender. Bonsac overgav mig et Brev
 undertegnet G. A. Fournier, dateret Mosås 10de August 1810¹⁾. Fournier er
 af Nation Franskmand; han har været bosat i Gøtteborg som Handlende, men
 nødtes til at forlade Staden paa Grund af Bankerot. Jeg kaldte uforsøbet til
 mig Baron Wetterstedt og Statssecretair Järta, for at forespørge mig, om Four-
 nier kunde modtages i Drebro. De svarede, at da han ei vitterligen var nogen
 fremmed Magts Ombud, men syntes at reise i eget Værende, kunde han ganske-
 vist modtages, naar han kun ei opholdt sig længe. Jeg bad ham saaledes ind-
 finde sig Dagen derpaa. Han kom og sagde, hans Værende var paa Prindsen
 af Pontecorvos Begne at sige mig, at Prindsen havde faaet høre, at en stor
 Deel af den svenske Nation ønskede ham til Tronsfølger; at han var villig til at
 svare til en saa hædrende Tillid; men at om hele Sverige ønskede ham og Kon-
 gen var derimod, vilde han ei modtage Kronen. For at legitimere sig som Le-
 myndiget til sit Værende, overgav han mig et Landstikker-Futtermal af Elfenbeen,
 hvori vare Prindsens- og Prinds Oscars Miniatur-Portrætter, og et Brev til
 General-Handels-Agent Signeul til mig. Det første modtog jeg for at vise Kon-
 gen og gav det siden tilbage, endstjønt Fournier bad mig beholde det. Gud ved
 hvor det tilsidst blev af. Wetterstedt tog det, og viste det overalt. Den lange
 Secretair Lundbeck aftegnede Miniaturerne og derefter bleve to Kobberstik stukne.
 Signeuls Brev var af følgende Indhold:

„J'ose supplier Votre Excellence permettre que je recommande très
 respectueusement à sa bienveillance le porteur de la présente Mr. Four-
 nier, qui se rend en Suède pour ses affaires particulières. Comme je le
 crois en même tems chargé d'une commission importante, je me fais un
 plaisir de déclarer, qu'il est incapable d'aucune intrigue qui puisse dé-
 plaire à Sa Majesté. Son caractère honnête et les instructions, dont il
 est muni, me repondent de la conduite honorable qu'il tiendra, et j'es-
 père qu'il se rendra digne de la haute protection de Votre Excellence.“

Efter at jeg havde betragtet Miniaturerne og læst Brevet, androg Fournier
 hvad der var betroet ham, og hvoraf det Væsentligste findes i den Memorial,
 jeg fremlagde for Kongen, og hvoraf længere nede findes en Afskrift. Han sagde
 derhos, at i Følge den Forskrift, der var ham givet, burde han alene holde sig
 til mig, overgive General Wrede Prinds Oscars Portrait og siden ikke tale med
 Noget. Dette holdt han aldeles ikke, thi allerede om Eftermiddagen talede han
 med en Mængde Menneſter, og Fremstillingen af Pengesfordelene, som

¹⁾ [Dette Brev indeholder kun Annobning om en hemmelig Sammenkomst med Engeström,
 som han forlangte giennem Bonsac; med hvem han var ankommen fra Paris, da han
 var paalagt at undgaae al Opſigt.]

Sverige kunde vente sig af Prindsens Valg, hvilket skulde være en stor Hemmelighed, blev det saa lidet, at Alt tilhøbe fandtes nogle Dage efter i Upsala Dagblad 1).

Jeg svarede Fournier, at Tilbudet kom noget seent, da man allerede var gaaet saa langt med Hertugen af Augustenborg; men at jeg skulde gjøre G. M. Rede for, hvad han havde sagt mig, og give Svar. Jeg anmærkede dog, at hvor stort Begreb jeg end havde om Prinds Pontecorvo, kunde jeg ikke følge for mig følgende Vanskeligheder: 1) at Herren ikke kjendte Landets Sprog; 2) at af en fransk Prinds burde vi vente haarde Skridt imod England, hvilket skulde aldeles tilintetgjøre vor Handel; og 3) at Prindsen skulde blive ledsaget af en Rængde Ublændinger. Hertil svarede Fournier: at Prindsen meget snart skulde lære Svensk; at han var en Ven af Handelen, og skulde gjøre for den svenske Alt, hvad gjøres kunde; at meget saa Franste skulde komme ind med ham, og at General Gérard, som havde stoffet Prindsen mange Uvenner, allerede var fra ham. Det maa da have været den Gérard, som saa heltemodigen faldt paa Balpladsen ved Lügen 1813, og hvis Egenstaber som Krigsmand jeg havde hørt Prindsen meget berømme 2). Denne Dag var Postdag. Jeg havde meget at gjøre, og vilde ikke mod Aften tale med Kongen om en Sag, som skulde kunne virke paa Sammes allerede nedslagne Sind. Jeg opsatte det saaledes til Morgendagen, en Søndag. Jeg skulde da spise Middag hos Baron Akerhjelm paa Dylta. Dibreisen fordrede en Times Tid. Jeg kunde saaledes opholde mig i Drebro til Kl. 1.

Kl. 9 gif jeg op til Slottet. Hans Maj. sov. Jeg ventede til halv 1. Kammerherren, som havde Vagt, spurgte ofte efter; men altid sov Kongen. Jeg troer, at H. M., træt af Alt, hvad der sagdes om Kongevalget af begge Partier, vilde være i fuld Stilhed Søndag Formiddag, paa hvilken han ei var nødsaget at modtage Nogen, og derfor ikke ringede efter Kammertjeneren. General Adlercreug kom lykkeligviis op til Kongen inden jeg gif. Jeg bad ham forberede G. M. paa, hvad jeg havde at sige, og reiste derpaa afsted til Dylta med Justitieombudsmanden Baron Mannerheim, til hvem jeg underveis betroede Sagen. Han var ei heftig for Augustenborg, men anmærkede, da jeg nævnedes Pengesfordelene, at det var at sælge Fædrelandet. Jeg svarede: „Nei; thi Fordelene vare ikke for os, men for Riget. Og de kunde af den Marsag saa meget hellere antages, som de ei tilbødes af nogen foragtelig Mand.“ Ved Tilbagekomsten fra Landet saa jeg Grev Brede i sit Vindue. Han bad mig komme op. Ubestrivelig var hans Glæde. Adlercreug havde talt med Kongen og fundet G. M. mindre utilbøielig. Jeg ilede op paa Slottet. Saa snart Kongen blev mig vaer, stod han op fra Spillebordet og kaldte mig ind i sit Cabinet. Jeg aflagde der min Beretning, som Kongen med megen Taalmodighed hørte paa, og da jeg til

1) Artilleren lod saalunde: Uddrag af et Brev fra Drebro, dateret 13de August 1810: Skaar ankom to Courerere fra Paris. De medbragte Depescher fra Prindsen af Pontecorvo, tilligemed Portraiter af Prindsen selv, hans Gemalinde og Son. Det fortælles, at Prindsen af Pontecorvo, i Tilfælde at han skulde blive valgt til Tronfølger af Sverige, vilde af egne Midler indsatte 8 Millioner Livres (omtrent 80 Tønder Guld i Banco) i vor Bank, samt tilbagekjøbe det af den franske Regjering bortdisponerede Krongods i Pommern, samt alle i Frankrige condemnerede Handelskibe med deres Ladninger. De sidstnævnte skulle i Værd gaae op til 3 Millioner Rigsdaler. Den Forsikring, Prindsen derhos siges at have givet, at berede os fri Export af alle vore Tilvirkninger, og saa megen Samkvem med England, som nærværende Omstændigheder nogenstinde tillade og vore Behov uundgaaeligen kræve, synes baade at bevise Keiser Napoleons Velvillie for os og Prindsen, hvis Valg han ikke utydeligen synes at ønske." (Anm. i Portefeuillen.)

2) For saavidt det ikke snarere er Marskalk Gérard, som den 11te October 1836 blev Generallieutenant. (Portefeuillens Udg.)

Slutning sagde, at Prindsen havde ladet mig erklære, at om hele Sverige vilde give ham Tronsfølgen og Kongen var derimod, vilde han ikke modtage Tilbudet, yttrede H. M.: „Det maa endda være en hæderlig Karl.“ Ved Statsraadets Sammenkomst den paafølgende Dag oplæstes min her ovenfor paaberaabte Embedsberetning angaaende hvad Fournier havde anført. Den lød saaledes:

„I Følge Embedspligt bør jeg til D. M. afgive følgende Beretning. Igjennem Ombud har Prindsen af Pontecorvo for mig ladet yttre, at han vel havde flere Anledninger til den Formodning, at der kunde blive Spørgsmaal om ham ved Valget af svensk Tronsfølger, men at han, hvor smigrende det var, dog ingenlunde vilde det skulde stee, naar det ikke var Deres Majestæt behageligt; at, i Tilfælde han skulde blive paatænkt, kunde han ufortøvet skaffe sit nye Fædreland følgende Fordele: 1) 8 Millioner Francs, som inden 6 Maaneder skulde indføres i det svenske Rigsgjælds-Contoir mod 4 pCt. Rente. 2) Liquidering af alle de svenske Handlendes Fordring hos den franske Regjering, hvoraf een Millions Francs skulde ved Prindsens Ankomst til Sverige contant betales og efter Fordringernes Totalbeløb fordeles paa Bedkommende; 3) Omtustning af Prindsens private faste Eiendomme i Frankrige og Hannover imod de Domainier i svensk Pommern, som H. M. de Franskes Keiser havde bortstjæntet. Desuden gav samme Ombud Prindsens Beredvillighed tilkjende, at gjøre Alt, hvad der stod til ham, til Fordeel for den svenske Handel. Omendstjont nu disse Tilbud ere ledsagede af Omstændigheder, som give den Grad af Troværdighed, at jeg privat ikke kan i mindste Maade drage deres Rigtighed i Tvivl, saa have de dog ikke al den Sikkerhed, jeg, i det Embede jeg beklæder, bør fordrø. Men de ere af den store Vægt for Fædrelandet, at de, efter min underdanige Tanke, bør have væsentlig Indflydelse paa det Valg, for hvilket Rigets Stænder ere sammenkaldte. Det bliver saaledes af yderste Nødvendighed at skaffe sig ovennævnte Sikkerhed, og den kan let, endstjont med nogen Tidsforhaling, vindes.“ — Endstjont den hemmelige Comitee allerede var indkommen med sin Yttring til Fordeel for Hertugen af Augustenborg, befalede dog Kongen, efter Statsraadets eenstemmige Opfordring, at denne Beretning, som Anledning til en ny Yttring, skulde meddeles den hemmelige Comitee. Strax derefter ankom følgende Brev uden Navn og Datum, men skrevet med Generalconsul Signeuls Haand:

„Endstjont jeg som Embedsmand burde lade Kongens herværende Minister ignorere, at jeg maastee bedre end han kjender den Negociation, som Baron Mørner har entameret, fordrø alligevel min Pligt, herved paa det ærbødige at underrette D. E. om, at den franske Keiser skulde med den største Tilfredshed see Marstall Bernadotte som Konge i Sverige. At Alquier ei reiser, kommer aldeles ikke af nogen Misnøie med den Proposition, hvorom der er Spørgsmaal. Den franske Regjering vil alene vide, om det Parti, som foreslaer Pontecorvo, er af Kongen understøttet, og at det saaledes ikke har nogen Charakter af Intrigue. Jeg kan paa min Værs forsikre D. E., at Keiseren har været henrykt over den Meddelelse, som er gjort Prindsen af Pontecorvo. De Underretninger, som i denne Sag ere blevne mig meddeelte, ere paalidelige, thi jeg har dem fra Personer, som ere Keiseren nær og fuldkommen kjende hans hemmelige Tænkemaade mod Sverige. Den Trostab jeg skylder Kongen, forenet med min ærefrygtfulde Høiagtelse for D. E., har bestemt mig til at skrive dette Brev, hvis Indhold er sandt og upartist. Om det end skulde være stridende mod visse officielle Beretninger, haaber jeg at Fremtiden skal bevise, at jeg har været vel underrettet, samt at jeg i min snevre Virkekræds har forsøgt at være mit Fædreland nyttig.“

Signeul havde tilforn, strax Tidenden om Prinds Carl Augusts Død kom til Paris, skrevet mig til, at Keiser Napoleon ønskede, at Kongen af Danmark maatte blive valgt til Tronsfølger. Det var den Tanke, som satte Baron Mørner

i Bevægelse. Havde Kongen af Danmark kunnet blive valgt, uden nogen Keiserens synlige Medvirken, saa havde han været glad ved at see en mægtig Ruslands Fiende opvoxe gjennem de 3 nordiske Rigers Forening; men han vilde ikke i det Dieblit støde Rusland, hvilket Land han da endnu troede at behøve med Hensyn til sine Planer med den engelske Handel. Alle den danske Ministers Hr. Dreyers Depescher til det danske Ministerium indeholdt den franske Keisers Forsikringer om hans Ønske, at Kongen af Danmark maatte blive valgt til Tronfølger; men den franske Chargé d'Affaires Desaugiers fik ingen Forstrift at bidrage dertil. Ikke den mindste Indflydelse havde han; men den danske Minister von Dernath viiste ham sine Depescher, og formaaede ham til at yttre sig i Keiserens Navn til Fordeel for den danske Konge. Da dette blev bekendt i Paris, tilbagesaldtes han med Keiserens Unaade, og blev paa nogen Tid et benyttet.

No. 59 (til Side 245).

Meddelelser af de Omstændigheder, der ledsagede det paatænkte Valg af Hertug Frederich Christian af Augustenborg til Tronfølger i Sverige.

Kongen af Sverige, Carl 13de, meddeler Hertug Friederich Christian i et Brev af 2den Juni 1810 hans Broders sal. Kronprinds Christian Augusts Død med megen Deeltagelse, og indbyder ham til et Besøg i Stockholm med Hensyn til de af Prindsen efterladte Papirer, som skulde overleveres Hertugen. I sit Svar af 11te Juni 1810 undslaaer Hertugen sig for dette øieblikkelige Besøg i Stockholm formedelst den Sorg, hvori hans Broders Død har sat ham, men beder at tillade ham et saadant til en anden Tid. I Brev af 10de Juli 1810 meddeler Kongen af Sverige Hertugen, at hans og hans Folks Blik med Hensyn til Tronfølgen havde henvendt sig paa Hertugen, som den Eneeste, der kunde sikre Sveriges Lykke i Fremtiden, at han efter moden Overveielse havde bestemt sig til at foreslaae ham, Hertugen, for Stænderne til sin Efterfølger, og at det derfor var ham magtpaaliggende, før dette skede, snarest muligt at erholde Hertugens Forsikring om, at han vilde modtage dette Valg, dersom det faldt paa ham. Han haabede, at Hertugen ikke vilde nægte ham et saadant Samtykke, og troede at maatte tilføie, at han med Hensyn til dette Anliggende havde undersøgt Keiser Napoleons Mening (*que j'ai présenté à cet egard l'opinion de S. M. l'empereur des Français*), og at denne stemmede overeens med ham med Hensyn til dette Valg (*et que ce Souverain . . . a parfaitement coincidé avec moi dans un choix, que reclamant à la foi mes affections et les grands interêts de mon royaume*). Bestemte Hertugen sig efter hans Ønske, saa vilde det øvrige, derom tvivlede han ikke i mindste Naade, gaae efter deres Ønske.

Med dette Brev blev Oberstlieutnant v. Holst i en særegen Mission affendt til Hertugen, og kom den 15de Juli 1810 til Gravenstein. Samme Dag sendte Hertugen med en Courer Kongen af Sveriges Brev til Frederik den 6te. I sin Følgeskrivelse, som Hertugen indleder med nogle Reflectioner over Sagen, bemærker han, at der selvsølgelig i dette Dieblit et kan være Tale om nogen Beslutning, og tilføier: „Men førend jeg overtager Pligter mod et andet Land, tør jeg ei glemme den Pligt, som jeg er mit Fædreland skyldig, og at for Tiden ingen helligere Pligt paaligge mig end denne.“ Derpaa fremstiller han følgende to Spørgsmaal: 1) „Stemmer det med D. M.s Planer, at jeg aflaaer dette Forslag? Troer De, at Fædrelandets Interesse kunde befordres ved et afflaende Svar fra min Side, og navnlig en Forening imellem de 3de Riger blive

fremledet? I Fald D. M. har den mindste Sandsynlighed, det fjerneste Haab om at dette kunde blive Tilfældet, saa viis mig den Naade usorbeholdent at tilkjendegive mig dette, og mit Svar er bestemt. Jeg afflaaer Kronen, og bringer, det forsikrer jeg paa det helligste, efter min Anstuelse, intet Offer. 2) I Fald Scandinaviens Forening under nærværende Omstændigheder ei kan finde Sted, holder D. M. det for meest overensstemmende med Danmarks Interesse, at jeg eller en anden Prinds indtager den svenske Trone?" Derpaa bemærker Hertugen, at han vil expedere Oberstlieutnant v. Holst, som Kongen af Sverige venter den 27de eller 28de Juli i Drebro, saasnart han har faaet Kongens Svar, og at det forstaaer sig af sig selv, at Ingen, uden hans Gemalinde, bliver bekendt med Brevets Indhold.

Paa Efterretningen om Oberstlieutnant Holsts Gjennemreise gjennem Kjøbenhavn til Gravenstein, var den 16de Juli pr. Estafette affendt et Brev under 3 Segl fra Kongen af Danmark til hans Søster Hertuginde, og samme kom Natten mellem 17de og 18de Juli til Gravenstein, altsaa 24 Timer efter Afsendelsen af det hertugelige Brev til Kongen. I dette Brev hedder det blandt Andet: „at han, Kongen, havde Haab om at bringe Foreningen mellem de 3de Riger i Stand, at det nærværende Dieblif var det meest beqvemme, og at han havde gjort de i denne Hensigt fornødne Skridt; at Keiser Napoleon, hvis Interesse denne Forening var, havde givet ham den kraftigste Forsikring, at understøtte Sagen. Han meldte dette, da han havde hørt, at Hertugen attraaede den svenske Krone, eller at Flere bestræbte sig for, at han skulde blive valgt, hvortil dog hans, Kongens, Samtykke udtrævedes. Dette meldte han, paa det man ikke skulde bestylde ham for, at han havde handlet lumstelig mod Hertugen.

Kongen af Sverige sendte Kammerherre v. Silfverstolpe til Gravenstein med samtlige Kronprindsens Ordener og med et Brev af 14de Juli, hvori han anmelder Hertugen Kronprinds Christian Augusts Bisættelse, beder ham at underrette Kammerherren med Hensyn til Dispositionen over Ordenerne, og bemærker tillige, at Kammerherren var bekendt med den vigtige Meddelelse af 10de Juli, og at Hertugen med fuld Tillid kunde aabne sig for ham, idet han havde det specielle Hverv, at udforske Hertugens Mening (de presentir votre opinion).

Under 20de besvarer Kongen af Danmark Hertugens Skrivelse af 15de Juli. Samme erkjender dette nye Beviis paa Hertugens rebelige og retslafne Læntemaade, men føier da til, at han som Landsherre maa gjøre Alt til de 3de Kroners Forening, at han desangaaende havde henvendt sig ei alene til Frankrige, men og til Kongen af Sverige selv, at han havde de stærkeste Forsikringer om Napoleons Deeltagelse og hans Ansler, og saa længe han kunde have dette Haab, kunde han aldeles ikke yttre sig for Hertugen. Forøvrigt kunde vel Kongen af Sverige foreslaae en Konge for Stænderne, men disse havde alene Ret til at vælge, og dermed maatte man være tilfreds.

Til sin Søster, Hertuginde, skrev Kongen under samme Dato, at hendes venstabelige Brev var ham dobbelt kjær i det Dieblif, da Omstændighederne nødte ham til at handle aabenbart mod sin Svoger og Ven; hun maatte være forvisset om, at hvad han som Konge gjorde, vilde han som Privatmand aldrig gjøre, og at han som Privatmand aldrig vilde bestræbe sig for en Kongekrone og de dermed forbundne Byrder, hvilket blot den, som ikke kjender det, kunde ønske Han erkjender den ædle (noble) Maade, paa hvilken hans Svoger handler mod ham, og vil aldrig glemme den.

Under 23de Juli besvarede Hertugen Kongen af Sveriges Brev af 10de Juli, under forudsendt Bevidnelse af hans meest levende Taknemlighed, didhen, at han ved edelige Forbindtligheder og med alle Taknemmeligheds Forpligtelser var Kongen af Danmark hengiven (*attaché par les liens d'un serment et par tous les devoirs de la reconnaissance*), og at han derfor var forpligtet

til at ansøge Kongen af Danmarks Samtykke til Antagelsen af det Forflag, som han, Kongen af Sverige, havde værddiget at gjøre ham. Han erfarer, at den store og nyttige Plan til de tre nordiske Rigers fremtidige Forening var til Hinders for hans, Hertugens, Balg til svensk Tronfølger, at det danske Hof allerede havde henvendt sig til ham, Kongen af Sverige, og at denne Plan blev begunstiget og understøttet af de Franskes Keiser. Hans Person og hans Familie kunde derfor ikke videre komme i Betragtning, og han maatte derfor indstrænge sig til at bede ham, Kongen af Sverige, at modtage hans meest levende Erkjendtlighed for den Godhed, som han havde viist ham. Hvordan endog Nationens Balg maatte worde, vilde Erindringer om denne kongelige Godhed evig forblive indgravet i hans Hjerte.

I et Brev af 25de Juli melder Hertugen Kongen af Danmark, at samme Dags Aften, paa hvilken Coureren var ankommen med Kongens Brev af 20de Juli, vare de svenske Herrer Holst og Silfverstolpe afreiste, den Første med Hertugens Svarskrivelse til Kongen af Sverige til Drebro, den Sidste til Kjøbenhavn, og tilføjer en Afstrift af hiin Skrivelse; dernæst bemærker Hertugen: Ved den lange Udeblivelse af Kongens Svar havde de svenske Herrer Utaalmodighed naaet den høieste Grad; han, Hertugen, havde derfor intet andet Middel seet til at forene alle Fordringer, end at gjøre sit Svar til Kongen af Sverige færdigt, som han da i aaben Afstrift ved Holst havde villet lade ham, Kongen af Danmark, tilstille, og overlade Kongens Afgjørelse, om Holst skulde reise videre med det forseglede Brev, eller foreløbigen bringe et mundtligt Afslag. Hans Bælet havde været færdig, da Coureren ankom, og han turde ikke fortie, at han overeensstemmende med sin gamle Tillid til sin afdøde Broders Ven og Vaabenkammerat, Oberstlieutenant Holst, havde foreviist denne sit projecterede Brev, der indeholdt en betinget Antagelse. Derpaa beder Hertugen om Tilladelse til at betjene sig af sin Ret, som et næsten 28aarigt Medlem af Statsraadet, og at turde forelægge sin Anskuelse af Sagen. Han betegner da Planen til de tre nordiske Rigers Forening som stor og støn, siger: Den Beregning, at den i nærværende Dieblit lader sig udføre, støtter sig paa de Forudsætninger: 1) At den svenske Nation kan blive vundet for samme. 2) At Napoleon udtrykkelig vil anbefale og understøtte den. 3) At Rusland af Frygt for Napoleon maatte finde sig i denne Forening. Og føjer til, at han har nogen Tvivl om Rigtigheden af alle disse Forudsætninger, og søger denne Tvivl i en vidtløftig Uppvikling af de Paastande: 1) At den svenske Nation ikke vil nogen Fornøjelse af en Union som den kalmarste. 2) At den entusiastiske Kjærlighed til den sidste Kronprinds gav hans Brødre og Brødreborn en Interesse, hvilken de blot kunne have som den Afdødes Brødre og ingenlunde formedelst personlige ophøiede Egenstaber, som de ikke tiltroe sig. 3) At en besalet Thronaffigelse fra deres Side endnu mere maatte forbitte Gemytterne i Sverige, og at man i dette Tilfælde, som allerede var bleven yttret, med visse Undtagelser, turde ubede en Regent efter Keiser Napoleons Bestemmelse, men denne vilde vanskelig give den svenske Krone til Kongen af Danmark. 4) At Rusland ikke vilde samtykke i de tre nordiske Rigers Forening; og erklærer det for sin Troesbetjendelse: at de 3 nordiske Rigers Forening kun da vilde synes det svenske Folk antagelig, naar alle tre Riger erholde en fælles fri Constitution og Arvesølge; dette fordrer en høist vanskelig, vel gennemtænkkt og klogt udført Forbindelse. Men først da lod Sagen sig udføre, naar Rusland var nødt til deri at indvilge. Da der før hans Broders Balg til Kronprinds af Sverige var Tale om en saadan Amalgamation mellem de 3 Riger, havde de Svenske svaret: mais c'est un ouvrage de longue haleine et nous ne pouvions pas attendre. For nærværende Tid kunne de ligesaa lidet vente, som for et Aar siden. Til Slutningen erklærer Hertugen, at i Fald Bælet maatte hans Svar skulde falde paa ham, var han kun da villig til at

antage samme, naar han dert troede at finde Forsynets Raad, hvis Haand i hans Families Skjebne var saa umiskjendelig. Reen for al Intrigue, og for al smaalig Vergjærrighed, havde han ikke udstrakt Haanden efter denne Krone. Men ikke at vise den tilbage, naar den af en høiere Haand blev sat paa hans Hoved, troede han nu at være sit Raad, sine Børn, Sverige, sit Fædreland, ja Kongen selv og hans Huus skyldig.

I sit Svar af 28de Juli erkjender Kongen det nye Beviis paa Hertugens Fædrelandskjærlighed og hans Venstab for ham, og tilføier, at han ligesaavel som Hertugen finder enhver Sag, som afhænger af andre Menneſter, uvis; imidlertid troer han at have handlet efter Pligt, og at han aldrig vilde finde sig i Opposition mod Hertugen, naar det ikke var som Konge, hvor Statens Interesse maatte være Alt for ham. Det Samme udtaler Kongen i et Brev af 28de Juli til Hertuginde, under Erkjendelse af Hertugens Handlemaade som den rigtigste og bedste.

Kongen sendte sin Overadjutant Lügen med et Brev af 8de August til Augustenborg, hvori han meddeelte Hertugen, at han af Lügen vilde erfare, hvorlunde et Parti i Sverige havde besluttet at bortføre Hertugen til Sverige, og at man dertil vilde bruge et svensk Skib, man mener en Kutter. Denne Raade at føre Hertugen til Sverige paa, kunde og turde han ikke tillade; derfor havde han givet Befaling til at hindre saadant, og til den Ende beordret den fornødne Koflotille til Alsen, for at staffe Hertugen al Sikkerhed . . . ; intet Parti turde bortføre ham, og kun hans Approbation kunde gjøre Hertugen til Tronsfølger i Sverige, og denne havde han ikke givet.

I sit Svar af 10de August melder Hertugen Kongen, at om Overadjutant Lügen var kommen nogle Timer senere, vilde han ikke have truffet ham, formeddelt en tilstigtet bestilt Reise; at hans Ankomst havde foranlediget denne Reises Udsættelse, som under de Omstændigheder, der nu vare blevne ham bekjendte, paa meer end een Raade kunde blive mistydet. At den svenske Regjering, som ønskede ham til Tronsfølger, skulde ville lade ham bortføre, var et Rygte, der ingen Tro fortjente; mindre usandsynligt var et saadant Project fra et eller andet Partis Side, som han stod i Veien. Med Lügen var det Fornødne aftalt. I Sønderborg Havn kunde Kanonbaadene alene ligge sikre. Stranden var stedse besat. Skulde et mistænkeligt Skib vise sig, vilde i Nærheden af Augustenborg Patrouiller blive udsendte for at angribe de mistænkelige Folk, og Slottet om Natten blive stærkere besat. Men skulde nu senere en svensk Coureer bringe ham Anmeldelsen af det fuldbyrdede Valg, og tillige et svensk Krigsskib vise sig med Indbydelse til at benytte sig af samme til Overfarten, saa maatte Kongen forlade sig paa, at han, Hertugen, intet overilet eller mod Ære og Pligt stridende Stridt vilde gjøre; han vilde kun antage Valget under Betingelser, hvoriblandt den første, at Kongens Indvilgelse kunde erholdes.

Paa dette Hertugens Brev fulgte intet Svar. Men til Hertuginde skriver Kongen, at det aldrig kunde falde ham ind, at Regjeringen vilde lade Hertugen bortføre, men vel et Parti; Hertugen kunde vel blive valgt, men uden hans, Kongens Indvilgelse, var Valget en Nullitet. — Efter Rygtet skulde Hertugen bortføres paa en Orlogskutter, og Dispositionen over den kunde vel ikke tilkomme noget Parti, men kun Regjeringen.

Den hemmelige Hensigt af dette paafaldende Stridt fra Kongen af Danmarks Side, at lade Hertugen ligesom arrestere og bevogte paa sit eget Slot, var efter al Sandsynlighed følgende: Kongen af Danmark, skuffet af intrigante og udygtige Agenter, troede at have vundet et Parti for sig i Sverige. Han var overbevist om, at naar Hertugen ikke vilde blive valgt til Tronsfølger, dette Valg maatte falde paa ham. For nu at forhindre Hertugens Valg, søgte man at udbrede den Anskuelse i Sverige, at Kongen ei vilde tillade Hertugens Valg,

men forhindre denne i at antage samme, i Fald det skulde falde paa ham. Denne Anstuelſe blev nu overalt udbredt i Sverige af danſke Agenter. Diemedet af Hertugens militaire Bevogtning var vel altsaa fornemmelig beregnet paa at viſe de Svenske, at Kongen vilde hindre Hertugen i at antage Valget, og at det altsaa ikke vilde nytte de Svenske Noget at vælge ham. — Af Kongen af Sveriges herefter følgende Skrivelse ſeer man, at Hertugens Valg blev forhindret ved Kongen af Danmarks Skridt.

Under 21de August ſkrev Kongen af Sverige til Hertugen, at, da han ſkrev Brevet af 10de Juli, havde han ikke kunnet forudſee de Skridt, ſom Kongen af Danmark ſiden har gjort; af Hertugens Svar af 23de Juli havde han ſeet, hvor meget denne Begivenhed havde virket paa Hertugens Beſtemmelse, og hvor hæderlig han havde foretrukket ſine Pligter for ſine Forhaabninger. Idet han, Kongen af Sverige, ugjerne gav Slip paa de Forhaabninger, ſom han havde ſat til ham, Hertugen, havde han givet den Tænkemaade, hvis Udtryk han hoiagtede, ſit Biſald. Under ſaadan Tingenes Stilling, og da han forudſaa, at Hertugen ikke mere vilde modtage den ſvenſke Nations Tilbud, i Fald dens Repræſentanters Valg erklærede ſig for ham, havde han holdt det for ſin Pligt at høre ſit Folks Onſter, ſom, i det ſamme deelte hans Frygt med Henſyn til Antagelſen fra Hertugens Side, havde ufortøvet (de ſuite) eenſtemmigen erklæret ſig til Fordeel for Prinds Pontecorvo; denne Fyrſte havde da og den 21de August erholdt Stændernes Stemme til Thronfølger.

Dette Brev beſvarede Hertugen den 27de August, og udtalte det Onſke, at den Begivenhed, hvorom Kongen havde gjort Meddeleſe, maatte bidrage til Kongens Lykke og det ſvenſke Folks Held. En Afſkrift af Kongen af Sveriges Brev ſendte Hertugen uden videre Bemærkninger til Kongen af Danmark, hvorpaa intet Svar fulgte. I et Brev til Hertugindeu pttrede Kongen, at Kongen af Sveriges Brev var lidet venſtabeligt mod ham; nu ſkulde han bære Skylden, da han dog intet videre havde gjort, end ogſaa at melde ſig til Tronfølgen. At dette Skridt havde lagt Hindringer i Veien for Hertugens Valg var ikke ſandt, hvilket var klart af den Omſtændighed at Hertugen havde været valgt den 14de og 15de August, men at Valget var bleven omgjort den 16de.

Hertugen ſøgte ſin Afſted fra den kongelige Tjeneste, fordi, ſom han udtrykker ſig i en fortrolig Skrivelse til en Bekjendt, Kongen havde behandlet ham alt for ſtændtligt, og fordi han, ſom forudſaa Fornepelſen af Partikampen og Intriguen mod den nyvalgte Kronprinds af Sverige, holdt det fremdeles for klogt, ikke at være i Kiøbenhavn og ſaa nær Grændſen, og fordi hans Retraite var et offentligt Bortis paa hans Utilfredſhed og at han ei havde afſlaaet Kronen af Kleinmodighed (Puſſillanimitet). Om denne Afſted fra den kongelige Tjeneste, hvorom Hertugen anſøgte under 30te October 1810, oſtenſibelt „med Henſyn til ſin Sundhed og af mange andre Grunde“, men ſom Kongen — formodentligen for ei at gjøre Opſigt, ei vilde meddele ham, opſtod en ubehagelig, ikke ganſke lidenſkabsløs Correspondence, ſom ſynes at have endt med et Brev fra Hertugen af 18de April 1811, hvori Hertugen gjentager ſin Beſtemmelse at trække ſig tilbage fra Statens Tjeneste, og pttrer, at den Cancellie-Expedition af hans fordrede Afſted, ſom han endnu havde at forvente, mere var en Form, hvis tidligere eller ſildigere Udſtedelse intet Væſentligt forandrede i hans nærværende Forhold. Fra den Tid af trat Hertugen ſig tilbage fra alle offentlige Forretninger, og døde i Aaret 1814 uden at have ſeet Kongen af Danmark igjen.“

No. 60 (til Side 245).

Udtog af et Brev fra Krig-Meyer¹⁾ til Oberlærer L. St. Platon.

Augustenborg den 31te Juli 1810.

„Den vigtigste Nyhed, som i dette Dieblil formodentligen bestjæftiger Eder i samme Grad som os, er Valget af Ironarving i den Afvædes Sted. At her har været en Courseer for at gjøre Hertugen et Tilbud fra hans svenske Majestæt, at bringe ham i Forslag, har Du vel seet af Aviserne. Følgende derimod er Dig maaskee ubekjendt. Hertugen affendte strax en Stofet til Kjøbenhavn, for at erfare Kongens Mening og Villie, og erholdt det Svar, at Kongen havde det Duffe og Gaab ved denne Leilighed at tilveiebringe en Forening imellem de nordiske Riger, at Napoleon bifaldt denne Plan (hvilket staaer i aabenbar Modsigelse med det Kongen af Sverige havde skrevet til Hertugen, at hans Valg havde Napoleons fuldeste Samtykke), at han som Privatmand vist ingen Lyft havde til den svenske Krone, men som Konge umulig kunde ønske, at Valget traf paa nogen Anden. Herpaa gav Hertugen følgende Svar: „At han var underrettet om, at Kongen af Danmark ønskede og haabede ved denne Leilighed at forberede en tilkommende Forening imellem de 3 Riger, som han umulig kunde andet end ansee fordeelig for sit Fædreland; at Kongen af Danmark havde underrettet han om, at han til denne Plan havde Keiser Napoleons Bifald og Løfte om Understøttelse, og naar denne Erklæring stod i Modsigelse med hans svenske Majestæts Uttring, maatte han tilgive ham, at han som dansk Undersaat satte Lid til sin Konges Ord, at han som dansk Undersaat under disse Omstændigheder intet Skidt kunde eller vilde gjøre, som kunde være er. saadan Forening hinderlig, og at han altsaa umulig kunde ønske, at det paa den forestaaende Rigsdag traf ham.“ Imidlertid er jeg ligesaa overbevist om, at det Intet bliver af Foreningen, som at, hvis Valget i dette Tilfælde træffer vor Hertug, han af Patriotisme opoffer sig og antager Valget. Hvis Du betroer dette til nogen af vore fælles Venner, behøver Du ei at angive Din Kilde.“

No. 61 (til Side 262.)

Uddrag af et Brev fra Professor Treschow til L. St. Platon.

„ — — — Da jeg skrev det sidste til Kammerherre Anter, stod jeg endnu i den trøstelige Tanke, som en Linie efter Brevets Affendelse ved Læsningen af det Kongl. Rescript forsvandt, at ikke den herværende Direction, men Selstabet for Norges Vel eller en Comitee af samme, vilde sige det nye Universitets Opprettelse at besørge. Men endssjønt jeg endnu troer, at Alt, hvad der til Sagens faade Fremme skal udrettes, maa komme fra denne Kant, saa seer jeg dog med Bedrøvelse, hvor megen Kamp det med hiin Direction eller egentlig med en vis Mand²⁾ alene og hans tro Tjener vil have at bestaae, hvor mange Vidtløftig-

¹⁾ [Peter Krog-Meyer var født i Berdalen 1779, og var fra 1808—1816 Opdrager og Lærer for de to Augustenborgske Prindsere; blev 1816 Professor i Theologien i Kjøbenhavn, og 1819 første Biskop paa Als og Vro, men døde 24de Juni s. A. førend han tiltraadte sit Embede. Erst vs Fors. Leg. II. 261 ff.]

²⁾ [Her menes Moldenhawer, som almindelig ansaaes for en Mand af jesuitisk Tænkemaade. Han var egentlig Skyld i at den i 1798 besluttede Underviisnings-Anstalt i Christiania ei blev iværksat, men at Kathedralskolen der ved Fielement af 23de Januar 1801 ved dens Reform blev givet samme og ikke en mere udvidet Indretning end de andre lærde Skoler i Norge og Danmark. — J. Chr. Berg. — Med „hans tro Tjener“ menes vel Laurits Gjelstoft.]

heber og hvor megen Opsættelse dette vil forvoldte. Hertil kommer måstee endnu
 deels en vis Mismodighed hos Selskabets fornemste Medlemmer, forarsaget ved
 Krænkelser og en paafaldende Tilfidsættelse, deels forskjellige Principer i Henseende
 til Løbentien af et Universitet, da nogle uden Tvivl fornemmelig see paa dets
 Nytte for sand Cultur eller Videnskabelighed og Moralitet, den største Deel derimod
 kun paa dets Virkninger for Handel, Industri, Agerdyrking og overhovedet
 indvortes og borgerlig Velstand. Med de Sidste ville Indretningens Fiender til-
 smælende forene sig, og idet de lade som det især er dem om de saakaldte nyt-
 tige Videnskabers Befordring at gjøre, ville baade de høiere blive forsmættede og
 hine vantrives. fordi de ere plantede paa tørre Steber, og deres Blomster i Røg
 og Damp eller andre usunde Dunster vil henvisne. Under saadanne Omstændig-
 heder maa Selskabets Valgsprog være: tu ne cede malis, sed contra auden-
 tior ito, og de ædleste Mænd deri med fordoblet Iver kjæmpe saavel mod Kabalet,
 som endnu stærkere mod den Tænkecade, der, under Paastud af at sørge for det
 almindelige Bedste, søger at gjøre Videnskab og Dyden selv til Egennyttens Tje-
 nere. Thi desværre ere alle Efterretninger fra Norge derom enige, at med en Slags
 stigende Velstand udbreder sig tillige en almindelig Handelsaand, Luxus og Sæde-
 fordærvelse, der aldeles maa fortære den Mandskraft, hvorved det norske Folk
 endnu utmærker sig. Vi see et Exempel derpaa i det svenske, som, uagtet af
 samme Stamme og under samme Klima, kun derfor i denne Henseende staaer
 tilbage, fordi den liberale Stemning ved en misforstaaet Kultur eller Politur i en
 lang Række af Aar er bleven undertrykt og har taget en modsat Retning. At
 arbejde mod denne Fordærvelse, maatte saaledes være Universitets Hovedformaal,
 at ethvert andet blev dette underordnet. Jeg vil dermed ikke sige, at de saakaldte
 nyttige Videnskaber der, ligesom ved det kjøbenhavnske, paa en fast standals
 Maade skulde tilfidsættes, hvor Juristeriet fast er instar omnium, hvor der hid-
 til ei er tænkt paa en Lærestol for Kameralvidenskaber overhovedet, end sige for
 nogen af de besynderlige Dele, de: kan indbefattes under dette vidtløftige Fag.
 Ivertimod viser bemeldte Person derved tydelig, hvor lidet det kan være hans
 Alvor med de Forslag, han har gjort til saadanne Indretninger i Norge, naat
 han aldrig har tænkt paa her at indføre noget Saadant, hvor ofte det end et
 bleven ham sagt; imedens han urettig har spildt Tiden med Smaating og Chi-
 caner, som hans indskrænkede og til Intriger bannede Hoved alene gjør ham
 stift til. Men jeg vil, at disse nyttige Videnskaber kun skal drives som Midler
 til et høiere Maal, at alle Lærere derfor maa være besjælede af samme Aand,
 og at ved deres Ansættelse ei den blotte Dygtighed, men Charakter og Sæder
 forime i Betragtning, kort sagt, at de for største Delen ere saadanne Mænd,
 som Sverdrup, Rathke og nogle Andre, som jeg her ikke vil nævne. Dette maa
 være Maalet for det norske Velfærdsselskabs og især dets Directions Bestræbelser.
 Da det omfatter alle nationale Gjensande, og uden Tvivl betragter samme fra
 den høiere philosophiske Standpunkt, uden hvilket Enhed og Harmoni i dets
 Handlinger vilde være umulig; saa er intet andet Collegium saa vel stiftet til
 noget Hovedanliggendes Bestyrelse, og det tør derfor og kan ved Røgskab be-
 rægtige sig samme; thi paa anden Maade bliver der intet af Udførelsen, og
 Hans Majestæts Billie bliver ved Rølen og Kabaler saa længe eluderet, indtil Om-
 stændigheder indløbe, som enten gjøre Sagen umulig eller bringe den i Forglem-
 melse. Thi var det vel kommen saa nær dermed, hvis Grev Wedel ved sit sidste
 Ophold i Kjøbenhavn ei havde trevet det igjennem? og kan vel et eneste Bind-
 stød alene langt ude paa Søen kringe Skibet lige til Havnen, især naar de, der
 skal regjere det, baade ere ubuelige og uwillige? Nei, ophører Selskabet at være
 virksomt som hidindtil, kjøles Nationens Iver for denne Sag; saa vær forvisset
 om, at Glæden over hvad der alt er steet er utidig, og at lidet eller intet mere
 vil skee. Skjønt Selskabet for Norges Vel ligesaa lidet som Folkets Onse i det

Kongelige Rescript er nævnt, saa har dette dog gennem Stattholderstabet aabnet Selskabet en middelbar Veie til Virksomhed, som det ikke bør forsømme; og, saafremt det Axiom er rigtigt, at lige Marsager frembringe lige Virkninger, maa dets fortsatte Bestræbelser blive ligesaa heldige som de begyndte. Foruden hvad jeg i mit Brev til Khr. Anker om Stedet bemærkede, maa jeg endnu tilføie, at skal et Universitet i Norge bidrage noget til Nationalaandens Stemning og Forædling, saa maa det nødvendig anlægges ligesom i en Brændpunkt, fra hvilken baade Ondt og Godt til alle Sider pleier at udbrede sig, d. e. i en Hovedstad. I Norge gives der til Lykke ingen saa stor, at et Selskab af nogle og tyve Professorer med flere lærde og oplyste Mænd, som der kan dannes eller være samlede, skulde kunne tabe sig blandt Mængden og af nogen anden Stand eller andet Selskab blive overvældet. Naar derfor den rette Aand og Tone blandt disse Mænd fra Begyndelsen af kommer til at herste, vil den stedse gaae videre; da derimod Hovedstaden og det hele Land kun lidet vil bekymre sig om, hvorledes Bedanterne i Kongsbergs Røgstuer eller en anden Aftrog tænke, og snarere drive Spot dermed end i nogen Maade rette sig derefter. Jeg vil ei her undersøge den vidtløftige Materie, hvad Fortrin smaa Steder har fremfor store i Henseende til de Studerendes Sæder. Raahed, Renomisterie udmærker dem altid i de første; hvad de derimod vinde er mig ubekjendt. Men i de sidste er dog Politur i det mindste et Slags Gevinst, der ei tillader lærde Mænd ved Bedanterie at gjøre sig latterlige og derved spille Frugterne af deres indvortes og sande Værd enten for sig selv eller Andre. Hvad Afspredelser angaaer, saa veed jeg ikke, om de, som finere Selskaber, Klubber og Dmgang med mange Slags Mennesker kan forarsage, ere skadeligere end de som af deres indbyrdes Cirkler, Drille- eller Spillelaug eller Lyttoure kan reise sig, der ved et Universitet ere vanstelige at afværge. De seer nok, at jeg har Die paa Christiania. Man kan derimod indvende, at baade Stedet selv er dyrt, og at Bygninger her vilde blive kostbarere end paa andre Steder. Hvad det første angaaer, saa er denne Dyrhed ganske vist uaturlig og grundet paa et slet Politi, da Christiania har en Omegn og et Opland, hvortil neppe nogen anden By har Mage, saa at jeg er vis om, at derpaa kunde raades Bod. I Henseende til det andet, da troer jeg neppe det der vil blive saa kostbart at bygge, naar man betænker, at Universitetsbygninger dog paa ethvert Sted bør opføres af Muur, ei af Tømmer, og at det første paa de Steder, hvor alle Huse ere af Træ, formodentlig vil blive endnu kostbarere. Desuden behøve de ei at anlægges midt i Byen, hvor Tomterne ere dyre, men bedst mere affides, hvor de Handlende ikke støtte om at boe. Overalt stoler jeg paa Enhvers Villighed i at befordre denne Sag. — — —

Kjøbenhavn den 7de October 1811.

Deres ærbødige Tjener
Treschow.

P. S. En Bemærkning har jeg forglemt, hvilken jeg dog finder nødvendig at tilføie. I ungefær 10 Aar har Commissionen og siden Directionen for Universitetet og de lærde Skoler arbeidet paa en Plan for Sorø Academi, som dog ei endnu er færdig, uagtet Fond, Bygninger og Alt er tilstede, og N.¹⁾ desuden Intet har derimod, men derimod gjerne seer, at ogsaa denne Stiftelse bliver ham underordnet. Man behage herefter med et Slags Regula de tri at udregne: naar Istandsættelsen af en gammel Bygning udfordrer 10 Aar, hvad da et Slots Opførelse fra ny af? Tages alle Omstændigheder i Betragtning, saa tvivler jeg om, at 100 Aar dertil blive nok.

¹⁾ [Moldenhawer.]

No. 62 (til Side 285).

a. Contre-Admiral Lütkens Rapport til Kongen om Rajadens Tab.

Jeg tilstiller D. M. i Dag Efterretning om en ligesaa hæderlig som sørgelig Begivenhed med Fregatten Rajaden. — Capitain Holm, forenet med Briggerne Laaland, Samsø og Kiel, udgik den 3die Juli fra Frederiksværn, holdt Søen den 3die, 4de og 5te indtil sidste Dags Aften, da han indløb med underlagte Magt mellem Verne Børsen og Sandsen, uden at have seet noget Fiendtligt. Næste Dags Eftermiddag saaes et Orlogsskib og 3 Brigger at krydse under Kysten udenfor, som til Alles Forundring pludselig holdt ind til Skærene, som om de vare forsynede med de bedste Lodser, og søgte Havnen, hvor Capitain Holm laa. Han fandt det nu et raadeligt at forblive der, men gik til Seil og løb til Lyngøer, men blev, sjønt Lodserne troede det ikke muligt at et Orlogsskib kunde søge Havn der indenskjærs, forfulgt lige ind i Havnen af Orlogsskibet og den ene Brig; thi da en af de andre fiendtlige Brigger var stødt paa, maatte den 3die forblive hos den til Hjælp. — Kort efter at Capitain Holm var kommen derind og udført Spring for at vende Bredviden til, antrede Orlogsskibet midt i Indløbet, og en stræffelig Ild begyndte nu paa begge Sider paa Musketstuds Afstand. Efter 2 Timers dræbende Fægtning faldt alle 3 Master paa Fregatten. Dækket blev derved nedstyrtet paa Batteriets Kanoner, og Forsvar umuligt, saa meget mere, som det paa samme Tid kom Ild i Fregatten. Nu var det kun om at redde Mennesker; dette er fleet saa meget muligt. Saa Krigsskibe ere tilintetgjorte paa en hæderligere Maade end denne D. M.s Fregat. — Men denne Hæder var endnu ikke nok for Capitain Holm; han samlede nu de tilslende Kanonfartsøier, og uagtet en saadan Fatigue og en saadan Ulykke vel kunde udmatte en Mand, saa da det engelse Orlogsskib heiser Parlamentairflag og proponerer at ville udlevere Fangerne, naar man ei vilde attackere ham med Kanonbaadene — angriber Capt. Holm Orlogsskibet og Briggen strax med Kanonbaadene, bestyber ham forind, nøder ham til at gaae hastig under Seil, og forfølger ham til Søes, hvorved han redder de 2de Brigger Laaland og Kiel. Samsø var heldig nok i Slutning af Affairen, efter Holms givne Ordre, at være kommen derfra. Overalt synes en Nærhedsnærverelse hos Capt. Holm under denne sørgelige Begivenhed, som tilbrager sig Opmærksomhed. Imedens dette foregik om Aftenen og Natten i Lyngøer, var Capt. Dietrichson, som fra Arendal var tilliet med sine Kanonfartsøier, i Affaire med den paa Grund staaende fiendtlige Brig og hans Medhjælper. Gjenparten af begge Rapporter tilstilles D. M. herved.

Christianssand 1812 Juli 10.

Allerunderdanigst
D. Lütken.

b. Capitain Holms Rapport.

Det blev min tunge Pligt allerunderdanigst at tilmelde D. M., at Fregatten Rajaden er ikke mere. Omstændighederne ved dens ulykkelige Tilintetgjørelse ere følgende: Den 6te Juli laae vi med Rajaden, Briggerne Laaland, Samsø og Kiel ved Havnen under Sandsen, 2 Mile østen for Arendal, hvor vi vare antrede den foregaaende Aften, uden at have seet noget Fiendtligt den Dag, og jeg var deaarsag ligeledes overbevist om, at Fienden ikke kunde vide, hvor vi vare. Om Eftermiddagen, Vinden vestlig N. S. Kuling, observeredes et Linieskib og 3 Brigger, som kom sønden fra, og stod ind under Landet, krydsende med smaa Seil v. ster efter. — I hoor sikker paa Angreb jeg end ansaa os paa denne Ankerplads paa Grund af en henimod $\frac{3}{4}$ Mil lang og meget vanstelig Indseiling, at her er stationeret Kanonfartsøier, at man ligger aldeles useet fra Søen af, og endeligen at Børsens Batteri tillige bidrager til at bestytte Indløbet, erkyndigede jeg mig dog hos Lodserne, om de kunde opgive mig en anden Anker-

plads, hvor det ikke var muligt for Orlogsskibet at indseile; de anbefalede mig eenstemmigen Lyngøer, da Indløbet dertil var meget snævert, men tilføiede tillige, at Vinden var vel syblig, at der var megen Fare for, at Fregatten ved Indseilingen maatte komme paa Grund. Da Fienden imidlertid holdt ind i Skjærene mod vor Ankerplads, ansaa jeg det, i Betragtning af sin Overmagt, et forsvarligt at oppebie hans Angreb, naar der var Mulighed i at komme til en anden, hvor vi vare sikke. Jeg gav da Ordre til at kappe og seile til Lyngøer. Under Nedseilingen hertil vedligeholdt Rajaden og Laaland en stadig Ild med deres agterste Kanoner mod Orlogsskibet og en Brig, som ledede det, hvilken de besvarede. Kl. 8 $\frac{1}{2}$ ankrede i Lyngøer, førte et Spring Styrbord ud, gav Lieutenant Bahrtmann Ordre til at overtage Commandoen af 2 Kanonjoller, som laae her. Kl. 9 seilede Orlogsskibet med rummere Vind ind i Havnen, bjergerde Seil og løb sig paa Grund med Forstribet, hvorved hans Stilling blev tværs over Havnen. Kort efter ankrede Briggen, og begge laae nu omtrent et Rustetstus fra os, da en levende Ild fra begge Sider begyndte; men formedelst Havnens Sneverhed var det umuligt, al Anstrængelse uagtet, at faae Fregattens hele Batteri til at bære paa Fienden, hvilken vi havde paa Styrbords Boug; thi Laaland laa paa Rajadens Styrbords Laaring, og med Hælen imod Grund, hvilket forhindrede os fra at faae Agterstribet høiere op, og en Coffardibrig, som laa for Rajadens Bagbords-Boug, forhindrede os fra at fakte ned med Forstribet. Laaland kunde blot bruge sine Bougtanoner, og Kiel, som laa sin Styrbord ud for Fregatten, blot sin Bagbords Bougtanon, naar den ikke vilde lægge sig i Veien for Rajaden og Laaland; Samsø laa paa Bagbords Side af Rajaden, og kunde altsaa ikke gjøre et Stus. I denne ufordeelagtige Stilling fortsattes Fægtningen til Kl. 10 $\frac{1}{2}$, da en stor Deel af Rajadens Mandskab var dræbt og saaret, og blev i et Lag alle 3 Master og Bougsprydet nedstude, hvorved øverste Dæk faldt ned og demonterede hele Batteriet. Ved Rejsningens Fald kandrede Fregatten, synkende til over Batteriet med Bagbords Side, og paa samme Tid begyndte Ilden, der udbrød paa flere Steder, at tage overhaand, efterat den adskillige Gange tilforn var bleven sluttet. Gav Briggerne Ordre at gaae Seil og retirere, hvilket af Samsø blev udført; men da Laaland laa paa Grund og Kiel laa til Luvart af den, kunde det ikke iværksættes af dem. Da Rajaden nu pludseligen var forvandlet til et brændende og halvsunket Brag, befalede jeg Mandskabet at bjerger sig, men da en Deel af Rejsningen laa paa begge Sider af Skibet, var det meget vanskeligt at komme den saa nær med Fartøier, at man kunde bjerger andre end de, der ved Svømning havde hjulpet sig noget fra Siden. Efterat jeg var kommen i Land imellem 11 og 12, fandt jeg Laaland forladt og sluttet i Brand, og at Kiel havde ophørt at styde, og da Premierlieutenant Lütken bestjæftigede sig paa den menneskekjærligste Maade med at bjerger Mandskabet fra Rajadens Brag, som kunde ventes hvert Dieblit at ville springe i Luften, fandt jeg Intet for mig mere her at udrette, hvorfor jeg roede fra Lyngøer for at samle Kanonfartøier, samt underrette mig om, hvorvidt Samsø var bragt i Sikkerhed. Jeg vidste at Chefen for samme, Capitainleutn. Grotschilling, var saaret. Capitainleutn. Krieger roede øster for at samle Kanonbaade fra den Kant, og da jeg fandt Samsø i en snever Big østen for Lyngøer, under den næstcommanderende, Capitainleutn. Christies, Commando, i fuldkommen Forsvarsstand, roede jeg vester efter, for fra denne Side at hente Kanonfartøier. Da jeg kom tilbage til Lyngøer, foresandt jeg Lieutenant Mechlenborg ankommen der fra Østerriisøer med 3 Kanonjoller; i Mørket har han, uden jeg har mærket det, passeret mig. Da der fra Orlogsskibets Stortop vajede et hvibdt Flag, sendte jeg Lieutn. Bahrtmann som Parlamentair ombord i det, for at blive underrettet om Hensigten med samme; beordrede Lieutenanterne Kraft og Hesselberg hver at tage Commandoen over hver af de Joller, der ikke vare commanderede

af en fast Officier, og sendte Lieutn. Sandholt vester efter, for at hente Kanonfartøier. Lieutn. Bahrtmann kom snart tilbage og bragte mig Svar fra Chefen af Orlogsskibet Dictator, at han, isald Kanonfartøierne ei bleve brugte mod ham, vilde sende alle Fanger, han havde i sin Magt, i Land. Da han intet videre Forslag havde at gjøre, roede jeg strax ud med de 5 Joller, Klossen da imellem 3 og 4, og bestjød Orlogsskibet og Briggen forind. Begge gjorde nu al Hast for at komme under Seil, og da Binden atter søiede dem, lykkedes det dem ogsaa. Vi vedbleve, efter at de vare komne under Seil, at forfølge dem; en heel Hagel af Straa faldt mellem Kanonjollerne, hvorved 1 Mand dræbtes. Da vi observerede, at Laaland og Kiel et kom under Seil, opgave vi Jagten og roede ind imod dem, for at entre dem; paa Veien sank Lieutn. Mecklenborgs Kanonjolle, men Mandstabet bjergedes. Ved at komme ind til Lyngør, saae jeg det danske Flag vaje paa begge Briggerne, og Capitainlieutn. Rasch ombord i Kiel tilligemed sit Mandstabs. Han berettede mig, at da Kanonjollerne begyndte at angribe, forlod det fiendtlige Mandstabs begge vore Brigger med saadan Til, at han fik Leilighed til at gjøre 2 Fanger; han havde strax ladet Laaland besætte, hvor ombord Fienden havde faaet Ilden dæmpet. Briggerne havde lidt endeel paa Rundholter og Taffelage, men ei betydeligt paa Stroget. To Kanonjoller assisterede nu Briggerne med at klare dem af Rajadens brændende Brag, medens Lieutenant Mecklenborg med de 2 andre optog den sjunkne Kanonjolle, hvilket snart lykkedes. Kl. 6 ankom Capt.-Lieut. Dietrichson med Arendals Flotille; en Affaire, han havde været i med 2de Brigger, havde uheldigtvis opholdt ham, da dersom denne Flotille havde været her, det sikkert var bleven Orlogsskibet og Briggen umuligt at komme ud fra Lyngør. — Orlogsskibet Dictator er paa 80 Kanoner og Briggen Galypso, som var inde i Havnen, paa 20; Begge havde lidt meget, hvilket især var kjendeligt paa Stroget, og efter Udsigende af det Mandstabs, som havde besat vore Brigger, skal de have en stor Deel Døde og Saarede. Jeg er ligeledes overbevist om, at de ved vores Attaque med Kanonjollerne have lidt endeel, da man saa dem kaste Døde overbord fra Orlogsskibets Porte, og Briggens store Mersseil blev stukket ned; efter at de vare komne udenfor Skærene, kastede de en Lid over hver Boug og reparerede Grundstuds, hvorefter de holdt af S. D. hen. — Med den smerteligste Følelse maa jeg tilføie, at vort Tab af Døde og Saarede er meget betydeligt, for en stor Deel Følge af Reisingens Fald, Dækkens Anuusning og Fregattens Synkning, Alt i et Dieblit; nsiagtig kan jeg endnu ei opgive Antallet, men hidtil tælle vi kun imellem 170 til 190 Bjergede, hvoraf 85 ere saarede. Haardt er det, at jeg paa Listen af de Døde har at anføre Premierlieutn. Ridder Grottschilling og Secondlieutn. Ridder og Dannebrogsm. Buhl, Begge ligesaa ædle Menneſter som kjælle Officierer; endvidere Skibets 3 Chirurgur, Bjørnholm, Jacobsen og Sorgenfri, som døde under Udøvelsen af deres Kald, da de sank tilligemed den interimistiske Proviantforvalter Nørregaard; ombord i Briggen Kiel faldt Maanedslieutn. Rolffen. Ligeledes, at jeg maa anføre blandt de Saarede Chefen for Briggen Samsø, Capitainlieutn. Ridder og Dannebrogsm. Grottschilling, haardt saaret i høire Arm, og Secondlieut. Dichmann ombord i Briggen Kiel, som har mistet den venstre Arm. Laaland har haft 1 Død, 2 Saarede; Samsø 2 Døde, 5 Saarede; Kiel 3 Døde, 7 Saarede, Officiererne iberegne. I hvor ulukkelig jeg end føler mig ved Tabet af D. M.s Fregat Rajaden, vilde det dog være høist ubilligt af mig, i Fald jeg ikke anførte, at i Følge min Overbeviſning er af Brigcheferne, samtlige Officierer, og alt Mandstabs ombord i Divisionen, som jeg havde den Ære at commandere, udviist den største Iver for D. M. Tjeneste, og det standhaftigste Mod for at forsvare Flagets Ære.

Lyngør, 2 $\frac{1}{2}$ Mill østen for Arendal d. 9. Juli 1812.

Uerunderd.
S. P. Holm.

c. Rapport fra Capitainlieutenant Dietrichson.

I Mandags den 6te Juli blev jeg ved Telegraf-Signalerne underrettet om, at et fiendtligt Orlogsskib og 3de Orlogsbrigger vare i Sigte under Landet, 2 Mile østenfor, og at disse Skibes Bevægelser syntes mistænelige. Jeg lod strax de 3de af mine underlagte Kanonfartøier, som jeg havde her hos mig, trække med mig øster efter. Vinden vestlig, laaber Kuling med stærk vesten Strøm. Jeg havde omtrent lagt en halv Miil Wei tilbage, da jeg hørte en stærk Skyden østen for mig. Jeg forcerede med min medbragte Magt øster efter. Da jeg kom henimod Borsen, 2½ Miil østen for, saa jeg 2de Orlogsbrigger udenfor Skærene, og syntes det, som den ene af disse stod paa Grund, og den anden laa til Ankers med et Spring paa den første Brig. Mod disse 2de Brigger, som vare fiendtlige, vare 2de af mine underlagte Kanonfartøier, som havde Forpost i mit anfortroede Forsvars-Districts østre Afdeling, i fuldt Engagement. De 2de Kanonfartøier, jeg havde med mig, et 3die kom nogen Tid efter, forenede sig med disse, og nu blev Slaget almindeligt og heftigt. De fiendtlige Kugler fløi os om Drene; men da de alle gik over os hen, tilsværede de os ingen Skade; vore Skud paa Gevær's Distance med Kugler og Straa gjorde en heldig Virkning paa Fienden, uagtet Mørket gjorde Skuddene noget usikre. — Saaledes vedligeholdtes paa begge Sider en levende Ild i en Tid af 2½ Time, da det ene af de fiendtlige Skibe ophørte at flyde og de begge ved Hjælp af en frisk Vind med fuldkommen Kjendskab søgte under vor Forsølgelse en halv Miil til Søes, da det begyndte at blæse op til en friskere Kuling med temmelig Dønning. Vore Skuds heldige Virkning var synlig; den ene Brigs store Merseraa var nedstødt, Seilene gjennemborede af Kugler; den anden var jevnligent beffæstiget med at have sine Baade forud under Boven. — Fra Landet kunde Strigen og Hamren høres, og senere er fundet affødte og udkastede Ting. Jeg beklager, at den friske Vind favoriserede Fienden i sin Flugt, da jeg ellers turde have haabet at blive Mester af de 2de Brigger med den Ilden Magt, jeg under Affairen havde at virke med. Af Maanedslieutn. C. Barnemann, som havde Forpost i Borsen, blev jeg underrettet om, at et fiendtligt Orlogsskib og en Kutterbrig var indløbet fra Søen gennem Havesundet til Havnen Haven, hvor Fregatten Rajaden og de 3de Orlogsbrigger, Laaland, Samsø og Kiel laae til Ankers, og at disse havde tappet deres Louge og var seilet øster efter under Fiendens Forsølgelse. Jeg lod mit udmattede Mandskab hvile lidt, og søgte derpaa med min samlede Magt øster efter. Da jeg kom hen imod Lyngøer, hørtes en stærk Skyden, og da jeg kom udenfor Lyngøer Havn, saa jeg det fiendtlige Orlogsskib og Kutterbriggen styre til Søes med Force af Seil under Forsølgelse af Kanonfartøierne af Østerrisørs Afdeling. — I Lyngøer Havn saa jeg Fregatten Rajadens sørgelige Skæbne. Mine Officerers og Mandstabs Forhold var efter Blygt; jeg vover derfor allerunderdanigst at anbefale dem D. M.s Naade.

Stationen Rævesand ved Arendal, den 10de Juli 1812.

Allerunderdanigst

Dietrichson,

Capitainlieutenant i Søetaten.

Endstjønt det smerter H. M. at have ved denne Leilighed mistet endeel af sine brave Officerer og Søfolk, saa har dog Allerhøiøstamme med særdeles Velbehag atter modtaget et Beviis paa, at Hs M.s Sørigere ikke give deres Forfædre noget efter i Tapperhed og Mod, naar det kommer an paa at vise sig værdige deres Navn og at hævde Dannerflagets Ære, hvorfor Hs. M. har behaget at lade Capitain Holm i Særbelesshed, ligesom og Cheferne for de vedkommende kongelige Orlogsbrigger og Flotille-Afdelinger samt de øvrige Officerer og Mandstaber i Almindelighed, tilkjendegive sin allerhøieste Tilfredshed med deres

ved disse Affairer udviste Mod, Landsnærværelse og udmærkede Tapperhed. Hvilket efter allerhøieste Befaling herved bekendtgjøres.

Hovedquartieret Frederiksberg Slot, den 17de Juli 1812.

F. Bülow,
Generalmajor, Kammerherre o. s. v.

No. 63 (til Side 299.)

Brev fra Wetterstedt til Adlersparre.

(Af Adlersparres Handlingar. VII. 40—54.)

Stockholm den 4de Januar 1813.

Jeg har haft den Fornøielse at modtage Dine 2de Breve, det seneste af 24de Decbr. S. R. S. Kronprindsen ønsker, at Du paa ingen Maade formindsker Dine Bestræbelser med Hensyn til Norge. Den Sag maa gaae i Mar, uagtet alle de Banfeligheder, som Natur og Statskonst lægge i Veien. Danmark søger igjennem hemmelige Forsøg at afvende Stormen, men jeg haaber, at det heri intet Held skal have. For at opløse dette skal jeg give Dig en lille Resumé af hvad der senest i den Henseende har tildraget sig.

Den danske Minister i Petersburg, Baron Blome, som af Rigskantsler Grev Romanzow er bleven underrettet om alle vore med Rusland pleiede Underhandlinger angaaende Norge, gjorde for en Maaned siden en mundtlig Fremstilling til Grev Lövenhjelm om Danmarks Villighed til at forene sig med de Magter, som søgte at bevare sin Handel og sin Selvstændighed. Man indsaa let, at denne Blomes Ytring, for vigtig til at kunne tilskrives ham personlig, alene havde til Formaal at bortfjerne Englands og Ruslands offensive Deeltagelse med os mod Danmark, samt derigjennem at isolere Sverige med sine uopfyldte Forhaabninger, vække Splid imellem Danmarks Fiender, og imidlertid vinde Tid, Erfaring, Sommer og ny Mulighed for Keiser Napoleon at beskytte sig selv og hans danske Lydstat. Da imidlertid baade Rusland og England altid havde fremstillet som en for den almindelige Sag gavnlig Omstændighed, godvilligt at indbrage Danmark i de nordiske Magters Forbund, besluttede Kronprindsen at benytte den danske Ligt, som lagdes for Dagen i Blomes Fremstilling, for at tale reent Sprog med Nordens Frederik. Baron Ogenstjerna indgav derfor en skriftlig Note, som optog Blomes Ytring og begjærte den danske Regjerings Fortolkning derover. I Tilfælde at denne var overeensstemmende med Ministerens, fordrede Sverige Norge, imod Løfte at beskytte Danmark med en Armee i Lydsland, og ikke at neblægge sine Baaben, førend en fuldkommen Erstatning for Norge var bleven vundet. Denne Note har sat Rosenkrantz, Kongen og Adjutanten i en forfærdelig Sindstemning. Svaret udhalede med ofte gjentagne Klagemaal over det Bryderi, som en saa uventet diplomatisk Fremstilling maatte foraarsage. Endeligen svarede forsigtigt, koldt, men med en fuldkommen desaveu til Alt, hvad der paastodes at Blome havde sagt til Grev Lövenhjelm, samt med tvungen Tapperhed mod Slutningen, at aldrig Kongen af Danmark godvillig skulde afstaae til en anden Magt en Deel af sit Rige og de troe Indbyggere, som der findes. Saaledes er det klart, at Danmark forbliver fransk, men tillige at Virkningen af dets længe beregnede Menéer ved vor Demarche er forfeilet. — Keiser Alexander ansaa det i Begyndelsen som et brutt Lausheds-Løfte fra vor Side, at Noten til Danmark uden foregaaende Communication i St. Petersburg var bleven afgivet, og alligevel have vi 3 russiske Tractater, som love os Norge. Med England have vi ingen Tractat i denne Henseende, og der er ikke bestomindre det mod det københavnske Hof gjorde Stridt blevet meget bifaldt, en Omstændighed, som og synes mig at love, at England vil see Sverige og Norge forenede. Blome har og

gjort Lord Cathcart et Forslag til Separat-Fred imellem Danmark og England; men vi have for vel blottet Konstgrebet, til at ikke England indseer Værdien af denne Proposition.

Saaledes staae nu Sagerne. En engelsk Negotiateur kommer hid for at opgjøre Alt for dette Aar, som maatte blive vigtigt; thi blive vi forladte af Alle, saa maatte vi med egne Midler benytte Tiden og angribe Norge. Der har vel været Tale om min Reise til England, og den vedvarer vel endnu. Deels befinder jeg mig selv ilde, deels, som er værre, vedbliver min Hustrues Plager — —. Wirsén har gjort en Rapport til Kongen, som indeholder en Opgave over alt det Korn, som i Aar er bleven indført. Den skal blive Dig meddeelt. At opgive hvad der ventes, vil blive svært, men ingen Omkostning og intet Arbejde spares i denne Henseende. De Danske ville proviantere Norge, og bestemme som Vilkaar for Korns Udsørsel til os, at det halve Quantum skal sendes til norsk Havn. Jeg tilbagesender det Allegat, som Du i Dit sidste Brev sendte mig. Troer Du at Overladelsen af 20 Tønder Havre til den norske Agent, hvorom der tales, kan gjøre Nytte, saa tillader Kronprindsen dig derom at gjøre Foranstaltning, da dette Quantum, om saa paafordres, skal herfra erstattes Dig. Ellers haaber Prindsen, at stor Narvaagenhed iagttages paa Grændsen for at hindre al Korntransport til Norge. — —

No. 64 (til Side 309.)

Danmarks Krigserklæring mod Sverige af 3de Sept. 1813.

(Efter Budstikken 1813 No. 57.)

Fra den Tid, Freden imellem Danmark og Sverige var sluttet i Jönköping, har G. M. oprigtig og uafslædig bestræbt sig for at vedligeholde Venskab og god Forsaaelse med dette Naborige, men har tillige ikke kunnet følge for sig selv, at den svenske Regjering, langt fra at besjæles af samme Aand, kun altfor ofte har givet Beviser paa et modsat Sindelag. Ved hin Fred havde Sverige forbundet sig til at bortfjerne Danmarks Fienders Krigsskibe og Krypser fra sine Kyster. De vedbleve imidlertid ei alene at anholde danske Skibe tæt under den svenske Kyst, men toge dem endog i svenske Havne. Den danske Regjering's gjentagne Besværinger over det Tab, som derved tilføiedes Danmarks og Norges Handel, bleve sjældent besvarede, aldrig afhjulpne. Den svenske Kyst i Kattegattet forblev saaledes efter Freden i den samme fiendtlige Stilling til Danmarks Skibsfart, som den havde været under Krigen. Krigserklæringen, som den svenske Regjering lod sig formaae til at udstede mod England, frembragte i den Henseende aldeles ingen Forandring, og efterat Freden igjen var sluttet med Storbritanien, udbredte Faren for den danske Skibsfart sig over hele den svenske Kyst. Den danske Seemand kunde haabe under et venstabeligt Nabolands Kyster at være betrygget mod Overfald og Opbringelse. Han maatte troe, at en Regjering, der ikke sjældent brammer med Frihed og Selvstændighed, vilde for sin egen Værdigheds Skyld hævde sine Territorial-Rettigheder mod enhver Fornærmelse. Men han fandt sig fluffet i sin Forventning, naar han i Farens Dieblit søgte Bestyttelse og Redning paa svensk Grund, hvor Fiendens bevæbnede Fartøier ubehindrede ventede paa deres Bytte. Berøvet sin Eiendom, og ofte forfulgt af Fienden, endog op i Landet, kunde han blot beklage sit Tab, men maatte tillige føle en billig Harm over Naboloffets Uvirkomhed i at beskytte sine Kyster.

Den Bestemmelse i Fredstractaten, at al Eiendom tilhørende begge Staters gjensidige Undersaatter, der ved Krigens Udbrud var lagt under Beslag, skulde frigives, blev fra Danmarks Side iverksat uden Ophold og med den strengeste Kri-

agtighed. Derimod tilbageholdes endnu fra den Tid flere danske Undersaatters Eiendomme i Sverige. De ofte fornæbde Reclamationer om sammes Ublevering eller Erstatning for Børdien have kun tilveiebragt intetsigende Udflugter eller Røfter om Godtgjørelse, som man hidtil forgjæves har haabet opfyldte.

Men Sverige lod det ikke forblive ved disse Beviser alene paa sit uvenstabelige Sindelag mod Danmark. I Begyndelsen af forrige Aar sluttedes mellem det svenske og russiske Hof et Forbund, der siden blev stadfæstet i Åbo, og hvorved Sverige erholdt Forsikring om Ruslands Bistand til at udføre den allerede lagte Plan til at bemægtige sig Kongeriget Norge. Til samme Hensigt blev et lignende Forbund senere sluttet imellem Sverige og Storbritanien. Førend man imidlertid stred til aabenbare Fiendtligheder, vilde man ikke lade lempeligere Midler uforsøgte. Ved listige og troløse Bekjendtgjørelser, som fra Sverige bleve Tid efter anden indsendte til Norge, søgte man at friste dette Riges Indbyggere til at unddrage sig deres retmæssige Arvelonges Herredømme. Paa samme Tid blev et stort Antal Skibe, som for den danske Regjerings og adskillige Privates Regning efterhaanden afgit med Kornladninger til Norge, tilbageholdte i svenske Havne, hvor de havde søgt Tilflugt, deels formedelst Storm og Søfæde, deels for at undgaae fiendtlige Krydsere. Alle Forestillinger, som bleve gjorte mod denne voldsomme og for Norges Indbyggere grusomme Foranstaltning, vare aldeles frugtesløse. Den ligesaa haanende, som paa disse Kornladninger uanvendelige Forevending, „at Kornudførselen fra Sverige var forbudt“, var det eneste Svar, som fra Sveriges Side blev givet. Hensigten med at hindre Kornudførselen til Norge var umiskjendelig. Nordmanden skulde ved Hungeren tvinges til at undertaaste sig Sveriges Herredømme. Stolende paa sine mægtige Allierede blueedes den svenske Regjering end ikke ved at gjøre S. M. det Forslag at afstaae Norge mod at erholde andre Lande, hvoraf Sverige ikke er i Besiddelse, og hvorover det ingen fri Raadighed har eller kan vente. Da nu den svenske Regjering hverken ved bedragelige Forslag, der ofte vare forbundne ved Trudsel, eller ved sine gjentagne Forsøg paa at friste Nordmændene til Utrofskab og Frafald kunde naae sit Maal, lagde den sin Misfornøielse for Dagen ved at ophæve de ministerielle og Handelsforbindelser imellem begge Stater. Man paalagde S. M.s Chargé d'Affaires i Stockholm at begive sig bort, og den herværende svenske Mission blev tilbagekaldt. Den danske General-Konsul blev ligeledes bortviist fra Gøtteborg. Kort derefter afbrød den svenske Regjering al Samsfærdsel mellem begge Stater.

Sverige har saaledes tilintetgjort enhver venstabelig Forbindelse med Danmark. Afgangen til de svenske Stater var spærret for enhver dansk Undersaat. Man gik nu videre. Den sædvanlige og ved Tractater sikrede Postgang mellem Danmark og Norge gennem Sverige blev standset. Man forbød svenske Skibe at betale Drefunds-Told, hvortil S. M. ifølge de ældre Tractater med Sverige, der paa ny ere stadfæstede ved Fredsslutningen i Jönköping, har den upaatvleligste Ret. Dog, ikke nok at svenske Skibe paa den Maade fritoges for den Forpligtelse at erlægge Tolden i Drefund; svenske bevæbnede Fartøier have endog med Magt hindret andre Nationers Skibe fra at clarere ved Drefunds Toldkammer i Helsingør. Endelig har en svensk Officier skriftligen erklæret den kongelige Gouverneur paa Bornholm, at have Ordre til at opbringe alle Skibe under dansk Flag, og at hindre Samsfærdsel imellem Christiansø og Bornholm. Ogsaa er en kongelig Søofficier kort derefter, paa en Reise fra Bornholm til Kjøbenhavn, bleven anholdt af en svensk Brig og bragt til Väst, hvorfra han endnu ei er kommen tilbage.

Efterat den svenske Regjering paa saa mange Maader ei alene har tilfidsat enhver naboelig Bligt mod Danmark, og ophævet alle de Forbindelser, der sædvanligviis finde Sted mellem Naboer og Stater, der leve i god Forstaaelse med hverandre, men endog aabenbarligen brudt Freden imellem begge Riger, deels ved

at tilføie de kongelige Undersaatter et betydeligt Tab, og endmere ved at indgaae Forbindelser med Kongens Fiender, som sigte til at underkaste sig Kongeriget Norge, seer G. M. sig, skønt ugjerne, tvungen til at gribe til Vaaben, for med Magt at afværge alle videre Fornærmelser af en Regjering, der alt længe har udsøvet Fiendtligheder imod de danske Stater og de kongelige Undersaatter. De udfordrerlige Befalinger i den Henseende ere allerede udførte til G. M.s Sø- og Landmagt. Aldrig var en Forsvarskrig retfærdigere. Aldrig har nogen Regjering med større Langmodighed og Overbærelse døølet med at anvende Vaabenmagt for at hævde Statens Sikkerhed og værne om Undersaatternes Eiendom. Kun Nødvendighed har kunnet bevæge G. M. til en Beslutning, der strider mod hans Hjertes Følelser. Men disse maa vige for den høiere Pligt at beskytte de ham af Forsynet betroede Stater og Undersaatter mod ufremcæfede, troløse Angreb fra en Regjeringss Side, hvis fiendtlige Planer mod Danmark ere hele Europa bekendte. G. M., som altid stoler paa sit elskede Folks uroffelige Trofast og Hengivenhed, har ikke villet tilkjøbe sig en haanlig og usikker Fred ved Offeret af sine troe og tappre Hørdmænd, men han ønsker Intet heller end at den svenske Regjering ved at erstatte det Tab, der er blevet G. M.s Undersaatter tilføiet, vil give Anledning til, at den gode Forstaaelse mellem begge Nationer, der tjener til deres gjensidige Fordeel, igjen kunde vorde tilveiebragt.

Kjøbenhavn den 3die September 1813.

No. 65 (til S. 318).

Rescript til Prinds Christian Frederik om en Laane- og Disconto-Casse i Norge af 20de Octbr. 1813.

(Efter Collegial-Tidende 1814 No. 2.)

„Frederik den Sjette, af Guds Raade Konge til Danmark og Norge, de Benders og Gothers, Hertug i Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken og Oldenburg. Vor venlige Hilsen og hvad vi ellers formedelst Slægtstabs mere hjært og godt formaae. Høibaarne Fyrste, elskelige Høere Hr. Fætter. Paa Grund af det af Eders Kjærlighed til Os yttrede Ønske om Oprettelsen af en privat Laane- og Disconto-Casse for Kongeriget Norge til at fremme saavel dette Riges Forsyning med Korn, som dets Høeringsveies Drift, samt med Hensyn til det besangaaende indgivne Forslag, ville Vi naadigst have Eders Kjærlighed kempyndiget til at udfæde en Indbydelse til de af Norges Indvaanere, hvis erkjendte Credit og Bederhæftighed kan forstaae Indretningen almeen Tillid, for, som dens første Constituenten, at lægge Grunden dertil. Hovedformaalene og Grundreglerne for denne Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Casse, samt de Forrettigheder, Vi allerunderdanigst ville tilstaae den, ere følgende:

1. Indretningens Hovedsiemed er: 1) Imod Sikkerhed af haandsaaet Pant, i saadanne Ting, som ei staae Fare for at forringes eller tilintetgjøres, at bevilge Ublaar i egne Beviser, hvis Værdi er garanteret af Interessenterne, og 2) at discontere sikkre Bøxler ligeledes med sine egne Beviser, garanteret ved det af Interessenterne til Fond for Discontering stillede Hypothek.

2. Som en paa Privates Credit grundet offentlig Indretning, staaer den ubelukkende under Interessentstabs Bestyrelse paa den Raade, som dette nærmere maatte bestemme. Dens Bestyrere og Betjente skulle under Eed forpligte sig til, at de efter deres bedste Indsigt ville med Trofast og Redelighed bestyre og forestaae dens Forretninger samt forvalte dens Anliggender i nøieste Overeensstemmelse med de af Interessentstabet foreskrevne Regler.

3. I Renter af sine Ublaar kan Indretningen tage 6 Procent, naar 1 Procent deraf anvendes til Kornmagasiners Oprettelse og Vedligeholdelse i Norge.

Discontopremien er, ligesom ellers, villkaarlig, men bekendtgjøres offentligen til visse Læder.

4. De Beviser og Forstriveller, som Indretningen udsteder, kunne lyde paa Ihændehaberens, og altsaa gaae fra Haand til Haand uden Transport, de skulle lyde paa Sølv-Rigsbankbaler (18½ Rbdr. paa 1 Mark fint Sølv Cøllnst Bægt) eller paa anden rebe Valuta, saasom Hamborger-Banco, Gylden, Pund Sterling; de skulle bære Renter, hvis Størrelse af Interessentflabet nærmere bestemmes, og kunne udfærdiges paa saadanne Summer, som dette finder passende; dog at Rentens Minimum skal være ½ Stilling dagligen af 100 Rbdr. og dennes Maximum 4 Rbdr. af 100 Rbdr. aarligen, hvorimellem Valget tilfaaes Interessentflabet selv.

5. I Følge Foundationen for Rigsbanken dens 1 og 4 §§ kunne disse Beviser ikke gaae og gjælde som tvunget Betalingsmiddel, og heller ikke som saadant antages ved vore Skatter og Afgifter. Derimod ville Vi nærmere være betænkt paa, under hvilke Villkaar de kunne anvendes i Afbetalinger paa anden Gjæld til Os. Mellem Mand og Mand gaae disse Beviser saaledes, som Vedkommende sig derom kunne og ville forene.

6. Da denne Casses Udbetalinger stee i Interessentflabets egne Beviser, saa er dette ikke forbundet til at modtage i Betaling af Renter og ublaante Capitaler andre end bemeldte dets egne Beviser.

7. Alt hvad Indretningens Debitorer upaaanket have overgivet til samme som haandsaet Pant, og er taget under dens Lutte, skal fra det Dieblit af ikke kunne den fravendes enten formedelst Mangel af Hjemmel eller formedelst nogen Confiskations Paastand eller Fordring, af hvad Navn nævnes kan, men det skal være og forblive Indretningen til useilbar Sikkerhed for dens Krav. Dog har den at iagttage, at de Varer, hvorpaa Dplag er tilstaaet eller tilstaaes, ikke paa anden Maade af Nogen kunne eller maa pantsættes, end at de crediterte Told- og Consumtions- og andre dermed forbundne Afgifter hæfte paa disse Varer, og bør af dem, uden al Forevending, forlods udredes. I øvrigt skal ikke nogen foregaaende Pantsættelse almindelig eller speciel, eller nogen anden hvilkensomhelst Handling, som kunde gjøre en Person inhabil til at give Indretningen den til samme overleverte Sikkerhed, komme i nogen Betragtning til at formindske Indretningens Ret, naar denne ikke desangaaende har erhøldt speciel Underretning, hvilken i Tilfælde aarlig bør gjentages, saalænge den skal blive i Kraft.

8. Endstjønt de Varer, hvilke i Eierens egne eller leiede Pakhuse, som stillet Pant, tages under Indretningens Laas, ei mindre end de, som maatte være indleverede i Indretningens egen Forvaring, i alle andre Tilfælde bør betragtes som haandsaet Pant efter Loven, skal dog Lovens 5—7—1 ikke, hvis de ved ulykkelig Hændelse maatte forekomme, være hinderlig i Indretningens Ret mod Debitor efter hans indgivne Forstrivelse.

9. Ingen Moratorier (om saadanne nogensinde gives), Protectorier eller deslige Befrielsler af hvad Navn nævnes kan, skulle nogensinde, med mindre Indretningens Bestyrelse dertil har givet sit Samtykke, gjælde mod dens Fordringer, eller hindre dets Inddrivelse hos hvem det end maatte være.

10. Det skal være Indretningen tilladt til dens Forstriveller, Beviser, Bøger, Assignationer, samt i alle de Forretninger, som fra den og i dens Navn, eller imellem dens Interessenter indbyrdes, Cassens Anliggender vedkommende, afhandles og udfærdiges, at bruge ustempelt Papiir. Ligeledes maa de Forstriveller, hvorved Noget overleveres Indretningen til haandsaet Pant, udstedes paa ustempelt Papiir.

11. Naar Indretningen har gjort Ublaen imod haandsaet Pant, og den ublaante Sum ikke til bestemt Tid betales tilbage, eller Laanet ikke, hvis Bestyrelsen det tjenligt eragter, fornyes eller forlænges, da skal Indretningen være

berettiget til, uden foregaaende Dom eller Indførsel, at lade, paa hvad Sted den finder beleiligt, holde Auction over det, som til den saaledes til haandsaet Pant forstrevet og overleveret er, og ikke til rette Tid er indfriet. Det skal være Indretningen overladt, naar den saadan Auction vil foretage, kun at derom 4 Uger tilforn i de offentlige Tidender advares, og at Auctionen, hvis Debitor endda ikke indfinder sig, bekjendtgjøres 8 Dage iforveien, baade i de offentlige Tidender og ved Placater, som der, hvor Bestyrelsen bestander sig, opslaaes til Alles Efterretning. Imod saadan Omgang og Panternes Bortsælgelse skal Ingen have Noget at indvende, og Vedkommende skulle være forpligtede til, Indretningens i forbemeldte Anledning udgivne Beviser eller Recipisser ufortøvet til Satisfaction at indlevere, eller og saadanne Beviser bør være magtesløse hvor og hos hvem de siden maatte findes. Beløbe Panterne sig ved Auctionen høiere end det Indretningen (de tilbagestaaende Renter samt Auctions- og andre Omkostninger indbefattede) har tilgode, da betales det Overstyvende Debitor tilbage. Men skulde det Bortsolgte derimod ikke tilstrække til stadesløs Betaling for Indretningen, da bliver det Manglende af Debitor at tilsvare, og nægter han mindelig Betaling derfor, kan han søges ved Lands Lov og Ret.

12. Pantsættes Obligationer eller andre Forfribelser til Indretningen, og de ikke til bestemt Tid indløses eller Forlængelse for Laanet erholdes, da skal Indretningen være berettiget til, ei alene som i forrige § nævnt er, at stille de pantsatte Forfribelser til offentlig Auction, men og, uden foregaaende Dom, blot ifølge Pantereverser at søge sin Betaling efter de bemeldte Forfribelser, og ligesom det da skal staae Indretningen frit for, at tiltale sin Debitor først eller sidst, saa bør denne, naar Pantet først tiltrædes, dog i alle Tilfælde holde Indretningen stadesløs.

13. Interessenterne forbinde sig til, et vist Antal Aar, som de nærmere bestemme, ikke at opsigte deres Garanti, i andet Fald vedbliver enhver Interessents Forpligt indtil 2 Aar efter hans Død, eller efter at han ved 2 Aars Opsigelse lovligten har løskyndiget samme, i hvilken Mellemtid Bestyrelsen skal sørge for, at inddrage et til den opsigte Garanti forholdsmæssigt Antal af Indretningens i Omløb satte Beviser.

14. De ved dette Rescript allernaadigst tilfagte Friheder, Rettigheder og Benaadninger skulle være gjældende indtil 3 Aar efter Freden med Storbritanien, henimod hvilken Tids Forløb det skal være Interessentskabet forbeholdt om deres Forlængelse at indkomme med allerunderdanigste Begjæring, hvilken Vi da, efter Omstændighederne, ville tage i Betragtning.

15. Naar Interessentskabet har valgt en Bestyrelse, har denne at forfatte en Convention, der skal tjene som Rettesnor for Indretningen i det Hele og i dens enkelte Dele, og hvori i Særdeleshed tydeligen bør forklares, naar og hvorledes Interessentskabet vil forbinde sig til at indløse de Beviser, som Indretningen sætter i Omløb. Skulde Interessentskabet paa en saadan Convention attraae Bor yderligere Stadfæstelse, kan samme, forsaavidt Conventionen er overensstemmende med de foransførte Regler, ventes; ligesom Vi ogsaa ville finde en Glæde i at understøtte Indretningen paa anden Maade, naar saadant til dens Lære maatte behøves, og det isvrigt maatte stemme med Bankens Indretning og det almindelige Vel. Derefter Eders Kjærlighed Eder underdanigst have at rette, og det Fornødne at foranstalte. Vi forblive Eders Kjærlighed med al Kongelig Naade stedse tilgedan og bevaagen.

Skrevet paa Bort Slot Frederiksberg den 20de Octbr. 1813.

Stattholderens Indbydelse til Jacob Hall i denne Anledning.

Norges Handlende, Brugseiere og bemidlede Indvaanere ville gjennem denne velgjørende Indretning see deres nu henliggende Beholdninger af Landets tilvir-

lede Producter frugtbringende, og derved gives Midler til fortsat Virksomhed, gavnlig for flere Næringsveie, som dermed staae i Forbindelse. Indretningen kan vente samme Tillid, som de Individier besidde, paa hvis Garanti den bygges; forenede ville de kunne virke end kraftigere til Landets Lær. — Dens Bevisers Værdi kan sikres ved Indretningen selv; den Værd, som haandsaaet Pant eller sikre Bøxer, for hvilke de ere udtællede, giver dem, vil end forsøges ved Garantien, idet det bliver til Interessenterne at fastsætte, hvor stor Masse af Beviser, i Forhold til den hele garanterede Sum, der bør udgives. Naar til Exempel der ikkun udlænes til $\frac{2}{3}$ af Pantets Værd, og Seddelmassen i det Hele ei tør overstige $\frac{2}{3}$ Part af den garanterede Sum, hvorpaa Laane-Kassen er bygget, da vil vel ingen Tvivl opstaae om Bevisernes fuldkomne Værd.

Det vil afhænge af enhver Constituent, for hvilken Sum han vil tegne sin Garanti; den vil kunne tegnes saavel for Udlaan alene, som for Discontering alene, eller for begge Dele tillige. Over Gevinst og Tab, saavel ved Udlaan som ved Discontering kan holdes særskilte Contoer, og den rene Gevinst paa hver af disse, efter Fradrag af den fastsatte 1 pCt. til Kornmagasiners Oprettelse og Vedligeholdelse i Norges 4 Stifter, deles imellem samtlige Interessenter i Forhold til den Sum, Enhver har garanteret for. Dette vigtige Formaal, saaledes at skabe en Fond til Nationens Betyggelse mod Hungersnød, vil ogsaa af Nordmænd paastjønnes, og være en væsentlig Opfordring for Fædrelandsvenner til at deeltage i Indretningen. Ved selvvalgte Bestyrelser i hvert Stift under en Generaldirection i Christiania, vil Indretningen kunne komme enhver Egn i Riget til Gavn, saaledes som Kassens Constituenter ved dens Grundlægning og dens Embedsmænd ved fremtidig Benyttelse vil vide at benytte Hans Majestæts landsfaderlige Hensigter til Bedste for sine kjære og troe Underaatter.

For at grundlægge denne for Riget saa gavnlige Indretning, indbydes Brugs-eier Ridder Jacob Hall at samles med de øvrige første Constituenter af Kongeriget Norges private Laane- og Disconto-Kasse, den 15de Decbr. 1813 og følgende Dage, i Stiftsgaarden i Christiania, og vil, næst at bestemme Grundtrækkene af Indretningens videre Organisation, Commissærer kunne vælges, til hvilke det overdrages, at sætte Kassen i Virksomhed, overensstemmende med de tagne Beslutninger; ligesom det ogsaa vil paaligge Constituenterne, at indbyde flere af deres agtbare Medborgere til at være Kassens Interessenter, eller i deres Samfund at optage hvem der attraaer saadant, og ved Stemmesleerhed antages. De ville saaledes, saafremt De antager Indbydelsen, enten personlig møde, eller lade møde paa bestemt Tid og Sted, hvorom jeg ønsker forud at underrettes.

Stattholderflabet i Norge, Christiania den 17de Novbr. 1813.

Christian Frederik.

v. Holten.

No. 66 (til Side 335.)

Jacob Halls Brev til Kammerherre Peder Anker.

Kygtet om Norges Sønderrivelse fra Danmark og Forening med Sverige har ogsaa naaet denne Deel af Landet, og jeg tillader mig i den Anledning at bekjende min politiske Tro for en Mand, hvis Indflydelse paa Fædrelandet har saa megen Betydning, og paa hvis Godhed og Venstab for mig jeg har modtaget saa mange Prøver. Jeg er ikke Herre over mine egne Følelser, og jeg kan ikke dølge den dybe Bemød, som denne ulykkelige Katastrophe forvolder mig. Jeg betragter Skilsmisfen fra Danmark som Tabet af en gammel og elsket Ven, og jeg troer endog at herester Intet Politisk kan indtræffe, der kan opvække min Deeltagelse som hidtil. Med Ringeagt maatte jeg betragte hver den norske Mand,

hvis Hjerte ikke bløder ved denne Skismisse. — Men i Begivenheder som denne bør Lidenskabene tie, og Hjertets Følelser beherskes af Fornuftens Stemme. Nationens Lær, og ikke bløde egoistiske Følelser bør bestemme fornuftige og retfærdige Borgernes Skridt, og de bør lufte deres Dren for deres Declamationer, som deels lade sig henrive af Diebliffets voldsomme Indtryk, deels i deres Iver vilde indbilde os, at de elste Norge mere end Nordmænd. Hovedspørgsmaalet er: kan og bør Norge modsætte sig Norges af dets Konge selv vedtagne Forening med Sverige? — Jeg er for lidet Krigsmand til at beregne den militaire Styrke, som behøves for at understøtte vor Uafhængighed, naar vi vare forladte af den hele øvrige Verden; men jeg er formeget dagligen Vidne til de Lidelser, som Brødmangel forvolder de ringere Stænder til at troe, at Nationen kunde udholde den nærværende Gjenvordighed i det Tidspunkt, som behøves for at afværge Undertvingelse. Forgjæves smigrer man sig, efter min Formening, med det Haab, at England vil være en rolig Tilstuer af denne Feide. Striden med Napoleon er ikke udfegtet, og forinden denne Løve er fældet, vove de Allierede ikke at bortfjerne en betydelig Hær og en stor General. Alle Englands Skridt i de senere Aar vise, at det har bestemt Norges Opoffrelse for at vinde den svenske Helt, og det vil upaatvivleligen tage meer Hensyn til Diebliffets Interesse end til fjerne i Fremtiden skulte Følger af den nye Forbindelse. Norges Kornfart vil saaledes vorde omspændt af de samme Krydsere som tilforn, og Danmarks Villie til at affende Korn vil vorde svækket.

Norge er angerløs ved denne Statsombæltning, og har ved ingen Brøde fremledt den. I disse Krigens 7 rædsfulde Aar har Menigmand taalmodigen baaret alle de Gjenvordigheder, som ledsagede dem. Dets Soldater fægtede med Mod og Held mod den indtrængende Fiende, og fulgte villigen den Fane, som reistes mod Sverige. Norges Handelsstand har vist sig som rolige, Statsforfatningen opoffrede, men virksomme Borgere. Over det hele Land er Tonen mere klynkende end bebreidende, og ikke et oprørst Ord høres paa Nordmandens Læber. Det falder altsaa uden Brøde, overgivet af sin egen Konge. Mig tilkommer det ikke at gaae i Rette med Kongen, som uden Sværdsflag opoffrede en tro, ham hengiven Nation; men paa denne Maade bortskjænkter eller bortrustet er Norge berettiget til at sørge for sin Lyksalighed.¹⁾ Det bør efter mit Begreb ikke fægte for et Phantom, for Fortsættelsen af et Forbund, hvis Opløsning er bestemt af de mægtigste europæiske Stater, i hvis Vold Norge fra flere Sider betragtet maa ansees for at være. Det bør bevare den physiske Kraft, som det har tilbage, for at understøtte sin moralske Frihed, og for at gjøre den nye Forbindelse gavnlig for Nationen, og værdig dets Indbyggernes Edelmød. — Vor Constitution bliver ny; den bør undgaae de Feil, hvormed den gamle var befestet. Himlen indgyde den svenske Bestyrelse den Godhed og de Følelser for os, hvorpaa den danske Regjering har givet os saa mange Prøver, og jeg tilstaaer, at vi have Meget at vente af den svenske Regjering's Klogskab og en ny Constitutions Hensigtsmæssighed.

Men hvor er den Mand, som skal indlede disse Underhandlinger og frembringe denne heldige Katastrophe?²⁾ Jeg tilstaaer, D. S., at mine Dine ere stadigen henvendte paa Grev Wedel. Hans lyse Hoved, hans varme Følelser for Norge, hans Bekjendtskaber og Forbindelser i Sverige, hans personlige Egen-

¹⁾ Vi have ovenfor seet, at Brevskriverens Klage her er ubesøiet. Norge faldt ikke af Danmarks Hænder uden Sværdsflag. Dette opoffrede sine Krigeres Blod og sine Finantskæts sidste Kraft paa at forsvare Norge i Holsteen, og dette Forsvar udførtes i det mindste ligesaa hæderligen, som Norges Kamp for sin Selvstændighed. Men om denne Krig i Holsteen vidste man i Norge paa den Tid Lidet.

²⁾ Man vidste dengang i Norge, at Christian Frederik var af Frederik den Sjette kaldt fra sin Post tilbage til Danmark, men man vidste endnu ikke, at han havde taget den ædelmodige Beslutning at dele Skjebne med Norge.

flaaber som Sendemand, berettiger Nationen til de høieste Forventninger. Alder, Erfaring og Uddannelse har i den senere Tid formildet det Videnskabelige i hans Charakter, og gjort ham langt mere skikket til denne Rolle, end for nogle Aar tilbage. Gid han var i Norge, og gid Norges Skjebne maatte lægges i hans Haand, som dets Organ for den svenske Regjering. — Min egen Beslutning er taget. — — — — 1) Den tilkommende Tid er det forbeholdet at oplyse, om den svenske Bestyrelse vil gjøre sig værdig den ædle norske Nations Hengivenhed, og vore Børn kunne maastee nære Følelser, som ei findes i vor Barm. — Jeg kan ikke slutte denne lange Epistel uden at bekjende den Gærme, jeg har følt over det i Bladet „Tiden“ indførte sjulstige Avertissement. Bladet kom i mine Hænder uden at blive ledsaget af private Breve. En ubestrikelig Glæde gik igjennem mit hele Væsen, og hvor ofte jeg gjennemlæste det, fandt jeg ikke andet end Stof til Glæde og Haab om en forbeelagtig Fred. Men efter faa Timer bragte en Ven fra Arendal mig den rette Sammenhæng, og denne Omverling af Følelser gjorde et Indtryk paa mig, som jeg seent forvinder og aldrig forglemmer.

No. 67 (til Side 342).

Thronernes paatænkte Adresse.

Allerede i flere Aar sulker vort Fødeland under usigelige Lidelser. Dette Land, saa rigt paa andre Naturens Betsignelser, nægtedes at fremavle i sit eget Skjød de Fødemidler, som udfordres til Livets Ophold. Strax da Flaaden, dette stærke Baand mellem Danmark og os, tabtes, viste det sig, at overordentlige Opoffrelser vilde udfordres, for at vedligeholde Forbindelsen mellem disse Riger: Ingen undslog sig for disse Opoffrelser. Inderligen forbundne ved flere Aarhundrevers trofaste Forening, have vi usfortrødent Aar efter andet rækket hinanden Broderhænder, trods de utallige Besværligheder, der lagdes os iveten af overlegne og trædste Fiender, ja ofte trods selve Naturen. Imidlertid var det naturligt, at begge Rigers Velstand under disse Anstrængelser maatte undergraves: især saak Norge i en høist sørgelig Forsatning, som endelig syntes at have naaet sin høieste Spidse, da det almindelige Aaar i 1812 berøvede Landmanden ikke alene sin Underholdning, men endog sin Udsæd: og da de diplomatiske Forhold til England og andre Magter, idet de tilintetgjorde al Handel, udsatte Borgeren for den skrækkeligste Nød, lammede hans Virksomhed og frembragte Anordninger, som ved at krænke hans huuslige Frihed nedbrød hans sidste Nød.

Saadan var Tingenes Stilling, da De, o Prinds! valgte den for dette Folk uforglemmelige Beslutning: selv at see Landets Nød, at afhjælpe den eller og at dele den. Bekjendt for ualmindelige Dyder og Indsigter, bekjendt for Deres Kjærlighed til Norge, jublede Folket Dem imøde; Rhygtet om Deres Bennesalighed gik glædeligt fra Bygd til Bygd; man glemte sin Nød, snart brændte Nød igjen i hver Nordmands Bryst, og de skjønne Luer oplyste Landets Kjærlighed for dets elskede Christian Frederik! Vel svævede endnu tunge Uveirshyer over Norges Dale, lig en Laage, som Deres Høiheds Stjerne ei formaaede at afsprede; vel maatte Deres Die endnu stue mangan en Laare, som Deres velvædige Haand ikke kunde astørre: men den sørgelige Nødløshed, som med dødelig Kulde havde angrebet Alles Hjerter, var forsvunden. Landets gamle Kraft var vaagnet og enhver var villig at opoffre Alt for Norges Vre og Selvstændighed: ogsaa syntes Kongens Løfter og Deres Høiheds Anstrængelser at retfærdiggjøre Folkets Haab — men! Prøvelsen var endnu ikke udholdt, endnu maatte det ydmygende Stød ramme os: at blive forladte af vor Konge og henviste til et Folk, en Fyrste, som ere fremmede for vore Hjerter.

1) De paafølgende Linier ere fortrolige Meddelelser, som ingen Interesse kunne have for Læserne.

Norge! sig Dig selv, at det var ikke Mistillid eller Frygt for Mangel af Trofast i Farer eller Udholdenhed i Lidelser, der bevægede din elskede Konge til at vende dig ryggen, men at dette Skridt var en tung Følge af Nødvendighedens Lov, og at han med Smerte har revet sit Hjerte fra os.

Men velan, Stødet har truffet og Timen er der, som skal bestemme mange Tusinders Vel og Væe i Nu- og Fremtiden. Vi have intet Dieblit draget i Tvivl hvad vi i denne Stilling have at gjøre, og til hvem vi skulle henvende os. Den Tanke: at en Forbindelse med Sverige for en Tid vilde skjænke os den Rolighed, hvortil Landet saa høiligen trænger, og vilde i enkelte oeconomicke og politiske Henseender være os til Fordeel, har aldrig kunnet opveie Følelsen af den Bææere, vi ville paadrage os ved at oplade Landet for Fremmede og ved at paatage os et Nag, som inden sæie Tid vilde knække vor Frihed. Vor Beslutning er tagen: vi ville vove Alt for vor Frihed og Norges Ære.

Ikun eet stod nu tilbage: nemlig at udfinde en Norges Ven, som forener Villie og Evne til at paatage sig det vigtige Værk af denne Beslutnings Udførelse. Dog, ogsaa Ham haabe vi at Himlen har skjænket os. Deres Høiheds Nærværelse iblandt os idag, og endnu mere den Høimodighed, De saa ofte har lagt for Dagen, naar det gjaldt Norges Sag, indgyder os det glade, det visse Haab: at De af Himlen udtaarebes til Norges Frelser.

Ikke som om vi vare utyndige om de Offere, vi ved denne vores Bøn afæste Deres Høihed, eller om de Farer De udsætter Dem for, ved at antage Regentstabet af et Land, der er bragt i saa yderlig en Forsatning, som den Norge for nærværende Tid lider under; men vi vove at haabe, at alle vore Trængsler skulle under Deres Høiheds Ansørsel overvindes, og at Norge i en blidere Tidspunkt værdigen skal kunne takke Dem for Deres Offere for Landet.

Trondhjems Borgere tilbyde sig herved at virke alt hvad der staaer i deres Magt til dette Niemed; men i dette vigtige Dieblit bør vi ikke følge en Tanke, der ikke kan være anstødelig for en Brinds af den høie Charakter, som Christian Frederik: at nemlig en eller anden Feil i Statsindretningen kan have medvirket til de Ulykker, som nu i kort Tid have styrtet Undersaatterne i grændseløs Elendighed og tvunget Regenten til at forstøde en ham tro og hengiven Nation. I det vi altsaa igjennem Lidelser og Farer med freidigt Mod stræbe hen til vort høie Maal, troe vi at stynde os selv og vore Esterkommere: at anmode Deres Høihed om at tillade Nationen ved Deputerede af alle Stænder at sammentræde i en Congress, for at lægge Grundvolden til Rigets Constitution for Fremtiden.

Disse ere de vigtige Andragender, Trondhjems Borgere have at nedlægge for Deres Høihed. Vi anbefale dem endnu engang til naadigst Bedømmelse og bede Himlen at nedsmile Held til Deres ædle Idrætter for dette Land og at velsigne Dem i alle Deres Foretagender. Trondhjem den Februarti 1814.

Underdanigst:

Blom. M. Lie. Carl Falsen. Udbye. Rogert. Mandix. Grib (?). Friman.
 G. Sandborg. Selmer. Ernestus Wensell. Hans Knudson. J. Møllmann.
 Lysholm. G. L. Knudson. Henrich Meinde. Blingaard Finne. Iversen.
 Braamann. Dorensfeldt. Wold. Wilbhagen. Jens Schav. Gram.
 Johan Lorenzen. B. Schnitler. P. A. Hansen. Johan Schmidt.
 Herman Chr. Garmann. Eduard Deding. Peter Schmidt, jun. Tor. Johannsen.
 Chr. Knudson. Bendek. N. S. Schulz. Hans Wensell. Michael Smith.
 Kammers. Christ. Asm. Møller. Lørres Ejd. Lorenz Klüwer. N. J. Schive.
 M. Lossius. Hans Collin. Herman Hoë. G. H. Weibye. Bogelsang.
 G. Allingsberg. Niels M. Frid. Thomas Lord. Ferd. G. Gade. D. Norman.
 Edw. Green. Erich Dahl. Frederich Christian Hagen. Paul Smidt (?).
 Haagen Dahl. Halvor Sundt. Niels Sundt. Knud Sundt.

No. 68 (til S. 342).

Christian Frederiks Besøg i Throndhjem.

(Af Throndhjems Adresse-Contors Efterretn. 1814 No. 11.)

Hans Høiheet Statholderen forlod Opdals Præstegaard den 4 Febr. om Formiddagen Kl. 10, og ankom til Størens Præstegaard om Aftenen Kl. 8. Her indfandt sig H. Ex. Generallieutenant Grev Schmettow tilligemed Embedsmændene i Omegnen for at complimentere Hs. Høiheet. Paa Stadsstufferstedet Bjerkelager, hvor H. H. naadigst behagede at opholde sig, for paa sædvanlig Maade at underholde sig med den forsamlede Almue, blev ham præsenteret et Drikkehorn med adskillige mærkelige Inscriptioner paa indlagte Guldblader, som blandt Andet angiver: at R. Christian den 5te, Frederik den 4de og Christian den 6te, samt Kronprinds Frederik havde drukket deraf i Aarene 1685, 1704, 1733 og 1788 ved at passere dette Steb. Dette Drikkehorn behagede H. H. paa sine høie Forsædres Viis at udtømme paa gamle Norges Vel og Selvtændighed under et af de Tilstedeværende gjentaget tre Gange Hurra!

Den 5te om Morgenens fortsatte Høistamme Reisen til Throndhjem. Paa Stadsstufferstedet Meelhuus modtoges H. H. af samtlige Byens Embedsmænd. Omtrent en halv Mil udenfor Staden paraderede det Throndhjemske ridende Corps, som eskorterede H. H. til Stiftamtmandsboligen. Udenfor Byen behagede Høistamme at stige af paa et Grev Schmettow tilhørende Landsted, for derfra til Hest at begive sig til Byen, hvor H. Ex. Commandanten overgav Høistamme Fæstningens Nøgler, hvilke igjen med de naadigste Udtryk bleve tilbageleverede. Paa Torvet paraderede Garnisonen, Borgervæbningen samt Sødefensionens Mandskab. Ved at passere disse tiltalede H. H. Tropperne saaledes: „Jeg hilser Eder, brave Thrøndere! Ved Eders og Vaabenbrødres Bistand kan og skal Norge bestaae udeelt og ubetvunget. Jeg stoler paa det norske Folk og paa en retfærdig Sag, som Gud vil beskytte. Lad et tre Gange gjentaget Hurraraab gjenslyde for gamle Norges Held!“

Derefter henvendte Høistamme sig til Borgerstabet saaledes: „Jeg føler mig inderlig tilfreds ved at see mig omringet af Throndhjems Borgere. Ægte norsk Sind har hjemme i Thrøndelaget; derfor vil jeg føle mig lykkelig blandt Eder, og den Tid jeg kan opholde mig her, vil stedse synes mig for kort. Held Throndhjem og dets Indvaanere!“ I Stiftamtmandsboligen mødte Byens geistlige, militaire og civile Embedsmænd, samt første Borgere til Cour.¹⁾

No. 69 (til Side 360).

a. Carl XIII's Proclamation til Nordmændene.

(Stockholm, trykt i det kongelige Bogtrykkeri 1814.)

Gjennem en formelig Fredstractat, som er affluttet i Kiel den 14 Januar afslutteden, har Kongen af Danmark for sig og sine Efterfølgere paa den danske

¹⁾ Overinspecteur Schmidt tilføier i Brev til J. Hall om Prindsens Ophold i Throndhjem: „Hverken her i Byen eller under mit strax derefter paafulgte Ophold i Christiania og paa Gidsvold hørte jeg nogenfinde enten i de Cirkler, hvortil jeg paa min Tid havde Afgang, eller af de tildeels høitbetroede Mænd, som bærede mig med deres Fortrolighed — og blandt hvilke jeg troer at have Grund til udtrykkeligen at nævne Biskop Bugge — anden Grund angive til Prindsens Reise til Throndhjem end den, at vinde Tid til Affærdigelse af de forskjellige udenrigske Deputationer, der bestormede Prindsen. At han skulde have nærret de sangvinste Forhaabninger, at Thrønderne vilde juble ham imøde med Opfordring til Throndbestigelse, Kroning m. m., er ikke troligt. Prindsens Ophold i Throndhjem syntes nærmest viet Adspredelser. En Souverainitets-Handling udøvede han imidlertid, idet han forærede Biskop Bugges Familie Brugen og Revenuerne af Gaarden nordre Lyng i Værdalen.“

Trone, for evindelige Tider aftraadt til Os og Vore Efterfølgere paa Sveriges Trone alle sine Rettigheder og Titler til Kongeriget Norge, samt i Følge denne Afstaaelse løsgivet Eder fra den Trostabs- og Hylbings-Ed, som I have svoret Hans Kongelige danske Majestæt og den danske Krone. — Svenske Tropper skulle derfor betræde Eders Grændser. Modtager dem med Rolighed og Tillid. De komme som Brødre, som Soldater af samme Folk, af Naturen bestemt til at være forenet. Ethvert fremmed Folk, som kunde true Eders Fædreland, skulde ville røve Eders Eiendom og krænke Eders Rettigheder. Svenske Soldater, Kætlinger af samme Stamme som Norges Folk, komme for at befæste Eders Rettigheder og Eders Frihed. — Vor Generalgouverneur skal paakalde de meest anseede Mænds Indsigter iblandt Eder, for at forelægge til Vor Prøvelse og Stadsfæstelse Forslaget til en Statsforfatning, der er lempet efter Eders Behov og kan betrygge Eders Lyksalighed. — Vi love Eder forud, at denne Statsforfatning skal hvile paa de tvende skønneste Rettigheder, som tilhøre et tappert og ædelt Folk: den at ytre sig gjennem sine Repræsentanter og at bestatte sig selv. — Saadan er Vor Hensigt, Nordmænd! Vort Hjerte eier ikke andet Formaal, end at berede Eders Vel. Vor høitilseede Hr. Søn, Generallissimus for begge Rigers Krigsmagt til Lands og Bands, som i dette Dieblit strider for Folkenes Frihed og Selvstændighed, skal vide at høiagte disse Eders Rettigheder. Han deler i denne Henseende Vor hele Tænkemaade, og skal forplante den til sin Søn. Maatte fra dette Dieblit al Avind forsvinde mellem den scandinaviske Halvøes tvende Nationer! Deres fælles Styrke hviler i deres indbyrdes Enighed og Tillid. Deres Ergjærrighed er indskrænket til deres Grændser, og de have ingen anden, end at forsvare deres Jord. Krigen skal ei mere strække sine Ulykker til Eder. De Fjelde, som adskille Sverige og Norge, ophøre nu at være Grændser. Havet og Indbyggernes Tapperhed er herester de eneste Formure, som disse Riger behøve. — Vi have truffet alle fornødne Anstalter til at paastynde Korntilførselen til Eder. En oplivet Handel og paany aabnede Havne skulle i den Henseende understøtte vore Bestræbelser og berede Eder nye og længe savnede Kilder til Velstand. I skulle — vi tvivle ei derpaa — gjennem en almindelig Ordens Bedligholdelse, gjennem den Lydighed, I ere Eders nye Konge skyldige, gjennem den Tillid I vise ham, og gjennem en sand Fædrelandskjærlighed svare til den faderlige Omhu, Vi aldrig skulle ophøre at vise Eder. Stockholms Slot den 8 Februar 1814.

Carl.

b. Uddrag af Carl Johans Bulletin og Brev til Esfen.

(Efter Recueil des Ordres de Mouvement etc. en 1813 et 1814 par le Prince Royal de Suède. Stockholm 1838, pag. 609 ff., 616 ff., 622 ff.)

Under 17 Januar 1814 udgav Kronprinds Carl Johan sin 32te Bulletin fra Generalquartieret i Kiel af følgende Indhold:

„Danmarks Fred med Sverige og England er undertegnet den 14 Januar. Søndagen den 16de var stor Parade; et høitideligt Te Deum er bleven affjunget til Taksigelse, og flere Artillerisalver affyredes. Tractaten er bleven affendt til S. M. Kongen af Danmark, og man venter Ratificationen næste Onsdag. Hele Armeen begiver sig paa Marschen imod Rhinen. Der er ingen Rivalitet mere blandt Nordens Folk; de have erkjendt, at de have samme Interesse. Forenede til det ædleste Diemed ville de stride sammen for Fastlandets Frihed, for Fyrsternes og Nationernes Uafhængighed. Nordens Folk betragter ikke Franskmændene som Fiender. De erkjende ingen Anden som deres Fiende end ham, som har gjort Alt for at hindre deres Forening, han, som — man kan ikke for ofte gjentage det — har villet undertvinge alle Folkelag og plyndre alle Lande.“

Kronprindsen ilede at bekjendtgjøre alle de Generaler, som stode under hans Commando, dette Fredsbudskab, og i alle disse Bekjendtgjørelser forudsætter han, at Norges Forening med Sverige ufortøvet vilde fuldbyrdes, og at Rolighed var

vendt tilbage til Norden. I hans Brev til den russiske General Bennigsen, dateret 15 Januar 1814, siger han: „Jeg iler at underrette Dem om, at Danmarks Fred med Sverige, England og dets Allierede, er bleven afsluttet i Dag Morges Kl. 3. Denne Tildragelse, som skyldes Keiser Alexanders ædle Energi, sikrer Nordens Rolighed o. s. v.“

Han søgte at forberede, saavidt det stod i hans Magt, Norges fædelige Forening med Sverige. Fra Holsteen skrev han under 23 Januar 1814 til Feltmarskalk Grev Essen:

„Jeg har den Fornøielse at underrette Dem om, at Fredstractaten med Danmark er bleven ratificeret af Hoffet i Kjøbenhavn. Jeg formoder at De allerede har modtaget Kongens Ordre til at tage Norge i Besiddelse; men jeg kan ikke noksom anbefale Dem at lade de Tropper, som marschere derind, iagttage det anstændigste og retsindigste Forhold. Jeg ønsker, at enhver Militair, som tillader sig det mindste ufordeeltige Udtryk mod den norske Nation, maa blive paa det alvorligste straffet. Endstjønt Underhandlingerne have været vanskelige, bør jeg tilstaae, at Hoffet i Kjøbenhavn, under at forsvare sine Rettigheder til det Yderste, har underhandlet paa den venstabeligste Maade, og at vi ere stille ad som gode Benner. Dersom det er mig muligt at staae dette Hof fuld Erstatning, skal jeg gjøre Alt, hvad der staaer til mig. Jeg sender Dem Oberste Holst, min Adjutant, norsk af Fødsel. Han kan være Dem til stor Nytte, da han er dygtig og fuld af god Villie.“

No. 70 (til Side 367).

Christian Frederiks Instrux for Carsten Anter.

1. Ved Din Ankomst til London haver Du strax at opsørge Stabskællighed til Norge, for med samme ufortøvet at melde mig Din Ankomst.

2. Ved og hos Dine Bekjendtskaber maa Du øieblikkelig staae Dig Efterretning, om Lord Castlereagh er paa Continenten eller tilstede. I første Fald, hvem der har Portefeullen.

3. Underhaanden maa Du ved Dine Benner erkjendige Dig om Du uden Sansselighed kan faae Ministeren i Tale, og overlader jeg til Din Conduite, hvad enten Samtalen skal stee med Høflighed og paa tredje Sted, eller paa ordentlig Maade.

4. Under alle Omstændigheder maa Du anbringe mit Brev til Lord Castlereagh og Dit Værende. Dette maa bestaae i at berette hvad her er foregaaet, den ufravigelige Beslutning, aldrig at blive svensk, i at stildre de usalige Følger af ethvert Forsøg i saa Henseende, hvorved Sverige selv ikke blev tjent, og at det i al Fald maatte være let for de Allierede at staae Sverige selv samme Stadesløsholdelse, som var tiltænkt K. af Danmark. Overalt maatte Du søge at bringe det engelske Ministerium til at mediere Sagen med Sverige, og at bevirke et Møde i Sverige, eller hvor England vil, under engelsk Præsidium, af svenske og norske Commissairer, i Hensyn til Fred og god Forstaaelse imellem disse Magter, da jeg er villig til at afslutte baade en politisk og Handelstractat med Sverige (saaledes, at Grændserne i Krigstilfælde gjensidigen sikres, men uden at Tropper stilles til fælles Hjælp). Vilde England af Venstabs for Sverige baade selv garantere og formaae Rusland ligeledes til at indgaae Garanti for denne Fredstractat, da har jeg saameget mindre Noget derimod, som denne Garanti da maatte tjene til begge Parters Betryggelse.

5. Med England selv maa Du forsikre Ministeren i mit Navn, at jeg oprigtig ønsker at indgaae den nøieste Forbindelse, især Handelstractat. Skulde Du under Conferencerne finde den fornødne Grad af Velvillighed, da lad dem forstaae, at jeg muligen kunde være findet at tilstaae dem et Mederlag af alle

Handelsvarer i Christianssand paa samme Billaar, som Oplaget er tilfaaet i Gothenborg; men dette Tilbud maa stee i et klogt Dieblit, navnlig naar Du har faaet Ministeren til at balancere, og Du da troer, at et saadant Tilbud skulde kunne virke Bestemmelse. (Naar Pontecorvo stildres med de rette Farver, vil det maaskee være isinesfaldende, at Englænderne kunne stole mere paa os, end paa ham.)

6. Naar Conversationerne udvikle sig, maa mit Brev til Prindsregenten opvises. Megen Agtpaagivenhed maa da have paa Ministerens Udblafser i Hensyn til sammes Overleverelse. Det vilde være et uforbeelagtigt Legn, om man aldeles modsatte sig samme, og ethvert passeligt og virkende Argument maatte da anbringes for at hæve Banstelighederne; men heller end at give Anledning til nogen Misforstaaelse eller Kulde, tillader jeg Dig at renoncere paa det Ønske, jeg haver, at Du selv maatte overlevere det til H. K. Høiher, naar Ministeren lover Dig at ville gjøre det. Skulde endog dette nægtes, da tillader jeg Dig at forevise ham den Gjenpart af Brevet, som jeg herved overleverer Dig, paa det han deraf kan see, at Indholden, skønt noget mere udviklet, er den samme, som det jeg har skrevet til Ministeren. Skulde han desuagtet bestemt nægte at modtage Brevet til Prindsregenten, da maa Du med den største Klogskab og med en fornuftig god Lune blot udlade Dig med, at Du vil for det Første ansee Ministerens Uttringer som et Raad, han giver Dig, ei at paaftaae Overleverelsen strax, men beholde det til et beqvemmere Dieblit, og spøgende udlade Dig med, at Du ei tvivlede paa, at det jo længer hen blev modtaget, og imidlertid fortsætte Conversationen uden nogen tilspyneladende Fortrydelse eller Mistillid.

7. Hvad Du i Din Tale eller Samtale fornemmelig troer? at faae oplyst, er dette: om England oprigtigen ønsker at see Norge forenet med og under Sverige, og om man til den Ende vilde bruge voldsomme Midler. Til disse regner jeg fornemmelig Fornæelse af Raperierne, og Udsultningssystemet, ved hvilket Farten til Norge skulde besværes eller hindres. Hvad Du til Afværgelse af dette Onde kan paahitte, overlades til Din Conduite.

8. Det forstaaer sig, at en skriftlig Forsikkring om Englands fredelige Disposition i denne Henseende vilde være af yderste Bigtighed; men da dette ikke er at vente, saa gjælder det at kunne paa en eller anden Maade forsikre sig om Englands passive Forhold, saafremt noget Fiendtligt skulde opstaae imellem Norge og Sverige. Hvad der er anført under § 4, bliver altid Hovedsagen.

9. Saafremt Englands Forhold til Pontecorvo endnu er saa bindende og betænkeligt, at Ministeren ikke tør uden megen Forsigtighed indlade sig med Dig, da har jeg Intet imod, at Du samtykker i hemmelige Møder med ham, for ikke at opvække den svenske Envoyés Opmærksomhed. Til den Ende maa Du søge at undgaae alt det i Din personlige Opsørelse, der kunde falde i Minene. Derfor Ministeren derimod ikke undslaaer sig for at see Dig hos sig, ikke heller tager i Betænkning at sende Dig noget Bud, og at skrive Dig Sedler til, da maa Din Stilling og Dit hele Væsen blive saadanne, som kan passe sig for min Udsending. (Brevet til Prindsregenten maa endeligen i hans Hænder, maaskee den ved Brevet til Hertugen af Glocester aabnede Canal kan hjælpe, naar det Andet glipper.)

10. Skulde det endeligen være nødvendigt at underhandle med Lord Castlereagh personlig, da er Du ogsaa bemyndiget til at afreise til ham paa Fastlandet, forsynet, som jeg vil haabe, med anbefalingsbreve fra de øvrige engelske Ministre. Da skal Din Broder strax afløse Dig i England, naar Du først har anmeldt ham, og jeg underrettes om, at han vil kunne gavne der. (Overhoved haver Du herved Ordre til Din Tilbagereise, naar de fredelige Forhold ere knyttede.)

11. De norske Fanger i England, som frigives en masse, maa Du have Omsorg for, at de saavidt muligt paa Kornstibe eller andre Fartøier naae hertil, og at deres Gjæld opgjøres og betales. Hornemann er den Mand, Du henvender

Dig til i denne Henseende. Lieutenant Sneedorf, som følger med til Din Tjeneste, kan som Commissair for de frigitte Fanger føre dem her tilbage, hvis Du ingen Anledning finder til forinden at sende ham hertil.

12. En Paquetfart med Christianssand maatte ønskes etableret.

13. Ved at bekjendtgjøre for Private Villaarene for Korntilførselen til Norge, maa disse opmuntres til at forsyne os. De maatte kunne drive en fordeelagtig Handel paa Norge ved at tilføre os Korn fra Danmark og Østersøen, og igjen at udføre norske Producter. Du erklærer, at af Planter tillades ikke Udførsel, uden at Korn eller Fødemidler forinden er indført. De enkelte Skibe, der maatte ankomme med Planter, ere meddeelte specielle Tilladelser, fordi Kæberne forinden have indført Korn. — I fredeligt Forhold med England var det væsentligt, at Tolden paa Planter nedsattes.

14. Alt hvad her er bekjendtgjort, maa læses i de engelske offentlige Blade, og Folket stemmes til vores Fordeel, saa at Parlamentet kan gjenlyde deraf.

15. Skulde, som Gud forbyde, Gaabet til Englands Bistand glippe, da maa Du sildre Ministeren, hvad Følgerne vil være af at overlade et Folk saa usfortjent til Fortvivlelse; den første Lov for os bliver da den blodigste Hævn over Sverige, og over hver dets Ven, — men Gaabet til at England indseer sin Uret imod os, maa aldrig vige fra Dig, men indtil sidste Dieblit yttres, ligesom vort Ønske til Fred er uforanderligt.

No. 71 a. (til S. 369.)

Brev fra Feltmarskalk Grev Essen til Kronprinds Carl Johan.

Strömstad 7 Mars 1814.

Efterat General Schmettow havde tilkjendegivet mig, at han vilde møde mig her i Staden den 5te dennes, ankam han virkelig sidste Lørdag nogle Timer før mig. Træt af Reisen lod han ved sin Adjutant sige mig, at han ønskede vor Sammenkomst udsat til næste Dag. Jeg bifaldt dette saameget heller, som det gav mig Leilighed til at modtage ham med en vis militair Glæde, eftersom de i Strömstad og dens Omegn forlagte Tropper havde faaet Befaling at samles for at fejre den 14 Januar's Fest.

Efter Ceremoniens Slutning lod jeg underrette Grev Schmettow, at han kunde indfinde sig. Jeg modtog ham som en gammel Bekjendt, og efterat jeg havde forestillet for ham de fornemste Personer af min Svite, drog jeg mig tilbage med ham i mit Kabinet, hvor vi havde en 4 Timers Conferens.

Hr. v. Schmettow, som er bekjendt for at være ganske flug (rusé), og som udmærker sig ved den gamle Regimes Tone og Adfærd, idet han i sin Ungdom har tjent i Frankrig ved Regimenterne de la Mark og Royal Allemand, banede sig gennem tusinde Vendinger (simagrées) Veien til de Forslag, han uden Tvivl havde det Ønske at meddele mig. Han udtrykte for mig sin Beklagelse over, at den gode Harmoni mellem Nabofolkene var forstyrret, og bemærkede, hvor meget det maatte ligge baade ham og mig paa Hjerte at finde Midler til at gjenoprette den. „Først og fremst, tillagde han, kan De tro mig paa mit Ord, at Norge aldrig vil opgive sin Uafhængighed og aldrig skal underkaste sig Sverige.“ Derpaa talte han med mig om Prinds Christian, om hans vakre Egenstaber, om hans Hensigters Reenhed, om Nordmændenes Kjærlighed til ham, om hans Ønske at komme til Forlig med Sverige, om de tre nordiske Rigers fælles Interesse af at gjenknytte gamle Bånd o. s. v. Han tillagde, at denne Prinds havde forladt Christiania for at befinde sig i min Nærhed, og at det beroede paa mig at have en Sammenkomst med ham, hvilket han længe havde ønsket. Den kunde finde Sted mellem Frederikshald og Helle, et Par Strid fra Grændsen, eller paa hvilket andet Sted, jeg vilde vælge. — Det faldt mig ikke vanskeligt at gjendrive

den smukke Indledning til hans Tale. Jeg gjorde det ogsaa under Skjemt, og ovenikjøbet uden i nogen Henseende at spare hans Prinds, idet jeg stedse beraabte mig paa den Ret, vort gamle Bekjendtskab gav mig til at tale frit med ham under fire Dine. Angaaende det foreslaaede Møde bemærkede jeg, at det paa ingen Maade kunde sømme sig for mig at komme sammen med en Fyrste, som nylig havde reist Oprørets Fane, og som rimeligvis netop nu af sin Konge var erklæret for Rebel. Da han ikke kunde andet end bifalde Grunden til mit Afslag, trængte han ei mere paa Mødet, men spurgte mig i Stedet, om jeg ikke kunde paatage mig at befordre et Brev fra Prinds Christian til Hans Majestæt. Jeg svarede ham, at naar et saadant Brev sendtes med den almindelige Post, vilde det som ethvert andet Brev komme til sin Bestemmelse; skulde det derimod fremsendes paa officiel Wei, f. Ex. gennem mig, maatte nødvendig en Afkrift af det medfølge.

Hr. v. Schmettow sagde mig da, at han alene talte paa egen Haand og uden Bemyndigelse af Prindsen, men at han ikke skulde unblade at meddele H. K. H. hvad jeg nys havde sagt, og at det stod til H. K. H. at rette sig derefter. Her begyndte han paany for mig overdrevent at bemsomme Prindsens Egenskaber og rose ham som et Vidunder af Virksomhed, der udretter Alt selv. Jeg svarede, at jeg fandt dette temmelig sandsynligt, eftersom alt hvad han hidtil havde gjort, fuldt op vidner om Unglingen. Derpaa begyndte jeg at drage en Parallel mellem Prindsen og Deres Igl. Høihed. Grev Schmettow indrømmede mig gjerne, at D. K. H. er en af Aarhundredets første Hærførere, men tilføiede, at en Fyrste som D. K. H. ikke vilde kunne passe for Norge; at Nordmændene tiltroe D. K. H. en despotisk Charakter, som ikke lader sig holde i Løkke af en Constitution; at de maaskee ikke skulde have været imod Foreningen med Sverige, men at det just er for D. K. H.s Skyld, at det vilde være dem modbydeligt at underkaste sig den svenske Styrelse. Han bulgte paa samme Tid ikke for mig, at man i Norge var underrettet om vore Rustninger, og at den i Staane forlagte Armee paa 16,000 Mand skal forstærke Reservehæren.

Jeg svarede ganske naturligt paa alle disse Fremstillinger ved at forklare ham, at vi vel maatte antage en imponerende Holdning, for med Kraft at modtage den Udfordring, Prinds Christian nys havde gjort os i sin Proclamation, der begynder med Uqvemsord mod D. K. H. og imod den svenske Nation; at denne Strid ikke kunde blive lang, men at Prinds Christian skulde blive ansvarlig for de Ulykker for begge Nationer, som deraf vilde følge o. s. v. Han sluttede da med at føle mig paa Pulsen med Hensyn til en Convention, som burde oprettes angaaende Fiendtlighedernes Begyndelse. Albenstund jeg mærkede hans Hensigt afviste jeg ham saa høfligt som muligt med den Bemærkning, at Middagstimen var kommen. Ved Bordet udbragte han en Staal for begge Nabofolk; jeg tog den til Indtægt, ligesom alle Gæsterne, idet jeg udtrykte mine bedste Ønsker for begge Folks Forening. Efter Middagen forblev Grev Schmettow her kun omtrent en halv Time. Han forlod Staden Kl. 5 om Aftenen.

Skjønt Grev Schmettows Fremstillinger i Grunden vare temmelig ubetydelige, synes mig dog man deraf kan drage den Slutning, at Prinds Christian ikke er særdeles sikker paa sin Sag, og at Opinionerne ere temmelig deelte i Norge. Han gav mig Ret i, at Sverige der havde Tilhængere, skjønt i ganske ringe Antal, og det undslap ham tillige, at Grev Wedel-Jarlsberg stod i Spidsen for det svenske Parti. Rapporter, som indkomme fra alle Kanter, bestyrkte mig i denne Overbevisning.

Prinds Christians Hensigt havde i Førstningen været at lade sig udraabe til Konge, men Hr. Rosenkrantz, en Præst(!) ved Ravn Sverdrup og Andre fik ham fra denne Plan ved ganske skarpe Forestillinger, hvilke bestemte ham til at gjøre sig til Regent. Det er Grev Schmettow selv, som har betræftet denne Anecdote for mig.

Efter alle de Underretninger, jeg har faaet, synes det, at Prinds Christians Foretagende er sat igjennem mod Nationens Vnsle og efter nogle Individers Tilskyndelse, nemlig General Harthausen, Biskoppen i Agerhuus' Stift Bæch og den forrige Amtmand Thygeson; at Prindsen ganske vist paa Rigsdagen vil møde stærk Opposition af det svenske Parti; at Nordmændene frygte for at være i Krig med Sverige, samt at Prindsens Parti aftager i samme Grad som vore Rustninger øges, skjønt Nordmændene ere almindelig overtydede om, at under nærværende Aarstid ingen grundig Operation kan udføres mod Norge fra svensk Side, og sluttelig, at den store Løstestang, hvoraf Prindsen betjener sig, for at forstærke sig Tilid hos visse Klasser af Nationen, som altid ville vide Besked om Midlerne til at bestride Krigsomkostningerne, er at indbilde dem, at Engelsemændenes Blokade et længere vil blive fortsat, en falsk Forhaabning, som vil forsvinde, saasnart som Krydserne sætte sig i Virksomhed.

No. 71 b. (til Side 391—392).

Christian Frederiks Brev til Carl XIII.

Deres Majestæt vil ikke ansee det for en Mangel af Høilagtsel fra min Side, at det, som jeg i Dag har at meddele Dem, er bleven opholdt længere, end det maatte synes passende. — Jeg ønskede, at denne min Meddelelse skulde være formelig, og istand til at hæve hvert Tvivlsmaal om mine ærefrygtfulde Følelser for Dem, ligesaavel som om Bevæggrunden til min Handlemaade. — Ude af Stand til at anvende andet Middel end det, jeg for Diebliffet benytter, vil De ikke undres over, at min Pen, det eneste Organ for mine Følelser, udtrykker disse med al den Oprigtighed, jeg skylder Deres Majestæt, saavel som den Sag, jeg forsvarer. — Ved at tilstille Deres Majestæt Kundgjørelserne af 19 Februar, underretter jeg Dem om de Følelser, der besjæle det Norske Folk, samt om de Grundsætninger, der stedse skulle lede mit Forhold. — Den Norske Nation er ikke vanslægtet i den Grad, at den godvilligen skulde opoffre sin Frihed og Uafhængighed; der er ikkun een Stemme iblandt disse Fjeldes Beboere, den at ville vedligeholde sit Folkeværd, og at ville forsvare sine Arnesteder mod al fremmed Undertrykkelse. — Forgjæves skulde jeg have villet udføre Fredstraktaten til Kiel, og overlevere Fæstningerne til Deres Majestæts Tropper. Den useilbare Følge af slige Forsøg vilde have været en almindelig Opstand mod den eneste Myndighed, som kunde frelse et til sig selv overladt Folk fra Anarchiets uberegnelige Følger. — Ved at handle saaledes skulde jeg i samme Diebliff have tabt den til Ordens Gaandhævelse nødvendige Myndighed, og jeg skulde have fortjent dette ved at stusse Folket i det gode Omdømme, som det almindeligen nærer om mig: at jeg stedse har villet deres Vel, og at jeg idetmindste vilde forebygge Uorden i et saa kritiskt Diebliff. — Intet Valg levnedes mig følgerigen imellem den Bancere, at forlade et Folk, som sætter al sin Tilid til mig, og den Pligt, til dets Frelse at vedligeholde den Myndighed, jeg hidtil har udøvet.

Ved at antage Titel af Regent har jeg overladt til den allerede sammenkaldte Rigsforsamling at fastsætte Rigets Statsforfatning og at erklære Folkets Billie, som allerede har yttret sig, og gjenlydet i den Ed for Fædrelandet, som er aflagt i alle Rigets Kirker. — Imidlertid skal jeg forsvare Nationens uomtvistelige Rettigheder mod hver den, som maatte ville krænke dem, og jeg bover at nære det Haab, at det høieste Væsen heri vil velsigne et uafhængigt Folks forenede Anstrengelser. — Deres Majestæt vil værdises at erindre, at De selv har været i lignende Tilfælde; De bestred dengang ikke de Rettigheder, som tilkomme et Folk, der var løst fra sin Ed mod en Konge, som havde frasagt sig Thronen. De erkjendte Nationens Rettigheder. Skulde disse ikke være de samme

i Norge som i Sverige? — Dengang agtede Danmark og Rusland det Folks erklærede Villie; i hvis Spidse De befandt Dem! Skulde det være for meget at vente, at De vilde agte de samme Rettigheder i et lignende Tilfælde? — Endelig, Deres Majestæt, hvorledes skulde de Grundsætninger, for hvilke De har grebet til Vaaben, kunne forenes med de Grundsætninger, paa hvilke De bygger Deres Besiddelsesret til Norge? — Men jeg holder inde; jeg vilde ingenlunde fornærme Deres Majestæt; uden Tvivl har man lebet Dem i Bilsfarelse, ved at forsikre Dem om, at det Norske Folk ønskede en Forening med Sverige, og De har troet, at Trostabseden til Kongen af Danmark alene lagde Hindringer i Veien for Deres Ønske, at gøre dette Folk ligesaa lykkeligt som det Svenske. — Velan, Deres Majestæt, raadspørg det Norske Folks Sindelag. De vil da overbevises om, at den Behandling, som det har lidt fra den Svenske Regjeringsside, har bragt Nationalhadet, som desværre altfor ofte finder Sted blandt Nabofolk, til sit Høieste; og De vil overtydes om, at en tvungen Forening kun vil bringe uberegnelige Ulykker, saavel over Norge som Sverige; men paa samme Tid vil Deres Majestæt ikke tvivle om, at De for stedse vil have vundet det Norske Folks Høiagtelse og Taknemlighed, ved at erkjende dets Rettigheder. — Hver Nordmand, som vil sit Fædrelands Held, har kun det oprigtige Ønske, at see Fred og en god Forstaaelse vedligeholdt med Sverige. Det staaer uden Tvivl i Deres Majestæts Magt at berede de Scandinaviske Folkfærdes Held. Gid en evig Fred og det næsteste Forbund befæste de gjensidige Forhold imellem Norge og Sverige! — De samme vise politiske Grundsætninger skulle besjæle os! Aldrig kan Norge ville vinde Land fra Sverige, men det kan beskytte sin vestlige Grændse, ligesom Sverige, i Venstreb med Norge, for bestandig skal fjerne Krigen fra vore Grændser. — Her seer Deres Majestæt Udsigterne til en i Sandhed lykkelig Fremtid, og kan De ønske den anderledes, naar det Scandinaviske Folkflags Lykke fordrer det saaledes?

Endelig, Deres Majestæt, bærer mig med Deres Fortrolighed; jeg skal vist ikke tillade mig at sige Dem et eneste Ord, som ikke kan bestaae for Gud, og med den Sandhed, De kan fordrer af mig, naar det gjælder tvende Nationers Bølfærd, som De ønsker at gøre lykkelige. Ansvarer hos Gud for de Ulykker, som kunne være en Følge af, hvis De nægter at høre disse mine oprigtige Bittinger, vil stikkerligen falde tilbage paa Dem, og ikke paa mig, som kun ønsker det Norske Folks Held, og stedse at vise mig som en god Nabo af det Svenske Folk, samt at lægge de Følelser af dyb Høiagtelse og Oprigtighed for Dagen, med hvilke jeg som Ven og Deres Majestæts Beslægtede forbliver

Christiania den 6te Marts 1814.

Deres meget hengivne Fætter
Christian Frederik.

No. 72 (til S. 395).

Rigsforsamlingens Reglement.

§ 1. Præsidenten sammentalder Repræsentanterne, og paaseer, at Enhver er tilstede. De Udeblivendes Navne, saavel som Aarsagen til deres Fraværelse, antegnes. For at Forsamlingen skal kunne constitueres, maa Totrediedele af Repræsentanterne være tilstede. § 2. Ved Indgangen af Forsamlingsalen foreviser enhver Repræsentant sin Afgangsbillet for fire dagligen af Præsidenten dertil valgte Opsynsmænd, som tages af Repræsentanternes Midte. § 3. Tvende Protokoller føres: en Forhandlingsprotokol eller Dagbog, og en Hovedprotokol, som ikke maa være længere end en Dag tilbage fra den første. Protokollerne autoriseres af Præsidenten og Vicepræsidenten, og Hovedprotokollen forsynes med Rigtets Segl, som Regenten anmodes om at lade Samme paatrykke. § 4.

Førrige Dags Forhandlinger oplæses af Protokollen ved hver Dags Begyndelse, forinden noget Nyt foretages. § 5. Den almindelige Forsamlingstid er Kl. 10 Formiddag, og Forsamlingen vedvarer, med mindre Præsidenten af særdeles Årsager heri skulde gjøre nogen Forandring, til Kl. 4 Eftermiddag. § 6. Hver Dag, forinden Forsamlingen slutter, tilkjendegiver Præsidenten, hvad der næste Dag skal være Gjenstand for Deliberationerne. § 7. Alle skriftlige Andragender til Forsamlingen indleveres til Præsidenten, som besørger samme oplæst efter den Orden, han selv bestemmer. Præsidenten bruger en Klokke til at ringe til Lyd med¹⁾, naar han vil paabyde almindelig Tausshed. Enhver, som vil tale, reiser sig og begjærer Tilladelse af Præsidenten, som meddeeler samme; begjære flere at tale, saa stæer dette efter den alfabetiske Orden, hvori Repræsentanterne sidde i Forsamlingen, og begynder Ordenen altid fra den, som har gjort Forslaget, og gaaer derefter det hele Alphabet igjennem, indtil det naaer den Samme. § 8. Præsidenten advarer, saa ofte han finder det fornødent, enhver Talende om at holde sig til Sagen, og afholde sig fra alle personlige Gentydninger. Skulde det hændes, at noget Medlem, efter 3 Gange forgjæves at være advaret, desuagtet vedblev at forstyrre den vedtagne Orden, saa paalægger Præsidenten ham Tausshed, og agter han ikke denne Befaling, vateres der i Forsamlingen paa, om han for denne Dag skal udvises af Forsamlingen. § 9. Ingen kan udenfor Forsamlingen drages til Ansvar for, hvad Meninger han i Forsamlingen yttre. § 10. Alle Qvæstioner, som efter mundtlig Deliberation kunne reduceres til Afgjørelse ved Ja eller Nei, decideres ved Ballotering²⁾, med mindre en Femtedeel af de tilstedeværende Medlemmer forlanger skriftlige Vota, som da bør finde Steb, under de Voterendes Navne, i hvilket Tilfælde disse Vota indføres i Protokollen. Pluraliteten deciderer. § 11. Præsidenten fungerer som saadan i 8 Dage, hvorefter han fratræder; der vælges da strax en ny Præsident samt Vicepræsident; men de førrige maae ikke vælges paany, før efter 8 Dage. § 12. En Committee af 3 Personer udnævnes, for at gjennemgaae og redigere, hvad der af Forhandlingerne ved Trykken skal bekjendtgjøres. § 13. Protokollen underskrives daglig af Præsidenten, Vicepræsidenten og Secretairen. § 14. Til Slutning, naar Rigsforsamlingen har endt sine Forhandlinger, underskrives Protokollen af samtlige Repræsentanter. § 15. Enhver har Ret til af Hovedprotokollen at erholde bekræftet Udskrift af de Vota, han til Protokollen har dikteret.

Det besluttedes derhos, at dette interimistiske Reglement skulde snarest muligt trykkes, og et Exemplar deraf meddeles hver Repræsentant, ligesom det og i Forsamlingsalen skulde opslaaes. Et Feldttrykkeri var i den Henseende bragt til Eidsvold; men det opfyldte maadelig sin Bestemmelse.

No. 73 (til Side 402.)

Uddrag af Ablers og Falsens Udkast til en Constitution for
Kongeriget Norge.

Det første Kapitel indeholder almindelige Grundfætninger, hvilke i Norges Grundlov ere indførte i den 5te Afdeling som „almindelige Bestemmelser.“ — Den 9de § i Udkastet, som svarer til § 23 og 101 i Grundloven, lyder: „Da intet enkelt Individ, ingen Korporation kan erholde ubeløffende Privilegier paa

¹⁾ Denne blev, saavidt erindres, aldrig benyttet.

²⁾ Erfaring lærte heri en Afkortning.

³⁾ Ablers Bemærkning gav formodentlig Anledning til denne ved følgende Storting forandrede Bestemmelse.

⁴⁾ Den siden indførte Publicitet gav Anledning til Forandring heri.

anden Grund end formedelst Tjenester, de kunne have vilst Samfundet, faa følger deraf ligefrem, at saadanne Privilegier blot kunne være personlige, ikke arvelige. Monopolier gives ikke, undtagen for en Tid og til Opfindere af nyttige Indretninger." — § 24 i Udkastet (§ 96 og 97 i Grundloven): „Ingen maa dømmes uden efter en Lov, der var publiceret da Forbrydelsen blev begaaet. At give en Lov tilbagevirkende Kraft, er uretfærdigt." — § 25 i Udkastet (§ 104 i Grundloven): „— — — Ingen Straf maa ramme Forbryderens Familie, og ligesaa lidt hans Gods eller Eiendomme, uden forsaavidt Stadeserstatning, Bøder og Processens Omkostninger betræffer." — § 26 (§ 100 i Grundloven) heber: „Trykkesfrihed er en væsentlig Betingelse for Borgerfrihed. Ved samme forståes: 1) Enhvers Ret til at udgive eller lade udgive Skrifter, uden nogen af den offentlige Magt i Forveien lagt Hindring; 2) kun for de ordentlige Domstole at kunne tiltales for deres Indhold, og ikke for samme at kunne straffes, med mindre deres Indhold strider mod en bestemt tydelig Lov, givet for at værne om den almindelige Sikkerhed, og hver Statsborgers Ære." — § 30 i Udkastet: „Subsidier, Paalæg, Told, offentlige Byrder o. s. v. kan ikke paalægges eller høves uden Folkets eller dets Repræsentanters Samtykke."

I Kapitlet om Valgforsamlingerne har Comiteen fundet Veiledning til Grundlovens Bestemmelser derom, da der mellem disse i begge Udarbejdelser er megen Overensstemmelse. Den 70de § i Udkastet svarer til Grundlovens § 49 og bestemmer: „Rigsforsamlingen bestaaer af tvende Afdelinger, et Lagmandsthing og et Odelsthing." I en Anmærkning forklares, at disse Benævnelser ere tagne af det gamle Sprog. — I § 72 i Udkastet (§ 74 i Grundloven) heber det: „Naar Repræsentanterne ere forsamlede, og forinden Lagmands- og Odelstthinget affondrer sig, aabner Kongen Rigsforsamlingen med en Tale, hvori han underretter den om Rigets Tilstand og de Gjenstande, hvorpaa han ønsker at henlede dens Opmærksomhed; den forbliver derefter samlet, saalænge den finder det fornødent, dog ikke over 2 Maanedes." — I § 78 i Udkastet findes flere af de Bestemmelser, som i Grundlovens 75de § ere indførte. — Lagmandstthingets Inddeling og Functioner, som de findes i Udkastets 98de til 105te §, ere ganske forskjellige fra Grundlovens Bestemmelser. — Paragrafferne om Kongens Veto, (Udkastets 91 og 95) ere nær overensstemmende med Grundlovens, ligesaa tilbeels den ovennævnte Magts Rettigheder, som findes i Udkastets § 109 ff. — Af Kapitlet om Retspleien, Forsvarsvæsenet og Finantsvæsenet i Udkastet ere kun enkelte almindelige Bestemmelser optagne i Grundloven¹⁾.

No. 74 (til Side 409).

Et Brev fra Carl Johan til Feltmarskalk Esjen.

„Min Fætter! Jeg har modtaget alle Breve, De har skrevet mig til, ligesom og Afstrift af dem, som De har skrevet til Prinds Christian, og det Svar, han har givet Dem. Jeg fatter ei, hvorledes denne Prinds har kunnet fjerne sig fra Pligtens Bet til den Grad at modsætte sig sin Souveræns Villie, og gjøre fælles Sag med nogle Oprørsstiftere, og derved udsætte sig for at tabe al sin Ret til Danmark. Jeg formoder, at nogle fletfæbende Danske Embedsmænd have opflammet denne unge uerfarne Prindses Hoved; men endeligen bør han høre, hvad Fornuften, hans personlige Interesse, hans Ære som Mand, og hans Gæder som Prinds tilsige ham. Norge har uhyggeligvis lidt altfor meget i 6 Aar. Dets Folkemængde er formindsket ved de utallige Ulykker, som have rammet

¹⁾ Der kunde ekstraheres mange flere Ligheds- og Uligheds punkter, men ovenstaaende være nok som Exempler.

dette Land. Dets Handel, dets Søfart have ligget i Dvale, og Agerdyrningen, ifødetfor at stride fremad, er bleven standset ved en vilkaarlig Bestyrelse, der var uden Sammenhæng, og uden Principer¹⁾. Ved at ville vedblive dette Slags Tyranni sætter Prinds Christian sig i Oprør: 1) Mod Kongen af Danmark, som er hans lovlige Souverain, som har besejlet ham at forlade de Norske Stater, og at afgive til Kongen af Sverige det ved Traktaten i Kiel afstaaede Land. 2) Mod Kongen af Sverige, som efter at være bleven lovlig Souverain af Kongeriget Norge ei herefter bør betragte Prinds Christian, saalænge han forbliver i Norge, anderledes end som oprørt Underfaat, og som en Mand, der, for at tilfredsstille nogle af hans Favoritters Ergjærrighed, vil forlænge de Ulykker, der trykke Norge, og som altfor længe have trykket dette Lands ulykkelige Indbyggere. Giv alle veltænkende Menneſter tilkjende, at hverken Kongen eller den Svenske Nation vil eller begjærer Andet af Nordmændene end Enighed og Venſkab; at Kongen ikke behøver af Norge enten Kontribution, ei heller Flaade, ei heller Armee, og langt fra at ville udstrive Soldater i sine nye Stater, har han istnde at afstaae den Skyldighed, der paaligger Nordmændene, at være til Regjeringens Disposition indtil en Alder af 60 Aar, da Alderdommen sætter den største Deel af Menneſlægten i den ulykkelige Stilling, at forblive i en aldeles Uvirkſomhed. Kongen vil derfor indstrænke Milicen, og formindſte de Byrder, som trykke dette ulykkelige Land²⁾. Jeg gjentager det: Hs. Majestæt vil ikke udstrive en eneste Soldat, han vil sætte den Norske Armees Styrke i Forhold til Landets Folkmængde, til dets Handels Relationer, til dets Industri og til dets Agerdyrning, der saa gruelig er bleven forſømt af Prinds Christian og foregaaende Statholdere. Kort, Kongen vil ikke have nogen Konſkription i Norge; Han vil endog ved Freden afstaae den i Sverige, efterat have overlagt med Rigets Stænder derom. Hs. Majestæt behøver ei den Norske Armee, for at gjøre den paa Fastlandet værende svenske Armee fuldtallig. Disse Rygter underholdes ifkun af ſlette Borgere i Landet, af Sveriges Fiender, og af Danske Agenter.

„Iøvrigt, min Fætter, forlader jeg mig aldeles paa Deres Energi, Deres Iver og Deres Talenter for det lykkelige Udfald af den Sag, der er Dem betroet. Jeg gjentager Dem Forsikringen om mine Følelser, og anbefaler Dem, min Fætter, i Guds høie og store Raade. Kütlich den 10de Marts 1814.

Deres hengivne Fætter
Carl Johan.“

Kütlich den 21de Marts 1814.

„Min Fætter! Det er let at see, at hvis Prinds Christian vedbliver sit Foretagende, skal vore Vaabens Styrke, understøttet af vore Allierede, ufortøvet med Seier krone en Sag, som henter sin Grund fra Retfærdighed, fra Samfundsløbene, og fra de helligste Forbindelser. Imidlertid kræver Menneſkeligheden, at man anvender alle de Midler, hvorpaa Klogskab og Belvillie give Anviisning, for at føre et ved nogle Ergjærriges Rænter forvildet Folk tilbage til Følelsen af sine Pligter — et Folk, som ved Traktaten til Kiel er berettiget til broderlig Tillid af enhver Svensk. — Men ſkulde Fornuſten og Gſtergiveness fremdeles forgjæves have sin Stemme; ſkulde Prinds Christian, veiledet af trosløse Raadgivere, udsætte dette Folk, hvis Vel burde være hans kjæreste Maal, for utallige Ulykker; ſkulde Samvittigheden i hans Hjerte ikke være mægtig nok

¹⁾ I disse Ytringer viistes ikke Bekjendtskab med Tingenes Stilling. Handel og Søfart havde været sær blomstrende i en Deel af disse Aar, Agerdyrningen kunde ei siges at være gaaet tilbage, allerminst ved vilkaarlig Bestyrelse.

²⁾ Det Løfte stod det ikke i den svenske Regjeringens Magt at opfylde. Norge har aldrig baaret saa store offentlige Byrder, som strax efter Foreningen med Sverige.

til at afstaae fra sine sorte Planer, saa gjør ham opmærksom paa den Afgrund, som aabner sig under hans Fødder, og paa den uløselige Skæbne, som venter en Rebel; hvilken ved Ulydighed udsætter sig for at tabe al sin Ret som Dansk Undersaat. Underret de Dyrerke om, at Lovenes Hevn svæber over deres Hoved. Lad bekendtgjøre, at alle Ublændinge strax bør afgaae fra Norge, hvis de ikke skulle ansees og straffes som Forrædere mod den Svenske Regjering, at enhver Dansk, som uagtet sin Regjerings Befalinger bliver tilbage i Norge fire Dage efter den Tid, som er bleven bestemt af Kongen af Danmark til Landets Overleverelse, skal erklæres fredløs; at Enhver, som modtager Prinds Christians ulovlige Sedler, skal dømmes som falsk Myntner, og hans Elendighed sequestreres.

„Giv og tilkjende, at jeg kommer tilbage med min Armee, og at jeg vel ikke uden levende Smerte, men med al den Kraft, min Sjæl eier, er færdig at føre mine tappre Soldater til Erobringen af de Rettigheder, som ved en høitidelig Traktat ere blevne os tilsikrede, og som de største Magter i Europa have garanteret. Jeg gjentager Dem, min Fætter, Forsikringen om min Tænkemaade for Dem, og beder Gud, at han vil tage Dem i sin hellige Bestyttelse.

Deres meget hengivne Fætter
Carl Johan.“

No. 75 (til Side 416).

Bemærkninger over Sorenstriver Falsens den 18de April i Rigsforsamlingen paa Eidsvold fremsatte Forslag No. 2 og 3.

• Hvad det andet af Hr. Sorenstriver Falsen fremsatte Punkt angaaer, da finder jeg kun dette at bemærke, at, da den lovgivende Magt maa være nedlagt i Folkets Haand igjennem sine Repræsentanter, saa maatte en Fremgangsmaade som den foreslagne være høist ønskelig. De hidtil gjældende Love trængte længe til Rettelse, Indstrænkning og Udvidelse. Dobbelt stor er denne Trang efter Tvillingrigets Opøsning, og hvorledes skulde denne Trang bedre kunne afhjælpes, end ved en Lovkommission, hvortil udlaares Landets forstandigste Jurister? — Held følge dem, som bygge Landets Fred ved gode Love!

• Det tredje af Hr. Sorenstriver Falsens fremsatte Forslag kan jeg derimod ikke bifalde, da det kunde lede til en Overulelse, som i nærværende Stund maatte blive høist farlig for Nationen. Jeg er langt fra at hylde den Mening, at denne Forsamling ikke er bemyndiget til at tage Midlerne til Constitutionens Mulighed i Overveielse, tilligemed Maaden, til at betragte Statens udbændige Forhold og dens indvortes Hjælpekilder, for, ved Hjælp af disse Data, at tage en Beslutning, som er en Forsamling værdig, der med Føle kan kaldes den hæderligste, som i Mands Minde er seet i Norge. — Hvad vandt Forsamlingen ved denne raske Beslutning, ved dette farlige Baand paa dens tilkommende Forhandlinger? — Den har organiseret flere Committeeer af sine egne Medlemmer til at foretage særskilte Undersøgelser. Hovedformaalet for deres Nærværelse paa dette Sted fremmes dagligen, og dersom de udvortes Omstændigheder ved Arbejdet Tilendebringelse ere Norges Onsker gunstige, dersom de Magters Benstøb, hvilket Regenten selv har kaldt væsentlig for Norge, er os vis, hvi skulde Forsamlingen dvæle paa dette Sted? Ere disse os derimod saa ugunstige, at Bærket umuligen kunde vorde fuldbyrdet, skulde vi da ved overløede Beslutninger foreskrive os selv uundgaaelig Elendighed?

• Tvende Betragtninger bør lede os ved vore nærværende Undersøgelser. Paa den ene Side Nationens Hab til Forbindelse med et fremmed Rige, paa den anden Side Elendighedens Spor, tegne over det ganske Land. Blot Rundstab om Landets sande Stilling til Udlandet kan lyse for os paa disse mørke Bete. Det Norske Folk svor i Herrens Templer: at hævde Norges Selvstændighed; skal

ved paaalagge Nationen den Pligt at forsvare en her grundlagt Constitution hvilkensomhelst fremmed Bøld, hvilket Ansvar for dem, som gjorde Gden, for dem, som opfordrede dertil? — Folkets Stemme gjenlyder vel ikke overalt den Raade, som Proponenten har bestrevet. Standsede Næringsvete, Mangel paa Ubidighed afpresser en stor Deel det utaalmodige Onste, at den herstende Raade paa hvilkensomhelst Raade maatte vorde forfattet. Jeg for min Deel hender frit, at jeg søger mere Kald til paa dette Sted at være Glendighedens Mand, end at nære en patriotisk Lue, som let kunde styrte Nationen i Forbøvelse. Mistydninger frygter jeg ikke. Mine Handlinger ligge for Nationens Ansvar, min Overbevisning bedømmes af høiere Tribunaler. Jeg foreslaaer saaledes for den aerede Forsamling, at Falsens 2den Paragraph maag vorde antagen, og at det 3die Forslag ikke tages under Overveelse, førend Constitutionen er indbragt, og de Oplysninger indhente, som sætte Forsamlingen istand til at afgjøre det til Fædrelandets Gavn. Gidsbold den 19 April 1814.

J. Wall,

Repræsentant for Nedens Amt.

No. 76 (til S. 423).

Uddrag af Envoyéen Rehauseus Brev til Grev Rosen.

„Jeg har med alle paa reengang antomne Boster modtaget Dine venstabelige Brev — det seneste af 3die April. Du seer i sidste til Dig, at den Engelske Regjering, langt fra at understøtte Norges oprørske Forsæt, har bortsendt Hr. Anter, og alle til Norge destinerede Skibe at afgaae, og affendt Fregatter til at besøge Norges Havne. Gud stee Lov, at vi ere komne saa langt! Hertil kommer den Beslutning, som En af Ministrene har gjort i Parlamentet, at Forbindelserne mellem de to Rigerne skulle opretholdes. Jeg formoder altsaa, at Nordmændene opgiver alle dristige Planer.“

No. 77 (til S. 452).

Berømtning over Fædrelandets Stilling af Jacob Wall, indleveret til Kong Christian Frederik den 21de Mai 1814.

Det store Maa, som Norge har forestrevet sig, ved egen Kraft, uafhængig af andre Nationer, at forsvare sin Selvstændighed, maa opfylde enhver Patriots Byst med høie og ædle Følelser. Enhver, som af Historien kender, hvad Norge har saalænge det var selvstændigt, fryder sig ved Tanken om, at det igjen kunde blive det Mads iblandt Europas Riger, som det forlængst har tabt. Enhver, som har gienemløbet Naborigetets Historie, ræddes for Forbindelsen med en Stat, som politisk var en evig Krig, en evig Indblandelse i europæiske; den selv tilbeels og forværende, Anliggender. Men forinden der voves en stor Kamp, bør Midlerne og Forsigtens Opnaaelse veies, paa det deels ikke Nationens sidste Kræfter unyttigen skulle vorde udtømte, deels ikke frugtesløse Anstrængelser skulle frembringe Forvælelse hos den i sine Forhaabninger stufede Nation. Til at udføre filosofiske Idealer behøves physiske Midler, og de Førstes Værd forsvinder, naar de Sidste fattes. Norges Selvstændighed kan betragtes under trende forstjellige Synspunkter, nemlig: 1) under en fredelig Tilstand, uforstyrret af det hele øvrige Europa. 2) Under Krig med Sverige. 3) Under Krig med England og Sverige. Jeg vil tillade mig at undersøge de første 2de Tilfælde, og betragte det 3die som en Sag, der ingen Undersøgelse fortjener, fordi Selvstændigheden i dette Tilfælde var aldeles uopnaelig. Som en vigtig Grund til at udføre Ideen af Norges Selvstændighed ansees: Norges Kraft i Handel, og den betydelige Mængde af Exportartikler, og den deraf flydende Overballance i Handelsforholdet med andre Nationer.

Jeg maa gjøre opmærksom paa, at man i Beregningen over Norges Overballance ikke har taget Hensyn paa adskillige vigtige Omstændigheder, der nedsette Dets Overskuddets Sum. Man har glemt, at Regjeringens Sæde for begge Riger, den kollegiale og diplomatiste Bestyrelse, og altsaa de Embeder, som have den meest Glands og Vigtighed i Riget, ere blevene umiddelbart forvaltede i Danmark. Retop i den høie Klasse af Borgere, som beklæde disse Embeder, findes det største Forbrug af Luxusartikler, indførte fra fremmede Lande, Sted, og denne Sum maa formindste Handelsballancen i Danmark, medens den slet ingen Indflydelse har i Norge. Begge Rigeres Flaade er bleven bygget i Danmark, og Norge selv har dertil leveret betydelige Bidrag af Naturalprodukter, som kom det tilgode i Beregningen af dets Overballance. Næsten alle det Kjøbenhavnske Værfts Materialer bleve hentede fra Udlandet, og denne Udgift, hvormed Danmark ene belastede nedtrykte Handelsballancen dybt i Broderlandet. Endelig fandtes en stor Del af Norges Krigsfornödenheder i Danmark, som fabrikeredes der, men kun opsendtes naar Behov gjordes. Umiddelbar efter Handelens Opblivelse igjen vil dens Overflod ikke blive betydelig. Landet er i den meest afkræftede Tilstand. Dets Beholdninger ere udtømte; de Fødemidler, Klædesvarer og Luxusartikler, som kunne forevinds indførte, ville stige til en Sum, som langt overgaaer den, der krævedes i forðums Tid. Norge altsaa, som herefter i sin Selvstændighedstilstand maa underholde den store improduktive Klasse, der hører til Regjeringsvæsenet, selv bygge dets Krigsskibe og anstafte alle til Forsvarsvæsenet hørende Materialier, som desuden har Byrden af en gammel Gjæld, og af flere Aars syntende Velstand, vil i lange Tid endog under en fredelig Tilstand og uforstyrret Handel, ikke kunne vente nogen Overflod af Indtægter. — Ikke vil jeg ved disse Betragtninger nedsette Selvstændighedens Værd i deres Dine, der ansee den for det høieste Gode. Naar Forbindelsen med Danmark betragter jeg denne Tilstand, under Fredens Stilling som den lykkeligste, og langt at foretrække Forbindelsen med Naboriget, det Nordmænd saa forhadte. Men vil det Norske Folk denne Selvstændighed, som det gjøre sig beredt paa større Afgifter, stor Sparommelighed, og en fast Vindstibeligbed, og i disse forsøgede Anstrængelser maa det søge Spiren til Norges Rational-Lyfsalighed og sine Indbyggere's Forædling.

2) Norges Selvstændighed, under Krig med Sverige, og uden umiddelbar Understøttelse af England og Danmark, anseer jeg forbunden med de største Sværligheder. Deraf vil følge en forsøget Udgift, formedelst Nødvendigheden af en paa Grændsen opstillet betydelig Armee, og en ikke ubetydelig Flotille af Kanobaaade til Kystens Forsvar, og en formindstet Indtægt formedelst Handelsforstyrrelse af Svenske Krydsere. Jeg kan ikke istemme den almindelige Ringeagt for den Svenske Nations Krigsmagt og dens Evne til at forstyrre vor Handel; men i høie ringe mine Kundskaber ere om begge Nationers Stridskræfter, maa jeg anse Sverige for langt at overgaae vore. Endstjønt Kjernen af den svenske Landmagt strider i Udlandet, saa er der nok tilbage for at kræve en Armee af 20,000 Mand opstillet paa vor Grændse, for at hindre Indfald i Norge fra Svensk Side. Dagens Erfaring formoder jeg allerede har lært os, hvad der udkræves, for at holde en Armee af den Størrelse under Vaaben. Vel hører jeg sige, at den Svenske Flaade er for svag til at forstyrre vor Handel, eller hindre Kommunikation imellem Danmark og Norge; men hvor er da vort Forsvar til at modstaae end det svageste Angreb paa Egen? Et Par Svenske Krigsskibe ved Stagen, et Par andre i Nordsjøen, gamle eller nye, stærke eller svage, ere meer end tilstrækkelige til at bibringe vor Handel de føleligste Stød. Dersom endog blot hvert tiende Skib blev taget af Fienden, vilde Handelens Fordeel — der vist ikke udgjør en Tiendedeel af Skibs- og Ladnings-Kapital — aldeles forsvinde. Efter Landets nærværende Stilling er det aldeles ikke nok for at tilvelebringe en fordeelig Handelsballance, at vore Producter hentes af fremmede Skibe, medens vore egne

ligge stille. Vore nøgne Kyster vrinkle af Beboere, som leve alene af Skibsfart og Skibsbyggeri, og som maatte tildeels fødes paa offentlig Beløstning, naar de ikke kunne dertil anvendes. Man maa ikke sammenligne Norge med Schweiz, Tyrrol, og andre Lande, hvis Fabrikater affættes i Landet selv til Kjøbere, der selv udføre dem. Norges Søværn er at betragte som en stor Fabrik, hvis Fabrikater, formedelst Skibsfarten, meest virke til en fordeelagtig Handelsballance. Standsningen af denne Udførsel har den samme Indflydelse, som naar en stor Fabrik ophører at virke. Sagen er i nærværende Stund altfor klar. Naar fremmede Skibe ogsaa maatte anvendes i Kornfarten, saa vilde de betalte Fragter udgøre en stor Deel af Udførselens Gevinst. — Under denne Forsatning var det umuligt for Fædrelandet at opnaae den Grad af Velstand, som er nødvendig for at lykkeligjøre og forædle Landets Indbyggere. Det er noksom bekendt, hvor meget Kulturen aftager i de Nationer, hvis hele Stræben alene gaaer ud paa at tilfredsstille Livets allerhøieste Fornødenheder, uden at kunne deeltage i andre Nydelser, som oplive vor Tilværelse, og forædle vore Sjælekræfter. En saadan Tilstand kunde blot udholdes i en kort Tid, i hvilken øiebliklige Trængsler maatte taales, for at kunne opnaae Besiddelsen af et tilkommende ønstværdigt Gode. Men dette beror paa Bestaffenheden af den udbortes Politik, paa mægtige Staters Bestemmelse, og deres Indvirkning paa Nordens Anliggender. Bedømmelsen heraf er Regjeringens egen Sag, til hvilken Nationen bør have den Tilid, at den med Tilfidsættelse af egen Interesse blot tager Hensyn til Nationens Lykkelighed, og ikke indlader sig i en ødelæggende Kamp, uden velgrundede Forhaaninger om mægtige Nationers aktive Understøttelse.

Dersom Nationens nyligen tagne Bestemmelse bifaldes og understøttes af sine Jordens Mægtige, saa bør Haabet om en forbedret Tilstand styrke den i at bære Dagens Trængsler, ikke saameget for at opnaae en Selvstændighed, om hvis Fordeelagtighed for Norge jeg ikke kan gjøre mig noget Begreb, som for at gjenvinde den Lykkelighed, som Forbindelsen med Danmark, under en forbedret Constitution, vilde tilveiebringe. Jeg tilstaaer uden Sky, at denne politiske Forsatning i mine Dine vilde være den ønsteligste for Fædrelandet, og jeg grunder mit Formening paa den almindelige Erfaring om den National-Lykkelighed, hvoraf Norge var i Besiddelse før denne uhyggelige Krigs Udbrud. Jeg appellerer til Nationen selv, og alle Klasser i samme, om den ikke nød den Grad af Frihed i alle Stænder, om ikke alle Næringsveie drevs saa fordeelagtigen, og ubesværet med Paalæg, som en fornuftig Nation kan gjøre Fordring paa. Norges Lykke kunde sammenlignes med hvilken anden europæisk Nations; dets Besværinger være ikke store og kunde let afhjælpes.

Jeg drager følgende Resultat af disse Betragtninger. Norges Selvstændighed, endog under en fredelig Tilstand, vil paalægge Nationen større Byrder end tilforn. Den vil, under en Krig med Sverige, neppe uden Fædrelandets Skade kunne forsvares, den er umulig under Krig med England. Men dersom Norge kan hente mægtige Staters Understøttelse, er Gjenforening med Danmark den lykkeligste Statsforsatning. ¹⁾ Nægtes denne Understøttelse, er Foreningen med Sverige, under en fordeelagtig Constitution, at foretrække Fortsættelsen af den uhyggelige Tilstand, hvori Landet nu befindes. Thi det er i Sandhed nødvendigt, at tage Hensyn til den Glendighed, som hersker i Landet, der har naaet en Grad,

¹⁾ Det havde neppe været tilraadeligt at lade disse Tirader, som angaae Gjenforeningen med Danmark, have blevet uforandret, om Talen var bleven fremsat i Rigsforsamlingen. Saa eller Ingen i Forsamlingen ønstede eller tænkte paa en Gjenforening med Danmark; tværtimod tales derom med Modbydelighed. Forfatteren tænkte imidlertid dengang, som han skrev, og sølte sig dybt nedbøiet ved denne Skilsmisse, hvorom han havde andre Begreber end de fleste af hans Landsmænd. Han var imidlertid betænkt paa at forandre denne Deel af sin Tale, dersom han havde bestemt sig til at holde den, hvilket, af Aarsager, som paa et andet Sted i Tegten er anført, ikke skede.

hvilkken jeg neppe dover at beskrive. Mangelens Spor er vel tegnet over det hele Land; men det er især den nøgne Vestkyst, besat med jordløse Huse, som hjem-søges af dens Rædler. Man bedømme ikke Glendigheden efter Forsatningen i denne Omkreds. Den er Norges Danmark, og hvor større Folkemængde findes, end som af Jordens Afgrøde kan ernæres, der er Folket undergivet rige og vel-tænkende Forsørgere og Fabrikherrer. Slibsfarten er en meer usikker Næringsvei for den ringere Almue; rig under en blomstrende Handel; saare fattig, naar denne ophører. Paa disse ulykkelige Kyster findes udplyndrede Huse, halvsøgne Liggere, ophovne og farveløse Legemer — ja Hungersdøden har hjemstøgt mangen en ussel Hytte. Jeg spørger frimodigen de Mænd iblandt os, som kjende Glendigheden paa hiin ulykkelige Strand, om jeg malede Rædlerne med overdrevne Farver? Midlerne til at afhjælpe denne Nød ere ligesaa svage, som Glendigheden stor. Penge fattes, der i Danmark kan bruges som antagelig Valuta, og Kjøbere fattes til det over Havet hjembragte Korn. Det hjemkomne Fartøi omringes af tusinde Liggere og saa Kjøbere. Snart har Norge ingen Valuta at oversende til Danmark, snart har Almuen ikke Penge eller Penges Værd til Indkjøb af det dyrebare Korn. Sædetiden nærmer sig, og næsten overalt fattes Sædeford.

Jeg nødes til at lægge Landets Bestyrelse disse ulykkelige Omstændigheder for Die. De svælle, jeg tilstaaer min Svaghed, min Kjærlighed til Selvstændighedens store Værd. Den nærværende Nød, hvortil jeg dagligen er biddet, bortvender Tanken fra Fremtiden, og jeg vilde troe min Samvittighed besværet, dersom jeg ikke bestrev Landets Tilstand saadan, som den er mig bekjendt, og som jeg sandfærdigen, for Guds og Nationens Vane har fremsat den. Er der intet Haab om et godt Udfald af det begyndte Værk, o! da ile man med forandrede Forholdsregler. Lindringens Stund komme, før Fortvivlelsen har henrevet for mange Offere! ¹⁾

No. 78 (til Side 465).

Brevvegling mellem S. P. Morier og v. Holten.

Undertegnede, assendt af Hs. Kongl. Høi-hed Prindsregenten af England med en særdeles Mission til det Norske Folk, havde haabet ved sin Ankomst hid at finde Nationens Repræsentanter endnu samlede. Men da denne Forsamling er opløst, og de Fleste af dens Medlemmer ere vendte tilbage til deres Hjem, saa er han sat i den Nødvendighed at overlevere nærværende Deklaration til den Regjering, som han fandt etableret i Christiania; men han erklærer tillige, at han, ved at gjøre dette, paa ingen Maade erkjender dens Myndighed eller Lovmæssighed paa hans Regjerings Vegne.

Det er vel bekjendt, at det ved den imellem England og Sverige sluttede Traktat blev bestemt, at hiin Magt skulde, saavel ved venstabelig som smiltat Medvirkning være Sverige behjælpelig i at tilveiebringe Norges Forening med samme, medens Kongen af Sverige forbandt sig til, at Foreningen skulde staa med ethvert Hensyn til det Norske Folks Lykke og Frihed. — Det er ligesaa bekjendt, at Danmark ved Traktaten i Kiel forbandt sig til at afstaae Provindsen Norge med fuld Souverainitet til Sverige, paa det Villkaar, at Sverige skulde tilbagegive de erobrede Fæstninger og Provindsen Holsteen, og paa sin Side afstaae til Danmark Svensk Pommern, og forstaae Danmark de flere Fordele, som ere dert fastsatte.

¹⁾ Efterat dette var forfattet, indredes vel Nøden paa Vestlandet ved de mange Kornstibe, som listede sig over Havet fra Danmark, og den liberale Uddeling deraf blandt Trængende; men denne Baars og Sommers Mangel og Næringsløshed kan kun sammenlignes med den, som mangelsteds herskede i 1808 og 1809.

Ifølge af denne Traktat udfærdigede Kongen af Danmark Ordre til Overleverelse af de Norske Fæstninger og Provindsens Overgivelse; men Prinds Christian, som af Kongen af Danmark var udnævnt til Norges Stattholder, saasnart han var underrettet om, at det var under Deliberation at overgive Norge til Sverige, besluttede at opmuntre Nordmændene til en almindelig Modstand mod Overgivelsen, og at sætte sig selv i Spidsen for dette Folk, og som en Følge deraf udstedte adskillige Proklamationer, sammentalste Nordmændene til en Rigsdag, og afsendte Hr. Anker til London med Instruktioner for at tilveiebringe om muligt den Engelse Regjerings Samtykke og Bistand til Norges Uafhængighed. Greven af Liverpool indvilgede Hr. Anker en Konference, og gjorde ham bekendt med den Engelse Regjerings Stilling og Beslutning. Hr. Anker blev i Følge heraf anmodet om at vende tilbage til Norge, men blev uheldigviis anholdt i London under Arrest, og da han siden var nødsaget til at staffe Kaution for sin Tilstedeværelse i en Proces angaaende nogle Handelsaffairer fra Fortiden, hvori han var indviklet, saa erklærede han ikke at kunne vende tilbage til Norge, fordi han ved sin Fraværelse vilde udsætte sin Kautionist for Ubehageligheder.

Efter denne omstændelige Beretning staaer kun tilbage for Undertegnede at sige, at Gjenstanden for hans Sendelse til Norge er at erklære for Prinds Christian og det Norske Folk den Engelse Regjerings Stilling med Hensyn til dens Forbindelse med Sverige og de allierede Magter, og dens faste Beslutning, at opfylde sine Forpligtelser med Oprigtighed og Kraft, overladende til det Norske Folks eget Valg, om det, efterat være bleven underrettet om den Svenske Regjerings Tilbøielighed til at tage Hensyn til dets Ønsker og Lykke, vil nyde Fordelen af Storbritaniens nuværende Beredvillighed til at mægle til dets Fordeel, for at tilveiebringe en passende Sikkerhed for de constitutionelle Privilegier, det ønsker at nyde, eller det vil udsætte sig for en Kamp med hine Magter og deres Allierede, der have sendt Ministre til Danmark, for at sætte Traktaten til Kiel i Kraft. En Deklaration, ligesaa aabenhjertig som bestemt, skyldes ikke alene den Magts Charakter af Retfærdighed og Overbærelse, den kommer fra, men tillige det Folks fremtidige Vel, som den er adresseret til. Undertegnede nærer derfor det oprigtige Haab, at det Norske Folk, efterat have taget samme i alvorlig Overveelse, vil godvilligen underkaste sig Traktaten i Kiel, heller end at fortsætte en Fremgangsmaade, som vil, foruden alle de Ulykker, som ere en Følge af en ved Magt fremtvungen Underkastelse, tillige bringe over det den Vancære, alene at forhale en Krig, som længe har gjort Verden uheldelig. Christiania den 6 Juni 1814.
J. P. Morier. 1)

Denne Note besvarede saaledes af Statssekretair v. Holten:

„Undertegnede, Hs. Majestæts Statssekretair, har haft den Ære at modtage Deres Skrivelse, fremsendt under Couvert til ham, og skjønt De ikke vil kunne antage noget officielt Svar fra en Regjering, hvis Myndighed og Lovlighed De ikke erkjender, saa vil De dog tillade, at jeg i Gjensvar paa bemeldte Skrivelse meddeler Dem, hvad jeg veed at være Hs. Majestæts min allernaadigste Konges Ønske, at De som Hs. Kongl. Høihed Prindsregentens Sendebud fortrinligen vilde tage Hensyn til, ved at bedømme det Norske Folk og Hs. Majestæts Forhold i Særdeleshed mod Storbritanien. Det Norske Folk har steds anseet England for sin første Ven og naturligste Allierede. I Traktaten mellem

1) [Denne Note er forfattet paa Engelsk, og trykt i norsk Oversættelse i Bladet Tiden 1814 No. 115. Den er der dateret 7de Juni, og Oversættelsen afviger i Udtrykkene meget fra Aals, der aabenbart deraf er aldeles uafhængig. Da Udg. et har Udgang til Originalen, der neppe mere findes i Norge, og Aftrykket i Tiden er officielt, har han derefter rettet det væsentlige. v. Holtens Brev stemmer derimod i det Hele med Aftrykket i Tiden, kun er det der dateret 8 Juni, og da dette vistnok er rigtigt, har Udg. nedensfor rettet Aals Datum 6 Juni.]

Sverige og England angaaende Norges Undertrykkelse, viste den Engelse Regjering en Agtelse for det Norske Folks Frihed og Lyksalighed, som oprigtigen paa-
 skønnedes, og som lod haabe, at England aldrig vilde tabe af Sigte, hvad der
 udgjør denne Frihed og Lykke, saameget mere, som Ministrene udtrykkeligen have
 erklæret, ei at have garanteret Sverige Norge, det er at sige, ei at have garan-
 teret dette Lands Friheds og Lyksaligheds Fortis. Man turde følgerigen haabe,
 og det Norske Folk har haabet, at finde en Ven og Beskytter i Storbritanien,
 der, for at sikre det Norske Folk Besiddelsen af hiint Gode, først vil undersøge,
 hvori Samme bestod, og om den er at forene med Underkastelsen under en Stat,
 hvis Regjering har mishandlet det Norske Folk, ved, selv under Freden, at etab-
 lere det meest oprørende System, at udhungre et heelt Folk, og som derved har
 forsoget det Nationalhad, der som bekjendt finder Sted mellem begge Rabofolk.
 Neppe behøves der, efter sliig Behandling, noget andet Bevis for at modsiges
 det Paafund, som Kronprindsen af Sverige har tilladt sig, at Nordmændene In-
 tet heller ønskede, end at forenes med Sverige under hans menneskekærlige Sty-
 relse. At efterforste disse Sandheder vil tilvisse være Dem, saavel som Deres
 Regjering angelegent, for derpaa at bygge Grundvolden til en kraftig Mediation
 mellem Norge og Sverige: det meest hæderfulde Hverv, en stor Stat kan paa-
 tage sig, naar den ledes af Grundfætninger, byggede paa Folket og en men-
 nestekærlig Politik. De vil af Alt, hvad her er bekjendtgjort af Rigsforsamlin-
 gens Forhandlinger og af hver Nordmands Mund erfare, at en Underkastelse un-
 der Sverige, saaledes som Kieltraktaten fordrede den, var uforenelig med det
 Norske Folks Frihed og Lyksalighed, og enhver Englænder, Enhver der føler varmt
 for Frihed og Nationalværd, vil ikke undres over, at et Folk, som aldrig erkjen-
 der sig at have været en Provinds af Danmark, men vel et med denne Stat
 frivilligen forenet Kongerige, ikke vil lade sig give bort som Eiendom eller andre
 rørlige Ting; det vilde den Spanske Nation ei heller, og England bistod samme
 i sit Forehavende, som for Retfærdighedens Domstol vist aldrig kunde briste.
 Denne hæderlige Nationalstemning, som uden Styrer havde voldgivet Nationen
 til Anarchi, idet ingen Nordmand uden Modstand havde seet Svenske Tropper
 rykke ind i Landet, bevægede daværende Statholder, Prinds Christian til Dan-
 mark at antage sig Statsstyrelsen, og som Regent at vaage over Landets ind-
 vortes Rolighed og udvortes Sikkerhed. Han erkjendte Folkets Rettigheder at
 være tilbagegivne til Samme, da Kongen af Danmark løste det fra sin Trostabs-
 eed, og han sammenkaldte en Rigsforsamling, for at Folkets Repræsentanter kunde
 fastsætte Rigets Constitution. Hvorledes disse Folkets Mænd erkjendte denne Hs.
 Kongelige Høiheds Belgjerning mod Folket, sees af Adressen til Høifsamme
 af 11te April, og i Sandhed ikke en eneste Nordmand kunde misliende hans
 store Dypoffrelse for Staten. — Hvad Frihed Rigsforsamlingens Deliberationer
 have nydt, vil De selv kunne overbevise Dem om, og Constitutionen bærer uden
 Tvivl det største Præg deraf; den er ikke datteret af en ærgjerrig Fyrste, men
 udarbejdet af Mænd, der ville deres Fædrelands Vel. Fleerheden af disse Mænd
 (Rigsdagens Forhandlinger vise det) ansaa det nødvendigt for at fuldbyrde Con-
 stitutionen, at Kongevalget strax foretoges; og i Spidsen for et Folk, der er for-
 enet ved en bestemt Billie til at vove Alt for at forsvare sin Selvfærdighed og sin
 Constitution, blev der intet andet Valg for Regenten, end strax at antage den
 Krone, som Nationens Kjærlighed og Tillid overrakte ham. — Kongen har svoret
 at regjere Kongeriget Norge overensstemmende med Constitutionen, og Rigsfor-
 samlingen har samme Dag overrakt Hs. Majestæt den Adresse, som alt er med-
 deelt Dem, hvori Nationen yttre det Ønske, at Fred maatte vedligeholdes og
 gjensidigen fordeelagtigt Forbund indgaaes med Sverige; dens Tillid til at
 Europas mægtige Stater, som i de sidste Aar med saa megen Anstrengelse og
 Held have kæmpet for at gjengive Europa Frihed og Ro, ikke ville kunne sam-

tykke i et Folks Undertrykkelse, der ei har fornærmet Nogen, og som kun fordrer, hvad Folkeretten burde sikkre samme: Frihed og Fred; men tillige dens bestemte Villie, hvis dette Haab skulde stufes, at foretrække Opoffrelsen af hvad som nærest er, og Døden selv for Slavelænter. — Denne Erklæring har Hs. Majestæt, ifølge Rigsforsamlingens Anmodning, tilstillet alle Hoffer, og særligen ogsaa Storbritannien, og han tvivlede ikke om, at den jo vilde tages i Betragtning af den Regjering, der repræsenterer et Folk, som paastønner Friheds Værd, og som i lignende Tilfælde vist var beredt til samme Opoffrelse som det Norske. — Tillige holder Hs. Majestæt sig forvisset om, at Hs. K. H. Prindsregenten af Storbritannien, der saa fuldkommen veed, hvad en constitutionel Regent skylder sit Folk, ikke vil forudsætte, at han nogenstunde skulde være i Stand til, af egen Myndighed at opoffre den Nations Statsforfatning, der, i Tillid til at dette var ham umuligt, overdrog ham Kronen. — Ikkun Folket selv kan, ved dets Repræsentanter, foretage Forandringer i Constitutionen, eller tillade Norges Forening med et andet Rige (vide Constitutionen § 14 og 110). Enhver Nordmand, enhver Englænder, ligesom Enhver, der føler varmt for Menneſteværds og Menneſtelyst, maatte beklage, at i denne Tidspunkt, da Europas Magter havde tilkjæmpet Kontinenten Fred, og gjengivet Nationerne Frihed, at i denne Tidspunkt siger jeg, de samme Magter skulle enes om, at handle i Modſætning til de Grundſætninger, der hidtil have ledet dem, for efter Sveriges Tilskyndelse at ubertvinge et frit og agtværdigt Folk. Men endnu er Sværdet kun halvt trukket, og Menneſtelighedens Stemme, som, ledet ved Sandheden, endnu kan tale til Storbritanniens Behersker, og til de flere Magter, vil forhåbentligen lade dem tage i Betænkning, hvilken ufortjent Behandling de ere paa Veien til at øve mod det Norske Folk. Det vil erkjendes, at sund Politik, ja selv det Svenske Folks Held, lader foretrække ethvert billigt Arrangement mellem Sverige og Norge, hvorved gjensidig Frihed og Ære hævedes, for ny Blodsudgydelse i Norden, og i den Forvisning, at Prindsregenten af England sikkert besjæles af høimodige, retfærdige og menneſteljærlige Grundſætninger, har Hs. Majestæt med fuldkomneſte Tillid henvendt sig til ham, for at paakalde hans Mediation imellem Norge og Sverige paa Grundvold, hvorved det Norske Folks Frihed og Lyksalighed kunde sikkes — og det Norske Folk og dets Konge paakalde kun Folkerettens Grundſætninger, og fordre, at dets Adfærd og Begivenhederne i Norge sandfærdigen bør kjendes, for retfærdigen at kunne bedømmes. Det er neppe den Lidende, men den uretfærdigen Angribende, som forhæler Krigen.

Slutteligen tillade De mig efter Hs. Majestæts udtrykkelige Befaling at tilføie, at hvis den fra Englands Side forventende Mægling ikke direkte strider imod Rigets Constitution eller Rigsforsamlingens Erklæring af 19de Mai, hvilke for Tiden ere de ufravigelige Rettesnorer for Hs. Majestæts Handlemaade, vil Allerhøiſtsamme anſee det for sin Pligt, at forelægge et Storthing, hvad Mæglingen maatte foranledige; men da der til Rigsforsamlingens Sammenkaldelse og Afholdning fordres 3 à 4 Maaneder, saa vil det i saa Fald, og for at foretomme midlertidig, maastee unødvendig Blodsudgydelse, være nødvendigt, at Storbritannien virker lige kraftig paa Sverige, og forſtaffer Norge i denne Mellemtid, hvad der er at vente af en upartist Mægler: fuldkommen Neutralitet, fri Tilførsel og Samførsel med England, hvilket alle Nordmænd, vante til at anſee Englænderne for deres første Venner, desuden anſee som det høieste Gode. — Hvor lykkelig for mig, ved denne Leilighed at kunne henvende mig til en Mand, der elsker Sandhed, og som det altsaa er Pligt at behandle med den Oprigtighed, hvilken ligeledes udtales i Forſikringen om den Høiagtelse, hvormed jeg forbliver

Deres meget ærbødige Tjener
v. Holten.

Christiania den 8de Juni 1814.

No. 79 (til Side 485.)

Kronprinds Carl Johans Kundgjørelse til det norske Folk.

(Oversat fra Svensk. — Liken 1814 No. 122.)

Wenersborg 17 Juli 1814.

„Nordmænd!

Naturen har bestemt Eder til at udgjøre eet Folk med de Svenske, og Eders Skæbne er fuldbyrdet, efterat Kongen af Danmark ved Freden til Kiel har afstaaet sine Rettigheder til Sverige. De Fordele, som Eders forrige Monark har høstet af denne Fred, ere Eder bekendte. Strax efterat den var undertegnet, fik han Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen tilbage, tilligemed Fæstningerne Glückstadt og Frederiksbort, Erkjendelsen af Lødbrettigheden i Sundet, Eftergivelsen af meer end 12 Millioner Kontributioner, som vare paalagte Hertugdømmerne, Befrielsen fra en lignende Sum for Kaperier, som vare gjorte under Freden, uden en anseelig Sum i Penge, hvoraf en Deel er bleven betalt, og endelig Løfte om Pommerns Afstaaelse, saasnart Fæstningerne Kongsvinger, Frederikshald, Frederikstad og Agershuus ere blevene overgivne til svenske Tropper og af dem tagne i Besiddelse.

Saa store Opoffrelser skulde ei være blevene gjorte for Danmark, naar det ikke havde lovet, at Norge skulde fredelig og uden Modstand erkjende den Svenske Konges Herredømme. Læser, for at bedømme disse Opoffrelser, de Traktater, som havde forenet Sverige, Rusland, England, Preussen og Østerrige mod den fælles Fiende. Nordmænd! Kunde i dette Aarhundrede flige Traktater elydes af civiliserede Nationer, saa vilde Tryghed og Redelighed ei være mere at finde paa Jorden¹⁾.

Paa samme Tid, da Eders Regjering overgav Frankrige flere Tusinde af Eders Matroser til at bemande dets Krigsskibe, indsaa Sverige allerede den uundgaaelige Nødvendighed, at afryste Kontinental-Lænten²⁾. Det kunde ei bringes til at ydmyge sig for Dagens Afgud. Tillidsfuldt stolende paa sig selv og sine Grundlove, vovede det at paaberaabe sig dem til sine Børns Hegn, og det forkastede Forlangendet af et lignende Antal Matroser. Sverige gjorde endmere: i det meest kritiske Tidspunkt, som vore Annaler have at fremvise, forenede det sig med en Monark, hvis Undergang Napoleon have besluttet. Det er nu stolt af, blandt saa mange Folkeslag at have været det første, der yttrede en Mening, som snart omfattedes af dem alle.

Nordmænd! Smaae Stater ere et Spil i de stores Hænder. Under en egen affondret Styrelse kunne I ikke bestaae. Den Nands Hensigt, som forvilder Eder, er paany engang at forene Norges Krone med Danmarks. Men Naturen, forenet med sund Statskonst, vil at mellem Nordmænd og Svensker skal sluttet Venstabs og Broderbaand. Det er som Brødre de Svenske begjære at leve med Eder. Forenede og stærke ved fælles Bistand skal Sverige og Norge fra hver Side frembyde en uomstødelig Værnmuur; hver for sig og abstilte skal de have Alt at frygte af Andre og hverandre. Betragter England! Denne saa navnkundige D, grunder den ikke sin Storhed og sin Lykke paa en lignende Forening? At Norge og Sverige skulde høre sammen, er fastsat og bekræftet af Verdens første Magter.

¹⁾ Men just ved disse Traktater vare andre, som nogle af de allierede Magter havde indgaaet med Danmark, paa det omfindtligste krænkede, og Danmark, mod sin Villie, tvungen til den Politik, som det senere fulgte.

²⁾ Sammenhængen af denne Anklage mod Danmark, og det heldige Valg af Sveriges Politik, ligger klart nok i den Tids Historie. Antallet af de til Frankrige sendte danske Matroser er her angivet langt større end det var.

Seclers Erfaring vjser, at Nordens Ulykker stedsse ere komne af dens Uenighed. Denne Tanke undgik ei den store Gustavs klare Blik. Efterat have beredt Europas Fred og Religionens Tryghed, var det hans Plan at udvirke Eders Forening med Sverige. Døden svog hans Haab. Følgerne have været ulykkelige for Eder¹⁾.

Nordmænd! Efter det mindbeværdige Slag ved Leipzig burde Omtanken for Eder selv sige Eder, at alene Eders Forening med Sverige kunde befordre Eders Held og grunde Eders Sikkerhed. De store Magter ville denne Forening. Alle erkjende de, at Tiden er kommen, da der bør sættes Grændse for de Uenigheder, som fulgte af begge Folks Afstillelse. Vilde I alene modsætte Eder den almindelige Villie? alene kæmpe baade mod Svenskerne og de Monarchers Hære, som have garanteret Eders Forening med Os? Deres Ære, deres Fordele, Traktaternes Hellighed — Alt fordrer, at den iværksættes.

Jeg kommer iblandt Eder med det Haab, at I ville behandle som Brødre den kjælle Hær, som jeg bringer tilbage fra et Felttog, der er ligesaa hæderfuldt som beundringsværdigt. Hverken denne Armee, eller den, som i et Aars Tid har staaet paa Eders Grændser, ønsker sig Laurbær, som skulde farves med Eders Blod. Svenskerne er, som I selv, Medlemmer af den Scandinaviske Broderæt, og hver blodig Strid mellem begge Foll er lige stridende mod Natur, Fornuft og sund Statslære.

Nordmænd! Lad Eder ei ophidses af Personers Overtalelser, som kun have sin Egennytte for Dje. Dpoffrer ei Eders Fædrelands Vel for de bebragerste Forblindelser, som de fremstille for Eder. Rabner Dinene for de Farer, hvori en lastværdig Ergjærrighed søger at styrte Eder. Sverige skal ei nedlægge Baaben, førend det har tilveiebragt en Forening, som dets Sikkerhed og Ro nødvendig fordrer. Det staaer i Eders Magt at forebygge en Krigs Ulykker, som kun kan gavne Eders Forsørere. Vend Eders Estertanke mod Fremtiden, som venter Eder, mod den Ære og Lykke, som maa blive de lykkelige Følger af begge Folks Forening.

Nordmænd! Forkaster da en Indskydelse med dens Wildfarelser, som er Eder lige uværdige! Lad Nationalvillien høres, og lad den bestemme sine Love under en oplyst og velgjørende Konges Bestyttelse! Med Fjernelsen af enhver Krig tilbyder han Eder Selvstændighed, Frihed og Garanti for alle Eders Rettigheder. Eders Redelighed skal være Underpantet derpaa; i hans Dyder skal I finde Borgen for Dpshydelsen."

Samme Dag udstedte Kronprindsen følgende Profflamation til sine Baabenbrødre fra sit Hovedkvarter i Benersborg:

"Soldater! For 6 Maaneder siden vare I Herrer af Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen. Frederiksort havde overgivet sig, og Fæstningen Glückstadt, som selv den store Gustavs seierlige Hærsførere ei havde formaaet at betvinge, var falden i Eders Hænder. Eders Krigsforetagende mod Fyen og den nordlige Deel af Jylland kunde derefter for Eder kun blive et Seiersstog. Da paakaldte den Danste Regjering vor Agtelse for Mennekest blod, og denne Dpfordring standsede vore Fremskridt. Fredstraktaten i Kiel blev sluttet, og den umiddelbare Følge af denne Traktat, som staffede Sveriges Krone Foreningen med Norges Kongerige, blev at vi forlode Danst Grund.

Soldater! Det er stolende paa disse Løfter, at jeg førte Eder til Rhinens Bredder, det var i Haab om at berede Scandinaviens Frihed, at I drog over det baltiske Hav for at bidrage til Lybslands Befrielse. Men nu idag, da Arvingen til Danmarks Trone betragter Traktatens Hellighed som et Ord uden

¹⁾ Historien kjender Intet til denne Gustavs Plan; det lykkedes ikke Gustav at berede Fred og Religionen Tryghed, hvor meget Lybsland skulde ham i sidste Henseende, og hans Planer, da Døden henteb ham, gik vel langt ud over de nordiske Rigers Forening.

Betydning, og da han, idet han udfører ældre Forholdsordres, modsætter sig Opfyldelsen af Fredsvilkaarene, nu er det ei længer paa Underhandlinger vi kunne stole, det er paa Gud og vore Vaaben vi alene maa sætte vor Lid. Vor Konge, en saa erfaren Dommer over Vre og Krigsbedrifter, indfinder sig iblandt os, Hans Vise og Tanke skal følge os. Lader os retfærdiggjøre hans Forhaabninger om os, ved vort Mod til at taale Savn, og ved en Udholdenhed, som skal forviise os om Fremgangen. Lader os gjøre alt hvad vi kunne for at bringe mislede Brødre tilbage til Erkjendelsen af deres sande Velfærd og Pligter, og lad den nye Krone, som skal pryde vor hæderværdige Monark's Tinding, kun blive en fornøjet Borgen for hans Kjærlighed til sine Børn.

Soldater! Jeg gjentager det, for os gives ingen Hvile, før Fuldførelsen af den Scandinaviske Halvøes Forening og Selvstændighed."

No. 80 (til Side 495.)

Hals's Rapport om Frederiksstad's Obergivelse.

(Efter Tiden 1814 No. 126.)

Undertegnede opfylder en for ham sørgelig Pligt allerunderdanigst at underrette Deres Majestæt om Obergivelsen af Frederiksstad's Fæstning til den her stationerede Svenske General-Admiral Pute, en Skjebne, som det efter Kragerøens Besættelse ikke længere kunde være tvivlsomt, at Fæstningen vilde undergaae. Igaar Eftermiddag avancerede en stor Deel Kanonbaade tilligemed to Stonnerter opad det østre Indløb og vedblev uophørlig at beskyde Fæstningen lige fra Kl. 4 til Kl. 9, hvorefter Fienden forholdt sig rolig indtil i Morges Kl. 4, da han aabnede flere i Nat paa Kragerøen anlagte Batterier, fra hvilke han, i Forening med Kanonbaadene, som under gunstig Vind meer og meer nærmede sig, bestjød Byen med Kugler, Granater, Druer og Bomber.

Vel besvarede Ilden fra Borden saa stærkt som muligt, men uden at deraf kunde spores nogen betydelig Virkning. Især vare Batterierne paa Kragerøen aldeles i Sikkerhed for vore Kugler, da de vare anbragte bag Klipper. Fienden kunde opføre saa mange skjulte Batterier, som han vilde, og det endog i Geværskuds Distance (uden at Besætningen paa nogen Maade kunde hindre det), og saaledes beskyde Besætningen i Ryggen og fra Siden paa de Værter, som skulde forsvare sig, og altsaa ikke havde mindste Beskyttelse af Brystværnet. Fæstningen var saaledes næsten ganske omringet af Fienden, der endog, efter sikkre Efterretninger, som i Dag stadfæstes, trængte frem fra Borge-Kanten. Undertegnede paa Grund heraf, og efterat have indhentet Stabsofficierernes Mening, ansaa det aldeles umuligt, at Fæstningen vilde kunne staae sig længer end i det høieste een eller maastee to Dage, og troede derfor at burde foretrække en Obergivelse paa billige Vilkaar for længere Forsvar, hvorefter han ikke blot kunde være forviiset om, at maatte nødes til at modtage hvad Betingelser, det maatte behage Fienden at foreskrive, men hvorved han og udsatte Byen for aldeles Udelæggelse, da det nu stod i Fiendens Magt, hvad Dieblit han vilde, at stifte Byen i Brand, uden at der var Haab om, fornemmelig paa denne Aarstid, at kunne slukke den, da Brandanstalterne deels ere yderst utilstræffelige, og Husene i Byen for det meeste ere af Træ, ligesom de ogsaa ligge saa tæt indtil Borden, at det vilde blive næsten umuligt, at Garnisonen for Heben kunde holde sig paa Borden.

Den afsluttede Konvention sendes herved Deres Majestæt allerunderdanigst i Original, og uagtet den uden Post i Samme synes at forudsætte, at Garnisonen skulde være Krigsfanger, er denne dog ved den sidste Post tilladt fri Afmarsch indtil i Aften Kl. 8, og har den derefter med Undtagelse af nogle Faa, som ikke vare tilstede i det Dieblit Afmarschen stede, allerede gaaet over paa den anden Side af Glommen, for derfra at naae de nærmeste af vore Tropper. Undertegnede derimod

ansees som Krigsfange, hvilket han dog har Haab om skulde blive forandret. Hans Stilling er dog under enhver Omstændighed høilighen at beklage, men ullykkelig vilde han føle sig, saafremt hans Forhold ikke skulde finde Deres Majestæts aller-naadigste Bifald, hvilket har været Hovedmaalet for hans Handling. I aller-underdanigst Haab om Deres Majestæts vedvarende Naade undertegner han sig Deres Majestæts bestandige troe Underfaat. Frederikstad den 4de August 1814.

Allerunderdanigst
Hals.

No. 81 (til Side 497.)

Bulletin om Krebs's Seier ved Matrand.

(Efter Tiden 1814 No. 121.)

Baabenbrødre! Medens Fiendernes Overmagt i denne Deel af Riget nødte os til at drage os tilbage, og for et Dieblit berøvede Eders Anstrængelser det fortjente og sædvanlige Held, have vore Brødres Tapperhed ved Vinger haft en glimrende Fremgang; den har forjaget Fienden over Fædrelandets Grændse. — Jeg iler at meddele Eder de nærmere Omstændigheder.

For om muligt at affjære de Svenske i deres Stilling ved Matrandbro lod Oberstlieutenant Krebs dem omgaae ved Skotterud. Den 5te August om Morgen kl. 4 angreb Oberstlieutenanten Fienden ved Matrandbro, og drev dem efter en yderst haardnattet Fægtning tilbage over Grændsen. Fiendens Tab af Døde og Blesserede ved denne Leilighed er meget anseeligt. Vi have desuden frataget ham hans Bagage, og indtil dette Dieblit ere indbragte som Fanger: 1 Major, 3 Capitainer, 4 Lieutenanter, 1 Regimentsquarttermester, 1 Auditeur, 1 Præst, 1 constitueret Officier, 2 Bataillons-Feltstjærer, 2 Regiments-Kommis-sairer, 1 Feltrevisor, 1 Lensmand, 5 Sergeanter, 1 Konstabel, 18 Korporaler og 212 Mand. Landshøvdingen Eichstedt er ihjelskudt¹⁾. Bort Tab af Døde og Saarede kunde ved Rapportens Afgang endnu ikke bestemt opgives; nærmere Efterretning derom forventes. Hovedkvarteret Spydeberg den 7de August 1814.

J. Sejersted,
Generalmajor og tjenstgjørende Generaladjutant.

No. 82 (til Side 502.)

Rapport fra Oberstlieutenant Stabell, dat. Gemnæs i Holland 11te August kl. 9 Eftermiddag. (I Udtog.)

Kl. 10 et noget over Et i Eftermiddag rykkede Fienden mod min Stilling ved Trøgstad Kirke og Lveten i 3 forskjellige Kolonner; een over Jørgentvedt med Kanoner og et Par tusinde Mand, een fra Maalstang over Stupat omtrent af samme Styrke, og een fra Askim over Egeberg, omtrent 4 a 5000 Mand Infanteri, og 6 sexpundige Kanoner. Ved at see Fiendens store Overlegenhed og Umuligheden af at kunne forsvare Stillingen, resolverede jeg strax til at lade Bataillonen af Nordenfjelds, Jægerdivisionen undtagen, samt den Bergenhusiske Stærpskytter-Bataillon gaae tilbage til Fedtsund, for der hastigst muligt at gaae over og fatte Position, for at dække de Dvriges Retraite. Fienden angreb strax fra alle Punkter, desuagtet blev Stillingen længst muligt forsvaret og bleholdt; men da Fienden med Force trængte frem, saa jeg mig nødt til at retirere, hvilket Retraite gif for sig med den største Orden, saalænge Fienden forfulgte. Samtlige Tropper, der vare i Ilden, viste udmærket Mod og Orden i Bevægelserne.

¹⁾ Han fulgte Armeen af Iver for at see Tropperne vel provianterede.

Capitainerne v. Schulz og v. Frigner af Agershuus, og v. Koepstorff af Nordenfjelds savnes. Om den Sidste har man den Efterretning, at han skal være blesset, og vil formodentligen komme efter; de Saaredes og Savnedes Antal vides endnu ikke.

No. 83 (til S. 517.)

Bjørnstjernas Brevbegling om Norges Kornforsyning.

a. Bjørnstjernas Brev til Statsraadet.

Det er med særdeles Fornøielse jeg herved har den Ære at tilkendegive Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader, at det har behaget Hs. Kongl. Høihed Kronprindsen af Sverige at forære, som Understøttelse for Norges meest trængende Indbyggere, adskillige Partier Korn, hvis Ankomst af Modvind hidtil har været forsinket, og hvilke, som nu ankomne, naarsomhelst kunne udlosses af Fartsierne, nemlig: Med Dælsbaaden Johanne Margrethe, Skipper Broberg, 500 Tdr. Rug. Med Smakten Vindspilleren, Skipper Isberg, 545 Tdr. Byg, samt med Galeasen Concorbia, Skipper Jönsson, 960 Tdr. Havre, Alt beregnet til Korst Maal.

Jeg troer mig bedst forskikret om Gavernes Anvendelse overensstemmende med Hs. K. H. Kronprindsens velgjørende Hensigt, naar jeg for Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader anholder om bevaagen Foranstaltning til at ovennævnte hidkomne Kornpartier maatte gennem Medvirkning af det almindelige Fattigvæsens Bestyrelse vorde magasinerede, samt efter dens egen Skjønsomhed, og med Jagttagelse forøvrigt af de Forstrifter, som dHr. Statsraader kunde finde fornødent at meddele, overleveres Agershuus Stift, i Særdeleshed denne Stads og deromkring liggende Distrikters Indbyggere. Og da dette Beviis paa Hs. K. Kronprindsens Tænkemaade og Velvillie i alle Henseender fortjener at komme til Almeenhedens Kundskab, er tillige min ærbødige Anmodning til Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraader, at officiel Efterretning herom maatte indføres i Christiania Tidender.

Christiania den 16de September 1814.

b. Statsraadets Svar:

Statsraadet har ved en foregaaende Leilighed ytret Betæneligheder ved den af Hs. K. H. Sveriges Kronprinds foreskrevne øeblikkelige Anvendelse af det til Uddeling blandt Trængende i Agershuus Stift bestemte Korn, om hvis Ankomst til Christiania vi ved Deres Høivelbaarenheds Ærede under D. D. underrettes. Langtfra at miskjende Hs. K. H.s ædle Hensigt med denne Gave, troer Statsraadet sig dog overbevist om, at Uddelingen deraf under nærværende Tidsumstændigheder ikke alene vil vække den slumrende Partiaand og sætte Statsraadets Tillid i Fare, men endog give den Nationaluvillie, som Tidens Begivenheder have fremvirket, ny Næring. Med disse Begreber om Nationens Stilling og Tænkemaade, troer Statsraadet at skylde saavel Hs. K. H. som det Folk, det har den Ære at repræsentere, at indstille til nærmere Overveielse, om det ikke maatte synes meer overensstemmende med Hs. K. H.s liberale Formaal, at udsætte Uddelingen af dette Korn, indtil Stortinget er samlet. Imidlertid tilbyder Statsraadet at lade Kornet paa offentlige Magasiner modtage, og som et helligt Depositum henligge til Hs. K. H.s nærmere Bestemmelse. Skulde Hs. K. H. end ikke ubetinget bifalde dette Forslag, tør Statsraadet dog smigre sig med, at Høihsamme intet andet Motiv deri vil finde, end Følelsen af den Pligt, at bevare den Korste Nations Agtelse og Tillid. Hr. Generalmajoren modtage o. s. v.

Christiania den 16de September 1814.

o. Bjørnstjernas Svar af 17de Septbr.

Af ærede Strivelse under Gaars Dato har jeg meget ugjerne erfaret de Betæneligheder, som i nærværende Stilling hindrer den umiddelbare Anvendelse af den Hjælp af Kornvarer, som gjennem Hs. K. H. Kronprindsens Gæmildhed har været Norges trængende Indbyggere bestemt. Hs. K. H. Kronprindsen, som ønsker betimeligen at undsætte de Nødlidende, inden Mangelen kunde afhjælpes ved den indbjergede nye Afgrøde, meddeelte allerede i August Maaned sine Befalinger til den omhandlede af Mennesseligheden paatalbte Foranstaltning. Nødvind og andre usorudseelige Omstændigheder hindrede længe de affendte Korntransporters Hidkomst, men nu, da de omsider ere ankomne, endstjønt der maastee for Diebliffet ei dertil have den største Trang, vilde Hensigten forfelles i samme Forhold, som Uddelingen udsættes, og Belgjerningen tabe baade sin Værd og sin Frugt, naar den ei modtages overeensstemmende med Giverens Ønske.

Med Agtelse for de Grunde og Principer, som bestemme Norges Riges Høivelbaarne Herrer Statsraaders Forhold, opfordres jeg alligevel af min Pligt og af Overbeviisningen om den Norske Nations retsindige Dom over en ædel Handling, som uden at saare dens Stoltthed bør opvække dens Erkjendtlighedsfølelse, herved at anholde om, at Hrr. Statsraader maatte, i Tilfælde af, at de finde sig fremdeles foranledigede til ei videre at gjøre nogen direkte Foranstaltning til ostonmalt Korns Uddelelse, i det mindste berettigede Fattigvæsenets Bestyrelse eller andre vedkommende Autoriteter til at gjøre de fornødne Foranstaltninger i den Henseende, enten efter egen Skjønsomhed eller i Aftale med mig, og smigrer jeg mig imidlertid med det Haab, at det hidkomne Korn, i Følge Høivelbaarne Herrer Statsraaders bevaagne Tilbud, vorder oplagt og bevaret i dertil bestemte offentlige Magasiner. Med fuldkommen Høiagtelse o. s. v.

d. Statsraadets Svar af 21de Septbr.

Statsraadet kan, til yderligere Besvarelse af Hr. Generalmajorens ærede Tilskrift under 17de dennes, ikke fornægte de Grundsætninger, som bestemte det til, ved en foregaaende Opfordring at undslaae sig for al Deeltagelse i Uddelingen af det Korn, som Hs. K. H. Kronprindsen af Sverige har ladet hidkomme til Hjælp for de Trængende i Christiania og dens Omegn. Statsraadet haaber i Hs. K. H.s milde Bedømmelse af dets nærværende Stilling at finde tilstrækkelig Undskyldning for denne dets Beslutning. Iøvrigt unddrager Statsraadet sig ikke for, efter Hr. Generalmajorens Forlangende at tilkjendegive, at Overbestyrelsen af Fattigvæsenet i og omkring Christiania er overdraget Stiftsdirectionen, og at denne for Liden bestaaer af den constituerede Stiftamtmand, Kammerherre Falbe, og Biskoppen over Agershuus Stift, Doktor Theologicæ Bøch. Statsraadet kan imidlertid ikke undlade at vedblive den Mening, at Hensigten af denne Uddeling vilde fuldkommen opnaaes, naar den maatte udsættes indtil nærværende Storting er samlet, og skulde derfor meget ønske Hr. Generalmajorens Medvirkning dertil.

e. Bjørnstjernas Brev til Agershuus Stiftsdirection.

Efterat Norges Riges Herrer Statsraader, uagtet min gjorte og fornøiede Fremstilling om en ufortøvet Anvendelse af det allerede for en Deel hidkomne Korn, som Hs. K. H. Kronprindsen har foræret til Understøttelse for de meest nødlidende blandt Agershuus Stifts, især Christiania og nærmeste Omegns Indbyggere, har unddraget sig for al Medvirkning med Hensyn til dette Korns Uddeling, tillader jeg mig hos den ærede Direction, som i Følge de Herrer Statsraaders Opgivende har Overbestyrelsen ved Fattigvæsenet i og omkring Christiania, at anholde om, at samme velvilligen vilde paatage sig at besørge den omhandlede Uddeling, hvilken Foranstaltning paafordres af Agtelse for Giveren, men endnu mere af selve Mennesseligheden. Jeg foreslaaer Deres Høivelbaarenheder derom med mig at træffe Aftale, i Fald Saadant ansees fornødent, og forøvrigt kan hos mig indhentes fornøden Oplysning, saavel om de ankomne Kornpartiers

Quantitet og Sorter, som om Forvaringsstedet. Med fulkommen Høilagelse osv.
Christiania den 22de Septbr. 1814.

f. Stiftsdirectionens Svar derpaa:

Stiftsdirectionen har høvt den Ære at modtage D. H. S. Skrivelse af 22de d. M. betræffende Uddelingen af en Deel Kornvarer fra H. S. S. Kronprindsen af Sverige til de Trængende i Agerhuus Stift. I Betragtning af at D. H. allerede gjentagne Gange har henvendt Dem til Statsraadet angaaende denne Sag, anfaae vi det nødvendigt at forespørge os, om der maatte være noget til Hinder for Modtagelsen af bemeldte Kornvarer. Men da Statsraadet et har villet meddele os Ordre til Modtagelsen af bemeldte Gave, maa vi ærbødigst udbe os, at Deres Høivelbaarenhed vil behage at undskyldte, at Stiftsdirectionen efter disse Omstændigheder ikke kan afgive sig med Sammes Uddeling.

Agerhuus Stiftsdirection den 27de Septbr. 1814.

Falbe.

Bech.

No. 84 (til Side 566).

Kongens Proposition til Norges Storting af 11te Novbr. 1814.

Med Udarbejdelsen af den Grundlov, som H. M. Kongen nu har naadigt antaget og befvoret, har vistnok dette overordentlige Storting lykkeligen fuldbetret den fornemste Hensigt af dets Sammenkomst; men naar man kalder tilbage i Erindringen de forbigangne Tildragelser, naar man kaster et opmærksomt Blik paa nærværende Tilstand og tilbørligen seer hen til Folkets billige Fordringer for Fremtiden, overbeviser man sig alligevel om, at en Mængde vigtige Sager endnu staae tilbage, der ligesaa hastig som kraftig maa raades Bod paa, saafremt den almindelige Velværd, hvis Grundvold allerede er bleven rystet, ikke skal sættes blot for yderligere Tab, og saafremt Næringsveiene saavel som Handelen ikke skal undertrykkes, eller endog aldeles gaae til Grunde.

Det er magtpaaliggende, at Nationen kommer til nøiagtig Kundskab om de offentlige Sagers Stilling paa nærværende Tid. Det er H. M. s. Villie, at Intet i denne Henseende maa blive skjult for Folket. Dette er Folkets Rettighed, det er Kongens Pligt, og det Heles Vel berøer derpaa. Først efterat have indhentet Kundskab om den virkelige Tilstand og Aarsagen dertil, kan man finde de rette Midler til at forekomme det Onde, og efterhaanden gjenvinde den Velstand, som Naturen har gjort til Belønning for Arbejdsduellighed og Driftighed; og det er i saadant Niemed man bør benytte Erfaringen om det Forbigangne ved Overveieelsen af det Nærværende.

Landets Finantsforfatning opvækker medrette Betvæmlinger hos enhver tænkende Medborger. Den indvortes Sikkerhed grunder sig derpaa, og Glødsretten undergraves hemmeligen ved en tiltagende Uorden i Finantserne. Man kan lettigen for en Tid blende et Folk ved at gjøre de direkte Paalæg lave, idet man paabyrder det den grusomste af alle Statter ved en stedse forøget Seddelmasse; men i Tidens Længde opklares dog Alt. Man skaber blot Systemer, som forvilde, istedetfor de skulle helbrede det Onde, og man efterlader at undersøge, om det virkelig findes Evne til at udholde de uforholdsmæssige Midler, som man anvender for Diebliffets Hensigter. Erfaringen har ofte fremviist en lignende Forfatning i adskillige Stater, og dette er, i større eller mindre Grad, Norges nærværende Tilstand. Følgerne heraf ere aabenbare, men Nationen, hvis Tilstand udfordres for at gjenbringe Orden og Sikkerhed, bør kjende dette, for ikke af Uvidenhed om Aarsagerne at mishænde den nærværende Regjerings Hensigter. Pengesæsenet fordrer saaledes Stortingets største Opmærksomhed. Rigets Status bør følgerigen reguleres for Fremtiden. Indtægter og Udgifter bør sæt-

tes i tilbørligt Forhold til hverandre, og Statens Tjenere lønnes saaledes, at de, for troligen at have opfyldt deres Pligter, ei blot tilfredsstilles ved Nationens og deres egen Bevidsthed, men ogsaa have fornødent Udkomme for deres Familier, og have Noget tilovers for at kunne opdrage og danne deres Børn til due-lige Medlemmer af Samfundet. Den rolige og sikre Tilstand, hvilken Norge i Følge Foreningen vil komme til at nyde, forvisser det om Midlerne til at kunne opnaae disse vigtige Diemed. Der bør imidlertid gjøres Overflag over og anvises de Summer, som Statsudgifterne udkræve til næste Storting. Stortinget vil vistnok indsee Vigtigheden af, at dette ufortøvet iværksættes. Som en Følge af begge Rigers Forening vil der aabnes Riber til den almindelige Velstand ved Ombytning af Produkter, og ved en friere Handelsforbindelse med Sverige. De oekonomiske Indretninger, Soldatgisterne m. m., bør bestimmes efter den nye Orden i Tingene. Kommunikationen i selve Landet, saavel som imellem Norge og Sverige baade til Lands og Vand, bør omhyggeligen bringes i Orden, forsøges og forbedres. Hertil udfordres Stortingets Raad og Medvirkning.

Landets Militair Etat bør være en Gjenstand for nøiagtige Undersøgelser, og ved de Anstalter, som derved ifølge Rigerens Forening maa træffes, bør man omhyggelig søge at lette Byrder, som trykke Nationen; dog med Jagttagelse af, at den fornødne Styrke beholdes til Forsvar mod udbortes Anfald. Dette er en Gjenstand, som et selvstændigt Folk regner iblandt de første Betingelser for Statens Indretning. Armeen skal erholde sin Kraft ved sin Esprit og Organisation; dens Befalingsmænd bør lønnes paa en Maade, som svarer til deres Værdighed og deres ophøiede Kalds Besværigheder; Soldaten bør til rette Tid finde hvad der udfordres til hans Underholdning — hvilket Alt ikke kan opnaaes, naar den militaire Styrke udvides over et passende Forhold til Folkemængden. I Følge disse Sandheder, som ere grundede i Alles Rettigheder og i Staternes Sikkerhed, maa man søge at undvige alle de Feiltrin, som blive skadelige for Agerbruget, Herdelen, Konster og Videnskaber. Denne vigtige, denne arbejdssomme Borgerklasse, som regelviis ernærer og forsvarer Staten, med et Ord, Landmanden, maa ved en billig Fordeling af Værnepligtigheden finde sig forvisset om, at han ikke opbydes til Fædrelandets Forsvar, førend Omstændighederne fordre det og den høieste Nødvendighed kræver det.

De offentlige Forretningers Gang bør indrettes med Hensyn paa den Orden, som bør iagttages ifølge begge Rigers Forening under een Konge. Der udfordres Lokalkundskab for nærmere at bestemme denne Sag, men Grundvolden dertil bør dog strax lægges, omendstjont en fuldstændigere Udvikling heraf blot efterhaanden kan finde Sted.

Der gives endnu flere Sager af Vigtighed for Samfundets Vel, som efterhaanden udkræve fælles Anstrengelser af Kongen og Folket. Det er ikke Hs. M.s Mening at ville opholde Stortinget med Afgjørelsen af alle disse Anliggender under Repræsentanternes nærværende Møde; men Hs. M. anseer det fornødent, at de maatte forberedes og planlægges, saa at ingen Hindringer skulde møde for Beslutningernes Vedtagelse paa næste Storting.

Hans Majestæts Ønske og Proposition er altsaa: At Stortinget vilde constituere en Comitee, bestaaende af 12 Medlemmer og fordeelt i 3 Sektioner, nemlig een for Finantserne, een for det Militaire, og een for den indvortes Oekonomi, hvilke Comiteer bør til næste Storting spysfætte sig med en fuldstændig Undersøgelse om Rigets nærværende Tilstand, samt med at udarbejde et Forslag til de Forholdsregler og Anordninger, som i hver af dens Grene passende kunde vedtages.

Hs. M. vil da naadigst meddele disse Comiterede sine Tanker i ethvert forekommende Tilfælde, og forlange deres Betænkning om de Gjenstande, han finder

fornødent. Hvorhos det er Hs. Majestæts Mening efterhaanden at lade vedtrykken offentliggjøre Resultaterne heraf; saa at den nærværende Tilstand, saavel som de vigtigste Gjenstande for næste Stortings Overveielser, kan blive Nationen bekendt, inden Repræsentanterne træde sammen.

Hs. M. anseer det endvidere fornødent, at disse Comiterede maatte overdrages paa Stortingets Begne indtil Sammes næste Sammentkomst, at holde Kontrol over Myntvæsenet. Hs. M. troer ligeledes, at de Comiterede, naar Statsudgifterne indtil næste Storting ere regulerede og Fonds hertil anviste, bør erholde en passende Instrux ei alene i Henseende til de nødvendige Grændser for Seddelmassens Udvidelse, men ogsaa til saavidt muligt at gjøre Anstalter til en succesfuld Inddragelse deraf, og for imidlertid at holde Pengene uden Værdi, som Nationens Garanti og de anviste Hypotheker medrette bør forstaae samme — og vil Hs. M. indhente de Comiteredes Tanker inden de provisoriske Beslutninger angaaende Finanserne tages af Kongen og hans Statsraad, som Omstændighederne imidlertid kunde foranledige.

Rettelser.

- Side 89 Linje 3 nedenfra: digter læs sigter.
 - 272 - 5 ovenfra: tilskrives læs tilskriver.
 - 683 - 8 nedenfra: Landsraad læs Landraad.

Erindringer

som Bidrag til

Norges Historie

fra 1800—1815

af

Jacob Aall.

Anden Udgave i eet Bind.

Med Forfatterens Biographi af Amtmand S. C. Aall.

Udgivet

med nogle Rettelser og Tillæg

af

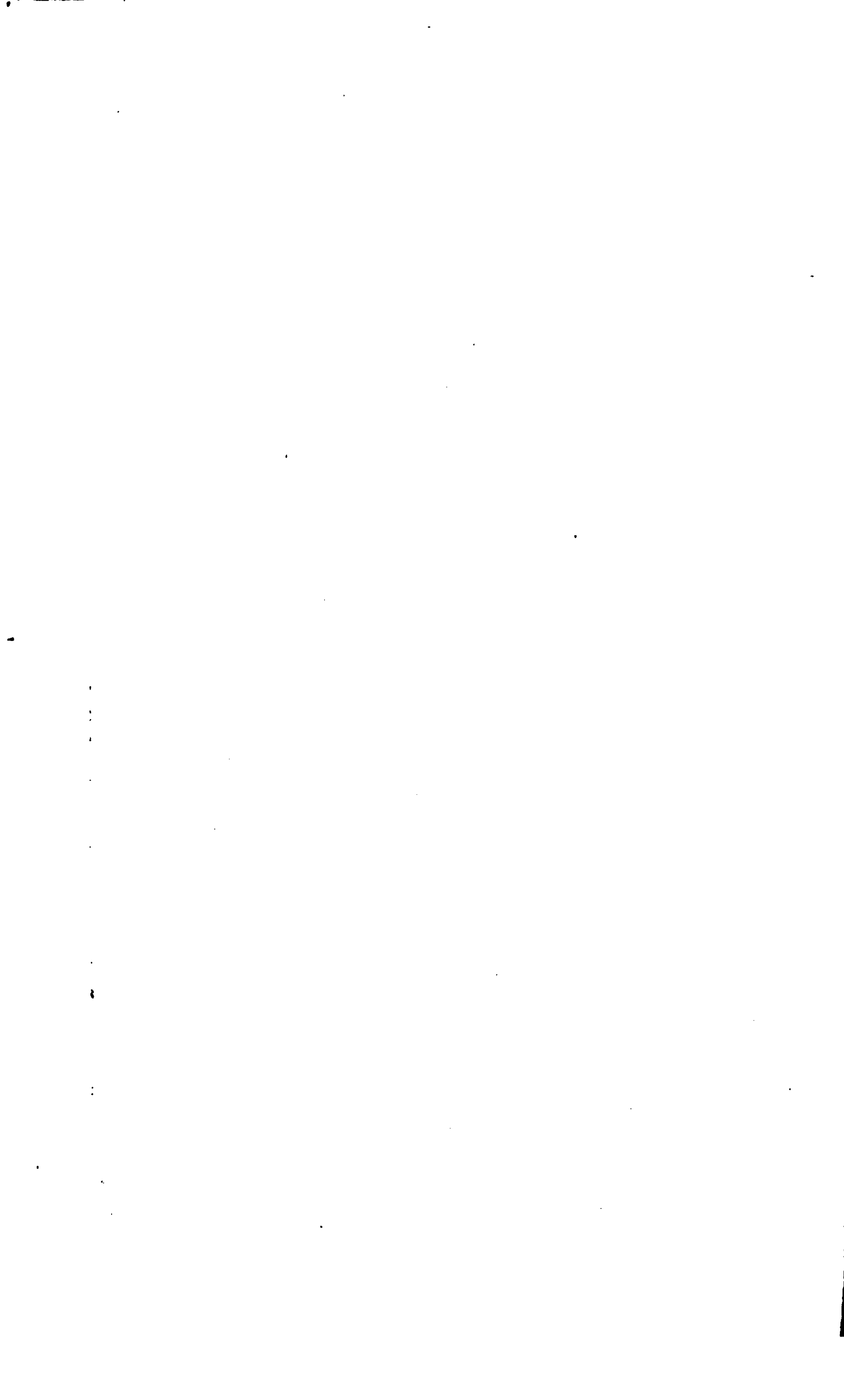
Christian C. A. Lange.

Andet Hefte.

Christiania 1858.

Forlagt af J. B. Cappelen.

Købt hos S. J. Jensen

Grundringer

som Bidrag i.

Norges Historie

fra 1500 - 1815

Jacob Raft.

Anden Udgave i eet Bind.

Med Forfatterens Biographi af Antonius J. G. Raft.

Udgivet

med nogle Rettelser og Tillæg

Christian C. A. Sege.

Færdig og færdig færdig.

Christiania 1859.

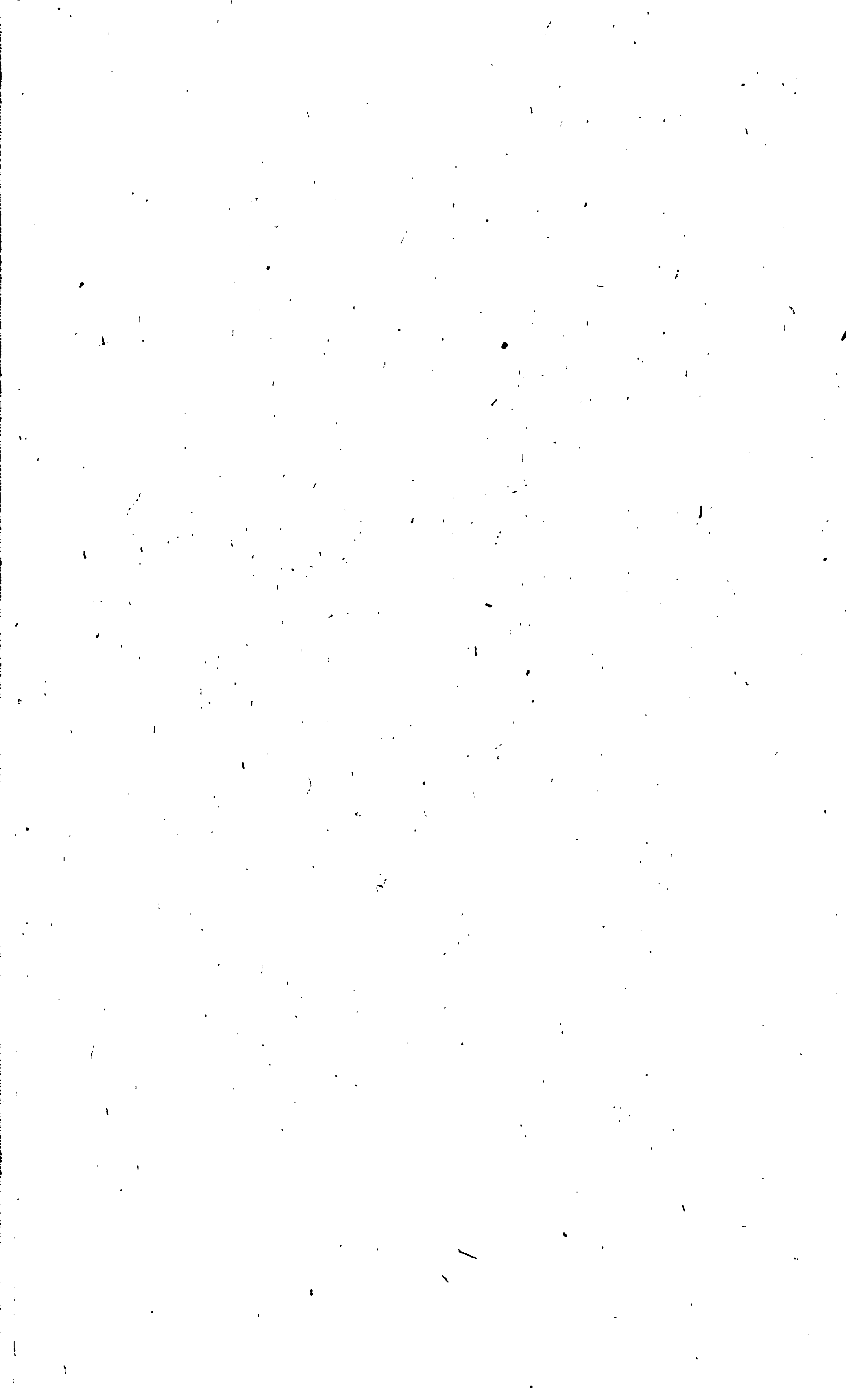
Redt af J. B. Cappelen.

1859

MS 55

NOV 25 1974

